

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på <http://books.google.com>

WIDENER LIBRARY

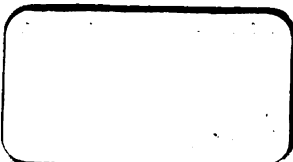

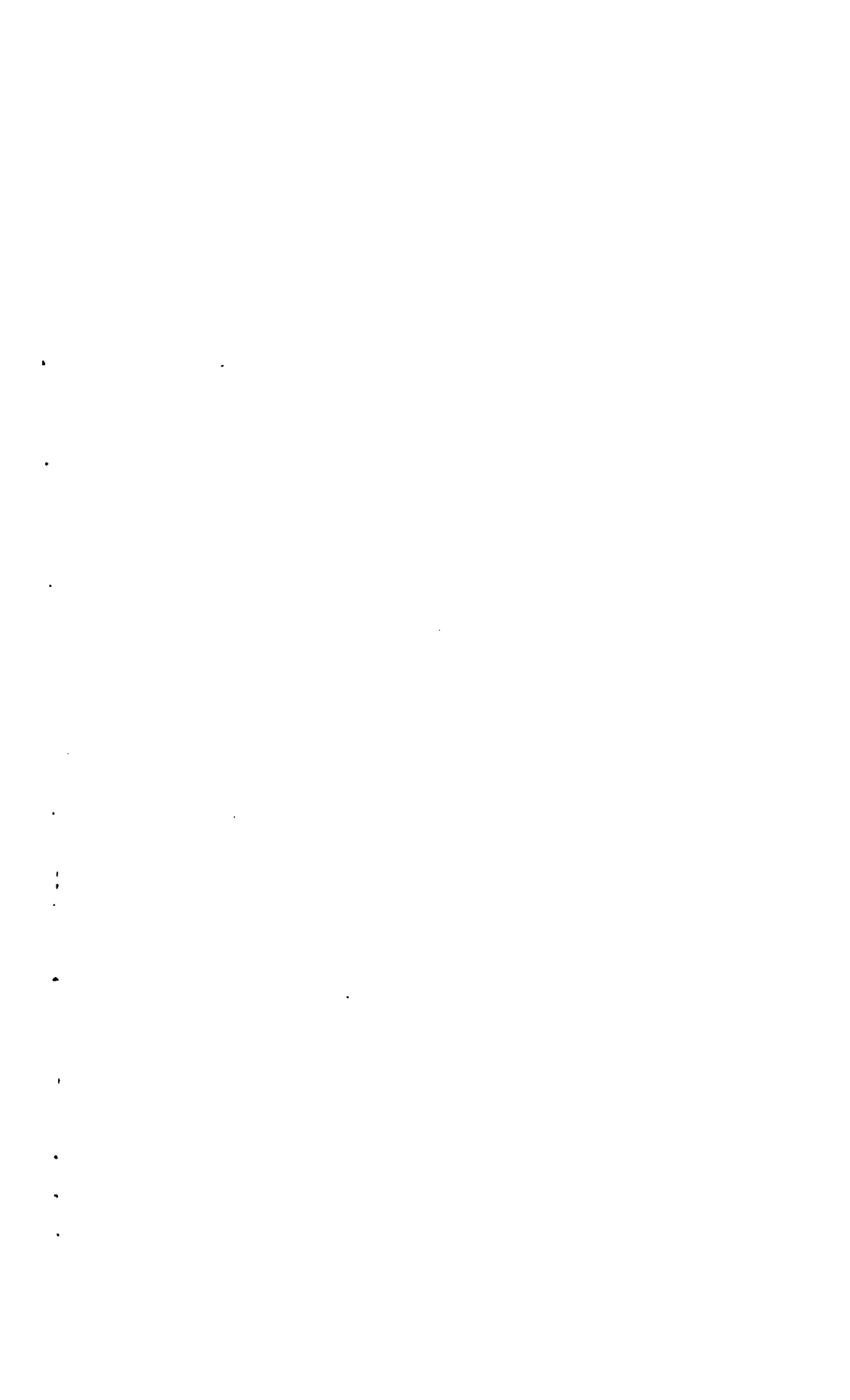
HX 5FVC R

8282.2

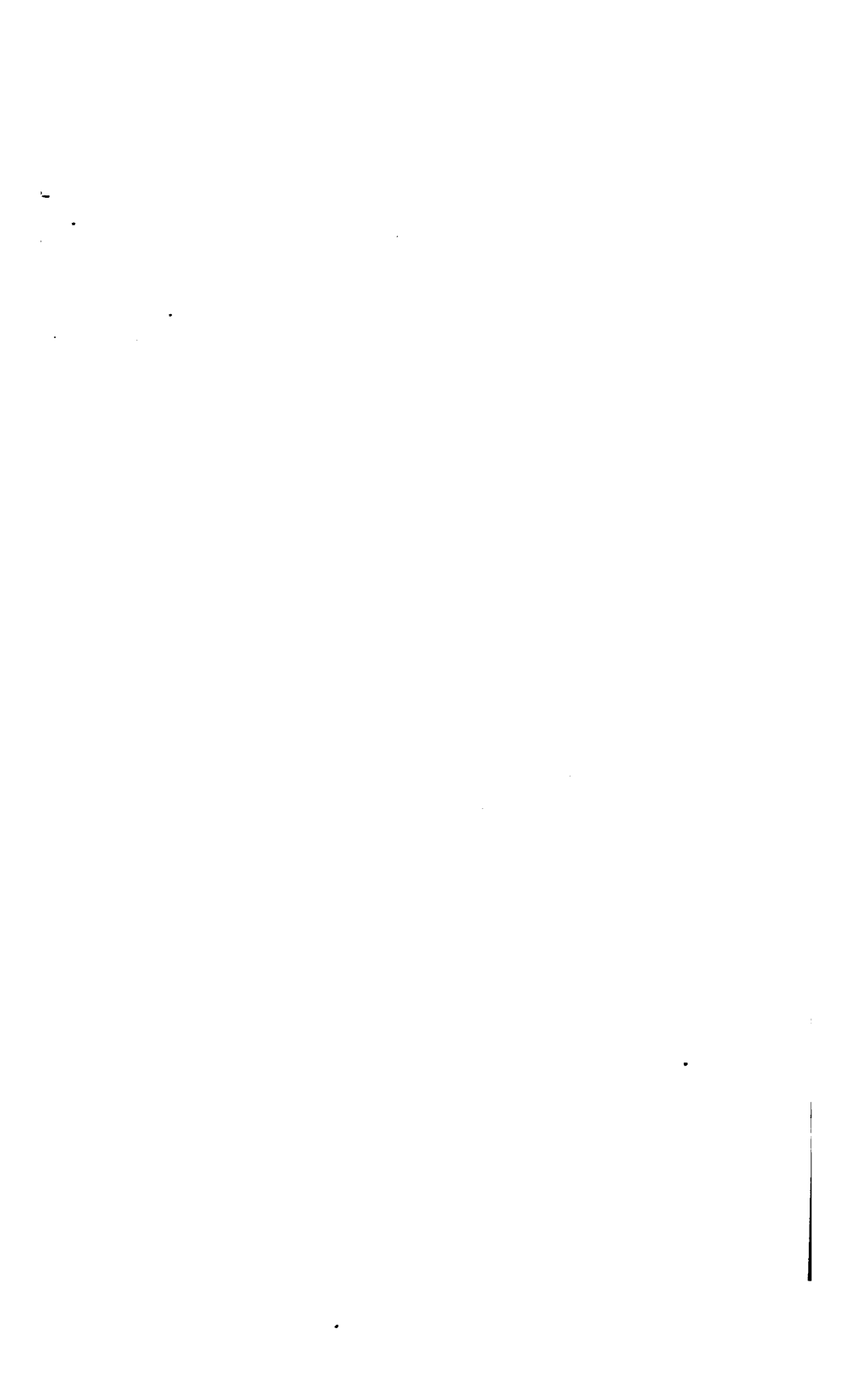

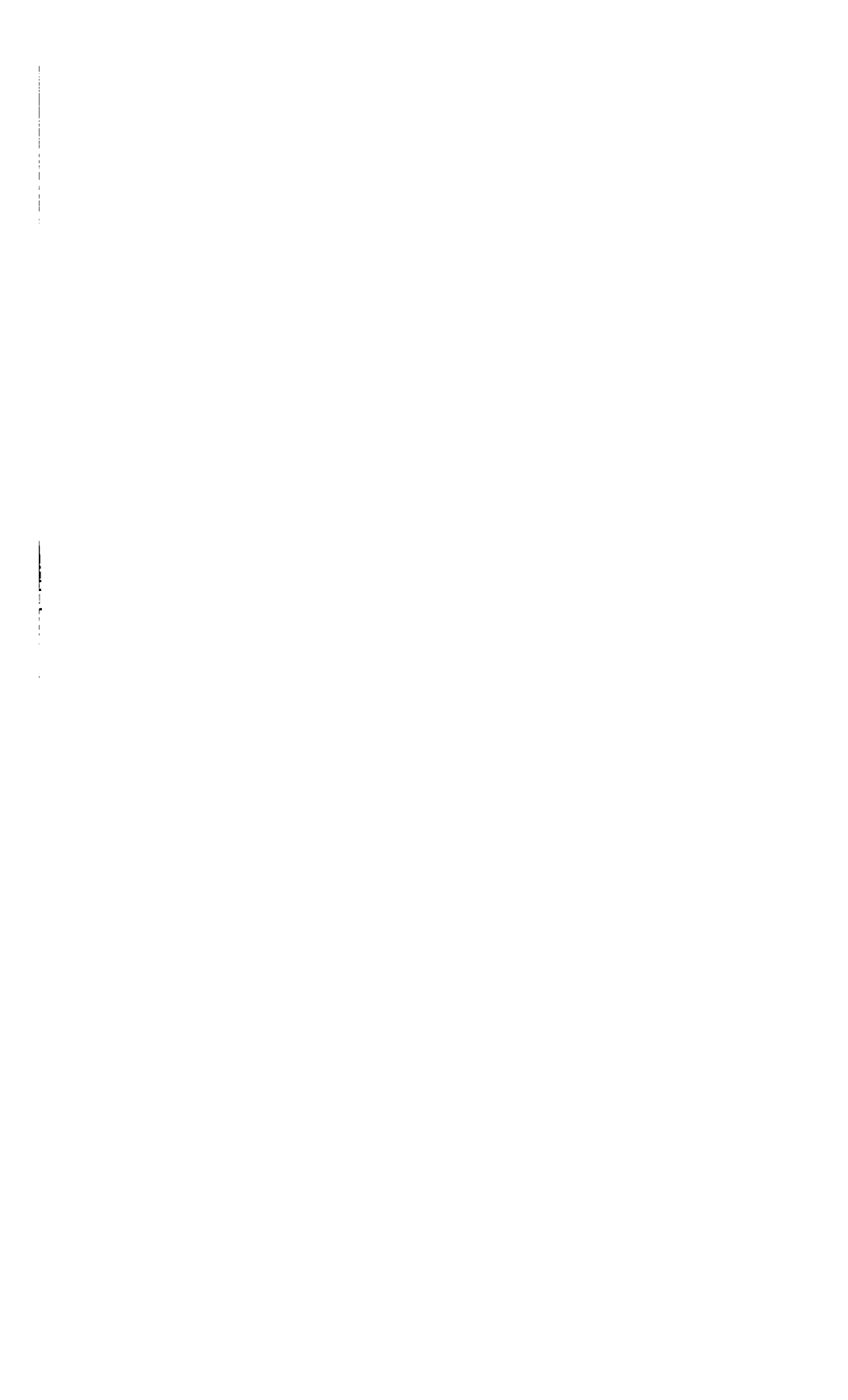
HARVARD
COLLEGE
LIBRARY

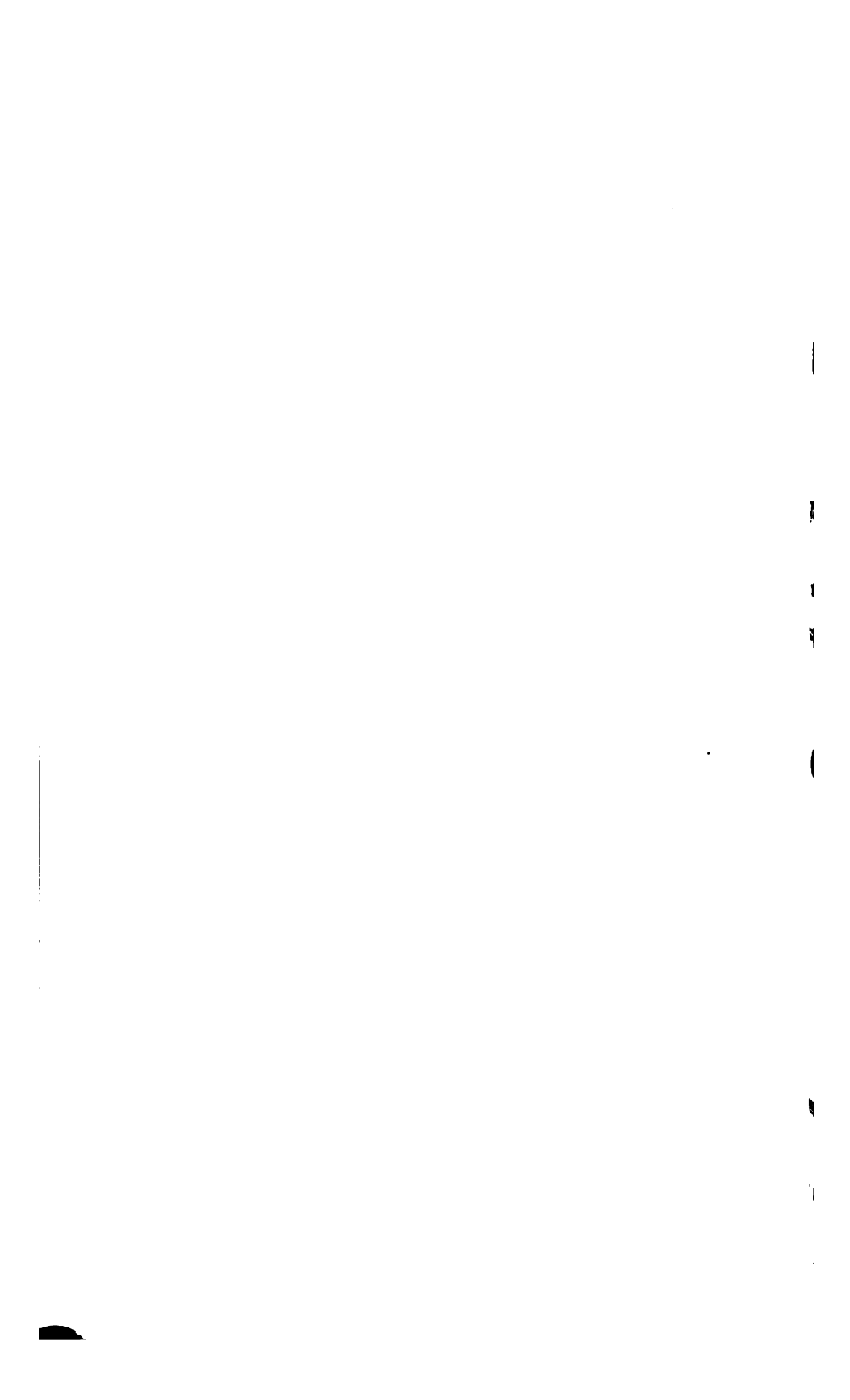

Danskt Ord Bog

indeholdende

det danske Sprogs Stammeord,

tilligemed afledede og sammensatte Ord,

efter den nuværende Sprogbrug forklarede i deres forskellige
Betydninger, og ved Talemaader og Exempler oplyste,

af

Christian Molbech.

Anden Deel.

M—Ö.

Kjøbenhavn.

Den den Gyldendalske Boghandlings Forlag
trykt hos C. Grøbe & Søn.

1833.

8292.2

8

Maa, v. n. Jeg maa, vi maatte. impl. maatte. har maattet. — inf. at maatte, er i tidligere Tid er indført, og ubst. At maa findes, skibndt fælden, hos Aldre. [J. ma, maati, mega. Svarer til de tydske Verber m o g e n og m a s s e n.] Det betragtes som Pielverb. fordi det altid fordrer et andet (undertiden dog udeladt) Verb. hvormed det forbindes, i infin. 1. være underkastet en nødvendigen virkende Aarsag; være, fæe, forandres, i Følge af en saadan (physisk) Nødvendighed ell. Evang. — Stenen maa sænke i Vandet. Louget maatte briste under en saadan Vægt. 2. tvinges, drives af advortes ell. indvortes Nødvendighed t. en Handling ell. Tilstand; medføres af en saadan Nødvendighed. — Jeg maa reise i Norge. Vi maae ofte handle anderledes, end vi ville. Den, som vil Meddele, maa ogsaa ville Midlerne. Enhver maa adlyde Landets Love. Dette Arbejde maa og skal være færdigt inden Aften. (Skal adbryster nærmest den i et vist Tilfælde m. Nødvendighed virkende Aarsag, der er en Følge enten af en Andens Wille ell. af en moralsk Lov, som vi selv erkende; maa betimod en Nødvendighed, der overhovedet ligger i Tingenes Natur, i Dmstændighederne, o. s. v. Den Fornuftige indseer, at han maa gjøre, hvad han skal.) — Maa brog ofte, hvor der vel ei er ubetinget Nødvendighed; men overveiede Bevæggrunde t. at noget skeer, f. E. Bønner, Paamindelser, Formaninger, Befalinger, andres Evang. o. s. v. — Han bad mig saa længe, t. jeg maatte love ham at blive. Du maa ikke afslaae mig denne Bøn. Jeg maa (gaae) ud p. Marken, f. at see hvad Folkene beskille. Vi maae hen p. Færdet. Enhver maa (kan ikke andet end) tøves v. et spadant 3. ugentl. ell. uden det absolute Begreb om Nødvendighed, betegner det: a) Overbeviisning ell. stærk Formodning om at Noget ikke er ell. kan være anderledes. Det maa være et løst Rygte. Han maa være syg siden han ei er kommen. Dette maa han selv bedst vide. (Ogsaa conjunctivisk: Hvor behagelig maatte en saadan Reise være.

"Disse Egensbøvelser — maatte være beregnet alene p. sand Nytte; de maatte have saamegen Afverling, som muligt." (Engelst.) b) et Tilfælde, man tænker sig som nødvendigt Betingelse. (undertiden m. Hensyn t. det tilkommende Mulige.) "Skulle være Medmennesker arbejde f. vor Lykke, saa maae vi æres, vi maae elstes af dem." Balth. "Det maatte gaae underligt til, hvis han ikke bliver valgt. Jeg maa tage meget Fæll, om jeg ikke har seet ham før. c) en overveiede Bevæggrund. (f. ovenfor.) d) en ubetydelig Befalning, ell. et Forbud. Du maa ikke vige fra Stedet. Enhver maa passe sig paa i Nat: Sengen maa undersøge sig. Her maa Sengen komme ind. e) en Tillidselse. Enhver maa frit gaae ind. Nu maa du gjerne holde op. Hun vilde bandse mere; men hun maatte ikke for Moderen. — Her hyppigen i Spørgsmaal. Maa jeg følge med? Maae vi spise Kagen? Maa jeg spørge? (for jeg spørge?) enalm. Indlehn. til en spørgende Tilfælde. (Hvor Ordet i denne Bemært. forekommer i Lovene, indbefatter det ofte, ikke blot Begrebet om Tillidselse, men ogsaa om en Rettighed, og skaaer egentl. for Kan. f. E. "Ente maae sig Lavværge tage hvem hun vil." D. Lov I. 17. 41.) g) en vis Eigeogbdighed v. at noget skeer, ell. hvormed noget overlades en andens Wille, Muligheden ell. Tilfældet. For mig maa han blive, eller reise, ligesom han vil. (Det tydske m a g.). Det maa gaae mig, som det vil. 4. imperson. som et sønkende Verb. Maatte Sngen af os opleve denne Dag! Sid vi snart maatte høre fra dem! Sid det maa gaae ham vel! 5. Meget hyppig i ældre Dants, men nu ganske ubrugelig, og Bemærkelsen: at kunne, have Gvne, Ragt t. Denne ligger dog t. Grund for de ovennævnte Bemærkelses: 3, o og i; og den oversættes t det ældre Sprog p. Bemærkelsen: at lide (vel ell. lide), befinde sig, som endnu bruges i Svensk. (Jvf. formaae og maae fæe.)

Maabe, v. n. 1. har. [M. S. m u s s e n.] vise Forlegenhed, Stibhed ell. tvungen Pæenhed i udvortes Adfærd og Lader. (dagl. T.) At skaae og maabe. (Holberg.)

Maade, en. pl. — r. [J. Måti.] tilfældig Bestaffenhed u. Tingenes Udsvortes; det Forhold, hvortunder noget utræder sig ell. steer. De vare klædt p. samme M. Det maa siges ham p. en god M. Den Ting kan tages p. to Maader. Det steer p. ingen M. (aldeles ikke.) 3 lige M. (ligeledes.) Han kan vel i nogen M. undskyldes. 3 mange Maader. 3 alle Maader (i enhver Henseende.) Deras: Pandemaade, Levemaade, Talemåde, Tænkemaade, o. fl. 2. Skif, Viis. Hver har sin Maade. Han lever p. sin M. Det er ikke min M. at gjøre Smaating vigtige. 3. et rigtig, passende Forhold i Handlinger ell. Tilstand, hvorefter der til ingen Side gaars f. vdt. At holde Maade i; eller med noget. (træffe det rette Forhold, ikke drive Tingene f. vdt.) At ramme den rette M. Alting med M. Lad der være M. med din Enslighed. — Over at Maade (s. adv. overmaade.) — til Maade. a) efter det rette Maal og Forhold, hvarken for meget ell. f. lidt. Til Maade er alting bedst. (Moth.) b) tilpas, efter Ønske, beleilig. Man kan ikke være Alle til M. Han er ikke let at gjøre t. Maade. "Denne Middevei var Maaden t. at gjøre saa godt som ingen til Maade." Rahbel. — "Det kom ham vel til Maade." A. Bedel. 4. i d. Tale: om et indviklet, forvirret Forhold. Der stod vi i en M. o: forvirrede, raadvilse. "Der stod da baade Mand og Kone i en Maade." Besjel. Det laac Alt i en M. 5. et Maal, Kar t. at maale m. (D. Bstel.) "En M. Hoved og tre Maader Bng."

Maadehold, et. ud. pl. det, at holde Maade; den Egenstøb, at kunne holde M. At bevare sin Helbred v. Orden og Maadehold. M. i Forlystelser.

Maadeholden, maadeholdende, adj. v. som lægger Binds p. Maadehold, som holder Maade; sine Andelser, Forlystelser, i sin Levemaade, ic. (sv. afholden, som egentlig udtrykker at man aldeles ingent Brug giver af en vis Ting ell. Andelse; ligesom maadeholden en sparsom Brug.)

Maadelig, adj. [J. måtulegr. A. S. medlice.] som er imellem begge (hvarken f. stor eller f. liden, f. meget ell. f. lidt) ell. som steer m. Maade; middelmadig. En m. Formue. At være af m. Størrelse. En m. Brug af Vægemidler. (3 denne Bemærkelse finder ingen Sammenligningsgrader Sted.) 2. som veed at ramme den rette Maade, maadeholden, tarvelig. At være m. i Mad og Drikke. 3. ringe, ikke m. de bedste. Et maadeligt Hoved. Maadelige Rundstaber. Han har kun m. Helbred. Høsten er m. i Kar. Han stod sig kun maadeligt v. Præven. "Iste engang den maadeligste Enke kan spnaacs uden fremmed Sielv." Bastholm. = Maadelighed, en.

ud. pl. 1. den Bestaffenhed at være maadelig, (1. 3.) 2. den Egenstøb, at holde Maade; Maadehold, Tarvelighed. Maadelighed i Mad og Drikke. "Hans Dragt er Bmgvhed, hans Føde er Maadelighed." Bastholm.

Maag, en. pl. — e. [J. Mågr.] Slægtning, Frande; især: Svoger, Svigerføn. (et forældet, af enkelte nyere Digtere optaget Vrd.)

Maage, en. pl. — r. [J. Måfr.] en Slægt af Strandfugle. Larus.

1. **Maal**, et. pl. d. f. [J. Mål. Sv. Mål.] Tale, Sprog. Det hedder saaledes p. vort M. "Det er din Kiærlighed, som skaber Maal i disse Tunger." Storm. Deras: Roderemaal, Tungeemaal. 2. Ræst, Talestemme, Ræle. Et grovt, stærkt, svagt M. At miske, at forvende sit M. "Dit M. røder dig."

Matth. C. 26. Han stod, som han havde hørten Maal ell. Ræle. (d. Tale.) 3. i det ældre Lovsprog: Sag, Handel; især Retsdag, Retshandel, Lovmaal. Deras flere, deels forældede, deels endnu i Lovsproget brugel. Vrd: Eftermaal, Klagesmaal, Keisermaal, Lovmaal, Sogemaal, Strøvemaal, Bergemaal, o. fl. = Af Maal, 1: maaldærv, adj. driflig i Tale. (Jacobi.) maallos, adj. som ei kan tale, som har mistet sit Maal, stum. "At han gav de Blinde deres Syn, de Døve Hørelsen, de Maallose deres Tale." Basth. Maalleshed, en. ud. pl. Stumhed. Maalsmand, en. den, som taler en Andens Sag, Sagsfører. (forældet.) maalsniid, adj. snild i Tale, veltalende. (Golding.) Maalskrone, et. almindeligt Ting, Folkemøde. (forældet.)

2. **Maal**, et. pl. d. f. [J. Mål.] Enden p. en vis Udstrækning i Rummet, Længdens Grændse. At bestemme et Legemes M. At tage M. o: maale et Legemes Størrelse ell. Udstrækning, f. at passe et andet derefter. At tage M. til en Kivle, t. et Par Støvler. — fig. om Liden og ulegemlige Størrelser. Livets M. Hendes Lidelser havde naaet deres højeste M. 2. Enden p. en Længde, som man seer at naae; Ved, Formaal. "Man siger: at naae et Maal; og at træffe et Sigte; iht v. Maal tænkes p. Afstand; v. Sigte p. den Lini, der er imellem dette og Diet." Sporon. — Her skal Maalet sættes. At sætte sig et Maal. At sigte, stæde, løbe t. et M. (men ogsaa: at styde, læste til Maals.) — fig. Giensind f. Ønske, Attraa, Stræben; Formaal. (s. dette D. og Sænsigt.) Han har naaet sit Maal. Livets, Ønsternes M. "Et lust og høit Maal f. Ønslets drifstige Flugt." (W.) — Ogsaa i andre Tilfælde for: Giensind. "3 gjære eder t. et Maal f. eders Medborgeres Misundelse." Eneboer. 3. Tingenes, i

Forhold t. en vis Enhed bestemte Størrelse, Kummelighed. At holde sit M. sit vigtige, fulste M. At give en rigtig M. "3 lige Maal uddeelte Himlen Fred." J. Smidth. Kængemaal, Flademaaal, Løndemaal, Akermaal. 4. Redskab, hvormed man maaler, Maalekar. Vægt og M. At sælge efter fast M. Et Kornmaal, Pottemaal, Portemaal. 5. en bestemt Tid, (hvortil det forord. Narmaal) især Spisetid, og deraf ogsaa: Maden selv, Spiisning (X. M a h l.) (hvortil Maaltid.) Middagsmaal, Aftenmaal, Middagsmaal. Aaret er langt, og Maalene mange. Drvspr. Dvæget faaer fem M. om Dagen. = Maalsbarder, pl. Hvalbarder, som holde et vist, i Handelen fastsat Maal. Maalsbræder ell. Maalsbord, pl. Bræder, som have deres tilbørlige M. i Kængde, Brede og Tykkelse. Maalsjord, en. 3. til en By, som er ejet ell. tilmaalt Bymandene. A. Berntsen. (forældet.) Maalsmand, en. den, der veber ell. maaler Jord, hvormed der er Trætte. (Guld.) Maalstømmer, et. i Norge: Sætemmer, der holder sit tilbørlige Maal, ell. 8 Alen i Kængden og 11 Lommer i Længdemaal i det mindste. (modf. Undermaalsstømmer.)

Maale, v. a. 1 og 2. [3. mæla.] søge at bestemme en Lings Størrelse i Forhold t. et vist Maal, ell. en vis Enhed i Størrelsen. (egentl. om legemlige Størrelser, Kængde, Bide og Kummelighed.) At m. Korn. m. Afstanden imellem to Steder. — At m. een Skieppen fuld o: fige ham dngtig Bæst, give Ege f. Ege i Dredstid. At m. sig selv m. den store Alen o: sætte hoi Pviis p. sig selv. — At maale. (og signe) o: bruge visse overtroiske Midler f. at fordrive Sygdom og andet Ondt. — At m. Løt af til en Klædning. Dette Løt skal maales efter (o: maales p. ny, f. at prøve om Maalet er rigtig) ell. maales om. — Han har maalt Marken op. f. opmaale. — At m. een noget til i Alenvis. f. tilmaale. — Kornet maales ud t. de Fattige i Skiepper. — At m. sig med een, figurl. sætte sig i Ligning m. een; prøve Styrt med. I Lærdom kan han ikke m. sig med ham. At m. sig med een i Evetamp. = Maalen, Maaling, Maalning, en. Stærningen at maale. f. ogsaa: Afmaaling, Opmaaling, Udmaaling. o. fl. = Maalebord, et. pl. - e. B. hvorpaa Landmaaleere spænde Papir, t. at afsætte de maalte Vinkler, Kængder og Flader ell. Figurer. Maalebrev, et. skriftligt Vidnesbyrd om Drægtigheden af et Elib (f. Brændebrev) ell. Størrelsen af en Bgning og dens Grund. Maalekar, et. K. af et vist Indhold, hvormed noget maales. Maalekræde, en. K. af Ringe og Stærger, der br. som Kængemaal v. Jordmaaling. Maalekonst, en. Konsten, mathes-

matisk at udmaale saavel Jordens ell. Jordhøfters, som andre Legemets Størrelse. (Geometrie.) Maalekonstner, en. den, som er kundig i Maalekonsten; en Geometer. (Måstrigh.) Maalelod, et. 1. d. f. f. Dybslod. 2. et Redskab, m. et i en Snor hængende Lod, som Bygmestere bruge; Wylsnor, Wylsod. (Moth.) Maalepenge, pl. ell. Maalerlon, en. Betaling f. at noget maales af en offentlig Maaler. Maasleredskab, et. R. som br. til at maale med. Maaleseddell, en. Bortis, som gives af Solbættene f. det Korn, der føres t. Mølle; Møllseddel. Maalestive, en. f. Maaslebord. Maalesnor, en. Snor, ell. Reb t. at maale Kængder med (Maalereb; som især forudm brugtes i St. f. Kiæde v. Agerrebting.) Maalestang, en. pl. - stænger. Stang, som br. t. at maale Kængder. (it. Stang. som Landmaalere bruge t. at sigte efter.) Maalestof, en. pl. - fe. 1. en Stof af en vis Kængde, som br. til at maale m. 2: en Linde, afdeelt i lige Dele, hvorefter større Kængder efter et rigtig Forhold betegnes; formindstet Maalestof. (Scala.) Maaletonde, en. Et Maalekar af en Løndes (i Danmark 144 Potters) Størrelse.

Maaler, en., pl. - e. En af Dvægtigheden bestiftet Vættent, som har Opsyn m. at maale Korn ell. andre Sandelsvarer, der føres ind og ud af en By. At bestiftes t. Veier og M. (f. Kornmaaler.)

Maaltid, et. pl. - er. [X. M a h l z e t. f. 2. Maal, 5.] den Handling, at tage Mad og Drikke t. sig, naar dette sker m. en vis Orden og Anretning, og især t. en vis Tid. Middagsmaaltid, Aftenmaaltid. "Maaltidet er saameget bedre, som det er kortere." Bagg. Jeg har alt gjort mit M. Efter Reisen vil vi holde et ordentligt M. Han holder tre Maaltider om Dagen.

Maaltroest, en. pl. - er. En Sangfugl af Kræmfuglernes Slægt. *Turdus musicus*. "Den kælne Maaltroest, Mattens søde Sanger." Rein.

Maane, en. pl. - r. [X. S. Mona. J. Tugl.] i Alm. en Biplanet, der dreier sig om en anden større Planet, og med denne om Solen. Jupiters, Saturns Maaner. 2. stærd. og fun med best. Art. om Jordens Biplanet, der omtrent i 30 Dage bevæger sig omkring den. "Han vil see Maanen om Dagen, og Solen om Natten." Baggesen. Maanen kommer op, gaer ned, er i Ny, i Mæ. (f. Suldmaane, Uymaane.) Maanen lyser, skinner klart. Den tiltagende, aftagende M. = Maanecer, et. Kar, hvis Kængde er bestemt, efter Maanens Løb om Jorden, t. 12 Gange 30 Dage. Maanebane, en. den Bane, hvorpaa Maanen bevæger sig om Jorden. (J. Kraft.) Maanebjerg, et. B. i Maanen.

maaneblind, adj. 1. som et kan see v. Maaneffin. 2. som hver Maaned faaer Skade p. Synet, ell. hvis Syn aftager m. Maanen. En m. Hest. (W. S. D.) Maanreformertelse, en. pl. -r. Maanens Reformertelse v. Jordens Stugge. Maane-gaard, en. Ring ell. Kreds om Maanen, som en lys Laage. s. Javgaard. maanegyal, adj. maanevild. (W. S. D.) Maaneglands, en. ud. pl. G. af Maanens klare Skin, p. Vandet ell. andre Stenstande. Maaneglimt, et. svag og kort Eysning af Maanen. "Ustadige Maaneglimt i en skyfuld og mørk Nat." Engelstoft. - maaneflat, adj. flat, opløst v. Maanens Skin. En m. Nat. Maanekreds, en. 1. den Kreds, Maanen bestriver i Himmeltummet v. dens maanedlige ell. aarlige Bevægelse. 2. et Tidstrum af 19 Aar, ell. 235 Omlob af Maanen, v. hvis Slutning Ny- og Fuld-maanen aften indtraæfe p. samme Dag; Maane-Cyklus. Maanelys, et. ud. pl. det af Solen laante Lys, som Maanen om Natten kaster fra sig. maanelys, adj. lys, opløst v. Maanens Skin. Det bliver maanelyst i Aften. Maanelod, et. den Tid, hvort Maanen subbringter sit Løb om Jorden. Maanemørte, et. Tiden imellem Ny og Må, naar Maanen ikke sees p. Himmelen. Maaneqveld, en. d. s. f. Maanemørte. Maanering, en. d. s. f. Maane-gaard. Maanerose, en. i Waabentusken: 4, m. Ryggen mod hinanden vendte Halsmaaner. Maanefifte, et. Maanens forandrede Udseende og Oplysning, især v. de fire Dvarteerstifter. Maaneffin, et. ud. pl. det Skin, den Eysning, som den af Solen oplyste Deel af Maanen kaster fra sig; Maanelys. Han var ikke god at møde i M. (om den, som er meget høslig.) Et Landskab i Maaneffin (virtueligt.) Et Maaneffinslandskab, et Maaneffinsstykke (Malet), hvorpaa Maaneffin forestilles.) Maanefive, en. den i Himmeltummet synlige Deel af Maanen, der viser sig f. os som en flad Stive. Maanefyge, en. 1. Maanens Stugge (hvorefter Solformørkelser frembringes.) 2. Stugge, som et Le-geme kaster v. Maanelys. maanefyge, adj. som har Maanefyge, ell. en Eygdom, hvorpaa Maanens Lys og Aftagen troes at have Indflydelse. Maanetal, et. Tallet p. de ved et vist Aar forløbne Aar af Maanekredsen. Maanetavle, en. T. som indeholder Beregninger over Maanens Løb. Maaneuhr, et. 1. II. som er beregnet efter og viser Maanens Løb. 2. II. der viser Timerne om Natten v. Maanens Stugge, som Solfæren v. Solens. maanevild, adj. som har Anfald af Kfindighed en Gang om Maanedes; lunaticus. (Woth.) Maanevifer, en. d. s. f. Maaneuhr, 2.

Maaned, en. pl. -er. [3. Maaned. R.

S. Maaned.] Tiden fra Ny t. M., ell. den Tid, i hvilken Maanen fuldender sit Omlob om Jorden, som er den astronomiske Maaned, (der indeholder 29 Dage, 12 T. og 44 Min.) og adskilles fra den borgerlige Maaned, hvis vedtagne Dage-tal er forskelligt. I den tre Maanedes. Over anden M. At tiene Maanedes ud. (Ofte fortaaes i d. Tale v. en Maaned 4 Uger, ell. 28 Dage.) = Maanedsarbejde, et. A. som varer en Maaned. Maanedsbarn, et. Et Foster, som kun er en M. gammelt. Maanedsblostm, en. Urst, som blomstrer hver M. ell. hele Aaret igennem. Saaledes: Maanedesfor. — Maanedesdag, en. En vis D. i Maanedes. Paa den første, anden M. Maanedesdagen derefter v. p. samme Dag i den følgende M. — Maanedesdue, en. D. som klækker Unger ud hver Maaned, ell. dog flere Maanedes i Aar. Maanedesflod, et. Dvinderens maanedlige Kænselse. Maanedesfoster, et. d. s. f. Maanedsbarn. Maanedesfrift, en. Frift, Udskættelse, som varer en Maaned. At give een M. maanedsgammel, adj. som har en Maanedes Alder. Maanedesfyre, en. Fyre ell. safsat Løn, som gives Esfolk maanedsviis. Saaledes ogsaa Maanedesfost, Maanedesløn, Maanedspenge. — Maanedesmaal, et. Maal p. en vis Maanedesde Varer, f. G. Fødevarer, som ere bestemte f. en Maaned. Maanedesmaas. — Maanedesprædiken, en. P. som holdes p. en vis Dag i hvert M. Maanedesrente, en. R. som betales f. hver Maaned. Maanedesrose, en. Rose, som blomstrer den meste Tid af Aaret. (s. Maanedsblostm.) Maanedesstat, en. Stat, som soares maanedlig. (Mandv. v. Kammer. 89.) Maanedes-sold, en. S. ell. Lønning, som udbetales hver Maaned. Maanedesfyge, en. d. s. f. Maanedesflod. Maanedeslid, en. 1. En Tid af en M. ell. fire Uger. 2. Maanedes-tider, pl. d. s. f. Maanedesflod. Maanedestien, en. den, som tjener f. Maanedesløn; især om Maanedes. - maanedesviis, adv. efter Maanedes, maanedsligen.

Maanedlig, adj. som steer ell. gientages hver Maaned, som hæret til, indbefatter, strækker sig til en M. Et maanedligt Regnskab. m. Løn. maanedlige Efterretninger. — maanedsligen, adv.

Maar, en. pl. -er. [A. S. Mærth.] 1. Et Roddyr af Bælslægten. Stovmaar, Guusmaar. Mustela martes. Stenmaar. Mustela foina. 2. Foerært af Maaren, Maarfind. — Maarfælde ell. Maarfiste, en. Indretning t. at fange Maarer i. Maarfind, et. Maarens Skind, som br. t. Foerært.

Maar, Maard, en. [3. Mær.] En M., Dige. Et forældet Ord, som hyppigen forekommer i Kampevisene.

Maafsee, adv. muligens, kan hærde sig. Det vil m. indtræffe før man venter det. (maa har her den forældede Bemærkelse af fan. s. kansee.)

Maatte, en. pl.-r. [A. S. Meatta.] en flættet ell. vævet Sammensætning af Salm, Rer, Siv, Bøst, Spaaner, e. d. til at lægge p. Gulvet, jøde noget i, m. m. En Rastmaatte, Salmmaatte, Spaanmaatte, Siomaatte, o. s. v. — Maatter-binder, en. den, som fortaarer at binde ell. flætte Maatter. Maattekurv, en. En R. af Spaanmaatter. At føre Gods i Maattekurve. Maattefæt, en. Sæt som er fæst af Maatter.

Marulatur, et. ud. pl. [af Lat. Macula.] faldes, især hos Bogtrykere, Boghandlere og andre-handlende, Papir af trykte Bøger, det ikke anvendes som saadanne, ell. t. Læsning, men t. anden Brug og som blot Papir.

Mad, en. ud. pl. [J. Matr. A. S. Mæte.] Alt hvad der beredes t. Spise f. Mennecker; Næringsmidler, tillavede t. Føde f. Mennecker. Egentlig br. det aldrig om Dyrenes Føde, og i Alm. kun om Mennekkets Spise, naar den paa nogen Maade er tillavet, ell. dog bestaer af meer end et ganske enkelt Fødemiddel. Brød, Frugter o. d. allene, vil man ikke let kalde Mad, stændt de ere Føde. (Med Mad fortaares ogsaa altid, ikke blot faste Næringsmidler; men Alt hvad man nyder f. at stille Hungeren; i Nødsfæln. t. Drifke, som nydes f. Løst.) "Pans Mad var Græshopper og vild Honning." D. Bibel. At lave (tilførn: rede) Mad. At rette Maden an: giøre den særdegt t. at sættes p. Bordet. (af det Ebbste.) At lægge Maden før ved Bordet. Warm, kold, opvarmet M. Tre Retter Mad. At gaae M. : spise, være t. Bords. "Da smagte det ganske Folk ingen Mad." (spiste intet.) D. Bibel. Maden smager ham ikke (han har ingen Madlyst.) Ardbagsmad, Wildaastensmad, Mellemmad, Aftensmad. Røds- og Fiske- og Reelmad, Saltmad. "Dog er en Mad bedre, end den anden." D. Bibel. Stec- og Søbmad. (Jvf. ogsaa Pølse- og) = Madbog, en. B. hvori antegnes Udbylningen af Mad ell. Fødevarer. (B. S. D.) Madbomme, en. Et rundagtigt Skåln t. at føre Mad i. (holl. P. Paars.) Madbord, et. Stab m. Spjæder og Stuffer, t. at glemme Mad i; Rødsbord, Røstenbord. (Noth.) Madbrille, en. B. til at spise af; Trætallerken. Madbroder, en. pl. — brødre. Kalder de som spise sammen o. eet Bord. (Noth.) Bordsælle. Madbuur, et. f. Fødebuur. Maddamp, en. D. af Mad som toges ell. er togt. (Blussen.) Madfad, n. 1. Fad t. at spise af. 2. Fad m. Mad

paa. (Oblenskl.) 3. i Sørd. et Fad m. gammel Mad, et Saltmadfad. (Noth.) Madfader, f. Fødebonde. (Jvf. Madmoder.) Madfædt, et. F. af tillavet Mad, Stegefædt, Stumme- og Madfist, en. F. som forbruges i Huset t. Spisning og ikke sælges. (P. Clausen.) Madfrugt, en. n. s. coll. Frugter af ringere Slags, som toges ell. p. anden Maade br. til Maden; saaledes Madæbler. (i Nøds. til Bordsfrugt.) Madgaffel, en. stor Gaffel t. at tage Røds af Grøden; Røds- og Madgierrig, adj. graadig efter Mad. (P. Løffe.) Madgrøde, en. S. til at føge Mad i; ell. Grøde m. togt Mad. Madkammer, et. R. hvor Mad og Fødevarer glemmes; Fødebuur, Spisekammer. (i Norge: Madstue.) Saaledes ogsaa: Madkilder. — Madkloffe, en. d. f. f. Wordkloffe; 2. "Sndtil I høre kun Madkloffen f. Jer ringe." Holb. P. Paars. — Madkniv, en. R. som br. ved Madens Anretning ell. Spisning. (f. Borkniv.) Madkrog, en. R. til at henge Madvarer p. ell. til at tage M. op af Grøden. Madkurv, en. 1. R. til at føre Mad i. p. Kæiser. 2. R. hvori Levninger santes fra Bordet, naar man har spist. Madlavning, en. Glemningen at lave Mad. Madlede, en. ud. pl. Madbrydelighed f. Mad, Nlyst t. at spise. Mad gior Madlede. Dødspr. Madlugt, en. S. af togt Mad. Madlyst, en. ud. pl. Lyst t. at spise, Lidighed. (Appetit.) madlysten, adj. som har Lyst t. at spise. (B. S. D.) madlønds, adj. som ikke har mere Mad i Huset. (d. Tale.) Madmoder, en. Huusmoder, Kone i Huset; m. Genlyst t. hendes Omhu f. at fæste Huusfolket Mad. Huusbonde og Madmoder. — Madoffer, et. D. af Madvarer; i Sørd. Fødernes Madoffer af Meel, Olie, Biral og usyrede Rager. Madpibe, en. den Deel af Svælget, hvorigennem Maden føres ned i Raven; Spiserørret. Madpose, en. P. til at føre Mad i. Madpotte, en. P. til at føge Mad i. Madro, en. Kølighed t. at spise sin Mad. Madstæb, et. S. til at glemme Mad i. (høres mest i den Talemaade: at gaae i Madstæbet: gaae t. Grunde, spilder.) Madstæt, en. tilførn: en Skat, som udskrives i Fødevarer. — Madsee, en. Røstenfæst, Røstestee. (B. S. D.) Madstik, en. ordentlig Stik og Maade t. at spise, Diæt. At holde Madstik. (Noth.) Madstria, et. S. til at glemme Mad i. Madspand, en. Et Kar, bestaende af flere Staalet, t. at bære Mad i. Madspid, et. en Stof, hvormaa man aenger Mad, som skal røges. (Noth.) Madstue, en. f. Madkammer. Madsvend, en. den, som har m. Madlavning at giøre, Kof. (Noth.) Madtid, en. Spisetid. Madtrørd, et. L. hvor Madvarer faldholdes. Madtrang, en.

Trang for Fødevarer. (Noth.) **Madur-**ter, pl. **Sæverter**, som bruges t. **Mad**; **Røstenerter.** (Sluffen.) **Madvarer**, pl. **Alt** hvad som br. t. **Mad**, saavel før, som efterat det er tillavet (især dog det første; men aldrig om ganske raa Producter, som Korn ell. Urter; heller ei om levende Dyr.) **madvild**, adj. forelegen f. at staae **Mad**. (Noth.) **Madvogn**, en. B. hvorpaa føres **Madvarer**. **Madvrager**, en. den, som af Kræsenhed vrager **Maden**. **Madæble**, et. f. **Madfrugt**. **Madæste**, en. **Æste** til at føre **Mad** t.

Madé, v. a. 1. give **Mad** ell. **Føde** ind i **Munden**. **Fuglene** made deres **Unger**. (3 **Madsæt**n. med **Substantiv**, br. dette **Ord** sædvanl. kun om **Dyrene**.) "Desuden — saa made vi jer ei, vi jer bespise kun." **Wessl.** 2. At m. en **Fiskekrog** o: sætte **Madning** p. den. = **Madning**, en. 1. **Drm** og **Kas**, som sættes p. en **Medekrog**. At sætte **Madningen** p. **Krogen**. 2. **Føden**, som **Fugle** give deres **Unger**. — **Madning**, en. pl. — er. **Gierningen** at made.

Madddik ell. **Madife**, en. pl. **Madddiker**. [3. **Madkr.** **E. Mad e.**] ganske smaa **Drm**, især saadanne, der fremkomme af **Insecter** i **Fødevarer**, ell. fortaabne **Lege-**mer. **Madddiker** i **Øst**, i **Kiøb**.

Madras, f. **Matras**.

Madffaberi, (P. **Glaussen**) og **Madffab**, et. Et forældet **Ord** for: **Selskab**, **Samsund**, **Forbindelse**, **Handelselskab**, hvorefter endnu **haves** det i **dagl.** og **lav Tale** brugelige: **Madfferi**. At have **Madfferi** m. een o: have **Dmgang**, staae i **Forbin-**delse med, især i det, som ei er t. det **Gode**.

Mag, en. ud. pl. — foretkommer ikke, ell. meget fælden m. **Artikel**; og **Kiønnet** er tvivlsomt. [3. **Mak.**] 1. **Kolighed**, **Hvile**. 2. **Kolighed** og **Mag**. "En i **uirk-**som **Mag** hevstumret **Esbebane**." **Waggesen**. 2. **Beqvemmelighed**, **god Leilighed** uden **An-**strengeelse. At gjøre noget ret i **Mag**, i **god M.** At fare i **Mag** o: **lempeligen**, ikke **voldsomt** ell. m. **Hast**. 3. 3 **Gen-**bruges **Ordet** som adj. i **Bemærk.** **stielig**, **gunstig**. **Mags Veir**, **Mags Vind** (**god**, men ikke f. stærk **B.**) = **magelig**, adj. [3. **maklikr.** **A. S. maecalic.**] 1., **be-**qvem, uden **Besvær**lighed. En m. **Vogn**, **Wei.** **magelige Klæder**. 2. ikke **vanstelig** ell. **meisom**, let at **udføre**. En m. **Veise**. Et **mageligt A.** 3. som **hader** og **stær** **Uleilighed** og **besvær**ligt **Arb.**ide; som **glær**ne vil have det **beqvemt** og **nødigen** **anstrenger** sine **Kræfter**. **Han** er **meget m.** **Hun** vil **glær**ne have det **mageligt**. — **Magelighed**, en. ud. pl. **Befæst**heden at være **magelig**. — **magssom**, adj. **beqvem**, **magelig**. (**Kingo.** S. **Bull.**)

Mag, et. pl. b. f. [3. **So. Mak.** **E. Ge-**mach.] **Værelse**, **Kammer**. **Lønligt Mag**,

hemmeligt M. o: **Privet**. (**Solbing.**) **foræld.**

Magasin ell. **Magazin**, et. pl. — er. [et fremm. **Ord** af **Perst** **Dyrindelse**.] Et **Forraads**huus; **Forraads**kammer. f. **E.** **Kornmagasin**, **Garnmagasin**. — **Magasin-**forvalter, en. **Dyphynsmand** over et **M.** **Magasinforn**, et. **K.** som **leveres** t. og **oplagges** i et **M.**

Mage, adj. **llig**, **lligedan**. **Strømperne** ere ikke **mage**. (f. **umage**, som er **merre** **brugel.**)

Mage, en. pl. — r. [3. **Maki.** **A. S.** **Maca.**] 1. den ell. det, som er **llig** en **anden**, som **kan** **lignes** m. **noget** af sin **Art**. En **Ronge** uden **M.** **Han** **seger** sin **M.** i denne **Konst**. **Jeg** har **adrig** **seet**, **skend** **Magen** **dertil**. 2. een af **tvende** **lignen-**de, t. **hinanden** **hørende** **ting**. **Magen** t. denne **Handise** er **bleven** **borte**. 3. **Fæ-**lse, **Ægtefælle**, **Ægte**mage. "Den **milde**, **venlige**, **huuslige** **Mage** v. sin **Mands** **Sæ-**de." — "Den **luffelige** **Mand**, **imellem** **sine** **tvende** **deilige** **Mager**." **Waggesen**.

(**Dg** saa om **Dyr**.) **Duen** har **misset** sin **M.** = **Magebrev**, et. b. f. f. **Mageffistebrev**. (Noth.) **Magelag**, et. pl. d. f. og **Mag-**gelægning, en. pl. — er. **Handlingen** at **om-**bente **noget**, især **uærligt** **Gods**, f. **noget** **andet**. **Magelagge**, v. a. 3. d. f. f. **mag-**geffiste. **mageløs**, adj. som ei har sin **Mage**, uden **llige**, **uforslignelig**. "Den er ikke heller et saa **mageløst** **Kiøn**heds **Wid-**under, som den har **Ord** for." 3. **Wag-**gesen. **Deraf**: **Mageløshed**, en. ud. pl. — **Mag-**geffiste, et. **Forening**, **hvoored** **uærligt** **Gods** **omffistes** f. **andet**, **Magelag**. (**Dyts-**te br. **derimod** om at **ffiste** **værligt** **Gods**. **Wed** **Dyrtte** og **Maggeffiste** **besaarer** det **gjenffidige** **Wederlag** ikke i **Penge**, men i **Gods** og **Giendom**, **hvoored** det **ffilles** **fra** **Kiøb** og **Salg**.) **Maggeffistebrev**, et. B. ell. **Document** om et **Maggeffiste**: — **mag-**geffiste, v. n. og a. 1. **gjøre** **Maggeffiste** om **noget**. At m. med **een**. **Han** har **mages** **ffistret** sig dette **Gods** til. — **Maggeffistning**, en. **Handlingen** at **gjøre** et **Maggeffiste**.

Mage, v. a. 1. [af **Mag.** **A. S. macan**, at **gjøre**.] **indrette**, **lave**, **ffikke**, **gjøre** i **Stand**. At m. **noget** p. det **bedste**. "Da kunde han saa **mage**, at her jeg **vandre** ind." **Øh**lenfchl. **Mag** det **saa**, at du **kan** **komme** med." "Han **veed** at **mage** det **saa**, at hans **gode** **Egenstaber** **ffinne** **fæm**." **Wasth**. **Han** har **maget** det **saalede**, at **enhver** **blev** **fornøiet**.

Mage sig, v. rec. og **mages**, v. n. **pass**. [3. **maka** sig, **makaz.**] **parres**, (**om** **Dyr**, især **Fugle**). At **mages** som **Duer**. (Noth. **Jacobl.**) sig. **enes**. "Da **Ord** m. **Tanker** sig et **alld** ville **mage**." **Sten**erfen. 2. **ffikke** sig, **lave** sig. "Udi min **Vogn** jeg **adrig** **mtg** **saafnaet** t. **Sæde** **mager**." **Kin-**go. (f. v. a. **mage**.) 3. en **lignende** **Wæ-**mærlig (lave sig til, **komme** i **Stand**) **hos**

Arbejds: "Maar Duen spændes ud, da Betret sig vil mage." *Seraam. S. 73.*

Magelig, adj. f. under Mag.

Mager, adj. pl. magre. [S. magr. udt. i Alm. maver.] som har lidet Kød p. sig, som intet Fuld har. (modf. fuld, ser, v. godt Fuld. jof. tør.) mager i Ansigtet, p. Kroppen. Han er bleven m. i sin Engdom. — fig. som er af indskrænket, ikke rigt Indhold. Et magert Skrift. "En mager Materie er ikke nødvendig tør; men da den kun indeholder lidet, er den ikke piffet t. at underholde." *Sporon. 2.* som har intet ell. lidet Fædt paa sig. (modf. fed.) magert Kød. At spise det Magre af Kød. 3. ufugtbar, tør, starr. mager Jord. magre Græsgange. En mager Kæret (som er blandet m. Sand.) 4. ringe, meget tarvelig. En m. Tieneste. Et magert Skæfsbud. — Magerhed, en. ud. pl. (modf. Fuldighed, Søhed, Fedme.) — magerlægen, adj: meget mager, indfunden, udmagret. (selvbet.) — magre, v. a. (Moth.) f. udmagret. — magres, v. dep. blive mager. (Moth.)

Magist, adj. tvøllende, forføllende. (M: Magie, Trolddom, Fortrollelse.) magistiske Konster. En magist Følning. Magister, en. pl. Magistre. (Lat.) En academiisk Høberstitul, som tildeles v. Høfaler. At disputere f. Magistergræden: Magisterværdigheden. (3 ældre Danst brugtes: Mæster.)

Magistrat, en. f. Øvrighed. Risenhans Magistrat.

Magnat, en. pl.-er, [af Lat. magnus.] Rigets Store, den høje Adel i et Land. (bt. (ser i og om Ungarn og Polen.)

Magnet, en. pl.-er. [E. magnes.] en jernblandet Jernmaal, der har den Egenskab, at trække Jern t. sig, og at vende sig mod Nordpolen, naar den hviler bevoget p. et Punkt; i ældre Danst: Skiltten. 2. ethvert Jern, som er frøget p. en Magnet, og derved har faaet dennes Egenskab. — Magnetaxe, en. En ret Linie, der tænkes trukken igennem Magnetens Poler. Magnetmaal, en. Jernmaal, frøget p. Magneten. Magnetpol, en. Et af Magnetens to Endepunkter. magnetridig, adj. som virker imod Magneten, ell. ophæver dens Virkning. (Brunnich.) Magnetvirkning, en. Virning af magnetisk Kraft. — magnetisk, adj. 1. som har Magnetens Kraft og Egenskab. Jern bliver let m. — fig. Hendes Skønhed virkede på et m. Kraft. 2. som tiltraktes af Magneten. (S. S. D.)

Magt, en. [S. Mætt. A. S. Mægd. 2. Magt.] 1. ud. pl. Kraft til at virke, at udrette noget, Evne, Styrke. "Enhver Evne t. at gjøre noget er Magt; men Evne t. at bære et Styrke, og t. at ud-

holde Kraft." *Sporon. "At have Magt t. at helbrede Engdomme." D. Bibel. At stræbe af al M. Han har ikke M. nok i Armen. Davets, Pelagernes Magt. Trolddommen har ingen M. "Dette Indtryk vinder kun alt f. let en utilbørlig Magt." *Wærker. (jof. Mfmagt, Almagt, Fuldmagt, Overmagt, Demmagt, Delmagt.)* Uegentl. Talemaader: At holde noget v. Magt: bevare, holde i god Stand. Det er ved M. faaer ved M. o: gielder, beslaaer. Denne Lov faaer endnu ved M. At blive ved Magt. Der ligger M. paa o: det er vigtigst, af Betændighed. At give noget M. o: tilfaaer, samttøffe, give det Guldighed. "Da gave de hans Ord Magt." Grundtvig. "Der findes mange Mænd, som Degnen give Magt" (tilfaaer, at han har Ret.) *Solb. P. Paars. At fiende, ved M. o: stadfæste, bekræfte. At være vel v. Magt o: fuld, v: godt Fuld. 2. ud. pl. Frihed t. at gjøre noget, Raadighed. At have M. til at gjøre noget. At give en Magt t. noget. Det faaer ikke i min M. (jeg tør, ell. formaact det ikke.) Hans Gien-* domme ere nu i en andens M. At faae M. over, faae i sin Magt (komme t. at raade over.) "Maar Dorffhed engang over dig faaer Magt." *Løbe. 3. ud. pl. Mands-* dighed, Vælde. At have Magt, faae M. over een. At udvide sin Magt. Den heles- te M. i Staten. 4. ud. pl. misbrøgt Kraft, Vold, Voldsomhed. At tage noget med M. At sætte M. imod M. At lade M. gaae for Ret. At bruge baade List og M. "Deres Magt er ikke Ret." *Jerem. 23. 10. 5. ud. pl. Krigs-* magt, Krigshær m. alt dens Tilhør. Den hele M. til Lands og t. Vands. Deraf: Landmagt, Sømagt. 6. pl. Magter. Stat, Rige. (egentl. Indbøgrebet af dets Kræfter.) De europæiske Magter. De krigende Magter. 7. pl. Magter. (et m. Kraft og Magt be- gabet Væsen. (Især om Aander.) Onde Magter. = Magtbrev ell. Magtebrev, et. 1. kristlig Fuldmagt (Hvitfeldt.) 2. Docu- ment, hvorved man voldgiiver en Sag, Voldgiftsbrev. (foraldet.) Magthud, et. Bud, Befaling af een, der har Magten i Hænderne. "Byder mit Magthud." *Wags-* gesen. magtfrø, adj. som glæder sig v. sin Magt. (Waggelsen.) Magtfulde, en. til- strækkelig Magt, vel grundet Mandighed. At giere noget af egen Magtfulde. (E- strup.) magtfærdig, adj. (ufærdig.) magtig til, i Stand til. (Thieles d. Folke- sagn. 1. 45.) Magthaver, en. den, som har Magten i Hænder, som er den Høf- stende: (nyt Ord.) "Det er Tid, at His- torien hører op at forplante Vidfarelser og fordærve Magthavernes Stæle." *Ens-* geløst. magtlysten, adj. begierlig efter M. og Herredømme. (D. Guldberg.) magt-*

løs, ell. magtesløs, adj. som er uden Kraft ell. har mistet den; svag, kraftløs. En m. Ddng. magtløse Trudster. "Trøstløse Sukke; magtløse Lærere." Evald. "Magtesløs jeg nu maa taale mine Fjends dære Overlast." Ohlenschl. At giøre et Vidnesbyrd magtesløst (ugyldigt). — Magtsord, et. pl. d. f. myndige Ord, bydende Tale. (Rahbet.) magtpaaliggende, adj. v. som det ligger M. paa, vigtig, betydelig. (Magtpaaligheden, en. W. S. D. f. Digtighed, Betydning.) — Magtsprog, et. en myndig Kiendelse, Dom, ell. afgjørende Befaling, grundet p. Magten. "Uden Efteliden og uden myndige Magtsprog." Eneborf.

Magte, v. n. 1. formaae, have Kraft. Jeg magter intet i Armene. Jeg magter ikke at styre min Vrede. (Noth.) f. magte. (At magte med noget, siges i dagl. T. for: at faae Bugt med, kunne raade med.)

Mahomedaner, en. pl.-e. [ogsaa: Mohammedaner ell. Muhammedaner.] een som bekender sig til Muhammeds Kærligheds lære ell. Islams Lære. — mahomedansk (eller: mohammedansk) adj. som hører til, vedkommer denne Religionslære.

Mai, en. ud. pl. 1. den femte Maaned i Aaret, Maimaaned. 2. ung Løv, Især af Bøgen og Birken, som i denne Maaned løves; Foraarsløv, Mailsøv. "Med Mai og Blomster strø." Arreboe. At pynke Kirken m. Mai. At føre Mai i By (en gammel Skik p. Landet, der ogsaa kaldes: at ride Sommer i By.) = Maiblomst. Blomst, som springer ud i Maimaaned. Maibus, et. Bus, som tøndes v. Mairgilder. (Noth.) Maibank, en. Bænk af Græstørv p. Gadekævet i Landsbyer. (Noth.) Maidag, en. Dag i Maimaaned. "En Maidags lette Dragt." Baggesen. (i dagl. T. ogsaa: den første Dag i Mai. At stifte (Tjeneste) t. Maidag.) Maidug, en. Dug, som falder i Mai. Maifeber, en. Foraarsfeber. (P. Svo.) Maifrost, en. Frost i Maimaaned. Mairgilde, et. S. som holdes i Maimaaned, ell. naar Bønderne have ført Mai i By. (Ogsaa: Mairvegilde. Noth.) Mairgreen, en. En ung Løvgreen af Bøg ell. Birke. Mairgreve, en. den, som vælges t. Anfører v. Bøndernes Mairgilder. Mairgrvinde, en. den Pige, som Mairgreven vælger t. at tage Deel i hans Værdighed. Maishytte, en. Løvhytte, Løvsal. Maifiseber, et. pl. d. f. K. som tidligst modnes. Maistrands, en. R. af Løv og Blomster, hvormed Mairgreven og Mairgrvinden pynkes. Maikulde, en. fordt Veitlig i Mai. Mairilie, en. Lilleconval. Convallaria maialis. (Maiblumme.) Maimaaned, en. f. Mai. Mairregn, en. mild Regn, som fælder i Mai. Mairoe, en. Et Slags tidlige hvide Røer,

Mairose, en. En tidlig blomstrende Rose. Rosa cinnamomea. Maiffare, en. Stave af Bønderfolk, som følge Mairgreven v. Mairgildet. (Noth.) Maismør, et. Græsmør, som kernes i Mai, Maimaanedsmør. Maistang, en. ell. Mairtræ, et. en hvi Stang, opreist p. Bykævet og behængt m. Løv og Blomstertkrands, hvorom Bønderne v. Mairgildet plejede at danse. (Noth. I Danmark er denne Skik nu næsten aflagt.) Maitid, en. Aarstiden i Maimaaned. (P. Svo.)

Maie, v. a. 1. pynke m. Løv ell. Mai. (deraf: udmaie.)

Majestæt, en. (pl.-er. naar det br. som Titel.) [Af Lat. majestas.] Høihed, Hyperlighed, den høieste Magt og Værdighed; sig. den Glands og uvordets Anseelse, som følger m. saadan Magt. — Deres Majestæt! Hans M. — en Titel, som gives Keisere og Konger. — Majestætsforbrydelse, en. F. imod Regenten ell. den høieste Magt i Landet. — majestætisk, adj. pragtfuld, m. Høiheids Glands i det udvortes. En m. Anstand, Mine. Et m. Syn.

Major, en. pl.-er. (langt o.) En Befalingsmand v. Randbøren, som hører t. Regimentets Stab, og er den næste efter Oberstløjtnanten. Majorinde, en. En Majors Kone.

Mais, en. Et udenlandsk Navn p. en fremmed Kornart: tyrolsk Hvede. Zea Mais.

Maffe, v. a. 1. (det T. m a f e n.) I d. Tale og foragteligen: blande, være sammen. At m. noget sammen. Deraf: Mafferi, et. pl.-er. Noget, som er lidet lavet og uordentlig sammenrørt. (D. T. Noth.)

Maffer, en. pl.-e. [N. S. Maffer. f. Mage.] Fælle, Deeltager. br. Især i visse Kortspil om de Spillere, der holde sammen mod de øvrige. Deraf: Mafferskab, et. Fællesskab. (P. Clausen.)

Maifrel, en. pl.-er. En Fiskefægt (Scomber) og Især en Art deraf, som er agtet f. dens gode Smag. Scomber scombrus. — Maifrelfangst, en. Gierningen at fange M.

Maifron, en. pl.-er. [Af d. Ital.] et Slags Baggært af fint Meel, Sukker og Mandler.

1. Male, v. a. 1. ældre impl. mol. [Selmelia, mala. Goth. malan.] bevogede hid og did, Især i Krebs. (hvoraf Malesfrøm.) Skibet blev af Strømmen malet ned i Afgrunden. (W. S. D.) 2. knuse Korn og andre Søedarter imellem Quærnstene, f. at frembringe Meel og Gryn, ell. udpresse Sæften af Frø. At m. Korn t. Meel. At m. Gryn, m. Hærte. At m. Bandet ud af en Dam o: sse det ud v. Hiel af Mellevært. = Malekub, en. En Estrus ell. Tragt af Læe over Dværgen

l en Malle, hvortigeanem man sser Kovernet, ell. det, man vil male. (Noth.) Malleson, en. og Malpenge, pl. det, som betales Malderen f. at male. (Noth.) Malleseddel, en. Bewijs f. Consumtionens Bestaling af Korn, der føres t. Malle; Malleseddel. Mallestrøm ell. Mallestrøm, en. Et Sted i Bandet, hvor stridige Strømme ell. puler p. Bunden danne en farlig Hvirvel; et Hvirvel, en. Hvirvel, Flodshvirvel, Hvirvelstrøm. Maletand, en. pl. -tænder. L. hvormed Føden knuses, Rindstænd. (L. Koth.) Malevand, et. B. ved en Malle, tilstrækkeligt t. at male ved. Maleveir, et. vindigt ell. stormende Veir, tiensigt f. Bindmøller. Maleværk, et. 1. Redskab og Indretninger, som høre t. at male, Malleværk. 2. Gjærning, som foretages p. en Malle, og hvorefter svares Afgift ell. Consumtion. (Mandir d. Kammerveisen. 223. 231.) Malevæsen, et. alt det, som vedkommer Malning af Meel, Gron x. (Forordn. 1768.) = Maling, Malning, en. Gjærningen at male p. en Malle ell. Dvorn.

2. Male, v. a. 1. [3. måla.] 1. afbilde m. spnlige Træt og Farver, stilde, efterligne en Gjenstands naturlige Stikfæse og Farve. (jvf. tegne, ride.) At male i Olie, i Pastel, m. Blandsfarver, m. Oliefarver, i Kalk, i Vor. Hun har labet sig male. (affildre.) Han malar p. et historisk Stykke, p. et Landskab (er i Færd dermed.) — fig. om Tale og Skrift, hvorved noget liveligt beskrives. Han maledede Laskens følger m. levende Farver. Digteren malar m. Ord. 2. overstrøge m. Farver og farvede Prædeller. Værelset, kostet er veligt malet. = Maleri, et. pl. -er. 1. En Tavle, hvorpaa noget er malet; et Stikbort. — fig. om en liveligt Beskrivelse ell. Skildring v. Ord. 2. undertiden br. det for: Malerkonst, Malning. At forbinde Maleriet m. Bygningkonst (og da ud. pl.) — Malerisamling, en. En Samling af forskellige Maleres Arbejder. = Malning, en. 1. Gjærningen at male m. Farver. 2. Noget, som er malet, stildret; et Maleri.

Maler, en. pl. -e. En som forstaaer den Kunst, at male, faavel om den, der driver Maleriet som en virkelig Konst, (en Skildrer) som om den, der mere behandler det som Haandværk. f. Blomstmalers, Dyrsmaler, Historiemaler, Huusmaler, Konstmaler, Landskabsmaler, m. fl. = Malersalæg, et. X. til at bilde Maler. (W. S. D.) Malerarbejde, et. En Malers Arbejde, et malet Værk. Malerarbejdet p. denne Bygning er ikke godt. At forgyldes et M. — Malerbræt, et. d. f. f. Farvebræt. Malercolik, en. d. f. f. Blycolik. Malerdræng, en. Læredræng hos en Maler, Malerfarve, en. F. som en M. bruger t.

sit Arbejde. Malerfernis, en. F. hvormed Malerier og andre Malerarbejder overstrækkes. Malerguld, et. 1. d. f. f. Bladguld, Bogguld. 2. vofst Bogguld i Farvelader t. at male med; (ligeledes Malerselv.) Malerkonst, en. Konsten at male ell. stilde. Malerkost, en. en grov Malerpensel ell. Kofst, som Huusmalere bruge. Malerlaug, et. det Laug, som Huusmalere udgiere. Malermester, en. Haandværksmester, som hører t. Malerslaug. Malermusling, en. ell. Malerskal, et. Navn p. et Slags Stadhv, som br. til at glemme Malerfarver t. Unio pictorum. Malerpensel, en. P. til at male m. Malerredskab, cf. R. hvorefter Maleren betteuer sig. Malerskole, en. pl. -r. 1. Skole, hvor der undervises i Malerkonsten. 2. endel Malere, som i deres Arbejder have fulgt en Stil og Smag. De nederlandske, italienske Malerskoler. (f. Skole, 4.) Malerssteen, en. glat Steen, hvorpaa Malerfarve rives m. Esberen. Malerskol, en. Et Slags Stillads p. tre Fødder, hvorpaa Maleren sætter den Tavle, han arbejder p. (Staffette.) Malersstue, en. Malerens Arbejdstue. Malerselv, et. f. Malerguld. Malertavle, en. Et Maleri, Stikbort. (Noth.) Malersværk, et. d. f. f. Malerarbejde. Maleraværksted, et. Værelse, hvor Maleren og hans Folf arbejder.

Malerist, adj. (optaget efter det L.) som svarer t. Malerkonstens Regler, er stiftet t. at males, t. at være en Gjenstand f. den stjerne Malerkonst. (pittoreisk.) m. Stianhed. En m. Udfigt, Egn. fig. en malerist Skildring, (ved Ord.) v. en saadan, som v. liveligt Fremstilling bringer Gjenstandten ligesom f. Dinenc. "En malerist Standpunkt" (hvorefter man har en pittoreisk Udfigt.) Baggelsen.

Malke, v. a. og n. 1. [3. mylka. X. S. meolcian.] 1. act. bringe Melken ud af Dyret, v. at strøge og drage det m. Hænderne. At m. Kser, Faar, Geder. 2. neutr. give Melk. . Koen malter godt, har holdt op at m. = Malkeag, et. Ag, hvori Melkespande, bæres p. Skuldrens. Malkebriffe, en. B. som lægges oven i Malkespanden ell. Malkestøtten f. et at spille Melken. Malkebøtte, Malkekande, en. En Bøtte ell. et rundt Træfar m. Laag paa, hvori Kserne rulle, og Melken bæres t. Huset. Malkeko, en. Ko, som giver Melk, som ikke er god. En god M. som giver megen Melk. Malkekrands, en. R. som Malkepigerne lægge p. Hovedet og bæres deres Kande p. Malkepige, en. Tienestepige, hvis Bestilling er at male, holde Melkekarrene rene, kserne og gære anden Tjeneste i Mødet (i ældre Dansk: Melkebedie.) Malkeplads, en. P. hvor Dva-

get mallees. Malleqvæg, et. coll. Kser, som holdes f. at give Velt. (t. Forskiel fra: Slagteqvæg, Ungqvæg.) Mallekammell, en. d. H. f. Mallekistol. Mallekspand, en. S. uden Laag t. at malle i. Mallekistol, en. lav, trebenet Stol, som Pigerne sidde p. medeys de malle. Mallekrid, en. den T. paa Dagen, da Kærne sædvaan. mallees. Mallekvei, en. Bet fra Suset ud i Marken t. Malleqvæget. Det er en lang M. for en Pige. = Mallekving, en. Gierningen at malle.

1. Malle, en. pl. -r. en Fift, som er den største europæiske Ferskvandsfist, og fandtes hos os tilforn i Sorse Ss. Silurus planis.

2. Malle, en. pl. -r. [S. Malje. E. mail.] en liden Ring ell. Balle, som de, hvori Høgter hages fast. — Deraf: Mallekrave, en. forbum: et Brystharntsk sammensat af smaa Jernringe. E. Coat of mail. Moth. (Nettete maaskee en Brynstkrave, sammensat af Malle.) Mallepander, et. Et heelt Pandfer, sammensat af Malle; en Ringbrunnie.

Malm, en. ud. pl. [J. Malmr.] enhver Steen, især Fjeldsteen, der indeholder metalliske Dele; Græs. Jernmalm, Bluumalm, Sølvalm. 2. de v. Iden af Stenen saakille metalliske Dele; Metal. En teen M. Guldet er den edelste, kostbareste Malm. "Da var jeg en lydende Malm eller en klingende Bield." D. Blb. 1550.

3. en sammensmeltet Blanding af flere Metaller. Sædemalm, Klottemalm, Stykalm. 4. fig. det, hvoraf en Ring bestaaer, Materie, Stof. Rig og Arm, Alt af een Malm. Ordpr. "Et Sprog, der har dannet sig af sin egen Malm." (M.)

5. Granens, Fyrrens Malm o: Træets Kærne ell. faste Bød. f. Malmfyv. "Nu hvæsses hardet Staal, det Fyrrens Malm skal gieldes." E. Stockfeth. = Malm-aare, en. Et Strøg i Biergene, som indeholder Malm. malmagtig, adj. som ligner M. Malmart, en. et vist Slags M. Malmborg, en. poet. en Borg, Fæstning bygget af M. (Baggesen.) Malmbrud, et. Et Sted i Berget, hvor der brydes Malm. malm bunden, adj. poet. sammenbundet, forenet m. Malm. "Den malm bundne Steen er Vor, hvor det (Sværdet) færer." Pram. Malmbygd, en. Egn, Landstrækning, hvor Gruber og Biergværker findes. (Brunnich.) Malmfarve, en. mørk rødbrun Farve, som sammenmeltet Malm. malmfarvet, adj. — Malmfjeld, et. F. som indeholder Malm eller Metaller. malmfuld, adj. malmrig; fig. som lyder stærkt af M. ell. lig Malm. "Dragelets malmfulde Klang." Ohlenschl. Malmfyv, en. det bedste Slags Fyr, som borer i tør, sandig Jordbund.

(Kobfyv.) Malmgang, en. Malm-aare. Malmglands, en. Glands af den blante M., Metalglands. Malmgods, et. Gods, Sager, forferdigede af M. (Baggesen.) Malmgrube, en. Malmbrud. Malmgrøde, en. G. af Malm. (Moth.) Malmgyder, en. (B. S. D.) f. Klottefoster. Malmhinde, en. tyndt metallisk Overtræk. "Steenarter, belagte m. en tynd glindsende Malmhinde." Brunnich. Malmkanon, en. K. støbt af Malm. Metalkanon. Malmkang, en. den K. ell. Lyd, som M. giver v. at faae p. den. Malmleie, et. Bierglas, som indeholde Malm. Malm-morter, en. M. af Malm ell. Messing. malmrig, adj. som indeholder megen Malm. Malmroffning, en. Malmens Roftung, ell. Handlingen, at giøre den stor v. Ilden og forberede den t. en god Smeltning. Malmstufum, et. Skum ell. fremmede Dele, som flyde oven paa Malmen under Smeltningen. malmstrængt, adj. v. indsprængt, blandet m. Malm. Malmstrøg, et. Malm-aare. malmstærk, adj. stærk i Malmen, af en stærk Materie. (Kampmann.) malmstøbt, adj. v. støbt af Malm, Metal, Kobber. "Den malmstøbte Port." Pram. Malmstørd, et. Kobberstørd. (Baggesen.) Malmstrøm, en. f. Malmstrøm, under male.

Malt, et. ud. pl. [A. S. Mealt; mealtan, macerare.] Korn, som v. at blødes i Vand (støbes, sættes i Støb) begynder at spire, og siden tørres i Luften ell. over Ild og straaes p. Røllen, f. at blive stiftet til Dvbrngning. At giøre M. (at malle, i Norge.) At komme det straaede Malt i Maltetarret. Windtørret M. ell. Luftmalt, som er tørret i Luften. Køllemalt, Røgmalt. Grant M. som endu ei er tørret. langspiret Malt, som under Støbningen har spiret stærkt. = Maltbygd, et. B. som bruges til, er tienligt t. at giøre M. af. Maltstiel, en. pl. -e. Fiaale, der lægges oven paa Maltstøllen, og hvorpaa Maltet brebes. Maltgjøerer, en. den, som v. et Bryggeri forestaer Maltgjøeringen, ell. Gierningen, at virke Malt; Maltvirkning. Maltshuus, et. S. til at giøre Malt i. Maltkammer, et. R. hvor Malt tørres ell. glemmes. Maltkølle, en. K. til at tørre Malt p. Maltloft, et. S. hvor Malt tørres ell. bevaeres. Maltmølle, en. M. hvor der males Malt. Maltmøller, en. den, som eter ell. forestaer en Maltmølle. Maltqværn, en. D. til at male M. paa, Dværn i en Maltmølle. Maltstak, en. Afgift (Acise) af Malt. Maltspire, en. den S. som Maltet fæder, naar det lægges i Støb. Maltvirkning, en. d. f. f. Maltgjøering. = malte, v. n. 1. (har.) at giøre Malt. (Moth.)

Malurt, en. [af d. Sv. Mal, Dm; fordi Planten er ormdtvende. B. S. D.]

en beskæftiget lret, af meget best Smag. Artemisia absinthium. — Malurtbrændes viin, n. s. B. hvorpaa Malurt sættes. Malurtbraaber, pl. kraftige Dr. ell. Essens, som uddrages af M. Malurtviin, en. B. sat paa Malurt. o. fl.

Malvasier, en. Et Slags sød Vin, der oprindeligen vorer p. Morea.

Mammeluk, en. pl. — Fer. et Slags lette Kuttere, som indtil vore Tider brugtes i England, hvor de udgjorde en egen Krigshob.

Man, en. ud. pl. [Ev. Mau. J. Mön. E. og R. S. Man e.] lange Haar, som nogle Dyr, f. E. Østen, Løven, have p. Halsen.

Man, ubestemt Pronomen, der altid forbindes med et Verb. i tredje Person sing. og udtrykker intet andet om det betegnede Subject, end at det er en Person, men hører Kion ell. Tal. Man har sagt mig; man har fornærmeth ham — kan saavel forstaaes om een, som om flere. — Man er deri forskjellig fra Partikelen der, at denne vel ogsaa ubestemt angiver Personer, som Subject, men tillige livløse Gjenstande, og at det efterfølg. Verb. kan være pass. (Der siges, der tales om. Der falder megen Regn.) Man betegner derimod kun Personer, og det efterfølg. B. er altid act. (J ældre Tider var dette Pron. eet Ord m. Subst. Mand, ell. man brugte dette Subst. overalt hvor vi nu bruge Pron. Man, og konstruerede det m. et efterfølgende pron. rel. i Glofficiet t. Harpestrængs Lægebog.)

Mand, en. pl. Mand. [J. Madr. X. E. Man.] A. 1. et Kønneke. Denne oprindelige, men nu forældede Bemærkelse, findes ikke blot i det Isl. og ældre danske, men i alle besjægtede Sprog. Den gielder endaa i nogle Sammensætninger (f. E. Mandbrat, Mandebod, Mandsminde, Mandstul) i Ordet hvermand, og Udtrykkene: den almindelige Mand, menig Mand o: Almuen, af begge Kion. J Mandts Minde. (Ogsaa i vore Bibelovers. maa Ordet stundom tages i denne Bemærl. f. E. Psalm. 1. 1. XXXIV.

9. Salig er den Mand: hvor Bibelen af 1550 har: Salig er den, som.) 2. en Person; forekommer endnu, men kun i sing., i disse Udtryk. f. E. Alle, som een Mand, besluttede: Selskabet besluttede M. for M. 3: enstemmigen. (om en Beslutning af mange, hvoriblandt ogsaa kan tænkes Fruentimre.) Stibet forsig m. Mand og Muus. Treblemand. Det vedkommer ikke Treblemand (hvoreb ogsaa kan tænkes et Fruentimmer.) — Mand f. Mand o: allesammen, og tillige en efter den anden. "De bleve fangne M. for M. og Svend til sidst." Storm: Mand imod M. 4: een imod een. Til Mandts o: f. hver enkelt, f. hver Person. Ved Delsing blev der 10 Adlr. t. Mandts. — B. 1. et Kønne-

ke af Mandkønnet; et Mandfolk; i Modst. t. Qvinde. "Mand og Qvinde skabte han dem." 1 Mose B. 1. 27. "Der er ikke Træl eller frei, her er ikke Mand eller Qvinde." Gal. III. 28. 2. et Mandskell ell. en Person af Mandkønnet, som har naaet sin fulde de Væxt og Styrke, saasom fra det 26de ell. 30de Aar. (i Modst. t. Dreng, Yngling, Ungkarl, Ungersvend.) En ung M. (f. E. imellem 25 og 30 Aar.) En M. i sine bedste Aar. En gammel M. — Ved Tilleg af andre Ord betegnes Mand af en vis Stand ell. Ænset, og da altid m. Wisbegreb om, at den paagældende har naaet mandlig Væxt. f. E. en Adelsmand, Bønsdemand, Rørgemand, Haandværksmand, Hofmand, Krigsmand, Statsmand, o. fl. — Ved Udtrykket: en Mand menes ofte blot en ubekendt Person, uden egentligt Hensyn t. Alderen; dog sædvanlig om den, som har Mandts Alder f. E. En M. paa Gaden fortalte mig det. Der var en Mand, som vilde tale m. dig. o. d. 3. m. Hensyn t. Mandkønnets Ævne, Styrke, Mod: en Mand af Kraft, en modig, behertiget M. Han stod, holdt sig som en M. Den er M. som gier Mandts Gierning. Ordspr. De saibt som Mand. — At finde sin M. finde M. for sig o: finde tapper Modstand. At være M. for noget o: være dygtig, være i Stand t. at giøre det. 4. en gift Mand, en Ægteemand. M. og Kone. Manden og hans Qustru. Hun vil ikke have ham t. Mand. Du havde en Son m. hendes første Mand. At give sin Datter en Mand. 5. en Mand, der staaer i en Andens, en magtigeres Tjeneste. Kongen tog ham blandt sine Mand. (Jvf. Lehnsmand.) 6. Krigsmand, Soldat. (i hvilken Bemærl. pl. Mand ikke br. men sing. som coll.) Der saibt 100 Mand. Tusinde Mand t. Fods og 200 t. Hest. Hvormange Mand skal her indquarteres? Regimentet stod tre Mand høt (ikke høit) o: i tre Linier. — Ogsaa om andre Personer, end Krigssold, naar de foretage noget i en vis Orden og i Forening. Der er tilfagt 10 Mand af Byen t. Betarbejde. Tolv Mand kan ikke løfte Stenen. 7. Hiemmelmand, Forlover, Hiemmel. (kun i sing.) Jeg er M. for, jeg skal være dig M. for, at han skal betale t. rette Tid. Jeg veed min M. kan opgibe min M. (af hvem jeg har faaet, kiøbt Ting.) Jeg har min M. for mig (som har fortalt mig det.) 8. Sammensætninger: a.) mandbar, adj. (3. mannbar.) 1. om Piger: d. s. f. mandvoren (men seldnere.) 2. mandbar Alder, om begge Kion: den t. at avle Børn og udsange fornsdne Alder. Mandbarhed, en. ud. pl. mandbar Alder. Mandbiørn, en. B. som anfaldet Kønnesker. (Gvald). Manddom, en. (f. Mand,

B. 2.) 1. Mand's Alder. At indtræde i sin Manddom. "Ungdommens Fæde og Manddommens Fornæstelse." J. S. Sneedorsff. Heraf: Manddomsaar, Manddomsalder, Manddomskraft, Manddomsstyrke, o. fl. 2. (s. Mand, 3.) Klæthed, Mand's Rob, Tapperhed. At vinde Hæder v. Rob og Manddom. (Heraf: Manddomsgierning, tapper Gierning. Manddomsliv, et. Liv udmærket v. Manddomsgierninger. (Zhlenschl.) Manddomsord, et. en klæd, mandig Tale. "Pan talte et Manddomsord." (i en gl. Bife.) Manddomsrygte, et. Rygte om Tapperhed. 3. Aletkraft. At miste sin M. — Manddrab, et. pl. d. f. (s. Mand, A. 4.) 1. enhver Gierning, hvorved man er fysisk Karfag t. et Menneskes Død. Homicidium. (s. Drab.) Manddrab af Waade, af No. Børge. (C. Manslaughter.) 2. forfættigt Drab, Mord. Manddraber, en. pl. -e. (ikke Manddræber.) den som begaaer, har begaaet Manddrab; Drabsmænd. manddriftig, adj. (forældet.) driftig, klæd som en Mand. (Zausen.) Mandfald, et. Mange Menneskers hastige ell. udføjlomme Død p. een Tid; Nederlag. (Grundtvig.) "Der blev den Dag et stort Mandfald." A. Bedel. Mandfolk, et. 1. pl. d. f. en Person af Mandkønnet. Der var flere Mandfolk, end Dvindsfolk. 2. coll. ud. pl. Mandkøn. Mandfolket klæder sig i Badmel. mandfæstet, adj. forlovet m. en Mand. (forældet.) mandfør, adj. 1. mandvoren. (Noth.) 2. en m. Hest, som kan bære en Rytter, mandgal, adj. i hsi Grad betaget af Begierlighed efter legemlig Dmgang m. Mandfolk. mandhaftig, adj. [tydft og forældet.] mandig, klæd, sribbar. Heraf: Mandhaftighed. "En Mandhaftighed, som ikke taalte Hvile." Muffen. Mandhoved, en. Mand's Hoved og Børge. (Noth.) mandfaad, mandfær, adj. som har megen Lyft t. Dmgang m. Mandfolk. (Noth.) Mandfærling, en. et quindagtigt, stægløst Mandfolk. (Noth.) Mandkøn, et. ud. pl. 1. Mand's Køn, mandligt Køn. "Alt Folket af Mandkøn." Jøsv. B. 5. 4.—2. den mandlige Del af Menneskekønnet; i Alm. ell. i et vist Samfund, p. et vist Sted. Alt M. i Landet. Det unge M. (i ældre Dansk ogsaa: Menneskekøn; af Mand, A. 1.) Mandlehn, et. s. Mandselehn. Mandlinie, en. den mandlige Linie i Arvefølge; Sværbiden. (modf. Qvindelinie.) mandløs, adj. som er uden Mand, ell. har mistet sin Mand; ugift. (S. Lov.) Mandolm, adj. (af Jæl. olmr, rasende.) vild, glubende, rasende; om visse Dyr, som søge og angribe Mennesker. En m. Tyr, Blæsn. (Noth. En m. Giort. Bording.) Mandflare, en.

Støre af Mand; Hærflare. (Baggesen.) mandflø, adj. rødt f. Mandfald. (Suhm.) Mandslæt, et. 1. Mandfald, Nederlag. 2. Mandbrud. (Kongebrev. 1588.) Mandspilde, et. Tab, Spilde af Mennesker, Krigsfolk. (M.) mandstærk, adj. som er i stort Antal, har størst Følge. mandstyg, adj. mandgal. Heraf: Mandstygge, en. (Noth.) Mandtal, et. Fortegnelse og Opstift p. Mennesker i et Land ell. en Stad. At giøre et M. holde M. (Mands talsliste.) mandvoren, adj. som har den t. Giftermaal forandre Alder, giftefarbig (om Piger.) = b.) Mandeblood, et. Mæncefled. (B. S. D.) Mandebod, en. Hæder f. Manddrab (som i ældre Tider betales t. den Dræbtes Fænder.) Mandefald, et. Fald, Manddrab i Strid. "Bermund, som var Kampen nær, monne Mandefaldet høre." Zhlenschl. (s. Mandfald, ovenfor.) Mandehoved, et. menneskeligt Hoved, ell. Mandshoved. Mandefleg, en. ud. pl. menneskelig Klogt ell. Klogskab. (Grundtvig.) Mandeminde, et. s. Mandseminde (som oftere br.) Mandemod, et. klædt Rob, Mandighed. Mandemod, et. Nederlag, Manddrab. (A. S. Bedel.) = c.) Mand'salder, en. 1. Menneskaelder. 2. mandlig Alder. (hellere adffit. At komme t. Mand's Alder.) Mand'sarbeide, et. A. som passer sig f. en Mand. Mand'sarving, en. pl. -er. mandlig Arving. (s. Noth.) Mand'sdragt, en. Dragt, som er egen f. Mandkønnet, Mand'sklæder. Mand'sevne, en. den, som en M. formaer. (Noth. hellere adffit.) Mand'sfædder, en. pl. -e. Mænesfædder af Mandkønnet. Mand'shåndse, en. S. til Mandfolk. (modf. Mands behandse, Fruentimmerhandse.) Mands herte, et. Uforagthed. (hellere adffit. Rob og Mands Zierte.) mandshoi, adj. saa hoi, som en Mand sædvanligen er. Mandshoide, en. En Mand's sædvanl. Høide. Mand'skiøle, en. K. for Mand'sfolk. Mand'sklæder, pl. Klæder, som Mandfolk bruge, Mand'sdragt, Mand'sklædning. Hun var udklædt i Mand's Klæder. Mand'skost, en. saameget Kost, som tillægges en Mand om Dagen. (Noth.) Mand'slehn, et. Et Lehn, som kun er arveligt p. Mandlinien, og forfalder t. Lehnsherrn, naar denne uddør. Mand'slinie, en. d. f. s. Mand'sline. Mand'slist, en. S. ell. snibdt Paafund af en Mand. (modf. Qvindelist.) Mand'slod, en. Arvepart, som tilfalder en mandlig Arving; Broderslod. Mand'smiude, et. (i M.) saa langt tilbage i Tiden, som levende Folk kunne mindes (enten af egen Erfaring, ell. af Fædres, Fædres Fortælling.) Det er endnu i M. at her har staaet Skov. Hans Bedrifter ere endnu i M. — Mandnavn, et. N. som er brugel. f. Mandfolk.

Mandsfide, en. i Kræftsløge og Krævegangs sager: d. s. f. Sværdsfide, Mandstnie i Slægten. Han nedstammede fra denne Slægt baade p. Mandensiden og Dvindelensiden. **Mandsfide**, en. Sto. t. Mandfolk (mod. Fruentimmerfko.) **Mandsfrædsdrer**, en. S. som kan hørt Klæder t. Mandfolk. **Mandsflægt**, en. Slægt af Mandstnisnet, p. Sværdsfiden, mandlig Slægt. **Agnati**. (Math.) **Mandsflamme**, en. **Mandflint**. **Mandsflue**, en. Stue, som allene er bestemt f. Mandfolk. (f. Gr. i Syngehuse.) = = mandelig, adj. fapper, klæd, mandig (som nu er mere brugel.) De stræb, holdt sig mandeligt. (Mandelighed. A. Betel.) — mandig, adj. har samme Betsmætn. som mandelig. (f. Mand, B. 3.) **Mandig** i Krig, mild i Fred; mandigt Mod, mandige Gecninger. (D. Bibel.) At tage en mandig Bestlutning. — **Mandsdighed**, en. ud. pl. den Egenkab, at være mandig; Klæthed, Tapperhed. = **Mandsinde**, en. Kone, Dvinde. (D. Bibel.) 1. Rose P. I. 22. 23. fielden hos Digtene. "Naar du omsavner din lykkelige Mandinde." **Ewald**. "Mandindens Smit." **Baggesen**. — I nogle sammenf. Ord betegner det Dvindelstnisnet. f. S. Amtmandinde, Landsmandinde. = mandlig, adj. som hører t. Mandstnisnet; som har Mand's Aar og Alder ell. hører dertil. m. Aftom. Den mandlige Alder. Den mandlige Linie. = **Mandskab**, et. ud. pl. 1. (f. Mand, B. 6.) Samling af vaabensføre, t. Krigsførd ell. t. noget andet Foretagende samlede og udrukede Mand; Befæstning. Han fastede sig m. sit M. ind i Fæstningen. **Stibets M. Stibetsmandskab**. Det unge M. i Landshyben. 2. (f. Mand, B. 5.) Forhold, hvori en Lehnsmænd, Undersaet flaaer t. sin Dretsherre ell. Regent, Trofskab, lydlig Tilvæste. Han spor Kongen Guldskab og M. "Trofskab og Mandskab sværges ham." **Dhenschl. Gåten**.

Mandag, en. pl.-e. [A. S. Monandæg. d. og A. S. M a n d a g.] den anden Dag i Ugen, som er bleven nævnet efter Maanen. Dies lune.

Mande, v. a. 1. [af Mand, B. 4.] gibe en Mand t. Ægte (hvoraf især forekommer partic. mandet, gift; men Ordet er forældet, ligesom v. n. pass. at mandes, giftes; om Fruentimre. Alle Mæet vil mandes. Ordsp.)

Mandel, en. pl. Mandler. [Ev. og L. M a n d e l.] Frugten af Mandeltræet. (Amygdalus communis.) Søde, bitter, brændte Mandler. — **Mandelbrød**, et. Sukkerbrød, hvort er blandet Mandler. **Mandelbundding**, en. B. tilkavet m. Mandler. (Rostgaards Drbb.) **Mandeldei**, en. Dei af Røde Mandler, som br. til Bagværk. **Mandelgrød**, en. Grød i hvort

smaa skaarne Mandler ere blandede. **Mandelkage**, en. Kage af Mandeldei, ell. af en Dei, blandet m. Mandler. **Mandelkærne**, en. Mandstiens Kærne, udtaget af den haarde Skal. **Mandelkød**, et. Mandler, som tilligemed deres bløde Inderskal ere malede t. Meel, der br. til at vaske Subep m. **Mandelmeel**, en. En Drit, tilkavet af stødte, i Vand udvorte Mandelkærner, som i Farve ligner Meel. **Mandelolie**, en. Olte, presset af Mandler. **Mandelost**, en. En Ret af Mandler, Æg, Meel og Sukker, der spises m. Fløde. **Mandelosmer**, en. En Tillavning af Mandler, hvorved disse gøres t. en jævn Dei. **Mandelspan**, en. En haard, krumbagt Kage m. Mandler i. **Mandelsteen**, en. et Slags jernholdende Zafpis. (Amygdaloides.) **Mandel suppe**, en. En Meel suppe jævnet m. Mandler. **Mandeltræ**, et. Træet, hvis Frugt Mandlerne ere. **Mandeltræet**, en. stor Mandelkage. **Mandelvælling**, en. B. med Mandler i; ell. stødte, i Vand ell. Meel udvorte Mandler. (Ambergs D. B.)

Mane, v. a. 1. [J. mana.] 1. kræve, fordrø m. Effekten. At m. sine Skyldnere. At m. een om noget. (Jof. indmanne.) 2. fremtaale ell. fordrøe Ander v. Trolddom og Besværgelse. Han foregav at kunne m. Ander. At m. frem, m. onde Ander bort. = **Maner**, en. pl.-e. den, som maner, kræver, ell. som giver sig af m. at ville mane Ander. — **Manelse**, **Manen**, **Maning**, en. Gierningen at mane (1. og 2.) I det ældre Kooisprog er **Maning** ogsaa: Huusfængsel, Gield, som den maatte underkaste sig, der ei kunde bestale (Chr. III. Reces. 35) hvoraf: **Maningsbrev**, et. Skriftlig Forspilletse t. at underkaste sig saadant Fængsel. (D. Lov. I. 8. 3.) **Manebrev**, et. pl.-e. B. hvorved man maner een om noget.

Maneer, en. pl. **Manerer**. [E. maner. L. Manier.] 1. Maade, Stil, Blis, Sædvane. (i dagl. L.) "Paa den Maneer maac vi kunne overtale Folk." **B. Thott**. 2. pl. **Manerer**. Lader, Fagter, Underlige **Manerer**. "Det, man kalder Levedemaade og **Manerer**." **Sneeborf**. (b. Tale.) 3. I Konstnerne br. Ordet ofte om den, enten ganske usædvanlige, ell. efter andre optagne, eftergjorte, ikke naturlige Art ell. Maade, hvorpaa en Konstner udfører sine Arbejder; og Betydningen er da gierns ufordelaglig. Han maler i en besynderlig M. Der er mere M. end Nature i hans Arbejde. — **manerlig**, adj. velansæendig, sømmelig, ordentlig. m. Dvsførsel. (b. Tale.)

Mang, en. **Blanding**. (f. mange.) Dersaf: **Manggods**, et. **Blandinggods**; f. E. **Blanding** af Tin og Bly. **Mangforn**, et.

(E. mangcorn.) Blandingsform. (B. S. D.) begge lidet bruges.

Mange, adj. plur. [A. E. manige, mænige. E. many. I gl. Dansk: ma-ning.] udtrykker et Antal af flere, som ei ere faa, (multi) en ubestemt Mængde, som i Forhold t. et vist Talbegreb, der forudsættes, betragtes som talrig. Han har mange Børn (siges allerede om den, der har 5 eller 6.) 100 Rigsdaler er for Bønden mange Penge. — Mange forbindes enten m. et efterfølg. Subst. med ubestemt Art., ell. det faaer allene, enten m. Denssyn t. et forhen nævnt Subject, eller elliptisk (for: mange Folk.) "Mange ere taldede, men faa ere udvalgte." D. Bibel. "Der var ikke Tal paa, saa mange vare de." Jud. II. 41. Mange troe altid det værste. Har her været nogen, som vilde tale med mig? — ja! mange. — Mange modfættes faa; ligesom nogle modfættes ingen. — Som compar. og superl. af mange br. flere og flest. — Hun har mange Børn, Søsteren har flere; men Broderen har de fleste. (mange kan aldrig faae Artikelen foran, men vel et pron. demonstr. og adv. Hvad skal jeg giøre m. de mange Bøger? Disse m. Folk. Saa mange Penge, ret m. særdeles m. overmaade m.) = mangeaarig, adj. som har været, været til i mange Aar. manglefarvet, adj. som har mange Farver. mangefold, adj. (ud. Bøining) og adv. af mange Slags, af forskellig Art; mangehaande. m. er Menneskets Stiebne. "Noget falder i god Jord og bærer mangefold Frugt." Mynster. "Det styrker Glæden mangefold." Ohlenschl. mangeføddet, adj. som har mange Fødder. mangehaande, adj. mange og forskellig Slags. At have m. Sorger, Forretninger. (Siebner m. Subst. i Sing. "Saaledes har Gud fuldt Siælen m. mangehaande Kraft." Mynster.) mangefantet, adj. som har mange Kanter (og i det mindste fler end 4.) mangleled, adv. p. mange Maader. Kingo. (forærbet.) mangleledet, adj. som har mange Led, ell. ledviiis adskilte Dele. (B. S. D.) mangelunde, adv. p. mange Maader. (mangelund. Grundtvig. Ohlenschl.) mangelags, adj. mangehaande; rigtigere adfælt: mange Slags; især naar det efterfølgende Subst. er pl., hvilket er det sædvanlige. "I mangelags Forventning hencinder ethvert Menneskes Liv." Mynster. mangleffeds, adv. p. mange Steder. Han har m. Vende. = mangfoldig, adj. [A. E. manigfeald.] 1. som er i stort Antal. mangfoldig som Stier: nærre p. Himlen, som Sand v. Havets Bund. "Vorder frugtbare og mangfoldige." D. Bibel. Mangfoldige Mennesker have prøvet det. 2. som er af mange Slags, som ikke er eet, ikke eens. Eenhed

i det Mangfoldige. — mangfoldiggjøre, v. a. 3. forsøge, formere, giøre flere Arter af eet Slags. (Treshow.) "Jo mere disse Bøand mangfoldiggjøres og styrkes." Engelstoft. Mangfoldighed, en. ud. pl. 1. et stort Antal, Mængde, Flerhed. "Som Sand hos Davet i Mangfoldighed." — "Dine Misgjerningers Mangfoldighed." D. Bibel. 2. den Egenst. v. Tingene, at de udgiøre flere og forskiellige Dele; Adskillighed. (modsat Eenhed.) Etabningens M. At søge, at bringe Eenhed i Mangfoldigheden.

Mangel, en. pl. Mangler. [Eo. og L. Mangel.] 1. ud. pl. det, at noget fattes, at noget, som behøves, ei er tilstede. At have M. paa noget. Af M. paa Bøand kan Rollen ikke male. I M. af det Bedre, maa man nøies m. det Ringere. Der er M. paa Korn i Landet. At afstille en M. (Deraf: Brødmangel, Kornmangel, Pengemangel, Vandmangel, ic.) 2. ud. pl. Savn af det Nødvendige t. Livets Ophold, Trang, Nød. At lide M. Han kiendte aldrig hverken Overflødighed, ell. Mangel. 3. pl. Mangler. Fraværelse af noget, der hører væsentlig t. en Tings Fuldkommenhed ell. Fuldstændighed; Feil, Ufuldkommenhed, Urigtighed. Husket har den M. at Grunden er til lige. Der er en M. i Regnskabet. (jvf. Brøst, Lyde.) = mangelfuld, adj. som har mange Feil ell. Mangler; som fattes meget i Fuldkommenhed. "I kiende det bedst, hvor mangelfuldt det Gode er i eder." Mynster. — Mangeløst, en. En Mangel, som anmærkes v. Noget (især om Regnskaber.)

Mangen, pron. indef. neutr. mangt, manget; i Talem og/aa mangen et. [Eo. mæng, mängen.] Det kan p. en Maade betragtes som sing. af mange, da det i Enkelttallet udtrykker Begrebet: enedel, flere af eet Slags, ikke saa faa, og fordrer det tilhørende Subst. i sing. Det br. ogsaa, ligesom mange, dels absol. dels i Forbindelse m. et efterfølg. Substant. — Mangen ønsker sig det, som han hellere vilde undvære, naar han faaer det. Mangen leer m. Munden og græder i Stieret. Mangens Tanke, Mangens Lust. Vi have der høvt mangen glad Dag. Mangen Laare og mangen et ell. mangt Sut. (Mangen en, Mangt et. Noth. "Mangt et Blomst, som liffigt dvæger, mangen Plante selv som læger." Bagg. "Mangt et Saar vil atter bløde." Mynster.) Jeg har mangen Gang tænkt derpaa (skrives ogsaa forenet: mangengang.)

Mangfoldig, adj. f. under mange.

Mangle, v. a. og n. 1. f. m a n g e l n. S. Mangel.] 1. act. fattes, savnes, have Mangel paa. At m. Penge. Han har ofte manglet det nødvendige. Vi mangle en

Tredmand. "Man fattes det, man kunde søgte; man mangler det, man behøver. Derfor mangler Dverdaadighed altid." **Evoron.** 2. impers. være borte, fattes. Der mangler endnu noget i Summen. Der mangler en ducelig Beskyrer t. Bærket.

Mangle, v. a. 1. [So. mangla. I. mangeln, mangen.] glatte, jævne m. et Mangletræ. At m. linned. (at m. Dei. Moth.) Manglestiel, en. et glathøvlet Træt m. Saandfang, hvormed Manglestokken ruller frem og tilbage. Manglestok, en. en rund, glathøvlet Stok, hvormed man vinder Løi, især linned, s. at glatte det v. at rulle Stokken frem og tilbage m. Manglestiaalen; i St. s. at rulle det. (s. Rullestok.) — Mangletræ, et. d. s. f. Manglestok.

Manke, en. pl. -r. [Sv. Manke. I. Macki.] Den øverste Deel af Pestens Hals, hvor dens Man vører. Br. ogsaa om den samme Deel af Halsen p. Stude og Dørg, uden Man (Moth.) men mindre rigtig en dagl. I. for: Man. — Mankehaar, pl. Haar som vore p. Ranken. Studens M. — Mankeuue, en. Eggdom hos Ægte, som bestaaer i en Hævelse i Ranken.

Manna, en. ud. pl. 1. i Bibels-Dvers. et fødemiddel, hvoraf Israelliterne nærede sig p. deres Vandring i Østen. (2. Rose B. XVI. 31.) 2. en stærkt Sæft, der udsæder af et Slags År (Fraxinus Ornus) i Galabrien og fl. Lande, og br. som affættende Middel. Manna Calabrina. = Mannaegryn, et. pl. d. s. kaldes Frøet af Mannagræs, fordi det br. som Grøn t. Grød, m. m. (I Holland og Falster: Græsform.) Mannagræs, et. kaldes adskillige Planter, hvis Frø giver de saakaldte Mannagrøn; især et Slags Rosegræs: Festuca Auitans. Mannatær, et. Træt, som giver Manna (2.) Manna-År.

Manke, en. s. Saandkruse.

Mandel, en. 3 Stedsproget: en halv Talle, ell. en Ende Loug, som gaar igennem en enkelt Blot, i hvis Ende er en Stier, ell. en kort Ende, hvormed Mantelen gøres fast. Deraf: Manteltalle, Mantelstæg, o. fl.

Mantelsæk, en. s. Vadsæk.

Manufactur, et. Fr. Manufacture. En Indretning, hvor raa Stoffer forarbejdes under Fleres Medvirkning, i det Store, og i en kunstmæssig Maade. (Især om det Elæge Arbejde, hvortil el. bruges Ild. s. Fabriek.) Deraf Manufacturarbejde, Manufacturvarer, Manufacturhandel (Handl., som drives m. saadanne Varer; t. Forskiel fra Producthandel) o. fl.

Manuskript, et. pl. -er. et Haandskrift. (br. især i Bogtrykkerier, om Haandskrift, hvorefter der sættes, og om slige Haandskrifter, der glemmes i Bibliotheker. En

for Manuskriptsamling. Sans efterladte Bøget og Manuskripter.)

Mar, et. [I. Mar. X. S. Mere. I. gl. Danst ogsaa Mar r.] Dette aldeles foralderbe Drd findes dog endnu i følgende samsens. Drd: Marbakke, en. Sandbænk i Havet; it. Strandbakke. (Landt om Færse.) Marflue, en. et Vand-Insect. Oniscus aquaticus. Marhalm, en. (forskiellig fra Marehalm.) et Slags Strandsgræs ell. Tang. Zostera marina. Marsvøm, et. pl. d. s. et Havdyr, som hører t. Svalsternes Orden; Delphin. Delphinus Delphis. Martorn, en. et Slags Lær, som findes især p. Vestkysten af Jylland, deels v. Stranden, under Havfloden, deels i Strandbakker; Strandtørn, Salttørn.

Mare, en. [I. og X. S. Mara.] om det Tilfælde, naar een i Søene angstes v. Vanddragets Hindring, og sølkr sig ligesom trykket af en tung Byrde, siges hos Almuen: at Maren rider ham; hvorefter tænkes et Slags Risse ell. Spagelse. (Ogsaa: Nattemaren. E. Night-mare.) Deraf: Marefors, et. Et vist Legn, i Skitkælle af en Stierne, som Dvertro meente at kunne hjælpe mod Maretid. Stavernes Nedsaaaben var et M. — Marerid, et. den Tilstand, naar Maren siges at ride een. (Ist. ogsaa Mareminde, Mareqvinde. — Moth har det usædvanlige Drd: Marefolk, Mattevandrere. Sommambuli.)

Marehalm, en. ud. pl. Navn p. en Græsart, som vører i Flyvesand. Elymus arenarius.

Marekat, en. pl. -te. [I. Meerkatze.] kaldes de Åber, som have lang Hale, noget ell. haarløst Sæde og Poser i Rødderne. Cercopitheci.

Mareløf ell. Marløf, en. pl. -ter. en uopstøstlig Sammenhængning af Hovedhaaret, som undertiden (især i Polen) udarter t. en ulægelig Eggdom.

Mareqvinde, en. [maaskee af Mar, Hav.] en Havfrue. (forekommer i bore gl. Biser, ligesom ogsaa: Mareminde og Marevivo; Mareminde, for: Mare, Risse, i Holbergs Peder Vaars.)

Mareturn, en. Et Busktræ; Beendeb, Christorn. Ilex aquifolium.

Marevidie, n. s. d. s. f. Svideriis.

Marie. Af dette, forudm ogsaa hos os saa hellige Navn (der endnu nævnes i nogle Festsdage s. E. Marie (o: Maria) Debuddelse, Marie Besøgende, ic.) haves endel Plantenavne og andre Sammensætninger s. Gr. Mariebaa, et. i Chemien: et Kar m. Vand i, hvorunder gøres Ild s. at sætte et andet Kar i det togende Vand. Balsamum Mariæ. Mariebillede, et. Et Billede af Christi Moder. Marieglas, et. en leetartet Steen, som lader sig stille i ganske tynde, klare og giennemsigtige Glas

de. Argyrolithus. Marichalm, n. s. en Plante. Galium verum. (Ogfaa: Maries Sengehalm.) Marichone, en. pl. — hons (ogfaa Marihone.) kaldes adskillige Arter af Insect-Slagten Coccinella. Maries-Kloster, et. Kloster, som var indviet t. Jomfru Marie. Marienpøffe (fortfortet: Marmisse.) n. s. en af de til Jomfru M. indviede Festsdage, ell. Vor Frue Dage. Marivof (Marivof) n. s. et Raavn p. Stiersnebillet: Orion. Marietidjel, en. Et Slags Eibsel (Carduus Marianus) m. fl. Mariner, en. pl. — (af d. Fr.) Soldat, som gior Tjeneste p. et Krigsskib; Søsoldat. (Noth.)

Mariionetter, pl. et fransk Ord, der br. sin smaa udslæbte Duffer, hvormed opføres et Slags Stuepøl Mariionetspil, Dufferspil paa Mariionets-Theatre.

Mark, en. pl. — er. [J. Mark, Grændse. Mørk, Skov.] 1. (ud. pl. og m. best. Art.) det flade, aabne Land; saavel i Alm. og i Mødsæt. t. Skov, Bierg, Fjeld, o. d.; som i Gærd. for faa vdt som det er dyrket og fredet (i Møds. t. Gæde, Ørken;) Højsom og m. Densyn t. det's Beliggenhed uden for Stæder og Byer, og i Møds. t. disse. At drive Dvæget, fra Marken op i Fjeldene. At vante om i Mark og Skov. Seg boer hellere p. fri M. end inde i en Skov. At være ude p. Marken i et Uveir. Dvæget, Dvæene p. Marken. Markens Uet. (Et Tælen derimod om Marken, i Møds. t. Huset, Gaarden, br. sædvanlig præp. i.) Folkene arbeide i Marken. Karlen er ikke hjemme; han er i Marken. At ride ud i Marken. De fleste Køer ere i Marken; kun faa ere hjemme p. Stald. At komme fra Marken, af Marken. Dvæget drives om Aftenen fra Marken ind t. Byen. Folkene ere endnu ikke komne af Marken. 2. Jorden, f. saavidt den er dyrket og br. til Ager ell. Græsgang. (Ligledes ud. pl.) Marken begynder at grønsnes. Søden staaet endnu p. Marken. Græsset, Kornet, Blomsterne p. Marken. Markens Grøde. 3. Land og Jord, der ligger t. en vis By, Bymark. (i sing. m. Tilfælsse af Byens Navn. Fjenneslevs Mark. Den Ager hører t. Afted M. J pl. Alle Byens Marker ere udskiftede. f. No. 4.) Jvf. Indmark, Udmark. 4. (pl. Marker.) En vis aedset ell. indhegnet Ager ell. Jordlod. Denne M. hviler i Kar. At besaae en M. med Kuglød. Fede, frugtbaar, tørre, sive, sandede Marker. Deraf: Øvedemark, Rugmark, Bræksmark, Hvilemark, Hovmark, o. s. v. 5. (m. best. Art. og ud. pl.) et aabent Land, hvor Krigshære kunne mødes; i Møds. t. Fæstninger ell. Stæder. At drage i Markten, vylte i Marken, møde Fienden i Marken. At slaae Fienden af Marken.

At behøbe, rømme Marken (Walpladsen.) 7. et v. Landemærke særskilt, indgrændset Land. Denne meget gamle, maaske oprindelige Bemærk. er forældet, men forekommer i Ordene Markgreve, Markgrevs-Kab, Danmark, Finmarken, Kapmarken, Xellemarken, o. fl. = a.) Markarbeide, et. A. som foretages i Marken, hørende t. Agerbrug og Jordens Dyrtning; Markgierning. Markarbeider, en. den, som er fasselsat m. Markarbeide. Markblomst, est. B. som voxer vildt p. Marken, vildtvorenede Blomst, Marklurt; t. Forsk. fra Zavesblomst, Stueblomst. Markbog, en. B. hvort Landmålere ell. Landinspektorer indføre Jordbrugers Navne og Jordstykkers Benævnelse, m. m. Markbro, en. Bro ell. Steentisse over en Markvei ell. Byvei. (Ambergs Ordb.) Markdige, et. D. hvormed en Mark er indhegnet. Marksdue, en. En vild Dueart; Ringedue. Columba, palumbus. Markfetter, pl. Fetter, som slaes i Marken, og høstes som anden Sød; t. Forsk. fra Zavefetter. Markfred, en. Fred og Sikkerhed m. Densyn t. Markens Segn og Grøde. Markfrugter, pl. Agerde af Marken, Jordfrugter. Markfro, en. d. f. f. Lovfro. Markgierning, en. d. f. f. Markarbeide. Markgreve, en. i Ribdelstæden: en Greve ell. kejserlig Lehnsmænd i Eydtsland v. Rigets yderste Grændser; siden en, nu aflagt Fyrstetitel. Deraf: Markgrevs inde, en. Markgrevskab, et. en Markgrevs Lehn ell. Land. — Markgrændse, en. Grændse om en M. Markgroft, en. Groft, som hegner ell. afgrændser en M. Markhegn, et. D. til at frede om Mark og Ager. Markhyrde, en. S. som vogter Søden p. Marken f. Stæde af Dyr m. m. Markhytte, en. D. opreist i Marken. Markhø, et. Hø, som slaes i Marken, t. Forsk. fra Engsh og Møshø. (B. S. D.) Markild, en. J. optændt ude i Marken. Markjord, en. Agerjord, dyrket J. som ei er Skovjord ell. Hebe. Markjordbar, et. pl. d. f. vildtvorenende Jordbar (forsk. fra Zavejordbar.) Markled, et. Led p. Glerde ell. Dige om en Mark, Bangeled. Marklod, en. f. Jordlod. Marklærte, en. den alm. Sanglærte. (f. Lærte.) Markmaal, et. f. Jordmaal. — Markmand, en. 1. Markhyrde, Markvogter. (Noth.) 2. Køer, Stovvær. (forældet.) Markmuus, en. pl. d. f. M. som opholde sig i Marken, have deres Reder i Jorden; Agermuus. Mus agrestis. Markorm, en. f. Staalorm. Markrebning, en. f. Rebning. Markredskab, et. R. som br. i Marken, v. Jorddyrtning; Agerredskab. Markrose, en. vildtvorenende Rose. (t. Forsk. fra Zaverose.) Markstiel f. Markstiel. Markflette, en. En vid, aaben Stette,

for ingen betydelige Sølder ell. Bierge om- give. (3. Rothe.) **Marksteen**, en. pl. -ste- ne. Stene, der findes adspredte i Marken, over ell. under Jorden. **Markfyre**, en. Svovl, Engsvovl. **Rumex acetosa** (naar den vover vilde i Marken; t. Forstiel fra Zaver- fre.) **Marktyo**, en. 1. der staaer Sød ell. andet p. Marken, der begaaer Mark- tyveri. — **Markurt**, en. ll. som vover vilde i Marken; t. Forstiel fra: Zaverurter, Løstenerter. — **Markvoget**, et. B. der imder sig p. Marken, har sit Løb gjennem Bakte. At aafede **Markvoandet**. **Mark- vei**, en. 1. Vei, der gaar over en M. (møstaf Skovvei.) 2. Vei, som fra Huus ell. Gaard fører ud i Marken (modf. By- vei, Landvei, Alfærvei.) **Markveir**, et. Græsveit; it. Veir, tienligt f. Markar- beider. (Rothe.) **Markvogeter**, en. d. f. f. **Markhyrde**. = b.) **markføret**, adj. v. for- mt i Marken, p. Svovl; modf. faldføret. (S. E. D.) **markføret**, adj. som er i sig Stand, at det kan søge sin Føde i Marken. **markføret Dværg**. (M. Lov.) **Markgang**, a. Enn p. Gierder, om de ere i lovlig Stand; **Gierdegang**. (Rothe.) **Markeran**, a. egentl. ethvert Kan p. Marken, **Mark- tætti**; men sær. (efter D. Lov. VI. 15. 4) Kan, som een begaaer ved at stiale Dværg, Ps, Korn, Lømmen e. a. i anden Mand's Føld p. Marken; **Gierderan**. **Mar- kstiel**, et. Stiel ell. Grændse imellem Mar- ken, som føde t. hinanden. At gjøre M. iatte M. (deraf: **Markstielsbrev**, et. **Markstielslag**, en. o. f.)

Mark, en. pl. d. f. 1. En Bøgt, især 2. Guld og Sølv, som i Alm. udgior $\frac{1}{4}$ Fuld. (3 Norge br. det i Alm. for $\frac{1}{4}$ Pd. En **Mark Smar**, Dst, ic.) En M. Sølv er 16 Lod ell. 96 Gran. En M. Guld er 24 Karat. (**Mark Sølv** og **Mark Guld** horkommer ofte i vore ældre Love, deels i Bekæmmelsen af Bøder, deels af Eiendoms- nes Bærdi.) 2. en Mynt, der br. deels som Regningsmynt, deels udpræget, i ad- flige Lande. En dansk **Mark** var i sildig- gere Tider $\frac{1}{2}$ Rigsdaler, ell. 16 Skilling; fordam var i Danmark en **Mark** 8 Dret, en Dret 3 Drtugger. — **Markfyffe**, et. pl. -r. en præget Mynt, hvis gangbare Værdi er en **Mark**.

Marked, et. pl. -er. [3. Markadr. M. E. Mark e. d.] 1. Sammentøst af Sæl- gere og Kjøbere t. en saffat Tid og p. et bestemt Sted, sær. i ell. uden f. Kjøbste- der, f. at drive Handel; ligesom ogsaa Stedet, hvor saadan Handel drives. (i ældre Dansk **Kjøbstævne**.) At reise til M. at holde M. føre noget t. **Markedet**. Der er M. i Byen i Dag. At gaac p. **Marked**. Der var Slagsmaal p. **Markedet**. **Markedet** er opfyldt m. fremmede Værer. (1. **Seftemarked**, **Dvægharked**, o. f.) 2.

Handel, Kjøbmandskab, som seer p. et M. At gjøre godt, stit M. (sørgge meget ell. lidt, Kjøbe gode ell. flette Værer.) 3. uegentl. og nyere Bemærkelse: Salg, Af- sætning af Værer i Alm. Disse Værer finde der et godt M. = **Markedsarbejde**, et. M. som Gaandværtssfolk ell. andre gjøre t. Salg p. **Markedet**, og som selben et godt. **Markedsbod**, en. Bod, som Sølgere reise p. **Markedet**. **Markedsdag**, en. bestemt Dag i Aaret, p. hvilken et M. holdes. **Markedsfolk**, pl. 1. Folk, som salbde Væ- rer p. et M. 2. alle, som komme paa, bes- søge et M. **Markedsfrihed**, en. F. ell. Rettighed t. at holde **Marked**, som især Kjøb- stæder have. **Markedsførd**, en. Handel, Kjøbsførd p. et M. **Markedsgang**, en. 1. Gang t. ell. paa et M. 2. gangbart Kjøb p. Lov ell. **Marked**; **Lovpræis**. (Rothe.) D. Lov. IV. 1. 28. **Markeds gave**, en. Foræring, som gives een paa, ell. i Anledn. af et M., **Markedsgiæft**, en. den, som bes- søger et M. for der at Kjøbe noget. — **Mar- keds gods**, et. Gods ell. Værer, som sal- bdes p. **Markedet**. **Markedsliab**, et. 1. Indkøb p. et M. 2. d. f. f. **Markeds- gang**, 2. **Markedsstone**, en. R. som sæl- ger noget p. **Markedet**. **Markedsfram**, et. Kramværet o. d. som sælges p. et M. **Markeds gods**. **Markedsstrammer**, en. R. som reiser om t. **Markedet** og der salbder sine Værer. **Markedspenge**, pl. Penge, som anvendes t. Indkøb p. et M. ell. som gives i **Markedsgave**. **Markedsplads**, en. P. hvor **Marked** holdes. **Markedspris**, en. d. f. f. **Markedsdagang**, 2. **Markeds- rettighed**, en. d. f. f. **Markedsfrihed**. **Mar- kedsstade**, et. Plads t. at staae og udsælge p. et M. ell. Plads, hvor en **Markedsbod** staaer. **Markedstid**, en. den Tid, i hvil- ken der holdes M. **Markedsvære**, en. B. som sælges p. **Markedet**, **Markeds gods**. **Markedsveir**, et. B. som indfalder under et M. Vi have stit **Markedsveir**.

Marktenten, en. pl. -e. [af d. Ital. Mercatante.] den, som laver Mad, og sæl- ger Spise og Drikkevarer t. Krigsfolk; Spisevært i Felten, Soldatertok. Deraf: **Marktententier**, et. en **Marktententers** Vært- skab. **Marktententierke**, en. En **Marktentens** ters Hustru, ell. en Kone, der holder **Mar- kententier**.

Marlof, en. f. **Marelof**, under **Mare**. **Marmor**, eg. [i pl. br. **Marmorarter**.] en fin og haard Kalksteen, hvis safte Malm antager en fortrinlig Glatning ell. Politur. At brude M. arbejde i M. (i ældre Dansk: **Marmel**. Deraf: **Marmelstien**. **Wlens- schl**.) **Marmoraare**, en. Indsprængt Fæ- vtegning i Marmor, liig **Kæret**. (1. **Mare**, 3.) **Marmorarbejde**, et. M. som er gjort af M. **Marmorarbejder**, en. den, som arbejder i Marmor, giver allsags mindre

Sager af M. (s. Billedbugger.) **Marmorart**, en. pl. - er. et vist Slags M. **Marmorbillede**, et. B. ell. Billedstøtte af M. **Marmorbind**, et. Stindbind, som er farvet og indsprængt m. Arer, liig M. (s. marmorere.) **Marmorblok**, en. En større, utilbuggen Marmorsten. **Marmorbrud**, et. Sted, hvor Marmor brydes. **Marmorfield**, et. F. som ganske ell. for en stor Deel bestaaer af M. **Marmorflise**, en. En p. den øverste Flade glatteben **Marmorsteen**. **Marmorgulv**, et. G. af Marmorfliser. **marmorhaard**, adj. haard som M. **marmorvid**, adj. hvid, som det hvide M. **Marmoralk**, en., K. som brændes af grov M. **Marmorfirke**, en. K. bygget af M. **Marmorleie**, et. Leie af M. i et Bierg. (s. Leie, 4.) **Marmor-mølle**, en. Et Mølleværk, hvor M. søves, slibes, poleres, ic. **Marmorplade**, en. En flad, glat flæben Marmorsten. Et Bord med M. — **Marmorsteen**, en. M. i raa Tilstand; og helst i mindre Dele. (s. Marmorblok.) **Marmorstribe**, en. Farvetegning i Marmor, dannet som Skræber. **Marmorstøtte**, en. Støtte af Marmor.

Marmorere, v. a. 1. giøre spattet, i Egning m. indsprængt Marmor. At m. et Bind. **marmoreret** Papir.

Marne, en. pl. - r. en liden Metal-Ring. (Noth.) s. Malle. "Guldbringe ell. Marner i Støene." P. Claussen.

Mars, (B. S. D.) ell. **Marss**, en. Paa denne Maade have nogle forsøgt at give det franske Marche, Rigetsfolks Tog, Besværgelse, Frem- og Tilbagevæntken (m. en tydsk Endelse og Skrivemaade: **Marssch**) et dansk Udseende.

Marssipan, en. pl. - er. et Slags Sufferbakke. (Ital. marzapane.)

Marss, en. var i forrige Tider i Danmark Benævnelser for den øverste Hærfører, hvis Embede herte til de 4 højste Rigs-embeder. Rigets **Marss**.

Marss, en. [A. S. Mersc. N. S. Marssch. E. Marsh.] et meget lavt og frugtbart Kystland, især v. Nordøen, som v. Djger maa bestøttes f. at overstykes af Søet; **Marssland**. (i Høstøen modsættes det Østland ell. Søiland.) **Marssbond**, en. B. som boer i Marssen. **Marss-egn**, en. En Strækning Land, der bestaaer af M. **Marssfaar**, et. Et Slags Faar, som især lægges til i Marssene. **Marssfeber**, en. feberagtig Sygdom, der er egen f. Marsslandene. **Marsshest**, en. H. som er lagt til i Marssen. **Marssfolk**, et. Et Folk, som beboer Marsslande. **Marssland**, et. det Land v. Kyster og Floder, som udgjør Marssen. **Marssqvæg**, et. D. som lægges til i Marsten, og i Alm. er større og federe end andet Dvæg (saaledes: **Marssko**, **Marsskor**.)

Marstal ell. **Marstall**, en. pl. - er. [et oprindelig tydsk Ord, af Mar, Mar, Ost, og Skall, Ziener. Comes Stabuli. Connetable. F. Stallare.] F. ældre Tider: Staldbetjent, Staldmester. — F. vore Tider: 1. Opsynsmand over en Hofholdning og Hofbetiente: **Hofmarstall**. 2. den øverste Hærfører i et Land: **Feltmarstall**, **General-Feltmarstall**. 3. den, som antages v. en stor Krigsærb, **Sørgfest** ell. anden Østid t. at ordne og styre Dyptøget. = **Marstallskov**, en. Stav, som en M. fører t. **Segn** p. sin Værdighed.

Marstallandiser, en. pl. - e. [fr. marchand, Kjøbmandsøare.] i København: den, som giør Mæring af at handle m. brugte Klæder, Bøhave og aflags andet Løt.

Marssviin, s. det forældede Mar, Hav.

Marter, s. Pine, Piinsl. **martre**, s. pine.

Marts, en. Den tredje Maaned i Aaret; **Jordmaaned** (**Thormaaned**. Lat. Martius.) **Deraf: Martsføne**, en. S. som falder i denne Maaned. **Martsfiol**, en. Ravn p. en tidlig og vellugtende Foraarsblomst. **Viola odorata**. **Martssol**, et. M., som bænges i **Marts**; **Jordmaanedssol**.

Martyr, en. pl. - er. (Lat.) den, som f. Religionens Skyld lider Pine og en piinsagtig Død. Ugentl. den, som f. sin Dvets bevisen. om det Gode ell. Rette lider Dødt, Forsølgelse, ell. Døden. En M. for den gode Sag. En **Sandheds-M.** — **Martyrbog**, en. B. hvort christelige Martyrers Levnet og Lidelser ere fortalte. (**Martyrologium**.) **Martyrdom**, et. Lidelse ell. Død, som en Martyr underkastet sig f. Religionens Bekendelse. (B. S. D.) **Martyrdom**, en. voldsom Død, som en M. lider. **Martyrfrone**, en. figurl. den øvige Æn, som en M. seer imøde f. sin Lidelse. At vinde, tragte efter **Martyrfronen**.

Martorsv, s. det forældede Mar, Hav. **Marv**, en. ud. pl. [J. Margr. A. S. Mearg.] det olieagtige Fedt i dyriske Lege-mer, som tildeels opfylder Beensrene ell. Knoglernes Hulsed. — **Marven** i Værter (især Træer og Buske) er den inderste, bløde Deel af Stammen, der omgives af Bedet. **Hvidtræets**, **Sagotræets** M. — figurl. **Kraft**, **Styrke**, **Velstand**, ell. det, som især befæster og fremmer dem. "Stattens **Marv** og **Styrke** at formere." **Storm**. "Fremmede Udsuere fortærede Folkets **Marv**." **Engelstoft**. = **Sammensætn. a.)** **Marvebeen**, et. Et af de større Been, hvort der er megen Marv. **Marvebolle**, en. Klobbolle, tillavet m. Marv. **Marv-vebudding**, en. **Brød** ell. **Reclubding**, m. Marv i. **Marvskæle**, en. Skæ m. et langt og meget smalt Blad, hoormed Marv-ven udtages af kogte Been. — b) **marvagtig**, adj. som ligner M. **marvfuld**, adj.

som har megen *M.* Marvhule, en. den hule Deel af Benene, som Marven udfylder. Marvfnogle, en. Marvebeen. marvles, adj. uden Marv. — Et marvløst Been, figurl. kraftløs, uden Styrke. (s. udmarvet.) "Jo mere blodagtigt og marvløst et Skrift er, jo mere behager det." Rahbet. Marvpipe, en. d. s. f. Marvhule, Marvshylte, et. Et Stykke Rind r. Marvebeen i. marværende, adj. v. som udtørrer Marven; fig. som borttager Stykke ell. Velsstand; udarmende. "Hvad de marværende Statter levende, opslugte Krigen." Bagg. (marvsugende. Serß, i samme Besart.) = marv, v. a. s. udmarv. — marvret, adj. som har Marv; forspnet med *M.* En marvet Stangel. (S. W. Horne-mann.)

Mase, v. a. 1. [af Mås: At træde, slaae noget i Mås o: i Smul, i Smaashykker. dagl. *L.*] knuse noget i Smul, stampe ell. røre noget ud til en tynd Grød. At mase Kartofler. (Dlusfen.)

Mast, en. ud. pl. [Sv. Måsk.] det overblivne af Mallet, naar Kraftdelene v. Rastningen eller Røgningen ere uddragne; Drav. = Masteballe, en. B. til at giemme Mast i. (I lav Tale, om et meget fedt Frøentimmer.) Mastefar, et. større Kart. at sætte Mast i. Mastekrug, et. *L.* hvori Mast sættes f. Solin. Mastevønde, en. *L.* til at giemme Mast i.

1. Maste, en. pl.-r. [S. Moskvi. *L.* Mast(e)] en Lytte ell. Træadsløngning, som gøres v. Pinde, (Strikkpinde, Blæderinde) en Garnmaste. Et Net m. smaa Mastler. At tage en *M.* paa en Strømpe, som bindes. En *M.* er løbet op, sprungen i Strømpen. = Mastebrud, et. Bræk p. Mastler, sønderrøven (*M.* Arcebo.) maste-fnyttet, adj. v. fnyttet, sløngt i Mastler. "Det maste-fnyttede Bundgarn." Baggesen. Masteværk, et. maste-fnyttet Arbejde; det, som er, eller ligner et strickt Garn.

Maste, v. a. 1. giøre Mastler, blæde, fnytte i Mastler. At m. et Garn. At m. ov o: tage Mastler op, som ere faldne. — Dicit: Mastepind, en. Pind t. at binde Mastler eller Garn med.

2. Maste, en. pl.-r. [Fr. mäsque.] 1. En Skæbning f. Ansigtet, danner enten som denne Deel af Hovedet, ell. i en anden Stikfælde, m. Huller f. Næse og Mine, som hær paatages f. at blive utændelig. (Rodsgrime.) At have *M.* paa, f. Ansigtet. Tage, lægge Masten af. En Halsmaste, som kun bedækker Ansigtet indtil Munden. 2. figurl. en paatagen Charakter, forskilt Sind og Handlemaade. At døge en nedrig Tankemaade under Stikheiligheds *M.* At afdage Masten, vise sig i sin sende Stikfælde. = Mastebel, et. B. ell. Dandsfest, hvor de, som deestage i samme, lodme i For-

skæbning og m. Maste paa; Mastekade. — Mastebands, en. Dands, som opføres af mastekade og forklædte Personer. — Mastekade, en. pl.-r. [Ital. mascherata.] d. s. f. Mastebel, Mastebands. (fordum: Mummespil, Mummebands.) At gaae paa *M.* holde Mastekade.

Mastere sig, v. roc. 1. paatage en Mast. At m. sig til et Val. En masteret Persøn. — figurl. et masteret (stult) Batteri. — Mastering, en. pl.-er.

Mastine, en. pl.-r. [af det fr. machins.] ethvert Legeme, hvorved en Kraft virker p. et andet Legeme, f. at opnaae en vis Pensigt. f. Gr. en Ekstremastine. En enkelt, sammenfat *M.* 2. en sammenfat, kunstig Indretning, v. hvis Deles Bevæ-gelse en vis Virkning opnaaes. En Spindemastine, Dampmastine, ic. (Den koldsige og sammensatte Indretning afstiller en *M.* fra et Redskab, Værktst.) — fig. At handle, bruge noget, behandles som en *M.* o: som et blot Redskab, uden Frihed og Selvsbestemmelse. — 3. dagl. *L.* om enhver noget sammenfat, om end ikke kunstig Indretning. f. Gr. Filtreermastine. At sætte Mastinen o: Ekstremastinen, p. Vøddet. (Sammensættn. borttaste e.) = Mastinbygger, en. den, som forstaaer og udøver Konsten, at bygge Mastiner. Mastinbygning, en. den Konst, det Foretagende, at bygge Mastiner. Mastinhuus, et. S. som er bygget over en *M.* eller hvor Mastiner bedares. Mastinlere, en. Mechanikens Anvendelse p. Mastiners Indretning og Brug; anvendt Mechanik. Mastinmester, en. den, som forestaaer Mastinvoasenet, hær v. f. Theater. Mastinværk, et. 1. d. s. f. Mastine, 1: m. Pensjon t. dens Sammensætning, Delenes Mangfoldighed og Mastinens Dickning. Mastinværket i et Ithr. Mastinværket er forberedt, gaaet i Staae. — Mastinvoasen, et. Alt hvad der hører t. Mastiner, deres Indretning og Brug.

Masmester, en. pl.-e. den, som foresstaaer en Masovn ell. Smeltchytte.

Masovn, en. pl.-e. [Sv. Masugn. *L.* Masofsen.] en stor Ovn af hugne Ste-ne, hvori Jernmalmen smeltes i en vis, afsmaalt Tid, og som har en dertil hørende Overbygning.

Masse, en. pl.-r. [fremmedt. Fr. masse.] den hele sammenhængende Materie, hvoraf et Legeme (hær et stort) bestaaer; en stor Samling, Hob, Skare, m. m. En stor, uhjere *M.* En Aldmasse, Vandmasse. En Folkmasse. Boets *M.* o: det hele Indbegreb af Eiendomme, som tilhøre et Dødsbo ell. et opgivt Bo.

Mastiv, adj. [fremmedt. Fr. massif.] som bestaaer af tætte Dele; tæt, vægtig, ikke huul ell. løs; om Bygninger: stærk grundmuret.

Maat, en. pl. - er. [J. Mastr. A. S. Mæst. i ældre Danst: Seilstræ.] Et fra Skibets Bund opstaaende Træ, (p. store Skibe) sammensat af flere Dele og mange Stykker) som tjener t. Støtte f. Ræerne og den ovenfor liggende Deel af Lougværket. **Stormast**, **Fokkemast**, **Mesansmasten**. At kappe (afhugge) **Masten**. = a) **Mastebaand**, et. Jernring om en stor Mast, hvorved dens Dele holdes sammen. **Mastebrug**, et. Handel m. **Mastetræer**. (W. S. D.) **Mastegrav**, en. Vandgrav, hvori **Mastetræer** holdes under Vand s. at bevare dem indtil de skulle tilhugges. **Mastebugger**, en. den, som arbejder p. at tilhugge Lommeret t. **Masten**. **Mastebugst**, en. Træets Fældning t. **Mastebrug**. (W. S. D.) **Mastehuus**, et. Huus, hvor **Masten** og **Rundholder** glemmes. **Mastehætte**, en. Hætte af træet Seilbug, der sættes om Toppen af den, underste Deel af **Mastene** p. store Skibe, naar disse oplægges. **Mastekan**, en. Kran ved Skibbyggeriet t. at udtage og indsatte **Masten** i store Skibe. **Mastekraue**, en. Seilbug, der slaes fast om **Masten** og p. Dækket. **Mastesmør**, et. st. og forberedt Smør, som undertiden br. til Skibs i St. for Mæte. **Mastespør**, et. den Indhugning i Skibets Rial, hvori den nederste Ende af **Masten** indsettes. **Mastestump**, en. Et Stykke af en M. eller af et **Mastetræ**. **Mastetop**, en. den øverste Deel af en Mast. **Mastetræ**, et. Et Træ, som er tjenligt t. en M. = b) **Masthul**, et. Hul oven i **Masten**, hvorigennem Lougværk gaaer. (W. S. D.) — **Mastkurs**, f. Mars. — **mastløs**, adj. som er uden M. ell. har mistet sine **Masten**. Et **mastløst Skib**. (Noth.) — **Mastværk**, et. **Mastene** i et Skib m. alt deres Tilhørende.

Mastir, en. ud. pl. et Slags blegguul, vellugtende Harpir, som svæder ud af **Mastirtræet**. (Pistacia lentiscus.) 2. en tyk Fernis som Malere smelte i Ribser p. gamle Malerier.

Mastarm, en. (Lybsk.) f. Endetarm.

Mæt, en. [W. S. og Holl. Maet. J. Mæti, Fælle, Rammerat.] br. hos os kun t. Skibs om visse Skibsfolk, der ere andre af samme Art underordnede, f. E. Baadsmændsmæt, Roksmæt, o. fl.

Mat, adj. pl. matte. [Ev. og L. ma t t. J. mædr, fæskibt.] som har tabt sine Kræfter f. en Tid, hvis Kræfter v. Engdom ell. Anstrengelse ere udtømte; afmægtig, kræftløs, vansmagtende. Han er endnu m. efter Engdommen. m. af Hæde, af Dagens Slid. — fig. svag, ikke stærk, kraftig. En m. Stemm. — en m. Kugle (som har naaet saa langt, at den ikke mere gjør Virkning.) En m. Stilt, Lante. 2. fig. om Ting, der have mistet endel af deres Stands ell. levende Farve. Et m. Lys.

Dette Lys flinner meget mat. **Matte** Farver (uden Glands.) En mat Overflade, (især p. Metaller) som ei kaster Lyset tilbage. mat Forgyldning (uden Glands.) 3. om Fisk: bød, ell. halvbed. matte Kborrer. 4. i Skakspil: at sætte een mat, blive mat ell. statmat, v: tabe Spillet, derved at den angrebne Konge ikke kan trækkes, uden at blive tagen. (mat sammenspiles, især hos Digtene, m. adskillige Participle. f. E. matglimrende, matlysende, mattraalende, ic.) — **Mathes**, en. ud. pl. Tilstanden, at være og føle sig mat; Afmægtighed. "Sørensen, vor **Matheds** Tilflugt, og den trætte Støls Hile." Guldberg. — f. v. matte.

Materialier, pl. [fremmedt. i Wib. Ald. Latin: Materialia.] Raat Stof t. et Arbejde, sanket Forraad, Arbeidsstof. Bygnings-**Materialier**. At samle M. til et Skrift. = Heraf material, der br. i nogle sammens. Ord: **Materialforvalter**, en. den, som har Opsyn over en **Materialgaard** ell. et **Materialhuus**. **Materialgaard**, en. S. hvor **Materialier**, Bogne, Redskaber o. d. glemmes. **Materialheft**, en. S. som br. paa Herregaarde og andenstedt t. at høre **Materialvogne**. **Materialhuus**, et. S. hvor **Materialier** o. d. glemmes. **Materialkudst**, en. K. som florer en **Materialvogn**. **Materialfriver**, en. d. f. **Materialforvalter**, ell. en **Betjent**, som er denne undergivet. **Materialvogn**, en. p. Slotte og Herregaarde: en **Vogn**, som br. til at hente Bygningsmaterialier, og t. andre lignende Kærster. (f. **Arbeidsvogn**.) **Materialist**, en. pl. - er. 1. den, som negter, at der gives ulegemlige Wesener. 2. den, som handler i det Store m. Apothekervare.

Materie, en. pl. - r. [Lat. materia.] 1. Indbegreb af et Legemes Bestanddele; Stof, **Malm**, det, hvoraf noget bestaaer. (modsat: -**Form**, **Stikkelse**.) "Adskillige Kær, kostbare Vaade for Arbejdet og **Materien**." Guldberg. 2. ud. pl. det Væsentlige ell. Grund-**Bestanddele** af alt Legemligt overhovedet, i Mods. til det Form ell. **Sorandringer**. **Materiens** Delelighed, **Evighed**, **Quantitet**. 3. pl. - er. det, som er **Stands** for ell. **Indhold** af de menneskelige **Foresstillinger**, og deres **Udtryk** i Tale ell. **Skrift**. (modf. **Form** ell. **Indvædning**.) **Denne M.** vil jeg ikke berøre. At behandle, **skrive** over en vis M. "Dette er en **Materie**, som han langt fra ikke troer udtømt." **Nahden**. Den søgende **Form** passer ikke t. **Materiens** **Uvordighed**. (f. **Mæne**.) 4. trykte Bøger i uindbunden **Tilstand**. En **Bog** i M. i raa M. 5. onde **Verdster** i **Bjlder** og **Saar**; **Boer**, **Raad**, **Gbder**.

Mathematisk, en. ud. pl. **Sidenstab** om **Størrelser**, deres **Natur**, **Ferhold** og **Ud-**

maaling; Størrelseslære. = Mathematisk, en. den, som er kundig i Mathematisk.

mathematisk, adj. som hører t. Mathematisk. Matras, en. pl. -ser. [Ital. matarazza. C. matress.] Et m. Røsthaar, Ild, Mos, Palm, e. d. udstoppet Sengebolster, som br. i Stedet for Dynet og Puder.

Matrem, n. s. en Plante af bitter Smag og stærk krydret Lugt, som dyrkes i Blomsterhave. Matricaria Parthenium.

Matrifel, en. pl. Matrifler. [Lat. matricula.] i Alm. en skriftlig, offentlig Forsigtigelse over Ting af en Art; men br. hos os især om en alm. Opregnelse p. alt Fordegs i Landet, m. dets Skuldsætning ell. Hartkorn og Jordstid; Jordbog, Jordstedsbog. Denne Gaard staaer, er sat i Matrifelen s. 7 Bdr. Hartkorn. = Heraf: Matrifelskat, en. Jordstid. Matrifelsvæsen, et. o. fl. — matriculere, v. a. indføre i Matrifelen, skuldsætte en Jord. matriculeret Hartkorn. Heraf: Matriculering, en.

Matrone, en. pl. -er. [Lat. matrona.] en hæderlig Kvinde, som er til Kærs. (hielden uden i Skiemt.)

Matros, en. pl. -er. [Fr. matelot. I. Matrose. Ordet er nyt i vort Sprog.] En af de ringere Skibsfolk, som gjøre det f. Skibets Fart, Styrrelse m. m. fornødne Arbejde. Tilførs: Baadsmand, Baadskarl, Skibsmænd. At tiene, fare for M. — Heraf: Matrosarbejde, et. Matrosdragt, en. Matrosdræng, en. D. som gjør Matrosarbejde, Skibsdreng, Cohytsdreng. Matrosindsejler, en. s. Syer. Matrosindsjæld, et. 3. eller Bittighed, som man hører af Matrosen, Matrosbittighed. Matrosstieneste, en. den 3. en Matros gjør t. Skibs. At tage M. gjøre M. o. fl.

Matte, en. s. Maatte.

Matte, v. a. 1. [af adj. mat.] forvolde Mathed, udmatte (hvilket oftere høres.) Mattesed matter den Syge meget. "Et Par, hvis Vidde Synet matter." P. S. Frimann. "Dgfaa denne (den skønne Naturs) Røddelse kan matte." — "At Diet snarere matter, end vederqvæges, i dens Beslutning." Baggelsen.

Mave, en. pl. -er. [3. Magi. A. S. Mage.] 1. det Indvold i Dværens Legeme, som modtager Næringsmidlerne efter at de ere forte igennem Svælget, og berøver deres første Opløsning ell. Fordøjelse. At have en god, stærk M. (som let fordøier.) En svag, stet, ureen M. 2. Underliv, Bug. At have en tyk M. betyder at faae M. bære et Bælte om Mavens. = Mavebetændelse, en. B. ell. Inflammation i Maven. Maveberste, en. Et sordum brugel. chirurgisk Redskab, hvorved man vilde rense Maven. Mavedraaber, pl. Dr. som br. imod Mavepine, ell.

for at styrke Maven. Maveegn, en. Stedet p. Underlivet, hvor Maven har sit Sæde. Regio epigastrica. (W. S. D.) Mavefyldte, en. Umaaadelighed i at spise, Bugfyldte. (Noth.) Mavefager, pl. smaa Kager af mavestyrkende Midler. Mavekneb, et. Bugvrid. Mavekrampe, en. ud. pl. krampeagtig smertelig Sammentrækning i Maven. Mavemaal, et. Et vist Maadehold i Spisning, svarende t. Fordøjelseskraften. (d. Tale.) Mavemund ell. Mavemunding, en. Mavens øverste Åbning, hvorigennem den modtager Fødemidlerne. Maveolie, en. styrkende D. hormed Mavens gribes ubvendigen. Mavepibe, en. den Canal, hvorigennem Fødemidlerne føres fra Munden ned i Maven. Mavepine, en. Smerten i Maven af forskjell. Aarsager (saavel om Smerten i den egentl. Mave, som i Underlivet ell. Larmecanalen.) Maveplaster, et. P. som, for at styrke Maven, lægges uden p. denne. Maveport, en. den nederste Åbning i Maven. Pylorus. (W. S. D.) Mavepose, en. P. udstoppet m. krydrede Uter m. m. som lægges p. Maven f. at styrke den, ell. imod Mavepine. (Noth.) Mavepulver, et. P. som br. mod Sygdom i Maven. Mavepølse, en. P. stoppet i en Svinemave. Mavefast, en. S. der afsondres af Mavens Kirtler og fremmer Fordøjelsen. Succus gastricus. Maveflum, en. S. der samlet sig i Maven. Mavesmerste, en. Mavepine. mavesyrskende, adj. v. som tiener t. at styrke Mavens. m. Midler. Mavefyrtning, en. et Midde, der styrker Mavens. mavesyg, adj. som har en svag M., ell. har ondt i Mavens. (Noth.) Mavefygdom, Mavesyge, en. Sygdom, der har sit Sæde i Maven. Mavestrykning, en. 3. i Maven, især m. en krampeagtig Sammentrækning af den venstre Mavemunding. Cardialgia. Maveviin, en. mavestyrkende Viin. Mavesvedste, en. d. s. s. Mavesaft.

Mechanik, en. ud. pl. 1. i Alm. Læren om Kræfternes Virkning p. faste Legemer. 2. i Sørd. Læren om de faste Legemers Bevægelse. = mekanisk, adj. og adv. 1. som henhører t. Mechaniken. Et m. Skiff. 2. som lader sig forklare af den Virkning, Legemernes Kræfter have p. hinanden. Et Legemes mekaniske Kræft. 3. i Sørd. a) om en Virksomhed, der bestemmes v. physiske Naturlove. (i Modf. til Virksomhed efter Idær.) De mekaniske og skønne Konster. b) om en Virksomhed, som er bevidstløs, ell. dog uden fuld Bevidsthed. At gjøre noget ganske mekanisk (uden at tænke derpaa.) c) aandløs. At fremstige en Tale, spille en Rolle m. d) som hidrører fra udstortes Kræfter. (modf. dynamisk, kemisk.) En m. Deeling af et Legeme.

Med (Mæd,) et. pl. d. s. [3. Mid.]

1. Maal, Sigte, Formaal, det man meder til (f. mede og Viemed.) "3 høieste Mærte og Meed." Ringo. "Selv (Naturen) baade Konstens Væld, og Prævecken og Meed." Popses Krit. v. Schiermann. 2. Mærte, Riende. At tage Med paa noget. (B. S. D.)

Med, præp. og adv. [3. med.] A. præp. der i Alm. udtrykker en Forbindelse, et Fællesskab ell. Selskab, og saaledes bl. andet følgende Forhold: 1. Ledfælgelse, Fællesskab i en vis Tilstand ell. Handling, t. een Tid ell. paa eet Sted. At tage noget m. sig. At reise, ride, gaae, spise, spille, leve m. een. "Sun gif bort m. ham. At sende een bort m. noget. 2. Deeltagelse i andres Tilstand ell. Tilværelsesmaade. At glæde, bedrøve sig, lide m. een. "3 Dag med os sig Kongen glæder, med ham vi bele Held og Gæder." Storm. 3. Samvirken. At være m. een (o: p. hans Parti. modf. imod.) At holde m. een. Strømme; Vinden er m. os. Det skete vel med Frederens Vdende, men imod hans Willie. Med min Willie faaar han hende adbrig. 4. Brug, Anvendelse af Værktøi, Redskab, Middel f. at opnaae, udrette noget. (modf. uden.) At hugge m. en Dre, maale m. en Aen. At pløie med Stude; køre med een Gest, reise med sin egen Vogn. — At febe Gæs m. Havre. — Jeg har seet det m. mine egne Vdne. Med Penge kan man udrette meget. At prale med noget (v. at vise det frem, stille det t. Stue.) Derimod: At prale af sin Egnerte, af sin Formue (gløre Ved af, broute.) [præp. med forudsætter sei Willie i Anvendelsen, i Handlingen, og tillige et Redskab; paa har nærmest Hensyn t. Stedet, hvor noget skeer, ikke altid m. Forfat. Man brænder sig (af Vanbare, usorfættlig) paa en Gled. Man brænder Haanden med en Gled, naar man m. Willie bringer denne til Haanden. Saaledes: At ride sig paa en Torn, og med en Torn.] 5. Anvendelse af en vis Materie. At skrive med latinst Gogstaver. At forsyne een m. noget. At beslaae m. Jern. At male m. Dillefarve. At fylde et Kar m. Vand. At beslaae en Aget m. Rug. 6. Forening imellem en Person og Ting, ell. imellem flere Ting. At være beladt m. Engdom, behestet m. Helb. Bierget er bevoret m. Stov. 7. Forhold t. en Person ell. Ting; Hensyn t. Bestaffenhed ell. Tilstand. At tale, at tvættes, at omgaaes, at brydes m. een. Jeg har noget at afgjøre m. ham. At være tilfreds, være tilfreds m. noget; være i Færd m. et Arbeide. Det forholder sig anderledes m. Sagen. Hvad vil han m. Bogen? Det ser langvarigt ud m. Rejsen. Det er ude m. ham. Det er fordi med Pengene. 8. Arbeide, Selskættelse, Afserd. At haste, lle, tøve, skynde sig

med noget. At høre Dypsen, Tilsyn med noget. At søkle, handle, see sig for m. noget. At høre sig galt ad m. noget, være færdig med noget. At more sig med noget (jem man smiler med, i længere Tid betragter, o. d.) Derimod: At more sig ved ell. over noget, som man seer, hører, erfarer. — Dgfaa om visse Følgelsesbegæjlinger: At kaste med Natten, hælde m. Hovedet, slingre med Armene, slaae op m. Gaanden, ryste m. Hovedet. 9. Maade, hvorpaa noget er, skeer, gøres, lides, besiddes. At arbeide m. Lyst, m. Iver. At spise m. Maade. Sun bærer sine Lidelser m. Laalmodighed. At indtage en Fæstning m. Storm. Han har faaet det m. stor Meie, m. Rette, m. Lst. At gjøre noget m. Forsæt, m. Willie, m. Lempe, m. Behændighed. At være forsigtig, tilbedes m. noget. Med det Gode (uden Modstand, godvilligen). At faae noget m. det Gode. (Modsat: med det Onde.) 10. Egenstabs Bestaffenhed, Besiddelse. At være begavet m. Forskand, forsynet m. Penge. Vner er opfaldt m. Reddigangere. At være født m. en Vyde. Vinden m. den blaae Kiøle. Vigen m. det lyse Haar. 11. Hensyn t. en Tid, da noget skeer, ell. vil skee. At slaae op m. Solen. (f. ovenfor No. 2, hvor til Udtrykket egentlig hører.) Med det nye Aar begynder her en anden Indretning. At blivse flog, stabs m. Alderen. Med Tiden bliver det bedre. Med det første, m. det snarest. 12. i Stedet f. ad, hvor er Strækning jævnsides noget betegnes. Langt med Aaen, Stranden, Wiien. Gierde gaaer lige m. Wiien. 13. I færegne Udtryk, f. Er. At være med Barn (frugtsommelig). Koen er m. Kalv. Hunden er m. Gvalpe. — At holde det med een (hold ham Stangen, ell. drive det ligesaa vid som han; forstjelligt fra: at holde med een.) Endnu kan jeg nok holde det med ham. — At holde ud med. Denne Hef holder ikke ud m. den anden t. at løbe. — med alle o: ganske, tilfulde. — med eet, pludseligen, usfordømtlig. — med Tider (i en ubestemt tilkommende Tid.) — med Forord; med Forlov! (Udtryk hvormed man beder om Tilladelse.) — med mindre, hvit ikke, uden saa er. o. fl. a. [Præpositioner: ne med og ved. udtrække begge et Forhold imellem et Subject og et Redskab, Middel, hvorved en Forbindelse m. en anden Wiens stand bevirkes. Men denne Forbindelse udtrykker med mere umiddelbart, end ved af derimod en umiddelbar Handling under Redskab ell. Middel. Han blev heuret med Sværd. Han mistede livet ved Foræderi. Den Ridderorden, med hvilken man vilde belønne ham, og som han ved sin Tapperhed havde fortjent, modtog har af Fyrstens egen Haand.] 14. I Sammen-

sata. med Substantiver udtrykker Præpos. med et Samfund, Fællesskab imellem Personer, en Deeltagelse i noget (Medbeiler, Medborger, Meddelelse, Medfølelse, Medhjælper, *et.*) eller en Omstændighed, Tilstand, Handling, som er t. Fordeel for nogen. (Medbor, Medgang, Medvind.)

3 Sammens. *et.* Verber og Particler udtrykkes en samtidig Handling ell. Tilstand, en Forbindelse, Samvirken ell. Deeltagelse. (*s.* nedenfor.) = *B.* adv. (med) *der* br. ligesom Præpos. (1. 2. og 3.) *t.* at udtrykke Fællesskab, Fællesskab, Samvirken, Besfagelse, ell. en fordeeltaglig Omstændighed; og er i de fleste Tilfælde en elliptisk Anvendelse af Præpositionen. — *Han* var med i Følget. *Han* vil med, enten han kan komme, eller ikke. *Han* vil gjøre atting med. *Han* vil ogsaa snakke med. *Han* vil ikke være med, følge *m.* Jeg rejser ikke med. Der gik mange Penge med (bruges, ødeses.) Der gaar meget med i saa stor en Huusholdning. At faae noget med i Ribbet (oven i Ribbet.) Strømmen have vi med; men Bunden er imod. Lykken gaar ham med. Dommen falder ham med. Det er mig ikke med *o:* ikke efter mit Sind.

Medaarssag, *en. pl.* - *er.* *X.* der vider i Forsøring *m.* een ell. flere andre; medvirkende Aarsag. (*J.* Kraft.)

Medarbejder, *en. pl.* - *e.* den, som deeltager *m.* en Anden i et Arbejde. At være Medarbejder ved et Værk.

Medarving, *en. pl.* - *er.* den, som arver tilfældigmed en ell. flere andre.

Medbaaren, medbaaret, *adj. v.* medfødt. "Det er os af Naturen medbaaret." *A. S.* Bedel.

Medbeiler, *en. pl.* - *e.* 1. den, som tilfældigmed en anden søger at vinde et Freuentimers Kærlighed. 2. den, som tilfældigmed en Anden stræber efter at opnaae, komme i Besiddelse af noget. *Han* havde mange Medbeilere t. dette Embede. (seldnere br. Medbeilerste.) Medbeileri, *et.* En Medbeilers Sind og Tragten, i Pentende t. det, han tilfældigmed en anden søger at naae. (Kahbet.)

Medbesiddelse, *en. B.* af noget i Fællesskab *m.* andre. (*B. S. D.*)

Medboler, *en. pl.* - *e.* den, som tilfældigmed en anden er en Andens Boler. (*Math.*)

Medborgern, *en. ud. pl.* den, som med en anden gaar i Borgen, er Forlover *s.* een.

Medborger, *en. pl.* - *e.* Den, som tilfældigmed en anden er Borger i samme Land ell. By; Borger i en Stad ell. i et Land, *m.* Senjon og i Forholdet t. de øvrige Borgere; Landsmand. En af vore Medborgere. At træffe en Medborgeres Rettigheder. (seldnere br. Medborgerinde. *Kahbet.*) medborgrelig, *adj.* som vedkommer Medborgere, henhører til ell. sommer en Med-

borger. medborgerlige Pligter. (*B. S. D.*) — Medborgerfæb, *et.* fælles Borgerfæb i en Stat ell. By. (*Arbeo.*)

Medbringe, *v. a.* medbragte, -bragt. bringe, føre *m.* fig. *Han* har medbragt mange Lidenheder fra Amerika. *Han* medbragte en mærkelig Nyhed.

Medbroder, *en. pl.* - brøder, den, som har fælles Birketreds *m.* en anden, og en saadan Birketreds, der medfører ell. burde medføre et stærkt lig, broderligt Sindelag. (ogsaa i Alm. om Menneſter, *m.* Senjon t. det Sindelag, de burde have mod hverandre.)

Medbydende, *adj. v.* den, som byder, glør et Bud tilfældigmed en anden.

Medbygger, *en. pl.* - *e.* den, som boer *v.* et Sted med en anden. (*C.* Pedersen.)

Medbør, *en. ud. pl.* sælsig Bånd *s.* den Sællende, Medvind. At seile for Medbør, have Medbør.

Medchristen, *en. pl.* - christne. En Christen, *m.* Senjon og i Forholdet t. en anden, ell. til alle andre Christne. At efte sine Medchristne. (*i* ældre *D.* Jævnchristen.)

Meddeeltagtig, *adj.* (nyere Bibelovers.) *f.* deeltagig.

Meddele, *v. a.* 3. gjøre en deeltaglig t, lade en anden tage Deel i noget (saavel Bøden, Kundsab, som anden Besiddelse, men især om de første. *jvf.* dele med, som har en forsiell. Betydning.) At *m.* Nogen en vigtig Efterretning. *m.* een fine Tanker, Følelser. "Glemmer ikke, at gjøre vel og at meddele." *Øbr.* 13, 16. "Jeg vil ingen Velgierning meddele en anden, som jeg kunde skamme mig *v.* at begiere." *B. Thott.*

— meddelelig, *adj.* som kan meddeles.

Meddelelse og Meddeling, *en.* Gieningen at meddele. (Meddelingsiver. "Det als mindeligg Meddelingsprog." *Waggeen*.)

Meddommer, *en. pl.* - *a.* den, som tilfældigmed een ell. flere andre dommer i en Sag.

Meddomsmand, *en. pl.* - mænd. Mand af Tinglauget, ell. Arite, som i Livs- og Træsfager, og visse andre Sager, af en Underdommer tillages, *s.* med ham at tage Deel i Dommen. (*D.* Lov. 1. 5. 19.)

Meddølgsmænd, *en. den,* som tilligemed en Anden er Dølgsmænd, Høler.

Mede, *en. pl.* - *r.* [*Ev.* Mede. *J.* Meid, Meidr, Træ, Pletse.] 1. de krummede Træer, som en Kane ell. Stæde glider *v.* Kancmeder, Stædcmeder. 2. Heraf ogsaa Læsmede, *d. s. s.* Læsterra (hvilstet dog hyppigere br.)

Mede, *v. n.* og *a.* 1. [*J.* mida.] 1. *v. n.* sigte til, stræbe at naae ell. ramme. At *m.* til et Maal. *Han* stæder ikke dit, som han meder. (*P.* Syn.) 2. *s.* fiske *m.* Snor og Krog, angle. *Han* er ude at *m.* At fiske i en Daab og *m.* "Biden Gunver meder *m.* Sissefor." *Evald.* At mede *m.* Guldrøg (søge at opnaae noget *v.* Besiſt-

kelfe.) 3. fiedbnet som v. a. Man meder og den Fif, fom nødig vil. Ordbr. = Med detrog, en. pl. -e. Krog p. Medelnoren, hvorpaa Madingen fæfkes; Angel. Medefnor, en. pl. -e. En Snor, fædvanligen af Bellehaar, der bindes t. Medeflängen, og i hvis Ende Krogen hænger. Medetoi, et. ud. pl. alt det Medfjab, fom hører t. at mede.

Mededsmand, en. pl. -mænd. Efter vor ældre Bogtuning: den ell. de, fom tilligemed en af Partiene (oftest m. Sagvolberen) fvoere paa, at hans Ed var teen. (R. Ancher. Lovhft. II. 468.)

Medeie, Medeindom, en. f. Sameie.

Medeier, en. pl. -e. den, fom befidder en Grundtom tilfølles m. andre.

Medelffer, en. pl. -e. f. Medbeiler.

Medens, adv. f. imedens.

Medfange, en. pl. -r. den, fom tilligemed en anden er fange, i samme Fængfel ell. paa eet Sted. (D. Bib. Rom. 16. 7.)

Medfare, v. a. behandle, omgaaes med. br. neppes uden i Partic. og i den Talemaade: At være, blive ifde medfarem, behandlet.

Medfart, Medførd, en. ud. pl. Omgang; Behandling, Opførfel imod een. "Disse tør ikke bruge faa haard en Medfart m. Koltet." Schytte.

Medførløve, en. pl. -e. d. f. f. Medføborgem. (D. Lov.)

Medførier, en. pl. -e. den, fom tilligemed een ell. flere andre frier t. et Fruentimmer. (f. Medbeiler. 1.)

Medførd, en. f. Medfart.

Medfødt, adj. v. fom man har af Fødselen, er født med. En m. Lyde. "medfødt Drift udvikler medfødt Kraft." Ohlenschl. medfødte Drifter. (medfødte Begreber, notions innats.) "Anfødnng t. at bruge alle, baade medfødte og forhvervede Kræfter." Snevedorf.

Medfølelse, en. pl. -r. F. fom vækkes v. en lignende hos Andre; F. af Lyft ell. Ulyft, fom umiddelbart opvækkes v. at fornemme ell. erfare andres Vel ell. Vee; deeltagende, sympathetifk Følelse. "Medfølelse af borgerlig Glendighed." Baggelsen. "Medfølelsens Drift gjør Menneftet tilbøieligt t. at behandle andre p. den Maade, Agtelte f. Menneftenatureen byder." Müller.

Medførende, adj. v. fom deeltager i Andres Følelse, ell. er tilbøielig dertil. Et m. Gierte.

Medføølge, et. ud. pl. d. f. f. Følge, Følgefjab. (A. S. Wedel.)

Medføølge, v. n. 3. følge med. (fælden undt. i impl. og partic.) Der medfølgte et Brev. Bagerne findes i medfølgende Kaffe.

Medfølgere, en. pl. -e. den, fom følger m. en anden, Ledføgere, Følgeføvend.

Medføje, et. ud. pl. det, fom noget medføjer, fom er en Følge deraf. Efter Sagens M. 3 Medføje af denne

Omftændighed, af hans Løfte, Forpligtelse.

Medføje, v. a. 2. have t. Følge, have den Befæftend. "Saa vil man snart undfeer, at den juft medføjer de angivne Føjedele." Engelstøft. Den stærke Hebe medføjer adfællige Eygdomme." Det er noget, fom Alderen medføjer.

Medføje, v. n. 3. forbruges, fortæres, tilføttes. (f. gaar med, 5.) Det er alt medføjet p. Reifen. Der medføjer mange Penge i et faa stort Svus.

Medføje, en. ud. pl. god Fremgang i det, man foretager fig; Held, Lykke. At kunne flikke fig baade i M. og Medføje.

Medføje, en. ud. pl. Grundtom, fom gives en Fæftems; naar hun gifter fig, af Forældre ell. af dem, fom ere hende i Forældres Sted; Piemgiff (føer om det, fom gives Pigen i Penge ell. Fordegods. f. Udfoje.)

Medføje, v. a. 3. fve een noget m. fig. (f. give med.) Det ham medføjvne Brev. — medføjvne, for: naturlig, givet af Naturen. (Vording.) "Naturens medføjvne Art." X. Bedel.

Medføjst, en. pl. -er. den, fom tilligemed en anden er Glæst v. et Bord.

Medføjde, v. a. 1. d. f. f. medfare, behandle. "Den Konge, der medføjdede dem faa ifde." Guldberg. "Jeg frit tør handle felv, fom jeg blev før medføjdet." Carlstens. — Medføjdning, en. Behandling. Snevedorf. (men fædvanl. i ond Betydning, ligefom Bort.)

Medføje, en. det, man har ell. fører m. fig; færd. hvad en Brud tilføjer fin Mandes Bo, enten i Arv ell. Medføje. (naesten forføjet.)

Medføjer, en. den, fom deler Herredømme m. en anden; Medregent.

Medføje, en. ud. pl. Biftand, Glef, fom een giver den anden, ell. fom flere i Forening give t. noget. Jeg har ikke udrettet det ene, men v. Medføje.

Medføjer, en. pl. -e. den, fom hielper t. et udføre et Arbejde; den, fom gaar een ell. flere andre tilhaande. Jeg har en tro M. i ham. (Præftens Medføjperere, to Sønder ell. Borgermand i Sognet, der gaar Præften tilhaande t. at optage Mandtal o. d.)

Medføje, et. ud. pl. Samtykke, Bifald. Hans Væninger fandt M. hos Wangen. Han fik M. af Alle. "Wæners utidige Medføje." B. Thott. 2. ugrundet, overbærende ell. hylende Bifald. (Indulgentia. Roth.) At give een Medføje i Alt hvad han gjør. 3. Gunft Underføjtelte. "For Rigdoms, Medføjds, Slægts og Evogersfjabs Stald." D. Lov. 4. Betrefte. Dette finder ifte M. i Hiftorien. 3 M. af Lovene (i Overensftemmelse med.) Medføjder, en. pl. -e. den, fom holder m. en anden, er p. hans Parti. (B. S. D.) Medføjst, en. pl. -er. den, fom tilligemed

med en anden Kvinde er en Mand's Huftu ell. Frille. (Iser i d. Bibels-Overt.)

Medicament, et. pl.-er. f. Lægemiddel. Medicin; en. ud. pl. [Lat. medicina.] 1. Lægekonst, Lægevidenskab. At studere M. Doctor i Medicinen. 2. Lægedom, Lægemiddel. At tage, bruge M. (Deraf: Medicinglas, Medicinliste, Medicinkruffe, o. fl.) medicinere, v. n. 1. (har.) Brænge Lægemidler. — medicinsk, adj. som hører i Lægevidenskabten.

Medister, Medisterpølse, en. [Ev. Madister. I. og R. S. M. et u. i. st. af det gl. M. e. t. e., -stet Risb. G. meat.] En Pølse af hakket Svinetiød, blandet m. Ister ell. med fedt Fjæst; Stegepølse.

Medfriger, en. pl.-e. den, som gaar i Krig m. en anden, Waabenbroder.

Medlem, et. pl.-mer. en Person, som er i et Samfund, udgør ligesom et Lem af samme. At optages i Medlem af (i) et, Selskab.

Medlevende, adj. v. den ell. de, som lev p. een Tid m. andre, som ere samtidige m. een. "Hans Medlevende agtede ham." P. I. Bandal.

Medlidelse, en. Deeltagelse i Smerte ell. lidelse; Smerte i een Egensdeel, der grunder sig i Smerte i en anden. (W. S. D.)

Medlidende, adj. v. som søger Medlidenshed, deeltager i Andres lidelse, ell. er tilbøjelig dertil. m. Mennefters Deeltagelse. Et medlidende Herte.

Medlidenhed, en. ud. pl. smertelig, lidende Følelse, der vækkes v. andres Rød, Deeltagelse i andres lidelse ell. Ulykke; Medsynd. Hendes Stiebne maa røre, besvæge enhver til M. Han viste ingen M. med denne Ulykkelige. At have M. med een.

Medlyd, en. (f. Lyd.) en Lyd, Bogkastlyd, der høres og udtales v. Hielp af og i Forening m. en Selvlyd. — Deraf: medlydende, adj. v. Et m. Bogstav, som høres og udtales i Forening m. en Selvlyd ell. Vocal; en Consonant.

Medlærer, en. pl.-e. den, som lærer, underviser i Selskab m. en anden.

Medlærling, en. pl.-e. den, som modtager undervisning tilligemed en anden, Skolebroder.

Medmenneske, et. pl.-r. et M. i Forhold t. andre medlevende Mennefter. At elske sine Medmennesker. "At vi i mange Besjænder staae for voere Medmenneskers Døm." Wynster.

Medopsyn, et. ud. pl. Opsyn, som søres over noget tilligemed en anden ell. flere. (Walling.)

Medreder, en. pl.-e. den, som deeltager m. en anden i et Stibs Udruftning.

Medregent, en. pl.-er. f. Medherfter.

Medregiering, en. Deeltagelse i Regieringen. (L. Rothe.)

Medregne, v. a. 1. regte med i et Tal, indbefatte under en Sum.

Medreisende, adj. v. den, som rejser i Selskab m. andre. Min m. Landsmand. Han var uheldig mod sine Medreisende. "Jeg kan indvillig forestille mig alle mine overblevne Medreisende." Baggesen.

Medranger, en. pl.-e. den, som spjænger i Selskab m. een ell. flere andre. (S. Petersen.)

Medsende, v. a. 2. sende tilligemed andre Ting. Brevet modtog jeg; men ikke den medsendte Pakke. Hvad jeg havde medsendt, er kommet rigtig tilstede. (Iv. sende med.)

Medskabning, en. pl.-er. en Skabning, m. Genfyn og i Forhold t. andre Skabninger; et Væsen, som tilligemed andre hører t. de skabte Ting. "Dyrene ere voere Medskabninger." Sneedorf.

Medskabt, adj. v. som man er skabt med, medfødt. "Menneskenes medskabte Evner." Sneedorf.

Medstyldig, adj. deeltaglig i Strid ell. Brøde; een, som er styldig i en Brøde tilligemed andre. Han er medstyldig i denne Forbrudelse. Han vilde ikke angve sine Medstyldige.

Medstyldner, en. d. f. f. Selvstyldner. (Narregaard's d. Privatv. s. 976.)

Medspiller, en. pl.-e. den, som deeltager m. een ell. flere i et Spil.

Medstemme, en. pl.-r. Stemme t. Fødsdeel f. noget. (modf. Modstemme.) Roth.

Medstrider, en. pl.-e. den, som strider, gaar i Strid m. andre. (Jacobi.) "Hans sendte Breve t. alle sine Medstridere." I. Macc. 9.

Medsvorene, adj. v. pl. medsvorne. som har gjort et edeligt Løfte tilligemed andre. (W. S. D.)

Medfølger, en. pl.-e. den, som følger, trækker efter noget, tilligemed andre.

Medføfter, en. pl.-føfter. et Fruentimmesmer, der lever i et vist Samfund m. flere andre, betragtet i hendes Forhold t. disse. (f. Medbroder.)

Medtage, v. a. 3. føre noget, man har modtaget, m. sig. (f. tage med.) Skippersren medtager baade Gods og Rejsende. 2. udtræve, udfordre. Det vil endnu medtage flere Besøftninger. "I treble Delen af den Tid, det medtager hos os." Wagg. N. Klim. 3. svække, forringe, ødelægge, gjøre f. megen Brug af. Han er bleven meget medtagen i denne Sygdom. Landet blev saa medtaget i denne Krig, at det i mange Aar ikke vil komme paa Fode.

Medtiener, en. pl.-e. den, som gjør Tjeneste i Selskab ell. Samfund m. andre. "Den samme Tiener gik ud og fandt en af sine Medtienerer." Matth. 18. 28. (Medstienerinde, en. D. S. D.)

Medtjeneste, en. Tjeneste i Samfund m. andre. (B. S. D.)

Medvand, et. Bestaafenhed i Havet, i en Floed ell. Indseiling, at den Seilende har den stigende Floed ell. Strømmen m. sig. "Eolo Timers Medvand." Arreboe.

Medvandrer, en. pl. -e. den, som vandrer m. andre. "Dgaa den, der vandrer i Dalen, er ikke skilt f. sine Medvandreere." Rynster. (medvandrende, adj. v.)

Medvandring, en. Gang, Vandring i Selskab m. Andre. (B. S. D.)

Medvidende, adj. v. som er vidende om noget, tilligemed andre; deelagtig i Kundskab om noget. At være m. om noget. (Sneedorf.) m. med sig selv, sig. selv bevist. (Kraft.)

Medvidende, et. Deelagtighed i Kundskab om noget. Dette Foretagende er udført uden mit M. (f. Vidende, som kan udtrykke d. samme.)

Medvidenhed, en. ud. pl. Tilstanden, at være medvidende om noget. "Medvidenhed med sig selv." conscientia sui. (Kraft.)

Medvidere, en. pl. -e. den, som er medvidende om noget. Han var M. i Prindsens Død. Han havde ingen Medvidere i sit Anslag. "At være Medvidere om noget." Birg. Thott.

Medvidere, et. pl. -r. den, som tilligemed andre er vidne t. noget; ell. den, der m. andre vidner om noget, i en Sag.

Medvind, en. ud. pl. d. f. f. Medbær.

Medvirke, v. n. 1. (har.) virke tilligemed andre, være Aarsag, i Forening m. andre, til at noget skeer. Hans Deeltagelse medvirkede t. det heldige Udfald. medvirke Aarsager, Kræfter. — **Medvirken**, **Medvirkning**, en.

Medvynk, en. ud. pl. Medlidenhed (egentlig f. saa vidt denne Følelse ytrer sig i at synke.) At have M. med een. At føle M. ved andres Nød. "Jeg foragter din hyllede M." Perch. — **medvynksfuld**, adj. hvis Sind er opfyldt af Medvynk. **medvynksløs**, adj. som er uden Medlidenhed, haard, ubarmhertig. (Gwald.) **Medvynksmiil**, et. medlidende Smil. (S. Staffeldt.) **medvynksom**, adj. som let røres t. Medvynk.

Meel, et. ud. pl. [S. Miöl. A. S. Mele.] den inderste, mest nærvede Deel af Kornet, og nogle andre lignende Frugter, naar samme er malet t. Støv. — **Sigtemeel**, **sigtet M.** kaldes det, som er renset fra Skalkens grovere Dele (Alb, Saar.) **Svedemeel**, **Rugmeel**, **Bygmeel**. **Ertemeel**, **Kartoffelmeel**. = meelagtig, **meelartet**, adj. som har Lighed m. Meel. **Meelbing**, en. Meelstøve. (Arrebo.) **Meelbolle**, en. B. altsat af Meel. **Meelbudsing**, en. B. som især bestaaer af Meel. **Meelbær**, et. Bærret af en Buskært som

vører i Sandegne (Meelbærbusk.) **Arbutus uva ursi**. **Meelbotte**, en. B. til at gieme Meel i. **Meelbrøier**, en. Sogdom hos Rugen, hvorved dens Rikrner udvore t. en unaturlig Størrelse, og indvendig blive faste og haarde. **Meelbug**, en. en hyddagtig Materie, lig et Slags Meel, der lægger sig p. Planter og fordærver dem. **Meeldyft**, en. det fineste Meelstøv. (Moth.) f. Dyft. — **Meelgrød**, en. S. lavet af Meel. **Meelhandel**, en. — **Meelhandler**, en. den, som handler m. forskjellige Slags M. og Bryn; en **Meelmand**. **Meelkage**, en. Kage, Pandefage, som fornemmelig bestaaer af M. **Meelkilder**, en. K. hvor Meel glemmes ell. sættes. **Meelkiste**, en. En stor K. til at giemme Meel i. **Meelklist**, et. K. lavet af Meel. **Meelklump**, en. 1. En K. af Meel. 2. d. f. f. **Meelbolle**. — **Meelkrud**, et. K. som ikke er foræret, men stobt, ell. ved Fugtighed henfaldet t. Støv. (f. Kornkrud.) **Meelmad**, en. M. som gaar ell. for den største Deel bestaaer af Meel (i Rods. f. Gr. til Kiedmed.) **Meelmalning**, en. Stærningen, at male M. **Meelmand**, en. d. f. f. Meels handler. **Meelmide**, en. pl. -r. smaa Dramme i gammelt ell. fordærvet M. (f. Unde.) **Meelmølle**, en. M. hvorpaa Korn males t. Meel. (f. Grynsmølle, Malmølle, Oliemølle, o. fl.) **Meelmøller**, en. den, som Eier ell. driver en Meelmølle. **Meelorm**, en. d. f. f. **Meelorme**. **Meelpap**, en. jævn Grød ell. Balling, lavet af M. **Meelpose**, en. P. til at giemme Meel i; ell. en Sigtepose. **Meelrende**, en. et Trærør i en Mølle, hvorigennem Melet falder fra Dvænnen i Sækken, ell. i Sigtekisten. **meelrig**, adj. som indholder, giver meget M. En m. Kornart. Deraf: **Meelrigghed**, en. (Bluffen.) **Meelrør**, et. f. **Meelrende**. **Meelsand**, en. Støvland. (Bandh. Selsk. Str.) **Meelsigte**, en. Sigte ell. Sigteværk t. Meelstigning. — **Meelstøv**, et. den, m. et Stud forsynede Maling p. Meelrenden, hvorigennem Melet falder. (Moth.) **Meelsold**, et. S. til at sigte Meel i. **Meelspise**, en. Meelmad. **Meelsstøv**, et. Meelbøf. **Meelsuppe**, en. S. tillavet af Meel og Melk (Meelvælling) ell. Vand. **Meelsæk**, en. S. hvori Meel søres. **Meelstragt**, en. Tragt, hvorigennem det malede Meel p. Møllen løber ned i Sækken. **Meelstønde**, en. T. til at giemme Meel i. **meelvinget**, adj. meelvingede Insector, der have ligesom et Meelstøv p.vingerne. Lepidoptera. **Meelvælling**, en. f. Meelsuppe. = mele, v. a. 1. altsat Meel i. Han forstaaer godt, at m. sin Kage o: at passe sin Fordeel. — **meles**, v. dep. blive t. Meel, falde hen i M. (B. S. D.) **melet**, adj. 1. som bestaaer af Meel ell. har meelagtige Bestanddele. **melede Kar-**

tofter, Melet, Parer. 2. overdrøffet m. Melet.

Meen, adj. (forældet.) s. Gmeen, menig, meenlig.

Meen, en. ud. pl. [J. Moin. N. S. Meen.] 1. Feil, Bøst, Lyde. At have M. paa Melet. (III. Mose B. 21. 20.) "De (Stovlerne) blanke var, og uden Meen." Paggelsen. 2. Forfælse, Brøde. fri for M. (s. meenløs.) 3. Stade, Beskædigelse. Han gjorde hende ingen M. At lide M. ved noget. "Men store Hjertes faaer af Fare aldrig Meen." Holberg. 4. Ginder, Forhindring, Modstand. Deras: mene, formene. (Odet forekommer i alle disse Bemærkelser nu kun siglden.) = Meened, en. (af Meen, 2; hvoraf Talemaaden i det ældre Kofsprog: at sværge om Meen.) 1. falsk Ed, som een m. Vidende afstøgger. 2. vittelig Dvortædelse af en hvoren Ed. S. S. D. Meeneder, en. pl. - r. den, som sværger en falsk Ed. meenederff, adj. som gjør ell. vil gjøre en falsk Ed; ell. som hører t. en falsk Ed. — meensfor, adj. (Meen, 1.) som har Lyde p. Kroppen, vanfør. (S. S. D.) Meensføre, et. usføre. (Moth.) meensløs, adj. 1. uden Lyde, feilft. 2. uden Brøde, feilft. — meenlydt, adj. lemlestet, framstændet. (fielden.) Meenlykke, en. s. Vanlykke (og d. s. Drd nedensfor.) meenslaae, v. a. 3. slaae cent. Stade p. hans Lemmer, slaae til Stamme. meensvørge, v. n. 3. (har.) svørge falsk, gjøre falsk Ed. (mest i partic. meensvooren, om den, som er Meeneder.)

Meenlig, adj. [N. S. me en lik.] almindelig, menig, samtlig. (C. Pedersen.) meenligen, adv. i ældre Skrifter: almindeligen, som oftest; i Almindelighed, overalt. Meenlykke, en. pl. - r. [af Meen, 4 og Lykke, af luffe.] den Deel af Indværet i en Laas, som svarer t. Hullerne i Nøgletammen.

Meer ell. mere, adv. og adj. i superl. mest. [A. S. mare. J. meiri, større, mest, stærst (af mikill); ligesom mere i gl. Danst.] I, adv. 1. egentl. og i Alm. betegner det en Størrelse, der overgaaer en anden, en større Mængde, et større Antal, end det, som nævnes ell. forstaaes; enten absol. ell. forbundet med efterfølg. Drd v. end. Han siger meer i et Drd, end den anden t. H. "Jagen rebellig Mand giver dig meer end han har." Othensfl. Hvad mere? Hvad vil han meer? Det er en Aarsag mere, i at være forsigtig. Jo meer een har, jo mere vil han have. — 2. uegentl. a) for: oftere; men altid m. Megetste. Jeg kommer der ikke mere. Jeg ser ham aldrig m. b) Enden p. en Tilstand; ligeledes altid m. Megetste. (længere.) Det regner ikke m. Han er ikke m. til. Jeg kan ikke see, spise, drikke m. c) Fortrin, større Værd, Betv.

denhed. Men er m. end Melet. Han vil være m, end hans Jævnlig. d) en større indvortes Stærke, en højere Grad (hvor det m. omj. end udtrykker umiddelbar Sammenligning.) Jeg elsker hende m. end til forn. "Er ikke Livet mere end Naden?" Matth. 6. 25. Det var m. Lykken, end Forstanden, som hjalp ham. Han er m. at beklage, end at laste. — Hertil hørd liget. disse Udtryk: Mere og mere o: jo længere, jo mere. — desmere, desto mere, saa meget mere. (s. desto.) — Hvor meget mere, saa meget mere. quanto magis, tanto magis. Meer end gjerne o: meget gjerne. — 3. H. at udtrykke Comparativus, naar et Adj. enten fattes denne Grad, (s. C. de verbale Adjectiver, de som endes paa d ell. t, og sk.) ell. Besklang fordrer det, ell. det er fo. v. Adjectiver udtrykte Egenstaber hos eet Subj. ct, hvist sammenlignes. — godgjærende, mere g. mest g. fremmed, mere s. mest s. hullet, mere h. mest h. — lærd, mere l. aaben, mere a. — Han er mere vittig, end dybsindig. II. adj. mere (der kan anses som oompar. af megen, og betegner, ligesom Adverb., en større Mængde ell. Grad) forbindes med Substantiver; men allene i sing., ligesom flere blot kan forbindes m. plur. Naar jeg faaer mere Tid. "Saa lidt de end mere had t. ham." I. Mose B. 37. 8. Han besidder m. Godmodighed, end Klogskab. Strædderen har forlangt mere Lø. Djsaa absol. Han forlanger mere af dette Lø. Jeg giver ham ikke mere. (Det kan bemærkes, at flandt Formerne meer og mere begge bruges, er den sidste dog hyppigt og næsten almindelig som adj.) = Paa samme Maade br. superl. mest; (m. et Substantiv i sing.) kun m. den Forstel, at det undertiden som adj. modtager den best. Art. — Han opholder sig mest (den største Tid) p. Landet. Af Alle har han givet mest. Han holdt mest af den ældste Søn. — Han anvender sin største Tid p. Læsning. Den største Deel. Han fik det meste. — Det meste af: meer end Halvdelen; den største Deel af (om Talestørrelse.) "Hun tabte det meste af en Snæes Daler." Rahbek. — For det meste, s. den største Deel. = Sammenfat br. kun: meerbemeldt, adj. v. som oftere tilførs er omtalt. mestbydende, adj. v. d. s. s. hvistbydende. — Han blev den mestbydende.

Meget, adj. n. meget. (hvist ogsaa'er adv.) [Sv. mycken. J. mikill, stor; hvoraf i ældre Danst: megle, for meget; og Endelsen magle v. mange af vore Landsbyers Navne, i Modset. til Lille.] udtrykker (i Modst. t. liden, liden) en ubestemt Mængde, et betydeligt Antal; men især og oftest en betydelig Grad ell. indvortes Størrelse; enten absol. ell. i Forbindelse m. et Subst. der altid staaer i sing. — Det blev

meget tilovers. Han har meget, at klage over. Hvor meget? — saa meget; saare m. overmaade m. ikke ret meget. — Han har ovenpndt megen Fjnd derpaa. Jeg har ikke megen Lid tilovers. Der er meget godt i denne Bog. Der bliver meget Es i Kar. (Siednere efter Substantivet. "Folket er endnu meget." D. Bib. Dom. B. VII. 4. "Det Folk, der boer ubi — om det er lidet, eller meget." 4 Rose B. 13. 18. Godset var meget, og Foltene, t. at bære det, faa.) — Med Adjectivets best. Art. br. det nu kan i d. Tale. (Ilgesom i ældre Danst megel; megle. "Det megle Gode." Welsels Caro.) Den megen Raad, vi fik. Alt det meget Os, vi havde i Fior. = Adv. meget br. som Adjectivet, t. at bestemme en hoi Grad, en intensiv Størrelse ell. Bestydenhed; (det X. sehr og viel) og er eenstobigt m. saare, hoiligen, storligen. Han blev meget glad derover. Det glæder mig meget. En m. lærd Raad. Et meget klogt Dyr. Jeg omgaaes meget med ham. Han bad meget om Tilgivelse. — Hun danser for meget, alt for meget. "Man mærker det tydeligt, hvor meget ser meget han har at bestille." Daggefen. — saare meget, ganske meget, overmaade meget, forstærker endnu Betydningen. — Det er mig lige meget o: ligegyldigt. (Men: han gav dem alle lige meget o: en lige stor Deel.) Saa meget (ell. i hvor meget) han end stræber, kan han dog ikke erhverve det nødvendige. — meget mere o: hellere, snarere. Han burde ikke opgive Forsøget; men meget mere gjentage det m. nye Midler. — I modsat Betydn. meget mindre (end fige.) Jeg vil ikke betro ham min Hest; meget mindre min Søn.

Meie, v. a. 1. [J. meida. N. S. ma i e n.] hugge Korn af m. en Læe. At m. Rug, Byg, (Men: at slaae Græs.) Vi har begyndt at meie idag. = Meiedag, en. Dag, som er stiftet ell. berammet t. at meie i; ell. en D. som tilbringes m. at meie. Meiedrag, et. Skafet, hvorpaa Meiejernet og Meietrogen fastes. — Meiejern, et. d. f. f. Meiele. Vi have 4 Meiejern (Meiere) i Marken. — Meietrog, en. pl.-e. en Indrøtning af træ krummebe, m. Sværthykker forsynede Træpinde ell. Kroge, der fastes over Leen p. Skafet, og hvormed det meiede Korn kastes t. Side. Meielee, en. Læe, som br. til at meie. Meiered, en. ud. pl. den Lid, da det modne Korn meies. = Meier, en, pl.-e. den, som er i Arbeide m. at meie Korn; en Gøstmand. "Hvor Meieren senger blandt guldene Dyrger." Ewald. — Meining, en. Stærningen at meie.

Meieri, et. pl.-er. [af det L. Meier

og Meierens.] det Sted p. en Herregaard, hvor, p. Gaarden selv, ell. i en egen Bygning, alle de Indretninger ere samlede, som høve t. at kieme Smør, giøre Ost og t. anden Benyttelse af Mælk; naar dette freer f. Giereens egen Regning. (Jvf. Hollænderi.) — Deraf: Meierigaard, en. Avlsgaard, som benyttes t. Meieri og Dvørgavl. — Meierffe, en. pl.-r. et Fruentimmer, der forestaaer et Meieri. (i ældre Danst: Melledie.)

Meiran, en. lrt. f. Merian.

Meise, en. pl.-r. En Slægt af Sangfugle (Parus.) hvortil horer Musviten, Daameisen; o. s.

Meisel, en. pl. Meisler. [X. Meisel.] et Slags tuffe Suggejern (uden Træstift, ell. af heelt Jern) som br. især af Smede, Billedhuggere, o. a. — Meiselsbor, et. Et Slags Steens- ell. Biergebors meiselgravet, adj. Indgravet, indhugget m. en Meisel. (W. S. D.)

Mejanik, en. f. Mechanik.

Melancholie, melancholisk, f. Tungstindighed, tungstindlg.

1. Meld, n. s. en Plante som undertiden dyrtes i haver. Atriplex hortensis. (Roth. Garpestrengs lttetbog.) Dgsaa: Melde ell. Meldeskaal. (foruden et Par andre Arter af denne Slægt: Strandmelde, Svinemelde.)

2. Meld ell. Mield, en. pl. d. f. Frøet ell. Blomstringen p. Rødbetræet. 2. den første Spire t. Bøgens Blomster, som er inden i Knoppen. (Roth.)

Melde, v. a. og rec. 2. [X. S. mæi-dan. L. m e l d e n.] 1. recipr. give sin Mærkelse tilkiende v. Lyd. Hunden meldes der sig v. Giæen. 2. tilkiendegive sin egen ell. Andes Mærkelse ell. Ankomst, enten selv, ell. ved Bud. Reisende skulle meldes v. Porten. At lade sig m. At m. sin Ankomst, Bortreise. Han blev meldt f. Grevden.

3. recipr. give sin Mærkelse tilkiende i en vis Hensigt, f. at forde ell. søge om noget. Der har meldt sig mange til (om) denne Tjeneste. Der har ingen Greditorer meldt sig i Boet. 4. give Lidende, Efterretning om, giøre bekendt. Han meldte det f. Kongen. Jeg maatte m. ham hendes Død. 5. omtale, fortælle. Derom melder Historien intet. — Melden, en. Stærningen, at m. — Melning, en. pl.-er. 1. d. f. f. Melden. 2. det, som melbes, Indberetning. En fristlig M.

Melf, en. ud. pl. [J. Miölk. X. S. meole.] den hvide, af olieagtige, ostede og vandagtige Dele bestaaende Mæringsstoff, der affonbres i visse Organer hos Kæmpefisker og Pattedyr, f. at tiene det spæde Barn og lingen t. Mælk. (Ved Melf absol. menes ogsaa i Gærd. Komelf. Derimod: Dvindelmeff, Faaremelf, Sedemelf, Hestemelf.) Rymalket, sød, suur, afflummet

M. — **Tyl M.** o: den, som er hørt net og søret v. at faae Lønge, især i Barme. **Dragt M.** o: tyl M. som lægges i et Arbe, f. at lade Balde løse fra. — At satte **M.** op (satte den hen f. at blive tyl. Deraf: opfat **M.**) Melken sætter Fløde, leder sammen, stilles ad v. Røgning, ostes. At pumpe **M.** o: aftage Fløden. — **Figur.** om adskill. Bøddler, der i Farve og lilsende ligne **M.** f. G. Mandelmælk; Dg-faa om Hantspines Sød. — a.) mælkagtig, adj. som har Lighed med **M.** Mælkblænde, en. i Norge: en Blanding af saur Mælk ell. Mælk. **M.** **M.** (W. S. D.) mælkebrødfen, adj. opfødt ell. fedet med **M.** En m. Kald. (W. S. D.) mælkefæder, adj. v. fædet m. Mælk. — b.) Mælkebøtte, en. Trøbbøtte, hvori Mælken sættes hen f. at fante Fløde. Mælkecur, en. Brugen af **M.** for Snaabheds Stald. [Mælkeorie, en. foraltet. f. Meierste.] Mælkesad, et. F. hvori **M.** henses ell. bringes p. Børdet. Mælkefarve, en. mælkehvid F. mælkefarvet, adj. mælkehvid. Mælkefeber, en. F. hos Børnelqvinder, naar Mælken søger t. Prostern. Mælkeskiff, en. F. som har Mælk, Pøssig. Mælkeslor, et. ud. pl. et Slags sinit og tæt Flor af mælkehvid Farve. Mælkengang, en. pl.-e. smaa Kar ell. Rør i Barmene, der indsige Mælkingsaften af den fødte Føde. Vasa lactea. (W. S. D.) Mælkgræis, en. G. opfødt m. **M.** Mælkgrød, en. Grød, opføgt i Mælk. (b. Tale.) "I roven Mælkgrød hun finder ingen Smag, end et i Mælkgrød." Solb. P. Paars. Mælkgysser, en. G. af Mælkefeber hos Børnelqvinder. (Moth.) mælkehvid, adj. hvid, som Mælk, mælkefarvet. Mælkehvide, en. F. i et Fæbbuud ell. Mælkekammer, hvorpaa Mælken sættes i Bøtter ell. Fæde. Mælkekald, en. R. som endnu ratter ell. fødes m. Mælk. Mælkekammer, et. R. hvor **M.** henses. Mælkekar, et. etværet Kar, som br. til at komme **M.** i. Mælkefælder, en. 1. R. hvor Mælk henses. 2. R. Mælkbevaaning, hvor **M.** udsælges. Mælkeknude, en. pl.-r. Knuder i Børnerne hos Børnelqvinder, som reise sig af Mælkens Røgning ell. Opsamling. Mælkeost, en. den, som hører en Mælkeovn. mælkelødt, adj. varm som normalt Mælk, mælkelunken. (Moth.) Mælkesand, en. Mad til Lavet allene ell. fornemmelig af **M.** Mælkeemand, en. Mand, som sælger Mælk i Stæderne, ell. fører den ind t. Gaard fra Landet. Mælkemund, en. den, som er hvor Gylter af **M.** og Mælkesad. (b. Tale.) Mælkepenge, pl. P. som faaes f. solgt Mælk. Mælkepige, en. P. som gaacer og sælger Mælk. (Moth.) Mælkepotte, en. P. til at glemme ell. fuge **M.** i. Mælkepulver, et. **M.** indkogt t. et Pulver. mælkefig, adj. som har Dverffsiged af

M. Mælkefast, en. den mælkefarvede Mælkingsfast i dyrte Egemer, som giennem Mælkegangen tilføres Blodet. Mælkefæ, en. Daar, hvori den nymalkede **M.** fies. Mælkefælt, et. i Riøbenhavn: et S. over en Mælkefælder. Mælkeforpe, en. et Slags Udlat i Ansiget hos Pattedørn. Mælkefand, en. S. til at bære Mælk i. Mælkestue, en. S. hvor Mælk henses. Mælkesuger, en. en Fugleart, om hvilken man har indbidt sig, at de jugede Mælken af Geder; Natron. Caprimulgus. Mælkesukker, et. et sødagtigt Salt, der faaes af Mælkevalle v. Afslampning. Mælkesuppe, en. S. til Lavet af Mælk. Mælkestand, en. pl. - tænder. de første Tænder, som Børn og Pattedørnenes ligger faae, og som siden sædes. Mælkevalle, en. ud. pl. de vandagtige Dele af Mælken, (Serum) afstillede fra de fede og ostede. mælkevoarm, adj. lunken, som nymalket **M.** Mælkevarme, en. den W. som nymalket **M.** har. (Moth.) Mælkevei, en. (kun m. best. Art.) en lys Stribe, der i klare Nætter sees p. Himlen, og menes at bestaae af sterne Solsterner. (Via lactea.) Mælkevoagn, en. B. hvorpaa Mælk føres fra Marken t. Gaarden, ell. fra Landet t. Byen f. at sælges. Mælkevødske, en. En koldende, af Planter ell. Frugter udpresset Bødder, blandet m. Vand; m. m. og sødvant. af Mælkefarve; Emulsion. (W. S. D.) Mælkevølling, en. f. Vølling. — mælknes, v. dep. 1. blide t. Mælk. lactescere. 2. faae Mælk i Voret, om Rør. Moth. (usædvant.)

Mellem, præp. f. imellem. I Samsætninger br. derimod altid mellem, og i endel af disse udtrykker Procop. (ligesom mit tel i det L.) en Grad, der er imellem den høieste og laveste, imellem to Hverligsheder.

Mellemaar, et. pl. d. f. et A. som hvæsten er af de frugtbareste, ell. af de stærkeste. (W. S. A.)

Mellemaarsag, en. pl.-er. A. der finder Sted imellem den første, oprindelige, og Birkningen; mellemliggende A. (Suhm.)

Mellemact, en. f. Act.

Mellemarbejde, et. pl.-r. et Arbejde, hvorved andre afbrødes, som kommer imellem to andre Arbejder.

Mellemart, en. pl.-er. en Art, der staar imellem to andre, et beslægtet m. begge.

Mellemblande, v. a. 1. blande imellem flere andre Ting. (fæld. undt. i partic. pass.)

Mellembrust, en. B. hvorved Dele i Sægemet adstilles; f. G. M. i Røsen.

Mellembryn, et. Rummet imellem begge Dienbrøn, hvor Røsen begynder. Inter-silium. (Moth.)

Mellembud, et. pl. d. f. 1. den, som

bringer Bud imellem andre; Mellembud-
ler. 2. Budskab, som føres, sendes fra Een
t. den anden.

Mellembygge, v. a. 2. opføre en Byg-
ning imellem to andre. (mest i part. pass.)
En mellembygget Muur. — Mellembyg-
ning, en. pl.-er. 1. Stærningen at b. imel-
lem. 2. En Bygning, opført imellem to
andre.

Mellemdige, et. pl. - r. et D. opført
imellem to andre.

Mellemdræt, en. ud. pl. 1. Dræt ell.
Foder imellem to Slags Læs; Mellemdo-
der. M. i en Krave. 2. Plovedræt, Plovs-
stier. Temo. (Moth. usædvanligt.)

Mellemdæt, et. Dæt p. store Stkke
(Tredættet) som er imellem to Andre.
(deraf adv. mellemdæts o: imellem Dætte-
ne. Stikket er stuvet mellemdæts.)

Mellemdør, en. pl. - e. Dør imellem to
andre.

Mellemsfang, et. Rum imellem to Ting;
Mellemsrum. (Moth.)

Mellemsfarve, en. pl. - r. En Farve ell.
Gråd i Farve, som er imellem to andre.

Mellemsfinger, en. pl. - fingre. den mel-
lemste og længste Finger p. Menneskets
Haand.

Mellemsflekk, et. ud. pl. det mellemste
Stykke p. en Fleskeside, imellem Stinken og
Boven.

Mellemsfletning, en. pl.-er. 1. Stærning-
gen at flette imellem. 2. noget, som er flet-
tet imellem andre Ting; ell. en Fletning,
som er imellem, som adskiller to Ting.

Mellemsfødd, et. d. f. Mellemdræt, 1.
Mellemsfrist, en. ud. pl. Lidsfrist, Mels-
lemtid, der tilstaaes een imellem to Lids-
rum. Han blev dømt at sidde p. Wand og
Brsk i to Uger, med otte Dages M.

Mellemsfure, en. pl.-r. Fure, som gaaer
imellem to andre; mellemsløbende Fure.

Mellemsgaard, en. pl. - e. Gaardsrum,
imellem to andre, imellem en Forgaard og
Baggaard.

Mellemsgade, en. pl. - r. 1. en Gade,
som løber paa langs imellem to Andre. 2.
d. f. f. Tværgade.

Mellemsgang, en. pl. - e. 1. Gang i en
Bygning imellem to ell. flere Værelser. 2.
ud. pl. Mellemshandling, o. Mægling. (P.
Claussen. Bording.)

Mellemsgierde, et. pl.-r. G. hvorved to
Markter ell. Jordeiendomme adskilles.

Mellemsgift, en. ud. pl. 1. det, som giv-
es imellem, gives til v. en Byttehandel.
(W. S. D.) 2. Foder, som gives Lvaaget
imellem de ordentlige Hoved-Naal. (Moth.)

Mellemsglas, et. pl. d. f. Glas i en Klet-
fækt, imellem Dieglasset og Gienstands-
Glasfækt.

Mellemsgod, adj. nogenlunde god, som

hverken hører t. det bedste ell. ringeste af sit
Slags.

Mellemsgods, et. ud. pl. Gods, Varer,
som hverken ere af de bedste ell. ringeste.

Mellemsgrad, en. pl.-er. Grad, som er
imellem en høiere og lavere.

Mellemsgrund, en. paa et Maleri: den
Deel af det forestillede Rum, der, i Folge
Perspectivet, viser sig imellem Forgrunden
og Baggrunden.

Mellemsgrønde, en. pl. - r. egentl.
Grønde f. et Rum, som ligger imellem to
andre begrænsede Strækninger; overflø-
digt for: Grønde. "Han fiendte enhver
Bidsenfabes Diemed og deres Mellemsgrønds-
fer." Walling.

Mellemsgulv, et. den Hinde, som adskil-
ler Brskhuulheden fra Bughuulheden.
Diaphragma.

Mellemshaand, en. ud. pl. i Kortspil,
om den, som har Sædet imellem den ud-
spilende og den, der hær sidste Stik. (modf.
Forhaand og Daghaand.) At have, at
være, sidde i Mellemshaanden.

Mellemshandel, en. ud. pl. G. som dri-
ves imellem to Lande ell. Landstæder, v.
Sielp af et Tredie, hvor Varene oplægges,
ell. ved hvis Stkke deres Forfel stger. "Lig-
ger en Stat beqvem til M. imellem andre
Riger." Walling.

Mellemshandler, en. pl.-e. den, som sø-
ger at bringe en Sag t. Enig imellem to
Parter, en Underhandler, Mægler, Mels-
lemmand.

Mellemshandling, en. pl.-er. 1. Mæg-
ling, Underhandling imellem to Parter.
At betiene sig af eens M. (Sneedorf.) "I
de Mellemshandlinger, hvortil han havde
ladet sig bruge." Jacobi. 2. G. i et Skues-
spil ell. fortællende Digt, hvorved Hoveds-
handlingens afbrødes; Epilode. (Sneedorf.)

Mellemshegn, et. pl. d. f. Hegn, som er
imellem to andre; f. G. et Dige imellem
to Grøfter.

Mellemshegnst, en. pl.-er. G. som er
imellem den nærmeste og den yderste ell.
sidste. (lines intermedii.) J. Kraft.

Mellemshest, en. fig. og i lavere Tale-
brug: en Mellemsmand, Mellemshandler.

Mellemshinde, en. pl.-r. G. som adskil-
ler to Dele i Legemet.

Mellemskiul, et. pl. d. f. et Kiul, som er
imellem to andre; f. G. i Udværket.

Mellemskiul, en. ud. pl. G. imellem
Arbejdsstidert, G. som afbrerker m. Arbejde.

Mellemskiendelse, en. pl. - r. en Dom-
mers Kiendelse i en mellem Parterne, under
Processen og om dennes Forelse, opkommen
Stridighed. (interlocutorisk Dom.)

Mellemskiød, en. den Deel p. det men-
neskel. Legeme, som er imellem Kiendselens
og Endetarmentens Aabning; Dammen. Pe-
rinæum.

Mellemfløde, et. R. af Mellemslag, Iffe af det fineste eller groveste.

Mellemkomst, en. det, at komme imellem, at lægge sig imellem stridende Parter. Ved hans M. blev Sagen forliget. 2. i Lovsproget om den Handling, hvorved tredje Mand, imedens en Sag føres, tager, enten af egen Drift, ell. af Pligt, Deel i Sagen. (interventio.)

Mellemlag, et. pl. d. f. noget som ligger imellem, lægges imellem to andre Ting. (Zwischen.) f. Lag.

Mellemlagt, partic. som er lagt imellem to andre Ting. (f. lægge imellem.)

Mellemled, et. pl. d. f. et Led som er imellem andre. (modf. Slutningsled, Endsted.) **Mellemled** i en Slutning.

Mellemlinie, en. l. som er trukken, har Plads imellem to andre.

Mellemløbe, v. n. 3. komme imellem, løbe ind imellem. (hælden undt. i partic.) **En mellemlobende Fure**. mellemlobende Forretninger.

Mellemløber, en. pl. - e. kaldes de to mellemste i et Spænd af 6 Feste. 2. den som, v. at svaadre ell. bringe Snak og Sladder fra en Person t. en anden ell. til flere, sætter Syld iblandt Folk. "En saadan Mellemløber kan i sin Enfoldighed lidt efter lidt undergrave det ældste Bonskab." Rahbet.

Mellemmaaltid, et. pl. - er. M. som holdes imellem de ordentlige Maaltider.

Mellemmad, en. ub. pl. Mad, især tør Mad, som spises imellem de rette Maaltider: f. E. Middagsmad.

Mellemmagt, en. pl. - er. Magt, som er underordnet en høiere, og over en ringere. "Ved Mellemmagter i den monarkiske Regjering, forstaaer han Kjøns Raadgivere og høiere Embedsmænd." Schytte.

Mellemmand, en. d. f. f. Mellemhåndsr. (I Lovsproget særde. om den, der v. Mellemkomst deeltager i en Proces.)

Mellemmuur, en. pl. - mure. En M. som gjør Stillecurum imell. to Pladse ell. Begninger; en Stillemuur.

Mellempenge, pl. Mellemgift, 1. fig. Fortrød, af at ville forlige Stridende. "At være de ligubelliges Mellempenge." Arrebo.

Mellempille, en. pl. - r. En P. som staaer imellem andre. (modf. Siørnepille, Lødepille.)

Mellemplads, en. Plads, som er imellem to andre.

Mellemrang, en. ub. pl. Rang imellem en høiere og lavere; ell. som hverken er meget høj, ell. meget lav.

Mellemregjering, en. ell. Mellemrige, et. (Sneedorf.) Tilstanden i et Rige, hvor Regenten er død, og en ny Iffe valgt ell. skærvant i hans Sted. Interregnum.

Mellemregning, en. pl. - er. gienfaldig

Regning imellem to Personer over det, som de indbyrdes skyld og have tilgode hos hinanden. Vi have øngjort vor M.

Mellemreise, en. pl. - r. Reise imellem to Stæder ell. Lande, som oftere gientages. (W. S. D.)

Mellemret, en. pl. - ter. R. som sættes p. Bordet og spises imellem Hovedretterne.

Mellemrigs, adv. som stæer, finder Sted imellem to Riger, under een Regjering. Den Handel, som drives m. (br. dog hielden allene; men forekommer i Ordene: Mellemrigshandel, en. — Mellemrigstold, en. L. som betales af Været, der føres fra ret Rige t. et andet, ell. fra een Provinds t. en anden under samme Regjering.

Mellemrum, et. pl. d. f. Rum, som afstiler, er imellem to Ting; fig. ogsaa om Tid. Efter et M. af endel Aar.

Mellemrør, et. pl. d. f. et Rør, som forbinder to andre. (S. Kraft.)

Mellemstiel, et. pl. d. f. Stiel imellem to Jordendomme. (Golding.)

Mellemstov, en. Stov, hvis Træet hverken ere af de høieste og største, ell. høre t. Kræftstov, som staaer imellem Søistov og Ungstov ell. Understov.

Mellemstrevet, adj. v. strevet ind imellem Linierne i anden Skrift. mellemstrevsne Anmærkninger.

Mellemstuds, adj. v. studt ind imellem andre Ting.

Mellemslags, et. pl. d. f. Et Slags, en Art, som er imellem to andre, ell. som hverken er af det bedste ell. ringeste Slags; Mellemfort. (Rahbet.)

Mellemspil, et. pl. d. f. 1. d. f. f. Mellemact. (f. Act.) 2. Musik, der spilles imellem dramatiske Forestillinger, ell. imellem Hovedstykker i en Concert.

Mellemst, adj. og adv. dannet af præp. mellem og udtrykker dennes Begreb adjectivisk. 1. adj. (der altid fordrer den best. Art.) midtst, som er netop i Midten af flere, som oftest tre Ting. Han var den mellemste v. Bordet, i Rækten. Hans mellemste Datter (af tre.) 2. adv. p. den mellemste Plads, i Midten. At sidde mellemst v. et Bord.

Mellemstemme, en. i Tonekunsten: en Stemme, som er imellem den høieste og laveste.

Mellemstreg, en. pl. - er. en S. som er imellem og forbindt to Stenstænde (Drb), ell. hvorved saadanne afstilles.

Mellemstue, en. pl. - er. en Stue, som er imellem to andre. (Arreboe.)

Mellemstund, en. Mellemtid. — imellemstunder, adv. undertiden. (f. imellem; B.)

Mellemstykke, et. pl. - e. et Stykke, som er imellem to andre, f. E. Mellemstykket af en bogt Fisk, som gjerne deles i 3 Stykker.

2. et kort Stuepils, der opføres imellem to Andre.

Mellemsforrelse, en. en maadellig, mid-
delmaadig Størrelse. At være af M.

Mellemsætning, en. 1. Sierningen, at
sætte imellem. 2. den mellemste Deel ell.
Sætning i en Slutning ell. Periode.

Mellemtale, en. pl. - r. 1. hvorved en
andens afbrødes, ell. som fremføres efterat
en Anden har talt, og før en Tredie taler.
(Golding.)

Mellemtarm, en. 1. som er imellem to
andre. (B. S. D.)

Mellemtid, en. Tid, som forløber fra et
vist Tidspunkt t. et andet. I denne M.
er der foregaaet meget. I den Mellemtid
at (medens) han var borte.

Mellemtilstand, en. En middelmaadig
god Tilstand. (Diussen.)

Mellemtime, en. pl. - er. 1. 1. som falder
der imellem to andre Timer. Han har en
M. imellem de to Forelæsninger. 2. Fri-
time.

Mellemting, en. pl. d. s. 1. Ting, som
i Rummet befinder sig imellem to andre.
(Zeschow.) 2. en Ting, som ikke hører t.
noget af to Slags, men har noget af beg-
ges Art. En M. imellem Pørcer og Vble.
En M. af Klæde og Stof.

Mellemtin, et. pl. d. s. et Trin imel-
lem et høiere og lavere. (saavel egentl. som
figurl.) At staa paa et M.

Mellemtoi, et. 1. som er lagt, anbragt
imellem to andre Slags Tøi. (s. Mellems-
dræt.)

Mellemtømme, en. En Line ell. et Støt-
te af Lønnen, der forbinder begge Hestes
Hovedstol; (sær paa Søndernes Seletøi.
(Jvf. Miletømme.)

Mellemtømmer, et. ud. pl. det 1. som
er indenfor det yderste Lømmer, som er
imellem begge Sider af en Bygning; Ind-
tømmer. (B. S. D.)

Mellemsvei, en. pl. - e. En Vei, som lø-
ber imellem to andre.

Mellemsvidde, en. Afstand imellem to
bevægelige Legemer, som er midt imellem
den nærmeste og den fjerreste.

Mellemsvind, en. pl. - e. En af Vindene
imellem de fire Hovedvinde. (Arreboe.)

Mellemsvirkning, en. pl. - er. En Virk-
ning, som indtræder imellem to andre.

Mellemsvold, en. den Deel af en Fæst-
ningsvold, som forbinder to Flanker ell.
Sibevalde.

Mellemsvoret, partic. voret ind imellem
andre Ting.

Mellemsvovning, en. det, at en Ting
vorer ind imellem andre.

Mellemsvæg, en. pl. - ge. en Væg som
adskiller to Huse ell. Værelser.

Mellemsværelse, et. pl. - r. d. s. f. Mel-
lemsværelse.

Mellemsværende, adj. v. bruges (deels
absol. deels som adj.) i samme Betydning, som
Mellemsregning; men ogsaa om ligefrem
Gield, som en af to Personer er i til den
anden, ell. om Tilgodehavende. Jeg snar-
ker at afgjøre vort Mellemsværende. En
m. Regning.

Mellemsvært, et. Et Slags flint og
aabant Tøi t. Fruentimmerpint, hvort man
giver Udsvening, som giver det Lighed med
Knipflinger. 2. i ældre Tid: en Rad Knip-
flinger, der fattedes langs ad Midten p. et
Forklæde. (Kostgaard. Roth.)

Mellemsvæsen, et. pl. - er. et V. der i
Egenkaber staaer imellem høiere og lavere
Væsen. (Zeschow.)

Mellemsvært, en. middelmaadig Vært
ell. Størrelse; Mellemsforrelse.

Melodie, en. pl. - r. [Lat. melodia.] en
passende, f. Dret behægelig Følge af Toner;
særd. et vist Toneselskab, en vis Forening af
Syngetoner, lempede t. dertil hørende Ord.
At sætte M. til en Bisse. — melodisk, adj.
som lyder skönt, især i Sang.

Melon, en. pl. - er. en trybende Plante
af Græskarrens Slægt, som dyrkes i Drive-
bænk, og dens spiselige Frugt. Cucumis
Melo. (Man siger ogsaa: At lægge Melo-
ner, Agurker; og mener da Kiærnerne.)
Deraf: Melonkaffe, en. Kaffe (Drivebænk)
hvort Meloner drives ell. opvæktes. Me-
lonkiærne, en. Melonskal, en. o. fl.

Melotenplaster, et. (Wessel.) et Slags
Pflaster der laves af en udenlandsk Plante,
Melilotus.

Men, conj. [Sv. men. N. S. og Holl.
men, man.] betegner i Alm. en Modset-
ning, Iloverensstemmelse, der finder Sted
imellem Forsætningen og Efterfølgningen;
enten ligefrem (s. E. Han var engang rig;
men nu er han fattig) ell. i andre sær-
stille Tilfælde; s. E. hvort en Marsag
udtrøffes t. at noget ikke er ell. stærr;
(Jeg vilde have reist idag; men blev hin-
dret v. Forretninger.) en nærmere Be-
stemmelse af Forsætningen; (Jen er ingen
Stiknib; men hun er dog i høj Grad tak-
kelig. Enken følger ofte den Driftige; men
det er derfor ikke sagt, at Forsigtighed altid
skulde være uheldig) en betingende Ind-
strænkning af Forsætningen, en Indvæn-
ding mod dens Indhold, eller Opfyldelse af
samme, m. fl. heehen hørende Tilfælde.
(Jeg lover at komme; men under den Be-
tingelse ic. Hun er nu meget fornøiet;
men vil hun altid blive det? Jeg ventede
med Visshed at see ham; men han kom ikke.)

— I disse Tilfælde staaer Partikelen vel
tidt i Forsætningen; ell. den kunde staae
der: Vel er hun smuk; men ikke saa smuk
som Søsteren. Eller m. Udeladelse af Par-
tikelen: Hun er smuk; men ikke ic. — Uer-
bertiden begyndes ogsaa en Sætning me-

— I disse Tilfælde staaer Partikelen vel
tidt i Forsætningen; ell. den kunde staae
der: Vel er hun smuk; men ikke saa smuk
som Søsteren. Eller m. Udeladelse af Par-
tikelen: Hun er smuk; men ikke ic. — Uer-
bertiden begyndes ogsaa en Sætning me-

men; og da udtrykkes enten (lidt overflødig) en Modſætning t. en forudgaaet Pæntide; ell. det br. (og ſæer i dagl. Tale) ſom et Slags Udbræd, ell. ſom en Dvergang t. en anden Pæntide. Men jeg har nu engang ingen Tro t. ham! Men ſig mig dog, hvor du har været! — Men, for at komme t. noget andet. — Det forbindes ogſaa i d. Tale meget tidt m. Partikelen ja; ſæer hvor det modſiges ell. indvendes. Ja, men jeg har jo ſlet ikke lovet ham noget. Ja, men det er jo ikke den Bog, jeg forlangte.

Mene, v. a. 1. [J. meina.] hindre, giere hinder i. ſ. formene, hvilket nu er mere brugeligt.

Mene, v. n. (dog m. et Slags activiſt Brug i nogle Tilfælde.) meente, meent. [J. meina. A. S. mænan.] 1. holde for, antage, domme ſter indvortes (ſubjective) Grunde, uden egentlig at afgjøre Sandheden ell. Viſheden af det, der menes. Bønderne meente (troede) det var et Spøgſelſe. "De meente, at de ſaae en Aand." Luc. 24. 37. Man mener, Krigen vil ſnart brude ud. Hvad mener du om denne Sag? Mener (troer, tænker) du, jeg ſtulde nedlade mig t. at ſtigge herom? Han mener at være en Søn af Prindsen. [Stiandt det ofte br. enſtydigt med at troe, har dette dog dels en egen og beſteemt Bemærkelse og Brug (ſj. troe, 1. 3. 4. 5) hvor man vil ſaa ſatte mene i Stedet; dels er Brugen af mene, for: troe, domme om, holde for, hoppigere i Talesproget, end i det ſkriftlige Utryk.] 2. have i Tankerne, forblide en vis Betødning m. ſine Ord, ſigte til nogen ell. noget m. det, ſom ſiges. At ſige eet og m. et andet. Det var ikke ſaaledes meent. Han mener ikke et Ord af det, han ſiger. "Gud haver givet mig, at tale ſom jeg mener." Biſd. B. 7. 15. Jeg meente ikke hende dermed. Han talte om Moderen, og meente Datteren. 3. agte, have i Sindet. Jeg mener at være her tilbage om ette Dage. 4. Have et viſt Sindelag, være vel ell. ilde ſindet imod een. (ſæer i Forbind. med det.) Han mener det godt, ærligt med dig. Jeg meente intet ondt dermed. (ſ. Mening.)

Menig, adj. [A. S. mæne, gemæne. A. S. mæen, meent. ſ. metu og gemæne.] heel, ſamlet, ſamtlig. Den menige Almue. Det menige Folk. "Den mærke Fob." D. Biſ. 1530. "Danmarks menige Juddnggere." Bedels Sarv. — Dg ſaa ud. Art. Menige Børgete i Byen. At tale menig Mands (ell. Menigmands) Eeg. (Tilførn ogſaa: almindelig. Det menige Bedſte.) — Deraf: Menighed; en. [A. S. Mænehet.] 1. et Samfund af Menneſker, der ſtaa i en vis ſælles Forbæſſe. Israels M. (D. Biſ.) Den Dank Ordhog. II.

Chriſtne M. 2. et heelt Folk, den menige Fob af Folket, Almuen. "At Menighedent knurrede mod Forſkerne." (D. B.) "Er det ikke, at træde Menigheden under Fods det?" B. Thott. (ſj. Almenhed.) 3. et Religionsſelskab; ſæer et Chriſteligt. "At Menighedens øvrige Lemmer burde adlyde Viſperne." — "Paverne ſalste Keiſerne Menighedens verdellige Goveder." Schytte. 4. ſærd. om Folkene i eet Sogn, der have ſælles Subſtience. En ſtor talrig M. En Landsbymenighed. Der er to Præſter ved denne Menighed.

Mening, en. pl. — et. [af menie.] 1. det, man mener, antager, holder ſ. at være, og troer at have Grunde for. At høre v. ſin M. Han har ſine egne Meninger. At ſige ſin M. teent ud. Jeg er ikke af denne, af hans M. Vi ere af ulige, forſkiellige Meninger. At underſøge, glendrive, forſlade, oggive en M. En ugrundet, forubfattet M. (Fordom.) "En Mening, ſom er bleven t. Regel, er en Grundſætning; og er den ugrundet, da er den en Fordom." Sporon. — Den offentlige Mening; den hos Publicum, ell. en betydelig Del af ſamme gielbende M. "Eftergivnehed ſ. den offentl. Mening, om den endog ſulde være Fordom." Rahbet. 2. Betødning af det, ſom ſiges ell. ſkrives. Hvad er Meningen af dette Udtryk? "Stiandt Meningen af diſſe Ord var tydelig, ſom den klare Dag." Bagg. N. Klim. Det kan tages i to Meninger. Der maa ſigge en ſtiult M. under. Det er ingen M. i det, han har ſkrevet. 3. Agt, Henſigt. At giøre, at optage noget i en god M. Det er langt fra min M. Det var ikke min M. at fornærme ham. "Den, ſom giør Ondt i en god Mening, giør virkelig Ondt." Eilshov. 4. en Sætning, — en ſammenhængende Periode i Tale ell. ſkrift, ſom giver fuld Mening. Her er Meningen ſe. = Meningsforſkiel, en. Forſkiellighed i ſeres Meninger. Meningsfrihed, en. Frihed t. at vttre, ell. i det mindſte t. at have ſin egen M. meningsliig, adj. liig i M. ell. Betødning. meningsliige Ord. Meningsliighed, en. 1. i Meninger hos to ell. flere. 2. Liighehed i Betødning. Ordens M. meningsliigende, adj. v. ſom har lignende, ſtiandt ikke ganſke den ſamme Mening. m. (rens-tidige) Ord. Meningsſag; en. S. ſom berøer p. Mening (modat Gierningsſag.) Meningsſtrid, en. Strid, ſom opkommet af ulige Meninger. Meningsordvang, en. ud. pl. Ordvang, ſom paalægges Meningers Uttring og Antagelſe. Meningsſtrøit; en. Meningsſtrid. Meningsyttring, en. mundtlig ell. ſkriftlig Uttring af en Mening. "At forbyde almindelig uindſkrænket Meningsyttring i Religionsſager." Birchner.

Menneſke, et. pl. = et. m. beſt. Art.

Menneskene. [3. Manneskia. A. S. Monnisc.] Det m. Fornuft, Frihed og en dyrtig Natur begavede Væsen, som råder, saavidt dets Kræfter naaer, over Jorden og de øvrige Stabninger p. samme; et Indbild af Menneskeslægten. — I sing. m. best. Art. ofte for: et Menneske, ell. som collect. for: Mennesker i Alm. Mennesket lever under alle Jordens Climater. Menneskets Liv er en kort og urolig Drøm. (I d. Tale om et Mandfolk, som man omtaler uden sonderlig Agtelse ell. Opmærksomhed.) Ved pl. Mennesker, absol. saavel som v. det bestemte Menneskene, betegnes Menneskeslægten overhovedet, ell. Begrebet om denne (s. G. Mennesker og Dnr. Det er Menneskenes almindelige Skrøbelighed.) Mennesker er dog ogsaa det blotte Flertal. (I. G. Vi hørte Mennesker [o: nogle M.] i Stoven.) — Menneskealder, en. 1. den sædvanlige A. som et Menneske opnaaer. 2. Det Tidrum, hvori man antager, at det menneskelige Køn fornes, og som i Alm. regnes f. 33 Aar. "For een Menneskealder siden var alt dette øde — i den eneste M. blev Drænen omskabt t. en Hæve." Bagg. — Menneskeansigt, et. menneskeligt A. Menneskeart, en. pl. — er. 1. En vis Art (Race) af Mennesker, udmærket fra andre Arter. 2. Menneskenatur. (P. G. Müller.) Menneskebeen, et. B. af Mennesker. Menneskeblod, et. figurl. Menneskers Liv. At udbygge, at spare M. Menneskeklasse, en. pl. — er. en vis G. ell. Stand af Mennesker. Menneskedigt, et. Paafund, Opfund af Mennesker. Menneskefiende, en. den, som viser sig ukærlig og fiendt mod alle Mennesker. menneskefiendst, adj. som hører t. Menneskefiendskab. menneskefiendste Fjendtligheder. Rahbet. Menneskefiendskab, et. en Menneskefiendes Sindelag; Had, fiendtligt Sind imod hele Menneskeskønnet. Menneskefiid, en. Flid, Arbejde, anvendt af Mennesker p. noget. "Menneskefiidens Spor i velbyrte Gæder." Bagg. Menneskeforstand, en. den F. som Mennesket i Almindelighed ell. af Naturen har, v. en simpel udvikling af Slædens Gænes (i Rodsætning t. den høiere, den speculative Forstand ell. Fornuft.) At have sund M. "Den sunde Menneskeforstands Begreb om Frihed." A. Drsted. — Menneskefrygt, en. ud. pl. F. for andre Menneskers Overmagt, f. menneskelig Magt. "Den klætte Redborger, der uden Menneskefrygt gaar vigtige Sandheder." Rahbet. Menneskesæde, en. det, som er tienstigt t. Føde f. Mennesker. Menneskesølelse, en. F. som Menneske, menneskelig F. Menneskegyeruing, en. det, som er gjort, udsørt af Mennesker. Menneskehaand, en. et Menneskes H. og fig. menneskelig Kraft, Gier-

ning. Et Vært af M. af Menneskehaender. Menneskehad, et. vedvarende Had til ell. Afvis. f. den menneskel. Natur overhovedet, ell. for Menneskene, saaledes som de i Alm. ere; Menneskefiendskab. Menneskehad, en. den, som nærer Menneskehad. Menneskehandel, en. Menneskers Kjøb og Salg som Varer; Slavehandel. (Guldberg.) Menneskeheld, et. Menneskets, Menneskeslægten's Held og Bøjsæld i Alm. "De, der maale Menneskeheld og Menneskeværde allene efter laandslige Gøders Besiddelse." P. G. Müller. Menneskehiel, en. ud. pl. Giel af Mennesker. Menneskehjoh, en. pl. — er. en Mængde Mennesker p. eet Sted. Menneskekiender, en. pl. — er. den, som besidder Menneskekundskab. "Hvor let kunde ikke selv den dybeste M. stufes af den trædte Døtler." A. Drsted. menneskekiærlig, adj. som søler Kiærlighed til, har et velvilligt, deeltagende Sind mod alle Mennesker. Deraf: Menneskekiærlighed, en. ud. pl. Menneskekiød, et. Kiød af et M. Menneskektion, et. (altid m. best. Art.) d. f. f. Menneskeslag, 1. Menneskeskøgt, en. ud. pl. K. som Mennesker vise ell. anvende. Menneskekraft, en. den K. som Mennesket besidder. At ubrette noget v. Menneskekrafter. Menneskekrop, en. et menneskeligt Legeme. (Baggeresen.) Menneskekundskab, en. ud. pl. Kundskab t. Menneskets aandelige Natur, og t. Menneskenes Tænk- og Handlemaade i det selskabelige Liv. Menneskelidelse, en. Lidelse, som Mennesket er underkastet. Menneskeliv, et. 1. Et Menneskes Tilværelse p. Jorden. 2. det menneskelige Levnet p. Jorden, i Alm. betragtet. Menneskelivets forskellige Stikkesler. "Jagttagesler af Menneskelivet i alle dets Afværginger." P. G. Müller. Menneskenatur, en. den Art og Natur, Samlingen af de Egenstæber, som Mennesket besidder; menneskelig N. "Følelse af Menneskeværde eller Agtelse f. Menneskenaturen." P. G. Müller. Menneskenavn, et. 1. Navn af M. Han fortæner neppe M. 2. Navn, som Mennesker pleie at bære. Sunden har et M. Menneskeoffer, et. 1. et M. som ofres. 2. d. f. f. Menneskeoffring s. Gierningen, at ofre Mennesker. Menneskespar, et. Et Par Mennesker, Hæf af forest. Kien. Det første M. Menneskesplager, en. den, som finder Lyst i at plage andre Mennesker. Menneskepligt, en. pl. — er. P. der paaligger Mennesket, som Menneske; moralsk P. Almindelige Menneskepligter. Menneskeran, et. Gierningen at rane, bortføre et M. f. at gjøre det t. sin Træl; Menneskerov. Deraf: Menneskeraner, en. — Menneskerettighed, en. pl. — er. den R. ethvert M. har, ell. antages at have, som et frit Væsen. (Dirnert.) Mennes-

skerøds, en. N. fom gives een af andre Mennesker. Menneftetrov, et. d. f. f. Menneftetran. Menneftetrov, en. menneftelig Stemme. Menneftesamfund, en. Samfund, Förening af Mennefter. "Det M. der udgør en Stat." Ørsted. Menneftesands, en. d. f. f. Menneftesforftand. "Simpelet Menneftesands." Baggelsen. Mennefteskind, et. mennefteligt Sind, Giertelag. Menneftesjal, en. menneftelig S. (t. Fortiel fra Dyrenes.) Menneftesjarn, et. Usærligheden af den fordside Føde, som afføres gjennem Tarmetanalen hos Menneftet. Menneftesjikkelse, en. menneftelig Skabning ell. Stikkelse. menneftesjy, adj. fom frugter og styrer Menneftets Seftab, folkesty. Mennefteslægt, en. 1. (ud. pl. og altid m. best. Art.) Indbegrebet af alle Mennefter, fom have levet, leve og ftulle leve; Menneftens, fom Skabninger af een Art. Mennefteslægts Beskemmelse. 2. pl. -er. en enkelt Slægt, Generation, af Mennefter. — Menneftestemme, en. d. f. f. Menneftesøft. Menneftestykke, en. den S. fom Menneftet pleier at beftidde. Menneftetrov, en. Menneftets Fornødenhed, Trang. (Z. Rothe.) Menneftesvandel, en. Et Menneftes W. ell. Dyrftel, handlemaade. (Rahbek.) Menneftesvel, et. Menneftets, Mennefteslægts Vel ell. Belfærd. Menneftesven, en. pl. -ner. den, fom elfter Menneftesindnet, fom vilr fig ftærkt i Sind og Gierning mod alle Mennefter. Menneftesvælde, en. ud. pl. menneftelig Vælde, den. Magt, et Mennefte fan have og udøve. Menneftesværd, et. ud. pl. det W., et Mennefte beftider ell. har beftidde. "Dens Værd er itte blot Menneftesvel, men Menneftesværd." Baggelsen. Menneftesværdighed, en. ud. pl. den Værdighed, fom egner, tilkommer et M. fom moralsk Fornuftvæfen. (Engelstoft.) Menneftesvært, et. pl. -er. d. f. f. Menneftesgierning. Menneftesvæfen, et. 1. et mennefteligt Væfen ell. Individ. 2. Menneftets Væfen, Menneftesnatur. (Z. Rothe.) menneftesvædende, adj. v. fom har den Bane, at øde Menneftesliv. m. Folkestærd. Menneftesvæder, en. den, fom øder Menneftesliv. Menneftesvæde, et. ud. pl. [et nyt Ord; af d. Z. M e n f c h e i t.] 1. Den menneftelige Natur. Det edelfte, af Alt hvad Menneftesvæden indbefatter. Menneftesvæden maa opværes v. en faadant Grusomhed. 2. det menneftelige Røn, Mennefteslægten (ftør m. Penftn t. dens moralske ell. aandelige Kultur. Menneftesvædens Historie.) Et mindre passende, og overflødigt Udtryk. Menneftelig, adj. [N. S. mennischlic.] 1. fom hører t. Menneftets Væfen og Natur, fom er egen for Menneftet. (t. Rodften. t. guddommeligt ell. dyrt.) Det

menneftelige. Ell. En m. Strøbelighed, Ufuldkommenhed. "Jeg taler efter menneftelig Vits." Rom. 6, 19. 2. grundet i Menneftets Natur, fom moralsk Væfen (modf. umenneftelig.) En m. Behandling. = Menneftelighed, en. ud. pl. Menneftets Natur, fom et moralsk Væfen i Gærdesleshed. At vise M. mod Ftender. — mennefteligviis, adv. efter Menneftets Maade, fom Mennefter pleie. (W. S. D.)

Mens, adv. (fammenbtaget af medens) f. imedens.

Menuet, th. pl. -ter. (Frænk.) en vis Dands m. langfomme Trin og Bevægelfer. At vandfe Menuet.

Mere, adv. f. mere.

Mergel, en. ud. pl. [E. marl. Z. M ä r g e l.] en fed, ftør, af Leer- og Kalkjord blandet Jordart, fom er tienlig t. at gjøre magre, sandede Jorder mere frugtbare. Reen Mergel (af lige Delc Kalk og Leer.) Leermergel. Kalkmergel. Sandmergel, = mergelagtig, adj. fom ligner M. Mergelart, en. et vist Slags M. mergelblandet, adj. blandet med W. Mergelblanding, en. En mager Jords Blanding m. Mergel f. at glide den. (Luffen.) Mergelballe, en. pl. -r. tunde og faste, ubersliben m. andre fossile Legemer forenede Mergelklumper. (Brünnichs Mineral.) Mergelbrud, et. en Mergelgrav. (W. S. D.) Mergelgidning, en. Jordens S. ved Mergel, Mergling. Mergelgrav, en. S. ell. Forhugning i Jorden, hvorf Mergel opgraves. Mergelgravning, en. Gievningen at opgrave M. Mergelgrus, et. S. fom indeholder ell. beftaaer af Mergel. Mergeljord, en. 1. d. f. f. Mergel. 2. En anden, m. Mergel ftørkt blandet Jordart. Mergellag, et. Jordlag, fom beftaaer af M. Mergelstifer, en. et Slags S. fom beftaaer af hårdet, blaafaden Mergel.

Mergle, v. a. 1. føre Mergel paa Jorden for at glide den. At mergle en Ager. — Mergling, en.

Merian, en. ud. pl. en krødtet, ftørkt lugtende Plante, der dyrkes fom Koffenurt. Origanum Majorana. (Wild Merian. O. vulgare.)

Meridian, en. f. Middagsfreds.

Merle, Merling ell. Mærling, en. [S. Marling.] Seilgarn ell. fund Line, fom br. til Skibs, til at snoc om Enden af Lougvævt m. m. Roth. (Deraf: Mærlpreen, Mærlspiger, et spibst Seem, hvormed man aabner Strængene i Lougvævt.)

Mers, et. f. Mærs.

Mefan, en. det bagfte af et kørte Skibs underfte faste Seil, fom er v. Mefanmajten o: den bagfte Væft i et Skib. (Soll. Mefsaene.) Seilet kaldes ogsaa Mefanfæil.

Meslinger, pl. f. Mæslinger.

Messe, en. pl. -r. [N. S. Messes. Lat.

missa.] 1. den Deel af den kristel. Substieneste, som Præsten foretter m. Sang og Læsning f. Alteret; i den catholiske Kirke t. Grindring om Christi, A. om Helgenes og Martyrers Død. (jvf. ogsaa Siælemesse.) At gaac i Messen, løse en M. høre en M. (Aldryk, som nu ei ere brugelige om Substienesten hos os. jvf. v. at messe.) s. ogsaa Joimeffe, Ottesang, Aftenang. 2. i ældre Læber: en Høitid, som holdtes t. Messe f. en Helgen, m. m. Deraf: Martesmesse, Wittelmesse, Kundemisse, o. s. 3. efter det. Endste br. Messe omr visse store Markeder. Messen i Leipzig, i Frankfurt. Boghandlerne reise t. Messen. (Deraf: Messcatalog, Messereste, Messetid, o. s.) 4. Til Sibts. Eldbefolkets Middags- og Aftenpisning, ell. fælles Bord, som Officere rene holde f. sammenstudie Penge. Følgerne holde Messe. Dan har paataget sig at holde Messen. = Af Ordet i 1ste Bemærk. Messedag, en. B. som indeholder de Bønner, Lectier m. m. der høre t. Messen; et Missale, Graduale. Messedag, f. Alterbord. Messedag, et. det viede Bred, som br. ved den catholiske Messe; Alterbord, Hostie. Messerapel, et. C. hvor der holdes M. Messedag, en. D. hvorpaa der i en vis Anledn. holdes Messe. Messedegn, en. D. eller Kirkebetjent som opvart Præsten v. Messen. Messedragt, en. Præstens D. naar han læser Messen ell. messer. Messesals, et. i ældre Danst: Messens, Gudstienestens Dphor under Båndfattelse. Messesagel, en. pl. - er. A. S. Messes-haele. [J. Høikull. A. S. Haele, en kort Kappe.] en v. Siderne aaben Raabe af rødt Fløiel e. d., som hos os hører t. Messedragten, og som Præsten drager oven p. Messesarten. Messetiortel, f. Messerær. Messesklæder, pl. d. f. f. Messedragt. Messeslokke, en. R. hvormed der v. den catholiske M. ringes, naar Hostien opløstes. Messelæsning, en. Handlingen at læse Messe. Messeræst, en. i den catholiske Kirke: en P. hvis Forretning især er, at læse Messer. Messesang, en. den S. som finder Sted v. Messen. Messesærk, en. En hvind linned Riortel, som Præsten drager over sin svrige Præsedragt, naar han gaar t. Alteret f. at forette Messen. Messesviin, en. ud. pl. d. f. f. Alterviin.

Messe, v. n. og a. 1. holde Messen, forette Altertienesten (især om den protestantiske Messe.) Denne Præst messer bedre, end han prædiker. At messe Collecten.

Messing, et. ud. pl. [Sv. og T. Messing.] en g. A. S. Mæstling, som ogsaa bemærker: i Glands.] et blandet, løsguult Metal, der bestaar af Kobber, forenet m. en Binsterts, sædvanl. Salmet. At brænde (tilsvætte) M. = Messingarbejde, et. det, som

er gjort af M. Messingblif, et. M. udhamret i tunde Plader. (i. Forsk. fra Jernblif.) Messingbrænder, en. den Arbejder i en Smeltehytte, som brænder ell. tilsvætte M. Messinghammer, en. En stor Hammer, hoormed M. udbantes t. Plader. Messinghytte, en. Smeltehytte, hvor der brændes M. (Messingbrænderi. Funks M. S.) Messingsmed, en. Haandværksmand, som gjør Messingarbejde; en Størtler. Messingstræng, en. tnd Stræng af M. for Gr. til Claveret. Messingtraad, en. dreven Traad af M. (forsk. fra Staaltraad.) Messingværk, et. 1. d. f. f. Messinghytte. 2. et Sted, hvor Messingarbejde gøres i det Store; en Messingsfabrik; og s. a.

Mest, adj. og adv. superl. af meer, mere. — mestendeels, adv. som oftest, f. det meste, i Almindelighed. (dagl. Tale. Vedsel.) "Saa længe var der mestendeels Enighed imellem dem." Schytte. Holl. mestendeels.

Mester, en. pl. - e. [J. Meistari. E. master.] 1. den, som raader over noget ell. over andre, som er den første, fornemste blandt flere. At gjøre sig til M. over andre. Han blev snart Perre og M. i Staden. At spille Mester p. et Sted o: være den herkende, have Magten. Roth. (heraf Sammens. Hofmester, Jægermester, Kiebmester, Køgemester, Myntmester, Postmester, Statmester o. s.) 2. den, som v. Duellighed og Indsigter i et vist Fag ell. flere udmærker sig fremfor andre, som forstaaer en Kunst ell. Videnskab tilgavn. At være M. i en Kunst, være M. paa Klaveer, p. Fløite. (Det siges endog om et Fruentimmer. I vore senere Afdelovers. forekommer dog: "En Mesterinde i Trolddom.") Deri er han min M. o: overgaar mig, har større Færdighed, end jeg. At finde sin Mester. (heraf: Mesterdiger, Mesterlanger, o. s.) 3. en Lærer, i Rods. til hans Lærlinge, Disciple: en Læremester. Deraf: Dandsmester, Fægtemester, Sprogsmester, Tegnemester. 4. en Haandværksmand, der har udlært, og v. at gjøre Mesterstykke ehvervet Borgerkab og Ret t. at holde Læredrenge og Svende. At nedsette f. a som M. En Bagermester, Strædemester, Somagemester, o. s. v. 5. Op-havsmænd. Det har han været M. for. Stierningen priser Mesteren. "Bygningen forfandt sig Mesters Væ." Guldberg. = Mesterbrev, et. Bidnesbyrd om, at den Haandværksmand er bleven M. Mesterdaad, en. En mesterlig Handling. (Sngemann.) Mesterdigt, et. Et særdeles udmærket og hyperligt Digt. Mesterdiger, en. En udmærket, hyperlig D. Mesterdriker, en. den, som tilgavn har lært at drikke. (Baggesen.) Mestergilde, et. G.

i Talebn. af at een bliver M. — Mestershaand, en. fig. fortrinlig Duellighed, Færdighed t. et Arbejde. Det er gjort med M. Et Værk af M. — Mesterneft, en. 1. Opfønsmænd over Regrene i Vestindien. 2. Bøddelens Mesterneft o: Bøddelshvensden. (Schwaderus.) s. Mestermand. Mesterkol, en. den fornemste Kol p. et Skib ell. i et Røkken. Mesterkonst, en. En udmærket, fortrinlig, vanskelig Konst. (Arredo.) Mesterkraft, en. mesterlig Gynne, fortrinlig Kraft. (Ohlenschl.) Mesterskaug, et. Haandværksmesters E. Mesterleste, en. tilførn: den øverste Leeste ell. Klasse i latinske Skoler. Mesterløn, en. den Løn, en Haandværksmester, s. G. Lønmænd ell. Munnmester, beregner sig paa sit og sine Svendes Arbejde; — Mestermand, en. 1. Herre, Mester. 2. Dphavsmænd. (begge forældede.) 3. Endnu br. det usædvanlige for; Starprettet. (Deraf: Mestermandsfolk, de, som ere i Tjeneste hos Starprettet.) Mestermandspenge, pl. en vis Afgift t. Starprettet.) Mesterspensel, en. fig. mesterlig Færdighed i at male. Dette Stykke er malet med M. Mesterprøve, en. P. som een maa gjøre f. at blive M. (Vording.) Mesterrod, en. Ravn p. en Løgeplante; som tillægges fortrinlige Kræfter. Mesterurt, Imperatoria. Mestersang, en. fortrinlig god Sang. (Baggesen.) Mesterfanger, en. En i sin Konst udmærket Sanger; i Svæb. et Slags Sangers ell. Digtere i Lybftland, i den sildige Riddelsalder, som vare forøuede i en Art af Laugindretning. Mesterfielml, en. En stor, giennemdroven Skielm. Mesterfud, et. Et mesterligt Støb. (Ohlenschl. Palsatote.) Mesterspil, et. udmærket godt Spil p. et Instrument, ell. paa Stuepladsen. Mesterspil, en. den, som har udmærket Færdighed i et vist ell. i flere Slags Spil. Han er en M. paa Klaver. Mesterspyt, et. 1. et mesterligt Arbejde, et Mesterværk. 2. det Stykke Arbejde, som en Haandværksfønd maa gjøre og lade besømme f. at blive Mester. At gjøre sit M. ogkaa uegentl. om Konfirere: Dette Mesteri holdes f. hans M. o: hans fortrinligste Arbejde. Mestersvønd, en. den første og fornemste S. paa et Værksted. Mestersvæk, et. Et mesterligt udført Træk. (s. G. i Spil.) Mestertyp, en. den, som har spaaet stor Færdighed i at stiele. Mesterturt, s. Mesterrod. — Mesterværk, et. Et mesterligt, udmærket, fortrinlig godt Arbejde. Mesterværker i de uenre Syprog. Dette Digt er hans Mesterværk. Mesterlig, adj. frembragt af en Mester, ell. som det summer sig f. en Mester, ypperlig, fortrinlig, udmærket i sin Art. Et mesterligt Arbejde. Disse Figurer ere m. udførte. Det har han gjort mesterligt.

Mesterklub, et. ud. pl. [s. Mesters] (s. aft.) en Mesters Egenklub; fortrinlig Indsigt og Færdighed i noget; mesterlig Konstfærdighed. (Ohlenschl.) "Mesterklub i Legning og Farvepfl." S. Waller.

Mestre, v. a. 1. zette paa, monstre, udsætte paa (især om ubesriet, utidig Rettelese og Dabel.) At mestre paa noget. Han vilde ikke lade sig mestre af sin egen Karling. At mestre en andens Arbejde.

Metal, et. (hos nogle: en.) pl. -er. 1. et tungt, uigiennefsigtigt, smelteligt mineraligt Legeme, der v. Alden stiles fra Ertsen ell. Fjeldstenen, hvort det findes; Ralm. Vble, uædle Metaller. Rent, ublandet, gedigent M. 2. d. s. f. Malm, 3. = Metalaare, en. d. s. f. Malmaare. Metalsarbejde, et. noget, som er forfærdiget af M. Metalarbejder, en. den, som forfærdiger allehaande Arbejde af Metal, en Stærker. Metalafte, en. A. som bliver tilbage af forbrændte Metaller. Metalbrud, et. -den Raade, hvorpaa et M. viser sig i Bruddet. (W. S. D.) Metalfarve, en. 1. glindsende F. som Metaller sædvanligen have. 2. en F. som tilberedes af et M. s. G. Spanstgrønt; metallisk F. Metalglønde, en. det glindsende Skær, som spiller p. Metallernes Overflade. Metaljord, en. J. som indeholder metalliske Dele. Metallalk, en. i Chemien: et ordrydet ell. søret Metal. Metallikum, et. fremmede Dele, som flyde oven p. Metaller under Smeltningen. Metaltraad, en. M. trækket i en tynd Traad; Messingtraad. (saaledes adj. i andre Sammenfætn. Metallanon, Metalplade, se. f. Malm.) Meteor, et. pl. -er. f. Luftslyn. Meteorstren, har man kaldet de fra Luftens høiere Egne p. Jorden nedfaldende mineraliske Masser.)

Methode, en. pl. -r. ordentlig Skik og Fremgangsmaade i et Foretagende, især i videnskabeligt Foredrag; Løremaaede. — methodisk, adj. som især efter en vis ordentlig Fremgangsmaade, foredrages efter en ordentlig Løremgaade.

Miaue, v. n. 1. (har.) et Ord, hvorved man udtrokker Rattens Lyd. At miaue som en Kat. (Ordet udtales sædvanlig i ta. Stavelser. (W. S. D.)

Mid, et. pl. -er. det mindste sonlige uvingede Kryb, som især findes i Meel og Ost. Acarus. — Deraf: midret, adj. som har mange Riber, er fuld af Riber, m. Ost.

Mid, adj. [s. midr.] som er midt imellem, er i Midten. br. kun i Sammenfættninger som nedenfor findes.

Midaften, en. ud. pl. den Tid p. Dagen, som er omtrent midt imellem Middag og Aften; Eftermiddagsstunden henved Kl. 4 ell. 5. — Midaftenomad, en. det man

spiser v. Middaftenstid. (Hos Chr. Pedersen: Middaftenemaal.)

Midaldrende, adj. som har naaet om trent Halvdelen af et Mennekses sædvanlige Levealder, ell. er v. 40 Aar gammel. En midaldrende Mand, Konge.

Middag, en, pl. -e, [3. Middegi. X, S, Middag.] Dagens Midte, den Tid p. Dagen, da Solen naaer høiest p. Himmelen (egentl. det Tidspunkt, da den gaar igjennem Middagsfreden; den astronomiske Middag.) En Time før Middag o: Klokkeren 11. Om Middagen, ved Middagstid, Til Middag, i Middagstiden, naar M. kommer. At spise til M., at holde M., o: spise Middagsmad. At bede (byde) een t. Middag o: t. Middagsmaaltid, At sove til M. o: sove Middagsøvn. (Men: at sove indtil M. o: til Kl. 12.) = Middagsblund, et. en fort Middagsøvn. Midsdagsord, et, figurl. d. s. f. Middagsmaaltid. De ere endnu v. Middagsbordet, Middagsflade, en. den antagne Flade i Himmeltrommet, som begrændes v. Middagsfreden. Middagsforstiel, en. Afvisgelse imellem forstieilige Steders geografiske Længde. (Længdeforstiel.) Midsdagsfroost, en. F. som maa gælde f. Midsdagsmad, ell. som spises v. Middagstid.

Middagsgieft, en. den, som spiser t. Midsdag hos en anden. Middagsglands, en. Ulystets sterke Glæde v. Middagstid. Sols M. (Baggesen.) "At stue Dagens Konge i sin Middagsglands," Ahlenchl. Middagsheide, en. den stærkeste Heide v. Middagstid, p. en varm Dag. Middags-hvile, en. Hvile efter Arbejde ell. paa en Rejse, v. Middagstid. Paa Rejsen holdt vi M. i tre Timer. At tage sig en M. (Middagsøvn.) Middagsheide, en. i Astronomien: et Stykke af Meridianen, som naaer t. et vist givet Punkt i samme fra Horizonten. Solens Middagsheide, dens Indtræden i et Steds Meridian ell. Midsdagsfreds. Middagsfreds, en. 3 Astro-

nomien: den Kred, som tænkes draget p. Himlen igjennem et vist Steds Zenith og Nadir og begge Poler; ligesom den hertil svarende Kred p. Jordkloben er Meridian. Middagslav, et, d. s. f. Middagstid. Gan som i Middagslavet, Middagslinie, en. den Linie i Midsdagsfladen, som overstøerer Horizonten. Middagsluft, en. den L. som fornemmes v. Middagstid. (Ligesom Aftenluft, Morgenluft.) Middagslys, et. det Lys, der falder midt om Dagen. Solens M. "Sordiste Luer hende m. Midsdagslys." Hertz. Middagsmaaltid, et. det Hovedmaaltid, som holdes enten v. Middagstid, ell. imellem Frokosten og Nadveren. Middagsmad, en, ud. pl. den Mad, som spises v. Middagsmaaltidet. Middagsmælk, en, ud. pl. den M. som

malkes af Køerne om Middagen. Midsdagsfygge, en. den S., som falder om Middagen. Middagsfol, en. Solen, naar den er høiest p. Himmelen. "Den hvide Middagsfols lobrette Straaler." 3. L. Heiberg. Middagsstraale, en. pl. -r. Solens Straaler v. Middagstid. "Den hvide Middagsstraales Tid." Baggesen. Middagsstund, en. d. s. f. Middagstid, Middagslav. Middagsøvn, en. Søvn efter Middagsmaaltidet. At sove M. tage sig en M. Middagstid, en. den Tid, da det er M. ell. den Tid v. Dagen, som er nærmest før og efter Middag. Middags-time, en. Timen imellem 12 og 1; ell. den Time, hvori Folk holde Middag.

Middel, et. pl. Midler, [3. Medal.] 1. den virkende Årsag, hvoraf man betiener sig f. at opnaa en Bestemt, et Blemed. At betiener sig af utiladelige Midler. Jeg seer intet M. til at redde ham. "Midler til Tantebrøstens Stærkelse." Engelstoft. At bruge en Person som Middel. — Rættens Middel o: Rættens Betteende. (Jes. Keds Fab. Værkvi. Disse Ord br. egentl. om umiddelbare Årsager, hvorved noget skeer ell. vides; Middel derimod saavel om umiddelbart, som middelbart virkende Årsager. Ethvert Kedsfab. ell. Værktøi er et M. men ikke omvendt.) 2. d. s. f. Lægesmiddel. Et mavestyrkende, blodrensende M. Et M. imod Koldfeber. 3. Middel, Samsund. (nu sieldent.) "De (Øvrigheden) skulle aarliggen tvende af deres M. forordne." D. Lov. "Bønderne stiftede ham nogle af deres Middel i Møde." Gram. A. Midler, pl. Formue, Gods. At eie store, betydelige Midler. "En Mand af Midler" (bemidlet M.) Sneedorf. = midsdelbar, adj. som skeer, vides, opnaaes, finder Sted formedelt ell. ved Hjælp af et Middel. (modf. umiddelbart.) En-m. Virkning, Berøring, middelbare Årsager. — Middeløven, et. Et Væsen som tiener til Middel for noget. (Treschow.)

Middel, adj. [X. S. middel.] som er imellem to, er i Midten. (br. kun i de her næst anførte Sammensætninger; superl. middelst er ligeleds ikke mere i Brug. f. mellemst.) = Middelaar, et. X. som i Frugtbarhed hverken hører t. de bedste ell. ringeste. (Duffen.) Middelaar, en. Den alm. Bemærk. en Alder imellem Ungdommen og Alderdommen, mandlig Alder, forkommer næsten ikke. — Med best. Art. br. Ordet om det Tidrum i Verdens Historie, som ligger imellem den gamle og den nyere Tid; imellem Romerrigets Undergang og det 15de Aarhundredes Slutning. — Midsdelbevægelse, en. Den B., som er imellem den hastigste og den langsomste. (B. S. D. Saaleses: Middelbyde, Middelgrad, Middelhaftighed, middelhøi (af midler)

maadig Høide, hvorten f. hoi eller f. lav) Middelhøide, Middeltrykning. (Kraft.) p. fl.) Middelbyrskelse, en. Subdyrskelse, som er en Mellemting af to andre. "Den engelske Kirke udgør en Middelbyrskelse imellem den catholske og reformerte Gudstjeneste." Schutte. Middelbarve, en. (Rahbet.) f. Mellemfarve (som er det brugelige Ord.) Middelfure, en. F. i Midsten af en Ager. Middelgods, et. G. som hvorten høret t. det bedste ell. fletteste; Mellemgods. Middelgrønde, en. En G. som ligger midt imellem den øberste og inderste, den fierneste og nærmeste. At naae sin Middelgrønde. — Middelhav, et. et Hav, der ligger midt imellem flere Lande (som n. pr. m. best. Art. om den Deel af det atlantiske Hav, der strækker sig ind imellem de tre Verdensdele; det middellandske Hav.) Middelland, et. et Land, midt inde imellem, ell. omringet af andre Lande; ell. den midterste, inderste Deel af et Land. (Rosfigaards Drbb.) Middelled, et. Et Led, i Midten af flere andre. "Et M. i Kiærligheds Kiæde." (Baggesen.) Middellinie, en. En ret Linie, som deler en Figur i to lige Dele. middelmaadig, adj. som er af Mellemstørrelse, enten i legemlig Udstrækning og Rængde, ell. i Kraft, Gøns. (i. maadelig.) En m. Forskand. At have et middelmaadigt Hoved; at være af m. Størrelse. Middelmaadighed, en. ud. pl. Beskaffenhed, at være middelmaadig. — Middelpris, en. Pris p. en vis Vare, som er midt imellem den høieste og laveste. Middelpunkt, et og en. det midterste Punkt i en Kreds, en Kugle ell. andre symmetrisk dannede Figurer; Centrum. Jordens M. Lyngdens, Berørgelsens M. "Min Siæl syntes at dreie sig om sit Middelpunkt i evig Uendelighed." Bagg. Middelstalt, et. et Salt, der beskaaret af en Syre, som har opløst ell. forænet sig m. Jordarter ell. metalliske Legemer. Middelstole, en. En lærd Stole, som ikke er fuldstændig indrettet, hvortil kun uendervises i en Deel af de t. Universitetet fornødne Kundskaber, og som derfor staaer imellem fuldstændige lærde Stoler og Borgerstoler. (Forord. 12 Dec. 1806.) Middelstøls, et. og Middelstort, en. Mellemstort, Mellemstøls. (Sneedorf.) Middelstænd, en. 1. en Tilstand, Forsætning, som ligger imellem to forskjellige, har noget af hver. "En M. imellem Despotisme og Anarchie." Sneedorf. 2. den Stænd, som er imellem den fornemste og den ringeste (f. G. Embedsmand, Jordelære, Riidsmand, m. fl.) En Mand af Middelstænd. "I rolig Middelstænd sig lade nøie." J. J. Lund. — Middelstempel, et. hos Bogbindere, et S. hvormed Prædiker trækkes i Midten af Røggenes Afdelinger p. en Bog.

middelstor, adj. som er af Middelstørrelse. Middelstreg, en. f. Middellinie. Middelstørrelse, en. maadelig, middelmaadig Størrelse. Middeltal, et. i Regnekonsten: et Tal, som i et vist Forhold ligger i Midten af flere givne Tal. Det arithmetiske, geometriske M. At tage Middeltallet af flere Størrelser. Middeltid, en. den Tid, hvorefter jævnt gaaende Uhre rettes i det borgerlige Liv. Middeltistand, en. S. som baade kunde være bedre og fletters. (Trefhov.) Middeltung, en. 1. d. f. f. Mellemting. 2. en ligegyldig Ting. (W. S. D.) Middelvand, let. ell. Middelvande, pl. i Skibsprogen: naar Havet er imellem Ebbe og Floed. Middelvei, en. figurl. om Handlinger, hvortil man undgaaer to Hverligheder. At holde Middelveien mellem Gierlighed og Ødselhed. "At finde en M. imellem disse Hverligheder." Sneed. Middelvægt, en. Et Legemes Vægt, saaledes som det i Middeltal efter flere Forsøg bestemmes. (J. Kraft.) Middelværd, et. ell. Middelværdi, en. En Tings Værdi, naar den beregnes efter et Middeltal imellem de høieste og laveste Priser.

Mide, en. f. Mid, et. Midsfaste, en. ud. pl. [af adj. mid.] den Tid ell. Dag, som er midt i Fasten. (Midsfaste-Søndag. Løstare.)

Midie, en. [J. Midia.] Midite; især om den midterste Deel af Legemet. (forældet; men optaget af nyere Digttere.) "Hun er saa smal i Midie, hun er saa rund om Barm." Ohlenschl.

Midland, et. pl.-e. d. f. f. Middelland. — Midlandshav, et. f. Middelhav. Midlands, en. En D i en S, midt inde i et Land.

Midle, v. a. 1. mægle; passe, lave, anordne. (Hording. forældet.) Deraf: Midler, en. En Mægler, Fredsmægler, Nelslemmand. (D. Bibel.) "En Midler imellem Gud og Menneskene." 1. Tim. 2, 5.

Midler, pl. Gøds, Formue. f. Middel, 3.

Midlertid, adv. f. imidlertid.

Midlertidig, adj. som ikke er f. beständig, men blot f. en Mellemtid. (interimistisk.) En m. Bestyrelse. (ant. Ord.) "Ensten v. sit vedvarende eller midlertidige Ophold inden for Statens Grændser." A. Drefted.

Midnat, en. pl. -nætter. den Tid, da Natten regnes at være halv forløben; Kl. 12 om Natten. Om Midnat, v. Midnat. — Deraf: Midnatshane, en. G. som gaaler v. Midnat. (Baggesen.) Midnatshofte, en. S. som høres v. Midnat, ell. naar den staaer tolv. Midnatsumulm, et. Nattens trykteste Mørke. "Naar i Midnatsumulm vi vante." Grundtvig. Midnatssang, en. S. ved Midnatstid. Mid-

natsstund ell. Midnatstid, en. den Tid naar det er M. Midnatstøvn, en. S. ved Midnatstid. (Grundtvig.) Midnatstime, en. Timen fra 12 til 1 om Natten. v. fl.

Midsummer, en. [A. S. Mid-summer.] den Tid, da Sommeren regnes at være halv forbi; Sanct Hansdags Tid. — Deraf: Midsummersdag, en. Sanct Hansdag. Midsummersgield ell. Midsummersfest, en. En Skat, som Ridskæderne fordom v. S. Hansdags Tid maatte svare t. Kongen. Midsummersnat, en. Natten før S. Hansdag. Midsummerstid, en. Tiden ved S. Hansdag; v. fl.

Midt, adv. i Midten, (har altid en præpos. efter sig.) midt i Byen. Han stod midt iblandt dem. midt om Dagen; midt paa Himlen. At brude noget midt over. At tage een midt om Livet. At gaa midt igennem Stoven. — Deraf, ell. af adj. mid, haves superl. midterst, d. s. f. mellemst (og, som dette, altid m. best. Art.) Den midterste Deel. Det midterste af Ageren. (En anden superl. middelft for: mellemst br. kun i Bibel-Overs.) = Sammenfatninger: midtfjords, adv. midt i Fjorden, langs m. Midten af en F. At seile midtfjords. — Midtpunkt, et. d. s. f. Middeelpunkt. (Duffen.) midtfjeds, adv. midt i Skibet, ell. langs hen ad dets Midte. Midtstreg, en. d. s. f. Middeellinie. (Z. Skaff.) midtstrøms, adv. midt p. en Flod, ell. langs ad dens Midte. midtsunds, adv. midt i et Sund. midtsøes, adv. i Midten, langs ad Midten af en S. midtsøands, midt p. en Bugt ell. paa et andet indstøttet Vand. Midtveit, en. egentl. Bei samt et i Midten af et Rum, ell. lige langt fra to Endepunkter. sig. "Iffe lærere, end t. Midtveien af det menneskelige Livs Bane." Walling. midtveis, adv. 1. langs hen ad Midten af en Bei. At fiere midtveis. 2. paa Halvveien. midtveis imellem Dønsse og Nyborg.

Midte, en. [Z. Media.] Middepunktet i en Linie ell. Flade, m. de nærmest omliggende Dele; den midterste, mellemste Deel af et Legeme. (Altid m. best. ell. ud. Art.) Midten af en Ager. At fiere, hende noget over i Midten. Svæts, Veiens Midte.

Midvinter, en. [af adj. mid.] den Tid, da Vinteren regnes at være halv forløben, ell. Slutningen af Januar. — Midvinterfest, en. F. som helligholdtes p. denne Aarstid i det gamle Norden.

Mild, n. s. f. Mild.

Mig, pron. pers. — Dat. Acc. og Abl, tll jeg. [Ligesom det saa ofte i ældre Dansk, (tilligemed sig) haaer overflødig recipr. f. S. "Jeg har været mig i den Land" — "Han red sig under D." (K. B.) saaledes br. det endog i dagl. T. overflødig, i Til-

førlse, hvor der tænkes et vist Genst. t. den Talendr. "Tal mig ikke mere om hende. Kast mig ikke dette Parir bort.]

Mil, en. pl. d. s. og Mile, [Z. og A. S. mila.] et Weimaal ell. Længdemaal p. flere tusinde Alen; men af forskjellige Størrelse i forskjellige Lande. En dansk M. er 12000 danske Alen. En geografisk M. er 22,842 Pariser Fod. En Mills Bei, et Par Mills Bei. Dette Bierg ligger mange Mile bort. Jeg har reist ti Mil i Dag. = Milehsi, en. En Hst opkastet v. Veien f. hver Mil. milelang, adj. som har en Længde af een ell. af flere Mile. (milelangt, adv. milevidt.) Milemaal, et. den Maade, at betegne Veiens ell. Afstandens Længde efter Mile. Milepenge, pl. en vis Afgift, som Rejsende maa betale efter Veiens Længde fra Sted t. Sted. Milepal, en. egentl. en Pal, opreist v. Veien f. at betegne Veiens Antal, fra et vist Sted; men det br. ogsaa om vore Milestøtter af Steen. Milestifte, et. Milestiftning v. hvar M. Milestret, Milesstøtte, en. d. s. f. Milepal. (Ræbck.) Miletal, et. Antal af Mile. milevidt, adv. i en Længde ell. Afstand af flere Mile. Man kan reise milevidt uden at træffe en By. Milevogn, en. En Vogn m. en mekanisk Dreedingt t. at maale Veiens Længde, som man kører.

Mikkel, n. pr. (hvorefter ogsaa Reven betegnes) Deraf: Mikkelsoften, en. Aftenen før Mikkeltdag. Mikkeltdag, en. St. Michaels Festdag d. 29de Sept. Mikkelsgaas, en. En fregt Gaas, som spises Mikkelsoften. Mikkelsgilde, et. nuvinstunder Bondernes Besgilde, der omtrent holdes v. Mikkeltdagsstid. Mikkelmesse, en. Mikkeltdag.

Mild, adj. [Z. mildr.] 1. iffe stærk, haard ell. barsk; lind, sagte, blid. En mild Regn, Wind, Vinter. Mildt Veit. Et mildt Klima. 2. tilbøielig t. Eftergivenshed og Blidhed imod andre; modf. streng. En mild Herre. En m. Regtning. milde Straffemidler. 3. venlig, sagtnodig, blid. Hun er m. og venlig mod alle. "Et mildt Svar kan omvende Vrede." Sal. Ordpr. 15. 1. 4. (om Ansigt) iffe mørk, suur ell. fortvædelig. "Et mildt Ansigt er det, hvorpaa sees Glæde og Fornøielse." Sporon. Hun saac mildt t. ham. — Deraf: mildelig, adv. mildt. (B. Thott. Storm.) — Mildhed, en. pl. Bestaffenheden at være mild. "Mildhed gjør takkelig, Munterhed behagelig, Lyftighed morsom." Sporon.

Milde, v. a. 1. gjøre mild, formilde, lindre. C. Pedersen. (f. formilde og mildne, som nu ere mere brugelige.) Deraf: Mildelse, en.

Mildne, v. a. og n. 1. act. d. s. f. mildde, formilde. At m. Sindet. 2. neutr.

blive mildere. Det mildner (ell. mildnes) i Verret. (W. S. D.)

Mile, en. pl. - r. [Ew. Mila. N. S. Miler.] en Hob af lagvis opbyggede Brændestoffer, beskæftet m. Græstov, og serfættet m. Luftpuffer, hvilken Hob antændes og brændes t. Kul; en Kulmile. "At, saae jeg kun en venlig Røg af Miler!" Grædt. = Milebrænde, et. Ved, som br. til Miler; Mileved. Miledamp, en. Damp af en Kulmile. (Baggesen.) Mileledsø, et. D. af Græsøer over Allen. Milekul, et. pl. d. s. Kul, som ere brændte i en Mile.

Milk, en. pl. - r. [X. S. midla.] et blegligt Rundbid p. Hestbidsl. At ride med M. og Stangbidsl. = Miletømme, en. 1. J. ell. Fine, som forbinder Milerne p. et Par Heste. (Efter den jydste Mtd, Meilsemme. jvf. Gram om X. Sar. Dvd. Wld. S. Etr. V, 180.) 2. En med Mile forshpnet Tømme. (W. S. D.)

Million, en. pl. - er. Et Antal af ti Sange hundrede tusinde, eller tusinde Sange tusinde.

Militis, en. [Lat, militia.] 1. hvad der hører t. Krigsflanden og Krigsvæsenet. (d. Tale.) 2. en Krigsmagt, der beskaer enten af frivillige Folk, ell. af saadanne, der have udtjent v. de faste Tropper; Lænderærn. (i Rodskætn, t. den skaende Hær.) jvf. Kymilitis, Landmilitis.

Milt, en. ud. pl. [J. Milti, X. S. milt.] et Indvold hos Menneffer og Pattedyr, der har sit Sæde i den venstre Side imellem Ribbenene og Magen. — Milttaare, en. En Puls- ell. Blodaaer, der gaar igjennem Miltten. Miltbrand, en. Bestandelse i Miltten hos Hoenogget. Miltplaster, et. P. til ubvortes Brug imod Smerte i Miltten. (Rostgaard's Dvdb.) Miltsting, et. Sting i den venstre Side, hvor Miltten ligger, miltfyg, adj. som har Etade i Miltten, (hypochondrisk.) "Lad miltfyge Daarer bagtale vor Jord." Rahbet. Miltfygdom, en. S. der kommer fra Miltten; Etade i Miltten. (kr. især om Hypochondrie.)

Mimmersdug, en. (forældet.) Dug, som faldet i Junius, ell. midt om Sommeren. [forekommer i Dvdsprog. Efter W. S. D. sammendraget af Miosommersdug, som dog kunde være urvist.]

Mimre, v. n. 1. (har.) 1. give Lyd som en Gedebul. Buxten mimrer ad Gedebul. 2. saae Hovedet op og ned, som Heste og Dvæg om Sommeren f. at frie sig fra Flaer. (Woth.) 3. tygge og æde langsomt (Woth.)

Min, pron, poss. n. mit, pl. mine. [J. og X. S. min.] Dette Pron. udtrykker i Alm. et Eiendomsforhold imellem den første grammatiske Person (jeg) og Hovedordet

(Person ell. Ting;) at hift er mig beslagset, ell. i et andet nært Forhold t. mig; at deane tilhører mig, saacr i Forbindelse med ell. beroer p. mig, o. f. v. — Min Kone, min Hætte, min Liener, mit Huus, mine Forsætter, mine klare Venner, f. min Skuld; og absol. Hogen er min. Dette Huus var engang mit. Hvi er deane Sat? — Det er min. — Er det din Sat? Jeg troede, det var min. "Dit Selv og dit Guld det'er mit; og dine Hustru og Børn, de ere mine." I. Kong. 20. 3. — Forholdet udtrykker anderliden (ligesom ogsaa vor) ifte Eiendom, ell. næt Forbindelse, men kun Dphold, Bopæl. I min (vor) Bn, i min (vor) Egn kender man ifte denne Stif. — Mit, br. absol. og som Subst. a) for: min Eiendom. (Fr. le mien.) Jeg forlanger kun Mit tilbage; og vil lade enhver beholde Sit. "Haver jeg ifte Naagt at gjøre med Mit hvad jeg vil?" Matth. 20. 15. b.) for: hvad jeg er i Stand til, kan, formaacr. Jeg skal gjøre Mit dertil. Lad enhver nu gjøre Sit, som jeg har gjort Mit.

1. Minde, et. [J. Mynni.] Nabning, Gab, Runding, serd. af en Flok, en Fiord, ell. et andet Vand, som saacr i Forbindelse m. Hædet, "I Eto og Striden Aa, S, Fiord og snevre Minde." Arædo. Deras: Aminds, et. Rundingen af en Aa; Minsdehoved, S, eller Forbjerg v. Udsæbet af en Fiord (Woth.) og n. pr. Mindeporten i Aarhus, Aarreminde, Aorsminde, o. fl.

2. Minde, et. ud. pl. [Ew. Minne.] Samtykke, Billie, Enighed i Mening. At give sit M. til noget. "Fordi man kan forsudsætt; at han selv giver sit Minde t. den Lov, efter hvilken han bliver straffet." Birkner. Det stæer ifte m. mit M. At gjøre noget m. eens M. (I det ældre Lovprog br. det ogsaa for: Mindelighed, i Rodskætn. i, Ket. Med Ret eller Minde.) = Deras: minde, v. a. 1. afgjøre i Mindelighed, ene, forsfige; saae een t. at gjøre ell. lade noget m. det Gode. At m. een t. noget. At m. een bort, minde sig fra en Trætte. Woth. (forældet.) = mindelig, adj. som stæer m. gens ell. Fleres gode Billie og Samtykke. m. Afgjarelse, Dvereenkomst, mindeligt Forslig. — Mindelighed, en. ud. pl. fredsbelig Forening, venlig Dvereenkomst. At afgjøre en Sag i M. (uden Proces.)

3. Minde, et. [J. Minni. X. S. Gemynd, Sukommelse.] 1. ud. pl. Ihukommelse, Erindring. At have noget i M. At drage sig til M. At føre een noget til M. Det er os alle i frist M. Det er gaaet mig af M. At efterlade sig et hæderligt, evigt M. At bevare eens M. 2. pl. - r, Det, som minder om een, som stæer, indrettes, oprettes t. Erindring om en Person ell. Begivenhed. Minder om den forsvundne Tid. Hans Daad er hans Minde

nefte M. Det er et M. om, hans Taknem-
melighed. At reise een et M. (s. Grav-
minde, Hadersminde.) 3. høitdellig Drik
ell. Skaal t. Af dødes Erindring; Minde-
bøger. At drikke eens Minde. (forælbet.)
= a.) Mindebillede, et. B. af noget fors-
fundet, forbigangent; som bevares i Erin-
dringen. (X. Rothe.) Mindeblomst, en.
B. hvortil en Erindring er knyttet, som
mindrer om noget. Mindebog, en. B.
hvortil noget er optegnet t. Erindring. Dans-
marks M. Sogas Mindebog. (Grund-
tvig.) Mindebøger, et. s. Minde, 3.
Mindedig, et. D. som er skrevet t. Erin-
dring om en Person ell. Begivenhed.
Mindesest, en. F. ell. høitid t. Erindring
om en mærkkelig Person ell. Tildragelse.
mindefrist, adj. som endnu er frisk i Erin-
dringen. (Grundtvig.) Mindesfyd, en.
ud. pl. Slæde v. Erindringen, som Erin-
dringen fremkalder. (Baggeren.) Minde-
gave, en. G. som gives een t. Erindring
om Giveren. Mindeslynt, et. pl. d. s.
enkelte Spor, Levninger i Erindringen, der
vække Mindet om en forsvunden Tid.
"Mindeslynt af Spødslysbighed." Bagg-
gesen. mindehellig, adj. hellig i og ved
Erindringer. Mindeslyt, en. d. s. f.
Mindesest. mindesliar, adj. fikr i Erin-
dringen. Mindefrands, en. K. som be-
varer Erindringen om noget forbigangent.
Mindespenge, en. Et Mynt ell. Stuepen-
ge, slaaet t. Minde om en Person ell. Be-
givenesshed. Mindeqvad, et. Mindefang.
minderig, adj. rig p. Mindre ell. paa Min-
desmærker. "Danmarks minderige Ryst."
Ewald. Mindefagn, et. Sagn, der beva-
rer Erindringer om forbigangne Læder og
Bedrifter. (X. Rothe.) Mindefang, en.
Høderslang t. Erindring om en fortient
Person, en mærkkelig Begivenhed. Min-
deskrift, et. Et Skrift, der gaar ud p. at
bevare Erindringer om en mærkkelig
Person, om mærkkelige Begivenheder.
Mindeskrift, en. Indskrift t. at bevare
Erindringer om noget. En gammel M.
findes over Porten. Mindessteen, en.
Mindesøtte, en. En Steen, en Støtte,
opreist til M. om en Person ell. Begiven-
hed. Mindetaare, en. pl.-r. Graad som
Erindringer om noget fremkalder. "Da
vil og Godes Mindetaarer flyde." F. Guld-
berg. Mindetale, en. T. til Erindring
om en mærkelig Person ell. Begivenhed.
Mindetegn, et. T. hvorved man mindes
noget, hvorved Erindringer om noget be-
vares. (Treschow.) = b.) Mindesfest, en.
d. s. f. Mindesest. Mindesmærke, et. pl.
-r. et Tegn ell. Minde, opsat t. Erindring
om en mærkelig Bedrift, ell. til Af dødes
Shutmælle. At sætte et M. over een.
Mindestegn, et. d. s. f. Mindetegn. min-
desværdig, adj. værd at ihutomme, som

fortlener at mindes. mindesværdige Be-
givenessheder.

Minde, v. a. 1. bringe i Erindring, erin-
dre een om noget, huske een paa, falde til-
tage i Mindet. At min. een om noget. "Dg
Dvings Bierte om hans første Giftov min-
der." Storm. — Han minder sig aldrig
selv til at betale hvad han skulder. Sog-
dommen minder mig undertiden. = Min-
delse, en. pl.-r. 1. Erindring, som gives
een om noget, Paamindeelse. Han fik en
alvorlig M. "Vi behøvede en eftertryk-
ligere Mindelse, f. at vækkes af vor Dva-
le." D. Lillf. 2. en p. ny vækket Følelse,
Især af Engdom. Han har endnu Min-
delse af Feberen.

Mindelig, adj. s. under 2. Minde
(Samtykke.)

Mindes, v. dep. mindedes. [Ev. min-
nas.] komme i Hu, erindret sig, huske. Saa
længe (saa langt tilbage i Tiden) nogen kan
mindes. Jeg mindes at have seet ham.
"Ingen kunde mindes det at være stekt."
P. Claussen. Du mindes mig dog vel
endnu? Jeg mindes det som en Drøm.
Han mindedes sin gamle Høder.

Mindre, compar. og adj. liden. og adv.
lidt. i Superl. mindst. [jof. liden.] Egen-
heder i Brugen ville følgende Exempler op-
lyse. 1. Adj. Hun er mindre end Søster-
ren. Jeg vil hellere boe i et mindre Huus.
En mindre Stue. Et mindre lighed. Her
var Faren mindst. Han har mindst Aars-
sag dertil. De mindste Børn. Hans
mindste Datter. Det mindste Barn. —
Den mindre Ring er smukkere. (I Talem-
høret compar. mindre ikke ofte m. bestemt
Art. Hvor der tales om to Ting br. saa-
ledes i Am. enten posit. (den lille — den
store) eller superl. (lad mig faae det
mindste Stykke; og behold du det andet.)
At gløse noget mindre, formindste det. —
Alle, fra den mindste til den største. Ikke
det mindste, aldeles intet. (nihil omnino.)
I det mindste, adv. (saltum, quidem; om
ikke andet, saa dog.) Han kunde i det
mindste sendt mig Bux derom. — Saame-
get i det mindste er vist. Jeg i det mindste
troer ikke derpaa. — 2. adv. "Dg de san-
kede, een mere, og en anden mindre." H.
Rose B. 16. "See, I ere mindre end in-
tet." Cf. 41. [Man siger: Et hundrede,
mindre fire o: p. fire nær.] Saameget
mindre ell. desmindre, adv. (tanto mi-
nus.) jof. desmindre. Svørmeget min-
dre. (quanto minus.) — Med mindre,
adv. uden saa er at. (nisi forte.) — intet
mindre, adv. aldeles ikke. (nihil minus.)
— mindst, adv. Han er mindst at beklage.
Hun fik mindst af dem alle. Jeg troede,
ventede mindst, at blive adspurgt. Sorn
han mindst ventede det. — Det mindste
man rører derved, gaact det itu. = Samt:

menækt. af mindre: mindreaarig, adj. som ei har naaet sine myndige Aar, umyndig. Mindreaarighed, en. ud. pl. Lilsanden, at være m. Mindreaaring, en. den, som er mindreaarig. (D. Rov.) Minsdremand, en. i Lovbøger: den som er lovsældet p. sin Væ, dsomt fra sin Væ; Dremsmand, Falskner.

Mindstte, v. a. 1. giøre mindre, formindstte. At m. sine Afgifter. — mindstes, mindstedes, v. n. pass. blive mindre. (mindste sig, recipi.) "Strax mindstter sig den Dede." Arrebo.) = Mindstelse, Mindstning, en. Formindstning.

Mindst, adj. og adv. f. mindre.

Mine, en. pl. -r, [beskæftet m. det gl. L. Meino, et Legn. Dtskd. J. Mind, Stikkelse.] 1. Udvoortes Legn t. noget; paatagen Stikkelse ell. udvoortes Syn. I Salemaaberne: At giøre M. til noget a: lade til, visse Legn t. at ville. Fienden gjorde M. til at angribe Byen. Han har M. til at ville narre os. At giøre sig M. ell. Minen af noget a: lade som man er det, han giver sig M. af at være en Konstkjender. At holde gode Miner a: ikke lade sit Udvoortes røbe det, man vil holde skult. Vi maae holde Miner m. ham saalænge han kan stæde os (a: lade som vi ere p. hans Side.) 2. Lader, Ansigtsstræt, f. saa vidt som disse ere bevægelige, og deres Bevægelser ere uskaarlige ell. uvilkaarlige Legn og Udbræt af Følelser, Lidelser, Tanker ell. i Alm. Sindets Tilstand. Han hørte det uden at forandre sin M. At modtage een m. en ventlig, vred, Ugegnidig M. At giøre en juur M. til noget. "Det er glædeligt, som gives m. milde og sagtmodige Miner." B. Thott. Stolte, ydøste Miner. Moth. "Nebstagen, tankesuld, med Sorgens mørke Miner." Baggelsen. At giøre Agt p. eens Miner. At giøre Miner t. een (a: giøre Legn v. Miner.) giøre sig forskaaelig v. Miner. = Minespil, et. en hurtig paafølgende Afveerling i Miner. Minesprog, et. ud. pl. den Raade, at udtrætte sine Tanker og Følelser v. Hjelp af Miner.

Mine, en. pl. -r. [Fr. mine.] 1. I Aftigskonsten: en underjordisk Grav ell. Hule, m. dertil førende Gange, som graves f. at sprænge den ovenpaa hvilende Masse i Luften m. Krud. At grave en M. lade en M. springe. = Minebygger, en. den, som forskaaer at anlægge Miner. (Fr. Mineur.) Minebygning, en. Stierningen, efter Konstens Regler at grave, anlægge en Mine. (Walling.) Minegang, en. Gang under Jorden til Minens Kiedter e'. Minekammeret. Minegraver, en. den, som anlægger en Mine; ell. en af Folkene, som grave Minen. Minehals, en. Minens øverste Udgang, hvor Krudtøningen

t. Minekammeret begynder, og hvore den antændes. Minekammer, et. pl. -kamre. den Grube i Jorden, hvor Krudtet lægges, som sprænger Minen. Minetrægt, en. den Hukning i Jorden, i Form af en omvendt Regle, som frembringes naar Minen springer. — 2. et Strøg i Bierge, hvor Mestaller findes v. Sprængning ell. andet Arbejde og dringes f. Dagen; en Grube. En Guldmine, Sølvmine, Kobbermine, Bløsmine. (Man siger dertimod ikke Jernmine.)

Mineral, et. pl. -er. og Mineralier. [Mid. A. Lat. Minerale.] de naturlige Legemer p. Jorden og under dens Overflade, som tiltage ell. forandres, men ei have organisk Bygning; Fosfiter; hvortil især regnes Jordarter, Stenarter og Metaller. (Moth.) Deraf: Mineralrige, et. det Naturrige, som indbefatter Mineralerne. Mineralsamling, en. S. af mindre Stykker af Mineraler, som bevares af Naturforskere. — mineralisk, adj. som hører t. Mineralriget, ell. har sin Oprindelse deraf.

Minere, v. a. 1. grave en Mine, undergrave en Fæstningsvold. (Moth.)

Minie ell. Minnie, en. ud. pl. [L. minium. Sv. Mönja.] en hvidt Farvestof, der bestaaer af en rød Bløstse. — minies rød, adj. stærkt hvidt rød som M.

Minke, v. n. 1. har. [J. minka.] blive efterhaanden, lidt efter lidt mindre; mindstes. (b. Tale. Moth. Arreboe.)

Minut, et og en. pl. -er. [L. minuta.] den tredfindstyvende Deel af en Time, som igjen deles i 60 Secunder. (I Mathematiken: $\frac{1}{60}$ af en Grad.) Minustud, et. pl. b. f. Stud, som v. Fornemmes Begrævelse, ell. andre høitidelige Telligheder. — afføres minutvis, Minutviser, en. S. paa et Uhr, som tilfikkenebiver Minutene.

Mirakel, et. pl. Mirakler. [L. miraculum.] en Handling, Tildragelse, som skeer imod Naturens Lov; overnaturlig Handling, Underværk, Undergierning, Terteign. — Mirakelmager, Mirakelmand, en. den, som ubgiver sig f. at kunne giøre Mirakler. Mirakeltro, en. Tro paa, eller Tillid til Mirakler.

Mis, [J. Sv. T. E. mis.] en Partikel, som sættes for ved endeel Subst. og Verber, hvis Bemærkelse derved forringes, ell. som faae en slet Betydning. Saalees: a.) en Fraværelse, Mangel af Godordets Bemærkelse. (Misshaab, at mislyffes, Mistro, ic.) b.) en Feil, Feiltagelse, (Misfødjel, Misgreb.) c.) urigtig Ansøndelse. Misbrug, Misforstaaelse, Misstynding, ic.) d.) en handling ell. Bestaaelse, som er slet, ufuldkommen, imod Tingens Bestemmelse, Skik, Regel, m. m. (Misgierning, mishandle, Misvært ic.) Misagte, v. a. 1. agte ringere, end til-

bærligt; ringeagte. (A. S. Bedel.) At misagte et Sprog. (M.)

Misbillige, v. a. 1. holde f. urigtig ell. ubillig, dable, et give Bilfald. "Maar hans Foretagender bifaldes, eller misbilliges." Rønster.

Misbrug, en. pl. d. f. 1. Brug af en Ting, der strider imod dens Natur og Bestemmelse, uret Brug. At gøre Misbrug af noget. 2. urigtig ell. skadelig Brug, som v. Gienagelse er bleven t. Skik. At afflasse en Misbrug.

Misbruge, v. a. 2. gøre Misbrug, uret Brug af; bruge, anvende lde.

Misbud, et. pl. f. s. Bud, som er langt under Tingens Værdi, der bydes paa. At gøre M. paa noget. (Moth.)

Misbyde, v. n. 3. (har.) byde for lavt p. en Ting, som er tilfals. At misbyde paa noget. Han vilde nok kisse Guset, men han misbyd mig.

Misbyrd, en. ud. pl. 1. utidlig Fødsel, Misfødsel. At gøre Misbyrd, fare lde. (Moth. (A. S. misbyrd.) 2. ringe Byrd.

Miscredit, en. ud. pl. Mangel p. Tillid t. eens Retfærdighed, Rebelighed, ell. Evne t. at opfylde sine Forpligtelser i Pengesager. (Moth.) At bringe, sætte een i M. At komme i M. Bankens Sedler ere komne i Miscredit. (f. Credit.)

Misdaad, en. Udaad, Misgjerning. (Baggesen.)

Misdanne, v. a. 1. give en falsk, urigtig, feilagtig Dannels. — Misdannelse, en. ud. pl.

Misdyrkelse, en. vrang, urigtig Dyrtelse. (Riksfordinants.)

Misbæder, en. pl.-e. den, som har gjort sig skyldig i Misgjerning; en Forbryder, Misgjerningsmand, Udaadsmand. (et ubands, efter det L. Riffethåter dansket Ord.) Om et Fruentimmer: Misbæderste.

Misdomme, v. n. 1. (har.) domme vrangt, felle i sin Dom. "Mod een som skriver slet, misdomme meer end ti." Pops Krit. v. Schiermann.

Misfælde, v. n. 3. (har.) mishage. (nu fældet og næsten forældet ligesom Subst. Misfald, Mishag.)

Misfangst, en. uheldig, mistykket Fangst. (W. S. D.)

Misfare, v. n. 3. f. fare. (har.) fare lde, komme t. Stade, t. Ulykke. (Chr. Porsersen. Ringo.)

Misforbindelse, en. pl.-r. skadelig Forbindelse; færd. Vgteskab imellem Folk af ulige Stand og Vilkaar. (Rahbet. Fr. mesalliance.)

Misforhold, et. pl. d. f. Mangel p. det rigtige Forhold imellem flere Ting, som here sammen eller komme i en Forbindelse; ell. imellem Delene i en Ting. "Dette

Princip leder t. det stærke Misforhold imellem Forbrydelse og Straf." A. Dræff.

Misfornoie, v. a. 1. volde Misfornoielse. (br. ikke saa meget, som adj. ell. partic. misfornoiet, utilfreds, ikke fornoiet m. At være m. med noget. Han er altid misfornoiet. Et misfornoiet Sind.

Misfornoielig, f. usornøielig.

Misfornoielse, en. (pl.-r. fælden.) Ulyst ved eller af noget, utilfredshed; det modsatte af Fornøielse. At føle Misfornoielse over noget.

Misforstaae, v. a. 3. forbinde et urigtigt Begreb m. andres Ord, m. en mundtlig ell. skriftlig Udtydning. — Misforstaaelse, en. 1. det, at misforstaae noget, urigtig Udtydning af Ord ell. Mening. At begaae en Feil af M. Det stete ved M. Misforstaaelse af Ord. Sneedorf. 2. Uenighed, Usambægtighed. (f. Forstaaelse, 2.) M. imellem Vgtesfolk. Der er kommen, opstaaet en M. imellem dem. "Alle Misforstaaelser, som i saa lang Tid havde holdt os i en vis Afstand fra hinanden, vare hørvede." Baggesen.

Misforstand, en. d. f. Misforstaaelse. (D. Bibel. Roth. Solberg.)

Misfoster, et. pl.-f. foster. et Foster, som i Stabning afviger fra den sædvanlige; et vanskabt, unaturligt Foster. (Monstrum.) At føde et Misfoster. — fig. en unaturlig Gienstand, en forvendt Ting, som frembringes. Et M. af slet Svag. "Alle de Misfoster, den menneskelige Forstand kan udbrætte." Baskholm.

Misføde, v. n. 2. (har.) føde i lttide, fare lde. Deraf: Misfødsel, en. pl.-fødsler. Misbyrd. abortus.

Misgjerning, en. pl.-er. En Handling, hvorved en Anden i betydelig Grad krantes ell. skades, og Loven (den borgerlige ell. moralske) overtrædes; en grov Forfølse, Forbrydelse. At begaae, gøre sig skyldig i en M. — Misgjerningsmand, en. den, som har begaaet en Misgjerning, en Forbryder.

Misgissning, en. pl.-er. 1. urigtig Gissning, ugrundet Gietning ell. Formodning. 2. i Skibssproget: urigtig Beregning af et Skibs Løb, ell. af Stedet i Søen, hvor det befinder sig.

Misgiøre, v. a. 3. gøre lde, gøre Uret, handle lde imod. At misgiøre imod een. (Moth.)

Misgreb, et. pl. d. f. et urigtigt Greb, Feilgreb. "Dette kunde være et enkelt Misgreb, som lod sig oversee." (M.) At gøre et M. 2. Feil, feilagtig Fremgangsmaade. "Hvor Misgreb (i Statsbestyrelsen) fra ældre Tider have slaet alt f. duds Rødder." Slussen.

Misgribe, v. n. 3. [gribe.] gøre Misgreb, tage Feil. (Moth.)

Misgunst, s. Ugunst. — misgunstig, adj. ugunstig, avindselfuld. (Holberg.)

Mishaab, et. ud. pl. den Elstaud, hvort man har fortaget alt Haab; Haabløshed. (Ewald.) "Dan faldt i stor Lovd og Mishaab." P. Clausen.

Mishaabe, v. n. 1. (har.) fortage alt Haab; falde i Mishaab. — "At mishaabe om noget." L. Rothe.

Mishag, et. ud. pl. [beslægtet m. Isel, hagr, beqvem, og haga, være tilpas. Hag, i gl. Sænsf: Yndest.] ulist, utilfredshed m. noget; det mods. af Behag. — "At finde M. i noget. At fatte M. til een." "Om de v. Tegne havde yttret Behag eller Mishag." Guldberg. — mishagelig, adj. som er til Mishag, uehagelig. L. Rothe. "Svor mishageligt slikt Foretagende var f. Perrens Pine." Guldb.

Mishage, v. n. 1. (har.) vække Mishag, et være til Behag, ikke efter eens Sind ell. Lust. Hans Dyrskel mishager mig. Det mishagede ham, at erfare denne Forandring. "Det er ilde, at denne Stærning mishager eder." P. Clausen.

Mishandle, v. a. 1. handle ilde med, behandle p. en slet Maade. "At enhver upaatalt Kunde have Lov at mishandle og fornærme dem." Birkner. At m. en Best. "Den mishandlede Naturs smagløse Chaos." Bagg. (3 ældre Skrifter og i Bibels. Dovers. v. n. gjøre lret, forsee sig. "Naar han mishandler, da vil jeg straffe ham." II. Sam. 7. = Mishandling, en. pl. -er. slet, voldsom, fornærmelig Behandling.

Mishold, et. ud. pl. lret, Fornærmelse. (Kofsgaards Drdb.)

Misholden, adj. pl. misholdne. 1. fornærmet, som er slet lret. (Kofsg. Drdb.) 2. jom et er tient med, et kan bestaae v. noget. At være m. med en Contract; mods. velholden ell. velholden. (s. brostholden.)

Mishug, et. pl. d. f. 1. et Hug, som ikke rammer. 2. et S. som steer af Bannvare. (B. S. D.)

Miskiende, v. a. 2. have urigtig Mening om en Person, især om hans moralske Charakter, Denfiger og Forhold. At m. eens rebellige Denfigt. At m. en Ven. — Miskiendelse, en. pl. -r. det, at miskiende en; og Elstauden, at være miskiendt. — Miskiender, en. pl. -e. den, som miskiender en anden. "Daabet viser den miskiendte hans Miskienderes Anger, og den Ret, der vil vederfares ham." Rahbet.

Miskieng, en. sturrende, uharmonisk, f. Dret uehagelig Klang; Mistlyd.

Misklingende, adj. v. som klinger ilde, uharmonisk. m. Loner.

Mistmæss, et. ud. pl. et Ord, som i dagl. T. br. til at betegne en uordentlig, forvirret Blanding, en Blanding af Ting, der slet ikke høre sammen.

Mistund, en. [S. Miskunn.] d. s. f. Mistundhed, der er mere brugelig.

Mistundelig, adj. som ei regner strengt m. andres Brede, barmhjertig, naabig.

Mistunde sig, v. rec. 2. [S. miskunna: af mis og kunna, i Bemærkelsen: til regne, bestynde, give Stald.] have Mobs ynt med, ikke være streng imod, forbarme sig. At m. sig over een.

Mistundhed, en. ud. pl. Medynk, Forsværmelse. At have M. med, gjøre, bevise Mistundhed imod een. (dette og de beslægtede Ord foretømme selden, uden i Bibels. overs. og gudelige Skrifter.)

Mislede, v. a. 1. lede p. uret Vel, vilds lede. (Mistbrigh.) "Med Sværmerfakel at mislede Folket." Tharrup. "3 Fald Mennesket v. denne Lærdom blev misledet i sit moralske Domsomme." Birkner. — Misledning, en. pl. -er.

Mislig, adj. [det A. S. mislic og J. mislikr. er: ulig, forskjellig.] 1. uvist, betænkelig, dovellig. En m. Forsætning. Et misligt (ufrugtbart) Aar. Et misligt Foretagende. mislige Omstændigheder. 2. urigtig, fejlagtig. — Mislighed, en. mislig Forsætning; urigtighed, Feiltagelse. Mislighed i Regnskab.

Mislyd, en. En uehagelig, uharmonisk, sturrende Lyd; Mistklang. (Moth.) "Mislyd rundt bedøve mig." S. Staffeldt. Mislydende, adj. v. misflingende. (D. S. D.)

Mislykke, en. Ulykke, Baneheld. (Moth.) "Et rørende Exempel v. slige Forhaabnings Mislykke." Rahbet.

Mislykkes, v. dep. faae et uheldigt Udsald, ikke falde ud efter Ønske, lykkes ilde. Hans Anslag mislykkes. "At vore tiarreste Forhaabninger ikke opfyldes, vore bedst anlagte Planer mislykkes." Rahbet. Et mislykket Forsøg. "Mislykket Dndstabs avler Stam og Nag." Lode.

Mislon, en. ud. pl. Løn, som ikke svarer t. Fortienesten, slet Løn. (Rahbet.)

Mislonne, v. a. 1. give slet Løn; Lønne m. Uafnemmelighed. mislønnet Dyd; Fortieneste. (Rahbet.) "Et mislønnes din Iver." Berr.

Mismod, et. ud. pl. nedslaaet Mod, Forfagthed, Modløshed. "Mit Mismod quæler Sands og Siel." Ewald.

Mismodig, adj. nedslaaet i Sindet, modløs, forsagt, ilde til Mode. At være m. over noget. — Mismodighed, en. ud. pl. Elstauden, at være mismodig.

Mismale, v. n. 1. fortælle sig. Moth. (forælbet.)

Mismærke, et. pl. -r. urigtigt, suffende Mærte. At tage M. paa noget. (B. S. D.)

Mismærke, v. a. 1. mærte urigtigen, give et galt Mærte. (Moth. Forordn. af 1698.)

Misnoie, et. ud. pl. Misforanstaltelse, u-

tilfredsbed. (Rahbet. Scrg.) "Misnoie med den Tærvælgthed, som tung Røddendisbed forektræ." Duffen.

Misnoiet, adj. v. utilfreds, misfornøiet. (D. Guldberg.) "Sngen — gif misnoiet hiem t. sin Vøllg." Yam. — v. dep. at misnoies m. noget, være utilfreds; ikke fornøiet m. forekommer i Røstgaard's Ordb.

Mispel, en. pl. Mispeler. den spiselige Frugt af Mispeltræet. *Mespilus germanica*.

Mispriis, en. alt f. ringe, alt f. lav Pris. At være i M. bringe noget i M.

Misprøise, v. a. 2. dable, ikke give noget godt Lov. (Roth.)

Misregne, v. n. 1. (har.) regne urigtigen, glære en feil Regning. (s. forregne fig.) — Misregning, en. pl.-er. Feiltagelse i Regning, Feilregning. Misregning er ingen Betaling.

Misse, v. n. 1. (har.) blinke ell. gylppe m. Dinene. At m. med Dinene. Missefende Dine.

Mission, en. pl.-er. Udsending af Bærrer t. at forkynde og udbrede Christendommen; og Foreningen af de Personer, hertil bruges. Den danske M. i Ostindien. — Detas: Missionescollegium, et. Missionsvesen, et. m. fl.

Misfæbning, s. Danfæbning, Misfæbning.

Mistag, et. pl. d. s. Feilgreb, Feiltagelse. Mistænke, en. pl.-er. en v. grundet ell. ugrundet Formodning opstaaet Mening om andres onde, ulovlige Hensigter ell. Hæderlinget. At fatte M. til een. Hans Bortreise vakte M. At bringe een i M. Der kan ingen Mistænke falde paa ham, da han et var tilfede. (s. mistænke.)

Mistbænk, en. pl.-e. en m. Støbtning forsynet Drivebænk t. Uter og Blomster. [Et fordervet og halvtødt Drv (Mistbænk e. t.) Rettere Drivebænk ell. Drivebænk.]

Miste, v. a. 1. [S. missa. Sv. mista. part. mist for: mistet, hos Almuen og i d. Tale; ligesom i ældre Skrifter, i D. Bib. og Gøld. P. Paars.] stilles ved, bliv af med, tabe. Han mistede Alt hvad han eiede v. Branden. "Jorden mister af sin Frugtbarhed." Guldberg. At m. sin Forstand. (miste dr. egentl. kun om uforstødt Tab v. Hændelse; tabe om et Forlids, der ganske ell. tilbeds skydes egen Forsælse.) "Man mister alt det, som man ikke beholder; man taber det, som man ikke kunde beholde" (neml. fordi man ikke vogter det.) Sporon. 2. undvære, være foruden. Man kan let miste det, man aldrig har havt. (i et gl. Drvprog: Deu græder et f. Guld, som et Guld aatte.) Den mister et, som søkk faær. Jan har intet at m. (om den Stærrige.) 3. Bemærkelsen: at raamme, faae, hugge feil, er foreldet.

— mistelig, adj. som kan mistes. (s. umistelig.)

Mistel, en. pl.-er. [S. Mistel.] en Snyltebusk, der voree p. Barken af adskillige Træer. *Viscum album*. Wintergront. Mistillid, en. ud. pl. Mangel p. Tillid. At have M. til een, sætte Mistillid til hans Redelighed.

Mistolke, v. a. 1. fortolke urigtigen, udlægge t. det værste. At m. eens Ord. — Mistolkning, en. pl.-er.

Mistrin, et. Feiltrin. At giøre et Mistrin. (Roth.)

Mistro, en. ud. pl. Mangel p. Tillid; Mistillid. M. til Forsynet, t. Regleringen. At vække Mistro hos een.

Mistroe, v. a. 1. ikke have Tillid, Tillid til, sætte Mistroe t. — At m. een, mistroe eens Ord. "Dorfor mistroe J en trofast Ven?" Rahbet. "Det er en Fordom — som jeg selv vil mistroe saa længe, indtil jeg bliver overtødet om dens Rigtighed." Bagg.

Mistroisk, adj. tilføielig t. at mistroe; mistærntsom. (Mistroiskhed, en. D. S. D.)

Mistræde, v. n. 3. har. (s. træde.) giøre et Feiltrin. (Roth.)

Mistræst, en. ud. pl. 1. slet Træst. At give een M. (Roth.) 2. Mistillid. At have M. til een. (P. Clausen.) 3. haabløs Tilstand, Trøstløshed. (B. S. D.)

— mistrøst, adj. utillgængelig f. Trøst, modløs, forsagt, utrøstelig. "Da blev Folkets Hjerte mistrøstigt." Jøso, 7. 5. Mistrøstighed, en. ud. pl. d. s. f. Mistrøst, 1. (A. Bebel.)

Mistrøste, v. a. 1. give slet Trøst, giøre een modløs. — Mistrøstning, en. det, at mistrøste.

Mistvølv, en. pl. d. s. ond ell. skadelig Tvølv. At falde i Mistvølv.

Mistvølv, v. n. 1. (har.) nære Mistvølv, opgave Haab og Tillid. At mistvølv om Forsynets Styrelse.

Mistvødv, v. a. 1. giøre en falsk Udtødvning paa, udlægge en andens Tale, Hæderling ell. Mening urigtigt ell. til hans Stæde. At m. eens Ord, Hensigter. — Mistvødvning, en. pl.-er.

Mistrykke, et. ud. pl. [S. mispyckia.] Utilfredsbed, Misfornøielse m. noget. At tage noget t. Mistrykke. (Golding.)

Mistrykke, v. n. 1. (har.) tuffes ilde om, fortryde paa. At mistrykke om, paa noget. (Røstg. Ordb.)

Mistækkes, v. dep. ikke behage, mishaage. Det mistækkes ham meget. (Roth.)

Mistælle, v. a. (s. tælle.) at tælle feil. (Ambergs Ordb.)

Mistælling, en. pl.-er.

Mistænke, v. a. 2. tænke ondt om, have Mistænke til. At m. een for noget. Han er mistænkt f. Deeltagelse i Tyveriet. Jeg har længe havt ham mistænkt derfor. 2.

neutr. have Mistænkte om. (i ældre Skrif-
ter.) "De mistænkte, at der var lagt et
stort Tal Folt." Bedels Særø. = mistæn-
kelig, adj. 1. som giver Ansigelse t. Mis-
tænkte, som man har Grund t. at mistroe.
En m. Person, Sag. 2. d. s. f. mistænt-
som. Gamle Folt ere mistænkelige. — Der-
af: Mistænkelighed, en. ud. pl. — mis-
tænksom, adj. som har en overdreven Til-
sigtelighed t. Mistænkte og Mistillid. "Det
er endt, at omgaaes m. mistænksomme
Ræneiser." Sporon. Mistænksomhed,
en. den Egenkab, at være mistænksom.

Misunde, v. a. 2. fortræde paa, være
utilfreds over at det gaaer andre vel; ikke
være en anden det gode, han besidder. "Hvo
vil ikke misunde os vor Lykke, ell. troe os
orbeide over al Misundelse." Bastholm.
"Misunder du mig det, som du foragter?"
Ewald. Illegentl. om det, man finder værdt
at søge sig, uden dog at misunde andre
det. Jeg misunder ham (v: jeg kunde
søge mig) hans ventlige Voldsig.] — misun-
delig, adj. som ikke under andre deres Vel-
færd, som har en Følelse af Ulyst ved, er
arindsøgt over andres Lykke. At være m.
erest noget. "Naar den Misundelige taler
om sin Glæde over andres Vel." Basth.
(f. avindsøgt, 1.) Misundelse, en. ud.
pl. den Sindstilstand, at misunde andre;
Arind. "Misundelse, (invidia) Gaa t.
at betragte andres Vel m. Fortrydelse, ial-
des Tid (livor) naar Fortrydelsen gaaer t.
Stammelse." P. E. Müller. — Misun-
der, en. pl. — e. den, som misunder andre;
Arindsmand.

Misviiisning, en. pl. — er. urigtig Vils-
ning. br. især om Magnetnaalen, naar den
ei viser lige i Nord. Compassets M. — Et
Staders M. — Deraf: Misviiisnings-
føret, Misviiisningslinie.

Misvært, en. ud. pl. Mangel p. For-
dens Grøde; Afrugtsbarhed p. Sæd og Høst;
Naar. Det er i Aar M. paa Rug, p. Græs.

Misynde, v. a. 1. ikke ynde een, være
ugunstig. (Arreboe. Roth.)

Mit, pron. poss. neutr. f. min.

Mod, en. ud. pl. [3. Mödr. X. S.
Medu, Meodu. Slav. Miod, Honning.]
en Drif af Honning, blandet m. Vand,
som føges sammen og derefter glerer. At
blande (illave) Mod. = Miodblanding,
en. Sierningen, at blande ell. lave Miod.
miodbrun, adj. gulbrun som M.
Miodbager, et. B. til at drifte M. af.
Miodbærme, en. B. der samlet sig af
Miod. Miodsæt, et. Fod, Kar ell. Tønde
t. at have Miod i, ell. som er fult af M.
Miodtønde. Miodhorn, et. Horn, som
først brugtes t. at drifte M. af. Miod-
viiin, en. M. som i Smagen ligner Biiin,
ell. er blandet med Biiin. (Baggejen.)

Mod, adj. (forædret.) 1. (3. mödr.)

træt, modig. "Jeg er ikke træt, og ikke
mod, en siden Hvile den er dog god." (en
gammel Bise.) 2. nedslaaet, bebrøvet.
mod i Hu, mod i Sinde. (3 vore gamle
Biser.) "Jeg blev i Sindet mod." J. S.
Sehested.

Mod, et. ud. pl. [3. Mödr. X. S.
Mod, mode.] 1. Sind; Hu, Hjertelag,
Sindsstemning. (Jvf. Sind, 1.) At være
v. godt M. At være vel, ikke til Mode
(til Sinds.) At være v. fult Mod, v.
sorgfuldt M. Frisk Mod er halv Læring.
Drdspr. Fastigt Mod v: Tilfældighed,
Vredagtighed. (f. hastmodig.) At have
M. paa noget v: have Lyk til dertil, have
stærkt i Sinde. 2. en Sindsstemning, hvort
man er redebon t. at gaae Farer i Møde;
Rædthed, Uforsagthed. (modsat: Feighed,
Forsagthed, Modløshed.) At fatte M.
"Er Lykken god, da sankes Mod." Drdspr.
At tabe Modet, lade Modet falde. Han
tog Mod t. sig, og gif lige t. Kongen.
Han fik nyt Mod, fik Mod igjen. Med
mandigt, uforsagt Mod. (f. Sæltmod,
Mandemod, o. fl.) 3. Vrede, Hidsighed,
Fortørrelse. (3. Mödr.) kun i den Tales-
maade: at kæle sit M. paa een v: tilfreds-
stille sin Vrede. = modfalden, adj. pl.
modfaldne. som har tabt Modet, (2.) neds-
slaaet, forsagt. "At de kunde standse de
Flygtende, og indgøde de Modfaldne nyt
Mod." Bastholm. Modfaldenhed, en.
Modløshed (som oftere br.) — modløs, adj.
[X. S. modleas.] som er uden Mod, har
tabt alt Mod; er ganske forsagt. "Der,
hvor Daaren modløs slager, tidd den Bise
rolig leer." Rahbek. Modløshed, en. ud.
pl. = modig, adj. [X. S. modig.] 1.
som har Mod og Dristighed; uforsagt, stærk,
behjertret, uforfærdet. modig i Faren, m. i
Strid. En m. Beslutning. 2. som søger
sit Mod og sine Kræfter. (f. overmodig.)
At være m. saalænge Lykken er med. En
m. Hest. [3 Talemaaden: at græde sine
modige Tæarer, er det ud. Lyvl et andet
Drd, beslegtet m. mod, bebrøvet.] — Mo-
dighed, en. ud. pl. den Egenkab, at være
modig, at have Mod. (Selvaders.) Han
viste Modighed i Lykken, Forsagthed i U-
lykken. (f. modig, 2.) Hestens Modighed
(ikke Mod.)

Mod, præpos. f. imod. — 3 Sammens-
sætninger (som herefter følge) br. allene mod.
Modanstalt, en. pl. — er. A. som gives
imod Andes Foretagende. At gøre Mod-
anstalter.

Modbefaling, en. pl. — er. En B. som
gives tværtimod en andens, ell. imod en
forhen udgiven Befaling.

Modbessyldning, en. pl. — er. B. som
modfættes en andens Bessyldning, som glæs-
res imod den, der har bekyldt os.

Modbevist, et. pl. — bevist. 1. B.

hvorede man vil gjendrive en andens Besværlig. 2. B. som gives den, der har ubeskræbet og Berkt, og ikke, v. at indfræ det, faaer det tilbage. Jeg havde ikke Besværlig v. Gaanden, da han betalte Penjens, og gav ham derfor et Modbevist.

Modbevægelse, en. pl.-r. B. i en modsat Retning. (S. S. D.)

Modbillede, et. pl.-r. Et B. ell. en billedlig Figur, som er det modsatte af en anden; en Contrast. To assistende Modbilleder. (jvf. Gienbillede.) "Det er i visse Omstændigheder en stor Fornæelse, at træffe sit fultkomne Modbillede." Bagg.

Modbydelig, adj. som byder imod, (s. byde, 7.) som er ubehagelig f. være Sandsset, ell. for vor Attraa og Følelse; som vil føle Væmmelse, ell. en ringere Grad af Afsty for. Al Mad er mig m. En m. Smag, Sæd, Lugt. Et modbydeligt Syn. Hans Væsen er mig modbydeligt. — Modbydelighed, en. ub. pl. den Følelse, som en modbydelig Ting opvækker. At have M. for noget, overvinde sin M. f. en Ting. (jvf. Væmmelse.)

Moder, en. ub. pl. Vind, som ikke er følelig f. den Sættende, Modvind. At have Moder.

Moddrift, en. Drift, som leder Elleværeligheden fra en Gienstand; som bringer os t. at sige ell. undlade noget; Antipathy. (A. Rothe. Nat. Betr. I. 122.)

Mode, et. f. Møde. (jvf. Landemode.)

Mode, en. pl.-r. [Frans.] Skik, indført Brug i Levemaade, Klædebragt, Pynnt m. m. Levestik, Klædestik. At leve, bære, Klæde sig efter Moden. At gaae af M. komme i Moden. (Sneedorf.) Det er efter Moder, p. Moden. (Roth.) Disse hatte ere nu i M., have længe været af Mode. = Modedukke, en. 1. en D. udpyntet efter den nyeste Mode. 2. et Fruentimmer, der sætter en Værd i altid at være pyntet efter den nyeste M. (Grundtvig.) Modefarve, en. F. som især er i M. til Klæder og Pynnt. Modegjæk, en. Een, som gjør sig latterlig v. sin overdrevene Gigen efter at følge Moden; en Modenaar. Modehandler og Modehandlerske, en. En Mand ell. et Fruentimmer, som handler m. Pynnt (Modenaar.) Pynnthandlerske. Modenaar, en. Modegjæk. (Sneedorf.) Modesjyge, en. S. ell. overdreven Gigen efter noget, som er i Mode. — og fl. a. Sammens.

Model, en. pl.-ler. [Fr. modele.] en Gienstand, som efterlignes, et Mønster, hvorefter noget udarbejdes. M. til en Rulle, t. en Tærskemaskine. At arbejde, tegne, male efter en M. En levende Model. = Deras: Modelkammer, et. Sted, hvor Modeller glemmes. Modelstole, en. 1. Bærelse, hvor der tegnes efter en levende Model. 2. den Klasse af Kærlinge v. et

Konst-Academie, som der tegne. Modeltegnning, en. T. efter Modeller, især levende. (Deras ogsaa: modeller, v. a. danne en Model, især t. et Bælt af Billedhuggerkonsten.)

Moden, adj. pl. modne. [Sv. mogen.] Hos ældre Føds. og i Bibellovers. skrives det ofte mod ell. moed, som endnu høres hos Almuen.] 1. egentl. om Frugt og Sæd i som ikke vorell. tillæger mere; som har naaet sin fulde Størrelse og Godhed. Rugen er moden. Et modent Vælc. Modne Druer. 2. fig. som har naaet sin Fuldkommenhed, som er ret stikket t. at opfulde sin Bestemmelse. En m. Alder. m. til Vægtstand. En m. Forstand, Dømmekraft. — Modenhed, en. ub. pl. Bestaaelse, at være moden; saavel egentl. som figurl. Frukternes M. — At opnaae M. "At bringe Menneskets Kræfter til M." — "Disse have behævet lang Tid f. at komme t. den Modenhed, som hine tidligere have opnaaet." Sneedorf.

Moder, en. pl. Moder. [L. Modir. A. S. og N. S. Moder.] en Kvinde, som har født et Barn, i hendes Forhold t. dette Barn. At blive M. Hun er M. til otte levende Børn. At være een i Moders Sted. — egentl. om Dyr: Kammet, Føllet er endnu hos Moderen. 2. figurl. a) et Fruentimmer, som er i Moders Sted. Deras: Huusmoder, Plelemoder, Stivmoder, Svigermoder, o. fl. (Deras Moder: o. Huusmoder, Konen i Huset — sige Tjenestefolk v. Landet, ja Bonden selv om sin Kone. jvf. Madmoder, og Ordproget: Den er Moder, som Mad giver.) b) i Altsale: et aldrede Fruentimmer af ringere Stand. c) I høiere Stil og hos Digtere hyppigt om Fædrelandet. "Thi Fædrelandet var jo deres sælles Moder." Storm. "Danmark er min anden Moder; skal jeg meert min Moder see?" Whlenschl. d) en Gienstand, som er Grund og Anledning t. andres Livværelse. "Rivets Kilde, Stædens Moder taarner sig, det søblaae Hav." Whlenschl. Subst. er alle Døders M. "Tungsindeghed, der ikke sielben er Moder til fortvivlede Foretagender." Bagg. M. Klim. (Deras ogsaa endel Sammenfættninger, hvor Moder bemærker den oprindelige Ting ell. Fødsætning, hvorfra andre lignende ere udgaaede ell. have deres Udspring; f. S. Moderkube, Modersland, Modersfælskab, Modersprog, Modersfæde, Moderkat, Modersværm, o. fl. som nedenfor anføres.) = A. Modersværm, en. Modersbryst, et. en Moders Barm, Bryst. Modersbud, et. en Moders Befaling. (Baggerfen.) Modersværm, en. fig. og poet. frembringende Kraft. "Maturens Modersværm." C. Colbiotner. Modergreen, en. i Pæntkonsten: en So-

vedgæen p. et Frugttræ, hvoraf mindre udspringe. **Moderhierte**, et. fig. en Moders Lmhed, Følelse f. hendes Børn. **Moderkald**, et. Moderens Kald, Bestemmelse; at opfostre, opdrage sit Barn. "Det teie Moderkald opfyldes bedst m. viligt hierte." J. Smidth. **Moderkirke**, en. hiertelig Samfund, hvorfra andre lignende høre deres Udspring. **Moderkorn**, et. en Segdem hos Rugen; Brandar. (dannet af d. L. Mutterkorn.) **Moderlaud**, et. Et Land, m. Hensyn t. de derfra udspringende, andensteds bosatte Indbyggere, ell. til dets Colonier. Nord-Amerikas Krig m. **Moderlandet**. **Moderlyd**, et. En Gud, hvis Saltdele alle ere frafaldne v. Kryssifikation. **Moderlyst**, en. En Moders Lyst, Glæde af sit Barn. **moderløs**, adj. (m er uden Moder, hat mistet sin M. **Modermelk**, en. M. hos den Kvinde, som giver Die. fig. At indsjue noget m. **Modermelken**. **Modermoed**, et. Drab, som en begaer p. sin Moder. Deraf: **Modermoeder**, en. — **Modermærke**, et. med sit M. raa et Menneskes Legeme. (B. S. L.) **Moderomhu**, en. En Moders D. for sine Børn. (Køstet.) **Moderpligt**, en. En Moders Pligt imod sit Barn. **Moderstod**, et. en Moders S. (ofte figur.) "Straalende frembrød hver Sol af Mattens **Moderstod**." Thaarup. **Moderstrog**, et. S. hvoraf et ell. flere andre ere udspringende. m. Hensyn t. disse. **Moderstade**, et. Bistade, hvorfra de unge Sværme udgaae. **Moderstamme**, en. En Træstamme, m. Hensyn t. en Dvst, Afstæget af Stamme, ell. til Poreqvisten, der indpodes i Stammen. (Fleischer.) **Moderstarm**, en. En Bistarm, m. Hensyn t. den ell. de nye Sværme, som den i et Aar afgiver. **Moderstald**, en. kaldes af Mogle den bedste Uld, som kaldes p. Kaaret. (Nyt Phos. Bibl. V. 169.) **Moderomhed**, en. En Moders D. for sit Barn. — B. **Moderbarn**, et. **Moderstiel**, en. br. i dagl. L. (for det sidste;) for: et Menneske i Talemaaden: der er ikke en M. hos hende, kommer ikke en M. til ham, er ikke en M. hjemme. — **Moderliv**, ud. Art. Børnet i M. (det væste Barn.) — **Moderomaal**, et. Sprog, som tales af eens Forældre, ell. i det Land, hvor man er født og opdragen. (L. Nutt er sprach t.) Føstfælligt fra **Moderstrog**. = **moderlig**, adj. [A. S. moderic.] som hører til, er egen f. en Moder. m. Aarsighed, Omhu. "Dun var til sin, men moderlig vndig." Baggelsen. 2. **Moder**, en. ud. pl. altid m. best. Art. ell. uden Art. [e. m. matrix; uteris.] det Indvold hos Kvinder (skildnere om fosterskerende Dyr. f. Dyr.) hvortil Fosteret udsendes; og næres indtil Fødselen; Fostersker; Frugtmoder. = **Modermaer**, en.

Blobaare i Moderen, **Moderbaand**, et. Et af de 4 Baand, (Egamentet) som forbinde Moderen m. omliggende Dele. **Moderstod**, et. F. af **Modermundten**. **Modergrund**, en. den øverste, bredeste Deel af Moderen. **Moderhals**, en. den smaaeste, **Modersteden** nærmeste Deel af Moderen. **Moderhøste**, en. ud. pl. En m. **Moderunge** forenet tør S. **Moderstuge**, en. d. f. f. **Uterbyrd**. **Moderkrampe**, en. Krampagtig Sammentrækning af Moderen; hyskerigt Krampe. **Moderkrands**, en. et Redskab, som i medicinsk Hensigt indføres i **Modersteden**. Pessarum. **Modermund**, en. **Moderens** Nabning. **Orificium uteri**. **Moderplaster**, et. P. som bruges imod **Moderstuge**. **Moderstede**, en. **Vagina uteri**. **Moderstot**, **Moderstuge**, en. Naavn, som gives adskillige Engdomstilfælde, hvilkte, tilveels urigtigen, tilskrives **Moderens** smagelige Tilstand. **Moderstheil**, et. Et chirurgisk Redskab, som br. i haarde Fødsler. **Speculum matricis**. **Moderudfald**, et. en Engdom, hvorend **Moderen** synter ned i **Modersteden**. **Prolapsus uteri**. **Moderstog**, et. den Væbste, det omgiver Fosteret i **Moderen**. **Liquor amnii**. — med fl. a. **Modsfalden**, adj. f. under **Mod**.

Modgang, en. ud. pl. **Stiebne**, som gaar os imod, uheldigt Udfald af vore Bestrebelse, uheldig Etiebne (modf. **Medgang**.) At have megen M. Ikke enhver M. er en Ulfte. "Modgang falde vi alt det, som møder os imod vort Dyrte og vor Hensigt." Sporon. = **Modgangsdag**, en. pl.-e. D. paa hvilken man har M. uheldig Dag. (Køstet.) **Modgangstemp**, en. K. imod Uheld, Bestrebelse for at udholde **Modgang** m. ubølet Sind. (Baggelsen.) **Modgangstid**, et. uforkællig Dandelse. "At dobbelt man hvert **Modgangstid** bestæder." Baggelsen. **Modgangstid**, en. uheldig Tid; Uheldstid. (B. S. D.)

Modgiæld, en. ud. pl. det, som Etiebneren har tilgode hos Giældneren. (Creditor.) og som han faar denne i **Modretning**. (Retregards d. Priv. Ret. §. 682.)

Modgift, en. Lægemiddel ell. Forebyggingsmiddel imod Gift.

Modgrund, en. pl.-e. G. der modsætes en anden, anføres imod en anden Grund. At høre Grunde og **Modgrunde**, **Modig**, modløs, f. under **Mod**.

Modhold, et. ud. pl. noget, som holder imod, staaer imod; ell. det, at holde imod. **Modkamp**, en. Kamp, hvori man sætter sig imod en fiendtlig Magt. (pleonastisk Udtryk. Baggelsen.)

Modklage, en. pl.-e. K. som indgives imod en andens Klage (Contra-Klage.) Deraf: **Modklager**, in. (B. S. D.)

Modkraft, en. K. som viker imod, ell. ophæver en anden, (L. Kraft.) At betragte

Kraft og Modkraft. "At modkætte enhver Kraft, som vil forstærke denne Tilstand, en tilstrækkelig Modkraft." A. Ørsted.

Modlag, et. pl. d. f. det, som lægges ell. anbringes p. et Sted, f. at holde imod Tryk, virke imod en Kraft. (3. Kraft.) **Deraf:** Modlagsmuur, en. der tjener t. Stætte for en anden Muur. (Contrefort. Kraft.)

Modlist, en. ub. pl. List, der sættes imod en anden. (B. S. D.)

Modne, v. a. 1. [[. adj. moden.] bringe t. Modenhed, gjøre moden. Solen modner Druerne.

Modnes, v. dep. modnedes. komme t. Modenhed, blive moden. Søden modnedes tidligt i Aar. — **Modning**, en. det, at noget modnes. **Deraf:** Modningstid, en. (Duffen.)

Modpart, en. den, som har Tvist, Uenighed m. en anden; **Vehepart**, Modstander.

Modparti, et. Samfund, Forbund af flere, der holde sammen i Uenighed ell. Strid mod et andet Parti, m. Hensyn t. dette. Han er af Modpartiet. Vi have et stærkt Modparti.

Modpave, en. pl. -r. P. som er valgt imod en anden Pave.

Modregning, en. Regning p. det, som en Skulder paastaar at have tilgode hos Creditør, og hvormed han, ganske ell. tilbeels, vil opvæle dennes Forbring. (compensatio.) "Alene teen og klar Gield kan komme i Modregning med teen klar Gield." Nørregaard.

Modsagn, et. pl. d. f. det, som siges imod et andet, imod en andens Udsagn; **Modsigelse**.

Modside, en. den Side, der er modsat, er lige over f. en anden. — **modsidig**, adj. som er paa, som hører til den modsatte Side. **Sæns modsidige** Bred.

Modsig, v. a. 3. (f. sig.) sig det, som strider imod en andens Utræng, paastaar det Modsatte, ytre en modsat Mening, give en anden Uret. At m. een m. Østlig- hed. Han liden ikke at blive modsigt. **modsigende** Sætninger (som ophæve hinanden.) = **Modsigelse**, en. pl. -r. 1. Sætningen at modsig; **Modsagn**. Han trøster og bliver ubehagelig v. sine uopførte **Modsigelser**. Det er uden M. (upstridigen) det bedste, han har skrevet. 2. Bestaffens heden v. to Gjenstande, Sætninger, Udsagn, at de ophæve hinanden, ei kunne begge tænkes tillige. "De gjøre sig stridige i Modsigelse mod deres egen Willie." Birtner. — **Modsigelsesaaend**, en. stærk Ulikslighed t. at modsig. (B. S. D.)

Modfol, en. Sygdom, hvorefter Legets mæts Kræfter udværes, og den Syge ikke trives af nogen Næring. Cachexia. **Gole ding**. **Woth.** "Modfol trøfter mig — jeg

er en Stogge Mig, som spinder aabenbar." J. S. Schesteb.

Modstaae, v. a. 3. (f. staae.) virke imod, bestrebe sig for, at noget ikke virker ell. freer, søge at hindre; gjøre Modstand. (staae imod br. vel i samme Bemærkelse; men da helst absol. ell. efter Objectet, i Enden af Sætningen. En saadan Magt er ikke let at staae imod.) a) om den physiske Kraft. At m. Kulden. De nævde Metaller m. ikke Luftens Virkninger. b) om den aandelige Kraft. At m. Dvermagten. m. Fristelser, Forskæller. (I den egentl. Bem. af v. at staae: en modstaaende Vinstel: den B. i en Triangel, der staaer lige over f. en vis given Side.) = **Modstand**, en. ub. pl. physiske ell. aandelig Virken imod en anden vtskende Kraft; **Modfættelse**, **Modværge**. (jvf. **Sindring**.) **Luftens Modstand**. At betegne **Murens M.** mod **Tryk**. At overvælde en M. **Hans Forslag fandt M.** At gjøre Fienden tapper **Modstand**. Han overgav sig uden M. — **Modstandssevne**, **Modstandskraft**, en. T. til at staae imod, gjøre Modstand, t. at modvirke en Kraft. = **Modstander**, en. pl. -e. den, som gjør Modstand, sætter sig imod noget; som er uenig, i Strid m. en anden i sit Forhold t. denne. "Mine Fiender og Modstandere ere mange." Pl. 119. **Hans Plan** har fundet mange **Modstandere**. At forsige sig m. sin M. Han har en mægtig M. — ("Hendes Modstanderinde optræde hende." I. Sam. 1. 6. **Modstander**, en. **Woth.**) = **modstandig**, adj. som er imod, sætter sig imod noget. (P. Clausen. T. **Roth.**)

Modstemme, en. pl. -r. St. som gives imod en Sag, et Forslag. (f. **Medstemme**.)

Modstrid, en. Stridningen at stride imod, at sætte sig imod af al Magt. (**Bastholm**.)

Modstride, v. a. 3. (f. stride.) Sætte sig imod af al Kraft, kæmpe imod; bekæmpe. "Jkke som om Tante og Følelse modstræde eller ophævede hinanden." **Daggensen**. (modstrides. **Whlenschl.**) **modstridende** (stridige, stridende) **Begreber**. "Den er saa aldeles den sunde Fornuft **modstridende**." **Dagg.** "Den klare Fornemmelse, at vi ikke kunne samle det **Modstridende** i et Begreb." **Wynster**.

Modstridig, adj. som ei kan forenes; stridig, stridende. **Modstridige** **Begreber**. (**Snerdorf**.) (jvf. **gjenstridig**.) — **Modstridighed**, en. den **Egenskab**, at være **modstridig**, **modsigende**. (**Woth.**)

Modstræbe, v. a. 2. stræbe imod, søge at virke imod. At m. en Andens **Planer**. (B. S. D.) "Alsaa er det **Unde** det, som **modstræber** alt dette." **Wynster**. **Deraf:** **Modstræben**, en. ub. pl. "En **gjenbidig Modstræben** hos **Nationerne**." **Duffen**.

Modstrøm, en. pl.-me. Strøm i Havet, hvis Løb er tværtimod en andens.

Modstød, et. pl. d. f. Stød, som stæer imod et andet, for at afværge et andet.

Modsat, et. noget, som modsættes; Modsetning, Contrast. (Zhlenschl.)

Modsatte, v. a. 3. (f. sætte.) 1. anvende en Kraft imod en anden (sætte imod.) "Den Modstand, han frivillig modsætter Raadens Kraft." Baskholm. 2. at m. sig, sege at hindre, gjøre Indsigelse, ei ville lide. At m. sig et Forslag, en Befaling. 3. forbinde, sammenstille ulige, stridige Gienstande. Vi kunne m. denne Skilbring i anden, ganske forskjellig. (modsat. Sagen fik et modsat Udfald o: et andet, end det ventede. "Det Sandes modsatte Billede."

Chr. 9. 24. Løst er det Modsatte af Dyd. contrarium. Jeg troer just det Modsatte.) = Modsetning, en. 1. d. f. f. Modsetelse. "At bringe Menneskets Sandselighed i Modsetning med sig selv." P. C. Müller. 2. det, som modsættes; Modset, Contrast. 3. en Sætning, der udtrykker det Modsatte af en anden. (Antithese). — Modsetelse, en. Handlingen at modsatte eller at modsætte sig.

Modtage, v. a. 3. (f. tage.) tage noget t. sig, som gives, overantvordes; tage imod. Jeg modtog hans Brev i gaar. At m. noget af eens egen Haand. 2. give Tilgang, behandle den, som kommer, p. en god ell. slet Maade. Hun vil ingen Besøg m. At m. een vel, lide. Han blev modtaget m. stor Høflighed. 3. ikke afslaae ell. forstaae; antage. At m. et Tilbud, en Indbydelse. = Modtagelse, en. 1. Gienningen at modtage. (1. og 3.). 2. den Tilstand, at blive modtaget. At finde en venlig, behagelig M. — Modtager, en. den, som modtager noget; (i Modsetn. t. Giveren, Afsenderen.) — modtagelig, adj. som kan modtages, som ei er at forstaae; antagelig. Modtagelighed, en. ud. pl. 1. den Bekaffenhed, at være modtagelig, at kunne modtages. 2. Hos nogle Myere: Evne t. at modtage, Modtagelsesevne; Receptivitet. (Rillsbrigh.)

Modtryk, et. pl. d. f. Tryk, hvorved en Modstand stæer; Tryk af en modvirkende Kraft. (3. Kraft.)

Modveie, v. a. 1. egenl. sætte en Modsvægt imod. Naar begge Svægtstaaale modvæie hinanden. At modveie en Virkning. (Duffen.) 2. fig. opveie, erstatte. "Tilsværet i Skoven modveier det borttagne." Duffen.

Modvendt, adj. v. vendt imod en anden Ting.

Modvidne, et. pl.-r. et Vidne, der modsværet et andet Vidnes Udsagn. At svære Modvidner. (Roth.)

Modvillie, en. ud. pl. Gienstridighed,

Uvillighed. "Stæer det flere af Modvillie og Foragt." (D. Lov.) — Modvillig, adj. gienstridig, uvillig, forfærdet t. noget. (jvf. sivo, trodsig.) Deraf: Modvillighed, en. ud. pl.

Modvirk, en. ud. pl. d. f. f. Modvær.

Modvirke, v. a. 1. sætte en Virkning imod en anden, hindre noget v. en virkende Kraft. Han modvirkede dette Anslag mere v. Klogskab, end v. Magt. modvirkende Kræfter. — Modvirkning, en. W. som er modsat, som hindrer en anden.

Modvægt, en. 1. den W. ell. Længde, der anvendes, f. at veie en anden op, ell. holde den i Ligevægt. 2. fig. en Kraft ell. Virkning i Staten, hvorved en anden opheves. Stolthed er ofte en Modvægt imod Smiger.

Modværge, et. Modstand, Forsvar, især m. Naaben og Værgen, imod et Angreb. At gribe, at sætte sig til M. At giøre M. (W. S. D.) Et tappert Modværge.

Modværn, et. ubvortes Middel, som anvendes t. Værn, Beskyttelse. "Det Modværn, man i Sluser bygger imod Vandet." 3. Kraft.

Mon, adv. [3. mun.] udtrykker et Spørgsmaal, især i Forbindelse m. Uvisshed ell. Tvivl. Mon han har husket, hvad jeg bad om? Mon hun endnu skulde være i Live? Hvorledes mon han lever? Hvor mon han opholder sig? (Oprindeligen er dette adv. det samme Ord som v. mon ell. monne, anvendt v. en spørgende Maade.)

Mon, et. pl. d. f. [3. Munr.] Ting, som man besidder; Gienbom, Vofstab. (forælsbet.) Deraf: Piemon, Blademon. (At have Monnet for o: Fortrinnet: en forælsbet Talemaade. "Hvor Penge har Monnet sin (!) Væv og Ero." Ringo.)

Monark, en. pl.-er. [Lat. monarcha.] En uafhængig, især uindskrænket Første; Eneherjer, Enevoldsherre. Dog br. det især kun om Kæiser og Konger; om end deres Magt er indskrænket. — monarkisk, adj. som hører t. en Monark. monarkisk Regteringsform.

Monarchie, et. 1. den Regteringsform, i hvilken den høieste Magt i Staten er i en enestels Haand; (t. Forskiel fra Aristokratie og Demokratie.) Enevælde, Enevoldsregtering. 2. en Stat, som behæjtes af en Monark.

Monne, forfærdet mon. [3sl. impf. mundi, af muna.] et ufuldstændigt Gielpeverb. der forbindes m. et andet Verbum t. infin. og tiener da (omrent som do i det Engelske) t. at udtrykke, saa vel den nærværende Tidsform, som (i Fortælling) den forbigangne. "Dg seer hvordan det monne lade." Thaarup. "Enhver af syen monterste." Zhlenschl. — "Da monne Solen balle (dalede)." — "Vi monne rundt om

Den gaar (glt.) Samme. (3 Prosa br. det fælden; og Andendelsen i den jævner. Stilil giver ofte et flipt, trængende Udtryk. Moth tillægger kun Almuen Brugen af dette Ord.)

Monosopol, et. f. Lueret.

Monument, et. pl. - er. (Lat.) Mindesmærke, Minde.

Mops, en. pl. - er. et Slags smaa Hunde af guulvaden Farve, med kort, affumpet, sort Snude. — Mopsabe, en. pl. - r. et Slags Aker i Sydamerica. Scimia scimrea. Mopsansigt, et. A. der har Lighed m. Mopsens Povd. Mopsnæse, en. N. der ligner Mopsens Snude; Bratnæse. = mopset, adj. vranten, fouxtrædelig, suur. (b. Tale.)

1. Mor, en. (langt o) pl. - er. [T. M o h r. af det Lat. Maurus.] 1. en Indbøger af det nordlige Afrika ell. Mauritanien. Disse kaldes nu i Alm. Maurer. 2. en Reger (i ældre Dants: Blaamand.) Deras: Morland, et. den Deel af Afrika, som beboes af Morer; Negerlandene; Ethioptien.

2. Mør, et. [fr. moirer. at vatre.] et Slags tykt, som oftest vatret Silkestof. Sultmor, Sølvmor.

3. Mør, en. ud. pl. [T. og G. Moor.] Mosjørd, Sumpjørd; Moseland. (Hælden.) "Under sorten Mor." K. W. Deras: Morseng, Morgrund, Morjørd. (3 Tjalland og saa om den Jord, orpe p. Heben, der giver den mest brændbare Hvedetvæ ell. Morsetvæ.)

Morads, et. pl. - er. [af 3. Mor. T. Mora [t.]. En] sunpet Egn; en Mose, Sump. (f. Myr.)

Moral, en. [af d. Lat. Abj. moralis.] Sædelære, Pligt lære; it. en moralist Sætning. — Moralkov, en. Lov f. Menneftets frie Handlinger, grundet p. Samvittighedsens Bud og Fornuftens Erkendelse af almindelig Sædeligheds Pligter. Morals princip, et. Moralsen, ell. et Moralsystems heleste Grundfætning. Moralsystem, et. videnskabelig Udvikling af Sædelæren. = moralisere, v. n. forebrage moraliste Forfatter; læse t. Altide. At m. for een. (b. Tale.) — Moralist, en. den, som moraliserer f. andre. (Bettel.) — Moralitet, en. ud. pl. Forhold t. Moralkoven; Dverrensstemmelse m. Moraliteten; Sædelighed, Retfæftighed. — moralsk, adj. 1. som hæver til, er grundet i ell. staaer i Forbindelse m. Moralen. moralsk Regster, Grundfætninger. Den moralske Frihed. moralske Handlinger o: Handlinger af et frit Væsen. moralsk Aarsag (f. G. til en Forebrødselse) den, som fremkalder eens Reslutning t. en Handling (mof. fysisk Aarsag.) moralsk Tvang, som betager den Handlende sin Frihed. moralsk Visshed o: den, som grundet sig p. en fornøftig Ind-

voertes Overbevisning, uden derfor at være fuldkommen ell. aldeles afgjort. 2. overensstemmende m. Moralens Forfatter; sædelig. Et m. Lovet. En god m. Dvs fæstet. (mof. umoralf.) 3. en moralsk Person o: (i Lovsproget) et Samfund, en Forning af flere, der tænkes, som en Person; i Modsætt. t. en fysisk, virkelig Person, (et menneftelig Individuum.)

Morbrotter, en. pl. Morbrødre. (Rødbrotter.) en Moders Brøder, i Forholdet til hans Søsterbrøder.

Morbær, et. pl. d. f. [Lat. morus.] Frugten af Morbærtræet. (Morus nigra.) 3 Sammensætninger (ligesom andre lignende Ord) saavel om Træets Dele, som om det, der tages af Bærrene. f. G. Morbærblad, Morbærfaft, Morbærvin, o. fl.

Mord, et. pl. d. f. [3. Sv. og T. Mord.] forsætlig Manddrab, et Drab, som stæer m. Overlag. At begaae et M. Itte ethvert Drab er et Mord (f. G. Drab af Vaade, af Rødværg.) Jvf. myrde. = mordbegierlig, adj. begierlig efter at myrde, blodgierlig. Mordbrand, en. den Stiering, m. Forsæt og hemmelig at sætte Ild p. en Andens Huus og Bolig ell. Skov, tilføies t. D. Sv. VI. 19. 1.)

Mordbrand, en. den, som begaaer Mordbrand. (Egledes: Mordbranderske, en.) Mordsdolk, en. D. hvoraf en Morder betiener sig; Morderdolk. (Moth.) Mordgevær, f. Mordvaaben. mordgierlig, adj. som har Mordlyst, finder Behag i at drabe; blodgierlig. "Da blev han saa mordgierlig, at han hærten sparede unge eller gamle."

"A. Bedel. Mordhøvn, en. f. Mordhøvn. Mordhistorie, en. Fortælling om Mord o. d. Mordffrig, et. giennemtrængende Strig, som af den, der myrdes ell. overfaldes. Mordffud, et. drabende Skud. Mordfflag, et. Et drabende Slag. "Solber jeg ikke tilbage min Arm fra hevnende Mordfflag." Baggelsen. Mordffpyd, et. G. som er bestemt t. Mord, drabende Svnd. "Em Stiebneen rækker ham sit Mordffpyd." Evald. Mordffstaal, et. poet. for: Mordvaaben, drabende Vaaben.

"Mordffstalet foer af den Fafendes Haand." Baggelsen. Mordffsværd, et. drabende Sværd, G. hvormed man draber. "Mordffsværdet blinkte alt." Evald. mordtræt, adj. træt af at myrde ell. drabe. "De mordtrætte Krigere." Grundtvig. Mordvaaben, et. forsigt, drabende Vaaben; W. hvoraf en Morder betiener sig. mordvant, adj. v. d. f. f. myrdevant. "Den mordsvante Flok." (Gram.)

Morder, en. pl. - e. den, som har begaaet et Mord. (f. G. Drabsmand, Manddraber.) En leiet M. Enigmorder (Mandit.) f. Brødermorder, Fædermorder, Kongemorder, Sølvorder, Enigmorder, o. fl.

Morder, en. pl. - e. den, som har begaaet et Mord. (f. G. Drabsmand, Manddraber.) En leiet M. Enigmorder (Mandit.) f. Brødermorder, Fædermorder, Kongemorder, Sølvorder, Enigmorder, o. fl.

Morder, en. pl. - e. den, som har begaaet et Mord. (f. G. Drabsmand, Manddraber.) En leiet M. Enigmorder (Mandit.) f. Brødermorder, Fædermorder, Kongemorder, Sølvorder, Enigmorder, o. fl.

(Om et Fruentimmer: Morderffe, en.) = Morderdoff, en. d. f. f. Morddoff. Morderengel, en. E. som er ubendt f. at thielstaae. (Baggesen.) Mordergrube, en. usæderjordigt Pule, hvor Morder, Etimand have deres Tilhold. (Morderfule. Moth.) Morderhaand, en. fig. en Morders Gierning. At dse for M. — Morderkniw, en. Kniv, hvoraaf en Morder betiener sig; Morderdoff. "Nu staae i Fare for at dse f. Morderkniw." Holberg. Morderflag, et. 1. et Flag af en Morders Haand, dræbende E. 2. et blodigt Feltflag. (Baggesen.)

Mordiff, adj. lig en Morders Gierning, efter Morderes Wiis; it. dræbende. mordiffte Raaben, Bedrifter. (Sneedorf.) Et mordiff Ansald. Rigeledes i samme Betjnd. morderiff. (beggs dog ikke gierne i den rene og ætlere Stil.)

More, v. a. og rec. 1. [et f. det Danske sætget Ord af uvis Oprindelse, Jvf. Moro.] fordrive Liden (f. en anden ell. for sig selv) v. en behagelig, fornøielig Maade: forstøfte, fornøie. At more Bøen. Det moret mig, at see dem danse. At more sig m. Spil, i et Selskab. En moreude (usæderholdende) Pæsning, Lidsfordriv. (f. næstenfor Morffab, morsom.)

Morél, en. pl. Moxeller. [Jt. Amarilla.] et Slags Kirsebær, m. sprølig, lød og usarvende Gøst, hvoraaf gives flere Afarter. (Moth.)

Morfader, en. pl. Morffædre. (Morderfater.) en Morders Fader; i Forholdet til hans Datterbørn.

Morgen, en. pl. — tr. [3. Morgun. A. E. Morgen.] 1. Liden imellem Natten og Formiddagen, fra Solens Opgang t. midt p. Formiddagen. Det bliver M. Fra M. til Aften. Den tidlige Morgens friske Luft. At sove t. den lyse M. Om Morgenen. Det stes tidlig om Morgenen. (Actitelen udelades ofte, ligesom v. Middag og Aften. Det skal bruges Morgen og Aften. Tre Gange om Dagen, Morgen, Middag og Aften.) Denimod Morgén (ell. Morgenen.) At byde en god Morgen. Fra Morgen t. Aften v: den hele Dag. J. Livets, Paandommens M. — I Morges, adv. i denne Dags Morgen. (hodie mane.) I Gaar Morges (heri mane.) I Morgaars Morges. 2. adv. med præp. i. om den Dag, som følger næst efter den nærværende. (cras, crastino.) I Gaar km vi; i Dag har vi udhvilt os; i Morges reise vi videre. Du maa bie til i M. fra i M. af. I Morgen tidlig (posttridie mane.) I Morgen Midtag, Aften. = Morgenmandt, en. A. som forrettes om Morgenen. At holde sin M. Morgens Arbeide, et. som foretages om Morgenen. Morgenbesøg, et. B. i Morgenstunden. morgenblid, adj. blid, som en klar Morgen.

Morgenbløde, en. stærk Regn om Morgenen. Morgenbøn, en. Bøn t. Gud om Morgenen. Morgendag, en. Dagen i Morgen, den følgende Dag. (n. D.) morgendags, adj. som hører t. Dagen i Morgenen. (B. E. D.) Morgendamp, en. D. der om Morgenen opstiger af Jæden. "Din vilgende Morgendamp, denne svindende Taage." Bagg. Morgendragt, en. D. som man iserer sig om Morgenen, og som er forstøielig fra den mere omhyggelige Paaskebinding, fig. og poet. "Perlerne paa Dalens Morgendragt" (Dugdraaberne i Græset.) Bagg. Morgendrik, en. D. som nydes tidlig om Morgenen. Morgensdrøm, en. D. som man har i Morgenstunden. morgenduelig, adj. som er oppe og p. Færde tidlig om Morgenen. (f. Dues lig, 2.) Morgenduft, en. D. ell. sagte Lustning, som man fornemmer i Morgenstunden. "Jeg aander Morgenduftten." Bagg. Morgendug, en. den Dug, der falder om Morgenen. "Morgendugens Draaber." Tullin. Morgendamsring, en. Morgenlids første Frembrud, Dagstær. Morgensfarve, en. lys, stærk Farve, som Himmelens om M. Morgensfruer, pl. en Art. Chrysanthemum segotum. Morgengave, en. G. som en Brudgom giver ell. tilfiger sin Brud den første Morgen efter Bynluppet. Morgensglands, en. den Glæde, som en klar Morgen udbreder. Morgenglimt, et. Glimt af den frembrændende Morgen. "Et Morgenglimt af Fjodens Dage." E. A. Lund. Morgengry, et. Daggens, Dagestær. Morgenhane, en. Hanen, der v. sin Galen bebuder Morgenen. (Dhøiens schl.) Morgenspisen, en. S. som gives om M. Morgenshimmel, en. Himlen, Luften, som den uiser sig om Morgenen. Morgenskiøle, en. K. som man iserer sig om M., som hører t. Morgendragten. Morgenlandffab, et. Et Landffab, betragtet om Morgenen, i Morgensningen; ell. saaledes malet. (f. Aftenlandffab.) Morgenlatter, en. L. og Vistighed om M. Morgenlatter bliver ofte t. Aftengraad. Ordsp. Morgenslv, et. det Sv, der i høiere Grad er udbredt over Naturen om M. Morgenluft, en. 1. Luften, som den er om M. 2. en svag Morgenvind, Morgensluftning. Morgenlys, et. 1. det Lys, som Morgensolen giver; Morgensning. 2. et Lys, der brændes t. ud p. Morgenen. (Sorterup.) Morgenlærte, en. Lærten, der synger tidlig om Morgenen. (Baggesen.) Morgenmaal, et. f. Maal. 5. Morgensmad, en. M. som spises om Morgenen; Døvre. Morgenmand, en. den, som glesne staaer tidlig op om M. At være en god M. Morgenmelf, en. den M. som malkes om Morgenen. (modh. Aftenmelf.)

Morgenmesse, en. catholisk M. som holdes om M. Morgenpragt, en. den Pragt i Naturen, som ledsager en stjern M. Morgenspalme, en. Psalme, bestemt t. at synges om M. Morgenriim, en. Rilmsvost, der falder om M. (Moth.) morgenrød, adj. som har Morgensdens Farve. (M.) Morgenrøde, en. det røde Stin i den østlige Horizont, der v. klar Luft bebuder Solens Dvgang. (Dagmoder.) "Fra Morgensrøden gik op, til Stierne kom frem." Nehem. 4. 21. Morgenfang, en. S. der sønges om M. Morgenstirn, et. Morgenslysets Stin. (Moth.) Morgenstiar, et. det tidligste Morgenlys; Dagstær. morgenstion, adj. stion, som en smut, klar Morgen. (F. Guldberg.) Morgenstumarig, en. f. Morgendæmring. Morgensky, en. Sky, der sees p. Himlen om Morgenen. "Den klare M. kan blive fort før Aften." J. Friis. Morgenfol, en. Solens Stin i de tidlige Morgentimer. Disse Exeret, Bærelser have Morgensolen. Morgenstjerne, en. 1. Planeten Venus, naar den sees før Solens Dvgang. 2. et Waaben, bestaaende af en Stang m. Spids og en rund Knud ell. Kalle, forsynet m. Pilge, i Enden. Morgenstraale, en. pl. -r. Morgensolens Straaler. (S. Stafs felst.) Morgensund, en. den Tid af Dagen, som udgjør Morgenen. 3 Morgensundten, i den tidlige M. Morgensvale, en. f. talig Morgenluft, Morgensyng. morgensyng, adj. syng om Morgenen. "Aften syng Rone og morgensyng Veir blive vel tilpas." Ordsp. Morgensøn, en. Søn i Morgentimerne. Morgentaage, en. T. der tidlig om M. søaver over Jorden, inda til den færdiges af Solen. Morgentid, en. d. f. f. Morgensund. Morgentime, en. En af de Timer, der udgjøre Morgenen. Morgenvagt, en. t. Skibs: den fjerde Natterdag. Morgenvind, en. V. som blæser tidligt om M.

Morgnes, v. dep. blive Morgen, blive lyst, dages. (W. S. D.)

Morian, en. [M. S. Moorjan.] f. 1. Mor.

Morild, en. ud. pl. En electisk Ensting p. Havets Bolger om Ratten; Havild, Havets Lysen. (F. Schmidts Digte. 1811. S. 82.) Dgaa: Morild. (W. S. D.) Morfel, en. pl. Morfeler. et Slags spisfælle Svampe. Phallus esculentus.

Mormoder, en. pl. Mormødre. en Morbets Moder; Bedstemoder.

Moro, en. ud. pl. [Sv. Ro. maaftee Mod-Ro; af Mod, Stind.] 1. Sindstemsning, hvori man morer sig; hvori Kandskræfterne oplives v. en behagelig Syffelsfættelse; Fornstelse. 2. det, som morer, morends Lidsfordriv. (Man finder i ens

felte Skrifter det B. at moroe, for: more. Sv. roa. f. Ro, B.)

Morskab, et. ud. pl. 1. d. f. f. Moro, 1. At finde Morskab i noget. At gløse noget f. Morskabs Stald. "Hvor det gielder om blot Nødvelse, Morskab ell. Glæde." Baggelsen. 2. det, som morer, forlyfter, fæer t. Forlystelse. uskyldigt M. Stue-spil er hans klareste M. (Den uskyldigt pl. bruger Rahbet: "Nogen af alle de Moersfæber, der kunne bidrage t. Legemets Helbred ell. Siælens Dannelse." D. Lilt. 1792.) = Morskabsbog, en. Bog, hvis Hensigt meer er at more, end at undervise. "Mangen Morskabsbog er gaet t. Krammerhuse, uden at more nogen." Rahbet. Morskabsbløssning, en. f. af Morskabsbøger. Morskabstid, en. den T. som anvendes p. Morskab, p. Forlystelser. Morskabsspil, et. S. der spillet, ikke f. Winding, men f. Morskabs Stald. Morskabsværk, et. d. f. f. Morskabsbog.

Morsom, adj. pl. -me. [i Sv. Dialecter: morsom.] lystig, forlystende, morende, fuld af Lystighed. Et morsomt Indsald. En m. Kælle. "Ngen vil formsommentlig finde den saa morsom og behagelig, som mange vilde finde den modbydelig og tiebende." Bagg. At være m. i Selskaber. — Morsomhed, en. ud. pl. den Egenstabs, at være morsom.

Morten, n. pr. et Mandnavn; Marten. (hos Tøgere, i Skiemt: Paren.) Mortensaften, en. Aftenen før Mortensdag. Mortensdag, en. d. 11te November, som i den romerske Kirke er en Festdag for St. Martin, en fransk Biskep, død 402. Mortensgæns, en. En stegt Gaas, som man pleier at fortære, enten Mortensaften, ell. Mortensdag.

Morter, en. pl. -e. [N. S. Mortare. M. S. marten, at knuse.] Et Kar af Malm, Steen, ell. en anden fast Materie, t. at knuse ell. sønderstøde haarde Legemer t. At fæde noget i en M. Der fattedes Støder til denne M. (Støderen kaldtes tilforn ogsaa Stempel.)

Mos, et. ud. pl. (m. fort Vocal.) pl. Mosser er brugt i nreer botan. Skrifter; men tilhører ikke Sproget. [J. Mos. A. S. Meos. E. Moss.] det alm. Navn p. en talrig Classe af Værter m. utiendelige Blomsterdele. Musci. Jordmos, Steensmos, Træmos. Islandst Mos, en af sin nærende Egenstaber bekendt Mos: ell. Lars Art, som i Mængde findes i Island. Lichen islandicus. = Mosagat, en. et Slags Agat, hvis Tegning ligner M. mosagtig, adj. som ligner M. Mosart, en. pl. -er. en enkelt Art Mos. mosdækket, mosgroet, adj. v. bedækket, overgroet m. Mos. "Den mosgroede Steen." Fram. mosflædt, adj. v. d. f. f. mosdækket. Mos-

rose, en. et Slags R. hvis Bagger og Stilk ere ligesom besatte m. fint Ros. Mos-trærolv, en. pl. - r. trærolevde Smaabete af Ros. (Dlusfen.) Mossteppe, et. figurl. en Strækning p. Jorden, som er tæt overgroet m. bladt Ros. Mosvært, en. Fremvært af Mos p. et Sted. "At fordrive Mosvæerten fra sine Eng." Landh. S. Str. I.

Mos, en. (m. lang Vokal) ud. pl. [M. S. Mos s. L. M u s.] en jævn Suppe af faste Fødemidler, der koges sammen m. flydende Ting. Cremos, Cungemos, Pærcmos. (Ordet er egentlig fremmedt og tydt; Rensdt det br. att i det 16de Aarh. Det danske Ord er Dølling.)

Mosaisk, en. d. s. f. Musivararbejde.

Mosaisk, adj. [af n. pr. Moses.] d. s. f. jødisk.

Mosand, en. ud. pl. et Slags jordblans det Qvartsand, titelig t. Størbesand. (Brännichs Min.)

Mose, en. pl. - r. segent f. det danske Sprog.] en sid, fugtig Jord, utitelig t. Agerbrug, og som enten altid, eller i visse Aarstider, skaer under Vand. (Vf. Kar, Morads, Myr, Sump.) At udgrave, udstærte en M. En Glemose, Leremose. = moseagtig, adj. som ligner en M. En m. Eng, der ogsaa kaldes Moseeng. Moseand, en. Wildander, der udklaffe deres Unger i Moser og Kar. Mosefald, et. det Sted i Rosen, hvor Vandet har Fald og Aflob. Mosefoder, et. Ss, som voree og bierges i en Mose. Mosegræs, en. Navn p. et Slags Vandrotter. (Moth.) Mosegrund, en. sid, moseagtig Jordbund. Mosegræs, et. Græs, som voree i Moser. Mosehø, et. Ss af Mosegræs. Mosejern, et. d. s. f. Mysejern. Mosejord, en. En fugtig, m. mange Plantebele blandet Jord, som findes i Moser; Karjord, Løvejord. Moseleand, et. En M. af betydelig Udstrækning. Mosepil, en. Navn p. forskellige Pilsarter (Sahoes) som groe i Moser. Moseplante, en. P. som kun ell. især groe i Moser. Moserør, et. pl. d. s. f. Kar, som groe i Moser. Mosevif, et. Et Slags Siv, som især voree i Moser. Scirpus cespitosus. Mosevifne, en. En Eneppe-Act. Scolopax gallimula, mosevifur, adj. suur som Vandet i Moser. (Zhlenst.) Mosevifne, en. Laags, som siger op af og holder sig over Moser. (Zhlenst.) Mosevifur, en. L. som gavnes i Moser. (t. Fortiel fra Græstør, Fedestør, Lyngtør, Martør o. fl.) Mosvært, et. Vand, der samler sig i, har Aflob fra Moser.

Moske, en. pl. - r. [fremmedt D. af turkisk Dyrindelse.] et turkisk ell. mohamedansk Tempel. (Madschid, et Bedehus.)

Moskovit, en. pl. - er. en Russisk. moskovitisk, adj. russisk.

Moskus, en. ud. pl. [Lat. moschus.] den stærkt lugtende Materie, der findes hos Hannen af Moskusdyret (Moschus moschiferus.) i en Pøse under Bagen. (Desmer.) Flere Dyr, som have enten lignende Affondbringer, ell. en Lugt efter Moskus, have deraf Navn. f. G. Moskusand, Moskuskat, Moskusore, Moskusviin, o. fl. (s. Desmer.) Moskuspulver, et. Pulver af M. ell. hvori M. er blandet. Ligeledes: Moskusfæst, o. fl.

Mosk, en. ud. pl. [Lat. mustum.] den udpressede Saft af adskillige sørlig Løvefrugter. Pærcmosk, Møblemosk. Druemusk (Wiin, som ei har glæret.) = moskagtig, adj. som ligner M. Moskeditte, en. G. lavet af Mosk. Moskerse, en. Indretning t. at perse M. Moskpare, en. pl. - r. Pærer, som give god og megen M. Ligeledes: Moskable. — Moskvas, et. det overblevne af Frugten i Moskerse, efterat Mosken er afpresset. (Moth.) Mosksirup, en. Mosk indtaget til Sirup.

Mosker, en. pl. - e. en Røders Søster, i Forhold t. hendes Søster søn. s. Jæster. (Moskerdatter, Moskersøn, Røders Søsterdatter, Søstersøn. Moth. br. i Fyen.)

Motte, en. f. Maatte.

Moxen, adv. [J. mioc senn. S. machschien.] næsten, hartad. (Ildet bruges.)

Mudder, et. ud. pl. [D. Modder. G. mud.] jordagtige Dele, der samle sig p. Bunden af Vand, ell. blande sig m. Vandet; Dynd; Morads. At rense en Dam for M. Fipen smager af M. = mudsderagtig, adj. som ligner M. Mudderbund, en. ud. pl. muddret Bund i Havet, i en Ss ell. anden Vandfæmning. Mudderdige; et. D. som opføres i Marflande, f. at tilbageholde det af Søen opskyllede M. ell. Dynd. (Ambergs Ordb.) Muddersif, en. Fip som lever i Muddret, p. Bunden af Søen. Muddergrund, en. d. s. f. Mudderbund. Muddershage, en. S. med et Ræt, hvormed Mudder drages op af Cænalier. Muddersjord, en. muddret Jord, Dyndjord. Muddersrog, en. Muddershage. Muddermaskine, Muddermølle, en. (Moth.) en Indretning m. Stul, der bruges v. Heste ell. Menneker, hvormed Muddret bringes op af Havne og Canaler. Mudderspram, en. P. hvorpaa Muddermøllen skaer, ell. hvorpaa det optagne M. bortføres. Muddersuffe, en. Et Rødstab, som en stor Skuffe, hvormed Mudder drages op. Muddervand, et. Mosevand, muddret V. = muddret, adj. (fortiell. fra Participiet.) som indeholder M. er opfuldt m. Mudder, har Liighed med M. muddret Vand. En muddret Smag. Fipen smager muddret.

Muddre, v. a. og n. 1. rense f. Mudder, tage M. op. At muddre en Gavn. De ere si Færd m. at muddre i Canalen. (s. opmuddre.) Deraf: Muddring, en. (s. Op-muddring, som mere bruges.)

Muddt ell. mudt, adj. [af det forældede og usædvanl. mude, v. n. see suurt, see mørk ud. B. S. D.] uventlig, vredsladen, suur og mørk af Kæson. At see mudt ud. At blive mut. — Muthed, en. (B. S. D.)

Muffe, en. pl.-r. [G. Muff. S. Muffe.] et Klædningsstykke af Førværk, lig en bred Pelse, aaben i Enderne og heelt igjennem, hvori man aalemmer Hænder og Arme mod Kølde. (Muffedresser, pl. hos Amerikaner d. s. f. Pulsovanter.)

Muge, v. n. 1. har. [af Møg.] tage Møg bort under Nægget, rense Næggestalden. At muge under Kæerne; muge i Stalden, (forstillet, fra møge.)

Muggen, adj. pl. mugne. [I. m u f.] jordarvet (i Smag og Lugt) af Fugtighed og Stimmel. muggent Brød, Meel, Korn, jof. mullen, skimlet. Brødet smager muggent. — Deraf: Muggenhed, en. ud. pl.

Mugne, v. n. 1. (er.) blive muggen, skimle. Brødet mugner, er mugnet. Læderet mugner paa fugtige Steder.

Mul, en. ud. pl. [M. S. M u l e.] en Hestefugdom, der bestaaer i en Hævelse i Bagkødderne, hvor en starr og æbende Hædse samler sig, og tilsidst gaaer Hesten halt. Deraf: Mulbyld, en.

Mul, et. [I. M u d, M u d s.] en svag, uarticuleret Lyd, som naar een vil tale ell. raabe, uden at faae Lyden ret frem; et Ans. Han gav ikke et M. fra sig. "Som hastig gav det sidste Suk, og mullted paa ei et Mul." Bagg.

Mulle, v. n. 1. har. [G. m u c k a. I. m u a t e n.] give et Mul fra sig, tnye (som er en mere egentlig dansk Benævnelse.) "Jeg nu — et hares meer m. mindste Lyd at mulle." Baggelsen. 2. smaatnurte, som den, der er fortrødelig, misforstølet m. noget. Ser du mulle?

Mullert, en. pl.-er. [G. M o k e r.] et stort Jernslag, en Nødde; en stor Jernhammer, som Steenbuggere bruge.

Mul, en og et. ud. pl. [I. M y g l a.] d. s. f. Skimmel. — Deraf: mulen, adj. pl. mulne. fordærvet af Mul, skimlet. (muggen br. om en tingere Grad af denne Feil, ell. om en Fordærvelse v. Fugtighed uden syntig Skimmel. mullen br. sædvanl. kun om tørre Ting m. sønlig Skimmel; og aldrig om Smag ell. Lugt. Mas siger: mulent Brød, mullen Dli. Maa: en muggen Smag, Lugt.) Muggenhed, en. ud. pl.

Muld, en. ud. pl. [I. M o l d. A. S. M y l d, M o l d.] 1. Jord i Alm. men særdeles og oprindelig: løs Jord, Støvjord,

Støv. (Saaledes overalt i den gammel-danske Bibel for: Støv.) "Jeg Muldets ringe Søn." Storm. "En Kiste af Guld, i hvilken han gjemte de Eltendes Muld." Baggelsen. — At ligge under Muld, være død og begravet. 2. Det br. nu ogsaa om den sorte, rene og frugtbare Jord af for-raadnede Plantedele. (Plantejord, Muld-jord, Malsjord.) Et Lag Muld. = Mulde-

art, s. Jordart. — Muldar, et. i Norge: Brandar i Rugen, muldblandet, adj. v. blandet m. Muld ell. Muldjord. Muldar-bræt, et. og Muldsæl, en: Et Bræt p. Ploven, der sidder p. Ekraa for den ene Side af Skæret, og tjener t. at holde Jorden til-

sæde fra Furen. muldfarvet, adj. jordsfarvet. Muldjord, en. reen sort Jord af forraadnede og opløste Plantedele, Humus. (s. Muld, 2.) Muldkarre, Muldsuffe, en. Karre til at føre Jord p. Muldklump, en. Jordklump. Muldskæder, pl. den Dødes Jordskæder. (Moth.) Muldkuro, en. d. s. f. Skandekuro. Muldlag, et. pl. d. s. et Lag af Muldjord ovenpaa ell. under en anden Jordart. Muldkær, et. Et Slags Kærjord, som er meget blandet m. andre Jordbete. (Britnisk's Min.) muldleret, adj. s. leermuldret muldrig, adj. som har et betydeligt Muldlag. En muldrig Ager. (Landh. S. Str. l.) Muldsand, en. S. blandet m. Muldjord. Deraf: muldsandet, adj. som bestaaer af en saadan Blanding. muldsandede Jorder. Muldsud, et, den løse Jordhob, som en Muldvaarp stöder op. (Golding.) muldsfort, adj. fort som Jøed. Muldvaarp, en. pl.-e. [I. M o l d v a r p a.] et Pattedyr, der opholder sig i Gange, som det graver nær under Jordens Overflade. Talpa. Muldvaarpessud, et. d. s. f. Muldsud.

Mulde, v. n. og a. 1. løse sig; om Plovsuren. Furen vil ikke mulde (naar Jorden er set, leret.) B. S. D. 2. ael. giøre til Muld, bryde Jordklumper. (Kampmann's Dvers. af Mæg.)

Muldet, adj. som har Muld, bestaaer af Muld eller løs Jord. En muldet Jord, Ager.

Muldne, s. mulne, under Mul.

Mule, en. pl.-r. [I. M u l i, M u n d. M. S. M u l e.] 1. de Riibdele, som ud-giøre Munden og Læberne hos firføddede Dyr (her Heste og Dvæg.) Kælvemule, Dremule. 2. det nedste Hul p. Pinalsvet, hvorigennem Bognareten stikker frem. (Deraf: Muleplade.) = Mulebaand, et. Et Slags Komme ell. Baand, der bindes om Munden p. sidste Heste. mulebunden, adj. v. som har Mulebaand paa. Mulejern, et. d. s. f. Axelmule. Mulekuro, en. d. s. f. Mundkuro. Muleplade, en. En noget buet Jernplade p. Rundsiften, som bedækker Axelmulen p. en Bogn. Mule-

pose, en. *P.* som hænges f. Munden af Heste og Creature, f. deri at give dem Føder. *Mulering*, en. Ting ell. Bøsning af Sern, inden i den yderste Deel af Hjalnævet. *Mullen*, adj. f. under Mul.

Mulig, adj. [af det foræld. *mue* (*maghe*) ell. *maae*, at kunne. *Nogle* pteve det endau mulig.] som kan være til ell. stes; som ikke indeholder nogen Nodsigelse (absolut mulig; modsat det relativt mulige, ell. det, som under visse Betingelser, m. Hensent. t. udvortes Vilkaar, er muligt.) En m. Handling. Det mulige modstattes det virkelige. Ovis det bliver mig muligt. Alle mulige Vidter. Den muligste Fild. Den største mulige Dødt. — *Mulighed*, en. 1. ub. pl. den Egenst. v. en Ting, at den er mulig. 2. pl.-er. en mulig Ting ell. Egenst. i Nodførning t. en virkelig. "Forvilder den sig tid imellem Muligheder." *Evadl.* Af alle Muligheder er denne mindst rimelig.

Mulkt, en. pl.-er. Pengesbød, Pengestraf. *Mulm*, et. [*So. Moln.*] 1. tyk og mørk Etn. ell. Laage. *M.* indhulledt Solen. "Med Jordoms Mulm at dække Trædkthed." *Thaarup*. 2. pl.-er. en mulig Ting ell. *M.* "Natens Mulm paa Dalen hviler." *Baggesen*. "3 Dødens Mulm, hvor Benrens Stov er lagt." *Thaarup*. 3. *Mulm* og *Mørke*: et forstærkende Udtryk. (jvf. *mørk*, 1.) — *mulmsort*, adj. sort som Ratten. (*Sotost.*)

Mulne, v. n. blive mullen. f. under Mul. *Mulne*, ell. *mulme* (som det vel snarere, i Analogie m. *Mulm*, burde skrives) v. n. 1. (har.) blive mørkt, tykt, stnet i Lufften. "Det mulner mod den mørke Nat." *Kingo*. Det bliver ei Alt t. Regn, som mulnes. *Drdsvr.* (*Moth.*)

Multrøer, et. pl. b. f. et Slags velsmagende Bær af mørkegul Farve, der vore i Norge og i det nordl. Jnland. *Rubus chamaemorus*. *Multrøergrød*, en. knuste og søltede *Multrøer*.

Multum, et. [*Fr. molleton.*] et Slags tykt og blødt Uldst. Et *Multums* Skjort.

Mumie, en. pl.-r. et Digt, som, v. konstigt Indspisning af stærke tordrede Vordster og andre Vidter, er indskrevet og bevarer fra Fortaadnelse. *Egyptiske*, naturlige *Mumie*.

Mumle, v. a. og n. 1. her. [*E. to mumble.*] tale usforstaaeligt ell. ved sig selv, smaaanfalte, tale halve Ord. Han mumlede noget, som ingen forstod. At m. i Skraget. Der *mumles* om (gaaer hemmelige Røgter om) at han er falden i Atnaade.

Mumme, en. Et forældet Ord for: en Mafte; s. en Søgler, mafferet Parlekta. (*Moth.*) — *Deras* de ligestedes forældede og ubrugelige: *Mummeansigt*, et. *Mafte*. *Mummedands*, en. *Maftebands*, *Maftevas* de. *Bording*. "Jeg for min Deel siger beh

lere Maftevas, end Mummedands." *Sneydors*. — *Mummeri*, et. Forklædning v. Mafte og Maftebragt; Maffering. "Udvortes Eftin og *Mummeri.*" *Coldings Kirkehist.* *Mummespil*, et. Søglerspil, Mafteleg. o. fl. a. — *mumme*, v. a. 1. forklæde, maffere. (*J. S. Sehesteds Moth.*)

Mund, en. pl.-e. [*J. Munr. Sv. og T. Mund.*] 1. den Deel af et Menneftes og Dørs Hoved, som indbefatter Læberne, Tandglerdet m. Tænderne, Lungen og Garsnen, og stener saavel t. at modtage Nærs ringsmidler, som t. at frembringe Tale ell. anden Erb. Det br. om de fleste Dyr, undtagen Fuglene. (s. *Næb*.) At aabne, lukke Munden; at tage, have noget i Munden. (fig. for: *Kabning*, i Ordet *Mavemund*, s. *Munding*.) 2. ofte bemærket det tun Læberne, ell. de yderste Dele af Munden. At tisse een p. Munden. En smul, en stor liden, udsaaende, Ræv *M.* 3. I en stor Mængde seregne og fig. *Talemaader* ba. Ordet fornemmelig om og m. *Hensent* t. *Talen*. f. *E.* at have en fræk, uforsømmet *M.* være grov i Munden. "For at give dem den Færdighed i Munden, som udfors bredes t. *isge Kamp.*" *Wagg*. *N.* *Klim*. At bruge *M.* paa een o: stænde paa, overs stænde. At faae Munden p. Gang, komme i med at snakke. At tage Bladet fra Munden o: tale reent ud, uden Tilbageholds denhed. At snakke een efter Munden, hysle, smigre f. een. At stoppe Munden p. een, faae ham t. at tle. "At forblinde *Diene* m. *Guld* og stoppe Munden m. *Garsver.*" *Schutte*. At have meget, nat, for meget af Munden o: være meget snafsom. At lægge een Ordene i Munden. Det stod mig f. Munden o: jeg vilde netop t. at sige det. Det slap mig af Munden. At tage Munden f. fuld o: forlange f. meget o. f. *A* = *Mundaabning*, en. *A.* lig en *Mund*; ell. den *Kabning* hos Dyr, som Munden udfgør (i *Møds*. t. *Kumpeabning*.) *Munds* art, en. *Afvisgeller* fra et Lands sælles *Nationalssprog* ell. *Striftssprog*, og andre *Egenheder* i Ordnes Udtaal, Brug og *Boltinger*, som finde Sted i *Talen* hos *Zadbruggerne* i en vis Deel af *Kanbet*; *Dialect*. Den indstte, fremste *Mundart*. (*Moth.*) *Munds* bid, en. En liden *Bid* *Mab*. *Mundbid*, et. den Deel af *Bidselet*; som Hesten har i Munden. *Mundsdriften*, en. den, som foregiver at være en *Christen*, uden at vise det i *Gjerningen*. *Munddaff*, en. et Slag p. Munden. *Mundsforraad*, en. sanket *F.* af *Levnetomidler*; *Proviant*. *Mundfuld*, en. (pl.-e?) faa meget *Mab*, som man p. *een*gang tager i Munden. *En M. Mab* (en liden Deel *Mab*.) *Munds* gab, et. d. f. f. *Mundaabning*. (s. *Gab*.) *Mundgodt*, et. egentlig og i *Kim*. hvad det er godt; *lattert* at *sjofte*. *fordum*: et Slags

Mært D. Mundharpe, en. et Redskab af Staal, hvorved man kan frembringe en vis Klang ell. Musik v. at sætte det p. Lænderne. Mundheld, et. 1. den Tale, det Sprog, een fører. Han er et altid v. eet M. o: han taler ikke altid eens, modsiger sig selv. 2. en Talemaade, som en Anfælt har vant sig til, idelig at bruge. "Dvo sig kan vænne fra et Mundheld i sin Snat." Baggeseen. "En Daares Mundheld er: hvem havde ventet slikt?" Holsberg. 3. et figurl. Udtryk, en Talemaade, som v. lang Brug af Fiere et bleven almindelig betiendt og gieldende. "Et M. er et Ord eller en Talemaade, som idelig bruges." Sporon. (jvf. Ordprog.) — Mundhov, et. pl. d. s. 1. offentlig Udsagn af flere m. de samme Ord; Formular, eensstemmig Tale. (forældet; ogsaa: Mundhøvd.) 2. d. s. f. Mundheld. — Mundhuggen, en. og Mundhuggeri, et. Stensker, Klammeri. "Skulde han spilde Tiden p. at høre disse Mundhuggerier?" Sneedorf. mundhugges, v. dep. skændes, Kamres., (d. Tale.) Mundhøvd, en. det, at man bliver stædig i sin Tale, varagtig i sit Udsagn. (Moth.) Mundhuulhed, en. Mundens indvendige Huulhed. mundfaad, adj. Ieffindig i sin Tale, som har en frok Mund. Deraf: Mundfaadhed. Mundfage, en. smaa Løgedomsfager, som holdes i Munden mod Gmitte. Mundkamp, en. Ordskrid, Trætte, Skænderi. (A. Bedel.) Mundkv, en. Ordskrid, Mundkamp. At komme i Mundkv. (Dh. lenschl. Fostbrødre.) Mundklemme, en. d. s. f. Klemme. 3. Mundknevel, en. f. Knevel. 1. Mundkot, en. ved et Hof: den Kot, som foger Maden t. Hertsabet allene. Mundkrig, en. d. s. f. Mundkamp. Mundkurv, en. en Kurvestetning ell. en lignende Indretning af Metal, der bindes f. Munden p. sidste Hæste ell. Hund. Mundliim, en. et Slags Lim, som bliver klistelig t. Brug v. blod at blødes i Munden. Mundlar, et. [af v. at lære?] foreskommer i Talemaaden: at have et godt Mundlar o: en flydende Tunge. Sneedorf. [Moth. har adj. mundlærd; maaskee selvglort.] Mundsalve, en. S. hvormed Læberne smøres. (Mundpomade.) Mundstærk, en. En Bektent hos Konger og Forsker, der har Driftkeparer under Djvsn og Henter i f. Herren v. Vordet. Mundslag, et. Munddast. Mundsmag, en. En ganske ringe Deel af spiselige Ting, saameget som er t. at smage paa. "En Agerhøne dog kun ringe Mundsmag er." Bessel. Mundsprog, et. f. Mundheld. Mundstyffe, et. 1. den sverste Deel af en Ting, som er bestemt t. at tages i Munden. M. paa et Vibeset, p. en Trompet. 2. d. s. f. et Mundbid. 3. M. paa en Kanon o: den

Deel, som indbefatter Mundingen. mundstærk, adj. meget snaskom, som har meget af Munden, kjevstærk. (d. Tale.) Mundsvie, en. Svig af Hebelægner i Munden ell. paa Tungen, især hos spæde Børn. Mundtro, en. hyllet Tro. (W. S. D.) Mundvand, et. B. til at skylle Munden ell. gurgle Halsen m. (Moth.) Mundsven, en. den, som hyllet Vensteb f. een. "Da han tabte Folkets Gunst, forlode hans Mundsvener ham." Schytte. Mundsvenskab, et. hyllet Vensteb, som kun bestaar i Ord. (Kahkeb.) Mundvig, en. den Bugt, som Læberne danne v. hver Side af Munden. Mundviin, en. B. som Forsker have t. deres egen Brug allene. = (mundet, adj. kun i Sammens. aabenmundet, blødmundet, taabmundet o. fl.) Munding, en. pl.-er. 1. Udslæt af en Flod ell. Aa i Bayet, i en Indsø. 2. M. paa en Kanon, Bøsse o: Kablingen t. Løbet. = Mundveir, et. fig. for: Ord, Tale. Hans Løfter ere kun M. "Et usaligt Mundveir, udfødt af Raseri." Gwald. "Nu behøves kun det ubetydeligste, ofte uforsigtige M. til at oppuste Tiden." Rahbet. — Mundsvidne, Mundvidne, et. B. som er et Dienvidne, som beretter, vidner om noget, andre have sagt. "Pine vare Mundsvidner; de talte om ham; men hua var baade Mund- og Dienvidne." En Elligproed. 1666. — mundtlig, adj. som skeer m. Munden, f. saa vidt som denne er Talent Redskab. (modf. skriftlig.) En mundtlig Samtale. Et mundtligt Løfte, Svar. — Munderer, v. a. 1. [et fremmedt D.] udruste, forsyne (Soldaten) m. Vaaben, Klæder og hvad der ellers hører t. Krig og Krigsførd. — Mundering, en. pl. -er. (Fr. monture. T. Montierung) hvad der hører t. Soldatens forestrevede Krigsklædning (Officerernes kaldes derimod sædvanligen Uniform.) Deraf: Munderingekammer, Munderingstroise, o. fl. — Munk, en. pl.-e. [3. Munkr.] en Person af Mandkønnet, som har gjort Klostersløfte, ell. under Armøds, Riddheds og Endigheds Løfte er indtraadt i en geistlig Orden. At blive M. gaar t. Kloster. = Munkbo, en. Kloster, Munkebolig. "Delt Baarens Fuglespare — sli nu p. de Vingger snare t. den lille Munkbo." Ohlenschl. Munkebogstav, et. pl.-er. de Bogstaver, som findes i den saakaldte Munkeskrift. Munkbygning, en. B. opført af Munk, ell. til Brug f. Munk. Munkeselle, en. Sælle i et Munkeloster. Munkfedigt, en. Foget, som Munk have opdigtet. (Seltvaderus.) Munkedragt, en. der D. som er forestrevet Munkene, en Munk Ordensdragt. Munkegang, en. tilførn: en hvalvet Omgang, luftet Buegang i Klosterbygninger. Munkgangen i Sorø

æddbrudt 1823. — Munkehætte, en. 1. *S.* ell. Dovedslag p. en Munkelappe. 2. en Plantes Navn. Munkelammer, et. en Rantecelle. Munkelappe, en. den lange Kappe, som hører t. Munkenes Dødensdragt. Munkeløfter, et. *R.* indrettet f. Munte. Munkelæder, pl. Muntebragt. Munkelatin, et. *fl.* Lat. som Munkene i Ribdelald. talte og frev. Munkeløvner, et. det *L.* som en Munk fører; Klosterlevnet; Munkelio. Munkelære, en. Lære, som Munkene have opfundet og udbredt. Munkeløste, et. Klosterløste, som en *M.* gjør. At gjøre, aflægge Munkeløstet. Munkeløden, en. et Samfund, ell. en vis Klasse af Munte, der leve efter visse Forskrifter. *f. S.* Franciscaner-Orden, Benedictinere, *ic.* Munteregel, en. den *R.* ell. Lov, som er foreskreden en vis Munteorden. Munkeringe, et. *fig.* for: Munteorden. "Pavebømmet m. alle Munkeringers Emblemer." Bagg. Munkeskif, en. *S.* som tagttages af Munte. Munkeskripte, en. Et Navn, som gives den meer ell. mindre kantede Skrift, der bruges i Ribdelalderens Gaandskrifter og paa Aalbergere Monumenter; gotisk Skrift. Munkeskand, en. den Deel af den geistl. Stand, som Munkene udgjøre. (Solberg.) Munkeskiftelse, en. En *S.* indrettet af ell. for Munte, *f. S.* en Stole. Muntevæsen, et. alt det, som hører t. Munteordener og Munkenes Regler og Levnet; Klostervæsen.

Munke, en. Navn p. en Iret; ogsaa: Munkehætte. *Aconitum napellus.*

Munter, adj. pl. munter. [E. og *L.* *m u n t e r.*] 1. om fysisk Bestaaenhed: rask, ivellig, opvakt; i *Mob.* *in.* t. dorff, søvrig. Et muntert Barn. En m. Hest. munter Dine. 2. om en vis, ikke overdreven Grad af Lyfthighed i Ord og Handlinger, forarsaget af god Lune, af et let, opvakt Sind. (modf. alvorlig, stille, høitidelig.) "Det er Ansigtets Miner, som tilvoeibringe Mildhed; men v. Ord og Tale vinder man Navn af munter." *Sporon.* At være m. i et Selskab. Et muntert Bøsen. Alle bleve muntere v. Bordet. En munter Esg, Sang. Det gik muntert til — *Oras:* Munterhed, en. ud. pl.

Muntere, v. a. 1. opmuntere. At muntere Sindet.

Mure, v. a. og Murer, en. *f. Muur.*

Murmeldyr, et. pl. d. *f. [L. M u r m e l e t h i e r.]* et Pattedyr af Gnavernes Klasse, som lever p. Alpebjergene, og er bekendt f. sin lange Vintersøvn. *Marmota alpina.* Murme, v. n. 1. har. (*tydsk.*) frembringe en utydelig, ligesom knurrende Lyd. (*S. S. D.*)

Murre, v. n. 1. har. [*L. m u r r e n.* *Co. murra.*] knurre, brumme (som ere

meer danske Udtryk.) "Svagt murre Døtterne." *P. S. Frimann.* *f. knurre.*

Mus, et. *f. Mos.*

Muse, en. pl.-e. [*Lat. Musa.*] efter den græske og romerske Mythologie: en af de ni Gudinder, som foreskød de stjerne Konster; Sanggudinde. At dyrke Muserne: Konster og Videnskaber.

Muse, v. n. 1. (har.) at sange Munt. (fjelden.) Det vil alt muse, som af Nat er kommen. Ordbr. (*fig.* staae m. Behændigheds, begaae Smaatværk. *Woth. tydsk.*)

Muselmand, ell. Muselman, en. En Iret, Mahomedaner. [Et forderbet og i sig selv ganske meningsløst Ord, af det tyrkiske Moslim, pl. Moslemim, rettrænde; som intet Slægtskab har med Mænd.]

Musfælde, Musfænger, o. fl. *f. u.* der Mus.

Musik, en. ud. pl. Ideets og Følelsens Udtryk v. harmoniske Toner, og Konsten at frembringe disse; Tonekunst. Vocal-Musik, Sang. At lægge sig efter *M.* Der opføres en smuk *M.* i *Aften.* — musicalsk, adj. som hører t. Musiken. Et m. Instrumment. Et godt m. *Dee.* — Musicalier, pl. kristlig optegnet Musik: Noder: At handle med *M.* — Musikant, en. pl.-er. den, som spiller, brøder Musik f. Betaling; en Spillemand. Stadsmusikant. — Musikkalder, en. pl.-e. den, som vnder *M.* Musikkjender, en. pl.-e. den, som godt forstaaer Musik, som er musikkjendig.

Musikarbejde, et. [*af L. musivus.*] indlagt Malning, som stoor m. farvede Smaaskeene ell. Glasstykker; der fastes i Kit; Rosalt, Steenmaleri.

Muskat, en. (pl.-er. fjelden.) Rietsnen af Muskattræets Frugt. (*Myristica mostata.*) som ogsaa kaldes Muskatrod. pl. Muskatnødder. — *Deerof:* Muskatblomme, en. et blegrodt, trevlet Svøb, der omgiver Muskatnødden, og bruges ligesom denne t. Krydder. Muskatjern, et. Et Ibet Rivejern t. at rive Muskat p. Muskatlugt, en. den *f.* Muskatens egne Lugt. Muskatnød, en. pl.-der. d. *f. f.* Muskat. Muskatolie, en. *D.* der presses af Muskatnødder. Muskattra, et. Træet, som bærer Muskatnødder. Muskatviin, en. et Slags sød italiensk Vin af kryddret Smag. (Muskatellervin.)

Muskebonner, en. pl.-e. [*Stal. Muschottone.*] et Slags fordom brugelige kort, men svære Musketter ell. Bøsser, m. vidt Løb og uddiget Munding.

Muskel, en. pl. Muskler. [*Lat. musculus.*] de m. Aarer og Nerver gennemfættede Hvide Dele, der omgive Benene i dyriske Legeter, og danne Lemmerne. = Muskelbøven, en. ud. pl. en bærende Trækning i Muslerne. muskelfør, adj. som har store og faste Muskler. Muskelbinde

Muskelhud, en. et Sæg Muskeltræder m. deres Binde, der ligge imellem den indre og ydre Binde p. adskillige Organer. s. G. Ravens M. Muskelstød; et. Rind uden Fedt, som især bestaaer af Muskler. **Muskelkraft**, en. den Kraft, som et levende Dyrs Muskler have t. at udstrekke, spænde og bevæge Lemmerne. **Muskelkæde**, en. den Deel af Anatomien, der handler om Musklerne; Myologie. **Muskelkede**, en. den Binde, der omgiver en enkelt M. muskelfæst; adj. som har megen Muskelkraft. **Muskelstramning**, en. Stramning, Gørvædning i en M. **Muskeltræd** ell. **Muskeltræde**, en. p. s. de fine, rødlige, trædbannede Legemer, hvoraf Muskler bestaae. **Muskeltrækning**; en. træmpagtig Sammenskræning i Muskelvæve.

Muskel, en. pl. Muskler. [Lat. mytilus. T. M u s k e l.] d. s. f. Musling, der er en mere dansk ell. brugelig Benævnelse. (s. gl. Dansk: Stækfisk, Sæg.) = Deres i Sammensætn. muskeldannet, adj. v. som ligner en M. **Muskelkæde**, en. aftrævet Malerfarve, som glemmes i Muslingstaller. (saaledes ogsaa: **Muskelguld**, **Muskelguld**. G. S. D.) **Muskelkalk**, en. K. som brændes af Muslingstaller ell. andre Staldyr. muskellad, adj. v. beklædt m. **Muskelstaller**. (Baggelsen.) **Muskelmarmor**, et. Marmor indfæret m. forskønnede Staldyr. **Muskelstald**, en. Muslingstald. **Muskelværk**, et. Beklædning af Staldyr t. Verdens. En Grovte med Muskellærk.

Musket, en. pl. -ser. [et fremmedt D.] en Bojse, Flint; v. især kun om dem, som ere Fodfolkets Baer. Deres: **Muskerild**, **Muskerud**, **Muskerugle**, **Muskerud**, o. s. = **Muskerer**, en. pl. **Muskerer**, en. almindelig Solbat v. Fodfolket (fortydelig fra Grenader, Skarpskytte.)

Muskus, s. **Muskus**.

Musling, en. pl. -er. [M. S. M u s s e l; Sv. Musla.] bruges saavel om adskillige Arter af toskallede Staldyr, som i Serdes Leshed om en hos os almindelig Art, der spises. *Mytilus edulis*. Deres: **Muslingfanger**, **Muslingfangst** ell. **Muslingfiskeri**, **Muslingkald**, o. s. f.

Musvit, en. pl. -er. et Slags smaa Sangfugle. *Parus major*.

Mut, adj. s. **mudt**.

Musfæl, en. pl. -fæler. [T. M a u l e f e l.] et ufrugtbart Måndingsdyr, avlet af et Åsen m. en Døppe, ell. af en Hingst m. en Åeninde; **Musdyr**. — **Musfæls** driver, en. den, som driver og røgter **Musfæler**, ell. fører Fragtbois p. faabanne.

Muur, en. pl. **Muure**. [G. og Sv. **Mur**.] en af Stene, færdvart. m. Kalk, ell. et andet Bindemiddel opført Væg. At Raan som en **Muur**, saa fast som en **M**. (urokkelig fast.) At tie som en **Muur** (være

afledes taub.) **Baggelsen**. = **Muuraa** ning, en. K. ell. Brak p. en **M**. **Muuranker**, et. en svær Jernstang, m. Hager e Krødsjern, som sættes i en anbrøget **M**. f. at binde og fæste den. **Muurarbeid** et. 1. Gierningen at mure, K. ved mure. At være, gaac paa **M**. 2. d. s. **Muurværk**. — **Muurbaand**, et. og **Muurbinde**, en. d. s. f. **Muuranker**. **Muurben**, et. Et Slags vilde Bier, der ikke leve **Selskab**. *Apis cæmentaria*. **Muurbrud** et. brudt Abning p. en **M**. (Ambergs L. B.) **Muurbrækker**, en. pl. -e. et fordu brugeligt Krigstødsstak t. at slæde Gul: Fæstningsmure, en Stormbu, Rendebu (Guldberg.) **Muurdække**, et. d. s. **Muurtag**. **Muurfod**, en. den underste Deel; **Koden**; Grundvoeden af en **M**. **Muurfolk**, pl. **Folk**, som gøre **Muurarbeid**; en **Muurmesters Arbeidsfolk**. **Muurgang**, en. G. indrettet ovenpaa ell. ind i en **Muur**. **Muurgrus**, et. G. af nedbrudte ell. paa anden Maade afslagte **M**. re. **Muurhøge**, en. pl. -r. d. s. f. **Brandhøge**. (Noth.) **Muurhammer**, en. G. Slags P. som **Muurmestere** bruge. (Noth) **Muurhuulning**; en. rundhullet P. et Fordybning i en **Muur**. (Fr. Niche) **Muurhøveling**, en. En muret Høveling. (Baggelsen.) **Muurkalk**, en. løstet, n. Vand og Gvæs blandet K. til at mure n **Muurkitt**, et. **Cement**. **Muurkonst**, et. **Konsten** at opføre **Muurværk**. "Italien **Muurkonst**." **Baggelsen**. **Muurkrands** en. fremstaaende muret Kant ell. Krant p. det øverste af en Bygning. "Lig **Muurkrandsen** p. et Borgtaarn." (M.) G. taktet **Muurkrands**. (Fr. *Créneau*. **Muurkrone**, en. K. dannet som en **M** med **Takter**. **Muurleer**, et. L. som br. aller ell. blandet m. Kalk. at mure med. **Muurlægte**, en. En L. der lægges i Rængden ove p. en **Muur**, f. at Toorbialterne ei skul hulle p. de blotte Steen. (B. S. D. **Muurleide**, **Muurremme**. Noth.) **Muurmester**, en. den, som har lært det **Haandværk** at mure, at opføre **Muurværk**, og deri e bleven **Mester**. Det br. dog jævnlig en udenhvær, som driver **Haandværket**, uden Hensn t. om han er **Mester**. (s. **Murer** o. **Muursvend** — **Muurmesterbrøng**, **Muurmesterhaandværk**. o. s. f.) **Muurquadrant** en. et stort astronomisk Redskab, som besæfies p. en lodret **M**. **Muurfalt**, et. kalk blandet Rudsalt, der sætter sig p. **Muurfaand**, et. grusblandet G. der br. til **Muurkalk**. **Muurfæ**, en. En liden trekantet Jernspade, hvormed **Muurfolk** fører Kalken p. og imellem Stenene. **Muurflynge**, en. d. s. f. **Blids**, **Steenflynge** (Noth.) **Muurspids**, en. f. **Øvsspids** **Muursteen**, en. pl. d. s. f. **Steen**, streges a **Beer**, og brændt i en **Legovn**, hvore

Maurværk opføres. (jvf. Teglskeen.) At store Maurkeer. Maurstift, en. En m. Dager besat Jernnagle, der besættes i en M. for at styrke den. (Moth.) Maurværk le. en. Et Slags sorte Gvalter, der bygge i Taarne og Kirkeværk; Kirkevale. Hirundo apus. Maursvend, en. En S. hos en Maurmester. Maurtaarn, et. Taarn p. en Fastningsmuur ell. Ringmuur. Maurtag, et. Et Stærmtag, der lægges oven p. en frisaende Muur. Maurtafker, pl. takkede Forhænginger p. det øverste af gamle Ringmure ell. Børgmure. (M.)-f. Maurtrands. — Maurtind ell. Maurtins de. en. den øverste T. ell. nederste Udant p. en M. Muurvold, en. muret Vold. (modf. Jordvold.) Muurværk, et. det, som er muret, opført af Muur. Sommerværket og Muurværket i en Bygning. — Mure, v. a. 1. sætte Stene sammen og fæste dem m. en dindende Materie. At mure m. en Kalk, m. Leer. En muret Pille, en muret Grav (opført af Muurværk.) At m. en Dag op. m. et Hul til. — Murer, en. pl. -e. den, hvis Haandværk er at mure. (jvf. Maurmester, ovenfor.)

Muus, en. pl. d. f. [J. og K. S. Mus.] en Slægt af sittefoddede Dyr, der høre t. Snavernes Klasse; sæd. en Art af disse, der har sit Tilhold i Husene. Mus musculus. — Sammenf. a.) Muusbakkelse, en. Et Slags W. af Raffamblade, bogte i Weel. (Moth.) muusblakket, adj. som har en blakket, bleggraag Farve, liig M. muusfarvet, muusgraag, adj. d. f. s. muusblakket. Muushog, en. et Navn p. en liden Korfugl af Dageslægten; ogsaa Muusvæg. (Sværvehog.) Muuslag, et. Et Weerværk, som nogle Børn sædes m. og hver man vil finde liighed m. en M. (s. Lungeslag.) muusret, adj. om en Best, der har smaa Øren. (Moth.) b.) Musfælde, en. J. til at fange Muus t. Musfænger, en. den, som giver sig af m. at fange M. Muskul, et. et Hul, gnavet af M. for at have Adgang t. deres Reder. Muskehog, f. Muushog. Muskat, en. K. som fanger Muus. Muskepulver, et. dræbende P. som lægges f. Muus. (W. S. D.) Muserede, en. Musens Rede ell. Leie. Musetand, en. sig. kaldes meget smaa Tænder hos Kæmpefisk: Musetænder. Muscunge, en. En ung Muus, Musens unge. Musseme, pl. sig. meget smaa Dine hos Kæmpefisk.

Myg, en. pl. d. f. [K. S. Myg.] J. Nr.) et Slags smaa tovingede Insecter, der om Sommeren plage v. deres Stik; har den hos os almindelige Art. Culex pipiens. — Myggenet, et. Et Slags Insekt, glennemigt Løt, der drænges f. Enger imod Myg. (Moth.) Myggesværn, en. En S. af færende Myg. —

Myghoved, et. sig. en Bøld, der begynder at komme frem: myocephalum. (Moth.)

Myg, adj. m. lang Vocal. [J. miukr. K. S. meek.] tet at bide, blød og smidig. (det modf. af stiv, haard.) mygt Læder. En m. Sandst. Det giver Lemmerne mygge. (s. ledmyg.) sig. om Mennesker: ikke gienstridig, høielig. (jvf. ydmyg.) Deras det forældede v. a. myge, at gløre blød, og mygge sig, ydmøge sig. — Mygghed, en. ud. pl. 1. Bløthed. 2. Smidighed, Boleslighed. Mygghed i Lemmerne. "Dog skal t. langt at fare ei Mygghed blot, men Kraft." Ohlenschl.

Myt, et. [K. S. Myt, Støv.] en vrimsende Pøb, en Mængde i Bevægelse, en Brimmel. Et stort Myt af Viennesker. [W. S. D. — men br. kun i dagl. T. og mangler hos Moth, som derimod har: en Mylder, i samme Bdm. og v. n. myle, at Rikke, vrikke i et Lem, f. E. af Frost.]

Myldre, v. n. og impers. 1. (har.) være fuld af noget, som er i Bevægelse; vrimsle. En mylrende Gaard. Det myldre af Insecter. Det myldre m. (ell. af) Viennesker p. Torvet. Myrene m. i Tuen. "De Døklere myldre som Myrer om ham." Rahabek. Folk mylrede frem, ud af Huset. — Deras: Mylren, en. ud. pl. Viernes Mylren i Ruben.

Mynde, v. a. 1. give Magt og Myndighed. (Moth.) forældet. jvf. Formynder, bemyndige.

Myndig, adj. [T. m u n d i g; af det gamle: Mynd, forvar.] 1. som har Magt, Evne; mægtig, formaende. myndige Mand i Staten. "En rig og myndig Bonde." P. Clausen. "En sig gjerne vil vise sin Magt, bndende, stolt og overmodig. At vise sig m. i sin Dyrskel. At søre et myndigt Sprog, tale i en m. Tone. 3. som kan være sin egen Børge, som er foms men t. sin Cavalder (modf. umyndig.) At blive myndig. myndige Kar, m. Alder. — Myndighed, en. ud. pl. 1. den Bestafsenhed, at have Magt; Anseelse (Auctoritet.) At tillage sig for stor M. Den faderslige M. "Denne Forsamling forstikker den hele Stat og udøver den høieste Myndighed." Schutte. At gløre noget af egen M. At have M. over een. At give en Magt og Myndighed t. noget. 2. Adfærd og Tale, der synes at forudsætte Magt. Han sagde det m. megen Myndighed. 3. Tilstanden, at være myndig, (3) myndig Alder.

Myndling, en. pl. -er. den, der er umyndig, minoræetig, og derfor har en Formynder. (Sneedoff.)

Mynter, et. (Forbude.) f. Mønter.

Mynter, et. [K. S. Mynter.] en Domkirke, Stiftskirke. (forældet.)

Mynt, en. pl. -er. [K. S. Mynet. K. S. Mønter.] 1. præget Metal, hvis Bør

framværelse er at sættes i Omløb som Penge. En dansk, engelsk M. Guldmyster, Sølvmynter. Som ooll. de i Omløb værende ell. dertil bestemte Metalpenge. At saaet Mynt. Landets M. God, slet M. At forringe Mynten. — sig. "Oren er Statens helligste Mynt." Engestoft. At fornye sin Mynt, gjøre noget igien, som man i lang Tid ei har gjort. (ville gjøre noget bedre, end før. Moth.) At betale een m. lige Mynt. 2. Sted ell. Paus, hvor Penge myntes, m. de dertil hørende Maskiner. At sende Sølv i Mynten. (I denne Bem. er pl. ikke brugelig.) = Myntanordning, en. A. hvorved Myntens Værdi og Indretning i et vist Land bestemmes. Myntskifter, en. den, som sætter Præis p. sieldne og smukke Mynter. Myntskalkner, en. den, som forsalter Mynten; gjør falsk M. Myntfod, en. den Forstøift, hvorefter et Lands gangbare Penge udmyntes, i Hensænde t. deres Vægt eller Indhold af ædle Metaller; ell. det lovbestemte Forhold imellem Landets antagne Penge-Enhed (f. E. en Speciesbaler) og en vis Vægt af puurt Sølv ell. Guld (f. E. en Collnst Mart sin.) En let, svær Myntfod. At forandre Myntfoden. (jvf. Fod, 2. d.) — Myntforsalsning, en. Sierningen, at forfalte Mynt. Myntfrihed, en. Myntrettighed. Myntguardein, en. et frem. D. som br. om den Detient, hvis Pligt er at paase, at Mynten faaer den lovbestemte Gehalt, og at prøve den; en Myntprøver. Mynthammer, en. En P. som tilforn brugtes v. Mynters Prøving. Mynthistorie, en. histor. Beretning om et ell. flere Landes Mynter. Myntkiender, en. den, som har lagt sig efter Myntvidensskaben. Myntflipping, en. den Forbrydelse at beklippe, bestøre ell. affile den i Omløb værende Mynt. Myntkundskab, en. Kundskab om M. og om Forholdet imellem forskjellige Myntsorter. myntkyndig, adj. som besidder Myntkundskab. Myntmaskine, en. En M. med Presse og andre Indretninger, hvorved Mynter præges; en Myntpresse. Myntmester, en. den, som forestaaer en Mynt, har Dphn m. Pengenes Myntning. Myntmærke, et. Præg og Overstift p. en Mynt. Myntnavn, et. M. som gives et vist Slags Mynt. Myntpresse, en. Myntmaskine. Myntpræg, et. Præget p. en Mynt, det, som v. Stempellet præges ophælet p. Mynten. Myntprøve, en. P. som stæer f. at undersøge en Mynts Gehalt. Myntprøver, d. f. f. Myntguardein. (Moth.) Myntrettighed, en. den R. at lade Penge mynte, som nu kun Regieringer have. Myntsamler, en. den, som samler p. sieldne ell. mærkelige Mynter. Myntsamlings, en. En S. af endel, i en ell. anden Hensende mærkelige Mynter. Mynt-

kat, en. d. f. f. Slagkat, Prægelen. Myntskriver, en. Regnskabsfører v. en Mynt (2.) Myntslid, et. Myntens Slidning, Formindskning i Vægt og Værdi v. Omløb. Myntsort, en. et vist Slags M. Myntstempel, et. Sernstempel, hvormed Mynter gives dets Præg. Myntstykke et. En enkelt, præget Mynt. "Fordi Myntstykkerne ikke kunne gjøres lige gode." Duffsen. Mynttegn, et. prægede Tegne af Metal, som udgives, i St. for Papirpenge, t. at betegne en Mynt, uden at have dens Værdi. Myntvalse, en. B. hvormed de Metalplader ell. Stænger strækkes, som man saaer M. af. Myntvidenskab, en. historisk og videnskabelig Kundskab om Mynter, især ældre og sieldnere. (Numismatik.) Myntværk, et. skriftligt Værk, hvori Mynter ere bestrevne og aftegnede. Myntvæsen, et. alt det, som hører t. Mynten i e ell. flere Lande, t. Mynternes Prægning Forhold, Omløb, m. m.

Mynte, v. a. 1. [M. E. mynten.] give dertil stikede Metalstykker deres bestemte Præg, saae Mynt. At mynt Guld, Sølv, Kobber. At mynte Penge om (indsjælte og atter mynte dem.) Myntet Guld v. Guldmynt. = Mynteret, en d. f. f. Myntrettighed. Myntsted, et. et By, ell. et andet Sted, hvor der myntes ell. har været myntet Penge. — Myntning, en.

Mynte, en. En Plantesægt, udmærkt v. sin kraftige, tildeels behagelige Lugt Mentha. f. Agermynte, Krusmynte, Pæbermynte, Stomomynte, o. a. — Detas Mynteolie, Myntevand.

Myr ell. Myre, en. pl. Myrer. [3 Myri.] en Mose, Sump; Rosejerd, Moseland. (br. især i Norge.) Deraf: Myresyr, Myregran (Fys, Gran, som vore Rosef.). Myrejern, et. Sernmalm for vindes af Rosejerd og Rosevand. Myremalm, en. En okteragtig Sernmalm, som findes laget i Roser og andensteds (Brunnichs Min. Duffsen.)

Myrde, v. a. 1. [3. myrda. f. Mord.] dræbe et Venne m. Forsæt, m. den bestemte Villie, at stille det v. Livet; begaae Mord. Han har baade røvet og myrde. At m. een med koldt Blod. [Kan dræbe ogsaa Dyr; kun om Venner brugte myrde og ihjelslaae. At dræbe siges baal om uforsættigt og forsættigt Morddrab; om myrde kun om det sidste. "Ilden Forsæt o. Agt kan ingen siges at være myrde." Sp. ton. jvf. dræbe.] Ugentl. br. myrde u. dertiden om Heberlag i Strid. Trætte at myrde, forlod begge Sørene Balplads ved Mattens Indbrud. — Myrden, et. Sierningen at myrde. — Myrdelyst, et. ud. pl. Lust, Begierlighed t. at myrde. At dræbe af M. (Kobber.) — myrdevant

adj. v. vant t. at myrde, fortrolig m. at dræbe. (Daggesen.)

Myre, en. pl.-r. [*X. S. Mira, Myra. A. S. Mierc. S. Maur.*] en betændt Slægt af Insecter, der leve i store Selskaber og sælles Boliger. *Formica.* — Myresbad, et. S. af Vand, hvori en Myretue m. Myrerne ere kogte. **Myreløve**, en. -et Slags Insecter, bekendte af den kunstige Naade, hvorpaa de fange Myrer. (*Myrmecoleon formicalea.*) myreffoldet, adj. v. som har Duden udsaaet m. smaa røde Blegner, ligesom efter Myrers Vid. (*Colding.*) **Myresluger**, en. En Slægt af Pattebor. **Myrmecophaga.** **Myretue**, en. opdyrget Lue af Jord, raadent Erc o. d. hvor en Myreskole har sin Bolig; en Myrebo. **Myreag**, et. pl. d. f. denne Benævnelse tilslægges man i Almindelighed urigtigen Røerens Pupper.

Myrbiørn, en. pl.-e. Et Navn, som i Norge gives et Slags Bjørne (ogsaa Græsbiørn, mindre end Hestebjørnen. v. *Aphelens Nat. Hist. 1. 327*) enten fordi de gaae i Myrer (Moser) efter Bær; eller, som nogle angive, fordi de gierne æde Myrer og andre Insecter.

Myriade, en. pl.-r. [*Æ. myrias.*] et Antal af ti tusinde; og i Alm. et stort Antal.

Myrrha, en. et Slags vellugtende æsterskandt Gummi af Myrrhatræet. (*Amyris.*)

Myrte, en. pl.-r. et bestandigen grønt Busktræ. **Myrthus.** Deraf: Myrteblad, Myrtebusk, Myrtefrø, Myrteklund, Myrtekræ (d. s. f. Myrte) o. fl.

Myrte, en. ud. pl. [*S. Misa.*] i Norge: forlig ell. saur Økenvalde. Deraf: Myrteskiff, en. (udt. ogsaa: Myseoff.) et Slags meget tæt og tung, men stor Ost af sødsagtig Smag, som især i Norge laves af Balde.

Mythe, en. pl.-r. [*Æt. Mythos.*] enestelte Stykker af Oldtidens filosofiiske Digtninger ell. poetiske Historie, Philosophie og Theologie. — Deraf: mythisk, adj. som udrinder af ell. staaer i Forbindelse m. en Nations ældste Sagn og Myther. m. Historie, Philosophie. Et mythisk Digt. — **Mythologie**, en. Lære om Guder ell. høiere Besjener, grundet p. gamle Sagn; Gude-lære, Fabellære. **mythologisk**, adj. som hører t. Mythologien, staaer i Forbindelse m. Gudelæren. **mythologiske** Forestillinger, Undersegelser.

Mytteri, et. pl.-er. [*Æ. Muteret.*] uløslig Forbindelse af flere imod Vrigighed ell. Forefatte; oprørsk Forening, Sammenrottelse. At miste, gøre M. — Deraf: **Mytteriaand**, en. Ulovelighed til Mytteri, **Dværsaaud.** **Mytteristifter**, en. Oprørsstifter.

Myttring, en. f. Mettrif.

Mægle, v. n. og a. 1. [*Æ. mæglan.*]

Afte Enighed, Forlig, bringe t. Enighed. At m. i en Erætte, m. imellem skrivende Parter. At m. Fred, m. Forlig. Han vilde m. dem imellem (bring dem t. at enes om noget.) — **Mægler**, en. pl.-e. 1. den som mægler imellem Stridende, som stifter Forlig. (s. Fredsmægler.) 2. den, som imod visse Fordele, besørger Handelsforretninger s. Andre. **Baremægler**, **Stibsmægler**, **Børslemægler**, **Assurancemægler**. (Deraf: **Mæglerembede**, **Mæglerforretning**, **Mæglerløn**, o. fl.) **Mægling**, en. pl.-er. **Handlingen**, at mægler imellem skrivende.

Mægte, v. n. 1. har. [af *Magt.*] for-maae, have Kræfter til. Denne Steen mægter jeg ikke at løfte. Jeg mægter (over) ikke mere. (sv. *magte.*)

Mægtig, adj. [*S. mættugr. Æ. mæhtig.*] 1. som har Magt, Gyde til, som formaaer noget. "Den, som er mægtig m. sin Tunge." — "Hvo vil blive mægtig over mig?" D. Bibel. **Mægtig** i Ord og Gierninger. At være sig selv m. (kunne styre, beherske sig selv.) At blive en Ting m. (Moth.) "De vare et mægtige t. at gøre det." *Colding.* 2. som har megen Magt og Virkekraft som formaaer meget; vældig. En m. Hæere, m. Mand. **mægtig** i Krig; m. ved Forbund. Et mægtigt Rige. De Rige og Mægtige i et Land.

"Den eneste menneskelige Frugt, som kan holde de Mægtige tilbage fra Søsterne." *Sneed.* 3. sig stærk, kraftig, stor, vidt abstrakt. En m. Storm. mægtige Glemsninger. (i Biergværkerne: bred, om Sange; tyk om Steenlagene ell. Fløsterne.) Deraf: **Mægtighed**, en. En Sangs M. o. dens Bidde, ell. Strækning; en Fløstes M. o. Tællese. "Steenullagenes ulige Mægtighed." *Duffen.* — For: **Magt** br. det kun i vore Bibeloversættelser. "Jeg vil fortælle om din Mægtighed."

Mælde, v. a. f. melde.

Mæle, et. ud. pl. [*Sw. Måla. af Maal.*] 1. Menneskets Røst, for saa vidt den br. til Taler; Raal, Talestemme. Han har et tydeligt Mæle, men ingen Stemme t. Sang. At opløste Mælet. At miste sit M. faae sit M. igjen. "En Taler kan tabe Røsten, uden at miste Mælet." *Sporon.* 2. Tale f. Retten t. Forvar eller Klage. (forældet.)

Mæle, v. n. og a. 1. [*S. mæla.*] 1. tale. Han mælede ikke et Ord. Han kunde hørken m. eller tale (*Pleonasme.*) "Med Sorgen udi Sind at mæle Røtters Ord." Grundtvig. 2. tale sin Sag for Retten. (forældet.)

Mæll, s. Mæll.

Mængde, en. pl.-r. fælden. [*X. S. Menigeo. S. Marg. Mergd.*] et stort Antal, en talrig Hob; Tæthighed. En M. Mennesker. En stor M. Penges, Fiendens M.

Der var Røbere i Mængde. — Mængden, absol. a.) den største Deel af Folket, Solsben. — "Mængden i Staden blev spildagtig." D. Bibel. At jage efter Mængdens Bisald. "At agte de Fornuftiges Dom høiere, end Mængdens Yndest." Sneedorf. "Den tankeløse Mængde seer intet." Engelestoft. b.) det største Antal af en vis Døds Folk. (m. præp. af.) Mængden af Tilhæerne, af Forsamlingen.

Mænge, v. a. 1. [J. menga. N. S. mengaan.] blande, sammenblande. "Og vilde Ederne sig samme Dag et mange." — "Sid aldrig nogen Kvinde med andet mænger sig, end toge, sne og spinde." Solberg. (J. Many.) = Mænggods, et. d. s. f. Mænggods, Blandingsgods. — Mængsel, en. Blanding, (sældent.) L. Kothe.

Mær, en, pl. -e. [J. Mar. Høst. Meri, Hoppe. N. S. Mære.] En Pøst; og i Særdeleshed en Hoppe, (nu kun hos Almuen. jvf. Mærskalk.)

Mærke, et, pl. -r. [J. og gl. Dansk: Mark.] 1. et Tegn, hvorefter man pletner een Ting fra en anden, ell: hvormed man betegner noget f. at gienkende det; et Kiensbe, Kiendetegn. At klippe M. i Faarenes Øren. At lægge M. i en Bog, sætte M. ved noget. At bære M. af noget. "Kun nogle af de Træk, som Trældoms Mærke bær." Storm. — sig. At lægge M. til: give nsie Agt, mærke p. noget som forsegaaer. At tage M. paa noget: betragte det saa nøie, give saaledes Agt derpaa, at man kan gienkende det. (J. Bomærke, Kiensmærke, Stjelmærke.) 2. en Fane, et Banner. N. S. Marc. (forældt.) Deraf de forældede: Mærkedrager, Mærkesmand, (Zhlenisch.) Bannersarver. 3. Grandsel. Jvf. Gaemærke, Landmærke. = mærkelig, adj. 1. som er et Mærte værd, fortjener at lægges Mærte til, at agtes paa. En m. Dag, Begivenhed. Et mærkeligt Vidnesbyrd. 2. kiendelig, som let kan mærkes. En m. Forspil. Det er let mærkeligt. — mærkværdig, adj. d. s. f. mærkelig; men m. et stærkere Udtryk; vigtig, betydelig, minderværdig. Mærkværdighed, en. 1. ud. pl. Betydsammenheden, at være m. 2. pl. Mærkværdigheder, mærkværdige Ting, Egenheder. Byens Mærkværdigheder. = Mærkedag, en. Dag, hvortra hentes et Mærte. Mærkepenge, pl. en Afgift, som betales af Søfartende f. Lødsmarker, der udsættes p. farlige Steder; Prikkepenge. (Mandir d. Kammervasen. 222.) Mærsefæl, en. P. som sættes i. Mærte; Grandssepæl. Mærtefæl, et. Grandsfæl. (B. S. D.) Mærtefreg, en. S. som er sat i. Mærte. Mærtefegn, et. Kiendetegn. (E. G. Pontoppidan.)

Mærte, v. a. 1. [J. merkia.] 1. sætte Mærte, Kiendetegn p. noget. At m. Mær-

ter, Lønder, Dørg. 2. lægge Mærte til, give nsie Agt p. Mærte p. mine Dødt At m. efter eens Tale. 3. faae Kundskab om, fornemme, slutte sig til af udborte Kiendemærter. "Pær Folk, men lær der saa, at de ei mærte det." Popses Krit. v. Schiermann. Saavidt jeg faa mærte. M. m. eens Pensigter. Vi mærkede ikke at ha kom. Man kan m. paa ham, at han blive gammel. Der mærker man ikke til Kulder Vi mærkede intet til Tvæne. — At lad sig m. med noget: give tilkiende, utte-rebe. At (lade andre m. noget. At m. een noget af, lære v. at mærke p. een komme efter hvid han holder stult. = Mærkelse, Mærkning, en. Sierningen a mærte. — Mærtehammer, en. S. hvor med man mærker, slaaer Mærte i noget Mærtejern, et. J. hvormed man mærte noget. Mærtepinde, en. P. ell. Sto hvorpaa man mærter noget, hvori man slaaer Mærter; Mærtefost, Kardestof.

Mærte, m. s. en Plantes Navn. Apin graveolens. (S. Hørsestænges Røgebog. Vandmærte, vild Sellerie.

Mærte, et, pl. d. s. [N. S. Mærte.] et aabent ell. lukket, m. Rødværk forsone Guld af Planter, der anbringes p. Mærte oven over Storfæilet, og har nogen Righel m. en Kuro. [Mærte, egentl. en Kuro Deraf Rødvæget: Det er ondt at faa Heire i Mærte.] = Mærteslag, et. F. som sættes over Mærte. Mærtefygte, en. Et L. der undertriben r. Skibs tønde om Nat ten i Stor-Mærte. Mærtesraa, en. der R. hvortil Mærtefæilet er sættet. Mærtefæl, et. det sikkantede Sels, som er næf over Mærte. En Mærtefæilsuling (hvore ved dette Sels kan søres.)

Mærtefland, et. f. Mærtefland.

Mærte, v. a. 1. [J. Mærte.] 1. (T. m. et. f. chen.) At m. til M. o: røre det stræde Malt i heft Vand. At m. til Brændevin o: slaae heft Vand p. Kornet og sætte Bærmertil, f. at bringe det i Giaring. 2. (T. m. d. sten.) fede, giøre fed. At m. Evtin. Saa fed som en mærte So. "Maan jeg seer — Fortjensesser og Vid at lide Ned, og Dumhed mærte sig i Entkens Skied." F. Schmidt. = Mærtekar, et. R. hvori Korn mærtes i. M. ell. Brændevin. Mærtefæng, en. S. til at mærte Mærte ell. omrøre det i Mærtekarret. — Mærtefæst, en. Sted, hvor Kreature mærtes ell. fedes; Gadsfæl, Rødværk, Snefæl. (jvf. Stri, 2.) Mærtefæst, et. S. som er mærte ell. skal mærtes; Fedefæst. — Mærtefæst, en. Sierningen at mærte.

Mærteflinger, pl. [N. S. Mærte. G. measles.] en Febersygdom, hvorefter Røgs met slaaer ud i røde Pletter, der borttørres uden At,

Mæt, adj. pl. mætte. [S. mettr.] som har faaet nok at spise, har tilfredsstillt sin Madlyst. At være mæt, blive mæt, spise sig mæt. — fig. tilfredsstillt v. Ryddelse. Man kan ikke see sig m. paa dette Raleri. Mæt af Dage, af Rigdom og Være, af Livets Gode. "Sammel og mæt af Dage." D. Bibel. "Sæt saa, naar du er mæt af Dage, t. dine Fædres Fred." Storm. = Mæthed, en. ud. pl. den Tilstand, at være mæt. — Mætte, en. for: Mættelse, Mæthed, er seldent og forældet. (Arcebo, Tullin.) "At fremmed Graadighed fuld Mætte kunde ænde." Storm.

Mætte, v. a. 1. stille Gulten ell. Madlysten. At m. den Hungrige. At m. sig p. noget. — fig. tilfredsstillte en sandfælig Lyst, Begierlighed. At m. sine Lyster. — "De Lyster, som meest mættes, blive altid de umætteligste." Bafholm. — mættes, n. pass. blive mæt. "Dan er som Døden; der kan ikke mættes." Dab. 2. 5. "Sød først Foruene mættes." Marc. 7. 27. 2. S. Chemien: komme saameget af et fast Legeme t. et flydende, som dette kan opløse; ell. bringe begge Legemer i en hemmelig Egevaagt. — mættelig, adj. som kan mættes. (s. umættelig.) Mættelse, en. det at mætte nogen ell. at mætte sig. "Den udtømmelige Kilde, hvorfra han sfer Mættelse og Glæde." Ewald.

Mø, en. pl. — er. [S. Mei, Mær. Sv. Mø.] 1. en Pige, et ugift Fruentimmer (herpigen hos Digtere; men høres ei i Tale sproget.) s. Søstern, Kongens. 2. en Pige, som er uæret af Mandfolk; en teen Jomfru. = Møbarn, et. Barn af Dvinsletternet; Pigebarn. (modf. Drengbarn, Svendbarn.) "Møbarn, maad aldrig sin Jord afhænde." D. Lov. V. 3. 7. Mødom, en. ud. pl. [S. Meydomr.] den Egenkab hos en Pige, at hun er uæret af Mandfolk. ubesmittet Ryddighed, Jomfruhed. Mødomstegn, et. Kiendtegn p. ubesmittet Mødom. — Mødren, en. s. Pigevend.

Mødning, en. pl. — er. [Mægdyng.] en Dønge, Samling af Mæg, især Creaturesæd, der samles t. Gødning. At sere en M. ud p. Ageren. = Mødningbrønd, en. En steensat Grav ell. Fordybning i Jorden t. at sætte Gødning t. Mødningvel, en. Eump af urent Vand, der samles sig om en M. Mødningsted, et. Den Plads, hvor Gødning fra Stalden samles og opdynges s. at gaac i Stæring. At anlægge et M. Mødningvand, et. det fra Mødningen afløbende Vand.

Møde, en. ud. pl. [S. Mæda. Sv. Møda. jvf. adj. mod.] Besvar, Fortræd, Rummer, Genvordighed. "At ublæse Arie og Møde." C. E. Pontoppidan. 1653. (uæstent ganske forældet.) For: Mø-

dighed, Træthed br. det af P. Claussen. — mødefuld, adj. som har, medfører megen Besvarlighed ell. Genvordighed. — møde, v. a. og reg. 1. glæde Vro og Besvar, besvare, udmætte. At møde sig. (forældet.)

Møde, v. a. og n. møde, mødt. [Goth. motjan. A. S. metan. N. S. mōte n.] 1. act. komme imod een, træffe en Kommende, komme een i Møde. Jeg møde ham p. Veien, p. Gaben. Jeg har mødt (truffet) ham nogle Gange i Selskabet. (Saa vel i denne, som i de følgende Bemærkelseser, er den passiv. Form ufærdanlig; men mødes, som v. dep. brugeligst.) — 2. act. gaac i Møde; ofte figurl. for: modstaae, modvirke. "Hvorledes vinde vi Styrtet s. at møde Modstand, Bagtaelse, Forbømmelse?" Rynster. 3. hændes, vederfares; indtræffe. Denne Ubehagelighed et mødt mig flere Gange. Der mødes det Uheld. 4. absol. indfinde, indstille sig, komme t. et Møde. "At møde i Netten, lade en anden m. for sig. Mødt er anden Gang, at han ikke har mødt." Ei Vogne skulle møde i Morsgen. De mødte alle. — mødes, mødes. dep. møde hinanden, træffes. Vi mødes ubestriden i Skibben, p. Gaben. De mødtes p. Halvveien. "Sun mødtes med sin Broder." K. Bedel. — Møden, en. ud. pl. det, at møde een, ell. at flere møde p. et Sted. (Baggesen.) Mødeplads, en. og Mødested, et. Plads, Sted, hvor flere mødes, ell. som er bestemt t. et Møde. Krigsfolkens Mødeplads. At aftale et Mødested. — Mødestid, en. Tid, som man har bestemt til et Møde, ell. at mødes.

Møde, et. pl. — er. [S. Mot. N. S. Mōte.] 1. berammet Sammentøst, Forsamling, Stævne. (s. Møde.) Selskabet holdt et M. — Det er berammet, fastsat, udstrevet, aftalt et M. 2. uformodet Sammentøst; det, at mødes. Det var mig et uventet, behageligt, ubehøgt M. — i Møde, adv. saaledes, at man møder nogen. At gaac, komme, rulle, kiste, ride, selle een i M. — fig. At gaac Faren, Døden rolig i Møde. At see en lidlig Død i Møde. (vente fig.)

Mødig, adj. [A. S. medig. S. mōdr.] 1. træt, udmattet v. Arbeide ell. Gang. 2. trættende, som stor mødig. "Naar de Dagen igiennem gaac saa mangen mødig Gang." Rynster. "Denne Mæthed — et som Sannet efter en mødig Dag." Bagg. Mødighed, en. ud. pl. Træthed. (br. seldent; mere end dette.) "Sans Lod er Middagslof, suur Sød og Mødighed." Storm.

Mødrene, adj. [af Moder. s. det ligende fædrene.] som hørt af, ell. har lidt hørt Mødren i en Slægt. Hans Brønder p. mødrene Side, ell. mødrene Brønder. Det er hans mødrene Saa bett. Og saa søret m. Saa kantivet + Mødthearev; en.

Trø, man har faaet ell. Kol have efter sin Moder. Mødrenebyrd, en. Et, Herskoms p. mødrene Side. (Suhm.) Mødrenegods, et. som er arvet efter Mødren. o. fl.

Mødsom, mødsommelig, adj. (A. Vedel.) s. møisom.

Møg, et. ud. pl. [J. Myk. X. S. Myx.] Dyrenes Stærn ell. afsondrede Ureenlighed; især for saa vidt samme anvendes t. Gidsning. At kiese M. (p. Agerren.) Komøg, Østsemøg, Faaremøg, Ønssemøg. (For: Stærn, Snæv i Alm. br. det tun i lav Tale.) = Møggagning, en. Gjerningen at kiese M. ud. Møghed, et. Hævede, hvori der er lagt meger Gidsning. (W. S. D.) Møghent, en. d. s. f. Møghent. (Møghed. Moth.) Møghør, en. Bør, som anvendes t. at bære ell. stille Gidsning paa. Møgdyng, en. Stærndyng. (Ivf. Mødding, som herfra er forstikkelig.) Møghort, en. Møghed. Møghilde, et. S. som gives Høvsønder ell. andre, der i Forening have kiørt Møg ud. Møghjødning, en. S. som bestaar af blot Møg, som et er Vandgidsning. (Lands. S. Str. I.) Møghreb, en. En S. eller Fort, t. at tage Møget bort af Stalden ell. læsse det p. Vognen. Møghaffe, en. Redskab, hvormed Møget tages af Vognen, ell. læsses i Møddingen. Møghob, en. En liden Møgdyng. Møgharre, en. S. til at fsee Møg paa. Møghorsel, en. Møggagning. Møghrog, en. Møghaffe. Møghas, et. En Vogn, læsset m. Gidsning. Møghuffe, en. hvormed M. stufses af Stalden. Møghyo, en. s. Møghreb. Møghvogn, en. W. som man kiører Møg paa.

Møge, v. a. og n. 1. [J. mykia.] 1. v. a. fsee Møg paa, giøde (som er mere bruges Igt.) At m. en Ager. 2. v. n. faste sit Stærn ell. Møg; om Kreaturer. (Hvitfeldt.) 3. føre Møg af Stalden. s. muge, som nu altid br. i denne Bemækt. — Møgning, en.

Møie, en. ud. pl. [M. S. Mole. L. M d h e. S. Møde.] Kræfternes Anstrengeelse, Umage, Besværighed. At have M. med noget. "De giøre sig Møie s. at forvandre Retten." Jer. 9. Det kostede ham megen M. Et Liv, fuldt af Ueo og M. = møiesfuld, adj. som der er megen Møie ved, meget besværlig, umagelig. — møisom, møisommelig, adj. forbunden m. Møie, besværlig. Et møisomt Liv, Arbejde, møisommelige Udregninger. — Møisomhed, Møisommelighed, en. ud. pl. Besværigheden, at være møisom.

Møie, v. a. i. giøre Umage, besværre. (Forældet. At møie sig m. noget. Baggesen.)

Møl, et. pl. d. s. [J. Meir, Møir.] et Navn p. de Møts Sommerfugt, hvis Drme ell. Larver sændergnaude uldent Løi o. d. Phalœna tinea. Der er gaact Møl i Vels-

sen. — møledt, adj. v. angreben, meer ell. mindre fortræet af Møl.

Mølle, en. pl. -y. [J. Mylna. X. E. Myln. M. S. Mølle.] en af forskiellig Hiul og Drev sammensat Maskine, so drives af Vand, Vind, Damp ell. Hestkraft, og hvis Virkning enten er at ma (som er det almindeligste) ell. at knuse stampe, sønderstøtte, ic. absol. br. det o. Kornmøller. At bringe Korn t. Mølle: Møllen gaer, staaer. En hollandsk M. En Stubmølle. En Vandmølle, Vei mølle, Hestmølle, Dampmølle. En Barmølle, Grynsmølle, Hammermølle, Kobermølle, Rødmølle, Mastmølle, Oilmølle, Papirmølle, Silbemølle, Stampmølle, o. fl. = Mølleaa, en. Aa, som driver en M. Møllearm, en. Et af de fi Korntræer p. en Vei mølle, hvorpaa Wi gerne ere fæstede. Mølleare, en. det svære Træ, hvorpaa Møllearmene, ell. Wanhiulet t. en Vandmølle, ere befæstede. Møllebakke, en. B. hvorpaa en Vei møl staaer. Møllebom, s. Mølleare. Møllebrug, et. det, som høret t. en Mølle Drift. Møllebygger, en. den, som so staaer Møllebygger, ell. den Kunst, at ti hugge og sammensætte Tømmeret og de svære Dele i et Mølleværk. Møllebygning, en. 1. ud. pl. Gierntærn, at bygge en M. 2. pl.-er: Bygning, som høret t. en Mølle Møllebygning, en. Møllebygning, en. Møllebygning, en. B. som driver en Vandmølle. Mølleedam, en. Samling af opdaemt Vand, hvoreved en Vandmølle drive Mølleedige, et. 1. en Mølleedamning. Vandløb til ell. fra en Mølle. (Vof. Dig 3.) Mølleediget v. Søse. — Mølleedret, et. Et mindre Hiul i Mølleværk, der staa saaledes i Forbindelse m. et stærre, at d driver ell. drives af dette. Mølleedring, en. D. hvoreved Vandet samles i Mølleedam. Mølleedod, en. Grundbojde hvorpaa en Vei mølle staaer. Mølleedige, et. Indretning i en Mølle, bestaaende af to Stykker Træ, i Stikelse af en Wu hvort Møllestenene ligger. Mølleestilke (Laur. B. S. D.) Møllegiast, en. de som jævntigen søger t. en Mølle, s. at la sit Korn male. Møllegrav, en. Grav e Canal, hvori Vandet ledes fra en Flod, et Mølleværk. (Krafts Møh.) Møllehe, en. S. som driver et Mølleværk. Møllehiul, et. S. som høret t. en Mølle. Møllehugger, en. Møllebygger. (Møllehe Møllehuus, et. S. hvorpaa en (hollandsk) Vei mølle staaer; ell. Huus v. en Mølle hvor Mølleren boer. (D. Lov. VI. 21. 1 Møllejern, et. en svær Jernstang, m. hvort den største Møllesteen, ell. Søbere dretter sig. Møllekam, en. s. Kam. 2. Mølleligger, Mølleløber, en. s. Ligger Løber. 2. Mølleenering, en. A. som e

har af et Møllebrug. Møllepenge, pl. f. Møllepenge., Møllepose, en. 1. Sigtepose p. en M. 2. en P. hvori Korn føres til, og Melet fra Møllen; Møllesæt. Møllepæl, en. Pæl, hvorpaa en Stubmølle hviler. Mølleværn, en. D. i en Mølle. (modf. Saandværn.) Møllerende, en. R. hvorved Bandet ledes t. Hulet i en Bandmølle. Møllerrettighed, en. R. til at anlægge og bruge en M. Møllesadel, en. kaldes to stærke Underlag m. deres Tværtæer, hvorpaa en Stubmølle hviler. (Krafft's Mech. II. 812.) Møllefæddel, en. d. f. f. Møllefæddel. Møllefæil, et. det, v. Møllevingerne udførende Selvdug. Møllestrue, en. En firkantet Tragt over Mølleværnen, hvorigennem man lader Kornet løbe ned i Dvænnen. (Moth.) Møllefyld, en. den Vandgilde, som en Fæstmølle maa betale af sin M. og den tilsliggende Jord t. Gieren. Møllespil, et. Spil ell. Vinde t. at dreie en M. Møllestrang, en. "Stang p. en Weirmølle, som Møllen gaar om paa." (Moth.) Møllesteen, en. pl. -stene. En af de Stene, som udgiere Dvænnen i en M. (Eberens og Tiggeren.) Møllestiært, en. Biekte ell. Stolpe p. en Weirmølle, hvorved den dreies; Møllevæbe. (Moth.) Møllestilling, en. f. Møllegierde. Møllevæbe, en. En fra Stubmølle udfaaende Biekte, hvorom Bindetavlet er bundet, hvorved Møllen v. Hjul af Vindevognen dreies. (Moth.) Møllesæt, en. S. hvori Korn føres t. Mølle. Møllesø, en. Sø, hvoraf en Bandmølle har sit Udsøb. Mølletold, en. den Betaling i Korn (f. Skieppe f. Landen) som gives Mølleren i Mølleisen, i St. for Peng. Mølletragt, en. d. f. f. Møllestriue. Møllevang, en. Rettighed t. at kunne tilholde nogen at lade male sit Korn p. en vis Mølle. Mølletømmer, et. T. som er i en Mølle, ell. er tienligt. Møllevagning. Møllevand, et. rindende Vand, hvorved et Mølleværk drives. Møllevei, en. den Vei, man har, f. at komme t. en Mølle. Møllevinge, en. de Krydstræer p. en Weirmølle, som fæstes p. Møllearmene, og hvorpaa Seilene udfæendes. Møllevogn, en. B. hvorpaa Korn og Meel føres t. og fra Møllen. Møllevægt, en. B. hvorpaa Kornet, som føres t. Mølle, og det malede Meel veies. Mølleværk, et. den Indretning, hvorved en M. drives og styres sin Bestemmelse. (f. Mølleværk.) Møller, en. pl. -e. den, som eler eller driver en Mølle, som lever af Møllebrug. En Weilmøller, Møltmøller, Elidemøller, Bøllermøller. En Bøllermøller (som driver en Bøllermølle.) = Møllerdræng, en. D. som er i Bære hos en M. Møllerhest, en. S. som tilhører en Møller. Møllerhus, et. H. hvor en Møller boer. Møllerhøne, en.

kaldes en meget fed Høne. Møllertone, en. En Møllers Hustru. Møllersvend, en. den, der tjener for Spænd i en Mølle. Møllervogn, en. Vogn som tilhører en Møller. m. fl. a.

Møn, en. [S. Mæmir.] Røgningen, den øverste Kant af Laget p. et Huus; Tagryg, Mønning (som er mere brugelig.) Deraf: Mønnaas, en. d. f. f. Møn, Mønning. Mønsteen ell. Mønningsteen, en. pl. d. f. de Tagsteen, der udgiere Mønning p. et Huus. Møntør, en. Græstør, som lægges p. Tagryggen af et Huus.

Mønde, en. pl. -r. [Strives ogsaa: Nynde. S. Mikhundr; af mid, smal, tynd.] et Slags Jagthunde, af en hoi, langstrækket og meget smal Bygning. — Møndejagt, en. Jagt, som steer med Mønder.

Mønne, v. a. 1. dette Tagryggen af et Huus. At mønne med Tør.

Mønnie, en. -[S. Minium.] et Farvestof, eller en Blysalt af rød Farve, der faaes og tilberedes v. Brænding i en Mønnie-Ovn, et Mønniebrænderi. (f. Minie.)

Mønning, en. [f. Møn, mønne.] 1. Gierningen, at mønne. 2. Mønnaas, Tagryg.

Mønster, et. pl. Mønstre. [M. S. M u n s t e r.] 1. en Gienstand, hvorefter en anden dannes, ell. hvis Egenfaber man søger at efterligne og optage; et Forbillede, Exempel. At støre et M. til en Kiole. At støe efter M. At tage een til M. Hun er et M. paa kvindeleg Fromhed. 2. Figur, Billede (i visse Tilfælde). At være M. i Døtters. Dette Løi har et smukt M. = Mønsterbillede, et. B. som tjener ell. kan tjene t. Mønster. "Stikholdens hoieste M. i hans Stiel." (Ideal. M.) Mønsterbog, en. B. hvori forskjellige Mønstre findes t. at tegne, støe, strikke efter, ic. Mønsterfæerer, en. den, som udfæerer Mønstre. mønsterfæer, adj. udmærket fæer i sin Art. "Dette mønsterfæerme Sørgespil." Baggesen. Mønsterstriking, en. S. efter Mønster, ell. hvorved et vist M. bringes ind i det strikkede Arbejde. (Andre m. Mønster sammensatte Ord, der ikke egentlig høre herhid, f. under mønstre.)

Mønstre, v. a. 1. [M. S. m u n s t e r n.] 1. egentl. eftersee en Ting nøie, om den svarer t. sit Mønster; særdeles om Efterfølg af Krigsfolk v. Befalingsmænd, f. at undersøge, om Hæren er i tilbørlig Stand. At m. Fodfolket, Rytteriet. m. et Regiment. 2. fig. betragte nøie f. at udsætte paa, mestre, rette paa. At m. de Forbuds gaacnde. "At m. paa Bogstaver og Ord." Sneeborff. = Mønstring, en. pl. -er. Gierningen, at mønstre, støe Krigsfolk. — (Mønsterherre, en. kaldtes forudm visse Opsynsmænd v. en Krigshær, hvis Bestit

ling var at mønstre Folket, m. m. **Mønsterplads**, en. **P.** bestemt t. Krigsfolks Mønstring. (Holberg. tettere: Mønstring-plads.) **Mønsterulle**, en. Fortegnelse over Krigsfolk i en Hær, hvorefter de mønstres. (Moth.) **Mønsterkriver**, en. den, som v. Mønstringer og andre Kælligheder holder Bogen over Krigsfolkene i Hæren. (Moth.)

Mør, adj. [**M. S.** m. d. r. **A. S.** mearn. **Sl. D.** meor.] den Bestaffenede v. et fast, trevlet, Legeme, at det's Dele ere blivne blædere, end de tilforn vare, og saaledes lettere skilles ad; saasom v. Raaddenhed, Rodenhed, v. at bankes, blædes, føges o. s. v. — **Skjort** er det, som let brydes; **mørt** det, som let sønderlides, tygges, o. d. ell. hvis trevlede, tilforn tæt forenede Dele, lettere adskilles. — **Løiet** er mørt af Vælde. **Et mørt Vble.** Stegen er ikke mør nok. **Klødet** maa koges mørt. **Deras: Mørhed**, en. ud. pl. = **mørbanke**, v. a. 1. i dagl. Tale: **Bank** een dngtig af. **Deras: Mørbankning**, en. (Rahbek.) **Mørbrad**, en. pl.-c. det Rød p. Stud, **Svin** o. a. Kreature, som sidder under Hæribbene; forbi det er mere mørt end andet Rød. [**M. S.** m. d. r. **v. a. d. e.**] — **møre**, v. a. gjøre mør. (**M. S. D.**) **møres**, v. dep. blive mør. (Moth.) **begge** lidet brugel.

Mørk, adj. [**S.** myrkr.] 1. som er berøvet Lyset, er uden Lys, ell. har ganske lidet Lys, er lidet oplyst. (det mdsf. af lys.) **Den mørke Nat.** **En mørk Gule.** **Værelset** var ganske mørkt. **Det** begynder at blive mørkt. **mørkt Veir**, **mørke Dag.** "Dg see der var en mørk og muls Dag." **Esther XI.** (i nyere Bibelovers. **Jof. Nulm**, holdt det Død her staaer som adj.) 2. sortladen, som falder i det Dunkle. **mørke Farver.** **Dette** Løi er mig f. **mørk.** **mørke Dine** (o: mørkebrune, sortladne.) **En m. Sky.** (jvf. dunkel.) 3. figurl. a.) misforstået, fortraadelig af Afsyn. **At** see m. ud. **At** gisre en m. Mine. b.) nedslaaet, tungsin-dig, bedrøvet. **En m. Sindstemning**, Fremtids. **mørke Tanker**, **Foreskillinger.** **At** see **Alt** fra den **mørke Side.** c.) utydelig, uforstaaelig, uden Klarhed. "Dans Færdighed i at gjøre **mørke Ting** klare, ubekjendte **Ting** kjendte." **Walling.** **En m. Stil**, **Talemaade.** **Dans Tale** var mig ganske **mørk.** **En mørk Tale**: en Gaasde. = **mørktagtig**, adj. d. s. f. **mørkladen**. — **Mørkhed**, en. ud. pl. den Bestaffenede ell. Tilstand v. en Stenstand, at den er mørk. **Mattens M.** "Den halve Klode — indføbt i **Mørkheds** tause Laage." **Bessel.**

En Farves M. — sig. især ofte i Afbelevet (sættelser: **Mørkheds** **Gierninger**, **Mørkhed** **Veie.** (jvf. **Mørke.**) — **mørkladen**, adj. p. **mørkladue.** Noget mørk, som falder i det mørke, mere mørk end lys. **mørkladen** **Ansigtet.** m. af **Gaas.** **mørkladne** **Dine.** "Nordens Fielde ligg, **mørkladen**, **kold**, **urokkelig.**" **Bagg.** — **mørkkyet**, adj. overtruttet m. mørke Strer. (**M. S. D.**) **mørkfode** adj. d. s. f. **sodbrun.** (**M. S. D.**) **mørktalende**, adj. v. som taler p. en mørk, uforstaaelig Maade. (**M. S. D.**) = **mørkeblaa**, adj. som har en blaa Farve, der er mere mørk, end lys. **mørkeblaaet** **Klæde.** **mørkeblaae** **Dine.** **Saaledes** om de øvrige **Farver: mørkebrun**, **mørkegraa**, **mørkegrøn**, **mørkegul**, **mørkerød.**

Mørke, et. ud. pl. den Tilstand p. et Sted, at der er mørkt; **Mangel** p. Lys **Rummet**, **Dunkelhed.** **Der** dylstod, da **fast** et **pludseligt M.** **paa.** "Mørket sprang lig et af idelig Lys." **P. G. Frimann.** — **At** gaee i **Mørke**, **være** i **Mørke**, **sidde** **M.** (i et mørkt Rum ell. Værelse.) **Mattens M.** (ell. **Mørkhed.**) — **Om** mørke **Farve**, **mørk** **Bestaffenede** **br.** **ikke** **Mørk** (s. **Mørkhed.**) **Mørke** **br.** **de** **imod** **ofte** **f** **gurt.** **Mørkets** (o: onde) **Gierninger** **Fremtiden** **ligger** **Kiult** **f.** **os** **i** **Mørke** **Banfundigheds**, **Uvidenheds** **Mørke.** "M begyndte **Dvertroens** **Mørke** **estherhaande** **at** **adspred.**" **Rampmann.** = **mørktra** (ell. **mørkerød**) adj. som frygter **Mørke** **er** **bange** **i** **Mørke.**

Mørkne, v. a. 1. gjøre mørk, betage Lyset. **Dette** **Veitret** **mørkner** **Værelse** "Slud **mørkner** **Dagen.**" **Swald.** — **Stille** **mere** **som** **v. n.** **at** **blive** **mørk.** **Det** **begynder** **at** **mørkne.** — **I** **denne** **Bemærkelse** **br.** **de** **imod** **dep.** **at** **mørknes.** **Det** **mørknes** **Veitret.** **Dans** **Afsyn** **mørknedes.** — **Mørkning**, en. ud. pl. den Tid v. Dagen, naar det mørknes; **Aftenstemningen.** **Han** **gik** **hjem** **i** **Mørkningen.**

Mørser, en. pl.-c. [**S.** m. d. r. **f. r.** **Feur** **mörser.**] et Krigsredskab t. at kaste Bomb af; en **Bombekjæbel.** (Dgtaa: **Morters** efter det **Fr.** **Mortier.**)

Mørsk, adj. [svulst **Dyrindelse.**] **halvsulst** **svulst.** **mørsk** **Veitret.** **Golding.** (**Mørk** **hed**, en. **mørskne**, v. n. **blive** **svulst.** **Mot** **men** **nu** **heldne.**)

Møttrif, en. pl.-er. [**M. S.** **Moder** **ken.** **S.** **Mütterich.**] et **Stykke** **Mel** **m.** **Smulning** **og** **Strugang**, **der** **passer** **en** **Strue**, **hvorpaa** **Møttriften** **m.** **en** **Strue** **noget** **kan** **fastskrues.** (**Struemoder.**)

N.

Naal! Ibraahsord (maaſtes en forandret Udtale af nu) hvorved udtrykkes Forundring, Samtykke, Trudsel m. m. I Skriftsproget br. det i det høieste Kun, hvor man vil efterligne den daglige Tale.

Naad, en. pl. **Naadder.** [Det *N. a. t. h. N. S. N. a. a. d.*] 1. Speningen i et Seil, ell. **Sømmene,** hvorved Seilbugstykkeerne forenes t. et Seil. 2. **Naadderne** i Dækket ell. **ſaa Siderne** af Skibet o: Stedet, hvor Plankerne ſtarres ell. ſammenfødes, hvor de lægges til ell. ved Siden af hinanden. At digte **Naadderne** m. **Vært.** (Deraf: **Naadkant,** en. den Kant af Spantetræerne, ſom vender t. **Naadden.**) 3. hos Stommagere: den hyide **Søm** ell. **Traadſtning** t. **Pynt p. Stoe:** ell. **Stovleſaal.** 4. **Sømmen** ell. **Randen** langs op ad en **Strømpe.** (*N. S. D.*) = Med dette Ord ere formodentlig beſlægtede: **Naadhøvl,** en. **Plovhøvl.** (*N. S. D.*) ſ. **Nøthøvl** ſom er den ſædvant. **Udtale.** **Naadſom,** et. **Søm,** hvis Ende, naar det naaer igiennem et **Brædt,** ombies og atter indbantes i **Træt;** et **vægt ſøm.** (*N. S. D.*)

Naadding, en. pl. — *v. ſ. ſ. Naad,* 2. **Fælſing,** **Sammensælſing,** **Fug.** (*N. S. D.*)

Naade, en. ub. pl. [*N. Nåd.*] 1. en **ſierres** ell. **Magtigeres** **Velville** mod en **Ringere,** for ſaa vidt ſom denne betragtes ſom ufortient, ell. ſom en Følge af den **ſierres** eget **Godtbefindende.** **Guds N.** At være i **N.** hos **Kongen.** At ſtaa i **hei N.** hos **een.** At have **N.** for **een,** forſikre **een** om **ſin N.** At ſaae **ſin Aſked** i **N.** 2. en **Handling,** ſom udrinder af en ſig **Velville,** en enkelt **Naadesntning,** **Gunftbeviisning.** At **ubede ſig** en **N.** **Kongen** viſte **ham** den **N.** **have** den **N.** for **ham,** at — (*Dog uden pl. Jof. Naadesbeviisning.*) At **leve** af **andres N.** 3. **ſærd.** en **Naade,** der **yttrer ſig** v. **Eftergivelse** ell. **Formildſelse** af en **fortient Straf** (her **ſædvant.** *ub. Art.*) At **lade N.** **gaae** ſ. **Ret.** At **bede** om **N.** At **tage een** til **Naade.** "De ere vel endnu **Syndere;** men de ere **tagne t. Naade,** og **forſikrede om Gjæld.**" **Guldberg.** — At **ſee i N.** til **een.** (*viſe Naade imod.*) **uden N.** (o: efter **Lovens** **Strenghed.**) 4. en **Tittel,** ſom i **ældre** **Tider** blot **tillagdes Konger** og **andre** **forſtellige** **Perſoner** af **høje** **Kløn;** nu **derimod** **gives** **Fruer** og **Fruer** af **hei** **Stand.** = **Sammensætninger:** a.) **Naadebillede,** et. et **helgenbillede,** ſom **Døctro** **tillægger** en

ſærdels **vidunderlig** **Kraft.** **Naadebrev,** et. **Document,** hvorved en **Frefte** **tilliger** **Rogen** en **vis** **Naade.** **Naadebrod,** et. ſ. **Naadſensbrod.** **naadefuld,** **adj.** **meget** **naadig;** **barmhertig.** **Naadggave,** en. pl. — *r. Gave,* **Stient** af **Naade,** ſom **høje** og **forſtel.** **Perſoner** **ubede.** (*I Theol.* ethvert, iſer **aandeligt** **Gode,** **betragtet** ſom **en** **Gave** af **Guds** **Naade.) **Naadegjærning,** en. **G.** ſom **ſteer** af **Naade** ell. **Barmhertighed.** **Naadegods,** et. **Gods,** ſom **ſtiertes** ell. **fortenes** af **Kongens** **Naade.** (*Colbing.*) **Naadefald,** et. i. **Theol.** **Guds** **Stretſe** t. at **gjøre** **Menneſkene** **declagtige** i **Chriſten** **dommens** **Velgjærning.** **Naadefilde,** en. **fig.** **Kilde,** **Dphav** t. **Naadesbeviisninger.** **Naadekraft,** en. i **Theol.** den **Kraft,** ſom **Gud** **ſtenter** **Menneſket** t. **Forbedring.** **Naadeløſte,** et. **Forjættelse** om **Naade;** **løſte** om en **Naadesbeviisning.** "Jeg vil i **Herteta** **dybe** **Grund** **dit N. glemme."** **Storm.** **Naadeløn,** en. den **Deel** af en **Embeds** **Lønning,** ſom **efter** **Embedsmandens** **Forløbſe** ell. **Afſed,** **tillaaes** **ham** ſ. **hans** **svrige** **Levetid;** ell. en **aarlig** **Løn,** ſom **tillaaes** en **Lær** ell. **anden** **fortient** **Mand,** **uden** **Embedsforretninger,** **ligesom** og **Enter** **efter** **Mandens** **Død;** **Penſion.** **naadeløs,** **adj.** ſom **ingen** **N.** **viſer;** **ubarmhertig.** **Naademaaltid,** et. i **Theol.** **Atterens** **Sacramente.** **Naademiddel,** et. pl. — *midler.* i **Theol.** **Middel** t. at **blive** **declagtig** i **Guds** **Naade,** ell. **Salighed.** **naademild,** **adj.** **meget** **naadig,** **naaderig.** (*Moſt.*) **Naadepagt,** en. i **Theol.** **Daabens** **Pagt;** m. m. **Naadepenge,** en. d. ſ. ſ. **Naadeløn.** "At **Reiſeren** v. **Afſteden** **har** **givet** **ham** en **aarlig** **Naadepenge."** **Snytte.** **naaderig,** **adj.** **rig** v. **Naade,** **meget** **naadig.** **Naadesmiil,** et. **G.** ſom **et** **Legn** v. **Naade;** **naadigt** **Smil.** — *fig.* **de** **Stores** **Bevaagenhed.** (*Phlenſchl.*) **Naadestand,** en. i **Theol.** en **troende** og **benaadet** **Chriſtens** **Forhold** t. **Gud.** **Naadestol,** en. i **Bibelovers.** **Dækket** **over** **Pagtens** **Art;** og **heraf** **figurl.** i **anden** **Betydn.** **Naadestod,** et. **drøbende** **Sted,** ell. **Slag,** ſom **Starpreterens** **giver** **den,** ſom **rabbæktes,** **f.** at **ende** **hans** **Piinſler.** "Saa **haaber** **den** **utvifalige** og **ſaa,** **der** **under** **Beddelens** **Paand** **ſer** **Naadestodet** **imøde."** **Rahbel.** **Naaderid,** en. **Tidsløb,** **hvori** **der** **viſes** **Naade,** **hvori** **Naade** **forundes** **een.** **Naadevalg,** et. **hos** **Theologer:** **Udvælgelse** t. **Salighed.** **Naadevirkning,** en. i **Theol.** **Virningen****

af en umiddelbar guddommelig Indskydelse t. et Menneſtes Omvendelse. Naadeværk, et. det Gode, ſom Guds Haand virker hos Menneſket. — b.) Naadesbeviisning, en. pl.-er. Handling, hvorved man beviſer een ſin Naade; Gunft, Begierning, Udmerkelse af Naade. Naadestegn, et. Teg, Kiens detegn p. Naade. Naadesytring, en. Uttring af Naade, i Ord ell. Gierning. — c.) af Naadſens, den ældre Genitivus: Naadſensaar, et. Et Aars Friſt efter en Sognepræſts ell. Kirkebetjents Død, Fortsættelse ell. Fortſættelse, i hvilken Tid hans Enke ell. han ſelv nyder Halvbelønning ell. en vis Deel af Kaldets Indtægter. Naadſensbrød, et. Underholdning, ſom af Medynd og Barmhertighed gives en Trængende.

Naade, v. a. 1. vis Naade imod, forbarsme ſig over. — br. allene i Udraabet: Gud naade mig! Gud naade ham, os, dem! hvorved man udtrykker enten ſin egen Træng t. Siely, ell. ſin Medynd m. andres Nød og hjælpelſe Tilſtand. (ſj. benaade.)

Naadelig, adv. for: naadigen, af Naade, i Naade. (br. nu ſelden; men derimod ſom adj. i Almuetsproget for: modſalden, forſagt.)

Naadig, adj. 1. ſom viſer Naade, ytrer Naade; eftergivende, mild, bevaagen, gunſtig. En n. Herre. Kongen har været meget n. imod ham. (Om reglerende Fyrſter ſiges: Kongen har naadigſt, allernaadigſt beſalet.) 2. ſom viſer Naade, vidner om Naade; lidelig, taalelig. Et naadigt Svar, Smil. En naadig Dom. At faae en naadig Straf.

Naar, v. a. og n. 1. [3. nå, faae, erholde.] 1. act. a.) komme til, indhente. Vi naaede Byen før Regnen kom. Han er alt f. langt forud, t. at vi kunde n. ham. — fig. Vi naae det ikke i Aften (blive ikke færdige, komme ikke ſaavidt m. Arbeidet. b. Tale.) b.) faae fat paa, kunne række langt nok f. at gribe. Jeg kan ikke n. den værſte Synde. At n. Bunden. c.) figurl. at opnaae, komme i Beſiddelse af. At naae en høj Alder. Han naaede dog ikke det han ſaa længe havde ønsket. "Neppe havde de nogenſinde naaet den Kundſkab, de ſtrar behøvede." Guldb. — 2. neutr. række ſig til. (f. række.) Touget naaer ikke ſaa langt. Mine Marker naae lige t. Egen. — fig. forſaar, være tilſtrækkelig. Min Evne naaer ikke ſaavidt. Lad det n. ſaa langt det kan. — Dgſaa i Fortvælvelse m. abſtillige adv. og præpos. f. E. At naae hen til Fadet, naae op t. Koſtet; at n. hjem, (vinde hjem) at n. ind i Havnen, ic.

Naal, en. pl. — e. [3. Nål.] et langagtigt, tyndt og meget ſpidt Redskab, m. et Die ell. Hoved i den anden Ende, der iſær br. enten t. at ſee med (Synnaal) ell. til

at fæſte noget m. (Knappemaal, Bærnaal f. Dgſaa Stoppenaal, Spættenaal, Trælpenaal; o. ſ. En Naals Traad (el Naalstræd) o: faamegen Traad, ſom b. paa eengang i en Synaal. (Regentl. o: de ſaakaldte Naaltræers Blade. f. Naaltræ.) = Naalebog, en. En Bog m. Blad af uldent Lød, hvori Syngale ſtikkes, at glemme og finde dem. Naalebrev, e. Et Antal Naale, ſlutte i Rader p. Væv t. Sals. naaledannet, adj. tynd og ſpil ſom en N. naaledannede Blade. Naalſæl, en. F. hvormed Naale tilſtles. naaleformig, naaleformig, adj. b. f. f. naal dannet. Naalehoved, et. Hovedet el Knoppen p. en Knappenaal. Naalehuvret, et. Et Glemfel, en liden Bøſſe t. Synnaal og Knappenaale. Naaleſtram, en. de ſtællige Slags Naale, hvormed en Naal ſtrammer handler. Naalemager, en. der hvis Haandværk er at forfærdige Synnaal og Knappenaale. Naaleod, en. Naalſpids. (Arreboe.) Naalepenge, pl. (2 Na del gel d.) Penge, ſom en Mand giver ſin Kone ell. ſine Døttre t. Dynt o: Smaaavgifter. Naalepude, en. En liden ſtoppet Pude t. at ſætte Naale i. Naalſkov, en. Skov af Naaltræer; Barſkov. Naaleſpids, en. den ſpids, Naalehoved ell. Diet modſatte Ende af en Naal. Naaleſtik, og Naaleſting, et. Stik med i Naal. Naaletræ, et. pl.-er. En naturlig Familie af Træer, m. naaledannede, vintergrønne Blade (modſ. Løvtræ Naaleværk, et. det, hvortil Synnaalen bruges, Sntst.) Naaleværk, en. N til at glemme Naale i (forſkiell. fra Naalehuus.) Naalevie, et. Aabningen i Synnaal, hvorigennem Traaden drages.

Naar, adv. og conj. [3. nær.] 1. ad om Tiden; a.) ſpørgende: til ell. paa hvilken Tid? — Naar ſtete det? Naar ſtal d. begynde? Naar (o: i hvilket Tilfælde) indtræder hans Arveret? b.) beſtemmende paa hvilken Tid. Jeg har ſagt ham, naar jeg vil reise. De kan komme n. De p. 2. conj. a.) hvor Betingelsen er foruden den m. en Tidſølge, og Efterſætning; begynder m. ſaa, ell. denne Partikel er udladt. Naar dette engang ſkeer, (ſaa) v. han ſelv erkende det f. gavnligt. Naar han engang er død, vil man ſikkert ſe ham. (Dgſaa i den omvendte Sætning: Man mærker det ikke, naar hun gaer om Gulbet.) b.) ligeledes hvor et Spørgmaal følger ſp. Forudsætningen: Naar ic nu gjorde det, hvad blev da Følgen? c. Hvor et Dniſke udtrykkes, og Følgefætningen egentl. kun forties. Naar jeg dog bli eengang endnu maatte ſee hende! d.) beſtemt betingende: (hvis, derſom, ſaafrem ſom) Jeg ſtal gjøre det, naar han vil ic beſtaae f. Følgerne. Naar jeg kan vinde

soget derved, er jeg villig t. at påtage mig Arbeidet.

Naarsomhelst, conj. der udtrykker et ubestemt, ikke indskrænket Tidsbegreb. (p. hvad Tid det end skulde være.) Han skal finde mig rede, naarsomhelst han vil begynde Rejsen.

Nabo, en. pl. — er. [J. Nábui.] den, som lever, boer, opholder sig, er tilstede nær ell. nærmest v. en anden, i Forholdet t. denne. (J. Grande.) Han er min N. min nærmeste Nabo i Sognet. Vi ere Naboer i By og Mark. Han var min N. ved Borsdet. (særd. i Rodsætn. t. Gienbo, om den, som boer i Gaden v. Siden af en anden. Jeg kender hverken Gienbo ell. Naboer i Gaden.) = **Naboby**, en. den v. en anden nærmest liggende By. **Nabosolk**, et. pl. d. s. 1. Folkeskær, Nationer, som beboe Nabolande. 2. d. s. f. **Naboer**. Alle vore Nabolande ere i Marten. **Nabogaard**, en. **Nabohuus**, et. Gaard, Huus, som ligger næst v. et andet. **Nabohad**, et. Had, som finder Sted imellem Naboer. **Nabokone**, en. pl. — r. Naboens Kone; ell. en Kone, som boer, opholder sig nær ell. næst v. nogen. (Bessel.) **Naboland**, et. pl. — e. 2. som grænser umiddelbart t. et andet. **Nabolav**, et. 1. et Steds nærmeste Omegn ell. Omgivelser. Han boer i mit Nabolav. Jeg kender ingen her i Nabolavet. Et hvert Huus i Nabolavet. 2. Indbegrebet af dem, som boe, opholde sig i Nærheden; samtlige Naboer. Et stort N. Hele Nabolavet var budet t. Sildet. "Mit N. jeg troie vil." Fælter. **Nabolod**, en. Naboens, den nærmeste Grundbeiers Jordlod. **neboles**, adj. som er uden Naboer. (Navn v. en Gade i Kjøbenhavn.) **Naborige**, et. tilgrændsende Rige. Gaalendes og jca: **Nabostat**, en. (Trefshov.) **Nabostad**, en. S. imellem Naboer. **Nabostad**, et. B. ell. god Forstaadelse og Egnhed imellem Naboer. **Nabovag**, en. den nærmeste V. paa Naboens Huus.

Naboerste, en. pl. — r. et Fruentimmer, som er Nabo. D. Bibel. (J. Nabolone.)

Nabostab, et. ud. pl. 1. Nabolav. 2. de i Nabolavet boende. Hele Nabostabet. 3. Forhold t. en Nabo, Omgang imellem Naboer. At gjøre noget f. Nabostabets Sted. At holde godt Nabostab med een.

Nadver, en. ud. pl. [J. Nattverdr; af Net og Verdr, Nad. Jof. Davre.] Afstemmad, Afstemmaaltid. At faae sin N. Den hellige N. Nadverens Sacrament (Det udtales og skrives undertiden Nadver.)

Nag, et. ud. pl. 1. det, som længe, varigen ængster Sindet, besværer Samvittigheden; en nagende, smertende Grindring. "Efterlade N. og Fortrødselse i Hjertet." **Særborsf.** "Nag af haabløs Gistov." E.

vald. 2. Avind, varigt Had. At faae, bære N. til een. Der er et gammelt N. imellem dem. → **Deras**: nagfuld, adj. fuld af Had og Avind. "Hvilket en nagfuld Mand indgav ham i Drømmenes Time." **Berg.** nagsyg, adj. 1. hadst, avindsyg, stinvg. (Golding. Moth.) "Hvor nagsyg Daveryst et Klogstabs Ansag hinder." **E. Colbiærnen.** — 2. vranten, fortrædelig, ond at gjøre tilspas. (nu forældet, ligesom det af Chr. Pedersen i samme Bemærk. anførte nagfaar.) **Deras**: Nagsyge, en. Hadst, Avindsyge; Vrantenhed.

Nage, v. a. 1. [J. naga, gnaga. J. nagen, f. gnave.] 1. egentl. gnave, bide paa; som dog sjelden br. "D Dyd — hvor Kummer nager et din Rod." **Evald.** 2. ængste, plage, besvære Sindet. Denne Grindring nager hendes Samvittighed. En nagende Kummer. "Naar har Misundelse vel naget nsifom Barm?" **E. Colbiærnen.**

Nagle, en. pl. — r. [J. Nagli. J. Nagel, Sm.] 1. egentl. d. s. f. **Søm**; og br. undertiden for: smaa **Søm**. At slaas Nagler i Bæggen, sætte noget m. Nagler. 2. en rund Pind ell. Bolt, t. at fæste og sammenholde Planter o. d. **Jernnagler.** **Jernnagler.** = **Naglefast**, adj. det, som er fæstet m. **Søm** ell. Nagler, som er naglet fast (sær om Bohave i et Huus.) Alt i Puset, baade løst og naglefast. (**Arrebo.**) **Naglefab**, et. Hul, som en Nagle efter labor i det, som den slaas igiennem. **Naglehammer**, en. En liden S. til at slaas **Søm** i med. (Moth.) **Naglehoved**, et. Hovedet p. en N. (J. Sømhoved.) **Naglelehul**, et. 1. bovet Hul t. at slaas en N. i. 2. d. s. f. **Naglefab.** **Naglejern**, et. Et Jernredskab, hvormed man danner Hovedet v. Nagler og **Søm**. **Naglefmed**, en. **Smed**, der gjør **Søm** og Nagler (**Sømsmed**). **Moth.** **Nagletoeg**, et. Jernredskab, med et sikantet Hul, hvori **Søm** t. Hestesko smedes og Hovedet dannes; **Naglejern.** **Nagletoern**, en. Et i den ene Ende klistet Jernredskab, t. at udtage Nagler. (Moth.) **Nagle**, v. a. 1. fæste, hefte m. Nagler ell. **Søm**. At n. noget fast. n. Planter sammen. At n. en Dør til. At sidde som naglet t. Stolen. — **Nagling**, en. pl. — er.

Nasse, en. pl. — r. [N. S. Nacca, Hnacca.] 1. Den nederste Deel af Baghovedet og den bageste Deel af Halsen, indtil ned imellem Skuldrene, hvor Ryggen begynder. At løse Nassen. At løste, bære noget v. Nassen o: v. Hielp af Nassen og Skuldrene. At tage Foden v. Nassen, løse sin Næse. 2. et smalt og tillige høit Land, imellem to Have, ell. som strækker sig noget ud i Havet. (W. S. D.) **Deras** formentlig nogle Stednavne i Danmark f. **E. Avernasse, Nassebeen, Nassebolle, Nassehoved.**] = **Nassebeen**, et. B. sem danner

Nassen. Os occipitis. Nassebrud, et. det, at brætte Halsen ell. Nassen. (Moth.) Nassebrag, et. Slag over Nassen. Nasseføder, et. Forværf af Nassen p. Ræve og andre Dyr. Nassegrube, en. den Forbydning, som Nassen danner. (Mhenschl.) Nassehaar, et. den Deel af Hovedhaaret, som vorer ned i Nassen. Nassehud, en. den Deel af Huden, som bedækker Nassen. Nasseflag, et. 1. Slag, Kast m. Nassen ell. Baghovedet. (Moth.) 2. Slag, som gives een i Nassen. (Arredo. Seracm. 247.) Nassestod, et. Stod i Nassen.

Nassebær, pl. et Slags Jordbær, som fælden geve vildt i Danmark. *Fragaria collina.* (Muffens Rarebog i Landboec.)

Nam, et. Stær, som hugges i Enden af en Sparre ell. Stølge, f. at fatte om Tappen af en anden Sparre. (Moth. br. i Provindsferne.)

Nam, et. [J. noma, at tage.] J. Lovsproget: den Retshandling, hvorved Skyldherren faaer Fuldgjættelse f. sin Forbring, v. at sættes i Besiddelse af Skyldnerens Gods; Udlag, Indførsel, Execution. (D. Lov.) Deraf: Namdom (Forordn. af 1795.) Namstager, o. fl.

Nap, adj. fattig, nøieregnende. (i Forbind. m. Knop. S. S. D.) Dffere i dagl. S. som adv. i samme Forbindelse. Det var knap og nap, at det slog til.

Nap, et. pl. d. f. Gierningen, at nappe; Nappen.

Nappe, v. a. 1. flemme v. et hastigt Greb (ell. Bid.) At v. een i Armen, i Vermet. Hunden nappede mig i Benet. At n. med en Tang. 2. gribe hastigt, snappe. (fældner.) = Nappetang, en. pl. -tænger, en sin Tang. (f. Niptang.) — Nappes, v. dep. At n. om noget, n. med een, stændes, trætte, slaes. (dagl. S.) "Der nappes de saa haardt." Arreboe.

Nar, en. pl. -re. [J. Narri.] et Menneſte, der i sin Adfærd røber latterlig Daarlighed, hvis Handlinger vidne om Mangel p. sund Forstand. (f. Daare, Fjante, Toffe.) Man ynter Daaren, og beleeer Narren. "Har vi nok af Narre, hvorfør af Andes lee, og Sandets egne spare?" P. M. Troiel. "Daaren tænker uden Dverligg; Narren handter uden Tanke." Sporon. At holde een f. Nar (o: stusse, narre een.) At gjøre Nar af een o: drive Spot m. — Ugentl. At gjøre sig t. Nar f. een, f. Folk (o: vise sig naragtig, uden egentlig at være det.) At være Selskabets Nar o: den, som søger at more det m. Narrestreger, Siglerter. Jeg vil ikke være eders U. (vsf. Hofnar, Sigler, 1.) — At være en U. efter noget o: være megen Insten efter, være forgæbet i. = naragtig, adj. 1. som røber en Nar, hører

til, passer f. en Nar; latterlig, taabet, sianter. En n. Paaklædning. naragtige Lader. At være sig n. ad. 2. loetlig, pudseftlig. Deraf: Naragtighed, en. 1. ud. pl. Bestaffenheden, at være naragtig. 2. pl. -er. latterlig, naragtig Ell. Handling. "Vor Rødetone kan gifte Naragtigheder, men aldrig aflagge dem." Rahbet. = Narrebialde, en. pl. -r. Biælder, hvormed Sgglere fordom behængte deres Klæder. Narrebrev, et. Brev, hvormed man har t. Hensigt, at narre, at glemme een. Narrebrix, en. et Redskab af Træ, som Sigglere fordom førte i Paanden. Narrebud, et. Bud, som gives een i den Hensigt, at narre ham. (Moth.) Narredands, en. naragtig Dands. Narredragt, en. D. som passer sig f. en Nar ell. Sigler; latterlig, naragtig Dragt. Narrefærd, en. sianter, naragtig Adfærd. (Moth.) Narregrille, en. pl. -r. naragtig Grille, latterlig, taabeligt Indfald. (Moth.) Narrehue, Narrehætte, en. Hue ell. Hætte, som Sigglere pleiede at bære. Narrehandel, en. Narrefærd. (Moth.) Narrekappe, en. En Siglers ell. Parletins Kappe. Narreklæder, pl. naragtige, upassende Klæder, Narredragt, Siglerdragt. Narrelader, pl. naragtige Lader; Narrefagter. Narrelag, et. Narres Samfund, Selskab af Narre. (Rahbet.) Narrepuds, et. lystigt Puds, Narrestreg. (S. S. D.) Narrestif, en. naragtig Stk. Narresnat, en. naragtig, taabelig Snat. Narrespil, et. naragtigt Puds, Sigleværk, Siglelspil. Narrestreg, en. pl. -er. 1. d. f. f. Narrespil; et lystigt Puds. Uglipst Narrestreger. 2. et naragtigt, latterligt Dtrin ell. Foretagende. At gjøre Narrestreger. Narrefæde, et. Et latterligt, upassende Sæde. (Moth.) Narreværk, et. 1. naragtigt, ufornuftigt Foretagende ell. Arbeide. Det bliver kun til U. 2. en Ting ud. Betvænhet, Læperi. "Af Lasten gjør jeg Dyd, af Konsten Narreværk." J. S. Schesteb. Narrevæsen, et. latterligt, naragtigt Væsen, en Nars taabelige Adfærd.

Narhval, en. pl. -er. En Hval-Støgt udmærket v. dens tvende lange Suggetar der (de saakaldte Lenhiorningshorn ed Narhvalshorn.) Monodon.

Narre, v. a. 1. [af Nar.] stusse, føre ba Lyset, bedrage. At n. een m. falske Peng. At n. een i hans aabne Dine. — Med præj. At n. een noget fra o: løfte fra, forlede een t. at afftaae. At n. een noget paa narre een t. at modtage; snakte een nog v. At n. een til noget o: løfte, forlede 2. drille, glemme, drive Skiemt m. A vedbleve at n. hende hele Aftenen. — Narres, v. dep. Spøge m. hinanden, slaae Spøg af. Nu vil vi ikke længere narre:

man tage Sagen alvorligt. At narres med en.

Narrieri, et. pl. — er. 1. Løser, Skemt; Narrestreger. Det var ikke Alvor, det var kun N. 2. det, som er uden sand Bærbi; Kapperi. At sbe Penge p. Narrierer.

Narv, en. ud. pl. [N. S. N a r v e. Sv. Nark.] Haar siden p. Læder, m. dets tætte, faste, ligesom m. en (naturlig ell. ved Kunst efterlignet) Væv af Narer, Limer og Pritsker. = Narohud, en. den ydre Hud, hvori Læderets Narv ligger. (W. S. D.) Narvside, en. den Side af en Hud ell. et Skind, som har Narv; Haarside; modf. Riidsiden. narvsætte, v. a. 3. (s. sætte.) frembringe kunstig Narv i Læder. (Ambergs D. B.) Narvsætning, en. Handlingen, at give Læder Narv. Narvstrækning, en. d. s. s. Narvsætning. (W. S. D.)

Narve, v. a. 1. bearbejde Narven p. Gunder, sætte Narv paa. Dette Læder er godt narvet.

Nasse, v. a. og n. (W. S. D. det I. a a s c h e n.) s. slukke (slutte, slukvorn.)

Nat, en. pl. Natter: [N. Natt. N. S. Nakt.] Egentl. det Tidrum af Døgnet fra Solens Nebgang, og Mørkets Begyndelse, indtil dens Dvgang ell. til Dagbrætningen (i Mof. t. Dag.) Men sedvanl. regnes i d. Tale nogle af Nattens ell. Mørkets Limer t. Aftenen. — Natten (Mørket) overfaldt os. At tilbringe Natten under aaben Himmel. At give Nat t. Dag o: vaage om Natten. En vaagen, søvnløs N. En Sommernat, Winterat, Decembertnat. — figurl. Gravens N. (Mørke.) Sorgens N. Bankundighedens N. — Dag og Nat o: et Døgn, 24 Limer. Døg og Nat i 8 Dage o: 8 Døgn. — At klamres Nat og Dag o: uben Dphor. — adv. i Nat o: sidste Nat; ell. næstfommende Nat. Jeg kom hertil i Nat. Posten kan ventes i Nat. Om Natten, v. Nattetid. (Mod henimod) Natten. Natten igennem, Natten over o: den hele Nat. Ud p. Natten, henimod Midnat. = Sammensætninger: A. Natbord, et. Pyntebord i et Sovestammer ell. Paatælningsværelse; ell. et Bord, der om Natten staaer v. Sengen. Natbækket, et. B. som br. om Natten i Sengen. Natdragt, s. Natklæder. Natshol, en. En om Aftenen og mod Natten behageligt duftende Blomst. Hesperis tristis. Natflugt, en. pl. — er. 1. Fugle, der kun v. Nattetid komme frem og søge Føde. 2. en Klasse af Sommerfugle, der flyve om Natten. (Phalænx.) natgammel, adj. (ogsaa: nattegammel.) som har været til i een Nat. n. Snee. Et nattegammelt Fel. — Natgænger, en. d. s. s. Nattevandrer. Nathat, en. Et silut Dvertrat t. Nathuer; ell. en kerredshue, som Fruentimre bruge om Natten. (Moth. særledet.)

Nathold ell. Nattehold, et. fordom: frit Natteleie, ell. d. s. s. Giesteri, 3. (s. Dy D. Mag. V. S. 207.) "At betyngte Almuden m. Nattehold." (Forordn: af 1685.) Deraf: Natholdspenge, d. s. s. Giesterpenge. Nathore, en. Gædehore. Natshue, en. S. som Wandfolk bruge om Natten. Nathuus, et. Et Stab, hvori Compasset, om Natten oplyst af en Lygte, staaer p. Stidsbættet, lige s. den Styrende. Nathyrde, en. den, som vogter Dvæget om Natten. Nathytte, en. Hytte ell. Skuur t. Dphold om Natten. (D. Bibel.) Natild ell. Natteild, en. S. som brænder v. Nattetider. Natkaabe, en. K. til at kaste om sig, naar man om Natten, staaer op. (Moth.) Natkappe, en. Et hovedstøt, som Fruentimre bruge om Natten. Natkikkert, en. Kikkert, som kan br. til at see i om Natten. Natkiøle, Natkiortel, en. En vid-Kiøle, som man kaster om sig, naar man staaer af Sengen; ell. som Børn ligge i om Natten. Natklæder, pl. Klædningsstoffer, som man ligger i om Natten. Natlampe, en. L. som brændes om Natten i Sovestue. Natluft ell. Natteluft, en. Luftens Røstfænhed om Natten. En told, fugtig N. Natlys, et. Lys, som brændes om Natten. natlysende, adj. som lyser i Mørke; phosphorisk, s. G. visse Insecter. (W. S. D.) Natmaaltid, et. M. som holdes om Natten. Natmand, en. den, som gaar Starprekker til Haande, staaer Hæfte, o. d. en Natter: (Deraf: Natmandsfolk, pl. et Slægt i Sylland omstreifende Læterfolk eller Zigeunere, som drive de mest foragtede Høandteringer, og have imellem sig et eget Sprog.) Natmesker, en. Natmand, ell. Formand s. Natsmænd. ("Natmesterens Folk." Forordn. 1769.) Natmulum, et. Nattens dybeste Mørke. (Baggesen.) "Naar Natmulum dækker Himlens Blaa." Ohlenschl. Natmol, St. Hans - Drm. Lampyrus. (Moth.) Natpotte, en. P. til at lade sit Vand i; Kammerpotte. Natrava ell. Natteravn, en. En Fugl, hvis ubehagelige Skrig høres v. Nattetid, og om hvilken man har digtet, at den om Natten sugede Melk af Gæderne; Aftenbakke, Natstade, Melkesuger. Caprimulgus. sig. om en Person, der er længe oppe om Natten. Natstade, en. 1. s. Natteravn. 2. en Urts Navn; Natfygge. Solanum. (Moth.) Natstorte, en. S. som man ligger i om Natten; ell. en grovere Sktoerte, som man tillige om Dagen dæker under den finere. Natstirn, et. Et S. med et Kar ell. Bækken i, t. Brug v. en naturlig Fornødenhed; Natstol, Natstumring, en. Nattens Mørke, natlig Skumring. (Ohlenschl.) Natfygge, en. En Urst. Solanum. Natstummerfugl, en. d. s. s. Natfugl. 2. Natstied, et. Nattes-

flade, Rattophold. (P. Clausen.) Ratt-
 fæl, en. d. f. f. Rattfrin. Rattfyffe, et.
 Mater, hvorpaa Ratten, ell. et Dyr om
 Ratten forestilles. (Moth.) natfynet, adj.
 som bedst seer i Mørke. (W. S. D.) Nat-
 trosie, en. Erste t. at ligge i om Ratten, og
 som bæres under andre Klæder om Dagen.
 Nattoi, et. det Tøi, (Gue, Klæder, ic.)
 hvori man ligger om Ratten. Natugle,
 en. I Alm. det f. f. Ugle; sær. en enkelt
 Art af denne Fugleslægt. Strix Noctua.
 Natvaffe, en. Navn p. en indenlandsk
 Skovfugl. Sitta europæa. natvarig,
 adj. som varer en Nat igjennem. (Moth.)
 Natvægter, en. f. Dægter. (kun i Mod-
 sætn. f. Dagvægter kan Natvægter br.
 f. G. Her holdes baade en Dagvægter
 og en N.) B. Nattearbeide, et. N. som
 foretages om Ratten. Natteblus, et. B.
 som brændes v. Rattetid. (Arreboe.) Nat-
 tebo, en. Dpholdssted, Bolig om Ratten:
 "Fuglens — trugge Nattebo." G. Gøl-
 blønsen. Nattebrand, en. B. som finder
 Sted om Ratten. (Øhlenschl.) Natte-
 brug, en. Brug, Benyttelse om Ratten.
 (Selt.) Nattedragt, en. D. som br. om
 Ratten; Rattklæder. "I lette, byde Nat-
 tedragt." Dagesen. Nattebril, en. 1.
 En Drif, som tages om Ratten. 2. Drif-
 ten, Sviren om Ratten. Nattebrøm, en.
 D. som man hør om Ratten; natlig D.
 (Øhlenschl.) Natteburg, en. D. som fal-
 der om Ratten. nattefelden, adj. som er
 falden sidste Nat. n. Snee. (Arreboe.)
 Nattefferi, et. ell. Natteffining, en. F.
 som seer om Ratten. Nattefoder, et. det
 sidste Foder, som gives Dvæg ell. Heste
 mod Ratten. Nattefrist, en. Frist, Hens-
 stand, en Nat over. "Da have hans Dages-
 rum og Nattefrist t. at rømme." Chr. III.
 Reces. og D. Lov. I. 24. 16. Nattefrost,
 en. den Tilstand i Luften, at det fryser om
 Ratten, uden at fryse om Dagen. nat-
 tegammel, adj. f. natgammel. Natte-
 gang, en. Gang, som foretages v. Natte-
 fiber. Nattegarn, et. Fiskergarn ell.
 Bød, som udfættes om Ratten. (Ambergs
 Drøb.) Nattegierning, en. G. som fore-
 tages om Ratten. (Moth.) Nattegiest, en.
 1. den, som huses, som bliver Ratten over
 p. et Sted. 2. en Giest, der kommer om
 Ratten ell. bliver ud p. Ratten, p. et of-
 sentligt Sted. Nattegænger, en. Natte-
 vandrer. (Ingemann.) Natteheberg ell.
 Natteherberge, et. G. hvor Rejsende huses
 om Ratten. Nattehold, et. f. Nathold.
 Nattehofte, en. G. der paatommer, eller
 især er bekværlig om N. Nattehvile, en.
 G. som nydes om Ratten. (Arreboe.) Nat-
 tejagt, en. egentl. Jagt, som foretages om
 Ratten; mest figurl. om Urolighed v. Nat-
 tetid, Natteværmen. Nattefulde, en. R.
 som Ratten fører m. fig. Natteleir, et.

2. hvor man holder Ratten over; it. d. f.
 Natteherberg. Natteleir, en. Sted, hi
 en Hær leirer sig om Ratten. (Arreboe.)
 Natteleiv, Nattelevnet, et. Naade; at t
 bringe Ratterne paa; det, at vaage og so-
 de om Ratten. Et uroligt N. Et so-
 dant N. er skadeligt f. Besæden. — Na-
 teluft, en. f. Natluft. Nattelev, et.
 mod Betret og Kulden om Ratten; f
 Natteleir. Nattelevfighed, en. pl.-er.
 som bruges om Ratten. Nattelevngsel,
 2. som fornemmes om Ratten. (Moth.)
 Nattemørke, et. (Natmørke.) Natteens Wi-
 ke. (Moth.) Natteeran, et. Ran, som l
 gaaes om Ratten. "Selv i Galgen han
 kan affolde sig fra Natteeran." Bag
 Natteeran, en. f. Natteeran. Natteeran
 en. Regn, som falder om N. Natteeran
 en. R. som foretages om N. Natteeran,
 Ro om Ratten, Nattehvile. Natteeran
 et. 1. Rum t. Natteherberge. (W. S. I
 2. det Lidrum, de Rimer; som udgør
 Ratten. Mellem Dag og Natteeran stil
 Brede. Drøysr. Natteeran, en. R. se
 man faaer om N. Natteeran, en. R. se
 linder, høres om N. (Øhlenschl.) Nat-
 tesang, en. Sang, som høres om N.
 Nattefangere, en. En Sanger ell. Sangful-
 der spinger om N. Nattefangere, en. d
 at sidde længe oppe om Ratten, Nattefan-
 geren. Nattefidder, en. den, som har N
 ne t. at sidde længe oppe, som arbejder n
 get om N. (Moth.) Natteffind, f. Na-
 tely. Natteffing, en. S. der viser
 om Ratten, f. G. af Waanelset. (Se
 Øhlenschlæger.) "Dødens Natteffing
 Grundtvig. Natteffing, et. S., Sie
 færd, der viser sig om N. (Øhlenschl.)
 Natteffing, et. Dpholdssted om Ratten.
 Natteffing, et. (Engelsk.) Natteffing
 en. Storm, som blæser om Ratten. "Na-
 tteffing spinger tung de vaade Binger
 Guld. Natteffing, f. Natteffing. Na-
 tteffing, et. Sul, der opstiger hos een e
 Ratten; natligt Sul. (Øhlenschl.) Na-
 tteffing, en. Svøb om Ratten, i Søen
 Natteffing, en. Svilt og Drif om Natte
 (ogsaa Natteffing.) Natteffing (Ra-
 bek) og Natteffing, en. uordentlig
 Natteffing; Sværmen om Ratten. Na-
 tteffing, en. den, som er hengiven
 Natteffing ell. Natteffing. Natteffing
 et. 1. S. som man seer ell. tror at l
 om N., natligt Syn. "Eil sit Natteffing
 sin Arm omsonst han strækker." P. S. Fi-
 mann. 2. den Sone, at kunne see o
 Ratten. "Det Natteffing, som Føden giv
 dig, jeg hør dig da frage." Tode. — Na-
 tteffing, et. Sted, hvor man sidde h
 sit Natteffing, sin Natteffing. Høns
 sine t. Natteffing. Natteffing, en. d
 S. man faaer om N. Natteffing, en. p
 -sider. den Tid i Døgnet, da det er Ra

Om **Nattetside**, v. **Nattetider**. **Natteti-**
me, en. En af Nattens Timer. **Natte-**
roy, et. **L.** som foretages om **N.** **Natte-**
tyv, en. **L.** som stjaaler om Natten. **Nat-**
tetyveri, et. **L.** som begaas om **N.** **Nat-**
tevæggen, en. ud. pl. det, at vaage meget
 og længe om Natten. **Nattevagt**, en.
 1. Sierningen, at holde Vagt om **N.** 2.
 en ell. flere Personer, som have denne Bes-
 kiling. Han blev fængslet af **Nattevæg-**
ten. 3. Tidrum, hvori en ell. flere har
 Vagt om **N.** **Nattevandren**, en. Siers-
 ningen at gaae i Søvn, som **Nattevan-**
derer. **Nattevandr**, en. den, som gaar
 i Søvn; en Søvnønger. **Nattevan-**
dring, en. 1. en Vandring, som man for-
 retager vaagen om **N.** 2. d. s. **Natte-**
vandren.

Nation, en. pl. — er. [Lat. natio.] 1.
 Indbegreb af et heelt Lands Indbyggere;
 et Folk. 2. sær. en. Sprog og Oprin-
 delse beslegtet Folkemængde, for saa vidt
 denne beboer et civiliseret Land af nogen
 Udstrækning. (Folketord, Folketrag.) 3
 Madsæt. hertil br. Folk om Indbegrebet
 af en Stats Indbyggere. (Saaledes siges
 vel baade: den danske Nation og det danske
 Folk. Derimod: den tydske Nation; men
 det bairiske, det preussiske Folk. Man siger
 dog ikke den islandske ell. den coriscanske Na-
 tion. Om uciviliserede Folketord af mind-
 dre Omfang br. Stamme, Folketamme.) —
national, adj. som eiendommelig tilhører
 ell. udmærker et vist Folk; folkregen, lands-
 egen. **national**, adj. Stikke, Søder. **natio-**
nele (v: indfødt) Tropper. — Ved Sam-
 menf. m. dette adj. er i nyere Tid dannet
 en del Substantiver, hvortil det almindelige
 Begreb hentyer. f. **E. Nationalaand**, en.
 ud. pl. 1. Indbegreb af en vis Nations
 aandelige Liv. Den franske, engelske **N.**
 2. i Alm. en Nations levende Følelse for
 det, som angaar hele Statsamfundet.
Nationalaanden i England, i Frankrige.
Nationalcharakter, en. Indbegreb af det,
 som i moralsk (tildeels ogsaa i aandelig)
 Henseende er eiendommelig f. en Nation.
Nationaldragt, en. Klædebrug, eiendoms-
 melig f. en vis **N.** **Nationaleiendom**, en.
 hvad der tilhører, ell. ansees at tilhøre en
 Nation ell. Stat, som Samfund betragtet.
Nationalfest, en. En Fest, Høitid, hvori
 en heel **N.** ell. den vigtigste Part af samme
 deltager. **Nationalformue**, en. Indbes-
 greb af den Værdi (i Capitaler ell. aarlig
 Frembringelse af afsættelige Producter) som
 en Stat ell. **N.** befinder. **Nationalfø-**
lelse, en. En Nations Følelse f. sig selv,
 for **N.** og eiendommelige Charakter (d. e.
 hver enkelt Borgers Deeltagelse i at agte
 den Nation, han tilhører.) **National-**
giæld, en. d. s. f. Statsgiæld (især en saas-
 dan Statsgiæld, som en Nation v. sine Re-

præsentanter har erklædt og paataget sig;
 og som i nogle Tilfælde kan være forpftellig
 fra de Laan, Regjeringen optager.) **Nat-**
ionalgods, et. **S.** som tilhører Nationen
 ell. Staten; som er offentlig Eiendom.
Nationalhistorie, en. **S.** om en Nations
 Stiebner. **Nationalopdragelse**, en. **D.**
 stiftet t. at vække Nationalaand og Kærs-
 lighed t. Fædrelandet. **Nationallag**, en.
 Sag, der vedtr. imer en heel Nation, dens
 Vel ell. **N.** **Nationalafprog**, et. det
 Sprog, som er eiendommeligt f. en Nation.
Nationalfølelse, en. **S.** i Følge hvilken
 en Nation tillægger sig Fortrin f. andre.
Nationalfølelse, en. en høiere Grad af
 Nationalformue. **Nationalære**, en. den
N. og en Nation, som Samfund, har er-
 hvervet sig og besidder. m. fl. a.

Nattergal, en. pl.-e. [**N. S.** Nehtsaga-
 le. **L. M a c h t i g a l.**] en v. sin tonefulde
 Sang fortrinlig udmærket Sangfugl. **Mo-**
taquilla lusciniæ.

Nattes, v. dep. 1. impers. bliv Nat
 (modf. dages.) **Chr. Pederfen**. (Nu seiden.)
 2. neutr. pass: tilbringe Natten v. et Sted.
I den Talem. Det nattes og dages han.
 "Da skal hans Kig ikke nattes paa **Ære**."
Lausen.

Natur, en. pl.-er. Stief, og br. kun,
 hvor Ordet sættes i St. f. Slæts ell. Res-
 gembestaffenhed. [Lat. natura.] 3 Alm.
 den virkende, frembringende Kraft, som er
 Karsag t. Forandringer, saavel i enkelte
 Væsenes, (Vegener) som i alle tilsammen-
 tagne. Af særstille Bemærkelser, hvori
 Ordet forekommer, ere de vigtigste. **A. 1.**
 Indbegrebet af en Gienstandens Egenfaber,
 ell. Forbindelsen af det Mangfoldige i Gien-
 standen t. Enhed, f. saa vidt den indehol-
 der Grunden t. Gienstandens Forandringer;
 virkende Kraft i en Gienstand. (undertiden
 stieines da imellem Tingenes **Natur** og
 dens Væsen o: det, som Tingen er i sig selv,
 og vedbliver at være saalænge den er til.)
 Plantens **N.** Dyrets **N.** Menneskets **N.**
 Hunden er af **Naturens** særbillig. Den gud-
 dommelige, menneskelige **N.** (Man br-
 ger vel lidtrykket: **Christi** t. **Naturer**; men
 bedre: den dobbelte **N.** Saaledes siger
 man vel ogsaa: forstielige **Naturer**.) 3
 denne Bemærl. tages sædvanl. Gensyn t.
 det oprindelige, det medfødte i Egenfabers-
 ne, og disse (**Naturen**) trænes jævnlig
 som modfatte de Bestaffenheder, der i visse
 Diemed bringes t. Veie hos Gienstanden.
 Man siger derfor: At forandre sin **N.** **Wa-**
nen kan blivde den anden **N.** **Naturen**
 gaar over Optugtelsen. At tæmme vilde
 Dyrs **N.** Han har af **Naturen** et maade-
 ligt Hoved; men han har bsdet derpaa v.
Fid. — Saaledes overføres ofte Begrebet
 om medfødte Egenfab, om den virkende
 Kraft hos Individer t. den skabte Verdens

Bøelighed, og Naturen bliver da udtrykket f. en eneste almindelig Grundkraft, ell. endog i Indbildningskraften t. et f. sig selv bestaaende Væsen. f. E. Naturens Kræfter, Virkninger. Naturen er den bedste Læremester. Naturen har været gavmild imod ham. (Deraf: Naturanlæg, Naturfeil, Naturgaver, v. N.) 2. i en Indskrænkning af det under A. 1 angivne almindel. Begreb: a.) om den i Verdens Sammensætning, Kræfter og Virkninger grundede almindelige Kraft-ell. Egenskab i det menneskelige Legeme; det Gennemmelte, Særregne i et Menneskes Organisme. At have en stærk, svag N. Stærke, svage Naturen. Min N. taaler det ikke. Hos ham hjælper Naturen sig selv. Lægen maa hjælpe Naturen. b.) den oprindelige Virkekraft og Forandringskraft hos en Gienstand, dens første, ell. oprindelige Bestaaffenhed. (s. ovenfor.) Saaledes: Naturens Stand o: Menneskehedenes oprindelige Tilstand, før borgerlige Samfund stiftedes. Naturens Eys (i Theol. modf. Aabenbaringens.) At leve, pvereensstemmende m. Naturen. Naturens Fornødenheder (o: Menneskets naturlige F.) — Egeledes i Modfætn. t. Kunst, t. det ved Konfektion dannede ell. frembragte, og t. det Kouffede, v. urigtig anvendt Kunst forberede. Det er ikke et Værk af Naturen, men af Konsten. Konsten er ikke blot en Efterligning af Naturen. Et af Naturen fast Sted (modf. det v. Kunst beskaffede.) Hun er lutter Natur. (s. naturlig.) c.) udvoortes Forhold, hvori et Menneske v. Jødsjelen sættes. Naturens Baand (o: Slægtskab.) Naturen har forenet os v. et Baand, som Benskab har gjort endnu stærkere. d.) særegen Bestaaffenhed, Maade at være paa, ogsaa v. Gienstande, der ikke ere individuelle Væsener. Det følger af Sagens, Tingens N. Det er imod Klarligheds N. B. 1. Iydbegrebet af alle de stabile og tilværende Gienstandes virkende Kræfter, betragtede som en Enhed. (altid i sing. m. best. Art.) Naturens Lov. At efterspore Naturens Hemmeligheder. Mennesket, i Kamp mod Naturen. Et af Naturen begunstiget Land. Naturens Lov, Orden, Kræfter, Virkninger, o. s. v. Man bruger nu ofte udtrykket: Naturen, hvor man tilførsel sagde: Gud. 2. Indbegrebet ell. det hele Omfang af alle Substantier; enten a.) i den største Almindelighed om alle tilværende og tænkelige Gienstande; ell. b.) mere indskrænket om alle physiske, legemlige Gienstande; ell. c.) om de physiske Gienstande v. vor Klode. Saaledes: a) Naturens Alt (Baggesen.) Naturens Herre. b) Den levende, den livløse N. c) En saadan Gienstand findes ei i hele Naturen. De tre Naturens Riger. At opoffre sig t. Na-

turens Studium. Naturens Frembringelser (Naturproducter.) 3. om den physiske Natur, ell. Legemverdensens ydre Stikelse, som den viser sig f. det menneskelige Blik, og m. serd. Hensyn t. det Characteristiske ell. Skikkelse i Formen. En høj, vild, sion N. At tegne, male efter Naturen. C. 3 en af A. 2. b. overført Bemærkelse: En medfødt, ligesom uvilkaarlig Dverbervisning om det Gode, Bøde og Rette; en i Menneskets oprindelige Natur grundet Følelse. Naturen lærer os a. elste vore Børn. At synde imod Naturen At handle efter Naturens Lov. Naturens Ret (modfat: den positive Ret.) = alle her opregnede Bemærkelser forbinde Drøbet m. en stor Mængde andre, og d. disse Antal bestandigen kunne forøges o. lettelig forstaaes, anføres her blot nogle o. de vigtigste: Naturaarsag, en. pl.-er. e i Sandseverdenen, i den physiske N. grundet Aarsag, Naturanlæg, et. oprindelig Anlæg, Begrebhed t. noget. Naturbe givenhed, en. Ilddragelse i den physiske Natur, f. E. Jordkæde, Luftsyn, o. i Naturbestaaffenhed, en. (W. S. D.) 2 af Naturen, naturlig W. Naturbevarelse, en. W. over Naturen ell. Dele i Naturen; over en Egn naturlige Bestaaffenhed. Naturbestuer, en. den, som selv sætter sig m. Naturens Bestuelse, Udbesøggelse. naturbestøttet, adj. v. fo er af en bestøttet, lignende Natur, hvor Naturen klighed m. (W. S. D.) Natu billedet, et. Et fra Naturen, fra Sandseverdenen hentet Billede. Naturdrift, e Naturens Poamindeelse om at tilfredsstille dens Trang; Instinct. naturegen, a. e. eiendommelig f. disse Naturen. (i S. D.) naturegne Feil. Naturegesskab, en. medfødt, i Ens Natur grund Egenkab. (W. S. D.) Naturelser, e tvrig Ven af Naturen, af Naturgrundning. Naturevne, en. medfødt, oprindelig Evne. (Baggesen.) Naturfeil, i medfødt Feil ell. Mangel. Naturforsk en. den, hvis Syssel er, at undersøge Naturens legemer og Naturens Kræfter; Naturgrundforsker. Naturforskning, en. Naturens, Sandseverdenens, Naturlegem omhyggelig undersøgelse. Naturførdhed, en. F. grundet v. Naturanlæg. V. turgave, en. pl.-r. Iyffelig Naturanlæg medfødt Begrebhed ell. Dueltighed (s. C. v. 2.) Naturgaver modfættedes Lyff Gaver. Naturgienstand, en. pl.-e. hver Ting i Naturen, f. saavidt den er kan være Gienstand f. Betragtning ell. i undersøgelse; et Naturvæsen. Naturgrasser, Naturgrundforskning, en. d. s. f. Naturforsker, Naturforskning. Naturgrund, en. Grund, som er hentet fra Naturens oprindelige Væsen ell. Bestaaffenhed.

(Phlenschl.) Naturhistorie, en. 1. den Del af Naturvidenskab, der beskriver saavel Naturlegemernes ydre Former og Kendetegn, som deres organiske Bestaafenhed og physiske Liv, m. m. 2. et Værk, hvortil disse Genstande afhandles. En A. for Fern. naturhistorisk, adj. som hører t. Naturhistorien ell. Naturbeskrivelsen. Naturkraft, en, pl. — Kræfter. den Kraft i et Legeme, en Materie, som er grundet i sammes Natur. (A. 1.) Naturkundskab, en. K. til og om Naturen, og Naturgenstande. naturkyndig, adj. som har Naturkundskab, ell. har Indsigt i Naturvidenskab. Naturkyndighed, en, ud. pl. omfattende og videnskabelig Naturkundskab, Indsigt i Naturvidenskab. Naturlegeme, et. enhver Genstand, som hører t. den physiske Natur, t. Sandseverdenen; en materiel Substant. Naturliv, et. 1. det Liv, som hersker i hele Naturen overhovedet, og i dens dybsigt-organiske i Særdeleshed. 2. et m. Naturen overensstemmende Liv, et uforskyldt Liv. (f. Natur A. 2. b.) Naturlov, en. En i Naturen overhovedet, ell. i enkelte Naturgenstandes oprindelige Kræfter og Bestaafenhed grundet Lov. "Et Brud p. den første Naturlov." L. Nothe. Naturlære, en. 1. den Videnskab, som fremstiller og afhandler Naturens og de forskellige Naturlegemers Kræfter og Virkninger. 2. et Skrift, hvortil denne Videnskab læres. Naturmenneske, et. M. der lever i Naturens Stand, der følger Naturen og de naturlige Drifter i sin Levemaade. Naturnødvendighed, en. En i Naturens Orden og Lov grundet Nødvendighed. (Treschow.) Naturomvæltning, en. En betydelig, voldsom, ell. pludselig Forandring i Naturen, i Jordkloden; en Natur-Revolution. (Treschow.) Naturphilosophie, en. den p. dybere Tænkning (Speculation) byggede Naturvidenskab (i Modsatn. t. den empiriske, ell. tillige p. Erfaring grundede.) Naturret, en. den naturlige (ikke p. positive Lov grundede) Retslære. Naturretlighed, en. En i Naturen, i Menneskets naturlige Forhold grundet R. (modsat en bergelig R.) W. S. D. Naturrige, et. En af de 3 Hovedklasser, (Dyreriget, Planteriget, Mineraleriget) hvortil alle Naturlegemer inddeles. Natursjældenhed, en. pl. en i fælden Naturgenstand. Naturstridig, et. naturligt Slægtskab; Elgthed og Overensstemmelse, grundet i Naturen; væsentlig Lighed. Naturspil, et. En naturlig Frembringelse, der enten har Lighed m. Menneskeværk, ell. med andre, f. den fremmede Naturgenstande, og saaledes forekommer som et henfjæstet Spil af Naturen. Naturstand, en. Menneskets oprindelige (vilde) Tilstand, tidligere end Cultur og Civilisation; Naturtilstand

(modsat: Borgerlivet, Statslivet.) naturstridig, adj. 1. som strider mod Naturen, mod Naturens Orden og Lov. 2. som strider imod, opreder den naturlige Følelse. (f. Natur, C.) Et naturstridigt Såd. Deraf: Naturstridighed, en, ud. pl. — Natursyn, et. pl. d. f. Et Syn, som Naturen ell. Naturbegivenheder frembyde. Natursærlsyn, et. pl. d. f. et seldent, forunderligt Natursyn. Naturtilstand, en. d. f. s. Naturstand. Naturtræk, et. et enkelt Træk, en enkelt Yttring af et Væsens Natur. Naturvid, et. ud. pl. medfødt, naturligt B. Naturvidenskab, en. den B. hvis Formaal er at fremstille Naturen, dens Kræfter, Virkninger og Yttringer, i deres Helhed, Forhold og Sammenhang. naturvidenskabelig, adj. som hører t. Naturvidenskab. Naturvirkning, en. W. af Naturen, af Naturkraft. (Blussen.) Naturvæsen, et. d. f. s. Naturgenstand. (Helst dog om levende Væsen.) "Menneskets Tilstand, som et organiseret Naturvæsen." Howig. Naturlig, adj. 3 Akm. overensstemmende m. Naturen, grundet i Naturen, fremvirket v. Naturen. Saaledes bl. a. 1. grundet i Tingenes egen virkende Kraft; i deres oprindelige, medfødte, eiendommelige Bestaafenhed; ell. i alle Tings, i hele Naturens Kraft, betragtet som Genbød. (modsat overnaturlig og unaturlig.) 2. Tingenes naturlige Gang. En n. Nødvendighed. En n. Død (modsat: en voldsom, unaturlig.) Menneskets naturlige Ufuldskommenhed. Det hvi ikke naturligt til. Naturlige Drifter, Aarsager: Naturlige Straffe v. de, som bestaae i Forseelsens, Forbrydelsens egne Følger. 2. mere snævrænklet: om det, som er grundet i, afhængigt af et Menneskes physiske Bestaafenhed. Han har en n. Muddnelighed derfor. De naturlige Ting, Forretninger (modf. vilkkaarlig.) 3. frembragt, fremvirket v. Naturens physiske Kræfter (i Modf. til det, som er frembragt v. Mennesker, v. Kunst.) Naturlige Blomster: (modfat: Kunstige.) Ansigtets naturlige Farve. Det er Blomstens naturlige Lugt. De naturlige Rødder. Naturligt Salpeter. 4. som svarer t. sin rette Natur og Bestemelse, som er indrettet efter sin Natur ell. væsentlige Bestaafenhed, utvungen (modf. kunstig, søgt, tvungen, paataget.) En n. Gang, Bevægelse, Dragt (som er passende f. Legemet.) En n. (uforskyldt) Dødsfald, Fremgangsmaade. Denne Eggenbighed hos hende var ikke n. (var paataget.) En n. Stil, Skrivemaade. Et naturligt Udtryk (hvor Tanken ikke er søgt.) 5. som i Dyrindelsen er samtlig m. en Ting, oprindelig, grundet i samtidig Oprindelse. Det naturlige Selskab (Familietskab, i Modf.

t. det borgerlige.) Hav er deres naturlige Overherre, Bestyrter. Reg er et naturligt Legn p. Ild. Et Drvs naturlige Væning. 6. grundet i en Ting's Bestafsenhed overhovedet, som flyder af en Sags Natur, Egenstøb, Indretning. (jvf. No. 1.) Det var naturligt, at han herved maatte blive mistænkelig. Det er naturligt, at den, som vil Diemedet, maa ville Midlerne. Deraf fulgte ganske naturligt (naturligvis.) 7. som horer t. Naturen, t. Legemverdenen. Naturlige Legemer. 8. om kunstige Frembringelser og Kunstværker: som er Naturen tro, som ligner den virkelige Gienstand. Denne Figur er ikke, n. Rosen er meget naturlig malet.

Naturlighed, en. ud. pl. den Egenstøb at være naturlig; Indbegreb af en Gienstands oprindelige Bøffæffenhed: Konstløshed, Livagtighed, Ildvungenhed.

Naturligvis, adv. nødvendigen i Følge en Ting's Natur, saaledes som det forstaaer sig selv.

Nav, et. pl. d. f. [A. S. Nafā, Naba. N. S. Nave.] d. s. f. Siulnav. Deraf: Navhul, et. det Hul, som børes giennem Navet, f. at passe om Bognarelen. Navring, en. de Jernbaand, der sættes uden om Navet.

Navet, et. pl.-e. [A. S. Næfgar, Næfbor. So. Nafware.] et grovt Bort, t. at børe store Huller m., og som sættes i et Bimmelstæft. (Navbor.)

Navet ell. Navr, en. et Træ; Len, Balsirt-Løn. Acer pseudoplatanus.

Navle, en. pl.-r. [S. Nabli.] Midten p. Mennestets Bug, hvor den afstaaene Navlestæng vøres sammen, og en Fordybning danner sig. = Navleare, en. En af de Arer, som findes i Navlestængen. Navlebaand, et. B. hvormed Navlestængen underbindes, naar den efter Fødselen afstæres. Navlebind, et. B. der lægges om Barnets Liv over Navlestedet. Navlebrot, et. pl. d. f. den Legemsfeil, især hos Børn, at de indvendige Dele træde ud igiennem Navleringen. Navlehvælving, en. S. som hviler p. en i Midten staaende Skalle ell. muret Pille. (Schönings norske Reise.) Navleknude, en. En medfødt Knude p. Navlestængen, ell. en Sammenflyngning af denne, som kan finde Sted hos Fosteret i Moders Liv. (W. S. D.) Navlering, en. den Ring, ell. Cirkel, som Navlen danner, og som v. Navlebrot udviter sig t. en Nabning. (annulus umbilicalis.) Navlesnor, en. d. s. f. Navlestæng. (W. S. D.) Navlested, et. det Sted p. Underlivet, hvor Navlen befinder sig. Navlestæng, en. pl.-e. En Stræng ell. Snor, dannet af en Samling af Arer, omgivne m. en Hinde, som i Moders Liv forblinder Fosteret m. Modertagen. Nav-

leurt, en. En Plante. Saxifraga Cotyledon.

Navn, et. pl.-e. [S. Nafn.] Ord, hvorend en Gienstand ell. en Klasse af Gienstande saaledes betegnes, at de derved i Forskillingen kunne kendes og skielnes fra Andre (en Benævnelse.) 1. i Særd. et Ord (Hovedord, Substantiv) der betegner en Slægt, Art ell. Klasse af Gienstande, ell. udtrykker det almindel. Begreb om samme (Fællesnaavn.) At give en ny Planteilagt N. Tingen maa dog have et N. At kalde enhver Ting v. sit rette N. En saadan Udseelse fortæner ikke N. af Gødgistenhed. (jvf. Titel.) 2. et Ord, en Samling af Orddele, hvorend en særlig Gienstand afstilles fra alle øvrige af sin Art, en Benævnelse f. en Enkelt, f. et Indtyd (Gienstandsnavn, eget N.) At antage en Anders N. At give et Sted, en Gaard, et Barn N. ell. sit N. At kende een af N. En Mand v. Navn Væller. Landens, Maanedernes Navne. (jvf. Binavn, Døbenavn, Fornavn, Slægtnavn, Tilnavn.) — Ugentl. for: Personen, som Navnet betegner. Et besomt N. i den danske Historie. 3. figurl. a.) en blot Benævnelse: i Modstætn. t. den virkelige Gienstand, t. Tingen selv; et Paastub, Foregivende. Den ene har Navnet, den anden Gavnet. "Disse sammenskrabede Krigssfolk vare det mere i Navnet, end i Gavnet." Pagg. N. Klim. Det skal have N. af en Høiskole, men er det ikke. Han er det af Navn, i Navnet; men den anden er det i Virkeligheden. Vi ere mange t. Navn; men saa t. Gavn (t. at arbejde, giøre Gaon.) Han stulte sin Eidenstøb under N. af Venstaf. b.) Hensyn t. en Person (m. præp. i.) Siig ham det i mit N. (fra mig, i mit Sted.) I Kongens N. (Sted.) At bede om noget i Guds N. c.) At tage noget (tage Varer, uden at betale) paa eens Navn. At giøre Gield p. en Anders N. (Credit.) d.) Andres Dom over en (levende ell. afdød) Persons moralske Værd, Charakter, Fortienester; Rygte, Eftermæle; Væ. Et ærligt N. At forsvare eens gode N. og Rygte. At have et ondt N. paa sig. Hun har ikke det bedste N. paa sig. At efterlade sig et berømt, usadeligt N. En Person uden N. (ubetydelig P.) = Navnebod, en. Sødersnavn, Væstittel. N. Bull. (forældet.) Navnebog, en. B. som indeholder en Navnefortegnelse; Mandtal. (Moth. Gvald.) Navnebytning, en. Ombytning af Navne imellem to Personer. (Ambergs Ordb. jvf. Navneflifte.) Navnedag, en. den Dag, p. hvilken eens Døbenavn findes anført blandt Selgendage i Almanacken. Navnedigt, et. D. hvis Begyndelsesbogstaver udgiøre et N. Navnefæste, ell. Navnefæste, et. Fæddergave; ell. egentl. fordom

en Gave, man kienkede den, som man gav et vist Ravn ell. Silvaen. **Ravnflud**, en. Et Støtte Bøl, hvorpaa een øver sig i Ravnfyening. **Ravnclifte**, en. Fortegnelse over Ravne, Ravnfortegnelse. **raavnclær**, adj. den, som fun i Ravnnet er lærd, ikke virtellig. **Ravnemærke**, et. 1. R. som den, der ei kan skrive, bruger i St. f. sit Ravn; Bomærke. 2. Ravn, som Siiren lader se i Mærte i Linned, og desl. en lader sætte p. Kar og andre Ting. **Ravnneord**, et. Hovedord, Substantiv. **Ravn**. (ogsaa: **Ravnneord**), **Ravnneang**, en. Rang, f. E. iblandt Forsfattere, p. Grund af deres meere ell. mindre berømte Ravn. **Ravnneim**, et. Rimm ell. Vers, hvis første Bogstaver sammenlagte udgiøre et Ravn. **Ravnneiske**, en. Silke (især mørkerød) som br. til Ravnfyening. **Ravnneiske**, et. Omstiftning af et R. for et andet, Forandring af sit R. (Guldberg.) **Ravnneisk**, et. S. hvorpaa en Persons R. er malet ell. indgrævet. **Ravnneisk**, et. forskjellige Slags Sting, som br. ved Ravnfyening. **Ravnneisk**, en. En vis Raade, at se Ravne ell. Bogstaver i Løst. **Ravnneiske**. **Ravnneis**, en. R. som br. til Ravnfyening. **Ravnneis**, et. Et vist Træk, som een bruger t. at skrive sit Ravn, ell. Begyndelsesbogstaverne af samme. **Ravnneis**, en. Verdi, som i Følge et Regleringsbud tillægges Pavyts penge; i **Ravnneis** t. den virkelige Verdi, som de efter Landets Pengekurs have. **Ravnneis**. (De saa Sammenfættninger, hvor Ravn ikke modtager Endelsen **raa e**, anføres nedenfor.)

Ravne, en. pl.-r. [S. Ravn.] den, der har lige Ravn, især Døsenavn, m.-en anden; **Ravnneis**.

Ravnneis, en. pl.-er. F. over et Ravn ell. Ravnets Betydning; modf. **Ravnneis**. (W. S. D.) f. Ordforrættning.

Ravnneis, et. f. ovenfor **Ravnneis**. **Ravnneis**, f. a. 3. (f. give.) nævne v. Ravn. (forst. fra: give noget Ravn.) Han **ravnneis** enhver i Selvløbet, som han kienkte. "Han kienkdegjorde dette Skrift uden at **ravnneis** sig." Walling. — **Ravnneis**, en.

Ravnneis, adj. [S. ravnneis.] vidt kienendt af Ravn, som nævnes af mange og m. Udmarkelse. Et **ravnneis** Slag. En n. Mand, Begivenhed. Mere n. end egentlig kienendt. "En **ravnneis** Mand kan være det, enten fordi han er berømt, eller berømt." Griisenfeldt et **ravnneis** kundig og berømt; **ravnneis** kundig og berømt. "Epon. — **Ravnneis**, en. ud. pl. Bestaaenheden, at være **ravnneis**: "Al R. hører kun at giøre Df-

sig, at blive vidt og bredt t. Forandring." Epon.

Ravnneis, adj. (ud. Art.) og adv. af et vist Ravn, v. Ravn. En Mand, **ravnneis** Hans. — adv. udtrykkelig, i **Ravnneis**hed (hvor flere nævnes ell. omtales.) Alle Bønderne, og navnlig den Sognefogden.

Ravnneis, adj. 1. som er uden Ravn, ell. hvis Ravn ikke er kienendt. 2. som ei kan nævnes, uubigelig, **ravnneis**. **ravnneis** Sælghed. En n. Fryd. (Tullin. Baggelsen.)

Ravnneis, f. **Ravnneis**. **Ravnneis**, adv. [S. nidr. N. S. neper.] Har overhovedet den modfatte Betydning af op, og udtrækker saaledes: 1. en **Ravnneis** gelse ell. Retning fra et høiere Sted t. eller imod et lavere. Han satte det n. paa Guldvet. At gaee n. ad Trappen. Han saldt n. af Stigen. At see n. fra et Taarn. — **Ravnneis** ad Bakket; men: **Ravnneis** gaer nedad (væler.) At vende op og ned p. noget (endevende.) fig. Det gaer op og ned m. ham. — Hans **Ravnneis** gaer, ell. naaer næsten ned til (henimod) Aaen. 2. færd. en **Ravnneis**, hvorved man, enten siddende ell. liggende, tager **Ravnneis**. At sætte, at lægge sig ned. — fig. at sætte sig ned i en **Ravnneis** (rettere: **ravnneis** sig.) 3. i **Ravnneis** menætt. herfter overalt Begrebet af en **Ravnneis** nedad, ell. mod et lavere Sted, enten egentl. (f. E. **ravnneis**, **Ravnneis**) ell. figurl. (neddyffe, nedladende, **ravnneis**.) **Ravnneis**. **Ravnneis**, neder.

Ravnneis, adv. f. under ned, 1. **Ravnneis**, adj. v. 1. arvet fra **Ravnneis** drene, i flere Led. **ravnneis** Fortienester. (Jacobi.) "Ravnneis **Ravnneis**." El. **Ravnneis**. "En **Ravnneis** fra Slægt t. Slægt." **Ravnneis**. 2. vedtagen, indført v. gammel Skik og Vane. "Mangend **ravnneis** **Ravnneis**, antagen efter **Ravnneis**, meere end efter **Ravnneis**." Walling.

Ravnneis, v. a. 3. (f. bide.) søge v. **Ravnneis** at erhverve for andre. (hielden.) At **ravnneis** **Ravnneis** (fra Gud) over Følket. "Ravnneis **Ravnneis** for din Smerte." Grundtvig.

Ravnneis, v. a. 3. (f. binde.) b. noget saaledes, at det tvinges ned. At n. **Ravnneis** paa **Ravnneis**.

Ravnneis, et. pl. d. f. **Ravnneis**, **Ravnneis**, fra et høit Sted t. et lavere; **Ravnneis**. "Endnu et **Ravnneis**, endnu et **Ravnneis** fra denne mageløse Pyramide." Bagg.

Ravnneis, v. n. 1. (poetisk.) blinke nedad, kaste **Ravnneis**. **Ravnneis** n. (Dhulenski.)

Ravnneis, v. a. 1. bringe ned i v. at bore, giennem et boret Hul. "Dg **ravnneis** af **Ravnneis** dybt **ravnneis** i Jorden." Baggelsen.

Nedbrud, et. Nedbrydelse, Udelæggesse. (Baggesen.)

Nedbryde, v. a. 3. (f. bryde.) 1. tage noget ned, borttage det som var bygget op, v. at bryde. At n. en Vogning, et Laarv. 2. fordarve, lægge øde. Hans Gremmel nedbryder meere, end hans Lære opbygger. Druffenskab nedbryder Siæl og Legeme. — **Nedbrydelse**, en. pl.-r.

Nedbrække, v. a. 1. d. s. f. nedbryde. — **Nedbrækning**, en. pl.-er.

Nedboie, v. a. 1. boie nedad. At gaae nedboiet. "Pist gamle Bøg nedboiet tætte Scene." G. A. Lund. fig. At n. Overmod i Støvet. "Nedrig Smigrer dybt nedboiet." Rein. b.) nedtrykke, overvælde m. Sorg, m. smertelig Følelse. Hans Rones Død har, ganske nedboiet ham. nedboiet af Sorg, Bekymring. — **Nedboielse**, en. pl.-r.

Nedbølge, v. n. 1. (poetisk.) bevæge sig nedad i Bølger. (Baggesen.)

Neddale, v. n. 1. (er.) dale nedad. Den neddalende Sol. (Dhenschl.) [Egentl. er Præpositionen overflødig, eftersom dale udstrækker det samme. Kun i visse Tilfælde, og figurlig, synes neddale at have et Bibegeed. "Neddalede langsomt fause Nat." Herp. "Da skundom Muses t. mig saae blandt dine Strygge at neddale." Rein.]

Neddrive, v. a. 3. f. drive ned. De neddrevne Vælc. — figurl. fordrive fra, hindre i at opnaae. "Men denne Spot ham fra sigt Drestrin neddrev." Holberg. P. Paars. — **Neddrivning**, en.

Neddryppe, v. n. 1. (er.) f. dryppe ned. Den neddryppende Regn. — **Neddryppen**, en.

Neddukke, v. n. f. dukke ned. "Solen neddukker i Havet." Kampmann.

Neddyppe, v. a. 1. dyppe et fast Legeme ned i et flydende. "Neddypper eders Blomster i dens Bæld." Dhenschl. — **Neddyppning**, en. pl.-er.

Neddyffe, v. a. 1. d. s. f. inddyffe (men flident.) "Tingens forstionneede Udside neddyffer den bestatne Fornuft i Rigeysldigs heds Slummer." D. Elst. 2.) dæmpe, tvinge noget saaledes, at det ei faaer Magt ell. ubbreder sig. At n. Samvittigheden; neddyffe et Angte. "Han stiller Sindets Storm, neddyffer angstfuld Smerte." Storm.

Neddæmpe, v. a. 1. dæmpe aldeles, luse, undertrykke. At n. Iiben, Modet, Smerten. "At neddæmpe et Anfslag." Svithfeldt.

Nede, adv. [af ned; og forholder sig til dette, som oppe t. op.] p. et lavt ell. lavere Sted; i det lave ell. lavere. Dybe p. Bierget og nede i Dalen. Jeg saae ham (fra et høiere Sted) gaae nede paa Gaben. **Nede** p. Gaben kunde jeg see hende staae i Mindet. Han boer nede i den anden Ende af Bnen. **Nede** v. Naen.

Neden, adv. [J. nedan. A. S. neo-

dan. N. S. nedden.] p. den nedre, nederste Kant ell. Side (modf. oven; men fliden allene. Kassen var maaleysaae oven og neden. Derimod saadvant. i Forbindelse m. Præpositioner.) neden for. (Jeg stod neden for ham. Han sad nedenfor. Det staaer nedenfor p. samme Side.) nedenfra. (Han begyndte nedenfra og gik opad. At komme nedenfra.) nedenom: uden om, omkring et Sted, ell. en Stenstand, hvor den er lavest. (At floere neden om Bierget, Bnen.) At have en Bræmme neden om Riolen.) nedentil. p. den Kant, Side, som vender nedad. (modf. ovenentil.) nedenunder, nedentil, nede; og tillige under et anden Stenstand; modf. ovenover. (Han boer her nedenunder, har sine Værelser nedenunder os, eller vore.)

Neder, [A. S. neoper.] et ufuldstændigt adj. (værende nedenfor) som kun forekommer med den best. Art. (af nogle anset f. Comparativ) f. G. Den nedre Deel af Bnen: modf. den øvre. og i superl. nederst, som er længst nede, underst, lavest. Han er den nederste i Skolen. At sidde nederst p. Bænken. (modf. øverst.)

Neder, adv. [A. S. neother.] den ældre Form f. ned, som nu allene forekommer i følgende Sammensætninger:

Nederdeel, en. pl. - dele. den nederste, underste Deel. (modf. Overdeel.) **Nederdele** af en Kiøle.

Nederdragtig, adj. [af det A. n i e d e r t r å g t i g.] som besiddet en meget slet lav, uedel Tænkemaade og Charakter nedrig, gemeen, foragtelig. — **Nederdragtighed**, en. ud. pl. nederdragtig Sindes stemning, Tænkemaade, Afværd. At be gaae en **Nederdragtighed**.

Nederende, en. den nederste, underst Ende. (modf. Overende.)

Nederfald, et. Fald nedøfter, Nedfald Deraf: **Nederfaldsmølle** en. M. hvort Strømgangen falder p. Hulets Nederde hvorved det bevæges mod Strømmen (Møbsat Ovenfalds: ell. Overfaldsmølle)

Nederfart, en. f. **Nedfart**:

Nederflade, en. den nederste, underst Flade af en Ting. (flident. Det møbsatt Overflade kan ikke bruges.)

Nederflader, pl. underflader, Beentflader, Burer. (Lausen. forældet.)

Nederlag, et. pl. d. s. f. **Nied e l a g e**.] 1. den Tildragelse, at man ihjelslaaes i Strid, Mandslæt, Mandfal At lide et stort U. Det stete et stort U derlag paa hans Føll. [Det usadvant **Nedlag** har Svøb brugt. "Nedlags ha bede Gudinder." 2. Bemærkelsen: C l a g, **Nied e r l a g e**, forekommer i ældre Skrifter, og endaa hos Sneedorf.

Nederlandene, pl. n. pr. Belgien - Holland. De forenede **Nederlande**. D

af: nederlandst, adj. — *Nederlandter*, en. pl.-e.

Nederlig, adj. [af *neder.*] som et nede ell. neden til, har et lavt Sted, en lav Befiggenhed. De nederlige Lag i Bierget. Krogt gjør nederligt Pierte. Ordsp. (Drs det dr. nu fielden.) s. øverlig.

Nederløb, et. pl. d. s. *Larmeløb*, Brok. (aa næsten ganske forældet.)

Nedest, adj. og adv. s. *neder.*

Nedfald, et. pl. d. s. det, at noget falder ned; *Nedfalden*. *Murrns A.* "En trosløs Børg af Bær t. *Nedfald* færbig skaaer." *Stodfleth.* (*Nedfaldsot*, en. faldende Syge, *Epilepsie*. *Woth.* *Islandst.*)

Nedfalde, v. n. 3. s. *falde ned*. *Jsb nedfaldt* fra Himlen. "Som ranke Træe i jævne Bug nedfalder." *Rein.* (Ofteft i partic. Det nedfaldende Lov. Den nedfaldne Ruut.)

Nedfare, v. n. 1. (er.) I højere Stille: fare ned. "De nedfote til Egypten." *D. Bibel.*)

Nedfart, en. pl.-er. *Stierningen* at fare ned. *Nedfart* i en Grube.

Nedfere, v. a. 1. *fere ned*. At n. *Stas* ned fra *Høderne*.

Nedflyde, v. n. 1. (er.) *flyde ned*, *rinde ned*. Det nedflydende Vand.

Nedflytte, v. a. 1. *bringe*, *flytte* fra et høiere Sted t. et lavere. At n. noget fra *Løstet* i *Kielveren*. — *Nedflytning*, en. pl.-er.

Nedfalde, v. a. 1. *fælde* t. *Jorden*; *træde* i *Strid*. "At see dem hlnanden nedfælde." *Pram.* "*Nedfaldet* i sin Ungdoms Bær." *Baggesen.* 2. *nedpløse*. At *nedfælde* *Wisning* i *Jorden*. (*W. S. D.*) Deraf: *Nedfældning*, en.

Nedføre, v. a. 2. *føre ned*. De *nedførte* ham, han blev *nedført* til *Stranden*.

Nedgaacende, partic. af det fielden brugt *nedgaae*. Den ene *Veit* et for de *Nedgaacende*, den Anden s. de *Dygaacende*. Den *nedgaacende* Sol.

Nedgang, en. pl.-e. 1. *Stierningeh*, at *gaae ned*; *Nedfignen*. *Solen* *Nedgangen* i *Bierget*, *Taarnek*. *Godens A.* "Iq *Solens Dygang* og fra dens *Nedgang*." *E. 45.* 2. *W.* *Gang*, som er t. at *gaae ned* et, som *fører* t. et lavere, *dybere* Sted. En *beføretlig* *Nedgang* til *Kielveren*.

Nedglide, v. n. 3. *komme ned* i et *fast*, *jært* *Fald*. s. *glide ned*. "I *Søens* *gatte* *Dal* den nu *iglen* *nedglider*." *P. 6.* *Krimann.* "*Solen* *nedglider* bag *forghldts* *Åpning*." *Storm.*

Nedgrave, v. a. 3. (s. *grave ned*.) *bringe* noget ned i *Jorden* v. at *grave*, *giemme* i *Jorden*. At n. *Kadfler*. — *fig.* at n. *Åt* *Frø*, *ikke* *bruge*, *døtte* sine *Evner*. — *Nedgravning*, en. pl.-er.

Dansk Ordbog. II.

Nedhale, v. a. 1. *hale ned*; *brage* ned ved *Toug*. At n. et *Stib*. (*Baggesen.*)

Nedharve, v. a. 1. *bringe* ned i *Jorden* v. at *harve*. At n. *Søden*. — *Nedharvning*, en.

Nedhente, v. a. 1. *hente ned*. Det *maa* *Alt* *nedhentes* fra *Loffet*.

Nedhisse, v. a. 1. *bringe* ned, *lade* *gaae* ell. *glide ned*, v. *Slæp* af *Tougværk*. At *nedhisse* noget i *Stibelasten*.

Nedhugge, v. a. 1. *fælde*, *hugge* om. *Hele* *Stoven* blev *nedhugget*. 2. *hugge* ned; *nedfælde*. Det *hele* *Regiment* blev *nedhugget* — *Nedhugning*, en. pl.-er.

Nedhvirvle, v. a. 1. *nedførte* i en *voldsom*, *hvirvelende* *Bewægelse*. (*Grundtvig.*) *Træerne* *nedhvirvledes* af *Stormen* i *Dalen*.

Nedhænge, v. n. 3. (s. *hænge*.) *hænge* i *nedvøndt* *Retning*, *hænge* *nedad*. *nedhængende* *Grene*, *Blomsterkrands*. (act. *fielden* *undt.* i *partic.* *Alt* *Løiet* er *nedhængt* i *Haven*.)

Nedile, v. n. 1. (er.) *ile*, s. at *komme* ned, *ile*, *skynde* sig ned. (*Baggesen.*)

Nedjage, v. a. 3. s. *jage* ned. *Endeel* *vare* *komne* op; *men* de *bleve* alle *nedjagede*.

Nedkalde, v. a. 2. *saat* *een* t. at *komme* ned, v. at *kalde* ham; *kalde* ned. *Jeg* *lod* ham n. fra *hans* *Wærelse*. 2. d. s. *nedbede*. At n. *Befignelse* over *een*. 3. *fig.* *henlede* (naar *Dalen* er om en *Høiere*.) "At *nedkalde* *Longiverens* *Dmærksomhed* p. *Tingen* selv." *Engelstoft.*

Nedkaste, v. a. 1. s. *kaste* ned. *Stormen* har *nedkastet* *Planteværket*. *Spirret* blev *nedkastet* i en *Storm*. At n. *fig* i *Støvet* t. *een*. — *Nedkastning*, en. pl.-er.

Nedkiøre, v. a. 2. *bringe*, *noget* ned t. *Dogns*, *kiøre* noget ned. *Alt* *Kønet* blev *nedkiørt* t. *Stranden*. *Vi* *maade* selv *lade* det n. 2. *løse* t. *Jorden* v. at *kiøre*. *Søden*, *Græsset* blev *nedkiørt*.

Nedkiørsel, en. pl.-*kiørslet*. 1. *Handlingen* at *kiøre* ned (saavel *trans.* som *intrans.*) 2. *Sted*, hvor der *kiøres* ned, *Leilighed*, *Veit* til at *kiøre* ned.

Nedknuge, v. a. 1. *tinge*, *knuge* noget ned; *nedtrække*. "Dg *dybt* *nedknuger* *Spiren* t. *høert* *herligt* *Id.*" *Grundtvig.*

Nedknæle, v. n. 1. (*har.*) d. s. *knæle* ned. — *Nedknælen*, en. ud. pl.

Nedkomme, v. n. 3. s. *komme* ned. "Naar den *blide* *Sommer* m. *vindig* *Sol* og *Regn* fra *Himmelen* *nedkommer*." *Storm.*

Nedkomst, en. ud. pl. det, at *komme* ned. Ved *Nedkomsten* fra *Bierget*.

Nedkue, v. a. 1. *nedtrække*, *dæmpe* v. *Trang*, *undertrække*. At n. et *Folk*. "Den *voldsomt* *nedkuede* *Wisforvielse*." *Rahbet.*

Nedlade, v. a. og rec. 3. *lade* *gaae* ned, *synke* ell. *glide* ned, (*fielden*.) Da *Døttet*

Nakken. Os occipitis. **Nakkebrud**, et. det, at brætte Halsen ell. Nakken. (Moth.) **Nakkebrag**, et. Slag over Nakken. **Nakkeforder**, et. Foerpart af Nakken p. Røve og andre Dyr. **Nakkegrube**, en. den Forbygning, som Nakken bærer. (Whlenschl.) **Nakkehaar**, et. den Deel af Hovedhaaret, som vorer ned i Nakken. **Nakkehud**, en. den Deel af Huden, som bedækker Nakken. **Nakkeslag**, et. 1. Slag, Kast m. Nakken ell. Baghovedet. (Moth.) 2. Slag, som gives een i Nakken. (Aræbo. Heraem. 247.) **Nakkestød**, et. Stød i Nakken.

Nakkebar, pl. et Slags Jordbær, som seldn groe vildt i Danmark. *Fragaria collina.* (Dlussens Lærebog i Landboec.)

Nam, et. Staar, som hugges i Enden af en Sparre ell. Stølge, f. at fatte om Tappen af en anden Sparre. (Moth. br. i Prodlnferne.)

Nam, et. [N. nema, at tage.] 3 Lovsprog: den Retshandling, hvorved Skuldbærene faaer Fuldsejlsørelse f. sin Fordring, v. at sættes i Besiddelse af Skyldnerens Gods; Udlag, Indførsel, Execution. (D. Lov.) Deraf: **Namdom** (Fororda. af 1795.) **Namstager**, o. ff.

Nap, adj. fattig, nsteregnende. (i Forskind. m. Knop. B. S. D.) Oftere i dagl. S. som adv. i samme Forbindelse. Det var knap og nap, at det slog til.

Nap, et. pl. d. f. Stierningen, at nappe; **Nappen**.

Nappe, v. a. 1. flemme v. et hastigt Greb (ell. Bid.) At n. een i Armen, i Ormet. Hunden nappede mig i Benet. At n. med en Tang. 2. gribe hastigt, snappe. (Seldnere.) = **Nappetang**, en. pl. -tænger. en sin Tang. (f. Niptang.) — **Nappes**, v. dep. At n. om noget, n. med een, stænde, trætte, slaaes. (dagl. S.) "Der nappes de saa haardt." Aræboe.

Nar, en. pl. -re. [N. Narri.] et Menneſte, der i sin Adfærd røber latterlig Daarlighed, hvis Handlinger vidne om Mangel p. sund Forstand. (f. Daare, Siante, Toffe.) Man ynker Daaren, og beleeer Narren. "Har vi nok af Narre, hvorfor af Andres Lee, og Landets egne spare?" P. M. Troltel. "Daaren tænker uden Overligg; Narren handler uden Tanke." Sporon. At holde een f. Nar (o: stusse, narre een.) At gjøre Nar af een o: blive Spot m. — uegentl. At gjøre sig t. Nar f. een, f. Folk (o: vise sig naragtig, uden egentlig at være det.) At være Selskabets Nar o: den, som søger at more det m. Narrestreger, Siglerier. Jeg vil ikke være eders N. (vsf. Hofnar, Sigler, 1.) — At være en N. efter noget o: være megen Isten efter, være forgæbet i. = naragtig, adj. 1. som røber en Nar, hører

til, passer f. en Nar; latterlig, taabelig, siantet. — En n. Paaklædning. naragtige Læder. At være sig n. ad. 2. loierlig, pudserlig. Deraf: **Naragtighed**, en. 1. ub. pl. Bestaffenheden, at være naragtig. 2. pl. -er. latterlig, naragtig Stik ell. Handling. "Vor Modetone kan gifte Naragtigheder, men aldrig afslægge dem." Rahbet. = **Narrebialde**, en. pl. -e. Biælder, hvormed Siglere fordm behaange deres Klæder. **Narrebrø**, et. Brø, hvormed man har t. Hensigt, at narre, at gielte een. **Narrebriz**, en. et Redskab af Træ, som Siglere fordm førte i Gaanden. **Narrebud**, et. Bud, som gives een i den Hensigt, at narre ham. (Moth.) **Narredands**, en. naragtig Dands. **Narredragt**, en. D. som passer sig f. en Nar ell. Sigler; latterlig, naragtig Dragt. **Narrefard**, en. siantet, naragtig Adfærd. (Moth.) **Narregrille**, en. pl. -r. naragtig Grille, latterlig, taabeligt Indfald. (Moth.) **Narrehue**, **Narrehatte**, en. Hue ell. Hætte, som Siglere pleiede at bære. **Narrehandel**, en. **Narrefard**. (Moth.) **Narrekappe**, en. En Siglers ell. Hællens Kappe. **Narrekleder**, pl. naragtige, upassende Klæder, Narredragt, Siglerdragt. **Narrelader**, pl. naragtige Læder; **Narrefagter**. **Narrelag**, et. Narres Samfund, Selskab af Narre. (Rahbet.) **Narrepuds**, et. lystigt Puds, Narrestreg. (B. S. D.) **Narreffik**, en. naragtig Stik. **Narresnak**, en. naragtig, taabelig Snak. **Narrespil**, et. naragtigt Puds, Siglerværk, Siglespil. **Narrestreg**, en. pl. -er. 1. d. f. f. **Narrespil**; et lystigt Puds. Ugløst Narrestreger. 2. et naragtigt, latterligt Dotrin ell. Foretagende. At gjøre Narrestreger. **Narrefæde**, et. Et latterligt, upassende Sæde. (Moth.) **Narreværk**, et. 1. naragtig, ufornuftig Foretagende ell. Arbejde. Det bliver kun til N. 2. en Ting ud. Betændhed, Lapperi. "Af Lasten gjør jeg Dyd, af Konſte Narreværk." 3. S. S. Sesthed. Narre vøren, et. latterligt, naragtigt Væsen en Narre taabelige Adfærd.

Narhval, en. pl. -er. En Hval-Stoigt udmarktet v. dens tvende lange Suggetar der (de saatalds Lenhierningshorn el Narhvalshorn.) Monodon.

Narre, v. a. 1. [af Nar.] stusse, føre bo Lyset, bedrage. At n. een m. falske Peng At n. een i hans aabne Dine. — Med præj At n. een noget fra o: lokke fra, forleie een t. at afstaae. At n. een noget paa narre een t. at modtage; snafte een nog v. At n. een til noget o: lokke, forleie 2. drille, gielte, drive Skiemt m. 3. vedbleve at n. hende hele Aftenen. — **Narres**, v. dep. spøge m. hinanden, slaae Spøg af. Nu vil vi ikke længere narre

man tage Sagen alvorligt. At narres med een.

Narveri, et. pl. — er. 1. Løser, Skemt; Narrestreger. Det var ikke Alvor, det var kun N. 2. det, som er uden sand Værdi; Lapperi. At sbe Penge p. Narrierer.

Narv, en. ud. pl. [N. S. N a r v e. Sv. Nark.] Haar siden p. Læder, m. dets tætte, faste, ligesom m. en (naturlig ell. ved Kunst efterlignet) Væv af Narer, Limer og Prikker. = Narohud, en. den ydre Hud, hvori Læderets Narv ligger. (W. S. D.) Narvside, en. den Side af en Hud ell. et Skind, som har Narv; Haarside; modf. Riidsiden. narvsætte, v. a. 3. (s. sætte.) frembringe kunstig Narv i Læder. (Ambergs D. B.) Narvsætning, en. Handlingen, at give Læder Narv. Narvtrækning, en. d. s. s. Narvsætning. (W. S. D.)

Narve, v. a. 1. bearbejde Narven p. Huder, sætte Narv paa. Dette Læder er godt narvet.

Nasse, v. a. og n. (W. S. D. det I. a a s c h e n.) s. sliske (slitten, slivorn.)

Nat, en. pl. Natter: [N. Natt. N. S. Naht.] Egentl. det Tidrum af Døgnet fra Solens Nedgang, og Mørkets Begyndelse, indtil dens Dvgang ell. til Dagbrækningen (i Mobs. t. Dags.) Men sædvanl. regnes i d. Tale nogle af Nattens ell. Mørkets Timer t. Aftenen. — Natten (Mørket) overfaldt os. At tilbringe Natten under aaben Himmel. At glære Nat t. Dag o: vaage om Natten. En vaagen, søvnløs N. En Sommernat, Vinternat, Decembemat. — figurl. Gavadens N. (Mørke.) Sorgens N. Bankundighedens N. — Dag og Nat o: et Døgn, 24 Timer. Døg og Nat i 8 Dage o: 8 Døgn. — At klamres Nat og Dag o: uben Dypor. — adv. i Nat o: sidste Nat; ell. næstfølgende Nat. Jeg kom hertil i Nat. Posten kan ventes i Nat. Om Natten, v. Natterid. (Mod (henimod) Natten. Natten igennem, Natten over o: den hele Nat. Ud p. Natten, henimod Midnat. = Sammensætninger: A. Natbord, et. Pyntebord i et Sovestammer ell. Paaklædningsværelse; ell. et Bord, der om Natten staaer v. Sengen. Natbækket, et. B. som br. om Natten i Sengen. Natdragt, s. Natklæder. Natstol, en. En om Aftenen og mod Natten behageligt duftende Blomst. Hesperis tristis. Natflugt, en. pl. — e. 1. Fugle, der kun v. Natterider komme frem og søge Føde. 2. en Klasse af Sommerfugle, der flyve om Natten. (Phalænx.) natgammel, adj. (egsaa: nattegammel.) som har været til i en Nat. n. Snee. Et nattegammelt Føl. — Natgænger, en. d. s. s. Nattevandrer. Nathat, en. Et silut Dvertrat t. Nathuer; ell. en Lærredshue, som Fruentimre bruge om Natten. (Moth. særædet.)

Nathold ell. Natterhold, et. forbum: frit Nattelele, ell. d. s. s. Giesleri, 3. (s. Ny D. Mag. V. S. 207.) "At betyngte Almuen m. Natterhold." (Forordn. af 1685.) Deraf: Natholdspenge, d. s. s. Gieslerispenge. Nathore, en. Gadehore. Natshue, en. S. som Wandfolk bruge om Natten. Nathuus, et. Et Stab, hvori Compasset, om Natten oplyst af en Lygte, staaer p. Stidsbættet, lige s. den Strende. Nathyrde, en. den, som vogter Dvæget om Natten. Nathytte, en. Hytte ell. Skuur t. Dphold om Natten. (D. Bibel.) Natild ell. Natterid, en. S. som brændes v. Natterider. Natkaabe, en. K. til at kaste om sig, naar man om Natten, sdaer op. (Moth.) Natkappe, en. Et Svødestoi, som Fruentimre bruge om Natten. Natkikkert, en. Kikkert, som kan br. til at see i om Natten. Natkiøle, Natkiortel, en. En vid-Kiøle, som man kaster om sig, naar man staaer af Sengen; ell. som Børn ligge i om Natten. Natklæder, pl. Klædningsstykke, som man ligger i om Natten. Natlampe, en. L. som brændes om Natten i Sovestuet. Natluft ell. Natteluft, en. Luften Bestaaenhed om Natten. En tolv, fugtig N. Natlys, et. Lys, som brændes om Natten. natlysende, adj. som lysr i Mørke; phosphorisk, s. E. visse Insecter. (W. S. D.) Natmaaltid, et. M. som holdes om Natten. Natmand, en. den, som gaar Starpreteren til Haande, staaer Hætte, o. d. en Natter! (Deraf: Natmandsfolk, pl. et Slags i Island omstreifende Læterfolk eller Bøgeunere, som drive de mest foragtede Høandteringer, og have imellem sig et eget Sprog.) Natmester, en. Natmand, ell. Formand s. Natmænd. ("Natmesterens Folk." Forordn. 1769.) Natmulum, et. Nattens dybeste Mørke. (Baggesen.) "Naar Natmulum dækker Himlens Blaa." Ohlenschl. Natmøl, St. Hans = Drm. Lampyrus. (Moth.) Natpotte, en. P. til at lade sit Vand i; Kammerpotte. Natravv ell. Natteravn, en. En Fugl, hvis ubehagelige Skrig høres v. Natterid, og om hvilken man har digtet, at den om Natten sugede Melk af Gederne; Aftenbakke, Natstade, Melkesuger. Caprimulgus. sig. om en Person, der er længe oppe om Natten. Natstade, en. 1. s. Natravv. 2. en Urts Navn; Natstygge. Solanum. (Moth.) Natstorte, en. S. som man ligger i om Natten; ell. en grovere Stjorte, som man tillige om Dagen bærer under den finee. Natstriin, et. Et S. med et Kar ell. Bækken i, t. Brug v. en naturlig Fornødenhed; Natstol, Natstumring, en. Nattens Mørke, natlig Stumring. (Ohlenschl.) Natstygge, en. En Urst. Solanum. Natstummerfugl, en. d. s. s. Natflugt. 2. Natsted, et. Natte-

skade, Rattseophold. (P. Clausen.) Rattsefæl, en. d. s. f. Rattsefrim. Rattseffke, et. Rattsef, hvorpaa Ratten, ell. et Dyrlein om Ratten forestilltes. (Moth.) natstyret, adj. som bedst seer i Mørke. (W. S. D.) Rattsefrie, en. Erste t. at ligge i om Ratten, og som bæres under andre Klæder om Dagen. Rattsef, et. det Løi, (Sue, Klæder, -ic.) hvori man ligger om Ratten. Rattsefuld, en. I Alm. det f. f. Ugle; sær. en enkelt Art af denne Fugleslæggt. Strix Noctua. Rattsefulde, en. Navn p. en indenlandsk Skovfugl. Siitta europæa. natvarig, adj. som varer en Nat igiennem. (Moth.) Rattsevægter, en. f. Vægter. (kun i Rode-seen. i. Dagvægter kan Rattsevægter br. f. E. Her holdes baade en Dagvægter og en N.) B. Rattsearbeide, et. A. som foretages om Ratten. Rattseblus, et. B. som brændes v. Rattsetid. (Arreboe.) Rattsebo, en. Opholdssted, Bolig om Ratten: "Fuglens — trygge Rattsebo." S. Gøls-Horsens. Rattsebrand, en. B. som finder Sted om Ratten. (Ohlenschl.) Rattsebrug, en. Bug, Benyttelse om Ratten. (Selt.) Rattsebragt, en. D. som br. om Ratten; Rattselæber. "I lette, hvide Rattsebragt." Baggesen. Rattsebril, en. 1. En Drif, som tages om Ratten. 2. Driften, Sviren om Ratten. Rattsebrøm, en. D. som man har om Ratten; natlig D. (Ohlenschl.) Rattseburg, en. D. som falder om Ratten. Rattsefalden, adj. som er falden sidste Nat. n. Snece. (Arreboe.) Rattsefæst, et. ell. Rattsefæstning, en. F. som seer om Ratten. Rattsefoder, et. det sidste Foder, som gives Dvæg ell. Heste mod Ratten. Rattsefrist, en. Frist, Genstand, en Nat over. "Da have hans Dagesrum og Rattsefrist t. at rømme." Chr. III. Reces. og D. Lov. I. 24. 16. Rattsefrost, en. den Tilstand i Luften, at det fryser om Ratten, uden at fryse om Dagen. Rattsefugl, en. Gang, som foretages v. Rattsetid. Rattsegarn, et. Fiskergarn ell. Bob, som udfættes om Ratten. (Ambergs Drøb.) Rattsegierning, en. S. som foretages om Ratten. (Moth.) Rattsegiest, en. 1. den, som huses, som bliver Ratten over p. et Sted. 2. en Giest, der kommer om Ratten ell. bliver ud p. Ratten, p. et offentligt Sted. Rattsegænger, en. Rattsevandrer. (Zngemann.) Rattseheberg ell. Rattseherberge, et. S. hvor Rensende huses om Ratten. Rattsehold, et. f. Rathold. Rattsehofte, en. S. der paaftommer, eller især er beqværlig om R. Rattsehvile, en. S. som nydes om Ratten. (Arreboe.) Rattsejagt, en. egentl. Jagt, som foretages om Ratten; mest figurl. om Urolighed v. Rattsetid, Rattseværmen. Rattsefulde, en. A. som Ratten fører m. fig. Rattseleir, et.

2. hvor man holder Ratten over; ik. d. s. f. Rattseherberg. Rattseleir, en. Sted, hvor en Hær legger sig om Ratten. (Arreboe.) Rattseliv, Rattseleionet, et. Waade; af til bringe Ratterne paa; det, at vaage og forsøge om Ratten. Et uroligt N. Et saadant N. er skadeligt f. Sefbrede. — Rattseluft, en. f. Natluft. Rattsety, et. Ly mod Veiret og Kulden om Ratten; fig. Rattseleir. Rattsetyflighed, en. pl.-er. E. som bruges om Ratten. Rattselangsel, en. E. som fornemmes om Ratten. (Moth.) Rattsemørte, et. (Natmørte.) Rattsens Mørte. (Moth.) Rattseravn, et. Ran, som begaaes om Ratten. "Selv i Salgen han et kan afholde sig fra Rattseravn." Bagg. Rattseravn, en. f. Natravn. Rattseregn, en. Regn, som falder om R. Rattsereise, en. R. som foretages om R. Rattsero, en. Ro om Ratten, Rattsehvile. Rattserum, et. 1. Rum t. Rattseherberge. (W. S. D.) 2. det Tidrum, de Timer; som udgør Ratten. Mellem Dag og Rattserum stilles Brede. DrbSpr. Rattserus, en. R. som man faaer om R. Rattserest, en. R. som ligger, høres om R. (Ohlenschl.) Rattsetfang, en. Sang, som høres om R. Rattsetfanger, en. En Sanger ell. Sangfugl, der synger om R. Rattsetfiden, en. det, at sidde længe oppe om Ratten, Rattseogagen. Rattsetfider, en. den, som har Bænet t. at sidde længe oppe, som arbejder meget om R. (Moth.) Rattsetfinsul, f. Rattsetely. Rattsetfugge, en. S. der viser sig om Ratten, f. E. af Maaneløst. (Selt. Ohlenschlæger.) "Dødens Rattsetfugge." Grundtvig. Rattsetpøggelse, et. S. Gienførd, der viser sig om R. (Ohlenschl.) Rattsetstade, et. Opholdssted om Ratten, Rattsekvarteer. (Engelstoft.) Rattsetstorm, en. Storm, som blæser om Ratten. "Rattsetstormen svinger tung de vaade Svinger." Ewald. Rattsetstund, f. Rattsetid. Rattsetuf, et. Uf, der opstiger hos een om Ratten; natligt Uf. (Ohlenschl.) Rattsetsoed, en. Soed om Ratten, i Søvne. Rattsetsovir, en. Sovir og Drif om Ratten (ogsaa Rattseviren.) Rattsetsovm (Rattsebel) og Rattsetsovrmen, en. uordenligt Rattseleivnet; Sværmen om Ratten. Rattsetsovrmer, en. den, som er hengiven t. Rattsetsovir ell. Rattsetsovrmen. Rattsetsovn, et. 1. S. som man seer ell. troer at see om R., natligt Sovn. "Eil sit Rattsetsovn sin Arm omsonst han strækker." P. S. Frimann. 2. den Soevne, at kunne see om Ratten. "Det Rattsetsovn, som Høden giver dig, jeg bør dig da fratage." Løbe. — Rattsetsoved, et. Sted, hvor man sidende har sit Rattsetstade, sin Rattsehvile. Hansene sive t. Rattsetsoved. Rattsetsovn, en. den S. man faaer om R. Rattsetid, en. pl.-sider. den Tid i Døgnet, da det er Nat.

Om Nattetide, v. Nattetider. **Natteti-**
me, en. En af Nattens Timer. **Nattes-**
rog, et. L. som foretages om N. **Nattes-**
tyv, en. L. som stæler om Natten. **Nat-**
tetyveri, et. L. som begaas om N. **Nat-**
trovaagen, en. ud. pl. det, at vaage meget
 og længe om Natten. **Nattevagt**, en.
 1. Særningen, at holde Vagt om N. 2.
 en ell. flere Personer, som have denne Bes-
 stilling. Han blev fængslet af Nattevag-
 ten. 3. Tidrum, hvori en ell. flere har
 Vagt om N. **Nattevanderen**, en. Gien-
 sningen af gaee i Søene, som Nattevan-
 drere. **Nattevandler**, en. den, som gaaer
 i Søene; en Søsongænger. **Nattevan-**
dring, en. 1. en Vandring, som man for-
 retager vaagen om N. 2. d. f. f. **Natte-**
vanderen.

Nation, en. pl. — er. [Lat. natio.] 1.
 Indbegreb af et heelt Lands Indbyggere;
 et Folk. 2. sær. en v. Sprog og Oprin-
 delse beslægtet Folkemængde, for saa vidt
 denne beboer et civiliseret Land af nogen
 Udstrækning. (Folkeførd, Folkeslag.) I
 Modsetn. hertil br. Folk om Indbegrebet
 af en Stats Indbyggere. (Saaledes siges
 vel haabe: den danske Nation og det danske
 Folk. Derimod: den tydske Nation; men
 det bayerske, det preussiske Folk. Man siger
 dog ikke den islandiske ell. den corciske Na-
 tion. Om uciviliserede Folkeførd af min-
 dre Omfang br. Stamme, Folkestamme.) —
national, adj. som eiendommeligen tilhører
 ell. ubmærker et vist Folk; folkeegen, lands-
 egen. **ationale**. Skikke, Sæder. **natio-**
nale (v: indfødt) Kropper. — Ved Sam-
 menf. m. dette adj. er i nyere Tid bannet
 endet Substantiver, hvort det almindelige
 Begreb herfter. f. E. **Nationalaand**, en.
 ut. pl. 1. Indbegreb af en vis Nations
 aandelige Liv. Den franske, engelske N.
 2. i Alm. en Nations levende Følelse for
 det, som angaaer hele Statsamfundet.
Nationalaanden i England, i Frankrige.
Nationalkarakterer, en. Indbegreb af det,
 som i moralsk (tildeels ogsaa i aandelig)
 henseende er eiendommeligt f. en Nation.
Nationaldragt, en. Klædebrug, eiendoms-
 melig f. en vis N. **Nationaleiendom**, en.
 hvad der tilhører, ell. anses at tilhøre en
 Nation ell. Stat, som Samfund betragtet.
Nationalfest, en. En Fest, Høitid, hvori
 en heel N. ell. den vigtigste Part af samme
 deltager. **Nationalformue**, en. Indbes-
 greb af den Verdi (i Capitaler ell. aarlig
 Frembringelse af afsættelige Producter) som
 en Stat ell. N. besidder. **Nationalsø-**
ldse, en. En Nations Rigtelse f. sig selv,
 sin Vre og eiendommelige Charakter (d. e.
 hver enkelt Borgers Deeltagelse i at agte
 den Nation, han tilhører.) **National-**
giæld, en. d. f. f. **Statsgæld** (Hver en saar-
tan Statsgæld, som en Nation v. sine Res-

presentanter har erklædt og paataget sig;
 og som i nogle Tilfælde kan være forstfellig
 fra de Laan, Regjeringen optager.) **Na-**
tionalgods, et. S. som tilhører Nationen
 ell. Staten; som er offentlig Eiendom.
Nationalhistorie, en. S. om en Nations
 Skiebner. **Nationalopdragelse**, en. D.
 stiftet t. at vække Nationalaand og Kærlig-
 heds t. Fædrelandet. **Nationallag**, en.
 Sag, der vedr. amer en heel Nation, dens
 Del ell. Vre. **Nationalprog**, et. det
 Sprog, som er eiendommeligt f. en Nation.
Nationalholthed, en. S. i Følge hvilken
 en Nation tillægger sig Fortrin f. andre.
Nationalvelstand, en. en højere Grad af
 Nationalformue. **Nationalære**, en. den
 Vre, en Nation, som Samfund, har der
 hvervet sig og besidder. m. fl. s.

Nattergal, en. pl. — e. [A. S. Nehtaga-
 le. L. Nachtigal.] en v. sin tonesulde
 Sang fortrinlig udmærket Sangfugl. **Mo-**
tacilla lusciniæ.

Nattes, v. dep. 1. impers. blive Nat
 (modf. dages.) Chr. Pedersen. (nu selden.)
 2. neutr. pass. tilbringe Natten v. et Sted.
 I den Tale. Det nattes og dages han.
 "Da skal hans Rig ikke nattes paa Træet."
 Laussen.

Natur, en. pl. — er. selden, og br. kun,
 hvor Ordet sættes i St. f. Siæls ell. Bes-
 gemsbestaffenhed. [Lat. natura.] I Alm.
 den virkende, frembringende Kraft, som er
 Karslag t. Forandringer, saavel i enkelte
 Væsener, (Legemer) som i alle tilfammen-
 tagne. Af særskilte Bemærkelser, hvori
 Ordet forekommer, ere de vigtigste. A. 1.
 Indbegrebet af en Gienstands Egenkaber,
 ell. Forbindelsen af det Mangfoldige i Gien-
 standen t. Enhed, f. saa vidt den indhol-
 der Grunden t. Gienstandens Forandringer;
 virkende Kraft i en Gienstand. (undertiden
 stielnes da imellem Tingenes Natur og
 dens Væsen v: det, som Tingen er i sig selv,
 og vedbliver at være saalænge den er til.)
Plantens N. Dvæts N. **Menneskets N.**
Hunden er af Naturen lærvillig. Den guds-
 dommelige, menneskelige N. (Man brug-
 er vel Udtrykket: Christ i to Naturer; men
 bedre: den dobbelte N. Saaledes siger
 man vel ogsaa: forstfellige Naturer.) I
 denne Bemærk. tages sædvanl. Hensyn t.
 det oprindelige, det medfødt i Egenkaber-
 ne, og disse (Naturen) tænkes jævnlig
 som modsatte de Bestaffenheder, der i visse
 Viemed bringes t. Væle hos Gienstanden.
 Man siger derfor: At forandre sin N. **Ma-**
nen kan blive den anden N. **Naturen**
gaaer over Dyrugtelsen. At tæmme vilde
 Dyrs N. Han har af Naturen et maades-
 ligt Hoved; men han har bedet derpaa v.
 Hjd. — Saaledes oversføres ofte Begrebet
 om medfødt Egenkab, om den virkende
 Kraft hos Individet t. den skatte Verdens

Hælsed, og Naturen bliver da Udtrykket f. en eneste almindelig Grundkraft, ell. endog i Indbildningskraften t. et f. sig selv hæftende Væsen. f. G. Naturens Kræfter, Virkninger. Naturen er den bedste Kæmpe. Naturen har været gavmild imod ham. (Deraf: Naturanlæg, Naturfeil, Naturgaver, o. fl.) 2. i en Indskrænkning af det under A. 1 angivne almindel. Begreb: a.) om den i Naturens Sammensætning, Kræfter og Virkninger grundede almindelige Kraft-ell. Egenkab i det menneskelige Legeme; det Egenomslig, Særegne i et Menneskes Organisme. At have en stærk, svag N. Stærke, svage Natureer. Min N. taaler det ikke. Hos ham hjælper Naturen sig selv. Ergen maa hjælpe Naturen. b.) den oprindelige Virke- kraft og Forandringskraft hos en Gienstand, dens første, ell. oprindelige Bestaaffenhed. (s. ovenfor.) Saaledes: Naturens Stand o: Menneskehedsens oprindelige Tilstand, før borgerlige Samfund stiftedes. Naturens Bys (i Theol. modf. Aabenbaringens.) At leve, pærenstemmende m. Naturen. Naturens Fornædtheder (o: Menneskets naturlige F.) — Egeledes i Modsetn. t. Kunst, t. det ved Kunstene dannede ell. frembragte, og t. det Konfled, v. urigtig anvendt Kunst forværrede. Det er ikke et Værk af Naturen, men af Konsten. Konsten er ikke blot en Efterligning af Naturen. Et af Naturen saft Sted (modf. det v. Kunst befæstede.) Hun er lutter Natur. (s. naturlig.) c.) uadvortet Fors- hold, hvori et Menneske v. Jødselen sættes. Naturens Baand (o: Slægtkab.) Naturen har forenet os v. et Baand, som Venkab har gjort endnu stærkere. d.) særegen Bestaaffenhed, Maade at være paa, og saa v. Gienstande, der ikke ere individuelle Væsener. Det følger af Sagens, Tingens N. Det er imod Kierlighed N. B. 1. Tydbegrebet af alle de stabile og tilværende Gienstandes virkende Kræfter, betragtede som en Enhed. (altid i sing. m. best. Art.) Naturens Love. At efterspore Naturens Hemmeligheder. Mennesket, i Kamp mod Naturen. Et af Naturen begunstiget Land. Naturens Lov, Orden, Kræfter, Virkninger, o. s. v. Man bruger nu ofte Udtrykket: Naturen, hvorefter man tilføjer sagde: Gud. 2. Indbegrebet ell. det hele Omfang af alle Substantier; enten a.) i den stærke Almindelighed om alle tilværende og tænkelige Gienstande; ell. b.) mere ind- skrænket om alle physiske, legemlige Gien- stande; ell. c.) om de physiske Gienstande v. vor Klode. Saaledes a) Naturens Alt (Baggesen.) Naturens Herre. b) Den levende, den livløse N. c) En saadan Gienstand findes et i hele Naturen. De tre Naturens Riger. At opoffre sig t. Na-

turens Studium. Naturens Frembrin- gelse (Naturproducter.) 3. om den phy- siske Nature, ell. Eggemverdenens ydre Stik- kelse, som den viser sig f. det menneskelige Blik, og m. særd. Hensyn t. det Charak- teristiske ell. Sækkene i Formen. En høj, vild; sion N. At tegne, male efter Na- turen. C. 3 en af A. 2. b. overført Bemærkelse: En medfødt, ligesom uvilkaarlig Overbevisning om det Gode, Onde og Rette; en i Menneskets oprindelige Natur grundet Følelse. Naturen lærer os at elske vore Børn. At handle imod Naturen. At handle efter Naturens Lov. Naturens Ret (modfat: den positive Ret.) = 3 alle her opregnede Bemærkelser forbindes Ledet m. en stor Rængde andre, og da disse Antal bestandigen kunne forøges og lettelig forstaaes, anføres her blot nogle af de vigtigste: Naturaarsag, en. pl. - er. en i Sandseverdenen, i den physiske N. grundet Aarsag, Naturanlæg, et. oprindeligt Anlæg, Bevæbning t. noget. Naturbe- givenhed, en. Tildragelse i den physiske Natur, f. G. Jordstials, Luftsyn, o. d. Naturbestaaffenhed, en. (B, S. D.) B. af Naturen, naturlig B. Naturbeskrivelse, en. B. over Naturen ell. Dele af Naturen; over en Gens naturlige Bestaaffenhed. Naturbestuer, en. den, som sys- selsætter sig m. Naturens Bestaaffelse, Undersøggelse. naturbeslægtet, adj. v. som er af en bestaaffet, lignende Natur, har af Naturen Ellighed m. (B. S. D.) Natur- billedet, et. Et fra Naturen, fra Sandse- verdenen hentet Billede. Naturdrift, en. Naturens Paamindeelse om at tilfredsstille dens Trang; Instinct. naturegen, adj. egen, eiendommelig f. disse Naturer. (B. S. D.) naturegne Feil. Naturegen- skab, en. medfødt, i Ens Natur grundet Egenkab. (B. S. D.) Naturelser, en. Idrig Ven af Naturen, af Naturgrundst- ning. Naturevne, en. medfødt, oprinde- lig Evne. (Baggesen.) Naturfeil, en. medfødt Feil ell. Mangel. Naturforsker, en. den, hvis Syssel er, at undersøge Natur- legener og Naturens Kræfter; Natur- grundforsker. Naturforskning, en. Natu- rens, Sandseverdenens, Naturlegemers omhyggelige Undersøggelse. Naturførdig- hed, en. f. grundet v. Naturanlæg. Na- turgave, en. pl. - r. Ikkelig Naturanlæg, medfødt Bevæbning ell. Duellighed (f. Gæ- ve, 2.) Naturgaver modfattedes Lyffens Gaver. Naturgienstand, en. pl. - e. en- hver Ting i Naturen, f. saavidt den er ell. kan være Gienstand f. Betragtning ell. Un- dersøggelse; et Naturvæsen. Naturgrund- ster, Naturgrundstning, en. d. f. f. Na- turforsker, Naturforskning. Natur- grund, en. Grund, som er hentet fra Tin- gens oprindelige Væsen ell. Bestaaffenhed.

(Oblenskl.) **Naturhistorie**, en. 1. den Deel af Naturvidenskab, der beskriver saavel Naturlegemernes ydre Forme og Kendetegn, som deres organiske Bestaendighed og physiske Liv, m. m. 2. et Bæret, hvortil disse Gienstande aaphandles. En **N.** for Bern. **naturhistorisk**, adj. som hører t. Naturhistorien ell. Naturbeskrivelsen. **Naturkraft**, en, pl. — **Kræfter**. den Kraft i et Legeme, en **Materie**, som er grundet i sammes Natur. (A. 1.) **Naturkundskab**, en. K. til og om Naturen, og Naturgjenstande. **naturkundig**, adj. som har Naturkundskab, ell. har Indsigt i Naturvidenskab. **Naturkundighed**, en, ud. pl. omfattende og videnskabelig Naturkundskab, Indsigt i Naturvidenskab. **Naturlegeme**, et. enhver Gienstand, som hører t. den physiske Natur, t. Sandseverdenen; en materiel Substant. **Naturliv**, et. 1. det Liv, som hersker i hele Naturen overhovedet, og i den physiske-organiske i særdeleshed. 2. et m. Naturen overensstemmende Liv, et ukonstlet Liv. (s. Natur A. 2. b.) **Naturlov**, en. En i Naturen overhovedet, ell. i enkelte Naturgjenstandes oprindelige Kræfter og Bestaendighed grundet Lov. "Et Brud p. den første Naturlov." L. Kothe. **Naturlære**, en. 1. den Videnskab, som fremstiller og aaphandler Naturens og de forskellige Naturlegemers Kræfter og Virkninger. 2. et Skrift, hvortil denne Videnskab læres. **Naturmenneske**, et. M. der lever i Naturens Stand, der følger Naturen og de naturlige Drifter i sin Leveemaade. **Naturnødvendighed**, en. En i Naturens Orden og Love grundet Nødvendighed. (Trefschov.) **Naturomvæltning**, en. En betydelig, voldsom, ell. pludselig Forandring i Naturen, i Jordkloden; en **Natur-Revolution**. (Trefschov.) **Naturphilosophie**, en. den p. dybere Tænkning (Speculation) byggede Naturvidenskab (i Modsæt. t. den empiriske, ell. tillige p. Erfaring grundede.) **Naturret**, en. den naturlige (ikke p. positive Love grundede) Retslære. **Naturrettighed**, en. En i Naturen, i Menneskets naturlige Forhold grundet R. (modsat en borgerslig R.) B. S. D. **Naturrige**, et. En af de 3 Hovedklasser, (Dyreriget, Planteriget, Mineraleriget) hvortil alle Naturlegemer inddeles. **Naturrikelighed**, en, pl. — er. en fiesden Naturgjenstand. **Naturstridig**, et. naturligt Slægtkab; Elgthed og Overensstemmelse, grundet i Naturen; væsentlig Elgthed. **Naturspil**, et. En naturlig Frembringelse, der enten har Lighed m. Menneskevært, ell. med andre, s. den fremmede Naturgjenstande, og saaledes forekommer som et hensigtsløst Spil af Naturen. **Naturstand**, en. Menneskets oprindelige (vilde) Tilstand, tidligere end Culture og Civilisation; **Naturtilstand**

(modsat: Borgerlivet, Statslivet.) **naturstridig**, adj. 1. som strider mod Naturen, mod Naturens Orden og Love. 2. som strider imod, opværet den naturlige Følelse. (s. Natur, C.) **Et naturstridigt Gød.** Deras: **Naturstridighed**, en, ud. pl. — **Natursyn**, et, pl. d. s. Et Syn, som Naturen ell. Naturbegivenheder frembyde. **Naturværnsyn**, et, pl. d. s. et fiendsk, forunderligt **Natursyn**. **Naturtilstand**, en, d. s. f. **Naturstand**. **Naturtraf**, et. et enkelt **Træk**, en enkelt **Yttring** af et Væsens **Natur**. **Naturvid**, et, ud. pl. medfødt, naturligt B. **Naturvidenskab**, en, den B. hvis Formaal er at fremskille Naturen, dens Kræfter, Virkninger og Ytringer, i deres Helhed, Forhold og Sammenhæng. **naturvidenskabelig**, adj. som hører t. Naturvidenskab. **Naturvirkning**, en. B. af Naturen, af en **Naturkraft**. (Luffen.) **Naturvæsen**, et, d. s. f. **Naturgjenstand**. (helt bog og levende Væsener.) "Menneskets Tilstand, som et organiseret **Naturvæsen**." Howig. **Naturlig**, adj. 3 Alm. overensstemmende m. Naturen, grundet i Naturen, fremvirket v. Naturen. **Saaledes bl. a. 1.** grundet i Tingenes egen virkende Kraft; i deres oprindelige, medfødte, eiendommelige Bestaendighed; ell. i alle Ting, i hele Naturens Kraft, betraget som Enhed. (modsat overnaturlig og unaturlig.) **Tingenes naturlige Gæng.** En n. Nødvendighed. En n. Død (modsat: en voldsom, unaturlig.) **Menneskets naturlige Ufuldskommenhed.** Det gif ikke naturligt til. **Naturlige Drifter, Aarager.** **Naturlige Straffe** v: de, som bestaae i Forsejens, Forbrydelsens egne Følger. 2. mere indstræket: om det, som er grundet i, afhængigt af et Menneskes physiske Bestaendighed. Pan har en n. Nødvendighed derfor. **De naturlige Ting, Forretninger** (modf. villkærlig.) 3. frembragt, fremvirket v. Naturens physiske Kræfter (i Modf. til det, som er frembragt v. Mennesker, v. Konst.) **Naturlige Blomster** (modfat: Kunstige.) **Ansigtets naturlige Farve.** Det er Blomstens naturlige Lugt. **De naturlige Kropsper.** **Naturligt Salpeter.** 4. som svarer t. sin rette Natur og Bestemmelse; som er indrettet efter sin Natur ell. væsentlige Bestaendighed, utvungen (modf. Konflikt, søgt, tvungen, paataget.) En n. Gæng, Bevægelse, Dragt (som er passende f. Legemet.) En n. (uforsigt) Dyrskel, Fremgangsmaade. Denne Elggenndighed hos hende var ikke n. (var paataget.) En n. **Stil**, **Strive**maade. **Et naturligt Udtryk** (hvor Lænen ikke er søgt.) 5. som i Dyrindelsen er samtidig m. en Ting, oprindelig, grundet i samtidig Oprindelse. **Det naturlige Selskab** (Familieselskabet, i Modf.

t. det borgerlige.) Han er deres naturlige Overherre, Beskæfter. Røg er et naturligt Tegn p. Ild. Et Ords naturlige Mening. 6. grundet i en Tings Bestaaelse overhovedet, som skyder af en Sags Natur, Egenkab, Indretning. (Jvf. No. 1.) Det var naturligt, at han herved maatte blive mistænkelig. Det er naturligt, at den, som vil Diemedet, maa ville Midlerne. Heraf fulgte ganske naturligt (naturligvis.) 7. som hører t. Naturen, t. Legemverdenen. Naturlige Legemer. 8. om konstige Frembringelser og Konstruerter: som er Naturen tro, som ligner den virkelige Gienstand. Denne Figur er ikke n. Rosen er meget naturlig malet.

Naturlighed, en. ud. pl. den Egenkab at være naturlig; Indbegreb af et Gienstands oprindelige Beskaffenhed: Konstløshed, Livagtighed, Utloungenhed.

Naturligvis, adv. nødvendig i Følge en Tings Natur, saaledes som det forstaaer sig selv.

Nav, et. pl. d. f. [N. S. Nasa, Naba. N. S. Nave.] d. f. s. Hulnav. Heraf: Navbul, et. det Hul, som børes gjennem Navet, f. at passe om Vognarelen. Navring, en. de Jernbaan, der sættes uden om Navet.

Navet, et. pl.-e. [N. S. Næfgar, Næfbor. Sv. Nafware.] et grovt Bor, t. at bore store Huller m., og som sættes i et Wimmelstakt. (Navbor.)

Navet ell. Navr, en. et Træ; Løn, Valbirk-Løn. Acer pseudoplatanus.

Navle, en. pl.-r. [J. Nabili.] Midten p. Menneskets Bug, hvor den afkaarne Navlestreng vører sammen, og en Fordybning danner sig. = Navleare, en. En af de Arter, som findes i Navlestrengen. Navlebaand, et. B. hvormed Navlestrengen underbindes, naar den efter Fødselen affæres. Navlebind, et. B. der lægges om Barnets Liv over Navlestedet. Navlebrok, et. pl. d. f. den Legemsfæll, især hos Børn, at de indvendige Dele træde ud igjennem Navleringen. Navlehvælving, en. S. som hviler p. en i Midten staaende Sælle ell. muret Pille. (Schönings norske Reise.) Navleknude, en. En medfødt Knude p. Navlestrengen, ell. en Sammenslængning af denne, som kan finde Sted hos Fosteret i Moders Liv. (W. S. D.) Navlering, en. den Ring, ell. Cirkel, som Navlen danner, og som v. Navlebrok udvider sig t. en Nabning. (annulus umbilicalis.) Navlesnor, en. d. f. f. Navlestreng. (W. S. D.) Navlested, et. det Sted p. Underlivet, hvor Navlen befinder sig. Navlestreng, en. pl.-e. En Streng ell. Snor, dannet af en Samling af Arter, omgivne m. en Hinde, som i Moders Liv forbinder Fosteret m. Moderkagen. Nav-

leurt, en. En Plante. Saxifraga Cotyledon.

Navn, et. pl.-e. [J. Nafn.] Ord, hvorefter en Gienstand ell. en Classe af Gienstande saaledes betegnes, at de derved i Forskillingen kunne kendes og skelnes fra Andre (en Benævnelse.) 1. i Særd. et Ord (Hovedord, Substantiv) der betegner en Slegt, Art ell. Classe af Gienstande, ell. udtrykker det almindel. Begreb om samme (Fællesnavn.) At give en ny Plante-slegt N. Tingen maa dog have et N. At kalde enhver Ting v. sit rette N. En saadan Udsættelse fortæner ikke N. af Godegjorendhed. (Jvf. Titel.) 2. et Ord, en Samling af Bøddel, hvorefter en særlig Gienstand afstilles fra alle øvrige af sin Art, en Benævnelse f. en Enkelt, f. et Individ (Egenbomsnavn, eget N.) At antage en Andens N. At give et Sted, en Gaard, et Barn N. ell. sit N. At kiende een af N. En Mand v. Navn Møller. Landenes, Maanedernes Navne. (Jvf. Binavn, Døbenavn, Fornavn, Slægtnavn, Tilnavn.) — Ugentl. for: Personen, som Navnet betegner. Et berømt N. i den danske Historie. 3. figurl. a.) en blot Benævnelse: i Modsættn. t. den virkelige Gienstand, t. Tingen selv; et Paastub, Foregjevende. Den ene har Navnet, den anden Gavnet. "Disse sammenstrabede Krigsfolk vare det mere i Navnet, end i Gavnet." Bagg. N. Klim. Det skal have N. af en Høistote, men er det ikke. Han er det af Navn, i Navnet; men den anden er det i Virkeligheden. Vi ere mange t. Navn; men saa t. Gavn (t. at arbejde, gjøre Gavn.) Han stulte sin Eidenkab under N. af Benstaf. b.) Hensyn t. en Person (m. præp. i.) Stig ham det i mit N. (fra mig, i mit Sted.) I Kongens N. (Sted.) At bede om noget i Guds N. c.) At tage noget (tage Varer, uden at betale) paa eens Navn. At gjøre Gield p. en Andens N. (Credit.) d.) Andres Dom over en (levende ell. afdød) Persons moralske Værd, Charakter, Fortjenester; Rygte, Eftermæle; Væ. Et ærligt N. At forsvare eens gode N. og Rygte. At have et godt N. paa sig. Hun har ikke det bedste N. paa sig. At efterlade sig et berømt, udsættigt N. (En Person uden N. (ubetydelig P.) = Navnebod, en. Sødersnavn, Væstittel. N. Bull. (forældet.) Navnebog, en. B. som indeholder en Navnefortegnelse; Mandtal. (Moth. Ewald.) Navnebygning, en. Ombygning af Navne imellem to Personer. (Ambergs Ordb. jvf. Navnefæste.) Navnedag, en. den Dag, p. hvilken eens Døbenavn findes anført blandt Helgenene i Almanakken. Navnedigt, et. D. hvis Begyndelsesbogstaver udgjøre et N. Navnefæste, ell. Navnefæste, et. Fadder gave; ell. egentl. for dum

en **Sæve**, man flerkede den, som man gav et vist Ravn ell. Liknaden. **Ravnklud**, en. Et Stykke Læl, hvorpaa een sver sig i Ravnspening. **Ravnclifte**, en. Fortegnelse over Ravne, Ravnfortegnelse. **raavnclær**, adj. den, som kun i Ravn et lær, ikke virkelig. **Ravnemærke**, et. 1. R. som den, der ei kan strive, bruger i St. f. sit Ravn; Bømærke. 2. Ravn, som Eieren lader sje t. Mærke i Linned, og desl. ell. lader sætte p. Kar og andre Ting. **Ravnecord**, et. Hovedord, Substantiv. **Roth.** (ogsaa: **Ravnecord**.) **Ravnerrang**, en. Rang, f. E. iblandt Forsfatter, p. Grund af deres meere ell. mindre berømte Ravn. **Ravnerrim**, et. Rim ell. Vers, hvis første Bogstaver sammenlagte udgiøre et Ravn. **Ravneskifte**, en. Silke (især mørterød) som br. til Ravnspening. **Ravneskifte**, et. Omstiftning af et R. for et andet, Forandring af sit R. (Guldberg.) **Ravneskilt**, et. S. hvorpaa en Persons R. er malet ell. indgrædet. **Ravnesting**, et. forfærdelige Slags Sting, som br. ved Ravnspening. **Ravnspening**, en. En vis Maade, at sje Ravne ell. Bogstaver i Løt t. Rædemærke. **Ravnerraad**, en. R. som br. til Ravnspening. **Ravnerræt**, et. Et vist Ræt, som een bruger t. at strive sit Ravn, ell. Begyndelsesbogstaverne af samme. **Ravnerrædi**, en. Rædi, som i Følge et Regleringsbud tillægges Papiers penge; i Modsetning t. den virkelige Rædi, som de efter Landets Pengescurd have. **se. Sølværdi.** (De faa Sammensættninger, hvor Ravn ikke modtager Endelsen *vaa e*, anføres nedenfor.)

Ravne, en. pl.-r. [S. Ravn.] den, der har lige Ravn, især Døsnavn, m-en anden; Ravnbroder.

Ravnforklaring, en. pl.-er. F. over et Ravn ell. Ravnens Betydning; modf. **Sagforklaring.** (W. S. D.) f. Ordforklaring.

Ravnfæste, et. f. ovenfor Ravnfæste. **Ravngive**, v. a. 3. (f. give.) nævne v. Ravn. (forst. fra: give noget Ravn.) Han ravn gav enhver i Selkabet, som han kiendte. "Han bekiendtgjorde dette Skrift uden at ravn give sig." Walling. — **Ravn giveelse**, en.

Ravnkundig, adj. [S. ravnkundig.] vidt bekiendt af Ravn, som nævnes af mange og m. Udmærkelse. Et ravnkundigt Slag. En n. Mand, Begivenhed. Vere n. end egentlig bekiendt. "En ravnkundig Mand kan være det, enten fordi han er berømt, eller berømt. Grifensfeld er ravnkundig og berømt; Ulfelt ravnkundig og berømt." Sporon. — **Ravnkundighed**, en. ud. pl. Bestaaenheden, at være ravnkundig; "All N. hører kun at gjøre Dv-

sig, at blive vidt og bredt t. Forundring." Sporon.

Ravnlig, adj. (ud. Art.) og adv. af et vist Ravn, v. Ravn. En Mand, ravnlig: Hans. — adv. udtrykkefsigen, i Serbeleshed (hvor flere nævnes ell. omtales.) Alle Bønderne, og navnlig en Sognesogden.

Ravnløs, adj. 1. som er uden Ravn, ell. hvis Ravn ikke er bekiendt. 2. som ei kan nævnes, udfigelig, unravnlig. **raavnlos** Sælghed. En n. Fryd. (Tullin. Baggelsen.)

Rævne, f. **Ræver**. **Ræv**, adv. [S. nidr. A. S. neper.] Har overhovedet den modfætte Betydning af op, og udtrykker saaledes: 1. en Bevægelse ell. Retning fra et høiere Sted t. eller imod et lavere. Han satte det n. paa Gulvet. At gaee n. ad Trappen. Han saldt n. af Stigen. At see n. fra et Taarn. — **Ræv** ad Bakkent; men: Veien gaer nedad (væler.) At vende op og ned p. noget (endevende.) sig. Det gaer op og ned m. ham. — Hans Mart gaer, ell. naaer næsten ned til (henimod) Aaen. 2. særb. en Bevægelse, hvorved man, enten siddende ell. liggende, tager Hvile. At sætte, at lægge sig ned. — sig. at sætte sig ned i en By (rettere: nedsatte sig.) 3. i Samsmætt. herfter overalt Begrebet af en Bevægelse nedad, ell. mod et lavere Sted, enten egentl. (f. E. nedbryde, **Rædsald**) ell. figurl. (neddyffe, nedladende, **nedslaaet**.) **se. nede**, **ned**, **ned**.

Ræddad, adv. f. under ned, 1. **Ræddarvet**, adj. v. 1. arvet fra Fortærdrene, i flere Led. **nedarvede** Fortærdner. (Jacobi.) "Ræddarvet Kampemod." G. Grimann. "En Hævn, nedarvet fra Slægt t. Slægt." Mønster. 2. vedtagen, indført v. gammel Skik og Vane. "Mangen nedarvet Urigtighed, antagen efter Hævd, meere end efter Prøve." Walling.

Rædbede, v. a. 3. (f. bide.) sje v. Bønner at erhverve for andre. (sielden.) At rædbede Bøfsignelse (fra Gud) over Følket. "Rædbede Lindring for din Smerte." Grundtvig.

Rædbinde, v. a. 3. (f. binde.) b. noget saaledes, at det tvinges ned. At n. Grenen paa Frugttræer.

Rædblik, et. pl. d. f. **Rædt**, **Rædtast**, fra et høit Sted t. et lavere; Rædsyn. "Endnu et Rædblik, endnu et Overblik fra denne mageløse Pyramide." Bagg.

Rædblince, v. n. 1. (poetisk.) blinke nedad, kaste Bliket ned. Stierterne n. (Hylenski.)

Rædbore, v. a. 1. bringe ned i v. at bore, giennem et boret Hul. "Dg hvad ellers af Rædb sig dybt nedborer i Jorden." Baggelsen.

Nedbrud, et. Nedbrydelse, Udslæggelse. (Baggesen.)

Nedbryde, v. a. 3. (f. bryde.) 1. tage noget ned, borttage det som var bygget op, v. at bryde. At n. en Bygning, et Taarn. 2. forbarde, lægge øde. Hans Exempel nedbryder meer, end hans Lære opbygger. Druktenstab nedbryder Siæl og Legeme. — Nedbrydelse, en. pl. -r.

Nedbrække, v. a. 1. d. s. f. nedbryde. — Nedbrækning, en. pl. -er.

Nedboie, v. a. 1. boie nedad. At gaac nedboiet. "Dist gamle Bøg nedboier tatte Grene." G. A. Lund. Fig. At n. Overmod i Stovet. "Nedrig Smiger dybt nedboiet." Klein. h.) nedtrykke, overbalde m. Sorg, m. smertelig Følelse. Hans Kones Død har ganske nedboiet ham. nedboiet af Sorg, Betyngning. — Nedboielse, en. pl. -r.

Nedboie, v. n. 1. (poetisk.) bevæge sig nedad i Velger. (Baggesen.)

Neddale, v. n. 1. (er.) dale nedad. Den neddalede Sol. (Ohlenschl.) (Egentl. er Præpositionen overfødt, eftersom dale udskræper det samme. Kun i visse Tilfælde, og figurlig, synes neddale at have et Bibegreb. "Neddalede langsomt taufe Nat." Herz. "Du stundom Mufen t. mig gaac blandt dine Stonger at neddale." Klein.)

Neddrive, v. a. 3. f. drive ned. De neddrive Pøle. — figurl. fordrive fra, hindre i at opnaae. "Men denne Spot ham fra slikt Væstrit neddrov." Holberg. P. Paars. — Neddrivning, en.

Neddryppe, v. n. 1. (er.) f. dryppe ned. Den neddryppende Regn. — Neddryppen, en.

Neddulle, v. n. f. dulle ned. "Solen nedduller i Havet." Rampmann.

Neddyppe, v. a. 1. dyppe et fast Legeme ned i et flydende. "Neddypper eders Blomster i dens Bæld." Ohlenschl. — Neddyppning, en. pl. -er.

Neddyffe, v. a. 1. d. f. f. indbyffe (men selvbet.) "Tingens forfækkede Udside neddyffer den bestatne Fortuist i Rigejndigs hebs Slummer." D. Tilst. 2.) dæmpe; tvings ge noget saaledes, at det ei faaar Ragt ell. udbreder sig. At n. Samvittigheden; neddyffe et Rygte. "Han stiller Sindets Storm, neddyffer angstfuld Sværte." Storm.

Neddæmpe, v. a. 1. dæmpe afveles, tæ, undertrykke. At n. Ilden, Modet, Smerten. "At neddæmpe et Anslag." Svithfeldt.

Nede, adv. [af ned; og forholder sig t. dette, som oppe t. op.] p. et lavt ell. lavere Sted; i det lave ell. Lavere. Dyppe p. Bierget og nede i Dalen. Jeg saac ham (fra et høiere Sted) gaac nede paa Gaden. Nede p. Gaden fundes jeg see hende staae i Vinduet. Han boer nede i den anden Ende af Bnen. Nede p. Aaen.

Neden, adv. [S. nedan. A. S. neo-

Jan. N. S. nedden.] p. den nedre, nedre Kant ell. Side (modf. oven; men seldn allene. Raffen var malet paaade oven og neden. Derimod sædvanl. i Forbindelse m. Præpositioner.) neden for. (Jeg stod neden for ham. Han sad nedenfor. Det staaer nedenfor p. samme Side.) nedenfra. (Han begyndte nedenfra og gik opad. At komme nedenfra.) nedenom o: uden om, omkring et Sted, ell. en Siensstand, hvor den er lavest. (At flere neden om Bierget, Bnen. At have en Bræmme neden om Riolen.) nedentil, p. den Kant, Side; som vender nedad. (modf. døentil.) nedenunder, nedentil, nede; og tillige under en anden Siensstand; modf. ovenover. (Han boer her nedenunder, har sine Værelser nedenunder os, eller vorte.)

Neder, [A. S. neoper.] et ufuldstændigt adj. (værende nedenfor) som kun forekommer med den best. Art: (af nogle anseet f. Comparativ) f. E. Den nedre Deel af Bnen: modf. den øvre, og i superl. nedderst, som er længst nede, underst, lavest. Han er den nedderst i Stolen. At sidde nedderst p. Bænken. (modf. øverst.)

Neder, adv. [A. S. nether.] den ældre Form f. ned, som nu allene forekommer i følgende Sammensætninger:

Nederdeel, en. pl. -dele. den nedreste, underste Deel. (modf. Overdeel.) Nedersdelen af en Kiøle.

Nederdragtig, adj. [af det L. n i d e r s t r a g t i g.] som besiddet en meget slet, lav, uædel Tænkemaade og Charakter; nedrig, gemeen, foragtelig. — Nederdragtighed, en. ud. pl. nederdragtig Sindstemning, Tænkemaade, Adfærd. At begaae en Nederdragtighed.

Nederende, en. den nedreste, underste Ende. (modf. Overende.)

Nedersald, et. Fald nedester, Nedfald. Deraf: Nedersaldsmølle, en. M. hvor Strømgangen falder p. Stulets Nederdeel, hvorved det bevæges mod Strømmen. (Modsat Ovenfalds- ell. Overfaldsmølle.)

Nedersart, en. f. Nedfart:

Nederslade, en. den nedreste, underste Flade af en Ting. (selvbet. Det modsatte: Overslade kan ikke bruges.)

Nederklæder, pl. Underklæder, Beentklæder, Burer. (Tausen. forældt.)

Nederlag, et. pl. d. s. f. [A. N i d e r s t a g e.] 1. den Udbragelse, at mange ihjelslaaes i Strid, Mandslæt, Mandfald. At lide et stort N. Det stete et stort Nederlag paa hans Føll. [Det usædvanlige Nederlag har Gvald brugt. "Nederlags herbede Gudinder."] 2. Bemærkelsen: Op- lag, I. N i d e r l a g e, forekommer det i ældre Skrifter, og endaa hos Sneedorf.

Nederlandene, pl. n. pr. Belgien og Holland. De forenede Nederlande. Dev-

af: nederlandst, adj. — **Nederlandst**, en. pl.-er.

Nederlig, adj. [af neder.] som er nede ell. neden til, har et lavt Sted, en lav Befiggenhed. De nederlige Lag i Bierget. Fyrgt gjør nederligt Hierte. Ordspr. (Drs det br. nu fælden.) i. øverlig.

Nederløb, et. pl. d. f. Lærmøst, Brok. (nu næsten ganste forældet.)

Nederst, adj. og adv. f. neder.

Nedfald, et. pl. d. f. det, at noget falder ned; Nedfalden. Murens A. "En trosles Børg af Leer t. Nedfald færdig staaer." Stodfæth. (Nedfaldsfor, en. faldende Svæge, Epilepsie. Møth. Islandsst.)

Nedfælde, v. n. 3. f. fælde ned. Jhd nedfaldt fra Himlen. "Som ranke Træ v. jævne Bug nedfalder." Rein. (Dfæst i partic. Det nedfældende Lov. Den nedsfaldne Muur.)

Nedfare, v. n. 1. (er.) J høiere Stil for: fare ned. "De nedfare til Egypten." (D. Bibel.)

Nedfart, en. pl.-er. Stierningen at fare ned. Nedfart i en Grube.

Nedfæite, v. a. 1. fæite ned. At n. Stævet fra Hulberne.

Nedflyde, v. n. 1. (er.) flyde ned, tinde ned. Det nedflydende Bann.

Nedflytte, v. a. 1. bringe, flytte fra et heiere Sted t. et lavere. At n. noget fra Loftet i Kielderen. — **Nedflytning**, en. pl.-er.

Nedfælde, v. a. 1. fælde t. Jorden; dræbe i Strid. "At see dem stnanden nedfælde." Pram. "Nedfældet i sin lingsdoms Saar." Baggesen. 2. nedpløie. At nedfælde Gidsning i Jorden. (B. S. D.) Deraf: **Nedfældning**, en.

Nedføre, v. a. 2. føre ned. De nedførte ham, han blev nedført til Stranden.

Nedgaaende, partic. af det sielden brugt. nedgaae. Den ene Wei et for de Nedgaaende, den Anden f. de Dgaaende. Den nedgaaende Sol.

Nedgang, en. pl.-e. 1. Stierningek, at gaae ned; Nedstigen. Ved Nedgangen fra Bierget, Laarnet. Solens A. "Fra Solens Dpgang og fra dens Nedgang." Si. 45. 2. Wd. Gang, som er t. at gaae ned ad, som fører t. et lavere, dybere Sted. En besværlig Nedgang til Kielderen.

Nedglide, v. n. 3. komme ned i et sagte, jævnt Fald. f. glide ned. "I Søens glatte Dal den nu igjen nedglider." P. 6. Frimann. "Solen nedglider bag forgyldte Klippetop." Storm.

Nedgrave, v. a. 3. (f. grave ned.) bringe noget ned i Jorden v. at grave, glemme i Jorden. At n. Kadster. — fig. at n. sit Fund, ikke bruge, bytte sine Evner. — **Nedgravning**, en. pl.-er.

Dansk Ordbog, II.

Nedhale, v. a. 1. hale ned, drage ned ved Loug. At n. et Skib. (Baggesen.)

Nedharve, v. a. 1. bringe ned i Jorden v. at harve. At n. Sæden. — **Nedharvning**, en.

Nedhente, v. a. 1. hente ned. Det maa Alt nedhentes fra Loftet.

Nedhisse, v. a. 1. bringe ned, lade gaae ell. glide ned, v. Fielt af Lougvarf. At nedhisse noget i Skibslæsten.

Nedhugge, v. a. 1. fælde, hugge om. Hele Skoven blev nedhugget. 2. hugge ned; nefable. Det hele Regiment blev nedhugget — **Nedhugning**, en. pl.-er.

Nedhvirvle, v. a. 1. nedvirvle i en voldsom, hvirvelnde Bevægelse. (Grundtvig.) Træerne nedhvirvledes af Stormen i Dalen.

Nedhænge, v. n. 3. (f. hænge.) hænge i nedvendt Retning, hænge nedad. nedhængende Grene, Blomsferkranse. (act. sielben undt. i partic. Alt Løst er nedhængt i Haven.)

Nedile, v. n. 1. (er.) ile, f. at komme ned, ile, skynde sig ned. (Baggesen.)

Nedjage, v. a. 3. f. jage ned. Endel vare komne op; men de bleve alle nedjagede.

Nedkalde, v. a. 2. faae een t. at komme ned, v. at kalde ham; kalde ned. Jeg lod ham n. fra hans Værelse. 2. d. f. nedshede. At n. Befignelse over een. 3. fig. henlede (naar Dalen er om en Høiere.) "At nedkalde Longiverens Dymarkfomhed p. Lingen selv." Engelstoft.

Nedkaste, v. a. 1. f. kaste ned. Spiret blev nedkastet Plankeværket. Et stort blev nedkastet i en Storm. At n. sig i Støvet f. een. — **Nedkastning**, en. pl.-er.

Nedkiøre, v. a. 2. bringe noget ned t. Wogns, kiøre noget ned. Alt Kølner blev nedkiørt t. Stranden. Vi maade selv lade det n. 2. hse t. Jorden v. at kiøre. Sæden, Græsset blev nedkiørt.

Nedkiørsel, en. pl.-kiørslet. 1. Handslingen at kiøre ned (saavel trans. som intrans.) 2. Sted, hvor der kiøres ned, Leilighed, Wei til at kiøre ned.

Nedknuge, v. a. 1. tvinge, knuge noget ned; nedtræffe. "Dg dnt nedknuger Epiren t. hvert herligt Lid." Grundtvig.

Nedknæle, v. n. 1. (har.) d. f. f. knæle ned. — **Nedknælen**, en. ud. pl.

Nedkomme, v. n. 3. f. komme ned. "Naar den blide Sommer, vndig Sol og Regn fra Himmelens nedkommer." Storm.

Nedkomst, en. ud. pl. det, at komme ned. Ved Nedkomsten fra Bierget.

Nedkue, v. a. 1. nedtræffe, dæmpe v. Læng, undertræffe. At n. et Folk. "Den voldsomt nedkuede Misfortnælsse." Rahbet.

Nedlade, v. a. og rec. 3. lade gaae ned, synke ell. glide ned. (sielben.) Da Dækket

var nedladt; da man havde nedladt Dæsfet. "De nedlodde mig derpaa i Hulen." Bagg. N. Klim. — At n. sig: a.) bosætte sig. (B. S. D.) Rigstgere: nedfætte sig. b.) beqvemme sig t. noget, der er under det sæmmelige, under eens Charakter, Bærbighed, Stand, Toner (ogsaa i god Bestyding.) "Han nedlod sig t. enhver m. en Mildhed, som gav den Frygtagtige Mod." Kampmann. Dronningen nedlod sig t. at tale m. enhver af Bønderne. At n. sig til Almuens Fattæevne. "En Mand, der sig til Gværs Begreb med Kunst nedlade kan." P. M. Troiel. Han nedlod sig endog t. at bruge Stælsbørd. — Nedladelse, en. Dæne Nedladelse til Børnenes Begreber er nødvendig for Læreren.

Nedladende, adj. v. som eftergiver af sin Bærbighed (altsid i god Bestyding;) mild, smgængelig, ventlig imod Undergivne ell. Undermænd; fordringsløs i Umgang og Udseer. — Nedladenhed, en. ud. pl. den Egenkab, at være nedladende.

Nedlag, et. f. Nedverlag.

Nedlægge, v. a. 3. (f. lægge.) 1. bringe t. at ligge p. et lavere Sted, lægge ned. At n. sin Byrde. — sig. betroe, sine til, give i Forvating. At n. Dbligationer i Bansen. Han har nedlagt en stor Capital hos denne Rismand. — At n. een v: sælde, dræbe v. Stud. 2. affaae fra, frastge sig, opgave. At n. Befalingen over Hæren. Han har nedlagt sit Haandsværk. "Gensralen nedlægger Befalingsstaven, naar Folket nedlægger deres Vaaben." Schytte. 3. ophæve, giøre Ende p. At n. et Unsværket, en Stole. — At n. en Strid, Trætte. (i ældre Skr.) 4. sylte, nedsylte. At n: i Salt, Eddike. nedlagte Kurker. (f. lægge ned.) — Deras: Nedlæggelse og Nedlægning, en. "Embedets Nedlæggelse." Schytte.

Nedløb, et. pl. d. f. det, at noget løber ned. Vandet har sit U. gennem Rønder. — Nedløse, v. a. 2. løse ned, bringe noget, som var opfæstet t. at falde ned. Hun vil have Haaret, Riolen, Omhænget nedløst.

Nedpakke, v. a. 1. lægge noget fast- og omhængeligt ned i et Glemme, pakke ned. Alt mit Løi er allerede nedpakket. — Nedpakning, en. pl. — er.

Nedperse, v. a. 1. trykke ned v. en Persse, perse ned, presse ned.

Nedploie, v. a. 1. bringe ned i Jorden v. Ploining. At nedploie Sæden. — Nedploining, en. pl. — er.

Nedpresse, v. a. 1. d. f. nedperse.

Nedputte, v. a. 1. putte noget hen p. et lavt Sted, putte ned (i Jorden).

Nedpale, v. a. 1. brive noget ned (i Jorden) ved at slaae Pale i.

Nedramme, v. a. 1. bringe ned i Grun-

den v. at ramme, v. en Rambut; ramme ned. At nedramme Pale.

Nedre, adj. f. neder.

Nedregne, v. n. (er.) falde ned som Regn. Alt det nedregnede Vand. "Nælk og Bonning sød nedregner." Arcebo.

Nedreise, en. Reise fra et høiere ned t. et lavere ell. dybere Sted. "Hvad der var mødt mig v. min Nedreise." Bagg. N. Klim.

Nedride, v. a. 3. (f. ride.) nedfaste, omfaste, nedstirte v. at ride. At nedride Søden. nedride et Fed.

Nedrig, adj. egentl. lav, som er dybt ned; men br. nu kun figurl. for: stet sin det, af en lav, uædel Tænkemaade; neddrægtig, gemeen. En n. Stiering, Tænkemaade. Et nedrigt Menneske. Bemærkelsen: ringe, it. ydmyg, i vore Bibeloversættelser, er forældet. — Nedrigheid, en. nedrigt Sinbelag. "Det Hæleri, hvormed Nedrigheid roser en Dvermands Feil." Schytte.

Nedrinde, v. n. 3. (er.) f. rinde ned. Herfra nedrinder Vandet over Engene.

Nedrive, v. a. 3. nedfage m. Vold og i Skynding, rive ned. At n. en Muur, et Planteværk. — sig. og i d. Tale: At n. een v: giennemhegle, dable. — Nedrivning, en.

Nedrulle, v. a. og n. 1. f. rulle ned. Tønderne nedrullendes t. Strandens. De fra Bierget nedrullende Stene.

Nedrykke, v. a. 1. drage ned v. at rykke, rytte ned.

Nedryste, v. a. 1. f. ryste ned. Den nedrystede Frugt.

Nedsaae, v. a. 1. bringe ned i Jorden v. at saae. Den nedsaaede Sæd.

Nedsable, v. a. 1. hugge ned, sælde v. Sabelhug ell. Sværdhug. Efter en tapper Modstand bleve de alle nedsablede. — Nedsabling, en. pl. — er.

Nedsalte, v. a. 1. lægge ned i Kar ell. Tønder m. Salt, bevare i Saltlage. At nedsalte Rød, Sild, Fiske. — Nedsaltning, en. pl. — er.

Nedsegne, v. n. 1. (er.) segne ned. "Jeg gysler, bærer, bluffer, blegner, og halvdød f. din Gud nedsegner." Rahbet.

Nedsee, v. n. 3. f. see ned. — sig. I sit Dvermod vilde han nedsee paa dem, der vare langt over ham.

Nedsende, v. a. 2. sende ned. De nedsendte Breve. "Nedsende dit Navn til de siddigste Slægter." Grundtvig.

Nedstride, v. n. 3. f. stride ned. De nedstridne, nedstridende Sneemasser. "Dp-taarnet Sneer fra Fjeldets bratte Sider m. sønderslidte Vaand nedstrider." Rein.

Nedstøde, v. a. 3. (f. støde ned.) 1. bringe t. at sælde v. Stud. Da Muren var nedstødt. De bleve nedstødt v. Kartesker. 2. styrte ned. (vsf. flyde, B.) "Hvis Strøm

og brusende nedfælder." *Sarpen, af Stodfæth.*

Nedfælde, v. a. 1. føre hastigt ned v. den bevægende Kraft i et flydende, strømmende Legeme. *Jorden nedfældes fra Dierget v. det smeltede Sneevand. (neutr. f. fælde ned. "De nedfældende Fjælde." Brunnichs Mineral.)*

Nedfælle, v. a. 3. (f. fælde ned.) bringe ned, faae ned v. at fælde. At n. en hængt Vand. — *Nedfælling, en. pl. — er.*

Nedflaae, v. a. 3. (f. flaae.) 1. flaae omkuld, kaste t. Jorden ell. ovenre. *Regnen har nedflaaet meget Korn. "Du skal n. Fjenden." D. Bibel. "De Landsmænd, som Lynet nedflog." Dram. 2. fig. giøre mobil, forlagt; betage Rod og Lillid. Det sidste Uheld nedflog ham ganske. Ved Befrumring nedflaaes Rodet. — Heraf: adj. v. nedflaaet (heldnere nedslagen) forlagt, mobil, bedrøvet i Sindet. (Nedslagenshed, en. Mobilshed, Forfagthed, br. ikke meget.) "Armod og Nedslagenhed mødte os overalt." *Baggesen.**

Nedslag, et. pl. d. f. 1. det, at noget flaaer ned (intrans.) Lynildens *N.* Regnens *N.* 2. de tungere Dele, som nedflaaes i en kemist Dødsning, Bundfald.

Nedsluge, v. a. 1 og 2. faae ned v. at slug; slug ned.

Nedslunge, v. a. 1. kaste ned m. Slynge, drive nedad m. stor Kraft. *De nedslungede Stene v. Fjenden. "Nedslung tin Linnid." Baggesen.*

Nedslange, v. a. 2. kaste, smide stidestløst ned. (f. slange.)

Nedsmelte, v. a. 1. bringe v. Smeltning t. at bundfældes. (Brunnichs Min.) *Nedsmeltning, en.*

Nedsmile, v. n. 1. poetisk: see ned til m. *Smil, m. smilende Blik. (ogsaa act. ligesom tilsmile. Jacobi.)*

Nedspring, et. pl. d. f. Spring, som gøres fra et høiere Sted t. et lavere.

Nedspringe, v. n. 3. f. springe ned. — *Nedspringen, en. (Baggesen.)*

Nedsprudle, v. a. 1. nedkaste, nedfælde i et sprudlende Fald. *"Oversvin — nedsprudle dit Guld i Kummer af Chrysol." Bagg. R. Alim.*

Nedsproeite, v. a. 1. sprøite fra en Høide v. det, som er dybere nede. At nedsproeite Vand v. Fjell.

Nedstamme, v. n. 1. (er.) have sin Dyrindelse ell. Personlig fra. At n. fra en gammel og berømmelig Slægt. Dette Ord nedstammer fra Latinen. — *Nedstammelse, en.*

Nedstampe, v. a. 1. trykke fast ned v. at flampe. Det maa nedstemples i Karret.

Nedstemme, v. a. 1. stemme i en lavere Tone, slappe en spændt Stræng. At n. et Instrument. — *fig. formindste en Spæns*

*ding, en Birtfomhed i Følelsen; it. nedfætte, formindste, forringe. At n. en Følelse. (Erfchow.) "Dette Søn havde efterhaanden nedstemt mit Lune t. den drøbeste Tungsindighed." *Baggesen.* Hans Begjæring blev nedstemt. At n. sine Fordringer, sit Fordrag. — *Nedstemning, en. pl. — er.**

Nedstige, v. n. 3. f. stige ned. At n. fra Thronen, nedlægge Regjeringen. At n. i Datens. "Hans Stiel og Derte var nedstegen i hans Rna." *Solb. — 2. fig. nedstamme. "Hoo kunde stige, af hvad Stamme, og fra hvad Slægt i denne Stamme han var nedstegen?" Bøstholm. — nedstigende Linie, en Række Personer, der nedstamme fra hinanden (modfat opstigende Linie, naar man regner opad, ell. fra Søn t. Fader o. f. v.) Nedstigen, Nedstigning, en.*

Nedstikke, v. a. 3. f. stikke ned. *Støtse, som man havde nedsticket i Jorden.*

Nedstoppe, v. a. 1. f. stoppe ned.

Nedstraae, v. a. 1. kaste ned, udgøde i Straaler. *Lyset, som Solen nedstraaer. (intrans. Det nedstraaende Lyg. "Naar du nedstraaer paa den Fromme." Guld.)*

Nedstryge, v. a. 3. f. stryge ned. At nedstryge noget m. Haanden.

Nedstrømme, v. u. 1. (er.) flyde ned i Strømme, stramme ned. Det nedstrømmende Vand. "Fra Rilden Flodens Vand nedstrømmer i Havets Dyb." *P. S. Friemann. — Nedstrømmen, en.*

Nedstyrte, v. a. 1. kaste ell. støde voldsomt ned, styrte ned. At nedstyrttes fra en Høide. Han blev ligesaa pludseligt nedstyrtet, som han var bleven oplyst. 2. intrans. styrte, faldt voldsomt ned. "Den Fact, hvormed jeg nedstyrtede." *Bagg. R. Alim. — Nedstyrting, en.*

Nedstøde, v. a. 2. støde t. een, at han falder ned, støde ned.

Nedsvinde, v. n. 3. (er.) forsvinde i at synke ell. dale. "Overgang Aftenrøden nedsvinder under Stovens Krands." *Ohlenschläger.*

Nedsvinge, v. a. 1. poetisk: d. f. f. nedslunge. "Lyn, som den usynlige nedsvinger." *Baggesen.*

Nedsvølge, v. a. 1. d. f. f. nedsluge, svølge ned.

Nedsvæve, v. n. 1. (er.) komme svævens ned, svæve ned. "Maar Englene nedsvæve." *Grundtvig.*

Nedsvømme, v. n. 1. (er.) f. svømme ned. "Og venligt nedsvømmede Laaren." *Ohlenschläger.*

Nedfylte, v. a. 1. nedlægge noget i en Sækk ell. Sækk, der giennemtrænges og bevarer det, fylte, fylte ned. At n. Frugter, (Moth.) — *Nedfyllning, en.*

Nedsyn, et. pl. p. f. Sternlingen at see ned t. et lavere Sted; Nedblif. Nedsynet fra dette Punkt var endnu flisnere.

Nedsynke, v. n. 3. f. synke ned. Staden nedsaak i Gruus. — Nedsynken, Nedsynkning, en.

Nedsaake, v. a. 1. bringe noget t. at synke ell. glide ned i Dybet. At n. Stibe i en Baad. n. et Klig i Graven. "Laake, nedsaak dig i Svalget af Lyst!" P. K. Troiel. (s. saake.) — Nedsaakning, en. pl.-er.

Nedsætte, v. a. og rec. 3. (s. sætte.) 1. sætte fra sig p. et lavt Sted, sætte ned. Der nedsætte de Baaren. a. 2. forringe, formindste. At n. Randgilden, Skatterne, Priserne. At n. en Mand's Fortienester.

Disse nedsætter ham ikke i mine Dine. 3. anordne, indsette et Samsund; i Talemaanden: at n. en Commission. 4. recipr. besætte sig, sætte Bopæl. Mange Udvaandre n. sig i Amerika. Efterat have tilbragt mange Aar p. Kælder, vil han nu nedsætte sig i Danmark. — Nedsættelse, en. 1. Forringelse, Afslag. Priserne, Varenes, Renternes N. ubillig N. af eens Fortienester. 2. Besættelse. N. paa et fremmedt Sted. "At de fra deres første Nedsættelses Sted have efterhaanden udbredt sig t. alle Landets Egne." Dlusson.

Nedtage, v. a. 3. f. tage ned. At n. noget fra Kostet. Teltet er nedtaget. — Nedtagelse, en. Stieringen at tage ned. Jesu Nedtagelse fra Korset.

Nedtrampe, v. a. 1. nedtræde v. at trampe. (s. bette D.)

Nedtrille, v. n. 1. (er.) s. trille ned. En nedtrillende Steen.

Nedtrykke, v. a. 1. s. trykke ned. — sigrul. a.) hindre i Fremværet ell. Opkomst. "Smaa Staaes Misundelse, som nedtrykke Alt hvad stort de selv ei have udrettet." Kamymann. b.) gjøre modløs, forsagt. At nedtrykkes af Rætingsforger. Et nedtrykt Slud. "Nedtrykt af Sorg, laae han v. hendes Side." P. Frimann. "Har Lykken ikke villet opløse, Ulykken ikke villet nedtrykke dem?" Mynster. — Nedtryksfæle, en.

Nedtræde, v. a. 3. (s. træde.) bste t. Jordan v. at træde paa, træde under Fødder. At n. Græsset, Blomsterne, Sæden. — sigrul. udmynde, fornede. "Verden af nedtrædte Middelinger leer." Lode. — Nedtræden, en.

Nedtrække, v. a. 3. s. trække ned: Garsbinernes vare nedtrukne. — Nedtrækning, en. pl.-er.

Nedtyngne, v. a. 3. (s. tyngne.) bste ned ell. nedad m. Magt. Grenen bræktes, da man vilde nedtyngne den. At nedtyngne en fremstræbende Kraft.

Nedtyngne, v. a. 1. tyngne noget nedad

v. sin Tyngde. Frugeterne n. Grenene. "Storm skal længer ei Ter nedtyngne." Ohlenschl. 2. sig. nedtrykke, gjøre modløs. "Sorg ell. Frygt, grundet ell. ugrundet Mistanke, kunne nedtyngne ham." Rahs bet.

Nedvende, v. a. 2. s. vende ned. Ned nedvendt Fattel. Paa den nedvendte Side.

Nedviste, v. a. 1. bringe nedad v. en vistende Berørgelse. "Din nedvistede Røsting, hiin nærende Dug." Pram.

Nedvinde, v. a. 3. s. vinde ned. (hisse ned v. en Vinde.) Alt Kornet nedvindes, et nedvundet fra Loftet.

Nedvinke, v. a. 1. falde een ned v. at vinke, vinke een t. at komme ned. (Ohlenschl.)

Nedviise, v. a. 2. vise nogen Veien nedad, afvise, vise ned. Præsten har nedviist denne Pige fra Confirmation. — Nedviisning, en.

Nedvælde, v. a. 1. vælte ovenfra nedad, vælte ned. En stor Steen blev nedvæltet fra Høien. — Nedvæltning, en.

Nedværdige, v. a. 1. fornede, vanære, bestemme, forringe v. fornede, uværdig Brug ell. Behandling. (nyt D.) At n. Religionen v. at bruge den i polittiske Hensigter. "Det nedværdiger Sælden."

"Dine søgte at nedværdige Erden, v. at forestille den som Fornuftens Tvefiende." Mynster. At n. sig v. en upassende Fortrolighed. — Nedværdigelse, en. Fornedelse, uværdig Brug ell. Behandling. "Selligdommens N." (Treschow.)

Neg, et. pl. d. f. [et Dæb, egent for det danske Sprog og det sydl. Sverrige.] et Båndt, en Arm fuld af melet ell. afstaaerent og sammenbundnen Sæd; en Kær. Et Kørnæg, Svædeneg, Sværeneg. At binde Neg. — Negbaand, et. Baand, snoet af Pakk e. d. hoormed Negene bindes. Negbinder, en. den, som er sffelsat m. at binde Neg p. Marken, ell. med Negbinding.

Negge, v. a. 1. (sædvant. med præp. op.) At negge op, samle den meede og halv tørrede Sæd op i Høbe, som derefter bindes i Neg. Pigen neger op og Karlen gaacr efter og binder.

Negensio, ell. Negensien, en. [et af det Holl. og Plattyske Negeno og forbedret Dæb.] En Sæls- og Ferskvands-Fisk, der har Lighed m. Aalen, og høret t. Brust-fisken. Petromyzon.

Neger, en. pl. Negre. [Af Lat. niger. Span. negro, fort.] et Mandfolk af den sorte Mennekeslægt, som beboer det indre Afrika; en Morian (i ældre Dansk: en Blaamaand.) Negerinde, en. pl.-r. et Fruentimmer af denne Mennekeslægt; en Negerqvinde. Negerhandel, en. Handel m. Neger-slaver. Negerkøst, en. det Strøg af Africas vestl. Kystlande, hvor Neger-

handelen m. Europerne især drives: Glasvefosten. Negerland, et. Negerenes Fædreland i det indre Afrika (Nigritien.) Negerfalg, et. Sals af Negre; Negerhandel. Negerlave, en. N. som er gjort t. Træl ell. Slave.

Negl, en. pl.-e. [3. Nægl. N. S. Negel, Nægl.] den tynde hornagtige Bedækning paa Yderdelen af Menneskets Fingre og Tær (hvilken hos Dyrene sædvanlig kaldes Alo; dog nævnes ogsaa Abens Negle.) = Neglebyld, en. B. under Neglen. Neglehud, en. den løse Hud, som bedækker Negleroden. Negleplet, en. hvide Pletter ell. Smaaspætter, som undertiden findes p. Neglene. Neglerist, en. Saar, som er retet m. en Negl. Neglerod, en. 1. den Deel af Neglen, som hænger fast v. og bedæktes af den omboiede Hud, der omgiver Neglen. 2. Neglerødder, pl. uegentl. en Fremvært ell. afreven Deel af denne Hud. At klippe Neglerødder af. Neglesår, en. sin Sar t. at klippe Negle med. Neglesprung, et. En Sygdom i Neglen, hvorved denne bliver rød, smertes og falder af. Negleværk, en. Smerte under Neglene i Fingertenderne.

Negte, v. n. og a. 1. [3. neita.] 1. sige Nei til, benægte, bejvare negtende. Han negtede at have gjort det. Han negtede, og sagde. Han vedblev at n. Gletsningen. Jeg negter ikke, det er en haard Straf. 2. afslaae, forholde, forunde, ikke tilstede. At n. sig selv det Fornødne. Han negter hende intet. "Ovi negtes Gravens Elsker Hvile?" Ewald. 3. fornegte, ikke erkende. Arianerne n. Christi Gudsdom. — Negtelse, en. det, at negte ell. benægte; en negtende Ytring. Deraf: Negtelsesord, en. Gd, hvorved man f. Retten stadfæster sit negtende Udsagn. Negtelsesord, et. D. som har en negtende Betydning (nei, ikke, ingenlunde o. fl.)

Nei, et Negtelsesord, der deels kr. siges frem, ell. uden Forbindelse (Kommer han? Nei!) deels som adv. (Nei min Ven! det kan jeg ikke giare. Nei slet ikke! Nei vist ikke!) deels som Udraabsord, hvor man spørger m. Forundring, ic. (Nei virkelig? Nei, er det muligt? Nei see engang! — Som Subst. for: Afslag. At give en Nei. At faae Nei af en Pige. Han fik et tndeligt Nei. Mit Nei er saa godt som Dit Ja.

Neie, v. n. 1. har. [3. hnegia, inclinatio; hniaga, desidero. N. S. hnigan.] labe Kroppen snude noget, ved at giøre en Beining m. Knæerne. Hun neiede dybt f. Dronningen. (3 ældre Skrifter ogsaa recipr. at neie sig, hvor det dog egentl. bemærker: bukke sig.) — Neien, en. ud. pl.

Nelde, en. pl.-r. skrives ogsaa Nælde. [3. Neila.] en Planteslag, og sær. en

Art af samme: Brændenælde: Urtica ur. At brænde sig p. en N. = Nældebl. et. Blad af en N. Gøstfens Waaben = Nældeblad. — Nældebusk, en. endeel der, som vorer p. eet Sted i en Kly Nældefeber, en. En Sygdom, der vi sig v. et rødt Udslæt, som volder en Følelse, at brændes af Nelder.

Nellike, en. pl.-r. 1. (3. Nægel. af Ligheden m. smaa Søm.) Krydnerter; et bestemt Krydter, som er den tør Størdraget af Blomsten p. et Træ: riophyllus aromaticus. 2. (3. Nægel.) en vellugtende Blomst, som dyrkes i haverne; Dianthus cariophyllac Desuden et Fællesnavn f. Slægten, hvor ogsaa flere Arter dyrkes. = Nellikebed Blomsterbed, hvori Nelliker opøstes.

Nelikebraun, adj. brun, som Krydnernellikeblomst, en. En Klynge af saamvorne Nellikeblomster. Nellikeolie, en. stærk, destilleret Olie, som faaes af d. d. nelliker. Nellikeplante, en. En Nellikeblomst t. Uoplatning. Nellike, et. pl. d. f. Et Slags smaa Søm, Størrelse som Krydnernelliker. Nellike, et. Trøet, hvorefter Krydnernelliker se Nellikeviin, en. Vin, som er krydret at sættes p. Nelliker.

Nelikerod, en. (ud. pl.) Navn p. en Fæte, som br. i Lægekunsten, og iøvrigt har tilfælles m. Nelliken. Sømm urban Nema, adj. pl. nemme. [3. nemur nema, fatte, lære.] 1. i Alm. som fatte. Deraf Sammensætn. letnem, ti nem. 2. serd. som fatter hurtigt, Lethed; opvakt. Pigen er baade nem lærvillig. 3. behørdig. nem til sit t. de. 4. som er vel fikket, falder vel t. Brug; bequem, hensigtsmæssig, brug En n. Letlighed. Det slap vi nemt her er nemmere at komme til. Et i Nedsfab. Den nemmeste Vel, Maade Nemhed, en. ud. pl. 1. Bequemhed fatte, lære, ell. behandle noget. Men t. Arbejde. 2. Bequemhed, god Letlig For Nemheds Skuld. Det var en stor at vi kunde skyde denne Giendel.

Nemlig, adv. [3. nāhmlich; N a h m e, Navn.] udtrykker en Overg. i Taler t. det, hvorved man mere bes betegner, hvad man tilførs sigtude til (licet, det vil sig.) Jeg har seet ham mange Aar siden; nemlig p. min N. Han havde endnu en Betænkelighed; en nemlig lod sig giøre uden at vække Dy

Nemme, v. a. 1. [3. nema.] 1. f. begribe. Han nemmer let; men hi ikke altid hvad han lærer. (Bemærket at lære, f. S. i Ordspøget: Hvad m. Ungdom nemmer, naar t. Alderdom n. glemmer, eller: det Ung nemmer, G. mel el glemmer, et ellers forælbet.)

At nemme, siges om Hoppen og Roen, naar den bliver drægtig. (Moth.)

Nemme, et. ud. pl. [S. Næmi.] 1. Svine t. at fatte og lære, medfødt Anlæg, Fattene, Naturgave. Et let, hurtigt, tungt, ypperligt N. Han har slet ikke N. dertil. Digternemme. (Jacobi.) 2. i Alm. om en Forening af fortrinlige Anlæg og Evner. (Sente.) "Nemnets Bærker." Jacobi.

Nenne, v. n. f. nænne (som dette Ord i Alm. skrives.)

Neppes, adv. [beslægtet m. knap.] 1. banfællig, m. Næse og dog netop. Jeg kunde neppes faae ham overtalt. Det var n. han kunde løfte Sækken. Al undslap m. Næs og neppes. Jeg kunde n. bære mig f. Latter. 2. med Rimelighed ikke; knap. Det vil n. strække til. Høj er neppes 16 Aar gammel. Vi blive n. færdige i Dag. Han faar neppes allerede være der. 3. fig. om en ganske nylig forbigangen Tid. Neppes havde han udtalt, før alle tiltraabte ham Bisfald. Jeg var neppes traadt ud af Døren, før Løftet faldt ned. (neppelig er en pu forældet Form af neppes.)

Nerve, ðn. pl. - r. [Lat. nervus.] en Samling af fine, marvagtige Traade, forenede i en fælles Hinde, som i dyriske Legemer have deres Udspring fra Hjernen og Røggmarven, og udbrede sig giennem hele Legemet. = nerveagtig, adj. som har Lighed m. Nerver. (W. S. D.) Nervefeber, en. En vedholdende Feber, forbunden m. stærk unaturlig Pjirring og Svækkelse af Nervekraften hos Repneket. nervefin, adj. som har fine, let pjevrelse Nerver. "nervefine og sanselskælnæ Løfere." Bagg. Nervefletning, en. En Samling af flere Nervegrene p. eet Sted i Legemet. Nervegang, en. den Retning, det Strøg, hvori Nerverne ligge i et Legeme. (W. S. D.) Nervegreen, en. En mindre N. som udspringer fra en Hovednerve ell. Hovedstamme af Nerver. Nervehinde, en. den f. ell. Skede, der omgiver Nervetraadene. Nervekniv, en. Et anatomisk Redskab, som br. til at fenderlemme Nerverne i døde Løsgemer. Nerveknude, et. En naturlig Hævelse p. visse Nerver, hvis physiologiske Betydning endnu ikke kendes. (Ganglion.) Nervekraft, en. den Livskraft, ell. levende, organiske Kraft, der har sit Sæde i Nerverne og virker giennem disse. Nerveklære, en. Læren om Nervernes Gang, Beliggenhed, Natur og Virkninger. (Neurologie.) nervepjevrende, adj. som virker pjevrende (inciterende) p. Nerverne. Nervepjevring, en. Nerveknæs, Nerveafstemets Pjirring. Nervefast, en. den Bødste, som nogle antage at skulle findes inden i Nervetraadene. nervefyrtende, adj. v. som har den Egenstaf, at styrke Nerverne. nervestærk, adj. som har

stærke Nerver; ell. hvis Nerver ere i deres naturlig funde Tilstand. (W. S. D.) nervefvag, adj. hvis Nerver ere svækkede, og p. Grund deraf for meget ell. for lidet pjevrelse. Nervefvagthed, Nervefvækkelse, en. En i hele Nerveafstemet herfende Svækkelse. nervefyg, f. nervefvag. Nervefygdom, Nervefyge, en. En Sygdom, hvis oprindelige Grund ligger i Nerveafstemet. (Nervefyge br. ogsaa i Særb. for Nervefeber.) Nervefyg, en. En Sygdom, hvis Nerver i Legemet og den hele Yttring af deres Virkekraft. Nervefyraad, Nervefytræl, en. en enkelt af de fine Trævler, der forenede udbjøre en Nerve. Nervefyrdste, en. d. f. f. Nervefyrt.

Neste, v. a. 1. [Sv. nästa. Nest, Neste i ældre Danst: et Spænde.] 1. at knytte, binde. (W. S. D.) 2. at sye løseligt. At neste noget sammen. — Nestenaal, en. Naal til at neste med.

Net, adj. pl. nette. [N. S. net. E. neat.] pjev, pjevntelig, artig. At strive en n. Gaand. (Moth.) At holde sig net i sine Klæder. Hun faar ret net ud i den Dragt. "Hans Støvler sadde net." Gølb. P. Paars. (br. hyppigt i d. Tale.) Nethed, en. Pjevnsheb, Pjevntelighed, Biltelighed.

Net, et. pl. d. f. [S. Net. E. Net.] 3 Alm. det, der er knyttet sammen af Traade ell. Snore, m. aabne Masket, som Fiskergarn. Saaledes br. det om: mindre Garn t. at fange Fisk ell. Fugle i; et Garn, i Stikelse af en Pose, t. at bære ell. giemme noget i, en knyttet Traadpose (at bære Ag i et Net); et lignende Garn, som bæres om Hovedet (at bære Haaret i et Net); Skibnet, som i forskjellige Memed anbringes i Skibene ell. paa Dækket, m. m. = netagtig, adj. som ligner et Net, netsformet (Moth.) netsformet, netsformig, adj. dannet som et Net. (Fleischer.) Netgaffel, en. Gaffel ell. Tvege, t. at hænges ell. opstille et Net ell. Garn p. (Ambergs D. B.) Nethinde, en. S. dannet som et Net. (f. E. Nethinden i Diet.) Netmager, en. den, som forfærdiger alle Slags Net. Netmaske, en. pl.-r. Masket, hvoraft et Net knyttes og bestaer. Netrus, en. En knyttet Ruse, Garnruse. (Ambergs D. B.) Netstang, en. d. f. f. Netgaffel. netvinget, adj. hvis Vinger ligne et Net. netvingede Insecter (hymenoptera.) Netværk, et. Arbejde, dannet som et Net ell. Garn. (W. S. D.)

Nette, v. a. 1. knytte, binde i Masket. At n. et Fiskergarn. (W. S. D.) 2. klynke sammen. 3. ombæle Enden af et gliennemslaget Søm (vegne,) ell. danne Hoved p. en Retnagle. (skrives ogsaa nitte.) Heraf: Nethammer, en. S. Hovormed Søm nettes; u. et Jern, som br. naar Sømmene slaes i Hestefoc. Retnagle, en. Et Slags Søm,

der slaas heelt igjennem Træet, og p. den modsatte Side nettes ell. udhamres; Klinktenagle. (B. S. P.)

Nettedug, en. [L. Messeltuch; af Nælde, A. S. Netel.] et Slags flint og løst Bomuldstul (som har dette Navn, fordi man tilforn brugte at være noget lignende af Netter.)

Ni, [J. nin.] Hovedtallet 9. Deraf Drenstallet: den niende. — niarig, adj. ni-dobbelt, adj. nifold, o. fl. **Nikonge**, kaldes Kongen, eller den midterste og største Aegle i Aeglespil. — **Nital**, et.

Nid, en, ud. pl. [J. Nid. A. S. Nide.] Misundelse i hoi Grad, Stadsstro og nedrig Avind. "Den dumme Enst, af Nid at bisme isbe." Popes Krit. v. Schiermann. — Deraf: midfuld, adj. fuld af Nid og Misundelse, avindsg. (Moth. Berg.)

nidfiar, adj. 1. misundelig over den Gæst, man troer en anden ander hos et Fruentimmer, man elsker; stindng. (D. Bibel. forældet; men optaget af Whlenschl.) 2. meget ivrig f. noget; som m. megen Iver forsøger et Naal ell. vikler f. en Sag. At vise sig nidfiar i sit Embede. n. for Sandheden. Frihedens nidfiare Talsmand. En redelig og n. Embedsmand. 3. streng, ikke-naaksom. (D. Bibel.) Deraf: **Nidfiarhed**, en, ud. pl. (i Adjectivets 3 Bemærkelser; dog især brugeligt i den 2den.) "Nidfiarhed for Sandhed og Ret." Rahb. **Nidfløgt**, en. K. som har sin Grund i Nid ell. Misundelse. (B. S. D.)

Nidfrist, et. fornærmelig Skrift, frembragt af Gud, Dndstaf, Nid, midsg, adj. avindsg, misundelig. (Baggesen. usdv.aaal.) **Nidvers**, et. **Nidviise**, en. Digt ell. Vise, t. Spot over og Fornærmelse med andre Personer. (Rahb.)

Niding, en. pl.-er. Skrides ofte **Niding**. [J. Nidingr. A. S. Niding.] 1. den, som er en Gienstand f. almindelig Foragt, er uden Agtelse, areless. At erklære een f. hver Mand A. (forældet.) 2. et i hoi Grad ondskabsfuldt, nedrigt, foragteligt Mennefte. 3. en seig, modløs Usling. 4. den, som er i hoi Grad en Onier, som er nidst, karrig. (fielden og forældet.) = **Nidingsdaad**, en. D. som røber en Niding; areless, nedrig Handling; **Nidingsværk**. **Nidingsdrag**, et. en høist foragtelig Usling, en seig Niding. "Forbandet være det Nidingsdrag, som nu sit Blod vil spare." Storm.

Nidingsid, en. B, Forlæt, Stierning, der røber en Niding. **Nidingsmand**, en. d. af Niding. (Nord. Brun. fielden.) **Nidingsnavn**, et. N. af Niding. **Nidingsqvad**, et. Et stammelig, Andres Vre angribende Digt; en Nidviise. (Storm.) **Nidingsfiold**, et. d. f. f. Avindsfiold (men fioldvære.) "Man kaldte trodsig Læm og

Bold, at være Nidingsfiold." Nord. Brun. **Nidingsvoig**, en. En i hoi Grad nedrig Voig. (S. Staffeldt.) **Nidingsstreg**, en. d. f. f. **Nidingsværk**, et. o: et i hoi Grad nedrigt Foretagende, en areless Stierning. (Iser fordom om Feighed, Troissshed, Bold mod den Svage, og Forræderi.)

Nidst, adj. 1. avindsg, misundelig. "Man troer at du er nidst og utaknemmelig." Pagg. 2. karrig, gneragtig. Deraf: **Nidshed**, en. Karrighed. (Ewald.)

Nit, et. pl. d. f. Handlingen at nitte; en let Bevægelse nedad m. Hovedet.

Nitte, v. n. 1. har. [J. nitte n.] gøre en let Bevægelse nedad m. Hovedet. At n. ab. til ven. "Han sad og nitte (af Svovl)." — **Nitten**, en, ud. pl.

Nittel, en, ud. pl. et sieldet, i det 18de Aarh. opdaget Metal, af sølvholdt Farve.

Nip, et. [medfører Begrebet om Yderlighed, det yderste af noget.] 1. Stierningen at nippe, ell. det, som nippes. Hun tog tun et Nip af Glaslet. (B. S. D.) 2. paa Nippet, adv. p. det yderste, sidste; meget nær v. Det var p. Nippet, at jeg vilde have gaaet. "Han var p. Nippet at falde.

Nippe, v. a. og n. 1. har. 1. v. a. nitte saa smaat, nappe. At n. et Haar ud; n. noget af. (B. S. D. Holl. nippen.) Deraf: **Niptang** ell. **Nippetang**, en. En ganske fin Tang t. at nippe m. f. E. Haar. 2. neutr. tage meget pcent af findende Ting, smage paa. "Den, som nipper Draaber, hoor han seer et Haar." Ewald. At n. af Kruset, nippe til Glaslet. At nippe nogle Draaber. nippe til Vinen.

Nipper, adj. [J. nipr.] overdreven pcent ell. pyntelig i Dragt og Adfærd. (Golding. Moth. forældet.)

Nisse, en, pl.-r. Et af Doctrænen digtet Bæsen, der tænkes under forskjellige dvergsagtige Skikkelser, oftest som en kiden Dreng med rød Hue p. Hovedet.

Nisse, v. n. 1. har. [maafæe af det foregaaende Subst.] snige sig sagte omkring, gaae om og syse. At nisse omkring i Huset. (f. nyffe.)

Nitte, en. [af N. S. nit.] et Nummer i Lotteriet, der udtræktes uden Binding. (Jodst.)

Nitten, Hovedtallet 19. Deraf Drenstallet: den nittende.

Nitte, v. a. f. nette.

Nobel, en. f. Rosenobel.

Nod, en, pl.-der. En Dup, Metaldup som sættes p. Enden af et Baand, at det et skal treyle. (Bulla, fibula.) Moth. Et Islandsk og forældet Ord. Knod. Deraf: **nodde**, v. a. sætte en saadan Dup paa. (Jvf. Naad.)

Node, en, pl.-r. [af Lat. nota.] Tegnet p. Lonerne i Musikken, Lonetegn. At sen-

ge, spille efter **Node**. At sætte en Melodie p. **Node**. = **Nodebog**, en. Bog, hvori, Musikkstykker, udfatte p. **Node**, ere samlede. **Nodebræt**, et. B. paa et Klavert. t. at lægge **Node** p. **Nodelinie**, en. pl. — r. de fem Grundlinier, p. hvilke **Node**erne tegnes ell. skrives. **Nodepapir**, et. Papir, hvorpaa et draget vinder t. at skrive **Node** paa. **Nodefortræder**, en. den, som f. Betaling afskræver **Node**. **Nodefortrædning**, en. Gierningen at skrive ell. afskrive **Node**. At leve af **N**. **Nodestol**, en. En Stol ell. Pult t. at lægge **Node**erne p. medens man spiller. **Nodestryk**, en. Konsten at sætte og trykke **Node** p. samme Maade som **Strift** i et Bogtrykkeri; ell. det, som saaledes trykkes. **Nodestrykker**, en. den, som sætter og trykker **Node**. **Nodestrykkeri**, et. Trykkeri, indrettet t. **Nodestryk**. **Nodestrykning**, en. Gierningen at trykke **Node**.

Nodelig, adj. (i Almuesproget.) vanskeligt at giøre tilpas, egen, sær. (Moth.)

Node, pl. [af uvisst Slægtskab.] **Lader**, **Fagter**. At have mange underlige **Node** paa sig. — it. **Luner**, **Nøtter**. Hun har sine **Node**.

Nogen, pron. adj. [J. nocker.] n. noget. pl. nogle. 1. sing. nogen, noget: a.) som er imellem ingen og mange, imellem intet og meget; som er ell. findes i en ikke stor Mængde, et ikke hyppigt Antal. Man maa have nogen **Udspreddelse**. Det giver, om ikke megen, dog nogen **Fordeel**. Han bliver her endnu nogen **Lid**. Jeg har endnu noget **Korn** tilbage. Jeg saae ikke noget (intet) **Menneske** i Stuen. (noget, saiet t. et **Adj.** i neutr. giver dette et substantivt Begreb, og tjener i St. for **Artikkel**. Der er noget **Nyt** p. **Færde**; Vi have noget **Godt** i **Vente**: *aliquid novi, boni, &c.*) **Noget** nær, omtrent, næsten; uden **Lid**. Det er noget nær den smukkeste **Pige**, jeg kjender. De ere **nogen** nær lige gamle. b.) **Nogen**, absol. bemærker en **Person**, uden nære Bestemmelse. (Jes m a n b.) — Er her **Nogen**? **Fandt** du **Nogen** hjemme? Der kommer **Nogen**. **Kad** **Nogen** påve det! — **Udsaa** dr. det for: man i upersonlige **Sætninger**. **Nogen** kunde maaskee sige, indvende. c.) **Noget**, absol. ikke **Intet**, mere end **Intet**, virkes ligt. (Etwa s.) **Noget** er bedre end **Intet**. Der er **Noget** i **Veien**. Vil Du mig **Noget**? — Der bliver **Noget** af, det bliver t. **Noget** (o: det bliver virkeligt, sat i **Værk**.) Der er **Noget** i det du siger (det er ei uden **Grund**.) At blive t. **Noget** o: giøre **Lykke**, **svinge** sig op. — **Spvad** for **Noget**? (naar man forundrer sig, forbauses over en **Efterretning**.) **Spvad** er det f. **Noget**? (hvad vil dette sige? **Spvad** gior du der?) d.) **noget**, adv. indskrænket **Begrebet** af det

adj. ell. adv. som det søies til: i en **liben** ell. mindre **Grad**, ikke meget. (etwa s.) Han saae n. bleg, noget frygtsom ud. Det varer n. længe. noget før, n. efter. Det bliver noget nær (omtrent) 100 **Rdlr.** noget (ikke langt) herfra. — 2. pl. nogle. a.) adj. om et, mere ell. mindre indskrænket **Antal**, som udgior en **Deel** af, ell. tænkes i **Forhold** t. **Mange** ell. **Flere**. (etliche, einige.) Det er nogle **Dage** siden. Han har, om ikke mange, dog nogle oprigtige **Venner**. Endnu er der nogle **nogle**. **Nogle** visse; nogle faa. (Brugen af **nogen** i pl. for: nogle er hyppig i **Talesproget**, men ikke ret bestemt; og synes et at kunne finde **Sted** i **Striftsproget**. Man siger f. **E**. Det er **nogen** **Dage** siden; **Om** **nogen** **Dage**; **Jeg** har endnu **nogen** **faa** **Stykker**; men vil ikke let skrive saaledes.) b.) absol. for: nogle **Folk**, **Personer**. **Nogle** troer endnu, at han ikke er død. **Nogle** vandt han v. **Dvortalelser**, **Nogle** (**Andre**) v. **Gaver**. (jvf. **Somme**.) **Nogle** siges i **Motsætning** f. det hele **Antal**; **Somme** i **Motsætning** til et stort **Antal**. **Hint** vil sige: ikke **Alle**; dette, ikke **mange**. **Sporon**.

Nogenang, adv. engang; undertiden. (hielden.)

Nogenledes, **nogensunde**, adv. 1. ikke aldeles fuldkomment, halv og halv, i **nogen** **Maade**. Det kan **nogenledes** gaae an. Det er **nogensunde** godt **Arbejde**. Jeg er n. fornøiet m. ham. "De maatte lade sig nøie m. at beholde saa mange **Frigheder**, som de **nogenledes** kunde haandhæve." **Guldberg**. 2. p. en eller anden **Maade**, hvoreledes det end skeer. Derfor du **nogenledes** er i **Stand** dertil. Kan jeg blot **nogenledes** hjælpe mig selv.

Nogensinde, adv. **nogen** **Gang**, **nogen** **Lid** (saabel om den forbigangne, som tilkommende **Lid**.) **Har** du n. oplevet et **saadant** **Veir**? Jeg har aldrig n. hørt om saa **uforsammet** **Forbring**. Derfor jeg n. saaar **Evne** dertil. (modsat **ingeninde**.)

Nogensomhelst, **nogensomhelst**, pron. adj. enhver uden **Forstiel**, enhver uden **Undtagelse**. Derfor det p. **nogensomhelst** **Maade** kan skee.

Nogenssteds, adv. paa **noget** **Sted**, etsteds. **Nogenssteds** maa han dog være. **N**. fra a: fra et eller andet **Sted**. **Kjter** du dig **nogenssteds** hen? — **Nei**, **ingensteds**!

Nogentid, adv. d. f. f. **nogensinde**, og **forstieligt** fra: **nogen** **Lid**. **J** nogen **Lid** har han ikke været fuldkommen frisk; men aldrig **nogentid** var han **sengeliggende**.

Nof, adv. [J. nog. N. S. noog.] 1. a. (e n u g.) som egentligt adv. t. at betegne den **Umstændighed** v. en **Sag** ell. **Handling**, at den er tilstrækkelig t. en **Forudsæthed** ell. **Benfigt**. Jeg har spist **no**,

sovet nok. Jeg har nok at gjøre m. mig selv. Det er ikke nok dermed. Der er nok, meer end nok, t. o. alle. Han har nok at leve af. Den Sierrige fager aldrig nok. "Vængsel efter meer, som aldrig sagde nok!" S. Bull. "Nok er det, som opfylder vort Ønske; tilstrækkeligt det, som opfylder vor Trang. Derfor faaer den Sierrige aldrig nok; den Vdsle aldrig tilstrækkeligt." Sporon. Man kan aldrig være n. forsigtig (eller: forsigtig nok.) At være sig selv nok. Lad det nu være nok (hold nu ov.) Det er stort, langt, bredt nok. Dertil er hun gammel nok. Jeg har tid nok (o: meget tid, temmelig ofte) sagt ham det. Det er svært nok, at han skal mindes om sin Pligt. b.) som et Slags uforanderligt adj. der sættes efter Substantivet, og udtrykker en Tilstræktelighed i Mængde, Evne &c. Jeg har Tid nok. Der gives Folk nok, som troe Dagtaleser. Han har Penge nok. Dertil er jeg ikke Kiender nok. Vi have seet Exempler nok p. det modsatte. — Undertiden ogsaa som Subst. m. præp. af. Den, der har Nok af Penge, vil have endnu flere. — "Fandt Rigdom i det Nok, Naturen Alle gav." Bull. 2. vel, gjerne (quidem, wohl.) Jeg gad nok vide. Du forskaer mig nok. Han maa nok lee der engang imellem. Du maa nok lee over en saa naragtig Dødsfel! — Ja nok! So nok! en bejaende Tilbællse. — nok saa stor o: vel saa stor, maafter noget større. 3. muligen (vel); formodentlig, uden Tvivl. Det kan nok hende sig. Du finder n. huset. Han kommer n. tilbage. "Man siger: det seer nok — det seer vel. Det første (om et rimeligt Tilfælde) betyder at man haaber det; det andet (om et muligt Tilfælde) at man slutter det." Sporon. 4. (det T. n o h) endnu. Der har du nok en. Vi vil prøve det nok engang.

Nof ell. Nofte, en. pl. Noffer. [J. Knock.] 1. Kroege p. en Deens Binger, p. hvilke Kraaden efterhaanden stiftes. (Noth.) 2. Tapp p. en Bieles-Ende, hvormed den sættes i andre Bieles ell. Stolper. Heraf: Noftebul, et, hvori Tappen ell. Noffen slutter. (Noth.) 3. de yderste Enden af en Stibsraa. (Heraf: Nofbåndsel, Nofbolt, Nofgaarding, o. st. Stibsbåndsel.)

Nofte, v. a. 1. forbinde, sælde (Læmmer) sammen v. Noffer. At nofte en Bieles. (Noth.)

Nofsom, adv. tilstrækteligen, tilfulde. Det er noksom betiender.

Nonne, en. pl. -r. [J. Nunna. L. Nonne.] et Fruentimmer af den catholiske Tro, som har gjort Klosterløste, er gaaet i Kloster; en Klosterjomfru. = Nonnesdragt, en. En Nonnes forestrevede Dragt, Ordensdragt; Nonneklaeder, Nonneklo-

ster, et. K. Skiftet f. Nonner (modf. Munkekloster.) Nonnelevnat, Nonneliv, et. det Levnat, som Nonner føre i Klosteret. Nonnekjær, et. Et Slags fint Eintsi ell. Kammerbug. (W. S. D.). Nonneslør, et. Slørst, som hører t. en Nonnes Ordensdragt. Nonnekjand, en. En Mannes geistlige Stand.

Noppe, en. pl. -r. [M. S. N o b b e.] 1. ophøiet Lu ell. Luv p. Glæde ell. Sikkerst. (W. S. D. dog hær, naar denne beskaer ligesom af særskilte Smaaknopper ell. Knuder.) 2. Treveler p. Eintsi.

Noppe ell. noppre, v. a. 1. [M. S. n o b b e n.] sætte Nopper paa, frembringe Nopper. noppret Klæde. — Noppring, en. Arbejds Noppring.

Nor ell. Noer, et. (pl. br. neppe.) et lille, spædt Barn.

Nor, et. [J. Nor, et smalt Sund.] br. om et nogenlunde stort Vand, som v. et smalt Indløb har Forbindelse m. Havet. Falters Nor, Mæns Nor, (saavidt vides, kun om disse.)

Nord: m. best. Artikel: Norden. [J. Nordr.] det Strøg p. Jorden og den Himmelegn, der er modsat Syd, og er midt imellem Ost og Vest, ell. som vi p. den nordlige Halvkugle have lige bag os, i det vi vende os mod Solen i Middagslinien. Bgningen ligger lige i Nord og Syd. Stuen vender mod Nord, ell. mod Norden, Vi seelude lige i Nord. Nord efter, Nord paa v; mod Nord. — absol. Norden a: Landene mod Nord, de nordste Riger. (serd. Scandinavien.) Nordens Historie, Indbyggere, Sprog. Det gamle Nord (ell. Norden.) = Nordbaad, en. pl. -e. kaldes et Slags breds, aahne Baade ell. Fartøier, hvormed selles imellem Sverrige, Danmark og Norge, ell. ved Kysterne. Nordbo, en. pl. -er. Indbygger i et af de nordste Riger og Lande; Nordlænder. Nordbygger, en. d. s. Nordbo. (P. Clausen.) Nordfarer, en. 1. et Skib, som farer f. at handle p. de nordlige Lande. 2. et saadant Skibs Fører, ell. en af dets Mandskab. Nordhav, et. (m. best. Art.) det nordlige Verdenshav, Fishavet. "D Nordhav vor Moder, vort Danmarks Meninde!" Evald. Nordkant, en. den Verdensdeel som vender mod Nord; ell. den nordlige Side af en Ting, Nordside. Nordkaper, en. et Slags Hvalfist, Nordland, et. Et mod Nord beliggende Land, et nordligt Land. Nordlandenes Indbyggere. Nordlandsfarer, en. d. s. Nordfarer. Nordlænder, en. 1. d. s. Nordbo. 2. en Person fra Provindsen Nordlandene i Norge. Nordledning, en. d. s. Nordpol. (P. Clausen. Noth.) Nordlys, et. pl. d. s. Et (de nordlige Lande betiender) lysende Sufstyon. Nordost, en. den Verdensgen

ell. den Windstreg i Compasset, som er midt imellem Norden og Østen. Winden er N. En Kuling fra U. Deraf Nordostvind (som ogsaa blot kaldes Nordost. Der blæste en stiv N.) Nordpol, en. Jordarens nordlige Endepunkt og den dertil svarende Himmelpol, som er modst Sydpolen. Nordside, en. den S. som vender mod Nord, Nordkant. Nordfin, et. f. Nordlys. Nordstjerne, en. En Stjerne af anden Størrelse i den lille Bjørns Hale, som er nærmest Nordpolen paa Himmelen. Nordstorm, en. stormende Nordenvind. (M. E. Brun.) Nordsoen, n. pr. det Hav, som er imellem England p. den ene Side, Holland, Eydskland, Danmark og Norge p. den anden. Nordvest, en. den Vædensled ell. Windstreg, som er modst Nordost. (deraf: nordvestlig, adj. som ligger i, vender imod ell. kommer fra Nordvest. Nordvestvind, som blæser fra Nordvest.) Nordvind, en. d. s. f. Nordenvind. (Eoalb.) Nordøstlig, adj. som ligger i, vender imod ell. kommer fra Nordost.

Norden, s. ovenfor under Nord. — nord den br. ogsaa som adj. Winden er norden (jvf. nordlig.) — Deraf: nordensfjelds, adv. i Alm. Norden s. et. Fjeld ell. en Fjeldstrækning. I Norge: Norden s. Dovrefjeld. nordensfjeldst, adj. det nordensfjeldske Norge. Nordenvind, en. den Wind, der blæser lige fra Nord. Nordensstorm, en. Storm fra Norden. (Vording.) Norder, adj. br. undertiden (bestemt) for: nordlig. Den nordre Kant, Side. I Sammenhæng. Norderbrede, en. nordlig Brede. Norderdeel, en. nordlig Deel (modt. Syderdeel.) Landets Norderdeel. Norderkant, s. Nordkant. Norderland, et. d. s. f. Nordland. (P. Clausen.)

Nordist, adj. som hører til, har hjemme i Norden, er egen for Norden. De nordiske Nationer, Pøster, Magter. Et n. Folk. En n. Delt. Den nordiske Mythologie, Literatur. Nordiske Digte.

Nordlig, adj. som ligger i Nord ell. hentmod Nord, vender imod ell. kommer fra Nord. Dette Lands nordlige Beliggenhed. De nordlige og sydlige Provindter. Nordlige Vinde. (nordist br. allene, hvor der tages Hensyn t. Egenkab; nordlig, hvor Talen er om Beliggenhed, m. Hensyn t. Forskræg og Verdenskant.)

Normand, en. pl. — mænd. den, som er født, som har hjemme i Norge, er norst af Fødsel.

Norne, en. pl. — r. [3. Norn. pl. Nornir.] Stiebne's Subinder, de tre stiebne'størende Subinder efter den nordiske Mythologie (hvorafter Drabet er gaaet over i Digter sproget, og undertiden br. for: Stiebne.)

Norst, adj. som hører til, kommer fra,

har hjemme i Norge. Det norst Folk. Den norst Statsforfatning. Norst Skibe. Han er norst af Fødsel.

Nøt, en. (med langt o.) den udstaaende Kant, paa Bræder, som plies sammen, indrettet t. at passe i den tilsvarende Rende ell. Fuge. (Moth.) — Deraf: Nøthøvl, en. d. s. f. Plovhøvl, eller et Slags mindre Plovhøvl, som Snedkere bruge.

Note, en. pl. — r. (Lat. Nota.) s. Anmærkning.

November, Aarets ellefte Maaned; Slagtemaaned.

Nu, adv. [N. S. nu. E. now.] forbindende Partikel, og Udraabsord. 1. adv. der udtrykker den nærværende Tid, det nærværende Dieblit ell. Tidspunkt. (modsat før, forhen.) Den Tid, vi nu leve i. Den nu regierende Konge. Jeg har nu først erfaret det. Hvad skal der nu stee? Før var hun meget munter; nu er hun stille og tungsinbig. Fra nu af o: fra den nærværende Tid. — Nu nylig o: ganske nylig, for lidt siden. Han var her nu nylig. — Nu først, ikke før nu, først i dette Dieblit. Nu først kom han. — nu og da, undertiden, en og anden Gang. — nu omfider, endeligen, omfider. — rej nu, m. det allerførste, om et Dieblit. — nu strax, uopholdeligen, p. Dieblittet. — nu til Dags, i vore Dage (ogsaa: nutildags.) 2. som en forbindende Partikel, ell. til at udtrykke en Dvergang i Talem, ligesom ogsaa i mange Tilfælde, hvor det, m. et Slags Hensyn t. noget foregaaende ell. efterfølgende, giver Udtrykket en Bøining ell. Runding. f. Ex. Jeg veed ikke hvad man nu skal troe, efter saa modsigende Røgter. Hvad kan jeg nu vel haabe, da denne Udflugt er forfunden? Da han nu var kommen hjem t. sit Rige. Troer du nu, at lide Tab derved, saa lad Risbet være ophævet. Jeg seer nu engang ingen Grund hertil. 3. som disjunctiv Partikel: snart, snart. Nu forlanger hun eet, nu et andet. "At laane hos mig p. Credit, nu Al, nu Brød, nu Penge." Falster. 4. I andre Tilfælde, saasom: a.) t. at indlede en forklarende Sætning (nemlig, scilicet.) Nu var det dengang Stik, at ic. Nu er det en ganske urigtig Forudsætning. Nu er det vist nok. b.) Hvor et muligt Tilfælde betegnes. Og naar det nu ikke stee? Skulde det nu træffe sig saa. Naar man nu ogsaa vilde frudsætte. c.) hvor Talem gives Eftertryk, undertiden m. en vreb, ell. bebreidende Tone. Det er nu engang saaledes. Jeg vil nu ikke have det. Hvad er nu det, du begier? Der har du nu fordærvet mig hele Arbejdet! 5. Som et Udraabsord, der tilslige undertiden danner et Slags Dvergang i Talem, ell. ledsager en Tiltale, en Opmuntring, &c. v. f. E. Nu, hvad svarede

han? Nu, hvad fæller ham? Nu, det maa jeg tilskaae! Nu, et godt Ord igien! Nu, giv mig da Haanden derpaa! Nu, saa kom da! Nu, rask til Arbejdet! (I de fæste og flere andre Tilfælde, som her ei fuldstændigen kunne angives, lyder denne Partikel, som Udbræksord, i d. Tale som u. s. s! skøndt denne Skrivemaade sædvanliggen ikke følges.)

Nu, et. ud. pl. 1. det nærværende Alesblik. (s. Nutid.) Nuets Lyst. Nuets Strig. (Baggesen.) "Strax stoi min Siæl i dette Nu." Kullin. "Færd — følger mit savnløse Nu." S. Staffeldt. 2. et Alesblik, en snart forbiende Tid. I et Nu var han forfunden. "Ond det Nu, hvori din Siæl sit Vinger." Baggesen.

Nudel, en. pl. Udler. [I. N u d e l n.] en Del af fint Meel, som v. en egen Tilberedelse gives Form af smaa Dræmme. Deraf: Nudeldel, en. — Nudelmælk, et. fint Meel, som br. til Mælk. — Nudelmælk, en. En Essemad af Meel, hvori Mælk togtes. o. s. s.

Nul, et. pl. Nuller. et. Tallet (0) som f. sig selv ingen Betødning har, men opfylder en Plads i Talrækken, og efter Decimalrækken forholder det foregaaende Tal ell. den foregaaende Talrække 10 Gange. — sig. den ell. det, som agtes ell. ansees f. intet, f. høist ubetydeligt. Han er et Nul i Selsket, i Collegiet.

Nummer, et. pl. — e. Et Tal, Tallet; (Lat. numerus.) især for saa vidt Tallet br. til at betegne Drøden af flere enkelte Dele; ell. det m. et Tal betegnede Stykke. At raabe op efter Nummer. Et N. af en Avis. Der er 10 Nummere i Aft. Et heit, last N. Et N. (Rød) i Lotteriet. At have et heit Nummer hos een o. være i megen Andest.

Nuomstunder, adv. i den nærværende Tid, i vore Dage, nutildags.

Nutid, en. Tiden imellem Fortid og Fremtid, den nærværende Tid. Nutids Stykke. Nutidens Opnening. — Nutidsæand, en. den nærværende Tids Aand, Tænkemaade. (Baggesen.)

Ny, adj. nyt. pl. nye. [I. nyr.] det medfattede af gammel; og betegner overhovedet den Egenst. v. en Gienstand, at kun først Tid er forløben, siden den begyndte at være til. 1. egentl. om livløse Ting og em Egenstaber. (Om Menneſter, Dyr og Planter, hvilke man vil betegne som ikke gamle, br. sædvanl. ung.) Et nyt Huus. En ny Bog. Kolen er saa god som ny. Nyt Kern (af Kærets Grøde.) Nye Farer, Hindringer. En ny Tilbøielighed, Lidenskab. Den nyere Historie. Nye o. fl. rigere Efterretninger. De nyere Sprog (modf. de gamle.) De nyeste Møder. Man siger baade: ny Blin, og ung Blin; dog oftere det sidste. Nyt Brød; men of-

tere frist Brød; derimod nyt Bl.) Af ny, af nyt (ell. af Ny, af Nyt) o. fra den første Begyndelse. At gjøre noget af ny (modf. omgiøre, omarbejde). Da, ny o. atter, forfra. 2. m. Hensyn t. visse Omstændigheder ell. Egenstaber v. Tingen. f. E. Den nye Verden, Amerika (o. den sidst opdagede Verdensdeel.) Min nye Bopæl (hvori jeg nylig er indfintet.) Den nye Konge; i Mødsætn. t. den forrige. 3. m. Hensyn t. vor Kundskab ell. Erfaring: som man ikke forhen har kendt, vidst; som man nylig har lært, erfaret. Dette var mig noget ganske nyt. At gjøre en ny Erfaring. En ny Tante, Lære. Et nyt Metal. Nye Planter, Dyr o. nylig opdagede. 4. fig. m. Hensyn t. de Gjenstaber, der sædvanl. findes v. nye Gienstænde. f. E. at faae nyt Mod, nye Kræfter. Denne Bog er mig ny hvergang jeg læser den (o. vækker altid lige Deltagelse.) At begynde et nyt. (bedre) Liv. Saaledes ofte om det, som faaer ell. gives en forandret, fornyet Stikelse. Krigen tog en ny Vending. Han kom nu m. et nyt Forslag. Det er blevet som nyt. Han har gjort det som nyt. 5. n. Nyt br. som Subst. f. E. om det usædvanlige, seldne. Det er intet Nyt hos ham. Der er altid noget Nyt p. Færd. — For: ny Tidende, Nyhed. Der er intet Nyt i Aviserne. At fortælle Nyt. (s. Bynyt.) Nyt af Kæret o. Kærtidens første Frembringelse. — I Sammensætninger forbindes ny især m. adskillige Participier (hvort det da faaer Bemærkelsen nylig) og m. enkelte Substantiver. Saaledes: nybaaren, adj. v. d. f. f. nysødt, nybagt, adj. v. fig. nylig er bagt, ganske frist. n. Brød. nybagte Kager. fig. og i Stæmt: som nylig er bleven det, han er. — nybanet, nylig anlagt, banet, jævnet. En n. Wei. — nybrudt: en n. Ager, som første Gang pløies efterat have ligget t. hvile. ("Dit Bink titufind Steen af nybrudt Ager fører." Storm.) Nybrudt Jord, som først optages af Hebe ell. Fælled. (Lüssen.) nybrygget, som nylig er brygget. n. Bl. Nybygd, en. Sted, hvor Indbyggere fra et fremmed Land nedfattede sig; ell. disse Indbyggere selv; en Colonie. (Moth.) Nybygger, en. pl. — e. den, som er udbanded og har bosat sig p. et fremmedt, ell. og tilførn ikke beboet Sted; en Colonist. nybygget, nybyggt, nylig bygget, ny af Bygning. Et n. Huus, Stib. nybar, adj. som nylig har købt (om Køen; seldnere om Faaret.) Isl. nyber. "Her fraader Maltespand, af den nybare Ko." Ringo. nysalden, som nylig er salden (om Snee.) nyffigen, adj. pl. nyffigne. (I. leginn, glab.) som gjerne vil vide Nyt, begierlig efter Nyt. Nyffigenhed, en. ud. ph. Begierlighed efter Nyt, utidig Nygierighed.

nyfrossen, adj. v. som nylig er bunden af Frossen. n. Jord. — nyfunden, adj. v. nylig funden. nyfødt, adj. v. nyligen født, ganske spæd. En n. Kalv. — nygift, adj. v. som nylig er indtraadt i Ægteskanden. Det nygifte Par. En n. Kone. — nygiort, nyligen giort. Et n. Æg. — nygiøffet, adj. v. som nylig har faaet Glødning. n. Jord. nygroet, adj. v. som hylig er voret op. n. Græs. — Nygrøde, en. d. s. f. Sørfregroede. nyhvervet, som nylig har ladet sig hverve. nyhvervede Tropper. — Nyjord, en. d. s. f. Nyland. (Ambergs D. B.) Nykiernet, adj. v. om Smer: ganske frisk, nyligen kiernet. nyklædt, adj. v. opklædt af Ny, heel først nye Klæder. nykommen, pl. nykomne: nylig ankommen ell. tilkommen. De nykomne Gæster. — nylagt, om Jis: nylig sammenfrossen. Nyland, et. Jord, som efter at have ligget ubøret, opbrødes t. Dyrkning; nypløiet Høllejord. Nylænding, en. Nybøgger. (Moth.) nyloben, adj. v. En n. Kø, som nylig er bleven dragtig. (Jof. overløben.) Nymaane, en. Maanen, naar den er i Ny; ell. d. s. f. Subst. Ny. Vi faae snart N. — nymødens, adv. og (i d. Tale.) adj. efter den nyeste Mode ell. Klædestik. En n. Perre. At gaae n. klædt. (nymodig forekommer hos Sneedorf og Ewald; men høres ikke.) nymyntet, adj. v. som nyligen er myntet. nymyntede Ducater. nyomvendt, adj. v. som nylig er omvendt t. en anden Religion. Konster, som de Nyomvendte tage for Mirakler." Schutte. nyoplyst, adj. v. som har faaet nyt Lys. En n. Land. (W. S. D.) nypløiet, adj. v. som nyligen, ell. som første Gang er pløiet. n. Jord. nypræget, adj. v. nymyntet. nyfædt, adj. nylig fædt. (Ewald.) "Skaberens stued den nyfædte Klode." Bagg. nylagtret, adj. v. som nylig er slagtet. n. Kød. nytappet, nylig aftappet. n. M. — nytroende, adj. v. som nylig er omvendt t. den kristne Tro. (D. S. D.) nytærsket ell. nytorsken, adj. v. som nylig er aftærsket. n. Sæd. — Nyvang, en. nylig opdyrket Vang; Nyland. (Ambergs D. B.) nyvokende, adj. v. som vorer op p. ny n. Planter. (Treschow.) [Jof. nyt, uendensfor, og de derhos anførte Sammensætninger.]

Ny, et. ud. pl. Maanen, under dens Conjunction, ell. i det Tidspunkt, da den begynder at løse p. ny (at tændes, at tiltage.) Det modlatte af Næ. Nyet tændes i Aften. Nystaarsny, det første Ny i Aaret. Engang i Ny og engang i Næ: a meget sellden.

Nyde, v. a. nød, nydt. [J. nicota.] 1. i Almindelighed: tage Deel i, tilsege sig Virkningen, Følgen af et Gode; høste Frugt af, nytte, tage Brug af. At n.

livets Glæde; nyde Hvilens Behagelighed. n. Frugten af noget. Den som vil n. maa kunne undvære. "Vi ei forstaae at nyde; Konsten at undvære er os forhad." J. Smidth. Han nyder Indfomserne af dette Gode f. sin Levetid. — 2. være ell. blive deelagtig i, opnaae, erholde. Han har nydt (modtaget) en omhyggelig Opdragelse. Jeg har nydt meget godt i dette Huus. At lade hvermand nyde Ret og Skick. Jeg kommer aldrig t. at nyde denne Luffe. 3. tage Mæring t. sig, faae Mad ell. Drikke. (J. nyota.) Jeg har intet nydt idag. Den Enge nyder kun lidt. Han nyder næsten ingen faste Fødemidler. = nydelig, adj. 1. egentl. som er behagelig at nyde, som gierne nydes (kun om Mad, og sellden. L. g e n i e s b a r.) "Den nydeligste Mad." Sneedorf. "Af Dfferdyrene beholdt de selv det nydeligste." Schutte. 2. (L. n i e d l i c h.) behagelig f. Diet v. Peenhed, Nethed, i Forbindelse m. Siirlighed og Fiirhed i Formen. En n. lille Pige. Et nydeligt Værelse. En n. Blomstertegning. Hun vandter nydeligt. Deraf: Nydelighed, en. ud. pl. — Nydelse, en. pl. — r. 1. Gierningen at nyde. Dverbreven N. af stærke Drikke. Sædernes slagtige Nydelse. 2. det, som nydes. Ustødig, forbundne Nydelse, — nydelsesrig, adj. rig p. Nydelse, forbunden m. en høj Grad af N. (J. P. Wynster.) Nydelyst, en. Begierlighed, Higen efter Nydelse.

Nydie, en. (Jof. f. Nødde.)

Nyfigen, adj. f. under ny.

Nyhed, en. 1. ud. pl. Bestaaenheden, at være ny. 2. pl. — er. Forandring, ny Skik. At indføre Nyheder. En Fiende af Nyheder. 3. ny Tidende, Nyt. En vigtig N. Dagens Nyheder. = Nyhedselsker, en. pl. — e. 1. en Ven af det Nye, af Forandringer. 2. den, som gierne hører nye Tidender. nyhedsgraadig, adj. meget begierlig efter Nyt, (Wessel.) Nyhedsdrømmer, en. den, som idelig bringer Nyt omkring, en Ringtemager. (Rein.) Nyhedslyst, en. L. til Nyt, t. Forandringer. nyhedslysten, adj. nyhedsgraadig. (W. S. D.) Nyhedsruus, en. den Begiering ell. overvættede Beundring, som en Gienstand vækker allene v. sin Nyhed. (Whlenschl.) nyhedsfyg, en. d. s. f. nyhedslysten. Nyhedsfyge, en. ud. pl. overdreven Begierlighed efter Nyt, efter Forandringer. (Jacobi. Whlenschl.)

Nyf, et. 1. Et hastigt Drag, Stød ell. Slag. 2. et hastigt Anfald af en Sygdom. Moth. [I begge Bemærkelser usædvanligt og ubrugelig i Skriftsproget, ligesom det ogsaa af Moth. anførte v. at nyffe: 1. drage hastig t. sig. 2. idelig minde, m. Død, ell. med Stød og Slag. Jof. det Jæl. hneckia og hnackia.]

Nytte, en. pl. - r. [N. S. N u l. S. Kucke.] 1. urimeligt Indfald, sær Lunc, Gille. (mest i pl.) Hun har mange Nytter. Besten faaet undertiden Nytter (bliver urolig, bidst.) 2. Feil, Storsbelighed. Det er hans gamle Nytte. (Bemærkelsen, Boig, Kueb, Kænter, J. Haickr, er forældet.)

Nyilig, adv. [af ny.] for kort Tid siden, nys. Han er nyilig faaet op. Den nyilig anlagte Standse. (Anvendelsen af dette Ord som adj. har ingen Plammel i Eprogr-brugen.)

Nympe ell. **Nymfe**, en. pl. - r. [L. nymphæ.] 1. et Slags Halsgubinder i den gr. og romeriske Mythologie. 2. d. s. Puppe. (W. S. D.)

Nyn, et. pl. d. s. Gjærningen at nynne; ell. en enkelt Tone, der nynnes, synges haagt. "Til omfider Nynnet døde." Bagg.

Nynne, v. a. 1. syngte sagte ell. haagt, syngte v. sig selv. At n. en Sang. "Nyn Elummer i den Stærkes Dre." Gvald. (Saa intrans. Hun gik og nynnede paa en Bise.) — **Nynnen**, en. ud. pl.

Nyre, en. pl. - r. [J. Nyra.] 1. et af de tvende eensdannede Indvilde af Bønnesform hos Mennesket og hos Pattebør, som tiene t. Urinens Dannelse. 2. et enkelt Stkke nyredannet Urts, der findes midt iblandt andre Materier. = **Nyrebetændelse**, en. B. i Nyrerne. **nyredannet**, adj. v. i Stikkelse lig en N. **Nyrefede**, et. det Feil, der omgiver Nyrerne. **nyreforsmig**, adj. nyredannet. (W. S. D.) **Nyregang**, en. En af de Canaler, der lede Urinen fra Nyrerne t. Blæren. **Urtereresnyregroet**, adj. v. i den Grad fed, at Nyrerne ere omgode ell. luffede m. Taig. **Nyregruus**, et. Gruus, der samler sig inden i Nyrerne; Nyrerand. **nyreluffet**, adj. v. d. s. nyregroet. **Nyresmerte**, en. Smerte i Nyrerne, af Gruus, Bestændelse, ell. anden Aarsag. **Nyrefleem**, en. 1. Steen, ell. samlet Nyregruus, der sætter sig i Nyrerne. 2. et Slags Steene, af nyredannet Stikkelse, der hore t. Talskæglén; Nephrit. Talcosa Nephritis. **Nyresteg**, en. Steg af et Nyrerstykke. **Nyrestrang**, en. det Rør ell. den Canal, som leder Urinen fra Nyrerne t. Blæren. (Moth.) **Nyrestykke**, et. det Stukke Riid af et slagtet Dyr, hvorved Nyrerne sidde, som Nyrerne følge med. **Nyresygdom**, en. S. i Nyrerne. **Nyretalg** ell. **Nyretalle**, en. den T. der samler sig omkring Nyrerne.

Nys, adv. d. s. f. nyilig, for kort siden. Han er nys opstaaet. Den nys omtalte Mand.

Nys, et. [J. Nidsn.] en v. Tilfælde faet, ell. underhaanden givet Vint, som kan lede videre p. Spot; en haftig opfanget

ell. bibragt Efterretning. At faae N. om noget; gibe een Nys om noget.

Nyse, v. n. 1. nos, har nysset. [J. niosa. A. S. niesan.] udsløde Luften heftigen og med en egen Lyd gjennem Næsen. — **Nysen**, en. ud. pl. — **Nyseblomme**, en. Navn p. en Plante. **Arnica montana**. **Nysemiddel**, et. M. som vækker Nysen. **Nysepulver**, et. P. som v. at lugtes til, frembringer Nysen. **Nyserod**, en. En Plante, bekendt fra gamle Tider af sin Anvendelse i Sægekonsten. **Helleborus**. **Nyseurt**, en. Navn p. en indenlandsk Plante. **Orchis bifolia**.

Nysgierrig, adj. [af ny, og gierrig.] begierlig efter at vide, erfare, (sær uvedkommende ell. ubetydelige Ting; som gierrig vil vide Alt. (s. nyfigen.) **Nysgierrighed**, en. ud. pl. den Egenstabs, at være nysgierrig.

Nysle, v. n. 1. har. [J. nusla.] være selskabet m. Smaating, have travelt m. mange ubetydelige Gjærninger og Vender. (Moth.) At gaae og n. omkring i Suset. (Gvald.) "Som mellem Jollanter nysler." Baggelsen. — **Nyslen**, en. ud. pl.

Nyt, adj. n. af ny. (s. dette D.) **Herast Nytaar**, et. det Aar, hvori vi indtræde, ell. ganske nyligen ere indtrædte; det tiende stundende, det nye A. Om otte-Dage have vi A. Til d. 9. m. næste Aars Begyndelse. — sig. for: **Nytaarsgave**. At give, at faae Nytaar. — **Herast bl. a. Nytaarsaften**, en. Aftenen før Nytaarsdag, ell. den første Dag i det nye Aar, i Aaret, som tilstunder, ell. som man er indtraadt i. **Nytaarsgave**, en. Foræring, som gives Slægtninge, Venner, Tvende v. a. paa Nytaarsdag. **Nytaarsmorgen**, en. Aars første Morgen. **Nytaarsnat**, en. Natten, hvori det gamle Aar ender, og det nye begynder m. Midnat. **Nytaarsny**, et. den første Nymaane i det nye Aar. **Nytaarsprædiken**, en. P. paa Nytaarsdag. **Nytaarsvers**, et. B. som indeholder Verser om Lykke i det nye Aar s. den, som Verset gives til. **Nytaarsnytt**, et. Gjærningen at nytte een t. Enke Nytaarsdag, ell. i Anledning af Aarsstiftet.

Nytte, v. a. og n. 1. [J. nytæ. L. n u g e n.] 1. anvende, bruge t. sin Fordeel, benytte, betjene sig af. Han vedt at u. alting, enhver Plet Jord. At n. Leiligheden. 2. v. n. bringe Gavn ell. Fordeel, tiene, gavne, være brugbar, t. Gavn. Det nytter dig ikke, at begjære mere. Svors til nytter dig denne Haff? (s. gavne.) — **Nyttelse**, en. s. Benyttelse.

Nytte, en. ud. pl. [J. Not, Nyt. L. N u g e n.] 1. Brug, Anvendelse af en Ting t. Dynaelsch af et Diemed. Til hvad A. er dette? At gjøre sig noget t. **Nytte**. 2. Fordeel, som en Ting yder v.

Brugen deraf; Gavn. Man har baade **N.** og Fornøstelse deraf. Det er mere t. Prædelse, end til **N.** At glæde **N.** i Verden. At være een til **N.** Seg har ingen **N.** af denne Karl. (s. Gavn.) — Deraf: nyttig, adj. [**N.** S. nytte, nytlic.] som er t. Nytte, bringer Nytte, gavnlig. En n. Bog. "En god Bog er nyttig f. Læseren og fordeelagtig f. Forlæggeren." Sponron. En n. Anvendelse af Tiden. Han er mig meget nyttig. (til Nytte.) — Nytte, en. ud. pl. den Egenst. at være nyttig; Brugbarhed. (**N.** S. D. f. Ilden.)

Næ, et. ud. pl. [**N.** Nid.] Naanen, fra den Tid, da den begynder at aftage; Tiden imellem Fuldmåne og Nyet. Naanen er i **Næ.** (ældre Skrivemaade: **Næde.**) = **Næregn**, en. Regn som falder naaar Naanen er i **Næ.** (Noth.)

Næb, et. pl. d. s. skrives ogsaa **Neb**. [**N.** S. Næbbe. **N.** Nes; **Næse.**] den Lege medel hos Fuglene, hvori deres Hoved ender sig, og som svarer t. Munden hos andre Dyr; Fuglenæb. — sig. om en spids Ting, der ligner et **N.** **Næb** p. en Hamsmer, Lang. = Sammenfætn. a.) **Næbflæder**, en. pl. — flædre. Flædre omkring ell. ved Røden af en Fugls **N.** **Næbhinde**, en. Hinde uden om **Næb**et hos visse Fugle f. **G.** **Uender**. **Næbrod**, en. **Næb**ets inderside ell. bagste Deel. b.) **Næbbehue**, en. En spids tilstaaren Hue, som Dvindsfolk tilforn brugte. (**Woth.**) **Næbbehval**, en. Et Slags Hval m. lang og spids Snude. **Balena rostrata.** (**N.** S. D.) **Næbbersto**, en. et Slags meget spidnæsede Stoe, som forudm brugtes; næbbede Stoe. = næbbet, adj. forsynet m. **Næb**.

Næd, et. [**N.** Not; **Ned**, **Garn.**] Garn; foretkommer i Ordene: **Nædbor**, et. lobbesalet Mønster ell. Maal t. at prøve Maskernes Størrelse i Vob ell. Fiskergarn v. Liimfjorden; som foretkrives i D. Lov. V. 10. 45. (ogsaa: **Skiedde.**) **Nædgarn**, et. Et Slags Bundgarn, der sammesteds nævnes.

Nægl, en. s. **Nægl**.

Næde, en. s. **Næde**.

Næppe, v. n. 1. (ogsaa: nænte.) har nænnet ell. nænt. [**N.** nenna.] faae sig selv t. noget, have Dierte til, kunne overtale, beqvemme sig til. (Foretkommer oftest m. en Negtelse.) Han nænner ikke at bruge de nye Klæder. Vi nænne ikke at vække Børnene. Kan du nænne at slaae Drengen? "Manger Kræntelse, hvormed han ikke nænner at bevøse sin Husstru." Rahbet. — Deraf det lidet brugelige: **Næppe** ell. **Nænde**, et. den Sindsstemning, hvori man kan nænne, beqvemme sig t. noget. At have **N.** til noget. — Egeledes det forældede: **Næanning** ell. **Næanding**, en. Gnier, Puger. **Nænsom**, adj. 1. som holder tilraade, sparsom, skaansom. At være nænsom over

sit Løi; m. over andres Penge. "Den nænsomt skaante Top." S. Staaffeldt. 2. skaansom, skaanende i Adfærd med andre. "Mangt et Navn, som Gaanden nænsom vggter sig at strive." Rahbet. — **Nænsomhed**, en. ud. pl.

Næpe, en. pl.-r. [**N.** S. Næpe.] Norst Benævnelser p. et Slags Roer; Turnips. **Brassica rapa.** Deraf: **Næpegrod**.

Nær, adj. og adv. nærmere, nærmest og næst. [**N.** nærri. **N.** S. ner, nyr.] 1. adj. (siden i den positive Grad m. ubestemt, og endnu sieldnere m. bestemt Art.) som v. noget betydeligt Rum er adskilt fra en anden Stienstand. Egentl. om Fraastand i Rummet. (3 Postt. forbanligen nærliggende.) Der er en nærmere (fortere) Bei. At søge Gield i den nærmeste By. Naar Nøden er størst, er Gielden nærmest. Han er min nærmeste Nabo. — Figurl. deels om Tiden, deels om andre Forhold, hvort man v. dette Ord ligesom udelukker fienderne ell. mellemliggende Stienstande. (Hvypigst dog ogsaa i dette Tilfælde i compar. og superl. og hvor Talsen er om Tiden, bruges i Alm. næst; i posit. derimod: nær foresaaende. Den nær foresaaende; Høitidelighed.) En nær Slægtning. En meget nær (fortrolig) Dngang. En nærmere Forbindelse. Min nærmeste Ven. Det er den nærmeste Grund t. Forandringen. **Næste** **Nær**. **Ned næste Post**. — Han er den nærmeste til at søge det (er nærmest berettiget dertil, har mest Adkomst dertil.) 2. Som adv. m. famme Brug og Bemærkelses; men tillige, v. Forbindelse m. andre Partikler, v. adskillige egne Maader. — At være nær, nær ved (noodfat - langt borte.) **Nær** Stoven, nær Indgangen (ell. n. ved.) Kom nærmere! Vi vare nær v. Byen, vare Byen p. et Bøstestud nær. sig. Jeg var nær ved at troe, han ikke kom. — At være, at ligge Døden nær. Han var mig ikke nærmere, end 100 Skridt. Jeg boer nærmest v. Vandet. De ere nær i Slægt. (nær beslægtede.) Enhver er sig selv nærmest. Kom mig ikke nær, for nær. sig. At komme een f. nær o: fornærmere ham. Det er min Vre f. nær (er mig uværdigt.) — Om Tiden: Sommeren er nær. (nær foresaaende.) At være nær beslægtet m. een. At bestemme noget nærmere o: næiere. Han er nærmere t. at arve. — Vi ere alle lige nær (have lige Adkomst.) At forklare sig nærmere. Vi ere endnu lige nær o: vi ere endnu ei videre i Sagen. 3. adv. nær for: næsten, snart, saagodt som (**N.** b ei n a h e.) Det var nær kommet ham dyrt at faae. Jeg var n. falden (var n. ved at falde.) noget nær, f. nogen, 1. 4. Egne Udtryk: saa nær som o: m. Undtagelse af. De møbte alle saa nær som han. (ell. paa ham nær.) — Ikke nær saa, langt mindre, i me-

et ringere Grad. Dette Løst er ikke nær så godt som det andet. "At Stormen ei klinger nær saa farligt i mit Dyr." Evald. — At tage sig noget nær (søge over.) At tage sig Verden alt f. nær. — Det gik ham meget nær (bekymrede ham meget.) At komme nær o: lignè (i Godhed, lidende.) Det kommer engelt Arbejde meget nær. Nær forbindes m. nogle Participle, og i Alm. skrives følgende som eet Ord: nærbeslægtet, nærboende (som boer i Nærheden.) nærgaaende (a. som krænker eens Vær, fornærmelig, anstødelig. En n. Tale, Beskyldning. b. nærig, vindebig; deraf i dagl. T. Nærgaaenhed.) nærgrændsende, som grændser nær til, støder til (nærgrændsende Lande.) nærliggende, som er beliggende i Nærheden (en n. By, Skov.) nærpaarørende, nærbeslægtet (br. fædvanl. som Subst.) nærsæende, nøie paasæende, som tager alting knapt, nærgaaende (B. S. D.) nærsynet, d. s. f. forsynet, men br. aldrig, som dette, figurl.; nærværende, a.) som er til Stede, overværende, ikke børte (modf. fraværende. At være nærværende.) b.) om den Tid, som er; nutidig, samtidig. (modf. forbigangen og tilkommende.) Paa n. Tid. Den nærværende Slægt. = Af nær komme beståden: Nærhed, en. ud. pl. Beskaffenheden, at være nær (saavel m. Hensyn t. Sted, som t. Tid.) Hovedstadens Nærhed. Han boer her i Nærheden. Osdens N. — Nærkone, en. Jordemoder (Moth. foræltet; men brugel. i Norge.) Nærliggenhed, en. ud. pl. nær Beliggenhed. (B. S. D. dog br. Nærhed langt oftere. f. Freliggenhed.) nærveis, adv. paa, til ell. fra et Sted i Nærheden. (Moth.) At komme n. fra. Han er n. borte. (modf. langveis.) Nærværelse, en. Tilstanden, at være nærværende, være tilstede. (kun om Stedsbegrebet, modf. Fraværelse.) Hans N. er usforkøden. Det stete i min Nærværelse.

Nære, v. a. og rec. 1. [3. næra. T. nå h r e n.] 1. holde det physiske Liv vedlige, føde. Nærende Fødemiddel. Dette Dyr nærer sig af Planter. 2. underholde, give Ophold. Embedet kan nok n. sin Mand. — recipr. nære sig, have sit Ophold, fortjene sit Brød, erhverve sit Udkomme. At n. sig v. sine Hænders Gierning. "De nærer sig af Brag." Holb. P. Paars. 3. fig. vedligeholde, bevare. At n. Følelsen. n. Had og Fiendskab. "Gun nærede endnu noget Haab. = nærerig, adj. som nærer, fæder rigeligt, giver god Næring. "Vi drog den nærerige Føde t. os, som Naturen havde tilbæredet." Baltholm. Nærerig, en. ud. pl. (B. S. D.) — Nærestand, en. den Klasse af Indbyggere i et Land, som leve af det, de v. Arbejde erhverve.

(Moth. Næringsstand. 3. Nærul.)

Nærhed, en. f. under nær.

Nærig, adj. Egentlig: iyrig i at søge sin Føde (En nærig Døse) men br. mest for: egennyttig og vindebig v. en lav og smaalig Naade. "Dit alt før nærige, dit snevre Hjerte." Evald. (nærig indbefatter vel Begrebet om lav, men dog et uærlig Stræben efter Binding. Den Nærige vil vel ei befrage; men forsmæder intet Middel t. at erhverve, om end nok saa lidt.) Nærighed, en. ud. pl. den Egenstabs, at være nærig; lav Egennytte.

Næring, en. ud. pl. 1. det physiske Livs Vedligeholdelse v. Fødemidler. Denne Krugt giver liden N. En alt for rigelig N. er stadelig f. Legemet. Dyrrets, Plantens N. — Dgsaa for: Føde. Dyrret søger sin N. (jvf. Føde, Næringsmiddel.) fig. At give Phantasten, Følelsen N. 2. hvad der overhovedet hører t. et Rennestes (ell. en Fantilles) Underholdning; Udkomme. Den daglige N. At søge sin N. paa en lovlig Naade. At gaae een ind i Næringsgen. (Heraf: Næringsforg.) 3. Midlerne, hvorved man har sit Udkomme; Fordeel, Erhverv af eens Driftighed; Søgning, Afætning, som den, der lever af Handel, af Haandværk e. d. finder. At have, at sidde i god N. Næringen gaar fra ham, er gaaet fra Buset. Byen har sin meste N. af Jordbrug. 4. Syffel, hvorved man erhverver sit Udkomme; dog især om Borgere i Ridskæderne. At drive borgerlig N. At forbinde Jordbrug m. Ridskæden. Kconæring, Ralkonæring. = Næringsbrug, en. den Syffel, Virksomhed, Arbeidsdriftighed, hvorved man søger og erhverver sit Udkomme. (Næring, 4.) Næringsbruger, en. den, som driver en Næring (4), har et vist Næringsbrug. (Dluffen.) Næringsdeel, en. pl. -dele. nærende Dele i et Fødemiddel. (D. S. D.) Næringsdrift, en. 1. D. til at tage Næring, Føde til sig. (B. S. D.) 2. den Syffel, hvorved een vinder sit Udkomme; Næringsbrug. (E. Frimann.) "Den saakaldte borgerlige Næringsdrift i Stæderne." (Dluffen.) — næringsdrivende, Adj. v. somdriver en Næring. "En Haandværkter (Haandværksmand) eller anden næringsdrivende Borger." Dluffen. Næringsflid, en. Flittighed, Bindstibellighed, hvorefter een driver sin Næring. Næringsfrihed, en. Frihed t. at vælge Næringsdel, og Rettelse i at drive den valgte Næring, som af Regieringen tilstedes Statsborgerne. Næringshinder, en. Hindring, Indskrænkning, Evang i eens Næringsbrug; Næringsdvang. Dette Paalæg er t. megen N. for Byens Borgere. — Næringskar, et. Kat ell. Rør (især hos usfuldorne Dyr; B. S. D.) som bringe Næringsaften fra

Maven t. Legemets Dele. **Næringskilde**, en. det, hvoraf man drager Næring (i Bemærk. 2 og 3.) Erhvervskilde, Indtægtskilde. **Næringskraft**, en. K. til at give Næring, nærende Kraft. **næringsløs**, adj. som mangler N. som ingen Leilighed har t. at erhverve ell. fortjene. En n. By. **næringsløse** Lider. Deraf: **Næringsløshed**, en. ud. pl. — **Næringsmaade**, en. (usædvanl.) Næringsvei, Levevei. (Guldberg.) **Næringsmiddel**, et. pl. — midler. ethvert Naturproduct, som fast tiene Mennesket ell. Dyr t. Næring; Fødemiddel. **Næringsmid**, en. Misundelse over, at det gaar en anden vel i samme Næringsvei. **Næringsrod**, pl. — rødder. sine Rødder, v. hvilke Træer og andre Værter især drage deres Næring t. sig. (Dluffen.) **Næringsraft**, en. nærende Saft, som v. Forbsielsen uddrages af Fødemidlerne, ell. som Planterne drage af Jorden. "Et Træ, som drager de bedste Næringsrafter af Jorden." Treschow. — **Næringsraft**, en. Stat, som lægges p. Næringsveie, betales af Næringsbrug. **Næringsorg**, en. Sorg f. Udkomme, S. over Banfeligheden i at erhverve det fornødne t. Livets Ophold. At lide under N. være nedtrykt af Næringsorg. "Naar N. min Pande mærket har." J. Smidth. — **Næringssted**, et. 1. Et Sted, m. Hensyn t. den større ell. mindre Næring, som der gives f. Beboerne. Et godt, slet N. 2. færd. et Sted ell. Huus, hvor een driver en vis Næring, f. E. Kro, Kalle, Bertshuus. — **Næringsstof**, et. de Dele i et Legeme ell. Naturproduct, som give Næring, nærende Dele. (Dluffen.) **Næringsstryk**, et. og **Næringsvang**, en. d. f. f. **Næringshinder**. **Næringsvei**, en. pl.-e. Maade, at vinde Udkomme paa, Erhvervsmaade; Haandtering, Levevei. At vælge sig en anden Næringsvei. "Han arbejdede p. at aabne nye Næringsveie f. sit Folk, og forbedre de gamle." Kampmann. **Næringsvid**. Klogskab, Indsigt t. at kunne erhverve. — **Næringsvædse**, en. **Nærings**saft.

Nærme sig, v. rec. 1. [af nær.] komme nærmere, komme nær til. Fienden nærmede sig. Det er forbudet at n. sig Batsctiet. — sig. satte sig i et fortroligere, et venstabeligt Forhold t. een. Han har iglet begyndt at n. sig Familien. [Steldnere br. v. dep. At nærmes. "Frygt som vil jeg nærnes dig." Ewald.] — **Nærmelse**, en. den Giering ell. Bevægelse, at nærme sig, trykke nærmere til.

Nærmere, nærmest, f. nær.

Nærson, adj. [af v. a. nære.] 1. som giver Næring, frembyder Leilighed t. at erhverve; indbringende. En n. By. Et nærsomt Sted, Haandværk. 2. som for-

stær, som stræber m. Flid at nærme sig; stræbsom. — **Nærsonhed**, en. ud. pl.

Nærvarelse, nærværende, f. under nær. **Næs**, et. (fort a.) pl. b. f. [J. Nes. A. S. Ness.] en Jordstrimmel, Jordtunge, der strækker sig ud i Havet; ell. Pynnten af en sandan (jvf. Forbjerg, Odde.) Man forstaaer vel ofte ved Næs den yderste, den mest fremspringende Deel af en Ode; ligesom man v. dette Ord nærmest tænker p. den tilspidsede Form af en Landtunge. Dog er Bugen heri et bestemt; og Ewald skriver "Pynnten af et Næs." — Deraf: **Næseklunge**, en. et Navn, som man i Danmark forudt gav de Høddinger ell. Smaafærter, der herjede over et Snesfel, ell. en mindre Deel af Landet. (i Modf. t. en Overklunge, Stollunge.)

Næse, en. pl.-r. [A. S. og N. S. Næse. J. Nes, Nös.] 1. den fremstaacnde og ophøiede Deel af Menneskets Ansigt, som er Redskabet f. Lugtens Sande. En trum, kroget, opstaacnde, spids N. (f. Braknæse.) At snude sin N. At have en god, sin N. o: Lugt. At sætte Næsen hait o: være stolt, høymodig. At hænge m. Næsen o: være modfalden. At tage en v. Næsen, narre ham. At have sin N. allevegne (blande sig i uvedkommende Ting.) At løbe efter Næsen o: ikke sandse ved det man foretager sig. At sidde een p. Næsens o: ville raade over den, man intet har at sige over; m. fl. andre Talemaader. — 2. Uegentl. om den tilførende Deel af Hovedet hos nogle Dyr: Aens, Orstens, Hundens N. 3. den forreste, noget tilspidsede Deel p. en Sko ell. Støvle. 4. **Talemaaden**: at faae, give een en Næse o: en Trettestetelse, bsr Ordet maafæe snarere henføres til det gammeld. Næse; J. Neisa o: Stam, Bestæmmelse. = **Næsebaand**, et. Jern p. et Hestebidsel, der slutter omkring Hestens Næse. **Næsebeen**, et. B. som danne den øverste Deel af Næsen. **Næseblod**, et. de sprængte Blodaarets Udtømmelse gennem Næsen; Næsebløden. **Næsebor**, et. pl. b. f. en af de tvende Nabninger, hvori Næsehulen deler sig, og hvorigennem man drager Aanden. (f. Bor, 2.) **Næsebruff**, en. den brustagtige Mellemvæg, som adskiller Næseborene, og danner Næsens Spids. **Næsebyld**, en. B. inden i Næsen. **næsediærv**, adj. b. f. f. næsviis. (A. S. Debel. forældet; men optaget af Ohlenschl.) **Næsedryp**, en. Fugtighed, som drypper af Næsen; **Næsedug**, en. Dug ell. Lortklæde t. at tørre Næsen; **kommetørklæde**. **Næseflod**, et. hyppig Udflyden af Slimvædsker gennem Næsen. **Næsegang**, en. Næseborenes Forlængelse bag til imod Svælget. **Næsegierde**, et. Stillesrummet imellem Næseborene. **næsegruus**, adv. m. Kuffigst nedad, mod Jorden. At

skte, lægges sig n. paa Jorden. (paa Grus i ældre Dansk.) Næsehaar, et. pl. b. s. paa i Næseborene. Næsehorn, et. 1. Et stiftsdbet fremmedt Pattedyr, m. en hornagtig Udvaart over Næsebenet. Rhinoceros. 2. Navn p. et Slags Stærnbasse el. Torbiff. Scarabæus nasicornis. Næsehud, en. Huden, som bedækker Næsen. Næsebul, et. Næsebor. Næsehule, en. den indvendige Huulning i Næsen, som deles i tvende Rum ved Mellembrusten. Næsejern, et. en Klemme, (Brems) som sættes p. Næsen af Bøste s. at tæmme dem. (Ambergs Ordb.) Næseknep, et. Fingerskæp p. Næsen. Næsekyd, en. Erv, som tildeels frembringes v. at friske Luft igien- sam Næsegangen. næseløs, adj. som er uden Næse. Næserem, en. Rem p. et Ridsel, som gaar over Næsen p. Bøsten. Næsering, en. Ring, anbragt i Næsen (s. E. hos vilde Folketærd.) Næseryg, en. den opstaende Deel af Næsen, som Benet bærer. (Zwischen.) Næseror, s. Næse- gang. Næseaar, et. S. i ell. udenpaa Næsen. Næsethyrer, en. (I. Næsen s. tråber.) et Slag ell. Aney p. Næsen. (Baggesen.) Næsetip, en. den yderste Tip ell. Spids af Næsen. Næseviis, s. næse- viis, nedensfor.

Næst, adj. og adv., der har samme Brug og Bemærkelse, som nærmest, superl. af nær. (men br. tillige i Erv. hvor man betegner, at en Stenstand i Følge, Orden, Rang er den nærmeste efter en anden.) For næste Nabo. — Han boer i næste Huus. — Han sad n. ved mig, fulgte n. efter mig. — Han boer her n. ved. — Den er Lingen næst, som har den i Hænde. Drdsfor. — Han er mig næst (den næste efter mig; ell. den, som er mig nærmest. — Næst Gud, har jeg ham at takke f. min Lykke. næst Guds Dielp. — I Sammensætning bruges (enten uden Art. ell. med best. Art.): næstafvigte or næst foregaaende; næstbefalende, som er næst efter den øverste befalende; næstforrige, som er foran den foregaaende; næstkom- mende, som er nærmest f. Haanden, næst- mest tilstundende; næstsidste, som er foran den sidste; næstalb, som i Alder følger efter den ældste.

Næste, en. ud. pl. det Riærlighedsnavn, hvormed den Christne nævner sit Medmen- neste, saa tidt han kommer i noget Forhold t. dette. Riærlighed t. Næsten. "Du skal elske din Næste som dig selv." — næstfiær, adj. som elsker sin Næste, kiærlig imod Medmennesker. (Ambergs Ordb.)

Næsten, adv. [af næst.] nær v. det For- hold, den Bestaaenhed, Omstændighed, der omtales; hatad, noget nær; mesten- dels. Lidet er n. forbi. — Han er næsten iobbelt saa gammel. — Man kunde næsten sige detom.

Næstfødfendebarn, et. pl. — born. den, hvis Fader ell. Moder er Eddfødfendebarn t. en andens Fader ell. Moder; Børn af Eddfødfendebørn.

Næsviis, adj. [af Næse. I. n a s e = w e i s.] som er ubesleben og uforstammet i at nærme sig andre, i nysgierrig Spør- gen, upassende Tiltale, utidig Deeltagelse v. d. — Næsviished, en. ud. pl.

Næt, et. f. Næt.

Næve, en. pl.-r. [J. Hæst.] en-Haand, hvor en Tilluft ell. knyttet Haand. At sette Næverne i Siden. At slaes m. Næ- verne. "Naar p. hans Dør med tvrige Næve der bankes." Bøffel. (I den finere Talebrug høres Ordet nu ikke let.) = Nævedast, en. D. med Næven, ell. i Haanden. Nævedyst, en. Slagsmaal m. Næverne, m. Hænderne, uden andre Waas- ben. nævefast, adj. haandfast. (Moth.) Nævefegter, en. den, som har lært efter Reglerne at brødes og slaes m. Næverne. (Moth.) En tomest, engelsk N. Næ- vefegtning, en. d. s. f. Nævedyst; Næve- kamp, hvor naar den steer efter Regler. Nævefuld, en. saameget, som rummes i en Næve, en. Haandfuld. Nævegang, en. Nævekamp, Slagsmaal. Det kom t. Nævegang. Moth. Nævehug, et. Hug ell. Slag m. knyttet Næve. (D. Eov. VI. 9. 18.) Nævekamp, en. Nævedyst, Næ- vefegtning. nævenyttig, adj. nem, bes- hændig t. mange Slags Haandgierning. (Deraf i d. Tale: Nævenyttighed.) Næ- vepust, et. Næveslag. (forælber.) Næve- ret, en. den Stærkere Næt, ell. en Tilt- stand, hvori den Stærkere tager sig selv t. Nette; Woldret. (efter det I. F a u s t = r e t t.) Næveslag, et. d. s. f. Næve- hug. (Guldberg.) nævestor, adj. ikke stør- re end en Næve, en Næve liden. (Moth.) nævestærk, adj. d. s. f. nævefast. Næves- stød, et. Stød m. knyttet Næve. (Moth.) Nævetryk, et. et Tryk i Haanden; ell. I. med knyttet N. At give een et Nævetryk. Næver, en. ud. pl. i Norge: den yderste Bark p. Birketræet. Betula alba. (J. Næ- sur.)

Nævling, en. pl.-er. [af Næve.] Slag inden i Haanden; Haandast, Haandtag. (Moth.)

Nævn, en. [J. Nefnd.] i vor ældre Lovs- givning: et Slags Edsvorne, ell. edsvorne Næt, af et vist Antal udnævnte vederbø- rtige Mænd, som v. deres Ed skulde kende den Sigtede skyldig ell. frie; ogsaa: Nævn- ninger, om de Edsvorne selv, og Nævn om den Nætshandling, hvortil disse kaldtes.

Nævne, v. a. 1. i partic. nævnet og nævnt. [J. nelna.] 1. kalde, betegne v. Navn, benævne. At n. en Ting v. sit rette Navn. Gvorledes nævner man dette Redskab p. Frans? 2. udfige, omtale.

Det nævnes ingensteds i Loven. Han blev ikke nævnet i denne Samtale. Han nævner aldrig hendes Navn. Jeg har aldrig nævnt et Ord derom t. Nogen. 3. ubævne. At n. Sandemænd. (i Lovsproget.) — nævneværd, adj. værd at nævne, at tale om. (Moth.),

Nævner, en. pl.-e. i Regnekonsten: det Tal i Bræk, som angiver Delenes Mængde, i hvilke det Hele tænkes deelt. (modsat Tæller.)

Næve, v. a. 1. [af Næve.] i dagl. Tale: slaae m. Næven ell. Haanden.

Nød, et. (langt s.) [S. Naut. N. S. Neat.] Et Fællesnavn for Hornvævet; et Fæhøved. (hvorunder, efter Doretts forskellige Aars, Alder og Størrelse, indbefattes Tyr, Ko, Ore, Stud, Ungnød, Ovie, Kalv.) Deraf det indste Nøds: Nødhuis, Fæhuus, Dværgstøb. — Nødsdefiend, et. Drefiend. (nu seldent.)

Nød, en. (kort s.) pl. Nødder. [N. S. Knut.] 1. S. Alm. og i Naturhistorien: en m. haard Stal omgiven Frugtkjerne. f. E. Cocosnød. 2. færd. Hasselens Frugt, den almindel. Jæffelnød. Corylus avellana; og Valnødden. Juglans regia. = nøddebrun, adj. b. som en moden Nød. Nødderbusk, en. et Busktræ som bærer Nødder; en Hasselbusk. Nødderfrugt, en. Træfrugt, som bestaar af en Nød (f. E. Hasselnødder; Mandler o. a.) Duffen. Nøddehase, en. f. Hase. Nøddekjerne, en. den indvendige Frugtkjerne i Nødden. Nøddekasse, en. En Klynge af flere Nødder p. een Stilk. Nøddeknækker, en. et Nødknæk t. at knække ell. brnde Stallen p. en Nød. Nøddetrog, en. En Stang m. Krov p. Enden, t. at trække Grenene ned p. et Nøddetre. Nøddeolie, en. D. presset af Nøddekjærner. Nødderakle, en. f. Kalk. Nøddestål, en. den træagtige Stal, der omgiver Nøddekjærnen. Nøddestov, en. Stov ell. Krat af Nødderbuske ell. Nøddetrær.

Nød, en. (langt s.) ub.-pl. [S. Naud. N. S. Neod. Nyd.] 1.-en Tilstand, hvortil man er indskrænket i Valget af Midlerne t. at opnaae et Niemed; ell. en tvingende Aarsag, Nødvendighed. At gjøre noget af N. Naar Nøden kræver det. At slaae uden N. Jeg gjør det ikke, m. mindre Nøden tvinger mig. 3. Nødsfald, i Nødsstilfælde: naar Nødvendighed kræver det. 2. den Tilstand, hvortil noget neppe eller netop slaaer til. 3. Talemaaden: til Nød, m. Nød, og: m. Nød og neppe. Til Nød kan man vel hjælpe sig dermed. Han har det, han t. Nød kan leve af. Det var m. Nød, jeg fik hende overtalt. Med Nød og neppe slap han deraf. 3. en Tilstand, hvortil man er besejret af nødvendige Midler t. Belfærd, hvortil man neppe kan friske

Livet. Saaledes: a.) en høj Grad af Trang, Mangel p. Livets uundværligste Fornødenheder. Paa Reisen maatte de ofte lide N. At hjælpe een i Nøden. Naar Nøden er størst, er Hjælpen nærmest. Nød fiender (læter) nogen Kone at spinde. Dvdspr. At være i Nød for noget. b.) Fare, Trængsel, Livsfaade, ell. et andet Dnde, som i høj Grad truer Menneflæts Tilværelse ell. gjør det ulykkeligt. At være i den yderste Nød. Der er N. paa Færde. 3. Nødens Time. Det har ingen Nød (: der er ingen Fare m. den Sag, Tingen er i Behold. Det har ingen Nød, han kommer sig nok.) Det har ingen N. med ham; ell. han har ingen N. : han biter sig nok, er i gode Omstændigheder. (Vf. Barnesnød, Javnsnød, Jungersnød.), 4. Besværlighed, Vanstærlighed, Møte. (f. ogsaa No. 2.) Han kan m. Nød leve. At have sin N. med noget (have Dndt, veb.) Jeg har min Nød m. at forstaae den Fremmede. Man har sin Nød m. at fæste hende Alt hvad hun forlanger. (f. Fortræd.) = Samsætninger: A.) Nødanker, et. det største Anker til Skibs. fig. det sidste, yderste Hjælpemiddel. Nødarbejde, et. Arbejde, som man af Trang paatager sig; ell. Arbejde, hvortil man drives af Nødvendighed. Nødbrug, en. voldsom Brug af en andens Eiendom f. at frelse sit Liv. (Schlegels Naturret.) Nødtaab, en. Daab, som foretages af andre end Præsten, naar et nyfødt Barn holdes for, ei at kunne leve. (Moth.) Nøddige, et. Dige, som efter et Indbrud af Havet oplastes i Hast og indtil videre. Nødgrav, en. taltes den Grav, Ræven gjør sig om Sommeren i Martsen, t. Stul naar den forfølges. Nødhavn, en. S. som man kun i Nødsstilfælde søger til. Nødhielp, en. Hielp, Hielpemiddel, som man kun i Nødsstilfælde griber til, ell. som man behjælper sig m. i Mangel af noget bedre. Nødhielper, en. 1. den, som slaaer en anden bl i Nøden. (Moth.) 2. en Bihjælper, som kun i enkelte Tilfælde gjør Nieneste. (Treschow.) nødlidende, adj. v. som liden Nød; er i yderlig Trang, høist nødsøstfig. At hjælpe, giøre vel imod Nødlidende. "Han er en Croesus imod en saadan nødlidende Rig." Rabbet. — Nødlidenhed, en. ud.-pl. Tilstanden, at være nødlidende. (M. S. D.) Nødløgn, en. Usandhed, som man tillader sig i Nød, f. at afvænde en Fare. Nødsmiddel, et. pl.-midler. M. som man kun i Nød betlener sig af. Nødmynt, en. M. som slaaes i usædvanlige Nødsstilfælde, f. E. under Belæjninger. Nødpenge, pl. Penge, som henlægges t. Brug i Nødsstilfælde, som Nødhielp; Nødstilling, Sparespenge. (Ogaa i sing.) "Store Statte, som en Nødpenge i Statens vanstellige Til-

der." Schytte.) Nødret, en. Befølelse til, for at frelse sit eget Liv, at kunne bevære Andre Liv ell. Giendom, uden at straffes efter de borgerlige Love. (W. S. D.) — nødsage, v. a. 1. nøde, tvinge, gjøre det t. Nødvendighed. Han nødsager mig t. at lade ham indfalde f. Retten. (sielden ud. i partic. i Talemaaden: at see sig nødsaget t. noget.) Nødskat, en. samlede Penge, Statskat, som bevarer t. Kædens Tid. (Schytte.) Nødskilling, en. d. s. f. Nødpenge. (dagl. L.) "Dg stræbe at have en Nødskilling i Baghaanden, som man i uheldige Tilfælde kan hielpe sig ell. andre ved." Nødskif, Nødskifrig, et. Raab om Hjelp i Nød ell. Fare, Sammenstrifrig. (Gram.) Nødskud, et. Kasnostud, som et Skib, der er i Havsnød, aflyrer f. at vække Opmærksomhed og falde Hjelp til. "En Kods, der vaager en stormfuld Nat, og lurer efter Nødskud." Gwald. nødstrængende, adj. meget trængende, nødslibende. nødtroungen, adj. pl. nødtroungene. 1. troungen, breven af Nødvendighed, ikke m. sin Willie. Jeg gjorde det n. "Ved at vælte Bræden fra den Nødtroungne p. Forbrydelsens Ophavsmand." Nødsket. 2. afsted, afstruungen. (Bording.) Nødtroungenhed, en. Træng, Nødvendighed. (A. S. Wedel.) Nødtyveri, et. Tyveri, som een begaer i den højeste Nød, ell. for at frelse livet. — Nødterst, en. ud. pl. (J. Naudpurft.) 1. Lærv, Fornødenhed i Alim. (en forældt Bemærk.) "Landets N. og Gaavn." P. Clausen. 2. Livets første, nødvendige Fornødenheder, det som t. Livsophold netop er tilstrækkelig. At have Livets N. Han har hvad han behøver til N. har ikke mere end til N. "Fordi han ikke havde hvad Doversdaad kalder sin Nødterst." Mønster. 3. At forrette sin N. (W. S. D.) gaar t. Stols. — nødterstig, adj. 1. trængende, nødslibende. "Vend ikke dit Die fra den Nødterstige. D. Bibel. At give den Nødterstige. Goldberg. 2. som netop tilfredstiller Livets første Fornødenheder, tarvelig. n. Underholdning. At have det Nødterstige, have nødterstigt, tarveligt lidkommen. Nødterstighed, en. ud. pl. 1. d. s. f. Nødterst, 1. (Lullin.) "Nødterstighedens Bon — skal Guberne bønhøre." Whlenfchl. 2. Træng, Armød. (D. Bibel.) — nødvendig, adj. f. fornøden. (L. not h w e n d i g.) 1. i filosofisk Betydning: hvad der indeholder Grunden t. sin Tilværelse i sig selv, hvis Nødsatte er en Umulighed ell. modsigter sig selv: (det ubetinget nødvendige; absolute necessarium. i Nødsætn. t. det tilfældige.) 2. som i Følge de stedfindende Omstændigheder ikke kan være anderledes (betinget nødvendig, hypothetice necessarium.) physisk nødvendig; moralsk n. En

n. Følge, Betingelse. 3. som et kan undværes, ell. som man troer et at kunne undvære; høist fornøden, uundværlig. Din Nødværelse er n. (adv. Jeg maa nødvendigst tale m. ham.) Et nødvendigt Arbejde. At gjøre sig n. for een. At mangle det Nødvendige o: Livets Nødterst. — Nødvendighed, en. 1. ud. pl. den Egenkab, at være nødvendig; en Tilstand, som intet Valg tillader. At gjøre en Dyd af N. o: finde sig i det, som man ugjerne vil. Han sætter mig i den N. at søge min Det. Naturlig, physisk N. (grundet i en Naturlov.) mekanisk N. (som følger af Bevegelsens Love.) Moralsk N. (som har tilstrækkelige moralske Aarsager.) 2. pl. Nødvendigheder o: Ting, som ere ell. agtes for nødvendige. Livets første Nødvendigheder. (s. Fornødenhed.) Nødvendigheds lære, en, den L. ifølge hvilken den menneskel. Willie ikke virker m. fuld Frihed, men nødvendigen bestemmes af en foregaaende, uden for Willien liggende Grund. Nødværge, en. ud. pl. Anvendelse af nødvendige Forsvarsmidler mod et uberettiget Angreb ell. Doversfald; nødtroungt Selvforsvar. Drab af N. "Den ene Ret skulde undersøge Vaadegjerning, den anden Nødværge, den treble forsætligt Mord." Gulzberg. (At nødværge sig. Moth.) Nødvært, et. Vært, Foretagende, som gjøres, fæer af Nød. (D. S. D.) Nødvarn, et. Værn, som opføres, bruges i Nødtilid. — B.) Nødsdag, en. Nødens Dag, Farens Dag. (Mastholm.) Nødsfald, i Nødsfald, adv. i et Tilfælde, hvor Nøden tvinger, i paafølgende Nødvendighed; i Forlegenhed. Nødsmaal, et. 1. Evang. Moth. 2. hvad der netop er t. Fornødenhed. W. S. D. (i begge Bemærk. uafsvant.) Nødsmon, et. den, som nødtvungen maa tage imod det, som andre et ville have, ell. gjøre hvad ingen anden vil. "Maar ingen vil have det, skal jeg være hans Nødsmon." Moth. (sieldent. Rostgaard har Ordet: Nødsmon, en Ting, man selv ikke støtter; men vil paansede Andre.) Nødtilid, en. En Tid, da der er Nød, Nødens Tid; Nødtilfælde. "Maar han er i Nødtilid." D. Lov. Nødtilfælde, et. Tilfælde, hvor Nød er for Gaanden, hvor Nøden tvinger. Et overordents ligt N. I Nødtilfælde, d. s. f. i Nødsfald.

Nødde, en. pl.-r. [Stællandsk. I Jyskland: Nydie. I Hnydia.] en Træfrugt, ell. svær, jernbeslagen Erhammer, t. at drive Riser ell. Sæge ind i Træ, der skal kløves; en Drevstøtte, Muffert. (At drage t. Skovs og glemme Nydien ell. Nødden: om den, som glemmer det vigtige.)

Nøde, v. a. nødte, nødt, [J. neyda. E. n d t h i g e n.] 1. bringe een t. noget

v. middelbar Tvang, bevæge, formaae een t. noget, v. Grunde, v. Frugt, ell. andre bevægende Aarsager. (saaledes, at den frivillige tænkes mindre uvirkelig, end der, hvor virkelig Tvang finder Sted.) Jeg var nødt t. at blive hjemme for at vente p. ham. Svoret nødte mig t. at opsætte Rejsen. Du nøder mig t. at sige, hvad jeg ugierner vilde. Man maa nøde ham t. hans eget Bedste. At n. een-noget paa. s. paa-nøde. "Man nøder nogen t. det, han ikke snifter; man tvinger ham t. det, han ikke vil." Sporon. (s. tvinge.) 2. formaae ell. sige at formaae v. Dvortalelse, Døerhæng; tvinge p. en høflig Maade. At n. een t. at spise, drikke. At n. sine Gæster. Han vilde endelig nøde os indensfor, ind i Stuen. 3. for: tvinge. Den Hund, man skal nøde t. Stov, tager ikke mange Dyr. Dvdspr. At n. Mæden ned. At nøde (tvinge) een t. noget. At n. sig til noget, gjøre noget m. Tvang, p. en tvungen Maade. At n. sig t. at læs, græde. = Nøden, en. ud. pl. (i Bemærkelsen 2.)

Nødig, adj. og adv. 1. som ei kan undværes, fornøden, uundværlig. At have noget nødig, behøve, trænge til (it. være forbunden, forpligtet til. Det har du ikke nødig at omtale. "Det, som han ikke havde nødig at sige." Steedboef.) "Han mindre har, men har og mindre nødigt." M. Hammer. (behøver mindre.) Det gjøres ikke nødigt (er ikke fornødent.) Det er saa nødigt, som Salt t. Mad. (Noth.) 2. adv. nødvendigt, nødigen. [M. S. nøde, nøde.] af Tvang, ugierner, med sin Villie. Jeg gjør det nødigen. Han vil nødig til det. "Om du paalægger ham et Embede, som du troer, han nødig modtager." Jacobi. Den dandsfer og, der dandser nødig. Dvdspr.

Nødsage, nødsfald, nødsvungnen, Nødtaarst, nødtaarfugt, nødvendig, Nødvendigheds, s. under Nød.

Nøgel ell. Nøgle, en. pl. Nøgler. [J. Lykill. Skrivemaaden; en Nøgel følges i ældre Skrifter og Dvdbøger (hos Chr. Pedersen og M. Vørs. en Nøgel; men: et Nøgle) hos Moth, i B. S. D. m. m. Endet Myere (s. E. J. Vaden) skrive: en Nøgle; og denne Skrivemaade allene finder Sted i Sammensætn.] 1. egentl. et Nødsfab t. at lukke en Laas op og i. s. Nøvednøgel, Kammernøgel, Portnøgel. 2. om visse Nødsfaber, hvormed noget optrækkes, tillukkes, ombredes m. m. Nøglen t. et Uhr, (Uhrnøgle) t. et Instrument, t. en Struckstikke, o. s. v. 3. fig. Nøglen t. en Hemmelighed o: det, som leder paa Spor t. at opbygge den. — Nøglefastning er Nøglen t. den sødligste Deel af Laasdet. = Nøglebaand, et. B. hvormed Nøgler ere sammenbundne. Nøglebeen, et. Et mod begge Endet trummet Been, som fore

binder Døerarmen m. Dvrsfbenet. Nøglebue, en. den øverste Kreds p. Nøglen. (B. S. D. Nøgleridde. Moth.) Nøglebælte, et. B. til at hænges sit Nøglesnippe i. Nøglebøsse, en. En Nøglepibe, m. anbragt Fængsel, som Børn sølde med Krud, og fyre af. Nøglegiemmer, en. den, som har Nøglerne (s. E. til Værelserne i et Huus) i Forvaring. Nøglehul, et. 1. hul p. en Dør, hvorigennem Nøglen gaar ind i Laasfen. 2. Snuheden i en Nøglepibe, hvori Tappen i Laasen slutter. Nøgleskam, en. den udstaaende Deel p. Enden af en N., som bevæger Indretningen i Laasen. Nøglesknippe, et. en Samling af Nøgler i et Baaend ell. en Ring. Nøgleturo, en. K. til at lægge og giemme Nøgler i. Nøglepenge, pl. den Foraring, som efter Nødsfald v. et Snuksløb gives af Røberne t. Sælgerens Kone. Nøglepibe, en. Piben ell. Røret p. en Nøgle, hvor denne er hult. Nøglepige, en. den Pige i et Huus, som Nøglerne ere betroede; Snusholderisse. (forsædet.) Nøglering, en. R. hvori et Knippe Nøgler hænger. Nøglerør, et. d. s. f. Nøglepibe. Nøglesfikt, et. En liden Plads af Jerns ell. Messingsblit, der omgiver et Nøglesul p. en Dør. Nøglesmed, en. Laasfmed. Nøgletorn, en. Et rundt Børn, hvormed Nøgleriber gjøres. (Moth.) Nøgen, adj. pl. nøgne. [J. nakin. M. S. nakod.] 1. som ingen Klæder, intet Skul har paa; blot, bar. Egentl. om Mennesket. At gaar nøgen. Hun gif mig nøgent (bart) Bvyst. En n. Stakkel (plakter, ussel, fattig.) Det Nøgene i Maleriet, i Billedhuggerkonsten o: de menneskelige Legemsdele uden Beklædning. — fig. Den nøgne (rene, uforstlede) Sandhed. 2. egentl. og figurlig: skaldet, blottet f. Haar; ell. berøvet en væsentlig ell. pyndende Beklædning. Et nøgent (klippet) Faar. Jorden er endnu n. De nøgne (afløvede) Træer. — Nøgenhed, en. ud. pl. Bøstassenheden at være nøgen.

Nøgle, et. pl.-r. [J. Hnykill.] noget, som er sammenbundet i Skikkelse af en Nøgle. Et Nøgle Traad, Udgarn. Et Traadnøgle. — nøgledammet, adj. v. dansket som et N. (B. S. D.) nøglerund, adj. v. rund som et Nøgle, tuglerund. nøglerviis, adv. i Nøgler; Nøgle f. Nøgle.

Nøgle, v. a. 1. vinde op i et Nøgle, ell. vinde af et N. At n. Barn sammen; at nøgle af, nøgle op. (B. S. D.)

Nøiagtig, adj. [af nøie.] 1. som i alle Dele er overensstemmende m. Sandhed, m. Forfætt, Regel ell. Maal; rigtig, tro. En n. Undersøgelse, Efterretning, Afkrift, Dvdskrift, Bestemmelse. 2. som ikke forsømmer nogen Omstændighed, agtsom, omhyggelig i Alt hvad der høres t. en Sag. (modf. flodseløs.) n. i Tienesten, i sine

Forretninger. En n. Regnskabsfører. — Nøiagtighed, en. ud. pl. den Egenst. at være nøiagtig; (jvf. Agrsømhed.)

Nøie, adj. [N. S. n. a. u. L. g. n. a. u.] som er netop saaledes, som det skal være, hvortil mere ell. mindre; li. nær; deraf oglaa: nøiagtig, omhyggelig. Ordet forkommer dog sjelden som adj., og mindst i posit. ell. med ubest. Art. At forbre note (nøiagtigt) Regnskab. En nøiere Bestemelse. Den nøieste Priss (den ringeste, noget kan sælges for.) "En sm og nøie Forening." Rønner. De ere meget nøie Benner (fortrolige.) At staa i det nøieste Forhold til een.

Nøie, adv. 1. nær, ganske nær; t. Punkt og Præst. Saaget slutter, passer meget nøie, ikke n. nok. At tinge nøie. Han har meget nøie udregnet det. Man maa ikke regne det saa n. med ham. De vare nøie; 2. det nøieste forenede. 2. i alle Dele, Omstændigheder; nøiagtigen. Jeg kender ham meget n. Han kændte Sagen p. det nøieste. 3. omhyggeligen, n. Opmærksomhed. At see nøie til, passe n. paa, betænke sig nøie. — Deraf i Sammenfatn. nøieerende, adj. v. som hører nøie efter; lydhor. (Nøth.) nøiereguende, adj. v. 1. knap i Udgifter, som regner alting ud p. det nøieste. 2. som vil have Alt meget nøiagtigt; nøie paafænde; og saa nøieende.

Nøie, et. (en. Nøth.) ud. pl. (et forældet og sjelden forekommende, men af enkelte Nørre igen optaget Ord.) Tilfredshed; Følelsesrigelse. At faae sit Nøie, finde sit N. "Dem t. Gavn og Bedste efter deres eget Nøie." Hvistfeldt. "Efter hans Villie og Nøie." D. Lov. Til Nøie, efter Nøst. (J. Koth.) "Ead os foimle i forenet Nøie." S. Staffeldt.

Nøie, v. a. 1. [J. nægia, være nok.] tilfredsstille, gjøre følelse. Kun i Talemaaden: at lade sig nøie: være tilfreds, fornøjet. Derved maatte han lade sig n. Han lader sig ikke nøie med lidt.

Nøies, v. dep. impf. nøiedes. [J. næ-

giaz.] være tilfreds, lade sig nøie, ikke begjære mere: Han nøies m. et Maaltid om Dagen. Vi nøiedes m. det, vi fik.

Nøisom, adj. [af Nøie. L. g. n. u. g. s. a. m.] tilbøielig t. at nøies m. lidt, ell. med det, man kan opnaae; let at fornøje, maadeholden i Ønster og Begjeringer. At være n. i sin Fattigdom. Et nøisomt Ønske. At leve nøisomt. — Nøisomhed, en. ud. pl. den Egenst. at være nøisom.

Nøst, en. [altid m. bestemt Art.] efter Almuen's Øvertro, især i Norge: et Væsen, der opholder sig i Floder ell. Søer. "Nøsten opløster sit vaade Stæg." Storm. (svarer til det Eng. old Nick.)

Nøtte, en. pl.-r. det Dte i Enden af et Løst, som Leiepalen gaar igennem. Nøth. (maaskee et Provinss-Ord.)

Nøle, v. n. 1. her. [N. S. n. l. e. n.] tøve, dvæle inden man begynder p. noget, der skal see; ell. være meget seendragtig i at udføre det. Han nølede saa længe, at det blev f. tilbigt. Der er intet at n. efter. At n. længe v. et Arbeide. Han nølede længe m. Betalingen. — Deraf: Nølen, en. ud. pl. — Nøler, en. pl.-e. den, som er tilbøielig t. at nøle ell. optætte. — Nøleri, et. idellig, utidig Nølen; Seendragtighed.

Nør, n. s. d. f. f. Nord; men forældet. Deraf: Nørledning, Nordpolen.

Nør, adj. og adv. ligeledes forældet, for: nordlig, Nord paa. ("han boer sig nær i Lyne." i en gammel Bise.) "De nørre Nørre." men høres dog endnu hos Almuen, og forekommer (m. Endelsen nørre) i n. propr. Nørrebro, Nørregade, Nørrejylland, Nørreport. (Nørreledning: Nordpolen. Arcebo.)

Nøst, et. [J. Naust.] et nøst Ord: Skur ell. Bød opført v. Stranden t. Fæstøier; Skibhuus, Baadehuus. (Forordn. af 16 Mai 1707.)

Nøste, et. pl.-r. [Nøst.] et Nøgle Traad, Garn o. d. — Deraf: nøste, v. a. At vinde t. et Nøgle, danne et Nøgle.

D.

D! en Udbrækslyd, der br. i mangfoldige Tilfælde og næsten v. enhver levende Sindsbevægelse, f. S. t. at udtrykke dyb Kælelse ell. Ekstern i Talem, (D! hvilken lykkelig Dag! "D! hvad kan min Glæde ligne?" Thaarup.) Beundring, (D! hvor stent! D! Gud! hvilken Hædelighed!) Glæde ("Gist

er han, o Frøyd! o lykkelige Lyd!" Gvald.) Forundring ell. Skræk (D! hvad seer jeg!) Klage ell. Bedrøvelse, Ønste ell. Bængsel (D! gid hun var her!) Robydelighed ell. Afstø (o den Nedrige!) m. m. — I øvrigt er Brugten af denne Lyd næsten ganske indskrænket t. Skriftsproget, ell. den høitredes

lige Tale: da det almindelige danske Talesprog egentlig blot kender Interj. aa! som blint el har villet optage.

Obelisk, en. pl.—r. [af Gr. og Lat.] en høi, sirligantet, tilbehøret Steenstøtte; en Spidsstøtte.

Ober, i Sammensætn. s. over.

Oberst, en. Gen. Oberstes. pl.—er. [T. Oberste.] Anfører f. et Regiment t. Føds ell. til Hest. En O. af Rytteriet, af Infanteriet. — **Oberstinde,** en. pl.—r. en Oberstes Hustru. — **Oberstlieutenant,** en. pl.—er. den fornemste Stabsofficer i et Regiment, hvis Rang er næst Oberstens.

Object, et. pl.—er. [Lat. objectum.] Gienstand, Formaal. I Gramm. færd. det Ord, der betegner Gienstanden f. Subjectets Virksomhed. — **objectiv,** adj. hvad der ligger i, udbyrting af en Gienstand selv, uden Hensyn t. det tankende Subject's Forstillingsmaade. **objectiv Sandhed.** En o. Grund. **objective Forstillinger.** (modsat subjectiv.)

Oblat, en. pl.—er. [Lat. Oblatum.] en Det af meget fint Meel og Vand, der ruls les i ganske tynde Stiver og bages. Egentl. br. det om de af denne Det formede smaa runde Stiver (s. Brevoblat, Kirkeoblat;) og Deien selv kaldes Oblatdei. — **Oblatbager,** en, den som bager Oblatdei. **Oblatform ell. Oblatjern,** et. Et Redskab, hvormed Oblater støres ell. formes. **Oblatfage,** en. pl.—r. smaa Rager, som lægges og bages p. Oblatdei. **Oblatfiguret,** et. ell. **Oblattrykker,** en. Signet ell. Redskab t. at forsegle Breve m. Oblater.

Obligation, en. pl.—er. skriftligt Bevis f. Penge, som man er en anden skyldig; Gældsbrev, Forstrivning.

Observation, en. pl.—er. s. Bemærkning, Jagttagelse.

Ocean, et. ud. pl. d. s. s. Verdenshav. "Dg Grændse sæt f. vlden Ocean." Inge-mann. — sig. om det, som indbefatter en stor, talløs, uudsømmelig Mængde. "Et Ocean af Muligheder." Gvald.

Octav, en. 1. ud. pl. Formen af et i Fjrtifoldslæg ell. i 8 Blade sammenlagt Ark Papir; Octavformat. Bogen er i Octav. 2. pl.—er. En Bog af denne Form. Folianter, Avarter og Octaver. 3. pl.—er. i Musikken: den ottende Tone fra Grundtonen. = Octavbind, et. pl. d. s. det f. s. Octav, 2. Octavblad, et. den ottende Deel af et Ark Papir, foldet i Octav. **October,** en. den tiende Maaned i Aaret; Sørdemaaned.

Od, en. pl. Odder, siesden. [J. Oddr.] Spids p. en Kaarde, en Kniv ell. et andet skærende Redskab. Antvød, Spndvød, Sværdvød. At dølge Od og Eg. (Rimtr.) At tage noget m. Od og Eg o: m. væbnet Magt.

Odde, en. pl.—r. [J. Oddi.] en Østbø af det faste Land, der strækker sig noget ud i Havet; en Landtunge. (egentlig den yderste Deel af denne.) Jof. Aas, Forbjerg. — **Deraf:** odder, adj. som har endeel Ddder. (Stenersen.)

Odde, v. a. 1. [af Od. J. odda, ydda.] stærke, spidse, sætte Dd paa. (siesden.)

Odde, en. pl.—r. [A. S. Oter.] et Vatsedyr, der lever deels p. Landet, deels i Vandet, og nærer sig af Fisk. Mustela lutra. (Jof. Favodder.) = Odderbo, en. Jordhule nær v. Vandet, hvor Ddderen har sit Dpholdssted. **Odderbølg,** en. bruges undertiden for: **Odderskind.** **Oddersfangst,** en. Stieringen at fange Ddder; **Odderjagt.** **Odderhund,** en. et Slags Hunde, som bruges til Odderjagt. **Odderliste,** en. et Slags Riste ell. Fælde, hvori Ddder fanges. **Oddersfar,** en. Et Redskab af Jern t. at fange Ddder i. (s. Rottesfar, Kævesfar.) **Odderskind,** et. Skind af Ddder.

Odde, en. pl.—r. et Iyrist Digt, Sangebtgt. — **Odedigter,** en. den, som digter Dder.

Odel, en. ud. pl. [J. Odal.] 1. Eiendoms, Eiendomsret. (forældet.) 2. I Norge: d. s. s. Odelsret. 3. I Ordet Odelssting (en udvalgt Afdeling af det norske Storting, ell. Stændernes Forsamling) har Ordet faaet Bemærkelse af adel v: høiere, fortrinlig. = **Deraf** bl. a. de i Norge brugelige Sammensætninger: **Odelsarv,** en. Eiendom, arvet m. Ddlsret. **Odelsarving,** en. odelsbaaren Arving. **odelsbaaren,** adj. v. som v. Fødselen har Ddlsret. ugentl. odelsbaaren til Thronen. — **odelsberettiget,** adj. som har Ddlsret. **Odelsbonde,** en. Ddlsmand, Selveiersbonde. **Odelsbrev,** et. Document, som hiebler Ddlsret. **Odelseie,** en. Eiendom (subjectiv) m. Ddlsret og Ddlsherlighed. (J. Rothe.) **Odelseiendom,** en. pl.—me. Eiendom, Gode, hvortil Besidderen har Ddlsret ell. Ddlskøvd. **Odelseier,** en. den, som eier en Jord, et Gode m. Ddlsret. **Odelsfrihed,** en. fuld Eiendomsfrihed, Selveieendom. "Mange bleve drevne fra deres Odelsfrihed og bleve Bornede." J. Rothe. **Odelsfølge,** en. den Bestafsenhed v. Jordegode, at det er ubestafset Ddlsret og Ddlsløsning; **Odelsgaard,** en. G. hvortil have Ddlsret. **Odelsgode,** et. Jordegode, som er Ddel ell. Ddlsieiendom: **Odelsherlighed,** en. de m. Ddlsret og Ddlsiei forbindelse Friheder og Rettigheder. **Odelsherre,** en. den, som besidder et Ddlsgode; fuldkommen fri Eier. (D. s. D.) **Odelskøvd,** en. Besiddelse af en Jordeiendom i saa lang Tid, at man efter Loven vinder Ddel derpaa. **Odelsjord,** en. Jordeiendom, hvortil have Ddls-

ut. **Odelstjod**, et. **Tjod** af **Odel** ell. **Odelstjod**. **Odelstjod**, en. den, som igjen indløser en solgt ell. affaaet **Odelstjod**. **Odelstjodning**, en. Indløstning af **Odelstjod**, som er kommen fra den odelstjodrettede Familie. **Odelstjodmand**, en. 1. den, som besidder en **Odelstjod** m. **Odelstjodret**. 2. en fri **Odelstjod**. (J. Rothe.) **Odelstjodregning**, en. **Odelstjodret**s Udregning. **Odelstjodret**, en. ud. pl. 1. **Ret**, som erhverves over en **Odelstjod** (i **Norge**) v. at have besiddet den som **Tjod** i den loobestemte Tid. 2. **Ret**, som tilkammer en **Odelstjod**s Arvinger og **Slægt** t. hans **Odelstjods**. (Forskjedsret og Indløstningsret.) 3. d. f. f. **Odelstjodret**. (J. Rothe.) **Odelstjod**, en. **Eag**, **Process** om **Odel**. **Odelstjodslægt**, en. 6. som har **Odelstjodret** t. et **Odelstjod**. **Odelstjodslægt**, en. d. f. f. **Odelstjodslægt**.

Odelstjod, et. den **Indretning** i et **Land**, at der gives **Odelstjodret** og **Odelstjods**. (J. Rothe. **Odelstjod**. nord. D. S. 283.) **Odelstjod**, en. ud. pl. **Odelstjod**sindling; **Odelstjod**sindning. **Odelstjod**sindning. **Odelstjod**sindning. — **Odelstjod**sindning, adj. 1. som hører til, **staaer** i **Forbindelse** m. **Odelstjod**sindning. 2. **sparsommelig**.

Odelstjod, en. ud. pl. [A. S. **Wos**, **Saft**, **Aflog**.] 1. **Dunst** ell. **Gem** af **kogende Vand** ell. **andre** **fydende** **opvarmede** **Legemer**. (B. S. D.) 2. **Damp**, **Udalm** af **visse** **brændende** **Legemer**. **Odelstjod** af en **Lamper**, af **Alkohol**. 3. **udpresset** ell. **affogt** **Est** af **Ureter**. (forældet. f. **Glossar**. t. **hvarstengs** **Legem**. "Naar **Ure** saa **Odelstjod** og **Blod**." **Udemands** **Postil**. 1564.)

Odelstjod, adj. [et ganske **udansk**, hos **Rothe** manglende, men nu almindelig brugt og indført **Urb**; det **L**. **å** **f** **e** **n** **t** **i** **l** **i** **h**.] 1. som **stær**, **vises**, **foregaaer** f. **Alles** **Dine**, som enhver kan have **Kundskab** om; **aabenbar**. (modsat bl. a. **hemmelig**, **skult**.) **Odelstjod** gjorde det ganske **offentligt**. **At tale offentlig**. "Jeg lærte der **offentlig** **huus** fra **huus**." **Ap. Gian**. 20. (i **Bid**. af 1550: **aabenbare**.) **En o. Udskilling**, **Forlæsning**, **Substienet**, **Jrettesattelse**, **Presvelse**. **Odelstjod** blev o. **forlæsning**. (v. **aabenbar**, **aabenlys**, **vitskelig**.) 2. **bestemt** t. **enhvers** **Brug**. (**publit**, **almindelig**.) **Et offentlig** **Sted**. **En o. Bygning**, **Plads**. **En o. Skole**. 3. som hører til, **staaer** i **Forbindelse** m. **Staten** og **dens** **Larv**. **En o. Stiftelse**, **Skole**, **Indretning**. (modf. **privat**.) **Et offentlig** **Emøde**. **offentlige** **Midler**. 4. som kommer fra **Folket**, som er **Folkets** ell. **Maanedens**. **Den offentlig** **Reenting**, **Stemme**. — **Offentlighed**, en. ud. pl. **Offentligheden**, at være **offentlig**.

Offer, et. pl. — e. [D. **D** **y** **f** **e** **r**.] 1. det,

som bringes ell. bydes frem, (**offres**) t. **Tegn** p. **hellig** **Verfeng** f. **Guddommen**, (**Guderne**) ell. paa den **Offrendes** **Taknemmelighed** og **Selvindtelse**, f. at forløse et **høiere** **Wæsens** **Brøde**, ell. med lignende **symbolisk** **Betnydning**. **Et blodigt**, **ublodigt** **O**. **Brandoffer**, **Estoffer**, **Madoffer**, **Syndoffer**. **Deres** **O**. **bestod** i **Korn** og **Frugter**. 2. **Handlingen** af **offre**, **Offring**. (D. **Abel**.) 3. **enhver** **Ting** ell. **Gave**, hvilkten man **byder**, **overgiver** en **Anden**, som **Tegn** v. **Taknemmelighed**, **Agtselse**, **hengivenhed**. **Oan** har **bragt** **Staten** et **betydeligt** **O**. 4. **J** **Særb**. en **Gave** af **Sognefolk** t. **deres** **Præst**, p. **bestidsdage** ell. ved **visse** **høitidelige** **Riktsforretninger**. **Høitidsoffer**, **Juleoffer**. **O**. ved **Wernes** **daab**. 5. **figurl**. a) **enhver** **uegennyttig** **Bilskedsattelse** af **egen** **Fordeel**, **egne** **Wnster** f. **Andres**. **Dette** **O**. **stolde** vi **Fædrelænder**. (f. **Opoffrelse**.) b) **den** **Stienstand**, **der** **maa** **byde** og **lide** f. **Andres** **Stynd**, **der** **opoffres**. **Oan** blev et **Offer** for **hans** **Welsk**. **Et** **O**. for **en** **tsod** og **hersteking** **Polstik**. = **Offeralter**, et. **A**. **hvorpaa** **Offring** **stær**. **Offerblod**, et. **Offerdyrs** **Blod**. "Da var det, at **Offerblodet** **stod** i **Strømme**." **Suldberg**. **Offerhølle**, en. **Et** **rundt** og **dybt** **Offerkar**. (**Ohlenschl**.) **Offerbord**, et. **B**. ved **Siden** af **Offeralteret**. (**Rothe**.) **Offerbrød**, et. **B**. som bringes t. **Offer**. **Offerbæger**, et. **Bæger**, som brugtes v. **Offringer**. (**Münter**.) **Offerbon**, en. **B**. som holdes v. **Offringer**. **Offerdag**, en. 1. **Dag**, **hvorpaa** **Offringer** **stær**. 2. **Dag**, **hvorpaa** **Menigheden** **offerer** t. **Præsten**. **Offerdragt**, en. **Dragt**, som **Offerpræsten** ell. **de** **Offrende** **bære**. (**Evald**.) **Offerdrenge**, en. **Drenge**, som hos **de** **Gamle** **gik** **Offerpræsten** **tilhaande**. (**B. S. D**.) **Offerdyr**, et. **D**. som **offres** ell. er **bestemt** t. **Offring**. **Offerfad**, et. **F**. som brugtes t. **Offringer**. **Offerfest**, en. **Høitid**, hvorved **Offringer** **sendt** **Sted**. **Offergilde**, et. **høitideligt** **Maaltid**, som holdtes efter **Offringer**, og hvortil en **Deel** af **Offerdyrenes** **Kød** **anvendtes**. **Offerhorn**, et. **Dritte** **horn**, som brugtes v. **Offringer** og **Offergilder**. (**Ohlenschl**.) **Offerhuus**, et. **H**. ell. **Tempel**, hvor der **offredes** t. **Guderne**. **Offerhøi**, en. **Høi**, hvor der **offredes**, hvor **Offertid** **antændtes**. (**Evald**.) **Offerhøitid**, en. d. f. f. **Offerfest**. **Offerfagte**, en. **K**. af **Meel**, **Ulie** o. d. som brugtes t. **Offring**. **Offerkar**, et. pl. d. f. **hellige** **Kar**, som brugtes v. **Offringer**. **Offerkød**, et. **K**. af **Offerdyr**. **Offerkniv**, en. **K**. som brugtes t. at **slagte** **Offerdyr**. **Nordste** **Offerknive** af **Steen**. — **Offerkost**, en. **Mad**, som spistes v. **Offergilder**. (**B. S. D**.) **Offerlam**, et. **L**. som **offres**, er **bestemt** t. **Offer**. (**Evald**.) **Offerlund**, en. **Lund**, hvor **Offring** **foretages**. (**Ohlenschl**.)

Offermåltid, et. *M.* ved et Dffergilde. (Guldberg.) **Offermad**, en. d. s. f. Dfferkost. **Offermel**, et. *M.* som brugtes v. Dffringer ell. til Dffertager. **Offermelk**, en. *M.* som Bønderne i nogle Egne (f. *E.* i *Zhye*) t. visse Tider offre deres Præst t. Drlavning. **Offerminde**, et. en kjærlig Grindring, der helliges ell. offres den, man savner, ell. det, man har tabt. (Baggesen.) **Offerpart**, en. En vis Deel af Offeret. (*B. S. D.*) **Offerpenge**, pl. *P.* som gives i Dffer. **Offerplads**, en. Offersted. (Schytk.) **offerpligtig**, adj. (*Dffer*, 4.) pligtig t. at give Præsten Dffer. **Offerpræst**, en. *P.* som forrettede Dffringer. **Offerqvæg**, et. *D.* som offeredes. **Offerredskab**, et. pl.-er. *R.* som brugtes v. Dffringer. **Offerrettighed**, en. Præstens Rettighed t. at tage Dffer (4) af Sogaesfalkene. **Offerrog**, en. Røg af et antændt *D.* **Offerfang**, en. høitidelig Sang, som sandt Sted v. Dffringer. **Offerjæddel**, en. (*Dffer*, 4.) Sædedel, hvorpaa de Dfferpligtiges Navne tegnes, og som før høitidene omfendtes i Menigheden. (Regst. 7 Nov. 1783.) **Offerkaal**, en. *S.* som brugtes v. Dffringer. "Kagellen i deres Offerkaal." Grundtv. **Offerkist**, en. *S.* ell. Ceremonie, som fulgtes v. Dffringer. **Offersted**, et. Sted, hvor Dffringer foretoges. **Offerstavle**, en. Tavle, som bæres om i Kirkerne t. at lægge Dffer t. **Offeretid**, en. den t. Dffring bestemte Tid. **Offerdienst**, en. den Deel af Gudstjeneste, som bestaaer i Dffring. (Guldberg.) **Offerviin**, en. *V.* som brugtes ved Dffringer.

Officer, en. pl. *Officerer*. [*Fr. Officier*.] en Befalingsmand i Krigshæren (fra Lieutenanten til Generalen. s. *Underofficerer*.)

Officin, et. pl.-er. [*l. officina*, Værksted.] vr. hyppigen f. at betegne et Bogtrykkeri; undertiden for: Apothek.

Offre, v. a. og n. 1. frembære, bringe et Dffer. De offerede en Buk. At o. til Guderne. Menigheden offerer t. Præsten. (*f. Offer*, 3.) At o. til fremmede Guder. *Vsf.* o. offerre. — **Offering**, en. pl. — en Handlingen at offre.

Ofte, adv. oftere, oftest: [*A. S.* oft. *S.* opt.] med jævnlig Gjentagelse, tidt, mange Gange. "Hvor ofte skal jeg sige det? Det sker oftere nu, end tilforn. Som oftest, næsten altid, meget ofte. (*f.* tidt, idelig, hyppig, jævnlig.)

Og, conj. [*S. oc*, og. *Ev. och*. det *L. u. n. d.*] Det mest enkelte Bindeord, der kun udtrykker en Tingens Tilværelse ved en anden. Saaledes forbinder det: 1. enkelte Ord, Begreber og Dmstændigheder, ell. fremstiller dem under samme grammaticalste Forhold. Konger og Fyrster. En klog og lærd Mand. Unge og Gamle, Rige, og

Fattige. Religion, Tre, Pligt og Samvittighed. Forældrenes og Børnenes Glæde. 2. enkelte Sætninger i en Periode, saavel hvor flere Verber (Prædicater) forbindes m. eet Subject (Han hiølt, trøstede og understøttede den Nødsiddende;) som hvor Subjectet i de forbundne Sætninger er forskelligt. (Han talte endnu længe, og hele Forsamlingen uttrede deres Bisald da han taug.) 3. enkelte Sætninger, i afstillede Tilfælde, hvor meer end den simple Forbindelse udtrykkes, og hvor og træder i *St. f.* andre Bindeord. *f. E.* Jeg gjør det ikke, og giødt det end mit Liv (o: om det endog.) Det staaer fun i Guds, og (men) ikke i Menneskers Magt. 4. hele Perioder, i nogle Tilfælde, især i Samtaler og i daglig Tale, ligesom frumdom i den høitidelige (især bisælske) Stiil. 5. d. s. f. ogsaa. Dette maae vi og i Særdeleshed betænke. "Og er det mod hans Pligt, mod hans Natur at sove." Ewald. *Parl. Patr.*

Ogsaa, conj. [det *X. a. u. h. N. S.* o o f. *Lat. etiam*.] Dette Bindeord udtrykker altid et Tillæg t. det Foregaaende, ell. en Forsægtelse deraf. Saaledes: 1. hvor enkelte Ord forbindes. I Staden, i Laden, ja ogsaa i Bærelserne findes dette Dyr. — I Modsetninger: Ikke allene, ikke blot — men ogsaa; saavel — som ogsaa (som og, ell. blot: som.) 2. til at forbinde hele Sætninger: a.) hvor den følgende Sætning stemmer overeens med, ell. blot er en Tilfætning t. den foregaaende; især naar det, som udfiges om et Subject, eller forudfattes som betiendt, tillige figes om et andet. Gaaer du bort, saa gaaer han ogsaa. Siden Broderen blev gift, har han ogsaa faaet Post t. at gifte sig. (*f.* ligeledes.) — Undertiden fattes det foran det andet Subject: Ikke allene hele Familien er bedrøvet; men ogsaa han selv tager sig det nær. — Det betegner end videre en Stigen, en Forstærkning i Udtrykket: Dyden gjør ogsaa (endog, selv) den Fattige lykkelig. *Ogsaa* v. denne Dag vilde han bedrøve mig. b.) Efter Bindeordene: ikke allene ell. ikke blot og saa vel, hvor det da altid staaer efter men og som. Jeg har ikke blot seet ham; men ogsaa talt m. ham. Saa vel Regjerings og hele Statens, som ogsaa mange Enkeltes Fordeel. c.) I en indrømmende Sætning; for: end ell. endog. Hvor tidt han ogsaa kommer, bliver man dog aldrig kied af ham. d.) Efter men, naar Aarsagen t. den foregaaende Sætning angives. Man maa tilstaae, at hun er smukkere; men hun er ogsaa langt yngre. Jeg har lidt et betydeligt Tab; men hvorfor vilde jeg ogsaa troe ham? e.) I en betingende Sætning: Naar han nu ogsaa fik Tilløbsen, hvad vandt han saa derved? Skulde dette Uheld ogsaa indtræffe, saa er han

dog ikke delagt. 3. 3 mange Tilfælde br. det i Tale sproget overflødig, ell. til at udholde og afrunde Talem (og da toneleest.) f. G. har du nu ogsaa virkelig udrettet alle disse Værender? Men veed du det ogsaa vist? Maatte han nu ogsaa kun træffe det rette Dørluk! Nu er det ogsaa Tid; at spørge! o. s. v.

Ofter, en. ud. pl. [Lat. ochra.] 3 Alm. en jordagtig Substant, hvis Hovedbestanddeel er Jern, og som br. til Maling; (rod O. brun O.) men sær. en saadan Substant af guul Farve; Dfferguul. — offægtig, adj. som i Bestaffenhed ligner Ofter. offærguul, adj. hvis Farve ligner Ofter. (silaceus.)

Oi (m. langt o) ell. Oel, en. pl. d. f. [O. og Jodst Vol.] et Antal af 80. (Her om smaa Fisk, f. G. Sild, og om Hø; og mest i Sjøland.)

Old, en. ud. pl. [J. Old.] Et forældet Ord, som man i senere Tid igjen har begyndt at optage i Skriftsproget. 1. Tid, Tidsalder. "Ovad vore Fædre ønskede at se, det var vor Old forbeholdt." Engelsk. "En Konge ei omstøbe kan sin Old." Grundtvig. f. Sedenold. 2. Levealder, Generation. Old efter Old. ("Den efterkommende Old." p. Tausen. p. Clausen.)

Old, adj. [A. S. eald. E. old. A. S. old. Deraf: ældre og ældst.] gammel. — Deraf: Oldefader, en. Stamfader i tredje Tid; Bedstefaders ell. Bedstemoders Fader. (f. Tipoldfader.) Oldemoder, en. Bedstefaders ell. Bedstemoders Moder. (f. Tipoldemoder.) Oldemand, en. den Reser, som forestaaer et Laug, bestyrer de Cager, der vedkomme Laaget. O. for Elagterlaaget. 3 ældre Tider: Fortskandeden f. et Gilde. Oldermandspenge, pl. visse Penge, som Laugsmedere have af svare t. Nærmændene. = Med det forældede adj. old har man, især i den sidste Tid, i Skriftsproget dannet endel Sammenfættninger, hvoraf dog meget faa hidtil ere blevne almenbrugelige; færre (f. G. Oldfrue, Oldsager, Oldtid) ere optagne i Tale sproget.

Følgende kunne anses f. at have vundet en nogenlunde almindelig Gensidighed: Oldfrue, en. det Fruentimmer, der forestaaer Soffets ell. en offentlig Stiftelles Væst. Oldgrandfæter, en. pl. — e. den, som besitter sig v. at undersøge og oplysne Alderdommens Mindesmærker og hvad dermed staaer i Forbindelse; en Antiquar. Oldgrandfættning, en. ud. pl. En Oldgrandfæters Alderskab; Odfagers Undersøgelse. Oldkyndig, adj. som har Kundskab om, er kyndig i Odfager. (Noth.) Oldkyndighed, en. ud. pl. Indsigt i Odfager, og den derhen hørende Alderskab. (Archæologie.) Noth. Oldsæger, pl. Levinger fra Oldtiden; Antiquiteter, bevarede Mindesmærker fra gamle

Tider, saavel i Skulptur, som Bynghinger, Stavninder, Redstaber, o. a. "De nordiske Rigers Historie, Sprog og Oldsager." Walling. Oldsagn, et. pl. d. f. gammelt Sagn, S. fra Oldtiden. (Baggesen.) Oldskrift, et. pl. — er. Skrift, skriftligt Mindesmærke fra Oldtiden. (P. E. Müller.) Oldsprog, et. pl. d. f. Sprog, som i gamle Tider taltes og freved; Stammsprog. Nordens O. (P. E. Müller.) Oldtid; en. den for længe siden udrundne Tid; de gamle Tider. Oldtidens Stikke, Sæder. "Oldtidens billedrige Sprog." Terschow. "Da Oldtidens gamle Suder døde af Alderdom." Ohlenschl. (f. Fortid.) Oldtidsminde, et. pl. — r. Mindesmærke, Monument fra Oldtiden.

Olde, en. Et stort Trug, ell. et af heelt Træ udhulet Kar, t. at satte Kød ell. Fisk. Olden, en. pl. d. f. ell. rettere coll. [J. Aldin, glans.] En fælles Benævnelse paa Egens og Bøgens Frugt, ell. Agern og Bøg. Bruges det om en af dem særskilt, da fornemmelig om den sidste. — At have, sætte, drive, brænde Sviin p. Olden o: i en Stov, hvor der findes Olden. = Oldenaar, et. Kar, m. Hensyn p. Mængden af Olden. Et godt Oldenaar o: et A. da der falder rigelig Olden, oldenrigt Kar. (Mussen.) Oldenbøg, en. Bøgetræ, som bærer Olden. Oldendrift, en. Gjerningen at drive og holde Sviin i en Oldenstov. oldensfedet, adj. v. fedet m. Olden. o. Sviin. Oldensfedning, en. Gjerningen at lade Sviin fedes p. Olden. Oldensfæst, et. f. af oldensfedede Sviin. (modf. Kornfæst.) Oldengield, en. Afgift t. Grundteileren f. Sviin, der sættes p. Olden; it. Rettigheden at have en sig Afgift. Oldengield, en. En G. som gaaer ell. har gaaet p. Olden. Oldenkierne, en. den indvendige K. af Olden ell. Bøg. Oldenpenge, pl. f. Oldengield. Oldenrettighed, en. R. til at tage Oldengield. Oldenstov, en. Stov, hvor der falder god Olden; ell. hvor Sviin drives p. Olden. Oldensviin, et. 1. Et Sviin, som gaaer p. Olden. 2. et oldensfedet S. Oldentid, en. den Tid, da Sviin gaae p. Olden; ell. den t. Oldensfedning fæstsatte Tid.

Olding, en. pl. Oldinge. [af old, gammel. J. Oldung.] en gammel, bedaget Mand. En O. paa 80 Kar. Deraf: Oldingsgang, en. kaldtes den Kastelsbesigtelse, som de ældste Bymænd foretog, førend de hvor om Markeskiel. (Noth.) Oldingskraft, en. — Oldingeraad, et. (Raadsforsamling af Oldinge. Pers.) o. fl. Olie, en. pl. — r. [A. S. Ele. A. S. Dolsje.] 1. den fede Saft, der v. Persning faaes af Planterlegemer; men sær. af Oliventræets Bær. (f. Bomolie, Olivensolie.) Prof. Særolie, Lampeolie, Linolie,

Mandelolie, Roelolie, Rosenolie, o. fl. 2. uegentl. br. det om anden stidende Fedme, f. E. Biergolie. Khrigste Olier, kaldes i Chemien flere Slags destillerede, flygtige Bødder, der ingen Fedme indeholder. Dyrift Olie; f. E. Iran. = Olieaar, et. Et godt Olieaar o: som er rigt p. Olieenhøst. (W. S. D.) olieagtig, adj. som ligner Olie, fed som D. Olieavl, en. Dykning af Olietræer. Oliebjerg, et. Et m. Olietræer bevoret Bierg. (W. S. D.) Oliebille, en. Et Insekt, som br. i Medicinen. Melos proscarabæus. Olieblaad, et. Et blaat Farvestof. Olieblad, et. B. af Olietræet. Oliebar, et. pl. d. f. Oliestræets Frugt, Oliven. (D. Bibel.) Oliebarne, en. Ureenlighed, der samler sig ovenpaa Olien, ell. paa Bunden af Oliesæde. (Schytte. Kämpmanns Overs. af Birgills Georg.) Oliesad, et. Fad ell. Tønde, hvortil D. føres. (f. Oliepibe.) Oliesfarve, en. Malerfarve, som indbræves i kogt Olie. (modf. Vandfarve, Pastelfarve.) Oliefernis, en. F. som tillaves af ell. med D. Olieflaste, en. F. som br., til Olie. Oliegaard, en. et hegnat Sted, hvor Olietræer dyrkes; en Plantning af Olietræer. (D. Guldberg. f. Viinggaard.) Olieglas, et. Glas ell. Flaske af en egen Dannelse, hvortil fine Olier forsendes og sælges. Oliegreen, en. G. af et Olietræ. Oliegrund, en. det første Anstrøg f. Oliefarvning; Grønsfarve. Oliehandel, en. H. med Olie, som drives af en Oliehandler. Oliehorn, et. H. hvortil Olie glemmes. (D. Bibel.) Oliehor, en. den fineste og blødeste Hør. Oliehøst, en. Handlingen at indhøste Olivene, og Tiden, da det skeer. Oliekage, en. K. som dannes, tillaves af det overblevne af Hørfes, Kapsed, Balmueses e. d., naar Olien er afpresset. At fore Creature m. Oliekager. Oliekilder, en. K. hvor Oliesæde glemmes. Oliekrands, en. Krands af Olieblade. (W. S. D.) "Fredsens Oliekrands." Grundtvig. Oliekrutte, en. Oliekrus, et. Krutte, Krus t. at tappe D. i. Oliekrammer, en. Oliehandler. Olielugt, en. E. efter Olie ell. Oliesfarve. Oliemaler, en. den, som maler i Olie, m. Oliesfarve. (W. S. D.) Oliemaleri, et. Billede, malet m. Oliesfarver. Oliemalning, en. 1. Meningen at male m. Oliesfarve. 2. Farven, som derved paasættes. Oliemølle, en. H. hvorpaa Olier, ell. oliegivende Fesforter presses. Oliemøller, en. den, som eier ell. forestaer en Oliemølle. Olieperle, en. Redskab t. at udpresse Olie, især af Oliven. Oliepibe, en. Et Slags lange Oliesæde ell. Oliestønder. Olieplet, en. fedtet P. som Olie efterlader. Olieprøve, en. En Prøve som foretages m. Wiingelst, hvortil drøppet Olie, der splætes ud, jo mere vandstet hvin

er. (Møller pharm. Haandb.) Olieqvist, en. Oliegreen. Oliereddike, en. En Afart af den almindelige Reddike (Raphanus sativus) som dyrkes f. dens olieerige Frø. (R. oleiferus. Duffens Land-Dec. 281.) -olierig, adj. Som giver megen Olie. Oliesalve, en. S. som tillaves m. Olie. Oliesmag, en. Smag efter Olie, olieagtig Smag. Oliesteen, en. En fin Oliesteen t. Røgetnive e. d. Redskaber. Oliesukker, et. fint S. som affræs m. ætheriske Olier. Oliesæbe, en. sin Sæbe, hvortil Olie bruges. Oliesæt, en. Sædesæt t. at føre Olie i. (Noth.) Olietræ, et. det Træ, hvortil Frugt Olivene ecc. Olea europæa. Oliestønde, en. Oliestad, Oliestøbe. Olive, en. pl. -r. [Lat. Oliva.] Oliestræets Frugt. — Olivensfarve, en. F. som ligner Olivets. Olivensfarvet, adj. og Olivengrøn, adj. grøn m. en Blanding af gult; noget gulgrøn, som Oliven. Olivenhøst, en. d. f. f. Oliegaard. Olivemølle, en. d. f. f. Bomolie. Oliventræ, et. f. Olietræ. Olm, adj. røfende, vild. (forældet. J. Almr.) s. mandolm. Olmerdug, en. ud. pl. et Slags tæt vævet Løt, hvortil Rendinger og Hørgarn, men Sjælden Bomuld. Om, conj. der tilkiendegiver deels det Betingende i en Sætning, deels en Tvivl ell. Uvisshed. 1. d. f. f. hvist, dersom. Om jeg kan, skal jeg gjøre det. Han vilde gjerne skade ham, om han kunde. 2. efter et Verbum ell. en Sætning, der udtrykker Uvisshed. Dvo kan vide, om dette ikke skal lode t. noget godt. Det er endnu uvist, om der bliver noget af. Ingen veed, om han reiser, eller ikke. (det L. o. b.) Om, præp. og adv. [F. og L. um. A. S. umb.] A. præp. 1. Egentl. og oprindelig udtrykker denne Præp. en Retning af en Bevægelse langs m. Omkredsen, Omfanget af et Legeme, ell. en stadig Bæren af noget i en saadan Retning. (f. omkring, hvilstet ofte br. absol. om derimod hyppigen i Forbindelse m. Adverbier.) Vi gik rundt om Byen, heelt om Huset. At sætte sig om (omkring) Bordet. At binde et Bælte om Livet. At tage noget om sig. (f. E. en Raabe.) Vi kunde ikke favne om Træet. Børnene klyngede sig om ham. Der en Bold, en Muur om Byen, et Steengierde om Haven. Billedet har en Straaleglænde om hovedet. — Figurl. a.) hvor Talen er om visse Forblindelse, Selvskab (ogsaa blot imellem to Personer.) Han er altid om Kongen, om Kongens Person. Hun har ingen om sig (høst sig, i Huset) uden en gammel Pige. Han havde ingen om sig i sin Engdom. b.) hvor der tales om feres Strid med een. De vare, ell. der var fire om ham. De ere alle om (mod) mig.

En om een og to om Fanden. Ordsp. —
 2. Ugentl. i nogle Tilfælde, s. at betegne
 Gienstanden f. en Bestræbelse, en Handling,
 en Birkfjomsed, en Ven, Anmodning,
 Strid, m. m. At lede om noget. At søge
 om et Embede, underhandle om Freden,
 føre Proces om noget. At strættes, stride,
 være uenige om noget. At fappes om no-
 get. At give een Saab, Løfte, Forsikkring
 om noget. At bede, anmode, spørge een
 om noget. At vædde om ti Rdlr. At spille
 om Penge (men: arbejde for Betaling,
 for Dagløn.) Egeledes i mange Tilfælde,
 hvor Gienstanden f. en ulegemlig Handlen
 ell. Birken angives. f. E. At digte, døm-
 me, drømme, handle (Efterstet handler om
 Eforplankning) læse, frive, synge, tale,
 tvivle om noget. At bekvære, bryde sig
 om noget. At have et Anse, et Begreb,
 en Forestilling, Formodning, Mistanke,
 Bished om noget m. fl. At have gode
 Tanker om een. — Der er Tale om hans
 Forsigtighe. — Det gielder om at bruge Ti-
 den. Her gielder det ikke om Penge, men
 om Tiden. — Det er mig om at gjøre (magt-
 paa) ting. Det er ham kun om Penge
 at gjøre. 3. Hvor Talen er om en Bevæ-
 gelse forbi et fremragende Punkt, eller uden
 omringning noget. Jeg saar, han gif om Hæ-
 ret. Da Skibet var kommet om Næset,
 kunde vi ikke længere see det. Veien gaar
 nær om Byen og siden giennem Skoven.
 4. Ved Tidbestemmelser: a.) hvor Talen
 er om det, som gientages p. en vis Dag i
 Ugen. Posten kommer om Mandagen og
 Fredagen (ell. blot: Mandag og Fredag.)
 Om Søndagen er han ikke hjemme. (Der-
 imod: paa Søndag o: næstkommende Søn-
 dag, er han ikke hjemme; og saaledes br.
 paa hvor Talen er om det, som kun stæer
 en enkelt Gang.) b.) hvor der nævnes en
 vis Tid af Døgnet, ell. Aaret. Om Mors-
 gen, Formiddagen, Middagen, Efter-
 middagen; om Aftenen, om Natten (modf.
 om Dagen. Detimod ikke: om, men ved
 i sine Dag; ikke: om Midnatten; men:
 ved Midnat. Egeledes: ved Mattetider,
 og: i Dagingen, i Tusmørket.) Om
 Sommeren, om Foraaret, om Efteraaret,
 om Vinteren. (det Fr. pendant.) c.) hvor
 et tilkomende Tidspunkt bestemmes, inden
 ell. til hvilket noget skal stæe. Om en kort
 Tid. Han ventes om nogle Dage. Brevs-
 luvet skal være om en Maaned. Han vil
 rejse om et Par Dage. d.) i Løbet af en
 bestemt Tidslængde. (det Fr. dans.) Han
 besøger os i det mindste een Gang om Da-
 gen, om Ugen. Jeg kommer der kun een
 Gang om Aaret. e.) om en Tidslængde,
 hvorefter Rønning, Betaling, Løse o. d. be-
 stemmes. Han har kun 200 Rdlr. om Aar-
 ret. Han saar 10 Rdlr. om Maaned. Han
 lever meget gløet han (i Løse) om Guldaar-

ret? 5. Egne Ildtryk, hvort denne præp-
 bruges, ere bl. a. At sje, at vakte om
 Børn (o: for Børn, t. deres Fornødenhed.)
 — At være længe, lang Tid om noget. — At
 være flere om noget (beeltagende i en Hands-
 ling, i en Ildgift.) Vi vare tre om Røgs-
 nen. Der var mange om dette Arbeide. —
 Der er noget om (Sagen) o: det er ikke uden
 Grund, ikke opdigtet. Der er intet om
 dette Røgte. — At være om en Hals, uden
 Redning, (i en meget sørlig, uheldig Stils-
 ling.) — At være om sig o: være strøbfom,
 dristig, altid søge at fortjene noget. Der-
 imod: at være sig om noget, søge, gjøre
 sig Umage f. en enkelt Gienstand. Han
 saar at være sig om en anden Uienest. —
 Langt om længe, endelig, omsider. — B.
 Som adv. a.) omkring, i en Kred. At
 springe een om p. Gulvet. Piulet løber om.
 b.) i alle Sider, omkring. At bringe Avis-
 ser om i Byen. At rejse om i Landet.
 Han drog om p. Eventyr. At gaar om og
 tigg. Han løber om den hele Dag.
 At see sig om i Verden. (jvf. d.) Tænk dig
 rigtig om! (betænk alle Omstændigheder.)
 c.) heel igiennem, heel omkring; rundt.
 Han har reist hele Verden om. Gien-
 stæer hele Landet om. "Din Daad at
 bringe Verden om." Kein. d.) i en
 anden, ell. modsat Retning; tilbage, t. Et-
 den. At vende om (tilbage.) At set sig
 om (tilbage.) At drele noget om (p. den
 modsatte Side.) At svinge om (t. Side.)
 bøie noget om. At kære om (o: hen) i en
 anden Gade. — Detimod: at kære om (o:
 omkring) p. Pladsen. e.) paa ny, endnu
 engang. Naar det gaar om (o: stæer, ind-
 træffer igjen.) Spillet maa gaas om, spils-
 les om. At sje en Krole om. At gjøre,
 frive noget om. At flæde sig om. — om
 igjen, adv. endnu en Gang, p. ny. f.)
 omtuld, overende. Han saidt om og var
 død. Huset blev kastet om af Stormen.
 g.) f. at udtrykke hele Rængden og Ildløbet
 af et Tidstrum. (sielden.) Jeg seer ham
 neppe to Gange hele Aaret om. Hun blis-
 ver der ligen om. (jvf. præp. om, 4. d.)
 C. 3 Sammensætninger modtager om især
 Præpositionens Bemærkelse omkring, trindt
 om f. E. omfavne, omgierde, .r. (og ders-
 iblandt i en Mangfoldighed af Verber i Dig-
 tersproget, som ikke ell. meget sielden høres
 i Talen f. E. omdufte, ombruse, ombols-
 ge, omflagre, omsuse: .r.) men tillige an-
 dre, og deriblandt nogle af Adverbets Be-
 mærkelser, f. E. omtuld i omhugge, oms-
 styrte .r., p. ny i omarbeide, omgiøre,
 omstabe, .r.; fremdeles: omtale, oms-
 handle, omspørge (s. om, 3.) m. fl.
 Omarbeide, v. a. 1. gjøre et Arbeide p.
 ny, udarbeide p. ny, At o. et Striff.
 Omarbeidelse, en. pl. — r. 1. Gienningen.
 Der er nu v. den tredje O. 2. et omarbe-

det Værk. Bogen er en Omarbejdelse af et fransk Skrift.

Omarbe, v. a. 1. omfavne, tage i Favn.

— Ommælselse, en. pl. — r.

Ombage, v. a. 2. bage p. ny. Brødet maa ombages, er ombagt. — Ombagning, en.

Ombede, v. a. 3. anmode m. Bøn. fælden undt. i partic. Han blev ombedet (hædre: anmodet, bedet om) at være tilskede.

Ombide, v. a. 3. bide trindt om. (W. S. D. fælden.) Ragen var ombidt paa alle Sider.

Ombinde, v. a. 3. (binde.) a.) binde trindt omkring. Det maa ombindes m. Reb. "Han skal ombinde sig m. et linnet Bælte." 3 Mose B. 16. (Men: Dette kan du binde om, kan bindes om Sækken.) Det ombundne Vaand. b.) binde om sig, omgiorde. "De ombandt sig m. deres Vaasbeh." II. Sam. 22. c.) binde p. ny, binde om. Bogen maa ombindes. — Ombinding, en.

Omblade, v. a. 1. vende Bladene i. Ved at o. Bogen, fandt jeg Pletter i den. — Ombladning, en.

Omblande, v. a. 1. blande p. ny. Korsene maa omblandes. — Omblanding, en.

Omblik, et. pl. d. f. Handlingen at sive omkring. (Rahbek. T. II m b l i d.)

Omblomfere, v. a. 1. blomstre trindt omkring, omgive m. Blomster. "3 Marks Fioler, sidste Rosenly — med dobbelt Pragt omblomfere den paa ny." Rahbek.

Ombløse, v. n. 2. falde v. Blæst. (kun i partic.) De ombløste Træer. (f. blæse om.)

Omboende, adj. v. som boer rundt om, nær omkring et vist Sted, ell. et vist Samfund af Mennesker. "De omboende Folks Erøver." Guldberg.

Omboltre, v. a. 1. boltre sig omkring. "Havfruer ham omboltre skal." Ohlenschl.

Ombord, adv. til, paa, i, et Skib. At gaa ombord o: begive sig t. Skibet (i en Vaad) og bestige det. Hele Besætningen er nu o. Alle Værelserne ere endnu ombord. Saa snart han var kommen ombord, gik han ned i Kahytten. (f. Bord, Skibsbord.)

Ombringe, v. a. 3. fælden i Betdn. at bringe omkring, og mest i inf. ell. part. Visen ombringes v. et eget Bud, er allerede ombragt. (At bruge ombringe f. dræbe, tage af Dage, er en Germanisme, som W. S. D. har optaget.)

Ombraffe, v. a. 1. bræffe p. ny fra hinanden. (br. i Bogtrykkerierne.) At o. en Form, en Side o: tage de alt satte og ordnede Piller ell. Linier fra hvoandrae. — Derasf: Ombrækning, en.

Ombud, et. pl. d. f. 1. Bud, der sendes omkring t. flere Steder. (Baggesen. Amberg's Dobb.) 2. Forandring i et Bud,

som forhen var giødt: (W. S. D.) 3. i ældre Tider: Bestilling, Ombede, Hverv; (it. Fuldmægtig, Commissionair.) Rigsstændernes Bestillinger (Wergemaal, Kammeri ic.) kaldes endnu Ombud. (Waden jur. Drbb.) Derasf det forældede: Ombudsmand, en. den, som havde Fuldmagt, Hverv til noget for een. Kongens Ombudsmand, var fordem et Slags Besættingsmand, Foged ell. Amtmand.

Ombuldre, v. a. 1. omgive m. Bulder. "ombuldrer af Alpernes Torden." Bagg.

Ombude, v. a. 3. (byde.) byde omkring t. et Selskab. (f. byde, 4.) Der blev ombudet Blin og Frugeter. — Ombyden, Ombydning, en. Sierningen, at byde om, byde omkring.

Ombygge, v. a. 1. omgive m. Bygninger. En p. alle Sider ombygget Plads. 2. forandre en Bygning, bygge om. Han vil lade hele Huset o. Efter Branden blev Forhuset ombyggt. Derasf: Ombygning, en.

Ombytte, v. a. 1. give og faae v. at bytte. Hatten kan blive ombyttet (f. en anden) dersom den er f. stor. — fig. At ombytte Bogen m. Sværdet, Stadenes Lummel m. det stille Landliv. 2. blive af m. sit eget v. Feiltagelse ell. Forbytning. (W. S. D.) Jeg har faaet min Sat ombyttet (rettere dog: forbyttet.) Derasf: Ombytning, en. pl. — er. Handlingen at ombytte. — Ombytte, et. Bytte, Byttehandel.

"Endnu maatte Varer gyses f. Varer, og Ombytte havde ene Sted." Guldberg.

Ombælte, v. a. 1. omgive m. Bælte, omgiorde.

Ombære, v. a. 3. (f. bære.) bære fra Sted t. Sted, bære ell. bringe omkring. Bladet ombæres om Aftenen. (Et ganske andet Drb er det forældede ombære, misse. f. undvære.)

Ombøie, v. a. 1. bøie ell. folde noget helt omkring, ell. tilbage. Der, hvor Bladet er ombøiet. At rette, jævne et ombøiet Blad. (f. adv. om, d.) — Ombøining, en. pl. — er.

Ombølge, v. a. 1. omgive m. Bølger ell. i Bølgegang. Den ombølges af Havet. "En Hals, hvis Litter ombølges af mørkebrune Lokker." Baggesen.

Omdandse, v. a. 1. omringe en Siens stand dandsende.

Omdanne, v. a. 1. danne p. en anden Raade, give anden Stikfælle, andet Udseende. Denno Reise har reent omdannet ham. Han vil o. alting i Huset. "Af Dyr t. Mennesker omdanned" af en Skæfildder." Baggesen. (aldrig m. Præp. et stædt og efter Verb.) — Omdannelse, en. pl. — r.

Omdels, v. a. 2. (f. dele.) uddels bl. flere, dele omkring. Waden blev omdeelt i Kurve til (blandt) den samlede Mængde. — Omdeling, en. pl. — gr.

Omdige, v. a. 1. omgive, omgive m. Dige ell. Dæmning. omdige en Mark. (Golding.)

Omdigte, v. a. 1. omgiøre v. at digte, i en Digting. At o. et Eventyr. "Naar en Digter vil omdigte Historien og forvanske det Faktiske." (R.)

Omdragende, adj. v. som drager, reiser omkring, omtrækkende. omdragende Lisnieudlere.

Omdreie, v. a. 1. dreie omkring, ell. i modsat Retning. (mest i part.) Nøglen sad omdreiet i Laasen. Den, som omdreier Hulet. — **Omdreining**, en. pl.-er.

Omdrift, en. i Landbruget: den Følge af forskellige Sædskifter ell. Dyrkningsmaader, som udgjør en fuldstændig Beredelse; ell. den Omstændighed, at Agerbruget i en vis Række Aar, har giennemgaaet dem alle. (Rotation.)

Omdrive, v. a. 3. faae noget v. anvendt Kraft t. at dreie sig rundt, dreie m. Magt omkring. (Helden undt. i Inf. og Partic.) Røvelingerne omdrives af Vinden. Dens Kraft er ikke stærk nok t. at o. Hulet. — **acgentl.** Skibet omdrives (omtumbles) af Bølgerne. (Hver usædvanligt er v. n. omdrive for: drive om, sude om; stændt man hos Rahbet finder: "Paa denne Verdens fælste Hav vi samtlig jo omdrive.")

Omdriven, en. 1. Handlingen at omdrive; **Omdrioning**. 2. særløs Omstakten, Dagdrivert. "Lænkels Omdriven i tomme Slæder." Rynsker.

Omduste, v. a. 1. brede Duft, Wellugt triand omkring; omgive m. Wellugt. (poetisk.) "Omdustedede af aromatiske Dunster." Baggesen.

Omdække, v. a. 1. dække (el Bort) v. n. Bortet maa omdækkes. — **Omdækning**, en. pl.-er.

Omdøbe, v. a. 2. døbe een, som allerede er døbt, v. n. døbe anden Gang. — sig give et andet Navn. Bnen; Saden er blev den omdøbt. — **Omdøbning**, en. pl.-er.

Omdømme, et. pl.-er. (sieldent.) Mening, Dom, som man har ell. yttter om noget. Sans O. i Sagen er uden Tvivl grundet, rigtig. "Mængdens løse, dækkende O." Rynsker. Det offentlige Omdømme. (Rahbet.) Efter mit Omdømme. At sælde et Omdømme om noget.

Omeegn, en. pl.-er. [I. Umgegend.] den nærmeste Egn omkring et Sted; omgivevende Landstak. Staden m. dens Omeegn. 3 Omeegnen af Kiøbenhavn. En smuk, ventlig O. (Ddet er maaifke forst brugt af Baggesen. s. Labor. II. S. 101.)

Omeendfiondt, conj. d. s. f. endfiondt, uagtet.

Omsfæde, v. a. 1. bringe af eet Fad v. et Andet. Binen maa omsfædes, blev omsfædet.

Omsfang, et. [I. Umlang.] 1. yderste

Grændse af noget, Omkreds. (Peripherie.) Træet holder 6 Alen i O. Den har en Mill i O. 2. Udstrækning, Fladeindhold.

— sig. Indhold, Indbefatning. "Et omfattende Bevismiddel, som vor Lov ikke, i dette Omfang, hjemler." Dsted. Hans Forretninger ere af et vidtløftigt Omfang.

Omsfare, v. a. 3. (s. fare.) 1. fae rundt omkring. Vi have omsfaret hele Den i en Baad. 2. besøge v. alle Kanter, giennemfare, bereise. "Egypterne faae dem at omsfare alle Have." Guldberg. Jeg har omsfaret Landet i alle Retninger. "Hans Aand omsfoer de henfarne Ldr." Pram.

Omsfart, en. Gienningen at omsfare et Sted.

Omsfarve, v. a. 1. farve v. ny hvad der ei er rigtig farvet. Løiet maa omsfarves. (jvf. opfarve.) — **Omsfarvning**, en. pl.-er.

Omsfatte, v. a. 1. [I. umfassen.] 1. indslutte, omgive, indfatte. Havet omsfatter hele Jorden. (B. S. D.) 2. fig. indbesfatte; og deraf: fatte, begribe tilfulde. En meget omfattende Virkteds. Guds alt omfattende Vishedom. (B. S. D.) "Den Kiærlighed, hvormed han omsfatter enhver, hvem han stænde lidev." Rynsker. "Det rene Hierte tør omsfatte en anden Verdens ubekjendte Statte." S. Stafsfeldt. — **Omsfatning**, en.

Omsfavne, v. a. 1. [I. umfadna.] omsfatte, omspænde m. Armene; tage i Favn; omarme. (sædvanligt kun om Personer, som lidtrønt p. Kiærlighed og Æmhed.) Han omsfavnede sine Bern t. Afsted. I sin KiærlighedsRuus omsfavnede han Træerne i Haven. (s. favne.) — **Omsfavnelse**, en. pl.-er.

Omsflagre, v. a. 1. flagre rundt omkring, omgive flagrende. Sangfugle omsflagrede Lovhytten. "Spraglet Sommerfugl omsflagrer Dalens Enge." C. Frimann. (forst. siell. fra v. n. At flagre om.) — **Omsflagren**, en. ud. pl. Gierningen at omsflagre ell. det, at flagre om.

Omsflakten, en. ud. pl. det, at flakke om. **Omsflakkende**, adj. v. som flakker ell. vankter usstabig om, uden fast Dpholdssted. o. Tiggere. At føre et omsflakkende Liv.

Omsflette, v. a. 1. omgive, beslagge m. Fletning. — **Omsfletning**, en. pl.-er.

Omsflod, et. ud. pl. Vandets, Havets Kredsløb (Noth) ell. Fjoden omkring et Sted. (Baggesen.)

Omsflyde, v. a. 3. omringe m. noget flyvende, m. Vand. Denne Flod omsflyder en Deel af Staden. Et næsten heel omsflydt Land. "Hver omsflydt D var som en Verden s. sig selv." Tullin. — **Omsflyden**, en. ud. pl. (Omsflod.)

Omsflye, v. a. 1. omgiøre, giøre i Stand paa ny. (sieldent.)

Omsflytte, v. a. 1. flytte fra et Sted t. et andet (mest om det, som flyttes inde i et

Sund.) Han har ladet atting o. i Børelserne. — **Omflytten**, en. det, at flytte om (neutr.) Kied af den idelige V. — **Omflytning**, en. d. samme; it. Sierningen at omflytte. Toiet liden v. denne Omflytning.

Omflyve, v. a. 3. (s. flyve.) bevæge sig flyvende omkring noget. Fluglene, der omfløi Træets Top. "Lig Drnen — som mangen Kreds omflyver grandfænde." P.

S. Frimann (omflyvende, som flyver om. (neutr.) som flyver fra Sted t. Sted. o. Infecter.) — **Omflyven**, en. det, at flyve om.

Omfolde, v. a. 1. folde noget p. ny. — **Omfoldning**, en. pl. — er.

Omforme, v. a. 1. ombanne, give en anden Form. (Bording.)

Omføre, en. pl. — er. den Føre, som frembringes, hvor man lader Ploven skære Jorden omkring Enden af en Ager. (Moth.)

Omfylde, v. a. 2. folde p. ny hoed, der var tømnet. At omfylde et Wiinsfad. — **Omfylldning**, en. pl. — er.

Omsælde, v. a. s. fælde.

Omsærd, en. ud. pl. Færd, Reise, der seer heel omkring, vidt omkring, Omreise.

Omsøre, v. a. 2. søre, bringe, ledsage omkring. (hyppigere: søre om.) — **Omsørsel**, en. Sierningen at søre om.

Omgaae, v. a. 3. (s. gaae.) 1. gaae rundt omkring. Byen kan man o. paa en Time. 2. gaae uden om. (s. præp. om, 3.) især i Krigsstøken: Han søgte at o. Fiendens hæiere Fløi o: omkring, overfløie. — fig. Denne Sag har han søgt at omgaae (forbigaae) i sit Svar. 3. omgaaende, adj. v. a.) omgaaende Tiggere, som gaae om fra Sted t. Sted. b.) med omgaaende (o: næste) Post.

Omgaaes, v. dep. impf. omgiffes. 1. søge Selskab, Omgang m. Han er ikke let at omgaaes. At omgaaes med mange forskellige Folk. Han forstaaer godt at omgaaes hende. Hun omgaaes ham ell. med ham p. en meget fortrolig Fod. At omgaaes i Kiærlighed. (D. Bibel.) (At omgaaes med Trolddom. N. S. Bedel. "Den, som omgaaes m. Spaadom." 5 Rose B. 18. "At omgaae m. noget," have i Slæde, arbejde paa. Hiffelst.) 2. behandle, handle med, skedhandle. "Hvorledes de omgiffes m. Guldet." Schutte. Hun forstaaer hyperlig at omgaaes Børn, ell. med Børn. (kan ogsaa forståes i forrige Betsmerk.) Han veed godt at omgaaes-m. Bier. Han omgaaes ide m. sin Formue.

1. **Omgang**, en. ud. pl. [S. Umgånga, Umgång.] 1. Bevægelsen, at gaae omkring. Hurets Omgang. 2. Samqvem, jævnligt Selskab. At være behagelig i O. holde, have O. med een. — Regemlig Omgang o: Samleie. 3. Behandling, Fremgangsmaade i at behandle. En venstabelsig, kiærlig O. Den rette O. med Bier. —

it. Adfærd, Handlemaade. (især i Loosproget.) En lovsdriglig Omgang. "Fra jlig svigagtig Omgang maae Lovene affrætte."

Dsted. 4. Afserling i en vis Deden. Det seer efter Omgang.

En O. i Strikning (saamange Nafte, som knattes, indtil man er kommen hele Bidden af Strømpen rundt.)

En O. i Kort o: saamange Spil, som der er Spillere. — **Omgangsbestilling**, en. Bestilling, Forretning, der besættes, udføres efter en vis Orden ell. Omgang. (Golding.)

Omgangsbreve, et. Brev, skriftligt Bud ell. Befaling, der sendes omkring t. flere. (Circulæte.)

Omgangskreds, en. det Antal af Personer, som man jævnlig omgaaes, og staaer i venstabeligt Forhold til;

Selskabskreds. (Engelstoft.) **Omgangslast**, en. En i Stedets ell. Landsadrens Charakter grundet Last. (B. S. D.)

Omgangsliv, et. det Liv, som finder Omgangsliv i et vist Samsfund. "En anstændig Tone i Omgangslivet."

Omgangsmaade, en. Maade at omgaaes, at behandle en Sag paa; Fremgangsmaade, Behandlingsmaade. (Slussen.)

Omgangsmøder, m. disse Frugter er denne. "Den Omgangsmøde de havde brugt i at aarelabemig."

Ragg. R. Klim. — **Omgangsmænd**, en. Ten, der herer t. en Persons Omgangskreds.

"Han havde været hans daglige O." Gram.

Omgangseise, en. pl. — r. R. det seer ell. maa gøres efter Omgang blandt flere, efter en vis Orden. (Moth.)

Omgangsselskab, et. Selskab, der holdes efter Omgang blandt et vist Antal Familier, som indbyde hversandre.

Omgangsskaal, en. S. som drikkes rundt i et Selskab. (Moth.)

Omgangsskole, en. S. der ikke holdes p. et vist Sted, men snart p. eet, snart p. et andet, ell. af omvandrede Skolemestere (saasom i Sverrige og Norge.)

Omgangsprog, et. det Sprog, der sædvanligen tales i daglig Omgang. "Det daglige Omgangsprog hos en meget stor Fleerthed af Indbyggere."

Engelst. **Omgangssyge**, en. pl. — r. en smitsom ell. hersekte (endemisk) Sygdom, der p. samme Tid angriber en heel Egn ell. By. (Gangsyge, Landfarlot.)

Omgangstid, en. den Tid, som udføres t. en Omgang. (4.) Slussen.

Omgangstone, en. den Tone, som herer i Omgang, i Samqvem p. en vis Tid. (Kahbet.)

En god, sin O. — **Omgangsvæn**, en. Person, man omgaaes som Ven; ell. med hvem man staaer i et Venstabelforhold, der kun grunder sig p. jævnlig Omgang. (Kahbet.)

2. **Omgang**, en. pl. — er. En Gang, der gaaer rundt om en Bygning, ell. omgiver en aaben Plads. — En hvalvet O. Omgang p. en Veirmølle.

Omgiebende, partic. omgaaende, vedkommende. (forældet.)

Omgierte, v. a. 1. besøgte, omgive m. Gierde. Haven er omgiert m. en høj Kirnehæk. "Run hvor et trofast Segn omgierted Stæden." Ewald. — **Omgiertelse**, en. pl. — r.

Omgiorte, v. a. 1. omgive, forsyne m. Stord ell. Bælte. "Omgiortede m. Vaarsrens friske Krands." Pram. At o. sig m. sit Sværd o: m. Sværdbæltet.

Omgive, v. a. 3. [[f. give. T. u m g e b e n.] omringe, indslutte, indfatte. Lufsten omgiver Jorden. Han omgav Leiren m. Forskandsninger. — uegentl. Alle de, som som omgav Fyrtøen: som udgiorte hans Hof. (give om deimod: at give p. ny.) = **Omgivelse**, en. 1. Gierningen at omgive (oftere: Omgivning.) 2. Invere Tid sig., og undertiden i pl. de Personer, som mest omgive ell. dagligen, hyppigen omgaaes een. En stet Omgivelse har ferdørvet ham. — **Omgiøning**, en. d. s. f. Omgiøvelse.

Omgiøre, v. a. 3. (f. giøre.) giøre, forretage, danne noget p. ny; giøre om. (f. giøre, 14.) Mest i infin. og partic. At lade noget omgiøre. Kisten er omgiørt.

Omgnave, v. a. 1. gnave triadt om: kring. omgnaved af Muus.

Omgrave, v. a. 3. (f. grave.) 1. grave rundt om. (fjelden. At o. et Træ v. Rosden.) 2. grave Jorden dybt (d. t. u m s g r a b e n.) hellere: kuulgrave. (3 Besmærkelsen; at grave p. ny, rettere: grave om.) Deraf: Omgravning, en. pl. — er.

Omgreb, et. Omfang. (D. S. D.)

Omgribe, v. a. 3. (f. gribe.) uegentl. omfatte, indbegribe. En meget omgribende Plan. — Hans omgribende Veglerigheds, Persefuge. (jvf. gribe, 5.)

Omgroe, v. a. 1. omgive m. vorende Lesger, m. Plantevært. Et Sted, tæt omgroet med Træ.

Omgrands, v. a. 1. omgive Grændserne, hele Omkredsen af en Ting; omringe, begrænde. En Biergtiede omgrandsfer denne Slette. — "Vort omgrandsede (indstrænkede) Begreb." T. Rothe.

Omgrøfte, v. a. 1. omringe m. Grøfter. Marken er heel omgrøftet. — **Omgrøftning**, en. pl. — er.

Omhangelig, adj. let at omgaaes med, behagelig, søielig i Omgang. (Sneedorff.) Deraf: Omhangelighed, en. ud. pl.

Omhangelse, en. ud. pl. d. s. f. Omgang. 2. (D. Lov.) "Bern, som opfødes i god Omhangelse." Str. 22. (Nu fjelden.)

Omhatte, v. a. 2. løse og vende Jordstøpen m. en Hatt. (fjelden.) Omhatte en Bilingaard. (M. C. Ravn.)

Omhalse, v. a. 1. [S. halsa.] omarme. (Rostgaard. fjelden.) Omhalsning, en. pl. — er.

Omhandle, v. a. 1. forhandle, handle om, afhandle. Den Sag, der nu skal om-

handles. Den i Skrifstet omhandlede Sienstand. Denne Materie er alt forhen omhandlet (besørt.) — Deraf: Omhandling, en. pl. — er. Sagens udferlige Omhandling. Omharve, v. a. 1. harve p. ny. Denne Ager maa omharves. — Omharvning, en.

Omhegne, v. a. 1. omgive, omringe, besøgte m. Segn. Dalen er omhegnet m. Bakker og Stov. En Plet, som Klipper omhegne. "Den ranke Gran og Fyr, som Biergene omhegne." Klein. — **Omhegning**, en. pl. — er.

Omhu, en. ud. pl. deeltagende Bidsoms hed i at sørge for, passe, pleie noget; Omhyggelighed, Omjorg. (f. Su.) At have, at bære Omhu for noget. At sørge med O. for noget. "Nu var, saa tænkte de, Mennesset Dimmelens eneste Omhu." Guldberg.

Omhygge, v. a. 1. bringe noget opreist t. at falde v. Huggen; hygge om. At omhygge et Træ. Han lod Træet omhygge. — **Omhygning**, en. pl. — er.

Omhyvælv, v. a. 1. omgive m. Svælving, hvælve sig om. omhvælvet af søvntatte Træer. "Ei Slettes Vinder ene omhvælver du med stnggesfulde Ørene." C. T. Lund.

Omhygge, en. ud. pl. Omhu; Behyrning. (forældet. Jsl. Umhygia.) Deraf:

Omhyggelig, adj. som har Omhu, Omjorg f. noget; agtsom, opmærksom. o. for sine Børns Opdragelse. o. i at opfylde sine Pligter. At pleie een omhyggeligt, at sørge omhyggeligen f. noget. "Du har handlet heel omhyggelig for os." II. Kong. 4. — **Omhyggelighed**, en. ud. pl. den Egenstøb, at være omhyggelig; Omhu. At vise O. i eens Dienste. "Omhyggelighed gjør, at Intet bliver forsumt. Det synes, at man kan tænke Agtsomhed uden Ansagtsighed; men at begge udfordres t. Omhyggelighed." Sporon.

Omhylle, v. a. 1. hulle omkring, tildekke heel omkring. At o. sig m. store Tørklæder, m. et Sagen. — **Omhyllen**, en. ud. pl.

Omhang, et. pl. d. s. det, som hænges omkring noget; især om en Seng; Senges Omhang. At hænge Omhang op. At trække Omhanget om Sengen.

Omhange, v. a. omhang, omhangt. omhænge rundt om noget, ell. omkring t. et Rum. Man omhængte Værestatten m. Krands. Salen var omhængt m. Harnisf og Raaben.

Omjage, v. a. 3. jage omkring. (fjelden og kun i partic. Dyret blev længe omjaget.)

Omkalfatre, v. a. 1. [[f. kalfatre.] i d. Tale: omgiøre, især om noget der er meget sammenfat, indviklet, mofømt. "Harde han dog omkalfatret det hele utaknemmes lige Arbejde." Bagg. Rabyr. II. 35.

Omfante, v. a. 1. belægge rundt om m. en Kant. — **Omfantning**, en. pl. — er.

Omkap, adv. i Væddestrid, kæmpende om at overgaae sin Modstribet, ell. først at naae et sælsk Maal. At ride, fiere, løbe, søomme, arbejde omkap. (men ikke: styde.) s. Kap.

Omkaste, v. a. 1. kaste overende. Mange Træer omkastedes af Stormen. 2. kaste p. ny. "Det nos indførte Korn omkastes i det første Halvaar hver ottende Dag." Sghitte. — **Omkastning**, en. pl. — er.

Omkjæren, en. ud. pl. Gjærningen at kjøre om i en Vogn.

Omkjærsel, en. 1. d. s. f. Omkjæren. 2. Velilighed t. at fiere omkring et Sted. Der var før en Omkjærsel ved ell. om Gaarden; men den er nu aflagt.

Omkline, v. a. 1. forløne rundt om med noget, der klines. — **Omklining**, en.

Omklippe, v. a. 1. klippe p. Jav, klippe om. Mønstræt maa omklippes.

Omklæde, v. a. og rec. 2. omgive m. Klæder, m. en Dragt. (fælden.) "Maar den ubødelige Rand søger sig omklædt m. denne herlige Bølsig." Pal. Måtter. 2. klæde om, iføre, hjælpe andre Klæder p.; iføre Dragt. Pigen er v. at o. hendes Frue. Jeg maa o. mig inden jeg gaar tilbeds. — **Omkledning**, en. pl. — er.

Omknale, v. a. 1. omringe, kælende. "Sorgende skal Børn omknale eders Liig i sorte Klæde." Grundtvig.

Omkog, et. pl. d. s. Gjærningen at omkoge. At give noget et Omkog.

Omkoge, v. a. 2. koge p. ny; gjentage Kogningen. — **Omkogning**, en. pl. — er.

Omkomme, v. n. og a. 3. (s. Komme.) 1. v. n. komme af Dage, bse en voldsom Død. Han omkom p. Sæen. Der omkom, er omkommet mange Menneſter. 2. v. a. (i ældre Skrifter.) dræbe, afstive. At o. sig selv. (A. S. Bedel.) "Han skal søge efter Barnet, at omkomme det." Matth. 2.

Omkost, en. d. s. f. Omkostning. (forældet. Nøde og Omkost. P. Clausen. "Dan sparede et Omkost eller Arbejde." Colbing.)

Omkostning, en. pl. — er. [T. Umkostning.] den Udgift, der anvendes paa, er forbunden m. en Ting. "O. er den Udgift, man har i Anledning af en vis Ting. Beskostning bestemmes af Tingens Natur; Omkostning af Omkostningernes." Sporron. At udrede, beskrive de fornødne Omkostninger. Processens Omkostninger. "Da skal den, som Sagen taber, betale den tilslig p. Processen anvendte Omkostning." D. Lov. I. 6. 22. (Man siger: tilfældige Omkostninger; men ikke: tilfældige Beskostninger, fordi man v. dette Ord ifær udtrykker den Udgift, som et vist Foretagende nødvendigen fordrer.)

Omfram, et. coll. tilførn: Kallun, Indvolder, Indmad, Hoved, Fodder, og alt svrigt af et slaget Dyr, undtagen Kropp. (Golding. Moth.)

Omfranse, v. a. 1. omgive, omslange m. Krands, ell. med noget liig en Krands. At omfranse Paaret m. Roser. — **Omfransning**, en.

Omkreds, en. pl. — e. 1. den nderste Rand, Linie, som omgiver, begrænder et Legeme. Bordets O. 2. Omsfang; Udstrækning i Vidden. Den er en Mil i O. 3. den noget omgivende Deel af Rummet; en omgivende Kred. Man overskuer her en vid Omkreds. "For en nelson Sigæl er liban Omkreds nok." Tullin. 4. lig. Indbefatning. "Den sande Gudsfærgt er en Omkreds af alle Døder." Baltholm.

Omkredse, v. a. 1. danne en Kred, 'en Runding omkring; omgive med ell. i en Kred. "Den Alt omkredsende Himmel." Kampmann.

Omkring, præp. og adv. A. præp. har den egentl. Bemærkelse tilføelles m. om, ell. udtrækker enten Retningen af en Bevægelse, ell. den stadige Tilværelse af noget, langs m. Omkredsens af en Genstand: rundt om denne. At gaar heelt omkring, rundt o. Bnen. "De Stæder, som laar rundt omkring dem." 1 Mose B. 35. "Erindt omkring Leiren." 4 Mose B. 11. At seile omkring Jordkloden. Der var en Ring o. Solen. Jordkloden dreler sig o. sin Ase. (I de fleste herhen hørende Tilfælde br. om, uden forandret Udrent.) — uegentl. a.) i Nærheden, nærveis. Her o. i Egnen. "Alle Egnpterne grove omkring Floden." 2 Mose B. 7. At have Folk omkring (om) sig. — b.) hst og her, adspredt p. en vis Strækning. omkring i Bnen, p. Landet. At reise o. i en Egn. — B. adv. br. ligesom om i Bemærk. a, b, c og d. Piulet løber omkring. Han har reist, været vidt omkring. At dreie noget o. Hele Aaret omkring. At drage Landet omkring. (I Sammensætning føies det kun t. enkelte Participier f. E. de omkringboende, omkringliggende, omkringstaende.)

Omtrybende, adj. v. som trykter omkring. En p. Gulvet omtrybende Dm.

Omkuld, adv. overende, t. Jorden, p. Hovedet. At fumsle, fælde, at kaste een omkuld. At finre omkuld (ell. om.) Om livløse Ting br. det ikke glerne.

1. **Omlade**, v. a. 3. (s. Lade.) snes om, bømme om, bedeimme. (forældet.) "Han er blandt alle vel omladt." Bording. Tude. omladt. (P. Syn.) "Den Mæie — er ikke meget omladt af de fleste." Vid. E. Str. II. 85.

2. **Omlade**, v. a. 3. omgive, omgiorde. Et usevvanligt, hos Væffel forekommende

Det. "Men at by din Dont forlader, og a. Havind dig omlader."

Omlade, v. a. 1. lade p. ny. At o. et Efti, et Gevær. Deraf: Omladning, en. Omladen, adj. v. sell. partic. af et forældet v. omlade. Hos Hvitfeldt findes: at omlade (besatte) sig m. noget.} strøvsom, omhyggelig, flittig. (Noth.) Dette forældede Ord er brugt af Bagesen i en lignende Bemærkelse (seer for det E. gesch å ft i g.) "En hurtig, omladen Mand." — "Kanden er langt omladnere, end man skulde slutte af det Udvortes." Eabyr. II. 52.

Omland, et. pl. — e. omliggende Land; Dyrland. B. S. D. (Stebnere end Omegn.) "Hvem mangler nogle Kvadrantmiles Omland." Lassen.

Omløde, v. a. f. lede omkring (circumducere.)

Omløse, v. a. 1. omgive m. en Leir, m. lærde Folk. Deres talrige Stæder omløse Staden.

Omliggende, adj. v. soth ligger nær omkring, ell. adspredt hift og her. "I den omliggende Egn." Marc. 6. Det o. Land. De omliggende Lande. (Golding.) De enkelte omliggende Dyer.

Omlufte, v. a. 1. tilvifte en sagte Wind eller Luffning fra alle Sider. Omluftet af milde Foraarsvinder. "En hellig Gysen mig omlufte." S. Staffeldt.

Omluffe, v. a. 1. omgive m. Luffelse, omflutte, indflutte. At omluffe et Sted med Eegn. (Noth.)

Omlyd, en. I Sproglaeren: et v. en forandret Selvlyd ell. Stavelse omdannet Ud, som dog har beholdt sin Grundform; eller Dørgangen af en Vocal ell. Stavelseslyd til en bestaiget.

Omlyne, v. a. 1. omgive m. Lysning af Englimt. (Bagesen.)

Omlægge, v. a. 3. (f. lægge.) 1. lægge p. ny. At o. et Gulv. 2. lægge omkring, rundt om. (sielden ud. i partic.) Da Baandet var omlagt. 3. lægge hift og her. (Igeledes.) Soldaterne blev omlagte i Pusene. — Omlægning, en. pl. — er.

Omlæsse, v. a. 1. læsse p. ny. Læset blev omlæst. Vognen maatte omlæsses.

— Omlæsning, en. pl. — er.

Omløb, et. 1. en Rings fredsformige Bevægelse om et Punkt. Sletets O. Raanens O. om Jorden. 2. en hurtig Bevægelse frem og tilbage, ell. i forskiell. Retninger. Blodets O. — sig. "Panderlen er det bedste Middel t. at bringe Penge i Omløb." Schytte. Tankernes O. At have O. i Hovebet o. kunne dsomme og fatte en rigtig Afslutning m. Lethed. — Omløbsbrev, en. den Bane, som giennemløbes v. Dmlebet. En Komets O. (B. S. D.) — Omløbsbrev, et. d. f. f. Omgangsbrev. Omløbstid, en. den Tid, som udfordres t.

Rest Ordbog. II.

Omløb. Raanens O. Planeternes Omløbstid. (E. Noth.) Omløbsveie, pl. Vete, Canaler, Gange t. Omløb. Blodets Omløbsveie. (Circulationsveie.)

Omløbe, v. a. 3. (f. løbe.) Løbe forbi, l. uden om. At o. een i Beddeløb. (Resget-sielden som v. n. og kun figurlig for: løbe om. Der omløb adskillige Rygter.)

Omløben, en. ud. pl. Handlingen, at løbe om, løbe omkring. Løse Hundes Omløben paa Gaderne.

Omløbende, adj. v. som løber om, drejer sig rundt. Det omløbende Stul.

Omløber, en. pl. — e. en Person, der stryger omkring i Landet, uden fast Opholdssted, en Landløber. "Det er Omløbere og Dagdrivere, t. hvilke de fleste Almisser uddeles." Sneedorf. Deraf: Omløberste, en. et saadant Fruentimmer.

Ommaale, v. a. 2. maale p. nye; maale om. Kornet maa ommaales. — Ommaalning, en. pl. — er.

Omme, adv. 1. om Stedet: p. en anden Kant, p. et noget fraliggende Sted i en anden ell. modsat Retning, hvortil man kommer v. at gaae om f. E. et Stierne. Hift omme v. Stiernet. Han boer omme i en anden Gade. (f. adv. om, d, hvortil omme har samme Forhold, som henne til hen, oppe til op, it.) 2. om Tiden: ganske forbi, til Ende. Da Karet var omme. Hendes Ald er endnu ei omme. (f. adv. om, g.)

Ommelde, v. a. 2. berette, tale om, berøre. Denne Omstændighed er tilforn ommeldt.

Ommure, v. a. 1. omgive m. Muur. Han lod Kilden ommure m. en Indfatning af hugne Stene.

Ommunte, v. a. 1. munte p. ny, ompræge. (B. S. D.) Deraf: Ommyntning, en.

Omnævne, v. a. 1. talde anderledes, give et andet Navn. (Noth.) omnævnt, forhen omtalt, ommeldt.

Ompaffe, v. a. 1. paffe ell. indpaffe p. ny. Alt Løst maa udtages og ompaffes. Deraf: Ompaffning, en. pl. — er.

Ompandse, v. a. 1. omgive m. Pandser.

Omplante, v. a. 1. optage hvad der er plantet, og plante det p. ny eller p. et andet Sted. At omplante Jordbær, Træer, Blomster. — Deraf: Omplantning, en. pl. — er.

Omploie, v. a. 1. pløje p. ny. 2. pløje Jord op, hvori Sed var nedlagt, og sædærve Sæden. "Omploier Mand anden Mands Sæd." D. Lov. VI. 15. 13. — Deraf: Ompløining, en. pl. — er.

Ompræge, v. a. 1. præge p. ny, give et andet Præg. Mynten blev inddraget og ompræget. — Deraf: Omprægning, en.

Ompæle, v. a. 1. omsætte, indflutte m. Pæle. At ompæle en Plads. — Ompæling, en. pl. — er.

Omqvæd, et. pl. d. f. [f. **Qvad**, **qvæde**.] en eller flere Verslinier, som gientages efter hvert Vers (Strophe) i en Sang ell. Bise. (Omqvæde. Golding.)

Omraade, et. [Evensf.] den Landstrækning, som tilhører nogen, især en Stat, en By, o. d. Territorium. (brugt af Wolbeck.)

Omfrage, v. a. 1. bringe af Lave, i Nordens v. at rage i. — At o. Papirer. (sælden; og forskelligt fra v. n. at rage om i.)

Omrand, en. Rand, som gaar trindt omkring en Ting. (D. Fabricius i B. S. Skrifter.)

Omrande, v. a. 1. omgive m. en Rand. (usædvant.) "Sand og Kyng, omrandet af evige Fjereføde." — "Den hele uafseelige Flade — omrandet af Lothingens Næge." Baggelen.

Omraff, et. det f. f. Omfram; it. en deraf tillavet Ret, f. E. Finker, Gaasfkræse. (Golding. Roth.)

Omreise, en. Reise omkring ell. om i en Egn; Omfart. "Efter nogen Omreise kom de endelig til en Dal." Guldberg. "Paa deres Omreiser i Landet." B. S. D.

Omreise, v. a. 2. komme heelt omkring, ell. overalt omkring v. at reise. At o. Jordkloden t. Lands er ikke muligt. Han har omreist hele Landet. (omreisende, adj. v. som reiser allevegne, hist og her omkring. omreisende Skuespillere.)

Omride, v. a. 3. (f. ride.) ride heelt omkring. At omride en Plads, en Stad. Deraf: Omriden, Omridning, en.

Omrids, et. pl. d. f. Linierne, hvorved Legemernes Form bestemmes, for saa vidt som de ere, ell. betragtes som Flader; saavel om Naturproducter, som Kunstværker. At tegne en Figur i Omrids. — fig. kort udfast t. et skriftligt Arbejde; udtog. Et Omrids af den mere Lids Historie.

Omridse, v. a. 1. drage Linier omkring, aefteise et Legemes Form p. en Flade. (B. S. D.) Deraf: Omridsning, en. pl.—er.

Omrinde, v. a. 3. (f. rinde.) d. f. f. omflyde. (B. S. D.)

Omringe, v. a. 1. danne en Kreds omkring, omgive trindt omkring. Han blev omringet af Mængden. Flenden omringede Bøen. — Omringelse, en.

Omribe, v. a. 3. f. riibe om. brugeligt i partic. Støtten blev omreven. — Omrievning, en. pl.—er.

Omrode, v. a. 1. rode op overalt, giensnemrode. "Menneskene, der maae omrode Jorden." S. Bøye. Haven ser ud, som den var omrodet af Sviln. — Omrodning, en. pl.—er.

Omryfte, v. a. 1. rykke til noget, saa at det falder om; rykke overende. — Omryftning, en. pl.—er.

Omryfte, v. a. 1. bringe noget til at blandes ved at ryfte det; ell. ryfte et Kar,

hvori noget er, som kan blandes. At omryfte en Lægedrif. omryfte en Flaeste. — Deraf: Omryftning, en. pl.—er.

Omrorre, v. a. 2. røre noget vel, f. at bringe Delene t. at blande sig. At o. Mæden i Gryden. Farverne maae vel omrorres. (Fædrene Strifter: omtale, berøre. At omrorre en Materie. P. Clausen.)

Omsaae, v. a. 1. tilsaae p. ny. Bedet maa omsaaes. (Kostgaards Drdb.)

Omsadle, v. a. 1. sadle p. ny, lægge anden Gang Saddel, ell. lægge en anden Saddel paa. At o. en Hest. (absol. stifte Hest, og sadle den. Vi sit neppe Lid t. at omsadle. Neppe var der omsadlet, før han iglen var affied.) jvf. sadle om. — Deraf: Omsadlen, en. Omsadling, en. pl.—er.

Omsalte, v. a. 1. salte p. ny. At omsalte Kød. — Omsaltning, en. pl.—er.

Omsats, f. Omsætning.

Omsæile, v. a. 1. seile rundt om; ell. seile uden om. At o. Jorden. Vi omsæile Lebe Dden. — Omsæiler, en. f. Jordomsæiler. — Omsæiling, en. pl.—er. Jordklodens Omsæiling.

Omsende, v. a. 2. stifte omkring, lade udgaae t. forskellige Steder. Brevet blev omsendt i hele Stiftet. — Omsendelse, en.

Omsider, adv. [S. um sidir; af sid, flde.] 1. endeligen, langt om længe, ens gang. Omsider kom det længe ventede Budskab. Han kommer dog vel o. 2. til Slutning, sidst i Tallet, i Ræden. Først kom Søgeparrens, derpaa de Indbudne, omsider (bedre: tilsidst) det frivillige Følge.

Omsiger, v. a. 3. (f. fige.) stifte andet ell. det modsatte af hvad man før har sagt; gientale. (sælden.) Et det snart sagt, saa er det ogsaa snart omsagt. (jvf. fige om.)

Omskabe, v. a. 2. give en anden Stabning, Stikkelse, skabe p. ny, ombanne. Han har ganske omskabt den hele Stiftelse. At o. et Sprog. (Sneedorf.) "Han tænker ikke, med ret at omskabe Nat t. klar Middag." Kampmann. — Deraf: Omskabning, en. pl.—er.

Omskandse, v. a. 1. omgive m. Skandser og Befæstning; opføre Skanser heelt omkring. En omskandset Leir. — Omskandning, en. pl.—er.

Omskifte, v. a. og n. 1. A. act. 1. d. f. f. skifte, ombytte; men bv. sædvant. m. præp. med. At omskifte Liden m. Evigheden. At o. Pennen m. Svarbet, Høffet m. Landlivet. (Derimod: at skifte, hellere end omskifte, Klæder, Popæl = forandre.) 2. omskifte, for: ombytte, forandre; forekommer ofte i vore Bibelovers.

"Jeg vil omskifte deres Væ t. Stam." Hof. 4. "Og jeg kunde omskifte min Røst." Gal. 4. Hans Vilkaar, Stiebne er i denne Mellemtid omskiftet. Alt i Verden omskiftes. De have omskiftet ell.

ffitet) deres Pladser. "At Dndskab ikke kunde omskifte hans Forstand, ell. Svig bedrage hans Stær." *Mynter*. — B. neutr. blive forandret, verle, afløse hinanden. Vi see Karstiderne omskifte. (vsf. fiste om.) = omskiftelig, adj. som omskiftes ell. kan omskiftes; foranderlig, ubestændig. Der af: Omskiftelighed, en. Foranderlighed. — Omskiftelse, Omskiftning, en. det, at omskiftes, at blive omskiftet; ell. Handlingen at skifte om; Forandring. "At Plekne imellem det tomme Dred Ellintetgørelse, og Dredet Omskiftelse." *L. Rothe*. "Hvor han hævendte sit Blik, opdagede han den fæderligste, den lykkeligste Omskiftning." *Rahbe*.

Omskifte, et. pl. — r. bruges undertiden for: Skifte, 1. ell. for: Omskiftning. Det kan blive bedre v. et nyt Omskifte. Her saae vi Omskifter af Heste.

Omskoe, v. a. 1. lægge andre Stoe under. At omskoe en Hest.

Omskooler, v. a. 1. kaste fra Bunden af m. en Skool. Kørnet maa tilgavns omskooles. (Noth.)

Omskrift, en. pl. — er. Skrift som gaar rundt om Noget. Omskriften p. en Rint.

Omskrive, v. a. 3. (s. Krive.) 1. skrive v. ny, give en anden skriftlig Form. Jeg maa o. hele Brevet. Dette udfast maa omskrives. En omskrevet Regning. 2. udtrætte m. andre Dred, ikke ligefrem, p. en vidtstøttigere Maade, o. d. Denne Talemaade kan ikke overfattes, men maa omskrives. 3. medde om, omtale skriftlig. kun i partic. Den omskrevne Bog, de omskrevne Bøger har jeg rigtig modtaget. — Omskrivning, en. pl. — er. Handlingen at omskrive (1 og 2.) Brevets O. vil medtage f. megen Tid. En Obligations O. At udtrætte noget ved O. "Hans Oversættelse er ikke paalidelig, da den ofte er mere Omskrivning end Oversættelse." *Bandal*.

Omskue, v. a. 1. beskue triindt omkring, p. alle Sider. omskue m. eet Blik. "Der omskuer utalte Naturer." *Baggesen*. — omskuende, som seer sig om t. alle Sider. Et o. Blik. — fig. En omskuende Forstand.

Omslygge, v. a. 1. udbrede Skygge rundt omkring. Det store Træ omslygger hele Skien. — Omslygning, en. (Ambergs Trøb.)

Omskære, v. a. 3. (s. Kære.) 1. skære rundt omkring. At o. et Saar. (sielden.) 2. bortskære Forhuden hos Mandkønnet, som dr. hos Høder og Robamebanere. — Deraf: Omskærelse, en. pl. — r.

Omslag, et. pl. d. f. 1. det, der slaes test om noget, f. at bevare det, ell. hvoremed noget læselig omslæbes. At glemme Papirer i et O. lægge O. om et Brev. 2. i Medicinen: det, der lægges paa ell. om et Lem, f. at trække, lindre Smerter, o. d.

At lægge varme O. paa en Bødd. 3. Omskiftelse, Forandring. Omflag i Beiret. Entkens O. "Uden Forhaling og Omflag." *P. Claussen*. 4. utidlig, for tidlig Fødsel. (5. Omsløb i Tælen, Omskrivning; forældet.) — Omslagsvort, et. ufastigt, foranderligt Beir. (B. S. D.)

Omslibe, v. a. 3. (s. libe.) slibe p. ny. Omslutte, v. a. 1. omgive, indlutte p. alle Sider. "Den vide Verden, m. at sin Berlighed, maa dog omslutte megen Jammer." *Mynter*.

Omslynge, v. a. 1. slynge triindt omkring, omnoe, omvinde. At o. Gaaret m. en Blomsterkrands. Hatten var omslynget m. et rødt Bånd. — fig. Tæen omslynger denne venlige Plet. — Omslyngning, en. pl. — er.

Omslæbe, v. a. 1. slæbe omkring. (sielden.) Efterat han i mange Aar havde omslæbt et sygt Legeme. — Omslæbning, en. (B. S. D.)

Omsløre, v. a. 1. tilhylle rundt om m. Stør. Med omsløret hoved.

Omsmede, v. a. 1. smede p. ny. Denne Stoe maa omsmedes. — Omsmedning, en. pl. — er.

Omsmelte, v. a. 1. smelte p. ny, smelte det, som tilforn har været smeltet. Solvet lod han o. Disse Mynter bleve indbragne og omsmeltede. — Omsmelting, en. pl. — er.

Omsnoe, v. a. 1. omvinde, ombinde m. noget smidigt, bølsligt; omslynge. De omsnoede ham m. Blomsterkrands. Tæt omsnoet af hendes Arme.

Omsnøre, v. a. 1 og 2. ombinde, omvinde m. Snore. Hatten var omsnøret m. Seilgarn. 2. snøre paa ny. Hun bliver tidt omsnørt.

Omsonst, adv. [E. um [sonst.] i dagl. Tale: 1. forgievet, t. unyttig, frugtesløst. "At, slige Folk man nuomstunder søger omsonst." *Baggesen*. 2. uden Hederlag ell. Befalning; frit.

Omsorg, en. ud. pl. Omhu, Omhyggelighed i at udføre ell. varetage noget. At have O. for een. "Har Omsorg f. et godt Navn." *Sir*. 41. At være Omsorg for, drage Omsorg for, at noget skeer.

Omspade, v. a. 1. omvælte, fæste op m. Spade. At omspade et Stykke Jord. — Deraf: Omspading, en.

Omspinde, v. a. 3. (s. spinde.) omgive m. Spind. — fig. De havde vidst at o. ham m. deres stulte Garn. "Apirigtighed med Kumskhed at omspinde." *Mynter*.

Omsprede, v. a. 2. sprede hist og her omkring. (mest i partic.) fig. at omsprede (udbrede) et Rygte.

Omspænde, v. a. 2. omgive v. at spænde. Man kan o. hende m. to Hænder. 2. hæfte, fæste om sig v. Spænder. Han oms-

spænde sin Røstning. **B. S. D.** (bedre: han isærte sig.) — sig. ængste, bespænde m. Stræf, e. d. "Dødens Bølger omspænde mig." (D. Bibel.) "Du fryder og lettet det Verst, du omspænder." Ewald. "Mørte Marsler og Frygt hans Siæl omspænder." P. S. Frimann. "Omspændt af haabløs Elstovs Smerte." Baggesen. 3. spændes anderledes, spændes p. ny. Seles tæstet maa omspændes (spændes om.) absol. flste Hæfte s. Bogen, spændes andre Hæfte for. Saasnart der er omspændt, klære vi igjen.

Omspørge, v. a. 3. søge Oplysning om v. at spørge; begjære Underretning, erkundige sig om. (sælden ud. i part. pass). Den omspurgte Sag, Person. — **Omspørgsel**, en. (**B. S. D.**) s. Rterspørgsel, som er mere brugelig.

Omstaaende, adj. v. som staaer rundt omkring, som staaer i en Kredz om noget. Det omstaaende Folk.

Omstable, v. a. 1. stable p. ny. — **Deras**: **Omstabling**, en. pl. — er.

Omstemme, v. a. 1. stemme anderledes, stemme p. ny. Klaveret maa omstemmes. — sig. bringe een p. andre Tanker, t. en anden Mening. 3 Gaar var han af min Mening; i Dag havde hans Røne ganske omstemt ham. — **Omstemning**, en. pl. — er.

Omstemple, v. a. 1. stemple paa ny. **Deras**: **Omstempling**, en. pl. — er.

Omstikke, v. a. 3. (s. stikke.) 1. stikke p. ny. Denne Plade maa reent omstikkes. 2. At o. Jorden i et Hæved (vende, omgrave det m. Spæden.) At omstikke Korn p. Koftet. (**B. S. D.**)

Omstille, v. a. 1. opstille hist og her, ell. rundt omkring. Han lod Bagter b. paa Torvet og i Gaderne. (**B. S. D.**) **Brickterne** maa omstilles v: stilles anderledes.

Omstimle, v. a. 1. stimle omkring, samle sig i Mængde omkring. Folket omstimlede ham p. Torvet. Den omstimlende Folkehob.

Omstraale, v. a. 1. omgive m. Straaller, m. en stærk Lygning. Biergtoppen, omstraaltet af Aftenrødens Glænde. "Blidhed omstraaler hans rolige Nafn." Bergs.

Omstrefe, v. a. 1. drage strefsende iglens nem p. alle Kanter. At o. Landet. (sælden. s. giennemstrefe.) omstrefende, adj. v. som strefser omkring. o. Horder. At føre et omstrefende, omvaukende Liv. — **Omstrefning**, en. pl. — er. **Hændlingen**, at strefe om.

Omstryge, v. a. 3. stryge p. ny. Tæstet maa omstryges. (omstrygende, adj. v. d. s. f. omstrefende.) — **Omstrygen**, en. det, at stryge omkring. — **Omstryger**, s. Landstryger.

Omstræe, v. a. 1. stræe omkring, sprede omkring. **Bladene**, der omstræes af Stov-

men. At Tæstet laae omstræet p. Gulvet. sig. Enkelte Huse ligge omstræede i Dalen.

Omstrænne, v. a. 1. omringe m. flydende Vand; omknyde.

Omstunder, adv. 1. undertiden. (Moth. forældet. omfundnen. Arceboe). 2. (3 Forbindelse m. nu) i disse Tider, i nærværende Tid, i vore Dage. Nu omstunder (ell. nu omstunder) gives her ikke mange rige Folk.

Omstyrte, v. a. 1. fæste voldsomt omskuld. Alle disse Træer har Stormen omstyrtet. — sig. Hans Herredomme omstyrtes. (jvf. v. n. styrte om.) **Deras**: **Omstyrting**, en. pl. — er.

Omstændelig, adj. 1. ganske udførlig og vidløftig, som indbefatter alle Omstændigheder. En o. Fortælling, Indberetning. 2. som fortæller, omtaler en Sag meget udførligt, m. de mindste Omstændigheder. Han er meget o. i sine Fortællinger. — **Omstændelighed**, en. den Egenskab, at være o. hans Omstændelighed er ofte meget trættende.

Omstændighed, en. pl. — er. [**L. II m = sta n d.** 3 ældre Dansk: **Omstænd.**] 1. foregen Bestaaenhed v. en Ting. Denne O. ved Tingen er jeg ikke i Stand t. at forklare. Efter Sagens O. Der er een O. ved dette Tilbud, som gjør, at jeg ikke kan modtage det. "De egentlige Omstændigheder gaar dem mere og mere af Minde." Naahel. 2. Forhold t. andre Ting og Begivenheder, Vilkaar, Stilling. (i pl.) Omstændighederne have i denne Mellemtid forandret sig. Under disse, under andre O. "Omstændighederne i Riget dannedes mere og mere beqvemme t. den vigtige Forandring." Wandal. Mine O. (min Foruuestillstand) tillader mig det ikke. At være i gode, i flette (oekonomiske) Omstændigheder. 3. Hændelse, Begivenhed. Der er indtruffet en uebagelig O. 4. figurl. og i d. Tale: Omfob, Vidløftigheder i Tælen, Vansteligheider, overdrevne Høflighedsntringer (som oftest i pl.) At bruge mange Omstændigheder. At gjøre O. (Indvendinger) i en Sag. Hvorfor alle disse Omstændigheder?

Omstøbe, v. a. 2. fælde p. ny; give en anden Form v. Støbning. — sig. At omstøbe et heelt Land. (Sneedorf.) — **Omstøbning**, en. pl. — er.

Omstøde, v. a. 2. figurl. kuldkaste, ophæve, tilintetgiøre. Testamentet blev omstødet. Han omstødede mange af sin Forængers Anordninger. Den Sætning laeder sig ikke a. (i den egentl. Bemærk. kun i partice. Børdene bleve omstødede. s. støde om.) **Deras**: **Omstødelse**, **Omstødning**, en. (det første hyppigst, har sig.)

Omfvinge, v. a. 1. bevæge v. Svingning, drive noget rundt omkring (sælden;

og sadvanl. svinge om. Kraften er ikke stærk nok t. at omsvinge Hullet.)

Omsværme, v. a. 1. omgive ell. bevæge sig omkring i Sværme, i uordentlige Hobe. Enkelte Vinterhobe omsværmede Leiren. — Omsværmeude, adj. v. som sværmer, strevs for uordentlig omkring. Fjerdens omsværmeude Hobe.

Omsværmer, en. pl.—e. den, som sværmer, stæfter omkring, fører et uroligt Liv. "Uanstige Omsværmere." Malling.

Omsvæve, v. a. 1. omgive forvænde ell. i langsom Flugt. Enkelte Fugle omsvævede Stibet. "De svundne Dieblit mig end omsvæve." S. Staffeldt. (omsvæve, neutr. for svæve om, forekommer hos Haarn; ellers, og i Prosa, usædvanligt.)

Omsvøb, et. pl. d. f. 1. det, der svøbtes uden om noget; Dmslag. Et O. af Lerred. 2. fig. Vidtskiftighed i Taler, Udskielse fra Hovedsagen, enten af Dmstærksblik, ell. for 'at undvige et bestemt Udslag (Udslugter.) Fortæl det uden O. At tænke uden unyttigt O. (Sneedorf.) "Læreren brugte ingen Omsvøb, ingen Glensagelser, ingen Fyrbetalt." Bagg. N. Klim. (Eomme Forf. skriver: al unyttig Omsvøb.)

Omsvøbe, v. a. 2. forsyne m. Dmslag. Det var omsvøbt m. Lerred, m. et Klæde. Deraf: Omsvøbning, en.

Omsyge, v. a. 1. forsyne rundt om m. Evening, sammensyge heelt omkring. Pafken var heel omsyget m. tørt Garn. 2. sye noget v. om, sye om. Kiolen maa omsyges, (syes om) er omsyet.

Omsætte, v. a. 3. f. sætte om. Alle Begreber ere nu omsatte i Hinderne. 2. sætte p. ny. Det maa nu atter omsættes (sættes om.) 3. sætte trindt omkring, omgive m. noget. "Han lod bringe og omsætte Busene." P. Claussen. "Som Vand i en Urne, m: Blomster omsat." Ohlenschl. 4. bringe (Varer) i andre Hænder v. Hænder; modtage og ubbetale Pengesummen, ell. anbringe, udsætte dem p. andre Steder, s. d. "Nogle sandt paa at forvædle Prosdactens, andre at omsætte hvad disse havde bragt." Rahbek. Der omsættes for mansge Capitaler ved Snaapstinget. — Omsætning, en. En betydelig O. af Varer. "Efter han overlader det tilvirkede Forraad til en, der gior Omsætning og Dpdrag af samme." J. Boye. Penge-Omsætninger.

Omtaaqe, v. a. 1. omgive med, indhylle i Taage. Styler omtaaqede Horizonten. Bergets Top var reent omtaaqet. — fig. "At forblindelsen kan o. Mængdens Dine." Rønner. "At hans Die luffedes, inden det omtaaqedes af Nat og Uveit." Rahbek.

Omtale, en. ud. pl. mundtlig Ytring; Dom, Mening om en Sag ell. Person. Denne Lidtagelse er bleven Dagens almin-

delige Omtale. At kende een-af andres O. At bringes i O. komme til O. være i slet Omtale, (Rugte.) "At komme under Omtale." T. Nothe.

Omtale, v. a. 2. herove, nævne, bringe p. Bane i mundtlig Tale. Denne Sag blev slet ikke omtalt. Seg snude mig den i Gaar omtalte Bog. Han blev ikke vel omtalt.

Omtanke, en. ud. pl. En omfattende Eftertænk; Yevendelse af Tanken til en Arbeid ell. Række af Forestillinger, som vedkomme en vis Sag. (af Udtrykket: at tænke sig om.)

Omtappe, v. a. 1. tappe p. ny, tappe af eet Kar i et andet. At o. Bl (af Ankeret) p. Flaske. — Omtapning, en. pl.—er.

Omtagne, v. a. 1. tegne p. ny. Denne Figur maa omtagnes. — Omtægning, en. pl.—er.

Omtone, v. a. 1. omgive m. Toner, Lyde rundt omkring. "Himlene omtone den svigende Esfer." S. Staffeldt.

Omtordne, v. a. 1. poet. Udtryk: omgive, fylde m. en fordygende Lyd. (Sander.)

Omtrent, adv. næsten, henved, p. det nærmeste, henimod og næsten udtrykke en Nærmelse t. den angivne Mængde ell. Størrelse, som dog er noget under dens; omtrent udtrykker en Uvisshed, der kan være baade noget mere og noget mindre.]

Omtrykke, v. a. 2. trykke p. ny. At lade et Ark o. — Omtrykning, en. pl.—er.

Omtrylle, v. a. 1. forandre, forvandle v. Trylleri ell. Trulstefonst. "Lad sde Mark t. Paradis omtrylles." F. Schmidts Digte. Omtræde, v. a. 3. (W. S. D.) f. nedstræde.

Omtrek, et. pl. d. f. 1. Omrids; Dmsfang. "Hvert Punkt af Stulets Omtrak." Hoyer i W. Selsk. Skr. 2. Handlingen, at trække omkring fra Sted t. Sted, ell. trække forbi; Omtrækken. (Heden. (W. S. D.)

Omtumle, v. a. 1. kaste voldsomt hid og did, bevæge m. Hestighed op og ned, frem og tilbage. Stibet omtumledes p. Bølgerne. — fig. Stiebneen har underlig omtumlet ham. (Om v. n. for: tumle om, findes det brugt af Baggelsen. "Mat hun p. Gulvet omtumled som bød.") = Omtumling, en. 1. heftig Bevægelse v. at omtumles. 2. fig. meget omverlede Stiebne. "Efter ti Aars Omtumlinger." Bagg. N. Klim.

Omtvistelig, v. a. 1. underkastet Tvivl og Indvendinger, stride om. Sandheden af denne Fortælling er meget omtvistet. En omtvistet Sætning. "Den Indbildning at ville opkafe mig til afgjørende Dommer i den omtvistede Sag." Birker. — omtvistelig, adj. som kan omtvistes, usgjort, tvivlsom.

Omtyffes, v. n. pass. s. tyffes. [At være ildt omtyft, i ældre Dansk: ildt ildt; ikke til Behag.]

Omtælle, v. a. 3. (s. tælle.) underkaste en ny Tælling, tælle p. ny. — Omtælling, en. pl. — er.

Omvandre, v. a. og n. 1. a) act. vandre rundt omkring, færdes igennem i alle Retninger. Da vi havde omvandret Den. Han har omvandret Landet p. alle Kanter. "Mens han omvandrede Jordens Kredse." Berg. "Hvor Diet — o. kan en Kredse af mange Mælle." P. S. Frimann. b. neutr. omvandre for: vandre om, vandre omfæring, forekommerieldnere. "Da de bestandig omvandrede fra det ene Sted t. det andet." Baskholm. "Jeg er en Mand, som har saa vidt omvandret." P. M. Troiel. — Deras: Omvandring, en. pl. — er. "Svad jeg p. min Omvandring giennem Byen mest savnede." Baggelsen.

Omvænke, v. a. og n. 1. (har.) 1. act. vænke rundt omkring, omgaar. "Saa lidt i Vælnst tabt, Naturen jeg omvænker." E. Colbjørnsen. 2. intrans. vandre viltsærende ell. ubestemt omkring. (br. vel under tiden i Et. for: vænke om; men mest i poet. ell. høiere Stil.) Længe havde han omvænket i Skov og Ørken. "Paa Bredens fede Græs omvænker Gorden rolig." P. S. Frimann. "Der omvænkede disse Stammefædre m. deres Fiender." D. Guldb. Et omvænkende (nomadisk) Folki Schytte. — Smilte som Løven, der fluer sit Kov o. i Tryghed." Berg. — Omvænken, en. ud. pl. Gierningen at vænke om.

Omvæi, en. pl. — e. En Vei, der løser af fra den lige Linie imellem to Punkter, og som altsaa ei er den korteste. (det modf. af Gienvæi.) Vi maatte gjøre en O. gaac en lang Omvei. — fig. At gaac ad Omveie f. sit Maal, søge at opnaae noget v. Omveie. "Hvorfor skulde dit Svar da søge Omveie?" Rynster.

Omvende, v. a. og rec. 2. i den egentl. Bemærk. (s. vende om) kun i partic. En omvendt Talleten. Paa den omvendte Side (Bagsiden.) Med den omvendte Haand. I omvendt (o. i den modsatte) Øren. Tilfældet er netop omvendt (det modsatte.) (omvendt br. endog som adv. for: p. den modsatte Maade, tværtmod.) 2. forandre, forvandle. (selden.) Forsyret kan let o. Rodgang t. Rodgang. Desres Tatter omvendes t. Sorg. "Men see — hvor snarl Ulykken sig omvendte." Bording. 3. bringe een v. Forestilling t. at angre sine Feil, forandre sit Lævet, sine Meninger, ell. til at antage en anden Tro. Hans Tale omvendte Mange. At o. Hedsninger, s. Vantro. En omvendt Hedsning, Synder. 4. recipr. omvende sig, frembringe Bod og Bæbring hos sig selv;

bringe sig selv t. Omvendelse; forandre et Sæt, ugubeligt Lævet t. et bedre. "Al vorligt at omvende mig fra den af alle mine Ungdomsynder, som man fandt etfellig." Baggelsen. — Omvendelse, en. ud. pl. 1. Forandring, enten indvortes ell. indvortes. O. til det bedre. (selden, og fornemmeligt i det jydsk Almuesprog.) 2. a. En Hovedforandring t. det bedre i Tænk- og Handlemaade. At bringes, at komme til O. at kalde Synderne til Omvendelse. b. Overgang t. den christne Tro, og den Lære, Undervilsning, hvorved samme fremvirktes. Hedsningens O. (Deras: Omvendelseshistorie, Omvendelseslykke, o. fl.) — Omvender, en. "Den romerske Kirkes Omvenderne, eller de saakaldte Missionairer." Bagg. R. Kilm. (For: Omvendning, i den egentl. Bemærkelse af vende om, br. oftere enten Omvenden ell. Vending.)

Omværte, v. a. 1. ombytte. (neutr. Riste, stifte med, afværte, forandres.) En omværende Lykke. Omværling, en. pl. — er. Omvifte, v. a. 1. poet. d. s. f. omfluste. "Her omvifter mig end den foundne Nærveresels Haand." S. Staffeldt.

Omville, s. omsvøbe, omvinde. — Omvinding, en. Dmsvøb, Dmsvøbning. Omvinde, v. a. 3. (s. vinde.) omgive v. at vinde, omsnoe, ombinde, omsvøbe tæt, At o. een m. Blomsterkrands. Gatten, omvunden m. et rosenrødt Baand. At omvinde noget m. Reb, m. Seilgarn. (s. vinde, 1.) — Omvinden, Omvinding, en. Omvøre, v. a. 1. d. s. f. omgroe. Kilden er rundt omvoret af (ell. med) hængende Birke. En med Lornekrat omvoret Jordplet.

Omvride, v. a. 3. (s. vride.) hse ell. breie noget m. Magt omkring ell. i en modsat Retning, (oftere: vride om.) En omvreden Green.

Omvælte, v. a. 1. bringe noget t. at falde omkuld, vælte dm (som oftere br.) Stenen sønes at være omvæltet af Mennekehænder. "Disse Atlas-Kroppe, som p. den blotte Lust omvælte sig." Tullin. — Omvæltning, en. pl. — er. 1. Hænderingen at vælte om, Dmsværling. 2. Dmsløb. "Indtil Kærets Omvæltning atter fører den samme Fæst tilbage." Rynster. 3. fig. voldsom Forandring, Dmsstiftning. "Den Fred, som Tidens Omvæltninger ikke kunne forstyrre." Rynster. — Saaledes have nogle brugt det for: Revolution. Rigers, Staters Omvæltninger. Deras: Statsomvæltning.

Omværne, v. a. 1. omgive m. Værn. "Saa omværnes m. Stral Bebalons Lempel." Berg.

Ond, adj. værre, værst. [3. vandr 3 verri, verstr. vandr, vanskelig.] udtrykker overhovedet det Modsatte af god, ell. alt

det, der strider imod Fornuftens og Sæd-
 ligheds Forbringere, der vækker fornuf-
 tige Besættelse. A.) 3. physiske Henseen-
 de: 1. modbydelig f. Sandserne, ubeha-
 gelig. o. Lugt, Smag. ondt Veir. En
 o. Vel. Den onde Dag (i Feberfygdoms-
 me.) Sv. slem, som i disse Tilfælde ofte
 bruges. 2. stadelig, fordrøvelig. En o.
 Kane. Et ondt Saar. onde Urter. (Eil
 a. 1 og 2 hører den substantiviske Brug af
 neutr. Ondt for: det, som bringer Stæde, vol-
 der Uheld, Fortrød. At lide Ondt. At ud-
 faae meget Ondt. At fordrive Ondt m.
 Ondt. At anfæ Ondt over een. — Liges-
 ledes om legemlig Smerte, Pine, Sygdom:
 At have Ondt i Dovedet, i Raven, i en Fod,
 i Vinene. — absol. At have Ondt, faae
 Ondt o: komme i en Tilstand, som den, der
 er nær v. at kaste op ell. at daane. Hun
 fik Ondt og besvime. Hun havde Ondt
 v. Bandet. — Tilgædes. absol. om Koner i
 Karansed. Hun havde Ondt i 24 Timer
 inden hun fødte.) 3. uheldig, uheldig
 (hvor det physiske Begreb kan være blandet
 m. det intellektuelle.) Det var hans onde
 Etiebue, der førte ham t. dette Skridt.
 Ond (o: slet) Stiering faar en ond (uhel-
 dig) Ende. Det varer længe som et ondt
 Aar. — B.) i intellectuel Henseende. 1.
 hoad der ikke svarer t. sin Bestemmelse, ikke
 er som det bør være, ufuldkommen. (s.
 deatlig, slet, som nu i denne Bemært.
 næsten altid bruges.) onde Penge. Det
 er onde Lider, vi leve i. At komme i ondt
 Rygte, have et ondt Rygte p. sig. Det er
 en o. Delt, der ei er Foberet værd. (Noth.)
 Ondt Herfab faaar Ende; men ikke ond
 Kornmark. Dedspr. 2. beværlig, vanstæ-
 lig. Sv. ond. (her br. nu oftere slem ell.
 vanstælig.) "Ond er tung Steen langt at
 laste." — "Det er ondt at baase f. usødt
 Drog." Dedspr. Man har ondt v. at
 giere alle tilpas. Hun har ondt ved at
 junte. C.) I moralsk Henseende. 1. som
 i og ved sig selv maa mishage, syndig, slet,
 ugjæstribig. Et ondt Hierte. En o.
 Handling, Bane, Tilsielighed, Stiering,
 Onde Mennesker. "Herren lader sin Sol
 opgaae over Onde og Gode." Math. 5.
 "Ondt er det, som har det Onde hos og v.
 sig; slet det, som formedelst Forhold og
 Samfærdigheder virker Ondt." Sporon. —
 At giere Ondt. "Naar hendes stemme
 Eind af Ondt fan bliver mæt. Holb."
 Hun giir hverken Ondt ell. Gødt. At
 tante, domme, tale ondt om een. Det
 er ikke Ondt i ham (o: hos ham.)
 — Det Onde o: Last, Synd, Udyd. At
 afte det Gode og sive det Onde. — Til
 Onde o: t. Last, som en Bræde. Det blev
 regnet mig t. Onde. — Til det Onde o:
 den værfte Mening, uden Staaenforhed.
 At lægge atking ud t. det Onde; adryde

noget t. det Onde (modf. til det Gode.)
 2. haard, ildefindet, ufsaanjom. At være
 o. mod sine Folk. En o. Herre. "Den,
 som er sig selv ond, hvem Fulde han være
 god?" Svr. 14. — onde Dvd o: vrede;
 haarde Dvd. Et ondt Svar. = ondartet,
 adj. som er af ond Natur, Art, Bestaffens-
 hed. En o. Engdom: ondartede Mæs-
 linger. — ondhiertet, adj. som har et ondt
 Hierte, slettantende, ildefindet. (br. min-
 dre end det modf. godhiertet.) — Ondskab,
 en. ud. pl. 1. den Egenkab at være ond i
 moralsk Henseende (ond. c. 1.) Tilsieligs-
 hed t. det Onde, t. at giere ondt; Rygges-
 løshed, Ugudelighed. 2. ond, ondskabsfuld
 Handling, Ubaad, Fortrødelse. Denne
 O. har han begaaet. Han er udlært vaa
 O. (Hos Almuen br. Dvdet ogsaa endnu
 om det physiske-ond. f. E. noget Ondskab
 i Kroppen o: et ell. andet Sygdomsstof.)
 ondskabsfuld, adj. i høi Grad ond, meget
 tilsielig t. at giere ondt, t. at faae andre.
 Ondskabgierning, en. ond S. som bes-
 gaes m. Overlæg og fri Villie; forsettlig
 ond Handling. Ondskabsynd, en. pl.-er.
 modsættes i Theologien: Svaghedsynd.

Onde, et. [dannet af adj. ond, c. 1. i
 den demonstrative Form; ligesom et Gode.
 pl. Under er ligeledes brugt af endel; men
 uden almindel. Bifald.] en Tilstand, der
 vækker et fornufstigt Væsens Mishag; det,
 som er t. Uheld, t. Stæde; Uheld, Wan-
 held, ond Ting. Et indstiftet Onde, At
 falde fra eet O. i et andet. Et moralsk O.
 Af to Under maa det mindste vælges.

Ongefær, s. omtrent, henvend, hemmod.
 Onsdag, en. pl. -e. [formodentlig sam-
 mentrukket af Odinsdag.] den fjerde Dag
 i Ugen. Dies Jovis.

Onyr, en. En Thaleodon, som bestaar
 af flere, forskjelligt farvede Lag, og regnes
 til de ringere Vælfene; Dyrsteen.

Oos, s. Oes.

Op, adv. [Isl. A. S. og Sv. upp.]
 udtrykker: a. 1. en Bevægelse ell. Ret-
 ning fra et lavere Sted til ell. imod et
 høiere. (modsat ned.) At gaae op ad en
 Trappe, føre een op p. et Bierg. Han
 løftede Drengen op fra Gulbet. At trække
 een op af Bandet. At see op, see i Veitret.
 op ad Bassen, Stigen, Gaden. op ad
 Dagen o: hen ad Formiddagen. (Derimod:
 op ad Dage o: livagtig, sidsynliggen.
 Hun ligner Moderen op ad Dage, er Mo-
 derens Billede op ad Dage.) — opad, adv.
 Veien gaar opad (hvor Landet høiner sig.)
 sig. op i Stuen o: t. den Deel af Værelset,
 som kaldes den øverste, som er længst fra
 Indgangen; i Rodfactn. til: ned v. Dø-
 ren. Han stod længe v. Døren, indtil
 man bad ham gaar op i Stuen. Sæt dig
 høiere op v. Bordet. — Man siger ogsaa:
 At gaar op og ned ad Gulvet, ad Gaden o:

frem og tilbage paa. — figuelige Abtryk. —
 At spinge sig op o: komme t. Vre og Vær-
 dighed. At arbejde sig op. — Det gik op,
 gik lige op. (om Særreiser, der, som lige
 store, have hinanden.) 2. en Bevægelse,
 hvorved man rejser sig fra et Sæde ell. Læse;
 ell. en Handling, Bestræbelse, hvorved man
 bringer sen t. at rejse sig. At staae op
 (af Stolen, af Sengen. Hos Almuen,
 i sidste Tilfælde, ogsaa: at sidde op.)
 At jage een op. At jage en Hare op.
 (af Leiet.) b.) en Handling, Bevæ-
 gelse, hvorved noget aabnes (modsat i
 ell. til.) At lufte en Dør op. Vinduet
 kst op. Jeg kan ikke faae Væsen op. —
 At komme op o: blive aabenbar, bekendt.
 Der er kommet meget op af hans Skielms-
 stykker. — At staae op med sit Kiæreste,
 ophave Fortovelsen inden Væstefabel ell.
 Vælfen. c.) en umiddelbar Nærhed. Min
 Hare gaaer lige op til hans Mark. Denne
 Muur er bygget lige op t. hans Boghuus.
 d.) en lydelig Tone. At læse op. Læse no-
 get op af en Bog. At stemme op t. Sang.
 At raabe Folkenes Navne op. e.) Op! er-
 ogtaa et Udraab-ord, hoormed man enten
 bøder een at rejse sig, ell. opmuntrer, op-
 fordrer t. Deeltagelse, Bttsfomhed, ic. f.)
 en stor Mængde Sammensætninger, hvori
 Partikelen staaer foran, udtrykker den deels
 en Bevægelse ell. Retning i Høiden (op-
 bygge, opføre, ophænge, opstaae, ic.)
 deels en Nabning (opgrave, oplukke, ic.)
 en Gientagelse af den Handling, som Værs-
 bet udtrykker (opfarve, opstriffe, opkalde,
 opfuge, opvarme, m. fl.) en Genendelse
 af Sjælens Virksomhed v. en Gienstand
 (ophidse, opmærksom, Opsigt, Opsyn;
 hvor op, i en ellers uafvandt Brug, er
 det tydske a u f o: paa) eller en endelig Fulds-
 førelse af Handlingen, hvorved i disse Til-
 fælde tillige noget stæffes bort, fortæres e. d.
 (opfyldte, opløste, opoffre, opsigte, op-
 aede, m. fl.)

Opagt, en. (B. S. D.) f. Opsyn, Væ-
 retagt.

Opaf, en. pl. — er. En haard Steenart,
 som hæzer til Kalkstænen.

Opamme, v. a. 1. opføde v. Bryttet, v.
 at give Dte. Selv at o. sine Værn. — fig.
 "Gi ene du boer, hvor Klogskab opammes
 og Bittighed groer." Rein. — Deraf: Ops-
 ammelse, en. ub. pl. (B. S. D.)

Oparbejde, v. a. 1. bearbejde, drise,
 dykke op fra en raar Tilstand. At dette var
 øde, udværet Jord, som han har oparbej-
 det. — Oparbejdelse, en. (Ambergs Drdb.)

Opbage, v. a. 2. bage v. ny, opvarme
 i en Vagerovu. At opbage gammelt, ikke
 vel glennembagt Brød. (B. S. D.)

Opbevare, v. a. (Tydsf.) f. bevare,
 gemme.

Opbidfle, v. a. 1. lægge Bidset, Som-
 me v. At opbidfle en Delt. (A. S. Vedel.)
 Opbinde, v. a. 3. (f. binde.) binde i
 Bæltet, sætte op v. Baand. At o. haaret,
 Klæderne. o. Galen v. en Delt. At op-
 binde Wiinranter. At o. Sæden i Neg. —
 fig. indstranke. "Har han ellers nogen
 Magt i offentlige Sager, da er han saaledes
 opbunden, at han har mere Anseelse, end
 virkelig Myndighed." Schytte. = Opbins-
 der, en. pl. — e. "Meieren har glæret en
 Opbinder efter sig." Schytte. — Opbins-
 ding, en. pl. — er.

Opblænde, v. a. 1. give forandret Stik-
 kelse, ell. Smag v. at blænde, spæde. At
 opblænde Vinen m. Vand. (B. S. D.)

Opblænde, v. a. 1. give ny Blænde ell.
 Blænder. — Opblænder, en. pl. — er.

Opblomstre, v. a. 1. (er.) opvære blom-
 strende, fremblomstre, udvifle sig t. Liv og
 Stikthed som en vorende Blomst (i hiere
 Stitil.) Kan faae Pigen opblomstre som
 en dellig Rose. Det var v. den Tid, at
 Syng og Digtetkunst begyndte at opbloms-
 tre. — Opblomstring, en.

Opbluffe, v. u. 1. (er.) tage til i bluffen-
 de Lue, oplyse, bluffe op (som hyppigere
 br.) At faae den opbluffende Lue, faae
 Bredden opbluffe hos ham. — Opbluffen,
 en. ub. pl. Stens Opbluffen.

Opblæse, v. a. 2. puste op, blæse op
 (som mere br.) detimod partic. opblæstende
 (f. E. Fødemidlet.) og opblæst. En op-
 blæst (oppustet) Blære. 2. figurl. At op-
 blæses af Lykten, blive indbildt, stolt.
 En opblæst Nar. "Siv Daeren Fred og
 gode Dage, da opblæses han endnu mere."
 Wynnster. "Hvad nytte opblæste Drd? Sjæ-
 lingen kan bedst prise dig." B. Thott. —
 Opblæsning, en. pl. — er. Lægen har forbud-
 det ham enhver Epife, der voldte Opblæs-
 ning. (Opblæstthed, en. Indbildtthed, Pov-
 mod. B. S. D.)

Opbløde, v. a. 2: opløse v. Blødning,
 v. at anbringe en Bædse, et fugtigt Dm-
 slag; it. blødgøre noget haardt v. at lægge
 det i en Bædse. At o. et Saar, hvori
 Blodet er størket. At opløde noget t.
 Vand. — Opblødning, en. pl. — er.

Opbringe, v. a. 3. (f. bringe.) 1. d.
 f. f. bringe op. Kornet lod han o. paa
 Loftet. Er alt Læst opbragt? [selden.]
 2. bringe t. en Haan; men kun om Skibe
 der opsnappes, optages skendtligen i Søen,
 Skibet; Skibperen er bleven opbragt af
 en Raper. Skibe, som opbringes t. en
 neutral Haan. [aldrig: bringe op.] Der-
 af: Opbringelse, en, Gierningen, at
 opbringe, eller at bringe op. Skibets
 O. Værens O. paa Loftet. 3. op-
 hidse, forbitte, bringe i Vrede. (Det t.
 oufbringen.) "Mit Folk opbringes
 let." D. Walling. Mere brugel. et partic.

opbragt, for: ved, forblittret, fortsætt. At være opbragt paa een, over noget.

Opbrud, et. pl. b. det, at noget brøder op (intrans.) Hens O. Fiødens O. Krigshærens Opbrud. (s. bryde op, b.)

Opbruse, v. n. s. bruse op. En opbrusende (meget heftig, libensfabelig) Charakter. opbrusende Eidsstaber. — Opbrusning, en. pl. — er. Altskifte Saltes Opbrusning med Syrer.

Opbryde, v. a. 3. (s. bryde.) bryde op, træffe op, aabne p. en voldsom Raade. Døren maatte opbrydes, blev opbrudt. sig. pløie første Gang, optage t. Dyrkning. At o. Hedejord. — Opbrydning, en. Gjerningen at bryde noget op. Dørens Opbrydning.

Opbrænde, v. a. og n. 2. (s. brænde op.) 1. act. lægge i Aste, sdelægge v. Fib. Mange Huse opbrændtes. 2. neutr. fortæres ganske v. Fib. At Brændet er opbrændt. — Opbrændelse, Opbrænding, en.

Opbud, et. 1. Handlingen at opbyde Folket t. Krig, t. at modstaae en Fjende. Der stete et almindel. O. t. Landet. 2. Handlingen, frivillig at overgive sit Wo t. Rættens Behandling, naar man troer sig s. Dieblisset ikke i Stand t. at slydsegjøre sine Creditører. At gjøre Opbud. (Deret har, mere end Fallit, et Bibegeer om Skuldnerens Evne t. at udrede sin Gæld.) (Deras: Opbudsho, et. Wo, som frivilligen overgives t. Rættens Behandling. Opbudsmænd, en. pl. — mænd. Fuldmægtige eller Commissarer i et Opbudsho, som efter Loven (V. 14. 42) udværges af den, der opgiver sit Wo.

Opbyde, v. a. 3. (s. byde.) 1. kalde Folket t. Vaaben. At o. alt vaabenført Mandskab. 2. At opbyde et Frequentimmer t. Dands (oftere: byde op.) 3. At o. sit Gøds t. Creditorene o: gjøre Opbud. (D. Lov.) 4. sætte i Virksomhed, bruge, ansprende. At o. alle Kræfter, sin hele Veltalenhed. "Mod dette Dnde opbud de ofte deres hele Myndighed." Mynstet.

Opbygge, v. a. 1. opføre v. Bygningsarbejde. At nedbygge og igien o. et Huus. Han lod o. en grundmuret Stole. 2. sig. gurl. vække t. alvorlig, gudelig Betragtning, fremme hos Andre et moralsk ell. religiøst Evnet. Hans Tale opbyggede alle Eihæerere. Hans eget Evnet kan ikke opbygge (være opbyggeligt for) hans Myndighed. = opbyggelig, adj. lærerig, som vækker, leder til Andagt ell. moralsk Eftertænte. — Opbyggelse, en. 1. En Bygnings Opførelse. 2. Gjerningen at opbygge i siguel. Bemærkelse, Vellebning t. Gudsfrugt, t. et religiøst Evnet. Hans Evnet og Lære var Menigheden til O. Deras: Opbyggelseskrifte, en. pl. — er, gudelig Ettrift, Andagtsbog. Opbyggelses-tale, en. pl. — r. (S. S. D.)

Opcapre, v. a. 1. s. opbringe, 2.

Opdage, v. a. 1. finde, træffe, komme over en hidtil ubekendt Gienstand. At o. en ny (o: ubekendt) L. Han har opdaget mange nye Planter p. denne Reise. Man opdager det, som er til; man opfinder det, som kan blive til (som ikke forhen har været i en saadan Etikfelse.) Man opdager nye Lande; man opfinder en Maskine, et nyt Kunststykke. "Den, som først opdagede en Steens forborgne Kræft, at dreie Staalmod Nord." Tullin. 2. komme efter, udfinde, opspore. Det var ham, som opdagede Sammenførgelsen. Jeg er ikke i Stand t. at o. hvori Hemmeligheden ligger. 3. aabenbare, oplys om, gjøre bekendt med. Han har opdaget mig hele Sagen. "Saa tidlig som det opdagedes." Vedel. = Opdragelse, en. pl. — r. 1. Handlingen at opdage en hidtil ubekendt Gienstand. Amerikas O. "Opdagelsen af Magnetens Egenkab har givet Anledning t. Compassets Opfindelse." Spøron. 2. en ny, ved Eftertænte og Sagttagelse gjort Erfaring. At gjøre en mærkværdig O. 3. Aabenbaring, Oplysning. Opdagelsen af et Lyveri. — Opdagelsesreise, en. pl. — r. Reise, som stæer s. at opdage nye Lande ell. undersøge lidet kendte Verdens egne. — Opdager, en. pl. — e. den, som opdager noget, som gjør en Opdagelse. Amerikas Opdager.

Opdige, v. a. 1. Handlingen at opføre Diger. (S. S. D.)

Opdigt, et. ud. pl. ugrundet, opdigtet Beretning, Paafund, Dvspind. (s. Opdigtelse.)

Opdigte, v. a. 1. udtænke, finde p. noget, som et er sandt ell. virkelig. (ikke saa meget om den poetiske Opfindelse, som om det, der opdigtes t. stabelig Hensigt, ell. uden at Hensigt.) Den hele Fortælling har han opdigtet, s. at føre mig bag Lyset. Hans Engdam var opdigtet (ikke virkelig.) En opdigtet Gienstand. — Opdigtelse, en. pl. — r. Handlingen at opdigte noget; ell. det, som er opdigtet.

Opdirke, v. a. 1. aabne v. Hielp af en Dtrik. At opdirke en Laas. Deras: Opdirkning, en. pl. — er.

Opdrage, v. a. 3. (s. drage.) 1. træffe op. (silden.) "Dættet er opdraget, og han ved hvad der var." Mynstet. (Præd. 1814. I. 66.) 2. opfostrer, danne og opstugte den yngre v. Lære, Dmgang og Mærker. At o. sine Børn m. Dmhu. Han opdrog en Stole af store Sørførere. (silden: nere om Dyr ell. Planter. Blomster, opdragne i Dreihuse. = Om Dyr bl. a. opføde.) = Opdragelse, en. ud. pl. 1. Indbegrebet af det, som hæer t. at opfostrer og danne Børn og unge Tjenestter. At give sine Børn en god O. Den aandelige, physiske O. 2. den Dannelsel, som erhværes

saavel v. god Ansættelse i Ungdommen, som v. Dngang m. dannede Mennesker. En Mand af Opdragelse. Et saabant Sprog høres ikke blandt Folk o. — Deraf: Opdragelsesanstalt, Opdragelseslære (Pædagogik.) Opdragelsesvæsen, o. fl. — Opdrager, en. pl.-e. en Person af Mandkønnet, der har paataget sig at opdrage Børn ell. unge Mennesker. Om et Fruentimmer: Opdragerinde.

Opdreie, v. a. 1. dreie tilbage; faae op v. at dreie. At opdreie en Strus.

Opdrikke, v. a. 3. (s. drikke.) udtømme v. at drikke, drikke saaledes, at intet bliver tilbage. (mest i partic.) At Vinen er, blev optrukken. (s. drikke op.)

Opdrive, v. a. 3. (s. drive.) 1. jage (Bibd) op. Bønderne maatte o. Bldtet. (B. S. D. firden.) 2. drive t. en høj Pris v. Auction. (i partic.) Jeg vilde faa Bogen; men den blev f. høit opdriven. 3. overkomme v. Søgning med Nøse. Dette er alle de Penge, jeg har kunnet opdrive. (B. S. D.) 4. optage (ny Jord) t. Dyrkning, opbrøde. Denne Mark har han først opdrovet. — Deraf: Opdrivning, en. pl.-er.

Opduge, v. a. 1. til Skibs: hale Seilet op og binde det fast t. Raen. — Deraf: Opdugning, en.

Opdræt, en. Tillæg af Dvæg; Dvægs Opføding; it. det Dvæg, som er lagt til, opfødt. Opdræt af Kalve, Faar. At have godt Dvæg i Opdræt. (Noth.)

Opdyngge, v. a. 1. samle i en Dyrge. At o. Jord, Gødning. "Da han havde opdyngget den ubestribelige Mængde Korn i sine Forraadsbuse." Guldb. — fig. sammentante. At o. Statte, Penge. "Da Seilads iglen udvidede Handelen, og Handelen opdyngede Rigdom." J. Boye. — Deraf: Opdyngelse, en.

Opdyrke, v. a. 1. dyrke fra ny af, indtage t. Dyrkning, opbrøde. "Du, som Fædres Land opdyrker glad m. travle Hænder." Rein. Denne Jord har han opdyrket fra Fædeland. At opdyrke en Nøse. — Deraf: Opdyrkning, en. pl.-er.

Opdække, v. a. 1. besætte et Bord m. det, som hører t. et Maaltid, saavel Bordsredskab, som Retter. Der blev i en fast opdækket. I Salen stod et stort opdækket Bord. — Opdækning, en. pl.-er. 1. Handlingen, at opdække. 2. det, som er lagt og fremsat p. et Spisebord. En herlig, kostbar Opdækning.

Opdæmme, v. a. 1. indskrænke, begrænse, bringe t. at holde sig i et vist Rum v. opsatte Dæmninger. At o. Vandet i en Vølløse. Der maa først opdæmnes, inden man kan faae Nytte af den fra Havet vundne Jordbund. (svf. inddæmme.) — Opdæmning, en. pl.-er.

Opegge, v. a. 1. (s. egge.) tilskynde, ophidse v. gientagne Forestillinger. At o. en t. Bede, t. Heringsrigbed. Synet opeggede hans Begierlighed. "At opmuntre de Sørgmodige, opegge de Sløve, styrke de Svage." Jacobi. — Opeggelse, en. pl.-r.

Opelste, v. a. 1. bringe t. at vore og trives v. omhyggelig Pleie, opføde, opfostre. (oftest om Børter; dog ogsaa om Dyr.) At o. en Stov, o. Frugttræer, Silkeorme. "At opelste et Krat, for deti at opamme en Stov." Dlusfen. Denne Dvægstamme, Faareart har han selv opelstet. — figurl. forfremme, ophjelpe. At opelste Videnskaberne. (Rahbet.) "Alderne, som det har brugt f. at vore fremmed og opelste egen Flid." J. Boye. — Deraf: Opelkning, en.

Opera, en. et stort Syngepiel af det høiere Slags; et heroist Syngepiel. — Operabuhus, et. Theater, hvor allene ell. især Syngepiel opføres. Operasanger, Operasangerinde, en. m. fl.

Operere, v. a. 1. i Lægekunsten: foretage en kunstig chirurgisk Operation. Han blev opereret for Stær. At o. een f. Steen. — Operation, en. pl.-er. En efter Kunstens Regler foretaget Kæmning eller bortstøring af syge Legemsdele; ogsaa m. Tillæg: chirurgisk O. (Da Operation ogsaa br. om andre Foretagender, hvortil Indsigt og Færdighed i en Kunst udføres, f. E. militairiske Operationer.)

Opfange, v. a. 1. gribe noget i Falde, i Farten. Pafften, som hun kastede ud af Vinduet, blev opfangt af en Person nede p. Gaden. 2. bemægtige sig undervejs, optage, opsnappe. Brevene bleve undervejs opfangede. Man opfangede de udsendte Speidere. 3. opsatte, modtage. "Desuagtet formaar vort Die at opfange Lysstraalerne igennem dette store Rum." Fleischer. — Opfangen, en. ud. pl.

Opfare, v. n. 3. (s. fare.) br. fælden i St. for den sædvanlige Form: At fare op, have sig i Veitret m. Hastighed; f. Er. hvor Tælen er om: at Christus opføre t. Himmelen. (partic. opfarende br. i Bemærkelsen; hastig til Bede, tilsendt.)

Opfart, en. pl.-er. Handlingen at fare ell. stige hastigen i Veitret. Luftballonens Opfart.

Opfarve, v. a. 1. farve p. ny det som tilforn har været farvet. At opfarve en Silketøle. — Opfarvning, en. pl.-er.

Opfatte, v. a. 1. [seer det E.] indlemme i Tanken, i Begrebet; fatte i Omfang og Sammenhæng. Han opfatter hurtig enhver ny Bæe. Dette er noget, som et Barn ikke ret kan o. — Opfatning, en.

Opfinde, v. a. 3. (s. finde.) 1. opdigte, hittede paa. Den helse Historie er noget, han har opfundet. 2. optænke, udfinde noget nyt, ell. i en ny, forhen ukendt

Stiftelse. (jvf. opdage.) "Rangden troer, at den kunde opfinde Alt, hvad den kan begribe." Senebors. Guttenberg opfandt, efter de Flestes Mening, Bogtrykkerkonsten. — **Opfindelse, en.** 1. ud. pl. (subj.) Handlingen at opfinde noget. "Etisandt Grundden t. enhver Opfindelse bestemt og tydelig for angivende, saa har den dog ikke altid været Opfinderen selv indlysende." Treschow. 2. pl. -er. obj. noget, som een har opfundet. En af de nyttigste Opfindelser i den nyere Tid. — **Deraf:** Opfindelsesaand, Opfindelsesvevne, o. fl. = **Opfinder, en.** pl. -e, den, som opfinder, som har opfundet noget. Galvanismen har faaet Navn efter sin Opfinder. — **opfindsom, adj.** som m. Lethed opfinder noget, nem t. at opfinde. (Riisbrieh.) **Deraf:** Opfindsomhed, en. ud. pl. (3. P. Mynter.) **Opfiske, v. a. 1.** optage det, som er falsket i Bandet. Endeel af Gødet blev opfisket. — **Opfiskning, en.** pl. -er.

Opflamme, v. a. 1. egentl. bringe t. at blasse, tænde i Lueth. At o. Ilden. — **Odfest** br. det figurl. for: sætte i lidenskabelig Tilstand, begeistre, opbluse. At o. Krigerens Hærsfølelse. Modstanden opflammede hans Begierlighed endnu mere. (heldsære som v. n. for: opluc, blusse op. En opflammende Hænsfab.) — **Opflammelse, en.** pl. -r. (W. S. D.)

Opflette, v. a. 1. flette noget og derefter opbinde det, flette og tillige bise opad. At o. Haaret. — **Opfletning, en.** pl. -er.

Opfliske, v. a. 1. bøde p. noget gammelt f. at give det Ansæelse af nyt, ell. bedre udvortes Syn. At opfliske Klæder, gammelt Støtteri. — **Opflisking, en.**

Opflinke, v. a. 1. d. s. f. opfliske; ell. i lignende Bemærkelse. (dagl. Tale.) "Det, som den Ernæmme vil opflinke sin Stogghed med." Rahbet.

Opflytte, v. a. 1. bringe op t. et andet og høiere Sted. Alt dette Løi skal opflyttes p. Loftet. At o. en Discipel i Skolen (give ham en høiere Plads, efter hans Fremgang.) **Deraf:** Opflytning, en. pl. -er.

Opflyve, f. flyve op. 3 partio. Hønsene ere opflyvne. — **Opflyven, en.** det, at flyve op.

Opflætte, v. a. f. flætte.

Opfolde, v. a. 1. samle op i Folder. — **Deraf:** Opfoldning, en. (W. S. D.)

Opfodre ell. opføre, v. a. 1. forbruge, orbruge som Døgsfoder. At opfodre Foderarter. (Luffen.)

Opfordre, v. a. 1. forlange et Svær, en Erklæring af een, p. en alvorlig, høitidelig Raade. At o. een t. at sige Sandhed. Færtingen, Commanbanten blev opfordret (t. at overgive sig.) — **Deraf:** Opfordring, en. pl. -er.

Opfostre, v. a. 1. pleie og bære Omsorg f. et Barn, opføde og opdrage. Disse Børn

har han opfostret som sine egne. En Stiftelse, hvor Hittebørn opfostres. (br. sæds vanl. kun om Børn. Jvf. opelste, opføde, oplætte, pleie.) = **Opfostning, en.** Sierringen at opfostre; ell. det, at opfostres. (jvf. Pleie.) "Enhver Opfostning er tilslige Pleie; men ikke tvertimod." Sporon. **Deraf:** Opfostningsanstalt, Opfostningsstiftelse, en. Stiftelse, hvor Hittebørn, ell. andre trængende Børn (Opfostningsbørn) fra den spæde Alder af opfostres. — **Opfostningshuus, et.** Bygningen, hvor en saadan Stiftelse er indrettet. **Opfostningsvæsen, et. m. fl.**

Opfredre, v. a. 1. opelste v. omhyggelig Fredning. At o. Stov, Græsgange. (figurl. om Kunst og Vidensfaber. Senebors.) **Deraf:** Opfredning, en.

Opfriske, v. a. 1. fornye det, som har været malet, anstrøget, fævet. At o. et Maleri, en gammel Indskrift. — **Oftest** fig. At o. noget i Grindringen. At o. et Savn, et Tab. — **Opfriskning, en.** pl. -er.

Opfund, et. pl. d. f. 1. Handlingen at opfinde. (Suhm.) 2. det, som er opfundet, en Opfindelse, et Paafund. (som hvs pigere br.) "Haltigen opfandt de Skolde, og forbedrede siden deres Opfund." Guldsberg.

Opfyldre, v. a. 2. gjøre fuld, komme saas meget t. at et Rum fyldes. At o. en Part, en Groft. fig. o. Hovedet, Phantasten m. falske Forestillinger, Villedr. — fig. "Da var det Tid at opfyldre den Mangel, som endnu var tilbage, og som Fornuften ikke kunde afhjælpe." Sneed. 2. bringe t. Virkelighed, t. udførelse. At o. et Læste. Jeg fik mit Nafte opfyldt. Spaadommen blev opfyldt. 3. gjøre Fuldst for, fuldsbrude, iagttage. At o. sine Pligter, sin Bestemmelse. Hensigten m. dette Brev er nu opfyldt. — **Opfyldelse, en.** (br. i Bemærk. 2 og 3 af opfyldre.) 1. Udsaldets Dverrensstemmelse m. en foregaende Tanske, Yttring, m. et Ønste, Haab, en Forsventning, ic. Min Formodning, hans Spaadom, Forhaabning gif i O. "Gvad Haabet lover, har den mindste Deel af sin Opfyldelse her." Mynter. 2. Fuldsbrudelse, Iagttagelse, fuldstændig Udsøvelse. En Tractats, et Wilkaars O. Pligtens O. — **Opfyldning, en.** Sierringen at opfyldre (ell. fylde op) i egentlig Bemærkning.

Opfærde, v. a. 1. 3 ældre Skrifter: istandsætte, sive, fornye. "Han lod Skibet styrke og opfærde m. nye Vord." A. Bedel.

Opføde, v. a. 2. om Mennefter: opfostre; om Dyr: lægge til, lade leve og vore under Tilsyn og Røgt. Han har opfødt sine Børn i stor Fattigdom. At opføde Fiedertræ. — **Deraf:** Opfødnung, en.

Opføre, v. a. og roc. 2. d. f. f. føre op.

bringe hen p. et høiere Sted. Man opførte Kanoner p. Boldene. 2. opreise, bygge. At o. en Bygning, Bolde, en Muur. 3. At opføre et Skuespil (lade det spilles p. Theatret.) At o. en høitidelig Kunst. 4. At o. en Dands o. være Forordandser. 5. recipr. At o. sig. forholde, stille sig, indrette sin Handlemaade. At o. sig vel, ilde, uartig. At o. sig imod een som en rettskaffen Mand. — Deraf i Bemærk. 5: Opførsel, en. ud. pl. Adfærd, Levnet, Handlemaade. En stet, god, uforfigtig, uoverlagt Opførsel. — I de øvrige Bemærkninger br. Opførsel, en. f. G. en Bygning, et Skuespils Opførsel.

Opgaae, v. n. 3. (f. gaae.) 1. i figurl. Bemærkelse for: oprinde, blive synlig. Der opgik et Lys f. mig i Sagen. Den opgaende Sol. (f. nedgaae.) 2. i ældre Skrifter: medgaae, forbruges. Svad dets paa opgaaer.

Opgaaen, en. ud. pl. Handlingen at gaae op.

Opgang, en. 1. ud. pl. d. f. f. Opgaaen. Under Opgangen i Taarnet. — figurl. Solens, Stjernernes, Maanens O. 2. pl.-e. Bet., som fører opad, Afgang t. et høiere Sted. Bieget har en stiel, vanskelig Opgang. Der er ingen god O. i Puslet. Opgangen t. Fæstningen. (f. Ophæring.)

Opgave, en. pl.-r. noget, som opgives, fremsættes t. at ubtente ell. udføre, et opgives Spørgsmaal ell. Prøveopgave. En mathematisk O. At løse en vanskelig O. "Hun opløste m. sta. megen Stiensomhed de vanskeligste Opgaver." Bagg. N. Klim.

Opgield, en. ud. pl. [X. A. u. s. g. e. d.] det, man giver for en Ting, over dens egentlige Værdi ell. Pris; særb. det Tilskud, som gives p. en flattere Mynt, der byttes f. en bedre. (Agio.)

Opgive, v. a. 3. (f. give.) 1. give fra sig, give Slip paa, lade fare, fratrage, forlade. At o. et Forsæt, en Hæise. o. Gaabet om en Ting. o. sit Gaandværk. At o. Aanden o. bœe. 2. indrømme, overbringe, afstaae, fratrage t. Fordeel f. en anden. Han har opgivet Handelen t. sin Søsn. Han maatte o. Levnet t. Kongen. At o. sit Wo (t. Kættens Behandling) gjøre Dpbud. At o. Været (give dens høieste Ager sei t. Græsning for Døget.) 3. angive, forklare, betegne, indberette, anmeldte (efter foregaaende Vfsning.) At o. de næiere Omstændigheder. At o. een de Forholdsregler, han har at rette sig efter., o. sin Formue, sine Indkomster. o. sine Medskyldige. 4. fremsætte, forelægge t. Besvarelse. At o. en Gaade, en Stil, et Prøisførgsmaal. (f. Opgaae.) — Deraf: Opgivelse, en. 1. Opgivelsen af et Forsæt. Gaandværkets O. 2. Døets O.

Byens, Fæstningens O. (Overgivelse.) 3. En nslagtig O. af Gleden. Efter O. af Huseleerne. 4. O. af Prøisførgsmaal. (Langt flidnere br. Opgivning.)

Opgiøde, v. a. 1. bringe en forhen udbræket, ell. forsmet Jord t. frugtbar Stand v. Slodning. At o. en Mark. (W. S. D.)

Opgiøre, v. a. 3. (f. giøre.) bringe t. Rigtighed, bringe t. endelig Afgjørelse. At opgiøre en Regning.

Opglatte, v. a. 1. stryge noget opad, og tillige glatte det. At opglatte Gaaret. Deraf: Opglatning, en. (W. S. D.)

Opgløde, v. a. 1. bringe t. at gløde, brænde; opvarme; fig. opsløde, tilstypede. (Vram.)

Opgrave, v. a. 3. (f. græve.) 1. bringe op, bringe frem af Jorden v. at grave. (grave op.) Liget blev opgravet. Disse Mynter har en Bønde opgravet i sin Have. 2. aabne v. Gravning. At o. en Hsi. — Opgravning, en. pl.-er.

Opgroe, v. a. 1. (er.) fliden for: groe op, opvøse.

Opgrye, v. n. 1. d. f. f. grye, frembringe; men flidnere og uafvanti. "Der skal ikke Dagen ved Solen opgrye." Ringo.

Ophaffe, v. a. 1. løgne, bryde op v. at haffe. At ophaffe en fast Keerjord, et Keerguld, en Steenbro. — Ophafning, en. pl.-er.

Ophale, v. a. 1. hale i Belvet, hale op. At ophale et Tug v. Dættet. — Ophaling, en. pl.-er.

Opharve, v. a. 1. løgne; bryde v. at harve. At opharve Jorden. (W. S. D.) Deraf: Opharvning, en.

Ophaspe, v. a. 1. bringe alt Garn af Tænen v. at haspe. Nu er Garnet ophaspet. (W. S. D.) — Ophaspning, en.

Ophav, et. ud. pl. [3. Upphaf.] 1. Begyndelse, Oprindelse, Aarsag. Verdens O. Han var O. til denne Forandring i Regjeringen. "Ophav og Aarsag t. Alt godt." A. S. Bedel. 2. Udspring, Herkomst. "Mange Fyrster have deres O. af hende." Bedel. 3. første Anledning. "De Indste havde først givet Ophav t. dens Feide." Bedel. — Ophavsmand, en. pl.-mænd. [3. Upphafsmadr.] den, som givder Anledning t. at noget sker ell. bliver til, som begynder, indleder, er Skifter af noget. Han var Ophavsmand til (ell. for) Oprøret. Min lykkes Ophavsmand.

Ophæfte, v. a. 1. bringe noget høiere t. Belvet, og tillige hefte det fast. At ophæfte sin Kiole. — Ophæftning, en. pl.-er.

Ophente, v. a. 1. lade een falde ell. føre op t. et Sted. (hente op.) Han blev ophent paa Støttet.

Ophids, v. a. 1. gjøre een hidfig, opbragt, forbittret, tilskande een t. at at gjøre noget t. Idenstaf ell. Vrede. Han ophids-

de Borgere mod Dyrigheden. Ved dens
re Tale bleve de ophidsede til Modstand.
Ophidet af Bitt og Idenstab. — Op-
hidsning, en. pl. — er.

Ophielpe, v. a. 3. (s. hielpe.) understøt-
te, fremhielpe, det, som er i Forsald, som
ikke er i god Drift ell. Fremgang. At op-
hielpe Handelen, Fabrikerne i et Land. —
Ophielpling, en.

Ophisse, v. a. 1. s. hiffe op. Sætten
blev ophisset. (sv. he. se.) — Ophissning, en.

Ophitte, v. a. 1. d. s. s. opstøde, hitte
paa. Det er en Historie, han selv har op-
hittet. Han kan godt ophitte Ægnee.

Ophobe, s. opdyngte.

Ophold, et. 1. Væren, Bliven p. et
Sted. Dens fleste O. er i Svødsfadet.
Mit O. her i Byen vil ikke blive langt.
(Undertiden ogsaa for: Opholdssted. Dette
Sted er om Sommeren hans sædvanlige O.)
2. Underholdning, Næring, Føde. Livets
Ophold. Han har deraf sit rigelige O. At
sege sit O. give en sit O. 3. Stands-
ning, Dphar, Afslagsse. Det regner uden
Ophold. O. i Musikten (Pause.) 4. For-
haling, Ildtættelse. Det maa stee uden O.
"Ophold hindrer et Arbejde fra at bringes
i Ende; Forhaling hindrer dets Begyn-
delse, Sinkelse dets Fremgang." Sporon.
= Opholdsfælde, en. Waade, Wei, at er-
hæve sit Ophold. "Næringsveie og Op-
holdssteder." J. Boye. Opholdsmiddel,
et. det, hvorved man nærer, opholder, un-
derholder sig. (J. Boye.) Opholdssted,
et. Sted, hvor man lever, opholder sig.
Opholdstid, en. det Tidrum, i hvilket
man opholder sig p. et vist Sted. En læn-
gere, kortere O. — Opholdsveir, et. Wei-
rets Forandring t. det bedre, Ophold imel-
lem Regnbøger og Ulvstr.

Opholde, v. a. og rec. opholdt. 1.
holde v. Nagt; underholde, holde vedlige.
Dermed opholdt han Livet. Gaabet op-
holder den Ulykkelige. (s. Ophold, 2.) 2.
stande i sin Gang, sinke. Jeg blev opholdt
underveis. Han opholdt mig m. Snak en
heel Time. 3. forhale, opsætte. Han
har opholdt Sagen et halvt Aar. Denne
forretning taaler ei at opholdes. 4. recipr.
a.) være, forblive, tilbringe Tiden. Jeg
har opholdt mig der et halvt Aar. At
o. sig p. Landet om Sommeren. b.) tve,
stande, forsinke sig. Han opholdt sig un-
derveis, og kom derfor sildigere, end man
ventede ham. At o. sig ved noget o: for-
smædelig syffelsætte sig med, fortrinlig
anvende Tid og Dymærksomhed paa. Denne
Deel af Digtet ville vi ikke opholde os ved.
c.) At o. sig over noget o: udsætte paa, om-
tale m. Døddel. Hun opholder sig over alle
fælt. = Opholder, en. Den som opholder
1.) ell. vedligeholder noget, " Gud, som
u. Alles Staber og Opholder." Schytte.

Ophoste, v. a. 1. oplaste v. Sofen. At
ophoste Stimm. — Ophostning, en. pl. — er.

Ophovne, v. n. 1. (er.) blive hoven,
soulme op, blive tykkere. Armen ophovs-
nede efter Stangens Bid. Herdes Vine
vare ophovnede af Graad. — Ophovnels-
se, en.

Ophugge, v. a. 1. aabne v. at hugge.
At o. Isen f. at faae Vand. 2. omhugge
aldeles, hugge Alt hvad der er at hugge.
Han lod strar hese Stoven o. Alt Braus
det er ophugget. 3. hugge i Stykker det,
som et er brugeligt. At o. et gammelt
Stik, en Bogn. 4. forværre v. at hugge.
Brættet, Bløkken er reent ophugget. (D.
S. D. bedre forhugget.) — Deraf: Ops-
hugning, en. pl. — er.

Ophænge, v. a. 2. (s. hænge.) hænge i
Belvet, hænge op. Jeg vil o. dette Stykke
blandt de øvrige. Krands v. are ophængte
rundt om p. Træerne. (fig. at være op-
hængt i Forretninger. d. Tale.) — Ops-
hængning, en. pl. — er. (D. S. D.)

Ophæve, v. a. 1. ende, afbryde, bringe
t. Dphar, afstasse, omskade. At o. en
Beleiring. (sv. hæve, 4.) At o. en Con-
tract. "Kronen ophæver den Liighed,
som Benskab saa meget elsker." Wandel.
Jeg har ophævet el. Forbindelse m. ham.
At o. en Forkrift, en Forordning, en gama-
mel Stik, Bedrægt. Disse to Begreber op-
hæve (modsigte) hinanden. — Ophævelse, en.
1. Gjærningen at ophæve, ende, afbryde.
Beleiringens O. Et Ugtestabs O. 2.
pl. Ophævelser. Omstændigheder, Bidts-
løstighed. At gjøre megen O., mange Ops-
hæveiser af noget, af sine Fortæner.

Ophøie, v. a. 1. gjøre at noget bliver
høiere, forhøie. (sielden.) — Derimod figurl.
At o. (forfremme) een t. Wee og Værdighed.
Han blev ophøiet i Adelsstanden. "Du
stundom viser mig ophøiet den dybtige, vels-
slafne Mand." Rein. — At o. een over alle
hans Samtidige. o. een t. Skyerne (o:
rose, berømme i hoi Grad.) "Range af de
Dnder, som ophøies t. Skyerne i rimede og
urimede Vers." Bagg. N. Klim. = Op-
høielse, en. Korsets O. — figurl. Forfrem-
melse, Befordring. Ophøielse til fornelig
Værdighed. — ophøiet, partic. a.) ophøiet
Arbejde o: Figurer, som hæve sig over ell.
mindre fra den Grund, hvori de ere udsat
bedede. b.) sublim, hoi. En ophøiet Tanke. Et
ophøiet Billede.

Ophar, et. ud. pl. Afbrydelse f. en Tid
ell. for bestandig; Standsning, Slutning.
"Dødens Navn betegner et Ophar af Alt
hvad Livet har." Winnier. Det er intet
O. i Arbeidet. At arbejde uden O. (uaf-
delig.) Smittens, Sygdommens Ophar.
Ophore, v. n. og a. 2. a.) neutr. stands-
se, afslade, afbrydes. Skuepillene ere op-

herte. Det har ophørt at regne. Hans Bestilling ophører m. dette Aar. b.) act. opspørge. Han er ude f. at ophøre en Stidsleilighed. (s. høre, 4.)

Opilde, v. a. 1. vække Ald ell. Luc. At o. Gnisterne i Lønderet. At o. et Baal. 2. frembringe Gode i noget, opvarme. "Jeg — opilder Havets kolde Varm." E. Stafs-feldt. 3. figurl. ophidsse, opflamme. Dette opildede p. ny hans Karsten udslukte Eidenstab. "Kan Tapperhed opildes der, hvor det ikke længere er Stam at være feig?" J. Boye.

Opire, v. a. 1. agge t. Brede, ophidsse, forbitte. — Opirrelse, en. pl. — r. **Opium, et. ud. pl.** Et Legemiddel, som er den indtørrede Saft af Frøhusene p. et Slags Valmue. Papaver somniferum.

Opjage, v. a. 3. (s. jage.) drive ell. jage frem af et Skial ell. Leie. At o. en Gave. "Det Bildt, de opjage i Skovene." J. Boye. "Opjaget slår hver Fugl om Høstene." Y. S. Frimann. At o. et Skib (indhente det v. hurtigere Seiling.) — Deraf: Opjagning, en.

Opfalde, v. a. 2. byde, opfordre een t. at komme op, falde op. Vidnerne blev op-faldte p. Raadhuset. Han lod Fokkene o. paa Saaeden. 2. overføre eens Navn p. et Barn v. Daaben. Hun er bleven op-faldt adskillige Gange i sine Børns Familie. 3. give een i Daaben Navn efter en anden. Han er opfaldt efter sin Bestefader. — Deraf: Opfaldelse, en.

Opkaste, v. a. 1. bringe opad v. at kaste. (Kaste op. Denne Form br. oftere om den egentlige Kasten m. Saaeden. At f. en Steen op i Luften. opkaste derimod om den lignende Virkning v. andre Kræfter, end blot Armens Bevægelse.) f. E. At o. Jorden (m. Spaden) v. Siderne af en Græft. Esen opkastede Egenen p. Strand-bredden. 2. danne en Forhøining v. at kaste Jord m. Spaden. At o. et Dige, en Jordvold, en Standse. (Derimod: Græs-ten trænger t. at opkastes o: ryddes v. at kaste Jord op.) 3. give fra sig v. Bræk-ning. (Ist. Kaste op.) Han har opkastet al Maden. 4. figurl. a.) At o. et Sprog i Bibelen o: opsløge det v. at bløde. b.) At o. et Spørgsmaal, en Tvivl, Indbending o: fremsøre. c.) At opkaste sig o: gjøre sig til noget, ell. tiltage sig en Myndighed, hvor-i man et er opfordret ell. berettiget. At o. sig t. Herre over een, t. Dommer i en Sag. — **Opkastelse, en.** Handlingen at opkaste, i Bemærkelsen 1. 2. 3. f. E. Wol-dens O. En stærk Opkastelse o: Brækning r. (Egledes, men oftest i Bemærk. 1 og 2, bruges Opkastning.)

Opflite, v. a. 1. binde (Klæderne) op v. Bælte ell. d. At opflite sine Klæder. — Deraf: Opflitning, en.

Opflisb, et. Handlingen at opflisbe. O. af Korn. — Opflisboret, en. Rettighed t. at opflisbe Været. (Dlusfen.)

Opflisbe, v. a. 2. flisbe et vist Slags Været i stor Mængde, ell. At hvad der fin-des af samme, f. at kunne sætte ell. opstrue Prisen derpaa. At opflisbe Korn, Smør. — **Opflisber, en. pl. r. e.** den, som opflis-ber en ell. flere Været.

Opfiøre, v. a. 2. forberede v. Kjørsel. Væren er meget opfiørt v. de svære Fragt-vogne.

Opfiørsel, en. pl. — fiørsler. 1. Handlingen at fiøre op. 2. Vel, Adkomst, Leiligh-ed t. at fiøre op. En steil, bred, mægtelig Opfiørsel.

Opflare, v. a. 1. gjøre lys, kaste lys paa, oplyse. Ingen Stjerne opflarede den mørke Himmel. — figurl. Ved denne Tidende opflaredes hans Ansigt. Vidensfaberne o. Forstanden. "Opflarede Indsigter i Res-igionen." Bandal. 2. uegentl. gjøre no-get klart, fatteligt, udvittet, forklare. Dette opflarer hele Sagen. — Deraf: Opfla-ring, en. pl. — er.

Opflavre, v. n. 1. f. flavre op. At komme opflavrende.

Opfline, v. a. 1. opføre, reise v. at kline. Den Bæg blev hastig opflinet.

Opflistre, v. a. 1. sætte op v. at klistre. At opflistre Haaret m. Pomade. — **Op-flistring, en.** (Tode.)

Opflodsning, en. i et Skib: det lang-skibs p. Kjølspeinet liggende Tømmerlag, hvormed Rummet imellem Kjølsens Dørs-slade og Bundstokkens Undertanter opfyldes.

Opflynge, v. a. 1. klynge ell. hvide i Wei-ret. f. klynge. Han blev opflynget i Gal-gen. — **Opflyngning, en. pl. — er.**

Opflyve, v. n. f. flyve. "Du som t. Hovmod's Top p. Gieninger opflyver." Tullin.

Opklæde, v. a. 2. forsyne m. en heel ny Klædning, klæde af nn. At opklæde et fattigt Barn. — **Opklædning, en.**

Opklætte, v. a. 1. sørge for i Dyvarten, opføde (om Dyr, og mest om de mindre Huusdyr. At opklætte Kullinger, Vets-tinger. Derimod: lægge Kalve til; op-føde en Hest. m. m.)

Opknæppe, v. a. 1. aabne (et Klædemon) v. at drage Knæperne ud af Knæphullet. — **Opknæpning, en. pl. — er.**

Opknytte, v. a. 1. sætte op m. Saaend, som knyttes. At o. Haaret. (W. S. D.)

Opkoble, v. a. 1. løse af Røbbelet. At opkoble Jagthunde. (W. S. D.)

Opflog, et. pl. d. f. 1. en let, fort Kogning. At lade noget faae et O. 2. gientagen Kogning. At give Maden et O. 3. det, som er opflogt; opflogt Mad. Vi sit ikke andet end Opflog af gamle Retter. —

hvert. Dette Ugeblad er blot et Dpfog af fremmede Blade.

Dpfog, v. a. 2. give et Dpfog (f.)
B. S. D. 2. fuge p. ny. opfugt Raaf.
Denne Mad taber sin Smag v. at opfoges.
3. fig. fige, fortælle, beskrive hvad en anden allerede har sagt, fortalt ic. "At spille Tid v. at bespare Indvendinger, som hundrede Gange ere opfugte." Sneedorf. **Opfugte Indsald, Fortællinger.** "Dette Genre var nylig opfugt." Bagg. N. Ktim. — **Opfogning**, en. pl. — er. Glerningen at opfuge.

Opfomme, v. n. 3. [f. Fomme.] 1. faar sin Alvorrelse, blive til, begynde. Denne Ildbrand opkom paa Sammelholn. Jeg mindes godt, naer denne Stik først opkom. "Siden, da Færdist og andre Kæringsvoie opkom." Schytte. 2. foraarfaes, reise sig. Ofte kan en stor Ulfte o. af en ringe Aarsag. (f. opstaae.)

Opkomst, en. ud. pl. 1. det, at komme op, ell. komme frem; Fremkomst, Dypgang. Efter hans Opkomst af denne Engdem har han søst fig ræstere, end tilforn. Maanens, Stjernernes O. 2. Oprindelse, Begyndelse. En ny Modes O. "Paa Udfordelsen fulgte adskillige nye Sprogts Opkomst." Guldb. 3. Fremstribt t. det vide, Fremme, Udvikling, Forbedring. Handelens, Videnskaberens O. "Iver for Sprogts Opkomst." Sneedorf.

Opkrads, v. a. 1. bringe op v. at kradsse ell. strabe. At o. noget af Jorden. 2. gære lodden v. at kradsse ell. rive m. fivte Resten. At opkradsse Klæde. — **Opkradsning**, en. pl. — er.

Opkravle, v. n. 1. kravle op. At komme opkravlede.

Opkruse, v. a. 1. kruse noget saaledes, at det beier sig opad. At opkruse Haaret.

— **Opkrusning**, en.
— **Opkrave**, v. a. 1. krave, indkrave. At opkrave en Stat. 2. kalde for Retten, opkrave.

Opkrølle, v. a. 1. sætte op, rulle op omkring Kæller. At opkrølle Haaret. Hens det haar bliver opkrøllet om Aftenen. — **Opkrøling**, en.

Oplade, v. a. 3. (f. Iade.) 1. aabne, oplukke. (fælden unbt. i Bibel-Dvers. og hos Digtere.) "Oplad f. samme Fugl det vante Buur." Rahbek. "I min Aand sig oplader en Himmel." S. Staffeldt. — "Retmæssigen du din Haand oplader." Inzemann. — oplade sig, nytte sig, betroe sig. "han turde ei o. sig f. nogen." P. Claussen. 2. kradsse, afstaae, overlade en Besiddelse t. andre. At o. et Lehn, en Gaard. "At han skulde o. ham England." P. Claussen. At oplade sit Klige. A. Bebel. — **Opladelse**, en. Gaardens, Embedets Opladelse.

Oplag, et. pl. d. f. 1. et oplagt, hen-

lagt Forraad, et Forraad af Været og Rismandsgods, bestemt t. at sælges. Et stort O. af Korn, af Manufacturvarer. Et Klædeoplag. 2. en Sum af oplagte ell. opsamlende Penge. Han har et O. fra Stokken. 3. Samlingen af de p. en Gang trykte Exemplarer af et Skrift. At giøre et stort, et indskrænket Oplag. Det andet, tredie O. af en Bog (jvf. Forlag og Udgave.) 4. "Kønlig Oplag" o: Anslag, Planer. Bebel. (forældet. f. oplægge, 4.) — **Oplagsafgift**, en. Løsd af oplagte Været. **Oplagsshuus**, et. S. hvor Været oplægges; **Magazin**. (Duffen.) **Oplagspenge**, pl. Penge, især af Stipendier, som efterhaanden oplægges ell. samles f. een. (f. S. for en Skoledisciplin.) **Oplagsplads**, en. En t. Væretoplag bestemt P. **Oplagsret**, en. Ret t. at oplægge Været; **Stabelrettighed**. (jvf. Forlagsret.) **Oplagssted**, et. 1. en **Oplagsplads**. (Walling.) 2. en **Søstads**, hvor Handelsvarer oplægges. (Guldberg.) **Oplagsvarer**, pl. 1. Væretsorter, som man har Oplag af, hvoraf Mængde høves i Forraad. 2. Været, som oplægges i Pakhuse og v. Løstheber, enten t. Ud: ell. Indførsel. **Oplagt**, adj. v. ell. partic. f. under ops lægge.

Opland, et. pl. — e. det Indre af Landet, de fra Havet stierede Landstrækninger; særdeles m. Hensyn til en Stad, hylken de omgive. Bergens **Opland** o: Fastlandet nærmest omkring Staden. **Wendhøffel** er **Kalborgs Oppland**. — **Deraf**: **Oplanding**, en. den, som er fra et **Opland**. (br. mest i Norge.)

Oplede, v. a. 1. søge efter og finde; hitte v. at lede; oplysge. At oplede et Sted i en Bog.

Opleve, v. a. 1. leve imedens ell. saas længe indtil noget stæer ell. indtræder. **Om Fortiden**: Vi have oplevet store og uherste Begivenheder. Han oplevede en hoi Alder. — **Om Fremtiden**: Du kan endnu o. den Dag. Jeg haaber at o. megen Glæde af dette Barn. (Som v. n. ell. i St. for: at leve op, komme t. Live iglen, br. det i Talestoget aldrig; fælden og kun sig. i høiere Stil.) "At see store Mænd opleve iglen i deres Meninger." Sneedorf; hvor dog leve op havde været naturliggere.)

Oplive, v. a. 1. egentl. give Liv, befræle. (som dog kun fælden br.) Det er Stalens, der opliver Legemet. "Oplive m. sin Aand den frosne Klump af Jord." **Ohlenschl.** 2. figurl. a.) give ny Kraft, ny Virksomhed. Man haabede, at Freden atter skulde o. Handelen. "At oplive Naturens slumrende Kræfter." **Engelst.** b.) fremkalde. opvække p. ny. At o. Erindringer. "Da græd jeg, da oplivedes mit Daab." **Ervald.** c.) vakte Stalens Liv, fremkalde Glæde, Munterhed, opmuntre.

Hans gode Lune oplivede hele Selskabet. Musikken opliver Sindet. Det oplivende Foraar. — Deraf: Oplivelse, en. ud. pl. Oplue, v. a. og n. 1. aot. sætte i Lue, gior, at noget blusser i Lue. At o. Iben. figurl. At o. Klarlighed t. Fædrelandet. "Den opluer halvudslukte Følelser t. en forstørrende Flamme." Engelst. — neutr. blusse op, komme i Lue. Det opluende Baal. — figurl. om voldsomme Sindsbevægelser. — Da opluede hans Brede. "Med eet opluede mit halv slukte Rod paa ny." Bagg. N. Klim. "Nu had, nu Klarlighed opluer i vor Barm." [S. Blister.

Opluge, v. a. 1. faae op v. at luge. "Hver Spire — er nu opluget, rykket op med Rode." Rahbel.

Oplukke, v. a. 1. aabne det, som var lukket. At oplukke alle Døre. — Oplukning, en. pl.-er.

Oplyse, v. a. 2. kaste Lys paa, bringe Lys i et forhen mørkt Rum. "Ingen Braa er nu saa mørk, du den jo kan oplyse." Grundtvig. Denne Lampe oplyser hele Værelset. Den af Maanen oplyste Egn. 2. figurl. a.) gior noget klart, forklare, gior tydelig. At o. noget m. Exempler. b.) undervise, dann v. lære, gior klar og tilstrækkelig Indsigt, tydelige Begreber. At o. Forstanden. At o. een om sine Pligter. En oplyst Mand, Tidsalder. Videnskaber og Konster havde dengang endnu ei oplyst Verden. Jeg fandt ham nse oplyst om enhver Omstændighed. c.) anmelde, beskiendtgjøre offentlig. At o. fundne Sager i Aviserne. = Oplysning, en. Handlingen at oplyse; Tilstanden at være oplyst. 1. ud. pl. i egentlig Bemark. Sagerne O. Oplysningen i dette Theater er slet. 2. i figurl. Bemark. a.) pl.-er. det, som tiener t. tydelig, tilstrækkelig Kundskab om noget; Oplæring. Han gav mig fuldstændig O. i Sagen. Jeg har meddeelt ham vigtige Oplysninger. b.) ud. pl. Klarhed, Rigtighed t. Begreber, i Klim. ell. af et vist Slags. Almuens, Bondens O. Hans Skrifter have virket meget t. Oplysning i Landhuusholdningen. c.) ud. pl. sær. og absol. Klarhed og Tydelighed i Kundskab og Begreber om det, som hører t. Menneskets Vel, t. dets fornuftige Bestemmelse, Lykkelig og Dannelsse f. et høiere Maal overhovedet. En stigende Kultur og Oplysning. Wort Archundredes Oplysning.

Oplægge, v. a. 3. (s. lægge.) 1. lægge p. et høiere Sted, lægge op. (sædvanl. kun i partic. og inf. pass. Kornet stal oplægges, er oplagt v. Koftet.) At oplægge et Skib o: lægge det ind i Havnen s. at afstalles. 2. henlægge i Forraad, ell. paa et Sted, hvor man sben afhenter det oplagte. At o. Korn i Magaziner; o. Varer i en Søstads. 3. glemme det, som er sparet ell. tilovers.

Det er oplagte Penge. Han kan aarlig v. det Halve af sin Løn. (s. lægge op.) 4. At o. Raad (ell. lægge Raad op) blive enige om et Anslag. Det var hemmelig oplagt imellem dem. Et oplagt Raad. ("At oplægge sig imod een," gior Anslag imod. Bedel.) At oplægge (o: stifte) et Forbund. Svitsfeldt. 5. At o. en Bog o: besørge den trykkes. (s. Oplag, 3.) — Oplægning, en. Kornets Oplægning paa Koftet. Skibets Oplægning i Havnen.

Oplænding, en. s. Opland.

Oplænger, en. pl.-e. den Deel af Indtægter i et Skib, som fra Bundstokken af banner Spantet (Ribbenene) i Skibet.

Oplænke, v. a. 1. gior en Lænke nogle Led fortere, v. at hefte den op. Hundens Lænke er f. lang; den maa oplænkes. — Deraf: Oplænkning, en.

Oplære, v. a. 2. gior Underviisning i noget, lære, undervise. At o. een i noget. Deraf: Oplærelse, en. ud. pl. (W. S. D.) Oplæse, v. a. 2. læse høit af Papiret ell. Bogen, fremgior indbylgt hvad man har f. sig skrevet. At o. et Stykke af en Digter. oplæse en Dom, en Befaling. — Oplæssning, en. pl.-er.

Opløb, et. pl. d. s. 1. Samning af en Mængde Mennesker, der efterhaanden storkes p. et Sted. Der var et stort O. paa Torvet. 2. i Særb. Sammenløb af Folk i oprørste Hensigter (Umult.) Han blev dræbt i Opløbet. At dampe et Opløb.

Opløbe, v. a. 3. (s. løbe.) indhente t. Løbet, naae v. at løbe efter. Han er f. langt forud; jeg fan ikke opløbe ham. (ell. løbe ham op.) Som v. n. for: løbe op br. det allene i partic. Gielden er opløbet betyde ligt. En lang opløben Drenng.

Opløber, en. pl. - e. En Skibsdreng, Matrosdreng. (t. Skib br. sædvanl. det Plattndste: D p l o p e r.)

Opløfte, v. a. 1. hæve, holde i Betret. At o. Hænderne mod Himlen. (kun i høiere Still. Derimod: Han løfste Drenngen op. At løfte noget op fra Jorden.) — sig. at o. een t. Skjerne o: rose ham umaaadeligt. — At o. Sindet, have Tankerne fra det Jordiste t. høiere Deer. En opløftende Forstilling. — At o. sin Røst, at o. (hæve, forstærke) Stemmen. = Opløftelse, en. Gierningen, at opløfte. Hænderne O. — uegentl. Stemmens O. Sindets Opløftelse fra det Jordiste. "Denne Landens Opløftelse og Hiertets Udvidelse t. Følelse af Staberen i den heli Stabning." Bagg.

Opløse, v. a. 2. adstille, løse noget, der var sammenknyttet. At o. en Knude, en Sløise. — sig. At o. en Hær, lade den stilles ad. 2. løse sammenhængende Dele. Fugtighed har opløst Farverne. "Mergelens Dele opløses hastigen, og tillige opløses Jorden." Schytte. 3. forklare, udtyde.

At o. en Gaade, en Dygave. 4. ophæve, tilintetgiere, erklæret ugyldig. At o. et Regterkab, en Forbindelse, et Selskab, en Færing. 5. I Chemien siges et Andende Regeme at opløse et fast, naar det sidste forsvinder i det første; og overhovedet, at et Regeme opløser det andet, naar det bevirker Dets Adskillelse og indgaar en chemisk Færing m. samme. Stedevand opløser Metaller. Svovel opløser Jernet. = opløselig, adj. som lader sig opløse. Deraf: Opløselighed, en. — Opløsning, en. pl.-er. Gierningen at opløse, i alle forskellige Bemærkelser. En Knuds O. Opløsning p. en Gaade. Knudens O. i et Stuesind. Sukkerets O. i Vand. Et Riges Opløsning o: faldkomne Tilintetgielse som Stat. Et Menneskes Opløsning o: Død. "Ilden at frægte eller snfte vor Opløsning." Sneedorf. — Opløsningomid: del, et. Midlet til (chemisk) Opløsning.

Opmaal, et. Dvermaal, Topmaal, Tilsgift. (Golding.)

Opmaaale, v. a. 2. maale og beregne et Rum ell. et Regemes Størrelse. (Iser om Jord.) At o. en Ager, en Nyes Marker. o. et Eftib. — Deraf: Opmaaaling, en. pl.-er. En Bondegaards O. At ligge ude paa Opmaaaling o: Landmaaling.

Opmale, v. a. 1. male p. ny det, som tilføen har været malet. — Deraf: Opmalning, en. pl.-er.

Opmand, en. 1. Boldgiftsmand. (Hvitfelt. Solberg.) "At lade det komme an p. Opmands Kiendelse." Vid. S. Str. IV. 2. Hovedmand, Ophavsmand, Formand. (meest i Dialekterne; sielden i Skriftsproget.) 3. i Lovsproget: den, som i Lovgiftsager udnaavnes f. at giere Ildplacet imellem Boldgiftsmændenes forskellige Meninge, naar de et kunne blive enige. (I. D. Lov. I. 6. 1.)

Opmande, v. a. 1. sætte Mod i, indgeve Mod. (usebdvans. At opmande een ved sin Tale. L. Rothe.)

Opmane, v. a. 1. tilskynde, opmuntre. (Golding; foralt et.) 2. At o. Kander, mane, fremkalde dem v. Besværgelser. "Med den opmaned du den sundne Ild." Grundtvig. — Opmaning, en. pl.-er.

Opmuddre, v. a. 1. rense for Mudder. o. en Havn, Canal. — Opmuddring, en. pl.-er.

Opmuntre, v. a. 1. vække Munterhed hos een, giere glad, lystig. At o. et heelt Selskab. 2. tilskynde, indgøde Mod og Kraft i noget. At o. een t. at fortsætte et Arbeide. "Man egger v. Konst og List; tilskynder v. Dvertalelser; opmuntre v. Dvertælling" (Ilgesom og v. at giue Haab, tillyst t. Fordeel, ved Røes o. m.) Epton. 3. vække t. Liv og Virksomhed, fremme, fremstunde. "Eaa let, som det er at op-

muntre Ridenfaberne, saa let er det og at undertrække dem." Sneedorf. — Opmunttring, en. pl.-er. 1. Handlingen at opmuntre (1. og 2.) 2. det, som vder Opmunttring, opmuntrende Ordelse, Adspreselse. Det var mig en behagelig O.

Opmure, v. a. 1. føre Muurværk i Veisret, bygge af Muur. At o. en Lade. Førehuset er opmuret. — Opmuring, en. pl.-er. Opmærksom, adj. pl.-me. 1. agtsom, agtpaagivende. En o. Tilhører, Læser. At blive o. paa noget o: sætte sin Agt, Agtsomhed derpaa. At giere een o. paa noget. 2. meget omhyggelig, høstig, deeltagende. Han viste sig meget o. imod os. — Deraf: Opmærksomhed, en. 1. Agtsomhed, Agtpaagivenhed. At henvende sin O: paa noget. At betragte noget med O. "Læstektast kaldes Opmærksomhed, hvis den t. en klar og tydelig Bevidsthed er tilstrækkelig." Trishow. 2. understøttende Deeltagelse, Opmunttring. Denne Konflikt har Regieringen stienet megen O. 3. høstig Deeltagelse og Omhu.

Opmæac, v. a. 1. indhente, naae v. at sætte efter. (B. S. D. sielden. f. naac.) 2. sig. naac en lignende Fuldkommenhed, bringe det saa vidt, som en anden. At o. sit Mønster. Han opnaacde aldrig den Grad i Fuldkommenhed. 3. faae, bekomme, erholde (hvad man attraaer.) At o. sit Dnske, sine Densigter. o. en hoi Alder. — Opnaacelse, en. ud. pl. Dnskets Opnaacelse. Opnagle, v. a. 1. sætte op, giere fast i Hviden m. Søm. At opnagle et Stilk. (B. S. D.)

Opnaavne, v. a. 1. d. f. f. opkalde, 2 og 3. sielden i Bemærk. navngive, benævne. "Han gif først igiennem det af ham opnaagede og (efter ham) opnaavne Sund." J. Bone. — I ældre Dansk ogsaa: udnavne, fastsætte; eller i Lovsproget: optræve. At opnaavne Tingmand. (I. Lov. I. 7. 2.)

Oposfrelse, v. a. 1. hengive, bringe som et Offer, giue frivilligen Slip p. et vist Delsmed, ell. til Bedste f. andre. Han har opsoffret en stor Deel af sin Formue f. Staten. Han er i Stand t. at opsoffre Alt f. at sætte denne Plan igiennem. "At opsoffre en Kist, naar store Pligter udtræve det." Sneedorf. recipr. At o. sig for det Almindelige. o. sig til Statens Bieneske. 2. tilskidsætte, agte ringere. "At o. det almindelige Bedste for Egennytten." Sneedorf. 3. giue t. Pris; sætte til, tabe. At o. en uskyldig. Han har opsoffret sin hele Formue p. dette Foretagende. At o. meget af sin Tid p. et Arbeide. — Oposfrelse, en. pl.-er. Gierningen at opsoffre, i Bedets forkiell. Bemærkelser. Den uskyldiges Oposfrelse. Med O. af egen Fordeel. Jeg har giort store Oposfrelser f. denne Sag. — Efter: nogle Aare og mange

Penges Opoffrelse paa disse Underseggelser. (Langtieldnere bruges Opoffring.)

Oppakke, v. a. 1. pakke fuld med, pakke Alt det paa, som skal være der. Vognen er oppakket. — Oppakning, en. 1. Gjerningen at pakke op, pakke fuld. 2. Soldatens O. ell. fuld Oppakning, kaldes det, han efter Korstriften maa bære p. sig, naar han drager bevæbnet ud.

Oppasse, v. a. 1. d. s. f. passe op; (ofteft dog i partie. pass.) Han blev oppasset undervejs. Man oppasser ethvert Strid, han gjør. "Ingen kon' oppasse hans Wandel saa vel." J. Bone. — Oppasser, en. pl.-er. den, som passer een op, ell. opparter ham, en Opparter, Tjener (som dog kun p. en vis Tid af Dagen gjør sin Tjeneste.) Tilforn holdt han Tjener; men nu har han en Soldat til Oppasser.

Oppæ, adv. [af op; ligesom nedæ af ned, herne af her, horte af bort, ic.] 1. paa et høit ell. høiere Sted; i Øiden. (modf. nedæ.) Oppe p. Bierget og nedæ i Dalen. Jeg var oppe paa Koffet. Heiere oppe i Pusket, i Gaden, i Ønen. 2. opstaaet, oven Senge. Jeg var oppe i Morges før Dag. Der er endnu ingen oppe. At blize, sidde længe oppe om Natten. 3. fielsden i dagl. S. for: aaben, oplukket.

Oppe sig, v. recipr. tage fat p. et Ar-beide m. ny Zver, gribe sig an efter Øvle ell. Læbhed. (d. Tale og Almuesproget.)

Oppbære, v. a. 3. (s. bære.) have, mod-tage. (om Penge, Afgift, Sked, o. d.) Han oppbærer alle kongelige Statter og Indtægter i Amtet. At overbrage en anden at o. sit Tilgodehavende. De oppbæarne Penge. "De vilde giengielde oppbæarne Velgierninger." Schytte. = Oppbærelse, en. Oppbørsel. (S. Rothe. seldn.) — Oppbørsel, en. pl.-er. 1. Handlingen, at modtage Penge ell. andre Afgifter, som erlægges. 2. Kongelige Oppbørsler kaldes ogsaa det, som oppbæres i Statter og Afgifter. — Deras: Oppbørselsbetjent, en. Embedsmand, som modtager kongelige Oppbørsler. (Oppbør, en. for: Oppbørsel, forekommer hos Svitsfeldt.)

Oppille, v. a. 1. opløse noget v. at pille det fra hinanden. At o. Tougvært. 2. d. s. f. pille op (men seldnere. Duerne oppillede det adfattede Korn.) — Oppilling, en.

Opplukke, v. a. 1. s. plukke op. At o. Tougvært. oplukket Kied, Fjst. — Deras: Opplukning, en. pl.-er.

Oppløie, v. a. 1. indtage t. Pløining, pløie Jord, som ikke før har været under Pløien. At o. Hedsjord. 2. bringe frem af Jorden v. at pløie. Man har opløiet en Samling af gamle Mynter. — Deras: Oppløining, en. pl.-er.

Opponere, v. n. 1. [Lat. opponere.]

fremsette Indvendinger imod en andens Ytringer; br. [ser hvor dette seer v. offentlige Disputationer. To Professorer opponerede imod ham. — Deras: Opponent, en. pl.-er. den, som opponerer, Opposition, en. Modsatning, Modstand, Strid, Indvending.

Oppudse, v. a. 1. pudse p. nn, pnnete op. At lade et Huus o. Hun er ret bleven oppudset. — Oppudning, en. pl.-er. Oppuste, v. a. 1. udspile v. at folde m. Luft. At o. en Blære. Han er tyk og oppustet i Ansigtet. — sig. Det var ham, der hemmeligt oppustede Hædet, Evedragten (o: ophidsede, eggede dertil.) Deras: Oppustning, en. pl.-er.

Oppvante, v. a. 1. d. s. f. oppudse: men [ser om Personens Udvoertes og Klædebragt, ell. om Værelser. Stuerne bleven oppvantede (pvnat op) t. Bruluppet. — Oppvntning, en. pl.-er.

Oppraab, et. pl. d. s. 1. Handlingen at oppraabe (Folk, ell. Været v. en Auktion.) Ingen mødte efter det første Oppraab. 2. sig. en af Regjering ell. Øvrighed udstedt almindelig Opfordring t. Folket og Almuen, at gribe til Væbren.

Oppraabe, v. a. 2. fremkalde ell. nævne een efter den anden af en forsamlet Mængde. Alle bleve v. Ravn oppraabte. 2. ud-raabe det som sælges v. Auktion. (s. raabe op.) Dette Maleri blev oppraabt for 100 Rdlr. men blev ikke solgt (gik ind.) = Oppraaben, en. ud. pl. Gjerningen at raabe op. — Oppraaber, en. den, som raaber op (s. Er. Været v. Auktioner.)

Oppraadne, v. n. 1. (er.) angribes i alle Dele og fortæres af Raaddenhed; raadne op. Lemmeret, Fodskellet er rent oppraadnet. (Stibene ligge og raadne op.)

Opprage, v. a. 1. s. rage, 1. En Mængde løs Jord, som Dyret havde opraget. — Oppragning, en. pl.-er.

Oppramse, v. a. 1. s. ramse. "Som jeg vil et umage dig eller mig med at opramsere." Haggelsen, At o. Bønner, Lectier. — Opprams, en.

Opprede, v. a. 1. og 2. rede Sengen førs dig t. at ligge i. Sengen er oppredt. — En oppredt Seng o: en Seng m. Alt hvad der hører til af Klæder og Lagen. — Oppredning, en. Gjerningen at opprede.

Oppregne, v. a. 1. nævne, fremfige flere Gjenstande efter hinanden. At oppregne en Mængde smaa Omstændigheder. — Oppregning, en. pl.-er.

Oppreise, v. a. 2. løfte i Veiret, reise det som ligger, ell. som var faldet. Den omkastede Støtte blev igjen oppreise. "Alles vegne forberedes der Omvæltninger, som nedstørte og oppreise." Runster. — partie. oppreist, lige i Veiret; erectus. At staae oppreist. 2. understøtte i samme Betyd.

for det blotte reise o: opsere, oprette. At o. et Telt, en Væpport, en Windestøtte. 3. figur. give det mistede tilbage, oprette, bringe p. Fode. At faae sit Tab, sin Væ opreist. 3. opreise sig for: reise sig, gjøre Opstand; og Opreisning, for: Oprør; i ældre Skrifter. "Et Folk skal opreise sig imod et andet." Math. 24. = Opveining, m. 1. Handlingen at opreise. 2. Erstatning, Bederlag, Føldestigelse. At faae O. for sit Tab, p. sin Væ; give een O. tage sin O. i noget. At faae Opreisning i Syll (o: vinde, efter først at have tabt.) Væopreising. 3. O. paa en Dom: en kongelig Benilling, hvorved de juridiske Følger af en Dom ophæves. At give, faae Opreisning i en Sag. (f. D. Lov. I. 6. 14. I. 24. 15.) — Opreisningsbrev, et. (som gives den, der faaer Opveining paa sin Væ.)

Oprende, v. a. f. rende op.

Oprende, v. a. 1. rende fra Grunden af. At oprænse en Grøft, en Park.

Opret, adj. Et Ord, som vel, skøndt skælen, foretkommer i ældre Dansk (f. E. i den ældste d. Bibelovers. "At I skulle oprette indgaac." 3. Mose B. 26: 13) men som dog mest i sildigere Tider er overført af det Latinske (a u s t r e c t u s, erectus) for: opreist, lige i Veiret, lodret. "Jeg faae — ikke en eneste rank Krog, ikke et eneste opret Foved." Baggelsen. Labyr. II. 58. — Man har ogsaa villet danne: opretholde for: vedligeholde, holde v. Magt, haandhave; og Opretholdelse (Treshorn) men uden Bifald.

Oprette, v. a. 1. bringe noget (f. E. en Bøgning, som hastigen bliver til) t. at reise sig. At o. en Væpport, et Støt. (dog h. hyppigere opreise.) 2. give noget Tilskudselse, stifte, anlægge. At o. et Kæmpestet, en Skole, en Stiftelse, et Regiment, et Stamskole. (jof. anlægge, indrette, stifte.) 3. indgaac, slutte, vedtage. At o. et Forbund, en Forbindelse m. een. o. en Contract. 4. erstatte, vederlægge; ell. faae, kasse sig Erstatning for, gjøre Fyldest for, indhente. "Dan maa oprette ham det v. andre Maader." Sneedorf. Dette Tab har han faaet rigelig oprettet. — Hvorved kan dette Savn oprettes mig?" Rahbek. At oprette en Skabe, o. hvad man har foresat. = Oprettelse, en. 1. Gierningen at oprette; Stiftelse, Anlag. (f. oprette, 2. helden Opretning.) 2. Erstatning, Føldestigelse. At faae Oprettelse for sit Tab. (Det mindre brugelige Oprettning foretkommer i denne Bemærk. i D. Lov.) — oprette sig, adj. som kan oprettes, erstatelig.

Opridning, en. Handlingen at ride opad med et høiere Sted.

Oprids, et. [d. Endste A u f r i s t.] en Tegning i Stuenemsnit ell. Profil. (3. Kraft.)

Oprids, v. a. 1. aabne, gjøre Nabning i v. at ride. At oprids en Vold.

Oprigtig, adj. [3. a u f r i c t i g.] 1. usforfalsket, i fysisk Hensende. (kun i d. Tale.) "At stride m. oprigtig Dyd." A. Bedel. 2. ægte, sand, ikke hyklet. En o. Kiærlighed. oprigtigt: Vensteb. 3. ærlig, sandtru; som kun siger hvad han mener, og ikke lægger Stiul p. sin Mening. En o. og upartist Historieforer. En o. Tilstaelse. Værn ere af Naturen oprigtige. — Oprigtighed, en. ud. pl. den Egensteb, at være oprigtig (2 og 3.) Følelses, Besigtigers Oprigtighed. At besvare et Spørgsmaal med Oprigtighed.

Oprindelig, adj. som var i. ell. fra Oprindelsen, Begyndelsen; som er den ældste, første i sit Slags. Menneftets oprindelige Natur. Den oprindelige Aarlag, Tilstand. Landets oprindelige (ærlige) Indbyggere. En-oprindelig velgiørende Hensigt kan gaac over t. at blive stadelig. — Deraf: Oprindelighed, en. ud. pl.

Oprinde, v. n. 3. er. (f. rinde.) 1. Udspringe (om Floder; sielndene.) Denne Flod oprinder i det indre Afrika. 2. sig. udspringe o: udspringe fra; grunde sig i, reise sig af: Han var oprunden af en gammel og berømmelig Slægt. Denne Fede oprandt af en Strid imellem to Familier. 3. faae op, komme over Sønstredsen. (om Sol og Maane.) "Som Natten er forbi, og Solen nu oprinder." Helt. "Med hvilken udstrakt Glands, o Maane, du oprinder." Rein. "Dg Verden faae det store lys oprinde." Thaarup. 4. sig. opstaae, opkomme. "Over Gang Evigheds store Lante oprinder i vorre Etale." Monster. "Hvor jeg mig vender hen, ny Sorg f. mig oprinder." Rahbek. = Oprindelse, en. ud. pl. 1. Ophav, Begyndelse. Denne Stats første Oprindelse. 2. Udspring, Herkomst. 3. første Aarlag, Anledning. Oprindelsen til denne Wildfarvelse.

Oprippe, v. a. 1. egentlig vel: optise, aabne voldsomt (d. et Saar. B. S. D.) men br. kun figur. i d. Tale og lavere Stil for: fremkalde paa ny, forvæ, bringe iglen p. Bane. At o. gamle Stridigheder. "Jeg ei oprippe vil det som jeg før har sagt." Holb. P. Paars.

Oprive, v. a. 3. (f. rive.) 1. rylke ell. rive voldsomt op. Stormen har oprevet de stærke Træer m. Roden. 2. aabne v. at rive. At o. et Saar. — Oprivning, en. Oprøde, v. a. 1. bringe frem v. at rode, Evinene have opredet og adt Kartoflerne. 2. rode igiennem allevegne, fordærve v. at røde. Helt Haven er oprødet. — Oprødsning, et.

Oprulle, v. a. 1. vinde noget løseligt sammen i Stikelse af en Kulle. At o. Lovbudsblade. At o. et Landkort p. en Stok.

2. i modsat Betydning! opløse det, som er sammenrullet, rulle fra hinanden. At o. et Stukke Klæde. — Oprulling, en. pl.-er.
Oprumpe, v. a. 1. I Almueproget: knytte Halsen op p. en Hest, slaae en Knude p. Halsen.

Opruste, v. a. 1. f. ruffe.

Oprydde, v. a. 1. borttage, fæste bort v. at rydde. At o. en Stov; o. Ikrud. — Stovene aabne sig, ifald de opryddede Pladsø ikke igjen beplantes." Snylte. 2. At o. Jord, der forbedre den v. Rydning t. Agerbrug. (W. S. D.) Deraf: Oprydning, en. pl.-er.

Oprykke, v. a. 1. b. f. f. oprive, 1. At o. en Plante m. Røden. — Oprykning, en. 1. Stieringen at oprykke. 2. det, at rykke op (intrans. om Bevægelser. f. rykke.)

Oprykke, v. a. 3. række i Rietet. (f. række op.) br. i partis. Med oprakte Hænder. At sværge m. oprakte Fingre. — Deraf: Oprækning, en.

Oprøge, v. a. 1. og 2. forbruge v. at røge. At min Tobak er oprøgt.

Oprømme, v. a. 1. gjøre rummeligt, ryddeligt, v. at fjerne bort, tilfælde. At o. et Bærelse. (W. S. D. rettere vel intrans. at oprømme i et Bærelse. f. rømme, 3.)

Oprømt, adj. v. [L. a u f g e r & u m t.] hvis Sind er frit, ubetøaget; lystig, smilende. "oprømt nok f. at kunne stemte." Sneedorf.

Oprør, et. pl. b. f. [L. A u f r u h r.] 1. voldsom Bevægelse, Ild, Hæring. Mit Sind var f. meget i Oprør til at jeg kunde betragte Sagen m. Kulde. Helsehuset er i O. 2. Sammenrøttelse og væbnet Opstand af et større ell. mindre Antal Underaatter imod den lovlige Dyrighed ell. Regiering i et Land. At gjøre O. fiste et O. Den hele Provinds er i Oprør. "Enhver voldsom Modsigelse mod Loven og Dyrigheden er, uden al Indskrænkning, Oprør." Rirkner. (Ordet br. ofte eensbetydende m. Opstand, hvilket dog gjerne forbindes m. et mindre forhadet Begreb. Man taler om Enkeltes, Røgles ell. Ranges Oprør; men er Mængden meget stor, ell. bestaaer den endog af hele Folket, kaldes det Opstand. Anden Forstel, som gjøres imellem de to Ord, berøer mere v. vilkaarlig Bestemmelse, end v. Syngbrug. jvf. Mytteri og Opløb; det sidste br. især om et ikke længe forberedt, hastigen opkommen Oprør.) = Deraf: Oprørsaaend, en. Stemning hos en Mængde, som leder t. Oprør, Tilsielighed til D. (A. Drsted.) Oprørsfind, et. Oprørsaaend, især hos den Enkelte. Oprørskrift, et. S. hvori opmuntres t. Oprør, som ubbreder oprørske Grundsaetninger. (Rahbek.) Oprørsstifter, en. Dphavsmand f. et Oprør; o. fl.

Oprøre, v. a. 2. sætte i Bevægelse, gjøre

uroelig, uflar (især om Bandet.) Stormen, der oprører Havet. Det oprørte Hav. "Hans Røst er Storm, hans hule Sul oprører Afgrunden." Evald. — At gjøre Vandet oprørt (plumre det.) I oprørt Vand er godt at fiske. Drøspr. Mit hele Blod var oprørt (sat i stærkere Bevægelse v. Lidenskab.) sig om Sindet. Et oprørt (lidenskabelig) og forbitret Sind. En oprørt Indbildningskraft. 2. egge t. Opstand, gjøre oprørt. (sielden.) At o. Folket, Resnigheden. "Folket oprørte sig." Sneedorf. 3. fornærme den moralske Følelse, vække Afst, Had. Det maa oprøre enhver adlele Følelse. Et oprørende Syn.

Oprører, en. pl.-er. den, der sætter sig op imod Landets Dyrighed ell. Regiering, den, som gjør Opstand, ell. deeltager m. andre i et Oprør.

Oprørsf, adj. 1. som gjør Oprør, ell. er tilbøielig dertil. Hele Staden blev oprørsf. Et uroligt og oprørsf Folk. (W. S. D.) 2. som sigter, egger t. Oprør. En oprørsf Tale. oprørske Grundsaetninger.

Opsadde, v. a. 1. forsyne m. Sæddel og Rødtai. At o. en Hest. — Opsabling, en.

Opsamle, v. a. 1. optage smaa Ting, efterhaanden; sanke op. Ravet opsamles p. Strandbredden. Der har opsamlet sig en stor Deel Papirer (har samlet sig, er sanket efterhaanden.) 2. opsange. Golsraalerne opsamles i Brændepunktet. — Deraf: Opsamling, en. pl.-er.

Opsanke, v. a. 1. saanke, sanke op, opsamle. At opsanke Spaaner fra Jorden. — Deraf: Opsankning, en. pl.-er.

Opsat, adj. v. [partic. af opsætte.] 1. som har Gu, Sind, Lust til, er stemt t. noget. At være opsat til noget. 2. meget Isten, higende efter. At være opsat paa noget. Han er nu ret opsat paa den Reise. 3. opsat Vælf, suur og tyf Vælf, der bliver det v. at hensejtes i Bøtter, Fæde o. d. (at sætte Vælf op.)

Opsæde, et. b. f. f. Opsigt, Opsyn; men forældet eller mindre brugeligt.

Opsende, v. a. 2. sende op. (mest i partis. ell. i enkelte fig. ubtrent. f. E. At o. Bønner t. Gud. "Til fælleds Gud vi vore Sul opsende." E. Blicher. — Han blev opsendt t. Norge.) Deraf: Opsending, en. Opsiddende, en. ud. pl. Handlingen at sidde op. Røtteriets Opsiddende.

Opsidder, en. pl.-er. den, som har en Gaard i Brug uden at eie den; en Gaardsbruger, Fæstehorde.

Opsige, v. a. 3. (f. sige.) 1. tilkiende-give ad Brug ell. Laan af noget t. en vis Tid ophører. At o. en Leier. Jeg er bleven opsagt t. Flintedagen. At o. en Capital (som man har udlaant.) 2. erklære et bestaaende Forhold hævet. At o. en Trodsfab, Rydighed. At o. en Waabenstilstand.

At opfyge Klænefølf. 3. fremfyge, opfyge udenad. — Opfygeffe, en. pl. r. Handlingen at opfyge. Deraf: Opfygeffeobrev, Opfygeffeid, o. fl.

Opfygt, en. ub. pl. [X. Auflicht.] 1. d. f. f. Opfygn, Tilfygn. At have O. med noget, have noget under Opfygt. 2. naturligt Opfygtfømhed, der vækkes hos andre. Dette Eftis gjør for Opfygt. Sun gjorde megen O. ved fin kostbare Dragt.

Opfyge, v. a. f. føve opad (en Strom) t. Eftis. At opfyge Bæver p. en Floed. (B. S. D.) 2. udtage af Eftid, løffe. (Noth; nu ufebrvantgt.)

Opfygerte, v. a. og rec. 1. binde Eftier ell. andre fide Klæder op om Eftier; opfygte; hvoraf: Opfygertning, en. B. S. D. (fælden.) Derimod: figurl. i Talemaaden: At være vel opfygert o: ikonit; at være ild færen, i en daarlig Stilling. "Di have de været ild opfygerte." Holbergs Iyffel. Eftibrud.

Opfygert, en. pl. er. 1. noget, fom opfygertes t. Afretning ell. Kettefpor i et vist Afkæder. Jeg har givet hende O. paa en ny Kage. Dette er Opfygerten p. At hvad jeg endaa har at gjøre. 2. d. f. f. Indfygert, Udrettygert. (Særdorf.)

Opfygerte, v. a. 3. (f. fæver) føve noget i Fænnen, antagne friftigen. (fæve op.) At o. Bemærkninger p. en Reife. (f. ogsaa nedfygerte.) Deres Reife blev opfygerte i en Bog. At være høit opfygerte (anfæren) hos een o: glæde, fornøje meget. — Opfygertning, en. pl. er. Fænde; lingen at opfygerte.

Opfygerte, v. a. 1. fæve noget høit, fom var færet t. v. at dreie Eftuen ell. Eftues moderen tilbage; fæve op. 2. tvinge noget i Bæret v. Dely af Eftuer. (f. fæve op.) fig. at opfygerte Prisen p. noget o: føve høit den mere end billigt. At o. Fruftelen. En opfygerte o: tonfflet Eftil. — Deraf: Opfygerten, Opfygertning, en.

Opfygerte, et. om Planter: Dyvoring af Jorden, Fremfygerte. (B. S. D.)

Opfygerte, v. a. 1. fæve teen, gibe fornøjet Stands v. at fæve. 2. fordætte, opfygerte det Stures. (B. S. D.)

Opfygerte, v. a. 3. (f. fæde.) 1. fæde i Bæret, fæde op. (fælden.) "Himodig den fig tidt opfygerte." P. D. Frimann. 2. erbruge v. Eftiden. Da de havde opfygerte And og Augler, gif de paa Fænden m. Bajonetten. 3. partie. opfygerte br. under den figurl. ligefom opløben o: hurtig vore i Bæret. — Deraf: Opfygertning, en.

Opfygerte, v. a. 1. fæde noget, fom tilføra har været væffet, ell. fom er lagt i Sand f. at blødes. At o. Klæder, linned. 2. lakte op p. Læbet v. Bølgernes Magt. Deraf har opfygerte en Deel af Vraget. Opfygerte Land, opfygerte Jordlag, kaldes

i Geognofien de yngfte Biergarter og Jordlag, der have deres Reie øverst, eller ovenpaa alle ældre Biergarter. — Opfygertling, en. pl. — er.

Opfygerte, v. a. 3. (f. fære.) 1. aaben v. at fære. At o. en Bygd, en Sam. opfygerte Vermer. 2. fære. At hvad der er at fære, faaledes at intet bliver tilbage. Hele Bredet, Stegen er opfygerte. At opfygerte en Løvemose, fære at Løvden, fom den indeholder. 3. opfygerte Stig kaldes kald Stig fom færes i Eftier f. at fæges ell. vørnes p. nn. — Opfygertning, en.

Opfygerte, v. a. 3. (f. fære.) 1. hæfte, fæfte noget i Bæret, v. at fære det fæst, fæne det p. en Bøge, e. d. At o. en Bæftendigtgæffe, Paaat. 2. aabne, oplukke noget v. Slag (fære op.) Denne Kaffe maa opfygerte. "Dvo fom opfygerte Kielen derbøren." D. Bod. 3. figurligt og uegentl. Udtryk: a) At o, noget, et Capitul i en Bog, et Sprog f. Bibelen. b) At o. et Telt, en Bod o: reise, opfygerte. (X. a. u. f. f. ch. I. a. g. n.) "Diffe opfygerte bergs Bøder, ligefom andre Krammere." Schytte. c) At o. Vermerne, hale dem om ell. tilbage. En opfygerte Datteskogge. Med opfygerte (aabne) Dælm. d) At o. fin Bøge, fæ Dvarteer et Sted o: bølsete fig, tage fæst Bopæl. [Derimod ikke høitligt, fægt i poetifk Eftil: "Med freidigt Død han attier, opfygerte, Jagemann.]"

Opfygerte, et. pl. d. f. 1. den Dely af et Klædningsffette, der høies om; færet p. Vermet. En blaag Kiole m. rødt Opfygerte. 2. Bærets Fordæring fra Frost t. Is; Dærføg. (D. Strom. B. S. D.) 3. offentlig Kundgævelse. (B. S. D.) 4. Opfygerte af en Fortøffe. (f. fære op.) Det fom t. Opfygerte lænlem de Fortøffede. (Kofkæmde Dærbog.)

Opfygerte, v. a. 3. (f. fæde.) 1. fæde ny. 2. fortære p. hyppig Eftibning, Densne Kniv er høit fænt opfygerte. — Deraf: Opfygertning, en.

Opfygerte, v. a. 3. (f. fæde.) fortære, gætte, ubrugelig v. Eftid, ell. megen og langvarig Brug. "De, fom havde Eft t. at opfygerte deres anffæde Klæder." Schytte. — fig: ubilfde, fæve v. meget og fængt Arbeide. — Deraf: Opfygertning, en.

Opfygerte, v. a. 1. fortære v. at fætte, fætte bort. (D. Bibel.)

Opfygerte, v. a. (f. fæge.) fæge aldeles, fæge ganffe. Han blev opfygerte af en Sai. — figurl. At opfygerte af Bølgerne. At o. Ordene o: ikke ubtæle dem tydeligt ell. høit. — Opfygertning, en. pl. — er.

Opfygerte, v. a. og rec. 1. gibe en tonsfig Stedme v. Eftinke, opfygerte Anffæte farven m. Eftinke. Man kunde høite fæde hende, faaledes havde huu opfygerte fig. — fig. opfygerte Dæd, Færfællinger,

(or fulgørende, ell. som førstnævnte Sagen.)
"At bedrage een med opsminkede Ord."
Eneboef. — Deraf: Opfinkning, en.
pl.-er.

Opfnykke, v. a. 1. smykke det, som har tabt sin Præd; ell. smykke mere end sædvanlig. Naar hun bliver opfnykket, seer hun ret taaleligt ud.

1. Opfnygge, v. a. 1. og 2. forbringe ved at smuge ell. roge. At Tobakken er opfnygt.
2. Opfnygge, v. a. 1. Feenige noget opad. At opfnygge sine Skolecarmer. (s. smuge.)

Opfnyere, v. a. 3. (s. smøre.) sig. opnyde noget sammelt. (W. S. D. d. Tale.)

Opfnappe, v. a. 1. bemægte sig v. en hængig Maade, v. ufoerentende Dverfsald. At v. Breve, o. en Courcer. — figurl. "Zimblerlid kunne disse Dred opfnappes, forstøtke, fordrætes." Rahbet. Han opfnapper her hist og her et fremmed Ord. — Deraf: Opfnappelse, en, pl.-er.

Opfnoc, v. a. 1. opløst noget, som var fæstet ell. sammensnøet. At o. et Rib.

Opfnære, v. a. 1. d. Tale: opvarme i en Vande, fæge opfaaret Riib, (Kostgæver's Dreb.)

Opfnuse, v. a. 1. egentl. opdage v. Lugten, som Gunden et Spor; men oftest figurl. komme p. Spor efter, fæge Kundskab om. Kfter mit Forragt, og om den Indsigersigt. 2. bruge (Tobak) op v. at snuse. Det hele Rund Tobak er allerede opfnuset.

Opfnære, v. a. 1. opløse det, som var fæst.

Opfny, et: [af opfyde.] d. s. f. Opfny, glemtegen Røgning. (forvildet.)

Opfyde, v. a. 1. fæste op, geave op m. Spiden. (W. S. D.) Deraf: Opfydnung, en, pl.-er.

Opfyde, v. a. 1. lakke vdt op. Med opfydede Vine. (s. spile, 2.) Deraf: Opfydnung, en, pl.-er.

Opfynde, et. pl. d. s. det, som opfyndes; Paafund. (Især i ond Betydning.)

Opfynde, v. a. 3. (s. spinde.) 1. spinde alt det, som haves. Bæren er nu opfyndet. 2. litte paa, udtaanke, opdigte; it. fiske (At om noget ondt, fædeligt.) At d. en Legn, et Bedrageri, Ferræveri.

Opfyse, v. a. 2. d. s. f. spise op. (mest i partie.) Vælerne ere f. længe siden opfysete.

Opfyllte, v. a. 1. aabne noget, som er lukket v. en Spilt. At opfyllte en Pen.

Opfyse, v. a. 1. spise ell. vinde alt det Gavn, som haves, p. Spølerne. Væveren har opfyset alt Garnet og forlanger mere. — Deraf: Opfylling, en.

Opfyse, v. a. 1. opdage v. Glets af Sporet, komme p. Spor efter. At o. Biter. 2. figurl. a) opfyse, opdage, opløse. Polstret har opfyset hans Opboldsted. b) faae at vide, erfæse, komme

efter. Jeg har ikke kunnet opfyse Grundden heril. — Opfynding, en, pl.-er.

Opfynde, v. n. 1. (om fædende Lege-mer.) f. spruile. Det opfyndende Vand. (W. S. D.)

Opfynde, v. a. f. sprænge.
Opfynde, v. a. 1. sprætte op. f. sprætte, 2. Deraf: Opfynding, en. (opsprætte i W. S. D. er en fællagtig Stoves maade.)

Opfynde, v. a. 1. fæste Bæster op, der afføndres af Spytflertnerne, ell. samle sig i Brøsthuulheden og Næsen. Han har opfyndet meget Blod. — Opfynding, en, pl.-er.

Opfynde, v. a. 1. forvnde v. at spæde; spæde noget, hvis Mængde v. Brug er for mindstet, den ell. flere Gange. At opfynde Suppen. — Deraf: Opfynding, en, pl.-er.

Opfynde, v. a. 1. spænde noget, som breder sig i Veiret, ell. strækker sig opad. At o. en Solfieret, et Saltet. — At o. Hanser pl. et Gevar, trætte den op ell. tilbage, for at kunne trykke af. 2. løse det, som er spændt. At opfynde sit Bæste. ops-pændte Stoc. — Opfynding, en, pl.-er.

Opfynde, v. a. 3. (s. spæde.) fæde, spore v. Stretspærgel, opdage v. at spæge sig for. Jeg har endeligg faaet ham opfyndt. Han er ikke at o. i hele Byen.

Opfynde, v. n. 3. (s. faae op.) 1. d. f. faae op; reise sig. (i hore: Stilt.) Da opfynd en Diding blandt Folket. 2. forlade Egenen; faae op (som atldt br. i Prosa, med Unst, af parlio.) Hun er endan ikke opfyndet. 3. blive levende v. ny, komme t. Live. At o. fae de Døde. "Derfom de Døde ikke opfynde." D. Bibel. (s. Opfyndelse.) 4. fremtræde, vise sig. Det er opfyndt en ny Forsvarse af denne Bæret. "De Sænder's Vidner, som nu opfynde trindt smkring." Bandal. 5. opkomme, reise sig. Deraf opfynd en langvarig Stred. "J ærrigt kan dette fæfælde ikke ofte opfynde." Dried. 6. samle sig m. væbnet Mægt, reise sig (fæden. Almuen var opfyndt i Masse.) f. Opfynd.

Opfynde, v. a. 1. fæste i nogen Bætte. At o. Brænde, Lerd. "I Stedet f. at Gaderne i andre Stæder ligge i væfndes, seer man dem her opfyndede p. hinanden." Baggelsen. — Opfynding, en, pl.-er.

Opfynde, v. a. 1. d. s. f. oppynte. (W. S. D.)

Opfynde, v. a. 1. reise i Stat, sætte i Stat. Det os, som ikke rummes i Buse- ne, opfyndes uden for. (W. S. D.)

Opfynde, v. a. 1. sætte p. Etald f. at fore ell. fæde. At o. unge Singfæter. Han har opfyndt 50 Stude. — Opfynding, en.

Opfynd, en, ud, pl. En væbnet Fored-

ning, enten af et heelt Folk, ell. en stor Del af samme, mod Fiender, mod Sands- berren ell. Regeringen. Hele Landet var i Opstand. — At gjøre Opstand imod en Fiende, mod Regenten. (s. Oprør.)

Opstandelse, en. Tilstanden at leve op igen, at staae op fra de Døde. (s. ops- staae, 3.)

Opstander, en, pl. — e. noget, som staaer op ell. reiser sig i Veiret, som rager frem, staaer frem (dog kun i visse særdeelte Tilfælde.) s. E. Opstanderen ved en Vandpost: Pumpsæct. Opstanderen p. en Kof, en Garnvinde, p. en Presse m. v. — Deraf: Opstanderrolf, en. Et Slags mindre Rokke, p. hvilke Pinlet er anbragt i Midten, mellem Opstandere. Opstanderov, en. et eget Slags Bæverfode, som bl. a. bruges i Island.

Opstige, v. a. 1. stige p. op. (B. S. D.) 2. fortære v. Stegning. Smørret er opstigt.

1. Opstemme, v. a. 1. d. s. s. istemme. opstemme en Sang. (B. S. D.)

2. Opstemme, v. a. 1. (om Vand.) standse i Afseet, darime for, opdarime. — opstemme Bandet i en Dam, Canal. (Dluffen.)

Opstige, v. a. 3. (s. stige.) 1. have sig ligende fra Jorden. Da Luftbalonen opstige. "Hoo som Røgen ser opstige." Resel. — sig. at o. fra en Træspott t. en aanden. Den opstigende Knie i Arvefølgen. (Fader, Farfader, Rober, Mormoder, o. s. v.) 2. opkomme, opstaae. Der opsteg en Lovt hos mig.

Opstikke, v. a. 3. (s. stikke.) 1. sætte op og fæste m. Naale. At o. et Hovedtøl. 2. aabne m. et Stik, stikke Hul p. At o. en Bleg. At o. en Lønde, et Bilsfab. 3. At o. en Kobberplade, fornøye Stikket p. samme. — Opstikning, en, pl. — er.

Opstille, v. a. 1. reise, sætte op. Støven blev opstillet. — Ogsaa om at sætte ell. stille noget p. en vis Maade, ell. i et vist For- hold. At o. en Snaer, et Garn, en Hals de. At o. Brikkerne i Skaffvil. o. et Regiment, en Krigshær. — Deraf: Opstils- ling, en, pl. — er.

Opstove, v. a. 1. bringe noget t. at staae i Veiret v. at stind det. 2. stive noget p. ar. — Opstovning, en, pl. — er.

Opstoppe, v. a. 1. stoppe p. op, stoppe om. Denne Matrads trænger t. at opstoppes. — Opstopning, en, pl. — er.

Opstryge, v. a. 3. (s. stryge.) stryge nos- set opad. At o. haaret. Med glat op- strøget Haar. — Opstrygning, en.

Opstudsse, v. a. 1. d. s. s. tilstudsse. (B. S. D.)

Opstuve, v. a. 1. d. s. s. stuve, 2. op- stude Roer, Kartofler. — Deraf: Op- stuvning, en, pl. — er.

Opstod, et, pl. d. f. Opstod fra Mavens

o: voldsomt opstigende Vinde. (Opstod, for: Opstand. Svitsfeldt. foraldet.)

Opstode, v. a. 2. stode op, aabne v. Stad. Døren blev opstodt. 2. stode Alt, blive færdig m. at stode. Alle disse Grun- saae vi ikke opstodte i Dag. — Deraf: Opstoden, Opstodning, en. (der ogsaa br. i samme Ben.artselse, som Opstod.)

Opsuge, v. a. 1. sugte op, drage op v. Sielp af Kandedrattet. At opsuge Vand giennem et Rør. — Opsugning, en, pl. — er.

Opsummere, s. opstalle.

Opsvæit, adj. v. s. svæie.

Opsvie, v. a. 3. (s. svie.) fortære v. at svie. (b. Tale. At opsvie en Mængde Korn t. Brændeviin.)

Opvsinge sig, v. rec. 1. (s. vsinge.) "Med Skærne min Kand sig da opvsin- ger." P. p. Frimann. — Det br. hær sig- gurl. for: have sig til et høiere aandeligt ell. moralsk Standpunkt, ell. til Dre, Bær- dighed, Lette. "En Stat, der har opvsoun- get sig til Magt." Trefchow.

Opvsire, v. a. 1. tilfætte, forsøde v. Svire. At opvsire sine Penge. (B. S. D.)

Opvsulme, v. a. 1. (er.) give sig ud, hovne op, stige i Høiden. (s. svulme.) En opvsulmet Kind. De af Biergvandet opvsulmede Floder. "Opvsulmet Flod bierg- hoiæ Bøtger vælter." Pram. — Opvsul- men, en; ud, pl.

Opvsømmet, adj. opskølet, sammenstø- let af Paed, af Vandstod. (nyt D.)

Opvsyre, v. a. 1. forbruge v. at sive. Hun har opvsyret al Silken. — Opvsyning, en. (B. S. D.)

Opvsyn, et, ud, pl. det, at paasee, tage vare p. noget, holde det vedlige og i Dre- den; Tilsyn, Opstg. At have Opvsyn med et Arbeide, over Arbeiderne. Det staaer under hans Opvsyn. — Opvsynsmand, en, den, som har Opvsyn m. eller over noget.

Opvsærke, v. a. 1. opbinde, opstille Sær- ken ell. Eftorten. (Kostgaards Drdb.) s. det mere brugelige opstørte.

Opvsær, et, pl. d. s. 1. skriftligt Udlaft ell. Udarbeidelse; Concept, noget, man har opsat p. Papiret. (Gram. Kostgaards Drdb. beg.) 2. Ansøg, Paafund. (foraldet.)

Opvsættig, adj. [Z. a u s s a t i g.] til- bsiellig t. at sætte sig op imod Dyrighed ell. Forfætte; gienstridig, opreest, ulidig. — Opvsættighed, en, ud, pl. (B. S. D.)

Opvsætte, v. a. 3. (s. sætte.) 1. sætte op; sielden vndt. i partie. Det er Alt opvsæt p. Koffet. Underliden m. Vibegreb om at sætte i en vis Dreben; opstille. At opvsætte Bager i Heolerne. opsat Melk o: tnf Melk. (s. opsat ovenfor.) 2. reise, sammensætte Delene af noget, der er holt. At o. en Seng. opsætte et Herde, som var ned- faldet. (sig. at opsætte haaret, o. Svæd- tsier; dog ogsaa: at sætte op.) 3. frem-

sætte, ubvilke skriffligen, sætte i Pennen, udkaſte, aſſatte. (om Documenter, ell. andre forte Skrifter.) At o. et Brev, en Klage, en Anſøgning, Foreſtilling. 4. lade berøe, henſaae, udſætte. At o. en Reife, et Foretagende. Vi vil o. det t. i Morgen. (jof. udſætte.) 5. sætte p. Epil. 6. vove, udſætte, give t. Priis. (i ældre Skrifter.) At o. Liv og Belfærd ſol een. **A. S. Bedel. Sviftfeldt.** 7. At o. en Kaſgetiv, ilde, hvæſte den. 8. opſætte fig, giere Opſtand, ſætte fig op. At o. fig mod Dyrigheden. (jof. opſat, ovenfor.) = opſættelig, adj. (af opſætte, 4.) ſom fan opſættelig, taaler Udſættelse. — Opſættelse, en. pl. — 1. Gierningen, at sætte op, reiſe op, ſtille op. (forekommer ſelden; og helſere br. Opſætning, Dyſtilling, Dyræiſning.) 2. det, at udſætte noget; Udſættelse, Forhaling. Sagen taaler ingen Opſættelse. (Man tænker ſig v. Opſættelse en mere ubefant Tidspunkt, end v. Udſættelse, hvilket oftere br. hvor Tiden er om en overlagt eller aftalt Opſættelse af en beſømmet Sag ell. Gierning.) 3. Opſættelse (o: Dyſtand, Dyræiſning) imod Kongen. **D. Lov. VI. 4. 9.**

Opſøge, v. a. 2. oplede, ſøge op. Jeg ſøgte længe efter ham; men kunde ikke ſaae ham opſøgt. — Opſøgning, en. pl. —

Opſomme, v. a. 1. forſyne m. nye Søm. At opſomme en Pavbaad. (**B. S. D.**)

Optaarne, v. a. og rec. 1. fig. opdyngge til en uſædvanlig Høide. Iſen optaarne ſig v. Kysten. "Paa dine Balger, Pav! optaarne ſig." **S. Blſcher.** — Deraf: Optaarning, en.

Optage, v. a. 3. (ſ. tage.) 1. løſte op, tage op. At o. noget fra Jorden. At o. Planter (af Jorden.) — ſig. At o. en Materie p. ny. (a: undertaſte den en ny Underſøgelse, Behandling.) 2. figurl. Bemærkelſer: a) indtage, beſætte (en Plads.) Dans Billedſtatte optager igten ſin gamle Plads. Pladsen er optaget. Alle Billetter (t. Indgang, t. Plads) ere alt optagne. b) give Plads, indlemme. o. een i ſit Huus, i ſin Familie, i et Selſkab. c) borttage, opſnappe. Denne Courcer blev optaget af Stenden. At o. Creature o: bringe fremmebt Dvæg, ſom man finder i ſin Mark, i Forvaring. d) føre i Brug; iſær om det, hvis Brug fornøes. At o. en ny Mode. "At optage en gammel Skik." **Colding.** "Evedragt maa ei nyppes ell. optages." **Sviftfeldt.** e) indtage t. Dyrkning, opdyrke. Denne Jord er t. Fior optaget. "At optage og bygge (bebygge) en Egn." **P. Clauffen.** f) modtage i Forſtud, ell. ſom Vaan; have udſatte Penge. At optage ſin Bøn. At o. ſine Kenter forud. o. et Vaan, o. en Capital. g) modtage m. et viſt Sindelag; tillægge en Betydning. At o. noget del,

ilde, i en god, i den beſte Mening. At o. noget for Spøg, ſ. Alvor, ſom Foragt. "Pan min Bøn m. Gunſt optager." **Wording.** h) At optage en Egn, o. et Kort over en Egn, en Jord v: udmaale den, og afſætte Grandſcenen m. paa Papir. — optage et Landſtab o: aftegne det efter Naturen. — At optage en Liſte, Fortegnelse over noget o: ſkrive, opſkrive. — At o. et Forhør, en Egnforretning, optage en Sag t. Doms, m. ſ. Talemaader.

Opagne, v. a. 1. giere Fortegnelse over. Pan optagne de Alles Navne og Stand. 2. føre i Pennen, opſkrive. — Opagneſe, en. pl. —

Ophrone, v. n. 1. fig. og poet. reiſe ſig høit i Veiret. "Ophrone i Støen" (om et Laarnſpiir.) **Baggſen.**

Oprik, en. ud. pl. [ſat. Optica.] Lære om Løſet og dets Udbredelse. — optiſk, adj. ſom hører t. Læren om Løſet, ell. til Lovene ſ. Løſet. optiſke Instrumenter, Grundſætninger.

Opriuge, v. n. 1. (har.) d. ſ. ſ. tinge, 1. (men ſeldent.) "De Efterlevende — maatte opriuge med Geiſtigheden, ſ. at ſaae Lægemet begravet." **Schytte.** (Det ſeldne Ord forekommer ogſaa i **D. Lov. V. 1. 5:** "Opriuging Mand for nogen Sag"; hvor det enten, ſom man ſædvanligen har forklæret det, bemærker: at indgaae noget, ſlutte Fordrag; eller maatte rettere: at opfræve, opfordre Tinget t. Vidne.)

Optoc, v. a. 1. ſkulle Kar, Føde, o. d. i Vand, hvori de dypes, og hvoraf de optages. — abſol. om at afſte Jordbøiet. Piſgen har endnu ikke optocet. — Optoc, en.

Optog, et. pl. d. ſ. 1. høitideligt Tog m. Pragt og talrigt Følge. "Dands, Ridderſpil og prægtige Optog." **Suedarf.** — figurligen: Optrin. "Forpillet t. det ſorgelige Optog, ſom ſnart vilde følge efter." **Kornmann.** 2. Sammentog, i urolig ſenſigt; Dypob. **B. S. D.** (ſf. Optoier.) 3. Optog (Act) i et Skueſpil o: en Samling af flere Optrin, (Secher) der udgjøre en ſelvſtændig Afdeling af Stykket. (egentlig en Fordanſning af det **T. A. u. ſ.** o. g. der har ſenſon t. Forhængſet Optrin.)

Opuppe, v. a. 1. opdyngge noget ſaaledes, at det ſaaer en Top. (**B. S. D.**) "De jævne Belger optuppe ſig." **Fram.**

Optride, v. a. 1. bringe noget i Veiret v. Hielp af en Tidsſ.

Optrille, v. a. 1. trille ell. rulle noget opad; it. d. ſ. ſ. oprulle 1. (**B. S. D.**)

Optrin, et. pl. d. ſ. 1. (**T. A. ſ. t. r. i. t.**) en Handling, Begivenhed, Tildragelse; (dog iſær om en ſaadan, der p. en eller anden Maade vækker Opmærksomhed, ell. er betydnende. Et ſeldent, mærkeligt, rørende Optrin. Et **O.** af det daglige Liv. 2. en Afdeling i et Skueſpil, ſom fremkommer

dered, at Personer verte p. Stuepladsen; en Scene.

Optræde, v. n. 3. (s. træde.) 1. fremstille sig i en Forsamling ell. offentligen; fremtræde. At optræde for Retten, p. Stuepladsen. 2. vise sig, fremstaae i en vis Egenst. At o. som Bidne i en Sag, som Anklager. 3. d. s. s. opstaae, 4. — **Optræden**, en. ud. pl.

Optrække, v. a. 3. (s. trække.) forekommer seldnen, og næsten kun i partic. Flasken er optrukken (o: Proppen af Flasken.) Uhret er optrukket (o: Fiedren, Ræden ell. Røgten som sætter det i Gang.) Han er bleven optrukket (bedraget) ved denne Handel. — **optrækte** for: opdrage, danne (Sneebors) og næsten ubrugeligt. = **Opstrækker**, en. pl. - e. Bedrager, Snyder. Om et Fruentimmer: **Opstrækkerse**. En listig **Opstrækkerse**. — **Opstrækkeri**, et. Besdrageri. (d. Tale.) — **Opstrækken**, **Opstrækningen**, en. Gierningen at trække op.

Optræve, v. a. 1. opløse det, som er sammensat, sammenhængt af Trævler. — **Detaf: Optrævling**, en.

Opbrugte, v. a. 1. opdrage, danne, undervise (nu langt mindre brugeligt, end **opdrage**.) — **Opbrugelse**, en. (s. Brugt.).

Optælle, v. a. 3. (s. tælle.) 1. lægge Tal sammen (addere.) 2. d. s. s. opregne. At optælle sine Bedrifter. Det kan han o. paa Tingene. — **Optælling**, en. pl. - er.

Optænde, v. a. 2. komme t. at brænde, sætte i Brand. At optænde Jld. o. et Baal. 2. fig. ægge, vække, fremkalde. Dered optændes Paædet, Forbitnelsen p. os. At o. (ophidse) en t. Bræde. "Saa af en ringe Ting optændes han, saa snart Aaa herde gjar imod." Høiberg. — "Der som et saabant Forset kunde optændes i Aale." Ronsbo. — **Optændelse**, en.

Optænke, v. a. 2. hitte paa v. Effecttanke, udtaenke, udfinde. At o. en list, Undersøgning, et Raad. En optænkt (oversagt) Eegn. — **optænkelig**, adj. som kan optænkes, udfindes. Paa alle optænkelige Raader. "Han anvendte alle optænkelige Mittel t. at komme sit Raal nærmere." Rahbek.

Optøe, v. a. 1. bringe frojne Ting t. at smelte ell. tse. Solen optøer Iden. En optøende Sendevind. (W. S. D.) fig. om den forfrosne, der igjen opvarmes. Jeg er endnu ikke ret optøet. 2. v. n. smelte ell. blise smidende efterat have været frosnen. (ostere: tse op.) At lade frosset Vand optøe. (W. S. D.)

Optøier, n. s. pl. [egentl. vel **Optøger**, som det findes i ældre Skrifter, af **Optog**.] vidt og kaad Dyrsel; gale, uordentlige Handlinger. (d. Tale.)

Optomme, v. a. 1. lægge Bidjel og

Lomme paa. At o. en Best. — **Detaf: Optømning**, en.

Optømre, v. a. 1. tilhugge og reise Lømmere (i en Bgning.) At o. et Huus. optømre et Skib o. skandsætte Lømmere t. samme. (W. S. D.)

Optørre, v. a. 1. tørre bort, astørre noget vaadt (sær om det, som er spildt p. Gulvet, p. et Bord e. d.) **Detaf: Optørering**, en. pl. - er.

Opvagne, v. n. 1. (er.) blive vaagen. (I Prosa sabbanligt: **vaagne op**, ell. **vaagure**.) Derimod ofte figurl. En opsvaagnende Følelse. "Dg Eistov brat opsvaagner af sin Dvale." P. S. Frimann. "Snart, ved smeltende Ird, den tielenste Kængsel opvaagned." S. Staffeldt.

Opvarme, v. a. 1. folde, giennemtrænge m. Varme. Værelset maa godt opvarmes. 2. At o. Mad o. lade kogt Mad, som er bleven kold, atter varmes p. Ilden. opvarmet Raaf, Suppe, Steg. — **Detaf: Opvarmelse**, **Opvarmen**, en.

Opvarte, v. a. 1. passe, gaae t. Gaand, oppasse. Nogen maa o. ved Bordet. At blive godt, slet opvartet. En opvartende Kammerherre. (At o. een m. noget, i Taleproget: bevarte med, bnd.) 2. aflægge Besøg hos en fornem Person, gjøre een sin Opvartning. "De anvende ikke nær saa megen Tid p. at tjene deres Besøndere, som de spille p. at opvarte dem." Sneebors. — **Opvarter**, en. pl. - e. en Tjener, Dypasser. Om et Fruentimmer: **Opvarteresse**, en. — **Opvartning**, en. 1. ud. pl. Gierningen at opvarte, gaae t. Gaande. 2. pl. - er. Besøg hos en fornem Person af en ringere. Jeg har idag gjort Minstereen mit O. At gjøre slittige Opvartninger hos de Store. — **Opvartningskone**, en. pl. - r. Engedogterse, Gangkone p. Hospitaler. — **Opvartningspige**, en. Pige, som varter op, s. C. i Børshuse.

Opvaste, v. a. 1. s. vasse op, toe op. — **Opvæstning**, en. pl. - er.

Opveie, v. a. 1. have i Betret v. sin Vægt. (W. S. D.) 2. fig. betale, erstatte. Man kan ikke o. det m. Penge (om noget, som er meget dyrt.) Det kan ikke opveie mit Tab. 3. gjøre indest for. Indkomsterne opveie ikke (veie ikke op) imod Udgifterne.

Opvende, v. a. 2. s. vende op. **Detaf** partic. **opvendt**.

Opvilde, v. a. s. vilde, vilde op.

Opvinde, v. a. 3. (s. vinde.) hiffe op, bringe op i Betret v. Hielp af en Vinde. At opvinde Anferet. — **Opvinding**, en.

Opvise, v. a. 2. vise noget v. at holde det op, i Betret. 2. indgive, forelægge t. offentlig Prøvelse. (W. S. D.) 3. fremvise, nævne, sære m. Noes, ell. fremvise noget, som er t. Hæder. Man vil ikke let opvise Magen dertil. Denne Bg kan o. mange be-

romte Orand. "Et Under er det, og maaskee det største, Historien opviser." Baggesen.

Opviste, v. a. 1. f. optørre.

Opvoxe, v. n. 1. (cr.) f. vore op. — Gaavel i egentl. som figurl. Bemærkelse forekommer det mest i partic. aot. og pass. En frodigt opvørende Skov. Den opvørende Ungdem. Sielben er opvoret (stegen) t. en betændelig Sum. De vare opvored med hinanden.

Opvrifte, v. a. 1. aabne v. at vrifte, v. Anvendelse af voldsm. Haandskraft. "Med opvrifret Mund." D. Bibel.

Opvælte, v. a. 3. f. vælte. Sielben i egentl. Bemært. i hvilken vælte søvnanl. bruges. "De gavnlige Midler t. at opvælte og styrke Sielen." Wynster. 2. fremfalde, foraarstige, sætte i Bevægelse. Det opvælte Lyft hos mig. Derved opvætted p. ny hans Brøde. At o. et Oprør. Det opvælte almindelig Misforståelse. 3. At o. Døde, o. een fra de Døde o: talde t. Live, bringe t. Live igjen. "Hans Død opvækker jo dog ei den Døde." Bessel. — opvakt, adj. v. som har let Memme, fatter m. Hurtighed; villig, flog. Et opvakt hoved. En opvakt Dreng. (Sielbnere høres Subst. Opvaktthed. (W. S. D.) = Opvættelse, en. Gierningen at vække ell. opvætte. Opvættelse fra de Døde.

Opvælde, v. n. 1. f. vælde op. En Rids de opvældede af Jord n. "En Glæde, hvoraf du ikke skal mærkes, hvis Rilder opvælde t. et evigt Liv." Wynster.

Opvælte, v. a. 1. vælte noget opad. Da Stenen var opvæltet p. Hsten. — Orakel: Opvæltning, en.

Opvært, en. ud. pl. Tilstanden, at vore op, at tilstige v. Vært; Fremvært. Støven er i god O. I min Opvært o: Ungdom. (Man siger ogsaa: En stien O, af unge Træer o: Den unge Skov selv. "Stove af lutter gamle Træer, uden ringeste Udsæet og Opvært." Duffen.)

Opæde, v. a. 3. (f. æde.) æde Alt hvad der er at æde, ell. saa, at intet levnes (spise op.) Hsten har opædt sit Foder. — fig. Jernet opædes (fortæres) efterhaanden af Rust.

Opædle, v. a. 1. forædle, opdyrke. (usædvant. Bid. S. Skr. VII. 47. Sv. uppodla.) — Opædling, en. (Noth.)

Opægge, v. a. f. opegge.

Opøse, v. a. 2. f. øse op. Mæden er opøst. Alt Mædet er endnu ikke opøst af Brønden. — Opøsning, en. pl.-er.

Orager, en. [Orager; maaskee for: Overager.] 1. Ager, som hviler hvert andet Aar (Noth.) Øvilcager. 2. udnyttet Jord, som for Udnyttningen laae inde imellem døde Ager.

Orakel, et. pl. — Orakler. Svær, som Subterne troedes at give den, som afspurte

dem, v. deres Præster. (Oraculum.) At troe p. noget, som paa et O. — figurl. Han er ligesom et Orakel i den Sagn, han boer i.

Oratorisk, adj. -[af det Lat. orator.] som er indrettet, affattet efter Talekonstens Regler; ell. som staar i Forbindelse m. Talekonsten (rhetorisk.) Disse Vers ere mere oratoriske, end poetiske.

Orcan, en. pl.-er. [Ital. Orriozono.] en meget voldsom Storm; en Uveirform. "Dg du Orcan, hvori Naturens Fader nu saa ræbsomt foer forbi, du tier." Gvald. "Jeg klat m. Stiebneens Orcaer spoger." Baggesen.

Ord, et. pl. d. f. [J. Ord. A. S. Word.] 1. en articuleret, af een ell. flere Stavelser bestaaende Lyd, hvorved en Sants betegnes. Et Ord betegner en Ting; et Udtryk fremstiller Billedet af en Sants, undertiden m. flere Ord, ell. ved en heel Talemaade. (sv. Udtryk.) 2. egentl. og figurl. a.) Ordet, udtrykt v. Skrifttegn: Disse Ord ere reent ulæselige. b.) en Ytring, Udtalesse, mundtlig ell. skriftlig. Et O. i rette Tid. Lovens Ord. Forsfatterens O. ere disse. At lade et O. falde. Med eet O. o: i Kortheit. At give onde Ord. At lægge een Ordene i Munden. Jeg skal sive et Par Ord til ham derom. c.) Udsagn, Tale, Samtale. At tage t. Orde o: begynde at tale. At tage Ordet (efter en anden) o: tale efter at en anden har talt. "Den, som har en retfærdig Sag, frygter aldrig for at lade Modstanderen komme til Orde." Birkner. At falde een i Ordet. Han ved godt at belagge sine Ord. Synd i Tanter, Ord og Gierninger. Guds Ord o: den hellige Skrift. At ville altid have det sidste Ord. At giøre O. af, giøre mange Ord af (o: prale.) At komme til Orde (t. at tale, at sige sin Mening. Soldding.) At komme een t. Ords, ell. (oftere) at komme t. Orde m. een o: faae ham i Tale. "Kongen vilde ikke siede dem t. Ords." P. Claussen. (f. D. Lov. II. 17. 23.) "Han bød sig t. Orde" (forlangte at faae ham i Tale, faae Audients.) Poiff. d.) Tilladelse at tale i en Forsamling. Han forlangte Ordet. Man negtede ham Ordet. Kun een sit Ordet. e.) Løfte, Forsikring, Tilfagn. At holde, bryde, gaee fra sit O. Jeg har givet ham mit O. derpaa. Du kan giøre det v. mit Ord. Jeg troede ham p. hans O. At tage een p. Ordet (nede ham t. at opfulde et Tilfagn.) En Mand af Ord o: en ordhoben M. f.) Bud, Forskrift. At rette sig efter eens O. Hvo, som holder Guds O. g.) Forestilling t. Fordeel f. een, Forben. At lægge et O. ind f. een, tale et godt Ord for een. Hans O. gielber meget hos Kongen. h.) Ordspog, Mundsheld. Det er et sandt, et gammelt Ord. i.) Omtale, Rigte, Folkesnat. Ordet

gaer, at han skal giftes. "Der gik Ord af at han var død." P. Clausen. / At komme f. Orde o: blive meget omfald. Komme i Ord for noget o: blive anseet for. k.) Raun og Rngte. At have et godt, stemt O. paa sig. At have Ord for, faae O. for noget (være, komme i Udtaab for.) 1.) Kræde, Hværd, Andragende. "Han talte Bøndernes Ord, Kongens O. paa Tinget." P. Clausen. = Ordbog, en. Bog, hvori Ord af et vist Slags, alle, ell. de fleste Ord i et vist Sprog samles i Bogstavs-Orden og fortlæres. Ordbraam, en. konfliktet Andens delte af mange, opstruede og unyttige Ord. Ordbrug, en. veftagen Maade, hvorpaa et O. bruges, især i Vidensfaber ell. Konfiter; Terminologie. (Z. Nothe.) Ordbegyning, en. Ordens Sammensætning i Tale og Perioder; Construction. (M.) Ordbeising, en. Ordens Bising ell. Forandring i Enden efter Sprogbrugens Regler. Orddannelse, en. Maaden, hvorpaa afledede og sammensatte Ord i et Sprog dannes. Orddeler, en. den, som er avet og færdig i Ordverling (Disputator.) "En færdt Orddeler." Waabal. I. 298. ord, fæst, adj. d. f. f. ordholden. (Moth.) Ders af: Ordfasthed, en. Ordfeide, en. d. f. f. Ordfrid. Ordfororeining, en. Styringen, at forbræle D. og Udtræk, ell. give dem en vrang Betdning. Ordforklaring, en. Udbylling, Z. af et Ords Betdning. Ordform, en. Maade, hvorpaa et Ord er dannet. Ordforraad, et. En tilfættelig ell. betodelig Mængde Ord. Ordforfær, en. d. f. f. Ordgrandfær. Ordfoising, en. den Maade, hvorpaa Ordene i en Exerning ordnes, og forbindes. Detaf: Ordfoisingelære, en. Sentar. (Dahl.) Ordfølge, en. En vis Ordten, hvori Ord følger p. hinanden. f. E. den alfabetiske O. Ordforer, en. pl.-e. den, som taler, fører Ord et i Færelæs Navn; et Samfundes Talsmand. Ordgrandfær, en. den, som besitter sig p. at undersege Ordens Oprindelse og Betdning i et ell. flere Sprog. Ordgrandfærning, en. En faadan Underseggelse. ordgyddende, adj. v. talende som en Ordgænder. "en o. Skumler." Waggesen. Ordgydder, en. den, som taler mere, end flest og blifftig er: en ubefindig Sladderskænk. Ordgydderi, et. en Ordgænderes Tale. (Julian.) ordholden, adj. pl. ordholdne. trefast i at holde Køster og Tilfægn, som ikke sigter fit Ord. (f. Ord, 2. e.) Ordholdenhed, en. ud. pl. den Egenskab, at være ordl. old.n. (Enald.) Ordhøflighed, en. S. sem viies i Ord og Talesmaader. (Sporon.) ordkærrig, adj. som taler lidet og nødtigen; ordknap (det modf. af ordgyddende.) Ordktiv, f. Ordfrid. Ordskien, et. Ordens grammatiske Kien. (A. Kien, 3.) Ordsklang, en. 1. den Lo-

ne, Stemmebising, hvormed et vist Ord, ell. Ordene i et Sprog udtales. 2. Lomhed i Sprogets Udtræk, som opfaaer v. aandløs Zagen efter klingende Ord, efter et glimrende Sprog. "Vilde jeg allene v. en tom Ordsklang fornøie Læserens Dre." Giffshom. ordklog, adj. som nøie kiender Ordens Betdning og Herkomst. (Moth.) Man kan være ordklog uden at være sproglært. Ordskloget, en. Stærpsindighed i at adskille Ordens finere Bemærkninger; ell. Wittighed, som anvendes i deres Brug (ogsaa i uforbeholdtlig Retdøn. om søgt Spidsfindighed i Ordens Brug.) Ordsklover, en. den, som glør alt f. spidsfindige, sophistiske Bemærkninger over Ordens Brug. Detaf: Ordskloveri, et. — ordknap, adj. d. f. f. ordkærrig. Ordsknap, en. ud. pl. for Sparfomhed i at bruge Ord. Ordskonst, en. A. som gaer ud p. Ord ell. paa deres Forbindelse. "Om der gives vittelig nogen anden Ordskonst, end Veltalernes den." Waggesen. Ordskrig, en. d. f. f. Ordskrid. (Encedorf.) Ordskundskab, en. Kundskab om Ord, som gaer allene ud p. Ord ell. Sprogets materielle Del. (modf. Sagkundskab.) ordlydende, adj. v. med de selvsamme Ord, og hærten m. andre, flere ell. færre; Ord f. D. En ordlydende Afkrift. — ordløs, adj. 1. som ei kan færre sig. Denne Indvending gjorde ham v. 2. hvortil ingen Ord anvendes? "Han kiøled i ordløs Ven." Hærd. Ordmasger, en. den, som opfinder Nytte ell. urimeslige nye Ord. (Detaf: Ordmageri.) Ordsmoral, et. Moral ell. moralske Forfættelser, der kun gives i Ord. (Waggesen.) Ordspægt, en. Pragt i Ord, et glimrende og ordrigt Foredrag. Ordsprunk, en. d. f. f. Ordbraam. Ordqvæde, et. d. f. f. Ordsprog. (fortædet.) Ordregifter, et. Færtegnelse over Ord, som findes i et Skrift (modf. Sagregifter.) ordret, adj. som nøie følger Ordene, er lige efter Ordene; ordlydende; Ord f. Ord. En o. Dversættelse. Han oplæste hele Talen ordret. Han kunde det ordret udenad. — ordrig, adj. 1. som har Rigdom p. Ord og Udtræk. Dette Sprog er ikke meget ordrigt. Detaf: Ordrigdom, en. ud. pl. "Det Slags Ordrigdom, hvit Bestemmelse er at dætte aandellig Lomhed." (M.) 2. som bruger mange Ord, er vidtloftig i sin Tale ell. Skrift. En ordrig Stil. (Encedorf.) "ordrig Klægt." Hærd. Detaf: Ordrigthed, en. (B. S. D.) ordseen, adj. langsom i sin Tale. (B. S. D.) Ordsending, en. Meddelelse ell. Befaling v. et Bud, Budskab. (Rosig. Is.) Ordskielning, en. ud. pl. Adskillelse i Rugen imellem Ord af forfættelig ell. af eenstrødig Bemærkelse, ell. i Skrivemaaden af eensstrøgende Ord, der udtræffe forfættelige Begreber. (Dahls. d. Retfættelseslære.) Ord-

ffifte, et. **Samtale**, hvort de Talende hyppigen afbrøde hinanden; **Ordsverling**, **Ordsfrib**. **Ordsfagt**, en. En vis Slagt ell. Stamme af Ord, der udvinde af og faae i Forbindelse m. et Grundbegreb. "Hvor Grundordet er faaledes befaftet at en heel Ordsfagt deraf kan tage fin Oprindelse." **S. C. Vesteb.** **Ordsfagtsfab**, et. det Forhold imellem Ord, som opftaaer v. Udfpring fra et faelles Stammeord ell. Stammesprog. **ordfnaae**, adj. hurtig i fin Tale, fnar til at finde Ord. (**W. S. D.**) **ordfnyld**, adj. fauld, flagtig i fin Tale; som vel veed at belagge fine Ord. (**Woth.**) **Ordfpil**, et. det Slags Ordsfagt, hvorved man enten benytter en Overtyghed i Ord og Udtryk t. at frembringe en dobbelt Mening, ell. hvorved man tager Ordene i deres materielle ell. oprindelige Betydning, som man underlægger en anden og mere ftult. **Ordfprog**, et. Et endnu ell. forud almindelig bekiendt fundigt Udagn, som oftest i billedlig Indfaadning. (*fos. Mundheld.*) **ordfprogelig** ell. **ordfprogelig**, adj. fremfat i ell. dannet som et Ordfprog. En o. Talemaade. (**W. S. D.**) **Ordfstamme**, en. En vis Stamme af Ord, en Ordsfagt. **Ordftrid**, en. **S.** om Ord, som misforftaaes, Trætte, som opftaaer deraf, at de Talende ikke forftaae ell. ikke ville forftaae hinanden, **Ordfstrom**, en. fig. en meget flubende, hafsig Tale m. for Ordrighed. **Ordftegn**, et. Skrifteegn, som bemærker et heel Ord (forftielligt fra **Lydtegn** ell. **Bogftaver**.) **Ordftone**, en. den Tone, ell. det Tonehold, som et D. faaer i Tale; i **Modfact.** til Sangtone. (**S. L. Serney.**) **Ordfvalg**, et. passende Valg af Ord i Tale ell. Skrift. **Ordfvevling**, en. d. s. f. **Ordfffifte**. ordviis, adj. som i fin Tale vil vise utidig Klagt, ell. som allene vil føre Ordet. (**Gram. Bld. S. Str. V. 182.**)

Orden, en. ud. pl. [**lat. ordo.**] 1. **Følge**, hvort flere Gienftande komme efter hinanden, ell. have deres Steb v. Siden af hinanden. At fætte, bringe noget i en vis O. Han kaldte dem frem hver efter fin Orden. 2. flere Gienftandes ell. Deles indbyrdes rigtige ell. passende Forhold og Forbindelse i deres Følge ell. Sammenftilling (modf. **Uorden**.) **Bogfamlingen** er ikke i **Orden**. Vi fant Alt i god O. **Tropperne** drog frem uden **Orden**. 3. **Overeensftemmelse** i Handlinger, der fce samtidsigen, ell. i en vis Følge; tilberlig Indretning, **Stik**, **Rede**. At holde over **Stik** og **Orden**. At iagttage en vis O. i fin Levefaade, i **Mad** og **Drifte**, i fine Forretninger. At blinde fig t. en vis **Orden**. At holde **Orden** i en **Sole**, i en **Fulkeforftaling**. 4. den v. almindelige Love ell. **Forftifter** bestemte Gang ell. Følge i det som fcer; i Handlinger, Begivenheder og For-

anbring. **Naturens Orden**. Den borgerlige O. Det er imod god **Orden** i en **Stat**. 5. **Regel**, **Føretift**, hvorefter Handlinger i deres Følge og Forbindelse ftulle indrettes (ftelden.) At følge en befallet **Orden**. 6. et **Samsund**, der har forenet fig t. et vist Niemed og vedtaget visse **Regler**, at følge. En **geiftlig Orden**. **Ridderorden**, **Munkorden**, **Frimurerorden**. **Malthuferordenen**; **Francifcanerordenen**. (Ofte br. det i denne Betydn. abfol. for **Ridderorden** ell. **Ordenstegn**. f. nedensfor.) = **Ordenstal**, et. i **Sprogloeren**: et af **Søvedtallet** dannet **Tal**, som beregner den **Orden**, hvort flere Ting følge v. hinanden, ell. den **Plads** i en **Rætte**, der tilkommer enhver af dem (den første, det andet, o. f. v.) — **ordentlig**, adj. 1. som følger, er indrettet efter en vis og god **Orden** (det modf. af **uordentlig**.) Et **ordentligt** **Haus**, en o. **Huusholdning**. At være o. i fine **Forretninger**. At fortælle, fremfatte noget ordentligt. 2. i særdeles og mere indftærkede Betydninger: a.) **overeensftemmende** m. **Sædelighed**, m. **god Stik**, i **moralif** **henseende**; **ftiftelig**, **anftandig**. At føre et **ordentligt** **Liv**. Han er et **ordentligt** **Menneske**. b.) **overeensftemmende** m. en **Tings** **Indretning**, og **grundet** i **faame**; **egentlig**. (det modf. af **overordentlig**.) Et **ordentligt** **Medlem** af et **Selftab**. Den **ordentlige** **Orighed**, det o. **Bærning**, c.) som fvaer t. fit **Navn**, **rigtig**, i et **Slags** **fuldkommen**. (meft i d. **Tale**.) Der blev ikke holdt noget **ordentligt** **Bruk**, **Maaltid**. Det var intet **ordentligt** **Slag**; men en **afprede** **Fegtning**. Han holdt **ingen** o. **Ligprædiken**; men **fun** en **fort** **Tale** v. **Graven**. Han var ikke blot **ufftig**; men han blev **ordentlig** **grov**. (Saaledes jævnlig en som **adv.** naav der udtryffes **Forvundring**, ell. **Meningen** er **ironif**.) Han **bilde** fig **ordentlig** **ind**, at han her har noget at **fige**.) d.) **fabvanklig**; **almindelig**. **Mine** **ordentlige** **Udgifter**, **Forretninger**. Til o. **Spifetid**, **Sengetid**. e.) **tilberlig**, **retmæssig**; ft. som **fcer**, **kommer** t. **rette** **Lid**. o. **Bagt** og **Maal**. At **behandle** **Folk** **ordentligt** (vedftigt.) o. **Betaling**, **Betaler**. — **Ordentlighed**, en. **Sagttagelse** af **god** **Orden**. (d. **Tale**. f. **Orden**, 3.) **Orden**, en. pl. — er, et **Samsund** af **Perfoner**, som af **Regenten** tildeles et vist **hæderstegn**, en **Ridderorden**; ft. den **Værdighed**, at **høre** t. et **faabant** **Samsund**, og **hæderstegnet**, hvorved dets **Medlemmer** **udmærkes**. (f. ovenfor **Orden**, 6.) At **optages** i en **Orden**. **Denne** O. er **deelt** i fire **Classer**. Han har **faaet** en **udenlandft** O. At **bære** flere **Ordener**. — **Heraf**: **Ordensbaand**, et. **Baandet**, hvort et **Ordenstegn** **bæres**. **Ordensbifkop**, en. **B.** ved en **D.** som er **Medlem** af **Ordenscapitlet**. **Or-**

densbroder, en. Et Medlem af en (sær
geistlig) Orden. Ordenscantsler, en. Navn
v. en høj Ordesroff i et Ordenscapitel; en
Ridderordens Cantsler. Ordenscapitel,
et. 1. Samfundet af de Embedsmænd,
som høre t. en Orden. 2. en Forsamling
af disse Embedsmænd og andre fornemme
Riddere, hvori Ordensherren optager nye
Riddere, m. m. Kongen holdt et Ordens-
capitel. Ordensdag, en. visse høitids-
Dage om Aaret, da de høie Riddere i en
Orden samles v. høffet og bære deres Or-
densdragt ell. fulde Drdenstegn. Ordens-
dragt, en. den forestrømte Dragt, som Med-
lemmerne af en Orden, ell. de høiere Classer
af samme, v. høitidelige Kæligheder skulle
bære. Ordensfest, en. høitidelig Forsam-
ling af Ridderne, som høre t. en Orden;
Ordenshoitid. Ordensgeistlig, en. Med-
lem af en geistlig Orden. Ordensherre,
en. den høieste i en verdslig Ridderorden,
som er Regenten i det Land, hvor Ordenen
bruges. Ordenskappe, en. K. som hører
t. en Ordensdragt. Ordenskiæde, en. K.
hvori Ordensstegnet v. høitidelige Kæligheder
bæres. Ordenskor, et. K. som hører t.
eller udgjør et Ordensstegn. Ordensløfte,
et. Løfte, som de, der indtræde i en Orden,
særd. i en Munkeorden ell. anden heistl. Orden,
maaef aflægge. Ordensmester, en. Titul,
som Overhovedet f. visse Ridderordener sær-
ter ell. førte. Johanniters-Riddernes O.
Ordensregel, en. Regel ell. Forskrift, som
Medlemmerne af en O. ere forpligtede t. at
selge. Ordensstegn, et. Billede ell. Tegn,
som Medlemmerne af en O. bære t. Udmær-
kelse og Hæder.

Ordentlig, f. ovenfor under 1. Orden.
Ordes, v. dep. ordedes. [af Ord.] røg-
tes, blive bekiendt og dmtalt blandt Folk.
"Og ordes det blandt Folk, han kommen er
tilbage." Metrop v. Schiermann. Det
ordedes strax. (Noth.)

Ordinere, v. a. 1. [M. N. Lat. ordina-
re.] indvie v. Kirkefistte t. et geistligt Em-
bede. To theologiske Candidater skulle idag
ordineres. En ordineret Catechet. — Der-
af: Ordination, en. pl.—er.

Ordne, v. a. 1. [af Orden.] bringe i
Orden, stille i O., bringe noget i en vis,
rafsende Indretning. At ordne Søren t.
Elag. Alt er ordnet t. høitiden. — Der-
af: Ordning, en.

Orret, adj. siges om Aeel, der i Lugt og
Smag er fordarvet v. at glemmes, uden at
være vel tørrt og sammenpaffet; hvilket
v. Ebenj kaldes at orna. (Jsl. orna, blive
væm.)

Organ, et. pl.—er. [Lat. organum.] i
Alm. Redskab; sær. om levende Væsners
Redskaber f. det physiske Liv og dets Yttrin-
ger; i sket indskrænket Bemætt. om Læ-
kus Redskaber: Stemme, Nale. Et blødt,

blødt Organ. — Deraf: organisere,
v. a. 1. forsyne m. Organer. De fuldstoms-
ment organiserede Dyr. — sig. indrette v.
en fornuftig, t. Diemede svarende Maade;
sær. om fornuftige Væsners Virksomhed.
At organisere en Stat, et Selskab. En
vel organiseret Artighed. = Deraf: Orga-
nisation, en. Sierningen at organisere.
Organisme, en. organisk Dugning ell.
Indretning. — organisk, adj. i Alm. for-
sonet m. Organer (om physiske Legemer,
som v. en egen indvoertes Livskraft indeholde
Aarsagen t. deres Væert og Forplantning,
m. fl. Virkninger.) I filosofisk Ter-
minologie br. det i flere særskilte Betydninger.
Organisk, en. pl.—er. en Betient, hvis
Befilling er at spille Orgelet t. en Kirke; en
Orgelmester.

Orgel, et. pl.—er. [Lat. organum.] Et
stort blæsende Instrument, som br. i Kir-
kerne, og hvis Toner frembringes v. Wins-
den, hvilken formebløst Blæsebølge drives
ind i Metal-Piber af forskjellig Størrelse.
— Orgelbygger, en. den, som fortaaar
Orgelbyggeriet, ell. Konsten at indrette og
sammenætte et O. Orgelbølg, en. Blæ-
sebølg i et Orgel, der sættes i Bevægelse af
Bølgetræderen. Orgelmester, en. Orga-
nist, Orgelspiller. Orgelpibe, en. Et ty-
lindrisk Rør af Blø i et Orgel, hvorved en
Tone formebløst Winden frembringes. Or-
gelspiller, en. den som fortaaar at spille v.
Orgel. Orgeltone, en. Tone, som frem-
bringes v. Orgelet. Orgeltræder, f. Bølg-
træder. Orgelværk, et. pl.—er. d. s. f.
Orgel.

Orient, en. Østerlandene. (m. best. Art.)
I hele Orienten. = orientalsk, adj. øster-
landsk. — Orientalisk, en. pl.—er. en Land,
som sær dnrer de østerlandste Sprog.

Original, adj. [Lat. originalis.] 1.
som er frembragt v. egen Kandsvirksomhed,
v. en ny, særegen Maade, og uden Efter-
tegning af andre; it. (subi.) som virker, be-
stuer og behandler Tingene v. en saadan
Maade; særegen, eiendommelig, oprinde-
lig, selvvirket. En o. Tante; en o. Fors-
fatter, Digter. 2. som er fra første-Haand,
det ældste, første i sin Art, ikke eftergjort,
ægte, oprindelig. Et originalt Document,
Maleri. — Original, en. pl.—er. det før-
ste, oprindelige Værk ell. Arbejde af sin Art
og Stikkelse; oprindeligt, eiendommeligt
Arbejde, den første Opfinders Værk; Møn-
sterværk. (Saaledes om Malerier og andre
Konstværker; i Modsæt. t. Copie ell. Ef-
tertegning; ligesledes om Documenter, om
Skrifter, i Modf. t. Overfættelse. m. m.)
Originalitet, en. 1. den Egenkab v. Kæn-
den, at dens Virksomhed og Ytringer gaar
ud fra egen Kraft og dens selvstændige
Drug, og at dens Frembringelser derfor ere
nye og eiendommelige (Opfindelsesvænt.)

2. den Beskaffenhed v. et Arbejde, at det er originalt, ægte, ei eftergjort ell. efterlignet.

Orker v. a. 1. [3. orka.] formaat, have Gøne til, kunne beskride. Han orkede ikke at spise mere. Det orker han aldrig. (høres nu fielsen og mest kun hos Almuen. Brugten som v. n. ell. absol. for: at være v. Magt, v. Kræfter ("Han eder mens v: saalængt, han orker." Ewald.) er egentlig ingen forstikkelig. (Jof. orkesløs.)

Orlog, en. ud. pl. [3. Orlog. R. S. Dorlog. Jof. Glesfariet til-P. Darpes strenge Løgebog.] Krig, Fejde; nu især om Søkrig og Krigstieneste til Søes. At fare t. Orlogs. "Men sig mig nu, i Fald det gik t. Orlogs?" Ewald. = Orlogsskade, en. Krigsskade. Orlogsfærd, en. Krigsfærd, Krig. "Ihi Orlogsfærd er Nordens Søsnævers Færd." P. A. Troiel. orlogsfærdig, adj. rede t. Krig, til at gaac i Slag. (L. Nothe.) Orlogsmagt, en. Krigsmagt t. Søes, Sømagt. (Bording.) Orlogsmænd, en. pl. Orlogsmænd (Orlogsskole.) 1. Søstriger, Krigsmænd t. Stids. 2. fig. et Orlogsskib. Orlogsskib, et. Krigsskib; færd, et saadant, der i det mindste fører to Lag svære Kanoner. Orlogsskib, en. Krigsskib, Krigsbrug. (Grundtvig.) Orlogsskand, en. Søstrigerens Skand. "Orlogsskandens Sømand." Walling. Tale over Søerner. 45. Orlogsskand, en. d. s. f. Orlogsskib. (I helere og poet. Stil.) Orlogstieneste, en. ud. pl. Krigstieneste t. Søes. Orlogstog, et. Krigstog t. Søes. (Ambergs Drøbtog.)

Orloge, v. n. og orloges, v. dep. stride, fører Krig. (A. S. Wedel. forældet.)

Orlov, en. ud. pl. [3. Ordlov. R. S. Dorlov. L. 1. laub.] 1. Tilladelse, Forlov. (forældet.) 2. Tilladelse at rejse bort. "At tage Orlov af sin Berre." A. S. Wedel. 3. Forlov af Tjenesten, Fritagelse for Krigstieneste p. en vis Tid; Pienslov. (Wedel.)

Orm, en. pl. -e. [3. Ormr.] 1. et hvort Dyr, som bevæger sig frem uden Fødder, ell. et krobende Dyr. (ogsaa om Insect-Larver f. E. Kaalom. f. ogsaa Bændelsorm, Regnorm, Spolorm, o. fl. Eielbnerne bruges det nu om Snoge ell. Slanger; hvortaf Tugorm, Staalorm.) At have Orm (ikke Orme) være syg, lide af Orm. Et Midde med Orm v: Indvoldsorme. 2. figurl. herkende Vist, Hnblingsvist, Skizbesand. Forføngelighed er hans Orm. = ormeagtig ell. ormeagtig, adj. som ligner en Orm. — ormedannet, adj. dannet som en D. Ormedrag, et. kaldes en Mængde Insectlarver, som i lange Rækker drage efter hinanden. (B. S. D.) Ormeffoer, en. Føberskygdom hos Børn, som forarsages af Indvoldsorme. Ormeffo, et. Et udenlandt ormdrivende Midde, der bestaaer af

Jes ell. Blomsternopper af en ell. flere ikke ret bekendte Planter. Semen Cina. Ormeffode, en. hvad der tjener Orme t. Føde. Ormeffoer, en. forstum: et indesluttet Sted, hvor fangne Fjender ell. Fersbrødere faldes f. giftige Orme ell. Slanger. Ormeffog, en. Ormes ell. krobende Dyrs særegne Bevægelse. Ormeffoer, en. Ormes ell. Snogens Hud, som de aarlige fæde. Ormeffoer, en. Hud, som en Orm ell. et lignende Dyr har. "Insecternes Ormeffoer." P. Strøm. (Barde.) Ormeffoer, et. S. hvortil Orme krob, som de danne i Jorden, ell. hvor de have deres Tilhold. (B. S. D.) Ormeffoer, en. Lægemiddel imod Orm, dannet som smaa Kæder. Ormeffoer, et. En Urst, som br. mod Orm; Regnsang. Tanacetum vulgare. Ormeffoer, en. det danske Raab p. Aarets 7de Maaned; Julius. Ormeffoer, et: Stov, hvortil Orme opløses, naar det gienembores af visse Insecter ell. Træorme. Ormeffoer, en. En Ket Mad, bestaaende af Meel, som trilles ell. dannes i tynde Dretraade, der koges i Meel. (Mudelmest.) Ormeffoer, et. Lægemiddel imod Orm, som anvendes i Ormeffoer. (Ormeffoer, Ormeffoer, m. fl.) Ormeffoer, et. P. der bestaaer af en Blanding af flere ormdrivende Midler. Ormeffoer, en. Sted, hvor Orme ell. Slanger have deres Rede. Ormeffoer, et. det Spind, som Ormen ell. Insect-Larven frembringer, naar den forvandler sig t. en Annuphe ell. Puppe. Ormeffoer, et. Ormeffoer, et. En Orms Stik, ell. Stedet, hvor den har stiftet (f. E. paa Frugter.) Ormeffoer, et. Lægemiddel mod Orm, blandet m. Sukker, som gives Børn. Ormeffoer, et. poet. en Orms Stik, felle, en Insect-Larve. "Hns, et Krob i Ormeffoer, den heftet laac t. fælde Muld." J. Smidth. Ormeffoer og Ormeffoer, en. Engdom, der rejser sig af Indvoldsorme. Ormeffoer, et. L. hvori man, som der fortælles, forstum satte Fanger og Forsbrødere, f. at dræbes af giftige Slanger. (A. Wedel.) Ormeffoer, en. En vrimlende Mængde af Orme ell. Krob. = ormsstikken, ormssticket, adj. v. gienemboeret ell. angrebet af Orme ell. Insecter. ormssticket Træ. Et ormssticket Væle. [Eielbden br. Verdet i andre Former. "At Træets Part bliver Dpholdsted f. Insecter, hvortved Træet ormsstikkes." Schytte.] ormssticket, adj. v. d. s. f. ormsstikken.

Orme, en. pl. -e. [sattes i beslagtede Syrog.] Hannen blandt Spinene (saavel vilde, som tamme.) Jof. Salt og So. — ormeal, adj. siges om den So, som er parrelosten. Ormeal, en. d. s. f. Svinerild. Ormeal, en. En G. af Hanskinnet, som ei er giftet. (modf. Saltgræs og Søgræs.) ormeal, adj. d. s. f. ormeal.

Ort, en. pl. d. f. en i ældre Tider brugtes sig **Ornt**, som enken gjaldt 20 ell. 24 Stillsing. (s. Rigsort.)

Orthodox, s. rettroende.

Orthographie, s. Rettskrivning, Rettskrivningslære og Skrivemaade. — orthographisk, adj. som følger, er indrettet efter Rettskrivningens Regler; ell. som hører til, vedkommer Rettskrivning. At skrive orthographisk. En orthographisk Regel.

Os, en. (langt o.) s. Oes.

Os, pron. pers. Dativ og Accus. af vi. **Ose**, v. n. 1. har. [af Oes.] give Oes ell. ubehagelig, qvælende Damp fra sig. Aulene ose! Kampen ose!

Ost, s. Ost, østen, øster. Dog br. Ost i Sammensætninger: Nordost, Sydost, Ostindien, ostindisk.

Ost, en. pl.-e. [Isl. Ostr.] 1. ud. pl. de tyktere, fra Balden adskilte Dele af Melken. Melken er løbet i Ost. At stille Osten fra Balden. (Deraf: Ostoff.) 2. pl.-e. færd. et meget almindeligt Fødemiddel, som laves v. at bringe disse Dele i Melken t. at afkødre sig fra Balden, blande dem i m. Salt og andre Krydderier, forme og presse dem i Kar (Ostekar, Osteforme) og siden tørre dem. At lave Ost, gjøre Ost. Faas troste, Sødmelksost, Mjlkost, Knapost, o. fl. = ostagtig, adj. som udgjør Osten ell. ligner Ost. ostagtrige Dele i Melken. = Ostebod, en. B. hvor Ost glemmes og sælges. Osteform, en. Et Kar ell. en Traform, hvori Osten presses og danes; et Ostekar. Ostehandler, en. den, som handler m. Ost. Ostehytte, en. En S. hvor Ost laves til Fjelds i Bierglande. (W. S. D.) Ostehaf, en. Indretning af Bræder ell. Lagter, hvorpaa Oste henlægges s. at tørres. (Moth.) Ostefage, en. Kage, hvori kommer revet Ost. (Moth.) Ostefæmmer, et. K. hvor Ost laves ell. henzlægges t. Tørring og s. at glemmes. Ostekar, et. s. Osteform. Ostefæmmer, en. Ostehandler. Ostekurv, en. Indretning, liig en Kurv, t. at tørre Ost t. (W. S. D.) Ostelavning ell. Ostelavning, en. Gierningen at lave O. Osteløbe, en. s. Løbe. Ostemid, ell. Ostmid, en. smaa Drene ell. Aider, som komme i gammel ell. fed Ost. (Acarus.) Ostepresse, en. Presse, hvori den fra Balten skilte Ost lægges i Formen, s. at de overblevne vandagtige Dele kunne aftrækkes. Ostesprøve ell. Ostsprøve, en. Et Redskab, liigt et Bor, der stikkes ind i Osten s. at prøve den; Ostesøget. Osteskorpe, en. den yderste, haarde Deel ell. Overflade af en Ost. Osteskrab, et. det, som stræbes af Osten ell. Osteskorpen. Ostesøger, en. d. s. f. Ostesprøve. Ostetiende, en. Præsteliende, som i visse Gæne gives af Ost. Ostevælde, en. de vandagtige Dele, som v. Ostelavning adskilles fra de ostagtige.

Ofes, v. dep. og ofte sig, v. red. (som Melk.) stilles ad, Kjerne, Løbe sammen, saaledes at de ostagtige Dele afsondes fra Balden. — Deraf: Ofstning, en. det, at. Osten stilles fra Balden i Melk.

Ostindien, n. pr. som br. om det egentlige, asiatiske Indien. Deraf: Ostindiesfarer (et Skib, der seiler p. Ostindien.) ostindisk, adj. som er fra, føres til Ostindien.

Otte, en. (forældet) den tidlige Morgenstund, Dagtning (J. Ota. K. S. Uht.) Deraf: Ottesang, en. Substans, som holdtes i Dagningen; hvorefter Troprædikter er en Levning.

Otte, Talord for Hovedtallet 8. Deraf: otteaarig, ottefold (adv.) ottefoldig, otteføddet, ottekantet, ottepudding (Kugle) ottesidet (Figur) o. fl. — Ottekant, en. ottekantet Figur. Ottefylling, en. En Sølvmynt af 8 Skillings Værdi. Ottestal, et. Taltegnet 8. — ottende, Ordens tallet af 8. For det ottende. En ottende Deel. (ogsaa Ottendebeel og forkortet: Ottendeel.) = Otting, en. pl.-er. 1. den ottende Deel af en Lønde. 2. et Træ ell. Kar, som holder $\frac{1}{4}$ af en Lønde. En O. Smør, Stib. — Ottringkar, et. (forstjelligt fra Otting) et Trækar, en Bøtte, som holder et halvt Fjeldingkar ell. $\frac{1}{4}$ Skieppe; it. det Maal, som det indeholdes. Et Ottringkar Meel, Ørn.

Otterlange, en. s. Fugorm.

Oval, adj. s. ægrund, langrund.

Oven, adv. og præp. 1. Som adv. p. den øvre ell. øverste Side (ovenpaa, ovenst. ell.) Kaffen var malet baade oven og neden. — Ofstet i Forbindelse m. andre Præpositioner s. E. At tage oven af Søffen. — Det laae oven i Vosen. — oven i Riøbet o: som tilgik i Riøbet; it. fig. desuden, endog, hvad mere er. Ingen beklagede ham; ja han blev oven i Riøbet udset. — oven over Døren. — oven paa Taget, m. fl. Disse Sammensætninger br. dog hyppigen som adv. og skrives derfor ogsaa ofstet i et Ord. (s. nedenfor.) 2. Som præp. br. oven blot i Udtrykket: oven Senge o: oppe, ikke i Sengen. (hest om Søge. Han begynder at være oven Senge. Hun kan endnu ikke være o. Senge.) 3. I Sammensætning m. Præpositioner, hvorved et adv. dannes, det undertiden ogsaa br. som Præposition: ovenaf. Det maa tages varsomt ovenaf. — ovenfor. a.) høiere oppe, noget borte p. et høiere Sted. Han stod, sad ovenfor og kunde derfor bedre see ned. Kirken ligger noget ovenfor Byen. Han sidder ovenfor ham i Classen (o: har en høiere Plads i Raden.) b.) som Tidbestærelse: forhen, tilføren; i Forveien. Jeg har allerede ovenfor (i Skriften) bemærket. — ovenfra, fra Øsiden, fra et høiere Sted.

Han kom ovenfra. — ovenom, uden om et Sted, der hvor det er ell. antages at være høiet. Wi gif ovenom (modt, nedenom.) Wi vil hellere fiere ovenom Byen, end langs med Naen. — ovenover. Han boer ovenover os. Studdet gif ovenover. — ovenpaa, høiere i Veiret; ell. hvilende p. en anden Ting, og tillige høit i Veiret. Wi boe p. første Gul, og han boer ovenpaa (o: over os, ell. i et høiere Stofvart.) sig. At være ovenpaa o: faae noget, som man sniffer sig det; være i en heldig Tilstand. — ovenl. p. den Side, som vender opad. (modt, nedentil.) ovenud, ud igiennem Dvervelen af et Legeme. Lønden var' saa fuld, at det (Vedsten) løb ovenud. 4. i Sammensætning m. nogle faa Substantiver: Ovenfald, et. Vandfaldet p. et Mølleværk, naar det faldet p. Dvulets Dverdeel, og saaledes sætter det i Gang. (i Modsetn. t. Nedersfald.) Deraf: Ovenfaldshjul, Møllehjul indrettet t. Ovenfald) Ovenfaldsmølle, Ovenfaldsvand. (W. S. D.) Dog udtales og skrives disse Dv' og faa: Overfald, Overfaldshjul, ic. (Moth. Kraft.) — Oventørre, en. Dpholdsveit efter Regn, stændt Jorden endnu kan være vaad. (d. Tale.) 5. i Sammensætning m. nogle Particler, hvor oven (s. ovenfor, b) faaer Bemærk. tilføen, i det Foregaende. Saaledes: ovenanført, ovenmeldt, ovennævnt, ovenomtalt, ovenstaaende (o: forhen skriftligen anført, ovenanført.)

Over, præp. [J. yhr. E. over.] tilkiendgiver egentlig og i Almindelighed, at en Ting er p. et høiere Sted, m. Denhyn t. en anden, som er under den o: som befinder sig saaledes p. et lavere Sted, at enten en lodret Linie kan falde p. den fra hiin, ell. at den af hiin bedæktes. Dens mere uegentlige Brug kan her blot i sine Hovedtræk angives. (Begrebet i over forudsætter stundom ikke blot et "under", men ogsaa eller nærmere et "nedenfor", ell. at en Ting befinder sig p. et høiere Sted, end en anden; i hvilke Tilfælde altsaa over modtager Bemærkelsen af oven. Dette finder især Sted i Sammensætninger, hvor Modsetningen da ikke er under, men neder. f. E. Overdeel — Underdeel; Overende — Underende.) — A: om materielle, ell. egentlige Stedsforhold. 1. om Stenstandens Bæren, Stilling, Bevægelse p. et høiere Sted, m. Denhyn t. noget, som er under den (uden at det er nødvendigt, at den bærer dette, ell. befinder sig paa Dverfladen af samme; da Begrebet om at være over og under egentl. gaar ud fra Rummet's Forhold i Henseende t. det høiere og det lavere Sted.) Skildretet hænger over Døren. Loftet over denne Stue. Grenene hvælve sig over os. Drenen spævede o. Dalen. Lørdensveitet drøg lige o. Byen. Wi fierte

over Broen (og tillige paa Broen.) figur. At være een over Hovedet (o: med tilfagende Alder tabe Agtelse f. eens Mundighed.) 2. om en vis Stenstands større Høide, i Sammensætning m. andre. Biergene have sig over Sletten. Laarnt rager frem o. hele Staden. — sig. Han troer sig ophøiet over alle andre. 3. om Handlinger, hvorved en Stenstand bringes t. at være p. et høiere Sted end en anden, som tillige er under hiin. Han lod bygge et Laarn o. Porten. At skrive et Kors o. Døren. Han satte sig lige over os. (s. ovenover.) 4. Om en Handling ell. Forandring, der stier ovenfra og virker nedad. At hie Vand over ten. Huset fortræde ned o. ham. Sveden løb ham ned a. Ansigtet. Laarene trillede ned over (ad) hendes Kinder. (s. No. 6.) 5. Om en Tilstand, hvori noget er, stræffer sig, befinder sig langs m. hele Dverfladen af en anden Ting, saaledes at det bedæktes derne; ell. om en Handling, hvorved noget bringes i denne Tilstand. Vandet stod over alle Agre (o: skulde dem. Derimod: der stod noget Vand paa Ageren.) At være vaad, sold over hele Legemet. Laaget o. en Potte. At hænge noget o. Hovedet. At brede et Klæde o. noget. At kaste en Kappe o. een. At lægge sig o. en Seng, en Bænk. At kemme Haaret ned o. Drene, figur. Misforståelsen udbredte sig over hele Landet. Det Angte er o. hele Byen. Kloften lyder o. hele Byen. 6. Om en Handling, ell. Forandring, hvorved noget bringes til at bevæge sig i en Linie igiennem ell. hen ad hele Dverfladen (især Bredden) af en Ting, til Enden af dens Udstrækning, ell. indtil p. hiin Side af dens Grænse. At selle over Floden, o. Havet til et Sted. At løbe o. Marken. Jeg saae ham gaar o. Gaden, o. Torvet. Han kom smykkelig over Brændsen. Wi ere nu (komne) over det værste af Veien. 7. Om en Handling, hvorved noget, der saaledes bevæges ell. bevæget sig indtil p. hiin Side af en Stenstand, tillige for en Tid befinder sig høiere end (opløst over) denne. At kaste en Steen over Laget. Fuglen fli o. Huset, o. Hækken. At træde o. Dørtærskelen. At springe o. en Græst, o. et Palmestraa; satte m. Hesten o. et Gierde. Først sprang han op p. Skuldrene af ham; siden sprang han over Hovedet paa ham. At falde over Bord, kaste noget o. Bord (ell. overbord) o: fra et Stk i Havet. 8. Om et høiere (fornehmere) Sted, et Sted, der tilkiendgiver at den, som indtager det, har Fortrin, Forfæde f. andre. Han sidder over ham i Skolen, blev stttet o. ham i Skolen. At have Rang o. een. — sig. til at betegne høiere Grad, Fortrin, fortrinlig Egenkab. Som Digter staaer han langt over ham. Wi skulle elste Gud o. alle Ting Peng gaet hos ham over Alt. (I denn

Arnden. lægges det ogsaa til Tittler, disse Embedets og Værdigheds Navne, s. at tilkendegive en høiere, ell. den høieste Post af den Art; s. **E. Overhofmester, Overkammerherre, Overstaldmester, &c.** 9. om en Kælle giennem et Sted t. et andet, hvor Tælen er om en By ell. en mindre D. Pan reise over Strasburg t. Paris. Vi vil tage o. Frederiksborg t. Helsingør. Vi reise over Fangeland t. Fyen. (men hestere: giennem Fyen t. Jylland.) Man siger ogsaa: At reise over Land o: t. Land's; modsat: til Vands (ikke: over Vand.) B. Om Tidsforhold, og i andre uegentlige Tilfælde. 1. om Tiden, der tilbringes v. et Arbeide (imedens, under); i nogle faa Tilfælde; Iser hvor Tælen er om andet, som tillige i denne Tid indtraf. At sidde længe, rolig over et Arbeide. Man talte derom o. Bordet (ell. over Borde.) Det er en Bog t. at sove ind over. Hun sov ind over sit Arbeide. Lad Solen et gaac ned o. din Brøde. — Ligesaa i nogle andre Tilfælde, hvor en Enkel, og Tiden, som m. den tilbringes, tillige betegnes som Aarsag og Anledning t. noget, Iser Glemsel. At glemme det ene o. det andet. Over al denne Snaak glemte jeg mit Værende. Hun glemmer Huus og Børn over den bestandige Læsen. 2. en større Mængde, et større Antal, et "meer end" (saavel i Udstrækning, Tid, Maal, Bøgt, og anden legemlig Størrelse, som i aandelig Kraft) m. Den syn og i Forhold t. en vis given ell. bestemt Størrelse. Vi have endnu o. en Mill (at gaac, reise) h. Børn. Han er o. 40 Aar (gammel.) Det veier over et Hund (modt. under.) Det var over Middag. Kloffen er over 12. Det er o. den bestemte Tid. At blide ude over Tiden. Han har været o. et Aar borte. — Det gaac o. menneskelig Evne. At arbeide over sine Kræfter. Hvad jeg sit, var o. min Forventning (modt. under.) Det gaac over min Forstand, over al Maade forføngelig (jvf. overmaade.) — Der til høre ogsaa enkelte Sammenføtninger, Iser Adj. f. **E. overmodig, overmægtig, overnaturlig, m. fl.** 3. Grunden, Anledningen t. noget (i faa Tilfælde; s. **Er.** hvor Tælen er om Fald.) At falde, snuble over noget. At tage sin Død over noget. Jeg har høvt megen Fortræd over (af) hans Forsømmelse. 4. Gienstanden for ell. Anledningen t. en indvortes Foranbring ell. Sindsbevægelse og dens udvortes Uttring. At isætte, glædes, ærgre sig, bedrøve sig, forbauses, forundre sig, vrede, fortørnes, beklage sig over noget. At ynkes, forbedre sig o. een. At blide forskrækket, sorgfuld, vred, fortvødelig, opbragt, utaalmodig, undseelig, stamfuld over noget. At sætte, klage, græde, see, spotte, knurre, bande over noget o. f. v. At træffe sig over

noget, over en Ulykke. Fortvødelse o. Synden. 5. Gienstanden, som en aandelig Syssel ell. Handling gaac ud paa, som ligger t. Grund f. dens Uttring, m. m. At gruble over noget. At tale, prædike, læse, skrive o. en Materie. At gløve, skrive en Forklaring o. noget. Den Sag har jeg længe tænkt over. At sælde en Dom o. noget. 6. en Gienstand f. Magt, Herredømme, Dpshn, Dymærksomhed, Arvvaaggenhed o. d. At herske, hyde, raade over een. At være Herre over et Land. At sætte een t. Dommer over andre. "At det er en Magt over alle Kræfter og alle Alder, som bringer Orden i Verdens Dpser." Ransker. At seire o. sine Fiender. Han er Dpshnsmand o. alle Arbeiderne. At vaage o. noget. At holde o. Lovene. At gaac over Arbeidsfolk (o: have Dpshn m. dem.) Hun gaac over alting i Huset (har det under Dpshn.) figurl. Naturen gaac over Dptugtelsen (o: har stærkere Magt.) 7. en Behandling, ell. Maade at behandle n Person ell. Ting. At være kæl en o. sine Børn, nænsom o. sine Klæder, sparom o. sit eget, søsel o. andres. 8. Desuden foreskommer Præpositionen i afstillige egne Talesmaader, s. **Er.** over Hals og Hoved o: meget pludseligt. At komme over noget (o: faae, erholde v. Tilfælde.) Ulykken, Fienden kom over os, da vi mindst ventede det (overraste os.) Straffen vil nok komme over ham. Det vil gaac ud over os (vi vil faae Staden beraf.) At faae Øren o. een. At løse Besiggnelse, Forbandelse o. een. At ønske godt, ondt over een. At see een over Stuldrerne (ophøje sig o. ham.) At være een over Hovedet (s. ovenfor A. 1.) At holde sig op (ell. opholde sig) over een (o: spotte, gløre Nar af.) At sætte sig ud over noget (ikke agte, ænse.) At bringe noget over sit Sind (næppe, have Sind t. at gløre) m. fl. C. Som adv. 1. efter et Substantiv, s. at betegne Udsløbet af en Tids Barlighed (v. Spørgsmaalet: hvor længe?) Han bliver her Natten over. Karret over, denne Sommer over. (jvf. om, B. g.) 2. efter et Verbum i Bemærkelsen: forbi, til Ende. Det gaac snart over (om en ubehagelig Fornemmelse.) Uvetret drev over. Den Regn gaac snart over. At springe noget dver o: forbigaae noget. (ganste forføstelligt fra: at springe over noget.) 3. efter et Verbum, s. at udbrøste, at noget gaac uden for en Tings Grændse ell. Rand. At flyde over, løbe over. Grønden kogt over. 4. omfuld, overende. At kiøre, ride, løbe een over. 5. At sidde over o: sidde længere, end den bestemte Tid, ell. sidde ledig. Drengen maatte sidde over i Stolen. Hun sad over i denne Dands. — At læse over paa noget o: læse f. at lære det udenad. 6. for: i tu, i to Stykker.

At klare, klippe, rive, bryde, save noget over. Han brækkede det midt over. Grenen er endnu ikke (sævet) over. Smerten var saa stærk, at jeg troede Armen var over. 7. I Tale sproget br. Formen ovre som adv. i nogle Udtryk. Gif ovre (p. hin Side, f. Gr. af Gaden, af Vandet.) Her ovre (p. denne Side.) Man siger vel ogsaa: nu er det ovre (forbi.)

D. I Sammensætninger modtager Præpositionen ell. Adverbiet især følgende Bemærkelses: 1. den egentlige (A. 1 og 2.) i Rodsætn. til under. (f. G. Overarm, Overbuxer, Oversdeel, Overdynt, Overklæder, Overkoy, Overkroy, ic.) 2. En Handling, der virker nedat (A. 4.) f. G. overgyde, oversæ, overstynte (hvori Begrebet dog forbinder sig m. følgende.) 3. en Handling, der strækker sig heelt ud over, ell. hvorved noget bringes t. at bedække Overfladen af noget, ell. en stor Deel af samme (A. 5.) At overbløde, overdruppe, oversæle, overskulle, overtrække, ic. 4. en Handling, ell. Forandring, der udfraatter sig i en Linie heelt igennem en Flade. (A. 6.) Overdrift, Overfart, oversæte, Overførsel. (I nogle af disse Tilfælde m. Bibeget af en stabelig Virkning p. Sienstanden: overskære, override, overfælle.) 5. En Handling ell. Virkning, der gaar uden for det rette ell. bestemte Maal: oversæ, overstræde, overspringe. (figurl. overtræde.) 6. Fortrin ell. Fortrinlighed, høiere Grad, Sæde, Rang m. m. (f. G. overbyde, oversgaae, Overmagt, Overmand, Overret, overstrige, overstemme, overvinde, ic.) 7. En Størrelse ell. Grad, som er meer end det tienslige, tilstrækkelige, billige ic. (B. 2.) f. G. overrive, overfuldstændig, overskide, overrile, overlødt, Overmaal, overmagtig, Overtro, Overvægt. 8. En Tilstand ell. Virksomhed, der gaar uden for et vist Lidrum. (C. 1.) At oversæde, overløve, overvinde. 9. En Stærkning, hvorved noget, som var heelt, bliver i to Stykker (sælden); og oftest m. Adverbiet bag efter. (C. 6.) overlippe, overføre. 10. En Handling, hvorved noget gives i en andens Hænder ell. Besiddelse: overantvordte, overbringe, overdrag, overgive, overlade. 11. Desuden i andre og flere ugentlige Bemærkelses, f. G. overholde, overhænge een, overkomme noget, overlægge, oversætte et Skrift, overtale, overtræde, overløve, o. s. v.

Overager, en. f. Drager.

Overalt, adv. 1. allevegne, p. ethvert Sted. Man fortæller o. i Byen. 2. i det hele taget; i Almindelighed (sædvanl.) Jeg holder overalt ikke af det Slags Bager. Jeg har overalt engang forbudet ham det. Overantvordte, v. a. 1. [I. d. b. e. r. a. n. t. v. o. r. t. e. n.], overgive i en andens Bærg-

overløvere, betroet i Hænde. — Overantvordte, en.

Overarm, en. pl. — e. den høiere, den øverste Deel af Armen indtil Albuen.

Overben, et. En Benstude, forarsaget derved, at en Gene har knust sig, og dannet en Hævelse ill. Knude uden p. Benet. (Noth.)

Overbefalingsmand, en. B. ell. Ansætter, som har andre under sig.

Overbefrugtning, en. pl. — er. En meer end tilstrækkelig, meer end entelt Befrugtning. Superfoetatio.

Overberider, en. den fornemste, ell. en af de fornemste Beridere v. en Rideskole.

Overbestyrer, en. pl. — e. den øverste, fornemste Bestyrer af noget.

Overbetient, en. pl. — e. Betient, som har en høiere Post, har andre under sig.

Overbevise, v. a. 2. bringe een v. Grunde t. at indse ell. troe noget, overtude, ophæve al Tvivl hos een. At o. een om noget. Jeg er endnu ikke fuldkommen overbevist. "En saa stit Forretningsmaade, som den, der allene søger at overtale, uden at overbevise." Kraft. 2. bevise v. Vidnet ell. Riendsgjæmtinger det, hvorfor een er bestydt ell. anlagt. Man kunde ikke o. ham om Tyveriet. "Dg dog ikke blive gjendrevet og overbevist om den oplygte Usandhed." Baskh. — Overbeviisning, en. pl. — er. 1. Handlingen, at overtude. 2. det, om hvis Sandhed, Rigtighed, man er overbevist; Gtendbelse af en Sags, en Sætnings Rigtighed. At handle efter, imod sin O. "Den, der imod sin bedre Overbeviisning, negter det, som indeholder Riksdens t. hans Forpligtelse." Ørsted. 3. Handlingen at overbevise een om det, han bestyldes for.

Overbid, et. den Naturfæll, som under tiden findes hos Dyr, især Heste, at Overskæven staar længere frem, end Undermundsen og hindrer Dyret i Tugning. (B. S. D.) Overbide, v. a. 3. bide itu, bide over. Snoren var overbidt.

Overbie, v. a. 1. bide længere, end det var bestemt, bide for længe. At overbie den fassatte Tid. (B. S. D.)

Overbinde, v. a. 3. forbynde en Tabning m. Bindset oventil. At o. en Klasse. Et Glas overbundet med en Blære. — Deraf: Overbinding, en.

Overblif, et. pl. d. f. et omskuende Blik, et Biefast, hvorved man overskuer alt det, som er tilføje. Et O. af hele Egnen. — figurl. Et lyst Overblik af (over) en Sag. Et O. af Landets Tilstand. (B. S. D.)

Overblive, v. n. 3. levnes, blive tilbage, blive tilovers. (meest i partic.) De overblevne Fiender. Det overblevne af Maaltidet. "De, som overblev, stode

y. Bierget." D. Bibel. "Guds (haab) overblive kan, naar Gleden er betalt." D. Lev.

Overblode, v. a. 2. besudle, tilføle oversalt m. Blod.

Overbod, en. 3 det ældre Lovsprog: Bod t. den Drødes Slagt foruden den lovbestemte Mandebod. (B. S. D.)

Overbræt, adv. meget hurtigt, pludseligen. (forældet.)

Overbringe, v. a. 3. føre noget t. en Person fra en anden, ell. til et Sted fra et andet. Han har overbragt Brevet, Brevet. — Overbringer, en. pl.—e.

Overbrud, et. det, at noget brødes over, brødes igiennem m. Magt; ell. at Vandet brødes over et modstaaende Legeme. "Disger, som v. Havets Overbrud have bevist deres Stæthed." Duffen.

Overbud, et. pl.—e. høiere Bud y. det, som sælges. At give Overbud. Der sæte Overbud.

Overbuxet, pl. Buxer, som drages uden over de egentlige Buxer, f. S. y. Reiser.

Overbyde, v. a. 3. (s. byde.) byde høiere end andre (y. Auktioner.) Han overbød mig. "Det overvættets Righdom har dette Land kunnet overbyde alle." J. Bøye.

Overbygge, v. a. 1. bygge overalt; opføde m. Bygning ell. Bygninger. Rummet imellem de to Huse er nu overbygget. Et o. en Plads. (B. S. D.) "Det hele er m. syv Biergtaarne overbygget." S. Frimann. — Overbygning, en. 1. Handlingen at overbygge. 2. en Bygning, som er sat over noget, ell. som er opført ovenpaa en anden.

Overbygningester, en. B. af høiere Rang, som har andre under sig.

Overbære, v. a. 3. (s. bære.) bære til gode med, ikke ville lægge Mærte t. Fjell, ulfuldkommenheder hos andre. At overbære m. Andes Svagheder forringer ikke dem, man selv besidder. "Med Smaafeil fient og overbær, men streng mod Last og Udbød vær." Bagg. (hyppigere: bære over med. f. bære, 6.) At være overbærende, vise sig overbærende. — "Man overlærer, naar man ikke regner Fjell og Forsælsler; man tilgivevæ, naar man ikke beregner dem." Sporon. = Overbærelse, en. det, at bære over m. ulfuldkommenhed hos andre. At vise O. mod een. "At indføre ve Lydighed mod Overmænd, sagimodig Overbærelse mod Undermænd." Kampmann. — Overbærenhed, en. ud. pl. den Egenstaa, at være overbærende.

Overdaad, en. [af overet og Daad.] f. Overdaadighed. (Enkelte Myere have brugt hin mindre antagne Form. "Langt fra Vinelyst og Overdaad." Thaarup.) [3 ældre Skrifter forekommer derimod Overdaad og Overdaadighed for: Overmod,

overmodig Adfærd og Handlen, Humod.] f. Bedels Caro. S. 52. og fl. St.]

Overdaadig, adj. som anvender mere end fornøden, billig og sammelig Betøftning y. Vælleonet ell. paa Udgifter t. udvoertes Glands, Begømmelighed, ell. Forsykstelse. (s. yppig og ødsel.) Overdaadighed, en. ud. pl. 1. den Egenstaa, at være overdaadig. — Ødselhed (der modsættes Sparfommelighed) har nærmest Betydning t. det overflødige, det mere end tilstrækkelige i de anvendte Midler; Overdaadighed (modsat Tarvelighed) t. deres upassende Anvendelse, ell. til Betydningen m. deres Anvendelse y. Ustimmer og Vælleonet. Man er overdaadig m. Betydningen allene y. sig selv (af egoistiske Grunde); man kan være ødsel ogsaa i Betydningen mod Andre. 2. det, hvori Overdaadighed vises; Lurus, overdaadigt Levnet. Der herskede stor O. ved dette Hof. "Hvillen Blanding af den gamle Tarvelighed — og den nye Overdaadighed." Guldsberg. 3. Bemærkelsen i Overmod, Støttehed (A. Bedel) et forældet. = Overdaadighedensvare, en. pl.—r. Bæret, som kan tiene til D. Lurusvare; mods. Nødvendighedensvare. (Læsthorv.)

Overdamp, v. a. 1. udbrede Damp over hele Overfladen af en Ting. (Ambergs Debb.) Overdampning, en.

Overdeel, en. pl.—e. dele. den øvre eller øverste Deel af noget; Overpart. (modf. Nederdeel, Underdeel.)

Overdommer, en. pl.—e. Dommer i en høiere Ret, Medlem af en Overret. (modf. Underdommer.)

Overdomstol, en. pl.—e. høiere Domstol, Overret. (Vestf.)

Overdrag, et. 3. f. f. Overdragelse. Ved frivillig Overdrag. (B. S. D.)

Overdrage, v. a. 3. (s. drage.) 1. afsaae godsvilligen t. en anden, afskade, overlade. At o. een sine Rettigheder, Adomsster. 2. betro, give een et Over, Arrend. Jeg overdrog ham at fuldføre Arbejdet. 3. Kongens Fraværelse var Regeringen overdraget t. Dronningen. 3. d. f. f. overlætte, betragte. At o. noget m. læber. — Deraf: Overdragelse, en. pl.—r.

Overdrev, et. pl. d. f. en Fælled, Udsætt, som ikke dyrtes, men altid bruges til Græsning f. en ell. flere Dyets Creature i Fælledstaa; hvilket især for Udskiftningen var almindeligt i Danmark. — Overdrevsret, en. Rettighed f. Græsning y. et Overdrev. (B. S. D.)

Overdrift, en. Stienemgang f. Kreaturte. At have Overdrift gennem sin Raboers Mætt. (B. S. D.)

Overdrive, v. a. 3. (s. drive.) drive t. Uderlighed, drive f. vidt, gaae f. vidt i noget. At o. sine Fordringer, sin Høstighed. — En overdreven Keenlighed. overdrev-

ne (alt f. hoi) Priser. — Overdrivelse, en. pl.-r. Sierningen, at overdrive, ell. det, at noget overdrives. Ved *O.* tabes Stilens Naturlighed. Farens Overdrivelse. En Dyd kan ved Overdrivelse blive f. Feil.

Overdrukten, adj. ganske drukten, overstadig fuld. (Roth.)

Overdryppe, v. a. 1. overstænke draaber vils, lade dryppe ned paa. Han overdryppede mig med smeltet Smør. — Overdryppning, en. pl.-er.

Overdryffe, v. a. 1. dryffe allevegne paa. At overdryffe Ragen m. Sukker.

Overdugge, v. a. 1. bedugge overalt, fugte overalt, som den faldende Dug. Græsset, Eugen var overdugget. (B. S. D.)

Overdyne, en. pl.-r. Dyne, som man lægger over sig i Sengen, hvormed man tildekkes sig. (modf. Underdyne.)

Overdyngte, v. a. 1. dyngte meget paa, overlasse, belasse. De unge Spiter vare overdyngede m. Jord.

Overdæk, et. det øverste Dæk p. et større Skib, som har flere.

Overdøve, v. a. 1. volde, at en spagere Lyd ikke høres, formeddelt en stærkere; (saavel om Røsten, som anden Lyd.) Pauferne overdøvede de andre Instrumenter. Han overdøvede sin Modstander v. en strigende Stemme. "At overdøve mig m. Deres Skrig." Evald. "Han frugter mere f. at overdøve end f. at undgaae Dret." Baggesjen. — fig. At o. (undertrykke) Samvittigheden. "Den Stemme, som saa tidt overdøvedes af Verdens Larm." Munster.

Overeens, adv. [E. ð e r e i n.] i Enighed, i Lighed. br. fun i Talemaaderne: At komme overeens, stemme o. o: være enige, leve i Enighed, formeddelt Lighed i Talemåade, Føielighed, m. m. (harmonere.) Ligeledes: at have Lighed, ligne hinanden. Deres Sæder, Tilføieligheder, Stikke stemme meget o. I Sproget komme de næsten overeens. — At komme overeens om noget, blive enige om. = Overeenskomst, en. det, at flere enes, blive enige om noget; it. sluttede Wilkaar for en saadan mindelig Forening om noget. Sagen blev afgjort v. mindelig *O.* Efter Overeenskomsten beholder han de halve Indtægter. (Stelden br. for dette: Overeenskommelse. Treschow.) — Overeensstemmelse, en. ud. pl. Beskaffenheden, af stemme overeens, at ligne, ikke at være stridig ell. i Modstrætning; lige Stikelse ell. Beskaffenhed; Enighed. *O.* i Meninger, Tilføieligheder. Der er ingen *O.* imellem disse to Ting. — overeensstemmende, adj. v. som stemmer overeens, er enig med; ell. som ligner, er af eens Beskaffenhed. Deres Erklæringer vare ikke ligegyldende, men dog overeensstemmende. Dette er ikke overeensstemmende med hans foregaaende Anordninger.

Overciendom, en. ud. pl. En vis Deel af Ciendomstret; høiere Ciendom, uden Brugs og Nattes Ret (modsat Underciendom.) I Lehnforhold f. E. har Lehnsherren Overciendom (dominium directum ell. ominus. Fr. Suzeraineté) Lehnbesidderen ell. Vasallen detimod Underciendom. (dominium utile.) Deraf: Overciendomsret, en. ud. pl. (Treschow.) Overcier, en. den, som har Overciendomsret. (Suzerain.)

Overende, en. den øverste Deel ell. Ende af et høit ell. langagtigt Legeme. Modsat Nederende. I. Kraft. "Overenden af Enslænderen."

Overende, adv. 1. lige i Veiret, saaledes at den ene Ende vender op, den anden ned. At reise noget o. som var faldet omkuld. Han kunde ikke staae overende. 2. omkuld, m. hovedet ell. Overdelen nedad. At kaste en overende. At falde overende.

Overengel, en. pl.-engle. En af de høiere Engle.

Overfald, et. pl. d. f. 1. p. en Dør: Haspen, som falder over ell. omslutter den Krampe, hvori Hængelaafen hænges. 2. Sierningen at overfalde, uformodet Anfald. Han blev mishandlet og plyndret ved *O.* paa Gaden. Ved idelige Overfald svækkede han Fienden. (Sammensætninger m. dette Dreb: Overfaldshjul, Overfaldsmølle, Overfaldsvand, m. fl. f. oven og Ovenfald.)

Overfalde, v. a. 3. (f. falde.) 1. paa komme uformodentlig, tilstøde. I'veiret, Matten overfaldt os undervis. Der overfaldt ham en pludselig Stræk. 2. angribe, anfalte uformodentlig. Fienden overfaldt os midt i Freden. At overfaldes af Røvere. "Han overfaldt Staden usforvarende." 2. Macc. 5.

Overfamle, v. a. 1. berøre, føle paa overalt, især p. en upassende Maade. (Roth.) Deraf: Overfamlen, en.

Overfare, v. a. 3. (f. fare.) 1. reise hastig over ell. igiennem. Han har overfaret hele Landet i en Maaned. 2. fare hen over Fladen af noget, stryge hen over. At o. noget m. Haanden, m. en Nagelkniv. 3. figurl. At overfare noget (m. en Hæres fod) overfare et Arbeide o: gøre det flygtigt, ud. Flid. At overfare een m. Stieldsvord. (f. overfuse.) 4. bestribe, overtomme (sieldnere.) Han har mere Jord, mere Arbeide, end han kan overfare.

Overfart, en. 1. Handlingen at fare ell. færdes over et Vand, (ell. et Bierg.) Overfarten varede to Timer. 2. underretten: Rummet, som man saaledes f. Vands færdes over. Overfarten imellem Nyborg og Korsør er fire Mil.

Overfeie, v. a. 1. feie allevegne hen over; feie Overfladen løsligt af. Gulvet er løsligt overfeiet. — Overfeining, en. pl.-er.

Overfile, v. a. 1. jævne, flatte overalt m. Filen. (W. S. D.) 2. file itu. Han havde: overfilet Jernkængerne.

Overflade, en. pl.-r. 1. den hele yderside Grænds s. et Legeme; Fladen, som udgør Grændsen f. det Rum, et Legeme indtager. Havets, Jordens O. "Enhver, som Overfladens Stands, et Grundens Faldhed seer." P. W. Troiel. 2. fig. det Ydre, Udvendige af en Sag, det, som først og lettest fattes ell. falder i Øinene (i Modf. t. Grundten, ell. Tingens egentl. Bestaffenhed.) "Det fattede Bist, som seer gienem den ydrende Overflade ind t. den dybe Grund." Mynster. At bedømme en Sag efter Overfladen. Han har afbrig trængt videre, end t. Overfladen af denne Videnskab. "At gibe frem over Tingens Overflade, og give intet Svar i hurtige Svar." Malling. — Deraf: overfladelig, adj. [Andre scribe overflodig (Treschow) ell. overfladist. Alle tre Drdbannelser ere nye og usædvanlige; men overfladelig synes den rigtigste.] som ikke gaar ell. trænger videre end t. Overfladen; løselig, fingsig. En overfladelig Jagttager. (Duffen.) "Klogtig og kongsig, og saa ofte overfladelig og tom Tale." Mynster. overfladelig Kundskab. Et overfladeligt Begreb. (Subst. Overfladighed i denne Bemærk. er bragt af Treschow.)

Overflod, en. ud. pl. [E. u. b. e. r. f. l. o. d.] d. f. f. Overflodighed (som dog er den mere almindelige Form.) "Det øvrige er kun t. Overflod og gjør Menneffene tiarne." B. Thott. "Den negtede Overflods fristende Sæver." Pram. "At leve t. Overflod og Glæde." J. Boye.

Overflyde, v. a. 3. (f. flyde.) udgde sig allevegne over; overstromme. Havet overflyder undertiden Øigene. Nilen overflyder Landet v. dens Bredder. [neutr. "At overflyde med Blod." N. Mich. Aalborg.]

Overflyve, v. a. 3. (f. flyde.) flyve høit op, have sig over v. Flugt. "Dait overflyve Vertheds hele Hær." Baggesen. — Deraf: Overflyven, en. ud. pl. "Overflyven af sig selv." Baggesen.

Overflodig, adj. [E. u. b. e. r. f. l. o. d. i. g.] 1. som er mere end tilstrækkelig, mere end fornøden. 2. som haves, findes i rigelig Mængde. At bruge overflodige Ord; at leve overflodigt; være o. i sin Levemaade. En o. Mængde Levetidsmidler. 3. unødvendig, uvedkommende. Denne Grundring var ganske o. At giøre overflodige Bemærkninger. Din Markvarelse er her o. — Overflodighed, en. ud. pl. 1. en rigelig Mængde, en større Mængde, end fornøden er. (modf. Mangel.) Der er O. af Korn i Landet, af Sød p. Marken. Alle disse løsligbare Klæder ere til O. Vi have Levetidsmidler i Overflodighed, 2. en Tilstand,

hvori man har mere end, man behøver, har alting rigeligt, fuldt op; Uppighed. At leve i O. være vant til Overflodighed.

Overfloie, v. a. 1. i Krigskonsten: fore sin Hær i Slagorden saaledes mod Fienden, at en ell. begge af dens Hæie omgaae ell. strække sig uden om Fiendens, for at angribe denne fra Siden ell. i Ryggen. — Deraf: Overfloining, en.

Overfoder, et. Foder t. at drage over noget f. at bevare det. (f. Foder.) Et Overfoder af Kæret t. en Stol. (f. Overtræk, som er mere brugeligt.)

Overfodre, (overføre) v. a. 1. overføre, forsyne m. Foder Winteren over. (Ambergs Drdb.) Han kan ikke overføre alle sine Kæer, men maa sælge nogle, overfodrede Kreature.

Overfolde, v. a. 1. folde noget hegt over. Et overfoldet Act Papir. (W. S. D.)

Overformynder, en. pl.-e. en af Staten bestrækt Tilsynsmand, og Bestyrer af Umyndiges Midler (f. E. i en Stad, i et Stift ell. Amt.) — Overformynderi, et. pl.-er. offentlig, af Regieringen indrettet Bestyrelse af Umyndiges Midler i en Deel af Staten. Pengene ere indsatte f. haae t. Overformynderiet.

Overfragt, en. ud. pl. hvad der er over, ell. mere end den bestemte Fragt; Overlæs. At betale for O. naar man rejser m. Posten.

Overfrysse, v. n. f. tilfrysse. Overfuldstændig, adj. mere end fuldstændig (overcomplet.) D. S. D. Overføre, en. pl.-e. Mønstre overf. p. Bakker ell. helbende Agre. (Decon. Mag. II. 332.)

Overfusse, v. a. 1. (vds. fusse.) fig. ansætte m. Grovhed, tiltale m. haarde Ord, overføre m. Grovheder ell. Stikord. (Falsker. Holberg.)

Overfyge, v. a. 3. (f. fyge.) tilfyge oversalt. Leiene ere ganske overfygne (m. Sne.) Noth. "Markerne vare overfygne m. Sand." Arendt Berndtsen. 1.

Overfylde, v. a. og rec. 2. fylde mere t; end Rummet kan modtage. At o. et Kar. "De overfyldte Glas gik mængen talende, som laugde stille for." Falster. At o. sig (overvælde sig) m. Mad og Drikke. 2. fylde ell. forsyne m. et større Antal, end det fornødne eller tienslige. "Fingten for at Landet skulle overfyldes m. Grubende." Mynster. — Deraf: Overfyldelse, en? (Samme.)

Overføde, v. a. 2. føde et Kreatur en vis Tid over, t. en vis Tid er forbi (særl. Winteren); som næsten altid menes. f. overføde. Bonden kan i Kar ikke overføde de halve af hans Kreature (nemlig Winteren over.) overfødte Lam, Døler. — Deraf: Overføding, en.

Overføle, v. a. 2. berøre, beføle overalt. (B. S. D.)

Overføre, v. a. 2. bringe noget over p. den modsatte Side, over p. et andet Sted. Disse Stæde ere bestemte thi at o. Tropper t. Fæstlandet. Denne Skytter har overført tre Lædninger. (I denne B. mærkelte br. Subst. Overførsel. Troppernes Overførsel. Han bestyrede, havde Opsyn m. Overførselen.) Derimod i Regnskabsfager: At overføre en Sum p. en andens Regning, o. noget i Hovedbogen. — Her siges sædvanligen: En Pengesums Overførsel i Regnskabet.

Overgaae, v. a. 3. (s. gaae, og gaae over.) 1. overføre, beløbe sig t. meer end. Ildgisternt overgaae Indtægterne. — Egeteibes, ikke blot om Stærrelser, men ogsaa om Kraft, Gænge: "Denne Hensigt overgaaer vort indskrænkede Bægreb." — Virkninger, som overgaae alle endelige Væseners Kræfter." Sæd. 2. være forud i Gænet, Egenstaber, Kræfter, Færdighed m. m. for den, man tappes ell. lignes med. Han overgaaer ham i Styrke, Forstand, Fortræffelse, "En Stjerne overgaaer den anden i Klarhed." D. Bibel. 3. forbigaae, springe over. At o. noget m. Længsle. (B. S. D.) 4. hændes, times, vederfares (mest om noget ubehageligt, og kun i enkelte Tilfælde.) Den Stam, Spot, der overgik ham. Der er overgaaet ham en haard Straf. Det er aldrig før overgaaet mig. "Han slottede ikke haad ham overgik." P. Clausen. = **Overgang**, en, pl. e. 1. Stieringen at gaas over, drage over et Bierg ell. Vand. Krigshærens O. over Floden, over Diergene. Israelliternes O. over det røde Hav. (Overført mest om faa Personer: Overgang om en heel Mængde.) 2. Sted, hvor Overgang skeer ell. kan skee. Der gives 5 Overgange fra Franfrige t. Spanien over Pyrenæerne. 3. egentlige Bemærkelser. a.) Stieringen at slaae sig t. et andet Parti. O. til Fienden, t. den catholiske Religion. b.) en Handling ell. flere, der ligger imellem en foregaaende og efterfølgende, og ligesom leder fra hin t. denne. Dette var f. ham Overgangen t. et nyt Liv. "Handlinger, der ere at betragte som Forberedelse og Overgang t. den egentlige Misgierning." A. W. f. c.) O. i Talen, i et Skrift o: Raaden, hvorpaa man forbereder Fremstillingen, udvillingen af en ny Materie. d.) Noget, som ikke varer længe, som snart gaaer over. Denne Regn er kun en O. e.) gientagen Behandling v. Haandgierning ell. ved Maskinværk. Tøstet maa endnu have en O. f.) Grændsen, hvor Materier af forskjellig Art p. en meer ell. mindre mærkelig Raade, ell. ved Blanding, opløse hinanden, gaae over i hinanden. f. E.

Biergarternes, Chrysalternes Overgange. (Deraf: Overgangsbiere o: en Biergart imellem Grundbierge (Urbiere) og Fløtsbierte.) Overgangsod, en. d. s. f. Dielskehoved. (B. S. D.)

Overgjemme, v. a. 2. gjemme noget en vis Tid over, til en vis Tid er forbi. Dette Korn er overgjemt et Aar. Overgjemt Frugt (som man har gjemt Vinteren over.) "At overgjemme Kartofler om Vinteren." D. luffen.

Overgive, v. a. 1, overdrage m. Stys. (B. S. D.)

Overgive, v. a. og rec. 3. (s. give.) 1. give i en andens Haand, tilfille, overlæse vere. Han overgav Kongen selv sin Ansøgning. 2. give i en andens Vold og Værg; underkaste sig. At o. en Stad, en Fæstning t. Fienden. Fæstningen maatte o. sig af Mangel p. Levnetsmidler. Han overgav sig i Rettens Hænder. At o. sig t. Tungfindighed, Uvirkfombed, Fortvivlelse. 3. recipr. tve hen til, tage sin Tilflugt til, hengive sig t. At o. sig i Guds Haand. 4. overdrage, indbræmme, afstaae, fratrage t. Fordeel f. en anden. At o. een sine Rettigheder, Fordringer. Han overgav Regjeringen t. sin Eftermand. Han har overgivet (opgivet) Handelen t. sin Søn. 5. opgive, fratage, begive, lade fare. — At overgive en Bestilling, en Rejse. (Golding.) "Han vilde dog ikke overgive sit Forjæt." A. Wedel. "Han søgte at bevogte dem t. at overgive deres vrangte Meninger." Wandel. — Sielndere om Personer (slaae Haanden af, overlade t. sin Slektne.) "Den, man overgiver, uddrager man sin Bistand. Man forlader den, som man begiver sig bort fra; man overgiver den, som man ikke meer vil have m. at gjøre." Sporon. "Overgiv mig ikke og forlad mig ikke." Psalm. 27, 9. 6. betroe, give i Værende. Jeg har overgivet min Sag t. denne Advocat. = **Overgivelse**, en. Handlingen at overgive, i Ordets forskjell. Bemærkelser, Secretets Overgivelse (Overlevering.) Fæstningens Overgivelse.

Overgivent, adj. v. pl. overgivne. i høi Grad munter, som uden Takageholdenhet overlader sig til Lystighed og god Læne; ogsaa om den, som er overdreven i sin Lystighed, udsvævende i sin Slæde; eller om et ringere Grad af Raahed. — Deraf: **Overgivenhed**, en, ud. pl.

Overgiøde, v. a. 1. giøde overalt. 2. giøde f. stærkt. overgiødet Jord. (B. S. D.) — **Overgiødning**, **Overgiødning**, en. Stieringen at overgiøde. 2. sæd. Jorden Slæden v. at sprede Gødningen p. den besaaet Ager, uden at blande den m. Jordsommonn ell. nedpløje den. (D. luffen. Land. Dec. 5. 175.)

Overglatte, v. a. 1. glatte overalt, — **Deraf**: **Overglatning**, en.

Overgloer, v. a. 1. begloer overalt, **flirre** paa. (i lavere Tale.)

Overgnav, v. a. 1. gnave p. **Overflask** ben, i Inderlevens. Hele Ofen var overgnavet af Maus. (W. S. D.) 2. gnave over, gnave itu. Røbet var overgnavet.

Overgods, et. kaldes sidste Sæger af Raalm, særd. Kanoner, der have en større Vægt af Metal, end den bestemte; modsat Undergods. f. Guds, 2. (Stibolt; i Bid, S. Str.)

Overgramse, v. a. 1. gribe ell. gramse paa hift og her; **overfæmle**. (W. S. D.)

Overgraver, en. pl.-e. den øverste Graeber ved en Kirke.

Overgroer, v. a. 1. begroe overalt, **skule** m. **Plantear**t (Vegetation.) En Balle overgroet m. Kratfod. Haven er overgroet m. Ilfrub.

Overgud, en. pl.-er. I Mythologien: en af de høiere, af de fornemste Guder. "Saaledes Jupiter, der gjorde som Overgud Alt hvad han turde." Baggelsen.

Overgyde, v. a. 3. (f. gyde) vade overalt, v. at helde, gyde flydende Ting paa ell. ud over; **overgyse**. At overgyde noget m. Vand. — **Overgydning**, en. pl.-er.

Overhaand, br. som Subst. ud. Art. ell. som adv. i de Talemaader: a.) At have **Overhaand** o: have **Overmagt**, være den **Mægtigste**, den **Styrrende**. Han fik O. i denne Strid, fik O. over sine Fiender. "Over meget Taknemmelighed end talte f. ham i hendes Hjerte, fik dog Wen snart **Overhaand** igjen." Sneedarf. (**Overhaand** gaar mere ud p. **Virksomhed**; **Overmagt** v. **Kraften**.) b.) At tage **Overhaand** o: **tiltage**, faae **Magt**, **udbrede sig**. **Sygdoms** men, **Smitten** tog mere og mere **Overhaand**.

Overhaands, adv. der har en forskærs lende **Betydning** (ligesom; saare, særdes lev.) En o. **stærk Karl**. Han er bleven o. for og snart. Ikke just **overhaands** meget. [Gledden br. let som adj. "Den **overhaands** Afholdenhed fra Skient." Baggelsen, **Kliim**: **bevee**. 347.]

Overhaandtagende, adj. v. som tager **stærkt til**, **udbreder sig** meget. Den **overhaandtagende** **Letfæindighed**.

Overhalin, en. pl.-er. i Skibsproget; en **pludselig** og **betydelig** **Ætæringning** af et Skib i Seep, **forarsaget** v. **stærk** **Æsgang** og **Bølgebrud**.

Overharve, v. a. 1. harve (en Ager) **overalt**; ell. harve den løstelt p. ny. (W. S. D.) **Deraf**: **Overharvning**, en. **gientagen** **Harvning**. (W. S. D.)

Overherre, en. pl.-r. den, som har at bøde, har **Magt** over andre; særd. den, som har den **høieste** **Magt**; en **Landsherre**, **Færste** (om hvillke det **hyppigst** br.) Disse

Færster **erkjendte** **Kæiseren** for deres O. — **Overherredømme**, et. ud. pl. en **Overherres** **Magt** og **Ærindighed**; den **høieste** **Magt** i en vis **Ætæds**, et vist **Forhold**; men **sker** i et **Stats** **samfund**. (Hielnece: **Overherretab**, et. D. S. D.)

Overhofmarskal, en. en **høi** **Embeds** **mand** v. et **post**; den **første**, **øverste** **Marskal**, som **forestaaer** **Alt** **hvad** **der** **hører** t. **Hoff** **staten** og **Hoff** **holdningen**.

Overhofmester, en. pl.-e. En **for** **nem** **Hof** **betjent**, der har **Op** **syn** m. **visse** **Dele** af en **Hoff** **stat** og **over** **visse** **under** **ordnede** **Hof** **betiente**. **Ligeledes**: **Overhofmesterinde**, en. den **for** **nemste** af **Dronningens** **Hof** **fruer**.

Overhofret, en. var **til** **for** **navnet** p. en **Overret** i **Norge**, som **ophævedes** 1797.

Overholde, v. a. 3. (f. holde over.) **holde** i **hævd**, **vaage** over, **værne** om, **holde** v. **Magt**; **Alt** o. **Landets** **Love**. Dette **Forbud** er **aldrig** **blevet** **overholdt**.

Overhoved, et. pl.-er. den **første**, **for** **nemste**, **mægtigste** i et **Samfund**; **Høvding**, **Formand**. **Haven** er **den** **catholiske** **Kirkens** O. **Stammens**, **Familiens** **Overhoved**. Disse **Nomader** **erkjendte** vel **Overhoveder**, **men** **ingen** **Overherreer**.

Overhovedet, adv. 1. **under** **et**, **det** **ene** m. **det** **andet** (om **flere** **enkelte** **Stykker** af **ulige** **Stør**, der **ansættes** t. en **saale** **Værdi** ell. **Pris**.) **Jeg** **sælger** **dem** o. **for** en **Rigs** **valer** **Styffel**. 2. i **det** **Hele** **taget**, i **Almindelighed**; **uden** at **agte** p. **enkelte** **Undtagelser**. "Man **overhovedet** **let** **finder** en **Forening**, **naar** **man** i **Grunden** er af **samme** **Mening**." Baggelsen.

Overhud, en. ud. pl. den **ydre**, **flere** **Hud** p. **menne** **skellige** og **visse** **Dyr**s **Legemer**. **Epidermis**.

Overhugge, v. a. 1. **hugge** **tvært** **iglen** **nem**, **hugge** over, **hugge** i to **Stykker**.

Overhuus, et. pl.-huus. 1. den **øverste** **Deel** af et **huus**. 2. den **Deel** af **det** **engelske** **Parlament**, som **bestaaer** af **Prinds** **ser** **ne**, **Bis** **topperne**, og **Overhovederne** f. de **arvelige** **adelige** **Familier**. (Peers.)

Overhvitte, v. a. **overstrøge** **heelt** m. **hvit** **teftak**, **Løftet** **maa** **endnu** **engang** **over** **hvit** **tes**.

Overhylle, v. a. 1. **tilhylle** **overalt**. (Moth.) "Græs og Urter, der ikke **over** **hylles** m. **Snee**." **Schytte**.

Overhyrde, en. pl.-r. den **yppe** **ste**, **for** **nemste** **Hyrde**. "Saa **fulgte** **han** **den** **store** **Overhyrdes** **Fodspor**." **Jacobi**.

Overhæng, et. 1. **noget**, **der** **hænger** **ud** **over**, **fræm** **over** **en** **anden** **Ting**; f. G. et **Stuur**, **l** **id** **hæng** **fra** **et** **huus**, (Moth. **fiels** **den**.) 2. **fig**. **alt** f. **hyppigt**, **paatrængende** **Besøg**, ell. **Erh** **glend**. O. af **Liggere**, af **Segende**. "Man **maatte** **for** **nedre** **sig** t. **lige** **sa** **meget** **Over** **lab** og **Over** **hæng**, **som** **f**. **af** **sa** **et** **Leve** **bred**." **Rahbet**.

Overhønge, v. a. 3. (s. hange.) 1. sig. falde t. Besøer v. alt f. hyppigt Besøg, ell. ideltig Trænglen. Ved at o. Folk bliver man dem tilfældt kiedsommelig. At o. een om noget. 2. partic. overhængende br. for: nær forestaaende, truende (som hænger bore Hovedet; om noget ondt ell. farligt.) En overhængende Ulykke. Et overhængende Uveir. "Naar han fordriver den overhængende Fare." Kampmann.

Overhøre, v. a. 2. prøve eens Kundskab v. Spørgsmaal (examinere.) At o. Stolebrn. 2. høre Vidners ell. Anklagedes Iidsagn f. Retten. At o. Vidner (ogsaa afhøre.) 3. ikke at høre formeest lagt somhd. Dette Ord har jeg overhørt. — **Overhørelse**, **Overhøring**, en. Handlingen at overhøre. (siedner: Overhør, et. W. S. D.) — **Overhører**, en. pl.-e. den, som prøver, overhører andre. (Wagg. N. Rim.)

Overhørig, adj. som et hører, et adlyder hvad det siges, befales ham; ulydig, opførsig. At være o. mod Vorigheden, ell. være Vorigheden o. "At sids sit Hertsab overhørig." Goldings R. Hist. **Overhørrighed**, en. ud. pl. Ulydighed. (For: Insubordination bruges det i Søkrigsart.)

Overhøve, v. a. 1. høve overalt p. Dverfsheden. Bræderne maa endnu engang overhøves. — **Overhøvling**, en. pl.-er.

Overile, v. a. og rec. 1. drive, stonde f. stærkt paa; udføre med f. megen Hast. At o. een i Arbeidet. At o. en Beslutning, fatte en overilet Bestutning. At o. sig m. noget (forhaste sig.) Jeg har overilet mig i denne Handel. Dgaa: førle sig af Sib-sighed, ubesindighed. — **Overilelse**, en. pl.-er. (mest i figuel. Betydn. for: ubesindighed.) Mangel p. Overlæg; en uoverlagt, hidsig, lidenskabelig Uttring ell. Handling.) Det var i W. at han foerærmede mig. En Ungdoms Overilelse. "Knud var selv den første, som af Overilelse overtraadte Gaardsretten." Walling.

Overjagt, en. kaldes (i Rodsætning t. Underjagt) Jagten p. det større Wildt, Hjorte, Dyr, Wildsvin (E. d. i e h o h e J a g d:) hvorimod Røve, Hare, Fuglesildt regnes t. Underjagten. (Schotte.)

Overjordist, adj. som er meer end jordist og forgængelig, som et har hjemme p. Jordens overmenneskelige. Et overjordist Bærfen. En overjordist Etienhed.

Overjæger, en. pl.-e. En Jæger, der har andre under sig; it. en Underofficer v. et Jæger-Corps.

Overjægermester, en. pl.-e. En fornem Høftient, der har, ell. Kulde have Oversbestyrelsen af det forskjellige Jagtvarfen.

Overkalk, v. a. 1. heelt overstrøge m. Kalk. En overkalket Muur.

Overkammerherre, en. pl.-er. En hai

Høfttel, hvis Besidder har den øverste Rang blandt en Konges ell. Hystes fornemmere Høftiente.

Overkammerjunker, en. pl.-e. en anden hai Høfttel, som dog i Rangem er under Overkammerherren.

Overkaste, v. a. 1. f. kaste over. Han blev overkastet m. Starn.

Overkiole, en. pl.-er. En Kiole, som man tager uden p. sine andre Klæder, mod Kulde ell. Regn.

Overkioveben, et. pl. d. f. det øverste Kioveben. Maxilla superior.

Overkiovebmand, en. pl.-mand. 1. den øverste Handelsbetient, som bestyrer Handelen f. Andre p. en Handelsstabs ell. Colonie. 2. tilforn i Kjøbproget: en af de Handlende udoalgt Bøldsigtsmand, der v. en saakaldet Affed stude afgjøre visse stridige Handelsager. (D. Lov. I. b. 3.)

Overkiøre, v. a. 2. fare over noget (sevende) m. Vogn og Heste, hær saaledes, at det derved tager Skade. Rubiken har overkiørt et Barn. — **Overkiørsel**, en. pl.-er. 1. Handlingen at kiøre over. Ved Overkiørselen over Naen. 2. Feilighed, Wei t. at kiøre over, t. Siennemkiørsel. Der er ingen Overkiørsel over denne Mark.

Overklaffe, v. a. 1. besudle overalt ell. paa mange Stæder m. Klaffer. At overklaffe Papiret.

Overklime, v. a. 1. hebætte en Ting heelt over m. noget, som paaklimes. At o. en Dag m. Papir. — **Overklining**, en. pl.-er.

Overklippe, v. a. 1. klippe over, klippe ita. Baandet var overklippet. — **Overklipping**, en.

Overklime, v. a. 1. d. s. f. overklime.

Overklæde, v. a. 2. beklæde heelt over, betække. (sieden.) Riffen var overklædt m. Flojel. — **Oerak**: Overklædning, en. 1. Sierningen at o. 2: det, hvormed noget overklædes, Beklædning, Betæck. Waggem maa have en Overklædning af Bræder. 3. en Klædning, som bæres oven over andre Klæder.

Overklæder, n. s. pl. Klæder, som bæres oven over ell. uden p. de egentlige, t. Sklerm mod Betæck. (s. Overkiole.)

Overklogning, en. det, at stydende Ting, der ere satte p. Jiden, fuge over. (s. fuge A.)

Overkok, en. pl.-te. en øverste Kok, som har andre under sig.

Overkomme, v. a. 3. (s. komme.) 1. paakomme uformodentlig, overraske. Ulykken kan o. een, naar man mindst venter det. Der overkom ham en pludselig Mathed. 2. bestræbe, være et Arbeide voren, faae fra Haanden: Han har meer at bestille, end han overkomme. Jeg kan ikke o. mine Forretninger. 3. tilvebringe, udrede, have Raad til. Den Fattige kan ikke o. saamange Penge p. engang. Wonden kan

ikke o. at købe sit Sædehorn. 4. træffe paa, ell. faae v. Tilfælde. f. Komme over. a. (3 ældre Skrifter ogsaa: komme i Besiddelse af, ell. tilvende sig. "Overkomme min Nastes Gode. — "Paa det at jeg kan overkomme meget Gode og Rigdom." P. Tidemand. 1543.)

Overkonge, en. pl. — r. En K. som har andre Konger ell. Høvdinge under sig. (3 det ældre Sprog: en Stoikonge.)

Overkop, en. pl. — per. den øverste, højere Kop af et Par Kopper.

Overkrads, v. a. 1. krads overalt p. Overstaben.

Overkramme, v. a. 1. kramme overalt. (f. Kramme.)

Overkrop, en. pl. — pe. den øverste Deel af en Krop, især af det menneskel. Legeme, fra Halsen t. Bæltestedet. (i Mødfærd. til Underkrop, som dog sjældnere bruges.)

Overkammer, en. pl. — e. den øverste Kammer ell. Regnskabsfører over en Klosters Pengevæsen.

Overlade, v. a. og rec. 3. (f. lade.) 1. afstaae. At o. een sin Plads. Han har overladt mig Klædet f. Indkøbsprisen. (jvf. overdrage.) 2. overgive i eens Bold, betroet t. eens Raadighed. Da Faderen døde, var han ganske overladt t. sig selv. At o. sin Stiebror i Guds Haand. Stibet var overladt t. Helgerne. — recipr. At o. sig (hængselv sig) til sætte Raadgivere. At o. sig t. sine Eidenkaber, t. Sorg, Fortvivlelse, t. Udsværter. "Medens jeg saales des p. den mest guldagtige Mænd overlod mig t. min Bedrøvelse." Bagg. N. Ktim. 3. indstille til, underkaste. Jeg overlader det t. Deres Kiendelse. Han overlod mig Raslet. — Deras: Overladelse, en. Rettsighedens Overladelse (Afskaelse.)

Overlade, v. a. 1. [af lade, onero.] læse f. meget paa, give f. stærk Ladning. Baaden var overladt. At o. en Væsse. Deras: Overladning, en. 1. Stieringen at overlade. 2. en alsk f. stor Ladning.

Overlæg, et. pl. d. f. 1. det, som lægges ell. er lagt over noget; Dæksel. Et O. af Jern. 2. det øverste Læg. (modsat: Nællenslag, Underlæg.)

Overland, et. pl. — e. 1. høit Land, Dyland; i Mødfærd. t. det lavere. (Dog er Opland og Heiland mere brugeligt.) "Kongen vandrede igjennem Overlandene." 1. Marc. 3. 2. hos Søfarende: Bjerge, høit Land, som sees i stjern Afstand, naar man nærmer sig en Kyst.

Overlast, en. ud. pl. Børd, Overfald; voldsomt Indgreb i andres Rettigheder. At gjøre een Overlast. "At forbyde deres Lærere imod at Overlast." Bandal. Der er ingen Overlast stekt ham.

Overlegen, adj. pl. overlegne. [L. a b e r l e g e n.] som overgaer, har Fortrin

for, er mægtigere end en anden Stienstand; hvormed Sammenligning stcer. At være een o. i Wittighed. "overlegen ubi Magt og Vælde." A. S. Nibel. "Hans Folk vare Fienderne overlegne." Sneedorf. — **Overlegenhed**, en. ud. pl. At have een føle sin aandelige Overlegenhed. Hans Veltalenhed gav ham en stor Overlegenhed over hans Modständer.

Overleve, v. a. 1. leve længere end, overleve en Andens Død. Faderen overlevede alle sine Børn. — egentl. udholde uden at døe. Denne Ulykke, dette Tab overlever han ikke. — At overleve sig selv, o. sin Naavns Sandighed o: tabe i levende Live det Naavn, den Anseelse, man havde bundet.

Overlevende, v. a. 1. [jvf. levere.] overgive, give, fra sig t. en anden. At o. een et Brev, en Ansøgning. Deras: **Overlevning**, en. pl. — er. Stieringen at overlevende. — Mundtlig Overlevning. (Tradition.)

Overlig, adj. og adv. som er nær Jorden Overflade, ikke dybt. "De have beth Nytte — at man kan faae saa overliggell. saa dybt i Jorden, som man synes." Schott. "Naar Aften ligger overlig." Duffen. **Overligge**, v. a. 3. (f. ligge.) ligge over o: længere, end en vis Tid. Stipperen har overligget sin Tid.

Overligger, en. pl. — e. Et tungt Legeme, som hviler oven p. et andet, ell. dertil er bestemt. Dnsen bestaaer af fire Stene m. en flad Overligger.

Overliste, v. a. 1. [L. a b e r l i s t e n.] befare m. Solg, besvige. (usædvanl.) "Den Falskhed, hvormed de bedrage og overlister hverandre." Mnnster.

Overliv, et. pl. d. f. 1. det samme som **Overkrop**; (jvf. Underliv.) 2. den øverste Deel af en Krole; som ogsaa blot kaldes **Livet**.

Overlode, en. pl. — er. en Embedsmann, der har den øverste Bestyrelse af alt det, som hører t. Lodsavæsenet.

Overlydt, adv. ganske høit, m. høi Røst. "Han raabte overlydt: see Verdens sidste Lieder!" Holb. P. Paars.

Overlyst, adv. ganske offentlig, aabentbar, for alles Vind. ("overlyst vitterlig." D. Lov. selden.)

Overlæbe, en. pl. — r. den øverste Læbe.

Overlæder, et. ud. pl. det læder p. Støve ell. Støvler, som bedækker Overdelen af Foden.

Overlæg, et. ud. pl. det, at overlægge, ell. Eonen dertil, Eftertanke, Betænkning. At bruge O. At handle uden O. "Den Kyst, uden Overlæg at domme om Andes Handlinger." Mnnster. — At gjøre noget med O. o: m. Forsæt, beraad su.

Overlæge, en. pl. — r. den øverste Læge

v. en Stiftelse ell. paa et Sted, hvor flere Læger ere ansatte.

Overlægge, v. a. 3. (s. Lægge.) 1. Jeg den egentl. Bemærk. at overdrage, belægge Overfladen af noget, forekommer det seiden. "overlagt m. Marmorstene." (Buntings Rejsebog. 1608.) "Han overlægs Gulvet i Gulst m. Gulv." 1 Kong. 6: 30. (s. Overlag.) 2. overveie, besænte inden man handler; it. gjøre Af-tale om. Jeg maa o. det, inden jeg kan tage en Beslutning. Dette Skridt var ikke overlagt (uoverlagt.) "Ei v. et overlagt, men blot tilføjet Bliv." Zullin. En vel overlagt Plan. "Her maa ei allene hver Tanke p. det næste overlægges; ei allene idrøftene afmaales; men hvert Ord omhyggelig afveies." Stoud (om Skrivem. i Embedsager.) Jeg har overlagt m. ham, at — Det var overlagt imellem dem. (Overlæggelse, Overlægning. W. S. D. s. Overlæg, som er det brugelige Ord.)

Overlærer, en. pl. -e. En høiere Lærer ved en Skole, særde. en lærd Skole.

Overlæsse, v. a. 1. lægge for svært Læs paa, overlade. Bognen var overlæsset. — sig. At o. een m. Arbeide, Forretninger (Behyrde, besvære over Evne.) Deraf: **Overlæsning**, en. (kort æ.) Sjerningen at overlæsse.

Overlæsning, en. (langt æ.) Sjerningen at læse over p. noget, at læse det oftere igennem f. at lære det.

Overløb, et. 1. alt for hyppigt og paatrængende Besøg, Overgang. Her er et uophørligt Overløb af Folk. 2. det, at stubende Ting løbe over Bredderne. Vandets Overløb. (v. Afb.) 3. Overgang t. et andet Parti. Soldaternes Overløb. (Desertering.) 4. det øverste Dæk p. et Skib, Overdæk. (mest i ældre Skrifte.)

Overløbe, v. a. 3. (s. Løbe.) 1. falde besværlig v. paatrængende Besøg, idelige Begjæringer ell. Trængen. At o. sine Bønner. "At o. deres Bølvandere m. egennyttige Ansøgninger." Senebors. "Førsten maa mindst troe dem, som mest overløbe ham." Bagg. N. Klim. 2. d. s. f. overgaae. En Mart, overløben m. Bregner.

3. i partic. Det overløbende, overløbne Vand. — En overløben Sø, Ko, som har gaaet af Mar over, uden at faae Græse ell. Kalv. 4. v. n. overløbe for løbe over o: rømme t. Fienden (W. S. D.) vil neppe findes brugt.

Overløber, en. pl. -e. en Krigsmand, som rømmer t. Fienden; Rømningsmand.

Overmaade, adv. [over Maade. s. Maade, 3.] ret meget, særdeles, i høi Grad. En overmaade vigtig Sag. (Sjeldnere efter Adjectivet. "See hvor deilig overmaade ligger det, den Rose sad." Bording.)

Overmaadig, adj. [A. d b e r m a a d i g.]

som er uden Raal og Maade, som overstriker alle Grændser, alt for stor, overdreven. (brugt af L. Rothe; men uden Bifald.)

Overmaal, et. ud. pl. 1. hvad der oversiger det rette Maal, Tilgift i Maalet. Der var en Skleppe i Overmaal. 2. et meget rigeligt Maal, en meget stor eller for stor Mængde ell. Stad. Et Overmaal af Enkfallighed, af Fokkemængde.

Overmægt, en. ud. pl. større Magt, end andre, Overlegenhed i Magt, Overherredømme. Fienden havde O. i Landet. "Thi stude de f. Overmægt som Normænd stye." Rahbet. — At lade een føle sin Overmægt (s. overmægtig og overlegen.)

Overmale, v. a. 1. bedække m. Malning, male over. Baggene fulle overmales m. Diefarve. — Overmalning, en. pl. -er.

Overmand, en. pl. -mænd. 1. den, som har at sige over en anden, har Magt over en anden. Han er min O. At adlyde sin O. "De ringere maae allene lyde deres Overmand." Bagg. N. Klim. (mof. Ligemand og Undermand.) 2. den, som i en vis Henseende overgaaer en anden, er ham overlægen. — Han er min Overmand i Skakspil. Der sandt han sin Overmand.

Overmande, v. a. 1. overvinde, seire over formeestl. Overmægt ell. større Mængde. Han blev ikke saameget overvundet, som overmandet v. Fiendernes Mængde. "Fiskers danske Stander du styrter ei, men overmander." Sander. "Det tredie Kar, hvis Evighed hans sidste Kræfter overmander." Baggesen.

Overmæneffelig, adj. som er mere end menneskelig, overnaturlig, som overgaaer Menneskets Evner, Kræfter. En o. Styrke. overmæneffelige Evner. overmæneffelig Oprindelse.

Overmester, en. kaldtes tilforn den øverste Skibsløse ell. Skibschirurg.

Overmod, et. ud. pl. [A. S. Ofser-mod.] alt f. stor, overdreven Tilid t. egne Kræfter, Evner, Fortrin, Magt ell. Vilkaar, som bringer een t. at oversee andre ell. agte dem f. ringe. "Beflage kan jeg kun din Stoltheds Overmod." Ohlenschl. Ved O. styrkede han sig i Fordærvelse. O. var sieluden god. Detspr. = overmodig, adj. [A. S. ofser-modig.] som besidder Overmod, styrker i Ord ell. Handlinger en overdreven, Andee fornærmende Stolthed ell. Selvtillid, Ringeagt f. andres Rettigheder. "Sællt ikke overmodig at tilstaae dig meer end Ret er." Rønster.

Overmoden, adj. pl. overmodne. Alt f. moden, mere moden, end tiensigt er. Deraf: **Overmodenhed**, en. ud. pl.

Overmodighed, en. f. Overmod.

Overmorgen, adv. p. den Dag, som følger efter i Morgen. overmorgen rejste vi. Brylluppet skal være i overmorgen.

(præp. i tilføies gjerne naar Adverbiet staar i Enden af Sætningen.)

Overmægtig, adj. overlegen i Magt; som overgaar en anden i Magt, (særd. m. Person t. denne Magts Udøvelse imod den Svagere.) En o. Fiende. Hans Modstander blev ham overmægtig.

Overmæt, adj. meert end mæt, som har overskudet sig m. Mad, og derfor væmmes v. den. — **Overmæt**, en. Mads lede af at have spist f. meget. "Med en vis Overmæthed lær man derfor, f. at hensespise i en anden, endnu væmmes." Baggelsen.

Overmætte, v. a. og rec. 1. nyde saamtset af en Ting, at man bliver overmæt, at man væmmes derved. (I denne Bemærk. kun recipr. At overmætte sig.) I Chemien: bringe et Stof i chemisk Forbindelse m. en større Mængde af et andet, end der udforsdres t. Mættelse. (Jvf. mætte, 2.) **Overmættelse**, en. "At forførte Livet v. Overmættelse." S. Noje.

Overnatte, v. n. 1. (Hær.) blive Ratten over, tilbringe Natten af et Sted. (W. S. D.) L. d b e r n a c h t e n.

Overnaturlig, adj. som ligger udenfor, overgaar, lader sig ei forene m. de almindelige Naturløve. En o. Begivenhed, overnaturlige Væsen. En o. Stykke.

Overopsigt, en. **Overopsyn**, et. ud. pl. den fornemste, øverste Bestyrelse af ell. Opsyn over en Indretning, et Foretagende, hvoerd flere Opsynsmænd ere ansatte. At have **Overopsyn** med ell. over noget. — **Overopsyn**: **Overopsynsmænd**, pl. — mænd.

Overordentlig, adj. 1. som er over, er udenfor, overstrider Tingenes sædvanlige Orden; seldn, ualmindelig, ikke sædvanlig. Et overordentligt Tilfælde træder overordentlige Forholdsbegreber. En overordentlig stor Karpe. 2. udmærket frem for det almindelige, meer end almindelig, fortrinlig. At gibe o. Fremgang. overordentlige Gaver. 3. som er udenfor et vist Antal, en vis antagen Orden i et Samfund. Dette Selskab har baade ordentlige og overordentlige Medlemmer.

Overpisse, v. a. 1. vade overalt, ell. giennepvaade noget v. at lade sit Vand derpaa.

Overpløie, v. a. 1. pløie heelt over. Den Ager maa overpløies en Gang endnu. — **Overpløining**, en. pl. — er.

Overpræst, en. pl. — er. øverste, fornemste Præst, Øpperste Præst. (Dybschl. seldn.)

Overraabe, v. a. 2. raabe høiere end en anden, overfærg. "De overraabte ham og sagde." Enc. 23.

Overraffe, v. a. 1. [af raff; hastig. L. d b e r r a f s h e n. Sv. raska, at haste, lle. 3 h r e.] komme pludselig over; komme bag paa; anfaldt uventet. At overraffe een i

Gienningen, i et Tøveri. "At de Røvere ikke mere kan overraffes hvor Abfalon vaaser." Jacobi. At lade sig o. af Fienden. "Man overraffer (den Seendragtige) v. Snildhed, overrumpler (den Uforberedte) v. Bold, overfalder (den Uforfættede) v. Lumskhed." Sporon. 2. Drøbt br. dog ogsaa i Hgegnulige Tilfælde, hvor ingen fiendst Hensigt finder Sted; eller om det, som aldeles uventet hændes een, og som tilslige gler et liveligt Indtryk. Vor Reise gik saa hurtig, at vi overraffede hele Familien om Morgenen v. Theebordet. Jeg blev meget overraffet v. at finde ham i hendes Børelse. Hans Brev overraffede mig i hsi Gad. Et overraffende Syn. — **Overraffelse**, en. pl. — r. Gienningen, at overraffe andre; ell. det, at overraffes; it. den derved frembragte Følelse. I min Overraffelse glemte jeg Alt hvad jeg vilde have sagt.

1. **Overregne**, v. a. 1. [af Regn.] drøppe over, giennembløde v. at regne. Han stod ude og lod sig overregne.

2. **Overregne**, v. a. 1. [af regne, computare.] gjøre Regning ell. Beregning over noget, bestemme en Sums Størrelse ell. flere Summers Forhold v. Regning. Jeg har overregnet hvad jeg bliver dig skyldig, hvad Rejsen vil koste. — **Overregning**, en. pl. — er. **Overrende**, v. a. f. overløbe.

Overret, en. pl. — ter. en høiere Domstol, f. hvilken Underretters Domme kunne indstævnes.

Override, v. a. 3. (f. ride.) laste omstuld, bringe under Hesten i at ride, ride ned. Et Barn blev overredet p. Lørdet.

Overrive, v. a. 3. f. rive over. Det overrevne Stykke Siltetst.

Overrumple, v. a. 1. [L. d b e r r u m p e l n.] overfalde pludseligen, faae Magt ell. Sejer over v. et pludseligt Overfald. Fæstningen blev overrumplet. "De tilbageselvsge vare saa og syge, hvillte det var let at overrumple." Wandal. "Mag overraffer den, som ikke er beredt." Sporon. — **Overrumpling**, en. pl. — er.

Overraffe, v. a. f. raffe, overløvere.

Overraae, v. a. 1. besaae overalt, heelt over. Ageren var ligesom overraaet m. gule Blomster.

Overrafte, v. a. 1. bestrae overalt m. Salt. (W. S. D.)

Overfandselig, adj. som ei v. Sandferue kan fatted, som gaar over sandselig Erfaring ell. Fornemmelse. overfandselig Væsen. Menneskets o. Natur. Begreb om det Overfandselige. (Allsbigh.) — **Overfandselighed**, en. — (Samme.) den Egenkab, at være overfandselig.

Overfave, v. a. 1. f. fave over. — **Styfs**

fest er endnu et oversavet. — Deraf: Oversavning, v. en.

Oversæe, v. a. 3. (s. see.) 1. see, ud over en Strækning, omfatte m. eet omstændende Blik, v. at see ned fra et høiere Sted. Deresæ oversæer man hele Egnen. "Dan maatte fra Biergets Top oversæe det Døle." Jacobi. — sig. Jeg er endnu ikke i Stånd t. at o. alle Sagens Omstændigheder. "Ingen af dem kan oversæe og beskrive de dermed forbundne Arbejder." Schutte, (Heldnær: At o. et Skrift o. gienneusee.) sig. Han oversæer ham; langt o: er ham overlegen, er videre end han i Indsigt. 2. ikke see, ikke bemærke, see hen over. Afskriveren har oversæet dette Dø. Denne Omstændighed maa ikke oversæes (forbigaaes.) 3. lade som man et bemærker; see igiennem Fingre med. At o. med den Stulbig; mød sine Dørn. 4. sig. ringeagte, ophøle sig over. Han vil oversæe sine Elgemænd. 5. bringe Ulykke over v. sit Blik ell. Diekast. (Efter Almucens Overtro.)

Oversæile, v. a. 1. seile (et andet Skib ell. Fartøi) Grund; ell. paaseile det saaledes at det kantræ. Baaden blev oversæilet. (Vof. paaseile.) 2. seile hastigere, være en bedre, hurtigere Seiler. Denes Brig oversæiler mangen Fregat. (W. S. D.) — Deraf: Oversæiling, en. pl.-er.

Oversende, v. a. 2. tilsende, især t. et færrere Sted. (Heldnær. T. i her senden.) Deraf: Oversending, Oversendelse, en. "De have mindst Banstellighed m. at besørge Pengenes Oversendelse." Schutte.

Oversidde, v. a. 3. (s. sidde.) være overskrig imod, ikke adlyde. At o. et Bud, en Befaling. (Grundtvig.)

Oversidde, v. n. 3. i samme Bemærk. som: sidde over, forekommer blot i partio. opt. De oversiddende Dreng i Skolen.

Oversigt, en. 1. det, at oversæe, Oversyn (som i den egentlige Bemærk. mere br.) Man har her en god O. af hele Egnen. 2. almindeligt Begreb, Forestilling, Indsigt over en Gienstand ell. Sag, i dens vigtigste Dele og Forhold. Jeg fik derved en Oversigt af (over) Sagen. "Den, der m. større Oversigt kunde og vilde behandle Sagen." Mannær.

Overskaal, en. pl.-e. den øverste af to Skaal, som høre sammen.

Overskibe, v. a. 1. føre over Bandet, føre over t. Skibs. At overskibe Korn, Krigsfolk. — Overskibning, en. pl.-er.

Overskielde, v. a. 1. overvalde med Skieldsbord, tiltale p. en grov, skieldende Maade. "Han skæbte ikke, da han blev overskielt." D. Bibel.

Overskient, en. den øverste Mundskient v. et Dof. (Arceboe. s. Skient, 2.)

Overskinne, v. a. 1. bestinne overalt,

udbrede Lys over. (Arceboe.) 2. overgaae i Skin, gjøre usynlig v. sin Glans. So: sen overskinne Stjernern. (W. S. D.)

Overskiorte, en. pl.-er. en finere Skiorte, som bruges uden over en anden.

Overskiende, v. a. 1. skænde meget paa, overskielde. "Hn har ikke skændt igjen, da han blev overskiendt." Rynstær.

Overskiort, et. pl.-er. det øverste Skiort, som Dvindfolk bæres oven over andre Skiorter ell. Klædemon. (modf. Underfskiort.) W. S. D.

Overskov, en. pl.-er. Et Slags Skov, som i vaadt Veir bæres uden over. Fodtsiet. (v. Aph.)

Overskorpe, en. pl.-er. 1. den øverste haarde Deel ell. Skorpe, der heelt omgiør et Legeme, Iberskorpe. (W. S. D.) 2. den øverste Skorpe p. et Brød, Skoven p. den Side af Brødet, der vender opad i Bagerovnen. (modf. Underkorpe.)

Overskov, en. En Skov ell. Samling af Træer, der er opvorne t. store Stammer, og saaledes hæve sig over de yngre Træer ell. den nedenunder ell. udenom vorende Underfskov. (Dlusfen.) Jof. Seifkov.

Overskride, v. a. 1. gaae over, gaae udenfor ell. videre end. Der blev sat ham en Grændse, som han et maatte overskride.

— sig. Det overskrider min Egne. At o. sin Fuldmagt. "Den menneskelige Kunst har et vist Maal, som ingenlunde det overskrides." Baggesen.

Overskrift, en. pl.-er. Skrift, Indskrift, der sættes over, oven over noget.

Overskrige, v. a. 3. (s. skrige) overbære v. sit Skrig ell. ved en strigende Stemme, volde v. sin Skrigen, at en anden ikke kan høres. At o. en et ikke, at overbevise ham. "Deres Stemmer dødes af Mængdens overskrigende Rast." Kampmann.

Overskrive, v. a. 3. (s. skrive.) 1. sætte Overskrift paa. Brødet var overskrivet t. Kongen. 2. fylde noget overalt m. Skrift. Alle Ruder ere overskrivene m. Navne.

Overskud, et. pl. d. s. det, som skæder over, som er ell. bliver tilovers. Overskuddet af Pengene skal gives de fattige. "I Lande, hvor endog i Middelaar findes Overskud t. Ibskræf." J. Bone.

Overskue, v. a. 1. d. s. f. oversæe, 1. At o. Egnen; overskue sit Liv. "Med et roligt Øie overskuer han de Fæter, der omringe ham." Kampmann. Et overskuende Blik. — Overskuelse, en. (J. Bone.)

Overskyde, v. n. 3. (br. et i de sammensatte Tider.) blive tilovers; ikke medgaae t. en vis Bestemmelse. Det, som overskyder, skal jeg not vide at anvende.

Overskygge, v. a. 1. udbræde, Stynge over, bestynge aldeles. "Naar du ser Dæ:

dent Mærke at overfhygge dine Elskede." **Wynfter,**

Overfyllde, v. a. 1. strømme ud over, bedække v. at finde strømmende over. **Phs** vet har overfylltet Digerne. **Overf** Forsaar bliver denne Eng overfylltet af Kaen. En overfyllende Regn. **D. Bibel.** — **Deraf:** Overfyllen, Overfylling, en.

Overfære, v. a. 3. (f. fære.) 1. fære ita, fære heelt over. **At o. et Baand.** 2. **At o. Klæde o:** m. en dertil indrettet Sar eftage Ujævnheder ell. den grove Lu p. det efter Bævnningen optrædende Klæde, f. at give det en glat Overflade. — **Deraf:** Overfæreren, en. den, som giver sig af m. at overfære Klæde, ell. som i Klædefabrikker færfæaaer ell. forretter Overfæringen.

Overflaace, v. a. 3. (f. flaac.) overføse, overdringe m. noget, som man flaacr ell. tæfter paa. **At o. een m. Vand, m. Starn.**

Overflag, et. pl. d. f. 1. den Deel af en Kiøle, ell. et lignende Klædebon, som fændes ell. knappes dobbelt over Brøftet ell. Overlivet. **B. S. D:** (ogsaa blot: Slag.) 2. Overregning, Beregning over de t. et vist Diemed fornødne Beføstninger. **At gjøre Overflag paa** (ell. over) en Bygning.

Overfmøre, v. a. 3. (f. fmøre.) bedække overalt v. at fmøre paa, befumøre overalt, overftrøge. **Bogen var overfmurt m. Fedt, m. Blæk.** **At o. fine Klæder.** — **Deraf:** Overfmøren, en.

Overfnee, v. a. 1. bedække overalt m. Sneen. (foredkommer i part. pass.) **Hele Gaarden, Marken er overfneet.**

Overfuit, et. pl. d. f. Snit, som fkeer tværs over, Siennemfuit. (**B. Kraft.**)

Overfnufe, v. a. 1. fnufe heel over. **Sunden overfnufede ham allevegne.** (**Amberges Drbb.**)

Overfpaan, adv. figes om et Træ, der hugges ell. faves tværs over, ifte efter dets Trævlegang. **At hugge en Green af overfpaan.** (**B. S. D.**)

Overfpilde, v. a. 1. bedække, tilfhye m. noget, som fpildes. **At o. een m. Dlie.** **Barnet har overfpildt fine Klæder.**

Overfpinde, v. a. 3. (f. fpinde.) omgive, bedække m. noget, som fpindes paa. **At overfpinde en Snor m. Silke.** En overfpunden Guldraad.

Overfpringe, v. a. 3. (f. fpringe.) forbigaae, ifte lægge Mærke til, ifte bevare ell. smtale. **Diffe Vinter har Afkriveren overfprunget.** Jeg vil overfpringe alle de vedkommende Poffer.

Overfprøite, v. a. 1. befprøite overalt. **At overfprøite Blomfterne m. Vand.** — **Overfprøitning, en. pl.-er.**

Overfpye, v. a. 1. befpyde overalt v. at fpye. **Gulvet var overfpyet.** Ligeledes:

Overfpytte, v. a. 1. tilfhye overalt v. at fpytte.

Overfpaende, v. a. 2. fpaende f. færtt. **At o. en Stræng.** — **Det br. næften kun figurl. for: anftrengte f. færtt, over Evne; ell. drive f. vidt, overdrive.** **At o. fine Kræfter.** **At gjøre overfpaende Fordringer.** En overfpaendt (f. vidt drevne) Følsomhed. (**Rabbet.**) overfpaendte Forventninger.

Overfstaae, v. a. 3. (f. ftaae.) udholde, gaae igiennem, faae Ende paa. **At o. en Sygdom, en Prøve.** **Vi have nu overfstaacet det Værste.** **Han har overfstaacet fin Gramen.** — **Ivf. giennemgaae, udftaar.** (giennemgaae tager nærmest Hensyn t. Tid den, der forløber under Handlingen ell. Besgivenheden, og dens Varighed; overfstaae t. Tidens Ende, Begivenhedens Slutning. Begge forudsætte en farlig og ubehagelig, ell. dog betydelig Modftand at overvinde. Dog medfører giennemgaae fom oftest Begrebet om større Færtlighed ell. Bænding, ligefom om en længere Tidsvaartighed, end overfstaae.)

Overftadig, adv. overmaade, i høt Grad. (**br. kun om Fuldfæd.**) o. fuld, o. duffelt. **Overftadmeftter,** en. pl.-er. En fornem Hofbetjent; der har Overbestyrelsen over de fpreftellige Stalde og Staldbetiente.

Overftamme, en. pl.-er. den øverfte Deel af en Træftamme (**Fleifcher.**) modf. **Underftamme.**

Overftemme, v. a. 1. og 2. overbdve een v. fin Røft i Tale ell. Sang. **Han overftemmer de øvrige Sangere, Talende.** 2. binde, overvinde v. Stemmefærdighed. **Han blev overftemt af Wangden.** 3. haave en mere giældende Stemmeret. (usædvant.) "De romerfke Rober overftemmede de andre." **Sneedorf.** 4. **At o. in Stræng o:** ftemme den f. høit. (**B. S. D.**) **Deraf:** Overftemming, en. pl.-er.

Overftige, v. a. 3. (f. ftige.) 1. komme over en Høide, ftige faa høit, at man kommer over. **Floden overfteg dens Bredder.** (oftere ftigesover.) **Detimod figurl.** **Der gives mange Vanftælligheder, Bændringer, Besværligheder at overftige.** 2. overgaae, gade videre end, overftride. "Friftæfker, som vi vilde inddille os at overftige menneskelige Kræfter." **Wynfter.** **Det overftiger min Evne.** **Det overfteg min Forventning.** — **Deraf:** Overftigen, en. ub. pl.

Overftiger, en. pl.-er. den fornemfte Stiger v. et Grubevært. (f. Stiger under ftige.)

Overftik, et. pl. d. f. 3 Kortfpil: et Stik over det fornødne, v. Spillet's Love bestemte Antal af Stik.

Overftikke, v. a. 3. (f. ftikke.) ftikke det Kort, hvormed en anden aft har ftuffet det udfpillede. **Jeg ftak udfpillet, men blev overftuffet.**

Overftraale, v. a. 1. fordunkle ell. port-

tage Birkningen af et andet End v. en Kær-
ker, en mere straalende Ensiuing. Selen
overstraaler alle Stierner. "Frihed —
hvor overstraaler du alle Slottes Prægt."
Schotte. "Den overstraaler offentlige Min-
der, den Krands, Tilfredshed m. os selv,
os binder." Bagg.

Overstræge, v. a. 1. udsette v. at slaae
en Strøg over.

Overstride, v. a. 3. (s. stride.) kæmpe
sig igiennem, giennemgaae, udholde v. af-
vortlig Bestrøelse og Anstrengelse. "Jeg
har overstridt de største Manskeligheder."
Sneedorf. Vi faae vel ogsaa overstridt
denne Vinter. (s. overflaae, giennemgaae.)

Overstrikke, v. a. 1. overdrage m. skriftet
Arbejde. At overstrikke en Pung m. Sille.

Overstryge, v. a. 3. (s. stryge.) 1. s.
stryge over (s. E. m. et Strugejern.) 2.
overdrage m. Farve e. desl. ved Hielp af en
Pensel ell. Koft. At o. et Bord m. Fernis,
en Sag m. Oliefarve. 3. stryge ud, slaae
Strøg over. Jeg har overstrøget det, som
ei skal trykkes. — Overstrygning, en. pl.-er.

Overstrøe, v. a. 1. bestrøe overalt. Bæ-
relset, Gulvet var overstrøet m. Blomster.

Overstrøg, et. pl. d. s. Overstrygning,
Anstrøg heelt over en Gienstand. Maleriet
skal endnu have et Overstrøg med Fernis.

Overstrømme, v. a. 1. bedække v. at flyde
strømmende over, oversvømme, overskulle.
Havet giennembrød Digerne og overstrøm-
mede hele Kysten. (som v. n. i partic. act.
flyde over. Et overstrømmende Bæld.)

— Overstrømning, en. ud. pl.

Overstyr, adv. (Ev. siver Styr. Op-
vindhelsen uvís.) br. i Talemaaderne: a.)
At gaae overstyr o: lykkes ikke, gaae ind
igien, falde uheldigt ud. Dette Foreta-
gende, den hele Plan, Reisen, Giftermaa-
let, Handelen gik overstyr. b.) At sætte
overstyr o: forsøge, tilfætte. Han har sat
hele Arven overstyr.

Overstyrmand, pl. - mænd. den første
Styrmand p. et Skib, hvor der findes flere
Understyrmand (anden, tredje, fjerde Styr-
mand.)

Overstyrte, v. a. 1. helde over ovenfra
m. en Mængde Vand. B. S. D. (libet
brugel.) Lagen foreskrev, at han hver Dag
skulde overstyrtes m. koldt Vand (have et
Styrtebad.) Overstyrtning, en. pl. - er.
En O. af Esen. (Hvitfeldt.) (s. Styrtning.)

Overstænke, v. a. 1. bestænke overalt.
At o. noget m. Vand. At blibe overstænket
v. en Vogn. — Overstænkning, en.
pl.-er.

Overstærk, adj. overlegen i Magt ell.
Styrke, som har flere Kræfter; overmæg-
tig. "Fordi at Kongen var ham over-
stærk." Hvitfeldt.

Overstøve, v. a. 1. bedække m. Støv,

tilstøve aldeles. Vi bleve p. denne korte
Vej ganske overstøvede.

Overstykke, v. a. 1. overstise, bedække
m. Sukker. (Bording.)

Overstørte, v. a. 1. sværte heelt over,
giøre sort overalt. (B. S. D.)

Overstømme, v. a. 1. stule m. overs-
strømmende Vandflod, finde ud over, overs-
skulle. I denne Vandflod blev hele Den overs-
stømmet. — fig. Landet er overstømmet
af fremmede Været. = Overstømmelse, en.
pl. - r. den Tildragelse, at Landet overs-
skuller Landet; Vandflod. — fig. En O. af
slette Skrifter, af daarligt Vers.

Overstyre, v. a. 1. bedække noget (s. E.
en Esen, en Kant) v. at spæ uden paa ell.
over. Den Esen maa overstyres. — Over-
styning, en. (Ambergs Drbb.)

Overstyn, et. pl. d. s. 1. Handlingen
at overstue. 2. almindeligt Begreb om en
Ting, iidsigt over en Sag. Han gav mig
et klart O. af hele Sagen. 3. i Kospro-
get: et nyt Syn, som foretages af andre
og flere Sønsmænd, naar vedkommende
finde sig brøstholdne m. den første Sønsof-
retning.

Overstynge, v. a. 3. (s. synge.) overstem-
me i Sang, tage Lønen fra.

Overstøde, et. høiere, fornemmere Eæ-
de; Forsæde.

Overstærk, en. pl.-e. den overste Deel af
en Sær. (B. S. D.)

Overstætte, v. a. 3. (s. sætte.) oversføre,
fortolke af eet Sprog i et andet. Bogen er
overstæt af Engelsk i det tydske Sprog (e. l.
paa Lybsk.) Digtet er ikke overstæt p.
Vers; men i Prosa. = Overstættelse, en.
pl.-e. 1. Handlingen at overstætte. 2.
det, som er overstæt, et overstæt Været. En
daanf O. af et tydsk Digt. = Overstætter,
en. pl.-e. den, som overstærer noget af eet
Sprog i et andet, som giver sig af m. at
overstætte. En duellig, en slet O. Over-
stættene af Livius. (Om et Fruentimmer:
Overstættende; dog seldnere. Man siger
vel ogsaa s. E. Hun hører t. de gode Over-
stættene.)

1. Overstættning, en. Handlingen at sæt-
te nogen over Bandet (i et Faktol.) seldnen.
(B. S. D.)

2. Overstættning, en. pl. - er. den første
Sætning i en Slutningskræfte, som inde-
holder det almindelige Ildsgan. (Propositio
maior.)

Overstærne, v. a. 1. poet. have sig i en
større Høide over en anden Gienstand, rage
frem over med Toppen eller Spidsen. (usæd-
vanl.) "Buen — overstærnet af det prægt-
lige gamle Slots Ruiner." Baggelsen.

Overtag, et. Sag ell. Greb, som een af
to, der brydes, giør over Modstanderens
Arm; modf. Undertag, som stæer under
Armen.

Overtage, v. a. 3. f. tage. [X. å b e r s n e h m e a.] paatage sig, tage imod Betskyllisen, udførelsen af noget. At o. en Gaard, o. en Befilling, o. Betskyllisen af et Vært. (W. S. D.) Deraf: Overtagelse, en.

Overtal, et. større Tal, overlegent Antal. (Rahbet. R.) f. overtallig.

Overtale, v. a. 2. fremtalde v. sin Talses Magt et Forsæt, en Beslutning hos en anden; formaae, bevæge een v. Ved t. at gisre, tilfæaae, samtykke i noget. At o. een til noget. Han lod sig ikke o. var ikke at overtale. — 2. overtale sig til, bestemme, beslutte sig til. "Han kan ikke overtale sig t. at berøve Stænderne deres Rettighed." Kampmann. — Overtalelse, en. pl. — r. Siertagen, at overtale; det som siges, f. at overtale; Forestillinger, hvorved man overtaler. Alle hendes Overtalelser vare spildte.

Overtallig, adj. meer end faldtallig, som udgjør meer end det fornødne Antal. (v. Kph.)

Overtand, en. pl. — tænder. en Tand i Overkæben.

Overtæ, v. a. (forældet.) f. overtæ. ("Kan nogen mig det overtæ." o: overbevise mig om at have begaaet det. Vording.)

Overtro, en. ub. pl. Løst, som strider imod Fornuften, Tro v. overnaturlige Ting, der ei kunne bestaae m. Fornuft og m. Naturens almindelige Love. (Vof. Tro, Dantro.) — overtroisk, adj. 1. tilbøielig t. Dantro; som har Dantro. (Vof. Iet-troende, vantro.) 2. som reiser sig af, faaer i Forbindelse med ell. handler om Dantro. overtroisk Frygt. overtroiske Fortællinger.

Overtrede, v. a. 3. (f. træde.) afvige fra, bryde, krænke, tilfædsætte Forskrift, Befaling, Anordning. At o. Guds Bud. o. Loven. — Deraf: Overtredelse, en. pl. — r. O. af Kongens Befalinger. Pfligernes O. — Overtreder, en. pl. — e. den, som gjør sig skyldig i Overtredelse af et Bud, ell. en Pligt. Lovens Overtreder. "Med haarde Straffe belægge de Overtrederne." Schytte. "Han beder f. Overtrederne." Jacobi.

Overtresse, v. a. f. overgaae.

Overtref, et. pl. d. f. det, hoermed noget overdrages, overtreffes, betreffes. O. til en Seng, t. en Dyne, t. en Hat.

Overtrefte, v. a. 3. (f. træffe.) beklæde, anvendigen, betrefte et Legeme m. noget overalt p. bets Overflade; overdrage. At o. en Riste m. Læder, en Væse m. Papir, et Maleri m. Fernis. Overtrufne Knapper. Himlen var overtruffen (Vnet.) — Deraf: Overtrefning, en. (W. S. D.)

Overtvært, adv. (Høiberg.) f. tvært.

Overtye, v. a. 1. bringe een t. at ind-

set, være overbevist om noget; overbevise (1.). At o. een om noget. "Han syntes kun at ville overtale, og han overtjede." Rahbet. (Sporon vil gisre den Forskiel, at man v. at overbevise faaer een t. at tilfæaae, v. at overtye t. at troe noget; en Forskiel, som Sprogbrugen slet ikke hienler. Men overtye dr. kun i den 1ste Bemærk. af overbevise; og undertiden synes det første af disse to Ord nærmest at gaae ud p. Handlingen, Bestræbelsen; det sidste p. Tilstanden hos den, man vil overtye. "Bered den maatte p. en overtjyende Maade overbevise herom." Baltholm.) — Overtjyning, en. Handlingen at overtje een.

Overtjyng, v. a. 1. betjyng m. en alt f. stor Vægt. (D. S. D.)

Overtælle, v. a. 3. (f. tælle.) tælle hele Antallet af en Mængde. At overtælle sine Penge. — Overtælling, en. pl. — er.

Overtænke, v. a. 2. betænke en Sag nøie og i alle dens Omstændigheder. Man overtænker ell. giennemtænker en Gienstand, man vil tale ell. skrive om; man overveier en Ting, inden man tager en Beslutning. "Han kunde da forud overtænke alle de mulige Ting." Gishow. — Deraf: Overtænkning, en. pl. — er.

Overtø, et. det Løi, som udgjør den yderste Deel af Klæder e. d.; det egentlige Løi; Øvertø; (i Modf. t. Underfoder, Dræt.) W. S. D.

Overtvænde, v. a. 1. vande overalt, p. hele Overfladen. (W. S. D.)

Overveie, v. a. 1. den egentl. Bemærkelse: at vee meer end, vøre tungere, br. sels den. Guldet overveier alle andre Metaller. (W. S. D.) 2. gjelde meer, vøre mere betjyende, have Fortrin for. "Dette overveies af en langt vigtigere Fordeel." Sneedorf. En overveieende Følelse, Betragtning. "At den paalagte Byrde — ikke indbringet oversveieende Fordele." Birtner. 3. betænke nøie, betragte fra alle Sider, i enhver Omstændighed. At o. Følgerne af en Beslutning. — Overveielse, en. ud. pl. det, at overveie. At tage noget i O. "Giennemtænkning og stille Overveielse." F. Stoud. Oververden, en. 1. en høiere, idealt, overjordisk Verden; i Modfætn. t. den jordiske, ell. den Verden, vi kende her p. Jorden. 2. den jordiske Verden, i Modfætn. t. en v. Phantasten dannet Forestilling om Underverdenen.

Overvinde, v. a. 3. (f. vinde.) 1. vinde Seier over, faae Magt med, seire over. At o. sine Fiender. "Abalon veeed ikke alene at vinde, men at overvinde." Jacobi. — sig. At o. Vanskeligheder, Hindringer. o. sine Lidensflaber. "Det er ikke saa vanskeligt at o. Andre, som at overvinde sig selv." Sneed. 2. overbevise. (forældet. X. Besdel.) = Deraf: overvindelig, adj. 1.

som kan overvindes. 2. som lader sig glove, som kan bestrides, overkommes. Et overvindeligt Arbejde. (W. S. D.) Overvindelig, en. Bestaffenheden, at være overvindelig. (Dowlg.) — Overvindelse, en. (som dog oftest br. i figurl. Bemærkelse) Handlingen at overvinde, at seire. Fiendernes O. Ildensfabernes O. Det kostede mig megen O. (o: Strid m. mig selv, Indvoortes Kamp) at høre rolig p. hans Tale. (Overvinding. Reineke Foss. 1555.) — Overvinder, en. den, som seirer, som overvinder andre. "Palder, Jetteres Overvinder." Gwald. "Overdaadighed blev Overvinderens Overvinder." Schytte.

Overvintre, v. a. og n. 1. [A. S. ofer-vintran.] a.) act. giemme, bevare Vinteren igennem. At o. Blomster, Bærter i fri Jord, i Drivhuse. "En stor Mængde fiadne Planter kunne overvintres, naar de blot have Bestyttelse mod den frie Luft." Dlusfen. b.) neutr. blibe p. opholde sig. Vinteren over p. et Sted. Flaaden overvintrede i Havnen. "Man brugte endnu ikke, at lade Krigshærene overvintre i Fiendens Land." Bandal. — Overvintning, en. a.) Gierningen at overvintre. Planterens O. b.) Vintrophold.

Overvojn, en. pl.-e. den sværeste Deel af Vognen, ell. alt det, som bæres af Axlerne. Overvold, en. ud. pl. voldsomt Anfald ell. Indgreb, Overlast, Voldsomhed. "Her var et Raad og Spil, hans Overvold at dæmpe." Bording. "Forgangelige Ting kan Enkens og Andres Overvold bevare os." B. Thott. (hvis p. ældre Skrifter, og optaget af Næse.) "Da Lov du gav mod Synd og Overvold." Grundtvig.

Overvoxe, v. a. 1. d. f. s. overgroe. overvoren m. Græs. Ulrud vil snart o. hele Haven. "Det quæles af de Torne, som overvoxe det." P. Eldemand. 2. overgaae i Vært, vore heiere end. Den yngste Datter har overvoeret de andre. "Jeg er dig overvoren." A. S. Bedel. fig. At vore een overvoren: overlegen. "Børneskollen overvoxe de ikke Forældrenes Fild." J. Bone. 3. recipr. at overvoxe sig: forgroe sig, vore f. stærkt. (Fleischer.) "Dette frugtbare Land var i Førstningen saa overvoeret m. Eov." Guld.

Overvægt, en. ud. pl. 1. en tungere Vægt, et Lyngemaal, der overgaaer et andet. "Begge Gjenstæber lægger du i Vægtskaaalen, og neppe veed du hvilken der har Overvægten." Baffu. "Et Sandstorn er i den Almægtiges Haand nok t. at nedtynge den Vægtskaal, han vil give Overvægten." Rahbe. 2. figurl. Overmægt, Overlegenhed, Fortrin. Hans Partie, Rening fik Overvægt. Denne Stat vandt snart Overvægten over Naboergerne. 3. det, som er over den rette, bestemte Vægt,

Elligst i Vægten. Vi fik et Punds Overvægt, havde et Pund i Overvægt.

Overvægtig, adj. 1. som har Overvægt, veler meer end den bestemte Vægt. 2. alt for tung. "En o. Vægt." A. S. Bedel. 3. overvæltende, overlegen. (Treschow.) "En overvægtig Magt." Schytte. Overvælde, en. ud. pl. d. f. s. Overmægt. (Baggelsen.) "Ved Overvældens Trusfel uden Frygt." Thaarup.

Overvælde, v. a. 1. bebyrde, bevare over Gode, paalægge en større Byrde (i figurl. Mening) end Gienstanden taaler. At o. een m. Arbejde, Forretninger. At overvælde sig m. Drik. (Bandal.) Han overvældede mig med Høflighed, m. uforsigtige Bredvidelser. "Bl seer vor Berden nu af Bager overvældes." P. M. Troiel. "Saaledes beruset og overvælder denne Andelse, i Stedet f. at quæge og tilfredsstille." Bagg. 2. bevinge v. Overmægt, undertrykke m. Vold. (A. Bedel.) Overvældelse, en. (W. S. D.) selben.

Overvældig, adj. d. f. s. overmægtig. (T. Rothe.)

Overvære, v. a. overvære (ikke overværede, som i W. S. D.) overværet. Være tilfede v. en Handling, være Vidne til ell. nærværende, hvor noget foregaaer. (forrekommer blot i infn. og begge partic: neppe eller meget selben i Imperi.) At d. en Østidlighed, en Sammentomst. Han har overværet, har været overværende v. alle Møder. = Overværelse, en. ud. pl. det, at overvære; Nærværelse, Tilstedeværelse. "J. O. af andre Folk." Sneedorf. Det maa fan skee i Forstanderens O. "Præsterne toede først deres Hænder i Folkets Overværelse." Schytte. (Nærværelse udtrykker det blotte Begreb om at være tilfede, ei at være borte; Overværelse forudsætter i Almindelighed en Nærværelse m. en vis Hensigt, og efter en forud tagen Bestemmelse.)

Overvættes, adv. og adj. [af J. Yfirvætti, Overvægt, hvortaf Gen. Yfirvættis br. paa samme Maade.] 1. adv. overmaade, saare, særdeles: En overvættes stor Mængde. overvættes mange Folk. 2. adj. uforsvarlig stor, overordentlig, ualmindelig. "Eil overvættes Een f. alt mit Hovedbrud." Bagg. "En overvættes Naade." (Sneedorf.) "Hvad jeg har at sige Dem, er alt f. overvættes for en Pen." Bagg. "Dens overvættes Behagelighed blev mig tilfidsst virkelig ubehagelig." Samme.

Overvært, en. ud. pl. stærkere Vært, det, at overvære een. (2.) W. S. D.

Overrose, v. a. 2. bedække v. at sse' ell. helde noget ud ell. over. At o. een m. Vand. — figurl. overvælde, tilfede rundeligen. At o. een m. Belgierninger, m. Grovheder, Stieltsord. — Overrosning, en. pl. — er.

Oversvrighed, en. pl.—er. den høieste, fremmste Svrigthed, et Sted (særd. i Danmark: Stiftamtmands, Biskopper og Amtmand.)

Ovn, en. pl.—[Isl. Ofn. N. S. Ofen.] en Jædrætning, hvori man v. antændt. og vedligeholdt Ild frembringer en mere ell. mindre betydelig Hede, enten f. derved at varme Bærelser, (Kaffelovn, Stueovn) ell. for at bage, tørre, brænde ell. smelte noget, der lægges i ell. paa Ovnen (f. Bagerovn, Kalkovn, Smelteovn, Masovn, Teglovn, o. fl.) At lægge (Brænde) i Ovnen. At varme, hede en O. = ovnbegt, adj. v. som er bagt i en O. **Ovnblik**, et. **Scræblik**, hvoraf man gjør Kaffelovnstørret og smaa Stueovne. **Ovnbænk**, en. En Esibænk ell. Hvilebænk nær v. Kaffelovnen. (Roth.) **Ovndør**, en. Dør f. Iabningen t. en Ovn, ell. Ovnåbnet. **Ovngab**, et. Drenns Runding, ell. den Iabning, hvorigennem Ovnen hedes, og som lukkes v. Ovndøren. **Ovnguld**, et. Guldet ell. den murede Bundflade i en Bagerovn ell. lignende Ovn. **Ovnhul**, et. 1. d. f. f. Ovnåb. 2. Røghul p. en Ovn. **Ovnmild**, en. Ild, som tændes og brænder i en Ovn. (S. Drsteb.) **Ovnlaag**, et. Dækkel p. en Smelteovn. **Ovnslak**, et. ut. pl. Et Slags Røggelse, dannet som smaa Stænger, hvoraf man for Røglugets Stund smelter en Del, v. at holde Stangen t. en hed Ovn. **Ovnleer**, et. det Slags Leer, hvormed man opfatter og kliner Ovne. **Ovnmeister**, en. En Betjent v. Smelteværker, som har Opsyn m. Ovnen og dens Opvarming. **Ovnmunding**, en. d. f. f. Ovnåb. **Ovnpibe**, en. P. ell. Rør, som gaar op ell. ud fra en muret Ovn; f. E. en Smelteovn. **Ovnplade**, en. Jernplade, som udgør Bunden ell. et af Sideskufferne i en Ovn. **Ovnrage**, en. pl.—er. En Stang, hvormed Bagere røre op i Ilden, og rage Sløderne og Åsten ud af Bagerovnen. **Ovnrør**, et. Jernrør p. en Stueovn; Kaffelovnstørret. **Ovnkuffe**, **Ovnkøder**, en. Et Redskab, hvormed Brødet sættes ind i og tages ud af Bagerovnen. **Ovnsof**, en. Sof. der samler sig i en O. **Ovnspield**, et. S. paa en Kaffelovn. (f. Spield, 1.) **Ovnstang**, en. d. f. f. Ovnrage. **Ovnstæt**, et. saameget (af Brød, Eteen, Kalk &c.) som mon p. engang sættes ind i en Ovn; det Maal, som en D. rummer. **Ovnstøb**, en. Rør, som gaar ud fra en Kaffelovn, og som Regn driver ud af. **ovntørret**, adj. tørret i ell. paa

en Ovn, tørret v. Ovvarme. **ovntørret Korn**, (modsat soltørret, vindtørret.) **Ovntørring**, en. Tørring p. en Ovn. **Ovnvarme**, en. ud. pl. den Varme, som en gjenemhødet Ovn giver. (Slussen.) **Ovnvisk** ell. **Ovnvisker**, en. En Visker ell. et Redskab t. at rense det indvendige af Kaffelovnstørret.

Ovre, adv. f. over, C. 7.

Ovre, et; og **Ovring**, en. Overdel, det øverste af noget. (forældet.)

Ovre, en. pl. **Ovret**; skibnere **Ovren** og **Ovne**. [F. Uxi. N. S. Oxa. jvf. Og.] almindeligt Slægtnavn p. et bekendt Sværd (Bas. taurus.) f. Tyr, Ko, Kalv, Ovie. (Hornqvæg.) Saaledes i Sammensætning; hyppigt br. **Drødt**, hvor det særskilt forekommer, enten om andre Arter af denne Slægt (f. E. Bøffeløve) ell. for: **Stud** o: en gildet Tyr. = **Ovres blod**, et. B. af en Dre, en Ko, &c. **Ovrebryst**, et. Brøstet af Hornqvæg, nær af det slagtede Kreatur. **Saltet**, røget O. **Ovredriver**, en. Studedriver, **Driver**. **Ovrefedt**, et. f. **Ovretalg**. **Ovrexhandel**, en. Handel m. Ovne, Studehandel. **Ovrexhandler**, en. (Drehandler.) en Studehandlet, Studerpranger. **Ovrehold** ell. **Ovrenhold**, et. Leilighed t. at hælde og fore Stud de. **Ovrehorn**, et. Horn af en Stud ell. Tyr. **Ovrehoved**, et. pl.—er. 1. en Drens Hoved, et Studhoved. 2. et stort Fod t. Bün, som holder 240 Potter, ell. 6 Anser. **Ovrehud**, en. Hud af en D. ell. Stud. (t. Forstiel fra Kothud. Man siger ikke: **Ovreskind**.) **Ovrekød**, et. Kød af slagtet Hornqvæg, Ko ell. Stud. Deraf: **Ovrekødsuppe**, en. — **Ovreklov**, en. pl.—er. Klov, ell. den hornagtige, klovede Besædning p. Drens Fod. **Ovrelæder**, et. L. af en garvet Drehub. **Ovremarked**, et. f. **Ovægymarked**. **Ovremær**, en. M. af Drens been. **Ovremule**, en. de fremstaaende Dole af Drens Mund, ell. en Ret, som deraf løses. **Ovremøg**, et. M. af Hornqvæg, Fægtedning. **Ovreyg**, en. Røgstykket af en slagtet Dre. (f. Dyreyg.) "Det var at gøre sine Gæster Dre, at fremlægge f. dem en heel **Ovreyg**." D. Guldb. **Ovrestat** ell. **Ovrestat**, en. Stat, som gives af Dren ell. Hornqvæg. **Ovrestald**, en. Huus, hvor Hornqvæg, Dren ell. Studes stables; Fæhuus; ogsaa modsat **Kostald**. (i ældre Skrifter: **Ovrestald**.) **Ovresteg**, en. Steg af Drekød. **Ovretalg** ell. **Ovretalle**, en. L. af Hornqvæg. **Ovretunge**, en. Tungen af en Dre ell. Ko.

P.

Paa (en) n. s. [*P. Pfa u. A. S. Pawa. S. Pá.*] en Paafugl (hvilket Dyd nu altsid bruges.) Deraf ogsaa: Paahane, Paahone, Paahone, som ligeledes nu ere lidet brugelige.

Paa, præp. [*P. uppá. A. S. uppan. E. upon. Sv. på.*] A. 1. Ildtrykker egentl. en Væren ved og i Betrøsting med Dverflagen af Noget, især noget ophøiet, fremragende, rummeligt eller aabent. (præp. i derimod mere om et Sted, som er lavere, indsluttet, lukket, snevert.) Paa et Taarn, paa Bierget (i Dalen.) paa Koftet (i Kielsbæen.) At seile p. Havet. At gaae p. Græsset (derimod: At gaae, lægge sig i Græsset, naar det er temmelig høit.) At sidde paa en Stol, sætte sig p. Gulvet. At lægge sig paa (o: ovenpaa) en Seng. [Men: at ligge i Sengen, naar man ligger under Rasgen og Dyne.] At klare paa en Vogn, p. en aaben Vogn (derimod: i Karret, i en lukket Vogn.) ride p. en Hest, ligge paa Vælen, paa Jorden. (Derimod: At grave i Jorden, o: under dens Dverflade.) b.) Mere uegentlig i denne Bemærkelse, naar Stedet tilkiendegives, hvor een er, opholder sig, føler, eller Bevægelsen ved en Handling. (i nogle saadanne Tilfælde kan ikke paa bruges, men i.) At boe paa et Torv, p. en aaben Plads, p. Hiernen af en Gade. Dsholde sig, leve paa Landet (men: boe i Byen.) Paa Støttet, p. Raadhuset, paa Comedie (i Skuespilhuset, i Theatret; paa Scenen.) At være paa Jagt, p. Bal, p. en Reise. Paa Holmen, paa Toldboden, paa Batteriet, m. m. [Om mindre Der bruges paa; (formodentlig fordi man nærmest har tænkt sig dem, som et af Havet fremragende høiere Sted) men i om de høiere (fordi de tænkes som Lande ell. Landskaber; og man siger: at boe, leve i et Land.) Paa Næsen, p. Falkier, p. Rangesland, p. Bornholm ic. men i Skotland, i Solland, i Fyen, i Sicilien, Irland, Island, ic.) Ligesaa br. den første af disse Præpositioner om Bopæl, ell. om det, der findes, stær, foregaaer paa Torve, og nogle enkelte Gader i Hovedstaden (mest de, som benævnes efter Verdens Hierner) nemlig: paa Nørregade, Vestergade, Dshærgade, Kløbmaggergade; om alle øvrige Gader og Stræder, uden Betsm t. Størrelse og Brede, bruges i. (Derimod foredrer Sprogbrugen: At boe paa, at gaae ud paa Christianshavn.) 2. Ildtrykker Præpositionen en Bevægelse hen til

et Sted, en Retning imod en vis Stienstand. At reise, drage paa Landet. At gaae paa Arbejde, p. Jagt, p. Bal, p. Comedie, paa Børsen (o: begyve sig derhen.) Ligeledes: At være paa Arbejde, paa Jagt, p. Bal, o. f. v. o: allerede være sysselsat dermed. — At seile (ell. fare) paa Distinden, p. Middelhavet. (o: være i Færd m. en Fart derhen, ell. jævnligten giøre denne Seilads.) At handle paa Norge, p. Rusland. Hunden foer paa mig. At faste noget paa Jorden, p. Gulvet. At falde paa Hovedet, paa Næsen. Kyffe een paa Haanden, træde een paa Foden. — Man siger: at gaae op i et Taarn o: bestige det indeni; men derimod: gaae op paa et Taarn, som ovenpaa har en Flade (f. G. gaae op paa Rundetaarn. Saaledes ogsaa: paa vor Frelseres Taarn v. Christianshavn, fordi man gaaer uden om Taarnet.) 3. Af disse Præpositionens to Hovedbemaerkelser (naar man enten udtrykker en stadig Tilstand eller Væren, og hvor denne finder Sted, eller en Bevægelse, en Retning, og hvorhen den figter, hvorpaa den gaaer ud) udtrinde flere Tilfælde, hvor den bruges med lignende Betødning og Virkning, ell. hvor dens Brug gaaer over til en mere uegentlig f. Gr. a.) Naar man betegner det Maal, hvorpaa en Handling, et Forsæt, en Virksomhed i Gaaen gaaer ud eller figter. At høre, see, føle, smage, lugte paa noget. (I adskillige saadanne Tilfælde br. ogsaa til; men om en mere løselig, ell. snart forbigaaende Handling; hvortimod paa har et Bibegeb af en fortsat Handlen ell. Bestræbelse. Saaledes: At lugte paa Ris, om det er forbrævet; men at lugte til en Kote. At spise en Kage o: spise den op, fortære den. Men: at spise paa noget o: være i Færd m. at spise det. "Strar efter kom en Hienestepige, som spiste paa et Stykke Smørrebrød." Baggesen. Jeg læste Bogen ud i (ell. paa) een Dag; han lærer endnu paa den første Deel. — Dog siges altsid: At smage paa (ikke til) noget; ogsaa løseligen. Smag paa Suppen, om den er sød nok. — At drive, stynde, trænge paa nogen. At bygge p. et Huus, arbeide p. et Skrift. At læse paa sin Lectie (f. at lære den udenab.) At tænke paa, arbeide, beskifte sig, tage Været, troe, haabe, stole, give Agt paa. At forlade sig paa een, fortrinde paa, lægge Bind paa, raabe Bod paa noget. Kaide, raabe, bie, passe paa een. At vente paa een (som er forsielligt

ka: at vente een.) At finde paa noget. At anvende Tid, Møte, Fjeld, Penge paa noget; m. fl. andre Tilfælde. b.) Naar en udbvendig, sjælig Deel af en Ting, eller en Tilstand ved Tingens Udvoortes betegnes. (hvor Præpositionen i nogle Tilfælde træder i Stedet f. Subjectets Genitiv.) Lovet, Barken paa Trærne (Trærnes Lov, Bark.) Stierterne p. Himlen (Himlens Stierner.) Stormen har revet Hul paa Taget. Han har et Hul p. sin Kiøle. (Men: At bore et Hul i Bæggen, i Løstet.) Klæderne p. Kroppen. At have Stoe p. Fødderne. At fryse paa Hændernes. At ligge paa Siden, p. Ringgen. At bære noget paa Hovedet, p. Armen, p. Studrene. At falde paa Næsen (næsegræs.) En Bleg paa Næsen, Udslæt paa Armen, Skæg p. Hagen, Haar p. Hovedet. (Derimod: en Udvoort i Panden. — Ligeledes bruges i overalt, hvor man udtrækker en Beskaffenhed, en Smerte, eller Lidelse, som ikke blot er udvoortet. At have ondt i Benet, Rosen i Ansigtet, Koldbrand i Foden, Smerte i Taaen ic.) Man siger: At faae een p. Dret (men: i Næse og Mund; i hede een for Brøstet.) c.) Imsellem to Substantiver, hvoraf det første anvendes paa, sættes i Forhold til det sidste. (eller hvoraf det sidste udtrækker Gienskab for en (positiv eller negativ) Egenkab, der betegnes v. det første.) Rigdom p. Dværg. Mangel p. Penge. Misvoort paa Korn. Dverfsledighed paa Levnetsmidler. At gjøre Dverfslag p. en Udgift. Bevist p. Forsand, p. Klogskab. Mangel paa Eftertanke p. Duclighed. Fastbeev p. en Gaard. En Verel p. 100 Rblt. Afslag paa en Ansøgning. d.) Hvor Taler er om et musicalsk Redskab, eller om noget hvormed man beskædiger sig. At spille p. Klaveer, Fløite, ic. At rive, skære, slitte, rids, skæde, brænde sig paa noget. e.) Efter Adjectiver og Participler, som udtrække visse Sindsbeskaffenheder, eller Dverfsledighed, Mangel, Bished, m. m. Bred, opbragt paa een; klog p. verdslige Ting; rig p. Benner; belabet p. noget; vis p. en Sag. f.) Foran nogle Substantiver, der udtrække Billaar, Betingelse, Anseidning, Formaal. Det gaar paa mit Ansvar. Paa min Vre! paa Tro og Love. Gior det p. mit Ord; p. hans Forbøn. Det vil berøe paa Dmskandighederne. Det kommer allene an paa hans Dvsfæsel. Der kommer an p. Valget. At gaar ud p. Bette; at indbyde een paa en Dverfleg. g.) Naar en vis Orden, en umiddelbar Følge betegnes. (jvf. efter A. a.) At hulle, leve p. Naden. Man horte Stud p. Stud. Paa Regn følger Solstik. Paa Dverfsmællens fulgte et frugtbart Aar. h.) Naar Maaden, hvorpaa noget udfores eller

sker, tilkendegives. (hvorved Udtrykket ofte bliver et uegentligt Adverb.) Paa en god Maade. At leve paa en stor Fod (Maade.) Paa det bedste, venstabeligste, stærkeligste. Paa Bondvæis. Paa Fransk; Engelsk, Lydt, o. s. v. Paa Betrag, p. Borg, p. Førde, p. Fode, p. Sid, p. Klæb, p. Kna, p. Kneb, p. Klem (om en Dør) p. Kors, p. langs, paa Skraa, paa Strømt, paa tværs, paa Pant, paa Rente, p. Regning, m. fl. i.) Naar et vist Tidrum, tænkt under eet, og i nogle Tilfælde, en Mængde, en Udstrækning tilkendegives ved det efterfølgende Substantiv. Paa to Dage. En Rejse paa eet Aar. Han har forandret sig meget paa nogle Aar. En Kone paa 25 Aar. En Mand paa hans Alder. Et Stykke paa 30 Aen. En Forbring p. 100 Rblt. k.) Om et bestemt Tidspunkt: Det indtraf paa samme Tid. Langt ud p. Matten, paa Sommeren. Først, sidst, midt p. Aaret; tidligt, sldigt p. Aaret. Midt paa Dagen. Paa Kongens Fødselsdag. Paa Søndag (o: næste Søndag.) Paa Mandag (om) tre Uger. (Er Tiden om en længere Tid, uden bestemt Tidspunkt, da bruges i. I Rigens Tid, i Sommer, i en heel Uge; i to Dage har jeg itte hørt fra ham; men: paa to Dage, paa de sidste to Dage, er han kommen sig godt.) l.) Naar en Handling, et Foretagende (hvor en Rejse) betegnes, med Varighed i Tid. Paa hele Rejsen. Paa Jagten. Paa Veien (o: underveis) skal jeg fortælle ham det. Paa Vandet (o: under Dverfsarten) var han syg. m.) Naar et Heelt bestemmes efter Delens Antal. Det gaar 16 Pd. paa et Tidspund. B. Som adverb. forekommer paa a.) deels i Sammenfætninger: derpaa, herpaa, hvorpaa; b.) deels i nogle andre Udtryk. f. Gr. Alle, paa to nær. Paa et Haar nær (meget nærved.) At falde paa (faae i Sinden, faae et Indfald.) Hvorledes saidt du paa, at vælge denne Bet? Det gjore paa at regne. At tage noget ind at sove paa. — c.) I Dverfensstemmelse m. Præpositionens Brug, t. at betegne det, som gives ell. sker udvoortes v. en Gienskab (f. ovenfor A. 3. b.) figer man: At tage Klæder, Vest, Kiøle, Skoe, Strømper paa o: iføre sig. At tage Kaarde, Spænder paa (o: paa sig.) Sæt Datten paa. — At sætte Kaaget paa. Kiedelen er endnu itte sat paa (Siden ell. Arnefædet.) Det hertill modfattede Udtryk er: at tage af. — Gaalledes ogsaa m. fete Verber: At bygge paa, hængne paa, kaste paa, læsse paa, skne paa, skæde paa m. et Skib, spænde Sædelen paa, trække Stovlerne paa, at trænge paa, sse paa, og fl. — Som Coniunct. i Forbindelse med et. Paa det at, eller elsektijst: paa det, hvorved man tilkendegives

ver Mlemed eller Henfigt i den efterfølgende Tale. Vi bør ofte tænke os Døden, paa det at (eller paa det) den ikke skal finde os ganske uberedede t. at døe. C. Præpof. paa forekommer desuden i en Mængde sær- egne Talemaader og Udtryk, der tildeels ikke høre under ovennævnte Tilfælde, f. Ex. At drikke paa eens Sundhed, gaar ten paa Livet, komme p. Stud (saa nær at man kan sige) gaar p. Frieri, give een noget p. Haanden, kende een paa Kisten, paa Ganget, p. Klæberne. At ligge paa sin Rejse (være i Færd m. at rejse, lave sig t. Rejsen.) At ligge paa sine Gjerninger (o: sulte, miste Livet, i Følge af egen Brøde ell. af Angreb p. andre.) At staae paa sin Ret; at staae p. Pinde for een; staae paa viid Weg (om en hæl aaben Dør.) At straffes p. Pungen, p. Penge; at være hst p. Straaet (være ell. lade fornem); at tage een paa sit Død, sige noget p. eens Bag, see p. eens Bedste, staae p. en god Fod med een. — Det har intet paa sig o: har intet at betyde. (dagl. Tale.) = ligeledes i mange Udtryk, hvorved tildeels uegentlige Adverbier dannes: f. Ex. Paa Afdrag (bestale noget paa Afdrag); paa Bane; at være p. Benene (opstaaet, oven Sengen) at tage paa Borg; paa Fald (at staae paa Fald;) komme p. fri Fod; p. staaende Fod (uden Dyhold, uden Betænkning) p. fri Haand (tegne p. fri Haand) p. egen Haand (uden at spørge sig for.) Paa anden, tredje Haand; paa rede Haand (ell. Hænder) paa et Haar nær; paa Hals (Hænen staaer paa Hals;) p. Hæbingen (paa Stutningen, p. det sidste) paa Gang, at faae Munden p. Gang; at være paa gode Veie (frugtsum- mellig); at gribe een paa frist Gjerning; hvor paa Lav? (p. hvilket Sted?) paa Rippe (f. Ex. at røbe en Ting) paa en Prif; paa Raad; være p. Raad med een; paa Roden (at kiste Brænde paa Roden) at sette sine Død paa Skruer; stiente p. Stum; Klokken er paa Slaget tolv; paa Slump; sette noget paa Spil; paa Spring, p. Springet; at have Noeg paa Stald; paa Stand, paa Stedet, paa Timen: (strax, uden Dyhold;) p. Strøget; p. hans, paa mine Vegne, paa Rettens, p. Embeds Vegne; han var paa Reie at komme sig; paa Vær; p. Dieblikket o: strax, ufortøvet. m. ff. andre. [3 de med Præpositionen sammensatte Død herfter især den anden Hovedbemærkelse A. 2. og den afledede Bemær- kelse A. 3. a. hvor Maalet, Gienstanden for en Handling tilkendegives f. Ex. paa- byrde, paa digte, paa fere, paa søde, paa- tvinge een noget; desuden i enkelte Død, f. Ex. paa domme, paa kiende, paa staae m. fl. en mere uegentlig Bemærkelse.]

Paa-aanden (en) n. s. ud. pl. Gjernin- gen at aande paa noget.

Paa-agtning (en) n. s. Det, at agte paa, give Agt paa. (f. agte paa.)

Paa-anke (en) f. Anke.

Paa-anke, v. a. 1. Jære Klagemaal over, paatale. At paa-anke en Fjæl, en Misbrug for Dyrigheden. — Deraf: Paa- ankning, en. og Paa-anfelse (som Driked har brugt.)

Paabanke, v. a. 1. banke noget fast paa en anden Ting. Det paabankede Bræt.

Paaberaabe, v. a. 2. og Paaberaabe sig, v. rec. (af raabe.) Det f. f. beraabe sig paa, der oftere forekommer. Den paaberaabte Sag, de paaberaabte Documenter. "Den Tilfaaelse, som udelæses af Ubesliffelse — kan ikke paaberaabes som Bevis. — Den Omstændighed — som en Part har paabes- raabt sig t. sin Fordeel." A. Trsted.

Paaberaabelse (en) n. s. pl-r. Gjernin- gen at beraabe sig paa noget.

Paabid (et) n. s. pl. d. f. Gjerningen at bide paa.

Paabid (en) n. s. Noget at bide paa, et Stykke Mad til Froskost eller Mellemmad. (Moth.)

Paabinde, v. a. 3. [binde.] binde noget uden paa. Den paabundne Bylt.

Paabor, v. a. 1. bebode, boe paa. (Kæ- dent og forældet. "Den Gaard, han paa- boer." Et Doc. af 1594.)

Paabrød (et) n. s. pl. d. f. det, at bry- de paa. Belgernes Paabrød.

Paabrænde, v. a. 2. Sætte paa ved at brænde. Et paabrændt Mærke. — Deraf: Paabrænding, en.

Paabud (et) n. s. pl. d. f. Befaling, hvorved noget paabødes, hoorved en Stat paalægges. Et afmindeligt Paabud over hele Landet. Dette Paabud er ophævet v. en siltigere Forordning.

Paabyde, v. a. 3. [byde.] Paalægge ved et Lovbud. At paabyde en Stat. "Thi manges ædru blev — hvis det paabudet var, som første Dyd, at drikke." Holberg.

Paabygge, v. a. 1. bygge paa, bygge tæt op til. (Moth.) Det paabyggede Hus.

Paabygning (en) n. s. pl-er. 1. Gier- ningen at paabygge. 2. i Lovsproget: en Bygnings Dpfærelse paa en Andens Grund, ell. paa egen Grund, men som er i en An- dens lovlige Besiddelse. (D. Lov. V. 15: 17, 18.)

Paabykte, v. a. 1. lægge bultevils paa.

Paabyrde, v. a. 1. [Byrde.] 1. Paa- lægge nogen en Byrde. "Vor Forsang- sigheds Love, der hver Dag paabyrde os nye Fornødenheder." Bask. At paabyrde Noget et Ansvar, en Forpligtelse. 2. urgentl. paabrage, paaføre. "Ligesom man behøver kun at paadigte mig en Last, f. vitz- kelig at paabyrde mig den." Kshbet. — Deraf: Paabyrdelse (en).

Paadigte, v. a. 1. tillægge en Feil, Fordommeneheder, som han ikke har, ell. forcelser, han ikke har begaaet. "At de forargeligt ham Laster kan paadigte." Poes Krit. v. Schiermann. "Han bevisste de ham paadigtede Esgne." P. L. Wandal. **Deraf**: Paadigtning (en) pl. -er.

Paadrage, v. a. 3. [drage.] forvolde, stasse. (kun om uehagelige, uordensfulde, besværlige Ting.) At paadrage sig en Sygdom; paadrage sig Ansvar, Forpligtelser.

Paadreie, v. a. 1. bringe paa, sætte fast ved at betie. — **Deraf**: Paadreining (en) pl. -er. **Struens Paadreining** (modsat Afdreining.)

Paadrive, v. a. 3. [drive.] Sknde paa, at noget steer, udføres hafligere, end ellers; paadrivende, drive paa. Forgives segte man at paadrive hans Afreise. "Under begges Tilson paadrevs Rustningerne m. største Zoor." Engelst. — **Deraf**: Paadriven, Paadrivning, en.

Paadryppe, v. a. 1. komme paa ved at troppe. **Det paadryppede Jeds**. — **Deraf**: Paadryppning (en).

Paadryffe, v. a. 1. komme paa ved at troffe eller fræe. **Deraf**: Paadryffen, Paadryffning, en.

Paadure, v. a. 1. Det s. s. dute paa. (dagl. Tale.)

Paadyng, v. a. 1. lægge bungevils paa. Den paadyngede Jord. Man paadynger ham det ene Arbeide efter det andet. — **Deraf**: Paadynging, en.

Paadomme, v. a. 2. afgjøre ved Dom, falde Dom i en Sag. Denne Sag er endnu ikke paadomt. "Stridigheder imellem de forbundne Folk bleve paadomte, forligte eller straffede." Guldb. — **Deraf**: Paadømmelse, en.

Paafalde, v. n. 3. [falde.] 1. Paaafomme, overtomme. Der paaafaldt dem en pludselig Straf. 2. (I. auffallen.) Forekomme besunderligt, usædvanligt; falde stærkt i Sandserne. Det maa paaafalde enhver. (fælden uden i part. act.) En paaafaldende Dragt, et paaafaldende Syn. En paaafaldende Forskiel. Det var mig paaafaldende, at finde ham saa forandret.

Paafinde, v. a. 3. [finde.] ophitte, opdygte, opfinde. (s. finde paa.) Stelden brugel. uden i part. pass. Det er paaafundet af hans Livener. — **Deraf**: Paafinder (en). Ophavsmand, Opfinder. (D. Bibel.)

Paafordre, v. a. 1. Fordre udtrykkeligt, esse, kræve. (fælden uden i infin. pass.) Naar det paaafordre. — **Deraf**: Paafordring, en. Det Riisbte betales strax, eller efter Paafordring.

Paafugl (en) pl. -e. [Ev. Pafogel.] En fugleslag, hvis oprindelige Hjem er i Indien, udmærket ved dens Paafældes Skin-

hed og Pragt. (Pavo.) Glandspletterne i Paafuglens Hale kaldes Dine. = Paafuglesfan, en. et Slags Fasan, med himmelsblaae Vingepletter. Paafuglesfeider, en. Paafuglehal, en. Paafuglehan, en. Gannet, og Paafuglehøne, en. Sunnen blandt Paafugle. (s. Paa, Paahan, Paahent.)

Paafund, et. pl. d. s. [s. Sund.] 1. Noget, som en har paafundet, udtaukt; en Opdigtelse. Et smit Paafund. Det var et Paafund af hans Fiender. 2. Sielbære for: Opfindelse. "Lærvillig Indfæst, som 'ei brittist Paafund vromer." S. Monrad. — Paafundstale, en. Tale om opbyggede Siensstande. "Ovis mig forargede ei slig daarlig Paafundstale." Olsenfjell.

Paafælde, v. a. 2. Føre paa i Overflødighed, saaledes at noget frides. (s. fylde paa.) **Deraf**: Paafældning, en.

Paafølge, v. n. 3. [følge.] følge umiddelbart efter, komme efter. Der paafulgte et Uvær. (Men: Uværst fulgte umiddelbart paa Stormen.) I den paafulgende Nat.

Paaføre, v. a. 2. bringe paa, føre paa. (fældngre.) "At paaføre Ageren en Jordart, hvoraf den allestede havde for meget." Duffen. 2. paadrage, forvolde. At paaføre en Ulfte, Tab, Fortræb. **Deraf**: Paaføring, en. (det br. i ældre Skrifter for: Bestyrdning, Paaføgn. "Faste Paaføring." Arkeboc.)

Paag, en. Et mindre Stærde eller Begn omkring noget; et lidet Indelukke, en Fæid. (Kostgaard.)

Paagaende, partic. af det ellers ikke brugel. paagaer. Som udfordres, medgaar. De paagaende Umkostninger.

Paagielde, v. n. 3. (har.) gaar ud paa, vedkomme, vedrøre. "Den, hvis Gods, Hære ell. Liv det paagielder." D. Lov. — paagieldende, adj. v. som det gælder om, kommer an paa. De paagiældende Reviser, Documenter. — Den Paagiældende, den Person, det gælder om, som Sagen vedkommer. Den Paagiældendes Udeblivelse. "Tiltaaelse af en Part kan ikke være afgjørende mod andre Paagiældende i Sagen." Drifed.

Paagribe, v. a. 3. [griber.] Gribe fat paa, anholde, fængsle. Han blev paagribet i en By nær v. Grandsen. — **Deraf**: Paagribning, en.

Paagroet, adj. v. Det s. s. paavoren. **Paagrandsende**, partic. af det ikke brugel. paagrandsfe. Som grændser umiddelbart til, tilgrandsende. De paagrandsende Lande.

Paagrændning, en. Bestaffenheden, at eet grændser til et andet.

Paagyde, v. a. 3. [gyde.] komme paa ved at gnde. — **Deraf**: Paagyding, en. Sierningen at paagyte. — Paagydings-

dyr, et. Infusions-Dyr, som findes eller udsøfle sig i adskillige Bødder. (W. S. D.)
 Paahane, Paahone, en. f. Paa, Paa-
 fugl.

Paahåse, v. a. 1. bringe paa ved Håsp-
 ning. — Deraf: Paahåspning.

Paaheste, v. a. 1. heste fast ved, heste
 uden paa. paaheste noget med en Knaps-
 pannaal. — Deraf: Paahestning, en.

Paahere, v. a. 1. paaføre ved Herer.
 Manden troede, at dette Uheld var paa-
 heret ham.

Paahold, et. Stierningen at holde paa;
 ell. holde over. (fielden.) Paahold p. Re-
 ninget, Stikke.

Paaholden, adj. v. pl. paaholdne. 1.
 Som holdes paa. At underskrive med paahol-
 den (paaholdt) Pen. 2. snap, farrig, næns-
 som over sine Nilder. — Ogsaa om andet,
 hvormed man holder tilbage, som man ei
 vil meddele. "Andre ere paaholdne paa
 det lidet, som de veed, og giøre Demmelig-
 heder af alting." Sneedorf. Deraf: Paa-
 holdenhed, en, ud. pl. Rarrighed, Knaphed.

Paaholdende, adj. v. ell. partic. act. (f.
 holde paa.) uegentlig for: omhyggelig i at
 holde over ell. bevare. "Da man veed,
 hvor paaholdende man er p. sine gamle
 Stikke." Schytte. (f. paaholden.)

Paahulle, v. a. 1. hyller uden paa, bres-
 der ud over.

Paahæng, et. Egentlig: noget, som er
 paahængt; men mest figurl. om Xnglen,
 besværsligt Selskab, Overheng. Paahæng
 af Tiggere, af trængende Slægtninge.

Paahænge, v. a. 3. [hænge.] Hænge
 udenpaa, hænge op paa. Ordenen blev
 ham paahængt af Kongen. — Paahængen,
 en, ud. pl. Stierningen at hænge paa.
 (egentl. og figurl.) "Med meer end Tig-
 gerens Paahængen." Baggisen.

Paahør, et. ud. pl. [hører.] Stierningen
 at høre paa, eller det, at Nogen hører hvad
 der siges eller foregaaer. Han sagde det i
 Fleres Paahør. (3 ældre Skrifter ogsaa:
 Paahørelse.)

Paafalde, v. a. 2. anraabe ved Bøn,
 paa en høitidelig Maade. (Kjelden uden om
 det høieste Bøsen.) "Han bad ham paa-
 falde Gud f. Barnets Helbredelse." Wans-
 dal. — Deraf: Paafaldelse, Paafalden, en.
 "At den sande Gudsdyrkelse bestaaer ikke
 mindre i nyttigt Arbejde, end i Bøn og
 Paafaldelse." Bagg. N. Alim.

Paafaste, v. a. 1. bringe op paa ved at
 faste. Deraf: Paafasting.

Paafiende, v. a. 2. afgjøre ved en Klens-
 delse, Hende i en Sag. Sagen er endnu
 ikke paafiendt. — Deraf: Paafiendelse, en.

Paafjøre, v. a. 2. bringe paa v. Kjør-
 sel; fjøre paa. At paafjøre Gjøbning.
 Den paafjorte Jord. — Paafjørsel, en.

1. Stierningen at paafjøre. 2. Stierningen
 at fjøre paa o: at fjøre paa ved Kjørsel.

Paafølge, v. a. 1. fjøre Klagemaal over.
 Den paafølgede Sag, Forbrudelse. (mest i
 Lovsproget.)

Paafline, v. a. 1. sætte fast paa ved
 Klining. Deraf: Paafklining, en.

Paafkliste, v. a. 1. d. f. f. paafkline.

Paafklæde, v. a. 2. iføre Klæder. (mest
 i part. pass. som desuden br. uegentlig for:
 omhyggelig paafklædt, pyntet. Hun kom
 ikke t. Bords, fordi hun endnu ei var paa-
 klædt.) Deraf: Paafklædning, en. 1.
 Stierningen at paafklæde. 2. Klædning,
 Klædedragt. Hun var aldrig skjel i Paa-
 klædning.

Paafomme, v. n. 3. [komme.] Indtræf-
 fe, hændes, overfalde, opkomme. Der
 paafom mig en pludselig Stræk. Man
 veed ei hvorledes Ilden er paafkommen (op-
 kommen).

Paaførve, v. a. 1. d. f. f. paafordre.

Paalandsvind, en. 3 Stibesproget: en
 Vind, som fra Havet blæser mod Landet;
 modsat Frelandsvind.

Paalidelig, adj. [f. lide paa.] som man
 kan lide paa, sætte Lid til; som vel og m.
 Fornuft udretter det, han paatager sig.
 (jvf. tilforladelig.) Denne Efterretning er
 ikke paalidelig (tilforladelig.) En paali-
 delig Embedsmand. Han er paalidelig
 baade i Omgang og i Forretninger. "Tro
 er den, hvis Ord og Virlighed, paalidelig
 den, hvis Klogskab og Sindighed man og-
 saa kan lide paa." Sporon. — Deraf: Paa-
 lidelighed, en, ud. pl. "Et Trofskab hører
 god, til Paalidelighed en kraftig Vilje."
 Sporon.

Paaligge, v. n. 3. [ligge.] være Pligt
 for, tilkomme, i Følge Pligt eller Fortræff.
 Det er en Børde, som paaligger Grund-
 eteren. "Følgelig paaligge der Rennefene
 og Drene indbyrdes Pligter imod hinan-
 den." Ellshov. "I dette Tilfælde paa-
 laae Beviset ikke Sagsøgeren, men den
 Indskævnte." Vredst.

Paaligge, v. a. 1. fordele (for Børder
 eller Paalæg) paa Flere, efter et vist For-
 hold. f. ligge paa.

Paalime, v. a. 1. sætte fast paa ved Liim.
 En paalimet Rand.

Paaliste, v. a. 1. paaføre, kaste ved List
 eller Svig. "Den sine Brødre fik v. Svig
 paalister Trældomsstørbe." Rahbel.

Paalstav, en. pl. -e. [af 3. Palstafr.]
 ved dette Ord (som egentlig ikke tilhører det
 nyere danske Sprog) betegnes dels et Slags
 i det gamle Norden brugelige Svøb; (Zahns
 Nord. Krigsværten. 231) dels et meisdans-
 net Redskab ell. Waaben, der findes i vore
 Forsædres Gravhøje.

Paalydende, part. act. af et ikke brugel.
 v. Om det, som er nævnt og tilkendegivet

i et Stedsbrev eller lignende Document, A. som dette lyder paa. Obligationens paalydende Sum.

Paalyve, v. a. 3. [lyve.] Iognagtigen at tillægge een Fæll eller Forfejler, paadigte. Paalæg, et. pl. d. f. [Læg, det som lægges.] 1. Hvad der lægges paa en anden Ting (libet brugel.) Et nyt Paalæg p. Saaret. 2. Gjæringen at lægge paa, Paalægning. 3. Stat og offentlige Byrder, som paalægges Underaatter af Regjeringen. Tryktende Statter og Paalæg. Et nyt Paalæg paa Hartforret. 4. Forskælelse i noget som spares, eller i en gangbar Pris. At forhøje Statter, Bares Pris ved Paalæg.

Paalægge, v. a. 3. [lægge.] 1. lægge paa; komme een t. at bære. "Han dig paalægge tungeste Byrde, og du m. villigt Med den bær." Lode. 2. paalynde. At paalægge Statter, paalægge een et Arbejde. "Jungen maa gjøre nogen Gød, før end det ham af Dommeren tilstedes eller paalægges." D. Lov. 3. Gjøre til Nødvendighed og Pligt. "Denne Lov har Gud selv i Naturen paalagt os." Eilshov: 4. Andrejale særdeles, indstærpe. — Deraf: Paalægning, en. Gjæringen at lægge paa. Hønders Paalægning.

Paalæffe, v. a. 1. bringe et Fæs paa en Bogen, Karre, eller lignende. (mest i part. pass.) Bognen er paalæffet.

Paalæst, part. pass. af et ubrugel. eller forældet Verb. Som er læst, er læst paa. Paalæst og paalæstret.

Paaløb, et. pl. d. f. 1. Løb hen til, imod en Gienstand. Banded Paaløb. 2. Dørløb, Overhæng. Paaløb af Folk. (s. Overløb.)

Paaløbende, part. act. af et ubrugel. v. 1. Som løber paa. Det paaløbende Bånd. 2. I det Udtryk: Capitalen med paaløbende Renter, bemærker Ordet: som er ubetalt, frisdig, som bliver at betale.

Paamaale, v. a. 1. og 2. 1. sse til hvad der er maalt. 2. maale fuldt Maal. (Goldsding.)

Paamale, v. a. 1. anbringe paa ved Maling. — Deraf: Paamaling, en, pl. — er.

Paaminde, v. a. 1. minde om, føre til Minde, bringe i Erindring. "At han der ingen Rest kunde høre, som kunde vække, paaminde, veilede ham." Wynster. = Deraf: Paamindelse, en, pl. — er. — Paaminder, en, pl. — er. den, som minder, paaminder om noget. "En ubetimetlig Paaminder." Bostholm. "Har du før aldrig hørt, og glemt, din rejsende Paaminder?" Svalb.

Paanagle, v. a. 1. sætte paa ved Nagling, en. At paanagle et Bræt. — Paanagling, en.

Paanøde, v. a. 2. paaføre ved Evang, ode een til at modtage noget imod sin Vil-

le. Jeg vil ikke paanøde nogen mine Retninger. Manden er bleven hende paanøde det af Forældene.

Paapakte, v. a. 1. bringe Guds og Pakker op paa. Det paapakkede Gode.

Paapasse, v. a. 1. steden (før vel i d. fin. pass.) for: passe paa. Der maa nste paapasses. = Paapasselig, adj. omhyggelig i at passe paa. Paapassende, adj. v. d. f. — Paapassen, en, ud. pl. Gjæringen, at passe paa. Paapassenhed, en, ud. pl. Den Egenkab, at være paapasselig. "Forsigtighed og Paapassenhed, understøttede af Held, stiftede ham Tillid overalt." Wandal. — Paapasser, en, den, som hør Tilsyn med, passer paa noget; Tilsynsmand. (Wandal. II. 228.)

Paapege, v. a. 1. pege hen paa, udpege. sig. sigte til. — Paapegen, en. "Uden minde ste egentlig personlig Paapegen." Bagg: 1

Paaraabe, v. a. 2. opraae, nævne tydelig v. Navn. "Da skal han tre Gange paaraabes, før end Stævningen læses." D. Lov. (Jof. ogsaa D. Lov. I. 7. 4.)

Paarenden, en, ud. pl. Paalsb.

Paarulle, v. a. 1. bringe paa ved at rulle. Det paarullede Færd.

Paarørende, adj. v. [bruges mest som Subst. og i pl.] den, som ved Slægtskab er os nær eller nærmest; Slægtsning, Færende. Bore nærmeste Paarørende. Han er mig nær paarørende.

Paafagn, et. pl. d. f. Det, som gives een paa, Sigelse, Bestyrdning. "Da maa den, der sigtet er, stævne den anden t. Tings f. sig Snak og Paafagn." D. Lov. At føre Vidner om Paafagn. "Maar den, der sigtes f. Trefornærmelse, indbyder sig under sit Paafagns Sandhed." Dørfed.

Paafsee, v. a. 3. [see.] have Tilsyn med, varetage, sørge for. At paafsee Arvingernes Bedste i et Bo.

Paafseile, v. a. 1. stde sellende paa. At paafseile et andet Etkb. — Deraf: Paafseiling, en, pl. — er. Etkbet har taget Stude v. Paafseiling.

Paafsigte, v. a. 1. bringe paa ved Sigting. 2. tilsigte, tage Hensyn til. (B. S. D. ufrødvant.)

Paafse, en, ud. pl. [Isl. Påskir. N. S. Paafse, Paefse. Hebr. Pascha.] Et Høitid i den kristne Kirke til Erindring om Christi Dødsstandelse; hos Jøderne, til Erindring om Folkets Ildgang af Egypten; og som helligholdes Søndagen efter den første Fuldmaane, der følger p. Foraarsjævnedsnet. Til Paafse; i Paafsen; imellem Paafse og Pinte. = Paafsefasten, en. Aftenen, som gaaer forud for Paafse. Paafseblus, et. Glædesild, som man forudum pleiede at træde Paafsefasten eller Paafsebag. Paafsebrød, et. Brød, som i Særdeleshed bages til Paafsen. (Saaledes ogs-

for: Paaskefage, Paaskefringler.) Paaskefag, en. En af de Dage, paa hvilke Paaskefesten helligholdes. Første, anden Paaskefag. — Paaskefest, en. Paasken som Fest betragtet, Paaskefestid. Paaskegruis, en. En Gruis, først ved Paaskefestid, Foraarsgruis, Paaskehelligdage, n. s. pl. Paaskefagene. Paaskefestid, en. Paaskefest. Paaskefag, et. 1. Et Lam, født ved Paaskefestid. 2. Sødernes Paaskefag, som de spise paa deres Paaskefest til Minde om dens Indkøftelse. Paaskefag, en. En bekienbt Forgævelsomf. Narcissus. Paaskefagene, en. M. hvort Paaskefesten indtræffer. Paaskefag, en. 1. Dsimeffe paa første Paaskefag. 2. Paaskefag. (tydsk.) Paaskefag, en; første Paaskefag Morgen. Paaskefag, en. Matten før Paaskefag. Paaskefag, et. Dffer til Paaskefag ved Paaskefestid. Paaskefag, en. Den astronomiske Beregning, hvorved man afhænder den Dag, da Paaskefesten helligholdes. Paaskefag, en. Afgift, som gives v. Paaskefestid (f. E. Wg, som Bønderne v. den Tid give Præsten. Moth. Mandir. d. Handpaaskefest. l. 451.) Paaskefag, en. første Paaskefag. Paaskefestid, en. Dsimeffe før og efter Paaskefestid. Paaskefestid, en. fildig Winter, Foraarsvinter. Paaskefest, et. Wg, som man i Paasken plejer at fuge med farvet Stof.

Paaskefest, v. a. 1. komme paa ved at hienke. Det paaskefestede Vand.

Paaskefest, v. a. 1. Erkiende, lade sig berøse eller Fortieneste, sætte tilbørlig Pris paa. "En Begiering paaskefestes m. samme Sindelag, som den gjøres med." Baskholm. At paaskefestes Fortieneste. "Søger lærte ham aldrig at hienke, aldrig at paaskefestes Slæder." Rabbe.

Paaskefest, en. pl. - er. Det, som er skrevet uden paa noget.

Paaskefag, v. a. 3. [fag.] fag uden paa, til Efterretning for Andre. At paaskefag et Pas. At faae læst og paaskefaget a: sættes i Rette. — Deras: Paaskefagning, ep. pl. - er.

Paaskefag, v. a. 1. bringe paa, sætte fast paa ved at fag. (modsat: at fag af.) — Deras: Paaskefagning, en. pl. - er.

Paaskefag, et. pl. d. f. 1. En foregten Karfag, uden Grund, en opdigtet, ugrundet Anledning, Bevæggrund til noget. Hans Ergdom var fun et Paaskefag. Under Paaskefag af en Forfølelse blev han borte. "Ethvert Paaskefag er en ugrundet Karfag; men ikke tværtimod." Sporon. 2. en vel et opdigtet, men i sig selv ugalsbig ell. ubillig Karfag ell. vaaberaabt Anledning. "Rig er et Paaskefag f. at tage hvad Gødt Folk hae endnu tilbage." P. M. Trøiel. "En Karfag, som bevoer p. urigtige Grunde, kan ei kaldes Paaskefag, m. mindre den

Paaskefagende selv indseer Urigtigheden." Sporon.

Paaskefag, v. a. 3. [fag.] 1. foregive, Ende Skylden paa, angive som Grund. At paaskefag sin Ividenhed om Sagen. (Rostgaard's Ordb. Sporon.) 2. i Lovsproget: at paaskefag Bidnesbyrd v. berøbe sig paa, forlange Bidnesbyrd afagt, "Dg skal da nævnes, hvad Bidnesbyrd han paaskefager." D. Lov. l. 13. 14.

Paaskefag, et, og Paaskefag, en. Tilstrøms maa i stor Mængde.

Paaskefag, v. a. 1. give Skyld for, sigte for. Deras: Paaskefagning, en, begge hiedet brugelig. (Rostgaard.)

Paaskefag, v. a. 1. og 2. bringe noget til hastigere Udførelse, paabibræ. At paaskefag en Sag, en Forretning. (Derimod: At fagde en paa en Person.) "Mit Regnskab vilben i sin Flugt paaskefager." Val. Müller. — Deras: Paaskefagelse, Paaskefag, en. Paaskefag, v. a. 3. [fag.] sætte fast paa ved Hammerlag. Beslaget er endnu ikke paaskefaget (bedre: fag paa.)

Paaskefag, et. pl. d. f. Gjærningen af paaskefag.

Paaskefag, v. a. 1. bringe paa ved Slibning. At paaskefag en Eg. — Deras: Paaskefagning, en.

Paaskefag, v. a. 3. [smøre.] bringe paa ved at smøre. — Deras: Paaskefagelse, Paaskefag, en.

Paaskefag, v. a. 1. bringe en ved Snaak, Dvortalelse til at antage eller modtage noget.

Paaskefag, v. a. 1. og 2. fagde paa ved at snøre. Paaskefagde Sqaaler. — Paaskefagring, en.

Paaskefag, v. a. 1. sprøtte uden paa, hen paa. — Paaskefagning, en.

Paaskefag, v. a. 2. fagde paa, ved at spænde. — Paaskefagning, en.

Paaskefag, adj. som holder fast ved sin Paaskefag, ei vil opgibe sin Mening eller lade sig overbevise om dens Urigtighed. "At han, uagtet sin store Kundskab og lange Erfarenhed, ikke var paaskefagelig paa sin egen Mening." Jacobi. — Deras: Paaskefaglighed, en. ud. pl. (f. paaskefagende.)

Paaskefag, v. a. 3. [fag.] 1. gjøre al vorlig Fordring paa, fordre med Eftertryk. At paaskefag sin Ret; paaskefag Sagen uoverføgt. 2. fremsette en Mening og sege at forsvare den. At paaskefag en fast Sætning. Jeg vil bevise hvad jeg har paaskefaget. "Det kan hænde, at den ene Part har paaskefaget og den anden benægtet et Faktum." A. Trøiel. 3. paaskefag, adj. v. d. f. f. paaskefagelig. En meget paaskefagende Mand. — Deras: Paaskefag, en. "En eneste Person i et Collegium — kan m. sin Paaskefag, forsaarsage megen Fordring." Schytte.

Paaskefag, en. ud. pl. Det, som paa-

saac, en paastaet Mening, en Fordring. Retten afviste hans Paastand. At vedblive, fraafalde sin Paastand.

Paastryge, v. a. 3. [stryge.] stryge uden paa. Det er for tæt paastroget. — Deraf: Paastrygning, en.

Paastroe, v. a. 1. bringe paa ved at stroe. Paastrog, et. pl. d. s. 1. Gjerningen at paastryge. 2. Det, som er paastroget. Et Paastrog af Vandfaeve. Figurlig: et Paastrog af Lerdam.

Paastænke, v. a. 1. bringe Stænt paa, bringe paa ved Stæntning. Deraf: Paastæntning, en. pl. — er.

Paastævne, v. a. 1. bringe for Rettens Afgjørelse, forde paastændt i Følge lovlig Etrovning. Hvad som ei er paastævnet, kan ikke paadømmes. — Deraf: Paastævning, en.

Paastød, et. pl. d. s. Gjerningen, at støde paa; det, at en Ting støder paa en anden. Stibets Paastød. — Paastøden, en. ud. pl. d. s. l. Paastød.

Paastøde, s. støde paa.

Paastye, v. a. 1. forene ved Syning, sye fast paa. — Paastyning, en.

Paastyn, et. ud. pl. [Syn.] synlig Sagtaagen af noget som seer. "Dette seer i Paastyn af den hele svenske Glaade." Wandal.

Paastæt, et. pl. d. s. Det som paastætes, er paastæt. "Paastæt t. Brandeviin — dertil maa anvendes friskt Bl." Forordn. 15 Oct. 1778.

Paastætte, v. a. 3. [sætte.] 1. sætte paa, sætte til. — Her maa endnu paastættes noget. 2. at paastætte Jhd, tænde Jhd paa, med det Forsæt at støde. — Deraf: Paastættelse, Paastætning, en.

Paatage, v. a. og rec. 3. [tage.] 1. antage, advortes tillegne sig. "Hun kunde Stikfælde af Ulv og Blærn paatage." Holb. P. Paars. paatage sig en fornem Mine. En paatagen Munterhed. "Sagtmødigheden skal ikke blot være udvortes, ikke kun et paataget Skin." Rynster. 2. recipr. forsvinde, forpligte sig til at udføre noget. At paatage sig et Arbejde, en Fordretning.

Paatale, v. a. 2. anke paa, føre Klagemaal over noget, der ikke er som det burde være. At paatale Misbrug, Fornærmelser. "Det afstraffede Angreb var ikke, fra behørlige Steder hieven paatalt." Wirkner. "De, som aretænkende, paatalte Udtryk." Zerkb. 2. at paatale sin Ret: giøre lovlig Fordring derpaa. "I fald de havde noget at indvende dertmod, kunde de giøre deres Indsigelser og paatale deres Ret." Schutte.

Paatale, en. ud. pl. Handlingen, at paatale noget, og Udtrykkene, hvormed det sker. At forsvare sig mod en Andens Paatale.

Paategne, v. a. 1. forsyne med skriftlig

Anmærkning til Efterretning eller Vidnesbyrd. — Paategnelse, en. Gjerningen, at paategne. — Paategning, en. 1. det samme. 2. Det, som er paategnet, Kongens egenhændige Paategning.

Paatrue, v. a. 1. true een t, at tage, modtage noget.

Paatrygle, v. a. 1. bringe een ved Tryglen, Overgang, til at modtage noget. "Hvor tidt, hvor kærsligt har min Kæst paatryglet dig mit Gaab, min Trøst!" Gvald.

Paatryk, et. pl. d. s. Tryk, som anbringes paa en Gienstand.

Paatrykke, v. h. 1. bringe paa ved Tryk. At paatrykke et Marke. — Paatrykning, en.

Paatrække, en. pl. — er. Gjerningen, at trække paa; Paatrækken.

Paatrænge, v. a. og rec. 2. usde een til, inod sin Villie, at antage eller modtage en Person eller Ting; paansde. At paatrænge een noget, som han ikke fjotter om. — At paatrænge sig i et Selstaa, i et fremmedt Huus. "Denne Dvercheviisning maa vel paatrænge sig os, naar vi tænke over vore Stiebner." Wynnster. — Paatrængende, adj, v. tilføielig til at ville paatrænge sig; modfat tilbageholden. — Paatrængenhed, en. ud. pl. den Egenstaa at være paatrængende! (J. Baden.) "Lansken om at Siden vilde — forme hans Paatrængenhed t. Pielp." Ahlenschi.

Paatrængen, en. ud. pl. Gjerningen at trænge paa. Føkkets Paatrængen.

Paatvinge, v. a. 3. [tvinge.] bringe een ved Tvang til at modtage eller antage noget; paansde. At paatvinge et Folk fremmede Love. "Lunken, at det er saa, paaatvinges os ved Erfaringer." T. Rothe. "Hans Mentager fremstættedes alle m. en stolt paatvingende Myndighed." Wandal.

Paatvile, v. a. 1. drage i Tvivl, have Tvivl om.

Paatænke, v. a. 2. henvende Tanken paa en Gienstand. (ielden, uden i part. pass.) Denne Sag har længe været paatænt.

Paavaring, en. [s. v. a. være.] Paavarsning, Omhu s. at agte ell. tage Vare p. noget. (Ar. Berntsen. forærbet.)

Paavinde, v. a. 3. [vinde.] bringe paa ved at vinde. At paavinde Garn.

Paavirke, v. a. 1. s. virke paa. (Gielden og kun i partic. "Den Egevægt, v. hvilken de virkende og paavirkede Begreber holdes i Ordning." Rothe.)

Paavirkning, en. pl. — er. Wirkning, som een Ting yttter paa en anden, helst i det Udvores. Udsat s. Windens og Regnens Paavirkning. De smerteligste Paavirkninger." Zerkow. "Bequemhed t. at virke paa de andre Dele, og igjen at modtage disse Paavirkning." T. Rothe. "Udvores

Paavirkninger af den omgivende Natur." Duffen.

Paavise, v. a. 2. give Anvisning paa, bringe til Kundskab, henvisе til. Man kan endnu paavise Stedet, hvor denne Bygning stod. "Det kan mange Steder spores og paavises, at disse sde Jorder have tilhørt Byer." Duffen. At paavise skriftlige Vidnesbyrd. — Deras: Paaviisning, en. Et Steds Paaviisning.

Paavören, partic. af et ellers ikke brugeligt v. voret uden paa, paagroet.

Paafæffe, v. a. 1. d. s. f. paafordre. Paafækning, en. Paafordring.

Paafse, v. a. 2. bringe paa ved Døning, paagnde i Mængde.

Padde, en. pl. -r. [X. S. Pad. N. S. Padde. — Isl. Padda, en Frs.] Et bekendt Krybdyr af Frsernes Slægt, (Rana Bulfo) hvis danske Navn ellers er Lude, Stkrubufe. — Paddehat, en. Et sælles Navn for flere Slags Jordsvampa (af Slægten Agaricus.) "Som Paddehatter de og hastig bore op, Nu første Støvel, Stoc, nu staae p. Wrens Top." Holberg. — Paddeleg, en. Padderens Leg, eller befrugtede Æg. Padderpyt, en. Sump, Vandsted, hvor Padder opholde sig. (Spvtseldt.) Padderpsv, et. ud. pl. Sliim, som Padderne troedes at udspne paa Æv og Græs.

Pagt, en. pl. -er. [Lat. pactum.] En imellem to eller flere indgaaet Forøning, hvorved gjenfaldige Forpligtelser paalægges; sær. en saadan Forøning af Vigtighed, og sluttet med Høitidelighed; et Forbund. "Forstiel imellem en blod Tilkaaelse, som kaldes Tilfagn, og en Pagt, hvorved man overdrager andre Ret t. at tvinge." Sneed. At slutte, stifte, indgaae en Pagt m. nogen. At bryde en. "Med dig var hun i Pagt, du Hste." Ewald. Fredspagt, Hgteskabspagt. Daabens Pagt. — Deras: Pagtoffer, et. Offer, Offer, t. Bekræftelse p. en sluttet Pagt. (Baggeren.)

Pak, et. ud. pl. [G. L. og Holl. Pack.] 1. Den fremmede Bemærkelse: noget, som er bndtet, pakket sammen, en Bylt (s. Pakke) er kun brugelig i Sammensætninger med dette Ord. (s. nedenfor.) 2. Et Skrab af Starns Fjok, af Kjeltringer. (i lavere Talebrug; hvoraf Udtrykkene: Horepak, Kjeltringpak, Kiverpak, Lyvepak, ic.) = Pakbod, en. En Bod, et lidet Huus, som benyttes til at indlægge og gemme Varer. Moth. (Saaledes: Pakkammer, Pakkelder, Pakloft.) — Pakdug, en. Grov Dug, Seildug, til at indpakke Varer t. (Saaledes: Paklagen, Paklerred, Pakmaatte, Pakpapier.) Pakesæl, en. Esel, som bruges til at føre Byrder. (Saaledes: Pakhest. 3. Baden.) Pakfad, et. Et stort Fod, til at pakke tørre Varer t. (Saaledes: Pakfærding, Pakkæse, Pakkiste, Pakkuro,

Paktonde.) Pakfoder, et. Foder, hvort noget indpakkes for at føres paa Reiser. Pakfuld, adj. ganske fuld, pakket fuld. Pakgods, et. Gods og Vare, som er indpakket, eller pakket paa Vogn eller Kufft. Pakhuus, et. Et eget Huus, ell. en betydelig Deel af et Huus, hvort Handelsvarer gemmes; Varemagazin. (Deras: Pakhuusforvalter, Pakhuusleie (som betales f. Benntelsen af en Andens Pakhuus; Pakhuusskriver, o. fl.) Paklak, et. Grovt Seglat til at forsegle Pakker. Pakleilighed, en. Huusleilighed, beqvem og brugelig til at gemme Varer. Pakmaal, et. Et saabant Maal, naar Maalestaret pakkes tæt; mofsat: løst Maal. (Roff.) Pakmaal, en. grov Trætkenaal, som bruges ved Indpakning. Pakreb, et. R. som snøres om Pakker. Pakfadel, en. Et eget Slags Sadel, som lægges paa Heste og andre Kufft, for at de bedre kunne bære deres Byrde; Klovfadel. Pakvogn, en. Vogn; hvorpaa Kiobmandsvarer eller Reisegods føres.

Pakfæbaad, en. pl. -er. [G. Paquet.] Et Skib, som til bestemt Tid seiler imellem to Steder; Postskib, Pakskib.

Pakke, en. pl. -er. [Isl. Packt. G. Pack.] Et med Dmhu sanket, sammenlagt Bndt af et eller flere Slags Ting, især naar disse ere indpakke i et Dmhu. En Pakke Breve, Bøger, Klæder. (Jof. Halle, Bylt.) = Pakkergods, et. Gods, bestaaende af Pakker, forstelligt fra det, som er i Kufft eller Kister. Pakkepost, en. den Post, hvormed saavel Gods, som Reisende befordres; Aqepost.

Pakke, v. a. 1. lægge flere Ting tæt og fast sammen; eller, udtage, opløse det som har været pakket. At pakke noget af Vognen, i Kufferten. At p. ind, ned, om, op, paa, sammen. 2. fylde et Rum med Varer, eller andre Ting, der lægges eller trykkes tæt paa hinanden. Lønden, Sætklen maa pakkes heel fuld. Han er v. at pakke sit Tøt ind; ell. at pakke ind t. Reisen. Alt Tøt maa pakkes om. At pakke paa Vognen (løse den.) At pakke sine Sager sammen. Krammeren har pakket sine Varer ud (fremlagt dem til Salg.) Tøt maa pakkes ud af Kufferten. — figurl. ogsaa om Menneker, der opfyde et for trangt Rum. Der var pakket alt f. mange Folk sammen. "Menneker, der staae pakkede som Penneposer i et Bndt." Rahbet. (Jof. desuden aspakke, indpakke, nedpakke, ompakke, sammenpakke, udpakke.) — Deras: Pakning, en. Gierningen, at pakke noget ind, sammen, o. s. v.

Pakke fig, v. rec. 1. [X. sich packen. G. to pack away. Formodentlig et andet Ord, end det foregaaende.] Bevæge sig hastig. bort, forsvie sig bort, gaae sin

Sci. (dagl. Tale.) "At jeg kan passé mig og undgaa anden Fare." Sols. P. Paars.

Palæds (et) pl. - er. [Lat. Palatium.] En stor Pragtbygning, som beboes af en Kystby, fornem Dyrke eller best. et Herreslot, en Herreborg.

Palet, en. pl. - ter. [frans.] En Træsflod, som høltes paa Tommelfingeren, og hvorpaa Maleren kommer de udvorte Oliefarver, han bruger; et Farvebræt.

Palissade, en. pl. - r. [italiensk.] Standsespæl, Boldspæl paa Fæstningsværker, til Børn mod en stormende Fiende.

Pallast, en. pl. - er. [tydsk.] Et langt fugge-Sværd med lige Klinge, Ryttersværds.

Palme, en. pl. - r. Et vitt, udenlandsk Røngemaal; omtrent en Haandsbred. "14 Palmer eller 9½ Dværtter skal en Stodhest være høj efter Loven." Rosgaardens Ordb.

Palme, en. pl. - r. 1. en Slægt af udenlandsk, sydlige Træer; Palmetræ. 2. Grøne eller Blade af Palmetræer. Seierrens Palmer, Seierstegen. "Hvad er Kroener selv og alle Palmer mod Dvædens største Løn?" Bagg. = Palmeblad, et. Blad af et Palmetræ. Palmefrugt, en. Palmers frugt, Palmemød. Palmegrene, en. kaldes uegentlig de store, nedhængende Blade p. Palmetræer. Palmehytte, en. Hytte, bygget af Palmetræ ell. Palmegrene. "I Lunden, hvor din Ven p. Palmehyten bygger." Svab. Palmemaal, en. de øverste spæde Topblade paa Palmetræer. Palmemød, en. Palmernes frugt, naar den er udvoren. Palmolie, en. Olie af Palmesædder. Palmestov, en. Stov af Palmetræer. Palmestygge, en. Palmetræers Stygge. "D'jeg den fun bag Palmestygger." Svab. Palmesøndag, en. Søndagen før Paaske (saaledes benævnet i Grindring om Christl Indriden i Jerusalem.) Palmewiin, en. Saft, som udtrappes af visse Palmetræers Stamme.

Palt, en. (forældet) s. Pielt.
Pampusse, en. pl. - r. [formodentl. af d. fr. babouche.] mageligg Tæster, især af blødt Løi eller Klædestrimler. (Fattes i Roth's Ordbog.)

1. Pande, en. pl. - r. 1. [Isl. og A. S. Panna. N. S. Panna.] Et mere eller mindre fordybet, men altid mere fladt, end drøbt eller huult Kar, som bruges til Madslarving eller adskillige andre Forretninger. At koge, bage noget i en Pande. En Jernpande, Kobberpande, Leerpande. En Prætpande, Lærpande, o. fl. Saltpander, hvori det salte Vand koges til Saltvirkning. En indmuret Pande i et Prægtigt (i Et. for Brøggertedel.) 2. Panden i et Brændevinsværk, o: det indmurede Kar, hvori det straaede og mættede Korn bringes over Ilden; en Brændevins-

Hebel. "Ehi, som i Panden hed den Damp mod Hiemen stiger." Arreboe. 3. den i Bøffeløse anbragte Forbygning, hvor Jøngkrudtet lægges. At lægge Krud p. Panden. 4. Panden i en Mølle o: den Pualning, hvort Møllearelen bevæger sig; hvort Pandebjelke o: den Bjelke, hvort Panden er anbragt. = Pandecal, et. Kal; flegte i en Pande. Pandedæksel, en. Dæksel over en Pande; Især den Deel af en Søværsløse, som dækker Panden, og hvort Forskallet er anbragt. Pandesieder, en. Kibder ved Pandedækslet paa Bøsser. Pandesiff, en. Plattesiff, hvormet i en Pande. (Moth.) Vandegrød, en. et Slags Grød af Riis, som lades i en Pande. Pandehaar, en. Hatten paa (ovr.) en Brændevinspande. Pandedætte, en. 1. d. s. f. Pandedæksel. 2. Dæksel af Læder, som sættes over Panden p. en Bøsse. Pandesjern, et. stærkt Jernblis, hvort Panden forvædliges. Pandefage, en. tynde Røger, som i Smør bages i en Pande. Pandelaa, et. R. over en Pande. Pandemad, en. Mad, som koges, bages eller opvarmes i en Pande. (Moth.) Pandekast; et. Gaabgæb paa en Pande. Pandeskrue, en. S. hvormed Panden fastes til en Bøffeløse. Pandesmed, en. Smed, som forvædiger Panden og lignende Ting af Jernblis. (Moth.) Pandsteen, en. En haard Saltforpe, der sætter sig fast inden i Saltpander.

2. Pande, en. pl. - r. [Sv. Panna. Maaske Forhøvedets Stikkelse har givet Anledning. Brugten af det forgaende Ord i denne Bemærk. A. S. Panna. E. Pan of the brain, Hiernestål.] Den Deel af Forhøvedet (sornemmelig hos Mennesker og Pattedyr) som strækker sig fra Nasen og over Dinene heulmod Hovedsiffen, eller indtil der, hvor Haarvækten begynder. Frons. En høj, hvælvet, bred P. At have noget paa Panden o: være halv besittet. At rynke Panden, Rude een for Panden. [Benævnelsen er ikke gammel i vort Sprog. Enbnu i den gammeld. Bibeloversætt. forkommer Anna, Isl. Enni, for: Pande.] = Pandedbaand, et. Baand, som bindes om Panden og Baghovedet, sot at holde Haaret tilbøge; Pandedbind. Pandedbeen, et. den Deel af Hovedskallen, som danner Pandens. Pandedbind, et. Et bredere Pandedbaand. (Moth.) Pandedbrast, en. Pandedskal. (i dagl. Tale og hos Almuen.) "Pan havebe sin Dre rast og klevde sin Uvns Pandedbrast." Bessel. Pandedbræt, et. en tynd Flæl, som sættes ved Hornene paa uvane Creature. Pandedbule, en. B. som mdn ved Fald eller Stød har faaet i Panden. Pandedhaar, et. 1. Haar, der hos Mennesket vorer nærmest Panden, hos Dyret bedækker den. 2. fremmedt Haar, som Fruentimre sætte

til Punt i Panden. (Noth.) Pandehorn, et. S. der voret ud i Panden p. et Dyr. "Næbbet stærkt, og Pandehorn de fivde." Urrebe. Pandehud, en. den Deel af Huden, som bedækker Panden. Pandeflade, et. Ræde som br. til at binde om Panden og Sovedet; især af Dvindfolk. — Pandeslim, et; (s. Lim) Pandepude, en; Pandesmaffe, en: forskellige Slags Pandeskind, som bruges eller brugtes af Fruentimre. — Pandelof, en. pl.-fer. Saarlof ved Siden af, ell. omkring Panden. Pandetæm, en. Rem paa Hestens Sovedet, som gaar tværs over Panden. Pandestål, en. d. s. f. Pandeben.

Pander, n. s. plur. (foræld.) kaldtes tidligere Jagergam, der udsændtes, s. at blive Blied sammen p. et vist Sted i Stobene. (Urrebe. Heraem. S. 212.) Deraf: Pandstænger, plur. hvorved disse Garn udsændes. Pandsvend, en. forstum: en Sagtbetient, der havde Dypson m. Garnene ell. Panderne. (Jof. Suhms Saml. t. den d. Dist. II. 3. S. 52.)

Pandser, et. pl.-e. [fremmedt; af uvis Hertomst. Sv. Pansar. T. Panzer.] Beskledning af Metal, der i beskytter Kroppen mod Hug og Stik; Kryds, Garnist. [s. Brynie.] = Pandserbaand, et. B. hvorved Delene i Pandseret bandtes og holdtes sammen. (Ohlenschl.) Pandserdragt, en. fuld Beskledning med Pandser, Arms og Hænder, ner. "Dog stod han f. mig i sin blanke Pandserdragt." Ohlenschl. Pandserhandske, en. hestelig Staahandske til Pandserdragt. Pandserklæde, et. poet. d. s. f. Pandserdragt. (Ohlenschl.) pandserklædt, adj. især Pandserdragt. Pandsermager, en. forstum; en Vaabenmed, der gjorde Pandser; en Garnistmager. (Nothg. Drdb.) Pandserplade, en. Metalplade, som udgjør en Deel af et Pandser. Pandserryg, en. Rygstykke af et Pandser. "Det klang, som Sværdet klinger udi en P." Ohlenschl. Pandserstål, en. poet. Betskning f. Legetmet af et P. "At Pandserstål er god t. Værn og Værg." Ohlenschl. (Jofstr.) Pandserstorte, Pandserstærk, en. et efter Kroppen hesteligt Pandser af sammennættede Ringe; Ringspandser, Ringbrenne. pandservæbnet, adj. v. især, væbnet med Pandser. "Bueskytter og pandservæbnede Helte." Synnesius v. Bloch.

Pandt, et. hvid Stimmel, som sætter sig inden i Milnsade. (Noth.)

Paneel, et. pl. Paneler. [P. a n e e l.] Beskledning paa murde Vægge, bestaaende af tynde Fiale, der sammensies i en Ramme. = Panceelpost, en. et fremstaaende Tæp, der adskiller Delene eller Tavlerne i et Panee. (Noth.) Panceelvæg, en. En paneelet Væg. (Noth.) Panceelværk, et. Sammensætning af Paneler; Tavleværk.

Panale, v. a. 1. beklædt med Panceelværk. — Deraf: Panelling, en.

Pant, et. pl.-er. [Jel. Pantr. N. S. P a n d.] Ordet forekommer et i vore ældre Love. 1. Egentlig: Alt hvad man overgiver en Anden til Sikkerhed om at noget skal see eller gøres efter Tilfagn. (dog kun om Ting og Guds. s. Gidsel.) — figurl. Forsikring, (ogsaa v. Død) Bished, Forvisning. "Derjom han kan finde Død, hvormed han kan ligesom sætte sig selv i Pant." B. Thott. Et Klærligheds pant, Venstabs pant. "Tungens mindste End var Løstets firkte Pant." D. Bull. At sætte sin Væ i Pant f. noget (nemlig for Sandheden, Bisheden deraf.) 2. J. Gard. en Ting af Værdi, som man overdrager en Anden til Sikkerhed for Betalingen af en Gield. Haandfaaet Pant v: som virkelig er givet een i Hænde, løst Pant. (modsat: usærligt Pant, Hypothek.) "Haandfaaet Pant, skal den, som det tager, glemme som sit eget Guds." D. Lov. At laane (Andre) paa Pant; sætte i Pant, løse et P. Et forsaldent Pant (naar Gielden, hvorfor det er sat, ikke til rette Tid betales.) Et brugeligt Pant (som Pantaveren kan have Brug af.) D. Lov. V. 7. 6. 3. J. Lovs sproget bemærker det ogsaa den Ret i og til Tingen, som Pantaveren erhverver. = a.) Pantier, en. Eiermanden til et Pant. (modsat: Pantnaver.) pantsaaet, adj. det, som er givet een i Pant. (pantgivet.) pantgive, v. a. 3. [give.] give, sætte i Pant. (Nothg.) Pantnaver, en. den, som har Pantet i Hænde, eller har Forretning paa en pantsat Eiendom. Pantlaan, et. Laan, som gøres imod et Pant. Pantstæde, et. Stæde paa en Eiendom til brugeligt Pant. Deraf: pantstæde v. a. 1. (Kof. Anher.) pantsætte, v. a. 3. [sætte.] give een noget i Pant. Deraf: pantsættelse, en. Eieringen at sætte noget i Pant hos en Anden. Pantsætter, en. den, der giver en Anden Pant, ell. Panteret i sin Eiendom, t. Sikkerhed for et Laan eller andet lovligt Gieldstræk. = b.) Pantebog, en. En Bog, Protocol, hvori tinglæste Pantebreve paa faste Eiendomme indføres. Pantebrev, et. Brev, Document, hvori Eiermanden til et usærligt Pant giver en Anden Panterektighed i samme; Panteforfrivning. Pantegield, en. Gield, hvorfor Skuldneren har givet Panteret i sin Eiendom. Pantegods, et. pantsat Guds. (mest om Pæstere.) Panteleg, en. En selvstændig Leg, hvori Deeltagerne, naar de overtæde vedtagne Forrifter, maa give et Pant, som de siden indløse efter Dommerens Rindelse. Pantelehn eller Pantlehn, et. i ældre Tider: Kronens Guds, endog hele Landstaber, der pantsattes til Private s. Kongens ell. Rigets Gield, ubetiden mod en bestemt aarlig

Hgift. Panteobligation, en. Gælds-brev, Obligation, hvorved tillige for den laante Sam en Eiendom sættes i Pant. Panteret, Panterrettighed, en. ud. pl. den Ret, Panthaveren erhverver til Pantet. Pantefag, ell. Pantfag, en. Retfag angaaende Pant og Panteforskrivning.

Pante, v. a. 1. giere Indførsel i eens-Eiendom, i Følge Pantret. Han blev pantet for Skatter. (s. udpante.) Deraf: **Pantning**, en. pl. — er.

Panther, et. pl. — e. Et Roddyr af Katteslægten; en Varder, et Pantherdyr. (Felis Pardus.) forskjelligt fra Leoparden.

Pantfer, et. (se Pandfer.)

Pap, en. (pl. Pepper kun om flere Stykter.) Enke Art eller Blade af Papirmasse, enten forberedede af Klude og Papiraffald, eller ved at sammeltline enkelte Art Papir. = **Paparbeide**, et. 1. Alt hvad der gøres af Pap. 2. Den Syssel at arbejde i Pap. **Paparbeider**, en. den, som giver sig af m. at giere Paparbeide. **Papbind**, f. Bind en en Bog, af Pap, overtrukket med Papir, uden Stind. **Papiim**, en. Litar, som bruges til Paparbeide. (Moth.)

Papegoie, en. pl. — r. [N. S. Papez goie. 3 Midd. A. Latin Papagallus. Navnet af arabisk herkomst.] En udenlandst Fugleslagt fra de varme Himmelstrøg, hvoraf flere Arter kunne lære at fremstige forskaaelige Ord. — Han har stude Papegoien, siges om den, der gior en stor og urentet Lykke.

Papir, et. (pl. Papirer, om flere Stykter eller Slags P.) [Gr. *papyros*. Lat. *papyrus*.] 1. Et, af forskellige Slags oplynte Materier af Planteriget (fornemmelig linde Klude) forberedigt Stof, som benettes til at skrive og trykke paa, foruden anden Brug. Et Art, en Bog, et Riis, en Balle Papir. At giere Papir. **Skrivpapir**, **Tropapir**, **Bomulds-papir**, **Kludes-papir**, **Silke-papir**, m. m. [Gen. **Papirer** bruges altid med den adjectivise Bemærkelse: som er gjort af Papir, f. E. **Papir-daafs**, **Papirslagte**, **Papirvindu**, **Papirsæfte**, o. fl. De umiddelbare Sammenligninger betegne derimod en Gienstand, der hører til, har Hensyn ell. staaer i et vist Forhold t. Papir.] 2. Et Blad eller Stykke Papir, især hvorpaa noget er skrevet. Man har forseglet hans Papirer. = **Papiraffald**, et. smaa Stykker affaaret, eller ubrugeligt Papir. **Papirfabrik**, en. Indretning og Værksted, hvor P. gøres. **Papirform**, en. Form, hvorpaa Arkene danres i Papirmøller. **Papirhandel**, en. Handel med forskellige Slags Papir. **Papirhandler**, en. den, som driver Handel m. Papir (Skrivebøger, Skrivebøger o. d.) **Papirmager**, **Papirmester**, en. Den som forstaaer en Papirmølle. **Papirmølle**, en.

et Mølleværk, hvor Klude beredes til Papir; **Papirværk**, **Papirfabrik**. **Papirolie**, en. En Skarp, olieagtig Fugtighed, som bliver tilbage, naar Papir forbrændes. **Papirpenge**, n. s. coll. Sedler eller Beviser, som udfædes af en Bant eller Regjerings, og skulle gaae og gieldte i Stedet for virkelig Mynt. **Papirpresse**, en. 1. En P. med Skrue, som br. til at presse Papir. 2. d. s. f. **Papirvinger**. **Papirfar**, en. S. til at klippe Papir med. **Papirskab**, et. Stab til at glemme Papirer i. **Papirspaan**, en. pl. — er. ganske smaa Papiraffald; saasom v. Bøgers Beskrivning. **Papirspilde**, en. unyttig Brug af Papir. **Papirskempel**, et. S. som raatrækkes Papir til offentlig Brug. **Papirsvinger**, en. Et stadt og tungt Legeme, en Marmorplade, Blyplade c. d. som br. til at lægge ovenpaa Papirer, f. at holde dem sammen. **Papirværk**, et. En Papirmølle, Papirfabrik. **Papist**, en. pl. — er. En Tilhænger af Paven, Bektender af den catholske Religion. — **Papisterie**, et. det, som hører til Pavesømmet og den cath. Religion. (i dagl. S. og med Ringeagt.) **papistisk**, adj. som hører til Pavesømmet og Catholicismen. (D. Lov. VI. 1. 3.)

Par, et. pl. d. s. [Isl. og Sv. Par.] 1. To Ting eller Personer af lige Art, som enten høre sammen, eller i en vis Hensigt og for en vis Tid ere forenede. Et **Par Støvler**, **håndster**, **Beste**, **Kopper** o. s. v. (Det modsatte af **Par** er **umage**.) **Par** og **Par**, **Par** ved **Par**. Et **Par**, absolut, bemærker ogsaa: et **Par** Menneker, et **Par** Høstefolk. Et lykkelig **Par**. "Samle nye Enkeltigheder trindt omkring det ædle **Par**." **Evad**. 2. faa, nogle faa. (ogsaa blot to, eller omtrent to.) et **Par** Dage, et **Par** Ord. — Deraf: **parvis**, adv. **Par** og **Par** sammen.

Parade, en. [fransk.] i dagl. S. for: Stabs, prægtigt Optog. At komme i **Parade**. "At have et Ilbr til **Parade**." **Snedorf**; men mest om Krigsfolk, naar de for at stifte Vagt, eller ved andre Leiligheder, trække op i fuld Dragt med Musik; **Vagtparade**. Deraf: **Paradehest**, **Paradeplads**, **Paradeseng** (Prægtfeng) o. fl. — **Paradere**, v. n. vise sig i fuld Stads og i prægtigt Optog; især om Soldater.

Paradis, et. pl. **Paradis**. [Af det Gr. og Lat.] 1. Det første Mennekepars Opholdssted; Eden, Edens Have. 2. figurl. ethvert særdeles skönt, behageligt og lykkeligt Opholdssted. "Fra os til hine **Paradis** er nu desuden ingen **Fart**." **Baggesen**. Et jordisk **Paradis**. (Saaledes ogsaa udbertiden om det tilkommende Livs salige Tilstand.) = **Paradisøble**, et. Et Slags Obler af smuk udvoortes Anseelse. **Paradisflugt**, en. En udenlandst Fugleslagt,

udmærket ved deres Fiedres Pragt og Især ved Halesfiedrenes Længde og Farver. = paradissif, adj. saaledes, som man tænker sig det i Paradiiset; i høi Grad lykkelig, behageligt.

Paradox, adj. [Gr. og Lat.] som modsiger, strider imod en af de Allerflestes antagen Mening. En paradox Sætning. — Djsaa som Subst. "Man intet Paradox skal finde i min Tale." Volk. P. Paars.

Parallel, adj. [Gr. og Lat.] som i hvert Punkt staae lige langt fra hinanden; jævnløbende. Parallele Linier, Cirkler.

Paraply, en. pl. - er. [fransk.] Regnskærm:

Parasol, en. pl. - ler. [fransk.] Solstierm. Parcel, en. pl. - ler. [af det fr. og Eng. Parcel.] et Stykke Jord, en af en større Eiendom uddeelt ell. udskiftet Jordlod. — parcellere, v. a. 1. dele, udstykke en større Jord i Lodder eller Parceller. At parcellere en Hovedgaard. — Deraf: Parcellering, en. — Parcellist, en. pl. - er. Den, som har en Parcel til Brug. (Ord, som fæst i de nyeste Tider ere indførte.)

Parde, en. pl. - e. d. s. f. Panther. Deraf: Pardeplet, en. sorte Pletter i Parderens hvide Skind. pardepletet, adj. plettet, som et Pardeffind. (Kingo.)

Parere, v. n. og a. 1. Konstord i Rides og Fegtekonsten. Besten parerer (standset i Galop.) At parere (afsbøde) et Støb.

Park, en. pl. - e. [Et. Sv. Park; bestaaet m. det T. Pferck.] Et med Muur eller Gierde indstøttet, afstøket Sted; især: 1. et særskilt, indbegnet Vand til Fisk; Fiskeam, Fiskepark. Deraf: Parkdynd, et. Dynd ell. Muuder, som opgraes af Fiskepart, og kan anvendes t. Gisdring. (Blusfen.) Parkfisk, en. Damsfisk (som mere bruges.) 2. en indgierdet Enstkov, Dyres have. (E. Parc.) "De gamle perffiste Konger havde anlagt saadanne Parke tæt v. deres Enstlotte." Schytte.

Parter, et. pl. - ter. [Fr. parquet.] i Stuespilhuse: de foreste, for sig selv afstøttede Tilstuer: Sæder.

Parlament, et. pl. - er. [af Middelsd. Lat. Parlamentum.] En Forsamling af lovgivende eller dømmende Riksstænder; nu især kun om denne Forsamling i England. (3 ældre Dansk br. det almindeligen og hyppigen for: Spild, Ordlov, Dyrer, Mytteri. "Parlament eller Slagsmaal" forekommer endnu i Forordn. 28 Jul. 1683.) = Parlamentsherre, en. og Parlamentslem, et. den, som har Sæde og Stemme i et Parlament.

Parol eller Parole, en. [fransk.] 1. Ordet, som den øverste Befalingsmand meddeler sine Officerer, før at Poster og Bagter derved kunne kiende hvertandre; Løsen. (s. Seltraab.) 2. Forsamling af Of-

ficererne til en vis Tid, hvorved Ordet og Seltraabet uddels. — Parolbefaling, en. Befalinger fra Kongen eller den øverste befalende, Krigshæren vedkommende, som gives eller opløses ved Parolen.

Parre, v. a. og rec. 1. [af Par.] 1. bringe et Par sammen, forbinde til et Par. At parre Håndter, Stramper. 2. v. rec. parre sig, tilfredsstille Kiønsdriften; bruges kun om Dyr. (Substantivet staaer undertiden i sing. naar der menes hele Arten. Storten parre sig paa en vis Aarstid.) — Parres, v. dep. imperf. parredes, d. s. f. v. rec. parre sig. (menieldnere. Funks overf. Nat. Hist. I. 50.) = Deraf: Parredrift, Parreløst, en. Drift, Enst til at parre sig; Dyrrens Kiønsdrift ell. Avledrift. parreløst, adj. som følger Parreløst. Parrefyge, en. En vis Engdom hos Hornkvæget, der især har sit Sæde i Kiønsdeleene. Parretid, en. Den Aarstid, i hvilken Dyr føle Parredrift og parre sig. (Djsaa Perringstid.) — Parring, en. pl. - er. Gierningen at parre, eller at parre sig. — Parringsdrift, en. Parredrift.

Part, en. pl. - er. [af Lat. pars. T. Part.] 1. Deel eller Lod af et Heelt. Arvepart, Støbspart, Verdenspart. At have Part i noget. "Man veed, at Fogden, har af Draget største Part." Holt. P. Paars. 2. i Rettergang og Lovsproget: den som har Stridighed med en Anden, og søger den afgjort ved Lovmaal. At indfalde, at have begge Parter. (s. Modpart, Vederpart.)

Partere, v. a. 1. [af Part.] dele i flere Stykker; særbeslemme.

Parterre, et. [fransk.] 1. i Theatre: Gulvet i Tilstuerstuen, indrettet for siddende eller staaende Tilhørere. 2. i Lyshaver: særskilte og afdeelte Stykker Jord til Blomster eller Græspletter, m. m.

Parti, et. pl. - er. [Fr. partie.] 1. en Deel, en ubestemt Mængde Ting, især af eet Slags. Et Parti Væge. At kobe, sælge i store Partier. 2. endel Folk, som have een Bestemmelse eller et Formaal. (deraf: Jagtparti, Spilleparti.) Et Parti i Krigen, som gaaer paa Strejftog. 3. Endeel Personer, som t. Hensende til en vis Giensstand ere af eens Mening og holde sammen for at forsvare den. Politiske Partier. Religionspartier. At stifte sig et Parti, tage Parti i en Sag. "Vore Sandter tage altid Verdens Parti." Baltholm. (s. Modparti, Sect, Faction, Tilgang.) 4. i nogle Talemaader for: Giftermaal, Wægtstøb (især med Hensyn til Formuen.) At gjøre et rigt, godt, stet Parti. 5. 3 visse Spil: at heelt, fuldstændigt Spil. Et Parti Billard. Partiet staaer lige. = Partiaand, en. ud. pl. Tilsiøllighed til at ville stifte Partier og bestaae i Partistrid.

Parti-blad**, et.** En Tidende, et Blad, som skrives til Fordeel for et vist Parti og efter dets Grundføtninger. **Partigænger**, en. Den, som i Krigen er Deeltager i, Ansøger for et Streifparti. **Partihøvdning**, en. Ansøger, Hovedmand for et Parti. **Partinistifer**, en: den, som skifter, giver Anledning til et P. **Partistrid**, en. Strid imellem to eller flere forskellige Partier. — **partiovis**, adv. i Skre Lodder eller Partier. (Parti, 1.)

Partikel, en. pl. **Partikler**. [Lat. particulus.] 1. en ganske liden Deel af noget. 2. (3 Sproglaeren br. det om de Smaaord (Præpositioner, Conjunctioner, m. fl.) som ikke bories ell. forandres.

Partisan, en. pl. — er. [E. Partisan. I. Partisan e.] Spyd, med en Dre under Spidsen, Korsegevær, Hellebarde.

Partistf. adj. [af Parti.] som af Sunst eller Tilbøjelighed lader sig lede i sin Dom eller i sin Handlemaade. At vise sig partistf for, imod nogen. "Hvo er ikke partistf i sine egne Sager?" Schytte. — **Partistfhed**, en. 1. den Egenkab, at være partistf. 2. Hitting af en partistf Tænk- og Handlemaade. "Til sig Partistfhed mig ei haab, ei frugt kan blive." Holb. P. Vaars.

Paryk, en. pl. — er. [Fr. peruke.] et af fremmedt Haar forfærdiget Hovedstul. At gaae m. Paryk. = **Parykblot**, en. Træbst, til at sætte en Paryk paa. **Parykmager**, en. den, som gjer Parykker, bringer dem i Sæve, og ellers vjnter paa Haaret. (s. **Saarffærrer**.) **Paryknet**, et. en netformet Sue, hvorpaa Haaret i en Paryk besæftes.

1. **Pas(et) ud**, pl. [So. I. og Holl. Pass.] 1. **Maal**, **Maade**. (forældet.) Deras Talemaaden: ved **Pas**, ved det **Pas** o: omtrent. Han som ved det **Pas**, omtrent ved den Tid. (s. **Waterpas**, **Passer**, o. fl.) 2. adv. til **Pas** (i Alm. i et Væb) til **Maade**, som det her være, belevligt. Det er mig ikke tilpas at reise idag. At være tilpas, vel, ilde tilpas. = **Pasglas**, et. høit Glas, som ved Ringe er afdeelt i flere Rum til et vist **Maal**. **Paskort**, et. Eskort, hvori Beskikket afsættes. **Pasfugle**, en. Kugle, som nogle passer i en Bøsse eller Riffel. (modf. **Kendefugle**.) **Pasværk**, et. hos Dreiere: en Indretning hvorved man dreier det, som ikke har en rund, men kantet Form, og andet konstigt Arbejde.

2. **Pas**, et. pl. **Passer**. [M. A. Lat. passus. I. Pas s.] 1. trang Afgang eller Siens- afgang, Snevring, Kløved. 2. figurl. fri Siennemgang eller Afgang; i den Talesmaade: at have frit **Pas**. 3. Brev eller skriftligt Vidnesbyrd, som gives een, at han ubindret kan reise og opholde sig paa fremmede Steder; **Reisepas**. (jvf. **Frispas**, **Skibspas**, **Sepas**, **Dognpas**, og fl.) =

Pascontor, et. E. hvor **Passer** udfædes. **Paspenge**, pl. det, som betales f. at udfærdige et **Pas**; it. for at føre ind ad Hovedstadens Porte p. visse Tider af Dagen (Mandir d. Kammervæsen. 199.) s. **Portpenge**. **Pasfriver**, en. **Deitent**, som udfæder **Passer**. **Pasvæsen**, et. Alt hvad som hører til **Passers** Reddeling.

3. **Pas**, et. **Stridt**, **Erin**; kun i følgende Sammensætninger: **Pasgang**, en. et Slags **Stridt** og **Fodstifte** hos dertil afrettede **Heste**, som næsten paa eengang løfte begge **Fødder** paa een Side fra Jorden. **Pasgænger**, **Pasgænger**, en. En til saadan Gang afrettet **Hest**. At gaae i **Pasgang**.

Pasquil, en. pl. — er. [af Ital. Pasquino.] et æresførende **Strift**, hvis **Ophavsmand** ikke har nævnt sig; et **Stamskrift**.

Passat, en. pl. — er. en **Wind**, som i de **Equator** nærmest liggende **Jordstreg** i lang Tid blæser stadigen fra een **Kant**; **Passatwind**.

1. **Passe**, v. a. i. indrette noget til **Pas**, efter ret **Maal** og **Størrelse**. At **passé** een **Ting** efter en anden, **passé** noget efter et **Maal**. At **passé** **Rammen** efter **Stikberiet**. At **passé** det rette **Maal**. (s. **afpassé**, **indpassé**, **tilpassé**.) 2. **Prøve** en **Ting**, om den har sin rette **Størrelse**. At **passé** et **Par Stoc**. (Man siger: **Drengen** kan ikke mere **passé** den **Kiole** o: den **passé** ham ikke mere.) 3. tage vare paa, opvarte, betjene. At **passé** en **Sog**, **passé** **Børnene**; **passé** sine **Forsretninger**. At **passé** **Kreature**, **passé** **Sas**, **Ryllinger**. — **Passe** op, a) det s. **passé**, 3. b.) lure paa, efterstræbe. **Kæerne** **passéde** ham op undervæis, **oversaldt** og **udspyndrede** ham. — **Passe** paa, tage vare paa, give noie **Ag** paa. **Pas** paa, hvor han gaaer hen. **Drengen** **passé** paa **Hestene** (har **Tilfyn** med dem. **Dreimod**: At **passé** **Hestene** o: **pleie**, **fodre** dem. **Den Hige** **passé** ikke **Kæerne** godt.)

2. **Passe**, v. n. og rec. 1. **Have** det rette **Maal**, være til **Pas**, hverken for stor eller for liden. **Stovlerne** **passé** ikke. **Denne Kiole** **passé** mig godt. **Laaget** **passé** ikke t. **Randen**. 2. være vel stikket, indrettet, med **Benfyn** til noget andet, stemme overens med. **Formen** **passé** ikke til **Materien**. **Disse Folk** **passé** ikke sammen. **Dette Løi**, **denne Farve** **passé** ikke til en **Kiole** (ell. til **Kiole**.) **En ung Kone** **passé** ikke til en **udlevet Mand**. 3. v. rec. **passé** sig, sømme sig, stikke sig; især med **Benfyn** til **udvortes Belanstandighed**, t. det i **Stik** og **Sæder** vedtagne. **Denne Dragt** **passé** sig ikke for en **aldrende Kone**. **Det** **passé** sig ikke, at tale f. meget i **Skstaber**. — **parti**, **passende**, **sømmelig**, **anstandig**, som **passé** sig.

3. **Passe**, v. n. 1. i visse **Kortspil**: holde sig fra vickfom **Deeltagelse** i **Spillet**, naar

man et seer sin Fordeel ved at være den Spillende. At passe i Forhaanden, i Dags haanden. Der et passet, rundt (af alle Spillere.)

Passelig, adj. [af passe.] 1. som passer eller er tilpas. 2. som passer sig vel, sammelig, velanfærdig, passende. 3. maadelig, middelmaadig. (Moth.) — Passelig, hed, en. ud. pl. Sammellighed.

Passer, en. pl. — e. [M. Car. Passer.] et. mathematisk Redskab, bestaaende af to gånste spidse, ovenfild forenede og bevægelige Been, der bruges til at maale og afsætte lige og krumme Linier.

Passere, v. n. 1. [fremmedt, og hyppig brugeligt i dagl. Tale.] 1. rejse, fordes, drage til Kods eller Bogn. At passere forbi, igiennem en Bn, over en Flod. "Denne Wei, som midt om Sommeren knap var at passere." M. 2. fortsætte sin Vel, drage ubindret videre. At lade en passere. 3. tilstedes, antages, findes taalelig. Det kan t. Nød passere. 4. gjelde, holdes, antages for. At passere for en rig Mand. 5. seer, hendes, tilbrage sig. "Ovis af klare Documenter man ikke kunde see, at sligt passeret er." Holb. P. Vaars. — Passereseddel, en. Bevīs, som medgives for toledede Vare.

Passion, en. pl. — er. [af det Lat. og Fr.] Egentlig: Lidelse i Almindelighed; (bruges derfor tilforn meget for det sidligere optagne: Lidenskab.) Nu for det meste kun om Jesu Christi Lidelse og Død, Eiden, hoopaad denne Begrevehed erindres (den stille ilge) og Riktesikke i den Anledning. Deraf: Passionsandagt, Passionsblomst, en Planteslag, i hvis Blomst man har villet finde Redskabene til Christi Lidelse (Passionens) Passionsbøn, Passionshistorie, Passionsmusik, m. fl.

Pastel, en. ud. pl. [fransk.] et Slags Farvedel, hvoraf dannes tynde Stifter af mange forskellige Farver, til et eget Slags tør Malning. At male i Pastel o: med slige tørre Farver. = Pastelfarver, pl. en Samling af saadanne Farvestifter. Pastelmaler, en. Den, som allene ell. især malar i Pastel. Pastelmaleri, et. og fl.

Pastinat, en. pl. — ter. En vildt vorende, i Havenne dræket Vært, hvis Rod spises, og der ogsaa kan dyrkes som Foderurt. *Pastinaca sativa*.

Pastor, en. Præst, Stæleserger; bruges kun som Wæsttel for enhver ordineret Præst. Pastorat, et. f. Præstekald, Sognekald.

Patent, et. pl. — er. [Wid. A. Lat. Patenta o: literæ patentēs.] 1. offentlig opslaaet eller bekiendtgjort Befaling af Regieringen. 2. aabent Brev, som meddeles een for at forstikke ham en Rettighed eller Bes

naadning, gide ham et Vidnesbyrd, m. m. Adelspatent.

Pater, en. Et latinsk Ord, (Fader) som bruges om visse catholiske Ordentgeistlige eller Munkte. "For Pateren holdt Guus en Dvinde." Bessel. = Pateroster, et. Færdervor; de Catholiske Rosenkrands eller Kuglesnor, hvorefter de tælle Bønnerne. Paterosterværk, et. Et vist Slags Maskinværk til at træffe Vand op af dybe Steder.

Patient, en. pl. — er. en Eng, Lidende. At være Patient. (d. Tale og lavere ell. Embeds-Sitt.) "Naar nogen Patient en Koldbesige fruster." Arbo.

Patriark, en. pl. — er. 1. Stammefædrene for det jødiske Folk, som de mosaiske Skrifter omtale. 2. en geistlig Værdighed, høiere end Bispepostens og Erkebispes postens. patriarchalt, adj. som vedkommer, tilhører en Patriark. patriarchalt Levemaade, som omdankende Nationer føre, forenede i Stammer, under Stammefædres Styrelse.

Patriot, en. pl. — er. den, som elsker sit Fædreland, og agter dets Vel høiere, end egen Fordeel; en god Borger, Fædrelandsven. "Enhver vilde maaste nok have som Patriot, naar alle andre gjorde det samme." Sneed. "En ægte Patriot er vist sin Alders Væ." Goald. = Deraf: Patriotisme, en. ud. pl. Fædrelandskiærlighed. patriotisk, adj. grundet i, betinget ved Patriotisme. En patriotisk Handling, Tænkemaade. "Ved Slutningen af Naalstidets begyndte hans patriotiske Vær at falde." Sneedorf.

Patrol, eller Patrulle, en. [fr. patrouille.] en omgaende Soldatvagt, som efterseer udsatte Poster eller vaager over Sikkerhed. = patrollerer, v. n. 1. gaaer omkring med en Patrol. — Patrollering, en.

1. Patron, en. pl. — er. [Lat.] Bestiermer, Bestyrter. (f. Kirkepatron.)

2. Patron, en. pl. — er. [fr. patron.] 1. 3 adskillige Gaandværker: et Slags Mønstre, Model, en hul Form (som hos Dreiere.) 2. et Rør af Papir eller andet, der fyldes med saameget Krud, som høeres til et Sted. — Patronstæfte, en. hvori Solsdåten giemmer Patroner.

Patte, en. ud. pl. [Sw. Patt.] 1. Melk, som en Dvinde, der har sødt, faaar i Brøsterne; Die. 2. Dvindfolks Brøster. (i begge Bem. kun hos Almuen og i lavere Talebrug.) 3. legentl. Koenes Vær. — Pattedrog; en. Brog eller Dug, som Dvindfolk lægge over Brøstene. Pattedug, og Pattedrud, en. d. f. f. Pattedrog. Pattedvorte, en. f. Brøstevorte.

Patte, v. a. l. sugge Melken af Dvindbrøster, eller af Vær; die. (saavel om Mennester, som om Dyr.) Fallet patted endnu. = Pattedbarn, et. Børn, som endnu diar, som er ved Brøstet. Pattedbroder,

en. den, som med et andet Barn af andre Forældre dier eller har diet en Amme; Diebroder. Saaledes: Patterøster. — Patterbøsse, en. Bøsse eller Flaſke, hvoraf Børn, som ingen Amme have, ſuge Melk, i Stedet for at die. Patterdyr, et Dyr, som føde levende Ung og lade dem patte. (Mammalia.) Patterflaſke, en. ſ. Patterbøsse. Patterføl, et. Føl, som endnu patter Pøypen (saaledes: Pattergris, Pattelam.) Patterglas, et. Et dertil indrettet Glas, til at lade Patterbørn drikke af, eller opamme dem ved. Patterglut, en. et Patterbarn. Patterhorn, et. ſ. Væggehorn. Patterlyst, en. Lyſt til at die. patteſyg, adj. meget begierlig efter at patte.

Pauke, en. pl. Pauker, som oftest forekommer. [ſ. P a u k e.] En Tromme af Kobber eller Sølv, i Form af en Palokugle, og hvoraf altid to ſlaaes paa cengang; Kiebeltromme, Sørpauke. — Paukeſlager, en. den, som forſkaar at ſlaae paa Pauter.

Paulun, et. pl. — er. M. S. P a u l u n. Fr. pavillon.] Et Telt; en Hytte eller Bøgning i Stikkelse af et Telt. (ſelben, undtagen i vore Bibeloversættelser.) "Jeg bygger min Pelligdom Paulun i de røde ſomme Skogger." Gwaib.

Pauſe, en. pl. — r. Afbrudelse i en forſat Handling, eller i noget vedvarende; meſt i Raſken, om et kort Dphold i Tonerne.

Pave, en. pl. — r. [af M. A. Lat. Papa.] den romerſk-catholſke Kirkes Overhoved eller øverſte Biſkop, ſom vælges af Cardinalerne, og regierer ſom verdslig Fyrſte over Kirkeſtaten i Italien. (Mærkes Paven m. beſt. Artikkel, og uden videre Tillæg: da menes enten den nu regierende, ell. den pavelſige Værdighed i Pavens Perſon.) Endeel indſte Keiſere have ſagt at indſtrænke Pavens Myndighed. At trættes om Pavens Stog 2: om en recht, unyttig Gienſtand. —

Pavegylden, en. En Mynt, ſom forudm betaltes for Aſad; Peterspenge, Aſadspenge. (Moth.) Paveherredømme, et. Paverne Herredømme i geiſtlige og Kirkeſager. (ſ. Rothe.) Pavehiſtorie, en. Paverne og Pavehømmets Hiſtorie. Pavehof, et. Pavens Hof og Hofſtat, ſom geiſtlig og verdslig Forſt. Pavehue, en. den med en tredobbelt Kronering omgionne Biſkopshue, ſom Paverne bære; Pavekrone. Pavelov, en. 1. en Lov, givet af en Pave. 2. den geiſtlige eller canoniske Lov; Kirke-loven. (Moth.) Pavemagt, en. den geiſt- lige og verdslige Magt, ſom Paverne tilſegne ſig. Pavepibe, en. kaldes det ſørſte Slags kældande Beer; Tobakspiber. Paveſtol, en. Pavens Stol eller Throne; figurl.: Pavens Magt og Myndighed. (M. S. Webel. ſ. Rothe.) Pavesæde, et. Pavens og den pavelſige Regjerings Dpholdsſted. Pavevalg, et. Valg af en ny Pave blandt Car-

dinalerne. "Kirſens Spild v. det bobbeſte Pavevalg." Jacobi. Pavevalde, en. Paveherredømme, Pavemagt. (ſ. Rothe.) Paveværdighed, en. den høieſte geiſtl. Værdighed i den catholſke Kirke, ſom Paven beklæder. — Pavehømmet, et. den pavelſige Værdighed og Magt, med Alt hvad der af Tro og Kirkeſikke hører til ſamme; og bruges derfor ogſaa for: den romerſk-catholſke Religion og Kirke. = pavelig, adj. ſom tilhører, vedkommer, udgaar fra Paven og hans Værdighed. pavelig Myndighed, pavelige Rettigheder.

Peber, en. ud. pl. Frøforret af adſkillige udenlandske Bærter (i Sørdedeſhed af den almindelige, ſorte Peber, Piper nigrum) der bruges ſom et ſcarpt Kyndel. = Peberbøſſe, en. Bøſſe til at glemme ſtød Peber i, og deraf ſtrøe den paa Maden. Peberfugl, en. En amerikaniſt Fugleſlag, udmærket ved deres Røde Størrelſe. (Toucan.) Peberſage, en. Svædebrød, ſom frydes med Sønning og Peber. Peberkorn, et. enkelt Bær eller Frøforret af Pebertræet. Pebermynte, en. Plante af ſtær Lugt og aromatisk Smag. (Mentha.) Pebernød, en. pl. —nødder, ſmaa runde Kager, liig Nødder, af ſamme Del ſom Peberſager. Peberqværn, en. En liden Qværn eller Mølle til at male Peber paa. Peberriis, et. Buſken, ſom bærer Peber, Pebertrae. Peberrod, en. En bekiendt indenlandſk Plante af en meget ſtær Smag. (Cochlearia armoracia.) Peberſtov, et. knuste, halvſtødte Peberforret. Pebertrae, et. kaldes ogſaa en indenlandſk giftig Buſkqvært. (Daphne mezereum.)

Peberſvend, en. pl. — e. (ſ. for vort Sprog ganſke ſceregen Benævnelse, ſom forudm brugtes for: Krammersvend.) 1. en albrende eller gammel ugift Mand. — Hets af hos Baggelen: Peberſvenddom; en Peberſvends Stand. [Det heretter dannede, ſelvgiorte Død Pebermo, om en gammel Mø eller Jomfru, er brugt af P. A. Trollet, og efter ham gientaget nogle Gange; men uden at ſaa Indgang.] 2. i den oprindelige Bemærkelse br. det endnu af Holberg: "Paa Tnat en Peberſvend og Skradder, man jo kender." (P. Paars. IV. 3 Sang.) Pæbling, en. pl. — e. en ung Dreng, Skoledreng, Skolepigt. (forældet.) En ſlattet Fole kan blive en Peſt, en fattig Pæbling kan blive en Preſt. Ordſpr. "Begynd med lid, lær Pæblinge at ſtrive." Rein.

Pebre, v. a. 1. komme Peber paa, fryde med Peber. At pebre Maden. — Det er pebrat, ſiges figurl. om noget, ſom er durt. "Jeg havde gierne ſeet, han havde pebrat lidt den overvættede Sødme." Bagg.

Pedal, en. pl. — er. 1. den Del af et Drejelværk, der ſpilles ved at trædes med Fødderne; Fod-Claveer. 2. en Indretning til at dæmpe og forſtærke Lyden paa et Claveer,

ved et Træk med Foden. = Pedalharpe; en. en Harpe med en lignende Indretning. Pedalværk, et. d. s. f. Pedal. Pedalværket i et Orgel.

Pedant, en. pl. -er. den, som i Almindelighed, eller i visse Tilfælde, vil hvide Smaa-ting en overdreven Rigthighed; i Særdeleshed og oftest om studerede Personer, der sætte højt Priis paa ufrugtbar Lærdom, men mangler Aand, Smag og dannede Sæder. "Areen' J, Soldater og ei være kan Pedanter?" Holberg. = Pedanterie, et. pl. -r. en Pedants Tante-maade, Dyfsel, Næ-tringer. "Der er Pedanterie i alle Stænder, og dog holder Enhver sin Stand fri derfor." Sneed. — pedantisk, adj. som er egen for, passer sig paa, hører til en Pedant.

Pedel, en. pl. -er. Dyvarter og Rub ved et Universitet eller Academie. "De ere tamme Dyr, de ere kun Pedeller." Holb. P. Paars. I. 3. Sang.

Peen, adj. pl. peen. [Forekommer ikke i det Isl. ell. i ældre Dansk; men br. ogsaa i Østergøthland. Hos Noth pæn, som det ogsaa jævnlig udtales.] 1. pnetelig, reen og net, ubvortes jæffelig og ordentlig uden Pragt. En peen Stue; peen i Klæder. "Sun havde gjort sig alt for peen." Bessell. 2. meget tilbageholden, tvungen, knipst, udsællig i Adfærd. Han er saa peen som en Pomfru. (Noth.) "Sun mere peen og leffer blev." Bessell. = Peenhed, en. ud. pl. 1. den Bestaaffenhed eller Egenkab at være net og peen; Pnettelighed. "Pendes Paa-ffærdning udmærkede sig mere v. yderlig Peenhed, end v. Smag." Rahb. 2. tvun- gen Indseelse. "Viffe Folks Peenhed." Holberg.

Pege, v. a. 1. [Eo. peka.] vise hen paa noget, især med Fingrene, med en Aep eller Pind. At pege paa, til et Sted. At pege m. Fingeren, m. Stoffen paa noget. (Man siger: at pege Fingre ad een, t. Spøt og Foragt; sielbner: pege Fingre paa een. Holb. P. Paars.) At pege paa, pege hen til, si- gurl. giøre opmærksom paa, hentyde til. = Pegefinger, en. den Finger, som er Tom- melfingeren nærmest, og sædvanligen brugs naar man peger. Pegepind, Pege- stift, en. Pind, Stift, hvormed man peger.

Peile, v. a. 1. 1. sigte fra et Skib med Peilekompasset til en siern Gienstand, for at bestemme hvad Retning Skibet har til den- ne. At peile Solen, peile et Skib i Nordvest. 2. maale med en Peilstof, hvormed man vand- der'er i et Skibs-bunden. Deraf: Peiling, en. = Peilkompass, et. Compass med to Sigter, indrettet til at peile med. Peil- stof, en. en Jernstang med affat Raal, som man sænker ned i Vandspejden paa et Skib, for at peile Vandet, eller maale dets Mængde. — Peilstof, en. En Stilling paa tre Been, hvorpaa Peilkompasset sættes.

Pelikan, en. pl. -er. 1. en stor Vand- fugl, udmærket ved en Pøse, der hænger under dens Neb. 2. et chirurgisk Redskab til at udtrække Tandet.

Pels, en. pl. Pelse. [A. S. Pylce. L. Pelz.] 1. visse Dyr, med lange, bløde Haar beklædte Skind. Biørnens, Ulvens, Ravens, Rattens Pels (som oftest siges dog i Dansk: Skind.) 2. en af saadanne Dyrs Skind forfærdiget, eller dermed foret Klov- tel eller Kaabe. = Pelsfoder, et. Foder af Pelsværk. Pelshandel, en. Handel med Pelsværk. Pelshue, en. lodden Hue, for- ret Hue. Pelskiortel, en. K. som er foret med Pelsværk. Pelskrave, en. fast eller løs Halskrave med Pelsfoder. Pelsmager, en. Buntmager. (Noth.) Pelsko, en. En m. loddet Skind foret Sto; ell. en Sto syet af saadant Skind, s. E. Salskind. (Ade. A.) Pelsstrædder, en. s. Bunt- mager. Pelsstroe, en. Stroe, besat eller foret med Pelsværk. Pelsvante, en. Vante med Pelsfoder. Pelsværk, et. ud. pl. Det samme som Pels, 1. eller detslige Dyrs Skind, berebete til Handel og Brug. At handle med Pelsværk; besætte en Kaabe med Pelsværk.

Pen (en) pl. Penne. [Isl. Penni. Holl. Penne. befl. med Pind.] 1. Noget, der er dannet som en Pind, og, tilspidset, br. til at skrive med. 3 Sammenf. Blyant- pen, Næddrøden. 2. 3 Særd. en udtræk- ken Vingefieder af en Fugl, især af Gaasen, som bruges til Skrivning. En Gaaspen. (Om andre Fugle i Alm. Fieder. At skrive med Svanesieder, Ravnensieder, Kragesieder.) "En saadan liden Fiar kan være, blive Pen." Holb. P. Paars. 3. sigurl. Skrivning, Skrivemaade, Skrift, Stilt. At nær sig ved, tiene sig op ved Pennen. Det er ikke kommen fra hans Pen. At føre en god Pen, en hvas, bidende P. (om den, der skriver spndigt.) At føre noget i Pennen (skrive det op.) At tilfige een noget i Pen- nen. 4. Pennen paa en Hammer o: dens eye Ende, naar den gaer ud i en Spids (modsat Alov, naar den i St. for Pen har en Alost, og Banen, eller den trække, stabe Ende.) = Pennesegter, en. den, som idelig fører Pennestrib. Pennesfeil, en. Scri- verfeil. (Noth.) Pennesieder, en. Pen; en Fieder, før saavidt den tiener til at skrive med. Pennesuffet, en. Gen, der sufter i at skrive ell. forfatte; en slet, ussel Forfat- tør. (nyt D.) Pennehuus, et. Foder til at giemme Penne l. Penneskiv, en. Kiv, hvormed Penne tilskæres. Pennekrig, en. Strid, som føres striftsigen, eller paa Pvent. (Sneedorf.) Pennemaro, et. den bløde, trevlede Deel inden i en Pennepose. Pen- nepose, en. den underste hule Deel af en Pen, som tilskæres til Skrivning. Pen- nestifte, et. sigurl. Forandring af Scri-

remaade; ell. Omflitting af Forfattere v. et skriftligt Arbejde. (Grundtv.) Penneflist, en. Skriftlign, som gøres i den tilsvarende Spids paa en Pen. Penneflist, en. den øverste, fiedrede Deel af Pennen. (Golding.) Penneflid, en. d. s. f. Penneflig. Penneflig, et. Strag eller Skriftstrag, som gøres med en Pen. Pennefligning, en. Tegning, gjort med en Pen.

Penge, en. pl. d. s. men bruges mest som coll. [I ældre Dansk Pending og Penning. Ssl. Penningr. A. S. Penning.] 1. Et myntet, præget Stykke Metal, som i Almindelighed er tillagt en vis Værdi; en Mynt. (Jof. Skupenge.) At mynte Penge. En gammel, en falsk Penge. 2. a. Mynt, myntede Penge overhovedet, for saavidt som de ere Tegnet og Maalt for Kingenes Værdi. Pengenes Omflid i et Land. En stor Omflid af Penge. Halvdelen i Penge og Halvdelen i Bæret. Overken Penge, ell. Penges Værd. Gode, jette Penge (hvis Metalværdi svarer ell. ikke svarer til den fastsatte eller befalede Værdi.) Effentlige Penge (som tilhøre, som havees f. offentlige Kasser.) Røde Penge (som man virkelig har ved Haanden; i Modsetn. til Gieldsbævre, Obligationer, umyntet Guld og Sølv, ell. overhovedet t. Gode, Læse, det som er af Penges Værd.) At gjøre noget i Penge v. sælge det, afftaade enten Giendom ell. Brug deraf (ofteft den første) for Penge.. "Dette vindstibelige Kolf gier Alt, indtil deres Gulvstærn og Mudsderet i Canalerne, i Penge." Schytte. (Jof. Pepipenge.) b.) en ubestemt Mængde af myntede Penge. At samle Penge, sætte P. til, øde, bruge P. lægge Penge op. Jeg har endnu ingen P. faact. Han vil ikke betale mig mine Penge (som jeg har tilgode.) At give een Snat for Penge. At være v. Penge (have P.) "Dg tage v. Credit, naar jeg er ei ved Penge." Solb. P. Paars. At have P. hov sig. Den Fung er tom, en Andens Penge er ubi. (F. Volle.) c.) figurl. Formue, Velstand, Rigdom. Han har mange Penne. At gifte sig P. til. Han ser kun paa Penge. 3. fortum: en Mynt, som var den tolvte Deel af en Skilling. En Svild var 4 Penge. = Pengeaager, en. Ager, som drives med Penges Ulaan eller Omflitting. (Agiotage.) Pengeaager, en. den, som driver Pengeaager. Pengeaand, en. ud. pl. en Tankemaade, efter hvilken man kun ser paa Penge eller Fordeel og Vinding. (Rahbet.) Pengebegreb, et. Begreb om Penge, som Maalestof f. Kingenes Værdi. "Et Pengebegreb, v. hvis Hielp man bestemte Kingenes Værdi." Duffen. Pengebeholdning, en. det, som t. en vis Tid havees i Behold af P. Pengebæls, et. Beløbet, Summen af en vis Deel Penge. Penge

bidrag, et. Bidrag, som gives i rede Penge. Pengebæls (en) n. s. en udbulet Bæls til at samle og glemme Penge i. Pengebæls, en. pl. -bæls. Penge, som betales i Straf for en Overtrædelse af Lovbud. Pengebæls, et. Bælsbæls, hvori man glemmer Penge paa Reiser. Pengebour, en. den Værdi i Handel og Wandel, som visse Pengefarter tit en vis Tid have, i Forhold til andre; Pengepris. Pengebæls, en. Deling af en Sum Penge blandt flere. Pengeforsæls, en. Forsæls, Vinding, som bestaaer i rede Penge. Pengeforsæls, en. Forsæls paa Penge, som man har ell. paa- staaer at have tilgode. Pengeforsæls, et. samlede Penge, P. som havees i Forsæls. (F. Bone.) Pengebor, en. Gave, der bestaaer i rede P. pengeborrig, adj. som har en overdreven Begierlighed efter P., og en lige stor Ulfst til at give dem ud. pengeborrig, adj. grift, meget begierlig efter P. (Arbeid.) pengeborrig, adj. som er Penge værd, har Pengeborrig. (Sorterup.) Pengehandel, en. 1. Handel, som gaar ud paa Penges Omflitting, Værling og Udbetaling. (modfat Værling.) "Saaledes kan Pengehandel føde Landprang af sig." F. Bone. 2. i ældre Skrifte: Sag, Handel, som vedkommer Penge. (Golding.) Pengehandler, en. Værlinger, Pengehandler. (F. Bone.) Pengehielp, en. Understøttelse i rede P. Pengehiusholdning, en. Pengevæsenets Bestyrelse, Finantvæsen. Pengehjæde, en. En Sæde, som er Pengehandler. (Schytte.) Pengekasse, Pengefiste, en. Kasse ell. Kiste t. at glemme Penge i. Pengekast, et. Et Antal Penge, der i Fælling paa cengang fastes af Haanden. Pengekast, en. f. Kat. Pengekne, pl. Kne, som anvendes f. at fæste sig Penge. (F. Gulberg.) Pengeknu, en. Knu, hvori Penge ere glemte. Pengeskrav, et. Pengeforsæls. Pengelaan, et. Laan, som gøres i Penge. Pengelade, en. Et Skrin, en Kæbe, hvori P. glemmes. Pengelon, en. Betæning, som gives eller bydes i P. Pengelønning, en. Lønning, som gives een i rede P. pengelos, adj. som er uden P. som ganske mangler Penge. (Waggenel.) Pengemangel, en. utilstrækkeligt Forsæls af rede Penge. Pengemand, en. 1. den, som eier mange Penge, en Capitalkist. 2. den, hvis Tragten ene gaar ud paa at samle Penge. (nyt Ord.) Pengemasse, en. En stor, betydelig Mængde af P. Pengemidler, pl. P. betragtede som Middel t. at opnaae t. Diemed: "Statte, som ingen Anvendelse af Pengemidler igien kan bringe tilveie." M. Pengemulet, en. Pengebod, Pengestraf. Pengemægler, en. den, hvis Effel er at omflitte P., at fæste andre Penge. (F. Raaden.) Pengenar, en. den, som er en Nat

etter P., som gjør sig latterlig ved sin Pengefange. (Koffg.) Pengeøe, en. for Pengeangel. (Moth.) Pengeomløb, et. Pengeøens Omløb blandt Folk og i et Land. (Muffen.) Pengeomslag, et. f. Omflag, Termjn. Pengeoplæg, et. Penge, som samles og oplægges, for i Liden at bruges. Pengepose, en. Pose til at glemme eller føre P. i. En tom Pengepose. Pengepræst, en. et haanligt Ord om en Præst, der alt for meget seer paa Fordeel og Penge. (Moth.) Pengepuger, en. den, som ved Stærtighed famler P. og færrigen ruger over dem. "Den Rigdom — som begravnes i Nagertærens og Pengepugers Riste." Sneed. Pengepung, en. Pung t. at glemme Penge i. Pengerigdom, en. Rigdom, der især bestaaer i P. Pengefag, en. 1. Sag eller Forhandling, vedkommende Penge. — pl. Pengefager, br. ogsaa om Alt hvad der hører til en Mand's Formue, Siel, Tilgodehavende, At være ordentlig, uordentlig i sine Pengefager. 2. en Sag eller Process, der føres om Penge. — Pengefensding, en. Penges Tilsending. (Krimsele.) Pengefag, et. Stab t. at glemme P. i. Pengefag, en. Stat, som er anfat og maa svares i P. (modsat f. Gr. Kornstat.) Pengefagte, et. Etifte og Deling af P. imellem Arvinger. Pengefagte, en. i Norge: Beskrivning, som gives en Kællende for Betaling; modsat Skrifte. Pengefagte, en. Snakten om Penge, om Pengefager. "Dvis Liv er Splid, hvis Liv er Pengefagte." Baggesen. Pengefagte, en. den, som bedrager en Anden P. fra. (deraf: Pengefagterri. Moth.) Pengefagte, en. Sorg, der velser sig af virkelig eller formøent Pengetrang. (Høberg.) "Den, som for Pengefagte om Matten ei kan sove." Selt. Pengefagte, en. Penge, Mønt af et vist Slags; Pengefagte. Pengefagte, en. forgleves, unøttig Anvendelse af Penge. pengefagte, en. v. som volter Pengefagte ell. unøttig Udgift. (Kahbet.) pengefagte, adj. stolt af den Formue, man eier. Pengefagte, en. Stolthed, som grunder sig paa Rigdom. Pengefagte, en. d. s. f. Pengebod. Pengefagte, et. Et præget Støtte Metal, der bruges og gielder som Penge. "Saadanne Pengefagte kaldes Mønt." Muffen. Pengefagte, en. En vis Mængde P. som der tales eller handles om. Pengefagte, en. Svig, Bedrageri, som gaaer ud paa P. (Moth.) pengefagte, adj. meget begierlig efter P. Pengefagte, en. overdreven og lastværdig Begierlighed efter Penge. (Moth. Kahbet.) Pengefagte, et. Tab, som man lder i Penge. Pengefagte, et. Noget, der skal forestille og sættes i Stedet for virkelige P. Mønttegn. Pengefagte, en. Trang til Penge, hvilke man ikke har. Pengeudgift, en. Udgift i Rede P.

Pengeudlæg, et. Penge, som een udbetaler for en Anden, og derved: faaer tilgode hos denne. Pengeverel, en. Pengehandel. "Handler man ni. Penge imod Penge, kaldes dette den mindre Verelhandel ell. Pengeverel." Schutte. Pengevidenskab, en. Videnskab om Penges Esjovers og Bestarelse i det Støre; Finantsvidenskab. Pengeværd, Pengeværdi, en. Den Værdi, som en Ting har i Penge, eller naat den sælges. Etendommets Pengeværdi. Pengevæsen, et. Alt hvad der vedkommer Penge, saavel i Almindelighed, som i Staten, eller hos enkelt Mand.

Penitents, en. [af Lat. og Fr.] Anger over begaaede Synder og derved fremkaldt Bød; Enkebød, Bødsvelse. Penning og Pending, en. den gamle Skrivemaade for: Penge. "Sælges ikke to Spurde for een Pending?" Matth. 10:29.

Pensel, en. pl. Pensler. [E. Pencil. I. Yin sel.] Et paa et Stæft beskæftet Anlæbe af Haar eller Børster, byrmed man ved Malning paastrøger Farverne. Haarpensel, Børstepensel, Bimpenzel, Farvepensel, Sværtpensel. — figurl. om en Konstmaalers Art, Maneer og Dugtighed. En blød, kraftfuld, marvfuld, omhyggelig, riodesløs Pensel. — Penselfærdighed, en. En Malers Færdighed i at bruge Pensel, i at male let og hurtigt. Penselhaar, pl. Haar i en Pensel, ell. som dertil kunne anvendes. Penselfagte, et. Stæftet, Stikken p. en Pensel. Penselfagte, et. Et Strøg med den i Farve dnyppede Pensel.

Pension, en. pl. — et. [Frankf.] Kartlig Pengelsen, som gives een, uden at han derfor egentlig gjør Tjeneste, eller forrefter et Embede, og som gives t. de for Albedom eller Svaghed forlovede Embedsmænd, eller t. Enker; Raabelsen. Deraf: Pensionasse, Pensionsvæsen, og fl. — Pensionist, en. forlovet Embedsmænd, som nyder Pension.

Pensle, v. a. 1. struge paa, male med en pensel. 2. bruge Pension med alt for ængstelig, smaatlig Flid. Dette Maleri er alt for penslet.

Pergament, et. [af M. A. Lat. pergamentum.] Et Slags høidt og stivt Etind, som paa en egen Maade tilberedes af forskellige Dyrs Hud, og tilforn brugtes mest til at skrive paa. En Bog, trykket paa Pergament. = Pergamentmager, en. den, som bereder Pergament af Hud. — Pergamentsbind, Pergamentsblad, et Blad, Bind, bestaaende af P. Pergamentobrev, et. Brev, Diplom, skrevet paa Pergament. (Pergamentskrifter. 2 Ti-moth. 4:13.)

Pergamotte, en. pl. — r. [Fr. bergamotte.] Et Slags rundagtige Perer. — Pergamotolie, Dlie, som presses af Stallerne

paa Frugten af et Pergamottræ, pødet med en Citronqvist.

Perial, en. pl. — er. 3 dagl. Tale og Etim.: en let eller maadelig Ruus. (Bagesten.)

Periode, en. pl. — r. [Lat. *periodus*.] 1. en vis Inddeling af Tiden i betydelig Længde; et Lidsrum, en Lidsalder. 2. i Stil og Betsalighed: den Deel af skriftlig og mundtlig Tale, der indbefatter flere, med hinanden til et Heelt forbundne Sætninger. Lange, korte, flydende, afstundes de, indvirkende Perioder.

Periodisk, adj. [s. Periode, 1.] 1. som kommer, viser sig igjen efter en vis Tids Forsk. periodiske Eggdonlme. 2. ordset i Perioder. (om Stilen.)

Perle, en. pl. — r. [E. Pearl. Fr. *perle*. Af urvis Oprindelse.] 1. en klar, hvidgraa, haard og rund udbøvt inden i adskillige Muslingers Skal; ægte Perler. (s. Talperle.) 2. hvad der i Skikkelse, og tildeels i Farve og Stands ligner ægte Perler. Glasperler, Kasperler, Coralperler. Duggens Perler. — figurl. en i sit Slags fortrinlig, ubmærket, kostbar Gjenstand. 3. Perler kaldes ogsaa de smaa Luftblærer, der adskille sig, naar man stenter Wiin, Al og andre Vædster. "Den ædle Drugfast m. sine Perler klare." *Aer. boe.* = Perleavling, en. Perlers Dannelse i Stalbyr. "Jagt alle Muslinger synes af Naturen at være dannede t. Perleavling." Schytte. Perlebaand, et. et Baand besat med Perler. Perlebænk, en. Sandbænk i Havet, hvortil findes Perlemuslinger. (Schytte.) Perlebor, et. Et Bor, hvormed der gøres Hul igiennem Perler. Perlebord, en. Bord eller Bræmme af Perler omkring noget; Perlebræmme. Perlebonnie, en. En Art af de almindelige, i Kiøstehaver dyrkede Bønner. (*Phaseolus vulgaris*.) perledannet, adj. i Skikkelse lig en Perle. Perlebraabe, en. En klar og perledannet Vand eller Dugbraabe. Perlebruer, pl. et Slags Blindruer, som dyrkes her i Landet. (Lustsens Land-Dec. 342.) Perledug, en. poet. Dug, der sætter sig i Draaber paa Blade eller Græs. "Og gavmild Perledug paa alle Planter spæder." *Tullin*. Perledykter, en. Dikter, som optager Perlemuslingers fra Havets Bund; Perleskifer, Perlesøng, Perlesangst, en, Perleskiferi. (Schytte.) Perlesfarve, en. En hvidgraa Farve, som ligner Perlernes. "Som Perlesfarven paa en gammel Port." *Wagg*. Deraf: perlesfarvet, adj. — Perleskifer, en, Perleskiferer. Perleskiferi, et. Sierningen at optage Perlemuslinger fra Havets Bund. Perleskyndser, pl. Kyndser, i hvis Ende længer en Ilden overspunden Dup ell. Træstuge, lig en Perle. perlegraa, adj. hvidgraa, som Perler. (Dhleschl.) Per-

legrøn, et. trinde, paa Dværnene affalsede Baggryn; 'deraf: Perlegrønsgrød; Perlegrønsuppe. Perlehalsbaand, et. en Perlesnor, t. at hæve om Halsen. Perlehue, en. Hue besat med Perler. perlevid, adj. mellekvid som ægte Perler. Perlehøne, en. pl. — høns. et Slags Høns, oprindelige fra Guinea, med perlesfarvede Pletter paavingerne. perleklar, adj. saa klar i Farven som ægte Perler. Perleklæde, et. Et med Perler bræmmet eller besat Klæde. poet. "En kold Luft skal — svale Jordan med sit Perleklæde" (Duggen.) Dhleschl. — Perlekrone, en. En med Perler besat Krone. (Woth.) Perlekyst, en. Kyst, hvorpå findes Perlebænk. Perlemaal, et. en hullt Biskplade, hvormed de store Perler maales. perlemalet, adj. malet med Perlesfarve. Perlemor, et. ud. pl. (egentlig Perlemoder.) den indvendige haarde, perlesfarvede Skal hos Perlemuslingen. En Perlemors Vise. Perlemusling, en. En toestallet Muslingart, hvori ægte Perler findes. (*Avicula margaritifera*.) Perlepragt, en. poet. Pragt af kostbare Perlesmykker. "Bøst Perlepragt og guldne Stat, som stinner kun i Verdens Nat." *H. K. Brorson*. Perlerød, en. En Rød Perler, Perlesnor. "Alle disse Himlens Perlerader." *Waggesen*. perlerud, adj. trind som en Perle. (Dhleschl.) Perlesalt, et. kaldes det phosphorsure Natrum, (Natrium phosphoricum) der smelter i Form af en Perle. Perlesand, et. Et Slags Sand, hvis Korn ere klare og runde. Perleskrift, en. kaldes i Bogtrykkerier de allermindeste og fineste Skrifter, som haves. Perlesmykke, et. Smykke af ægte Perler, eller besat med saadanne. Perlesnor, en. En Deel Perler, trufne paa en Snor. Perleskiffer, en. den som besætter og udhyer Pragtklædninger med Perler, ell. med Gulds og Sølvtraad. Deraf: Perleskiffer-Arbejde, Perleskifferi, et. Perleskifning, en. — Perleskifning, en. Sierningen at knytte smaa Glasperler ind i Silkeskrifning. perleskiften, adj. udhyet, besat, broderet med Perler. Perlevægt, en. Vægt, hvorpaa smaa Perler veies.

Perle, v. n. 1. (har.) danne smaa Luftsblærer eller Stumperler. *Winen perler i Stasset*.

Perpendikel, en. pl. Perpendikler. [W. N. Lat. *perpendicularum*.] en nedhængende Snor eller trind Stang, som ved en Vægt i Enden holdes lodret, og ved et tilsvarende Stød kan sættes i svingende Bevægelse; lodlinde; Svingvægt. — *perpendicularis*, s. lodret.

Perse, en. pl. — r. [Holl. Pers. N. S. *Parce*.] et Redskab, hvortil et fladt Legeme, enten ved Anvendelse af en Vægt eller Vægtstang, eller ved Struckraft, frembrina

ger et meget forstærket Tryk paa den underlagte Giensstand. • *Oliverse*, *Wiimperse*. At lagge noget i *Perse*. (I de fleste Liss falde bruges nu oftere *Presse*.) = *Perseboom*, en: *Bommen* eller *Wagtstangen* paa store *Perfer*. *Persefaal*, en. *Fielen* i en *Perse*, som ved *Bommen* eller *Struen* trykkes ned. *Persehuus*, et. *Huus*, hvori en stor *Perse* opsattes. *Persejern*, et. Et *Slags* *Strungejern*, som *Stræddere* bruge til at *stette* den *snede* *Søm*. (*Woth*.) *Persekar*, et. 1. det *Kar*, hvori noget *perkes* eller *bringes* under en *Perse*. 2. *Kar*, hvori den *v. Perse* udklemte *Bædste* samles sig. *Persest*, en. *Sl*, som bruges ell. bruges *v. Druerges* *Perse*. (*Kampmann*.) *Persestrue*, en. *Struen* i en *Struiperse*. *Persestang*, en, *Persestræ*, et. d. s. f. *Perseboom*. *Persefylte*, en. f. det mere brugelige *Pressefylte*. *Persestryk*, et. *Tryk*, som frembringes ved en *Perse*. *Persestræder*, en. den, som *træder* *Druer* i et *Kar* og derved *udpresser* deres *Saft*.

Perse, v. a. 1. [Doll. persien.] *trøkke stærkt*, *klemme* *Saften* ud af; *især* ved en *Perse*. At *perse* *Druer*, *Wost*, *Wlie*. (f. *presser*, som oftere bruges.) *Perse*: *Perse*ning, en.

Perfer, en. pl.-e. (best. *Perferne*.) En *Inddigger* i *Persien*. — *Perferinde*, en. *perst* *Winde*.

Persefille, en. ud. pl. en almindelig *Havezurt*, som *dyktes* *saavel* f. *Rodens*, som f. *Toppens* *Stub*, og m. *Hensyn* t. den *forstjellige* *Brug* *saacs* *tyndt* ell. *tykt*. (*Rodpersefille*, *Toppersefille*.) *Apium Petroselinum*.

Person, en. pl.-er. [Lat. persona.] 1. et enkelt *Menneske*, et *Menneske*, betragtet som *Individ*, *saavel* med *Hensyn* til dets *legemlige* *Stikfelse*, som til dets *berøntlige* og *tilfældige* *Bestaaenheder*. En *smuk*, *ansæelig*, *høi*, *liden* *Person*. En *ung*, en *fremmed*, en *fornehm*, *forstelig* *Person*. Et *Selskab* af *sem* *Personer*. At *møde* i *Person*. At *kende* *een* af *Person* o: af *hans* *udvortes* *Stikfelse*. (*Derimod*: at *kende* *een* *personlig* o: *kende* *een* *nsiere* og af *Om-gang*.) 2. Et *Individ*, med *Hensyn* til dets *borgerlige* *Stilling*, eller til *Stand* og *Rang*. *Uden* *Person*s *Anseelse*. *Personernes* *Ret*, i *Loovindigheden*: den *Deel* af *Retslæren*, der *handler* om *Personer*, deres *Retligheder* og *Pligter*, ifølge deres *borgerlige* *Stilling*, *uden* *Hensyn* t. *Æng*. "Den, som *Personen* *saacer*, *saacer* *ogsaa* af *hans* *Ret*." *Dob. P. Paars*. — "Personer kaldes *Folk* m. *Hensyn* t. *høiere* *Stand*, *Wærdighed*, *Retlighed*." *Eporon*. (derfor: *kongelige*, *surkelige* *Personer*, *Wrigheds-personer*. f. *Folk*.) 3. et *ikke* *personligt*, men *forstilt* *Individuum*, og den, der *saaledes* *forestiller* en *anden*, *end* den, han *vir-*

kelig er. *Dramatiske* *Personer* (*Personer* i et *Stuepæl*.) *Allegoriske* *Personer* (*Egenskaber*, *Dyder*, *Kaster* ic. *forskillede* som *Personer*.) Han *forestiller* denne *P*. meget *naturligt*. — En *moralisk* *Person*: br. *især* i *Loovindigheden* om et *Samsund* af *flere*, der *betragtes* som et *Indvid* ell. en *Person*. 4. i *Sproglæren*: de *tre* *forskjellige* *Forhold*, hvori *Ordene* *forekomme*, med *Hensyn* til den, som *taler*, (eller *handler*) den, som *tiltales*, og den, som *tales* om. Et *Ord* i *første*, *anden*, *trede* *Person*. = *Personel*, *adj.* *personlig*, for *sin* *Person*. (kun i det *Udtryk*: *personel* *Capellan*, o: en *ordineret* *Prest*, *uden* *Prestekald*, *beskiftet* t. *Medhjælper* f. en *anden* *Prest*; *en* *Huus*-*Capellan*; *modsat*: *residerende* *Capellan*.) — *personlig*, *adj.* *hvad* *som* *hører* *til* og *nedkommer* *en* *Person* (*især* *deles* *Hensyn* til *sammes* *indvortes* *Egenskaber*.) *personlige* *Forhold*, *Retligheder*, *Egenskaber*. *personlige* *Fornærmelser*, *personligt* *Sad* (imod *eens* *Person*.) *personligt* *Wode* i *Retten*. "At *have* *personligt* *Kendskab* t. *een*. (f. *Person*, 1.) — *Personlighed*, en. 1. ud. pl. *den* *Egenskab*, at *være* og *udgiøre* et for *sig* *selv* *bestaaende* *Fornuftvæsen*, en *Person*. 2. *Judbegrebet* af *de* *Egenheder* og *Bestaaenheder*; som *udgiøre* en *vis* *Person*. "Sig *selv*, og *ikke* *mig*, *enhver* *Bagtaler* *Kiænder*, som *lægger* *sin* i *min* *Personligheds*." *Dagg*. 3. *for nærmende* *Udtryk* imod *eens* *Person*. (kun i pl.) At *tillade* *sig* *Personligheder* imod *een*.

Perpectiv, et. [Fransf.] 1. et *optisk* *Instrument*, hvorved *siene* *Giensstande* *blive* *smnlig* eller *tydeligere*; *Rikket*, *Seerør*. 2. *Læren* om at *tegne* *Giensstande*, som *de* *vise* *sig* i *Æstind*. 3. *Maaden*, hvorpaa *Giensstandene* i en *vis* *Frastand* *falde* i *Diæt*. — *perpectivist*, *adj.* *grundet* i *Perpectiv*: *bet*; *ester* *Perpectivets* *Regler*.

Percline, en. Et *Slags* *svært* *Lougværk* til at *varpe* *med*, af *Wellemtykkelse*, og *mindre* *end* *Rabeloug*. (*Woth*.)

Pest, en. ud. pl. [Lat. pestis.] en *t-mesget* *høi* *Grad* *farlig* og *smitsom* *Æng*. (br. som oftest med *best*. *Art*. ell. *uden* *Art*, og nu kun om den *egentlige* *især* *landiske* *Pestsyge*.) I *Pestens* *Æid*. At *smittes* af *Pesten*. At *syge* *noget* *som* *Pest*. — *figurl.* et i *høi* *Grad* *fordærveligt* *moralisk* *Unde*. *Welsk* *lyst* er en *Pest* for *Sielen*. = *pestatig*, *pestatet*, *adj.* som *liqner* *Pest*, *han* *noget* af *Pestens* *Natur*. *Pestbyld*, en. *B*. som *bræder* *ud* paa *de* af *Pesten* *Befangtes* *Legeme*. *Pestdamp*, en. En *gistig*, *isædelig* *Damp* eller *Dunst*. "En *lummervarm* *Pestdamp*." *Wagelsen*. *Pestedikke*, en. *meget* *stærk*, med *Kenderter* *tslavet* *Eddike*. *pestfri*, *adj.* *fri* for *Pestsmitte*. *Pestgift*, en. *Pestsmitte*. *Pesthuus*, et. *S*. *hvar* *Pest*: *syge* *hentlægges* i *Plæie* og *Quar*; *Pesthospi-*

tal. Vestlufst, en. En med Vestfmitte, eller andre giftige Dunster opslødt Luft. Vestlys, et. kaldtes tilføen et Slags Lys, ell. Sammensætning af brændbare, stærkt lugtende Eager, som man brændte i Vestens Tid. Vestlæge, en. 2. som besøger de Vestindø. Vestmiddel, et. Legemiddel imod Pesten. Pestrod, en. R. som i Pestens Tid togges for at undgåe Smitten. (Rofg.) Pestfmitte, en. den Smitte, hvorved Pesten forplantes og meddeler sig. pestfyg, adj. befængt med Pesten. Pestfuge, en. den egentlige Pest; ell. en lignende, meget smitsom Syge. Den gule Feber holdes af de fleste f. en Pestfuge. Pestvagt, en. B. som udsættes i Pestens Tid, for at hindre Samqvem med befængte Steder. (Roth.)

Pestilentsc, en. brugtes i ældre Tider for: Pest.

Pfaltogreve, en. var forðum en vis fyrstelig Bærdighed i Tødsland. (3 ældre Tider, som hos Dolberg, i Comedien den 11 Junii, skreves det: Pfaltogreve.)

Phantafere, v. n. 1. (har.) At være i en Tilstand, hvori Indbildningskraften herfer over de øvrige Siæleevner og hindrer deres frie Virkning. At phantafere paa Clave: 2: spille, hvad man paa Stedet componerer. Deraf: Phantafieren og Phantafieren, en. "Phantafiens sammenslende og sammenførende Egenfkab, Phantafieringen." Sibbern. (Det br. i øvrigt hyppigere om en uordentlig, fogelig Virken af Phantafien. — Den Syges Phantafieringer.)

Phantafie, en. 1. ud. pl. Indbildningskraft. (f. Drdet.) "3 denne stille No — hvor Sands og Overlag f. Phantafien reemner." Tullin. Phantafierus Epil, Birkfomhed. 2. pl.-r. i visse Tilfælde: en Birkning, et Bævt af Phantafien. Syffel: 3. m. behagelige Phantafier. — Deraf: Phantafie, en. pl.-er. den, som behæftes af daarlige, latterlige, eventyrlige Indbildninger. phantafistiff, adj. som passer sig for en Phantafie; som fremvirkes af en udsvævende Phantafie.

Philologie, en. ud. pl. lærd Indfigt i Eprog (især de gamle ell. de østerlandske) og hvad dertil hører; Eproglærdom, Eproglvidenskab. — Philolog, en. pl.-er. en Eproglærd. philologiff, adj. som hører f. Eprog og Eproglvidenskab. philologiffke Kundfaber.

Philosophie, en. ud. pl. den Videnskab, som gaar ud paa høiere Sandheds Erkendelse, faavel i Tanfning overhovedet, som i enhver af Siælens Grundevner og deres Virken. — Philosoph, en. pl.-er. den, som drøfter Philosophien, som har erhævet sig Indfigt i de philofophiffe Vidensfaber og Lærdomme. En praktiff Philosoph, den, som i sit Lævnet følger, hvad den praktiff

Philosophie lærer. — philosophere, v. n. fuge at danne og udvikle, eller at fremsætte og forklare sine Tanker og Begreber paa en philofophiff Maade. — philofophiff, adj. som hører til, grunder sig paa Philosophie. Et philofophiff Hoved 2: den, som er vel ffkket til at nemme philofophiffe Sandheder.

Phlegma, et. ud. pl. [græff.] vandagtig Fugtighed, især i Blodet. Deraf figurl. Dørfthed, Ligeegyndighed, Seenhed i at beslutte og handle. — phlegmatiff, adj. grundet i Phlegma, i foldt Blod.

Phosphor, en. [Gr. φωσφορος.] et i Mærke fagt lyfende Legeme, ubmærket vedets lette Brændbarhed. Deraf: phosphorfuur, Phosphorsyre, og flere i Naturlæren brugelige Drb.

Phyff, en. ud. pl. Lære om Naturlegemernes Egenfaber og Kræfter, for faavidt som de virke uden chemiff Opføfning; Naturlære (Bædgelfeslære og Kraftlære.) — phyff, adj. 1. som hører til, er grundet i Phyfften. 2. som er grundet i Naturen og dens Phænomener (modfat: moraliff, aandellig, intellectuel.)

Phyffognomie, et. Forentingen, det Hele af de menneskelige Anfigtstræf, og den Charakter, de udtrykke. — Phyffognomik, en. ud. pl. Læren om at flutte sig af Menneskers Anfigtstræf til deres Charakterer og Egenfaber.

Phyffologie, en. ud. pl. [Lat. Physiologia.] Lære om organiffte Legemets Livs kræfter og om faarimes Uttringer. — Phyffolog, en. pl.-er. den, hvis Hovedvidenskab Phyffologien er. phyffologiff, adj. som hører til Phyffologie.

Pialt, en. pl.-er. [N. S. Paltte.] et afrebet, fonderrebet Stæffe Tøi, Klub, Læse. "Siennem hullede Pialter falde ogsaa ringe Læfter let i Vinene." J. Bone. Hans Klæder hang i Pialter. = Pialterbod, en. B. hvor Pialter og gamle, forffidte Klædningsffykker fælges. Pialterhandel, en. Handel m. Pialtefram. Pialteffærffing, en. R. som paa Gaderne opffamler Pialter og Klude. Pialtefram, en. allehaande Pialter og forffidte Klædningsffykker, som ere sammenfandede eller til Salg. Pialtefframmer, en. den, som handler med Pialtefram. Pialtetrov, et. Sted, hvor Pialtefram og gamle Klæder fælges. = pialtet, adj. 1. reven, som er i Pialter. "Dffe øvdeliffgt Stætte under pialtet Raabe." Drdspr. 2. som bærer forffidte og revne Klæder, pialtede Liggere.

Piaffe, v. n. 1. at røre ldeffig med Hænderne eller med et Redffab i Vand eller noget vaadt. — Deraf: Piaffen, en. ud. pl. Piaffe, v. n. 1. fnakke ufornuffigt, uden Mening. (dagl. Tale.)

Vibe, en. pl.-r. [E. og N. S. Vibe.]

1. et hult Rør, eller en Ting, som er forsynet med et saadant Rør. **Bernpibe**, **Bøsserpibe**, **Lysepibe**, **Marcpiben**, o. s. 2. et Rør, indrettet til at blæse i og derved at frembringe Toner. Lyden af en Pibe. **En Døgterpibe**, **Søkkerpibe**, **Rørpibe**, m. s. At dandse efter eens Pibe: i eet og Alt rette sig efter ham. 3. et med Hoved eller Siemme for Tobakken forsynet Rør, hvoraf rages Tobak; **Tobakspibe**, **At stoppe**, tænde sin Pibe. **En Keerpibe**, **Marckums-pibe**. 4. et vist Slags lange Fæde eller Lønder til Blin og Dlle. 5. rødbannede Læg eller lubbugtninger i adskill. Klædningsstoffer. (deraf: **Pibehat**, **Pibekrave**.) = **Pibebreen**, et. større, med Marcpibe forsynede Breen hos Menneker og Dyr. **Pibebeslag**, et. Metalbeslag paa Hovedet af en **Tobakspibe**. **Pibeboie**, en. s. **Lønderboie**. **Pibebor**, et. Redskab til at udbore Piberer. **pibedannet**, adj. dannet som en Pibe. **Pibefabrik**, en. Fabrik, hvor Tobakspiber forfærdiges. **Pibehandler**, en. den, som driver Pibe-handel, ell. Handel m. Tobakspiber. **Pibehat**, en. Et Slags tilform. brugelig Fruentimmerhat ell. Hætte, forsynet m. Piber (5.) "Stkøndt det (Haaret) var deiligt og mit eget, det sluttes i en Pibehat." **Lode**. **Pibehoved**, et. Hovedet paa en **Tobakspibe**. **Pibehytte** og **Pibehætte**, en. Dækfel af Staal- eller Messingtraad, som påsættes Keerpiber. **Pibekande**, en. Kande med en Pibe af Bøgen til at stenge af. (Noth.) **Pibekradsger**, en. Pind, hvormed Pibehovedet renses, naar Tobakken er udrøgt. **Pibekrave**, en. En Krave, lagt i sætte Pibebeslag. (s. **Præstkrave**.) **Pibekruser**, n. s. pl. Kruser om en Krave eller for Hænderne, som ere lagte i Plover. **Pibeleer**, et. ud. pl. en sin Keerant, som især bruges til **Tobakspiber**, ell. de saakaldte **Kripiber**. **Pibelung**, en. Lunte, hvormed en **Tobakspibe** tændes, (**Fidibus**.) u. **Aphelen**. **Pibelød**, en. Lyden af en Pibe, som blæses i. **Pibelæg**, et. Læg paa Løi og Klæder, som ikke ere fløde, men rødbannede. (s. **Pibe**, 5.) **Pibebesmer**, en. et Redskab til at rense Piberer. **Pibering**, en. En Ring paa den forreste Ende af Siulnavet. (Noth.) **Piberør**, et. det til en **Tobakspibe** hørende Rør, hvortilgiennem Røgen trækkes. **Pibestaver**, n. s. pl. tilstaaene, udbugede Staver af Egetræ, hvoraf **Blitapiber** og andre store Fæde santes. **Pibestilk**, en. et Stykke af en sønderbrudt Keerpibe. **Pibesvøb**, et. Svøb, der vindes om en Pibe. (Noth. **phof. sec. Bibl. IX. 90.**) **Pibetøi**, et. Samlingen af det, som hører til en **Tobakspibe**, **Hoved**, **Rør**, **Mundstykke**, m. m. **Pibesværk**, et. den hele Samling af Piber i et Sværk.

1. **Pibe**, v. n. og a. pib, pibet. [M. S.

pibe n.] 1. v. n. frembringe en klar, flin og klingende Lyd. **At pibe** med **Munden**. "Hvo vil ei dandse der, hvor Lykten selv vil pibe?" **Borching**. — **Vinden piber** i trange **Kabninger**. **Ruglerne pib** i **Lufften**. (s. **hvine**.) **figurl. a.)** tale med en pibende **Stemme**; **b.)** klage sig, give sig for noget. **Den Dreng piber** s. **ingen Ting**. (**dagl. L.**) 2. v. a. udtrykke ved **Piben**. **At p**, en **Mes** lodie. **Wisen blev mere piben end siungen**. **At pibe ud**, uttre sit **Mishag** med noget ved **Piben**, pibe til **Foragt**. **At pibe en Stues spiller**, et **Stykke ud**, = **Pibefrihed**, en. **F. til at uttre sit Mishag v. Piben**. "Naar **Publieum sit Pibefrihed**, vilde det blide den **paalideligste Censur**." **Rahbek**. **Pibelerke**, en. **Navn p. en egen værte-Art**. (**Alanda trivialis L.**) **Piben**, en. ud. pl. **Slerningen** at pibe. — **Piber**, en. pl. — a. den som forstaar at blæse paa **Pibe**.

2. **Pibe**, v. a. **pibede**, **pibet**. [af **Pibe**, 5.] **danne Pibelæg** i **Løi**, lægge **Løi** i **Piber**. **Den Krave er ikke pibet nok**. — **Deraf**: **Pibejern**, et. Et langt og rundt **Strøngjern**, der sættes fast p. **Bordet**, og hvormed **Piber** dannes **Løi**.

3. **Pibe**, v. a. 1. **pobe Træer** paa en vis **Maade**, ved at trække en **Ring** af **Barken**, med **Die** paa, over en **Løist** af **Træet**, man vil **pobe**. (Noth.)

Pibet, adj. [Af n. s. **Pibe**, 1.] som har pibedannede eller rødbannede **Kabninger**. **pibet Ost**, **Brød**.

Pible, v. n. 1. vælde frem med smaa **Bobler** og med **sagte Lyd**. **Allden pibler** frem af **Sandet**, "Der **pible** fra Isvrigte **Fjeld** blandt **Jøde** **Fjoler** de **klæreste Væld**." **S. Blitker**.

Pidff, en. pl. — e. [M. S. **Piet** (s. **Ev. Piska**.)] 1. en **Snor** eller **Rem** paa **Enden** af et **Stak**, til at **slaae** med; en **Svøbe** (som er et mere **danskt Ord**.) **Pibepidff**, **Klørepidff**, **Gundepidff**, **Jagtpidff**. **At holde een under Pidfften**: i **streng Lov**. 2. en i **Nakten** nedhængende, med **Baand** omvunden **Haarfletning** eller **Haarbusk**; **Haarpidff**. **At binde sin Pidff**. = **Pidffbaand**, et. **Baand**, som **bindes** om en **Haarpidff**. **Pidffsknald**, et. **Lyden** af en **Pidff**, hvormed man **smælder**; **Pidffesmæld**. **Pidffstøparyk**, en. **Parok**, med en **eftergiort Haarpidff**. (s. **Pungestaryk**.) **Pidffstak**, et. **Stangen** eller **Skafet** paa en **Pidff**. **Pidffsknald**. **Pidffesmæld**, et. d. s. f. **Pidffsknald**. **Pidffesnert**, en. **Snerten**, den **øderste Ende** af **Pidfften**, ell. af **dens Snor**. **Pidffesnert**, et. **sælsigt**, **snertende** **Slag** med en **Pidff**.

Pidff, et. pl. d. s. **Slag** med en **Svøbe**. **At slaae Pidff**. **Man kunde tælle ethvert Pidff**.

Pidffe, v. a. 1. **slaae** med **Pidff**, **Svøbe**, **Baand** eller **Klis**. — **figurl. sætte** i **skær**

Ævangelie, eller faae paa med en End, som Pidffens. Stormen pidffer Bølgerne; Regnen pidffer paa Audeerne. — At pidffe ind, pidffe op, pidffe ud. — Pidffning, en. pl. — er. Handlingen at pidffe.

Pietist, en. pl. — er, [af det lat. pius, pietas.] den, som ved umiddelbar Raades virkning, og ved virkelig eller indbildt Fromhed, mener at opnaae en større Reenhed og Sællighed, end Andre. — Pietisterti, et. overdreene Begreber om sin egen Fromhed og Reenhed (Pietisme br. ogsaa som et noget mildere Udtryk.) — pietistisk, adj. som hører til Pietisten, t. Pietistens Tro og Meninger.

Pig, en. pl. Pigge. [So. Pigg. E. Peak, en Spids.] En kort og smal Spids eller Dd. Vindvinets Pigge. En Jernpig. (Draaf: pigget, adj. besat m. Pysge. V. S. D.) = Pighage, en. En Stav, med en Pig og Hage i Enden. Pighammer, en. f. Pishammer. pighvas, adj. saa vaas og spids som en Pig. Pigkrave, en. et med Jernpigge besat Hundehalsbaand. (Kostg.) Pigrokke, en. En Fjst af Rokke-Slægten, hvis Hale er forlænnet m. en lang Pig. (Raia pastinaca.) Pigstav, Pigstok, en. Stav, Stok med en Spids i den nederste Ende. Piguuer, (ell. Piffuer) en. kaldes et vist Løsmær i Hundflokten i Agterdelen af et Stib. Piguare eller Pighvar, en. En Fjst af Hindbrøslægten. (Pleuronectes maximus.)

Pige, en. pl. — er. [Æt. Pika. A. S. Piga.] 1. et ugift Dvindfolk. Piger og Koner; Dreng og Piger. En gammel Pige. 2. en Pige, som endnu er urørt af Mand, en Mæ. 3. et ugift Fruentimmer, som tjener for Æn, en Tienestepige. Karle og Piger p. Gaarden. At holde een Karl og to Piger. (f. Barnepige, Bryggerpige, Koffepige, Maltepige, Stuepige, Snepige, o. fl.) = Pigeaar, et. pl. d. f. (næsten altid i pl.) de Aar af et Fruentimmers Levetid, hvori hun er ugift, som ligge imellem Barneaarene og Hægtstanden. Pigealder, en. den Alder, hvori et Fruentimmer er ugift. Pigearbejde, et. A. der stikker sig f. en Pige, der forettes af Piger. Pigebarne, et. pl. — born. 1. et Barn af Dvindktion. Drengsbørn (Evdnbørn) og Pigebarne. 2. en Pige i Barneaalderen, eller overhovedet: en ung Pige. Et smukt Pigebarne. Pigebrud, en. Brud, som er Pige, Moth. (modfat Lænebrud.) Pigebragt, en. Dragt, som bruges af, passer sig for Piger. (Baggeseu.) pigetro, adj. glad ved sin Pigeftand. (Dhleschl.) Pige-giet, en. den, som paa en overdreven og latterlig Raade er en Tilbeder af Piger, eller af Fruentimre overhovedet. (Moth.) Pigehue, en. Hue, som det er Stik f. Piger at gaac med. (f. Mofatn. t. Uvindhue.) Pigejæger, en. den, som idelig jager efter

Piger, eller søger at vinde dem till letfarblig Dmgang. Pigeftammer, et. R. hvor Piger, især Tienestepiger, opholde sig. Pige-gelav, et. Pigers Samfund og Selskab. At dannde Bruden af Pige-lav. Pigelune, en. Lune, som findes hos Piger, som er egen f. Piger. (Ingemann.) Pigeløfte, et. S. der gives af en Pige ell. sommet sig for en P. "Kan du vinde den lingersvend, som gjør et Pigeløfte?" Dhleschl. Pigeløn, en. Løn, som gives en Tienestepige. Pigeran, et. en Piges voldsomme Vortførelse. Pige-feng, en. Seng f. Tienestepiger. Pige-find, et. ud. pl. Pigers Hu, Sind, Lyst, Tilbotelighed. Pige-fokle, en. Skole, hvori Pigeborn oplæres (modfat: Drengeskole.) Pigeftand, en. ud. pl. Dvindfolks ugifte Stand. Pigeftemme, en. En Stemme, som Pigers, unge Fruentimres pleer at være. Pigeftrengthed, en. S. som viles, af en Pige imod nogen. "En Helt, som du, kan trods Pigeftrengthed." Dhleschl. Pigeftvend, en. den, som gjerne vil være Pigerne till Tieneste. (Moth.) Pigeftæder, pl. Stæder, som stikke sig f. Piger. (C. Frimann.) Pigeftieneste, en. som et Fruentimmer gjør i et Huus som Tienestepige. Pigeetro, en. En Piges Tro eller Løfte om Troftab. Pigerugt, en. 1. En Piges Tugt og Ærbarehed. 2. den Tugt, Pigeborn holdes i af Forældre og Opdragere. Pigevæsen, et, hvad der hører en Pige till, er en Piges Art og Natur, ell. ligner dennes. "Stjerne havde de spottet over dette Pigeftelstaf og Pigevæsen." Rahbek.

1. Piiil, en. pl. Pile. [Æt. Pila. M. S. Pile.] et med Dd forlænnet, og særbaanligt gen i den flumpe Ende fædret Raaben, der stodes af en Bue: "Med disse Dd hun flet i Luften, som en Piiil." Volberg. = a.) piildannet ell. piledannet, adj. dannet som en Piiil. piildannede Skriffttegn. piilflux, (Arreboe) og piilfuar, adj. hastig som en Piiil. (Baggeseu.) — b.) Pilefieder, en. En af de Fiedre, som fæstes i Enden af Pilestakket, f. at store Piiilens Fart. Pileflugt, en. ud. pl. en Flugt, saa hastig som Piiilens. Pilefogger, et. R. hvori Pile glemmes. Pileod, en. Spibsen af en Piiil. (Ogsaa: Piiilod.) pileret (pilstret) adj. lige, som en Piiils Flugt. (Arreboe.) Pilefleaar, et. Saar af Pileftud. Pilefæst, et. Piiilen, uden dens Dd. Pilefæud, et. Stud m. en Piiil. At drædes v. et Pilefæud. Pilefæytte, en. f. Duefæytte. Pilefæpids, en. og fl.

2. Piiil, en. pl. Pile og Piiil. [Æt. Piiil.] et meget almindeligt Træ, hvis Slægt (Salix) har mangfoldige Arter og Afarter; et Piiilæ. Søttapiil, Baanpiiil, Kurves piiil, Stierdepil. At plante Piiil (ell. Pile.) At stude i Veiret som en Piiil. = Pileart, en. En onsket Art af Piiil-Slægten. Pile-

have, en. Plantning af Piletræer, hvoraf tages Stager og Stiklinger. Pilehegn, et. Hegn af plantede Piletræer. Pilekrat, en. Kratkov af unge Piiil. Pilekurv, en. K. flættet af Piletræer. Pileplantning, en. Plantning af Piletræer p. Gierder og andensteds. At opmuntre Pileplantning hos Bønderne. Pilestuds, et. en ung, tynd Pilegreen. (Dylenst.) Pilestige, en. En noget tyk, lige Pilegreen. Pilevaand, en. pl. d. f. en Pilegreen, Pileqvist. Saalesbes: Pilebart, Pilebul, Pilelund, Pileqvist, Pileved, og mange fl.

Piinagtig, pinlig, Piinsel, s. Pine.

Pil, en. pl.-ker. [Fr. pique. G. Pike.] En lang Stang, med en Jernspig i den ene Ende; et Spyd. (Jvf. Pig.) = Pikhammer, en. Hammer, med en lang Spids i den ene Ende, Stridshammer. 2. en spids Hammer, som Steenhuggere bruge. (Noth.) Pifore, en. Vr, hvis Bag gaar ud i en Spids; Stridsore. (Noth.)

Pil, et. pl. d. f. [s. pikke.] Et lidet Slag med Fingreen ell. Fingerenden. Et Pil paa Døren.

Piket, n. s. [fransk.] et Slags Kortspil, som spilles af to Personer; Piletspil. At spille Pilet.

Piket, en. [fransk. af pique.] i Krigskonsten: et Antal Soldater, i Alm. 50, som altid maa være rede, for at iagttage Fjendens Bevægelser; en Piletvagt, Forpostvagt.

Pikke, v. a. og n. 1. [Jsl. piacka.] 1. hante smaat, med sagte Slag, som med Fingerenderne, ell. som Fuglene med Næbket. At pikke paa Døren, pikke een paa Studeren. At pikke en Steen o: tilhugge den med Pikhammeren. 2. neutr. give en sagte bantende Lyd. Ubræt pikker. Det pikker paa Døren. — At pikke af, lisse sig bort; figurl. doc. (Kostg.) "Hun snart maa pikke af." Bessel. (s. pille af.)

Pikkelhue, en. pl.-r. [af det Lydste: Pikelhaube. Jsl. Pekill, Pekillhufwa, har en lignende Bem.] et Slags forbum brugelig, rund Hiem, enten heel af Jern, eller af Læder med Jernbeslag. 2. et Slags ulden Hue, (Kostg.) 3. en Beghue. (Noth.)

Pil, en. see Piiil.

Pil, adv. bruges i Sammensætning m. nogle Adjectiver, for: ganske, rekt. Som: pilraadden, pilfaldet, pilfuur. (dagl. Tale.)

Pilegrim, en. pl.-e. [Jsl. pelagrimur, af Lat. peregrinus, hvilket Ord i den St. danske Bibeloeverf. allevegte gies m. Pilegrim, i Et. for: Udlænding, Fremmed.] den, som af Andagt, eller efter et andægtigt Løfte, vandrer til et heiligt Sted. Der-af: Pilegrimodragt, Pilegrimofærd, Pilegrimogang, Pilegrimoreise, Pilegrimoflav, o. fl.

Pille, v. a. 1. at pille smaaligen og jævnligen. (Noth.)

1. Pille, en. pl. Piller. [Lat. Pila. N. S. Piler. L. Pfeiler.] 1. en Støtte, især af Steen, der sættes under en Deel af en Bygning. = figurl. Middel t. at opholde, vedligeholde en Indretning. "Fælles Oplysning er Samsfundets (Statens) stærkeste Piller." Engelstoft. 2. en rund, fristaaende Støtte; en Søile, Colonne. Joniske, corinthiske Piller. (s. Søile.) 3. den Deel af Muren i et Huus, som er imellem to Vinduer; Vinduespille. 4. Pille i en træet eller stregen Bog, kaldes det, som er trykket eller frevet paa een Side. = Pillebaand, et. Jernbaand, som lægges om en Pille, for at styrke den. Pillebul, en. Bullen, Stafset, den mellemste Deel af en Pille; Søilestaf. Pillefod, en. Søilefod. Pillehoved, et. Dverdelen af en Pille, som hviler paa Bullen; Pilleknop, Søilehoved. Pillepaneel, et. Paneelværk paa Vinduespiller. Pillerad, en. Søilerad.

2. Pille, en. pl.-r. [Lat. pilula.] 3. Apothekerkonsten: Lægemidler, som beredes i Form af smaa Kugler, der spætes hele. "De have indlærd Læren i Fabler, hvorved de have forsoget at forguilde Pillerne f. den Enge." Schutte. — figurl. Ord og Udtryk, der ere ubepagelige, krænkende, straffende for den, som de siges til. (s. Strikpille.)

Pille, v. a. 1. [s. pellen. Sv. pela.] rare ofte og iagtelig ved noget med Fingreen, for at bryde eller plukke noget deraf, for at affondre noget deraf. At pille Værken af et Træ; at pille Væter (tage væk ud af Vælgene; ell. affondre de gode fra de flette.) sig; at pille ved noget o: arbejde langsomt derpaa. At pille op, sante smaaligen op. At pille ud, tage smaaligen, efterhaanden ud af. — At p, sig i Hovedet. Fuglen piller sig m. Næbket. (3 dagl. og lav Tale: "At pille af, pille sig væk, lisse sig bort." "Lad mig udfove denne Stræk, og pikke mig i Morgen væk." Baggelsen.) = Pillemad, en. Mad, som smaaligen maa pilles; s. Gr. smaa Fisp ell. Fugle. 2. Plukkemad. — Pilleren, en. ud. pl. Gierningen at pille. — Pilleri, et. pl.-er. 1. d. f. f. Pilleren. 2. Smaating, ubetydeligheder. Pilleværk, et. kaldes i en Grønsmole den Deel af Rølløværet, hvor Kornet skilles v. Stallen.

Pilt, en. pl.-e. [Jsl. Piltr.] et Drengebarn, en Dreng. (et forætted Ord, som er brugt af enkelte nyere Digtere, og fortæner at bevares.) "Nu iler, Pilt! som en Vind i Væsten ind." Dylenst.

Pimpe, v. a. og n. 1. [sattes i alle beslægtede Sprog.] 1. v. n. gære sig tilgode med Drik; drikke langsomt, ikke meget ad Gangen, men idellig. At pimpe i Smug, 2. v. a. drikke ofte og lidt ad Gangen.

"Droctaf et Fruentimmer maatte i det mindste pimpe lidt p. hvert Sted." Holbergs Ep. II. 62. — Droctaf: Pimpbøgger, Pimpeskruss. (Moth.)

Pimpinelle eller Pimpernelle, n. s. en Plant; Stenbræt. (*Pimpinella saxifraga*.)

Pimpstern, en, n. s. [M. S. P i m p = [t e n .] et Slags løb og meget let, pibet, paa Overfladen ru, i Bruddet trevlet og bløraftfuld Steen af vulkanisk Oprindelse, som bruges til Polering.

Pind, en, pl. -e. [E. Pinn. S. Pinne.] 1. et lidet, smalt og tyndt Støtte Træ eller Metal. At ståre en Pind, en Træpind, Mesfingpind, Stopind, Støtkepind. At sætte en Pind for noget o: hindre, at det fræet. At ståre paa Pinde for een o: være ganske til eens Bæneffe, naar han fordrer det. "Han skulde saa ganske være sin egen Herre og min Slave, at alting kunde ståre paa Pinde naar jeg lystede." Rahbek. Et Pinds Ende o: til det Aftersætte. 2. Pinde, kaldes de smaa Fiedre hos Fugles unger, naar de først bryde igennem Euden, = a.) Pindhammer, en. Hammer til at ibænte Pinde med. pindhornet, adj. med smaa, spidse og lige Horn, som Raabukten. Pindhofe, en. 1. Strømpe, som er bundet med Støtkepinde. (Moth.) 2. en Eygdom ved Pestens Fod, der især viser sig i dens Bagloder, og der frembringer stive, borskede Haar, som Pinde. Pindhul, et. Hul, hvori Stomagerne bænte Pinde i Støvle og Stohale. Pindkniv, (ell. Pindeskiv. Gølding.) en. Kniv, som Stomagerne bruge til at større Stopinde med. (Moth.) pindmager, adj. nderlig mager og tør. Pindsø, en. Hunnon af Pindviin. Pindssteen, en. smaa Brostene. (Moth.) Pindsviin, et. pl. d. s. et Ravn, som tillægges to forskjellige Dyrslægter, der begge have Legemet ganske ell. tildeels besat m. stive Plgge, i Et. for Haar: det hos os almindel. Pindsviin; Zgel. *Erinaceus*; og det fremmede Pindsviin. *Hystrix*. Pindsyl, en. Søl, hvormed Stomagerne staae Pindhuller i Læderet. b.) pindeagtig, adj. spinkelt, svagt, som hvad der er gjort af Pinde. Pinderbrænde, et. Brænde, hugget i meget smaa Støkker. pindebygget, adj. v. En pinderbygget Baad (Statist.) s. Klinkbygget. Pinderhugger, en. den som udhugger Pinderbrænde til Salg. Pinderhuus, et. 1. Et Foder til at gæmme Pinde i; som Strikterinde. 2. et daarlign, svagt, stet bygget Huus; helst et Træhuus. "Isald hans Pinderhuus gik op i Røg og Flamme." Ewald. Pinderkø, en. Sto, hvori Saalen er sættet til Overlæderet med Pinde. (Røstg.) Pinderpil, et. Epil, som leges med smaa Pinde paa en Brille, eller med smaa, forskielligt udfaarne Pinde, der fastes ud paa et Bødd. Pindsteg, en. Rødt-

stoffes, som steges paa Pinde, eller med en Deel af Ribbenet. (Røstg.) Pindetoi, et. Pinderøert. (Moth.) Pinderøegn, et. D. hvis Træværk er meget spinkelt og svagt. Pinderøert, et. 1. Pindene, der sættes i Letterne til en Røgnfading. 2. Træværk, som er pindt sammen, eller er meget spinkelt, skrøbeligt. (Bording.) "Hvis det er Pinderøert — saa lad det staae jo før jo heller væent itu." Baggelsen.

Pinde, v. a. 1. staae Pinde i noget; staae noget sammen med Pinde. At pinde Stoe; at pinde noget sammen. At pinde Brænde ud. — pindes, v. n. pass. faae de første Ringefiedre. (om Fuglene.)

Pindse, s. Pintse.

Pine, en, pl. -r. [Jæl. Pina. M. S. P i n .] en høi Grad af udvortes, legemlig Smerte, eller af indvortes Sjælslidelse. = pinefuld, adj. meget smertelig, fuld af Pine. Et pinefuldt Liv. Guldberg. — piinagtig, adj. som voldter Pine, er forbundet med Pine. Droctaf: Piinagtighed, en. ud. pl. en pinefuld Bøstassenhed eller Tilstand. — piinlig, adj. forbundet med Pine. piinligt Forhør (hvorend Tortur bruges.) Piinse, en. pl. Piinse. Tilstand, hvori man pines; Sierningen at pine. "Plage er et længere vedvarende, ofte middelbart anvendt, Piinse, et mæret udsegt, altid umiddelbart anvendt Nade." Sporon.

Pine, v. a. pinede og piinte; pinet og piint. [Jæl. pina. M. S. p i n e n .] volde en høi Grad af legemlig ell. aandelig Smerte. (I ældre Dant br. det altid for: straffe.) At pine et Dyr. At pine en t. at bekiende. — figurl. plage, beføre, trænge haardt. At pine een m. Enat, m. Spørgemaal. At pine (plage, overhænge) een om noget. At pine noget frem, d. s. s. frem-pine. "Dg piinte voldsomt hvert et lidtryk frem." Baggelsen. (s. affpine, udpine, og jvf. plage.) = Pinebænk, en. Indretning, hvorend Forbrødere pines for at faae dem til at bekiende Misgjæringer; Tortur. At lægges p. Pinebænken. — fig. ethvert Piinesteb. "Smaastryb, som faldte Pusene, og gjorde Rattelciot selv t. en Pinebænk." Guld. Pinerøstfag, et. Røstfag til at pine Forbrødere med. (Moth. Schytte.) Pinsted, et. Sted, hvor een pines, lider Pine. — Pinese, en. Sierningen at pine. Pinf, en, pl. -er. [M. S. P i n f e .] et Slags Læstide med stad Bund og høi Agterdeel, Pinfstib. (Hvitfeldt.)

Pinke, v. a. 1. staae med smaa Slag paa noget, der gives en klingende Lyd. (Røstgaardb. Dødb.)

Pintelhage, en. til Etib: en Jernhage, i Enden af et svært Støtte Toug, som bruges, naar Ankeret skal bringes op p. Siden af Etibet.

Pintse, en. ud. pl. [Gr. πινθησση.]

en af de tre store Høitider i den kristne Kirke, som helligholdes den 50de Dag efter Paasken, til Minde om Apostolens Begjæring af den helligaand. 3 Pintsen (i Pintsebagene.) til Pintse, efter Pintse (ell. Pintsen.) = Pintsaften, Pintsedag, Pintsefest, Pintsehelligdage, Pintsehøitid, Pintsenat, Pintsetid, Pintseuge, bruges paa samme Maade som Paaskeaften, Juleaften, Paaskefest o. s. v. — Pintselilie, en. en Blomst; Pintse-Narcis, Narcissus poeticus. Pintsemaj, en. grønne Svogrene, hvortil Kirker pyntes til Pintsefesten.

Pip, en. n. s. Sngdom hos Høns og andre Fugle, hvorved Lungehuden forherbes og Rødhullerne tilstoppes.

Pipling, en. pl. - er. [G. pippin.] et Slags smaa, fine, veltmagende Æbler. "Da tog — Prindseffen en Pipling saa rund og saa rød." Baggesen.

Pippe, v. n. 1. (med have.) styde frem ell. op, begynde at komme frem. (om Bærter, om Vine og spæde Stud paa Træer, o. d.) Græsset begynder at pippe frem. (dagl. L.)

Pipstæg, et. det første Stæg hos et Mandfolk; Duun paa Sagen, Duunstæg. (Moth.)

Pirhiernet, pirhovedet, adj. [af pirre.] som hastig bliver vred, et let at fortørne. (Roth.)

Pirke, v. a. og n. [af pirre.] idelig pirre og plie ved, overføre. (Moth.)

Pirre, v. a. 1. [sattes i de beslegtede Sprog. jvf. purre.] 1. røre idelig ved, prikke. At pirre i Jorden med en Riep. "Pirres du for stærkt i Panden." Baggesen. 2. figurl. opirre, fornærme, drille; ogsaa: ideligen paamine, (dagl. L.) 3. i fysisk Bemærkelse, om det, der gjer en stærk (irriterende) Virkning paa Legemet, især paa Nervesystemet. pirrende Lægemidler. "I det denne Kogekonst behageligen pirrer Gaanen, og fremlofter utidig Spiselsst." Synesius v. Bloch. = Pirren, Pirring, en. Gjerningen at pirre. — Pirremiddel, et. Middel, som gjer en pirrende Virkning.

Pirrelig, adj. som let kan pirres; irriterabel. — Pirrelighed, en. ud. pl. Egenstaben, at kunne pirres, at være pirrelig, Irriterelighed.

Pis, et. ud. pl. [Hæl. Pissa: men ogsaa Ital. og Fr.] Urin hos Menneſter og Dyr. — Pisse, v. n. og a. 1. udfaste Urinen, lade sit Vand. suaget disse Drd forekomme i Skrifter og danske Ordboøger, (Verb. ogsaa i danske Bibeloversættelser) høre de dog til dem, som man undgaaer, og overlader til den lave Talebrug. Det samme gielder om de heraf udslede Drd, som: pisdrivende, adj. urindrivende; Pisseblære, en. Urinblære. Pissetrang, en. Trang til at lade Vandet; pissetrangt, adj. som har denne

Trang, og fl.] 3 gammel danske Skrifter br. Nætte for: Pis. s. Glossar. til S. Hærpestrængs Lægebog.

Pistol, en. pl. - er. [Fr. pistole.] et kort Stubevaaben, som holdes og afføres med een Haand; Haandbøsse. (Rothgaard.) At udfordre een paa Pistoler. = Pistolhylster, et. Foder eller Giemmede paa begge Sider af Sabelen, hvor Pistoler kunne stikkes ned. Pistolskud, et. 1. Stud af en Pistol. 2. det længdemaal, som et saabant Stud kan naae. De vare hinanden p. et Pistolskud nær.

Piuffe, v. a. 1. [s. pluffe, hvoraf det synes kun at være en forandret Udtale.] gjøre urede ved at ryste og gribe i. At piuffe een i Haaret.

Placat, en. pl. - er. 1. en offentlig opslaaet Beskaling eller Beklædningsliste af Vriigheden. 2. et Lovbud eller en kongelig Anordning af mindre Omfang, der bekienet gjøres v. et Regjeringscollegium.

Pladder, et. ud. pl. 1. Dynd, og hvad der ligner Dynd. 2. unyttig Snaak og Sladder; Sqaalder. (Rothg.) — pladderfuld, adj. ganske fuld, saa fuld at det løber over. (v. Aph.) Pladdermund, Pladderpose, en. den, som snakter meget og unyttigt; en Sladderer, Sqaaldrer. (Moth.) dagl. Tale.

Pladdre, v. a. og n. 1. røre noget flydende sammen. 2. tale unyttig Snaak, sladsbre, sqaalbre. (Golding.) Det udtales ogsaa v. en Dmlyd: piaddre. (s. piatte.)

Plade, en. pl. - r. [L. Platte. G. Platte. jvf. plat, Blad, Glade.] 1. et fladt, jævnt Legeme af nogen Udstrækning og Tykkelse, som ved Samring, Slibning, Støbning ell. d. har faaet denne Stikkelse. (i Alm. om Metal og Steen; lffe om Træ.) En Jernplade, Marmorplade. (Derimod: et Bordblad, en Bordskive, af Træ.) En Dvynplade, Storfteensplade. (s. Blif.) 2. i ældre Skrifter og hos Digtere: Pandsler, Garnst. "Min Plade, mit Pandsler, mit Glavind, mit Skioth." (i et af Dr. Michaels Digte.) "Da klæbte de sig i Plade." Ohlenschl. 3. en Hyssefade. Løst var sat i en Messingplade. = Pladeguld, et. ud. pl. Guld, som er slaaet i Plader. (Sigel. Pladejern, Pladekobber &c.) Pladehammer, en. i Jernbrug: en svær Hammer, hvorved Plader hamres. Pladeovn, en. Dvn, sammensat af Jernplader. Pladepandsler, et. Pandsler af bevægelige Plader eller Skæl (førstikkelig fra: Ringbrynie.) Pladeslæger, en. som forserdigtry Metalplader og arbejder i Pladeværk. (Moth.) sædvanligere med en tydsk Form: Plattenlager. Pladdeværk, et. hvad som bestaaer af Plader, er gjort af Plader. (Moth.)

Plade, v. a. 1. lægge Plader paa. At plade Stoe. 2. slaae i Plader. pladede

Koljer. (Kostgaards Ordb. nu lidet brugelige.)

Plads, en. pl.-e og -r. [Z. Pl a g. R. S. Pl a f.] 1. det Rum, en Person eller Ting behøver for at være i, for at staa, sidde, ligge paa, m. m. ell. det Fladerum, som Gienstanden p. denne Maade indtager. En tom Plads. En beqvem, ubeqvem Plads. At tage Plads op or fylde et Rum. (Men: at tage, optage en Plads for en anden o: besætte den indtil han kommer.) Her er Mangel p. Plads. Dette er min Plads (o: den P. som tilkommer mig.) At anrøse en hans Plads. fig. Han er ikke p. sin rette Plads i dette Embede. — At give Plads, giøre P. vige sin Plads for een. [Rum har et mere adstrakt, almindeligt Betydning, end Plads. f. E. Da Rummet er for indskrænket, affaaer jeg gjerne min Plads. Sted har mere Hensyn til en vis Plet i Rummet; Plads til en fornsden Udstrækning af dette. Et Sted, hvor ikke de halve Tilhørere kunne finde Plads, er ikke stikket t. en saadan Forsamling. (vsf. Sted.) — Plads gaaer vel ikke blot ud paa Fladerummet; men har ogsaa Hensyn p. det hele (cubiske) Rum, et Legeme indtager ell. behøver; dog er det altid m. Hensyn t. et vist Legeme, en vis Gienstand; og ikke om Rummets absolute Betydning. Man siger: Der er Rum nok i Væghuset (f. E. t. flere Stedsbladninger.) Der er Plads nok for Tilskuerne. En god Plads (eller: et godt Sted) at staa paa.] 2. et aabent, jævnt Rum, enten med Hensyn til sammes Veligheden, eller til visse Handlinger, som der foretages. Torve og offentlige Pladse. En Sæveplads (hvor en Høve fan anlægges.) En Legeplads, Bøddelplads, Skueplads, m. fl. 3. et af Hænderne beboet Sted; en An. Festsning. (Helden.) f. Handelsplads, Vadeplads. 4. i enkelte Tilfælde, figurl. Bærbighed, Embede, Æieneste, borgerlig Stilling, Post. Denne Plads er endnu ikke besat. Plads i et Jomfruktoster, i en Stiftelse. En Væretplads, Graverplads, Ministerplads. = Pladshiort, en. kaldes den Hiort, som i Brunstiden overvinder og forjager sine Medbøllere. Pladsmajor, en. i Fæstninger: den Officer, hvis Bestilling det er, at fordele Mandstabet til de forskjellige Vagter, og have Osyn med disse. Pladsmeester, en. den, som anviser Plads, forpæler Pladser. (P. J. Golding.)

Pladse, v. n. 1. pladse, fylle ned. (Noth.) Heraf: Pladseregn, en. ud. pl. en Regn, som falder stærkt og i store Draaber: Enlregn. (Z. Pl a g r e g n.)

Pladst, et. pl. d. f. Lyd, som frembringes ved Faldet af Vand, eller af et haardt Legeme i Vand. "Et indeligt Pladst forstærkede Vandets Fald." Baggelsen.

Pladste, v. n. 1. [med have.] 1. give

en Lyd, som faldende Vand, frembringe et Pladst. 2. røre i stubende Ting og derved frembringe denne Lyd. Anden pladstfer i Vandet.

Plag, en. pl.-e. En ung Hest i andet Aar; større end et Sol, mindre end en Sole. (Kostgaard.)

Plage, en. pl.-r. [Zsl. Plaga. T. Pl a g e.] 1. et søleligt, smertende Unde, som een lider paa Stuel eller Legeme; Pine. Søvnløshed er en stor Plage. "At hver Dag have maa, hver Stund sin egen Plage." Holb. P. Paars. 2. Fortræd, Krænkelse, Besvær, som Andre tilføie een. Han er mig kun til Plage. "Af een og anden han maa udstaae mange Plager." Holberg. 3. i danske Bibel: Overfættelser: Syge, Smittesj, Pest. (E. plague.)

Plage, v. a. 1. tilføie et søleligt Unde, volde Plage, besvære. "Junge Møer, som jer Legem plage saa, som klemte, snerte, ja til Døde pinte gaar." Holberg. "Den, som plager andre, forbittrer deres Stiebne uden Nødvendighed; den, som piner dem, giør det af Lyst." Sporon. — **Plageaand**, en. egentl. en Aand, som plager. "Er det en Plages aand fra Helveds mørke Siem?" J. Smith. figurl. om den, som volder Andre megen Fortræd og Besvær. **Plagefoged**, en. Foged, Forstander, Vognsmand, som trækker og plager sine Undergivne. "De smaa Plagefogeder, som ville misbruge deres Magt t. at giøre Bonden Vold og Uret." Sneedorf. "Enhver, det ikke blues v. at giøre sig selv t. sine Medmenneskers, Medborgeres Bøddel ell. Plagefoged." Rahbet. **Plagegudinde**, en. er brugt af nogle Møere for: Furie. **Plagelio**, et. l. fuldt af Plage, Møle, Besværlighed. **Plagested**, et. Sted, hvor man lider Plage ell. Besværlighed. "Et Plagested f. alle Rejsende." (M.) — **Plager**, en. ud. pl. Stieringen at plage. **Plager**, en. pl.-e. den, som plager andre. **Plageri**, et. pl.-er. Idellig Plagen.

Plan, en. pl.-er. [af Lat. planus.] 1. en jævn, flad Plads; en Slette. (Z. Plan.) **Deraf: Skovplan**. 2. Grundrids til en Bygning, eller et Anlæg. 3. Udkast, i Tænkene, ell. skriftliggen, til et Foretagende, som maa ske efter en vis Ordre og Fordeeling. (i ældre Skrifter Forsæt.) "Hvilken Driftlighed i Tænten, hvilken Kundskab i Planen, hvilken Kraft i Udførelsen!" Baggelsen. At udfæste en Plan til et Foretagende. Han havde lagt Planen t. dette Felttog. En **Finantsplan**. = planløs, adj. uden Plan, som ikke er forud betænkt og overlagt; uordentlig. **planmæssig**, adj. som stier efter, og i Overensstemmelse med en vis Plan.

Planere, v. a. 1. [af Plan.] 1. jævne, flette, udjævne, borttage Forhøjninger og Ujævnheder fra en Plads. 2. hos Bogbinder

dere: lade Trøtpapir glennemtrækkes af et med Alun afkogt Eimvand. Deras: Planerhammer (hvormed det planerede Papir bantes efter Terringen) Planerperse, Planertrug, Planerbånd, o. s. f.

Planet, en. pl. — er. et Himmellegeme, der har sin egen Bevægelse i en bestemt Tid omkring Solen. (s. Sjæstjerne.) = Planetaar, et. den Tid, hvori en vis Planet fuldender sin Bevægelse om Solen. Planetsbane, en. En Planets Bane eller Løb omkring Solen i Himmeltrommet. Planetsystem, et. de Planeter, som i Verdensrummet bevæge sig omkring den samme Jærstjerne; Solsystem.

Planke, en. pl. — r. [Æ. Plankē.] et fladt og jævnt flaaet ell. høvlet Stykke Træ af temmelig Tykkelse og længde. Ege-Bøge-Fyrreplanke. = Plankebro, en. En Bro, tomret af Planter. (Ingemann.) Plankebygning, en. En af Planter sammensat Bygning. Plankedæk, et. Dæk, sammensat af Planter. Et Plankedæk p. en Baad. Plankehoved, et. den fremstaaende Ende af en Planke. (v. Aph.) Plankelag, et. Et Lag af Planter, som i en vis Stilling ligge over ell. ved Siden af hverandre. Plankelag i et Skib. Plankesav, en. Sav til at sære Planter ud af Træer. Plankeskræer, en. den, hvis Arbejde er at sære Planter. (v. Aph.) Plankesværk, et. en tæt Række om en Plads, af Planter ell. Bræder, som lægges paa langs over hinanden og fastslaaes til Stolper.

Planke, v. a. 1. lukke med Planter. "Dermed han planker ind, og gjør et Ene-mærke." Arrebøe. (s. asplanke, indplanke.)

Plante, en. pl. — r. [Æ. Plant. L. Pflanzē. J. Damp af silblgere Dpfkomst og Brug, end Urter og Krud.] 1. i almindelig Talebrug: enhver Jordvært, som udmarker sig ved at have Stængel og Blade; en Urter (hvorunder da ikke regnes Træer, Buske, Mos ell. Svampe.) J. Havedyrkingen br. det om unge Værter af denne Art, som opelstes af Frø og udplantes. At sætte Planter. Kaaletplanter, Salatplanter. 2. i Naturhistorien, og i vidtseftigere Bemærkelse: enhver Naturlegeme med organisk Liv og Livskraft og med Forplantningsevne, men uden Selskabs- og Bevægelsesevne; et vegetabilisk Legeme. = Planterstryk, et. Afpræg af den vdræ Jørm, som en forstønet eller tørreret Plante efterlader. plantegættig, adj. som ligner Planter. Plantebed, et. Haved, hvor Planter (Sætteplanter) opelstes af Frø. (Storm.) Plantedeel, en. Deel af et vegetabilisk Legeme. Jerd af raadnede Plantedele. Plantedyrr, et. pl. d. s. den hele Klasse af dyrte Legemer, som have den mest enkelte Organisation, der nærmer sig Plantenes. Zoophytia. Plantefarve, en. Farvestof, taget af Plan-

ter. (modsat: Mineralfarve.) Plantefrs, et. Frø af een ell. flere Planter. Planterføde, en. ud. pl. Føde af Planteriget. (modsat: dyrisk Føde.) Plantergaard, en. En Indgærdet Plads, som br. til Plantning; en Planthave. (Rossgaards Ordb.) Plantergreen, en. Sætteqvist. Planthave, en. egen Haveplads, som bruges til der at opelste enten Haveplanter, eller Træer; Plantergaard. "At Planthaverne ikke ligge f. langt borte fra de Stræninger, som skulle beplantes." Schotte. Planthul, et. Hul, som stikkes i Jorden, for deri at sætte Planter. Plantheuus, et. Huus, hvor Planter, især fremmede, opelstes v. Konst; Borttheuus. "Disse Træer kunne blot have i varme Planthuse." Duffens Land = Dec. Planterjord, en. 1. Jord af opløste, forraadnede Plantedele; Bortjord. 2. Havedjord, stikket til at sætte Planter i. Planterkiønder, en. den, som er øvet og kundig i at kiende og stikne Planter efter deres Slægt og Art. Planterkonst, en. Færdighed og rigtig Indsigt i at plante, især Træer. (C. Frlmann.) Planterkul, et. Kul af Plantelegemet. (modf. dyrisk Kul.) Planterkundskab, en. ved Erfaring erbrøvet K. om Planter; botanisk Kundskab. planterkundig, adj. kundig i Planterlæren. Planterlag, et. Lag af paa hinanden hvilende Planter. Planterlag i Moserne. Plantelegeme, et. L. som herer til Planteriget, vegetabilisk Legeme. (Duffen.) Planterliv, et. det Liv, den organiske Tilværelse, som Planten har. (L. Kothe.) figurl. at leve et Planterliv: et meget dørst, uirksomt, vegeterende Liv. Planterludsalt, et. Et Rudsalt, som allene tilhører Planteriget. Planterlære, en. ud. pl. Videnskab om Planterens Inddeling i Slægter og Arter, om deres Egenskaber og Anvendelse; Botanik. Plantemaler, en. En M. hvis Hovedsag er, at aftegne og male Planter. (Baggesen.) Plantemester, en. den som besindrer en Planthave, ell. forestaer Skovtræers Plantning og Røgt. Plantermuld, en. ud. pl. d. s. f. Planterjord. Planternavn, en. N. for en vis entelt Slægt ell. Art af Planter. Planterøring, en. 1. d. s. f. Planterføde. 2. Næring for Planter. (Duffens Land. Dec. 2 Udg. 50.) Planterolie, en. Olie af Plantelegemer. (modf. dyrisk Olie.) planterrig, adj. som har stor Dverksidighed af Planter. (Ramsmann.) Planterrige, et. ud. pl. (altid m. best. Art.) i Naturhist. det hele Tal af alle Værter, af Jørdens Plantelegemer; (i Modsetn. til Dyreriget og Mineralriget.) Planterfæst, en. S. som findes i Planter, som kommer af Planter; Urtesaft. Planterfæst, et. S. som udbrages af brændte Plantelegemers Afte; Rudsalt. (v. Aph.) Planterfamler, en. deil, der samler vidt-

værende Planter. **Plantefamling**, en. 1. Sierningen at samle Planter. 2. en Samling af levende Planter paa eet Sted, eller et tørrede i en Urtebog (Herbarium.) **Planteskole**, en. et Sted, hvor Blomster og andre Bærter (især Træer) opvokses af Fros og ved Udplantning. figurl. "Uddragelsen er denne gjensidige Velvillies Planteskole" (i: Middelet t. at frembringe den.) Engelsest. "Denne Dunders og Glæders skienneste Planteskole." Rahbet. (Hoppigen br. det ogsaa om faadanne Indretninger, hvor unge Mennecker, bestemte til et vist Kald, dannes med Denjon til deres Bestemmelse.) **Planteskud**, et. nyt Skud paa en vorende Plante. **Planteskium**, en. Sliimede, der indeholdes i og udtrages af Planter. (Lussen.) **Plantesteen**, en. Steen med Planteaftryk. (W. S. D.) **Plantefyre**, en. vegetabilisk Fyre. **Planteføvn**, en. den Tilstand hos Planterne, som antages at ligne Dyrenes Søvn. **Planteverden**, en. figurl. den hele Samling af tilværende Planteregemer. "Hvor dørst og død nu Planteverdenen ligger." Focrsom. **Plantevært**, en. 1. Planterens Borer, Groening. (Archeol.) 2. Samlingen af vorende Planteregemer paa et Sted, Vegetation. En rig Plantevært. **planteædende**, adj. som lever af Planteføde. **planteædende Dyr** (herbivora.) modsat **fiendædende**.

Plante, v. a. 1. [Ssl. planta.] sætte Noget fast i Jorden i en opreist Stilling; i Særdeleshed: sætte Bærter i Jorden, for der at groe. At plante Fanen i Jorden. At plante Kanoner paa en Vold d: klæde dem op i Skudhullerne. At plante Træer, plante Blomster ud (af Potter e. d. i Bedene.) At p. Kaal ud af Dribanken. — figurl. lægge Grund til, vobstætte, fremstille. = **Planter**, en. pl.-e. den, som giver sig af med at plante. En P. i Vestindien, som der eter en saafaldet Plagtage. = **Planteborger**, en. den, som er snittet t. et fremmedt Land og der bleven Borger; en Celenski. (Zahn.) **Plantehul**, et. Hul, som gaaer i Jorden, f. at plante noget i, f. E. et Træ. (Fleischer.) **Plantemaade**, en. pl.-r. en Maade at plante paa. **Plantepind**, en. Pind, som bruges ved Plantning. **Plantestad**, en. Stad, som er anlagt af Nybyggere ell. Colonister. **Plantetied**, et. 1. Sted, hvor der plantes, ell. som dertil er piffet. 2. figurl. et Sted, hvor Nybyggere nedbætte sig; en Colonie. "Dandale." "Hvorledes et Land saa lidet kunde forsone Mennecker nok t. saa mange Plantetieder." Guldsk. **Plantestok**, en. Træk, som bruges t. Plantning. (Lussen.) **Plantetid**, en. Tid, da man i Alm. planter, som er beqvem til Plantning. — **Plantning**, en. 1. Sierningen at plante. 2. et Sted, hvor Træer og andre Bærter plantes

og opvokses; Træplantning. (fr. Plantage.) En Plantning af unge Grantræer.

Plaster, et. pl. Plastre. [Lat. emplastrum.] en sei, afolie ell. andre fede Saager og dert blandede Legemidler tillavet Det, som bruges i Lægekunsten; jerd. naar den er stroget p. et Stukke Skind, Lerreb, e. d. At lægge et P. paa Saaret. Deraf: **Brenstplaster**, **Maveplaster**, **Trækplaster**, **Borplaster** o. fl. = **Plasterdei**, en. den sammenværte og rullede Dei, hvoraf Plaster laves. **Plasterdug**, en. et Stukke Lerreb, eller andet, hvorpaa Plasteret struges. **Plasterstrøjer**, en. et Redskab, hvormed Plasteret breedes paa Dugen. — **plaster**, v. a. 1. belægge med Plaster. (Noth.)

Plat, adv. [Ev. og N. S. platt.] **Ganste**, reent, aldeles. At sige sin Mening plat ud, reent ud. "Dog plat uværdig han ei lærer Kongens Koff." Holb. P. Paars. (Ordet er nu egentl. et lavere Udtryk; og br. derfor ikke altid m. heldig Virkning af nyere Digtere f. E. Ohlenschläger.)

Plat, adj. [N. S. platt.] 1. flad; jævnt. (d. Tale.) 2. uædel, lav, ikke værdig. (om Ord og Udtryk i Stil og Tale.) Et plat Udtryk. **platte Talemaader**, "Mange Værs — blive v. denne Forandring platte, ubehagelige, ja ganske latterlige." Eneeb. "Jungen fan (p. Skuepladen) fremstille en plump ell. plat Charakter, uden selv at have en vis Grad af Fiinbed." J. L. Helberg. (Deraf Subst. **Plathede**.) 3. som er uden Omvøb, ligesom i Tale. (fieldest.) "Jeg er plat." Jost, i Gualds Hark. Patriot. "Den Sag er plat." Raggelsen. = **Platfil**, en. et Slags smaa Filer, som laaefsmede bruge. **Platfiske**, n. s. pl. 1. kaldes de ved deres flade Legembygning udmærkede Fiske af Fjander-Slægten. (Pleuronectes.) 2. ligeledes br. dette Navn i Handelen om et vist Slags tørret Islandsk Klippfisk. **plاتفodet**, adj. som har flade Fødder. **plاتفodede Dyr**, som træde m. hele Fodsaalen p. Jorden. **Plathoveder**, n. s. pl. et Slags smaa Sem med fiore og flade Hoveder. **Platlæder**, et. hos Garvnerne: glat Læder, hvorpaa ingen konstig Navn er indstøbt. **platlæder** (Noth.) f. **fladnæset**.

Platereg, f. **Pladreg**.

Platting, en. pl.-er. til Skibs: et vist Slags sammenstøttede Læbsgaarn. **Plattydsk**, adj. kaldes den tredje Syrogart, der tales af Folket i Nordindbyland, (Westphalen, Nederlanden, Pommern, o. f. v.) og har betydelig Ordlighed m. det danske Syrog: **Nederbydsk**, **Nederbydsk**. (modf. **Soitydsk**.) Det **Plattydsk**; en **plattydsk** Ordvog. At tale **Plattydsk**.

Pleie, en. ud. pl. [E. Pflege.] 1. Sierningen at pleie, at bære Omfarg for; Røgt, Pæning. (især om Mennecker og deres legeml. Fornødenheder.) Den Gamle, Syge

behøver omhyggelig Pleie. Deras: Enges pleie. 2. Udovelse, Sværtsættelse. Rets tens Pleie, Retspleie. (Z. Recht s p f l e s g e.) = De følgende Sammensætninger kunne ubledes deels af dette n. s. deels af dets Verbum: Pleicamme, en. Soldamme. Pleicantalt, en. (Z. W. ye.) f. Pleiestiftelse. Pleiebarn, et. B. som opfødes og opdrages af Fremmede, ell. i en Pleiestiftelse. Pleies datter, en. et Pigebarn, som fremmede Forældre opdrage som deres eget; saaledes: Pleiesøn. Pleiesøder, en. den, der staaer et fremmedt Barn i Faders Sted. Elgelses Pleiemoder; og begge kaldes, med Hensyn til Barnet, Pleieforældre. Pleiehuus, et. Huus, indrettet til Bolig og Pleie for Gamle, Skrøbelige ell. Nødlidende; Høspital. Pleieløge, en. Løger i Kjøbenhavn, som besørge Fattigvæsenets Engpæle f. de Fattige, der ikke indlægges p. Høspitalet. (Forordn. 1 Jul. 1799.) Pleiemeister, en. som har Opsyn over et Pleiehuus ell. en Pleiestiftelse. (Køstg.) Pleiemoder, en. 1. f. Pleiesøder. 2. en Kone, der har Opsyn med Børn i en Pleiestiftelse. Pleiestiftelse, en. S. hvor forældreløse Børn opfødes; eller hvor Gamle, Svage og Fattige gives Huusly og Dypold. Pleiesøn, en. f. Pleiedatter. Pleievæsen, et. haad der hører til offentlig Pleie, Pleiestiftelser og deres Bestyrelse. Det militaire Pleievæsen; Krigs-Pleievæsen.

1. Pleie, v. a. 1. [Zsl. plaga. N. S. p l e g e n.] Have Omjörg for een; vøgte, vare paa, see tilgode. At pleie sig; at pleie en Eng. "Pigen var deilig, og hun pleiede Kongen og kiente ham." 1 Kong. 1. — At pleie Ketten, haandhave Lov og Ret. (f. Pleie, 2.)

2. Pleie, v. n. 1. (har.) have Vans til; foretage ofte den samme Handling paa lige Maade. (med det efterfølg. Verb. i Infin.) Han pleier daglig at ride. Lag saameget, du pleier (at tage.) Han pleier at sige (det er et almindeligt Sagn, Mundheld.)

Pleiel, en. pl.-er ell. Pleiler. [E. Flail. Z. F l e g e l.] Et Redskab, af to stærke, rundstaarne, ved en Løberrem forenede Rieppe, (Håndelen og Slagelen) som bruges til Kornets Rørfkning. — Pleielhilde, en. den stærke Arm, hvormed begge Læcer i Pleielen bindes sammen.

Plet, en. pl.-ter. [Zsl. Fleckr. Z. F l e æ n.] 1. et Sted paa Overfladen af noget, hvor der findes Forandring i Farven. En rød Plet i Huden. At faae Pletter p. sine Klæder. Pletter i Solen. En Blækplet, Fedtplet, Dricplet. 2. figurl. Ende, Smitte, Wanære. Det var en Plet i hans Charakter. En Død uden Pletter. 3. en liden Deel af Jordens Overflade, ell. af et Stykke Land. En Plet Jord. Enhver efter den Plet, hvor han sættes. (Deras:

Engplet, Græsplet, Jordplet, Skovplet.) 4. et vist, note bestemt Sted, hvorom Tælen er. Nu ere vi paa Pletten, paa den rette Plet. = pletfri, adj. som er uden Pletter; figurl. uden Ende, seilfri. En pletfri Samvittighed. Plettugle, en. Kugle af Pletfæbe. Pletleer ell. Plettesleer, et. Et Slags Leer, som bruges til Plettugler. Pletfæbe, en. et Slags Søbe, som tager Pletter af Lsi. (Roth.) — Pletteskrædder, en. S. hvis Haandværk er, at bøde gamle Klæder og rense dem for Pletter. pletteviiis, adv. i Pletter, hift og her adspredt, som Pletter i Lsi. (Ogsaa: i Pletretal.)

Plette, v. a. og n. 1. sætte Pletter i, frembringe Pletter, smitte. At plette sine Klæder. — figurl. Ved denne Handling plettede han sit Rygte. 2. v. n. modtage, faae Pletter. Dette Lst er let til at plette.

1. Pligt, (en. pl.-er. [Z. P f l i c h t. Z. St. Lydi. (f. E. hos Morfer) er Flihte Bud, Befaling.] 1. den bindende Forstrift ell. bestemmende Rettefnor for Menneftets Handlen og Handlemaade, for dets frie Virksomhed som aandeligt Væsen, der enten udbrinder af indvortes, moralske Love og Grundsaetninger, eller beroer p. udvortes Bud og Anordninger; (mere dog p. de første. Pligt gaar mere ud p. moralsk Forbindtighed; Skyldighed tillige p. den lovmæssige. Sporv.) Jof. Dydspligt, Ketspligt, Tvangspligt. — En betinget, ubetinget (sultdoms men) Pligt. Vi have ogsaa Pligter imod Dyrene. At efterkomme, at forseemme, svigte sine Pligter. "Vi have Ret t. det, uden hvilket vi et kan opsolde vore Pligter, og som vi kan giære uden at overtræde dem." Sneedorf. [Man fortæller jævnlig Pligt ved en Handling, hvortil Menneftet er forsbundet; eller "en Handling, som formedelst Fornuftens Bødende bliver nødvendigt." Müller. Det oprindelige Begreb om Pligt gaar dog ikke ud paa Handlingen selv, men p. Budet, den indvortes ell. moralske Nødvendighed, som betinger den; og dette Begreb overføres p. Handlingen selv, naar det Tilfælde indtræder, at vi skulle giøre vor Pligt. "Det er klart, at naar Menneftet skal giøre sin Pligt, maa han giøre det for Pligtens Skyld." Drstf. — Menneftet siges derfor at have Pligter o: moralske Forstrifter f. sine Handlinger i Almindelighed og i visse Forhold og Tilfælde. Man siger derfor ogsaa: at overtræde, at efterkomme et Pligt. At handle efter Pligt og Samvittighed. Et er at vilde, at kende sine Pligter, et andet, at handle saaledes, at vi opsolde dem.] Jof. Forpligtelse, Skyldighed. 2. De tilforn brugelige Bemærkninger af Pligt: høitideligt, edeligt Løfte, Forpligtelse; hvortaf endnu høves Talemaaden: At tage een i (O og Pligt) Bød, Pœnis

katte ("Jadtil du gjør sand alvorlig Plikt og Bod." A. Bedel) og Straf: ere i svrigt aldeles forældede. = Pliktarbeide, et. Arbeide, som man gjør allene af Plikt eller Stodighed. Pliktarbeider, en. den, som foretager et Arbeide, i Følge en paa ham hvilende Plikt. Pliktbegreb, et. Begreb om en Plikt i Alm. ell. om en vis Plikt, om at noget paaligger os som Plikt. Pliktbud, et. Bud, der foreskriver os noget som en Plikt; moralist Bud. "Følelser kunne, som uvilkaarlige, ikke være umiddelbar Gienstand f. et Pliktbud." D. G. Müller. Plikterkendelse, en. En v. moralist Følelse ell. Overbeviisning grundet Erkendelse af det, som er Plikt. (Engelstoft.) pligtfri, adj. som i et vist Tilfælde ikke har nogen Plikt. Pliktfølelse, en. F. der siger os, at noget er vor Plikt, ell. som driver os til at handle efter Plikt. (Zeechow.) Pliktlære, en. videnskabelig Lære om de menneskelige Pligter; Ethik, Moral. pligtløs, adj. overeenstemmende med Plikt. (S. Baden.) pligtfuld, adj. forbunden t. at opfylde en Plikt, pligtig, forpligtet. (nu seldent.) pligtstridig, adj. stridende imod en Plikt. "Hvor jeg taler efter Plikt, er det pligtstridigt, at holde noget tilbage." F. Etoud. pligtvillig, adj. villig til at opfylde sin Plikt. (E. G. Pontoppidan.) Pliktydelse, en. Gieringen at yde noget som en Plikt, i Følge Stodighed. = pligtig, adj. bunden ved Plikt, skyldig, forpligtet. — Pliktfolk, n. s. pl. Arbeidsfolk, hvis Giering ikke er frivillig, men paalagt dem, Folk, som gjøre Hovert eller Pliktarbeide. Saaledes: Pliktfolk og Pliktfoged (som har Opsyn over Pliktfolk. Rossig.) — Pliktgiering, en. Giering, Hovertarbeide. (D. Atlas, IV. 47.)

2. Plikt, en. [Holl. Plegt.] et Halvdel ell. Forhøining i Fortavnen over det svrige Skibsanket; Rodanker, et. det sværeste Skibsanker; Rodanker, en. kaldes ogsaa blot: Plikten.) Pliktlugger, en. kaldes den forreste Baadsmænd i en Skib ell. Skibsbaad, som roer frem. Pliktoug, et. det Løug, som hører til Pliktanteret.

Pliksøet, adj. [af plire.] som ofte plirer med Vinene.

Plire, v. n. 1. [N. S. p l i r e n.] trække Dienlaagene hyppigen sammen; see med sammentrække, glippende Dienlaage. — Pliren, en. ud. pl.

Plire, en. pl.-r. [S. Blær.] røde Pletter ell. Røgnen i Huden. (Noth.)

Plombere, v. a. 1. [af Fr. plomb, Bly.] forvne med Blyseg. — Plombering, en.

Plov, en. pl.-e. [Scl. Plógr. N. S. Flo og. Aldre Skrivemaader: Plog, Plog.] 1. Et Agerdyktningredskab, hvormed man bryder Jordstøpen i lige Furer, for at berede den til at modtage Sæden.

(f. pløie.) Stulplov, Svingsplov, Stulstøplov. At klare, trække Plov. At styre, vende Ploven. At stille Ploven. At lette Ploven (stille den t. at gaee mindre dybt; modsat at dybne Ploven, ell. slaae Ploven i o: saae den til at gaee dybere.) Jorden styder Ploven, vil ikke tage imod Ploven (naar detne ei kan holdes i Jorden.) Ploven stryger godt o: vender og lægger Furen godt og i en skraa Retning. Hestene gaee i Plov (bruges til Pløining.) At bruge en Hest, for Ploven. Dagplov, Fortplov. Hans Plov gaar godt: siges om den, der har god Fortieneste ell. Fordeel. 2. i Sønderjylland: et vist Jordmaal; saameget Land, som en Bonde antages at kunne drive med een Plov. [Af de herefter anførte Sammenstillinger vedkomme de, som betegne de vigtigste Dele af Ploven, fornemmelig den gamle, i Danmark brugelige Plov; adskillige af disse blive efterhaanden seldnere, efterhvert som andre og simpleere Plove indføres. Noget Dele, som titføren blot giorde af Træ, ere nu fundom af Jern. Flere saadanne, men mindre bekendte Dred br. uden for Skotland i andre danske Landstæder.] = Plovaas, en. det sværeste, længste Træ i Ploven, hvori Langjernet befæstes, som hviler m. den ene Ende p. Axelen, (i Stulsplove) forbinde Fortærren m. Dagplove, og overhovedet gior Ploven dens Retning i Jorden. (Nasen. Baris. T. der G r i n d e l.) Plovarbeide, et. det Arbeide, som hører til Pløining. Plovaxel, en. Axel, hvorefter Plovhjulene bevæge sig. Plovbræt, et. d. f. f. Muldstæl. Plovdræng, en. D. som kører Hestene for Plovmanden. Plovdræver, en. den som kører Hestene for Ploven. Plovdræt, et. 1. en Deel af Fortærren p. en Stulplov, (til fire Heste) der enten bestaaer af en stærk Jernklæde, (Jerndræt) eller af to ell. flere Stykker Træ; samlede v. Jernled; (Trædræt) og som v. den ene Ende befæstes til Dragstaaen og Axelen, i den anden giorres fast t. de forreste Hestes Hammel. (T. die Buch t.) 2. efter Roth og Grams Nucl. Lat. ogsaa d. f. f. Plovaas (men nu neppe brugeligt.) Plovdyr, et. pl. d. f. Dyr, som br. til at trække Plov (ar. Heste og Dyr.) Plovstæl, en. d. f. f. Plovbræt, Muldstæl. (W. S. D.) Plovfolk, n. s. pl. de Folk, som ere sysselsatte med Pløining. Plovfred, en. den Fred og Stikkerhed, som Løven tilkender en Bonde ved Pløining og Markgiering. (D. Lov. VI. 9. 24.) Plovfure, en. Fure, som v. Pløiningen fremkommer i Jorden. Plovsællig, en. det, at to beange en Plov sammen. (Noth.) At være i Plovsællig sammen. plovsø, adj. stillet t. at trække Plov. En plovsøer Hest, Dred. Plovgang, en. langsom Gang ell. Røstet; som naar man pløier. At klare Plovgang. Plov-

gilde, et. Gilde, som Bønder, giver sine Folk efter endt Pløining. Plovgreb, et. Haandgreb, hvort Plovmanden holder for at styre Ploven. (s. Plovstiirt.). Plovhammel, en. Hammelen paa Plovdrættet. Plovhandel, en. d. s. s. Plovgreb. Plovhest, en. Hest, som bruges i Ploven, og som dertil er stiftet. Plovholder, en. Plovmand. (Dluffen.) Plovhoved, et. d. s. s. Plovløb. (skrives ogsaa Plovshoved.) Plovhugger, en. den, som forstaaer at tilbugge Træværket i en P. (Fjellstrups Bøllebn. t. Jordbrug. 75.) Plovhøvl, en. Høvl til at pløie Bræder sammen med. Plovjern, et. Et af de Jern, der besættes i Ploven for at skære og sure Jorden (s. Langjern og Plovskær.) Et Sæt Plovjern (o: begge Jern t. en Plov.) undertiden forstaaes ogsaa v. Plovjern i Særd. et Langjern. Plovkarl, en. Karl, som pløier, ell. som er Plovdriver. Plovkier, en. Kier, hvormed Plovmanden renser Skæret og Muldskaalen fra Jord. Plovkiste, en. den Deel af Ploven, som naaer fra Siden t. det Støb, hvor Kassen er hugget ind i Styren ell. Stierten. (Fjellstrups Bøllebn. t. Jordbr. 78.) Plovkiser, en. d. s. s. Plovdriver. Plovkiering, en. Dreng, som kiser Plov, en liden Plovkiser. Plovknaiv, en. et Redskab til at pløie Jorden med uden Heste; Haandplov. (Kuntes W. S.) Sælsdre danske Str. d. s. s. Plovjern. (Birg. Georg. af Ravn.) Plovkærre, en. Hiulene m. deres Axel og Dræt p. en Hiulplov; ogsaa Forkærre. (Thaers Landoec. v. Drewsen. III. 32.) Plovklam, adj. som ikke har Heste nok, eller buelige, til at pløie med. Plovland, s. Pløieland. Plovlav, et. Plovfællig. At være i Plovlav sammen. Plovlegeme, et. den egentlig p. Jorden vixtende Deel af Ploven; (Drewsen.) ogsaa Dagploven, (hvortil dog undertiden tillige regnes hele Kassen.) Plovløb, et. det Træ, som udgør Plovens underste Deel, hvort Skæret besættes, og som forbinder Plovsulsen m. Axlet ell. den venstre Stiirt. (Plovhoved. Dentak. das Pflughaupt.) Plovmand, en. den, som pløier, enten alene, ved baade at styre og fiøre Ploven, ell. med en Plovkiser. Plovore, en. Dre som bruges t. Pløining. (Plovns. Moth.) Plovredskab, et. pl.-er. Et af de forskjellige Redskaber, som høre t. Ploven og t. Pløining. (D. Lov. I. 24. 23.) Plovret, en. Fæstrens ell. Forpagterens Ret til at drive en Jord efter eget Skønnende. Plovrule, en. (ell. Kullen) kaldes et Stykke Træ ovenpaa Plovarelen, hvorpaa Kassen hviler m. dens forreste Ende. (Dluffens Landoec. 168. Dglaa: Holtret. die Lichte.) Plovrybde, en. Redskab. t. at rense Skæret og Muldskaalen under Pløiningen; Plovkier, Plovenset. Plovstat, en. Stat, som læg-

ges paa hver Plov i et Land. Plovskær, et. Et skabt, trekantet, stærkt Jern, der sættes i Plovslet bag ved Langjernet, og som, naar dette har gennemskåret Jordskorpen, afstærer den horisontalt, imedens den v. Muldskaalen væltes t. Siden, og Juren dannes. Vomer. die Pflugschär. (s. Døl og Skær.) Plovspilde, en. Skade, som een liden paa Plove og Plovst. (Kostg.) Plovstav, en. 1. en lang og spids Stav, hvormed Plovhyrene drives frem. 2. Plovskiep, Plovrybde. 3. en Stav, som Plovmanden undertiden stiller ind i Bagploven s. at styre den desto fastere. (W. S. D.) Plovstiirt, en. de bagtil opstaaende, krumme Haandgreb, som nedentil ere besættede t. Plovløbet og Muldskaalen, og hvoreved Plovmanden under Pløiningen styrer Plovens Gang. (Styre, Plovhandel, Haandstøttet. Stiva, Temo. Pflugsturz, Pflugstert.) [Undertiden forstaaes v. Stierten i Særd. kun den højre Styre ell. Plovhandel; og den venstre er da en Forlængelse af Axlet o: det Stykke Træ, der nedentil v. en Zap ell. Skru sættes i Løbet, og oventil i Kassen. (s. Gjærings Landoec. I. 417.] Plovstrimmel, s. Pløiestrimmel. Plovstud, en. Plovore. Plovstyrer, en. Plovmand. Plovsule, en. det, tyner vertikalt, ell. ofstøt i nogen Straachhed stillede Stykke af Plovlegemet ell. Dagplovven, som fortill forbinder den nederste Deel af Ploven (Plovløbet, Plovhovedet) med Kassen. (Sulen. die Grießsäule.) Plovstift, en. en af 4 ell. 6 Led bestaaende Kærre, der holder Plovaasen t. Axelen og hele Forkærren. (die Suchtkette.) Plovstøi, et. Samling af Plovredskaber; Alt hvad der hører t. Ploven og Pløining. plovsvant, adj. vant t. at gaac for Ploven. En plovsvant hest. Plovvending, en. W. med Ploven ved Enden af en Ager. Plovsvise, en. d. s. s. Plovkier. (Moth.)

Pludder, en. ud. pl. Dvnd, jordblandet Vand, Mosevand. — Pludderdynd, et. det samme. Pluddertør, en. Vædtør. = Deraf: pludde, v. a. 1. At pludde Løvsden: kaldes i Siælland, at blande Løvsjorden m. Vand, for derefter at træde ell. ælte den, inden den formes. — "Løvsens Pluddring." Dluffen om Brændsel 163.

Pludder, en. ud. pl. hastig og usforstaaelig Snakken. — Pluddermond, en. den, som er tilbøjelig t. at pludde; deraf: pluddermondet, pluddervorn, adj. (dagl. Tale.)

Pludde, v. n. 1. [M. S. pludder n. T. p l a u d e r n.] tale hastigt og usforstaaeligt, snakke meget og unyttigt, lade Munden løbe. Den ene pluddrer i Munden paa den anden. Barnet begynder at pludde. — Pluddren, en. ud. pl. Gjærningen at pludde.

Pluds, adj. [M. S. pluds, plutzig.]

i nogle Sammensætninger: bøvrende, opblask. — pludsfed, adj. meget fed, især i Ansigtet; opblask af Fedt; deraf: Pluds-fedme, en. ud. pl. pludsfindet, adj. som har tykke, opblaste Kinder.

Pludse, v. n. 1. [X. Plog, Plag, et hastigt Fald.] falde hastig ned. At pludse til, komme hastigen, uden Overlæg til at gøre ell. sige noget. (Moth.)

Pludselig, adj. og adv. [S. plotselyk.] som sker uformodet, med uventet Hastighed. En pludselig Overgang fra Glæde til Sorg. Han døde meget pludseligt. "Saa tom min Lykke, for pludselig m. Rædsel at forsvinde." Østenschl.

Pludset, adj. [f. adj. pluds.] tyk, bøvrende, opvulmet. (Rostg. Dobb.)

Pluf, et. pl. b. f. (Stieringen at plukke, 3 smaa Pluf (ell. Smaapluf.) lidt efter lidt, lidt ad Gangen. At gøre Gield i Smaapluf. = Plufgield, en. S. som er gjort i smaa Summer og lidt efter lidt, Smaagield. Plufkister, et. Iffet i Dyr, som pluktes i Smaaflytter af Rattet og Tarmene; Plukkesag, plukksiale, v. a. og n. staae i Smaapluf. (Rostg.) Pluktyver, et. smaat og ofte gientaget Tyveri. Plufuld, en. Ud, som pluktes af Faare ell. Sammeskind. Plufveer, n. s. pl. rindere Smerter, som en Barfælsone fornemmer m. Afbrudelse, inden de rette Beer ell. Fødselsmerter indfinde sig. (Moth.) plukvies, plukvies, adv. nu og da, og lidt ad Gangen. At staae plukvies.

Plukke, v. a. 1. [X. S. pluccian. G. to pluck.] trække op ell. ud, vilse ud, bryde, afstøde med Fingerspidene. At plukke Rødder, Æbler. At plukke (bryde) en Blomst. (forf. fra: at rive den op med Rød.) At plukke Gæs (plukke Fiedrene af dem.) "Det er ondt, at plukke Saar af den Staldede." Drdspr. At plukke op (f. Er. Utrud. At plukke Lougært op. At p. Fik, Steg op: gøre det i smaa Stykker, for at opvarme ell. tage det paa ny. = Plukkefad, en. ud. pl. opplukket og opsvarmet Mad. Saaledes: Plukkefisk, en. Plukkefæg, en. — Plukkefald ell. Plukkefald, en. d. f. Plukkefister. — Plukke, et. 1. delig gientagen Plukning. 2. sammenpluktede Ting, ubetydelige Smaafager. — Plukning, en. pl.-er. Stieringen at plukke.

Plump, adj. [X. og R. S. p l u m p.] 1. som er uden Forhold i den ydre Form, alt for svær, stor og tung. Plumpe Lemmer, plumpt Arbejde. 2. usfin i Dyrskel og Adfærd, grov, ubehøvet. At være plump i sin Tale. En plump Spøg. "Plump Sandhed skæder meer, end Falshed selv kan gjøre." Popes Kritik, v. Schiermann. = Plumpshed, en. 1. ud. pl. Deslæfsheden at være plump, enten i Skikelse, eller i Tale, Dyrskel, (modsat: Jiv-

lighed, Jivhed.) 2. pl.-er. Yttring af plump, usfin Tale. — Plumpbugger, en. En grov, plump, ubehøvet Person. (dagl. T.)

Plump, et. pl. d. f. 1. den Lyd, et stort og tungt Legeme giver, naar det falder i Vand. Det gav et stærkt Plump. (Ogsaa Interj. Plump! der (saae han.) 2. (fielnet re.) det, at noget plumper, ell. falder tungt. "At hun m. Rød blev retf. igten, temmelig vaad af Plummet i Floden." Baggesen.

Plumpe, v. n. og a. 1. [X. p l u m p e n.] falde ned, især i Vand, med et Plump. At plumpe til at gøre noget o: gjøre det med ubefindig Hast, uden Overlæg. At plumpe ud med noget o: sige noget ubefindigen, uden Overlæg. (Abrahamson. dagl. T.) 2. act. At plumpe noget sammen o: blande, være tilfode hvad der ikke hører sammen, (Rostgaard.)

Plumre, v. a. 1. røre sammen, gjøre usklar ved at røre eller plumpe. At plumre Bandet for Fistene.

Pluffe, v. a. 1. [M. E. p l u f e n.] bringe i Ulave, gjøre urede, især ved at plukke og gribe i med Fingrene. At pluffe een i Saaret. Søntene pluffe sig.

Plyds, et. ud. pl. [X. P l u f s h.] et Slags, fløielignende tykt Løi, hvis Rensbegærn er af Hør, Flættens Silke eller Kammelegarn. genit. Plydses br. som adj. En Plydses Klode.

Plyndre, v. a. 1. [X. p l u n d e r n. G. to plunder.] borttage med Vold, tilegne sig Andres Gendom, berøve, i Følge Krigens ell. den Stærkeres formeente Ret. Byen blev plyndret. At oversalde og plyndre en Kælsende. (f. røve, som mere bruges om enkelte Stilmænd; plyndre derimod oftest om Rov, som sker i Krigstider.) — Deraf: Plyndren og Plyndring, en. Byen blev overgivet t. Plyndring.

Plog eller Plø, en. pl. -e. [M. S. p l u g g e. G. Plug.] en liden tilfæaren Træpind ell. Rille, høormed noget befastes paa samme Maade som med Sem. — Plogspyl, en. Syl, som Stomagerne bruge til at slaae Ploghuller i Skohæle.

Pløie, v. a. 1. [Isl. plægja; N. S. p l ø g g e n.] 1. drage Furet i Jordstøpen med en Pløi. At pløie en Ager. At pløie til Rug, t. Guede. At pløie m. en Andens Raly o: tage Gavn af en Andens Arbejde. Den kommer og fremt, som pløier (ell. Koster) med Stude. Drdspr. — figurl. at gien-nemstære, som en Pløi Jorden. Skibet pløier Bølgerne. "Bølgen er jeg vant at pløie." Thaarup. "En hastig Bøgn dem følger, og pløier Støvet op i Bølger." Løbde. — At pløie fra, fratage ved Pløining. At p. ind paa en Andens Ager. — At pløie om. a.) pløie allevegne tilgaavns. (Moth.) b.) pløie paa ny. — At pløie op o: pløie første Gang. pløie gammel Jord op. ff. bringe.

op af Jorden ved Ploining. 2. figurl. sages ogsaa: At ploie noget igjærnem, d: gjennemgaae, gjennemarbejde det meget nsie. At ploie en Bog, et Skrift igjærnem. 3. Hos Smedere: gisre en Fure, og veri passende Kant paa to Bræder med en Plovhøvl. At ploie et Gulv sammen. Et ploiet Gulv. = Ploiedag, en. Dagsgjæring med een Plov. Ploiehøvl, en. s. Plovhøvl. Ploiejord, en. 3. som er tienslig t. Ploven, ell. som man er i Færd med at ploie. Ploieland, et. Et Stukke Jord, der bruges som Agerland. (mobsat: s. E. Engjord.) Ploieløn, en. bet, som betales for at ploie en vis Deel Jord. Ploiemark, en. Ploieland. Ploieskrimmel, en. den ved Ploven af Furen opstaaede Jordforpe. Ploierid, en. den Aarstid, da man er i Færd med at ploie. = ploielig, adj. stiftet t. at ploies. ploielig Jord. (Dlussen.) — Ploining, en. 1. Gjæringen af ploie Jorden, ell. 2. at sammenploie Bræder.

Plois, en. ud. pl. [Fr. pleuresie.] Betændelsesfeber med Sidsning. (dagl. Tale.)

Ploss, en. Kind, Kinder. (Moth. egentlig: noget tykt, fuldt, bøvrende. s. pluds.) Deras: Plossmund, en. den, som har en tyk Mund. (Moth.) plossfindet, adj. og plossmunder, adj. (Golding.) 3 Skriftsproget forædret.

Pocal, en. pl.-er. [It. boccale.] et meget stort Glas, undertiden med Raag; et Døggelas.

Pode, en. pl.-r. [mangler, tilligemed de deraf nedstammende Vrd, i alle beslegtede Sprog.] en ung, opstude Spire af et Træ; ell. en afstaaet Dvist som bruges t. Podning; Podedqvist. — figurl. Affom, Børn.

Pode, v. a. 1. indfæet en Pobe, ell. en med Die forvnet Dvist af et forædret Træ i Stamme, Green ell. Bark af et vildt Træ. At pode Frugttræer; at pode i Bark, i Kløft. "Pod intet giftigt i saa ødel Stamme." Gwald. [3 Hævekonsten stielnes imellem: at copulere, at oculere, at pode og at affige.] = Podedkøst, en. Podesplit. Podedkniv, en. Kniv hvormed Podesplitten skæres i Træer. Podemeester, en. den, som er kundig i at pode Træer; Urtegaardsmand, Gartner. (især brugelig i Nørrejylland.) Podedqvist, en. Et Stub, en liden Dvist af et Træ, som br. til at pode i et andet. Podedskole, en. den Afdeling af en Træskole, hvor i de unge Frugttræer oplanteres fra Kiærneskolen for at podes. Podedstamme, en. Træstamme, tienslig til at podes, ell. hvormed Podningen foretages. Podesplit, en. Split, som gisres i Grenen eller Træet, hvort man vil pode; Podedskøst. Podedsted, et. Det Sted p. Træet ell. Grenen, hvor Podedqvisten indfættes ell. Podningen skeer. Podetid, en. Tid, som er stiftet til Podning. Podetra, et. 3. som er podet, ell.

bestemt s. Podning. Podevor, et. 3. sammenfugt med Terpentin, hvormed det podebe Træ forbindes. (Dlussen.) = Podning, en. Gjæringen af pode. (betas: Barkpodning, Rodpodning.)

Poesie, en. [s. poesis.] 1. ud. pl. den Kunst, at digte, at frembringe et Digt; Digtekunst. 2. pl.-r. et Digt, en Digtning, et Digterværk. (Ikke gierne uden i pl. 3 sing. bruges helst: et Digt.)

Poet, en. pl.-er. en Digter. "Hvo være vil Poet, den maa Poeter acte." Holberg. — Poetik, en. Læren om de forstf. Digterarter, deres Form og Indhold, og om als mindelige Regler for Digtekunsten. — poetisk, adj. som hører t. Poesie eller t. en Digter; digterisk. Poetiske Skrifter (Digterværker.) poetiske Billeder, Iagnelser.

Pog, en. pl.-e. [Sv. Poika. E. Boy.] en Dreng. (br. nu kun i Skiem, i komij Ettil, eller af Foragt.) "Paa glatte Træstoe snelt forselget en Pog-en anden Pog p. frosne Bølger." Bagg.

Poffenholt, et. ud. pl. Redet af et meget haardt og tungt americanst Træ. Guajacum officinale.

Poffer, n. s. et mildere Ord, som i dagl. T. bruges for: Fanden, den onde Aand; mest som Udraabsord. "Skøndt Poffer selden pleier sære Folk ind igjennem lulle Dørre." Bessel. — Gen. Poffers br. som adj. om noget ret ubehageligt og smet, eller ualmindeligt og Forundring opvækkende. En Poffers Stoi; en Poffers rast Pige.

Pol, en. (langt o.) pl.-Poler. [Lat. polus.] de to Punkter, i hvilke en Kugle dreier sig om sin Ase; især om Jordens Poler, eller Jordens Arens Endepunkter. Nordpol, Søndpol. (3 ældre Skrifter: Leding.) Magnetens Poler os de to Punkter, hvort en af Magnetens modsatte Kræfter har sin største Styrke. (s. Polaritet.) = Polshide, en. i Afstomien og den mathemat. Geographie: Halben af den Bue i Middagskredsen, som tænkes imellem Jordens eller Verdenspolen, og et vist Steds Horizont. (Hos W. Claussen: "Rehingsens Side.") Polkreds, en. den Cirkel, som Ecliptiken beskriver paa Jordklobens Flade omkring dens Poler; Polarkreds, Polarcirkel. Polstjerne ell. Polarsjjerne, en. den Firsjjerne, som er nærmest ved en af Berdenspolerne; især Nordstjernen.

Polat, en. pl.-ker. 1. den, som er sædt i Polen. 2. i dagl. Tale: Lyvning, som lades udruftet i et Glas. (Rahbet.)

Polarbjørn, en. b. s. f. Isbjørn. Polarcirkel, Polarsjjerne, s. Pol. Polaritet, en. [af Pol.] Magnetens P. o: den Midtning, hvort Magnetens Kræfter træde ud af deres Egeværk.

Polere, v. a. [af lat. polire.] 1. givne faste Ting Glands paa Overfladen ved Riv-

ning og Glættning. At p. en Kobberfænde. polerede Staalvarer. 2. figurl. (ligesom flibe og afflibe) om Fjindhed i Sæder og Adfærd, som erhverves ved aandelig Cultur. En poleret Nation; polerede Sæder. "For Folk ei ene, men og Sproget at polere." Holberg. — Polerer, en. den, som har med Polering at gjøre; hos Muurmestere og Tømmere: den værste Svend, Mestervend. — Polering, en. Slæmningen af polere. — Polereborste, en. B. som bruges til Polering, Stribeborste. Polerehammer, en. D. hvormed Metaller, især Kobber, glattes v. Bantning. Poleremølle, en. M. hvor Polering skeer, f. Gr. ved Krudvædter. Polererpulver, et. og Polerersand, et. Pulver, ell. meget fint Sand, som bruges til Polering. Polererskive, en. S. hvorpaa noget poleres v. Omdreining. Poleretsoi, et. Bærtsoi, Redskaber, som bruges til Polering. (disse Ord, og flere lignende, f. S. Polerersfil, Polerersjern, Polerersfugle, Polererssteen, ic. skrives ogsaa, men fioldnere: Polereborste, o. s. v.)

Polist, adj. [formodentl. af polistiff.] i Almuens Sprog og i d. Tale: sau, listig, sædig.

Politie, et. ud. pl. [Lat. politia.] det, som hører til Værgens Haandhævelse af den offentl. Sikkerhed, Røilighed, Orden og udvortes Sammelighed i en Stat eller By. Sikkerhedspolitik, Sundhedspolitik, m. m. hemmeligt Politie, hvis Virksomhed og Redskaber ere lønlige. — Politieanordning, en. A. som vedkommer Politievaesenet. Politiebetient, en. underordnet Betient, som bruges til at overholde Orden i en By. Politiebud, en. Betient, der blot gjør Tjeneste ved Politiet som Bud. Politiedom, en. D. som affiges af Politieretten. Politieforhør, et. F. i en Politieret. Politiefængsel, et. eget Fængsel, hvortil de indfattedes, som af Politiet anholdes for Uorden, Tyverier, m. m. Politiehaand, en. et Tegn, i Stikkelse af en Haand, som Politiebetiente tilforn altid maatte bære hos sig. Politiekammer, et. det Sted, hvor Politiefænger afgøres og Politieretten holdes. Politieimester, en. den Embedsmand, som med den værste Myndighed forestaar Politiet i en Stad. Politieret, en. 1. En Ret, som undersøger og paadømmer Politiefænger. 2. Indbegreb af de Lovbud og Anordninger, som vedkomme Politiet. Politiefæng, en. Retssag, som hører under Politieret. Politiefæng, et. 1. Politieimesterens Politievaesnets offentl. Segl. 2. et Segl, som Politiet lader sætte for Bærelser og Hjemmer. Politieføldat, en. Solbat i Føldtets Tjeneste. Politietegn, et. Emblemetegnet eller Skilt, som Politiebetiente føre hos sig; ell. Tegn, som Politiet meddeeler (f. S. til Hunde.) Politievidenskab, en.

ud. pl. videnskabelig Lære om Politievaesenet. Politievaesen, et. ud. pl. Indbegreb af Alt, hvad der hører til Politiets Virksomhed og Omsorg.

Politik, en. ud. pl. 1. Læren om det, som hører til Staters Stærelse, især med Hensyn til deres gjensidige Forhold og til Vedligeholdelsen af deres Selvstændighed og Statskraft. Statsklogskab, Statslære, Statsvidenskab. Indvortes og udvortes Politik. 2. praktisk Udøvelse af denne Lære efter et vist politisk System. Englands, Frankrigs Politik. — politisk, adj. som hører til, grunder sig i Politik.

Politur, en. ud. pl. [f. polere.] den Stærelse og Glænde, som Polering giver. Staalvares Politur. — figurl. den ydre Fjindhed i Dyrsket, Tale og Sæder, som er Følge af en paa det Udvortes henvendt Dannelse. "Maaskee var en Grændselinie mellem Menneskets Forædling og Menneskets Politur nødvendig at drage." Rahbek.

Polst, adj. sødt i Polen, som er fra Polen, hører til Polen. Polst Pas en dansk Benaenelse p. et nu ikke meget brugeligt Kortspil.

Polyp, en. pl.—er. [Lat. polypus.] 1. i Naturhist. en Klasse af dyriske Væsener, som høre til de saafaldte Plante dyr. Armspolyper, Blærepolyper, Kørpolyper, o. fl. 2. i Medicinen: en studegen (local) Sygdom, som bestaar i en kiedagtig Udvæxt.

Pomade, en. [fransk.] Haarfalve.

Pomerants, en. pl.—er. den guldgule, æblebærende Frugt af Pomerantstræet, som er en Art af Citronens Slægt. Citrus Aurantium.

Pommer ell. Pommerer, en. Gen, som er fra Pommerland, som er sødt i Pommeren. (mere brugel. og Pommeraner.) pommerisk, adj. som hører til, har hjemme i Pommeren.

Pomp, en. ud. pl. [Lat. pompa.] stor og offentlig Pragt, Stads og Bram. Byluppet blev holdt m. forstellig Pomp. "De anføre enhver Slæmning uden Pomp, uden alle Lovtalens Pændelser." Baskh.

Pompe, en. pl.—er. [X. Pompee. Fr. pompe; og saaledes i flere Sprog.] En Maskine, hvorefter Vand ell. andre flydende Ting bringes t. at stige indtil en vis Høide i et Kær, hvortil en Stang, ell. et saafaldt Stempel, bevæges op og ned, og derved et lufttomt Rom frembringes; Standpompe. Skibspompe, Luftpumpe, m. fl. (jvf. Post.) = Pompebor, et. Indreining t. at bore ell. udhule Pomperer. Pompebrug, et. den Bevægelse, som skeer, naar Stangen med Pompefoden stødes ned i Kæret og trækkes tilbage. Pompeemmer, en. f. Pompeffo. Pompehierte, et. den Spærrelap (Ventil) i Pompererret, der bevirker, at Vandet, som under Pumpningen flytter i Kæret, ikke kan

gaae tilbage igjen. Pompehjul, et. S. hvorved en stor Pompe ell. et Pompeværk sættes i Bevægelse. Pompekrave, en. Hylser af tåret Segldug om Skibspomper. Pompefrog, en. lang Sernstang med en Krog paa Enden, for at optage Pompestoen, naar den havnogen Vangel. Pompekurv, en. Et med Huller forsynet Indfatning af Kobber, der sættes omkring Skibspomper i Pompeføden. Pompemeister, en. den, som har Opsyn m. Pompe ell. med et Pompeværk; en Vandmeister. Pompeovelle, en. Et Pompeværk, der drives v. Windens Kraft, ell. som en Mølle. (Phys. oec. Bibl. IX. 208.) Pompeødsfab, et. pl.-er. Kedsfab, som hører t. en Pompe; Dele, hvoraf denne bestaaer. Pomperende, en. Rende, som anbringes under Pompetuden, s. at give Vandet Afløb i en vis Retning. Pompering, en. Sernbaand om et Pomperør. Pomperør, et. Rør i Pomper og Pompeværker, hvori Vandet bringes til at stige. Pompesto, en. den hule Prop ell. Walse af Træ, overtrukket med Læder, og forsynet med en Klap ell. Ventil, som ved Stangen trækkes ned i Vandpomper, og frembringer det lufttøime Rum; Pompestemmer; Pompepand. Pompestive, en. Stibe af Læder, tilstaaen efter Pompestoens Størrelse; kaldes ogsaa Pumpestugge. (W. S. D.) Pompeflage, et. d. s. f. Pompedrag. (S. Kraft.) Pompeflange, en. Rør af tåret Seildug ell. Læder, hvori det oppompede Vand bortledes. Pompeføde, en. et afdeelt Rum nederst i Stibe, hvor Vandet samler sig, og hvori Pomperøret staaer. Pompepand, en. f. Pompesto. Pompestang ell. Pompestok, en. den Stang, hvorved Pompestoens bevæges op og ned. Pompestempel, et. den tæt sluttende Deel i en Pompe, der bevæges op og ned, og enten er heel, ell. forsynet m. Klap. Pompestøvle, et. Hovedrøret i en Pompe, hvori Ventilerne anbringes. (Milingtons Naturf. v. Itsin. 177.) Pompefatter, en. den, som indretter og istandsætter Vandpomper; Pompemeister. Pomperør, et. Pomperør af Træ ved Standpomper; ell. en dertil bestemt, udhulet Træstamme. At bore et Pomperør. Pomperør, et. Pompedrag. (S. Kraft.) Pompetud, en. Rør, anbragt paa Siden af Pomperøret i den Høide, at Vandet kan løbe ud deraf. Pompevand, et. Vand, som opdrages af et dybere Sted til et høiere ved Hielp af en Pompe. Pompeværk, et. En af flere Pomper sammensat Maskine, s. E. ved Bergværker (som efter sin Indretning kaldes Sugeværk eller Trykværk.) Et horisontalt, (vandret) et lodret Pompeværk.

Pompe, v. a. 1. sætte en Pompe i Bevægelse, bringe findende Ting op af Døbet ved en Pompe. At pompe Vandet af en Keld, p. en Brønd lenda. At pompe Luften

ud (v. en Luftpumpe.) — Deraf: Pomping, en. pl.-er.

Ponton, en. pl.-er. [frans.] i Rigsvoesenet: en fladbundet Baad af Kobberblek, hvoraf flere forbindes t. Underlag f. en Bro; Brofartst, Brostik.

Poppoie, en. f. Papegoie.

Poppel, en. pl. Popler. en Slægt af Træer (Populus) hvoraf adskillige Arter dyrkes hos os. Italiensk Poppel, Sotpoppel m. s. Poppel-Vilt, den almindelige Poppel. (P. canescens.) = Poppelslund, en. En Lund af plantede Popler.

Porcelain, et. ud. pl. [fr.] porcelains. 3 dagt. L. Porcelain, som ogsaa Kogst Kriste; og forberedt: Postelen.] en ved stærkt Ild i Døne brændt og siden glaseret Masse, bestaaende af en fin Leerart, noget Kisel eller Dvarts og Stys; hvoraf Kar og andre Sager dannes. Genit. br. som adj. En Porcelains Base, Porcelains Tækkener. = Porcelainfabrik, en. F. hvor Porcelainslavare forfærdiges. Porcelainsfarve, en. Farvestof, som bruges til Porcelainsnets Malning. Porcelainhåndel, en. Handel med forskiell. Slags P. Porcelainhandler, en. den, som driver saadan Handel. Porcelainjord, en. ell. Porcelainleer, en. den fine Leerart, som bruges til P. Porcelainmaler, en. den, som forstaaer at male paa P. Porcelainmaleri, et. 1. ud. pl. den Kunst, at male Porcelain efterat det er brændt og glaseret. 2. pl.-er, et. Maleri p. et Kar ell. en Plade af Porcelain.

Porphyr, en. pl.-er. [Gr. πορφυρος.] en nderst haard, rødsladen, med Dvarts, undertiden med Hornblende, blandet Sæpsts Art. — Porphyrværk, et. Sted, hvor P. brødes, og dannes ved Hugning og Slibning.

Porø, en. ud. pl. en Moseurt, hvis Blæde og Blomster undertiden, hær i Norge, bruges i St. for Humle til Bl. Myrica Gale. Deraf: Porøel, et. ud. pl. Pl, som er brugget m. Porø. (Math.)

Port, en. pl.-er. [Lat. porta. Isl. Port. N. S. Poort e.] Oprindeligen: enhver Kabaing paa en Bygning, indrettet til at gaae ind og ud dertil; men br. i wort Syrog i Alm. fun om større Indgange, stikke til at klare iglennem (i Modf. til Dør.) og da baade om Portrummet, og om Døren (ell. Dørene) hvorved det lukkes. Gaard kaldes en Bygning, som har Port; Zuus kaldes den, som til Indgang fun har en Dør. At aabne, lukke Porten. Vognen kan staae i Porten o: i Portrummet. — Enmuret, hælødt P. Stabens Porte. Stadsport, Fæstningsport, Borgport. En Bagport, Væpport. 2. Port paa et Skib, Stokporte, Kanonporte. 3. Porten, den ottomantiske Port, den hste Port: den tyrkiske Keisers Hof, (egentlig Stordrigens Pallads) Regleringen i Tyrkiet. = Port=

are, en. En af de tre store Blodaaret, som føre Blodet fra Underlivet til Leveren.
 Portarel, en. den Stabel ell. Jerntræg, hootom Porthængster dreie sig. Portebient, en. Løsbient ved en Port. Portfang, et. Udbygning foran ell. udenfor en Port. (W. S. D.) Portfiæl, en. En af de Fiæle, hvoraf en Port er sammensat.
 Portfløi, en. den ene Halvdeel af en Port, som har en dobbelt Fløi, t. at aabne i Midten. Portgang, en. Gang, som fører til en Port. (Baggefen.) Porthammer, en. 1. det Sværd, som hviler paa Portstolperne, og hvortil Overdelen af Porten slutter. 2. en Hammer til at banke med paa en Port. Portholder, en. Portner, Dørs vogter. (Hvitfelt.) Porthund, en. Rænskhund ved en Port. Porthuus, et. en Bygning oven over en Port. Portkammer, et. Et lavt Kammer, indrettet i et Huus ovenover Porten. Portklynke, en. Klukke t. Kuffelse for en Port. Portkloffe, en. Kloffe, med Klottestræng, ved en Port. Portlaage, en. Dør eller Laage ved Siden af en Port, ell. anbragt i en af Portstolperne. Portluger, en. Luge f. en Stykport. Portlukning, en. Handlingen at lukke en Port, ell. Stadsportes Lukning. Portlygte, en. 2. som ophænges i en Port t. Evning.
 Portlænge, en. den Længe paa en Bygning, hvori Porten er. Portnagel, en. Nagel t. en Portlaas. Portpenge, n. s. coll. det som betales, til disse Løder, eller bestandigen, for at komme ind ad en Stadsport. Portrum, et. det Rum i en Bygning, som Porten indtager. Portseddel, en. Brev til for Bære, som maa indføres glennem en Port. Portstænde, en. Stænde til Bæren for en Fæstningsport; Ravelin. Portskriver, en. Portbetient, som holder Bog over ind- og udgaende Bære v. en Stadsport. Portstabel, en. d. s. f. Portarel. Portstang, en. S. til at lægge for en Port t. Kuffelse indentil. Portstolpe, en. En af de Stolper, som bære Porthammern. Portstue, en. S. ved eller over en Port. Porttearn, et. T. bygget over en hvalvet Port. Porttold, en. T. af Bære, som føres ind glennem en Port; Accise, Confumtion. Portvagt, en. 1. Soldatvagt ved en Port. 2. det Huus, hvor en saadan Vagt opholder sig. Portvei, en. Sti, som gaar t. en Port. Portvogter, en. Portner.

Portion, en. pl. - er. [Frans.] en vis Del, Part ell. Deel t. ell. af noget. "Den, hvis tarvelige Helene fan af saa smaa Portioner blive mat." Baggefen.

Portner, en. pl. - e. [af Port.] den, som er sat til at oplukke og vogte en Port. — Portnerkone, en. Portnerens Hustru. — Portnerse, en. et Fruentimmer, som har en Portners Bestilling.

Porto, en. [Ital.] det som betales for et Brevs Befordring ved Posten; Postpenge, Brevpenge.

Portrait, et. pl. - er. [Frans.] et tegnet ell. malet Billede af et Renneise; Stiberti. Deraf: Portraitmaler, en. Billebmaler. Portraitmalning, en. og st.

Portugiser, en. pl. - e. den, som er født i Portugal. — portugisisk, adj. som er fra Portugal ell. hører t. Portugal.

Portulak, en. ud. pl. en. Sævent, der br. til Salat og som Suppeurt. Portulaca oleracea.

Portviin, en. ud. pl. et Slags stærk portugisisk Viin, som især udføres fra Byen Porto.

Pose, en. pl. - r. [Æt. Posi. X. S. Posa, Pusa.] 1. en mindre Sæt, sammensæt af Lerred, Skind ell. a. En Skindpose, Lerredpose. En tom Pengepose. En Pose Penge (som er faldt med Penge.) 2. det, som danner den udstaaende Hulhed, i Ligning med en P. ell. en Høvelse. Riolen fædder i Poser paa Ryggen. Poser under Vinene. — Posegruis, en. Pattegris, Ilden S. som i en Pose bringes til Lovs. Posegrød, en. ud. pl. et Slags Grød, blans det med Urter og Klød, som koges i en Pose. (Rostg.) Posejunker, en. den, som er sat til og storagtig tillige. (Rostg.) Posemad, en. ud. pl. Mad, som Liggere sante i deres Pose. Posemelt, en. 1. M. som oplægges for at ostes i en Pose. 2. et Slags Mellesuppe. (Rostg.) Posepiber, en. Sættepiber. (Noth.) Posepils, en. Liggerdreng. (Golding.)

Pose, v. n. 1. danne en udstaaende Hulhed ell. Høvelse; bovne, oppulme. Riolen poser i Ryggen. (Noth.)

Posementmager (Noth) ell. Posamentmager, en. pl. - e. [af ital. passamano. Fr. passement.] 1. et Haandværksmand, som væver og vikter Snore, Bræmmer, Fryndser o. d. Snorebæver, Fryndsebæver. (Bordemager. Noth.) Posementarbeide, ell. Posementmagerarbeide, et.

Positiv, adj. [af Lat.] bestemt; afgjærende. Et positivt Svar.

Positiv, et. pl. - er. et lidet Orgel i et Stab.

1. Post, en. pl. - er. [Lat. postis. T. die Post.] 1. et opreist, lodret Træ, sat for at bære eller støtte noget. En Binduespost, Dæpost. 2. et opreist Pømpær, hvoraf man poster Vand; en Vandpost. — Deraf: Postrende, en. og Postrør, et. Rende ell. Rør, som gaar t. en Vandpost. Postværk, en. 1. Indretning, som hører til en Vandpost. "En halvbrund Bygning i Gaarden t. et Postværk." (Statstid.) 2. Postværket v. Udlobet af en Dam o: den Indretning, hvorved Vandet kan lades ud, naar man vil lægge Dammen.

2. Post, en. pl. - er. [Fr. poste. T. der

Post en.] 1. det Sted, hvor een bestilles at staae ell. være, i en vis Bestilling, ell. for at være p. noget. At sætte en Arbejder p. sin Post. Han er ikke p. sin Post (ikke p. sit rette Sted.) 2. et Sted, hvor een ell. flere Soldater stilles hen, for at forsvare det, ell. give Agt paa hvad der foregaaer. At forsvare en Post. "Ihi i Fjendskaber han forsvare nok sin Post." Holb. P. Vaars. At forlade, gaae fra sin P. At fordrive Fienden fra en P. (deraf Jorpost.) 3. Embed, Bestilling, hvortil een er bestillet. En høj, anseelig, indbringende Post. At forestaae en P. En Minister-Post.

3. Post, en. pl.-er. [Fr. poste. I. die Post.] 1. en vis Part ell. Deeling af noget, især hvor Taler er om Pengesager. At indføre en Post i Regnskabet. 2. en vis, bestemt Deel i en Sag, der tales ell. handles om. I denne ene Post fandtes han skyldig. — postviis, adv. til ell. efter hver Post især. (Rofg. Drdb.)

4. Post, en. pl.-er. [Fr. poste. I. die Post.] 1. den offentlige Indtægtning i en Stat, hvorved Breve, Guds og Personer bestordres frem fra Sted til Sted, ved Heste og Født, som dertil holdes særdige. Brevpost, Aepost, Pakkepost, Gangpost, Ertrapost (som en Reisende betaler for sig alene.) Med første, (næste) med sidste (sidst ankomne) P. Jovvedpost (hvor en Postmester, og et Hoved-Postkontor findes) i Modsetn. til Biposter, som fra hine affendes. 2. et Sted, hvor Posthæste stiftes, Skiftestæb, Posthold, Post-Station. 3. de Breve og Sager, man skriver og affender med Posten p. en vis Dag. Jeg har idag en stor Post. 4. Uegentl. og i dagl. T. en Mand, der bruges som gaaende ell. ridende Post ell. Postbud paa Landet. = Postaabner, en. den, som p. visse Steder ell. ved Biposter (især i Norge) aabner Postkassen og udtager Breve t. Stedet. (Forordn. 1758.) Post-anordning, en. A. angaaende Postvæsenet. Postbestyrer, en. Betient, som har Opsyn med Postvæsenet paa et vist Sted. Postbefordring, en. Reisendes, Vares Befordring med Posten. At reise med P. Postbonde, en. (i Norge) en Bonde, som er forpligtet til at levere Heste til Brevpostens Befordring. (Forordn. 1746.) Postbrev, et. Brev, som kommer ell. affendes med Posten. (Holberg.) Postbræt, et. B. som udhænges p. Posthuset, f. at betiendtgjøre Posternes Ankomst og de med en Post indløste Breve. Postbud, et. Bud, som ombarer de med Posten ankomne Breve, Brevdrager. Postcontor, et. 1. et Contor under Postdirectionen, 2. en Postmesters C. Postdag, en. Dag i ligen, paa hvilken Breve og Pakkeposter afgaae fra et vist Sted. Postdirecteur, en. Embedsmand, som har Overopsyn med Postvæsenet. Postdirec-

tion, en. Collegium, som bestyrer Postvæsenet. (tilføen Postamt.) Postdrenge, en. D. der bruges som ridende eller gaaende Post. Postdue, en. Brevdue. Postforvalter, en. Embedsmand, som forestaaer en vis Deel af Postvæsenet. Postfragt, en. 1. Guds og Færing, som sendes med Aegposten. 2. det, som betales for at sende Guds m. Posten. postfri, adj. som kan sendes med Posten uden Betaling. postfrie Breve. (Schytte.) postfrit, adv. — Postfrihed, en. den Retighed, at kunne sende Breve uden Betaling med Posten. "Den m. Postfriheden saa ofte forenede Misbrug." Schytte. Postfører, en. Betient, som følger med Aegposten, og paateer dens rigtige og sikre Befordring. Postgaard, en. Gaard, hvor kommende Poster modtages, afgaaende gaares særdige, og Reisende skifte Posthæste. (s. Posthuus.) Postgang, en. Posternes til en vis Tid bestemte Afgang og Ankomst. Postherberg, et. Postgaard, med Hensyn til de Reisendes Modtagelse. Posthest, en. S. som bruges til Posters Befordring. At bestille, reise med Posthæste. Posthold, et. Sted, hvor der holdes Heste og Vogne paa rebe Gaand til at bestordre særdvanlige og Extra-Poster; Postliste, Post-Station. Postholder, en. den, som forestaaer et Posthold. Posthorn, et. Horn, hvori Postkarslen blæser ved Posthuset og for at advare mødende Vogne. Posthuus, et. det Huus, hvor Postmesteren boer og hvor Posterne modtages og affærdiges. (Postgaard er særdanl. tillige Postherberg; men Posthuus er det ikke altid.) Postjagt, en. en Jagt, der bruges som Postfrib. Postkæret, en. En luffet Bogn, hvori Reisende bestordres gjennem Landet ved Postvæsenet. (fr. Diligence.) Postkarl, en. Vognmandskarl, som kører for Posten. Postkort, et. 1. Landkort, hvorpaa de almindel. Postveie gjennem et Land findes affatte. 2. en i Posthuset ophængt Fortegnelse over alle de med Posten ankomne Breve. (Schytte.) Postkudst, en. Kudst, der kører Posten; Postkarl. Postløber, en. gaaende Post, Gangpost. (Moth.) Postmester, en. den, som forestaaer Postvæsenet, især Brevposten i en By. Postpapir, et. fint og tyndt Papir, som gjerne bruges til Postbreve. Postpenge, n. s. coll. det, som efter en vis Tart, betales for at sende et Brev m. Posten. Postreise, en. R. som foretages m. Posten, m. Posthæste. Postrider) Postrytter, en. ridende Post. Postrover, en. Stimand, som oversæder Posten. (W. S. D.) Postfeddel, en. skriftligt Beviis for, ell. Optegnelse over noget, som sendes m. Posten. Postfak, en. Læbersak, hvori Breve og Pakker føres m. Posten; Brevsæk. Postfrib, et. Skib, hvormed Posten føres over Vand. Postliste, et. Posthold, Post-

Station. Postkilt, et. S. som visse Bes-tiente ved Postvæsenet bære t. Tegn p. deres Embede. Postskriver, en. En ved Postvæsenet ell. i et Postkontor ansat Skriver. Postkøds, en. i Norge: Postens Befordring m. Bogn og Heste ved Postbønderne. Postsmætte, en. et Slags Poststib; Postjagt. Posttavle, ep. Postbræt, Postkort, (2.) Postridende, en. 1. Tidende, Efterretning, som Posten medfører. 2. en Tidende, Avis, der sendes om i Landet m. Brevposten. Postvei, en. den Vei giennem Landet, som Posten altid følger. Postvoagn, en. 1. en Bogn, hvorpaa Gods og Rejsende befordres m. Posterne. 2. en Kurvevoagn, som i Bygning har nogen Lighed m. egentlige Postvoagne (holstensk Bogn.) Postvæsen, et. Alt hvad der hører til og vedkommer de for-skiellige Postter i et Land. "Postvæsenets Diemed er: at befordre Breve, Personer og Gods." Echttte.

5. Post, n. s. dansk Navn p. en Bustvært, der vorer i Moser, men nu er meget sjælden her i Landet. Lødum palustre.

Postei, en. pl.-ér. En m. Kenderier til-lavet Ret, der omgives m. en Storm af Dei og krefter bages i en Dvn. Risdpostei, Fiskepostei, Fuglepostei, m. fl. Detas: Postskibager, Postrejslydning, Postteiform (hvort Posteien dannes og bages) Postteilaag (den sværeste løse Deel af Postteiden) Postteiovn, o. fl.

Postil, en. pl.-ler. [M. A. Lat. Postilla.] Samling af Prædikener over Evanges-ker og Lectier paa Søndagene og Helligdage i hele Aaret; en Præken s. Karbog. "Han ingen Bibel har, men hver sine Postil-ler." Solb. P. Paars. — Postillant, en. den, som læser ell. udskriver sine Præken af en Postil. (Holberg.) Postilerytter, en. d. samme. (3. Baden.)

Postillon, en. [fransf.] s. Postkarl, Post-kudst, Postrytter.

Pot, en. pl.-ter. (s. Potte.) et i Dan-mærk og Norge brugeligt lovbestemt Maaal for flødende Ting, som sælges og udmaales. En Pot M, Mælk, ic. En dansk Pot er 1/2 Kande, 4 Pagle, og 54 danske Cubitoms-mer, ell. 1/4 af en Korntønde. = Pottes-lasse, Potteglas, Pottekruus, Flaske, ic. som rummer en Pot. Pottemaal, et. nedsægtigt indrettet Maaal, som har 54 danske Cubitommets Indhold. potteviis, adv. i en Mængde af een eller flere Potter.

Potasse, en. ud. pl. de faste, saltagtige Dele, der blive tilbage, naar man lader Lusden af Træs eller Planteafte bortdunste ell. borttøge; Rudsalt, Planteafst, Alkali. Der-af: Potassesyderi, et. Indretning, hvor Potasse virkes.

Potte, en. pl.-r. [Isl. Potta. N. S. Pot t.] et rundt og dnt Kar, af forskiel- lig, ikke betydelig Størrelse, som enten hvoiler

paa sin Grundflade eller, som oftest paa Fod-der. Kobberpotte, Leerpotte ic. (Sædvan- ligt menes ved Potte, en Leerpotte.) Bloms-kerpotte, Indepotte, Køgepotte, Lims- potte, Urtepotte, m. fl. — En Potte Reg-ler, o: et vist Tal, beregnet efter Tallet af de slagne Regler, som i Reglespil giver den, der sætk naaer det, Potten o: Spillet vundet. At vinde Potten, faae een fra Potten: Laz- lemaader i Reglespil. = Potteaal, en. pl. d. s. store Aal, faarne t Skiver, som ned- lægges med Krøderier i en P. og foges i deres egen Vædse. (Moth.) Pottebod, en. Bod, hvor Potter sælges. Pottegrød, en. S. som foges under Laag i en Potte. Pottefiger, en. figurl. om et Mandfolk, der giver sig af m. ham uvedkommende Ting i Ristken og Puusholdning. Pottefram, en. alleslags Pottemagervare, som ere til Sælg. Potteframmer, en. den som handler med Pottefram. Potteleer, et. ud. pl. Leer, som bruges til Potter og andre Leerkar. Pottemager, en. pl.-e. den, hvis Haands- værk er at forfærdige Potter og andre Leerkar. (Detas f. Gr. Pottemagerarbeide- haandværk =huil (d. s. s. Pottemagerstiv- ve) =laug, =leer (Potteker) =oon, =stive (hvorpaa Pottemageren danner de runde Leerkar) =stol (en Stof, hvorpaa Pottema- geren sidder under sit Arbeid) =vare, og fl.) Pottemarked, et. M. hvor Leerkar sælges. Potteost, en. gammel, halvraadden Ost, som rives, giennemdriffes med Brændevin ell. stærk Vin, og giemmes i en Potte. Potteovn, en. Et Slags tilførn (eller endnu i Lydland) brugelige Dvne, sammensatte af et Slags Leerpotter. Potteplante, en. Planter ell. Blomster, som opelstes i Urte- potter. Potteflaar, et. Stykke ell. Staa af en smedslagen Potte. Pottefæse, en. Skæe til at røre i Potter, som faae med Mad p. Ilden. Pottefræbe, en. Redskab t. at stræbe Potter rene med. pottesøden, adj. v. søden, kogt i en Potte. (Kostg.) Pottevært, en. Blomst ell. anden Vært, som opelstes i en-Potte.

Praas, en. pl. Praase. et lidet, tyndt Lys. (En. Brasa. en luende Stb. 3. Brys.)

Practisere, v. a. og n. 1. i dagl. T. ud- sve, sætte i Værk; faae noget gjort paa en listig, behændig Maade. At practisere (liste) sig bort. 2. v. n. sirkellig, practisk at ud- sve en Videnskab. (næsten kun brugel. om Læger; sjældnere om Sagsførere.) En prac- tiserende Læge, Advocat.

Practisk, adj. [s. Vocat.] udvænde, vir- kelig handlende, som viser sig i Gierning, gaar ud paa Handling. (modst: theoretisk.)

Pragt, en. ud. pl. [S. Pracht.] ud- vortes Glænde og Herlighed, kostelige Præ- deller, og overhovedet Alt, hvoreed man i Klæder, Bohave, Levemaade, lægger Rig- dom ell. overflødig Brug af Penge for Da-

gen. — **Forsellig P.** At gøre stor Pragt. "En Edelsteen, der ikke stinnet blot i Skionsheds Pragt, kold, som en Steen." **Ohlenschl.** = Pragtblomst, en. En Plante, udmærket ved Blomsternes Skønhed og Farsvepragt. **Pragtbygning**, en. En stor, anseelig, med arkitektoniske Prøvelser forsynet Bygning. **pragtsfuld**, adj. meget prægtig, rig paa Pragt. **Pragtheft**, en. En udmærket smuk Gæst, og som især kun bruges v. høitidelige Leiligheder ell. af fornemme Scener. "Den er Fyrsten blandt alle Pragtheftene." **Foersoms Skæsp.** **Pragthuus**, et. Huus, som er bygget med Pragt, ell. er mere til P. end t. Brug og Nytt. (Saalesdes: **Pragtseng**, **Pragtvoogn**, **Pragtvaerelse**, o. fl.) **Pragtleg**, en. offentlig Leg ell. Skuespil, der opføres m. stor Pragt. "Ikke for Alt, hvad hine Prægtlege og Sælespil have kostet." **Rahbet**, **Pragtylst**, en, ud. pl. Kærlighed t. Pragt, lyst t. at vise Pragt. "Pragtylst hos de Rægtige." **Treschow.** **pragtløs**, adj. som er uden Pragt, jøvn, simpelt. En p. Leveemaade v. Hoffet. "Den jævne, prægtløse Stil." **Grundtv.** **Pragtoprog**, et. offentlig, høitideligt Opdrag, som seer med Pragt. **Pragtsyffe**, et. En vis Ting, der særdeles udmærker sig blandt flere af sit Slags ved Kjøstbarhed og Pragt. (P. C. **Abildgaard.**) **pragtsygg**, adj. som i overdreven høj Grad elsker og søger efter Pragt. (P. A. **Brofalon.**) **Pragtsyge**, en. ud. pl. den Egenst. at være pragtsygg. **Pragtudgave**, en. En Udgave af et Skrift, som er besørget med Pragt. **Pragtværk**, et. Et Værk, i Særdeleshed et trykt Skrift, p. hvis udvortes er anvendt Pragt.

Præie, v. a. 1. [N. S. **præien**; Sv. **præta**, at snaffe.] i Somandsproget: tale, raabe til et forbiisende Skib, for at give eller modtage Efterretninger. At præie en Sættler, et Skib. — **Praien**, en. ud. pl.

Prælle, v. a. 1. opnaae, erholde ved ideoelig Bøden, Trænglen og Dverhæng. At prælle Penge sammen. (Noth.) At prælle sig frem i Verden (laae sig igiennem som en Prælle.)

Præffer, en. pl.-e. [Isl. **Præfferi**, N. S. **Præffer**.] Gen, som intet eier og intet tilskæffelligt kan erhverve, som er sorgløst og ikke kan betale enhver sit. (Man skielner imellem **Præffer**, og **Stoddere** ell. **Tiggere**. En **Præffer** kan ende med at blive Tigger.) = **Præfferagtig**, adj. som hører til, passer sig for en **Præffer**. **Præfferby**, en. Bn, hvor Bønderne eller Borgerne ere fattige og sorgløse. (Nyerup.) **Præfferfolk**, n. s. pl. Folk, der ere, eller leve som **Præffer**. **Præfferlov**, **Præfferlevnet**, et. ud. pl. ufslett Levnet, Tiggerlov. **Præfferstads**, en. utidig Stads, som **Præffer** ville gøre. **præfferstolt**, adj. stolt og fæktig ell. **præfferagtig**

tilfille. **Præfferstolthed**, en. ud. pl. — **Præfferi**, et. Slette Viltsaar, usselhed, Armod. (dagl. Tale.) N. S. **Præfferi**.

Præl, en. ud. pl. (ikke brugel. med Subst. bestemte Art.) [Sv. **Prål**.] 1. Udvoortes forføngelig Bram, til Skue lagt Glands og Pragt. At gjøre noget m. Bram og Præl. "Det var hans Glæde, naar han kunde gavne i Stillehed, uden Præl." **Lhaarup.** "Ikke endt m. Præl i Kundskab, som i Søder." **Kein.** 2. d. s. f. **Prælen** og **Præleri**. "En Jord, som huser Daarens Præl, et stille Dnber." **F. Schmidt.**

Prælbonne, en. pl.-r. Et Slags Bønner, som udmærke sig v. brogede Blomster og farvet Skaf; og bruges som Gnittebønner. **Phaseolus multiflorus.** (Luffens **Land**: Dec. 306.)

Præle, v. n. 1. [T. **prahlen**.] 1. vise udvoortes Glands, falde stærkt i Dinene ved livlige, glimrende, brogede Farver. **Prælende Farver**. Dette Løi præler formeget. "En Noble, som brister i det Dieblit, da den prælede m. de mest glimrende Farver." **Bengelstoft.** 2. søge at glimre og gjøre sig glædende, ved Egenstaber, Fortrin, Besiddelser, man enten slet ikke eier, ell. i en ringere Grad, end man vil indbilde Andre, ell. som man tillægger en overdrøben Værdi. "Den Lærdom — som præler stolt med tomme Dred." **P. S. Frimann.** At præle med sin Rigdom, med en Andens Lærdom. "Den, som præler m. sine gode Gierninger, og ikke kun roser dem f. at præle med dem." **Bastholm.** — At p. af noget: præle i sin Tale, broute, gjøre sig til af. Han præler af Fornemmes Gunst, som nepper kiende ham. (Præle har endnu mere Begrebet af tom Forføngelighed, end **bramme** ell. **prunke**. Man præler endog af det, man slet ikke eier; man **brammer**, **prunker** med noget man har, og som i det mindste udvoortes kan falde i Dinene.) = **Prælelyst**, en. ud. pl. Tilbøielighed til at præle. — **Prælen**, en. ud. pl. Gierningen at præle. — **Præler**, en. pl.-e. den, som er tilbøielig t. at præle. — **Præleri**, et. pl.-er. 1. **Prælen**. 2. **Præl**; Uttrinngen af en **Prælers** Forføngelighed ell. Glimreløst. — **Prælesyge**, en. En meget høj Grad af **Prælelyst**.

Prælesygg, en. poet. en prælede Skæffelse, et tomt, i sin Afmagt prælede Bøfsen. "Krod, **Prælesygg**, strax ned til din mørke Bøllig." **Tullin.**

Præm, en. pl.-me. [G. **Præme**, T. **Præhm**.] et fladbundet Fartoi uden Riel, som bruges til Førfel i Havne, over Strømme og Floder, til fyndende Batterier (Støtpræm, **Støtpræm**, m. m. s. **Færgepræm**, **Mudderpræm**, o. fl. = **Præmbygger**, en. den, som forstaaer, at bygge **Præme**. (**Koska**.) **Præmsfolt**, n. s. pl. Folt, som ere antagne t. Arbeide p. en **Præm**; ell. til

et føre den. Pramlaug, et. Laug ell. Samfund, som eter en P. og er berettiget til p. et vist Sted at bruge den. Prammand, en. den, som har Dphyn med en Pram, ell. som arbejder p. en Pram. Prampenge, n. s. coll. Peng, som betales for Brugen af en Pram. Pramsproite, en. En Brandsproite, Indrettet p. en Pram, ell. som det har sin Plads. (Prandsforordn. 1799.)

Pramme, v. a. 1. at flibe, føre paa ell. over Vandet i en Pram. At pramme Varer ind i en Havn, ud paa en Rhed.

Prang, en. ud. pl. Pragt, Stads, Smytke, Prunk. Noth. (forældet. "Med Pransge" forekommer hos Arreboe. Heraem. 236.) Hos Rykte findes det seldden. "Festlig Pomp og Pragt og Prang." Baggesen. "Lidt vel for megen Prang m. fremmed Salighed og Smerte." Samme. (Hos Golding forekommer: Prangfinger, en. den fjerde Finger fra Tømmelfingeren; Ringfingeren. Prangklæder, pl. Stadsklæder; Pragtklæder. Rosig, begge Ord nu ufredvante.)

Prang, en. ud. pl. [Isl. Prang.] d. s. f. Prangen, Prangeri. 3 Ordene: Førprang, Landprang.

1. Prange, v. n. 1. [Isl. pranga. Sv. pranga.] drive Handel, især med Fødevarer og Kreature, som man stykkevis opløser p. Landet og udsælger i Risbæderne. At prange m. Heste, m. Stude. (3 Bemærk. pratte, tinge, forekommer det hos Vessel. I. 247.) — Prangen, en. ud. pl. Prangeri. Pranger, en. pl.-e. den, der driver Prangeri, som Høringssæl. Hestpranger, Studpranger. At flibe Løvg af Prangere. — Prangeti, et. Stærningen at prange, at drive Landprang som Høringssæl.

2. Prange, v. n. 1. [X. p r a n g e n. E. to prank. f. prunkte, og jvf. 1. prange, hvis Bemærkelse maastee kunde udledes deraf, at Handelsmand ell. Prangere søge at sætte deres Varer i det bedste Lys.] vise sig i Glæde eller Pragt; prunkte, bramme. "Som Gud t. evigt Lys i Lufsten bød at prange." Arreboe. "Eng, der i et evigt Foraar prange m. de skønneste Blomster." Egnre. "Stolt pranger Stoven i sin bedste Dragt." E. A. Lund. "At prange offentlig m. sminket Gud og fremmede Smykter." Walling. "Han prangede ikke m. sin guddommelige Høid." Mynter. Præb. 1823. I. 355. (Denne Bemærkelse af prange er formodentlig kun et sildigere Laan af det Endste, og forekommer hverken i det alsindtel. Taleprog ell. hos Almuen.)

3. Prange, v. a. 1. At prange Seil; til Stibs: sætte i sitv Ruling alle de Seil til, et Stib kan føre.

Prat, en. ud. pl. [M. S. Praat.] Enat, Equivaler, løs Tale. — Deraf: prate, v. n. (Isl. prata.) snakke meget og

ubetydeligt, sladdre, lade Munden løse. (dagl. X.) Praten, en. d. s. f. Prat. (Baggesen.)

Praxis, en. ud. pl. [Græst.] Udvælsse, Sværtskættelse, virkelig Handlung. (modfat: Theoric.) 3 dagl. Tale i Særdeleshed om Lægens Udvælsse af sin Konst i at besøge de Syge. Denne unge Læge har alt en stor Praxis.

Preen, en. pl. Prene. [Isl. prion. X. P r e t e m e.] en tynd Syds, til at flette Huller i noget; en Spl, som Skomagere, Sadelmagere, Skæddert især bruge.

Prent, en. pl.-r. [Lat. præmium. Skrivet derfor af nogle: Præmie, som dog er imod Udtalen.] Pris, Belønning, Høderlsøn. (s. Priis.)

Prent, en. ud. pl. [br. uden Art. og næsten kun som adv.] det, som er trykket med Bogtrykker-Skrifter. At løse Prent. "Dg ingen Gift skal skade denne Prent." Ewald. — paa Prent o: trykket, paa Tryk. "Den megen Synd, paa Prent han siden øved." Baggesen. "Den slæmme Last, (Fell) paa Prent tiefsommelig at være." Samme.

Prente, v. a. 1. [Isl. prenta. E. print. S. printen.] trykke paa Papir ell. et lignende Stof, ved Hjælp af stæerne, i Metal støbte Bogstaver, som overstryges med Svarte. — figural. indgrave. "Dit Navn skal Sandhed selv p. dette Gravsted prente med varlig Skrift." Ewald. (næsten forældet, og fortrængt af det, efter d. Endte optagne trykke. De heraf nedstammende danske Ord: Prenter, en Bogtrykker, Prenteri, et Bogs trykkeri og Prentning, ere ligeledes forældede.)

Presenning, en. pl.-er. Et Dækte af tæret ell. utæret Seildug, som bruges til at hulle og brede over noget, imod Regn og Veir. (S. Presenning.)

Presse, en. pl.-r. 1. i Almindeligh. d. s. f. Perse (hvoras Presse kun er en forandret, og nu mere brugelig Udtale.) At lægge noget i, under en Presse. 2. i Særdeleshed: en Presse, som bruges i Bogtrykkerier, af Kobbertrykkere og i Steentrykkerier; en Bogtrykkerpresse, Kobberpresse. Denne Bogtrykker har fire Presser i Gang. Bogen er under Pressen (der arbeides p. dens Trykning.) At bekendtgjøre noget ved Pressen (ved trykt Skrift.) 3. Pressen i en Malle kaldes en King af Sommer over Kamhullet, hvorved Møllens Bevægelse kan standses. (Krafts Mech. II. 815.) 4. d. s. f. Presning. At lægge noget i Presse. = Pressebengel, en. En Stang, hvormed Struen i en Presse, især Bogtrykkerpresse, omdreies. (Andre Dele af Bogtrykker-Pressen ere: Pressebidgel, Pressefærm, Presseramme, Pressestolpe, m. fl.) Pressebielle, Pressebom, en. d. s. f. Persebom. Pressefrihed, en. ud. pl. Trykkefrihed. Pres-

skhed, en. Trykkesfrihedens, for Staten elige Misbrug. (et af nogle nyere Forer indført Ord.) Preffjern, et. d. s. erfejern. Pressepose, en. Pose, hvori kommer fogte Urter ell. dest. som man ser Saften af p. at vrde Posen. Presseue, en. Pressestrue. Pressesylte, en. d. af Grise ell. unge Svinn, som foges og ses i Presse. Pressetvang, en. Forbud, Indskrænkning af Trykkesfriheden. Sevært, et. Vært, som drives ved en le.

resse, v. a. 1. trykke stærkt, trykke ud en Presse. At presse Duert, presse Safan en Citron. 2. trænge tæt paa hinanden, trykke sammen. 3. tvinge, nøde bringe frem ved Tvangsmidler. At e Penge af een. At presse Matroser ge dem med Nagt til Krigstjeneste.) Priimstav, Priimstof, en. [af Isl. Prim, raane.] En Stav, som forbud brugtes rden (i Norge næsten til vore Alder) i et for Almanak.

Priis, en. [E. prize. L. Pretis.] d. pl. det, som er givet i Alles Bold, er givet til Enhver, ell. til Nogle dighed. (kun som adv. med præp. til.) ive noget til Priis. Stikket maatte gi il Priis for Bølgerne. "Dg gav NaPriis for Kægedom og Kof." Tullin. et; som tages p. engang. (fr. priss, og es derfor ogsaa saaledes.) En Priis af. 3. pl. Priser, et Stik, som tages nte i Ssen. (Egeledes franf, og fci- derfor ofte Priise.) At giøre Priser, linge Priser i en Savn. 4. [fr. prix.] der udsættes t. Bindng i Beddestrid, slanning for det bedste Arbejde af et vist is, t. Høberstøn for den Værdigste; nie. At blude Priisen i Beddeløb. Sansndling blev tilkiendtt den første Priis. t bære Priisen o: være fortrinligst af

Dette Slags Lei bærer Priisen for vige. Sun bærer Priisen f. Alle i nhed. — At sætte P. paa noget o: tilse det en betydelig, indvortes Værdi. ette hoi P. paa eens Vensteb. (Men: tte Priis p. eens Hoved o: udlove en Belønning for den, som fflaffer ham til levende eller død.) = Priisafhanden. A. som skrives for at vinde en udris, ell. som har vundet den. Priis- en. Dom, hvorved en Priis tilkiens. 2. Dom af en Priisret. Priisdom- en. den, som tilsdømmer een af flere n. Priisdommelse, en. (i Lovkynd.) Kiendelse af en Priisret, hvorved et ikt Stik dømtes at være god Priise. Dømme, v. a. dømme t. Priis. Dette blev opbragt og priisdomt. Priis- , et. Gods, Vare, v. et opbragt og ømt Stik. Priismester, en. den, ttes til Jører p. et taget ell. opbragt

Stk. Priisoppgave, en. En Materie, et Væmme, der udsættes til Stensland for Priis- skrifter; en Priismaterie. Priispart, en. En vis Deel i Priispænge. Priispænge, n. s. coll. Pænge, der betales Jørerer og Mandstabet p. et Krigs- eller Caperskib, som deres Deel i Værdien af et taget ell. opbragt Stik. Priisret, en. Soret, der dømmer i Priisfager. Priisfrist, et. Skrift, der har vundet en udsat Priis. Priisspørgsmaal, et. En i Form af et Spørgsmaal udsat Priis- opgave. Priisvinder, en. den, som vin- der en udsat Priis, som Priisen tilkiendes. (Ngerup.)

2. Priis, en. ud. pl. [Isl. Pris. E. praise.] hoi Berømmelse, fortrinlig Roes. (et stærkere Udtryk, end disse; og kun brug- geligt i Poesie og høiere Stil.) "Dig Herre vorde Priis og Væ." Thaarup. "Eigefom dit Navn er, saa er din Priis indtil Jørdens Ender." Pf. 48. (jvf. v. prise nedenfor.) Deraf: priisværdig, adj. som fortienet, et værdig til hoi Berømmelse.

3. Priis, en. pl. Priser. [E. price.] den Værdi, som en Ting har eller faaer i Riisb og Salg, enten efter almindelige Forhold (Landekisb, Torvepris, Havnepris) eller lovbestaaende Forstrifter. (Tartur) ell. efter Sælgerens Godtfindende. "Penge er Pri- sen p. Ware; Priisen er ikke andet end det Forhold, der er imellem Penge og Ware." Schytte. At spørge om Priisen paa en Ting. Seie, lave, billige, opkruede Pri- ser. Priiserne, Kornpriiserne faldt, stige. Guldet er faldet i Priis, staaer i hoi Priis. At sælge noget under Priisen (under den gangbare P.) = Priisbestemmelse, en. For- skrift, hvorved visse Tinges Priis ell. Værdi bestemmes; Vurdering, Taration, Tart. Priiscourant, en. i Vandelen: en Forteg- nelse p. de vigtigste Vares Priser.

Prif, en. pl. -ker. [N. S. og E. Prif.] 1. et Punkt; et Stik, Mærke med en fin Od. At mærke med Prifker. Paa en Prif, til Punkt og Prifke o: ganske nøie. "Stiondt jeg er fremmed, veed ieg slikt dog paa en Prif." Holb. (Sieldnere: til Prif- ke. "Men hvo, som Vindktion kun ret til Prifke kiender." Holb. P. Paars.) 2. Prifker, pl. et Slags Sømærker, der sæt- tes paa Grundene i Indløbet til Havne. Deraf: Prifkænge, d. s. f. Mærkænge.

Prifke, v. a. 1. [A. S. pricean.] 1. sætte Prifker ved. At prifke i en Bog. At prifke et Monster ud. 2. stifke (smaat med en Naal ell. Spids. "San er saa ond (vred) som han var prifker m. Enle." (Noth.) = Priffen, ud. pl. Gierningen at prifke. — Priffenaal, en. N. til at prifke med, hvormed noget udpriffes.

Priffen, adj. et Død, der skundom høres i dagl. Tale, for: sær, vanskelig, let til at blive stød. (formentl. en Dmlyd af priip-

pen.) Deraf: Priffenhed, en. "Den Lær-
hed, den Priffenhed, som hun beklager sig
over, er maaskee ikke unaturlig hos den, der
seer sig forløst af sine kæreste Venner."
Rahbet.

Prime, v. n. 1. [m. Stjelpen. have.] 1.
Snakte over sig, være forvirret i Hovedet.
"Men er det nok? — Ja vist, hvad staaer
jeg her og primer!" Holb. P. Paars. 2.
gaae i Hovedet; vikle Veruøsning. (Moth.
Gorterup.)

Prinds, en. pl. - er. [af Lat. princeps.
L. Pri n z.] Søn eller mandlig Slægtning
af en regierende Fyrste. (s. Arveprinds,
Kronprinds.) = Prindsmetal, et. Et rød-
gulvt Blandingsmetal, af tre Dele Kobber
og en Deel Zink. (Mothg. Ambergs Ordb.)
— prindselig, adj. som vedkommer, passer
sig for, tilhører en P. — Prindsesse, en.
Datter ell. qvindelig Slægtning af en regie-
rende Fyrste. 2. en Prindses Egteskælle. —
Prindsessstyr, en. almindelig Landbeskat,
som paalægges til en Prindsesses Udstyr.

Prior, en. pl. - er. [Lat. Prior.] i de ca-
tholiske Alder: Forstanderen for et af de rine-
gere Kloster, som ingen Abbed havde. —
Priorinde, en. Forstanderke for et Nonne-
kloster. (nu: den øverste Klosterfrue og Klos-
terfrosken, i et Frues ell. Froskenkloster.)

Prioritet, en. pl. - er. [af Lat. prior.]
Panteret (egentl. første Panteret) i en fast
Eiendom. At laane p. første, anden Priori-
tiet. — Prioritetsherre, en. den, som har
Prioritet ell. Panteret i en fast Eiendom.

Prippen, adj. tilfindet, hastmødig, snar
til Brede. (Moth: dagl. Tale.)

Prise, en. s. 1. Priis, (2 og 3.)

Prise, v. a. 1. og 2. [af Priis, Bets-
melse.] berømme høiligen, tillægge Priis og
Væ. At love og prise Gud. "Prise vil
vi her m. Sang, du hulde Vaar, nu den
bedste Rose i din Urtegaard." Whlenschl. —
At prise den lykkelige o: agte ham lykkelig,
holde ham s. lykkelig. "Man priser lykkel-
lig hver Stand foruden sin." Besset. —
Deraf: priselig, adj. som fortjener at pris-
ses, prisdærdig; berømmelig.

Privat, adj. [af Lat.] som vedkommer,
tilhører, beviddes, bruges, udøves af en ell.
flere enkelte Personer. (modf. offentlig,
publ.) Efter Strævebrugen sammenslides
dette Ord med endeel Substantiver, (støndt
ei med ethvert) hvilke det da meddeleer det
angivne Begreb, i Modsetn. af Begrebet:
offentlig. Saaledes: Privatandagt, Pris-
værfolk (modsat deels: Regjeringen, Fyr-
sker, Prindsler i et Land; deels: Embeds-
mænd); Privathad, Privathensigt, Priv-
verthen; Privathuus, Privatliv, Privats-
lærer, Privatmand, Privatsag, Privats-
skole, Privattime (Undervisningsstime, som
gives enkelte Lærlinge) Privatundervisning.

Privatist, en. pl. - er. den, som nyder

privat, ikke offentlig Skoleundervisning;
ell. den, som deeltager i den offentlige Under-
visning ved en Stiftelse, uden der at nyde
fuldstændig Dydragelse.

Privét, et. pl. - er. hemmeligt Mag,
Bandhuus.

Privilegium, et. pl. Privilegier. [Latin.]
En af Regjeringen til Enkelt meddeelt Rets-
tighed, som uden saadan Meddeeling ikke tør
bruges eller søes; (Friehebsbrev.) Adelsens,
Klubbævernes Privilegier. — privilegere,
v. a. 1. meddele Privilegium.

Probere, v. a. 1. [af L. probare n.]
prøve, forsøge paa, gjøre Prøve med. (dagl.
L.) = Probering, en. Prøve. Guldet,
Sølvets Probering: o: Undersøgelse af dets
Fjinhed, Gehalt. — Proberemaal, en. Maal
af Sølv ell. Guld, af en vis Rødhed ell.
Fjinhed, som strages p. Proberstenen, for
ved Sammenligning af dens Mærke at prøve
andet Sølv ell. Guld. — Proberroom, en.
Dun, hvort adde Metallers Prøve ell. Pros-
bering skeer v. Digesmeltning. — Prober-
steen, en. silintornet sort Stikkersteen, hvors
paa adde Metaller prøbes; Prøvesteen. . .
Procent, pl. d. s. [Fr. pour cent.] Et
vist Tal af hvert hundrede. At betale fire,
sem Procent. Fire Procents Renter.

Proces, en. pl. - ser. [S M. A. Lat.
processus.] 1. Tvistighed imellem to Par-
ter, som afgjøres ved Sogsmaal for Retten
og Dom; Retsdag, Lovmaal. At have,
føre P. med een, ligge i P. med een. At
gjøre kort Proces o: handle med een uden
Dmsvøb, gaae lige til Sagen. 2. ud. pl.
i Retsmødigheden: den Maade, hvorefter
man i Følge Lovene skal forfølge en Sag;
Orden og Stik i Sogsmaal og Rettegang.
Den danske Proces; at løse over Processen.

Procession, en. pl. - er. høitideligt Dptog:
Procurator, en. pl. - er. [Lat.] den, som
af Regjeringen er bemyndiget til at kunne
gaae i Rette for Andre; Sagsfører, Advocat.

Profession, en. pl. - er. [af Lat. profes-
sio.] Forretning, Bestilling. "Et Haands-
værk man har gjort til to Professioner."
Holb. P. Paars. — Især for: Haandværk;
ligesom Professionist for: Haandværks-
mand.

Professor, en. pl. - er. [Lat.] en offentlig
Lærer ved en Højskole. Professorembede,
Professorgaard, Professortitel, m. fl. —
Professorinde, en. En Professors Hustru.

Profos, en. pl. - er. [Fr. privéot.] Fanz-
gefoged og Skarpretter ved Krigsfolket.

Projekt, s. Forslag. Deraf: Project-
mager, en. pl. - e. den, som idelig finder paa
Forslag til nye Indretninger.

Pronomen, et. pl. Pronominer, ell. med
den lat. Endelse: Pronomina. I Sprog-
læren: den Klasse af Ord, som sættes i Stæ-
det for det gientagne Navneord ell. Sub-
stantiv, og derfor af endeel kaldes Stedord.

Prop, en. pl.-pe. (men ogsaa Propper høres.) [N. S. Prop p.] Det, hvormed man tilstopper et Hul, især naar dette er rundt ell. regelmæssig dannet. P. til en Flaske, Lot, Flaasketal. En Kanonprop. — propfuld, adj. egentlig: fuld indtil Proppen; ganske fuld. Stuen var propfuld af Menneſter. (dagl. T.) Proptrækker, en. Redskab t. at optrække Proppen af en Flaske. — Proptrækker, en. den, som forstaaer at tilføre Proppe, især Træproppe.

Prophet, en. pl.-er. [skrives ogsaa hyppigen Profet.] den, som har Gave t. at forudsige tilkomende Ting; en Spaamand, Seer. — Prophetinde, en. Spaaquinde. — prophetisk, adj. 1. som hæder til; kommer fra en P. 2. som indeholder en Forudsigelse, vidner om Spaadomsaaend. En prophetisk Aand, prophetiske Ord.

Proportion, s. Forhold.

Proppe, v. a. 1. [N. S. proppen.] luffe, tilstoppe m. en Prop. At proppe Flaasker. 2. sulde, stoppe fuld. At p. noget i en Sæk, p. en Sæk fuld. At proppe sig med Mad.

Prosa, en. ud. pl. [Lat.] ubunden Tale. Mobsat: Vers, Ritm, Poësie. At skrive i Prosa. Poetisk Prosa o: alt for blomstrende og konflikt i Stilen. — prosaisk, adj. 1. som er i Prosa, i ubunden Stil; mobsat: metrisk, versbunden, rimbundet. 2. jævnt, hverdags, uden poetisk Aand. At betragte Kunstværker fra et ganske prosaisk Synspunkt. — Prosaisk, en. pl.-er. en Forfatter, som skriver i Prosa.

Prospect, en. pl.-er. [Lat. prospectus.] det, som i eet Blik frembyder sig for Synet, i den virkelige Natur, ell. efterlignet ved Aftids, Tegning, Maleri, Kobberstik; Udsigt, Aftids, synlig Fremstilling. Prospect af en Bygning. En smuk Prospect til, fra et Sted.

Protest, en. pl.-er. Erklæring ell. Forvaring, som man udsæder imod noget, man ei kan hindre fra at ske, og hvorved man forvarer, forbeholder sig sin Ret. — protester, v. n. og a. [Lat. protestari, bevidne,] udsæde en Forvaring, neblægge Protest imod noget.

Protestant, en. pl.-er. Bekænder af den evangelisk-lutheriske og reformerede Tro. — protestantisk, adj. som hæder til Protestanterne og deres Troesbekendelse. Den protestantiske Kirke, et protestantisk Land.

Protocol, en. pl.-er. [N. A. Lat. protocollum.] en dertil af Dyrigheden ell. Andre bestemt Bog, hvori offentlige Forhandlinger indføres. — protocollere, v. a. 1. indføre i en Protocol.

Proviant (en) ud. pl. [Ital. provianta.] Levnetsmidler for en forsamlet Mængde Menneſter, som Krigsfolk, Stribsfolk o. d. "Dan havde Proviant, Alt hvad de skulde

føre." Holb. P. Naars. = Proviantgaard, en. Bygning, hvor et betydeligt Forraad af Levnetsmidler bevarer. Proviantmeſter, en. den, som har Dyring med Proviantens Udbeling, Proviantforvalter. Proviantstrib, et. Strib hvorpaa P. føres. Proviantstriver, en. den, som fører Regnskab over et Forraad af P. (Moth.) Proviantvogn, Proviantvæsen, m. fl. — provianttere, v. a. 1. forsyne med Levnetsmidler.

Provinde, en. pl.-er. [Lat. provincia.] en vis, ved faste Grændser bestemt Deel af et Land ell. Rige, et Landſkab. (ogsaa om hele Lande, der, uden egen Reglering, udgaare Dele af en Stat.) Kongeriget Bshmen er en P. af det østerrigste Monarchie. Folk fra Provindserne; mobsat: Folk i Hosvedskaben. — Provindsstad, en. Rikshoved i en Provinde; mods. Hovedstad. Provindsstold, en. T. som betales af Være, der føres fra en Provinde t. en anden; mellemrigs Told.

Provindsrose, en. [Garten af Provence, eller Staden Provins i Frankrige. W. S. D.] et Slags Saverose, udmærkede ved Stærrelse og Skønhed.

Provst, en. pl.-er. [Isl. og A. Sar. Profast.] Egentl. ell. oprindelig: den som er foresat Andre, præpositus (hvoraf endnu den Titel: Provst p. Regentjen i Risbøns havn.) men bruges nu kun som en geistlig Titel for de Præster, der anses som Foresatte for Geistligheden i et Distrikt. Stiftsprovst, Domprovst (P. og Sognes præst ved en Domkirke) Amtsprovst, Herredsprovst. = Provstebog, en. Bog, hvori indføres Breve og Forhandlinger, som vedkomme Geistligheden i et Provst. Provstebrev, et. Omgangs-brev fra Provsten til Præsterne. Provstedom, en. D. af Provstestretten ved Landemødet. Provstegaard, en. Provstens Embedsgaard. Provstemøde (D. Lov.) ell. Provstemøde, et. offentlig Forsamling af Provster; Landemøde. Provstpenge, n. s. P. som gives Provsten af hver Kirke i Herredet. (D. Lov. II. 22. 52.) Provstret, en. geistlig Ret, som er sat af Provsten. Provsteretted, en. En vis Afgift til Provsterne; Provstpenge. Provstefag, en. S. som afgøres ved et Provstemøde, ell. sammes ved en Provstret. Provstestæning, en. S. til en Provstret. Provstevistats, en. s. Vistats. = Provstst, et. Et Antal Kirker og Sogne, der staae under Dyring af en Provst. — Provstinde, en. En Provsts Husfru ell. Enke.

Prud, adj. [A. Sar. prut. E. proud. F. prud, urbanus.] Prægtig, herlig, ansæelig; adel og høi i Sind og af Udseende. (et forældet, men af senere Digtere atter optaget Ord.) "Alt Stoven saa prud ubi Blomster staaer." Ohlenschl. "Stoldungstammen høi og prud." J. L. Østberg.

Prunk, en, ud. pl. [N. S. Prunk.] udvortes Pryd, Stads og Pragt, som lægges t. Stue.

Prunke, v. n. 1. [N. S. og Holl. prunke n.] lægge Pragt og Prydelse til Stue, stads, bramme med noget. "Na blev det ikke Hæder, at prunke i borger Pragt, og spotte Arbejderen." Walling. "Fori de—udsmukkede m. Talekastens Exillier, prunke m. en uægte Glæde." Synesius v. Bloch. (Jof. bramme og prale.) **Prunke**, en, ud. pl. Gierningen, at prunke. **Prunkstykke**, et, noget, som er gjort f. at prunke med. "At sidde et halvt Aar v. Sværømmen f. at frembringe et Prunkstykke." D. Zilfuer. **Prunkværelse**, et, B. som mere høves t. Prunk, end t. Besøelse; Stadsværelse. (D. Zilfuer.)

Pruste, v. n. 1. [N. S. prusten.] Ryse, ell. frembringe en Lyd, som ligner Ryssen. Ratten, Bøsten pruster. — **Prusten**, en, ud. pl.

Prutte, v. n. og a. 1. [Sv. pruta; af avis Heksmf.] tinge nsie p. det, man vil fiske. At prutte noget af o: faae den Sølsgende t. at faae af Pilsen. Det, man prutter af, er betalt. — **Derof: Prutten**, en, ud. pl.

Prutten, adj. vaaholden, karrig, som vil tinge og prutte p. Alt.

Pryd, en, ud. pl. [Jsl. Prydi.] det, som tiener t. udvortes Forstjænnelse, t. at give Ting en højere udvortes Anseelse ell. Glæde. (Jof. Pynt, Smykke.) = prydelig, adj. [Jsl. prydigr.] som tiener til Prydelse; sjællig, pyntelig. — **Prydelse**, en, pl.—r. d. f. f. Pryd. "Sand Hæderlighed er ikke en Prydelse, hvormed man kan udvortes smykke sig." Mynster.

Pryde, v. a. 1. [Jsl. pryda.] Store prydelig, forstjænnede det Ydre af en Ting, smykke. "Dg pryd dig med din allerbedste Pragt." Ohlensch. Hun var prydet m. kostbare Smykker. Et hovedtsi prydet m. Diamanter. (Eigesom, hvad Dragen angaar, Pynt og pynte sig mest og nærmest gaaer ud p. Klæder, Stads og Glitter: saaledes pryde særdeles p. det virkelig kostbare og prægtige; ell. ogsaa p. det, der gives en højere og udmærket Forstjænnelse. Nord. Tidsskr. III. 73.) Det br. derfor ogsaa sjærl. ell. overført p. aandelig Forbedling og Forstjænnelse. Vefstedenhed pryder de stærke Fortjenester.

Prygl, en. 1. pl.—e. [L. Prugel.] en tuk Stok, Knippel. 2. pl. uden sing. Slag med en Prygl ell. Stok, Søg, Bant. At faae P., give Prygl. Han sit mange Prygl.

Prygle, v. a. 1. [L. prugeln.] slaae, bante en med Stok ell. Prygl. At p. een af. "Det er intet Slagsmaal, siger Plautus, hvor du prygler, og jeg faaer Søg."

Præker. — **Pryglen**, en, ud. pl. Gierningen at give Prygl.

Prædicant, en, pl.—er. en Prædiker, en geistlig Tale.

Prædiken, en, pl.—er. [udt. skeds efter den alm. Brug: Præken, og skrives undertiden saaledes.] en geistlig Tale, som er en Deel af Gudstjenesten, og hvori Stykker af den hell. Skrift og af dens Bære forklares. At holde en Prædiken, høre en P. Under Prædikenen. — **Prædikenbog** (Prækenbog) en. Poffil.

Prædicare, v. n. og a. 1. [af Lat. prædicare. Efter den alm. Ildtale: præke. L. prædigen.] 1. holde en Prædiken, forstjætte Religiønslærdomme ved Gudstjenesten. Gode Saver t. at prædike. Den Kunst at prædike. Han prædiker hver anden Søndag. 2. v. a. forkynde, forklare i en geistlig Tale; it. formane, lære, paaimde ved Lærdom. At prædike Ordet, Guds Ord, p. Død og gode Sæder. 3. v. n. tale ideslig og længe om den samme Ting. "Han visse Alder har om visse Ting at præke." Holb. P. Vaars. Han prædiker hver Dag om Lærelighed, og lever selv i Udselshed. "Eggen prædiker sit (sin) Digt, og uret giver sin Gierning." Mynster. — At præke for høve Dren o: tale uden Nytte og Virkning. = Prædikebrødre, n. s. pl. taltes forud i Danmark Dominicanermunkene. (Hvitfeldt.) Prædikeembede, et. den geistl. Talers Embede, Præstembede. Prædiker-gaver, n. s. pl. geistlige Talegaver. (Kofig.) Prædikestol, en. (Prækestol) ophøiet Talerstol i Kirken, hvorfra Præsten holder sin Prædiken. — **Prædiker**, en, pl.—e. den, som prædiker, som holder en geistlig Tale. (oftere bruges: Prædicant.) Prædikerens Bog, kaldes en af det S. Testaments Bøger. (Ecclesiastos.)

Præg, et, pl. d. f. [f. præge.] 1. det Aftryk, som m. Stempleet er gjort p. en Mynt. Et godt, reent, skarpt, afflidt P. 2. figurl. udvortes Mærke, Spor, Aendestegn. "Lad mig dit Billede Præg i Aendehed bære." Thaarup. Hans Handlinger bære Præg af en retskaffen Charakter. "Fortællingen har i sig selv et saadant Præg af Sandhed." Baskholm.

Præge, v. a. 1. [L. prægen.] I ældre Dansk er præge, at stifte, stimulare. f. prikke.] frembringe Præg i et Stykke Metal, stemple, sætte Præg p. en Mynt. Man haade tilforn haade stifte og prægede Mynter. At præge Mynter om. 2. efterlade varigt Spor eller Mærke. Sorg og Lidelse ere prægede, have præget sig i hans Ansigt. = Prægehammer, en, et Prægestempel, i Form af en Hammer. Prægeløn, en, det, som betales for at præge Metal t. Mynter; ell. det, som beregnes f. de hertil fornødne Dmstøftninger i Myntens Legering ell. Blanding

m. uædelt Metal. (Slagkat.) Prægestempel, et. Stempel af Staal, hvori Vinterens Præg er indstaaet, og hvormed det afpræges — Prægning, en. pl.—er. Sierningen at præge..

Prægtig, adj. [af Prægt.] indrettet, forsonet m. Prægt; som medfører Prægt, lægger Prægt for Dagen. Prægtige Klæder, et prægtigt Optog. — Prægtighed, en. ud. pl. Bestoffenheden, at noget er prægtigt ell. prægtfuldt.

Prælat, en. pl.—er. [af Lat. prælatus.] i catholiske Lande: en højt og fornem Geistlig, Erkebisp, Bisp, Domherre, ic.

Præmie, en. s. Premie.

Præsident, en. pl.—er. [af Lat. præsideo.] den, som har Forsædet (præsiderer) i et Samsund af flere, Formand, Forstander; særdeles om Præsidenter i Regjerings-Collegier.

Præst, en. pl.—er. [Ssl. Prestr. X. S. Proost.] En til at forestaae og besørge Guds-tjenesten, samt Ungdommens Underviisning i Religionens Lærdomme, bekliftet, og dertil ordineret ell. indviet geistlig Embedsmand. (i Særdeleshed en christelig Religionslærer; men ogsaa om andre Religioner. Jødiske, mohammebaniske, hedenstke Præster.) At kalbes (bestikkes) ordineres, (vies) indvies kaldes t. Præst ved en Menighed, v. en Kirke, i et Sogn. (s. Sæltpræst, Sielpræst, Sopspræst, Skibspræst, Sognepræst, o. fl.) = Præsteager, en. X. som hører t. en Præstegaard. Præstebarn, et. Barn, hvis Fæder er ell. var P. (Præsteson, Præstedatter.) Præstebolig, en. Præstegaard. Præstebud, en. Et Fruentimmer, den Dag hun vies t. en Præst. (Grubdrvg.) Præstebryllup, et. B. som en Præst holder, naar han gifter sig. Præstedatter, s. Præstebarn. Præstedeie, en. En Præsts Huusholderse ell. Kottepige. (et forældet Ord, brugt af Baggelsen i Kallunds. Krøn.) Præstdragt, en. Præstens Embedsdragt. Præsteed, en. den Embedseds, m. Densyn t. den evangelisk-christelige Religions Lærdomme, som en Præst efter sin Ordination maa aflægge. (Driffed. Jur. Tidsskr. XII. 1. S. 241.) Præstembede, et. det geistlige Embede, som en Præst beklæder. Præstente, en. Enke efter en P. Præstefolk, et. 1. Samsund af Præster; Præstestand, Geistlighed. (Wittfeldt.) 2. et Antal af endel Geistlige. Der var mange P. samlede. 3. en Præst og hans Kone. De gamle Præstefolk ere begge døde. Præstegaard, en. den Gaard, som en Præst for sin Embedstid beboer, og i Landsbyer tillige bruger de tilliggende Jorder. Præstegjeld, et. i Norge: et Kirkesogn. Præstegilde, et. S. hvor endel Præster ere samlede, ell. som holdes hos en P. (Moth.) Præstehad, et. Had til Præstestanden, Præstehader, en.

den, som habet, ikke under den geistl. Stand. Præsteherredomme, et. geistligt Herredomme, Hierarchie, Præsteregiering. Præstehuus, et. 1. Huus, hvor en Præst boer.

2. Præstefamilie. Præstehooding, en. i ældre Skrifter: de fornemste, ypperste Præster. Præstjerd, en. 3. som ligger til en Præstegaard. Præsteskald, et. en Sognespræsts Embede, med tilhørende Pligter, Retligheder og Indkomster. At søge, faae, bortgive et Præsteskald. Præstekarl, en. X. som tjener en Præst. Præsteskole, en. den for Præster og Biskopper befalede Embeds-kædning, som tillige bæres af Doctors Theologiae. Præsteflader, pl. Klæder, som høre t. Præstens Prægt; præstelig Klædning. (X. S. Wedel.) Præstegone, en. En Præsts Husku. Præstegrave, en. En hvid linnet Krave, lagt i Bibelslag, i Skikkelse af et Gul, som Præsterne i Danmark bære om Halsen t. deres Embedsdragt; Bibetrave. Præstefudst, en. den, som tjener en Præst for Rudst. Præstefærd, adj. s. præstfærd, nedenfor. Præstemand, en. geistlig Mand, Præst. (dagl. Tale.) Præstemark, en. Præsteager. Præstemode ell. Præstemøde, et. Forsamling af Præster, for at overlægge om geistl. Sager. (X. S. Wedel.) Præsteoffer, et. det, som Menigheden til de tre store Heitider offerer ell. stenter til Præsten. Præsteost, en. 1. Ost, som gives Præsterne paa Landet i Offer. 2. et Slags store Sædmelssøfte, som gøres i Thyland, især i Præstegaardene. Præstepenge, n. s. coll. en vis Afgift til Præsterne, som i Kiebstederne betales een Gang om Aaret. Præsteregiering, en. den Statsforfatning, hvor Regieringen ell. den verbodlige Magt er i Geistlighedens Hænder. (Theokratie.) Præsteskaf, en. 1. Stat, som paalægges Præsterne; ell. 2. som er paalagt t. Præsterens Underholdning. Præstestand, en. ud. pl. Præsternes Stand, geistlig Stand; Geistlighed. Præstestykke, et. Aarsstykket af en slegt Gaas ell. anden Fugl. (Rostg.) Præsteskæ, en. sig. Præstens Pengesæt, Pengepung. "Men Præsteskaffen han dog selv vil have fuld." Selt.

Præstevalg, et. Præstens Udvalgelse af Menigheden. Præstevieelse, en. den hoitidelige Handling, hvorved en theologisk Candidat af Biskoppen ordineres ell. indvies til Præstemødet. "At der i det Første, Præsten under Præstevieelsen har at aflægge, ikke er Tale om de symboliske Beger." Driffed. Præstevælde, en. Geistlighedens Magt og Wyndighed; Præsteherredomme, Hierarchie. Præsteværdighed, en. præstelig Værdighed, Præstembede. "Arvelig Præsteværdighed." D. Guldb. = Præstedomme, et. præstelig Værdighed og Embede, geistlig Stand og Værdighed. — præstelig, adj. som egner, tilhører, tilkommer

en Præst. — Præsteskab, et. ud. pl. 1. Skiftligheder overhovedet. "Forbud imod Præsteskabets Giftermaal." P. T. Bandal. "Et vantro Præsteskab frit Mængden vise maa En meere morsom Vel t. Salighed at naae." Papes Krit. v. Schiermann. 2. Samfundet af Præster i et Land, i en Provinds, ell. Bn. Det danske, det skønlidste P. "Præsteskabet i Byen tilstaae Zwingliens herfor." Schytte. — Præstinde, cu. pl. - r. et Fruentimmer, som har præstelig Værdighed. (forst. fra Præstekone, en Præstis Hustru.) = præstlær, adj. som har studeret Theologie, geistlig lærer.

Prøve, en. ph. - r. [X. Probe. Fr. éprouve.]. 1. et Forsøg, som gøres for at komme t. Kundskab om en Ting's Egenskaber, ell. for at forville sig om en Sicring vil lykkes eller ikke. (Man gjør Forsøg med det, om hvís Møjlighed man først maa overbevise; man gjør Prøve for at erfare, om et muligt Foretagende vil lykkes.) At staae sin P. udholde Prøven. Guldet, Sølvet holder Prøve. At tage noget paa Prøve. 2. det, hvoraf man erfarer en Ting's Værdighed, en Persons Egenskaber, Duellighed, Tænkemaade ic. At have mange Prøver p. eens Vensteb. At afslægge Prøver paa sin Duellighed. "Paa Døgtighed han store Prøver gav." Holberg. P. Paars. 3. Dag gjør han Prøve. En Wiinprøve, Klædeprøve, Strifprøve. = Af Substantivet og det følgende Verb. Prøveaar, et. Aar, som en tilbringer p. Prøve, ell. for at prøves. Munkes, Konners Prøveaar. Prøveaarbeide, et. X. som gøres til Prøve; en Deel af et Arbeide, der skal være P. paa det Hele. Prøveværk, et. Aet af en trykt Bog, hvori Sætterseil rettes. Prøvebind, et. en indbundet Bog, som gøres en Bogbinder til Mønster. Prøvebog, en. 1. Bog, hvori noget skrives t. Prøve. 2. Bog, hvori Kishmand giemme Prøver af Klæde og andet Lst. Prøvedag, en. Dag, som hører t. en Prøvetid; eller Prøvelidens Dag, D. da noget sættes p. Prøve. "Christendoms mens tunge Prøvedage." Grundtv. Prøvedigelig, en. Diget, hvori Guld og Metaller prøberes. Prøvedyft, en. Dyft eller Kamp, hvori de Stridende prøve deres Kræfter. Prøveforelæning, en. offentlig Forelæning, som een, der attraaer et Læremæde, maa holde t. Prøve p. sin Duellighed. Prøvehøngst, en. S. som holdes ved Stutterier f. at prøve, om Hopperne ville bedattes. Prøveild, en. Ild, hvori ell. hvorved noget prøves. (Kingo.) Prøveflud, en. R. hvorpaa noget snes t. Prøve, eller som tiener til P. Prøvekonst, en. den Konst, at prøve (sær Metaller og andre Minerallers Bestanddele.) Prøvefort, et. Samling af Løisprøver, heftede p. et Kort. Prøvelidelse, en. L. hvorved

Stælen sættes p. Prøve. "Den Daad har 3 — med tunge Prøvelidelser affonet." Rahbek. prøvelysten, adj. begierlig efter at prøve, som er meget for at forsøge. (Tobe.) Prøvelærling, et. L. som endnu ei har udholdt sin Prøvetid. Prøvemaal, et. Maal af den lovbefalede Størrelse, hvorefter andre justeres eller prøves. Prøvemiddel, et. M. hvorved noget kan prøves. Chemiste Prøvemidler (reagentia.) S. Prøvested. Prøvemønster, et. M. til Lst, hvorefter dette, f. Gr. i Bævningen, indrettes. Prøvemaal, en. Prøvemaal. Prøveovn, en. Probeovnen. Prøvepleining, en. Pleining som foretages til Forsøg, ell. af flere for at vinde en udfat Pris; Beddelsepleining. Prøveprædiken, en. P. som en theologisk Kandidat maa holde til Prøve; Dimisprædiken. Prøvepæl, en. Pæl, som nedrammes i Jorden f. at prøve Grunden. (J. Kraft.) Prøveregnig, en. En Maaske, v. udfundne Prøvetal at overtibes om en Beregnings Rigtighed. (Morville.) Prøvestrift, en. Strift, som skal tiene t. Prøve paa eens Daand. Prøvestrift, et. S. som een udarbeider t. Prøve p. hans Kundskaber og Duellighed. (Jacobi.) Prøvestud, et. Stud, som fyres m. en Kanon ell. Bøsse, f. at prøve den. Prøvestyding, en. Styding, der foretages f. at prøve Kanoner og andre Studvaaben. Prøvestmag, en. Handlingen at smage paa noget til Prøve; eller noget, som man i denne Hensigt smager paa. "En Prøvestmag af det slettere gjør det bedes Nydelse desto behageligere." D. Lillfuer. Prøvestand, en. Stand, Tilstand, hvori nogen et f. at prøves. "Kummers Søen skal engang giemte denne haarde Prøvestand." J. Schmidts Digte. Prøvesteen, en. d. f. j. Probeerssteen; figurl. det, hvorved en Person sættes p. Prøve. Faren er Modets Prøvesteen. Prøvesteill, en. En udarbeidelse ell. Dverfættelse i et fremmedt Sprog, som en Lærling maa gjøre t. Prøve. Prøvestund, en. Prøvetid. "Minder om min Elskovs Prøvestund." Ingemann. Prøvestykke, et. 1. et Stykke af noget, t. Prøve p. det Hele. 2. et Arbeide, som een gjør for at vise sin Evne og Duellighed. Prøvesølv, et. S. som har en vis af Værdigheden befalet Fånhed, og er prøvet og stemplet. Kjøbenhavn's Prøvesølv. Prøvetal, et. Et enkelt Tal, hvormed man prøver en Rækning. Prøvetid, en. den Tid, hvori en Person ell. Ting prøves, hvori een er p. Prøve. At glemme gaae, udholde sin P. "Min Prøvetid er nu forfunden." Ohlenschl. Prøvetryk, et. noget, som er trykt ell. aftrykt til Prøve. Prøvevægt, en. W. hvorefter andre Vægter af samme Slags prøves. Prøveværk, et. Værk ell. Arbeide, som gøres til Prøve. (Arbeid.)

Prøve, v. a. 1. søge at komme t. Kundskab om en Ting's ell. Persons Egenheder og Bessaffenhed; gjøre Prøve, forsøge. At prøve paa noget. At prøve Blin, prøve en Pen. "De lade som de Mad f. Børnene kun prøve." Holb. P. Vaars. At prøve eens Kundskaber. At prøve Verden, Stiebner, (gaar meget igiennem.)

Psalm, en. pl.-r. [P udtales ikke, og er overflødig. Redersjæerne scribe Salm.] en Kirkesang, aandelig Sang, der synges ved offentlig eller privat Gudstjeneste. = Psalmebog, en. B. der indeholder en Samling af Psalmer. Psalmedigter, en. den, som har skrevet endel Psalmer. Psalmes tone, en Tone, hvorefter en Psalm synges; Psalmemelodie. Psalmewise, en. verdslig Wise, der ligner en Psalm, ell. gaar paa en Psalmetone.

Publicum, et. ud. pl. [Lat.] 1. de med os t. een Tid og i eet Land levende Menneſker, naar disse tænkes i et offentligt Forhold, enten til Regjering ell. Individier; Almenheden, menig Mand. 2. en vis Deel af de medlevende Menneſker, som enten ere samlede p. eet Sted, eller tænkes i et offentligt Forhold til nogen. Publicum i Theatret. Det løsende P., Digterens P. "Det Publicum, som la'er sig overdsøve, som aldrig dammer selv; men efter andres Dom." Baggesen.

Pudder, et. ud. pl. [Fr. poudre.] et meget fint, af Hvedemel Kraftmeel ell. Stivelse tilberedt Meelstøv, som tilforn meget bruges til at drysse i Haaret. = Pudderduft, en. En fin og blød Duunduft t. at pudde Haaret med. Pudderkjole, en. en hvid Kjole ell. Kappe, som tages over Klæderne, naar Haaret opfattes og pudres. Puddermolle, en. Raffinøert til at male det fineste Meel, som bruges t. Pudder. Pudderpose, en. Skindpose t. at glemme Pudder i. Pudderpuffer, en. Indretning lig en Puffer, som bruges t. at blæse Pudderet ganske fint over Haaret. Pudderqvast, en. Pudderduft. Pudderfucker, et. Raat ell. uraffineret Sukker, i Stikkelse af Pulver ell. Meel.

Puddre, v. a. 1. overdrøffe med Pudder. Deraf: Puddren, en. ud. pl.

Pude, en. pl.-r. [fattede i de beslegtede Sprog; undt. at det br. paa Den Sulland.] 1. en Pose, et Waar, stoppet med Fiedre, Duun, Haar ell. andre bløde Ting, t. at hvile paa, ell. lægge under noget. En Pude er en mindre Dyne. Armpude, Hovedpude, Rygpude, Selepude, Sengenpude, 2. Puder t. Skibs: Beflædninger af Træ, som lægges p. Stæber, hvor Løngværket gænder paa; it. Lommer, som besættes p. Siden af Skibet, naar det løber af Stabelen. = Pudebetræk, et. Pudevaar. (v. Aph.) Pudestyld, et. det som fyldes ell.

stoppes i en Pude. Pudehynde, et. Dynde, der er blødt stoppet som en Pude. Pudesæde, et. et Sæde, udstoppet blødt som en Pude; eller et Sæde p. Pudr. Pudesæt, et. det, hvormed Puder besættes t. Prøvelse, under det udkaarne Pudevaar. (Køstgi Drdb.) Pudevaar, et. Døttrættet, hvortil Pudens Fuld stoppes, ell. linnet Døttræt uden om dette.

Pudel, en. pl. Pudler. [tydsk.] et Slags middelstore Hunde, med lodne, krøllede, udbagtige Haar; Pudelhund. = Pudelhvalp, en. En Hvalp af Pudelart. Pudeluld, en. kaldes hos nogle Pudelhundes Haar.

Puds, en. (Pst) f. Puus.

Puds, et. pl.-er. [R. S. Putze.] 1. Iffigt, underfundigt Paafund, hvorved een forledes t. noget, søres bag Lyset, bringes i Forlegenhed. At spille een et Puds. 2. Iffigt Snak og Spil. (Woth.) = Deraf: pudseerlig, adj. forskikkende, morende ved det, som er isærifigt, paafaldende, naragtig. (burlest.) Et pudseerligt Syn. Ubeskatten er et pudseerligt Dyr. — Pudseerlighed, en. den Genst. at være pudseerlig. Pudsferi, et. pl.-er. Iff. Stær, Skalkesstøtte, Puds. "En Mand — stor Elsker af smaa Pudsferier." Bessel. — pudsig, adj. [R. S. putzig.] underlig, isærifig, pudseerlig. (Nest i dagl. Tale; ligesom Subst. Pudsfighed.) "Seg omstær at dette pudfige Skriveri, selv v. sin Pudsfighed maatte overtnde Dem om." Rahbet. Iff.

Puds, en. [f. 2. pudse.] hos Muurmeſtere: den ydre, omhyggelig glattede Beflædning af Kalk ell. Gips, som gives de raare Muere (Kalkpuds.)

1. Puds, v. a. 1. [E. p. utzen.] stille ved det, som udoortes er t. Dønter, t. Wanzjir, ell. overflødig. At pudse (sunde) et Lys; pudse Træer, Hæfter, Støtter, Grøvret. At pudse en Muur af. (f. Puds.) At pudse noget op o: give det Gamle Udseende af nyt. — Deraf: Pudseskalk, en. K. som bruges t. Muers Puds ell. ydre Beflædning (og forskiellig fra Muurkalk og Svitteskalk.) Pudseskiv, en. K. som Grøvret bruge. — Pudsesholt, et. Et haardt Træ, hvormed Stomagerne glattede Læber.

2. Puds, v. a. 1. narre ved Iff og snildt Paafund, søre bag Lyset. (dagl. Tale.) [Den Talemaade: at pudse en Hund p. een, hører maaſkee herhjd.]

Pusf, et. pl. d. f. 1. den hastige og dumpe ell. dumme Lyd, som frembringes f. Gr. ved et Stød, ved et haardt Stød, ell. best. Iffige Udraabsord: Pusf! der gif Grøvret af. 2. et Stød, Nævestød. At give een et Pusf. 3. Pusf: et i dagl. Tale brugeligt Ord, for: Borg, Credit; i Talemaaderne: at tage, faae noget paa Pusf (paa Borg.) "Hvis han — tilfids har

maattet tage sin sidste polste Vels paa Puf." Saggefen. "Den Masse, som jeg sit paa Puf af Gud." Samme.

Puffe, v. n. og a. 1. give ell. frembringe en saadan Lyd. At puffe med en Pistol. 2. stede med Næven. At puffe cent i Roggen. — Puffert, ep. pl.—er. en liden Haandsbøse ell. Pistol.

Puge, en. pl.—r. [Gl. Eng. Pug, Skott. Powke.] Misse, Spøgelse. (forældet. "Puger og Giengangere." Bedels Caro. 140.)

Puge, v. a. 1. [uvis Herkomst; maaskee af Subst. Puge.] Strabe Penge sammen og ruge over dem. At puge Penge sammen; at puge over sine Penge. — Sieløner m. Præp. paa. "At han ei steds puger paa guldne Malm og Stat." Bording. = Puger, en. den, hvis Id ene gaar ud p. at puge Penge sammen; som intet Middel forsmaer t. at forsøge sin Formue. (Ewald.) f. Aornpuger, Pengepuger.

Pugeffole, en. pl.—r. [uvis Herkomst.] En Børneffole, som holdes i Smug, uden Dvirighedens Tilladelse.

Puf, et. n. s. ud. pl. Et Slags Kortspil, hvortil hører et Pufbræt.

Puffel, en. pl. Puffler. [N. S. P u d e l. Jof. Bugle, Duffel.] En unaturlig, betydelig Udvært p. det menneskel. Legeme, især v. Roggen, forarsaget ved visse Deens trumme Vært og Vanskabning. = puffels hvæst, adj. som har et forvoret Brøst. (Moth.) Puffelryg, en. vanskabt, forvoret, unaturligt udstaende Ryg. puffelrygget, adj. som har en Puffelryg. — pufflet, adj. forsynet m. Puffel.

Puffe, v. n. 1. [E. p o c h e n.] 1. trodsfe, trur, vise sig glenstridig, give onde Ord. At puffe sig noget til. (Moth.) "Thor kun fælden puffet, han vinder i sin Kraft." Ahlenschl. 2. gjøre sig til af, trodsfe paa, giere store Fordringer. At puffe paa sin Rigdom, Magt, sine Fortienester. "Gavde Embedsmanden ingen Iubbidt Høihed, ingen Stands Medhold at puffe paa." Wirtzner. 3. byde, sætte Penge op i Puffspil. (Moth.) — Deras: Puffen, en. "Den utillige Puffen p. deres store Magt." Holberg.

Puffe, v. a. 1. br. efter det tydfe (p o c h e n) ved Bietgverfkerne om at støde ell. rampe Ertlen sin, for at giere den mere flittet t. Smeltning. At puffe Ertls. Deras: Puffning, en. — Puffmeel, et. den puffede ell. finskødte Ertls. Puffvært, et. det Mastivvært, hvorved Puffningen sker; m. fl.

Puffe, v. a. 1. gjøre ophævet og bugles rundt Arbejde i Metal. (Moth.)

Puld, en. pl.—e. [G. Foll; N. S. Felle, Hoved; it. Top.] Den øverste, udstaaende Deel paa en Ting, Top (især paa Døtte, Puer, og hvad som sættes p.

Hovedet. (f. Hattrepuld.) Deras: puldet, hoipuldet, adj.

Pulpitur, et. pl.—er. [af Lat. pulpitum.] Ophviende og afstuffedede Stolestader i en Kirke.

1. Puls, en. [af Lat. pulsus.] Pulsaarernes Slag, der, hvor det udbvendigen lader sig føle, og Stedet (især ved Haandledet) hvor det føles. "Troer du, min Puls at bante glemme vil?" J. L. Helberg. At have en naturlig, regelmæssig, langsom, svag, stærk, haard, blod Puls. At føle een p. Pulsen. = Pulsaare, en. de Aarer hos Mennesket og Pattedyrene, som føre Blodet fra Hjerter, (Arterier) i Modsetning. t. Blodaarer (Vener.) Pulsflud, en. Klud, som lægges p. Aaren m. Bindsel efter Karelabningen. Pulsflæg, et. enkelt Slag af en Pulsaare. "Ved hvert Pulsflæg fandt mit Hjerter at bin Stræk." Ewald. Pulsvante, en. forte Uldvante til at bødætte og varme Haandledet. (Ruffedisser.)

2. Puls, en. [Holl. Pols.] en lang Stage med Briske p. Enden, hvormed Fiskerne støde i Vandet for at drive Kal i Pulsvoebet; Pulsstage. — Pulswood, et. pl.—de. et meget stort Fiskegarn, som bruges ved Kalesfisteri, især i Lumsforden, og draget m. to Baade, imedens Andre v. at pulse drive Kalene i Garnet.

Pulse, v. n. 1. bruge Puls og Pulswood t. Kalesfisteri. Deras: Pulsen, en. "Mange Fisk forjages v. den megen Pulsen." Kagaard om Thne. 39.

Pult ell. Pulte, en. pl.—r. en Kumy, Knold. Deras: pulte, v. a. bryde, drætte itu. (Moth.)

Pult, en. pl.—e. [E. P u l t. Lat. pulpitum.] En Indretning, med en straaliggende Flade, ell. et oventil noget forhøjet Bræt, til at læse og skrive ved, ell. til lignende Ønsker. En Læsepult, Skrivepult, Nodspult.

Pulterkammer, et. [tydsk.] et K. hvor allehaande gamle Sager og Ting, man ikke bruger, glemmes; Irdskammer. "Vi har et Pulterkammer høit oppe i en Duff." Ewald. Carl. Patriot.

Pulver, et. pl.—e. [af Lat. pulvis.] Egenti. ethvert fært, ved at stødes, knuses eller rives, til Støv ell. Meel forvandelt Legeme; men især om saadanne Ting, der i denne Eftikelse tillaves som Lægemiddel. At støde noget til P. "Vi Pulver falde det, som hine falde Krud." Gold. P. Paars. (f. Brækpulver, Mispulver, o. fl.) 2. Saameget af et Pulver, der indtages p. eens gang som Lægemiddel. At dele noget i fem Pulvere. — Pulverhø, en. Størdbord t. et gammelt Dvindfolk. (Holberg.)

Pund, et. pl. b. f. [N. S. og N. S. P u n d.] 1. en vis Vægt, ell. et Tingsmaal, som i Alm. deles i 32 Lbd ell. 16 Unzer (forhen i Danmark og endnu i Norge

2 Mark.) Et P. Brød, Kød. Et heelt, halvt Pund, et Fjerdingpund. (s. Bismerspund, Staalspund.) 2. et dansk Kornmaal, der nu i Alm. hoor det bruges, regnes for 4 Tønder ell. 32 Skæpper. At tørste t. Punds. (L Pundtærster.) 3: en vis Pengefum i nogle udenlandske Myntsorter. Et Pund Sterling, et P. Flørmist. 4. figurl. (ligesom det gr. Talent) de et Menneſte af Naturen givne Siælſtrækter, Forstand, Dygtighed, Naturgaver. At aagre m. sit Pund, tage Nytte af sine Gæner. "Hvad Kald, hvad Drift bevæger, hvad Indſigt qualer dig? Svori beſtaeer dit Pund?" Gwald. — "For nu ikke at nebgæve dette mit Pund, men bruge det t. mine Nædborgeres Nytte." Rahſel. = a.) pundewiis, adv. efter Vægten af P., i en ikke ringere Vægt, end et P: Pundevægt, en. 1. Vægt, som maales ell. bestemmes efter Pund. 2. en Vægt, hvorpaa der veies efter P. og Løspund. — b.) Pundkirebær, et. Et Slags store Kirsebær. Pundlæder, et. (udt. Pundtlæder; maaſter: Bunderlæder.) tykt og stærkt Saalelæder. Pundſtieppe, en. den ſidſte, toppede Stieppe, som maales i for at fuldſtgigere et P. Korn. (Moth.) Pundtraad, en. kaldes den bedste Traad, som ikke sælges, afbeſt i Duffer, men pundewiis. Pundtærſter, en. den, som tærſter for en vis, aftalt Betalling for hvert Pund udtørſtet Korn; modſat Dagtærſtere, som betales i Dagwiis; deraf: Pundtærſning, en. — c.) Pundslod, et. Lod ell. Vægtmaal paa et Pund.

Punder, en. bruges kan m. Talord om Kanoner, efter den Kuglevægt, de ſtyde. En Trepunder, en Fire og tyve = Punder.

Pundig, adj. br. ligeledes fun i Sammenſætn. m. Talord, for at tilkiendegive Kanonfluglers Vægt og Kanoners Studsvægt. En trepunderig Kugle. En tolvpunderig Kanon.

Pundſel, en. [It. punzello.] Et Slags Gravſtikke, som Guldfmede bruge. (Moth.)

Pung, en. pl.-e. [Isl. pungr. N. S. Pung.] en liden Poſe ell. Sæt til at giemme noget i, ſærd. Penge. "Den Pung er tom, en Andens Penge er i." Ordſpr. En Haarpuung, Pengepuung o. ſt. En Silkepuung, (P. af Silke.) Skindpuung. — figurl. Midler, Penge. At holde tiltraade m. ſin Pung. At luye i ſin egen P. (forgive at eie, ell. have modtaget flere Penge, end man virkelig har.) 2. den Pundbeſlædning, hvori Leſtifikterne hos Menneſker og Dyr have deres Leie. (Deraf: Pungbrok ell. Pungebrok, et. Hvorved en Deel af Larmene og Larmenettet glider ned i Pungen. Hernia scrotalis.) = Pungdyr, et. en Dyrreſlagt i Indien og Amerika, ſom bære deres neſbøtte Unger i en Pung under Bugen.

Didelphis. (Pungrotte.) Pungrem, en. Rem t. at binde ſ. en Pung med. — Pungerpark, en. Park, forſynet m. en Haarpung. Pungetyv. (Moth.) ſ. Lømmetyv.

Punge, v. a. 1. Den Talemaade: At punge ud o: betale, give Penge ud.

Punkt, en og et. pl.-es [Lat. punctum.] 1. Mærke, gjort med en ſin Spids; Priit. Punkt, ell. ſom almindeligen bruges: Punktum, et Stilletegn i Skrift, ved Enden af en Periode; ogſaa: Perioden ſelv. At læse et Punktum til Ende. 2. en beſtemt Deel, Afnit, Poſt, Omſtændighed ved noget. Alle Punkter. Hovedpunkt, Lidspunkt, Stridspunkt o: det, hvorom der tvistes. — punktlig, adj. meget nøiagtig. punktlig i ſine Forretninger. Punktlighed, en. ud. pl. den Egenſkab, at være punktlig. — punktroiis, adv. Punkt efter Punkt, hver Poſt iſær.

Punktere, v. a. 1. giøre Punkter, betegne med Punkter. — Deraf: Punktering, en.

Puppe, en. pl.-r. [tydſk.] Inſectet i dets anden Forvandling, naar den af Egget fremkomne Dyr har indpundet ſig i et valſehænned Hylſter ell. Puppeſpind, hvoraf ſiden det fuldkomne Inſect fremgaaer.

Pur, adj. ſ. puur.

Purgere, v. a. og n. [L. purgare.] egentl. rens; deraf: føre af, rens Mave, give løst Liv; men ſædvanl. br. det ſom v. n. (ſ. Laxere.) — Purgermiddel, et. afſtørende Lægemiddel; ſaaledes Purgerdrik, Purgerpillur, o. ſt. — Purgering, en. pl.-er. Mavens Renselse v. afſtørende Midler.

Purhaar, et. [af purre.] fort, frøllet, ell. forvitret, uordentligt Hovedhaar. (Moth.) purhaaret, adj. ſom har ſaadant Haar.

Purhoved, et. den, ſom har uordentlig frøllet Hovedhaar. (Moth.) Deraf: purhovedet, adj.

Purhone, en. pl. Purhøns. et Slags Høns, med opad frølledede Fiedre.

Purf, en. 1. En liden Dæng, en Pog. (dagl. Tale.) "At Purfen driffig gaaer paa Traſtoe der, hvor ſelten ſandt ſin Grav." Baggeſen. 2. den, ſom er meget paaholden v. ſin ſammenſtræbede Formue; en Snier. (Moth.)

Purløg, et. Et Slags vildtvorende, ogſaa i Havenne dyrket Esg. Allium Schoenoprasum. (ſtrives ogſaa Purløg.)

Purpur, et. ud. pl. 1. en høitød, til det Violette og Blodrøde grændſende Farve, ſom ſordum viredes af viſſe Sæbneffers Saft; nu af Cochenille og Kermes. (Uegentlig og i digterliſt Stil kaldes ogſaa enhver høitød, ſkøndt lyſere Farve: Purpur.) 2.

purpurfarvet Klædning; især Fjæstkaabe; og derfor figurl. i høiere Stil: Fjæstkaabte, Kængemaagt. At aflægge Kronen og Purpurret. "Dg banke paa hoesdem, som Wrens Purpur bær." Lullin. = 3 Sammenfætning, som især findes hyppigen hos de næste Digtere, bemærker det deels: purpurfarvet (s. E. Purpurblomst, Purpurdræbe, Purpurglænde, Purpurrose ("Den Solens Kongevei med Purpurrosen frøer." Lullin.) Purpurrodme, Purpurfæst, Purpurkaabe, Purpurflæder, Purpurfæ, o. fl.) deels: som bestaer af purpurfarvet Løi (s. E. Purpurdragt, Purpurfaabe, Purpurleie, o. fl.) — purpurflædt, adj. isfort Purpurflæder. (Rahbet.) purpurrod, adj. som har Purpurfarve. Purpurfæl ell. Purpurfælle, en. Staldyr, som give Purpurfarve.

1. Purre, en. pl.-r. et Slags Bøg, som er en meget almindelig Høvedurt. Allium Porrum. (forfællig fra Purlog.) Deraf: Purrebød, Purreplante, Purretop, o. fl.

2. Purre, en. pl.-r. et lavt, forvoret, uansæteligt Træ; især et saabant, der i St. for at faae sin rette Stamme, kun naaer at blive til en Buskvaert. "Bøgen taber sig da, indtil den allene vorer i Purrer." Schutte.

Purre, v. a. 1. [N. S. purren.] Fære i, vere op; gjøre frøllet ell. kruset. At purre ved Ilden. "Den Snist, der, hvis man ikke havde purret v. den, maastee var gaaet ud af sig selv." Birkner. At purre en i haare. (Jof. forpurre.) figurl. at purre een o: minde, paaminde een. At purre Folket ud; t. Skibs: vække det sovende Mandskab.

Pus, s. Puds og Puus.

Puse, v. n. og a. 1. fusle, hovne. (Rofg.) gjøre hoven, blæse op. (Moth.)

Pusle, v. a. og n. 1. [Sv. pussla. N. S. pøseln.] rede op, ryste op det som er faldet sammen. At pusle Dynerne, Halsmen i en Seng. 2. v. n. fusle med allehaande smaat Arbeide. At gaac og pusle, med noget. "Saa puslede vi lidt omkring i Hytten." Ewald. — Pusleri, et. 1. smaat Arbeide, Smaaøffter. 2. Spøgeti. (Moth.)

Pusling, en. pl.-er. 1. Spøgeti, Udvordst. (s. Puge.) 2. et lidet Menneske; færd. en liden Dreng; en Dværg.

1. Pust, et. [Jel. Pustr.] 1. Slag, Rævelag. (D. Lov. VI. 7. 12.) 2. Rodgang, Rødt, Anstængelse. At udstaae, overstaae et Pust. Det første Pust er det værste. (d. Tale.)

2. Pust, et. pl. d. s. den Bevægelse af Luftten, som frembringes ved at puste. Et høit Pust. "En høitlig Laage, som soer

ver for, et Pust i Aftenluften." J. L. Selsberg. (s. Aandepust, Dindpust.)

Puste, v. a. og n. 1. [N. S. pusten.] 1. act. sætte Luftten i Bevægelse, blæse sigtelig. At puste Ilden op, puste til Ilden, puste Støvet bort. At puste (blæse) et Bys ud. Det puster lidt i Seilene. "pustende Blæde." Rein. 2. v. n. aande stærkt, ell. med Besvær. At puste som en Hest, puste ved at gaac op ad en Trappe. 3. v. n. hylle for at trække Veiret. At lade Hestene puste. = Puster, en. et Redskab t. at frembringe Wind ell. Puffstram. (Zidpuster, Pudderspuster.) — Pusterum, et. egentl. Rum t. at puste i, Aanderum; men det br. kun figurl. og i d. Tale for: Dphold, Østetid. Pusterør, et. Rør, hvorigennem man m. Munden blæser smaa Kugler. — Pustning, en. Sierningen at puste.

Putte, en. pl.-r. en. Høne. (d. Tale.) af Ordet: Put! Putte! hvormed kaldes paa Søns.

Putte, v. a. 1. [E. to put.] lægge, sætte, stifte noget m. Haanden hen p. et Sted, i et Glemme, ell. ind imellem andre Ting. At putte Mæden i Munden. At putte noget i Kommen, i en Sæk, Pose. At putte noget bort, hen, af Wiien. (Jof. stifte, A. 3. b. og forputte.)

Puur, adj. pl. pure. [Lat. purus.] reen, stær, ublandet. Det pure Guld. Det var puur Egen, intet uden Egen.

Puus! et Ord, hvormed man falder p. Ratte. Deraf n. s. en Puus, en Kat. (ogsaa om Hærer og Kaniner.)

Puus eller Puds, en. [Sv. Pusa. s. Pynth.] et Vandstæde, en Vandpyt, Dyndspyt.

Puuskindet, puuskævet, adj. [af v. n. puse.] som har tykke, ligesom opsvulmede Rinder.

1. Pynth, en. pl.-er. [Egentl. s. vort-Øyrog; ligesom det følgende Ords Bemærk.] 1. den yderste, fremragende Suf, Spids ell. Kant af en Stands, der strækker sig i Længden. Bag Pynthen af Skoven. En Vandpynt, som strækker sig ud i Vandet. "Dg undveigr, som Pynthen af et snævet Næs i Laage." Ewald. 2. det yderste af en Høide, den yderste Top, Spids ell. Ende af en hoi Stands. "Min sidste Anstængelse, for at naae Pynthen" (af Taarnet.) "At jeg hemmelig frøede mig over, at jeg var ene paa Pynthen." Baggelsen. "Den høieste Pynth af et Bjerg, som har flere Toppe." Nord. Tidst. III. 72. 3. usædvant. er Bruigen af Ordet hos Ewald: "Jeg stod p. Pynthen (o: Randen) af en bundløs Afgrund."

2. Pynth, en. ud. pl. det, som pynth;

Stads, Prydselse. Fruentimmer = Pynt. "En udmalet Dame, som v. sin Pynt Beslag vil naae, men gior v. Pragten sig til Skamme." J. Smidsh.

Pynte, v. a. 1. [fattes i de beslagtebe Sprog.] satte i Lave, satte Stik paa; gior et udvortes jirelrigt, prydeligt, peent Udseende. "Jeg smykker og pynter mig saa til." P. Ildemand. Han gaaer selv og pynter p. sin Have. — Sørb. m. Senzon t. Klædebragt; overhovedet kun om det udvortes Syn, og mest om Klæder, Bærelser og det Indre ell. Ydre af Huset; det tybste p. u. n. (pryde br. dertmod ligesaa ofte om indvortes Egenstaber. jvf. smykke.) At pynte et Værn, en Brud. At pynte sig, tage stabelige, pyntelige Klæder paa. At pynte et Bærelse op. At pynte paa sin Stiil. = Pyntebord, et. B. som Fruentimre bruge ved deres Paaklædning, Natbord. (v. Aph.) Pyntekaabe, en. K. hvormed man pynter sig. — sig. Besmykkelse. "De kunde vordet en Udsminkning høit f. min Bedrift — og jeg formaade denne Pyntekaabe." Ohlensch. Paln. Pyntekammer, et. Kammer, hvor man paaklæder og pynter sig. Pyntekone, en. Et Fruentimmer, hvis Beskilling er at paaklæde og pynte andre. Pyntekunst, en. Færdighed i at pynte sig selv ell. andre. "Alle Videnskaber have, ligesom Pyntekonsten, deres Moder." Sneerbofs. — Pynten, Pynning, en. Stjeringen at pynte. Pynnelig, adj. som pynter ell. pryder det Udvoortes; net, jirelrig. Pynnelig i Klæder, en pynnelig Dragt. En pynnelig Tale, som bestaaer af vel valgte, jirelrig Udtryk. "Pynnelig i Tale er han, og smid i Ord." Ohlensch.

Pyramide, en. pl.-r. [Af Gr. og Lat.] i Mathematiken: ethvert Legeme, hvis Grundflade er en ligeliniet Figur, og hvis Sideflader bestaae af Triangler; mest br. det om en Bygning af denne Stikfælle.

Pyt! Udbrædsord, hvorved man udtrykker, at een er bleven ell. vil blive stuffet i sine Forventninger ell. Intsbildninger.

Pyt, en. pl.-ter. [Isl. og A. S. Pyt. N. S. Pütte.] et Vandhul, en Vandsamling, et lidet Rør m. staaende Vand.

Pytting, en. pl.-er. En rund m. Lougvaerk omvunden Jernstang, anbragt p. Masten under Rærset, og hvortil Undervântet og Pyttingbanter befæstes.

Pøgel, en. pl. Pøgle. [udt. i Alm. Pæl, som maaskee ogsaa var en rettere Skrivemaade. N. S. Pegel; i Staaene: Pæl. Pel.] 1. et vist Maal for styndende Sager, Flerdebelen af en dansk Pot. 2. Takmaaben: at drikke til Pæls (ikke: til Pøgels) v: drikke hinanden til m. lige Maal, der ogsaa br. i Staaene, synes at vise, at det ligeledes hos os (som i det

N. S.) tilfoen har bemærket: de inden i Drifketar v. Knopper affatte Maal. = Pøgelglas, et. (efter den alm. Udtale: Pøleglas ell. Pøleglas.) et Glas, som rummer en Pøgel. Pøgelkande, en. K. hvori Pøglemaal ere affatte. Pøgelmaal, et. Maal, som rummer en Pøgel. 2. Mærke i en Kande, som viser hver Pøgel, den rummer. pøgelviis ell. pøgleviis, adv. i Mængden af een ell. flere Pøgle.

Pæl, en. pl.-e. [A. S. Pal, Pole; (hvoraf formodentl. ogsaa det danske Stikbordsord: Pal, en Indretning, hvorved Gangspillet's Tilbageløb hindres) Lat. palus.] et tilspidset Stofte Træ, som m. den spidse Ende deloes ned i Jorden. At nedramme Pæle. At sætte Stiel m. Pæle. Brospæl, Grændspæl, Standspæl, Stormpæl, Vetspæl, Boldpæl. = Pælebefæstning, en. B. ved Hielp af nedrammede Pæle, hvis Rellementum opfyldtes m. Jord o. d. Pælebord, et. Et Bord, der hviler i Midten af Stiven p. en Pæl. (Ingemann.) Pælebro, en. Bro, som hviler p. Pæle. Pælebusk, en. Maskine t. at nedramme Pæle, Rambut. (deraf: Pælebukkemejer, som forestaaer Vandbygning og Broarbejde v. Solmens Stiksværter.) pælebunden, adj. v. bunden t. en Pæl. "pælebunden Riis-snipper." M. Pælegierde, et. G. som bestaaer af nedrammede Pæle, ell. som desuden har en Riisfæstning imellem disse; et Pælehegn. Pælegrund, en. Grund t. en Bygning, som bestaaer af ell. er styrket v. Pæle. Pælemølle, en. Vandmølle, bygget paa Pæle i en Strøm. Pæleorm, en. D. ell. Bløddyr, som angribe Pæle under Vandet. (Teredo.) Pæleramning, en. store Pæles Nedrammen ved Mastværk. (Kraft.) Pælerod, en. ved nogle Træer: den midterste Hovedrod, der styder lige ned som en Pæl, Stierterod. Pælestandse, en. En med Stormpæle (Pallfader) forsynet Standse. Pælesætning, en. Stjeringen at sætte Pæle. Med Pælesætning begynder Broarbeidet. Pæleværk, et. Et Værk, som bestaaer, et sammensat af Pæle.

Pæle, v. a. 1. sætte Pæle, ramme Pæle ned, forsøne m. Pæle. At pæle et Biinbjerg, et Bulværk. (f. aspæle, indpæle.) At pæle ned, drive ned i Jorden m. en Pæl. "Her er han pælet i Sumpen ned." Ingemann. — Pælning, en. pl.-er. Stjeringen at pæle.

Pære, en. pl.-r. [A. S. Per. Boll. Peere. Lat. pyrum.] Frugten af Pæretæret. Sommerpærer, Winterpærer. = Pærebremse, en. kaldes et Slags Brems ell. Svæps, der meget søger de modne Sommerpærer. pæredannet, adj. som har Stikfælle af en Pære. Pæreform, en. pæredannet Stikfælle. Pæregrød, en. Pærer, kogte i Vand

t. en jævn Grød. Pæremost, en. M. vresket af Pærer. Pærevæde, en. et Slags pærebannede Drunder; ved Formen forstillede fra Vleqvæder. Pærestude, en. kaldes smaa Jagter, som frøe Pærer og anden Frugt fra Provindderne. (i Skiemt om 'ets høert lidet, ubetydeligt Stik.) "Den forholdsvis sig virkelig t. vore Færredvogne, som et Delogsstik t. en Pærestude." Bagg. Pæretæ, et. 1. et i Hæerne almindeligt Frugttræ. Pyrus communis. 2. Ved af Pæretæet. Pærevælling, en. Grønvelsling, hvori Pærer koges. [Det er uvist, om man t. dette Ord kan henføre det i dagl. Tale og lav Stil brugelige adj. pærefuld: ganske bestykt. Baggelsen har ogsaa brugt det mindre bekendte pæredum.]

Pøbel, en. ud. pl. [optaget i nyere Tid efter d. Løbfs.] be. i Alm. t. at betegne den ringeste, mindst velhavende og mindst bandede Del af et Folk; m. Wibegreb om Lavhed i Sæder, Tænktes og Handlemaade. "Et vælgende Død er beskæftet imellem Pøbel og Personer af Stand." Rahbek. (Ved dette Begreb om Lavhed ell. Nedrighed stilles Ordet, i sin vedtagne Bemærk. fra Almue; man kan derfor finde Pøbel i enhver Stand.) = pøbelagtig, adj. som hører til, passer sig for, findes iblandt Pøbelen. Pøbelagtighed, en. pøbelagtig Egenskab, Dybsærlig, Handlemaade. Pøbelgunst, en. Yndest, Bifald, som Pøbelen viser. At hige efter Pøbelgunst. Pøbelsopløb, Pøbeloptog, et. Opløb af Pøbelen, Opløb af den ringeste Almue. Pøbelraab, et. usømmeligt Raab, hoi'rastet Stemmentæring af Pøbelen. (Rahbek.) Pøbelskiemt, en. lav, gemeen Skiemt. "At ublu Pøbelskiemt tør finde vort Behag." Gwald. Pøbelstnak, en. lav og løs Snak, Føikstnak. Pøbelsprog, et. lavt, gemeent, pøbelagtigt Sprog. Talemaader af Pøbelsproget. Pøbelsværm, en. S. ell. sammenstimlet Rængde af den ringeste Almue. "Naar først i hendes Klæder jeg narret har den blinde Pøbelsværm." Ohlenschl. Pøbelsæder, n. s. pl. stette, gemene Sæder. Pøbelsidende, en. Tidende, som er i Umislab blandt Pøbelen. (Rahk.) Pøbelsvittighed, en. grov, gemeen Wittighed.

Pøse, en. pl.-e. [Sæl. Pollr. X. S. Pul. S. Poel.] et dybt Gul, med Vand og Dynd t. "For dem, som dybt i Pøsen gaac, en hielv som Gaand at vække." Ohlenschl. — Pøsevand ell. Pølevand, et. Slet, dyndet Vand, Rosevand.

Pølse, en. [Sæl. Pylsa; maafter af det best.] 1. Mad, som stoppes i en Larm,

og saaledes koges. At lave, giøre Pølse. Blødpølse, Klødpølse, Federpølse; Alsen-grynpølse. 2. det, der er udstoppet som en Pølse; f. Gr. lange og runde Puder i en Seng. [M. S. Pø h l. Svab. P f u l g. X. P f u h l.] Pølser p. Fruentimmerens Klæder. = pølsebrunn, adj. brun, som kogte Pølser. (Rahk.) Pølse-Lænde, en. Enden af en fuldt P. Pølsefød, et. i Lærninger skaaren Svine-Pøst, som kommer i Blødpølser. Pølsegilde, et. S. hvorved Pølser, især Blødpølser, ere en Sovedret. Pølsergrød, en. et Slags Grød, som Amagerne bruge. (Rahk.) Pølsegrøn, n. s. coll. i Norge: en Grønnsuppe, hvori kommer Pølse. Pølsehorn, et. Redskab, hvorigennem Pølsemaaden fødes i Larmen. Pølsekiærting, Pølsekone, en. R. som laver og sælger Pølser. Pølsekrømmer, en. den, der handler med Pølser. (Holberg.) Pølsemad, en. den Mad, som fødes i Larmen, og saaledes bliver t. Pølse. (Bessel.) Pølsekind, en. P. der sættes for Enden af en stoppet Pølse. At snakte som en Pølsekind, taabeligt. Pølsekind, et. Larmen om Pølsen, naar denne er kogt. Pølsestnak, en. ud. pl. taabeligt, usammenhengende Snak. (Dagl. T.) "I fører Pølsestnak udi en lærd Stil." Holb. d. Vægell. "Skiondt det, han striver, er kun ibel Pølsestnak." P. Paars. Pølsefød, en. Bandet, hvori Pølser koges, Pølsevand; ell. Suppe, kogt paa Pølser; Pølsestuppe. "Hun er saa hvil, som hun var kristnet i Pølsefød" (Talem. om en brunladen Nge.) Pølsefid, en. ud. pl. den Tid om Efteraaret, da man vleser at slagte Svin og lave Pølse. Pølsestøft, en. Løst efter Nødsfald af salt Pølse. At have P. (om den, der altid vil drikke. Moth.) Pølseurter, n. s. pl. kryddre urter, der sædvanl. blandes i Blødpølse. Pølsevand, et. Pølsefød. Pølsevæv, et. Pølsestnak. (Dagl. T.)

Pønsse, v. n. og a. 1. [fattede i beslagtebe Sprog.] grundt, anstrengte Forstanden paa at eftertanke ell. udtænke noget. At pønsse paa noget. "Som hver anden Dag pønsse paa nye Forordninger til deres egen Fordeel." Bagg. R. Klim. "Vor Sæd er den — at pønsse paa Jer undergang." Ohlenschl. At pønsse noget ud. (udpønsse.) = Pønsen, en. ud. pl. Gierningen at pønsse. "Man pønsede dybt, og pønsede længe; og længe kom der intet ud af al den Pønsen." Bagg.

Pøse, en. pl.-e. er Spand, videres fornes den, end foroven, som bruges t. Skibs, f. Gr. til at drage Vand op af Søen; Skibspand.

Pøse, v. a. 1. sse t, folde t. (Moth.)

Q.

Qette, egentlig overflødig Bogstav bruges i danske Ord med Lyden af **Q**, foran **v**, og i Begyndelsen af en Stavelse; eller hvor Lyden af **Q** og **V**-oprindelige høre til eet Ord (altsaa ikke i Ord som *Serqvand* ell. *Trækvind*.) Saaledes findes det alt i de ældste danske Haandskrifter, (hvor dog u som oftest ofte træder i Stedet for **v**; ligesom det endnu undertiden sker i fremmede Ord's Skrivemaade s. **E. Quadrant**, **Quart**) og Bogstavets, fra Romerne saante Brug i dette ene Tilfælde er endnu almindelig.

Quab, adj. Iqvabfed. s. nedenfor (qvabset.)

Quabbe, en. pl.-r. et Navn, som gives adskillige Fiskeerter (af Slægten *Blennius*.) s. *Kaleqvabbe*. Elgledes et Navn p. en Fisik af Torfslægten, *Gadus Lota*. (**W. S. D.**)

Quabbe, en. [Holl. *Quab*. **N. S.** *Quabbe*, *Quabbe* l.] d. s. *Dogslap* p. *Dvæg*. (**Woth.**)

Quabbet, qvabfed og qvabset, adj. meget fed, laftet, hvis Hud og Rind dixer af Fedme. **dogl. T.** (**F.** *qvapalegr*. **N. S.** *qvabbelig*.)

Quabre, v. n. 1. [**F.** *qvapa*. **T.** *quabbeln*.] dirre, bævre af Fedme. (**Woth.** selden, og ligesom de foregaaende beslægtede Ord kun i d. Tale ell. hos Almuen.)

Quad, et. pl. d. s. [**F.** *Quadandi*. s. *qvæde*.] 1. et Digt; egentlig, et Digt, bestemt t. at synges, et Sangdigt. 2. seldnere om egentlig Sang. "Glad til den Eviges Throne du bringer dit **Quad**." (om *Lærten*.) **F. L.** *Selberg*.

Quadder, et. ud. pl. 1. Blanding af Vand m. faste Dele til et blødt Dynd; s. **E.** *paa Bunden af en Pyt* ell. et *Wandstade*. 2. Lyden af *Wandernes* Snagen i *Wand* ell. *Dynd*; *Snaddren*. (**W. S. D.**)

Quæde, en. [**F.** *Qvoda*.] *Sarpir*, *Summit* ell. *Wartfedme*, som drøpper af Gran og lignende Træer. (**Grams** **N. Lat.**) Et forældet dansk Ord (s. *Glossar*. t. *Cent.* *Sarpestreng*) som fortiente at optages.

Quædersteen, en. pl.-stene. [af det Lat. *quadrum* ell. *quadra*.] en i *Firkant* p. alle Sider eller i *Ærningsform* tilhuggen Steen. En *Muur*, en *Bugning* af *Quæderstene*. "Det trobter *Tidens* *Wælde*, af hugne *Quæderstene*." *Ohlenschl.* (*Windre* almindel. er: *Quædervært*: *Muurvært* af *Quæderstene*, med *kenndelige* *Forbøininger* imellem disse, ell. af *Muurstene*, i *Efterligning* deraf. **W. S. D.**)

Quædrant, en. pl.-er. [af Lat. *quadrans*.] 1. en *Bur*, der udgør *Fjereded-*

len af en *Cirkel*, eller 90 Grader. 2. et astronomisk *Redskab*, der har en saadan *Bue* af *Messing*, inddeelt i 90 Grader, og mindre *Inddelinger*.

Quadrat, en, og vt. pl.-er. [Lat. *quadratum*.] 1. en ligesidet og ligevintlet *Firkant*; eller et *stabt* *Legeme*, hvis *Uderside*, ell. *største* *Stjernensnit*, noget nær udgør en saadan *Firkant*. En *Quadrat* af *Ælskeden*. At *klippe* *Quadrater* af *Pap.* 2. En *Størrelse*, multipliceret m. sig selv, ell. en *Størrelse* taget saa mange *Gange*, som den selv har *Enheder* (en *Størrelse* i anden *Potents*.) *Quadratet* af 10 er 100. (s. *Quadrattal*.) (Dette *Udtryk* gielder saavel om *Talstørrelser*, som om *Størrelser* i *Rummet*; naar man tilføier det *Maal*, man tænker sig *quadreret*; s. **E.** *Quadratalen*, *Quadratfavn*, *Quadratfod*, *Quadratmill*, *Quadratomme*, ic. — *Udtrykket*: i *Quadrat*, om en *Flade*, bemærker ogsaa, *sværvantigen*, at dens *Form* er en ligesidet *Quadrat*. s. **E.** *Winduet* er to *Alen* i *Quadrat* o: to *Alen* bredt og to *Alen* høit. (Andersledes er dog *Meningen* i *Ordet* *Quadratindhold*.) = *Quadratalen*, en. Et *Flademaal*, bestemt efter en *Firkant*, som er en *Alen* i *Quadrat*, ell. en *Alen* lang og en *Alen* bred. (Saaledes ogsaa *Quadratfod*, *Quadratmill*, *Quadratomme*, o. s. v. s. ovenfor.) *Quadratindhold*, et. En *Flades* *Indhold*, beregnet og angivet efter *Quadratmaal*; uden *Bensyn* t. *Fladens* *Figur*. *Quadratmaal*, et. Et *Maal* s. *Fladens* *Størrelse*, hvori *Enheden* er en *Quadrat* (s. **E.** *Quadratalen* ell. *Quadratmill*.) *Quadratrod*, en. Et *vist* *Tal* ell. en *vis* *Størrelse*, i *sammes* *Forhold* til en anden *Størrelse*, (*Quadrattallet*) der opstaaer, naar *hin* (*Quadratoden*) multipliceres to *Gange* m. sig selv. 2 er *Quadratoden* af 4. At *uddrage* *Quadratoden* af en *Størrelse*. *Quadratfkat*, en. En *Grundskat*, der beregnes efter *Grundens* *Quadratmaal*. *Quadrattal*, et. det *Tal*, som op-

faaet v. at et andet Tal qvadreres, eller multipliceres m. sig selv; en Taalstørrelse i anden Potens.

Qvadrere, v. a. 1. [af Lat. quadrare.] 1. bringe en Størrelse i anden Potens, multiplicere et Tal, en Størrelse m. sig selv. At qvadrere en Størrelse. 2. bringe i Form af en Quadrant, m. fuldkommen lige Fladeindhold. "Jeg har et lært en Cirkel at qvadrere." P. M. Troiel. (Deraf: Cirkelens Qvadratur ell. Qvadrering.)

Qvag, et. ud. pl. et forældet Ord, der br. som adv. i Talemaaden: i Qvag, hvis egentlige Betydning kan være noget tvivlsom. [Ev. at søgla i Qvaf: fuldsælle, gaar t. Grunde.] Isl. færta i Kaf, nedfænte; ganga i Kaf, gaar t. Bunds i Pævet, driffe. Ihre anseer det f. beslagtet m. qvafwa, qvæle. "Den vilde Ravn vilde sænke dem ned i Qvag." R. B. 1. 186. — "Jeg slog dem alle der ned i Qvob." Klimtzen. 4851.] Talemaaden er optaget af Ohlenschl. om Stibe, der forgaar; men maaskee ikke i den egentlige Bemært. "Stibet var paaet i Qvag." Poet. Str. I. 263. "Men hvis nu Stormen hele Stibet slog i Qvag?" Palnatote.

Qvælle, v. n. 1. [M. S. qvælle i n, snækk ubefindigt. Holl. quakelen, spille, forsøde. Ordet er beslagtet m. A. S. cwa-cian, skælve, og m. vælle. Moth anfører adj. qvaf, ringe, slet; skrøbelig; langsom t. Arbejde.] 1. handle uden Fasthed og uden Dydighed; give sig af m. noget, man ikke ret forstaaer, og hvormed man, af ubeskræmthed og Mangel p. Indsigt, ingen Vel kan komme. At qvælle med ell. paa noget. Han har qvællet saa længe m. sin Gaard, at han reent har forærvet Jorderne. (jvf. forqvælle.) 2. i Særd. giv sig af m. Lægekonsten, uden at forstaae den, fuste i Medicinen. (3. Qvake, forglevede Forsøg p. at helbrede. Haldorsens Ordb.) Han har længe qvællet p. sig selv, inden han spurgte Lægen t. Raads. — Deraf: Qvælleri, et. pl. — 1. ubestemt, vakkende Handlen, uden Fasthed, Kraft og Dydighed. Hans Qvælleri i Landbruget fører ikke t. noget. 2. Fusteri i Lægekonsten. "Ultidig Raad og Kiartlingqvælleri." Bording. "Han ved sit Qvælleri jo Penge faaer som Stær." Holb. P. Paars. (E. Quackery. s. Qvaffalver.) 3. Fortrædelighed, Bryderi, v. idelige, smaalige Hindringer e. d. Han slager over de mange Qvællier, han har m. Sønderne. (d. Tale.)

Qvaffalver, en. pl. — e. [M. S. og E. Du a k s a l v e r. — Qvaf; et forældet danskt Ord, om løs Sladder ell. Snak; ell. overhøvedet noget, som ei er værd at agte paa. "Dvindhvæsnat er kun Qvaf." Ordspr. P. Sv. E. to quack, at bralle, frende, [sælvsdr.] den, som giver sig af m. at ub-

øve Lægekonsten, uden at have studeret den videnskabeligt, og uden at være berettiget dertil; en Fusteri i Medicinen. (unguentarius. Grams Nucl. Lat.) — Qvaffalveri, et. en Qvaffalvers Gierning og Mæringsvæ. At drive Qvaffalveri. "Medicinen selv, i hvor nær den er beslagtet m. Naturlæren, er i hans Dine Qvaffalveri." Sneedorf.

Qval, en. pl. — er. [X. Du a a l. 3. Qvöl. Af Harpestrengs Lægebog (Qval-drik, giftig, dødelig Drik) sees, at Qval hos os i ældre Tider bemærkes D s d, ligesom A. S. Cvale.] Plage, Pine, stor Lægemis-ell. Slætsmerte. "De præge deres bittere Qval i det uhyldige Metal." Bessel. "Var du bereb, f. din Gud at udstaae Dødens Qvaler." Storm. "Sandsers Qval, som Aanden sender." Wagg. (Cabyt. II. 348.) "Før han, uden Qval at lide, Livets Løb fuldendte har." Fibigers-Eftolles. (Ordet br. alt i 16de Aarh. "End leve m. daglig Rædsel og Qval alt paa de høje Borge." Videts Trængta. No. 6.) (jvf. qvæle.) = qvalfuld, adj. som har ell. er forbunden m. megen Qval; pinefuld.

Qvaff eller Qvalkvæd, n. s. Navn p. en Røstværk, hvis Væd er haardt og hvis Blomster ligne Huld; Stofhyld, Wands-huld, Fuglebar. Viburnum Opulus.

Qvalm, en. [beslagtet m. Qval og qvæle.] 1. en tnl, f. Vanddraget besværlig, m. Dunster opfuldt Luft. [M. S. Du a l m. Holl. Walm. X. S. Wylm. jvf. Walm i Glossar. t. Harpestrengs Lægebog.] En stærkt Qvalm af Løbsærg; Løbsærgsqualm. "Folk, der tiare i Støven for at sidde i Støv og Qvalm uden for et Bælt." Rahbet. "Det bringer m. sig Støv og Qvalm og Tørte." Ohlenschl. 2. en indre vortes qvælende Fornemmelse, ell. Vanskelighed i Vanddraget; og saaledes egentl. d. s. f. Qvalme. [X. S. Cvealm, Død; Cvealmnyssse, Piinjel.] "Naar vort Hierte vansmægter, kan da al Verdens Guld og Guds stille en eneste Qvalm?" Worm sigs præd. over Dr. Lovise. 1721. "See dig udtæret af Qvalm og Gift." Wald. 3. figurl. en ubehagelig Utrolighed, døvende Støi, ell. støiende Snakken. At giøre Qvalm og Støi over ingen Ting. (d. Tale.) = Qvalmbad, et. hos Tode uegentl. for: Dampbad. "Varme, tykke Fiebersdner ere de rette Qvalmbade." — qvalmfuld, adj. som har megen Qvalm, fuld af tnl og tung Luft. "Fra qvalmfulde Mure t. Marken saa huld." Ohlenschl.

Qvalm, adj. som betynger Vanddraget v. tnl, trykkende Luft. En qvalm Bede. Et qvalmt Værelse. "Naar Jorden renses har m. sine Stær den qvalme Luft." Ohlenschl. "Hvor Stølen aander fræere

opløstet over Jordens kvalme Laager." Bagg.

Dvalme, en. pl. — r. [**E. Qualm.**] en ubehagelig, ligesom kvalende Fornemmelse, som har sit Sæde i Mavemundingen og hvorefter Kandedraget besværes. At have Dvalmer, lide af Dvalme. "Dg Dvalme, Sting og Slag og Krampe faae." Bagg. poet. Ep.

Dvalme, v. n. og impers. 1. forvoldte ell. frembringe Dvalme. Måden dvalmer mig. Det dvalmer mig (jeg har ondt, føler Dvalme, Bæmmelse.)

Dvalster, en. ud. pl. [Lydst og **N. S. Dwa**lster. **N. S. Goolster**, Boer, Materie.] tykt, seigt Slim, ell. Materie, der samler sig i Brystet. (dagl. og lav L.)

Dvantsviis, adv. [**N. S. og Holl.** **gwants-wies**; af **N. S. Du**ant, der ogsaa bemærker: Stin, forfjilt Pandsling.] paa Strømt, f. et Syns Skyld, ikke f. Alvor. "Hun dvantsviis sagde: I jer Fulsde el umage." Holb. V. Naars. (Sielden i substantiv. Form. "Enddog at Mange kun for Dvantsviis agte sligt." Bording.) — [n. s. **Dvant**, en ung Person (en Instig **Dvant**, en indbildt **Dvant**) som Noth har, er nu utrugeligt.]

Dvappe; v. n. 1. [af Lyden.] give en Lyd, som naar man træder i noget, der er blødt og vaadt tillige, ell. slaaer p. noget fedt, opløst o. d. (**B. S. D.**)

Dvar, en. pl. **Dvarer**. Smaastrykker. At slaae, krybbe i Dvar. [Dette nu ubekjendte Stamord anføres hos Noth tilliges med de afledede: **Dvaris**, en. Sts, som er slaaet ell. traadt i Stykker. — **Dvarre**, en. den Bestaaffenhed v. Båndet, at det i Besgudelsen af Frostten (Igesom er tykt af Snee ell. Støsmuler. Det slaaer i Dvarre. — **qvarre**, a.) v. n. 1. om Båndet: blive tykt af Sts, slaae i Dvarre. b.) v. a. slaae i smaa Stykker.]

Dvart, en. pl. **Dvarter**. [af Lat. **quartus**.] egentlig: den ell. det fjerde. Dvart dr. deels a.) for: en Fierdedeel. To og en Dvart (2½); deels b.) i adskillige tekniske Betydninger; f. Ex. i Fegtelosten; i Mussten, om den Zone, der slaaer p. det fjerde Trin fra Grundtonen; og a. f. c.) om en Form ell. Format af Bøger, hvortil et Ark foldes to Gange ell. i fire Blade. En Bog i Dvart ell. i Dvartformat; der ogsaa blot kaldes: en Dvart. Man begynder i Dag at sælge Dvarterne (i en Bogsamling.) Deraf: **Dvartbind**, et. Et Bind af en Bog, som er trykt i Dvart. **Dvartblad**, et. Fierdedelen af et Ark Papir, der er foldet een Gang p. langs og een Gang p. tværs. **Dvartformat**, en. d. f. **Dvart**, c. **Dvartside**, en. En Side af et Dvartblad. **Dvartudgave**, en. En udgave af et Skrift, som er trykt i Dvart, m. fl. a.

Dvartal, et. pl.—er. [af Lat. **quartus**.] 1. et Fierdingaar; (ærd. efter den sædvanlige Inddeling af Aaret i 4 Gange 3 Maas neder; som begynder m. den første Januar. Første, andet, tredje, fjerde Dvartal. 2. Andeel, som hører t. et Fierdingaar. At have sit **D.** (af Aarstøn.) Det første Dvartal af en Stat. — Deraf: **Dvartalsregning**, en. Regning ell. Afregning f. et Fierdingaar. **Dvartalskat**, en. **S.** som betales kvartalviis, eller i fire lige Dele, een hvert Fierdingaar. **Dvartalskrift**, et. Eidskrift, som udgaaer fire Gange om Aaret; Fierdingaarskrift. og fl. a.

1. **Dvarteer**, et. pl. **Dvarterer**. [**L. Du**artier. **Fr.** **quartier**.] Egentl. en Afdeling, som udgør en Fierdedeel af et Heelt; (jvf. 2. Dvarteer, nedenfor.) men br. ogsaa om adskillige Afdelinger, hvor dette Forhold ikke finder Sted, og i andre Bemærkelser f. Ex. 1. Afdeling i en Lyshave. Blomsterqvarteer, Lyshavqvarteer. 2. Afdeling af et Skibsmærke ell. Maaben; Felt. 3. Afdeling i en Stab. Riisenhavn deles i 12 Dvarterer. 4. Et af de Maanejstifter, hvori Maanen er i Siltagende o. Aftagende, ell. hvori det halve af dens synlige Side er opløst. Maanen er i første, i sidste Dvarteer. 5. Afdelinger af Skibsfolk ell. Matroser t. Vagt ell. Tjeneste p. Skibet (egentl. Afdeling af Tiden, hvori de gjøre Vagt.) = **Dvarteerskifte**, et. Et af de fire Hovedskifter i Maanens Forandringer; Maanejstifte. **Dvarteerskifterne** (Maanejstifterne) kaldes: **My**, første Dvarteer, **Fuldmaane**, sidste Dvarteer. **qvarteerviis**, adv. efter Dvarterer. m. fl. a.

2. **Dvarteer**, et. pl. **Dvartere**. 1. En Fierdedeel af en Aen. Et **D.** Flaæl. Lersvedet er fem Dvarteer bredt. 2. En Fierdedeel af en Time. Vi maatte vente i 3 Dvarteer. Klokken er eet **D.** — er tre Dvarteer til tolv. = **Dvarteerglas**, et. Et Sanduhr, ell. saakaldet Timeglas, der løber af i et Dvarteer. **Dvarteerslag**, et. Slag i et Uhrværk, der tilkiendegiver hvert Dvarteer. Uhrret slaaer Dvarteerslag. **Dvarteerviser**, en. Viser p. et Uhr, som tilkiendegiver Dvartererne.

3. **Dvarteer**, et. pl. **Dvarterer**. [**Fr.** **quartier**.] 1. Bollig, Dvholdsfjed f. Krigsfolk, især i Privatuse. At anvise Fjokkene **D.** At gaae i Dvarteer, tage sit **D.** jvf. Hovedqvarteer, Vinterqvarteer, indqvartere. 2. Sielstene om andre Folks, f. Ex. Rejsendes Bopæl, ell. Dvholdsfjed hos Fremmede. Vi have faaet et godt **D.** i dette Bertshuus (Matteqvarteer.) At bestille Dvarteer til een. 3. ud. pl. **Staa**nsel p. Rivet, der tilslaaes en overvunden Fjende. At give **D.** bede om Dvarteer. = **Dvarteer**anviøning, en. **A.** til Dvarteer f. Krigsfolk. **Dvarteerbetient**, en. Politie-

betient f. et Qvarteer i en Stad. (B. S. D.) Qvarteerfrihed, en. 1. Frihed f. Indqvartering. (B. S. D.) 2. Gefandters Qvarteerfrihed v. visse Forrettigheder, som de nyde f. det Huus, de bebøe. Qvarteermand, en. Underofficer v. de Kongelige Skibstømmermand. Qvarteermester, en. 1. den ringeste Klasse af Underofficerer for Matroserne p. Krigsskibe. (B. S. D.) 2. en Underofficer, der sørger f. at staae Soldaterne Q. (B. S. D.) Qvarteerpenge, pl. 1. Penge, som betales f. Indqvartering, enten t. Huuseierne, ell. af disse t. Soldaterne, i Stedet f. at give dem Qvarteer. 2. Penge, som Officerer faae maas nedlig t. at betofte deres Bopæl. Qvarteerfeddel, en. S. hoorpaa er optegnet de Krigsfolk, der skulle indqvarteres i et Huus.

Qvartet, en. 11.-ter. i Tonekonsten: et Sængestykke f. fire Stemmer, ell. en Musik f. fire Instrumenter. (Ital. quartetto.)

Qvarts, en. [L. Quartz; beslegtet m. Barz e.] en meget haard og klar Steensart, der bestaaer af næsten reen Kiseljord, og som oftest krystalliseres p. Dverfladen, ell. danner en Krystallform af et serfildet Prisma. — Deraf: Qvartsaare, qvartsagtig adj. (som ligner Q.) Qvartsbiery, (Fleischer.) Qvartsblanding ("Allyper, der have en Qvartsblanding." Fleischer.) Qvartsgang, Qvartsflippe, Qvartskorn, Qvartskrystal, Qvartslag, Qvartsleie (et Leie ell. en Masse af Q. hvis Grændser ere omtrent jævnløbende m. Biergets og Breddorf.) Qvartsvæg (Fleischer) Qvartsvæg (Allyper) og fl. andre Sammensætninger, som forekomme i Mineralogien.

Qvas, et. (kort a.) ud. pl. 1. smaa afhugne Qviste, Smaaritis. At brænde Qvas. "Et Sæde, bematet m. visnende Qvas." Sorterup. 2. det, som bliver tilovers, efterat Saften er udpresset af et Legeme, der i nogen Mængde knuses f. E. ved en Pærse. Druerqvas, Kirsebærqvas, Mostqvas.

Qvase ell. qvasse, v. a. 1. [E. to quash.] knuse noget f. af udtrykke Saften deraf. "At qvase Slaaen f. at lave Most deraf." B. S. D.

Qvase, en. pl.-r. et Fartoi, lig en Jagt, m. et Rum, hvori der, giennem bodee Puler, kan trænge Havvand ind, for at holde de Fisk i Live, der føres ell. beværes i et saadant Fartoi; en Fiskeqvase. = Qvaseffliper, en. En Skipper, som fører en Qvase.

Qvæst, en. pl. -e. [G. og N. S. Qwest.] Egentlig vel samme Ord, som Røst. 1. Røst, der er bundet ell. forenet i Røgning m. en Røst; men hvis Dele ere mere løse ell. flappe; en Duff. Qvæste paa Omhæng, Forhæng, Støvler. En Qvæstqvæst. (I den gammeld. Bibelsprog.

forekommer det 1. Røse B. 3. 7. for: perizomata. "Da sammensæbe de Figentræs Løv, og glønde sig Qvæste." 2. en Samling af Blomsterstikke (f. E. ved Hølden), som, forenebe i Grunden, dele sig uregelmæssigt og danne en Flade, i Righed m. en Qvæst. Cyma.

Qvæterne, en. pl.-r. i Lallotteriet: en Forbindelse af fire udtrukne Zal. At vinde en Qvæterne.

Qvæld, en. (Aften.) f. Qvæld.

Qvem, adj. f. beqvem. [forældet, ligesom: qvemmelig, qvemme og qvemme sig, passe sig, fikke sig, hvilke fortiente at optages.]

Qvidder, en. ud. pl. [af qviddre.] Smaaflugles Lyd, naar den ikke er egentlig Sang, og især naar flere ell. mange ere samlede; Fugleqvadder. (Rahbek, om Casnarifuglen. Derimod meget usædvanl. og uegentl. hos Hønseschl. "Hun lytter taus til Rattergalens Qvidder.")

Qviddre, v. n. 1. (har.) [Gv. qvittra.] give en hastig afbrudt sin Lyd, som smaa Fugle, naar de ikke synge ell. støtte. "Man hører, hvor ofte den ene Mage qviddrer ad den anden." Gillschow. "Hvor Sangersken bygger, og qviddrende tæber sin Rede." Evald. = Qviddrer, en. pl.-e. en qvids brende Fugl. "Kan du vel faae den spage Qviddrer klar, der vover Lundens Løus hed at afbryde?" Rahbek. — Qviddresang, en. frag, qviddrende Fuglesang. "Ved Fuglens søde Qviddresang blandt Stovens blafulde Græne." Burdorf.

Qvide, en. ud. pl. [J. Kvidi.] en høi Grad af Lidelse ell. Nød; og særd. om indvortes ell. Siælslidelse. "Over lærer sin Qvide" (klager sin Nød.) Drøfpr. "Bes hold, som han, i Livets Qvide et trofast og et kærtigt Sind." J. Smidth. (Ordet er forældet, og forekommer kun hos Digtere; i dagl. L. høres det en enkelt Gang mere i spøgende, end alvorligt Udtryk.) = qvidefri, adj. fci for Sorg og Nød. (Moth.) qvidefuld, adj. som har megen Lidelse eller Nød; smertefuld. (Fibigers Sophokles.) "En qvidefuld Død." Thaarup. [Ganste forældet er v. n. at qvide, klage. A. S. evider. f. E. i gamle Drøfpr. og Bers: "Mangen qvider for den Dag, han ikke bliver (oplever.) "Dem synes en skaffet Lid at være lang, som haade skulle sørge og qvide." f. ogsaa Bording. II. 258.]

Qvie, en. pl.-r. [J. Kviga. E. Quoa.] en ung Ko, fra dens første Aar. Al. fra den Tid, da den er udvoren, indtil den har faaet sin første Kalv. = Qviekalv, en. En Kalv af Sukkionnet (modfat: Tyrekalv.) Qviefied, et. Kald af en ung Ko. (Moth.) Qvieko, en. En Ko, der har faaet sin første Kalv. (Moth.)

Qvif, adj. [J. qvivr. E. qwick.] 1. levende. [Dette forældede Ord skrives i

Prøve, v. a. 1. sige at komme t. Runds-
 stab om en Tings ell. Person's Egenstaber
 og Beskaffenhed; giøre Prøve, forsøge.
 At prøve paa noget, At prøve Wiin, prø-
 ve en Pen. "De lade som de Mad f. Ber-
 nene kun prøve." Holb. P. Vaars. At
 prøve eens Rundskabet. At prøve Verden,
 Stiebhen, (gaae meget igiennem.)

Psalme, en. pl.-r. [P udtales ifte, og
 er overflødig. Nedersaxerne skrive Salm.]
 en Kirkesang, aandelig Sang, der synges
 ved offentlig eller privat Substieneste. =
 Psalmebog, en. B. der indeholder en Sam-
 ling af Psalmer. Psalmedigter, en. den,
 som har skrevet endeel Psalmer. Psalme-
 zone, en Zone, hvorefter en Psalme syn-
 ges; Psalmeelode. Psalmevise, en.
 verdslig Vise, der ligner en Psalme, ell.
 gaar paa en Psalmetone.

Publicum, et. ud. pl. [Lat.] 1. de med
 os t. een Tid og i eet Land levende Menne-
 sker, naar disse tænkes i et offentligt For-
 hold, enten til Regering ell. Individet;
 Almenheden, menig Mand. 2. en vis
 Deel af de melevende Mennekter, som en-
 ten ere samlede p. eet Sted, eller tænkes i
 et offentligt Forhold til nogen. Publicum
 i Theatret. Det læsende P., Digterens P.
 "Det Publicum, som la'er sig overdøve,
 som aldrig dømmer selv; men efter andres
 Dom." Baggesen.

Pudder, et. ud. pl. [Fr. poudre.] et me-
 get fint, af Hvedens Kraftmeel ell. Stivelse
 tilberedet Meelstøv, som tilforn meget brug-
 tes til at drysse i Haaret. = Pudderduft,
 en. En fin og blød Duunduft t. at pudde
 Haaret med. Pudderkiøle, en. en hvid
 Kiøle ell. Kappe, som tages over Klæberne,
 naar Haaret opsættes og pudres. Puds-
 dermølle, en. Maskinvært til at male det
 fineste Meel, som bruges t. Pudder. Puds-
 derpose, en. Stindpose t. at gemme Puds-
 der i. Pudderpufter, en. Indretning lig
 en Puster, som bruges t. at blæse Pudderet
 ganske fint over Haaret. Pudderqvast,
 en. Pudderduft. Puddersukker, et. Raat
 ell. uraffineret Sukker, i Stikkelse af Pulver
 ell. Meel.

Pudde, v. a. 1. overdrysse med Pudder.
 Deraf: Puddren, en. ud. pl.

Pude, en. pl.-r. [fattes i de beslagtebe
 Sprog; undt. at det dr. paa Den Sulland.]
 1. en Pose, et Maar, stoppet med Fiedre,
 Duun, Haar ell. andre bløde Ting, t. at
 hvile paa, ell. lægge under noget. En
 Pude er en mindre Dyne. Armpude, Hos-
 vedpude, Røgpude, Selepude, Sengenpu-
 de. 2. Puder t. Skibs: Beklædninger af
 Træ, som lægges p. Stæder, hvor Loug-
 værket gnides paa; it. Tømmer, som besæ-
 kes p. Siden af Skibet, naar det løber af
 Stabelen. = Pudebetræt, et. Pudevaar.
 (v. Kph.) Pudestyld, et. det som fyldes ell.

stoppes i en Pude. Pudehynde, et. Hynde,
 der er blødt stoppet som en Pude. Puder-
 sæde, et. et Sæde, udstoppet blødt som en
 Pude; eller et Sæde p. Pud:r. Pudefæt,
 et. det, hvormed Puder besættes t. Prydelse,
 under det udstaarne Pudevaar. (Roskja
 Drdb.) Pudevaar, et. Duetrækker, hvori
 Pudens Fyld stoppes, ell. linnet Bgtræt
 uden om dette.

Pudel, en. pl. Pudler. [tydsk.] et Slags
 middestore Hunde, med lodne, krøllede,
 uldagtige Haar; Pudehund. = Pudels-
 hvalp, en. En Hvalp af Pudelart. Pus-
 deluld, en. kaldes hos Nogle Pudehundes
 Haar.

Puds, en. (Pnt) f. Puus.
 Puds, et. pl.-er. [R. S. Putz e.] 1.
 tistigt, underfundigt Paafund, hvorved een
 foreledes t. noget, føres bag Lyset, bringes i
 Forlegenhed. At spille een et Puds. 2.
 lystig Snak og Spil. (Noth.) = Deraf:
 pudseerlig, adj. forlystende, morende ved
 det, som er lysterlig, paaafsende, narags-
 sig. (burlesk.) Et pudseerligt Syn. Afsæ-
 tatten er et pudseerligt Dyr. — Pudseerlig-
 hed, en. den Egenstøb, at være pudseerlig.
 Pudsferi, et. pl.-er. List, Løst, Stattes-
 snytte, Puds. "En Mand — stor Elster af
 smaa Pudsferier." Bessel. — pudsig, adj.
 [R. S. putzig.] underlig, lysterlig, puds-
 seerlig. (Nest i dagl. Tale; ligesom Subst.
 Pudsigheb.) "Jeg ønsker at dette pudfige
 Striveri, selv v. sin Pudsfigheb maatte
 overtude Dem om." Rahbek. List.

Puds, en. [f. 2. pudse.] hos Muurme-
 sere: den ydre, omhyggelig glattebe Be-
 klædning af Kalk ell. Gips, som gives de
 raae Mure (Kalkpuds.)

1. Pudse, v. a. 1. [X. putzen.] stille
 ved det, som ubvortes er t. Bunder, t. Wans-
 zitt, ell. overflødig. At pudse (snyde) et
 Lys; pudse Træer, Hæfter, Stovler, Søvær-
 rer. At pudse en Muur af. (f. Puds.) At
 pudse noget op: give det Gamle Udseende
 af nyt. — Deraf: Pudseskalk, en: K. som
 bruges t. Mures Puds ell. ydre Beklædning
 (og forskiellig fra Muurkalk og Svitteskalk.)
 Pudseskiv, en. K. som Søværre bruge. —
 Pudsesholt, et. Et haardt Træ, hvormed
 Stomagerne glatte Læder.

2. Pudse, v. a. 1. narre ved List og snidbt
 Paafund, føre bag Lyset. (dagl. Tale.)
 [Den Talemaade: at pudse en Hund p.
 een, hører maaskee heshld.]

Pusf, et. pl. d. f. 1. den hastige og
 dumpe ell. dumme Lyd, som frembringes f.
 Gr. ved et Stød, ved et haardt Stød, ell.
 desl. Ullige Udraabsord: Pusf! der gif
 Søværret af. 2. et Stød, Nævestød. At
 give een et Pusf. 3. Pusf: et i dagl. Tale
 brugeligt Ord, for: Borg, Credit; i Tale-
 maaderne: at tage, faae noget paa Pusf
 (paa Borg.) "Puls han — tilfids har

maattet tage sin sidste polste Pels paa Puf." Baggesen. "Den Masse, som jeg sit paa Puf af Gud." Samme.

Puffe, v. n. og a. 1. give ell. frembringe en saadan Lyd. At puffe med en Pistol. 2. støde med Næven. At puffe cent i Ryggen. — Puffert, en. pl.-er. en liden Haandbasse ell. Pistol.

Puge, en. pl.-r. [Gl. Eng. Pag. Stott. Powke.] Misse, Spøgelse. (forældet. "Puger og Gengangere." Webels Caro. 140.)

Puge, v. a. 1. [uvis Herkomst; maaſtee af Subst. Puge.] ſkrabe Penge ſammen og ruge over dem. At puge Penge ſammen; at puge over ſine Penge. — Steldnere m. Prap. paa. "At han ei vedſe puger paa guldrne Malm og Stat." Vording. = Puger, en. den, hvis Id ene gaar ud p. at vuge Penge ſammen; ſom intet Middeſ forſmaar t. at forſøge ſin Formue. (Gvald.) ſ. Aornpuger, Pengepuger.

Pugeſtole, en. pl.-r. [uvis Herkomst.] En Børneſtole, ſom holdes i Smug, uden Drighedens Tillabeſſe.

Puf, et. n. s. ud. pl. Et Slags Kortſpil, hvortil hører et Pufbræt.

Puffel, en. pl. Puffler. [N. S. P u d e l. Jof. Bugle, Buffel.] En uaturlig, betydelig Rdvært p. det menneſtel. Kegeme, iſær p. Ryggen, foraarſaget ved viſſe Veens trumme Vært og Danſkabning. = puffelbryſter, adj. ſom har et forvoret Bryſt. (Noth.) Puffelryg, en. vanſkabt, forvoren, uaturligt udfaaende Ryg. puffelrygget, adj. ſom har en Puffelryg. — puffet, adj. forſynet m. Puffel.

Puffe, v. n. 1. [E. p o ſ h e n.] 1. trodſe, true, viſe ſig gienſtridig, give onde Ord. At puffe ſig noget til. (Noth.) "Thor kun ſelten puffet, han virker i ſin Kraft." Ahlenſchl. 2. giøre ſig til af, trodſe paa, giøre ſtore Fordringer. At puffe paa ſin Rigdom, Magt, ſine Fortleneſter. "Havde Embedsmanden ingen indbildt Hæthed, ingen Stands Vedhold at puffe paa." Birken. 3. bnde, ſætte Penge op i Puffſpil. (Noth.) — Deraf: Puffen, en. "Den utidige Puffen p. deres ſtore Magt." Solberg.

Puffe, v. a. 1. br. efter det tydſke (p o ſ h e n) ved Blegværfkerne om at ſtøde ell. ſtampe Gtſen ſiin, for at giøre den mere ſikket t. Smeltning. At puffe Gtſ. Deraf: Puffning, en. — Puffmeel, et. den puffede ell. ſiinſtødte Gtſ. Puffvært, et. det Maſtinvært, hvorved Puffningen ſteer; m. fl.

Puffe, v. a. 1. giøre ophævet og bugleſtundet Arbejde i Metal. (Noth.)

Puld, en. pl.-e. [E. Poll; N. S. Polle, Hoved; it. Top.] Den øverſte, opſtaaende Deel paa en Ting, Top (iſær paa Hatte, Suer, og hvad ſom ſattes p.

Hovedet. (ſ. Zattepuld.) Deraf: puldet, høipuldet, adj.

Pulpitur, et. pl.-er. [af Lat. pulpitum.] opphøiede og aſtuffede Stoleſtader i en Kirke.

1. Puls, en. [af Lat. pulsus.] Pulaarsernes Slag, der, hvor det udbvendigen lader ſig føle, og Stedet (iſær ved Haandledet) hvor det føles. "Troer du, min Puls at bante glemme vil?" J. L. Heiberg. At have en naturlig, regelmæssig, langſom, ſvag, ſtærk, haard, blød Puls. At føle een p. Pulſen. = Pulaare, en. de Aarer hos Menneſtet og Pattedyene, ſom føre Blodet fra Hjertet, (Arterier) i Modſætn. t. Blodaarer (Vener.) Pulsflud, en. Klud, ſom lægges p. Aaren m. Bindſel efter Aarelabningen. Pulsſlag, et. enſelt Slag af en Pulaare. "Ved hvert Pulsſlag ſandt mit Hjerte at din Stræk." Gvald. Pulsvante, en. korte Ildvanter til at bedække og varme Haandledet. (Ruffdiſſer.)

2. Puls, en. [Holl. Pols.] en lang Stage med Brikke p. Enden, hvormed Fiſterne ſtøde i Vandet for at drive Val i Pulaarvædet; Pulaarſtage. — Pulsvod, et. pl.-de. et meget ſtort Fiſtegear, ſom bruges ved Kalesiſteri, iſær i Kilmfjorden, og drages m. to Baade, imedens Andre v. at pulſe drive Kallene i Garnet.

Pulſe, v. n. 1. bruge Puls og Pulaarvædet t. Kalesiſteri. Deraf: Pulſen, en. "Mange Fiſt forjages v. den megen Pulſen." Aagaard om Thye. 39.

Pult ell. Pulte, en. pl.-r. en Rumt, Knob. Deraf: pulte, v. a. bryde, bræfte itu. (Noth.)

Pult, en. pl.-e. [E. P u l t. Lat. pulpitum.] En Indretning, med en ſtraaliggende Flade, ell. et oventil noget forhøiet Bræt, til at læse og ſrive ved, ell. til lignende Endſer. En Kalespult, Skrivepult, Noderpult.

Pulterkammer, et. [tydſk.] et R. hvor alleſhaande gamle Sager og Ting, man ikke bruger, glemmes; Urydskammer. "Vi har et Pulterkammer høit oppe i en Dvæſt." Gvald. Carl. Patriot.

Pulver, et. pl.-e. [af Lat. pulvis.] Egentl. ethvert tørt, ved at ſiſtes, knuſes eller rives, til Støv ell. Meel forvandlede Kegeme; men iſær om ſaadanne Ting, der i denne Stikſeſe tillaves ſom Lægemiddel. At ſtøde noget til P. "Vi Pulver kalde det, ſom hine kalde Krud." Gollb. P. Paars. (ſ. Brækpulver, Roſepulver, o. fl.) 2. Saameget af et Pulver, der indtages p. een gang ſom Lægemiddel. At dele noget i fem Pulvere. — Pulverhøj, en. Stialdsbord t. et gammelt Dvæindfolk. (Solberg.)

Pund, et. pl. d. f. [A. S. og N. S. P u n d.] 1. en vis Vægt, ell. et Længdemaal, ſom i Alm. deles i 32 Lbd ell. 16 unzer (forhen i Danmark og endnu i Norge

2 Mart.) Et P. Brød, Riab. Et heelt, halvt Pund, et Fjerdingspund. (s. Wisimers pund, Staalpund.) 2. et dansk Kornmaal, der nu i Alm. hvor det bruges, regnes for 4 Lander ell. 32 Skjepper. At tørste t. Punds. (L. Pundtærster.) 3. en vis Pengefum i nogle udenlandske Myntsorter. Et Pund Sterling, et P. Flæmisk. 4. figurl. (ligesom det gr. Talent) de et Menneſte af Naturen gljve Sjalſkrafte, Forſtand, Dygtighed, Naturgaver. At aagre m. fit Pund, tage Mytte af fine Gæner. "Hvad Raab, hvad Drift bevæger, hvad Indſigt qvæler dig? Hvori beſtaaer dit Pund?" Gvaab. — "For nu ikke at nedgrave dette mit Pund, men bruge det t. mine Medborgeres Mytte." Rahbet. = a.) pundevis, adv. effat Vægten' af P., i en ikke ringere Vægt, end et P.: Pundevægt, en. 1. Vægt, fom maales ell. bestemmes efter Pund. 2. en Vægt, hvorpaa der veies efter P. og Lispund. — b.) Pundriſebær, et. Et Slags ſtore Riſebær. Pundlæder, et. (udt. Pundtlæder; maaſtee: Buntlæder.) tykt og ſtærkt Saalelæder. Pundſtieppe, en. den fiſte, toppede Stieppe, fom maales i for at fuldeſtigere et P. Korn. (Noth.) Pundtraad, en. kaldes den bedste Traad, fom ikke ſælges, afdeelt i Duffter, men pundevis. Pundtærſter, en. den, ſom tørſter for en vis, affalt Betaling for hvert Pund udtoſſet Korn; modſat Dagtærſtere, ſom betales i Dagvis; deraf: Pundtærſking, en. — c.) Pundsod, et. Sod ell. Vægtmaal paa et Pund.

Punder, en. bruges kun m. Talord om Kanoner, efter den Kuglevægt, de ſtode. En Treunder, en Fire og tyve Punder.

Pundig, adj. br. ligesledes kun i Samsmenſætn. m. Talord, for at tilkiendegive Kanonkuglers Vægt og Kanoners Skudvægt. En trepundig Kugle. En tolv-pundig Kanon.

Pundſel, en. [It. punzello.] Et Slags Grandſtikke, ſom Guldſmede bruge. (Noth.)

Pung, en. pl.-e. [Isl. pungr. N. S. Pung.] en ſlden Poſe ell. Sæk til at glemme noget i, ſærd. Penge. "Den Pung er tom, en Andens Penge er t." Ordſpr. En Haar-pung, Penge-pung o. ſl. En Silke-pung, (P. af Silke.) Skindpung. — figurl. Midler, Penge. At holde tilraade m. ſin Pung. At lye i ſin egen P. (foregive at cie, ell. have modtaget flere Penge, end man virkelig har.) 2. den Dubbelordning, hvori Teſtiklerne hos Menneſter og Dyr have deres Leie. (Deraf: Pungbrok ell. Pungebrok, et. hvorved en Deel af Tarmene og Tarmenettet glider ned i Pungen. Hernia scrotalis.) = Pungdyr, et. en Dyrſlæggt i Indien og Amerika, ſom bære deres nyfødte Unger i en Pung under Bugen.

Didelphis. (Pungrotte.) Pungrem, en. Rem t. at binde ſ. en Pung med. — Pungesparyt, en. Paryt, forſynet m. en Haars-pung. Pungetty, (Noth.) ſ. Lommety.

Punge, v. a. 1. J den Talemaade: At punge ud o. betale, give Penge ud.

Punkt, en og et. pl.-en [Lat. punctum.] 1. Mærke, gjort med en ſin Spids; Prit. Punkt, ell. ſom almindeligen bruges: Punktum, et Skilletegn i Eſtrik, ved Enden af en Periode; ogſaa: Perioden ſelv. At læſe et Punktum til Ende. 2. en beſtemt Deel, Afſnit, Poſt, Omſtændighed ved noget. I alle Punkter. Hovedpunkt, Eids-punkt, Stridspunkt o. det, hvorefter der toiftes. — punktlig, adj. meget nøiagtig, punktlig i ſine Forretninger. Punktlig-hed, en. ub. pl. den Egenſkab, at være punktlig. — punktvis, adv. Punkt efter Punkt, hver Poſt ſæd.

Punktere, v. a. 1. gjøre Punkter, beſtegne med Punkter. — Deraf: Punktering, en.

Puppe, en. pl.-r. [tydſk.] Inſectet i det andet Forvandling, naar den af Egget fremtomne Dyr har indſpundet ſig i et valſedannet Hølfte ell. Puppeſpind, hvorefter ſiden det fuldtomne Inſect fremgaaer.

Pur, adj. ſ. puur.

Purgere, v. a. og n. [E. purgieren.] egentl. rens; deraf: føre af, rens Mavens, give løſt Liv; men ſærdanl. br. det ſom v. n. (ſ. laxere.) — Purgemiddel, et. afſørende Lægemiddel; ſaaledes Purgedrik, Purgepiller, o. ſl. — Purgering, en. pl.-er. Mavens Rensſe v. afſørende Midler.

Purhaar, et. [af purre.] kort, krøllet, ell. forvirret, uordentligt Hovedhaar. (Noth.) purhaaret, adj. ſom har ſaadant Haar.

Purhoved, et. den, ſom har uordentlig krøllet Hovedhaar. (Noth.) Deraf: purhovedet, adj.

Purhone, en. pl. Purhøns. et Slags Høns, med opad krøllede Fiedre.

Purk, en. 1. En ſlden Dreeng, en Pog. (bagl. Tale.) "At Purken driflig gaaer paa Traſtoe der, hvor Felten fandt ſin Grav." Baggelen. 2. den, ſom er meget paaholden p. ſin ſammenkræbde Formue; en Gnier. (Noth.)

Purløg, et. Et Slags viltdorende, ogſaa i Havenne dyrket Løg. Allium Schoenoprasum. (Kvies ogſaa Puurløg.)

Purpur, et. ud. pl. 1. en høirød, til det Violette og Blodrøde grændſende Farve, ſom ſordum vides af viſſe Havſnekkers Saft; nu af Cochineille og Kermes. (Igentlig og i digterisk Stil kaldes ogſaa enhver høirød, ſtøndt iſtøer Farve: Purpur.) 2.

purpurfarvet Klædning; især Fjortskæbe; og derfor figurl. i højere Stilt: Fjortskæbete, Kængemagt. At aflagge Kronen og Purpurret. "Og banke paa hoesdem, som Wrens Purpur ber." Lullin. = I Sammensætning, som især findes hyppigen hos de nyeste Digtere, bemærker det deels: purpurfarvet (s. E. Purpurblomst, Purpurdræbe, Purpurglands, Purpurrose ("Den Solens Kongsvei med Purpurroser strær." Lullin.) Purpurrodme, Purpurfast, Purpurkaabe, Purpurklæder, Purpursty, o. fl.) deels: som bestaaer af purpurfarvet Løi (s. E. Purpurdragt, Purpurkaabe, Purpurleie, o. fl.) — purpurklædt, adj. isført Purpurklæder. (Kabbet.) purpurrod, adj. som har Purpurfarve. Purpurstål ell. Purpurstuecke, en. Stalbyr, som give Pustfarve.

1. Purre, en. pl.-r. et Slags Bøg, som er en meget almindelig Savurt. *Allium Porrum.* (forstikkelig fra Purlog.) Deraf: Purrede, Purreplante, Purretop, o. fl.

2. Purre, en. pl.-r. et lavt, forvoret, uanselig Træ; især et saadant, der i Et. for at faae sin rette Stamme, kun naaer at blive til en Bustvært. "Bogen tager sig da, indtil den allene vorer i Purrer." Schutte.

Purre, v. a. 1. [N. S. purren.] Hæve i, tære op; gjøre skrullet ell. fruset. At purre ved Jiden. "Den Snist, der, hvis man ikke havde purret v. den, maaskee var gaaet ud af sig selv." Bickner. At purre ten i Haaret. (Sv. forpurre.) figurl. at purre een o: minde, paamine een. At purre Folket ud; t. Skibs: vække det sjøende Mandskab.

Pus, s. Puds og Puus.

Puse, v. n. og a. 1. sfulme, hovne. (Rofy.) gjøre hoven, blæse op. (Moth.)

Pusle, v. a. og n. 1. [Sv. pussla. N. S. pösel n.] rede op, rykke op det som er faldet sammen. At pusle Dyrerne, Halsmen i en Seng. 2. v. n. fysle med allehaande smaat Arbeide. At gaae og pusle, med noget. "Saa puslede vi lidt omkring i Søsten." Ewald. — Pusleri, et. 1. smaat Arbeide, Smaaøffter. 2. Spøgteri. (Moth.)

Pusling, en. pl.-er. 1. Spøgelse, Ustjerjordist. (s. Puge.) 2. et lidet Kenneske; serd. en lidet Dreng; en Dværg.

1. Pust, et. [Jot. Pustr.] 1. Slag, Nædrilag. (D. Eov. VI. 7. 12.) 2. Modgang, Røde, Anstrengelse. At udstaae, overstaae et Pust. Det første Pust er det værste. (d. Tale.)

2. Pust, et. pl. d. s. den Bevægelse af Luftten, som frembringes ved at puste. Et lægt Pust. "En skygtig Laage, som svær

ver for et Pust i Aftentuftten." J. E. Heiberg. (s. Aandepust, Vindpust.)

Puste, v. a. og n. 1. [N. S. puust en.] 1. act. sætte Luftten i Bevægelse, blæse sigtelig. At puste Jiden op, puste til Jiden. puste Støvet bort. At puste (blæse) et Lys ud. Det puster lidt i Seilene. "pustende Vinde." Rein. 2. v. n. aande stærkt, ell. med Besvær. At puste som en Gest, puste ved at gaae op ad en Trappe. 3. v. n. hoive for at træffe Veiret. At lade Søstene puste. = Puster, en. et Redskab t. at frembringe Vind ell. Luftstrøm. (Jidpuster, Pudderspuster.) — Pusttrum, et. egentl. Rum t. at puste i, Aanderum; men det br. kun figurl. og i d. Tale for: Dphold, Sviletid. Pusterør, et. Rør, hvorigennem man m. Munden blæser smaa Kugler. — Pustning, en. Gierningen at puste.

Putte, en. pl.-r. en Søne. (d. Tale.) af Ordet: Put! Putte! hvormed kaldes paa Søns.

Putte, v. a. 1. [E. to put.] lægge, sætte, stikke noget m. Saanden hen p. et Sted, i et Giemme, ell. ind imellem andre Ting. At putte Røden i Munden. At putte noget i Kommen, i en Sæt, Yofe. At putte noget bort, hen, af Veien. (Sv. stikke, A. 3. b. og forputte.)

Puur, adj. pl. pure. [Lat. purus.] reen, skær, ublandet. Det pure Guld. Det var puur Egen, intet uden Egen.

Puus! et Ord, hvormed man kalder p. Katte. Deraf n. s. en Puus, en Kat. (ogsaa om Harer og Kaniner.)

Puus eller Puds, en. [Sv. Puss. s. Pynt.] et Wandstæde, en Wandpyt, Dyns-pyt.

Pyuskindet, puuskævet, adj. [af v. n. puse.] som har tykke, ligesom opsvulmede Rinder.

1. Pynt, en. pl.-er. [Egentl. f. vort. Sprog; ligesom det følgende Ords Bemark.] 1. den yderste, fremragende Huk, Spids ell. Kant af en Genstand, der strækker sig i Kængden. Bag Pynten af Skoven. En Landpynt, som strækker sig ud i Vandet. "Og utviler, som Pynten af et snytet Næs i Laage." Ewald. 2. det yderste af en Høide, den yderste Top, Spids ell. Linde af en høi Genstand. "Min sidste Anstrenselse, for at naae Pynten." (af Laarnet.) "At jeg hemmelig frydede mig over, at jeg var ene paa Pynten." Baggelsen. "Den højeste Pynt af et Bierg, som har flere Toppe." Nord. Tidsskr. III. 72. 3. usædvant. er Brugten af Ordet hos Ewald: "Jeg stod p. Pynten (o: Randen) af en bundløs Afgrund."

2. Pynt, en. ud. pl. bet, som pynter;

Stads, Prydelse. Fruentimmer = Pynt. "En udmalet Dame, som v. sin Pynt Bes-
hag vil naae, men glør v. Pragten sig til
Skamme." J. Smiths.

Pynte, v. a. 1. [fattede i de beslegtede
Sprog.] sætte Lave, sætte Stik paa; give
et udvortes jirelligt, prydeligt, pænt Ud-
seende. "Jeg smykker og pynter mig saa
til." P. Tidemand. Han gaar selv og pynt-
ter p. sin Hæve. — Sørd. m. Sønson t.
Klædebragt; overhovedet kun om det ud-
vortes Syn, og mest om Klæder, Væ-
resser og det Indre ell. Hvre af Huset;
det tydske p. u. g. n. (pryde br. dertmod
ligesaa ofte om indvortes Gegenstæder.
jvf. smykke.) At pynte et Barn, en
Brud. At pynte sig, tage stabelige, pynt-
telige Klæder paa. At pynte et Værelse
op. At pynte paa sin Stiil. = Pyntes-
bord, et. B. som Fruentimre bruge ved
deres Paaklædning, Matbord. (v. Aph.)
Pynteskaabe, en. K. hvormed man pynter
sig. — sig. Besmykkelse. "Den kunde vordest
en Udsmuktning høit s. min Bedrift — og jeg
formaaede denne Pynteskaabe." Ohlenschl.
Pain. Pyntekammer, et. Kammer, hvor
man paaklæder og pynter sig. Pyntekone,
en. Et Fruentimmer, hvis Bestilling er at
paaklæde og pynte andre. Pyntekunst, en.
Færdighed i at pynte sig selv ell. andre.
"Alle Videnskaber have, ligesom Pyntekun-
sten, deres Moder." Sneedorf. — Pynten,
Pyntning, en. Gjærningen at pynte.

Pyntelig, adj. som pynter ell. pryder det
Udvortes; net, jirellig. Pyntelig i Klæder,
en pyntelig Dragt. En pyntelig Tale,
som bestaaer af vel valgte, jirellige Udtryk.
"Pyntelig i Tale er han, og snild i Død."
Ohlenschl.

Pyramide, en. pl.-r. [Af Gr. og Lat.]
i Mathematiken: ethvert Legeme, hvis
Grundflade er en ligeliniet Figur, og hvis
Sidesflader bestaae af Triangler; mest br.
det om en Angning af denne Stikfælle.

Pyt i Udraasbord, hvorved man udtryk-
ter, at een er bleven ell. vil blive stuffet i
sine Forventninger ell. Indblikninger.

Pyt, en. pl.-ter. [Isl. og N. S. Pyt.
N. S. Pytte.] er Vandhul, en Vandsam-
ling, et lidet Rør m. staaende Vand.

Pytting, en. pl.-er. En rund m. Toug-
værk omvunden Jernfang, anbragt p. Ma-
sten under Værset, og hvortil Undervantet
og Pyttingbanter befæstes.

Pøgel, en. pl. Pøgle. [udt. i Alm.
Pæl, som maaskee ogsaa var en rettere
Skrivemaade. N. S. Pegel; i Skaane:
Pæl, Pel.] 1. et vist Maal for styden-
de Sager, Færdedelen af en dansk Pot.
2. Talsmaaden: at drikke til Pæls (ikke:
til Pøgels): drikke hinanden til m. lige
Maal, der ogsaa br. i Skaane, synes at
vise, at det ligeledes hos os (som i det

N. S.) tilforn har bemærket: de inden i
Drikkekar v. Knopper affatte Maal. =
Pøgelglas, et. (efter den alm. Udtale:
Pøleglas ell. Pøleglas.) et Glas, som
rummer en Pøgel. Pøgelkande, en. K.
hvortil Pøgelmaal ere affatte. Pøgelmaal,
et. Maal, som rummer en Pøgel. 2.
Mærke i en Kande, som viser hvor Pøgel,
den rummer. pøgelvois ell. pøglevois,
adv. i Mængden af een ell. flere Pøgle.

Pæl, en. pl.-e. [N. S. Pal, Pole;
(hvoraf formodentl. ogsaa det danske Stik-
ord: Pal, en Indretning, hvorved Sange
spilletes Tilbageløb hindres) Lat. palus.] et
tjilspidst Stykke Træ, som m. den spidse
Ende drives ned i Jorden. At nedramme
Pæle. At sætte Stiel m. Pæle. Dropæl,
Grændsepæl, Standsepæl, Stormpæl, Vei-
pæl, Voldpæl. = Pælebefæstning, en. B.
ved Hjælp af nedrammede Pæle, hvis Mel-
lemrum opfyldtes m. Jord o. d. Pæle-
bord, et. Et Bord, der hviler i Midten af
Stiven p. en Pæl. (Jngemann.) Pæle-
bro, en. Bro, som hviler p. Pæle. Pæle-
buk, en. Maskine t. at nedramme Pæle,
Rambuk. (deraf: Pælebukkemeester, som
forestaaer Vandbygning og Broarbejde v.
Holmens Stiksværter.) pælebunden, adj.
v. bunden t. en Pæl. "pælebundne Riis-
knipper." W. Pælegierde, et. S. som be-
staaer af nedrammede Pæle, ell. som desuden
har en Riisfletning imellem disse; et Pæle-
hegn. Pælegrund, en. Grund t. en Ang-
ning, som bestaaer af ell. er styrket v. Pæle.
Pælemølle, en. Vandmølle, bygget paa
Pæle i en Strøm. Pæleorm, en. D. ell.
Bløddyr, som angribe Pæle under Vandet.
(Teredo.) Pæleramning, en. store Pæ-
les Nedrammen ved Maskinværk. (Kraft.)
Pælerod, en. ved nogle Træer: den midter-
ste Hovedrod, der stder lige Aed som en
Pæl, Dieterod. Pælesandse, en. En med
Stormpæle (Pallfader) fæstnet Skandse.
Pælesætning, en. Gjærningen at sætte Pæle.
Med Pælesætning begynder Broarbeidet.
Pæleværk, et. Et Værk, som bestaaer, et
sammenfat af Pæle.

Pæle, v. a. 1. sætte Pæle, ramme Pæle
ned, forsyne m. Pæle. At pæle et Wiin-
bjerg, et Vuldværk. (s. aspæle, indpæle.)
At pæle ned, drive ned i Jorden m. en Pæl.
"Der er han pælet i Sumpen ned." Jng-
mann. — Pælning, en. pl.-er. Gjærningen
at pæle.

Pære, en. pl.-r. [N. S. Per. Holl.
Peere. Lat. pyrum.] Frugten af Pære-
træet. Sommerpærer, Winterpærer. =
Pærebremse, en. kaldes et Slags Brems ell.
Dreps, der meget søger de modne Sommers-
pærer. pæredaemt, adj. som har Stikfælle af
en Pære. Pæreform, en. pæredannet Stik-
fælle. Pæregød, en. Pærer, kogte i Vand

l. en jævn Grød. Pæremost, en. M. presset af Pærer. Pæreqvæde, en. et Slags pæredannede Kvæder; ved Formen førstielige fra Vbleqvæder. Pærefude, en. kaldes imaa Jagter, som store Pærer og anden Frugt fra Provindsene. (i Sklent om 'ets' hvert lidet, ubetødeligt Stik.) "Den forholdt sig vifselig t. vore Færedsvogne, som et Orlogsstik t. en Pærefude." Bagg. Pæretæ, et. 1. et i Pæerne almindeligt Frugttræ. Pyrus communis. 2. Ved af Pæretæet. Pærevelling, en. Grønveling, hvori Pærer koges. [Det er vifst, om man t. dette Ord kan hense det i dagl. Tale og lav Stilt brugelig adj. pærefuld o: ganske bestemt. Baggelsen har ogsaa brugt det mindre bekendte pæredum.]

Pøbel, en. ud. pl. [optaget i senere Tid efter d. Løbste.] br. i Alm: t. at betegne den ringeste, mindst velhavende og mindst bandede Del af et Folk; m. Bidegreb om Lavhed i Sæder, Tænk- og Handlemaade. "Et svælgende Døb er beskæft imellem Pøbel og Personer af Stand." Rahbek. (Ved dette Begreb om Lavhed ell. Nedrigbed stiles Ordet, i sin vedtagne Bemærk. fra Almue; man kan derfor finde Pøbel i enhver St.) = pøbelagtig, adj. som hører til, passer sig for, findes iblandt Pøbelen. Pøbelagtighed, en. pøbelagtig Egenskab, Dyrkelse, Handlemaade. Pøbelgunst, en. Yndest, Bifald, som Pøbelen viser. At hige efter Pøbelgunst. Pøbelopløb, Pøbeloptog, et. Dyløb af Pøbelen, Optog af den ringeste Almue. Pøbelkraab, et. usømmeligt Raab, hørstet Stemmentring af Pøbelen. (Rahbek.) Pøbelstiemt, en. lav, gemeen Stiemt. "At ublu Pøbelstiemt tør finde vort Behag." Svaid. Pøbelsnak, en. lav og løs Snak, Folkesnak. Pøbelsprog, et. lavt, gemeent, pøbelagtigt Sprog. Talemaader af Pøbelsproget. Pøbelsværm, en. S. ell. sammenstimlet Mængde af den ringeste Almue. "Naar først i hendes Klæder jeg narret har den bliinde Pøbelsværm." Øhlschl. Pøbelsæder, n. s. pl. stette, gemeen Sæder. Pøbelsidende, en. Tidende, som er i Umløb blandt Pøbelen. (Roskg.) Pøbelvittighed, en. grov, gemeen Wittighed.

Pøse, en. pl.-e. [Skl. Pollr. X. S. Pul. S. Poel.] et dybt Pul, med Vand og Dynd i. "For dem, som dybt i Pøsen gaar, en hiesvøm Gaand at rætte." Øhlschl. — Pøsvand ell. Pølevand, et. slet, dyndet Vand, Røsvand.

Pøse, en. [Skl. Pylsa; maastee af det denste.] 1. Mad, som stoppes i en Larm,

og saaledes koges. At lave, glære Pøse. Blodpølse, Risepølse, Leverpølse, Risengrønpølse. 2. det, der er udstoppet som en Pølse; f. Gr. lange og runde Puder i en Seng. [M. S. P. d. h. L. Svab. P. fulg. X. P. f. u. h. l.] Pøser p. Fruentimmeses Klæder. = pøsebrunn, adj. brun, som kogte Pøser. (Roskg.) PøseLende, en. Enden af en fyldt P. Pøsefedt, et. i Læringer staaren SvineFister, som kommer i Blodpøser. Pøsefild, et. S. hvorved Pøser, især Blodpøser, ere en Hovedret. Pøsegrød, en. et Slags Grød, som Amagerne bruge. (Roskg.) Pøsegrøn, n. s. coll. i Norge: en Grønnsuppe, hvori kommer Pøse. Pøsehorn, et. Redskab, hvortilgennem Pøsemaden fydes i Lærmen. Pøsefiærling, Pøsefione, en. K. som laver og sælger Pøser. Pøsekrammer, en. den, der handler med Pøser. (Søberg.) Pøsemad, en. den Mad, som fydes i Lærme, og saaledes bliver t. Pøse. (Vestl.) Pøsefjind, en. P. der sættes for Enden af en stoppet Pøse. At snafte som en Pøsefjind, taabeligt. Pøsefjind, et. Lærmen om Pølsen, naar denne er kogt. Pøsefjind, en. ud. pl. taas belig, ufammenhængende Snak. (dagl. T.) "I fører Pøsefjind ud i en lerd Stilt." Holt. d. Bøggel. "Stiend det, han skrives, er kun idel Pøsefjind." P. Paars. Pøsefjod, en. Vandet, hvori Pøser koges, Pøsevand; ell. Suppe, kogt paa Pøser; Pøsesuppe. "Din er saa hvid, som hun var christnet i Pøsefjod" (Zalem. om en bruunsleden Yge.) Pøsetid, en. ud. pl. den Tid om Efteraaret, da man plier at slagte Svin og lave Pøse. Pøseførst, en. Først efter Rydelstn af salt Pøse. At have P. (om den, der altid vil drikke. Roth.) Pøseurter, n. s. pl. kryddrede Urter, der sædvanl. blandes i Blodpølse. Pøsevand, et. Pøsefjod. Pøsevær, et. Pøsefjind. (dagl. T.)

Pønsje, v. n. og a. 1. [fattede i beslægtede Sprog.] grunde, anstrengte Forstanden paa at eftertanke ell. udtænke noget. At pønsje paa noget. "Som hver anden Dag pønsje paa nye Forordninger til deres egen Fordeel." Bagg. N. Klim. "Vor Sæd er den — at pønsje paa Jer Undergang." Øhlschl. At pønsje noget ud. (udpønsje.) = Pønsjen, en. ud. pl. Gienningen at pønsje. "Man pønsed dybt, og pønsed længe; og længe tom der intet ud af al den Pønsjen." Bagg.

Pøse, en. pl.-e. en Spand, ildere fornes den, end foroven, som bruges t. Skib, f. Gr. til at drage Vand op af Esen; Stikspand.

Pøse, v. a. 1. se i, folde i. (Roth.)

D.

Dette, egentlig overflødig Bogstav bruges i danske Ord med Lyden af **X**, foran **v**, og i Begyndelsen af en Stavelse; eller hvor Lyden af **X** og **V**-oprindeligen høre til eet Ord (altsaa ikke i Ord som Jerkvand ell. Trævind.) Saaledes findes det alt i de ældste danske Haandskrifter; (hvor dog u som oftest ofte træder i Stedet for v; ligesom det endnu undertiden stæer i fremmede Ord's Skrivemaade s. **E. Quadrats**, **Quart**) og Bogstavets, fra Romerne laante Brug i dette ene Tilfælde er endnu almindelig.

Qvab, adj. Iqvabfed. s. nedenfor (qvab bet.)

Qvabbe, en. pl.-r. et Navn, som gives afskillige Fiskearter (af Slægten *Bleennius*.) s. **Kaleqvabbe**. Elgledes et Navn p. en Fisk af Torfjeslægten. *Gadus Lota*. (**W. S. D.**)

Qvabbe, en. [Holl. *Qvab*. **N. S.** **Qvabbe**, **Qvabbe** l.] d. s. f. Doglæp p. **Dvæg**. (**Woth**.)

Qvabbet, qvabfed og qvabset, adj. meget fed, laftet, hvis Hud og Rind dixer af Fedme. dagl. **X**. (**S. qvapalegr. N. S. qvabbe** l. g.)

Qvabre, v. n. 1. [**S. qvapa. X. qvabbe** l. n.] ditte, bære af Fedme. (**Woth**. fisdien, og ligesom de foregaaende beslægtede Ord kun i d. Tale ell. hos Almuen.)

Qvad, et. pl. d. f. [**S. Qvada**ndi. s. **qvæde**.] 1. et Digt; egentlig, et Digt, bestemt t. at synges, et Sangdigt. 2. seldnere om egentlig Sang. "Glad til den Eviges Throne du bringer dit **Qvad**." (om **Lærten**.) **S. L. Høberg**.

Qvadder, et. ud. pl. 1. Blanding af Vand m. faste Dele til et blødt Dynd; s. **E. paa** Bunden af en Pøt ell. et Vandstabe. 2. Lyden af Vndernes Snagen i Vand ell. Dynd; **Snadden**. (**W. S. D.**)

Qvæde, en. [**S. Qvoda**.] Dyrtr. **Gummi** ell. **Bartsfedme**, som drøpper af Gran og lignende Træer. (**Grams N. Lat.**) Et forældet dansk Ord (s. **Glossar. t. Genr. Hærpestreng**) som fortiente at optages.

Qvædersteen, en. pl.-stene. [af det Lat. *quadrum* ell. *quadra*.] en i Firkant p. alle Sider eller i Lærningsform tilhuggen Steen. En Muur, en Bgning af **Qvæderstene**. "Det trodser Tidens Valde, af hugne **Qvæderstene**." **Wihlenskl.** (Mindre almindel. er: **Qvæderværk**: Muurværk af **Qvæderstene**, med kendetlige Forbudsbringer imellem disse, ell. af Muursteen, i Efterligning deraf. **W. S. D.**)

Qvadrant, en. pl.-er. [af Lat. *quadrans*.] 1. en **Wur**, der udgør Fjerdede-

len af en Cirkel, eller 90 Grader. 2. et astronomisk Redskab, der har en saadan Bue af Messing, inddeelt i 90 Grader, og mindre Inddelinger.

Qvadrat, en, og vt. pl.-er. [Lat. *quadratum*.] 1. en ligesidet og ligevinklet Firkant; eller et fladt Legeme, hvis Øverste, ell. største Siennemåst, noget nær udgør en saadan Firkant. En **Qvadrat** af **Sten**. At klippe **Qvadrater** af **Pap.** 2. En **Størrelse**, multipliceret m. sig selv, ell. en **Størrelse** taget saa mange Gange, som den selv har **Enheder** (en **Størrelse** i anden **Potent.**) **Qvadratet** af 10 er 100. (s. **Qvadrattal**.) (Dette Udtryk gielder saavel om **Talstørrelser**, som om **Størrelser** i **Rummet**; naar man tilføier det **Raal**, man tænker sig **qvadreret**; s. **E. Qvadratalen**, **Qvadratfavn**, **Qvadratfod**, **Qvadratmill**, **Qvadratomme**, **rc.** — Udtrykket: i **Qvadrat**, om en **Flade**, bemærker ogsaa, selds vanligen, at dens **Form** er en ligesidet **Qvadrat**. s. **E. Vinduet** er to **Alen** i **Qvadrat**: to **Alen** bredt og to **Alen** høit. (Andersledes er dog **Meningen** i Ordet **Qvadratindhold**.) = **Qvadratalen**, en. Et **Flademaa**l, bestemt efter en **Firkant**, som er en **Alen** i **Qvadrat**, ell. en **Alen** lang og en **Alen** bred. (Saaledes ogsaa **Qvadratfod**, **Qvadratmill**, **Qvadratomme**, o. s. v. s. ovenfor.) **Qvadratindhold**, et. En **Flades Indhold**, beregnet og angivet efter **Qvadratma**al; uden **Hensyn** t. **Fladens Figur**. **Qvadratmaal**, et. Et **Maal** s. **Fladens Størrelse**, hvori **Enheden** er en **Qvadrat** (s. **E. Qvadratalen** ell. **Qvadratmill**.) **Qvadratrod**, en. Et **vist** **Tal** ell. en **vist Størrelse**, i sammes **Forhold** til en anden **Størrelse**, (**Qvadrattallet**) der opstaaer, naar hiin (**Qvadratroden**) multipliceres to Gange m. sig selv. 2 er **Qvadratroden** af 4. At udbrage **Qvadratroden** af en **Størrelse**. **Qvadratstat**, en. En **Grundstat**, der beregnes efter **Grundens Qvadratmaal**. **Qvadrattal**, et. det **Tal**, som op-

faaer v. at et andet Tal quadreres, eller multipliceres m. sig selv; en Talstørrelse i anden Potens.

Quadrere, v. a. 1. [af Lat. quadrare.] 1. bringe en Størrelse i anden Potens, multiplicere et Tal, en Størrelse m. sig selv. At quadrere en Størrelse. 2. bringe i Form af en Quadrat, m. fuldkommen lige Fladeindhold. "Jeg har ei lært en Cirkel at quadrere." P. N. Troiel. (Deraf: Cirkelens Quadratur ell. Quadrering.)

Qvag, et. ub. pl. et forældet Ord, der br. som adv. i Talemaaden: i Qvag, hvis egentlige Betydning kan være noget tvivlsom. [Ev. at sogla i Qvaf o: tuldselle, gaae t. Grunde. Jst. færa i Kaf, nebsænte; gænga i Kaf, gaae t. Bunds i Hævet, dæfte. Jhre anseer det f. beslægtet m. qvåfwa, qvæle. "Den vilde Ravn vilde sænke dem ned i Qvag." R. B. 1. 186. — "Jeg slog dem alle der ned i Qvob." Riimstrøn. 4851.] Talemaaden er optaget af Ohlenschl. om Skibe, der forgaar; men maaskee ikke i den egentlige Bemark. "Skibet var paaet i Qvag." Poet. Str. I. 263. "Men hvis na Stormen hele Skibet slog i Qvag?" Palnatote.

Qvælle, v. n. 1. [M. S. qvælle n, snafte ubefindigt. Holl. quakkelen, spilde, forøde. Ddet er beslægtet m. A. S. qvæcian, skælve, og m. vælle. Moth anfører adj. qvaf, ringe, slet; strøbelig; langsom t. Arbeide.] 1. handle uden Fasthed og uden Dugtighed; give sig af m. noget, man ikke ret forstaaer, og hoormed man, af ubestemt og Mangel p. Indsigt, ingen Vel kan komme. At qvælle med ell. paa noget. Han har qvællet saa længe m. sin Gaard, at han reent har fordrøvet Jordenne. (Jvf. forqvælle.) 2. i Særd. give sig af m. Besgetonsten, uden at forstaae den, sufte i Medicinen. (3. Qvake, forgievets Forsøg p. at helbrede. Hålborsens Ord.) Han har længe qvællet p. sig selv, inden han spurgte Lægen t. Raads. = Deraf: Qvælleri, et. pl. — 1. ubestemt, vællende Handlen, uden Fasthed, Kraft og Dugtighed. Hans Qvælleri i Landbruget fører ikke t. noget. 2. Fuseri i Lægekunsten. "Utdig Raad og Kiærtingqvælleri." Bording. "Han ved sit Qvælleri jo Penge faaer som Stal." Holb. P. Paars. (E. Quackery. f. Quaffsalver.) 3. Fortrædelighed, Bryderi, v. idelige, smaalige Hændinger e. d. Han klager over de mange Qvælleries, han har m. Bønderne. (d. Tale.)

Quaffsalver, en. pl. — e. [M. S. og E. Quaffsalver. — Qvaf, et forældet dansk Ord, om iss Sladder ell. Snaq; ell. overhødet noget, som ei er værd at agte paa. "Dvindsnaq er kun Qvaf." Dedspr. P. Env. E. t. quack, at dralle, strøde, [qvædre.] den, som giver sig af m. at ud-

øve Lægekunsten, uden at have studeret den videnskabeligt, og uden at være berettiget dertil; en Fuseri i Medicinen. (unguentarius. Stams Nucl. Lat.) — Quaffsalveri, et. en Quaffsalvers Sicring og Rættingsvei. At drive Quaffsalveri. "Medicinen selv, i hvor nær den er beslægtet m. Naturlæren, er i hans Vane Quaffsalveri." Sneedorf.

Qval, en. pl. — et. [X. Du aal. J. Qvöl. Af Harpestrengs Lægebog (Qvaldrif, giftig, dødelig Drif) sets, at Qval hos os i ældre Alder bemærker Død, ligesom X. S. Qvale.] Plage, Pine, stor Lægemis-ell. Stølsmerter. "De præge deres bittere Qval i det uhyblige Metal," Bessel. "Var du bered, f. din Gud at udfaae Dødens Qvaler." Storm. "Sandsers Qval, som Kanden fryder." Dagg. (Labr. II. 348.) "Før han, uden Qval at lide, Livets Løb fuldendte har." Fjibgers Vedfotles. (Drdet br. alt i 16de Aarh. "End leve m. daglig Rødsel og Qval alt paa de høie Borge." Bødsels Trægta. No. 6.) (Jvf. qvæle.) = qvalfuld, adj. som har ell. er forbunden m. megen Qval; pinefuld.

Qvælf eller Qvælfved, n. s. Ravn p. en Bustvært, hvis Ved er haardt og hvis Blomster ligne Duld; Stovhyld, Båndhyld, Fuglsbær. Viburnum Opulus.

Qvalm, en. [beslægtet m. Qval og qvæle.] 1. en tnf, f. Kandedraget besværlig, m. Dunster opfuldt Luft. [M. S. Du aal m. Holl. Waln. X. S. Wylm. Jvf. Walm i Glossar. t. Harpestrengs Lægebog.] En stærk Qvalm af Lovatsrog; Lovatsqvælm. "Folk, der tiere i Stoven for at sidde i Støv og Qvalm uden for et Jelt." Rahbet. "Det bringer m. sig Støv og Qvalm og Terte." Ohlenschl. 2. en inde vortes qvælende Fornemmelse, ell. Wankelighed i Kandedraget; og saaledes egentl. d. f. f. Qvalme. [X. S. Qvealm, Død, Qvealmnyssse, Piinsel.] "Naar vort Hierte vanfmagter, kan da al Verdens Guld og Guds stille en eneste Qvalm?" Worm tilgpræd. over Dr. Lovise. 1721. "See dig udtæret af Qvalm og Gift." Qvald. 3. figurl. en ubehagelig Urolighed, dyvende Støi, ell. støiende Snaften. At giøre Qvalm og Støi over ingen Ting. (d. Tale.) = Qvalmbad, et. hos Løde uegentl. for: Dampbad. "Darme, tykke Fiebersdyner ere de rette Qvalmbade." — qvalmfuld, adj. som har megen Qvalm, fuld af tnf og tung Luft. "Fra qvalmfulde Mure t. Marken saa huld." Ohlenschl.

Qvalm, adj. som betynger Kandedraget v. tnf, trykkende Luft. En qvalm Hede. Et qvalmt Værelse. "Naar Tordnen rnsset har m. sine Skyer den qvalme Luft." Ohlenschl. "Hvor Stølen aander friere

opløstet over Jordens qvalme Laager." Bagg.

Qvalme, en. pl. — r. [G. Qualm.] en ubehagelig, ligesom qvælende Fornemmelse, som har sit Sæde i Mavemundingen og hvorefter Kandedraget besværes. At have Qvalmer, lide af Qvalme. "Dg Qvalme, Sting og Slag og Krampe faae." Bagg. poet. Ep.

Qvalme, v. n. og impers. 1. forvolde ell. frembringe Qvalme. Måden qvalmer mig. Det qvalmer mig (jeg har ondt, føler Qvalme, Væmmelse.)

Qvalster, en. ub. pl. [Lybst og N. S. Dwa] l s t e t. K. S. Goolster, Boer, Materie.] tykt, seigt Slim, ell. Materie, der samler sig i Brøstet. (dagl. og lav L.)

Qvantsviis, adv. [N. S. og Holl. qvants-wies; af N. S. Duant, der ogsaa bemærker: Stin, forstilt Handling.] paa Strømt, f. et Syns Skyld, ikke f. Alvor. "Sun qvantsviis sagde: I jer skulde et umage." Holb. P. Paars. (Sielsen i substantiv. Form. "Enddog at Mange kun for Qvantsviis agte sigt." Bording.) — [n. s. Qvant, en ung Person: (en lystig Qvant, en inddilst Qvant) som Noth har, er nu ubrugelig.]

Qvappe, v. n. 1. [af Lyden.] give en Lyd, som naar man træber i noget, der er blødt og vaadt tillige, ell. slaar p. noget fedt, opblæst o. d. (B. S. D.)

Qvar, en. pl. Qvarer. Smaastykker. At slaae, kryste i Qvar. [Dette nu udeklædte Stamord anværes hos Noth tilligemed de aftebende: Qværis, en. Iis, som er slaæet ell. traadt i Stykker. — Qvarre, en. den Bestaendighed v. Vandet, at det i Besøndelsen af Frosten ligesom er tykt af Sneee ell. Iisfuler. Det slaar i Qvarre. — qvarre, a.) v. n. 1. om Vandet: blive tykt af Iis, slaae i Qvarre. b.) v. a. slaae i smaa Stykker.]

Qvart, en. pl. Qvarter. [af Lat. quartus.] egentlig: den ell. det fjerde. Ordet bt. deels a.) for: en Fierdedeel. To og en Qvart (2½); deels b.) i adskillige tekniske Betjødninger; f. Ex. i Fegtekonsten; i Musikken, om den Tone, der staar p. det fjerde Trin fra Grundtonen; og a. f. c.) om en Form ell. Format af Bøger, hvortil et Ark foldes to Gange ell. i fire Blade. En Bog i Qvart ell. i Qvartformat; der ogsaa blot kaldes: en Qvart. Man begynder i Dag at sælge Qvarterne (i en Bogsalning.) Deraf: Qvartbind, et. Et Bind af en Bog, som er trykket i Qvart. Qvartblad, et. Fierdedelen af et Ark Papir, der er foldet een Gang v. langs og een Gang v. tværs. Qvartformat, en. d. f. f. Qvart, c. Qvartside, en. En Side af et Qvartblad. Qvartudgave, en. En Ildgave af et Skrift, som er trykt i Qvart, m. f. a.

Qvartal, et. pl. — er. [af Lat. quartus.] 1. et Fierdingaar; særd. efter den sædvanlige Jæddeling af Aaret i 4 Gange 3 Maaneder; som begynder m. den første Januar. Første, andet, tredje, fjerde Qvartal. 2. Andel, som hører t. et Fierdingaar. At have sit Q. (af Karølan.) Det første Qvartal af en Stat. — Deraf: Qvartalregning, en. Regning ell. Afregning f. et Fierdingaar. Qvartalskat, en. S. som betales qvartalviis, eller i fire lige Dele, een hvert Fierdingaar. Qvartalskrift, et. Eidskrift, som udgaaar fire Gange om Aaret; Fierdingaarskrift, og fl. a.

1. Qvarter, et. pl. Qvarterer. [Fr. Quartier.] Egentl. en Afdeeling, som udgør en Fierdedeel af et Deelt; (jvf. 2. Qvarter, nedenfor.) men br. ogsaa om adskillige Afdelinger, hvor dette Forhold ikke finder Sted, og i andre Bemærkeller f. G. 1. Afdeling i en Lyshave. Blomsterqvarter, Lystqvarter. 2. Afdeling i et Stibds mærke ell. Waaben; Felt. 3. Afdeling i en Stad. Kjøbenhavn deles i 12 Qvarterer. 4. Et af de Maanestifter, hvori Maanen er i Ligtænde ell. Afstænde, ell. hvori det halve af dens synlige Side er oplyst. Maanen er i første, i sidste Qvarter. 5. Afdelinger af Stibdsfolk ell. Matroser t. Vagt ell. Tjeneste p. Skibet (egentl. Afdeeling af Tiden, hvori de gløre Vagt.) = Qvarteerskifte, et. Et af de fire Hovedskifter i Maanens Forandringer; Maanestifte. Qvarteerskifterne (Maanestifterne) kaldes: Ny, første Qvarter, Fuldmåne, sidste Qvarter. qvarterviis, adv. efter Qvarterer. m. f. a.

2. Qvarter, et. pl. Qvarterer. 1. En Fierdedeel af en Aken. Et Q. Fjstel. Leersvedet er fem Qvarter bredt. 2. En Fierdedeel af en Time. Vi maatte vente i 3 Qvarter. Klokken er eet Q. — er tre Qvarter til tolv. = Qvarterglas, et. Et Sanduhr, ell. saafaldet Limeglas, der løber af i et Qvarter. Qvarterslag, et. Slag i et Uhrværk, der tilkiendegiver hvert Qvarter. Uhrret slaar Qvarterslag. Qvarterviser, en. Viser p. et Uhr, som tilkiendegiver Qvarterne.

3. Qvarter, et. pl. Qvarterer. [Fr. quartier.] 1. Bolig, Dopholdssted f. Krigsfolk, især i Privathuse. At anvise Følkene Q. At gaae i Qvarter, tage sit Q. jvf. Hovedqvarter, Winterqvarter, indqvartere. 2. Sielbnere om andre Folks, f. G. Rejsendes Bopæl, ell. Dopholdssted hos Fremmede. Vi have faaet et godt Q. i dette Bertshuus (Matteqvarter.) At bestille Qvarter til een. 3. ub. pl. Staausel p. Livet, der tilstaaes en overvunden Fiende. At give Q. bede om Qvarter. = Qvarteranviisning, en. X. til Qvarter f. Krigsfolk. Qvarteerbetient, en. Politie

betient f. et Qvarteer i en Stad. (B. S. D.) Qvarteerfrihed, en. 1. Frihed f. Indkvartering. (B. S. D.) 2. Selskabs Qvarteerfrihed v: visse Forrettigheder, som de nyde f. det Huus, de beboe. Qvarteermand, en. Underofficer v. de Kongelige Skibtsammermænd. Qvarteermeester, en. 1. den ringeste Klasse af Underofficerer for Matroserne p. Krigsskibe. (B. S. D.) 2. en Underofficer, der søger f. at skaffe Soldaterne Q. (B. S. D.) Qvarteerpenge, pl. 1. Penge, som betales f. Indkvartering, enten t. Huuseierne, ell. af disse t. Soldaterne, i Stedet f. at give dem Qvarteer. 2. Penge, som Officerer faae maasneblig t. at bekoste deres Bopæl. Qvarteerfordel, en. S. hvorpaa er optegnet de Krigssold, der skulle indkvarteres i et Huus.

Qvartet, en. n. -ter. i Tonekonsten: et Syngestykke f. fire Stemmer, ell. en Musik f. fire Instrumenter. (Ital. quartetto.)

Qvarts, en. [L. Quartz; beslaget m. Quartz.] en meget haard og stor Steensart, der bestaaer af næsten reen Kiseljord, og som oftest krystalliseres p. Overfladen, ell. danner en Krystallform af et ferskdet Prisma. — Deraf: Qvartsaare, qvartsagtig, adj. (som ligner Q.) Qvartsbjerg, (Fleischer.) Qvartsblanding ("Klipper, der have en Qvartsblanding." Fleischer.) Qvartsgang, Qvartsskippe, Qvartstorn, Qvartskrystal, Qvartslag, Qvartsleie (et Leie ell. en Masse af Q. hvis Brændsere ere omtrent jævnlebede m. Biergets Sag. Breßdorf.) Qvartslagt (Fleischer) Qvartsvæg (Klippevæg, som bestaaer af Q. Fleischer) og fl. andre Sammensætninger, som forekomme i Mineralogien.

Qvas, et. (kort a.) ud. pl. 1. smaa afhugne Qviste, Smaatils. At brænde Qvas. "Et Sæde, bemaiet m. visnende Qvas." Sorterup. 2. det, som bliver tilovers, efterat Saften er udpresset af et Legeme, der i nogen Mængde knuses f. E. ved en Pers. Druceqvas, Kirsebærqvas, Mostqvas.

Qvase ell. qvasse, v. a. 1. [E. to quash.] knuse noget f. at udtrække Saften deraf. "At qvase Slaaen f. at lave Most deraf." B. S. D.

Qvase, en. pl. -e. et Fartoi, lig en Jagt, m. et Rum, hvori der, glennem borede Huller, kan trænge Havvand ind, for at holde de Fisk i Live, der føres ell. beværes i et saadant Fartoi; en Fiskeqvase. = Qvaseskipper, en. En Skipper, som fører en Qvase.

Qvast, en. pl. -e. [Sv. og N. S. Dwa st.] Egentlig vel samme Ord, som Rost. 1. Noget, der er bundet ell. forenet i Røgning m. en Rost; men hvis Dele ere mere løse ell. klæppe; en Duff. Qvaste paa Umhang, Forhang, Støvler. En Pudderqvast. (I den gammeld. Bibelovers.

forekommer det 1. Røse B. 3. 7. for: porizomata. "Da sammenspede de Jigentræs Løv, og gjorde sig Qvaste.") 2. en Samling af Blomsterstikke (f. E. ved Hylden), som, forenede i Grunden, bele sig uregelmæssigt og danne en Flade, i Righed m. en Qvast. Cyma.

Qvaterne, en. pl. -e. i Lallotteriet: en Forbindelse af fire udtrukne Kal. At vinde en Qvaterne.

Qvæld, en. (Aften.) f. Qvæld.

Qvem, adj. f. beqvem. [forældet, ligesom: qvemmelig, qvemme og qvemme sig, passe sig, stikke sig, hvilke forlente at optages.] Qvidder, en. ud. pl. [af qviddre.] Smaaflugles Lyd, naar den ikke er egentlig Sang, og især naar flere ell. mange ere samlede; Fugleqvadder. (Rahbet, om Sannarfuglen. Derimod meget usevvanl. og uegentl. hos Hønschl. "Hun lytter taus til Rattergalens Qvidder.")

Qviddre, v. n. 1. (har.) [Sv. qvittra.] give en hastig afbrudt sin Lyd, som smaa Fugle, naar de ikke synges ell. støtte. "Man hører, hvor ofte den ene Rage qviddrer ad den anden." Elshov. "Doo Sangeren bygget, og qviddrende råber sin Rede." Ewald. = Qviddrer, en. pl. -e. en qvidebrende Fugl. "Kan du vel faae den saage Qviddrer klar, der vover Kundens Laus hed at afbrøde?" Rahbet. — Qviddrefang, en. seag, qviddrende Fuglesang. "Ved Fuglens søde Qviddrefang blandt Skovens blødefulde Grenne." Lurbof.

Qvide, en. ud. pl. [J. Kvidi.] en høj Grad af lidelse ell. Nød; og særd. om indvortes ell. Sælslidelse. "Over tæret sin Qvide" (klager sin Nød.) Ordsp. "Bes hold, som han, i Livets Qvide et trofast og et stærkt Sind." J. Smidts. (Ordet er forældet, og forekommer kun hos Digtere; i dagl. S. høres det en enkelt Gang; mere i spøgende, end alvorligt Udtryk.) = qvidefri, adj. fri for Sorg og Nød. (Moth.) qvidefuld, adj. som har megen lidelse eller Nød; smertefuld. (Fibigers Sophokles.) "En qvidefuld Død." Thaarup. [Ganske forældet er v. n. at qvide, klage. A. S. cvidan. f. E. i gamle Ordsp. og Bers: "Mången qvider for den Dag, han ikke bliver (oplever)." "Dem synes en skaffet Tid at være lang, som baade skulle sørge og qvide." f. ogsaa Bording. II. 258.]

Qvie, en. pl. -e. [J. Kviga. E. Quoa.] en ung Ko, fra dens første Aar, All. fra den Tid, da den er udvoren, indtil den har faaet sin første Kalv. = Qviekalv, en. En Kalv af Hunkønnet (modsat: Tyrefalv.) Qviekalv, et. Kalv af en ung Ko. (Moth.) Qvieko, en. En Ko, der har faaet sin første Kalv. (Moth.)

Qvick, adj. [J. qvick. E. qwick.] 1. levende. [Dette forældede Ord skrives i

æltre Dansk ogsaa qvæg og qvig (f. Blossar. t. Alim:ten.) og er d. s. f. qvæg, i Qvæg-
teer, Qvægfsand, Qvægfsolv.] 2. livelig,
raft, (en ligelædes foraldet Bemærk.) "Dog
ganffe qvif er han endnu." (om en Ddng.)
C. Frimann. "Dun var dog mere qvif nu,
hun løb omkring faa frif." Ohlenfchl.
Nord. S. 208.

Qvifgræs, ell. Qvæggræs, et. en
Plante af Qvedens Slægt, fom v. dens
lange, krybende Rødder er skabelig f. Agre-
ne, men meget nyttig til at fæfte ell. dæmpe
Flyvesand. Ogsaa: Dvifrødder, Dvifse-
ner, Senegræs, Krægræs, m. fl. Navne.
Triticum repens.

Qvifleer ell. Qvægleer, et. ud. pl.
en af Sand opblødet Leerart. f. nedenfor
Qvægleer.

Qvifsand ell. Qvægfsand, et. [af det
foralbede adj. qvif v: levende.] 1. Sand,
der fæder sig op, ell. ligesom vælter frem
af Jorden, hvor man v. Graving fæder
paa en Sandaare ell. et Sandblag i fastere
Jordlag. 2. Sand, der kommer frem af
Ribevald; (W. S. D.) ell. en løb, af Væld
glennemtrængt Sandbund, undertiden oven-
over en opblødet Leerbund. (Uluffen. Land-
secon. 68.)

Qvifsteen, en. magnetifk Jernsteen. (W.
S. D.) ufærdant. maafkee brugel. i Norge.)
Qviffsolv, f. Qvægfsolv (fom er den al-
mindelige Ildtale og Skrivemaade.)

Qvifffiert, en. En Fugl ell. Fugleslægt.
(W. S. D.) f. Dvifffiert.

Qvind, en. Denne Form af Ordet
Qvinde br. kun hos Almuen og i lavere
Overdagstale, i en flet og foragtelig Betyd-
ning. En doven, flem, lberlig Qvind.
[Paa samme Maade br. Quean i det Eng.
om "a worthless woman, a strumpet."
Johnson; og det N. Sar. Oven bemærker
ikke blot: uzor, regina; men ogsaa mere-
vris.]

Qvindagtig, adj. [af Qvind ell. Qvin-
de. T. w e b f i s h.] fom hæer Qvinder ell,
paffer sig f. Qvinder; men kun i flet og
uforbedelagtig Betænding, ell. anvendt paa
Mænd. (jvf. qvindelig.) Et qvindagtigt
(frigt, blødagtigt) Folk. "Jeg troer min
Siæl er Vor; naar var jeg faa qvindag-
tig?" (blødhierter.) Ewald. — Qvindag-
tighed, en. qvindagtigt Sind hos en Mand.
"Denne Monart, bestyldt f. den tielenfte
Qvindagtighed og den lafeste Vellyft." D.
Guldberg.

Qvinde, en. pl. - r. [3. Qvænna. Sv.
Qvænna. Goth. Qvino.] 1. Et Fruentim-
mer i Almindelighed, en Person af Qvinde-
fætion; et Qvindfolk. (Femina.) "Mand og
Qvinde fæbte han dem." 1 Mose B. 1. 27.
"Herten er med dig, du vefignede blandt
Qvinder!" Luc. 1. 28. 2. et vorent Fru-
entimmer; (i Modf. til Børn) eller et Fru-

entimmer, fom er ell. har været gift (i
Modf. til Piger); en Kone. 3. et gift
Fruentimmer i hendes Forhold t. Manden;
en Hustru. (uxor.) "Den Mand, fom ha-
ver en god Qvinde er lykkelig; thi hans
Kars Tal vorder dobbelt." Sir. 26. 29.
"En Sommeraften, fom han sad v. Sytten
m. fin Qvinde." Thaarup. (Ordet, fom
hos Almuen endnu er almindeligt, bruges
vel i Skriftsproget, sær. i Poeske og høiere
Stil; men er i alle tre Bemærkelfer for-
founded af det forfinede Talsprog.) 4.
figurl. et blødagtigt, qvindagtigt Mennefte.
"Hvad hjælper Vold, hvad hjælper Mær,
naar Landets Mænd er bløde Qvinder?"
C. Frimann. (3 en Mængde Sammen-
fætninger faaer Ordet adjectivifk, for:
qvindelig.) = Qvindeaaend, en. den f.
Qvinden etendommelige Aand; qvindelig
Aand. (Rahbet.) Qvindeadel, en. fig.
Qvindens Værdighed. "At den medføbte
Følelse f. Qvindeadel og Qvindeærd bliv-
ver feldnere." Rahbet. Qvindeanfigt,
et. qvindeligt Anfigt, Fruentimmeranfigt,
fint glat A. Et Mandfolk m. et Qvinde-
anfigt. Qvindearbeide, et. A. fom gøres
af, ell. fom paffer sig f. Qvinder. Mand-
arbeide og Qvindearbeide. Qvindeart,
en. Qvinders Skil, Natur. "Enhver, fom
Qvindeart ei kender ret, maa bære." Hols-
berg. Qvindebarm, en. og Qvindebryst,
et. Barm, Bryst, faaledes fom Qvinder
have dem. pl. Qvindebryster, f. Bryst, 3.
Qvindeadaad, en. 1. Daad, fom et Fruen-
timmer har udført. 2. Qvindegierning
(fielndere.) "Ei reent uføndig var i nogen
Qvindeadaad." C. Frimann. Qvinder-
dragt, en. Fruentimmerdragt. (modfat
Mandsdragt.) Qvindeærd, en. 1. Qvin-
ders Dyd i Alm.; qvindelig Dyd. Ero v.
Qvindeærd. 2. en enkelt Dyd ell. god
Egenskab, fom pleier at findes hos Fruen-
timmer. Laushed holdes ei for at være en
Qvindeærd. Qvindeælskov, en. Etkov
hos en D. "En Dram var Qvindeæls-
kov." Ingemann. Qvindefadder, en.
Fadder af Qvindekønnet. (modf. Mands-
fadder.) Qvindeflok, en. En Flok, fam-
let Mængde af Fruentimmer. Qvindefred,
en. Ro i Huset f. Hjemmanden, v. en fref-
delig Kone. (Moth.) Qvindefrier, en. Et
Fruentimmer, der selv berler ell. frier t.
Mandsfolk. (W. S. D.) Qvindefryd, en.
det, fom er Qvinders Fryd ell. vækker Fryd
hos en D. Qvindefrygt, en. 1. Qvin-
ders F.; qvindelig ell. qvindagtig Frygt. 2.
Frygt f. Fruentimmer. Qvindefund, et.
liftigt Paafund af Qvinder. (Hierofo. Jus-
tesen.) Qvindefærd, en. 1. Maaden,
hvorpaa en Qvinde lever ell. bør leve;
qvindelig Færd. (Rahbet.) 2. Færd ell.
pandel, hvori en Qvinde har Deel, ell.
hvorf det gielder om et Fruentimmer. "Ehi

maa vi Isten bruge i denne Qvindesfærd." C. Winthers Digte. qvindesfødt, adj. v. født af en Q.; poet. for: Menneſte. "Hvo er den qvindesfødt, som vil maale, hoor høit ſig Konſtens Hand opſpinge kan?" Inngem. Qvindesfølelse, en. F. egen for Qvindesfønnet, qvindelig F. Qvindesfølgge, et. Følge, der beſtaaer af Fruentimre. Qvindegiel, en. den, ſom er qvindetiær p. en overdreven, latterlig Maade. (Noth.) Qvindegierning, en. S. ſom hører Qvindesfølk til, ſom Fruentimre giøre og kunne giøre. Qvindegilde, et. S. hvortil blot Fruentimre ere indbudne. Qvindegraad, en. Qvindens Graad; Qvindetaaeret. Qvindegunst, en. Gunst, ſom viſes af Qvinder, ſom opnaars hos et Fruentimmer. "Ettens Gunst var Qvindegunft f. dig." Rahbek. Qvindehad, et. 1. Had, ſom viſes af Qvinder. Man holder Qvindeshad f. uforſonligt. 2. Had t. Qvinder, t. Qvindesfønnet overhovedet; Fruentimmerhad. Qvindehader, en. et Qvindesfølk, der habes Qvindesfønnet. (Rahbek.) Qvindehandel, en. 1. Handel in. Slavesinder. 2. qvindelig Handel; det, ſom vedkommer Fruentimre. (Noth.) Qvindesheld, et. Qvindesfønnets Held. Qvindesherredømme, et. S. ſom udøves af Qvinder ell. af et enkelt Fruentimmer; qvindeligt S. Qvindehielp, en. Hielp af Qvinder. Qvindehierte, et. 1. Qvindesind, den qvindelige Følelse i Alm. "Hvor stærkt hine Følelser af Naturen ere Qvindehiertet indpregede." Rahbek. 2. qvindagtigt Sind. "De lode paaktende, at de havde Qvindeshierte udi Qvands Bynſt." A. Bedel. Qvindehue, en. Hue, ſom Qvinder, men ſker giſte Koner bruge. Qvindekaar, pl. en Qvindens Kaar, Forfatning. Qvindekarl, en. et qvindagtig, ſelig Karl ell. Qvand. "Dan huſter et, den Qvindekarl, ſit eget Hareſind." C. Winthers Digte. qvindesfiær, adj. ſom er fiær efter Qvindesfølk, ſom giør meget af Fruentimre. (Noth.) "En imellem ridderligt Galanterie og qvindesfiær Følsomhed ſvarende Charakter." M. Qvindefiærhed, en. den Genſtab, at være qvindetiær. Qvindefiærlighed, en. 1. Qvindens Klærlighed. Qvindeſkov. "Qvindefiærlighed er farende Gode." P. Syns Dødspr. 2. Klærlighed t. Qvinder. Qvindefiender, en. En Qvand, ſom godt fiender Qvinder og Qvindeart. Qvindesfiøn, et. den qvindelige Deel af Menneſteslægten. (modf. Qvindesfønnet.) Qvindesflammer, en. Qvindens Klammeri, Stignæder. (P. Syn.) Qvindeklæder, pl. de Klæder, den Dragt, ſom er egen f. Qvindesfølk, Fruentimmerklæder. (modf. Qvindesfølk.) Qvindefløgt, en. Qvindesfølks Klogskab, qvindelig Kløgt. Qvindesfram, en. allehaande Smaaſager, ſom tilhøre ell.

bruges af Fruentimre. qvindesfølet, adj. ſom er afhængig, underſuget af ſin Kone. (Noth.) Qvindesfundſtab, en. K. til Qvindesfønnet, t. det qvindelige Pierte. Qvindelaug, et. Forſamling af Fruentimre; ell. færd. af giſte Koner; Koneslaug. Qvindesehn, et. S. ſom er arvet ſigt p. Qvindesiden, ſom et Fruentimmer kan arve og beſidde. Qvindelinie, en. den qvindelige Linie i Slægtsfølge og Afsvegning, Qvindesiden. Qvindeliſt, en. Qvindens Liſt ell. ſuble Paafund. Qvindelyſte, en. Qvindesfølks Held hos Qvinder, Gaver t. at giøre Lykke hos Fruentimre. (B. S. D.) Qvindelyſt, en. Lyſt, ſom Fruentimre have, ell. ſom haſtig paafommer dem. Qvindeslæg, et. Slægt p. Qvindesiden. (Noth. B. S. D. foralbet.) Qvindesløſte, et. Løſte, ſom en Q. giøder. (P. Syn.) Qvindemagt, en. qvindelig Magt. (Fibiſgers Sophoſt.) Qvindemelk, en. M. af Qvindesfølster; Die. Qvindemenneſte, et. Et Qvindesfølk, et Fruentimmer; (men kun med et Fibegebr af Klogſagt ell. Forſagt.) Qvindesfønſter, et. Et Qvinder f. Qvinder, ell. giøvet hele Klønnet af en Q. (Rahbek.) Qvindesnavn, et. Navnet af Qvinder, ell. Navn, ſom br. af Qvinder; Fruentimmernavn. Qvindesfølker, pl. ſære Indſald hos Fruentimre. (ſ. Uylſker.) Qvindesomhu, en. qvindelig Omhu. Qvindepen, en. ſg. Strift af Fruentimre. "En romerſt Qvindepen." Holb. Qvindespydelse, en. P. ſom Qvinder bære, ell. ſom paſſer ſig f. dem. Qvinderaad, et. R. ſom gives af Fruentimre. "Saa ere og Qvinderaad ikke altid at foragte." A. Bedel. Qvinderkan og Qvinderov, et. Gierningen, at bortſøve et ell. flere Fruentimmer. Qvinderregiering, en. R. ſom et Fruentimmer fører. Qvinderov, f. Qvindesran. Qvinderøft, en. qvindelig Stemme. Qvinderøver, en. den, ſom begaer Qvinderan. Qvindesadel, en. Fruentimmerſadel, Sværdſadel. Qvindesamfund, et. 1. Samsund, Forening af Qvinder. 2. Dngang, Selſkab m. Qvinder, Fruentimmerſelſkab, Qvindeselſkab. (Phlenſchl. Paſſnat.) Qvindeside, en. qvindelig Slægt, ell. Qvindesfønnet, m. Genſyn t. Averter og Slægtsſkabsforhold (Qvindesiden; i Modf. til Sværdſiden.) Qvindesind, et. qvindeligt Sind (om Qvand: qvindagtigt Sind.) Qvindesſkabning, en. qvindelig Egegensſkabelſe. Qvindesſtik, en. S. ſom pleier at herſte hos Fruentimre. "At laſte Qvindesſtikke." C. Frimans. Qvindesſtikke, en. 1. Udſeende, Stikke ſom en Q.; qvindelig Stikke. 2. et Phantaſieſtillede, ell. et Bæſen, man troer at ſee i Qvindesſkabning. Qvindesfø, en. Fruentimmerfø. qvindesfy, adj. ſom frygter ell. ſøger at undgaæ Qvindesfølſkab (det Modf. af

qvindeliær.) **Dvindeflægt**, en. **En S.** for saavidt som den bestaaer af Fruentimre. (V. S. D.) **Dvindefmykke**, et. **Dvindsdeprædelse**. **Dvindsnaf**, en. **Dvinders Snaf**. (P. Syn.) **Dvindestads**, en. **Fruentimmerstads**, **Dvinders Pnynt**. **Dvindsstemme**, en. **Dvindersst.** (modf. **Mandsstemme**.) **Dvindevend**, en. et **Mandsfolk**, der viser Fruentimre en overdreven Omsorg og Billighed. (Moth.) **Dvindsfoig**, en. **Swig**, som udvies af **Dvinder**. (A. Bedel.) **qvindelig**, adj. fristet af **lfkyskhed**. (Moth.) **Dvindsfygd**, en. **Fruentimmerfygd**. **Dvindsfyge**, en. 1. **Ullstanden**, at være qvindelig. 2. **Dvinders Maanedsfuge**. (Moth.) **Dvindsfyffel**, en. qvindelig Arbejde. **Dvindsføder**, pl. qvindelig Sødelighed, **Sæder**, som sømme **Dvindsføder**. "Den Tid — da **Dvindsføder** var **Dvindsføder**." **F. Guldb.** **Dvindsføvn**, en. lang og dnb **Søvn**. (Hlens sch. Palnat.) **Dvinderant**, en. qvindelig **Lant** ell. daerlig, ubetændelig **Dvindsfyffel**. **Dvinderetro**, en. qvindelig **Trostaf**, **Dvindsretroaf**. (A. Bedel.) **Dvinderætal**, en. den **Mand**, der p. en uordrig **Maade** er af hængig af **Fruentimre**. (Fibigers **Sopholl**.) **Dvinderætte**, en. **L.** imellem **Dvinder**. "En **Mand** skal ei give sig **Dvinderætte**." **Dvindervang**, en. **Ullstanden**, at være under en **Dvinds** **Trang**. **Dvinderægt** (førelset) f. **Doldragt**. **Dvinderæaben**, en. det, der br. som **Waaben** af **Dvinder**. **Laa-**rer ere stbt **Dvinderæaben**. **Dvinderæven**, en. **En** **Elster** af **Dvindsføder**. (P. Syn.) **Dvinderævnstaf**, et. **B.** imellem **Dvinder**, ell. **B.** der vises af **Dvinder** imod **Mænd**. (Rahbet.) **Dvinderævis**, en. **Dvinders** **Witte**, **Maade**; **Dvinderævis**. "Paa **Dvinderævis** **Gubinden** **vindes** **maa**." **Rahbet.** **Dvinderævillie**, en. **En** **Dvinders** **Witte**. (P. Syn.) **Dvinderævold**, en. **Dvinders** **Magt** ell. **Besiddelse**. At komme i **Dvinderævold**. **qvinderævoorn**, adj. qvindagtig. (Moth.) **Dvinderæværd**, et. det **Wærd**, **Dvinder** har, i **Følge** sit **Kion**, og v. at opfølde sin **Besiddelse**. "Blufærdighed er **Grundstenen** — f. det hele **Dvinderæværd**." **Rahbet.** **Dvinderæværd**, et. **Et** **B.** af en **Dvinde** ell. af **Dvinder**. **Dvinderævæsen**, et. **Et** **Bæsen** af qvindeligst **Kion**. "Et noget **Dvinderævæsen** **Foden** **satte** **over** **Slottets** **Bro**." **Helberg.**

Dvindelig, adj. [D. w e i b l i c h.] 1. som hører **Dvinder** til, som er sædvankig hos ell. vedkommer **Dvindsfolk**. qvindelige **Dyder**; q. **Etionhed**. Den qvindelige **Stemme**. En reen qvindelig **Natur**. (Modf. mandlig.) 2. som er af **Dvinder** **Kion**. qvindelig **Aftom**; qvindelige **Arsvinger** (i **Modsetn.** t. mandlige.) 3. sømmelig f. **Dvinder**, som passer sig f. **Dvinder**. **Dvindelig** **Udsærd**, **Ynde**, **Syffel**.

Der er mere mandligt ell. karleagtigt, end qvindeligt, i hendes **Udsærd**. (**Dvindelig** anvendes i denne og de forrige **Bemærkelser** altid kun p. **Fruentimre** og p. **Dvindsføder** net; qvindagtig derimod kun, og i uforbeholdt **Betydning**, p. **Mandsfolk**.) 4. qvindelige **Kion** kaldes de, som endes p. en fort, ell. ikke accentueret **Stavelse**.

Dvindelighed, en. ud. pl. qvindelig **Egenskab**; **Bestaffenheden** at være, som det sømmer sig, og er naturligt f. **Dvinder**. "Den blide, rene **Dvindeligheds** **hellige** **Ynde**." **Rahbet.**

Dvinder, v. dep. giftes, tage sig en **Hustru**. (førelset.) **Heraf** og **laa** adj. ell. **partic.** qvindet, gift; om **Mandsfolk**. (Moth. P. Syn.)

Dvindsfang, et. (førelset.) f. **Gifter** **maal**.

Dvindsfolk, et. pl. d. f. **En** **Person** af **Dvindsføder**. (f. **Mandsfolk**.) "Lange **Klæder** og **stakket** **Sind** høre **Dvindsfolk** til." **Ordspr.** (Dette hos **Almuen** endnu **almindelige** **Ordspr.**, er i det høiere **Talesprog**, ja selv f. det meste i **Skriftsproget**, ganske fortrængt af det, af **Udsærd** optagne og forønde **Fruentimmer**; **Udsærd** **Mandsfolk** derimod bruges overalt.)

Dvinder, en. pl. — r. i **Lotteriet**: en **Forsiddelse** af fem **udtrukne**, forud bestemte **Tal**.

Dvinder, en. pl.—er. [Lat. quintus, quindta.] 1. i **Musiken**: en **Tone**, som **staar** p. det femte **Trin** fra **Grundtonen**. 2. den fineste **Streng** p. **Fiolinen**; m. fl. andre **Bemærk.** = **Dvinderessens**, en. [quinta essentia] en **Essens**, ell. ved **glentagen** **Destillation** indbragen **Wædste**, som antages at skulle indeholde **Ungens** væsentlige og virksomste **Bestanddele**; deraf **figurl.** og i **Alm.** det, som indeholder det **Væsentlige** af en **Ting**.

Dvinder, et. pl.—er. [D. u e n t h e n.] en **Fierbedel** af et **Lod**. — **quindvins**, adv. i en **Wægt** af et **Q.** Denne **Silke** sælges ikke ringere end **quindvins**.

1. **Dvist**, en. pl. **Dviste**. [D. Qvistr, Qvistr (og qvistr, kløstet).] **Ql. G.** **Twist**. **F. twistra**, **fløve**, **spilte**.] en **Green**; men især en **liden**, **tynd** **Green**. En **Pileqvist**, **Podeqvist**. At **stare** **Dviste**, **sante** **Dviste** i **Stoven**. (Jof. **Kiis** og **Kiisqvist**.) "Intet **Træ** er saa reent, det jo **haver** en **Dvist**." **Ordspr.** (Her synes **Ordet** at **bemærke**: en **Knaft**, **Knort**, ell. et **Sted**, hvor en **Dvist** ell. **Green** er fremstuet.) = **Dvistekiep**, en. kalde **Fisterne** **Hæfteliep** af halvanden **Alens** **Længde**, og **krumme** i den ene **Ende**, hvormed **Fistergarnene** **renses**. (**Maafsee** **snarete** af v. a. **qviste**, **dante**.)

2. **Dvist**, en. pl.—e. [D. Qvist.] en **Overtogning** p. et **Huus**, der ikke har **Murens** ell. **Overtogningens** hele **Længde**,

men tæller sig affondret over Hovedtaget, enten med Gaas eller Straatag. — Deres af: Dviftgavl, en. Gavl over en Dvift. Dviftkammer, Dviftfal, Dviftværelse, Kammer, o. f. v. indrettet i en Dvift. — Dviftluger, en. Luger i en liden Dvift, ell. i en Dviftgavl. Dviftvindue, et. V. i et Dviftværelse.

Dvifte, v. g. 1. [af 1. Dvift.] 1. Rære Dvifte af Trær, bestære. At qvifte Stoven op o: giøre Bet ell. Sti glennem samme, v. at kappe Stene af Understoven. 2. give Hug, saae m. Rids. Ringo. "Ja, saa qvifter han dig m. et liden Rids." P. Eldesmand. 1543. (nu fielden.)

Dvifte, v. a. 1. kaste m. Lethed, m. en fvingende Bevægelse. (lidet brugeligt; f. hvifte.)

Qvit, adj. [uforanderligt, og kun som adv., ell. uden at kunne saae som Prædicat. Af det fr. qvitte; men er meget gammelt i Sproget.] 1. fri, befriet, fritaget, ikke besværet. At være, blive noget qvit. Han er reift, og jeg kan være glad ved, at jeg endelig er ham qvit. Jeg er meget fornøjet med, at jeg blev Gaarden qvit. "Hvad jords dig er — det skal du slet da være qvit." Bording. "De sagte v. Coloniers Anlæg at blive dem qvit." Guldberg. (Sielnere: qvit for noget.) Qvit og fri, uden Afgift ell. Betaling. 2. betsvet, betaget. At blive noget qvit. (Denne Bemærk. er nu fielen og forældet.) 3. fri f. gliensfibe Fordringer. Nu ere vi qvit (f. E. naar man i et Spil vinder tilbage, hvad man havde tabt og var Mæghpilleren skyldig.) 4. alle tre Bemærk. er br. Drøet nu dog kun i d. Tale. — Deras: qvittet. v. n. og a. 1. giøre Afregning over gliensfibe Skyld og Fordring, lade Glied og Fordring gaae op imod hinanden, saavidt det kan naae. Jeg har nok saameget tilgode, at vi omtrent kan qvittet. 2. paa af sin Fordring. At qvittet er god Betaling. (Moth.) 3. act. trække af, regne fra i en Fordring, hvad den, som har krævet, selv er skyldig. Det Korn, jeg har saaet, kan qvittes (ell. qvittes af) i Regningen. "Da skulde Skaden paa begge Sider qvittes" (gaae lige op.) Hvitsfeldt. (Ligeledes nu kun i d. Tale.)

Qvittere, v. a. 1. give en skriftlig Tilskaaelse f. Penges Betaling, erklære skriftlig, at en vis Sum, Fordring, Regning o. d. er betalt. At q. en Regning. At qvittere paa en Regning, p. en Obligation o: skrive Tilskaaelsen p. samme. En qvitteret Regning. — Qvittering, en. skriftlig Tilskaaelse f. Penges Betaling, ell. for at en Fordring er afgjort. "Hvad vil han sige, naar jeg kaster ham hans egenhændige Qvittering f. Mæsen?" Holberg. (Abracabara.) = Qvitteringsbog, en. Bog (f.

Er. Skattebog) hvori Dvitteringer Lid efter anden indføres.

Qvoppe ell. Qvopbe, v. n. 1. give et Slags huul Lyd, f. E. som naar man saaer p. et opblæst Legeme. (Moth.) "Det qvopper i Hesten naar den træver." W. S. D. (d. Tale.)

Qvad og Qvæde, et. [3. Qvida.] d. f. f. Qvad, men forekomme fieldnere, og ere forældede. "Saa bliver — Skovsuffet et elegisk Qvæde." Baggelsen. Sieng. 133. (f. Omqvæd.) Qvædning, en. pl.-er. et lidet Qvad. (usædvanl. Moth. Grundtvig.)

Qvæde, v. a. og n. qvad, qvædet. [3. qveda. Sv. qvåda. N. S. qvedan, at fige.] sprog. "Mangen qvæder, som et er glæder, Mangen qvæder, som intet svaer." — Den glæder sig mest, som selv qvæder." Drøspr. "Naar ingen Skovens Sanger qvæder." Rein. (Nu fieldent, og kun hos Digtere.) 2. besynge. "Qvad Hærsverk er det da, min Musa qvæde skal?" Storm. "Da qvæder Digteren hvad heds digt Indfald sød." C. Frimann.

Qvæg, et. n. s. coll. [3 ældre Eder: Qviffæ (Jydsk t. II. 103) ell. Qvæggæ (qvæg Jæ) o: levende Gode; hvoraf siden n. s. Qvæg.] Qvægdyr, som malkes og hvis Riid spises (dog især om Ræer, Drer, Kalve, der ogsaa benævnes Hornqvæg. Nævnes: stort og smaat Qvæg, da forstaaes v. det sidste saavel Kalve, som Faar og Lam. Hverken Heste ell. Svina regnes nu t. Qvæget. jvf. Jæ.) Der holdes kun saa Heste, men meget Qvæg p. denne Gaard. At lægge Qvæg til. (f. Ungqvæg.) Føde f. Mennefter og Qvæg. (3 lav Talebrug, som Stiefdsord, om et dumt Mennefte; ligesom Jæ.) = Qvægsvævel, en. Tillæg, Dvælsning af Dvæg; Fædrift. Hestes og Qvægsvævel er en vigtig Næringsdrift i Landet. Qvægbesætning, en. Indbegreb af det Qvæg, som findes v. en Gaard. (jvf. Besætning, 3.) Qvægsvævel, et. Vid af Qvæg, Græssets ell. Lovets Afbidning v. Dvæg. "Hvor Møstene have saaet Lid til at groe op over Qvægsvævel." Blussen. Qvægsvævel, en. Et Slags Brems (Ostris) som plager Dvæget. Qvægdrift, en. En Drift Dvæg, som særes fra et Sted t. et andet. (forstillet fra Fædrift.) Qvægdriver, en. Een, som driver en Dvægsvævel fra Sted t. andet. (Der saa blot: Driver, Studedriver.) Qvægsvævel, en. det Tilfælde, at meget Dvæg p. een Lid og i een Egn dør af en hærsteds Sygdom. Der kom Qvægsvævel i Landsbet, i Egnen. Qvægsvævel, en. En samlet Mængde Dvæg. Qvægsvævel, et. det, som gives Dvæget t. Føde i Svus ell. paa Stald, og som dertil er tjenligt. (Det br. derimod ikke slet om den Føde, som Dvæget selv tager sig, ell. Græsning.) Qvægsvæ-

dring (Dvægsforing) en. 1. Stierningen, at fodre Dvæg. 2. Dvægsfoder. Dvægsfold, en. Fold p. Marken t. at indeslutte Dvæg i. Dvægsofter, et. Foster af et Hudsdyr, som reagnes t. Dvæg. Dvægsjodning, en. Sjodning af Dvægets, hær Hornqvægs Røg. Dvæggræs, et. G. som tiener t. Røring f. Dvæg, ell. er tienligt dertil. (W. S. D.) Dvæggræsning, en. G. for Dvæg; den Omstændighed, at Dvæg kan græsses i en Egn ell. paa et Sted. Dvæghaar, pl. Haar af Hornqvæg. (f. G. i Modsatn. t. Hesthaar.) Dvægband, en. Bandel, Rismandstak med D. Dvæghandler, en. den, som driver Dvæghandel. Dvægghjord, en. Hjord af Dvæg. En Hjørde t. Dvægghjorden og en anden t. Faarehjorden. Dvægghold, et. 1. den Omstændighed, at holde Dvæg. 2. det Dvæg, som holdes p. et vist Sted; Meieri. Dvægghund, en. H. som er afrettet t. at vogte Dvæg og drive det sammen; Ordeshund. (W. S. D.) Dvægghuus, et. d. f. f. Føhuus. Dvægghyrde, en. den, som er sat t. at vogte Dvæg; Føhrde. Dvægghytte, en. En Hütte p. Marken, hvor Dvæget kan søge Stiul. Dvæggluus, en. Et Insekt, der opholder sig paa Dvægets Hud imellem Haarene. (W. S. D.) Dvægglæge, en. den, som forskaarer og giver sig af m. at helbrede sygt Dvæg. Et Hest- og Dvægglæge. (f. Dyr læge.) Dvægmarkeds, et. M. hvor der handles m. Dvæg, hær: Hornqvæg. Dvægmeeg, et. Hornqvægs Røg. Dvægmeeg, Faaremeeg, Hestmeeg. Dvægsofter, et. Dstf. ell. Dstfing af slagtet Dvæg. Dvægpenge, n. s. coll. Afgift af det Dvæg, som holdes ell. lægges til, paa budet 1671. (Mandir d. Kammerpæsen. 228.) Dvægpranger, en. En Mand, der handler m. Dvæg, som han opkøber i Landet. (f. Pranger, Hestpranger.) Dvægren, et. Stierningen at rane Dvæg. Dvægrrig, adj. som har Overflodighed af Dvæg. Dvægrryg, en. Rngt, som Dvæget faaar; ell. Stierningen at rngte det. Dvægrrygter, en. den, hvis Bestilling er at rngte ell. vasse Dvæg. Dvægrråde, en. Stade, Tab, som een lider p. sit Dvæg, ell. ved Dvægdsd. Dvægrrat, en. En Stat, som tilforn betalles af Dvæg, hær som Rngtsstyr. (Mandir d. Kammerpæsen.) Dvægrrald, en. Stald f. Dvæg ell. Hornqvæg. (i Modf. til Heststald og Faarestald.) Dvægrramme, en. En seregen, v. visse Bestandsheder udmærket Art (Race) af Dvæg. Dvægrrykke, et. Et Maleri, hvis Hoved-Forstilling er Dvæg. (f. Dyrstykke.) Dvægrrygdom, en. enhver Engdom hos Dvæg. Dvægrrygge, en. En farlig og smitsom Engdom, der, lig et Slags Pest, angriber Hornqvæget. Lues hovilla. Dvægrrøb, et. Tab, som lides v. at miste

Dvæg. Dvægrral, et. Antal af Dvægshoveder. Dvægrrtiende, m. Tiende af Dvæget, som nu hdes i Penge. Dvægrrtillæg, et. 1. Stierningen at lægge Dvæg til. (Dvægrrtillægning. Dlusfen. oec. Ann.) 2. Dyrat af Dvæg; det Dvæg, som lægges til. Dvægrrtold, en. Told, som betales af Dvæg v. dets Ind- ell. Udfoer. Dvægrrtorv, et. T. hvor Dvæg sælges, hvor Dvægmarkeds holdes. Dvægrrtyv, en. den, som har staalet Dvæg. Dvægrrtyveri, et. den Forbrydelse, at stiale Dvæg. Dvægrrvogter, en. Dvægrrhyrde, Rngter. Dvægrrvogtning, en. Stierningen at vogte Dvæg. = Dvægrrhoved, et. et enkelt Stykke Dvæg, et Hoved.

Dvæg, adj. [forældet. Isl. qvirk.] levende. (f. qvik.) "Det er sløt, qvæg Mand at brænde." Dstfpr. hos P. Syn. — Dstf Dvægrrselv.

Dvæge, v. a. 1. [af adj. qvæg. f. qvik. f. er q u i d e n.] give nyt Liv, bringe hurtig t. Kræfter, oplive, forstjtte, styrte v. en v. en hurtig Virkning. (jvf. vederqvæge.) "Dvæg ogsaa du min Stiel, o vndfulde Sommer!" P. H. Frimann. "Hvis vi havde villet, og qvæget, i Stedet f. at anstrenge os." Bagg. "Et vist vndigt Ansstreg, som qvæger Diet i behagelig Hvile." Samme, Labyr. II. 304. En qvægende Dstf, Hvile. Den qvægende Stogge. = Dvægedstf, en. En qvægende, stordende, forstjttende Dstf. (Rahbet.) "En Sundheds Dvægedstf." J. S. Schesteb. — Dvægelse, en. Vederqvægelse, Vederqvæging. "Hver en Dvægelse beroves, ud m. Dsbens Røstler stred." (i en Kirkef.) Lgeledes: Dvæging, en. "Solen — fine Straaler ud t. Jordens Dvæging sender." Ringo. — qvægrrsom, adj. vederqvægende, oplivende, stordende. "Fro vaagne de fra qvægrrsomt Blund." S. Smidth. "Der finder han snart en qvægrrsom Ro." Dhlensthl. Helge.

Dvægrrleer, et. En af Band, fra et underliggende Sandlag, opblødet Leerbund, paa hvis Overflade fremkomme Væd og danne en farlig Røsegrund. (Dlusfen. Landoecc. 68.)

Dvægrrne, v. a. 1. d. f. f. qvæge; men en forældet Form. "Det Rildevand — som qvægrrned hendes Ssn." Arreboe. "Det trakte Legem qvægrrne." Samme. "Man dernæst gik t. Bords, at qvægrrne Liv og Gane." Bording. "Vor Hjord formerer du og qvægrrner." Arreboe. Hæraem. 75. = qvægrrnes, v. n. pass. faae Liv og Kraft, styrkes, tiltage. (Moeth.) "Da qvægrrnes Binden fast." Arreboe.

Dvægrrsand, (Dlusfen.) f. Dvægrrsand efter adj. qvik.

Dvægrrsom, f. under v. a. qvæge.

Dvægrrselv, et. ud. pl. [af adj. qvægrr]

(qvist) levende. Øviffylf. S. Harpeftreng. *L. D u e d, i l b e r.*] et Metal, som i Farve ligner Sølv, ved den almindelige Temperatur er flydende, men bliver fast og i Stand t. at hamres v. en meget høj Kuldegrad. *Argentum vivum.* — Deraf: Øvægsølvbiertgærk, Øvægsølvuur, Øvægsølv-damp, Øvægsølvgrube, Øvægsølvmid-del, (Lægemiddel) som fornemmelig be- staaer af Øvægsølv) Øvægsølvopløsning, Øvægsølvsalve, o. fl. a.

Øværk, et. pl. d. s. 1. Enden af visse Dyr, særđ. Frøer; ogsaa om Under og Ørs. 2. en sagte Lød hos Mennekstet. Han gav ikke et Øværk. "Og Afstjøn qvæler høert et Øværk." Bagg. (Emma.) s. qvæffe.

Øværter, en. pl. - e. [E. Quaker.] et Navn, (og oprindellgen et Spottenavn) som af Andre er givet en vis, i Nordamerica og England opstaaet Kellionsfest, der kald- der sig selv Dønnernes Samfund.

Øvæffe, v. n. 1. (har.) [Isl. qvaka.] Gide en Lød, som Frøer ell. Græs; ifær als- mindellgen om de Første. "Kun disse en- kelte Frøer, hvis Natur det nu engang blev at qvæffe." Baggesen. Labyr. I. 380. "Hvor den aarvæagne Hund, og meert aar- væagne Gaas ei gise, ei qvæffe tør." Holb. P. Paars.

Øvæld, et. s. Væld.

Øvæld ell. Øvæl, en. [Ifrives ogsaa Øvæld. Isl. Øvöld, Øvæld. Sv. Øväll.] Aften; (nu kun hos Digtere, og hos Almuen i nogle Egne.) I Øvæld (i Aften.) "Et- den Suvver vandrer som helst i Øvæld, saa tankfuld." (om Aftenen.) Øvæld. "Om jeg end Dagens Byrde bar fra Morgen indtil Øvælde." Jngem. (tettere: indtil Øvæld.) [Heraf adbillige, i Provinserne brugel. Sammensætninger: Øvældogift, Øvældes- maal, Øvældesmad, Øvældesnadver, o. s. v.]

1. Øvælde, v. n. og impers. 1. blive Aften, aftnes. "Denne Dag, som nu vil qvælde." Ringo. "Den klare Sol gaeret ned, det qvælder meert og meert." Samme. "Det qvælder tidligt, og fold er Stuen." C. Frimann. (Ogsaa v. dep. qvældes for- retkomer i ældre Dansk, og Moth har det sielbæret v. n. at qvældne "latte mod Af- ten.")

2. Øvælde, v. n. [af Øvæld, Aften.] Dette Død findes brugt om Solens og Maas- nens Redgang; ell. tettere vel om den sids- tes sildigere Dvgang. (Ivf. det d. Dialects- ler. om Ørdets Brug i Jylland.) "En D. som Solen qvældende i Skovetop forgnlber." Ringo. "Naar Tiden minder enbellig, og Aftensolen qvælder." Sorterup. "Maanen qvælder og sårder." Arreboe. Scraem. 17.

3. Øvælde, v. n. 1. (om Vandet) "fom- me boblende frem af en Kåbning." W. S. D. "Blodet qvælder af et Døkskiff fra Stru- ben." Øhlenschl. [L. quellen. Den

mere danske Form er vælde.] Heraf: Øvældsand, et. (Vældsand.) d. s. f. Øvif- sand ell. Øvægsand. (Ambergs Dødb.)

1. Øvælde, v. a. qvælt, qvalt. [J. qve- lia.] dræbe et levende Væsen v. at hindre, og standse Manddraget. I Tørfket henrettes de Fornemme v. at qvæles m. en Sille- suor. Han blev qvalt af Vægen. — figurl. standse, undertrøffe en Kraft ell. Virksom- hed, et aandeligt Liv ell. en Yttring af samme. "Brede, naar din Tid kun ulmer, qvæle Laarer den endnu." Øvæld. "Sør- ger og Smertor kan kue, kan qvæle de mun- treste Siæle." Samme. "At den lærde Berden ikke skal lide under eders Dørmme, saa qvæler dem herefter i Fødselen, eller, om I heller ville, eder selv." Bagg. N. Klim. (Fort.) = Heraf: Øvælehoste, en. Hoste, hvora man er nær v. at qvæles. (W. S. D.) Øvælfhof, et. en uoplyst Substant i den atmosfæriskste Luft og i adbillige (bl. a. dy- riske) Legemer. ft. Azote.

2. Øvæle, v. ar 1. [L. quæle h.] plage, pine, ængste, volde Trængsel og Nød. "I Berdens Børn, I Trælle, som m. Befym- ring og m. Iro eder qvæle." Holb. P. Paars. "Hvor mange Timer jeg skal qvæ- les af denne Angst." Øvæld. "Bange Lanter qvæle hans Brøst." Bandal. "Den stolte, kolde Spot, som qvæler mig." C. N. Lund. (Iagtet Brugen hos gode Forfatter- re, og uagtet Subst. Øval endnu hyppigere bruges, er dog Verb. qvæle i denne Be- mærk. mere en Germanisme, end optaget i almindelig dansk Sprogbrug. Det vil ogsaa selden findes i nogen Tidssøining ell. i de sammensatte Tider.)

Øvær, adj. og adv. stille, taus, rolig. (nu forældet; men brugt af nreere Digtere.) At tie qvær. "Hvad som præsigt er, bør ei at ties qvær." Bording. "Og dermed siddede qvær i Fred." Samme. — Heraf ens- deel, nu ogsaa forældede Sammensætnin- ger, s. C. Øværleie, en. Beslag, som lægges p. Personer ell. Guds. (Moth.) Øværleie, et. den Omstændighed, at ligge stille p. et Sted. (W. S. D.) Øværsted, et. Øværleie, Beslag. "At meldest i Øvær- sted." qværfatte, v. a. 1. lægge Beslag paa. 2. lægge i Winterleie. (om Skibe. A. Bedel.) "Din Søn er landet, har qvær- set sine Skibe i Isefiorden." Øhlenschl. Pal- nat. qværttaus, adj. reent taus; hvors af: Øværtæshed. (Bedels Særđ. 432.) qværtierende, adj. v. d. s. f. qværttaus ("qværtierende Mand mener ogsaa noget." Dødspr.) m. fl. a.

Øværk, en. pl. - e. [J. Querk. Sv. Quarka.] den nederste Deel af Halsen hos Mennekser og Dyr; Strube. (Og br. Øværk nu i det ældre lidtryk adrig-om Mennekstet; om Hønsdyr br. det derimod, snart overhovedet for Strube; snart f. den

Deel af Halsen, som er imellem den egentlige Strube (gula) og Brusket. Jugulum.) Deraf bl. a. **Dværkbehold**, en. (Vold ell. Hævelse i Struben. Angina. (Colding. Moth.)

Dværke, en. ud. pl. en Engdom hos Heste, der har sit Sæde i Halsen eller Dværsten, og ellers kaldes Kroy. Deraf: **Dværkebyld**, **Dværkehævelse**, en.

Dværte, v. a. 1. [af n. s. **Dværk**.] Klemme een i Halsen ell. Struben; qvæle. (Moth. W. S. D.) "Jeg har en Hund, der er faarene tro, som kan Udene qvæste." **Reislings Theotrit**.

Dværn, en. pl.-e. [Jel. **Overn**. K. S. **Oveorn**.] 1. en Sammenstilling af to runde Stene, hvoraf den underste (Liggeveren) ligger stille, og den øverste bevæges i en Kreds, v. hvilken Bevægelse Korn ell. andre Ting males imellem Stenene. Denne Mølle har to **Dværne**. En **Mølleqværn**, en **Grønqværn**, **Stalkværn**. "Det Korn bliver ilde malet, som bæres p. ond **Dværn**." **Ordbopr**. (Ordet **Dværn** br. ogsaa for Mølle overhovedet: f. E. Det er Vand p. hans **Dværn**.) En **Haandqværn** v: en mindre **Dværn**, hvis Bevægelse stæer v. **Haandstræft**. 2. et Redskab, ell. et Slags **Haandqværn**, hvori noget malet p. en **Maade**, lig den, hvorved **Dværnen** i en

Mølle bevæges. En **Kaffeqværn**, (**Kaffemølle**) **Peberqværn**, **Sennepqværn**. = **Dværnbyld**, en. et Slags **Dammer**, hvorefter Møllestene bides, **Dværnbrug**, et. f. **Møllebrug**. **Dværndrev**, et. **Drev**, som sætter en **Dværn** i Gang. (Moth.) **Dværnbyul**, et. f. **Møllebyul**. **Dværnhuus**, et. S. hvori en **Haandqværn**, **Hestemølle**, e. d. er indrettet. **Dværnkogle**, en. En kogledannet **Steen**, der bruges i **Stedet** f. **Leveren** i en **D**. **Dværnkube**, en, og **Dværnstrue**, en. den firkantede **Tragt**, hvorigennem **Kornet** løber ned i **Dværnen**. **Dværnsteen**, en. 1. et vist Slags **Steen**, en **Bjergart**, som er især tienslig til at giøre **Møllesten** af. **Saxum molare granaticum**. 2. en tilhuggen **Møllesteen**.

Dvæste, v. a. 1. [E. qvæsa. L. que tunc en, knuse.] tilføie udvortes **Stade** v. **Stod**, **Slag**, **Skud**, ell. deslige; **saare**. (I **Alm**. ikke om **Saar**, der frembringes v. **stærpe Waaben** ell. **Redskaber**.) Mange bleve **qvæstede** v. **Susets Fald**. At **qvæstes** v. en **Bombe**. "Sinanden **qvæste**, **saag ihjel**, som p. **Theatret**, uden mindste **Stade**." **Ragg**. — Deraf: **Dvæstning**, en. — **Dvæsthuus**, et. **Huus**, hvor **Dvæstede** **pleies** og **helbredes**; **Hospital** f. **Saarede** (især **Ses-hospital**.)

K.

Kaa, en. i pl. bruges **Kaadyr**. [K. S. **Rah**, **Rah-deor**. E. **Roe**.] et **Pattedyr** af **Giorteflægten**, mindre end **Kronbjorten** og **Daahljorten**. **Cervus capreolus**. **Ostere** br. **Benævnelsen** **Kaadyr**. — **Kaabuk**, en. pl. -ke. En **Kaa** af **Pantionnet**. **Kaaged**, en. En **K**. af **Pantionnet**. (Moth.) **Kaakalv**, en. et ungt **Kaadyr**, uden **Ben**son t. **Kisnet**. **Kaakid**, et. d. f. f. **Kaakalv** (sielndezze.) **Kaafølle**, en. **K**. af et **Kaadyr**, **Kaadyrstølle**. (f. **Kølle**, 2. **Dyrkølle**.) **Kaalam**, et. pl. d. f. spæde **Kaadyr**. **Kaafkind**, et. **Kaadyrstind**: (**Ambergs Ordb**.) **Kaavildt**, et. coll. **Kaadyr** overhovedet, ell. som **Wilde**; it. **Kisbet** af **famme**. Der findes meget **K**. **Han** spiser helst **Kaavildt**.

Kaa, en. pl. **Kaær** og **Kaer**. [J. **Rå**. **Ev. Rå**; i begge ogsaa: en lang **Stang**.] en **tnk**, dertil indrettet **Stang** ell. **Dværbielt**, som p. tværs befastes p. **Raften**, hvorefter de største **Stikbælsell** hænges ned, og hvorved de tildeels bindes fast, naar man bierger

dem; en **Seilstang**, **Stikbæraa**. — **Kaabaand**, et. Et af de korte og tynde **Reb** p. **Kaalliget**, hvormed **Seilet** bindes t. **Kaalen**. **Kaaliig**, et. det øverste **Ligg** ell. **Løvig**, hvormed et **Seil** er kantet, og hvorved det understaaes ell. **heftes** t. **Kaalen**. **Kaamule**, en. og **Kaanoffe**, en. **Enden** af en **Stikbæraa**. **Kaaseil**, et. f. **Storseil**. m. fl. a. **Stikbærb**.

Kaa, adj. n. **raat**. pl. **raae**. [J. **krår**. **Ev. rå**.] 1. som et er **tilbøvedet**, som er i den **Stikkelse**, hvori **Tingen** kommer fra **Naturens Haand** (saavel om **Fødemidler**, som endel andre **Producter**.) **Kaat** **Kisb** (ikke **kogt** ell. **stegt**;) **raae** **æg**. At spise **raae** **Gulerodder** (fordi de sædvanl. **koges**; men derimod ikke: **raae** **Øbler**, **Pærer**, **Kirsebær**, o. d.) **Waden** er endnu halv **raa** (ikke rigtig **kogt**; især om **Kisb**, **Fisb**, o. d.) **Kaa** **Stikke**. Det **raae** **Marmor**. **Kaæe** (ugarvede) **Huder**. **Kaæe** **Producter**. En **Bog** i t. **Waterie** (ikke **heftet**.) **Kaa** **æg** p.

en Kniv, Bre e. f. (o: en Eg, som endnu slet ikke har været sleben.) 2. om Veir: fugtigt og kolbt tillige. Et ufundt, raat Veir. 3. fig. uden Dannelse, Cultur, Forfinelse i Sæder, Tænkemaade og Opsætsel. "De første Stater ere stiftede i de raage og uankundige Tider." Seneb. Vilde og raage Folketrag. En r. og uopdragen Person. "For v. denne Kunst at danne et raat og temme et uregierligt Folk." Schytte. = Raahed, en. ud. pl. Fæstfæstheden, at være raa. — Raahugger, en. pl. — e. en Lemmermand, hvis Arbejde er at afhugge de yderste, groveste Spaaner af Lemmeret, f. at give det sin første Dannelse. Raajern, et. (W. S. D.) f. Røjern. Raamelk, en. (raa Melk) den meget fede Melk, som maalt af en nybort Ko i de første Dage. Deraf: Raamelkskeg, en. Pandefage, hvortil R. bruges. Raasmelting, en. den første Smelting af fattige, ell. med mange fremmede, umetalliske Dele blandede Gtser (f. G. Kobberretter.) Brunnichs Mineral. 204. Raasteen, en. kaldes den endnu m. umetalliske Dele forenede Kobbererts efter Raasmeltingen, som siden smeltes p. ny (ræsset.)

Raab, et. pl. d. f. [J. Hróp.] en høj Optastelse af Stemmen hos Menneket, en stærk Lyd af Røsten. (seles for: Rn, Ud-raab. At komme i Raab f. noget. W. S. D. f. Ud-raab.)

Raabe, r. n. og a. 2. [J. hrópa. M. S. r o p e n.] opløste Stemmen, udstøde en høj og stærk Lyd, tale meget stærkt. (Man forbinder m. raabe især Begrebet om en høj Røst; Krige br. om den mere glennemtrængende, som oftest uarticulerede Lyd.) At r. i Stoven. (raabe Skovraab o: r. saa høit som man var i Stoven.) At r. om Djevl. At r. paa een o: kalde p. ham m. høj Røst. At r. efter een, forfølge m. Raaben (naar han gaaer bort.) — act. og med Præpos. At r. Navnene op. At r. Folk ind fra Gaden. At r. Bæter op p. en Auction. At r. Folk sammen. At r. til een. Han raabe over t. os. Han raaber altid p. det Tab, han engang led (taler idelig om.) "Dg I tør raabe paa Naturrens Lov, da dog I selv den overtræde." Løbe. At r. Bagten ud i Søvær. At raabe noget ud t. Salg. — Jvf. anraabe, op-raabe, tilraabe, udraabe. = Raaben, en. ud. pl. Stieringen at raabe. — Raaber, en. pl. — e. 1. den, som raaber. f. Ud-raaber. 2. et Ror, som man raaber ell. taler i, f. at forstærke Stemmen; et Raaberor.

1. Raad, et. (br. ofte ud. Art.) pl. d. f. [Jel. Råd. L. Rath; beslagt m. G. Rath, Hauserath.] 1. Middel t. at ernaae noget; Udvei. Jeg veed ikke R. dertil. Jeg seer ingen anden R. end at r. Vi maa see at finde p. Raad dertil. 2.

Middel t. at afhjælpe ell. bøde noget mod en Sygdom. Han veed et g. mod (ell. for) Koldfeber. For Døingen Raad (jvf. følgende Ord No. 4 Gyne, Kraft, Velighed: Jeg har i til at kiese saa dyr en Beg. Han ha Raad dertil. Det er der gode Raad i kan let see.) Naar jeg faaer Raad holde til Raade m. noget o: tage Spar det, man har; spare paa. (Jvf. Forra

2. Raad, et. pl. d. f. [J. Råd. Sv. M. S. Raad.] 1. ud. pl. Derved Bevæggrunde, Bestemmelsen af og f. en tilkommende Handling, enten ti flere, eller af en enkelt v. sig selv, holde R. om noget (m. andre, v. sig) At gaae i R. med een om-noget. (Sene 2. Anslag, Anlæg, overlagt Plan lægge R. op om noget, imod een. A med paa Raad om noget o: have Anlægget. "Han var med p. Raad slutte Forbund m. Fyrsterne." W 3. ud. pl. Gyne, Forstand, Røgskat indseer de bedste Midler t. noget, den Fremgangsmaade i en Sag. (en se Bemærk. der forekommer i D. f. "Herrens Raad bestaaer evindeligt."

"Han er underlig i Raad og stor i W Gf. 28. 29. 4. Mening om Udførelse Foretagende, om de rigtige Midler deri rette Fremgangsmaade, f. saavidt en Mening meddeles en Anden. At g et R. Dette er mit Raad. "Hver giver holder sit Raad høit." Sir. 3. staae een bl, være een behjælpelig med og Daad. "At søge R. hos een; At sig. til Raads hos een. At tage Raads (W. Thott) ell. paa Raad r At følge eens R. Jeg gjorde det este Raad. 5. ud. pl. en Forsamling a for at overveie sælles Sager, og tag slutning om deres Udførelse; fard. et fund af Ward, hvis Bestilling er at veie, og i Forening bestree offentli ger. Raadet var forsamlet den he At sammentalde Raadet, have S. Stemme i Raadet. Borgemeester og Stad. (Jvf. Rigsraad, Statorst.) — Af denne sidste Bemærk: Raad liug, en. En af Raadet udfærdt Ve Raadsbeslutning, en. den af et Raads Raad fattede Beslutning. Raad samling, en. Møde, Sammenkomst Personer, som udgiere et Raad. I forstander, en. den som forestaar, h sadet i et R. Raadsherre, en. den Medlem af et regierende Raad, fard Stader. Raadsherrinde, en. En herres Hustru. Raadsmand, en. Skrifter: Raadgiiver, den, som ra en Gjerning. (fortæner igjen at e som Modstær. til Raadsmand, Sic mand.) [Detsforuten: Raadhuus,

mand, Raadstue. *f. nedensfor.*] = raad-
ferdig, adj. som strax veed at finde Raad,
ikke forelegen for R. (modf. raadvild.)
raadføre, v. a. 2. give Raad, lede v. Raad.
(sælden.) "Siddommen vilde r. Rønnes-
stene p. deres Bete." Guldberg. raadføre
fig, v. rec. 2. søge Raad hos een, spørge
fig t. Raads. "Raadsfør dig med vise Folk,
og hav din Tale m. Forstandige." Sir. 9.
"Ved Breve raadførte Andre sig m. ham."
Bandal. Deraf: Raadsførelse og Raad-
førsel, en. Gierningen at raadføre sig. (D.
Lov. II. 9. 7.) Raadsfører, en. Raadgiver
(i ældre Skrifter.) — raadgivende, adj. v.
som giver, meddeleer, indeholder Raad.
"Hun havde kun en raadgivende, ingen
afgørende Stemme." Rahbek. Raadgi-
ver, en. den, som giver en anden Raad.
(Raadgiverse, en. B. S. D.) — Raad-
huus, et. en offentlig Bygning i Kjøbstæ-
berne, hvor Vrigigheden og Stadens Depu-
terede forsamles, Retten holdes, m. m.
(Deraf: Raadhuusfælder, Raadhuus-
vagt, o. fl. jvf. Raadstue.) — raadløs, adj.
d. f. raadvild. "r. Trivl. — Under for-
virret og raadløs Daad." Herp. Deraf:
Raadløshed, en. ud. pl. — Raadmand, en.
pl. — mænd, en. Embedsmand, der tilligemed
Byrgemeesteren i en Kjøbstad tager Deel i
Byens offentlige Sagers Bestyrelse, (siddet
i Magistraten) uden at have demmende
Magt. Raadmandskab, et. en Raads-
mands Bestilling. — Raadsfal, en. S. hvor
der holdes Raad. "Fruens A." Storm.
raadslaae, v. n. 3. holde Raad, overlægge
i Forening. At r. med een om noget. De
raadsløge længe, om Aften skulde overgives.
"Og mens man raadsløge om det ser' sig
kunde gaae." Høiberg. "I deres offentlige
Foramlinger raadsløge de om Statens An-
liggender." Schutte. Raadslag, et. [3.
Rådslag.] Handlingen, at raadslaae, holde
Raad. At holde R. (D. Bibel.) Raad-
slutning, en. (E. R a t h s c h l u s s.) Beslut-
ning, som fattes efter at have holdt Raad.
Moth. (3. Rådslag.) "Da vor Misfor-
nøstelse ikke kan forandre den Ewiges Raad-
slutninger." Bask. "Hvor Guds Raad-
slutninger begyndte at fuldbrydes." Wynn-
ster. raadsmild, adj. klogtig t. at give
Raad. Moth. Grundtv. (3. rådsmaalr.)
raadspørge, v. a. 3. spørge t. Raads, raad-
føre sig med. "At r. Naturen." J. Bone.
De raadspurgte Draklet. "At raadspørge
sig med Gud." P. Tidemand. "Overtroen
drev en Mængde af Raadspørgende t. dem."
Guldb. Deraf: Raadspørgsel, en. Raads-
førsel (som mere br.) — Raadstue, en. pl. —
d. f. Raadhuus, ell. egentlig det Bærelse
i Raadhuset, hvor Vrighedens Foramlin-
ger ell. hvor Retten holdes. At møde p.
Raadstuen, føres p. Raadstuen. (Deraf
b. a. Raadstuebud, en. B. som gior Dp-

partning p. Raadstuen. Raadstuebøger,
pl. Bøger, Protocoller, som holdes p.
Raadstuen. Raadstuedag, en. En af de
Dage i Ugen, da Vrighedens forsamles, ell.
Retten holdes p. Raadstuen. Raadstue-
dom, en. D. ved Raadstueretten. Raad-
stueforretning, en. F. som afgøres p.
Raadstuen. Raadstuefælder, en. R. i
Raadhuset. Raadstueret, en. Ret, Ting,
som holdes p. Raadstuen (og som tilforn
var en Dverret og forstieilig fra Byting.)
Raadstuesal, en. et upassende Ord for:
Raadstue ell. Raadhuusfal. Raadstue-
sager, pl. S. som forhandles p. Raadstuen.
(Sols. P. P.) Raadstueforsamling, en. For-
samling, som holdes p. Raadstuen. Raad-
stuefriver, en. S. som gior Tieneste hos
Magistraten, ell. i en Raadstueret. Raad-
stuetiener, en. d. f. Raadstuebud. Raad-
stuevagt, en. Vagt, som holdes paa ell. ved
et Raadhuus. Raadstuevidne, et. Tings-
vidne om det, som er forhandlet i en Raad-
stueret. (Forordn. 25 Mai 1804.) Raad-
stuevægter, en. B. som om Natten varer
p. Raadhuset.) — Raadstævne, et. Folks-
Stævne, Møde f. at holde Raad om noget.
At holde R. samles til R. (3sl. Rådste-
na.) raadvils, adj. som giver gode, kloge
Raad. (3. rådvil.) raadvild, adj. som
ikke veed at finde p. Raad, Milder ell. ud-
veie. (3. rådvilltr.) Deraf: Raadvild-
hed, en. ud. pl. (Engelst.) — raadvillig,
adj. villig til at give andre Raad. (Dh-
lenschl.)

Raad, en. pl. — er. egentlig: den, som er
Medlem af et Raad (E. R a t h;) men bru-
ges hos os kun i Sammenfætt, og som en
Titel, hvoraf overskildig Mængde hæves. f.
Bergraad, Råtorraad, Geheimeraad, Du-
sitæraad, Kammerraad, Krigsraad, o. fl.
Raad, et. (f. Vocallig.) ud. pl. [3sl.
Hrodi.] fordrævet Vædste, Edder, Materie
i Saar og Bylder. "At gaae i Raad."
Waggelsen.

Raadten, adj. n. raadent. pl. raadne.
[3. rotinn. A. S. rotan.] om fæste, orga-
niste, m. Budsfer forsonede Legemer: op-
løst i Bestanddelenes Sammenhang, hvilke
i et Slags Glæring tabe Fæstheten og efter-
haanden forgaae. Raadent Risd, raadne
Eg. r. Fist. raadent Træ. — Om
findende Ting, der komme i en opløsende
Glæring; især om Vand. = Deraf: Raad-
denhed, en. ud. pl. — raadne, v. n. 1. (er.)
blive raadden, tabe Delenes Sammenhang
v. opløsende Glæring. Deraf: Raadnelse,
Raadnen, en. (f. opraadne.)

Raade, v. a. 1. [3. råda. A. S. ræ-
dan.] 1. give Raad, anbefale een noget,
som tiensligt; tilstynde ell. advarer v. Raad.
Lægen har raadet mig Sebade. Jeg raa-
dede ham strax at søge derom. At r. een
vel, ilde. At r. een fra, til noget. At r.

til Fred. 2. have i sin Magt, have Magt over, styre, regiere. At r. i sit eget Huus. Hun vil raade med (vil have Deel i Bestyrelsen.) At r. for Riget. "Du, som f. Liv og Død, for Tid og Udsald raader." Tullin. At r. over sine Bønder. Hun raader over ham. "De stode under Lovene, og vilde raade over dem." Guldberg. Det raader jeg ikke for (det berøer ikke p. mig.) "Derfom det staaer dig frit for, og du haver det at raade, enten du vil, eller ikke." B. Thott. Han har meget, mange Penge at r. over. Nu maa han r. sig selv (leve som han vil, selv styre sine Handlinger.) (s. raadig.) Her raader han ikke, har han ikke at raade. 3. formaae, være voren. Han tager sig mere paa, end han kan raade. At raade med noget: formaae at bevæge det, at handle dermed, faae Bugt med. Denne Steen kan een Mand ikke raade med. 4. giette, udtøte, fortolke. (S. råda. S. ra: i h e n.) At r. en Drem. "Hvor er den Kraft, som dig omsatte kan, og dine evig-dunkle Runer raade?" S. Blischer. 5. At raade Bod p. noget: rette en Feil, afhjælpe en Mangel. — bede paa.

Raadelig, adj. [S. rådlegr. Sv. rådlig.] tienslig, gavnlig, som kan tilraades een. Det er raadeligt at tie hermed.

Raaderum, et. ud. pl. (s. raade, 2.) egentl. Rum t. at kunne raade, handle m. noget; figurl. At have R. faae Raaderum. o: Leilighed t. at gjøre, udføre noget, t. at bruge sine Kræfter; Frelhed t. at handle som man vil.

Raadig, adj. [af Raad, Evne, Kraft.] i hvis Evne det staaer, at handle, at bruge noget efter egen Vilje; frit, uafhængig, myndig over. At være r. over sine Midler, over sine Handlinger. (jvf. selvraadig.) = Raadighed, en. ud. pl. Myndighed. At have R. over noget, over Andet. Gødsset er nu t. hans frie Raadighed.

Raadyr, et. s. under Raa.

1. Raage, en. pl.-r. en liden Dyrge, en Bunke; (er et jydsk Ord.) "Lægges Noget i Raager ell. smaa Bunker langs ad Ageren, saa udgiarret det meget snart og mister sin Kraft." Duffens Land-Decon.

2. Raage, en. pl.-r. en Fugl af Ravn-Elagten. *Corvus frugilegus*.

Raaholt, en. pl.-er. den stærke Plante rundt om Siden af et Stik.

Raamarke, et. pl.-r. (forældet.) Grandskjæll, Stielmarke imellem Lande ell. til hinanden grændsende Jorder. s. Landemærke. [Af det forældede Raa, Stiel, Grandsk.]

Rabarber ell. Rhabarber, n. s. en fremmed Lægeplante, som ogsaa her til Lands tyrfes. Rheum.

Rabat, en. ud. pl. [Fr. rabat. It. rabatto.] 1. i Pandelen: Kdrag, Aftort-

ning p. en Vares bestemte Handelspris. At give R. paa noget. 2. ombælt Kant p. Klæder, især naar den er af jødiskelig Farve. Kabbiner, en. pl.-e. en jødisk Præst eller Striftær.

Race, en. pl.-r. [fransk.] om Dyr, især Husdyr, vel ogsaa om Mennesker: en vis Deel af en Art, udmærket v. afvigende Egenstaber, som holde sig under Forplantningen. (s. Stamme.)

Rad, en. pl.-er. [Sv. og N. S. Rad. S. Röd.] 1. flere Ting, som ere samlede nær v. hinanden i en Linie. Soldaterne opstilledes i to Rader. En Rad Perler, Busse, Træer. (jvf. Række.) En lige Rad. At slutte Raden, være den sidste i en R. 2. ud. pl. Tilstanden, at flere Ting saales des ere samlede. At sætte noget p. Rad, i R. At følge, gaar, ride i Rad. Træerne staae i Rad. 3. ud. pl. den Tilstand, det Tilfælde, at flere Ting see ell. følge p. hinanden i en vis Orden. Raden kommer snart til dig. Den, som Raden træffer, gaar ud. Tre Dage i R. o: efter hinanden. 4. en Rad, v. s. f. Beenrad. Ders af: Døsningsrad, Røgrad. = Radbyg, et. Byg, som har flere Rader Korn i Aret. Radbønden, en. D. som foretages i een ell. flere Rader af Dandsende. Radgaas, en. En Vandflugt af Andeflægten. Anas bernicula. (efter nogle's Mening, fordi de plees at flyve i lange Rader.) Radlægning, en. Gierningen at lægge noget radvis (s. G. Frøtiærner i Jorden.) radfaae, v. a. 1. faae (Kornet) radvis i Furterne m. passende Mellemrum, i St. for at stree det ud p. Marken (Duffen.) Deraf: Radfaaening, en. "Bed Radfaaening spares meget Sædkorn." Duffen. — radvis, adv. 1. i Rad, ell. i flere Rader. 2. een Rad efter den anden.

Radbrække, v. a. 1. [kunde uledes af Rad, Beenrad; men er snarere overført af det R. a d b r e c h e n.] affire Forbrødere, v. at knuse deres Lemmer og Røg, som pleiede at see m. et Hjul. sig. at radbrække et Sprog o: tale det reent slet og urigtigt. — Deraf: Radbrækning, en. pl.-er.

Raders, v. a. 1. [Lat.] 1. ætse Figurer i en Kobberplade v. Hælp af Stedevand, som er et Slags Kobberstikning. 2. udskrabe, udsklette det, som er skrevet.

Radefyge, en. ud. pl. [sv. Dyrindelse; maa see af Raad, Eder ell. af S. Hruder, *crusta vulneris*.] et Slags langvdrig og smitsom Hudsygdom ell. Spedafshed, som forekommer i de nordiske Lande.

Radiis, en. pl. Radiser. v. s. f. Røddisse, ell. en vis Art af denne Plante, (*Raphanus sativus*.)

Raffinere, v. a. s. Iuttre, rense, raffinere Sukker. (Raffinaderie, s. Sukkerhuus.)

Rafle, v. n. og a. 1. [formodentl. her slaget m. det L. raffen, Sv. rappa.] 1. faste m. Lærninger, afgjøre v. Lærningsfast. At rafle om noget. 2. skrive hastigt. (Moth.)

Raft, en. pl. - er. [J. Rastur. A. S. Ræfter.] en lang og tynd Lemmerstok, en Sparre, lægte. En Humlerast.

Rag, en. ud. pl. Damp, som stiger op af Hævet; Hævaage, D. S. D. (Moth. Etjodst Ord.)

Rag, adj. 1. ligg, ret opstaaende, opsret. (forældet.) 2. strid, stridhaaret. "Ragt Paar, ragt Skæg." P. Clausen. rag lid. (Moth; br. i Jylland.) Deras ogsaa: Rag, et. ud. pl. stride Paar, saasom p. Rutte og Gæder. (Moth.)

1. **Rage**, v. n. og a. 1. [J. og Sv. raka. A. S. racian.] 1. Røre idellig, ell. frem og tilbage i noget. At r. i Jorden m. Finngrene, i Jlden m. en Tang. 2. føre noget sammen, samle i Hob, enten m. Hænderne ell. med et Redskab. At r. noget frem, op af Jorden. At rage noget t. sig. At rage Jlden sammen. 3. borttage Paar ell. Stæg m. en skarp Kniv. (barbere.) At lade sig rage. At r. sig selv. Hæret blev raget af hans Hoved. = Ragedug, en. D. som lægges om Halsen p. den, der rages. (Moth.) **Ragekniv**, en. En meget skarp, rundleben Kniv t. at afrage Stæg ell. Paar; Barberkniv. **Ragetoi**, et. alt det, som hører t. at rage Stægget. = **Ragen**, en. ud. pl. Gjerningen at rage.

2. **Rage**, v. a. og n. 1. [af uvist Slægtskab.] 1. naae til, røre ved. (Hielden og mest kun i en lav Talemaade. Det rager ham ikke. Hvad rager det dig? v. vedkommer.) 2. At rage frem, være fremstaaende og sornlig; over noget lavere. Klippen rager frem af Vandet. Tilforn har den raget frem. "Det oversvømmede Egypten, hvor de høit liggende Byer ragede frem over Vandet." Gultberg. 3. At rage i, koinne i, blive indviklet i. At r. i Klammeri m. een. Han er raget i en stem Sag.

Rage, en. pl. - r. et Redskab t. at rage med; en Jdrage, Dvorange.

Rageri, et. pl. - er. unyttige Smaaating, Ting ud. Værdi, samlede p. eet Sted.

Ragle, en. pl. - r. en Ulbtot. (Moth. usedv. antl. jvf. Rafle.)

Ragle, v. n. 1. [J. og Sv. ragla.] valse, rave, som den Drukne, ell. den kraftløse Gamle. (Moth. forældet. jvf. rave.)

Raigræs, et. n. s. et Navn, der gives to Slags Jorderurter: engelsk Raigræs. (Lolium perenne) og fransk Raigræs (Avena elatior) dog især den første.

Rafet, en. pl. - ter. [It. raggetto.] i Rørart: en m. Krud og stedd Kul fyldt Pølse ell. Cylinder, som fastes t. en lang

Stok (Rafetstok), og efterat være antændt, stiger heit i Veitret.

1. **Raffe**, en. pl. - r. [A. S. Ræc. Sv. Racka, en Læve.] 1. en lodden ell. langhaaret Hund. (Moth. Synes at være Bemærkelsen, hvor der i R. B. forekommer: "Lege med Raffe og Munde.") 2. en ung Hund; en Hvalp; forældet. ("Lidet baader Raffe, at lege m. gammel Læve." Drdspr. P. Kolle.)

2. **Raffe** ell. **Raf**; en. [Holl. Rak.] til Skibs: en Samling af Løug, Besatte m. smaa Træugler, hvormed Raacen holdes k. Massen. (Deras: Raffeline, Raffetallie o. fl. Sammenlætninger.)

Raffer, en. pl. - e. [D. og N. S. Racker.] tilforn: den, som slaede Høde Heste og Kreature (s. Natmand) og tillige gif Skarpretteren tilhaande, bortførte henvrettede Forbrøderes Lig, m. m. = rafferagtig, adj. ligg en R. eller hans Forstilling. **Rafferarbeide**, et. Rafferens Forretning. **Raffertnegt**, en. den, som tkrer Raffertren, er hans Svend. **Raffertule**, en. Kule ell. andet Sted, hvor Aadeler og areløse Forbrøderes Lig nedgraves. **Rafferflusse**, en. S. ell. Raare, hvoepaa saaranne Gienstande af Raffertens bortløbes. (som adj. seies det i Pøvelsproget t. flere Ord, f. at betegnede Tingens Sletthed, ell. som Skieldsbord.) Rigeledes høres kun i lav Talebrug det maaske m. **Raffer** bejstagede v. rafte, i Ultrækket: at rafte een til (rafte sig til): tilføle; it. udslæde; afvregle.

Rafle, en. pl. - r. Blomstringen p. Vedbetræer, Popler o. a. Træer, hvis Blomsterstilk er tæt bedækket m. Støl, under hvilke Blomsternes sidde. (Amentum.)

Ralle, v. n. 1. (har.) [J. hracka. T. r d h e l n.] give en vis Lyd i Luftrøret og Brøstet, naar Vanddraget hindres. "De Døendes Røst, det rallende Brøst, er min største Nøst." Evald. "Det gamle Hødenskab alt gisper mat, det raller alt i Døden." Dhtenschl. — Deras: **Rallen**, en. ud. pl. En Kallen i Brøstet, for Brøstet. (Deras vel ogsaa n. s. Kalle, som undertiden i dagl. T. bruges for: Luftrøret, Strube; f. G. en Gaaseralle.)

1. **Ram**, adj. pl. ramme. [J. rammr.] 1. skarp, bidende, streng i Smagen. En ram Smag. "Jo federe Mælk, jo rammere Ost." Bording. 2. stærk og ubehagelig Lugt, der ligesom svarer t. hiin Smag; f. G. Gædebukkens. — Deras: **Ramhed**, en. ud. pl.

2. **Ram**, adj. fuld, fuldkommen; reen. J Talemaaden: for ramme Alvor. Det er r. Alvor, mit ramme Alvor. — At tale ram Indst.

Ram, et. ud. pl. Gjerningen at ramme; Træf, Feilighed. At saae R. til noget, t. een. Du skal et gaae Ram forbi v: jeg skal nok ramme Dig. "De Pabistiske løb heller

iffe Kam foruden." Golding. "Lyveri er Lyveri, og Lyv bør ei gaat Kam forbi." Bagg. (Kallunds. Artn.) — At see sit Kam t. noget o: see Leilighed til. "Fordi han Gratier og Muser sanger m. Glæde, naar han seer sit Kam." Bagg.

Kamle, v. n. 1. (har.) Haren ramler, naar den vil parres. (i Jagersproget. *R. r a m e l n.*) = Kamler, en. pl.-e. (Kamling. Moth.) en Panhars. *W. S. D.* (Indst.).

Kamle, v. n. (*W. S. D.*) buldre. f. rumle.

Kamme, v. a. 1. og 2. [*R. ramma.*] 1. naae, komme t. at berøre en Gienstand, enten m. Forfæt, v. at sigte t. den, ell. ved Hændelse; træffe. Skuddet rammede ikke. At r. een m. en Dre. Der ramte du det rette (traf, gixtiede rigtig.) "Men sag dog ramme ret, hvorledes det gaaer til." Bording. "Du rammer selv min bedste Læro." Ringo. "Man skal ramme Maade udi alle Ting." *B. Thott.* Det kommer an paa, hvem Lykken vil ramme. 2. støde ell. slaae stærkt p. noget f. at faae det ned. (*R. og M. S. r a m m e n.* *E. to ram.*) At ramme Pæle ned. (at buffe Pæle. Moth.) = Deraf: Kambug, en. pl. - fe. Mastine, hvorefter store Pæle rammes ned; en Pælebug.

Kamme, en. pl.-r. [*So. Ram. L. Ra h m e n.* *K. S. rima, Kant.*] en bred Indfatning ell. List omkring en anden Ting. At sætte et Skilderi, Kobberstykke i K. En Speilramme, Syeramme, Binduekramme. At spænde Klæde i en K. for at tørres. = Kammerfoie, en. Stibsfoie, m. en Bræramme i Bunden. Kammerføder, en. S. som især forferdiger Skildericammer. Kammerstykke, et. 1. Et Skilderi, Maleri, bestemt t. at sættes i K. 2. det øverste Lærstykke p. en Dørramme. Kammerfyning, en. S. ell. Udsyning (Brodering) p. Løi, som spændes i en Syeramme.

Kamse, en. pl. - r. (ogsaa Kamse.) en Samling af Død uden Mening, en lang Tale uden Liv og Fynd. Det er en K. han har lært udenad. At sige en lang K. frem.

Kamse, v. a. 1. At r. noget op, sige noget hastigen frem, uden rigtigt Tænehold, og uden at agte p. Mening. At ramse op hvad man har lært udenad, hvad man ikke forstaaer.

Ran, et. ud. pl. [*R. Rån.*] den Gierning, v. en ulovlig Maade og uberettiget at Rulle en anden v. noget, han eier ell. har i sin Bægt, enten v. at tage det m. Vold eller hemmeligt, eller v. at forjage ham fra Besiddelsen. At begaae Ran. "Ni Thyen var engang igien f. dette Ran straffes fulde." Bagg. Gaandran, Boran, Bjordran, Marteran, Agerrån. (*D. Lov.*) (Iyf. Tyveri, som er et mindres udstrakt Begreb,

og forudsætter altså, at Gierningen seer hemmeligt, Ethvert Tyveri er Ran, men ikke omvendt.) = Ransbader, pl. *B.* som efter Loven maa betales f. Ran. Ransgierning, en. d. f. Ran. Ransmand, en. den, som begaaer Ran. Ranssag, en. Sag, der anlægges mod een f. Ran. — ransvoren, adj. i det ældre Lovsprog: den, som v. Ed blev overbevist om, at være Ransmand. Rantog, et. Tog, som gaaer ud p. Ran; Røvertog. (forsticilligt fra det forældede Ransog ell. Ransoug o: den Forretning, at være Ransnævning, ell. af-lægge Ed om Ran.)

Rand, en. pl. - e. [*R. Rånd. K. S. Rand.*] 1. en Linie, Stribe. 2. den yderste Linie, Kant ell. Indfatning af en Ting. En bred, smal K. At fulde et Glas t. Randen. At strive i Randen af en Bog. En Bog m. bred K. At boie en A. paa Paspiert. Ved Ugrundens Rand. (*f. Bred.*) Randen p. Stoe, Støvler, et vist Slags Søm og en vis Maade, at sive Saalen t. Dverklædet. = randfyldt, adj. v. fuldt indtil Randen. (*S. Staffeldt.*) randhaaret, adj. i Plantelæren: om Blæde, som i Ranten ere besatte m. Paar. (*ciliatus.*) Randlist, en. List, som gaaer langs med ell. trindt om Randen af noget. Randmergel, en. en Jordart, som i Løet viser afværende isdgule og blaae Striber; Rødler. (*W. S. D.*) Randsaale, en. S. paa Stoe ell. Støvler, som er syet m. Rand. randsaallet, adj. forsynet m. Randsaaler. Randsko, en. S. med Randsaale. (Igeledes: Randsstøvler.) Randskov, en. den yderste Deel, Udtauten af en Skovstrækning. (*W. S. D.*) Randskrift, en. S. som skrives i Randen, f. *E.* i Bøger. Randskrift paa en Mynt (som er uden p. dens Rand.) Randsstrimmel, en. S. som gaaer langs m. Randen, ell. udgier den yderste Deel af noget. Randstykke, et. S. til at sætte i Ransden af noget. Randsyning, en. den Maade, hvorpaa Stoe og Støvler syes m. Rand. = randet, adj. forsynet m. Rand. 2. stribet. (Moth.)

Rande, v. a. 1. sætte Rand om noget. At rande en Mynt; randede Ducater. 2. gløse Røbet. (Moth.)

Randsage, v. a. f. randsage.

Randsel, en. [*Indst.*] f. Dadsaf.

Rane, v. a. 1. [*f. Rån.*] at begaae Ran, stille een v. noget p. en ulovlig, voldsom Maade. At r. noget fra een. At rane noget bort. — Raner, en. pl. - e. den, som begaaer Ran; Ransemand.

Rang, en. ud. pl. [*Fransl.*] den Grad i personlig Stand og Værdighed, som een har i det borgerlige Liv, enten i Alm. ell. fornemmeligt for saa vidt som denne Grad v. Anordninger er bestemt. Deraf ogsaa: Fortrin i denne Grad f. andre, Kogstæde.

At ophøles i Rangen (meddeles R.) At faae en høiere Rang. En Mand af høj R. At have R. over øen, m. cen. = Rangbrev, et. Kongebrev, hvorved Rang meddeles. Rangforordning, en. F. som bestemmer de forskjellige Classer og Grader i Rangen. Rangstat, en. Stat, som Rangspersoner i Forhold t. deres R. maa betale. Rangstrib, et. d. s. f. Liniestrib (af Rang, i Bemærkelsen: Orden, Rab.) Rangstrid, en. ud. pl. Strid imellem flere om Forsædet ell. om den høiere R. rangsyg, adj. som har en overdreven og latterlig Begjærighed efter Rang ell. udvortes Fortrin. "Dan trængler ei som rangsyg Nar." P. W. Kroiel. Rangsyge, en. den Egenkab, at være rangsyg. Rangtitel, en. 1. Titel som tilkommer een, i Følge, hans R. 2. Titel, som blot giver Rang, som ei følger m. et Embede. = Rangsperson, en. pl.-er. den, som har R. i Følge en Rangforordning, den, som Regenten har medbest R. ang.

Rangle, en. pl.-r. [S. A. rangle, Stoi.] en Pind af Been e. d. med smaa Sæbblæder paa, som gives spæde Børn i Hænde, at lege m. — Ranglebield, en. B. paa en Rangle. Rangleklang, og Ranglelyd, en. den Lyd; som en R. giver naar den rystes. "banagtig Rangleklang." Wierschl. Ranglelange, en. d. s. f. Klapperlange. Rangleespil, et. Leg m. en Rangle f. at more et Barn. "Et Rangleespil m. tsiet Daad, t. Morfskab kun f. Dreng." E. Gauch.

Rangle, v. n. 1. (hat.) ryste en Rangle, ell. noget, der giver en lignende Lyd. At r. for et Barn m. et Knippe Negler. — Rangletoi, et. noget t. at rangle med; det, som hører til en Rangle.

Rant, adj. [N. S. ranc. F. rackr. R. S. og P. rant, rang.] lige i Værten; om hote og t. en vis Grad tynde Legemer. En r. Bøg, Gran. "At, brækker Storm de rante Pile, og staaer et unyttigt Rør." Goald. At holde sig rant, fæde r. til Høft. En deilig r. Pige. "Jeg saae ikke p. min hele Gang en eneste rant Ang." Bagg. Hun har en rant og smætter Stabning. [I det Dvertnidste: rahn, rahnig; Høft. schant.] 2. uegentl. om Stibe, der ikke godt kunne bære deres Sætt, men krænge let v. ubetredelig Sævevind; det modsatte af: en stiv Sætt. = Deras: Ranthed, en. ud. pl.

Ranke, en. pl.-r. [N. S. R. a n k e. Sv. Ranka.] den tynde, snordannede, krybende Stængel paa disse Værter, f. E. Humlen; og de lignende, tynde Stub fra Grenene v. andre Værter (f. E. Wiindrue, Webbensden) m. hvilke de snøe sig omkring ell. hylde sig v. andre Legemer. "De klæbte Ranke den unge Webbens om dets Grenne staaer." Løde. — Ved Ranke absol. menes sædvanligen Wiinranke. "Jeg den fulgte hid

til din Gætte, som smukt dannes af Ranke: nes Lov." Seiberg. (f. Wiinranke, 1.) = Rankekniv; en. R. til at beskære Ranke m. Rankepal, en. P. ell. Stage, som Wiinranke snøe sig om; Rankestage.

Ranke, v. a. 1. At r. Wiindrue op, blinde dem op t. Støngerne. — At ranke sig, recipr. snøe sig i Ranke om noget, ell. ligesom Ranke. En ranke Stængel (v. Planke, som støtte sig i deres Vært t. andre Legemer; sarmmentosus.)

Ransage, v. a. 1. [S. ransaka; formødentl. af Rans, Rnus, og sækia; sege. Det skrives endnu i Alm. randsage.] sege meget omhyggelig f. at finde noget som er skjult; glemmelede. De ransagede hele Suset, alle hans Papirer. At r. eens Sæmmer. "Vi Pengepungen gav dem at randsage; men ikke mindste Dyd blev dert sunnen." Seiberg. — Ransgning, en. pl.-er.

Ranunkel, en. pl. Ranunkler, et fremmedt Navn p. en Planteplægt, hvoraf en Art dyrkes i haverne. Ranunculus platanifolius.

Rap, adj. [N. S. og Sv. rapp.] hurtig, snar. At være r. til sin Gjerning. rap t. Fods, r. paa Benene. = rapfodet, adj. hastig t. Fods, letbenet. raphændet, adj. 1. hurtig i Hændernes Gjerning. 2. tyvagtig. (Moth.) — Rapked, en. ud. pl. Hurtighed.

Rap, et. pl. d. s. [Sv. Rapp. R. S. hreppan, berøre.] et Slag, lidet Slag. At give een et R. faae et Rap. (fig. i d. Tale: en Skade. Han fik et stemt Rap da Kornpriserne faldt.)

Rapert, en. pl.-er. den Stilling ell. Bøgn, hvori Effektkononer lægges og besættes, for at kunne rulles frem og tilbage.

Rappefig, v. rec. 1. (stønde fig. (dagf. L.)

Rapske, v. a. 1. [Sv. rappa.] stiale m. Behændighed (mest om smaa Inverier, og i d. Tale. Hos Moth ogsaa: rappe.) Deras: Rapsen, en. ud. pl. — Raps gods, et. Lyveffter. (Ambergs Ordb.) rapst, adj. tyvagtig. (Golding.)

Rapsad, en. En i nyere Tid af det L. eller N. S. optagen Benævnelse p. en Plante af Kaaal-Slægten; som dyrkes f. dens olierige Frø. Brassica Napus. (i d. Tale ogsaa Rapsa.)

Rar, adj. 1. fiedlen. (rarnus.) Deras: Rarhed, en. Sieldenhed, (Eneborf.) og Karitet, en. pl.-er. et fiedent Støtte, noget smukt og fiedent. (d. Tale.) 2. fortrinlig, god i sit Slags, elskværdig, (meget hyppigen i d. Tale og hos Almuen, saas vel om Personer, som Ting.)

Rase, v. n. 1. har. [S. og Sv. rasa, falde plødselig, styrte; rende. F. Raza, Stoi. Ras, volbsomt Løb. E. race.] 1. egentl. glære stærk Lummel, heftig Stoi og Dyrer; være i voldsom Bevægelse. En

rasende Storm. Binden rasede i de splittede Sæll. At Raige og rase. — Ilden rasede i tre Dage. Pesten raser iblandt Folket. 2. handle i høi Grad mod Fornuftten, enten i Ildenstak ell. af Uforskandighed. At r. af Brede. At rase ud, holde op at rase. — partic. rasende br. saavel for: gal, affindig, som for: voldsom, heftig, lidensfabelig. Den rasende Pøbel. Han er et rasende Menneſte naar han bliver vred. Et rasende (i høi Grad ufornuftigt) Indfald. En rasende Smerte. — Endog som adv. At bære sig rasende ell. rasende galt ad. 3. være Fornuftten reent berøvet; være affindig. Den Enge raser. — Raseri, et. pl.-er. Tilstand, hvort man raser; Handlingen, som man begaer i saadan Tilstand; i høi Grad ufornuftig, gal Handlung. Det er R. af ham, at tænke derpaa. At ligge i R. (Rafen br. ogsaa om Tilstanden; og Rafenhed er brugt af Rahbek.) Rast, et. ud. pl. [E. Rash. L. Ra sch.] et Slags tit uldent Træ. Et Rastes Stiart. = Rastmager, en. pl.-e. den/hvils Haands vært er at være Rast. (Moth.) Heraf: Rastmagergarn, et. og Rastmageruld, en. Uld og Uldgarn af det Slags, som Rastmagere bruge.

Rast, adj. 1. hurtig, snar. raske Bevægelser. At være rast i Fods. "Den Raste bevæger sig m. Hurtighed og Kraft." P. E. Müller. At gaar rast. Vi maade kjøre rast til. [Det br. i Alm. med Betsen t. Bevægelsens Hurtighed; men i ældre Dants ogsaa m. Betsen t. Tidens Kortbed ell. Hastighed overhovedet. s. Glossariet t. den gammel-danske Bibelever.] 2. stint, fretdig, kiæk. En rast Smand, Soldat. En r. Gierning. "Kan Armod da findes hos Raste og Unge?" Ewald. "I den raske Saadling fremtræder mere Hurtigheden af det, man gjør; i den diærve mere Bevidstheden om hvad man vover." Müller. 3. kært, sund, stærk. Nu er han rast igjen. — Rasthed, en. ud. pl. den Egenskab at være rast. "Rasthed i Egemeets Bevægelse forudsætter Sundhed; R. i Beslutningsger vidner om Mod." Müller.

Raste sig, v. rec. 1. Deien raste sig ell. rastes o: have sig, efterat være syet. — Deraf: Rastning, en. Delens Rastning. Raste, v. n. 1. har. [A. S. hrastlian. Ev. rasla.] glide en-vis stærk og Rastende Løb, som naar et haardt og bølkeligt Egeme rastes ell. bevæges hen ad et andet. At raste med Læsten. "Noget rasede hen over Steenbroen." (I Dants br. det ogsaa om en mindre stærk, men afbrudt, knærende Løb. Det rastele i Vuffene, i den tørre Palm. Binden rastele i det tørre Løb. Vv. risole.) Deraf: Raslen, en. ud. pl. "En Raslen forføerer den dristige Jæger." Ewald.

Rasp, en. pl.-er. [E. Rasp.] et Redskab af Staal, lig en Fil, men forsynet med dnbere Indhugninger og Rarpere, ophsiede Streger ell. Ribretender; et Rastejern. "Den verdslige Magt bruger Raspen og Strubhovlen." Schitte.

Raspe, v. a. 1. [E. to rasp. L. raspere in.] arbeide m. en Rasp, (søndergvide, afsnide m. en R. At r. Farvetræ. At r. Skårpen af Brød. Raspede Mandser. — Deraf: Raspning, Rasper, en. = Rastebrød, et. Et Slags Hvedebrød, hvorfra den haarte Størpe er afskåret. Rastefiil, en. et Slags finere Rasp. Rastjern, et. d. f. s. Rasp. Rastepaan, en. Spaan, som raspes af; f. E. af Farvetræ. — Rasthuus, et. En Bygning, hvor grove Forbrødere demmes t. at raspe haardt Farvetræ. At demmes i, til Rasthuuset.

Rast, en. ud. pl. f. E. og Sv. Rast. E. Rest.] hvile. = Rastdag, en. pl.-e. Hvilesdag p. en Rejse. At holde Rastdag. — rastløs, adj. uden Hvile, hvileløs. "Det rastløse Pierte." Ingemann.

Rat, et. En m. Plul forsynet Valse, hvorved Korres dretes m. een til Receptladen heftet Katline.

Ratte sig, v. rec. 1. komme sig, komme t. Kræfter. (i Almue sproget.)

Rav, adv. ganske, reent. f. ravgal. (Moth har ogsaa: ravfuld, reent deukten.)

Rav, et. ud. pl. [J. Rahr.] en som oftest guul ell. guulladen, giennemsigtig, brændbar og vellugtende Materie, som findes v. adskillige Landes Kyfter, opløst af Havet, ell. i Jorden, og holdes f. at have sin Oprindelse af Plantetiget. Succinum. — Ravarbeide, et. Noget, som er gjort af R. Ravdreier, en. Konstdreier, som især gjør Ravarbeide. Ravfermis, en. F. som beskaer af Rav, opløst over Ilden i en fed Olie. (Oliefernis.) Ravfister, en. den, som gjør Raring af af fiste R. Ravfisteti, et. Gierningen af fiste R. Ravolie, en. D. som er en af Bestanddelene i Rav. Ravperle, en. pl.-r. breiede Perler af R. Ravmykke, et. S. af Ravperler. Ravsyre, en. En søvengende Syre, som v. Destillation faaes af Rav.

Rave, v. n. 1. har. [Sv. raga, ragla. J. rala, vante om.] 1. svinge, bevæges fra een Side t. en anden. "Hvor Stolten laver, der bliver ikke langt Gade." Ordsp. "See, de skal ravende stræte ved Alde." Thaarup. Vi saae Træet rave og falde. 2. gaar uffæret, vakkende. At r. som en Drukken. "I det han ravende Udruelighed priser." P. M. Trøtel. "Som tumende af Bib m. drukne Giale rave." Salslin. — Deraf: Raven, en. ud. pl.

Ravgal, adj. [Sv. rafgalen.] reent gal, rasende. (d. Tale.)

Ravle, en. hos Bøddere: et Stykke Træ,

der sættes f. Bunden af et Drehoed ell. stort Fad, v. Pinde igiennem Staverne.

Ravn, en. pl. -e. [3. Hrafn. N. S. Rælan.] en Fugleslægt (hvortil Kragen, Eblen, Allten o. fl. høre) og færd. en under dette Navn bekendt Art af samme. **Corvus corax**. At stiale som en R. = **Deraf**: **Ravnføder**, en. **Ravnføde**, en. **Føde** f. **Ravne**; hvad en R. æder. "Dit Rygte, som dit Lig blev **Ravnføde**." **Dhlens** schl. **Ravnklo**, **Ravnrede**, **Ravnkrig**, **Ravnunge**, o. fl. — **ravnfort**, adj. **fort** som en **Ravn**, meget fort, glubsende fort.

Ravn (Fistler) f. **Rogn**.

Ravndug, et. [E. Ravenduck. S. **Ravensdoek**; formodentlig af en **Byes**, **Navn**.] et Slags finere Seilbug ell. tykt **Sampes** letrøb.

Reb, et. pl. b. s. [N. S. **Reeb**. 3. **Reip**.] en af **Pamp** ell. andet lignende Stof sammenstøet ell. tvunden Snor af nogen **Løttelse**. (vsf. **Toug**; **Snor**, **Stræng**.) At **laae** **Reb**. (v. **Reb** absol. forstaaes als tid **Sampereb**. Derimod: **Waistreb**, **Palma reb**.) 2. i **Evnen** forekommer **Reb** ofte for: **Rebning**, **Handlingen** at **rebe**. At **begiere** **Reb** p. en **Eiendom**. (I. 18. 1.) **Deraf**: "At **tage** ved **Reb** p. **Linge**" (V. 10. 12.) At **talde**, **træde** til **Rebs**. (V. 10. 14.) At **mæle** **Reb** (tilsige **Rebning**. I. 18. 1.) m. fl. **Udtryk**, der nu, tilligemed **Handlingen**, ere **forældede**. = **rebdragen**, adj. r. **Jord**, som er **opmaalt** m. **Reb**. D. Lov. V. 10. A2. (s. **rebe**.) **Rebende**, en. 1. **Enden** af et R. 2. et **liden** **Stykke** R. **Rebflager**, en. den, som **forførdliger** **Reb**. **Rebhus**, et. smaa **Huller** i **Seilene**, hvort **Reb** ell. **Seilfinger** stiftes ind t. at **rebe** dem. **Rebfige**, en. En **Stige**, hvit **Sidestykke** og **Trin** bestaae af **Reb**, og som **hænges** ell. **sættes** t. det **Sted**, hvor man vil **slige** op. **Rebynder**, en. b. s. f. **Rebflager**. (forældet.) = **Rebsjerd**, en. **rebet** ell. **opmaalt** **Jord**; forældet ligesom **Rebsmand**, en. den, som **rebet**, **maaler** **Jord**; **Maalsmand**.

Rebe, v. a. 1. **maale**, **opmaale** ell. **afmaale** m. **Reb** (som forud brugtes i **St. f. Maaletiden**.) At r. en **Markt**, **Ager**, **Stov**. o: **tildele** hver af **Bymændene** sin **Lod** i **Byens** **Markt** og **Stov** efter **Dymaaling**. "Da **skal** **Rebsmændene** være **pligtige** — **jaa** **tidlig** **saar** **Sol** **gaar** op, at **begynde** **deres** **Rebning**, og **stulle** **jaa** **rebe** t. **Sol** **gaar** **ned**." D. Lov. I. 18. 2. 2. at **rebe** **Seil** o: **formiaadte** dem, v. at **binde** dem op m. **Reb**. — **fig**. "Jeg **maatte** **rebe** **Seilene** (indstranke mig) om jeg ikke vilde **strande**." **Rasb**. 3. at **rebe** **Lsg** o: **sætte** dem **fast** uden om **Halmreb**. **Woth**. = **Deraf**: **Rebning**, en. 1. **Jords** **Dymaaling** og **Deeling** i **Fodder**. (D. Lov. I. 18. 2.) 2. **Seilenes** **Rebning**.

Rebe, en. (udt. **Reve**.) 1. en **Halm-**

snor, hvorom **Lsg** sættes. En R. **Lsg**, en **Lsgrebe**. **Woth**. (vsf. det L. **Rebe**, **Kan-** **te**.) 2. en **flad** og **bred** **Stræng**, som **drages** i **Bunden** p. en **Seng**. (**Woth**.) 3. et **Slags** **Kam** t. **Kangjalm** og **Hør**. (**Woth**.)

Reberbane, en. pl. -r. [af n. s. **Reb**.] det **Sted**, hvor **Reb** og **Lougværk** **vindes** ell. **flaees**; enten under **Lauben** **Himmel** ell. i **Guus**.

Receusere, v. a. 1. [af **Lat**.] offentlig **anmelde** og **bedømme** et nyt **Skript**. **Deraf**: **Receusent**, en. den, som offentlig **bedømmer** **udkomne** **Skrifter**, som **skriver** en **Recession**.

Recrut, en. pl. -er. [Fr. **recrut**.] en **nylig** **indskreven** **Kandsoldat**, ell. en **nylig** **hvervet** **Soldat**.

Rector, en. [af **Lat**.] 1. den **Professor** v. en **Højskole**, som **efter** **Dmgang** **fører** **Forsædet** blandt de **øvrige** ell. i **Consistorium**, i det **academiske** **Raad**. 2. den **første** og **styrende** **Lærer** i en **lærd** **Stole**. (**Stoles** **forstander**.) **Deraf**: **Rectorbolig**, **Rector-** **embede**, **Rectorfæde** (som **Universitetets** **R.** **tilførn** **bar**) **Rectorløn**, o. fl.

Red, en. pl. -er. [D. N. S. og L. **Rede**.] den **nærmest** t. en **havn** ell. **Strand** **grændsende** **Deel** af **havet**, hvor **Skibe** **kanne** **andre** og **finde** **noget** **ly** under **Rysten**, ell. i en **Bugt**, **skændt** et **ligger** **stikke**, som i **havnen**. **Denne** **Stad** **hør** **ingen** **havn**; men **kun** en **aahen** **Red**.

Redde, v. a. 1. [N. S. **hreddan**. S. og N. S. **red** den.] **befæle**, **frelse** een **fra** en **nær** **Fare**, **betydelig** **Stade**, **Ulykke**. At r. eens **Liv**. At r. een **fra** at **drukne**. **Kirken** **allene** **blev** **reddet** **fra** **Ziden**. **Han** **laaer** **ei** t. at **redde**. (**Man** **befrier** **een** **fra** en **mullig** **Ulykke**, ell. **fra** **een**, som **han** **alt** **er** i; **man** **redder** **ham** **af** **den**, hvort **han** **er** **nær** v. at **falde**; **frelse**, som **eenstødig** m. **redde**, **bruger** **dog** **oftest** om **Menneskers** **Liv** ell. **Welfærd**.) = **Redder**, en. s. **Frelser**. — **Redning**, en. pl. -er. **Handlingen** at **redde**; ell. **det**, at **reddes**. **Han** **er** **uden** R. (**bede-** **lig** **fyg**.) **Redningsanstalt**, en. pl. -er. **Indretning** t. **Redning** af **Menneskers** **Liv** i **mullige** **Farer**. **Redningsbaad**, en. En **stærkt** **bygget** **Baad**, som **er** **sædvels** **indret-** **tet** t. at **redde** **Skibbrudne**. **Rednings-** **gods**, et. S. som **reddes** af **Zidsvaade** (**For-** **ordn**. 1 **Nov**. 1865.) **Redningshielp**, en. **Hielp**, **hvoredd** **een** **reddes** af **stor** **Nød** ell. **Fare**. **redningsløs**, adj. **uden** **Redning**, som **ei** **kan** **reddes**. **Redningsmand**, **en-** **den**, som **redder** en **Anden** af **Livsfare**. **Redningsmiddel**, et. R. til at **redde** een. **Redningsstige**, en. **Stige**, som **br.** til at **redde** **Mennesker** i **Zidsvaade**.

Rede, en. ud. pl. [Sv. **Reida**.] **Orden**, **Rigtighed** (**modsat** **Urede**.) At **finde** R. i **noget**, i en **Sag**. (finde ud af, **finde**, hvor- **ledes** **det** **forholder** **fig**.) At **giøre** R. og

Rigtighed f. betroede Penge. At gjøre R. for sig. "At Præsterne af Sognesolket des Rigtighed t. god Rede bekomme." D. Lev. 2. 12. 6. — Deraf det forældede: redløs, adj. som et har gjort Rede for sig. Rede, adj. [Sv. reda; G. ready.] 1. færdig, beredt, belavet. At være rede til noget. At gjøre sig rede. "Ja, om I alle til min Fæstelse blive rede." Falsk. At have noget p. rede p. a. Rede Sels, virkelig Selsv. m. n. rede Penge (Mynt, ell. hvad der gælder f. Mynt; i Modf. t. umyntet Selsv og Guld, ell. til at anden Gjentom.) 2. som er ligeferm, uden Dmsjv. Den rede, (lige) den reddeste Vel. "En rede og klar Sag." D. Lov. I. 6. 25. — Deraf bl. a. redmælet, adj. som har et recent, tydeligt Mæle. (Moth.) reddillig, adj. villig til at tiene Andre, til at opfylde Andres Ønske. (Moth.) (begge forældede, men brugbare Ord.)

Rede, v. a. 1. [Sv. reda. J. reida.] 1. i Alm. bringe i Stik, lave f. Kette, flye, gjøre i Stand, (brugtes tilforn meget for: berede, ell. hvor vil nu bruge lave. At rede Mad, r. Mad til. "Hun kan og rede Kaal og Grød." Bording. r. et Mad til. At rede (punte) en Brud. r. til Børsel. At r. noget fra sig (gjøre fra sig, gjøre Ende p. Arbejde.) At r. en lde til. (i. tilrede.) At r. sig ud af noget, ekstricere se. r. sig ud af sin Gield. At r. et Stik ud, Moth. (sfs. udrede.) At r. en Seng op, eller sføre: at r. en Seng o: lægge Klædernes t. Kette. (s. oprede.) At rede under sig, gjøre sit Vel i Stand. At r. sit Haar m. en Kam. (s. uredet.) 2. som v. intrans. br. det nu i Talemaaden: At rede for sig o: gjøre Rede og Rigtighed f. Skuld, Stat, Afgift. Denne Bonde kan godt rede f. sig. "Saaaa Mynter, hvorved man redede for sig i den daglige Smaahandel." Schytte. (i ældre Danst act. At rede Landgilde. s. udrede. Deraf ogsaa: Redeskyld, Stat, Afgift, Skyld, der skal udredes. Øvtsfeldt. I. 435.) = Deraf: Redning, en. Gierningsen at rede, flye, lave. — Rededeie, en. Huusholderste. (forældet.) Redekam, en. K. hvis Bænder staae temmelig vidt fra hinanden, hvormed Haaret redes. (modsat: en tæt Kam.) Redehone, en. K. som pynter andre Truentimre t. Brosluy og Gilder; Pontikone. (forældet.) Redesvend, en. fordam: en Tiener, som gjer Arbejde i Husst, ell. er betroet adskillige Forretninger af sine Husbonde; Huusfoged. = Reder, en. pl. -e. den, som rede et Stik ud, enten alene ell. i Forening m. andre Medredere; en Skibsbeder. — Rederi, et. pl. -er. et Selskab af flere Skibsbedere. — Redsel, en. pl. Redser. Stat, Afgift, Skyld, Landgilde. (forældet. s. Smaaredsel.)

Rede, et. ud. pl. det, som er redet, bragt

i Stand, i Orden; Indretning; it. Redskab. Sv. Redo. (forældet. At komme til Rede. Alimtsen. "Det er godt at gjøre m. gode Rede." Didspr. jvs. Indrede. Det findes ogsaa endnu i Ordet Meierede ell. Meiered.) Deraf: Forrede, Bagrede af en Bøgn. Bagredet (Bagtroppen) p. en Hest, et Kreatur. — Hertil hører vel ogsaa Talemaaden: At være til Rede o: færdig, beredt. (Sv. vara til Redo. J. vara til reidu.)

Rede, en. pl. -r. et Sted, hvor Fugle lave sig et Dypholdstid og Leie t. at udbruge og oplafte deres Unger; Fuglerede. Fuglene drage t. Rede, sankt til F. "Jeg saae den lille Fugl, som sankede til Rede." Helt. Svalerne have bygget K. i Forstuen. — sig. Seng. Han ligger endnu i Keden. = Redefugl, en. F. som ligger p. Keden, som ruger. Redehone, en. P. som ruger ell. ligger p. K. Redæg, et. Et K. som man lader ligge der, hvor Hønen pleier at lægge sine K., f. at den et skal opsege sig et andet, stult Sted t. at lægge.

Redebon, adj. [J. reidubain; af reida og bain, paratus. Gf. Sv. reuebon.] vittig, isfortreden, færdig til at udføre noget. "Derfor han er ikke strax redebøn og velsper mig." P. Tidmand, r. til noget. "De Stæder, som allerede ere redebønne t. at imødtage Gæsten." Kampmann. — Deraf: Redebønighed, en, ud, pl. hurtig og uførtreden Villighed. "Den Redebønighed, hvormed disse Folk bleve modtagne af deres Medborgere." Sneedorsf.

Redelig, adj. 1. [af v. at rede.] 1. som et er indviklet, klar, ordentlig, uden Dmber og Dmsjv. (explicatus, expeditus.) Den Sag er r. nok. At løse redeligt, tydeligt. Et redeligt Maal (mest hos Almuen, der udtaler det: relig.) 2. (J. redlich,) overensstemmende m. Pligt; samvittig hedsfuld i sine Pligters Opfyldelse, retfærdig. En r. Mand, Riidsmand, Embedsmand. En r. Handlung, Handlemåde, (ærlig, retfærdig, gaar mere ud p. Talemåden, Charakteren overhovedet; redelig p. Anvendelsen af den moralske Relighed. "En redelig Mand er den, som i Handel og Dmgang er ærlig." Sporon.) 3. opriktig, ærlig, uden Falsk; ingenuus. Han var redelig i Sind og i al sin Gierning. (Moth.) 4. Hellig, forpærlig. (forældet. s. Bedels Sær. 30. "Ham skal gives en redelig Biergelon f. sin Umage." Fred. II. Sær.) = Redelighed, en, ud, pl. 1. Ærlighed, Retfærdighed i Handling og Udførelse. "Af en ærlig Mand kan man vente Redelighed." Sporon. 2. Oprigtighed. Piertets Redelighed. 3. Villighed. (forældet. s. D. Lov. 3: 13, 5.)

Reder, Rederi, f. under v. a. rede.

Redning, en. (Fæstse.) f. under redde.

Redskab, et. pl. -er. det, hvorved noget

gløres, som man betteler sig af f. at udrette noget, bringe noget i Stand. Agerredskab, Spinderredskab, Taleredskab, ic. Instrumentum. (jvf. Dærktoi.) Han bestiente sig af adskillige Versaner som Kedskaber til Udførelsen af hans Plan. "Udrust et Stib, forsyn det m. alle skaende og løvende Kedskaber (o: Lougværk) og besat det m. de bedste søvante Folk." Schytte.

1. Keen, en. pl. Keener. d. f. Keendyr. Deraf: Keenmos, en. Keendyrmos, som er disse Dyrs fornemste Føde. Lichen rangiferinus.

2. Keen, en. pl. Keener. [J. Rein. N. S. Keen. L. Rain.] en uplolet Strimmel, ell. en Fure imellem to Agge, Grændse imellem Agre; Agerreen, Agerfæl. (Deraf det lidet brugelige v. a. at rene en Ager o: gøre Keener imellem Agrene. Chr. V. N. Lov.)

Keen, adj. [M. S. Keen. J. hrein.] 1. egentl. fri f. Smuds, Plet, Smitte. Keene Klæder; reent kinned. At vafte, fylle noget reent. — sig. af holde reent Mund o: tie m. noget. At skrive noget reent. f. reenskrive. At bringe en Sag i det Keene, komme p. det Keene m. een (i Rigtighed.) 2. figurl. a.) fri f. Feil. En r. Stemme (i Musikken.) At tale et Død reent ud; skrive et reent Sprog. En r. Skrivemaade. Denne Hest har rene Been (uden Spot, ell. andre Lyder.) Den rene Lære (i Theol.) b.) fri f. moralske Feil, fri f. Kast og Brøde. Et reent Dierie. En r. Kierlighed, Samvittighed. Et reent Leenet. En reem (ubesmitet) Må. c.) afgjort, utvivlsom. Det er en r. Umulighed. Det stete v. reent Forærdel. Det var ikke andet end reem Feighed af ham. Keem Fordeel, r. Fortienelse (som man har efter Afdrag af anvendte Omkostninger.)

3. i vidtloftigere Betndn. ikke blandet, fri f. at fremmed Tilfætning. (modf. ureen.) Keent Gulb, Sels, Vand. r. Luft. En r. (ublandet) Smag. reent Korn. At tale rene Ord, sig noget reent ud, (f. adv. reent, nedenfor) o: ligefrem, uden Betænkning ell. Forbeholdenhed. = Keenhed, en. ud. pl. den Egenkab at være reem. = reensfærdig, adj. reentlig. Deraf: Keensfærdighed, en. (Moth.) — reengiere, v. a. 3. borttage Smuds, Stav, Ureentlighed. (især om Værelser. jvf. rensf.) Deraf: Keengjoren, en. Keengjoring, en. pl. — er. — reenfoge, v. a. 2. hos Salvarbejdere: fuge Soldat i en Løb, f. at rensf det. reentkort, adj. v. endf, ustraffelig i Leenet. (forældet.) — reemælet, adj. som har et reent Mæle, som taler tydeligt. (W. S. D.)

Keenskrift, en. noget som er reenskrrevet. reenskrive, v. a. 3. afskrive et Udkast m. omhyggelig Haand. At r. et Brev, en Afhandling. Keensfriver, en. En Skriver, som br. til at afskrive ell. reenskrive. Keens-

frivning, en. Skrivningen at reenskrive, reenskrivning, v. a. 1. skrive noget t. det bliver reent. Keenskrivning, en. — reensmagende, adj. v. som har en ublandet Smag, som smager reent.

Keenlig, adj. som holder af og besitter sig p. udbortes Keenhed. At være reentlig i sin Paaklædning. Den Keenlige vil man altid finde reem i Klæder. (undertiden ogsaa for reem, 1. i egentl. Bemærk. Keenlige Værelser.) — Keenlighed, en. den Egenkab, at elske, sørge f. Keenhed. Dendes Keenlighed er overdrøven.

Keent, adv. ganske, aldeles. Det er nu r. forbi. Han er r. affindig. "De ere reent døde, saa døde som man kan være det." Pagg. At drikke et Glas r. ud. At sig sin Mening r. ud (uden Omvøb.)

Keformation, en. pl. — er. Kettelse af Misbrug; Forbedring. Især om den Religionsforbedring, hvis Ophavsmand Luther var. Deraf: Keformationsfest, Keformationshistorie, o. fl.

Keformere, v. a. 1. forandre ell. omgjøre t. det bedre; rette, bøde. At r. Kirken, r. et Underskift, en Skole. — Den reformerte Kirke (som følger Galvins og Zwings Lære.) De Keformertes Troessamfund.

Keegel, en. pl. Keegler. [L. regula.] Forfærdig, Udførelsen, Sværtsættelsen af noget; Kettesnor. Moralske Keegler. En Forfærdighedsbregel: Sprogregler, Statsregler. At forskrive een Keegler. At følge, rette sig efter, binde sig t. en K. = regelbunden, adj. v. bunden t. visse Keegler, Forfærdiger. regellos, adj. som er uden Keegler, ikke regelbunden; ell. som ingen Keegler følger. Keegelloshed, en. — regelmæssig, adj. (endf.) som er indrettet efter den gjældende Regel, ell. følger denne; det mods. af regellos. Keegelmæssighed, en. ud. pl. — regelret, adj. som er ganske efter Keegelen; regelmæssig. Deraf: Keegelrethed, en.

Keegent, en. pl. — er. 1. den, som regierer en Stat; en Herker, Første. 2. den, som i en Fyrstes Mindreaarighed, under hans Forfald, ell. under en Thronledighed forestaer Keegieringen i et Land. Ugleledes: Keegentinde, en. om et Fruentimmer. — Keegentskab, et. Keegentens Magt, naar den i en saadan midlertidig Tilstand er overdraget til Hæren.

Keegiere, v. a. 1. [L. regere. Ordet burde, efter Udtalen, rettere skrives regere.] snævre, bestemme og indrette, enten mekaniske Bevægelser, ell. frie Væsners Handlinger; især om de sidste, og om borgerlige Selvstaber; herse, raade. At r. en Stat. Strønge Herker r. ikke længe. Hun regierer i Husset. Den regierende Keegler, Keegle, Keegling. = Keegiering, en. 1. ud. pl. det, at regiere, Styrelse, Herredomm. At til-

træde, at komme til, at neblægge Regieringen. En mild, sabelig R. under denne Konges R. 2. pl. — er. den højeste Magt i en Stat, den store Magt i dens hele Omfatning og Udøvelse; og Samfundet af alle, som deeltage deri. Denne Besættelse er udgaaet fra Regieringen. En monarchist, republican R. At indgive et Forslag t. Regieringen. — Regieringsform, en. den Maade, hvorpaa Regieringen i et Land udøves, Afør m. Genfyn t. Antallet af dem, som udøve ell. deeltage i den højeste Magt. En monarchist, aristokratist, demokratisk R. Regieringskonst, en. den R. at regiere en Stat; Statskonst. Regieringsmaade, en. Maade hvorpaa Regieringen udøves i et Land efter Grundlove og Anordninger. Regieringsraad, et. pl. d. s. 1. Et Raad, som gives en Regierende, politisk Raad. 2. Et Samfund af Personer som deeltage i en Regiering (s. følgende Ord.) Regieringsraadet p. de vestejntje Ver. Regieringsraad, en. pl. — er. En Stet, som nogle føre, der deeltage i Regieringen, især Coloniers. Regieringsforord, en. Sag, der vedkommer, udgaaer fra Regieringen. Regieringstid, en. den Tid, hvori en Fyrste regierer. o. fl.

Regiment, et. pl. — er. [af det Fr.] En i flere mindre Hobe (Compagnier, Eskadroner) indeelt Etate af Krigsfolk, der anses for af en Krigsoverste (Oberst.) Et R. til Fods, t. Hest. Deraf: Regimentskirurg, Regimentsfane, Regimentsquartiermester, o. fl. (Brugen af Ordet Regiment ell. Regimenter for: Regiering, Styrelse, er ganske forældet.)

Registre, et. pl. Register. [Lat. registrum.] Fortegnelse over flere Gjenstande; som høre sammen, ell. findes p. eet Sted; Indhold, Optælling. R. over en Bog. Et Slagregister. — Deraf: registrere ell. registrere, v. a. optegne, føre t. Bogs. At r. et Bo. (Forretningsstil.)

Reglement s. Anordning, Forord. Regn, en. ud. pl. [S. Regn. N. S. Regn.] den Naturbegivenhed, naar Vanddampene i Jordens Dunsfæde tættes og nedfalder i Draaber ell. i større Mængde. Vi hørde megen R. i Gaar. Det seer ud til, tegner til, trækker op til, truer med Regn. "Det vorder et alt t. Regn, som mulmer." Detspr. s. Landregn, Skyregn, Slagregn, Støvrejn, Tordenregn. = Regnbue, en. pl. — er. et Ruffyn, der bestaaer af en svafarvet Bue, som visser sig i Luften, naar Solens Straaler brydes i en mørk Regnsky, ell. i en faldende Regn. Regnbue, en. pl. — er. en fort Regn af en Sky, der hastigen v. Winden brydes sammen og igjen spredes ell. bortdrives; Iling. Regnbøt, en. R. der samler sig efter en stærk Regn. "Som en Regnbøts Bredder i Dr-

fen." Berg. Regndraabe, en. pl. — er. Vandsdraaber, hvoraf Regnen bestaaer. Regndryp, et. Regnens vedvarende Falden p. et enkelt Sted. Regnsflod, en. Vandløb af en stærk Regn. (M. S. Ravh.) Regnsfugl, en. En Træffugl af Sneype-Slags ten. Scolopax arguata. regnsfuld, adj. som har overflødig R. Regnhæt, en. S. som er indrettet t. at bruge i Regnveir. Regnhætte, en. Hatte t. at faae over Hovedet med R. Regnskaube, en. R. til at bruge i Regnveir. (Waggesen.) Regnskiortel, en. Rejsfortel, som godt holder Regn ude. Regnsklæde, et. "Et Klæde af stort Lærklæde, som Dvindfolk hulle over deres Hoved og Dvertrop, naar de gaar ud i Regnveir." (Woth.) Regnmaaler, en. Et Redskab t. at maale Mængden af den R. der falder i en vis Tid. Regnmaaned, en. M. hvori der falder megen Regn. Regnmaanederne i de tropiske Lande. Regnorm, en. pl. — er. Et Slags meget almindelige nøgne Dyr, der leve i Jord og Dynd. Lumbriacus terrestris. Regnskiorm, en. pl. — er. en rund Skerm p. en Stok, t. at holde ud og bære over sig imod R. Regnskuur, et. Stuur t. at affolde Regn fra det, som lægges derunder, ell. til at søge Ly under i Regnveir. Regnsky, en. pl. — er., en Sky, som giver R. Regnsky, et. en meget stærk Regn, ell. en stillende Strøm af Regn p. Jorden. Regnslag, et. Virkningen af stærk Slagregn. "De fugtige, m. stærke Regnsleg ledlagede Vestevinde." Duffen. Regntid, en. den Tid i høde Jordstrøg, da det regner en Tid lang, næsten uafbrudt. regntæt, adj. som er saa tæt, at det holder Regn ude; vandtæt. Regnte, en. Løveit i Forening m. Regn. Regnvand, et. Vand, som i Skikkelse af Regn falder ned fra Luften. regnvarslende, adj. v. som bebuder Regn. Regnveir, et. det Veir, hvormed Regn følger. Regnvind, en. Wind, som medfører Wind. (Woth.)

1. Regne, v. impers. 1. (har.) om den Bestaaenhed i Luften, naar samlede, tætte Laager, v. deres større Tæthed, end Atmosfærens, falde ned som Regn. Det begynder at regne. Det har regnet hele Dagen. Det regner endnu. Det regner igjennem Taget, det regner ind i Stuen, ned p. Loftet. (jvf. overregne.)

2. Regne, v. n. og a. 1. [S. reikna. N. S. r e t n e n.] 1. tælle, bestemme efter Tal. At r. Tiden efter Maaned, Kar. Man regner 96 Stilling p. en Bigdaler. 2. tælle iblandt, hense for til et almindeligt Prædicat. Man regner ham ogsaa iblandt Digterne. 3. af give, betiende Tal at finde andre ubekjendte. Drengen lærer at r. At r. galt, at r. paa Fingrene. At r. et Stykke efter, o: prøve, om det er regnet rigtigt. At r. fra, trakké fra i Regning.

At r. noget med i en Sum. At r. noget om, som var regnet galt. At r. over, overlægge v. Regning. Jeg maa r. over, om jeg har Penge nok t. denne Udgift. At r. sammen, gøre en Sum af flere Tal, tælle op. (addere.) Naar man vil r. sammen alt det, han har faaet. At r. ud o: faae ud v. Regning, hvad Summen (Facit) bliver, hvor meget noget udgjør i Tal. 4. ael. bringe i Regning, føre med i en Beregning, i et Drevslag. Jeg regner slet ikke, hvad hans Underholdning koster. Mit Arbejde regner jeg ikke. Vinen regnes ikke (betales ikke, føres et t. Regning. Men: Vinen er ikke regnet med v: den betales særskilt.) Han regnes ogsaa med t. Høffet. 5. Bestemme Tal ell. Wardi, anslaae, vurdere. (m. præp. til og paa.) Jeg regner det hele Tab til 200 Rdlr. Man regner hele Døren p. 20,000 Mand. Man kan regne at han har fortient 100 Rdlr. 6. uegentl. hvor Taler ikke blot er om Tal ell. Størrelse: agte, ansee, holde for. Jeg regner dette ikke f. noget Arbejde. Vi regne det ikke saa noie m. hverandre. — At regne (udlægge) een noget t. Onde, t. Gode, t. Synd. "Abraham troede Gud, og det blev regnet ham t. Retfærdighed." Rom. 4. 7. At regne op, fremføre efter Ræden, talvise, nummervise. (enumerare.) Han regnede alle sine Fortjenester op. (f. opregne.) 8. At regne p. een, p. noget, gjøre Regning paa, stole paa. Man kan ikke r. paa hans Løfter. Jeg regner p. at du kommer. — Regner, en. den, som regner, en Regnemester. (hielden.) Nøte Regner var aldrig god Dvænter. Ordsp. — Regnebog, en. En Bog, hvori Regnekosten læres. Regnebræt, et. 1. et Bræt, inddeelt v. Rækker i visse Rækker efter Tallenes Betændning, som tilforn brugtes f. at læse Regningen. 2. et Bræt t. at regne p. med Rrid. (Moth.) f. Regnetable. Regnefeil, en. f. Regningsfeil. Regnekunst, en. den Kunst, at give Tale, at kunne udfinde andre, og Indbegrebet af de dertil hørende Regler. (Arithmetik.) Regnemaade, en. En vis Maade at regne paa. Regnemester, en. 1. den som er meget øvet, er en Mester i Regnekosten. 2. den, som lærer andre at regne. Regnemønt, en. f. Regningsmønt. Regnpenge, en. et Slags Tegne, slagne af Messing i Form af virkelig Mønt, som tilforn brugtes p. Regnebrættet, ell. af Børn som Legetøi. Regneføle, en. S. hvor der underkendes i Regning. Regnetable, en. T. til at regne paa, af Stikker ell. Træ. Regning, en. pl.-er. 1. Gierningen at regne, (3.) ell. af give Tale og Størrelser at finde ubekendte. R. med Tal, m. Vogsflaver. Fingeregning. 2. Dypregnelse øvet Indtag og Udgift, over det, som af Penge ell. Varer tages ind og gives ud ell.

selges; Regnskab. At føre Regning, holde R. over noget. At føre noget i Regning. At gjøre R. med een, f. Gr. m. en Arbejder. (f. Afregning.) At slutte, opgjøre, gienemsee en R. Det svarer ikke R. o: Regningens Indhold er ikke rigtig. (ell. om et Foretagende: det lønner sig ikke, erstatte ikke Udgiften.) Heraf ogsaa Talemaaden: At handle, bestyre, foretage noget f. sin egen, f. en andens Regning. 3. Dypregnelse i Stykkevis p. de til en anden leverede Varer; p. Arbejde, som er forfærdiget f. en anden, ell. d. og tillige p. de Penge, han derfor er skyldig. At opsætte, indgive, betale, afgjøre en R. At føre een noget til Regning. Det kan skrives p. min R. At give een Varer paa R. (p. Credit.) At tage (Varer) paa Regning. 4. Bestemmelse af et Antal, en Tid, Mængde, efter Formodning. Efter min R. maa han komme i Morgen. Hans R. slog feil. Dette Foretagende svarer ikke Regning (lønner sig ikke.) — At gjøre Regning paa noget p: stole, lide paa; it. gjøre sig haab om. (f. regne, 8.) Jeg glør R. paa at Du vil være min Gæst. Han gibde R. paa en betydelig Fordeel. — At finde sin R. (o: Fordeel) v. noget. — Regningsart, en. En pl.-er. en af de fire Maader, hvorpaa Tal kunne behandles. (W. S. D.) Regningsbog, en. En Bog, hvori man fører R. over noget; Handelsbog, Udgiftsbog. Regningsfeil, en. F. som begaaes i Regning. Regningsgiæld, en. det, man er skyldig t. een f. leverede Varer, ell. i Følge en af Creditor indgiben Regning. Regningskrav, et. Krav, man har t. en Person ell. til et No, i Følge indgiben Regning. (A. Using.) Regningsmønt, en. M. som ei er virkelig præget og i Omløb, men kun er antaget og br. i Regninger og Betalinger.

Regnskab, et. pl.-er. Ræde og Rigtighed, som een gjør f. det, som er betroet ham at udføre, at bruge t. et vist Diemed; færd. skriftlig, f. modtagne og udgivne Penge ell. Varer, m. m. At føre R. over noget. At gjøre een Regnskab for sine Handlinger. At forde R. af een; at kræve een til R. At aflægge R. for offentlige Midlers Bestyrelse. At holde R. ell. Regning m. een. At staa tilbage m. to Aars Regnskab. = Regnskabsbetient, en. W. ell. Embedsmand, som har at aflægge Regnskab f. oppebaarne Penge og Midler og f. deres Anvendelse, ell. som fører Regning over Andres Indtag og Udgift. (f. Oppebørselsbetient.) Regnskabsbog, en. Bog hvori et R. indføres. Regnskabsfeil, en. Feil som begaaes i et R. Regnskabsførelse, en. Gierningen at føre Regnskab over egne ell. andres Midler. Regnskabsfører, en. pl.-e. den, som fører et R. At være sin egen Regnskabsfører. (f. Bogholder.)

Kegnsskabsfag, en. Sag, der vedkommer et K. Kegnsskabsvoften, et. ub. pl. alt det, som hører t. at føre Kegnsskab; Bogholderi.

Keie, en. pl.-r. Et lidet Pandyr af Krebsens Slægt, der spises kogt. Cancer squilla. — Keiebug, et. hos Fiskerne: et rundt Barn paa en lang Stang, hvormed Keier stryges ell. fanges. Keieruse, en. Et Slags Sætteruser t. at fange Keier i.

Keifan, n. s. en stærkt lugtende, ormdrivende Plante. Tanacetum vulgare.

1. Keife, v. a. 2. [S. reisa. A. S. risan.]

1. bringe noget i en staaende, opret Stilling, løfte noget op og stille det i Veiret; (somme noget t. at staae overende, t. at reise sig.) At r. Regler. r. en Høstak. At reise en Windsteen, et Winde over een. r. Masten i et Stib. At r. et Lag o: Løsmerværket t. et Lag. At r. et Huus (af Bindingsværk.) At reise et Stærde. At reise noget op, i Veiret. Dvret reiser Hæster (bringer Haarene t. at løfte sig og staae stive.) At r. sig, staae op fra sit Sæde. Hesten reiser sig p. Bagbenene. (jvf. løfte, lette, høve.) "Man løfter det, man bringer i Veiret, og reiser det, man bringer overende. — Intet kan reises, som ikke kan siges, at kunne staae. En Kugle kan løftes og løstes; men ikke reises. En Stern kan reises, naar den ikke er rund; og naar den stilles p. Enden." Sporon. — 2. figurl. act. a.) At reise Blod o: opjage det i Stoven ell. af Leiet. At reise en Hare m. Støvret. "Hoo som reiser Dyr, omendkjendt han faarer det p. sin egen Grund" c. D. Lov. V. 10. 27. b.) At reise (egge, ophids) Almuen t. Opstand: At reise Folk imod Kongen. (P. Clausen.) At r. en Krigsmagt. (Colding.) c.) i Lovsproget: Stadfæste, bekræfte. At reise eller sælde (undertkende) en Ddm. (D. Lov. I. 5. 20.) "Da kan det Vidne hørken reises eller sælde." D. 2. I. 13. 18. d.) opvække, give Anledning til, affledkomme: At reise en Trætte, reise et Dyr. Af r. en Sag, anlægge Sag mod een. 3. recipr. og fig. a.) Havet reiser sig (bliver uroligt, oprøres.) Følket reiste sig imod ham (gjorde Opstand.) "Da de sige Krigsbud, reiste al Almuen sig." P. Clausen. 2. At r. sig o: opkomme, opstaae, have sin Grund i noget. Det reiste sig en Storm, et Uveir. Sagen reiser sig deraf. = Reiseboom, en. Bom ell. Redskab, t. at reise noget i Veiret m. (Noth.) reisefor, adj. som et i Stand til, har Kræfter t. at reise sig selv. Reifegilde, et. G. som Lømmersfolk holde naar et Huus m. Lagværket er reist indtil Møntningen, og hvortil en Foræring gives dem. — Reising, en. 1. Gjærningen at reise, opreife. Mastens, Pusets K. 2. den Drel af noget, som reiser sig i Veiret. Stibets K. over Vandet. (br. især om det Hele af

et tilstakket Stibs Mastet, Stænger, Naer, Lougværk o. s. v. Ere Mastet og Stænger høie i Forhold t. Stibet, siges det at have en svær Reising.) Dette Lag har en høi Reising. En Hest siges: at have en god Reising, naar den bærer Hals og Hoved høit.

2. Reife, v. n. og a. 2. har og er. [L. r e i s e n. Sv. resa. Ordet er i vort Sprog ikke gammelt. Gaalbes br. fare for reise i den gammeld. Bibelovers. o. a.] færdes, drage fra et Sted t. et andet; m. Bibegreb om en nogenlunde lang Veie, som derved lægges tilbage. At r. fra et Sted t. et andet. At r. til et fremmed Land, i fremmede Lande. At r. til Fjeds, t. Best, t. Bogns, t. Stibs, t. Lands. At r. paa Landet (o: begive sig fra Staden ub. p. Landet.) At r. over Vandet. At r. giennem, forbi en By. At komme reiseende t. et Sted. — At r. af: sig. at dæ. Han reiser nok af i denne Engdom. (forfikkell. fra afreise.) At r. fra en Person (føslade ham p. Reisen.) Han reiste fra sin Ruffert (glemte den.) At r. efter een. At r. een i Møde. Vi reiste sammen. En Reiseend, den som er p. en Reife. — Han er reist t. Frankrige. Hun er reist i Morges (har begivet sig p. Reisen.) Han er reist bort, og ingen veed hvorhen. Men: Vi have reist hele Dagen. Jeg har reist Nat og Dag s. ikke at komme for sidig. Han har reist meget i sin Ungdom. Jeg har engang reist (gjort en Reife) m. ham. — act. Jeg har aldrig tilføren reist denne Veie. Vi reiste ti Mil i Gaar. Man kan mageligt r. ti Mil om Dagen. = Reife, en. pl.-r. 1. den Handling at begive sig fra et Sted t. et andet i nogen Afstand; og Tilstanden, som den Reiseende er i. At gjøre, foretage en K. til et Sted. At begive sig p. Reisen, tiltræde sin K. At opgive, fortsætte, fuldende en K. Jeg kommer lige fra Reisen. At have en K. for. Han ligger p. sin K. (er i Færd m. at tiltræde den.) At være p. en Reife, paa Reiser (det sidste, naar man reiser langt ell. længe.) Han er nylig kommen hjem fra sine Reiser. Hvor gaader Reisen hen? Jeg har været iog p. min K. Vi havde en heldig, uheldig K. Fikste paa Reisen og velskommen tilbage! (Viste t. den Vortdragende.) (s. Afreise, Bortreise, Gienmemreise, Genreise, Tilbagereise, og Dagreise, Lømsbedreise, Kongereise, Landreise, Lyftrreise, Søreise, m. fl. 2. undertiden ugentl. for: Reisebestrævelse. Han vil udgive sin Reife. En Dvresættelse af Parns Reiser t. Polarhøvet. = Af dette Subst. og tildeels af dets Verb. bruges især følgende Sammenfættninger: Reifeaar, et. Et Aar, som tilbringes p. Reiser. Det første K. tilbragte han mest i Indsland. Reifepotthet, et. En Samling af Lægemidler, som

medtages p. en Reise. Reiseapotheke, en. **R.** som hører t. en Fyrstes Reisesølge. Reisebemærkning, en. **B.** som er gjort ell. optegnet p. en Reise. Reisebeskrivelse, en. et Skrift, hvori en Reise beskrives, tilligemed det, som den Reisende har set og fundet nyt ell. mærkværdigt p. Reisen. Reisebeskriver, en. den, som har forfattet en Reisebeskrivelse. Reisebog, en. 1. Bog, hvori man opstriver hvad man p. en Reise iagttager. (Moth.) 2. en Bog t. Nytte f. Rejsende, der angiver Stædernes Beliggenhed, Afstand, Mærkværdigheder o. d. — Reisebroder, en. pl. — brødre. Reisesælle. "Dan kunde love sig, at sligt et Tog vilde finde Bisfald, og Reisebroder nok." D. Guldb. Reisebylt, en. En B. af Reisetoi. Reisebøn, en. En Bøn, indrettet t. at bedes p. Reiser. Reisedragt, en. Dragt, som br. paa Reiser, som dertil er indrettet. Reiseeventyr, et. **E.** ell. underlig Hændelse, som man oplever p. en Reise. Reiseselske, en. **S.** som er indrettet t. at medtages p. Reiser. Reisefortælling, en. **F.** om en Reise. Reisesælle, en. pl. — r. den, som ledsager en anden p. en Reise. Han var min **R.** Reisesfærd, en. det Forretagende at reise, og hvad dertil hører. Baggesen. (s. Særd. 2 og 4.) reiseførdig, adj. førdig t. at tiltræde en **R.** og udruffet dertil. Reisesølge, et. Samlingen af flere Personer, der ledsage een p. hans **R.** Kongens Reisesølge. Reisehold, et. Afstedgætte i Anledning af eens Vortreise. Reisehat, en, og Reisehue, en. Hat ell. Hue, indrettet t. at bruges p. Reiser. Reiseheld, et. Held, som een har p. Reiser. Han pleier at have godt **R.** Reisehønde, et. Et last Vognhønde som br. paa Reiser. Reisehætte, en. **H.** hvormed Hovedet bedækkes p. Reiser. Reiseiagttagelse, en. pl. — r. Iagttagelse ell. Bemærkning, som gøres p. en Reise. Reisekammerat, en. s. Reisesælle. Reisekappe, en. **K.** som bruges t. at svæbe om sig, ell. omhulle sig m. paa Reiser. Reiseskiold, en. Kiold, som br. paa Reiser. (Saaledes: Reiseklæder, pl. og Reiseklædning.) Reisekiste, en. **K.** hvori man fører Reisetoi. Reisekost, en. Spise, Forretning p. en Reise. Reisekuffert, en. s. Kuffert. Reiselevnet, et. det Liv, den Levemaade, som føres p. Reiser. (Følter.) Reiseliv, et. d. s. s. Reiselevnet. Reiselyst, en. Lust f. jævnligt at reise. Reiselæge, en. Læge, som hører t. en Fyrstes ell. fornem Herres Reisesølge. Reiseomkostninger, pl. Udgift, Betøftning, som mds. gaaer t. en Reise. At faae sine **R.** erstattede. Reisepas, et. s. Pas. 3. Reisepenge, pl. Penge, som gives een t. Reiseløstgæfter, ell. som den Reisende selv bestemmer dertil. Reisesager, plur. d. s. s. Reisetoi. (Bagg. Tab. I. 414.) Reiseselskab,

et. flere Personer, der gjøre en Reise i Selskab. Reiseseng, en. **S.** som er indrettet t. at føres m. paa en Reise. Reisetuin, et. en mindre Reisetiste. Reisesæt, en. Sæt ell. Vase, hvori man fører Reisetoi m. sig p. Vognen. Reisetid, en. ud. pl. den Tid, som tilbringes p. en **R.** Reisetog, et. En betydelig Reise m. stort Reisesølge ell. Reiseselskab. Kongens Reisetog. De franske Læres Reisetog t. Egypten. Reisetoi, et. ud. pl. alt det, man af Klæder og andre Fornødenheder bruger og medtager p. en **R.** Reiseudgift, en. pl. — er. Penge, som udgives p. en **R.** Reiseveier, et. det Veir, som indtræffer medens man er p. en **R.** At have godt, slet **R.** Reisevogn, en. **V.** som br. til at reise i, og er indrettet dertil.

Reisen, en. ud. pl. Gierningen at reise. Rejsende, en. pl. d. s. (partic. af reise.) den, som er p. en Reise. Her kom mange Rejsende.

Reising, en. s. Fæder v. a. reise. Religion, en. pl. — er. [Lat. religio.] Tro p. Guds Tilværelse og Forhold f. Verden og Menneskene, og den p. en saadan Tro og p. en vis antagelse Lære grundet Maade, at dyrke og tilbede Gud paa. (s. Gudsdyrkelse og Tro, 5.) Den sande, den kristelige, jødiske, Mohammedanske **R.** At bekiende sig t. en **R.** antage en anden **R.** forandre Religion. En Mand uden **R.** Den naturlige, den aabenbarede Religion. Den herstende **R.** i et Land o: den af Staten særdeles beskyttede; = Religionsbegreb, et. Begreb, som hører t. det, Religionen indbefatter. Religionsbekiendelse, s. Troesbekiendelse. Religionsbog, en. et Skrift, hvori en vis Religionslære afhandles. Religionsed, en. edelig Forsikring, hvorved man bekiender sig t. en Religion, lover at overholde den o. d. Religionsforagt, en. ud. pl. Ringagt f. Religion i Alm, Deras: Religionsforagter, en. pl. — e. — Religionsforandring, en. den Handling at forandre sin **R.**, ell. at Religionen i et Land omstiftes. Religionsforbedring, en. s. Reformation. Religionsfred, en. Fred, hvorved en Religionskrig endes. Religionsfrihed, en. Frihed t. at bekiende og udøve enhver **R.** Religionshad, et. **H.** som opstaaer af ell. grunder sig p. Forskiel i Religion. Religionshandling, en. **H.** som hører t. Religion ell. Gudsdyrkelse. Religionslover, en. ud. pl. **L.** for at bestaae og udbrede en **R.** Religionskrig, en. pl. — e. **K.** som føres f. Religionens Skuld, ell. formedelt Forskiellighed i Religionsmøninger. Religionslærdom, en. pl. — me. En **L.** ell. Læresætning i Religionen. Religionslære, en. Indbefatning af en Religionslærdomme. Religionslærer, en. den som underviser i **R.** Religionsmøning, en. pl.

-r. R. om en ell. flere Eeresætninger i Religionen. Religionsparti, et. pl. -er. Et Antal af en vis Religions-Betændere, som i Religionsmæninger, og tildeels i Gudsdyrkelse og Kirkeskikke, afviger fra andre, der regne sig til samme R. Religions-seg, en. Sag, der vedkommer Religionen alene. Religionsstift, en. Stifte, henzehørende t. Gudsdyrkelsen efter en vis R. Religionspot, en. ud. pl. Spott, som drisves m. Religionen, ta. det Hellige. Religionspotter, en. den, som driver Spott m. Religionen. Religionsstrid, og Religionsstridighed, en. S. over Religionen, ell. imellem Religionspartier. Religions-vaang, en. Vaang i Henfænde t. en Religiøns Betændelse og Udvævelse ell. Gudsdyrkelse. Religionsdruvd, en. L. med Hensyn t. Religionslærdomme. Religions-øvelse, en. Udvævelse af Religionens Forstifter i Almindelighed og af Kirkestifter og Gudsdyrkelse i Særd. = religios, adj. (fr. religieux.) 1. s. gudfrygtig, from, troende. 2. hvad der hører til, vedkommer Religion og Gudsdyrkelse; hellig, geistlig. Religiøse Stifte, Svitider, Minde-mærker.

Reling, en. [Holl. Regelingen.] Den øverste og stærke Kant af Ederne p. et Stib eller Færtst, som, hvor Dæk findes, tager noget frem over dette.

Rem, en. pl. -me. [J. Reim. R. S. Rem. Er. Rem.] en bletsig, lang og smal Strimmel Læder ell. Stkind; en Læderrem. Agerstolen hænger i Remme. "Det er let at fæere en bred R. af en andens Rng". (ell. Hud.) Ordsp. En Storem, Brystsrem p. Seletst. — rembunden, adj. v. bunden m. Remme. (Noth.) Remhul, et. s. i en Rem til Spændetornen. Remsnider ell. Remmesnider, en. den som gior Remmer af Læder og andet Lædertst, som Sadelst, Seletst m. m., (nu: en Sadel-mæger.)

Rempe, v. a. 1. sive noget løstefigt og uden Omhu sammen. (Noth.) At rempe noget sammen. (rimpe. S. S. D. L. rumpfe n.)

Remse, v. a. og Ramse, en. s. ramse.

Rend, et. ud. pl. Stieringen at rende; sive, Løben. I eet Rend. At komme i fult Rend. At stiffe i Rend, tage t. Rends, tage t. at rende. (Noth.)

1. Rende, v. n. (har.) og a. 2. [J. renna. I. S. rennan.] løbe m. stor Hast. At r. efter een, r. imod, paa een. r. en ind p. Livet. At ride alt hvad Hesten kan rende. "Det er kun levende Ting (Væsener) som rende; men ogsaa livløse Ting, en Kugle, en Bold, en Bogn kunne siges at løbe." Sporon. — act. at r. een omkuld. At r. Livet en op, løbe ham op, jadhente. At r. Livet af ihjel. — Han er rendt sin Vel-

er fløgtet, rømt. (bagl. L.) At rende Dykt, løbe Beddeløst, ell. turnere. (Noth.) At r. een Kaarden iglennem Kivet (: r. stude hastigen, voldsomt.) = Deras; Kenden, en. ud. pl. En idelig Løben og Rende. "Man tgn maatte sigge, at i næste Mæning er Løben en hastig Fært, Kenden en hastig Flugt." Sporon. = Rendebane, en. pl.-r. B. hvor man holder Beddeløst ell. Dyktløst. Rendebut, en. s. Muurbrækker. Rendeegjæst, en. den som af og til, uden Stabighed ell. Hensigt, løber hen t. et Sted. (S. S. D.) Rendes-hæft, en. kaldes et vist Slags Stilling af Brikkerne i Møllestift ell. Traktant. (Dra-getavl. Noth.) I dagl. og lav Tale om en Person, der uophørlig af andre stiftes i Rende r. a. d. Rende-kærling, en. i dagl. og lav Tale: et Fruentimmer, som løber fra Huus t. Huus og fører Gladder om; ell. som løber Rende r. og bruges snart hift, snart her, uden fast Tjeneste. Rende-knude, en. en Knude som er slaaet saaledes, at den ikke behøver at løses; men kan trækkes op. Rende-kugle, en. Kugle til en Riffel, hvoraf flere kunne p. engang lades i Bøssen. Rendemætte, en. i Strikning: en M. som er løbet sammen. (Noth.) Rendesnare, en. Reb m. en Lykke i den ene Ende, hvor- iglennem den anden drages; og saaledes en Snare-tilveiebringelse. (Noth.) Rendesø, en. til Skibe: en stær Segang, hvorved Bølgerne løbe usædvanligt langt mod Strandbredden ell. mod et Stff.

2. Rende, v. a. 1. [Sv. rännå. jvf. det isl. v. a. renna, at gyde, helde ud, dreie, ic.] bringe Garn, hvoraf noget skal væves, p. Rendebommen, f. at danne de lange Tråde (Rendegarnet) i Væven, som ogsaa kaldes Riaden. Væveren har endnu ikke rendet Garnet. (jvf. trends.) Er Rending og Jflæt af forstjælligt Garn, da br. dette Verb. ogsaa intrans. f. Er. At rende m. Hørgarn og slaae Ildgarn t. = Rendebom, en. En Bom ell. Travalse p. en Væv, hvorom Garnet rendes, v. Vævens Omdreining. Rendegarn, et. det i Mægler vundne Garn, som Væveren render, som dannet Riaden i Ferredet ell. anden Væv, og modsættes Jflæt. (s. Riade, 3.) Det kaldes ogsaa Rending, naar det er rendet. Rendes-hage, en. pl.-r. Høget p. Væven ell. Væverstolen, hvorpaa Rendegarnet sættes. Rende-kiste, en. En lang Kiste m. mange aabne Leddister, hvori Træadnøglerne t. Rendegarnet lægges. (Noth.) Rende-pænge, pl. et Tillæg i Betalingen f. at væve Ferred, som undertiden gives Væverne i Godtgjørelse f. Arbeidet v. Rendingen. Rende-pind, en. p.-e. to Pinde oven til og to nedentil p. Rende-stolperne, som Garnet vindes om. (Noth.)

1. Rende, en. Et Slags Garnvinde ell. et Redstak hos Vævere, at rende Garn med;

beskaende af fire Stolper og et Korstræ foroven og forneden, hvorefter Kende-garnet vindes. Deraf: Kende-stolpe, en.

2. Kende, en. pl. - r. [J. Renna. L. K i n n e. S o. R ä n n a.] 1. en' lang, smal Forbydning, hvortil noget rinder; ell. et Rør af Træ ell. Metal, som er indrettet t. at give Vand Afløb; en Lagrende, Vands-Kende. At grave en K. under Jorden. Vandet ledes v. Kender fra Søen. At lægge Kender p. et Lag. (s. Afløbsrende.) = Kendebor, et. Et stort B. til at bore Træender og Pømpetræer med. Kendeborer, en. den, som borer Træender. (Moth.) Kendedrag, et. Sted, hvor Vand i en længere Strækning har sit Løb i gravede, ell. af Naturen dannede Kender; Vanddrag. Kende hul, et. det borede Hul i en Kende. 2. det dybeste af et stort Vand, hvor Strømmen gaar stærkest, og v. dens Fart holder Dybet vedlige. Saaledes Kenden t. Kløbenhavns Havn. (jvf. Flodrende.) Kende-lægger, en. den, som forstaaer at lægge Vand-Kender i Jorden. (Moth.) Kende-mester, en. En Betjent, som har Opsyn m. Vand-Kender, og forstaaer at lægge og optage dem. Kende-sten, en. pl.-stene. steenlagt Forbydning ell. Kende i Gaderne, hvor Vand og flydende Uhumskhed har sit Afløb. (Deraf: Kende-steens-bræt, et. B. som udenfor Porte og Gader lægges over Kende-stenen; Kende-steens-flarn, Kende-steensvand, o. fl.) Kende-søger, en. En lang Jernstang, som stikkes i Jorden, s. at finde Vand-Kender. Kende-træ, et. Træ, som er brugeligt og br. til Kender.

Kending, en. [2. rende.] 1. d. s. f. Kende-garn-naar dette er oplagt ell. oplaaet i Bøven. (s. bemeldt Drd.) Kendingen er noget finere, end Hætten. 2. t. Stibs: en Maade, hvorpaa man lægger tykt Loug-vært sammen i en Kreds, og danner en Huulning, hvortil noget kan sættes; s. E. en Baad v. Dækket.

Kensdyr, et. pl. d. s. et Dyr af Hjorteslægten, som i de nordligste Lande er et almindeligt Huusdyr; en Keen. Cervus tarandus. Deraf: Kensdyrshorn, Kensdyremælk, o. fl.

Kense, v. a. 1. [af reen. J. hreinsa.] befrie fra ureenslighed, gjøre reen. At r. Aar, s. en Sø, s. en Canal. At r. (stille) Munden. At rense Maren v. Brækning. At r. sine Stoe. r. Kornet (frastille Klinter, Xoner o. d.) At rense Gaar for Mærte, r. Bøgene s. Støv. = Kenseelse, en. pl.-r. Gjerningen at rense. Deraf: Kense-esse, en. Ed, hvorefter man renser sig fra (o: fralægger sig) en Skyld, Forbydelse, Mistante. Kense-essefest, en. Marias Kense-esse-middel, et. o. fl. — Kensing, en. pl.-er. d. s. f. Kenseelse. Kornets Kense-

ning. — Kensedigel, en. D. hvortil noget smeltes s. at blixe renset. (Ambergs Drdb.) Kensekar, et. K. hvortil noget renses. Kensemasfine, en. Indretning t. at rense Korn. Kenseværk, et. det Værk i en Mølle, hvorefter Gold og andre Indretninger t. at rense Kornet, sættes i Bevægelse. (Krafts Mechanik.)

Kente, en. pl.-r. [fr. Rente. St. Rendita.] 1. aarlig Afgift, som Laaneren af en Capital yder Eieren s. Brugen af samme. (br. mest i pl. undt. i det adv. Ildryf: paa Kente.) "Kenter ere en Priis, som Penge have fremfor andre Vare." Schytte. At leve af sine Kenter (o: Renterne af sine Capitaler.) At tage høje Kenter, ell. høje Kente. Kentes Kente o: A. af ubetalte Renter. At have, at sætte (udlaane) Penge paa A. 2. i ældre Skrifter ogsaa: Indkomst i Almindelighed. (s. f. Er. D. Lov. II. 13. 18. Bedels Caro. S. 464.) Deraf: Præstersnes Julerente, Paaferente. = rentebærende, adj. v. som giver Kente, hvortil aarlig K. betales. r. Obligationer, Capitaler. Kentedag, en. den bestemte Dag ell. Termin, v. hvilken Renter skulle betales. (Moth.) Kente fod, en. Forhold imellem Capital og Renter, som i Almindelighed angives efter: den aarlige Kente af 100 (Procent.) En høj, en lav Kente fod. rentefri, adj. hvortil ingen K. betales. r. Bæld. Et rentefrit Laan. Kente giver, en. den, som betaler, som har at yde Kenter; Renteborer. Kente-kammer, et. er hos os det kongelige Collegium, der har Bestyrelsen af Statens Indtægter og Pengevæsen, af Statensvæsenet, for saa vidt det vedkommer Grundskatter og personlige Afgifter, m. m. Kente-mester, en. kaldtes tilførn de Embedsmænd, der forestod Rente-kammeret ell. Kongens og Statens Indkomster. Kente-penge, pl. d. s. f. Kenter, ell. Indtægt af udlaante Capitaler. At betale K. at leve af sine Kente-penge. Kente-skriver, en. pl.-r. den, som forestaaer et Contor i Rente-kammeret. Kente-tager; v. den, som modtager Renter af en udlaant Capital. Kente-væsen, et. Indbegreb af det, som vedkommer Renter, Kente fod; m. m. = Kenter, et. tilførn: det Sted, hvor Kongens Indkomster modtoges og Penge deraf udbetaltes.

Keol, en. pl. - er. En Indretning m. Gylder t. at sætte Røger paa; en Boghulde. (S. das Regal.)

Republik, en. pl.-er. [fr. republique.] en Stat m. demokratisk Regjering; en Fristat.

Residere, v. n. 1. (har.) boe, opholde sig. (residerende Capellan. (s. dette sidste Drd.) Deraf:

Residents, en. pl. - er. Politig, især s. Konger og Fyrster; (Kongesæde, Fyrstesæ-

de.) Egeledes f. nogle Embedsmænd, som p. Grund af deres Embede have en Gaard t. Beboelse. (f. G. Præsterevidents, Bisperesidents, Professorresidents.)

Rest, en. [Fr. résiste.] det Overblevne af noget; Overflød, det som skaer tilbage. Deras: restere, v. n. være tilovers, staae tilbage. resterende (tilbagestaaende) Stats-ter. — Restants, en. det, som skaer tilbage i en Betaling, et Arbejde. Skatterestantsfer.

Ret, adj. pl.—retto. [3. rétr. Sv. rätt.] 1. lige; ikke fjer, ikke krum. "Nu stod vor Færdig ret, nu var han ganske krum." Solb. P. Vaars. En ret Linie. En ret (ligebenet) Winkel o: en B. paa 90 Grader. (f. lodret, vandret.) 2. som er overeensstemmende m. Tingens selv, m. dens Natur og Væsen; rigtig, sand. Ordets rette Betydning. Han er den rette Arving. Ellig mig den rette Grund. Den rette lære. En ret Christen. Han har den rette Tro. Det er ikke hans rette Naavn. 3. som svarer t. Diemdet, Hensigten, Bestemmelsen. Den rette Vel t. et Sted. At vælge de rette Midler t. noget. At komme t. rette Tid. Det er ikke den rette Møgle. Tingen ligger ikke p. sit rette Sted. At tale et Ord i rette Tid og p. rette Sted. (Hertil kan ogsaa henses Brugten af ret, i Modsætn. t. vrang, om Siderne af Tst, o. d. At vende den rette, den vrang Side ud. Begge adj. bruges ogsaa i dagl. T. med best. Art. som Substantiver. Han har vendt Retten ud p. den ene Strømpe, og Drangen p. den anden.) 4. som er efter Loven, som har gyldig ell. lovlig Adkomst t. det, han er ell. kaldes; lovlig, retmæssig; lovsfalet. (f. adv. rtt.) Landets rette Konge; ret Maal og Vægt. Det er ikke hans rette Kone. (Gnyptigen især i vore Love f. G. ret Arving, den rette Børge, r. Hiemmel, den rette Eier, rette Ridsmandsbøger, ic.) = ret, adv. A. 1. lige. At staae r. op, opreist. At gaae ret frem. [3 Forbindelse m. andre Ord: ret som (lust som, netop som) jeg vilde gaae, som han. ret aldrig: forstærket Udtryk. ret nu, ret strax, om fort Tid. ret nu skal jeg komme. ret saa! naar man bifalder noget.] 2. i Overeensstemmelse m. Sagen selv, m. Prædicatet. Han kan endnu ikke ret læse i Bog. Han har ikke ret forstaaet mig. Det er ikke ret anbragt. Om jeg hujter ret. (jvf. rigtig, 4. 5.) 3. nøie, nøiatilgen, ganske; aldeles i Overeensstemmelse m. Prædicatet. ret i Midten. r. som det bør være. r. tilpas. Jeg veed ikke r. hvor han boer. De ere endnu ikke r. enige. Han er ikke r. floj. Jgaar var han r. i sin gode Lune. Idag vil vi ret fornøie os. Det er ret en elskværdig Pige. (jvf. No. 5.) 4. som forstærkende Partikel: meget, særdeles, betydeligt. Det er r. toldt idag. Jeg bad

ham r. meget derom. Det var ret lidet, at Du ikke var tilfede. 5. nogenlunde, t. en vis Grad. Jeg er r. vel fornøiet m. ham. Arbejdet er ret godt; men det kunde være bedre. (Meningen i disse Udtryk er derfor ikke den samme: Det er ret (i Sandhed) en behagelig Kone at tale med, — Hun er ret (temmelig) behagelig, naar hun vil være det.) 6. i Overeensstemmelse m. Hensigten, Diemdet; som det bør sig. Det har han ikke r. betænkt, overvejet. Naar man r. betragter Sagen. (Ogsaa i Compar. Det er rettere, rettest at give Kapitlen denne Stilling.) 7. i Overeensstemmelse m. den moralske Pligt, m. Ret og Billighed. Det er ikke ret gjort, handlet. Deri har du gjort ret. Gjør ret og frøgt ingen. At give een hvad ret og billigt er. = Af adj. og adv. ret maa bl. a. udledes følgende Samsætninger: retbaaren, adj. som er ret Arving, ægte Arving. "retbaaren t. Kongsdommet." P. Clausen. — Retfærd, en. Et i nyere Tid af Enkelte brugt Ord, enten for: Retfærdighed; ell. for: retfærdig Handlemaade. "Ell Retfærd du forpligter dig." Thaarup. retfærdig, adj. nøie overeensstemmende m. det, som er ret, som v. moralske og borgerlige Love, men især v. de første, foreskrives som Ret og Pligt. (Ordet br. saavel i objectiv, som i subjectiv Betydning.) En r. Handling, Dom. En r. Dommer. At have en r. Sag. At handle retfærdigt i en Sag. "En Lov kan baade være retfærdig og stabelig v. eengang." Schytte. (jvf. billig, som ikke ophæver, men vel undertiden indskrænker Retfærdigheds moralske Bud, p. Grund af særstille Forhold.) "Retfærdigt er det, som stemmer overeens m. Tingens Natur; billigt det, som stemmer overeens m. dens Forhold og medfølgende Omstændigheder." Sporon.) retfærdiggjøre, v. a. 3. oplære en Handlings Overeensstemmelse m. det, som er ret, ell. beskrive en Person f. Mistanke om Brøde, uret. At r. sig for Kongen. Ved disse Oplysninger blev han fuldkommen retfærdiggjort. Deras: Retfærdiggjorelse, en. ud. pl. — Retfærdighed, en. ud. pl. den Genskab (hos Personer) ell. den Vætskaffenhed, at være retfærdig. (jvf. Billighed.) Den strenge A. kan undertiden kaldes ubillig. At ubøve, haandhave A. domme m. Retfærdighed. Ingen kaldte Dommens Retfærdighed i Lovel. At forlade sig p. sin Sags A. At holde over Ret og Retfærdighed (over Retten og dens Udøvelse.) — rethjørnet, adj. d. f. r. rethjørnet. Retsholt, et. 1. d. f. Lineal. (Moth.) 2. Dstet bruges det om et lige tilføaret, 5 til 10 Alen langt Træstykke, hvoraf man bestjener sig v. et Toedsmons Afveining ell. Rivellering, ell. ved Bgningsarbejde. — retshøve, v. a. 1. høvle lige, jævnt; jævne v.

Døvling. (Holberg.) retkantet, adj. som har lige Kanter; rethidret, retfløvet, adj. v. fløvet lige efter Aakerner eller Lagene (om Træ ell. Sten.) B. S. D. retlede, v. a. 1. føre p. ret frem; veilede. (Moth.) retlede, adv. lige frem, ad den lige Led ell. Ret. (directe.) P. Claussen. Moth. retlisniet, adj. d. s. f. ligeliniet. retlærende, adj. v. som følger den rette Lære. (n. D.) [retløs, adj. f. nedenfor under n. s. Ret.] retmæssig, adj. overensstemmende m. Ret, m. Loven; lovtig, lofgrundet. (Et tydsk Ord, som dog alt Moth har.) En retmæssig, Arving, Forbring, Grund. Deras: Retmæssighed, en. ud. pl. Lovlighed, Gyldighed, Tilbarlighed. — retræadig, adj. som raader ret, giver gode Raad. (lidet brugel.). "Han var en prælisch Helt, forstændig og retræadig." Worhing. retsidedet, adj. f. ligesidedet. — Retfind, et. er af Næere brugt for Retfindighed. (Jvf. Sind, 1.) "Guld og Smiter ei forstæte ham fra Retfinds lige Vei." (D. Tilf.) retfindig, adj. som i sin hele Væntemaade beherskes af Følelsen for i Kærlighed til det, som er ret og billigt, og i sine Handlinger følger det. (integer.) Deras: Retfindighed, en. ud. pl. — retskaffen, adj. pl. retskafne. 1. d. s. f. retfindig; især m. Bibegreb om Retfindighedens Hvirving i Wandel og Handlemåde. (Jvf. redelig, ærlig.) 2. dygtig, ægte, brau, som ikke sviger sit Raad. En retskaffen Arbejder, Soldat. (Som adv. hyppigen i dagl. Tale. Det har froset retskaffent i Nat. Vi vil være retskaffen lystige.) Retskaffenhed, en. ud. pl. den Gænskab, at være og vise sig retskaffen. — Retskrivning, en. ret ell. rigtig Skrivemaade i et vist Sprog, ell. den, især paa Vedtægt og Skrivbrug grundede Maade, at udtrække Ordene i Sproget v. de almindelig brugelige og forstaaelige Skriftegen, og Færdighed i denne Skrivemaade; Orthographic. Den danske, tydske &c. Retkrivningslære, en. fristlig Udvikling af Reglerne f. Retkrivning. — retroende, adj. v. som har den rette, ell. den, m. en vis, herstende Kirkes Lære overensstemmende Tro, den sande Religion. (orthodor.) Retroenhed, en. Orthodorie. (et ikke heldigt Ord hos v. Aph. J. Baden, og Næere.) retvænder, adj. v. 1. som har den rette Side vendt udad. (Moth.) 2. som er vendt rigtig, v. den rette Led. (W. S. D.) retvis, adj. 1. tilforn: d. s. f. retfærdig. retvis Bidnesbyrd. (D. Lov. I. 13. 11.) 2. Lovkyndig, retslærd. (selden.) deras: Retviisshed, en. ud. pl. Retfærdighed; Lovkyndighed. "Kong Frode visde — ogsaa bære Navn af sin Forstand og Retviisshed." Bedels Caro. retvinklet, adj. som har rette Vinkler ell. Bierner. (f. adj. ret, 1.) En retvinklet Firkant (m. 4 rette Vinkler.) En r. Tre-

kant (m. een ret Vinkel, p. 90 Grader.) retvisende, adj. som viser ret. Retvisende Sæfort; hvorpaa Nord- og Sydretterne ere afslægt efter det sande Nord.

1. Ret, en. [J. Rætt. A. S. Riht.] A. overhovedet: den Tilstand v. noget, at det er ret. [Hertil høre vel ogsaa Talemaaderne: At gjøre noget t. Rette, i Stand, lave til. Afhjælp een t. Rette. At komme t. Rette (t. Ening) m. een om noget. Han er god at komme t. Rette med. f. nedenfor C.] 1. den Bestaaffenhed v. Ord ell. Handlinger, at de stemme overens m. Sagen selv, m. Sandheden, Rigtigheden. 3 Talemaaderne: At have Ket v: sige, paastaac det, som er sandt, vigtigt; ikke tage fejl. Du har Ket, det var i Fior, han døde. Deri gi- ver jeg Dem Ket (naar man tilstaaer en Rigtigheden af det, han siger.) Han vil altid have Ket. Man maa lade ham beholde Ket, ellers bliver han vred. 2. moralsk ell. juridisk Sone, Grund, Føle t. selv at gjøre ell. lade, ell. at tilhøde andre at gjøre ell. lade noget. At have K. til at gjøre noget. — Ket til en Ting: lovtig Forbring paa Tingen, Ket t. at komme i Besiddelse ell. Brug af en Ting. (Jus ad rem.) Ket i Tingen: Rættighed, som hæves over en vis Ting ell. følger m. Tingen selv, uden Hensyn p. en bestemt Person. (Jus in re.) — Det frie Menneskes K. til selv at bestemme sine Handlinger. Min Ket lader jeg mig ikke fratage. Retten er p. hans Side. Det er haade imod Ket og Billig- hed. (f. dette Ord.) At bøde, fornægte Retten: den i positive Lovne grundede Ket og dens Gaandhævelse. Den Starckeres K. Gendomsret. Brugret. — Med Rette, br. som adv. m. god Grund, m. Føie, i Medhold af det, som er ret, rigtig, billigt. [Jvf. Rættighed.] B. i concret Betjning: det, som har Bestaaffenheden, Prædicatet, at være ret og retfærdigt, ell. overensstemmende m. det Gænde, Rigtige, og færd. med de positive Lovne, der udfige hvad der er ret; ligesom og Indbegrebet af det, som disse Lovne foreskrive. 1. i Almindelighed: "Hvad der eengang er Ket, maa i lige Tilfælde altid blive Ket." Winkler. Retten medfø- rer det. At lade Naade gaae f. Ket. Her er dog Lov og Ket i Landet. At studere Lov og Ket. Rettens Pleie, Gaandhævelse; Rettens Fornægtelse; Rettens Evang (Ud- trof i Lovsproget.) Begrebet om Ket ell. Ketsbegrebet. Ketslære, Ketspleie, Kets- videnkab, o. s. Sammenf. — Retten er i Spndstagen. (Ordspr. om den Starckeres saakaldte Ket.) 2. Indbegreb af det, som et vist Slags Lovne udfige at være ret, ell. fremstille som Forstrift f. visse Handlinger af Mennesket, som Bestemmelse af dets Pligter og Rættigheder. Naturens Ket. Den borgerlige Ket. Folkeret. Stateret. Lehn-

ret. Krigsret. Politieret. Handelsret. x. Den romerske, den canoniske, den danske Ret. (jvf. Stadsret.) 3. den af Staten til een ell. til et Samfund af flere meddeelte dømmende Magt, saavel som dens virkelige Udøvelse; Domstol, Ling. En Dverret, Uhdverret, Raadsrueret, Birketret. Afskor (Bisfidder) i en A. Den holste A. i Landet. At sætte Retten (begynde Sagerens Forhandling f. en Domstol.) At holde A. At falde een f. Retten, møde i Retten. Paa Rettens Begne. At gaae i Rette m. een: egentl. føre Sag m. een. (f. Rettergang.) ugentl. bebrejde, falde t. Regnskab.) — At gaae i Rette f. een (føre hans Sag.) At tage sig selv til Rette, have sig v. sin Modstander; ell. selv uden Lov og Dom at vilde udføre sin formeente Ret. Rettens Betiente. Rettens Middel. (Drettl. hører maaskee ogsaa Talemaaden: at sætte een i Rette o: bebrejde, straffe m. Ddb. f. irettesætte.) 4. en Sags Behandling efter Loven og f. Domstolene: At vælge Rettens Vel. At lade Retten have sin Gang. 5. Det, man i Følge en Lov (naturlig ell. positiv) er beføiet til at fordrø af andre; Retlighed. At paasaae, holde erer, bortgive noget af sin Ret. Denne Ret har han som Lehnsgæst. 6. Det, som tilkommer een efter Loven, efter hans Fortieneste. At gløre een sin Ret o: straffe ham, som han fortienet. At lade een vederfæres Ret. At gløre enhver A. og Etieel. (f. ovenfor A. 2.) C. Den gamle Bøslingsform Rette br. endnu med præpos. i, med, til. 1. I Rette. At gaae i Rette m. een o: trættes med, gløre Bebrejdelser. Gaae ei i Rette m. Sub. — At sætte een i Rette (f. ovenfor B. 3.) 2. Med Rette, m. Grund, m. Føle. (f. A. 2.) 3. Til Rette. At bringe een t. Rette, hjælpe ham t. Rette (være behjælpelig.) At gløre noget t. Rette (laas, sætte i Stand.) At komme t. Rette m. noget (finde ud af, komme t. Ende med.) At komme t. Rette m. een (o: komme overrens, blive enig med.) At komme t. Rette igjen o: komme i Stand igjen. At tale een til Rette, tale sig t. Rette m. een o: bringe ham v. billigere Tanker, saae ham til at give efter. (Men: at tale sig til Rette, i Lovsprøget: søge sin Sag afgjort v. lovlig Maate. f. D. Lov. I. 1. 3.) At tage sig selv t. Rette. (f. ovenfor B. 3.) = Afstedebe og sammensatte Ddb, som høre t. Subst. Ret: retlig, adj. 1. som stemmer overrens m. Retten, som er, som det bør være. (Whleschl. L. r e h i l i h.) 2. i nyere Tid ogsaa: som hører t. Lov og Ret, vedkommer Domstolene og Rettergang; juridisk. Et retligt Forhold. En r. Grund, r. Forhandling. (Oftere dog: Retsforhold, Retsforhandling, Retsgrund, o. f. v.) — retløs, adj. 1. (af Ret, 1.) ulovlig, uret, uret-

mæssig. 2. (af Ret, 2.) som har mistet sin borgerlige Rettighed, ell. sin Adkomst t. Rettens Forbør. "I manglende Fald bør Worderen strar erklæres retløs." Drested. Eunomia. II. 60. = Retsbegreb, et. Begrebet om det, som er Ret; som er moralsk ell. juridisk rigtigt, ell. som man har Ret til. Retsbetiening, en. (f. Ret, B. 3.) Rettening v. en Ret ell. Domstol. Retsbetient, en. Betient v. en Ret; især d. f. f. Rettens Betient o: Tjener, Politibetient. Retsbrug, en. det, som er Brug i Rettergang. Retsdag, en. Dag, da Retten holdes; Lingdag. (Ambergs Ddb.) Retsdrift, en. D. til at stasse sig selv og andre Ret. "Retsdriften er dybt grundet i den menneskelige Natur." Wynner. Retsforbring, en. lovlig Forbring, F. som man v. Lov og Ret kan forsølge. — Retsgrund, en. 1. Grundsætning om det, som er ret ell. lovligt. Almindelige Retsgrunde. (Drested.) "Anvendelse af de bekendte Retsgrunde v. Folkene." Treschow. 2. Betingsgælle f. Lovligheden i en Forbring, Bestidelse, Adkomst. Hans Krav mangler al A. "Erhvervelsens Retsgrund." A. Ussing. 3. Grund, som hentes fra Lovgivningen ell. Retslæren; juridisk Grund. — retsgyldig, adj. som har Gyldighed efter Loven, har Retskraft. (Ussing.) Retsgyldighed, en. Retskraft, juridisk Gyldighed. (Drested.) Retshandling, en. En Handling, der udsaaer fra en Ret ell. Domstol, der betinges v. en Dom ell. Retskiendelse. "Udlæg er ikke en Dvrighedsbehandling, men en Retsbehandling." A. Ussing. Retskiendelse, en. A. som Retten afsiger, Dom. Retskraft, en. lovlig Kraft, Gyldighed efter Loven, juridisk Gyldighed. Et Etiske har ingen Retskraft for det er tingløst. — Retskrænkelse, en. Dvrettrædelse af Lovbud; Krænkelse af en Andens Ret. (A. Drested.) retsfyndig, adj. f. lovfyndig. — retsolærd, adj. som har lærd Indsigt i Lovgivningen og Lovvenes Forklaring og Anvendelse; Lovkyndig. En Retolærd, Jurist, lovlærd Mand. Retslære, en. ud. pl. lære ell. Videnskab om det, som er ret. (f. Lovfyndighed, 2.) Retslærer, en. pl.-e. lærer i Lovfyndighed. Retsorden, en. den Orden, som følges i Rettergang og Sagers Paaticendelse. Retspleie, en. ud. pl. Dmsorg f. Rettens og Retsforbødighedens Paandværelse v. Domstolene. Retsrag, en. pl.-er. S. som føres f. Retten; Vormaal, Process. Retsfattershed, en. den Sikkerhed, som v. Lov og Ret hienles. Retsstik, en. Stik, som finder Sted i Rettergang o. d. "En Retsstik er en udbortes Handling, som pleier at foretages v. rettlige Forhandlinger." Müller. Retsstrid, en. Estridighed, der søges afgjort v. Retten; Process. retsfridig, f. lovsfridig. (retstridig og Retsfridighed. A.

Orsted.) **Ketsforøning**, en. S: som udsædes fra en Ket; i Modsæt. t. Udenrettesforøning ell. Kaldbedel, som Sagsøgeren udsæder i sit eget Navn. — **Ketsfødvane**, en. "En Sødvane i hvad der angaar retslige Forhold." P. F. Müller. — **Ketsvang**, en. ud. pl. Vang, som v. Retten (B. 3.) pålægges een; Udøvelse af Vdrigheds Evangsret. **Ketsvidenskab**, en. videnskabelig Maade t. og Fremstilling af Lovkyndigheden. **Ketsvirkning**, en. En Virkning med Ketskraft, eller hvorved noget i en Ketslag tilveiebringes; juridisk B. "Egen Betsindvirkning Ketsvirkning." Orsted. "Udeløgs Ketsvirkning er at give Glædom." A. Ussing.

2. Ket, en. pl. **Ketter**. [S. Rétt. T. Gercht.] eet Slags kogt, stegt ell. paa anden Maade t. et Maaltid tillavet Mad. "Den edle Sandheds dyre Ket, som Konger siesden smage." Bording. At spise noget af alle Ketter. Han spiser kun en K. om Middagen. En Ket Riid, en Ket Fjst. (s. Riidret.) En simpel, sammensat, kostbar Ket. (Ofte tilføies: Mad. En Ket Mad, to Ketter Mad.)

Rette, v. a. og rec. 1. [S. rétta.] 1. egentl. bringe noget t. at blive ret ell. lige, At r. det som er troget, stærkt. At r. et Søm. At r. Legemet, rette sig, antage en lige Stilling. Denne Stang har bøiet sig; men den kan nok rettes. At r. noget lige. (Ogsaa neutr. At rette paa een, p. noget v: søge at rette. — Det er uvisst, om Talemaaden: at rette for sig v: bringe sin Sag i Rigtighed, bevise sin Skyldfrihed (D. Lov. I. 5. 11) hører herhid.) — sig. At forandre noget, som ei er ret, rigtigt, som det bør være, til det bedste; forbedre det. At rette en Fjell, Feiltagelse. r. en Tønsfeil. Han burde r. sig selv, inden han vil r. andre. "Hvo sig selv retter, farer ei vild." Drdspr. — Deraf: **Kettelse**, en. pl.-r. Emendatio. 2. bestemme en Tings Reie, Stilling, Stik, Orden; lave, giøre t. Rette; mags at noget kan see. Denne Bemærk. br. især kun i Sammensætn. f. C. afrette, anrette, indrette, oprette, udrette. At rette en Hestesko til v: passe den t. Hestens Fov. At r. Maden an, (en nyere, tybft Talemaade) v: tage Maden fra Ilden og bringe den i Kar ell. paa Fabe, f. at den kan sættes p. Bordet; rebe Maden. (s. anrette, 2.) — Deraf: **Ketterbænk**, en. Bønkell. Bord i Kjøkkenet, hvor Maden beredes inden den koges, og siden anrettes. 3. i nogle faa Tilfælde (efter det T. r. i ch t. n.) bestemme et Legemes Stilling og Benøgtelse. At r. Seilene efter Vinden. "At jeg v. en Bildfarelse kan rette mit Stud p. min Staldbroder." B. Høtt. (jvf. stille.) — Deraf det oftere brugelige: **Ketning**, en. pl.-er. Bestemmelsen af det Punkt, hvortil et Legeme

vendes, ell. hvortil det bevæger sig; Styrelse, Flugt. (Directio.) At gaae fremad i den samme R. — sig. At give Gæstens Virksomhed en vis R. "Et Spil af Phantasien, der bruge vil m. Frihed sine Ringer i hver en mulig Ketning." Heiberg. "Med den er en ny Lanternes og Sindets Ketning fremgaaet." Mynster. (T. R. i ch t. n. g.) 4. recipr. at rette sig efter een, efter noget, antage en Person ell. en anden Stenstand som bestemmende Grund f. sine Handlinger. At r. sig efter eens Luner, Sørdheder. At r. sig efter Landets Stik. 5. i Lovsproget: dømme, fiende, paakiende. (af n. s. Ket.) At rette imellem Parterne. "Efter den Lov, som Kongen giver skal Landet dømmes og rettes." D. Lov. I. 1. 4. (T. r. i ch t. n.) At rette over een. Frederik II. Gaardsret.) Deraf de forældede Ord: **Ketterhuus**, et. Dornhuus. (S. Laussen.) **Ketterstovne**, et. Sted, hvor Ketten holdes; **Ketterting**. 6. At rette bruges ogsaa f. henrette, ell. fuldbrøde en v. Dom tilkiendt Dødsstraf. Han blev rettet m. Sværd. Deraf: **Ketterplads**, en, og **Kettersted**, et. det Sted, som er bestemt f. Forbrøderes Henrettelse. **Kettersværd**, et. Bøddelsværd. **Ketterære**, en. Bøddelære. (B. S. D.) **Ketsfærdig**, retsfindig, retsskaffen, s. under adj. og adv. ret.

Ketning, en. pl.-er. f. v. a. rette, 3. **Kettelig**, adj. [af v. a. rette, 1.] som kan rettes, giøres lige, ell. forandres t. det bedste. (stelden.)

Kettelig ell. **retteligen**, adv. (af ret.) p. ret Maade, som det bør være; rigtigon.

Kettelse, en. pl.-r. f. v. a. rette, 1.

Ketterbænk, en. f. rette, 2.

Kettergang, en. [af n. s. Ket, 3.] Handlingen at gaae i Rette, at udføre en Sag f. Domstolen; Lovmaal, Process, Sagsførelse. Deraf: **Kettergangsmaade**, en. En vis Maade, at føre Sager paa, en vis Art Process.

Ketterting, et. [Af rette, 5., ell. af Ket, 3.] Ting, hvor Sager føres; Domskol. f. Ting, et.

Kettesnor, en. pl.-e. [af v. a. rette, 1.] egentl. en Snor, hvorefter Gaandværtsfolk afsætte en lige Linie; oftere figurl. (ud. pl.) Regel, Forreist, Bestemmelsesgrund f. Handlinger. Egennytte er Kettesnoren f. alle hans Handlinger. "En Kettesnor, der skulde veilede og styre dem i deres indbyrdes Forbindelse." Schytte.

Kettighed, en. pl.-er. [af Ket.] det, som efter Ketten tilkommer een, som man har loflig Adkomst til ell. Fordring paa, som man er berettiget til. (s. Ket, 5.) At paaftaae noget som en K. **ædelte Kettighed**, heder. Denne Kettighed ligger i Stedet, følger m. Gaarden. "Kettighed forudsætter altid en Lov, der befrier mig t. at fores-

tage en Handling." *Wickner.* At ville gjøre noget, som kun er en *Killighed*, t. en *Rettighed*. (Den modsatte *Bemærkelse*: *Styld*, *Styldighed*, *Ugilt*, *forekomm* i ældre *Love*. f. *Christi*. III. *Reces* C. 8. *Christi*. IV. *Reces*. I. 4. 2 og 78.)

Reo, et. [3. og R. S. R i f. Sv. Ref.] 1. *Stær*, *Klippe* ell. *Sandbank* i *Havet*. (*Woth*.) 2. *serd*. en *fra* en *Køst* udgaaende *Grund* ell. *Sandbank* i *Havet*, der som oftest er *bredest* v. *Landet* og *ender* m. en *Pynt*. (*W. S. D.*) f. *Rif*. = *Heraf*: *Keule*, en. pl.-r. (*Sv. Refswel*.) en *mindre Sandbank*; og *langt* og *smalt Udby* i *Havet*; en *Sandrevle*. (*Dverhovedet*: en *lang*, *lignes* som *afreven Strimmel*. f. G. a.) en *Keule* (*Walf*) imellem *Tørvegrave*. *Dec. Mag.* VI. S. 373. b.) "De *midterste Keuler* i et *Fiskergarn*." *Schades Bestr.* over *Mors*. c.) et *Board* v. *Hisnebaand*, der *slaaes* over *Boarder*, for at *holde* dem *sammen*, f. G. paa en *Laage* o. *dest*. (*Fleischers Hærebog*.)

Revne, v. n. 1. (er.) udt. *rævne*. [*Sv. rigna*, *romna* af *rive*. J. *riina*, *gaae* i *Stykker*.] *give* sig *fra* *hinanden*, saaledes at *Delene*, *især* efter *længden*, *stilles* ad; *sprække*. *Muren*, *Løst* et *røvet*. (*sprække* siges *især* om det, som *saer* en *lang* og *slin* *Kabning* ell. *Spilt*; *revne* ogsaa om det, som *brister* heelt *lru*, ell. med en *store* *Kabning*. "At *revne* *forudsætter* *Virksomheden* af en *stærkere* *Kraft*, en *store* *Wold*, og en *derved* *Frembragt* *store*, *brede* *Rift* eller *Klast*, end *sprække*." *Woth*. *Ridsstr.* III. 77.) "Da *revnede* *Jorden*, som *var* under *dem*." 4 *Rose* V. 16. *Efter* et *revnet* *heelt* over. "Jorden *sprækker* i *Lærte*; den *revner* i *Jordstiaid*." *Waller*. — *Heraf*: *Revne*, en. pl.-r. en *brusten* *Kabning*. (*Wf. Sprække*.)

Revolution, en. pl.-er. *heel* og *almindelig* *Forandring* i *Tingenes* *Orden*, *Forbindelse*, *Gang*; *Umvæltning*. *Revolutioner* i *Naturen*. *Især* om en *saadan* *Forandring* i *Staters* *Forsatning*; en *Statsomvæltning*. Den *franske* *Revolution*.

Revselse, v. a. 1. udt. *røvselse*. [3. *rofsa*. *Sv. räfsa*.] *staafe* m. *Ord* ell. *Gjerning*; *tugte*. At *revselse* *een* f. en *Forfølselse*. (Med *revselse* *forbindes* *Begrebet* om den *umiddelbare* *Anvendelse* af *Straffen*; men *det* *har* *ikke* *det* *Bibegreb* om en *Bestemmelse* v. *naturlige* ell. *positive* *Love*, som *straffe* *har*. *Faderen* *revsede* *den* *uartige* *Dreng* v. *Hug* ell. *Rids*; *Dan* *straffer* *ham* f. en *Forfølselse*, for *Dovenstab* ell. *Ulydighed* v. at *unddrage* *ham* en *Forsælselse* e. d.) = *Revselse*, en. *Gjerningen* at *revselse*, ell. *det*, at *blive* *revset*. *Regemlig* X. er *ingen* *passende* *Straf* f. *Fruentimre*. "Revselse *bruges* *selvden* om *borgerlige* *Straffe*; *der* *gives* *Straf*, men

ikke *Revselse* t. *Døden*." P. G. *Waller*. — *Revselse*, en. den, som *revset*. (*Woth*.)

Rhin, *Rhinstrømmen*, n. pr. *heraf*: *Rhinlande*, pl. *Land*; *Landstrætninger*, som *Rhinen* *giennemstøder*; *dog* *især* *kun* om *viste* *Gaane* af *Udskland*. *Heraf* *adj.* *rhinlandsk*. f. G. den *rhinlandste* *Fod*, *Alen*. — *rhinsk*, *adj.* som er *fra* *Rhinlands* *dene*. *Rhinstrøim*, en. pl.-vine.

Ribbeen, et. pl. d. f. [X. S. *Rib*, *Ribbe*. J. og *Sv. Rif*, *Ref*. L. R i p p e.] *de* *buede* *Been* i *Menneskers* og *Pattebjørns* *Legemer*, som *danne* *Siderne* af *Brynstet*; *Sidebeen*. (*Formen*: *Rib*. pl. *Ribber*, som *Woth* *har*, er *nu* *lidet* *brugelig*. *Dog* *finder* *man*: *Stibets* *Ribber* ell. *Ribbeen* v: *Spanterne* i *Stibets* *Strog*. *Ribber* *kaldes* *ogsaa* *uden* *tre* *mindre* *Sømmerstykke* i *Stibet*; f. G. de, som *tiene* t. *Underlag* f. *Dæksplanterne*, og *lægges* *tværskts* imellem *to* *Dæksbjelker*. = *Ribbenshinde*, en. S. som *indvendigen* *omgiver* *hele* *Mellemlivet*, og *sidder* *fast* v. *Ribbenene*. (W. S. D.) *Ribbensstreg*, en. et *stegt* *Ribbensstykke* af et *slaget* *Dyr*, *især* af *Stuin*. *Ribbensstykke*; et. en *Deel* af *Ribbenene* v. et *slaget* *Kreatur* m. *det* *vedhængende* *Risid*.

Ribbel, en. efter *Woth*: *det*, som *stares* af *Fist*, saasom *Ginnerne* af *Hellestondre*. (*Woth* *skriver* *ogsaa*: *Ribbel* og *Krat* v: *alt* *tilhøbe*, *det* *gode* m. *det* *slatte* *uden* *Forskiel*. *Dette* *Udtryk* i d. *Sale* *lyder* *dog* *saare* *Kevel* og *Krat*. *Maaskee* *det* *sidste* er *det* *tydske* *Krat* ell. *Kratte*, en *stor* *Martrive*, *hvormed* *Kivelsen* *krætes* *sammen* m. m.)

Rible, en. pl.-r. *Strømme* efter *Stag* og *Pidsl*.

Ribs, et. pl. d. f. *Frugten* ell. *Bæret* af en *almindelig*, i *Haverne* *dyrket* *Buffært*. *Ribes rubrum*. (*Norge* *Diinbar*.) — *Ribsbuff* ell. *Ribsoeren*, en. En *enkelt* *Buff* af *den* *Bært*, som *bærer* *Ribs*. *Ribbsaft*, en. *udpresset* og m. *Sukker* *kogt* *Soft* af R. *Ribbsuppe*, en. *Srynjsuppe* m. *Ribs* t. *Ribstærte*, en. *Rage*, *hvori* *kommes* *Ribs* ell. *Ribbsaft*. *Ribsviin*, en. En *Drick* *lign* *Wiin*, der *laves* af *Ribs*.

Rid, et. *Gjerningen* at *ride*. f. *Rid*.

Riddar, en. pl.-e. [af *ride*. J. *Riddari*, en *Rytter*. f. *dette* D.] 1. *Middelalder*: *ren*: en *Adelsmand*, som v. *Ridder* *slaget* *meddeelt* en *høiere* *personlig* (*ridderlig*) *Wærdighed*, *uafhængt* af *Slægt* og *Færd*, og *hvormed* *især* en *foræblet* *Lappetheds* *Pliqter*, *Trostaab* mod *Dverhærran*, og *de* *Swageres*, bl. a. *Uvindelighedens* *Bestyrelse*, *vare* *forbundne*. *Rongen* *slog* *ham* *till* *Ridder*. (*Wf.* *ridderlig*, *Ridderstaa*, *Riddervæsen*, o. fl.) At *slaae* *sig* *till* X. paa *een* o: *saage* at *ydmyge* *ham*. 2. i *alder* *gere* *Lider*: *den*, der af *Fyrsten* og *Ordens* *herren* *optoges* som *Medlem* af *viste*, *spring*

delig frigrerke Samfund: Ordener, Ridders ordener. En R. af den indste Orden. De indste, pveussifte Ridderer. En R. af Walta, Walfeters-Ridder. En R. af Glesanten, af Høfsebaandet. Han er R. af adskillige udenlandske Ordener. = Kitteraand, en. ridderlig Aand, Charakter, Lænkes maade. "En Kitteraand, som blev hans hele Staets herskende Følelse." Rghbet. Kitterbaand, 1. et. d. f. s. Ordensbaand. Kitterdag, 1. Ordenedag. Kitterdragt, en. den Dragt, som en R. ved høitidelige Leiligheder er forpligtet t. at bære; Ordensdragt. Kittergods, et. en høs os fremmed Benævnelse p. visse Slags adelige Godsfer i Indstland, ell. paa et adeligt Gods overhovedet. Kitterhær, en. En Hær, som bestaaer af Riddere. (Ingemann.) Kitterhøitid, en. H. i Anledning af en ell. flere Ridderses Døttagelse i en Orden; Ordenshøitid. Kitterkappe, en. den R. som hører t. endeel Riddere Ordensdragt. Kitterkors, et. Et Kors, som i endeel Riddere Ordener br. som Ordensstegn. Kitterlehn, et. i Indstland: et vist Slags Lehnsgodsfer. Kitterorden, en. et Samfund, hvis Medlemmer kaldes Riddere, og udmærkes v. et eget Tegn: Ordensstegn. At optage t. en Kitterorden. (f. 2. Orden.) Kitterpligt, en. Pligt, som paaligger en R. i Folge hans Stand. (F. Schmidts Digte.) Kitterroman, en. R. hvis Lidsraffer og Personer ere henfattede i Riddertiden. Kitterfal, en. En meget stor Sal i Slotte, som bruges v. særdeles høitidelige Leiligheder og t. store Fester. Kitterflag, et. Paaflingen, at slaae een til R., ell. ved et Slag m. Flagen af Sværdet p. Skulderen optage een i en Kitterorden. Kitterspil, et. En af ridderlige Dvælfser bestaaende Leg, f. G. Turnering, Døstløb. Kitterspore, en. Ravn p. en llet. Delphinium consolida. Kitterstand, en. 1. en Ridders Stand, Værdighed. 2. coll. d. f. s. Kitterklub, 2. Kittersvend, en. i Wttsdeladeren: den, som besøbet, tiente og fulgte en Ridder, og ofte selv var af Adels; Wæbner, Waabendrager. (Whlenschl.) Kittersæde, et. Dpholtsjed i en R. ell. for et Samfund af Ridder. Kittertegn, et. f. Ordensstegn. Kittertid, en. den Tid i Widdelalderen, da Kittervaabenet især blomstred. Kittertjeneste, en. den Tjeneste, Krigstjeneste, som en R. var forpligtet t. at gjøre. Kittertog, et. Tog ell. Krigstog, som Riddere gjøre. Et høitideligt Kittertog. Walfetersnes Kittertog mod Tyrkerne. Kittervæsen, et. alt det, som i Widdelalderen regnedes t. Riddernes Værdighed og Pligter, og som dermed stod i Forbindelse ell. fulgte deraf. = Kittersmand, en. i ældre Tider: en Adelsmand, Verremand; it. d. f. s. Ridder.

Kitterlig, adj. som egner en Ridder, hører til, eller passer f. en Ridder ell. Adelsmand. Kitterlige Dvælfser. Et riddersligt Academic.

Kitterklub, et. ud. pl. 1. en Ridders Stand ell. Værdighed, sædledes som den i Fortiden samt Sted. (sieden.) 2. coll. det hele Samfund af Riddere i et vist Land, ell. (efter Dalebrugen i Sverrige og Indstland) af den høiere Adels; Adelen som egen Stand. Det Slesvig-Holstenste Kitterklub.

Ride, v. n. og a. red. er reden, har res det. pl. redne. [R. rida. A. S. ridan.] 1. neut. bevæge sig fra et Sted t. et andet, fiddende p. et Dyr. At r. paa en Hest, p. en Esel. Han red p. en graa Stimmel. absol. fortsaades det saadvant. om at ride p. Heste. At lære at ride. Han rider godt, kan ikke ride. Han er reden (herfra) f. en Time siden. Wi have redet hele Matten igjennem. At r. til, hen t. et Sted. At r. een i Wæde. Han er redet sin Vel (o: bort.) At r. ud, begive sig ud fra sit Hjem t. Hest. At ride til v. hastigt. (f. til, B. 2.) At r. paa Jagt. At r. paa Landet. Han kom ridende i Gaarden. Et ridende Bud. — At r. i Skript, i Trav, i Galop. Det er første Gang jeg rider, har redet (ad) denne Vel. At r. ti Wilt p. en Day, r. en Wilt i en Time. — sig. At r. paa en Kiephest. Etiket rider p. Ankeret, naar det ikke ligger roligt. Det er en Waterie, han altid rider paa o: lidelig taler om. 2. act. betiene sig af et Dyr t. at ride paa. At r. en Hest, et Waubner. Denne Hest er endnu aldrig redet. At r. en Hest ti Bunde, t. Smeden. At r. en Hest sit, trav, fordarvet, ihjel. At r. en Hest til o: vænne den t. at rides stolerigtigt, gjøre den stolereden. At r. een over, ell. overende. At ride over et Akerde. At ride Hørrag ind. — Riden, Ridning, en. ud. pl. Gjærningen at ride. (f. Ridt, nedenfor.) = Ridebane, en. jævn Plads t. at ride p. og tilride Heste. Ridebrug, en: Brug t. Ridning. En Hest t. Ridebrug. Rideburer, pl. Burer ell. Dverburer, som br. naar man rider. Ridebælte, et. B. som tages om Livet, naar man rider. Ridebragt, en. D. som br. naar man rider. Ridebæcken, et. D. som lægges under Sæden p. Hesten; Sædelbæcken. Rideføged, en. kaldtes tilforn Fuldmechtige ell. Forvaltere p. Herregaarde. rideføge, ad]. om en Hest: stærk nok t. at rides. (Noth.) Ridehest, en. En Hest, som allene ell. især br. til at ride paa. (f. Kiephest.) Om en Hoppe i Sæd. Ridehoppe. — Ridehuus, et. Et stort Huus indrettet t. at ride og holde Ridevælfser i. Ridehynde, it. H. til at ride paa i St. f. Sadel. Ridejunfer, en. "En halv udrækt Karl i Ridekongsten." Noth. Nu en Sket, som gives unge Personer, der oplæres i den kongel. Ride-

Ride. **Ridestappe, Ridefirole, en.** En Kappe, Firole, som br. naar man rider. **Ridestnegt, en.** En Berient, som rider efter Herren, naar denne rider ud, og gjør Lideneste i Staden. **Ridekonst, en.** den K. at ride godt, ell. Indbegreb af Reglerne f. deene Færdighed. **Ridemænd, en. pl. mænd.** Personer, som tilførn udnævnedes af Landsdommetne, f. at gjøre Execution hos Adelige, og f. at paaktende Sandesmands Dom om Markskiefsager. (Ridesmændstog. D. Lov. I. 24. 36. I. 6. 2.) **Ridepidst, en. P.** som br. naar man rider. **Rideplads, en.** Ridebane. **Ridepost, en.** Brevpost, som besværes t. Post. **Ridestole, en.** Indretning, hvor Bøffe titrides, og hvor Føll øves og undervises i Ridekonsten. **Ridestald, en. S.** hvor Ridehestne staae. **Ridestutteri, et. S.** hvor Ridehestne tillægges. (Veter. Saml. 1 Bøffe. 1827. f. Vognstutteri.) **Ridestovler, pl.** lange og svære Stovler, som bruges naar man rider. **ridetam, adj.** En r. Bøst v: som villig lader sig ride, er let at r. (Noth.) **Ridestasse, en.** (Noth.) d. s. si Sadelstasse. **Ridetroie, en.** En T. ell. fort Kiøle, som br. naar man rider. **Ridetøi, et.** alt det Redskab, som hører t. at ride, Sadel, Bidsel, Dækka, m. m. "Et Ridetøi af Floiet og Silke." Schytte.

Ridse, en. pl.-r. (Indst.) en liden Rist ell. Sprække. En Ridse i Glas, i Huden.

Ridse, v. a. 1. [T. rig en.] 1. gjøre sine Rifter, Streger ell. Strammer i noget m. et spidst Redskab. At r. Huden. At ridse Figurer i noget m. en Naal. "Ariepen strev i Støvet, førnd Staalet ridse i Kobber." Schytte. At r. sig p. et Søm. 2. aftegne m. et spidst Redskab, m. en Leagnepen, Ridsesieder c. d. f. afsridse. — **Ridsning, en.** Gierningen at ridse. = **Ridsbly, et.** Wlanant. (Noth.) **Ridsbrætt, et.** Leagnebrætt. **Ridsfieder, en. f.** Ridsfeen. **Ridskonst, en.** Legneskonst. **Ridskrid, et.** Ridskul, et. Krid ell. Kul t. at tegne m. (Noth.) **Ridsmestter ell. Ridemestter, en. pl.-r.** en Legnesmestter. (forældet.) **Ridsfeen, en.** Et spidst Redskab af Staal ell. Messing t. at ridse, ell. drage Pinter med. **Ridsfeen, Ridsfejyl, en.** Preen ell. Søl t. at ridse med.

Ride, et. ud. pl. [af ride,] Gierningen at ride, og Beien, som v. Ridning tilbageslægges. (br. kun, naar der tages Hensyn t. Beien.) Et langt og besværligt K. Vi red den hele Wi i eet Ride.

Rie, v. a. 1. sive noget loseligt t. eller sammen. At rie en Søm. At rie et Ekiert t. Trøien.

Rif, et. pl. d. f. [f. Rev.] en Sandbank, et Udbø, der strækker sig fra en Kufft ud i Havet, eller en Samling af lave Stær i Havet. ("Linea arenaria in mare procur-

rens." Ihre.) **Stogens Rif.** Det ydste Rif.

Riffel, en. pl. Rifler. En m. Rifler i Løbet forsynet Kuglebøffe; en Kugleriffel. = **Riffelform, en.** En Kugleform, som hører t. en Riffel. — **Riffelkugle, en. K.** til en Riffel. **Riffelstytte, en.** Stærpstotte ell. Jeger v. Krigsfolket, som er væbnet m. Riffel.

Rif, en. pl.-r. forbnede Striber, lange og ligeliniede Fordybninger, og derved frembragte forhøiede Riner ell. Strimer p. Dverfladen af et haardt Legeme. **Rifler p. en Soile, i en Bøffe.**

Rifle, v. a. 1. [T. riffeln. S. to rivel. Sv. riflän.] frembringe Rifler i noget. At rifle en Bøffe. **Rifledede Soiler, Epistefter.**

Rift, en. pl.-er. [Af rivet. Sv. Rif.] 1. En revet Split ell. Sprække. At rive en Rift i Noget. — En Ripperift (hvor Fjeldet synes at være sønderrivet.) "Græsset grænces i de dybe Rifter." Ingemann. 2. Gierningen at rive; fun i den figul. Talemaade: Der er megen Rift om v: stærk Søgning. (f. rives.) 3. At tage Rift i et Seil, rebe det. (Noth.)

Rifte, v. a. 1. gjøre Riflet i noget. (Noth.)

Rig, adj. [T. rikr. K. S. ryc.] 1. som er til, er tilstede i Dverfsdighed, i stor Mængde. En rig Bøst. rige Gaver. (f. rigelig.) 2. som, i Forhold t. Andre, t. Medlende, har Dverfsdighed, en stor Mængde af noget; færd. og absol. som har Dverfsdighed af Penge, Gods, Wdler. (modf. fattig.) "Væer end engang er det erindret, at Rigdom ikke gjør rig." Rahb. "Naar alle ere rige, saa er ingen det; og fattig er da den, der ikke er. saa rig som de andre." J. Børn. Han er rigere end Broderen. Han sit yn r. Pige. At gjøre et rigt Siftermaal. Han sidder i Bøllstand, men r. er han ikke. Landet er rigt paa ædle Metaller. — Et rigt Sprog (som har Drdridgdom.) En r. (frugtbar) Indbildningseftast. Der er en r. Opfindelse i dette Digt. (T Sammenhænt. aendrig, blodrig, fisterig, folkerig, glæderig, konstrig, lærerig, ordrig, talrig, o. fl.) 3. som indeholder en Mængde kostbare Ting. Dette Stik har en r. Ladning. En m. Guld rigt besat Kiøle. = **Rigdom, en.** 1. ud. pl. Tilstanden, at noget er tilstede i Dverfsdighed, ell. Tilstanden at have Dverfsdighed, at være rig. (modf. Mangel, Fattigdom, Armod.) R. paa Tanker, p. vittige Indsald, p. timeligt Gods. At trægte efter R. "Rigdom, der har Ildgiff, men ingen Indtægt, hører engang op at være Rigdom." J. Børn. 2. coll. og pl. Rigdoma. me. overfløedige Ting af en vis Art, færd. overfløedige Wdler. (Subst. Righed om

Bestaffenheden br. kun i nogle Sammens. f. E. Blodrigthed, Kornets Meelrigthed, Vandrigthed.) — rigelig, adj. og adv. overflødig; i Mængde, tilstrækkelig. rigelige Gaver. Møllen har rigelig Vand. Han fik sit Tab rigeligen erstatet. Der var rigelig dobbelt saa meget (noget meer end.)

Rige, et. pl.-r. [J. Riki. X. S. Rice.]

A. 1. Indbegreb af de Lande og Landstaber, som ere undergivne og lyde een Overherre; en Demærk. der egentlig kun finder Sted i Ordene: Kongerige, Keiserrige og n. pr. Østerrige. 2. færd. Samlingen af de Lands, som have en kronet Overherre, (Monark) en Keiser ell. Konge t. Hersker og Overhoved. (En Republik, et Hertugdømme kaldes et Rige.) Det assyriske, det romerske Rige (det sidste br. ikke let om Romerstaten for Keiserne.) Det tydske R. (m. Pension t. dets forbums Overherre, Keiseren.) En Konge uden Rige. Rigets Store. At forlade, vreise ud af Riget. Et Krøge, Dalgrige. — fig. i Theol. Guds Rige. (I ældre Tider var den genitiv. Form Rigens almindelig, f. E. Al Rigens Indkomst. Rigens Cantsler, Raad, Hofmester ic. Rigens Ret og Dole. Rigens Breve ic.) 3. uegentl. Indbegreb af alle King af een Art, naar de udgøre en stor Mængde. Deraf: Jorderige, Himmerige. (I vore Bibelsovers. forekommer det fordobbelde: Himmeriges Rige.) Om den hele Natur siges: Naturens Rige. Noget andet er: et Naturrige. (f. Dyrerige, Planterige, Steenrige.) B. Rættighed og Magt t. at styre et borgerligt Samfund, en Stat; Herredømme, Regiering. Han søgte at besætte sit R. ved voldsomme Midler. At frastige sig Riget. "Til os komme dit Rige." — fig. i dagl. Tale: Hans R. (Magt) har nu Ende (om en privat Mand.) = Sammenført, som alle tage den genitiv. Form: Rigesadel, en. Adelen i et Rige; men især om den forrige tydske Rigesadel. Rigesadmiraal, en, tilførn: den øverste Befalingsmand over Rigesskaden. Rigesaffet, en, tilførn: en af den tydske Rigsdag striftlig udfærdiget Beslutning. Rigesarchiv, et. Stemmested f. Rigets vigtigste Brevskaber, især saadanne, der vedkomme Staten i det Helt, og dens Forhold t. andre Magter. Rigesarving, en. pl.-e. den, som har Krøvet t. et Rige. Rigobank, en. almindelig Bank f. et heelt Rige. Den danske Rigobank, oprettet 1813. (Deraf: Rigobankdaler, (jvf. Rigsdaler); Rigobanktegn, o. fl. Rigesbidrag, et. pl. d. f. tilførn i Lydsland: de Bidrag i Folk ell. Penge, som Fyrsterne i Rigestid maatte yde t. Rigsermeen. (Rigsccontingent. Nu: Forbundscontingent og Forbundsarmee.) Rigscantsler, en. Cantsleren i et Rige;

i Danmark, før 1660, den af Rigets høie Embedsmænd, som forestod Cancelliet og Alt hvad der hørte t. Lov og Ret, og t. Ketsens Pleie i Landet. Rigsdag, en. pl.-e. Forsamling af et Riges Stænder. Rigsdaler, en. pl.-e. En Regningsmynt, deelt i 6 Mark og 96 Skilling. (Nu affastet i Danmark, da Rigsbanken oprettedes og halve Speciesdaler, under Navn af Rigsbankdaler, blev Landets Mynt.) Rigsdroft, en. tilførn i Norden en af Rigets høieste Embedsmænd, som forestod Hofværtsen. Rigsemede, et. E. som en har i et Rige, Statsmede, særdeles: de høie Rigsemeder i nogle Stater. Rigsefeltsherre, en. den øverste Hørfører i et Rige. Rigseforfatning, en. den Forfatning, hvorefter et R. regieres; Statsforfatning. 2. færd. Forfatningen i det tydske R. Rigseforsamling, en. d. f. f. Rigsdag. Rigseforstænder, en. den, som forestaar Rigsrettingen i et Rige, i Fyrstens Mindreanrighed, Graværelse, m. m. Rigsefyrste, en. tilførn: en F. som hørte til det tydske Rige. (Saaledes: Rigsegreve, hvoraf Rigsegrevsfab.) Rigsegrundlov, en. d. f. f. Grundlov. Rigsegrændse, en. Grændsen f. de Lande, som hørte t. et Rige. Rigsegylden, en. et vist Slags Mynt i Lydsland, der omtrent gielder $\frac{2}{3}$ Rigsdaler efter den tydske Rigsefod (ell. Leipziger Myntfod af 1690.) Rigsehielp, en. En af heelt Riget deuliget Hielp, enten i Penge ell. Tropper. Rigsehofraad, et. tilførn: en Overret f. det hele tydske Rige, som holdtes i Keiserens Residens. Rigshovmester, en. tilførn og før 1660 i Danmark: en af Rigets høieste Embedsmænd, der omtrent havde samme Bestilling, som i ældre Tider Droften. Rigseher, en. et Riges Rigshær; færd. tilførn om den tydske Rigshær ell. Rigsermee. Rigsehammeret, en. tilførn i Lydsland: en af de tvende høieste Domstole i Riget. Rigsekenodier, pl. de Kenodier, der br. som symboliske Tegn p. den høieste Magt i et Rige, især v. Kroninger; Kronen, Scypteret, Øblet, Sværdet. Rigsekrede, en. f. Kredes, 4. Rigsekrig, en. kaldtes tilførn en Krig, hvori det hele tydske Rige deeltog. Rigseland, et. tilførn: et af de Lande, der hørte t. det tydske Rige. Rigselehn, et. pl. d. f. Land ell. Grundteudom, som er Lehn af et Rige. De tydske R. Hertugdømmet Slesvig var i gamle Tider et dansk Rigselehn. Rigselov, en. Lov, som gielder f. et heelt Rige. Rigsemark, en. ved denne Benævnelse forstodes tilførn hos os 20 Skilling. Rigsemark, en. f. Mark. Rigseort, en. pl.-er. tilførn en dansk Mynt, som udgjorde $\frac{1}{4}$ Rbl. ell. 24 Skilling. Rigseoverhoved, et. den øverste Hersker i et Rige. Keiseren var forbum Lydslands R. Rigseraad, et. var tilførn

i Danmark et Samsund af Adelsmænd, (i de catholske Alder ogsaa af Geistlige) der deltog m. Kongen i den høieste Magt. Rigsraad, en. pl. — er. een, som er Medlem af et Rigsraad. Rigsbret, en. Ret, øverste Domstol, s. et heelt Rige. Rigsridder, en. tilførn: en Adelsmand, der stod umiddelbar under Keiseren og det tydsk R. (deraf: Rigsridderstab.) Rigscepter, et. s. Rigsfleenodier. Rigssegl, et. Segl m. et Riges Waaben i. Rigsstatmester, en. tilførn: den Embedsmand, som styrede et Riges Pengevæsen. Rigsstad, en. frie Rigsstæder, vare tilførn i det tydsk Rige Stæder, der ikke havde anden Overherre, end Keiseren og hele Riget. Rigsstand, en. En af de fire Stænder i Riget, og deres fuldmægtige Sendebud t. 2n Rigsdag. (mest i pl.) At sammensalde Rigsstænderne. Rigsstyr, en. almindelig. Stat over hele Riget. Rigsvoerd, et. s. Rigsfleenodier. Rigsstroppe, pl. kaldtes tilførn de Tropper, som de tydsk Fyrster maatte stille i en Rigskrig; og som samlede udgjorde Rigs-hæren (nu: Forbundsstroppe.) Rigsvaaben, et. Et Riges Waaben m. alle dets forskellige Dele. Det danske Rigsvaaben. Rigsvaabe, et. s. Rigsfleenodier.

Rigtig, adj. [R. i r i g t i g. E. right.] 3 Alm. som er saaledes, som det bør være; ret. 1. som har det rette Maal ell. Tals; ogsaa om Elden. Ildret gaer rigtigt. Regningen er r. Rigtigt Maal, r. Vægt. 2. som har den rette Ordren, Indretning, Overensstemmelse imellem Delene. Et rigtigt Forhold. At bringe noget i sin rigtige Stik. Det er rigtigt gjort. Brevet er r. besørget. (Deraf: at bringe noget i Rigtighed, komme t. Rigtighed m. een.) 3. som er i den Tilstand, det bør være. Han er ikke r. i hovedet. Det gaer ikke rigtigt t. Det ligger ikke rigtigt (galt.) Det blev ikke lagt i den rigtige Stusse. 4. som svarer t. Medledet (s. ret, 3.) At vælge de rigtige Midler, lægge enhver Ting p. sit rigtige Sted. Han kommer aldrig til r. Tid. 5. som svarer t. Forstiften, Regelen. At strive rigtigt. Et rigtigt Ildret. (s. sprogrigtig.) 6. overensstemmende m. Sagen selv og dens Prædicat, m. det Sande. At tænke, dømmе, slutte rigtigt. Du maa give mig et rigtigt Svar. Hun forstod mig ikke rigtigt. Jeg veed det ikke rigtigt (tilfulde, nøagtig.) Denne Tegning er ikke r. (overensstemmende m. Naturen.) Rigtig! ja rigtig! jo rigtig! br. som Adraabsord ell. Sætningsord, hvorefter man bekræfter Sandheden af en andens Udsagn. 7. a.) 3 d. Laie, som adv. hvorefter man p. en Waade formidler en Begtelse. Det kan jeg rigtig ikke giøre. Jeg veed det rigtig ikke. b.) Igeledes som adv. i Forbindelse m. nok (quidem, sane.) hvorefter

ofte følger men: Han har rigtig nok en gang været her; men det er meget længe siden. Rigtig nok gav han sine Sognefolk gode Formaninger; men kun et slet Exempel. — Jo, jeg har rigtig nok tiendt ham s. mange Aar siden. = Rigtighed, en. ud. pl. den Bestaaffenhed, at være rigtig, i Adjectivets forskellige Bemærkninger, og i adskillige egne Ildret. Der er Tvivl om Regningens, om Sagens R. At bringe noget i R. (i Ordren) giøre Rede og Rigtighed for noget (Regnskab.) At komme til R. med een (tomme t. endelig Afgjørelse.) Tingen har sin Rigtighed (forholder sig virkelig som der siges.) R. i Tegning, i Ildret. Sprogrigtighed; grammaticalsk, logisk Rigtighed.

1. Riim, en. ud. pl. [R. og R. S. Rrim.] Dug ell. Laage, som fryser t. Sneer i det den falder p. Jordens Overflade, ell. strax efterat den er falden. Der falder R. Marsten, Træerne ere hvide af R. = Riimfrost, en. 1. den Tilstand i Luften, naar der falder R. 2. d. s. Riim. Træerne ere hvide af Riimfrost. — riimfryse, v. n. og impers. 3. (s. fryse.) fryse t. Riim. (sels den undt. i part. pass. En riimfrossen Eng o: som er bedækket m. Riim. — riimfuld, adj. som er fuld af, bedækket m. Riim. Riimtaage, en. T. som fryser i det den falder.

2. Riim, et. pl. d. s. [R. S. Ri e m. Rr. rima. Fr. rime.] 1. to ell. flere Ord, som have lignende Klang; ifær en lignende Klang ell. Lyd i den sidste ell. de to sidste Stavelser i Verslinier. Klang, Sang, Rang ere Riim. Rimet hører ikke nedvænsdigen t. Poesie. At søge et R. Mandlige Riim, hvori den sidste, qvindelige K. hvori de to sidste Stavelser rime. (vsf. Bogstavriim.) 2. to ell. flere Verslinier, som endes p. Riim; ell. et kort rimet. Digt (naar man ikke tillægger det meget Værd fra Indholdets Side.) At strive R. Dette Riim, disse Riim gjorde han i Hast. (vsf. rime.) = Riimart, en. Et vist Slags R., en vis Waabe at rime paa. Riimbegeistring, en. Begeistring, der fremkalder rimet Poesie. "En mig ufattelig Magte, som der er meere end Riimbegeistring i." Bagg. Riim-bogstav, et. pl.—er. et selvlydende ell. medlydende Bogstav, der flere Gange kommer iglen i een ell. to Vers af et Vers, s. E. i gammelnordiske Digte, i de ældste danske Ordspog og Vers, m. m. (Assonants.) Riimbrev, et. pl.—e. et Brev, frevet p. Riim, ell. i rimede Vers. (Bagefesen.) Riimbunden, adj. v. som er forfattet i Riim, (2.) indeholdes i rimede Vers. Riimbunden Tale. Riimbygning, en. Rimenes Samsætning. (W. S. D.) Riimdigt, et. pl.—e. D. i rimede Vers. Riimfald, et. ud. pl. Tonefald i Slutningsstavelserne ell.

Rimet i en Berøslinie. riimfri, adj. som er uden Riim. riimfrie Vers. Riimflang, en. Riimenes Lyd ell. Tone; Riimlyd. Riimkonstner, en. den, som lægger sig efter, og sætter Riis p. at gjøre meget kunstige Riim; ell. den, som har megen Færdighed i at gjøre rigtige og vanskelige Riim. Riimkrønike, en. pl. -e. en R. ell. Karbog, skreven i rimede Vers. Riimlinie, en. En-Linie i et Vers, som ender m. et Riim, som rimer m. en anden Linie. Riimord, et. det sidste Ord i en rimet Vers-linie. Riimslutning, en. rimet Slutning p. en Berøslinie, ell. paa en Tale; Endes-riim. Riimsmed, en. fig. en slet Verses mager; og især den, som fun er det m. Møje; en Rimer. "Riimsmeden gjør sine Vers; Versmageren gjør dem vandebe." P. E. Müller. Riimstavelse, en. den Stavelse i et Ord, som udgjør Rimet. Riisvers, et. B. som har Riim, rimet Vers. (Jvf. rime, nedenfor.)

1. Riis, en. ud. pl. En udenlandsk Korn-art, og Planten, som giver dette Korn (ell. de saatalde Risengryn.) Oryza. = Riisager, en. A. beplantet m. Riis. Riisbudding, en. B. af Riismeel ell. Risengryn. Riisdyrkning, en. D. af Riisplanten. Riishalm, en. S. af Riisplanten. Riisrage, en. Rage, lavet af Riis ell. Riismeel. Riismalt, en. d. s. f. Riisager. Riismeel, et. R. malet ell. stødt t. Meel. Riissuppe, en. Riissuppe, kogt p. Risengryn. Riisartere, en. f. Riisrage. Riisvand, et. Vand, hvori Riis er udbjød et. affogt, og saaledes studees beres Løst. "En Drik af Riisvand tilfæde deres Løst." D. Guldberg. = b.) Risengryn, et. pl. d. s. Kornet af Riisplanten. Risengrød, en. ud. pl. Grød af Risengryn.

2. Riis, et. pl. d. s. [J. og A. S. Hris. R. S. Riis.] 1. pl. en Samling af tynde Grene ell. Dviste. Bogeris, Virkeris. At støre R. i Stoven. Deras: Riisfost. (I denne Bemærk. er sing. ikke brugelig. Man siger iffe: et Riis, om enkelt tynd Green; men en Dvist.) 2. sær. endeel tynde Dviste, sammenbundne; t. et Strafferedsfab s. Børn ell. Forbrydere. At binde et R. At slaa, pibe-cen m. Riis. At give et Barn Riis. 3. ældre Lid: d. s. f. Krat, Krattkov. Deras: still. n. pr. f. E. Pteris, Roreris. = Riisbinder, en. den, som binder R. Riisbrænde, et. Brændsel, der bestaar af R. ell. tyndere Dviste. (s. Grenebrænde.) Riisbundt, et. Endeel Riis i et B. ell. Knipspe. Riisbyg, et. Et eget Slags Byg; Minterbyg, Flynberbyg, Viftebyg. Hordum Zoocriton. Riisbyg, en. kaldes Bogfn, saalænge den vorer som en Bust, ell. som et ungt og tyndt Træ. Elgeseds: Riiseg. — Riidsfletning, en. Fletning af

Riis, Kurnefletning. Riidsfletter, en. den, som binder Riidsfletninger; en Kurvefletter. Riisgiærde, et. S. af Riis, der stætes imellem og omkring Stavre. Riisknipspe, en. d. s. f. Riisbundt. Riiskost, en. En R. bundet af Riis. Riisqvist, en. En enkelt tynd Dvist af en Bustvært. Riisflov, en. Stov af Buste, Krattflov. (s. Riis, 3.) Riisvært, en. d. s. f. Bustvært.

3. Riis, et. pl. d. s. et Riis Papir o: et Antal af 20 Bøger, ell. A. Balle.

Rime, v. n., a. og rec. 1. [R. S. r i z m e n. s. Riim.] 1. neutr. skrive Riim, gjøre Riim. Han gjør iffe andet end rime. 2. act. opsøge ell. nævne et Ord, som Riim p. et andet. At r. Dør p. Smør. 3. recipr. danne, udgjøre et Riim. Disse Ord r. fig. — fig. det rimer sig iffe o: har ingen Rime-lighed, passer sig iffe sammen. Det rimer sig iffe m. den Lid, han angav (passer iffe til.) 4. rimet, adj. v. som er p. Riim. rimede Vers. En rimet Krønike. = Rimer, en. pl. -e. den, som gjør Riim (et Udtryk af Ringeagt.) — Rimeri, et. pl. -er. noget, som er skrevet p. Riim. (I ligeledes m. Ringeagt.) Hans Rimerier var iffe meget. — Rimegast, en. En slet Riimer, en Riimsmed. (Baggesen.) Rimekonst, en. den Konst ell. Vædse, at kunne finde Riim, skrive rimede Vers. (Sneedorf.)

Rimelig, adj. [af Riim og rime.] overensstemmende m. Tingens Natur, y. indsvortes Sandhed, (rigtig, billig) ell. med virkende Forlag og Omstændigheder (ansagelig, m. Grund troelig, sandsonlig.) At forbre en r. Betaling, en r. Godtgørelse. Han er iffe rimelig i sine Forbring. Det er rimeligt, at denne Fallit vil drage flere efter sig. = Rimelighed, en. ud. pl. Bestaaenheten af være rimelig. Det har ingen R. Hvad man efter R. og Billighed kan forbre. Man kan med R. antage. "For dem er Mølligheden Rimelighed, og Rimeligheden afgjort Sandhed." Rahbet. — rimeligvis, adv. efter Rimelighed, sandsonlig.

Rimpe, v. a. f. rempe.

Rinde, v. n. randt. (ældre pl. runde,) er runden. rundet. pl. rundne. [J. og Sv. rinna.] 1. om flydende Ting, der bevæge sig frem langsomt, ell. i en afmaalt, stadig Bevægelse; ofte ogsaa i en ifte stor Mængde. (flyde, løbe bc. derimod sædvanlig om det, som rinder i større Mængde; strømme om det der rinder m. stor Fæstighed og Kraft.) Bæcken, Naen rinder giennem Engene. rindende. Vand. En rindende Bæk. (Jvf. flyde og flydende.) Alt det, som rinder, maa være flydende; men iffe alt det, som er flydende, rinder. Blodet randt draabevist af Gaaret. (s. dryppe.) Laarerne randt hende ned af Kinderne. Løvet er lagt saaledes, f. at Vandet kan

rinde af. — fig. Liden rinder hen, rinder klistig bort. Det randt mig i Hu, i Sinde, i Tanker. — (Jof. oprinde 3, 4. Stundom br. eglaa for dette: at rinde op. "Naar So- len rinder op, og naar den gaer i Hav." P. S. Frimann. "Naar jeg ser Solen rinde op hver Morgen, og lyse over Menneskenes Veie." Mynster. — "Naar Tanken om Gud, stæfse velkommen, rinder op i os." Mynster. 2. (m. Hjelpeverb. have.) labe et flydende Legeme rinde. Karret, Spanden rinder (løfter, er utæt, holder ikke Vand.) En- set rinder, naar den smeltede Talg løber ned ad Eiden. Dinen rinde, naar de ides sig affordre Vædster. rindende Vine. — Kinden, en. ud. pl. det, at rinde.

King, en. pl. — c. [J. Hringr. A. S. Hring.] 1. en rund Figur, en Kreds. En K. em Maanen. Slangen lægger sig i Kinge. Kingene i Vedet, i Stammen af et Træ, hvorefter dets Alder-tal angives. At danske i King. — fig. At Kiøre i King m. een 3: faae Magt med, faae Overhaand over. "Han havde kunnet kiørt m. mans- gen Præst i King." Golt. P. Paark. 2. et Legeme, dannet som en Kreds, hvis Klæde ei er udholdt. Arming, Drening, Røg- lering, Fingerring, som i Alm. Ilet hen kaldes King. At gaae m. King, lægge sin A. af. — Kingand, en. Et Slags Wildand m. en hvid N. om Halsen. Anas clangula. Kingblomster, pl. i Plantelæren: flere Blomster, der sidde i Kreds om Stængelen. En Plante, der har faadanne, kaldes rings blomstret. Kingbrynne, en. B. ell. Dæ- nist, gjort af smaa, i hinanden nettede Ringe. Kingdands, en. D. hvori Dands- serne gaac i Kreds, danne en Kreds. (Noth.) ringdanner, adj. dannet som en R. King- droffel, en. En Fugl af Droslerens Slægt. Turdus torquatus. Kingdue, en. s. King- geldug, nedenfor. Kingdyft, en. King- renden. Kingfinger, en. den F. hvorpaa Ringen pleier at sættes. Kingfod, en. En vis Engdom i Hestens Fod. King- gaas, en. s. Brandgaas. Kingkrave, en. kaldes tilforn et Stilk af Søl, som Dffi- cerer i Tienesten maatte bære i en Snor p. Brøstet. Kinglob, et. s. Kingrenden. Kingmaal, et. R. hvorefter Guldbædene gære Ringe af forskjellig Størrelse. King- muur, en. M. som gaer rundt om en By ell. Plads. Kingmuren om en Kirkegaard. Kingorm, en. pl. — c. et Slags Subhygdom, der først udkræer sig med rødt Udslag i en Kreds ell. Ring. At have Kingorme. Kingpenge ell. Kingpenge, pl. en Afgift, som betales i en Havn f. Brug af de Ringe, hvorved Skibe gæres fast. (Forordn. 1735. 16 Sept.) Kingrenden, en. ud. pl. (J. Kingrennen.) et Slags Ridderspil, hvorved man t. Best i Fjelspring tager en ophængt King m. Eydelsen af en Landse.

(Noth.) Kingstrøm, et. Et lidet S. med mange Rum, t. at glemme Ringe og Væds- stene i. (Noth.) Kingslange, en. En Slægt af Slangar, hvis Legeme er overalt lige tæft og bedækket m. stældede Ringe. (Amphisbæna. Cuviers Dyrehist.) King- søge, en., ud. pl. en Engdom hos Faar, hvori de holde Hovedet t. en Side og dreie sig rundt, t. de falde om, og efter flere Gjentagelser døe. Kingubr, et. Et lidet Ubr i en Fingerring. Kingvielse, en. Vielse af Fornemme, hvorved Brudepar- ret bytter deres Ringe, enten selv, ell. ved Præsten. (W. S. D.) ringvoiet, adj. om Fugle ell. andre Dyr af mærk Farve, der have en lys Ring om Diet. (Noth.)

Kinge, v. a. 1. søsøne, omgive m. en Ring. "Naar Fingeren er ringet, saa er Pigen tinget;" en Talemaade. At r. Svinn (sætte en Ring i Snuden, f. at hindre dem fra at rode.) At r. Tørv 3: stable dem i en Runddeel. (W. S. D.) At ringe et Dyr op (sætte en ny Ring om Hjulnaven.) At ringe en Kiøle ud i Halsen 3: gæse Tabnia- gen t. Halsen stærre. (W. S. D.)

Kingr, v. a. og n. 1. har. [J. hringia. A. S. hringan.] 1. act. bevæge en Kloffe saa at den giver Ud. (jof. Fime.) Der maa ti Mand t. at ringe den store Kloffe. — absol. Klofferen er benne at ringe. At ringe m. Klofferne. "Enddog man ringer vel med flere Løstters Kloffe." Bording. At r. til Kirken, r. for sig. At r. paa 3: trække i en Kloffestrang (v. en Gadebør ell. Port.) At r. paa een 3: falde ham v. at ringe. King v. Tieneren! — At r. af (falde fra Arbeide v. at ringe.) Der er ringes af. — At r. ind 3: tilkiendegive v. Ringen, at en Handling tager sin Begyndelse. At r. en Høitid ind. (Ligelædes mobsat: at r. ud.) At ringe sammen, absol. ringe sidste Gang t. Gudstienesten. Nu ringes der sammen. 2. neutr. og impers. om Kloffen, som bes- væges. Man troede at høre Klofferne r. af sig selv. Kloffen ringer selv; ell. det ringer selv. At ringe t. Gudstieneste; det har ringet første Gang. — Ringen, en. ud. pl. Gierningen at ringe, ell. det at der ringes. Kloffernes Ringen. — Ringen, en. pl. — c. en Betient v. en Kirke, hvis Svffel er at r. (s. Kloffer.) — Ringestræng, en. (W. S. D.) s. Kloffestræng.

Kingr, adj. ringere, ringest, og i d. T. ringst. [Sv. ringa. R. S. ring.] 1. ikke stor ell. betydelig; liden af Mængde, Størrelse, ell. i Grad, Stærke. Et r. An- tal, Forraad. En r. Løn. Min Kund- skab i dette Fag er kun ringe. Hans Tale gjorde kun r. Indtryk p. Tilhørerne. Han gav ham ikke det ringeste (slet intet.) En r. Ting (lidet) kan fornoie ham. En ringe Binding, Fordeel. Jeg kan ikke gaae Veien i ringere (Lid) end to Timer. Han

vil ikke sælge det ringere, s. en ringere Priis. 2. siden, ubetydelig af Værdi, af indvortes Godhed, Brugbarhed. At notes med 'r. Kof. Jeg tør ikke byde ham saa ringe en Gave. Et ringere Slags Lø. "Mindre er det, som ikke er saa stort som en anden Ting; ringere er det, som ikke er saa meget gieldende som en anden Ting." Epon. (Vof. daarlig) (Str.) "Kinge et egentlig et negativt Begreb, og tilkændergiver Mangel p. Fuldkommenhed ell. Størrelse." Müller. [I Island br. ringe næsten altid for: stet, daarlig, maadelig.] At leve i ringe Raar. 3. som har (siden Anseelse, Agtelse, udoortes Værdighed, ee af lav Stand. Waade ringe og fornemme Folk. (Detimod ikke i sing. En ringe Mand.) Hun er af r. Stand, Fødsel. At agte noget ringe. (Ogsaa om Selvagtelse: Jeg er for ringe, agter mig for r. dertil.) = Kingehed, en. ud. pl. Bestaaffenheden at være ringe, 2. og 3. Gårdens R. Hendes Stands R. kommer et i Betragtning. "Har du kun fundet Christi Tjenerer i Kinghedens beqvemme Stiul, ell. mon ikke ogsaa i Høihedens Stands og Besværlighed?" Wernster. — ringeagte, v. a. holde noget i ringe Agtelse ell. Værdi, ikke sætte megen Priis paa. Deraf: Kingeagtelse, en. ud. pl. Mangel p. Agtelse, det, at agte noget ringe. — Hos nogle Avere: Kingeagt. (s. Agt, 4.) At føle Kingeagt f. een, vilse een Kingeagt, leve i Kingeagt.

Kingeldue, en. pl. - r. et Slags vilde Duer, noget mindre end Husduende. Columba palumbus. "Staren nu sit Bedste gjør, og Kingelduen kurrer." Børding.

Kinghed, en. ud. pl. f. under adj. ringe. Kingle, v. n. 1. har. [I. hringla.] give en klingende Lyd, ell. frembringe en saadan Lyd v. at ryste, bevæge noget. At r. med Bælterne, m. Pungen. "Setten ringled m. Pandserbaand." Ohlenschl. Nord. D. 36. f. rangle.

Kings, adv. [trodsk; af King.] rings om Staden, rings omkring, rundt om, trinndt omkring. (det br. ikke absol.)

Kippe, v. a. 1. Dette nu mest forældede, ell. kun i enkelte Udtrent i dagl. og lav Tale brugel. Drd, bemærker egentlig: bevæge, røkke, ell. bevæge sig, stotte, m. m. [A. S. reppan, tangere.] I svrigt br. det i Talemaaden: At rippe noget op v. besgønde p. ny at tale om, at føre Oplaget over. I. rippa upp. (d. Tale. s. oprippe.) Kips, et. (en Frugt.) f. Kibs.

Kipsraps, et Drd, som i dagl. T. bruges om Ting ell. Personer af intet Værd.

Rise, en. pl.-r. [I. Risi.] en Kæmpe, Sette. (forældet.)

Risengryn, Risengrød, s. under Riis. Oryza.

Rissebøtter, pl. (egentlig Risse Bøt-

ter) kaldes et Slags Fjndre, som menes tilføren stør at være indførte fra Riga.

Risole, v. n. 1. har. [I. risel.n.] om den Ryd, som rindende Vand giver, hvor det flyder hørligen over Stene, over en usævn ell. heidende Flade; hvorthos man v. Ordet, foruden Ryden, ogsaa udtlytter Bevægelsen. En risolende Risle. "Der paa den risolende Bæk, hvor melodist den falsker." Ohlenschl. Bækken risler ned over Stenene, hep iglennem Engen. Der risler en Bæk forbi. — Deraf: Rislen, en. ud. pl.

Risp, en. pl.-er. heget Traad, hvormed Stomagerne søe.

Rispe, v. a. 1. [I. rispa.] Egentl. giøre Strammer, Ridsler i noget. (At rispe sig i Huden; at r. med en Naal i Løst. W. S. D.) "At rispe Varken." Landh. S. Str. II. 151. — Vest br. det i Talemaaden: At rispe Jorden v. pløie den saaledes, at man m. Ploven optager kun hver anden Fur, som lægges p. den staaende Jordstrimmel imellem to Furur. (Duffen. Landoc. 168.) Deraf: Risping, en. "Ved Risping maa Ploven stilles t. tvnde Furur." Duffen.

1. Rist, et. hvile. [A. S. Rest. f. Rast.] br. kun i Talemaaden: at have hverken Rist ell. Ro. "Uden Rist og uden Ro, er min Bedrift en Kæg af Diebliffet Kun." Ohlenschl.

2. Rist, en. pl.-e. [I. Rist. T. og Sv. Rost.] en Indretning af jærnsides ell. forsvilts lagte Stænger af Metal, m. Rum imellem. En Jernrist, Kobberrist. At lægge en R. i en Don, i en Storfken. At sætte en Rist f. en Kende, et Vandløb. En Rist er ogsaa et saaledes dannet, løst Redsstøb m. Fødder, som sættes over Gløder f. at risse Fødemidler paa. At stege noget p. en Rist. (Vof. Kirkerist.) = Ristværk, et. noget, der er gjort, indrettet som en R. Sitterværk, Tralværk. (tll Stfbs. W. S. D.)

1. Riste, v. a. 1. [af n. s. Rist.] stege Rød ell. Fijf, tørre Brød og d. ved at lægge det p. en Rist over Gløder. At risse Rød, Brød; ristede Bild. — Deraf: Ristning, en.

2. Riste, v. a. 1. [I. rista.] 1. Røre noget i Støtter, Røre op, skænge. (s. liden.) At risse haanden fra Maffen, r. den ud imellem Fingrene: en tilføren brugelig Straf.) At risse Huden op. (W. S. D.) 2. Røre ell. grave ind i. At risse Røner.

Rit, et. f. Ride.

Rit, et. pl.-ter. [Dytaget af det T. Rie th, egentl. Rør. A. S. Hrood.] en Kam i Løden p. en Væv, hvit Lønder ere af Rørpinde ell. af Staal. Deraf: Ritvinder, en. den, som forfærdiger Ritte af Rør ell. Staal f. Væverne. (T. Rie th = binder.)

Ritmester, en. pl.-e. [I. Rittmeister.] ved Rytteriet: Befalingsmand over en Eskadron.

Ritse, v. a. f. ridsé.

Ritual, et. pl. -er. [af Lat. ritualis.] Inordning om Kirkefest, Samling af besøgende Kirkefæstte.

Rive, v. a. rev. revon, revet. pl. revs m. [3. hrisa, rifa. Sv. rifwa.] 1. stille noget ad v. voldsom lidvidelse, bringe noget t. at spilttes, briste. (jvf. slide og sønderrive.) At r. noget midt over. At r. itu, i Stykker. r. et Stykke af noget. At rives thiel af vilde Dyr. Rævne Klæder (sønderrevne.) "Ingen vil bøde revne Gierder." Ordsp. 2. strabe, træde m. noget stærkt, beskafte p. denne Maade. "Gale Hunde saae revne Stind." Ordsp. Ratten har revet hende. At r. sig p. et Sem. At r. gen i Ansigtet. 3. giøre noget smaat ell. hint, v. at rive ell. gnide det. At r. Brød, Pøbertød p. et Rivejern. At r. Farver. 4. tage sammen ell. over m. en Rive (s. dette D.). At r. Hø, r. Korn, r. Græsset sammen. At r. en Gang i Haven, som er fuffet. Denne Gang maa rives endnu engang over. 5. bevæge noget hårdt og voldsomt fra sit Sted. At r. een omkuld. At r. noget ned fra Høden. At r. et Huus ned. At r. Saar af Hovedet. At r. et Blad ud af en Bog; rive Hatten af een. Strømmen rev ham bort, rev ham m. sig. "Rev ei nu en Bølge den ene jaerende i Havets Afgjund?" Ewald. — Det blev revet bort: siges figurl. om Vaer, hvis hele Fortaad klobes i Høst, og m. stor Begierlighed. — At r. noget t. sig, sig. bemægtige sig det m. Vold. At r. sig løs fra noget (stille sig pludselig, v. Stødens Anstrenselse, derfra.) At r. sig ud af eens Arme, Fantag. (jvf. boertrive, henrive, løsrive, oprive, udrive, o. fl.) — At r. noget af, i d. Tale: giøre et Arbeide i stor Hast. 6. rives, n. pass. imp. revs. rive hinanden. Der rives og slaes som Katte. At rives om noget, trænge sig t. med stor Begjertighed s. at faae noget. Folk vil rives derom i de første Dage. (s. Rist, 2.) 7. rivende, adj. v. 1. meget hurtig i sin Bevægelse. En rivende Strøm. Det gik i en rivende Fart. Dette Løi har havt en rivende Afkøtning. 2. rivende Dyr o: Pattedyr, hvis Føde er levende Rov, og som b. deres Styrke, stærke Kløer og Tænder ere pittede t. at overvalde andre Dyr; Rovdyr. = Riven, en. ud. pl. og Riving, en. Gierningen, at rive. (Riven i Lemmerne, Gigt-smerte.) — River, en. pl. -e. 1. d. s. f. Riveemand. Det behøves ikke faa mange Rivere, som Slaaefarte. 2. en Rivesteen ell. andet, hvormed Farver, Løgemidler o. d. rives ell. knuses. En River af Glas. = Rivejern, et. Et Redskab af Jern, Messing, ell. fortrinnet Kobber, (hvilket sidste da ogsaa kaldes Rivejern) hvorpaa Brød og andre Ting rives smaat i Risttenet. Ri-

vefugle, en. R. til at rive Farver m. Riveemand, en. Arbeidsmand, som er fuffelsat m. at rive. (Ampergs Ordv.) Rivefaal, en. Staafl, hvori noget rives slint. Rives steen, en. En flad og glat Steen til at r. Farver paa. Rivetoi, et. Noget, der bruges t. Riving (s. G. Rivetoiet p. en Electriceremastine.)

Rive, en. pl. -r. Et Redskab, bestaaende af et, p. et langt Skaf bestaet Sværtræ m. Tænder af Træ ell. Jern, t. at rive Jorden med, ell. rive Sæd og Hø sammen. (s. rive, 4.) En Rivejern (m. Jerntænder.) En Markrive, Gaverive. = Rive-drag, et. Gierningen at trække Riven t. sig; et Rivetag. Rivehoved, et. Et Stykke Træ, hvortil Rivetænderne fæstes. Riveskæft, et. en Stang, hvorpaa Rivehovedet fæstes. Rivetag, et. Tag m. Riven, Rive-drag. Rivotænd, en. pl. -tænder. Ild-sede Plinde af Træ ell. Jern, som fæstes i Rivehovedet.

Rivelig, adj. klar, aabenbar, tydelig. (Moth; og endnu i Almueproget.)

Rivelse, en. [af v. a. rive, 4.] løse Ar og Kornstraa, som rives sammen p. den hvide Ager, efterat der er neget op.

Rivot, en. s. Rist.

Ro, en. ud. pl. [3. Ró. R. S. Rous. Sv. Ro.] A. 1. Almindelighed: Tilstand, at være i Hvile, ei at bevæge sig. "At Arbeid uden Ro kan ikke vare længe." Rose Dvids Her. — At komme i Ro, t. Ro. "Han har ingen Ro p. sig, siger man om den, der uophørlig sætter sig selv i Uvillighed" (ell. i Bevægelse.) Sporon. Lad det ligge i Ro. Hønen (p. en Bøffe) er i Ro o: ikke oppændt. 2. i Sæd. a.) en Tilstand, hvori man er fri f. andres Ild ell. Overlast, besværlig Bevægelse, Tummel og Støt. At lade en være i Ro. Lad os dog have Ro et Diebtik! Man har aldrig Ro for den Dreng. Jeg faaer ikke Ro f. ham, før han faaer Pengene. Hun kan ikke være i Ro for ham. (jvf. Fred, 1.) Her er ikke Ro enten Nat ell. Dag. s. Mad-ro, Nattero. b.) Tilstand, hvori man er fri f. uønskelige Arbeider, Forretninger. At finde Ro, leve i Ro p. sine gamle Dage. c.) Fraværelsen af Strid, Trætte og alle voldsomme Videnskabter. "Jeg snfter kun at leve i Ro og Fred. Stidsro, Stalero. [s. Kølighed, som (m. Undtagelse af Besmækt, 2, a, og de anførte Talemaader)] hyppigen bruges for Ro.] B. Behag, Ildfordriv, Fornøielse. (Moth. forældet. Sv. Ro. jvf. Moro. Høraf: rosom, adj. morsom, behagelig; i Almueproget. "Et rosomt Sted." Stenersen. "Den rosomme Winter." Kampmann. — Derimod har Baggelsen snarere brugt det i en usædvanlig Betdnd. "Kosom Hvile f. den mædige Wandrer." Labyr. II. 14.) = rolig,

[3. rologr.] 1. som har Ro, er i Ro; ikke bevæges (indvortes ell. udvortes); d. som er uden trættende Bevægelser, Bøvelighed, ud. heftige Lidensfaber, s. v. Pan kan ikke være rolig (Stille) et blif. At holde sig r. (uden Bevægelse.) oligt er hvad der ikke bevæges, eller besntes, da man ikke let vil falde det roe, der slet ikke kunde bevæges, br. det om Bevægelige, som er i hvile." Müller. en er rolig. Et roligt Sind. En r. (strudt) Svov. 2. som medfører Ro; c. En r. Gabe (hvod der ikke er megen r., Færdsel.) Et roligt Opholdsted. r. Samvittighed, Alderdom. Et roe Liv. Jeg kan være r. ved saadanne Stillingen. — Kolighed, en. ud. pl. Stassenheden at være rolig, saavel om Lesnet, som om Sindet; d. s. f. Ro, især i mørk. A. 1. og A. 2. b. og c. Kolig- tiemer den Engde bedst. Jeg er endnu kommen i Kolighed efter Keisen. Sins Kolighed. "Er der ingen Forskiel mellem Irngthed og Blindhed, Kolighed og Forvovenhed?" Baskh. (Jvf. Stilhed.) Kolighed forholder sig t. Stilhed, som rlag t. Virkning. Naar Alt er roligt Matten, er ogsaa alting stille." Müller. Kofsted, et. Hvilested, Seng. (Arbebo. raem. 42. forædet.)

Rod, en. pl. Rødder. [3. Røt. E. root.] den Deel af et Plantelægeme, som fæster i Jorden, ell. i et andet Lægeme, og ved Planten især drager Næringskraft t. At fæste Rod. At saae Rødder. rykte en Plante op m. Roden. At leve lteret og Rødder. "Dnd Vane har lang d." Erdspr. 2. fig. Dyrindelse, Dyr, Karslag. Lediggang er en Rod til alt dt. At gribe noget an, begynde noget Roden af. At udrydde det Dnde fra den. (Jvf. rydde, (rødde) udrydde.) 3. Tallæren: en Størrelse, der, multiplicer- m. sig selv een ell. flere Gange, giver vist Tal, betraget i dens Forhold til te Tal. At udbrage Roden af et Tal. vadratrod, Cubikrod. (s. Rodstørrelse, dral.) = Rodblad, et. Blad, som ud- inger v. Roden af en Plante. Røddles- en. En jævn Regn, som trænger i Jor- i t. Planternes R. Rødbuff, en. En fket Rod, der udgior en Samling af man- Stud og Trøbler. "Naar man om For- ret optager gamle Krapplanter, og deleo rdbuffene i saa mange Sætterødder, som er unge Stud." Dlusen. Rødende, den Deel af en Vært, et Træ, som er rurtst Roden; modsat Topende. rod- t, adj. som er fast m. Roden, har fæstet den v. — fig. som ikke let forandres, afs- gges. En r. Vane, Tilsværlighed. Rod- tning, en. Klytning af en Vært m. dens te Rod. (Math.) — Rodfrugt, en. spiselig

Rod af en Plante, som dretes f. Rodens Skuld. — Rodfæste, et. Rodens Fæstning i Jorden ell. et andet Lægeme. — rodfæste, v. a. og rec. give en Plante Rodfæste. At rodfæstes, rodfæste sig, saae Rødder. "Snart rodfæstet, kraftig spæer jeg atter, opreist fra min Afmagt og mit Fald." S. Staffeldt. fig. "At rodfæste Dndens Lære i de Unges Dierte." Engelst. En rodfæ- stet Banc. "Naar Verdens onde Baner ere hver Dag blevne mere rodfæstede" Baskh. Rodfæstning, en. det, at rodfæste ell. at rodfæstes. — rodgæve, v. a. 1. gnas- ve, afgnave indtil Roden. "rodgævet er Agren." Ders. Rodgreen, en. Green, der stoder ud fra Roden af et Træ ell. en anden Vært. rodhugge, en. v. a. afhugge v. Roden; ophugge m. Roden. "En rods- hugget Stov." Ar. Berntsen. II. 133. Ders- af: Rodhugning, en. (Decon. Wag. I. 128.) rodkappe, v. a. 1. affappe v. Ros- den. "At rodkappe unge Kastanietræer." Fleischer. Rodkæve, en. pl. — r. 1. det Stykke af en Træstamme, som sidder fast v. Roden, ell. hvormed en Deel af Roden endnu er forenet. (Math. Fleischer.) 2. et Stykke af en tnl Trærod. rodklæ- ve, v. a. 1. klæve (et Træ) indtil Ros- den. "Hans Haand rodklæver de stotteste Cedre." Ders. Rodknoed, en. Knold v. Roden p. en Vært. rodløs, adj. som er uden Rod. Rodord, et. pl. d. s. Ord, som kun bestaaer af een Stavelse, ell. hvis Afledning af et andet Ord i samme Sprog ei kan paavises; Stammord. (i Modsatn. t. afledede Ord.) Rodplante, en. 1. P. som har Rod. (Ambergs Drøb.) 2. Plante, som giver en Rodfrugt. Rod- plantning, en. Plantning, som stier tillige med Roden. Rodpodning, en. Podning af et Træ, heelt nede v. Roden. Rodstud, et. nyt Stud fra Roden af en affaaret Vært. Rodstørrelse, en. den Stavelse, der indeholder Ordets Rod, ell. oprindelige Deel. Rodstilk, en. pl. — e. en enkelt Blomsterstilk, der kommer lige fra Roden. Rodstub, en. s. Stub. Rodstykke, et. 1. Stykke af et Træes Rod. Det er drelet af et K. 2. den nederste Deel af en omhugget Træstamme; Rødkæve. Rødstød, et. Stubben af et omhugget Træ, (Lantb. S. Str. III. 57.) Rodstørrelse, en. 1. en Størrelse, som udgior Roden af en anden (i Algebra.) 2. en Størrelse, hvoraf Ros- den skal udbrages. (W. S. D.) Rodtal, et. i Regnekonsten: et Tal, som udgior Ros- den af et andet (s. Rod. 3.) Rodregn, et. i Regnekonsten: et Regn, der sættes foran det Tal, hvis Rod skal udbrages. Rod- trevl, en. pl. — er. En L. ell. liden, tvnd Deel af en Rod. Rødtrev, en. Trev, hvort findes Mængde af Planterødder. (W. S. D.) Rodurt, en. Ristkenurt, hvis

Rod spises. (Bluffen.) Rodvært, en. pl.-er. Plante, hvis Rod allene ell. især spises. Kaal og Rodvæxter (som ogsaa blot kaldes Rødder).

Rodden, adj. s. raadden.

Kode, en. pl.-r. 1. (L. Ruthe.) et Længdemaal paa 5, 6 ell. flere Alen. 2. (Ev. Rote. L. Rottke.) tilførs: et vist ubestemt Antal Krigsfolk under een Anfører. (Corporalskab.) 3. en vis Afdeling af Borgerskabet i en By. — Heraf: Kodesmester, en. pl.-e. en Borgers, som er bestyret t. at iagttage visse offentlige Forretninger, især som Stattekræver, i en af Røderne ell. Quartererne i en Stad, (serb. i Kiøbenhavn.) — rodeviis, adv. efter Røder. At opstille Krigsfolk rodeviis.

Kode, v. a. 1. [J. rōta. Holl. wroeten. X. S. Vrot, en Tryne.] 1. vælte Jorden om m. Trynen; om Espin og lignende Dyr. Erinene have rodet Engen op. 2. fig. rage ell. røre i noget p. en uordenlig, ustiftelig Waade. Drengen slagter og roder i Jorden. At rode om i gamle Sager. At rode i Andres Sager, Papirer. Det er ikke værd, at rode op i denne Sag (at undersøge den nøiagt, bringe den atter p. Bane.) 3. At rode sig ind i noget, fig. indvise sig i noget ubehageligt. (d. Tale.) — Koden, en. ud. pl. Gieringen at rode.

1. Koe, en. (so Stav.) pl. Koer. [Ev. Rosva.] En Plante m. meere ell. mindre rund ell. endog fagleddet Rod, som dyrkes i Haver og som Foderurt, og hvoraf der gives ender Afarter. Mat = Koer, Hvide Koer, Mart-Koer, Botfaldige Koer, ic. Brassica Rapa. Deraf: Koeger, en. Koebød, et. Koefros, et. Korolie, en. (D. som presses af Trøet af Rapskab, Brassica Napus.) o. fl.

2. Koe, en. [J. Hrindr.] Skorpe, der sætter sig p. Saar, naar det læges. Saa-ter sætter Koe. — Koesaar, et. S. som har fat Koe.

Koe, (een Stav.) v. a. og n. 1. [J. rōa. X. S. royan, rowan.] bevæge et Fartsis v. Hielp af Karer; bevæge Karerne; og neutr. drage ud, særdes p. Seen i et Fartsis, der faaledes bevæges. At roe en Baad allene. At r. med begge Karer, roe den ene Kære. At r. op imod Vinden. Jeg var roet over t. Den. Vi roede ud fra Landet. — At r. sig f. vidt ud v. tage sig mere for, end man kan overkomme, raade med. = Koefartsis, et. Et Fartsis, en stor Baad, som roes frem. Koeflaade, en. F. som bestaar af Røefattsier. — Koer, en. f. Sluproer.

Koes, en. (een Stav.) ud. pl. [J. Hróa.] det, som siges ell. med Dyr pntes t. Forbedt, t. Berømmelse f. en Person ell. Ting i Udsagn om dens Fuldkommenhed. Baade

hans Koes og Daddel er mig ligegyldig. At fortjene K. for noget. Det maa siges t. hans Koes. = roesfiær, adj. fiær efter Koes, som elster Koes. "Bifalds høie Stemme opfammer den roesfiære Skald." Guald. — roesværdig, adj. som fortjener Koes, berømmelig. En r. Handling, Egenskab. Deraf: Koesværdighed, en. ud. pl. = rose, v. a. roste, rost. (m. langt o.) [J. hrōsa.] fremfise en Persons ell. Tings Fuldkommenheder, tillæge Koes. (s. berømmr.) At r. sine Været. Man kan bifalde uden at rose. "En Klædning roses aldrig af en fremmed Skædder." Holb. (J. von Lhvb.) Man maa r. ham f. desne Uegennyttighed. Der er mere at rose, end at dable høs hende. At rose sig af noget, jactare, gloriari. At rose sig selv. "Eet er det at rose sig selv, at bekiendtgjøre sine Fortrån, f. derved at befordre sin timelige Velsærd — Et andet er at rose sig selv, blot for at prale, f. igjen at roses af Andre." Baskholm.

Kogn, en. ud. pl. [J. Hrogn. Ev. Rog Ron.] Samlingen af Fiskees Vg. — Kognsist, en. pl.-e. Punsist.

Kof, en. pl.-fe. [J. Rocrk.] et Røbskab t. at spinde (Dyr, Blaat, Uld) paa; en Spindevot. At spinde p. sin egen K. Hun har spundet af sin K. (v. af Høren p. Rotten.) = Koffearm, en. et af de to øverste Stykker Træ p. Rotten, hvorimellem Hulet løber; Dypstander. (Roth.) Koffebeen, et. Baand om Koffebrevet. Koffebeen; et. Koffesod. Koffebrev, et. Et Stykke stivt Papir ell. Pap, der bindes om Totten p. Koffehovedet. Koffebryll, et. det sirkante de Stukke Træ i Rotten, hvorefter paa dens øvrige Dele træ fastede. Koffedreier, en. pl.-e. en D. som især gjør Koffe, og andre grovere Arbeider af Træ. (modsat Beenddreier, Konstdreier.) Koffesod, en. En af de tre Fødder, hvorpaa Rotten staaer. "Der groer ei Guld under Koffesod." Ordsp. (W. S. D.) Koffehjul, et. det D. paa Rotten, som v. at sættes i Bevægelse m. Foden ombreder Tennen. Koffehoved, et. det fegleddede, opstaaende Stukke Træ p. Rotten, hvorefter om Høren svæbes. Koffehvirvel, en. det Stykke Jern, hvormed Hullet p. Rotten faoes omkring. (W. S. D.) Koffestammel, en. det Trin, hvorpaa man træder, f. at drive Koffehjulet om. Koffestør, en. den Snor, der løber om Hullet og Tridsen p. en Rot tillige, og derved driver Tennen om. Koffeteen, en. f. Teen. Koffetridse, en. En Tridse ell. et lidet Hjul af Træ, som stues p. Tennen, og hvortom Koffestøren løber i en anbragt Rende i Tridsen.

Koffe, en. pl.-r. en Fiskestægt, (af Bruskfiskens Classe) udmærket ved deres rundagtige, fladtrykte Legemer, som endes

i en tynd Høst, og v. Brystfinnernes usædvanlige Størrelse. Raia. Deraf: Rokkesfæteri, Rokkeskind.

Rokke, v. a. og n. 1. [E. to rock.] 1. act. bevæge noget frem og tilbage, uden at flytte det fra Stedet. "Vindens idelige Russten rokker og løsner Træerne." Duffen. Stenen vil ikke lade sig rokke (er ganske ubevægelig.). "Kun Moter rokker Slutten lidt v. sagte Buggesang." S. Blicher. At r. ved noget. Vi kunde vel r. Stenen, men ikke flytte den. — sig. a. At rokke eens Forsæt, Beslutning o: bevæge ham t. at forandre det. b. svække, giøre afbræk. Hans Mod, Kiærlighed rokkes ikke saa let. "Hvad modstaar ham, hvad rokker nu hans Magt?" Ohlenschlä. 2. neutr. bevæge sig hid og did. At sidde og r. paa en Stol. Stenen er ikke ret fast; den rokker. (Kun om faste og tunge Legemer; om lettere br. viste, slagre, vaie. At vasse udtrækker en stærkere Bevægelse, og nærmere Faldet, end rokke.) = Rokkespade, en. Et Jernredskab m. Træstaf, der br. i Garverier t. at strække det garvede Læder mød. (W. S. D.) — Rokkesteen, en. pl. -stene. En stor Klippesten, der hviler saaledes, at den p. et fast Punkt lader sig rokke. — Rokken, en. Rokning, en. pl. -er. Gierningen at rokke.

Rolig, Rolighed, s. under Ro.

Rolige, v. a. 1. giøre rolig, bringe t. Rolighed. (Moth.) "De hvinede Strig v. Kampernes Ligt, de fun rolige mig." Ewald.

Rolle, en. pl. -r. [L. Rolle. Fr. role.] 1. egentl. det Papir, hvorpaa den enkelte Stuepillers Deel af Stuepillet er udskrevet: At lære sin K. læse p. sin K. kunne sin Rolle. (ifke Rulle.) 2. den Person, som en Stuepiller udfører p. Theatret. Han spiller Hamlets Rolle. Denne K. kan hun ikke spille. — sig. en paatagen Personlighed; et Mennekses paatagne Udseende i enkelte Tilfælde. Jeg usaatte spille den Elgegyldiges Rolle.

Rolling, en. pl. -er. [Uvis Oprindelse. Maaskee af Isl. róla, gaae sagte, vante; ell. af det indiske role, grøde.] et lidet Barn. (d. Tale.)

Rom, et, og en. s. Rum.

Roman, en. pl. -er. en digtet Fortælling i Prosa af større Omfang og mere sammensat Oprindelse. (Oprindelsen og i ældre Fransk ogsaa: en Fortælling i Vers. s. om Ordets Oprindelse Adslung t. Drdb.) = romanagtig, adj. som har Lighed m. det, der forekommer i Romaner, er dannet efter Romaner. En r. Kiærlighed, Tilbøielighed. Komandigter, en. Den, som digter, forfatter Romaner. Romanheldt, en. opdigtet Person, hvis Begivenheder fortælles i en Roman; Hovedpersonen i en R. Saaledes ogsaa: Romanheldinde. Romanlæsning, en. Gierningen at læse Romaner. Romanfriver, en. Komandigter, o. s. f.

Romance, en. pl. -r. br. nu om et kortere færdtællende Digt p. Vers, i lystig Tone; et fortællende Sangdigt.

Romantisk, adj. et Ord, som i Vistheden og ellers hyppigen br. om en vis Art af det Skønne i Kunst og Natur, der virker stærkest p. Phantasi og Følelse; hvormed man stundom forbinder Begrebet om det Vidunderlige, Usædvanlige, Regelløse; og som man understiden, naar det br. om Kunstværkers Inddeling, ell. om Konfirmation, modsætter klassisk. Et romantisk Digt. Den romantiske Poesi. — Ligeledes: en romantisk Begivenhed. En romantisk Egn, Natur.

Romer, en. pl. -e. den som er fra Rom, er født i Rom. Om et Fruentimmer: Romerinde. — Romersk, et. det romerske Folk. Romerreise, en. R. til Rom. Rommeret, en. den romerske Ret, Lovgivning. Romerrige, et. det romerske Rige. Romertal, et. pl. d. s. latinske Bogstaver, der br. som Taltegn. Romertog, et. Tog t. Rom, Romerreise. — romersk, adj. som er fra Rom, hører t. Rom.

Ror, et. (langt o.) pl. d. s. [N. S. Roder, Roter. Sv. Roder. jvf. v. at roe.] en bevægelig Indretning af Bræder, Planter ell. svært Læmmer, t. at føre Skibets og andre Fartøiers Retning og Løb i Seen. (i ældre Dansk: Styre; og Ror er tidligere optaget efter det tydske Ruder o: Rore.) At saae t. Rors o: passe Roret p. et Skib. Skibet vil ikke lystre Roret. sig. At føre Roret, sidde v. Roret o: styre et Rige. = Deraf: Rorblad, et. de brede Deel af et R. (D. S. D.) Rorgat, et. Nabing bag i et Skib, hvor Forskningen gaaer ind; Rors hul. Rorhage, en. Dage p. et Ror, hvormed det hænges i Stablen. Rorhul, et. Rorgat. Rorpind, en. En Stot ell. Stang, som sættes oven i Roret, og hvormed dette bevæges t. Siderne og holdes lige. Rorsstabel, en. pl. -stabler. Jernstaber bag p. Fartøiet, hvori Roret hænges v. Sagerne. Rorsstang, en. d. s. f. Rorpind p. et Skib. [I Ordene: Rorbænk o: Loft & Bænk i et Fartøj f. dem, som roe; og Rorkarl, Rorskarl, Rorsfolk, er Ror det L. Ruder o: Rore; ell. Rorbænk tages for: Rorbænk o: Bænken, hvor Røerne (Slap-røerne) sidde.]

Ros, en. (Berømmelse) s. Roes.

Ros, et. ud. pl. (fort a) hos Læmmermænd: Spaaner og Affald fra Læmmeret, som tilhugges.

Ros, en. pl. d. s. (fort o.) en Hest. (forældet. J. Hros, Hors. s. Hros.) Deraf: Rosbaare, en. et Slags Baare, ell. en Vognsading p. to Stanger, hvori forbum gamle og svage Folk ell. Fruentimre reiste, og som førtes af to Heste v. Stanger. (I Vid. S. D. tillægges Ordet en anden Op-

indbille, af Jsl. Rås, Løb, og Bemærkelser: Bærestol.) **Rosieneste**, en. 1. Treeneste t. Hest, hvortil Adelen i Danmark tilførs var forpligtet. 2. i tidligere Tider: Jordegodsleeres Forpligtelse, at holde de lille Heste og Ryttere t. Landets Tjeneste i Krigstid. (jvf. Forordn. 1746. 13. Dec.)

Rose, en. pl.-r. Et f. sin Stikthed og Bellugt almindelig agtet og afholdt Blomst p. en Duftvært, hvoraf gives adskillige Arter og en stor Mængde Afarter. fig. hos Digtere: et symbolisk Udtryk f. Ungdom, Stikthed, m. m. Ligeledes ofte f. en Kvinde rød Farve; f. E. Morgenens Roser, Morgensrøden; Rindens Roser ic. — Ugentl. en Rose af Baand, (Baandrose) en Gløse, lignende en Rose. En Compassrose, Aftegningen af de 32 Compassreger p. en Stive. = a.) rosendannet, adj. i Plantelæren om en Blomst, hvis Krone dannes af 5 rundede Kronblade (Petala.) W. S. D. — b.) **Rosenbaand**, et. B. af Rosenfarve. **Rosenbed**, et. Hvedebed, beplantet m. Roser. **Rosenblad**, et. Rosens Blomsterblade. (hviden br. det om Træets ell. Buskens Blade.) **Rosenblomme**, en. (Kofensblomme.) i ældre Viser og Digte: en Rose; og fig. en ung og stik Pige. **Rosenbust**, en. Et Busktræ, hvis Blomst er Rosen. **Rosenfarve**, en. rosenrød f. rosenfarvet, adj. rosenrød. **Rosenfest**, en. En p. nogle Steder indført Fest, hvorved en Rose tilbedstes den v. Dyd og andre Fortrin meest udmærkede Ungens t. Hæderlsen. **Rosens flor**, en. 1. Rosernes Blomstringstid. 2. en Mængde Roser i Blomstring p. eet Sted. **Rosengård**, en. 1. en Rosenhave, Blomsterhave. (i ældre Skrifter.) 2. Tilførs: "en vis Deel af Kirkegaardene, der holdtes i bedre Stand, end den øvrige." W. S. D. **Rosenglød**, en. fig. Rosenfarve. "Ling, f. hvilke det merke Purpur ell. Himmelblaae er mere passende, end Lillesnee og Rosens glød." Treschow. **Rosengreen**, en. G. af et Rosentræ. **Rosenhave**, en. En Have, beplantet m. Roser. **Rosenhegn**, et. G. af Rosenbuste. (Serz.) **Rosenhonning**, en. i Apotheker: et Slags af Roser laet Citron ell. tyk Saft. **Rosenhæk**, en. pl.-ter. Rosenbuste plantede sammen i en tæt Række. **Rosenkind**, en. poetisk: en Kind hos et Fruentimmer, m. Ungdoms og Sundheds sine Rødme. "En Purpurmund, en Rosenkind." Worthing. **Rosenkræde**, en. Rosentrands, Blomsterhængel af Roser. (fig. ligesom Rosenkræde.) **Rosenknop**, en. Rosens endnu ei udprungne Blomsterknop. **Rosenkrande**, en. pl.-e. 1. en Krands, bunden af Roser. 2. en Had af Kugler, Perler e. d. trukt p. en Snor, hvorefter Catholiker under tiden Lese og tælle deres Bønner; Paternosterbaand. **Rosenleie**, et. Et m. Roser bestreket, ell. fig. et blødt,

behageligt Lede. **Rosenlugt**, en. Lugt af Roser. **Rosenlund**, en. Lund, hvor Rosentræer ere plantede; Rosenhave. "Nagtlykkes denne Stund jeg staar i Rosenlund." Arreboe. (Rosenlund, hyppig i vore gl. Viser.) **Rosenløbe**, en. pl.-r. poetisk: et ungt Fruentimmers friske, sinte farvede Læber. **Rosenløkke**, en. fig. og poet. Rikrligheds, Omheds Evang. "Vendes Rosenløkke er og bliver dog et Baand." Heiberg. **Rosenmaaned**, en. En poetisk Benaerelse f. Mai eller Junius, hvori Roserne blomstre. **Rosemund**, en. poet. d. f. f. Rosenløber. **Rosenolie**, en. En stærkt af Rosenlugt duftende Olie, som destilleres af Rosenløbe. **rosenrød**, adj. rød som en Rose; som har Rosens Rødme. **rosenrøde Kinder**. En r. Silkekole. **Rosenstær**, et. rosenrødt Fart. Kar. "Rikrligheden spredte mildt sit Rosenstær om spæde Plantning." J. Smidts. **Rosenstyk**, en. poet. rosenfarvet Styk. (S. Staffeldt.) **Rosensmiil**, et. poet. et yndigt Smil. "Med Sang og Rosensmiil." Østenskj. **Rosenssteen**, en. En steben Diamant, hvis underste Side er flad; den øverste berimod steben i Kanter og meer ell. mindre halv-rund. (jvf. Tafelsteen.) **Rosensstilk**, en. Blomsterstilkken af en R. **Rosentid**, en. den Karstid, da Roserne blomstre. **Rosentorn**, en. pl.-e. 1. Torn p. en Rosenbust. 2. d. f. f. Rosentræ. At plante, omplante en Rosentorn. (f. Torn, 3.) **Rosentræ**, et. en større Rosenbust, hvor m. lige opvoksende Stamme. **Rosenvand**, et. B. som destilleres over Rosenblade.

Rose, n. s. altid m. best. Art. Rosen, og ud. pl. en Hudsygdom, der frembringer en Hævelse m. stærk Rødhed og Hebe. Erysipelas. At have Rosen, faae Rosen i Ansigtet, i Benene.

Rose, v. a. 2. berømme. f. under Roes.

Rosenobel, en. pl. Rosenobler. En Guldhønt, af Værdi omtrent 2 Ducater, som tilførs blev staaet i England, og havde sit Navn af en Rose, der sædvanligen fandtes i Præget p. Bagfliden.

Rosin, en. pl.-er. f. E. Rosin e. l. tørrede Wiindrue, der i sydlige Lande tilberedes som Handelsvare. Deraf: **Rosinkærne**, **Rosinfur** (hvori Rosiner udkrædes og søres) **Rosinstilk**, **Rosinæddike**, o. fl.

Rosmar ell. **Rosmar**, en. et Navn p. de under Navn af Svalros ell. Søko mere bekendte Dyr. **Trichochus rosmarus**. **Woth**. Deraf: **Rosmarvand**. (Woth.)

Rosmarin, en. pl.-er. et lidet Træ, indentandst i det sydlige Europa, hvis Blade og Blomster have en stærk krydret Lugt. **Rosmarinus**. L. Deraf: **Rosmarinblomst**, **Rosmarinolie**, **Rosmarintræ**, o. fl.

Rosom, adj. f. under Ro, B.

Roste, v. a. 1. i Udslyngningen: at brins

ge det mættede og m. fegende Vand (sammenrørte (purede) Malt, (Malt-Urten) fra Gillekarret og Humlens Afkog (Humble-Urten) fra Rieblen i Koftekarret, og der lade de stødende Dele, ell. den m. fegende Vand fortyndede Urte, fies igiennem det v. et Tierste luffede, desuden m. Salm, ell. Klude, Riis o. d. bedækkede Koftehul, og løbe ned i Tappehøugen. (Dec. Mag. VI. 28. Ordet besynder, m. dets Afledninger, nu at tabe sig.) = Deras Kofst ell. Kofte, en. Indretningen til at røste, Tappekarret m. Koftefclertat, o. f. v. (J. Sønderjull. Kofst.) "At lægge Malt p. Kofsten." Moth. = Koftehierte, et. Et fladt trekantet Stykke Træ m. Huller i, der lægges over Koftehullet, og bedækkes m. Salm ic. for at Urten kan løbe reen igiennem. (Moth.) Koftehul, et. Taphullet i Koftekarret, ell. den Afledning, hvorigiennem den affiede Urte løber ned i Tappehøugen. — Koftekar, et. det Kar, hvort der røstes, eller hvort Urten affies og stilles fra Massen og (Moth.) Kofteflang, en. En Stang, der gaar igiennem Stien (Koftehierte:) i Tappekarret ned t. Koftehullet, og hvorved dette luffes og aabnes. (Moth. Koftegreb. Dec. Mag. III. 107.) rostefuur, adj. kaldes M, der under Brændningen har faaet en forlig Emag. (Moth.) Rostefønde, en. Lønde, som br. i Stedet f. Koftekar. m. fl.

Rotte, en. pl.-r. [M. S. R o t t e.] et nu almindelig udbredt stadeligt Dyr, af Snavedyrenes talrige Slægt; særdeles den Art, som især søger Puslene. Mus rattus. = Rottesælde, en. En Indretning t. at fange Rotter i. (f. Sælde.) Rottesænger, en. Een, som har Færdighed i at fange Rotter. Rottesul, et. Sul, som Rotter gnave i Gulve og Vægge, f. at have Giennemgang og Nabning t. deres Reder. Rottesigt, en. S. som sættes f. Rotter. Rottesjæger, en. Een, som forskaar at fordrive Rotter; en Rottesænger. Rottesage, en. Rottesigt i Form af Rager. Rottesrud, et. Arsenik (fordi det hyppigen br. til at dræbe Rotter.) Rottesede, en. Rotters R. ell. Opholdssted. Rottesax, en. Indretning, hvori Rotter fanges v. en Fieder, som slaes sammen over dem. Rottesunge, en. ung Rotte.

Rotte, v. rec. i udtrykket: at rotte sig sammen o: forene, forbinde sig t. et skadeligt, lastværdigt Foretagende. (det T. "sich zusammen rotten.") f. sammenrotte og Sammenrottelse.)

Rotting, en. pl.-er. et Slags tynde Rør, som bringes fra Indien, og bruges især t. Fletteværk i Kæstole, o. d. (egentlig Rotting. Calamus Rotang.) Moth.

Rov, et. ud. pl. [E. Rov. A. S. Reof.] 1. Handlingen at røve, m. Vold bemægtige sig det, man ei har Ret t. (f. Ran.) selden undt. i Talemaaden: at gaae ud p. Rov;

og i Sammenf. f. E. Rødder, Somfrurov. 2. det, man røver, ell. med Vold fratagerieren. (jvf. Bytte.) Røverne kunde ikke blive enige om at dele Rovet. Tageren lurer p. sit R. — sig. At blive Ødens Rov. Haa blev et Rov for sine Slægtninges grubske Egenytte. = rovbegierlig, adj. begierlig efter andres Eendom, o. efter at røve. Deras: Røvbegierlighed, en. (Treschow.) Røvbi, en. pl.-er. Bier, som ikke selv indsamle Honning af Blomsterne; men røve den fra andre Bier og Bistader. "Saa flyver tilvant Røvbi hen, af fremmed Honning sig at nære." Storm. Røvbi, en. pl.-r. En Slægt af Insecter. Staphylinus. Røvdyr, et. pl. d. f. Dyr, som ikke, ell. kun tildeels, leve af Plantefete, men mest og helst af andre Dyr, som de dræbe, ell. af Aadler. Røvfisk, en. pl.-e. Fiske, som leve af andre mindre Fiske, hvilke de opsluge. Giedden, Søen, ere Røvfiske. Røvfugl, en. pl.-e. Fugle, som leve deels af Aadler, deels af andre svagere Fugle ell. firsøbede Dyr, som de angribe og dræbe. rovgierrig, adj. i høi Grad rovbegierlig. Deras: Røvgierrighed, en. ud. pl. — Røvgods, et. røvet Gods; Rov. "Røvgodset, som Folket havde røvet." Tausen. Røvlyst, en. Enst t. at røve. rovløst, adj. lysten efter Rov, rovbegierlig. (Thaaurup.)

Ru, adj. [A. S. ruh, reoh. E. rough.] ujævn, hvas strubbet p. Overfladen; modf. glat. En ru Overflade. (Ordet høres selden, hvortil bidrager at neutr. ei er brugeligt. ru Veir, i Almuen Tale d. f. f. raat, fugtigt Bælt m. fald Laage og Blæst.) = Rubænt, en. d. f. f. Rughølv. (Moth.) ruhaeret, adj. som har mange, ikke glatte Haar p. Legemet. (Moth.) Ruzhammer, en. et Slags H. som Guldsmede bruge t. at banke Sølv. (Moth.) Ruzhugger, en. den, som hugger det yderste, groveste af Lømmet. (Fred. IV. Søkrigsart.) Ruzhølv, en. H. hvormed Lømmemænd og Smedere afdage de groveste Spaaner. Ruzjern, et. Jernet, saaledes som det først kommer smeltet af Masoven, inden det støbes ell. kommer under Hammeren. Ruzlader, et. Et Slags Lader m. ujævn Overflade, ell. hvorpaa Ridsiden vender ubad. (Moth.) "Ruzladers Sto." Solberg. P. Paars I. 2. Sang.)

Ru ell. Ruc, en. pl. Ruc. 1. Rynke, Folde. At sætte noget i Ruc. (Moth.) 2. d. f. f. Saendruer, Paandruer. (Moth.) Rub, n. s. uforanderligt og kun i Talemaaden: Rub og Stub o: Stort og Smaat, Alt udeu Undtagelse. (Vaggesen. Ungb. Arb. II. 216.) Bl. Rubb, en uordentlig Dyrge.

Rubbe, v. a. 1. [E. to rub.] 1. at gnde, strubbe; hvilket er mere brugeligt.

(Noth.) 2. hævle ell. hugge det groveste af Træ. (Noth.)

Rubel, en. pl. Rubler. en russisk Sølvsmynt, der udgik 100 Kopeker, og gielder i Selsv henvend 1 Speciesbaler.

Rubin, en. pl. — er. en glennemagtig, rød Edelsteen, som i Haardhed og Sielendhed kommer næst efter Diamanten. — Deraf: Rubinfarve, en. rubinrød F. rubinfarvet, adj. Rubinsmykke, et. og fl.

Rubrik, en. pl. — r. [Lat. rubrum. Fr. rubrique.] Dverfkrift, Titel, der tilkiendes giver en Afdeling i et Skrift, ell. i Noget, som er skriftlig affattet. Det hører ikke under deene Rubrik. — Dgaa om Afdelingen selv, ell. dens Indhold. En lang, vidtløftig Rubrik.

1. Rude, en. pl. — r. En kryddret Plante, som dyrkes i Paver. Ruta graveolens.

2. Rude, en. pl. — r. [S. Ruta. L. Ruta.] 1. en Fjirtant, ell. firtantet Tavle; i nogle Tilfælde f. E. Ruderne i et Skakbræt. At dele en Flade i Ruder v. at trække Snore over den. At sive noget i Ruder. — færd. d. f. f. Dinduerude. At glaae en R. ud, sætte nye Ruder i. 2. en flat Fjirtant, ligesidet Fjirtant m. flæve Sinker. (Noth.) 3. Ruder, pl. en-af de røde Farver i Kortspil, hvis Mærke er smaa, p. Spidfen stillede Fjirtanter. Dette Ord bruges som v. de øvrige Farver, uforandret som adj. ell. i Sammenf. Ruder Es. Ruderfægt. Ruder Vi. = rudedannet, ruderformet, adj. dannet som Ruder; i Ruder. Rudeglas, et. f. Dindueglas.

Rudekrands, en. i Waabentønnen: en Krands ell. Krone af en egen Dannelse. (Rudekrandsen i det fahsise Waaben.) Rudemønster, et. R. i Dreiel, Dækketst o. d. som er vædet i Ruder. Rudeffold, et. S. som er afdeelt i Ruder. Rudestok, en. Stok, hvorpaa Maal i Tommer og Linier m. m. er affat, og hvormed Anteres og Wiinfades Størrelse maales. (Noth.) rudevøis, adj. i Ruder, efter Ruder. At afs dele noget rudevøis. Rudeværk, et. det, som er gjort ell. afdeelt i Ruder. (Noth.) = rudet ell. rudret, adj. som har Ruder p. Dverfladen, er afdeelt i Ruder, farvet rudevøis. rudret Løi — Mønster. (Stielden foretkommer v. at rudre, gløre rudret. Ambergas Ordb.)

Rudskalle, en. pl. — r. en liden Fisk af Karpeslægten. Cyprinus rutilus. (Rud i dette Ord kommer af rød.)

Rue, v. a. f. ruge.

Ruelse, en. ud. pl. [A. S. Hrevo. L. Reue.] Anger, Fortimbelse. "Den Daad har J med aarling Ruelse affonet." Rahz bet. (Det af Noth anførte B. at ruz, anare, er ikke mere brugt.)

Ruf, n. s. J Talemaaden: i en Ruf o. meget høftig, i en Paandøending. Det

gik i en Ruf. "Og i en Ruf han styrter ham p. Jorden ned." Bagg. (Kallundb. Kr.) Jæl. Kol, rupum.

Ruf, et. pl. d. f. [J. Hróf. Holl. Roef.] en Dverbygning, et Skuur p. smaa Støbes Dæk, som tiener i St. for Rahst.

Ruffer, en. pl. — e. [Sv. Roffare. N. S. Ruffeler. E. Ruffian. R. A. Lat. Rufa, scortum.] den, som f. Bindings Styld forebrer Fruentimre t. ukdyfthed og Horeri, som fremdieler Andre t. Læsagtighed; en Kobler, (hvilket sidste dog egentl. har en anden Betvbn.) Dorevert. (J. D. Lov. VI. 22. 1.) Om et Fruentimmer br. i samme Bemærkelse: Rufferste. [Verb. at ruffe, om en Ruffers ell. Rufferfkes Forbrøvelse (Chr. IV. R. Lov.) er nu usædvanligt.] — Rufferi, et. den Forbrøvelse af fremdielse Læsagtighed, at forede ell. hielpe et Fruentimmer t. ukdyf Omgang m. en Drede, ell. befordre utugtig Væst hos Mandfolk.

Rug, en. ud. pl. [J. Rugr, Rug. A. S. Ryge. Sv. Råg.] en i Norden almindelig Kornart, som her anvendes t. Brød. Secale cereale. At faae R. bage Brød af Rug. Denne Rug (o: Rugager) staar godt. = Rugager, en. En m. Rug besaat R. Ruger, et. Rugens Ar ell. Bippe. Rugbrød, et. B. bagt af Rug. Rugemter, f. Lmter. Rugfoder, et. Foder af Rughalm ell. utarsket Rugfod. Ruggaard, en. Gaard, hvis Marker ere tienstige t. Rugfod. Det er en god Ruggaard. Rughalm, en. udtoyske Rugkraa. Rughord, en. F. som er tienstig t. Rugfod. Rugflid, et. R. som sigtes fra Rugmeel. Rugkorn, et. enkelt Korn af Rug. Rugkorn i Bøgget. Rugmark, en. d. f. f. Rugager. Rugmeel, et. R. malet af Rugkorn. Rugneg, et. et Neg af melet Rug. Ruggimle, (Simle af Rugmeel. (Holb. den Bagell.) Ruggisraa, et. enkelt S. af Rugen, som endnu har sin Kiærne. Rugsed, en. 1. Stierningen af saae R. 2. den p. Marken borende R. Rugtrobak, en. L. bagt af Rugmeel. Rugvæng, et. indbegnet Rugmark. (D. Lov.) Ruggippe, en. d. f. f. Rugar. o. fl.

Ruge, v. n. 1. (har.) [Sv. rugh. Uvis Dyrindelse; maaskee beskjægtet m. Jøl. hranga, opbynge, sammendunge. Hruga, en Dvngt.] 1. Hovedbegrebet synes at være: at hulle paa eller over, f. at hulle ell. dølge. Dvertro meente forbum, at Drager rugede over Gulb og Skatte. 2. om Fugle: ligge p. Eggene, f. ved Varmen at udblætte Ungerne; ligge i Rede. Sønen ruger over Eggene. "Mens hunselig Sunnen ruger stille — paa Rebens blide Duun." J. Smidth. — legentl. og poet. "De Natter ruger saa lange og sorte." Ohlenfchl. Det ruggende Mærke. (Mindre rigtig m. præp. om: "Den mørke Dæmringh, der

ruger om dit Kæmpe." *Ohlenschl. Nord. D. 171.*) "3. fig. a.) At ruge over noget o: holde det meget stult; ell. idellig i Eundom inflessætte Tankerne med. At r. over et Anslag. "Dette var deres Dnsje, hvorover de ruge m. dyb Sorg." *Rynster. — b.)* At ruge over sine Penge, Midler, o: ikke anvende dem; om den Glærlige. "Den graahærdede Snier ruger endnu over sine unyttige Statte." *Wastholm. — Deraf: Augen, en. ud. pl. — Rugetid, en. den Tid, Fuglene tilbringe m. at ruge over deresæg.*

Ruin, en. pl. — er. [af Lat. ruina, Dbeslægtelse, Fald.] overbleven Leaning af en forfalden ell. ødelagt Bygning. "See, en *Ruin* som Vidne staaer om gamle Dage." *J. Smidth. figur.* "En Stær, som lever blandt Legemets og Sandernes Ruiner." *Wasth.*

Rulle, v. n. (cr.) og a. 1. [E. rulla. N. S. rullen.] 1. neutr. a.) bevæges m. Passivhed v. at dreie sig om sin Ase. Ruglen rullede ned ad Bassen. — Dgsaa om saadanne Legemer, hvis Bevægelse p. denne Maade er forbunden m. en stærk, huul Lyd. (s. rumle.) *Bogue rulle* uophærlig glennem Gaderne. En stor Bogn rullede ind i Gaarden. *Jordenen rullede* imellem Biergene. "Af Dybet fleg en Rost som Jorden, der langsomt ruller." *Ewald. b.)* bevæges v. en umærkelig Omdreining, ell. paa en sribende Maade. *Jorden, Sanden ruller* ned i Graven, (sv. trille.) *Der er rullet* megen Jord ned. — *Dgsaa om Vandet. Bølgerne rulle* op p. Stranden. "Havets Bølge t. hans Lov m. dempret Brusen ruller." *Wagg. 2. act. a.)* bringe noget t. at rulle, ell. bevæge sig fremad v. Omdreining; vælte et rundt Legeme. At r. Lønder ind i Paghuset. b.) jærne noget m. en Rulle, ell. Rulletræ. At rulle Del. c.) jævne og glatte væfede Linløder p. en Rulle. At r. Ragen. *Pisgerne rulle* i Dag. d.) hse noget sammen om sin Ase ell. Midelpunkt; dreie noget sammen i Kreds; i Valse ell. Ragleform. At rulle Tavlely. At r. et Landført om en Stof. At r. et Blad Papir sammen; rulle Røgler af Papir, af Del imellem Hænderne. At r. noget op o: lade det, som var sammenrullet, udvikle sig. At rulle Teppe op, og rulle det ned p. Stuespladsen.) At r. noget af, (som var rullet p. en Stof.) = *Rullen, en. ud. pl. 1. det, at noget ruller. Bognenes R. gliennem Gaden. 2. Omdreiningen at rulle. (ogsaa: Rulling, en, Flescher.) = Sammensætninger, der høre deels t. dette B. deels t. Substantivet: Rulleaal, pl. Kal, som sættes i Stykker og tillæres p. en vis Maade, som Gylte, Rullebly, et. Bly i Tavler ell. flade, sammenrullede Stykker, som sættes af det smeltede Bærbly (ell. Blybly)*

og ruller omkring en Trævalse. *Rullebro, en. En Indretning t. at føre Vaade over smaa Vandfald, i Mangel af Stuser. (Kraft. Mech. I. 996.) Rullegardin, et. pl. — er. Binduesforhæng af Lerred, som rulles op og ned v. Snore og Træbser. Rullegræn, n. s. pl. et Slags fine Boggryn, som v. Sigting rilles fra de sorige. Rullekammer, et. R. hvor en Rulle hc. sin Plads, hvor der ruller; Rullestue. Rullekelder, en. R. hvor en Rulle staaer, ell. hvor den tillige udløses t. Brug. Rulleklæde, et. Klæde, som vindes uden om Lintstet p. Rullestokken. Rullepølse, en. Et Slags Mad af dertil stiftede Kibstuffer, der ruller sammen m. indlagte Kærberier, i Stiftefist af en Pølse, presses, lægges i Salt og koges. Rullesteen, en. 1. en liden, glat, afrundet Steen, saaledes som de tidt findes v. Strandbredder. Duffen. (Dec. Anp. III. 2. S. 121.) 2. i Mineralogien: et afrundet, fra sit oprindelige Sted forskottet Klippesfætte. (W. S. D. L. G. s. h. e. s. b. c.) Rullestok, en. pl. — fe. Et valseformet Træ, hvorom det Tøt vindes, som man vil glatte p. en Rulle. Rullestol, en. Rænestol, hvis Been hvile p. Ruller, som kan ruller frem og tilbage i Bærelset. Rullestue, en. s. Rullekammer. Rullestof, en. Træbæklade, som v. Mastner sammennuller (spindes) i faste Ruller; modf. Bladrobat. Rulletræ, et. d. s. f. Rullestok. Rulletrøi, et. Lintst, som skal ruller, ell. er rullet. Rullevogn, en. 1. En liden Bogn, som den, der sidder i den, selv kan rulle frem, ell. som let kan bevæges af andre. 2. en egen Bogn, hvis Baghiul bestaae af to Ruller af heelt Egtræ, og som bruges t. at køre svære Steen af Marken; en Steenvogn. (Gierfings Landocc. I. 31.)*

Rulle, en. pl. — r. 1. en Stive ell. Valse, som er indrettet t. at kunne rulle ell. dreies om en fast Ase, og hvorved noget enten kan ruller op (trides op; s. Tridse) ell. bevæges frem p. en Flade. (3 første Tilfælde br. dog som oftest Tridse.) Borsdet, Stolen, Sengen staaer p. Ruller. 2. En lss Valse ell. Cylinder, hvorpaa noget kan ruller. At vælte en Steen frem p. Ruller. 3. et Redskab, bestaaende af en m. Steen ell. anden Vægt betyngt Kasse, som sættes hen over Rullestokkene, der løbe p. en jævn Flade, s. paa denne Maade at rulle ell. glatte væfede Lintst. (Deraf: Rullebolk, Rullestok, Rulletridse, o. fl.) 4. Noget, som er sammenrullet, oprullet. En Rulle Blyn, Baand, Tobak. 5. færd. et sammenrullet Papir ell. Pergament. Deraf: en Fortegnelse over Mæene, Marsnelliste; et Mandtal. At indføre Soldater, Matroser i Rullen. At jettes ud af Ruller. Dan staaer i Rullen. (Den i Rie-

benhavn brugel. Talemaade: At tage en Vogn p. Kullen o: Vognmandsvogn, Estrapost, hører formodentl. ogsaa hid.) Jof. Kulle.

Rum, et. ud. pl. [Jel. R. S. og Sv. Rum.] 1. I abstract og philosoph. Betødning: den Sandhedsform, under hvilken vi bestue og tænke os Legemernes ell. de sandseelige Tings Eksistens v. Siden af hinanden, eller saaledes, at een ei kan være hvor den anden er. (Jof. Tid.) 2. i alm. Talesbrug her. Ordet deels a.) om det sandseelige, udstrakte, saakaldte tomme Rum i Alm. Det ubegrændede R. Det tomme Rum. Pimmelrummet. Verdensrummet. b.) deels om en begrændst, af et særligt Legeme udfyldt, ell. ikke udfyldt Deel af dette Rum. "En Ting fulder et Rum: den er paa et Sted; den bedækker en Plads." Müller. Bogerne optage et stort Rum. Her er ikke R. til saa mange Tilskuere. Vi have ikke R. nok i Huset. Rummet er for snevert. Et lufttomt R. Rummet (Afsstanden, Pladsen) imellem to Huse. (Jof. Plads, Punsrum, Stiberum og Skibsrum.) — fig. At give Had, Brede, onde Tanker R. i sit Hjerte (o: lade Følelser eller Tanker faae Indflydelse og Magt over Sjelen, v. at fortrænge andre.) 3. i ældre Skrifter, om Tidsforhold. "Ei Daget Rum." C. Pedersen. "At give En Rum t. at betænke sig." Veldings R. Hist. (Jof. Tidsrum.) = rumlig, adj. som indtager, udfylder et R. ell. som vedkommer Rummet (br. kun i philos. Skrifter.) Det rumlige Forhold. Derimod: rummelig, adj. [J. rumlega.] som indeholder et stort, betydeligt Rum. En r. Plads. Et rummeligt Hus, Værelse. At bor rummeligt. (Jof. hdj. rum.) Rummelighed, en. ud. pl. Bestaaffenheden at være rummelig.

Rum, en. ud. pl. [C. Rum.] Brændevin, som laves af Suckerrorets Gaff. Deraf: Rum budding, en. R. som tillaves og blandes m. Rum. Rumfad, et. en Lende, hvori Rum søres. Rumfage, en. R. tillavet m. Rum, og fl.

Rum, adj. ud. comp. og superl. [J. rumr.] 1. vld, rummelig, aaben. Bruges nu kun i Talemaaden: i rum Sp o: saa langt fra Land, at man uhindret kan seile m. den Vind, man har. 2. om Tiden: for en rum Tid siden, længe siden. — rumfæds, adv. At seile rumfæds, o: m. fuldkommen god Vind, f. fulde Seil. (Jof. V. Søfritsart.)

Rumle, v. n. 1. har. [J. rummel n.] give en vis huul, rullende og snurrende Lyd. Vognen rumler p. Træbroen. Det rumler i Væven. Tomme Vogne rumle mest. Vedsp. = Deraf: Rumlen, en. — Rumlepotte, en. P. med en udfændt Blære

over, som Børn lege med. "Snurrenden af en Rumlepotte." Baggesen.

Rumre, v. a. 1. [Sv. ryma.] optage i et vist Rum, give Rum til, indbefatte. Huset kan ikke r. alle disse Menneker. Jeg kan ikke r. saa mange. Der kan ikke rummes meer i Sætte. "Det Gaab om bedre Tider, som ædle Stærke allene kan rumme og beholde." Guldb. (Jof. rømme.) — Vinden rummer sig, bliver friskligere.

Rummel, en. [f. rumle.] 1. en huul, rumlende Lyd. (Baggesen.) 2. i Vidskspil: det største Antal Kort af een Farve, som en af de Spillende har p. Haanden.

Rummelig, adj. f. under Rum.
Rumpe, en. pl. - r. [J. Rumpr. Sv. Rumpa. C. rump.] Bagdel, Bagende hos Menneker og Dyr. Podex. (mindre egentlig og kun i lavere Tale br. det for: Hale.) At sidde, sætte sig p. Rumpen. = Rumpbeens, et. den yderste Ende af Rygbenet. Os sacer. rumpedrei, adj. som har en stor, bred R. (Moth.) Rumpefinne, en. pl. - r. Finner, som udgøre Rygens Hale. 2. Den uparrede Strømningssne bag Gaddoret hos Fiske. Pinna analis. W. S. D. Rumpesieder, en. f. Halesieder. Rumpesødsel, en. Bærnesødsel, hvorved Bagdelen først kommer frem. (W. Sartorpeh.) Rumpehorn, et. hornagtig Forlængelse p. Bagdelen hos nogle Insectlarver. Rumpehul, et. Endetarvens Aabning. Anus. (Rav.) Rumperem, en. Rem p. Østens Seletoi, som gaar fra Ryggen ned omkring Halsen. Rumpeslykke, et. det Stykke Rind p. et slaget Kreatur, som Rumpen følger med. Rumpesavl, en. den Deel af Østens Hale, saavidt Been og Kød naae, foruden Haarene. (Moth. Jsl. Tagl, Hestehale.) Rumpetude, en. Fæsternes Hugel i Varvetilland (W. S. D. Dg. saa Rumpetrold.) = rumpe, v. a. 1. At r. en Hest o: binde Halen op i en Knude.

1. Rund, adj. [K. S. rum, rum-gysa. Sv. rund.] gavmild, overflødig. "Svo da har været rund og blid mod arme Folk og Enker." Bording. "Lyksalighedens runde Stover." Thaarup. At give med rund Haand. At være rund af en andens Yng. "Efter en karrig Eier kommer en rund Arving." Vedsp. = rundeligen, adv. overflødig, rigeligt. "Nu rundelig hun giver, og nu p. engang karrig bliver." Lode. — Kundhed, en. ud. pl. 1. Gavmildhed. "Har han ei Evne til hans Kundhed at belønne." Best. "Den ellers rosværdige Kundhed kan let blive t. en skabelig Udsels hed." Schutte. "Kundhed tilkiendegiver Ketsheben, hvormed Hogen stiller sig ved det, han skænker Andre." Müller. 2. Dorsflødhed. "Vi gjorde vore Maaktider m. ligesaa megen Sorgløshed, som Kundhed." Baggesen. — rundhændet, adj. som giver m. rund Haand,

gavmid. (Kahbek.) rundtalende, adj. v. som siger meer, end han burde, taler ubesvantfomt. largilocusus. (Woth. Schitte. s. aabenmundet.) Deras: Rundtalenhed, en. ud. pl. (Woth.) "Den Rundtalenhed, som fynder af de fulde Bøgere." Schitte.

2. Rund, adj. [L. og Sv. rund. G. round. Et nyere Ord, saavel i det L. som i de nord. Sprog. jvf. trind.] som i Retning elk. i Omfang danner enten en heel Cirkel (det strengste Begreb om rund) ell. en Bue af Cirkelen, og saaledes hverken er lige ell. fauet. Det naermere Begreb om det Rundes Bestaenhed bestemmer Substantivet. Saaledes: En r. Linie. En rund Klade. (cirkelrund, ægrund, ell. aflangrund; halv-rund.) Et rundt Legeme. (Kuglerund; i Wob. t. cylindrist.) Et rundt Taarn. (Naar rund dr. om et staet Legeme forstaaes i Alm. cirkelrund. Kuglens Rundhed maa bestemmes ved adj. Kuglerund, ell. ved den adj. Brug af Kugle f. G. Kuglelod.) 2. negentl. a.) om Legemsværten: trind, fiddysid, fremstaaende. Røde og runde Kinder. b.) Et rundt Tal (som gaar op i 10.) Det var i en r. Sum 1000 Rdlr. 3. adv. rundt. a.) At gaar om, rundt (om) agraaret haar. b.) rundt om, rundt omfring, i en Kred. At gaar rundt om Huset. (i. trindt.) c.) rundt, adv. rundt om, heel omkring. Jorden rundt (over hele Jorden.) Han gif hele Vnen rundt; men ingen vilde hielpe ham. = Rundhed, en. ub. pl. Bestaenheden at være rund; Trindhed. — rundagtig, adj. noget rund; ikke ganke cirkelrund. rundbladet, adj. som har runde Blade. rundbuet, adj. som har runde Buer; modf. spidebuet. rundbugtet, adj. f. buftet. — rundboiet, adj. v. boiet i en krum Linie. Rundboining, en. Veining hvorved noget bliver rundt, Krumsning. (Ambergs D. B.) Runddands, en. D. hvort de Dandsende bevæge sig i Kred. (W. S. D.) rundfile, v. a. 1. file noget, at det bliver rundt. (Ambergs D. B.) Rundfist, en. 1. et Slags tørrede Fist, som modfattes Platfist (fordi de tørres uden at stæktes.) 2. en Ret Mad af Bergefist ell. Giedder, som trilles sammen. (Woth.) Rundgang, en. Bevægelse i en Kred; Kredgang. (Woth.) Rundhær, en. et Slags Iver Brathær, som bruges især p. nybrudt Jerd ved Rundhæroning, ell. naar man harver Ageren i Kred, i Et. for p. langs og tværs. (jvf. Gierfings Landoc. I. 460.) Rundholt, et. kaldes til Stibs overhovedet ethvert enslinderformet ell. valsebannet Træ ell. Tømmer. rundhovedet, adj. som har et rundt, rundagtigt Hoved. rundhugge, v. a. 1. hugge, tilhugge noget, at det bliver rundt. rundhual, adj. som har en regelmæssig Hualning indad; concav. (R. D.) runde

hualt, adj. f. det modsatte af rundhual; som udgør en Deel af en Kuglflade; con-der. rundhvalvet, adj.-v. som er hvalvet m. runde Buer. Rundhvalving, en. pl. -er. en S. med runde Buer; modf. en Spidshvalving. Rundhval, en. En S. hvis Jern nebentil er afrundet. Rundjern, et. Jernstang som er hamret rund. (W. S. D.) rundklipp, adj. v. klippet rundt omkring. r. haar. (Woth.) rundkornet, adj. som har runde Korn, Fæstorn. rundlobende, adj. v. som løber rundt om noget. rundnæbber, adj. som har et rundt ell. rundagtigt Næb. En r. Fugl. rundrygget, adj. som har en noget udad krummet, ell. mod Næften hvælvet Ryg; som ei holder ryggen lige, lader for over m. Hos vedet. rundskaaren, = skaaret, adj. v. skaaret rundt omkring. (Woth.) rundskold, et. et cirkelrundt Skold. (Woth.) Rundslag, et. X. i et Antertoug, kaldes t. Stibs, naar et Stib ligger f. to Antere, og dreier sig saaledes rundt, at Tougene snoe sig om hinanden. Rundstykke, et. Et Slags Kobbermont i Sverrige. (Woth.) rundstæket, adj. som har runde, ell. afrundede Læfter.

Runddeel, en. [R. S. Rund e. l.] En rund Stund ell. Bultværk, et rundt Taarn; en Bugning, ell. flere, opførte i en Kred; Trær plantede i en Kred, m. m. d. (Ordet er vel egentlig fremmedt, og dannet af det fr. Rondel.)

Runde, v. a. 1. [af rund, rotundus.] gjøre noget rund, give noget en rund ell. rundagtig Stikkelse. Stiven maa rundes noget mere. (i. afrunde.) Seer runder sig mere i den vestlige Ende. — fig. "Enhver lagde sit Drog af Bitterhed til, f. at runde Valeriet." Kahbek. At runde et Tal, en Sum.

Rundebrød, et. pl. d. f. [af adj. rund.] Et Slags runde Hvedebrød ell. Boller.

Runding, en. 1. Handlingen at runde noget. (i. Afrunding.) 2. en rund ell. buet Flade. Karrets, Kruffens Runding. 3. En rund Plads; Runddeel.

Rune, en. pl.-r. [L. Run. Runa, en Linie. Goth. Runa; X. S. Run, Sammelighed. runlic, hemmelig.] de forbum hos nordiske og germaniske Nationer brugelige Bogstaver. = Runemaal, et. Samlingen af Bogstave, som findes i Runestrift. Runebogstav, en. pl.-er. d. f. f. Rune. (Woth.) Runebomme, en. Et Slags Tromme, som de hebenstæpper brugte, ell. som der stundom endnu bruges. Runehugger, en. forbum: den, som forsked at indhugge Runer, at sætte Runestrift. Runekievle, en. En Stot, Kievel, hvori Runer ere udstaarne. Runelæg, en. Trolddom, Trolddomsspil. (Kæmpev.) "Ved stulte Runelæge jeg Stikkelse dem gav." Ohlenfchl. Runemaal, et. det Sprog, som

findes i Runestifter, ell. det gamle nordiske Sprog. (Moth.) Runemester; en. d. s. f. Runehugger. Runestift, en. 1. ud. pl. (og uden ubest. Art.) det, som er strevet m. Runer, Runemaal. At kunne læse Runestift. 2. pl.-er. en enkelt Indstift m. Runer; RunesIndstift. Der findes en R. paa Stenen. "Da glemtes tro hans Daad i Runestifter, og evig elstes blomstrende Bedrifter." Ohlenschl. Runestav, en. d. s. f. Runestøvle. Runesteen, en. S. med. Runestift paa. Runevers, et. Et m. Runer strevet Vers.

Runge, v. n. 1. har. [Sv. runka, bevæge stærkt. jvf. ringe.] 1. give høi Gienlyd (dog i Alm. kun om en sig Lyd, der høres inde i en Bygning, ell. i Nærheden, Ordet synes at udtrykke en vis Stiklyden i Lyden.) Han talte, saa det rungede i hele Kirken. "Nu staar hans Jorden løs, at Jorden derved runger." Arceboe. Sungen rungede i de høie Svævlinger. "Naar da Strådet runger over Jod og Hav." Ohlenschl. 2. om en svagere bærende Lyd ell. Gienlyd br. det af Baggen: "Strængene jappes, de bærr, de runge."

Runker, adj. pl. runke. [f. Runke.] fald af Runter, meget runket. — Runkenshed, en. ud. pl. (Moth.)

Rus, en. pl.-ser. En i d. Tale og Skemt brugelig Benævnelse p. unge, nylig t. Uuis velsititet anto:anne Studenter. (Hølsberg.)

Ruse, en. pl.-r. [R. S. Ruse. R. Ruse. Sv. Ryssa. Maaske af Goth. Raus; A. S. Risk. G. Rush, Stv.] et Slags Støt rundt Rund (af Sv. c. d.) m. snæver Hals i den ene Ende t. at fange Fisk i; eller et p. lignende Maade dannet Garn, som udspiles over Løndebaand og sættes i Vandet. Kaleruser, Reiruser. (jvf. Sats. teruse.) = Rusefiskeri, et. F. som stcer v. Ruser. Rusegarn, et. Fiskegarn, som hæret til ell. udgør en Ruse. Rusekuro, en. d. s. f. Ruse. Rusestade, et. Sted hvor Ruser sættes ell. lægges i Vandet. Rusestader i Klimjorden. (Mandix d. Rams. metv. 309.)

Ruse, v. n. 1. [Sv. rusa. A. S. hroosan. G. rush.] fare hastigt og voldsomt afsted. (noesten forældet) Fienden rusede frem. "Da skal han vel ruse til dig m. Armod." P. Tidemand. 1543. "Nyt Di maa ruse ud" (giøre ud.) P. Syn.

Rusende, adj. v. f. under Kus. Rust, en. ud. pl. sin Regn, Støvregn. Regn og Rust. "Imellem tuske Skyer, i taaget Rust." Bagg. "En Storm har hævset sig m. Rust og Stud, og hyllet Dimlen ind." Ohlenschl. = ruste, v. impers. 1. (hær.) [3 Nordstall. at rue, jvf. ru.] Det rustes, smaaeregner. — rustet, adj. r. Veir: fugtigt, taaget Veir med Rust. (Sv. rushog.)

Rust, et. pl. d. f. Gierningen at ruste. Ruste, v. a. 1. [Sv. ruska. A. S. hrisian, vibrare. Isl. ruska, turbare. f. ruffe.] ryste ell. drage stærkt, voldsomt. At ruste en i Haaret, i Klæderne. At r. een op af Søvn. — At ruste Hær: br. om at optage denne Plante af Jorden. — Deras: Rusten, en. ud. pl. — Rustning, en. Hærens Rustning.

Rustlader, et. f. Rustlader.

Rusme, et. Rosme, en. pl.-r. Havrens og lignende Mærtes Ar ell. Top, m. Dens syn t. den særegne Maade, hvorpaa Korsnene sidde. (Havren ruser ell. rusmes. o: begynder at faae Rusmer. Moth.)

Rustelap, en. pl.-per. Stindlap, hvors igiennem man v. Garnvinding lader Traaden løbe, f. at den ei skal stære Haanden.

Rustespind, en. pl.-e. Et tilbannet Stykke Træ ell. Been m. Gul i Enderne, der bruges ligesom Rustelappen. (Moth har det Verb. at ruste r: at tage det Træ af.)

Ruster, en. (egentl. rettere Rus. pl. Ruster.) den, som er født i Rusland. — rustiff, adj. som hæret til, er fra, kommer fra Rusland.

Rust, en. ud. pl. [A. S. og N. S. Rust.] 1. Forkalkning af vædle Metalleres udbvendige Dele, naar de udsættes f. Luftsens ell. Fugtigheds Paavirkning. (Jær, om Jærnets Rust.) At sætte Rust. Jærnet fortæres af R. ved at ligge i Jorden. 2. Rust v. Korn, d. s. f. Brand; ell. en Sygdom v. Kornet, der ræller sig af smaa Svampe, som sætte sig i sorte Pletter p. Bladene; og giøre Årens spange og Palmen stor. = rustorm, adj. d. s. f. rustfarvet. (Kleischer.) Rustfarve, en. guulbrun Farve, som Jærnet har. rustfarvet, adj. som har Rustfarve; rustgul. Rustolie, en. Navn p. et chemist tilberedet Lægemids del. Liquor stibii muriatici. — Rustplet, en. pl.-ter. 1. en af R. frembragt Plet p. Jærn ell. Staal. 2. en rustfarvet Plet p. Linned, som fugtigt er kommet i Berøring m. Jærn, ic. rustpletet, adj. som har Rustpletter.

Ruste, og rustne, v. n. 1. er. angribes af Rust, opløses ell. forkalkes v. Paavirkning af Luft ell. Fugtighed. Guld rustet ikke. Jærnet er rustnet i Jorden. Et rustnet (rustent) Sværd. (Hælonree aot. for: at giøre rusten.)

Ruste, v. a. og rec. [R. rusten. Sv. rusta.] berede, sætte i Stand, lave til, forsyne m. Redskab og anden Færdsenhed. At r. en Hær. (f. udruste, som er mere brugeligt. Dog forekommer ruste absol. I Frankrige rustet man. Der rustedes baade t. Søes og t. Lande.) ruste sig til Kamv. t. Krig. = Rustning, en. pl.-er. 1. Gierningen at ruste. Krigsrustning. Sørust-

ning. At foretage betydelige Rustninger. (Ivf. Tilrustning, Udrustning.) 2. det, som en Kriger bruger af Vaaben og Bedæktning. En Rydder, Soldat i fuld R. = Rustkammer, et. Værelse, hvor Vaaben og Rustninger gemmes. Rustmester, en. den, som har Ophjg m. et Rustkammer m. Vaaben o. d. Rustvoogn, en. pl.-e. En stor og svær B. til at føre tunge Redskaber, Krigsforsødenheder, o. d. paa.

Rusten, adj. pl. rustne. (egentl. vel partic. af ruste.) angrebet af Rust, bebædet med R. Rustent Jern. rustne Søm. — Rustenhed, en. ud. pl. Bestaaffenheden, at være rusten.

Rustvart, en. [f. adj. ru.] Et Slags Stind, som berebes allene v. Vaskning m. Fedt, uden Vart ell. Allum. (W. S. D.)

Rutte, v. n. 1. har. [S. ruyten. Sv. ruta.] 1. sværme, svire, føre et ustifteligt Sævn. (Lausen. Moth.) 2. ødsle, holde lide Høns med. At rutte m. noget. (b. Tale.) "Jeg haaber, jeg m. dem kan rutte herne lystig t. min Død." Bagg. Deras: Rutten, en. ud. pl.

Ruus, en. ud. pl. [F. Russ. R. S. Ru u sk.] den Tilstand, hvori man befinder sig efterat have taget mere stærk Drik t. sig, end man kan taale. (Eftåndt Ørdet ikke bestemmer Graden af denne Tilstand, er det dog glerne et mildere Udtryk, end Drukkenskab, Suldskab.) At saae sig en R. At have en lille R. søde Rusen ud. 2. figurl. om en Tilstand, hvori man af Glæde ell. andre Lidenskaber ikke er herre over sig selv. "Eftåndt mangen i Vgteskabs Ruus slaer Panden t. Stamme." Bagg. "Den Pæder, som dine Mænd har glemt i Glædens Ruus." Ohlenschl. — rusende, adj. v. d. f. f. beruset. "De funde ikke giere noget uden at være halv rusende." Sneedorf.

1. Ry, et. ud. pl. [Ivf. Rygte.] det, som tales om, siges, fortæller af mange; Rygte, Dmtale, Navnkundighed (nu oftest i god Betydning.) "Det ærefulde Ry af dine Sanners Mod og Tappehed." Storm. Der gik Ry om. Der gik meget Ry af hens des Eftandhed. "Ved sikkert Daab, v. Ry om Andres Siensfeld." Ewald. At komme i Ry. Denne Sundhedsberaad er ret kommen i Ry. Hans Ry og Rygte gik Jorden rundt. Han var i Ry for at kunne spaae.

2. Ry, et. [Isl. og Sv. Ry. A. S. Reova.] et Slags grovt udbent Læg; Filt. (Soldr. 26. Nov. 1768. Randh. S. Skr. IV. 220. Hæres nu ikke mere.)

Rydder, v. a. 1. [F. rydia.] borttage det, som er i Veien ell. til Hindet. At r. en Mark, o: glære den plettet t. at dyrkes v. at bortskaffe Stene, Træer, Stubbe, Rabber o. d. At rydde Skovjord, r. Stubbe, r. Stene af Ageren; ell. r. en Ager f. Sten. At r. noget t. Side, kasse det

bort, af Veien. At rydde op i en Stue o: bringe alting i Lov, sætte i Orden. At r. noget op m. Roden. (Ivf. bortrydde, udrydde.) = Rydning, en. Gierningen at r. Deras: Rydningsarbejde, et. A. som foretages f. at rydde. Rydningsland, et. Ryddeland. (W. S. D.) Rydningsmand, en. den, som foretager sig at rydde udyrket Jord. Rydningsplads, en. En ryddet Jordplet. (For. 13. Dec. 1746.) Rydningsret, en. Ret t. at rydde i Alminding. Rydningsetid, en. den Tid da en Jord ryddes f. Dyrkning. (Fr. 29. Apr. 1756.) — Ryddehække, en. S. som br. til at rydde Stubbe, Lær o. d. Ryddejern, et. Jernstang, som br. til at rydde, f. S. Stene. Ryddeland, et. En Mark, som er ryddet.

Ryddelig, adj. [af v. rydde.] som ei har Spor af lillik ell. ligheden, hvor man har ryddet t. Side, gjort Plads. At giere ryddeligt i en Stue. Rytterne gjorde snart Pladsen ryddelig for Folk.

Ryg, en. pl.-ge. [Isl. Hrygg. A. S. Hrygge. Hryg, spina dors. R. S. Rûgge, Ruggen.] 1. I Alm. og egentl. den mest opstående, og tillige i Længden udstrakte Deel af en Ring. Ryggen af et Land, af en Ager, af et Læg. (I. Agerryg, Biergeryg, Tagryg.) Men sær. hos Dyr: den opstående Deel af Legemet fra Pøvetet t. Balen; hos Mennester: den herkt svarende Deel af Legemet, fra Nakken indtil Sædet. At have en bred R. Læge noget p. Ryggen, bære een paa Ryggen. Han vendte mig Ryggen. At Ryde Ryg o: løste Ryggen i Betret (om Dyr.) Ivf. n. s. Bag, som i ældre Dants br. meget for: Ryg. 2. uegentl. Ryggen i en Kiole o: Rygskufferne. — Ryggen p. en Stol o: den opstaaende Deel, hvortil man støtter Ryggen. Ryggen p. en Bog, p. et Bind. = Rygges, en. den øverste Rand af et Læg; Rønsting, Rygning. (Moth.) f. Nas. Rygbeem, et. den af endel Led ell. Øvrvelbeen dannede Beenfamling, der strækker sig fra Halsøvrvelen t. Rumpebenet, og hvortil Ribbenene slutte sig; Rygrad. Rygbrede, en. En Brede Læg, som anvendes t. Ryggen i en Klædning, t. Dagstøtterne i en Kiole. f. Brede. 2. Ryghærn, en. Bænk m. Rygstøtte. (Moth.) Rygfieder, en. F. paa Ryggen af en Fugl. Rygfinne, en. Svømmefinne i Ryggens Middelelle hos Fiske. Pinna dorsalis. Rygflæsk, et. F. af Svinaets Ryg; modf. Sideskæg og Skink. Ryghærnisk, en. den Deel af et S. som beklæder Ryggen. Ryghvirvel, en. pl.-hvirvler. Et af de Øvrvelbeen, som danne Rygraden. ryglangs, ryglængs, adv. baglængs. (Moth.) Rygled, et. d. f. f. Ryghvirvel. Rygmarv, en. den W. som findes i Ryghærens Hulhed. Medulla dor. alis. (Deras: Rygmarvstøring, en.

Rygtæring. Moth.) Rygmuffel, en. En af de Muffler, som ligge p. begge Sider af Rygbenet. Rygpandsler, et. d. s. f. Rygs harnis. Rygpibe, en. den Huulning i Rygbenet, som glemmer Marven. (Moth.) Rygpine, en. Emerite i Ryggen, i en Deel af samme ell. i Rygbenet. Rygrad, en. d. s. f. Rygbeen. Rygrem, en. p. Seletsi: d. s. f. Kumperem. (Moth.) Rygsfide, en. den øverste Side ell. Flade p. et Dyr; særd. et Insect; mods. Bugfiden. Rygsfiold, et. hos Insecterne: en Forhøining oven p. Brøstet (Thorax) imellem Vingernes Indbefligninger. (Scutellum.) Rygssteen, en. Store og brede Stene, som i ældre Tiders Brolægning lagdes i Midten af en Gade ell. Vej, hvor den var høiest. (Fr. 2. Mart. 1698.) Rygstempel, et. S. aftrøkt p. Ryggen af Bindet om en Bog; it. det Rødsflab, hvormed saadanne St. mpler trykkes. (Moth.) Rygstol, en. S. som er forsynet m. Ryg ell. Rygstykke. (Moth.) Rygstykker, en. kaldes tilføen en Raarde, hvis p. den ene Kant, og m. en Ryg p. den anden; i. en Puggeskaarde. (Rosenslands Kriger. I. 72.) Rygstykke, et. pl.-r. 1. den Deel af en Krop, som Ryggen udgjør. Rygstykker af et slaget Hoved. 2. den Deel af en Alædning ell. et Harnis, som bedækker Ryggen. 3. den opstaaende Bagsdeel af en Stol. Rygstød, et. Stätte f. Ryggen, noget at holde ell. støtte Ryggen til. fig. Hielp, Understøttelse. Rygsvoemmer, en. n. s. i Naturhistorien: en Slagt af Vand-Insecter. Notonecta, (Cusvierts Dnrhisl. v. Wab.) Rygsvoemning, en. S. i t. saadant Fæle, hvors Ryggen vender nedad i Vandet. (modsat Brystvoemning.) Rygsårde, et. findes undertiden brugt f. Bagsårde. Rygtitel, en. L. som sættes p. Ryggen af en Bog. Rygtræ, et. kaldes undertiden de Træstykker, som lægges p. Lagryggen af straaatte Duse. (Kragetræet.) Rygtæring, en. En af Rygmardens Hensvinden ledslaget tærende Sogdom. Tabes dorsalis. Rygvært, en. d. s. f. Rygpine. (Moth.)

1. a. Ryge, v. n. og impers. rygede, har ryget, og: røg, har røget. [S. ryka. Sv. ryka.] 1. give Ryg, ell. give en varm Damp fra sig. (i denne Bemærkelse sædvanl. røg, røget.) Skorskenen ryger. En rygende Brand, Skorsken. "Mens Røgselste er til, mit Alter ryge bør." S. Bull. — Det ryger, det har røget i Stuen, i Køstet, i Klofnetet (: Rygen slaar ud af Døren, af Ildstedet.) Suppen er saa hej, at den ryger. Dyrts rygende Indvolde. 2. frembringe Ryg, give Ryg, lare vellugtende. At ryge i et Værelse. At r. med Gnebart. (her br. begge Bøitingsformer; dog i part. oftest røget. Det ryges, der bliver røget hver Dag i Stuerne. Man

rygede for Alteret m. Straf.) Jof. røge. = Rygning, en. pl.-er. Gierningen at ryge. 1. b. Ryge, v. a. røg og (mindre rigtigt) røgte; røget og røgt. 1. trække Rygen af noget brændende i Munden og igien blæse den fra sig. At ryge Tobak, r. en Pibe. Jeg har ikke røget ell. røgt Piben ud. Han sad og røg sin Pibe. Jeg ryger endnu p. den første Pibe. 2. lade Rygen af noget brændende komme t. Dørsfladen af en Ting, lade noget gennemtrækkes af Ryg (uden at dets Substans derved forandres, ell. bliver haardere. jvf. røge, 2.) At ryge et søgt Lem m. Svovldampe. At r. noget igennem. Brevene, Bærene ryges (gennemrøges) inden de komme t. Land. (Man kan vel i sidste Tilfælde bruge røge; dog har dette egentlig en anden, mere indskrænket Bemerkt.) 3. fordrive v. Ryg. At ryge Ryg ud af Stuen.

2. Ryge, v. n. røg, røget. [Sv. ryka, rycka. S. hröcka.] fare voldsomt til ell. i noget, gribe voldsomt til. (Rag. L.) At ryge i, r. paa een, r. løs paa, r. i Gaarene p. een. De røg sammen (angreb hinanden.) At ryge af, fare af, gaar af i stærk Fart. — fig. komme ilde fra noget. "Jordi han stemt i Gaar røg af." Baggelsen.

Ryge, v. a. 1. findes undertiden brugt (og i ældre Skrifter ofte) for: rykke; og figur. for: omstifte, forandre. (Moth.) "Stiebens Love kunde de ikke ryge." D. Guldb. B. S. I. 335. "Guden har dømt, og hvø vilde vove at ryge hans Dom?" Samme. "Et Pust den ystionneste Forhaandning let kan ryge." Storm. — Deraf: uryggelig (som aldrig udtales ell. skrives urykkelig.)

Ryggeløs, adj. [N. S. recoleas; af Recc. Isl. Røgg. Dmsorg. L. ru ch lo s. N. S. røke lō s.] 1. Den oprindelige (endnu i det L. brugelige) Bemærkelse: forsømmelig, efterladen, som ikke passer det, han bør — er forældet. 2. som ikke agter ell. ændrer nogen Plikt, i høieste Grad umorsalsk og fordarvet. Et ryggeløst Menneske. En r. Tante maade. (D. Guldb.) At fare et ryggeløst Liv. "Naar Alle ere ryggeløse, saa maa den, der vover at være gudfrøgtig, gaare t. Grunde." S. Bore. "Dem kalde vi ryggeløse og frække, som ei engang have Indseelsen tilbage." Winster. — Deraf: Ryggeløshed, en. ub. pl. en høj Grad af moralsk Fordærvelse. "Danninger imod den m. Sædernes Fordærvelse indvæltende Ryggeløshed og Fræthed." Schytte.

Ryggel, adj. [af n. s. Ryg.] forsynet m. Ryg ell. Rygstykke. En rygget Bænk, Stol. (B. S. D.)

Rygning, en. pl.-e. [af n. s. Ryg.] den øverste og høieste Deel af et i Sængen udstrakt Legeme; særd. af et Huus (Rygaas,

Rønning.) I Dialekterne ogsaa om den Salm ell. desl. hvormed der rygges, ell. som lægges paa Rønningen.

Rygt, en. f. Rygt.

Rygte, et. [S. Rykti. Sv. Rykte.] 1. pl.-er. det som siges, fortælles at være fæet, mundtlig Fortælling om noget, som har tilbraget sig, uden Hensyn t. Fortællingens Sandhed eller Nøiagtighed. "Sielz den er Rygte uden Rod." Ordsp. Det er et almindeligt R. "Paffig, som Rygter, Iler han sine Lande t. Andsetning." Kampmann. Man kan ikke lide p. et løst R. At tro løst Rygter. Rygter gaer i Byen, at hun er bleven forlovet. "Rygter er en Tidende, som er i Folkemunde; men hvis Stemmel er ubekendt." Müller. (f. Ry, der har lige Bemærk. men br. dog i andre Udtryk; og undertiden i Forbindelse m. Rygte.) 2. ub. pl. Mængdens ell. Manges mundtlig forplantede Dom over eens moralske Charakter, Tænte og Handlemaade; godt ell. ondt Navn, Paafagn. At have et godt, slet R. bringe een i ondt R. Gendes R. er ikke det bedste. Hun har et slett R. paa sig. Hun er kommen t. Rygte for ham (er mistænkt f. en Kiærligheds-handel m. ham.) En Wands gode, ærlige Navn og R. (f. Danrygte.) = Rygtemaager, en. pl.-e. den, som udspreder opdigtede Rygter. (Rygtesmed. W. S. D.)

Rygtes, v. dep. rygtedes. blive bekendt gjennem Rygter. Hans Ankomst rygtedes snart i Byen. (Participlets Brug er selden og usædvanl. "Er Daaden rygtedes i Balhal?" Dhlenschl. Walder. W. Digte. 223.)

Ryft, et. pl. d. f. Gierningen at ryfte t. fig. At giøre et Ryft, give et R. i Louget. (S. dagl. L. 1. om Rummet: Det er et godt Ryft herfra, et godt Smkke Vel. 2. om Tiden: Han gjorde eet Ryft meget af hende o: engang, en Tid lang.)

Ryft-ind, et. i dagl. Tale: hyppigt Besøg af Fremmede og Gæster. Der er et uophørligt Ryft-ind i dette Huus.

Ryfte, v. n. (er) og a. 1. [S. hröcka. L. rúd en.] A. neutr. a.) forandre Stedet v. en kort Bevægelse, lidt efter lidt, ikke meget langt p. engang, og ligesom v. et Ryk. At ryfte nærmere t. Kattelovnen (m. Stolen.) "Over Dag syntes denne Stiksmissses Diebtik at ryfte nærmere." Rahbek. Wiseren p. ihret ryfter langsomt frem. At r. med en Bogn o: lade Pestene styde den tilbage v. at gaar baglængs. h.) bevæge sig langsomt fremad ell. tilbage. Solen er alt ryftet høit p. Himmeten. fig. At ryfte op (saar en høiere Plads) i Stolen. — Ifær om Trøppers Bevægelser. At r. i Marken. r. mod Fienden. r. ind i et Laag. Han lod Garden ryfte frem. At r. op (brude op) fra et Sted, hvor Døren

har ligget stille. At r. ud af Byen. — fig. Han maatte r. ud m. Pengene, betale dem. B. act. 1. ryfte noget v. en langsom Bevægelse, v. at trække ell. styde det. At r. Bordet nærmere t. Winduct, ryfte Stolen fra Kattelovnen. At r. noget fra sit Sted. r. Banken frem. — At ryfte en Bogn (bevæge den tilbage. Dgaa absol. At lade Pestene ryfte.) 2. trække stærkt. At r. noget t. fig. At r. Haar af Hovedet p. een. At r. een i Haaret, i Riolen. At r. en Plante op m. Roden. At r. i et Loug. 3. uegentl. At ryfte et Huus længere ind fra Gaden o: stalle det. — At r. noget ind i en Avis, et Tidsskrift o: lade det indføre, ell. optage det. f. indryfte.) 4. I den sig. gurl. Bemærkelse: at forandre, omstifte, forekommer Ordet selden i nyere Skrifter; og i ældre findes det ba altid i Formen: at rygge (f. dette Dvd.) = Ryffen, Ryfning, en. Gierningen at ryfte.

Rynke, en. pl. -r. [S. Hrucka. Sv. Rynka.] en smal, ikke stærk, men rundagtig Fold p. noget; især i Hud. Rynker i Panden. Riolen slaer Rynker. Strømperne ligge i Rynker. — rynket, adj. som har Rynker. En r. Pande. "Eil et Pandsker af Staal glatted sig rynkede Vark." Dhlenschl. (S. hrockin.)

Rynke, v. a. 1. frembringe Rynker, lægge i Rynker. At r. Panden. "Rynk ei længer nu de hvide Bryn." Dhlenschl. At r. et Læg p. en Riole. r. en Strimmel. = Rynkebaand, et. Baand hvormed man rynker ell. trækker Rynker i Noget. rynkesfri, adj. fri f. Rynker, uden Rynker. Rynkeslange, en. En Slægt af Slanger, uden Skal, m. Rynker p. Siderne af Kroppen. (Cæcilia. Cuiviers Dyrhist. af Wab.) — Rynkning, en. pl.-er.

Rype, en. pl.-r. En Fugl, som lever i de nordlige Lande, og hører t. Aarfuglenes Slægt. Tetrao lagopus.

Ryslader ell. Ruslæder, et. ub. pl. Et Slags v. sin særegen, meget stærke Lugt udmærkede Læder, som især beredes i Russland.

Ryste, v. a. og n. 1. [S. hrista.] 1. act. bevæge noget frem og tilbage p. en skælvende Maade (og som oftest m. en gjenstagen Virksomhed.) At r. et Træ; ryfte Væder ned af Træet. At r. noget ud af en Pose, At ryfte Barnet af Værmet, o: ophøre at være barnagtig. Feberen ryfter ham. neutr. At ryfte med Hovedet. — "Overført p. Sindet — siges det at ryste, som vækter heftige og afværende Følelser. Det kraftfuldt Død i rette Tid kan ryste, endog den Forhædedes Sind." Müller. "IAGEN Rodgang rystede ham meer, end hendes Død. 2. neutr. bevæges frem og tilbage, skælve, bære. (De to sidste br. sædvanl. og egenlig om Mens-

nesker; ryfse ogsaa om Ting.) Guset ryfter af Binden. At r. af Kulde, af Stræk. At r. paa Haanden. "At have et at ryfse i Følge en indenfra bevægende Kraft. Uegentl. br. have om tiulose Ting; f. E. naar de ryftes, uden at man bliver nogen Aarsag vaer." P. E. Müller. = Rysse, en. pl. - r. det, at noget ryfter ell. rystes. Jordryfelse. — Rysten, en. ud. pl. Gierningen at ryfse. (sielndere Rystning.)

Rytter, en. pl. - r. [A. S. Ridda, Riddend. T. Reiter.] 1. den, som rider, er t. Hest. Hest og K. En god, maadelig, slet K. (s. Græsrytter.) Andre Tilfælde omstrides dette Ord ofte. Der kom To Riddende forbi (ikke: Ryttere.) Vi mødte et heelt Selskab t. Hest (ikke: af Ryttere.) 3 Afledning br. Ordet ikke. f. derimod: Berider, Forrider, Postrider, Strandrider, o. fl. 2. en Krigsmand, som tjener t. Hest. Et Regiment Ryttere ell. Rytterregiment. = Rytterbonde, en. tilføru: en Bonde p. de fongellige Ryttergodser, som havde en Rytter og Hest i Avræctet. Rytterfane, en. pl. - r. 1. en F. som br. ved Rytteriet; en Standart. 2. forbum: en Afdeling af Rytteri under en Fane; en Eskadron. Ryttergaard, en. S. paa et Ryttergods. Ryttergods, et. pl. - r. kaldtes tilforn de kongel. Godser (Rytterdistricter) i Danmark, som under Frederik IV. vare henlagte t. Rytterlets Underholdning, men folgtes efter 1763. Rytterhest, en. Hest, som en Rytter (2) bruger, og som nu i Danmark Herregaarde og Præstegaarde maa holde t. Rytterlets Tjeneste. Rytterhob, en. 3 ældre. Strifter: deels d. s. f. Rytterfane, 2; deels om Rytteri overhovedet, hvor det omtales som Deel af en Hær. Rytterhold, en. Forpligtelse, at underholde een ell. flere Ryttere. Rytterfaerde, en. d. s. f. Pallast. Rytterkappe, en. K. af tykt Klæde, som Ryttere bruge ell. føre bag p. Hesten. Rytterkone, en. En Rytters Hustru. Ryttermynstring, en. R. over Rytteriet. (Moth.) Rytterofficer, en. D. som tjener v. Rytteriet. Rytterregiment, et. Regiment t. Hest (særd. af svart Rytteri.) Ryttersadel, en. S. som Ryttere bruge. Saaledes: Rytterhandske, Rytterskole, o. fl. Ryttersold, en. S. som en K. faaar. (Moth.) Rytterskald, en. Stald for Rytterhest. Ryttersværd, et. d. s. f. Pallast. Ryttertiensse, en. ud. pl. Krigstjeneste som Rytter, v. Rytteriet. Ryttersværd, en. B. som holdes af Ryttere. Der sattes K. uden f. Guset. Ryttersværd, en. i Handelen: en opdigtet Berzel, hvis Besæd den, der udsteder samme, ikke virkelig har Fordring paa hos en Anden.

Rytteri, et. ud. pl. [T. Reiteren.] det hele Antal af Ryttere i en Krigshær, ell. i en enkelt Afdeling af samme. Det lette,

svære K. Baaede K. og Fodfolk. At lade Rytteriet hugge ind.

Ræbe, v. n. 1. (har.) [Gl. T. rosan. Sv. rapa.] give Luft og af Maren glensnem Munden, m. en Lyd, som Ordet udstrykker. (3 ældre Dansk br. det ogsaa act. S. Gørpestræng.) Deraf: Ræben, en. ud. pl.

Ræd, adj. pl. rædde. [S. hræddr.] som har Frygt, betagen af Frygt, ikke modbig. (s. bange, frygtsom.) Saa ræd som en Hare. At være r. for noget. "Ræd Mand yler et Fruet at fæste." Ordsp. "Ræd Mand spaaer altid Dndt." Bedels Særo. = rædelig, adj. og adv. 1. d. s. f. rædsom. (Moth.) 2. adv. m. Rædsel, af Rædsel. "Det som rædelig loves, holdes løselig." (P. Kollé.) — Rædhed, en. ud. pl. Frygtsomhed, Stræk. (sielden.) — Rædsel, en. ud. pl. [S. Hrædsia.] Bestaffenheden, at være ræd, at ræddes; Frygt, især i høi Grad. (Jof. Stræk, Gru, Forsædelse.) Der paafom dem en stor K. Man kan ikke høre derom uden K. At have K. for noget. "Fremtids Rædseler tungt nedfaldt p. de grublende Bierter." Herp. "Rædsel br. nå mere i Skriftsproget, end i den dagl. Tale, f. at betegne en høi Grad af Frygt." P. E. Müller. — Deraf: rædselsfri, adj. som er uden K. ell. Frygt; uforfærdet. "Enhver stod rædselsfri og slint og frug." Thaarup. Rædselsfrost, en. poet. Gysen af Stræk eller Rædsel. "En tistold Rædselsfrost mit Legem glennemvandler." Arresbøe. rædselsfuld, adj. 1. som medfører, forvolder Rædsel; rædsom. En rædselsfuld Nat. 2. som vækker, maa vække Rædsel, som man maa forfærdes over. rædselsfulde Optrin, Begivenheder. rædselsfyldt, adj. v. fuld af Rædsel ell. Stræk. "Jeg var for rædselsfyldt t. at være bange." (Waggesen.) — Rædselsaar, et. Aar, som har været udmærket v. en ell. flere rædselsfulde Begivenheder. (Thaarup.) Rædselsdag, en Dag, paa hvilket noget rædsomt foregaaer. Rædselstid, en. Tid, som er fuld af rædsomme Begivenheder; ell. da alle leve i Stræk og Rædsel. (m. fl. lignende Ord.) = rædsom, adj. som man maa ræddes ved, forfærdes over; skrækkelig. Det var rædsomme Dage. En r. Begivenhed. Deraf: Rædsomhed, en. ud. pl. Bestaffenheden, at være rædsom, at indgyde Stræk. "De fngte fra dette, m. en hellig Rædsomhed omgivne Sted." Guldberg.

Ræddes, v. dep. ræddedes. [S. hræddaz.] frugte, forfærdes, have Frygt for. "Den ræddes Jld, som brændt er, og Hund, som bidt er." P. Kollé. "Brændt Barn ræddes f. Jld." Ordsp. - (v. a. at ræde, Jøl. hræda, (Moth.) br. ikke mere, og ræddes fun sielden. jvf. fræmmé.)

Ræddise, en. pl. - r. [A. S. Rædio. R.

Ræddis. en Søvedart, hvis Rød spises raa, og hvoraf havets adskillige Afsarter. *Raphanus sativus.*

Ræde, en. pl.-r. [*J. Hræda.*] Stræmsel, noget som sættes op f. at ræde ell. stræmme Fugle bort. (Noth.)

Ræder, n. s. pl. [*J. Hredlar. ældre Danst: Ræthia. Rædier.*] Testiculi. (Endnu hos Almuen.)

Rædsom, adj. f. under ræd.

Ræge, en. f. Reie.

Ræge, en. ud. pl. 1. Spnt. [*J. Hrági.*] 2. en Vid. "Der er et Rævas Ræge p. ham": o: han er meget mager. (Noth.) [Jvf. *B. S. D.* og *Eidspr.* for *Naturvid.* VI. 178.]

Rægrime ell. **Rædgrime,** en. pl.-r. En Masse; "en Ham, at ræde Børn med." Noth. (*J. Grima.*) forældet. (Jvf. *Ræde.*)

Rætel, en. pl. Rætter. 1. En stor Hund, en stor Jagthund. Noth. (Af det gamle *Ræffe, Jagthund, Støver.*) 2. i lav Læbebrug: et Skildsord, en foragtelig Besættelse p. en opløsen Knøs.

Ræffe, en. pl.-r. [*Sw. Ræcka. T. Reijé.*] 1. d. f. *Ræd,* 1 og 2. De Røde, lade alle i een Ræffe. Han gik igjennem Ræfterne, de opstillede Rætter (af Soldaternes.) En lang *R. Aar.* Den hele *R.* af Beskjoldninger. (Man siger altid en *Ræd Perler, Knapper,* o. d. ikke *Ræffe;* og oftest: en *Ræd Træer, Guse, Stene.*) 2. En Ræffe af *Knaget.* t. at hængte Ræder paa, kaldes en *Ræderætte;* en Indretning i Ræstet, t. at stille Ræstetener paa: en *Ræstetætte, Tinrætte.* 3. *Stattvært, Sprinkelvært, Rædvært.* (Noth.) forældet.

Ræffe, v. a. og n. 1. og rætte, rætt. [*J. reikia. A. S. ræcan. T. reichen.*] 1. act. sive, give hen til (m. udstrakt Haand.) Rætt mig Glasset. At r. een Haanden. Hun rætte mig Blomsterne over Plankeværket. At r. frem, r. hen, r. ind, r. ned, r. ud. — neutr. Barnet rætter efter Rødesren. 2. act, strætte, udstrætte, gjøre noget længere v. at trække det. (*T. re æ n.*) Dette Ræder vil ikke lade sig rætte. At r. Pænderne i Belret. At r. Lungen ud. At r. sig i Sengen. At r. sig ud over noget (m. Overtroppen.) At r. noget ud i Længden. 3. neutr. a.) egentl. det f. f. naae. Jeg kan ikke r. saa langt. Det rætter ikke til os. Det saarer at r. saa langt det kan. "Rædens Gave rætter, ere Røder og Datter Venner." *Drdspr.* b.) fig. At rætte til, være tilstrættelig, staae til. Pengene rætte ikke til. = *Ræffen,* en. ud. pl. Gjerningch, at rætte. = *Rækning,* en. d. samme. (f. *Saandrækning.*) = *Ræffenagle,* en. "En Spisse, som man rætter eller strækker noget med." *B. S. D.* *Ræffetra,* et. pl.-er. 1. *Træ,* hvormed noget rættes ell. udspiles. 2. Et *T.* til at

fæste Rætter ell. *Knage* i. (Noth.) f. *Ræffe,* 2 og 3.

Rædvært, et. pl.-er. [*J. Ræffe, 3.*] 1. en Rætte af Stænger, ell. korte Stager, fæstede m. Enden i noget, der strækker sig i Længden, og oventil forbundne, hvilke sættes især f. at hindre nogen fra at falde ud. *R.* paa en Bro, om en Altan, p. et Gallerie, et Laarn. 2. en Rætte af Stænger, som nedfættedes lodret og forbindes m. Værrætrer i Kammerform. Saaledes: *Rædvært* hos *Blussen* ogsaa: *Espalier,* og *Rædværts* træer, de v. *Rædvært,* langs *Mure,* *Plankeværter* o. f. v. *plantede Træer.*

Rædning, en. visse Dele af Hellefyndesren, især *Finnene,* som afsættes og tørres. (Noth.)

Ræling, en. pl.-er. paa *Sti.* f. *Ræling.*

Rænke, en. pl. Rænker, som oftest br. [*J. Hreckr. pl. Hreckior. Sv. Ränkör. T. pl. Rånk.*] *List,* *Forfikkelse,* snedig *Paafund* ell. *Konfigreb,* der anvendes i *Løndom* f. at opnaae en *Øensigt.* "Rænker forudsætte baade *Feighed* og *ond Villie.*" *Rænker.* Hvad han ikke v. aabenbar Magt kunde naae, det søgte han at udrette v. *List* og *Rænker.* "Jeg Sandhed følger kun, og bruger ingen Rænker." *Guld. P. Paars.* "Baade *List* og *Rænker* forudsætte stulte *Midler* f. at naae en *Øensigt* — men kun de *Handlinger,* som medføre en *utillellig Forfikkelse,* kaldes *Rænker.*" *Rænker.* = *rænkesfuld,* adj. som m. *Lethed* finder v. *Rænker;* *listig,* *snedig.* *rænkesløs,* adj. som ei bruger *List* og *Rænker,* aaben; *oprigtig.* "Den *rænkesløse Kamp,* den aabne *Fejde* vi ei forstaae." *Ølenscht.* *Rænkesmager,* *Rænkesmed,* en. den, som bruger *Rænker,* som er *rænkesfuld.*

Ræppe, v. n. 1. (har.) give en *sturende* *End,* som *Anden* og *Gaasen;* — *stræppe.* (Noth.)

Ræve, en. pl.-e. [*J. Refr.*] et *Roddyr* af *Hundeslægten.* *Canis vulpes.* — fig. et *snedig,* *fast,* *trædt,* *underfundigt* *Menneske.* f. *Rævestreg.* = *Ræveagn,* en. *lotskemad* t. *Ræve.* (*D. S. D.*) *ræveagtig,* adj. *snedig,* *fast.* (Noth.) *Rævebuur,* et. *B.* hvori *levende Ræve* bevares. *Rævebælg,* en. *Skindet* af en *R.* (f. *Bælg.*) *Rævefund,* et. *trædt* *Øvel,* *svigagtigt* *Paafund.* (i *ældre* *Str.*) *Rævegaard,* en. *Indhegning* ell. *Indretning* t. at fange *Ræve* i. (*Nothe Nordens* *Statsf.* I. 289.) *Rævegrav,* en. 1. en *Grav* ell. *Gule,* som *Ræven* graver sig, og hvor den har sit *Dyrehol.* 2. en *Haalning,* som graves i *Jorden* t. at fange *Ræve* i. *Rævehagel,* et. pl. d. f. *Bagel* t. at fæde *Ræve* m. *Rævehale,* en. *Rævens* *Gale.* *Rævehule,* en. d. f. f. *Rævegrav,* 1. *Rævehund,* en. *S.* som er *afrettet* og br. til *Ræves*

jægt. Kævejæger, en. den, som har Færdighed i at jage Kæve. Kævefage, en. pl.-r. en forgiftet Blanding, der henlægges i Marken f. at dræbe Kæve. Kæveflo, en. pl.-floeer. Kævens Klo. At gaae p. Kævefloer: o: bruge List og Falskhed. Kævemynde, en. Et Slags Mynder, som især br. til Kævejagt, og dertil ere afrettede. (Noth. D. Tilsp. II. 564.) røverød, adj. rød som en Ræv. (Ambergs D. B.) Kævesfar, en. et Rødfarv. i at fange Kæve i. (f. Kottesfar.) Kævestind, en. Kævens Bølg, naar den er beredet t. Forvært. En Due af Kævestind. Kævespor, et. Spor af Kævens Fødder p. Jorden, i Sneen o. d. Kævestampe, en. d. f. f. Kævesfar. (Noth.) Kævestreg, en. pl.-er. en listig Handling; Kæster, Underfundighed. Kævetrig, en. "En Hund, avlet af en Ræv og en Løve." Noth. (3. Tik, en Løve.) Kæveunge, en. pl.-r. En ung Ræv. (Kævinde, en. Kævens Hun; en Hun-Ræv. B. S. D. seiden.)

Kævne, en, og rævne, v. n. f. rævne.

Kævse, v. a. f. røvse.

Købe, v. a. 1. [E. roja. gl. E. rigan.] aabenbare, give tilkiende det, som man selv, ell. som Andre vilde holde skult; forraade. At røbe en Hemmelighed. (Det udtrækker jævnlig, især naar en siges at røbe noget, der vedkommer ham selv, at det skeer uvilkaarligt.) Han røbde sig f. tidligt. Hans Adfærd i denne Sag røber en lav Tankemaade. Sammenhværgelsen blev røbet v. et Tilfælde. — Deraf: Køben, en. ud. pl. ell. Købning, en. (seiden.) — Købsmand, en. den som røber noget, en Angiver. (Noth.)

Rød, adj. [3. raudr. A. S. read.]

Røvet p. en af de eneste Hovedfarver, (ruber) som er den, Blodet har, og som i Følge dens stærre ell. mindre Blanding m. andre Farver, kaldes m. Tilfæg: hoirod, farlagentød, purpurød, blodrød, kobberød, rosenrød, brunrød, mørkerød, lyserød, o. s. v. At blive rød, rødme (i Ansigtet.) "Dranterens Nase rødmer ikke; men den bliver rødere, som Manden bliver ældre v. sin Drik." P. E. Müller. At farve rød, farve i Rødt (i en r. Farve.) Solen gaar rød ned. I enkelte Tilfælde br. det om Farver, der næsten ingen Rødhed have. Det røde Guld. En rød Ko: gullbrun ell. rødbrun. røde (brandgule) Miler. = rødagtig, adj. noget rød, som falder i det Røde. Rødarve, n. s. Ravn p. en Plante. Anagallis arvensis. rødharvet, adj. Et r. Egg, som man ved Bart har givet en rød Farve. Rødbede, en. En Havedært, hvis røde Rød nedlægges i Edbite og spises. Beta vulgaris. rødblaa, adj. som har en blaa Farve, m. Blanding af Rødt; rødlig blaa. (sv. hvid-

blaa, sorteblaa.) rødbleffet, adj. om Læg, som har en rødagtig ell. rødbrun Farve, blandet med hvidt, ell. som er bleffet m. en Blanding af rødt. rødblisset, adj. om Heste: rød m. Blis i Panden. rødblommet, adj. som har røde Blommer i en hvidt ell. anderledes farvet Bund. (om Tei.) f. Blomme. 2. og blommet. rødbruun, adj. som har en brun Farve, der har mest af det røde, falder i det røde. (modf. guulbrun.) Rødhynke, n. s. Ravn p. en Plante, hvis Rød og Blade farve guult. (Stræppe.) Rumex acutus. røddraget, adj. om et Lægshoved, hvis Hovedfarve er rød, m. en sort ell. mørk Stribe hen ad Ryggen. Røddrossel, en. En Fugl af Drossel-Slægten. Turdus iliacus. rødfarvet, adj. v. farvet i Rødt. Rødfarvning, en. Sierningen af farve i Rødt. rødfinnet, adj. som har røde Finner ell. Blegner i Ansigtet. rødgjæret, adj. kaldes et Kreatur, som er rødt, m. en hvid Stribe fra Lyften og t. Ryggen. (B. S. D.) rødgloende, adj. om Jern, som er glødet ell. hedet saa stærkt, at det antager en rød Farve. (modf. hvidgloende.) Rødgloeding, en. Sierningen, at gjøre et Metal rødgloende; ell. Bektæfseheden, at være rødgloende. (Brünnich Mineral. 256.) Rødgran, en. et Slags Grantræ. Pinus picea. rødgrinet, adj. om Læg, hvis Hoved ikke er eensfarvet, men har en rød Stribe, og er ellers hvidt. rødgul, adj. af en guul Farve. der falder i det røde. (modf. hvidgul, bleggul.) Deraf: Rødgulhed. (Brünnich.) rødhæaret, adj. som har rødt Haar. rødhædet, adj. v. hedet indtil Rødhed ell. til at blive rødgloende. (B. S. D.) rødhjelmet, adj. f. hjelmet, under Hjelm. rødhovedet, adj. som har rødt Hoved ell. Hoveds haar. Rødkaal, en. En Art af den almindelige Kaal, (Brassica oleracea) som har en mørk, rødblaa Farve. rødkindet, adj. som har røde Kinder. Rødkrid, et. urgentligt Ravn p. et Slags leeragtig Jernsteen, af rødbrun Farve, som br. til at frive og tegne m. Bolus rubrica. Brünnich. (Deraf Rødkridspen, Rødkridsteen, Rødkridstift.) rødlaen, adj. pl. rødladne. d. f. f. rødagtig. Rødleer, et. Et Slags bruungul m. Sand blandet Leer, som hyppig findes i Danmark. (Aagaard Bestr. over Lyne. 56.) rødlydt, adj. rødfarvet, rødpletet. Raussen. (af Lyd, Farve.) Rødleg, et. pl. d. f. en Legart, som er en almindelig Madurt. Allium Cepa. Rødmuld, et. kaldes den hvidlige, halv raadne Tilstand i Eggtræets Bed, som ved Vægen kaldes Troste. Deraf: rødmuldet, adj. 1. trostet; om Egen. En rødmuldet Egg. 2. om Jord, der bestaaer af rødagtig Muld; modf. formuldet. (Flet-

sker.) rødmostet, adj. som har en sund, ungdommelig Rødme i Ansigtet; rødskindet. (Noth har adj. mostet, rødbrun. Furvus. "En rødmostet Fersken." Whlenschl.) rødnæset, adj. som har en rød, fra den alm. Ansigtfarve afvigende Næse. rødpletet, adj. som har røde Pletter. rødprikket, adj. som har røde Prikker i en anderledes farvet Bund. Rødfalle, en. En Fisl af Karpefægten. s. Rødfalle. Rødfimsmel, en. En Stimmel, ell. hvid Best, hvis hvide Farve er tæt indsprængt m. Rødt. deraf: rødfimlet, adj. som har en saadan Farve. rødfjoldet, adj. som har røde Skjelder, ell. store Pletter af denne Farve. (s. Fjoldet.) rødfliaget, adj. som har rødt Etlæg. Rødfliar, en. flættet Løst af forskellige Slags. (v. Aph. Dec. Mag. VII. 36. s. Rødtorst.) rødfliar, adj. kaldes det Fern, som kun taber sig hamre kolbt ell. hvidgloende; men springer og brister, ell. bliver størt, naar det gøres ell. gøres rødloende. (modf. Rødfliar.) Deraf: Rødfliarhed. Rødsot ell. Rødsyge, en. et Slags Blodgang hos Dvæg. (Wh. S. Str. XII. 105. Dec. Mag. VI. 22.) rødspraglet, adj. som har røde Pletter ell. Striber blandede ind imellem andre Farver. Rødspraglet. (s. spraglet.) Rødspatte, en. pl. -r. En Fisl af Glynslægten, som er brun m. røde Pletter. Pleuronectes platessa. rødspattet, adj. som har røde Spætter, ell. er ligesom stærket m. røde Prikker. Rødsteen, en. 1. d. s. f. Rødkrid. 2. en rødbrændt Muursteen; ell. Pulveret af en saadan Steen, der br. til Polering. rødsfærnet, adj. s. rødblistet. Rødsfærnet, en. En liden Fugl, der ogsaa kaldes Blodstjert, Blodfugl. Motacilla phoenicurus. rødsfæribet, adj. som har røde Striber. Rødtop, en. En Fugl. s. Triff. (Fringilla cannabina.) Rødtorst, en. kaldes de rødagtige Afarter af Torsten (Gadus callarias) og af Scien (G. virena.) Rødviin, en. (ogsaa afstilt: rød D.) Blin af rød Farve; især om visse Slags franste Vine, der mest føres fra Bourdeaur. rødsøiet, adj. som har røde, betændte Dine ell. Dienlaage.

1. Røde, en. ud. pl. Rødhed. Rün i disse Sammensætninger: Aftenrøde, Morgensrøde. (I Staaland siges om Bygget: det staaer i Røde, kommer i Røde, naar det begynder at blive rødt ell. faae røde Streger p. Kiærnen inden det mødnes.)

2. Røde, en. Et Navn paa Krappplanten; Farver-Røde. Rubia tinctorum (Noth.) 3. Røde, en. ud. pl. [beslægtet med Raad, raadne.] 1. Forraadnelse. At lægge Øer, Damp i Røde v: i Vand, f. at Stallen kan raadne fra. Noth. 2. Materie i Saar og Bylder. Saaret drager t. Røde. (Noth.) Deraf: Rødfætning, en. Afsondring af

Materie; Suppuration. (s. Aph.) s. v. at røde og rødne.

Røde, v. a. 1. d. s. f. rødne. At røde Øer, Damp. (Dec. Mag. VI. 291.)

Røde, v. n. 1. (har.) affondre Materie; suppurere. Saaret røder. Noth. b. Aph. (br. i Staaland. Junge.)

Rødhed, en. ud. pl. den Beskaffenhed at være rød, rødfarvet. Gudens, Blodets Rødhed.

Rødning, en. [uvis Oprind.] opbluffet Lougvaert, hvormed Fængsullet p. Stikskanoner tilskoppes, f. at holde Fugtlighed ud. (Sotrigsart. Br. 246.)

Rødme, v. n. 1. (har.) blive rød. (s. f. rødne, nedenfor.) "Før Udens Klipver rødme, raacer Pelten op." Evald. "Den opgaende Sol, den rødmende Øi og den lysende Stov." Bagg. "Snart blodfarve du Edoms Bred, snart rødme dens Helger." Hørs. — At rødme af kindseelse. (Det br. i Særd. og hyppigst om den v. Blodets pludselige Opstigen foraarfagede Rødhed i Kinderne, som Stamfuldhed, Undseelse, Glæde og andre Sindsbewogelser frembringer. Ellers: at blive rød, som blot udtrykker det alm. Begreb om at modtage Rødhed.) "Og at de Rætte rødme v. dit Forslag." Evald. — Paa samme Maade br. Rødme, en. ud. pl. om Ansigtets Rødhed. Sundhedens, Undseelsens Rødme. Hos Digtene: Rosens Rødme. — Rødmen, en. ud. pl. det, at rødme.

1. Rødne, v. a. 1. [af Røde, Materie, Raad.] lægge i Vand f. at raadne ell. opleses. At r. Damp. — Rødning, en. Gierningen at rødne (Damp.) Deraf: Rødningsmaade, en. Rødningssted, et. v. fl.

2. Rødne, v. n. 1. [af adj. rød.] blive rød. (B. S. D. og Müller b. censatod. Dvd. I. 350; men er et, om ei ubrugeligt, dog helst selden forekommende Vrd; som hverken findes hos Noth, ell. i fildigere Drbøger. — Rigtigere er vel Brugten af rødne, som v. trans. for: glære rød. Grundtvig.)

Røg, en. ud. pl. [J. Reykr. X. S. Rec. Sv. Rök.] Damp ell. Dunst af brændende, ell. ved Ilden stærkt opvarmede Legemer, som v. at flige op i en koldere Luft taber sin Elasticitet og danner en smykk Laage. At give Røg fra sig (ryge.) "Disse Dagtere, der saa ivrigen raabe Brand, om de end hverken kunne vise Blus ell. Røg." Kahlef. — Røgen staaer ned i Etorstencen, ud af Dønen. Røgen af et Stud. Røddrog. At hænges Risd i Røg. — Røgalter, et. X. hvorpaa Røgoffer antændes. Røghad, et. Røgning, som anvendes p. et sygt Rim. (Ambetags Drdb.) røgblind, adj. som lider i Aine, som ikke kan see af Røg. Røgdor, en. D. ved et Ildsted, anbragt f. at afledede Røgen. (B. S. D.) Røghed, f.

Røgeffekar. Røgsfang, et. Et Rør, en Canal, hvorigennem Regen ledes fra et Tidsted. **Røgflamme,** en. Luc, der slaar ud ell. stiger i Veiret m. Røg, der ikke blusser klart. **røgfuld,** adj. som har megen Røg, er opfyldt m. Røg. (Dhlerschl.) **røgsgraa,** adj. af graaladen Farve, som Røg; røgfarvet. **Røghat,** en. En Stierm ell. Høtte, som sættes over Storfisene f. at hindre Regen fra at slaae ned. **Røghul,** et. Hul r. Taget af et Huus, ell. oven i et Røgsfang, som Regen farer ud af; Røgsaab. (s. Røgstue.) **Røghuus,** (ell. Røgehuus); et, og **Røghytte,** en. Huus ell. Høtte, indrettet t. at røge i. **Røghatte,** en. d. s. f. Røghat. **Røghammer,** et. Et Kammer, bygget v. eller omstrøng en Storfisken; hvor Regen kan ledes ind fra denne, og hvor man saaledes kan røge Kied e. d. (Moth.) **Røglys,** et. en Blanding af veltugtende Tins, dannet som et lidet Røg, der tændes i Enden. (Moth.) **Røgmalt,** et. d. s. f. Kollemalt. **Røgmand,** en. f. Røgemand. **Røgoffer,** et. D. af antændt Røgeffe. **Røgpibe,** en. pl.-r. en Pibe, et Rør t. at lede Regen ud igiennem. **Røgpulver,** s. Røgeffe. **Røgstue,** en. pl.-r. en pl. - er. en stor og tnf Samling af Røg. **Røgstue,** en. En Stue ell. et Huus, som er uden Storfisken ell. Røgsfang, men hvor Regen fra Arneskedet seger sin Vej op mod Taget og ud af Røghullet. **Røgtag,** et. Et Slags Tag, der bygges over en Storfisenspibe f. at tiene i St. f. Røghat. **Røgtobak,** en. Tobak, som tiener t. at røges ell. rygges. **Røgtobac,** en. et Slags Biergkrydal af røgsgraa ell. bruunlaaben Farve. (Wundtich, Min. 39.) **røgetørret,** adj. v. (om Malt:) tørret p. en Kelle (modsat: vindtørret).

Røge, v. a. 1. [J. reykia. T. r d u ch e r n.] 1. lade noget giennemtrænges af Røg, indtørres v. at hænges i Røg. At r. Sild, Kied, Flest. røget Kied. En røget Stue, som er giennemtrukken, farvet af Røg. "Den røgede Kro." Stenersen. 2. (m. præp. bort ell. ud) fordrive v. Røg. At røge Røg bort, ud af Stuen. "Vi røge ikke Røven af Pølen, uden f. at bemægte os Skindet." Schytte. 3. trække Røg ind i Munden og igjen blæse den ud; smøge. At r. Tobak. (s. v. a. ryge, 1.) — **Røgning,** en. pl.-er. Gierningen at røge. — **Røgeffest,** et. f. som er bestemt t. at rygges, ell. er ophængt i Røg. **Røgemand,** en. den, som f. Betaling røger Kied og andre Madvarer. **Røgepølse,** en. P. som hanaer i Røg, ell. er bestemt dertil. **Røgefild,** en. pl. d. f. Sild, som gøres friske lig v. at hænges i Røg; Flæksfild.

Røgeffe, en. [A. S. Rycels, Rerels.] det, som giber en veltugtende Røg, naar det brændes, og som anvendes t. denne Brug. At brænde R. Komme R. paa Glæder. —

Dansk Ordbog. II.

fig. om Lovtaler over Hdie ell. Mægtige. "Dan ønsker, at man endog m. den bedst fortiente Røgeffe vil være sparsom imod Forstærne." Raabek. "Er een og anden lidt god vd viis, faaar han vd Røgeffe, mig foruden." Bagg. = Røgeffesad, Røgeffekar, et. f. ell. Rør, hvorpaa lægges Glæder f. at antænde R. dervaa. **Røgeffesels,** et. d. f. f. Røglre.

Røgt, en. ud. pl. [J. Rækt, Røg.] den Omsorg, som bæres f. at holde noget v. **Magt** (sær br. det om Dyr:) Pleie, Vares tægt.

Rogte, v. a. 1. [Steltes ogsaa rygte. J. rækta, reekia. N. S. recean, reccan. D. ruchten.] 1. drøge Omsorg for, pleie, tage Vare paa. (mest om Dyr; om Mennesker oftest: pleie, passe.) At r. Dværg. r. Hestene p. Stalden. Hæstene er ude at rygte sine Garn. 2. udrette, forrette. At r. et Vænde, en Bestilling. "Enhver, som vedberliggen rygter sit Kald, kan fremme det Heds Vel." P. E. Müller. "Rygt Naturens bedre Kald." J. L. Heiberg. — **Rogter,** en. pl.-er. den, som rygter noget; især absol. for: Uvægrægter. Om et Fruentimmer: Rogterfæ, en. — **Rogtning,** en. d. f. f. Rogt.

Røie, en. pl.-r. kaldes i Norge Urhanens ell. Thurens Hun. "Mens Keien hidser op de Stagnes Rød igjen." E. Colbirensen. **Røllike,** en. pl.-r. En almindelig udbredt Plante. Achillea Millefolium.

Rømme, v. n: (er) og a. 1. [J. ryma. A. S. rymann.] 1. neutr. undvise, undvige, drage hemmelig bort, Lyven er rømt. At r. af Landet, af Byen. "Dg troede, han var rømt f. Hvor ud af Landet." Bagg. At rømme fra sin Gaard. 2. act. vige fra et Sted, f. at lade en anden indtage det, overlade een et Sted v. selv at forlade det; enten frivilligen, ell. i Følge Dom og Landsfordømming. At rømme Huset, Stuen f. een. Fienden blev nodt t. at r. Staden, maatte r. Marken, Valpladsen. Han blev dømt t. at rømme Landet. 3. At rømme op i Stuen, gjøre rødbellig, lægge tilside. (Moth. Sv. ryma up.) "Efter de have endt deres Ven, skulle de rømme op og seie i Kammeret." Jesuit. Hist. v. N. W. Aalborg. 1607. — At rømme tilside (staae bort, gjøre Plads.) Sneedorf. 4. At rømme sig (inde man taler:) gjøre Luftørret frit, hærte.

Rønning, en. pl.-er. [af v. rømme.] Gierningen at rømme, undvige fra, forlade et Sted. — **Rønningdom,** en. Dom, som tages over en Bønde, der er rømt fra sin Gaard, ell. anden Rønningmand. (Moth.) **Rønningmand,** en. 1. den, som rømmer fra sin Hæstegaard, for Gield, ell. undviger p. anden ulovlig Maade. 2. den, som er dømt t. at rømme Landet (Moth.) ell. som f. at undgaae Forfølgelse frivilligen gaar t

Landstogtighed. "Han, som en Rønningsmand sin Dørgang faaer at dølge." Delt.
Røn, en. pl. — ner. [J. Reynir.] et indenlandsk vildtvorende Træ. Sorbus aucuparia. **Rønnebær**, et. pl. d. f. de røde Rør, som ere dette Træes Frugt.

Rønne, en. pl. — r. [af J. Rannr. et af langt Huus.] et gammelt, brostfæddigt, falskbesæddigt Huus.

Rør, et. pl. d. f. [J. Reyr. gl. J. Rør.]

1. En Slægt af Vandplanter, hvoraf adskillige Arter ere indenlandske. Arundo. (hyppigst om det i alle Søer vorende A. phragmites.) At trække et R: op af Vandet. Understiden som coll. At stave Rør, lægge Tag af R. Vildbærnerne ligger i Rørene (ikke Røret.) (jvf. Siv.) 2. et huult, cirkulært ell. pibedannet Legeme af nogen Længde. Røret (Esbet) paa en Høffe. Et Pusterør, Blæserør, Røstfløvnør. Luft-røret; Urinrøret. Vandrør. 3. Understiden for: Rende (f. d. Drd.) At lægge et Steenør i Jorden (en Steentisse, Steenrende.) = Rørbeen, et. Et langt, huult og lige Been, f. E. Armbenet, Laarbenet.

Rørbinder, en. den, som forstaaer at binde og flette adskilligt af Rør, ell. at lægge Rørtag. Rørblad, et. 1. B. paa Rør.

2. et Bøveblad (en Støttel) af Rør. (W. S. D.) **Rørbund**, en. Sted, hvor Rør vore og trives.

Rørbunde, et. Rørtnippe. **Rørbuss**, en. En Samling af R. som vore paa eet Sted. **Rørbyld**, en. Byld i Lysen. (Moth. Røttene vel: Rørblyd, af det forældede Røre d: Lysen.) rordannet, adj. huult og dannet som et Rør (2.)

Rørdrum, en. En Sumpjagl af Heirelægten, der udmærker sig v. sin stærke og hule End. Ardea stellaris. **Rørduff**, en. Blomsterduff som vorer p. Rør. **Rørdaffe**, et. D. af Rør, som lægges ell. befestes over noget, f. E. paa et Loft. Rørfletning, en. F. som er gjort af Rør. Rørflette, en. En Flette, tilstaaeret af Rør. Rørgang, en. En noget lang dækket Rende ell. Canal. (Fleischer.)

f. Rør, 3. rørgroet, adj. v. begroet m. Rør. **Rørbens** rørgroede Bred. (Berp.) **Rørhav**, et. Hav, hvis Bredder ere stærkt begroede m. Rør. **Rørholm**, en. En liden Holm ell. et forhøjet Sted i Bunden af en Sø, som er bevoret m. Rør. (Moth.)

Rørhval, en. Et Dyr af hvalens Slægt. Balæna physalus. **Rørfiste**, en. R. flettet af Rør. Crates. (Moth.) **Rørtnippe**, et. Et sammenbundet R. af afstaaene Rør. **Rørtnude**, en. Knude, hvor et nyt Stub v. en Rørvært begynder. **Rørtne**, et. Knæ ell. Bøining p. et Rør, f. E. et Røstfløvnør. **Rørtforal**, en. En Slægt af Rørtaller, som danne sig i Stikkelse af Rør. (Fubipora.) **Rørtmaatte**, en. W. flettet af Rør. **Rørtmester**, en. den, som har Op- syn m. Vandrør ell. Vandrender. (Arceboe.)

Rørmose, en. W. hvor der vore R. i Mængde. **Rørtube**, en. f. Rørflette. **Rørtøring**, en. Gierningen af flere Rør. **Rørspuro**, en. Et Slægt smaa Fugle, der bygget Rede i Toppen af Rør. Emberiza schoeniolus. **rørfillket**, adj. (om Planter) som har en huult Stilk, lig Rør. **Rørstav**, **Rørstof**, en. En Stof af Rør, f. E. af Spanst-Rør ell. Bambus. "En stærkelig Rørstav." Basth. **Rørstol**, en. Stol m. Sæde af Rørfletning. **Rørstraa**, et. Et entelt, især tørt Rør. **Rørstøb**, en. Stubben af afsluggede Rør i Vandet. **Rørsvamp**, en. En Slægt af Svampe; hvis Hat p. Understiden ikke er bladet, men bestaaer af fine Emaarer. Boletus. **Rørsvovel**, et. Svovel, som er i Staaer. (Ambergs Drd.) **Rørsø**, en. En Indsø, stærkt bevoret m. Rør. (W. S. D.)

Rørsag, et. Tag, som er lagt af Rør. **Rørsvarling**, en. En Fugl; d. f. f. Rørspuro. (W. S. D.)

Rør, v. a. 2. [J. hræra. A. S. hreoran. R. S. rören.] 1. bevæge, sætte i Bevægelse. J. Talemaaden: At r. en Hest. At fise i rørt Vand. Oftest om Lemmerne, og recipr. Han kan hverken r. Hænder eller Fødder. Rør dig ikke af Stedet! At r. sig er det bedste Middel mod Kulde. Der rører sig ikke et Løv. 2. fig. (af No. 1.) vifte p. Føtellen, p. Eindet, frembringe Sindsbevægelse. Det rørte hans Hjerte. At røres v. andres Rød. Hun blev saa rørt, at hun faldt i Graad. Et rørende Snn. En rørende Skildring. 3. tage, føle paa noget m. Hænderne. Han kan ikke taale, at man rører ham. Denne Rende er endnu ikke rørt, er urørt, heel. — I Stoff m. præp. ved. At røre ved noget. (f. berøre, vedrøre.) fig. At blive rørt af Slag, ell. blot rørt. Han er rørt i den høire Side. 4. sætte noget middelbart i Bevægelse, ell. ved, formebest en anden Ting; it. blande noget v. at røre det. (faavel act. som neutr.) At røre Maltet (m. en Stof. Moth.) r. Maden (i Grunden.) At r. i noget, i Gryden. At r. en Kagedei. At r. om, r. op i noget. — fig. At r. op i en Sag, bringe den atter p. Bane. At r. noget sammen. At røre noget ud i Vand m. en Stee. — At røre Trommen o: slaae p. Trommen, især t. at give Legn. = Røre, en. ud. pl. noget, som er rørt sammen. **Røggørre**. — fig. Worden, Forvirring. Det ligger Alt i een Røre. "Der blev en Waggemad, en rent forstyrret Røre." Kurdorf.

— **Rørelse**, en. 1. En v. ubvortes Indvirkning frembragt Sindsbevægelse, Sindsrørelse. Man kan ikke see denne Rød uden A. Hun hørte denne Tidende m. dyb Rørelse. 2. Aoplyer. Han har faaet en A. i Siden. (Sjelden br. Ddet i den egenl. Bemært. om Gierningen at røre. f.

Dedrøren, Berørelse. — **Køreflee**, en. **S.** til at røre i Mad, t. at r. Mad ell. andre Ting sammen. **Køreflang**, en. **S.** hvørs med man rører i noget (f. **S.** Malt.) = **rørlig**, adj. som kan stiktes, bevæges; **berørlig**, mobilis, **rørligt** Guds. **rørlige** Eigendomme. **Deraf**: **Kørlighed**, en. ud. pl.

Kørig, adj. 1. som har sunde, bevæges lige Lemmer, som er frisk og færdig t. sin Gierning, agilis, vegetus. Han er endnu en r. Mand. At have **rørige** Lemmer. 2. **rørig** Mad o: stærkt nærende, stær at forbræ. — **Kørlighed**, ud. pl. **Kæfthed**, **Berørlighed** i Lemmerne.

Køring, en. [af v. a. røre.] til **Stibs**: den Betslædning af Lougvært, som lægges om Ankeringen, f. at den ei skal gaae Ankerlouget.

Kørag, en. ud. pl. og mest ud. Art. [af v. a. røre.] En Ret af Vg, som røres sammen og koges ell. steges i Smør.

Kos ell. **Køse**, en. pl.-r. En Steendynsge. **Woth.** (Ev. Røse. J. Reisi. Jhrc.) **Deraf**: **Koskat**, en. **Kors** **Benøvnelse** paa **Hermelinen** (See-Katten; **Mustela erminea**) fordi den gjerne opholder sig i Steenshøde.

Køst, en. ud. pl. [**J.** Raust.] den End, som **Kennefær** og endel **Dyr** have **Evne** t. at udføde gennem **Luftrøret**. **Vox.** (jvf. **Stemme**.) **Løvens**, **Ligrens** **Køst**. Nogle **Fugles** **Køst** er **Strig**; andres er **Lvldbrø** og **Sang**. — **fig.** **Naturens** **Køst**. At følge **Hierkens** **Køst**. Den menneskelige **K.** "Mit **Die** uden **Graad**, min **Tunge** uden **Køst**." **Jacobi.** (f. **Stemme**, **Mæle**.) At sige noget m. sagte **K.** At tale m. høi **K.** At opløste sin **Køst**. "Man siger: et tadeligt **Mæle**; en høi **Køst**; en klingende **Stemme**." **Sporon.** (At **Køst**, efter **Sporon** og **P.** **S.** Müller I. 369, nu bruges "om den **Drganets** **Bevægelse**, v. hvilken vi frembringe enten høie ell. stærke **Toner**": er vel en vis, ell. i nogle Tilfælde forekommende **Brug**; men omfatter ikke hele **Brugen**; da **Køst**, især i høiere **Stil**, ofte kan træde i **Stedet** f. det, fra det **Lydige** laaude **Stemme**. **Dgsaa** bruges **Køst**, men sielden **Stemme**, om **Dyrenes** **End**.)

Køst, et. til **Stibs**: en **Udbygning** af **Planter** og **Knæer** v. **Hærfæden** af **Stibet**, hvorpaa **Banterne** **befæstes**. (**Deraf**: **Køstfættning** og fl. **Drb**.)

Køste, v. a. 1. [det **L.** r ø f t e n.] i **Bjergværts** **proget**: At **røste** **Malm**, **Ertsen** o: gløde den i **Masovnen**, f. at stille den v. de groveste fremmebe **Dele**, inden den smeltes. (**Brühnich**, **Mineral**. 54.) **Deraf**: **Køst-**

ning, en. pl.-er. — **Køstecovn**, en. **Dvn**, hvori **Ertsen** **røstes**.

Kov, en. [**J.** **Kauf**, **Dul**.] **Rumpe**, **Bagdeel** (egentlig: **Rumpchul**, **Anus**. Nu kun i den laveste **Talebrug**. **Tilføen**: **Gul**, **Kabning**. **H.** **Harpstremg**.)

Kove, v. a. og n. 1. [**A.** **S.** **realian**.] m. **Bold** **bemægtige** sig **andres** **Guds** og **Eiendom**; **rane**. (f. **Kov**.) At r. **Lvæg**. De **røvede** fra **Kirker** og **Klostre**. **røvet** **Guds**. At r. paa **Arbejde**. — **fig.** **berøde**, **stille** v. Han har **røvet** mig min **Vre**. Han har **røvet** mig min **Kørlighed**. = **Køven**, en. **Gieningen** at **røve**. **Køven** og **Plyndren**. — **Køvefrihed**, en. **Lyd** t. uhinsdret at **røve**. (**Treschow**.) **Køvelyst**, en. ud. pl. **Lyst**, **Tilbøielighed** t. at **røve**.

Køver, en. pl.-a. den, som **røver**, som m. **Bold** **ræner** **andres** **Eiendom**. (f. **Kansmand**, **Stimand**.) At **overfalde** af **Køvere**, **salde** i **Køveres** **Hænder**. En **Sø** **røver**, **Kirkerøver**. = **røveragtig**, adj. som ligner en **Køvers** **Giening** og **Adfærd**. "Er **Dand**, som havde et **vildt** og **røveragtigt** **Folk** t. **Beboere**." **Guldb.** **Deraf**: **Køveragtighed**, en. "Dog, hvor de p. **een** gang kunde fornøie deres **Lapperhed** og deres **Køveragtighed**." **Guldb.** — **Køverbande**, en. En **Forening**, et **Selskab** af **Køvere**; en **Køverhob**. **Køverborg**, en. B. hvor **Køvere** have deres **Opholdssted**. **Køversflo**, en. **Køverbande**, **Køverhob**. **Køversfærd**, en. **Køvers** **Færd**; **røveragtig** **Færd**. **Køvergods**, et. **S.** som **Køvere** have **bemægtiget** sig. **Køverbule**, en. B. hvor **Køvere** have deres **Tilhold**. **Køverfisk**, et. **Risb** f. en **Priis**, der er meget lang under **Tingens** **Værdi**; **Stamfisk**. **Køverkule**, en. **Køverbule**. At **gløre** en **Køverkule** af sit **Pierre** (være **falsk**, **fortilkt**, ell. **stult**.) **Køverpak**, et. **fortagelig** **Benøvnelse** p. **stette**, **rovsnge** **Folk**. **Køversrede**, en. **fig.** **Køveres** **Opholdssted**. **Køversskib**, et. **S.** som **Søvere** **færdes** paa, og hvormed de angibe **andre** **ubeværgede** **Fartøier**. (**Malling**.) **Køverslot**, et. d. f. f. **Køverborg**. **Køversstand**, en. **Køverens** **Stand**, **Saandtering**, **Levemaade**. "Da var det snart med **Køversstanden** **ude**." **J.** **S.** **Seiberg**. **Køverskat**, en. **Stat**, hvis **Forsætning** gaaer ud p. **Køveri**, og hvor ikke den blandt **civiliserede** **Nationer** **antagne** **Folkeret** **agtes**. De **barbariske** **Køverstater** (**Agter**, **Tunis**, **Tripolis**.) **Køvertog**, et. **Tog**, hvis **Hensigt** er at **røve**, **Tog** af **Køvere**; **Kantog**.

Køveri, et. pl.-er. **Handlingen** at **røve**.

At **begaae** **Køveri**. **Søroveri**. **Køverff**, adj. (**Woth**, **Treschow**.) f. **røveragtig**.

Saa, en. pl.-er. [N. Sår.] Et Kar, især til at bære Vand i, at ose Vand med. (Colt-bing.) "Med Spanden i din Haand, m. Saaen hos din Side." Arrebo. "En m. en Spand, en anden m. en Saa." Waggesen. — Deraf: Dygesaa, Vandjaa. (Moth.)

Saa, adv. og conj. [Jól. svá, so.] I. adv.

a.) udtrykker det (som Sætningsord) Hensyn t. en bestemt, en forhen omstalt Siemstand, som v. denne Partikel lige som udpeges (saaledes, p. den Maade.) **Saa** gjorde han; **sa** sagde han. **Saa** forholder det sig, f. er det, f. skal det være. **Sæt**, at det var **sa**. **Saa** gaaer det til i Verden. **En** gjør **sa**, en **Anden** anderledes. (i alle disse Tilfælde kan saaledes bruges, og bruges som oftest.) b.) har det Hensyn t. og staaer i Forbindelse m. et efterfølgende adj. eller adv. og bestemmer da enten en vis Omstændighed ell. Grad i Henseende t. Egenstaber, Mængde, Antal, Tid, m. m. eller udtrykker en Sammenligning. Han er **sa** syg, (i den Grad) at Lægerne tvivle om hans Liv. **Saa** rig en Pige vil ikke fattes Friere. **Saa** mange, f. **sa**, f. lidt som muligt, **sa** snart, jeg kan, f. længe han lever. Det er f. godt som (næsten) afgjort. **Saa** uslydlig, som et Barn. **Saa** stion, som Rosen, er ingen anden Blomst.

— **Hertil** hører ogsaa de (elliptiske) Forfæktninger: **sa** sandt (som at) Gud lever! **Saa** vist (som) jeg er en arlig Mand! — I nogle Udtryk (i dagl. S.) hentyder det p. en Art og Maade, hvorpaa noget skeer. Han var **sa** god, at undersøtte mig. Vær f. god, f. artig at træde ind. — Ligeledes hvor det, næsten overflødig, sættes t. adjectiv. Adverbier: Det stete **sa** lempeligt. Jeg veed det ikke **sa** egentlig. Han gif **sa** sagte ind i Stuen. c.) i nogle Tilfælde br. det som Udraabs- og Spørgsmaalsord: **Saa!** nu er det nok! **Saa** har dog hvad jeg vil sige! — **Saa?** (med langt Tonehold) vil han slet ikke komme? (Spørgsmaal, blandet m. Forundring.) II. Som conj. bruges denne Partikel hyppigen i mangfoldige Tilfælde t. at forbinde Eftersætningen m. Forsætningen, skøndt den ogsaa i mange af disse, i Folge Spørgbrugen, kan udelades. a. efter conj. naar, hvor denne enten virkelig forekommer, ell. ved Dmstrivning er udeladt. Naar du serer dig vel op, (**sa**) bliver det din egen Fordeel. Seer jeg ham iglen, **sa** skal jeg ikke glemme hvad jeg har lovet. Er han paastaelsk, **sa** er hun det ikke mindre. b.) hvor Eftersætningen

udtrykker Virkningen af en foregaaende Aarsag, ell. Hensigten af et Foretagende, m. m., f. **E**. efter da, fordi, efterdi, siden, saasom, eftersom. (forkortet: som) for at, paa det at, v. fl. Ligeledes hvor Forsætning begynder m. ligesom, saavidt ell. saavidt som, eller hvor den betinges ved om, dersom, hvis, o. fl. c.) hvor Forsætningen indeholder en Tilfæls, som betinges ell. indskrænkes v. Eftersætningen. f. **E**. efter endskøndt, uagtet, i hvor, om ogsaa, m. fl. Der forekommer denne Part. ogsaa undertiden baade i Fors og Eftersætningen, og staaer da første Gang og overhovedet i en Forsætning, i **St.** for: i hvor. (**Saa** gjerne jeg (endog) taler med ham, **sa** kan han dog aldrig vinde min Fortrolighed. Vøger, **sa** nyverlige de endog etc, kunne dog ei giøre Erfaring overflødig.) d.) til at betegne en Tidsfølge (for: derpaa, derefter.) Først gif han længe i Haven; **sa** satte hun sig t. at spille. Først de Store, **sa** de Smaa. [Hertil hører det Udtryk i d. Tale: hvad (fulgte, stete) **sa?** naar en Fortælling afbrødes.] Hvor det gentages, staaer det for: snart — snart. **Saa** vil han eet, **sa** et andet. e.) hvor **sa** staaer i en Eftersætning, der udtrykker en Sammenligning, er det egentl. adv. (i **St.** for: saaledes.) Som Herten er, **sa** hans Evensde. Som Eerden er, **sa** bliver Høsten. III. Da adv. og conj. **sa** forblindes med endel andre Ord af samme Slægt, kan bemærkes: a.) Adfælt skrives altid **sa** at, conj. (adeo ut.) Skibet er klart t. at seile; **sa** at der fattes nu Intet uden Vind. (Undertiden udelades at. Jeg har gaaet hele Formiddagen; **sa** jeg er nu ganske træt. Han raakte, **sa** det kunde høres p. Gaden.) b.) Som oftest skrives nu følgende sammenfattede Adv. og Conj. i eet Ord: saalidt, non minus, non magis, ikke mindre end. Den ene saalidt som den anden. Han kommer lige saalidt t. Morgen, som i Dag. (Derimod: Siver du ham **sa** lidt ell. lidt? tam parum.) — saalønge, donec, usque quo. Vi kan være tilfreds, saalønge det ikke bliver værre. (Derimod: Han tøvede **sa** længe, (tam longo) at Alle vare borte da han kom.) — saameget, saameget mere, quantum, tanto magis. Saameget (saavidt som) jeg kan see, er der endnu ingen Fare. Saameget mere, som han ender nu ikke er mnnbig. (Derimod: spils ikke **sa** meget Ris.) — saasnart, adv. ut primum. simul ac. Saasnart jeg erfarede hans

Ankomst; gik jeg til ham. Saasnart Kongen var død, hylledes hans Eftermand. Jeg kommer saasnart jeg kan. (Detimod: Vil du gaae saa snart? tam cito.) — saavel (m. som efter; tam—tam.) Saavel Fæderen, som Sønnen. Den ene saavel som den anden. (Detimod: Han er endnu ikke saa vel som frisk. Det er ikke saa vel.) — saavidt, quatenus. f. jeg veed, er han endnu ikke reist. Saavidt min Evne strækker. — for saavide, in quantum. Han fik Løfte om Erstatning, for saavidt som han kunde bevise sit Tab. c.) Følgende Ord ere altid uadskillige: saadan, adj. pl. saadanne: af det Slags, sig, saaledes. saadan var hans Adfærd. Saadan vil han have det. f. en Mand. I saadan et (ell. saadant) Veir. Saadanne Folk. saadan som det kan træffe sig. — saafremt, adv. dersom, hvis. f. han fordrer det, vil det ei blive ham negtet. — saaledes, adv. p. den Maade, p. saadan Wiis. (jvf. saa, l. a.) Saaledes var det fordem; men nu langt anderledes. "Køle og lafte, efte og hade, i Dag saaledes, i Morgen anderledes." Rynstier. Det var ikke f. meent. (i ældre Skrifter ogsaa: saalunde.) — saasom, 1. conj. d. f. f. efterdi, efterfom, da. (quippe, quoniam.) 2. adv. naar noget nævnes i Exempel. Det var endeel vilde Dyr, saasom en Løve, en Tiger, o. s. v.

Saad, et. pl. Saader. Staller, som falde af Korn ell. Grøn v. Malningen; Klib. (br. ikke gierne ud. i pl. Saader. Moth. Saarer. 3. Baden. I Jylland: Soer, Stal om Korn. Bygsoer, Havressoer. Isl. Sori, Affald.) — Saadbrød ell. Saadebrød, et. B. bagt af Klib ell. Saader. — saadet, adj. klibet, fuldt af Saader.

Saad, et (Suppe) f. Sod.

Saadan, adj. og adv. f. under saa.

Saae, v. a. 1. [Isl. at så.] bringe Sæd ell. Frø i Jorden, for at det kan vore op. At saae Byg, Havre. At f. Gulrødder. (men: lægge Kartofler, Erter, Bønner; saae bruges om den Sæd, der udstrøes.) = Saakorn, et. Korn, som bruges ell. er bestemt i Ubsæd; i. Forskiel fra Brødkorn ell. Fødekorn. Saaleses om forskiell. Slags Korn: Saarerug, Saachavre, Saarvifter o. fl. — Saamand, en. f. Sødemand. — Saaping, en. Gjerningen at saae. (Dlusfen.) — Saartid, en. den Kærstid, hvori man plejer at saae, Sædetid. Saacoeis, et. Veir, som er stiftet t. at saae i. (Moth.)

Saafremt, conj. f. under saa.

Saald, et. f. Sold (eribrium).

Saale, en. pl.—e. [Isl. Söli. Lat. Solea.] 1. den underste Deel ell. Flade af Næmestets Fod; dog br. i denne Bemærkelse oftere: Fodsaae. 2. det Stykke af Fodens Bedækning, som bevæger ell. støtter t. den nedre

af samme; fordeles om Støe ell. Støvel. At sue Saalen t. Overlæderet. At binde Saalery/Sandaler) om Fødderne. At sue Lerreds/Saaler under et Par Strømper. = Saalelæder, et. Læder, berebet af tulle puder, som bruges t. Saaler. Saalerem, en. Rem; hvormed løse Saaler uden Overlæder bindes om Fødderne.

Saale, v. a. 1. sætte Saaler under Fodstø. (Moth.) f. forsaae, som er mere brugelig.

Saaleses, adv. f. under saa.

Saamand, et Ord, som i d. Tale ofte bruges t. Forskiftning, Afkræftelse ell. Samtulle. (Ligesom i lav Tale Guds Navn misbruges v. den Gud: saa Gud! saaledes menes dette Ord at være: saa Mand! o; hellige Mand; hvoraf den forældede Tales maade: at sværge om (ved) Gud og Mand.)

Saar, et. pl. d. f. [Isl. Sár. A. S. Sár.], en ubvortes Skade v. Legemet, især en saadan, som udenfra er tilføiet, v. Staar, Dug, Stik, Stub ell. besl. (Man siger dog ogsaa: han har et aabent Saar i Venet, om en Vind ell. lignende Skade.) At forbinde, læge, hele et S. Saaret heles, begynder at groe til, at lukke sig. Stubte, hugne, knuste Saar. (Saar, ogsaa: Udslæt m. Rove ell. Skorpe paa. Moth. Lude Saar i hovedet.) = Saarbod, pl.—bøder. Pengestraf, som betales f. at saare en Anden. Saarfæber, en. den Feber, som følger efter betydelige Saar. Saarfri, adj. som er uden Saar, ikke saaret. Han gik saarfri af Striden. "Engang er det dog Lid, at de Saarfrie føle dit Gifte-stub." Dylenski. Saarhændet, adj. som har Saar, Skade i en Haand ell. begge. Saarlæge, en. pl.—e. den, som forstaaer og beskaffer sig m. at læge Saar og andre ubvortes Engdomme; en Chirurg. Saarslageløst, en. Chirurgie. saarlagende, adj. v. som læger, healer Saar. Udsillige Planter have en f. Kraft. saarmundet, adj. som har Saar ell. Skade i Munden. (Moth.) Saarmærke, et. Mærke, Ar efter Saar. Saarslag, et. Slag, hvorefter det følger et Saar.

Saar, adj. [Isl. sár.] som har Saar, saaret. "Væder er et væru saar, end fog." (P. Kollé.) Deraf: saargjøre, v. a. 3. gjøre, tilføie Saar, quæste.

Saare, v. a. 1. [3. særa.] gjøre Saar, gibe Saar, quæste. Han saarede sin Modstander i Armen. At være farlig saaret. Han saarede sig i Foden, p. en Kniv. — figur. At saare Blufærdigheden, saare den edlere Følelse. "Men at! snart grades her, oss saarer denne Lime." F. Gulds. — Saarelse, en. Gjerningen at saare. — Saaremaal, et. Saarelse, Saar. (Moth.)

Saare, adv. [Ev. sára. svar. S. sbr.] 1. i høi Grad, overmaade, høiligen. Det var

saare smykket. En f. stor Mængde. Han var f. bedrøvet. saare meget, f. lidet. Hatt bad, grad fra saare. "Den, som kan stille Havet, dersom det stormede og brydte end een Gang fra saare." P. Tidemand. 1564. 2. i d. L. og Almueproget, efter saa, for: snart. Saa saare jeg kommer hjem. Saa saare han saas hende.

Saasom, conj. f. under saa.

Saer, en. ud. pl. [Jst. Salt.] Hjrllig, Enighed. (Moth.) forældet, saavel som adj. saer, pl. saatte, enige, forligte, fredelige. (f. usaatte.)

Sabbat, en. Isdernes hviles og Helligdag, som holdes om Lørdagen.

Sabel, en. (forældet.) i ældre Skrifter og Folkeviser: d. s. f. Jobel. "Gud lider Sabel og Maar." R. B.

Sabel, en. pl. Sabler. [Fr. sabre.] et frunt Sværd t. at hugge med. — Deraf: Sabelletter, pl. et Slags meget store Sukkeretter. (Bluffen Landoc. 307.) Sabelklinge, en. den buede Klinge af en Sabel.

Sable, v. a. 1. hugge m. Sabel; br. kun i Udtrykket: at sable ned, for: hugge ned. (f. nedtable.)

Sacrament ell. Sacramente, et. [af Lat.] En Religionshelligdom. Daabens, Nadverrens S. At meddele en Eng Sacramenter.

Sadel, en. pl. Sædler. [A. S. Sadel, Sadol, Jst. Södull.] et Sæde, af Træ, udstøppet og beklædt m. Skind, som lægges p. Hestens Ryg og spændes m. en Biord under Bugen, f. at den Ridende kan sidde derpaa.

At hielpe een i Sadelen, sidde fast i Sadelen, løste een af S. En Sværsadel, Dvindsadel, hvorpaa Fruentimre ride m. Venene t. een Side. (f. ogsaa Kløvsædel.) = Sadelbom, en. Træet i en Sadel, som udstøppes med Haar, og beklædes m. Skind o. f. v. Sadelbrud, et. den Stude, Hesten saar v. at trykkes af Sadelen, saaledes at Huden gnaves og brister. (Abildgaards Heste-Lære. 75.) Sadelbrudt, adj. v. kaldes den Hest, der saaledes er saarsgjort.

Sadelbue, en. den forreste, buede Deel af Sadelen eller Sadelbommen. Sæddereng, en. Betient, som sadler og afsadler Hesten; Ridsknegt. (Moth.) Sæddedætte ell. Sæddedættan, et. Et Klæde, som spændes over ell. under Sadelen; Ridsdættan. Sædderfast, adj. som sidder fast i Sadelen, som ikke let kastes af Hesten.

"Dan til Vest var alt f. ræst og sædderfast." Bording. Sædderfor, adj. som er i Stand t. at bære Sadel. En sædderfor Hest. Sædderjord, en. En v. den ene Side i Sadelen sættes Biord, der spændes om Hestens Bug t. den modsatte Side, f. at holde Sadelen fast. Sædderhest, en. f. som rides, ell. bruges t. at bære Kløvsadel. (i Modf. t. Dognhest.) Sædderhestler, et. d. s. f. Pistolvæstler. Sædderhynde, et. Hynde ell.

blod Beklædning ovenpaa en S. Hær Dvindsædel. Sædderhammer, et. S. som bruges t. Gimmelfed f. Sadler og Ridsstøt f. G. Ridsstøt. Sædderklæde, et. d. s. f. Sædderklættan. (Moth.) Sædderklæppe, en. den øverste ell. hoiest opstaaende Deel for: v. Sadelen, som undertiden er prydet m. et Slags Knap. (f. Knap. 1.) Sædderklæppe, en. d. s. f. Sædderklæppe. (Moth.) Sædderklæppe, en. Høndværtsmand, som gjør Sædder og andet Hænderarbejde. (Kemmes Snider.) Sædderklæppe, en. Skind-Pose, som hænges v. Sædderklæppen. Sædderklæppe, en. udstøppet Puder, som ligge under Sadelen, næst Hestens Ryg, f. at den icke skal trykkes. Sædderklæppe, en. pl. — m. Kemme v. Sædderklæppen, hvormed den spændes t. Sadelen; ell. Kem t. at hænges Sædderklæppen i. Sædderklæppe, en. Ring t. at hænges en S. i. Sædderklæppen, et. Stedet p. Hestens Ryg, hvor Sadelen bør lægges. Sædderklæppe, f. Sædderklæppe. Sædderklæppe, en. Træt, som Hesten lider v. en for haard ell. ildgjort S. Sædderklæppe, et. d. s. f. Sædderklæppe.

Sæde, v. a. 1. lægge Sadel paa. At sæde sin Hest. At f. og affælde. (f. ogsaa opsæde.) Deraf: Sædding, en.

Saffran, et. Et Slags lundt, v. en egen Maade berebet Kølve: Saare ell. Godekind, der sædvanlig farves rødt, gult ell. grønt, og seelt er kommet fra Iberland. Sort Saffran kaldes Corduan. Deraf: Saffransbind (en Boger.) Saffranskoffe, o. ff.

Saffran, n. s. ud. pl. Mavn p. en Farveurt, (Carthamus tinctorius) m. hvis Blomster farves rødt og gult.

Saffran, en. ud. pl. kaldes deels en udenlandsk Eggvert, (Saffranlaute, Crocus sativus) hvis Blomster, ell. egentlig de yderste Dele af Støvveien (pistillum) p. disse, give et betiendigt rødguult Farvestof; deels og fornemmeligt dette Farvestof selv. — Saffranfarve, en. den Farve, som fædes af Saffran. — saffrangult, adj. rødguult som Saffran.

Saft, en. pl. — er. [L. Saft. A. S. Seaw.] 1. Fugtighed, som indeholdes i et Legeme, og er blandet m. dets faste Dele: Vædske. 2. i Træer, i Rødder. At presse Saften af en Frugt, af Urter, Blomster ell. Frugter, affogt, enten flydende, ell. størket v. Iblanding af Sutter, t. Brug i Huusholdningen ca. Vædskekonsten. En flaste S. Ribesefast, Ribesefarvestof, Ølbefast, Brønnsæft ic. = Saftaar, en. d. s. f. Saftaar. Saftaarer i Træer. (Moth.) Saftfarve, en. f. som Materie tilvare Hær af Planteregemers Saft; i Modf. t. mineraliske Farver. saftfuld, adj. som er rig p. Saft, vædskefuld.

Saftgang, en. d. s. f. Saftaar. (Moth.) saftgrøn, adj. hos Malere: som har en vis Isgrøn Farve (hvortil Farvestoffet kaldes

Sagtvænt.) Sagfkat, et. de Rør ell. Rør hos Bærter, hvori Safterne bevæge sig; Sagtrør. "Sagfkarrene faavel i Bladene, som i de unge Driske, i Grenene og hele Træet, krympes sammen." Bluffen. sagflos, adj. som er uden Sast ell. Vedste; tar. Deraf: Sastløshed, en. sagftrig, adj. d. s. f. saftfuld, vædsterig. Deraf: Sasttrighed, en. Sasttrør, et. fine Rør i Bærterne, hvorigennem disse Nærings-safter sige op fra Roden og fordele sig. Sasttid, en. Trærnes Sasttid, den Aarstid, i hvilken Saften stiger op i Stammen og Grenene, fra Roden. — saftig, adj. som indeholder Sast, saftfuld. Deraf: Sasttrigshed, en.

Sag, en. pl.—er. [N. S. Sac. Isl. Sök.] 1. i Ordets ældste, oprindelige Bemarkelse: Lovst, som føres v. Rettergang, Proces, Retsfag. "Man faaer altid Sag m. fed So." Vedspr. (vsf. No. 2.) Deraf, især i Lovsproget, mangfoldige Talemaader, f. E. At reise Sag mod een. At lade Sagen falde, forfølge sin S. At afsiue en S. tale p. Sagen, i en S. (procedere) vinde, tabe en S. kende, domme i en S. m. fl. At have en retferdig S. At domme i sin egen S. I mere indskrænket (men tildeels forældet) Bemarkelse: Klagemaal, Sagsmaal. At give S. mod en (s. saggive.) 2. Aarjag, Afsending (forældet.) Saar et adrig uden Sag. At hade een uden Sag (Roth.) 3. Handel, Forretning. En vigtig, vanskelig, ubetændelig S. At blande sig i andres Sager. At give fælles S. med een. Som kom tilbage m. uforsrettet S. At tage sig af en S. Det er ikke min Sag (vedkommer mig ikke.) At tale meget, er ikke hans Sag (holder han ikke af, ell. for sa jaer han ikke.) Deraf i pl. Puusfager, Statsfager, Kirkefager, Krigsfager, ic. 4. enhver Ting ell. Gjenstand, hvormod der tales ell. handles. (mest i sing.) Jeg vil tale med ham, skrive ham til om denne S. Det hører ei t. Sagen. Lad os komme t. Sagen. Sagen er denne (bestaaer dert.) At gaae uden for Sagen. Det gjør intet t. Sagen (har ingen Indflydelse derpaa.) En Hovedsag, Hifag. 5. i pl. Ting i Almindelighed, hvis Naavn man ikke veed, ell. forbigaaer at nævne. Hvad er det for Sager? færd. om Tsi, Redskaber, Klæder o. d. Hvem tilhøre disse Sager? Han reiste ja sine Sager. (Bemærkelsen er optagen efter det Lybste; og man bruger i Dansk oftere Ting ell. Tsi.) 6. Ting, i Modsetning t. Personer. Her handles om Sagen og ei om Manden. (Hægeledes en nvere, efter det T. optagen Bemærk. i hvis Sted som oftest bruges Ting.) = a.) Sagsfald, et. i Lovsproget: Bøder, som Mogen v. Dom kendes t. at udrede. Deraf: Sagsfaldsbret, en. Rettighed t. at

oppebære alle ell. en Deel af slige Bøder. (vsf. Stampes Ectlar. V. 53.) = b.) Sagsforklaring, en. Forklaring over Ting, Sager, som forekommer i et Skrift; modsat Ordforklaring. sagsfaldet, adj. kiendt Indsig v. Dom, som har tabt sin Sag. Sagsfører, en. En Lovkyndig, hvis Bestilling er at føre ell. tale en Andens Sag f. Retten, Procurator. Sagsføring, en. Gierningen, Bestillingen at føre en Sag. saggive, v. a. 3. anlægge Sag ell. Sagsmaal imod een; sagsøge. "Den, som Anden vil sigte og saggive f. Gierning ell. Ord." D. Lov. I. 14. 1. "At de have hørt den Saggivne bruge de Udtryk, hvorover Sagsøgeren fører Anke." Vsted. Saggivelse, en. (Ambergs Ord.) Saggiver, en. d. s. f. Sagsøger. (Math.) saggyltig, adj. som gielder i Sagen, har en reel, i Tingene selv grundet Emdighed. (Riisbrigh.) Sagsion, et. i Sproglaeren: det Kiøn, som et Ord har i Følge den Tings Natur, som det udtrykker. (s. Kiøn, 3.) Sagskundskab, en. Kundskab om en vis Sag, hvormod der handles. sagkyndig, adj. som er kundig i en vis Sag, hvormod Taleren, hvormod der handles. At overlade noget t. sagkyndige Mænds Bedømmelse. Deraf: Sagkyndighed, en. ud. pl. — sagløs, adj. (Isl. saklaus; N. S. sac-leas.) uden Skuld, frifunden. "I Lovsproget ogsaa sagesløs." Den, som sit Liv værgede, være sagesløs." D. Lov. VI. 12. 2.) Deraf: Sagløshed, en. ud. pl. — saggylldig, adj. skyldig i det, som man sagesøges for: det Modf. af sagløs. — sagsøge, v. a. 2. d. s. f. saggive. Sagsøger, en. den, som anlægger Sag mod en Anden; Citant. "Sagsøgeren indgaa da sin Klage og Paastand; og den Sagsøgte besvarede Alt, som han bedst kunde." Guldberg. Sagsøgning, en. Gierningen at sagsøge. Sagsvolder, en. den, som en Sag anlægges og føres imod, den Indskævnte; modsat: Sagsøger. (dog er Ordet ogsaa tilforn brugt for: Sagsøger. s. Bødens jur. Ord.)

Saga, en. [et islandsk, i de nyeste Alder ofte af danske Forfattere brugt Ord.] Fortælling; især historisk Fortælling. Hos Digtere og i høiere Stilis ogsaa for: Historien, Historiens Muse. [Bogen af pl. (Sagaer) er uvis og fiendene; og den islandske (Sögn) uanvendelig.] = Deraf: Saggaffiver, en. den, som har skrevet, er Forfatter af en Saga. Sagatid, en. den Tidælder, hvormod de islandske Fortællinger handle, eller i hvilken de ere skrevne; og st.

Sagle, et. ud. pl. Bødsle, Gypt, som finder af Munden, især hos smaa Børn. (Isl. söggr, vaad, sagtig.)

Sagle, v. n. 1. (har.) [Eh. sagla; som derimod i det Isl. har en ganske for-

[Hellig Bemærk.] lade Saglet, Spottet stude ud af Munden. — Sagledug, en. Klæde, som bindes om Halsen p. Væen, der sagde.

Sagn, et. pl. d. s. [Isl. Sögn, N. S. Saga, I. Sage.] 1. det, som siges, fortælles, især af Hæere, og om noget, der enten fordom er steet, ell. ved Erfaring bekræftet. Det var hver Mand's Sagn. Der gik S. af. At sige efter Sagn er halv Sagn. (Noth.) Det er et gammelt Sagn, (Mundhed) at Klarlighed gjør forstønet. 2. færd. en ved Grindring og mundtlig Dyrrelvering beværet Fortælling om noget, som troes fordom at have tildraget sig. Et gammelt S. En Historie bygget p. Sagn. At optægne et mundtligt S. Et muthist, poetisk, historisk S. (s. Folkesagn.) = Sagnetreds, en. En sammenhængende Følge af muthiste ell. historiske Sagn. Sagnhistorie, en. p. grundet allene p. Sagn, uden skriftlige Kilder. sagurig, adj. rig p. Sagn, som besidder mange S. ell. Traditioner. Sagnskriver, en. den, som optegner Sagn i skriftlig Fortælling. — Sagnemand, en. den, p. hvis Ved ell. Dyrrelighed noget fortælles, fremsættes, raalkaacs; Diemmelmand. "Jeg har da maattet lade mig seie m. at anføre mine Sagnemand." Guldberg.

Sagogravn, et. pl. d. s. Et Slags Gravn, som læves af Marven i et udenlandst Træ: Sagotræet, Sagopalmen (Cyras circinalis.) Sagsuppe, en. S. kogt p. Sagogravn.

Sagte, -adj. og adv. [N. S. sagt, sagte, N. S. sult.] 1. uden Støi ell. stærk Lyd, stille. En sagte Lyd, Musik. Han stillede sig saa sagte ind. At tale sagte (modf. høit.) 2. ikke hastig i Bevægelse, langsom. En sagte Gang. At gaac sagte. En s. Vind. 3. ikke heftig ell. voldsom i Sind ell. Afseer, stille, rolig. En s. Mand. (Noth.) Han sit en s. Død. 4. gdv. vel, lettelig, i al Fald. (i d. Tale, hvor det ogsaa hedder sagtens.) "Kan du ikke sagte svare mig t. det, som jeg spør dig om." Holb. d. Bagels. — Han kan sagte giere det, da han er rig. Sog kan sagtens seie ham deri, naar han endelig vil det. "Han fortiente sagtens og en sig Fortvivlelse at stille." J. E. Holberg. = sagtelig, sagtelig, adv. p. en sagte Maade, stille. — sagtferdig, adj. som er sagte, stille af sig, ikke stienende. Deras: Sagtferdighed, en. ud. pl. — sagtmodig, adj. rolig i Sindet, uden heftig Eidenkab, ikke let t. Brede (modf. hidsig, heftig.) "Aun Reskeres sagtmodig er og mild, og gjerne overbære vil." Storm. "Begrebet af sagtmodig betegner mere en Stenning i Stæven, end det hele Sindelag." Han var sagtmodig imod dem, som fornærmede ham,

og taalmodig i Lidelser og Mødgang. — Deras: Sagtmodighed, en. ud. pl. den Egenkæb, at være sagtmodig. "Sagtmodighed nitter sig især i Adfærd mod Andre, ell. i M. iden, hvorpaa vi optage Andres Adfærd med os." Nord. Tidsskr. III. 78. "Naar den Dødsriglekrige taler om sin Sagtmodighed, den ubarmhertige om sin Mennekestærklighed." Baskh. "Sagtmodighed er ikke modsat Iver, hvilken sandtes hos alle rettsafne Menneker; men den er modsat Verde, Had og lontig Forbitrelse." Wraffer.

Sagtne, v. a. 1. giøre mere langsom (om Bevægelser.) At sagtne sin Gang. "Mangen Vandrer — git Vidingen forbi m. sagtner Skridet." J. Guldb. 2. bringe noget til at blive sagte, stille, berolige. Man holder for, at Nic kan sagtne det oprørte Hav. "Læs er Stormen, atter sagtner Vølgen finder." J. Guldb. At s. eens hidsig, Brede. (Synnigere br. det i pass. ell. som n. pass. Stormen, Bølgerne sagtnes. Smerten sagtnes, bliver mindre. "Dette var intet Tegn, at Dyrret sagtnedes v. hans Fraværelse." Bandal. Noth skriver at sagte og sagtne.)

Sal, en. (langt a.) pl.-e. [Isl. Salr.] en stor Stue, særdeles ovenpaa i Huset, ell. i andet, tredje Stovværk. (Man siger dersfor: han boer p. Salen o: i andet Stovværk, hvor Huset kun har to. Første Sal, anden Sal, o. s. v. bemærker i Kjøbenhavn andet, tredje Stovværk, o. s. v. Jvf. Forsal, Baggal.) En Ribbersal, Dandsesal. — sig. "De m. Duft og Sang spille Matsens æde, tause Sal." E. Staffeldt. — Salador, en. Dør ind t. en Sal. Salsjomfru, en. kaldes i Kjøbenhavn et løbsagtigt, ugift Freuentimmer, som br. s. sig sein. Salovindue, et. W. i en Sal.

Salat, en. 1. Navn p. en bekendt Saueurt, som har mange Afarter (Lactuca sativa.) 2. en Ret, som læves af disse Plantes Blade, af Agurker, Kartoffler m. m. ved at komme dem i en Dyppele af Eddike, Olie, Salt, Sutter m. m. Lactussalat, Agurkesalat, Kartoffelsalat o. s. v. (pl. Salater stelden, og da om flere Slags Salat. "Men naar han, tung af Dancer, spiser evige Salater." Wessel.) Deras: Salatbed, Salatfad, Salatrætter, o. fl.

Salg, et. pl. d. s. [Isl. og N. S. Sal. Sala.] Gierningen at sælge, Afhændelse t. en Kjøber. Kjøb og Salg. Han tabte v. Salget af denne Eiendom. (jvf. sælge.)

Salig, adj. [Isl. sæll, lyttelig.] som ander den høieste Grad af inbortets Lykke, færd. i en Tilstand efter Døden, hvilken vi tænke os som Retfælsse fra ethvert Døde og Tædbegreb af den høieste Enskalighed, uafbrudt Andelse af den høieste Blæde. De Salige i Himlen. — Mere sig. om en hei

Strub af jordist indvoertes Slæde ell. Lykka- lighed. Han fælte sig salig v. hendes Kiærlighed. (Det br. i dagl. T. naar Afæde nævnes. Min salig (ikke salige) Fader. Dendes salig Mand. (Salig Kongen.) = Salighed, en. den Tilstand, at være salig. Den evige S. — saliggjøre, v. a. 3. gjøre decaagtig i Salighed. "Uden denne Hængivenhed kan Gud ikke saliggjøre nogen Skabning." Sneedorf. — Deras: Saligs- gjørelse, en. Saliggjører, en. (i gude- lige Skrifter: om Kristus.)

Saling, en. pl.—er. [Maaskee af Sa- del?] de oopenaa Raften og Stængerne forenede under Gelschovedet besættede Træer (to Kangsalinger og to Tværsalinger) hvorets paa Værfet hviler og Wanterne oventill gjøres fast.

Salme, en. s. Psalme.

Salmiak, en. ud. pl. et Salt, som opstaaer v. en Forbindelse af en Svore m. Ammoniak.

Salpeter, et. ud. pl. et Salt, hvis Bes- standdele ere en egen Svore (Salpetersyre) og Potaske. Naturligt Salpeter. Nitrum nativum. = salpeteragtig, adj. som sig- ner S. har noget af S. En s. Smag. Salpetergrube, en. Jordgrube, hvoraf S. vindes, ell. et Sted, hvor Salpeterjord graves. Salpeterhytte, en. Et Huus, hvor Salpeter toges og luttres. Salpe- terjord, en. Jord, som indeholder Salpe- ter, og hvoraf dette vindes v. Udbludning og Røgning. Salpeterlud, en. Vand, som eses v. Salpeterjorden og mættes af denne. salpeterrig, adj. som indeholder meget Sal- peter. Salpetersyde, en. den, som jores staaer et Salpetersyde, ell. et Sted, hvor Salpeter tilberedes. Salpetersyre, en. den egne Svore, som Salpeteret indehol- der. (Stærvand.) Salpeterværk, et. v. s. f. Salpeterfabrik.

Salt, et. (pl. Salte, om forskellige Saltarter.) [Isl. og A. S. Salt.] 1. et almindeligt Navn v. en Classe af Naturle- gemer, der udmærke sig deels v. deres sær- egne virrende Smag, (som udtrykkes v. adj. salt) deels v. Bødheden, hoormed de opløses i Vand, ell. deres stærke Tilhællighed t. at forene sig m. findende Legemer. (s. i øvrigt Bittersalt, Kildesalt, Ludsalt, Viiddels- salt, Plantesalt, Steensalt, v. fl.) 2. i atm. Talebrug fortaales v. Salt (ud. pl.) i Eardleshed Kogsalt (ell. Kættensalt) som er af alle Salte det mest udbredte i Naturen. At koge S. af Havvandet, af Saltfilder. At komme S. i Maden. At lægge Kiid i S. 3. figurl. br. Salt snær om Fynd, Stærk- hed, Kihhed; snart om Vittighed, Stærk- hede i Talen. "Er det ikke Svøtteret derom, som give Samtalen sit fornemste Salt?" Rahbek. = Saltaare, en. (Noth.) s. Saltfælde. saltagtig, adj. som har no- get af Salt, er klig S. En s. Smag. Salt-

art, en. et vist Slags Salt. S. fter, pl. sine Chnrsaltfaktioner af S. Blæde ell. Blomster. Saltbod, i lebod ell. Stuur, hvor Stid ell. at tilberedes t. Saltning; s. G. i N. Elmshorden. (D. Atl. V. 14.) brønd, en. (Noth.) v. s. f. S. Saltdeel, en. En ringe Deel Sal Partikel i et Legeme. "De Saled- Tangen indeholder." Duffen. i et. s. Saltkar. Saltfod, et. usunde saltagtige Bødder. Sa en. Grube, hvor Steensalt vin Biergmandsvils. Salthandel, en drives m. Salt i det Store. S ler, en. den, som driver Sa Saltvæ, et. Deeanet, det sa "Søn hun sad i Saltværets Dri- gers Dømer. Salthuus, et. s. h raad af Salt glemmes, (Noth.) hytte, en. Røgning, hvor Sa (Noth.) Saltjord, en. Jord, mange saltagtige Dele. Saltka- lidet Kar t. at glemme Salt i, el sætte det frem v. Bøddet. (søft. tekar.) Saltkiedel, en. K. hvori v. Saltværk. Saltfjelder, en. saltede Fødevarer glemmes. S en. Kilde, hvor salt Vand vælt Jorden, og som benyttes t. at to Saltkoger, s. Saltfyder. Salti Saltfyderi. Saltfogning, en. gen at koge Salt. Saltform, et. en liden Deel Salt. Saltlage m. Salt mætter Bødder, saasom samler sig i Kar, hvori Kald Saltlud, en. Vandet af Saltlid det v. Røgning har vundet en vi felt. Vand, hvori en betydelig D er opløst.) Saltmad, en. Mad, staaer af saltede Fødevarer, især sal- mad. (Saltmadsfad, et. Et F. endeel Saltmad sættes frem og g Saltoplæg, et. Forraad af Salt gasin ell. Salthuus. Saltpande stor og flad Kiedel, hvori Salti Saltprøve, en. Prøve, som fore Salt ell. Saltlud. Saltprøver Redskab, hvorved Saltluden prø en Rentent, som foretager den Saltkat, en. Skat, som er lagt brug af Salt. Saltkum, et. kørende Saltlud. saltsprengt besprængt m. Salt, lidt saltet. Saltsteen, en. Et Stykke, en Ma ell. Steensalt. (Noth.) Salti En Stærte dannet af Steensalt. der, en. den, som forestaaer et Salt arbejder derved. Saltfyderi, et. retning, hvor Salt vides af Kld Havet v. Røgning; et Saltværk- fyre, en. Svoren, som Kogsalt i og som v. Destillation kan udbrag

Rogsaltvæ. Saltold, en. Løb af Salt, der indføres. Salttønde, en. Tønde, der bruges t. Maal for Salt. (forst. fra Saltetønde.) Saltvand, et. det salte Havvand. Deraf: Saltvandsstift, en. F. som lever i Havet, i Saltvand. Saltvandsstifteri, et. Havstifteri. — Saltvæld, et. d. s. f. Saltkilde. Saltværk, et. Indretning, hvor Salt vindes af Saltgruber, ell. ved Saltshæderi.

Salt, adj. som har Rogsaltets egne pirrende Smag. salt Vand, f. Riid. (modst. ferst.) Det smager salt. — Saltbed, en. den Egenstøb v. noget, at det er salt, smager salt. Vandets Saltbed.

Salte, v. a. 1. indgnide m. Salt, lægge ned i Salt. At salte Riid, Fisk. (s. indsalte, nedsalte.) — sig. om at give Tale ell. Skrift Estertroel ell. Starphed v. Wittighed, Stiemt ell. Spot. "Ved Diely af saltet Spot og yebret Glose." Bagg. = Saltesker, et. Saltetrug, et. Saltetønde, en. Kar, Trug, Tønde, hvort Riid ell. andre Fødevarer nedfaltes. — Salterei, et. Sted, hvor Riid ell. Fisk nedfaltes i Mængde og t. Handel. — Saltning, en. Gjerningen at salte.

Salve, en. pl.-r. [S. Salt e.] en fed Smørelse, som bruges enten t. Lægedom, t. at indgnide i Paaret, i Hudn ell. desl. — Salvebøsse, Salvekrutte, en. Bøsse, Krutte t. at gienime S. i. Salvekræmmer, en. den, som handler m. Salve, vellygende Sager ic.

Salve, v. a. 1. besmøre, indgnids m. Salve. At f. Paaret. Kongen blev krosset og salvet. — Salvelse, en. 1. Gjerningen at falve. 2. sig. om en geistlig Talsler, der stræber at lægge meer end almindelig Øiendelighed og søgt Værdighed i sit Forsdrag. At prædike m. Salvelse. — Salvving, en. d. s. f. Salvelse. 1. Kongens Kroning og S. Deraf: Salvingsact, en. om Handlingen selv, ell. et Skrift, hvori en saadan Handling beskrives.

Salvet, en. f. Serviet, Bordklæde. **Salvie,** en. En krydret Urst, som bruges i Lægekonsten. Salvia officinalis. — Salvievand, et. Et af Salvie destilleret Vand; ell. en Paagvending af kogende Vand p. Saltveblade.

Sam, en. præp. der omtrent har Betskerfelse tilførelse m. sammen; men bruges kun (ligeform sam i det Isl. og Angels.) i Forbindelse m. de nedenfor anførte Ord.

Sambaaren, adj. v. pl. sambaarne. [Isl. samborinn.] fæste af samme Fortællere, ell. paa een Tid. (Noth.)

Sambyrd, en. ud. pl. 1. Brændstøb. (Noth.) 2. Fødsel p. een Tid. Tvillingers Sambyrd. 3. Ælghed, Overeensstemmelse. (Noth.) "Kan det m. Parternes Sambyrd og Minde ster." Bording. (Denne

Forf. har ogsaa det usædvanl. v. dop. sambyrdes, forænes, forlages. "Det hvorved — deres Derrers Sind i Riartlighed og Minde sambyrdes kunde." II. 231.)

Sambyrdig, adj. 1. som er af eet Ruld. sambyrdige Børn. 2. eens findet, af een Mening. (Noth.)

Samdrag, et. ud. pl. Overeenskomst, Forsig, Forening. (Noth.) = Deraf: samdrages, v. n. pass. enes, forlages. (Noth.) "Det vel p. Tiden var, de tydste Fyrster vilde samdrages om en Diely." Bording. samdrægtig, adj. enig, eens findet, som forlages vel. Samdrægtighed, en. Enighed. "Intet glør mere Splid i den menneskelige Samdrægtighed, end denne Laft." (Utafnermelighed.) B. Thott.

Sameie, en. ud. pl. [S. Sameign.] fælles Deel, Fællesskab i Eiendom; Medetendom. "Trivillig og nødvendig Sameie." (A. Usting.)

Sameier, en. pl.-e. den, som har lige Deel i Eiendom m. en anden. (Noth.)

Samfrænder, n. s. pl. 1. fædrene og mødrene Frænder. (Noth.) *2. i Arvesager: Parternes fælles Frænder ell. Slægtsninge. (D. 2. 3. 12. 1.) — Samfrændesfiste, et. Arvesfiste, som foretages indberedes imellem Frænder, ell. hvorved en Enke deler m. hendes Mand's Børn ell. Frænder.

Samfuld ell. samfeld, adj. [Isl. sammældr.] heet, uafbrudt. (br. fælden uden om Tiden og i pl. S. ti samfulde Kar. Noth har Talemaaten: den samfulde Almue.)

Samfund, et. m. d. s. [Isl. Fundr, Samlundr. Sammentomst.] Forening, Forbindelse imellem flere Personer, Selskab. (saavel Forbindelsen selv, som de Venner, der leve ell. deltage i samme.) Borgersamfundet. Det borgerlige S. Statsamfundet. At indtræde i et hæderligt S. "Den nyere Sprogbrug har i lidtrøkket Samfund lagt Begrebet af Randsforening, og givet det en noget høiere Betødning, end Selskab." Müller. = Samfundsraad, en. den Raad, Ræntemaade, som herjer i et vist Samfund, som er egen for dette. (Molbeck.) Samfundsliv, et. det Liv, som flere, der leve i Selskab ell. Samfund, føre. "Et Billed af det suundne Samfundsliv." Grundtv. Samfundsorden, en. den i Samfund, sær. i Statsamfundet, nødvendige og indførte Orden. (A. Vesteb.)

Samfærdsel, en. Færdset, som stæemmeltem Steder, der sigge i nogen Afstand fra hinanden. Der er ikke megen S. imellem disse to Mæc. S. til Rands, t. Rands.

Samføre, v. a. 2, d. s. f. jævnsøre. (S. Noth.)

Samgang, en. Sammentomst. (Noth.) **Samhold,** et. Forbindelse, Forening t.

en fælles Bønføgt Dynaelse. (Consortio. Noth.)

Samfiob, et. pl. d. s. Klob, som stcer af flere i Fællesskab. — Samfiobere, pl. de, som slutte Samfiob. (Noth.)

Samklang, en. ud. pl. Dvercensstemmelse i Lyd ell. Toner, som p. cengang høres; Harmonie. "Dig — pøse min stammende Sang i Naturens jublende Samklang." Wagg.

Samkuld, et. Værn af eet Kuld, af eet Vægtstøb. (Noth.)

Samlag, et. Fællesskab, Forening, Selskab. (Noth. Vsl. Samlag.)

Samle, v. a. 1. [X. S. samnan. I. sammeln.] bringe flere Ting ell. Personer efterhaanden sammen, samle, lede sammen; faae efterhaanden i sin Eie. Folkene ere endnu ikke samlede. Folk samlede sig p. Torvet. At samle (saue) Staverne t. et Kar. At s. noget sammen. "Nu atter m. lige Sierrighed at samle det, de have adspredt." B. Thott. Han samlede igjen de adspredte og slogtende Tropper. Han har samlet mange Penge. At samle paa Vinter, p. Bøger (v: anvende lang Tid p. at gjøre en Samling deraf. Decimod: At s. Bøgerne, som een havde kastet omkring. At s. Uiter p. Marken.) sig: jeg kan ikke ret samle det v: begribe, forstaae. At samle sine Tanker, sin Dyrkerksamhed. Han har endnu ikke ret samlet (fattet) sig efter den Stræk. = Samler, en. pl.-e. den, som samler, samler sammen. Efter en S. tommer tid en Forsøber. En Bogsamler, Vintksamler. — Samling, en. 1. Sierringen at samle. 2. Sammenkomst, Forsamling, Møde. At holde en S. 3. det, som er samlet. En S. af Materier. En Bogsamling. Han udgiver en S. af sine Digte, Smaastrifter. 4. sig. Klarhed i Tankerne, Endelighed i Forestillinger, tydelig Bevidsthed. Man kan ikke have sin S. (have sine Tanker samlede) for Stof. At være v. sin fulde S. At faae sin S. igjen (om den, som har været sig ubevidst.) — Samlingsdag, en. D. paa hvilken en Samling, et Møde holdes. (Mønster.) Samlingsplads, en. Samlingssted, et. Plads, Sted, hvor flere samles, hvor en Samling er berammet.

Samlav, et. d. s. s. Lav, Selskab. (Noth. s. Samlag, ovenfor.)

Samleie, en. Gierningen, at flere lede noget i Fællesskab. (Noth.)

Samleie, et. Gierningen at ligge p. et fælles Leie; færd. og efter være Sprogbrug; Udøvelsen af Andebaad imellem Mand og Kvinde. (Vsl. Samlag.)

Samlevende, adj. v. (nyt D.) som leve p. een Tid, som ere samtidsige. "Fred og Orden fulde fremvinges mellem (blandt) de samlevende Aaruner." U. Westf.

Samlevnet, et. ud. pl. det, at flere leve sammen, leve i Selskab, i Forening. "Samlevnet i Byer og stæbige Dpholdsteder." M. "Da deres hele Samlevnet bestaaer i, at de sove under eet Tag." Rahbek. (Samslevnet hos D. Guldb. er mindre brugt lig. "Det begyndte Samslevnet i Byerne." Verb. Hift. I. 510.)

Samliv, et. d. s. s. Samlevnet. "Naar alt vort Samlivs Held forbi din Tante gaar." Fr. Svalb. "Vort Samlivs aller sidste Dage." Rahbek.

Samlod, en. Fællesskab, Forening. At have noget i Samlod. (Noth.)

Samlyd, en. [Vsl. Samhliød.] 1. Lyd, som høres p. een Tid. "At tie vover selv det mest forkuede Folk, naar endog hræde Jubelstrig fordre dets Samlyd." Rahbek. 2. Samklang, Harmonie.

Samlyde, v. n. 3. (har.) [S. samhliøda.] lyde p. cengang, p. een Tid. samlydende (harmonerende) Toner. samlydende (medlydende) Bogstaver.

Samme, et. pl. d. s. Sammentøb, Sammentinken. (Rahbek.)

Samme, pron. adj. [Vsl. sama.] som en med, er ikke en anden ell. et andet end den ell. det forhen nævnte ell. betjendte. Jeg har endnu den s., de samme Bøste, som for tre Aar siden. Paa s. Maade, p. samme Tid. Han er altid den samme (sig selv lig.) Samme (forhen omtalte) Mand var ogsaa en god Konstliender. — "selv" sættes foran samme t. at forstærke Udtrykket. Det er den selv samme Bog, han cengang har vist mig. Han brugte de selv samme Ord. — I det samme (Dødsst) kom han. Du kan gjøre det m. det samme (Arbeide.) Det er mig det samme (ligeagtigt). 2. samme br. ogsaa som pron. demonstr. for: den, det ell. de. Jeg sender dig den forlangte Bog, og beeder dig, naar du har læst samme, at sige mig din Mening om den.

Sammeledes, sammelunde, adv. d. s. s. ligeledes. (forældede.)

Sammen, adv. [Vsl. saman.] udtrykker en Forening, Forbindelse, Fællesskab, ell. en Væsen af flere Gjenstande nær hinanden, p. eet Sted (tilhøbe, i Søb.) At komme sammen p. et aftalt Sted (samles.) sig: at komme sammen (v: i Vægtstøb.) At holde Bøst, Baad sammen (i Fællesskab.) At have Faber, men ikke Møder sammen. At sette Delene s. i en Maskine. At sne, fæste, binde, svøbe, lægge, kaste, binde noget s. At rykke s. (nærmere t. hinanden) m. Stolene. At holde s. (modf. at stilles ad.) Karetten er saa gammel, at den vil ikke holde sammen. — At holde sammen, sig. være i Forbund, i Forbindelse: — At hænge s. (s. hænge.) At fælde, sterte s. (s. fælde.) At gaa, ride, reise, tale, spille, lege sammen (med hinanden, i Selskab.) — Det

forenes m. al og alle, f. at forstærke Bes- grebet. (s. alsammen.) og bruges i følgende Sammensætninger:

Sammenavlet, adj. v. sammenavlede Børn (som en Mand og Kvinde have avlet sammen.) *Woth.*

Sammenbage, v. a. 2. bage flere Ting saaledes at de forenes.

Sammenbinde, v. a. 3. binde sammen. Plene vare sammenbundne. — *Deraf*: **Sammenbinding**, en.

Sammenblande, v. a. 2. blande flere Ting imellem hverandre og i en Samling, ell. saaledes at de ikke let kunne adskilles. — *Deraf*: **Sammenblanding**, en.

Sammenblæse, v. a. 2. føre sammen ved Vindens Magt. Der er sammenblæst meget Sand i Gaarden. Det sammenblæste Stov spredes igien af Vinden.

Sammenbringe, v. a. 3. bringe sammen. sammenbragte Børn o: Børn, som Stivs- foreldre have bragt i deres Familie af forskellige Egteskaber, og som hverken have Fæter ell. Moder sammen.

Sammenbude, v. a. 3. bøde at komme sammen. Kongen sammenbød alle Rigets Store. De sammenbudne Giefter.

Sammenbygge, v. a. 1. bygge tæt op til hinanden. sammenbyggede Huse.

Sammenbære, v. a. 3. bære sammen. Det t. Vaaset sammenbæerne Prævide. Fra alle Eider sammenbær man Stene.

Sammenboie, v. a. 1. boie sammen. *Deraf*: **Sammenboining**, en.

Sammendrag, et. pl. d. f. 1. Gier- ningen at sammendrage. 2. noget som er sammendraget, fattet i Korthed. Et Sam- mendrag af de vigtigste Begivenheder i den danske Historie.

Sammendrage, v. a. 3. 1. drage fra forskellige Steder t. eet Sted i Forening. At f. Tropper. 2. bringe noget i et mindre Omfang, forforte, satte i kort Begreb. Hese Indholdet af det vidtløftige Værk kan sammendrages i eet Bind.

Sammendrive, v. a. 3. drive sammen. Dvøget blev sammeldrevet.

Sammendømme, v. a. 1. bringe sam- men i Dømme, v. at dømme. At sam- mendømme Eventyr. (L. Rothe.)

Sammendygte, v. a. samle i Hob, føre sammen i Dvøget, i stor Mængde. At leve allens for at f. Rigdomme. Det i Fortæds- husene sammendygtede Korn. "Det, som før havde været sammendyngtet p. saa Stes- der, blev adspredt over det Dels." *Kamp- mann.* — *Deraf*: **Sammendyngning**, en.

Sammensælde, et. pl. d. f. det, at noget falder sammen.

Sammensætte, v. a. 1. f. sætte.

Sammensætte, v. a. 1. indbesætte, sæt- te, forbinde. Den har sammensattat sin

hese Lære i disse Hovedsætninger. At f. meget i saa Ord. — **Sammensætning**, en.

Sammensætte, v. a. 1. sætte sammen.

Sammensætte, v. a. 1. f. sætte.

Sammenslette, v. a. 1. bringe sammen v. Fletning, i en Fletning. — fig. forbinde. Disse to Begivenheder ere sammenslettede i hele Fortællingen. — **Sammensletning**, en.

Sammenslytning, en. Gierningen at flytte sammen. (*Woth.*)

Sammensolde, v. a. 1. solde sammen.

Sammensælde, v. a. 1. f. sælde, 5. sammensældet Sammer. — *Deraf*: **Sammensældning**, en.

Sammensøie, v. a. 1. forene to ell. flere Gienstande, saaledes at de udgaaet et Heelt. (s. foit, 1.) — **Sammensøining**, en. 1. Gierningen at f. 2. Stedet, hvor to Ting ere sammensøiede. Det er gaaet op, fra hinanden i Sammensøiningen.

Sammengang, en. Gierningen at gaae sammen. (*Woth.*)

Sammengroet, adj. v. som er groet sam- men, Saaret er sammengroet.

Sammenhage, v. a. 1. forbinde, bringe tæt sammen v. Pagar.

Sammenhefte, v. a. 1. forene, forbinde v. Hefning. (s. hefte, 1.) *Deraf*: **Sammehfestning**, en.

Sammenhjaefte, f. sammenhjaeft.

Sammenhobe, v. a. 1. føre i Hob, brin- ge sammen i Mængde. "At sammenhobe Malerter og Robbere." *Rahbet.* Den sam- menhobede Folkemængde. — *Deraf*: **Sammehobning**, en. (s. sammendyngte.)

Sammenhold, et. ud. pl. det, at noget holder sammen, bliver sammen, ikke adskil- les. "Hvorledes dette Sammenhold er imellem Stenens, som og hvert andet Lege- mes Dels." L. Rothe. — *Dstseft* fig. S. i Statsbygningen. Enighed og S. i en Familie. "Folkets Enighed og fælleds Sammenhold." *Wording.*

Sammenholde, v. a. 3. ligne, sammen- ligne. (s. holde sammen, act. 2.) — *Deraf*: **Sammenholdning**, en.

Sammenholdig, adj. 1. som holder godt sammen. 2. sparsommelig. (*Woth.*)

Sammenhægte, v. a. 1. hægte sammen.

Sammenhæng, et. og en. ud. pl. 1. Bestaffenheden at hænge sammen, være tæt forenet. "At enhver Del ikke skal kunne være bedre uden f. sin Sammenhæng m. andre, end den er i sin Sammenhæng." *Gilshov.* 2. Et samlet Delt af Gienstans- de, der ere nøie forenede. "Verden indbe- fatter en Samling og Sammenhæng af alle Ting, som ere til udenfor Gud." *Gilshov.* 3. Bestaffenheden at passe sammen, knæse i et rigtigt Forhold. Der er intet S. i hans Tale, i den Periode. 4. egentlig Bestaffenhed v. en Sag. sørhovedet. At forklare, komme efter, fremstille Eagens

Sammenhæng. Dette er det rette **S.** i Eildragelsen. = Sammenhængskraft, en. den Kraft, v. hvilkken alle Legeemer, der komme i næstagtig Berøring, stræbe at hænge sammen (Cohæsiionskraft.) **S.** Df. fied.,

Sammenhængende, adj. v. som hænger sammen, er ret forbunden, ikke adskiltet.

Sammenhørende, adj. v. som høre sammen, bør være sammen.

Sammenjætte, v. a. 1. blande, bringe sammen p. en uordentlig, stobesløs, ureenslig Maade. (s. jætte.)

Sammenkalde, v. a. 2. bringe sammen, forsaml v. at kalde; indkalde, indbyde t. en Sammenkomst e. d. At s. Jægerne v. Tegn m. Hønet. At s. Rigets Stænder.

— Deraf: **Sammenkaldelse,** en.

Sammentæfte, v. a. 1. tæfte sammen. Deraf: **Sammentæftning,** en.

Sammentænde, v. a. 1. forene, forbinde v. Riæder. Deraf: **Sammentændning,** en. pl.—er. "En jævnt fremgaende Sammentændning i Naturen." **X.** Rothe.

Sammentænde, et. Gierningen at tænde sammen.

Sammentænde, v. a. 2. sætte sammen v. Riab. Han har sammentænde en Mængde Materier.

Sammentænde, en. s. Samtlang.

Sammentænde, v. a. 2. (tænde sammen) trykke tæt sammen. — Deraf: **Sammentændning,** en.

Sammentænde, v. a. 1. bringe noget t. at hænge sammen v. at tænde. Deraf: **Sammentændning,** en.

Sammentænde, v. a. 1. føie sammen, fye sammen af Klude. (Noth.)

Sammentænde, v. a. 1. samle i en Klunge. (Noth.) Krigshæren var p. dette Sted f. tæt sammentændet. (s. v. a. og recipr. flynge.) — **Sammentændning,** en.

Sammentænde, v. a. 1. knappe sammen. Med sammentænde Riab.

Sammentænde, v. a. 3. s. knibe, 1. Deraf: **Sammentændning,** en.

Sammentænde, v. a. 1. knytte sammen. (s. knytte, 1.) "De Baand, som sammenskytne Tingene." **Evald.** (samtknytte. **Thaastrup.** "Hvor første rene Jævnretag samtknytter tierlig Samfundskæde." Digte. 218.)

— **Sammentændning,** en. pl.—er.

Sammentænde, v. a. 1. foble.

Sammentænde, en. pl.—er. Handlingen, at fomme sammen, at samle; et Røde.

Sammentænde, v. a. 1. s. frympe. Deraf: **Sammentændning,** en.

Sammentænde, et. det, som lægges sammen, stodes sammen af flere t. en vis Bestemmelse; **Sammentænde.** (Noth.)

Sammentænde, v. a. 1. lappe sammen. En sammentænde Klædning.

Sammentænde, et. ud. pl. Samliv, Samlevnet. (Guldberg. **B.** **S.** 1. 2. 1071.)

Sammenligne, v. a. 1. giøre Lignelse imellem, sammenholde, ligne (act.) At sammenligne en Afskrift m. Originalen (Grundskriften.) At s. to Haandskrifter. Det er to Digte, der slet ikke lade sig sammenligne. — Deraf: **Sammenligning,** en. pl.—er.

Sammenlime, v. a. 1. lime sammen.

Sammenlodde, v. a. 1. lodde sammen, forene v. Lodning.

Sammenlyd, en. Lyd af forskellige Stemmer, som p. engang høres; Samlyd. "En munter Sammenlyd af Stalbe."

Sammenlyde, v. n. 3. (har.) lyde p. een Tid, samlyde. (**D.** **S.** **Drdb.**)

Sammenlægge, v. a. 3. s. lægge sammen. Den sammenlagte Sum.

Sammenlænte, v. a. 1. sammentænde.

Sammenløb, et. pl. d. s. Handlingen at løbe sammen, at samles i Hast og Mængde p. eet Sted. Et usædvanligt Sammenløb af Mennekter. Et stort **S.** af Folk v. **Lorsvet.** Vandenes **S.** (Noth.) s. Opløb, Tilløb.

"Et Tilløb kan blive til et Sammenløb, og et Sammenløb t. et Dpløb."

Sporon.

Sammennagle, v. a. 1. nagle sammen.

Sammenpasse, v. a. 1. hos Tømmersmænd: forbinde Vælfker v. Nøkker ell. Tapspe. (Noth.)

Sammenordne, v. a. 1. bringe sammen i en vis Ordre. (**X.** **Rothe.**)

Sammenpakke, v. a. 1. pække sammen. (s. pakke, 1 og 2.) fig. Der var alt f. mange Mennekter sammenpakkede i det lille Børelse. "Denne Sted er ikke blot sammenpakkede og sammenpuffed; men tilstaares og tilspidset." **Baggesen.** — Deraf: **Sammenpakning,** en.

Sammenparre, v. a. 1. parre; hvad der hører sammen. (s. parre, 1.) — Deraf: **Sammenparring,** en.

Sammenpasse, v. a. 1. passe ell. prøve flere Ting v. Siden af htaanden, m. Hensyn t. deres Størrelse, m. m. (s. v. a. passe, 1 og 2.) Deraf: **Sammenpassning,** en.

Sammenplukke, v. a. 1. samle, bringe sammen v. at plukke hift og her. — Deraf: **Sammenplukning,** en.

Sammenpløie, v. a. 1. pløie sammen (hos Snektere.) s. pløie, 2. — Deraf: **Sammenpløining,** en.

Sammenprælle, v. a. 1. prælle sammen. s. prælle. sammenprælle (Gods.) (Noth.)

Sammenpresse, v. a. 1. presse, trykke sammen. — Deraf: **Sammenpresning,** en.

Sammenpuge, v. a. 1. puge sammen, stræbe (Penge) sammen. (s. puge.) "Lyft at sammenpuge endnu lidt Rigdom, som han ei kan bruge." **Storm.**

Sammenraab, et. Gierningen at sammenraabe. (**D.** **S.** **Drdb.**)

Sammenraabe, v. a. 1. losse sammen m. hvide Raab. (Noth.)

Sammenraabe, v. a. 1. samle, komme i Besiddelse af v. at raape, tage p. usøvlige Raaber. — sammenraabet Gods. (d. Tale.)

Sammenregne, s. regne sammen. — Deraf: **Sammenregning**, en.

Sammenrive, v. a. 3. (Noth.) rive sammen. Det sammenrivne Hs. — Deraf: **Sammenrivning**, en.

Sammentotte sig, v. rec. forene sig t. udførelsen af et strafværdigt Foretagende, Hver til Opstand, Oprør imod Vrigtheden.

— **Sammentottelse**, en. Sammensværgelse, Mitteri.

Sammenrulle, v. a. 1. rulle sammen. Et sammenrullet Papir.

Sammenrøre, v. a. 2. røre sammen. Denne Mad var sammenrørt i en Staal.

Sammensamle, v. a. 1. d. s. f. Sammensfante.

Sammensante, v. a. 1. bringe efterhaanden sammen p. et Sted, samle i Hob. Deraf: **Sammensankning**, en.

Sammenskrabe, v. a. 1. strabe sammen, sante sammen med ivrig Omhu og Begierlighed. Hans sammenskrabede Penge. "Indbyggernes sammenskrabe m. ængstelig Omhyggelighed store Rigdomme." Bagg. N. Kilm.

Sammenskrift, en. ud. pl. Skrift, som bestaaer af samlede Dreb, ikke af enkelte Stavelser ell. Bogstaver. Drengen har begyndt at skrive Sammenskrift.

Sammenskrive, v. a. 3. forfatte skriftligen (mest m. Begreb om Ringeaagt f. det Skreene.) Den Bog har han sammenskrivet i en Hast.

Sammenskrud, et. pl. d. s. det, som af flere sammenskrudes t. Sielv f. nogen, ell. til en vis Bestemmelse. At giøre et S. i Penge, af Røven t. Brandblide. Selvskabet har gjort et nyt S. (s. Indskud.)

Sammenskyde, v. a. 3. giøre Sammenskrud. At sammenskyde en Capital.

Sammenskylle, v. a. 1. bringe sammen v. Vandstøl. — Deraf: **Sammenskylling**, en. pl.-er. "Voldsomme Sammenskyllinger, foraarfagede af Vandstrømme." Mulsen.

Sammenslag, c'. Gierningen at slaae sammen.

Sammenslynge, v. a. 1. slunge sammen, slunge i hinanden. sammenslyngebe Grene, Stængler. — **Sammenslynkning**, en.

Sammenslæbe, v. a. 2. slæbe sammen.

Sammensmede, v. a. 1. egentl. d. s. f. smede sammen; men br. mest sig. for: opdigte, finde paa. Denne Legn har han sammensmedet, s. at føre sine Foresatte bag Lyset.

Sammensmelte, v. a. 1. fereene v. Smeltning. — sig. forene meget nære, saaledes at

Delene ei kunne skielnes. Ikke lettelig sammensmeltes to forskjellige Nationer. — Sielvnere som v. n. "De maatte nødvendig sammensmelte til eet m. det Folk, de boede iblandt." Guldb. "Vore Lanker, vore Følelser, vort hele Væsen sammensmelte i hinanden." Baggesen. — Deraf: **Sammensmeltning**, en.

Sammensnoe, v. a. 1. snoe sammen. Et vel sammensnoet Løng.

Sammensnerpe, v. a. 1. trække sammen, giøre rønstet, sammenskrumpe. Røsten er f. meget sammensnerpet. En Hud sammensnerpes v. Garverluben. "En sammensnerpende Smag (hvoreb Tungens og Gansens Hud ligesom træktes sammen.)" — Deraf: **Sammensnerping**, en.

Sammensnøre, v. a. 1. snøre sammen.

Sammenspare, v. a. 1. samle sammen v. Sparsohmhed. En sammensparet Pengesum.

Sammenspind, et. egentl. det som er spundet sammen; mest sig. (ligesom Sammenvæv) om Paafund, Opdigtelser o. d. Et **Sammenspind** af Bagaafelser, af de urimeligste Opdigtelser.

Sammenspinde, v. a. 3. spinde sammen. sammenspundet Garn; sammenspundne Træade. "En Træad, som Hændelsen kun tvinder, som den blinde Skiebne sammenspinder." Baga. — sig. at sammenspinde et Paafund (en Cabale.)

Sammenspænde, v. a. 2. spænde sammen. **Sammenspæle**, v. a. 1. stable v. et Sted, bringe i Stabler. sammenspælet Favnbrænde. "Den uanfærdige Iorden, hvort Alt var sammenspælet." Baggesen. — Deraf: **Sammenspæling**, en.

Sammensstemme, v. n. 1 og 2. (s. v. n. stemme, 1.) stemme overens med, være fuldkommen enig med, harmonere. sammensstemmende Gensitter, Toner. — Deraf: **Sammensstemning**, en. Harmonie, Overensstemmelse. "Sammensstemning af det Endelige m. Evighedens Grundklang." Baggesen.

Sammensstille, v. a. 1. stille v. Siden af hinanden, saasom t. Sammenligning. At f. to historiske Charakter. Disse Mænd kunne ikke vel sammensstilles. — **Sammensstilling**, en.

Sammensstoppe, v. a. 1. stoppe sammen. (Noth.)

Sammensstuve, v. a. 1. bringe sammen, pakke sammen i et meget snevert Rum. "Det er langt fra ikke behageligt, at sammensstuves og tilstufes." Bagg. (Labyr. II. 263.)

Sammensstykke, v. a. 1. sætte sammen af Stykker, sammensætte. (Noth.)

Sammenskræve, v. a. 1. sammenskræbe, skræve sammen. (jvf. skræve.) "Paa første Ting, som nu leg sammenskræver." Dylenski. (Sakon Jarl.)

Sammenstøbe, v. a. 1. samle, forene v. Støbning. fig. forbinde meget noie, sammenjulle. — Deraf: **Sammenstøbning**, en.

Sammenstød, et. pl. d. s. egentl. det, at to Stenstænde støde sammen. — fig. en tilfældig Forening, Indtræffen. Et S. af uforudsette Omstændigheder. "Det Sammenstød af Kræfter og Midler, som slog mine Sandser." Baggelsen.

Sammenstværgende sig, v. rec. forene sig v. Et ell. anden Forpligtelse t. et strafværs digt Foretagende; **sammentotte sig**. De havde sammenstværet sig imod Kongen — at ville myrde Kongen. En af de Sammenstværgende. — **Sammenstværgelse**, en. pl. — v. Forening imellem Sammenstværgende t. et vist Foretagende.

Sammenstyre, v. a. 1. styre sammen. — Deraf: **Sammenstyning**, en.

Sammenstætte, v. a. 3. forene, sætte sammen af flere Dele. Det er sammenstæt af smaa Stykker. En enkelt, sammenstæt Forsætning. Et sammenstæt Ord. — **Sammenstætning**, en. 1. Stærningen af s. 2. noget, som er sammenstæt. En vidtløftig **Sammenstætning**. — **Sammenstætter**, en. i Bemærkelsen: den, som sætter Føls sammen, stifter Fjendskab, Uenighed imellem dem, han taler med, og dem, der tales om. (Rahbek.)

Sammentage, v. a. 3. forblinde, tage under eet hoved som var adskilt, regne sammen. Naar Alt sammentages. Det udgør sammentaget ikke meer end 50 Rdlr.

Sammentappe, v. a. 1. d. s. f. sammensnokke. (L. h. Ordb.)

Sammentigge, v. a. 1. samle v. Tigge ti, tigge sammen.

Sammentrille, v. a. 1. føre sammen p. Trillebøre. At f. en Mængde Jord.

Sammentrykke, v. a. 1. trække noget saaledes, at dets Omfang ell. Størrelse føls mindstes; ell. trykke to Ting nær t. hinanden. Noget Udgemer lade sig baade udvide og f. Bøgerne maae ikke staae f. nær sammentrykkes. — Deraf: **Sammentrykning**, en. Luftens Udvidelse og **Sammentrykning**.

Sammentræde, v. a. og n. 3. a.) act. bringe tæt sammen, tæt v. hinanden v. at træde. At f. Jorden i en Hævedang. b.) neutr. (er.) samle, forene sig i en vis Hensigt. Disse Embedsmænd ere sammentrædte i en Commission.

Sammentræffe, v. n. 3. (s. træffe sammen.) — **Sammentræffen**, en. flere Omstændigheds Sammenstød, Indtræffen p. en Tid. "De komne ikke af dem selv, ikke v. Tilfældets Sammentræffen." Mønster.

Sammentræffe, v. a. 3. drage sammen, træffe sammen; ogsaa fig. samle, lade samle sig. At f. to Stæbber t. et Ord. Kulden sammentræffer Legemerne. At f. Tropperne, f. en stor Krighær. — **Sammentrækning**, en. pl. — er.

Sammentrænge, v. a. 2. bringe med Magt nær ell. nærmere sammen, i et mindre Rum, en trangere Omkreds. Hele Mængden blev sammentrængt p. den snevne Plads.

Sammentvinde, v. a. 2. tvinde, forene v. at tvinde. "Bast til Baand af sammentvinde." G. Frimann. "Enhver Træd besandt at være sammentvunden af 360 mindre." Guldb.

Sammentælle, v. a. 3. tælle flere Ting under eet, regne sammen. — Deraf: **Sammentælling**, en.

Sammentvante, adj. v. vant t. at være sammen. **sammentvant** Dveeg. (Noth.)

Sammentvise, v. a. 1. d. s. f. vise, forene v. Høstetab. (merfeldnere.) "Trolovede Føls, som ikke ville lade sig sammentvise t. Høstetab." D. Kov. II. 9. 8.

Sammentvære, v. n. 1. (er.) forene sig v. Vorekræften, gøde sammen t. eet. **sammentvorne** Træer.

Sammentvære, et. egentl. noget, som er vævet sammen; mest fig. for: Forbindelse, Sammensætning. Et **Sammentvære** af urtmellige Meninger.

Sammentvære, v. a. 1. forene v. Bævsning. — Deraf: **Sammentvævning**, en.

Sammentælte, v. a. 1. forene v. Ulltning. Deraf: **Sammentæltning**, en.

Sammentæls (samme Slags) dr. understiden, vstest overflødig, som adj. for: samme.

Sammentæds, adv. paa samme Sted. **sammentæds** fra, fra s. Sted.

Samqvem, et. pl. d. s. [Isl. Samqvæmi.] egentlig: enhver Sammenkomst; men bruges oftest for: jævnlig Sammenkomst i Forening m. nærmere Forbindelse og Dmgang, fortroligt Selskab. ("Samqvem medfører Begrebet om hyppig, og i en vis Henseende fortrolig Dmgang. Man kan ofte være i Selskab m. Føls, som man ikke har Samqvem med." Müller.) At have, holde S. med een. I stiftelige Føls Samqvem. "At vi leve venlig i udvortes Dmgangelse og Samqvem m. Andre." B. Thott. "Indbydes og komme t. hæderligt Samqvem." D. Kov. II. 9. 12. "Et Føls, som v. at træde i Samqvem m. andre Følseslag, vilde strax afvise Naget." Wassholm. "Selskab betyder i Alm. ethvert Fællesskab; Samqvem ogsaa Dmgang og Vensteb." Sporon.

Samraad, et. [Isl. Samrædi.] fælles Raad, Dverlæg. (Noth.)

Samstemme, v. n. 1: (har.) d. s. f. sammenstemme. **samstemmende** Toner, Instruenter. — **Samstemning**, en. Overeensstemmelse, Lighed t. Charakter, Tanker ell. Handlemaade. (L. Nothe.)

Samstemme, en. (Noth.) f. Samstemning.

Samfundig, adj. eensindet m. en anden, afflig: Sind. — **Samfundighed**, en. (Noth.)

Samsæde, et. Sæde tilligemed en Anden, ell. med flere andre. (Noth.)

Samt, præp. og conj. tilligemed; og tillige; (una cura. Jæl. samt; A. S. same, samed, tillige, simul.) a.) præp. Han indbød Faderen, Sønnen, samt den hele øvrige Familie. b.) conj. Han befalede, at Portene skulde lukkes, Volden besættedes, samt at ingen maatte forlade Bøen.

Samtale, en. pl. — r. [Jæl. Samtal.] Tale, som føres imellem to ell. flere, Hvergingen at tale m. hinanden. At holde en S. med een. De havde en venstabelig S. "At man troer, Samtale kan et være andet end Vagtale." Nabh. D. E. IX. 233.

Samtale, r. n. 2. (har.) at holde Samtale. At samtale om noget. (Hvitfeldt. I. 246.)

Samtid, en. ud. pl. en vis Tid, m. Hensyn t. Menneſker; som have levet i denne Tid, eller flere Begivenheder, som p. en gang have tildraget sig (ikke blot om den nærværende ell. vor Tid, men ogsaa om enhver forbigangen Tid, der tænkes som nærværende, i Modsætn. t. Fortid og Eftertid.) Hans S. har neppe kiendt en større Mand. Samtiden misliende ham; men Eftertiden vil stionne p. hans Fortienester. Vor Samtid. Samtidens Menneſker. "At nævnes af de end usfode Slægter med al den Roes, som Samtidens Avind negter." Nabh. = samtidig, adj. som hører t. Samtiden, t. een Tidsalder, som har levet ell. tildraget sig i een Tid; jævnaltrende. samtidige Begivenheder. Være Samtidige. — **Samtidighed**, en. Bepfaffenheden, at være samtidig, at høre t. een Tid.

Samtlige, adj. pl. (ubrugel. i sing.) alleſammen, alle uden Undtagelse. Hans Frænder vare samtlige tilstede. "Ved samtlige tanker man Alle samlede, ell. dog i en vis Forbindelse m. hinanden." Müller.

Samtone, r. n. 1. (har.) tone sammen, tone p. engang. "Og alle de bortsvundne Toner atter samtone ſtal." Ahlenſchl.

Samtydig, adj. overeensstemmende i Aemærkelse, eensindig, (hos Noth ogsaa: eensindet, samstemmende.) Deraf: **Samtydighed**, en. (jvf. eenstydig.)

Samtykke, et. ud. pl. Gierningen at samtykke; Bifald, Minde. At give, at negte sit S. til noget. De har faaet Forsædernes Samtykke til deres Forbindelse.

Samtykke, v. n. 1. (har.) give sit Minde til, bifalde, ſige Ja til. Hun vilde aldrig s. i deres Hæstfab. Han samtykkede i de andres Beslutning. "Hun selv samtykke maa i det, hun dog ſaa nedig ſaac." P. M. Troiel. — Sielstnere m. præp. med. "At den ene vilde samtykke med den Anden i det, som ſilligt og ſorligt var." B. Thott. —

Ogsaa act. At s. en Mening, Beslutning. Han kunde ikke afsørge Handlingen; man han samtykkede den ikke. "Den, der samtykker og synes at bifalde Ting, som han i Hjertet maa afſyre ell. misbillige." Nabh. — **Samtykker**, en. (Noth.)

Samvanding, en. Vandring i Selskab m. en anden, som to ell. flere samlede, ell. paa een Tid foretage. "Ildrum, der gjorde os vor sølænde Sammenkomst og Samvanding desto glædte." Nabh.

Samvidende, adj. v. medvidende om noget; conscius. (Noth. J. samvitandi.)

Samvirke, v. n. 1. (har.) virke i Forening, virke m. Andre. At s. med fælles Kræfter t. noget. "Den fortrolige; i Raad og Daad samvirkende Forening." Winkler.

— **Samvirkning**, en. fælles Virkning ell. Virken. Kræfternes S. "Grunden t. denne Ullighed ligger i en Samvirkning af flere Aarsager." Baltholm.

Samvittig, adj. d. s. f. samvittighedsfuld. (Noth.)

Samvittighed, en. ud. pl. [Jæl. Samvitska.] Menneſkets, p. en indvoertes Følelse grundede Bevidsthed om og Dom over sine Handlinger i moralsk Hensende. At have en god, en rølig, en ond S. (i Et. for det sidste br. ubest. S. allene. At tænkes, plages af Samvittigheden.) Jeg kan forsvare det s. Gud og min S. At have noget p. sin S. (være sig noget bevidst, som man bebrejder sig.) At glære sig S. over noget. (Noth.) At glære sig en S. (Samvittighedsſag) af noget = være uvis om en Handling er tilladelig. = **Samvittighedsangest**, en. den Sielstilstand, idelig at angstes af en ond ell. urolig S. — **Samvittighedsfrihed**, en. Frihed t. at tænke efter sin indvoertes Overbeviensning, ſker i Religionsſager. **Samvittighedsfuld**, adj. som i alle Tilfælde gaer i Raad m. sin Samvittighed og handler efter dens Stemme; som nøt opfylder sin Pligt. En tro og s. Embedsmand. At være s. i sin Gierning. — **Samvittighedsgierning**, en. En S. hvortil man søger sig tilskyndet af sin S. — **Samvittighedsløs**, adj. det modsatte af samvittighedsfuld; som ikke agter p. Samvittighed ell. Pligt. **Samvittighedsnag**, et. den Sielstilstand, at føle indvoertes Bebreidelser over begaaede Handlinger, v. Samvittighedens Stemme. **Samvittighedspligt**, en. Pligt, hvorefter vi v. Samvittigheden føle os overbeviens. **Samvittighedsprøve**, en. Prøve af Handſingers Moralitet ved Samvittigheden. **Samvittighedsoro**, en. den Sielstilstand, at have en rølig S. at være uden Samvittighedsnag. **Samvittighedsſag**, en. 1. en Sag, som vedkommer Samvittigheden, som underkaſtes dens Dom. 2. en Sag, et Tilfælde, om hvis Moralitet vi ei ere komne t. Wiſhed. **Samvittighedsſpørgsmaal**,

et. 1. Spørgsmaal, men forelægger sig selv, i Henseende t. sine Handlingers Moralsitet, ell. Tilladelighed. 2. S. som man fordrer bevaret af en anden efter hans Samvittighed, ell. med fuld Oprigtighed. Samvittighedstræng, en. T. som paa-lægges Samvittigheden, Religionsstræng. Samvittighedstrivul, en. Told, hvished om en Handling's Moralsitet.

Samværen, en. ud. pl. det, at være sammen p. eet Sted og t. een Tid; Sammenværen. Sand, en og et. ud. pl. [Isl. Sandr. A. S. Sand.] et almindeligt Navn for de mindste Gran ell. korneede Dele af Kalkjorden, der forekommer i almindelig Dvarts og flere Stenarter, og har den Egenskab, at den ikke bliver blød ell. opløser sig i Vand, som Leer og Kalkjord. (s. bl. a. Flyvesand, Glimmersand, Gulvsand, Kildersand, Strandsand o. fl.) — Ordets Røst er i Brug en vakkende: hvor det staaet som Coll. er det altid neutr. men ikke, hvor Talsen er om en vis Art Sand. (Det faldt i Sandet. Saa lidt som nogen kan tælle Sandet i Havet.) Man siger: grovt, fint Sand; men: guul, rød Sand. Den Sand duer ikke t. Veiar-beide. = Sandaas, en. d. f. Sandbakke. Sandager, en. Ager, hvis Jord er meget sandig. Sandager, en. (af age, Hæve.) den, som kiøre: m. Sandvogne, ell. besørger Sand kiørt. (Statstid. 1829.) sandagtig, adj. som ligner Sand. Sandart, en. et vist Slags S. Sandbaad, en. B. hvor paa Sand føres, som er labelt med S. Sandbad, et. Anvendelse af heet Sand, i Chemien t. visse Foretagender, ell. i Læge-teniken i St. for varmt Bad t. visse Dele. Sandbakke, en. B. som heel ell. for en stor Deel bestaaer af S. Sandbante, en. dr. især om større Sandbakker p. Jorden, ell. sammendrygede holder af S. i Havet. Sandbjerg, et. en meget stor Sandbakke p. Landet. Sandblad, et. kaldes de Jor-den nærmeste Blade p. Tobaksplanter. sandblandet, adj. blandet m. Sand. Sandbrink, en. Strandbrink, hol Strands-bred ell. Flødbred af Sand. Sandbund, en. Jordbund ell. Bund i Havet, som bes-taaer af S. Sanddrive, en. sammensæt- get løs Sanddyng. Sandegn, en. Egn, hvor Jorden er meget sandig. Sand-slugt, en. 1. Flyvesandets Bestaaenhed, at føres af Vinden fra Sted t. andet, og derved giøre Jorden usrugbar. At dæmpe Sandslugten. 2. en Egn, hvor Flyvesand herjer. At indhegne, deplante en Sandslugt. Sandfoged, en. den, som har Op-sen over et vist beplantet Sandflugts-Di-strict. Sandform, en. Form t. Støbning ell. dekl. dannet af S. Sandgods, et. kaldes de nederste og ringeste Blade p. To-bakspflanter. (Duffen.) Sandgrav, en. Jordybning, hvor Sand opgraves. Sands-

graver, en. den, som er indfaldet m. at op-grave Sand. Sandgrund, en. d. f. s. Sandbund. Sandgræs, Sandhavre. En Urst, som voree i Flyvesand; Marehalin. Elymus arenarius. Sandhav, et. fig. og poetisk: en meget stor, udstrakt Sandert, "Arabians Sandhav." J. Bone. "Et brændende Sandhav." Herz. "Et Sands-havs Det, hvis evige Stette kieder det his-gende Syn." Samme. Sandhed, en. En hebe, ganske bedøttet m. Sand. Sandhob, en. Sanddyng. Sandhuus, et. Glemsel f. Sand, som br. til at frøe p. Skrift f. at tørre den. Sandjord, en. Jord, som er meget sandblandet; sandig Jord. Sandkage, en. et vist Slags Bak-kelse. Sandkiste, en. En stor Kasse, et Af-lutte, hvori S. glemmes. Sandkist, en. Kist ell. Strandbakke m. Flyvesand. (s. Kist.) Sandlag, et. Lag i Jorden, som bestaaer af Sand. Sandmand, en. M. som sælger Sand, fører S. omkring. Sandmark, en. d. f. Sandager. Sand-mergel, en. Mergel, som indeholder en Tre-diebel Sand, eller noget mere, m. en lige Blanding af Kalk og Leer. (Duffen.) Sandmile, en. En stor og bevægelig Dyrge ell. Matte af Flyvesand. (Eidsht. f. Na-turvid. V. 321.) Sandpram, en. Pram t. at føre S. paa. Sandrev, et. d. f. s. Rev ell. Sandrevle. "Sandrevet p. Drage." (Statstid.) Sandrevle, en. En lang, fra Landet ubløende og overflølet Sandbante i Havet. (Noth.) s. Kis. Sandsteen, en. kaldes de Stenarter, der bestaae af sammensættede, t. een Masse for-bundne og ofte m. andre Stenarter blans-de Sandkorn. Sandsæk, en. En m. Sand fult Sæk. At anlægge et Battete af Sandsække. Sanduhr, et. Timeglas. Sandvei, en. Vei giennem en sandig Egn. Sandvogn, en. B. til at føre Sand p. = Sandskorn, et. den mindste Deel af Sand, et Gran af Sand. "Hvad med en Verden kan, kan med et Sandskorn see." Dagg. — sandig; sandet, adj. som enten ganske ell. for en Deel bestaaer af Sand, ell. er blans-det m. Sand. En sandig Jordbund. Ma-den faldt i Gulvet og blev sandt.

Sand, adj. [Isl. saunn.] 1. overs-eensstemmende m. Tingen selv og dens rette Væsen ell. Bestaaenhed. (modf. usand, ugrundet, lognagtig.) At tale sandt. Det er sandt hvad han siger. Et sandt Vidness byrd. 2. virkelig, ægte, ikke tilsynelad-dende (modf. falsk, opdigtet.) Den sande Gud, Tro, Religion, Kiærlighed. At stille det Sande fra det Falske. En s. Ven. 3. virkelig, vidt. I Takmaaden: saa sande som (jeg er ærlig, Gud er til, ic.) for sand, i ældre Skriffter: f. vist. Jeg siger f. sand. = sandtru, adj. 1. d. f. s. sand, 1. overs-eensstemmende m. Sandhed. Det var et f.

Widnesbyrd, han gav ham. "Her lærte jeg et sanddru Bud f. alle Livets Dage." F. Guldb. 2. som altid og strengt holder ved, følger, elsker Sandheden. En ærlig og sanddru Mand. "Mtte vi deune Dverbevisning, sanddruet i Takt og Gierning." Rynster. Sanddruhed, en. ud. pl. den Egenst. at være sanddru (i Bemærk. 2.) = sandelig, sandeligen, adv. hvorved man udfiger, bevidner, at noget er sandt; visse-llig, tilvisse. = sandsfærdig, adj. 1. d. f. s. sand, 1. "Sandsfærdigt er det, som har Sandheds, Rigtigheds Mærke." Sporon. En sandsfærdig Beretning, Fortælling. 2. som pleier at tale Sandhed, som har Kiærlighed, Tilsielighed t. Sandhed. "Jævnlig Samtale kan lære, om en Mand er sandsfærdig; fortrolig Dmgang, om han er sanddru." Müller. — Deras: Sandsfærdighed, der vel bemærker d. f. s. Sandhed, (1); men "ig mere om den personlige Egenst., Villed, Tilsielighed t. at fige ell. følge Sandheden, end om Tingens A. Gienstandens Sandhed." Sandsfærdighed er den Maade og Hensigt, m. hvilken en Sag (i Hensende t. dens Sandhed) forebringes." Sporon. "Sandsfærdighed kan frembringes v. Alogst. Sanddruhed berøer p. Forfættets Fæst." Müller. = Sandhed, en. Bestaffenheden at være sand: a. som et Abstractum: ud. pl. 1. Dverestemmelse med Gienstandens Grundvæsen, Idee, m. Tingens Natur og Væsen, ell. med dens virkelige Tilstand og Bestaffenhed. At søge Sandheden. Guds S. At bevise en Sættings S. Den philofophiske, den loafte S. 2. Dverestemmelse imellem Ord ell. Tale, og Sagen, som den er, forholder sig. At fige S. (tale sandt.) At følge S. blive ved S. vige af fra Sandheden. At komme efter Sandheden (erfare en Sags rette Bestaffenhed.) At gaae t. Sandheds Bekiendelse. I Sandhed! o: sandeligen, visselig. b.) i concret Betjdn. pl.-er. et sandt Ibsagn, en sand Sætning. Philosophiske Sandheder. "Widenstaben er en Indfat i Sandhedernes Sammenhæng." Rynster. Han maatte høre mange ubehagelige Sandheder. — Sandhedskiærlighed, en. ud. pl. Kyff, Kiærlighed til S. Sandhedsstemme, en. frimodig Ytring af Sandhed. "Den opvaagende Tænkningens Sandhedsstemme." P. E. Müller. Sandhedsven, en. den, som elsker, som altid stræber efter S. og Sandfærdighed. = Sandfærdig, et. Et sandt Sagn, en sandfærdig Tale, Fortælling. "Fra Wisdoms Læbe hertes det prisfte Sandfærdig." Fiblgers Sophokl. (Hos A. Wedel og i det fæneste Almuelsprog: Tradition, Eventyr. Moth.) — sandfige, v. a. 3. forudfige, spaae. (nyt og usædvanl.) "Jeg Guders Stiebne har sandsagt dig." Bagg. "sandfigende Wisdom." Samme. — Sandfiger, en. den,

som forudfiger noget Tilkomende, en Spaaemand. "Han troede sig anseet som en ubetleilig Sandfiger, man fandt sig blaget af." Rahb. Om Avindfolk: Sandfigerffe. Sandfigerfont, en. Kaffen at forudfige; Spaaedomskunst. (Fiblgers Soph.) — sandfkyldig, adj. som virkelig er skyldig i noget, som ei uden Grund sigtes. (Moth.) = sandfynlig, adj. som lader til, synes at være sand, som man har Grund t. at antage f. sand, uden at det endnu er vist, afgjort. "Etisndt der er meget sandfynlige Grunde f. begge Dele." Guldb. "Jtte efter Tingens tilfældige Man; men efter dens mulige og sandfynlige Virkninger." Rahb. Hans Formodning er temmelig sandfynlig. "Hvor ofte er en sandfynlig Illnkte ikke en banet Wei t. en virkelig Lnfte?" Bafih. — Deras: Sandfynlighed, en. ud. pl. Denne Formodning har megen Sandfynlighed, men endnu ingen Wisshed.

Sanddru, sandfærdig, Sandhed, a. fl. f. under adj. sand.

Sande, v. a. 1. [3st. sanna.] bevidne Sandheden af noget, som figes, betærfte. At sande med een. At f. eens Ord, "Nu maae I gode Mand vel sande mine Ord." Helb. P. P. "Han kunde vel være tiemt m. at sande Moxpartens Benægtelse." A. Drsted. (Derimod: "Du sandede hans Tale nu" o: gjorde den sand, opfyldte hvad han havde sagt. E. A. Lund. Jægerspris.) Deras: Sandemænd, pl. efter vor ældre Retsforfatning: 8 tvofaste Dannemænd, som udnævnedes af Fogeden t. at kiende i tvivlsomme Drabsfager og Trætter om Marketiel, hvilken Forretning kaldes Sandemændstog.

Sanding, en. ud. pl. d. f. s. Sandhed. (forældet.)

Sands, en. pl.-er. [Lat. sensus.] 1. i Alth. Gøne t. at fornemme. Den indre, vdre S. At mangle, være uden S.-og Følelse. "Ilden Deel i vore Sæder, uden Sands for vore Glæder." Paggelsen. "At man derover har tabt Sands for det Store og Derlige." Rynster. Han har ingen S. for Musik, f. Poefie. "Denne Dverfaldighed — flerer af Sands f. Livets finere Glæder." Bagg. M. Allim. (Deras: Konffands, o. fl.) — At være v. Sands og Samling o: have sin fulde Bevidsthed. "Men Alle tabte baade Sind og Sands." Bagg. 2. i Særd. Gvne t. at fornemme de udvortes Ting og deres Virkninger p. vort Legeme, p. en vis Maade, og v. visse Redstaber (Organer.) De fem Sandfer. "Thi man er som uden Sandfer naat man fig gifte vil." Bagg. Følelsens, Synets, Hørelsens S. At have Brugten af alle sine Sandfer. Det falder i Sandferne (kan fornemmes.) 3. Mening, Betjdn. (3st. Sannr.) Der er ikke mindste Sands i det, han figer. Kogle troe,

der ligger en dyb Sands i disse Udtryk. = Sandsebelide, et. B. som vi danne os, ell. optage i Sjælen v. Hielp af den indre Sands ell. ved Phantasia; sandfelig Bilde. sandsefelien, adj. hvis Sandser alt f. let tøres af uborttes Indtryk. "Nerves fine og sandsefelie Løser." Bagg. (Cabne. II. 122.) Sandsefelader, pl. fig. og poet. uborttes sandfelig Stikfelse, sandfelig Bilde. "I stonne Sandsefelader menneskelig den fremtræder." Ingem. Sandsefelio, et. ud. pl. det Liv, hvorom vi v. blotte uborttes sandfelige Fornemmelser kommer. Kundskab; i Rodsæt. til Mandelivet, det aandelige Liv. — sandsefelo, adj. 1. som ikke bruger sine Sandser t. Dyrkraftsombet, Agtpaagivenhed; som ikke sandser det uborttes, ell. kommer i Hu det han skal erindre og tænke paa. "Jeg Daars, hvor var jeg sandsefelo, hvor blind af Stoltthed!" Ewald. 2. som er uden Sands, uden fornøftig Menning. (L. sinnlos.) Sandsefelo, en. ud. pl. Bestaffenheden at være sandsefelo, Aandsefelo. "Dette utidige Svar, der røbede en fuldkommen Sandsefelo." Bagg. N. Alim. "Hvad der hos hlin var beundringsværdig Videløst, vilde hos andre være afslindig Sandsefelo." Døwig. — Sandseferige, et. poet. den sandsefelige Verden. "Løse, fagre Sandseferige! dine Kæster jeg bestige." Ingem. — sandseferætt, adj. hvis Sandser ere trættede, sløvede v. alt f. hyppige ell. alt f. stærke uborttes Indtryk. Deraf: Sandseferætt, en. ud. pl. "Den Sandseferætt og Tankforvirring, jeg nu sølte." Bagg. — Sandseferverden, en. den uborttes Verden, den Verden, hvorom vi v. Sandserne komme t. Kundskab. (Treskov. A. Drsted.) Sandseferøsen, et. Et sandsefeligt, m. Sandsefer begavet Væsen; i Rodsæt. t. Fornuftvæsen. (P. C. Müller.)

Sandse, v. a. 1. egentlig: fornemme, lægge Mærke t. ved Sandserne; men br. mest for: bemærke v. Hielp af Sjælens Agtpaagivenhed og v. Forskandens Brug. "Naar jeg dig hører, stimer, seer, jeg aander, sandser neppes meer." Rahbek. Barnet begynder at sandse. — ligeledes for: agte paa, give Agt p. "Han sandser albrig hvad man siger ham." En Elsker sandser, husker ingen Ting." Bagg. = Sandsefæge, en. i b. Tale: At give nogen en S. v: en eftertryktelig Paamindelse om at være opmærksom. Sandseferdsfab, et. Redskab, Degan, hvorved Sandserne virke ell. modtage de uborttes Indtryk. (Sandselem. Gilschow.) — Sandsening, en. Gierningen at sandse, (pl. usædvanlig. "En vid Mærk t. Bestuelse er aabnet Mennesket i Sandseningerne." Rynster.)

Sandseelig, adj. 1. som hører t. Sandserne, fornemmes, opnaaer, nydes v: Sand-

serne. sandseelige Fornemmelser, Drifter, Lyster, Nydelser. En blot f. Kiærlighed, 2. som er tilbøielig t. at lade sig beherske af sandseelige Drifter, som har megen Tilbøielighed t. sandseelig Aandelse, overhovedet ell. af en vis Art. — Sandselighed, en. 1. Bestaffenheden at være sandseelig. 2. Sandsernes Herredømme over Sjælen; stærk Tilbøielighed t. sandseelige Lyster.

Sandsefeger, sandsefyelig ic. f. adj. sandse Sang, en. [A. S. Sang. Isl. Saung.] 1. ud. pl. Gierningen at synge; Konsten at synge. Jeg hører ofte hendes S. At lægge sig efter S. og Musf. Den gamle, nyere Kirkesang, Choralang, Fuglenes S. 2. det, som synses; et Digt, en Vise, der synses efter en vis Tone ell. Melodie. En Selstabsang, Bordsang, Klubsang. 3. en Afdeling i et stort Digt. = Sangbund, en. En Bund af tyndt Træ i nogle musikaliske Instrumenter, hvorover Strachene ere spændte, og som medvirker t. at frembringe Tonerne. Sangdigt, et. pl. -e. Et D. som er bestemt t. at synses (en Cantate; Dde.) Sangdigter, en. den, som digter Sange og Viser; lærst Digter. "I enhver Alder og hos enhver Nation har Sangdigternes Antal været stort." Rahbek. Sangfied, et. Digterfied, Parnassef. Bagg. (Giang.) Sangfugl, en. En Fugl, som synger, som har Tone t. at frembringe afsværende Toner af en vis Art. Sanggubinde, en. brugt af nyere Digtere f. det fremmede: Muse. (og saa hos Roth.) Sangklokker, pl. Imaaa Klokker af forfællig Størrelse og Klang, hvis Lyd kan bringes i et Slags Harmonie, og hvorved man spiller Melodier. Sangliv, et. fig. et med Sang ell. Digtning tilbragt Liv (Digterliv.) "Det var saa de gamle Skaldes Vane, Kongelov og Sangliv var dem eet." Bagg. Sangmærke, en. En almindelig, v. sin behagelige Nøddren ell. Sang bekendt Fugl. Alanda arvensis. Sangmesse, en. En Messe, hvorved Sang og Musf finder Sted. (forst. fra den stille Messe.) Sangmesster, en. den, som forestaer Sagen, en Fynganger. (jvf. Syngemester.) Sangms, en. d. f. Sanggubinde. "Ton du mig det underfulde Dvad du Nordens Sangms" Baggesen.) Sangnode, en. Node t. at synge efter. Sangspil, et. f. Syngespil. Sangstemme, f. Syngestemme. Sangsvær, et. B. som er indrettet t. Sang: ell. et enkelt Vær t. et Sangdigt. sangvii, adv. i Form af en Sang. Sangværk, et. en musicalk Sammensætning af Sangklokker.

Sanger, en. pl. -e. [A. S. Sangare.] egentl. en Person, som synger; men især om den, der har lært at synge efter Konstens Regler og udever denne Kunst. Han er en god S. fig. Kundens, Stovens Sanger

gere 9: Sangfugle. — Om et Fruentimmer; Sangerinde, Sangerisse, en.

Sanke, v. a. 1. [Isl. safna.] d. s. f. samle (det er nyere og indkommet af det Endste.) I Brug er dog nu den Forskiel, at sanke som oftest bruges om den mekaniske Gierning, efterhaanden at bringe ell. lede flere Gienstande sammen; fiendnere i mere uegentlige Bemærkelser. At sanke (ell. samle) Ar. At sanke efter v. Ageren. At sanke Levningerne sammen. At sanke (9: forblinde) Sommeret t. en Bygning. (At sanke Midler, Rigdom; Gield. Moth.) Men: At samle sine Tanker. At samle p. Mynter. — Man siger imidlertid dog: At sanke p. en Sygdom. At sanke Aar, Alder. (Moth.) — sankes og sanke sig, v. n. pass. og rec. forsamles, komme sammen. Gøtt begynder alt at sankes. Almuen sankede sig p. Torvet. = Sankear, pl. sammen-sankede Ar. (Moth.). Sankebrænde, et. affaldne, forstærrede, Dviste og Grenestumper, som det tillades fattige at sanke i Skovene. Sankebynge, en. En Dnng, som efterhaanden sankes, forstærres. (Moth.) Sankested, et. S. hvor noget sankes sammen, hvor det sankede lægges. (Ambergs Drdb.) Sankevidner, pl. Vidner, som udsige forskiellige, skiondt lignende Umstændigheder om samme Sag ell. Tilbragelse. (testes singulares.) = Sankning, en. 1. Gierningen at sanke. 2. Stedet, hvor flere Stykker ere sankede, sammensiede. 3. Samling, Forening. "En Sankning — af Røg og fugtig Damp." Aræbo.

Saphir, en. pl. — er. en Edelsteen af himmelblaa Farve. saphirblas, adj. som har Saphirens blaa Farve.

Sardug, en. Et Slags Løi, vævet af Uld og Bomuld.

Sars, et. [Fr. Serge.] et Slags let uldent Løi ell. Stof. (Moth.) forskielligt fra Sirs. "Dans Sarses Søndagskjole." Holsberg. P. Paars.

Sat, partic. af satte, for: rolig, ordentlig, i. under satte, B. 1.

Satan, en. (ogsaa n. propr.) et af det Hebraiske optaget Dvd for: Diavelen. (Det br. vel med Art. foran Ordet, og uden samme; men aldrig m. best. Art.) satanisk, adj. diavelsk.

Satire, en. pl.-r. [Lat. satira.] et Skrift, og særdeles et Digt, hvori Laster og Daarligheder revses, især v. Skient, ell. ved at gøres latterlige; et Skientedigt, Spottekunst. = Satiriker, en. den, som skriver Satirer, ell. har satirisk Lune. satirisk, adj. som vedkommer, hører t. Satire; it. som har Tilhørelighed t. at spotte over Andres Feil og Daarligheder. Et satirisk Skrift, Digt. Han er meget satirisk.

Sav, en. pl.-e. [Isl. Sög.] et Redskab, bestaaende af et langt og tyndt Stykke Staal

(Bladet) m. indfilede spidse Taffer, (Lænder) t. at giennemstære ell. giennemsave noget med. (skrives ogsaa Sang.) En Brænde-sav, Buesav, Paandsav, Basesav, Skovsav, Stiensav, Stifsav. = Savblad, et. Bladet af tyndt Jern ell. Staal i en Sav. Savbrug, et. Et Brug ell. Værk, hvor Lømmer og Bræder støres v. Save, der sættes i Bevægelse v. Vandet; en Savsmølle. Savbue, et. det Træ ell. Jern, hvori Savbladet spændes. (Moth.) Savdrag, et. Drag, Træk m. Saven. (Moth.) Savfist, en. En Høvfist af Haislægten, udmærket v. dens Hoved, der ender sig i en lang, p. begge Sider m. Taffer forsynet Spids, liig et Savblad. Squalus pristiis. savskaaret, adj. v. skaaret i Stykker m. en Sav. savskaaret Brænde. Savskærer, en. den, som nærer sig af at stære ell. save og tillige hugge Brænde; en Brænde-skærer, Brændebugger. Savskærreløn, en. Savskæreren's, sædvanl. savnevits bestemte Betaling. Savsmit, et. Indsnit m. en S. Savspaan; en. pl. Savspaaner. de fine Spaaner ell. Træsmyler, som falde efter Saven, i det den giennemstærer Træet. At faae en S. i Diet. At røge Rind v. Savspaaner. — savtaffet, adj. som har Taffer, liig Savens. savtaffede Blade. — Savtand, en. pl. Savtænder. Tafferne i Savbladet. Savtømmet, et. Lømmer, som støres v. Savbrug. Savværk, et. f. Savbrug.

Save, v. a. 1. [Isl. saga.] stære m. en Sav. At save Brænde. At i. en Green af, f. noget giennem, over. = Saveblok, en. br. undertiden for: Savelad. Savebue, en. En Buk eller Stilling, hvorpaa stort Lømmer, man vil giennemsave, lægges. Savelad, et. En Indretning bestaaende af fire, korsvits forbundne Stykker Træ, hvorpaa Brænden, man vil save, lægges. Savvelen, en. Betaling f. det, som saves, Savskærreløn. Savemølle ell. Savmølle, en. d. s. f. Savbrug. Saverand, en. kaldes Lænder hos Pattedyr, indrettede t. at kunne støre ell. gnave haarde Legemer over; og Redskaber af lignende Art hos Insecter. (S. Strøm; forskielligt fra Savtand.) — Savning, en. Gierningen at save.

Save, en. pl.-r. 1. [S. Sasi, Inderbart v. Grantæret.] Træse, Træad (Fiber.) Rindsav (Moth.) 2. i Island: Saft i Træer.

Savl, samle, f. Sagl. sagle.

Savn, et. pl. d. s. men fielden. [Isl. Sagnadr.] Følelsen at fattes, mangle noget, som man har haft, ell. som man traarer, i Forening m. en Kængsel efter det. "Trøst snechvid Dvings lange Savn, giv ham sin Søn tilbage." Storm. "Den, som aldrig har kiendt Savn og Frugt, han kiender heller ikke Nødsel og Fryd." Rahbet.

Jeg søler et vist S. efter hans Dortefts. Det er mig et stort Savn. at fattes Væger. "Og glemte let — den byrdefulde Kronens mange Savn." F. Gald. Savnet af en kjær Ven. "Savnets Sorg f. det, hun kiender, og saligt Haab om uventet Løst." J. Smith. = savnløs, adj. som er uden Savn, som intet Savn søler. En savnløs Tilværelse. "Fryd af Minde og Haab følger mit savnløse Nu." S. Staffeldt. "I savnløs Fred de atter sig forane." Samme.

Savne, v. a. 1. [Jøl. sakna.] 1. føle Savn af noget, søske sig noget igien tilfælde, som er borte. Vi savne meget hans Selskab. Alldom fattes mig; men jeg savner den ikke, thi jeg har aldrig hørt den. — Man fattes ell. mangler det, man ikke har, og behøvede at have; man savner det, man har havt, og sønster sig tilbage. "En Nar, som hungret midt i Gulb, og savner det, han har." P. W. Trojel. 2. Uåbertheden ogsaa for: fattes, ikke have. "Om han maa misse det, da savner han det uden Lvo." B. Thott. II. 158. "Hvad jeg maa savne, det skal jeg undvære uden at blues." Wynster. "Ovis du maa savne, medens de andre nde." Samme. (Præd. 1809. I. 17.)

Sax, en. pl.-e. [Jøl. Sax; A. S. Sæx: et kort Sværd.] et Redskab, bestaaende af to skærende Jern, som enten lægges krydsvis over hinanden, støstes m. en Nagle og holdes i to dertil dannebe Huller (Vine); ell. som ere forenede nedentil og v. Dmsointingen elastiske (som Joaresæren.) At klippe m. en S. Særen vil ikke klippe, er støv.

Scepter, et. pl.-e. (af Lat.) en Stav, som Konger føre f. Tegnet p. deres Værdighed; et Kongespis.

Secrétaire, en, et fransk Ord: den, hvis Forretning er at skrive Breve ell. andet hemmeligt ell. vigtigt for nogen, ell. som har et lignende Embede i Staten. Værmest svarer det t. vort danske Sæandfriver, som dog har faaet en noget ringere Betydning.) Deraf ogsaa: Cabinetssecrétaire, Statssecrétaire, m. fl. Embedsnavne.

Seculum, et. f. Aarhundrede.

Secund, en og et. pl.-er. den mindste Inddeling af Iden; $\frac{1}{60}$ af et Minut. — Secunduhj, et. som vises Secunder. — Secunda viser, en. (ligesom: Limesviser, Minutviser.) Seddel, en. pl. Sedler. [Jøl. Sedill.] et lidet Strøkke Papir, hvorpaa noget er skrevet eller trykt; et lidet Brev.

See, v. a. saar, seet. [Jøl. at siá.] 1. a. trans. blive vaer m. Dinens, faae en Forestilling om v. Synets Sands. (Jof. fruc.) Jeg seer et Stib langt borte. Vi saar ham gaad ud af Huset. At see Nagten trække op. Jeg saae et besynderligt Syn. At see efter noget, paa noget. At see i en Bog. At see giennem et Glas; f. ud af Vinduet. "Ler Stavets Broder — see op

mod Lyset? tør han see sin Gud?" Svad. (hvor den forskellige Brug i 1 a og 1 b forekommer.) "De liste sig forbi, uden at see ell. kjende den, som de tilforn ikke kunde affee." Rahb. — De komme ikke blot f. at see; men ogsaa f. at sees. Jeg skøtter ikke om at blive seet. (Ogsaa absol. og som v. noutur. Hun seer meget daarlige o: hat et svagt Syn. Man kan ikke see for Laagen. Om jeg ser rigtigt. At være seende blind. — recipr. At f. sig for, vogte sig, være varsom. At f. sig om, besee et Sted. At f. sig om efter o: søge at forstaae sig, oplede sig. At see sig omkring, circumspicere. "De trode Himlen, Jordens Dom, og falde for man seer sig om." Bagg.) b.) intrans. bruge Dinene i den Hensigt, at blive noget vaer. 2. m. Bibegeb, i uegentl. og figurlige Bemærkelser: a.) bestragte, tage i Omsyn. At f. et Stuepisp. Vi saae Kiniebanderne i Dyrhaven. Her maa være noget at see. At lade see o: vise. Lad mig f. din Prædike. At lade sig see (vise sig offentlig) f. Penge. Han lader sig aldrig se (kommer aldrig) p. Gaden. b.) At see til (m. Tonen p. præp.) betragte, være Tilskuer. Jeg vil helst f. til. (At see nøie til, give nøie Agt paa.) — At see til, (m. Tonen v. Verb.) besøge, især f. at erfare eens Tilstand, Befindende. At f. til en Sng. At see ind til een. See ind til os, naar De gaar forbi! — At f. til Kreaturens i Stalden, p. Marken. c.) At see til, passe paa, have Tilsyn med, vogte sig. See til, at du ikke falder, kommer i Fortræd. (m. Tonen p. præp.) At see til Marken. Hun har lovet mig at see til Drangen medens jeg er ude. d.) At f. efter, søge om, lede efter. e.) At see hen til, tage i Betragtning, tage Omsyn til. f.) fornemme, erfare, komme t. Kundskab om v. Sandserne, og sæd. v. Synet. Jeg seer vel, at jeg er bleven bedrøget. Nu seer jeg først hvori Feilen ligger. Man ser daglig, at Dumhed gjør Lykke. Nu sees det klart nok, (viser sig) hvad hans Hensigt var. At see sig skuffet i en Forventning. "Ovo sig vil høvnet see, i Stillehed lbe maa." Merope v. Schiermann. At f. Jaren f. Dinene. Jeg vil see en Ende p. Sagen. — At f. een glerne (holde af, ynke eens Selskab.) Han seer ikke gierne, at det seer. g.) slutte sig til, (af det, man seer, erfarer;) fatte, inda see. Man kan see af disse Indretninger, at han har noget stort i Sinde. Jeg seer ingen Grund hertil. Jeg seer nok, hvad dette har at betyde. h.) gjøre Prøve, forsøge. Jeg vil see at, (ell. om) jeg kan blive særdig idag. Vi maa f. om vi kan faae ham overrakt. Lad see, ell. lad os see, hvo der kan komme først, faste længst. i.) sørge for, anvende Effid, Wdie, bestraabe sig for (m. præp. paa og, til.) At see p. sit eget, v. Statens Bed-

Han saagr at s. hvorledes han reder grund af. — Bl maac s. til at være de e. Jeg skal see hvad jeg kan gjøre v. re Sag. — At see sig om noget v: berde sig, gjøre sin Flid f. at faae ell. fæste. Jeg maa see mig om en anden Sies. "Hvor han det faaer igjen, det maa see sig om." Bording. k. sætte Priis, se Døgt paa. Han seer ikke p. Penge, det gielder noget nyttigt. At see mere siveren, end p. Gæben. 3. See ud, v. n. have en vis udvortes Stikkelse. Ting og Personer; i sidste Tilfælde om Ansigtsdannelsen.) Han seer sig ud. Hun seer godt ud. Han seer ud en Kober. — Det seer galt ud med ell. Landmanden i Kar (hans Udfigter ere e.) At see ud til, synes at blive, lade, ic till. Det seer ud t. Krig. Hun seer t. at være meget from. I Morges saae ud t. Regn. Det seer ud t. at blive et Kar. = Seem, en. ud. pl. (to Stav.) ningen at see. (Moth.) — Seer, en. e. egentl. een som seer, kan see; sig. en aamaad, Digter. = Seerglas, et. slevet s t. at forstærke Synet. — Seeværdig, som er værd at sees, fortjener at beryses. — Seeværdighed, en. pl. — er. en værdig Gienstand. "Jeg vilde aldrig v spilde min Tid m. Betragtning af de indeligst saakaldte Seeværdigheder." 20.

See! imper. sing. af at see; bruges ogs p. flere Maader, især i d. Tale, som aabsvord.

Seem, adj. (een Stav.) pl. sene. [Jsl. un.] 1. som ei er hastig, i Gierning, bevægelser, ic. langsom. "Hun stands sine Fied blufærdig seem." S. Staffeldt. angssomt er det, der synes at bruge lang t. at bevæge sig. Seem er den, der støtter om at være hurtig." Müller. være f. i sit Arbejde, seem til sin Gierg. Seem t. at bestutte, hurtigt t. at ore. (En seem Ko, som ei giver Melk. th.) 2. som ei kommer tidlig, sldig. et især seent, som enten foretages m. gsomhed, ell. som man længe har vens. Sildigt især det, som tilbrager sig d. Enden af et vist Tidrum." Müller. seem men sikker Hevn. Han kom seent. en, som lader vente p. sig, kommer et; om det end er nok saa aarte." Müller. — De seneste Lider. "Et Alldervært, maatte bringe sin Forsatters Navn t. seneste (sldigste) Slægt." Rahbek. Senest bruger man snarere om den forbigangne Tid, som er os nærmest; sldigst rere om den tilkommende Tid, som er nest." Müller. Din seneste (sldste) ivelse. Jeg har p. den senere Tid slet seet ham. = Seened, en. Bestaffens: en at være seem; Langsomhed, — seens

drægtig, adj. som er seem af Vane, Læshed, Mangel p. Driftighed; som altid, og hvor man ei bør være det, er seem. "Langsom er den, som ikke er hurtig; seensdrægtig den, som ikke kan være det." Sporron. — seensfærdig, adj. langsom, seensdrægtig. "Dermed gjøre vi Folk seensfærdige t. at bevise Belgierninger." B. Thott. "Man skal ei heller være seensfærdig t. at give." Samme. Deraf: Seensfærdighed, en. ud. pl. — seentalende, adj. v. langsom i sin Tale. (D. S. Ordb.)

Segl, en. pl. — e. [Sv. Sikel.] en frummet, halvmaanedannet Kniv, som bruges t. at afskære Sæd, i St. f. at mæde den.

Segl, et. pl. d. f. [N. S. Segel.] 1. et Navnemærke, Waaben ell. andet Tegn, som afstrykkes i en blød Materie, f. at bestærke Brevskaber ell. forsegle Breve. Jeg spaae et utiendt S. for (paa) Brevet. At sætte S. for et Brev (forsegle.) 2. Stemsæt t. at forsegle med; Signet. Det Kongelige Segl. Rigets Segl. = Seglbrøvsrer, en. En hoi Embedsmand, som Rigets S. er betroet. Segljord, en. sin Leer af forskellige Slags, som mærkes m. Segl. (terra sigillata.) Seglak, et. d. f. s. Lak, 2. Seglpenge, pl. det, som betales f. at trykke et offentlig Segl f. et Brev ell. Document. Seglpresse, en. Presse, hvormed et stort S. afstrykkes i Vor e. d. Seglring, en. Ring, hvori et S. ell. Signet er anbragt; Signetring. Seglvoor, et. S. som bruges t. Forsegling.

Segne, v. n. 1. (er.) [Jsl. siga. Sv. signa.] synke langsomt ned, synke t. Jorden. (br. sigden om livløs Ting, og sædvanligen kun om Mennesker.) Han segnede, ell. f. om i mine Arme, Tæret segnede langsomt t. Jorden.

Sei, en. En Flid af Torstestægten. f. Graasfi.

Sei, adj. [Jsl. seigr.] som lader sig bise ell. udvide v. Trætning, uden at briste; det modf. af sfior. seit Læder, Ried. — sig. Han er sei (vanskelig) at faae Penge af. = Seiheid, en. ud. pl. — seilivet, adj. som er vanskelig at faae Livet af; hvis Livskraft er meget stærk og varig (især om Dyr.) — seipine, v. a. 2. pine langsomt. (d. Tale.) seitarre, v. a. større langsomt, større noget t. det bliver seil.

Seie, en. pl. — r. [Jsl. Segi.] bruges (i d. Tale) om Sener i Rind; Rindlene, Rindseie.

Seier, en. pl. Seire. [Jsl. Sigr.] Vind den i Strid og Krig; Seiervinding. At vinde S. At tilskrive sig Seieren. En dyrt kløbt, uvis, blodig S. — figurl. i andre Tilfælde. At faae S. over sin Modstander. = a.) Seierbrev, et. B. som forkynder en S. (Moth.) Seiersfane, en. Fane, som anvendes t. Seierstegn. (Gvald. I. 242.)

Seierhelt, en. En H. som har seiret. "Ved Seierheltens Fald." Baggesen. **Seiersherre**, en. den, som vinder S. som saae Dverrsmagt. seierkronet, adj. v. poet. seirrende. "At seierkronet jeg fra denne Dødens Kamp hævender." Klob. seierløs, adj. som et vinder Seier; som taber i Strid. (A. Bedel.) "Den, som syntes Seiren næst, kan falde seierløs." Bording. "Det var altid hendes Dnske, at see ham igien; men hellere død, end seierløs." Bandal. seierlig, adj. som ofte vinder Seier; heldig i Strid. "Ved sine seierlige Waaben havde han banet sig Wei t. Thronen." Bandal. Seierslag, et. 1. Et Egh (ictus) hvorved Seieren vinder, som afgjør Seieren. "Men Seierslagets Virkning ei forgaar." Baggesen. 2. seierligt Feltslag. "At fremgaae som en Delt t. Seierslaget." Dagg. Kabyr. II. 246. seierskold, adj. skold af sin Seier. "Pans seierskold Stal sig forsk t. Dtmten hævde." Baggesen. seierskøl, adj. (Isl. sigurskoll.) d. s. f. seierlig. seierkvant, adj. vant t. at seire, som altid ell. ofte har seiret i Strid. "Hæren troede sig uovervindelig under den seierkvante Carls Anfærel." Kampmann. Seiervind, en. d. s. f. Seierherre. Seiervind, en. d. s. f. Seier. b.) Seiersbanner, et. d. s. f. Seiersfane. (S. Ståfskelt.) Seiersfest, en. F. som helligholdes i Anledn. af en Seier. Seiersklæder, pl. Klæder, som bæres v. et Seiersstog, Seiervinderens Dragt, Seiersdragt. "At see dig ride frem i dine Seiersklæder." F. Friis. Seierskrands, en. R. hvormed Seiervinderen jantkes. Seiersminde, et. Minde om en Seier; Mindesmærke opreist t. Erindring om en Seier. "Krigere, som opreiste sig Seiersminder p. sdelagte Stæder." Bandal. Seierspriis, en. Priis, Belønning, som erhverves v. en Seier, ell. som er udsat f. Seiervinderen. (Minster.) Seiersraab, et. Raab af de Seirrende, af en seirrende Hær. Saalædes: Seierssang, Seiersoffrig. "Fjeld og Bølge deres Seierssang gientog." Ohlenschl. "Mon deres vilde Seiersoffrig er Glædens Tolk?" Dagg. Seiersstotte, en. En St. som er sat t. Seiersminde. Seiersstegn, et. Teg, Mærke p. en vunden Seier. Seiersstog, et. høitideligt Dptog i Anledn: af en vunden Seier; Triumphstog. (Thaarup.) = Seire, v. n. 1. (har.) vinde Seier, faae Overhaand i Strid. At f. over sin Fiende. Han blev den Seirrende.

Seiersfiorte, en. smaafee af Seier. (Isl. Sigurkull.) kaldes en vis Hinde, hvormed nogle Hærn fødes.

Seiersværk, et. pl. -er. [formodentl. af det L. Seig ex. Isl. Sigurverk.] et Uhr, Uhrværk; forældet, ligesom ogsaa: Seiermager, en Uhrmager.

Seil, et. pl. d. s. [Isl. Sögl. Sigla, en Mast.] 1. en stor-Dug-af grovt Lærred, (Seildug) ell. andet Lær; (saasom Suder, Bastmaakter ic.) der spændes ud p. Masten og Kaaerne, f. at fange Vinden og derved føre Skibet frem. At hisse Seil, rebe, bierge et S. At sætte Seil til; tage Seilene ind. At gaat under S. o: seile bort. Skibet er under S. o: seiler. At strænge S. o: lade Seilene synke heelt ned. At seile f. fulde Seil. (Om forskjell. Slags Seil, f. Dramsseil, Fokseil, Mesanseil, Marsseil, Skonarsseil, Storseil, Topseil, o. fl.) 2. Seil p. en Malle, Seildag forset t. Mølevingerne, hvormed disse fange Vind; Mølseil. = Seilbaad, en. B. som fører Mast og Seil. Seilbjergning, en. Gierningen at bierge et S. at tage det ind i Storm. Seildug, et. grovt Lærred af Hæmpegarn, hvoraf Seil snes. Seilgarn, et. spundet Hæmpegarn af en vis Dyrtulle. Seiljolle (ell. Seilsjolle) en. d. s. f. Seilbaad. Seilkammer, et. Kammer, Rum (t. Skib) hvor Seil glemmes. seilklædt, adj. v. beklædt, forsynet m. Seil. "Dyr Hævet blandt seilklædte Mæster." Dram. "Høimættet og seilklædt det kneller." (om et Skib.) Samme. "Den seilklædte Strand." Klob. Seilkoie, en. kaldes det Sted i Skibet, hvor Væseilene ligge. Seillægger, en. d. s. f. Seilmager (forældet; men br. endnu t. Skib.) Seilmager, en. den, som snes, forfærdiger Skibsseil. Seilraa, f. Kaa. Seilstang, en. Stang, som bruges t. at udfpænde et Seil, Kaa. seilstrø, adj. kaldes det Skib, som er en fiv Seiler, som i Forhold t. andre kan føre flere Seil, uden at frænge. (modf. rank.) Seiltraa, et. en Mast. (P. Svo.)

Seile, v. n. (og a.) 1. [Isl. sigla.] 1. om Skibe: drives frem over Vandet v. Hjelp af Seil og Vind; om Personer: færdes t. Skibe, fare over Havet i et Skib. (Med Hjelpverb. har, naar Subjectet er personligt, ell. Talen er om et enkelt Skibs Seilbrugtighed; derimod ikke, naar seile br. for: seile af, f. bort.) Dette Skib seiler godt. Vi har seilet hele Natten. Men: Skipperen er endnu ikke seilet. Han er seilet t. Amerika. — Vi har flere Gange seilet dem forbi. Men: da Skibet var seilet os forbi. Flaaden er seilet forbi i Nat. 2. act. kun i nogle Udtryk: At f. et andet Skib over, (f. overseile) seile det i Sænk. = Seilads, en. 1. Seilen, Skibsfart. Her er megen S. til denne Hn. En farlig, langvarig, vanstellig, besværlig S. "Dette lærer os, at deres Skibsbyggere har været usfuldomsment, og deres Seilads meget langsom." Guldberg. 2. hvad der hører t. Skibsfart og Skibets Stavelse, Sømandskab. At have lært Seiladsen. — Seilen, Seiling, en. Gierningen at seile. — Seiler, en. pl. -e. bruges, især i Sømandsprog, for: Skib.

Bl saac tre Seilere komme op m. Dybden. — seilbar, adj. som har den Dybde og svrige Bestaaffenhed, at man kan selle der. En seilbar Flod. Deras: Seilbarhed, en. seildyb, adj. som har den for Skibe tilsvarende Dybde. Floden er ikke seildyb. (Noth.) seilfærdig, adj. færdig t. at kunne gaac under Seil. seilklar, adj. d. s. f. seilfærdig. Skipperen er seilklar. At holde et Skib seilklar. seilrede, adj. d. s. f. seilfærdig. (A. S. Bedel. D. Lov.) Seilsten, en. [Sel. Seglstein.] Magneten. (forædet, s. Glossar. t. Dent. Hærfestring.) "Jernklær Seilstens Kraft et lettelig begriber." Arreboe.

Seire, v. n. s. ovenfor under Seier.

Seising, en. til Seils. et tørt, af dobbelt Kadelgaarn sammensettes plat Stykke Loug. Rebsseisinger, Bestagsseisinger. — At seise, v. a. o: at sammenbiade to Loug m. en Seising.

Selde, v. a. s. Sælde.

Sele, en. pl.-r. [Ev. Sels. A. S. Sele, L. Sell: et Reb.] 1. det Redskab, som Hesten har for Bringen, og hvori den trækker. At lægge Seier p. Hestene. 2. Rem t. at bære noget i (Bærefelse) ell. til at holde Klædene oppe med (Bærefelse.) = Selepind, en. P. hvormed Stangerne (Staglestængerne) fæstes t. Hestens Sele. Seletoi, et. alt det, som høret t. Seleerne, ell. til Løiet, hvori Bogn eller Pløvhælle trække. Selje, en. pl.-r. et Slags Pål; Widie. (egentl. Vorf.)

Selle, en. pl.-r. [Ev. Sælla; af sælla, forsamle, komme sammen. J. S. celi.] egentlig: en Staldbrøder. I Skotland og paa Faller bemærker det: en Røss, Ungerskend. [Noth anfører Bemærkelsen: en Stattel, Helsing; og henfører hertil adj. selle, selle, ussel, uytværdig (en selle Stattel) som ofte høres i Almuesproget. Han har ogsaa adj. sellig, m. samme Bemerkt. (hvoraf Sellighed: "han har kun Sellighed: lidt ell. Intet, Fattigdom") der ellers i Bemærk. jævnlig forekommer hos P. Kolle: "End søges sellige, sammen ride Høitunge."]

Selle, v. a. 1. samle, født sammen, forene. Noth. (forædet.) jvf. Subst. Selle og Selskab.

Selleri, en. (Haveurt.) s. Silleri.

Selskab, et. pl.-er. [N. S. Selskab u. p. L. Gesellschaft:] 1. personlig Forsamling, Fjeres Sammentomst og Samværen, Samqvem; Dmgang. (Enten som Abstr. og ud. pl. ell. om et vist Slags Forsamling, med pl.) At holde af S. At sine S. og søge Genfomhed. Endel Dyr leve i S. Hans S. er mig altid behagelig. At gjøre een S. v: blive hos ell. med ham t. en Tid. "Hvad er det bedste Selskab uden Mennekehedens bedste Deel? — For-

samling, høit Samqvem." Baggøsen. — At søge slet S. Saadanne Talemaader bruges ikke i anstændigt Selskab. Han høret t. vort S. Lærde Selskaber. Bordselskab, Saatselskab, Reiseselskab, Spilleselskab. 2. i Særd. en Sammentomst efter Indbydelse, s. at more sig v. Samtaler ell. p. andre Maader; Silde, Pennelag. Et Middags; et Aftenelskab. Han gløvede et stort S. At gaac i S. (v: hen i et S.) Han gaacr, kommer meget i Selskaber. — Ogsaa om de saaledes forsamlede Personer: Han morede hele Selskabet. Hele Selskabet klørte ud i Stoven. 3. Forbindelse imellem flere Menneker for en længere Tid, i en vis Hensigt, t. Dynaaelse af et vist Dyr med; et Samfund. At stifte, slutte, oprette, indtræde i et S. Det menneskelige S. (Mennekeslægten som et Heelt.) Statselskaber. Det borgerlige, huuslige, ægteskabelige S. Et Handelselskab, Strødselskab, Skuespillerelskab. "Man kan være Medlem af et Selskab, med hvis (andere) Medlemmer man aldrig har været i Selskab." (J. No. 1.) P. E. Müller. = Selskabsbaand, et. Forbindelsen t. et Selskab, det, der sammenholder et S. Selskabsbroder, en. 1. Deeltager i et Selskab. 2. i Særd. Deeltager i et Dmgangselskab, vanstabeligt S. ell. Rav. Han er en god Selskabsbroder. Selskabsdrift, en. D. til at søge Selskab, D. til Selskabelighed. (Lutslin.) Selskabsforening, en. d. s. f. Selskab, 3. ell. den Forening, Pagt, hvorved et S. sluttes. Selskabsfugl, en. Et Slags imaa uenlandste Fugle, som gjerne leve i Selskab. Selskabsglæde, en. pl.-r. Glæde, som nydes i S. ell. Samqvem af flere Menneker. Korfspil regnes hos os t. Selskabsglæder. Selskabsjagt, en. J. som endel foretage t. Forening. Selskabsjomfru, en. Et uligt Fruentimmer, som er t. Huse og t. Selskab s. en gift Kone ell. et andet Fruentimmer. Saaledes ogsaa: Selskabsfrøken. — Selskabsfreds, en. 1. En Forsamling af Folk, der enten f. en enkelt Gang, ell. jævnlig, komme sammen i Selskab. "I de høiere Selskabsfredse høretes længe et fremmedt Tungemaal." P. E. Müller. 2. Dmgangskreds, Dmgangsvener. (Nabhek.) Selskabsleg, en. Leg, som foretages i Selskaber, Juleleg, Pantelleg. Selskabsliv, et. 1. Livet i det borgerlige ell. Statselskabet. 2. Livet i selskabelige Sammentomster ell. Silde. Et adspredende Selskabsliv. "Jeg — der har levet under evig Fryd og Fæst, og i Selskabslivets Tummel." J. L. Heiberg. (jvf. Baggøsenes Rilmel. 335.) Selskabspagt, en. d. s. f. Selskabsforening. Selskabsret, en. Retsforhold, som finde Sted i et S. især i det borgerlige. (Jus sociale.) Selskabsang, en. Sang, Rist, indrettet t. at syn-

get i Selstaber. **Selstabsly**, adj. som ikke elsker, som hver Selstab. **Selstabsopil**, et. **Spil**, som spilles i Selstaber; morende **Spil**, hvori der ei sees p. Binding; i Modsetn. t. Lykkespil, Dovespil. **Selstabsfoster**, en. om et Kruentimmer, i samme Bemærk. som Selstabsbroder. **Selstabsvise**, en. **Selstabsang**. = **selfabelig**, adj. 1. som stcer i Selstab, ell. som hører t. Selstab, vedkommer et S. "Hvad elsker Ungdommen meer, end selfabelige Dvælsker?" Engelst. . f. Forbindelse. Det selfabelige Liv. selfabelige Pligter, Retfærdighed. Den selfabelige Tone i en By. "Selfabet var muntert, levende, selfabeligt." Baggelsen. 2. som nyder, gjerne søger Selstab. Han er en meget selfabelig Mand. — **Selfabelighed**, en. 1. Bestaffenheden at være selfabelig i Bem. 2. selfabelig Dmgang og Lyst t. samme. I denne By hersker megen Selfabelighed. 3. det som hører t. selfabelig Dmgang og Tone. "Intet kan stride meer imod den ægte Selfabelighed, end en saadan Høstlighebd." D. Tilst.

Selsom, adj. [3 ældre Skrifter: **fielddsyn**, **fielddynt**. **S.** **selfsam**. Sv. **sällsam**. Isl. **sialdsón**, **fielddn**.] som afviger fra det sædvanlige; usædvanlig, besynderlig, egen, forunderlig. En selsom Skik, Dragt, Begivenhed. — **Selsomhed**, en. Bestaffenheden, at være selsom, Sældenhed, Synsdærlighed. Hans Klædebragts Selsomhed. (pl. er usædvanlig. "Ikke blot de fremmede, de usædvanlige Selsomheder, der pirre Røsgælligheden." Wandal.)

Selv, pron. demonstr. indeol. [Isl. **siallr**. **E** og **S.** **self**.] 1. saies saavel t. Substantiver, som t. et personligt ell. demonstrativt Pronomen, f. endnu nøiere at bestemmes samme, ell. med mere Eftertryk give tilkendende, at det er den Person ell. Stienstand, og ingen anden, som det gælder. Jeg f. du f. han selv. Du maa f. gjøre det. Kongen har selv befalet det. Mig f. vovede han at sige det. Den, som vil rette andre, maa selv være lige. — Han kom selv anden, selv tredje, o. f. v. o: med een, m. to ic. foruden ham selv. Den selv samme. (jvf. samme. Kun i disse to Tilfælde, og hvor selv bruges for endog, kan det staae foran Ordet, som det tilføies.) — **Sig selv**. At tage sig f. af Dage. For sig selv, a. særskilt. Dette er et Skrift f. sig selv. b. i Genrum, saaledes at ingen ser, eller hører det. — Af sig selv o: frivillig, af egen Drift. At være ude af sig selv o: ikke være sig ret bevidst, fortrvolet. At komme t. sig f. igjen, fatte sig; ell. vaagne af en Daanelse. — I sig selv o: t. Ingen selv, i dens rette Bestaffenhed. — sig, siges: Hun var Fromheden f. Han er Værligheden selv o: besidder denne Egenstabs i en udmærket Grad. 2. br. det foran Sub-

stantiver for: endog. **Selv** Gaarden, han beboede, maatte sælges. **Selv** hans Fiender maatte agte ham. **Selv** det nødvendigeste mangler hun. — Foran Subst. ville nogle ogsaa bruge selve for selv. **Selve** Kongen blev ikke staaet. (Ligeledes: Han fandt selve Bogen, selve det gamle Brev, hvorefter der var Tals o: Bogen selv, just den Bog. Dog er denne Brug slet ikke almindelig, og fortaas stes af Baden.) 3. **San Selv**, **Jun Selv**, hos Almuen: Husbonden og Husfruen ell. Konen i Huset. 4. **Selv** er i nyere Tid brugt for: egen Person, eget Jeg; men da altid m. Tillæg af eget. Vort eget **Selv**. Hans eget **Selv** (Jeg) er ham det vigtigste. — I Sammenligninger faaer selv deels en activ (Selvicer, Selvherter, Selvstanter, ic.) deels en reciprok Betydning (selvbevidst, Selvformegtelse, Selvfølelse, selvfiar, Selvsmod ic.) og staaer i sidste Tilfælde for: sig selv, ell. af, paa, for, mod sig selv ic. = **Selvgættelse**, en. Agtelse f. sig selv, f. sit eget aandelige ell. moraliske Væsen. **Selvwantlage**, en. Gættelse og Daddel af egne Feil, (Rahb.) **Selvpavling**, en. Frembringelse af et enkelt, t. Dvæ: ell. Plantesiget hørende Væsen af en t. Livsticket **Marterie**, men uden Medicinering af forskellige Klons Aulebaad. (Generatio originaria, æquivoca.) **Sluffen**. **Selvbedrag**, et. **Bedrag**, **Stuffelse**, som ikke andre; men vi selv berede os. "Lidenstabsens Selvbedrag." **Rahb.** **Selvbedømmelse**, en. B. af og over os selv. **Selvbehag**, et. ud. pl. **Behag**, man finder i sig selv, i sin egen Person; **Selvtillfredshed**. **Selvbestemmelse**, en. Evne, Kraft i Sielen t. at kunne bestemme os selv og vore Handlinger. (Sibbern.) "Afsindighed, der aftrækker sig i Handlinger, bestaaer i Mangel af fornuftig Selvbestemmelse, formeddelt legemlig Svagdom." **Sovig**. **selvbevidst**, adj. som er sig selv, sin egen Tilværelse, sit eget Væsen bevidst. **Deraf**: **Selvbevidsthed**, en. ud. pl. (Riisbrigh.) "Al Selvbevidsthed og al Sands berøvet." **Bagg.** **Selvbevæggelse**, en. B. ved egen Kraft og Villie; frivillig Bevæggelse. (S. Rothe.) **selvbuden**, adj. 1. som ei er indbuden, men selv har meldt sig. **selvbudne** Gæster. 2. som man frivillig tilbyder. **selvbuden** Tjeneste. **selvdanner**, adj. d. f. f. selvgiort. Et selvdannet Ord. **selvdød**, adj. (om Dvæg.) død en naturlig Død ell. af Sygdom, ikke slaget. **Selvsændom**, en: 1. Guds, hvortil habes fuld Eiendomsret (Delsændom, Deltsgods.) 2. den Omstændighed, at have faaant Guds, selv at æie Jord. "Selvsændom af Jorden er det første Skridt t. Agerdyrkningsens Opkomst." **Sluffen**. **Selverier**, en. **Bonde**, ell. anden Mand som selv eier den Jord, han bruger og eier den m. fulde Eiendoms ell. Hællighed. (Det br. kun om Eiere

af mindre Gaarde. (Jof. Godseier, Herremand.) Selveierbonde, en. Bonde, som selv eier sin Gaard, men m. indskrænket Eiendom, ell. uden at have Herlighed t. Gaarden. (Jof. D. 8. III. 12. "Selveierbonde maa sælge sin egen Jord t. hvem han vil." V. 3. 1.) Denne Benævnelse br. saaledes i Alm. kun om Fordeleere af Bondestand; Selveier kan bruges om enhver, ogsaa uden f. Bondestand, som eier en Selveiergaard (hvorefter forstaaes en enkelt Gaard, enten med Herligheden, ell. dog m. indskrænket Selveierdom.) selvslydende, adj. som finder, kommer t. at finde af sig selv. Selvsøragt, en. Søragt f. sig selv. (Engelst.) Selvsforbrænding, en. Dybrandelse af et Legeme, hvortil Narrafagen ikke er kommen uden fra, men fra Legemet selv. Selvsfornedrelse, en. Fornedrelse, som vil selv frivillig underkaste os. Selvsfornegtelse, en. Fornegtelse af sin egen Lyst, f. at fremme andres Bedste, ell. for at opnaae et større Gode, et højere Maal. "Enhver S. for Pligt og Samvittigheds Skyld." Mnister. Selvsforneget, en. den, som beskæder, udøver Selvsfornegtelse. (Baden.) Selvsforsvar, et. Forsvar imod Angreb p. cens egen personlige Tilværelse. Et Drab begaaet ved S. Selvsfrelse, en. Frelse, Redning, v. egen Hielp ell. Kraft. "Adtig er Selvsfrelse af Wildfarelse f. sig dig." Lode. Selvsfølelse, en. Følelse af eget Værd. "Ved Selvsfølelsen bliver Mennesket sig bevidst, hvad det er at være et Fornuftvæsen." Müller. "Selvsfølelse, vor egen Dom over vort personlige Værd, og Andres Domme over samme, ell. Agtelse." Birkner. "Selvsfølelsen af eget sandt Værd og andres ustræmte Agtelse." Samme. selvsølt, adj. som man er sig bevidst om v. Følelser. (Et ikke meget heldigt Udtr. t.) "Altid t. selvsølt Kraft." Pram. "Dg bød ham at lide — p. selvsølte Riæthed." Samme. selvgiort, adj. som er vort eget Værk, som vi selv, og ingen Anden har gjort. "Du eied — ei selvgiorte Plager og Sorg." Rein. selvgroet, adj. v. groet op af sig selv; ikke saet ell. plantet. Selvsbad, et. Bad t. sin egen Person. Selvsbesker, en. den, som m. uindskrænket Magt behersker et Rige; Cnevoldsherre, Guelpher. (E. Rothe.) Selvhærdelse, en. Beskræbelse f. at herde sig selv, sit Legeme. (Rahbek.) Selvhævn, en. ad. pl. S. som man selv tager sig. (P. Env.) "Mandebod kunde ikke finde Steb, naar Selvhævn var taget." Wandel. "Selvhævn er altid utilladelig i det borgerlige Selskab." Birkner. Selvindbydelse, en. den Handling, at byde sig selv t. Gaaft. (Waggesen.) Selvfriendelse, en. Selvfriendskab, Cvne t. at kiende og bedømme sig selv. "Selvfriendelsens Talent." Rahb.

selvfriendt, adj. som man selv veed af selv. Kiender. "selvfriendt Værd behøver ingen Støtte." Lode. selvfiær, adj. som er sig selv det kiæreste, som kun har sig selv kiær; egoistisk. "De selvfiære, stolte Romere." Waggesen. Selvfriærd, en. ud. pl. Egoisme. selvfriærlig, adj. f. egenkiærlig. Selvfriærlighed, en. R. der gaar ud paa os selv. "I den fuldendte Selvfriærlighed vil ogsaa Følelse f. Xren være uddet." Mnister. (Jof. Egenkiærlighed, som helst br. hvor man finder Selvfriærligheden at være overdreven, ell. at fortiene Dødel.) "I den bestemtere Talebrug har man Grund t. at tabe Egenkiærlighed en udartet Selvfriærlighed." Müller. selvklar, adj. klar, tabellig v. sig selv. selvkløg, adj. kløg i sin egen Indbildning, som troer sig kløgere end alle andre. "Bankundighed, som den selvkløge er f. stolt t. at blive vær hos sig selv." Jacobi. Deraf: Selvkløgskab, et. ud. pl. — Selvkundskab, en. R. til sig selv, t. sin egen Charakter. Selvlyd, en. En Lyd, som udtales, kan udtales i og for sig selv. (i Modf. t. Medlyd.) selvlydende, adj. v. i Sprogleren: et selvlydende Bogstav, som udtales v. en blot Aandelvord uden Medhjelp af Tungeplidsen ell. Læberne; en Vocal. Selvmagt, en. uafhængig Magt, Raadighed. (uafbrant.) "Ili Dyrer ei, men Geld, os Selvmagigt Mienet er." S. Bull. selvminde, adj. som har mindet sig selv. Selvmord, et. den Handling, frivillig at berøve sig selv Livet. Selvmorder, en. den som begaaer Selvmord. selvmyndig, adj. 1. fuldmægtig. "De, som efter Lovene ikke ere selvmyndige, maa ikke give deres Gode bort." Schytte. 2. egenmægtig, selvrædig. "Intet taaler mindre selvmyndige Love, end det Eindrige hos Mennesket." D. Guldb. selvnsiet, adj. v. tilfreds m. sig selv, m. sit eget Væsen. (S. Staffeldt.) Selvnsisomhed, en. den Egenkab, at være sig selv nok, ell. at nøies m. det, man selv har. (Rahbek.) Selvopholdelse, en. Medvirkning t. at opholde sin egen Tilværelse, sit eget Liv. Selvopholdelsens Drift. Selvopoffrelse, en. Gierningen at opoffre sig selv, sin egen Velfærd, Fordeel, for andres Skyld. Selvpineelse, en. Handlingen at pine ell. plage sig selv. (Wastholm. Selvpiniester, pl. Mnister.) Selvplager, en. den, som er sig selv t. Plage, gier sig livet suurt. Selvprovelse, en. En Prøvelse, vi foretage m. os selv; en P. af vor egen Tanke- og Handlemaade m. m. (Mnister.) selvræddig, adj. som ei vil høre Andes Raad, kun vil raade sig selv, om ogsaa t. sin Etæde. "En selvræddig Frihed." D. Guldb. "Du giør vel, naar du holder den selvræddige Villie." Mnister. Deraf: Selvræddighed, en. ud. pl. Selvroes, en. Gierningen, at

rose sig selv, Koes, vi tillægge, ydfige om os selv. **selvsfabr.** adj. selvbaanet, selvgjort. **selvsfabte Sorgen.** "Snart han synter kvag i selvsfabte Rød." J. Smidth. **selvsfistret**, adj. som et behøver at fistes ell. deles. "Sild er selvsfistret Mad." Ordbr. **Selvsfildring**, en. S. af sin egen Person ell. Charakter. (Rahb.) **Selvsfud**, et. 1. en Indretning, hvorved et Stud gaar af v. Løstellig at træde p. eller berøre en Snor ell. Fieber, og som lægges kiult i Mark ell. Pave mod skadelige Dyr og Løve. 2. Gierningen at fnde sig selv. (usædvanl. Bagg. lings. Arb. I. 4.) **Selvsfyldner**, en. i Lovsproget v. den, som saaledes gaar i Borgen f. en anden, ad Creditør, naar det Skuldige ikke svares, kan søge ham for end Skyldneren. **Selvsfærgelse**, en. Gierningen at spørge sig selv ell. sit Legeme. "Den Selvsfærgelse, jeg i min Barndom hørte snakke om." Rahb. **selvsfændig**, adj. 1. som bestaaer v. sig selv, hvis Væsen ei er afhængigt af, ell. en Deel af et andet. (P. Svog.) 2. som handler efter egne Grundtaninger og er fast i disse. En f. Mand. En f. Lærkemaade. "J Menneket kalde vi denne selvsfændige Virksomhed Vilie og Frihed." Borvig. **Derasf: Selvsfændighed**, en. ud. pl. — selvsfyg, adj. i en lastværdig Grad egenkærlig; meget egoistisk. "Smaalig er Sørgmodighedens hele Afkærd, indskrænket og selvsfyg." Mynster. **Selvsfyge**, en. høj Grad af Selvsfærgelighed ell. Egoisme. (n. D.) "Maat Selvsfygen bliver herskende i et Menneket, da anser han Alt f. Ret, hvad han selv vil." Mynster. **Selvtagen**, adj. som man tiltager, har tiltaget sig selv. En f. Myndighed. **selvtilfreds**, adj. tilfreds m. sig selv, m. sine Grundtaninger, sin Lærkemaade, sine Handlinger. (Ivær om den, som er det for meget.) **Derasf: Selvtilfredshed**, en. ud. pl. — Selvtillid, lit. Tillid t. egne Kræfter og Evner. "En høimodig Selvtillid udbreder Kollighed over hans hele Væsen." Kampmann. **Selvtægt**, en. Gletsningen, at tage sig selv den Ret, man v. Lovsmaal burde søge. (D. Lov. I. 1. 3.) "selvtænkende", adj. v. som veed at tænke selv, at anvende egen Sielsvirksomhed. "Landets selvtænkende og selvvirkende Fædre." Malsing. **Selvtanker**, en. den, som er svæt i egen Tænkning og Grundtænkning, som ikke blot holder sig t. Andres Mening og Ord. (Zeehsow.) **Selvtænkning**, en. egen Tænkning, Anvendelse af egne Sielsevner. **Selvtænkfomhed**, en. d. samme. "Hvora mange af disse Menneker faae i sand Dyløsning og Selvtænkfomhed under andres." Dietrich. **selvtænk**, adj. v. frembragt v. Selvtænkning. **Selvtudvikling**, en. Udvikling inden fra; v. egne Kræfter, egen Virksomhed. **selvvalgt**, adj. v. som man selv har udvalgt sig. "En selvvalgt

Anfører." D. Sædb. "Omfrider tvangst han — ad selvvalgt Det fortumlet iler." F. Sædb. **selvvoilig**, adj. d. f. f. frivillig. (Arreboe. Gølding.) **selvvoirkende**, adj. v. som virker v. egne Kræfter, som besidder **Selvvoirkfomhed** v. stikfom Anvendelse af vore egne (Ivær Sielens) Kræfter; ell. en Anvendelse af disse, hvortil vi selv bestemme os. **selvvooldt**, adj. v. som een forvoolder ell. paadrager sig selv. "Sorg af frugtlost Had og af selvvooldt Plage." Berg. **selvsvoende**, adj. v. vildt vorende. (Gølding.) **Selvohed**, en. [sit nat Død; af selv.] 1. den Egenkab at have et Selv, at være sig selv, et sæteget Væsen. "Selvheden, det elendommelige Livsprincip, hvorved Menneket er et Jeg, og dette bestemte Jeg." Mynster. 2. Egoisme. (Baden.) f. **Selvskaarhed**, **Selvsfyge**.

Seminarium, et. pl. **Seminarier**. (et lat. Ord.) en Undervisnings-Anstalt, Ivær f. dem, som ere bestemte til; i Biden at blive Andres Lærere. — **Seminarist**, en. pl. — er. Lærling i et Seminarium.

Semslæder, et. ud. pl. [L. Pd m i f h Leder.] blødt Skind, som Svidgarvøre bestee af Faarekind, Dvæstkind, m. m. og som har den Bestaafenhed, at kunne vaffes; **Vastelæder**, (Noth.)

Sende, v. a. 2. [Isl. senda.] faae en Person t. at begive sig fra et Sted t. et andet, ell. en Ting t. at fættres andensteds hen. (jvf. Fikke.) At sende sin Liener i Bnen, (hvor man boer); at sende ham ind t. Bnen (fra Landet.) "Du sendte Sorgen; send os nu din Trøst!" Svab. — Send mig Brevet m. et sikkert Bud. At f. noget m. Posten. At sende (nogen) efter Værd, efter Kvæfene (sige hente.) At f. Bud til, efter een. — f. at f. een ind i den anden Boven, være Aarsag i hans Død. = **Sendebrev**, et. d. f. f. Brev; **Skrivelse**. **Sendebud**, et. en Person, der sendes m. et Budskab t. een. **Sendefærd**, en. (Isl. Sendiferd.) Kelle som Sendebud f. een; **Legation**. (Noth.) (**Sesandtsskabs vesse**.) — **Sendelse**, en. 1. Sending. 2. Bestaafenheden; at sendes, ell. at være sendt. "De Gierninger, hvormed han havde bevist sin Sendelse." Mynster. — **Sending**, en. pl. — er. 1. Gierningen at sende. 2. det, som sendes; **Foræring** (Noth. **Derasf: Sendingsmat**.) **Sendingsgods**, ell. **Sendegods**, et. Gods, som sendes, føres nogensteds hen.

Sene, en. pl. — r. [Isl. Sin. A. S. Senve. L. S e h n e.] 1. Strænge ell. Raand i dycliffe Legeme, hvorved Been og Ledmod forbindes, ell. som tiene t. at baae Krammerne og spænde Musklær. (Ligamenter.) Dette Stkke Røed er fuldt af Sener (jvf. Seie.) 2. d. f. f. Nerve. (Noth. Denne Bemærk findes dog ikke ell. stieden i nære Striker.) = **Senebaand**, et. 1. d. f. f. **Sene**, 1. (Noth.) 2. et af Sener dannet ell. sam-

mensnoet Baand. "Kanten — den var et smidigt Senebaand." *Dhlerschl.* Sene drag, en. Senetrækning. (Noth.) Sene drag, adj. som har Rømde ell. Senetrækning. senefuld, adj. fuld af Sener. "Den senefulde Krop." Storm. uegentl. for: seneført. "Dg drag Staalhandsken p. din senefulde Haand." Storm. Senehaude, en. Knude p. en Sene, Nerveknude. (Noth.) Senekrop, en. En senefuld, seneført Krop. Senekrumning, en. Senetrækning. Senelemning, ep. Forening af flere Sener p. eet Sted. Senelefl, en. Nervelefl. "Senelefl og Nerve i Been." Nord. Bruun. senelefl, adj. stærk af Sener; mufferstærk. "Den seneleflte Rømpe de blante Plader rykked." *Dhlerschl.* "Omfler slappes seneleflte Arm." S. *Blischer.* Senetrækning, en. Krampetrækning, Sene drag. (v. *Aph.*)

Senegræs, et. Ravn, som flere indenslandske Planter have, bl. a. *Nardus stricta*, der vokser i dæmpet Flyvesand, og en anden Sandvært: *Pielme*, *Riittetog* (*Arundo arenaria*.)

Senepl. Sennep, en. En bekendt Plante, hvis Frø bruges som Krydderi t. Mad og i Lægekøst. Svib, sort Sennep. *Sinapis alba*, *nigra*.

Sener, pl. Ravn p. en Plante, som v. sin meget lange, krybende Rod er forteinslig fikket t. at dæmpe Sandflugt. (Stenegræs, *Battegræs*.) *Carex arenaria*. (D. *Lov VI*. 17. 29.)

Seng, en. pl.-e. [Bsl. Sæng.] 1. en Indretning, hvori redes et Leie af Dyrer, Madratser e. d. for at søve ell. hvile ders paa. En Jernseng. En Bueseng, Pimselseng, Løpseng, *Thronfeng*. Ved Hovedet, v. Fødderne af Sengen. At rede Sengen. At gaae i Seng, til Sengs o: lægge sig i Sengen f. at sove; lægge sig. Han er alt i S. o: har lagt sig. Han var saa syg, at han maatte lægge sig t. Sengs. At ligge t. Sengs, at holde Sengen o: ligge f. Svagheds Skyld. Han kan endnu ikke være oven Senge. At sæge Seng med een. 2. fig. den Fordobning i Jorden, hvori et rindende Vand har sit Løb; Flodseng. = a.) Sengammer, et. Kammer, hvor en Seng hæves og bruges, Sodekammer. Sengklæder (rettere Sengklæder) pl. Dnaer, Puder o. d. hvoraf Leiet redes i Sengen. b.) Sengebaand, et. Baand, som fastes v. Senghimmelen, hvorved den liggende kan lette sig op fra Leiet. Sengebetræk, f. Dyreravn, Pudevaar. Sengebræt, et. Bræt som hører t. en Seng ell. til en Sengebund. Sengebund, en. den Deel af Sengen, hvorpaa Sengklæderne hvile (enten p. Bræder ell. udsparnde Ræmme.) sengebunden, adj. v. som ei kan forlade Sengen ell. Sengestædet. "Sng og senge-

bunden." *Kingo*. Senebæften, et. B. hvormed Senge varmes. Sengedyne, en. Dyne som bruges i en Seng. Sengedækket, et. Sengeteppe. Sengedør, en. D. til at lade f. en Seng, indrettet som et Stab i Væggen. (Noth.) Sengesiel, en. d. f. f. Sengebræt. Sengesjod, en. Fod, hvorpaa Sengen hviler. Sengegardin, et. f. Sengeomhang. Sengegjord, en. Giorde, hvorfra Sengebunden gøres, i St. for af Bræder. Sengehalm, en. S. som lægges v. Sengebunden i St. f. Madrats. Sengeheft, en. et Redskab t. at sætte f. Sengen, at Dyrer ei skal falde af. (Noth.) Sengehimmel, en. Dverdelen af en Seng, Koft over en Seng. Sengelammer, et. f. ovenfor Sengammer. Sengklæder, pl. f. ovenfor Sengklæder. Sengklap, en. R. paa Enden af en Sengestolpe i en Seng uden Himmel. Sengkrands, en. En Krands, udføjet m. Krøshaar og overtrukket m. Stind, som lægges i Sengen under Syge, der tage Stæde af et langvarigt Leie. Sengkurv, en. Kurv, der bruges som en S. Sengelagen, et. L. til en S. Sengelag, et. det, at to ligge sammen i een Seng. *contubernium*. (Noth.) Sengelæie, et. Leie i en S. (J. *Boye*.) sengeliggende, adj. v. som maa holde Sengen f. Sngdoms Skyld. Sengemager, en. Sneider, som gjør Senge. Sengeomhang, et. Sparlagen ell. Gardiner, som hænges om en Himmelseng. Sengepotte, en. Natpote. (Noth.) Sengespæde, en. Pude, som hører t. en Seng. Sengeseder, en. En Betient, hvis Bestilling er at rede Sengen i et stort Huus. Sengero, en. Ro t. at hvile i Sengen, Rattero. Sengeratser, pl. smalle Rattatser, som lægges i St. f. Fiale i Sengebunden. (Noth.) Sengestammel, en. Stammel t. at stige op i en høj Seng. Sengestæde, et. en Seng uden tilhørende Sengklæder. Sengestolpe, en. d. f. f. Sengestolpe. Sengestolpe, en. En af de fire Hjørnestolper i en S. hvortil Sengesialene fastes. Sengestue, en. Stue m. en Seng i, Sengammer. "De værste Bønderne nu brugelige Sengesue; der kun staae Fremmede t. Tienste." (*Athene*. III. 453.) Sengestykke, et. Sidesiel ell. Udestykke af en Seng. (Noth.) Sengestimmer, en. Truentimmer, som har Seng tilfælles m. et andet. Sengetid, en. den Tid om Aftenen, da man pleier at gaae t. Sengs. Sengetop, en. den øverste Deel af en Løpseng. Sengetøge, en. *Waggetuud*. (Danste *Litk*. I. 145.) Sengeteppe, et. Tæppe, som breides om Dagen over en S. ell. som bruges t. at hulle over sig i Sengen, i St. for Dyrerne. Sengetsi, et. det, som hører t. Sengen, Dyrer, Puder, Lagen, m. m. Senevarme, en. den Varme, man faaer v. at ligge i en S.

Sengvarmer, en. Indretning t. at varme en Seng; Sengbedtten.

Sennep, s. ovenfor Senep.

Sennesblade, pl. Blade af en udenlandsk Busktræ (Cassia Senna) som bruges i Lægekøkken.

Sententis, en. pl. — er. [af Lat.] et Tankesprog, Fjendsprog, Ordspog, en Lovregel.

September, en. Aarets niende Maaned, hvis danske Navn er Siffermaaned.

Sergeant, en. pl. — er. [Frans.] Underbefalingsmand over Krigsfolk t. Fods, den næste efter Lieutenanten.

Serck, en. s. Særk.

Serviet, en. pl. — ter. (et fransk Ord.) et Bordklæde, en Paandug v. Bordet.

Sevensdom, en. Navn p. en udenlandsk Bært, der bruges i Køgekøkken. Juniperus Sabina.

Ser, Hovedtal (6) hvoraf Ordentallet: den, det fette, og Sammenf. sexaarig, adj. **Seraaring**, en. den som er 6 Aar gammel (mest om Dyr.) serdobbel, adj. serfold, serfold, adj. 6 Gange saa stor, 6 Gange taget. (uforanderligt.) serføddet, adj. som har 6 Fødder. **Serfant**, en. En serfantet Figur, et serfantet Legeme. serradet, adj. som har 6 Rader. s. Byg. serspændt, adj. forspændt m. 6 Bæste. At kiese i en s. Bogn. (s. firspændt.) **Sertal**, et. o. s. f.

Serten, Hovedtallet 16. Deraf Ordentens tallet: sertende. — Sertendeel (egentlig Sertendeedel.) $\frac{1}{16}$ af et vist Maal, en vis Størrelse. En Aalen en Sertendeel.

Si, en. pl. — er. [Jst. Sia. X. S. Sif.] et Redskab t. at se noget igennem; sæd. et saadant, der bestaaer af en cylindrisk Ring, hvori er udsændt en Haardug; en Haarf, Melkesi. (jvf. Sigte, Sold.) = Hertil hører: se, v. a. 1. [Jst. sia. N. S. s i e n.] lade flydende Ting løbe gennem en Si e. d., for at filles v. tørre Dele, ell. ved Urensighed. At sie Melk. At sie Grenene fra Suppen. siede Grter. At sie noget gennem Trækpævir. (s. affie.) — Siebøtte, en. Bøtte, hvori man lader det løbe, som sies; Melkebøtte. Siekar, et. Siebøtte. Sieklud, Sieklæde, et. Klud ell. Dug, som bruges t. at sie gennem. Siekurv, en. Et Slags stor Si, lignende en Kurv, der bruges f. E. v. Udbryngning. (Meth.) Siepose, en. P. til at sie gennem. (Moth.)

Siaffe, v. n. sole i Vand, gaae i Bøde ell. Dønd, og gløre sig vaad. Deraf: siafret, adj. v. vaad og sølet. Et siafret Føer. (dagl. Tale. jvf. slaffe.)

Sid, adj. [J. sidr.] 1. som hænger langt ned, og tillige er løs ell. vid. side Klæder (modf. korte og stramme.) En sid Kiøle, Kappe. — Deraf: sidbuget, adj. om Dyr, som have en hængende Bug. 2. lav,

lavt liggende. (kun om Jord.) En sid Egn. side Jorder. = Deraf: sidlandet, d. s. f. sid, 2. En sidlandet Mark. — Sidhed, en. ud. pl. Beskaffenheden at være sid.

Sidde, v. n. sad, har siddet. [Jst. sita. X. S. sittan.] 1. være i en saadan Erling, at Dvertroppen hviler opreist p. Enden af Rygbenet og Kumpbenet m. de omgivende Muskler, tillige meer ell. mindre understøttet v. Raarene (i Møds. t. at staae og at ligge.) At sidde paa Gulvet, v. en Stol. At s. ved Bordet. At s. til Bords (s. at spise.) At s. til Bøst. Blis siddende! — At s. for en Møler (s. at betragtes af.) Ugentl. At føre et siddende Liv. Siddende Arbejde (som forrettes siddende.) 2. i samme Bemærk. men m. et aktivt Wibegreb, og i Forbindelse m. nogle præp., At sidde af o: staae af Bøsten. Rytteriet sit Befaling at s. af. — At s. hos, sidde hvor flere, sidde. Kom og sid hos! — At sidde ned. Sid ned! o: sæt dig. Han bød mig ikke engang at s. ned. — At sidde op. a.) sige t. Bøst. (Hør om flere samlede, og om Rytteri.) b.) reise sig, staae op (af Sengen.) hos Almuen. (Han er endnu ikke opstodet o: opstaaet.) 3. figurl. a.) boe, opholde sig, have Sæde. (kun i enkelte Tilfælde og i høiere Stilt.) Her sad fra ældgamle Tider et trigerst Følseslag. I det Eldrum, da Paverne sad i Avignon. Greven sad imidlertid rolig p. sin Borg. (jvf. Sæde.) b.) være i en vis, m. Rørlighed ell. Mangel p. Bevægelse for enet Tilstand ell. Forretning. At s. hiems me. Sidde i Retten (om Dommece, Afvædere.) At s. i Raadet, i en Commission. At s. i Fængsel. Han sidder i Castellet. At s. paa Vand og Brød (være dømt til.) Han sad imidlertid stille (var uirksom) og vænede p. Udsaldet. c.) om løsløse Ting: være p. et Sted, være fæstet paa. Gatten sidder p. Hovedet. Der sidder et Skilt over Pæren. (Ugaa Solen, Stjerneerne siges at sidde paa Himmelen.) Bognen blev siddende i Uføret (kunde ikke træktes op.) Det sidder mig f. Rynstet. d.) om Klæder p. Kroppen: passe. Denne Kiøle sidder ikke godt i Livet. 4. Med præp. og adv. At s. af, s. ovenfor, 2. — sidde fast, være fæstet til; s. saaledes, at det ikke falder af. Ugaa: At sidde fast i en Møse. — sidde hos, s. ovenfor. — sidde inde m. Penge, m. et Regnskab o: ikke gløre Rede for, i. betale. — sidde op; stutte sig høiere op i et Sæde. Sid høiere op v. Bordenden! (jvf. ovenfor, 2.) — sidde over. Han sidder uophørlig over Bøgerne. At s. over, i Dands: labe en ell. flere Dandsse gaae forbi uden at tage Deel deri. Drengen maatte t. Straf sidde over i Skolen. (s. over, C. 5.) = Siddefæl, en. Fæl, Bræt t. at sidde p. f. Gr. hos Berere. (Moth.) siddefiær, adj. som er meget f. at sidde. — Sidden, en. det,

at sidde, At skade sin Hetsbed v. for megen Sidden.

Side, en. pl.—r. [Jsl. Sida.] 1. den Flade af et Legeme, som hvært er for ell. bag, men imellem disse: Saaledes: den høire, venstre S. af det menneskel. Legeme, af en Bygning, m. m. At gaae paa, at sidde v. eens høire S. (fig. 3. Genie kan han ikke sættes p. Siden af denne Dgter o: lignes m. ham.) At have Dndt i Siden. At lægge noget p. Siden. At angribe Fiendsden fra Siden (i Flanten.) En S. Flest o: Halvdelen af et slagtet Svinn, ud. Hoved og Kng. Heraf Sidebein, Sidebygning, ic. 2. enhver Flade p. et Legeme (undtagen, i nogle Tilfælde, den øverste og nederste.) En Tærning har 6 Sider. Taarnet har Vinduer p. alle Sider, og ovenpaa er en Altan. Forside, Bagside. (Har et Legeme kun to Flader, ud. mærkelig Lyskælle, ell. denne er betydeligt mindre end Bredden, kaldes disse Flader Legemets Sider. Den rette, vrangte S. paa Tøi. Saaledes har et Blad Papir, en Mynt, m. m. to Sider. Sider i en Bog (Pagina.) At lægge en Muursteen p. Siden (modsat p. Kant.) 3. fig. om Sammenhold af flere; Partl. Han er p. vor S. Han søgte at faae ham p. sin Side. Paa Fiendens S. Dgfaa uden Hensyn t. Modpart ell. Modpartii. Paa Fædrene, Mødrene Side. Skyliden er ikke p. min, men p. hans S. Fra min S. skal intet mangle. 4. Kant, Led. Den østlige, nordlige Side. De gik hver t. sin S. Vandet strømmede ind fra alle Sider, At betragte, bese, undersøge noget p. alle Sider. At lægge noget t. en Side o: af Veien. (i. tilside.) Han tog ham t. en S. (f. at tale allene m. ham.) 5. At ell. Maade, hvorpaa noget vises sig, ell. hvorpaa man betragter, foreskiller sig en Sag. At vise sig fra en god S. Det er en af hans gode Sider. Tingen kan sees fra meer end en S. At see noget fra den gode, onde Side. "Hvor gjerne see vi kun voort Anslags guldne Side." Evald. = Sideaabning, en. Aabning i Siden af en Gienstand; A. til en af Siderne, ikke for ell. bag til. Sidearv, en. Arv, som falder ikke i lige nedstigende Linie, men i en Side Linie. Sidearving, en. den, som tager Sidearv, som ikke nedstammer i lige Linie fra den Afsæder. Sidebein, et. Ribbein. Sideblik, et. Blik t. en Side, ikke lige frem. — fig. a.) Hensyn t. en Bisag. "Tanken om et Sideblik til Binding kan alt bestyge Dnden." Evald. b.) i Valen: en Nitring i Forbigaaende, hvorved sigtes t. noget. (Allusion.) "Et bittert Sideblik t. de Jndstrantninger, som herved foretages." Rahb. Sidebræt, et. B. som danner Siden af en Ting, f. G. i en Seng. Sidebygning, en. B. ved en af Hovedbygningens Sider.

Forhaus og Sidebygninger. Sidedør, en. Dør v. Siden af en Hoveddør, ell. paa Siden af et Huus. Sideflade, en. den Flade af et Legeme, som er p. en af dets Sider, hvært for ell. bag, nedens ell. over. Grundfladen og Sidefladerne. Sidegang, en. G. ved Siden af en Hovedgang. Sidegavl, en. Gavl p. Siden af et Huus. Sidehuus, et. d. f. f. Sidebygning. Side- langts, adv. p. Siden, langs m. Siden. (Moth. Arreboe. Heram. 69.) Sideknie, en. 1. en af de Knieer, som udgør Siderne i en Figur; modf. Grundlinie. 2. i Slægtregisterne: en Kætte af Forædler, som nedstammer fra Kroder ell. Søster t. Stamfaderen, ell. af Sidearvinger; modf. Hovedlinie. Sidemand, en. den, som sidder ell. staar næst v. en anden, v. Siden af ham. Sidemuur, en. Muur, som udgør Siden af en Bygning; (f. G. modsat Endemuur) ell. som er opført v. en Side. (Krafts Meth.) Sideplanke, en. P. paa Siden af noget, f. G. af et Skib. Siderod, en. Rodstub fra Siden af Hovedroden. (Mussen.) Sidesmerter, en. Smerte i en af Legemets Sider. Sidepring, et. Spring t. en Side, ikke lige frem. At gjøre S. "At een gik flere Sidepring, en anden aldrig kan gaae lige." Tode. Sidestilling, et. Stilling, pludselig og heftig Smerte i Siden. Sidestue, et. d. f. f. Sideværelse. (Baggesen.) Sidestykke, et. 1. egentl. et Stykke, som udgør Siden af en Ting. Kngstykke og Sidestykker i en Kiole. 2. noget, der sættes ell. kan sættes t. Sammenligning v. Siden af noget andet. (det fr. Pendant.) Sidested, et. Sted i Siden. Sidedal, et. D. paa Siderne, Bladsiderne i en Bog. Sidetegning, en. T. af et Ansig fra Siden, Profil. (Ambergs Drdb.) Sidetrappe, en. 1. T. ved Siden af en Hovedtrappe. 2. Trappe, som er p. Siden f. G. af et Skib. Sidetryk, et. Tryk, som gives i Siden, seer fra en S. Bygningens, Murens Sidetryk. (Sidestrykning. Kraft.) Sidevei, en. 1. Vei, som løber langs med, v. Siden af en anden. 2. B. som løber af t. en Side. Sidevendt, adj. v. vendt t. Siden, mod et S. Sidevind, en. B. som blæser mod en af det seilende Skibs Sider. Sidevæg, en. B. som er p. Siden af et Huus. Sideværelse, et. B. ved Siden af et andet, ell. ved Siden af en Sal. Sideværge, et. Kaarde ell. andet B. som bæres v. Siden. (Moth.) Siden, adv. og conj. [J. sidan. A. S. sythan.] A. adv. 1. efter den Tid, (saavel om den nærværende, som en forbigangen) derefter, længere hen i Tiden. Føst læste han; siden gik han i Haven; endelig (tilsidst) satte han sig til at spille. Du kan ja ikke komme; men jeg kommer, skal komme siden. Lad det berøe til f. (Igledees brt siden efter.

Jeg skal f. efter fortælle dig det.) — Dgfaa i Stedforhold om Deben ell. Følge: Forrest gift Prindsen; næst ham fulgte Rigets Stover; siden kom den øvrige Adel. 2. fra et vist Tidspunkt, efter at, efter en vis Tid, m. Bibegeb om uafbrudt Tidfølge. 3. se i t. E. since. (i hvilke Tilfælde siden kan ansees som Dvergang fra et Adv. til en Præp. og udtrykker Betydning t. et dobbelt Tidspunkt, nemlig det forbigangne, som nævnes, og det nærværende, som menes, eller ogsaa en tidligere forbigangen Tid, der ligeledes nævnes.) (Jof. efter. A. 8.) Han sagde mig engang i Winter, at han siden Broderens Giftermaal kun engang havde talt m. ham. Hun har været sengliggende f. Jul (fra Jul af.) Siden han reiste, har man ikke hørt fra ham. Siden den Dag hørte man ham aldrig tale. Siden Carl den Store har Europa ikke seet hans Lige i Daad. Siden den Tid, - f. i Winter, f. i Vaar, f. Joraaret. (Udtrykkes derimod en Tidslængde af den forbigangne Tid, br. ikke siden, men i. Jeg har i mange Aar ikke seet ham. "Siden mange Aar," er ubanf.) Derimod br. siden 3., efter et Subst. efter adv. længe, og efter præp. for, til at udtrykke den forbigangne Tid. Det er mange Aar f. jeg har seet ham. Hvor længe er det siden? — Der er for længe siden, f. lang Tid siden fæet. For tre Aar siden besøgte han mig engang. For en Maaned siden blev han syg, og har siden (efter den Tid) ikke været ude. B. conj. eftersom, efterdi, da. Siden han endelig vil have det, saa gior det. Siden vi nu alle ere samlede, Jeg er forsolet dermed, siden du er det. (3 andre 2. se i t.)

Sidhed, en. ud. pl. f. adj. sid.

Sidst, adj. og adv. [3. sidast, af sid. side.] 1. som ikke har nogen anden af samme Slags efter sig; (det Rods af først) saavel om Tid, som om Sted, om Drden ell. Følge. Aarets sidste Dag. Han var den sidste, der kom. Han kom med, blandt de sidste. Hvo var sidst? Sidste Gang jeg saae ham. I sidste (fortrige) Krig. I den sidste (sidst forløbne) Maaned. Det sidste Brev. Det er den sidste Bn, inden man naaer Grændsen. Han var den sidste Mand af sin Stamme. "Dvor Folk ved Havet bœ, er Fiskeren den Sidste, som ei er Kongen tro." Ohlenschl. Det er de sidste Pengge, jeg eier. Hans sidste Villie (Testament.) (f. tilsidst.) 2. adv. a.) Han kom sidst (ultimus advenit.) sidst y. Sommeren (in fine æstatis.) b.) for: sidste Gang. Sidst jeg saae ham, sidst han var her. Lat for sidst! c.) for: tilsidst. "Sidst reises Gavl og Tag, og Spirit m. Krands oprettes." Kræboe. = Sidstafvigt, adj. b. f. sidst, om Tiden. (i Brevstilt: Sidstafvigte 10de Januar.) sidstleden,

adv. nylig, forleden. = Sidstning: i Sidstningen, p. Sidstningen, tilsidst, t. Slutningen.

Sie, v. a. 1. f. under Subst. Si.

Sielden, adj. og adv. pl. sieldne. [3. sialdan.] som ikke lidt stær, findes, er ell. bliver til. En sielden Begivenhed. En f. Bog, Plante. Det er sieldent at finde ham misforstået. Sielden saae man ham lee. — Sielendhed, en. 1. Bestaendigheden at være sielden: 2. pl. — er. en sielden Gienstand. Denne Bog er en stor S. Han eier mange Sielendheder.

Siette, Drdenstal af Ser. Siettedel, en. Han gav ham Siettedelen deraf. — Siettepenge. Siettes- og Tiendpenge, Afgift af Arv, som føres udenlands.

Sig, pron. recipr. uforanderligt i Køn og Tal. (3. sig.) bruges om tredje Person ell. Ting, naar Handlingen, som v. den stær, gaaer tilbage p. den selv; ell. i St. for den Gienstand, der er Object f. sin egen Handling; og saaledes v. alle tilsværende (reciproke) Verber. (Undertiden tilsværes selv, hvorved Udtrykket forstærkes.) Han slog sig i hovedet, stødte sig p. Bordet. Enhver er sig selv nærmest. Han er sig selv værft. Hun tager fra sig selv f. at gior Børnene. Man maa ærgre sig over en sags dan Dyrførel. Over for sig o: enhver særst. I sig selv o: i Tingen selv, som Tingen virtellig er (re ipsa.) (I plur. er Brugen af dette pron. ikke ganske bestemt. Det hedder: Kongen forbyd Standerne at blands sig i denne Sæg. Kongen og Dronningens vilste sig f. Folket. Begge glædede sig over det heldige Udfald. — Men i Tale sproget høres hyppigen: Forældre tage dem det meget nar. Præsterne blandede dem i Sagen. De maatte hjælpe dem selv saa godt de kunde o. f. f. — Almindelig er ogsaa den Sprogbrug, at hvor den 3die Person i pl. bruges i Tiltale, i St. f. den anden Pers. i sing. der følger ikke sig, men Dem efter. De gior Dem alt for megen Utmage. Hvor har De stødt Dem? De maa samme Dem! o. f. f. — Ligeledes maa bemærkes: at hvor Verbet staaer i pl. og Handlingen ikke saameget gaaer tilbage p. Personerne overhovedet, som den virker indbyrdes ell. gienfibigen, der bruges i Dansten ikke sig, men hinanden ell. hverandre. De elste hinanden (ikke sig) som Brødre. Alle ligne hverandre. To modsatte og lige Kræfter ophæve hinanden. Denne Sprogbrugens Lov findes hos nære Digtere (f. E. Waggesen, Ohlenschlæger o. a.) ikke sielden overtraadt.

Sig, en. pl. - e. (forældet; men br. i Nysland. 3. Siki, af siga, sante.) en Vandsamling, Sump, Vandpøl. "Der er længe Vand i jure Sige." Drøft.

Sige, v. a. sagde, sagt. [3. segia.]

1. give noget tilfældig v. Drd ell. Tale; fremføre en Mening ell. Tante mundtlig. Hvad sagde han? Jeg har sagt ham det to Gange. Han sagde, at han ikke kunde komme. (jvf. tale.) "Man kan sige meget m. saa Drd; derimod kan en Person tale meget, og dog kun sige lidt, naar han m. mange Drd kun har udtrykt saa Lanker." Müller. — At sige ja t. noget. At s. Sandhed. Jeg har noget af s. dig. At s. een god Morgen, god Nat. At s. Tak. — Jeg har ladet mig sige (fortælle; man har sagt mig.) Man siger, der siges o: der fortæles, Røgtet gaer. (pass. Dan siges at være fremsket p: der siges at han er. Man har sagt ham det.) Hvad vilde han sige dermed? (hvad meente han.) Som sagt, (som jeg har sagt) jeg kommer ikke. Som jeg siger dig, han er bød (naar man gientagende beskræfter.) Saa at sige, p. en Waabe, næsten. Han har, saa at sige alt givet sit Samtke. End sige (ne dum: saa meget ulædre.) Han er ikke engang forlovet; end sige gift. Jeg vil ikke giøre det s. min egen Eløgt; end sige at jeg skulde giøre det s. Fremmede. [Gos Müller hedder det: "Man siger ikke noget, uden at Taler udtrykkelig henvendes t. en Person. Man taler t. Mængden, og siger noget t. de Enkelte." Dog hedder det: han sagde i sin Tale o: han yttrede p. et vist Sted i Taler den Tante ell. Mening. At tale betegner den mundtlige Meddelelse i Alm.; at sige gaer mere ud p. en bestemt Yttring af Taleren.] 2. Sige ell. mere indskrænket Betænding: a.) melde (ogsaa skriftlig, v. Bud o. s. v.) Jeg har sagt ham det i mit forrige Brev. Jeg lod ham sige v. min Tiener. b.) sige v. en befalende Waabe, bøde. Jeg siger dig, lad det ligge! Her har han intet af s. Han har intet af sige (befale) over mig. c.) skrive, udtrække sig skriftlig (naar man anfører noget af et Skrift.) Saaledes siger Cicero. d.) giøre te bekendt, melde, underrette om p. enhver Waabe. At sige noget v. Miner, Lader. Min Følelse, Samvittighed har sagt mig det. Der er meget, som siger mig, at hans Sindsdelag har forandret sig. e.) betænde. Hvad vil dette sige? Det vil sige saa meget som at han ikke kommer. Et intet sigende Udtryk, f.) gælde, være af Bigtighed. 100 Rdt. siger ikke meget. Han har intet mere at sige (gielder intet mere.) Han har meget af s. hos Ministeren. 3. uegentlig br. dette B. ogsaa, især i d. Tale, deels om Dvrs Røst, deels om Lyd, som p. anden Waabe frembringes. Knæk! sagde Glasset. 4. med prøp. og adv. sige af. a.) afbestille (jvf. affige.) At sige en Forsamling, et Staafebud af. I Gaar lovede han at komme; i Dag har han sagt af. b.) At s. sig af med en Beskilling, frastige sig. — sige efter, s. for, fremfige efter en andens Drd; ell.

hvad en Anden skal sige efter. Han sagde efter Alt hvad den anden sagde for (fresagde ham.) — sige forud, sige en Ting forend den skeer. f. forudfige. — sige sig fra noget, d. s. f. frastige sig. — sige frem, sige, fremføre sin Tale. Siig frem hvad du har at sige! — sige imod. — sige om, sige p. nv. Jeg siger ikke om, hvad jeg engang har sagt. — Sige op, ophæve noget: om var sluttet, indgaet. (s. opfige.) Han vil sige op hvor han boer. Hun har sagt op t. Mandag (opsagt sin Tjeneste.) — At sige een noget paa: beskylde, give Skyld s. noget. Man kan ikke sige ham paa, at han er' ddsel. "Alt hvad der vrængelig siges os paa, som om vi skulde gaee visse Bedragerer t. Daande." Rabb. — Sige til. a.) At s. een til hvad han skal tale, skrive (lægge ham Ordene i Munden, i Pennen.) b.) At sige til i Tide (være, advare, fremkomme m. det man har at sige.) jvf. tilfige. — sige ud. At s. een ud af de Børselsler, han boer i o: opfige ham Leien. (jvf. udfige.)

Sigende, et. (partic. act. af sige, brugt som n. s.) det, som siges, fortæles. Efter hans Sigende. Efter Sigende skal Tjensden være laadet.

Signal, et. pl. - er. (fransk.) et Tegns, hvorved noget i Afstand gives tilfældig, ell. en Befaling gives. At give et S. Dags Signaler., Nat-Signaler p. Flaaden. — Signaldag, en. B. hvort vedtagne og gieldende Signaler findes optegnede og forklarede. Signalfald, Signalfald, o. s. f.

Signe, v. a. i. egentl. betegne m. Kors sets Tegns, giøre Kors over. At korse og s. sig. "Den som har Korset, signer sig selv." Drdspr. (S. signa.) 2. d. s. f. velsigne. (L. seg n. n.) Gud signe dig! "Wandrerren — vedmodigt signer dig, dit Liv, dit Elumner." F. Guldb. "At han maa kirbe den signende Fred s. græssende Hjerde." Berp. 3. læse Bønner og Formularer over een, ell. bruge anden Duetra f. at fordrive Engdom m. m. Signen, Waalen, Igenblisning, m. m. forbindes i D. Lov. VI. 1. 12. — Deraf: Signekjærling, Signekone, Signevinde, en. Dvnde, som besætter sig m. saaban Duetra.

Signet, et. pl. - er. [S. Signet; men formodentlig et anere Drd.] Redskab t. at forsegle m. hvort Navn ell. andet er udgravet. (Segl, 2.) — Signetring, en. R. drt bruges som Signet. Signetstifter, en. den, som udgraver Navne, Waaben m. m. i Signeter.

Sigt, n. s. i Udtrykket: Sigt og Sagesald (o: Sigtald og Sagesald.) Bøder, som falde v. Processer.

Sigt, n. s. (det T. St. t.) Foreviisning, br. blot i Ridsmandsstil, om Werels

brevs Forevisning. Tre Uger: efter Sigt. (eftersat Verelen er præsenteret.)

Sigte, v. a. 1. [Sv. sækta, af Sak.] (lægge til Last; bestynde (især offentlig ell. for Retten), tilstaae een efter Bestyndning, Klagemaal. "Man sigter blot Samtidige — men baade Døde og Levende kunne bestyldes." Müller. At sigte een for Drab, s. Lovci. "Sigter den Dræbte, sendt han bær, Nogen for Banemand." D. Lov. VI. 6. 15. At s. een p. hans Væ. Den, som sigter, bør bevise. "Man anlager, naar man bestylder een f. Dvælgthed, Foresatte ell. Høiere. Man sigter, naar man lægger en Person en vis Gierning t. Last." P. E. Müller. (Synes neppe at være beslagtaget m. efterfølgende; snarere maaskee m. det Isl. sekr, strafstyldig, styldig i Forhødselse.) = Sigtelse, en. bestemt Bestyndning, især offentlig ell. for Retten. Sigtelighed, en. i Kofsproget; den Et, som en Part tillades at afslægge, s. at udsolde det Beviis, han skal føre. (juramentum suppletorium.)

Sigte, v. n. 1. [af see.] hængende Synet m. Omhu p. en Giensstand, som man vil ramme m. Stud c. d. At sigte til een, p. een m. en Bøffe. Et ramme der, hvor man sigter. At sigte rigtig! — sig. Det er dette, han sigter efter (s: teager efter, attraaer.) 2. gaar ud paa, have Hensyn til. Disse Udskrift sigte til hans tidligere Forhold. Hvortil sigter dette Sted i hans Brev? = Sigten, en. Gierningen at sigte. — Sigtetorn, et. p. Beværet: en liden Anap-p. Enden af Bøffelbet. Sigtelinie, en. Linien, hvori man sigter, v. at stude. Sigtetpunkt, et. det Punkt, hvortil man sigter.

Sigte, et. 1. Maal, hvorefter man sigter. Det er Sigtet. Dette var hans S. At tage Sigte af, paa noget. — figurl. "Dog aldrig tabte han sin Reises Døvedmaal af Sigte." Wandal. 2. Forhøining m. et Indsigt i p. en Bøffe, hvorigiennem man sigter t. Kornet (Sigtetornet) v. Mundingen af Bøffelbet. 3. Synlighed, det, at blive synlig. At komme i Sigte. (som et seilende Skib.) At faae noget i Sigte, faae Son p. noget.

Sigte, en. pl.-r. [Isl. Sigt.] et Kar ell. Redskab m. hullet Bund t. at sigte tørre Varer igiennem. En haarsigte, Grynsigte, Meesigte. (jof. Si, der br. om et lignende Redskab t. vaade ell. flydende Ting, og Sold.)

Sigte, v. a. 1. [Isl. sigta.] stille grovde Dele i tørre Varer fra de finere, v. at rulle disse giennem en Sigte ell. et Sold; sælde. At sigte Gryn, Meel. — Sigtetbrød, et. B. som er bagt af Sigtmeel. Sigtetdug, en. Dug, haardug, som udgjør Bunden i en sin Sigte. Sigtetfage, en. Sigtetbrød, ell. Kage af fint Meel. Sigtetmaling, en. Maling, hvorefter Melet tillige

Dansk Ordbog. II.

sigtes (modf. Grovmaling.) Sigtmeel, et. fint, sigter Meel. Sigtmeel, en. M. som er forfinket m. Sigtetredskab ell. Sigtetværk. Sigtetpøse, en. P. med Hul i, hvorigiennem Meel sigtes. = Sigtning, en. Gierningen at sigte (Meel.)

Sjirilig, s. sjirilig, pyntelig.

Sikker, adj. pl. sikker. [T. sich er.] 1. som er uden Fare, fri for Fare, trygg. Der er man f. for Kvalerne. "For at giere Staten sikker for indvortes Fornærmelser." D. Guldb. Han er ikke f. for sine Fienders Efterstræbelser. At være sikker p. sit Liv. Man staaer ikke sikkert p. denne Drink. 2. som man trygt, uden Fare kan bruge, betiende sig af. Besten er ikke sikker s: den er tilbøielig t. at snuble. En f. Vei, Havn. At sende noget m. en f. Veilighed. En sikker (pabliedelig) Mand. 3. som ikke tager fejl: ell. som man kan lide paa, vis. En f. Smag, Demmekraft. En f. Efterretning. Du kan sikkert forlade dig herpaa. "Man siges at være vis paa en Ting, naar man veed og indser; sikker naar man veed og troer." Sporon. = Sikkerhed, en. ud. pl. Bestafsenheden, Tilstanden, at være sikker; Tryghed. At være, komme, at sætte sig i S. for noget. At have Sikkerhed f. sin Giensdom; give een S. for en Fordring. "Sikkerhed giver at vi ikke frugte; Vished, at vi ikke tvivle." Sporon. "Jordi han ikke har Sikkerhed nok f. at bevare det, han samler, for Efterkommene." Sneed. — sikkerlig, adv. vissefagen.

Sikre, v. a. 1. [af adj. sikker.] tilbøielig bringe Sikkerhed imod noget, imod en Fate, et Tab; betrygge. (Det br. dog mest kun recipr.) At sikre sig; imod noget; sikre sig for Tab. At sikre sig selv, uden Hensyn t. Andre. — Sikring, en. tilbøielig bragt Sikkerhed, Betryggelse. — Sikringsmiddel, et. M. til at sikre noget ell. sikre sig selv. Et Sikringsmiddel imod Smitter, imod Pesten.

Sild, en. pl. d. s. [J. Sild.] en bekjendt, i Norden almindelig Saltvandsfisk. Clupea harengus. — Sildebaad, en. B. som br. ved Sildefangst, ell. Sildefiskeri. Sildegarn, et. G. som sættes f. Sild. Sildeleje, en. Page af saltede S. Sildefalat, en. En Ret af smaa hakket salt Sild blandet m. Eddike, Løg m. m. Sildefaltning, en. Gierningen at lægge S. ned i Tønder m. Salt. Sildefisk, et. f. Skæl. Sildefrade, et. Etcd, hvor Sildene fanges, hvor Sildegarn sættes. (Noth.) Sildefimmell, en. En stor, samlet Wængde Sild, der i Havet søge een Vei, f. E. ind t en Big ell. Fiord. (Nord. Brun.) Sildefonte, en. T. hvori Sild saltes. Sildevrager, en. En, hvis Beskilling er at efterse, undersøge nedsaltede Sild. (Noth.)

Silde, adv. [*S. sid, sidarla, sidla.*] som *seer*, er, kommer *sig*lig. (modf. *aarle.*) **Silde** om *Astnenen*. **Silde** (langt ud) paa *Aaret*. At komme for *silde*. Det er nu for *silde*. *Bedre silde*, end *adrig*. "Silde *Bod*, glør *hielden god*." *Dedspr.* (hvor *silde* *staar* f. *sildig*.) = *Sildefodning*, en. pl. — er. 1. *Dnr*, som er født *silde* : langt ud p. *Aaret*. 2. et *Barn*, som fødes i *Forældrenes* fremtrækkende *Ålder*, ell. som *Ågtefolk* able, efterat have været lange *varnløse*. — *sildefødt*, adj. v. som er født *silde* p. *Aaret*; ell. i *Forældrenes* høie *Ålder*.

Sildig, adj. og adv. som *seer*, kommer, bliver til efter den *saubantlig*, *tilbørlige*, *rette Tid*; det *modfarte* af *ridlig*. Det var for *sildigt*; han var alt *borte*. En *sildig* *Modenhed*, *Forstand*. Den *sildige* *modne Sød*. Han kom endnu *sildigere* end jeg. (jvf. *seer*.) "En *seer* *Forbedring* er den, som gaar *langsomt* for sig; den *sildige* *Forbedring* finder *Sted* mod *Årets* *Ende*." *Müller*. — *Dglaa* om *Dagens*, *Aarets* vidt fremtrækkende *Tid*. At gaar *sildig* (*silde*) til *Sengs*. I den *sildige* *Efterhøst*.

Silke, en. ud. pl. [*S. Silki.*] de *Traa-*de, hvori *Silkeormen* *spinder* sig ind, f. at *undergaae* sin *Forvandling*; *Silkeormens* *Spind*, saavel i det *raae* *Tilstand*, som *trundet*, ell. *vævet* t. *Lal*. At *spinde* *S. Raa*, *spunden* *S. Sælsilke*. At *see* m. *Silke*. Han *spandt* ikke *Silke* *derved* : havde *ingen* *Fordeel* *deraf*. At *gaar* i *Silke*, *klæde* sig i *S.* (høypigen *bruges* *Ordet* som *adj.* i en *Mængde* *Sammensætninger* f. *Gr. Silkebaand*, *B. vævet* af *S. Silke* *dragt*, *Silke* *drag*, *Silke* *flor*, *Silke* *frønder*, *Silke* *fehue*, *Silke* *firole*, *Silke* *flader*, *Silke* *flaoning*, *Silke* *kniplinger*, *Silke* *lidse*, *Silke* *seug* (hvori *Ålberne* ere *overtrukne* m. *Silketoi*) *Silke* *snor*, *Silke* *spind* (*Spind*, *Rønning* af *S.*) *Silke* *stof* (tykt *Silketoi*), *Silke* *strømper*, *Silke* *tappe* (*S. overtrukket* m. *S.*) *Silketoi* (*S. vævet* af *Silke*) *Silke* *vante*, *Silke* *varer*, o. fl.) = *Desuden* kan *mærkes*: *Silke* *barm*, en. *poet.* en *meget* *blød* *Barm*. "Frelas *runde* *Silke* *barm*." *Øhlenschl.* *silke* *blød*, *adj.* *meget* *blød*, b. som *Silke*. *Silke* *fabrik*, en. *Sted*, hvor *Silke* *varer* *forarbejdes*. *Silke* *farver*, en. den, som *især* *giver* sig af m. at *farve* *Silketoi*. *Silke* *handel*, en. *Handel* m. *raa* ell. *trundet* *Silke*; *Handel* m. *Silketoi*. *Silke* *handler*, en. den, som *handler* m. *Silke* *varer*. *Silke* *haspe*, en. hvorpaa *raa* *Silke* *haspes*. *Silke* *høst*, en. *Ørningen* at *indsamlende* *Silke* *orme* m. *deres* *Spind* af *Morbarttræerne*. *Silke* *klædt*, *adj.* v. *især* *Silke* *klæder*. *Silke* *form*, en. *Arven* af en *Commerciugl* (*Pharona mori*) *hvis* *Spind* ell. *Hulster* *giver* *Silken*. *Silke* *svøb*, et. *Svøb* *Indblikning* af *Silketoi*. (*Grundtvig*.) *silkesyet*, *adj.* v. *udspet* m. *Silke*. *Silke* *raad*, en. En

enkelt *T.* af *Silke*. (jvf. *Traad*.) *Silke* *tunge*, en. sig. at *have* en *Silketunge*: om den *ledige* *Smigrer* ell. *Ørtler*. *Silke* *væt*, et. Et *Slags* *løst* *Filt* af *raa* *Silke*, som *br.* til *Foder* *under* *Pelse* og *andre* *Ålber*. *Silke* *væv*, en. *Waverstøl*, hvorpaa *Silke* *tøi* *væves*. *Silke* *væver*, en. den, som *væver* *Silketoi*.

Silleri, en. pl. — er. (*Selleri*. *Hornemann*. *Mussen*. *S. Selleren*.) en *Hæret*, hvoraf *baade* *Roden* og *Loppen* *bruges*. *Rodfilleri*, *Topfilleri*. *Apium graveolens*. = *Silleriknop*, en. *Silleriens* *knopdannede* *Rod*.

Sime, en. pl. — r. 1. et *snoet* *Baand*, *især* af *Dalm* (*Halmfime*) ell. *haar* (*Daarsfime*.) At *snoe* *Simer* (*Moeth*. *br.* *især* *endnu* i *Tylland*.) 2. en *Medefinor*. *Ders* af: *Sime* *sieder*, en. *Pennesieder*, som *fæstes* p. *Medefinoren*. *Moeth*. [*Jel. Seimr*, noget, som *kan* *trækkes* ud i *Længden*; *ductile*.]

Simle, en. pl. — r. [*S. Emmel*. *Lat. simila*, *siint* *Hvedemeel*.] et *Slags* *Hvedesbrød*; en *Hvedesimle*.

Simpel, *adj.* pl. *simple*. [*Jr. simple*.] 1. *ringe*, *ikke* *formet*. En *simpel* *Soldat* (*Moeth*.) En *f. Bondepige*. *simple* *Folk*. 2. *jævn*, *ligefrem*, *stet* og *ret*, *tarvelig*. *Simpel* i *Sæder*. f. *Levemaade*. "Deres *Rede* var *simpel*, og *Band* *deres* *Drif*." *D. Guldb.* En *simpel* : *uforslet*, *jævn*, *ikke* *opstruet*, *Estil*. — *Deraf* *Simpelhed*, en. ud. pl. *Jævnhed*.

Sin, *pron.* *poss.* *neutr.* *sit.* pl. *sine*. [*Jel. sina*. *S. ket n.*] *adjectivt* *personligt* *Pronomen*, et. *Eiendoms* *Pronomen*, *hvis* *serregne* *tilbagevirkende* ell. *tilbagevisende* *Brug* (som *pron.* *poss.* *reflexivum*) *steder* *sammen* m. *Brugen* af *hans* og *hendes*; *derimod* *ikke* m. *Brugen* af *pl.* *deres*, da den *rigtige* *danste* *Sprogbrug* *fordrer*, at det *sidste* *anvendes* *overalt*, hvor *Subjectet* *staar* i *Fleertallet*; og *sine* *derimod* *kun*, naar *flere* *Giæstane* *omtales* i et *Eiendoms* *forhold* til *Sætnings* *Subject*, og *dette* *er* *sing.* f. *E. Fvæsterne* *stuffed* *ofte* af *deres* (*ikke* *sine*) *Yndlinger*. *Derimod* : *Moderen* *underviser* *selv* *sine* *Døttre*. — *Men*, efter *Sproglaarens* *almindelige* *Regel*: at *sine* *maa* *svare* til *Subjectet* i den *Sætning*, hvori det *forekommer* : *Jeg* *har* *nylig* *seet* *Hønen* m. *alle* *dens* *Kullinger*. (I det *sidst* *anførte* *Tilfælde* vil man *dog* *høre* *sine* i *Tale* *sproget*, hvor *Indstræntningen* af de *personlige* *Pronominers* *Brug* t. et *personligt* (*menneskeligt*) *Subject*, *ikke* *iagttaages* m. *regelmæssig* *Strengthed*, og *saarledes* *Gen*. *dets* *selden* ell. *adrig* *høres*. *Endog* i *Tilfælde*, hvor det *personlige* *sin* og *sit* *stet* *ikke* *kan* *passé*, *udelades* *dets*. *Saaledes* *siger* man f. *E.* *Jeg* *har* *kiøbt* *Høst*, som *det* *staar*, m. *alle* (*dets*) *Indretninger*. *Han*

fiakte Gødsjet med (dets) Skove og Tiender f. det, som Skoven allene er værd.) — Om den rette Brug af sin, sit og sine, og om de Tilfælde, hvor det nødvendigen maa, og de, hvor det kan træde i Stedet f. hans ell. hendes, som hører til de vanskelige Poster i den danske Sprogslære, kan her blot i Almindelighed bemærkes: a) Hoved-Regelen, er: at sin maa bruges, hvor den Giendomsstand, til hvilken en eller flere andre siges at høre ell. at staae i et Giendomsforhold, er Subjectet i Sætningen; derimod hans, (hendes, dens ic.) naar man vil udtrykke et Giendomsforhold t. Sætningens Object. sin nødvendige Brug af det referer sig sin er dog egentlig kun ganske klar, hvor et bestemt tilbageviseende Forhold t. Sætningens Subject finder Sted. f. E. Jan (Peder) overlod ham (Christen) sin (Peters) Pund. Sufset gjør sin (ikke dets) Bygmester Væ. Enhver tog sit Waaben. Man bør aldrig ringeagte sin Fiende. (Derimod: Han gav sin Tiener hans (Tieners) Penge tilbage. Han negtede at betale Tieners hans (Tieners) Løn.) — Dgaa naar Subjectet er flukt, kan den foretagne Brug af sin være klar nok, f. Er. i følgende infinitivise Sætning: "At forsamme Andres Meninger, eller paatvinge Nogen sine." Bagg. N. Alim.) — b.) Forbindes en efterfølgende umiddelbar Deel af Subjectet med den forregaaende ligefrem v. og, kan derimod aldrig sin bruges. Manden og hans Kone have været her. Konen og hendes Datter reiste begge i Gaar. — Men bestemmer et mellemkommende Verbum som Prædicat den Handling ell. Tilstand, hvori Andre deelstages m. Hoved-Subjectet, saa indtræder det tilbageviseende Forhold, hvori sin, sit og sine enten maa, eller i det mindste kan bruges. Manden var her med sin Kone. Konen reiste med sin Datter, m. sit Barn. Han rømte med sine Eyekoster. c.) I infinitivise Sætninger beroer Brugen af sin eller hans v. Forholdet til de forstikkelige Personer i Sætningen; hvilket Forhold i mange Tilfælde først bliver klart, naar en sammensat Sætning rigtig opløses. (Jvf. Dichtmans d. Sprogslære. 1800. S. 403—5.) f. E. Jeg hørte ham tale m. sin Broder (o: jeg hørte ham — han talte m. sin Broder.) Jeg saae hende kysse sit Barn. Jeg saae ham staae i sit Vindue (o: Jeg saae, at han stod i sit Vindue.) Derimod: Peder havde lovet, at han aldrig mere vilde komme i Christens Huus, og nu saae jeg ham staae i hans (o: Christens) Gadebue. — Han (A.) lod ham (B.) blive v. sit (o: B's.) Arbejde. (Abrahamson: For at Brugen af sit her kan være rigtig, maa Sætningen saaledes opløses: A. tillob B., at B. blev ved sit Arbejde.) Min Broder forærede mig i Gaar i sin Bihave tre overfødte Bistader. — Der-

imod: Min Broder forærede mig tre Bistader overfødte i hans Bihave. (I øvrigt er den Regel, at sin, som pron. poss. reflex. altid maa svare til Subjectet i Sætningen, ofte meget vanskelig at anvende rigtig; især i sammensatte Sætninger; ell. hvor Subjectet er flukt. Flere Tilfælde f. bl. a. i Abrahamsons d. Sprogslære. 1812. S. 377—381.) d.) I Forbindelse med egen, eget, faaer sin et Tillæg i Bemærkelsen, da derved undertiden udtrykkes enten særskilt Giendom eller særskilt Brug; eller Tillægget af egen udtrykkes: for sig allene. f. E. Konen har sine egne Midler, Indkomster. Sønnen har sin egen Tiener. Han holder sin egen Huusholdning. — Gientages sin om to Personer, som leve sammen, bemærker det ligeledes særskilt Brug eller Giendom. Faderen har sin (ell. sin egen) Kone, og Sønnen sin. Konen har sine (ell. sine egne) Midler, og Manden sine. — Paa en ganske egen Maade br. sing. sin og sit i Forbindelse m. hver; og ligesom m. dette sammensmeltet t. eet Begreb. Man siger: Vi sit, tog hver sin o: Enhver sit ell. tog en for sig selv, f. sin Deel. "Der ligger 4 Væbner; af dem kan I tage hver sit" (eller: af dem kan hver af eder tage eet.) Dichtmans Sprogsl. S. 403. — e.) Ligesom pron. poss. pl. Mine, br. ogsaa Sine (i tredje Person) før: Paarørende, Nærmeste. Enhver sørgt for Sine, f. Sines Bedste. — Saaledes br. ogsaa Sit ligesom Mit og Dit for: Giendom, hvad der tilhører, tilkommer en Person, f. E. Hv enhver Sit. Lad enhver faae Sit igien. Arbejdet er saaledes fordeelt, at enhver faaer sit. (E. da s. e. i n. g. e.) f.) Dette og t. under d. anført Tilfælde ere de eneste, hvori sin kan staae som et Abstraktum, eller uden Substantiv (hvilket dog kun skeer v. en elliptisk Talebrug.) — I andre Tilfælde, hvor man i det Indbyrde bruger se i n. absol. (i det Kranke le sien, la sienne) bruges i Danishen hans og hendes. Pusket er hans. ("Das Haus ist sein.") Pengene ere hendes. Hvis er dette Huus? — Det er hans ("C'est la sienne.") Det er ikke min Dø; det er hans.

Sind, pl. Sinder. [Jæl. Sind.] Gang (Handlings Gientagelse). "Det er ei den første Sinder, Riv m. Etfor endet blev." Storm. Forældet; men tilovers t: ingen finde, nogenfinde, og i Talordene: tredfindstve (tre Sinder tvne) halvstredfindstve (halvstred Sinder Tvne.)

Sind, et. pl. d. f. [J. Sinni. E. S. i n. n.] 1. Inpbeget af Etælens, Ikar v. Følelses grundende Tilstand; Hættelag, Gæmt. Jvf. Sindelag. (indoles.) Et fromt, ædelt, mildt, strengt, vædt, hastigt, heftigt, roligt Sind. At være rolig i Sindet, i sit S. "Sind indbefatter meget end den

blotte Willie; og v. Sind forstaaes Willien, i Forbindelse m. alt det Indvortes, s. saavidt dette har Indfindelse p. den." Mikker. Der er et andet S. i herse. (Noth.) — Deras adj. findet i de Sammens. uilfindet, ildesfindet, jærnsfindet, sørsfindet, o. fl. [Sind har i vort Sprog et langt mere omfattende Begreb, end det tydske Sinns (Jof. Howig om Uilfindigh. og Tilregnelse. S. 1.) og indbefatter egentlig Menneskets hele indre Tilstand, med Hensyn saavel t. intellectuelle, som moralske Evner og Anlæg, dog mest og nærmest t. de sidste.] Det udtrykker ogsaa i Særdeleshed: 2.) den, tilbedes v. Temperament og andre physiske Forfæger fremvirkede Tilstand ell. Stemning, som betinger Maaden, hvorpaa vi føle vor egen Tilværelse. Saaledes: at have et let, tungt, muntert, traurigt, lunefuldt, løstigt, roligt, bevægeligt Sind. 3. Begiere-Evnerss Yttringer i Sielen: Willie, Gu, Lust, Attraa. (J. Sinna.) Saamange hoveder, saamange Sind. Dedspr. Hun har ti Sind over et Døtrin (om den Vægelsinde, Ustædig.) Et høit Sind. At faae et andet S. "En haader Sind til Gierrighed, en Anden t. Overdaadighed." B. Thott. "Saa er hans Natur dog saadan, at hans Sind vil føre ham dertil." Samme. "En god Villie frembringer en god Gierning; et godt Sind bevarer en god Dyrsel." Müller. Herdes Sind (Gu) skaer ikke t. Verden. — At faae i Sinde, have i Sinde (fatte, have et Forsæt.) "Hvor kom det dig i Sinde, saa haardt at plage og forfølge saadan Mand?" Holb. P. Paars. At laae noget af sit S. — Til Sinds: han er nu bleven anderledes t. Sinde. Jeg var til Sinds, at reise; men har betænkt mig. "Til Sinds en Døst m. os at prøve." C. Frimann. Det gik ikke efter mit Sind. Deras: egenfindig, stivfindig, vægelsfindig ell. vægelsindet. 4. Andre Bemærkelser, hvori dette Ord tilforn har været brugt (og endnu br. i Tødsf, Svensk og Jølandf) ere i Danfken deels forældede og sielone; deels forekomme de kun i afledede Ord. Saaledes: a.) Lærkeevne (Sands, Samling, mens.) At være fra Sind og Sands. Noth. "Sielen eller Fornuften, som Romerne forklarede v. Sindet (mens.) Schutte. "En flig fornuftig Mand — fra Sindet saa at demme." Holb. P. P. At føre sig noget til Sinde (tanke derpaa, komme ihu.) "Det Gode, vi have rhdt, det føre vi os ikke igien til Sinde." B. Thott. "Saalange maa ogsaa hine Ord rinde enhver Forstandig i Sinde." Münster (Præd. 1823. II. 136.) — Deras: æffindig, æmens, dybsindig, skarpsindig; sindsfag, Sindsstyrke. At besinde sig, o. fl. b.) Forstand, Klogskab, Konst. Deras: Sindbillede, findrig. Sindetts Gaver (Noth.) c.) Suedof bruger endnu

Ordet for: Siel, Menneskets aandelige Væsen. "Sindetts Kræfter ere saa ædle Dele af vort Væsen." d.) udvortes Sands, Sandsevne. "Egtesom alle Mennesker have deres sem udvortes Sind." B. Thott. I. 40. = findet, adj. [Jøf. sinnadr.] 1. som har en vis Bestaffenhed, Stemning i Sindet, i Gemttet. At være vel findet mod alle. Han er ikke mere saaledes findet imod mig, som tilforn. (Ogsaa i Sammensætninger; stivfindet, vægelsindet, ic. s. ovenfor, Sind, 3.) 2. til Sinde, som har en vis Tanke, et vist Forsæt. Han er ikke findet at ville afstaae sin Ret. = findig, adj. 1. som vel betænker (besinder) sine Handlinger, inden han foretager dem. "En findig Mand er den, som gjør intet uden Overlæg." Sporon. En f. Adfærd, Handlaaade. "Han maa ic baade findig Klogskab og diærv Kraft." Blochs Ennefius. At gaee findig t. Værks. (modf. hidfig, overilet.) = Sindbillede, et. en legemlig Stenstand, et Billede, der skal minde os om noget aandeligt, ell. hvori en vis Betødning er lagt; et Symbol, Emblem. (Noth. Suedof.) "Sindbilleder, som betegne Gudernes Magt, Herredomme og Forretninger." D. Guldb. "Et Bekate offeredes en Pund, dette Sindbillede p. Trofskab og Karvaagenhed." Schutte. — findrig, adj. som har, ell. som vidner om Forstand, Klogskab, Dybsindsomhed; klogtig, vittig. (ingeniosus.) Noth. Deras: Sinderighed, en, ud. pl. "Et Joff, saa vindstibeligt og v. Landets Bestaffenhed tvunget t. Sinderighed." D. Guldb. = Sindsbestaffenhed, en. En vis Bestaffenhed i Sindet; "det hele Forhold imellem et Menneskes Willie og alt det Indvortes, som kan virke p. samme." Müller. (f. Sind, 1. og Sindsforfatning.) Sindsbevægelse, en. den Tilstand, hvori Sielen fattes v. Indtryk, som virke stærkt og dybt p. Følelsen, som bringe Sindet ud af dets sædvanlige Egevaagt; Affect, Sindsildelse. (Müller forklarer det ved: "en indvortes Følelse, der uttrer sig m. en vis Styrke;" og anfører det fremmede Affect s. et stærkere Udtryk, end Sindsbevægelse.) Sindsforandring, en. Forandring i Sindet, Tankemaaden, Gemttet; Sindsstille. (A. Diffe.) Sindsforfatning, en. d. s. f. Sindsbestaffenhed (men mere brugeligt.) Sindsfred, en. rolig Sindsforfatning, Fred i Sielen, Fred m. sig selv. "Dg Sindsfred smilte af det matte Vie." M. S. Buchholm. Sinds-gaver, pl. f. Sandsgaver. (det første egentlig: Gaver, som tilhøre Sindet, udtræke af Gemttet.) "Man fandt Udbyr og Sinds-gaver hos Fruentimmerne, som Mandfolkene p. andre Steder allene tilegne sig." Bagg. N. Klim. findskarff, adj. som intet mangler p. Sind og Forstand. (Baggesen.) Sindskraft, en. Styrke i

Sindet, Stalskraft, Aandskraft. Sindsfrænkelse, en. Krænkelse, som virker p. **Sindet**; **Vrgrelse**, Sindslethed, en. den Bestaffenhed i **Sindet**, ei at tage sig Tingene nær, ell. hengive sig t. megen og varig Sorg over noget. **Sindslidelse**, en. 1. d. s. f. Sindsbevægelse, ell. en højere Grad af denne. 2. Undertiden br. det (mindre rigtigt) for; **Lidenstab**. "Plato kalder Elsføv en stem Sophist; men alle Sindslidelser ere det." Rahbek. Tilf. V. 397. **Sindslyst**, en. hvad der forlyster **Sindet**, sættes i en behagelig Sindsstemning. **Sindsnærvarelse**, en. d. s. f. Aandsnærvarelse. (Treschow.) **Sindsro**, **Sinderolighed**, en. rolig, af ingen Sindslidelser forstyrret Forfatning i **Sindet**. **Sindsruus**, en. sig. en Tilstand, hvori enkelte Siæleøener have opnaaet en meget høj Grad af Virksomhed, imedens de øvrige derved ere svækkede. "En Sindsruus, som i Forfatningen ikke tillod os at iagttage det mindste af hvad der omgav os." Bagg. **Sindsstemning**, en. pl. - er. en Sindsforfatning, vi tænke os ikke som bestandig, vedvarende hos Mennesket; men forbigaaende, ell. grundet i tilfældige Aarsager. (s. **Stemning**.) **Sindsstyrke**, en. ud. pl. d. s. f. **Stalskraft**. **Sindsvaghed**, en. (jvf. **Sind**, 3. a.) den, ved legemlige Aarsager bevirkede Tilstand i Siælen, hvorved Mennesket, for en længere Tid, er berøvet Fornuftens fulde Brug (**Sindsvaghed** udtrykter en ringere Grad, end **Ufindighed**, **Kasferi**.) **Sindsvækkelse**, en. Svækkelse af Forstands- eller Siælekrafterne; ell. besgøndende **Sindsvaghed**. **Sindsfygdom**, en. enhver vedvarende sygelig Tilstand i Siælen, ell. en saadan, der formindsker, støver dens frie Aandsvirksomhed. **Sindsføge**, en. **Sindsfygdom**. (Rahbek.) **Sinds-tilstand**, en. **Sindsforfatning**. **Sindsuro**, en. det modsatte af **Sindsro**. (s. **Bull**.)

Sindelag, et. [af **Sind**, indoles.] den vedvarende Bestaffenhed af et Menneskes **Sind**; den vedvarende Stemning, som dets Følelser, **Willie**, **Uttraa** danne i Siælen, fornemmelig m. Hensyn t. dets Forhold t. andre Stabninger; dog ogsaa til Naaben, hoerpaaa Mennesket utræer sin egen Tilværelse. Et ventligt, mildt, fredeligt, bittert, menneskesyndigt **Sindelag**. "For saavidt Sindsforfatningen betragtes som noget, der har fast Grund og altsaa Varighed, taltes det **Sindelag**." Müller. jvf. **Charakter**, **Siertelag**, og **Sind**, 2. — Imellem **Sindelag** og **Sind** i denne Bemark. (No. 2) er i Brugen den Forskiel, at det første mere gaar ud p. Menneskets moraliske Bestaffenhed; det sidste p. den hele indvortes Stemning, ikke allene f. saavidt denne kan være afhængig af Følelser; men endog af fysiske

Indvirkninger. Man bruger derfor ikke letstelig (som P. E. Müller) det udtrykt: et muntert **Sindelag**.

Sinder, ell. **Sinner**, en. pl. **Sindet** ell. **Sindre**. 1. Gnister, som springe fra glødsende Jern, der hamres. **Roeth**. (3. **Sindur**.) 2. Afte, som falder fra brændt Træ. (**Roeth**. E. **Cinders**. **Rul**, m. m.) 3. Stum af smeltet Metal. A. S. **Sinder**. (**Roeth**, der ogsaa har adj. **sindret**, **storknet**. **sindret** **Blod**.) **Singrøn**, n. s. en Plante, som behøder sine grønne Blade om Vinteren. **Vinca minor**. (3. **Singrån**.)

Sinke, en. pl. - r. [3. **Sinke**.] et Slags Blæsehorn, **Krumhorn**. Deraf: **Sinkeblæser**, en.

Sinke, en. pl. - r. [af seer.] Den, som ingen Fremgang gier i det, han lærer. "Men m. Grunde bevise, at de Gamle i Kundskaber og Genie vare sande **Sinker** imod os." Rahbek. (**Sinkelectie**, tilførn: den nederste Klasse i en Stole.)

1. **Sinke**, v. a. 1. [3. **seinka**, af seinn, seer.] hindre, giere Dphold. "At **sinke** een t hans Arbeide. Det vil f. mig formeget p. **Veten**." Det **sinke**de ham, at han maatte gaar ind underveis. — Deraf: **Sinkelse**, en. "Sinkelse skeer altid imod vor **Willie**, og undertiden med vor **Uvillie**." **Sporon**.

2. **Sinke**, v. a. 1. sælde i. At **sinke** en **Stolpe** i en anden. (**Roeth**.)

Sinner, f. ovenfor **Sinder**.

Sinnover; en. ud. pl. et Mineral; en Blanding af **Lvørgselt** og **Svovl**, som givver et rødt Farvestof. **Stribes** ogsaa: **Sinnover**.

Sioffe, en. pl. - r. i dagl. og lav 3. og især om **Dvindfolk**: den, som gaar stædesløst, slæbende, hullstet udtrækkes v. v. n. at **sioffe**. "Mens **Sjiterfonen** hjem fra **Stranden sioffer**." **Andersens Digte**. (1836. S. 85.)

Sirkel, en. f. **Cirkel**.

Sirts, et. pl. - er. det fineste Slags farvet **Rattun**.

Sirup, en. 1. den tykke **Sukkerfast**, som finder fra **Sukkeret**, naar det toges ell. raffineres. 2. i **Apothekerne**: en med **Sukker** indkogt **Saft** af Urter. (**Arab**. **Sorup**. **Fr**. **Sirap**.) Deraf: **Sirupskrutte**, **Sirupstønde**, o. fl.

Sise, en. ud. pl. [af det 3. **Acci se**. M. S. **3ise**.] **Afgift**, som betales af **Fæderarer**, der indføres i en **Kiøbsstad**: **Porttold**. — **Sisebod**, en. **Huns**, hvor **Elfen** betales. **Siseføddel**, en. striftligt **Bentis** f. betalt **Sise**. — Deraf ogsaa v. a. at **sise**, betale **Sise** af. At **sise** sine **Varer**, f. dem ind. Si har to **Tønder Korn** at **sise**.

Sisgen, en. pl. - er. en **Fugl** af **Finkeslægten**. **Fringilla spinus**.

Sit, pron. poss. n. af **sin**. (s. ovenfor.) **Skaer** undertiden som **Subst**. At **givre**

Sit f. noget o: giere hvad man formaacr, giere sit Bedste. Over gif t. Sit, hjem til Sit. At give enhver Sit (ikke, efter den ellers gældende grammatiske Regel: enhver hans.)

i Siunge (hvoraf partic. siungen, siungget) f. synge.

Siv, et. pl. d. f. [J. Sef.] et Navn, som gives flere Vandplanter, f. *C. Scirpus lacustris*, *Juncus conglomeratus*, o. fl. (Hornemann.) "Det nøgne Siv, tynde stænglet, hører sin Stift v. Rildens Rand." J. Smidth. At store Siv. Dgsaa coll. Bildænderne have Rede i Sivet. = Deraf: Sivblomst, Sivbund (hvor Siv vorets) sivflod, adj. (rig p. Siv) Sivgræs, Sivknippe, Sivkurv, Sivmaatte (Kurv, Maatte, flettet af tørrede Siv) sivflor, adj. flor, som et Siv (Dhlschl.) o. fl.

Sive, v. n. 1. hær. 1. vinde sågtelig, trænge sig langsomt igennem sine Kabiner; f. *C.* i Sand, Jord ic. "desknere, per tacitos meatus & rimas penetrare." Jhre.) (En. siga.) Her siver Vandet igennem. "Sive — som langsomt siver igennem Tangen og udbæfter Saltet." Olafsen. At sive bort, sive hen. (Roth har ogsaa en anden Bemærkelse: Vandet siger ell. siger ned o: sunker, falder. J. siga.) 2. svinde hen, svinde bort, tørres hen, tabescere. (Roth, der ogsaa har det som v. a. for: udtære, giere mager.)

Siæl, en. pl.-e. [J. Sæl. N. S. Savel.] 1. Mennefskets Aand, det ulegemlige Væsen, der udgør den aandelige Side af Mennefskets Natur, og virker i og gennem Legemet ell. den physiske Organisme, indtil beggees Forening v. Døden ophører. Siælen siges at forlade, at stilles fra Legemet v. Døden. De Afdødes Siæle. absol. br. det fun om den menneskelige Siæl (f. *C.* Siæl og Legeme. Siælens Kræfter, Udbødelighed. Jvf. Aand. "Ved Siælen tænkes blot det usynlige Virksomme hos Mennefsket, i Modsætning t. Legemet. Ved Aand kan tænkes: et usynligt Væsen i Alm. i Modsætning t. Materien." P. C. Müller.) Men ogsaa om Dyrenes Evne t. at danne sig Forestillinger, at fornemme, begribe, m. m. bruges Udtrykket: Dyrenes Siæl. (Man bruger oftest sing. Spørgsmaalet, om Dyrene have en Siæl. Dog ogsaa pl. Det er frevert meget om Dyrenes Siæle.) 2. uregentl. ell. i indskrænket Betydning: Mennefskets indre Følelse, Sind, Gemnt, den moralske Side af den menneskelige Aand og dens Evner (dog br. oftere Sind, Hjerte.) En hoi, ædel, stor, lav, nedrig S. "Siælen kan være sm og deeltagende; den kan opflamme t. Vrede; og tørstes efter Havn." Müller. Det gaacer mig t. Siælen, smertes mig t. Siælen. At læse i Ansigtet hvad der boer i Siælen. Deraf ogsaa: 3. fig. et. ~~Det~~

sen, begavet m. en fornuftig Siæl, et Mennefske. (mest i d. Tale.) Det er en god, from, nedrig S. Der var ikke en levende Siæl i hele Puslet. Feige Siæle ræddes f. den mindste Fare, som den Modige en gang kan mærke. "Den svage Siæl kan ikke fatte nogen kraftig Beslutning." Müller. (Undertiden for: Indbyggere. Byen har 2000 Siæle.) 4. fig. det, som giver en Ting Liv, Virksomhed, Virkefast, ell. som er den væsentligste, vigtigste, udbødeligste Deel af Tingene. Kjærlighed er Siælen i alle Dyr. Han er Siælen i det hele Forsbund. Kærlighed er Siælen i al Lovgivning. "De, som troe at Brede er Siælen i Tapperhed og Misundelse Stræbingsheds Spore." Bagg. N. Altm. = a.) Siæleangest, en. Angest, vedvarende Ekstas i Sindet. (f. Hjerteangest.) Siælebod, en. 1. aandelig Bedrøvelse, Penitentske. (Kingo.) 2. Omsorg f. Siælens Lære, aandelig Trøst og Forbedring. "Dg fig t. Siælebod hun m. Fortrængte sig forener." Grimann. Siæleevne, en. En enkelt Evne ell. Kraft i Siælen, for sig betragtet. Siælefred, en. den Tilstand i Sindet, hvori det ei faaer indvortes Uro, Utilfredshed ell. Samvittighedsnag; Sindsfred. (Vaggesen.) "Dens Sorg var blandet m. Siælefred og Trøst." Jacobi. Siælefred, en. Siæleglæde. (Grundtvig.) Siæleføde, en. fig. om det, som p. en gavnlig, lærerig ell. underholdende Maade indføjer Siælen og Tankeevnen. En saaban Bog er en sand S. "De Digtere, hvis Læsning var hans Nærskab og Siæleføde." Jacobi. Siælegaver, pl. i de catholiske Læder: Gaver i levende Live ell. ved Testamente t. derfor at lade Siælemesser læses. Siælegift, en. det, der er som Gift, ell. til stor Fordærvelse f. Siælen. (Rahbek.) Siæleglad, adj. meget glad, inderlig, hjertelig glad. i Siæleglæde, en. En meget levende Glæde, hoi Grad af G. Siælehyrde, en. fig. d. f. f. Siælesørger. Siælehoi, en. aandelig Hoihed, Hoihed; et over det Almindelige opløst Sind. (Basth.) Ironisk: "Alle de, som m. sand Siælehoihed see ned p. Alt hvad dansk er." Rahb. Siælekarf, adj. som har en sund, uførdæret, af ingen Ræנגestet Siæl, (Jungmann.) Siælelære, en. Lære om Siælens Væsen, Evner og Egenstaber; Psykologie. Siælemaler, en. den, som har Evne t. at skildre Mennefskets aandelige Natur og dens Virksomhed. "Hvor er den Siælemaler, der m. fornøden Kraft udfører disse stræffelige Skildringer?" Rahb. Siælemesse, en. Messe, som i den catholiske Kirke læses f. Afdødes Siæle, i den Menig at forføre deres Dphold i Stærksid. Siælenydelse, en. aandelig, intellectuel N. (Vaggesen. Labyr. I. 342.) Siælenæring, en. fig. det, som næter, danner, forbedrer Siæ-

len. "Den gavnlige Siæl-næring Oplysning." *Rahb. Siæleplage*, en. det, som plager, ængster Siælen. (*Kingo.*) *Siæleprøve*, en. Prøve, som foretages f. at komme t. Visshed om Sindets Forsfatning, om Tærkemaaden, e. d. aandelig Prøvelse. (*Sibbern.*) *Siælero*, en. d. s. f. *Siælefred.* *Siæleruus*, en. sig. en Tilstand, hvori visse Siælekræfter ere meget overspændte; exalteret Siælstilstand. "Kan man drifte sig en Ruus i bar Luft? spurgte jeg. Den fuldkommenste Siæleruus, svarede han." *Bagg. Siælesjorg*, en. 1. en levende, dybt følt Sjorg, Siætesjorg. 2. Omfjorg f. Siælen, f. Menneskets gandelige Liv. "Eienden blev hans første Omhu, Siælesjorgen den sidste." *Malling. Siælesjorger*, en. En Præst, Religionslærer, m. Denhyn t. hans Menighed ell. et enkelt Medlem af denne. "Sin Siælesjorger nu fast ingen elsker meer." *Holb. P. P. Siælesjovn*, en. 1. Tilstand, hvori nogle troe, at Siælene, efter Adskillelsen fra deres Legemer ville befinde sig. "Nogle have antaget en Siælesjovn indtil v. Dømdag." *P. C. Müller.* 2. Dyrkelse, Elskhed i Siælen: siæletom, adj. som har en tom Siæl, ubestdelig Mand. (*Rahb. Ingem.*) *Siælestrosk*, en. Trost f. et modfaldet, bedrøvet Sind. (*C. Feimann.*) *Siælevandring*, en. En menneskelig Siæls Dvergang efter Døden i et andet (menneskeligt ell. dyrist) Legeme, ell. i flere Legemer efter hinanden. *Siæleven*, en. En Ven, man føler sig bunden t. med inderlig hengivenhed, ligesom v. et aandeligt Slægtskab. *Siælevirking*, en. V. af Siælekræfter. "Dyrenes Kundskab, Tansker og Siælevirkinger." *Gilshov. Siælevækkende*, adj. v. som vækker Siædens Evner og Virkekraft. "Eiende af de mest siælevækkende Phænomenen." *Bagg.* "Et siælevækkende Blik." Samme. *Siælevård*, et. aandeligt Værd, Håndsværd, moralsk V. "Som ardet Scepters Lab m. Siælevård erstatter." *N. Bruun.* — b.) siælsfuld, adj. et nyt, siælden forekommende Ved. (f. *Siæl*, 2.) "Voad der har et livseligt Udtryk, ell. bærer Præg af stærke Følelser, kan kaldes siælsfuldt." *Müller.* "Et siælsfuldt Die." *Ingemann.* siælløs, adj. som er uden Siæl, ubesiælet. "Siælløse Dyr." *Swald.* "En blytung, siælløs Dvale." *C. Staffeldt.* siælløs, "Eho, siælløse Stemme! jeg din Spot dog lide maa." *Worthing. I. 266.* c.) *Siæleevne*, en. d. s. f. *Siæleevne.* *Siælskraft*, en. 1. Siæleevne, enkelt Kraft i Siælen. 2. d. s. f. *Siælsstyrke*, Håndskraft. *Siælsstemning*, en. En vis herskende Tone ell. Bestaffenhed i Siæls Sjorgs indre Virksomhed. *Siælsstyrke*, en. Evne i Siælen t. at modstaae Virkningen af Lidelse, Sjorg og andre udvortes, høstige Indtryk, ell. til at

at lade sig nedstaae, nedtrykke af saadanne. *Siælsstyrking*, en. pl.-er. udvortes Dyrking, Virken af en Siæleevne. (*Sibbern.*) og f. *Siælland*, n. pr. [*Sjölund*, ell. *Sjölund*.] = *Sjöl. Sæland, Sjölund. A. S. Sillend.*] = *Deraf: Siællandsfar*, Indbygger i S. "Den, som t. Siællandsfar er stabt, bliver aldrig Inde." *Holb. P. Paars.* — *Siællandsf.*, adj. som hører Siælland til, er fra Siælland. *Skaade*, en. f. *Skodde.*

Skaae sig. v. rec. 1. [maaester af *Skabe*, jvf. *Skabe*, 3.] opføre sig, stikke, tee sig. *At Skaae sig vel*, lide. "Pan Skaade sig for Fryd som den, der ei var klog." *Wessel.* (*Golding. Moth.*) Høres endnu stundom i d. Tale. ("Stik og Skaae dig vel!" er en Talemaade i Sønderjylland. Usadvantlig er derimod Brugen af Ordet som v. a. før: stikke, danne, tilrede. "Thi Synd og Skyld har Skaat mig meget lide." *Kingo.*)

Skaal, en. pl.-er og e. [*S. Skaal. A. S. Scalu.*] 1. et rundt, mere dybt end fladt Kar, især t. Kødemidler ell. Drifke. En *Suppeskaal*, *Melteskaal*. En *Drikteskaal*, *Sufferskaal*. En *S. Mælk*. (jvf. det beslægtede *Skal*.) f. ogsaa *Sofreskaal*, *Dægtskaal*. 2. sig. en Drik. Pan skal komme t. at drifke den samme S. han har stienet i f. andre. En bitter *Skaal*. *At drifke Dødens Skaal*. 3. *At drifke eens Skaal*: ønske hans Lykke, Velgaaende i det man drifker; med det Udtryk: *Din Skaal! Deres Skaal! Skaal! min Ven!* — *Kongens S.* blev drukket. *At drifke mange Skaaler.* = *Skaal-pund*, et. kaldes i Norge et Pund, som bestaaer af 32 Lod, forstikkelig fra et *Bismers-pund*. — *Skaalvægt*, en. Vægt, som veies i *Vægtskaal*, forstik. fra *Bismervægt*.

Skaaldr. v. a. f. *Skolde*. *Skaane*, v. a. 1. [*S. schon en.*] vogte for Skade, Forringelse, Skid, v. varsom ell. ved liden Brug; fiktage f. noget ubehageligt. *At f. sine Klæder, f. sine Folk: At Skaane een for noget.* Skaan mig f. denne sørgelige Forretning. Pan Skaaner ingen i sine Strifter. = *Skaansel*, en. Siærningen at skaane. — *Skaansom*, adj. som er tilbøjelig t. at skaane. *At omgaaes noget Skaansomt*, med f. Skaand. *Deraf: Skaansomhed*, en. *Skaane*, n. pr. *deraf: Skaaning*, en. pl.-er. Indbygger i Skaane. — *Skaansf.*, adj. *Skaar*, et. pl. d. f. Stykke af et sønderstaaet Keerlar; *Potteskaar*, *Leerskaar*, *Talbertenskaar*.

Skaar, et. pl. d. f. [af *Skære*.] 1. Siærningen at skære, Enit, Indskæren. *At giøre et dybt Skaar i noget.* — fig. *Tab, Formindstning, Forringelse.* *Skaar* i eens Indkomster. "Man kunde da have nogen Anledning t. at betragte Høitiderne som et Skaar i vore timelige Fordelse." *Snedorf.* "Nu gjorde denne Bestutning et stort Skaar i den romerste Rikkes Myndighed, og i dens

Indkomster." Bandal. 2. Indskaaren Kæ-
ne, Indnit, Kiærv. At spare Skaar i en
Pind. Der er Skaar i Kniven, Dren.
3. At ligge paa Skaar, om Sød eller
Græs (3: saaledes, som det er melet eller
flaact.) "At lade den afflaarne Sød ligge
paa Skaar, ell. i de Rader, som Leen v.
Meieredet lægger den i." Mussen.

Skab, et. ud. pl. (fortonet Vocal.) [A.
S. Scæb. E. Scabb.] smitsom Pudsngdom
hos Mennesker og Dyr, Udslæt (Spedalst-
hed.) = skabbet, adj. (E. shabby.) befængt
m. Skab. — Skabals, en. et Skælsord
i lav Falebrug. (Wessell.) Skabfalve, en.
Salve, som bruges mod Skab.

Skab, et. (langt a.) pl. -e. [J. Skåpr. N.
E. Scha a p.] Giemme, inorettet m. Hylber
ell. Knage i, og m. Dør og Luffelse for, t.
at bevare noget i. Bogskab, Dængeskab,
Klædeskab, Vinneskab, Pengeskab, o. fl.

Skab — en Endstavelse (hvarende t.
Sål. skapr og L. schaft.) i afledede Sub-
stantiver, der a.) i Alm. tilkiendegiver en
Bestaaenhed, hvis Art Ordets første Halv-
del udtrykker (f. E. Bekiendtskab, Daars-
skab, Brødeskab, Fiendskab, Egenkab,
Klogskab, Gærskab, Slægtskab, Wens-
skab, Videnskab o. fl.) b.) Sielndere dan-
ner den (i concret Betdn.) et collectivt
Subst. der betegner samtlige Gienstande ell.
Personer af en vis Art, ell. i en vis For-
ening (f. E. et Borgerskab, Brøderskab,
Besandtskab, Mandtskab.) Enkelte lignen-
de Ord bemærke Indbegrebet af de til en
Gienstand hørende Giendomme c. d. f. E.
Grenskab, Fjenderskab, Landtskab.

Skabe, v. a. 2. [J. skapa. A. S. sca-
pan.] 1. frembringe noget, som forhen ei
var til, frembringe af Intet. Gud har
skabt Verden. Det skabte Alt. 2. dan-
ne, give Stikfelse, glæde, frembringe. At
f. sig mange unyttige Sorger. Billeder,
som Phantasien skaber. En skabende Kraft.
Han er ret skabt (stikket, beqvem) t. Sø-
mand, t. dette Arbejde. Den Plov er un-
derlig skabt. — Deraf: velskab. (jvf. om-
skabe.) 3. rec. at skabe sig 3: tee sig,
vise sig i Lader, Jagter, staae sig. See,
hvor underlig hun skaber sig. fig. "Skaber
han sig, som han kunde være redelig, gods-
troende." Tode. = Skabelse, en. (Giemnin-
gen at skabe. Skabensens Bog (i. Mose
Bog i Bibelen.) — Skaber, en. pl. -e. Den,
som skaber ell. har skabt noget. At beundre
Skaberens (Guds) Værker. Deraf: Skab-
beraad, Skaberbud (Bagg.) Skaberens-
ne, Skaberkraft ("At en ny Side af
Etkonheden v. Konstens Skaberkraft er
aabenbaret os." M.) ("Gudets Skabers-
kraft." Ewald. III. 281.) Skabervælde
("Du, som over Alt m. Skabervælde
vnder." Rein.) Skaberværk (Giemningen
at skabe. "Han sang m. hellig Aand om

Skaberværkets Gang." Grundtv.) og fl.
= Skabning, en. pl. -er. 1. noget som er
skabt; creatura. Den hele Skabning kald
det skabte.) Hun er en befælgelig S. For-
nuftige, ufornuftige Skabninger. 2. no-
get, som er frembragt. Alt hvad vi see her
omkring, er hans Skabning. En S. af
Phantasiën. 3. udvortes Stikfelse, Dan-
nelse; Form, Figur. Hun har en deilig S.
(Legems-skabning.) Dette Skib har en egen
Skabning. (Måller vil, at Skabning,
om et Legemes Udseende, kun br. om det
menneskelige; men ogsaa om Dyr bruges det.
Denne Døst har overhovedet en smuk Skab-
ning; men den er ikke feilfri. Dette Dnes
Skabning er ganske indrettet efter dets Be-
vemaade.) = Skabningskræfte, en. de skabte
Tings; efter visse Slægtskabs-Love bestemte
Følge ell. Række. "En Plads i Skabnings-
kræften." Skabningsværk, et. det skabte
Alt, den hele Skabning. (J. Rothe.) "End-
nu er Gud i Skabningsværket stor." Rein.
Skabelon, en. pl. -er. Stikfelse, Skab-
ning (Monster, Eignelse. Moth.) Deres
undertiden i d. Tale, og f. E. om et Skibs
Bygning ell. Dannelse. (Efter Jhres For-
modning det samme Ord som det Sv.
Skaplymne.)

Skaberak, et. pl. -er. (et udenlandsk,
formodentl. tyrkisk Ord.) Sabeldækken, Ri-
bedækken.

Skabilken ell. Skabilkenhoved, et. [for-
modentlig af Skabelon.] Et af Træ dan-
net, i Træ udskåret Hoved. (f. Tr. af det
Slags, der tilforn brugtes som Dueblot.)
i daal. L. og Almuesproget.

Skade, en. pl. -r. [Sv. Skata.] en meget
almindelig Fugl af Ravnslægten, bekiendt
af sin idelsige og ubehagelige skrigende Lyd.
Corvus pica.

Skade, en. ud. pl. [J. Skadi.] 1.
egentl. Brud, som er stæet p. en Gienstand
i dens Heelhed ell. suldkomme Tilstand; det,
som et levende Væsen ell. en livløs Gien-
stand har lidt v. udvortes Vold, Waade,
Sygdom ell. andet Vanhed. At have en
S. i sin Fod. En gaaben, indvortes, gam-
mel Skade. Digerne have lidt S. ved Lands-
flod. At komme t. Skade v. Fald, Stræ,
Saar o. d.) Huset har taget Skade. En
Beensskade, Dienfskade. 2. i mere udstrakt
og uegentl. Betydning: Forringelse, For-
vanskning af en Persons ell. Tings Til-
stand; Afbræk, Tab (f. E. i Formue og
Glendom.) At tage S. paa sin Følgebred,
p. sin Siæl. Af S. bliver man klog. At
blive klog af Andres Skade. Det er hans
egen S. (Tab) naar han ikke er varsom. At
volde, tilføie een S. At gjøre Fienden S.
Bildtet har gjort S. i Korneet, v. Ageren.
At erstatte en S. give en Dpreising f.
hans Skade. Jeg har kun hørt Tab og S.
deraf. At forvinde, oprette sin S. (Heraf

Brandskade, Krigsskade, Vandskade.) 3. ekv. tiert er den Talebrug: Skade! at hun ikke længer er ung! S. at han ikke kom før! (o: det er at beklage, er et Uheld.) Man siger ogsaa: det er S. for den Mand, at han ikke har en anden Virkeføds. — Jeg kom for Skade og nævner Mandens Navn, og tabte Koppen (o: jeg gjorde det ubetænksomt, af Vanvare.) "At hun omsider kom for Skade; og fik en Hals f. lidt." Pagg. Men derimod: "han kom til Skade, og slog Penet. = a.) Skadebod, en. Erstatning f. den Skade; man har tilføjet en Anden; Skadegjeld. Skadedyr, et. Dyr, som gjør Skade, skadeligt Dyr. (P. A. Heiberg.) Skadefri, adj. som er uden Skade, uskadet; ell. som ikke skades. (N. Vedel.) Skadefros, adj. som glæder sig v. Andes Skade. Deraf: Skadefros, en. ud. pl. (E. Nothe.) (ell. hos Nogle: Skadefrod. Winnier. Præd. 1823. II. 136.) Skadegjeld, en. ud. pl. d. s. f. Skadebod. Skadeild, en. Waadeild, som gjør ell. kan gjøre Skade p. Waaninger og Gøds. ("I noget Tilfælde, hvor Skadeild er opkommen." Brandf. 19. Juh. 1799.) Skadelidende, adj. v. som lider, ublaaer, ell. har lidt Skade ell. Tab. (N. Drsted.) Skadelyst, en. Lust t. at gjøre Andre Skade. (s. nedenfor under v. at skade.) Skaderaad, et. Raad, som gives forsættelig ell. uforsættelig i en Andens Skade. Skadevand, et. V. som gjør Skade, f. E. paa Marken. "I Tanken nu har det et Skadevand afledet." E. Frimann. = b.) Skadeserstatning, en. d. s. f. Skadebod. Skadesløs, adj. som er fri for S. ell. Tab, som har faaet Oprøisning f. sin Skade. Derved bliver jeg ikke skadesløs. At forbinde sig t. Skadesløs-Betaling (m. Rentes Rente, og Erstatning f. Udfølninger i Tilfælde af Præces.) (Sieldnere skadeløs. "Ingen dog v. den sig skadeløs befinder." Bording. II. 352. — Istedvahl. og ubrugel. f. Anvendelsen af dette adj. for: uskadt, uden Skade. Guld. B. Piff. I. 2. 798.) At holde en skadesløs. Deraf: Skadesløsholdelse, en. "den Handling, hvorved man sikrer en Anden fuld Erstatning f. den Skade, han i en vis Anledning har lidt." Müller. Skade, v. a. 1. [Den passiv. Form br. felden.] gjøre Skade, vordre Skade, Tab, Afbræk. (det Modf. af gavne, nytte.) Dette Forbud har Skader-Pandelen. Den Skader sig v. sin uforsigtige Tale. Det Skader Helbredet. Det Skader Sæden. Nitter det ikke, saa Skader det ikke hellet. = Skadelyst, en. Lust, Attraa t. at gjøre Andre Skade. "Hvor Forbrødslessens kilde ligger i blot Skadelyst." Westb. — Skadelysten, adj. som har Skadelyst; har Skade af at skade. (Engelsk.) Skadefind, et. Sind t. at vilje skade.

Skadelig, adj. som vordre Skade; er til

Skade. (modf. gavnlig, nyttig.) Skadeligge Dnr. Det er Skadeligt f. Helbredet. Deraf: Skadelighed, en. (modf. Gavnlighed.)

Skaffe, v. a. 1. volde, at noget kommer tilfælde, bringe til Veie. (Et efter det E. optaget Ord, som har fortrængt det danske: at fre.) At f. en Peng, Hielp. At f. sig Klæder, Bøger. Jeg maa see at Skaffe mig Kæb. — Skaffe af. At f. een af med noget o: ville ham derved, besidde ham derfor. At f. sine unyttige Tjenestefolk af. f. afskaffe. At f. noget afsæien: Skaffe bort o: bringe bort, af Velen, t. Side. At f. een hemmeligt bort. — At Skaffe frem, bringe for Dagen, bringe tilfælde. Saalesdes ogsaa: at Skaffe een hjem, f. noget ind ell. ud, Skaffe tilbage, tilfælde, Skaffe een over Vandet, m. fl. Talemaader.

Skaffe, v. n. 1. (har.) bl. allene i Skibssproget for: at holde Maaltid, spise t. Bords. Mandstabet har endnu ikke Skaffet. (I det N. S. er skaffe ogsaa: at rette Maden an. f. det følgende.)

Skaffer, en. pl.-e. den, som v. Brullupper og andre Gilder har Ordign m. Mad og Drikke, m. Gæsternes Beredning og Orden v. Wordet. (nu næsten forældet.)

Skafot, et. f. Kettersted.

Skaff, et. pl.-er. [I. Skapt. A. S. Sceast. Stang, Spnd.] 1. det, hvorved en Ting holdes i Haanden, særdeles naat det er af en treind, noget lang Stikkelse. Skaff v. en Dre, Kniv, Ske, Lee, m. m. At sætte en Kniv i Skaffet. Et Spydskaff, Drosskaff, Vesselskaff, Stovelskaff, Seislesskaff (Vullen, den mellemste Del af Seislen.) 2. Hingstens Kokslem. [Holl. Schaft. Sv. Skap. Isl. Skauf.] — Skaffet, adj. som har Skaff; forsynet m. Skaff. (Moth.)

Skafte, v. a. 1. sætte Skaff paa, forsyne m. Skaff. At Skafte en Bøsse, en Dre. Moth. (hveder ogsaa: Skafte.)

Skaftehavre, en. ud. pl. [Sv. Skafthavre.] høstet og utørstet Havresæd. At fore Heste m. Skaftehavre. [Sv. Skåft, et Straa, Kornstroa. A. S. Sceaf, Sceast, Knippe, Neg.]

Skage, v. a. 1. [A. S. seacan. Sv. skaka.] ryste, bevæge stærkt. (brugeligt i Island og i Norge.) "Kan Storm et modigt Hierte Skage?" Tullin.

Skage, v. a. 1. At Skage her ell. Hamp o: aftage den ndre Skaf af de tørre Stængler; Skætte. (Moth. Hornemann.)

Skagle, en. pl.-r. [A. S. Seacull, Wgamentum, nervus. Sv. Skakel, I. Skökull, zemo.] 1. de Kæb, som gaar fra Seislerne til Svingslerne p. en Bogn, og hvorend Hestene trække. 2. Skagle ell. Skagel p. en Rok o: den Træstok, som naaer fra Kæhlen t. Trædelabet. (Moth.) = Skaglerch, et. Kæb, hvoraf Skagler gidres. Skag-

lerem, en. Løderrem, som bruges i Stedet f. Reb t. Skagler. Skaglerkænger, pl. Trækænger, som bruges, især p. Genspændervogne, i St. for Skagler.

Skaf, adj. pl. Skaffe. [S. skakr.] som viger af fra den lodrette ell. vandrette Linie; f. Raas, Riev, heldende. Brættet ligger skakt. Huset er skakt t. den ene Side. = Skaffe, v. a. 1. giøre noget skakt, give en Straaning, bringe i en skraa Linie. (Noth har ogsaa v. n. Skaffe, gaae plevt, gaae af fra Veien. At Skaffe til Siden. At Skaffe sig. Arceboe. 88.) — Skafning, en. 1. Straaning, Betding. "Murens Skafning." (S. Kraft.) 2. en skaf Flade, en Straapan. (Kraft Mech. S. 723.) — Skafsejg, en. En Seng, hvis Støtper kun p. den ene Side naae op t. Himmelen, og hvis Dverdet paa den anden Side gaacr skaf opad.

Skaf, n. s. ud. Art. og Bøining. Et, ogsaa i Norden, fra ældgamle Tider bekendt Spil m. 32 Brikker. — Skaf! et lidtsyt i Spillet, som bruges naar Modspillersens Konge staaer i Skaf, ell. kan staaes, hvilst det hedder: at byde Skaf. = Skafbrikke, en. En af de 32 Brikker i Skafspil. Skafbræt, et. Bræt, inddeelt i 64 Tavler ell. lige store Firkanter, hvorpaa spilles Skaf. Skafspil, et. 1. det Spil, som kaldes Skaf. Skafspillet fordrer stor Opmærksomhed. 2. Samlingen af de Brikker, som høre t. Spillet. Et Skafspil af Elfenbeen. Skafspiller, en. den, som forstaaer at spille Skaf. Skafstav, n. s. Skafspil. (forældet.) At lege Skafstav.

Skaffre, v. n. 1. (Har.) [S. schachttern.] i d. Tale: handle m. gamle Sager, Smaaating og Ragerter, især v. at vandre om f. at fiobe og selge dem. (n. Ord.) = Deraf: Skaffrer, en. "Ordet Skaffrer er oversætt fra Tydsk, og især brugt om Jøder, som fra Aarhds Tid dreve denne Handel." P. E. Müller.

Skaff, en. pl. — er. [S. Schacht. Sv. Skackt.] kaldes v. Biergvarter et fra Jordens Overflade i Dybet tilveiebragt, sædvanligen firkantet Hul ell. Rør, hvorigiaennem Arbejderne fare ned i, og op fra Gruberne, Waalm ell. Grets skaffes op derfra, ligesom og det i Gruberne samlede Vand, m. m.

Skal, en. pl. — ler. [X. S. Scala, Scasala. Isl: Skal. Shre.] Et huult (sædvanlig hodebt) Kegeme, der gemmer ell. omgiver et andet blødere, ell. en Kiærne. Saaledes: Hiærneskal, Muslingeskal, Røddeskal, Eggeskal, Østerskal, ic. Krebsens, Skildpaddens S. "Stiandt sødt i. Skal, han stolt vil være Kiærne." Whlenschl. At see mere p. Skallen, end p. Kiærnen (mere p. det udvortes, uvæsentlige, end p. det Virkelige, det Indvortes.) Skallen v. Vbler o. fl. Frugter. (Ist. Skal.) = Skaldyr, et. pl. d. f. Bløddyr, som leve inden i en

haard (enkelt ell. dobbelt) Skal. Skalarter, pl. Grter, hvis Bølge ikke spises; Dyrarter. (Duffen. Landoc. 307.) Skalfist, f. Skalfist. Skalfrugt, en. Træfrugt, forsynet m. en Skal. (Whlenschl.) Skalkværn, en. (ell. egentl. Skallekværn.) Dværn p. Grønsmøler, hvorpaa Kornet kales. = Skalle, v. a. 1. tage Skallen af, skalle. At skalle Kornet t. Grøn. — Skalles, v. n. pass. Skallede. gaac af som en Skal, faldt af lidt efter lidt. (uden Skalles efter denne Sygdom.

Skal, præs. af skulle. f. skulle. Skald, en. (Digter) f. Skald. Skaldpande, en. pl. — r. [Isl. Skalli, bart Sted, ogsaa p. Føvedet.] egentl. en skaldet Pande; men betegner i dagl. og lav Tale: den, som er skaldet.

Skaldes, v. n. pass. blive skaldet. At skaldes i Matten. (Noth, S. skaldaz.)

Skaldet, adj. [Ev. skallog. Isl. sköldottir; og skalda, at giøre skaldet.] 1. bar for Haar, hvor de skulde være; som har mistet Haarene. Han er skaldet paa Forhovedet, i Isen, bag til. Faaret er f. uden Yugen. 2. uegentl. i andre Tilfælde for: bar, næggen, berøvet Græs, osv. d. De af Solheden forbrændte, skaldede Marker. "Den guldstrimede Frugt uden skaldede Dviste." Stenersen. "I det vi nu lide herad den følgende nægne og skaldede Bakke." Rahbek. (Skaldethed, en. forekommer i Wiern Halsdorsens Drøb. men er ikke antaget. Noth har det selvgiorte: Skaldenhed.)

Skalk, en. pl. — e. [S. Skalk. Shre. X. S. Seale. en Svend, Tiener.] 1. en listig, undersundig Stielm, en snedig Bedrager. "Lad ingen listig Skalk ustraffet gaac forbi." P. M. Troiel. At skule Skalken (dølge sit Stielmeri.) "Gammel Skalk er ond at giætte." 2. Denne bl. a. i mangfoldige Drødsprog forekommende Bemærkelse er nærvæved ganske at forældes; (f. Stielm) og Drødet br. nu mest i en mildere Betydning og i Stielm om den, som godt forstaaer at opfinde og skule List og Paasund, der ei høre t. Forbrødesler. f. S. Du er en stor Skalk! som siges i ventlig Tale. Der stikker en stor Skalk i den Dreng. Han har en Skalk (ell. Stielm) bag Dret o: han har et listigt Paasund i Sinde o. f. v.) — Den forbum brugel. Bemærkelse: en Tiener (hvorf Marfskalk) er derimod aldeles forældet. = Skalkagtig, adj. egentl. fuld af List og Stielmeri ("Solen stinner ogsaa over de Skalkagtige." B. Thott. "Du — som saa Skalkagtig i dit Gærn har fanget mig." C. Kofe. Dvids Her.) ; men bruges nu (ligesom Stielmsf) mest i mildere Betydning. Et Skalkagtigt Smil. "Dendes Mine beskaalede en Skalkagtig Bittighed og en sm Følelse m. lige Ynde." Rahbek. Deraf: Skalkagtighed, en. "Ustyndighed, Munterhed og vit-

tig Skalfagtighed fremstille af hendes hele Væsen." Vagg. = Skalfhed, en. Skielmeri, Betrageri, Skarnagtighed. "Skalfhed og Uldnd have Verdensummet." B. Thott: "Med Jertens Stin hun minster manges Gang sin Skalfheds Feil." Bording. Et Barns "Ulydighed og Skalfhed." D. Lov. VI. 6. 19. 2. i mildere Betydning: List, Listighed. "Ja, at jeg kunde Skiemt og Skalfhed forevende." Rose. Dvds Per. (nu lidet brugeligt.) = Skalfesund, et. snedigt og skadeligt Paafund. (Kingo. "At fare med Skalfesund." Kdses Dvid.) Skalfesmeester, en. En Mester i listige Paafund og Pubserier. (Bording. I. 27. s. Skalf. 2.) Skalfepuds, et. d. s. Skalfesund; men ogsaa i mildere Betydning. — Skalkeraad, et. Raad, som gives p. Skromt, t. Skade f. den, som det gives. (Arceboe.) Skalkesanker, pl. snedige, f. Ande skadelige Kanster. (Hølvaderus.) — Skalkeskiul, et. Falskhet; falsk Undskyldning ell. Foregivende, hvorved man dølger et slet Forfæt ell. en slet Handling. At bruge noget til S. "Christendommen maa selv beqvemme sig t. Skalkeskiul f. Eders Synder." Dhlenschl. Hans Engdom var kun Skalkeskiul. — Skalkesmiil, et. skalfagtigt, satirisk Smil. "Stor er Cervantes m. sit Skalkesmiil." E. Blicher. — Skalkestykke, et. Skielmsstykke. — Skalkestævne, et. Stævne, Samsmændstift, hvor onde, skadelige Raad oplægges. (Moth.) Skalkesovn, en. foregives, forfikt Sovn. "Jeg sukker Diet og t. Skalkesovn mig vønder." K. Rose.

Skalk, en. 1. kaldes i d. Tale Endesstykket, Endestyken af et Brød. (ligesaa i Event.) 2. Skalk ell. Opfalk er i Bogningskonsten: et Bispær, ell. mindre Spær, som tilfættets Tagpærene nedentil, og naaer ud t. Tagstillet. Hele Rækken ell. Samlingen af Skalkene kaldes Opfalkning.

Skalke, v. a. 1. at skalke en Luge, tll Etids: at lægge i haardt Veir Dverfaldet over Lugen, og et tiæret Seilbugsbætte, som spigres-fast.

Skalle, en. pl. - r. et Slags smaa Fiste af Karpestægten. Hvidskallen. Cyprinus albula. Redskallen. C. rutilus.

Skalle, v. a. og skalles, n. pass. s. Skal.

Skalte, v. n. 1. (har.) i dagl. T. optaget af det T. skalten: handle med, haandtere, behandle. (Talemaaden: at skalte og valte m. noget, er reen tydsk.)

Skam, en. ud. pl. [S. Skømm. X. S. Scame.] 1. (d. Lybste: Schande.) det Modsatte af Ære: den Tilstand, hvori en Person sættes v. Andres Foragt, ell. med Vanære og Fornedrelse forbundne Dom over hans Handlinger. En høiere Grad af Skam er Skandsel. "Skam, gjør at man forspær; Skandsel at man affær." Sporon. Skam er saaledes vel egentlig d. s. f. Vanære

(dodocus;) men dette Ord kan siges mere at have Betsyn t. den moralske Dom, som Andre sælbe over eens Handlinger; Skam derimod t. den ubvortes Virkning af denne Dom. At være til S. og Spot f. Jofk. At blive t. Skamme, faae t. Skamme. At gjøre een t. Skamme v: overgaae ham i meget høi Grad. — "Lad os f. Europas Dine giere denne ublu Bagvælsse t. Skamme." (v: vise dens Falskhed.) Rahbet. Han har kun S. af en saadan Handlemade. At faae S. til Lak (v: lønnes m. Uafkæmmelighed.) Denne Søn gjør Faderen Skam. Fattigdom gjør Ingen Skam. Det holdes f. en Skam (v: for en Handling som medfører S.) 2. (d. Lybste: Scham.) den Tilstand, hvori man har en ubehagelig Følelse enten af sin Nøgenhed, Blottelse, ell. af en moralsk Ufuldkommenhed, en Uansændighed, en usømmelig Handling, som man enten virkelig har begaaet, ell. som man opsfordres til; Tilstanden, at skamme sig, Bluelse, Undseelse. (Denne ganste forfælske Bemærkelse forekommerielden i Danst. s. Skamfuld, Skamfuldhed, Skamrød. Mere bruges det om Evnen t. at kunne skamme sig.) Der er ingen S. i ham (han har bidt Hovedet af al Skam. Moth.) "Hvor ingen S. er inde, der kommer ingen Høder ud." Didspr. Der er hverken Ære (Æresfølelse) ell. Skam hos ham. (s. Skamløs.) 3. i nogle Talemaader (ligesom det T. Schand e) Stade, Fordærvelse, mærkelig Velskædsel. At faae een t. Skamme, ride en Hest t. Skamme. Hans nye Kiøle sit Skam p. Keilen. Han skulde faae S. for sit Arbeide, saa slet er det. Sid du saag Skam! Skam faae han! (male sit illi.) Denne Bemærkelse finder Sted i endel Sammens. f. E. skambide, skambrønde, skamsle, skamtieb, skamfænde, skamsaae, o. fl. = a.) Sammensætninger i Iste Bemærkelse: Skamslit, en. pl. - fer. vanærende Fornærmelse (et af det Lybste Schand f. e. d. fordærvet Ord t. d. Tale.) Skamfiende, et. vanærende Mærke. Skamskrog, en. Krog, hvori een henstilles t. Skamme. Skamlagn, en. grov, skammelig Lagn. (Ambergs Drdb.) Skamplet, en. fig. det, som bringer een Skam; en vanærende Handling. Det var en udbiættelig Skamplet i hans Levet, Kygte. Skamskiul, et. noget, hvorved man skjuler ell. søger at skjule sin Skam. Skamfætte, en. Slette, opreist t. eens Kanare (det Modf. af Æresfølelse.) = b.) 3. Iden Bemærk. Skambeen, et. Os pubis. Skamdeel, en. pl. Skamdele. d. s. f. Riensdeel. (X. S. Scama, Scam-lim.) Skamfuld, adj. som søler Skam, skammer sig over sin Tilstand ell. Handling. (v. blufærdig, undseelig.) Skamfuldhed, en. den Sielstilsstand, at skamme sig, at blues p. fl. over

noget. "Skamfuldhed og Straf, min Brødes første Frugt." Ewald. "Skamfuldhed, eller Beviidhed om egen Skam, kan blive den mest nedtrykkende Kælelse." Müller. f. Bluelse, Blufel. — Skamløs, adj. (A. S. scam-leas.) 1. som ingen Skam har, som ikke blues v. noget, impudens. 2. som grunder sig i, kommer fra et skamlest Sind; usorkammeret. Skamløse Handlinger. En skamløs Bestyrdning mod en ærlig Mand. Deraf: Skamløshed, en. ud. pl. — Skamrød, adj. rød, rødmende af Blufel, af Uudseelse. "Han Skamrød blev og saae t. Jorden lige ned." Rose. Dotts Her. Skamrødmr, en. opsigende Rødme i Ansigtet, som en Følge af Bluelse ell. Skamfuldhed. = c.) 3. Idie Bemærk. Skambrude, v. a. 3. bide en t. Skade, t. Skamme. (fra giennemhegle, laste m. overdreren Skarphed. "Kordi han i Klang Skambed Personer og Stændere." Rahbek.) Skambrænde, v. a. 2. brænde noget saaledes, at det forbræves, ibrer Skade. (Noth.) Skambrændt i Ansigtet. Skambud, et. Bud p. en Ting, der skal sælges, som er saa ringe, at den Sælgende maa lide mærkeligt Tab derved (ell. Bud, man har Stam af.) Skambyde, v. a. 3. giøre Skambud, misbyde. At skambyde een p. hans Været. Skamfile, v. a. 1. i Stibessproget: opslide, forbræve v. Gnidning, v. for stærkt Slid. Ankerlouget er blevet skamfilet. Skamfærd, en. Skads, Ulfke. (b. Tale, og ikke meget brugel.) Du skal saae en S. dersom du rører det. (v. at Skamfærde findes i ældre Dansk. "At fortæle og skamfærde sin Næste." Tidemand.) Skambugge, v. a. 1. hugge t. Skade, forhugge. Skamfiob, et. alt for billig Kjøb, hvorved den, man kjaeber af, sælger sig til Skade (ell. et Kjøb, saa ringe, at man har Stam deraf.) Skampriis, en. ubillig lav Priis. Skamrose, v. a. 2. rose p. en Naade, som er t. Stam ell. Skade f. den, der roses; rose m. skamløs Overdrivelse. (Rahb. D. Tilst. IX. 183.) Skamfiul, et. b. f. f. Skamfiul. "Guds Navn maa være mit Skamfiul." P. Tidemand. Skamfiænde, v. a. 2. lide tiltræde, forbræve, mishandle. Skamfære, v. a. 3. forbræve v. at støve. (Noth.) Skamslaae, v. a. 3. slaae een, saa han tager mærkelig Skade; slaae forbrævet. = Skammeligt, adj. [af Skam. 1.] som man har Stam af, som bringer, medfører Vanære; i høi Grad nedrig, lastværdig, vanærende (f. fiændigt, som er et stærkere Udtryk, og uærligt) En skammeligt Dødsfærd, Revemaade, Haandtering. Uafnemmelighed er en f. Last. At giøre sig fordeel i Enmaaling, er ubetdeltlig vanærende; at taale Djævelse f. Fordøels Skold, er nedrigt; at sege den v. Ager er skammeligt. Skamme sig, v. rec. 1. føle Stam (2) over det, di enten hos os selv, eller andre

holde f. usømmeligt ell. vanærende; blues. "De være nøgne, og skammede sig ikke." D. Bibel. "Naar først man kommen er saa vidt, at rigtig man skammer sig, saa har man mer ei nødig at skamme sig." Whenschl. (Pakon 3.) Duk skammer sig ikke v. at vise sig uanstændigen blottet. Det er Udterf, man maa skamme sig v. at høre. Du maa f. dig ved (over) en saadan Dødsfærd. At f. sig for een (som er Vidne t. det Usømmelige, man begaaer.) 2. i mere udstrakt Betydning: undsee sig ved, ansee for uansæsende. Jeg skammer mig ikke ved min Fatigdom. Jeg skammer mig ved at sig det. Det er en Foræring, som en Konge ikke behøvede at f. sig ved. (jvf. undsee sig.)

Skamme, v. a. 1. tun m. præp. ud. At skamme een ud, fremstille een t. Stam, dable, irettesætte een skarpt, ljar i Andres Nærvarrelse. Han skammede dem ud f. deres Feilighed.

Skammel, en. pl. Skammer. [A. S. Scamull. 3. Skemmil. gt. 3. Scamal.] i Alm. en lav og liden Vant; (f. Er. Væverfammel, som Væveren sidder p.) ljar en lav Vant ell. Udretning, t. af sætte Fædderne paa, naar man sidder p. noget høiere; en Fodskammel. (Skammel p. en Væver kaldes ogsaa de to smalle Træer, som Væveren træder paa, for at bevæge Springholtet. Noth.)

Skandse, en. pl. - r. [3. S'han g e.] en steersidet Vold, som opkastes enten t. at beslutte en Hær i Marken, ell. til at forstærke en større Fæstning, forsvare en Bro; m. m. Dglaa bruges det om en liden Fæstning; et Castell. At taste Skandser. At slaae en S. En Broskandse, Feltskandse, Fæstskandse, Portskandse. = Skandsearbeide, et. A. ved at bygge ell. opfaste en Skandse. Skandsegrav, en. Graven, hvoraf Skandsens Vold er opkastet. Skandsegraver, en. den, som arbeider v. en Skandses Anlæg, v. Skandsegravning. Skandsekyr, en. En rund, flattet Kurr, som fyldes m. Jord, og hvoraf flere stilles i Ræk, f. i Hast at danne et Slags Skandse, ell. for at beskytte Skandsegraverne mod Rugler. Skandsepal, en. pl. - e. fvide Væle, som stikkes radvist i Jorden p. Bølge og Skandser, f. at hindre den stormende Fiende; Stormvæl (Pallfabe.) Skandseværk, et. Forskandning, Befæstning. "Stadens Skandseværk, som end i Bygning staaer." Bording.

Skandse, v. a. og n. taste Skandser op, befæste m. Vold og Skandser. Bønderne bleve opbudne f. at skandse. At skandse om Færen. (transitiv Bemærkelse har Ordet i Sammensætning: forskandse, indskandse, omskandse.) = Skandsning, en. Skandinngen at skandse.

Skandstift, et. pl. - er. [Det 3. S'han d-

[Skrist.] Skrift, hvorved en Mandes Vre krænkes, ærerigt Skrift, Pasquil. (D. 2. VI. 22. 8.) "Lad Satiren et ud af sin Bane gaac p. Skandskrifts Debetovl." P. M. Troiel. — Tilførn brugtes flere lignende Sammenf. saasom: Skandbog, Skandshere, Skandtegn (Brændemærte. Moth) Skandvise, Midvise.

Skank, en. pl. - er. [X. S. Scanca.] kaldes hos nogle Dnr. især Duusdyr, den Deel af Benet, som er imellem Knæet og Foden; og bruges oftest om Dyret, naar det er slaget. At tage Suppe p. Skanker. En Flejstskank. — Skankhalt, adj. kaldes en Hest, der er stiv i Knæet ell. Høleledet og derfor halter. (i dagl. S. ogsaa (adj.) Skank og hos Golding: skankhaltet.)

Skare, en. pl. - r. [3. Skari.] en samlet Mængde af levende Væsener; en meget talrig Flok, Forsamling. (s. Skarfare.) En stor S. af Folket drog ham i Møde. En Skare af Fugle, af Græshopper. — Skarviiis, adv. i Skarer, i store Flokke.

Skarlaget, et. [af det fr. écarlat. L. Scharlach.] 1. en stærk hvidt Farve. 2. Isi, især Røde, af en saadan Farve. Rødt i Purpur og Skarlaget. = Skarlagensfarve, en. ud. pl. (Moth.) skarlagensrod, adj. rød, som Skarlaget. — Skarlagensfeber, en. en hidsig Feber, hvorved huden faaer en stærk rød Farve. Rebris scarlatina.

Skarmydsel, en. s. Skiermydsel.

Skarn, et. ud. pl. [3. Skarn. X. S. Scern.] 1. det, som er stident, uretellig, uhumisthed, Enars. At falde, kaste noget i Skarnet. Fjelskarn, Gadekarn. (Særdeles ogsaa: det, som afføres af dyriske Legemer; Etkremitter, Møg. s. E. Kofkarn.) 2. det, som intet duer. Det bliver til Skarn (saar ingen Lutte, Fremgang.) "Dvor hovmodige slige Folk blive, der af Skarnet komme t. stor Vre og Bærdighed." Holb. (Zeppe p. Bierg.) 3. især: et Menneiste, som intet duer, en slet, nedrig slettænkende Person. Han var et S. med sine Børn, mod sin Kone. "En Helgen blive kan et Skarn, et Skarn omvendes kan." E. Krinann. "Han troer det faaer i ethvert Skarns, enhver Domsers Maat, at bestulste denne Vre." Birkner. 4. gen. Skarns bruges i d. Tale som adj. for: slet, ond, nedrig. Karns Isi, Karns Folk, Menneister. Deraf: Skarnstykke, et. slet Gjerning, Skarnstykke. = Skarnager, en. den som opsamler og bortkiser Gadekarnet. Skarnagtig, adj. slet, ondskabfuld, nedrig. Deraf: Skarnagtighed, en. ud. pl. Skarnbasse, en. pl. - r. Navn p. en Classe af Insecter, (Scarabæus) som fornemmelig leve i Dyrnes Skarn. Skarnbætte, en. R. hvori Fjelskarn santes. Skarndyng, en. Dyng, Høb af S. Skarnflue, en. f.

Skarnbasse. Skarntiste, en. Et muret Samlingssted s. firdende Gadekarn, hvoraf det optages og bortføres. Skarntule, en. En i Jorden gravet R. hvor Skarn samles. Skarnlæs, et. Et Bogstaa af S. Skarnpram, en. Pram, hvori Dvnd og Mudder samles og bortføres af Dævne og Caraler. (Moth. jvf. Mudderpram.) Skarnpøl, en. Pøl, hvor S. og Dvnd samler sig. Skarnrende, en. Rende, hvorved uretellighed bortføres fra Huse og Gader. (Moth.) Skarntyde, en. En giftig Plante. Conium maculatum. (Navnet tillegges ogsaa to ell. flere andre Urter.) Skarnvogn, en. Vogn, hvorpaa Skarn bortføres.

Skarp, adj. [3. skarpr. X. S. scarp, acerbus.] 1. som har Eg, som kan stære, hvas (modf. sløv, stump, but.) En Skarp Kniv. Et Skarpt Sværd. Skarpe Kanter o: saadanne som danne en Vinkel (modsat stumpe Kanter, som danne en Flade.) Skarp at føle paa (o: ru, ujævn.) 2. sigurl. a.) om Skibevaaben: at lade, at støde skarpt o: m. Kugle. — Om Strid: hidsig, alvorlig. En s. Fegting. Det gif skarpt til. b.) som vækker en bidende, ligesom saarende Fornemmelse. En Skarp Blæst, f. Luft. Rigeledes om Smagen: Denne Eddike, Sennep er meget Skarp. En Skarp (o: meget sammenskræpende) Lud; Skarpe Vædsker. c.) om Jorden: mager, sandig, opfuldt m. Stene. En s. Jord, Ager; modfat: en fed Jord. d.) streng, alvorlig, eftertrykkelig. En s. Irettesættelse. Han strev ham et Skarpt Brev til. At være f. i sin Tale (spidig, bitter, satirisk.) Skarpt Forhør. At holde skarpt Tilsyn. Skarp Dugt. Et Skarpt Forbud. En s. Underjættelse, Raadslagelse. e.) som noie bemærker, som fatter klart og giensnemtrængende (baade om Synets og Hørelsens Sandt, og om Stæleevnerne.) Et Skarpt Sinn. En s. Hørelse. At see skarpt (vist, noie) p. een. En s. Dufommelse, Dømmekraft. (jvf. Skarpsindig.) f.) om Lyden: giennemtrængende. Denne Pibe har en alt f. Skarp Lyd. — I Syroglæren siges en Stavelse at være Skarp, at betones Skarp, naar den ubtales kort, men lang og indeligt (s. G. Hest, gierne, tæt, Skarp o. d.) g.) i nogle Tilfælde: hurtig, raast. En Skarp Silcer (om Stibe.) En s. Fødgænger. At træve skarpt. — Skarphed, en. Bestaffenheden at være Skarp. = Skarphanter, adj. som har skarpe Kanter. Skarpladet ell. Skarpladet, adj. ladet m. Kugle. En Skarpladet Veste. Skarplydende, adj. som lyder skarpt; har en skarp Tone. Skarpsnæset, adj. som har en spids Næse. (Moth.) Skarprandet, adj. som har en skarp, ikke affumpet Dand. Skarpretter, en. pl. - e. d. s. f. Bøddel, Westermænd. Skarprygget, adj. som har en skarp, mager Ryg

(mobf. rundrygget.) En f. Best. Skarpsfende, adj. d. f. f. Skarpsynet; ogsaa fig. uansigende, som passer nøie paa. "Med samme Skarpsfende Die opdage de han Kilderne t. Landets Fattigdom og Velstand." Kampmann. Skarpsindig, adj. som har en skarpe, glennemtrængende Forstand, som let og klart glennemskuer og fatter Tingenes Væsen og sande Bestaaenhed; især og i mere indskrænket Betydning: som let fatter Tingenes skjulte Forstel (i hvilket Tilfælde man ubestriden sætter Skarpsindig imod vittig.) Deras: Skarpsindighed, en. ud. pl. — Skarpsloet, adj. En f. Best, hvis Støe ere skarpe, i giat Føre. (som Mobsætn. br. Skarpsloet.) Skarpskytte, en. et Slags Feltjægere ell. Krigsfolk, der stude m. Skier, og søgs i at træffe vist. Skarpsynet, adj. som har et skarpt Syn, som seer godt og klart, baade fernt og nær ved. = Skarpe, v. a. 1. gjøre skarpe, hvæsse. (Begge Ord bruges dog ei altid i Flæng. Man siger baade at Skarpe og at hvæsse en Kniv, Lee, Dre; men derimod kun: at Skarpe en Fil, en Sav. Skarpe bruges i mere almindelig Betydning. om at give baade Dd og Eg; hvæsse kun om at skarpe en Eg. (jvf. slide.) At skarpe en Best ell. Skarpe Beststoe, er d. f. f. brodde o: forsjone Skøene m. Iksbrodder. 2. figurl. forstærke, forhøje i Grad. At f. en Straf. At f. Synet. At Skarpe Forstanden, Lænkøevnen. — Deras: Skarpsning, en. pl. — Skarpejern, et. Jern, hvorpaa noget skarpes ell. hvæsses. Skarre, v. a. 1. sælde et Støkke Træ i et andet. (Noth; som har den Talemaade: at Skarre Skade m. een o: dele Skaden.) Deras: Skarrehøvl, en. d. f. f. Plovhøvl. — Skarøre, en. et vist Slags store Dreer, som Læmmermænd bruge.

1. Skat, en. pl. Skatte. [L. Scha g.] 1. Forraad af kostbare Ting, som man giemmer og vogter m. Omfjorg; især et saadant Forraad af Penge, ædle Metaller og Stene, m. m. At finde en nedgravet S. At samle Skatte. Denne Konge eier en stor Skat af Vællstene. (Saaledes ogsaa i Sammensætn. Konffkætte, Samlinger af Konffværter. En Bogskat o: en kostbar Samling af Bøger.) 2. fig. en Ting af høi (indvortes ell. udvortes) Værd; en Forening af Ting, ell. Egenstaber v. en Ting af stor Værdi. Sundhed er den bedste Skat. Han eier en stor S. (et Klenodie) i sin Pustru. = Skattammer, et. Njemmetst for Statens Penge; ell. Sted, hvor Statens Hoveds-Casse findes, hvorfra Udbetalinger stee, og hvor der holdes Bog over Indtægt og Udgift (s. Rentekammer.) Skattiste, en. f. Pengekiste. Skattmester, en. den, som forrethaaer, har Opfjorn m. Skattammeret. "Dvor let fandt duellige Skattmestere heraf Ansedning t. en aarlig Skat." Guldberg. —

Skattegraver, en. den, som graver og leder i Jorden efter skjulte Skatte.

2. Skat, en. pl. Skatter. [Jøl. Skattr.] Afgift, som af Regieringen paalægges Underaatterne i en Stat. De Kongelige Skatter; Byens Skatter (o: saadanne, som umiddelbar anvendes t. Stabens, Udgif-ter.) Formueskat, Grundskat, Kornskat, Landskat, Saltskat, m. fl. At paalægge, udskrive, indkræve (opkræve), inddrive Skatter. At svare, betale Skat. At sætte een i Skat. = a.) Skattefri, f. Skattefri. Skattegiven, adj. v. d. f. f. Skattefyldig. (Klimtr.) Skattefyldig, adj. som er pligtig at betale Skat; især t. en Overherre. Skattefyldige Konger, Riger. (Guldberg.) Skattefætte, v. a. B. sætte i Skat, bestemme Afgiftens Størrelse f. en enkelt Person, ell. for et heelt Land, en Provinds, en vis Folkeklasse. (J. Baden.) = Skattebetient, en. Betient, som har m. Skatters Indkrævning, ell. med Skatteregnskab o. d. at giætt. Skattebog, en. B. hvori holdes Regnskab over det, een har at betale i Skat, og hvad han derpaa afbrager. Skattebonde, en. Skattefyldig Bonde. Skatteborger, en. en B. som er skattepligtig (br. mest i Skiemt, ligesom Spidsborger.) Skattebrev, et. Kongebrev, hvorefter Skat udskrives. Skattebyrde, en. Byrde af helse, trængende, overbærene Skatter. "Dvnt nedtrunket af Skattebyrderne, som Krigen forværed." Walling. Skattecommissionen, en. f. o: som er nedlat f. at bestemme, fordele en Skat. Skattefod, en. den Maade, hvorpaa Skatterne i et Land hæves og fordeles. "En arigtig Skattefod." Duffen. Skattefoged, en. tilforn: den, hvis Embede er, at indkræve Skatter og føre Regnskab derover; (nu: Amtsforsvalter; i Norge blot: Foged.) Skatteforordning, en: f. hvorefter en Stat paabindes. "Dan gjorde aldrig noget villigere, end underkrive en Skatteforordning." Kampmann. Skattefri, adj. fritagen f. at betale Skat ell. Afgift; it. som ingen Afgift betales af. Skattefri Jord, Grund. (Guldberg.) Deras: Skattefrihed, en. ud. pl. — Skattegaard, en. G. hvoraf svares S. til Kongen; ufri Gaard. (Noth.) Skattegiæld, en. d. f. f. Skat, Afgift. Skattekonge, en. tilforn: en Konge ell. herre over et Land, der stod under en Dverkonges Herredømme og var ham skattefyldig; en Underkong. Skattehorn, et. Korn, som ydes i Skat af Jordelere og Jordbrugere. Skattekræver, en. den, som indkræver Skatter. Skatteleand, et. Skattefyldigt Land. (Grundtvig. jvf. Dolmets Hirdsfrua. S. 10.) Skattelehn, et. "Lehn, som en Fyrste havde overladt nogen imod en vis aarlig Afgift." Schytte. Skatteligning; en. En Afgifts Fordeling p. Alere efter et vist Forhold. Skattemandtal, et.

Mandtal, Registre over Skattepligtige Personer og hvad de have at betale; Skatteregister, Skatterulle. Skattepaabud, et. Skatters Paalag; Udskrivning af en Skat v. Regieringen. (Ulusfen.) Skattepligtig, adj. 1. pligtig t. at svare Skat. (det Modf. af Skattefri.) En s. Boade. 2. som Afgift maa svares af. Skattepligtig Jord. Skattefeddel, en. Angivelse, hvad og hvormed en enkelt Mand, t. en vis Tid har at betale i Skat. Skattering, et. i Norge: de aarlige Ting, v. hvilke de kongelige Statter bør svares. Skatteyndende, adj. v. som yder Skat, som maa svare Skat. (Ulusfen.)

Skatte, v. n. 1. (har.) [af Skat, yctigal.] vde Skat, give Skat, og være forpligtet dertil. At skatte til Kongen. "Geistligheden maatte skatte t. Staten af dens Godser." Schutte. "Ewig er dets tause Lov t. sine Enner, at skatte til de Riiktes Dnd." Gvald. "Dg Indstøren mig skatter, af Skrak for mine Sværd." Ohlenschl.

Skatte, v. a. s. vurdere, agte, sætte Priis paa. "En Forskatter, der ei sin egen Dom meer end al Verdens skatter." P. M. Troiel. [Dette, af det T. skå k en dannede Ved br. alt af Bording, (II. 154.) Holsberg, (f. E. Sklemteb. 1. Sat.) af Jacobi, o. a. men først i nyere Tid er Brugten bleven hyppig; stiondt den endnu altid stoder det danske Dre.]

Skave, v. a. 1. [J. skafa. N. S. scafan.] rbe m. et skarpt Redskab, f. at borttage noget fra Overfladen af en Ting. (s. skabe.) At skave Barken af en Green. = Skavegræs ell. Skavgræs, et. en Sumpplante af Brygnerens Klasse, hvis hvasse Stængler br. til at skave og glatte Træ m. m. Equisetum hyemale. — Skavesjern, et. Skavesniv, en. Jern, Kniv som br. til at skave med.

Skede, en. pl.-r. [N. S. Scæd. N. S. Sch e e de. Sv. Skida.] et langagtigt Vdskef ell. Foder, hvori noget (især et spids ell. skarpt Redskab) gemmes. Raardeskede, Knivskede. "Sværdet allene holder Sværdet i Skeden." Engelstoft.

Skedevand, et. [dannet af d. T. Sch e d e v a s s e r. J. d. Dale: Skedevand.] et af Salspeter m. calcineret Jernvitriol bestilleret Vand; concentreret Salspetersyre. (Egentlig: Skillevand, fordi man m. reen Salspetersyre kan stille Guld fra Sølv.)

Skæ, en. pl.-r. [J. Skeid. Sv. Sked.] 1. et Redskab t. at sse Søemad med, ell. fere den t. Munden. En Spiseskæ, Skummeskæ, Riikfuskæ, Theeskæ. En Sølvskæ, Tinske, Hornskæ, Træskæ. = Skæblad, et. den forreste hule Deel af Skæen, hvormed det flidende sses. Skæfuld, en. laameget, som der rummet i en S. Skæejern, et. Et Slags Kniv t. at udbule Bladet v. Træskæ. Skemad, en. ud. pl. Mad,

som spises m. Skæet, Søemad. Skæes skæft, en. den Deel af en Skæ, hvori man holder den. Skæurt, en. En i nordlige Lande (f. E. Grønland) hyppigt vorende Plante, som er et virksomt middel imod Skierbug; Coctearv. Cochlearia officinalis.

Skæ, v. n. impers. skede og skete; er skæet. [J. at skå.] blive til i Virkeligheden, gaac over fra det Mulige t. det Virkelige. Det skete engang (tildrog sig.) Det maa være skæet f. længe siden. Det skæet ikke hver Dag. Det skete, som han havde forudlagt. 2. handles, times, vederfares. Der er skæet en ulykke. Der er skæet ham ulde, en Skade, en ulykke. Dig skæet din Sket. Dermed skæet mig en stor Tjeneste. Skæe Guds Villie! 3. gøres, udføres, fuldendes. Nu er det skæet (gjort, udført.) Det er skæet af Banvage. Det fan ikke skæe idag. Jeg har sagt ham det f. en Maaned siden, og endnu er det ikke skæet. Med al hans Travlhed skæet der dog intet.

Skæloiet, adj. f. under skæle. Skæevand, et. f. Skedevand.

Skæie, v. n. 1. (er og har.) [beslægtet m. adj. skiev; Isl. skeikia, at valle; m.-fl.] rige af fra den rette Linie, fra den rette Vel. Det skæiet t. denne Side. At skæie fra den rette Vel. "Hvis de skæie et Paar bredt fra de vante Veie." Bessel. At f. af fra Veien. At skæie til Siden. "Til hvor forvorne Veie kan dog en Dødelig af Værsnge skæie." Poxes Krit. v. Schiermann. At skæie ud. (s. Udskæielse.)

Skæite, v. n. 1. gaac skiet p. Venene. (Moto.)

Skel (Grændfestiel) f. Skiel. Skæle, v. n. 1. (har.) [N. S. sch e l e n.] 1. see skiev, see t. Siden, v. at vende Dincene uden at bevæge Hovedet. At skæle med Dincene: Han skælede t. Pigen, skælede t. Siden hvor hun sad. 2. see skiev, see Tingene dobbelt, naar begge Dines Gienemsnit ikke falder i een Linie. Barnet skæler. (jvf. skiev.) = skæloiet, adj. som har den Naturfæit, at skæle m. Dincene. "Den skæloiede registrer blandt de Blinde." Holsberg. P. P.

Skælet, et. f. Deenrad. Ski, en. pl.-er. [J. Skid. N. S. Scide.] et Slags Skæiter af tynde og lange Bræder, som spændes p. Fodderne, og hvorved man, især i Norge, løber ovenpaa den froøne Sne. — Skilober, en. den, som forstaaer at løbe p. Skier.

Skiald, en. pl.-e. [J. Skåld.] en Digter, Sanger. (Drdet bruges vel, endnu uindertiden og fornemmelig i Prosa, særdeles om det gamle Nordens Digtere; dermod t. Poesie hyppigen, og mest i den sildigste Tid, før: en Digter i Almindelighed.) = Skialdtdigt, et. poetisk Digt, Poesie, Digter:

værk. "Du, som har beilet, kender sigt; det læres ei af Skialdedigt." Ohlenschl. Skialdedikonst, en. Digtikonst. Skialdedikonst, et. Digtetliv. (Grundtvig.) Skialdedikonst, og Skialdesang, en. et Digt, særdeles af det gamle Nordens Skialde. f. G. Skialdedikonstene i Snorro's Historie. "Da Misben nu var drukket og Skialdesangen endt." Ohlenschl. = Skialdskab; et. Digtikonst, Poese. (i høiere Stil.) "En Drik, som bestaer Menneskets Bryst t. Sang, at han hentet øde Skialdskab." Ohlenschl.

Skib, et. pl. -e. [3. Skip. A. Scipp.] 1. et større Seilskib, bygget paa en Kial, og forsynet m. Dæk; forsielligt fra en Pram, Baad, Færge o. a. Karterer. f. Dampskib, Forselskib, Handelskib, Krigsskib, o. fl. At bygge et S. lade et S. løbe af Stabelen. At udruste, bemande et S. holde et S. i Søen. At gaar til Skibs a: tage Tjeneste p. et Skib (derimod: at gaar ombord, begive sig paa et Skib.) At fare t. Skibs. At fare noget t. Skibs. 2. Skibet i en Kirke kaldes (efter det L. og Midelalderens Latin: den mellemste og største Deel af Kirkens Bygning, i Modf. til Choret og Korset. = a.) Skibbro, en. Bro ell. Hulørk ud i Vandet, hvor Skibe lægges til. (jvf. Skibsbro.) Skibbrud, et. ulystelig Tilfælde, hvorved et Skib staaer p. en Kyst, v. Skar ell. Banke i Søen, og der staaer i Støtke. At lide Skibbrud (siges vare forpligtede t. at udruste og bemande et Krigsskib. Skibreder, f. Skibsreder. — b.) Skiberum, et. bruges i noale Tilfælde (f. G. i Skipperbreve, Connossementer) for: Skib, Karto. — c.) Skibsansfører, en. den, som er den Befalende p. et Delogsskib, ell. Ansfører f. flere. (Walling.) Skibsbaad, en. Baad (især en større B.) som hører til, og haves ombord p. et Skib. Skibsbefæstning, en. d. f. Skibsmandskab. Skibsbjelke, en. Bjelke, Dværtræ i et Skib. Skibsbro, en. Bro, som bestaar af nær hinanden liggende og forbundne Skibe ell. Pramsme, ell. som hviler p. saadanne. At staae en Skibsbro over en Flod. Skibsbrød, et. haardt bagt Brød, som bruges p. Søeriser. Skibsbyggeri, et. 1. Sted, hvor Skibe bygges, og dertil hørende Indretninger.

2. Skibsbygningskonst. "At lære Sømandskab og Skibsbyggeri." Mandal. (jvf. ovenfor Skibbyggeri og Skibsbygger.) Skibsbygmester, en. den, som forhaaer og paatager sig at bygge Skibe. Skibsbygning, en. 1. den Bygning, som udgør et Skib. 2. Gierningen at bygge et S. — Wideniaaben, som lærer dette kaldes Skibsbygningskonsten. Skibscapitain, en. Skibsfører, især p. et stort Skib, ell. et Krigsskib. Skibsdragt, en. D. som Skibsfolk bruge. Skibsdreng, en. den, som tjener for Dreng p. et Skib, som har den ringeste Post. Skibsdæk, et. d. f. Dæk. Skibsfart, en. ud. pl. Kart t. Skibs, Søreise, Seilsads. Skibsfarten har endnu ikke ret begrundt. Handel og S. blomstret, ligge i Dvale. (jvf. Seilada.) Skibsfæbre, en. pl. -fæbre. visse Slags Fæbre, der især opkomme p. Skibe i Søen. Skibsfæde, en. f. Flaade. Skibsfolk, pl. Folk, som gjøre Tjeneste p. et Skib; jerd. Matroser, Baadsmænd o. d. Skibsfragt, en. Fragt, som betales f. Bruagen af et Skib. Skibsfrafter, en. den, som fragter et S. Skibsfærd, en. Sømandsfærd, Skibsfart, Seilads. Skibsfører, en. den, som fører et Skib, som har den øverste Befaling og Raadighed, enten p. et Handelskib ell. Krigsskib. (jvf. Skipper.) Skibsgods, et. 1. Gods, som føres p. et Skib, hører t. S. 2. løbende Skibsgods a: bevægelig Tongværet p. et Skib. Skibshavn, en. Havn, hvor Skibe kunne ligge (t. Forst. fra Baadehavn.) Skibshund, en. p. som haves ombord p. et S. "Dyrerne Lækel, Lov, Matroser og Skibshunde." Holb. P. Paars. Skibshyre, en. f. Hyre. Skibshær, en. i ældre Skrifter: en Flaade. (D. Kiimken. A. S. Scyp here.) Skibsjølle, en. En mindre Skibsbaad. Skibsfarl, en. Matros, Baadsmænd. (Noth.) Skibskiste, en. a. hvori Skibsfolk gemme deres Bøi ombord. Skibskiel, en. f. Kiel. Skibskloffe, en. En Kloffe, som p. store Skibe hanger p. Dækket. Skibsklæder, pl. Klæder, som Skibsfolk bruge, Skibskragt. Skibsklædning, en. Et Skibs uddøventige Beklædning, Korshudning. (Skibshud. Meth.) Skibskna, et. f. Kna. Skibskot, en. den, som fører Mad f. Skibsfolket. Skibskost, en. Den Føde, som Skibsfolk sædvanlig faaer ombord. Skibskioffen, et. det Sted, hvor Maden lægges, paa større Skibe (Kabens.) Skibsklædning, en. faameget. Gods, som t. tilladet Skibsfører. Skibsklast, en. f. Last. Skibskluft, en. den Luft, som herfter i et Skib under Dækket. Skibselinge, en. Lu-ge, hvorved en Nabning i et Skibsdæk lukkes. Skibseligte, en. Lygte, som br. ombord p. et Skib. Skibsmaal, et. Maal, hvorefter et Skibs Størrelse ell. Drægtighed bestemmes. Skibsmaalser, en. Belænt,

hvis Syffel er at maale Skibe. Skibesmaaling, en. Gjerningen at maale et Skibs Størrelse. Skibsmandskab, et. de Søfolk, som høre t. et Skib i Søen, som udgøre dets Besætning. Skibsmagler, en. Mægler, hvis Forretninger vedkomme alt hvad der hører t. Skibes Klarering, at skaffe Stippere ell. Redere Fragt, m. m. Skibspart, en. En vis Deel i Eiendommen af et S. Skibspompe, en. P., hvormed det i Skibets Bund samlede Vand udpumpes. Skibspræst, en. En p. Krigsskibe og andre store Skibe, som gaae lange Rejser, ansat Praest. Skibsråd, en. s. Raad. Skibsråd, et. Forsamling af Skibets Oficerer og fornemste Betiente f. at holde Raad i vigtige Tilfælde. Skibsoeder, en. den, som p. sin Betøffning udruster et Skib m. Redskab og Mandskab, og enten lader det seile m. Lønning f. egen Regning, ell. paa Fragt f. Andre. Skibsoedskab, et. Redskab, som hører t. et Skib, især Løugvært. Skibsoet, en. Ret, som holdes p. Krigsskibe f. at dømme i Forbrydelser. Skiboror, et. s. Kor. Skiberum, et. det Rum, som et Skib indbefatter under Dækket. Skiborustning, en. Gjerningen at udruste et S. og hvad dertil hører. Skibseil, et. s. Seil. Skibsfang, en. En Koj. Skibsfloede, et. Skibebrev p. et Skib, ell. Document, hvorved Salgeren af et Skib overdrager sin Eiendom t. en Anden. (Fr. 3. Mai. 1803.) Skibsfriiver, en. p. store Skibe: den, som fører Regnskab, Capitainens Haandfrevter. Skibsoldat, en. Soldat, som gaaer Tjeneste p. et Krigsskib (Mariner. Noth.) Skibspeil, et. den bagste advendige Flade af et Skib. Skibsprog, et. Samlingen af de særegne Ord og Udtryk, som bruges i Søvesen et v. Seiladsen. Skibsstyrer, en. den, som styrer et Skib, er den øverste af dets Besætning; Skibsfører. Skibsfygdum, en. Sygdum, som hersker p. Skibe blandt Mandstabet. Skibstold, en. Told af ind- og udgaaende Skibe; Søstold. Skibsvorbak, en. et Slags meget haarde Løvbakker, der bruges som Skibsbrød. Skibstøi, et. Løi, Redskab, som bruges t. Skibs. (Noth.) Skibstømmer, et. Tømmer, som er tienstigt og bruges t. Skibsbygning. Skibstømmermand, en. En T. som arbejder v. Skibsværfter, ell. er ansat ombord p. et Skib. Skibsvag, et. Vag af et strandet Skib. Skibsværst, et. s. Værst. Skibe, v. a. 1. føre ombord paa ell. føre af et Skib (kun m. præp. ind og ud.) At skibe Tropper ind (føre dem ombord.) Ell. gledes: skibe dem ud. (s. indskibe, udskibe.) Skibsnere bruges: At skibe Varer ud v. føre dem ud t. Skibs. At skibe Korn ud t. Holland.

Skide, v. n. og a. sted, har stidt. [3. Dansk Ordbog. II.

skita. N. S. scitan.] give Stærk ell. Grcementen fra sig gjennem Endetarmen; gjøre sit Behov, have Lønning. (Dette, med de deraf stammende Ord, som Skidehuus o. fl. finde kun Sted i den laveste Talebrug.)

Skiden, adj. pl. skidne. [3. skitinn.] ureen, besudlet, tilstøjet m. Stærk, snafset. = skidenfærdig, adj. som ikke holder over Reenlighed; ureenlig. Deraf: Skidensfærdighed, en. — Skidenhed, en. Bestafsenheden, at være skiden, ureenhed. = skidne, v. a. 1. gjøre skiden, besudle, tilstøje.

Skidt, et. ud. pl. [3. Skit, Skitr.] Stærk, ureenlighed, Snavs. (Kun i lav Talebrug; i hvilken det ogsaa bruges som adj. om det, som er meget slet ell. ringe.)

Skiebne, en. (pl. - r, siebne.) [3el. sképna, Dannelsel, Natur; skipa, indrette, ordne.] 1. Indbegreb af de Dmstiftninger i det menneskelige Liv, af de Forandringer i Tingene, de Lidragerelser i Verden, hvis Bestemmelse ikke staaer i Menneskets Magt; ell. som udbrinde af ubekjendte, nødvendige ell. af en højere Magt betingede Aarsager. Han har havt en forundetlig; heilig, uheldig S. Staternes S. At finde sig i sin S. "Ingen Kraft t. at møde nogen Skiebne, t. at bære nogen Sorg." Mynster. (Først i den nyeste Tid er pl. Skiebner begyndt at komme i Brug. "Alle de uvisse Skiebner, som vi nu see i Næde." Baskh. "Ustabile Skiebner." Mynster. "Dit Skiebner der end skulle nedersæres os." Samme.) jvf. 2. Lod, 4. "Ingen kan bestemme sin Lod; Ingen raade f. sin Skiebne." Møller. 2. Skiebnen absol. kaldes ogsaa den Magt, hvilken man tænker sig som Grund og Årsen t. alt det, der stæer uden Menneskets Medvirking, t. alle Lidragerelser og Forandringer i Verden, hvis Gang og Udfald ei af bekjendte Aarsager kan forklæres. Saaledes tales om Skiebners Styrrelse, Villie, om den blinde Skiebner ic. = skiebnerig, adj. rig p. Skiebners Dmstiftninger; som har oplevet mange og mærkværdige Skiebner. Skiebnefiste, et. Skiebners Forandring, Dmstiftning. (Rasbet.) Skiebnefyrende, adj. v. som styrer, bestemmer Skiebners Gang.

Skiel, et. pl. d. f. [3. Skil.] 1. oprindelig d. f. f. Forfælle, hvilket nu bruges. 2. den Linie, som stiller imellem to Jordstøtter, imellem to Eiermands Grund; Grændse, Grændsestiel. At sætte Skiel, at rulle Skiellet. Deraf: Skielstiel, Markestiel. 3. Gyne t. at skielne imellem Tingene og deres Bestaaffenheder; Fjernst, Skionsomhed. (s. skielig.) At komme t. Skiels Aar og Alder (t. Fornuftens Alder.) (Udbetiden allene, og sammentrukket: "Da han naaede Skielsaar." Bandal. I. 41. "En Mand, som er kommen t. Skielsalder." D. Lds. II. 2. 8. 4. Grund, Aars

sag. Med Stiel, uden Stiel. Han ved
 intet S. til det han siger. "Eller han siger
 sig at vide ingen Stiel dertil, andet end
 han haver hørt løst Folk saa sige." D. 2.
 VI. 21. 1. — Geraf ogsaa: billig Grund,
 Billighed. At give noget uden Ret og
 Stiel. "Af hvorn han sit det m. rette
 Stiel." D. 2ov. VI. 15. 15. At give
 Stiel for sig o: give hvad man bær, hvad
 billig er. At gøre een samme Stiel o:
 Stengield. "Jærend han (Faderen) faaer
 gjort de andre (Børn) lige Stiel." D. 2.
 V. 2. 61. "Dun gjør ham ærlig Stiel
 derfor." Rahb. (D. Liff. IV. 496.) 6.
 Willaar. (forædtet.) "Det var mig lige
 Stiel" (ligemeget.) Ohlenschl. (Thors R.)
 Med saa Stiel (m. saadant Willaar; eller:
 naar saa er, at. "Med saa Stiel, Andre
 derved kunne reddes af Fare." B. Thott.
 (I. 81.) jvf. D. 2ov. I. 3. 26. V. 3. 31.)
 = Stielager, en. A. som gjør Stiel imels-
 lem to Eiendomme. (Woth.) Stieldige,
 et. Dige, Stierde, som udgjør et Grændse-
 stiel. Stielgrøft, en. Grøft, som udgjør
 Stiel mellem Jordieidomme ell. Lodder.
 Stielled, et. Led v. et Grændsestiel, ell.
 anbragt i et Stieldige. Stielmærke, et.
 det, hvorved et Stiel, en Grændse udmar-
 kes. Stielspæl, en. Grændsepæl, Stiel-
 steen, en. og Stieltræ, et. En Steen ell. et
 Stykke Træ, som er opreist t. Stielmærke;
 Grændsesteen, Grændsepæl. Stielvei, en.
 det Sted, hvor to Væie løbe sammen ell.
 stiles ad. Woth. = Stiellig, adj. 1. for-
 nuftig, rimelig, grundet, tydelig. En
 Stiellig Grund. "Stiellig ell. lovlig Nar-
 sag." D. 2ov. III. 16. 13. "Uden Stiellig
 Nar sag. II. 14. 6. III. 13. 7. "Naar det
 Stielligen bevises kan." III. 1. 2. IV. 1. 4.
 V. 6. 1. "De — som Stielligen befindes
 p. deres rette Rette at være." III. 19. 17.
 2. billig, retmæssig, rigtig. "Stiellig og bil-
 lig Betaling." D. 2ov. I. 24. 25. "Efter
 et Stielligt kan være." IV. 3. 4. "For
 et Stielligt Værd." III. 4. 8. "For Stiellig
 Dphold t. Føde, Klæde og anden Nød-
 tørst." V. 1. 9. — Stiellighed, en. ud. pl.
 Billighed, Rimelighed. "Da skal han nyde
 sit Ildbrand t. Stiellighed." D. 2. II.
 12. 2.

Stielde, v. a. og n. 2. [St. i t. n.]
 give onde Ord, skælde; tillægge ærerstrige
 Benævnelser. At stielde (skælde) p. een.
 Han stielder og smælder den hele Dag. (Op-
 rindteligen bemærker stielde: at give en hoi,
 en klingende Lyd; og det Sv. skälla bemær-
 kes ogsaa; at gise.) At stielde een ud. (s.
 udstielde.) "Døe een hedder det Kærdom,
 som en Anden stielder ud for Narveri."
 Gillskov. At s. een for en Lyv, Nidding.
 "Du I seer, hvad Mand jeg er, for Lyv I
 stielder mig ei meer." Gølb. P. Vaars. —
 Stielden, en. ud. pl. Banden og Stielden.

— Stieldsord, et. pl. d. s. Ord, hvorved
 man stielder een ud, personlige Benævnel-
 ser, hvorved man tiltaler een i uret Sind
 ell. Hidsighed; ligevensord, ærerstrige Ord.
 "Der gives ogsaa Stieldsord, som slet ikke
 ere ærerstrige, og hvorved det utilbørlige
 blot ligger i Tone og Hensigt." P. E. Møl-
 ler.

Stielde, en. dette jydse Ord forekommer
 i D. 2ov V. 10. 45, som synonymt m.
 Nædboc, og bemærker en Stof ell. Vind,
 der skal tiene t. det lovlige Maal f. Nærkes-
 nes Vilde i Fiskegang, som br. i Klimfirten.

Stiellig, adj. s. under Stiel.

Stielm, en. pl. — er. [S. Skelmir.] et
 æreløst Menneske, en Nidding, en uærlig
 Bedrager. "Jorden maa lade sig betræde
 og dyrke af mangen slem Stielm." Gillskov.
 (Ordet bruges ogsaa, ligesom Skalk, i Spøg
 og i en mildere Betydning. Din Stielm!
 hvad har du der fundet paa?) Ligesaa:
 Stielmsmester, en. den, som godt ved at
 finde p. Lst og Lsier. — Dertimod: Stielms-
 streg, en. allene om nedrige, slette, uærlige,
 bedrageriske Stierninger. Samme Be-
 mærkelse har Stielmsstykke, et. Dog br.
 dette Ord ogsaa for: Lsier, Pudserier.

Stielmsst, adj. egentlig: som kommer fra
 en Stielm, æreløs, nedrig; men Ordet har
 næsten gaaet tabt denne Bemærkelse, og
 br. for: overgløden Instig, fuld af Lsier (det
 Fr. espieglo.) En s. Dreng, Yge. —
 Deraf: Stielmsstshed, en. ud. pl.

Stielne, v. a. 1. (af Stiel.) gjøre Fors-
 tiel paa, faavel v. de udvortes Sandser,
 (især Synet) som v. den indre Sands,
 Fornemmelsen, ell. Forstanden. discernere.
 At stielne imellem to Stienstande, som ere
 langt borte. Jeg kunde ikke s. om der var
 een, ell. flere. — At s. inellem rene og falske
 Toner, imellem Godt og Ondt. Det er vans-
 kstelig her at stielne, hvad der er det rette. =
 Stielneevne, en. Evne t. at stielne. Stiel-
 nekiende, Stielnemærke, Stielnetegn, et.
 udvortes Mærke ell. Teg, hvorved en Ting
 stielnes fra andre.

Stiemt, en. ud. pl. [af S. skammar,
 tort. P. E. Müller.] 1. Lyflighed, Løg,
 Spøg, morende Lidsefordriv. (S. Skem-
 tan.) 2. særdeles: det, der siges uden al-
 vorlig Mening, for Lsers Skyld, spøgende
 Tale; mods. Alvor. At sige noget f.
 Stiemt, i S. Get (α) Stiemt, et andet
 Alvor (naar man vil, at den Stiemtende
 skal tale alvorligt.) At stiae noget hen i
 Stiemt. At drive Stiemt m. een, med
 noget. (jvf. Spøg.) "Stiemt er det mods-
 satte af Alvor i Tale. Spøg br. om den
 samme Modsetning, faavel i Tale, som i
 Handlinger." Müller. = Stiemtedigt,
 en. den, som godt forstaaer sig p. Stiemt,
 en Spøgebroder, Instig Person. Stiem-
 tedigt, et. Digt, som er skrævet i en Stiem-

tende Zone, ell. hvort Skientes m. Ting og Personer. (satirisk Digt. Holberg.) Skients tedragt, en. Indklædning i Skient ell. Spøg. "Jeg, som gaar igjen i denne Skientedragt." Baggesen. Skientefri, adj. fri, fritalende i sin Skient. (Sorterup.) Skientefuld, adj. som tidt og gierne bruger Skient, spøgeful. Skientes sprog, et. Skientende Sprog, spøgende Tale. (Bagn.) = Skientfom, adj. 1. som indeholder S. gaar ud p. Skient. 2. som bruger, under Skient. Han er meget Skientfom.

Skiente, v. n. 1. har. [S. skénta.] bruge Skient, især i Tale, spøge, gjøre sig lystig. "Den, som Skienter, taler f. at more sig selv." Müller. At f. med sine Jævnlinge. "Skient, ikke m. dit Barn, at du ikke herefter skal sørge m. det." Siv. 30. Han Skienter f. grovt. Det er ikke at f. med (det er en alvorlig Sag.) "Den ene Skient i Samtale fremkalder let den Anden; derfor vil den Stolte ikke lettelig Skiente m. nogen." Müller. En Skientende Tale. (jvf. spøge, faase.) Deraf: Skienten, en. ud. pl. — Skientvois, adv. i Skient, p. en Skientende Maade. (Ohlenh.)

Skient, et. pl. d. f. og Skienter. vrede, straffende Ord. At give Skient. Hun fik mange S. for hendes Efterladenhed. (d. Tale.) Deraf: Skientsord. d. samme. "Uden Aar, Skientsord og anden Ulempe." D. Lov. II. 14. 8. (Noth. Holberg. P. Paark.) Nu fælden.

Skiente, v. n. 1. [A. S. scendan. reprehendere.] straffe m. Ord, sige haarsde, onde, straffende Ord t. een, tiltale i Vrede. At f. paa een. f. overskiente. (At Skiente een Gaden fuld. aet. i dagl. S.) 2. Skientes, v. n. pass. trættes m. hoihrsset Tale, fiende p. hinanden. At Skientes des og bandes. De Skientes offentlig p. Gaden. = Skientegiaest, en. den, som ideoilig fiender, bruger onde Ord uden grundet Anledning. D. 2. II. 3. 25. "Da han den spottende Skientegiaest til Lausheid har tvunget." Fibigers Bomer. — Skienten, en. Skientningen at fiende paa een. Skientden og Banden. — Skienteri, et. Skientningen at Skientes, hoihrsset Trætte. jvf. Strid, Klammeri. — Skientesyge, adj. meget tilbøielig t. at fiende. Deraf: Skientesyge, en. ud. pl.

1. Skient, en. ud. pl. [S. Skénkr.] det, som gives uden at tage Bederlag; Gave, Foraring.

2. Skient, en. pl.-e. 1. Bord, hvorpaa Skientes, hvor de Kar sættes, som man skienter af og i; Skientebord. (A. S. Scænc, Bæger, Dricketar.) 2. den, som har Bestillingen at skiente i for andre. (Forarbeid; men br. endnu i Ordene: Munds Skient, og Over Skient, som er Titelen p. et af de høie Hofembeder.)

Skienke, v. a. 1. [S. skénkia. A. S. scæncan.] 1. gyde Drifte af et Kar i et andet, af en Kande, Flaase, Dunk, ic. i et Bæger, Glas, en Staal ic. At skiente Blin, Bl i Glasfæt. Skient i! At f. for een. (o: give ham at drifte.) Han gif selv v. Bordet, for Borde, og Skientede f. Skienterne. At f. for Folk o: at holde Vertshuus, Kro, Alhuus. Han har Tilladelse at f. Bl og Brændevin (o: at sælge i liden Mængde.) I d. Tale siges: at skiente een o: give ham at drifte. (Skiente bruges i Alm. om at gyde noget, som skal driftes, af et Kar m. smal Munding ell. Tub. jvf. øse, gyde. Man siger: At helde Mælk af et Kib, af en Staal i en anden. At skiente (af Thepotten) i Koppen; men at helde af Dvertoppen i Underkoppen.) 2. give uden Bederlag, forære. At f. een noget. Seierherren skienter den Dvervundne Livet. Gud skientede ham mange af Livets bedste Gaver. At f. noget bort. (jvf. forære.) "At skiente er at give noget, man kunde raade over, t. en Anden; at forære er at skiente noget af sin Egenom." Müller. — Det skal ikke blive ham skientet (han skal ikke have gjort det ustraffet.) = Sammenf. i 1ste Bemærk. Skientebord, et. f. overfor 2 Skient. Skientekande, en. Skientekar, et. Kar, hvoraaf Drickevaret skientes. Skienteskue, en. den Stue i Kraer og Vertshuse, hvor der skientes f. Skienterne. Skientefvend, en. f. Kieldefvend. Skientevert, en. Krovert, Kromand. (S. Frimann.) = Skienter, en. den, hvis Beskilling er at skiente f. Skienter. (jvf. Munds Skient.) Skientning, en. Skientningen at skiente.

Skieppe, en. pl. -e. [Sv. Skäppa. S. Schffel.] et Kornmaal; den ottende Deel af en Tønde. Elgelees om Jordmaal: en S. Land, en S. Hartkorn. (S. Tønde.) = Skieppemaal, et. Et Maal, som holder en S. Skieppepose, en. En p. hvort rummes en Skieppe Korn, Meel e. d. Skieppetold, en. Told af Korn, som tages Skieppevis, efter Skieppemaal; ell. Told, som tages af hver S. Korn. Skieppevis, adv. i Skiepper, efter Skieppemaal.

Skieppe, v. n. 1. har. fælde i Skieppen o: give rigelig Grøde i Arene. Kornet Skiepper godt i Kar.

Skierf ell. Skierf, et. [S. Skierpe.] Livbaand, Livhælte, Sværdbælte (Arelskierf.)

Skierm, en. pl. -e. [S. Skierm. Sv. Skärm.] 1. det, som v. at være imellem os og en anden Giensstand, afholder dens ubehagelige Virkning p. os, beskytter os mod denne. Berget er en S. mod Nordvinden. En S. mod Solheden. At sætte en S. for Øjet. — figurl. "At skiente t. en Skierm for Uredelighed." K. Bsted.

Deraf: **Boffestkierm**, **Dvandskierm**, **Regnskierm**, **Solskierm**. 2. **Farsvar**, **Værn**, **Bestiersmæsse**, (Noth. feldnere.) "Bed gamle Loves Skierm og gammel Hævd betrugget." **S. Frimann**. = **Skiermbræt**, et. en Indretning af flere, v. Hængsler forenede og fremt belastede Rammer, (Fløle) som opstilles p. Gulvet i Værelser f. at afholde Træt. **Skiermhat**, en. En stor, bredskjaget Hat. (Noth.) **Skiermplante**, en. pl.-er. Lædes de Planter, hvis Blomster sidde samlede, og danne ligesom en S. (umbellatae.) ogsaa: **Skiermblomstrende Planter**. **Skiermtag**, et. Tag, som sættes over noget (f. S. Kornstakke) f. at bestierme det mod Veiret; ell. som lægges p. Mure, f. at forvare dem mod Regn. **Skiermvæg**, en. f. **Skiermbræt**.

Skierme, v. a. 1. [S. s. h. t. m. e. n.] f. **bestierme**, **værne**. "Bedre at Skierme sig m. Paanden, end m. Munden." A. Bedel. "Som bevarede hans Ord og Skiermsde om hans Rige." **Wynster**, (usædvanl.)

Skiermydsel, en. [S. s. h. a. r. m. d. g. e. l. S. Skiermish, Sammeld. at Skierme, Skierme, stride, søgte. "De, som løde Beddeskab, eller sigte og Skierme." S. Laussens Postill.] en Fegning imellem mindre Krigs-høbe, ell. Fortrøpper; en liden let Fegning.

Skieru, en. pl. -e. [S. Skérur, Por-tion.] en ganske liden Deel, den mindste Deel af ell. i noget. Den fattige gav ogsaa sin Skieru. "Naar han udjuer Enter og Faberløse, og berøver dem den sidste usle Skieru." **Bichtner**.

Skiev, adj. [S. skoifr. S. s. h. t. e. f. N. S. s. h. e. e. y.] 1. som ei er ret ell. lige o: som viger af enten fra den lodrette ell. den vandrette Linie; (jvf. **Kak**, **Kraa**, **vind**.) **Huset** er **skiev**. **Ordet** staar **skiev**. **At skieve** skiev; gaar skiev p. **Benene**. "Gjovus skiev sig jo Anggen skiev, og Verden blev dog et mere lige." **Wagg**. En f. Linie. En **skiev** (o: spids ell. stump) **Winkel**. En **skiev** (sraa) **Flade**. (Sraa bruges ofte om Flader, som ei ere horkontale; modfattedes vel ogsaa lige, men har aldrig det Bibe-greb af en urigtig Stilling, der for det meste følger m. **skiev**. jvf. **vind**.) 2. **skiev**, urigtig, falsk. En **skiev** **Forestilling**. **At dømme** skiev om noget. **At see** skiev t. een, t. en **ting** o: betragte m. **Avind**, m. uventligt **Sind**. — **Det** gik ham **skiev**, **det** gik skiev f. ham o: gik, uheldigt. "Det er blevet t. et **Drdsprog**: Man maa være fornsiet m. en **skiev** **Regle**." J. Smidth. — **At skiev**, i **haves**: **skievarmet**, **skievbenet**, **skievhalset**, **skievhovedet**, **skievmundet**, **skiev-næset**, **skievrygget**, o. fl. En **skievvinklet** **Triangel**, som har tre skieve **Winkler**; modf. en **retvinklet**. — **Skievhed**, en. **Bepaassenheden** at være skiev, baade i egentl. og fig. **Betydning**.

Skieve, v. a. og n. 1. (har.) 1. **gløre** skiev. **At skieve** **Wunden**. (Noth.) "At skieve **Furen** i **Pløining**." J. Baden. 2. **blive** skiev; **have** en **skiev** **Dannelse** ell. **Stilling**. **Det skiever** t. den ene **Side**. 3. **gaar** skiev ell. i en **skiev** **Linie**. **At f. fra** **Veien**. (Noth.) 4. **At skieve** til een o: **støle**, see **skiev** til.

Skieve, en. f. **Skiefer**.

Skifer, en. [S. Skifer t.] Et almindeligt **Navn** f. de grovbladede **Steenarter**, som lade sig støkke i ugiennemsigtige **Tabler**, og deles i to **Hovedklasser**: **Beerksifer** og **Kalksifer**; hvoraf **Brandksifer**, **Kiselsifer**, **Tagksifer**, **Tavelsifer** o. fl. **Underarter**. = **deraf**: **skiferagtig**, adj. som noget ligner S. **Skiferart**, en. Et vist **Slags** **Skifer**. **Skiferbiærg**, et. som bestaar af S. **Skiferblæs**, adj. glindsende blaaladen, som nogle **Skiferarter** i **Brudet**. **Skiferbrud**, et. **Grube**, hvor **Skifer** brydes. **Skiferflise**, en. Et **stødt** **Stykke** **Skifersteen**. **Skiferkål**, pl. et **Slags** **let**, **brennbar** **Skifer**; **Brandksifer**. **Skiferlag**, et. **Lag** af S. i **bjergem**. **Skiferleer**, et. et **slags** **skifer**, o: g **leer**. (*Argilla schistosa*.) **Skiferfen**. **Skifertrag**, et. **Lag**, dækket m. **Skiferksifer**. **Skifertavle**, en. **Tavle** af **Skifer** t. at **skrive** paa, **Regnetable** o. fl.

Skifte, et. pl. -r. [S. Skipti. A. S. Seyste.] 1. det, at een **Tilstand** afløses v. en anden; **Forandring** i **Tilstand**, **Om-skiftning**. **Aarets** **Skifter**. **Det** første, andet **Skifte**. "Stelden er **Skifte** bedre." P. Løkke. — **Deraf**: **Maaneskifte**, **Drds-kifte**, **Eværdskifte**, **Sædskifte**, **Tidskifte**, **Vognskifte**, o. fl. = **skifteviis**, adv. med **Arv-erling**, paa en **omskiftet** **Maade**, **saaledes** at der **skiftes** med flere **ting**, ell. imellem flere **Personer**. **At bruge** sit **Lei** **skifteviis**. **De arbejdede** **skifteviis**. — **Skiftetal**, i **Skiftetal**, adv. d. s. f. **skifteviis**. "Mens hun i **Skiftetal** nu gif, nu laar ved **Senge**." **Arreboe**. 2. **afdeelt** **Antal**, **Arv-erling**. (Om saadanne **Arvdelinger**, der **skifteviis** **gjøre** **Tjeneste**, i vore **slidigere** **Bis-belovers**.) "David belede dem i **Skifter**." 1 **Krøn**. 23. 6. "De vare i **hvert** **Skifte** **fire** og **tyve** **tusinde**." 27. 1. (**Bibelen** af 1550 har **Skiftelse**.) 3. **Agerland**, **hvori** flere **Bymænd** **have** **Lod**, og som **dyrkes** i **Skifter**. (Noth. f. **Agerksifte**, **Dans-geksifte**.) 4. **Deling** af **Gods** og **Midler**, som en **Arfad** **efterslæder**, imellem **Arvingerne**; **Arvskifte**. **At holde** S. **efter** een, i et **Bo**. **At forerette**, at **slutte** et **Skifte**. f. **Samskrændsksifte**. = **deraf**: **Skiftebehandling**, en. **lovlig** **Behandling** af et **Bo**, f. at **skifte** det. **At tage** et **Bo** under S. "Til **Slutning** **giver** **Skifteforvalteren** den **hele** **Skiftebehandling** **bestreven** i et **Skiftebrev**." **Schytte**. **Skiftebog**, en. **ting** eller **Raadsturebog**, **hvori** alle **Skifter** **indføres**.

(Noth.) Skiftet, et. Document, hvort Doct's Formue opregnes, og Alt hvad der hører til Skifteforretningen meddeles bestrebet. Skiftecommission, en. Samfund af flere, som holde et Skifte, Skifteforretning, en. den Retshandling, at holde en Arveafgift; it. Documentet, hvort Skiftet beskrives. Skifteforvalter, en. den Embedsmand, som efter Lov og Anordninger er berettiget t. at skifte efter Afdøde. Skiftehold, et. den juridiske Handlung, at holde Arveafgift efter en Afdød. (Hansens d. Skiftevaesen. 2. Udg. 202.) Skifteinddelse, en. Kiendelse, (Decision) som Dømmemeren ell. Skifteretten affiger i en Skiftesag. Skiftelovgivning, en. Love og Anordninger, som vedkomme Arveskifter. Skiftesmøde, et. Møde, som holdes af en Skifteret ell. i Skifteforretninger. (Hansens d. Skiftevaesen. 290.) Skifteprotocol, en. d. s. s. Skiftetog. Skifteret, en. 1. Ret t. at holde Skifter i en vis Jurisdiction. Lehnbesidderes Skifteret. 2. en egen Ret, eller visse Medlemmer i en Ret, som (s. E. i Kiøbenhavn) behandle Skifterne. 3. den Deel af Retslæren, som handler om Arveskifte. Den danske Skifteret. Skiftesag, en. Sag, Forhandling, angaaende et Skifte. Skifteafhandling, en. Forsamling af Arvinger og andre Vedkommende i Skiftesager; Skiftesmøde. At holde en Skiftesamling. Skiftefriver, en. den, der forretter Skriverarbeidet v. Skifter ell. i en Skifteret. Skiftevaesen, et. Alt hvad der hører t. Arveskifter og deres Behandling.

Skifte, v. a. og n. (har.) 1. [N. S. seytsan, dividers. 3. skēpia, skipta.] 1. act. dele, inddele; især m. Bibeleg om Deling i lige Parter. At skifte en Arv. Børnene have skiftet disse Giendomme imellem dem. "Landet blev da v. Lodbastning skiftet." D. Guldb. At have noget at skifte (afgiøre) m. een. — absol. om at dele en Giendom imellem dem, som have Arveret dertil. Der er endnu ikke skiftet efter Moderen. At s. med Samfrænder. Han har skiftet m. sine Børn (om en Entemand.) 2. ombytte ell. faae en Ting for en anden af samme Art. "Dette Folk har skiftet Navn ligesaa tidt, som det skiftede Konger." D. Guldb. At s. kinned, Klæder, Peste. At s. Tjenestefolk. Børnet skifter Lænder. Nogle Dyr skifte Farve om Vintertiden. Hun skiftede Farve (rodmede.) At skifte Sind, forandre sin Mening. "Da skiftede hun Sind saa hurtigt, som p. Havet den bedræglige Wind." (C. Winthers Digte.) 3. ligesledes om t. Personer ell. Arre. At s. Breve m. een. At s. Ringe (om Brudefolk.) At s. Kugler (Indes.) At s. Hug. 4. neutr. forandres, omskiftes, blive anderledes. "Da maac vi først troe p. noget Gøigt, som ikke skifter eller

skifter." Mnster. "Grundsaetninger, som ikke skifte m. Tider og Stæbner." Samme. At skifte om, forandre sig, forandres. Han skifter tidt om (forandrer Mening, Sinelag.) jvf. omskifte. = Skiften, Skifning, en. Gjerningen at skifte. "En bestandig Skiften imellem Ildtblæse og Sammentraktning." Mnster. = Skiftesfærd, en. omskiftende Færd, Omstiftning i Livet, i Menestets Færd. "Var Willen vores Magt, den skulde ei samtykke i saadan Skiftesfærd." et Liigvers. 1698. Skiftessted, et. Sted, hvor Reisende skifte Heste og Besordring; Station. Skifterid, en. den lovbestemte Tid om Aaret, da man kan stifte Tjenestefold, ell. disse forlade deres Tjeneste; Færdag.

Skiftes, v. n. pass. gjøre noget skiftevis m. en anden. De skiftedes til at bære Børnet. "Men at vi skiftes skal, ved dem at holde Vagt." Mahbet.

Skifting, en. pl. — er. [af v. at skifte.] et forbyttet Barn. s. Bytting.

Skif, en. pl. — e. [S. Skick.] Overensstemmelse i frie Handlinger, grundet paa Vane, herskende Mening, ell. Vedtøgt; Brug, Sæd, Sædvane. (3 Alm. bruges Skif om de udoortes, mere ligegyldige, Sæder om de moralske Handlinger. Skif har derimod et mere almindeligt Begreb end Brug, som er en Skif, der nærmest grunder sig p. Vedtøgt, og Sædvane, hvorved nærmest tænkes p. Danens Magt.) "Ved Sæder betegnes det, der grunder sig p. hævdede moralske Begreber; v. Skiffe det, som efter menneskeligt Gødtbejndende er blevet indført. — Det som mange gjøre, kan siges at være Brug; men kun det, som gøres almindeligt, er Skif. Naar en Skif ophører, kan den siges at være gaaet af Brug; men meget er Brug, som ei kan kaldes Skif; s. E. Sprogbrug, Stridsbrug." Måller. — Det er ikke S. her i Landet. Forsædrenes Sæder og Skiffe. "De holdt intet af deres Fædres herberlige Skiffe." 2 Macc. 4. 15. At føre noget i Skif (bedre: i Brug.) At indføre nye Skiffe. Jeg har den S. at ride en Alme om Dagen. Det er Skif og Brug her i Bøen. (v. almindelig vedtagen Brug.) = Skiffelig, adj. 1. sømmelig, mancerlig, passende (som nu i denne Bemært. mere bruges.) "Lvindeerne skal pynde sig i skiffelige Klæder." 1 Tim. 2. 9. 2. som følger god Skif, rettænkende, rettskaffen, ulastelig i sin Opførsel. "En skiffelig Mand er den, der handler, som det skifter sig, der i sin Opførsel ikke giver Medborgere Grund t. Klage." (3 det skiffelige Livs forfinede Talebrug er Ordets Værdi nu meget nedfat. "Ved en skiffelig Pige forstaaes oftest en ærlig Tjenestepige — en skiffelig Fru vil Ingen sige. Ved "skiffelige Folk" fora

flaas de, den Zalende kan være bekendt at omgaaes m. Skikkelige Folks Børn ere de Rigeres ell. Fornemmeres Børn." P. G. Waller.) Deraf: Stiffelighed, en.

Stif, en. ud. pl. udvortes, passelig Danneelse, Orden. At bringe, faae noget i Stif. (Ordn.) Det er ikke i sin rette S. (Ordn.) "Vi haver i vor Stad et Stif, et Posttie." Holb. P. Paars. At sætte S. paa et ungt Menneffe. Han har ingen S. paa sig. Det har ingen S. med ham. (s. Stifte fig.) 3 ældre Dansk: Indbretning, Orden overhovedet. "Hoo som modstaaer Guds Stif, han modstaaer Gud selv." P. Tidemand. "I Verden haver det sin Maade og Stif, at man giver den meget t. En, som arbejder meget." Samme.

Stifte, v. a. 1. [Isl. skirka.] 1. danske, indrette. "Han Stiftede Grenene lige som en Kalle." A. Bedel. 2. ordne, lave, sætte Stikkelse paa. (fielden.) At s. Lov og Ret i Landet. Gud har saaledes Stiftet det. "Du Stifted mine Tider og mine Kaar i dem." C. Frimann. (s. besfitte.) — Stifte fig, for: lave sig til, forekommer endnu fielderne, og er en Germanisme. "Den gamle Fister Stifted sig til en Morgendrat." Ohlensch. (Helge.) — Deraf: Stiffet, adj. v. 1. dannet, stabt. Den Vogn er ikke stiffet. 2. beqvem, buellig, vassende. — At være Stiffet, vel Stiffet til et Arbejde, en Post, et Embede. = Stikkelse, en. pl.-r. [af v. a. Stifte. d. tydske Gestalt.] 1. Styrelse. Guds, Forsynets Stikkelse. 2. udvortes Daanelse, Form, Stabning. (Det sidste, nu hyppige Ord forekommer ikke i Bemærkelsen Stikkelse i Bibelen af 1550 ell. de fieldigere Bibelovers. Derimod er Stabning langt mere brugeligt hos Almuen, end Stikkelse.) Det var af Stikkelse som en Lønde. Skion, deilig af Stikkelse. 3 legemlig S. "Jeg havde den klarere, end Sundhed og deilig Stikkelse." Wiisd. 7. 10. Det har en underlig, usædvanlig S. At give noget Stikkelse. "En Felt kan have meget ulige Stikkelser, og dog blive den sammt Feil." Sneed. "Det ulynlige, som aabenbarer sig i de for-gængelige Stikkelser." Wynnser. "Han tog en Lieners Stikkelse paa sig." Phil. II. 7. 3. en ubekendt (især levende) Stienstand, som man vel bliver vaer, men ikke nøie fielner, ell. ikke veed at nævne. Jeg saae en Stikkelse i Mørket. En hvid S. viste sig i Daggrunden. "Der stod f. mig som en Mand's Stikkelse." Dan. 8. 15.

Stifte fig, v. rec. 1. a.) passe fig, samme fig, være passelig, sømmelig. Det Stifter sig vel, lde. Det Stifter sig ikke for mig, at bede herom. b.) soie fig. Det vil ikke ret f. sig (passe.) At Stifte sig i Liden, f. sig efter eens Willie, Luncer. c.) opføre sig, forholde sig. At f. sig vel i sin

Liensse. "Hun Stiftede sig i tre Stykker som en Lienssekvind." Bedels Caro.

Stikke, v. a. 1. [d. T. schick n.] d. s. f. sende, og bruges i alle Tilfælde som dette. At Stikke Bud efter een, Stikke een i Byen, Stikke bort, tilbage, o. s. v. (P. G. Müllers Bemærkning: at "sende" bruges fremfor "Stikke" i høiere Stil, eller naar Talen er om noget vigtigt, giælder ikke om almindelig Syrogbrug eller om d. Tale, hvor sende endnu altid br. hyppigere, end Stikke.)

Skilderhuus, et. pl.-huse. et Huus ell. Skul, hvori en Skildvagt p. sin Post kan søge Ly imod Veeret. (et ligesrem af d. T. Schilderhaus optaget Ord; af Schildern, at staae p. Post, staae Skildvagt; hvilket hos Roth ogsaa hedder: at Skildre.)

Skilderi, et. pl.-er. [af Skildre.] en billedlig Efterligning af noget; et Maleri, en Tegning, et Kobberstykke (mest dog om saadanne, der indfattede i Ramme ophænges p. Væggen.) Et S. i Glas og Ramme. At tage et Skilderi ud af Rammen.

Skildpade, en. pl.-r. En Slægt af Krybdyr ell. Amphibier, som udmærkte sig v. at være beskædede m. to hornagtige Skiolde, forenede v. Siderne, hvorunder de kunne stule Boved og Fødder. Testudo. (af det T. Schildkröte, som egentl. skulde hedde Skiolpade.)

Skildre, v. a. 1. [Z. Schildern.] 1. male m. Farver, asmale. (Det brugtes, og br. endnu, i en særskilt Betydning om at male p. Silketoi, Baand o. d. med Vandfarver t. Punt. Skildrede Baand, Skildret Taft.) 2. fig. beskrive p. en levende, f. Indbilledningskraften bestuelig Maade. Taleren Skildrede hans Fortienester af Fædrelandet. "Være tydeligt fremtræder det Billedlige, naar male br. paa samme Maade. Den gode Digter Skildrer ikke blot; han maler." Müllert. Deraf: Skildring, en. pl.-er. som især br. i den figurl. Bemærkelse. En levende, poetisk, udsørlig Skildring. At udfaste en S. af Lienss Sæder. — Skildrer, en. pl.-e. 1. En Maler. (Nu fielden. "Den største Skildrer i Miniature udi Franrige." Holb. S. de France.) 2. Forfatteren af en Skildring. En helbig Charakter-Skildrer.

Skildvagt, en. pl.-er. 1. Stieringen at staae p. Post, at give Agt paa et vist Sted haad der foregaaer. I den Talemaade: At staae S. 2. en enkelt Soldat, der saaledes staae p. Vagt. At afløse en S. (Dytaget af det T. Schildwache, og forekommer først i fieldigere Bibelovers. Bib. af 1550 har 1 Sam. 14. 16. "Sauts Dægter." 2 Sam. 13. 34. "Drengen paa Vagt." jvf. Skilderhuus.)

Skille, v. a. Skillede og Skilte; skilt. [3. skilia. X. S. scylan.] 1. bortfierne to Ting, som være samlede, ell. Dele af een

og samme Ting, fra hinanden. "Hvor Himlen samler dem, som Jorden skiller." S. S. Selberg. — br. især m. præp. ad, af, fra, ved. At stille ad hvad der var samlet. At f. Folk ad, som slaaes. At f. ad hvad der er i Urede. (jvf. adskille.) At f. een af med noget o: mage, at han mister det, berøve ham det; ell. befrie ham derfor. At f. een af med det, han eter. — Stille fra, affondre. At f. fordærvede Været fra de gode; at f. Svæden fra Klinsten. — At f. een ved noget o: berøve, frastage. At f. een v. Livet, v. hans Næring. 2. recipr. At f. sig ved noget, ell. stille sig af, med noget o: mage, lave det saa, at man bliver det qvit. At f. sig fra sin Dustru. Han stille sig fra Selstabet, forlod det. 3. fig. neutr. Skielne, gøre Forstel imellem. At stille imellem godt og ondt. "Ehi man om dette Slag et dømme kan og stille." Holb. V. Paars. 4. stille, neutr. i dagl. Tale. Det skiller kun lidet, at de ere lige store (der sattes ikke meget i.) = Stillemaur, en. f. Mellemmuur, Skillemynt, en. pl. -er. en liden Mynt, hvorved Sælger og Kæber i Smaaandel kunne stilles ad; (ell. maaskee først man i gamle Dage star tynde Mynter over, naar man behøvede at betale en ringere Værdi, end man havde møntede Penge, til.) Smaa-penge, Smaa-mynt. — Stillerum, et. pl. d. f. 1. det, som afskille et (mindre) Rum fra et større (jvf. Skiel, Grænde, Grændseffiel.) Dette Planteværd er sat til S. imellem hans Gaard og Naboens. 2. særb. en tond Bag, hvorved et Rum stilles fra et andet, ell. et Værelse afdeles. Et S. af Bræder. — Skilletegn, et. f. Skieltegn. Skilletragt, en. i Chemien: en Tragt, som man labor blandede Væbster løbe igennem f. at stilles ad (Separatorium.) Skillevej, en. et Stillerum, som bestaaer af en Bag. (Myntst.)

Stilles, v. n. pass. stille sig fra hinanden, gaar, komme fra hinanden. m. præp. ad. De stilles ad som Venner. Planterne stilledes ad. Der stilles Rigerne ad o: her er Grændsestillet. (Undertiden udelades Præpos. Inden vi stilles, maae vi have den Sag afgjort.) Melken stilles ad, er stilt ad o: ofset, løbet sammen.

Stilling, en. pl. d. og -er. [X. S. Scilling. X. Schilling. Ihre uleder Drdet af stille (og Adelong finder denne at være den rimeligste af de mange forsøgte Etymologier.) jvf. Skillemynt.] Tilførn: den mindste danske Sølvmynt, hvoraf 16 gik paa en Mark, og som deektes i 3 Hvide og 12 Penge. Nu, den mindste danske Skillemynt, hvoraf 96 gaar paa en Rigsdaler. — Hvor Talen er om Mynten selv, i Regning, er pl. lig sing. Det koster 8 Stilling. 48 Stilling er en Rigs-

daler Courant. Et Firestillings = Bred. For to Stilling Yeber. — Men er Talen om enkelte Stykker af denne Mynt, for sig betragtede, bliver pl. Stillingen. En Rigsdaler i enkelte Stillingen. Han betalte mig i Kobberstillinger. — Egeledes i d. Tale figurl. At have Stillingen, gode Stillingen o: Penge, Formuc. Han fik Stillingen m. Roneu. En Stillings Penge, ironist: ikke saa Penge. = Stillingsvis, adv. en Stilling ell. saa Stilling ad Gangen. At kibe, sælge i Stillingsvis. — Stillingsels, et. Vns, som koster en Stilling. Stillingsmand, en. som tager imod Portpene. Stillingsrente, en. en Skillingens ugentlige Rente af en Rigsdaler. Stillingsaal, et. tyndt Bl. t. en Stilling Potten.

Stillinge, v. a. 1. At stillinge sammen, gøre et Sammenstøb i Stillingen, ell. hvortil hver enkelt bidrager saa Stilling, ganske lidet. (dagl. Tale. "At stillinge sammen til Punsch i Klubben." Rahb. D. X. IX. 114.)

Stilsmisse, en. pl. -r. [Sv. Skilsmessa. Jhre.] 1. Adskillelse imellem Personer. Denne S. festede Forældrene Taarer. En lang, kort S. Ugteskabsstilsmisse. (Deraf: Stilsmissebrev, som Manden gav Dustruen, naar han vilde stilles v. hende. (Ser. III. 8.) Stilsmiffedom, hvorved Ugtesfolk stilles ad.) Moth har Drdet Stilsmaal, i samme Bemark. som nu er forældet. 2. Forældet er a.) Bemarkelsen: Skiel, Adskillelse. (3 vore Bibelovers. "At gøre Skilsmisse imellem Dagen og Natten." 1 Mosé B. 1. 7.) b.) Bemarkelsen: Forstel. "Var ikke denne Frihed, da var der ikke Skilsmisse imellem Dyd og Udyd, lovfølge Gierntinge og strafselige." M. Bemæringlen. 1572.

Stilt, et. pl. -er. [X. Schilt.] 1. en Plade af Metal, som Personer bære t. et Tegn p. deres Bestilling; f. G. Poststilt. 2. Stilt p. en Laas o: et Stykke Jernstift f. Nøgleskullet. 3. en Tavle, ell. noget lignende, som hænges over Gadebøren f. at betegne, hvo der boer i Huset. "Hvor tidt et Stilt har skaffet et Vertshuus ell. en Bod Søgning." Rahb. Et Vertshuusstilt, Kroffilt, Gaandværkstilt, Stomagerstilt, x.

Stimle, v. n. 1. (er.) overtræktes m. Stimmel, sætte Stimmel; mugne. Ofen stimler v. at ligge p. et fugtigt Sted. Bredet er stimlet (hvilket dog ogsaa kan tages for adj. afstedet af Stimmel.)

Stimmel, en. ud. pl. [X. Schimmel. Sv. Skymmel.] et Slags Sænkterter, bestaaende af et høidt ell. grønlabent Mås, der sætter sig p. Overfladen af Ting, som tage Fugtighed t. fig, p. raabnende Fødemidler af Planter: ell. Dyreriget o. f. v.

Mnqor. Deraf: *stimmel*, adj. (s. *muggen* og *mugne*.)

Stimmel, en. pl.-er. [*S. Stimmel*.] en Hest, hvis Farve falder mest i det hvide, men tillige er blandet m. mørkere Farver. Saaledes efter den forskjellige Farve: Graas *stimmel*, Rødstimmel, Vøle*stimmel*, p. fl. (hos Møth: en *Stimling*.)

Stimring, en. (Møth.) s. *Stumring*.

Skimt, et. pl. d. s. [*S. Skima*.] En svag Lysning, et svagt *Stin*. Det første *S.* af Daglystet. "Diet blev v. *Skimt* t. Løst forberedet." Bullin. — figurl. "Naar Høveds første *Skimt* v. salmet Klud er fæst." C. Solbjørnsen.

Skimte, v. a. og n. 1: see utdeltigt, ikke klart ell. fuldkomment. At *skimte* noget i Lusmøtlet. At s. den frembrønde Dag. 2. lyse m. et svagt *Stin*. Demanten *skimter* i Halvmørke; men glimrer, straalere v. Lys. Det *skimter* af Dagen. (Møth.) Deraf: *Skimten*, en. ud. pl. [Det *A. S.* Scima er Glæds, Lysning, og sciman, at glimre; men ogsaa: at see svagt, være spaglystet.]

Skin, et. pl. d. s. [*S. Skin*.] 1. det Lys, som udgaar fra et lysende Legeme; Lysning. "At Lys giver *Skin*; og uden Lys er hjerterns Glæds ell. Klarhed." Sporon. Skinnets af en Ild, af en Lampe. At give et stærkt, svagt *S.* "Et dunkelt, et klart *Skin*." Sporon. Maan*skin*, Sol*skin*. "Saa efter Lyttens *Skin* sig Folkets Medhold vender." Falster. 2. figurl. det udvortes Syn af en Ting, det som falder i Sinene. "Naar mindste *Skin* af Ret, ja Stogge kun er til." Holb. P. Paars. "Et Folk, hvor der hverken findes Grund til, ell. *Skin* af Misforanstælse." Rahb. "Synes dette dig ikke en pils Tale? og dog er det kun *Skimmet* af Visdom, den har."

Wynster. — Særdeles for saavidt som det er forskielligt fra ell. modfat Tingen i sig selv, dens rette Væsen, sande Bestaenhed. *Skimmet* bedrager ofte. "Virkelig finde vi næsten allevegne mere *Skimmer*, end *Vær*di, mere *Skin*, end *Virkelighed*." Rahb.

"Og Sorgens fæste *Skin* et Glædes Mærke bar." Schiermanns *Verpe*. At spige een under Venstabs *Skin*, under *S.* af at ville fremme eens Bedste. "Under dette *Skin* vilde de bane sig Vej t. Almuens Fortrolighed." (Jiltro.) Kammann. — At gjøre noget s. *Skinnets* *Skind* (s. et Syns *Skind*.) At give sig *S.* af (Anseelse af, lade som.) *Skimmet* er imod ham. — Af denne sig. Bemærkelse: *Skindyd*, en. udvortes Anseelse af en Dyd, en god Egenstabs, som i *Virkeligheden* ikke er det. (*S. Baden*.)

"Jkke desmindre har denne *Skindyd* Uindgighed nok t. at henrive et sålende Dierte." Sneed. *Skindød*, adj. som er kommen i en saadan Tilstand, der udvortes ligner Dø-

den. Redningsmidler for *Skindøde* og *Druckede*. (*S. Scheintodt*.) Sigeledes: *Skingode*, et. (Tresholm.) *Skingrund*, en. 1. det, der synes at være en Grund, men ikke er det; falsk, urigtig Grund. "De, som lade sig forlede af *Skingrunde* og urigtige Slutninger." Sneed. "Ved alle optæntelige *Skingrunde* at ville gjøre deres Vidnesbyrd mistænteligt." Balth. "Den, der har daaret sig selv m. de *Skingrunde*, der ere t. Selvmordets Forsvar." Rahb. 2. tilspøneladende, foregIVEN Grund, naar man dølger den virkelige. Det var kun en *Skingrund*, som han angav. — *Skinhellig*, adj. som giver sig et udvortes *Stin* af Delslighed ell. Gudstrogt, uden virkelig at besidde disse Egenstaber. (i d. Tale br. hellig ironisk i samme Bemark.) Deraf: *Skinhellighed*, en. ud. pl. — *Skinykke*, en. indbildt, formeent Lykke. (D. S. Drdb.)

Skinbarlig, adj. klar, aabenbar, sienssynlig, som enhver kan see. (Poll. schijnbaar. *Moth* har ogsaa *Skinbar*.) Det forstom mig *skinbarligt*, som jeg saac ham selv. "Det er jo ligesom du seer *skinbarlig* hende." Falsters *Dvid*. "At det gaar ikke mere saa *skinbarligt* til m. den legemlige Dyd, som i *Christi* Ild." P. Tidemand. 1555. (Gangste usædvanlig er i d. Danske Brug for: tilspøneladende; "Jkke den blot *skinbarlige* og fremkonstede Fornælse er snykvaerdig." Rahb. D. Tilf. XI. 83.)

Skind, et. pl. d. s. [*S. Skinn*.] 1. Det s. s. *Sud*, 1. tynd Hinde, hvormed noget overdrages. *S.* paa Mælt, Fløde. 2. det s. s. *Sud*, 2. cutis, pellis. (Jkke om alle Dyr; jvf. *Sud*; men især om dem, hvis Hud er haartlig; ligesom det *S. F. e. l. l. Om Menneket* altid *Sud*; undtagen i lavere Talebrug.) At berede et *Skind*. *Biørneskind*, *Dværeskind*, *faareskind*, *hæreskind*, *hundepelskind*, *Kalveskind*, *Kæveskind*, *Sælhundeskind*, *Tigerskind* (men *Lovehud*.) *Ulveskind* o. fl. Ogsaa om Hæste, der have en Hud, som kan drages af: *Kalveskind*, *Stynderkind*, *Haiskind*. — At staae *Skindet* af et Dyr; at berede et *S.* (Zensdeel Sammens. forstaaes derved især hvidsgarvet *Skind*.) At holde sig i sit *Skind* o: holde sig toltig (dagl. *S.*) "Al! og hold dig i dit *Skind*!" (Holb. P. Paars. II. 3. Sang.) Jvf. ogsaa *Balg*. — *Skindbuur*, pl. *Buret* af *Skind*, især *Dværeskind* ell. andet hvidsgarvet *S.* Saaledes: *Skindhædder*, *Skindhue*, *Skindpels*, *Skindtraic*, o. fl. — *Skinddoven*, adj. i hoi Grad *doven* ell. *lad*. *Skinddyer*, en. D. med Dværet af *Skind*. *Skindsoder*, et (under Klædet.) *Skind=* Klæder, pl. Klæder snede af *Skind*. *Skindmager*, adj. yderlig *mager*, som kun er *Skind* og *Ben*. *Skindmær*, en. i lav Talebrug: en ussel, meget mærer *Hest=Skindpose*, en. P. af *Skind*. *Skindpu=*

de, en. *P.* overtrukket m. Skind. Skinds-fæst, en. Læderfæst, Skindpose. (*D. Guldb.*) Skindtroie, en. Trøis, lyst af beredet Skind. Skindtør, adj. s. Skindmaver. Skindværk, et. Klæder, Tøi og andet, som er gjort af Skind. (Laußen.)

Skinder, en. pl. - e. [*Jsl. Skinnari.*] 1. Egentlig i Alm. den, som bereder raae Hudet til Læder og Skind (en Garver; jvf. *D. Lov. III. 13. 2)* og Mandtr. d. Landr. Ret. II. 27.) Senere er det mest brugt om den, som bereder hvidgarvede Skind; en Fælsbereder; og er nu næsten forældet. 2. fig. den, som ubruer sin Næste, tager ubillig Fordeel ell. Rager. "Blodsucere man nok og Skindere her seer." *Holb. P. Paars.* (Noth; der ogsaa har det hersken hørende *B.* at Skinde (*S. i h i n d e n*) som nu i Skrifstyp. ei er brugeligt.) jvf. flaae. — Skinderi, et. Handlingen, at berede v. at tage ubillig Fordeel; Snyberi. (*d. Tale.*) "J haver Ret, hos os en Dyd er Skinderi." *Holb. P. Paars.*

Sfingre, adj. pl. Sfingre. om Lyden: høj, glennemtrængende og ligesom klingende. (*S. g e l l e r d.*) "Med mere Sfingre Toner, end Skraffens selv." *Waggelsen.* "Den Dvergivnes Sfingre Ratter." *Samme. Riimbr. 55.*

Sfingre, v. n. 1. (*har.*) give en høj og klingende Lyd. At synge m. Sfingrende Røst. "J Stormklosters og Stormtrommers Bulder Sfingrer Fortvivlelsens Raab." *Waggelsen.* En Sfingrende (høj) Ratter. "En Sfingrende Gienlyd." *Ewald.* "Fortvivlelsens Sfingrende Strig." *Pram.* "Mens Skielmen — Sfingrende af grundløs Rædsel leer." *Løde.* — At Sfingre med Kobberkar. (*Noth.*) Det Sfingrede i Skjolde-ne. "Bed varslende Lyd af Sfingrende Jagthorn." *Derz.* (Uædvantlig er Brugen af dette Ord, som det forekommer hos *Waggelsen:* "Naar Stoven Sfingrer af Rattergaler." *Ungd. X. II. 131.*) — Sfingren, en. en Sfingrende Lyd.

Sfinkr, en. pl. - r. [*N. S. Schinke.*] Baglaaret af et Sviin, helst naar det er faldt og røget; en Flekstøffe, Flekstøtstykke. (Man siger ogsaa: en Biørnesfinkr.) Sfinkrkedel, en. aflagt Kobberkedel, hvori Sfinkrer tages.

Sfinne, en. pl. - r. [*L. Schiene. Sv. Skena.*] en smal, tynd Plade af Jern ell. andet Metal, hvormed noget bestaaes ell. omgives. Saaledes: Gullsfinner. — Armsfinner, Beenfinner v. et Harnst. — Skinnebeen, et. det lange Been, som naaer fra Knæet t. Anklerne. [*N. S. scia-ban af Scina, pars anterior cruris.*]

Sfinne, v. n. 1. (*har.*) [af *Skin, lumen. J. skina. A. S. scinan.*] give et Skin, en klar Emsning fra sig. Solen, Naanen Sfinner. Det Sfinner igennem Pa-

plet. (jvf. *lyse, glimte, glimre.*) "En Gienstand lyser, der giver Lyd; den, der viser sig selv at have Lyd, Sfinner." *Müller.*

Sfinsyg, adj. [Efter den nu brugelige, skøndt neppe rigtige Skrivemaade. *So. swartsuik.*] nidkær over een, man elsker; som frugter den Elskedes iltrosthed, og plaaes af Mistanke derom; (jvf. *fyng.*) At være Sfinsyg over sin Mand. "Vil i dit Bryst en Sfinsyg Lante staae." *J. Guldb.* (Dette Ord, hvis Oprindelse og Skrivemaade er uvis, findes alt tidlig i det 17de Aarh. og hos *Noth*, og er derfor m. Uret anset for nyt. Skrivemaaden Sfinsyg, er den ældste og uden Tvivl den rette; skøndt Ordets etymolog. Forklaring efter denne ikke bliver lettere. De, som ulede det af *Skin*, og forklare Sfinsyg v. en Syge, fremvalgte v. Blendværk (jvf. *Müllers Synon. I. S. 100*) tage ikke Hensyn nok t. Drødbannelsen; og t. Ordets Albr.) — Sfinsyge, en. ud. pl. den Egenstaa at være sfinsyg.

Skiold, en. pl. - er. en Plet af nogen Størrelse i Tøi, Kinned ell. desl. Der er kommet en stor Skiold i Bugen. = Deras: Skjoldet, adj. som har Skjolder, plettet. Kisten er bleven Skjoldet i Væsten, v. Blegen. — En Skjoldet Kv, broget m. store Pletter. (Er vel besjægtet m. det følgende.)

Skiold, et. pl. - e. [*N. Skjöldr.*] 1. et tilforn brugeligt Forsvarsvaaben, bestaaende af en Plade, som førtes p. den venstre Arm, s. at afsæde Hug og Pilestød. 2. i Waabenkonsten: den Indfatning, lig et Skiold, hvori Waabenets Figurer tegnes; Waabenskiold. At føre adeligt S. og Hjem de adeligt Waaben. "At see ubuelighed broste sig boq Forfadrenes Skjolde." *Jacobi.* = a.) Skjoldbillede, et. B. som man tilforn brugte at male uden p. Skjolde, hvorefter Waabener og Waabenskjolde have deres Oprindelse. Skjoldborg, en. kaldtes tilforn den Waabe at sege paa, naar Krigsfolk i tær sluttede Rækker drog de store Skjolde over Hovedet, for at beskytte sig under et stormende Angreb. (*Noth.*) "Hundrede Mand skulde staae en Skjoldborg om Kongen." *Grundtv.* fig: "Om mit Fædreland der staaer en Skjoldborg af Landets egne Børn." *Thaarup.* Skjoldbugle, en. rund Forsyning i Midten af Skjolde.

Skiolddanner, adj. dannet som et S. Skjolddrager, en. tilforn: en Svend ell. Tjener, som bar sin Deres Skjolde; Waabendrager. Skjolddræng, en. d. s. f. Skjolddrager. (*Mahbf.*) Skjolddholder, en. i Waabenkonsten: de Skiftellere af Mensnesker ell. Dyr, som forestilles at holde Waabenskioldet. Skjoldhængt, adj. v. b. hængt m. Skjolde. En f. *Sal.* Skjoldeknapp, en. 1. d. s. f. Skjoldebugle. 2. Knapper i Skjoldranden. Skjoldmærke, et. tilforn: d. s. f. Skjoldbillede; det, som

een førte t. Mærte i sit S. (Arceboe.)
Skjoldmæ. en. En gammel dansk Benæv-
 nelse p. ugliste Dvindsfolk, der gjorde Krigs-
 tjeneste. **Skjoldbrand,** en. den yderste Deel
 af Skjoldet, der omgiver Skjoldpladen:
 (Moth.) **Skjolderand.** Dvindschl. **Skjold-**
rem, en. Rem; hvort Skjoldet hænges p.
 Armen. (Skjoldhefte. Moth.) **Skjold-**
stykker, pl. "taltes de fire Ringsstykker t. et
 Wællehuul." (Moth.) **Skjoldtegn,** et. d.
 f. f. Skjoldmærke. (Jugemann.) **Skjold-**
vagt, en. et af Dvindschl. brugt for: Skjold-
 vagt, 2. dog m. Hensyn til, at det er om
 en Tid, da Skjoldet hørte m. til Kri-
 gens Bevæbning. "Skjoldvagterne ventede i
 kumle Braa." Nord. Guder. 367. — b.)
Skjoldbulder, et. Bulder af Skjoldene un-
 der Angreb og Strid, eller af sammenstødte
 Skjolde. "Da blev der blandt Heltene et
 vældigt Skjoldbulder." Dvindschl.

Skjolde, v. n. 1. At skjolde for sig, bøde
 f. sig m. Skjoldet. (Hvitfeldt.)

Skjorte, en. pl.-r. [3. Skyrta.] linned
 Klædeom, som bæres nærmest Kroppen
 (af Mandfolk. jvf. Sær.). At gaar i bar
 Skjorte (uden andre Klæder; eller i Beens-
 klæder og Skjorte.) = **Skjortebul,** en. den
 Deel af en Skjorte, som bedækker Kroppen
 (forstæll. fra Kraenc ell. Linningen og Kr-
 merne.) Moth. **Skjorteknap,** en. K. hvormed
 Skjorten sættes sammen v. Halsen ell.
 Haandledet. **Skjortekrave,** en. den Deel
 af Skjorten, som er spæet oven t. Halsen
 og omgiver Halsen, eller embalet rækker ud
 over Klortelen. **Skjortelinning,** en. f.
 Linning. **Skjortelærred,** et. f. som er
 flestligst t. Skjorten. **Skjortearme,** et.
 den Deel af Skjorten, som Armen isæres.

Skipper, en. pl. -e. [3. Skipari. 3.
 Schiffer o: Schiffe r r, hvoraf Arce-
 boe har dannet sit Skibherre.] den, som
 forestaaer et Skib (Handelskib) p. Seilad-
 sen og har Tilsyn m. Skibets Mandskab,
 Ledning, m. m. en Skibsfører, Skibscapi-
 tain. = **Skipperbuer,** pl. vide Buer,
Skibsbuer, **Matrosbuer.** **Skipperdragt,**
 en. En Skippers ell. Sømands Klæde-
 dragt. **Skippered,** en. Ed, som en S. af-
 lægger om Søfæde ell. anden Hændelse p.
 Hæffen, og som man ei plejer at troe for
 vel. **Skipperhone,** en. En Skippers Hus-
 stru. **Skipperlaug,** et. Laug, Forening
 imellem de i en Stad boende Skippere.
Skipperregnskab, et. R. som en S. aflæ-
 ger t. Etidsbøceen. **Skippertidende,** en.
 3. som en S. bringer fra et Sted, han
 kommer seilende fra. At troe p. **Skipper-**
tidender. "En falsk Skippertidende fra et
 fremmed Land kan give Folket en anden
 Løstemaade." Schmitte. **Skippertrøje,**
 en. kort og vid Trøje, som bæres t. Etids-
 Matrosstrøje.

Skippund, et. pl. d. f. et Lyngdemaal

ell. en Bøgt, som i Danmark udgjør 20
 Skippund ell. 320 Pd.

Skjul, et. pl. d. f. [3. Skjól.] 1. det
 hoormed noget Skules, bedækket. Disse
 Vilde have ikke mindste S. f. deres Legeme.
 Et S. mod Ivoer. 2. Sted, hvor man
 skjuler noget, hvor man dølger sig. "Paa
 Dybet vel et Skjul, hvor jeg si seer min
 Stam?" Gvald. At lægge noget i Skjul.
 At være i S. gaar, krybe i Skjul. "Dit
 Skjul mod Kærens Bøjsø." 3. Smidsh.
Skjule, v. a. 2. [3. skyla.] 1. und-
 drage noget fra at sees, bemærkes; bringe
 t. Side, glemme hemmeligen, dølge. Kan
 havde skjult det p. Løftet. At f. sig i en
 Krog, bag noget. At f. noget for een. 2.
 bedække, tilhulle. Han har ikke det, han
 kan skjule sig med. 3. ikke aabenbart, dølge,
 fortie; holde hemmelig. At f. Sandheden.
 Man søgte at skjule hans Døt. At skjule
 sin Stam.

Skive, en. pl.-r. [3. Skifa. 3. Schei-
 b e.] et p. begge Sider jævnt, fladt og
 rundt (i Alm. rundt ell. rundagtigt) Legeme.
 Solens, Maanens S. o: Solen og
 Maanen i den skønneste Stikelse, hvort de vise
 sig f. os. En Solskive o: et Soluhr. At
 fæde t. Skiven. At fære noget i Skiver.
 En S. Brød, Smør. En Risshive.
 Honningskiver, Vorkiver, i en Kube. En
 Bordskive, Bordplade. (3 Jylland taltes
 overalt et Bord: en Skive; ligesaa N. S.
 Schive.) = **Skiveglas,** et. tyndt Vin-
 ducsglas (f. Tavleglas.) **Skivestud,** et.
 Stud, som seer t. en Skive. **Skivestryd-**
ning, en. Stjerningen, at styde t. en Ski-
 ve, hvorpaa færedes Kreds om et Middels-
 punkt ere affatte. **Skivesteg,** en. Steg,
 som er fæaren i tynde Skiver.

Skive, v. a. 1. fære i Skiver. At skive
 Smør.

Skjalve, v. n. skialv, og skjalvede;
 har skjalvet. [3. skialfa. 3. S. scylfan,
 vafle.] bevæges hastigt og heftigt hid og did;
 rystes, bæve. At skjalve af Frygt. At
 skjalve som et Væpelsv. (oftere dog: "bæ-
 ve som et Væpelsv;" men ikke bæve, som
 hos Müller.) — "Han floggerloer, saa hele
 huset skialv." Bagg. N. Klim. Jorden
 skjalvede under Høstens Hovslag. "Dg
 Jordens Grundvold skialv, og Himlen
 skialv derved." Gvald. At skjalve for een, f.
 eens Væde, skjalve ved Tanken p. noget. (jvf.
 bæve, 2. (som Müller tillægger, nærmest
 om levende Væfener, den Bemærkelse: "at
 ryste i Følge en indenfra bevægende Kraft."
 "Et Menneke kan skjalve uden at bæve;
 thi Røstelsen er maaskee blot Legemets.")
 P. G. Müller. — Deraf: **Skjalven,** en.
 ud. pl.

Skjand, skjande (reprehenders, con-
 vicari) f. skjend, skjende.

Skjande, v. a. 1. og 2. [3. skjände n.

X. S. scendan.] ubelagge, forværre, tranke; tilføie Skam, Vanære. At skjænde (trænke) en Pige. (f. D. Lov. VI. 13. 8.) "Den der skær sin Næse af, skjænder sit Ansigt." Dvdspr. "De skjændte og brændte hvor de drog frem." Storm. "En Fornuft, som han daglig skjænder v. sine sandfælsige Udsvævelser." Bøst. At f. eens Rygte. "Sig selv, og ikke mig, enhver Dagtaler skjænder." Baggelsen. — Deraf: Skjænden, en. ud. pl. Skjænden og Brænden. "Den Storm, det Dverfsald, den Skjænden, den Skjændighed, en. Bestaffenheden, at noget er skjændigt.

Skjændig, adj. [X. S. scandlic, scoundlic. S. schån d i ch.] som medfører ell. forstærker Skam og Vanære; stæmmelig, nedrig, i høi Grad usømmelig, forargelig. En f. Udsættelse, Rørgesvet, Gierning. — Skjændighed, en. Bestaffenheden, at noget er skjændigt.

Skjændsel, en. ud. pl. [X. S. chån d e.] en hoi Grad af Skam ell. Vanære. "Et Antallet blevet stort nok af dem, som sætte deres Væie i deres Skjændsel?" Rynster. "Ved Karagtighed kan et Menneske blive t. Spot; v. Daarlighed t. Skam; v. Udyder t. Skjændsel." Spoton.

1. **Skjær, et. pl. d. f.** [Sv. Skär. E. Scarr.] en Klippe i Havet, især saadanne, der findes langs m. Kysterne. "At Riøsen f. knusende Skjær maatte briste." Pram. At fælle indenfor Skjærene. Blinde Skjær: saadanne, som ikke sees over Vandet. "Hvil Seiler, som sit Skib nu syntefærdigt seer blandt blinde Skjær." Bagg. (jvf. indenskiærs.) = Skjærbaad, en. et Fartoi (dogaa Krigsfartoi) som v. sin Stærrelse og Vugning er indrettet og bestemt t. at fælle indenfor Skjærgaarden. — Skjærflaade, ell. Skjærgaardsflaade, en. En Krigsflaade af Skjærbaade. — Skjærgaard, en. Række, Samling af Klipper langs m. en Kyst.

2. **Skjær, et. pl. d. f.** 1. et svagt Skin af Løsning; (f. Dagskjær, Morgenkijær.) "Som den frembrydende Morgenrøde, der først begynder m. et svagt Skjær i Østen." Rynster. 2. en vis, især stærk Grad af en Farve, som bliver synlig under en vis Beglinsning. Løiet har et rosenrødt Skjær. Denne Farve har et blaaladent Skjær. (f. Farveskjær, Rosenkijær.)

Skjætte, v. a. 1. tille Huden ell. Skalfen fra de indvendige Laver i Hørskeglørene, efterat Høren er braget. At f. Hør. = Deraf: Skjætning, en. pl.-er. — Skjættesald, et. det, som falder af v. Skjætningen. (Noth.) Skjættel, en. Redskab t. at bane Høren m. naar den skjættes. (Noth.)

Skjæve, en. pl. -e. [X. S. Sceaf, et Knippe, Neg.] et Ord, som hos Slagterne og i det dagl. Liv bruges om de mindre Larver i et slagtet Kreatur, der ere omgivne af

Flammerne og Kroset, og som Slagterne sælge i en Fletning. En Skjæve Larve.

Skjæve, en. [X. Skæf. Sv. Skæf.] pl.-e. en ganske liden Deel af Salm ell. Straa; især om de Smaadele af Hørskeglørens Skaf, der falde af v. Skjætningen.

1. **Skjød, et. pl. d. f.** [X. Skaut.] den Deel af Legemet hos et skidende Menneske, som er imellem Underlivet og Knæerne. At kaste, lægge noget i eens S. Han sov m. Hovedet i hendes Skjød. At tage, sætte een v. Skjød. — fig. At lægge Hænderne i Skjød: være orkesløs. "I Lykkens Skjød: i overflødig; fuldkommen Nedgang. "Hens mangen dum og nedrig Herre sødt slumrer midt i Lykkens Skjød."

Skjød, — fig. det Indvortes, Inderside af noget. Jordens S. "Og atter som et Lyn i Dybets Skjød forsvinder." Tode. Han føler sig lykkelig i sin Familjes S. "Kan han, der veed, hvad de tilkommende Læber bære i deres Skjød." Rynster. = a.) Skjøddebarn, et. 1. Et lidet Barn, som endnu vil sidde v. Skjød. 2. fig. et særdeles klart, begunstiget Barn; Yndlingsbarn. "Vi Nordboer, hos hvem alle Ting komme sildigere, end hos Naturens syblige Skjøddebarn." Rahbel. Skjøddehund, en. En liden Hund, som Fruentimre kunne have v. Skjød; Fruerhund. Skjødelyst, en. Lyst, hvortil een især er hengiven. "Vore Skjødelyster og herkende Tilbøieligheder." Rahbel. (Oftrere, men i en mildere Betydning, br. Yndlingslyst.) Skjødelynd, en. Synd, som især hæfter p. en vis Tid, ell. som enkelte Mennesker ell. Samfund, Stænder, Folketærd ere hengivne til. "Hver ny Les vealder anseer mig f. sin Skjødelynd." Rahbel. "Om han vil røre v. sin egen Skjødelynd, andægtig Giertighed." P. M. Troiel. "De forrige Tidens Skjødelynd der kunne vel gaae op mod den nærværende Tids." D. Tilst. Skjødelynd, en. (usæde vant.) f. Skjøddebarn. "Dog tænkte jeg, at Dyd var Himlens Skjødelynd." Lullin. "Fortunas Skjødelynd." Rahbel. = b.) Skjødskind, et. Skind, som visse Haandsværtsfolk, især Muurmestere og Lømmere mænd bruge som Fortlaade.

2. **Skjød, et. pl. d. f.** 1. den Deel af en Trøie, som er nedenfor Beltestedet, som er skjød t. Rygstykket; den Deel af en Kiole (især hos Mandfolk) som er nedenfor Rygsken og Høfterne. En Trøie med uben Skjød. En Kiole m. langt, kort S. [X. S. ch oot. Sv. Sköt. Hos Noth? Flig p. en Trøie.] Deraf: Skjødvest, en. Uudædtrøie ell. Vest m. Skjød paa. (Rahbel.) 2. den nederste Ende ell. Flig af et Seil. (X. Skaut. Bemærkelsen, som dog et forres kommer hos Noth, saaar i Forbindelse m. følgende Ord, der maatte egentlig øet samme.)

1. den Deel af en Trøie, som er nedenfor Beltestedet, som er skjød t. Rygstykket; den Deel af en Kiole (især hos Mandfolk) som er nedenfor Rygsken og Høfterne. En Trøie med uben Skjød. En Kiole m. langt, kort S. [X. S. ch oot. Sv. Sköt. Hos Noth? Flig p. en Trøie.] Deraf: Skjødvest, en. Uudædtrøie ell. Vest m. Skjød paa. (Rahbel.) 2. den nederste Ende ell. Flig af et Seil. (X. Skaut. Bemærkelsen, som dog et forres kommer hos Noth, saaar i Forbindelse m. følgende Ord, der maatte egentlig øet samme.)

Skøde, et. pl. — r. [Isl. Skaut.] den nederste Flig af et Cell, og Hebet i Enden p. samme, hvormed Cellen strammes ell. spændes. At hale, at sire **Skødet**. (Hos Woth: **Skøde**; hos v. Aphelen: **Skød**.)

Skøde, v. a. 1. øje v. Tilfættning, Tilfænting. At **skøde** et Cell.

Skøde, et. pl. — r. det Brev ell. Document, hvorved Sælgeren indsetter Kjøberens t. Eier af det Solgte, ell. **Skøder** ham en (fast) Ejendom. (egentlig **Skødebrev**.) At **skødelse** et **Skøde**. At faae S. paa et Huus, en Jord.

Skøde, v. a. 1. [Ev. sköta. jvf. Jhres Gloss. og Schlegels Anm. t. K. Achers jur. Str. II. 415.] overdrage en Grundejendom t. en anden v. **Skødebrev** efter Loven; give **Skøde** paa. Gaarden er **skødet** til en af Sønnene.

Skødesløs, adj. [af det forældede v. a. **skøde** v. passe, have Omsorg for. s. **skøt-te**.] som ikke har tilbørlig Omsorg for, ikke passer noget, som det burde passes (det Vobst. af omhyggelig, nøjagtig.) Han er **skødesløs** i Alt hvad han foretager sig. "At leve **skødesløs** hen udi f. megen Trængsel." Bedels Saro. 24. (At fige nu: sorgløs, ubefræet.) At være **skødesløs** paa Klædt. En f. Dragt. (jvf. efterladen.)

"En efterladen Mand er det ofte mod sin Villie; men den **skødesløse** finder altid af Mangel p. Villie. En efterladen Mand forsømmer idelig at gjøre det, han bør; den **skødesløse** brøder sig ikke om at gjøre det." Eydron. — **Skødesløshed**, en. 1. ud. pl. Beskaffenheden, at være **skødesløs**. 2. pl. — er. Yttring, Virkning af en **skødesløs** Behandling. Man finder mange **skødesløsheder** i hans Sprog.

Skjoge, en. pl. — r. [J. Skokkia. N. S. Skjöke (Jhre.) Ev. Sköka.] et Fruentimmer, som f. Betaling lader sig bruge af Enhver t. ulugt; et offentligt Fruentimmer. "Da Statsmand Stigleispil, og **Skjoger** Love stey." Pops Krit. v. Schiersmann. f. Zore. 3. (**Skjoge** har allene Bemærkelsen meretrix, som det efter nuværende Brug deler m. Zore. En gift Kone, som bruger andre Eftere, kan vel kaldes en Zore, Zoravinde, men ikke en **Skjoge**, hvortil end undertiden felles i Skrifter.) = **Skjogehuus**, et. d. f. f. Zorehuus. **Skjogejagt**, en. fig. Streffen efter **Skjoger** v. Gaderne. "Smaagaderne p. **Skjogejagt** f glænnemfare." F. Guldberg. **Skjogelader**, pl. utdøste, letfærdige Lader, Mener. **Skjogeløvet**, et. det Leonet, en S. fører. "Det offentlige **Skjogeløvet**s Sammer og Rødsler." Rabbet. **Skjogelon**, en. Dorelen. (5 Rose B. 23. 18.) **Skjogefilt**, et. Leag, hvorved **Skjoger** give sig ell. deres Dpholdssted tilkiende. "At den almindelige Mening erklander Eminenten f.

et **Skjogefilt**." Rabh. (D. Liff. IX. 67.) **Skjogevise**, en. utdøst, lidetlig Vise.

Skion, adj. pl. **Skionne**. [K. E. scon, scen. L. schön; formentlig af schen n e n. jvf. Skion.] 1. egentl. og i Almindelighed: som v. sin udvortes Stikkelse, ell. ved det, som vi af Gjenstanden fornemme gjennem de finere Sandser (serd. gjennem Synet) vækker et indvortes Velbehag hos os. (pulcher.) Det **Skionne** indvortes ved **Stygge**, **Jærlige**, **Uffionne**. Et **skiont** Snn. En f. **Muff**. En f. **Farve**. En f. **Billedskotte**, **Brgning**, et **skiont** Maleri. Den **skionne** Natur. En f. **Skabning**. Smag f. det **Skionne**. Læren om det **Skionne**. (Derimod siges ikke: det imager, lugter **skiont**; men godt.) 2. **Skion** bruges ogsaa i vidtstøttere Bemærl. om Alt, hvoraf Sjælen saavel v. den indre Sands og Phantasien, som v. Fornuftens og den moralske Følelses Virksomhed, modtager et velgjørende, harmonisk Indtryk. En f. **Lante**. Et **skiont** Digt. — En f. **Handling**. De **skionne** Konster, Vidensfaber (som gaar ud p. at frembringe noget skiont, ell. handle om det skionne.) — **Skion** (som er et ævete Ord af tydsk Drindelse) har i det Hele Brug og Bemærkelse tilfælles m. smuk; men dette br. mere i Tale sproget, og om den blot sandsfælle Skionhed; **Skion** derimod hyppigere i Skriftsproget, ell. om en højere (Intellectuel, æsthetisk, aandelig) Skionhed. Deilig (i den ædelere Talebrug) allene om det, som f. Synet er skiont. Man siger: en **skion**, en deilig **Pige**, og fortaar derved gjerne noget mere, end v. en smuk **Pige**. (Om en hermed uovereensstemmende Brug af deilig i Hverdagstale, s. Mållers Ennon. II. 12; hvor dog et er skilnet nok imellem god og **skødesløs** Talebrug.) De **skionne**, ikke de smukke Konster. (Derimod: det smukke **Kion**.) En smuk Blomst; men: en udmærket **skion**, deilig **Rose**. En **skion** **Muff** — en ret smuk **Handling**. En **skion**, hellere end en smuk **Handling**. "Hvor den højere Skionhed fremtræder, anvendes Tilleggsordet skiont; hvor der kun findes en Skionhed, som m. Betsna t. en vis Kreds af Forestillinger, synes at være af en lavere Art, br. Udtrykket smukt. Hvor denne Forstiel ikke kan iagttages, ell. ikke bemærkes, kunne begge Udtryk br. i Fleng." P. C. Måller. = **Skionhed**, en. den Egenfab, at være skion. [pl. **Skionheder** bruges for: **skionne** Personer (heft Fruchtimre) ell. Egenfaber. Hun er en af **Skion**s største **Skionheder**. At føle, fatte **Skionhederne** i et Digt.] **Skionhedsform**, en. den Form, Stikkelse, som udføres t. **Skionhed**, som stemmer overeens m. Reglerne f. **Skionhed**. **Skionhedsfyldt**, en. Rigdom p. **Skionhed**; en hoi Grad af S. **Skionhedsfands**, en. Sands,

Sone t. at fatte det Skionne. = Skionplaster, et. og Skionplet, en. kaldtes smaa runde Stykker sort Silketoi, som Fruentimre engang brugte at kline i Ansigtet. — Skionskrift, en. smut Haandskrift. Skionsfriver, en. den, som skriver en særdeles smut Saand (Kalligraph.) Skionsfrivning, en. Færdighed i at skrive smukt, og Konsten, at lære det (Kalligraphie.)

Skion, et. ud. pl. [3. Skyn.] Mening, Dom, grundet p. det, man skionner ell. paa Forstandens Slutning; Lykke. "3 Tilfælde, hvor Forbrøderen undertaster sig Dommerens Skion." A. Drsted. — 3 St. f. dette, i Skriftsproget næsten forældede Ord bruges hyppigen: Skionnende. Efter mit Skionnende kan hun være saa gammel. "Naar Udsalbet af dette vort Skionnende er fæst, kan vor Dom kun blive een og enskelt." Exoron. — Heraf i Lovsproget: Skionsforretning, en. (Drsted. N. Jur. Art. V. 146.)

Skiondt, conj. en Fortøitn. af endeskiøndt. (s. dette Ord.)

Skionne, v. n. 1. har. [3. skynia.] 1. indse, forstaae, have Forstand paa (egentl. og oprindel. ligesom skynia, om det, manfatter, skienet v. Synet.) Børnet begynder at skionne o: at skienne een Gienstand fra en anden, at blive opmærksomt. Saa vidt jeg kan skionne. Jeg skionner ikke rettere, end at han har alle Vidner f. sig. "Foragt f. Alt hvad Pøbeln skionner og m. sin Rængdes høse Bisald lenner." Bagg. At skionne i en Sag. "3 det man skionner om en Ting, troer man, at den forholder sig saaledes; naar man demmer, er nian (subjektiv) forskikret derom." Exoron. 2. At f. paa noget o: erkiende, tilstaae Fortienesten v. noget. At f. paa Velgjerninger. (s. paa skionne.) = Skionner, en. pl. - e. den, som veed at skionne, at paa skionne noget. (Zullin.)

Skionsom, adj. pl. - me. [af v. skionne. 3. skynsamr.] 1. som har Evne t. at skionne, som indseer det rette, billige; forstandig. At komme til f. Alder. (Baden.) En f. Løser. 2. som skionner p. Velgjerninger, v. det Gode; han modtager; erkjendtlig. "Kun f. den Skionsomme har livet Glæde og Værd." Mynster. "Hoo Skionsom ned det Smaa, sit tidt det Stærre." Rahbet. — Skionsomhed, en. ud. pl. 1. Evnen at kunne skionne. "Deraf, at man ikke vælger m. Skionsomhed blandt de forskjellige Anlæg." Bagg. N. Altm. (s. Dømmekraft.) 2. Bestaffenheden at være skionsom, Erkjendtlighed. "Den Skionsomhed og Følelse, m. hvilken han betragtede endog den mindste Velgjerning af Forsynet." Sneedorf. "Skionsomhed er af en videre Udstrækning, end Erkjendtlighed." L. Heiberg (i det nemlig Skionsomhed imod dem,

som have gjort det imod os, gaar ligesaa vel, ell. egentlig mest ud p. hele Sindslaget, og p. enhver Ytring af samme i Tale, Afærd; Opmærksomhed, ic. Erskjendtlighed derimod p. en bestemt Gjerning, der udrinder af Dnsket, at giengielde.)

Skior, adj. [Ev. skör, skörna, bröde, brätte i Stykker.] som let brødes, som er let brættelig. Skior Jern, Træ (modsat sei.) Skiore Tvebatter. At gjøre Jorden Skior v. Pløintig. = Skiorhed, en: ud. pl. Bestaffenheden at være skior. = Skiorhøvedet, adj. fig. som har svage Tanker, som ikke taaler meget Hovedbrud; ell. er tilbøielig t. Sindsforsvirring. (Noth.)

Skiorbug, en. ud. pl. [3. Skyrbingr. S. Scheurduik. N. S. Scharvat.] en Eygdom, der utræter sig v. Udslet og anden fordærvet Tilstand i Hudens og Legemets bløde Dele.

Skioer, v. a. 1. [af skior.] At skioer en Ager o: pløie den anden Gang p. Tværs. (Noth.) s. Skioere.

Skioer, en. [af adj. skior.] hos Lømmemænd og Stibøbyggere: saabanne Stes der inde i et Træ, (i et Eggetræ) hvor Vedet er skioet, aabent og mindre fast og stærkt. ("Nogle Skioer kaldes Marvskioer, fordi de knude Marven eller udgaae fra samme." Kiærneskioer o: Kabninger i Kiærnetræet. — "En Rundskioer i Træet, som Stibøbyggere kalde Kalv." Archiv f. Søvasen. III. 235. jvf. 226. 233.)

Skiorlevnet, et. ud. pl. [sifte af det første adj. men af et forældet adj. skior, ureen, udydsk: Jæl. saur (s. E. skior Begjærelse, skior Lyst; en skior Datter. V. Silæ.)] hvoraf ogsaa skioer i samme Bemark. og Skioerfæd. S. Laussen.] Et udydsk, utugtigt Levnet; herkende Ederlighed hos en Person. [3. Saurid.] jvf. Udydskhed, Utugt, Løssagtighed. "Den Wandel, der bærer Løssagtighedens Præg, kaldes Skiorlevnet." P. E. Müller. — Det hertil hørende, bejndetligt dannede Ord Skiorlevner o: en Ederlig, en Skortart, [som findes hos Noth, i Bibel. af 1550 (5 Mos. B. 23. 17. I. Cor. 5. Kap. 21. 8. ic.) i vore nyere Bibel-Oversættelser, og er brugt af v. Apellen, Baden, Rahb. (D. Tilf. II. 445. 651) og andre Nyere] kunde maa ske tænkes at være opstaaet v. urigtig Læsning af Skiorlevnuere o: Skiorlever, der virkelig findes saaledes skrevet i gammelt Dansk; men muligens blot v. Skioerfæl, thi ogsaa denne Form er ellers ubrugelig.

Skioerne, v. a. og n. 1. [af adj. skior.] act. gjøre skior. At skioerne Jorden v. giengitgen Pløintig. 2. blive skior. (Skioere. Noth.) Mellem skioer o: bliver saur.

Skiorost, en. pl. - e. et Slags Ost, som

lavet, især i Fyen og Jylland, af oplagt og presset Væst (som p. Isl. hedder Skyr.)

Stiort, et. pl. — er. Et Klædbemon, som Dvindfolk bruge, enten til en Trøje, eller under en Kiøle (Underkjørt) og som naaer fra Væstefædet t. Fødderne. Hun gaar ikke i Kiøle; men i Stiort og Trøje. (Det Sv. Skörte og T. Schürge er derimod vort Forklæde; det Isl. Skyrta, E. Shirt, en Stiorte.)

Stiorte, v. n. 1. (har.) At stiorte op om sig o: sante Stiorterne, ell. overhovedet løse Klæder, op om sig; optilte sig. (s. op-stiortet.)

Stiorte, v. a. og n. 1. passe, tage Væst, have Omforg for. (Sv. sköta.) "Wiben vil stiorte alle Lær og kan ei s. sin egen." Dredspr. [I ældre Danst br. det hyppigen, og skrives mest Stiede. s. E. "Jeg skulde stiede og tage vare paa det, Gud sikker mig til." P. Nibemand.] Nu ikke meget brugel. uden i den Talemaade: at stiorte sig selv o: passe sine egne Sager, lade Andre i Fred. "Agt ikke p. hans Raaben, han sikker langt om længe stiotter sig." Dags. (Denne Udelæbelse af Pron. er imod Sprogbrugen.) 2. agte, ønske, begynde sig om. "Han stiotter ingen Ting, ei Kulb, ei hebe Dage." Helt. "I deres Hidsighed de Liv og Blod ei stiotte." Høll. P. P. "Der som Straffen kommer f. tidt, saa stiotter man den intet; men foragter den." B. Thott. "Mon Slaven stiotter hvo hans Herre er?" Storm. 3. gide, have Lyst til. Jeg stiotter ikke hans Forretninger. (sædvanl. m. præp. om.) Jeg stiotter ikke om, at være den sidste. "Man kiser dog ikke gierne det, man ikke stiotter om." Schutte. (Isl. skeyta.)

Sto, en. pl. Stoe. [3. Skör. A. S. Sco, Seeo.] en Bedækning, ell. Vælkledning t. Foden, som naaer t. op p. Vristen, især efter Fodens Dannelse, sædvanl. af Skind, og forsynet m. en Saale. Stoenes tre Dele ere: Saalen, Bags ell. Kapselæderet og Overlæderet. Er den uden Kapselæder, kaldes den Toffel. 2. Kant, Bræmme, den nederste Kantning om et Stiort. (Noth. brugel. i Jylland.) = Skobaand, et. Vaand, hvormed Skotemmene bindes sammen over Vristen. Stobod, en. B. hvor Stoe sælges, Skomagerbod. (Noth.) Skobørste, en. B. hvormed Stoe renses og blankes. Skodreng, en. (Noth.) s. Skosvønd. Skofedt, et. seb Smærelse t. Stoe og Støvler. Skofikfer, en. den, som bærer gammelt Fodtøi. Skohammer, en. Hammer, som Skomagerne bruge v. deres Arbejde. Skohæl, en. den inffere Del af Skoaaalen, som er under hælen. Skofnio, en. K. som Skomagere bruge t. at store Læderet til. Skolast, en. s. Læst. Skomaal, et. Maal

for Storrelsen af en Sto. Stomager, en. den Gaandværksmand, som især nye Stoe, Støvler og andet Fodtøi; forskiellig fra Skofstikkeren, som kun bærer det gamle. Deras Stomagerarbejde = dreng = haandværk = kro = Idug = mester = svønd, o. fl. Sammensætn. — Skopind, en. pl. — e. smaa Vinde af Træ ell. Jern, som slaaes i Sto: ell. Stovlehæle. Skopudser, en. den, som nærre sig af at rense og pudse Stoe og Støvler f. andre. Storem, en. 1. Enderne af Kapselæderet p. Stoen, som spændes sammen over Vristen; Spændelæder. 2. trønd Rem, hvormed disse Dele af Stoen bindes sammen, i St. f. at spændes; Stotvinge. Skosaale, en. det tykke Læder i Stoen, som især til Kappen og Overlæderet, og er under Fodsaaalen. Skospænde, et. S. hvormed Stoen spændes sammen over Vristen. Skosvønd, en. Dyparter, Tiener. (forærbet. 3. Skósveinn.) Ohlenschl. Skosvørte, en. Blanding af Fedt og Kæræg m. m. hvormed Stoe og Støvler sværtes. Skotraad, en. Traad, hvormed Stoe shes (Bogtraad, Alfp.) Skorvinde, en. d. s. f. Skotraad. (Noth.) Skotvinge, en. pl. — d. s. f. Storem. (A. S. Sco-hvang; af hvang; 3. hveingr, en Rem.) Skovist, en. det, hvormed Stoe viskes ell. afsterres. At agte een f. en Skovist o: meget ringe. Skovor, et. Blanding af Vør, Terpentin og Kæræg, hvormed Stoe og Støvler blankes.

Skodde ell. Skaade, en. pl. — r. [af skyde.] det, som skydes f. noget t. Luftslæ. S. for en Dør. Vindueffodde.

Stoe, v. a. 1. lægge Stoe under (beslaae en Hest.) 2. beslaae Enden af noget m. Metal. (Noth.) "Vælene ftoes m. Jern." 3. Kraft.

Stofte, en. pl. — r. det groveste Brød af Rug ell. Blandingskorn, som især gives Bæste at æde.

Stogger, en. En Lyb, som hoi latter. (Noth.) kun i disse Sammensætninger: Stoggerdue, en. et Slags Duer, hvis Lyb ligner latter. Columba risoria. — Stoggerlatter, en. hoi, stoggende latter. "Hun loe en Stoggerlatter, det over hovedet gialdt." Ohlenschl. — Stoggerlee, v. n. 3. lee meget høit. "De strige høit og stoggerlee, naar de ei Skolemester see." Wessel. "Naar Thraso stoggerlee af egen Wittighed, saa leer jeg oglaa med, men af hans Daarlighed." P. M. Troiel.

Stoggre, v. n. 1. har. lee m. hoi latter. (Noth.) 2. oglaa om den Lyb, hvormed visse Fugle, som Urhanen og Tiuren kalde p. deres Panner. (Noth.)

Stof, en. pl. — r. [X. Schod.] et Antal af 60. — i Skoffetal, Skoffevio, adv. i stor Mængde, i store Flokke. (3. Skockr; Sv. Skock, en Skare.)

Skolde, v. a. 1. [3. skålda. *S.* to scald.] brænde, sive m. hebt Vand. Han har Skoldet sig, har Skoldet sit Been. At Skolde Svinn (f. at faae Haarene af.) sig. Kulden, Blæsten Skolder Kornet (Moth.) Deraf: Skoldkorn, Skoldet, affbedet Korn. (Ambergs Ordb.) Skoldhed, adj. saa hebt, at det kan skolde (f. *S.* om Vand.) Skoldning, en. Stærningen at Skolde. = Skoldeblegn, en. en stor Bleg, uden Waterle; Vandblegn. (Moth.) — Skoldkage, en. et Slags tynde Kager, som bages i Vagerovn. (Moth.) ell. det Brød, der bages af den sidste Revning af Orien. — Skoldkopper, et. En Hudsygdom, som i Udsæende noget ligner Bernekopper; Vandkopper.

Skole, en. pl. - r. [Lat. schola.] 1. Sted, hvor Børn ell. unge Mennesker undervises, og Indretningen, som har dette Niemed. At gaae i Skole o: oplæres i en *S.* "De oppvordet imellem Waaben; Læren var deres Skole, Tapperhed deres Dyd." Bogelius. At sende sine Børn i Skole. At holde en Dreng i *S.* o: betale f. hans Skolegang. At holde *S.* ell. en *S.* o: forestaae en *S.* ell. være Skolelærer. At læse i en *S.* o: være en af Lærerne i en *S.* Hun holder en *S.* f. Pigebørn. En lærer *S.* Borgerskole, Landsbysskole; en Drengeskole, Pigeskole, Sverfskole. Aldes Skole, Tegeskole, Singskole, Tegneskole, o. fl. — sig. At tage een i *S.* o: give ham en Jrettesættelse ell. streng Formaning. — Ligeledes sig. om ethvert Sted, enhver Levesteds, hvor Dmgang, Bane, Exempel give Anledning t. at lære Godt ell. Dndt. Hans Hus var en Skole f. alle Dyder. Lærernes Skole. "Deres Foramlingssted er en Skole f. Umenneskelighed." J. Bone. 2. Foramlngen af Lærere og Børn i en Skole, ell. blot af de sidste. Skolen er begyndt. Hede Skolen har faaet Lov idag. Han har faaet Lov af Skolen o: Tilladelse at være borte af *S.* 3. det, som læres i en Skole (Cursus.) f. *S.* i den Talemaade: Han har gaaet hele Skolen igiennem. I Ribetonsken kaldes Skoler de forskjellige Dveller, som Hesten og Rytteren lærer. Hesten veed sine Skoler. At lade en Hest gaae alle Skoler igiennem. 4. i Malerkonsten: en vis Smag i denne Konst, som enten nedhammer fra en enkelt udmærket Maler, ell. har været herskende i et vist Land ell. Landstøb; saavel om Malerne, som om deres Værker. Et Maleri af Raphaels Skole o: af en af hans Læringer. Den italienske, nederlandske, tydske *S.* Den florentinske, lombardiske, romerske, venetianske *S.* = Skoleaar, en. Aar, som Lærningen tilbringer i Skolen. Det første, andet Skoleaar. Skoleaarbeide, et. A. som foretages, læres i en *S.* Skolebarn, et. B. som gaar i *S.* søger en *S.* Sko-

lebetiening, en. En Skolelærers Embede; Bestilling. Skolebog, en. B. der bruges t. Undervisning, som Lærebog i en *S.* Skolebroder, en. den, som gaar i samme *S.* med en anden og t. een Tid. (Moth.) Skolebrug, en. Sak, som følges i en *S.* Skolebygning, en. B. hvor en *S.* holdes. Skoledegn, en. D. som tillige holder *S.* (Moth.) Skoledreng, en. Dreng, som gaar i Skole. (dermod br. felden: Skolepige.) Skoleembede, et. d. f. f. Skolebetiening. Skoleexamen, en. Børnenes Dverhørelse i en *S.* Skolefild, en. den Fild, som Lærningen viser i Skoletimerne, ell. under Skolegangen i det Hefe. Skoleforordning, en. F. som fastsætter, hvad og hvorledes der skal læres i Skolerne. Skoleforstander, en. den som forestaaer en *S.* Skolesur, en. (Endst) den, som gjar sig til af unyttig Lærdom; Pedant. (Moth.) Skolesængfæl, et. sig. Skolevang. "I Skolesængfælets Waand han hørdes f. Naturens Stemme." Fr. Guld. Skolegaard, en. Gaardrum, Legeplads v. en Skole. Skolegang, en. Stærningen at gaar i Skole, sege en Skole f. der at undervises. Skolelærer, en. den, som har Dvsn m. en ånsseelig Skole ell. Højskole. Skolehjelp, en. H. til at holde et Barn i Skole. "Hvad Skolehjelp de kan af Kongens Naade faae." J. Fris. Skolehold, et. den Bestilling, at holde Skole. Skoleholder, en. den, som holder en Skole, som allene, ell. med en Medhjælper, besørger Undervisningen i en *S.* Skolehus, et. d. f. f. Skolebygning. Skolekammerat, en. d. f. f. Skolebroder. Skoleklogt, en. overfædig, itte anbragt Klogt, hvorved man vil lægge for Dagen hvad man har lært. Skolekundskaaber, pl. A. som læres, erhverres i en *S.* Skolelær, adj. som har den Lærdom, der faaes v. Skoler, v. Undervisning, mere end v. egen Grandisning. (Rahbet.) Deraf: Skolelærdom, en. (hvilket ogsaa overs hovedet bruges om det, som læres i Skoler.) Skolelærer, en. den, som er ansat t. at undervise i en Skole. Skolelærling, en. den, som faaer Undervisning i en Skole; Skolediscipel. (Moth.) Skolelon, en. det, som Lærningen betaler f. sin Undervisning i en *S.* Skolemester, en. d. f. f. Skoleholder. Skolepebling, en. (forædet.) Skoledreng. (f. Vebling.) Skolepenge, pl. d. f. f. Skolelon. Skolepog, en. (foragtelligt.) d. f. f. Skoledreng. Skoleprøve, en. Prøvelse, som foretages m. Læringer i en Skole; Skole-Examen. Skoleraad, et. Foramlng af en Skoles Forstander og øverste Lærere, f. at raadslaae om Skolens Sager. Skolereden, adj. v. En Skolereden Best o: som har gaaet Ribetosten igiennem. Skoleret, en. offentlig Affraffelse i Skolen v. Vidstning, hvilket tilforn kaldtes: at

saae Skoleret. "Da han endnu ikke var født, havde jeg allerede tre Gange staaet Skoleret." Adb. (Er. Montan. I. 5.) Skolerigtig, adj. overeensstemmende m. de Forristere, som læres i en Skole. At ride, segte, Skolerigtig. Skolesag, en. Sag, som vedkommer en S. ell. Skoler. Skoleprog, et. Samling af Udtryk, som bruges v. Underviisning overhovedet, ell. i en vis Videnskab i særdeleshed; ell. det Sprog, de Udtryk, man lærer i Skolerne. (mof. f. G. Omgangsproget.) Skolestraf, en. Straf f. Forsejler i Skolen. Skolestykker, en. En som er slet oplært i Skolen; ell. en Skolelærd Vedant. Skolefux, "Kunde jeg kun saae en Skolestykker fat." Ewald. IV. 310. Skolestov, et. figurligt Udtryk, f. G. at rulle Skolebøvet af sig o: for en Tid ophøre m. at undervise ell. studere. Skolesøster, en. En Pige, som gaar i S. med en anden. (Moth.) Skoletid, en. 1. den Tid, hvori een søger Skole, nyder Underviisning i Ungdomsaarene. "Min S. er længst forbi." Westl. 2. den Tid, da der undervises i en S. Skoletime, en. En enkelt T. hvori Underviisning sker. Skoletone, en. den i Skoler, v. Underviisning bruges. Tone. Skoletugt, en. Tugt, Orden, som holdes i Skoler. Skoletvang, en. Tvang, som Skolers Indretning og Skoleunderviisningen medfører. (Holberg.) Skoleven, en. 1. den, man har fliset Venstabs m. under sin Skolegang. "En gammel Skoleven, der næsten har bosat sig hos os." Rahb. D. Tilst. I. 61. 2. den, som er en Ven af Skolevæsenet. Skolevis, adj. som har sin Klogskab, Visdom, allene fra Skolen ell. ved Skolelærdom, ikke v. Kundskab t. Livet. "De Skoleviser har vel ogsaa havt denne Lærdom; men udlebet den af falske Rilder." Gillschow. "Efter hine Mød af Skoleviser Mand." F. Guldberg. Skolevæsen, et., alt det, som hører t. Skoler og Skoleunderviisning. Skole, v. a. 1. i Riddetorden: at Skole en Hest o: lade den gaar Skolen igennem. Skolorm, en. pl. - e. et Slags Insecter m. mange Fødder. (Scolopendra. (Badens lat. Drdb.) Skomager, en. f. under Sko. Skonfarsægl, et. pl. d. f. et Slags store Skil p. Baade ell. Sagter. (Archeob. Heraem. 69.) Skorpe, en. pl. - r. [3. Skarpa; og skorpana, sammenkrumpe, rynkes.] det Haarde, der sætter sig uden p. en blødere Ting f. G. paa Brød. Brøfskorpe. — Skorpehud, en. Arpe. Skorpion, en. pl. - er. et udenlandsk Insect m. Halebrod, hvis Etik holdes f. farligt. Scorpio. — Skorsteen, en. pl. - stene. [3. Skorn-

stein. R. S. Skornsteen.] 1. Oprindelig d. f. f. Arne ell. Arnested (jvf. Ihre's Gloss. og Adlungs Drdb.) ligesom det endnu i dagl. Tale hyppigen saaledes br. At tænde Ild, at koge Vand p. Skorstenen. 2. Nu i Almindeligh. en Bygning af Sten, bestaaende af en tragtdannet Opmurning over Arnestedet, som ender sig i et firkantet Rør, og tjener t. at føre Røgen op igennem Huset. At bygge, opføre en S; At feie Skorstenen. En luftet Skorsteen kaldes den, som ingen Arne har, som blot modtager Røkeløvsrør. = Skorstensanker, et. det Tverstykke, af Jern ell. Træ, som er lagt over Røbingen t. Arnestedet, og hvorpaa Forsiden af Skorstenen hviler. Skorstensfeier, en. Den, hvis Bestilling er at rense Skorstene og Stueovne f. Sod. Skorstensild, en. 3. som tændes i et urent Skorstensrør. Skorstenskappe, en. den Deel af Skorstenen, som hvælver sig over Ildstedet. Skorstenspipe, en. den Deel af Skorstenen, som naaer frem over Taget. Skorstensplade, en. Jernplade p. Arnestedet ell. i Skorstenen. Skorstensrør, en. den Deel af Skorstenen, som naaer fra Arnen t. Taget. Skorstensstat, en. Stat, som betales af hver S. i Huse. Skorstenspield, et. et Spield ell. Stud, hvormed Røbingen i et Skorstensrør kan lukkes. Skorstensvarme, en. den Varme, som kommer fra Ilden p. Arnestedet. Skorte, v. n. 1. har. [3. skorta.] sættes, mangle. Det Skorte v. Fødemidler. (upersonl. og næsteh rent forældet.) Skofe, en. pl. - r. [af uvis, formodentl. fremmed Oprindelse.] Spotteord, Spotteord, spydig Tale. At give een Skofer. (d. Tale. ligesom v. a. at skofe een.) Skothøvl, en. pl. - e. den største Høvl, som Lømmemand, Bødkere og Snebdkere bruge. (Ambergs Drdb. L. Bankehøvel.) Skotland, n. pr. deraf: Skotlander (ell. Skotte) og Skotsk, adj. Skotrende, en. pl. - r. i Bygningskonsten: det Vandløb, som to sammenløbende Tagflader danne m. hinanden, og hvor man tildeels pleier at lægge en Rende. (L. Rehrinne.) Skotrok ell. Skotterok, (Moth) en. Et eget Slags Spindetrok m. et stort Hiul, som bruges i Fabrikker. Skotte, v. n. 1. har. [beslægtet m. Isl. skoda, flue.] see hemmeligen, usformærkt hen t. en Gienstand. Han Skottedet til, hen til, over t. Algen. "Dans Die uskabigt Skottedet, snart her, snart der, kun aldrig roligt." Whitsensl. — Deraf: Skotten, en. ud. pl. Skov, en. pl. - e. [3. Skögr.] et m. Træer bevoret Støkke Land af betydlig ell. temmelig Størrelse. (jvf. Lund, Krat.) Dvædet bruges saavel om Jorden m. Træer-

ne, som (m. best. Art. ell. uden Art.) om Træerne i Gardeleshed. — Der er Forskiel p. Træer i en Have og i Stoven. At omhygge en S. forvandle en S. til Agerland. At frede, indhegne en S. At boe i Stoven. Stoven er endnu ikke grøn, udsvungen. Der vører god Stov. At vise S. ud. Granstov, Bøgestov, Eggestov, Understov, Bøffstov (Dverstov, Storstov) Kvæstov, Naalestov (Bærstov.) Oldenstov. Han har ingen S. til sin Gaard. At brænde Sviin ind p. Stoven (s. at febes om Efteraaret v. Olden.) Men: Han har Sviin (ell. et Sviin) paa Stoven v: han er ikke ret flog. At løve een Guld og grønne Stove v: giøre store Løfter. = Stovabild, en. det vilde Vebtræ. Pyrus Malus. Stovanlæg, et. d. s. s. Stovdyrkning. (Duffen.) Stovbakke, en. B. inde i en Stov, ell. bevoret m. Stov. (Baggelsen.) Stovbetient, en: Den, som er ansat v. Stovværket, ell. til at have Opsyn m. Stove. Stovbi, en. pl. -rr. vilde Bier, som leve i Stovene, og samle Honning i Træerne. Stovblomst, en. B. som især vører i Stovene. "En Rose blev hver Stovblomst under mig." F. Guldb. Stovbonde, en. B. som boer i Stoven, ell. som især har sin Næring af Stoven. (Baggelsen.) Stovbrand, en. B. som opstaaer i en Stov, og fortærer en Del Træer. Stovbrug, en. den Næringsvei, at opelste Stov og leve af Stoven. "Agerbrug — en mere indbringende Dyrtkning af Landet, end Stovbrug." Duffen. (om Brændsel. 292.) Stovbund, en. Jordbund, hvor Stov kan vøre. Stovbygger, en. den, som boer i en S. Stovbaiter, et. fig. en smal Strækning Stov ell. en Stovstrimmel omkring et Stkke Land. (Duffen.) Stovbøder, pl. Bøder, som betales f. Dvertrædelse af Stov: Anordninger. (D. XII. V. 949.) Stovdrift, en. Maade at drive Stovjord paa, ell. at tage Fordeel af Stoven. (Duffen.) Stovdue, en. den vilde Due, som er Stamfaderen t. de forskiell. Afarter af Hønsduer. Columba Oenas. Stovdyrkning, en. Sierningen at opdyrke, opelste Stov. (Schytte. Duffen.) Deras: Skovdyrkningslære. (Samme.) Stovegn, en. Egn, Landstrækning, hvor der findes megen Stov. (Stovngb. Moth.) Stoveiendom, en. Jordeiendom hvortil der er betydelig Stov. Stoveier, en. den som eier Stov, især af betydelig Størrelse. Stoveng, en. Eng, Græsmark, inde i en S. Stovfeld, et. Afald af Træer i Stoven. (vsf. Vindfælde.) Stovfoged, en. Opfyndmand ved en Stov; af ringere Grad, end en Stovrider. Stovforordning, en. Anordning om Stovens Fredning, Opelkning, m. m. Stovfredning, en. Sierningen, at frede, indhegne Stov. Stovfugl, en. F. som lever i

Stovene. Stovfuld, adj. s. Klovrig. "Et Stovfuldt Land." Duffen. Stovfald, et. Stade, som især p. Stoven v. Storm; Vindfald. Stovfaldning, en. Stovens Nedfaldning. "De nærværende Stovfaldninger giøre Landets Størhed det sidste Sted." Duffen. Stovgang, en. En Gang ell. Vei, som dannes i en Stov v. Udhugning. (M.) Stovgroet, adj. v. besgroet m. Stov. Stovgrund, en. 1. en m. Stov bevoret Grund ell. Jord. 2. d. s. s. Stovbund. Stovgræs, et. Græs, som falder i Stovene. Faar elste lste S. Stovgud, en. i Mythologien: Guddom f. Stoven. Stovhammer, en. Et Redskab, liig en Hammer, hvormed et Mærte hugges i Træer, man vil udvise. Stovhøgn, et. Høgn, Stærde, hvormed Stove fredes. Stovherre, en. d. s. s. Stoveier. "Da har Stovherren en vis Grunddold at bngge sine Beregninger paa." Schytte. Stovhønsning, en. B. af Stovbier, vilde Honning. Stovhugst, en. 1. Sierningen, at sæde Træer i Stoven. 2. en vis Deel af en Stov, som aarvits hugges. (Schytte.) Stovhus, et. H. som ligger i ell. ved en S. Stovhyld, en. Navn p. en Bustvært m. temmelig haardt Ved og høide Blomster (hvoraf en Aart dyrkes i Havenne under Navn af Sneeboller.) Viburnum Opulus. (Dvalfved, Wandhush, Fuglsbær.) Stovhytte, en. et lidet Stovhus. Stovhøi, en. Stovbakke. "En Dal, omkrandet af hjerne Stovhøie." Bagg. Stovjord, en. 1. den Jord, som er bevoret m. Stov, som anvendes t. Stovdyrkning, eller dertil er tiellig (modsat: Agerjord, Kuggjord.) 2. det Jordbømon, som falder i Stove, vegetabilst Jord i Stovene. Stovklædt, adj. v. Stovgroet. "Den Stovklædte Strandbred." Pram. "Stovklædte Bierges Klæde." Klein, Stovland, et. Et Stykke Land, tielligt t. Stov ell. bevoret med S. Stovlod, en. En vis afdeelt Part af en Stov. Stovlærte, en. Et Slags Lærter; Bustlærte. Alauda arborea. (Moth.) Stovlæs, et. Et stort Læs Brænde, saa meget som 3 Bønderlæs. (Moth.) Stovløber, en. Tilfynsmand i Stoven, ringere end Stovfogeden. Stovlog, en. En Plante m. Lsgrod, almindelig i Krat og Stove; Fuglemælk; Græsløg. Ornithogalum luteum. Stovløs, adj. uden S. En Stovløs Egn. "Enhver Besidder af en Stovløs Gaard." Duffen. Stovmænske, et. Et M. som i Vildhedens Stand opholder sig i Stove og udnyttede Egne. (S. Boye.) Stovmus, en. M. som lever i Stovene, Markmus. (Moth.) Stovmærte, et. Mærte p. Træer, som udvises. "Til Lega at Træerne ere bestemte t. Omhugning, mærtes de m. et vist Stovmærte." Schytte. Stovmærte, en. Navn p. en Plante, som

terret lugter stærkt, og derfor findes i Krandsfe; Bufar. *Asperula odorata*. Skovnellike, en. En Plante, der er almindelig i Eng; Græsnellike, Enguellike. *Lychais hios cuculi*. Skovplan, en. En Slette inden i en S. ell. bevoret med S. (s. Plan, 1.) Skovplantning, en. Gierningen at plante S. Skovpynt, en. fremragende Pynt af en Skov. "Det hule Tag, hist bag v. denne Skovpynt." Ewald. Skovraab, et. høit Strig ell. Raab. (Moth.) Skovrand, en. 1. den yderste Kant ell. Linie af en Skov, som den s. Diet viser sig i Afstand. Den fjerde Skovrand, forgyldt af Morgensofen. 2. den yderste Deel af en Skov, de yderste Træer i en samlet Skov. Den vestlige Skovrand bør man især skaae. Skovreise, en. Rejse giennem en Skov, ell. for at føre Brænde fra Skoven. (Moth.) Skovrider, en. Opsynsmand over en Skov, med flere Skovfogeder under sig. Skovrig, adj. som har megen Skov. Skovrydning, en. Gierningen at rydde S. Skovrover, en. R. som opholder sig i Skoven. Skovsaf, en. Proces, som vedkommer en Skov, Skovtyveri, ell. desl. Skovsat, adj. v. (om Brænde) faansat i Skoven, hvor det hugges. En Faun Skovsat Brænde. Skovsav, en. stor Sav, hvormed fældede Træer savs over. Skovskade, en. Fugl af Ravnslægten. *Corvus glandarius*. Skovskiel, et. Grændskiel imellem to Skove. Skovskjold, en. Skovs jørks Stolsbetning efter Hartkorn, ell. Beregning over Størrelsen af en Skov efter den Landstat, deraf skal svares. (t. Forskiel fra Ager og Eng, og Nalleskjold.) Saaledes s. G. Denne Gaard har to Lønder Hartkorn Skovskjold. Skovsneppe, en. En spisselig Fugl af Sneyeslægten. *Scelopax rusticola*. Skovsti, en. Sti, som gaar igiennem en S. Skovstratning, et. Et betændeligt Stykke Land, bevoret med S. Skovsviin, et. d. s. f. Oldensviin, 1. (Diplom af 1452.) Skovsyre, en. En almindelig i Skove vorende Plante. s. Saurflever. Skovtegning, en. Landstæbetegning, hvorpaa Dele af en Skov forestilles. Bagg. (Kabyr. II. 271.) Skovtrol, en. et Væsen, hvis Bølg antages at være i Skoven (de Gamles Sætre.) "En Skovtrol bildte sig engang ind, at han sang ligesaa godt som Apol." Enebd. Skovtræ, et. L. som vorer og opvæktes i Skove; vildtvorende Træ. "De Træer og Buske, hvis Ved forbruges i Mængde, kaldes Skovtræer." Mussen. Skovtyv, en. den, som stæler Træer ell. Brænde i en Andens Skov, eller begaær Skovtyveri. Skovudviisning, en. s. Udviisning. Skovurt, en. Plante, som alene ell. især groer i Skove. Skovvang, en. mindre, indglerdet Skov, der tillige

nyttes t. Græsning. Skovvei, en. Veigiennem en S. Skovvogter, en. den, som er sat t. at vogte en Skov; Skovveber. Skovvasen, et. Alt hvad der hører t. Dyelstning, Fredning og rigtig Brug af Skove. At lægge sig efter, anførtes v. Skovvefener. Skovvæb, et. Frugten af Skovvæbild. Skovvæg, et. Hest, som gaar ude i Skoven. "Saa trædt som et Skovvæg." Moth. Skovværk, en. En stor, af Mennesker udbøet Skov. (Baggelsen.) Skovvære, en. stor Brændesre, som bruges v. Skovhugst.

Skove, v. a. 1. fælde (Træer) i Skoven. At Skove Træer. Det Skovde Brænde. Skovene ere ude at Skove. — Deraf: Skovning, en.

Skove ell. Skovre, en. (selben i sing.) pl. Skover (Moth) ell. Skovrer. [3. pl. Sköfir.] sveden Skorpe, der sætter sig p. Bunden af Kar, hvori Grød, Mellem- og desl. koges.

Skovl, en. pl. - e. [A. S. Scoll. J. Skupla. Jhre.] 1. et Redskab af Træ, bestaaende af et bredt og hullet Blad m. langt Paandgreb, t. at stusse ell. kaste noget med. s. Kasteskool. At kaste Jord v. med Skovlen. At kaste Korn m. en Skovl. 2. de Flæle i et Møllehuul, som Vandet falder paa, og derved omriver huilet. (Moth.) Deraf: Skovleværk, et. en Indretning v. Vandhuul, m. Skovle. (Krafts Mechanik.)

Skovle, v. a. 1. kaste, kaste sammen m. en Skovl.

Skræ, adj. pl. skræe. [3. skræge.] som viser af fra den vandrette ell. lodrette Linie, hældende, som ei er lige; d. s. f. skæ, hvilket dog nu mindre bruges. (Jof. Kjev.) En skræa Flade. Et skræa Tag. (En skræa Linie giennem en Firkant v. Diagonal. Derimod: En skræa Vinkel.) Paa skræa, i en skræa Retning (3. a. skå.) At boe skræas over for (i Gaden; modf. lige over for.) (Jof. v. a. at skræe (1.) og v. n. skræene.) = Skræabialke, en. i Waabenkonsten: en bred Strib, som gaar v. skræa giennem et Waabenfelt. Skræasag, et. Vinduesag, anbragt v. et afskæret ell. affumpet Hjørne af et Hus. (Jof. Smig-sag.) Skræached, en. Bestaffenheden, at være skræa. Skræakors, et. Kors, hvis Sammenfælding ell. Sammenretning banner flve Vinkler. (St. Andreas-Kors.) A. G. Carstens. skræaliggende, adj. v. som ligger i en skræa Retning. skræaløbende, adj. v. som gaar v. skræa ell. ned ad. skræaplan, en. jævn, men hældende Plan ell. Flade. *Planum inclinatum*. skræastiver, en. En v. skræa anbragt Stiver; f. G. ved Tømmervoerket t. et Tag. skræatag, et. Et Tag, der har Hælding mod Horizonten (modfat: et fladt Tag, som man

og saa falder det, der har en ringe Børdling f. E. af 15 Grader.)

Skræa, et. smaa Kugler, ell. Jernstumper og d. som findes i Skraafætte (Wandal. II. 102) og findes af Kanoner. At styde med Skraa.

1. Skraa, en. pl.-er. (forældet. jvf. Fr. 21. Dec. 1681. §. 1.) En skreven Bødtagt, Bylov, Gildeskraa. (S. skra. at optegne, opskrive.) = Skraaherre, en. kaldtes tilforn den Ordforende ell. Forstanderen i et Gilde.

2. Skraa, en. (noget, som skraaes) sammentullede Tobaksblade, som tugges; Skraatobak. Han bød mig en Skraa.

Skræa, v. a. 1. a.) At lære p. skraa. Kiolen maa skraaes mere. ("Beien skraaer sig i den Side." Moth.) b.) [M. S. skraben. L. [schr o ten.] knuse, male grovt p. en Mølle. (jvf. grutte.) At skraae Korn, Mølt. At f. Lobak, ell. absol. at skraae o: tugges Lobak, som holdes i Munden. — Skraaning ell. Skraaen, en. Gienningen at skraae. — Skraaefar, en. S. hvormed Kobberplader skraes i Stykker. (Moth.) Skraaerødt, et. Indretning p. en Mølle t. at skraae Korn. Brynørdt og Skraaerødt.

Skræal, et. pl. d. f. et høit, indelligt, giennemtrængende Strig. "En Drusus selv sigt Skræal af Søvn vække kan." Holb. P. Vaars. = skraale, v. n. 1. (har.) strige, raabe, græde meget høit, give Skræal fra sig. "Maar Barnet skræaler, saa dømsver du bets Røff." C. Frimann. "Saa snart een aabner Munden, skraale de øvrige alle med, alle af een Tone, og det kommer kun an paa, hvo der kan skraale høiest." Kbh. — Deraf: Skraalen, en. ud. pl. — Skræaler, en. den, som raaber, striger (og ugentl. den, som taler) meget høit. "Disse politiske Skræalere, der overdøve os m. Declarationer." Kbh. — Skræalhals, en. (dagl. L.) den, som idellig skræaler ell. græder meget.

Skræane, v. n. 1. har. [af adj. skraa.] hælde, blive ell. være skraa, have en skraa Stilling ell. Dannels. "Dvor høien væslig skraaner." Ohlenschl. — Skraaning, en. En hældende Flade, Børdling. Huset ligger p. Skraaningens af en Bakke. (jvf. Skrent.)

Skræb, et. ud. pl. [Sv. Skrafvel, Skräp.] det, som skræbes af, skræbes sammen. — fig. det, som tattet duet, som er af ingen Værdi. At sælge gammelt, unyttigt Skræb.

Skrabe, v. a. og n. 1 og 2. [M. S. [schr a p en. Sv. skrapa. S. skrapa, knerke.] rive, gnide ell. krabse noget haardt m. et skarpt Redskab, ell. saaledes, at en mærskelig og surrende Lyd frembringes. At f. en Pøst. At f. Grønder. Gunden skraber p. Døren. Sønen skraber i Jorden. At skrabe Åborrer. At skrabe en Dk (s. atrense

Storpen.) At skrabe noget af. — At f. ud o: stette ud v. at skrabe. At skrabe med, ell. skrabe ud m. Fødderne, At skrabe sammen, fig. at samle. At f. Penge sammen. = Skrabejern, et. og Skrabekniv, en. Et Jern, en Kniv, som br. til at skrabe. (Moth.) Skrabefage, en. R. som bages af den Det, der tilfældt skræbes sammen. (fig. i d. Tale: det sidste Barn i et Ægtefæb.) Skrabefarn, et. S. som afskræbes. Moth. — Skraben, Skrabning, en. Gienningen at skrabe.

Skrabe, en. pl. - r. 1. Redskab t. at skrabe med f. E. Geste-skrabe. 2. et lidet Saar, en Rist, som ei gaar dybt, en let Stramme. (Moth.)

Skrade, v. n. 1. (har.) give en skurrende Lyd fra sig, knerke. (Golding. Moth.) Deraf Navnet: Skrade, Skraa ell. Skradetorn p. Planten: Rhinanthus crista galli (Skafaler, Kras, Kassel, Hanekam) fordi dens tørre Frøglæmmer, naar Planten bevæges, give en raslende Lyd.

Skræl, adj. [Holl. schraal, mager, tarvelig, ringe.] En skræl Binde kaldes i Sømandsprog et snap Sidevind, ell. den, hvormed man netop kan støre den Kurs, man vil. — Vinden siges at skrælle, naar den bliver skræl og mobst, at den rummer.

Skræld, et. pl. d. f. en stærk og bragende Lyd. Lørdenskræld. Sneen skrædede ned i Dalen m. et høit Skræld. — Deraf: skrælde, v. a. 1. [Sv. skrälla.] gøde et Skræld, frembringe en bragende, knerkende Lyd. (Man bruger dog gierne Verbet om en mindre stærk Lyd; og siger ei let, at Lørdenen skrælder.) "Bedøvende skrælder den rædsomme Stemme." Dram. "Hør! skrælder det ei hist, som Skold mod Skold?" Gvald. "Pørnets Klang skrælde hen ad Åkresaltet, talde Kæmperne t. Døff." Ohlenschl.

Skrælde, en. pl. - r. et Redskab, som v. at ombredes frembringer en skrældende ell. knerkende Lyd.

Skræmle, v. n. 1. (har.) give Lyd, som tomme Kar, der rulles. Moth. (Sv. skramla.)

Skræmleri, et. pl.-er. og Skrämmel, et. ud. pl. (S. Skran.) gammelt, unyttigt Bøhave og andet ubrugeligt Tøi, som kun sølver Plads op. "Forkaster Stoffets løse Skrämleri, saavel som Formen, der var inset i." Waggesen.

Skræmme, en. pl.-r. [S. Skråma.] et Saar, især et hugget, men som ei er betydeligt ell. dybt. "Den, som slaar sin Fiendebet et Saar, og den, som hugger ham en Skrämmen." B. Thott. (Det bruges saavel om det friiske Saar, som om Mærket efter det lægede.) = Deraf: skræmmet, adj. som har Skrämmen. (Waden.) S. skråmadr.

Skrænke, en. pl. - r. [L. Schranke.] 1. Lutelse for ell. omkring et Sted, be-

flaende af nær hinanden fatte og p. Tværtræer forbundne Stave. Høiekerets Stranker. At ride inden f. Stranken ell. Strankerne (hvormed en Plads, en Bane er afdeelt.) 2. fig. det yderste Maal, Grændse f. en Gienstand, Kraft, Evne; ell. en saadan Grændse, som Villighed, Klogskab, Sømmelighed foreskrive. At sætte S. for noget. "Grændser ere det sidste af en Ting; Stranker det sidste ved en Ting." Sporon. (Grændser have Tingene i og ved sig selv; Stranker ere Grændser, som sættes for eller om Tingen.) Den menneskelige Kands Stranker. "Der er et noget, som den endelige Ting enten ikke bedder, ell. ikke kan faae; det er dette, jeg kalder Stranker." Gilskov. "Guden — opløstede mit Mod langt over Siælens Stranker." (Merop v. Schiermann.) At overskride Vilkigheds Stranker. At holde sig i Strankerne, i sine Stranker. = Strankeværk, et. Indretning t. at afslutte ell. indelutte et Sted m. Stranker. (Unge Karles Spil. 1571.) Strante, en. pl. - r. (Noth.) f. Stranting.

Strante, v. n. j. (har.) være sygelig, aldrig have fuldkommen Helbred. Hun har længe Stranter; men er aldrig fængseliggende. — Stranten, en. ud. pl. Strantenhed.

Stranten, adj. pl. Strantne. som idelig stranter, er svagelig af Helbred; strantesvorn. (Noth.) Strantenhed, en. ud. pl. Tilstanden, at være stranten.

Stranting ell. Strantning, en. pl. - er. den, som altid stranter, er svagelig. "En stor Deel af de Engomme, der ofte i deres saakaldte bedste Aar gaae dem t. Strantninger." Rahbek. "Hist tæller en indbildt Eng hvert Stridt — her mødes han af en virkelig Strantning." Baggelsen.

Strap, adj. bruges i nogle Tilfælde (mest i d. Tale) i en m. stærk beslagtet Bemærkelse, og er formodentl. kun en Omvend af dette Verb. Saaledes for: dygtig; streng, rask, hurtig, hidvig. En Strap Arbejder. En f. Kone i sit Huus. En Strap Sætter, Løder. Det frøser frapt. Det gik frapt til. Sellet slaaer frapt o: stot. (Noth.)

Stratte, v. n. 1. (har.) 1. give en vis Lyd, som sprukne Leerkar, naar man slaaer paa dem. "Strattende Kar." Ringo. (f. frade. Guldning har ogsaa n. s. Stradt, cripitus.) 2. lee høit, roggertee. (v. Aphelesen; formodentlig brugeligt i Norge. Sv. skratta.)

Stratte, n. s. Navn p. en Plante; Strattelle, Urdetaste, Pungurt. Thlaspi bursa pastoris.

Stræb, adj. 1. som let kan stræbe ell. glide ud; hældende, brat. En Stræb Vælle. 2. glat, slibrig. Stræb Iis; Stræb som en Kal. (Noth.)

Stræb ell. Strid, et. det, at noget stræber. Iser i Sammens. som: Fjeldstræb, Jordstræb, Sneestræb. (Jsl. Skrida.)

Strænt, en. pl. - er. en steil ell. stræb Brink, en brat Hælding, "steil Wei ned ad Vatte." Noth. Strænten af et Fjeld. (Nogle skrive det Strænt.)

Strikent, en. pl. - er. [Af Lat. scribere.] den, som skriver og udgiver Bøger; en Bogskriver; Forfatter. (L. Christoffel et.) Bogens Forfatter (ikke S.) er en længe bekendt Strikent.

Strid, et. f. ovenfor Stræb.

Stride, v. n. Stræb; har og er Strædet. [Sv. skrida; hvilket p. Jsl. bemærker: træbe, stræbe sig frem; og skridna, vælle, glide.] 1. bevæge sig i Stridt, ell. paa anden Maade, lidt efter lidt fremad; saavel om Bevægelse p. en jævn Flade, som om det, der langsomt glider ell. falder ud over. Denne Vælle strider efterhaanden, mere og mere ud i Søen. Væggen strider, er strædet ud. Man mærker neppe v. denne Vind at Stridet strider. "Fra Vandet Kisten over Bølgen strider." Fr. Guldb. At stride frem, f. igiennem, f. ind; stride over en Vælle. (Den Vælle har jeg lidt strædet over.) "Du sætte Vandet Grændser, hvorover det ei strider tør." G. Friman. — figurl. om Tiden: Dagen strider under. (Noth.) "Sid min Alder strider, som du saa ynderig." G. Friman. Karene strider hastigt bort. — Kornet strider, naar det: vst t. at stræbe Ar. (Noth.) 2. figurl. a.) fremmes, have Fremgang. Arbeidet strider kun langsomt, er strædet betydeligt frem. b.) At f. til noget o: give sig til, i Færd, med, begynde p. At f. til Sagen. Jeg maa f. til strenge Midler, saa nødig jeg vil. At f. til et Gistermaal. (sv. fremskride, overskride.) 3. glide hvor der er glat. (Noth.) Striddebane, en. Glidbane p. Iis. (Noth.) — Striden, en. ud. pl. Gierningen at stride.

Stridt, et. pl. d. f. [L. Schritt. J. Skref.] 1. Gintningen ell. Bevægelsen fremad m. Fødderne, som finder Sted v. sædvanlig Gang. At giøre et S. frem, tilbage. At tage store, lange, ell. smaa, korte Stridt. At komme m. stærke, safle, langsomme S. At gaae m. sagte Stridt. (Fied, Trin.) Stridt for Stride o: m. langsomme, afmaalte S. At holde Stridt m. een o: gaae ligesaa hurtigt som han. — fig. At holde Stridt m. Tiden (følge dens Fremstridt.) "Disse vilde drive dem t. at holde Stridt m. deres Tidsalders Fremgang." Rahb. — figurl. a.) At giøre det første Stridt i ell. til noget o: giøre Begyndelsen. "Det maa være Dommeren forbudet, at gaae et eneste Stridt uden for Lovens klare Bogstav." Birker. b.) et Foretagende, en Handling, især besværlig, ell. en saadan, der ei gøres m. god

Billie ell. Behag; ell. som det er noget betænkkeligt ved. Det var et dristigt Skridt af ham, at gaae lige f. Forfælen. Dette Skridt vil Du komme t. at fortryde. Hun gjorde, vovede dette Skridt i Fortvivlelse. Jeg veed, at man vil undskolde dette Skridt m. Nødvendigheden." Birkner. 2. det længdemaal, som et S. udgjør, ell. Længden fra den Gaendes bageste Fodsy Epides, under Gången, t. den forrestes. At gaae saa mange S. i en Time. At ramme (m. et Bøsserud) p. 200 Skridt. 3. den sædvanlige Gang, som er forskjellig fra Løb og Spring, ell. hos Hesten fra Trav og Jirspring ell. Galop. At gaae et jævnt S. gaae, ride i stærkt S. lade Hesten gaae i Skridt. = Skridtgyng, en. d. s. f. Skridt, 3. Skridtmaal, et. Maal, som en Gaende har f. sine Skridt, ell. hvorefter han indretter sin Gang. "Den, som gaar f. at røre sig, har sit visse Skridtmaal, som han t. Legemets Lærv troer tiensligst." Rahb. — Skridtmaaler, en. Et Redskab t. at tælle sine Skridt naar man gaar. Skridtrois, adv. i Skridt, efter Skridt. 2. fig. efterhaanden, lidt efter lidt. "At Orden og Kraft kan Skridtrois udbrede sig over hele Landet." Walling.

Skride, v. a. 1. maals ell. afmaale ved Skridt, i ell. efter Skridt. (Isl. skrela.) Sædvanl. m. præp. af. At skridte en Gang, en Dei af. At skridte et Bed af i en Bave.

Skrift, en. ud. pl. [3. Skrift.] 1. strevne Tegne p. Ord og Tanker; (i Møds. til Tale ell. til Tryk, Prent.) At kunne læse S. Denne Skrift er mig ubekendt, kan jeg ikke læse. — Deras: Skriftlinie, en. En strevne Linie; en L. i et Skrift. Skrifttegn, et. Tegne, som bruges til i Skrift at udtrække Bogstaver og Ord. Skrifttræk, et. Træk. ell. Linier hvoraf Bogstaver og strevne Ord bestaae. De østerlandske Skrifttræk ere meget forskellige fra de europæiske.

2. Maade at skrive paa, med Hensyn t. Bogstavernes Form, Træk, Sammensætning, m. m. Skrifttræk, Haandskrift. Han skriver en smuk, en alt for fin S. "Man læser godt min Skrift, men fatter ei mit Sprog." Baggelsen. Over Nation har sin egen Skrift. Deras: Cancelliskrift, Featurskrift, Munkeskrift. 3. fæste Bogstaver, som bruges i Trykkerierne. At lade fæste en ny Skrift. Bogen er trykt med ny S. ell. med nye Skrifter, m. stående Skrifter (Stereotyp. v. r.) Boginderskrifter. = Deras: Skriftekasse, en. En i smaa Rum addeelt Kasse, hvori Bogtrykkeriskrifter lægges bogstavvis; og deraf udtages v. Sættieren. Skrifteheber, en. den, som tilføjer Stemplerne, danner Formerne (Matrikerne) til Bogtrykkeriskrifter, og fæster dem t. Brug i Tryk-

kerterne (saa vel som f. Bogbindere.) Skrifteberi, et. Sted, hvor Skrifter fæses, m. dertil hørende Indretninger og Redskaber. Skriftebøning, en. Gierningen at fæste Skrift, m. de forskjellige dertil hørende Arbejder.

Skrift, en, og et. pl.-er. 1. (med Art. en.) 3 Alm. noget, som er skrevet o: en Samling af Ord og Tanker udtrakte v. Bogstavtræk ell. andre Tegne. Jof. ovenfor. (1.) Han lod sætte, indgrave en Skrift-i. Stenen. Hvo som læser denne Skrift. — absol. Skriften, ell. den hellige Skrift o: Bibelen. — Deras i Sammensætning: en Indskrift, en Omskrift, en Paaskrift, en Underkrift. (Undertiden det m. Skrift kaldte Num i en streven ell. trykt Bog. Bogbinderen har fæstet ind i Skriften.) 2. (med Art. et.) Et i et vist Niemed opsat ell. forfattet kristelig Arbejde; saavel om det, der virkelig er skrevet, (Document, Haandskrift, Brevstaber; dog kaldes et Brev aldrig et Skrift) som i Særd. om det, der siden er trykt (hvilket undertiden udrentelig nævnes.) "Derpaa maa enhver, som i trykte Skrifter vil paaatale Misbrug, belade sig." Birkner. Efterladte Skrifter. At udgive eens samlede Skrifter (Bæfter). "Disse Indskrænkelse kunne angaae enten Skrifternes Materie eller Form." Birkner. Deras ogsaa: Afskrift, Maanedsskrift, Stridskrift, Tidskrift, Igeskrift, o. fl. (Enhver Bog er et Skrift; men ikke omvendt. Et Skrift p. eet Art kaldes man ikke en Bog. Et gammelt Skrift, naar det udgives p. ny, bliver en ny Bog. "Dedet Bog har mere Hensigt t. Formen; Skrift t. Indholdet." Sporon.) = Deras: Skriftommer, en. 1. den, som er bestemt t. at giennemlæse og bedømme Skrifter før de trykkes, ell. inden de sælges og uddelles; Censur; Bogdommer. 2. den, som kritisk bedømmer et udkommet Skrift; en Recensent. (Popes Krit. v. Schiermann.) Skrifttag, et. Et vist Fag ell. Slags af Skrifter; f. E. i et Bibliothek. Skriftsprog, et. kristelig Tale; det Sprog, som bruges i, og er uddannet v. Skrifter; modsat: Taleprog. Skriftsvang, en. Svang, Hindring, som paalægges Forfattere i Udgivelsen af Skrifter. (Rahbet. D. Afsk. IX. 134.) = Desuden, hvor Subst. bemærker Skrifter o: Bibelen: Skriftfæst, adj. d. s. f. bibelfæst. Skriftsfortolker, en. den, som fortolker, udlægger Bibelen. (Ogsaa om Fortollere af andre Skrifter. Ellshov.) Skriftsfortolkning, en. Bibelens Fortolkning. Skriftgrundet, adj. v. som er grundet i, kan bevises af Skriften. (Moth.) Skriftlog, Skriftkærb, adj. som har grandstet Skriften, og hvad der hører t. dens Fortolkning; (jvf. Wagners Prædikener. 1823. I. 52.) Her br. det om de Skriftloge hos Jøderne.

Skriftsprog, et. pl. d. f. Et Sprog, en Sentent af Bibelen. Skriftsted, et. 1. Et Skriftsprog, ell. ethvert enkelt udtryk, enhver Talemaade, som forekommer i Bibelen. 2. det br. ligeledes, men fiældnere, om enkelte Steder af andre Forfatteres Skrifter. Han anfører t. Bevlis mange Skriftsteder af gamle Forfattere.

Skrifte, ud. pl. og ei med ubest. Art. [J. Skript ell. Skrift og pl. Skriftir. X. S. Skrift, Scryfte. Om Dyrindelsen f. Gram i Vid. S. Str. II. S. 85.] den Handling i Gudstienesten, at Præsten, efter vor ældre, nu aflagte Kirkeskik, hørte de Skriftendes Betiendelse og derpaa gav dem Afløsning; eller efter den nuværende Skik, at Præsten holder en Skrifttiale t. dem; som ville gaas til Alters. Ordet br. kun i de Talemaader: At gaas t. Skrifte, være t. Skrifte. Det ringer t. Skrifte (Noth.) At faae aabenbar Skrifte. = Skriftebarn, et. kaldes et Medlem af den kristne Kirke i Forhold t. Skriftefaderen. Skriftebøn, en. B. som bedes inden man gaar t. Skrifte. (Noth.) Skriftebad, en. Dag, hvorpaa der holdes Skriftemaal. Skriftefader, en. kaldes Præsten i Forhold t. den Pæson, af hans ell. en anden Menighed, som gaar t. Skrifte hos ham. Skriftemaal, et. 1. d. f. Skrifte. 2. Synders Betiendelse, som aflægges af den, der gaar t. Skrifte. Skriftepenge, pl. Betaling, som gives Præsten f. Skriftebehold. Skrifteprædiken, en. P. som Præsten holder v. Skriftemaal og Atergang. Skriftefeddel, en. Vidnesbyrd, som Præsten meddeler den, som har skrifet og været t. Alters. (Skriftevidne. Noth.) Skriftestol, en. En aflukket Stol i Choret ell. Sacristiet, hvor der skrifies.

Skrifte, v. a. og n. 1. [X. S. skrifa.] a.) aflægge Synders Betiendelse f. Præsten: konfiteri. At skrifte sine Synder. At f. for en Præst/ b.) at høre Skriftemaal og give Afløsning, absolvere. At skrifte Menigheden. (Noth.) "Der jeg — tæller min Lænde selv, bøder og skrifter mit Sogn." F. Guldberg.

Skriftlig, adj. som er skrevet; som udtrykkes i Skrift; forhandles, sker v. Skrift. (modf. mundtlig.) Et skriftligt Vidnesbyrd. Jeg har sagt ham det baade mundtlig og skriftlig. Man har intet skriftligt derom.

Strig, et. pl. d. f. [J. Skrækr.] en stærk, giennemtrængende uarticuleret Lyd, som udsendes enten af Skræker, Væde, Smerte ell. en hsi Grad af Glæde. Der hørtes Raab og S. At udstøde et S. give et Skrig. Glædeskrig, Raadeskrig. [Strig br.: baade om Mennesker og Dyr; Raab allene om de første. "Gudog Børn, som endnu ei kunne tale, ell. udtrykke Lanker v.

Dy, kunne ikke siges at raabe; de strige istan. Ihi Strig er istun en hsi Lyd uden Ord og Mening — Raab den fornuftige Brug af en forhøjet Røst; Strig en dyrtigt Virkning af vor Stemmes Dplsøftelse." Sporon.]

Strige, v. n. freg, har freget. [J. skræ-
kia.] udstøde Strig. At strige for noget. Barnet striger efter Ammen. At strige sig hæs. At f. som en Grille. "Man raaber, fordi man vil; man striger ubertidende ogsaa naar man ikke vil, og fordi man ikke andet end kan. At raabe om Hielp, keer naar man indseer Trangen dertil (og Faren ikke er alt f. stor og overhængende) man striger om Hielp, fordi man føler (en overvældende) Trang dertil." Sporon. = Strigen, en. ud. pl. det, at strige. Striger, en. den, som striger. — Skrighals, en. om den, som idellig striger; Straals-hals. (d. L.)

Striin, et. pl. Strine. [J. og X. S. Skrin.] en liden Kiste m. Laas for. — Skrinlægge, v. a. 3. kaldtes tilforn den Ceremonie, at lægge canoniserede Menneskers Lig ell. Levninger i en Kiste ell. et Selgenskrin, t. offentlig Udstilling. — Skrinlægning, en. Handlingen at skrinlægge.

Stringel, en. En Rangle. (Noth.) stringle, v. n. 1. at rangle. (Golding. Raadee Jodf.)

Skrive, v. a. frev, frevet. [J. skrifa.] 1. i Alm. frembringe Skrifttræt, Bogstaver, Ord, og disse forbundne i Skrift, enten v. Pen og Blæk, v. en farvende Stift (Blvant) ell. ved let Indridning i Overfladen af noget; (saaledes forpælligt fra at indgrave, indhugge en Skrift, stikke Skrift i Kobber ell. male den m. Pensel.) At skrive m. Blvant, Rødkrid. At f. med Fingeren p. Ruden, i Sand. I Indien skriver man p. Palmblade. At f. paa Papir, Pergament. At f. Bogstaver, Sammenskrift. At f. en læselig, tydelig, smut Saand. At f. tæt, vdtløstigt. At skrive reent o: affrive, hvad man først har skrevet Udskat til. Pennen vil ikke skrive. — At skrive af o: skrive hvad en Anden først har skrevet. (f. affrive.) At skrive efter. (m. Lønen v. Præpositionen) o: eftergiøre Skrift. At skrive eens Saand efter. (f. efterskrive.) Men: At skrive efter Forskrift, eller Tilfælde (Dicteting). — At skrive om hvad man engang har skrevet. (At skrive om (over) en vis Materie.) jvf. omskrive. At f. op o: optegne skriftlig. — At f. sammen. Han har skrevet en heel Bog sammen derom. (jvf. Sammenskrift.) — At f. til (m. Lønen v. Præpos.) føie til i noget, som er skrevet. — At skrive ud o: skrive enkelte Stykker, som andenseds ere skrevne ell. trykte. (jvf. udskrive.) — At f. under o: tegne st Ravn under et Skrift, Drev e. d.

2. i Særb. udtrække skriftlig (ofteft med den Hensigt, at det Skrivne skal læses), fremstille i Skrift; forfatte. At s. et Brev, en Regning, en Klage, en Bog. "At Kilden t. al Ret maa søges noget dybere, end i troste og skrevne Lov." Birkner. At s. sit Navn. Han skriver (o: fan skrive) adskillige fremmede Sprog. — absol. om at skrive Breve og forfatte Bøger. At s. med Posten. Jeg har skrevet t. ham (ell. skrevet ham til) i Dag. Man skriver fra Paris. (o: melder i Breve, Tidender.) Hvorfra skriver denne Efterretning sig? (o: hvorfra er den først kommen.) Han skriver paa en Bog om Udbragelse (o: han er i Færd m. at skrive.) At s. imod een. Denne Forfatter har ikke skrevet meget. "At skrive om eller imod Lovene og deres Organ." Birkner. "Offentlig skriver hvo som har lært kun at lære en Yen." E. Frii. an. At skrive sig fra sit Embede o: miste det for medelst sine Skrifter. = Aflede Dd: (hvoraf den første Afdeling kun synes at høre, men ikke virkelig hører til n. s. Skrivers.) a.) Skriverbog, en. Bog, hvori man lærer sig til, øver sig i at skrive. Skriverbord, et. B. som er indrettet t. at sidde ved, naar man skriver. Skriverbræt ell. Skrivebræt, (Moth.) et Bræt, en sort Tavle, hvorpaa Børn lære at skrive. Skriverpult, en. Pult, t. at sidde ell. staae v. naar man skriver. Skriverstue, en. s. under n. s. Skriver. Skrivertable, en. Table t. at skrive paa, især af Stiftersten. Skriverstol, et. Samling af de Redskaber, som høre t. at skrive, i et lidet Stilm ell. en lignende Indretning. b.) Skriverkonst, en. den Færdighed at kunne skrive, betragtet som Konst, ell. i en højere Grad. Skrivelyst, en. Lust t. at skrive, især Bøger. Skrivvelærer, Skrivemester, en. den, som giver Undervisning i Skrivning. Skrivemaade, en. En vis Maade, at skrive paa, saavel m. Hensyn t. Brugten af Lydtegn ell. Bogstaver, (Orthographie) som af Ord og Udtryk. (Stilm.) Skriverigtig, adj. overensstemmende m. rigtig Skrivemaade ell. Skrivebrug. Deraf: Skriverigtighed, en. Færdighed i at skrive, saavel grammaticalsk, som orthographisk rigtig. (jvf. Rettskrivning.) Skrivekole, en. S. hvor Børn lære at skrive. Skrivefyg, adj. som har stor Lust t. at skrive ell. til at være Forfatter. Skrivefyge, en. En hol, overdrøven Grad af Skrivefyg. c.) Skrivefil, en. pl. d. s. Fæll, som af Uagtsomhed besgaes i det man skriver. Skrivepapir, et. Papir, som er stiftet, indrettet t. at skrive paa (t. Forskiel fra Trykpapir.) = Skrive, Skrivning, en. Skrivningen at skrive. Skrivelse, en. pl. r. noget, som er skrevet i den Hensigt at tilmelde een Noget, give Efterretning, Underretning, Befaling

o. s. v. om ell. angaaende noget. (det S. Skrivelsen.) [Eporon har bemærket, at "ethvert Brev er en Skrivelse; men ikke omvendt;" og han sætter Forskiellen i, at man v. Udtrøffet Skrivelse ser mest v. Indholdet af det Skrevne. Dette er s. saavidt grundet, at Skrivelse nu især kun br. om Embedsbreve, fra Collegier, (en Cancellieskrivelse) Dyrigheder m. fl. ell. andre Breve, der faae mere ell. mindre Offentlighed; Brev derimod om private Skrivelser.]

Skriver, en. pl. e. 1. I den alm. Bemærkelse: een, som skriver, en skrivende Person, bruges det næsten kun i nogle sammens. Ord s. Gr. Afskriver, Bogskriver, (sældent; s. Forfatter, Skribent) Brevskriver, Historieskriver. 2. den, hvis Hovedsagssag er at skrive s. andre. At holde sig en S. I dette Contor er en Fuldmægtig og to Skrivere. Deraf: Birkenskriver, Bogskriver, Haandskriver, Herredsskriver, Renteskriver, Stabskriver o. fl. (jvf. Copiist og Secretair, som i adskillige Tilfælde har fortrængt Ordet Skriver.) = Skrivverdeng, en. Dæng, som tjener en Skriver (Moth.) ell. i en Skriverstue. Skriverembede, et. Embede, hvormed Titlen af Skriver er forbundet, s. Birkenskriver, Bogskriver. Skriverkarl, en. den, der har tjent sig op fra Skriverdæng i en Skriverstue (Ordet anlæes nu s. at være s. ringe, og er næsten aflagt, undtagen hos Almuen. I St. for Skriverkarl siges Skriver.) Skriverforn, et. En Afgift i Korn, der p. nogle Steder af Bønder og Jordbrugere ydes t. Kttens Skriver, ligesom Dommers Korn t. Herredsfogeden, ell. Birkedommeren. Skriverløn, en. 1. den Løn, som gives en Skriver ell. Skriverkarl. 2. Betaling s. at skrive noget. Skriverpenge, pl. 1. d. s. s. Skriverløn. 2. især om den fastsatte Betaltug ell. Sporkel, som betales v. Ketterne og andensteds for en Afskrift, et skriftligt Vidnesbyrd, ell. desl. Igeledes Etatsfogeder ell. Dppebørselsbetiente s. at afskrive det, som betales af en aarlig paabuden Stat. Skriverstieppe, en. den Skieppe Korn, som hver Bonde i visse Egne var pligtig at give Herredsskriveren; Skriverforn. (Moth.) s. Skriverforn og Dommersforn. Skriverstue, en. den Stue, hvor Skrivere forrette deres Skrivning (Contor.) br. nu seldent, uden hos Forvaltere p. Landet. Skriverstieneste, en. En ringere Skriveres Tjeneste ell. Bestilling. Skriverærmer, pl. Herredsærmer, som Skrivere dræge uden p. deres Kioleærmer s. at staae dem f. Silb. (Moth.)

Skriveri, et. pl. er. Skrivningen at skrive; ell. det, som skrives. (i begge Tilfælde oftest m. Bibegeet om Ringeaet.)

Skrog, et. pl. d. s. [S. Skrock.] en

stor, uhandelig, ubannet Ting; ell. en saadan, som har mistet det Vdre af sin rette, fuldstændige Stikelse. Stroget af et Skib, af en Høvlstift, af et Dyr. "Som Stroget fra Toppen af Skibsmasten, seer Staden ud fra denne Taarnspids." Bagg. "Bandsabre Klippers Strog, uhyre stikke Fjælde." Poyes Krit. v. Schiermann. Strog af Fugle, kaldes Kroppen, naar Been, Vinger og det meste øvrige Kød er afskaaret. Et S., et gammelt, fattels Strog: siges i d. Tale om et ufselt, gammelt, skæbeligt, nødtværende Menneske.

Strolke, v. n. 1. (har.) indtage et stort Rum. Det Strolker mere end det virkelig er. (d. Tale.) Sv. skrylla.

Strolle ell. Strolde, en. pl. - r. noget stort, vidtligtigt, som intet duer (især om Bøger.) Han har skrevet en heel stor, lang S. I Stedet f. gode Bøger, sandt jeg kun gamle Stroller.

Strot, en. (hos Moth: Skrutte, Fuglekro.) Bug, Wade. At have Skrotten fuld (i lav Tale.) "Da Skrotten nu var fuld, hyn hen t. Gengen rendte." Holb. P. Paars.

Strub, pl. (hos Moth: Skrup, et.) Bug, Slag. At faae Strub. (dagl. T.)

Strubbe, v. a. f. gnie noget haardt ell. stærkt. At strubbe et Gulv. = Strubbeskud, en. Kuld, som br. til at strubbe med, Gulvskud. Strubbekost, en. grov Kost ell. Børste t. Strubning, Gulvstrubbe. — Strubbehøvl (Strubbehøvl) en. En Høvl, m. afrundet Jern, som bruges t. at høvle det groveste af Træer ell. Bræder, hvilket kaldes at strubbehøvle. sig. "Jeg kun strubbehøvlet har min Stål, det gaer saa langsomt m. en Ftil." Vessel. = Strubbe, en. f. Gulvstrubbe, = strubbet, adj. ujævn p. Overfladen, ru.

Strubbe, en. pl. - r. en Fjæl af Hunder-Slægten, der har faaet sit Navn af dens strubbede, skarpe og tildeels taffede Skind v. Fjæns ene Side. Pleuronectes limanda.

Strubtudse, en. pl. - r. (af dens ujævne, strubbede Hūd.) et Dyr af Trocenes Slægt; en Tubse. Rana bufo.

Strud, en. [S. og A. S. Skrud.] prindelige Klæder, Hættedragt, især f. Geistlige. (et forædt Dyd, optaget af nyere Digtere.) "Den unge Drot, i grønne Stillestrud." Ohlenschl. Helge.

Strue, en. pl. - r. [S. Skruf, Skrusa.] 1. en m. straae ell. inegledannede Vinder forsynet Valse, (Omlinder) som passer trangt i en lignende Hulsning (Struemoder) for, v. at dreies ind i denne, at virke m. forstærket trykkende Kraft, ell. for at holde noget fast ell. sammen, som Struen umiddelbar sættes i. — sig. at sætte sine Dyd p. Struer, tale i høitavende, ell. tvetydige Udtryk. Svaret var fat p. Strue (v. trøe-

tydigt.) At have en S. løs o: et være v. sin fulde Forstand. "Jeg seer, i Hovedet J haver løs en Strue." Holb. P. Paars. "Om den Soreykte siger man, at han har en Strue løs." P. G. Müller. 2. Strue, Dværnstrue, kaldes den Tragt over Melleskenen, som Kornet slaas i, naar det skal males. (Sv. Skruf. hos Moth: Skru ell. Strug.) = Struebaand, et, ell. Struebåndler, pl. et Slags linnede Baand af en egen Hævning. — Struebaand, et. kaldes et Jernbaand, som v. en Strue befæstes om et Kar. Struebolt, en. Bolt, som har en S. i Enden. Struebor, et. Et Bor, hvormed Hulsningen t. Struer udrøres. Struedannet, adj. dannet som en Strue. Strueform, en. Struedannet Form, ell. Form, t. at passe en Strue i. "At ville bruge en selvannet Strueform, f. deri med Magt at indstrue alle historiske Charakterer." (M.) Struegang, en. Gængerne ell. Binsderne i en Strue ell. Struemoder; Struegænger. Struehøvd, et. d. f. f. Struepande. Struejern, et. Jern, hvormed man danner en Struegang ell. borer et Hul. Struekraft, en. den trykkende Kraft, hvormed en Strue virker. Struemoder, en. Hulsningen, hvori en Strue passer og kan inddries. Struenogle, en. et Redskab af Jern, m. en sikkantet Nabning, som passer t. Struepanden, og hvormed en Struebolt kan strues i og op. Struepande, en. det sikkantede ell. runde Stykke ovenfor Struen, hvortil Struenøglen passer ell. hørved Struen p. anden Maade dries. Strueperse, en. Perse, som et virker v. Vægtstang, men v. Struekraft. Struesnit, et. et Redskab, bestaaende af en Staalplade m. forskjellige Huller til Struegænger, hvormed man sætter Struer. Struesnor, en. et Slags Snore af halv Silke og halv Bomuld. Struespist, en. En Metalfist, som endes m. en Strue. Struespille, en. En Klemme af Jern, som v. en Strue kan luttet tæt sammen, og som, sættet p. en Vækt, tjener i adskillige Haandværker t. at holde den Ting fast, som man arbejder paa; en Struetang. (M. S. Skru v. st. i. d. e.) Strueringe, en. hos Smedere: en løs Strue i en Kamme, hvormed Træ, som limes, Bræder, man vil bære o. desl. strues sammen (Ambergs Trdb.) Strueværk, et. Indretning, hvori Struen er Hovedmiddelet t. at drive eller bevæge. (Krafts Medf. 775.)

Strue, v. a. 1. [S. skrusa.] ombrede en Strue; bringe ell. trykke noget sammen v. Omdreining af en Strue. At strue af, i. ind, op. f. fast. Det maa strues tættere sammen. At f. et Hups op, som er sumpet o: læste det v. Struer under Vælfærne. (At strue Lørd v: sætte dem i en Staf. Moth.) Struinge ell. Struffe, v. n. 1. (har.)

Inde stærkt m. Hovedet, gaac krogrygget. (Moth.) Deraf: skrukrygget, adj. krogrygget; ell. puffelrygget. "Gaa skrukrygget som en Kameel." (Moth.)

Skrutte, v. n. 1. (har.) give en vis klukkende Lyd, som Pøns, der vilde ligge. — Skrukhone, en. En Høne, som vil ligge p. Eg.

Skruttetrold, en. pl.-e. Navn p. et vingeless Insect af bruingraa Farve, med 14 Fødder, som holder sig p. noget fugtige Stæder, under Stene og Lømmen, i Muuspræster o. d. Bænkbeider. *Miscus asellus*.

Skrummel, et. en gammal Muur, ell. en stor, men forfalden Bygning, Ruin ell. detsl. (Moth.) Høres, stændt ikke ofte, i daal. Tale.

Skrumpen, adj. pl. skrumpne. rynket, runten. (Moth.) Skrumpe, v. n. (Moth.) skrumpes, v. n. pass. (Baden.) blive rynket, saac Rynker.

Skrup (Bug) s. Strub.

Skrup, et uadskilligt adv. som (i dagl. T.) lægges t. nogle Ord, m. Bemærkelsen: meget, stærkt, heftig f. E. skrupsulten, skrupsuge, skrupsøde. (Moth.)

Skrupel, en. pl. Skrupler. 1. en Apothetervægt, Trebiedelen af et Quintin. 2. i dagl. T. (af det lat. scrupulus.) Løvl, Urolighed i Sindet. At saae, at gjøre sig Skrupler over noget.

Skrutte, v. n. 1. (har.) d. s. f. skrugges ell. skruffe. — Skrutryg, en. Udvært, Puffel p. Ringgen. (Baden.) — skrukrygget, adj. puffelrygget; ell. krumrygget (det siges ogsaa om den, der har en rund, krum Krog og lude Hoved, uden at være egentlig ruffet.)

Skrud, et. ud. pl. 1. en stærk Lyd. fragor, stridor. (Moth.) 2. Pralen, Præler, Brouten.

Skrude, v. n. 1. har. (Moth har imperf. skrød.) 1. give en stærk, hvinende ell. brølende Lyd; men bruges særde. og næsten allene om Åfenets Lyd. "Mon et vidst Gsel fryder over Græset?" Job. 6. 5. (At fryde i Søvn, snorte. Det fryder i Bugen p. ham. Moth.) 2. broute, prale, rose sig af det, man et bestæder. (Ev. skryta.) = Skryder, en. pl.-e. en Præler. Skryden, en. Gulets Skryden. — Skrydesri, et. Præleri.

Skrædder, en. pl.-e. [Jël. Skradhari. S. Schrqoder. N. S. scredan. Sv. skræda, at skære.] Den, hvis Haandværk er at tilskære og sye Klæder (i ældre Tider kun at skære dem, da Vindingfolk altid snede dem. Gram.) = Deraf: Skrædderarbejde, et. en Skrædders Gierning. Skrædderbord, et. B. hvorpaa Skrædderen stærer Tøiet til, ell. hvorpaa han sidder naar han syer. Skrædderdræng, Skræddersvend, Skrædderstone, Skræddershaandværk, et. Skræ-

dderlang, et. o. fl. — Skrædderløn, en. det, som betales t. en S. for at sye et vist Klædebon. Kløden koster saameget i Skrædderløn. Skræddermaal, et. Et lille skaaret langt og smalt Stykke Papir, hvormed Skrædderen tager Maal t. Klæder. Skrædderregning, en. R. som en S. giver over sit Arbejde. Skræddersal, en. En Sal, hvor mange Skræddere arbejde samlede. Skræddersax, en. En stor og svær Sax, som Skræddere bruge. Skræddersyning, en. Syning efter Skrædderens Maade. At lære S. Dun kan sye Skræddersyning. Skrædderværksted, et. s. Værksted.

Skræder, n. s. (pl.?) Navn p. en Plante, som vover i Lærkemose, v. Græster og Damme; og m. hvidt Blomster kan farves guult. *Brandsel. Bidens tripartita*.

Skræk, en. ud. pl. [I. S. h r e d e n.] den ubehagelige og heftige Fornemmelse; som opstaaer v. en høj Grad af Frygt ell. Overrættelse, v. dit pludselige Syn af noget Dødt, af en truende Fare; Rædsel. At bære af S. betages af S. At sætte een i S. for noget. "Skræk er den heftige Frygt, der opstaaer, naar et stort og overhængende Dødt viser sig." P. E. Müller. — skrækkelig, adj. 1. som volder Skræk, rædsom. 2. som medfører stor Uvilk, gruelig, forfærdelig. En s. Overrættelse, Hungersnød. — skræksom, adj. d. s. f. skrækkelig, 1.

"See, gaacer den taus Død et langsomt over Jorden, Stult t en skræksom Nat bereder den sin Lørden." Evald. "En Tante, mere skræksom, end Belæer, Storme og Lørdensker." Balth. — Skrækbillede ell. Skrækkbillede, et. en Forestilling, et Phantastie-Billede, som sætter een i Skræk. "Behøvede hans Tilhængere vel disse Skrækbilleder?" Baltholm.

Skrække, v. a. 1. volde Skræk, sætte i Skræk; forfærde. "See den, som sig tør rose, at intet skrækker ham." C. Frimann. Han lod sig skrække af tomme Trubler. (s. affkrække, forskrække; og jvf. skræmme.) At skrækkes v: ræddes, ved, s. noget.

Skrælle, v. a. 1. [I ældre D. skræde. Sv. skræda; N. S. scredan, *scars, comminure.*] tage Skallen, den yderste Støve af noget. At skrælle et Væbe, en Dst. At s. det yderste af Kød, af en Stæg. — Skrællen, en. ud. pl. Gierningen at skrælle. — Skrælling, en. pl.-er. 1. det, som skrælles af. Væbeskrællinger. 2. een, som er svag i sin Dypvært; en Stakkel, Usting.

Skræmme, v. a. 1. sætte een i Frygt, t Skræk. Han er ikke let at skræmme. At lade sig s. fra noget. "Du, som tør prave, at skræmme mig fra Sæmands Plegt og Væ." Evald. "Da det er eders Hensigt kun, at skræmme den Daarlige herfra." Phleuschl. — Stræmsel, et. noget som

stræmmer. (J. Skrimsl, monstrum, spec-trum. D. Schroom, Rødsel.)

Strænt, en. s. Strønt.

Stræppe, en. pl.-r. et Mønt, som gives afstillelige Planter, især den, hvis Frøhuse (undertiden ogsaa Planterne selv) kaldes Borrer. Arctium lappa.

Stræppe, v. n. 1. (har.) give en stærk, skurrende, uharmonisk End, som Gæs ell. Uender. Anden, Frøsen (Fræpper. (Moth.) sig. stræde, broute. (Moth. Sv. skræppa.)

Stræv, et. [Sv. Skref.] 1. det Sted p. det menneskel. Legeme, hvor Laarene gaar sammen, og som udvides, naar Laarbenene bevæges fra hinanden. At udvide Strævet. — Dylaa om Klæder, som bedække dette Sted. Burene sprang, ere f. frange i Strævet. — Deraf: strævo ell. paa Strævo 9: m. udvidet S. At ride (Frævs. (Moth.) 2. saameget Rum, som een kan tage v. at udvide Strævet i Gangen. Et snevert S. Det gaar over Strævet (b, L.) 3: gaar for vidt, er for meget.

Stræve, v. n. 1. har. strække det ene Been fra det andet i Gangen. At stræve langt. At stræve over noget.

Strøbelig, adj. [Sv. skrøpelig.] som ei har sin rette Styrke; som let kan gaar i Stykker, ikke taaler meget; svag. En f. Synne. Et (Strøbeligt) Redskab. Broen er gammel og strøbelig. En f. Dding. Hans Helbred er strøbelig. (jvf. svag.) 2. a.) sig. ubeständig, forgængelig; (fragilis.) Infekten er strøbelig. b.) tilbøielig t. at feile af Svagheb. "Ee Alle just ikke lassetulde, faa ere Alle dog strøbelige." Balth. = Strøbelighed, en. ub. pl. 1. Bestafsenheden, at være strøbelig, "De jordiske Tings Forgængelighed, og alt Menneſtevættis Strøbelighed." M. 2. sig. om moralsk Svagheb. Han feilede af menneskelig S. "Det er Tegn t. for Strøbelighed, ikke at kunne være Rigdom." B. Thott. "Banføseligt vilde det blive, om vore Forbrødesler end vare lutter Strøbeligheder." Balth.

Strømt, en. ud. pl. Tæle, som er uden virkelig Grund, uden Sandheb, hvorved et figes, og et andet menes. Hans Deeltagelse var kun Strømt. "Trods al din søleste Strømt." Bagg. "U giere, fige noget, rose een p. Strømt 3: m. Falskheb, uden at det er meent (ironisk). "Da, tro mig, var en Deun paa Strømt for liden." Evald. "Thi han kun fngted paa Strømt f. at slaae Fienden for Alvor paa Flugt." Ohlenschl. [J. Skrum, Dpbigtelse, Slabder.]

Strømte, v. a. og n. 1. forestille anderledes, end det virkelig er, labe som, hylke. (simulare.) At Strømte Venſkab f. den, man i Siertet hader. En Strømtet (ell. Strømtende) Roes, Gudfrøgtighed. Han for-

staaer godt at Strømte. — "Endstændt vi ville for os smigge selv og Strømte." Borchding. "Men Strømter han sig død, som menes vel af mange." Samme. "Han sat-ter sig m. Strømtet Mød, og bærer." Pram. — Strømter, en. den, som veed at forstille sig; en Hykler. (D. Tausen.) — Strømteri, et. Hykleri, Forstillelse. (Moth.) Strømtesuf, et. Suf, som drages af Forstillelse, af strømtet Sorg. — Strømtvild, adv. p. Strømt, ironisk.

Stubbe, v. a. 1. at gnide. At f. sig op t. Væggen. At stubbe sig fra noget, lifte sig fra (Moth. d. Tæle.)

Stud, et. pl. d. f. [jvf. Styde.] 1. det, som stæder op, stæder frem af noget (især af Træer.) Dette S. er fra i Kar. Et Rødsstud. 2. det, som stædes for noget, Stødsde. Der er et Stud for Døren. 3. Gletsningen at stæde m. Bue, m. Bøsse ell. andet Stædevaaben. Son gjorde det første S. Der blev ikke leet et Stud. At holde et S. ud. Studet gif af imod hans Willie. Et Pilestud, (egentlig Imsstud) Bøsestud, Kanonstud. 4. saameget (Rud) som der stædes m. paa een Gang. Vi havde ikke et S. Rud mere tilbage. 5. saa langt, som man naaer m. et Stud. De vare hinanden p. et Pilestud, Bøsestud nær. I et Pilestuds Afstand. = Studaar, et. Et Kar, som v. at indstæde en Skuddag faar 366 Dage i St. for 365. Studdag, en. en Dag, (b. 24. Februar) som i Tideregningen indstædes hvert fjerde Kar i Febr. Maaned, hvilkken derved faar 29 Dage, f. at bringe det borgerl. Kar i Dverreestemmelſe m. det astronomiske. Studbov, en. En af Dverres Forbove, som Skotten fordom fik i Stædelon (Moth. N. Lov. V. 10. 3.) Studfri, adj. som ei kan rækkes v. Stud; ell. som ei kan faares af S. Studlinie, en. den Linie, som en udskudt Kugle tager; ell. den lige Linie, hvori man efter Sigtet stæder. Studmaal, et. M. hvorefter man stæder. Studmaaned, en. den M. hvori en Skuddag indstædes. (Moth.) Studport, en. En Port, Gitterport, som er indrettet t. at drages op og falde ned; en Faldport. (Moth.) Studfaar, et. S. af Stædevaaben; studt Saar. Studfve, en. f. Stydesfve. Studsten, en. Steen, som kastes t. Maale; Kastefve. Discus. (Moth. jvf. 2 Macc. IV. 14.) Studvant, adj. v. vant t. at taale Stud. "Med Studvant Hest og tillært Hund han tør det vilde Svlin angribe." Eurborf. Studvide, en. den Afstand, hvori et Stud kan naae. Stibene laae uden for Kanonernes S. Studvægt, en. Vægten af Labningen (ell. Blot af Kuglen) i en Kanon. = Studsjern, et. kaldtes forud det Jern, som bares v. Jernbyrd 9 Skridt, og derefter kaldedes (Stødes) undertiden i et Trug, hvorf Trugsjern.

Skuddermodder, n. s. (i dagl. Tale) i lidtrøffet: at gaae i Skuddermodder o: gaae reent tilgrunde; søglægges ganske. "Jeg gik i Skuddermodder, og tilskød i Staae." Bagg. Poet. Ep. 250.

Skuddet, adj. ganske fuldt, reent opfyldt; i den Talemaade: knuget og skuddet Maal o: meget rigeligt.

Stude, en. pl.-r. [S. Schuyt.] et lidet Stik. "Der vugger sig en Stude, og knager m. sit Roer." C. Winthers Digte. (I Somandsproget og som et Hverdagsudtryk br. det ogsaa om et Stik ell. Fartst i Alm. og uden Betsyn t. Starrelsen. jvf. Pæresfude.)

Studsmaal, et. pl. d. s. 1. Skriftligt Vidnesbyrd om Opførel, især t. Tjenestefolk. 2. i Lovsproget: Anmeldelse af Forsald i Rettergaa. "Med usidige og søgte Studsmaal, uden billige Aarsager Sagen opholde." D. L. 1. 9. 10.

Studte sig, v. recipr. drage Axlerne og vrie ell. nyke Kroppen. (Moth.) d. Tale.

Skue, et. [s. følgende Verb. L. die Schau.] Begjæm i det Indse, hvor: f det er optaget, br. dette Ord kun som adv. i Talemaaden: til Skue o: offentlig synlig, t. Alles Syn ell. Paasyn. At bringe, lægge, stille, sætte noget til Skue. "Frakthed i søleløse Ildførelser, uden Indsefælde baarne til Skue." Mynster. "Han skal i Fremtiden fremstaae til haantlig Skue." Mochs Senefius. (Kun Enfælde have i den sidstnævnte Tid villet bruge Ordet selvstændigt ell. med Art. for: Syn, noget der viser sig f. Sonet; men alm. Sprogbrug har hidtil ikke hienlet denne Møhed.)

Skue, v. a. 1. [S. skoda. L. schauen; derimod A. S. sceraiian. G. to show, at visir. Brugen af skue er nyere; det forekommer ikke i Bib. af 1550.] see, see paa, betragte, besee noiere, m. stærre Opmærksomhed, vedholdende (aspicere, intueri.) At skue de stæbte Tings Herligheder. "At see bemærker at bruge Dinene; at skue: at bruge dem m. Agtomsbed." Sporon. "Giv ven Hest skal man ei skue i Munden." Ordbr. "Saaleeds lade store Mænd sig ofte skue fra en svag Side." Kampman. — Mere uegentl. (ell. hos Digttere f. Rikets Stald) for: see. "Dg hvor man vender Diet hen, man skuer Poeter overalt som Fluor." Bagg. — **Skuen**, en. ud. pl. det, at skue. "Stor, staa og behagelig — for det hurtigste Bilt, og f. den langsomste Skuen." Bagg. = **Skuebrød**, et. hos de gamle Jøder: Brød, der lagdes som Offer t. Skue v. Alteret. **Skueleg**, en. Skuespil. "Som sig i Skueleg Personer tidt omstifte." Bording. **Skuelyst**, en. Lyst t. at see ell. skue (især det, som offentlig fremvises. Rabbet.) **Skuemad**, en. Efterligning af spisselig Ting, som tilførs sættes

v. Spisefordene t. Stads, uden at kunne nydes. **Skuemynt**, en. Mynt, der slaes t. Erindring om noget, t. Erminde f. een, ei t. at gaae og gjælde som Penge; en Skuepenge. (Schuyt.) **Skueplads**, en. 1. egentl. det Sted, hvor Skuespillet opføres af de Spillende, Scenen; uegentl. ogsaa om hele Skuespilhuset, Theatre. — Underiden ogsaa om en Samling af trykte Skuespil. Den danske Skueplads af Holberg. 2. Sted, hvor en betydelig Handling, ell. en Række af Handlinger foregaae. **Skueretter**, pl. d. s. f. Skuemad. "Der gives Retter nok; men Derblandt om du de fleste Skueretter fandt." S. Blicher. **Skuefands**, en. Sands, Evne t. at skue. "Størens Skuefands." Grundtvig. **Skuespil**, et. 1. i Alm. Leg og Spil, som offentlig opføres t. Fortjælfelse f. en Samling af Tilskuere. 2. i Eard. et digtet Værk, som i Samtaler forestiller en Række af Handlinger og Begjævenheder, bestemt t. at forestilles ell. opføres af Skuespillere p. et Theatre. — sig. om betydelige Handlinger, som foregaae offentlig. **Skuespilhuus**, Theatre, Comediehuus. (n. Ord.) **Skuespiller**, en. den, som offentlig forestiller digtede Personer i Skuespil; (Acteur.) især den, som gjør dette f. Lon ell. Betaling, og hvis Syssel det er. Om et Fruentimmer: **Skuespillerinde**. (Actrice.) **Skuespillereselskab**, et. en. Forening af Skuespillere, der hjælpes i at opføre Skuespil, under Tilsyn af een ell. flere Bestyrere.

Skuffe, en. pl.-r. 1. et Glemme, bestaaende af en hirkantet Kasse, indrettet t. at stude ind og trække ud af et Stab, under et Bord ell. andensteds. (Sv. Skuffåda.) 2. d. s. f. Skovl. Deraf: **Skuuffuffe**. **Skuffe**, v. a. 1. [A. S. sculan, *strudera*. L. schaufeln.] a.) føre sammen ell. sprede m. en Skuffe ell. Skovl. At skuffe Jord sammen p. en Grav. b.) rense m. et Skuffejern. At f. Gangene i en Dæve. = **Skuffejern**, et. Et stadt, p. en Stang befæstet Jern, hvormed Græs og ukrud skuffes bort af Havgange. **Skuffeplov**, en. En Indretning, lig et Skuffejern, som trækkes af en Best.

Skuffe, v. a. 1. bedrage, svige, ikke svare til, ikke opfylde Forventningen (fallore.) Mit Haab blev skuffet. "Med Puffet Haab, i bittert Smerte, ei nogen fra vor Hinte gaac." J. Guldb. At skuffe eens Tillid, Forventning. (Suf. Svig, Besdrageri. (Moth.) S. Laussens Postil. Winterd. 58. b. Bedets Exo. S. 89. Isl. skopaz, skiemte, sige i Svag.] = **Skuffelig**, adj. som let skuffer, bedragelig. "Hvor skuffeligt at demme efter det advortes." Jacobi. — **Skuffelse**, en. pl.-r. Indbildningstræffens Skuffelse.

Skuffehjort, en. pl.-r. [egentl. Skovl:

Hjort.] i Jægersproget: en Hjort, hvis Horn i Enderne ikke ere spidse, men brede og flade, som Daahjorten, ell. Krønshjorten i en vis Alder.

Skulder, en. pl. Skuldre. [N. S. Sculdor, Scyldre. Z. Schulte. f. Arel, Jærd.] Den Del af det menneftelige Legeme, som udgjør Forbindelsen imellem Ruggen, Halsen og Armene, og bestaaer af Skulderbladet tilligemed Musklerne, som bevægte disse Been. Den høire, venstre S. At løfte noget p. Skuldrene. "Din Tieners Børde først læg paa din egen Skuldre." S. Frimann. At trække p. Skuldrene o: stads dem i Veiret. — sig. at see een over Skuldrene o: foragte, ringeagte, troos sig bedre ell. oppstiligere. "De, der nyde de fleste Fordels i Staten, see de Ringege over Skuldrene m. Foragt." Bagg. N. Alim. = Skulderbaand, et. 1. Baand, som er festet p. Kiolen over Skuldrene, Arelbaand. (Fr. Kpanlet.) 2. d. f. Arels flæsk. Skulderbeen, et. Et af de Been, som danne Skulderen. Skulderblad, et. Et Stedt, i Midten noget ophøiet, næsten trekantet Been, v. Elterne af Rnggraden, hvori Armbenets Hoved er befæstet og bevæger sig. Scapula. Skulderbred, adj. d. f. bredskuldret. (Hsensch.) Skulderled, et. Ledet, hvori Overarmen bevæger sig. Skuldersøm, en. Søm p. et Klædebon, som er anbragt over Skulderen. S. paa en Skjorte, Kiote. Skuldertrækning, en. Gjerningen at trække p. Skuldrene.

Skuldre, v. a. og n. 1. lægge paa ell. ved Skuldrene. At skuldre Sværel. Soldaten skuldrer f. Afslæningen. [Ev, skyldra.]

Skule, v. n. 1. (har.) [N. S. schulen.] Ludr m. Hovedet og laae Dine ne, som den, der skammer sig, dey ei tør see lige p. Folk. Han skuler som en Hønsetro. Et skulende Bilt. "Hun skuler m. Dinene, ell. i det mindste noder sig f. at see frit op." Nabh. (D. Ligt. IX. 250.) 2. see hemmelig til, som af Mistanke ell. Frygt. "Man skulede et til mistænkelige Gæst." Rein. — Deraf: Skulen, en. ud. pl.

Skulle, v. n. 1. (har.) [Ev. skolka. af Skul og Skule. I den gammeld. Bibelovers. br. Skulle for: ligge i Skul, være skult, latitare.] 1. gaae skulende ell. famfuld bort, liste sig bort. "Og som opdaget Lyv han skulde hien." Lode. 2. liste sig fra, hemmelig unddrage sig fra et Arbejde ell. blive borte fra et Sted, et Samfund, hvor man ventedes at være ell. at komme. At skulle fra Stolen. I Dag skulker han. "Jeg blev strenglig holdt f. Bogen; men — strebte bestandigt at skulle saa meget muligt." Nabh. Ligt. (At skulle for Arbet, for Skolen. Nabh.) At skulle fra

Sildet. = Deraf: Skulken, en. ud. pl. — Skulker, en. Den, som skulker. — Skulkesyg, adj. som gjør sig sig o: foregiver at være syg, f. at kunne skulle fra et Arbejde, blive borte fra et Sted. Deraf: Skulkesygge, en. — Skulkeuge, en. den Uge, hvori Tyende gaacr af og i deres Tiensse. (Moth.)

Skulle, v. n. & auxil. Jeg skal (pl. vi skal og skulle) jeg skulde, har skullet. [Zel. skal. S. shal.] 1. i Alm. være forbunden, bevæget, drevet ell. nødt t. noget, v. Plikt, Bllighed ell. en andens Willie og Befaling; undertiden ogsaa om den Nødvendighed, der ligger i Skiebden ell. Naturen. Vi skal alle døe. "Stenen, der kastes i Veiret maa falde t. Jorden; man kan ogsaa sige, at den, i Følge en Naturlov, skal falde; men ikke at den bør." P. E. Müller. — Dersom enhver gjorde, hvad han skulde (burde.) Jeg skulde m. Netteskrive ham til. Du skulde have tænkt derpaa før det var f. sigdigt. Han paastraar, at jeg skal vige min Plads. Det skal see idag. (Ofte ekliptisk, ell. med Udeladelse af det Verb. som udtrykker Handlingen: Hvad skal jeg? (giere) Hvor skal han (gaac, reise) hen? Han skal bort. Gunden skal ud af Stuen.) [Vf. maa og bør.] "Jeg maa giere, hvad jeg ikke kan undlade; jeg skal giere hvad jeg ikke tør undlade; jeg bør giere, hvad det var Synd at undlade." Müller. (At skulle, naar det br. om Menneftets Handling og Virken, forudsætter altid Frihed i Willien og en betinget Nødvendighed; den absolute udtrykkes ved maa.) 2. i mange Tilfælde er det i Danfken et Hjælpverbum, som i Forbindelse med et andet Gjerningsord udtrykker, at noget vil see i en tilkommende Tid (det latinske og andre Sprogs Futurum. Indicat.); og i en-deel saadanne Tilfælde udtrykker det da ikke saa meget en ubvortes Evang ell. absolut Nødvendighed, som Willien, Forsattet hos den Handlende. Jeg skal ikke glemme det. Jeg skal nok husse det. I Morgen skal vi reise, bage, vasse, have Fremmede (o: det er saaledes bestemt, aftalt.) Jeg haaber, det skal ikke vare længe, det skal snart være forbi. Han lovede mig, at han næste Gang skulde tage sin Datter med. Det skal ikke blive glemt. Det skal see, skal blive urettest? (t. Svær p. noget, som forlanges ell. befales.) Hvad skal her nu foretages? 3. I andre Tilfælde bruges det i conjunktiviske Sætninger, hvor Muligheden af noget tilkommende udtrykkes. Skulde han døe inden den Tid. Dersom du skulde møde ham undervejs. Der som skulde give sig tabt, (før) sætter han hellere livet til. Før vi skulde blive Slaver, før skal vi døe. — Ligeledes i en spøgende og snikende Sætningssform. Skulde han virkelig være død? Skulde ikke fræccere en Engdem havde

ham tilbage? Hvorledes Skulde jeg kunne handle saa utaknemmeligt? — Du Skulde kun vide, (o: gid du vidste) hvilke Sorger jeg har! Du Skulde have set, hvor omhyggelig hun var for Børgene! Han Skulde kun engang prøve, hvad jeg maas lide. 4. En høi Grad af Rimelighed, Sandsynlighed udtrykkes v. de Talemaader: Man Skulde troe, men, synes, tænke, spørge paa ic. Jeg Skulde næsten troe, at han er bleven sug. Man Skulde synes, at han engang maatte blive klog af Stude. Jeg Skulde dog troe (o: jeg har dog vel Ret t. at troe) at jeg var den nærmeste. 5. I nogle Tilfælde udtrykker det en Formodning (om noget, som har været ell. vil blive) ell. Uvissheden v. en Tilbagegælte, hvorom kun Angst medler. Jeg haaber, det skal intet være i Veien. Man mener, at Toget skal komme (kommer) ad denne Vel. Det forekommer mig, at jeg skal have set ham engang før. — Man siger, han skal være hemmelig gift. Hertugen skal være død. Reiseren skal have vundet et Slag.

Skulpe, v. a. 1. rykke noget flydende i et Kar. (Moth.) — Deraf: Skulpen, en. ud. pl. (jvf. favulpe.)

Skum, et. (en. Moth.) ud. pl. [Skum. S. Scum. L. Schaum.] 1. et v. Luftens Udvikling t. Bobler forvandet flydende Legeme; Flaade. Havets S. Bestene stode i S. pare bedækkede m. Skum (af Svøb og den hede Aande.) At skienke til v. Skum v. saaledes at det sætter meget Skum i Glasset. 2. de lette Dele, blandede m. Urenlighed, der sætte sig i Bobler v. Overfladen af smeltede Metaller, og desl. = Skumbølge, en. poet. en skummende, skumhvild Bølge. (Dhenschl.) Skumfuld, adj. 1. fuld af Skum, hvor meget S. samler sig. Den skumfulde Strand. 2. fuld af en Vædske tilligemed dens udviklede Skum. At skienke et Glas skumfuldt. ("At have hovedet skumfuldt af noget." Ewald. D. Tilf. 1805. 190.) Skumføde, en. sig. en meget løs, let, vandet Føde, som ikke nærer. (Kahbel.) skumhvild, adj. hvild af at skumme. "Den skumhvilde Bølge." Storm. Dhenschl. — skumtoge, v. n. 2. toge m. Skum, saaledes, at det skummer. skumvred, adj. i høi Grad opvirket, rasende forbitret. (Bessel; usædvanl.) skumvoove, en. poet. skumbølge. "Rislen den smalle Ris igiennem Kar skumvoovens Top." Dhenschl.

Skumle, v. n. 1. har. [formodentlig beslægtet m. skummel.] laste, dable, af Vind og uden gyldig Grund, glennemhegle, fortale. "Det er kun Angestløshed ell. Dumsheb, som her finder Anledning t. at skumle." Balth. "Det er Fjrgten, der driver Bagvaskeren t. at skumle; og Udtrykket br. derfor især om dem, der af Ondskab søge

at midtde, Regjeringens Foranstaltninger." Müller. (f. Fr. 27. Sept. 1799. s. 7.) At skumle over noget: = Deras: Skumlen, en. ud. pl. "Gvad hine flere søgte at udrette v. plump Smiger, det eftertragte disse v. ligesaa grov Skumlen." Rahb. — Skumler, en. pl. ubesl. Dabler. (Cavillator. Moth.) skumlesyg, adj. som har megen Tilbøielighed t. at skumle; dablet. (Pelt.)

Skumme, v. n. og a. 1. A. neutr. give Skum, frembringe, sætte Skum; fraa de. Havet, Mlet, Bøsten skummer. En skummende Eld. "Naar det skummende Bøget kun blæsker." Ewald. At skumme af Bredde. B. act. tage Skum af. At skumme Suppen, f. en kogende Kibel. At skumme Melt (o: tage Føden af.) (f. af skumme.) = Skummesed, et, det Febe, som skummes af Mad, der toger. Skummesfec, en. See, som bruges t. at skumme (Mad ell. Melt.) — Skummen, en. Pavets, Mlets Skummen. — Skumning, en. Skirningen af skumme.

Skummel, adj. pl. skumle. [Ev. skum, halvørst. jvf. skimte og skumring.] 1. som hverken er ret lys ell. ganske mørk, og derfor uhjggelig, vædelig. Frygt opvækkende. "Den skumle Nat sit Sær alt over Jorden kaster." Løbe. "Dg skumle Stogger soer forbi mit Die." Ewald. 2. som har noget mørkt, frastående i sit Afsyn. At see si ud. At skummelt Blif. — Seraf overført v. Gienstande, som enten v. deres mørke Farve v. Dunkelhed ell. soag Beslutning, ell. ved Tomhed og Gensomhed frembringe lignende Følelser. Et skummelt Sted. "For af en eensour Dørgs skumle Muur at indesluttes." J. E. Feib. En øde og f. Bnning, Egn, Gaade. "Egard og Egn var skummel, nogen, fæl." Løbe. — Seraf: Skummelhed, en. ud. pl.

Skumpe ell. skumple, v. a. 1. (det sidste nu hyppigst.) støde, rykke, bevæge hid og did. At skumpes i en Vogn. (Moth.) "At skumples v. et Vognsæde." Baggesen. (Skump, at lege, springe hid og did.)

Skumpellud, et. i dagl. T. den som er forhad, forskudt af alle. (Moth. Bessel.)

Skumring, en. ud. pl. [fattes hos Moth, som derimod har Skimring, der nu ei br. Ev. Skymning. Det A. S. scymriaan bemærker baade: at fraale, glindse; og: at stogge, formørke.] den Tid, v. Daggry og efter Solenset, da det hvecken er lyst ell. mørkt. (dog br. det mest om Aftenens Overgang fra Lys t. Mørke.) At sidde uden Lys i Skumringen. Morgen-skumring, Aften-skumring. (jvf. Tusmørke og Dæmring.) Skungra, v. n. 1. (har.) runge, gienslyde stærkt. (Baggesen; ellers ikke bekendt. jvf. skingre.)

Skuppe, v. a. f. stubbe.

Skure, en. pl. -r. [3. Skor, Skora.] indpaaeren Fordybning; Indsnit (s. Skaar.) At skure Skurer i en Træstok. "Kardes stoffe, hvorpaa de m. Skurer betegne de deres Indtægter og Udgifter." Schotte.

Skure, v. a. 1. [Sv. skura. 1. sch e u e r n.] gnide stærkt f. at rense, gnide m. Sand, Kalk, Aske ell. desl. At skure et Gulv; at f. Kostentat, Robbertoi. = Skuren, en. ud. pl. Skuring, en. — Skurebænk, en. B. som bruges t. at skure Kar paa. Skuresand, en. fin Sand t. at skure med. Saaledes ogsaa: Skuresteen, en. Skureovist, en. (Palmoist.)

Skurk, en. pl. -e. (af det Lydske Schurke.) et Stikelsord: en slet, nedrig Person, Ribbing. "Indgangen er streven af en brav Mand, men Slutningen af en Skurk." Dagg. N. Altm. "Det kræver Konst, selv rigtig Skurk at være." Rein. ["Ildtrykne Vidding og Skurk komme hinanden meget nær; det første udtrykker mere Foragt; det sidste mere Afst."] Müller.] = Skurkestreg, en. nedrig handling, Ribbingsbaad. (Skurkagtig, Skurkeri. Rahbet.)

Skurre, v. n. 1. har. [Sv. skorra.] give en falsk, lide klingende Lyd. Det skurrer i Dret. En skurrende Lyd. "At Lyden skurrer i mit Dret, som Iglestrik." Ewald. "Jeg griber feil, da skurre Harepens Strænge." Rein. — Deraf: Skurren, en. ud. pl. Skurrenes Skurren.

Skurv; en. ud. pl. [A. S. Scorf.] den Roe, der sætter sig p. Huden, især i Hovedet, efter Gnat og lignende Hudsygdomme; men br. ogsaa om Sogdommen selv. = Skurvet, adj. som har Skurv. — Skurvmiddel, et. M. imod Skurv. Skurvpaster, et. Begpaster, som br. mod Skurv i Hovedet.

Skurvhat, en. pl. -te. Navn p. nogle Svampe, især: Skampionen. Agaricus campestris.

Skutte, f. Skudte sig.

Skuur, et. pl. d. f. [3. Skuir.] Tag, som reises t. Ly p. Støtter, uden Bæge, ell. blot v. Bræderbæge (Brædeskuur, Kjelledob) ell. som bygges t. et Huus, v. Eiden af samme, ell. over Døren, f. at være i Ly derunder.

Sky, adj. [Sv. skygg. 1. skygger. 1. re.] som skyer, flygter f. en Stienstand af Rædsel ell. Frygt, især en saadan, der grunder sig p. uklar Forestilling om Tingen. En Bæst er sky naad den stander ell. springer t. Side, v. Snæet af enhver usædvanlig Stienstand. — Sieldnere om Mennesker, undtagen i Sammen. som: folkesty, Ivesky, mennekesty. (Derfor hører det p. en usædvanlig Naade bandede Ord: Skyklapper, pl. fide Læberstykker, fæstede t. Hestens Hovedtsi, v. Siden af Vinene. Roth har ogsaa Dretet Skyhaar i den Talemaade:

Skyhaarene ere fagne af ham o: han er ikke bange.)

Sky, en. ud. pl. [1. die Sche u.] den Egenstaa, at være sky, Rædsel, Frygt. (noere D.) "De Saar, den Enge stuler f. den hele øvrige Verden, blotter han uden Sky f. sin Læge." Rahb. (jvf. Affty.)

Sky, en. pl. -er. [3. Sky. 1. E. Sky, Luften, Luftskedsen.] En Samling af vandagtige Dunster, der i tætere og sunlig Form drive om i Jordens Dunstkræds. "Som naar Vaaren svæver over Engen i den lune Sky." Ohlenschl. En Regnsky, Tordensky. — fig. om det, der ligner en Sky; f. E. en Regnsky, Stovsly. = Skybante, en. En tæt Samling af store og mørke Skyer v. Horizonten, der ligner Bierge. Skyborg, en. poet. Skyblimmel.

"Dyrløst mig hst fra Jord, Skyborgen lad mig bryde." Arceboe. Skybrud, et. pludselig Bristning af en stor, tæt sammentrængt Sky, hvorved en betydelig Vandmængde falder p. eet Sted. Skydækket, adj. bedækket, skjult af Skyer. "End stirrer han længe mod Skydækket Fjeld." Pram. Skyfald, et. d. f. f. Skybrud. (Moth.) Skyfri, adj. som er uden Skyer; ganske klar. En skyfri Luft. "Skyfri var din Morgens Purpurklar." Thaarup. "Om ingen Eng en skyfri Himmel svæver." Rein.

Skyfuld, adj. fuld af Skyer, meget skyet. Skyhav, et. poet. om den skyede Himmel. "Igiennem det øvrte Skyhavs Bølger." Foersom. Skyhimmel, en. den Deel af Himmelen ell. Dunstkrædsen, hvori Skyerne findes. Skyhøi, adj. saa høit, at det naaet Skyerne. Skyhoie Fjelde. "Intet Bierg er saa skyhoit, at de jo kunne komme op p. det allerhøieste." A. Wedel. Skykast, et. Et Weirkast, Windkast. (Arceboe.) Skylos, adj. som er uden Skyer, klar. "Seer p. den klare, den skylose Himmel." Ohlenschl.

Sky mørk, adj. 1. mørk af sammentrukne Regn: ell. Tordenskyer. Den sky mørke Himmel. 2. formørket v. en skyfuld Himmel. "Det sky mørke Bierg." Dagg. (Læbr. II. 220.) Sky mørke, et. Mørte om Dagen af tyk, skyet Luft. (M.) skyer, adj. som hæver sig mod Skyerne, et Skyerne nær. "Seep. vor Klode de skyere Fjelde." Thaarup. Skyplet, en. En ganske liden Sky. "Paa Himlens hvalte Blaa fan ingen Skyplet findes." L. Stockfleth. Skypompe, en. et Navn, som nogle have givet det Meteor, da en Dividvind sammentrækker en Sky og frembringer et Slags Skybrud, der i Faldet antager en tegledannet Stikstoffs; rettere: Vandhvirvel ell. Skyhvirvel. Skyrand, en. den efter Diesonet yderste Grændse af en Sky. "Solen forlod m. falmende Straaler øverste Skyrand." Berg.

Skyrist, en. smal og lang Rabning

i en **Sty**, hvorigiennem Lyset falder. (**S**oft.) **Sty**spætter, pl. ganske smaa, lyse **Sty**er p. en blaa Himmel. "Hvor nær synes jeg at være de smaa **Sty**spætter i den blaa Himmel over min **Sty**se." **Wagg**. **Sty**støtte, en. En **Sty** dannet som en **Statte**. **Israeliternes Sty**støtte. "For dem Alle lod han **Sty**støtten drage veiledende frem." **Wynster**. **Sty**top, en. poet. en **Top**, som naaer t. **Stærne**. "Wierget's **Sty**top." **Wagg**. **Sty**øvet, adj. poetisk: meget tynd og let, ligesom øvet af **Lust** ell. **Sty**er. (**Præm**.) = **Sty**et, adj., som har **Sty**er, er overtrukket m. **Sty**er. En **Sty**et Himmel. = **Sty**e, v. n. og **Sty**es, v. n. pass. blive **Sty**et. Det **Sty**er, Himlen **Sty**es. (**Woth**). Det første nu usædvanligt.)

Styde, v. a. og u. **Stød**, **Styde**. [**S**. skióta.] **A**. act. 1. føre, drive noget **afsted** v. **haandkraft** (ell. anden levende **Kraft**.) **Han Stød t. ham m. begge Hænder**, saa at han **salbt** om. **At Styde Slaaen** for, ell. fra (**Døren**.) **Styde Kassen** af **Reien**. **At f. Wognen** frem, t. **Side**. **At f. Brød** i **Dvnen**. **At f. Baaden** i **Wand**et. **At f. een** ud i **Wand**et, ind ad **Døren**. **At Styde** (noget) fra sig m. begge **Hænder**. **figurl.** at f. noget fra sig o: ei ville **modtage**. — **Slangen Styder** sig hen ad **Jorden**. **At f. sig** igiennem en **snever** **Abning**. "Hvad de **frosne** **Wover** han **benrykt** **Styde** sig." **Wihenschl**. **Muldvarpen Styde** **Jord** op. 2. sig. **kaste**, **stille** sig **ved**, **tabe**. **Storten Styde** **sin** **Laff**, **Slangen** **sin** **Ham**, **Krebsen** **sin** **Stal**, **Hesten** **Styde** af sig (**neml. hovedstøt**). 3. **bringe** frem, **drive** frem v. **Wortkraft**, **Træet Styde** **Radder**, **Grene**, **Knopper**, **Løv**. (**f. Stud**, 1.) og saa **neutr**. **At f. hastig** op i det **fisste** **Kar**. 4. **sole** **stilt**, **give** sin **Deel**, **betale**. **At Styde** ind o: **giøre** **Indskud**, **f. Penge** ind i en **Casse**. **De Stød** 100 **Rdlt**. **sammen t. denne** **Reise**. **Der** maa **endnu** **Stydes** **flere** **Penge** **til**. (**f. Indskud**, **Sammenkud**, **Tilskud**.) 5. **desuden** sig, i **afskillige** **Talemaader**: **At Styde** **Fart** (om **Stibe**.) **At f. Sienvel**. **At f. Ryg** o: **leste** **Rygg**en i **Veitret**. **At f. Ryg** som en **Dbber**. **At f. Rynter** i **Panden**. **Wandel** **Styde** **Wobler**. **At f. Bugter** o: **bugte** sig. **At f. Etolden** v. **een** o: **give** ham **Styld** for. **At f. Wand** o: **ikke** **giennemtranges**, **vædes** af **Wandel**. **Gaa**sen, **Klædet**, **Læderet** **Styde** **Wand**. — **At f. sig** ind under en **anden** **Domstol**, en **høiere** **Ret** (apvællere.) **en** **indstyde**, 4. "Efterdi de nu **Støde** al **Sagen** ind for ham, da var dette hans **Wenting**." **Golding**. "Man kunde **mod** alle **Worligheds** **personer**, og **fra** dem alle, **Styde** sig ind under **Folket**." **Guldberg**. — **Ligesledes** i **Lovsproget**: a.) **At Styde** sig fra sit **Wærneting**, o: **vægre** sig v. at **ville** **svare** f. **samme**. **D. E. I. 2. 3. b.**)

At Styde paa o: **beraabe** sig paa. "Derfor nogen af **Pa**:terne **Styde** paa andre **Wid**nesbyrd." **D. Lov**. I. 13. 14. **At Styde** p. **Himmel**. **V. 10. 41.** **At f. ud** o: **for** **kaste** (**f. Udskud**). **B. neutr.** i **Wærnet**. **fare** **hastig** hen, **afsted** (en **Germanisme**, der **ikke** ofte **forekommer**; og som den **rene** **Sprogbrug** ei **tillader**.) "Hvor **hitt** den **stille** **Wak** v. **glatte** **Stene** **fynder**, og **her** den **rafte** **Elv** **ned** over **Klippen** **Styde**." **P. H. Friman**. **Derimod** **siges** om **Wæret**, at de **Styde** op af **Jorden**. **Træet** **Styde** **stærkt**. **At Styde** i **Frø**. (gaae i **Frø**.) **Denne** **Bei** **Styde** **giennest** t. **Wen** (**Woth**.)

Styde, v. a. 3. (som **fortrige**.) **drive** noget frem m. meget **stærk** **Kraft** og **stor** **Hastig**hed v. **Hielp** af et **Styde**vaaben (en **Blide**, **Bue**, **Bosse**, **Kanon**, ic.) **st. dræbe** v. **Stud**. **Han Styde** **godt** m. **Bue**. **Denne** **Bosse** **kan** jeg **ikke** f. **med**. (**Dglaa** m. **Benfyn** til **Ladningen**.) **At Styde** **med** **Kugle**, m. **Straa**, m. **Hagel**, m. **Pile**, m. **løst** **Krud**. **At f. til** **Maals**, t. **Styven**, t. **Fuglen**. — **At f. een** **ihlet**. **Han Stød** **ham** p. **Sted**et. **At f. en** **Fugl** i **Flugten**. **At f. Stærpt** o: m. **Kugle** ell. **Hagel**. (**modf.** at **Styde** m. **løst** **Krud**.) **At f. Steen** o: **sprænge** dem m. **Krud**. 2. om **Styde**vaabenet **sejlv**: **Denne** **Bosse** **Styde** **godt** (er **uden** **Feil**. — **Deraf**: **Styden**, **Styde**ning, en. = **Styde**bane, en. **B.** hvor der **Stydes** t. **Maals** ell. til **Fuglen**. **Styde**gevær, et. **Gevær**, **Bosse**, **Styde**vaaben. **Styde**grav, en. **tør** **Wold** **grav**, hvor der **Stydes** t. **Maals**. **Styde**hul, et. **H.** i en **Fæst**ningsmuur ell. et **Taarn** t. at **Styde** ud af. **Styde**hund, en. **afstrett** **Jagthund**, som **bruges** t. at **opsøge** og **bringe** det af **Jægeren** **truene** ell. **stubte** **Wildt**. **Stydes** **huus**, et. **Et** i **Skoven** **opreist** **Huus** ell. **Stuur**, hvor **Fornemme** **skundom** v. **store** **Klap** **jagter** **møre** sig v. **uden** **Umag** at **stnde** det **Wildt**, som **dræves** dem **saa** nær **forbi**, at **Enhver** **kan** **ramme**. **Styde**penge, pl. **bet**, som **betales** **Jægeren** f. at **Styde** et **Stykke** **Wildt**. **Styde**plads, en. **P.** hvor der **Stydes** t. **Maals**. **Styde**pose, en. **d.** f. **Jæger**tasse. **Styde**sejlfab, et. **S.** hvis **Medlemmer** **samles** t. **bestemte** **Liber**, f. at **stnde** til **Stibe** ell. til **Fuglen**. **Styde**taarn, et. **T.** som er **bygget** v. en **Worg** ell. **Fæstning**, f. at **tunne** **Styde** **derfra**. **Styde**vaaben, et. **Waaben**; v. **hvilket** man m. **Konst**, ell. **ved** en **konstlig** **Indretning** **driver** en **skadende** **Sten** **stand** (en **Pill**, **Kugle**, **Steen** o. a.) **imod** det **Maal**, man **sigter** til. (**modsat** **Kast**vaaben, **Saand**vaaben.) **Styde**, en. **ud**. pl. [**Worff**. **Jel**. **Fararskioti**. (**P. E. Müller**.) **Sw**. **Skiuts**; og i **ældre** **Sw**. **Skiut**. **Jel**. **Skioti**: en **Hest**.] **Beforbring** p. **Reiser**, **hør** v. **Wogn** og **Heste** (dog ogsaa om **Beforbring** v. **Maad**.) **Deraf**: **Styde**bonde, en. **Wonde**, som er

forpligtet t. at afgive Bøst og Riseret t. Rejsendes Befordring. **Stydsdreng**, en. som følger m. Stydshesten. **Stydsfrihed**, en. Befrielse f. den Pligt at befordre Rejsende. (Fr. 20 Aug. 1784.) **Stydsfærd**, en. i Norge d. s. f. Kongerise, Kongerigt. (Wadens jur. Drbb.) **Stydshest**, en. d. som Bonden giver t. at føre i Styds. (Fr. 20. Aug. 1784.) **Stydsfakker**, en. den Person v. Stedsfæderne, som tilføjer Rejsendes Befordring. **Stydsliste**, et. og **Stydssted**, et. Sted, hvor Rejsende stiftede Heste; Skiftelied. **Stydsvæsen**, et. Befordringsvæsen.

Styde, v. a. 1. (kun brugel. i Norge.) befordre Rejsende. Deraf: **Stydsning**, en.

Stye, v. a. 1. [Gl. *St. sciuwen, sciuhen. S. schuwen.*] søge at undgaae, vogte sig for. At stye Kasterne, s. det Under. "Faa Mennejer stye Sønder, som de holde for at blive ustraffede." **Wynster**. "Hvo ikke styede Daaden, Død-han frægter ei." **Fibizgers Soph**. 2. afholde sig fra, undsige. At stye eens Selskab. "Een styer, een efterstræber Vre; een dræker, een foragter Guld." **Evald**. Han styer ingen Fare, styer hverken Jød ell. Vand. At stye noget som Vest. (jvf. affstye.)

Styes, v. n. pass. og styet, adj. s. under n. s. **Sty**.

Stygge, en. pl.-r. [J. Skuggi. *X. S. Scadu, Scua.*] 1. Mangel p. lys i en Deel af en ellers oplyst Overflade, frembragt v. et mørkt Legeme, der opfanger nogle Lysstraaer, imellem Lyset og Overfladen. "Det vilde du — inbilde os, at Styggens Legeme er selv en Stygge." **Grundtv**. At kaste S. (siges om det Legeme, der frembringer Styggen.) Biergets hele Top var oplyst af Solen, medens dets Fod laae i Stygge. Lys og S. i et Maleri (s. Efterligning af Styggen v. mørke Farver.) 2. Stygge f. Solsstraaerne, m. Bibegeb og Rølighed; it. et Sted, hvor der er S. Dette Træ, denne Vuegang giver god Stygge i Sommerheden. "Træer, som give Stygge, stule den, ethvert m. sin Stygge." **Job**. 40. 17. At søge Styggen, satte, leire sig i Styggen. 3. det mørke Billede af et Legeme, der fremkommer som Stygge; et Styggebillede. At see sin S. paa Væggen, i Vandet. **Taar-nets, Træets S.** Kort Liv stier som en S. "Hans Dage ere som en Stygge, der farer forbi." **Pl**. 144. 4. sig. i mange Talemaader: a.) noget som ei er virkeligt. "Kort var den Stygge, jeg af Glæden fandt." **S.** Blicher. At gribe, jage efter en S. være bange f. en Stygge. Han er barge f. sin egen S. (om den meget frugt-somme.) b.) det, som har mistet sin aandelige ell. legemlige Kraft, Anselse, Betændthed; ell. det, der kun giver et svagt Billede af no-

get. Han seer ud som en S. Hun spinder hen som en S. "Han er en Stygge blot af hvad han var p. Jorden." **Baggesen**. "Vre er dog intet andet, end Dødens Stygge." **Wahl**. Denne Stiftelse er kun en S. af hvad den engang har været, har kun en S. af sin forudms Glæde. "Mærket og Styggen af andre Rettigheder blev tilbage." **Guldberg**. c.) poetisk: en v. Døden fra sit Legeme adstilt Stær; en legemlss Aand. **Styggernes Rige**. Der tænke vi os omsvævede af vore Forfædres Stygger. 5. noget som giver Stygge f. hovedet (um-bracul.-m.) En Hat m. bred, smal Stygge. = styggeagtig, adj. som ligner en Stygge, har noget af en S. "Styggeagtige Legemer." **Wandal**. **Styggebillede**, et. d. s. f. **Stygge**, 3. egentl. og figurl. At hige, jage efter et tomt S. "Træffens t. Stygebilledet af Nordens Fortid." (M.) "Him Riærlighedsdrift, der ikke neies m. et Stygebillede, men higer mod et bestemt Væsen." **Wynster**. **Styggeblanding**, en. Blanding af Stygger m. Lyset i et Maleri. **M.** (*X. S. hat i er ung.*) **Styggedal**, en. poet. en oeverstyget ell. mørk Dal. "Dg stinned ei — hans blanke Lys i Dødens Styggedale." **Grundtv**. **Styggedrøm**, en. poetisk: en Drøm, Indbildning om noget, der slet ingen Virkelighed har. **Styggefegter**, en. den, som seater blindt, usikkert. (Moth.) **Styggefiæl**, en. Bræt som slaaes over Vinduer f. Hede, Regn og Slud. (Moth.) **Styggefri**, adj. som er uden Stygge (hvor den ei bør findes); solbar, uskyldig. Jagttagelsen var stee p. et Styggefrit Sted. **Styggegang**, en. S. ell. Gangsti hvor man kan gaae, være i Stygge. "Den venlige Styggegang langs m. Aaen." **Styggehat**, en. Hat ell. Skerm v. Hovedet mod Solens Hede. (Moth.) **Styggehvælving**, en. D. ell. hvalbet Sted, hvor man er i Stygge. **Størens Styggehvælvinger**. (Dhenschl.) **Styggekast**, et. det, at en Stygge kastes v. et Legeme v. en løs Klade. **Styggeleg**, en. d. s. f. **Styggespil**. **Styggelinie**, en. Linie, som dannes v. en Stygge, der falder lige (f. G. paa en Solskive.) **Styggeliv**, et. l. som ei er virkeligt, som mest bestaaer i Indbildningene; et svagt, kraftløst Liv. "Et Stin af Tilværelse, et Styggeliv, svævede imellem uophælig Tilbliven og Tilintetgjørelse." (M.) **Stygge-lund**, en. En tæt, styggefuld Lund. (M.) **Styggelev**, et. Sted, hvor man finder Liv og Stygge. "Da man v. isdest Søvn i Styggely kan ruge." **Birgils Georg**. v. **Ravn**. **Styggeless**, adj. som fattes Stygge. **Styggerige**, et. poetisk: Styggerens Rige, Underverdenen. **Styggerides**, et. Omtræt, Omrids, som er gjort efter en S. (3.) **Styggerød**, adj. som er bange f. en Stygge, for det allermindeste. (Moth.)

Styggeside, en. den Side, hvor Styggen falder, som ligger i Stygge. fig. den uforsædelagtige Side ell. Del af noget. **Styggespil**, et. Spil, Leg m. Stogger, Styggeleg. **Styggespil p. Bæggen** (p. den saatalde Trostloste.) "Ihi hvad der levde, var ei Styggespil." Grundtvig. **Styggeretning**, en. d. s. f. **Styggerids**, **Styggerat**, et. **Styggerids**, **Styggeretning**. **Styggeverden**, en. 1. En indbildt Verden; en Verden, som Phantasten danner sig, som er ell. tænkes at være uden Virkelighed. 2. en Verden s. Stogger, ikke f. virkelige Væsen. "Gamle og nye Folkeslags Begrebet om en Styggeverden, hvor de Afdøde gjenfode, hvad de her i Verden havde bedrevet." P. C. Møller. **Styggeværk**, et. noget, der kun er Stygge, der forgaar som Styggen. "Stuffer en Drom mig, et trolende Styggeværk?" Bagg. "Et tomt Styggeværk, som vi stundom opføre det m. drogene Bilsleder til vor Moro." Mynster.

Stygge, v. n. og a. 1. A. neutr. at give, at kaste Stygge. Træet stygger mod Solen. Du stygger f. mig (saaer mig i Ansigt). B. act. at stygge en Tegning, et Materie: bringe S. i Materiet. (s. **Stygge**, 1.) Moth. jvf. afflygge. = Deras: **Stygning**, en. Bieringen at stygge en Tegning, et Materie; **Styggeblanding**.

Styl, et. pl. d. s. det, at noget stiller, ell. finder m. stærkt Fart. (s. **Regnstyl**). **Stylregn**, en. stærkt Regn, som falder i Mængde.

Styld, en. ud. pl. [A. S. Scylde. J. Skuld.] A. 1. Brøde. Forbrudelse, Feil. (sær i Bibel: Ders.) "Forlad os vor Styld." Jeg finder ingen Styld i ham. Joh. 18. "Overtrædelse og Styld kan gives oglaa m. Hensyn t. borgerlige Love; Synd tænkes allene m. Hensyn t. Menneskets Forhold t. Gud." Møller. — Deras i vore Bibelovers. **Styldoffer**, et. Offer t. at forsone Skuld ell. Synd. "Styldofferet skal høre Præsten til, den, som gjør Forsigtig derved." 3 Mose B. 7. 7. 2. Forseelse; Karsag, Anledning t. noget Dndt, t. en Feil. Stylden ligger hos ham. Jeg er ikke S. deri. Synder har megen S. deri. At faae, at give een S. for noget. Det var ikke min S. at det stete. At snde Stylden p. en anden. At tage Stylden p. sig. (Ugentl. og i Skemt, om Karsag t. noget godt. Jeg var Styld i, at han fik sine Penge.) B. med præp. for udtrækker det en Karsag, Bevæggrund overhovedet. (Lat. causa, gratia.) Gør det dog f. min Styld. Jeg beder dig f. Guds Styld! For den Sags, f. en vis Sags S. For Morslats S. C. Gield. At være i Styld. Deras: **Styldbrev**, et. Gieldsbrev. (**Styldforskrivning**. Mynster.)

Styldmand, en. den, hos hvem en anden Dansk Ordbog. II.

er i Skuld; (Creditor) i Modsetning t. **Styldneren**. (forekommer i et Kongebrev af 1572.) D. det, som een er styldig, forpligtet t. at betale f. en Eiendom, han bruger; Afgift. (s. **Jordstyld**, **Landstyld**, **Møllestyld**.) At sætte en Gaard i S. Den Gaard ssaer høit i Styld. Deras: **Styldbog**, en. d. s. f. **Jordebog**. (Glaa: en Bog, hvori det, man har tilgode hos andre, indføres.) **Styldsætte**, v. a. 3. bestemme Jordstyld, ell. Grundstat, sætte i Styld, tarere; vaalægge Afgift. "En alt f. høit styldat Eiendom." Muffen. Deras: **Styldsetning**, en.

Styld, v. a. 2. [A. S. scyldan.] A. klage paa, give Styld paa, bestyld. (J. skulda.) At styld en f. uret. (Moth.) Han styldte paa sin Broder. B. være i Gield, være styldig. Jeg stylder ham intet. Han stylder mange Penge bort. At betale hvad man stylder. C. neutr. være styldsæt. Denne Bonde stylder høit, stylder af tre Lønder Hartorn.

Styldfri, adj. (af Styld, 1.) som ei har begaaet noget Dndt, nogen Forseelse; brødefri, uskyldig. (J. Modsetn. til Skyldfri har J. Gudberg styldfuld. Digte. 1803. I. 288.) — **Styldfrihed**, en. ud. pl.

Styldig, adj. [A. S. scyldig.] 1. den, som har begaaet ell. været Karsag t. noget Dndt, en Forseelse ell. Forbrudelse. At være, at gøre sig f. i en Forseelse. Han er den styldige. 2. pligtig, forbunden til. "At æres ikke allene m. tungane og styldige, men og m. frivillige Handlinger." Sneed. — Deras: **Styldighed**, en. ud. pl. Forpligtelse, Forbindtighed. "At der er visse Pligter, som vi ere Afdebe styldige, hvilke dog ikke forpligtes t. nogen styldighed imod os." Ellshov. "Dan iagttog p. det næste alle tomme styldigheder." Sneed. (Zist. III. 37.) "Pligt indbefatter Begrebet af moralsk Forbindtighed; styldighed tillige af den lovmæssige. Det kan være Pligt at ernære sine Forældre — men det er styldighed at opdrage sine Børn." E. Heiberg. (Subst. br. ei i de svrige Bemærkeller:) 3. som er i Gield, som er ell. styldig en anden noget. Hvor meget er jeg endnu styldig? Han er mig intet styldig.

Styldner, en. pl.-e. den, som er en anden styldig, som er i Gield t. een. Debitor. "Penge trang — som snart skal have den Virkning, at alle hans styldnere gjøre Dpbud." Sneed. "Saaledes kan en styldner bære, naar p. hans Dør, m. ivrig Rave, der bankes af en Creditor." Wessel. "Ein Riærlighed udøver han som en god styldner, der betaler sin Gield." Walling.

Stylle, v. a. og n. 1. [Isl. skola.] 1. act. besøge noget i Båndet, f. at rense, tvætte det; sll. lade Bånd løbe over, igien-

nem noget, man vil rense. At f. Løi, Kopper, Jæde. Det urene kan skylles af i Vandet. At f. Munden. 2. act. drives v. Bølgernes ell. det oprørte Vandets Kraft. Havet skyller Sand, Sommer, Vrag op paa Landet. Det skylles bort v. Floden. 3. neutr. (om Vandbølger og Regn) drives frem m. Bødsomhed; falde i stor Mængde. Havet skyller op v. Stranden, op mod Klipperne. "Nu skylle Havets Bølger mod dens Fod, og ride store Stuffer ud af Klipperne." Seiberg. Vandet skyller over Disget, igiennem Kabinengen. Det skyllede ned (fjølregne) den hele Nat. = Skyllebad, et. Bad, hvorved man overkylles. "Indstaud maatte da lide meget, og saa at sige udstaae et stort Skyllebad." Golding. Vi sit et S. underveis (Noth.) — Skylleballe, Skyllekar, et. Skyllekiedel, en. Kalle, Kar, Kiedel, hvori Løi skylles. — Skyllebak, en. En hastig rindende Bæk, som efter stort Regn ell. Løi strømmer ned fra Bjergene. (v. Aph.) Skyllehals, en. Drapler. (Noth.) Skylleregne, f. Skylregn, under Skyl. Skylletrug, et. L. hvori noget skylles. Skyllevand, et. D. hvori man har skyllet noget.

Skynde, v. a. og rec. 1. [Jel. skynda sør.] a.) act. 1. forstærket en Bevægelses Hastighed. "Dg naaer m. skynder Flugt det snævre Siemesteb." S. Bull. "Dog blev s. skynder Hast et Bondens Døst endt." E. Gølbjørnsen. 2. bringe een t. at haste, drive paa. At skynde paa Arbejdsdere. 3. opmuntre, raade til, tilskynde. Det var ham, der mest skyndede til dette Tog. "De befattede sig ikke selv m. Mænligheden, men Alle skyndede de Andre derstil." B. Thott. "Dans Kundskab skyndede Effortiden til at tænke videre." Guldberg. b.) recipr. bruge Hast, haste, lle. At skynde sig bort, ind, ud. At skynde sig med noget. "Den haster, som stræber efter snart at naae sin Hensigt; den skynder sig, som stræber efter snart at fuldføre sin Gjerning. Naar man ser nogen skynde sig, slutter man deraf, at han haster." Müller. = Skynding, en. (J. Skundi, Skyndi.) Hast, Jil. Det blev gjort i en S. i stor Skynding. "Hvad der maa sies i en Skynding, foretages m. Jilsfærdighed, og bliver fastværk." Müller. — skynkelig (P. Clausen) og skynsdom, adj. hastig, illsom. Skynel, en. Hægen p. et Reb, hvormed en Dør bringes t. at lukke sig; Dørvægt. (Noth.)

Skyrd, en. [J. Skurdr. Sv. Skyrd.] 1. Gjerningen at skære (deraf: Hest.) 2. noget som er skåret, skaar. (Noth.) forældet; men forlente at dr. især i Demerf. 1. Skyt, et. ud. pl. [af skyde.] egentl. Baa-ben, hvormed skydes, Skydegevær; men br. mest kun om de større Skydevaaben, Ka-

noner o. d. — I de nyeste Tider har man forvansket Ordet ved at skrive det Skyts. [Ordet: Skotlade (Skotlad, Kavel) br. 1564. N. D. Mag. V. S. 64.] = Skytspram, en. Pram, der fører Kanoner, og br. til Forsvar mod Es siden; flydende Batteri. (Wandal. II. 110.)

Skyts, en. ud. pl. et noget Ord af det T. Schuss. f. Bestielse, Værn, Beskiermelse; som vel er brugt allene; men dog mest i Sammenf. Skytsaand, en. bejntende Aand. (Schussgeist.) Saaledes ogsaa: Skytsengel (Vaggesen.) Skyts-gud, Skytshejlen, Skytsherre (Patron.)

Skytte, v. a. (Noth.) f. Skotte. Skytte, en. pl.-r. [A. S. Scytta.] 1. den, som skyder ell. som forstaaer at skyde. Han er en god S. 2. jerd. den, som er oplært til, svet i at skyde; en Jæger. At tiene f. Skytte p. en Herregaard. f. Skarpskytte. = Skyttehund, en. Skydehund ell. Jagthund. Skyttehuus, et. S. hvor en Skotte boer. (Skytter, et. Jagt. Wandal; ufærdant.)

Skytte (Noth) ell. Skyttel, en. [af v. skyde. A. S. Scyttel, en Skodde, en Bom, der skydes for noget; sera.] hos Bøvere: et lidet Redskab af Træ, fast og i begge Ender spidst, med en Nabning i Midten, hvori Spolen m. Slaat lægges, og som skydes hastig frem og tilbage igennem Kende-garnet; Bøverstykke.

Skyttel, en. pl.-en en liden Kugle, som Børn lege med. At lege m. Skytteler. (Noth.) = Deraf: Skyttelbane, en. (hvor der leges m. Skytteler) og Skyttelspil, et. (Noth.)

Skæfte, et. pl. -r. [J. Skésti; et fort Skast.] Indretningen af Træ t. en Bøsse. At tage Bøsseløbet af Skæfter. = Skæfstræ, et. L. som er tienligt t. Skæfter.

Skæfte, v. a. 1. [J. skésti.] forsyne m. Skast ell. Skæfte. At skæfte en Bøsse, en Træ. Deraf: Bøsseskæfter. — Skæftning, en.

Skæg, et. pl. d. f. [Etrives ogsaa Skæg. J. Skegg.] Haar, som vore om Munden, paa Hagen og Kinderne hos Mennesker, især Karlsoff. Ogsaa om de lange Haar, der vore ud v. begge Sider af Munden hos visse Dyr, især af Katteslægten. At saae S. lade Skægget rage, tage af. At tale af Skægget, tale rent, tydeligt. = Skægbund, en. Guden p. den Deel af Ansigt og Hals, hvor S. vorer. At have en stort Skægbund. (Noth.) f. Jaarbund. Skægbesættelse, en. liden Børste t. at rede Skægget m. (Noth.) Skæggesieder, en. pl. -sieder. smaa udstaaende Fiedre, som nogle Fugle have v. Siderne af Ræbber. (Fleischer.) — Skæggelevning, en. fig. hoed een levner i Glas ell. Kruus, efterat have drukket. Skæggesæbe, en. S. til at klippe Skægget. (Noth.) Skæggesæbe, en.

haard Søbe, som bruges naar man tager Skægget. = Skægget, adj. forsynet m. Skæg. — Skæglos, adj. som er uden Skæg. (Skægges. Moth.)

Skæl, et. pl. d. f. [af Skæl.] 1. tunde, flade, beengagtige Stykker, hyormed huden hos visse Fiske og Slanger er bedækket; Fiskekæl. (Squama.) "Dans Pantser var om Livet som solvblanke Skæl." Ohlenschl. At have Penge som Skæl. 2. Smaadele af huden, især i Hovedet, der løsnes naar den fornæs. 3. undertiden br. det for Skæl, om Møllingers og lignende Sødnrs haarde Bedækning. Deraf: Skældækket, adj. v. bedækket m. Skæl. (Ohlenschl.) Skældyr, Skælfisk, som er forsynede m. Skæl. — Skællet, adj. forsynet m. Skæl. — Skælpanter, et. p. bestaaende af flade Jernstykker, dannede som Skæl, og befestede over hinanden, saaledes at de kunne bøje sig efter Kroppen. / Skælvinge, en. (hos Insecter.) f. følgende Ord. Skælvinget, adj. har man talst de Insecter, hvisvinger ere bedækkede ligesom m. fine Skæl, der ligne Støv. Lepidoptera. (Cuviers Dyrhist. v. Bød. II. 258.)

Skælle, v. a. 1. tage Skæl af. At skælle Fisk.

Skæmmet, v. a. og rec. 1. [3. skemma.] 1. forringet i Værd, Duellighed, uldsende; forværre. (formodentl. af 3. skammr. fort. Sv. skämma, forforte.) Han har reent skæmmet Træerne, v. at hugge f. meget af dem. Det skæmmet Synet af den Bygning. 2. bestemme, give Slam. "Naar — du Ven og Slægt og Fædreland vil skæmmet." Tode. [Isl. skamma, vanære.] (At skæmmet en Pige. Moth.) 3. rec. At skæmmet sig v. tage sit Duld, sit funde uldsende. Hun har skæmmet sig meget i den Sygdom.

Skær, adj. [3. skir, skær.] reent, klar, uplettet, uforsalfet. Skært Linned; Skær Pønning. Dvid og Skær i huden. (Orbet begynder at tage sig, og Bemærkelsen: Fyldfri, reent fra Skuld, har lange været forærbet; ligesom v. a. at skære, rense, give reent.) = Deraf: Skærhed, en. ud. pl. — Skærbudet, adj. som har en klar, sin Ønd. (Moth.) — Vertil maa ogsaa henføres Ordet: Skærsommer, det danske Navn p. Årets fette Maaned, ell. Junius. Formodentlig ogsaa: Skærtorsdag v. Lørdagen før Paaske. (Ips. Skærsild, nedensfor.)

Skær, et (en Klippe) f. Skær. Skær, et. det flade Jern i Ploven, bag Langjernet; Plovskær.

Skære, v. a. skær; skæaren, skæaret. pl. skæarne. 3. præss. forkortet ofte skærer t. skær. [3. skæra. A. S. scieran, scëaran.] 1. dele fra hinanden, fiske ad ell. fra, v. en Kniv ell. et andet skarpt Redskab. At f. i Stykker, itu, f. sander. At skære (Klippede) haaret. At f. et Mærke i noget. At

skære (v. glibe) Grise, Heste, Lure. At f. et Stykke af noget. (Ips. affkære.) At f. Kornet af m. en Segl. Der er skæret f. meget bort. — At f. for, skære Mæden for (m. Tonchold p. præpos.) v. f. Mæden i Stykker v. Bordet (f. ForSkærer.) At f. noget igiennem. At f. ind i noget, f. for nær ind. — At f. en Bog op; f. Bugen op p. et slagtet Dyr. — At f. et Brod over. At f. til v. danne et Stykke Læi t. Klæber m. Særen. At f. en Kiole, et Par Støvler til. — At f. et Stykke ud af noget. — At f. sig i Haanden, at f. sig paa en Kniv, p. et Stykke Glas (mod sin Willie. Derimod: Han skær sig selv i Armen m. en Kniv.) At f. Lænder v. bevæge Lænderne mod hinanden. 2. neutr. trænge ind i ell. igiennem noget m. skær Egd. Den Kniv, Gav skærer (bider) ikke godt. (f. hvide, 4.) Bluet skær dybt i (i en blod Vel.) 3. fig. voldsme Smerte ell. ubehagelig Fornemselse. Lyset, Rogten skærer mig i Dinene. Det skær mig i Hjertet, naar jeg tænker p. hendes Død. En skærende (bldende) Wind, Kulde. — skærende Farver v. saadanne, som i et Maleri ikke ere nok sammensmeltede, eller som stikke for meget af mod hinanden. Han er alt f. skærende (v. afgjorende, ell. skarp, streng) i sine Udtryk, Domme. = Skærebæret, et. B. til at skære noget paa. Skærebænt, en. Bænt, hvoypaa Palm skæres t. Hækkelse (Moth.) Hækkelsesliste. Skærefiste, en. d. f. f. Skærebænt. Skærekniv, en. En stor Kniv t. at skære med, undertiden beskæftet i en passende Indretning; f. E. en Hækkeskniv. Skærestand, en. Fortænderne hos visse Dyr, som ere saaledes beskafte, at de dermed let skære Træ ell. andre haarde Ting over.

Skærpe, Skærping, m. fl. j. under skarp.

Skærsild, en. [af adj. skær, A. det forældede v. a. at skære v. rense, purgare, lustrare. 3. Skyrseleldr. Ihre.] efter den catholiske Kirkes Lære: en Tilstand efter Døden, hvortil Menneskenes Sjæle lide Plinsler, f. at renses fra jordiske Fæll og Laster, inden de blive salige. Purgatorium. (Af samme Oprindelse er det forældede: Skærsjern v. det gloedne Jern, som v. Jernbyrd maatte bæres ell. trædes paa.)

Skærsommer, Skærtorsdag, f. ovenfor under adj. skær.

Skod, et. f. Skod.

Skotte, en. pl.-r. [S. Schuit, (Schuit) et lidet Fartoi, en Baad, hvilkens Bemærk. Moth ogsaa tillægger det danske Ved.] et Redskab af Staal, m. skarp Kant og orad krummet Spids, som spændes p. Fødderne under Saalen, f. at kunne glide ell. løbe p. Is. At løbe p. Skotter. = Deraf: Skotreløben, en. Skotreløber, en. pl.-r.

Slaa, en. pl.-er. [3. Sla.] Luffelse f.

en Dør ell. Port, bestaaende af en Stodde, der indenfor stødes i et Hul ell. en Krampe i Stolpen. "Stiondt Slaacen luffer indens fra." Bessel. (Slaa br. særvanlig kun om en saadan Indretning af Jern. Skodde ell. Stud ogsaa naar den er af Træ.)

Slaae, v. a. og n. slog; (er) slagen, slaaet ell. har slaaet. pl. slagne. [Isl. slá. N. S. slean, slan. T. schlagen. Almuen udtaler Dødet f. det meste: Slae.] A. act. 1. bevæge et Legeme mod et andet m. Kraft og Hurtighed. At f. med en Hammer. At f. Døren i. At f. paa Stiolbene m. Sværdet. At f. Regler. At f. et Søm i Bæggen, en Pæl i Jorden. At f. noget itu o: lade det falde ell. slaae, støde dertil m. en anden Ting saa at det gaar i Stykker. At f. noget op p. en Bæg o: befæste det m. Søm. At f. et Bord op, ned o: lade Bordklappen op ell. ned. At f. Hænderne sammen. At f. noget ud af Haanden p. een. — At f. (o: hamre) Kobber i Plader. At slaae Penge, Mynt (o: præge, mynte.) At f. en Kare o: aarelade. At f. paa Tromme. — Desuden i flere uegentlige Udtryk og Talemaader, f. E. At f. Taft (tilskindøegive Takten) m. Joden e. d. At f. en Veir. f. en Bro over Floden. Kloffen slaaer Tolv (o: tilskindøegiver v. Slag den tolvte Time.) Kloffen er slaaet til (rettere: har slaaet; men Bugen er f. det første.) En Slagen (o: banet) Landvei. 2. særb.: bante, slaae en Person, et levende Væsen, enten m. Haanden, m. en Key ell. andet Redskab. At f. en p. Dørt, i Ansiget. At slaae igjen naar man bliver slaaet. At slaae fra sig, værges sig m. Slag. "Naar man sig lader prygle kun, og ikke fra sig slaaer." Holb. P. Paars. At f. efter een. — fig. At slaae med Blindhed. At slaae (o: straffe) et Folt m. Plager. 3. I nogle Tilfælde for: Kaste. At f. een t. Jorden, f. een omkuld. At f. noget over m. Bløt. Besten slog Rytteren af. At f. Binduer ind. At f. Sand p. et Brev. At f. noget ud af Binduet. 4. dræbe, ihjelslaae. (Denne Bemærk. forekommer hyppig i vore Bibel-Øvers.) "Him gaar t. Døden hen, ei for han slog ihjel, men for han slog kun een." S. Bull. 5. overvinde i Strid, i Krig. Fienden blev slagen (tabte Slaget.) Da han havde slaaet Kufferne (vundet et Slag fra dem.) Dglaa: At f. paa Flugt; slaae af Markten. Fiendens Angreb blev slaaet tilbage. (f. aflaae, 2.) 6. At slaae (Græs) o: hugge det af m. Leen. (i Modsetn. f. meie o: hugge Kornet af.) 7. recipere a.) At slaae sig o: giøre sig Skade v. Fald ell. Stød. Han saldt og slog sig i Panden. Han slog sig p. Kanten af Bordet. b.) uegentlige Talemaader: At f. sig løs o: overgive sig t. Enstighed. (Men:

Roen, Besten har slaaet o: revet sig løs.) At f. sig igennem. absol. o: løve, nære sig. "Man maa fige, han slaaer sig artig og brav igennem." Rahb. D. T. X. 17. (Men: At slaae sig igennem Fienden.) At f. sig sammen o: forene, forbinde sig. At f. sig til et Parti (tage Parti.) At slaae sig til noget o: tage sig for, ell. vænne sig til. At f. sig til Votte, t. Ro. Han har slaaet sig t. et Gaandværk. At slaae sig t. Drif. — Træ ell. andre Ting siges at slaae sig, naar de v. Fugtighed giøre sig ud. 8. figurl. Udtryk, ogsaa m. Præpositioner: At slaae (o: danne, giøre) en Linie, en Kreds. — At f. af paa Varer o: formindre Prisen. At f. noget af Sindet, af Tankerne o: giøre sig ilmagt f. at glemme det. At slaae p. noget o: tale løseligt derom, f. at høre en andens Mening. — At slaae (sætte) Eid t. noget. — Det slog ham o: giørde et hastigt Indtryk p. ham. — At f. Vinene op, (naar man vaagner) ned (see ned t. Jorden.) At f. noget hen i Veir og Wind. At f. Papir om noget (f. Omflag.) At f. en Knude: o. fl. a. B. neutr. 1. besvæges, brides m. Kraft (kun i enkelte Tilfælde, og deriblandt ogsaa om Legemsbevægelser, hvor Bemærkelsen gaar over t. at blive activ.) Winden slaaer i Seilene. Vandet slog ind i Baaden. Falken, Ornen slaaer ned p. sit Kov. Lynilden slog ned i Pusket. At slaae (kaste) op, i en Bog. Luen slaaer ud af Dvnen. Besten slaaer ud m. Bagbenene. Fuglen slaaer m. Vingerne. At f. med Natten (kaste Hovedet tilbage.) 2. uegentlige Udtryk: Papiret slaaer igennem (lader Fugtighed gaae igennem.) Det slog feil, har slaaet feil (Inktedes ikke.) Det slog ind (indtraf) som han havde forudslagt. At f. ind (om Hudsindomme, som hindres i deres Udvikling.) Kopperne slog ind hos ham. — At slaae op m. en pige o: ophave sin Forlovelse. — Det slog til o: var not, tilstrækkeligt. 3. Om visse Fugles Sang: Nattergalen, Drosselen slaaer. "Fra Græne, som næn som Haand har skaanet, slaaer Nattergal og Trist." J. Smidth. = Slaaes, v. n. pass. imperf. sloges. være i Slagsmaal, brydes og slaae hverandre i Strid ell. Trætte. (Dglaa i dagl. Tale: At være oppe at slaes.) Bønderne sloges i Kroen. "De havde segtet f. at blive Konger, og nu sloges de f. at plyndre hinanden." D. Guldb. At slaes m. øen. "For Fremmede er lidet at vinde; imellem dem selv er intet at slaes om." Schytte. (Dglaa om et enkelt Subjekt: "Sam jeg nok Tillidselse tør giøre, at slaes saa meget som han vil." Storm.) (Om stridende Krigshæere br. det ikke giærne uden i d. Tale.)

Slaaefarl, en. pl. - e. Karl, som under Høstten bruges, er i Færd m. at slaae

Græs (jvf. Slatmand.) Vi have fire Slaaefarle i Marken. (Derimod: Meier i lige Tilfælde v. Kornhøsten.)

Slaaen, n. s. (to Stavelser.) en hos os almindelig Buskveert, med lange Lorne, haardt Ved, hvide Blomster og sorte ell. meget mørkeblaa Bær, der sættes v. Wiin og give den saakaldte Slaaeviin. Prunus spinosa. Slaacentorn.

Slaaen, v. n. pass. s. under slaae.

Sladder, en. ud. pl. unyttig og overflødig Snaf, især den, som gaar ud p. at udsprede løse Ringter og Bagvaskelser om Andre. At døve eens Vren med S. At troe v. Sladder; føre S. blandt Folk. = sladderagtig, adj. som er hengiven t. at sladdre; som ei kan tie m. det, som betros ham. Deraf: Sladderagtighed, en. ud. pl. Sladderhant, en. pl. -e. den, som gierne snakker meget, ell. som har den Feil, at sladdre; en Sladder. (d. Tale.) "Den Sladderhant, som evigt risler, vælder, og hvad den burde tie med, fortæller." J. L. Heiberg. — Flere Ord af lignende Bemærkelses forekomme i dagl. T. som: Sladderskiærling, Sladdermund, Sladdertasse (et Fruentimmer, der sladdrer) Sladderstue, Sladdertov (hvor der sladdres) Sladdertunge. — Sladderrygte, et. R. som opslaaer af og udbredes v. Sladder. sladderovorn, adj. d. s. f. sladderagtig. (Noth. Lode.)

Sladdre, v. n. og a. [J. sladra, og sladda, at pladst.] 1. tale meget overflødig og unyttig. At disse hele Aftenen og sladdre. "To unge Piger kunne sladdre hele Timer m. hinanden om de største Smaainger." P. E. Willer. At f. Tiden bort. 2. sige iglen det man høret og ikke skulde sige, ell. det, som betros een; føre Sladder, læs Snaf og Ringter om Andre t. deres Slade. Drengen har sladdret. Hun gaar om i Vnyn og sladder. = Deraf: Sladdren, en. ud. pl. Gierningen at sladdre. — Sladder, en. den, som er tilbøielig t. at sladdre.

Slag, et. pl. d. s. [J. Slag.] 1. den m. en End forbundne Bevægelse, som frembringes v. at slaae. Et S. med Haanden. At give een et S. med en Stok. At faae S. af en Kley. Slag i Slag v: hurtigen, som naar et S. følger det andet. At faae tre S. med Hammeren. Kloffens Slag. Kloffen er v. Slaget Ti (er nær v. at slaae ti.) jvf. Hammerlag, Kloffelag, Torstenslag, o. fl. 2. Strid, Fegting imellem to Krigshære. At holde et S. vinde, tabe et S. falde i et Slag. Her stod Slaget. 3. en Engdom, der pludselig standser ell. tilintetgier Diernens og Nervernes Virkninger; Apoplexie. At faae S. faae et S. bae af S. 4. noget, som slaaes over ell. tilbage. S. paa en Kaabe, Kap-

pe. Slaget v. et slaget Arcatu kunde Kied over Bugen. At giør paa et Neb-o: giøre det kortere v. a det. 5. et krydende Skibs Løb Bending t. den anden. At giøre et for Slag. 6. Mynters Prægning. to Dalre ere ikke af eet Slag. 7. S. Wei v: Hurt, Ujævnhed. 8. Orde Slag (Duchuns) er optaget efter det (Taubenschlag) og Bemærkelsen i dette Ord er ikke dansk. = Slag d. s. f. Pusaare. Slagbold, en. e Skindbold, som slaaes m. en Stok. (Slagbom, en. Bom, som slaaes med svære en Wei ell. Port. Slagb. Bord, som sidder fast v. Væggen, slaaes op og ned. (Noth.) Slag B. over et Vand, som kun v. den ei er fast, og herfra kan drages op e ned (Noth.) en Faldebro. Slag en Fælde t. at fange vilde Dyr t. (Slagbant, en. Bant ell. Seng t. i, som kan slaaes op, naar man ei v den, og ligner da et Stab. Slag Er til Jagt afrettet og brugelig Slagfiader, en. de største og stærke dre i visse Fugles, især Døvfugles, som ogsaa kaldes Slagfugle. Sl. mer, en. hos Bogbindere: en S. t de slaae ell. bante Bøgerne v. Jnt gen. (Noth.) Slaghatte, en. drages over Hovedet v. afrettede Fal de føres ud p. Jagt. Slaglod, Lod i et Ith, som driver Slagværket. (2. en Blanding af Messing og Zink med Kobber loddet. Slagorden, Slag, 2) den Orden, hvori en Krigshæ ges f. at begynde et Slag. At slaae, i Slagorden. Slagpumpe, en. En pompe, der drives v. en lige og næste zontal Pompefang, og anvendes i G v. Brandvæsenet. (Brandforordn. Slagpos, en. til Skibs: en Pø af E forsonet oven og nedentil m. en Kro Tougværk, som br. til at hale Vand Eten. Slagregn, en. d. s. f. Et Pladsregn. Slagstaade, en. Et Skud som tiener t. Luttelse. "Disse staader kiente t. Lutte f. Husene." W. Hst. I. 454. Slagstat, en. d. s. f. geløn, f. saa vidt, som denne anslaa gangbar Vint ell. dens Gehalt. Frygge, en. kaldes i Malerier den i Stngge, som et Legeme, der fra d Side er i Knet, kaster med sin Stngg en opløst Grund; Rastefrygge. Slag er. Et stort og tungt Sværd, som tilfor tes, og undertiden førtes m. begge f Slagværk, et. 1. et Ithværk, som (Noth.) 2. den Deel af Værket i hvord det bringes t. at slaae; Gangværk. = Slagsbroder, en. p dre. den, som er tilbøielig t. at nyde

meri og give sig i Slagsmaal. Slagsmaal, et. Gierningen at slaes, at slaae hinsiden i Trætte. At komme i S. "Slagsmaal er en Kamp uden egentlige Waaben; altsaa m. Hænderne og hvad der laae nærmest f. Haanden." P. E. Müller.

Slagel, en. pl.-er. [af v. slaee.] 1. det fortere, tykke Stykke p. en Pleiel, hvormed man slaer. f. Handel. 2. et Redskab, hvormed Keergulde jævnes.

Slags, et. pl. d. f. [Ev. Slag. Jsl. Slag. Waade.] en vis Art af noget; Ting, som have Natur og Egenstaber tilfælles, og derimod ere forskellige fra andre, som de dog et ere aldeles ulige. (Jvf. Art.) Fleske, forskellige Slags Vitruer, Obler. Dette Slags Mennesker ere selden tilfreds.

Slagter, v. a. 1. [3. slatra. E. slaught-er.] dræbe, ihjelslaae; det br. dog kun om Dyr, som dræbes f. at tiene t. Føde, (ell. for at offres); og tillige om det, som efterat Dyrret er dræbt, foretages f. at gjøre Kroppen skiftet t. denne Brug. Han har lært at slagte. Kalven er ikke fed nok t. at slagtes. At f. et Dffer. At f. Mennesker. = Slagtesaar, et. Et F. som er fedet t. Slagtning, ell. dog bestemt t. at slagtes. "Et lys er tændt, som Verden lærer, at Folket er et Slagtesaar." P. A. Heiberg. Saaledes ogsaa: Slagtesgaas, Slagteko, Slagteskud, Slagtesvin. (Derimod br. neppe: Slagtekalv.) — Slagtehed, et. en Dre ell. Ko, bestemt t. at slagtes. Slagtemaaned, en. det danske Navn f. November. Slagtenød, et. d. f. f. Slagtes hoved. Slagteqvæg, et. alt Dvæg, som slagtes. Vi. er bestemt dertil. Slagtetid, en. den Tid om Efteraaret, da man pleier at slagte og salte Kød t. Winterbrug. = Slagteri, et. pl.-er. 1. Sted, hvor der jævnlig slagtes, hvor en Slagter driver sin Haandtering. 2. d. f. f. Slagtning, Gierningen at slagte. — Slagtoffer, et. Dyr ell. Menneske, der slagtedes som et Dffer.

Slagter, en. pl.-e. den, som har sin Næring af at slagte Dvæg og sælge Kiedet. = Slagterbod, en. Bod, hvor Kied af Slagteqvæg offentlig faldholdes. Slagterbank, en. Bænk, hvorpaa mindre Creature slagtes, ell. hvorpaa Slagteren sønderhugger Kiedet, han sælger. Slagterdvæng, en. og Slagtersvæng, en. Dvæng, Svæng hos en Slagtermester. Slagterhaandværk, et. en Slagters Haandværk, bestaaende i at indfløbe Slagteqvæg, slagte det og faldholde Kiedet. Slagterhund, en. Et Slags store Hunde, som ofte holdes af Slagtere. Slagterhus, et. H. hvor der er Slagteri, og Kied sælges. (Noth.) Slagtertniv, en. stor K. som Slagtere bruge. Slagterkone, en. En Slagters Hustru. Slagterlaug, et. Laugsforening

imellem Slagtere. Slagterlon, en. det, som betales Slagteren f. at slagte for en anden. Slagtertorv, et. d. f. f. Kiedstov. Slagtertorv, en. D. som Slagtere bruge.

Slagtoffer, et. f. under slagte.

Slagtorden, en. f. Slagorden.

Slam, en. (Bastholms aand. Taler. 1779. I. 341.) f. Dynd. Dette indse Ud forekommer i: Slamliste, en. En Steenliste ell. et muret Tilløbssted, hvor Dynd af Rønder o. d. samler sig. (Noth.)

Slange, en. pl.-r. [3. Slöngvir. Slangi.] En Klasse af Krypdyr uden Fødder, som stude ell. snoe sig hugtevis hen ad Jorden v. dets Legemes Muskelkraft. Serpentes. (Jvf. Snog.) 2. fig. af Ligheden i Dannelse: et langt Kæderrør, hvorigennem Vandet v. Spræitng drives m. Kraft og ledes hen mod Jiden. Slanger ell. Jelslanger faldtes tilforn et vist Slags Kanoner. = Slangeart, en. En vis Art af Slanger. Slangebid, et. Bid af en Slange, især af de giftige. Middel mod S. Slangebugt, en. en bølgebannet Bugtning, tilg Slangens Bugter, naar den stnder sig frem. slangebugtet, adj. som gaar i Slangebugter. slangedannet, adj. dannet som en S. (D. H. Drdb.) Slangefedt, et. Fedt, som faaes af Slanger. Slangegang, en. En Gang ell. Stri, der snoe sig t. Slangebugter. Slangegift, en. den Gift, som nogle Slanger giennem en Giftstand give i Saaret, naar de have bidt. Slangeham, Slangehud, en. Slangers skællede Hud, som de aartigen fiske. Slangekors, et. i Waabenkonsten; et Kors, hvis Under dannes af dobbelte Slangehoder. Slangekrop, en. 1. En Slanges Legeme. 2. en Krop, lig en Slanges. "Dg fælt hun bugter sin Slangekrop." Øhenschl. (Delge.) Slangelinie, en. En bugtet, i flere Bugter krummet Linie. Slangelist, en. fig. en meget snebig List. Slangerør, et. Et Rør, som er dannet i Bugter. Slangetræk, pl. slangebugtede Træk, som tegnes ell. drages m. noget. At strive noget i S. Slangeurt, en. En Plante. Polygonum bistorta. Slangeyngel, en. Slangers Unger, som udklæktes af Æg.

Slap, adj. pl. slappe. [N. S. fta v. 3. slapr. Jhre.] som ikke er spændt, ikke stiv, løs; det Modf. af stram. En f. Buestræng. Rebet hænges slapt. fig. en f. (slappet) Dymætsfomhed. — Detaf: Slaphed, en. ud. pl. — slappfoet, adj. siges en en Hst, der er forsonet m. sædvanlige Stoe, i Modsetn. t. Stærkfoet; ell. hvis Stoe ere forslidte.

Slappe, v. a. 1. [3. slapa, at blive, være slap.] 1. gjøre slap, gjøre løs, formindste Spændingen. At f. et Loug, f. Scilene. Rebet slappes v. Fugtlighed. 2.

figurl. svætte, betage Kraft og Gæng. Ved lediggang slappes Stærkeenerne. Lang Anstrengelse slapper Opmærksomheden. "Hvor der er intet at haabe, og intet at frygte, der slappes alle vores Kræfter." Wash.

Slaffe, v. n. 1. (har.) [E. slaska, humorem sordidum effundere. Shre.] sete i Vand, gaar i Rident Arbejde og giøre sig vaad. Moth, som ogsaa tillægger det Bemærkelsen: at vank hid og did. fluctuare.) Deraf er det i dagl. T. brugelige: at slaffe, og adj. slaffet (tøst, vaadt) kun en forandret Udtale. 2. hænge løst og slapt, ell. uordentligt, som vaade Klæder. Klæderne slaffe om hqm. (Moth.) — Slaffer, slaffevorn, adj. (s. fludffe, fludffet.)

Slat, en, pl. — ter. en Levning. (J. Baden. høres i d. Tale.)

Slet, adj. ogsaa: slatten, slattet, slap, vid, og løst hængende; flaccus, flaccidus. (ogsaa m. Begreb om Uorden og Ueenslighed i Klæder m, m. hvoraf n. s. Slatte, i lav Tale: et Ridentførbigt Fruentimmer.) Slattes, v. n. pass. at blive slap, slattet. (Golding.)

Slave, en, pl. — r. [E. og N. S. Slave.] en Person, der afsees og behandles som Ting ell. som en Andens Eiendom; et Menneske, hvis borgerlige Frihed er det berøvet; en Træl. At giøre Krigsfanger t. Slaver. At sælges som S. "Hj hvor er Fædreland, naar Borgeren er Slave?" Storm. — Slaver kaldes saaledes ogsaa hos os i d. Tale de t. Færtningsarbejde p. Livstid ell. paa visse Aar domte Forbrydere. (jof. Træl.) sig. at være en S. af sine Iidskaber. = Slaveaag, et. egentl. Aag, som paalægges en Slave; sig. en trokkende, hørdesubd Træng. Slaveand, en. slavisk Aand, Trællesind. (Wirtner.) Slavearbejde, et. A. som paalægges, udføres af Slaver. Slavefanger, en. den, som giver sig af m. Slavejagt; Slavejeger. (Nord. Lidskr. II. 69.) Slavefoged, en. Dyringsmand over Slaver, som giøre Færtningsarbejde. Slavefængsel, et. Fangehus f. Slaver; Slaveri. "Entsalighed er i din egen Magt, v. Kongethronen og i Slavefængsel." S. Blicher. Slavehandel, en. Gierningen at sælge og købe Mennesker som Slaver. Slavehandler, en. den, som driver Slavehandel. Slaveherre, en. 1. den, som eier Slaver. 2. en Fyrste, der behersker sit Folk som Trælle ell. Slaver, en Despot. "At see Fyrsten fra en Ven og Fader forvandlede t. en Afgud og Slaveherre." D. Guldb. Slavehuus, et. hvor Slaver have deres Bolig. Slavejagt, en. Jagt efter bortløbne Slaver, ell. for at fange Mennesker og giøre dem t. Slaver. Slavejerner, et. Fodjern og Kante, hvori Slavermedes. Slavekaar, en. En Slaves Livkaar, Tilstand. "At han blev domt, hans Slaver-

Kaar at dele." Rahbek. Slaveklæde, en. Slaveleste. "Jordens Horn i Slaveklæder lode." Thaarup. Slaveklæder, pl. Klædedragt, som Slaver bære, Slaveleste, en. 2. som paalægges en Slave. sig. bruges det som Slaveaag. Slavefind, et. slavisk Stind og Læntemaade, Trællesind. Slaveffib, et. S. hvorpaa Slaver føres fra Afrika. Slavestand, en. den Stand, Forsætning, at være S. Trællestand. "Men, endstkiandt han løses kan, efter han sin Slavestand." Rein. Slavevorn, et. Vorn, hvor Mennesker offentlig sælges t. Slaver. (J. Bone.) Slavevogter, en. den, som har Dyring m. Slaver. = Slaveri, et. des Tilstand, at være berøvet den borgerlige Frihed; Trældom, sig. den Tilstand, at være underkastet besværlig Træng ell. en Andens vilkaarlige Behandling. 2. Fængsel, foret m. Færtningsarbejde. At dømmes i Slaveriet v. Livstid. = Slavisk, adj. som hører til, passer sig f. en Slave. En f. Behandling, Frygt, Læntemaade. "Med slavisk Dyrighed og dyb Kærlighed af egen Afsigt." Engelstoft.

Sledff, adj. [E. sleek, glat, blød. — T. schleichen. Sv. slika, repere. Slikiare, adulator.] venlig, og sødtalende af et falsk Hjerte, og f. sin Fordeels Skyld. (Moth.) En sledff Hykler. "Eftallige Born ønske at hvide en god Fader — det er kun sledste Born, der overvælde ham m. idelige Lovtaler." Rahb. At være sledff i sin Tale. "Din sledste Smiger kan mig ikke røre." Ohlenschl. — Deraf: Sledffhed, en. ud. pl.

Sledff, v. n. 1. (har.) løkke og smigre for, tale een efter Munden f. sin Fordeels Skyld. "Man lærte Drenngen snart, at sledff f. sin Møder." Rahbek. — Deraf: Sledffen, en. ud. pl. — Sledffer, en. pl. — e. (Moth.) den, som er sledff, som sledffer f. andre.

Sleg, adj. [E. sløker. J. sløgr, underfundig, snu.] har samme Bemærkelse som sledff, men er mindre brugeligt, ligesom Subst. Slegthed og v. n. at slege. (slede.) "Du sleger for den tiære Træng og Eng." Storm. (Fabler og Fortæll. 105.)

Slegfred, en. [E. Slegfrid, Slögfrid.] den sidste Stavelse er Ordet bestaaet m. Frille (Fridla) den første kunde være det 2. el. Slæki, en. Pige, Kienesfæge. Gudm. Andr.] det samme som Frille. (forældet; og forekommer ogsaa i ældre Danstjelden atene; oftere derimod: Slegfredkone, Slegfredqvinde, Slegfredvov.) = Slegfredbarn, et. B. avlet m. Slegfred, Frillebarn; ligesaa: Slegfredsøn. — Slegfredsæt, en. uagte Afkom. (Rahbek.)

Slem, adj. pl. slemme. [J. slæm.] 1. end, stædtelig, ied. En slem uartig Drenge. Et slem Levnet. Den slemme

Syge, Epilepsie. (Noth.) 2. Slet, daarslig, ugunstig, ubehagelig. Et slemt Veir. En s. Veir. Det var slem (ilde.) Det kan blive en slem Sag. ("En slem Sag er den, som kan blive Aarsag t. Ulykke for medelst Omstændighederne." Sporon.) En slem Omstændighed. "Ond siges en Ting at være formedelst sin Natur; slem formedelst Virkninger og Følger." Sporon. (Subst. Slemhed forekommer i ældre Skrifter; men høres nu ikke.)

Slang, et. s. Slæng.

Slentre, v. n. 1. har. [En. slentra. N. S. (l e n d e r n.) gaar stidesløst; ell. gaar ledig, drive omkring. (Noth.) "At slentre lvet igennem, som jeg bedst kunde." Gvald. Det slentret af o: det gaar nogenledes. (d. Tale.)

Slentring, en. pl. - er. I dagl. Tale: en Regnepenge. "Du sætter du mod Slentringer dit Guld, hvad notter dig, om du vandt Kommen fuld?" S. Blishev.

1. Slet, adj. pl. slette. [3. sléttr. Goth. slaihts.] 1. jæv; glat. Paa s. Mark. En s. Plads. En s. Søm, som er uden Stikning. (Noth.) Slet Flor, som ei er kruset. Slet Fleiel, glat, som ei er blommet. 2. fig. i Talemaaden: slet og ret o: ligestem, oprigtig, ærlig, uden Pral, uden Omvøb. 3. slet, adv. ganske, aldeles. (jvf. reent.) Slet ikke, slet intet. (ellers næsten forældet.) "Alle de andre, som allerede skulde være slet forglemte." B. Thott. "Han heler slet er hendes Træl, end selv sin egen Herre." Bore ding. "Rig troet du da saa svag, saa slet afmægtig." Gvald. (Ellers næsten forældet; dog br. det i Taleproget m. Benægtelse. Han gaar nu ikke slet saa daarslig Klædt, som tilforn.) Denne er ikke slet saa ringe, som dem anden.) = Deraf: Slette, en. [3. Sléttendi, Slotta.] en jæv Mark, et fladt Land, uden Bjerge og Bæker. At boe p. Sletten. En S. af mange Miles Omkreds. = slette v. a. 1. [3. sléttta.] 1. giøre slet, jævne, glatte. At s. Klæder, Lerred. "De søge at slette den Født, som i fremmede Lande er dem paa lagt." Holb. At s. noget over o: at jævne det heelt over. 2. fig. At s. en Sag o: jævne, forlige. 3. At slette ud o: stryge ud, viske ud. At s. ud hvad man har frest vet. s. ud slette. = Sletbag, en. [3. Sléttbackr.] falskes den grønlandske Pral (Bælæna mysticetas) fordi den ingen Angsinnet har. Sletthøvl, en. En Høvl, hvis Jern er glat og lige i Enden, hvormed Træ høvles glat. — Sletning, en. Gierningen at slette. — Slettevæ, et. X. hvormed noget slettes, jævnes; Slagel. (Noth.) — Sletteøre, en. En bred Øre, hvormed Sommer og Vælfker slettes.

2. Slet, adj. pl. slette. [af d. X. schlecht.] som et er; som det burde være

(modsat god) med mange forfælsk. Bibegeb i Bemærkelsen: ond, ringe, daarslig, uduelig, o. s. v. En s. Person. At have s. Enkte. Slet Guld (som har megen Illisætning.) Slette Penge; slet Vælr; slette Barer. ("Slet kan man sige, er det, som ikke er godt nok; ringe det, som ikke er tos-kellat nok." Sporon. jvf. ringe.) At staae sig slet. Det git ham slet. Det var slet gjort, handlet. "Den under slet, og glædes svagt." Ohlenschl. Det er kun s. med ham (han besinder sig ild.) jvf. ringe. = Sletthed, en. Beskaffenheden at være slet. Charakterens S. — slettrænkende, adj. som har en slet Tænkemaade.

Slette, v. a. s. under slet, jæv.

Sletvare, en. En Fjst af Glander: Slægten, [Pleoronectes] (Rhambus lævis Linn. v. Aph. Nat. Hist. II. 469.)

Slev, en. pl. - e. [skrives ogsaa Sløv. 3. Sleif.] en stor Træstee t. at sje med; Kistekasse, Gendæstee. "Hun blev dømt t. Koffekniv og Sløv, samt forbudet Blæk og Pen s. Livstid." Rahb. D. L. V. 189.

1. Sli, en. ud. pl. 3 Jyllands Marstegne: en meget frugtbar Mergel, slandet m. harpragtige Dele, der falmer sig v. Kistfirne og i Stadens Ildstø. (Duffens Landcor. 47.)

2. Sli, n. s. kaldes ogsaa p. Jyllands Beskaffent de lange forstørrede Klodder af Sandværtten Alittretag. (Ariniudo arena-ria.) Kagaard em Thne. S. 68.

Slibe, v. a. slev; er sleben, har slevet. pl. slevne. [3. sliipa.] slette ell. hvæsse noget, enten v. Gniden, Risting paa ell. m. en anden Ting overhovedet, ell. ved at lade det gvides p. et omløbende rundt Legeme; i hvilket Tilfælde slibe især bruges. At slibe en Kniv, Sær (o: hvæsse den.) At s. Glas, Marmor, Iddelfstene. Marmorplader slibes, ikke s. at hvæsses, men for at slattes. (jvf. hvæsse, færp.) — "Man kan hvæsse og færp v. at slibe. (men ogsaa uden Brug af Slibesteen, v. at fryge Tingene, man vil hvæsse.) Man færp det Stumpe, hvæffer det Slavs, sliber det Ijævne." Sporon. At s. Rusten af ell. ud af noget. At s. Figurer ind i Gås. — sleben, adj. v. br. figurl. ligesom poleret. Slevne (forsindede) Sæder. "Da man altid har fundet, at slevne Sæder og Velsstand frembringe tankende Sjæle." D. Guldb. Et slevent Væsen. En s. Lunge (o: dannede Talegaver.) "Saa veed en Skalk m. sleben Lunge Folk at indbitte tusind Ting." C. Frimann. En sleben (Glimrende) poleret) Stål. "Et Dyrke — paa sleben Hofmands Læber." Walling. "Vi see andre Folkeslag, som falskes dannede, slevne, forfinede; thi al Slags Kløgt og Konsthed er udviklet hos dem." Winnfir. = Slibeerg (Slibesj) en. Eg, som frembringes v. Slibning (s. Krammereg.)

Slibealle, en. d. s. f. Slibetrug (Noth.)
 Slibemølle, en. Mølleværk, hvor der slides
 f. G. Marmor. Slibeskål, en. S. af
 Kobber ell. Messing, hvori Glas slides.
 Slibespaan, en. f. Strygspaan. Slibes-
 steen, en. En blød Sandsteen ell. Støf-
 steen, som br. til at slibe ell. hvæsse. Sli-
 betrug, et. I. hvori Slibestenen hviler p.
 en Axel, for under Omdretningen at vædes
 af Vandet i Truget. Slibeværk, et. en
 mekanisk Indretning t. at slibe. = Slib-
 ning, en. pl.-er. Omdretningen af slibe. Hvad
 Diamanten tager i Slibningen.

Slibrig, adj. [N. S. slipes, slipere. J.
 sleipe. R. S. [slibe rig.] glat v. Fug-
 tighed; som har den Beskaffenhed, at det
 let glider, ell. at man let glider derpaa.
 Slibrig, som en Kal. "Pist trang og sli-
 brig Veien gaar." F. Guldb. Veien er f.
 af Regnen. En glat Iis bliver slibrig i
 Teneir. — fig. (ligesom glat:) for: troløs,
 falsk. "Hvor slibrig Hofmand mig m.
 gøstene løfter seg." D. Bull. "At Hof-
 mænd os svige med slibrige Ord." Rahbek.
 2. fig. mislig, betænkelig, vanskelig. Det
 er en f. Sag at være ved. "Slibrig er den
 Bane, som store Mænd have at betrede."
 Kampmann. "Hvor slibrigt, da at være
 Raadgiver." Jacobi. — 3. Udsan, efter det
 Endste: som ved halv stult Uvishedhed
 vælter utvdske Forestillinger. Et slibrigt
 Digt, Maleri. — Deraf: Slibrigghed, en.
 ud. pl. 1. Glatthed forenet m. Fugtighed.
 "At Naturen t. deres Frelse ikke har givet
 dem (Kalene) andet, end deres slme-
 Slibrigghed." Rahbek. 2. Utvdskhed i For-
 stillinger ell. udvortes Fremstilling. Disse
 Digtets Slibrigghed gjør dem t. en skadelig
 Læsning.

Slid, et. ud. pl. [J. slit.] 1. Udfan-
 den, at slides, det, at noget slides. S.
 paa Bøgne, Redskaber. Der gaar meget
 S. paa. 2. Slab, Røje, Krafternes
 Anstregelse. En Døst som er god til S.
 han taaler godt Slid. 3. Varighed t. at
 slide p. Der er intet S. ved dette Løi. =
 Slidarbejde, et. Arbejde, som kræver og
 medfører Elsd, besværligt Arbejde. "Jeg
 kender intet kostere, tørrere Slidarbejde,
 end at gjøre Vers." Pagg. (Labyr. I. 172.)

Slide, v. a. og n. sled, slidt. [J. slita.]
 1. gribe, rykke ell. drage voldsomt i noget.
 At rive og f. i noget. "Jeg mine Loffer
 sled og slog mig f. mit Hjerte." Jacobi.
 At f. noget i Stykker imellem Hænderne.
 (Slide medfører Begrebet om en længere Tid,
 hvori Kraften maa anvendes; rive om en
 hurtigere, stærkere Kraft.) De søgte at
 holde ham; men han sled sig fra dem. At
 f. sig løs. "Dig intet p. Jorden skal slide
 m. Løst ell. Mægt af min Haand." Storm,
 2. fortære v. lang Brug. At f. Klæder,
 Etør. — Han har slidt sine Børneføde (et

intet Børn, ikke ung mere.) At f. sin Tid,
 f. Tiden hen o: leve, som man kan, ikke i
 den bedste Lykke. Det slides af, bort, v.
 Brugen. At f. Jorden ud o: umagte den
 v. for hyppig Sæd. (f. opslide, udfslide.)
 3. neutr. fig. arbejde meget og strengt.
 Han slider og støber hele Dagen. At f.
 for andre. At f. i noget. = Sliden, en.
 ud. pl. Stærken at slide. — Slidejern,
 et. d. f. f. Kreflade. — Slidsom, adj. 1.
 stærk, som vel lader sig slide paa. 2. som
 godt taaler at slide.

Slig, pron. pl. slige. [J. slikr. forkor-
 tet af deslig, deslige; ell. af det gl. pron.
 sa og lik; faaledes i gl. Sv. salik. Goth.
 svaleiks. J. s [sch.] d. f. f. saadan. Slig
 en Mand; slige Folk. Slig Dyrføl har
 jeg ikke kendt. (Det staaer oftest foran
 Artikelen, og i Forbindelse m. et Subst.
 Døg br. n. sligt for: noget sligt, ell. slige
 Ting. Sligt og andet mere.)

Slim, en. ud. pl. [M. S. Sliem.] en
 sei, tnt; klæbende Fugtighed. Slim i
 Mæven, i Brnstet. Melten sætter S. Der
 har sat sig S. paa Klædet. Gummislim.
 = slimagtig, adj. som ligner S. slim-
 drivende, adj. som driver S. ud af Lege-
 met. Slimdyr, et. Infusionsdyr, som
 avles i Sliimvædsker. L. Kothe. (Jorden
 efter kiendelig Plan. 53.) Slimfeber,
 en. F. hvormed en stærk Afsondring af
 Slim er forbunden. Slimflod, et. en
 stærk Afsondring af S. i Halsen ell. Bry-
 stet. Slimhinde, en. 1. Slimet Hinde,
 der sætter sig p. en Vædske. 2. en Hinde,
 hvormed Mænsens Bryst indvendig er
 beklædt. Slimkirtel, en. R. i Legemet,
 hvorved Slim affondres. Slimopløsende,
 adj. v. som opløser Slim. Slims-
 pose, en. d. f. f. Slimkirtel; ell. et
 Sted i Legemet hvor Slim samler sig. (Tres-
 schow.) Slimvædske, en. En slimet Væds-
 ke. = slime, v. n. 1. (har.) frembringe
 S. give Slim af sig. — slimet, adj. som
 har Slim i ell. ved sig. En slimet Vædske.

Slif, en. en ringe Ting, en Ubetyde-
 lighed. (b. Tale. Noth.) "Hvordet han
 Navn af lærd, af vild og dugtig fik, ret,
 som man siger, for en Slif." Storm.

Sliffe, v. a. 1. [L. lict en. J. slika,
 glatte, polere.] befrugte m. Tungen. Huns-
 den sliffede hans Haand. At sliffe sig om
 Munden. = Sliffen, Sliffning, en. Stær-
 ningen at sliffe. — Slifferi, et. pl.-er. 1.
 idelig Sliffen. 2. sødt Bagværk, Sukker-
 bakkelse, RaaS. At forbarde Mæden v.
 Slifferier. — Slifmund, en. figurl. den,
 som holder meget af Slifferi.

Sliffen, adj. pl. sliffe. som er meget
 for Slifferi.

Slime, v. a. slimet, f. Slim.
 Slinge, v. a. 1. Kære et Træ igennem
 p. lange. (Noth.) "Træet bør aldrig hens-

ligge m. Barten paa efterat det er svinget; men denne bør aftages, og Træet sidehugges." Archiv. f. Søværn. II. 377. 2. hugge et sælvet Træ siltkantet og glat. (Noth.) Isl. slingia, tante, spe en Kant ell. Bræmme omkring.

Slingre, v. n. 1. (har.) [S. slingra.] ikke at holde en ret Linie, ell. ikke holde Kroppen lige i sin Gang; gaas en vakkende Gang. fig. Skibet, Bognen slingerer (i Storm, og p. en ujævn Vej.) — Deras: Slingren, Slingring, en. — Slingregang, en. Ujævn Gang. (Ambergs Drøb.)

Slip, n. s. Gjerningen at slippe; kun i den Talemaade: at give Slip paa noget v: lade fare.

Slippe, v. a. og n. slap; har sluppet; er sluppen; slupne. [S. sleppa. N. S. slip p. en. Sv. släppa.] 1. give løs, lade fare det, man holdt paa, ell. det, som var indspærret. At slippe Lømmene. At f. en Fugl af Buret, f. Kreaturene p. Græs. At f. een ind, ud v: lade ham komme ind, ud. 2. neutr. komme løs, komme bort, komme fra et Sted, hvor man var hindret ell. fastholdt. Fuglen slap ud af Buret. At f. ud af Fængslet. At f. fra, f. vel, stadesløs fra noget. Han slap m. en ringe Etade, m. en Rettsfættelse, Jeg slipper ikke saa let (det vil koste mig mere.) At f. løs (blive fri.) Dren slap af Skaffet. Dødet slap f. ham (som han holdt p.). fig. Dødet slap ham af Munden. "I Guldens Ruus slap der et Bæste af hans Mund." Østenschl. At slippe til noget v: komme uventet, ell. paa en heldig Maade t. noget. 3. neutr. være opbrugt, fattes, ei være mere af. Allet er sluppet. Vandet slap i Posten. — Slippedands, en. En D. hvori den ene hastig slipper den anden. (Noth.)

Slobrok ell. Slaabrok, en. Et fordærvet, indst. Drd (N. S. og D. Slaaprock) for: en Natkiortel, en let Dvertkiortel, som man iserer sig naar man staar af Sengen ic. (høres og bruges nu kun selden.) "En Philosoph i sin Studerestue med Nathue og Slobrok." Sneed. (P. Tilst. II. 632.)

Slod, et (i). de ved Sødens Opbinding p. Ageren spredte Ar, der siden rives sammen; Rivelse. (Mussens Landoet. 228.)

Sloie, en. pl.-te. et i sin Gjerning stadesløs, i sin Dragt sludstet Fruentimmer. (I lav Tale, Noth. f. Sloie.)

Slot, et. pl.-te. [S. og N. S. Slot.] et anseeligt, stort Huus, som en Første ell. fornem Hæere eier og beboer, enten beständig, ell. for en Tid (s. Jagtslot, Lyfslot ic.) Om Privatmands Boliger af dette Slags hr. ikke giærne Slot; men Herresæde, Herregaard, v. a. Et beskæft S. f. Borg. = Slotsbetient, en. den, som har en Bestilling p. et S. Slotsby; en. En By anlagt v. et Slot, ell. hvor Slottet er

Sorebsagen. "Et opholdt os ikke længe i dens splinterne Slotsby." Pagg. Slotsbygning, en. pl.-er. 1. Bygning, herende t. et Slot, 2. Gjerningen at bygge et S. Slotsfoged, en. den, som har Opsyn m. et Slot og m. Slotsfolkene. Nu: en Slotsforvalter. Slotsfolk, pl. de, som ere i Tjeneste p. et S. Slotsgaard, en. Gaardsplads, omgivet af Slotsbygninger. Slotsgrav, en. Grav t. Befæstning omkring et S. Slotshave, en. D. ved et S. Slotsherre, en. tilførn: den, som havde øverste Befaling p. et kongeligt S. ell. havde det i Fortæning. Slotskirke, en. En Kirke, et Capel i et S. Slotmenighed, en. den Menighed, som søger en Slotskirke. Slotsplads, en. En stor Slotsgaard ell. Plads uden f. et Slot. Slotspræst, en. Præst ved en Slotmenighed. Slotskriver, en. Regnskabsbetient hos en Slotsfoged ell. Slotsforvalter. Slotstaarn, et. T. paa et Slot. Slotstøier, en. i ældre Tid: den, som gjør Tjeneste p. et Slot, som staar under Slotsherren. (Suhms Saml. t. den d. Hist. II. 3. S. 73.) Slotsvagt, en. 1. Rigssold, som giære Vagt p. Slottet. 2. Vagthuus ell. Vagtsue, hvor disse opholde sig. Slotsvægter, en. W. som holder Natteragt paa ell. ved et Slot.

Slothamp, en. det danske Navn p. Hampens Pan-Plante; hvorimod Hun-Planten kaldes Galler.

Slu, (ell. slug) adj. [S. schlau. Isl. slægr.] snild, slog, listig. (Sv. slug: I Jylland: slon, slov.)

Slubre, v. a. 1. [S. slubra. S. schlurfa.] løbe ell. driffe lideligt. Noth.

Slud, en. ud. pl. [Bestægtet med C. Sludge, Dønd; ell. med Sluse; m. det S. Schlossen, Hagel; S. sluice, at strømme, m. fl.] Regn, Løsnee, Fugtig-hed fra Luftkredsen, som falder i et fædet og vaadt Veirig, m. tyn Luft og Bæft. At reise i Sne og Slud. "Iil Solens Glans kan bryde det tunke Slud, som Skner og Bølger sprudle." Gvald. (Noth anfører v. impers. det sluder v: er ondt Veir med Slud.) = sludfuld, adj. som bringer, medfører megen Slud. Et sludfuldt Gifteraar. En sludfuld Dag. "Dets Him-mel er vandfold, sludfuld, usafvig." Dufsen. — Sludvinter, en. En Vinter m. megen Slud, og uden alvorlig Frost. "Hvort ledes man foraar, Efteraar, og i Sludvintre kan særdes p. denne Vej." W.

Sludder, en. ud. pl. ufornuftig Snak, Tale uden Mening ell. Betrædning. — Slud-dervorn, adj. som kruger megen Sludder. (s. ogsaa nedenfor.)

Sludde, v. n. 1. har. [S. sludra.] snakke meget og ufornuftigt, føre Sludder. f. sludde. (sludre hos Noth: tale ufor-

flaaeligt, flamme. Sludermælet, adj. som har tungt Mæle.)

Slude, v. n. 1. stille sig ilde v. et Arbejde, gjøre noget stodesløst. (Moth.) Deras: Sludervorn, adj. stodesløs i sit Arbejde. Deras ogsaa:

Sludste, v. n. 1. har. [E. sluggish, slothfull, doven, efterladen. J. slækiinn.] gjøre noget uden Flid, stodesløst. At sludste i sit Arbejde. = sludstet, adj. v. 1. som er gjort uden Flid, stodesløst. 2. uordentlig i Paaklædning. J. dagl. Tale br. ogsaa n. s. Sludste, om et uordentligt, efterladent Kruntimmer. J. Slæki. En Kiøffensludste. Duffen (om Danm. Brændf. S. 219.)

Sluffe, en. pl. -r. en ringe Karre ell. Stæde, som stæbes hen ad Jorden (Kaffers Sluffe.)

Slug, adj. f. flu.

Slug, et. pl. d. f. Rabningen fra Munden giennem Halsen ned i Mavepiben; Svælg. (Moth.) = Slughals, en. pl. -e. den, som er meget graadig; som spiser m. stor Graadighed. (d. Tale.) en Fraadser. "En Slughals i et Fad, en S. i en Bog, de sluge begge, den ene sig f. mæt, den anden sig for flog." Bagg. — slugvorn, adj. graadig.

Sluge, v. a. 1. [J. slōka. Sv. sluka.] spølge, synke m. Graadighed; devorare, glutire. (f. nedsluge, opsluge.) At sluge Mæden i sig.

Slugen, adj. pl. slugne. meget begjærlig efter Mad, graadig. "Hvor godt, hvor trygt og slugen han sidder v. sit Fad." Svæld. = Slugenhed, en. Graadighed.

Sluføret (Moth) ell. Sluføret, adj. egentl. som har brede, hængende Øren; br. mest figurl. om den, som bliver forslagt, kleinmodig, v. stuffer Jorventning. "Sluføret sløi den stumme Gud, som Agerhøne f. slubste Døg." Ohlenschl.

Sluffe, v. a. 1. og 2. [J. slōkva.] 1. bringe en Brand t. at ophøre, qvæle Ilden, enten m. Fugtighed ell. ved at unddrage Luften. At f. Lyset, Ilden p. Storskiven. "For at sluffes Stæden kun mellem Grav og Bugge tændes." J. Guldb. — At sluffe Lyset ud. "Jorden falder, Sole sluffes ud." Lyaarup. (jvf. udsluffe.) 2. sig. at f. Tørsten, bringe den t. at ophøre. At f. Sorgen. "Dine Bængsler kunde ikke stille, dine Savn ikke sluffes." Mynster. "Belgen er kold, den sluffer Gistov ud." J. L. Deiberg. 3. sluffes, v. n. pass. sluffes, sluffes. ophøre at brænde, gaar ud. Brænden, Lyset sluffes. = Sluffehorn, et. Et S. paa en lang Stang, hvormed Alterslys sluffes. (Moth.) Sluffeful, pl. Trøeful, der sluffes m. Vand, inden de ere fuldkommen udbrændte. = Sluffer, en. Udskab t. at sluffe med, Slufferedskab. — Slufning, en. Sløvningen at sluffe.

Sluføret, adj. f. Sluføret.

Slumme, v. n. (Moth. Waggesen.) d. f. slumre.

Slummer, en. ud. pl. [E. Slumber. J. Schlummer.] en let Søvn, hvori man ligesom er halv vaagner, og hvoraf man lettestlig vaagner. At falde i Slummer. At dyffe et Barn i S. — fig. Gravens Slummer. "Erghed, Hvile, Bished, Ro, er først bag Dødens lange Slummer." J. Guldb. = Slummerleie, et. poet. Seng, Hvilested. "Knæler jeg i Mattens tause Fred, f. dit stille Slummerleie ned." Baggesen.

1. Slump, en. pl. -er. [Sv. Slump. E. Lump.] 1. en Mængde af noget, uden vis Bøgt ell. Maal; endel. Der er endnu en S. en heel Slump tilbage. Han købte en S. Bøger. (d. Tale.) At kobe noget v. Slump o: uden at maale ell. veie det. 2. en Levning af noget, især af Driftsværer, hvis Mængde ell. Maal ikke angives. (deras i d. Tale: at slumpe noget sammen.)

2. Slump, en. ud. pl. [Sv. og N. S. Slump. N. S. lympan, hælde fig.] Tilfælde, uvis Hændelse, Enketræf. = Deras: Slumpeleg, en. Leg, Spil, blot p. Tilfælde og Enkte; Enktespil. (Golding.) Slumpelykke, en. tilfældigt Held, uformodet Lykke. "Slumpelykke naaer og til Maals." P. Egv. "At Slumpelykken tidt meer end vor Flid formaarer." Schiermanns Metrop. "Wil man i Hverdagstalen betegne det pludselige, mod al Formodning heldige Udfald, kalder man det. Slumpelykke." Müller. (Man tillægger derfor den Slumpelykke, som har den reent uden at egen Fortieneste; Lyketræf faa ogsaa finde Sted, hvor man stræber og umager sig f. et heldigt Udfald.) Slumpeskud, et. S. hvorved man træffer, uden Færdighed i at skyde. Slumpeskytte, en. (Moth.) den, som rammer blot v. Slumpelykke. — Slumpespil, et. Enktespil, Bovespil. "Krigens Slumpespil." P. W. Dreiel. Slumpetræf, et. figurl. d. f. f. Slumpelykke.

Slumpe, v. n. 1. (har.) At slumpe til noget o: faae, opnaae v. Tilfælde, v. Slumpelykke. (d. Tale.) "Doo ofte gætter, slumper af og til lykkeligen til Sandhed." Guldberg. "Atomer, der have slumpet tit at udgjøre Himmellegerer." J. Rothe. "Vel slumper Lykken fra og til, og Mange selv den silde." Bording.

Slumre, v. n. 1. har. [N. S. slumoran.] at sove let, ligge i Slummer. — figurl. røre uvirksom. Slumrende Kræfter, Evner. "Førgievne vaage, Forsterne, naar Embedsmændene rolig slumre." Walling. "Den slumrer, som gædnu ikke er ret i Søvn; og ligeledes den, som nu snart vil t. at vaagne." Sporon. — Slumren, en. ud. pl. Tilstanden at slumre.

Slut, en. pl.-er. et Slags ufuldfornne Storfene. "De saakalte Sluter maa ingensteds opføres." Brandforordn. 19. Jul. 1799.

Slunken, adj. pl. slunkne. Indfalden. Ikke udfaldt, slap, mager. Deraf: Slunkenhed, en. ud. pl.

Slunte, v. n. 1. være doven, vise sig led i sin Gierning. (Moth.) Det slunter af, slunter saa hen o: det gaar saa nogenlunde. (d. Tale.)

Slup, ell. **Sluppe**, en. pl.-r. [Fr. Chaloupe. E. Floop.] en stor Jolle, Skibsbaad, som roes frem. — **Sluproer**, en. pl.-e. Matros, Baadsmænd, som roer en Slup.

Slurk, en. pl.-e. saameget Vædse, som man svælger p. engang; en Dril. (J. Starkr.)

Sluse, en. pl.-r. [L. Schleuse. E. Sluice; og v. to sluice, at fremme.] en Bygning af Muurværk og Træ, hvormed man demmer for Vandet i seilbare Floder ell. Canaler, saaledes at man kan bringe det til at flige og igjen at falde, naar Slusen aabnes. = Slusearbejde, et. A. ved en Sluses Bygning. **Slusebom**, en. Bort for en Sluseport e. d. **Slusebro**, en. Bro over en Flod ell. Canal, anbragt v. en Sluse. (Bagg. Kabr. 1. 50.) **Slusebund**, en. Bunden i den Canal ell. Bandsamling, som er imellem to Sluseporte, ell. Bunden i et Slusekammer. **Slusebygning**, en. 1. Gierningen, at bygge Sluser. 2. Bygningene, de forskjellige Dele, hvoraf en S. beslaaer. **Slusedam**, en. Samlingssted f. Vandet ovenfor en S. **Slusegulv**, et. d. f. f. Slusebund. (J. Kraft.) **Slusekammer**, et. Rummet imellem Murene og Portene i en Sluse, hvilket man kan holde enten tørt, ell. fuld af Vand. (J. Kraft.) **Slusemester**, en. den, som har Dyssn m. en S. **Slusemur**, en. Muur v. Siderne af en S. (Kraft. Mechan. II. 969.) **Slusepenge**, pl. Afgift, som betales af Skibe, der gaar igjennem en S. **Sluseport**, en. Abningen i Midten af en Sluse, som lukkes v. Porte og Bomme. **Sluseværk**, et. At hvad der af Bygninger og Indretninger herer t. en Sluse. (J. Kraft.)

Sluse, sluffet, f. sludse.

Slut, et. Slutning, Bestlutning; det, at slutte, ell. det, hvorefter noget sluttet, br. fælden uden i nogle Sammens. Der ogsaa kunde uledes af v. at slutte) f. E. **Slutbillede** (i Tømmerværk) en Billede, som slutter Taget; **Slutbolt**, **Slutnagle**, **Slutseddell** (i Ridsmandsforøget: en Seddel, hvorpaa et p. Børken m. en Nagler sluttet Rids p. Stedet anføres) **Slutsteen**, **Stenen**, hvormed en Bue²ell. Svælvning tilslidst lukkes.

Slutning, en. pl.-er. [af v. at slutte.] 1. Bestaaenheden, at een Ting slutter tæt

t. en anden. (f. slutte. II. neutr.) "At Stenene v. deres egen Lyngde og Slutning beholdt deres Sted." Guldb. 2. Gierningen at slutte; men kun i Bemærkelsen 4: den Vietsomhed af Tænkvevnen, at grunde en Sætning, (et. Dmdomme) p. een ell. flere andre, som tilført ere dannede, (Forudsætninger) v. at udfinde ell. bemærke Forholdet imellem Sætningerne ell. Begreberne, som indeholdes i disse. At gjøre Slutninger. — En Slutning (Sollogismus) kaldes da ogsaa den Forening af en Følgesætning (Conclusion) med een, to eller flere Forudsætninger, (Præmissor) hvorefter man slutter eller beviser noget. En rigtig, falsk, ulogisk, middeklar, umiddelbar S. 3. det, hvormed noget sluttet ell. endes, (m. Betsyn t. Tiden) Enden p. noget, som gjøres, foretages, siges m. m. Slutningen paa (ell. af) en Tale, et Skrift, en Bog, et Digt. Ved Arbejdet S. (Detimod: Kunden, ikke Slutningen, af en Pielte, en Wei, en Ager, eller alt det, som er ell. tænkes i Rummet, uden vedvarende Handling.) **Karets S.** 3 Slutningen af Maasneben, Timen, Forelæsnningen. (Jvf. Beslutning.) = Slutningsdom, en. 1. den Dom, det Dmdomme, der indeholdes i en Slutning ell. Følgesætning. 2. en endelig, afgjørende Dom. Slutningsfølge, en. 1. Følge, som uddrages af en Slutning. 2. Følge af flere, m. hinanden forbundne Slutninger; Slutningsrække. "En her paafølgende Sætning knyttet t. den foregaaende v. Slutningsfølger." Rønster. Slutningsfølge, en. Række, Følge af flere sammenhængende Slutninger. Slutningsmaade, en. En vis Maade, at slutte, gjøre Slutninger paa. En rigtig, logisk Slutningsmaade. Slutningstale, en. Tale, som holdes tilslidst, hvormed en Forhandling sluttet. (saaledes: Slutningskrift, i en Bog, Slutningsvers, o. fl.) **Slutseddell**, **Slutsteen**, o. fl. f. ovenfor under Slut.

Slutte, v. a. og n. 1. [Ev. sluta. H. sluyten.] I. act. 1. lukke, i visse Tilfælde og Bemærkelse: At slutte i en Svælvning, lukke den m. Slutfæncen. At f. een inde, (lukke inde) f. indeslutte, indslutte. At f. een i Kænter. At f. Kæfterne (Gæleberne) om Krigeffelt, der træde nær til hinanden i Række. — fig. At f. sig til een o: sege nærmere, fortrolig Umgang m. ham. et slutter Selskab, hvis Antal er indskrænket, bestemt. At spise v. sluttet Bord. 2. bringe i Stand, indgaaf (om Foreninger o. d.) At slutte et Kieb, en Handel, et Forbund, Hæstefab, Forlig med een. 3. bringe (et Foretagende) til Ende, lægge sidste Haand v. (N. S. sluten.) At f. et Brev, f. sin Tale, Prædiken; f. en Forhandling, et Arbejde. Dermed sluttede han sit Kieb

Virksomhed. Jof. fuldføre, ende, v. a. "En Ting kan vel endes, (p. Salvoen) men ikke sluttes før den er fuldført." Eposon. — Man siger: at slutte en Række o: at være den sidste i Rækken; og her er Betjendning neutr. Stændt Brug en act. 4. at grunde en Sætnings Sandhed p. dens Forhold t. een ell. flere tilforn dankede Sætninger, Udsætter, Forudsætninger. (s. SlutningsA.) At domme og slutte. Dette slutter jeg af mange sikkre Erfaringer. At s. fra det almindelige t. det enkelte. Heraf maa man slutte, skulde man slutte at han ikke vil komme. At s. rigtig, falskt. — Ofte recipr. At s. sig til noget. Af det jeg saae, slutter jeg mig til det, jeg ikke har set. U. neutr. passe noie t. en Aabning, udføide den natiagligen. Dæren, Stuffen, slutter ikke. Dette Bræt slutter godt i Aabningen. Laasen slutter ikke, kan ikke lukkes. = Sluttes, en. pl.-e. den, som har Fanget i Forvaring; Fangefoged, Fangevogter. — Slutteri, et. pl.-er. et Gieldes sænsel.

Sluttelig ell. slutteligen, adv. saaledes, som man kan slutte, formodentlig. Den sluttelige Følge heraf vil blive utilsfredshed p. begge Sider.

Slyde, en. pl.-r. et Høst, Høstænge. (I en anden, utvædig, og formodentl. urigtig Bemærl. forekommer hos Waggeley: "en merk og fugtig Slyde." Labr. II. 226.) Slydeftænger, pl. Stænger, som lægges, i Stedet s. Kost over en Stald, en Lade e. d. for derpaa at kunne lægge Hø.

Slynge, en. pl.-r. [J. Sløngva.] et Redskab, indrettet t. med forskærket Kraft at kaste Steen e. d. i lang Afstand; især en Snor ell. Rem, hvormed kastes af fri Haand; en Haandslynge, Stavslynge. (jvf. Blide, Valslynge.) At kaste med Slynge. = Slyngebaand, et. B. ell. Remme, hvoraf en Haandslynge bestaer. Slyngekast, et. 1. Gierningen at kaste med S. Stongekastning. 2. saa lang en Afstand, som man kan kaste m. en S. Slyngekaster, en. den, som er øvet i at kaste med S. Slyngeledet, et. Et Stykke Læder i Enden af Slyngebaandet, hvori Stenen lægges. Slyngered, et. A. hvort Bæren slonge ell. gvinge sig. (Noth.) Slyngeffytte, en. Slyngekaster i Krig. (Noth.) Slyngesteen, en. Steen, som kastes af en Slynge. Slyngestav, Slyngestok, en. En Stav ell. Knippel, som br. ved et vist Slags Slynger: Stavslinger.

Slynge, v. a. 1. [J. sløngva.] 1. kaste af en Slynge, ell: paa anden Maade m. voldsom Kraft. At s. en Steen høit i Luften. "At erfare, hvorledes Lynets Pile slynnes i Jordenstøen." Mynter. 2. slaae Traade forsvilt over hverandre, at det bliver t. en Kibse. (Noth.) At slynge Guldraade

i et Baand. 3. snøe, vinde i Bugter. Ranken slynger sig om Træet. Snogen slynger sig i Bugter (Noth.) Reien slynger sig igiennem Krattet. "Ege og Slynge Sange og Fodstier." Bandal. fig. "Naar Stormen sig slynger om Fjeldet." Persp. 4. vinde, flette tæt sammen ell. ind imellem. Det er slyngret saa tæt sammen, at man ei kan bringe det ud af hins anden. At slynge et Baand af Snøe. = Slyngestok, en. En Kiep ell. liden Stok, som br. til at slynge ell. knytte, s. G. et Garn. Slyngeværk, et. noget, som er gjort v. Slynkning. (særb. efter Noth: et Slags Bindingsværk af Tømmer, som lægges t. Grund under Bygninger, der opføres p. sumpige Steder.) = Slynkning, en. 1. Gierningen at slynge. 2. noget, som er slyngret.

Slyngel, en. pl. Slyngler. [J. Schlingel.] et Udvæmsord, der egentl. bemærker en lad, boven Person; men br. ogsaa t. at betyde en flæt, nedrig Kart; en Kiestring. "At Slyngler hæves t. Vrens Top." P. A. Heiberg.

Slæ, Slæne, Slæning, en. Omslag i Veiret, Dvergang fra Frostveit til Is. (Noth. br. i Inland og flere Provindejer.)

Slæb, et. pl. d. s. 1. noget, som slæber; især en lang, p. Jorden slæbende Ende af den bageste Deel p. en Kiortel. Slæbet p. en kongelig Kappe. En Kilde med S. Dronningens S. blev baaret af Høsbæver. 2. fig. i dagl. T. et Følge. Han har altid et stort Slæb med sig. 3. (af v. n. slæbr.) bekværligt Arbeide. Der er noget S. i den Tieneste. Slid og Slæb. "Hvad Arbeid der skal til, hvad Slæb, før vi den vinde." Kurdorf. "Du under Slæb og Sved deels tagende saae t. min Slæde ned." Rein. — fig. i d. Tale: den, som idellig slæber, arbeider uden Dphor. Han er et godt Slæb.

Slæbe, v. a. og n. [M. S. slæpen. Sv. slæpa. jvf. slæp.] 1. A. act. egentl. drage noget langs hen ad Jorden, saaledes at det umiddelbar hviler p. denne. At s. noget p. en Sluffe. At s. Ploven hen ad Marken. "Hvad er det nu for en Daarlighed, heller at lade sig slæbe, end at følge med?" B. Hott. — At s. sig frem o: krybe, drage sig frem m. Næse, s. G. om en Lemlestet. — Uegentl. bære p. noget tungt. At s. en Sæk p. Ryggen. At s. sig til Stade (forslæbe fig.) At s. af m. noget. At s. paa noget, bære tungt derpaa. At s. noget ind; ud. — fig. At slæbe m. fig, s. omkæring med o: føre allevegne m. fig. B. neutr. 1. bevæge hen ad Jorden, eller bag efter en anden Gienstand m. Fladen, eller i en liggende, hængende Stilling. Kisten, Kappen er saa lang, at den slæbes paa Jorden. Rebet, Sækken slæbes bag efter Bognen. — fig. et slæbende (tungt) Fos

rebrag, en slæbende Stuil. 2. arbejde mofomt, trække. At f. som en Doff. At f. fra Morgen t. Aften. — Slæben, en. Slæbning og Slæbe. — Slæbekiole, en. K. som slæber, er forfattet m. Slæb. Slæbbedst, et. Sted, ved en Davn, v. et Hulværk e. d. hvor Lønder og andet Gods kunne slæbes op p. Landet. Slæbetoung, et. 2. hvdri man slæber noget. At tage et Fartoi p. Slæbetoung v. fæste det m. Toung bag til et andet seilende Stib.

Slæber, pl. i dagl. Tale: [men neppe i aing.] Læser, nedtraadte Sko. (E. Slipper, Slipshoe. A. Sar. Slæbe-scoh, *crepida*; sløpe-scoh, *soccus*.)

Slæde, en. pl. -r. [3. Sledi.] et Agetoi uden Stul, t. at fare over frosten og sneklagt Jordbund; bestaaende af to for til trummede Træer, som forbindes v. Tværsinker, og hvorpaa sættes en Fading. = Slædeføre, et. Et saadant Væføre om Vintæren, naar Jorden er frosten og bedækket m. Sne. Slædefiørsel, en. det, at føre m. Slæde, age i Slæde. Slædemede, en. pl. -r. Træerne, Gangeene, hvorpaa Slæden glider. (Slædemøler. Moth.) Slædetoi, et. Fading, Søder, Stang og andet, som hører t. en Slæde.

Slægt, en. pl. -er. [3. Slekt.] 1. Slægthed, Genfshed i hertomst; Personer, som nedstamme fra samme Forfædre, Stamme, Familie. Adskillige Slægter. En gammel, berømt, en uddød S. Han har megen S. en stor S. Hun er af min S. At arte efter sin S. Mennefteslægten, Efterfægten. Den nærværende S. (Generacion) de tilkommende Slægter. 2. Forholdet, som Genfshed i hertomst giver; Frændskab, Slægtskab. At være i Slægt med en. De ere i S. sammen. 3. en Samling af flere Slags ell. Arter, som v. Lighed i Natur, udvortes Bestaafenhed og Kiendetegn, udgøre et større Heelt. Denne Planteart hører t. en anden S. Dyrenes hele S. Hundeslægten, Palmeslægten. = Slægtsbegreb, et. Foreningen af de Bestaafenheder og Kiendemerker, hvorved Begrebet om en Slægt (3) opstaaer. (Træfshov.) Slægtsbeskrivelse, en. B. over det udmærkende v. en vis S. af Naturlegemer. Slægtsbog, (ell. Slægtebog) en. B. hvort de Personer, som høre t. een ell. flere Slægter ell. Familier, og deres Nedstammelse fra hinanden, anføres. Slægthovding, en. S. eller D. verhovd f. en Slægt eller Stamme. "En anføet Slægthovding." Rynster. Slægtslav, et. d. s. f. Slægtskab, Frændskab. (Solbing.) Slægtsled, et. Led i en Slægtsrække, i en Stamtafle eller et Slægtsregister; Aftled. Slægtslighed, en. 1. den Lighed i Kiendemerker, hvorved en Slægt stikkes fra en anden; (generisk Lighed.) (Eporon.) 2. Lighed imellem Personer,

som ere af een Slægt; Familielighed. Slægtslinie, en. Række af flere fra hinanden nedstammende, i Sidelinier m. hverandre beslagtede Personer af een Familie. Slægtsmærke, et. særregent Kiendemerke f. en vis Slægt. Slægtsnavn, et. Navn, som en heel Slægt fører, Familienavn. Slægtsregister, et. Dyrkning p. Slægtsled p. Personer, som høre t. een S. Slægtsregning, en. Udregning af Aftled og Slægtskab i Stamtafle og Slægtsregistre. Slægtsregister, et. Slægtsbog, Stamtafle. Slægtsrække, en. flere p. hinanden følgende, ell. fra hinanden nedstammende Slægter. (P. E. Müller.) Slægtsvaaben, et. B. som en adellig Slægt fører, Familievaaben.

Slægting, en. pl. -e. den, som er i Slægt m. een, Frænde, Paarørende. (Slægting. Moth.)

Slægtskab, et. ud. pl. Forholdet, at være i Slægt, beslagtet m. nogen; Frændskab. At være i Slægtskab m. een. Han glørdet det f. Slægtskabs Skuld.

Slæng, et. pl. d. s. Hul, Slag i en Wei. (Moth.)

Slæng, et. pl. d. s. en samlet Hob Folk, et Følge (m. Kingcagt.) Han fører et heelt Slæng af Tienerne m. sig.

Slænge, v. a. 2. [So. slänga.] kaste, smide (især m. Bibeget af Stikdesløshed, Elgeghydighed.) At f. noget i en Krog, omkring p. Gulvet. "Tre Gange prøved vi, at roe mod Stormen; tre Gange slængte Belgen os tilbage." Evald. — uegentl. At slænge m. Armene naar man gaar (bevæge dem meget.) — Deraf: Slængen, en. ud. pl. — Slængkappe, en. en vid K. til at kaste over sig, Kasketappe.

Slæt, en. [3. Slätt.] det, at slaa; men kun i disse Bemærkeller: 1. Slættningen at slaae Græs; Høstet. Deraf: Slættmand, en. (i pl. Slættfolk.) den, som slaaer Græs. 2. Kloftens Slag. (f. Kloftslæt.) Ved fem Slæt v. Kloften fem.

Sløi, adj. vid, rummelig. (Moth.) Deraf: Sløikiole, en. Løs og vid Kiole, som smaa Børn gaar i. "For Børn, saarsnaert de slippe Sløikiole." Pram. (Digt. Arbeidet. I. 175.)

Sløie, en. pl. -r. et særstilt Stykke Ager-ell. Engjord. (Moth.)

Sløie, v. n. 1. gaar sludfket i Klæder; sludfke, være uordentlig i sin Gierning. (Moth.) Deraf: en Sløie, et sludfket, uordentligt Lvindfolk. (d. T. Moth.)

Sløife, en. pl. -r. [af det T. Schleife.] en vis Sammenknytning eller Lykke, som gleres saaledes p. et Baand, at den kan trækkes op igjen. At binde en Kiole sammen m. Sløifer. (Moth.)

Sløife, v. a. 1. [T. Schleife n.] nedrive og jævne noget, som er bygact, opført. At sløife en Fæstning, Muur, Vold. "At

sløife Hjernen og besætte Næven." Baggesen. — Deraf: Sløifning, en. pl.-er.

Slør, et. pl. f. [Syn. Sloja. 2. Schlaner.] et det skadende, en Dug, et Torklæde, hvormed Kræmtebre bedækkte Hovedet og undertiden Ansigtet. — fig. det, som sluter, delger en Ting: At kaste S. over Sandheden. Der hviler et tykt, tæt S. over denne Sag. Mattens Slør. "Meddens fig. Aftenens Slør udbredte fra østlige Himmel." Hers. = fløre, v. a. lægge Slør paa. "Paradisets Engle sløre dig i Ufsindshvide Lagen ind." J. P. Heiberg. — fig. tilsvinde, stule. "Den sidste Str, som sløre vil vor Glædes Sol." Ohlenschl. (Walder.) f. trisløre, som oftere bruges.

Sløre, v. n. 1. vanke hid og did. (Noth.) 2. til Skibs: at seile rummere, lade Skibet v. forandret Retning faae mere Wind i Seile, seile meer fra Winden. At fløre Nord efter. (Det Modf. af: at seile nær t. Vinden.)

Sløse, v. a. og n. 1. ade v. flødesløs Brug. At f. Tiden, sine Midler bort. "At sløse Aftenstunden bort i Riebsomme-tigheder." Walling. At sløse med noget. (daql. 2.)

Sløv, en. f. Sløv.

Sløv, adj. [3. sløfr, skøfløgr.] 1. som ei er skar, som er uden Eg; stump. Anvæn er bleven sløv. En sløv Sar, Dre, Gav. 2. figur. om Sandserne og Stales concern: som har mistet sin Styrke, svækket, udgalt. Hans Syn er bleven sløvt. "De vilde Stæders Ruus bortdunster brat, og efterlader Stæren sløv." Ohlenschl. En sløv Dømmekraft. "Rænd af et langsomt, eller svovits saataldet sløvt Begreb." Pagg. N. Alim. (jvf. dum.) "Stal Vaarens Pragt — forgleves tale t. hans sløve Rænd?" Rein. = Deraf: Sløvhed, en. ud. pl. (saavel egentl. som figurl.) Sandsernes, Rændens Sløvhed. "En Tale, som ikke svarede t. hans hidtil foregionne Sløvhed og Ufsoldighed." Rahb. — sløvgiøre, v. a. 3. sløve, svække Virkningen af. "Vi hinsdre dets Kraft, vi sløvgiøre dets Vaaben." Rasth. sløvgiørende, adj. v. sløvende. "Eensomhedens sløvgiørende Indflydelse." Monstet.

Sløve, v. a. 1. giere sløv, betage Skarpheden. Den stærpste Aniv sløves v. Brugen. — fig. svække, betage Kraften. At verdum sløver Sandserne, Følelsen, Rænds kræfterne. "Et langsomt, tungt, svagt Legeme sløver, kander og sængler Rændens Vetsomhed." Engelskøst. "Wedgang har sløvet Rænges Kraft." Monstet.

Smaa, adj. plur. af liden, lille. n. smaat. comp. mindre. superl. mindst. (smærre og smærrest høres kun hos Almuen.) f. liden. — I det Isl. er smår Sing. og i den Kiøbenhavnste Tale høres

ofto: den Smaae er den lille, ell. Børnet; den smaae Dreng. ("Den smaae Fiol jeg glerne seer." Ohlenschl. Poet. Str. 1. 189.) I øvrigt er Brugen, selv i gamle Tider, i det danske Striftsprog, indskrænket t. Kieertallet, undtagen hvor det føies til et Collectivum f. E. smaat Korn, Salt, Løsmet, ic. og i nogle tiddels forædels Sammenkætninger, f. E. Smaadreg, Smaagield, Smaahandel, Smaakonge, Smaasvend. I andre sammensatte Ord, der bruges i Entelttallet, er Subst. et Collect. f. E. Smaakorn, Smaakram, Smaamad, Smaapluk, Smaastads, Smaatsi. — Smaa, br. som Subst. i Taleproget hyppigen for: Børn. f. E. Hun har mange Smaa. Ere de Smaa alle friste? Hun kan ikke være borte fra sine Smaa. "De trende Smaa i Glædens Vaar alt bittre Taarer fælte." Kr. Gulbb. — I det Smaae (fr. en detail.) At handle i det Smaae. Det gaacr foruget i det S. — smaat bruges som adv. for: i smaa Stykker ell. Dele: f. E. at hugge Brændet smaat. At sidde noget smaat. It. for siint: At skrive smaat. Saa smaat, adv. noget, lidt, f. en Deel. Man taler saa smaat derom. Han begynder saa smaat at lave sig t. Reisen. — I nogle Sammenf. har smaa en formindfende Betødning, eller det bemærke: siint, sagte. f. E. smaaalee, smaaftende, smaaftæffe, smaaftynge. = De Sammenfætn. hvort smaa, deels som adj. deels som adv. forenes m. andre Ord, ere især følgende: smaa bande, v. n. 1. bande saa smaat, v. fig seivi (Noth.) smaa blommet, adj. som har smaa Blommer (om Isi.) Smaablomsster, n. s. pl. mindre Blomster, Wartblomsster (ofto hos Digtere: for Blomster overs hovedet.) Smaabrød, pl. siint og smaat Hvedebrød. Smaabuste, pl. Kreat, Umderskov, mindre Busktrær. Smaadigte, pl. korte Digte. Smaadreg, en. 1. Dreg, som tiener. (forædlet.) "Den liden Smaadreg" i vore gamle Biser. "Naar min Smaadreg løste mig m. Kierten t. mit Leiested." Ohlenschl. (Vesge.) 2. Smaadreege, pl. smaa, unge Dreggebørn. Smaastift, coll. mindre Stift. Sild og anden S. (ell. andre Smaastift.) Smaasfolk, pl. fig. ringe Folk, i Modf. til fortomme. Ofte ironist. Det er ikke f. Smaasfolk. Her faaer S. ikke Lov at komme. "At Smaasfolk bør undflye de Store, som Pest." Rahb. "Jordens Monarker er Smaasfolk f. mig." Gamme. Smaastugle, pl. mindre Stugle. (hos Digtere br. det usgesom: Smaablomsster.) Smaagield, en. ubetydelig Gield t. flere; Plukgield. (Noth.) Smaagrise, pl. unge, spæde Gøise. (Noth.) Smaahaar, pl. smaa, korte Haar. (Noth.) Smaahandel, en. S. som drives i det Smaae, Kramhandel. "Wynt, hvormed

man rebede f. sig i den daglige Smaahandel." Schytte. Smaahandler, en. den, som driver Smaahandel. Smaaherre, en. (mest dog i pl. som Smaafonger.) Nogle Nøere have v. dette Ord villet udtrykke det fr. petit-maitre; en Spræder, Sprædebase, Straajunker. "Jalde det en halv Snees Smaaherrer ind, at klappe, af en Dumhed." Rahbet. Smaahofte, v. n. 1. hofte saa smaat, ikke stærkt. Smaahugge, v. a. 1. hugge smaat. Deraf: Smaahugning, en. Smaafager, pl. mindre fager, som ikke færes. (Noth.) Smaafæse, f. Anæ. (Noth.) Smaafæure, v. n. 1. faure saa smaat, nitte sin Fortrøbelse uden at være hørslet, faure v. sig selv. (Noth.) Smaafonge, en. (mest dog i pl. Smaafonger.) Underfonge, Vafal, Lehnsmænd. Smaafopper, pl. Børnefopper. Variolæ. Smaaforn, pl. Gran, fine Korn. Smaafornet, adj. som har ell. bestaer af fine Korn, fintornet. Smaafort, pl. Kort, som glæde og regnes efter beres Tal; modf. Ferreblade. Smaaftram, en og et. (f. Kram.) smaa Pandelsvarer, Smaatsl. Smaaftrat, et. ud. pl. mindre Kraf, Smaabuffe. Smaafreature, pl. Høns, Gæs, Vænder og andet Fiedratæ. Smaafryb, et. coll. smaa Insecter ell. Kybbør. "Da sig ham i det høieste imellem Forgemakkers nes Smaafryb." Rahbet. Smaalee, v. n. 3. lee v. sig selv, lee saa smaat. Smaaly, pl. svagere Lynglimt. (Baggesen.) Smaalyse, pl. mindre Lys. (Noth.) Smaalænges, v. n. pass. længes noget, føle nogen længsel. Hun begynder at f. efter ham. (Noth.) Smaamad, en. Riadmænd, i smaa Stykker. (Noth.) Smaamynt, en. coll. Mynter af liden Pengesværd, Smaapenge. Smaamynte, v. n. 1. syngte ell. nyntte ganske sagte. Smaapenge, n. s. pl. d. f. f. Smaamynt. Smaapiger, pl. smaa, unge Pigeboern. Smaapluk, i S. adv. plukkevis, lidt efter lidt. Smaaredfel, en. Afgift t. Præster v. Landet af Høns, Vg og andre Fødevarer. Smaaregn, en. R. som ikke falder stærkt, sijn Regn. (Noth.) Smaaregne, v. impers. 1. regne smaat, ikke stærkt. Smaareiser, pl. korte Reiser. Smaasand, en. coll. fint Sand. (Noth.) Smaasfillinger, pl. 1. d. f. f. Smaapenge. 2. fig. saa Penge, som anvendes t. mindre Udgifter; Kommespenge. Smaastrif, en. 1. S. med smaa Bogstaver. (Noth.) 2. pl. Smaastrifter o: korte Skrifter, Afhandling. Smaastiane, v. n. 2. stiane saa smaat, ikke høftigen. Smaastuaffe, v. n. 1. stafte sagte, v. sig selv, ikke tydeligt. Smaastads, en. smaa, ubetydelige Sager, t. Stads ell. Pønt; Smaating. Smaasteen ell. Smaastene, pl. Stene af liden Størrelse, Saandstene. Smaastiale, v. n. 3. begaae Sma-

invert. Smaastribet, adj. finstribet, smaltstribet. Smaastykker, pl. mindre Stykker, Stykker af liden Størrelse. Smaastøde, v. a. 2. stode noget fint. Smaastødt Salt, Sukker. (Noth.) Smaastvend, en. d. f. f. Smaadring (det fr. Page.) forædlet. Smaastynge, v. n. 3. nynne. Smaastarme, pl. de mindre, tyndere Larve. Smaasting, pl. Ting af ringe Værd ell. Betydning, ubetydelige Ting ell. Gienstande. (fr. Bagatelles.) Smaatrævende, adj. som traver m. korte Fieb (om Bæste. Noth.) Smaatyveri, et. (men uden Art.) Stjerningen at stiale Smaating. Han har før besgaaet Smaatyveri. pl. Smaatyverier. Smaatævende, adj. som ikke spiser meget, ikke har stærkt Madluf. Smaatærnet, adj. om Tøi, som er farvet ell. tørtet i smaa Ruder ell. Lærninger. Smaatøi, et. Tøi, som er smaat, ell. som er af liden Værd. Smaaudgifter, pl. Udgifter t. flere Ting, men ei betydelige.

Smaahed, en. ud. pl. (nyt Ord.) Ubetydelighed, indvoertes Ringhed ell. Lidenhed. "Denne Sletted — som efter egen Smaahed Alt bevræner." Hylenschl. — Smaahedsaaend, en. et Sind, der fæster sig til, lægger megen Vægt p. det Ubetydelige, livøfentlige, p. Smaating. (Rahbet.)

Smaalig, adj. og adv. 1. som gaacr ud p. det, som er smaat, ønsker m. det mindste, m. det smaae (m. Bibeleg deels om anvendt Umhyggelighed; deels om Ubetydelighed.) Med f. Flid. At søge smaaligen. "Guder bygget m. Pral smaalige Vær." Hyl. (Høge.) "Dine daglige Pligter snues dig saa smaalige, at du trættes og stedes derved." Mynter. 2. deraf: omhyggelig; indskrænket, aandsfattig. En f. Misundelse, Mindesøge. Smaalige Charakterer. — Smaalighed, en. ud. pl. Egenskab, Bestaffenheden, at være smaalig. (nye-Ord.)

Smag, en. ud. pl. [S. Smekr. Sv. Smak.] 1. a.) den Egenskab v. et Legeme, at det, v. Oplosning af enkelte Dele, frembringer en vis Fornemmelse p. Tungen. En sød, suur, skar, bitter, behagelig, mødbydelig S. Det har ingen S. har tabt sin S. At sætte Smag p. noget, p. Waaden, give den en forstiet Velsmag, ell. en mere pirrende Smag. fig. "Jeg vilde sætte Smag p. min Smiger. m. et Par Korn Bagtalelse." Rahbet. (jvf. EfterSmag, ForSmag.) b.) figurl. den Bestaffenhed v. en Ting, hvorved den virker tilfredsstillende ell. utilfredsstillende p. vor Sands f. det Stienne (v. Smagen) som oftest absol. i første Tilfælde. Der er megen Smag, ingen S. i dette Maleri, i denne Bygning, i hendes Paaklædning, i hans Skrifter. Der hersker en slet S. i disse Decorationer. II. a.) den Sands, hvorved vi fornemme Virk-

ningen af Delenes Oplosning v. Tungenes Rerter; Eonen af kunne smage, Smagens Sands. At taste Smagen. At have en sin S. b.) figurl. Evne og Færdighed t. at bedømme om det Rigtige, Harmoniske og Etienne, særdeles i Konstruere og i Alt, hvoraf vi modtage Indtryk v. Sinnet og Hørelsen. En god, rigtig, dannet, slet, forderret S. i Malerkonsten, Digtekonsten, Musikken o: i at bedømme Rerter af disse Konster. En naturlig god S. o: en saadan, som man har af Naturen, ell. af Sagttagelser har dannet sig selv. — absol. br. det, som i l. a. om den gode, rigtige Smag. En Mand af Smag. — 3 mere udvidet Betydning br. det om en vis Maade (Mance) som enkelte Kunstnere have fulgt, ell. som hersker ell. har hersket i en vis Tidaldre, hos en vis Nation. f. E. Dette Stykke er malet i Rembrandts S. Den italienske S. i Musikken. En Have i fransk, engelsk Smag. Den græske, den gotthiske S. i Bygningskonsten. c.) fig. en v. Sindets Bifald frembragt Viltsielighed; Lyst, Læste. At finde S. i noget. Et saadant Liv er ikke efter min Smag. At give, bisbringe en S. for Præning. = smagfuld, adj. (kun figurl.) som der er megen Smag, god Smag i (l. b.) eller: som beskriver god S. har en fin, dannet Smag. (ll. b.) Et smagfuldt Konstrukt. En s. Kiender af Malerier. Deraf: Smagfuldhed, en. ud. pl. — smagløs, adj. det Mødtsatte af smagfuld: som er gjort uden Smag: som ingen S. har. Et smagløst Digt. En smagløs Konstdommer. Deraf: Smagløshed, en. ud. pl. = Smaglære, en. d. f. f. Smagsvidenskab. (Gander. Polshymnid. 325.) — Smagenerver ell. Smagnerver, pl. de Rerter i Tungen, hvori Smagens Sands har sit Sæde. Smagovidenkab, en. et nyt, efter det L. dannet Ord, for: Æsthetik, æsthetisk Kritik (Smaglære.) Baggesfen. (Danfana. II. 270.)

Smage, v. a. og n. (har) 2. act. fornemme, fleste en Lings Smag v. Tungen. Man smager det Bittere i denne Drik. Det smages ikke let. — uegentl. nyde m. Smagens Sands; spise, drikke. Reg har ikke smagt et Jordbær i Aar. Han har aldrig smagt Brændeviin. 2. neutr. prøve v. Sielv af Smagen. At s. paa noget. At s. Mæden. 3. neutr. have en vis Smag (l. a.) give, frembringe en vis S. Det smager sødt, suurt, bittert, godt, lide. Det smager som Honning. Suppen smager af, efter Reg. 4. neutr. absol. have god Smag, vække og nære Madlyst. Naar man har arbeidet, smager Mæden. "Nu smager Thee og et Glas Vin fra Rhin." N. Etub. Ingen Mad smager mig. — fig. Det smagte ham, at hans Arbejde blev roest. Nu smager Svilen. At lade sig no-

danst Ordvog. II.

get smage: (en tydsk Dødsstøtning; rettere: lade noget smage sig) o: spise, nyde noget m. Velbehag. "Om du de fleste Skueretter fandt, m. Nøisomhed lad dig de andre smage." S. Blischer. (Nordlyst. XII. 338.)

Smakke, en. pl. - r. et lidet Etik, en Sagt, som bruges t. at føre Folk og Guds over Vandet; en Færgesmakke.

Smal, adj. pl. smalle. [af smaa. Sv. og N. S. smal. A. S. smal, smæl, liden, tynd.] 1. egentl. og oprindelig: ringe af Udstrækning eller Omfang, liden. Eng. small. forødet, men forekommer endnu i disse Udtryk: smal Læring o: ringe Kost. Det er en smal Sag for ham o: en ringe, let Sag. 2. som har ringe Bredde; det Mødts. af bred. En s. Dei. 4 malt Læreb. 3. som et er vid af Omfang; tynd. En Klasse med s. Hals. Hun er meget s. i Livet. = Smalbeen, et. den Deel af Benet, som naaer fra Læggen t. Ankelen. smalbenet, adj. som har smalle, tynde Been. smalbladet, adj. som har smalle Blade. smalhalsed, adj. som har en s. ell. tynd Hals. — Smalhans, ud. pl. et fig. Udtryk i d. Tale for: Trang, stor Lævelighed, Sparomhed i Mad og Drikke. Der er S. Køkkenmester. — Smalhed, en. ud. pl. den Bestaffenhed, at være smal. — smallivet, adj. smal, tynd i Livet.

Smalle, v. a. 1. gjøre smal, gjøre mager ell. tynd. (Moth. selden.) — At smalles, blive smal, mager. (Moth.)

Smaragd, en. pl. - er. en Vælssteen af grønsgrøn Farve.

Smakke, v. n. 1. (har.) smække, give Lyd m. Læberne og Tungen i det man spiser. (P. Kolle. Moth.) Deraf: Smakken, en. ud. pl.

Smed, en. pl. - e. [J. Smidr. N. S. Smit; men gen. Smedes, og i Afledninger: Smedeknekt, ic.] en Haandværksmand, som arbejder og danner Metaller (Hær Kern) m. Hammer og andet Redskab. s. Ankersmed, Grovsmed, Guldsmed, Jovsmed, Knivsmed, Kobbersmed, Laasfæsmed, o. fl. Derimod bruges ikke Jernsmed; men blot Smed, om den, som smeder almindelige Redstaber af Jern. = Smedesarbejde, et. A. som gjøres af en S. Smedebælg, en. Blæsebælg, som bruges i en Smedie. Smededreng, en. den, der staar i Lære hos en Smed, som Dreng. Saaledes: Smedesvend. Smedesse, en. s. Løse. Smedegjæring, en. En Smeds Gjæring ell. Arbejde. Smedehaandværk, et. det Haandværk, som en S. driver. Smedehammer, en. h. som Smede bruge. Smedekone, en. En Smeds Hustru. Smedekul, pl. Steentul ell. Trækul af den Bestaffenhed, som bruges t. Smedearbejde. Smedemester, en. den, der har taget Borgerskab som Smed. Smedevovn, en. En

Esse, Smedesse. Smederedskab, Smedeværktøj, et. R. ell. Værktøj, som Smedene bruge. Smedesvovd, en. f. Smedesdræng. Smedetang, en. Tang, hvormed Smeden holder det gloende Jern. Smedetrug, et. I hvort Jernet svaldes og hærdes i Vand, naar det er smedet. Smedeværksted, et. Huusrum, hvor Smedegjærning gjøres, hvor en S. har Værksted.

Smede, v. a. 1. [R. S. smed en. Jsl. og Sv. smida. I. sch m i e d a n.] danne og bearbejde Jern ell. andet Metal, især v. Hammeren; ik. danne noget af Metal v. Smedegjærning. Man maa smede Jernet medens det er varmt. (en Talemaade.) At f. et Plojvæn, et Anter. Volten er ikke smedet, men støbt. fig. at smede en Eegn, et Anslag o: finde paa, udtænke. — smedelig, adj. som kan smedes.

Smedie, en. pl. — r. [J. Smidia.] En Smeds Værksted; et Smedeværksted. (bruges dog især om de Smedes Værksteder, der arbejder i Jern.)

Smel, et. og smette, f. Smæt, smætte. Smekker, adj. pl. smektre. [A. S. smicer.] tynd og smal (helt m. Afgrebet om Smidighed.) Smekker om Livet. En f. Waand, Green. "Smal var hun, tynd og smekker som et Ker." Thlenschl. "Hvor tryllende det blede Atlas ombølger dette ranke, smektre Legem." Samme.

Smelde, v. n. f. smælde.

Smelte, v. a. og n. 1. [J. smelta.] 1. act. bringe noget, som var fast, t. at blive flydende v. Hjælp af Ild ell. Varme. At smelte Smør, Bly, Jern. At f. Fedt af, fiske det v. Smeltning fra fremmede Dele. At f. Metaller sammen. — figur. om det, som vokser midte ell. kærliche Jølelser. Smeltende Toner. "Hun smeltede Kongens Datters Hjerte t. Kierlighed." Vedels Caro. b.) neutr. (er) blive flydende v. Ild ell. Varme. Smørret smelter i Solen. Jern smelter ikke let. Sneen smelter v. Foraarvaarmen. — At f. hen, f. bort, tabe sig v. Smeltning. — fig. smelte bort, smelte hen o: formindskes, tabe sig. "Indtomsterne smelte bort f. Staten, inden de kunne komme t. Nytte." Schutte. Hans Formue æ smeltet bort. Arven smelter hen under Skifterettens Behandling. — "Gaaad smelted hen i Smil, naar Vessels Lune bød." Waagseu. = Smelredigel, en. D. til at smelte i (f. Digel.) Smeltehede, en. den Grad af Hede, hvormed et Metal ell. andet Legeme smelter. Smeltehytte, en. En Bygning v. Biergværk, hvor Metaller v. Smeltning filles fra fremmede Dele, hvormed de i Grænser ere blandede. Smelteild, en. J. hvormed der smettes, ell. som er stærkt nok t. at smelte ved. Smeltejern, et. J. som er bestemt t. at omsmeltes. Gammelt S. Smeltekonst, en. den R.

paa en rigtig Maade at smelte Metaller ell. andre Mineralier. — Smeltmiddel, et. M. hvormed noget bringes t. at smelte ell. dets Smeltning lettes. Smelteovn, en. Ovn, hvort Gtfer, Metaller ell. andre Ting smettes. Smeltepæ, en. Jernpæ m. langt Skaff, hvort man smelter noget over Kulld. — Smeltning, en. 1. Overtningen at smelte. 2. det at smettes.

Smeltelig, adj. som lader sig smelte, kan smelte. Dette Metal er let smelteligt. — Deraf: Smeltelighed, en, ud. pl.

Smergel, en. ud. pl. et Slags jernholdende Græs, som nyttes t. at polere Staal, Vælskene o. a.

Smerte, en. pl. — t. [A. S. Smeorta. Sv. Smärta.] 1. en i betydning Grad ubehagelig fysisk Fornemmelse af en unaturlig (abnorm) Forandring i en ell. flere Dele af Legemet; Vært, Pine. At lide S. forvinde sin Smerte. At føle en S. bestiger Smerten i Siden; i Ryg; i Hovedet. Jeg har ingen S. Det lindrer Smerten. Smerten tilfæger, sagtnet, ophæret. 2. fig. en i høj Grad ubehagelig Følelse i Sjælen, især over Tabet af et Gode; en høj Grad af Sorg, Bedrøvelse, Ulyst. Hendes S. over Tabet af sit Barn. Jeg hører det med Smerte. "Iste sielden stær det; at den, som over en elstet Persons Død føler stor Smerte, hurtigt forvinder samme." Müller. = smertefuld, adj. 1. som lider megen S. 2. som voldes stor S. har megen Smerte i Folge. En f. Sygdom, Operation. — Smerteliste, et. poet. 'Engelse. "Smertelists mørke Dage glide langsomt, tunge hen." M. S. Buchholm. Smerteskrig, et. S. frembragt v. Smerte. smertefillende, adj. v. som lindrer, betager S. Smertefyn, et. smerteligt, berørende Syn. Rahbet. (Digte. 1802. II. 67.) = smertelig, adj. 1. som er forbunden m. Smerte, er llig S. En f. Sygdom, Fornemmelse. 2. som voldes, frembringer S. Et smerteligt Tab. En f. (trænkende) Tilfredsættelse. — Deraf: Smertelighed, en. ud. pl.

Smerte, v. n. 1. (har.) volde Smerte (i begge Bemærkelses.) Foden, Saaret smertes endnu. Det smer r mig, at see hende lide. Hendes Elggyldighed smertes mig mest.

Smide, v. a. smed; smidr, [A. S. smitan. R. S. smid en. Sv. smita.] at kaste, slænge. Han smed Bogen p. Bordet. At smide noget ud af vinduet. (Sun i d. Tale og lavere Stiil. Den af Roth anførte Bemærkelse: at blødgøre, lindre (R. S. smid en) flender Skriftproget ikke.)

Smidig, adj. [Sv. og R. S. smidig.] 1. som let lader sig bøje, hamre, udstrække. (egentl. vel om Metaller, der let lade sig smede. J. smida.) Smidigt Jern. Et smidigt Metal. 2. som m. Kethed kan bøje, vende ell. dreie sig. "Han m. sin smidige

Fod sprang let over Trinnet v. Døren." Faldkomnere, end han er. = Smigren, en. Gierningen at smigre. — Smigrer, en. pl. -e. den som smigre en Anden, som bruger Smiger, er hengiven t. at smigre. (Jof. Hylker.) "Smigreren og Snikeren fige begge Andet, end de mane; hiin søger fornemmelig at behage; denne bedrager under Værligheds Mafte af egennyttige Henfigter." Sporon. Smigreri, et. pl. -er. 1. d. f. f. Smigren. 2. det, som figes f. at smigre een. "Fruentimre høre oftest Smigrerier, og det værste er, de ville i Almindelighed gjerne høre dem." Sporon.

Smidste, v. n. 1. [af smigre. Sv. smekka.] søge at vinde v. gode Ord ill. venlige Riner, sledste og smigre for. Hun smidster f. ham. At smidste ad een v: gjøre venlige Riner ad een.

Smig ell. Smige, en. et tndst Ord, (Schmiege) som br. i Bygningskonsten og af Haandværksfolk, f. at betegne en flaa (stump ell. fids) Vinkel. — Deras: Smigefag, et. f. Sfraafag. Smigstok, en. En Naalestok, forsynet m. en bevægelig Tunge, hvorved Smigen ell. den flaae Vinkel kan angives.

Smiger, en. ud. pl. [J. Smiadr.] 1. d. f. f. Smigreri. 2. det, som figes f. at smigre. En fin, grov S. "At give en Smiger for Smormad." (Noth.) "Smiger er ofte en udartet Høflighed; Grundten t. Hylkeri maa søges i en fordærvet Tænkemaade." (Sporon.) = Smigerroft, en. d. f. f. Smigerstemme. "Hans Aand — lod sig af hovmøds Smigerroft bedøve." Thaarup. Smigerfang, en. smigrende Sang ell. Digt. "Utkendt er Smigerfang og Smadestift m. Navn og Sprog af dine Slaver." S. Blicher. (Snekstøtten. 149.) Smigerstemme, en. smigrende Tale ell. Udtryk. "Hiin sledste Smigerstemme, som v. tilbrænde Bisfad fordærvet Tænkemaaden." Synesius v. Bloch. Smigerovise, en. Sang ell. Vise, der indeholder Smiger, gaar ud p. at smigre. "Smigerovisen kan han ikke syng." Grundtvig.

Smigree, v. n. og a. 1. har. [Sv. smekka. R. S. og J. smegen. i gl. Endst smei che n. J. smeikr. glat, jilbrig.] 1. egentl. d. f. f. smidste; blandiri (Noth.) og da m. præp. for. Hun vød godt at smigre for den Gamle. fig. og recipr. gjøre sig behagelige Forestillinger. (efter det L.) Han smigrer sig m. det Haab, at Nyttet har overdrevet Staden. Jeg smigrer mig med, at haave udrettet det efter Deres Dnske. Dgsaa act. At smigre een m. et ugrundet Haab. 2. tillægge een, m. sit Vidende; ufortient ell. overdreven Roes, f. at behage, vinde Undest, ell. gjøre sig Forsædel. At f. for een. Dgsaa act. Han forsaaer godt at smigre de Stores Forsængelighed. — Smigre br. sebdant. i mindre alvorlig Åtånd. end hylke, og gaar mindre ud p. en fordærvet Tænkemaade ell. Kaldsted i Charakteren, end det sidste. Man smigrer som oftest f. at behage; man hylker f. at bedrage. En Smigrer tillægger andre Fuldkommenheder, som de et besidde; en Hylker søger som oftest at vise sig selv

fuldkommenere, end han er. = Smigren, en. Gierningen at smigre. — Smigrer, en. pl. -e. den som smigre en Anden, som bruger Smiger, er hengiven t. at smigre. (Jof. Hylker.) "Smigreren og Snikeren fige begge Andet, end de mane; hiin søger fornemmelig at behage; denne bedrager under Værligheds Mafte af egennyttige Henfigter." Sporon. Smigreri, et. pl. -er. 1. d. f. f. Smigren. 2. det, som figes f. at smigre een. "Fruentimre høre oftest Smigrerier, og det værste er, de ville i Almindelighed gjerne høre dem." Sporon.

Smil, et. pl. d. f. det, at smile. Han sagde det m. et Smil, et halvt undertrykt Smil.

Smile, v. n. 1. og smilte, smilte. [gl. L. smielen. Sv. smila.] trætte Munden t. latter, uden at aakne den ell. lee høit; smaalee. "Hun smiler ikke let; man veed hun aldrig leer." Høb. P. P. At f. venligt t. een. At smile af Spot. "Du smile kan ad Mattens Stræk og Drømmens Trudselbilleb." Ahlenschl. — fig. om det, som f. Diet er lyst, venligt, ubesudt. Solen smiler giennem Stærne. Ufkyldigheds smiler af hendes Kysen. "Støttet, omringet af smilende Wiindberge." Bagg. — Smilebaand, et. i den fig. Tale. at trætte p. Smilebaandet v: begynde at smile. smilefærdig, adj. beredt t. at smile, nær v. at smyle. "Dvert Ansigt, i hvoehen jeg seer, sig smilefærdigt mod mig teer." Carstens. — Smilehul, et. pl. -ker. en liden Forsubning (Døl) i Rinden, der viser sig naar man smiler.

Sminke, en. (pl. -r. felden.) en (Hættør) Farve, hoormed Ansigtet ell. andre Legemsdele bestruges, i den Henfigt at forstærke Pudens Udseende. (S. Schmitz) fig. at sætte Sminke paa noget, besmykke. "Vel søgte han at sætte Sminke paa ethvert Foretagende." Wandel. "Om jeg m. søgte Ords Sminke vilde stræbe at forstærke hans Bedrifter." Jacobi. — "At Wenner ligefrem, uden Sminke og Dmsvøb, kunne fige hilanden hvad de tænke." Rahb. — Sminkebaase, en. D. titl. at giemme Sminke t.

Sminke, v. a. 1. farve m. Sminke. Hun er sminket. At f. fig. — figurl. (fielden) give et falsk udvortes Syn ell. Anstrøg. "Ovis du troer, at Gud — finder Behag i sminket Dyrtelse." Bagg. N. Klum. 202. (Jof. n. s. Sminke og usminke.) = Sminkeflor, et. Et Slags meget fint Flor, hoormed Sminken brødes p. Pudens. (Noth.) Sminkeferod, en. Navn p. en Plante. Convallaria polygonatum. Sminkevand, et. farsvende Vædste t. at sminke sig med, i St. f. med tør Sminke. (Falkner. Utldig Kangs.)

Smitte, en. pl. -r. 1. egentl. Plet af Ureentlighed ell. Farve (macula); men forekommer fielden i denne Bemærk. 2.

Engdoms Veddelelse og Forplantning v. Berøring, Udbudning ell. et eget Stof, som Luften modtager og forplanter; (hel. om en vis Art af sligt smittende Engdomsstof. Der hersker en farlig S. i denne Egn. Mogle troe at Pesten ikke forplantes ved S. Pestsmitte, Koppesmitte, den venetjiske Smitte. = smittesfri, adj som er uden S. — Smittegift, en. den egne, v. Sandserne ikke fornemmelige Materie, som antages, giennem Luften, v. Berøring, Aandedrag, Indsugning ic. at forplante en Smittefor; Smittefor. — Smittefor ell. Smittefor, en. Syge, som forplantes, udbredes v. Smitte. Smittefor, en. d. s. f. Smittefor. (Noth.) Smitte, v. a. og n. 1. (har.) [A. S. smitan, besmitan. Sv. smitta.] 1. act. sætte Plet paa, gløre uren. (Isv. besmitte.) Den Kiedel smitter ikke den Gryde. (Talem. om To, som ere lige flette ell. onde.) fig. for: besmitte. "Du smitter har din Vre." Ohlenschl. 2. act. bibringe v. Smitte (2) besænge. Han har smittet hende m. Børnefopper. Hun er bleven smittet af ham. Denne Engdom smitter ikke. 3. neutr. sætte Plet v. Berøring, plette, farve. Vaer dig f. den malede Dør, den smitter. Dette Løi, denne Farve smitter ell. smitter af.

Smitsom, adj. [Sv. smittosam.] smittende, som forplantes v. Smitte. En smitsom Syge. — Smitsomhed, en. den Egenskab at smitte.

Smuds, en og et. ud. pl. [T. Schmutz.] Skarn, Ureenlighed, Snavs. — smudse, v. a. gløre skiden, urenlig; tilføje, tilføje. — smudsig, adj. som har Smuds paa ell. ved sig, urenlig, skiden. Noth. (et tydt Ord, som holdes f. sammeligere end det tilsvarende danske.) Smudsig, en. ud. pl.

Smug, et Subst. der kun br. som adv. i Smug, hemmeligen, lønligen. At drikke, at handle i Smug. "Kun nogle raste Skjatter i Smug han selge lod." Ohlenschl. (beslægtet m. det isl. Smiugr, Sv. Smuga, en Gang, et Sted, hvor man maa krybe ind. Isv. Smøge.) — Deras: Smughandel, en. S. som drives hemmeligen, v. ulovlig Maade, m. forbudne ell. indsmuglede Vare. — Smughandler, en. den, som driver Smughandel. (T. Schleichändler.)

Smugle, v. a. 1. [I. smegia.] egentl. bringe ind i Smug, v. en hemmelig Maade; men br. kun om saaledes at bringe Varer ind, hvoraf Told ei er betalt. At f. Varer ind. indsmuglet Gods. [E. to smuggle. Noth har ikke dette Ord, men derimod v. a. og rec. smuge, smøg, smøget, gløre noget hemmeligt.] Deras: Smuglen, en. ud. pl. — Smugler, en. pl.-e. den, som smugler Varer ind. Smuglerfib, et. S. hvor paa Varer indsmugles. — Smugleri, et. pl.-er. jævnlig Smuglen.

Smuk, adj. pl. smukke. [N. S. smukt. gl. Sv. smöck. E. smug, net, peen, især om Pynt, Paaklædning. Isv. det L. Schmutz, og vort smykke.] d. s. f. Skjøn; men er et oprindelig dansk Ord, og br. derfor langt almindeligere i Talemproget, hvor Skjøn næsten aldrig høres i sin egentlige Betydning (ell. om den høiere Skjønhed;) men derimod ofte deilig. "Man siger: det smukke Skjøn, ikke det Skjøne Skjøn; men man taler om de skjøne Konster, ikke om de smukke, fordi Skjønhedens Ideal er deres Maal." P. E. Müller. — Om den v. Brusgen, især i Skriftsproget, indføres Forblik imellem smuk og skjøn, s. det sidste Ord. — Smukke Ting: At sige een mange smukke Ting v. Artigheder. — smuk br. ofte ironisk t. Døddel. Der har du ført dig smukt op! Han er en smuk Person. — Subst. Smukhed er selbdet, og mindre brugeligt, end Skjønhed. (Isv. deilig.)

Smul, et. ud. pl. de mindste Dele af en Ting, Stov, Gran. At falde hen i Smul. Smule, en. pl.-r. [Sv. Smola, Smula.] et ganske lidet Stukke, en meget liden Del. Brødsmul. At sanke Smulene op. En Smule v: meget lidt, en Kiende. Giv ham en Smule Risd t. Brødet. Der er endnu en Smule tilbage.

Smule, v. a. 1. gløre t. Smuler, bryde i Smuler. At smule Brødet i Melken.

Smuldrer ell. Smulre, v. n. 1. (er.) blive t. Smuler, falde hen i Smuler. "Selv Kæmpernes Granit fortæres og det stolte Marmor smuldrer." Jørgensen.

Smut, n. s. At taste Smut, en Børnesleg, bestaaende i at taste smaa og flade Steene hen ad Vandets Overflade. (At slaae Sinker. Noth.) — Smutsteen, en. Steen, som bruges t. denne Leg. (Golding.)

Smuthul, et. pl. -ler. løuligt Sted; Sted, hvor man kan stule sig. "Jeg saae mig om efter et Smuthul, hvor jeg kunde tyte hen." Bagg. N. Klim.

Smutte, en. pl.-r. [af Smug] en forvoren Indgang, Løvei. Noth. (s. Smøge.)

Smutte, v. n. 1. (er.) komme hastigen og uformært bort, (sige sig hastig bort. Husen smuttede ind i Gullet. Hvor er den smuttet hen? "Han smuttede giennem Husken; hun fulgte ham saa snart." Ohlenschl. Døret smuttede bort imellem Hænderne. "Det smutter ud, det smutter ind, igiennem Binduer og Dørre." Baggensen.)

Smykke, et. pl. -r. [Sv. Smucka. af smuk.] det, som tjener Rennefæst t. udvortes Prødsel; især hvad det tillæe er kostbart. Et S. af Guld besat m. Edelstene. Et Perlesmykke, Brøstsmykke. "Kun Død, men aldrig Glimmer er det Smykke, der pryder Dværgens Grav." F. Guldb. — "Et Smykke er en kostbar ell. glimrende Pryd-

delse." P. G. Müller. "Smykke er altid noget andet og mere end Pynt; man tænker v. hiint altid p. Koffbarhed, p. ædle Stenes ell. Metalleres Glæde." Nord. Tidsskr. III. 74. = Smykkedaase, en. Daase, hvort et S. glemmes. Smykkelæde, et. kosteligt Klæde t. udbortes Prædelse. (Kin-go.) Smykkestriin, et. Striin, hvort Smykker og Koffbarheder glemmes.

Smykke, v. a. 1. forsjone m. udbortes Prædelse, pynte, pryde. [Det br. i mere udstrakt Bemærkelse, end Subst. Smykke. At smykke en Brud: er overhøvedet at pynte, isere hendes Brudestads; og Bruden kan, som Müller bemærker, "være smykket baade m. Diamanter, og m. en Blomstertrands."] "Sün prydede sit Ansigt og smykkede sit Hoved." Bib. af 1550. 2 Kong. IX. 30. "Et smykke den t. Pragt din Varm; kun her den glæde dig uset og ene!" Fr. Guldb. — figurl. forplæne. "Den smykker selv Værenen m. uvisnellige Blomster." Wynster. "Ken, og smyk dit Norder fremdeles m. din Heltkraft." Ohlenschl. En Kone, smykket m. alle qvindelige Døder. — Smykken, en. ud. pl. Gjerningen at smykke. = Smykkefont. en. Indsigt, Færdighed i at smykke, pryde; Pyntefont. (Bording.) Smykkepynte, en. P. som forstaaer at smykke ell. prynte. Brudens Smykkepiger. (Noth.) Smykketoi, et. det, hvormed man smykker fig. (Noth.)

Smæde, v. a. 1. [Sv. smäda. L. schmähen.] kranke, fornærme v. Drb. Noth. Dredet er nu ikke brugeligt; ligesom ogsaa Smædelkrift; Paquill, Standskrift, (Noth), nu sielden forekommer. "Ukiendt er Smægterlang og Smædelkrift." S. Wischer. (Ist. forsmædelig, forsmædelse.)

Smægte, v. n. s. vansmægte. (Ved en Germanisme br. det af enkelte Nære, og i det Kiøbenhavnse Overdagsprog, for det tydske schmähten. "Mangen paastaar at sukke, at smægte, at lide for mig." Rahb. D. J. X. 781.)

Smæk, et. pl. d. s. en vis hastig forbigaaende Lnd, som af et Slag o. d. Et S. med Wunden, m. en Pidsk. 2. et Slag. At give een et Smæk. Drengen sit Smæk, Sug.

Smækked, adj. meget fed, vel lasset.

Smætte, v. n. og a. 1. (har.) 1. give, frembringe en Lnd, som et Smæk. At s. med Wunden, m. en Pidsk. 2. slaae. At smætte efter een m. en Pidsk. At s. een over Fingrene. At smætte en Dør i, slaae den i Laas. — Deraf: Smætten, en. ud. pl.

Smætte, en. pl.-r. 1. et Redskab t. at smætte ell. slaae med.-s. Slufsmætte. 2. et Klæde, som Vindfolkt fæste for Væstet, eller som gives Væsn om Halsen. (s. Jagesmætte.) Sün har et Forklæde m. Smætte paa.

Smæffer, adj. s. smækker.

Smæld, et. pl. d. s. et stærkere Smæk; især om Enden af en Svøbe.

Smælde, v. n. 1. (har.) [Sv. smälla.] frembringe Smæld. At smælde med en Pidsk. — sig. bruge Uqvemsord; i den Tætsmaade: at stielde og smælde p. een. — "Pillemen, hvor vil hun smælde!" Storm. (Fäbl. og Fort. 12.) Stielden og Smalden. Smærer, n. s. pl. en almindelig Plante og god Foderurt; hvid Kløver, hvide Smærter. Trifolium repens.

Smøg, en. ud. pl. en tyk Røg. (Noth.) "Jngen Fld, som jo haver nogen Smøg." P. Svvs Drdspr. I. 166.

Smøge, v. a. 1. og 2. [af Smøg. L. schmäuchen.] at røge. At smøge Tobak.

Smøge, en. pl.-r. [udt. Smøie. Isl. Smuga.] en snever Gienngang. (i Almueproget.) "Smaa Huller, Smøger og Udveie, at snøe sig i." P. Svvs Drdspr. I. 418.

Smøge, v. a. 1. og 2. [J. smejgia. Jvf. Smog, Rabning, Pul, i Thres Glossar.] bringe noget, der sidder trangt, af m. Lempe, og v. at drage noget ud af en Rabning i Tingen. At smøge sine Stramper af (v. at vende dem.) Hefsen smøger af sig, naar den stiller sig v. Hovedstolen og Bidslet. (mindre brugeligt er: at smøge sine Støvler, Klæder paa. Noth.)

Smøle, v. n. 1. rode omkring. (Noth.) sig. være seen i en Gjerning. (dagl. L.)

Smør, et. ud. pl. [Isl. Smiör.] den fede, olieagtige Deel af Melken, som stilles fra Fløten v. Kierning. At kjerne S. Bl kjernebe, men kunde ikke faae Smør. At stikke S. op p. en Tallerken. At læge Smør o: prøve en Lønde Smør m. en Søger. (Noth.) = smøragtig, adj. som ligner Smør. "I nogle Egne — faaer Melken en større Mængde smøragtige Dele, end ostagtige." Dlusfen. Smørblomst, en. Navn p. en Plante. Ranunculus acris. Smørbrikke, en. Erabrikke, hvorpaa Smør fremsættes. (Noth.) Smørbotte, en. D. hvort Smør føres ell. glemmes. Smørdei, en. en fed Dei af Meel og Smør, hvorfav laves flere Slags Kager. Noth. s. Bladdri. (L. Butter teig.) smørdrøi, adj. som giver meget Smør. s. Melk. (Noth.) Smørdyppelse, en. D. lavet af Smør, ell. hvori kommes meget S. Smørstierding, en. et Træ ell. Kar af Staver, som holder Fierbedelen af en Lønde S. Smørgrad, en. S. som toges af Meel og S. Smørkage, en. K. af Smørdei. (Noth.) Smørkande, en. et lidet Kar m. Laag paa, hvori Smør føres ell. fremsættes p. Bordet. Smørkingle, en. K. af en Dei, ællet m. Smør. Smørkruffe, en. Leerkruffe, hvori S. glemmes. Smør-

kræmmer, en. den som handler med S.

(Noth.) Smørotting, en. et Træ, som indholder Halvdelen af en Fierding S. Smørpande, en. P. hvori noget kan læges ell. bages i S. (D. S. D.) Smørffaal, en. Skaal, hvori Smør glemmes ell. fremsættets. (Noth.) Smørffee, en. Træffe t. at stifte S. med. Smørffiver, pl. en Ret af Brødfiver, bagte i S. (Noth.) Smørffylde, en. Landgilde, bestaaende i Smør ell. fæmles Værdi i Penge. Smørstikker, en. et Redskab af Træ t. at stifte Smør af en Lønde. Smørsøger, en. et Slags Vær, hvormed Smør i en Lønde prøves. Smørstiende, en. L. som vdes af Smør. Smørstønde, en. L. som bruges ell. er bestemt t. at glemme Smør i. Han havde en Lønde Smør og en tom Smørstønde p. Vognen. Smørstøffe, en. Veste ell. Daase t. at føre Smør i.

Smøre, v. a. smurte, smuurt. [Æt. smyrta. A. S. smeran.] 1. udbrede noget fedt, eller noget, som er imellem fast og flydeude, p. en fast Overflade. At smøre Smør p. Brødet. At f. Støvlerne m. Fjæs, Laas feg m. Dste. At smøre en Vogn. 2. fig. i dagl. Tale: a.) bestikke m. Gaver. b.) banke, prngle. "Han derpaa hendes Ryg begynde brav at smøre." Holb. P. P. c.) At f. noget sammen, o: strive, hæftigt og slet. 4. At smøre een om Munden m. noget o: indbilde een noget, besnaffe, faae een v. Sa at ell. ved en Ubetydelighed t. at glemme Gavn ell. Tab af det vigtigere. "Ehi han er taabelig, om Munden let at smøre." Holb. P. Paars. = Smørrelse, en. n. s. noget, hvormed man smører en Ting. Vognsmørrelse. — Smøren, en. Gjerningen at smøre. — Smører, en. pl.-e. fig. en slet Forfatter. "Noes af en og anden Døgnets Smører." Baggelsen.

Smørrebrød, et. pl. d. f. [udledes] sædvanl. af Smør. Hos Noth: Smørrebrød.] et Stykke Brød, p. hvis ene Side Smør er bredet ell. smuurt. — fig. det er kun et S. (en meget let Saa) f. ham. "Nu er det Smørrebrød Pissstratus at være." Bagg.

Snabel, en. pl. Snablar. (Sv. Snabel.) et trædt Drd, der undertiden bruges f. en lang, fremragende Deel af et Legeme. f. G. Elefantens Snabel, Stoc m. en meget lang Svids kaldtes tilforn Snabelstoc.

Snadre, v. n. 1. (har.) [L. schra t t e r n.] bruges om Gæffenes, og især om Andernes Lyd, naar de hæftig røre Næbbet i Vand for at æde deri. At snadre som en And: om den, der snaffer meget hurtigt og utydeligt. — Deraf; Snadren, ell. Snadret, en.

Snage, v. n. 1. rage og lede omkring i noget; snuse omkring. At snage efter noget. [Æt. snāsa, snuse; it. lūstie omkring et Sted.] At snage i Grøder og Potter. (Noth) har ogsaa Subst. en Snag a: en

Enlytgeiæst, og Talemaaden: at være p. Snag efter noget a: gjøre sig Fild f. at udforske.)

Snagen, adj. som har Tilbæielighed t. at snage, og t. at stikle Fødevarer. (selsk. den.) (Ratten)" som noksom kendtes for at være snagen." Bessol.

Snak, en. ud. pl. [N. S. Snakk. Kantens=Snakk, Ande=Snadder.] daartlig, taabelig, ugrundet ell. opdigtet Tale. Jeg gider ikke høre p. hans Snak. En dum, taabelig S. Det var Alt Snak o: Digt, Løgn) han kom med. "Der skundom siger sandt, men oftest fører Snak, og følger By m. Løgn." Holb. P. Paars. At spise een af m. Snak, give een Snak for Penge.

Snakke, v. n. 1. har. [N. S. snak t t e n.] tale; men kun om den daglige, uten noiere Effertanke fremførte Tale. At f. med een om noget. De snakkede sammen en heel Time. "Man kan snakke høit og sagte; men at snakke bestemt, vilde indholde en Modsigelse." Müller. — En Stær, Papegoie, som kan snakke. — At snakke een noget fra o: faae ham v. Snak t. at give det bort; modsat: at f. een noget paa. — At snakke een fra noget o: faae ham overalt t. at lade det være. — At f. een noget for o: indbilde. At f. en efter Munden. At f. over sig o: tale forvirret. = Snakkebroder, en. den som er snakfom, som godt kan snakke. snakkesalig, adj. snakkesyg, meget snakfom. "For ret at bruge snakkesalig Mund." Lode. snakkesyg, adj. sem vil snakke uophærlig, har en overdreven Lyft t. at snakke. (Rahb.) Snakkesyge, en. overdreven Lyft t. at snakke. "Saadan Dem curere hans Snakkesyge ikke kan; men helsler den formere." Holb. Snakketoi, et. fig. i Udtryk som: at have godt S. o: kunne godt tale for sig. (d. Tale.) "Saa længe maaatte de uafbrudt Sladder høre, t. selv de syde lærvilligt Snakketoi." Lode. — snakfom, adj. som gierne vil tale meget. Deraf: Snakfomhed, en. ud. pl.

Snaphane, en. pl. -r. 1. egentlig: en Flederlaas p. en Bøsse (f. Gene, 4.) 2. tilforn: en Partীগænger, Fribytter i Krig; en Røver. (Noth.)

Snappe, v. a. 1. [Sv. snappa; snabb, hæftig.] tage noget hæftig bort. Han snappede Bogen fra mig. At f. noget ud af Haanden p. een. Vi snappede ham op underveis. (f. opsnappe.) At snappe efter noget o: ville gribe det hæftigt (uden altid at faae det.) "En smilende Hofmand snappede efter en Rose — men greb i dets Sted en Nælde." Rahb. Hunden snappede efter hans Been (vilde bide.) fig. stikle, smaa-stikle. (Noth.)

Snapsling, et. [af uvis Dyrindælsse.] kaldes en bestemt Tid ell. Termin om Sommereen t. Penges Idbetalinger i Viborg.

Snar, adj. [Isl. snar.] hastig, hurtig. Vær snar! o: skynd dig. En snar Bind, en snar Beslutning. "Paa snare Vinger nu han førte Kongens Bøn." C. Friman. "Dømmer ikke m. snar, med letfindig Dom." Mønster. (br. ikke meget, uden i høiere Etit.) = snarfodet, adj. hastig t. Fods, letfodet. — **Snarhed**, en. ud. pl. Hastighed. "Med hvilken Snarhed ere disse Dage hensigtne." Baggæsen. — **snarlig**, **snarligen**, adv. hastigen, snart. — **snarmælet**, adj. hastig t. at tale ell. svare, som ei fattes Svar. **snarraadig**, adj. som let og hastig finder p. Raad. (P. Clausen.) "Han var snarraadig uden Overjelte." Vogetius. "Billig beundre vi den snarraadige Anfører, som seer det beqvæmme Diebstil og bruger det." Kampmann. **snarsælende**, adj. v. hurtig sælende, letfællende. (Moth.) **snartalende**, adj. v. hurtig i sin Tale. Deraf: **Snartalende**, en. (n. D.) Baggæsen. (Vabry. II. 122.) = **snart**, adj. 1. hastigen, uopholdsdelig, inden kort Tid. Kom snart igjen. "Snart eller seent gaader han sin Vel alle ne." Mønster. (jvf. hastig.) Man kan giøre en Ting hastig nok, og dog ikke snart nok. "Hastig har nærmest Benlyst t. Hurtigheden, hvormed der handles; snart t. Tidens Kortheit, i hvilken der handles." Sporon. 2. næsten, omtrent. Det er snart bedre at vi gaae. Den ene er snart lige saa god som den anden.

Snare, en. pl.-r. [Isl. Snara.] en Indretning af Reb ell. Snore, med en løbende Knude, hvori Fugle ell. andre Dyr kunne fanges derved, at de træffe Knuden sammen; en Hilde. At sætte Snarer f. Fugle. — **fig.** List, Underfundighed, hvorefter een besnæres. At lægge Snarer f. een. Nags tet at hans Klogskab, saaldt han dog i Snaren (lod sig besnilde, narre, besnære, forloste t. noget.) f. snære, besnære. = **Snaregarn**, et. Garn, hvori Dyr fanges ligesom i en Snare. — **fig.** "En daarlige Creslist blev mig t. Snaregarn." Merope v. Schierman. — **Snaretype**, en. pl.-r. Rypær, som fanges i Snarer v. Sneed.

Snæffe; v. n. og a. 1. spise m. en vis ubehagelig Lyd, (jvf. snædre) og tillige m. Begierlighed, f. C. Skifterier. (Ev. snæfska.) At snæffe som en And i et Gadetær. (Moth.) At snæffe i sig Alt hvad man kan faae. (lav Talebrug.)

Snævs, et. ud. pl. [af ubestemt Hertzomst. Vos Moth: Snæus. Sv. Snusk.] 1. det, som er ureentligt, skident; Stærn, ureentlighed. 2. fig. det, som intet duer, som er stet, ringe. (d. Tale.)

Snævse, v. a. 1. giøre ureen, slye ilde til. — **snævset**, adj. v. ureen, stiden.

Sned, et. ud. pl. List, Rænke. (forældet. S. d. Tale: at see sit Snid ell. Sned t. noget o: være snild t. at see sin Reilighed.)

Snedig, adj. [Holl. sneedig. S. snidugr.] som forstaaer at finde paa og at bruge List ("især f. at udville sig af Færr og yankkelige Tilfælde." Sporon.) — Af de eenstydige Ord, der tilfienbegive en Brag af Forstanden t. at føre andre bag Lyset t. sin egen Fordeel, bruges a. nogle i tvetydig b. andre blot i ond Bemærkelse. Efter Udstrøffets stigende Grad ell. Stærke, ere de: a.) **snu**, forslagen, listig. b.) **sne dig**, underfundig, rænkesfuld; **snigfuld**, **trædss.** = **Snedighed**, en. ud. pl. Bestaffenheden, at være sne dig. "Snedighed er en i farlige Omstændigheder virksom Eilighed." Sporon.

Snedker, en. pl.-e. [M. S. Smitjer. S. og Sv. Snickare.] en Haandværktsmand, som gier Voksab og andet finere Arbejde i Træ. (jvf. Tommermand.) = Deraf: **Snedkerarbeid**, et. pl.-r. det, som forfærdiges af en S. **Snedkerdreng**, en. **Snedkerhaandværk**, et. **Snedkerkone**, en. En **Snedkers Husker**. **Snedkerkro**, en. (f. Kro, 2.) **Snedkerlaug**, et. **Snedkers lim**, en. den l. som Sneedere bruge. **Snedkermaester**, en. **Snedkersvend**, en. **Snedkerværkto**, et. o. fl. — Deraf: **sne dte**, v. n. 1. (har.) at giøre Snekterarbeid.

Snee, en. ud. pl. [Isl. Snær, Snjár, Snjó. Sv. Snö. A. S. Snáv.] Vanddampe ell. Dunster i Luften, som v. en vis Kuldegrad frise og falde ned i krystalliske Former. = **Sneeberg**, et. B. hvis Top altid er bedækket m. Snee. **sneeblind**, adj. som har taget Skade p. Synet v. at see p. Snee. (Moth.) **Sneblomst**, en. B. som vorer om Foraaret under Snee. **Sneebold**, en. Snee, sammmentrykket i Hænderne t. en Klump ell. Bol. "Ret som en Sneebold der — jo meer den vøltes frem, jo meer den Kræfter faaer." Holb. P. P. **Sneeboller** ell. **Sneebolde**, pl. et Navn, der gives en Dufvært, m. hvide Blomster, som dyrkes i Haverne. (f. Skovhyld.) **Sneebrud**, et. den Forandring, naar den frosne S. paa Jordens Overflade v. Løbet begynder at blive løs. (Ambergs Ordb.) f. **Tobrud**. **Sneebrun**, en. Rand ell. Udskant af en Sneemasse, ell. det øverste af en sneedækt Brink. "Raabe Keen, som p. Sneebrynen danser." Storm. **Sneedækte**, et. D. af Snee p. Jordens Overflade. **sneedækt**, adj. v. stult med S. **Snee-drive**, en. En stor sammenblæst Sneedunge. **Sneefield**, et. d. f. f. Snebjerg. "Nords udnyttede Sneefield." Baggæsen. **Sneeflage**, en. pl.-r. Snee, der falder i tykke Klager. (Forfom. Digte. II. 73.) **Sneeflokker**, pl. mindre, finere Sneeflager. (f. Flokke.) **Sneefog**, et. den Naturbegivenhed, at Snee falder ned m. Allet ell. Storm. **Sneefugl**, en. Fugle, der flotte sig om Vinteren mod Sneeveit. (Moth.) **Sneeføre**, et. den Bestaffenhed v. Jorden,

at den er bedækket m. frosten Snee; Slædeføre. Sneegarn, et. S. til at fange Fugle p. Sneen. Sneeglands, en. Sneens Glæde, naar den belnes af Solen ell. Maanen. "Imod hvis Sneeglands Klæbæst er sort." Bagg. Sneehob, en. En Dyrge Snee, Sneedyng. sneehvid, adj. Minnende hvid som Snee. sneeflar, adj. Minnende klar, som S. (Herp.) Sneeflokke, en. En af de tidligst blomstrende Planter, som ogsaa dyrkes i haver (Sommerglæk, Stærkt, Bildelslille.) *Galanthus nivalis*. sneeflød, adj. v. bedækket m. Snee. Sneeflødte Bierge. "Sneeflødte Winter selv er ham en druggbar Tid." Storm. Sneelag, et. udbredt Lag af falden Snee p. Jorden. "Løse Sneelag smelte, og væde Eggen." Koerfom. Sneeluft, en. En m. Snee ell. Sneestjær opfyldt S. Sneemand, en. En Figur, lig et Menneke, dannet af S. Sneemark, en. En m. Snee bedækket Mark. "Solen har næppe — over Sneemarkens Leppe sine Straaler spredt." J. E. Heib. Sneemos, en. En Ret af Fløde, Mælk og Sukker, der pidskes t. Skum. "Som svampelig Sneemoos, naar man den i Munden faaer, til intet bliver." Holberg. Sneerregn, en. f. Slud. Sneecrye, en. f. Kryspe, Snarecryspe. Sneeflo, en. Skof, indrettet t. med større Behøved at gaar i Sneen. (forstællige fra Skier. s. dette D.) Sneeforpe, en. Et Lag Snee p. Jordens Overflade ell. paa tilslagne Bænde. Sneefred, et. Sneens Medfald i en samlet Mængde fra et høiere Sted t. et lavere. Sneefly, en. En Sty, der giver Snee. Sneefokke, en. pl.-r. Et Slags Søflet t. at drage uden p. Fodstøt, f. at kunne lettere gaar p. Snee og Is. Sneespurv, en. En Fugl af Spurvens Størrelse, som lever i de nordlige Polarlande; men undertiden viser sig hos os, ell. i sydligere Lande. *Embuzia nivalis*. Sneetræppe, et. fig. et Sneelag, udbredt over Jorden. Sneevand, et. B. af smeltet Snee. Sneeweir, et. det Belte, naar der falder Sneer.

Snee, v. impers. 1. (har.) om Sneens Medfald af Luften. Det sneer stærkt. Det har sneet i Nat. Det har ophørt at snee. Snees, en. pl. Snees, et Antal af 20. "Jem Snees har har Subbens Iffe." Thaarup. — sneeviis, adv. i Antal af en ell. flere Snees. At sælge Væder sneeviis.

Snegl, en. pl.-c. [A. S. Snegl. Jæl, Snigill.] et Naavn, som især tillægges t. Slags Dyr: a.) Bløddyr, som opholder sig i enkelte Skaller ell. Sneglehuse; og forbedres den hos os almindeligste Klasse af disse: Landsneglen, Havsneglen. *Helix*. b.) Jordsneglene uden Hus. *Limax*. = Adjektivt br. Drødet i adskill. Sammensætninger f. at betegne in rundsnoet ell. Spiralform, lig en Strue ell. Toppen af Sneglehuse.

f. G. Sneglebakke, en. B. hvorm en snoet og skraa Gang, m. aftagende Siensnemfrit, gaar op t. Toppen. (Ambergs Drdb.) Sneglebor, et. et nu sielden brugt Redskab, som tilforn anvendtes især af Bøddkere ell. Fæbinderne. (I. Snee den b o h r e r.) sneglebannet, adj. v. dannet som et Sneglehuus, ell. i Spiralform. sneglebrøjt, adj. v. drevet ell. snoet, som Linierne p. et Sneglehuus; spiral. Sneglesieder, en. En sammensnoet elastisk Staafieder: Spiralsieder. Snelegang, en. 1. en Snegles Bevæge. fig. en meget langsom Gang. "Indretninger, som sigte t. at lette og forstørte Processens Snelegang." Wirtner. "De raas Producter — slæbe sig frem i en seendragtlig Snelegang, hvort hvort Skridt er dyrt." Duffen. 2. En sneglebriet Gang, en S. som i Sneglelinie enten drevet sig om en Pille, gaar om en Bakke, eller p. stad Jord fører t. et Midtpunkt. (jvf. Struegang, og Sneglevei.) Snelehorn, et. Et stort Sneglehuus, lig et Horn, ell. et Horn m. udbvendig Snegle: ell. Struegang. Sneglehuus, et. den runde, drettede Skål, hvori Neglen opholder sig, og som den stytter med sig. Sneglehvalving, en. En P. som i Struelinie vinder sig omkring en Pille. Sneglelinie, en. En frum Linie, der enten i Struegang snoer sig om en perpendicular Linie, ell. paa en Flade snoer sig m. aftagende Diameter ind ad til et Midtpunkt; Spirallinie. Sneglekål, en. d. f. f. Sneglehuus. Snegleslægt, en. En Slægt ell. Klasse af Snegles. Sneletrappe, en. En T. der gaar i Sneglelinie om en Pille; Windeltrappe. (Baggeren.) Sneletræk, et. d. f. f. Sneglelinie. Sneglevei, en. Wei, der gaar opad og omkring en Høide, i en Sneglelinie. "Den Sneglevei, som er anlagt fra Wilden af Bierget t. Toppen." Baggeren. sneglevunden, adj. v. vunden ell. bredet i Sneglelinie.

Snekke, en. (Jndst.) f. Snegl. Snacca, *scapha*.] et let seilende Fartoi, et Jagtskib. (et forældet, af nyere Forsfattere f. G. Suhm, optaget Drb.) "Dans Snekker seiled vide om fra Havn t. Havn." Storm. "Imedens svæver Snekker fri, som Fugl om Biergets Linde." Thienisch. Sneppe, en. pl.-r. Naavn p. en vild Fugleslægt. *Scelopax*. (s. Bekasine, Skovsneppe.) Deraf: Sneppefangst; Sneppegarn, et. Sneppejagt, o. fl.

Snerpe, v. a. 1. [beslægtet m. snære. Jæl. *snerpa*, giere haardere, stærke.] trætte sammen, krumpe sammen. At f. Munden ind, sammen. Det snerper hunden sammen. (fig. snerpet, naturligt puden, afferteret; om Fruentimre; hvortaf ogsaa n. s. en Snerpe; i d. Tale.)

Snert, et. pl. d. f. [J. Snertr, Bets-

ring.] 1. et søleligt Slag m. en Waand, Vidst ell. desl. men ikke m. en Kjev ell. anden haard ell. stiv Ting. 2. den yderste Snort ell. tynde C. af en Svøbe.

Snerte, v. a. 1. at give Snert.

Snevret, adj. pl. snevret. [Sv. snæsvær. J. næfr, knap, vanskelig. Jhre.] ikke-vid ell. rummelig, trang. En snevret Indgang, Svøb. Snevret Klæder, Stoe. (fig. oversdrevnen pæn, snerpet; forældet.) 2. fig. indskrænket i aandelig Henseende. "Dit alt f. nærlige, dit snevret Hierte." Ewald. "Naar deres snevret Hierte hverken vide, hvad det er at elske, eller at frye." Wunders. = Deras: Snevret, en. ud. pl. Beskaffenheden at være snevret; Tranghed. — Snevring, en. pl.-er. et trangt Sted, f. Er. imellem Bierge. (nyt Ord.)

Snevret, v. a. 1. gjøre snevret, ell. snevret end før; indskrænket. (usædvanl.) "Wintren snevret Dagen." Arreboe.

Sniibe, en. pl.-r. Rettesættelse, Utaf, Standen. (dagl. T.) "Han fik en Sniibe." (Moth.) "At give een en slem Sniibe." Rahbek. (D. Tilst. II. 633.) = sniibe, v. a. og n. rettesætte, sænde paa. At sniibe een, f. ad een. (begge lidet brugelige.)

Snid, et. f. Sued.

Snide, v. a. 1. d. f. f. snitte. (f. Kemmesnider.)

Spidser, en. (Tønst.) 1. en liden Feil. At spigaa en S. (d. Tale.) 2. en liden Ruds. (Moth.)

Snidr, et. f. Snit.

Snige, v. a. og rec. snege, har sneget. [A. S. snican, at krybe. Dredet i denne Form mangler ellers i de beslygtede Sprog, og er det Isl. smiuga, (A. S. smugan, serpere) det T. schlicken.] 1. act. bringe frem, affste, p. en sagte, ufornærkt Waade. At snige sine Water ind. Moth. 2. recipr. komme frem p. en hemmelig, ufornærkt Waade; ikke fig. "De krumme Bøle, ad hvilke Høletiet snege sig frem." Wunders. At snige sig bort. "Loven snege sig ind i Huset om Natten." "D. paab, som sniger dig i det beklemte Bryst." Ewald. "Han fan undgaae mangen Tanke, hvilken kunde snige sig ind i hans Siæl." T. Rothe. (Nat. Betr. III. 28.) At snige sig p. Fienden. At snige sig til at gjøre noget. 3. neutr. er usædvanl. dog bruges dets partic. snigende, for: hemmelig, som særes, rører sig, er til i Løndom. "Dvoel snigende Mismod, nedstaae trodsende Mag." Herzh. En snigende Feber. = Snighandel, en. ud. pl. d. f. f. Smughandel. Snighandler, en. En Smugler, Smughandler. Snighavn, en. S. hvor Snighandel drives. (Ambergs Ordb.) Snigmorder, et. pl. d. f. lønligt Mord, M. som udføres v. et lumst, uforudseet Dverfsald; Lsumord. Snigmorder, en. den, som be-

gaaer Snigmord, snigmyrde, dræbe v. lumst Dverfsald. Sni hemmelig, skult Bei; Løndet.

Snild, adj. [J. sniallr.] som l og hurtigt Klemme, som veed at Raad, at gribe de rette Forholdsre som bevirkes v. en saadan Svne; Et stellige Tilfælde. Han var snild nok udsee og undgaae Fiendens List. Raad, Paafund. "Deel pntellig han, og snild i Ord." Øhlensfelt. — hed, en. ud. pl. Klogskab, Fintshede. "Snildhed er Svne t. at anven rette Tid og Sted." P. E. Müller. de. en. ud. pl. d. f. f. Snildhed men forældet. (Isl. Snilld.) — sn snildt, adv. m. Snildhed, p. Waade. — snildraadig, adj. snil at give Raad. (A. Bedel. Bording)

Snip, en. pl.-er. En i en E gaende, langagtig Flig ell. E Stykke Løi, et Klædningsstykke. m. Snip i Panden. (Deras de Ord: Snippehue, Snippeklud, Klæde, Snippetroe. Moth.)

Snirkel, en., pl. Snitkler. Schindrkel.] en Sneglelinie. p. Seilehoveder.

Snit, et. pl. d. f. 1. Hand snitte ell. skære. At gjøre et dn Indsnit.) Han skar det over med 2. Forbybning, Kevne, som frem at skære, Skaar. Der er et S. i Træet. fig. Maaden hvorpa skaaret. Snit p. Klæder. (J. Si de ubvendige Flader, som dannes dene i en indbunden og beskaaren; des Bogens Snit. At forvulde e Snitret. En Bog m. Guldsmid. bor, et. en fielden forefomment nelse p. Skruéboret, hvormed S Huulstruen (Moderstruen) dannes den egentlige Skruve ved et Str Skruéblik. Snithovl, en. et hvormed Bogbindere beskære Bøger Beskærehovl. — Snitlog, en. E Græslog, Purlog. Allium Schum. — Snitvært, et, udstaare (Moth.)

Snitling, en. pl.-er. en liden Waand ell. Plantevist.

Snitte, v. a. 1. [J. snida.] skære m. en Kniv, især om Hn Ting, ell. om det, som skæres i i tynde Spaaner. At f. Træer Grenene. At snitte (ud)skære i Snittebønner, en. pl.-r. kaldes d Bønner (Sværdbønner, Pralbon medens Bølsen er grøn, snittes i i ver og saaledes koges ell. syltes (Pl Snittejern, et. J. som bruges t med. Snittefaal ell. Snitfaal vedfaal, som skæres m. en Kniv ell.

for at søltes som Suurfaal. Snittekniv, en. Kniv til at beståre Træer med, Haveskniv. (Noth.)

Snive, en. ud. pl. [s. det følg. Verb.] en smiltsom Hestefngdom, hvormed følger et Skiumflod af Næsen. (L. der Rog.) = Sniveflod, et. Skiumflod hos snivede Heste. Snivepulver, et. P. som indgives Hesten mod Snive. Snivesaar, et. Saar i Næsen hos snivede Heste. Snivesmitte, en, den Smitte, hvorved Sniven meddeles. Snivestald, en. affondret Stald, hvor snivede Heste indfattes.

Snive, v. n. 1. (har.) drage Nanden m. Lyd igennem Næs:n. (Noth.) "De sove ei Alle, som snive og snorke." P. Svys Ordbr. I. 248. jvf. snue.

Snoc, v. a. 1. [3. snua, vende.] 1. dreie rundt, dreie omkring; bære, vende i Bugter. At snoc sig i Bugter, s. sig som en Zal. At snoc sig fra noget o: slippe fra m. Lst. "See kun, hvor vel han allerede veed at snoc sig i sin Bestilling." Potb. Pol. Randst. 2. forene, bringe tæt sammen v. at dreie rundt. At snoc Træad, Ldsfer. At f. noget sammen. Han kan snoc en Lagn uden Tæn v: kan godt hvæ. — Deraf: Snocning, en.

Snog, en. pl. -e. [3. Snokr. N. S. Snafe.] et Slags Krøbdyr, hvoraf en del Arter ere giftige; Slangar; især om en vis Klasse af disse. Coluber. = Snogerham, en. Snogens Hud, som den aarligen skifter. Snogehul, et. Snogerede. Snogehvislen, en. En Lyd, som nogle Snoge frembringe v. at aabne Munden og bevæge Tungen. Snogepande, en. et uegentlig Navn p. et Slags Mustinger, der i Skikkelse have nogen Lighed m. et Snogehoved. (Koris. Cypræa moneta.) Snogerede, en. et Sted, hvor Snoge have deres Rede. Snogearbejde, en. En liden Snog. Snogeyngel, en. Samling af Snogearbejder. Snogearbejde, et. pl. d. s. Snoges Læg, som de fleste Arter udlække i Legemet.

Snor, en. pl. -e. [3. Snura. N. S. Snor.] en af flere Træde sammensnoet ell. tvunden Stræng ell. tvnd Line. En Klædesnor, Mærkesnor. En Siltesnor. (jvf. Struesnor.) sig et, som ligner en Snor, ell. er trukket p. en Snor; s. E. en Perlesnor, Kvalfsnor. = snoret, adj. besat m. Snore. — Snorevæver, en. den, som tvinder ell. væver Snore, Frændser og lignende Ting; en Possamentmager. — snorlige, adj. saa lige, som en strammet Snor, fuldkommen lige. Snorperle, en. pl. -r. større Perler, som kunne træktes p. Snor. — snorret, adj. d. s. f. snorlige.

Snorke, v. n. 1. har. [N. S. snorke n. S. snarka, snærke.] drage sit Veir i Søvn m. stærkt Lyd. — Deraf: Snorken, en. ud. pl.

Snot, et. ud. pl. [E. og Holl. Snot.] den slimede Vædske, som affondres v. Næsehindens (ell. Snorhindens) Kirtler. = snottet, adj. vaad o: Næsen af Snot (i lav Talebrug.)

Snu, adj. [3. snotr. N. S. snoter, viis.] d. s. f. listig, forslagen. (især om den, som godt veed at komme p. Spor efter det Skulte, ell. efter Andres Lst.) Han er snu; man narer ham ikke saa let. "Han snu tilhøder sig at hvæse deres Segle." Baggelsen. (hvor snild hellere kunde have været brugt.) "Som den Snedige kaldes forslagen, naar han er nem t. at opfinde Raad, kaldes han snu, naar han er nem t. at udvinde det Skulte." Müller. — Deraf: Snuhed, en. ud. pl.

Snub, en. adv. 3 en Snub o: meget hastigen (d. Tale.)

Snubbe, v. a. 1. At snubbe noget af, glære det stumpet, fortære, affumppe. — snubbet, adj. v. stumpet. (d. T.) Noth har ogsaa Talemaaden: at snubbe en Ting af, glære den hastigt t. Ende, der synes at høre t. det forrige Ord.

Snuble, v. n. 1. har. [Holl. sneselen. Sv. snafva.] støde i sin Gang, komme ud af ligevægt og være nær v. at falde. "Ei haane den, som snubled, mens du stod." Kein. "Han skal ikke lade din Fod snuble." Ps. 121. 3. At snuble med Foden. (Job. 12. 5.) At f. over en Sten. Et Hest som let snuble, naar et Kæstet kommer til." Spron. (Snublende Kæ. Cf. 35. 3.) — Deraf: Snublen, en. ud. pl.

Snude, en. pl. -r. [N. S. Snut.] den langagtige, fremragende Del af Hovedet hos visse Dyr, som indbefatter Munden og en Del af Pandebenet. Hundens, Rævens, Ulvens Snude. (jvf. Snabel.) 3 den laveste Tale for: Mund, Ansigt; hvoraf: Snudedrag, et. Slag over Snuden.

Snue, v. n. 1. har. [N. S. snuven. 3. snåsa.] 1. trække Nanden stærkt og m. Lyd gennem Næsen; ogsaa act. At snue noget op i Næsen. At f. Lobat. (Noth.) jvf. snuse. 2. fig. at sove. Han ligger og snuer hele Dagen. (d. Tale.)

Snue, en. ud. pl. [N. S. Snofl. Snofel. Sv. Snufva.] en Fortsættelse = Epydom, hvorved overflødig Vædske samle sig i en Huulhed over Næsen, og enten der støvnes og hindre Andetraget, eller stibe af Næsen. At have Snue. = Snuefeber, en. En m. stærk Snue forenet Feber; Katarthfeber.

Snur, en. i dagl. T. en halv Ruus, let Ruus (Noth. hvoraf adj. v. snurrende, let beruset.)

1. Snurre, v. n. 1. har. [N. S. snurre n. S. snurre] give en vis svagt brummende uæven Lyd. Fluerne snurre, Koffen, Tænen snurrer. "Færet Deste op, som snurrende

Odbenborrer." Jer. 51. 27. (formodentl. samme Dyd, som følgende, forbi en saadan Bevægelse (idt frembringer denne Lyd.) jvf. surre. — Snurren, en. ud. pl. en snurrende Lyd.

2. Snurre, v. a. 1. dreie hastig omkring. At snurre een omkring.

Snurre, en. pl.-r. Et Rødstab, som giver en snurrende Lyd. (Moth.)

Snurrepiberi, et. pl.-er. et efter det L. dannet og optaget Ord, som br. (mest i pl.) for: ubetydelige Smaating. "Med vore Duffter, vore Løser, og alt det Snurrepiberi, som Smaafolk kun og Børn fornøier." Baggelsen.

Snurvig, adj. [Plattndst.] løstelig, pudserlig, underlig. En snurvig Person. Et snurvig Indfald. "Naar Børn sig om mig klynge ved snurvig Eventyr." Baggelsen.

Snuse, v. n. og a. 1. trække Veiret m. Næsen, f. at faae Lugten af noget. Hundden snuser efter Sporet, efter Stegen. — fig. i dagl. L. at f. efter noget v: fritte, sege at komme t. Kundskab om, ell. tragte efter. Heraf: Snusshane, en. den, som seger at spejde, at udfritte Andre. (Holberg.) 2. act. trække noget v. Veiret op i Næsen. At snuse Tobak.

Snus, en. ud. pl. en Fortørrelse for: Snusstobak, Tobak, reven t. Støv, som man trækker op i Næsen ell. snuser. = Snusdaase, en. D. hvori Snusstobak glemmes.

Snyde, v. a. snød, snydt. [N. S. snytan. Sv. snyta.] 1. rense Næsen f. Snot v. en stærk Udånden af Næsen. At f. sin Næse. 2. at snyde et Vns, borttage den udbrændte Lænde, pudse Vnsen. 3. fig. besdrage, narre een i Handel ell. Pengeslager. Han lod sig snyde. At f. een i Handel, snyde een noget fra. = Snyder, en. den, som jævnlig snyder Følt, en Bedrager. — Snyderi, et. Bedrageri.

Snylte, v. n. 1. har. [J. snikia.] gaae ubuden til Bords hos Andre, nsde sig v. Følt f. at faae Mad, At gaae om og snylte. "Den snyltende Vandbl." Troiel. = snylteagtig, adj. som ligner Snylteri. Det laaber snylteagtigt. Snyltegæst, en. ubuden Gæst v. Andres Maaltid. Snyltegæsteri, et. Snyltegæstens Levemaade. (sieltent.) "At leve godt endog af Snyltegæsteri." P. R. Troiel. Snylteplante, en. fig. en Vært, som drager sin Væring ikke umiddelbar af Jorden, men af andre Værter, hvorpaa den er fæstet. Snylteri, et. Handlingen, at snylte. Snyltesrud, et. uegentl. for: Stud af en Snyltervært; ell. for: geist Stud p. et Træ, Vandgreen. "Den (Knyven) stærrer bort de vilde Snyltesrud." Bagg. Snyltervært, en. Snylteplante.

Snære, en. f. Snære og Snøre.

Snære, v. a. 1. (af Snære.) indvikle; forvikle, hilbe i ell. ved en Snære (jvf. besnære, indsnære.) At snære noget sammen v: snoc, vinde det i hinanden p. en forvikrende Maade. — Snæregarn, et. Fange-garn, hvori Dyr sitæres ell. hilbe sig; Snære. (Kingo.)

Snærte, v. n. 1. (har.) rynke Snuden og vise Lænder, som Hundten naar den vil bide. Hundten snærrede ad ham. (Moth.) "Det Slags Snærte, som aldrig gæser rigtig, men snærte bestandigt." Rabbet.

Snoeste, v. n. 1. (har.) d. f. f. snue; men br. ofte i act. Bemerk. At f. med Næsen. Hundten, Hjerten snoester. "Han snoested m. sin Næse, han stillede sig for Wind." (om Hjerten.) Ohlenschl.

Snøre, en. pl.-r, [f. Snor.] en tynd Snor, et Baand, en Lidsse t. at snøre med.

Snøre, v. a. 1. [af Snor.] drage noget tæt sammen v. Dels af en Snor. At f. sin Kiøle. At f. en Pafte. At snøre noget sammen. At f. sig v: drage Snorelivet sammen om Kroppen. = a.) Snørebaand, et. et Baand ell. Bændel t. at snøre m. Snøre-regarn, et. Garn ell. Net, som er indrettet t. at drages sammen i Anden. Snørhue, en. En Dvindehue, som snøres sammen bag til. (Moth.) Snørhul, et. udsvæde Hul-ler i et Snoreliv ell. andet Klædem, hvors- igiennem Snørebaandet stikkes, naar man vil snøre det sammen. Snørtejæde, ell.

Snørtejænte, en. tynd Søløntæ, der undertiden bruges til Stads som Snørebaand. Snorelidsse, en. Lidsse ell. tynd Snor, der bruges som Snørebaand. Snorenaal, en. En Træfenaal, hvormed Snorelidsen drages igiennem Snorehullerne. Snorerem, en. Rem, m. Spænde i den ene Ende, hvorev man kan snøre noget tæt sammen. Snoresmykke, et. Indretning af Snore-lænker og Snorenaale af Guld ell. Sølv, som Kruentimre brugte t. at snøre Kiølen eller Livstykke for paa. = b.) Snorliv, et. pl. d. f. Et med Fiskeben stivet snevædt Klædningsstykke t. Dvertroppen, hvorev denne indsnøres, og som tør bruges af Kruentimre. "Det gamle Snorliv var en Plage, det gjorde alting regelret." Tøbe.

Snorrotting, en. pl.-er. faldes de tyndeste Skud ell. Stængler af et Slags ostindst Rør (Calamus rotang) hvoraf en Art giver det saakaldte Spanfæser.

Snoevle, v. n. 1. har. (beslægtet m. Snue og snøfte.) tale giennem Næsen. (Sv. snöfla, mucum resorbere. A. S. Snofel, Snue.)

So, en. pl. Soer? [So. So. S. Sow. Isl. Syr.] Et Svijn af Funktionet. (jvf. Orne, Galt.) En bædet (udstaaen) So. En Grise v: en So m. Grise, ell. en dragtig So. = Soboder, en. den, som bæder ell. udstærer Sogrisse (for at gæse dem

ufrugtbare.) Sogriis, en. Ords af Sunde-
flennet; modf. Ornegris.

Sobel, en. (*Mustela zibellina*) s. Sobel.
1. Sod, et. (forttonet.) ud. pl. søden Mad,
Suppe. (Jæl. Sod.) Han har havt en Fins-
ger med i Soddet o: har været beslægtig i
Gierningen. (forældet; skrives ogsaa Saad.)

2. Sod, en. (langtonet.) ud. pl. [J. Sot.
A. S. Sood, Sot.] Mundfald af Røgen,
som brændende Træ, Steenkul, Løv o. d.
give, ell. de fæste, noget harpiragtige Dele
af Røgen, der sætte sig i Dyne ell. Stov-
stensmure. = sodbruun, adj. sortebruun i
Farve, liig Sod. sodbunden, adj. v. tæt
besat m. Sod. (Moth.) sodgrimet, adj.
besmurt m. Sod i Ansigtet. (Moth.) = so-
det, adj. 1. fuld af Sod. 2. d. s. f. sods-
bruun. En sodet Døst. (Moth.) "Et sodet
Fleed ud over Taget luder." S. Blisler.

Sofa, en. pl. -er. en udfloppet Pænk, m.
Rygstykke og Sideskytler, t. at sidde ell.
hvile sig paa. (Dette østerlandske Ord har
fortrængt det danske Svænk.)

Sogn, et. pl. -e. [J. Sökn. Sv. Sökn
(Ihre udsæder det af v. sökia, søge.) A. S.
Soen, Soene, *refugium*, *immunitas*.]
Samlingen af de Folk, der høre t. en Kirke
og Menighed; Kirkesogn. Vi høre ikke t.
dette Sogn. At sitte t. et andet S.
Hovedsogn og Anner. — At rejse, føre t.
Sogns, siges om Præsten p. Landet, naar
han rejser t. sin Annerkirke. = Sognebud,
et. Bud, der sendes omkring i et S. Sog-
neby, en. 1. en Landeby i et vist Sogn.
Præsten har tre Sognebyer og ligesaa man-
ge Skoler. 2. den Landeby, hvori Kirken
ligger; Kirkeby. (Moth.) Sognedegne,
en. fast Degne i et Kirkesogn. (tilforn modf.
Løbedegne.) Sognesoged, en. Gaards-
mand i et Kirkesogn, der beklædtegjør og
tildeels udfører Vdrighedens Anordninger i
Sognet, m. m. Sognesfolk, n. s. pl.
Folk, der høre t. eet og samme Kirkesogn.
Sogneherre, en. d. s. f. Sognepræst. (Moth.
forældet.) Sogneskald, et. en Sogne-
præsts Embede. Han har søgt adskillige
Sogneskald, men har nu faaet et Capellan-
nie.

Sogneskirke, en. 1. Kirken i et vist
Sogn. At søge sin rette S. Kirke, modf. Kirke-
sten i et vist S. modfat Annerkirke. Sog-
nekone, en. En Kone i et vist Sogn, en
Sognemand's Hustru ell. Enke. Sogne-
mand, en. En af Røndene, Bønderne i et
Sogn. Sognepræst, en. den, som er be-
siddet t. Præst for en vis Menighed, ell. for
flere, forenede under eet Præsteskald. Sog-
nepræsten og Capellanen. Sogneret, en.
Ret, som holdes i et Kirkesogn. Sogne-
stiel, et. Stiel, Grændse imellem to Kirke-
sogne. Sognestævne, et. Møde af alle
Sognemand i et Sogn paa Landet. At holde
S. Sognevidne, et. Vidnesbyrd af alle
Sognesfolk ell. Sognemand i et S. "hvors-

paa de her at fæste Sognevidne og Studs-
maal." D. Lov. III. 19. 17. sogneviis,
adv. hvort Sogn for sig.

Søkke, en. pl. -r. [A. S. Sock. Sv.
Socka.] korte Strømper, der kun naae et
Stykke over Anklerne. Udsøkker, Filtfok-
ker, Lerreds Søkker. — Heraf det i d. Tale
bruges. v. n. at søkke o: gaae stødsløst,
som een, der kun har Søkker ell. Strøm-
per, men ikke Stoe paa. "De (Bjørnene)
træde p. hele Foden, og have en søkkende
Gang." Hornemann. Dvers. af Funks R.
Pist. (jste. Moth.) = søkket, adj. som har
Søkker paa. — fig. søkkede Høns, Duer.
— Søkkedue, en. pl. -r. en Due m. fædrede
Fødder.

Sol, en. (langtonet.) pl. Sole. [J. Söl;
i de tidste Dialecter derimod: Sunna,
Sun, Sunne, Sonne u.] 1. et lysende
Himmellegeme, hvorfra andre Kloder ell.
Himmellegeme (Planeter) modtage Lys og
Varme. Fjrtiernerne ere Sole. 2. sær-
deles menes v. Sol (ud. Art.) og (m. best.
Art.) Solen, det lysende Himmellegeme,
t. hvis Planetsystem vor Jord hører. Fra
Sol gaar op t. den gaar ned. Han skal
ikke see Sol mere. Solens Dvzang, Rids-
gang. Solen stinner (er synlig.) "Hans
Ansigt var som Solen, naar den stinner i
sin Kraft." Aab. I. 16. Der er intet nyt
under Solen (i den menneskel. Verden.)
3. fig. Solens Straaler, Skin, Solfkin,
Solvarme. At sætte sig, at lægge noget i
Solen. Det er brændt, indtørret af So-
len. Et Værelse, som Solen staaer paa.
= a.) Solaar. et. det Tidrum, hvori Jor-
den subdender sit Løb om Solen. (jst. Maa-
neaar.) Solbad, et. Et Slags Lufsbad,
hvori man udfætter det blotte Legeme f. Sol-
straalerne. solbade, v. a. og rec. lade gien-
nemvarme, opvarme af Solens Skin. (Am-
bergs Drdb. Moth har Ordet: at solbade,
i samme Bemærkelse.) Solbane, en. den
Bane, som Solen synes at giennebløde i
Himmelrummet. solbar, adj. aaben, til-
gængelig f. Solens Skin. En solbar Plet.
"Fra solbar Væg han tørre Træ nedtager."
Rein. solblind, adj. blendet af Solens
Skin. (Moth.) Solblink, et. Et Glimt,
Blink, en hastig lysning af Solens Straa-
ler. Solblomst, en. f. Solfikke. sol-
brændt, adj. v. forbrændt, fortorret af So-
len; men br. mest i den fig. Bemærkelse:
gualladen ell. bruun i Huden af at være
ubsat f. Solen. Solbar, et. pl. d. s.
Frugten af en Buskvart. Ribes nigrum.
Soldaling, en. den Tid p. Dagen, da So-
len daler, ell. nærmer sig sin Nedgang.
"Det var i Soldalingen:" (hvimod Sole-
sæt.) Solfakkel, en. pl. -fakler. "Dele
af Solens Overflade, der synes blankere be-
lyste, end det øvrige af Stkven." T. Kothc.
(Natur. Betr. I. 229.) Solfald, et. 1.

Solens Nedgang. 2. stærkt og kendelig Virkning af Solen p. et vist Sted. S. i en Ager. Denne Ager har taget Stade af Solfald. Solformørkelse, en. Solens Formørkelse v. Maanens Støtge. solfuld, adj. solbar, solrig, (usædvant.) "Dan i sin vilde Dret en solfuld Plet opleder." C. Colbjørnsen. Solglands, en. Glands, stærkt lysning af Solen. "Som Kjeld i Solglands staae hans Navn i Sang." Koerjorn. Solglas, et. et mørkt farvet Glas, der sættes foran i den Riffert hvorved man vil betragte Solen, f. at betage denne sit skærende Lys. Solglimt, et. en kort lysning af Solen. "Med dig de Solglimt lyse, som bortsvunde." Ingem. Solgran, et. det mindste, snap sunlige Gran, Støtgran, Atom. "Elev holder du dit Værk vedlige, et Solgran forkommer ei." Storm. Solhat, en. Hat m. stor Skjage imod Solen, som især bruges af Fruentimre. solhed, adj. hedet af Solvarmen. En solhed Muur. "Det solhede Inden." J. Bone. Solhede, en. Hede af Solens Straaler. Solhverv, et. den Tid, da Solen p. dens tilsoncløbende Bane p. Himlen synes at vende sig, eller da den berører Krebsens og Steenbukkens Vende-kreds, som er Aarcts længste og korteste Dag. Solstitium. (af hverve, at vende. J. Sólhröf.) Deraf: Solhvervsdag, Solhvervstid. Solside, en. i Astronomien: Solens Hæide over horisonten. solklar, adj. oplyst af Solen. Den solklare Himmelen. (jvf. soleklar.) Solkreds, en. Kreds, hvori Planeter bevæge sig omkring deres Sol. (Baggesen.) Solkuller, en. et Slags Kuller, som Heste faae, der ei kunne taale stærkt Solhede. Solmaaler, en. Et astronomisk Redskab, bestemt t. at maale Solens Diameter, og andre smaa Afstande p. Himlen. (Heliometer.) Solmærke, f. Solemærke. Solplet, en. mørk Plet i Solens Skive. Solrand, en. den yderste Kant af Solens synlige Skive. solret, adj. som vender lige mod Syd og Nord. solrig, adj. som har megen Sol, meget Solst. Solring, en. 1. en lysende ell. mørkere Ring, der viser sig omkring Solen. 2. et Soluhr, i Skikkelse af en stad Ring. Solrøg, en. et Slags Taage ell. Uklarhed i Luften, der undertiden viser sig i meget stærkt Hede. Solside, en. 1. den Side af en stor, fast staaende Stenstand, som vender mod Sønden; Middagsiden. Solsiden af en Bakke, af et Bierg. Dette Huus har ingen Værelser, Winduer p. Solsiden. 2. den sydlige Side ell. Kant. At boe p. Solsiden i en Gade. Solstikke, en. En Pragtblomst, som dyrkes i vore haver. Helianthus annuus. "Stolt en Solstikke hisser dig; med luttret Gulb dens Krone synes dramme." J. Gulbb. Solstjerm, en. 1. Stjerm, Bestjermelse imod

Solen. 2. en rund Stjerm p. en Stof, der kan folbes sammen og staaes ud, f. at beskytte sig mod Solens Straaler. Solstifte; et. Tid fra Solens Dvng t. dens Nedgang. (forældet.) Solstin, et. ud. pl. den Tilstand, at Solens Straaler, uden Støder af Efter, naae t. Jordstaben. (Deraf: Solstinsdag, en. En solklar Dag. "Min Kendri Lyttens milde Solstinsdage." S. Blücher.) Solstive, en. En Plade ell. Skive, hvorpaa Skjagen af en opstaaende Stift viser Timerne i Solstin. solskoldet, adj. v. om Søden, naar den hentarres, ell. hindres i Værtten af alt for stærkt Hede. "solkolde Ar." Berg. Solstud, en. En heftig Sygdom, der pludselig tager den af Dage, som deraf overfalder. Morbus solstitialis. (Noth.) solstude, adj. v. som har faaet Solstud. (Noth. jvf. P. Svvs Drdspr. II. 257.) solty, adj. som stner Solen ell. Dagsljset. (Aræboe. Heraem. 272.) Solsmil, et. poet. et Solglimt, oplyvende Frembrud af Solen efter tåk Luft. "Intet Solsmil glimted." Ingemann. Solfort, en. En Fugl af Drosselslægten. Turdus nœrula. "I Størens mørke Lov den spæde Solfort senger." Frimann. solstregt, adj. v. fig. meget solbrændt ell. mørk af Hudfarve. "Den solstregte Neger." Engelsk. Solspætter, n. s. pl. b. f. f. Fregner. (Noth.) Solstik, et. en heftig og skadelig Vækning af Solstraalerne p. Hovedet. "Hans Iste taaler Solstik ei." Dh-lenschl. (Walder.) Solstraale, en. pl.-r. de fra Solen udfstrømmende lysstraaler. Solstøv, et. b. f. f. Solgran. "Dan tvende Solstøv ei har dannet ligeban." L. J. Benzon. solsveden, adj. sveden, udsværet af stærkt Solhede. Solsvødnæ Hæder. "Det solsvødnæ Land." Thaarup. Soltegn, et. Himmeltegn. (usædvant.) Solteguenes straalende Bue." Berg. Soltekt, et. Et Kelt, opstaaet f. at holde Solens Straaler ude; f. E. paa Skive i Søen. Solts, en. Es om Dagen, som Vækning af Solstraalerne; Dagmidling. Man kan have Solts og stærkt Nattefrost. Sneen smelter p. Fjeldene v. Solts. soltoret, adj. v. tørt i Solen. (Noth.) Soluhr, et. en Indretning t. at angive Dagens Timer v. Skjagen af en Viser, enten p. en Skive, t en Ring ell. best. Solvarme, en. den Varme, som frembringes v. Solstraalerne. Solverden, en. Samlingen af de Kloder ell. Planeter, der bevæge sig omkring en Sol; et Solstystem. Solvisste, en. Visste, som holdes f. Ansigtet mod Solen. Solviser, en. Viseren p. et Soluhr; br. ogsaa for: Solstive ell. Soluhr. = b.) Solebjerg, n. s. Solefæt, Solens Nedgang. (forældet.) "Om Aftenen efter Solebjerg." P. Claussen. 11. "I Solebjerglavet." P. Svvs Drdspr. II. 257.)

soleklar, adj. meget klar, ganske aabensbar, fuldkommen begribelig. "Da Virskeheden laae mig, soleklar f. Dinene." *Dagg. N. Klm.* "At man søger at paahyre det Almindelige enhver slagtig Tanke som en soleklar Sandhed." *Kraft.* (bruges altid figurl. jvf. solklar.) Deraf det fiendsnede Subst. Soleklarhed. "Dette Vint synes at have al enskelig Soleklarhed." *Dufsep.* — Soleklæde ell. Solklæde, et. Linklæde, som vindsolf fæste om Hovedet i Et. f. Solhat. — Solekreds, en. d. f. s. Solkreds. "De Solekreds, hvis Tal vi ikke kunne bestemme." *Sneed.* "Naar v. hans Vint en Solekreds forgaar." *Evald.* — Soleset, et. ud. pl. Solens Redgang. (E. Sønn-sett.)

Sold, et. pl. d. f. [i Medhold af Etymologien, skrives det af Mogle Saald. *Jsl. Sald.*] et Redskab, dannet af en Træring (Soldstom. *Moth.*) hvort kredsvis spændes Strænge af Bast ell. deel., som danne firkantede Huller, hvorigennem noget tært kan sædes; f. E. et Kornfald. Tre Pulterne meget tætte, og Strængene fine, f. E. af Hestehaar, faaer Redskabet Mavn af Si eller Sigte. = Soldbinder ell. Soldmager, en. den, som gjer Sold. (*Moth.*) Soldstimmelm, en. Bunden i et Sold. (*Moth.*)

Sold, en. ud. pl. [E. Sol d.] det, som betales (Krigsfolk) for Tjeneste; Penning. Tropperne have ikke faaet deres Sold. At tiene for Sold. "Han fikkede vor Hær Waaben og gav dem Sold af sine egne Pændinge." *Bib. 1550. Marc. 14. 32.*

Soldat, en. pl. -er. [oprindeligt af Sold; nærmest af det E. og dette af Ital. Soldato.] 1. den, som (uden Penning t. Stand ell. Grad) gjer Kristienteneste f. Sold; en Krieger. En god S. han er S. med Liv og Etæl. 2. i Gerb. Kriegeren af underste Grad, den adlydende Krigsmand. Soldater og Officeter. At tiene for S. lade sig hjerne til S. see Landsoldat, Sefoldat. — Deraf: Soldaterbarn, en Soldats Varn, Soldaterbolig, Soldaterdreng, Soldaterkirke, Soldaterkone, Soldaterkøst (Hølberg.) Soldaterlevnet, Soldaterstand, Soldatervæsen, o. fl.

Sole, v. a. 1. [af Sol.] lægge noget i fet Luft og Solpin, f. at lufte, tørre ell. glæntvarme det. At sole Engklædet. Han er ude at sole sig. "Hvor Ewanen soler sig i Ly af gamle Bøge." *J. Smidth.* — fig. "Hofmanden, der gierne soler sig i de Stores Glæde." *Treflow.*

Solle, en. Solklæder, m. fl. f. Saale.

Som, pron. rel. [J. sem. *Ev.*, som.] Dette hensigtende, usforanderlige Pron. bruges blot substantivisk, eller t. at betegne og gjælde for et umiddelbar foregaaende substantivisk Begreb, der kan være baade Subject og Object, og staae i Enkelstallet ell.

Flertallet. Det har Brug og Betjæning tilfælles m. de hensigtende Pron. der (hvilket dog blot kan bruges efter et Subject) og hvilken; og udelades eller underforstaes ofte, især hvor det staaer som Object. Den Mand, (som) jeg talte m. paa Gaden. De Bøger, (som) vi sidst have læst. — Da "som" blot kan staae i Nominativ ell. Accusativ, bruges "hvis", hvor det relative Forhold er genitivisk. Den Ent, som mistede sin Mand i Krigen, og huds eneste Søn nylig er død. (*Jof. der, hvilken, hvis.*)

Som, en Partikel, der bruges v. adskillige Maader i Betjæningen deels af en Conjunction, deels af et Adverb. A. *Conj.* 1. i en sammenlignende Sætning. Saa red som en Høse. Saa god som rebe Penge. Etien som Dagen. Han lever som en Fjerst. At forvinde som Dug f. Solen. Som Herren er, saa hans Gænde. — (Naar en lignelse skal udtrykke Grund ell. Anledning t. noget, ell. man vil betegne noget, der sønes, lader, forekommer, følger undertiden om efter som; men udelades ogsaa tit.) Han taler, som om han var et Barn. Han ferer en Stads; som om han var en Fjerst. Han kom, som (om) han var kaldet. Det sønes, som (om) han har i Stude at blive borte. Han lod, som han ikke vidste det. Det var, som jeg saae Møderen selv. Jeg betragter hende endnu som et Barn (som om hun var et B.) 2. til neie at bestemme et Subject, ell. en Sags Bestaendighed og Forhold (at. quæ.) Deri handler han som en retskaffen Mand. Som Fader bør han ikke gjøre det. At være tilstede som Vidne. Jeg fordrer det som en Plikt af dig. Han betragter det som en ligegyldig Sag. — Undertiden m. en indskrænkende Bestemmelse af Subjectet. Kongen, som Hertug af Holsten. Han taler her ikke som Underfaat, men som en fremmed Fjerstes Sendebud. (Elliptiske ere følgende Talemaader: Som man siger, (i Følge det, som man siger) skal der være sluttet Fred. Som jeg har hørt, er han reist i Gaar.) 3. i Forbindelser, efter saa, saavel (meest i længere Sætninger) og ligesaa. Harde hun saa stor Forstand, som (hun har) Etighed. Deraf betoer saavel Statens Sikkerhed, som den enkelte Borgers Velstand. Det er en ligesaa ædel, som gavnlig Syffel. (Undertiden sætes ogsaa ell. og til. Jeg har overveiet, saavel Banfælsigheden af dette Foretagende, som og (ogsaa) dets Følger. 4. i Et. for conj. da. Som nu Tiden nærmede sig. "Som jeg sad og sang og sømte." *Waggesen.* — Ket som bemærter: i det samme, nets- og da. Ket som vi vilde gaae, kom han. Ket som han stod, faldt han. B. adv. i Stedet f. hvor ell. der. (sælden.) Paa Stedet, som (der) hun sad. 2. søiet til

nogle Adbverbier i Superl. giesker det f. meget, lagt t. Positivus. (Lat. quam) Som oftest (meget ofte;) som snarest (meget snart, saa snart muligt; ogsaa: aasite naturlig. Han var her som snarest.) Som helst (meget gierne; ogsaa: oftest. Man seer ham som helst uden stort Følge.)

Som, en uadstilletig Partikel, (det 3te. samr) der soies t. andre Ord, især Substantiver og Verber (der bortkafe Infinit. e) hvis Begreb da gaar over i det saaledes dannede Adjectiv. "som" har da omtrent samme Betydning og Betydning som Partikelen lig, og betegner en Tilhødsighed med foregaaende Ords Begreb, en Tilhødsighed dertil, en Færdighed dert, en Besiddelse af samme, o. d. f. E. arbeidsom, betænksom, grusom, iilsom, langsom, mœisom, nærsom, fiemtsom, sparsom, voldsom, o. fl. Undertiden forlanges som t. sommelig, f. E. fredsommelig, langsommelig, mœisommelig.

Somme, pron. adj. plur. [3te. i Sing. samr. E. some, some one.] Nogle. Somme Folk, Menneſter, Dyr. Somme elste Arbeide, Andre Lediggang. Somme Folk (visse Folk, naar man ikke vil nævne den ell. dem, man mener.) "D holder ei saa grusomt Huus m. Somme, der har den Feil, der Indighed at se." Bagg. "Det træffer sig just, at Somme og Visse, som jeg ikke vil nævne, ogsaa have faaet Griller i Hovedet." Rahb. D. Ellst. [3te. nogle, der baade kan soies t. Adjectiver og Substantiver; hvorimod somme altid; enten staaer allene, ell. foran et Subst. — Somme, der oprindeligen er d. f. f. nogle, har nu efter Brugen faaet et mere ubestemt Bibegebr, end dette; (derfor Somme for: visse Folk, quidam, sunt qui) ligesom det ogsaa, snarere end nogle, br. naar man betyner et ubestemt Antal af Faa. "Somme er: ifkun nogle faa iblandt ikke mange. Man siger f. E. om en ſlet Bogſamling: der er nogle faa gode Bøger, og somme iblandt dem ere endda maadelige nok." Sporsyn.] = Heraf: sommeſteds, adv. nogenſteds, p. nogle Steder. sommetid, sommetider, adv. ubestemt. E. some time. [Sielben forekommer sing. neutr. somt, noget; dog høres det hos Almuen. "Somt suurt, somt sødt." Arceboe. 119. "Derfor ſtal man tage Somt i Betænkende, Somt ſtal man belec, og Somt ſtal man forlade." B. Thott. II. 79.]

Sommer, en. pl. Somre. [3. Sumar. 2. Sommer.] den varmere ell. varmeste Aarstid; enten ſetter ældre Sprogbrug, hvorefter endnu haves Spor i d. Tale i Mødsættn. t. Vinter: den hele koldere Aarstid; ell. som een af de fire Aarstider: Vaar, Sommer, Efteraar, Vinter. Nu faaer vi S. (siges om Vaaren, naar Varmen begyn-

der.) — En fugtig, kold, tør, hed S. I Sommer, siges baade medens det nærværende Aars S. varer, og efterat den er forbi. (3. vil vi ret forſiſte os. Han var her i Sommer.) Ell S. eller t. Sommeren: t. næstfølgende S. Om Sommeren. Sommeren over: den hele S. "At ride Sommer i Vn" en gammel Stik hos Almuen i Siælland og flere danske Provindſer. (3te. Efterſommer, Midſommer.) = Sommeraften, en. Aften om Sommeren. Sommerarbeide, et. K. der pleier at foretages om Sommeren. Sommerbo, en. Sommerbolig; Opholdsſted om Sommeren. (E. Frimann.) Sommerbolig, en. B. hvor man fun om Sommeren opholder sig; Landsſted. Sommerdag, en. varm og klar Dag om S. Sommerdragt, en. ſet D. som bruges om Sommeren. fig. "Den Ga, som her omfatter mig, nu klædt i Sommerdragt." E. Frimann. Sommerflor, en. trivella Vært ell. Vegetation i Sommertiden. "Nu ſtaaer i Sommerflor Enſthaverne, de ſkønne." Arceboe. Sommerfoder, et. Sommerfœring, en. Døegs foder, Døegets Fœring, Sommeren over. Sommerfrugt, en. Træfrugt, som modnes om Sommeren; f. E. Sommerpære, Sommeræbler. "Dets Vintersæd engang i Sommerfrugt opgaaer." Baga. Sommerfugl, en. et almindeligt Navn f. de ſtælvingede Inſecten (den ſinneste Claſſe Lepidoptera) som i Naturhiſtorien deles i tre Hovedſlagter Dagsfugle (Papilio) Aftenfugle (Sphinx) og Natfugle (Phalaena.) sommerfældet og sommerbugget, adj. v. ſælbet, hugget om Sommeren (om Træer; i Mødsættn. til: vintersældet. Archiv. for Søværn. II. 377.) Sommersgilde, et. d. f. Maigilde. Sommersgræs, en. Navn p. en Plante. f. Sneekloffe. Sommergræs, et. S. som vœrer om Sommeren. (Hlenschl. Helge. 194.) sommergrøn, adj. af en frisk, rig grøn Farve, som Løvet i Sommerens Begyndelse. Den ſommergrønne Skov. "Ad Døren ind de treden i den sommergrønne Dragt." Hlenschl. Sommerhede, en. ſtark Sommervarme. Sommerhuus, et. Sommerbolig. Sommerhynde, en. Et Slags Hvide, der ſaees om Foraaret og høſtes ſamme Aar. Sommerhytte, en. S. hvori man boer, ell. nu og da opholder ſig om Sommeren. "Her i dette ſøde Ly jeg min Sommerhytte bygger." Hlenschl. Sommerklæder, pl. Klæder, som høre t. Sommerdragt, t. en Sommerklædning. "At han ikke ſtal færere nogen Sommerklæder om Vinteren, eller Vinterklæder mildt om Sommeren." B. Thott. Sommerkorn, et. Korn, der høſtes om Sommeren, ell. ſamme Aar, som det er faaet. Sommerlam, et. L. der hødes om Sommeren, ell. langt ud p. For-

Sommerland, et. figur. et varmt, gyt Land. "Naar bort den vil fra Nors-
 øe, f. hilt et Sommerland at finde." nskl.
 sommerlang, adj. "Man kan
 t snaffe en sommerlang Dag." Drdspr.
 Syn. I. 496.) Sommerlide, et. Sted.
 Solen altid staaer p. om Sommeren.
 th.) Sommerliv, et. det frodige,
 tre Liv i Naturen og hos Rennæffet,
 et Sommeren medfører. (Ohlenschl.)
 merluft, en. varm og klar L. saaledes
 den haves om Sommeren. Sommer-
 en. Lyst, Glæde v. Sommerens Bes-
 lighed. Sommermaaned, en. En af
 Naaneder, som regnes t. Sommeren.
 imernat, en. En Nat i Sommermaa-
 rne. sommerploie, v. a. pløie For-
 m Sommerent. Brak. Deraf: Som-
 løining, en. Sommerpære, f. Som-
 rugt. Sommerregn, en. varm Regn,
 alder om S. Sommersal, en. Sal,
 pholdsted om Sommeren. "I løvgrøn
 nmersal." (Stoven.) Arrebo. Som-
 tud, et. de Stud, et Træ stæder paa cen-
 mer; ell. som det stæder, længer hen paa
 meren. "Grenene og de sidste Som-
 tud frøse ofte bort." Dlusen. Som-
 sty, en. S. der om Sommeren sees p.
 melen. "Som i lette Folde glee, liig
 nmerstær forbi Naanen." Waggesen.
 nmersol, en. Solen, som den om Som-
 n viser sig og virker. "I Sommer-
 Aftenrøde." Ohlenschl. Sommersol-
 v, et. Aarets længste Dag. (f. Sol-
 v.) Sommerpatter, pl. d. f. f. Freg-
 (Noth.) Sommerstue, en. En Stue
 phold om Sommeren. Sommersød,
 Sed, der modnes p. en Sommer.
 nmertid, en. den Tid af Aaret, der reg-
 t. Sommeren. Sommertørke, en.
 i Tørke, som indfalder om Sommeren.
 nmeruld, en. U. som klippes af Faar
 Sommeren. Sommervandring, en.
 B. der foretages om S. Sommers-
 me, en. B. hvilken Sommeren medfører.
 nmervei, en. Wei, som blot benyttes, ell.
 kan benyttes om Sommeren. Som-
 veir, et. varmt, behageligt Wei om
 nmeren. Sommerværelse, et. B.
 c man blot opholder sig om Sommeren.
 nmervært, en. Ilet, som kun varer een
 nmer. (f. Dintervært.)
 Sommerlig, adj. som ligner, hører t.
 nmeren. æstivus. sommerligt Weir.
 oth.)

Somres, v. n. impers. blive Sommer.
 oth. "Siden da det somredes." P.
 ussen. 285. Jsl. somra. "Det som-
 " Arreboe. (Heraem. 239.)

Somt, pron. adj. n. noget. jvf. somme.

Sone, en. [I. Sühne, Söhne. J.
 Sv. Soana.] 1. Fortilgelse, Forsoning.

(Rikstron.) Ringo. Noth.) "De havde
 brudt den Sone." Hvittfeldt. 2. det,
 som
 beses f. Feil; det, hvormed en Forfeelse
 sones. (piaculum. Noth.)

Sone, v. a. 1. [Sv. sona. I. söhne n,
 söhne n.] giøre fuldest-ell. søde f. en For-
 feelse (expiare.) Goiding. (f. affone, fors-
 sone.) 2. forsone, forlige. "Begge Ri-
 gers Trøtte at sone fredelig, og som man
 kunde bedst." Bording. "Din Sønd er so-
 net." Ringo. — Deraf: Soning, en. —
 Soningsoffer, et. (Fibigers Sophokles.)

Sop, en. Svamp, Padderhat. (v. Aph.
 Nat. Hist. VII. 675. Er et norsk Ord. f.
 Hornemanns Pl. Være. Jsl. Sveppr.)

Sopken, en. pl.-er. et hull, og plattnd
 Ord, der br. i dagl. Tale for: en Drif
 Brændeviin (i Fyen: en Taar; i Norge:
 en Dram.)

Sorenfriver, en. pl.-e. [o: en svoren,
 edsvoren Skriver.] i Norge: en Underdom-
 mer p. Landet, hvarende til Færdsofodet
 i Danmark. — Sorenfriveri, et. det Dis-
 trict, hvori en Sorenfriver er Dommert.

Sorg, en. pl.-er. [Arens fordom, og
 tildeels endnu, Sorigg, og er da ud. pl.
 J. Sorg. G. sorrow.] 1. den Sindslis-
 delse ell. Tilstand i Sjælen, som frembrin-
 ger en vedvarende urolig, ell. trængende og
 smertende Følelse, v. Tanken p. et ind-
 truffet Uheld, ell. paa et Onde, man frø-
 ter for, p. en tilkommende uvis Skiebne.
 "Menneskenes Sorger angaae det Tilkom-
 mende, deres Sorg det Forbigangne" (el-
 ler Natvarende.) (jvf. Bedrøvelse, og
 Bekymring.) Bedrøvelse er en stor Sorg;
 men mindre lidenskabelig, end Smerte.
 Man kan tale om en lille Sorg, men "en
 lille Bedrøvelse" vilde klinge underligt."
 P. C. Müller. Sorg blander sig lidt i
 Glæden. At volde en stor Sorg. At giøre
 sig unyttige Sorger f. Fremtiden. At have
 megen S. Næringsorg. [Dte br. Sorg
 absol. for den Sindslidelse, som Tabet af
 Elskede v. Døden fremkalder: Siges om en
 Enkelt, ell. om en Familie: at den har
 Sorg, har havt Sorg: da menes derved i
 Alm. at den har lidt et saadant Tab; skændt
 dette Udtryk ogsaa br. om enhver anden
 tung Skiebne, der rammer den. — Iagtet
 Sorg i sing. ifte, som det L. Sorge og
 saa br. for: Dmsorg; saa har dog pl. Sor-
 ger i det Danste en lignende Betydning.
 "Sorger tilkiendgibe ifte, at man sørger
 over noget; men at man sørger for noget,
 m. Vibegreb af nogen Ungsteltighed. —
 Den dybe Sorg kan saaledes have Dymærts-
 somheden f. Livets Sorger. — "De smaa
 Sorger tale; den store Sorg tier." P. C.
 Müller. — 2. fig. Sørgedragt. Hun gaacr
 endnu i Sorg. At bære S. for sin afsæde
 Mand. = sorgblandet, adj. blandet m.
 Sorg. "Du har forvoldet mig sorgblandet

Slæde." Løbe. sorgfri, adj. som er uden Sorg, uden Betyrning. Et sorgfrit Liv. Et sorgfrit Sind. sorgfuld, adj. som har megen Sorg, sørger dybt. (ogsaa: sorgigfuld.) "Wildskab hos Bern gjør Forældre betymrede; deres Raadhed gjør dem bedrøvede; deres Angestløshed sorgfulde." Sporon. forgiven, adj. v. betagen af S., sorgfuld. sorgløs, adj. som ei gjør sig S. over noget, som har et let Sind. Barndommens sorgløse Alder. "Sorgfrit er det Sind, hvilket Livets Sorger ikke plæge; sorgløst det Sind, der ilet iltf. ændrer Stiebøns Afverliger." Müller. Deraf: Sorgløshed, en. ud. pl. — sorguem, adj. som er let t. at sørge, tager sig alting nær. (Moth.) — sorgesyg, adj. hosældre: syg af Sorg og Grammelse. ("Eftild blev saa sorgesyg, at han faldt udi en stor Svagshed." Bedels Særø. 489. Sorgesygd. sammest. 490.) sorgvant, adj. som er vant t. Sorg, som har havt megen Sorg. "Det sorgvante Hjerte." Berg. (Jvf. det hørtl hørende v. at sørge.)

Sort, en. pl.-rr. (o udt. som fort aa.) Slags, Art. (Fr. sorte.) deraf: sortere, v. a. lægge hvert Slags forsligen. (d. Tale.)

Sort, adj. [S. svarst. M. S. og Sv. swari; men A. S. blæc.] kaldes den mørkeste Farve, som er uden alt Lys, og er modsat hvid. At farve sort. At gjøre Sort t. hvidt, og hvidt t. Sort o: fordræ, forvende Sandhed. At give een Sort p. hvidt o: skriftlig Forfiktning. Det blev f. for hans Dine. jvf. fortne. = Sortshed, en. Besaffenheden, at være sort af Farve. "Saa mørkt det synes — er i hver Sortshed noget hvidt." Bagg. = a.) sorteagtig, adj. som nærmer sig den sorte Farve. sortblakket; adj. om Dvæg: meget mørkeblakket. sortbleg, adj. f. blegfort. sortblisset, adj. om Dvæg: sort. m. hvid Blis i Vand. (f. blisset.) sortbrøget, adj. meget mørkebrøget. sortfarvet, adj. som er farvet i Sort, m. et sort Farves stof. sorthaaret, adj. som har sorte Haar. sorthielmet, adj. f. hielmet under Hielm. sortkladt, adj. v. iført sorte Klæder. sortladen, adj. som nærmer sig t. at være sort, mørkladen. "Du, Danstet Vel t. Noes og Magt, sortladne Hav." Evald. (om en sortladen ell. mørk Ansigtifarve br. sortsmudset.) sortmildet, adj. som har Plantemulds sorte Farve, ell. bestaaer af saadan Muld. sortmildet Jord. (D. Atl. IV. S. 20.) sortloret, adj. hullet i sort Elser. poet. "den sortlørde Nat." Dram. sortspraglet, sortpattet, sortfribet, sortavlet, f. de enkelte Adj. = b.) sorteblaa, adj. meget mørkeblaa, blaaaladen sort. (saaledes ogsaa: sortebrun, sortegraa, sortegruul, s. blandet m. sort.) Sortebroder, en.

Dansk Ordbog, II.

pl.-broder. kaldtes en Munk af Dominicaner-Ordenen.

Sortne, v. n. f. [af fort.] blivde sort, formørket. himmelen sortnedes af mørke Tordenstner. "Da sortner Ethen, hvor hans Banaer vaier." F. Guldb. "Da svulmed og da sortnede de Vølger blaae." Whlenshl. — Det fortne f. mine Dine (om den, som er nær v. at baane.) "Det fortne f. den Glendiges Syn." Baggelen.

Sot, en. ud. pl. [S. Sott.] Sygdom. "Hvor Alderdom og Sot m. Hjertesortig mødes." Bording. "Som det i Verden gaaer, at Sot er Hvermands Herre." Arveboe. (f. Smittesot.) Det bruges nu sielden, udt. i det sammensatte Ord: Sotstefeng, en. S. hvort man ligger under en Sygdom; Sygeleie, Sygeleing.

Sove, v. n. sov; sovet. (har.) [S. sofa. A. S. svæfian.] være i Søvnens Tilstand. Et f. fast, haardt, træt, let, utroligt. — At lægge sig t. at sove. At finde een sovende. At komme sovende t. noget. At f. Dagen bort. At sove hen, sigurt. at dse. At f. ind, falde i Søvn. (Jst. sofna.) Han er mulig sovet ind. At f. hver sig de sove for længe. At sove paa noget o: opsatte Afgjærelsen deraf t. følgende Dag. — At sove ud, (f. udsove.) act. At f. en Ruusud. At sove ud, neutr. sove tilstrækkelig, saa meget som man har Trang til, ell. til man ikke meer er søvrig. "Naar man har sovet ud, opvaagner man igjen." Bagg. = Sov vedrik, en. Drik, som frembringer Søvnighed og Søvn. Sovestammer, et. d. f. f. Sengstammer. Sovemiddel, et. Røgemiddel, som besorbrer Søvn. Sovested, et. Sted, hvor man tilbringer Natten i Søvn. "Naar vi atter reise os af Graven, vort sidste Sovested." Pal. Müller. Sovestue, en. Sovestammer, Sovestue. (Holb. P. Paars.) sovesyg, adj. alt f. meget hengiven ell. tilbøielig t. at sove. Sovesygge, en. vedholdende og uimodstaaetig Tilbøielighed t. Søvn, som Følge af legemlig Svaghed. Sovetid, en. den Tid, da man pleier at gaae t. Sengs, Sengetid. (Rings.)

Sover, en. pl. -a. een som sover, (steldent.) De syv Sovere. — Soverste, en. Et sovende Fruentimmer. "Dg fæstet det end min visse Død, jeg maa dog Soversten stue." Whlenshl.

Spaae, v. a. 1. [S. spå.] forudsigge noget tilkommende. Det var ham spaaret. At f. feil, rigtig. Han spaarer os Dndt, Gødt. Han spaade et iet Udfald af Krigen. At f. i Kaffe, i Kort. 2. fig. dg om Naturs begivenheder: være Forbud paa, bebude. Disse Fugle spaae os Storm. "Forbedningsløst, som endog v. svage Forteg viser hvad den vil, dg spaarer om det, den i sin Tid skal kunne." D. Guldb. (Altid om det Lils

kommende; derfor urigtigt hos Fr. Guldberg: "Ei et Tegn fra dig trøstende spaaer, (forfynder) at du hører mig." Saml. Digte. II. 288.) = Spaadom, en. pl. — me. Udsagn om noget, der i Fremtiden skal ske. Den Spaadom traf ikke ind. Deraf: Spaadomsaand, en. høiere overordentlig Gave t. at spaae. Spaadomsøve, en. Øve t. at kunne forudsiges ell. spaae. (Fibigers Soph.) Spaadomgave, og Spaadomsøvn, en. d. s. f. Spaadomsøve. Spaadomsmidler, pl. det, man bruger som Middell ell. Redskab t. at ville spaae af. (Guldberg.) Spaadomsagn, et. Sagn, der indeholder en Spaadom. (Fibigers Sophotles.) = Spaaflugt, en. F. af hvis Flugt ell. Eftig man forudum vilde spaae. ("Romernes Spaaflugginger." Guldb. W. Hist. I. 408.) Spaaeklogt, en. Spaadoms-konst. (Grundtvig.) Spaaekone, en. R. der giver sig af m. at spaae (i foragt. Udtr. Spaaekierling; Spaaevinde.) Spaaekunst, en. d. s. f. Spaadomskonst. (D. Guldberg.) Spaaemand, en. den, som forudfiger ell. vil forudfige det Tilkommande; en. Profet. Spaaevidenkab, en. Spaaedomskonst, Spaaekunst. "Ethvert Folk havde sin egen Spaaevidenkab." Guldb.

Spaan, en. pl.—er. [3. Spänn. X. S. Spou.] et lidet, tyndt (især fladt) Stykke Træ, som er afsluget, afskaaret, ell. paa anden Maade v. et skærende Redskab stilt fra et stærkt. Fyrrespaaner, Egspaaner. Øvrispaaner, Huggespaaner, Savspaaner. At fante Spaaner. "Snarere brænde vaade Spaane, end tørre Stene." Ordsp. "Naar Træet falder om, hører Spaaner fante vil." Bording. (Ordsp.) (Regentligt er Ordet Høilspaaner.) = a.) Spaaeneild, en. 3. som vedlgeholdes v. Spaaner. Spaaekniv, en. R. til at skære Spaaner af Træ med. Spaaekuro, en. R. flettet af lange Fyrrespaaner. Spaaetæg, et. L. som er lagt af tilskaarne flade Træstykker ell. Tagspaaner. Spaaetækker, en. den, som forskaarer at lægge et Spaaetæg. (Moth.) Spaaeværk, et. noget, som er gjort af Spaaner. = b.) Spaaefletning, en. En Fletning af tynde og lange Spaaner. Spaaehat, en. En Dvindhætt, flettet af meget fine Træspaaner. Spaaebugger, en. den, som først tilhugger Læmmer, som afsluger dets yderste Stal. Spaaemaatte, en. Maatte, flettet af Spaaner. (Moth.) Spade, en. pl.—er. [3. Spadi. G. Sv. og Holl. Spade. X. S. Spad, Spadu.] et Redskab t. at grave Jorden med, hvis Blad sædvanl. er af Jern. (dog haves ogsaa Træs-pade, som kun ere beslaaede m. Jern.) f. Træspade. — Spader, pl. kaldes en af de 4 Farver i Kortspil (fr. pique.) Spaderknegt, Spaderkonge. = Spadeblad, et. det flade, nedentil tyndere og noget afrundede

Stykke Jern, som er den egentlige Spade. Spademon, et. saameget Jord i Dunden, som man kan optage og omvælte m. en Spade. Spadefast, et. Paandsfanget t. en Spade. Spadefæt, et. d. s. som Spademon. Spadedtog, et. saameget (Tørv) som en Karl kan trære m. Spaden i een Dag. (Moth.) Spade, v. a. 1. omgrave m. en Spade. At spade Jorden i Stedet f. at pløse den.

Spadel ell. Spatel, en. pl.—er. (Tydsk.) et lidet Redskab t. at røre og blande, som især Apothekere bruge. (Moth.)

Spadsere, v. n. 1. har. [nærmest af det L. spaziere en. Ital. spaziare.] gaac omkring allene f. at gaac, enten f. at bevæge sig, ell. for sin Fornøstelse. (d. Tale.) [Det forekommer ikke blot hos Xerxes, (Heracem. 76) men allerede i Chr. Pedersens Vocabular.] = Spadseregang, en. 1. Gierningen at spadsere. 2. en Gang, indrettet t. Spadseregang. Spadserevei, en. W. hvor der spadseres, som er indrettet t. at f. paa. Det er kun en S. o: et lidet Stykke Vej, som man magelig kan gaac. — Spadsereen, Spadsering, en. Gierningen at spadsere (nogle Mænd have i St. f. dette, efter det Tydsk, optaget Lyftvandring.)

Spag, adj. [Tol. spakt.] stille, rolig, sagtferdig, taalig, tæmmet. "Saa vil den spage Hest m. Hidsel nedig gaac." Falster. Saa f. som et Faar. (3 ældre Skrifter forekommer: spage Dyr, (for: samme) i Modstænt. t. vilde.) Han bliver nok spag med Liden. "Dg spage Borgere forvandlede t. Heste." Storm. = spagfærdig, adj. spag af Naturen. En meget spagfærdig Hest. "Drengene vogte spagfærdige Faar." Dylenschl. (Helge.) Spagfærdighed, en. ub. pl. den Egenkab, at være spag ell. spagfærdig. (Jvf. det tilhørende Verb. at spage.)

Spalte, en. pl.—er. (Tydsk.) en Sprække, Kluft. (En Spalte i Væg, Halvdelen af en i dobbelte Piller trykkes Side; i Trykterierne ogsaa: en heel Side.)

Spalte, v. a. 1. (tydsk.) f. Fløve, splitte. Spand, et. pl. d. s. et Langemaal; saa langt, som man spænder med Fingere, fra Tømmelfingerens indtil den lille Fingers Spids. Moth. (Jvf. Spænd og spænde.)

Spand, en. pl.—er. [M. S. p a n.] et Træk, som bæres i en Jernbølle, især til at øse Vand med, og have Vand i t. Brug i Køkkenet. En Spand Vand o: saameget, som en S. rummer. (f. ogsaa Brandspand, Kalkspand, Melkspand, Madspand, Tørvspand, Vandspand.) = Spandeværk, et. i Hydrauliken: Indretning t. at løfte Vand i Veitret v. Hjelp af Spande, som bevæges omkring Hjul. (Kraft. Mech. II. 840.)

1. Spang, en. pl.—er. [L. Spang e.] Spænde ell. Spille, f. G. paa Selet, p.

Bøgers Bind, m. m. Deraf ogsaa: Brusk-smulke, Armbaad o. d. (Noth. foreldet i begge Bemærkelses.) = Spangebruyic, en. d. s. f. Stalpaender. (Noth.) Spanges bælte; et. B. med Spænde i. (Noth.)

2. Spang, en. pl. - e. en Gangbro over en Aa, enten af enkelte Steen, ell. et Gangbræt, som man kan gaae tørfoet over. Noth. (3 Kæmpeviserne: Spangebro. Sv. Spång.)

Spanier, en. pl. - e. den, som er født, har hjemme i Spanien.

Spanke, v. n. 1. (har.) gøre høje Erin i sin Gang; spottende, om den Overmodig af Cantharider. "Han trodsig hvd og did f. mine Dine spanker." Jacobi. "De, som op og ned i Bælgangen spanke." Bagg. Deraf: Spanken, en. ud. pl.

Spanne, v. a. 1. hos Stomagerne: sye Hæsthytterne sammen p. Stoc ell. Støvler. (Noth.)

Spanst, adj. som er fra Spanien, hører t. Spanien. spanstke Fluor, Cantharides. En spanst Flue, br. ogsaa for: et Træplaster af Cantharider. Den spanstke Kappe, en fordam brugelig Straf, som bestod i offentlig at gaae m. noget, liget en Lønde ell. en Kappe af Træ, over Hovedet. Det kommer mig spanst for o: uvant, underligt. — Spanstgrønt, n. s. et grønt Farvemiddel, som frembringes ved at lade Kobber opløses v. en Syre. — Spanstkrør, et. Et Slags offindigt Krør, som bl. a. bruges t. Spadsseffstokke, og af Spanierne først bragtes t. Europa.

Spant, et. pl. - er. [Holl. Spant, Spand; formodentl. af spænde; og bejægtet m. det indste Spændetræ.] En Sammensætning af Lømmestokke, der, m. den ene Ende fæstet p. Kælen, danne Skibets buede Form, og hvorpaa saavel Overplankerne, (Rædningsen) som de indvendige Planter (Fortyngen) sættes.

Spare, v. a. 1. [3. spara. L. sparen.] 1. giemme, bevare t. en følgende Tid. At f. til Alderdommen. "Den, som sparer, lader noget blive tilbage, f. i Fremtiden at bruge det; hvori ligger, m. Hensyn t. Nærliggende, Afholdenhed, m. Hensyn t. Fremtiden Forsigtighed." Müller. "Spar din Wiisdom indtil en anden Tid." J. Syr. 32. Dersom Gud sparer mig Liv og Helbred. 2. ikke bruge mere af en Ting, end det nødvendige; holde til Raade med. "Bedre er at spare paa Bedden, end p. Bunden." (P. Rolle.) At fore m. Dalm f. at spare Høst. "Han sparer hverken Flid ell. Umage. (Dste m. præp. paa. At f. paa Skillingen; spare paa det, man har. Her maa ikke spares p. Penge.) At f. sammen, samle v. Sparfomhed. — uegentl. Spar dine Formaninger! (o: hold dem tilbage.) Den Umage kunde jeg have sparet mig. = Sparebøsse, en.

Bøsse, hvori Penge lidt efter lidt sankes. Sparecasse, en. offentlig Indretning, hvori man kan indbætte Penge, som man sparer fra sine Udgifter. Sparekønst, en. den K. at spare, holde til Raade med det, man har. Sparepenge, pl. opsparede, sammensparede Penge. = sparsom, adj. 1. tilbøielig til at spare; ikke ødsel, som veed at holde t. Raade m. det, han besidder. (i denne Betsmærk. br. ofte: sparsommelig.) 2. ikke hyppig, fælden. En sparsom Brug af Lægemidler. — Deraf: Sparfomhed, Sparsommelighed, en. ud. pl.

Sparkt, et. pl. d. s. et Stød m. Foden. At give een et S. give et Spark til noget.

Sparkte, v. a. og n. 1. [3. og Sv. sparka.] støde t. med Foden. At f. til een. "At sparke andre ned, som vilde krybe op." Popes Krit. v. Schiermann. Barnet sparkte Klæderne af sig om Natten. Deffen sparkte Jorden op. — Deraf: Sparken, en. ud. pl.

Sparre, en. pl. - r. [3. Sperra. Sv. Sparra. L. Sparren. Ital. Sbarra.] de Lømmestokke, som, fra begge Sider, lægges af et Huus, sættes sammen med hinanden i en Spids, og saaledes danne Tagets Ræisning. At sætte Sparren i Vælfen. = Sparrebul, et. det i Tagblecken huggede Hul, hvori Sparren ell. Tagpæret indlades. Sparreværk, et. Samlingen af Sparrer i et Tag.

Spat, en. ud. pl. (fort a.) [N. S. og Holl. Spat.] en Eggdom hos Heste, beslaaende i en haard ell. blød Hævelse p. Hæseledet, hvorved meer ell. mindre Hælfthed foraarjages; særdeles en Beenknude p. den indvendige Side af Hæseledet (stor Spat ell. Beenspat, forstjelligt fra Vandspat ell. blød Spat.) — spatlam, adj. kaldes en Hest, der har Spat i den Stad at den halter.

Spath, en. (langt a. Lydf.) et Navn, som tillægges flere Slags Mineralier, der for det meste ere krystalliserede, noget giensnemfigtige, og af bladet Brud. Saaledes Dobbeltspath, Feltspath, Kalkspath, o. fl. Specierie, et. pl. - r. f. Kryderi. "Saa længe Specierie til Kræmmerhuset trænger." Storm.

Specie, en. pl. - r. [af Lat. Species.] i d. Tale: d. s. f. en Rigsdaler Species, en Speciesdaler; en Sølvmynt, lig to Rigsdalerbaler Sølv, ell. 60 Styver.

Speculation, en. pl. - er. 1. filosofisk Grundfning, dvs Betragtning. 2. i dagl. L. et Handelsforetagende, hvorved man søger at bennitte fordelte ell. foruberegneede Omstændigheder. At gjøre en helbig S.

Speculere, v. n. 1. (har.) [af Lat. speculari.] anvende dvs og vedholdende Grundfning p. en Siensstand. At speculere paa, over noget. (ligeledes i d. L. om Handels-Speculationer.)

Spedalst, adj. [af Ital. Spedale. E.

Spital. *L. Spital*; forf. af Lat. Hospital, Sogehuus, Psthuus.] besøgt m. ulæggelig Sidsngdom ell. Spedalskhed (Elesphantiasis, Radesøge, o. d.).

Spee, en. ud. pl. [E. Spe. Isl. Spio; og spea, at spotte.] Spot, Wånare. (næsten forældet.) "De hængte dem op p. Kroge, og gjorde Spee af dem." *A. Wedel.* At være t. Spot og Spee for Folk.

Spege, v. a. 1. [J. speikia.] tilberede Riid ell. Fik v. Saltning og Røgning t. at kunne spises uden at toges. speget Rab. = Spegesfæst, et. Fæst, som p. denne Maade er tilberedet. Saaledes: Spegesgaas, Spegelax, Spegemad (af Slags Rab, der spises speget) Spegepølse, Spegefid (uegentlig, da Siden blot saltet, men ikke røget. Spege Sid, eller Moth: tage huden af salt S. for at spise den raa.)

Spege, v. a. 1. bringe noget traadagtigt i Ulaad. At spege Garn, Ør, Traad, Langhalm. (udt. spie.)

Speger, et. f. Spiger.

Speide, v. a. og n. 1. [E. speja. E. to spy. It. spiare. Fr. espier.] søge omhyggeligt an udforske, kær p. en hemmelig Raade. "Atter speider han m. roligt Sind hver Plet i Haven fra det høie Disge." *F. Guldb.* At speide Fiendens Hær. "Albrig dog oprandt i Bønners Hierte — Tanken at speide dit Raad eller Raib." *Herb.* At f. efter noget. "Widt speider efter Raib det-gridste Syn." *J. Smidth.* = Deras: Speiden, en. ud. pl. — Speider, en. pl.-e. den, som giver sig af m. at speide. Speideri, et. Sierningen at speide. Speidertog, et. L. som gøres f. at speide.

Speil, et. pl.-e. [J. Spegill. N. S. Speigel.] en glat og lys, ugiennemsigtig Flade, som viser Billedet af en Genstand, der bringes for samme. Et Staa-speil, Metalspeil, Huuspeil, ic. — Her en Glasplade, som ved Underlag (Folte) af Tin og Dørgsølv er gjort ugiennemsigtig t. bemeldte Diermed. At see (kaste Dinene) i Speilet, spille sig. At see noget, see sig i Speilet. — Ugentl. om andre Genstande, der gjøre samme Virkning, som et S. Vandet er som et Speil. "Beundre dtg i Flodens blanke Spil." *P. R. Troiel.* 2. sig. den bageste udbvendige Flade p. et Stib. "Da sank hvert fiendtsligt Speil." *Ewald.* "Dg vidt skinner Bagstavens kunstige Speil." *Præm.* 3. Speil, kalde Stibstømmermand de blanke Steder i Gætra, hvor Fibrene ikke sees, og som vise sig under Tilhugningen. (Arch. f. Søveesen. II. 380.) = Speilbind, et. Et vist Slags Stindbind om Bøger, m. en presset Ramme p. Siderne. speilblank, adj. meget blank, saa b. som et S. Speilsbue, en. et Redskab t. astronomiske Jagtagelser. Speilfabrik, et. et Sted, hvor Speilglas og Speile gøres i Mængde;

Speilskabet. Speilflade, en. En suldkommen jævn og glat Flade. Havets Speilflade. Speilflor, et. Et Slags glat Flor. Speilglands, en. den S. som er v. et Speil ell. en speilblank Flade. Speilglas, et. tykt og klart Glas, hvoraf Speile gøres. Ruder af Speilglas. speilglat, adj. saa glat, som et S. speilklar, adj. klar som et S. suldkommen klar (br. ogsaa om det, som er glennemsigtigt f. E. Vandet.) Speilmager, en. den som gær Speile. Speilmageri, f. Speilfabrik. Speilramme, en. R. hvori et S. er indfattet. Speilrand, en. Ieben Rand om Glasset i et S. Speilsod, en. glimsende harpiragtig Sod, der sætter sig i Storkenen af en Kionreges-Døn. Speilvæg, en. V. som er heil beklædt m. Speilglas. Speilag, pl. en Ret af Wg, der steges blødt i Smør.

Speile sig, v. rec. 1. vise sit Billed i et Speil, ell. paa en anden glat Flade. Stoven speiler sig i Vandet, p. Esens Flade. 2. betragte sit Billed i et Speil. Hun speiler sig saa tidt hun gaar forbi et Speil. At speile sig i en Bat.

Spek, et. ud. pl. [skrives ogsaa Spæk. J. og N. S. Spik. L. Sped.] det dyrste Fedt i usmeltet Tilstand; men br. kun om Hvalens Fedt, hvoraf Tran smeltes. Deras: Spekhugger, en. En af Folkene p. en Grønlandsfarer, der arbejder p. at hugge Spæk af Hvalen.

Spekshøker, en. pl.-e. en Handelsmand, der i det Smaa sælger Fæst, Smør og andre Fedtvarer og Kevnetsmidler. (Hær i Kiøbenhavn.) (jvf. Høker.)

Spekke, v. a. 1. [J. spika, fede.] 1. fyde med Mad, fede, ell. nære m. god og rigelig Føde. At spekke sig, i d. Tale: tage vel til sig af god Mad. Hun spekker sin Mand. "Du ønsker, som Bonden, det spækkede Fod." *Ohlenschl. Helge.* 2. indstikke smaa Støtter Fæst i andet Riid, der skal steges. At f. en Hare, en Døresteg. — Deras: Spekkebræt, et. Et lidet Bræt, hvorpaa Fæst stæres t. at spekke med. Spekkefæst, et. Fæst, som man spekker med. Spekkeaal, en. et Slags Messingnaal, hvormed man spekker en Steg. 3. udfinde, jævne, belægge m. Ralk ell. Leer. At f. en Muur. Disse Huller maas spekkes, inden Muren hvidtes. — Deras: Spekning, en. pl.-er.

Spelt, en. ud. pl. [A. S. Spelt, far.] en Kornart, som høret t. Svødens Elagt; Spelt-Øvede. Triticum Spelta.

Spente, v. n. spare, være sparsom; it. forhale. (forældet.)

Sperr, v. a. f. spærre.

Spette, en. pl.-r. f. Spætte.

Spid, et. pl. d. f. [A. S. Spitu. Holl. Spit.] en trind, spids Stang. Efspeid. Bradspid, Stagespid. (Staf. Spiedo.) At

satte en Gaas p. Spiddet. At fleges noget p. Spid. (Jvf. Spyd.) = Spiddelys, et. pl. d. f. Lys, som tilberedes v. ofte at dryppe de p. et Spid ell. en Brille hængende Bæger ned i den smeltede Tals; modsat: Formelys, skabte Lys.

Spidde, v. a. 1. at sætte p. Spid, giensnemstikke m. et Spid.

Spids, en. pl. -er. [M. S. og Sv. Spetts. L. Sp i k e; beslaget m. S p i e s i og Spyd.] den Deel af et Legeme, hvor det løber sammen i et Punkt, ell. nærmer sig et Punkt; Db. Spidfen af en Naal, en Kniv, en Kaarde. Finger-spids (Finger-ende) Kniv-spids, Taarn-spids. At sætte sig i Spidfen for en Pær, en Følleskob o: paatage sig dens Anfærel. At byde een Spidfen o: sætte sig i Bærgel imod: staac. (Noth.)

Spids, adj. [M. S. s p i k.] som har Db, ell. som gaar ud i en Spids. — Af dette, og tildeels af Substantivet, haves følgende Sammens. Spidsbolt, en. Bolt med en S. i den ene Ende. Spidsbor, et. et stort Bor, som Koffredretere bruge. (Noth.) Spidsborger, en. (af d. L. S p i e s i b u r g e r.) br. i Skiemt ell. af Ringagt, om den ringere Borgerstand. Spidsbue, en. (Især i Bøgningskonsten) en Bue ell. Hvalving, sammensat af flere Stykker, ell. som i Glønnensnit danner en krumliniet Vinkel. (s. rundhvalvet.) En Gothisk Spidsbue. Spidsbyld, en. B. med en spids Hovelse; sarunculus. Noth. Spidsfil, en. F. som ender m. en Spids; ell. som br. til at file Spids v. noget. Spidsfindig, adj. som har Færdsighed i at udfinde (maa, uvesentlige Fortielligheder, Beviser ell. Modgrunde i en Materie, som der tvistes om. "Jeg voede ikke at inblade mig oftere i Dødsstrid m. disse spidsfindige Folk." Bagg. N. Klim. Et mere spidsfindigt, end skarpsindigt Beviis. En f. Distinction. Deraf: Spidsfindighed, en. ud. pl. — Spidsegavl, en. Gavl, som danner to Sider af en Trekant, som ender m. en Spids. Spidsglas, et. Et Glas af en spids, kegledannet Form.

Spidsglas, en. et Mineral: Antimonium (fordarvet af det tydske: Spiesglast. Wiborg bruger: Spydglands.) Spidshakke, en. En S. som er mere spids, end bred. Spidshammer, en. S. hvis ene Ende gaar ud i en S. Spidsharpe, en. et tilforn brugeligt musikalsk Instrument, i Stikfelse af en fra Spidfen i Grunden giensnemstaaren Pyramide, betragtet m. to Rader Metalstrænge, der adskilles v. en dobbelt Sangbund. Spidshat, en. S. med spids ell. kegledannet Pul. Spidshjort, en. En ung Kronhjort i andet Aar, hvis to første Fremstuder Horn uden Tæller kaldes Spidshorn. (s. Gaffelhjort.) Spidshovedet, adj. som har et spidst hoved (modf. rund-

hovedet.) Spidshue, en. S. med spids Top. (Noth.) Spidskaal, en. Et Slags tilbøjg Hvidmaal m. tilspidsede Hoveder. Spidsmeisel, en. M. hvis Ende gaar ud i en Db. Spidsmundet, adj. som har en spids, tilspidset M. Spidsmuus, en. pl. d. f. En Slægt af Pattedyr, som (m. Muldvarpene, Biørnene o. fl.) høre t. de Plattsødedes Klasse (Plantigrada) og ere forskellige fra Musene. Sorex. Spidsnæset, adj. som har en rund, mager, tilspidset Næse. fig. Spidsnæsedes Stoe. Spidspose, en. Filtreerpose hos Apothekere. Spidsrod, en. (et af det L. S p i e s r u t h e fordarvet Død.) en lang, enkelt Dviff, uden Sideskud, en Naand. At løbe Spidsrod, en Straf f. Soldater. Spidsstige, en. d. f. Spydstige. (Noth.) Spidsstørte, en. En Stätte, som er noget tilspidset ell. aftagende mod den øverste Ende; Ubelist. (v. Aph.) Spidsstand, en. Tand, som er noget spids i Enden. Spidsvinklet, adj. som har en spids Vinkel. En spidsvinklet Triangel; modf. stumpvinklet.

Spidse, v. a. 1. giøre spids, give en spids Form. At spidse en Pen, en Alyant. At spidse Munden. (s. tilspidse.)

Spield, et. pl. d. f. [Jøl. Speld, Spialld, et lidet Bræt, en Tractable.] 1. Et ud. ell. Kuffelse i et Skofteens-ell. Katskelovnsør; Skofteensspield, Kattelovns- spield. 2. en Kiste, der sees ind i et Klædemon, f. E. i Skofter under Værerne. (Hals-Spield, Værne-Spield. s. B. S. Et. VI. S. 32.)

Spiger, et. pl. Spigre. [Sv. Spik. E. Spike.] et stort Sem. (Jvf. Taandspiger, af S. Spik, en Stok.) = Spigerbor, et. Et stort Bor t. Spiger; Kærre end Fritbor. — Spigerbund, en. En Klædning ell. Forhudning af tyndere Planter, hvormed et Skibs vtefellige Klædning overtrækkes, enten f. at styrke Skibet (s. E. saadanne, der gaae v. Hvalfangst) ell. for at beskytte det mod Dm, i hvilken Hensigt man tilforn ogsaa tæt besatte denne Forhudning m. Spiger, der havde flade og brede Hoveder.

Spigre, v. a. staac fast m. Spigre. At spigre noget fast. (M. S. s p i k e r n.)

Spiktroug, f. v. a. spile.

Spiit, et. pl. d. f. [S. og Sv. Spira.] noget, som er langt, tyndt og tilspidset tilf. lge. Wafter og Spiir (o: tyndere Skibskænger.) S. paa et Taarn. f. Taarnspiir. Kongespiir, Scepter. "Hvis Fædre glønnem Sektler aldrig lød ubantet Spiir." Bagg. (Jvf. Spiger og Spar.) = Spiirtaarn, en. den underste Deel af et Spiir. (Bagg.) Spiirhvalving, en. S. i et murret Taarnspiit. (Bagg.) Spiirspids, en. den øverste Spids af et Spiir. (Bagg.) Spiirtaarn, et. Et Spiir, saa betydeligt, at det udgier et egentligt Taarn. "Det er

egentlig og fuldstændigt Spiirtaarn s. sig selv, oven paa det andet." Bagg. (Labyr. II. 330.)

Spil, et. pl. d. s. [3. Spil. 3. Spil.] 1. en Handling, der foretages kun t. Fortyflæse, til Tidsefordriv; ell. uden alvorsligt Formaal. "Seer du Livets Alvor? Kiender du, at det ikke er bestemt t. et Spil for Daarer?" Rynster. (s. Leg, som er den ældre danske Benævnelse.) — Særdeles, naar det stæer efter visse Regler, imellem flere, og m. den Hensigt at vinde, ell. at friste det verlende Hæbd. "Spil blev de Wornes Leg, sit et Anstrøg af Alvor, og blev bundet t. Regler." Müller. Der gives mange Slags Spil. Brætspil, Reglespil, Kortspil, Stakspil. (s. Lykkespil, Worspil.) At være hengiven til, at elske Spil. "Han er heldig i Spil." Spillet har m. Legen sælles Diermed: at more v. at sætte Sindet i en afværlende, ikke trættende Bevægelse." Müller. — sig, en let Sag. "Det er kun et Spil for ham. — At sætte noget p. Spil v. sætte det i Bove, udsætte det s. sienlyntig Fare. "Troer mig, han sætter ei sit Kiære Liv p. Spil." Storm. 2. Fortsættelsen af et vist Spil, indtil Vinden og Tab er afgjort. At spille et Spil Stak, Piquet, Willard, Regler. (mest br. dog: Parti.) Spillet er ude. At blande sig i en Andens Spil. 3. det, som hører t. nogle visse Slags Spil. To S. Kort. Et Damspil, Kuglespil, Stakspil. 4. Brug af Tonerebsfabet; Musik. (kun i Sammensætn. og om nogle Instrumenter.) Fløitespil, Klaveerspil, Violinspil. (jvf. spille.) 3 Talemaaden: m. skyvende Faner og klingende Spil, br. det om Instrumenterne selv ell. deres Lyd. 5. i nogle Sammensætninger for: Stuespil. Et Sørgeespil, Lykkespil, Syngespil, Forspil, Mellemspil, Efterspil.

Spil, et. pl. d. s. [af v. n. spille, bevæge sig frit.] en Bøim ell. Walse, som dreies om v. Sielf af Stofke (Daandspiger) s. at vinde en tung Byrde op; især t. Skibs, s. at hysse Ankeret op. (s. Gangspil.) 2. Jernet p. en Rok, hvorpaa Vinsgerne sidde fast, og som Tenen og Tridserne sættes paa. (Moth.)

Spild og Spilde, en. ud. pl. Tab, Forslud, det, at noget spildes. (At bringe i Spild. Klimfr.) At gaae t. Spilde. Det er kun t. Spilde a: fun at sbe, fordærve det. Deraf: Livspilde, Pengespilde, Tidspilde.

Spilde, v. a. 2. [Jel. og Sv. spilla. N. S. spille n. N. S. spyllan, consumere, vitare.] 1. tabe noget af det, man holder i Haanden, ell. har at bære, (br. mest hvor Taalen er om det, som tabes i Smaadele, ell. om flydende Ting.) At spilde Vand af Eaaalen, s. Wiin p. Bordet. At s. noget langs hen ad en Bet. At spilde paa sig.

2. stille sig ell. andre ved, volde at man mister, sbe. At spilde sin egen, en andens Lykke. "Saa ubefindig en Dyfvesel kunde ikke andet end spilde at hans Lykke." Gillschow. At spilde sin Credit, sit gode Rygte. (s. forspilde.) 3. bruge t. Unytte, ædse bort. At spilde sin Tid, s. sin Utmage. Den Dag er spildt. "Enhver Dag, vi opsætte saa vigtige Bestræbelser, er spildt s. os, for vor Fuldkommenhed." Wash. At spilde Ord, Forestillinger, Doctaleser p. den. 4. At spildes, tabe sig, blive bort. = Spildes foder, et. Foder, som spildes af Dvæget v. ikke at opæres. (Landsk. S. Str. I. 273.) Spildekar, et. K. hvori Spildevand ell. d. løber. Spildevand, et. Vand, som løber fra en Post, Mølle, ell. anden Vandssamling. = spildsom, adj. som let kan spildes, hvorafor en Deel let gaaer t. Spilde, ell. bliver unyttigt. Spildsomt Foder. — Deraf: Spildsommelighed, en. (Decon. Mag. IV. 254.) Spile, en. pl.-r. [N. S. Spyle.] Stot ell. Vind, hvormed noget holdes i en udstrakt Skilling (s. Fr. Læder) ell. udspliles. (Moth.)

Spile, v. a. 1. udstrækte noget, og holde det saaledes v. Spiler. (s. udspile.) "Stibet alt stod m. de spilede Seil, udstammed fra Masten." Melslings Theokrit. 2. aabne, lufte vidt op. At f. Vinene op. IIVEN spiler Gabet op. — Deraf: Spilning, en. Stjerningen at spile; Udspilning. "Vlenbrnneses Sammenstrækning ell. Spilning." Bagg. N. Klim. — Spilkaug, et. afdeelt Rum s. hvor enkelt Best i en Stald. (jvf. Baas.)

Spilseger, en. pl.-e. [af det k. Spies og else ch ter.] den, som ikke seger for Alvor, men s. et Syns Skyld. (Moth.) er lidet brugel. saavel som v. n. at spilsegte. "Eller lære dem at spilsegte m. Eder." Birkner. — Spilsegeri, et. ikke saameget egentlig, som sig. for: Strømt, Slæfcti, Handlung, der ikke gøres s. Alvor. (Rynster.) Spilsegtning, en. Fegtning p. Strømt. (Moth. Vording. II. 276.) "At de kunde nedsette slige ædle Dvælsere, hvorefter man stærker Forstanden og lærer at tale m. Lethed, t. Spilsegtninger." Bagg. N. Klim.

Spille, v. n. og a. 1. [3. spilla. 3. spile n.] 1. neutr. om visse frie, lette, uhindrede Bevægelser. Bølgerne spille p. Stranden, Havbredden. Det staar og spilles (er ikke fast not. Moth.) Vinene spille lode i Hovedet v. hende af Glæde. (jvf. No. 5.) Spillende (levende, bevægelige) Ving. Vinden spiller i Seilet, i Bladene. (s. Spillerum.) 2. bruge visse Slags Lege ell. Spil. (jvf. lege.) At spille Kort, Regler, Willard, Bold, Dam, Stak, Lærninger (overhovedet om alle Spil, der gaae ud p. at vinde.) At s. ud a: lægge et Kort

p. Bordet, naar Røden er t. een. At spille om Yerge. At s. bort hvad man eier. — fig. et s. med een, handle strengt med. At s. een et Yuds. At s. under Dække m. een (holde hemmelig sammen om et urigtigt Forsagende.) 3. frembringe harmoniske Toner p. visse Instrumenter, hvor dette stcer v. Piely af Bønderne, og deri besidde en Færdighed. At spille paa Klaveer, Violin, Bas, Harpe, Guitarre. (men derimod: blæse paa Fløite, Clarinet, Hoboe, Tromsøet, o. s. v. s. blæse.) At spille godt v. Klaveer. Hun lærer at s. og danse. At s. et Støkke, en Dands, en Marsch. At spille op o: begynde at spille. 4. foreskille Opstrin og Handlinger af Mennekestvoet p. Stuepladsen. At spille Komedie. (opføre en K.) Gotbergs Komedier spilles nu temmelig ofte. At s. en Rolle ell. i en Rolle (o: udføre en vis Person i et Stuepil.) Hun spiller nu kun selben. 5. neutr. faste Løvsraalerne fra sig m. et bevægeligt ell. tindrænde Stin; glimre, funkle. Diamanten spiller i Solen, v. Lyset. (s. ovenfor No. 1. om Dinene.) uegentl. Winen spiller i Glasfæt. = Spillebierke, en. den B. i en Rølle, hvori Drevests øverste Ende løber. (Moth.) Spillebold, en. d. s. f. Legebold. Spillebord, et. B. som bruges v. Kortspil ell. andet Spil. Spillebræt, et. B. som bruges v. et Spil, ell. til at skrive p. naar man spiller. Spilleflugt, en. den, som er meget forsalden t. Spil (en lystig Broder. Moth.) Spillehuus, et. Huus, hvor enhver kan gaae ind f. at tage Deel i Spil, liær Bøvespil. Spillelyst, en. L. til at spille. Spillemaade, en. En vis Maade at spille paa, visse Spileregler i enkelte Tilfælde. Spillemand, en. den, som f. Betaling spiller p. et musicalst Instrument. "Tid den sidste Spillemand — kun slet p. Byrdeyben støtter." Bagg. Spillepenge, pl. P. som anvendes p. Spil. (jvf. Kortpenge.) Spillerum, et. (af spille, -1.) nødvendigt Rum t. uhindret Bevægelse. "Anomallert, der finde Sted, formødelst det Spillerum, enhver Kraft nødvendig maa have." Dlusfen. Spillesejfab, et. S. der har forenet sig t. et vst. Spil. Spillesyge, en. umaadelig Spillelyst. Spilleværk, et. 1. et Uhrværk som spiller visse Stykker. 2. noget, der seer konstigt ud, men er uden Nytte; noget, som er let at gøre. Det er kun S. for hām. "Den hører t. den falske Smags barnagtigste Spilleværker." Baggesen.

Spille, en. pl.-r. 1. d. s. f. Skytte ell. Skyttel. (Moth.) 2. et Krusejern. (Moth.)

Spilling, en. pl.-er. et Slags smaa gule Blammer. (M. S. S. pølse, Speltic.) 2. det uforædlede Blommetræes Frugt; som findes gaaul, blaa og rød. Dlusfens Landsoc. 344.

Spinat, en. ud. pl. en almindelig Saaveurt. Spinacea oleracea. — Spinatbudsding, en. B. lavet af Spinat, Meel og Vg. Spinatfrø, et. ud. pl.

Spind, et. ud. pl. det som spindes ell. er spundet; Garn. Flint Spind. "Egelsaad prægtig en Klædning, som den, Konferne havde lært os at væve af Drømmes Spind." Snetdorf.

Spinde, v. a. spandt, spundet. pl. spundne. [S. spinna.] frembringe Traad ell. Garn v. at sammensnoe Læber ell. Trævler af en blød, men sammenholdende Materie. At spinde Bør, Blaar, Gamp, Uld, Bomuld, Silke. At s. paa en Kof, Paansteen. (jvf. tvinde og vinde.) At s. af sin Kof o: spinde Lotten af, som man har v. Rokken. — fig. At s. Silke v. noget o: have Fordeel af. At spinde noget op o: gøre hemmelige Ansag. = Spinden, en. ud. pl. Gjerningen at spinde. — Spindebod, en. v. Reberbaner: Huus; hvor der spindes Tougverk. Spindehuus, et. Huus hvor der spindes t. Straf; Tugthuus. Spindelkone, en. 1. Kone, som spinder f. Betaling. 2. et Legetøj f. Børn, der drives om som en Top og da giver Lnd. Spindeløse, en. det, som betales f. at spinde noget. Spindemester, en. den, som forestaaer et Spinderi. Spindepige, en. Pige, som spinder f. Betaling. Spinderok, en. f. Kof. Spindevide, en. fig. Dvindesfiden, Dvindelinien i Arvegang. Spindeffole, en. Indretning, hvor Børn oplæres i at spinde m. m. Spindestue, en. Stue hvor flere samles f. at spinde. Spindetee, en. f. Teen. Spindetot, en. En Tot Bør, Blaar ell. desl. som sættes p. Rokkehovedet. (Moth.) Spindetraad, en. En Traad, som spindes. Eddertoppernes, Larvernes Spindetraad. (S. Strøm.) Spindevisse, en. B. som synges i det man spinder, ell. er bestemt dertil. = Spinder, en. pl. -e. Mandfolk, som spinder. om Fruentimre: Spinderke, en. pl. -r. — Spinderi, et. pl.-er. Indretning, hvor der spindes i Mængde. Hørspinderi, Bomuldsspinderi.

Spindel, en. pl. Spindler. [Lydff.] en Bom, som dreies rundt. (s. Spil, Teen.) Spindelen i en Windeltrappe o: Pilsen, hvorom Trinnene snor sig. (Moth.)

Spindelvæv, et. pl. d. s. [S. Spindelwäf, af Spindel, Eddertopp] den Væv af yderst fine Traade, som Eddertoppen spinder t. et Fangenet for Insecter.

Spinkel, adj. pl. spinkle. [Eg. spinkog, spenslig.] tynd og lang; fain, klein af Stikelse. Spinkel af Lemmet. Pilsene t. den Bogn ere alt f. spinkle. (spinken. Moth. Jst. Spengill, et. smalt og høit Menneke.) Høraf: Spinkelhed, en. ud. pl.

Spion, en. pl.-er. f. Spieder.

Spire, en. pl. -s, [N. S. Spire. beslaget m. Spire.] 1. det første Stud, som vorer frem af Jorden efter G. Jro; (german) nyt Foraarsstud p. overvintrede Planter (f. E. Grønkaal) o. d. "Spiren udviller sig af Rønnen og deler sig i to Dele: Stængelspiren, som hæver sig over Jorden, og Rodspiren, som trænger ned i denne." J. Smidth. 2. figurl. den første Oprindelse, tidligste Oprindelse. Anledning f. at noget bliver til. Spiren, den første Spire t. en Begivenhed, et Foretagende.

Spire, v. n. 1. [er og har.] drives frem af Jorden ell. af et Plantelegeme v. Vorekraft. (germinare.) "Alt spirer, modnes og forgaar." Thaarup. At spire frem af Jorden. Blomsten er spiret frem. Raalen har spiret (har studt Spire.) = Deraf: Spiren, en. ud. pl. — Spirekaal, en. ud. pl. Grønkaal, som skyder Spirer fra Stokken om Foraaret. Spirekraft, en. Kraft hos Planter t. at spire; Vorekraft.

Spise, v. a. og n. spiste, spist. [E. se i se n.] tage Føde t. sig, saae Mad, æde. (Det fiske, oprindelig danske Trud br. nu kun om Dyrene; og Menneſter kun i lav Tale, ell. naar man dablende og m. Foragt vil tale om graadig, slugvorn Spisen. Dog forekommer æde for spise og saa i vore nyere Bibelovers.) At spise Brød, Ris, Suppe. — absol. saae Mad. Jeg har endnu ikke spist. Bed dem komme ind at spise. At spise til Middag, t. Aften. (At spise Frostkøst.) At f. hos een, f. hjemme. Jeg skal spise ude i Dag. Man spiser godt i dette Huus. (Den act. Bemærk. at give, uddele Mad, er forældet. "Du haver spiset dem m. Taaters Brød." Ps. 80. 6. f. udspise, Uopsiining.) At spise af, neutr. ende Maaltidet. (som dog seiden vil høres; men berimod: at have affpiist. Naar han saeer affpiist.) act. at spise een af m. et Smørrebrød, m. Koster, m. Snak (ikke give andet end.) At spise op, foetære Alt hvad man har at spise. = Spisebord, en. Bord, hvor tillavede Madvarer ell. Retter udsælges. (Guldb. Plaut. I. 24.) Spisebord, et. B. som Maden bæres frem paa, og hvorom man sidder v. Maaltidet. Spisefad, et. F. hvorpaa Maden bæres frem. Spisefold, et. Spisefold (2.) Spiseqvarteer. (nyt D.) "Den Slagter, i hvis Spisehold her hjemme tyer hver fulste Knold." Wagg. (Danske Bæster IV. 277.) Spisefammer, et. (udtales: Spisefammer.) K. ell. Aflutte nær v. Koffknet, hvor Mad og Madvarer glemmes. f. Sadsbuur. Spisefielder, en. 1. K. hvort Madvarer glemmes. (Woth.) 2. Kiesler, hvor der sælges tillavet Mad. (f. Segefhelder.) Spiseflyst, en. 2. til at spise, Madsf. Spisemester, en. den, som sørger f. Maden og Spisningen v. en Koffstole ell. anden offentl. Stifels. Spi-

seqvarteer, et. Et Sted, hvor enhver har Adgang t. at spise f. Betaling; Spisemus. Spiserør, et. d. f. f. Navestibe. Spisesal, en. Et stort Værelse, hvor der holdes Maaltid. Spisefjeddel, en. Fortegnelse p. de Retter, som t. hvert Maaltid kunne faaes p. et Spisefjed. Spisefjelskab, et. S. der har samlet sig, f. at spise sammen; Verdsfjelskab. Spiseftee, en. Stee t. at spise Sødemad med; Madstee. Spisefsted, et. 1. Sted, hvor man spiser. 2. offentligt Sted, hvort man saeer Mad f. Betaling. Spisefstus, en. Værelse, hvor man holder Maaltid. Spisetid, en. Tid, som er bestemt t. at holde Maaltid. Spisetime, en. T. som tilbringes v. Maaltidet. Spisevort, en. den, som holder Spiseqvarteer, ell. giver Mad f. Betaling. Spisevortinsde, en. — Spisning, en. 1. Stieringen at spise. 2. Føde, Spise, Fødemiddel. (nu seiden.) "Den enfoldige, tarvelige og ærelse Spisning, som de formere Danske Konger havde brugt." A. Bedel. — Spiselig, adj. som kan spises, er tienlig t. at spise.

Spise, en. pl. -s, det, som spises, som er spiseligt; fast Føde; (ofteft vel om tilavet Mad; men ellers i Almindelighed om Menneſters faste Føde, ligesom Alde om Dyrets. At give een Spise og Rikke. "Hun skaer op, naar det endnu er Nat, og giver sit Huus Spise." Drdspr. 31. 15. (Jvf. Mad; som er det ældre, oprindelig danske Trud, der br. overalt i Bib. af 1550 for Spise, og endnu hyppigt i Talesproget og af Almuen; men dog allene ell. mest om tillavede Fødemidler ell. Retter. Man siger: at lave, tillave Mad; seiden: at berede Spise. f. og saa Føde, Køst.) — J. vore flidigere Bibelovers, forekommer Spise jævnlig for: Føde. f. E. om Myren: "Den samler sin Spise om Høsten." Drdspr. 6. 8. "Alt det, som lever, skal være eber t. Spise." 1 Mose B. 9. 3. ("skal være ebers Mad." Bib. 1550.)

Splid, en. ud. pl. [Sv. Split. jvf. splitte.] Uenighed, Tvedragt, At sætte S. imellem Folk. "Tidt Franckrigs Tvedragt Splid blandt danske Menner spredte." Rahsbek. "Hvis Strid imellem Menneſter bevirkte Adskillse (i Sindslag, Menfkab, Dengivenhed, Samliv o. d.) kaldes den Splid." jvf. Tvedragt. "Splid kan foraarsage Tvedragt; og Tvedragt bevirkte altid, at Spliden bliver større." Møller. = Splidagtig, adj. ukjøellig t. Splid, trætteklar. "Man finder dog ikke, at de have været splidagtige, eller tragtet efter noget Beredeme over hinanden." Guldberg. — Deraf: Splidagtighed, en. ud. pl. Uenighed, Trætteklarhed, Uensdrægtighed. "Uenighed imellem de gamle, og endnu langt større Splidagtighed imellem de nye Stater." Guldb.

Eplidse, v. a. 1. [Holl. splisson.] forene Enderne af to Touge v. at opløse Strængene og iglen flette dem sammen ell. ind i hverandre.

Splint, en. pl. — er. [Sv. Eng. og L. Splint.] 1. et v. Kløvning, Hugning, ell. paa lignende Maade frafsnit lidet Stykke, især om Træ. Mange Folk saares i Esflag v. Splinter. At hugge Splinter af Løsmær. At hugge, flyde, saae i Splinter. At saae en S. i Fingern. Heensplinter (af et brudt Been.) 2. den ydre; yngre og bløddes Deel af Bedet i et Træ, som er imellem Barken og Åkernen. (N. S. Splint og Splint.) — splinterny, adj. aldeles ny og ubrugt. (Rignelsen er taget af nylig tilhugget Træ; derfor ogsaa spaaneny. Moth.) — splintbrugge, v. a. hugge Splinter af Løsmær, glathugge. = splintre, v. a. 1. saae, hugge til Splinter. En Rulle splintrede Møsten. — splintre, v. n. og splintres, v. n, pass. gaar i Splinter, saae Splinter. Dette Træ splintres (splintres) ofte let.

Split, en. n. s. pl. — ter. [N. S. Splite, Split.] 1. en, indfæaren, reben, ell. paa anden Maade fremdragt Kåbning ell. Sprække, især i Ioi. At fæare en Split i en Kiøle. Splitten i en Skorte. (en Splitte. Moth.) 2. et tandt, sammensætlet Stykke Jern ell. Staal, der stikkes i en Kåbning i Enden af en Vølt ell. deek, hvorefter Enderne af Splitten hoes fra hinanden f. at kunne holde.

Splitthok, et. pl. — er. korte Fjærestanker af temmelig Tykkelse, hvoraaf Staverne dannes t. de store Kar i Brænderier, Bryggerier og Fabriker.

Splitte, v. a. 1. [N. S. og Holl. splitten.] 1. stille fra hinanden v. et skarpt Redskab; Klove. Han splittede det m. eet Hug. Træet er splittet v. Lynilden. "Tager du den bort, da splitter du'm. det samme det menneskelige Kiens Forenting." B. Thott. 2. brive fra hinanden, adsprede. Han splittede sine Folk i flere Høbe. At splitte Kienden ad. (i adsplitte.) Mængden splittedes ad.

Splitte, adv. [af uvis Oprindelse.] reent, ganske; bruges kun i de Sammensætn. splittergal og splitternøgen (N. S. splinternaken. L. splitternakt.)

Spodst, adj. [af Spor. L. spōstis.] 1. som yttreer Spdt i Miner ell. Tale; ell. som indeholder, medfører Spot. At see spodst ud. "Hun stulte dog i dobbelt spodst Miner sin Kærlighed." Bagg. At give et spodst Svar. "Spodst Skemt." L. Bedet. Han sagde det m. et spodst Smill. 2. tilbøjelig t. at spotte. Hun er meget spodst. — Deras: Spodsthed, en. ud. pl.

Spole, en. pl. — r. [N. S. og Holl. Spool.] 1. et lidet Kar, hvorpaa Væver

vinde Sætten, og som derpaa sættes ind i Skuffelen; Væverspole. 2. Pindens Høsthaard: (Moth.)

Spole, v. a. 1. vinde Garn p. Spoler t. Sæt. Væveren er nu ved at spole. = Spolegarn, et. S. som bruges t. Sæt. Spolepenge, pl. det, som Væveren beregner sig f. at spole Sætten, foruden Væveren. (Moth.) Spolerot, en. En Rot, hvormed Garnet vides v. Spolerne. (Moth.) — Spoling, en. Stieringen at spole.

Spolera, v. a. 1. [af L. spoliare.] t. d. Tale: fordarve, ødelægge. (Moth.) "Nu er det reent forfæret, det hele Stykke er spolert." Bessel.

Spolorm, en. pl. — e. [N. S. Spoolworm.] et Slags Orme, som især findes i de menneskelige Indvolds. Ascaris.

Spor, et. pl. d. f. [S. og N. S. Spor. N. S. Spoor.] 1. Mærke af Foden efter Menneskers ell. Dyrs Gang; Fodspor. Hunden jager i Sporet, har tabt Sporet. Man saae hans S. i Sandet, bløddige Spor. 2. Mærke, Fordobning i en Lei efter et Kæretel. f. Hjulspor. At følge, kiøre i Sporet. Denne Vogn holder ikke Sporet, er bred i Sporet (har vidt fraaandede Hjul.) f. bredsporet, smalsporet. 3. fig. Mærke, Kiendetegn v. noget, som er gjort ell. steet. Man finder ingen S. til denne Stik i vor Historie. "Da er der knap saa mange Spor af Vid og Tankkraft tilbage." Storm. Der findes eneste S. af Genie i dette Skrift. At gaar, komme v. Spor efter noget. Man er paa Spor efter Lyven. 4. Spor i Kiølesvindet: et Træ m. firkantet Hul, hvori Møsternes besæftes. (Moth.) = Sporgang, en. S. (som efterlader Spor. D. D. Ordb.) Sporhund, en. S. som er afrettet t. at spore, Staver. (Moth.) sporlos, adj. 1. som er uden Spor, hvor intet Spor sees. 2. som intet Spor efterlader. Sporløs, en. Snee, hvortil Vildrets Spor kiendes.

Spore, v. a. og n. 1. (af Spor.) 1. eftersøge v. Hiel af Spor ell. Mærker. Hundene spore efter Vildt. At f. en Spore. (Det br. mest i Sammensætn. f. efterspore, opspore, udspore.) 2. mærke, finde, fornemme v. sandelige Erfaringer ell. Kiendetegn. At f. Kræfternes Aftagelse. Man sporede Røg i Huset. Der spores ingen Mangel. "Eftertiden sporede Virkningen af hans Fild." Wandal.

Spore, en. pl. — r. [S. Spori. A. S. Spora.] et Redskab, hvori et broddet Ell. pigget Hjul er besæftet, som Rytteren spænder om Hælen f. at hugge Hæsten i Siderne, og derved paaafynde dens Løb. At spænde Sporer paa, give Hæsten af Sporen. — uegentl. Sørens Sporer: hornagtige Udvarter v. dens Fædder. — fig. Drivehaard, Opmuntring. "At Udsædelse er Stræfsomheds Spore, og Mistænkelse

heb, Forsigtigheds Roder." Dagg. N. Klim. = Sporebakkelse, en. et Slags Kager, hvortil Deien udstæres m. et Sporejern; Kleiner. (Noth.) Sporehiul, et. det takkede Hiul i en S. Sporehug, et. Hug ell. Stød m. Sporen. (Sporehugge, v. a. 1. hugge m. Sporerne. "Willig Pøst skal man ei sporehugge." Dvdspr. P. Sv. I. 487.) Sporejern, et. Jern, hvori et Sporehiul er besættet. Sporeknekt, en. et hiult Støtte Læder uden p. Støvlehælen, hvorpaa Sporen hviler. Sporelæder, et. Læderrem, hvormed Sporen spændes p. Foden. Sporemager, en. den, som gjer Sporer. Sporetøm, en. d. f. f. Sporelædes. Sporetref, et. Tøm m. Sporen i Pestens Side. = spore, v. a. 1. hugge m. Sporen, give Høsten af Sporen. At spore en Hest.

Sportel, en. pl. Sportler. [af Lat. sportula.] 1. det, som betales f. visse offentlige Brevs og Bevilgningers Udstedelse. 2. visse og tilfældige Indtægter v. et Embede. Spot, en. ud. pl. [F. Sv. og L. Spott.] 1. Yttring i Dvd, Mimer, ell. paa anden Maade, af Glæde over en Andens Ufuldkommenhed, Skade ell. Uheld; eller lignende Maade; hvorpaa man søger at gøre een latterlig f. Andre. "Vær stolt af Dvdes Had og Narres Spot." Baggelsen. Spot og Skade selges gjerne ad. Hans Spøg bliver ofte (gaar over til) Spot. At drive Spot m. noget. Han er hvermandt. Spot. Han gjorde det af S. Til S. gav man ham en Krone paa. (Haan, en stærkere Grad af Spot. "Spot gjer, at nogen bliver belet, Haan at han bliver foragtet." Sporon.) jvf. Spee, Skam. 2. Gienstand f. Spot; Skam. Han er en S. før Alle. At blive til S. At gjøre sine Venner Spot. Det er en Skam og Spot, som han handler m. Gudset. = spotfuld, spottefuld, adj. fuld af Spot, meget spottende. "Med et spotfuldt Smil." Vhlenschl. Spotkiøb, et. d. f. f. Skamkiøb. — Spotpriis, en. Stampriis. — spotvøis, adv. af Spot. "Naar de roser, er det allene spots vøis." Holberg.

Spotte, v. a. og n. 1. drive Spot med; gjøre latterlig, bestemme; misbruge Spøg t. Bestemmelse. At spotte een. "Det er ikkun det letfindige og Naragtige, som kan blive spottet af den Kløge." Sporon. "De spottet den grædende Enke." Storm. Hvo Anden spotter, bliver ei uspottet. Dvdspr. "At haane Folk er, at fremstille deres Hænder p. en Maade, at de blive foragtelige; at spotte, er at fremstille dem saaledes, at de blive latterlige." Birchner. "Det er uforsvarligt, (stammelig) at forhaane den Ring, og at spotte den Skrabelige; hiint viser en stor Grad af Dvdskab, dette af Raadshed." Sporon. — At f. med Religionen (drive Spot med.) At spotte over noget

(skelnere.) = Spottedigt, et. D. hvortil der drives Spot m. nogen ell. noget. Spottefugl, en. den, som finder megen Lyst i at spotte andre. Spottegløse, en. spottende Dvd, noget som siges t. Spot. (d. Tale.) "De døde ham m. Skieldssord og Spottesgløser." Dagg. N. Klim. Spottelatter, en. Latter, hvormed man vil spotte en anden. (C. Frimann.) spottelig, adj. som volder Spot, bestemmende. Spottelyst, en. L. til at spotte. Spottenavn, et. Ravn, som gives een t. Spot, hvorefter man spotter m. noget. Spotteord, et. spottende Dvd, Spottegløse. Spottesang, en. spottende Sang, Smædesang, Spottesblat. Vhlenschl. (Nord. Guder 374.) Spottekrift, et. Skrift, hvori der spottes m. nogen ell. noget. = Spotter, en. den, som spotter, som bruger Spot.

Spraace, v. n. 1. blive stior. (især om Ag, hvori Ryllingen har dannet sig; ell. hvoraf den snart vil brude ud. Egget spraaer, spraaes, er spraaet. Noth.) Er formodentl. det A. Sar. sprytan, *germinare*. F. spretta. *partic.* sprottin. vore, springe ud. F. Sønnerj. spyde.

Sprade, v. n. 1. tage lange Skridt, spante. (Sv. spretta.) At sprade i sin Gang. (Golding.) [F. Sønnerjyll. br. sprade for: strabe, strabe m. Fødderne. Isl. spreyta sig, *gestibus superbiere*.] 2. broute, tale store Dvd, gjøre sig til. (Noth.) "Med Kongers høie Stand jeg agter ei at sprade." Helt. 86. Bording. I. 58. (forældet.) — Spradebasse, en. den, som er opblæst og gjør sig vigtig; en Drouter, Foragter. (Noth. F. nreere Skrifster, mest om unge Mandfolk, og synonymt med: en frisk Fyr; det fr. *petit-maitre*.) En Spradebasse er den, som sprader, viser en pralende Udørb, og endstisndt han er et Faar, vil synes en Basse. Råller. — Sprader, en. pl.-e. d. f. f. Spradebasse. (Noth.) "At ansee den tanketomme, hierneløse Sprader m. grundet Foragt." Rahbek. "Lilbedere vil du finde i Mængde, det er Smigretre, Spradere og Forførere." Samme. D. Tilst. I. 203. (Mindre rigtig skriver P. M. Troitel. Sprade, pl. Sprader. "Er der i Byen Sprader, -da har jo Skoven Stader.")

Sprag, et. ud. pl. Smaaquist, Dvas, Grentbrænde. (Noth.)

Sprage, v. n. 1. har. [Sv. spraka.] give en Lyd, som tørre Grene, naar de brændes, ell. som Ild i tørt Dvas og Ved; f. brage, sprætte. Ilden, Stranden sprager. (Noth.) "Som Torne sprage under Grunden." Præd. 7. 6. "Egelsom en Luc sprager i Salmen." Joel. 2. 5. (Bib. 1550.) Deras f. Spragen, en. ud. pl.

Spraglet, adj. [Sv. spræcklot. Isl. Sprekla, Plet, Stribe. jvf. indsprængt,

broget.] som har flere mod hinanden affstikende Farver, ell. Pletter i en Grundfarve. Spraglet Marmor. En spraglet Sommerfugl; spraglede Klæder; spraglede Melletter. (Spraglet udtrækker endnu mere, end broget, det Affstikende i Farverne, og at de ere bandede imellem hverandre, indsprængte.) "Nu spraglet Sommerfugl omslagrer Dalens Enge." C. Friman. "Jeg iler bort fra spraglet Blomsterbed." C. A. Lund. "Den brune Hest, naar Solen staar digt stinner v. et spraglet Rød." Ohlenschl. Ligesom ogsaa, at de indsprængte Farver baaug meer end enkelte Smaaletter i den herskende Grundfarve. (Ivf. spættet.) "Spraglet bruges jævnlig om en Blomsternes stor m. Hensyn t. Virkningen af Blomsternes mangfoldige Farvespil." Nord. Tidsskr. III. 68. "Man kan tale om det spraglede Blomstertæppe, Foraaret udbreder; dets imod faldes Engen broget, naar spraglede Blomster vise sig v. dens grønne Tæppe." Müller. [At spragle, giøre spraglet, og spragles, blive spraglet, er et usædvanl. og nyt Ord hos Ohlenschl. "De Blomster, som du der v. Helen stuer, de spragles meget skønnere derinde."]

Spredde, v. a. 1 og 2. [X. S. spredan. C. to spread.] stille det, som er samlet, vidt fra hinanden. Hans Gudsfer lgaue vidt spredte. "Landsbøerne og de hist og her spredte Bøndergaarde." Wagg. At spredde en Flok. At f. Os (f. at tørre det.) "Ivad vilst Naturen spreder, i rolig Harmonie forener den." (Konsten.) Wagg. — Uegentl. "Naar Solen spreder sin Glænde v. Engens Græsstraa hen." Wagg. "Natten daler — om Borg og Waar dens tauske Mærke spredes." F. Guldb. At spredes, spredes ad, spiltte sig ad. En spredt Tegning (hvor de Stridende ikke faae i sluttede Linier.) Ivf. adspredt, omsprede, udsprede. = Spredning, en. pl. -er. Stærningen at sprede.

Spring, et. pl. d. f. 1, En Bevægelse, hvorved man forandrer Sted, v. paa en gang at hæve begge Been og hele Kroppen fra Jorden. At giøre et S. over en Grøft. Hesten gaar i Spring. (f. Styrspring.) figurl. et v. Dørgange ikke udfoldt Mellemrum; i Handlinger, Begivenheder, ell. i Natutens Indretninger. "Alle Forandringer see uden Spring." Sneedrf. "Den Gud, som intet Spring i Skabningsrækken taalet." Kullin. 2. Wandets Spring, naar det v. Træk drives i Veiret. (f. Springe, 1, d. og Vandspring.) 3. Hingstens, Hrens Spring. Coitus. = Springbuk, en. en afstoppet, m. Skind overtvunten Buk, som man over sig i at springe op paa. Springes dauds ell. Springedands, en. D. hvori der giøres mange Spring. "Først gøtter den sig liffigt v. Stakens Springedands." Ohl. Springflader, en. d. f. f. Sjæ-

der, 2. Springflod, en. en stærk og pludselig Flod i Havet, hvorved det hastigen stiger meget høit over sine Bredder. Springfyr, en. pl. -e. en indbildt, overmodig ung Person; en frist Fyr, Sprades baffe. (d. Tale; hvor Ordet dog har en mildere Betydning, end Laps, Sprades baffe o. d. "Springfyr betegner den unge m. Hensyn t. Raffheden af hans Bevægelse." Müll.r.) Springgaas, en. Et Læstøt, som Rørn lave af Gaasens Brystben. Springglas, et. et Slags (maa tynde Glas) flasker, ell. større Glasstolber, som v. en ubetydelig Berøring springe i Stokke (Boskogneser-Flasker.) Springhest, en. Stodhingst. Springhilde, en. Hilde, som lægges om Forbenene af en Hest, der gaar løs i Marken, f. at hindre den fra at springe over Hegn. Springholt, et. i en Væd: to smalle Træstokker, som bindes t. Sullerredskabet. (Noth.) Springhval, en. et Hundr af Delphinernes Slægt; Springer. Delphinus orca. Springtælde, en. Rilsdevæld; som springer i Veiret. (Kreboe.) Springforn ell. Springurt, n. s. Ravn v. en Plante, hvis Frøemne, naar Frøet nærmer sig Modenhed, springer op v. den mindste Berøring. Impatiens noli me tangere. Springorm, en. En m. Snive beslegtet Engdom hos Hesten, der viser sig v. forskjellige Steder af Kroppens Overflade ved udbulede Sæd og snordannede Hævelser. Springpost, en. Vandpost t. Springvand. Springrem, en. 1. d. f. f. Springhilde. 2. en bred Læderrem, som man undertiden brugte at befæste v. Buggiorden v. Hesten, drage imellem Forbenene, og m. den anden Ende giøre fast v. Lommen, f. at afholde Hesten fra at steile, ell. at kaste Hovedet i Veiret. Springtammel, en. v. en Væd: det Fodtrin m. tilhørende Indretning, hvorend ved Hættens gaaes fast t. Rendegarnet. (Noth.) Springtaul, en. Et Slags Beg ell. Brædspil. Springtid, en. den Tid, hvori Springfloden indfalder. Springtyr, en. Tyr, som holdes t. at springe Røerne. Springvand, et. Vand, som lodes fra et høiere Sted t. et lavere, og fra dette trykkes i Veiret ell. springer.

Springe, v. n. og a. sprang; sprunget; sprungne. er og har. [3. og Sv. springa. X. S. springan.] 1. neutr. a.) brydes pludseligen itu; sprætte, briste. Slasket sprang af Heden. "Den fiske Bølle brusten springer." Fr. Guldberg. Strængen er springen. Louget sprang (brast) v. den alt f. store Lyngde. b.) om levendes Væsen: forandre hastigen Sted v. en Bevægelse, hvorved hele Kroppen løstes fra Jorden. At springe frem, tilbage, over en Grøft. At springe ud af Binduet. Han er springen ud i Vandet. (Men absol.: I hans Ungdom har han sprunget meget høit.

Vi har sprunget og danset hele Dagen.)
 At springe ud, springe i Været (s. S. af
 Stræk, Brede, ell. anden heftig, pludselig,
 urentet Fornemmelse.) Han sprang i Væ-
 ret af Forskrækkelse. At s. af Glæde. (svf.
 hoppe.) c.) om utvøse faste Ting: fiste
 hastigen Sted, naar dette fæer v. et Slags
 Bold, v. en voldsom ell. pludselig Kraft.
 Der er sprunget et stort Støkke af Klippen.
 "Bestormes tangfladt Bred af springne
 Planter." Fr. Guldb. Færen, Fernissen
 er sprungen af. Stibet sprang i Luften.
 At lade en Wine springe. d.) om stude-
 de Legemer: drives v. et Tryk m. Kraft og
 Hastighed ud af en Kåbning; især: drives
 i Været. Vandet springer af tre Kør.
 Allden springer af en Klippe, Blodet af
 Åren. Springvandet har sprunget hele
 Dagen. e.) At springe ud, sig, om Urter
 og Træer: udvikle deres Blomster ell. Blæ-
 de. Bøgetræerne, Roserne ville snart springe
 ud. (Sv. spricka. X. S. spryngan,
 oriri, pullulæ. S. Spring, Foraar.) 2.
 act. om visse større Dyr af Dantionnet:
 ybøve Aalebaad. (saaledes om Hingsten,
 Læren, Bøberne, Piotten.) = Springen,
 en. ud. pl. Herningen at springe; ell. det,
 at noget springer. Glassets Springen af
 Hede. Dansen og Springen. — Sprin-
 ger, en. pl. -e. den, som har Færdighed
 i at springe. — Springedands, en. s.
 Springdands. Springefærdig, adj. om
 Dyr, som ere i Stand t. at springe. En
 s. Hingst. Springeleg, en. Leg, hvori
 ved der løbes og springes. (Arreboe. 183.)
 Springeplads, en. P. hvor man øver sig
 i at springe. (Moth.) Springestof, en.
 En lang Stof, hvormed man hiesler sig t.
 at springe længere end ellers. Springe-
 tid, en. den Tidsid, da Hoppetne sædvanl.
 bedæktes. (forst. fra Springtid.)
 Springst, adj. (springe. Moth.) saad,
 overgiden. (b. Tale.)
 Sprinkel, et. pl. Sprinkler. [X. S.
 Sprinckel, fscella. svf. det X. Sprentel.]
 Degn, som bestaaer af tynde, lodret oprette
 ell. hinanden frendsende Stave ell. Pinde;
 Gitter, Sprinkelvært (hvilket fiske oftere
 forekommer; begge nu dog ikke hyppigen.
 Drdets Slægtskab er uvist. s. følgende.)
 Sprinkler, n. s. en hidsig Engdom, hvor-
 ved røde Pletter fremkomme i Huden. (Holl.
 Spreckel, Plet, Spette. X. Sprent-
 lein. S. Sprinkle.)
 Sprog, et. pl. d. s. [Sv. Språk. X.
 Språke.] 1. Indbegrebet af de articu-
 lerede Lyde, hvorfra Tælen bestaaer, hvorfra
 Mennesket betiener sig i Tælen; Tunge-
 maal: (saavel om Tælernens Udøvelse i Al-
 mindelighed, som om et vist Folks Tunge-
 maal.) Ved Sproget (Tælen) udmærker
 Mennesket sig fra Dyrene. At undersøge
 Sprogens Oprindelse. At lære, kunne,

forstaae, tale, skrive et Sprog. Fremmede
 Sprog; i Modsetn. t. Modersmaalet.
 (Svf. ogsaa Tungemaal.) — sig, og uegentl.
 om andre Maader at tilkiendegive Tænter og
 Fornemmelser paa. Fingersprog, Tegns-
 sprog. "Hos lærer Mennesket hans Tæl-
 terns Sprog?" Evald. Dyrenes Sprog: 2.
 Maaden, hvorpaa de udtrykke Fornemmelser
 og Begieringer. 2. en vis Art og Maade
 at tale, at udtrykke sine Tænter paa. Tæl-
 lesprog, Skriftsprog. Almuesprog, Hof-
 sprog. — Elgledes om Indbegrebet af vi-
 denskabelige ell. tekniske Udtryk af en vis
 Art. Lovsprog, Jægersprog, Biergs-
 værtsprog, Skibsprog, ic. Under-
 tiden ogsaa m. Henlign t. Tælens Indhold og
 Charakter, til Stilen, ell. til visse Udtryk
 og Talemaader. Dette S. er jeg ikke vant
 t. at høre. At sære et helt Sprog. Hans
 S. er ikke nok dannet. At skrive et godt,
 reent, slet Sprog. Det S. har han lært i
 Klipper og Kroer. 3. noget, som tales,
 udfiges, især m. korte, fyndige, indholds-
 rige Udtryk; en Sentens. Et S. af Wi-
 belen. Et Lovsprog (Lovsted.) s. Ord-
 sprog, Dalgssprog. = Sprogblander, en.
 den, som ikke taler ell. skriver et Sprog
 reent, som blander det m. fremmede Drd.
 Sprogblanding, en. 1. Blanding, Sam-
 mensmeltning af flere Sprog t. et. 2.
 Indblanding af fremmede Drd og Talemaa-
 der i et Sprog. Sprogbrug, en. den v.
 almindelig Brug hævdede Lov ell. Vedtægt,
 som i et vist Tilfælde, ell. overhovedet, sæt-
 ges i et Sprog. Sprogdanneffe, en. D.
 og Udvikling af et Sprog overhovedet; ell.
 af en Enkeltts Sprogkundighed. Sprog-
 deel, en. En vis, enkelt Del, Bestanddeel
 af et Sprog. (Dahl. Retstfr.) Sprog-
 egenhed, en. pl. -er. særegne Udtryk, Tale-
 maader ell. Bendinger, som bruges i et vist
 Sprog; Idiottømer. Sprogelær, en.
 den, som finder Løst i at kiende og studere
 Sprog. Sprogfeil, en. Feil imod Sprog-
 lærens Regler ell. imod Sprogbrugen.
 Sprogfordærver, en. den, som (især i Skrift)
 begaaer hyppige Sprogfeil. Sprogfor-
 virring, en. Sammenblanding af flere
 Sprog, ell. Forvirring af Sprogbrug og
 Sproglære i et enkelt. Sproggrandfæter,
 en. den, der søger at erbyverde sig nslagtig
 Kundskab i eet ell. flere Sprog. Sprog-
 grandfæfning, en. omhyggelig Undersøgelse
 af et Sprog, dets Regler og Indhold.
 Sproghad, et. Had t. et vist (fremmedt)
 Sprog. "Tiden nærmer sig, da Sprog-
 had, Nationalhad og beslige vil vinde f.
 Jordborgerdyd." Bagg. (Fabn. 1. 381.)
 Sprogfæfning, en. den, som har uslægtig
 og grundig Kundskab i et/ell. flere Sprog.
 Sprogflang, en. herstende, etendommelig
 Klang ell. Lyd i et vist Sprog, naar det
 tales. (Baggesen.) Sprogkunst, en. s.

Sproglære. Sprogkundskab, en. pl. — er. Indsigt i et ell. flere Sprog. At have gode Sprogkundskaber. sproglundig, adj. den, som fortaaler, er kundig i et Sprog. Sprogliighed, en. l. som finder Sted imellem flere Tilfælde i Drdbannelse, Drdsfejning ell. andre Dele af Sproglæren. sproglærd, adj. den som har lærd, ell. grundig og omfattende Kundskab i et ell. flere Sprog. Deraf: Sproglærdom, en. ud. pl. lærd og udbredt Sprogkundskab. Sproglære, en. Indbegreb af Reglerne for et Sprog, Læren om at tale og skrive et Sprog rigtig; Grammatik. Sproglærer, Sprogmeester, en. den, som giver Undervisning i Sprog. Sprogmonster, et. Et Skrift, der v. sine stilfærdige Fuldkommenheder er et Mønster i det Sprog, hvori det er forfattet. Sprogregel, en. R. for et vist Tilfælde i Sproglæren. Sprogrenselse, en. den, som gjør sig Umage for, ved Lære og eget Mønster, at rense et Sprog f. Fæll og fremmede Drd, som lægger Hind v. Sprogrensning. "Naar jeg seer en Sprogrenselse, færd i fremmed Læ, efterjegende fremmede Manerer, og upatriotisk i sin hele Læntemaade." Storm. Sprogriidom, en. R. paa Drd, Ildtryk og Læntemaader i et S. sprogrigtig, adj. oocrensstemmende m. Sprogets og Sproglærens Regler. Deraf: Sprogriidighed, en. ud. pl. Sprogvers, en, en. fig. det Samfund af Folk, som tale og skrive et vist Sprog. Sprogværk, et. Et i et vist Sprog forfattet Skrift, et fristligt (poetisk ell. prosaisk) Arbejde.

Sprude, v. a. 1. [Sv. spruta.] drive en Vædse m. Kraft ud igennem en trang Abning. Svalen spruder Vandet høit i Veiret. fig. Bierget spruder Ild. (s. ildsprudende.) — sprutte, har samme Bemærkelse, ell. et frequent. af sprude. (jvf. sprøite.)

Sprudle, v. n. 1. [af sprude.] om flydende Ting: bevæge sig ell. bevæges, især v. Fald ell. ved en drivende Kraft v. en saadan Maade, at Vædse, skummende og m. Lyd sprøites i Veiret. Rilden sprudler frem af en Abning i Klippen. "Som Havet; høiere sprudler det op mod det Fjeld, som et det kan stule." Berg. "Da sprudled i Bageren den Vin." Ohlenschl. — Siefden act. "Der Stranden fuge og sprudle Laage, som stuler den." Gvald. **Sprut,** Sprutbættelse, en. Bættelse, som dannes v. et Slags Sprøite, og fuges i Smør.

Sprutte, s. sprude.

Sprætte, en. pl. — r. [Sv. Spricka.] en smal, sijn Abning i et fast Legeme, som tillige har en vis Længde. "Naar enkelte Dele i et fast Legeme give sig fra hinanden, imedens andre holde sammen, opkommer den langagtige, smalle Abning, som Sprætten

viser." Müller. En større Sprætte kaldes en Røve. Fadet, Thelkopen har en Sprætte. Muren, Loftet har faaet en Røve. Der er baade Huller og Sprætter i Træet. "Et blodt Legeme faaer aldrig Sprætter, og et meget haardt aldrig Rifter." Müller.

Sprætte, v. n. spræk, sprukken, sprukket. pl. sprukne. (er.) [Sv. spricka.] faae Røver, briste, springe (1. a.) Randen, Talletskenen, Kappen er sprukken. Træet sprætter af Røve. "Jorden sprætter i Løste; den røver i Jordstiaid." Müller. Husden er sprukken af Kulde. — Ved en Sprogægenhed siger man: Sveden sprætter af min Pande. "Deel svarligt blev da druffet, saa Sved paa Panden spræk." Ohlenschl.

Spræid, et. pl. d. s. Bevægelsen, som gøres v. at spræide.

Spræide ell. sprælle, v. n. 1. (har.) gøre stærk Bevægelse m. Lemmerne, saasom f. at tomme Løs, ell. ubevidst i Søvn. Fissen sprækker i Garnet. "I Strømmen hangende; haan sprækker, stræber op." Rein. (om Læren.)

Sprænge, v. a. 1. og 2. [Sv. spränga. I. sprengia. R. S. sprengan.] bringe noget m. Bold t. at brødes, røve, ell. springe i Veiret. At sprænge sine Rurer. At f. Stykker af Klippen. At f. Steen; sprænge en Skandse i Luften (v. Røud, Miner.) — Sprængkraft, en. R. som er stærk nok t. at sprænge noget.

Sprænge, v. a. 2. [det I. sprengen.] bestroe m. noget i Smaadele, Smaalt; br. dog kun om at bestroe løselig m. Salt. Deraf: sprængt Røud, som er lidet saltet. At sprænge Ild v. falte dem løseligt, som man om fort Ild vil bruge. (Nord. Brun.) s. indsprængt.

1. **Sprætte,** v. n. 1. [Sv. spritta.] d. s. s. spræide (dog sædvanl. om en mindre stærk Bevægelse.) En Fugl, som man holder, sprætter m. Vingerne. At sprætte i Søvn. "Mens i Sellet den lysgende-Vestvind sprætted m. klapprende Dæk." Ohlenschl. "Da du f. slide blodig sprætter som Røven i sin Røvesar." Samme. Dgsaa act. At sprætte Klæderne af sig (i Sengen.) — Hets af: Sprætten, en.

2. **Sprætte,** v. a. 1. [Sv. sprutta.] løse noget op, som var fæst, splitte m. en Kniv ell. Sær. At sprætte en Søm op. Riolen maa sprættes op i Vermerne. (s. opsprætte.)

Sprød, adj. [I. sprø d e.] som let springer, let kan brødes; risør, ikke bsielig. Ragen er ikke sprød nok. (er egentl. tyndt og synonymt m. flør.) "Landet havde en sprød Jord, og var høit og her sandigt." D. Guldb. (B. Hift. II. 1. 209.) "Jordsbunden skal være vel renset, og noget sprød." Duffen.

Sprød ell. **Sprøde**, en. [E. Spröte. S, Sproti. G. Sprit. S. Spriet.] en Stof, et langt og rundt Træ. (Se. kun i enkelte Tilfælde: Sprøder i en Stige, Plov, Bøv. Moth. f. Boosprød ell. Duggsprød.)

Sprødfeil ell. **Sprødsfeil**, et. Et firkan- tet Seil p. smaa Kartøier, hvis ene Klig be- væger sig langs ad Masten, og hvis andre Glørne oventil udskræftes v. et Sprød, der kan dreie sig om Masten.

Sproite, en. pl. -r. [E. Spruta.] et Redskab, hvorved et flydende Legeme drives m. Kraft i en tynd Straale ud igiennem en trang Aabning. En Kviksørensproite, Dres- sproite. Iser absol. om Vandspøitler t. at lufte Raabedst. At prøve Sproiterne. = Sproidbro, en. En af tre Støtter bes- staaende Indretning, der v. Iidsvaader lægges over Kendehesten i Gaderne, f. be- qvemt at fære over den m. Sproiterne. **Sproitehus**, et. S. hvor Sproitler m. til- hørende Redskaber gemmes. **Sproitemes- ter**, en. f. Straalemeister. **Sproiterør**, et. Rør, anbragt p. en S., ell. Rør, hvor- igiennem man sprøtter. **Sproitffat**, en. Stof, som Indbøggerne i en By betale t. Sproiternes Vedligeholdelse. **Sproiteslange**, en. et langt Løderør, hvori Vand- det drives ind v. Sproitens Trøtkvært og føres m. Kraft t. Rørets Munding, hvor Straalen farer ud af et Messingrør.

Sproite, v. a. og n. 1. [E. spritgen. N. S. sprutten.] 1. d. f. f. sprude, (f. G. at sproite Vand ud af Munden) men bruges tiere, og altid naar Tælen er om at frembringe Virkningen v. en Sproite. At sproite noget i eens Dre. At sproite Vret m. lunkn Melk. At f. Vand p. et bræn- dende Huus. 2. neutr. (ligesom sprude) om flydende Legemer, som enten m. Kraft Kraft brødes i Smaadele, der drives imod en Gienstand, ell. som m. Hidsighed i Af- stand trænge frem af en ledt Aabning. Bølgerne sproite høit op p. Strandbredden. Blødet sproitede frem af Aaren. Vandet sproitler (sproitles) ind fra alle Kanter. — **Sproitning**, en. pl. -er. Sierningen at sproite; ell. det, at noget sproitles. — **Sproitefænde**, en. K. til at sproite Vand ud af, Vandfænde.

Spundpæl, en. [af spunde ell. spundse.] en Pæl, som man, v. Anlæg af Vandbø- ninger, ell. hvor Pælevært sættes i Vand- det, driver m. Magt ned imellem to andre (undervinden m. en Fals forsynede) Pæle, for fuldkommen at udfølge Rummet imellem disse. (Kraft. Mech. II. 948. 952.)

Spunds, et. pl. -er. [E. Spund.] en Tap; som tiener til Luffelse f. det sikkantede ell. runde Hul midt p. en Lønde, hvortiglen- nem den fødes. (Ses Mothog ældre Forsæt- tere: Spund. "Som Wiinsfad uden Tap og Spunde." Bording. I. 121.) = Spunds-

baand; et. det Løndebaand, som ligger nærmest Spundset. Spundsbor, et. B. hvormed Spundsbullet børes i en Lønde. Spundsdybde, en. den D. ell. det Raal, som et Fad holder, naar det maales i Spundsbullet. Spundshul, et. det Hul, som lufkes m. Spundset.

Spundse, v. a. 1. luffe m. Spunds. (Ses Moth: spunde. E. spunden.)

Spurre ell. **Spurb**, en. pl. Spurre ell. Spurve. [3. Spörr. Sv. Sparf. N. S. Spæra. i Gl. D. Sparv. pl. Spørja.] En Fuglslægt, hvoraf Iser Graaspurven (Fringilla domestica) er bekendt og almin- delig. = Spurrehagel ell. Spurvehagel, et. og ooll. d. f. smaa Hagel t. at fære Spurrer. Spurvehøg, en. det mindste Slags Høg. Falconisus. Spurvevede, en. Spurvens Rede. Spurvegrav, en. figurl. langsom og kort Trav. Spurves unge, en. en ung Spurv.

Spv, et. det, som synes, onkastes. Flus- fry kaldes Wg, som Spvsfyen (Musca vomitoria) lægger p. Røbd.

Spyd, et. pl. d. f. [3. Spiöt. Sv. Spiut. jvf. Spid.] et Vaaben, som bestaaer af en lang Stang m. Spids p. Enden. f. Landse, Kastespyd; og jvf. Spid. = Spydkamp, en. Kamp, som føres m. Land- ser ell. Kastespyd. (Fibiger.) "Storke i Spydkamp." Baggesen. Spydrytter, en. R. som er beoæbnet m. Spyd; Landserytter. (Ambergs Drdb.) Spydskaf, et. d. f. f. Spydskage. Spydsood, et. Dd, Jernspids i Enden af et S. "Ili Bærket jeg da blev indvilet, med Spydsooden mærket." Grundtv. Spydskage, en. den Stang, hvorpaa Spydsodden er sættet. "Bovene havde ingen Kraft, og Ketten laae i Spyd- skagen." Wandel. I. 194. (en Talemaade, om den Starckeres saakalte Ret.) "Spyd- skagens Ret ei gielde meer." Thaarup.

Spvde, v. a. 1. fæste p. et Spvd, (f. spidde) gienneborre m. et Spvd. (Moth.)

Spvdig, adj. egentl. spids som en Spvds- od; men br. kun figurlig, for: viden, bit- ter, hoas i sin Tale. Han er mere spvdig, end vittig. = Deraf: Spvdighed, en. Bitt- terhed, Hvashed i Tale; og pl. Spvdig- heder, bittere, fornærmende Udtryk. "Saa langt fra Spvdigheder, saa spag, saa mild, saa from, saa fcl for Brod og Piil." Bags- gesen.

Spve, v. n. og a. 1. [Jel. spya.] give fra sig det som er i Mæden v. en usædvanlig Sammentrækning og Bevægelse i dette Dre- gaan; kaste op, brætte sig. (jvf. spytte.) At spve af, Søsnge. At f. megen Galde. At spve een over. = Spven, en. ud. pl. Sierningen at spve, Brækning. — Spvedrik, en. Drik, hvort et Brækmiddel er blandet. (Spveflue, f. ovenfor under Spv.) Spve- gab, et. pl. d. f. runde Huller i Kællingen

(ell. i Waterbordet) af et Skib, hvorigtens nem Vand fra Dækket kan løbe ud. (jvf. Bedels Caro. 352.) — Spyggat, et. pl. -ter. d. f. f. Spyggat (men er det nu brugelige Udtryk.) Spyggatterne i Kassen ere fikskantede Huller p. Siden af Bundstokkene, faarne i Kloberne, f. at Vandet kan have frit Løb i Bassen.

Spyt, et. ud. pl. [Jes. Spyta.] den Bødsle, som Kiertler i Munden og Ganen affondre. = Spytflod, en. En unaturlig stærk Affondring af Spytet. Spytktier, en. pl. -Kiertler. de Kiertler, som affondre Spytet.

Spytte, v. n. og a. 1. [J. spyta.] udskaffe Noget af Munden; i Gærb. og absol. om at udskaffe Spytet. Han spytter ikke naar han ryger Tobak. At f. Blod. At f. Maden ud. At f. paa een; spytte een i Ansigtet. — Heraf: Spytten, en. ud. pl. = Spyttebakke, en. En Bakke, Staal ell. et lignende Redskab t. at spytte i; ligeledes: Spyttekruffe. Spyttecur, en. Sygdoms Helbredelse v. et konstigen frembragt Spytflod. Spyttegiøg, en. i Foragt: en ung, indbilsk Perlon; en Gæsnfolling. (d. Tale. Solberg.) "Af gamle, satte, ærværdige Mænd, og ikke af de nnmodens Spyttegiøge." Rahbek. D. Lijst. Spyttemidsdel, et. M. som frembringer Spytflod.

Spæd, adj. [Sv. späda.] nylig født ell. fremvoren; it. lidon, fitn, klein, formedelst Ungdom, nylig Fødsel eller Fremvært. (to-ner.) Spæde Lam, Grise, Kalve. Et spædt Barn. "Kolligt Blund og stadig Fryd stæbte Himlen f. de Spæde." F. Guldb. Han blev opdraget der fra sin spæde Alter. Det spæde Græs, osv. "Hun saae den spæde Blomst, hun traadte paa." Bagg. Spæd af Lemmer. En spæd (fint) Kæst. = Spædhed, en. Bestaffenheden, at være spæd. — Spædlemmet, adj. som har spæde, kleine, fine Lemmer. (Tullin.) "At en lille, spædlemmet, af Naturen frugtform Pige ikke mere ræddes v. deslige Dyrto." Bagg.

Spæde, v. a. 1. [Sv. späda. Af Spad, Suppe, som endnu br. i Jylland.] fortynde en Bødsle; komme Vand t. noget stivende. At spæde Melser (ni. Vand.) Suppen maa spædes.

Spæge, v. a. 1. [af spæge.] betage en for stor Grad af Sundhedslyst, Kraft, Mod, o. d. At spæge sit Legeme. "Ovi skulde de ellers saa strengt have plaget og spæget deres Legeme?" P. Tidemand. 1564. "En saadan Dvermod og Dristighed at spæge." Holb. P. Paars. "Gud spægede dem med Armød." P. Tidemand. 1543. = Heraf: Spæggelse, en. pl. -r. "Han vendte Strafpen t. en faderlig Underlylling og Spæggelse." Tidemand.

Spænd, et. pl. d. f. 1. den Længde, man kan spænde; et Spænd. 2. et Spænd

Heste o: et eller flere Par eensfarvede Heste, der spændes sammen for Vogn. 3. et Spærk. (f. spænde, 4.)

Spænde, v. a. 2. [J. spenna. A. S. spannan. Sv. bända, spänna.] 1. udstrække et enten elastisk, eller bøieligt og sammenrullet, sammenfoldet Legeme. At spænde en Bue, en Stræng. (jvf. stramme.) At f. en Snor, en Klæde fra et Sted t. et andet. At f. Løi i en Ramme. At f. Hanen p. et Gevær (forbi den har en elastisk Fjeder.) En spændt Bøsse. 2. naae ved Udstrækning (især Spændenes ell. Armenes.) Jeg kan spænde hende om Elvet (nemlig m. Hænderne.) To Menneſter kunne ikke spænde om Træet (m. Armenes.) jvf. om-spænde. Saalangt man kan spænde ved Fingrene, m. Haanden. 3. befæste v. et Spænde, ved Strænge ell. Snore, som gøres fast t. noget. At spænde sine Stor, sin Skorem, Knærem, sit Vælte. At f. Hestene for ell. fra Vognen, Hloven. At spænde for Vognen (lætte Hestene i Sætslet for Vognen) (f. forspændt.) og absol. at spænde for, spænde fra. At f. Dren i Naget. (spænde Hestene i Plov.) At f. Løs, spænde op. 4. støde, sparke m. Føden. At spænde een ud af Stuen. At spænde Krog f. een (støde t. hans Been, saa at han taber Egevargen.) = a.) spænddygtig, adj. som kan spændes, har Spændekraft, elastisk. b.) Spændefjæder, en. En Fjæder, (f. E. i en Laas, i et Uhr) som holder noget spændt, og har Spændekraft. fig. "Spændefjæderne, der skulde have drevet Bisdenstabeligheden frem." L. Rothe. Spændehage, en. F. i Enden af en Kænte, hvorefter med denne spændes op. Spændeklæde, en. R: som tjener t. at spænde eller holde noget spændt. Spændekraft ell. Spændekraft, en. den Egenſkab v. et Legeme, at det lader sig enten udstrække, og selv igjen trækker sig sammen (som en Buestræng) ell. lader sig bøie, og igjen antager den lige Form (som en Staalfjæder.) Elasticitet. "Staalets Spændekraft." Whierſchl. "Din (Frihedens) trodsende Spændekraft følger Barmen og kæmpende Arm." Berg. "Da slappedes den Spændekraft, som desliges holder Statslegemernes Liv og Selvstændighed." J. Bloch. (1797.) Spændetræ, et. 1. p. en Bøe: en Stok ell. et smalt Bræt m. Hager i Enderne, v. hvilket Løstet under Bevægningen holdes i lige Brede (A. Spærretuthe, Spännholz.) 2. i Jylland br. det for: Sparre, Tagvær; af Spænd o: Huusfag. Spænderen, en. R. hvorved noget spændes. Spændescene, en. Scene i Legemet, hvorved Lemmernes bøies og udstrækkes. (Noth.) Spændetoi, et. Løi, hvori Hesten lærer at gaae Pasgang. (Noth.)

Spænde, et. pl. -r. [Sv. Spann. L.

Spånge. *N. A. Nat. Spanga.*] 1. et Redskab, bestaaende af en *Salle* m. Torn i, hvorved en Rem ell. desl. trækkes sammen og derefter holdes fast. *Stofspænde*, *Rnæspænde*, *hættespænde*. 2. uegentl. *Spændes* der p. en Bog: Remme ell. hager, hvormed Bindets Sideskuffer presses sammen. — **Spændebog**, en. *B.* forsynet m. *Spænder*. **Spændebælte**, et. *Bælte*, forsynet m. *Spænde*. **Spændesjæder**, en. *Staalhæder* i et Slags *Spænder*, som ikke spændes, men til Stads hages fast uden p. *Stoen*. **Spændehier**, et, den Indretning inden i *Spændet*, hvori Tornen sidder. **Spændelæder**, et. *Læderremme* hvormed *Stoen* spændes. **Spændemager**, en. den, som gør *Spænder*. **Spændere**, en. p. en *Bog*: det *Stofke* *Læder*, hvormed *Bogen* spændes. **Spændetorn**, en. *Spidsen*, der fikkes fast i *Remmen* ell. *Baandet*, som drages igennem *Spændet*.

Spær, et. pl. d. f. [*A. S. Spæra. J. Spiör. L. Speer.*] 1. en lang, tynd *Spids*, ell. en med saadan *Spids* forsynet *Stang*; et *Spnd*, en *Landse*. (nu lidet brugt.) *Deraf*: *Spærbrydning*, en. *Sandsbrænding*, *Turnering*. (*Woth.*) 2. d. f. f. **Spærre**, *Tagværk*. (*N. S. Speer.*) *Deraf*: *Spærhoved* (*Hovedet*, *Enden* af en *Spærte*) *Spærsømmer*, *Spærvært*, *Spærværk*, o. fl.

Spærlagen, et. pl.-er, og ligg *S.* [*af spærte. Sv. Spærlaken.*] et foraldet *Drd*: *Omhang*, *Forhang*, *Gardin*. *Deraf*: *Spærlagensprædiken*, *Rettesættelse*, som *Wætsfolk* give hinanden i *Genrum*. *Woth.* (høres endnu i d. *Tale*.)

Spærlæmme, f. *spærlæmme*.

Spærre, v. a. 1. [*J. sperra. A. S. sparran.*] *luffe*, *afstutte*, *formene* *Afgang* til, v. en *Bom*, en *Dør*, v. *udsat* *Vagt*, ell. *paa* *anden* *Maade*. *Indgangen*, *Porten* er *spærret*. At f. *Indløbet* t. en *Bavn* m. *Fernløkker*. *Men* er *spærret* f. *Pestens* *Styld*. At f. *een* *inde*. f. *indspærre*, *tilspærre*. 2. *hindre*, *standse* *den* *Bevægelse*. At *spærre* *Piulene* p. en *Bogn* *ned* *ad* *Bakker*. *fig.* At *spærre* *Tilførselen*, *Handelen*, *Udførselen*. — *Deraf*: *Spærring*, en. pl.-er. — *Spærrehave*, en. *Bage*, hvormed en *Spærretænde* *hæftes*. **Spærretænde**, en. *K.* hvormed noget (f. *E.* et *omløbende* *Piul*) *spærres*.

Spætte, en. pl.-r. [*E. Spot. A. S. Specca. macula.*] *smaa*, *uregelmæssige*, *ligesom* *stærkede* *Pletter* i en *anderledes* *færvet* *Grund*. (mest i plur.) "Man efter smukke *Spættet* i *blødest* *Stind* *fig* *her* *kun* *lidet* *retter*." *Lode*. — *Deraf*: *Spættet*, *adj.* som *har* *Spættet*. "Gaarene *fødte* *friske* *spættede* *og* *spraglede*" (*Ram.*) 1 *Rose* *B.* 30. 39. *Ligerens* *spættede* *Stind*. *Sortspættet*, *grønspættet*.

Spøg, en.-ud. pl. [*i denne Bemærkelse egen* f. *det* *danske* *Sprog*.] *det*, *der* *siges* *ell.* *gøres* *t.* *Wortstaf*, *for* *Lyst* *og* *Leiers* *Styld*, *uden* *nogen* *alvorlig* *Genfigt*; *Stiemt* (*hvilket* *Drd* *nu* *i* *d.* *Tale* *overhovedet* *er* *langt* *mindre* *brugeligt* *end* *Spøg*.) "Spøg er *det* *Modsatte* *af* *Alvor*, *saavel* *i* *Tale*, *som* *i* *Handlinger*. *Stiemt* *finder* *kun* *Sted* *m.* *det*, *som* *kan* *more* *i* *Talen*." *P. E. Müller*. At *gøre* *Spøg* (*Løser*) *drive* *S.* *med* *en* *Person* *ell.* *Ting*. *Det* *blev* *ham* *en* *dyr* *Spøg*. *Vi* *sagde*, *gjorde* *det* *kun* *af* *Spøg* (o: f. *at* *spøge*.) At *fige*, *gøre* *noget* *for* *Spøg* (o: *ikke* *for* *Alvor*, *ikke* *i* *alvorlig* *Mening*.) *Han* *slog* *det* *hen* *i* *Spøg* (*gjorde* *S.* *deraf*, *søgte* *at* *undgaae* *Tingens* *alvors* *lige* *Dmæle*.) *Deraf*: *spøgefuld*, *adj.* d. f. f. *Stiemtefuld*. — *spøgvis*, *adv.* *for* *Spøg*, *i* *Spøg*. (*Wagg. N. Klim. 39.*)

1. *Spøge*, v. n. 1 og 2. (*har.*) 1. *bruge* *Spøgi* *Drd* *ell.* *Stiering*; *stiemte*. At *spøge* *med* *een*. *Vi* *spøgte* *kun*, *men* *han* *tog* *det* *f.* *Alvor*. *Han* *er* *ikke* *at* *f.* *med*. — *Dgfaa* *act.* At *f.* *Tiden* *bort*. "De *spøgte* *bort* — *det* *trængte* *Liv* *i* *Fredens* *Kælnes* *Favn*." *Wagg. N. Klim. 2.* *handle* *m.* *noget* *p.* *en* *ubefindig* *ell.* *letfindig* *Maade*. At *spøge* *m.* *at* *Liv*. "Hvudsaderen *formaner* *til*, *ikke* *at* *spøge* *m.* *Id* *ell.* *Lvs*." *Müller*. — *Spøgebroder*, en. d. f. f. *Stiemtebroder*. — *Spøgefugl*, en. den, som *idelig* *finder* *p.* *Spøg* *og* *Løser*, *en* *lystlig*, *overgis* *ven* *Person*. *Spøgeværk*, et. *noget*, *der* *kun* *tiener* *t.* *Spøg*; *Spilleværk*. "Rigsdom, *Høhed*, *Wre*, *Pragt* *og* *andet* *Løfskens* *Spøgeværk*." *Schytte*.

2. *Spøge*, v. n. 1. *har.* [*Sv. spöka. N. S. spöke. N. J. spuken.*] om *aføde* *Personer*, *som* *troes* *at* *vise* *sig*, *lade* *sig* *see* *ell.* *høre*; *gaae* *igien*. (mest *impers.*) *Almuen* *fortæller*, *at* *der* *spøger* *p.* *Slottet*. *Jeg* *troer*, *det* *spøger* (*naar* *man* *hører* *en* *Lyd*, *hvis* *Karsag* *man* *et* *veed*. At *Drdet* *oprinde* *deligen* *har* *Den* *son* *t.* *Lyden*, *har* *Udslung* *viist*.) "En *Griller* *saacr*, *og* *troer*, *det* *ubi* *Buset* *spøger*." *Holberg*. *Deraf*: *Spøgelse*, et. pl.-r. *Et* *Bæsen*, *som* *gaaer* *igien*, *en* *Stengang* (*N. S.* *og* *Sv.* *Spök, Spöke. Holl. Spooksel.*) — *Spøgeri*, et. pl.-er. *Anders* *ell.* *Spøgelser* *lynlige* *ell.* *hørlige* *Virken*; "den *Larm*, *som* *Spøgelser* *gøre*." *Woth.* (*N. S.* *Spöcker i c.*)

Spøl, et. ud. pl. *egentl.* *og* *overhovedet* *noget*, *som* *spøles* *bort*; *men* *saer*. d. f. f. *Bærme*, *ell.* *det* *Overblevne* *af* *Mærken*, *saavel* *faste*, *som* *flydende* *Dele*, *hvoraf* *v.* *Brændevinsbrænding* *af* *Spiritus* *er* *uds trukken*. (*J. Spylligt*.)

Spøle, v. a. 1. [*N. S. spöle n.*] d. f. f. v. a. *stille*; *rengjøre* *v.* *at* *støle* *i* *ell.* *med* *Hand*. (*hælden*, *undtagen* *t.* *Stibs*.) At *spøle* *Dættet*. — *Deraf*: *Spølkumme* (*udt. Spølkom*) *en.* *En* *Staal*, *hvori* *Kopper*

skelles ell. aftoes. — Spølekar, et. Spølested, en. Et Kar, en Ribbel, hvori man spøler noget. (Noth.) Spølevand ell. Spølvand, et. Vand, som bruges til at spøle i ell. med.

Spørge, v. a. og n. spurgte, spurgt. [3. spyrria. X. S. spyrrian.] 1. fordre Svar, Efterretning, nærmere Bestemmelse af en Anden, v. Tale ell. Skrift. At s. een om noget. Seg spurgte ham, hvad det fattedes ham, men han svarede ikke. Vi vil spørge ham ad. (s. adspørge.) At s. efter een o: forlange at vide, om han er p. Stedet, ell. hvor han er. Hvem spørger du efter i. (s. efterspørge.) At s. om Prisen p. noget; spørge om Veie. sig. Spørge om, spørge efter o: ændre, brønde sig om. Seg er bleven spurgt, om jeg vilde møde. — recipr. At spørge sig for, v. Spørgsmaal indhente Besked ell. Underretning. At s. sig til Raads hos en. At s. til en Eng o: begiere Underretning om hans Tilstand. At spørge een-om. (s. opspørge.) At spørge een ud, fritte omhøggelig; (s. udspørge.) 2. faae at vide, erfare (ogsaa uden at man søger det.) Seg har spurgt, at han er kommen t. Bogen. "Man spørger, her og der, stor Skade skeet at være." Boeding. "Hvi de efter den Tid spørges ell. overhømmes her i Riget." D. L. III. 20. 3. Det vil nok spørges (rygtes.) "Dg det, spørgtes, at han var hjemme." Marc. 2. 1. = Spørgen, en. ud. pl. det, at spørge. — Spørger, en. pl. -e. den, som spørger. = Spørgelyst, en. Lyst t. at giøre Andre Spørgsmaal. "Spørgelyst kan bris ves faare vidt; men Svar var altid ei faa let at finde." S. Blischer. — Spørgesyg, adj. som har en overdræven, besværlig Spørgeslyst; som idelig vil spørge og fritte; frittesygg. (Aræboe.) Deraf: Spørgesyg, en. ud. pl. = Spørgsmaal, et. pl. d. s. 1. Tale, (mundtlig ell. skriftlig) hvorved man spørger. At giøre, fremsette, svare paa ell. besvare et S. At optaale et S. (forelægge sters det t. Besvarelse.) Høgen er færden i S. og Svar. 2. Gierningen at efterspørge, søge, begiere (især t. Kjøbs.) Der er i denne Tid meget S. efter disse Varer. Der var Spørgsmaal efter ham (man søgte ham, spurgte efter ham). 3. uvis Tilstand, uafgiort Omstændighed, som underlægges, ell. hviss Afslørelse der handles om. Det er et Spørgsmaal, om Fordelen opveier Tabet (det er uvis). Det er endnu et S. (det er ikke afgjort.) At Sagloeren een gang har været Gierningen under Spørgsmaal varende Ting. "Vestf. — Spørgsmaalstegn, et. pl. d. s. Teg, som i Skrift og Tryk sættes efter et Spørgsmaal. — Spørgsmaalstøve, adv. i S., i Form af Spørgsmaal. . . .

Squalder, en. ud. pl. [3. Squalldr, Squolla] 1. unyttig; og: hørsøket. Snaak,

Tank Drddeg. II.

Sladder. "Squalder er den hørsøkede Sladder; fordi den linder stærkere, er den ikke bedre grundet." Müller. 2. Bagtalelse. "Squalder drukner f. god Kones Dør." P. Rolle. "En ærlig Mand troer ei paa Squalders." Øhlschl. Palmat. — Squaldergaars den, Navn p. en Gade i Kjøbenhavn. Squalderkaal, en Plante. Agopodium podagraria.

Squaldre, v. n. 1. (hat.) føre Snaak og Squalder, sladder, vaale; bagtale. [3. squalldra, squola.] = Squaldres, en. En Sladder, Drddeg.

Squalpe, v. a. 1. ryste noget skydende i et Kar.

Squat, en. pl. d. s. 1. et Stønk. (ogsaa Squæt.) 2. en ringe Deel, en Levning af noget. (d. Tale.) Der blev en S. tilovers. = Høraf: Squatløs, et. Et ganske lidet Bognæs. (Noth.) Squatmølle, en. En liden (ikke fuldfat) Vandmølle, hvorpaa kun males t. Giærens Fornødenhed. "Bons dernes Squatmøller, som ere p. een Mill nær rette Landgivsmøller — skal affattes." De Lov. V. 11. 4. [Ordet squatbuget, tykmavet, som Noth har, synes ei at høre herhid.]

Squatte, v. a. 1. [3. squetta.] udkaale noget skydende m. Hastighed, skænte omkring. sig. at squatte noget hen, squatte bort, forøde, tilfætte. (d. Tale.)

Squulpe, v. a. og n. 1. act. det s. s. squale. At squulpe en Klasse, ell. noget i en Klasse. 2. neutr. om Vandets Lyd, naar det støles mod Strandbredden, mod Stene e. d. Balgerne squulpe paa Sandet, mod Klipper. Balgerenes, Vandets Squulpen.

Staac, v. n. stod, har staaet. [3. standa. X. S. standan. Denne ældre Form (staaende, stod, at staaende) er heller ei ganske forældet, især i Poesie.] 1. i Alm. hvile p. den mindste Flaade, være i en oprøst Stilling (modsat ligge); og om Mennesker ell. Dyr: hvile p. Fødderne (modsat ligge og sidde). Regentl. siger man: At staae paa Søvedet. — At s. paa Jorden, p. en Stuen. Staaet staaer i Skabet, og Brødet ligger v. Siden. At staae lige, s. oprøst. At staae og skrive o: skrive staaende. At s. stille, stande sin Gang, blive staaende. At lade noget staae o: ikke røre det, lade det blive urørt. (Der tages forvandt. ogsaa Hensyn t. Stenstensens Stikkelse. Om en Ting, der hviler p. en af dens største Flader, siger man: lad den ligge.) 2. i vidtsfattet og figurl. Bemærk. deels a) om nogle Handlinger, som udføres staaende. At staae Brud, staae Fadder til et Værn, staae til Conformation, staae Etidvagt. (Formen er her p. en Maade activ, dog introaktiv og man kan sige "som" udeladt. At staae (som) Brud. . . .) deels b) om nogle Ting, hvortil det udtrykkes om hvilende. Til:

haand, en Modfætning t. Bevægelse. Udsæt staaer (o: det gaar ikke, er ikke i Gang.) Bæret, Maskinen staaer. — Staaende Vand; i Modfætning t. rindende. c.) deels i Ellipse, hvor der intet Hensyn tages t. Stillingen, og hvor Ordet blot bemærker: at være, være til, ell. blive p. et Sted. Besigne, Ræerne staae p. Stald. At have sin Pæst staaende i en andens Stald. At blive staaende: ikke borttages, udskettes e. d. Pladsen staaer ham aaben. At staae i Hæse hos een. Den stendtlige Hær stod p. hiin Side af Floden. Det staaer i Bogen. Træet staaer v. Vækten. Ateret staaer i Enden af Kirken. Saa længe Versden staaer. — Der stod (holdtes) et Slag. Brylluppet stod hos hendes Forældre. 3. Med Præpositioner og Partikler: At staae an (efter det L. a. n. s. t. e. h. e. n.: a.) takkes, behage, være t. Behag. (jof. anstaae.) "Dun sukker efter Ly — hvor Stoven staaer mig an!" Eurdorf. b.) passe sig for, sømme. "Der er en Anden, som det staaer bedre an, at tale derom." B. Thott. (I begge Bemærkelser overflødig, da mere danske Udtryk høves.) — At staae een bi, være ham til Hjælp, Bistand. — At staae bi (o: trage, stræbe) een efter Livet: egentlig en tvivl Talemaade, men gammel i danske Skrifter. f. Bedets Saro S. 5. "Han stod sin Fader og Broder efter Livet og Rigt." sammest. S. 21. — At staae for noget, (m. Accenten v. Verb.) have Indseende, Oplysning med, forstaae. Han staaer f. det Væle. — Vertimod m. Tonsald p. Præpositionen: Der staaer ham en Rælse, et stort Arbejde for. (f. forestaae.) Det staaer ham frit for, er ham ubindret. — At staae fra, vige fra, lade fare: At f. fra sin Ret. — At staae frem, træde frem. — At f. hen, henhvile, være udsat. Denne Sag kan endnu staae hen i nogen Tid. — At staae hos, f. ved Siden. At f. hos, absol. holde Huen v. Barkedaa. — At f. i Blomster, i Droe. f. i Stampo o: opholdes, hindres. Det staaer ikke i min Magt. Det staaer i Guds Haand. (f. ovenfor 2, c.) At staae i Begreb med, f. i Betænkning ell. Besraad, f. i Fare for, i Forbindelse med, i Forhold til, m. fl. — At f. imod, f. modstaae. — At staae op, rejse sig, naar man sidder ell. ligger; forlade Sengen. fig. Gølet staaer op. — At f. paa sin Ret, Mening, forsvare den. At f. paa Fald, p. Fald; paa Lær. Bygningen stod ikke længe paa; ellet: det stod ikke længe paa med Bygningen o: varede ikke længe. — staae til (habere se.) Hvorede staaer det all? Der staaer godt, maadeligt, lide til med, hos ham. — At staae til, komme an paa, berøse paa. Det staaer t. Gud. "Ovis det endog er vor Villie — da staaer det ikke altid til os." Wynffer. — At staae til, m.

inkn. efter o: kunne, være mulig. "De stode ingenlunde til at løse ell. forestaae." Bedets Saro. 4. Han staaer ikke til at redde (kan ikke reddes.) "Et Fruentimmer: herte, der engang er blevet kaldt, staaer aldrig meer t. at optøe." Rahb. (Vertimod i en mere usædvanlig Forbindelse: "At de engang skulde efterlade mig staaende, at jeg ikke stod til at trænge." o: kunne komme til. Rahb. Ligt. VI. 464.) — At lade staae til, lade noget gaae, som det kan. At staae til Ansvaret, f. noget. — At f. tilbage, tilfidsbesættes. Han maatte f. tilbage f. en Yngre. Der staaer endnu meget tilbage (at gøre.) — At staae ud, neutr. o: staae frem, være fremragende, fremstaaende; men act. At f. sin Straf ud. jof. udstaae. — At f. ude, Kornet staaer endnu ude (p. Markten.) — At staae under, være undergiven, underkastet. — At f. ved, ikke gaae fra. At staae ved sit Ord, staae ved det, man har sagt. "Evertimod, saa stod han ved høert Ord, han havde sagt." Pbl. (Madbin.) — Han kan aldrig staae ved det Rigt o: være stadesløs, derved. 4. recipr. at staae sig: a.) impers. d. f. f. staae til. Hvorede staaer det sig? Det staaer sig kun for m. ham. b.) forsvare sig, udholde en Strid, Dyst. At staae sig som en Karl. — uegentlig: Han stod sig godt v. den offentlige Pressen. c.) At staae sig godt o: være i Velstand; velhavende. — Staal, et. ud: pl. [3, og A. S. Stål. R. S. Et a. l.] renset, forfintet og hærdet Jern, som derved undertiden tillige bliver mere elastisk; undertiden mere stift. At forædle Jern til Staal. At vinde S. ved Smeltning, (brænde S.) ved Cementering. Naturligt Staal, Værkstaa, Kiernestaa, o: Staal, frembragt v. at underbrage Støbesjernet ell. Raajernet en Deel af dets Rulsstof. Konstigt, cementeret Staal (Cementstaa, Brandstaa) o: Staal, frembragt v. at forbinde Smedejern m. Kulstof. (jof. Støbestaal.) = Staalarbeide, et. noget, som er gjort af S. Staalarbeider, en. den, som gør Staalarbeide. Staalblaa, adj. blaa, som antøbet Staal. Staalbue, en. Bue, forstærket af flere forenede Staaltrænger. Staalerts, en. reen Jernerts, som anvendes t. at brænde Staal. Staalfarve, en. staalblaa ell. staalgraa f. Staaltræ; pl. fig. meget hærde Fingre. Staalhæder, en. elastisk Hæder af Staal. staalgraa, adj. jerngraa. staalhæder, adj. meget hærde, haard som Staal. "Dg knuste — staalhærde og trænde Pande." Berg. — Staalhandffe, en. o. af Staal. "Dg drog Staalhandffen paa din fensfulde Haand." Storm. fig. At tage noget m. Staalhandffen o: m. Hånd, behandle p. en voldsam Maade. "At Rigt maa vinde m. Hærseløst og tages

m. Staalhandfse." Jacobi. *Staalharde*, v. a. harde (Jern) til Staal, saaledes at Staal fremprives. "At staalharde Jern." Duffen. *Staalhardet*, adj. v. hardat som Staal, staalhaar, meget haard. "En staalhardet Slagt, som ingen Mednck rarer." Storm. *Staalkaarde*, en. *Staalklings*, en. *Kaarde*, *Kaardeklings* af S. *Staalflædt*, adj. p. isert Staalharnis m. m. (Pram.) *Staalknep*, en. *Knep*, *Kiolesknep* af S. *Staalod*, en. D; *Spids* af Staal. "Syndets Staalod." Berg. *Staalorm*, en. Et Slags Slanger af staalgraa ell. rødslaben Farve. *Anguis fragilis*. *Staalperle*, en. smaa slybne Perler af Staal, som Fruentimre bruge t. Prydelse. *Staalpille*, en. Piller, hvort blandes silkestoff. *Staalpulver* t. Kageom. *Staalslagen*, adj. v. beslaaet m. Staal. "Det staalslagne Synd." Pram. *Staalspil*, et. S. af en slyben Staalplade. *Staalspånde*, et. *Spånde* af Staal. *Staalstræng*, en. (modf. Messingstræng, f. S. paa Klaveter.) *Staalstætte*, v. a. belægge m. Staal. "At staalstætte en Dre. sig. "Med staalstætt Mans demod. blid Broderaad forene." Nord. Brun. *Staaltraad*, en. En af Staal ell. Jern trukken Traad. *Staalvalse*, en. W. hvorved Staal valses t. tynde Stænger ell. Plader. *Staalvånd*, et. W. hvort fine Staal ell. Jerndele ere opstø.

Stab, en. n. s. coll. [Tidst.] 1. Samslingen af de Officere v. en Armeé, som, uden at anføre nogen særskilt Troppesædning, tiene som Medhjelpere f. den øverste Anfører, enten v. den hele Krigshær, ell. v. en betydelig Hær (Generalstab, Adjutantstab, Quartiersmestertab.) 2. *Staben* v. et Regiment (Regimentstab) v: de Officere, som enten ikke anføre ell. tiene t. et Compagnie, ell. som tilfjemed dettes, forene en anden Befaling (Oberstlieutenanten, Majorer; understiben regnes Oversten med. f. Stabsofficer.) *Mellemstaben* v. Regimentet v: Auditeuren, Regimentsquartiermesteren og Regimentskirurgen. At ansettes v. *Staben* (v: Generalstaben.) = *Stabscapitain*, en. karakteriseret *Capitain*, S. uden Compagnie, ell. *Capitain*, som varetager en Stabsofficer Compagnie. *Stabshirurg*, en. den øverste militære Chirur. *Stabshyr læge*, en. den øverste militære D. *Stabsofficer*, en. En D; som hører t. *Staben* v. et Regiment, en hvore Officere.

Stabbe, en. (forældet.) En Amboltskøl. "Hun er saa smal i Midlen, som Stabben staar i Smidten." Noth. [Ist. det sies. Dd.]

1. *Stabel*, en. pl. *Stabler*. [Sv. og N. S. Stapel. J. Stabbi, en Døngt.] 1. en Hob. Døng, bestaaende af noget, som i en vis Døden stables ell. lægges tilfjeds oven paa hinanden. En S. Brændes. *Stader*,

En Sommerstabel. *Bestabel*. [Ist. Døng. Sv. Job.] "En Hob Brænde bringes i en Stabel, v. at lægges, i en Døng v. at fæste Stifterne p. hinanden." Eporon. — Man kan sige: der ligger en Hob, en Døng af Brænde; "men en Stabel kan afkense t a a e. Siges om en Stabel Brænde, at den ligger p. Jorden, saa menes derved, at det, som før udgjorde en Stabel, nu er fæstet om i en Hob." Müller. 2. et Underlag, en Stilling, hvorpaa noget reises ell. bygges; især om den Indretning, hvorpaa et Skib bygges fra Rislen af. Der er et kistepl. v. *Stablen*. At sætte et Skib p. *Stablen*; begynde det's Bygning. At løbe af *Stablen*, siges om færdig byggede Skibe, naar man lader dem glide i Vandet. 3. et Sted, hvor Været nedlægges i Mængde t. Forhandling. = Deraf: *Stabelplads*, en. (*Stabelst.*) *Stabelrettighed*, en. den R. at kunne lade Været oplægge i Magaziner t. Ildfæsel og Forhandling. Denne By har *Stabelrettighed*. — *Stabelstad*, en. *Kiststad*, som har *Stabelrettighed*. = *stabile*, v. a. 1. opbygge, sætte i Stabel. At stable Brænde, *Stader*. (f. opstable.)

2. *Stabel*, en. pl. *Stabler*. [A. S. Stapul, en Del, Støtte.] det runde Jern, som staaes i Dørs ell. Portstolpen, og hvort Hængslen hænger. *Cardo*. *Dørstabel*, *Portstabel*. (3 Dødt *Stabelfeng*, en. Himmelfeng m. fire Støtper [Noth] har *Stabel Bemærkselen*: *Stolpe*, *Støtte*.)

Stad, en. pl. *Stæder*. [J. Stad t. J. Stad, Sted, By. Sv. Stad.] en større By, en *Kiststad*. Deraf: *Handelsstad*, *Hovedstad*, *Landstad*, *fri Rigsstad*, *Sessstad*, o. fl. (Dødt er i vort Sprog af sildigere Døng; og det ældre By bruges endnu, ogsaa om *Kiststæder*; især dog om mindre.) = a.) *Stadsboer*, en. (J. Bøye) og *Stadsbygger*; en. *Indbygger* i en Stad. "Men, hvor Stadsbyggere! er en Stad virkelig tilstrækkelig f. alle Stænder?" Bagg. (Kabnr.) b.) *Stadsbygmester*, en. den, som har Opsyn m. Bygningsvæsenet i en stor Stad. *Stadsmedde*, et. offentlig *Embede*, som hører t. Dørtigheden i en S. ell. til dens *Beskyrelse*. *Stadsfrihed*, en. *Frihed* og *Rettighed*, som en S. besidder. *Stadsgrav*, en. *Grav* omkring en *Stadsmuur*. *Stadslov*, en. *Bylov*. *Stadsmuur*, en. *Muur*, ell. *muret Vold*, hvormed en S. er omgivet. *Stadsmægler*, en. offentlig beskiftet *Handelsmægler* i en S. *Stadsport*, en. *Port*, hvorigennem er *Indgang* og *Indfærd* i en Stad. *Stadsret*, en. ældre *Løve*; som *Konger* og *Førster* gave f. en enkelt Stad, ell. for Landets *Kiststæder* overhovedet; *Bylov*. *Stadssegl*, et. *Stadsdets offentlige Segl*. *Stadsvagt*, en. *Vagt*, som besattes af *Døngere* ell. *Borsgerisbetj.*; *Stadsvold*, en. S. om en

beskæft. Stad. Stadsborghed, en. De
vægher i en Stad.

Stade, et, pl. -e. [3. Stadi.] Sted,
som noget har at staae paa, Standsplads.
"Forandrer ikke selv Gøden sit Stede, for-
medt de mange Legemets Giendistning p.
den?" S. Kofte. Deres: Biskade, Stoles
stade (i en Kirke). — Stadspege, pl. det,
som kaldes i Vise af et Stede (s. G. ved et
Marked. Fogtmanns-Beskr. I. 201.)

Stadsfæste, v. a. 1. [af Stads. 3. Sted og
fæste.] giere noget fast, uroegelsigt; betrefse
te. "Da han havde stadfæstet sit Klige der
i Landet." D. Clausen. "Gæder skal min
Talg stadfæste i den Nisheb." Svandt.
At s. en Dom; stadfæste een i sit Embede.
Riget er ikke blevet stadfæstet. Erforsing
stadfæstet denne Gavnig. "Gavnigheden
stadfæstede v. Tidens Erforsing." Welling.
"Min Erforsing havde stadfæstet denne Re-
ning." Bagg. N. Kilm. [Egentl. og vovins-
delig d. s. f. stadfæste, (Væfste) da Stad-
tiksørn bruges f. Sted. Gaaltes f. G.
"En Væf, der du kan stadfæste din Fors-
haabelse paa." Tidemanns Postil. 1364. Vis-
gældets br. i øvrigt Skrifter adj. stadfast for:
stadfast, uroffelig, uboelig, f. G. "Gaa
fulle I anse denne stadfæste, stærke, strenge,
Maad." Tidemanns Post. fol. 14. b.]

Stadig, adj. [A. S. stædig, sommans.
gl. I. stadig. 1. som ikke, ell. ikke let
forandrer Sted, Reining; ubevægelig, ufor-
anderlig.] stadigt Veir. En stadig Vind.
En stadig Vovæl. Boffig. (D. Guldb.)
Det er mit stadige Forfæ: "At en talrig
Slægt har bygget Byer, hvor den nu stadig
vi boe." D. Guldb. "Jeg har læst Kets-
stæffenhed virke stille i det daglige Livs stad-
dige Gang." Wunster. 2. vedholdende,
vedbarende, uafslædig. En s. Fild, Ops
mærksomhed. Han er ikke stadig i sin Klæd-
lighed, Tilbeholdighed. "Jeg vil ikke undse
mig ved at forandre den vrang Mening;
men vel d. at være stadig i Viltsørelsen."
Wunster. 3. sat, ordentlig; i Opførelse og
Sædet. Han bliver vel stadig med Lærene.

— Stadighed, en. den Egenstabs, at være stad-
dig. "Der, hvor det ei engang er os muligt,
m. uafsværet Stadighed at tænke p. ligegne-
dige Ting." Waller. **Stads**, en. ud. pl. [3. Stæt. 3. Staa t. h
udvortes Pragt; Prædelle. Pnær, her i
Klædning; et præglig Anseening, Festlig
hed. Der var stor S. til Bessluppet. Hun
fæstede meget paa S. gior meget af Stads-
Wundstads; Wundstadsfæste. "Stads-
udmærket Pnær, ikke saa meget som
t. haad der virkelig festlighed som t. Wons
D. h. Vedtag." Waller. (Wendsteds
Stads er det første engang Pnær f. Stads
stadsfæstet.) At være, at haade: Stads
fæstet, Wundstads, Wnær, h. h. h. h. h.
Stads (være) Wnær og Stadsfæstet Wnær

Arbejdshæa.) Stadsbesøg, et. St. som gior
res m. Stads, Ceremonie, mere end af Lytt
ell. Beskæftig (Waggfosen.) Stadsbesøg, en.
h. som holdes t. Stads, ikke t. daglig Brug
(modt Arbejdshæst.) Stadsbesøg, en.
d. s. f. Stads. Stadsbesøg, en. et
ungt Mandfolk, som vil føre Stads over sin
Stads. (Woth.) Stadsbilde, Stads-
Klædning, en. Stadsklæder, pl. Stole,
Klæder, som ikke br. til dagl. Brug. (s.
Sverdagklæder.) Stadsom, en. "Kor-
gerdattet, som er i en anden Maads Huus
f. at bdrages, og holdes i Sæder som eget
Barn." (Woth.) Nu br. det fun. kronisk
ell. i Spot om en Pige, der vil stads og
pvnato sig, men ikke arbejde ell. foretage sig
noget alvorligt. Stadsosang, et. Stads-
vogn, en. Gng. Wogn, som br. til Stads.
Stadsværelse, et. Stadsværelse, et. Stads-
festue, en. Wærelse, som er en Stads, som
ikke nødvendig bruges.

Stads, v. n. i. (har.) fore Stads, bruge
Stads. "Dan heller fore iden Wold, der
Læden vore ter, end den; som stads for
Wording. "At ville være f. g., er en nat-
turlig Følge af Wvindens Læst t. at behage;
at ville stads, er Forfølgeligheds Foster."
D. G. Waller.

Stadseilig, adj. [af Stads.] som foree
Stads og Pnær i sit Udvalte, f. Klædning
o. d. som er stillet ell. uafsværet. Pnær ell.
udvortes Pragt. Hun er altid stadseilig.
"Han var ført i alle sine stadseiligste Klæ-
der." Etb. 15. 4. En stadseilig Dragt.
Et stadseiligt Gilde.

Stafet, en. pl. -er. (s. Kestafette.) Stil-
bud.

Staffere, v. a. 1. udvortes; beskæftiget rundt
omt m. noget: (som Waanby Bræmmer) t.
Pnær. I staffere en Klode. (Woth.) Deres
af: Staffering, en. pl. -er.

Stag, et. pl. Stages. svære Voug; som
gaar fra Toppen af Masten og Stænger for
ud i et Etk, dees f. at støtte hime, dees
f. Stagslænes Stald. Stagsstæge kaldes
de Stæge, som gaar fra Stængerne. — At
gaar over; Stag, fell. vande ved Vinden)
kalder i Skibetsproget: at vande m. Skibet
faales, at man bringer det igennem An-
den og det kommer t. at lægge over den anden
Bode (Det maafatte er at: kovende, ell.
vande for Wnden.) Stagsstæge, et. pl. d. s.
Gell. det d. Stald af Stagslænerne heds
der ell. laags m. Stagsstæge. (Wundstads)
ell. Stagsstæge, som pl. i St. S. S. S. S.
Stagsstæge, som lang og mækelig Stald og ikke
Pæl ell. Stang. f. Spydstæge. — Deres:
Stagsstæge, som pl. i St. S. S. S. S. S. S. S.
Stagsstæge, som lang og mækelig Stald og ikke
Pæl ell. Stang. f. Spydstæge. — Deres:
Stagsstæge, som pl. i St. S. S. S. S. S. S. S.
Stagsstæge, som lang og mækelig Stald og ikke
Pæl ell. Stang. f. Spydstæge.

Stage, v. a. 1. [Stak, stakke.] 1. satte Stager til. At Stage Etten. (Woth.) 2. Støbe, drive frem m. en Stage. At Stage en Waad frem. Stage sig frem i en Waad. (Stagio, en. et Stage stadbrodede Waade, som Stages frem langs m. Randet. (Math.) 1. Stak, en. pl. -te. [3. Stakke.] om Dob, Samling af noget, som er opbygget, ligger i en rund og tilspidset, ell. kegledannet Form. En Hestak. Koenstak. (Joh. Zeffe) Torrestak. — Deres; stakke, v. a. 1. at sætte i Stak. At stakke Os.

Stakaadet, adj. [af stakket.] den, som m. Belpor træffer Beiret; fortaandets

Stakit, et. [M. S. Stak it. Stak-Strachetta.] Begn. af Stager ell. Tægter, som sættes i nogen Afstand v. Siden af Hindaalen og forbindes v. Løvtræer. — Deres; Stakfider, en. Det i et S. Stakitort, en. Stakitvært, et. d. j. f. Stakst, ell. Stakstige.

Stakkels, en. pl. Stakker. [af det. gl. Stakkel. 3. Stakkel.] egentl. den, som af Svagheit nell. Udværd om man gaar v. Stav. — 2. en nedliden, ødel, beklagelig Person; en Tigger, Stodder. Dan er bleven i en Stakkel. (mest i d. Tale, som beklagende Udtryk. Den Stakkel. — Men. Stakkels br; som adj. Den stakkels Mand, Rone. En stakkels fattig Pige. "Stenndt samme stakkels Mand jeg ei beklager." Bagg. 3. een, som ei kan gøre fyldest hvor han burde, som er ubgigt, slet oplært. 3 sit Embede, i Lovtyndigheden er han en Stakkel.

Stakket, adj. [Eo. stackig, stacked. jof. stakke.] tott, som ei har den tilbørlige Kængde. (jof. kort.) "En fort Glæde, Tid, Tale siger ikke noget saa indtræket," som en stakket Glæde" o. f. v. Spoton. "At hvad i Hast er gloet, opnaet kun stakket Alder." E. Frimann. Hans Liv var stakket. Han levede kun stakket. "Naar Dagen er stakket om Vinteren." D. Roy. "Som Estens Straaler v. en stakket Vinterdag." Storm. — Deres; stakket, v. a. 1. gøre tettere, forforte. At stakke Bingerne v. Fugle. (At stakket kommer ogsaa stakaadet. f. øvnsfor. Siednere bruges stakmet; stakhaaret, stakhalset, staklivet; stakuldet, o. f. som Woth anfører sod: kortarmet, o. s. v.)

Stal, en. Hoppens Ridsbøle. 2. Hoppens Vælt. (Woth.) f. stalle.

Stalbroder, en. pl. -brodere. [2. Stalbroder.] egentl. den, som bærer Værelse m. een. 2. den, som beklæder m. en anden i hans Tjeneste; Levet, m. v. Følle, Kamekrat. Den, som er Naarens Stalbroder; stakfaag Ulske." Ordbr. 13. 20. "Ogsaa i ældre L. Stalbroder er, af Stall, Carde, Værelse, Bolig; men da dette dog er samme Ord, som Stald, kan Skrivemaas-

ken Stalbroder vel forstaaes.) Stalbroderstøb, et. Samfund imellem Stalbrodere. Contubernium. (Woth.)

Stald, en. pl. -e. [3. Stalle, f. S. Stal; og stalle, verbum.] Husecum, indrettet t. Heste ell. Dvæg. At have Heste, Dvæg, Stald. At sætte Racener. Stald. En Heststald, Dvægstald, Koffald, Hestestald (men Sværsti, Waagesti, Hestehuus.) En Sugestald, hvor unge Dyr indfattes t. Melbredse. — Staldbetjent, en. B. ved forskellige Stalde. Staldhom, en. B. hvormed en Dreng af Stalden afstiftes. (Woth.) Staldbygning, en. B. indrettet t. Heste ell. Dvægstald. Staldbrug, en. B. som røpser Heste i Stalden. Staldhøll, pl. Staldhølls og andre ringeres Hestene i forskellige Stalde. Staldhøll, m. f. fore Dvæg og Vinter, h. Staldhøll. Deres; Staldføring, en. — Staldførs adj. som er gammelt nok t. at sættes p. Stald ell. fides v. Stalden. En staldførs Stald.

Staldgaard, en. kaldtes tilforn i Jylland de Høregårde, som havde Høst i at i Stalde. Stalde; og modlattes Hødegårde, som ikke havde denne Rettighed; men hvor der unge Stude kun i nogle Aar maatte opstades; afstøffet siden 1788. (D. Atlas IV. 33.) Staldhund, en. B. som holdes i Stalden. Staldkammer, et. Kammer ved Stalden f. Kubsten ell. Høstevn. Staldkøll, en. Køl, som sættes i Heste i en S. Staldeleie, en. 2. som betales f. Brugen af en heel Stald, ell. Plads i en S. til Heste ell. Dvæg.

Staldløst, et. Løst over en S. Stald bygge, en. 2. som henger i Stalden og tænder om Varten. Staldmester, en. Betjent v. forskellige Stalde, som har Opsyn m. Hestene, deres Høst og Bibriming. Staldmøg, et. Møg ell. Stødning, som samles i Staldene. (Aagaards Bestr. over, Thv.) Staldvæ, en. D. som staar v. Stald f. at fædes. Staldvæg, v. s. noll. Dvæg, som holdes v. Stald. Staldvæg, et. Plads t. Dyphøll f. Heste ell. Dvæg i en S. Her er Staldtrum t. 30 Heste. At betale f. Mattelie og S. Staldfriser, en. Betjent v. flere Stalde, som fører Dag over hvad der modtages og forbruges af Foder m. m. Staldfrædder, en. Hest, der før Klædninger t. forskellige Staldstø. Staldfrud, en. En Staldvæg; færd i Jylland maatte Stude, der opstades, ell. føres p. Stald an for Deel af Vinteren m. atvæsen Staldfrøvend, en. d. j. f. Staldfrø; (Woth) Staldvægt, en. Bionest; som gøres tilfødt viis og m. Afvisning i forskellige ell. andre store Stalde. At have S. v. s. v. Staldvægt.

Stalde, v. a. 1. sætte v. Stald, fore ell. fæde v. Stald. Der kaldes nu langt førre Stude i Jylland, end tilforn.

Stalle, v. n. 1. (har.) [N. S. stalla.] gaar m. lange Strid ell. mod. høst løstede Been, gaar m. Stulstribet. (grallare.) Største Staller i Nosen.

Stalle, v. n. og a. [St. stalla. G. stala. N. stalle.] om Heste: lade Urinen, visse. — Besten Staller Blod. (Jof. Stal, som dog neppe er Stammeordet. — Noget har derimod det heraf udlede B. at Stale, o: at stole.)

Stam, adj. [J. stamr. X. S. stamr.] som har vanskeligt v. at tale, kun m. Måde og uforskommet kan bringe Ordene frem. — **stamme**, v. n. og a. 1. [J. stama.] tale m. Måde, støvligt, eller ligesom ved at støde Ordene frem, i enkelte og alene Stavelser. At stamme i sin Tale. — **Stammes**, en. ud. pl. den Fæl at stamme.

Stamme, en. pl. — r. [J. Stam m.]

1. Bullen p. et Træ: 2. det, hvoraf en Ting ell. flere af samme Art have Udspring. Dette Sprog er en S. til adskillige andre. Stammen i visse Kortspil, kaldes den God Kort, som lægges p. Bordet, efterat der er givet Kort t. de Spillende. 3. eoll. men med plur. Flere Stenstande af en Art, som have fælles Oprindelse ell. Udspring; og særdeles om Mennesker. (Slægt.) Det jødiske Folk var delt i 12 Stammer. Han er den sidste af sin S. Med ham uddøer Stammen. (Jof. Føllestamme, Sprogstamme, og det nye Ord Uvægstamme.) I endel af de sammenfattede Ord har Brugen, f. Wellands Skold, indført at hørfaste den sidste Stavelse, efter den tredje Form. = a.) **Stambog**, en. (Stammebog, Høft. P. Vaars.) 1. Egentlig: det s. f. Slægtsbog. 2. en Bng, hvori Gæren fader Benner og Bekendte tegne deres Navne, et Tantebrog m. m. til Grunddrag. **Stamfader** ell. **Stammefader**, en. den Mand, fra hvem en Slægt nedstammer, ell. som er den ældste Mand i Slægten, man kender. "En Skk, der havde sin Grund i den ældre Brug, at en Stamme kaldte sig m. Stamfaderens Navn." D. Guldb. (Stammefader. Gilschov. Schutte.) **Stamgods**, et. Jordegods, som tilhører en vis (som oftest adelig) Slægt, og et maa stikkes fra denne, men gaar i Arv fra Fader til ældste Søn; Dødelgods. **Stamherre**, en. den ældste Søn i en Familie, som har Stamgods; den tilkommende Arving t. et faabant Gods. **Stamhuus**, et. v. f. f. Stamgods, eller Samlingen af de Godser, som tilfalde en Stamherre. — b.) **Stammefolk**, et. G. Folk, hvorfra andre Nationer nedstamme. (Trefchow.) "Et Bedlis paa, at Danmarks Stammefolk havde været af Rampspeart." (Werlauff.) **Stammehovding**, en. S. for en Føllestamme ell. Slægt. (G. Boye.) **Stammeland**, et. Land, hvort

fra et Føllestad nedstammer. "Thracernes første Stammeland." D. Guldberg. (B. Hst. I. 288. 300.) "De fleste gamle Folk søgte, saa længe de kunde, at beholde et Slags Samfund m. deres gamle Stammeland." Samme. **Stammemoder** ell. **Stammoder**, en. Dødsde, fra hvem en Slægt nedstammer. "Men, for at disse Plantestæder ikke skulde rive sig løs fra Rom, deres Stammemoder." Guldberg. (Plinii Epit. Indt. 18.) **Stammenavn**, et. 1. oprindeligt Navn; N. som er fælles f. en Stamme: "Dette var et gammelt Stammenavn f. mange Folk." D. Guldb. 2. Navn, som een fører efter sin Stamme. "De, som ikke have andet at drøste dem af, end et Stammenavn." Sneedorf. **Stammeword**, et. Ord, hvoraf andre ere udvundne ell. afledte, hvorfra de stamme; Rodord. (Radix.) **Stammesamfund**, et. det Samfund, som finder Sted i en Stamme, imelsom Medlemmerne af en Stamme. **Stammesprog**, et. S. hvorfra andre nedstamme ell. have deres Oprindelse; modsat afledte Sprog. (f. Grundsprog, 2.) **Stammes træ**, et. Dødsstælle over en Slægt, efter dens Led og Følge i nedstigende og opstigende Rente; Slægtsregister, **Stamtafle**, en. d. f. s. Stammetræ.

Stamme, v. n. 1. (har.) have sit Udspring, sin Herkomst fra. Han stammer fra en gammel og berømmelig Slægt. f. nedstamme.

Stampe, v. a. og n. 1. [N. S. stampe.] at en stærk Tryk frembringes; (Jof. trampe.) it. trykke tæt sammen v. at stampe. At stampe Jorden fast m. Fødderne. At s. i Gulvet. Besten stampe af Utaalmodighed. At s. Kaal (i en Tønde.) Et stampet Leersgulv. — **Stampen**, en. ud. pl. og **Stampning**, en. pl. — er. Slængen at stampe. = **Stampekar**, et. K. hvort noget stemples. **Stampemølle**, en. Mølle, som driver et Stampværk; f. G. en Krudmølle, Dlicemølle, Walkemølle. **Stampetrug**, et. L. til at stampe noget i. **Stampværk**, et. Indretning, Maskinværk t. at stampe noget, f. G. Klæde, Krud, m. m. "Hans Damsker kaldt, som Stampværk m. tunge Pæl." Whenschl.

Stampe, en. 1. Tilstanden at stampe. At sætte noget i S. fig. at være i Stampe, staae i Stampe, hindres i sin Fremgang, ei komme videre; it. stande i sin Været. 2. pl. — r. Redskab til at stampe med. (Noth.) Ellers ogsaa: en Stumper. — Deraf: **Stampspehul**, et. Hul hvorigennem Stumperne i en Stampemølle gaar. (J. Kraft.) 3. Fælde t. at fange Ræve i; Rævesnar. (Noth.) "Gammel Ræv gaar ei glæns i Stampe." Drdspr.

Stand, en. deels ud. pl. deels m. pl. **Stænder**, [Ev. Stænd. T. Stænd.] 1. ud. pl. i det oprindelig. Bemærk. som Abstract. af staae kun i nogle Sammenf. (Vaastand, Dyastand, Stillstand, Standpunkt o. fl.) og figurl. idtrent: at holde Stand, o. blive staaende, ikke vige — i Stand, o. i Bæve, i den rette Tilstand. At sætte noget i Stand, bringe i Stand, komme i Stand igien. — Paa Stand, adv. strax, uden Dyrhold. — 2. ud. pl. Samlingen af en Ting tilfældige Bestaendighed til en vis Tid; Forsætning, Tilstand. At være i god Stand o. trivselig, fed; it. i Wellstand. At være i Stand til, formaae, have Evne til, kunne. At sætte noget i sin forrige Stand; afsevete noget i usigt S. — Dglaa om et vist Vlags Tilstand: Naturstand, Uafhængighedsstanden. (Med Stand tages, altid Hensyn t. Tingens, udvortes ell. materielle Bestaendighed, dens spænlige Tilstand, og Værlighed. "Man spørger ikke om, i hvad Stand Vinen er; heller ikke siges, at en Videnskab er i god ell. slet Stand." Müller.) jvf. Tilstand. 3. (pl. Stænder.) en vis Forsætning, hvori man lever m. Hensyn til andre Mennesker, og sær, med Hensyn t. det borgerlige Selskab; it. de, som leve i en saadan Forsætning, Borgerklasse. Agtelse, den uigste S. Piægestand, Ronestand, Enkeltstand. En Mand af (fornem) Stand. At høre t. Middelsstanden. De høiere Stænder. Adelsstanden, Borger-Bondestanden, Krigsstanden, den gejstlige S. At være foreniget med sin S. leve efter sin Stand. 4. Stænder (i pl.) Samlingen af de Personer, som, enten af Nationen idet Hele, ell. af enkelte Stænder, i de Stater, hvor Regjeringen er utidskrænket monarkisk, ere udvalgte til, p. Standens ell. Nationens Begne, at deeltage i Lovgivningen og Statens Styrelse (Nationens Representanter.) Rongen har sammenkaldt Stænderne. Rigets Stænder. Stændernes Forsamling i England kaldes Parliament. = Sammensætninger i Iste Bemærk. standhaftig, adj. (tidsf.) som besidder Fasthed i Willien t. at (holde over en Beslutning ell. til at) modstaae udvortes Indtryk. Standhaftig i Modgang, Ildseer; s. i sin Beslutning. (Bedre var den plattodste Form: standfast, som Waggefen har brugt i physiske Bemærkelser. "Det pludselig bestudte, tændte — standfaste brave Kjøbens havn." Poet. Ep. 156. A. S. stedfæst, stabilis.) jvf. haardnakket, halstarrig, gjensidig. — Oras: Standhaftighed, en. ud. pl. varig Fasthed i Willien. "Snart maa Eftergivnehed, snart Standhaftighed befordre hans Viemeb." Aampmann. "Med Standhaftighed og Mod gaets han Besværligheder i Mede." Wandel. — Standfoie, en. t. Skibs: en Kvie, som er fast; i Modf. t. Sængefoie. Standplads; en.

p. som noget staaer ell. kan staae paa, Stæde. Standpumpe, en. p. med et opreist, staaende Pompeer. Standpunkt, en og et. det Punkt, hvor man staaer ell. befinder sig, og hvorfra man betragter en Gienstand (ell. figurl. bestammer den, og dens Forhold t. andre Ting;) Synspunkt. At staae p. et Lavt, høit S. i Livet, i Konsten, i en Videnskab. Standquarter, et. Sted, hvor Krigsfolk, en Deel af en Krigshær har sit Opholdssted. Standret; en. Krigsret, som uopholdelig og m. en kort Rettergang holdes over en grov Forbryder. At dømmes t. Døde v. en S. Standseeng, en. en Seng m. lige opstaaende Sengstolper og Himmel. (ogsaa: Stænderseeng.) Stænderet, et. Træ, som man tilsidst lader staae tilbage v. Skovhugst, s. at det kan bryaae Pladsen m. ny Dyrret. Stænderterfær, en. Tærfer, som har stadigt Arbeide v. en Gaard. (Westfæl. Avis. 1821. 9.) Stænderende, en. Lønde m. een Bund, som man har staaende p. et Sted uden at sinde den, t. at glemme noget i, s. C. Saltmad, Erter, Gryd e. d. (Noth.) Standvæv, en. opreist, faldstændig Væv. (Noth.)

Standart, en. pl. — er. en Rytterfane; Fænik.

Stænde, v. n. stod. jeg stænder. [A. S. standan.] den ældre Form for: staae, som endnu forekommer hos Digtere. (s. C. om at seile: lade stænde. "De lave Bænde, hvorhen Snecken før lod stænde." Whlenschl. Poet. Str. I. 279.)

Stænder, en. pl. — kaldes p. Krigsskibe et lidet trekantet (ell. firkantet, og m. Splitt forsynet) Flag, som en Commandeur ell. Befalingsmand over en Eskadre fører p. Stortoppen t. Udmærkelse. Dglaa p. Handelskibe hæltes Stænder ell. trekantede Flag t. Stæds.)

Stænderseeng, en. d. s. f. Standsseeng (og det første hyppigere.)

Stænde, v. n. og a. 1. [af stænde. Zsl. stansa.] 1. neutr. staae stille, blive staaende, ikke gaae videre. At stænde midt p. Veien. Han er stænder midt i Arbeidet. Arbeidet maatte stænde ell. Man maatte s. med Arbeidet. 2. act. opholde ven i hans Gang, Handling, Foretagende. Han stænde s. mig p. Gaden. At s. noget i Farten; stænde en Best i Lobet. — Stændsning, en. det, at stænde; Stæntingen at stænde.

Stang, en. pl. Stænger. [A. S. Stang, sudes, stipes. Ev. Stång. T. Stange.] 1. i Alm. et mere langt, end bredt, tændt og lige Legeme; hvilken Bemærkelse Ordet ogsaa har i enkelte særskilte Tilfælde: s. C. Ridselstang, Wismerstang, Ræstestang, Bognstang, Bøgstang, o. fl. At bære noget p. en Stang. 2. sær, et saadant Legeme af temmelig Længde, men uden be-

tabelig Tøftelse (af Træ, naar Ordet nævnes uden videre Tilføi; an Stage. Stangernes p. et Skib. Han stod m. en lang S. i Haanden. Stestænger, Dumlestænger, ic. En Jernstang. Sølv i Stænger. En Fugtestang. — At holde een Stængen o. have lige Kræfter, formaae ligesaa meget, sætte Grændser for. S. til Skibs kaldes Stænger de Tilføitinger, hvorved Masserne forlænges ovenfor Mærket; og disse ere særlt de faste Stænger, og derover Bramstænger og Bøbenbranstænger. — Stangarm, en. et tveget, til Xrelen fastgjort Træ, hvori Bognstængen besættles m. en Bøst; Bognstov. (Møth.) Stangbidjel, et. Bidjel, hvor Mundbidjet p. begge Sider er besættet t. to fivde, trummede Stænger, ell. Jernstoffer, hvis ene Ende er fast t. Hovedstolen, den anden t. Tællen. (J. der St a n g e n z a u m.) Stangbolt, en. B. som stikkes igennem Bognstængen og Stangarmen. Stangbriller, pl. B. som holdes p. Hovedet v. Stænger. Stangbønne, en. pl.-r. Bønne, som vore op ad Stænger. (forst. fra Krybbønner.) Saaledes ogsaa: Stangerter., Stanggerde, et. S. af Stænger, som sættes jævnsides i Jorden. (Møth.) Stanghammel, en. S. som sættes foran p. Bognstængen, og hvori Forsløberne træffe. Stanghest, en. En af de Bøste, som gaae v. Bognstængen. (modsettes: Forsløbere.) Stangjern, et. Jern, som er smedet i silskantede Stænger. (jvf. Kujern og Baandjern.) Stangklæde, en. K. hvormed Bidsstænger forbindes; Bidsklæde. Stangkobbel, et. Halskobbel, hvori Bøstene bære Bognstængen. Stangkugler, pl. tilforn brugelige Kanonkugler, hvoraf to bare forbundne v. en Stang. (jvf. Kanonkugle.) Stanglygte, en. En rund Lygte p. en Stang, hvori Lyset sættes. (Møth.) ell. en Lygte som staaer p. en Lygtepal. Stangmaal, et. Maal, som er affat p. en Stang. Stangmaalning, en. Maaling ved Stænger; i Modsetni. t. Akadememaalning. Stangmilk, en. S. Stangbidjel. Stangpasser, en. et mathematisk Instrument, som bruges til meget fine Udmaalinger af rette Linier; ell. en Passer, som, i Stedet f. Bøen, bestaaer af en Stang, hvorpaa bevægelige Spidser ere besættede saaledes, at de kunne rykkes frem og tilbage. Stangpaa, en. t. Skibs: en Paa ell. Spand, sættet p. en Stang; modat Kassepaa. Stangrøgelse, en. veltugtende Røgelse, som er sammenmisset og høbt t. Stænger. Stangvægt, en. Vægt ell. Vægtemaal, som bestaaer af en Stang, med et bevægeligt Løb, hvis Fløtning indtil Røg vægts punkt angiver Vægten; Vægtmærvægt. Statera. (modf. Skaalvægt.) Stangværk, et. En Sammensætning af Stænger, hvorved Kræften af et Vandhjul forplantes,

som oftest i horizontal Rind; t. langt fraliggende Pomper. (Kraft. Mekan. II. 892. 93.) = Af Stang (og pl. Stænger) (Løvs ligelædes i Skibsproget: Stængerlag, et. og Stængerant, et. Stage og Vant, som gaae fra Stængerne t. Raerne.

Stank, en. ud. pl. [X. S. Steno.] ond Lugt. (Dyrinddeligen i det X. S. og Sammelvøste: Lugt.) S. stinke.

Starblind, s. stærblind.

Stat, en. pl.-er. [X. Staat.] 1. et Samfund af Mennesker, som leve i den borgerlige Selskabsforening under een uafhængig Regjering. Monarkiske, aristokratiske, republicanke Stater. En S. kun bestaae af flere Riger, Lænder og Fjeldstæder. Republikken S. Marino er den mindste europæiske Stat. — Som et Abstraktum, stet i sing. Det er imod Statens (en Stats) Natur. Statens Vel er uadskilleligt fra den enkelte Statsborger. En Forbrudelse mod Statens. 2. Stater i pl. Lande, Provindier, som høre t. en Stat, staae under een Regjering. De danske, østerrigske, preussiske Stater. 3. i endeel sammensatte Ord (f. S. Statsaarfang, Statsfæll, Statskonst, o. fl.) tages det abstracte Begreb Stat som et Adj. v. politisk, hvad der vedkommer Staten og dens rette Størelse. = Statsaarfang, en. politisk X. Man vilde af disse Statsaarfangere ikke betyendtgjøre denne Tractat. Statsanliggende, et. en Sag, et Anliggende; som vedkommer Staten. Statsarbejde, et. X. som hører t. Statens Størelse, Regleringsarbejde. (Pram.) Statsbaand, et. sig. det Baand, den Førelsen, hvorved Statsforsamlingen bestaaer. (P. C. Müller.) "Hvor betænkkeligt det er, med eet at rive alle de gamle Statsbaand itu, uden at man har besættet de nye." Birkner. Statsbegivenhed, en. B. i en Stat, politisk B. "Man taler altsaa høit om Statsbegivenheder." Svaid. Statsbetient, en. den, som er i Statens Tjeneste; offentlig Embedsmand. Statsbud, et. offentligt Sendebud fra Regjeringen i een Stat t. en anden; Gesandt, Minister. (ant. Ord. Amberg.) Statsbygning, en. sig. den hele Sammensætning af en Vængde forskellige Indretninger, hvoraf en S. bestaaer. "De almindelige Grundstøtter hvorefter paa Fjenskerne have besættet deres Statsbygninger." Schutte. "Den romerske Statsbygning." Engkøst. Statsbyrde, en. Byrde af Statter og Afgifter, som Borgere maa udrede t. Statens Fornødenheder. Statsdyd, en. En f. Staten liser velgjørende Dyd, borgerlig D. "Da man agtede Lapperhed f. den eneste S." Schutte. Statsembude, et. S. hvortil man af Regjeringen bestilles, offentlig G. (liser af et høiere Slags.) Statsfange, en. den, som for en begaaet Statsforbrudelse holdes i

Jængsel. Statsfel, en. Fell imod Statskærligk. Statsklogskab; politisk Fell. Statsfest, en. "En Paalid, bestemt t. aarslig at fornye det Enighedsbaand, der stude sammenkomte et heelt Folk, ell. bestyrtte Forbundet imellem flere Stater." Guldb. (D. Bif. I. 374.) Statsforandring, en. F. i en Stats Forfatning. (Biskner.) Statsforbedring, en. F. af en Stats Indretning. Statsforbrydelse, en. F. som begaars mod Staten, som gaar ud p. at frentke ell. Raade Regjeringen, at gløse Indgreb i den høieste Magt. Statsforbrøder, en. den, som gløse sig skuldig i en Statsforbrydelse. Statsforbund, et. F. Føiening af flere Stater i et Statslegeme. Det indste Statsforbund. 2. Forbund, Tractat imellem forskellige Stater. (A. D. 1786.) Statsfordeel, en. Fordeel, som Stater og Statsindretninger medføre. "Han levede saaledes i Staten, at han nød Statsfordele og var fri f. Statsbrøder." 3. Bøye. Statsforfatning, en. det v. Grundlov: bestemte Forhold imellem Folk og Regjering i en Stat. (Konstitution.) Statsforhold, et. F. hvori en S. staar, enten m. Hensyn t. andre Magter, ell. til Underkatterne. Statsform, en. den Form; i Henseende til Regjering og Forfatning, som en Stat har. (D. Guldb.) Statsforretning, en. F. som man udfører f. Staten ell. Regjeringen, offentlig Forretning. Statsforræder, en. den, som begaarer et Statsforræderi; Fædrelandsforræder. Statsforræderi, et. F. imod den Stat, hvis Borger man er. Statsfængsel, et. F. hvori Statsforbrødere ell. Statsfanger indkæsttes. Statogield, en. den Gield, som en Regjering gløse i Statens Navn, og hvorfor Staten er ansvarlig. Statogreb, et. politisk Konstgreb. (D. Guldb.) "Hvorledes Statsmænd selv v. Statogreb sig fixere." Holberg. "Det er et despotisk Statogreb, at grunde de Reglerendes Sikkerhed p. Underkatternes Undertrykkelse." Schutte. Statsgrundsatning, en. S. i Statskonsten, politisk S. (Engelstøff.) Statshand, en. d. f. f. Statslag. (Moth.) Statshemmelighed, en. En Sag, som Regjeringen i en S. vil have holdt hemmelig. Statshensigt, en. S. der gaar ud p. Staten og dens Styrelse, politisk Hensigt. "Religionen, som et Rebsfås f. Statshensigter." Guldberg. Statshistorie, en. S. som især gaar ud p. at fortælle Staternes Skiesne og Forandringer: politisk S. Statshusholdning, en. Bestyrelsen af Statens Deconomie, ell. af dens Indomster og deres Anvendelse; Statsindsigte, en. F. i Statskonsten; politisk Indsigte. (Guldberg.) Statsinddragt, en. det, som skyder ind i Statsskassen, offentlig Inddragt. Statsketter, en. den, som fremkætter og forsvare en Røse, frit

denne indb den alm. antagne Statsløve og Statskærlig. (Philos. Breve. 55.) Statskirke, en. den i en Stat v. Forfatning og Lovs fortrinlig beskyttede Helighed; herskende Kirke. (Grundtvig.) Statsklog, adj. 1. som har Indsigte i Statskonsten. 2. som stemmer overens m. Statsklogskabs Grundsatninger. Statsklogskab, en. Indsigte i det, som hører t. at styre en Stat, og fremme dens Bølfærd; sars. i dens Følskold t. "andre Stater;" Politisk: Statsklogt, en. En Statsklogskab, der er mere grundet p. Klogt, end p. Indsigte, Forskand og Erfaring. (Jof. Klogt.) Statskneb, et. uligt Paafund, Underfundighed, som anvendes i Statskonsten. (Schutte.) "En Throne er usikker, som vil grundfæste sig p. ugudelige Statskneb." D. Guldb. Statskonst, en. praktisk Statsklogskab; en m. Hærdighed i Udøvelsen forenet Indsigte i Politiken. "Statskonsten har de tilfælles m. Kærligheden, at den er en Røst at gløtte vel." Schutte. Statskræft, en. den Indvortes Styrke, som en vel indrettet S. maa besidde. statskyndig, adj. d. f. f. Statsklog, 1. (Jacobi. Eneudorf.) Statslaan, et. L. som en Regjering gløse i Statens Navn. Statslegeme, et. sig. den Føiening, saavel af Lande og Folk, som af Regjering og offentlige Indretninger m. m. der udgør en Stat. "At give Statslegemet en sund Fasthed." Jacobi. Statslov, et. Lovet i Statssamfund, i en Stat. (J. Bøye.) "Helte i Statslovet og v. Krigsfaeplovsen." (M.) Statslov, en. L. som gløse af Regjeringen i en S. Statsløve, en. Røse, saavel om Statens Røse og Bestaaenhed, som om dens rigtige Styrelse; Statsvidenskab, Politisk. (Guldb.) (Schutte.) Statsmagt, en. 1. den offentlige, den høieste Magt, Regjeringens M. "En enkelt Deel af Statsmagten." A. Visteb. Den høieste Statsmagt. 2. en virkelig Magt i Staten, hvor der, efter Statens Forfatning, kan gløse flere. "3 disse Elementers Forbindelse viser Aristokratiet sig som en virkelig Statsmagt." J. E. Deiberg. Statsmand, en. den, som deeltager i Statsstyrelsen i de betydeligste Statsombeder; ell. som har god Indsigte i Politisk og Statskonst. Statsmidde, et. Statens Midde, Gøndom. "Bor Agerdyrning betraget som Statsmiddel." (Luffen.) Statsminister, en. En af de høieste Embedsmænd i en Stat, som er Medlem af Statsraadet, ell. foreslaar en enkelt Green af Statsstyrelsen. Statsomvæltning, en. Begivenhed, hvori Statsforfatningen ell. Regjeringen i et Land p. en voldsom Raade forandres; Røve utkon. Statsopdragelse, en. D. som ske efter Statens Forskrifter, i offentlige Skoler o. d.

offentlig D. (Engelstoft.) Stadsraad, et. Forsamling af Statsministre ell. af Statens høieste og mest betroede Embedsmænd, der raadslaae med Regenten om vigtige Stats-sager. Stadsregel, en. politisk Regel, Grundættning. (Noth.) Stadsret, en. 1. Lovr. ell. Vidensk. om det, som er Ret og Vedtægt imellem Stater. 2. Vidensk. om Retsforholdene imellem Regenten og Underaatterne i en vis Stat. Statsfag, en. S. som vedkommer Staten og Statsforholdene. "At arbejde i Statsfag." Skrivte. Statsfamsund, et. Foreningen af Borgere og Regering, som udgjør en Stat. Ved gode Love og deres Naad-hævelse befestes Statsfamsundet. Stats-felskab, et. det Skik, som dannes v. Stat-ten; det borgerl. Selskab. Statsfende-kund, et. d. s. f. Statsbud. Statskrift, et. Skrift, som offentlig udfædres af Kongen ell. Regeringen, ell. af en Minister paa dens og v. Statens Vegne. Statsprei-der, en. politisk Spæder. (X. Rothe.) Statsstyrrelse, en. Statens Bestyrelse i Ven-seende t. indvortes og udvortes Anliggender; Regering. Statsstyrer, en. den, som er Statens Værghed, ell. som foresaaer Re-gleringen i Fyrstens Naavn. "Den Tro, at alle Statsstyrere t. alle Tider skulde være vise, standhaftige og gode." Virkner. Statstjener, en. den, som er t. Statens Tjeneste. (J. Kierulf.) Statsvel, et, og Statsvelfærd, en. ud. pl. offentlig Vel-færd. Statsvidenskab, en. d. s. f. Stats-lore. Statsværk, et. 1. den hele Stats-indretning, Statsmaskine. "At ophæve Statsværkets feedelige Gang." (M.) d. s. f. Statsstyrrelse. (X. Rothe.) 2. Foreta-gende, Indretning af Regeringen i en Stat. "Andre vigtige Statsværker, som v. Kon-gebud sættes i Gang." Walling. Stats-væsen, et. alt det, som hører t. en Stats Indretning og Styrelse. (Guldberg.) Statsværende, et. Værende, Overv, som be-troes en Underfaat i Statens Naavn; Stats-hæver.

Statholder, en. pl.-e. [af det L. St a t t- h a l t e r.] den, som i Landsherrrens ell. Re-gentens Sted udoer den høieste Magt, eller, som den høieste Værghed, bestyrer et Land ell. en Provinde. "De være kun Stathol-dere, og vilde være Gveroldsbærrer." Guld-berg. — Statholderkab, et. en Stathol-derens Embede. (Noth.)

Statue, en. (rigtigt 3 Stau.) pl. Stat-uer. En i Leer ell. Sids formet, ell. i Steen udhuggen Efterligning af et Menneske ell. Dyr; en Billedstøtte. Lat. Statua.

1. Stav, en. pl.-e. [J. Stafs. X. S. Staf. Sv. Staf.] en lang og lige Riep ell. Stof. (Jvf. Hvedestav, Støttestav, Bæns-drestav.) "En Udbyg, der, høiet af Dage, et elfter den Verden, som leer ad (af) hans

Stav." J. Guld. En Stav var fra gamle Tider af et Billede p. høj Myndig-hed. Deraf: Bispestav, Marstafestav, m. fl. At gaas v. Stav, (Støttestav.) "En Stav er blot en saadan Riep, som Menne-sker pleie at føre i Hænden. — Naade Rieppen og Støffen kan Vandretten bruge som sin Stav." Müller. (Jvf. Stof.) = Deraf: a.) Stavkarl, Stødder. f. Staffel. Stavret, adj. lige, som en Stav. (Noth.) Stavsejer, pl. Seler, som høre t. Stavtoi. Stavslunge, en. Slunge, som er fastet t. en Stav, tages m. en Stav. Stavtra, et. 1. Træ, hvoraf Lænder gjøres. (Noth. f. det følgende Stav.) 2. Selettra i Pests-tal. (i Jylland.) Stavtoi, et. Seletsi m. Stavtoi og tilhørende Væder, hvorved pæ-stene trække m. Halsen og Mællen, i Stedet f. med Drøffel v. Vingetoi. = b.) Stav-sbug, et. Bug, Slag af en Riep. (D. Lov.)

2. Stav (ell. Stave, Stav, Stavre) pl. Staver (ell. Stavre.) [Jel. Staur. Sv. Stavrer.] 1. en Væl. "Han stødte mig i Siden m. en Stavre, saa han nær havde gjort mig lændelam." Bagg. N. Klim. Deraf: Gierdestaver. (pl.) 2. ud-sæjede og tildannede Sinkter Træ, hvoraf Bødkerne sammensatte Lænder og andre Trækar. Gessstaver, Pibestaver. Karret falder i Staver, bliver løst i Baaendene, falder sammen. (Aa. at falde i Staver o: i Lanke.) = Stavker, et. Kar, sammensat af Staver; særd. et saadant fladt og rundt Kar t. at sætte Melk i. (Noth.) Stav-fruus, et. En Træstam m. Glørde om. (Noth.) stavraffet, adj. kaldes det Kar, som er aabent imellem Staverne. (Noth.)

Stave, v. n. og a. 1. [Jel. stafa.] for-binde Bogstaver t. Stavelser, lægge (Bog-staver) sammsn. Drengen kan stave. At stave et Ord o: adskille det i sine Stavelser, ell. angive de Bogstaver og Stavelser, hvoraf det bestaar. — At stave sig til no-get: egentlig, læse, lære, faae at vide v. at stave (om den, som ikke har Færdighed i at læse.) "Man overalt sig kan til denne Sandhed stave." Bagg.

Stavelse, en. pl.-r. en Lyndeel af et Ord, som fremfiges p. eengang, og bestaar enten af en Vokal ell. Diphthong (Vælvod) allene, eller forbunden m. een ell. flere Consonanter. — Stavelsemaal, et. 1. en Stavelses Lænhold, ell. den længere ell. kortere Tid, man i Udtaalen holder v. den. (Quantitet.) 2. et vist Antal Stavelser i en Verslinie; Versemaal. "De søgte at styrke Bufommelsen v. Rilm og v. Stavelse-maal." Sneedorf. — Stavelse tegn, et. Skrifteegn f. en heel Stavelse. Stavelses tryk, et. et vist Eftertryk, som i Udtaalen lægges paa en S. (f. accentuere.)

Stavn, en. pl.-e. [J. Stavn.] 1. Jord,

Grund, som een bør paa: "Det Vand, der bandt Agermanden f. Stavnen, og lagde Langel p. hans Fuld." Walling. "Det være sig p. hvis Stavn den (Dove-solden) og findes." D. Lov. I. 24. 7. ("At dele en Bornebs til Stavns," forbum: b. Rettens Magt tvinge ham t. at komme tilbage p. Gudsset, naar han havde forladt det. D. Lov. III. 13. 14.) — figurl. Bellig, Hiemsted, Hiem. "Hvis Fott i Glædens Stavn og Fiedens Stogge boer." S. Bull. Draf: Jodstavn, Hiemstavn. (Stavnhold, Bapaal, Jrdst. Moth.) = Draf: Stavnsbævd, et. den forfatning, efter hvilken en Bønde er Kavnsbunden eller Børned; Børnedstaf. Kavnsbunden. ell. stavnbunden, adj. som ei maa forlade det Gode, hvor han er født, uden: Gudssetrens Tilfaldelse; Børned; Stoggen. (Stavnsvend, Moth.) Gledsadescriptus. "Stavnsbundne Børned man blandt Arbejdere nu taler." S. Bull. — 2. Bags og Fors-Guden af et Stib. f. Bagstavn, Forstavn. = (Draf: stavne; v. n. 1.) store, selle hen til, vende Stavnen til. (Nu fikken) f. v. n. stavne.) "Hvor vi end vil sette, selv stavne vil mere tilbage, end frem." A. Etub. "Den kloge Stnemand — her stavner glad t. Land p. en formlidet. Bølge." Jrmann. 2. fætte Fod paa Land; ell. maaltet rettere: lægge til Land m. et Stib. 3. staae stille. Moth.)

Stavn, en. f. ovenfor: 2. Stavn.

Stavre, v. a. 1. forvne, indhegne m. Stavre; staae Stavre i Norden. At stavre et Giede. — Stavrekalle, en. K. hvormed man staaer Stavre fast.

Sted, et. pl.-er. [3 ældre Skrifter og i vore Bibelovers. : en Sted, Saalebes endny i Y. Paars. I. 2. Sang: "Den Sted skal være hed." A. S. og N. S. Stede. Jæl. Stad. Sv. Stad, Ställe.] 1. en vis Plac i Rummet, en vis begrændset Deel af Rummet, enten for saa vidt som vi tænke os samme afføndret og f. sig selv, ell. for saavidt som den udfølbes ell. kan udfølbes af en vis Giensstand. (jvf. Plads.) "Sted og Plads tilkiendegive bestemte Dele af Rummet. — Ved Sted tænker man p. det bestemte Forhold, hvori en vis Deel af Rummet staaer t. de øvrige; ved Plads mere p. det Forhold, hvori denne Deel af Rummet staaer til hvad der er, ell. kan være p. samme." Müller. Et luunt Sted i Stoven. ("Man kan tale om den smukkeste Plads i Skoven; men ikke i Huset"; derimod vel om den bedste Plads i Stuen.) At sætte sig p. det første det bedste Sted. At sætte, lægge enhver Ting p. sit Sted. "Kirken er det eneste Sted, hvor der ikke gøres (eller burde gøres) Forskiel p. Menneſter." Müller. Besten vilde ikke gaae af Stedet (hvor den stod.) Et passende, upassende, ubeqvemt, et enligt, tøvt,

fygtigt Sted. Høe (f. Skiftet) et alle S. til denne Materies Udviſning. — Paa Stedet, strar, uopbøllig. af Sted, f. affted. 2. fig. a.) Et Sted i ell. af en Bog o: en ell. flere Eerninger, som hæer sammen. Et Lovsted, Skrifsted. At anføre et Sted af en Forfatter, af et Digt. b.) Foretaggen: af de færgene Forhold, (ell. Forpligtelſer) hvori en Person ell. Ting staaer. Sæt dem: i mit Sted. Jeg vilde i hans Sted (naar jeg var i hans S.) ikke handle saaledes. At sende, at bestille en anden i sit S. At være: en i Faders S. "Hver de Fæderle: som en Fader, og deres Moder i Mand's Sted." Str. a. 10. — I Stedet for Penge. (I Bibel: Overf. og endnu oftest i de Tale: i Stedet for.) = Stedsbegreb, et. Begreb om Sted; som udf. kommer Stedet; i Modsets. t. Tidbegreb. — stedegeen, adj. pl. stedegeen. som er egen for et vist, hører kun t. et vist Sted; local. (nyt Ord: tilgesom ogaa Stedegenhed for: Localitet.) Stedsfast, adj. (A. S. stedfast.) f. stadfast under stedsfæste og standfast, under Brand. Stedsforhold, et. f. som vedkommer Stedsrummet (f. C. i Syroglæren; modf. Tidforhold.) stedfyldig, adj. som er bekiendt m. et Sted, dets Beskaffenhed. ell. Indretning; som har local Kundskab. (M.) Under Beskribning af en stedfyldig Raad. a. Stedsbarn, Steddatter, Stedsfader, Stedmoder, Stedsføn, f. Stedsbarn, Stedsdatter, a. f. v.

Stede, v. a. 1. fætte, læse (saavel af en anden, som til en anden.) At stede en Pige. At stede en Gaard af een (Moth.) At f. Gaarden t. en anden. At f. sig bort, stede sig hen (i Aeneste.) "Han har dermed forstøbt sin Ret, at han har stede sig t. tvende." D. Lov. IV. 1. 2. 2. tilstede, tilsteds. "Vi vilde ei længere stede og lide den Uret," Hvitfeldt. At f. een til Alters. "Saa fremt han ellers t. noget Raad skal stedes og forfremmes." D. f. II. 2. 5. "Man ei forviffet var, at stedes hiem igjen." Bording. "Jngen er fra Enden ubelutt; den steder Alle til sig." B. Thott. At stedes f. Kongen (tilsteds at tale m. Kongen.) 3. stedes, n. pass. at komme, sættes, bringes i. At stedes i Ned, i Fare. "Konget stedes ei (bliver ikke stadigt, standser ei) i første Huus og ei i næste Vn." Ordsp. 4. ant. at stede, give et Sted, en Plads, anbringe, det fr. placere, er nu noget nær forældet; men findes i Riimkrøn. og er brugt af enkelte Mæere. "Eldre Tidens flet stede og libet benyttede Bogsamlinger." (M.)

Stedsf, adv. [L. f. t. s.] altid, bestansdigen. "Hvert Aar skal man offte stedsf. omhaande Ofre." Bib. 1550. (Ebr. 10. 1.)

men: fregte Verker, Aramsflugt, Næts hønø, ic. Dog siges: Duesfeg. En fregt Fift, hvor stor den end er, kaldes ei en Steg.) = Stegvender, en. et Redskab, m. Fiul og Lødder, hvorefter Stegspiddet m. Stegen omdreies i Skorfteen.

Stege, v. n. 2. [Fol. steikia.] gjøre Kød, Fisk og andre Fødemidler mere overfiden, enten v. dennes umiddelbare Birkning, ell. dog uden at tage dem i Bånd. At f. en Hare p. Epid. "Han steger en Steg og mattes." Cf. 44. 16. At stege Rastarter i Aften, Vbler p. Rattelovnen. At stege noget i en Grode, Pande. At f. Fisk i Smør, i Olie. At stige Kød, som først er kogt. (Jvf. Foge, riste, bage.) = Stegebut, en. Jernbut, hvorpaa Stegspiddet hviler m. Enderne. Stegesead, et. 1. et Jernfad, en. en Pande, der sættes under en Steg, som steges p. Epid. f. at tage imod det, som drøpper af Stegen. 2. et Fad t. at sætte Steg p. Bordet. (egentl. Stegesead.) Stegeseadt, et. F. hvort noget er stegt, ell. som drøpper af en Steg. Stegegriis, en. En ung Grås, som steges heel. Stegeryde, en. Jerngrude t. at stige i. Stegryde, en. (ell. Stegryde, som det udtales.) En meget stærk Ryde; en Ryde, som man kan stige ved. "Stegryden maa være stærkere, end Kogheden." Duffen. Stegryid, en. F. til at stige ved. Stegryigt, en. L. af noget, som steges. (Noth.) Stegryovin; en. Døn, som er indrettet p. en Skorfteen t. at stige i: Stegrypande; en. P. til at stige i. Stegrypølse, en. Pølse af Svinekød, som steges i en Pande; Medsiferpølse. Stegryse, en. et Redskab af Jern ell. Jernstik, hvort en stor Steg kan steges for Ilden. (ogsaa en stor Jerngrude m. Laag, t. at stige i.) Stegryid, et. d. f. f. Brødspid. = Stegen, en. Sterningsen at stige. = Steger, en. En Kof. (for albet.) = Stegers, et. Et Koffen. "Som Stegers uden Ild og Mad, og Kælder uden Drikke." Bording. (for albet; men endnu brugeligt hos Almuen. Deraf: Stegerspige, en. Koffespige. Noth. Bording. II. 97.)

Steil, adj. [Sv. stel. X. S. sticelle.] som har en ringe Skræbde, er saadan; der meget nærmer sig den rette Vinkel; brak. En steil Klippe, Alint, Brint, Dngång. "Han traf hende fra den steile Bæd, glad v. sin Svig." Gvald. (Kjøppen er steil. (Brak bruges mere om det, der fra Høiden af viser sig m. en saadan Skræbde; steil betymod, m. Denha t. den, der nedensfra skal stige op imod Høiden.) — Deraf: Steilhed, en. ud. pl.

Steile, v. n. 1. (har.) om Diste: rulle sig i Bæret p. Baggenens. Disten steilede m. Røttene,

1. Steile, en. pl. r. [Sv. Steil] som

Jhre udledes af stal o: stell.] en opreist Stang ell. Pæl m. et Fiul p. Enden, som man tilførs brugte, at lægge henrettede Forbænderes Legemer paa. Deraf: steile, v. a. lægge paa Steile. (J. og Sv. stegla.) Han blev dant t. at striles (ell. til Steile og Fiul.) [Jvf. det følgende, som egentlig er det samme Ord, brugt i et andet Lidsælde.]

2. Steile, en. pl. r. tvækkede Stager ell. Størger, som sættes i Jorden, og hvorpaa Fisterne ophange deres Garn, f. at tørre og rense dem. — Steilegang, en. fals des den hele Række af opreiste Steiler.

Stemme, en. [Fol. Stemma. (Nucl. Isl.) X. S. Stemna. X. Stemme.] 1. ud. pl. d. f. f. Kof (men bruges dog fornemmelig om den menneskelige Kof.) "Et Lnd til Stemme andes ud." Thaarup. En grov, stærk, svag, fin, reen S. At have, opslatte sin S. At høre fremmede Stemmer i Stuen. "Jeg hører Bredens Kof mod Sladens Stemmer raabe." Gvald. — Dgsaa i Scrb. om Syngestemme, S. til Sang. At tale sin Stemme. Hun har en god Stemme o: vel stillet t. Sang. Hun har ingen S. o: kan ikke lære at synge. (Jvf. Kof, Mæle.) "En Sanger kan tale Stemmen, (Syngestemmen) uden at tale Kofen; og en Taler kan tale Kofen, uden at tale Mæle." Sporon. — fg. Dierets S. Natvrens Stemme. "Der ikke døv imod Fornuftens Stemme." Storm. 2. J. Mtsfiken kaldes de forskellige Tonarter i Sangen Stemmer. En Diskant; Mts Tenor; Bass; Stemme. Ligeledes: Koder, streve for enhver Syngestemme, ell. for ethvert Instrumet. At udsætte en Melodie f. fire Stemmer. Violin-Stemmen fatted. 3. den v. Ord ell. Tegns udbrøgte Mening, som hver Enkelt giver tilkiende, hvor Fiere raads faaer om noget. At give sin S. At samle Stemmer. De fleste Stemmer gjøre ilds flaget. Han havde tre Stemmer for sig, og to imod sig. Jeg gav ham min S. — Dgsaa d. f. f. Stemmeret. At have Sæde og Stemme i en Ret. = Deraf: Stemmes flæthed, en. det store Antal af Stemmer. (Pluraltet.) Stemmegivning, en. Dierwingen, at give sin S. hvor Fiere holde Raad. (Votering.) Stemmesamler, en. den, der samler de Enkeltes Stemmer, i Tilfælde hvor der stemmes. Stemmesamling, en. — Stemmeseddel, en. Seddel, hvorpaa man skriver sin Stemme.

Stemme, v. n. 1. og 2. (har.) 1. have det rette, harmoniske Forhold i Concerten (saavel om et enkelt Laneredskab, som om flere, der stilles sammen.) "Hvorved, har ven stemmer ikke (er forstemt.)" Diste to Instrumetor stemmer ikke sammen. At stemme t. Gud begyndte Sungen; og alle stilled t. (Jvf. stemme, samstemme.) fg. Diste Foll

stemme (harmonere) ikke sammen (ere ueftige, ulfte i Charakter, m. m.) Heraf ogsaa Talemaaden: at stemme overeens med v: være enig med, svare til. — Deri stemmer jeg overens m. hende. Hans Hændermaade stemmer ikke overens m. (er ikke overeensstemmende med) de Grundfølelser, han vedkender sig. Delene f. ikke overens m. det Hele. 2. give sin Stemme, sin Mening i en Sag tilkiende. = Heraf: stemmedygtig, adj. som har Ret t: at give sin Stemme, (stemmeberettiget.) Stemsæfserhed, en. Dvertaal af Stemmer p. en af Ederne, for eller imod en Sag, hvorom det stemmes. (Rahbet.) Stemmeret, en. Ret t. at kunne stemme. (Stemmerettighed. D. Guldberg.)

Stemme, v. a. 1. give et musicalk Instrument det rette Forhold, den rigtige Harmonie i Tonerne. At stemme et Klaver, en Harpe. At f. Violinen en Tone høiere. — fig. "Delt t. Anders Glæde stemmes Jordens Søn v. Harmonie." Bagg. — At stemme een for, imod en' Sag, bibringe ham forud en Mening, der ikke er grundet p. egen Undersøgelse. At være slet stemt f. noget. (Ilet stemt, forstemt, ikke i god Lune) Jvf. bestemme. = Stemning, en. 1. Gierningen at stemme; ell. Tilstanden, at være stemt. 2. fig. Lune; Sjælens Retning t. en vis Aet af Følelser og Indtryk. At være i en blid, løftelig, munter, ell. alvorlig, mækt, tungfindig S. "Den, hvis Sindelag er muntert, kan glierne en Dag findes i en fergemodig Stemning." P. E. Müller. (f. Sjælsstemning.) = Stemmegaffel, en. et gaffelbannet Staalredskab, hvormed man, ved at faae det p. et haardt Legeme, angiver en Tone, hvorefter Klaveret stemmes. Stemmehammer, en. Et Redskab, bannet som en Hammer, hvormed Strængepindene p. Klaveret og Harpen omdreies, naar man stemmer dem. Stemmepebe, en. Pibe, efter hvis Lyd et Orgel stemmes.

Stemme, v. a. og n. 1. [Jel. stemme. L. st a m m e n. En rigtigere Skrivemaade var vel ogsaa stemme.] standse i sit Løb (sælden undt. v. m. Band.) "At stemme Rølslevandt." "Det er bedre at stemme Vækten, end Kaen." Vedsp. At stemme for Vædet i en Rende, i en Ka. At f. Veiret, Vanden hos een. (Moth.) jvf. damme. — Stemsærværk, et. Indretning, hvorved rindende Vand stemmes ell. standses i sit Løb.

Stempel, et. pl. Stemples. [L. st a m p e l.] 1. et Redskab af Metal, hvori en Figur er udgravet, som: v. et Slag ell. Tryk p. Stempellet afstrykkes p. et andet Legeme. Saaledes: Bogbinderstempel, Stempel t. Vinter, Spilskort, m. m. At afstrykke sit Navn m. et S. 2. det Legn, den Figur, som er aftrykt m. et S. "Man præger Medailler og Stemples Varer. Et Stemp-

pel er altsaa baade et vedlaget og et varigt Mærke." Müller. Stempel p. Kort, Papir, Klæde ic. — fig. om alt det, hvorefter et varigt Mærke ell. Præg bringes tilveie. "Stændels Stempel blev p. hver en Måding slaget." Storm. "Tidt bærer Blisdom Dumheds Stempel." Bagg. "Dan præged Dydens lysende Bædrift i Eldens Bog m. Evigheds Stempel." Ahlenschl. 3. en Kasse ell. Cylinder af Metal, der bevæges op og ned inden i en anden, som tæt omsluttes den. Stempel i en Kufftømpe, (f. Kraft) i en Dampfæstine. = Stempelagift, en. Afgift t. Regjeringen f. Stempelling af Tidender, Kort, m. m. stempligtig, adj. som efter Anordning er underkastet Stempelling og Stempelagift. stempligtige Varer. Stempleskærer, en. den, som skærer Præget t. Mynter ell. andre Figurer i Staal, ell. som gør andre Slags Stemples. Stempelkøring, en. Gjerningen at skære Stemples.

Stene, v. a. 1. f. under Steen.

Stemple, v. a. 1. trykke Stempel paa, forsyne m. Stemple. At stemple Varer, Kort, Aviser. stemplet Papir (hvorfor en Stempelagift betales.) — Stempling, en. Gjerningen at stemple.

Stervo, et. pl. -er. [et fordærvet og halvtndst Drb; sterve for: dør, forekommer ogsaa t ældre Dansk.] Den Afdsøes efterladte Bo ell. Gendomme; Dødsbo.

Stevne, f. stevne.

Sti, en. pl. Stier. [f. Stigr.] 1. et smal Vel for Fodgængere; Gødsti, Gangsti, 2. Stald f. vffe mindre Kreature; font: Faaresti, (dog ogsaa Faarestald) Høsesti, (Høsehuus) Skafesti, Solnefti. "Saa bygger eder Stier f. eders smaa Dvæg." 4 Rose B. 32. 24. (Jel. Stia.) Iser om det Sted; hvor faabanne Dyr fødes: At sætte Gæs, Soln p. Sti. = stiles, adj. hvor ingen Vel ell. Sti er; velles. Stimånd, en. pl. -mænd. den som overfalder og plyndrer Velfarende; en Røver. (Jel. Stiga-madr.) Heraf: Stimandsførd, en. Stimandsvog, et. Røvertdg. (Stimord, Stiran, et. Mord, Ran, som begaars p. Afvarer, forekomme hos Woth.)

Stjerne, en. pl. -r. [f. Stiarna.] 1: et lysende Himmellege, der viser sig f. Mæl i en lændende Glands, og ligesom m. fraalende Spidser. Sol, Maane og Stjerner. Planeter og Jf-stjerner. (f. Aftenstjerne, Morgenstjerne, o. fl.) At have en lykkelig S. v: være heldig, have Lykken m. sig. At have en høl S. hos een, formaer meget. 2. fig. hvad det i Etikette har nogen Ellighed m. en Stjerne. En Ordensstjerne. "Kunde Jhrren gliere mindre, end m. en Stjerne at prøve denne Mand, der opløste hans Tand over Stjerneerne?" Rahbet. — At klippe en S. af Papir. En Stietne (Vlis)

i: Panden af en Bæst, en Ko. = Stierneaar, et. det Tidrum, som forløber, fra Solen har havt længde tilfælles m. en Stierne, t. den atter faaer samme længde igjen (det sideriske Aar, ell. den samme Tid, hvori Jorden eensang tilbage lægger sin Bane om Solen; og 20° 23' længere end det tropiske Solaar.) Stierneanis, en. Frøet af en Plante i Asien. Mlicium Linx. Stierneatlas, en, og et. En Samling af Stiernekort. Stiernebillede, et. Et af de Billeder ell. Dmrids, hvori man i Astronomien tanker sig et vist Antal Stierner samlede (Konstellation.) Stierneblank, adj. poet. blank, glimrende, som Stiernekin. "Winterfaldens Stierneblank Sne." Dhlenschl. (Helge.) Stierneblink, et. Blink af en Stierne, s. G. i Vandet, ell. paa en mørk Himmel. Stierneblomst, en. En udenlandsk Vært, som dyrkes i haver s. Blomstens Stianhed; Aster. Stiernebue, en. poet. den Stiernefulde Himmelhvælving. "Seer du i Luften op t. Himlens Stiernebue." Ringo. Stierneblomst, adj. v. dannet som en S. Stiernebyrdelse, en. Stiernebyrdes Tilbedelse, som Suddomme. (D. Guldb.) Stiernefuld, adj. som har en Mængde forskellige Stierner. Den Stiernefulde Himmel om Vinteren. Stierneglimt, et. d. s. f. Stierneblink. "Med Mattens blege Stierneglimt." Dhlenschl. "Et Stierneglimt i Tidens volgende Etv." S. Staffeldt. Stiernehimmel, en. 1. den Deel af Verdensrummet, hvori Stiernerne vise sig. At tilbede Stiernehimmelen. (Bastholm.) 2. En Stiernefuld S. Stiernehjul, et. Et hjul m. Tænder, som ligge i Diulets Kasse; modst. Kamhjul, hvis Tænder staae lodrette p. Hjulstaden. (Kraft. Mech. 228.) Stiernehvælving, en. d. s. f. Stiernebue. Stiernehimmel. (I. Kothé.) "Himlens høje Stiernehvælving." S. Blicher. Stiernehøje, en. poet. den hele synlige Mængde af Stierner. "Utalte Stiernehøje p. Mattens Himmel." Lhaarup. Stiernehøje, en. den, som lægger sig efter at tagt tage Stierner og Himmel syn. Stierneklar, adj. oplyst ved Stiernerne. En s. Aften, Nat, Himmel. Stierneklase, en. en i Himmelrummet meget siern, og derfor ikke tydelig affondret Stiernesamling ell. Stiernekluge. (Noth.) Stiernekort, et. Kort, hvorpaa en Deel af Himlen, ell. begge Halvklugler, m. de derpaa synlige Stierner ere aflagte. Stiernekrands, Stiernekreds, en. Stierner, satte i en Kreds. Stiernekyndig, adj. den, som er kyndig i Læren om Himlens legemerne og deres Bevægelser. (Guldberg. Bandal.) Stiernekyndighed, en. ub. pl. Astronomie. (Bandal.) Stiernekynd, adj. d. s. f. Stierneklar. Stiernekynd, et. det Øns, som Stiernerne give i klar Luft. "Jeg saae Raagnet siden i Stiernekynd og Raagne-

sta." Bagg. "Sine Fruget — som herat m. Stiernekynd nedglimte." Ingemann. Stiernekynd, et. Stiernerne virkelige ell. tilsyneladende Bevægelser. (Noth.) Stiernekin, en. En Stierneklar, Stiernekynd Nat. (Ingemann.) Stiernekin, en. et fast Punkt, hvortom hele Stiernehimmelen antages ell. synes at dreie sig. "Trofast som Stiernekin." J. L. Heiberg. Stiernekin, en. Stiernekin i et Stiernebillede. (Guldberg.) Stiernekin, en. Stands, som i sin Form ligner en Stands. Stiernekin, et. Stiernekynd. Stiernekin, et. poet. Stiernekynd, Stiernekin. "Elders friske Farver blegne i det matte Stiernekin." Ingemann. Stiernekin, et. Et løsende Meteor ell. Luftson, der lader for Diet, som een ell. to Stierner falde ned mod Jorden. "Atter vinder drøt i Mattens Mulm; hvert Stiernekin." Bagg. Stiernekin, en. En meget siern Stiernekin, hvori Stiernerne kun v. Afketter blive tilsyn. Stiernekin, et. I. hvort fra Stiernerne og Planeternes Gang tagtages. Stiernekin, et. d. s. f. Stiernekin. Stiernekin, et. poet. den Stiernefulde Himmelhvælving. "Himlens Stiernekin." Ringo. Stiernekin, en. den, som troer ell. foregiver, af Stiernerne Stilling p. en vis Tid at kunne forudsigte tilkommende Ting og Menneskers Stiebne; en Astrolog. Stiernekin, et. og Stiernekin, en. (Noth.) Astrologie. Stiernekin, en. Sted, hvor man gjør Jagttagelser p. Himlen; astronom. Observatorium. (Bandal. I. 428.) Stiernekin, et. en. d. s. f. Stiernekyndighed. "Stiernekin blev Stiernevidenskabens Bestyrtter og Fremmer." Guldberg. Stiernekin, en. poet. den synlige Mængde af Stierner. "Naar, strøet p. Klaren Himmel, du seer om Vinternat den store Stiernekin." S. Frimann. "Mattens Stiernekin." Bagg.

Stiernekin, en. [af det I. Stier; Sv. Stierne, Pande.] Paarløst i Hestens Pande, Pandeløst. Stier, en. pl. - e. [Isl. Stærtr, Hestes hale. Hall. Stært. A. S. Steort, cauda; Stært, os sacrum.] Bagdel; Hale. "Dan greb tre hundrede Næve, og tog Brande, og vendte den enes Stiert t. den anden." Bib. 1550. (Damm. 15. 4.) "De havde Stierter ligesom Storpioner." Kag. 9. 10. (Forekommer i senere Tid; og da vel mest om Fugle.) Jvf. Plovstier, Vogns stier. Stif ell. Stiv, et. ældgammelt, i sin første Betødning vist Drø, som tun (saavel i vort, som i flere beslagtede Sprog) foreskommer i de hedenfor nævnte Sammensætninger. Af alle de forskellige Etymologier, man har forseglet, er maaske dog ingen rimeligere, end *Wahung*, at stif (I.

stiep. **A. S.** steop. (Steppe, orphan) **E. step.** gl. **L.** stih, stiu. **N. S.** steef. **E.** sties. **S.** styf, etc.) er et albedes forældet adj. som bemærker: uægte, noget, som ei er fuldbelagt, virkelig. I vort Sprog modsætter man ogsaa: virkelige, rette Forældre og Stivforældre. Skrivemaaden stiv bør vel helst følges, fordi f i Enden af en Stavelse hos os er gaaet over til v. = Stivbarn, et. pl. — børn. Barn, hvis Forældre, ell. en af samme, anden Gang har giftet sig — i Forholdet t. Barnets Stivfader, Stivmoder ell. Stivforældre. Hun har to virkelige Sønner og en Stivson. Stivdatter, en. Stivbarn af Adindktion. Stivfader, en. Mand, som en Hustru (Enke ell. frafaldt Kone) ægter i andet Siftermaal — i Forholdet t. denne Kones Børn. Han, hun har Stivfader. Han er kun hendes Stivfader. (Jel. Stiupi og Stiupfadir.) Stivforældre, pl. Forældre, som begge have indgaaet nyt Ægteskab, føre dette Navn m. Henlæn t. Barn af forskellige Kuld, som v. saadanne Siftermaal bringes sammen. Stivmoder, en. En Kone, som er anden Gang ell. oftere gift — i hendes Forhold t. den nye Ægteskales Børn. Jel. Stiupa og Stiupmodir. (Stivmoderblomst, en. *Viola tricolor.*) Stivmoderlig, adj. som passer til, er sædvanlig hos en Stivmoder. Et Stivmoderligt Sterte. "Et Land, saa stivmoderligt behandlet af Naturen." Engelst. — Stivson, en. Stivbarn af Mandkion. (J. Stiupr og Stiupsonr.)

Stift, en. pl.-er. [**A.** Stifst.] et kort og tyndt, tilspidset Legeme; og som uden Døed. At sætte noget t. Væggen med Stifter.

Stift, et. pl.-er. 1. i vort Sprog: en Inddeling af Riget, (oprindeligt geistlig) der indbefatter saamange Provstier og Sogneskalder, som have een Biskop, og saamange Amter og Herreder, der høre t. eet Stiftamtmændskab. Stælands, Fyens Stift. Aalborg, Viborg Stift. 2. fremmed er Benævnelsen Stift for: et Domkapitel, ell. for et fornemt Frantskloster (Frantskist); saasom: Ballac Stift, hvoraf Stiftsfrøken, Stiftsgods, Stiftspræst, o. fl. (s. nedenfor.) = Stiftsamtmand, en. En høi Embedsmand, som (tilligemed Biskoppen) har Lydn over offentlige Midler og Stiftelser i hvert Stift m. m. og nu altid tillige er Amtmand over et Amt i Stifftet. Dgaa: Stiftsbefalingsmand. — Stiftsbog, en. Regnskabsbog f. offentlige, især geistlige Midler i et S. (Noth.) Stiftsherre, en. et tydt Ord for: Domherre, Canonikus. (s. Stift, 2.) Stiftskirke, en. 1. en K. ved et Frantskist. 2. d. s. f. Domkirke. Stiftskiste, en. Kasse, hvort et Stifts geistlige Midler, Obligationer, Adkomstbrev, m. m. beva-

res; Stiftskasse, Stiftskarchid. (D. Atlas. IV. 73.) Stiftsprovst, en. Provst v. en Stiftskirke, som tillige er Sognepræs, og undertiden ogsaa Herredsprovst, og som i geistlig Værdighed antages at være den næste efter Stiftets Biskop. Stiftsfrivær, en. den, som fører Regnskab over de geistlige Midler og Stiftelser i et Stift.

Stifte, v. a. 1. [**S.** stifta. **A. S.** stigtan.] lægge Grund t. noget, som man vil give en beständig Tilværelse; indrette noget m. Varighed. (s. anlægge, oprette.) At stifte en aarlig Fæst, Søltid. At f. et Rige. At stifte et Kloster, en Skole, en Orden, et Hospital (m. Blegreb om at give Midler t. sammes Underholdning i Fremtiden.) Dgaa, i vidtsfættig Bemærkelse: være Karsag til, give Oprindelse, volde, tilvebringe (altdog m. Begreb om en vis Varighed.) At f. Fred, Førlig imellem stridende Parter; stifte et Forbund, et Ægteskab. Han har stiftet meget godt, meget Gavn, saavel v. sin Kære, som v. sit Land. At stifte (frembringe, begrunde) en Rettighed. "Den t. at stifte den paaaltale Ret fornødvne Form."

A. Drsted. = Stiftelse, en. 1. ub. pl. Gierningen at stifte; Dyretelse, Anlæg. 2. pl.-r. en stiftet Indretning. En lær, velgiørende S. En S. for trængende Studenter, til Pigeboens Opdragelse. Fødselsstiftelse, Pleiestiftelse. — Stiftelsesbrev, et. Brev, Document, hvorefter man stifter noget. Stiftelsesdag, en. 1. den Dag, hvorpaa en Stiftelse stier. 2. Karsdagen, paa hvilken noget blev stiftet. — Stifter, en. pl.-r. den, som har stiftet noget, gjort, oprettet en Stiftelse; ell. den, som er Karsdag, Opbudsmand t. noget. I denne Stiftelse heitdeligholdes aarligen den kongelige Stifters Fødselsdag. Stifterne af denne geistlige Orden. Han var S. af dette Forbund. (s. Fredsstifter, Oprørsstifter, o. fl.) Stifterinde, en. et Fruentimmer, som opretter en Stiftelse o. d.

Stigbord, et. pl. d. s. [formodentlig af v. stige og Bord, Plante, Bræt; hvorfor den jævnlige Skrivemaade Stibord et kan være rigtig. s. Kraft. *Mechan.* II. 756.] En Indretning, lig et Slags Faldbor af Planke, til at drage op og lade ned, v. Renden ell. Udsøbet af en Molledam ell. en anden Vandsamling, naar man enten vil give Vandet Løb t. Siulene, ell. stemme det.

Stige, v. n. steg, er stegen, stegret, pl. stegne. (imperf. stigede i Bib. 1550 og yngre Bibels Dovers.) [**S.** stiga.] 1. Gaae opad ell. nedad, gaae v. Trin, enten f. at komme høiere op ell. dybere ned (som den tilsoiede præp. giver tilkiende.) At stige op p. et Bierg, (s. bestige) op v. en Stol, op i Sengen, ud af Sengen. At f. ned af Bierget. At stige til Dødt (sætte sig t. Dødt.) At stige af Hesten. At stige i Land (af

Stibet.) Stige over Stedet. 2. figur. a.) bevæge sig opad. Fjstene stige i Vandet, stige op imod Havfladen. Falken, Drænen stiger høiere og høiere (hæver sig.) Barometret, Thermometret er fæget (o: Drægelsbet i Glasrøret.) Vandet stiger o: tiltager i Mængde og Høide. At lade Tonerne stige og sonke (i Musikten.) b.) tiltage, forfremmes i Værdighed, borgerlig Værdet og Anseelse. Han er steget høit i fort Tids (saaledes: falde, om det Modsatte. s. falde, 5.) c.) tiltage i Tal, Mængde, Grad. Priserne stige. Kornet, Smørret stiger (bliver dæret.) Klædet er steget i Pris. En stigende Lykke, Beundring, Eidsenstab. = Stigen, en. ud. pl. Stieringen at stige; det, at noget stiger. — Striger, en. Dyrssnemand i Biergværker. — Strigbord, ell. Stibord, et. s. ovenfor. Stigboile, en. En Boile af Metal, hængende i en Kem v. Siden af Sadelen, hvori Rytteren stiger op, naar han svinger sig p. Sæden, og hvori han holder Fødderne medens han er t. Hest. Strighjul, et. det Hul med søvattakke Lænder, der sætter Svinghæderen, ell. den saakalte Iro i Kommeuhre i Bevægelse. Strigrem, en. Remmen, hvori Stigsjælen hænger.

Stige, en. pl. -r. [3. Stigi. A. S. Stiga. itales. Stigele, scala, gradus.] et Redskab, bestaaende af to Stænger, forenede ved Tværtæer, hvilket man sætter i en staa Stilling op t. noget, for at stige i Veiret. (Kæbstige, som er gjort af Kæb i St. for Træ, og som maa hænges. jvf. Kæb.) At gaa, træde op ad en S. sætte en S. til Binduet. En Branstige, Havestige, Stormstige o. fl. (jvf. Trappestige.) = Stigetrin, et. pl. d. f. et af Tværtæerne i en Stige.

Stigt, et. [Stift.]
Stiil, en. [Lat. stylus.] 1. ud. pl. den Maade, hvorpaa man, saavel i Henseende til Tankernes Betegning ved Ord og Talemaader, som til disse Forbindelse i Sætninger, udtrykker sig i det skriftlige Foredrag. Forfatterens Tand og Charakter præger sig oftest i hans Stiil. At skrive en god, reen, mandig, kraftig S. En slet, vidtøstlig, tung, forvirret S. Prosaist, poetisk Stiil. Brevstiil. — sig. om Kunstnere og Kunstværker o: Smag, Mæner, Maade hvorpaa en Kunstner udtrykker sine Ybeer. Det er malet, komponeret i en god, slet S. En Ygning i en reen, ædel Stiil. 2. pl. Stiile, en stiftelig Udarbeidelse. En dansk, latin S. At gjøre Stiil, rette en S. "Jeg frægter — man vorer Næse tager til Stiil i Skoleene." Høls. V. Paars. — Deraf: Stiiløvelse, en. pl. -r. Dvæle i stiftelige Udarbeidelser s. Sprogets Skuld.

Stium, en. ud. pl. [Ev. Stym. 3. Stim, Bryden; Fletning.] Sammenløb af en

Mængde Koll, og den Tummel, Støi, som derved volbes. (At gjøre Stium. Riumr.) "Korhyale og smaa Dvale — naar de løbe i Stium." P. Claussen. (Norg. West. 152.) = stime, v. n. 1. har. [Ev. stiuma. 3. stima, at brydes; at sætte.] 1. gjøre Støi og Urolighed, støie. 2. Ilden Trøil ogsaa: gjøre Sammenløb ell. Dvæle, som Elagtskabet m. stime viser. Saaledes br. det vel og hos Jullin: "Dvad antter det du hist i bundløs Ugrund stimer?" — Deraf: Stimen, en. ud. pl. Støi, Urolighed af Sammenløb. "Dvad er det, sagde han, for Støien og for Stimen?" Høls. V. Paars. — Stimer, en. "den, som gjør Dvæler og Larm." Moth. (jvf. Stimmel, stime.)
Stik, et. pl. d. f. [M. S. Stik. 1. Stich.] 1. Stieringen at stikke. Ved Hug og Stik. 2. Hul, som man stikker; Sting, Saar, som gives m. et spidst Vaaben ell. Redskab. At gæere et S. med en Naal, en Enl. Han gav ham tre Stik i Brøstet. Naalestik, Dolkestik, Raadestik. Løderet holder ikke Stik (gaer Iru under Sneringen. Deraf Talemaaden: At holde Stik o: have Snidbighed, holde ud. Det holder ikke S. i Længden. Revist holder ikke Stik.) Et smukt, reent Stik, siges om Kobberstikkerens Arbeide (af: at stikke i Kobber.) 3. Et Stik i Kortspil o: Modspillerens ell. Modspillernes Kort, som stikkes. 4. et Stik kaldes t. Etiks en vis Maade at fastgjøre et Løng paa, saaledes at det let kan aabne sig og løses igjen. (Deraf forskjellige Slags Stik f. G. Anterstik, Halsstik, Krængestik, Løbestik, Værestik, Lømmerstik ic.) 5. Formodentlig optaget efter det L. er Talemaaden (m. forandret Røn:) at lade i Stikken o: forlade, gaae fra, opgaae. ("im Stikke lassen.") Kæverne stogtede, og lod deres Bntte i Stikken. "I Stikken de lod deres herlige Skatte." Weislings Theostik. Dgtaa: han lod sin Vel. og lod os andre staae i Stikken. = Deels af dette Subst., deels af W. stiffe, maae følgende Sammenst. uledes: Stikambolt, en. En Iden A. som, naar man vil bruge den, stikkes i ell. paa en Fod. Stikblad, et (L.) en Plade neden for Kaarbefæstet, t. at vorne Haanden imod Stit af Hændens Kaarde; Stikplade, Paarsplade. Stikbrev, et. pl. -e. (L. Sted: bvi ef.) Brev ell. offentlig Betændtgærelse af Vorigheden om en Forordrers Udvigelse, hvori hans Person beskrives, og Vforbring stæer t. at hæfte ham. Stikbæker, et. B. med langt Haandfat, som sættes under Enge i Sengen. Stikfod, en. (L. Stedfluss.) Slag, Slagfod, pludselig dræbende Apoplexie. Stikgarn, et. Et Slags Garn, der br. ved Damskært, f. at adskille den Deel af Dammen, hvor der skal stikkes, fra det øvrige Rum. (Subme om

Damstoffer. 1828. 79.) Stifline, en. til Stibs: et Slags Lynde, trosvildt fløgne Eiser, tykkere end Dysting, men smækkere end en ser Garns Line. Stifløg ell. Sattes løg, pl. kaldes Smærløg, som man giemmer Vinderen over p. et varmt Sted, og lægger om Foraaret. (Dussen, Landoc. 301.) Stifmeisæl, en. Meisæl t. at stifte huller med. Stifpenge, pl. Penge, hvorefter man besiffter ell. søger at besifte ell. underkøbe een. "Det maa erindres, at Besifffelse og Stifpenges Modtagelse i sig selv — er en Forbøndelse." A. Vestf. Stifpills, en. egentl. et Middelet t. at passe aabent Liv, som man anbragte i Endetærmen, i St. for Klyster; figurl. syrdige Dreb, Støser, Gluffer. At give een Stifpiller. Stifplade, en. d. s. f. Stifblad. (Woth.) Stifplante, en. pl.-r. paa Stibe, kaldes en Rød Fjoreplanter, anbragte udenbords, lidet over Vandgangen, hvori Vantroerne stifte Waadshagen, naar de sætte af fra, ell. holde til Stibet m. et Fartsil. Stifsav, en. S. med et kort og smalt, men tykt Blad, som kan stiftes ind i et Hul, og bruges f. S. til at gjøre ell. udvide en Nabning. Stifspade, en. (Woth; maaskee et Slags Løvspeade.) Stifsom, en. pl.-me. en Søm, der stiftes, ell. udyses uden p. Solet ell. Læderet. (s. stifte. A. 2. a.) Stifvaaben, Stifvæрге, et. Vaaben, Kaarde, som bruges t. at stifte med; modf. Sugvaaben.

Stif, adv. br. i det lidtræk: stik imod, lige imod. Binden var stik imod.

Stiffe, v. a. og n. 1. stak; stulken, stultet. pl. stufne. [A. S. stican. N. S. steden.] Det danske Dreb udtrykker saavel det høitværdigste (s. sten, som steden.) A. act. 1. bringe et spidst Legeme ind i et andet; saare m. en Spids. (det S. steden.) Han stak ham i Brykset m. Dolken. Han stak Dolken i Brykset p. ham. Naalen, Syden stikker (o: har den Egenkab, at stifte.) Bienen stikker m. sin Braad. Hun har stultet sig i Paanden. At f. een ihjel. At f. Hul p. Noget. 2. figurl. a.) om adskillige Handlinger og Arbejder, som udfores v. at stifte. At stifte i Kobber, indgrave Figurer i Kobberplader, f. siden at afskræbte dem (s. Kobberstik.) At f. Signeter i Staal, i Steen. — At f. (slagte) et Solin. At stifte til Ringen, t. Stiven (som visse ridderlige Dvælsere.) At stifte en Søm, f. en Skottekrave o: udse den t. Punt, saaledes at alle Stik i Sommer vise sig som smaa Huller, i lige Afstand fra hverandre. b.) at stifte i Kortpils, siges om den, som i Lidspillet har det høieste Kort, og derfor, med sig, tage Modspillerens udspillede Kort hjem. Han har stultet, kan ikke stifte. Gisset stikker Kongen (agtes høiere.) c.) valde et Slags stikkende Smerte. Solen stikker, stak mig

i Ansigtet, i Minne. Det stak mig i Siden, i Brykset. — Jeg ved ikke, hvad der stikker ham (hvad der holder hans forandrede Sindelag.) Det kunde vel stifte ham, at han stik ikke tom. "Hvad kan et stundom unge Piger stifte?" Waggelen. 3. a.) sætte en Ting paa ell. i en anden; færd. om et langt ell. spidst Legeme, hvorpaa noget sættes, ell. som bringes ind i en Nabning. At stifte Kaarden i Skeden, Nøglen i Nøglehullet. At f. en Gaas p. Spiddet. stifte en Ring p. Fingeren. f. en Pæl i Jorden. f. en Traad giennem et Naalestik. f. en Knappenaalet i Noget. At stifte noget fast m. en Naal, (det S. steden.) b.) i vidtsøftigere Bemærkelse: bringe en Ting ind i en anden, som har en Nabning; putte. At stifte noget i Kommen; f. Paanden i Barmen; f. noget bort. At stifte noget (hemmeligen) t. een. At f. Høvederne sammen: gjøre hemmelig Aftale. (jof. putte.) 4. med Præpositioner og i Talemaader: At stifte af. At f. en Leir af o: mærke dens Omkreds m. Pæle. At f. Binen af et Fad paa et andet (m. en Søver.) At f. et Læs Hø af Bognen. (At f. Hø op o: paa Kofstet, m. en Høstov.) — At stifte efter een m. en Kaarde, et Spyd. — At f. Hul paa en Lande, et Fad o: aabne det første Gang. At f. i Brand (tænde i Brand, stifte Ild paa.) — At f. en igienem m. Kaarden. — At f. Riolen op, sætte den op m. Naale. At f. en Due, et Søt op o: sætte i sine rette Følger. At f. Bølden op, aabne den m. en Spids. — At stifte paa noget o: fire, lade glitte, give Rum. "At de stulde blive ved at stifte paa Nebet." Waag. N. Klim. Til Stibe siges ogsaa act. at stifte Loug o: fire meer p. Anfertouget, naar man ligger f. Anker, og Kullingen tiltager. — At stifte ud. (s. udstikke, udgrave, og ovenfor stifte, A. 2. a.) At f. Dinene ud p. een. At stifte (drifte) en Flaske Wiin ud. At f. en Dam ud, lade Vandet løbe ud. At stifte een ud hos en Anden o: faae den Indest, som han havde. — At f. noget under Stolen o: forste det. (At stifte under Stol m. een o: tie m. ham.) B. neutr. 1. være, sidde fast m. Spidsen, Enden i et andet Legeme, i en trang, tilspidende Nabning; egentl. om spidse Ting; i vidtsøftigere og overført Bestyrdning: være fast p. et Sted. (S. steden.) Nøglen stikker i Døren. Pilen stak endnu i Saaret. Der stak en Bølt i Pullet. At blive stikkende (siddende) i Dvædet. At stifte i Skul. — figurl. At f. i Sield, være forgielset. Der stikker noget under (det har en stult Hensigt.) Der stikker mange Penge i den Bygning (er anvendt paa.) 2. med præp. og i særgene Talemaader: At f. af o: falde i Dinene, p. en modfat, uharmonisk Maade. Dette Lortlæde stikker underlig af imod Riolen. Hans Stimpelher stikker mes-

get af imod hendes Prag. (s. affstiftende.) At f. frem, være høiere, mere fremragende, fremstaaende, end andre omgivende Ting. (eminere.) fig. være særdeles kjendelig, mærkelig. Forsængelighed stifter frem af alle hans Handlinger. — Stibet stifter i Søen v. seiler ud af Sønnen. At f. i at lee, i at græde (brøde ud i latter, i Graad. = Stiften, en. ud. pl. og Strikning, en. Sicrningen at stifte.

Stifte, en. pl. — [Sv. Sticka. I. Stes den.] en Ilden, tynd Stof, en Pind. "Med intet paa Stifte, (Bindepind) m, intet p. Leen." C. Frimann. (Deraf: Pegestifte.) Stiftehæret, adj. om Heste, som have graa Haar indsprængte bl. andre af en mørkere Farve.

Stifelsbær, et. pl. d. f. [X. S. Sticels, aculeus.] en i Haver almindelig, tornet Buskvedt, og dens Frugt. Ribes grossularia. (I. Stachelbeere.) Busken selv kaldes ogsaa enkelt: en Stifelsbærtorn — rris ell. buff. — Stifelsbærvin, en. En Drif, llig Biln, som laves af Stifelsbær.

Stille, v. n. 1. (har.) give spydige, bitre, narraende Død. At f. paa een. Han stillede p. denne Sag i sin Tale. "De have nu sunget Lovsange, nu v. stillede Vers høynet sig p. deres Modstandere." D. Guldb. — Deraf: Stikken, en. ud. pl.

Stilling, en. pl. — [af n. s. Stille.] en Ilden affaaren Green ell. Dvift, som sættes i Jorden f. at groe; en Sætteqvist. "Næst efter Israels Formærelse af Fes, er den af Stillingen den ærdantigste." Dlusfen.

Stille, v. a. [af Still.] brugtes tilførn for: sammenfætte, forfatte noget skriftligt. (At stille et Brev. Noth.) Nu derimod kan a.) (i d. Tale) for: sigte, have Hensyn til. Det var stilet p. ham. Elgledes om en Persons Bevægelse: Han stillede lige her t. Huset. b.) henvende sin skriftlige Tiltale. Brevet var stilet til Ministeren.

Stilk, en. pl. — [I. Stilkr. Sv. Stjölke, Stielk.] 1. den forlængede Deel af visse Kædstaber, som tjener t. Haandsfang. Stikken p. en Steer, Gaffel (ellers i Alm. Skraft.) 2. den Deel af en Vart, hvorved dens Blade ell. Blomster forenes m. Stængelen ell. Stenen. Bladstilk, Blomstestilk. — Stillet, adj. som har en Stilk. Stillede Blade. — stillkes, v. n. pass. at faae Stille. (Noth.)

Stillads, en. pl. — [af stille.] en Indretning, især af enkelte, sammensæiede Tømmerstokke, Bræder o. d. til at faae p. for Arbejdere, ell. til at sætte noget p. (i ældre Skrifter: en Stilling.)

Stille, adj. og adv. [X. Gar. stille. G. og I. still.] 1. som er uden Bevægelse, ell. kun har en meget ringe Grad af samme. (I første Tilfælde kun som adv.) At faae, ligge, sidde stille. At holde stille med Boge-

nen, Bøken. Det stille Vand, den f. Luft. Det stille Hav, Erbhavet. 2. som er uden Lyd, ell. som ei giver nogen Lyd fra sig; taus. En stille Aften, Nat. Den f. lge, Paaskonsugen. "Molighed forholder sig t. Stillehed, som Aarsag t. Virkning. Naar Alt er roligt om Natten, er ogsaa Afting stille." Waller. At tie stille. Der blev med eet ganske f. i Selskabet. Vær stille! — Elgledes om Følelser, Kædenskaber, Sindsbewægelser, der ikke nytte sig i Død. En f. Glæde, Sorg, Kjerlighed. En stille (taus) Bøn. (jvf. taus.) 3. figurl. som er indvortes og udvortes rolig; sagtfærdig. Et stille og sødeligt Mennefte. "Et roligt Sind lader sig ikke anfegte, og bevarer sin Fred. Et stille Sind kan nære en heftig Kædenkab, uden at give den tilkiende." Waller. At føre et stille Liv. Der er meget f. i denne Bøn. At leve stille og for sig selv. = Stillefiddende, en. den Tilstand at sidde stille. At blive sng af f. megen Stillefiddende. Stillefiddende, adj. v. som sidder stille. (uegentl.) At føre et f. Liv.) Stillestaende, adj. v. som staar stille, ikke rører sig. stillestaende Bænde. = Stillestand, en. 1. egentlig: Tilstanden at faae stille (hvorfor dog hellere bruges: Stillestaen.) 2. Dypst i Bevægelse. Der er indtraadt en S. i Værket, i Værkets Gang. 3. Dypst f. en Tid af Stillestillehed, Waabensstillstand. De sluttede en S. paa 4 Uger. — stilliende, adj. v. som ikke nyttes i Tale. At give sit f. Samtælle t. noget. En f. Dverrenskomst. "Den stilliende Beskedenhed er maaskee en talende Selvroes." Baffh. Stiltienhed, en. br. undertiden f. Taushed; især i Tilfælde, hvor man vil udtrøkke, at een tier, hvor han bør, fortier det, han bør. "Stiltienhed langt mere end Spot her nytte vil." Popes Krit. v. Schierman. = Stillehed, en. ud. pl. Beskaffenheden, at være stille. Hørets, Suffens, Nattens Stillehed. At leve t S. Han blev begravet i S. Det stete i al Stillehed, uden at gjøre Dvsigt.) "Aer Frihed fra Besværging; Stillehed er Mangel af Bevægelse (serd. m. Hensyn t. Bemærkselsen 1. af adj. stille.) Om den, som stedse søger Arbejde og Syssler, siger man: han kan ikke være i Stillehed." Sporon.

Stille, et. [I. die Still[e.] Taushed, Stillehed. (Kelden.) — Et taust og livløst Stille." Storm. (Samt. Digte. 237.) "Stormen, som brød allene det natlige Stille." Berg. "Dagens Larm afløser Nattens Stille." S. Blicher.

1. Stille, v. a. 1. [I. stillen. I. stilla.] 1. stande. At stille Blødet, (hellere br. dog det danske stande.) 2. bringe noget, som er i Bevægelse, i Dyrer, t. Stillehed; betvølig; tilfredsstille. At f. et Dyrer. Stille (lindre) Smertene. At f. Hungeren, Lærsten. "De Stille, hvorved Dvortoen

1. Stille, v. a. 1. [I. stillen. I. stilla.] 1. stande. At stille Blødet, (hellere br. dog det danske stande.) 2. bringe noget, som er i Bevægelse, i Dyrer, t. Stillehed; betvølig; tilfredsstille. At f. et Dyrer. Stille (lindre) Smertene. At f. Hungeren, Lærsten. "De Stille, hvorved Dvortoen

stiller sin Krægt, og søger at drundstøft sit Døds." Guldb. "At alle mine Saer en gang skulle læges, alle mine Søvn en gang skulle." Winnier. — stille, v. n. pass. sagtes. Stormen, Uvretet stilles. Tummelen, Dyløbet stilledes snart. (i Søsproget siges: Vinden stiller af, det stiller af, bliver stille.)

2. Stille, v. a. 1. [St. stille n.] 1. bringe noget t. at staa, bringe det i en staaende Tilstand; it. sætte i en vis Orden. At stille sig i Døren, i et Vindue, f. sig i Veien f. een. At f. Følf, Soldater i Orden, i en Række. (f. opstille. Om Ting br. i Dampfen østere sætte, ogsaa lægges. "Man stiller det, som skal staa; og fan det ikke, saa stilles det op til noget." J. Smidth.) — sig, at stille een tilfreds, f. tilfredsstille. At f. et Uhr o: sætte Viseren p. det rette Linetal. At stille (rette) Kanonerne. (jvf. ogsaa forestille, hense, indstille.) 2. bringe een t. at være personlig tilstede ell. paa rede Daand. At stille Soldater. Denne Provinds maa f. tusinde Mand. At stille een i en andens Sted. (Ordet er af nyere Brug. Bibelen af 1550 har som oftest stille, ell. et andet Udtryk, hvor nyere Dvers. have stille: jvf. fremstille.) = Stillebaile; en. Besid og Indretning p. en Plod, hvorved den kan stilles til at lade Jernene gaar mere ell. mindre dybt i Jorden. (Ny Landog. Tid. II. 385.) Stillefide, en. Alle, hvorved noget (f. E. en Kanon) stilles, bringes i en vis Stilling, et vist Lele. Stillepind, en. P. hvorved noget holdes oppe, og derved stilles p. en vis Maade; f. E. Stillepind i en Violin, i en Fælde, e. d. Stillekrue, en. Strue, hvorved et Instrument f. E. stilles høiere ell. lavere. (J. Kraft.) Stilleværk, et. d. f. f. Stilledo.

Stilling, en. pl. — er. [af v. stille.] 1. Handlingen at stille. 2. det. v. Bevægelse frembragte Eric, som Delens i et levende Væsens Legeme have (sæd. om Mennesker, og ikke blot om staaende.) At staa, fide i en vis Stilling. En smuk, naturlig, passende, besvem S. At forandre sin S. Stillingen, som Vækeren har givet denne Hest, er ikke naturligt. 3. Maaden, hvorpaa flere Stenstaaende af een Art, ell. betragtede under eet, ere stillede; eller "Indbegreb af de (sæd. ubvortes nærværende) Forhold, hvort noget er sat t. andre Stenstaaende." (Müller.) Placeternes S. hærns Stilling. "Dybet overcades saavel p. enkelte Mennesker, som p. hele Samfund; og derved toges Hensyn ikke blot t. hvad der er p. en vis Tid, men ogsaa t. hvad der kan ventes." (Müller. Tilstand kan være blomstrende, dets Forsætning usærlig, men dets Stilling slet, naar farlige Fiender pludselig træ. Müller.

Stilling, en. pl. — er. i ældre Skrifter forekommer dette Ord jævnlig i en fra de

ovennævnte forskjellige Bemærkelser; for det nu mere brugelige Stilledo. At reise en Stilling, føre en Stilling op.

Stilla, en. pl. — er. En Jugt af Spurdens Klasse. Fringilla.

Strimand, en. f. under Sci.

Strime, v. n. f. under Strim.

Stimle, v. n. 1. har. [af Stijm. J. stimla, storkne.] samle sig i Høb, i Klange. (om levende Væsener, og mest om Mennesker.) At stimle sammen. Rængden stimslede omkring ham. "Nu stimler hese Byen til." Fr. Guldb. — (Ogsaa, men seldnere n. pass. stimsles: Følf begynde at stimsles. Roth. "Alt stimsledes de ældste Aker i Areds omkring mig." Evald. — Stimlen, en. ud. pl. det, at stimsle, at stimle sammen.

1. Stimmel, en. pl. Stimle. Sammenløb i Høb, en samlet Rængde, stor Forsamling. 2. Stimmel, en. Randen ell. Ringen p. et Guld. (i. dette Ord.) Roth. (Egentlig Indf.)

Strid, adj. [Sæl. stinnr.] stiv, stram. (forældet.) Deres: stinde, stivne, og Stridhed; (Roth.)

Sting, et. pl. d. f. [Sæl. Stinger. A. S. Sting.] d. f. f. Stik; men denne Form er forældet, og br. nu selvden, uden om en indvortes, heftig, og stiftende Smerte, især i Siden ell. i Brøstet, under Brøstbetændelse. (Sidsking. Pleuritis.) At have, at faae et Sting. (jvf. Sjøld.)

Stinge, v. a. stingede, stak; stungen, stungne. d. f. f. stikke; forældet Form. (J. stinga. A. S. stingan.)

Strinke, v. n. stank; har stinket. gve ond Lugt fra sig; lugte lde. (L. stinken, som oprindeligen har bemærket: lugte; især som A. S. stincan.) f. Strank. — Stindyt, et. Et american Dyt; som, naar det forfølges, giver en utaalelig ond Lugt fra sig. (Mustela putida, mephitus.)

Stipendium, et. pl. Stipendier. et lat. Ord, der br. til at betegne den offentlige Understøttelse, som gives Studerende, enten i Staten, v. Understøttet ell. til at reise for. (Recessipendium.)

Stirre, v. n. 1. har. [Sv. stirra. J. stara.] see paa, betragte en ufraværende, ubevægelig Dine. "En Pige saae ham fide v. Ilden, og stirrede paa ham." Luc. 22. 56. Et stirrende Blik. "Gom Harnet stirrer op mod Solens Tid, og hendes, og dog mere stirre vil." Rein. — Deres: Stirren, en. ud. pl. "Pan staaer, fage f. at overlee mig v. alt f. stærk Stirren." Rahb.

Stiv, adj. [J. styr. A. S. stifs.] 1. som et lader sig bøje, ubøielig, ell. vanstellig at bøje; (enten efter sin Natur, ell. ved en tilfældig Besættelse.) Denne Stof, dette Fiskeben er ikke stivt nok. Stive Støvel; stivt Papir. Fingrene ere stive af Kulde.

At være s. i Lemmerne. At have en s. Arm.
 — En stiv Sælle (om Stibe) det maa sattes af rank. s. dette D.) "At Stivene, har bage gode vore Stibe i Kalling." Walling. — Dg. saa om bløde Legemer; det stivne. Smørret bliver stivt i Kalden. Delemer ikke stiv nok. (modsat lindt.) 2. figurl. ad) om Lege- mets Bevægelser og Stillingen: tvungen, ikke nok bølslig. "En s. f. som en Træbutter." En stiv Stilling, Høring. At gaas stivt. b.) som ikke tør lader sig bringe fra en Menting; et Forfæt; egenkändig; Kio- kender; ubøielig. "En stiv Mand lader sig ikke bøie; en tvødsig Mand ikke svinge; en modvillig Mand ikke bevæge; en fortvøden Mand ikke behandle." Sporon. c.) om Kdferd, Maner og Umgang: som holdes strengt v. disse Former, v. det Ceremonielle, og derfor mangler Frihed i Taler, Liv i Ildtroppet. At være s. i Umgang. Stive Selskaber. (En stiv- og fornem Tone. d.) At see stivt v. een o: længe og lige i Ansigtet. e.) i dagl. Tale for: rigslig, lang, betydelig; ell. til at betegne, enten noget over den angivne Rængde; ell. en het, temmelig het Grad. "Jeg maatte vente en stiv Time. Der er en stiv Vil t. Vnen." Det er en stiv Præst, han forlanger. "Den varer, naar man regner stivt, t. Parret blev ver gift." S. Blicher. = stivarmet; stiv- beinet, adj. som v. Engdom ell. ubvortes Etade har faaet en Arm, et Been, har et kan bøie. stivrossen, adj. som af Frost er ble- ven s. ell. som er frossen stiv. stivhaaret, adj. som har stivt, barstet Haar. stiv- halsket, adj. som ikke, ell. sun, m. Maafe- lighed kan bøie, Halsen. stivmundet, adj. som ikke, let lytter Løse og Videt, (om Bøste) haarmyndet. (modf. bladmundet.) stivnakket, adj. d. s. f. stivhalsket. stivskin- det, adj. d. s. f. stiv, 2 b. = Stivhed, en. Bestaffenheden af være stiv; faavel egentl. som figurl. "Gaverne, som for være una- tuelige s. beres Stivhed, ere nu stive af alt s. migen Natur." Rahbet.

Stive, v. a. 1. giøre stiv. At stive vasket Sineb. At s. et Huus, et Planteværk o: sette Stivere til; ogsaa: at stive det af. (s. afftve.) = Stiver, en. pl. -e. Stotte ell. Væl, hvormed noget stives. At sætte Stivere t. et Planteværk. (A. S. Stipore.) Stivning, en. Stivningen af Stibe. = Stiv- veballe, en. B. hvormed noget stives ell. afftves. (s. Stiver.)

Stivelse, en. ud. pl. [af stiv og stive.] det, hvormed noget gøres stiv; sær. en Gæd, kogt af sint Meel, ell. Kornets me- lede Bestanddeel, (Kraftmeel.) hvormed vas- ket Løi stives; ell. dette Meel selv, inden det koges. (Deraf: Stivelseshjær, en. Kistler, som koges af S. Stivelsesmeel, et. Meel af knust S. Stivelsesværl, et. Sted hvor S. laves; Stivelsesfabrik.)

Stivlader, Stivforalder, Stivmoder, x. s. under Stif.

Stivne, v. h. 1. (er.) blive stiv. At stivne af Kulde.

Stivle, v. a. stial; stiaaleh, stiaalet, pl. stiaalne. [S. stela. X. S. stalan.] 1. hemmeligen og uben personlig Vold berøbe en Anden hans Eiendom. (s. rane, røve.) At stivle noget fra een (bestiale een.) Spaden er stivalet bort (fra Stedet, hvor den stod.) At s. som en Navn. Stivaale Kloster, Ty- veskoler. 2. den, maafee oprindelige Bes- mærkelse: at giøre noget hemmeligen, ufor- mærkt; har Dødet beholdt i de Talemagder: at stivle sig bort af Selskabet, ud af Vnen; stivle sig ind i Huset v. Mattetid. At stivle sig til at giøre noget o: giøre det ubemærket af alle. = Stivlelyst, en. Lyst, Tilbøielig- hed t. at stivle; Tvøvagtighed. (Wessel.) Stivler, en. den, som stivler, en Tyv; br: kun i Dødsproget: Søleren er saa god som Stivleren.

Stob, et. pl. d. s. [36l. Staup. X. S. Steap.] et Drifkekar, Bøger, som er lige bredt f. oven og for neden. (Moth.) foræl- det. 2. et Maa! p: to Potter. (Moth.) Stobkande, en. K. som holder to Potter.

Stod, et. pl. -b. s. en Flok af 12 Bøste, ell. egentl. af 18 Hopper. [S. Stød. X. S. Stood. Jof. Jørgen E. III. 48.] = Stod- sold, en. Sold, Indelagte t. Bøste, Moth. (X. S: Stod-sold.) Stodhave, en. heg- net Mark t. Bøste, Stutterdvang. (Koll- gaard.) Stodhest, Stodhingst, en. Hingst, som bruges t. Bedækning, sær. naar den holdes v. et Stutter. (X. S. Stod-kors.) Stodhoppe, en. H. hvoraf Føl tillægges; Følhoppe, (Moth. X. S. Stodmyra.) Stodmester, en. den, som tager vare p. Bøstene i et Stod (ell. Stut- teri.) Moth. 3. Et. for dette Død et nu det halvtødske Stutmester indført. (s. dette D. og Stutteri.)

Stodder, en. pl. -e. [af Stod o: Sted, Sted, Understøttelse.] den, som er saa fast sig, at han ikke selv kan underholde sig, men maa bede om Almisse; en Tigger. (Han er en S. figes i b. Tale om den, som er meget fattig, om han just ikke tigger.) = Stod- deragtig, adj. som passer sig f. en S. udsel, meget fattig. Stodderfoged, en. var tils- forn en Patient, der i Børne stude anholde Stodder og Kærgænger, s. at føre dem af Vnen ell. sætte dem t. Arbejde; Ogsaa Stodderfoged, talbet. Stoddergang, en. Stodders Dmranken s: at tige. Slipper Alt, saa slipper ikke Stoddergang. At gaane S. Stodderhøvmød, en. B. før- enot m. Fattighom. Stodderpose, en. Liggerpose. Stodderstads, en. det, som skal være Stads, og er dog fattigt og ringe. Stodderstav, en. Stodderens Stav. At gribe t. Stodderstaven, give sig t. at tige.

Stoddeskræne, et. Stodderet Møde, Forsamling. (Noth.)

Stof, et. 1. det, hvoraf noget bliver ell. kan blive til; Materie, Emne; Karslag, Anledning. **Stoffet** t. dette Sorgespiis er taget af Historien. At give S. til Latter, t. Eftertanke. (N. S. St. off.) 2. pl. **Stoffer** (om flere Arter.) et Slags tykt, vævet Læs, især saadant, hvori Blomster, Figurer o. d. ere indvævede. Silkestof, uldent **Stof**, blommet S. (Fr. étoffe. Holl. Stoff.) — **Stof** m. indvævede Guldspraede kaldtes Guldenslyffe, som maaskee oprindeligen er samme Dreb.)

Stof, en. pl. **Stoffe**. [J. Stockr. I. Stok.] 1. et nogenlunde langt, rundagtigt Kegeme. Denne Bemærtselse forekommer i adskillige Tilfælde, hvori dette Dreb, ogsaa hos os, bruges; f. E. Kaaflstok v: en udvoren Kaaflplante m. høi og tvt Stængel. Wiinstok, et Wiintræ. En Manglesstok, Kullestok. En Sengesstok, Sengesstolpe (ell. Sengesæl. Noth.) Tingstok, (hvoraf **Stoffemand**.) Lømmersstok, et rundagtigt Strøke Lømmer, en Biecke. At lægges over **Stoffen** (f. at faae Bant; en tilforn brugelig Stolestraf.) En Skielstok, Skielpal. (Noth.) 2. en Stav af maadelt Hængde og Tykkelse; en Kiep; Spadserefstok. (Man tænker sig v. **Stok**, til denne Brug, noget mere puintsligt, end v. Kiep. "Man henter sig en **Stok** i Isenboden. — Der gives ogsaa en **Stok** af Kiep, gior den t. en **Stok**." Møller.) En Raadestok. En Raadestok. (jvf. Stang, Stage, Stav.) At gaae m. **Stok**. 3. en Træblot, en lang og tung Klods, t. at aabne og lukke, hvori man tilforn sluttede Fordrindere m. Benene. At lægge een i **Stoffen**. (heraf: **Stok**huus, **Stok**mester, v. fl.) 4. Paa en egen Maade br. det (efter det I.) t. at forstærke Betydningen af nogle Adj. hyarmed det forbindtes. = a.) stokblind, adj. aldeles blind. stokdød. (Noth.) f. steddød. stokdøv, adj. ganske døv. — **Stof**fisk, en. Fisk af Torstejlægten, som fanges i de nordlige Have, og som, opflaarne, kendes og stækkes de, vinderes v. Stænger uden at være saltede. — **Stok**hamp, en. kaldes Hampens Duns-Plante. (Lindb. i Landoc. 241.) f. Gallerhamp. **Stok**huus, et. Fængsel for de Fordrindere, som enten p. Livstid, ell. paa visse Aar ere dømt t. at arbejde i Jern. **Stok**meget, en. d. s. f. Bygvend. (Noth.) **Stok**mester, en. den, som tager Vare p. Fangerne i et **Stok**huus, Fængselsfoged. **Stok**skifte, en. Skifte, som i Haver opelskes og bindes t. en **Stok**. **Stok**far, en. En stor Bar (f. Er. til at Rere Blik) hvis ene Arm er ubøvelig og fastet t. en Træblot. **Stok**værk, et. Samlingen af de Vær-

reiser i et Huus, som ere byggede p. eet Bieckelag, hvis Gulv og Loft ligge i een Linie. (Dette tydte Dreb er i nyere Tider af Nogle (bl. a. D. Guldberg og Baggelsen) brugt f. det danske, forældede Loft og det fr. Kæge.) Hos Guldb. er pl. uforandret: "Gulvene bestode undertiden af to **Stok**værk." B. Hist. I. 454. — b.) **Stok**kebaand, et. Baand, som bindes i en Spadserefstok, f. et at taabe den af Baanden. **Stok**kedrev, et. Drev i et Mølleværk, som bestaaer af to Skiver, forenede v. **Stok**ke, der virke som Lænder. **Stok**keknep, en. Knep oventil p. en **Stok**. (f. No. 2.) **Stok**kemand, en. En af de fire. (tilforn otte) Mænd, der som Vidner (tilforn som Bisiddere) i Retten ere tilstede p. Tinget, saalænge Retten holdes; Tingherer, Tingmand. **Stok**kepygl, pl. Bant, Pygl af en **Stok**.

Stokke, v. a. 1. i Smands sproget: at **stokke** Anteret v: at sætte Anterestokker p. dens Plads om Ræggen af Anteret, og surre den fast.

Stol, en. pl.-e. [J. Stoll. X. S. Stol.] 1. Et Retstol t. at sidde paa, bestaaende af et Sæde, hvilende p. Been, og forsynet m. Angstod; sebvanslig kun indrettet t. een Person; (jvf. Bænk, og Skamtel.) En Armstol, Rensstol. — uegentl. En **Stol**, luftet **Stol** i Kirken v: et affuffet Sted m. Sæde f. flere, som bivaane Guds-tienesten. At sitte under **Stolen**. (f. stikke, A. 4.) At gaae t. **Stols**, gior sit Behov. (f. Natstol.) 2. uegentlig: **Stolen** v. en Fiolin, et Stykke Træ, hvorover Strængene spændes. En Bogstol, Hødstol, t. at lægge Bøger, Møder opslaaede. Klostestol, Træværk, hvori Kløfter hænge. 3. fauel. En Bispestol, et Bispeembæde. Kongestol, Throne. Tagstol. 4. **Stolen**, kaldes den spselige Frugtbund p. Artifokker. = **Stole**betræk, et. Dvertækt p. **Stole**skædet ell. **Stole**skynnet. **Stole**brød, et. Fæstebred p. en **Stol** ell. et **Stole**skæde i en Kirke, udstedt t. Preieren af Kirkens Børge ell. Cler. **Stole**skynde, et. udstoppet, løst Ønde, som lægges p. **Stole**skædet. **Stole**lemager ell. **Stol**mager, en. den, som forberdiger **Stole**, og andet lignende Sædekerarbejde. **Stole**skæde, et. Rettighed t. Sæde i en Kirkestol. (**Stole**skædepenge, aarlig Betaling deraf.) **Stole**skæde, et. den Deel af **Stolen**, man sidder paa, og som enten er løs ell. fast. = **Stole**gang, en. Handlingen at gaae t. **Stols**; Karreen. "Beger, der virke Brækning, Søvn og **Stole**gang hos Bærsene." Bagg. N. Klim. **Stole**, v. n. 1. har. [J. stulla.] sætte sin Sid til, forulde sig paa. At **stole** paa een; f. paa eens Løfte. "Forgibtes stoler hün p. sine Aftæster; forgiebes denne paa de unge Kar." Gvald.

Stolpe, en. pl.-r. [J. Stølp. S. Stolpe.] en tæt Trækstok, der bruges t. Støtte under noget. **Stolpe** br. altid om lodret oprettede Lommerstokke; **Stolpe** om de liggende; **Stolper** om de straae. = **Stolpebod**, en. en Bod, et lidet Huus, opreist over Jorden p. **Stolper**. I Norge: et **Stolpebuur**. **Stolpefod**, en. den underste Deel af en S. **Stolpefeng**, en. Seng m. **Stolper** og Himmel; **Stønderfeng**. **Stolpe-spiger**, et. pl.-spigre. Svære Spigre t. at staae i **Stolper**. **Stolpeværk**, et. en Samling af oprettede **Stolper**. **Stolpeværket** i et Huus.

Stolpe, v. a. 1. har. sætte **Stolper**, reise **Stolper**. At f. under et Huus. (Roht.)

Stolt, adj. [J. stolkr.] 1. som er sig sit Værd, sine Fortrin ell. Fuldkommenheder bevidst, og som tillige selv vurderer dem høit, og lægger disse Følelser f. Dagen. (modf. ydmyg, beskedn.) At være f. af sin Færdom, Fødsel, Rang. "Et **Stolpe** kan være stolt af Penge, Rang og Magt, f. saavidt som han mener, at disse Fortrin give ham Bighed i Samfundet." Lykken har gjort ham stolt. En stolt Adfærd, Dyr forsel. At tage stolt imod een. En f. og fold Høflighed. — Ofte ogsaa i god ell. mildere Betydning om grundet Bevidsthed af eget Værd, om en Følelse af egne virkelige Fortiener, som vi billige. Han kan være stolt af denne Gen. Jeg er stolt af en saadan Mand's Agerse. — Den **Stolte** sætter høj, sundom alt f. høj Pris p. egne, virkelige Fuldkommenheder; den **Indbildte** er stolt af det, som ingen sand Værdi har; den **Forfængelige** vil vise de, tid ubetydelige, Fuldkommenheder ell. Fortiener, han har ell. mener at have. Den **Stolte** og den **Indbildte** have derfor ofte nok i deres eget Wisd; den **Forfængelige** er ikke lykkelig uden Andres. (jvf. indbildsk.)

2. fioldnere (og oftest i d. Tale) br. dette Ord om noget, der vækker Opmærksomhed, og vinder Bisald, ell. for: udmærket, fortrinlig, fuldkommen i sit Slags. En stolt Bedrift. Et stolt Foretagende. — Men især om udvortes Anseelse; .prægtig. En f. Hest. Et stolt Skib. En Kronloost er et stolt Dyr. Det var en stolt Klædning, Du har faaet dig. = **Stolthed**, en. ud. pl. den Egenstaa, at være stolt (1), og dens udvortes Uttring. (jvf. indbildskhed, Jovmod.) **Stolthed** berøer p. Sammenligning; thi t. **Stolthed** harer at sætte Pris p. sig selv p. Grund af Fortrin, man fremfor Andre troer at besidde. — Der gives adrig nogen adel Indbildskhed; men der gives en adel **Stolthed**." P. C. Müller.

Stappe, v. a. 1. [A. S. stoppan. Jsl. stappa.] 1. bringe noget (især noget blødt, heitligt) gennem en Klæbning ind i et andet Legeme, saaledes at dette berøer

gaarft ell. Ildens udfødes. At f. noget i en Vojse, Sæt. At f. Fieder i en Dync. At stoppe ned, f. omkring noget. (f. E. med Os) at f. til (hvor der er aabent; f. tilstoppe). At stoppe ud (f. udstoppe). At stoppe sig ud, give sig tværs v. Fuld inden for Klæberne. — 2. fylde et Legeme v. at stoppe noget deri. At stoppe sine Støvler m. Os. At f. en Sæt fuld m. Salm. At f. en Vibe (m. Tobak.) sig. At f. Munden p. een, bringe ham t. Tausked. 3. At stoppe Kalkner, Sæt, ic. fede dem m. en Del, som stoppes dem ned i Gassen. Deraf ogsaa: At f. sig o: fulde sig m. for megen Mad. 4. At stoppe et Hul i Løi, i Klædningsstuffer o: ufsulde det v. Traade, som især forvitts berøer. At stoppe Strømper (o: Huller i Strømper.) 5. standse, opholde noget, som er i Gahg, i Bevægelse. (M. S. stoppe n. E. to stop.) At stoppe et Loug. (t. Skib.) At stoppe een, stoppe et Skib i Farten. — Fødemidler, som hindre den naturlige Klæbning, siges: at stoppe (binde, give Bindsel.) jvf. forstoppe. = **Stopning**, en. pl.-er. Handlingen at stoppe. — **Stoppedei**, en. ud. ph hvormed Fieder træ stoppes. **Stoppesarn**, et. Sarn ell. Traad, som br. til at stoppe (Strømper) med. **Stoppesone**, en. A. som hværløfter sig m. at stoppe og hede Strømper og Klæder. **Stoppemaal**, en. grov Smaal, som bruges t. Stopning.

Stør, adj. større, størst. [J. stør.] A. Egentlig: a.) absol. t. et betegn Rummet's Udstrækning, saavel i Høiden, som t. Siderne; fornemmelig dog i sidste Tilfælde. Hvor stor (høit) er dette Bierg? Han er større (høiere) end Broderen. — Kan det er 100 Quadratum store. b.) som har en forholdsvis betydelig Udstrækning, indtager et betydeligt Rum. (modf. lidn.) En stor (høit) Mand. Haven er smuk, men ikke stor. Et stort (vidtstækt) Huus, Bierg, Land. "Et stort (rummeligt) Huus kan være lavt." E. Heiberg. Den store Taa (i Voksætn. t. de svrige, vindre.) Stoen er f. stor (for vid.) At tage store (lange) Strid. B. negentl. og figurl. a.) om sandstige Stenklæde. 1. voren. Haade Større og Smaa (Børn.) Den store (halvvoorne) Dreng kan endau lege. 2. som beskaer af mange, talrig. En f. Mængde, Familie. Et stort Følge, Selskab, Forraad. At vinde, fortiene stort (mange) Penge. Den store Hø, Manglen, Pøben. Den største Deel af noget (det meste, ell. de fleste af.) b.) om Grad, Bigtighed, Fortrinlighed i Egenstaber og Bestaaenheder. 1. betydelig i Kvalitet, som har en høj Grad af indvortes (internt) Kraft. En stor Klæde, Sorg, Smerte, Vrede, Fortræffelse. Han led stor Glæde. En f. Befolkning. En stor (stærk) Rude, Gede.

En f. Lykke, Ulykke, Ulygghed, Ulygghed, Klogskab, Uforsigtighed. Store Dyder, Lafter. Han er en stor Digter, Konstruer, Aarsveerfylder, Lovfandig, o. f. v. En stor Mand (i Alm. den som besidder meget udmærkede Egenskaber.) "Stor af urefulds Fædre, kun liben af dig selv." Storm. "Det er piertet, der adler Læntemaaden; naar derimod Forsiand, Klogskab, ofte blot udbortes Fortrin ere nok t. at giøre Gøll store." L. Heiberg. Store Død o: Pralen. At giøre store Død (være stortalende.) Han vil føre det store Død i alle Selskaber o: vil være den, som taler mest, som vil giøre sin Tale fortrinlig giældende. — Sprogbrugen allene kan lære de Tilfælde, hvor stor et kan anvendes; men stærk, ell. andre Udtryk træde i Stedet. (f. E. en stærk, ikke stor, Lugt; et stærkt lys, Stin; men en stor Klarhed; En stærk, heftig Forsielse, Landsvine. o. f. f.) — adv. stort br. i nogle Tilfælde for: meget. Jeg brøder mig ikke stort derom. Det agter han ikke stort. At isaee stort paa, leve prægtigt, kostbart. 2. vigtig, betydende i sine Virkninger, Følger, m. m. Et stort Foretagende. En stor (ophsiøt) Lante. Store Handlinger, Planer. Der bliver neppre noget Stort af ham. At være stor paa noget, giøre sig til, være stolt deraf. 3. fortrinlig, udmærket, ophsiøt over Andre, npperlig, enten i Samseende t. udbortes Stand og Stilling, ell. til indvortes Egenstaber. (Jvf. hoi. Ud) "Stort kaldes ogsaa det, som iblandt Ting af samme Slags udmærket sig v. andre ell. flere Egenstaber." L. Heiberg. Store Perser. De Store, (Fornemme.) Den store (fornemme Verden.) En f. Stal. Store (meget udmærkede) Mand. (f. ovenfor.) At vise sig stor i Modgang. = Storhed, en. ud. pl. den Egenstaber, at være stor. 1. Dette Subst. br. næsten kun i den figural. Bemærkelse, om det, som er indvortes stort; ell. hvor begge Begreber forbindes. Stærkens og Legemets, den aandelige og legemlige Storhed. Stærkstørhed, Kandestørhed. Storheden i en Handling. "Et falskt Begreb om Storhed og Vælde har sølebet mangen Fyrste fra at blive virkelig stor." Liebenberg. Guds uendelige S. 2. Dgsaa fard. for: Retdhed, Npperlighed, Herlighed, Fortrinlighed. Fra det høieste Trin i menneskelig Storhed, t. den døbefte Højmygelse. "Hvem er du lig i din Storhed?" — Du som var saadan i Aare og Storhed iblandt Edens Trær." Gsch. 31, 2. 18. (Herlighed, i Bib. af 1550.) = Størrelse, en. 1. (ud. pl.) 1. Iegemlig Udstrækning, (i Høide, Bide, Omfang) Dptagen af Rummet, og Quantiteten af denne Udstrækning; Iegemlig (extensiv) Storhed. Landets Befolkning iværet ikke t. dets S. En Mand af Ræmpselse. At male et

Stor Størrelse. 2. Quantitet i Grad, indvortes (intensiv) Storhed. Efter Concerens Størrelse. At bestemme Størrelsen af en Kraft. 11. (pl. Størrelser.) i Mathemasiken: en belesig Gienstand, betragtet som Genhed, en Gienstand, der lader sig forminde og formere ell. forstørre. = Storaadmiral, en. den øverste Befalingsmand til Sæes, ved Sømagten. ; storagtig, adj. som yttre udaarlig, ubesølet Støtthed ell. Indbildskhed; især grundet p. høiere Stand ell. Forruet, i sin Dvsførel mod Andre. Den Ringe, som ophsiøt, den Fattige, som med eet faaer Rigdom, blise tidt storagtige. "Stoeragtig i hans Gang, og prægtig i hans Klæder." Helt. Dvsaf: Storagtighed. „ub. pl. "Den Dvsførel, som i Sverdagellis det røber Ringeagt f. Andre p. Grund af egen Storhed, kaldes Storagtighed." Nilsler. (Jvf. Hoffærdighed.) — storbrystet, adj. som har store Bryster, suldbarmet. (Noth.) Stordaad, en. En stor, meget udmærket Handling. [Det t. Graft h. t.] "Naar han i Stordaad kun sin Manddom viser." Ingem. (Gorte Ribb. 120.) Stors fyrste, en. Titel f. en Regent, der sættes over Hertug og Storhertug. (tilførs de russiske Cæsarers Titel.) Stors fyrstendomme, et. En Stors fyrstes Land. Stors fyrstendommen Finland. Storhav, et. port. Verdenshav, Decean. "Et Storhav sig om Kloden væltet." Færtsom. Storherre, en. den tærfste Kæfers Titel. Storhertug, en. Titel f. en regierende Fyrste, der sættes over Hertug. Storhertugdømme, et. en Storhertugs Land. storhietet, adj. storhindet, hoifinbet. (Noth.) storhuglet, adj. som har store, meget ubstaaende Knogler. Stors Kors, en. Titel f. dem, som have en hoi (sædvandig den høieste) Grad af en Ridders orden. storladen, adj. storagtig, hovmoedig. (Noth.) storlemmet, adj. forlemmet. (Noth.) Storluge, en. den største Luge p. et Skib. (Waggesens Labyr. I. 36.) Stormand, et. pl. Stormænd. en. f. den Mand, Magnat, (optaget i senere Eider; stændt ikke almindelig.) "Eti mellem Stormænd og den store Mand er der uægtelig Forskiel." Rahbet. "Ei ønsker jeg mig Stormands Herlighed." F. Guldb. "Lus sendes Fredt er i Stormændens Gunst." P. X. Heiberg. Stormast, en. den mellemste og største Stidsmast. Stormester, en. Titel, som Formænd i nogle geistlige og Ridderordener føre, og som Frimurerne bruge. stormodig, adj. som har et stort Sind, er høvet over lavere Synsmæss det og Begjæringer; hoimodig, hoifindet. P. Gtae. magnanimus. Noth. [Spoton har en anden, neppre ret grundet Forklaring, hvorefter stormodig kun stulde bemærke den, der ikkun tragtede efter at vinde et Kærs, ell.

at gjøre Dødsge: Efter Sporen "føger den Stormodige kun det ulaknindelige, den Holmodige det "Hyderlige; den Udelmodige det "Gode og "Lættelige." Ulben Livet er dog stormodig dannet efter det lat. magnanimus; "Kjædet det hos Eldre og saa findes i mindre-forebeleglig Betydning. "Man forunder sig over den, som er stormodig, og holder dem i "Væ, som ere dumdriftige." B. Thott. II. 103.] — Deras: Stormodighed, en. ud. pl. (Grundtvig.) stormindet, adj. som har en stor Mund. (Noth.) stormægtig, adj. holmaegtig, meget meget sig. (en Aitel, som gives Konger.) stormæret, adj. som har en stor Næse. stormpralende, adj. v. som praler, brouter meget. (Holberg.) Stormpraler, en. den, som i høi Grad er en Praler. (Storffryder. Noth.) stormraadig, adj. som har et stærkt, mandigt Sind; som ikke fattes Raad og Mod. (Wedels Saxo. 314.) Stormseil, et. det bedste og største Seil p. Stormasten. stormfindt, adj. d. s. f. stormhertet. (Noth.) Stormstue, en. den største, anseeligste Stue i et Hus ell. Stovværk; Gal. stormtalende, adj. som gjør mange og store Ord; broutende. "Stormtalende er den, som v. Ord vil gjøre sin Vigtighed gjeldende, og derfor gjerne lader Andre høre om sine Penge, sin Indsigt, sit Mod, sine Bedrifter." P. F. Wilslev. Deras: Stormtalendehed, en. ud. pl. "Maalet Stormtalendehed forudsætter Stoltshed, gives der vist Aret af Stoltshed, hvist ikke isere det store Ord." Müller. Stormtaler, en. den, som er stormtalende; en Brouttaler, Praler. "Da hvad vinder denne Stormtaler m. al sin Selvoers?" Baskholm. Stormtaarn, en. den største Taarn hos Mennesket og Pattedrenet. Colum. Stormtag, et. i Norge: Forsamling af Folkets Repræsentanter; Rigesforsamling. stormtoppet, adj. som har en stor Top. stormtærende, adj. som spiser meget. (Noth.) Stovværk, et. d. s. f. Stormdaad; ell. et i høi Grad udmærket Værk. (Engelstoft om Kvindet. 74.) "Dette Stovværk i den Solges Afkastning." L. Kothke. stormiet, adj. som har store Vind.

Stormhed, en. s. ovenfor under stor.
 1. Storm, et. pl. — e. [3. Stork. A. S. Storm.] en befærdt Træfugl. — Stormværk, et. 1. Stormens Rø. 2. en Plante. Geranium cicutarium. Stormkerde, or. Stormens Rø. Stormkeunge, en. pl. — r. en ung Storm, Stormens unge.
 Stormlig, stormligen, adv. [af stor.] i høi Grad, høiligt. "Dan skal stormligen ophøje sig i sit Dierie." Dam. 8. 25. (Stormlighed, for: Stormreise. B. Thott. II. 124.)
 Storm, en. pl. — e. [A. S. Storm, Stearm. Isl. Stormar.] 1. en stærk, voldsom Vind. (s. Orkan, Uveir.) Der reiste sig en Storm. Stormen begynder at lægge sig.

— sig. Udenflabernes Storme. 2. ligesom Storm tilføren har været brugt f. stort Lummel, og særd. Strid, Stridstummel, (s. Stormkloffe) saaledes bemærker det endnu: voldsomt Angreb f. med Magt at trænge ind i et befæstet Sted. At indtage en Fæstning med S. aflaaen Storm. "Da han fornem, at Stormen var vunden." Svitsfeldt. At løbe Storm, storme. (s. Stormfærdt.) = Stormbro, en. Bro, som lægges over Graven om en Fæstning, man vil storme. (i forr. Tider: en Bro, som man fra Stormtaarnet lod falde ned p. Fæstningsmuren.) Stormbue, en. s. Muurbrættet. Stormbygge, en. En Regnbølge, der kommer m. en Storm. Stormdag, en. En Dag, da det stormer; en stormfuld Dag. Stormfugl, en. et Slags Dødfugl, der af alle findes længst fra Land, og hvis Nærmeste t. et Sted bebuder Uveir. Procellaria. stormfuld, adj. som medfører megen S. En s. Aarstid: stormfyldt, adj. v. poet. opfyldt af Stormen. "Mellem fluelvende Ryster spændtes den ud som et stormfyldt Seil." Berg. Stormhage, en. Stang m. en Hage i Enden, som bruges naar man stormer en Fæstning. (s. Brandhage.) Stormhat, Stormhue, en. kaldes tilføren et Slags Helm, der var uden Helmglitter. Stormhav, en. et af Storm oprørt, stormfyldt Hav. — sig. "De blinde Stier i Ungarnens Stormhav." Baggesen. Stormhul, en. Aabning som findes i Volden ell. Muren om en Fæstning, f. at kunne løbe Storm. At styde Stormhul. (Holberg.) Stormhviin, et. Stormens hvinende Lød. "Stormhviinet mellem Stammerne mærkede han m. Løst." Ohlenschl. Stormhvirvel, m. En stærk hvirvelvind. (Hibiers Damer.) Stormkloffe, en. K. ved hvis Ringen man giver Begn t: at samle Indbyggernes i en Stad ell. Egn, f. at møde en angripende Fiende; A. som forbynder en farlig Jdsvaade. Stormløb, et. Gierningen at løbe S. Stormløb, en. Pølse m. opstaaende Spids, der sættes tæt v. hinanden i Vælde og Skandter, f. at hindre en formende Fiende; Pallisader. Stormredskaber, pl. som bruges naar man stormer. stormrig, adj. stormfuld. "Hven gik bort i de stormrige Natter." F. Guldb. stormvært, adj. v. oprørt af Storm. "I stormvært hav og rolig Rildes Værd." F. Guldb. Stormfærdt, et. det stærkeste Stelbt, hvort angripende Soldater bevæge sig fremad i sluttede Rækker. Stormfry, en. En Sky, der bebuder ell. medfører Storm. (S. Feltmann.) Stormfuge, en. Stiger, som lægges t. Muren ell. Volden om en Fæstning, det stormes. Stormtag, et. En fordam brugelig Maskine, m. et Tag, hvorunder de Belærende rullede frem mod Fæstningen. (Et andet Slags horece

Redfjæber af denne Art, byggede som Laadne, kaldtes Stormtaarn.) Stormtromme, en. Trommeslag, i samme Blemme, som Stormkloffens Ringen; (Alarmtromme) ell. hvormed Rigsfolk søres t. en Storm. "3 Stormkloffers og Stormtrommers Bulder." Baggelsen. Stormtøi, et. Stormredifjæber. (D. Bibel.) Stormveie, et. Vi som medfører Storm; Ildet. Stormvind, en. heftig, voldsom Vind.

Storme, v. n. 1. har. 1. [af Storm 1.] blæse meget stærkt, blæse m. en Storm. Det stormer, har stormet i nogle Dage.

Storme, v. n. og a. 1. [af Storm 2.] 1. neutr. løbe til, m. voldsom Hastighed, m. Bulder og Tummel, ell. for at angribe. Mængden stormede t. Udgangen. Fienderne stormede t. Broen. "Der Mængden vilde indtage Taarnet, og stormede t. den store Dør." 2 Marc. 14. 41. — fig. Han stormer mod sin Fjæbred (sbelægger den.) "Storm i din Ruus mod Afgaet." Evad. 2. act. angribe m. Storm, løbe Storm, tage m. Storm. Tregange stormede de Standsen forgleves. Fæstningen blev stormet. At aflaae en stormende Fiende.

Stort, adv. f. stor, B. b. 2.

Stout, adv. heres undertiden, dog siels den, i d. Tale f. stol, storagtig.

Straa, et. pl. d. f. [Isl. Strá. 2. Ströh.] 1. Græs og Kornarters vævns de Stængel. Et Græsstraa; Bygstraa. Denne Rug er kørt i Straacet. (L. 3 a i m.) At sælge Korn i Straacet (uhøstet.) 2. d. f. f. Halm, 1. (L. 2 Ströh.) At ligge p. Straa, Et Tag af S. (Straaag.) = Straaarbeide, et. det, som gøres af tøret Straa eller Halm. Straabaand, et. Et af S. flettet Baand. straabred, adj. saa bred som et S. (man siger: lffe et Straas bredt; skøndt det skulde hedde: lffe en Straabrede.) Straabundt, et. Straas knippe, Halmknippe. Straadatte, et. D. af Straa t. at lægge over noget. Straas død, en. naturlig Død, D. af Alder ell. Sygdom. (modf. voldsom Død.) "Nu hævner Straadøden jo dog snart dit Midingsværk." Zhenfchl. Straaenke (Moth.) f. Græsens Ke. Straafarve, en. fraagual f. Straas farvet, fraagual, adj. gaal, som tøvt Straa. Straahæt, en. S. flettet af hele ell. flækkede Straa. Straahytte, en. 1. S. som ræstet 2. Marken af Straa. 2. en fraatakt Hütte. "Boaker; der seer m. Glæde ved Straahytens Tag." J. Smidth. Straajunker, en. En Dagbræder, Spyrdebasse. (Moth.) "En Straajunker, pnyset og fram." Thaarup. "De vilde hverken have deres Børn t. Straajunkere ell. Wobdubkter." Kshbet. (jns. Sprædbasse, og Møllers cæst. b. Ord.) 84. Det 2. Streahjunker er et Spottenavn p. en Randjunker. (Aelang.) Straatiel, en. Bes

skning af Planter under den egentlige Stidstiel, f. at tage af f. Støb. Straas knippe, et. Halmknippe. Straakrands, en. Krands flettet af Straa. Straakvæ, en. Kæde, som flettet af fint S. (f. Halmkvæ) fraalagt, adj. v. 1. belagt, beklædt m. Straa: 2. tækket m. Straa: "Med Lundsene før, og m. Lundsene dug, det søger at følge sit fraaalagte Tag." S. Blicher. Straaalagte, en. tyndere Kægte, som bruges under Straaag. (f. Steenlagte.) Straamaatte, en. M. flettet af Straa. Straamand, en. Efterligning af en menigefelg Stillelse, gjort af Straa, som bt. til Fuglestræmsel. Straasæt, en. d. f. f. Halmbyne. Straaatag, et. 2. som er tækket med S. eller langhalm. "Straaaget dæsker lidt en Helt." Storm. Straatafte, v. a. 3. at tække m. Straa. En fraatakt Hütte. Straatakker, en. f. Tækkemand. Straaviiff, f. Halmviiff. Straaafte, en. Hæte gjort af, ell. beklædt m. Straa.

Straale, en. pl. -r. [Ev. Strála. A Stråhl. — A. S. Stræl. en. Pils. St. 2. og Ital. Strala, r.] Ordets afmind. Bemærkelse er: et lige Lægeme; der m. stor Hurtighed bevæger sig i en ret Linie. Saaledes: 1. Lyset, som ved væge sig efter hinanden i lige Linie, m. den største Hurtighed, som Hænder t. Naturen i en Lystraale. Solens Straalet. "Jorden er kun Eldn af brudte Straale; farveløss er Straalens rene Glands." Grundtvig. At lade en Solstraale falde ind i et fers mørket Værelse. (f. Lystraale.) En Lystraale. 2. et flydende Lægeme, der i lige Linie drives ud af en trang Kæbning; Vandstraale. Straalen af en Sprøtte, S. i et Vandfpring. 3. Straalen kaldes (etter d. Lybste) den mellemste Deel af Hestens Hovedentil (forbi den har Lighed m. en Pils) falds; og Straale forudm ogsaa har bemærket en Pils. = Straalebro, en. poet. om en fraalende Lygning p. Vandet. "Maar Maanen over Havet bygger f. Kænderne sin Straalebro." S. Staffeldt. Straales brydning, Straalebrækning, en. Lystraals lernes Afvigelse fra den lige Linie, derved; at de falde fra et tøtters Lægeme i et tyndere, ell. omvendt; Refraction. "Tage Brahe var den første, som bestemte Straalebrækningsens Virkning." Mandaf. "Voldensheds og Forbommens Laage, der foraarfagede denne falske Straalebrækning." Bictner. fraalebrækket, adj. som fæet, fremkommes ved, er forenet m. Straalebrydning. "Dg at Naturen fræder m. fraalebrækket Lyg; søe Lyset selv er der." Lullin. fraaledand, net, adj. v. dannet tilg en Straale, (Hæve oar det, som i Straalesfelm omgiver et ruldte Lægeme.) Straaleglands, en. 1. en fraalende Glands; som udgaer fra et lyst Lægeme. (Aarboe.) Solens gyldne Straale

leglands." Lullin. "Som Rosens Raab, der aabner Blade f. Morgensolens Straaleglæde." Vord. Brun. 2. Forestillingen af en fraalende Glæde, der omgiver et Legeme, f. E. Hovedet af en malet Helgen; Glorie. Straaleglæmt, et. poet. Eysglæmt. "Et Straaleglæmt dig sende Himlen ned."

S. Blicher. Straalekast, et. Eysstraalerens Tilbagekastning fra et tæt ell. mørkt Legeme; Reflection, Refler. "Nu Stjernens aldrig mister sit lyse Straalekast." Øhlenschl. Straalekrone, en. figurl. h. f. f. Straaleglæde, 2. Straalelys, et. Et stærkt og klart, fraalende Lys. (Arceboe.) Straalelemmer, en. (af Straale, 2.) den af Brændsolkene, der holder og styrer Røret p. Sprøjtstangen, og saaledes ledrer Vandstraalen. Straalepragt, en. glimtende stærk og klar Oplysning. "Dvertroens Mulm forsvinde, Kundskab v. din Straalepragt." Thaarup.

Straalepunkt, et. P. hvorfra Lysstraaler udgaar. Straaleregning, en. poet. et stærkt, fraalende Lys, en Samling af stærke Lysstraaler. "Den Straaleregning, som Dagens Stjerne ned fra tændte Aret sender." E. Colbisenen.

fraalerig, adj. som kaster mange Straaler fra sig. "Dendes store, fraalerige Dre." Øhlenschl. Straaleregner, et. Røret i Enden af en Sprøjtstange, hvorigennem Vandstraalen ledes. Straalestein, et. fraalende Lys. "Den maa — sit lyse Straalestein t. Forberig nedsende." Arceboe.

Straalevarme, en. i Naturlæreren: den Varme, som udbreder sig og virker fraalende, ell. hvorved f. E. en Ild opvarmer en Genstand i mærkelig Afstand, uden tillige i samme Grad at hebe den mellemværende Luft. Straalevei, en. poet. Lysglæde, Solglæde. "Som naar en Straalevei beredes f. nogen Gud." Storm. Straalevirkning, en. Virkning af Lyset ell. Varmen formedelt Straaler. Varmens Straalevirkning. (Drsted's Naturl. II. 122.) Straalevær, en. poet. en tæt Straalesamling. "Et (en) Straalevær er deres Dragt, som flyder p. Vindens Bover." S. Blicher.

Straale, v. n. 1. har. lyste Lysstraaler fra sig; give en stærk og klar Oplysning. Solen fraalede frem af Skyen. "Som naar Solen pludselig fraaler igennem Skyen." Øhlenschl. Diamanten fraaler (sunkler.) En fraalende Glæde. — figurl. "Det sorgende Smil, som fraalede frem gjennem rindende Taarer." Pram. — act. i hoiere Stil. Hans Naasn fraaler Fred og Glæde.

Straabads, en. pl.-er. [E. S t r a a b a d s e.] i d. Bælt: anstrengende Reise, Besværighed. Deraf v. a. at straabadsere; (Ital. strapazzare. Jsl. strabba.)

Straf, en. pl.-se. [S. Straf.] et Unde, som følger v. a. en uret, pligtskriftig ell. ulovlig Handling, ell. som tilføies dem, der har begaaet en saadan Handling. (Jof. Kev-

se, Tugt, Tugtelse.) Syndens Straf. En Guds S. Det var Straffen, han fik for sin flette Handling. "Straf er et dybsigt Unde, som tilføies og lides f. et moralsk Undes Skyld." E. Hornemann. At faae S. over een. At domme, sætte een i S. At udkaae sin S. (den idømte S.) Livsstraf, Dødsstraf, Pengestraf (Bøder.) Den sidste udtryktes ofte blot v. Straf. At give S. Han maatte give saameget i Straf. = strafbar, adj. give af Noere (særb. X. S. Drsted) indført indst. Drd, for: strafflydig, strafværdig, straffelig. Deraf: Strafværthed, en. (Strafværkel.) "En Handlings Strafværthed." Drsted. Straffri, adj. uden Straf, ustraffet. (Noth.) straffaldig. (Birtner) v. f. strafflydig. straflos, adj. ustraffet. "Si straflos ansæde din Hndlsag." Berg. Straffloshed, en. det Tilfælde, at Væde, Forbrudelse bliver ustraffet. "Kunde Lovens DvertræderROLE p. Straffloshed, hvis hans Stiering mislykkes." X. Drsted. strafflydig, adj. som fortjener Straf, som har begaaet en Handling, der fortjener Straf; ell. (om Gjerninger) som fortjener at straffes. "Et strafflydigt Foretagende." Schytte. "Det eneste, der p. nogen Waade kunde giere deres Misfærelse strafflydig." Kabb. Deraf: Strafflydighed, en. Bestaffenheden, at være straflydig. strafværdig, adj. som fortjener Straf, som burde straffes; ofte i moralsk Hensyn: umoralsk, lastværdig. Strafværdighed, en. ud. pl. den Tilstand, at være strafværdig. "Straf forudfatter nødvendig Strafværdighed, altsaa Forbrudelse." E. Hornemann.

Straffe, v. a. 1. tilføie een Straf, give Straf f. en begaaet Forfeelse, revse. At straffe en Forfeelse; straffe nogen for en Forfeelse. At f. en Forbrøder. (f. Nytte.) At straffes p. Etet. p. Penge, p. sin Formue, Væ. Han blev haardt straffet f. den Forfeelse. At straffes med Afsettelse. (Dretds oprindelige Bemærkelse har maaskee været: at tilføie udvortes Stude, lemæsse. Man siger derfor endnu i Fren: at straffe et Træ, som vorer f. høit.) 2. ilegentlig om at lide Dndt, som man selv har forkyldt ell. forsaaet sig. Han blev straffet f. sin Vindesloge v. Løbet af Capitalen. "Vær straffe tidt Forældre, fordi disse ikke have tugtet dem i Tid." Sporan. 3. (Usvævanlige og nu forældede ere Bemærkelserne: a.) rettsfætte, revse m. Dnd; som hyppig forekommer i vore Bibelovers. "Men han vendte sig, og straffede dem og sagde." Luc. 9. 55. b.) dadle, laste. "Ingen Waadsmand maa straffe Stipperens Kost." D. Lov. IV. 1. 15. = Straffeboder, et. Brev, hvori man straffer m. Dnd; v. revser, rettsfætter een f. begaaede Feil. Straffeboder, pl. f. Dnd, Bøder. Straffedag,

en. den Dag, som er bestemt t. Udseelse af en Straf. Straffedom, en. Dom, hvorefter en Straf tilkendes den, som har begaaet en Forbrydelse. At afgive en Straffedom. "Det er den ham forhen overgaaede Straffedom, der p. nu træder i Kraft." *Orsted.* "Jeg seer Guds Straffedomme opsolde Lovens Trubler." *Mønster.* Straffegrund, en. Grund t. at straffe een f. en Forbrydelse ell. Forseelse. (A. *Orsted.*) Straffelov, en. Lov, som bestemmer Straffene f. Forbrydelser; Criminalod. (*Schulte.*) Straffelovgivning, en. den Deel af Lovgivningen, der gaaer ud p. at straffe Forbrydelser. Straffesmaade, en. Maade, hvorpaa een straffes; eller hvorpaa en Straf udføres. Straffesprædiken, en. P. hvort Tilhørerne foreholdes og trettesattes f. deres Feil og Forseelser. Strafferet, en. 1. Ret t. at straffe Forseelser. Lovgiverens Strafferet bør ikke adskilles t. Lønter og Meninger. 2. Criminalsret. (A. *Orsted.*) Straffetale, en. Strafsprædiken. (*Holberg.*) Straffetrudsel, en. Trudsel om tilkommende Straf i Tilfælde af en Forbrydelse. (A. *Orsted.*)

Straffelig, adj. [af v. straffe.] som bør straffes, fortjener Straf; strafværdig. (nu fælden; jvf. ustraffelig.) "Da var der ikke Glemselse imellem Død og Udbd, tvollge Erkninger og straffelige." *N. Hemmingsen: 1572.* "Er der ingen Ting udi Ægtestab lastelig ell. straffelig i nogen Maade." *Samme.*

Stram, adj. pl. stramme. [I tydske Dialekter stramm.] 1. Stiv udspændt. Et stramt Loug. (modsat slap.) Kloten maa sidde stramt. "Dan fælden spændte Buens Bast saa stramt, at den i Katter brast." *Bagg.* 2. sig. og i Skiemt; om den, der anvender latterlig Omhu p. Yndehed i Klædedragt. "En Straajunker pøntet og stram." *Thaarup.* "Dg fandt end ingen Junter peen og stram." *J. Guldb. (f. Digste. II. 216.)* — Stramhed, en. ud. pl.

Stramme, v. a. 1. spænde, udstrække noget, at det bliver stramt. At stramme et Loug. Deraf: Strammen, Stramning, en. Gjerningen at stramme; det, at strammes. Jeg sæler en Strammen i Lemmerne. — strammes, v. dep. blive stram. — Strammesvone, en. Evne t. at kunne strammes, ell. til at kunne trække sig sammen.

Strand, en. pl.-e. [Jæt. Strönd, Uden Lovet beskrævet m. Kand. I det Fjænfte er Randa en Strand.] den yderste Deel af et Land, som støder t. Havet, og tildeels beskrævet af dette (thi ogsaa den, Strandbredden nærmeste Deel af Havbunden m. Vandet, som overstrøler den, indbesattes under Begrebet Strand, der egentlig kan siges, at bemærke "de Dele ell. Strækninger af Landjorden og af Havet, som gjenfærdig begrænse Jhønden." (*Nord. Tidsskr. III.*

9.) Dog saaledes, at Strand ogsaa kan betyde den udvendelig br. om den, Lyften ell. Strandbredden nærmeste Deel af Havet. f. E. "Brus i din Stolthed, solvblaa Strand." *Ewald.* "Der Stranden luge og sprudle Laage." *Samme.* "Gyltne Ager og solvblaa, solte danske Strand." *Samme.* (At Müller derimod vil indskrænket Beskrivningen af Strand alene t. den "yderste Deel af Havet," kan ikke v. Sprogbrugen bestyckes.) (jvf. *Lyft.*) En hoi, lav, støvsbevoren Strand. At boe v. Strandens. "Agnets fædder paa den eenfomme Strand." *Dhenski.* Skibet blev tuket p. Strandens. Hølgene stulle sig v. Strandens. Fiskerne hængte deres Garn p. Strandens f. at tørrer. Ankeret blev fundet i Strandens. (Derimod siges: Dredven af en Es, Fjod, Ka. jvf. Strandbred.) I nogle Sammensætninger (f. E. Strandfisk, Strandfugl, Strandgæst, Strandvand, saager dette Ord egentlig for: Sø; i andre, f. E. Strandsand, Strandarag, tænkes især p. den Landet nærmeste Deel af Havbunden. jvf. *Jorsstrand.*) = Strandaborre, en. Aborret, som leve i salt Vand. Strandager, en. A. som ligger i Nærhed af Strandens, gaaer ned t. Strandens. Strandarve, en. En Plante, som voree i Sandet v. Strandsbredden. *Arenaria populoidea.* Strandsbakke, en. B. ved Strandens. Strandsboer, en. den, som boer i Nærheden af Strandens. Strandbred, en. d. f. f. Strand, ell. egentl. den yderste Kant af Landet, som umiddelbart begrændes af Havet. (Man siger derfor: at boe v. Strandens, der voree Træer v. Strandens; heller end: v. Strandsbredden.) Strandbrint, en. hoi og steil Strandbred; en brat affaaeren Strandbakke. Strandbygget, en. d. f. f. Strandboer. Stranddige, et. Dige, opført mod Havets Indbrud. Stranddæmning, en. f. Dæmning. Stranddeier, en. d. f. f. Forstrandseier. Strandfisk, en. pl. d. f. Fisk, som fanges i Havet ell. langs med Kysterne; Saltvandfisk. Strandfiskeri, et. F. ved Kysterne. Strandfoged, en. Betjent, som har Opsyn m. en Strand ell. Forstrand, m. Opsyn p. Strandinger, ell. med Opsyn t. ufortøiede Vares Indsmugling. (Moth.) Strandfugl, en. Søfugle, der opholde sig paa ell. i Nærheden af Strandens. Strandgræs, et. 1. Græs, som voree langs m. Strandens. 2. Havgræs, som driver op p. Strandens; Tang. 3. en Plante, ellers kaldet Marchalm. 4. en anden Plante (*Sut.*) *Plantago maritima.* Strandhug, et. kaldes tilforn Koveri; som blev begaaet p. Strandens ell. Kysten af Sørover; Strandrov. Strandhuus, et. d. bygget nær v. Strandens. Strandkaal, en. En Høveurt, der dyrkes og bruges som Asparges. *Crambe maritima.* (Luffen.

Landec. 25.) : Strandkast, en. d. s. f. Strandbred. strandlængs, adv. langs m. Stranden. (S. strandlængs.) At: røse strandlængs. (Moth.) Strandløber, en. et Slags Strandfugle, hvortil ogsaa Biben hører. Tringa. Strandløg, en. En Urt, som vører v. Havbreden i sydlige Lande, og bruges i Lægetonken Squilla. Strandmaage, en. et Slags Strandfugl af Maagernes Slægt. (Funtz N. S.) Strandmalturt, en. et Slags Strandplante. Artemisia maritima. Strandmark, en. M. som gaaer ned t. Stranden. Strandodder, en. Et Slags Odder, som lever v. Stranden, og hvis Pels er meget søgt; Grodder. Mustela lutris. Strandplante, en. Plante, som groer og findes paa Stranden. Strandraavn, en. et Slags Strandfugle. "Pst Strandravnen hvirvlede op sin Flugt fra Døbet." Jørgens Digte. K. 69. Strandret, Strandretighed, en. d. s. f. Forstrandret. Strandrider, en. Lødsbøllent, som har Dvsn m. Stranden. Strandrov, et. d. s. f. Strandbug. Strandrover, en. Sørover, som begaaer Strandbug. Strandvand, et. Vand, som spræves i Stranden eller paa Strandbredden. Strandvædder, en. d. s. f. Strandvædder. (Moth.) Strandvide, en. br. i ældre Skifter for: Strand ell. Ryst. "Det ganste Land omkring Strandviden er besat." Bording. "Strandviden bedækket af tusende Vaade." N. Brun. Strandvis, et. En ved Strandbredden almindelig Sivplante, m. lange, flve og spidde Blade. Boirpus maritimus. Strandvædder, en. et Slags Strandfugl. Hæmatopus. Strandkrappe ell. Strandfrye, en. En hist og her v. Strandkanten, selsomere inde i Landet voxende Stræppe. Art. Rumex maritimus. Strandvale, en. Et Slags Svaler, som bygge Reder i Strandbrinkerne. Hirundo riparia. strandsætte, v. a. 3. at f. et Stib o: ladebet løbe v. Strand (hvad enten dette sner m. Flid, eller ved Vindens Magt. Jacobi.) Strandtorv, en. d. s. f. Marters. (Dec. Mag. VI. 307.) Strandvagt, en. W. som holdes langs m. Stranden, f. at hindre ell. lagttage en Fiendes Landgang. Strandvand, et. salt Vand, havvand (hvilket dog er mere brugeligt.) Strandvildt, et. Fuglevildt, der opholder sig v. Havets Strænde. Skytte. (Indv. Reg. V. 170.) Strandvind, en. Vind, som blæser fra Havet; Søvind. Strandvrag, et. Vrag af strandede Stibe, W. som findes v. Stranden. (D. Atl. V. 606.) Strandværn, et. Værn, Bestyttelse f. en Strandbred. "Sandklitternes Strandværn imod Havet." W. Strandværn, en. et Slags store Orne, som leve v. Stranden. Falco ossifragus.

Strænde, v. n. 1. (er.) 1, om: Stibe;

heltet søgt v. Stranden ell. paa Ibsen i Havet, v. Stormens Magt, ell. ved Stibestrens vens Forseelse, Stibet er strandet v. Ansholt, v. en Klippe. — fig. mislykkes, blive t. intet. Den Forhaabning, Plan strandede. 2. om Søfarende: forulykkes m. et Stib, lide Stibbrud. Han strandede m. Bruggen v. Stagens Rif. = Stranding, en. pl.-er. bet, at strande. Stibets S. — Strandingegods, et. ud. pl. Stibegods, som v. Stranding driver i Land. (f. Drag.)

Strangfæe, en. pl.-r. Et Svøb, en Stede af Røder, som lægges om Staglen, for at den ei skal berøre og gnave Hestens Bug ell. Side. (Dedat har maastee oprindelig hed: en Strangfæe, af Strang, J. Stræng, et Løug.)

Stratensøver, en. pl.-e. (tydsk.) en Stemand.

Strax, adv. [J. strax. N. S. {tra d. s.}] 1. i den næst paafølgende Tid, usfortøvet, uden Dphold. Det maa strax fæe. Vi vil f. velse. Strax førnd, strax efterat. — Strax paa Stedet, strax v. Timen (forstærkende, befalende Udtryk). — Dvsaa r meget snart, om en ganste kort Tid. Jeg skal f. komme tilbage. Nu begynder det strax. Strax efter Vordet. 2. ligeledes om en forbigangen Tid. Strax dg (aa snart som) han saae Faren, lide han dem til Hielp. Det tilbrog sig f. efter at han var kommen t. Byen. 3. i dagl. Tale, for: just, sølgelig, nødvendigen. Fordi man gjerne taler m. et Fruentimmer, derfor er man ikke strax forsket i hende. 4. om Stedet: lige, umiddelbar (for ved, bag ved, ic.) Strax inden for, uden f. Yorten. Strax ved (ganste nær ved) Møllen ligger et Huus. Han fulgte strax efter Prindjerne (i Toget.)

Stræg, en. pl.-er. [J. Strik. N. S. Stre e f.] 1. et fint Træk, som gøres (ridses, tegnes) m. et spidst Lægeme, f. C. en Pen, Blyant, Ridseskæder ic. en Linie (for saa vidt denne virkelig er dragen, og især m. et skrivende Midde). "Stræg betyder en saadan Linie, som v. sammenhængende Punkter er gjort synlig." Müller. At gøre en lige Stræg med Pennen. (Man siger ogsaa: flæve, krumme Stræger; men v. Stræg absol. forstaaes gjerne en lige Linie.) At flæe en S. efter Aencalen. En Ridsstræg, en Blækstræg. "Tegnere søger v. Stræger at betegne de Linier, som Lægemes Dmets Bestræve." (Jof. Linie og Stræg.) fig. det var, det gjorde mig en S. i Regningen (hindrede min Plan, fluffede min Forventning.) 2. Træk, der ligner en Stræg, Strieb. En bruun Hest m. en sort S. langs ad Ryggen. Stræger (Furter, Linier) i Hænderne. 3. Stræger i Compasset, Compasstræger o: de 32 Dele, hvori Cirkelen i Compasset er deelt. Vins den er gaaet to Stræger mere sydlig. 4.

figurl. *Streger*, *Stette Streger*. d: *Stette*, uubeskrivede Handlinger, Paasund t. andres *Stade*. (d. *Zale*. Djsaa: *gale*, *wilde Streger*.)

Strege, v. n. og a. 1. glære, *strække Strege*. At *strege* med en *Pen* p. *Papiret*. — At *strege* *Blind* af. At *f. noget* over ell. ud d: *slaae* en *Strege* *derover*, f. at *vise*, at det *skal* *udelades*. *streget* (*linteret*) *Papir*. *Streife*, v. a. og n. 1. [*Streifen*.] 1. n. og a. *fare* hen ad *Dverfladen* p. *noget*; *bevære* *Dverfladen* i *Flugt*. "Kuglen *streibte* hans *Arm* (*hvorved* *menes* en *vel* *soelleg*, *men* *ikke* *faerligt* *saarende* *Bevoering*.) 2. neutr. (Sv. *ströfva*.) *foxaandre* *hastigen* *Sted*, *ile* *fra* *Sted* t. *Sted*. *Jeg* *har* *streibet* om i *Bnen* *den* *hele* *Dag*. *Fjendens* *Kortropper* *streibte* *alt* *over* *Grændsen*. At *f.* om i en *Egn*. (sv. *strippa*.) = *Streiferi*, et. *Gjerningen* at *strefse*. *Streifparti*, et. *endeel* *lette* *Tropper*, som *drage* ud p. *Streiffog*. *Streiffstud*, et. *Stud*, som *kan* *streibse* *Legemet* *uden* at *saare*. *Streiffrog*, et. *hastigt* *Tog* af *Krigsskoll* f. at *streibse*, *glære* *Butte*, *overrumple*, o. d.

Streng, en. f. *Stræng*.

Streng, adj. [*Sträng*. *Streng*.]

1. *haard*, *stærk*, *meget* *soelleg*. (modf. *mild*.) En *streng* *Bluter*, *Kulde*. (Man *figer* at *noget* *har* en *streng* o: *sammensnerpende* *Smag*. En *strengfydende* *Malm*, som er *haard*, *vanskelig* at *smelte*.) 2. *haard*, *uden* *Bequemmelighed*. At *føre* et *strengt* *Liv*. "Saa *strengt* at *Liv* *frambringer* *ikke* *flavste* *Mennesker*." D. *Gulds*. En *streng* *Munteorden*; *streng* *Faste*. (Et *strengt* *liv* *uivortes*, *Ka'yn* o: *alvorsligt*, *ikke* *mildt*.) 3. *bevaerlig*, *mosom*. *strengt* *Arbejde*. 4. *meget* *nelagtig*, *stærk*, *noieregnende*. (modf. *lemfældig*.) En *f. Lydighed*. At *være* *under* *strengt* *Dysyn*. Den *strengeste* *Retfaerdighed*, *Dnd*, *Kyddhed*. *Streng* i *sine* *Plikters* *Dysndelse*. At *see* *strengt* p. *noget*. En *f. Undersegelse*, *Eramen*. 5. som *fordrer* *meget* af *Undergivne*, *seer* *alvorsligt* p. *Plikters* *Dysndelse*, og *straffer* *deres* *Dvertrædelse* *uden* *Slaansel*. (modf. *mild*, *estergivende*.) En *f. Herre*. At *regiere* *strengt*. "Den *strengste* *Mand*, *straffes* *der* *aldrig*, *uden* *hvor* *han* *vil* *gaarne*; *den* *haarde* *ogsaa* *der*, *hvor* *han* *raber*." *Sporon*. Et *strengt* *Forbud*, en *f. Dom*; en *f. Lovgivning*. At *straffe* *een* *strengt* (efter *Lovens* *Strengthed*.) = *strengeligg*. *strengt*, adv. *Han* *forbød* *det* *strengeligen* (*meget* *alvorsligt*). — *Strengthed*, en. ud. pl. *den* *Egenkab* at *være* *streng* (i *Adjectivets* *forskjell*. *Betændinger*.) *Wintrens* *S*. At *straffes* *efter* *Lovens* *Strengthed*. "Staten *maa* *snæse* *sig* *streng* *Embedsmænd*; *thi* *Grundten* t. *Strengthed* er *Dver*, og *Dver* er en *Følge* af *Retfaerdig-*

hed." *Sporon*. = *strengfydende*; adj. v. om *Metaller*. f. *overføre*. (*streng*, 1.)

Stwenge, v. n. og a. 1. [*af* adj. *strong*] *drive* paa m. *Strengthed*, *vise* *Strengthed*, (*stribent*). At *streng* med *een* o: *holde* *ham* m. *Strengthed* t. at *eftertoemme* *sin* *Plikt*. (*Moeth*.) At *streng* paa *Betalingen* af en *Gjeld*; *inddrive* *den* m. *Strengthed*. (sv. *anstreng*.) — *strengis*, v. dep. *blive* *svovgere*, *haardere*. *Wintrens* *strenges*.

Stri, et. ud. pl. [*Strigi*.] et *Slags* *meget* *grovt* *kerred* ell. *Tol*, som *væres* af *Blaar*. (sv. *strid*.)

Stribe, en. pl. -r. [*M. S. Stripe*. *S. Stripe*.] en *lang* og *smal* *Adskilling* i *den* *farvede* *Dverflade* af et *Legeme*, som *afveer* *ler* m. *andre* *lignende* af *forskjellig* *Farve*, ell. *begrændses* af en *stærke*, *anderledes* *farvet* *Dverflade*. *Hvidt* *Tol* m. *blaae* *Striber*. *Brede*, *smalle* *Striber*. En *hvid* *S*. i *havet*, i *den* *blaae* *Luft*. (Med *Stribe* *tages* *alld* *kun* *Person* t. *Farve* og *Udsende* p. et *Flade*. *Longe* og *smalle* (*afskaarne*) *Stykker* af et *Legeme*, kaldes *Stremsker*. *Striber* p. et *Legemes* *Dverflade*, er *noget* *andet*; *end* *Kiffer* og *Jurer*. f. *disse* *Drb*.) = *stribet*, adj. som *har* *Striber*; *hvis* *Dverflades* *Farve* *veer* i *Striber*, ell. *frambringer* *Striber* i en *ensfarvet* *Grund*. *Stribet*; *gulstribet*, *blaastribet* *Tol*. En *stribet* *Kiole*. *Lufften* *seer* *stribet* ud.

Strible, en. pl. -r. 'en *liden* *Stribe*; f. *S*. i *Huden* *efter* *Slag* m. er *Pidsk*. (*Moeth*); som *ogsaa* *har* v. a. at *strubbe*, *frambringe* *Stribler*.)

Strid, adj. n. *stribet*. [*S. stridr*.] 1. *u jæv*, *haard* at *sole* paa. (*fun* om *de* *Ång*, som *bor* *være* ell. *saadvant*. *ere* *bløde*.) *Strid* *kerred*, *haar*. (sv. *ru*.) *heraf*: *stride* *haaret*, *striduldet*, som *har* *stribt* *haar*, *strib* *uld*. 2. *hastig* i *sit* *Løb*. (om *vindende* *Band*.) *Den* *stride* *Elv*. "Saa *som* *den*, *der* *fosommer* *imod* *den* *stride* *Strøm*." *Helt*. "Han *snoc* *de* *stride* *Stroemme*, *han* *jævner* *Belgens* *Tov*." *E. Frimann*. "Snart i *det* *stride* *Kald*, *snart* i *det* *byde* *Leie*, *forføls* *ger* *han* *sin* *Fangst*." *P. S. Frimann* (om *Fisfæren*.)

Strid, en. ud. pl. [*S. Strid*. *X. S. Strith*.] 1. *egentlig*: *den* i *voldsom* *Gjerning* *udbrudte* *Uenighed* *imellem* to ell. *flere* *Parter*; *Krig*, *Kamp*, *Slag*. At *drage* i *Strid*. At *falde* i *Striden*. *Der* *stod* *en* *haard* *Strid* (et *haardt* *Slag*). *Striden* *blev* *uafgjort*, *væred* *en* *heel* *Dag*. 2. *uegentl.* og *figuralig*: *Uenighed*, *der* *nitres* i *Drb*, i *mundtlig* *Tale* ell. *skriftlig* *Forhandling*; *Uviff*, *Arætte*, *Stridighed*. *De* *kom* i *Strid* v. *Bordet* om *den* *nye* *Komedie*. *Han* *var* *den*, som *begyndte* *Striden*. *Pars* *Kernes* *Strid* i en *Stat*. En *lærd*, *videnskabelig* *Strid* (f. *Ordstrid*.) At *ligge* i *S*. (*Process*) m. *een*. At *dømme* i *en* *S*.

At leve i en **beständig Krig** og **Strid**. (Strid er i disse Tilfælde undertrent eenstøbtigt m. **Trætte**: hvormodt **Krig** og **Alammeri** bruges mest om mundtlig **Trætte** af en lavere, mere personlig fornærmende Art; **Krig** dog kun kaldes i Taleproget. **Skanderi** har, ligesom **Alammeri**, Betydning t. det Udytligge, **Heirskede** i **Trættens**, og tillige t. det uvassende, fornærmelige i de **Trættendes** **Udtryk**.) — **fig. Lidelskabernes Strid** med **Fornæst**. En **S.** imellem to **Plygter**. **Uenighed** er **Mangel** p. **Doverensstemmelse**, i **Meninger** ell. **Handlinger**. **Strid** er en **Modsatning** af **Kræfter**; **Uenighed** gives kun imellem **Mennesker**; **Strid** findes i hele **Naturen**.” **P. G. Müller**. = **stridbar**, **adj.** (af **Strid**, 1.) **tilsieligg**, **oplagt**, **stillet** t. **Strid** ell. **Krig**; **krigerst.** (**bellicosus**.) **Et stridbart Folk**. **Stridbar** var han, og nok sandt han, at **stride** imod.” **D. Guldb.** **fig.** som gjerne søger **Strid** (2.) **trætteklar**. **Deras**: **Stridbarhed**, en. **ud. pl.** — **stridslysten**, **adj.** **begjærlig** efter **Strid** ell. **Krig**. **Stridbar** skal **Borgeren** være; men ikke **stridlysten**.” **Engelstoft**. **Stridfindet**, **adj.** **d. s. f.** **stridig**. 1. — **stridvandt**, **adj.** **vant** t. **Strid**, **svet** i **Strid**, **krigsvant**. **Et stridvandt Folk**. ”**Jeg** kender den **stridvante** **noordste** **Helt**.” **Pram**. = **b.**) **Stridsbulder**, **et.** **Stridens**, **Krigens** **Bulder**. (**Fibiger**.) **Stridsdag**, en. den **Dag**, hvorpaa en **Strid** ell. **Kamp** holdes. **Stridsfolk**, **pl. s.** **Stridsmand**. **Stridshammer**, en. **et** **fordum** brugeligt **Waaben**, der havde **Lig**hed m. en **h.** **Stridshelt**, en. En i **Strid** **udmærket** **Helt**, en **stridbar** **h.** **Stridshest**, **Stridshingst**, en. **kalbtes** **tilføren** den **Hest**, (og **ofteft** **Singst**), som **Ridderen** **kun** **red**, **naar** han **gav** sig **ind** i **Striden** (**Dextrarius**; **modsat**: **Ganger**.) **Stridshjelp**, en. **h.** som **vdes** en **Anden** i **Strid**. (**Fibigers** **Pomer**.) **Stridshjælper**, en. den, som **hjælper** en **anden** i **Strid**. (**Fibiger**.) **Stridshorn**, **et.** **h.** som **fordum** brugtes t. at **blæse** til **Kamp** i **Krigen**. (**Herg**. **s.** **Luur**.) **Stridshær**, en. **Krigshær**. (**J** **poet.** og **høiere** **Stil**. **Pram**.) **Stridshovedmand**, en. **Dveransfører** over **Krigsfolk**, **Feltherre**. (Især i **vore** **Bibelsovers**.) **Stridskræfter**, **pl.** de **Kræfter**, som **stridende** **Magter** **modsatte**, ell. **kunne** **modsatte** **hinanden** i **Striden**. **Stridskræfterne** i **dette** **Slag** **vare** **ikke** **lige**. **Et** **lands** **Stridskræfter** **o:** de **Midler**, af **Tropper**, **Krigsfordenheber** m. m. som **det** **har** at **bruge** **imod** en **Fiende**. (**Sieldnere** i **sing**.) **Stridskræften** **gundes** **ikke** **p.** **det** **blotte** **Antal** af **Mennesker**; **men** **p.** **Kunligheden** af at **underholde** og **væbne** **dem**.” **Dlussen**.) **Anvendt** **p.** **andre** **Forhold** og **enkelte** **Personer**: **Gienstanden** er **beqvem** t. **uden** **stor** **Anstrengelse** at **svæ** **sine** **Stridskræfter**.” **h.** **Drsted**. **Stridsleg**, en. **krigerst** **Leg**, **Estreligning** af **Krigsoptria** i **en** **Leg**; **Kamp**

leg. (**Chytte**.) **Stridslyst**, en. **lyst** t. **Strid** ell. **Krig**, **Kamplyst**. **Stridslyst** **luer** **p.** **ny** i **hans** **Barm**, og **Frød** i **hans** **Die**.” **Herg**. **Stridsmand**, en. den, som er **svet** i **Strid**, **tager** **Deel** i **Striden**; en **Krager**, **Krigsmand**. (i **pl.** **Stridsmand**, **Stridsfolk**.) **Stridsmod**, **et.** **Mod** t. at **stride**, **krigerst** **Mod**. (**Fibigers** **Pomer**.) **Stridspunkt**, **et.** **pl.** — er. en **vis** **Materie**, ell. en **enkelte** **Gienstand** i **en** **Materie**, hvorefter **der** **tvistes**, som **ei** er **afslort**. **Stridsfrist**, **et.** **S.** **hvori** man **angriber** og **modsviger** en **andens** **Meninger** og **Udtrænger**, ell. **forsvæver** **sine** **egne** **mod** **Andre**. **Et** **academisk** **S.** o: en **Disputation**. **Strids spørgsmaal**, **et.** **Et** **uafgjort** **Stridspunkt**, som **der** **handles** om, som er **fremsat** t. **Behandling**. **Stridsvogn**, en. **Bogn** (**underliden** **forfornet** m. **Segl** ell. **Kæredde** **Redskaber** **p.** **Silderne**) **hvorpaa** **Krigere** **fordum** **førte** i **Striden**, og **hvorfra** **de** **segede**, **isort** m. **Kæster** ell. **Skudvaaben**. ”**En** **Krigsmagt**, **der** **bestaaer** af **Fodfolk**, **Rytteri** og **Stridsvogne**.” **D. Guldb.**

Stride, **v.** n. **stred**, **har** **stridt**. [**J.** **strida**.] 1. **bestraabe** sig **for** i **Kamp** at **overvinde** en **Fiende** ell. **Modstander** (uden **nærmere** **Bestemmelse** af **Waaben**;) **kæmpe**, **segte**. **At** **stride** **for** sit **Fædreland**. **han** **stred** **længe** **mod** **Dvermagten**. **At** **stride** **med** **Døden**, **ligge** i **Dødskamp**, i **sidste** **Yandes** **drag**. (**act.** **At** **striden** **haard** **Strid**.) **Dg** **sa** om **Dyr**: **Man** **saar** **Løver** og **Ligre** **s.** **med** **hinanden**. (**figurlig**, **ell.** en **Benning** af **den** **maaftee** **oprindelig**. **Bemærkelse**: at **anstrænge** **sine** **legemlige** **Kræfter**, er **Brugen** af **dette** **B.** i **nogle** **Talemaader**. **Man** **figer** **s.** **G.** **See** **hvor** **Dyret**, **Hunden** **strider** **f.** at **komme** **løb**. **act.** at **s.** **Winteren** **over**, **igleennem** o: **faae** **Ende** **paa**, **gigennemgaae**. **s.** **oversfride**. **At** **stride** **sig** **frem**, **arbeide** sig **frem** m. **Maie**. ”**Saa** **skal** **du** **aldrig** **stride** **dig** **op** **til** **dit** **lyse** **Udspring**.” **Evand**.) 2. **figurl.** a.) **føre** en **Strid** m. **Drb**, i **mundtlig** ell. **skriftlig** **Tale**, **forsegte** en **Sag**, **Mening**, **Sætning** **mod** **Andres** **Indvendinger**. **At** **s.** **med** **een** **om** **noget**. **At** **s.** **mod** **Sandheden**. — **strides** **br.** og **sa** i **danne** **Bem.** som **v. d.** **At** **strides** **m.** **een**. **De** **stredes** **længe** **om** **hvem** **der** **skulde** **gaae** **fæst**. **b.**) **have** en **Sind** **bring** at **overvinde**. **At** **stride** m. **Egdom**. **han** **har** **havt** **stor** **Fattigdom**, **Modgang** **at** **stride** **med**. **c.**) **modsigte**, **være** **imod**. **Det** **strider** **imod** **lund** **Fornuft**, **Erfsaring**, **imod** **Bov** og **Anordninger**. **stridende** **Sætninger** o: **modsigende**. **stridende** **Plygter**, som **hindre** **hinanden** i **Dydsdelfen**.

Stridig, **adj.** [af **Strid**, 2.] 1. som **ei** vil **vige** ell. **give** **efter** i **en** **Uenighed**, **ikke** **øge** **sin** **Mening**, **Paastand**; **paastaaelig**, **ubsielig**. 2. som **er** **underkastet** **Strid**, som **der** **strides** om. **stridige** **Meninger**. **At** **giere** **een** **noget** **stridigt**, **modsatte** sig **hans**

Besiddelse deraf. (I. streitig.) 3. Stridende, modvirkende, som strider imod noget. "Stridige Fordrø, Villier, Indsigter maa forenes i den almindelige Bøffærds Befordring." Schytte. "Maar stridige Nyfter fremstille sig f. Bevidstheden." Pomig. = Stridighed, en. 1. ud. pl. den Egenstabs, at være stridig, paaftaaelig, uestergivende. 2. pl. Stridigheder. d. f. f. Strid, 2. m. Indbegreb af de Sætninger, Meninger ell. Punkter, som der strides om. En langvarig Stridighed. At tilføje en S. Theologiske Stridigheder. I denne S. ere mange upedkommende Materier indtrukne.

Strigle, en. pl. - r. [Lat. Strigil, Strigilis.] et Slags Strabe, ell. et Jernredskab, sammensat af Kamme, (Kætter) hvorefter de fleste strages og renses, og hvorefter den sidste Borste, der bruges i samme Diemed, afstrøges ell. afstradses. [Strigleborste (I. R a r d t s h e) er en Borste af den Art.]

Strigle, v. a. 1. strabe eller strage en Hest m. Strigle. — Striglen, Strigling, en.

Strikke, v. a. 1. [I. strid en.] forfærdige noget af Træde, der slænges i Maffer m. Vinde; binde, knytte. (f. binde, 3.) At strikke Strømper, Suer, Bunter. En strikket Pung. = Strikning, en. Sierningen at strikke. = Strikbuks, pl. Buxer, hvis Lø enten er strikket, ell. vævet som Strømper. Strikstrømpe, en. En S. som er strikket, ell. som man strikker paa. (Noth.) = Strikkegarn, et. S. som br. til at strikke af. Strikkekonst, en. ud. pl. den K. ell. Færdighed at kunne strikke. Strikkenaal ell. Strikkepind, en. Pind af Staaltraad, hvorefter Strikkegarnet knyttes i Maffer; Bindepind. Strikkepose, Strikkepung, en. Pose ell. Pung, hvori Fruentimre føre deres Strikketoi med sig. Strikketoi, et. det, man har i Arbeide, at strikke paa.

Strikke, en. pl. - r. [I. Strid.] en snøet Snor; et Reb (som er det danske Ord.) "Det Kanbens Skodbaand — maa heller hedde Strikke." Dols. P. Paars.

Strime, en. pl. - r. egentl. vel d. f. f. Stribe (Noth, der ogsaa har Bemærkelsen: Straale) men bruges især om Striber ell. Marker i Huden efter Bug og Slag. "En lys Strime langs ad Nøggen." S. Strøm. (om et Insect.) hvoraf adj. strimet.

Strimmel, en. pl. Strimler. [I. Strimil. Gl. L. Stremelin. Trifan.] et langt, trødt og smalt Stykke, som enten er afskaaret af noget større, ell. seer ud, tænkes som det kunde være afskaaret. En S. Lærred, Silketoi. At skære en S. af noget. En smal Strimmel Land.

Strippe, en. pl. - r. et lille rundt Trækar, m. Paandfang v. den ene Side, s. at sse Vand med, ell. d. (Deraf maaskee: at strippe, i Byland: at maffe.)

Strippe, v. n. 1. har. løbe om fra Sted Dansk Ordbog. II.

t. Sted, uden længe at blive p. noget (sætte.) Dagl. Tale. — At strippe omkring i Bhen, strippe om i Huset; strippe Landet igennem.

1. Stritte, y. a. og n. 1. fæste noget langt og m. Magt af Paanden. At f. en Steen, og: at stritte m. Steene. (f. stride, 1.) [Isl. streita, anstrenge sig; strita, slæde, slæbe.]

2. Stritte, v. n. 1. sætte udad det, som naturligen bør vende indad (om Legemsdele.) At stritte med Venene o: vende Knæene indad. (Noth.) "Dan stritter som en So p. hal Jis." P. Svns Ordspr. II. 17.

Stroppe, en. pl. - r. et fott, m. begge Ender tilshet Vaand e. d. til at holde, sætte ell. trække i. Støvlestropper. At sse Stropper i et Stykke Lærred. En Stroppe i en Kiole (s. at hængende ved.)

Strube, en. pl. - r. [I. Strup. Subm. Andr. Sv. Strupa.] den Deel af Halsen, der indbefatter saavel Madsiben, som Lufts-røret. (f. Orangstrube, Svølg.) At gribe een i Struben. "Pvad Tone Fulde et i denne Strube stæbes?" Storm. — Strubehoste, en. et Slags fartig og hastig bræbende Engdom, der har sin Grund i Lufts-rørets Dyphulmen. Angina polyposa. Strubesaar, et. Saar i Struben.

Strud, en. Yderende, det yderste af noget. (Noth.) "En Pølse haver to Strude." P. Svns Ordspr. II. 69. Deraf Strudsbrød, Rappesrud o. fl. foraldede Ord. [Sv. Strut, Kræmmerhuus.] (Strudbakkelse, Strudbakkelse, et Slags Rager i Kissenhavn, i Form af en rund, kantet Pølse, som koges i Smør ell. Fedt.)

Struede, strutte, v. n. 1. (har.) give sig ud, sprede sig. (strutte m. Venene. Noth. (jvf. 2. strutte.) "Som et Par Wren i et Aag, der strutte hid og did." Str. 26. 8. i nyere Bibelsøvers, men ikke i B. af 1550.) — strutbuget, adj. som har en udstaende Mave. (Noth.)

Strudel, en. pl. Strudler. (Yndst.) Hvirvel i Havet, Havsvølg. (f. Strøms hvirvel.)

Struds, en. pl. - er. den største af alle Fugle, som har hjemme i Afrika og nogle Dele af Asien; Strudsflugt. Struthio. = Strudsflader, en. Strudsens Flader, især dens Hale- og Vingeflader, som bruges a. Phnt. Strudsunge, en. En ung Struds. Strudsæg, et. Strudsens Æg.

Strunt, adj. [Sv. strunck.] stiv, lige, opreist; figurl: indbildt, hoffærdig.

Stryg, et. (f. Strøg.) Stryg, pl. Bug, Prøgl. At faae Stryg, give een Stryg. (Isl. strikia, pidste.)

Strygge, v. a. og n. strøg; strøgen, strøget. pl. strøgne. [I. striuka.] I. act. 1. fare hen over en Rings Overflade m: et andet, fladt Legeme. (I mange særskilte Tilfælde.) Saaledes: At f. Lø (m. et Stryg-

gejern) ogsaa absol. at stryge o: glatte det vaskede og tørrede Løi m. Fladen af et Jern, hvori en gloende Bolt er indlaagt. At stryge noget glat. At stryge sig om Munden, om Hagen. At f. en Kat benad Ryggen. At f. en Pest (m. Striglen.) At f. Penge ind o: tage imod dem. f. Salve p. Saaret. At f. Plaster. At stryge Steen o: danne dem i Formen, hvort Leet stryges lige m. en Spaan. At f. Kornet i Stieppen, Tønden (f. Strygmaal.) At stryge (o: hvæsse) en Kniv, en Lee. (f. Strygespaan.) — At stryge gf. At f. Bladene af en Green (m. Gaanden.) Besten stryger (Hovedstilet) af sig. At f. noget over m. en Farve. — At f. noget ud, udsætte v. at stryge ell. vifte. At f. Følber ud m. Strygejernet. "Om det nu kom af, at der saa tidt var stroget paa (Stillet) og iglen stræget ud." Rahb. — At f. en t. Kagen (o: pibste, kagstryge.) m. fl. andre Talsmaader: (jvf. vifte.) 2. recipr. At stryge sig p. noget, berøre noget, m. Fladen af en Legemsdeel. At stryge sig p. en hold Muur. 3. At stryge Flag, f. Sell, t. Skibs: lade Flagget glide ned ad Flagstokken, lade Stilet falde, t. Tegn p. Versbølghe. II. neutr. 1. om en hastig, uafbrudt, uafindret Bevægelse, især om Wind og Luftstræk. Her fan Winden, Luften silt stryge igiennem. Der stryger en kølig Luft, Luftstrøm glennem Dalen. Svalerne stryge langs m. Jorden. En strygende (stærk) Wind. "Han dem sendte en strygende Nebbor." Fibigers Sophokl. 2. bevæge sig hastigen, løbe. (om Dnr og Mennester.) Her strøg et Raadbr forbi. Hundene kom strygende over Marken. Vi saae ham stryge her forbi, f. ned ad Gaden. fig. At stryge Landet om, f. omkring i Landet o: flaffe om fra Sted t. Sted. (f. Landstryger.) At f. om i Bnen, p. Gaderne. 3. ligeledes om livløse Ting, med Bibegeb af Bevægelse af en anden Ting's Overflade. Kuglen strøg langs henad Muren, over Vandet. 4. hos Bergmænd og Wineraalger: strække, udstrække sig, især i horisontal Linie. Gangen, Leiet, Kløften stryger fra Nord mod Syd. = a.) Strygebaand, et. et i Almindelighed uident Baand ell. bredt Struebændel, som Fruentimre tilforn brugte, deels t. at stryge Saaret tilbage, deels t. at holde det opstrøgne Haar under Bnen. (Noth.) Strygebolt, en. Jernbolt, som gjøres gloende og lægges i Strugejernet. Strygebræt, et. Et Bræt t. at stryge Klæder paa. Strygejern, et. 1. Redskab, sædvanlig af Staal ell. poleret Jern, m. Rum indeni, t. at lægge Strygebolten i. (Strygejern kaldes i Alm. kun det, som v. et Spaandtag af Træ føres løst i Gaanden. f. Pibejern.) 2. Strygejern p. en Vogn f. nedenfor Strygejern. Strygeflæde, et. uident ell. kinnet Klæde, som lægges under det Løi, man stry-

ger. Strygenaal, en. d. f. f. Probeernaal. Strygerem, en. Løderrem, t. at stryge Antve (især Barberknive) paa, f. at hvæsse dem. Strygesand, et. (Noth.) Et Slags Sand, som Bønder komme p. deres Strygespaan o: et stadt Stykke Træ, som man knytter i Lære og belægger m. Sand, f. at stryge Leen derpaa, naar den støves. (Ders af: Strygegang, saa langt, som Sløtkarslen gaar imellem hver Gang at han stryger Leen. Noth.) Strygespade, en. en glat, bred Spade, t. at stryge. f. E. Leer ell. Lær med. (Noth.) Strygestof, en. S. hvormed noget stryges. "En Strygestof, hvormed Klættørv stryges i Formen." D. Luffen om Brendsel. 180. Strygetræ, et. Et trindt og lige Stykke Træ, hvormed man stryger Kornet, som er maalt i en Tønde ell. Stieppe. (D. Lov.) = b.) Stryghammel, en. den øverste Hammel, som bruges p. nogle Vogne. Strygholt, et. d. f. f. Strygetræ. Strygjern, et. Et Jern, som m. den ene Ende sidder fast p. Hammelen, m. den anden p. Vognarealen imellem Hjulnavet og Luntestikken. (Noth.) Strygmaal, et. Kornmaal, hvormed det m. Korn spidte Maalekar stryges (modf. Topmaal.) Strygning, Strygen, en. Glieningen at stryge. (f. Strøg.)

Stræbe, v. n. 2. har. [X. S. stræfan. Sv. stråfva.] anvende al sin Kraft (enten Legemets ell. Sjælens) p. et Arbejde, ell. for at naae, opnaae noget. "Da lil, da stræb, da stynd dig strar p. Stand." Ahlenschl. Wi stræbe af alle Kræfter f. at blive færdige i Aften. Han arbejder og stræber nok, og bliver dog fattig. "At de troe sig fritagne fra at stræbe efter det, de ikke kunne naae." Wynnier. At f. til et Naal. At stræbe frem. "Derfor stræber endnu Klærligheden frem af ethvert Pierte." Wynnier. At stræbe hen imod noget. (Wynnier.) Han stræber v. ethvert Middele at vinde Mængdens Bisfald. At f. een efter Livet. (f. efterstræbe.) "At tragte er egentlig i Tankt og Forsæt; at stræbe i Wille og Gierning. Man kan ikke stræbe efter noget, uden tillige at tragte derefter." Sporan. jvf. tragte, attraae, bestræbe. = Stræben, en. ud. pl. det, at stræbe. En ivrig, rebelig Stræben. — stræbsom, adj. som ihellig stræber, er sitting, vedholdende i sin Næringsvel ell. daglige Gierning, arbejdsom. (jvf. arbejdsom, virksom.) "Den, som er arbejdsom f. at erhverve, kaldes stræbsom. Man taler ikke om en stræbsom Digter ell. Konstner." Müller. (jvf. sitring.) Deraf: Stræbsomhed, en. ud. pl. — Stræbebielle, en. (efter det Tyske: en Diehle, som tiener t. Stiver; en Stivebielle.) "At sive høie Pøle uident m. fraa Stræbebieller." Rafts Mech. II. 953.

Stræde, et. pl.-r. [J. Stræti. X. S.

Stræde. Gade.] 1. en smal, snevet, eller siden Gade. — 2. Strædet v. Gibraltar, Indløbet t. Middelhavet. (A. S. Stræde, passus.)

Strække, v. a. og rec. 1. og strække, strakt. [I. stræde n. f. række.] 1. udvide noget (sammenholdende, felt) i Længden. At strække et Stykke Læder, elastisk Summi. Jernet læder sig strække under Hammeren. At f. sig (s. sine Bemærk.) At f. sig i Græsset. 2. række langt ud. At f. begge Armene efter, ud efter een. (s. udstrække.) fig. at strække Gæver: overgive sine Waaben, give sig t. Fange. 3. Strække fig, naae i Længden, have en Religgenhed langs m. noget. Hans Gødsler strække sig lige til Amtets Grændser. Stoven strækker sig langs m. Bugten. = a.) Strækhammer, en. Ø. hvormed Jernet strækkes i Længden. Strækvalse, en. Valse, hvormed noget f. Er. Metallstænger ell. Plader, strækkes i Længden. Strækværk, Indretning, Maskinværk t. at strække noget. b.) Strækkbant, en. Pinebant. (B. Thott. forældet.) Strækspind, en. Pind, Stof, hvormed noget strækkes ell. udspilles. = strækkelig, adj. som har den Egenkab, at kunne strækkes. Strækning, en. pl. -er. 1. Stænkningen af strække. 2. et til Siderne, men især i Længden abstrakt Rum, af ubestemt Størrelse. En lang, kort Strækning. En S. Land. (s. Landstrækning.) Endnu ere store Strækninger af Afrika ubestemte.

Stræddam, en. pl. -me. [af v. strække.] en Dam, hvortil man henfatter den i Lege-dammene avlede Karpe-Dygel, naar den har naaet et Aars Alder, og hvortil man atter efter en Sommers Forløb udtager de unge Karper f. at sætte dem i Hoveddammene. (Gudme om Damsfiskeri. 63.)

Stræng, en. pl. -e. [I. Streng. A. S. og Sv. Stræng.] en Snor, et Reb ell. noget lignende, som enten er udspændt, ell. som bruges t. at trække i. En Buestræng. Darpe- Violin-Klaveerstræng. (s. Lærme-stræng.) En Kloffe-stræng. (Ogsaa om hvidet Varn, naar Trædene tælles i Stykset, f. at angive Fjinheden.) jvf. Ravlesstræng. = Strængklang, en. Klang af Strænge, ell. af et m. Strænge forsynet Instrument. "Dg Dret tyse m. din hulde Strængklang." Ohlenschl. Strængelæg, et. 1. musicalk Instrument, forsynet m. Strænge t. at spille paa. "Dun vidste m. for Kunst en Strængelæg at røre." Delt. 2. Spil p. et saadant Instrument. (I begge Bemærk. kun i den høiere Stil.) Strængespind, en. Metalpind, hvormed Strængene v. et Klaveer og en Darpe gløres fast, og v. hvs Umbredning m. Stemmehammeren disse Instrumenter stemmes. Strængesang, en. poet. Strængenes Klang i en Strængelæg.

"Dg naar i min Harpes Strængesang Længsel og udelst Elstov klang." Fr. Guldb.

Strænge, n. s. et Slags Læng, der bestaaer af trinde, brugte, strængedannede Træde. Fucus filum.

Strængel, en. En m. Feber og Hebe forbunden Hals sygdom hos Bøsten, som hindrer den fra at synke Foder og Drickte, og reiser sig af en Byld ell. Betændelse i Halsen. (Abildgaard Heste og Dvægl.)

Strøe, v. a. 1. [Sv. strö. A. S. streavian, strögdan.] komme noget tørt, som bestaaer af Smaadele, p. Overfladen af en anden Ting, egentl. vel pletviis (spredt det) men ofte dog saaledes, at et Rum paa Dversfladen dermed bedækkes. At strøe Blomster p. Veien, p. Graven; strøe Sand p. Gulvet; strøe Sutter p. Waden. "Dun strøe Rimefrost p. Jorden ligesom Salt." Str. 43. (Bib. af 1550.) At strøe (Palm) under Kreaturene. (jvf. brede, sprede, faste.) fig. Hulene ligge strøede (adsprede) omkring i Dalen. = Strøelse, en; det som strøes under Dvæg. — Strøegaffel, en. En tregrenet Greb, hvormed man stiller Strøelse fra hinanden. (Noth.) Strøegjødse, en. Gjødse ell. Blodning, som ikke nedplys i Jorden; men kun strøes over Ageren ell. Søden. (Duffen.) Strøegods, et. Jords gods, som ikke ligger samlet, men hift og her adspredt. Strøekar, et. i Garveder i et Kar, som sættes i Jorden og hvortil Husderne strøes, eller nedlægges imellem Lag af Part. Strøepulver, et. vellugtende P. som strøes blandt Rinkløber. (Noth.) Strøesand, et. ud. pl. S. til at strøe p. det, som skrives f. at tørre det. Strøestee, en. Et Slags Stee, hvortil hule Deel er rund og giennemboet f. dermed at kunne frøse frødt Sutter e. d. paa Waden. Strøesulfer, et. silnstedt Sutter, som strøes p. Waden. Strøetanker, plur. Yttring af adsprede, ikke sammenhængende Tanker over forskellige Genstande. (Nyt Ord.) Rahbet. D. Tilf. X. 517.

Strøg, et. pl. d. f. [A. S. Strice. G. Stroak.] 1. Handlingen af strøge. (kun i enkelte Tilfælde.) Et S. med Buen p. Violinen. At tage et rent S. Et Strøg m. Penselen, m. Pennen, m. Ragnekniven. 2. den Wei ell. Retning, som følges af den, ell. det, der strøget. Windens S. Luftstrøget. Biergenes, Bakternes, Flodernes Strøg. Metallernes, Ertsernes Strøg i Biergene. Jeg kan m. det samme gaae ind i ham; han ligger (o: boer) just p. Strøget (o: p. min Wei.) 3. fig. en vis Deel af Jordens Overflade, især m. Hensyn t. Klimatet. (s. Jordstrøg (Zona.) Ogsaa m. Hensyn t. Vælggenhed: Paa dette hele Strøg (denne hele Strækning) er Sandet bakt og forvigt. = Strøgfugle, pl. Fugle, der ikke altid leve i eet Land ell. i een

Egn, men undertiden og t. uvisse Eider komme der flokveis. (Hornem. Funtes Nat. S. I. 145.) **Stroglinie**, en. Linien, hvori noget strøger ell. bevæger sig. **Kuglens S.** **Strogsfud**, et. f. Streiffud. **strogvæis**, adv. ikke i Sammenhæng, men i enkelte Strøg ell. Pletter, hift og her. "Derfom man feer Damppe strøgvæis at opftige, og Sneen strøgvæis at smelte." Schytte.

Strøm, en. pl.-me. [3. Straumr.] 1. den Liffand v. et flydende Legeme, at det strømmer; **Strømmen**, **Strømning**. **Flo-**dens stærke S. "Som Baffensens Strøm fare de forbi." Job. 6. 15. **Havets S.** **Strømmen** (i Havet) gaar stærkt idag. 2. den Deel af et rindende ell. bevægeligt Vand, hvor dette har et stærkt Løb ell. Drag (f. Vanddrag.) At felle, roe, svømme imod **Strømmen**. **Strømme** i Havet o: **Bandmasser**, som bevæge sig m. stærkt Fart i en vis Retning. Skibet blev forfat af **Strømmen**. At have baade **Wind** og **S.** imod sig. — fig. **Ådens Strøm**. 3. en stor og stærkt rindende Flod. **Donauftrømmen**. "Hvor Floder løbe ud i Havet, faae de ofte Navn af **Strømme**." Sporon. — fig. **En Strøm af Taarer**, af **Blod**. **En Strøm** (o: en stor Mængde) af **Ord**. = **Strøm-**baad, en. Baad ell. Krigsfartoi, som br. paa en Flod. (Mandal. I. 105.) **Strøm-**bad, et. 1. Bad, anlagt i en Strøm ell. Flod. 2. uegentl. Bad i fast Vand, anlagt hvor der gaar Strøm i Havet. **Strøm-**væt, en. stærkt rindende Væt, f. G. af smeltende Sne p. Biergene. (Noth.) **Strøm-**fald, et. Sted i en Strøm ell. Strømfure, hvor Vandet falder fra en Høide i et lavere Jordsmøn. **Strømfure**, en. Forhøining i Jordsmønnet, som Strømmen danner sig, og hvort den vedbliver at flyde; **Flobseng**. (Jacobi.) **Strømgang**, en. den Gang, Flugt, Retning, som en Strøm har. **Strømgangen** er nordlig, er stærkest under Broen. **Strømhvirvel**, en. Strøm i Ha-

været ell. i en Flod, som dreier sig i en Kreds, danner en hvirvel. (v. Aph.) **Strøm-**kuro, en. En Indretning v. Strømbogtning-ger m. Stoffe, der stiftes i Jorden, og v. Flettebæret forenes i en fegledannet Stikkelse og dannes t. et Slags Kuro, som fyldes m. Lort og lægges ned i Strømmen p. Siben. (Krafts Rech. N. 294.) **Strømløb**, et. en Strøms Løb, **Flodløb**. (**Strømmeløb**. Arreboe. 139.) **Strømtold**, en. Told, som Skibe maa betale, der fare p. en Strøm. = **strømmevæis**, adv. som en S., i Strømme, meget stærkt. "Flod: Igen strømmevæis, opløst v. disse Luer." C. Colbjørnsen. "See Blødet hift, som flyder strømmevæis." Rein.

Strømme, v. n. 1. er og har. [3. streyma.] fnde m. stærk, voldfom Fart og i betydeligt Mængde. **Floden** strømmer m. stor

Voldsomhed i den snævre Kæft. **Havet** strømmede ind iglennem Digtebruddet. **Der** er strømmet meget Vand ind. **Regnen** har strømmet ned den hele Nat. — fig. **Blødet** strømmede ud af Saaret. **Der** strømmede Folk til i Tusindevæis.

Strømpe, en. pl.-r. [Sv. Strumpa.] et Klædeimon, hvormed Fødderne og Venene indtil over Knæene bedæktes; **Poser**. (jof. Soffe.) **Strikkede**, vævede **Strømper**; uldne **Strømper**. **Uldstrømper**. **Trads-** **Doms-** **uldstrømper**. = **Strømpebaand**, et. B. som bindes om Benet, over ell. under Knæet, f. at holde **Strømpen**. **Strømpebræt**, et. B. dannet efter Fodens Stikkelse, som **Strøm-**per drages paa, for at tørres. **Strømpe-**hæl, en. den Deel af **Strømpen**, der omgiver Heelen. **strømpeleos**, adj. som er uden **Strømper**, som ingen eier, ell. ingen har paa. "Dvor let en Sag f. dig — at fæste mig igjen den **Strømpeleoses Sted**." Bessel. **Strømperulle**, en. den øverste Deel af **Strømpen**, som man tilføen trak i en Kulle over Knæet uden p. **Burene**, og holdt stramt om Benet. **Strømpefaft**, et. Dverbelen af **Strømpen** indtil Foden. **Strømpefa-**le, en. den Deel af **Strømpen**, som er under Fodbladet, ell. en Saals, som synes uden p. denne Deel. **Strømpeuld**, en. Uld, som er tiellig t. **Strømper**. (**Ulusfen**.) **Strømpevær**, en. Vær, hvorpaa **Strøm-**per forfærdiges. **Strømpeværer**, en. den, hvis Haandværk er at væve **Strømper**.

Stub, en. pl.-de. [3. Stubbr. A., S. Stubb, Stybbe. jof. Stuv.] 1. det over Jorden staaende Stykke af et afhugget Træ; **Træstub**. At rydde en Mark for **Stubbe**. "Lader **Stubben** m. dens Rødder i Jorden." Dan. 4. 15. 2. lignende Levninger af andre afhuggede **Varter**, særd. af det meiste Korn. **Regen** Sæd ligger endnu paa **Stub-**ben. At bede p. **Stubben**, p. en høftet **Ager**. **Græfstub**. = **Stubjord**, ell. **Stub-**bejord, en. Jord, som har været besaaet i det sidst forløbne Aar; **Jord**, hvorf Sæden er indhøftet. At trække **Bandsuer** i **Stub-**bejord. (**Ulusfen**. **Landsoc**. 238.) — **Stub-**mølle, en. **Veismølle**, bygget af Træ, som dreies efter **Wind** om en Pæl.

Stubbe, v. n. 1. hugge af, afflumpe. (**Noth**.) Sv. stubba.

Stud, en. pl.-e. [Sv. Stud. i d. nordl. Engl. Stot.] en glidet **Lyr**. (f. Øre.) = **Stu-**dedriver, en. den, som driver **Stude** t. **Stes-**det, hvor de skulle sælges og slagtes. **Stu-**dehandel, en. **Handel**, m. **Stude**, om **Stude**. **Studehandler**, en. den, som handler m. **Stude** og **Dvæg**, **Dvæg**handler. **Stude-**horn, et. **Drehorn**. **Studehyrde**, n. som vogter **Studene** i **Marken**. **Studemærked**, et. **Dvæg**mærked, hvor især **Stude** sælges. **Studepranger**, en. d. f. **Studehandler**. "Dvorfor skal **Landet** endeligen være **stout** ?

kan en Studepranget spørge. Fordi alle Mennesker ikke ere Studeprangetere." Dlusfen.

Student, en. pl.-er. [af det lat. Partic. studens.] den, som studerer, ell. dyrker Videnskabene v. et Universitet, og er optaget blandt dets Borgere; academisk Borger. "Han blev Student, og holdt ikke op at studere." Rahbet. = Deraf: **Studentaar**, pl. de Aar, hvori man er Student; **Universitetsaar**. **Studenterbolig**, en. **Studentforening**, en. **Studentertilv**, et. og fl.

Studere, v. n. og a. 1. [Lat.] 1. dyrke Videnskabene, lægge sig efter boglige Konster. "Han har studeret v. adskillige Universiteter. At f. Theologic, Medicin, &c. (Man siger ogsaa: at studere Konstværker, f. et Maleri o: søge v. ofte gjentagen Betragtning at erkende deres Fuldkommenheder, m. m.) 2. yonse paa, søge v. Eftertanke at udforske, udfinde; it. lære paa, lære udenad. (mest i dagl. T.) At studere paa Skriftstykker, p. en Udbildning f. noget. At f. det menneskelige Hierte. At f. paa en Tale, p. sin Prædiken. Hans Tale er meget studeret o: forud overbet. — studeret br. ogsaa adj. o: som har studeret. En vel studeret Mand. — **Studerekammer**, et. ell. **Studereskue**, en. **Bærelse**, hvor en Lærd ell. Videnskabsmand opholder sig f. at studere. — **Studering**, en. pl.-er. Gjerningen at studere, Videnskabs Dyrkning, videnskabelige Synter og Bestræbelser.

Studs, adv. i en Studse, p. en Studse, i en Hast, uden Forberedelse. (b. Tale.)

Studs, adj. [T. stuglg.] uhøflig i sin Tale, som ikke giver mange gode Ord, kort f. Hovedet. = **Studsbed**, en. Grovhed i Tale (b. T.) "Hvis du fremturer m. saadan Studsfighed, nådes jeg t. at vise dig Døren." Holb. Fern. torte Frelsenstand.)

1. **Studsfe**, v. n. 1. (har.) overrastes, standses, forbauses v. en pludselig og uventet sandelig Fornemmelse. (det T. stug n.) Jeg studsede v. at see ham her, da jeg troede ham saa langt borte. "Baade den store og den lærde Verden studsede v. at see denne Bog." Sneed. "Fornuftende studsende opdaget Avidenhedens fiendne Spor." Bessel. Deffen studsede v. Lyden. "Henrust studsede nyskabt Aand, naar Fuglens Dødvibben han hørte høje." F. Guldb. — Deraf: **Studsfe**, en. ud. pl.

2. **Studsfe**, v. a. 1. [T. stug n.] gjøre noget kortere, afflumpe. At studsfe Haaret, Klæderne; f. et Træ. (Deraf: **Studsoglas**, et. Et Glas, Bilglas, m. en lav, ligesom affubstet Fod. T. Stugglas.) **Studsning**, en. pl.-et. Gjerningen at studsfe.

Stue, en. pl.-r. [T. Stuka.] 1. oprigdeligen: Opholdssted, Bopæl (saaledes og

sa: A. S. Stov, Stova. Sv. Stuva. Deraf Ordet: Ullvestue. f. ogsaa Bæstue og Stuehuus.) 2. afsluttet Rum i et Huus t. at opholde sig i; Bærelse. (f. Badstue, Dagligstue, Forstue, Sjorneftue, Raadstue, Skriverstue, Storstue, Sygestue, Dagstue, Vinterstue og fl.) En Stue kaldes i Alm. et Bærelse i Huset, som er større end et Kammer, men mindre end en Sal. "Et hvert Kammer og enhver Stue er et Bærelse; men en Stue er et større Bærelse, et Kammer et mindre." Sporon. En Stue m. Sengkammer. — Stuen i et Huus absol. (ell. Stues-Stage) kaldes i Kjøbenhavn den underste Stage, lige m. Jorden, ell. oven over Kielber-Stage. (fr. rez-de-chaussée. jvf. Sal.) At boe i Stuen, at leie Stuen bort. Stuen t. Gaden, t. Gaarden. = **Stuebetrak**, et. **Bægbetrak**. **Stuedør**, en. Dør fra Gangen ell. Forstuen ind t. en Stue. **Stuefange**, en. den, som ei tør forlade sin Stue, enten som Fange, ell. for Svagheds Skyld. **Stuefængsel**, et. Fængselsbet i eens egen Stue ell. Huus. **Stuegulv**, et. G. i en Stue. **Stuehelt**, en. En blødsigtig opragen Kriger. "Hvort vel en Stuehelt sit Mod saa længe vaarmt?" J. Boye. **Stuehund**, en. h. som altid opholder sig inde i Bærelserne; i Modf. til Gaardhund, Jagthund. **Stuehuus**, et. den Deel af en Gaard v. Landet, som er indrettet t. Bolig f. Familien; Waaningehuus; i Modf. til Uldhuus. **Stuekat**, en. Kat, som holdes inde i Stuerne; fig. en Stues fdder. **Stuekone**, en. K. som har Dysser m. de qvindelige Lemmer i et Fattig-hospital; it. Gangkone i et Sygehuus. **Stuelevnet**, **Stueliv**, et. Levnet, hvorved man tilbringer den største Deel af Tiden i Stuen, inde i Huset. At føre et bestandigt Stueliv. **Stueluft**, en. Luften som den er i et indsluttet Bærelse. **Stuely**, et. Huusly, Bestiermelle mod Beteligen i Bærelser. "Da Storm og Slud jage os t. at søge Stuely og Varme." J. Boye. **Stuelærd**, en. Lærd, som fører et Stueliv, som ikke kender v. Verden, uden af Bøger. **Stuepige**, en. (udt. i 3 Stavelsler.) den Pige, hvis Bestilling/iser er, at holde Huset rent, varte og varte op i Huset (i Modf. t. Koffepige, o. fl.) **Stuefiddet**, en. den, som sidder meget inde, som kommer lidet ud, af Huset. **Stueuhr**, et. Uhr, som man i et Stuehus har staaende i Bærelset (modf. Lommeuhr.) **Stuevarme**, en. den Varme, som haves i en Stue, især om Vinteren af Dvne. **Stuevæg**, en. En af Væggene i en Stue. (G. Frimann.)

Stum, adj. [T. stumm.] som ei kan tale (egenl. om Mennesker); maalkøs. Saa stum som en Fisk. (f. dum.) "Eindighed og Betænkensomhed giver ofte den Kloge taus; Stræk, Forbauselse og megen Stamsuldhed

glør stum;" (det første betager Willie, det andet Mod t. at tale.) Sporon. = Stums-
hed, en. ud. pl. Tilstanden, at være stum.

Stump, adj. [Stump.] som har mistet sin Eg ell. Db; blev, ikke spids, ikke stærk. En stump Kniv, Fjæl. "Stump og veg er dog Stakrens Pilt." S. Blischer. En f. Winkel o: den, som har meer end 90 Grader. Deraf: stumpvinklet, adj. En f. Triangel. (modf. spidsvinklet og retvinklet.)

Stump, en. pl.-er. [Sv. Stump.] 1. Bevning af noget, som er affumpet, forkortet v. at klæres, affugges. Stumpen af en affat Arm, et affkudt Been. Der er endnu en S. af Klædet tilovers. (s. Stuv.) 2. et affkaarret Stykke. En S. Mad, ell. blot en Stump, kalde Bønderne et tykt Stykke Smørrebrød, Klæret af hele Brodet. Han får en Stump (et kort Stykke) af Klædet.

Stumpet, adj. [Sv. stumpig.] affortet; ell. blot: kort, flattet. Den Kiste er alt for stumpet. En f. Næse. (I Sammensætn, bliver det t. stump.) = stumphalet, adj. som har en kort Hale; forhalet. stumpnæset, adj. som har en stumpet Næse. stumprumpet, adj. d. f. s. stumphalet. En stumprumpet Hest. (d. Tale.)

Stund, en. Tid. (ud. pl.) [S. Stund.] Om en liden Stund, om kort Tid. Det skete i samme S. Det vil endnu være en S. en god S. "Den Stund at de til os om Medehold søge saa." Bording. "Man tænker tidt, man et sin Evne nær, og trolos den i samme Stund forsvinder." Storm. (I dagl. S. bruges: al den Stund som adv. for: naart, da, efterføm. Han taber intet v. Bøttet, al den Stund han dog bliver v. Gaarden, imellemstunder, undertiden.) — Stunder, pl. Tid nok, god Tid, Leilighed. Nu har jeg ikke (ell. ingen) Stunder. At give sig Stunder, tage sig Tid; give sig gode Stunder, ikke haste m. noget. Det har gode Stunder, ingen Hast. = stundesløs, adj. som ei har Tid, fordi man tager sig f. meget for p. eengang; som er uordenlig fhysselsat m. mange Ting, og derfor intet udretter; Deraf: Stundesløshed, en. ud. pl. — Stunderum, n. s. fornøden Tid t. noget. Lad mig have Stunderum. (Noth.)

Stunde, v. impers. og n. 1. om Eldens Nærmelse: det lækker, det bliver snart. Det stunder ad Aften, til Aften, t. Natten, Natten stunder til. "Det Kar, som stunder til." Bording. (II. 133.) Paaste stunder til, nærmer sig.

Stunde sig, v. rec. 1. give sig Tid. (Noth.)

Stunde, v. n. 1. [S. og Sv. stunda, af stund, fild, studium.] attraae, trage efter. At stunde efter noget, til: noget. "Tidt stunde vi efter de Ting, som kunne giøre os Skade." B. Thott. "At stunde een efter etvet." Hvittfeldt. — At stunde til

Evle. "Ell. Gævn kun stunder hans Willie." Ohlenschl. "Stunder alt til Gravene din Du?" F. Guld. "Den, som stunder t. Fuldkommenheds Naal." Engelst. — Sied-
nere: at stunde mod noget. "Da er det, at Selvopholdelsesdriften stunder mod Sørens lægende Ro." Wynster. "Forgleves jeg stunder mod Døsnernes Naal." Grundtv. (Han stunder t. at blive noget. Noth.) — Stunden, en. ud. pl. Tragten, Attrae. — Stundom, adv. [Sv. stundom. S. stundum.] undertiden, imellemstunder. Sturen, adj. (et norsk Ord. Isl. sturrinn.) stille, tankesfuld, ulystig. (Nord. Bruns Digte. 1791. S. 245. E. Frimann Almuens Sanger. 1790. S. 210.)

Stuthingsst, en. f. Stoddingst.

Stutmeister, en. pl.-e. den, som har Opsyn over et Stutteri. (Et af det S. Stute-
te m e i s t e r, G e s t a t m e i s t e r, dannet Ord. f. Stodmester.)

Stutteri, et. pl.-er. en Indretning, hvor Hingster og Hopper af god Art underholdes, f. at lægge Føl til, og opføde gode Heste. (S. Stuterev, Gestat.) Hestehold. Længebek.

Stuv, en. pl.-er. [Sv. Stuf. N. S. Stuv e.] en Stum, Bevning af et Stykke, hvorefter der er staaet. En Stuv Klæde, Silketal. Han solgte mig hele Stuvten.

1. Stuve, v. a. 1. pakte noget tæt og fast sammen (lær om en Etikbeladning.) Det maa stuves bedre. At stuve Kassen i et Etik. [Doll. stouwen. af A. S. Stov, Sted, Vaaning (jvf. Stue); hvoarf det G. ta stow, lægge p. sit rette Sted, lægge op.] — Deraf: Stuvning, en. Lædens Stuvning.

2. Stuve, v. a. 1. [Holl. stooven. N. S. stóven. L. då m p f e n.] egentlig vel: synde noget v. langsom Varme (det G. to stew; "so seeth in a slow, moist heath;") men hos Os almindeligen: opfode noget, som tilførn er kogt, ell. affogt, i en Suppe ell. Dyppeles, i Melk, Vand og Smør, e. d. At stuve Kartofler i Melk, i Risdsuppe. At stuve Riød, Erter i en Kasserolle (eller Stuvepande.)

Styg, adj. pl. stygge. [Sv. stygg. S. stygger, haard, vanstellig, barsk, vreb.] som ei er vedannet, smul, især af Ansigt, (deformis) hæslig; overhovedet "om alt det, som glemmes Sandferne Hæder vor naturlige (ell. danne) Sands f. det smutte." (Nord. Tidst. I. 588.) (jvf. grim, led, hæslig, fæl.) Hun er styg, (af Ansigt) men ret velskabt. "Find ei min Stabning styg, for den er klædt m. Børster." Bagg. N. Klim. Stygge Læder. 2. Saalebes ogsaa om det, der mishager Hørelsen. En styg Lød, Musik (hvorefter dog oftere bruges: ubehagelig.) Man siger vel ogsaa: en styg Lugt; en styg Fornemmelse. — 3. Dagsa om det moralis-

hæslige, ell. om det, vi føle en moralsk Affekt ell. Modbdelighed for (dog ringere i Graden end ved affyelig, sæl.) En Styg Kaff, Bane. "Pan har den stygge Feil, at bagtale." — Deras: Styghed, en. ud. pl. Bezaffanden, at være styg. (f. Hæslighed.)

Stykke, et. pl. - r. [S. Stycki.] 1. en affondret, ell. afdeelt, særskilt Deel af et Heelt. At brøde, rive, slaas, hugge noget i Stykker. Et Stykke Brød, Kied, Kage, Træ, o. s. v. Hovedstykket, Mellemstykket af en Fisk. Denne Måstne er sammensat af mange Stykker, og kan stilles ad i sine Dele. "De enkelte Lemmer ere Dele af Legemet; de kaldes først Stykker, naar Legemet bliver t. et Heelt." P. E. Müller. — Om Jorden: Et Stykke Land (en Mark, Ager, ell. Deel af samme.) At opdyrke, indbegynde, afgræste et S. Land. Et S. Wei o: en vis Længde af Heien. Der-er endnu et godt S. Wei t. Byen. Pan gif et langt S. Wei (ell. blot: et langt Stykke) med os. (Derimod: et Deistykke o: en Deel af Landeveien. f. Vedet.) — Stykke bruges saaledes egentl. om legemlig affondrede Dele. Dog siger man: et S. af en Bog, af et Digt. — Uegenl. for Deel. I nogle Stykker maa man give ham Ret. "Betragtes Delene m. Hensøn t. deres Afsondring fra det Hele, kunne de kaldes Stykker; og naar Stykkerne betragtes m. Hensøn t. deres Forbindelse m. et Heelt, kunne de kaldes Dele." Müller. — 2. et sammenhengende legemligt Heelt, som et er forbundet af flere Dele. (er egentl. kun en Anvendelse af forrige Bemærk. og br. derfor altid m. Talordet eet.) Det er gjort af eet Stykke. Fløiten, Oboisten er af eet Stykke. 3. en enkelt Ubenstand af sit Slags; et Indviid (dog kun i disse Tilfælde, og mest om livløse Ting. Man siger imidlertid: et Stykke Wildt; og efter Spørgsmaal, naar man blot angiver Tallet: hvormange Heste, Rser, Faar var der? — Der var en ti, en Snees, en hundrede Stykker o: omtrent saamange; men aldrig i sing.) Derimod: et S., to Stykker Alade, Lerred, Taft o. s. v. hvorved betegnes saameget af Løst, som er vædet i eet. — Stykke f. Stykke o: hvert S. for sig. (fig. et Stykke Arbejde o: et vist, enkelt Arbejde.) Ligeledes om nogle livløse Ting, som et udgøre en stor og betydelig Masse, til at betegne Antallet, og især efter Spørgsmaalet: hvormange? — Fem Stykker Bøger, Knibe, Høole, Gæse, o. s. v. Dog bruges dette kunielden. — Om Kunstværker, især Materier og dramatiske Digte, br. Debet derimod hyppigen. Det er et smukt S. (om et Maleri.) Et Gæstykke, Jagtstykke, Kaffstykke, Knæstykke. (f. Kobberstykke.) Det nye Stykke o: Etuepæl. Der opføres to Stykker i Aften. 4. til at

fiell. Ting, som hæves i Samling, ell. samlede p. eet Sted. Jeg har i alt modtaget ser Stykker (forfiell. Ting.) Der er kommet ti Stykker (forfielligt Gods) p. denne Vogn. 5. om myntede Penge; kun i nogle Sammenfætninger. Et Marckstykke, et Rigsortestykke, et Guldstykke. 6. om en Handling, et Vært: Et slet, nedrigt Stykke. (f. Stræg, 4.) og i Sammensætt. Skelmestykke, Kieltringestykke, Mesterstykke, Svendestykke. 7. en Kanon. "Pan hisiede sit Blodslag, og lod sine Stykker spille p. Fjendene." Bandal. (af det Lydfe; men nu næsten sprædet, undtagen i Sammens. Stykknegt, Stykport, o. fl.) = a.) Stykdaak, et. Dæk ell. Guld f. Kanonerne t. Stibs, Batterie p. et Rigsstib. Stykfad, et. (S. Stuk af a.) et stort Biinsfad. Stykgods, et. Gods ell. Været, som bestaae af forfiell. Stykker, som føres t. Stibs ell. Lands i Kasser, Lønder, Pakker, o. s. v. (i Modfætt. t. Styrtgods, ell. en Skibsladning af Korn, Salt, Stenkul, Brænd, o. d.) Stykhest, en. S. som br. til at trække Kanoner, Krudkarer, m. m. Artillericheft. Stykhjelm, en. En t. Officer bestemt Værling ell. ældre Cadet v. Artilleriet. Stykhjert, en. og Stykkudd, en. Karl, som fører en Kanon ell. Stkvoogn. Stykugle, en. Kanonugle. (Moth.) Stykluge, en. Luffelse f. en Stykport. Stykport, en. Aabning p. Siden af et Stib f. Kanonerne; Kanonport. Stykvold, en. Et Batterie til Lands. (M.) — b.) stykveiid, adv. hvert S. for sig, Stykke f. Stykke i Styketal. At modtage noget stykveiid. At betale een stykveiid for noget. — Stykveivært, et. Vært, Gierning, som bestaaer af Stykker, gløres stykveiid og siden sammensættes. Figurl. et usuldføkkent Arbejde; noget som kun er Stykker, men tætes Heelt.

Stykke, v. a. 1. Kære, dele i Stykker. (Moth.) Jæl. styckia. At stykke noget ud. f. udstykke. 2. sætte Stykker sammen, jonke af Stykker.

Styld, et. (af stiale.) Lyveri. (forældet.) **Stylte**, en. pl. - r. [Sv. Stylla. (f. pl. Stils.) En Stang m. et Tværtæll. Trin, hvorpaa man sætter Foden, og saaledes gaar, i det man holder m. Armen om Stangen. At gaar p. Stykker. (figden i Sing.) = Stykredands, en. Dands, ell. Hoppen, som foretages p. Stulter. **Styltegang**, en. Gierningen at gaar p. Stulter. **Styltegang**, en. den, som gaar p. Stulter. **Stylteplow**, en. dette Navn har man givet en Plov af en egen Indretning, m. en Stang, der gaar ned fra Måsens forreste Deel, og hvorpaa Ploven hviler i St. H. paa en Fortærrer. (Ny Landboer. Lid. II. 381.) **Styltestrid**, et. pl. d. f. lange Strid, som en Stytegangers.

Styrlø, v. n. 1. (har.) 1. gaac p. **Styrlø** ter. (Noth.) 2. gaac langsomt. Sv. *styrlø*. (Noth.)

Styrmper, en. pl.-e. [**S. St ð m p e r.**] den, som kun daarligt kan ell. veed det, han paatager sig, ell. udgiver sig f. at kunne ell. vide; en **Juster**. "Jeg bander ei den **Styrmper**, som først udfandt det Ord." **Ewald**. "En Person kaldes en **Styrmper**, f. saavidt han ikke er det voren, der paaligger ham. En **Juster** er den, der gjør et Arbeide slet, fordi han ikke vedbørlig har lært det." **Müller**. (En ussel, unyderdig **Stakkel**; egentl. den, som har mistet et af sine Lemmer; af **stymper**; mutilans. Noth.) = **stymperagtig**, adj. **fusteragtig**.

1. **Styr**, n. s. ub. Art. og kun i følgende adv. **Salemaader**: 1) At holde **Styr** paa een o: holde ham i **Åve**, inden for sine **Grændser**. "Dan har al sin **Wyndighed** nødig, f. at holde **Styr** p. dem." **Schytte**. "Og medens jeg koster, **Gubinde!** hold **Styr** paa de spøgende **Winde**." **Bagg**. — 2. At gaac over **Styr** o: blive t. intet, gaac ind, ophæves. **Planen**, **Reisen**, **Selskabet** gik over **Styr**. 3. At sætte noget over **Styr** o: tilfætte, sde.

2. **Styr**, n. s. [**S. St e u e r.**] **Åldrag**, **Hielp**, **Stat** t. **udbæning** af noget. f. **Krigs** **styr**, **Prindsessstyr**, **Udstyr**.

Styrbord, en. ud. pl. [**Åf Styre**, t æls dre **D. Roer**. **A. S. Stevne**. **Stør-bord**.] **Skibets** høire **Side**. (modf. **Bagbord**, og bruges som dette i **Sammenlætning**.)

Styre, v. a. 1. [**S. styra**. **A. S. steo-ran**.] 1. bestemme et **Ægemes** **Bevægelse**; **lære** om **sellende** **Skibe** og **Fartøier**. At **styre** et **Skib**. At f. med **Roeret**, m. en **Åare**. — **Dgsaa** **absol.** og **n.** At **styre** mod **Østen**, at **styre** fra **Land**. It. **styre** en **Cours** (en vis **Compass** **streg**.) At **styre** eens **Arm** under en **Bevægelse**. **Stangen** er mig f. **tung**, jeg kan ikke **styre** den. At **styre** en **Hest** m. **Løisen**. fig. at **styre** (**tvings**, **tamme**) sin **Brøde**, **Siðsig**hed. 2. bestemme **Menneskers** **frle** **Handlinger**, **raade** over, **reglette**. "At **styre** er at give en **Virksomhed** (**overhovedet**) en vis **Retning**; at **bestyre**, er at ordne en **Wangfoldighed** af **Virksomheder**. **Styrmanden** **styre** et **Skib**; **Forvalteren** **bestyre** et **Gode**." **Müller**. (Man lader ikke let en **anden** **styre**, ell. **raade** for sin **Glendom**; men man sætter vel **Andre** t. at **bestyre** **hvad** man ikke selv i det **Entsette** kan **ordne**.) At **styre** et **Rige**, et **Folk**. Han **forstaaer** godt at f. og **lede** den **hele** **Forsamling**. **Drengen** vil ikke **lade** sig **styre**. 3. **Ægne** **Salemaader**: At **styre** **Klammeri** (**afværge**, **hindre**. Noth. **S. st e u e r n.**) "Det **styre** et **hans** **Harm**." **Heit**. 42. At **styre** **tillæbs**, **styre** **tillætte**, **formilde**, **berolige** den **Siðsig**e, **Dyrægte**. At **styre** sin **Lyst** paa noget o: **tillæbs** **stille**. = **Styrelse**, en. 1. **Styrningen** at **styre**; **Regiering**. **Rigets**,

Folkets, **Skibets** **Styrelse**. (svf. **Bestyrelse**, der kun om mindre betydende **Ålfælde** kan bruges.) 2. om det **høieste** **Wærens** **Ålfættelser**: **Gude**, **Forsonets** **Styrelse**. "Den **Fromme** ser en **Styrelse** i **Ålt** **hvad** der **ves** **derfares** **ham**." **P. E. Müller**. — **Styrmmand**, f. **Styrmænd**. **Styrepædagog**, en. d. f. f. **Koer** **pind**. — **Styrer**, en. pl.-e. den som **styre**, **reglerer**. **Hesten** og **dens** **Styrer**. **Folkets** **Styrer** (**Regent**.)

Styre, v. a. 1. At **styre** ud, et i **Drags** **gerler** nu **forædlet** ell. **fielden** **brugeligt** **Ord**, som **bemærker**: at **mæste**, ell. **blande** det **udstyrkede** **Malt** m. det **fogende** **Wånd**. — **Detaf**: **Styrskar**, et **lignedes** **forældet** **udtrykt** for: **Ålfættar** ell. **Silkar**.

Styrke, en. ud. pl. [**S. Styrkr**.] en **bestydelig** **Grad** af **Kraft**, **saavel** **egentl.** om **Ægemets**, som **fig.** om **Siælens**; og om **livelse** **Åing**: **Èone** t. at **modstaae** **udbrortes** **Virkinger**. — At **have** **meget** **Styrke** i **Åemene**. At **prøve** **S.** med **een**. En **Wand** af **Kampstyrke**. **Siælstyrke**. "Der **bes** **høves** ofte **Styrke** t. at **bære** **hvad** **Magten** kan **udrette**." **Sporon**. **For** **kandens**, **Butommens** **Styrke**. — Der er **ingen** **Styrke** (**Hold**) ved dette **Åsi**. **Murens**, **Drøgnings**, **Fastnings** **Styrke**. "Kraften kaldes **Styrke**, f. saavidt den **tantes** at **overvinde**, ell. **dog** at **modstaae** **Åindringer**. — **Styrken** **synes** mere at **betegne** **Kraftens** **Størhed**; og **Magt** mere **Kraftens** **Ådstrækning**." **Müller**. = **Detaf**: **Styrkeforhold**, et. **Forhold** imellem **fortiøllige** **Ægemets** **Styrke**. **Styrkeprøve**, en. **Prøve** ell. **Forseg**, f. at **erfare** **Styrken** af en **Åing**, ell. **hvo** der af to **eller** **flere** er den **stærkste**. "Naar **Styrkeprøve** skal **afgiøre** **Twisten**, er det **Smøating**, at **tufinde** **Swage** **opoffres**." **J. Dove**,

Styrke, v. a. 1. **give** **Styrke**, **gøre** **noget** **stærkere**, **forøge** **Kræfterne**. At **styrke** en **Wøgning**. **Arbeide** **styrker** **Ægemet**. At **styrke** **Butommelsen**. At f. **fig** v. **nærende** **Føde**, v. **god** **Wiin**. Det **styrker** den **Wøge** **styrkende** **Widder**. At **styrke** (**besætte**) **een** i det **Gode**; i et **ondt** **Forset**. "Man **styrkede** dem i den **Lyst**, de selv **havde** t. **dennes** **Åelse**." **Wandal**. (**styrkes**, **blive** **stærkt**, **vinde** **Kræfter**. Noth.) = **Styrelse**, en. 1. **Styrningen**, at **styrke** (**Windre** **brugeligt** er **Styrkning**). "I dette **ene** er der **Styrkning** og **Ægedom** **mod** alle **Ålyfter**." **Åahøf**.) 2. et **styrkende** **Widdel**, **noget** som **styrker**. **Wiin** er en **Styrelse** for den **Samle**.

Styrerne, v. n. s. **størke**.

Styrlø, v. n. 1. **reise** **fig** i **Betret**, som **baar** p. **høvedet** af **Stakel**, o. d. (Noth. **Åtkimken**. **W.** 2411. "De **styrede** **Naar** om **høved**." **Wording**. 1. 33. "Åarene **styrede** p. mit **Ægeme**." **Job**. 4. 15. **Ordet** er nu **fielent**. **Jantes** **Nat**. **Sið**. v. **For** **nemmann**.)

I. 187.) "Styrle med Haaret." Aræboe. Sraem. 230. [Søf. styrdr, Riv.]

Styrmand, en. pl.—mand. [af v. a. styre. X. S. Steor-man.] egentl. den, som staar t. Roers, som styrer et sellende Fartoi; men br. hyppigst som Benævnelse f. en Sømand, der har lært hvad der høier t. Sellaads ell. Besælling (Styrmandskonst,) som p. Dandselskibe er den Mæsts efter Skipperen, (ell. Capitainen) og p. Krigsskibe regnes blandt Underofficererne. (S. D. Lov: Styremand. IV. 1. 2, 5, 6.) Dverstyrmand, anden, tredje Styrmand (p. større Skibe.) = Styremandsøramen, en. Prøvelse i Styremandskonsten, ell. Læren om at finde Vej i Søen m. et Skib efter mathemat. og astronomiske Beregninger.

Styrte, v. n. og a. 1. [Sv. störta. N. S. fört en.] a.) neutr. 1. falde pludseligt og m. Voldsomhed. At f. omkuld. At f. ned i en Grøft, i en Afgrund. At f. med en Hest. Hesten styrtede (naar den virkelig falder; snublede, naar den træder feil og er nær v. at falde.) Vandet styrter ned fra Klippen. Søen styrter ind (i Skibet.) — fig. Der styrtede p. engang en Mængde Folk ind. Alle styrtede t. Ildgangen. 2. absol. om Heste og Dvæg: dæ, (sær pludseligt. Hesten, Roen er styrtet. Der er styrtet afskillige Høveder f. ham. b.) act. bringe noget t. at falde pludseligt og voldsomt fra et høiere Sted t. et dybere. At styrte een ned fra et Taarn. At f. sig ud i Vandet. At f. Kornet af Sæcken i en Kasse. — figurl. stille een v. Magt, Mynighed, Høhed. Man har tidt forsøgt at styrte denne Minister. At f. en Konge fra Thronen. — Figeløbes: bringe een pludseligt en ringere, uheldigere Tilstand. At styrtes i Armod, Glendighed. At f. sig frivillig i Fordærvelsen, i sin Undergang. = Styrtes bad, et. Bad, hvorved det kolde Vand pludseligt styrtes ned over Legemet. Styrtesgods, et. Varer, som umiddelbart styrtes ned i Skibslasten; f. E. Korn, Salt. (f. Styrsgods.) Styrtegrav, en. Grav, som løseligt bedæktes m. noget, f. at bringe Mennesker ell. vilde Dyr t. at falde deri. (Noth.) Styrteskam, en. ved Jordvolde ell. Steensgierder: den Jordstimmel eller Plads, som lades imellem Volden ell. Gierdet og Begnsgroften; Styrteskant, Spilderum. (Styrting Landoc. I. S. 12.) Styrteskarre, en. K. med to Hjul, hvis Kasse man lader falde ned over Hjulaxelen, og saaledes styrter Kæset ud. (f. Jvll. en Styrte.) Styrteplads, en. Sted, hvor noget styrtes ud, f. Gr. v. Grønderne, hvor Malmen styrtes af de opvundne Lønder. Styrtevand, et. Et nedstyrtende Vand, Vandfald. (C. Frimann. Poet. Arb. 11.) = Styrting, en. pl.—er. 1. Styrtingen at styrte ell. Omstændigheden, at noget styrter om. (Baggesen. Poet. Sp.

150.) "Snart f. Busenes Brand, snart angiktes J for deres Styrting." Whlerisch. 2. en S. af Søen (Søstyrting) Vandets voldsomme Indstylen i Skibet. 3. Flosdens, Vandfaldets Styrting. "Solofars vet Lar m. Kampetrefter springer, men Styrtingen ham ned i Dybet tvinger." Rehn.

Styrvoit, n. s. et Slags, som det synes i Danmark oprindeligt, Kortspil. At spille Styrvoit.

Styver, en. pl.—e. [L. Stüber.] en Skillemønt i Tydskland, af forfæltlig Værdi; sædvanlig forhen hos os regnet for 2 danske Stilling.

Stædig, adj. [ub. Tivol skrives dette Ord saaledes rigtigst m. Noth, og udledes af staae. X. S. stædig.] om en Hest: som et vil gaae frem, efter Kytterens ell. Kubstens Wille, men jævnlig, naar det falder den ind, staaer stille. (Kun figurl. om stvfindende, vrangvillige Mennesker.) — Draf: Stædighed, en. ud, pl.

1. Stæffe, v. a. 1. [af Stak.] sætte i Stak, reise i Stak. At stæffe Os. — Ders af: Stakning, en. Høets Stakning.

2. Stæffe, v. a. 1. [af stakket.] gære koster. At stæffe Bingerne p. en Fugl. f. gurl. Hans Magt er bleven stæffet. (f. stæffet.) — Stæffen, en. Bingerens Stæffen.

Stemme, v. a. stande. f. stemme.

Stænder, pl. f. Stand.

Stændig, adj. i d. Tale (og undertiden hos Timuen:) bestandig, ell. vedvarende, uafbrudt. "Sneelag nedstrøte vidt og bredt, og mørke Dagen m. stændigt Fald." Foersom. (Digte. II. 73.)

Stænge, et. [af Stang.] Loft over en Stald ell. andet Ildhuus, som heelt ell. for en Deel kun bestaar af Stænger. f. Jørstænge.

Stænge, v. a. 1. [af Stang.] 1. sætte Stænger ell. Stæger ved. At stænge Humle, Bønner, Erter. 2. lukke v. at sætte Stang for, ell. overhovedet: lukke. At f. for Døren (sætte Stang for.) At f. sine Døre. At f. for Kreature. At stænge (lukke) een inde. Stængel, en. pl. Stængler. [af Stang. skrives dog ofte Stængel.] den Deel af en Plante, som er over Jorden, og bærer Bladene og Blomsterne. Caulis. jof. Stilk, Stamme. — Stængelgreen, en. Sidskud p. en Stængel. (Noth.)

Stænk, et. pl. d. f. 1. Stærningen at stænke. Et S. med Kosten. 2. Spor efter Stærkning; hist og her adspredte smaa Pletter. Der er kommet nogle Stænk paa Riolen. — Stænkregn, en. Regn, som falder af og til i smaa Stænk.

Stænke, v. a. 1. [Sv. stænka. S. stöckva.] 1. staae ell. faste noget flydende ud i braaebvils, i plettervils, ell. dog et i meget stor Mængde. (Svarer t. sprede, strøe, om

tørre Ling.) At stænke Vand p. een. At f. Blin, Eddike p. Gulvet. 2. vrede, sugte v. at stænke. At f. Berredet p. Blegen. At stænke Løi, der skal strøges. = Stænkes kost, en. Kost til at stænke med. — Stænksning, en. pl.-er. Stærningen at stænke.

Stærte, en. pl.-r. [af stæse. Sv. Stæta.] et Læin p. begge Sider af et Stærde, t. at stige over dette.

1. Stær, en. ud. pl. [X. S. Stær. J. Star.] en Denskygdom, hvorved Synet mistes. Den graae Stær. Cataracta. Den sorte Stær. Amaurosis. = stærblind, adj. [X. S. stærblind. J. starblindr.] som neppe kan see, meget svagsynet ell. nærsynet. "Jeg tænkte, at denne Nation maatte være blind, ell. i det mindste stærblind." Bagg. N. Atim.

2. Stær, en. pl. -e. en Fugl, der kan lære at efterligne den menneskel. Stemme. Sturnus vulgaris. [Jol. Star. X. S. Stær.]

3. Stær, Stærgræs, n. s. [J. Stargressi.] Navn p. en Græsplante m. f.ve Straa, almindelig p. lave Enge og v. Grøfter. Carex vulpina. (Formodentlig ogsaa flere Arter af denne meget talrige Slægt.)

Stærretue ell. Stærretue, en. pl.-r. kaldes i nogle Egne de m. Græs overvorne Jordtuert, som ofte og i Mængde opkomme p. Marker, der længe ligge udbræede. (Formodentlig fordi de jævnlig ere begroede m. Stærgræs.) "Jær giøre de opvørende Stærretuer meget t. Engens Ujævnhed." Schytte. (Indv. Reg. II. 125.)

Stærk, adj. [J. stærkr.] 1. som har megen Kraft, som kan overvinde en betydelig fysisk Modstand, ell. som kan holde længe, udholde meget (saavel om den levende, som om den døde Kraft.) modf. svag. En stærk Mand. At have en f. Natur. Den stærkeres Ret. Dette Røb er ikke stærkt. En f. Bro, Muur, Bygning. En f. Navne, som forbeier godt. Stærk Føde, som fordrer en god Forbsielse. Stærke Drikke, som virke hastigt og betydeligt p. Nerverne. 2. ligeledes om Siarens Kræfter: betydelig i Grad, i indvortes (aandelig) Styrke. En f. Putommelse. At være f. i en Videnskab ell. Konst o; bestide stor Indsigt ell. Færdighed i samme. Han er en f. Stakpiller. 3. i Alm. betydelig i Grad, (luftens Kraft) heftig. En f. Varme, Kulde, Vind, Regn, Torden, o. f. v. En f. Stemme. f. Lugt. Et stærkt Slag. Stærke Lidenfaber. Der horer en f. Tro til. At løbe, gaae stærkt (hastigt.) At tænke stærkt (o; meget, alvorligt) p. noget. En stærk Strøm (som rinder m. stor Hastighed.) 4. betydelig i Antal. En stærk (talrig) Krigshær. Hvor stærk var Herdens Hær? Han fik et stærkt Tillob.

Stætte, en. (Moth.) f. Stærte.

Stævn, en. bruges undertiden for: Stævn, 2.

1. Stævne, v. n. 1. her. [af Stævn, 2.] store, seile hen t. med et Skib. (mest i hoiere Stiil.) Jvf. stævne under Stævn.

2. Stævne, v. a. 1. fappe, bestæret, hugge Grenene af (om Træer.) At stævne Pii. (J. stefna.) Det af: Stævneskov, en. Skov ell. Krat af Træer, som man aartligen beelviis fapper.

3. Stævne, v. a. 1. [J. stefna. Sv. stämma, stämma.] egentl. bestemme en vis Tid ell. Dag f. een t. at møde, ell. til en vis Handling; (jvf. Subst.) men br. nu især kun om at indfalde een t. at møde f. Retten. At stævne een for noget (som han har besvaret.) Han er stævnet for (ell. til) Rettinget. At f. Vidner. (f. indstævne, paa-stævne.) — Man siger vel ogsaa i dagl. Tale: Han har stævnet mig herhen i Aften (sæt mig Stævne.) = Stævning, en. pl.-er. 1. handlingen at stævne, indstævne. 2. skriftlig Indfaldelse af Dommeren, at møde f. en Ret. At udtage, at forkynde en S. Stævningensmand, en. En af Rettens Bestiende, som forkynde Stævninger; Stævningensmand, Rødsmand. — Stævnedag, en. Dag, til hvilken man er stævnet f. Retten. (Moth.) Stævnesald, et. Væder, som den maa give, der ikke møder efter Stævning. (Moth.) Stævnemaal, et. t. f. f. Stævning. Stævneemand, en. Stævningensmand. Stævneføde, et. Møde, hvortil man er kaldet ell. stævnet; ell. som man har aftalt m. en anden p. et vist Sted og t. en vis Tid. Stævnepenge, pl. det, som betales f. en Stævningens Forbudelse. Stævnevidne, et. Person, som er stævnet t. at vidne i en Sag.

Stævne, et. pl. -r. [J. Stefna.] 1. Møde r. bestemt Tid og p. bestemt Sted. At sætte een Stævne, bede een komme p. et vist Sted. "At holde Stævne og Raad m. een." Svitsfeldt. (f. Lyvestævne.) 2. Forsamling (af Bymand) f. at overlægge handle om noget. f. Bystævne, Kirkestævne, Sognekstævne.

Støb, n. s. 1. Kornets Afskæling f. at blive t. Malt. At sætte, lægge Byg i Støb. 2. Korn, som har været lagt i Støb; Malt. At bære S. paa Kollen. At vende Støb. Moth. (mindre brugeligt.)

Støbe, v. a. 2. [J. steypa.] 1. danne et Legeme i en vis Skikkelse, v. at gyde en smeltet Materie i en Form, hvori den størkner. At støbe Rns, f. Kugler, Kanoner. f. en Kloffe. Støbt Jern; modf. hamret. 2. lægge i Støb. At f. Korn. (Moth.) 3. gjøre Lyd af Vand og Aste, sætte Lyd. Moth. (de to sidste Bemærk. ere nu mindre brugelige.) = Støbeform, en. Form t. at støbe noget i. Støbebrube, en. S. som graves i Jorden, f. at ned sætte en stor Støbe-

form, f. E. en Klokkeform. (Moth.) Støbehuus, et. S. hvor man støber, Støberi. (f. Bierhuus.) Støbehytte, en. Et Støbehuus v. Biergærker; et Httværk. Støbekar, et. K. hvori noget støbes. Støbelys, et. Støbt lys, Formelys. (Moth.) modf. Speddelys. Støbemalm, en. M. som br. til at støbe noget af. Støbeovn, en. Ovn, hvori Støbemalm smeltes. Støbesand, en. S. som er tienlig og br. til at støbe Metaller i. Støbestee, en. S. hvori man smelter noget, f. E. Bly, v. at holde den over Ild. Støbestaal, et. omsmeltet Cementstaal, ell. sammensmeltet Raastaal (naturligt Staal) og Cementstaal, der væsnelig lader sig smede; men har en eensformet Masse. = Støbee, en. den, som er sammensat m. at støbe; f. E. Klokkestøber. — Støbning, en. Gierningen at støbe.

Stød, et. pl. d. f. 1. Handlingen at støde, Virkningen af at støde. At give een et Stød. At faae et S. Et S. med en Kaarde. Stødet gif ham igjennem Armen. (f. Dindstød.) fig. en betændelig Støde, Forringelse, Uheld. (f. Aaek.) Det gav hans Helse, hans Formue et haardt S. "Som hans Lykke var paa det høieste, fik den et usforvindeligt Stød." Rahbek. Dette S. forvinder han aldrig. (f. Aaek.) At tage det første Stød af (den første Virkning af noget ubehageligt.) "Du m. Stærkstyrke faae det haardeste af Etiekuens Stød i Nøde." Reim. 2. Stød i Weien o: Uvænheder, Huller, Slag. 3. Stumpen af et afhugget ell. afblaat Træ; en Stub. 4. Mellemrum i Ilden, mellem unbt. i Sammensætn. I Stødetal, Stødeviis, adv. med Mellemrum, ikke uafbrudt, maantatim. (i Støderyst. d. Tale.) "Der er Folk, som Væsligheden kommer over i Stødetal." Rahbek. 5. Bemærkelsen: dielt v. Sammenskud, er forældet. f. Brandstød.

Støde, v. a. og n. 2. [3. steyta.] A. act. 1. gjøre en haftig og stærk Bevægelse m. et Legeme t. et anst, f. at bringe dette fra sit Stød, give det et voldsomt Tryk (Stød) e. d. At støde een f. Brøstet, f. een m. Foden, m. en Stang. At f. een Kaarden i Sivet. At f. een om (omkuld.) Han blev stødt omkuld. At f. een ud af Døren, af Huset. (fig. støde een ud af en Forsamling, af et Selskab. f. udstøde.) At f. een fra fig (m. Armene.) At f. een en Stang i Jordsten. At f. een af Weien, til Side, i Rendesstenen. (jvf. støde, neutr. 1.) — "Det, som støder, virker stielikteligen; det, som drisver, yttret fig som noget vedvarende. Man støder en Rivt i et Dør; man driver et Søm gjennem en Plante." Müller. — recipr. At støde fig o: faae et Stød, give fig et Stød af Wanvare. — fig. At støde en Røng fra Thronen; støde een fra sit Embede. 2. At støde een, fig. kranke, fornærme ham.

Han kunde stødes derover. Det har stødt ham, at jeg ikke gif først t. ham. At blive stødt over noget o: tage det ikke op, fortrøde paa. Han bliver let stødt, fortrydelig. 3. Jærdknuse v. at støbe ell. stampe. At støde Sukker, Peber, Salt. At f. noget t. Pulver i en Morter. Stødt Sukker, Salt. 4. Hesten støder o: gaær eller traver umageligt f. Rytteren: Weien støder, naar den er uværn. Denne Vogn støder, er umagelig. B. neutr. 1. give Stød. At støde til een. Jeg stødte m. Foden p. noget haardt. 2. drives voldsomt paa ell. mod et andet Legeme. Jeg stødte paa, mod noget i Morten. — Hør om Stibe. Stibet stødte p. en Klippe, stødte p. Grund (er stødt p. Grund.) — At f. paa noget, finde det usformodentlig. At f. paa een, træffe ham uventet. At stødte sammen af en Hændelse. 3. forene sig med. (fun om Krigsfolk.) Han stødte m. sit Regiment t. Kongens Hær. 4. grændse til, ligge umiddelbar ved ell. op til. Hans Høve støder t. min. Marken støder t. en Skov. Stalden støder t. hans Vognhuus. 5. At støde i et Horn, i en Trompet, blåse nogle korte Toner derpaa. 6. At støde i Ordene, f. i sin Tale o: stamme, standse i Tælen. 7. At støde op, siges om det, man har nødt, naar Raven giver udviklet Lust fra fig. = Stødebuk, en. et Rebskab t. at jævne en Steendro med, en Gaandbuk. (Moth.) Stødejern, et. J. som sidder i Kællstokken p. en Vogn, f. at styrke den imod Stød. (Moth.) Støderem ell. Stødrem, en. Rem, hvori Agestokke hænge f. at gjøre Voguens Stød mindre sølelige. (Moth.) = Støder, en. (Søl. Steytr.) Rebskab t. at støde med. Støderen t. en Morter. "Desjom du vilde støde en Daare i Morteren m. Støderen." Ordsp. 27. 22. ("med Stempelen." B. af 1550.) — Stødning, Støden, en. Gierningen at støde.

Stoi, en. ud. pl. [3v. Stoi.] Lummel, Urolighed og den derved frembragte Lyd. At gjøre Stoi. Der var megen S. i Forsamlingen, Børnestoi. "Hvad er Verden, dens Vomy, dens Lyst, dens tomme Stoi for disse?" Joersom.

Støie, v. n. 1. (har.) gjøre Stoi; buldre, larme. (ofteft om Menneker.) Stømme, v. n. 1. (har.) [3sl. stynia. 3. st d h n e n.] drags sin Kanden. Lyd, (Moth.) vaande fig, give fig. "Piorden skal stømme med Gyverne spændt." Phlenschl. Deraf: Stønne, en. ud. pl.

Stør, en. pl. — er. en stor Havfisk, som ogsaa lever i Floderne, og hvoraf faaes Casviat og Huusblas. Acipenser.

Størfne, v. n. 1. er. [3. storkna.] blive tørt, blive stiv ell. haardt. (allent om støbende Ting.) Dlien er størfnet i Kulden. Dvægsøstret størfner v. stærk Frost. Størfnet

Blod. "For storner Havets Bølge som et levret Blod." *Dhl.* — Derast *Storncning*, en.

Storre, storst, f. stor.

Storreelse, en. f. under stor.

Stotte, v. a. 1. [*J.* *stydia.*] holde et Legeme opreist, i Beiret, hindre det fra Fald, v. at sætte et andet, sicut *Bemege* berunder. (Jof. *Stive*, som mere br. naar man beskæfter noget, v. at sætte et andet Legeme v. Siden af ell. op til det, man vil støtte.) At støtte et Huns, f. Taget v. *Melker.* — *Dglaa neutr.* At støtte under noget, som vil falde. At støtte sig p. en Stol. At f. Haanden, Armen p. Muren. — fig. at støtte sig p. noget, grunde sin Paastand, sin Forventning derpaa. (Jof. *understøtte*.) = *Støttepille*, en. *Pille* ell. *Seile*, hvorpaa en Dverbygning støttes. *Støttestav*, en. *Stav*, hvorpaa man støtter sig i det man gaar. *Støtteværk*, et. *Lammer*: ell. *Muurværk*, som bygges t. *Stotte* under noget. *Støtteværket* under Broen, under Løftet.

Stotte, en. pl. — r. [*J.* og *Ev.* *Stod.* *R.* *S.* *Stutte.*] 1. et opreist, sicut *Legeme*, der sættes under et andet f. at hindre det fra Fald, f. at støtte ell. bære det. *Columna.* At sætte *Støtter* under noget. "Som gyldne *Støtter* paa *Selv*-Fødder." *Sir.* 26. 20. (Bib. af 1550.) fig. den, som opstøper, vedligeholder, understøtter. Han var en af *Statens Støtter*, en *S.* for *Staten*. *Denne* *Søn* var hendes *Årberdoms Støtte*. (f. *Pille*, *Stiver*, *Seile*.) 2. en opreist, friskeagende *Pille*. En *Windstøtte*, *Spidsstøtte*, *Wærestøtte*. "End *enkelst* en *Støtte* p. samme *Sted*." *Storm.* — *Siednere* bruges det for: *Billedstøtte* (*Status*). = At *Bemærkelsen* 1. *haves* disse *Sammensætn.* *Støttefod*, *Støttegang* (*Wuegang*, *Arcade*, *Colonnade*) *Støttehoved* ell. *Støtteknop*, *Støtteorden*, *Støtterad*, o. fl. i hvis *Sted* dog *hellere* og *oftest* br. *Seilefod*, *Seilegang*, o. f. v. som findes under *Seile*.

Stov, en og et. ud. pl. [*R.* *S.* *Stoff.* *Ev.* *Stoft.* *J.* *Dupt.*] 1. (m. *Art.* et.) de allerfinesske, neppe faleslige *Dele* af et tært Legeme. *Saaledes*: *Blomstestov*, *Kulstov*, *Meelstov*, *Møllestov*, *Wæstov*. — *Særb.* absol. om lige fine *Dele*, der føres omkring v. *Lufstrækker*, og lægges sig p. andre *Legemer*. Her er faldet meget *Stov*. At tørre *Støvet* af *Bøgerne*, *bante*, *barste* *Støvet* af en *Risole*. 2. især om de fineste *Dele* af *Jord*, (egenl. *fun* af *veen* *Leer*: og *Kalk*-*jerd*) som fremkomme v. *Rivning* ell. *Snidning*, og let føres omkring i *Luffen*. Denne *Jordart* bliver let t. *Stov*. *Winden* *teisser* *Støvet*, *blæser* os *Støvet* i *Vinene*. At *gøre* *Stov* (o: *reise* *Støvet*). — fig. At *faste* een *S.* i *Vinene* o: *blende*, *forblinde* *ham*. — *Om* *Ringhej*, *ringe* *Stand* og *Bil*:

saar: At *reise* een af *Støvet* f. *Seibed* og *Bærdighed*. "Den *Wrede* *haver* sine *Fris*-*keller*, og *den*, der *digger* i *Støvet* *seier* ogsaa *sine*." *Dakth.* At *faste* sig i *Støvet*, *kræbe* i *Støvet* f. een o: *viske* *ham* en *overs*-*dreven* *Ydmugghed*. At *blive* til *S.* (sefter *Weden*). — *Poet.* ogsaa for: *Mennefke*, *Mennefke*-*slægten*. "At *Himlens* *Wink* er *Stø*-*wets* *Wel*." *Evald*. "Stiedne *Lod* for *Stø*-*wets* *Sønner*." *Storm.* — 3. *Bemærkelsen* 2. br. det m. *Art.* en. *Jom* *Coll.* eller *naar* *Talen* er om en *Mængde* *Stov*. — *Hvor* *kommer* at *den* *Stov* *fra*? *Der* *reise* sig en *tyt* *Stov*. "Havde *hine* *Ge*-*de*-*hørde* *opvakt* *halv* *sa* megen *Stov*." *Bagg.* *Denne* *S.* er *hadelig* f. *Planterne*. = *Støvdamp*, en. d. f. *Støvst.* (*Waggelsen*.) *Støvdæl*, en. f. *Støvgran*. *Støvs*-*drager*, en den *Deel* af en *Blomst*, som bærer *Plantens* *Befrugtningsdele*. *Stamen*. *Støvdragt*, en. *poet.* et *jordij* *Legeme*. "Medens *Mennefke* i *Støvdragt* *gaar*." *Jngem.* *Støvdæfte*, et. 1. et *Dæfte*, *Lag* af *S.* over noget. 2. *poet.* det *men*-*neske* *Legeme*. "Dorttag *Støvdæfte*, du os *gav* *igienem* *livet* *her* at *bære*." *Bagg.* *støvdæftet*, *adj.* v. *bedæftet* m. *Stov*. (*Bagg.*) *Støvgrimme*, et. p. *Planter*. d. f. f. *Støvknop*. *Støvgran*, et. den *mindste*, for det *blotte* *Die* *neppe* *syntlige* *Støvdele*. "3 et *Støvgran* *skal* *de* *finde* *din* *Ålmagts* *underlige* *Spor*." *Evald*. *Støvhvirvel*, en. En af *Beiret* *reise* *Mængde* *Stov*, som v. en *Hvirvelvind* *føres* om-*kring*. "Den *ilende* *hær* *Støvhvirvler* om-*give*." *Herz.* *Støvjord*, en. meget *tør* *Jord*, som *næsten* er *heel* *opløst* i *Stov*. *Støvkaabe* ell. *Støvklappe*, en. *K.* som man *tager* *paa* over *Kladerne* imod *Stov*. *Støvknop* ell. *Støvknop*, en. p. *Planter*: den *høieste* *Deel* af *Støvtraaden*, som bærer ell. *indeholder* *Frugtkædet*. *Anthera*. *Støvmeel*, et. det *fineste* *Meel*, *Melets* *fineste* *Dele*. *Pollen*. *Støvnaal*, en. v. *Planter*, d. f. f. *Støvtraad*. "Støvnaale *fun* i *Bøgeret* *han* *tæller*." *S.* *Wlicher*. *Støvplet*, en. *Plet*, *frembragt* v. *Stov*. (*Waggelsen*.) *Støvregn*, en. En *ganste* *hin* *Regn*. (*X.* *Staubregen*.) (Derfor *ikke* *Støbrejn*: *J.* *Steipi*-*regn*, *Plads*-*regn*.) *Støvsand*, en. den *allerfinesske* og *lette* *Sand*, der *reise* i *Stovet*, *lig* *Stov*. *Støvfigte*, en. En *hin* *Sigte*, *hvorved* man *filter* *sine* *Gran* ell. *Støvdele* *fra* *noget*. *Støvsky*, en. En *samlert* *Mængde* *Stov*, der *føres* *hen* over *Jorden*, *lig* en *Stn*. *Støvs*-*foamp*, en. *Jordsfoampe*, hvis *hat* er *op*-*fyldt* m. et *fiint* *Stov*. *Støvtaage*, en. En *vidt* *udbreedt* *Støvsky*. "Støvtaager *omhvirvle* *ilende* *hær*." *Herz.* *Støv*-*traad*, en. den *Deel* af *Støvdragteren* i *Blomster*, som bærer *Støvknappen*. *Fila*-*mentum*. *Støvvei*, en. de *Befrugtnings*-

dele p. Blomster, som udmærkede Funktionet. Pistillum.

1. Støve, v. n. og a. 1. A. neutr. og impers. give Støv fra sig, rejse Støv. Veien støver meget i Dag. Det støver stærkt. B. act. At støve af: tarre Støv. At støve Bøget af. At f. ned fra Loftet. — StøveKost, en. Kost t. at støve af med.

2. Støve, v. n. og a. 1. (har.) [N. S. stóv e r n.] lede efter, oplede v. Hielp af Lugten; spore. Hundens støver efter Bildt, har støvet en Hare op. "Han støver Vænder bedre, end en Hund støver Hæder." Holberg. (Melampe.) sig. om Renneføt: at støve efter noget s: lede iverigen efter. — Støver, en. pl. -e. en Hund, som af Naturen og v. Dvæls er stiftet t. at støve Bildt op. (N. S. Stóv e r.) sig. om den, der iverigen søger at opspore noget, faas noget at vide; en Speider.

Støvle, en. pl. -r. [Sv. Stöfvel. S. Stesel.] Betænkning af Læder t. Foden og Benet, der snes sammen i Stikelse af en Strømpe, og naaet deels op over Knæet (Bandskøvler, Ribeskøvler) deels op paa Læggen, ell. endnu lavere. (s. Snøreskøvle.) Fruentimmerføt, som snæres over Ankelen, kaldes nu ogsaa Støvler. = Støvleblot, en. En efter Foden og Benet dannet Blot, som Støvler sættes p. for at udvides ell. bortes. Støvlefød, en. den Deel af en S. der omgiver Foden. Støvlehel, en. Hælen under en S. (s. Hel, 2.) Støvleknægt, en. Et Redskab af Træ, hvorved man selv drager sine Støvler af. Støvlekrave, en. 1. den øverste Deel af de tilforn brugelige lange Støvler, som var indbrettet t. at kunne drages over Knæet, ell. bieses om og danne et Læg ell. en Krave. 2. en løs Krave af quult Læder, som sættedes p. Støvlen. Støvlekrog, en. En Jernkrog m. Haandtag, som man hager i Støvlestrøppen, f. lettere at trække Støvlen paa. Støvlekaft, et. den hele Støvle uden Fod og Krave. Støvlestroppe, en. En af de to Stropper ell. Remmer, som snes ovenpå i Støvlen, f. i dem at kunne trække den paa. Støvlestromper, pl. Stromper, som man gæder m. i Støvler. = støvlet, adj. som er iført Støvler, bestøvlet (Noth.) "Jeg støvlet var og sporet." Falster. (Arch. Tidsskrift.) "Tal om den store Skam, en støvlet Brudgom vil blandt Folk paaføre hende." Bessl.

Suder, en. pl. -e. En Ferskvands-Fis af Karpe-Slægten. Cyprinus tinca.

Sudle, v. a. 1. [Sv. suddla.] besmitte, giøre ureen. (Noth.) f. besudle, hvilket nu kun bruges. — Seraf: Sudler, en. den, som omgæves ureenligt, studeket m. sit Arbejde (Noth.) f. C. en daarlige Mater. (X. Subleri.) Sudleri, et. pl. -er. (Noth.) begge Dreb (det brugelige).

Suge, v. a. og n. 1. [J. suga. A. S. sucan.] drage noget indvendt t. sig m. Munden, v. at udpompe (udsuge) Luften m. Læberne; ell. fæste Læberne p. denne Maade t. et fast Legeme. At sugge Vinen af Glasflet giennem et Palmstaa. At f. Saften af en Frugt. At f. paa noget. At f. Saften ud. sugge Giften ud af Saaret. (jvf. udsuge.) At f. sig fast. — uegentl. Svampen, Jorden suger (trækker) Vandet i sig. (jvf. indsuge.) = Sugefisk, en. et Slags Fiske, som v. en Deel af deres Legeme kunne sugge sig fast t. andre Legemer. Remora; Echeneis. Sugepompe, en. en (mindre passende) Beskrivelse p. den alm. Vandpumpe, hvori Vandet haves sig ene v. Luftens Tryk. (s. Millingtons N. L. ved Urfin. 92.) Sugerør, et. Rør, hvorigiennem noget suges, Indsuges; ell. Rør, hvori Vandet stiger, v. at følge det Rum, hvorefter Luften udpompes; Pomperør. Sugeworte, en. Wort p. Vatter og Ører hos Renneføt ell. Vatsedyr. Sugewærk, et. en Indretning, hvorved Vandet hæves i Veiret v. Hielp af Luftens Fortrydelse ell. Udpomping i Sugerør. Krafts Med. II. 860. (forfælligt fra Trykværk.) = Sugning, Sugnen, en. Sierningen, at sugge.

Suk, et. pl. d. s. (Sukke findes i Bisbefoversf. og hos nogle Myrer.) Sierningen at sukke, og den derved frembragte Lyd. At drage et dybt Suk. "Thi mine Sukke ere mange, og mit Hierte er svagt." Jer. Begr. 1. 22. "Mange Vinsten blive uopfyldte; mange Sukke komme ubehørte tilbage." Baskholm.

Sukke, v. n. 1. har. [Sv. sucka. A. S. sucan.] drage Anden dndt og m. en hellig Lyd, som især er en Virkning af Bedrøvelse ell. Længsel. At sukke ved, over noget. At f. dybt. — sig. At f. efter noget s: sukke af Længsel, ell. længes meget efter. "Endelig kom Dagen, Alle sukfede efter, og nu frygte de for." D. Guldb. At sukke for en Pige, være forelsket. At sukke under en Vord: føle dndt dens Tryk. "Naar nedbøet Dædne sukker under Lidelser og Kar." Baskhet. — Sukken, en. ub. pl. det, at sukke.

Sukker, et. pl. Sukkere kun som et Gandsudsudtryk om flere Slags. [X. og N. S. Su c e r.] et sødt Plantesalt, der v. Rogning krystalliserer sig af mange Plantesafter, men især af Sukkerrorets Saft. At koge, at rense (raffinere) Sukker. En Top S. hvidt, braunt S. (jvf. Puddersukker.) = Sukkerbager, en. den, som forstaaer at anvende Sukker t. Bagværk, og t. det at indkoge ell. indsmelte Frugter og andre Ting (Conditor. s. Confect.) Sukkerbageri, et. Sted, hvor Sukkerbageren driver sin Ossel. Sukkerbaggværk, et. ell. Sukkerbakkelse, en. Bagværk, som ganske ell. f. største Deel bestaaer af S. (Confect.) Roth. Sukkers

brød, et. Kage, som bages af fint Meel, Sukker og Æg. Sukkerbøffe, en. En Bøffe, m. hullet Kaag, hvori Strøesukker kommer. Sukkerdaafe, en. D. hvori smaa-hugget Sukker glemmes. Sukkerdei, en. Dei til Sukkerbagværk. (Noth.) Sukkerert, en. pl. — er. (som mest dr.) et Slags Stangerter, m. brede og flade Bølge, som svifes tillige med disse. (jvf. Sabelerter.) Sukkerfad, et. Fad, hvorpaa Sukker sættes frem p. Bordet. Sukkerform, en. leg-kebannet F., hvori det kogte Sukker gydes, f. at dannes t. Lopsukker. Sukkergodt, et. faldes alleslags Smaating, som bages af Sukker; Knas, Confect. "Ved Sukkergodt — den lille Mactor tøffes." Falster. Sukkerhuus, et. Sted, hvor Sukker koges og luttres; Raffinaberie, Sukkerkokeri. Sukkerkage, en. d. f. f. Sukkerbakkelse. Sukkertringle, en. b. bagt af S. ell. med Strøesukker ovenpaa. Sukkermandel, en. En i S. indbagt Mandel. Sukkermester, en. den, som har Opynen m. Arbejderne i et Sukkerhuus ell. Sukkerkokeri. Sukkermund, en. i b. Tale: den, som gierne spiser Sukker. Sukkermølle, en. Mølleværk, hvorpaa Sukkerøret knuses, og Saften udpresses, inden den koges. Sukkerpære, en. et Slags søde Pæret. Sukkerør, et. En Rørplante, hvoraf Sukkeret koges. Saccharum officinarum. Sukkersaft, en. den af Sukkerøret udpressede Saft. Sukkersæe, en. En hullet Stee hvormed Strøesukker dryffes p. Mad. Sukkersmag, en. S. af Sukker, sukkerød Smag. Sukkersirup, en. Sirup, der koges af raffinoret Sukker. Sukkersyder, en. den, som foreslaaer Sukkerets Kogning, ell. som foreslaaer et Sukkerhuus. Sukkersyderi, et. Sted, hvor S. koges. sukkerød, adj. rød som S., meget rød. Sukkertang, en. En liden Sesttang, hvormed Sukkerstøtter kommer i Theekopperne. Sukkertop, en. saameget raffineret ell. Lopsukker, som størner i een Sukkerform. Sukkervebak, en. Tøbak, i hvis Dei man har kommet Sukker. Sukkertoi, et. d. f. f. Sukkergodt, Confect. Sukkervand, et. Vand, hvori S. er opløst ell. smeltet. Suffre, v. a. 1. komme Sukker i ell. paa, giøre sødt m. Sukker. Sule, en. f. Seile. (jvf. Plovsule.) Sult, en. ud. pl. [J. Svelta.] Fornem-melse af utilfredsstillet Mabhst. (jvf. Hung-er.) At lide S. og Tørst. Der kendes ingen Sult p. ham (han seer trivellig ud.) 2. den Tilstand, længe at undvære Føde. At der af Sult. Sulte, v. n. og a. 1. [J. svelta.] 1. neutr. at lide Sult, mangle Føde. (serd. i længere Tid, jævnlig. At sulte er ders-for ikke det samme som: at være sulten.) Han havde sultet i to Dage: At f. ihjel. At lade sine Dienestfolk sulte (ikke give dem

utilstrækkelig Føde.) 2. act. lade een lide Sult. At sulte et Barn. At f. Creature. At sulte een ud. (f. udsulte.)

Sulten, adj. pl. sultne. [Jøf. sultinn.] som især Trang t. Mad, har Mabhst. (jvf. hungrig.)

Sultføde, v. a. 2. give een utilstrækkelig Føde, ell. Underholdning. "At sultføde en Huustører." Nabhst. "Disse ville leve i Velstand p. Jordlodder, som knap kunne sultføde dem.." Dlusfen.

Sum, adj. stille, ikke ret vel til Mode, halv bedrøvet. (forældet.) "Han sidder saa sum, som Fruer havde skaaret hans Haar:" en Talemaade hos P. Eyr. II. 60.

Sum, en. pl. — mer. [Lat. Summa.] et store Tal, som opskaaer naar flere mindre tælles sammen. Hvad er Summen af disse Tal? En S. Peng. ogsaa absol. At bøde en stor Sum for noget. Han har anvendt store Summer derpaa. (f. Pengesum.) — Deraf: summe op, summere, tælle sam-men. neutr. det summer op o: løber op t. en betydelig Sum. — Summering, en.

Summe fig. v. rec. 1. [formodentlig af adj. sum.] komme i Rolighed, i Orden, i Klarhed m. sine Tanker, efter Bevægelse, iltro o. d. (d. Tale.) Jeg har endnu ikke ret summet mig efter Reisen. "Eidt efter lidt man da sig summer og befinder." (efter et opført Stuepil.) S. Vilker.

Swamp, en. pl. — e. [L. Sump f. A. S. Swamp.] 1. en sid Egn, et lavt Jordbe-mon, hvor Vand samler sig over en bled Jordbund; en Mose, et Aar. "En Sump er det Vand, der samler sig jævnlig i Jordbyningerne af en bled Jordbund." Müller. 2. en udgravet Jordbyning, hvor Vand har Tilløb og samler sig, Vandsam-ling. (dog kun i enkelte Tilfælde.) En Sump i en Grube, i en Kielder. At grave en S. i Gaarden. (f. Kieldersump.) = sumpagtig, sumpet, adj. som har Beskaf-senheben af en Sump. En sumpet (sid) Jordbund. Sumpfugl, en. F. som lever, bygger Rede i Sump ell. Moser. Sump-høg, en. flere Slags Høge, der især opholde sig i og ved Moser. Sumpjerd, en. Mos-sejerd. Sumppland, et. Et meget laart, sumpagtigt ell. med Sump opstodt Land. Sumpvand, et. Mosvand. Sumpvei, en. Vei, som gaar igiennem, er lagt over en Sump.

Sund, et. pl. — e. [J. og Sv. Sund.] et smalt Hav imellem to Lande ell. Der; et Havstræde. (Sundet, absol. o: Drefund. Sundtold, Tolden som hæves i Drefund, Drefundstold.) Der er et langt og smalt Sund imellem disse to Der. (Dadent bruges ikke i Geographien om ethvert saadant Sted. Man siger f. S. Sundet v. Messina; men: Strædet v. Gibraltar.)

Sund, adj. [A. S. og Sv. sund. I.

g e s u n d.] 1. som har sin naturlige, ufor-
 dæret: Bestaffenhed. Sundt Træ, Kød.
 En sund Forstand, sund Menneſteforſtand,
 naturlig god (ufordæret, ſtåndt ikke dans-
 net) Forſtand. 2. som har en naturlig,
 god Kegemsbeſtaffenhed, hvori alle phyſiſke
 Livsforetninger ere i naturlig, ubækket
 Virksomhed; karſt: ſannus, incolumis. (mod-
 ſat: ſyg, ſvag.) Et ſundt Kegeme. ſunde
 Børn. En ſund Anfigtsfarve. (jvf. friſt,
 Karſt.) ſig. En ſund Siæl i et ſundt Ke-
 geme. 3. som fremmer Sundhed; er gavn-
 lig f. Helbreeden. (ſaluber.) Sund Luſt.
 En f. Levemaade, Føde. = Sundhed, en.
 ud. pl. 1. den Tilſtand at være ſund, (2.)
 Karphed. 3 Sundhed og i Engdom.
 At ſøge for ſin S. "Man kan ikke vel ſi-
 ges: at ſøle Sundhed; thi deri beſtaaer den
 ſunde Tilſtand, at man i den ikke ſøler at
 have et Kegeme." P. E. Møller. At drikke
 eens S. ell. paa eens Sundhed (ønſte ham
 E. i det man drikker ham til.) 2. den Egen-
 ſkab, at være gavnlig f. Helbreeden. Luſt-
 tens S. Denne Egn rojes f. ſin Sundhed.
 — Sundhedsbeviis, et. ſkriftligt B. som
 gives Reifonde, Skibſørere; og Andre, for at
 de ikke medføre nogen Smiltot, ell. komme
 fra et dermed beſørgt Sted, o. ſ. v. (Sunds-
 hedsatteſt, Sundhedepas.) Sundheds-
 brønd, en. mineraliſt Kilde, hvis Vand drik-
 kes f. at gienvinde ell. ſtrøke Sundheden;
 Sundhedskilde, Suurbrønd. Sundheds-
 driſt, en. En D. ſom styrker, befordrer
 Sundheden; uden at være en egentlig Læ-
 gesdriſt. Sundhedskilde, en. Sundheds-
 brønd. Sundhedslare, en. Lære om at
 vedligeholde Sundheden v. en tiellig og pas-
 ſende Levemaade; Diætetiſt. Sundheds-
 pas, et. f. Sundhedsbeviis. Sundheds-
 pleie, en. Omſorg f. Sundheden. Den of-
 ſentlige Sundhedspleie. Sundhedsraad,
 et. R. som har Henſyn t. Sundheden, hvor-
 ved man troer at gavne een p. hans Helbred.
 Sundhedsregel, en. R. for den, som vil
 bevare ſin Sundhed; diætetiſt Regel.
 Sundhedsreife, en. R. som man foreta-
 ger f. ſin Sundheds Eftid. (Baggeſen.)
 Sundhedsstegn, et. udvortes T. paa Sund-
 hed, Helbredstegn. Sundhedsstilſtand,
 en. Kegemets T. med Henſyn p. Sundhes-
 den; Helbred.

Sup, en. En Driſt, ep Sturf. (Moth.
 Sv. Sup.) heraf: ſupe ell. ſuppe, v. n.
 ſom i d. Tale br. for: at drikke meget, være
 en Dranker. ſieldnere act. at ſuppe Bræns-
 deviin. (M. S. ſo bben. ſupa p. Sveniſt
 er derimod blot: at tage en Driſt.)

Suppe, en. pl.-r. [3. Sup, Supa.]
 tynd Mad, ſom ſøbes ell. ſpiſes m. Steer,
 Søbemaad. (Suppe ell. Søbemaad er tynd
 Steemaad; derimod er f. G. Grød vel en
 Steemaad, men ikke Søbemaad ell. Suppe.)
 At fuge S. paa Kød, Fleiſt &. Kødſuppe,

Grønſuppe. Vinsuppe (men ikke: Vinsup-
 pe) Melkeſuppe, Ertesuppe, Skibpades-
 ſuppe, o. fl. [Dølberg bruger det ogsaa for:
 Dyppeſe (Fr. Sauce.) "En Ret Fiſt m.
 ſin rette Suppe." Den Vægels.] = Sup-
 pefad, et. Et dndt Fad, hvori S. ſettes
 p. Bordet. Suppefage, en. R. af ſtærk
 indkogt og ſtærket Krafftſuppe, ſom opløſes
 i kogende Vand f. at give Kødſuppe.
 Suppefiad, et. R. hvorpaa Suppe er kogt,
 ell. ſom er beſtemt og tielligt dertil. Sup-
 pefkaal, en. Etaal, hvoraf Suppe ſpiſes,
 ell. hvori den fremſættes. Suppeſtee, en.
 Stee t. at ſpiſe S. med. Suppeltæſken,
 en. dnd T. hvortaf Suppe ſpiſes. Sup-
 peurt, en. Ur, ſom man bruger t. at fuge
 i Kødſuppe.

Surre, v. n. 1. (har.) [Af Tingens Lyd;
 ſom det lat. susurro.] frembringe en vis
 dump ſufende Lyd, hvoraf Lydet er et Slags
 Efterlydning. Værne, Fluerte ſurre. "At
 forføge den enkelte Gedehams, der ſurrede
 dem om Dreene." Rahbek. — Uegnet. f. G.
 om Vandets Riſlen, ell. en ſtærtere Lyd af
 ſamme: "Jind ſurrende Væt, omfatter mig
 Skogger!" Rein. "Mens Riſlen ſurrende
 i Havet ſurer pleie." P. H. Frimann. —
 Deraf: Surren, en. ud. pl. "Sig Væt,
 ſværme de m. Surren rundt omkring."
 Baggeſen.

Surre, v. a. 1. binde, binde faſt, vinde
 omkring (br. iſær i Skibſproget.) At ſurre
 noget faſt; ſurre et Toug omkring noget.

Suſe, v. n. 1. har. [M. S. ſu ſe n.]
 frembringe en Lyd, ſom den af Winden ſtærkt
 og haſtigt bevægede Luſt. (jvf. bruſe.) Wins-
 den ſuſer i Træerne. Bomben ſuſer igient-
 nem Luften. Kanontuglen ſufede forbi mig.
 En ſufende Lyd. Det ſuſer f. Dreene. —
 Dgsaa om Vandets Lyd: "Saa høres Riſ-
 den klar og fri fra Vældet ſødt og ſagte ſuſe."
 Bagg. = Suſen, en. ud. pl. ſufende Lyd;
 det, at ſuſe. "3 kstig Dal v. Væſtens
 ſagte Suſen." Rein. "Thi man hører en
 Suſen af megen Regn." 1 Kong. 18. 41. —
 Suſevind, en. ſufende Wind ell. Luſtſtrøm.
 "Etheriſke Suſevinde giennemſtrømme det-
 te Steentelt." Bagg.

Suul, et. ud. pl. [Esv. Sofwel. S.
 Suyvel. Gl. S. Soul.] Mad, ſom ſpiſes
 t. Brodet, iſær Kødmad, ell. overhovedet
 dvtiſt og faſt Føde. (Obſonium. A. S.
 Salu, Føde.) Steemaad kaldes ikke Suul;
 og Bonden vil ikke let tanke p. Fiſt v. Des-
 det Suul. At fuge een S. til Brodet. "Et
 Kiende Suul t. Brodet, det faaer T, om T
 naae." Øhlenſki. (Pelæ.) At kiede Suul
 ind. "Til aandelige Suul behøves ogsaa
 Brød." Rahb. (Høres nu ſielden, undtagen
 hos Almuen, der ogsaa bruger Suſt. Suul-
 mad, ell. Sulemad, og v. n. at ſule: for-
 ſlaae, om Kødmad ell. Suul. Fleiſt ſuler
 mere, end Kød.) = Suulvaarer, pl. at

Slags Suul, som Handelsvare. "Suulvare, bestaaende af Bondesild, Sei, norst Salt, alle Slags Meel, Flek," o. s. v. nævnes i et Rescript. 5. Febr. 1732.

Suur, adj. pl. sure. [S. sur.] 1. udtrykker den Fornemmelse v. Smagen, som er modsat lod, og som frembringes v. de Legemer, der indeholde en Syre. Om saadanne Legemer siges ogsaa: at de ere sure, smage suurt. Allet er blevet suurt. Suur Meik, Fløde. En s. Smag. Den sure Sioring. At komme Suurt og Sødt v. Naden; lægge noget ned i Suurt (i Eddike.) Undertiden, menielden, br. det for: raadsden, fordærvet. Suur Sild; suurt Flek. (Moth.) At have sure Been: m. aaben Stabe. 2. figurl. a.) beqværlig, mælsommelig. Et suurt Arbeide. At gøre sig Livet suurt. Det falder mig suurt (tungt.) b.) umild, fortrædelig, vranten. Et suurt Ansigt. sure Miner. At see suurt t. noget (ikke see det gierne.) = Suurhed, en. ud. pl. Bestaaffenheden, at være suur. Graader i Suurheden. jvf. Syre, syrlig. = Suurbrod, et. egentl. d. s. f. syret Brod, B. bagt m. Suurde; men br. især om sigtet Rugbrød, som æltes m. Suurdei. Suurbrod, en. d. s. f. Sundhedsbrød. Suurdei, en. ud. pl. en med Eddike ællet og v. Siaring syret Dei, hvormed den øvrige Dei t. Brod syres og bringes t. at gjøre. Suurkaal, en. finklaaret Hvidkaal, som lægges ned i en Lønde m. paastræt Salt, og saaledes bringes i en suur Siaring. Suurfløve ell. Suurfløve, en. En i Skovve almindelig Plante, af hvis Blade, der have en behagelig syrlig Smag, udbrages Syrefalt ell. Suurfløvesalt, hvormed Rustpletter toges af Linned; Skovsyre. Oxalis acetosella. Suurmælk, en. skrives undert. for: suur Mælk; og deraf: Suurmælksost, som laves af sliq Meik (ligejom: Sødsmælksost.) suurmule, v. n. 1. (har.) vise sig fortrædelig og i ondt Luce, sætte et suurt Ansigt op. d. Tale. (Moth har ogsaa Subst. en Suurmule.) Suursalt, et. s. Syrefalt. suurseende, adj. v. vranten, af et suurt Udseende. (Golding.) Suursteg, en. Drekfad, som nedlægges en Tid i Eddike og siden toges ell. steges i en Svæde. suuroiet, adj. som har fordærvede, rindende Dine.

Suus, en. Svair, Sværmen, vildt, uordentligt Levnet; forekommende kun i den Læmaade: at leve i Suus og Duus.

Svaber, en. pl. -e. [S. Swabber.] t. Etids: et Slags Rost af Loug-Ender, som især bruges t. at feie ell. toe Dættet. — Deraf: svabre, v. a. 1. at feie m. en Svaber. (S. to swab.)

Svafse, s. Slædre, pluddre.

Svag, adj. [Sv. swag. L. schwach. N. S. fwa d.] 1. som ei har den fornødne (les-

gemlige ell. aandelige) Styrke; det modf. af stærk. (jvf. Skrøbelig, som hyppigst br. om fysisk Svaghet, og kun figurl. om den moralske. Skrøbelige talder man det, som ikke taaler meget; svagt det, som ikke evner, forsmaaer meget. Glas er en skrøbelig Materie. En Stol, der har været stærk og vel gjort, bliver skrøbelig ved Alder og megen Brug; men selv en ny Stol kan være for svag.) Som Varn var han meget svag. En svag Mand: som ingen Legemstyrke har; ell. ingen Styrke i Villien, i Charakteren. En s. Helbred. En s. Hofommelse, Forskand, Hørselse, Lugt, Stemme. Dette er den svageste Deel af Fastningen. At være svag i Latinen, i Historien (fattes Værdighed, Indsigt.) Et Menneftes svage Side: en Feil, Skrøbelighed, som han især er hengiven til. — Tilførn brugtes svag meget ofte ligesom for seg, ligesom svagelig ogsaa for: frugtsommelig. ("Lær, for du taler, og lad dig læges, for du bliver svag." Str. 18. 21.) 2. ikke talrig. (s. stærk, 4.) Væren var for svag til at modstaae Fienden. = svagelig, adj. noget svag, ikke ret stærk (især om Helbrede.) Han begynder at blive svagelig. En s. Helbred. — Svaghet, en. 1. ud. pl. Bestaaffenheden at være svag. Legemets, Aandens S. Alderdomsvaghet, Sindsvaghet. 2. pl.-er. som et Contretum; Forandringer, Feilsfer, Virkninger, Handlinger, som reise sig af Svaghet. Alderdommens, Fruktimmernes Svagheder. Man kan overse enkelte Svagheder hos en stor Mand. At benytte sig af eens Svagheder. — Svaghedsfeil, en. Feil, som hidværet ikke fra ond Vilde, men fra S. i Charakteren. — svaghjertet, adj. som har et svagt Hjerte, en alt for sm, let bevæget Feilsfer; svagfinde, adj. som ikke har Forskandens fulde Brug; noget vanvittig. svagfynet, adj. som har et svagt Syn, svage Dine. svagtroende, adj. v. som ikke er stærk i sin Tro. — (jvf. svækte.)

Svaie, v. n. 1. har. [beslægtet m. vaie og svæve.] bevæges hid og did, frem og tilbage. Røret svailer s. Winden. "Fugle — der svailer rundt om oprøst Sø og Kær." Foersom. Skibet svailer ell. svailer op (naar det ligger t. Ankers, og dreier Førenden mod Strøm ell. Wind. Skibet ligger opsvaier for Strømmen. jvf. vindret.) — Deraf: Svaieren, en. ud. pl. (Subst. Svai for: Svair, Sværmen, høres hos Almuen i København. s. Danste Tilst.)

Sval, adj. [S. svalr. Sv. sval.] noget tolv, kølig. En s. Aften efter en hed Dag. Et svalt Sted. Her er svalt i Stoven. — Svale, en. ud. pl. Kølning, sval Luft. At gaae, reise i Svalen. (s. Aftensvale.)

Svale, v. a. 1. gjøre sval, køle, afkøle. At svale sig. "En Dæ, som svaler den

hede, lædsker den tørstige Jord." J. Smidth. — figurl. "Brede svales m. gode Ord." P. Svvs Drdspr. I. 487. "Men eders Brede svales i Medvyns midte Vand." Ringo. — svale, n. pass. blive kølig. Lad Driften, Vandet først svales. = Svalebåd, et. Båd, hvori man svaler sig, kaldt Båd: (Golding.) Svalebæk, en. B. i Badsruer, hvor man sætter sig f. at svales efter et varmt Båd. (Noth.) Svaledrik, en. En kølende Drik, Kølendrik. Svalekar, et. Kar, hvori noget afkøles. Svalestue, en. kølig Stue, hvor noget svales i Lufttræk e. d. (Noth.) Svaletrønde, en. Trønde, hvorigennem Slangen v. et Brændevinsvært gaar, og hvori man kommer kaldt Vand under Brændingen, f. at køle de nedfyndende Forbraaber. Svalevand, et. B. hvori noget afkøles, f. E. Vandet i Svaletrønden. = Spaling. Svalning, en. Stieringen af svale.

Svale, en. pl. -r. [af v. af svale.] 1. Kølning, Kølighed, sval Luft. "Det stolte Palmetræ udbredede omsonst sin støggesfulde Svale." Storm. 2. [Sv. Svale. Isl. Sualir. pl. (Snorre Sturl.) L. Sólle r.] en Ildbogning ell. Gang uden p. et Huus, m. Tag over, men aabn mod den ene Side, hvor man kan gade fra een Stue t. den anden; en Svalegang. (Dette er den hos os sædvanlige Bemærkelse; men Ordet er, ligesom Tingene, næsten forældet. jvf. Disflag. 3 Norge bruges: Langsvale, for: Gallerie.)

Svale, en. pl. -r. [S. Svale.] en beskiendt og almindelig Træfugl, hvortil adskillige Arter forekomme hos os. Hirundo. Deraf: Svalerede, Svalunge, o. fl.

Svamp, en. pl. -e. [S. Svampr. N. S. Swamp.] 1. en egen Klasse af Planteslegemer, ubemærkede v. Skiffelse og lidfænde fra alle andre Værter (Fungi.) f. Kladsvamp, Jordsvamp, Kølsvamp, Træs- svamp, o. fl. 2. d. s. f. Sopsvamp, Dæksvamp, hvilken dog ikke hører t. Svampene, men t. Polyperne. At toe sig m. en Svamp, tænke Vandet af en S. Van drifter som en Svamp. 3. Ordet br. ogsaa om visse Hævelse i Ledemodene hos Mennesker og Huusdyr. f. Ledesvamp. = svampagtig, svampet, adj. som i Bestaaenhed ligner en S. En svampagtig Hævelse. — svampet, adj. svampagtig. "Den løse, svampede Løv." Duffen.

Svands, en. dette tydske Ord br. undertiden (ligesom Swans i det Sv.) i d. Tale for: Tale og Slab. — Svandsmester, en. kaldes Føtmanden f. lede Dagarbejdere v. Skibværfter og Havnebygningssvansen.

Svandsfreude, en. Skruer, hvormed den bagge Ende af Bessepiden fastes t. Skæftet.

Svane, en. pl. -r. [S. Svanr.] en beskiendt Vandfugl af Svafens Slægt. Anas cygnus. = Svanebai, et. ud. pl. et Slags

tykt og meget blodt uldent Læi. Svanesbarm, en. poetisk: en Barm, hvid og blod, som Svaneens Bryst. Svanebryst, et. Svaneens Bryst; og poet. et Bryst, hvidt og hvælvet som Svaneens. "De store Koster i gyldne Pragt — et Svanebryst bedækket." Ahlenschl. Svane-duun, pl. 1. Svaneens Duun ell. fineste og blødeste Fjædre. 2. et Slags tykt og meget blodt Læi af Uld og Bomuld. Svaneføder, en. F. af en Svane. Svanehof, en. en samlet Mængde af Svaner. Svanehals, en. Svaneens Hals, ell. en Hals, der ligner dens; saaledes siges undertiden Hesten, at have en Svanehals. svanevid, adj. blensdende hvid, som Svaneen. Svanejagt, en. Jagt efter Svaner. Svanefang, en. En flon Sang, som fabelagtige Veretninsger tillægge Svaneen, ført før dens Død; deraf figurl. en Digters sidste Værk e. d. Svaneunge, en. Svaneens unge.

Svang, adj. [S. svångr, tom, fulpen.] gold, uden Klærne, ufugtbar. (siges kun om Sæden.) Rugen er meget svang i Aar (har mange gulte Ar; ell. saa Klærner i Areen.) "Bløperne svange og Palmen bleg, som Nyet mod Regntid." Berg. 2. om Jorden: starr, mager, ufugtbar. Noth. Svang, en. Duuligheden under Fodbladet. (Golding. Noth.)

Svang, ud. Art. og som adv. i den Talemaade: At gaar i Svang o: uboves, være gangse, være i Brug; som nu dog kun siges om lastværdige Handlinger. "Hvis Laster være Dyder, Synd et forbudet var, den ykk et saa i Svang." Gølb. P. Paars. "Dg at den Daarlighed, i Svang p. Jorden gaar." Helt. — Hos Eldre br. Talemaaden ikke saa indfrænknet; men ogsaa om gode Tings Fremgang. f. G. "Der ganger Lykken selv ud sin fulde Svang." Borching. II. 152. "De gode Sæder skulle vel nu igien komme til at gaar i Svang ubi Versden." B. Thott. II. 133. (Svang, af svinge. L. im Schwange gehen, seer.)

Svanger, adj. f. frugtformelig. Svangerstab, et. Frugtformelighed. (usdansk, og af det Indste optagne Ord, som kun i slet Talebrug høres.)

Svar, adj. [Sv. svar.] tung, vanskeligt, besværligt. (f. svar.) = svarlig, adj. besværligt, haardt. svarligen, adv. meget, i det Svad. (forældet.)

Svar, et. pl. d. f. [S. Svar. X. S. Andsware.] Tale, som har Hensyn til og forsaar siges v. en Andens Spørgsmaal ell. Tale; Bæst, som gives en Svørgende. At give, at siges een Svar paa noget. Rundtligt, skriftligt S. At faar S. paa et Brev. Dette var Kongens S. paa Ministerens Tale. At blive een S. skoldig (ikke svare een.) Budet fik S. tilbage. = svarløs, adj. 1, som intet Svar faar, som et bli-

ner besvaret. 2. som intet Svar giver ell. kan give. "Jilfomme stot hans søgende Blik giennem svarløse Egne." Dram.

Svare, v. n. og a. 1. og 2. har. [J. drara.] 1. give Svar, sige Svar. Svar urig p. mit Spørgsmaal. Jeg vil s. ham (p. hans Brev) m. Posten. Dertil svarede han. (jof. bevare, gienfvare.) Han svarede, lod svare, at han ei kunde komme. — Dgsaa i act. Bemærk. (dog ei med noget Subst. som Object.) Hvad svarede han? — Han svarede intet. — At s. for sig: sige noget t. sit Forsvar. — Figurl. det svarede fra Skovven (gav Stienh.). 2. neutr. høre til, passe til, fremme overens med. Denne Dragt svarer ikke til hendes Stand, Alber. Dette Bræt svarer ikke t. det andet. Udsalbet svarede ikke t. min Forrentning. 3. neutr. indestaae for, være ansvarlig, være god for. Ham tør jeg svare for. Jeg kan ikke svare for, hvad der sker v. Hændelse. 4. act. nde, betale: præstare. At svare sin Landsgilde; svare Statter, Afgifter. Svormegret svares der af denne Gaard? 5. hos Haandværksfolk siges et Underlag, som man læaer, banker ell. hugget paa, at svare, naar det ikke giver efter, men beholder en fast Stilling.

Svarte ell. svarve, v. a. 1. [Sv. svarf-wa.] dreie; tornare. (forældet; ligesom Svareer ell. Svarver, en Dreier, Svaresjern o. fl.) "Gi Svarvers konstig Haandskan den m. Dvilet dreie." Arreboc.

Svart, adj. hores endnu Skundom for: fort. (J. svartr.) s. Svarte.

Sved, en. ud. pl. [A. S. Svete, Svøt. N. S. Sweest. J. Sveiti.] Uddunstning af dyriske Legemer, som er saa stærk, at den viser sig draaberis p. Huden hos Menneſter, og værder Paarene hos Dyr. At komme i S. Sveden sprak af Panden. "Den satte Sved ned af de lærde Pandetrandt." Holb. P. P. At drøppe af S. Angelfsved, Dødsved, Nattefved. = Svedblegne, en. hedeblegne i Huden. (Noth.) Sveddamp, en. meget stærk, dampende Sved. "J saa Minuter fogte alt hans Blod, og hele Kroppen i en Sveddamp stod." Storm. Sveddraabe, en. Draabe af S. paa Huden. "Blodige Sveddraaber trilled." Ingem. sveddrivende, adj. v. som frembringer Sved, driver Svedden ud. sveddrivende Midlet i Kægekonssten. = Svededug, en. D. til at tørre Svedden af Ansigtet. = svedet, adj. fuld af Sved.

Svede, v. n. og a. 1 og 2. [J. sveita.] give Sved fra sig, uddunste i Draaber. At s. ved et Arbeide. Han sveder meget let. At bløse svedt, være svedt. — Om Svedden selv: brude frem, vise sig. "Af Panden svede Draaberne frem." Ohlenschl. — fig. At svede over, ved noget: gløve sig megen Væie dermed. — Vredet br. oglaa

om andre Legemer, end dyriske, som uddunste, ell. sønes at uddunste, naar Jugtigshod af Luften sætter sig derpaa. Stenene sveder. Denne Saft sveder ud af et Træ. — act. At svede Blod. = Svedbad, et. Bad ell. Ophold i en hebet Badstue, hvor Sveden drives voldsomt ud af det negne Legeme. Svedecuur, en. Anvendelsen af stærkt sveddrivende Midler mod en Sygdom. Svededrik, en. D. hvorefter man sveder. Svedehul, et. pl.-huller, meget fine Røstninger i den ydre Hud hos Menneſter og Dyr, hvorigennem Uddunstning og Sved trænger sig ud. Svedekiste, en. En Bænkning v. Ellsværter, m. indmuret Riedel, over hvilken Skibplanter træffes krumme v. at hænges i Dampen af det kogende Vand. Svedemiddel, et. sveddrivende M. Svedestue, en. Badstue, indrettet t. Svedebad; ell. Værelse i et Hospital, hvor man bruger Svedecuur.

Sveden, partic. s. svide, svie.

Svedfke, en. pl. -r. [J. Svettsche.] tørrede Blommer; især af visse Arter, som anvendes p. denne Maade, og derfor kaldes Svedfkeblomme. — Svedfkefluppe, en. Grønfluppe, hvori Svedfke koges. Svedfkearter, en. Kage, hvori Svedfke inbages.

Sveie, v. a. 1. bøie (Jsl. sveigia;) forædet. (Jof. svaie.)

Sveirygget, adj. [af J. sveigia, at bøie.] som har et indbøjet Rygbeen; hvalrygget. (sveibaget, sveilendet. Gølding.)

Sveise, v. a. 1. [det J. Schweisen.] smede to Stykker glødet Jern sammen m. Hammeren. — Deraf: Sveising, en. pl.-er.

Sveitser, en. pl.-e. En som er sædt, har hlemme i Schweiß. J. Sammenlætn. som adj. i Bemærkelsen: som er fra dette Land. s. E. Sveitserost, Sveitserthee, o. fl. (Sveitser kaldes ogsaa Portneren i Slotte og førnemne Guse, fordi man dertil tilførn bragte Sveitser.)

Svelte, v. a: og n. 1. [ults;] uddunget. (forældet og lidet brugel.)

Svend, en. pl.-e. [J. Sveinn.] 1. et ungt Mandfolk, en ugift Mand. (juvenis; puer castus; svarende til Mo hos Latindekunnet.) Denne oprindelige Bemærk. er forældet, ell. hores kun heiden i Spysg. s. E. Han er alt en gammel S. Deraf: Svenddom, en. pudof virilis. Svendbarn, et. Drengbarn. 2. en Tiener. Dgsaa denne, i ældre Danst saa hyppige Bemærkelse, er gaaet af Brug. jof. Solgsvend, Riddersvend. — Deraf: Svendebord, Tienerbord; Svendebred, grovt Brød; Svendekammer, Tienerkammer; Svendeløn, Lionsstearles Løn; Svendestue, Borgestue, o. fl. forældede Ord. 3. den, der har udlært et Haandværk (som Dreng) og arbejder hos en Mester; en. Haandværks-

svend. En Bagersvend, Dreiersvend, Skæbterfsvend; Lammersvend, ic. At disse S. glores til Svend. = Svendegilde; et. Gilde i Anledning af at den er bleven Haandværksvend. Svendetro, en. Forsamlingssted f. Haandværksvendene af et vist Laug. (s. Kro. 2.) Svendelade, en. Kasse, hvori Haandværksvendene aarlig indbyde et Bidrag t. Ildgister v. deres Laug; hvilket Bidrag har Navn af Svendpenge. Svendestykke, et. Et fortrinligt Stykke Arbejde, som Haandværksvendene maa gjøre t. Døvlis p. sin Duellighed, s. at kunne blive Svend.

Svensk, adj. som er fra Overrige, (en Svensk. pl. Svenske) har hjemme i, hører til Overrige.

Svibel, en. pl. Svibler. [det L. 3 v. i. b. e. l. Jvf. siuæ, i Glossar. t. Harpestrengs Lægeb.] kaldes den runde, knobbede Deel af Roden p. visse Planter, (egentlig en Deel af Stængelen, der groer under Jorden) især saadanne, som dyrkes i haver ell. Ustrepotter f. Blomstens Stald; Blomsterlag, Hyacinthsivbler, Lufftansivbler, ic. (det br. ikke om de spisselige Eggplanter.)

Svide ell. svie, v. a. sved; sveden, svædet. pl. svødm. [S. og Sv. svida.] 1. vrænde noget v. Overfladen. Hans Kiøle, Gaar blev svødet af Luerne. At svie sine Klæder p. Kaffelovnen. "Man skal ei sviede alt det som laadent er." Drdspr. En svøden (brændt) Lugt. — At svie af, vrænde af. At s. Svæget af i Stedet f. at rage det. Den stærke Løfte, Høde har reent svødet Svæffet af. "Morgensøden saae den smilte; Solens Middagsild den svød." Thaarup. 2. lade noget, som toges, v. Forsømmelse af at røre det, sætte sig v. Karret og derved saae en brændt Smag. Hun har svødet Mæden, laded Mæden svies. svøden Svøb.

Svie, en. ud. pl. [S. Svidi.] sviende Fornemmelser, Smerte.

Svie, v. n. svøde ell. sviøde (svøe. Roth) har sviøt (svøet. Roth.) volde en stærk, stikende Smerte, som efterat have brændt sig; smerte. Mine Hænder svie af Røde. Ansigtet sviøer af Blæk. Det sviøer i Ansigtet, i Saacet. Saacet sviøer meget. — fig. det sviøer t. ham, t. hans Pung (o: det koster ham meget.) Dette Lab sviøer endnu t. mig.

Sviøte, v. n. i. har. [s. sviøte.] bevæges hid og did af vinden; blæse stærkt. Vinden sviøter omkring Størnet. (Roth.)

Svig, en. ud. pl. [S. Svik.] Handlingen at sviøe, Bedrag, underfundig Skuffelse; falskhed. "Magt, som Vold og Svig har vundet." Thaarup. At begaae S. at opnaae noget v. List og Svig. Han er fuld af S. og Rænker. Der er S. under. (s. Lødsvig.) = svigagtig, adj. som modsvøer S. grænder sig p. Svig; bebragterst. En f. Pandlemøde. En svigagtig Adførelse.

En svigagtig Besidder (som er vidende om, at han ingen Ret har t. Besiddelsen.) Deraf: Svigagtighed, en. ud. pl. — svigfuld, ell. svigefuld, adj. som er fuld af Svig, har en svigagtig Charakter. En svigfuld Dyrførelse; svigfulde Stener.

Svige, v. a. svøge; svøgen, svøget. pl. svøgne. [S. svikia. A. S. svican.] kufften Andens Forventning, Tro ell. Tillid, p. en f. ham skadelig umoralisk Raade; bedrage, bryde Ord og Løfte. Hans egne Frænder svøge ham. "Svo Hæven troet, bliver svøgen." Drdspr. At s. een i Handel. "De fulgte mig i Fryd, men svøge mig i Fare." Fr. Guldb. At svøgen Dig; svøge sit Fædreland i Farens Tid. At s. sit Løfte. "Nogen Tid betages os; nogen svøiges os fra." B. Thott. — At s. Farven i Kortspil o: ikke kaste til Udspillet, skøndt man har Kort p. Haanden af den udspillede Farve. 2. figurl. br. det om livløse Ting, der gaar i Stykker, ell. paa anden Raade ikke opfyldes deres Bestemmelse, ell. ikke kunne modstaae udbortes Vold. Den Rem, dette Løug skal ikke let svøge. "En Nagle kunde svøge; Kærplinden bræktes af." C. Frimann.

Sviger. Dette af det L. optagne Ord (gl. L. Suigar. A. S. Suegr, Suægr.) bruges nu i følgende Sammenkætninger: Svigerdatter, en. d. f. s. Sønnedone. Svigerfader, en. Døstrens eller Mandens Fæder, i Forholdet t. hans Sønnedone ell. Dattermand (i sidste Tilfælde: Konefader.) Svigermoder, en. Mandens ell. Døstrens Moder, i samme Forhold. Begge tilfammen kaldes: Svigerforældre. Svigersøn, en. d. f. s. Dattermand.

Svigerinde, en. pl. — v. Høtemændens ell. Døstrens Søster, i Forholdet t. Konen ell. Manden. (Jvf. Svoger.) Det bruges ogsaa for: Broderkone. (S. Schwiegerin.)

Svigte, v. n. i. har. [af sviøte.] har (intransitivt) samme Betydning som sviøte. At sviøte i Farens Tid. — Dog br. det gierne i mindre forhadet Betydning, og v. mindre vigtige Leiligheder. Vi ventede ham efter Løfte; men han sviøgtede (blev bort.) Han sviøgter ikke i et godt Lav. Man siger vel ogsaa act. han sviøgter ikke et godt Lav. "Han sviøgtede adrig de tungeste Pligter." Pram. [Roth anfører, under en dobbelt Skrivemaade, Ordet: svøgte ell. sviøgte, bøte sig, give sig under en Byrde. (Ssl. sveigia, at bøte; Svig, en Bøining; Krumsning.) Dog er dette maagtes et andet Ord.]

Svin, et. pl. d. f. [S. og A. S. Svin.] et bekendt, almindelig udbredt Husdyr, frembragt v. Afarter af Vildsvinets. Sus scrofa. (Jvf. Orne, So, Sviis, Valt.) fig. i dagl. og lav Tale om et meget uretligt, skidenferdigt Menneske. — At have Svin paa Skoven o: ikke være rigtig klog (have

en Strue løb.) "Man mærked Krav af deres Tale, at de p. Skoven havde Svin." Bessel. = Sammensætninger: a.) svinaagtig, adj. som ligner Svinet i ureenlighed, svinsk, skidensfærdig. (Noth.) Svinaagtighed, en. ud. pl. Svinafthed. Svinegel, en. et lidet puus t. Svin; ca Svineki, et Svinehuus. "Du føder ham som en Galt paa en Svinegel." Vedets Caro. 129. — b.) Svineavl, en. Opføding, Tillæg af Svin. Svinebinde, v. a. 3. binde alle fire Been sammen p. et Kreatur. Svineblod, et. B. af Svin. Svineblære, en. Blæren af et S. Svinebøv, en. f. Skinke. Svinebvd, en. En stor og imertelig Bvd. (Noth.) Svinebonne, en. pl. — r. En Afart af den alm. valste Bonne, som dyrkes i Marken, og br. til Foder. (Vicia faba minor.) Svineborster, pl. de stive Haar langs ad Ryggen p. Svin. Svinebøste, en. f. Flestebøste. Svinedild, n. s. et i haver meget udbredt ukrud, som S. glicene æde. Sonchus oleraceus. Svinefedt, et. det smeltede Flet af S. Svineflomme, en. f. Flomme. Svinefylling, en. kaldtes en egen Maade at opstille Færen paa, en Kledannel Slagorden, i det gamle Norden. Svineføde, en. F. som passer f. Svin. Svinegilder, en. den, som forstaaer at gifde S. Svinehaar, et. pl. d. f. de mindre stive Haar paa Svinet. Et Læs af Svinehaar. Svinehiord, en. En Flok Svin. (Noth.) Svinehoved, et. h. af et Svin. Saltet, roget Svinehoved. Svinehund, en. h. som er afrettet t. at jage Bildsvin. Svinehyrde, en. den, som vogter S. Svineister, en. Fædt i Dugen v. Svin, Flommer og Plukkesædt. Svinejagt, en. 3. efter Bildsvin. Svineki, et. d. f. f. Flest. Svineleie, et. Sted, hvor S. eller Bildsvin have deres Læte. (Noth.) Svineleudet, adj. kaldes den Hest, som har et stærkt affaldende Krud. Svinemave, en. Svinets Mave. Svinemøg, et. Stavn af Svin. Svinepølse, en. Pølse, lavet af Svineblod, ell. af hakket Flest. Svineryg, en. 1. Ryggen paa et levende Svin. 2. den udbugne Ryg af et slagtet Svin, hoorpaa toges Svinerygsruppe. Svineføde, en. f. Flesteføde. Svinekind, et. den aftagne og beredte Hud af et S. (f. Flesteføer.) En Sadel af S. En Bog iadunden i Svinekind. Svinekinde, en. d. f. f. Flesteføde. it. Stinken af et Bildsvin. Svineklagter, en. den, som slagter Svin og sælger Klædet. Svineklagting, en. Slagtingen, at slagte Svin. Svinekal, en. f. Svineki. Svineklæg, en. En Stæg af Svinet; Flestefæg. Svineki, en. Puus, hvor Svin holdes og fedes. Svineknude, en. i Svinestryne. Svinefylte, en. Svinetki, som lægges i Saktage og presses.

(f. Pressefulste.) Svinetand, en. T. af et Svin. svinetandet, adj. kaldes den Hest, som er saa gammel, at man ei kan kiende dens Alder p. Tanderne. (Noth.) Svinetang, en. et Slags knudret Søtang. (Landh. Selsk. Str. I. 276.) Svinetrug, et. T. hvortaf S. æde. Svinestryne, en. den forreste Deel af Svinets Hoved. (f. Tryne.) Svinetunge, en. Tungen af et S. Svinevogter, en. d. f. f. Svinehyrde. = Svineri, et. pl. — r. 1. en hoi Grad af ureenlighed, Svinskhed. 2. Sted, hvor Svin opføres i Mængde. (n. Ord.) "Men har endogsaa Grunter — og selv et Svineri." Bagg. Poet. Sp. 72.

Svinsk, adj. meget ureenlig. — Svinskhed, en. ud. pl. hoi Grad af ureenlighed.

Sviir, en. ud. pl. uordentlig Levnet m. overflødig Drik. At være t. Sviir, faae sig en S. (b. Tale. fattes i beslegete Sprog.) Jof. v. n. svire.

Svik, en. En liden Tap i Spundset p. en Tønde. (Noth.) En Svik, et leffærdigt Uvindsfok. P. Svys Svifpr. II. 123.) Svikhul, et. Hul, som bores (m. et Svikbor) oven i en Tønde, ell. i Spundset, f. at give Luft naar man tapper og faae Bødsten beder t. at flyde. (Noth.)

Svikke, v. a. at svikke Sellene paa e.: Mølle o: formindste Sellene og Møllens Vindsfang, hvilket oftest stcer o. at opulle en Deel af Sættet p. nogle ell. alle Binger.

Svime, v. n. 1. [Isl.] svima, sundla. N. S. [swim e n.] faae ondt, daane, besvime. (Noth.) Svime forekommer hos Hølsberg. "Fakt uden Følelse og ligesom i Svime." P. Paast. I. 2 S.

Svimle, v. n. 1. (har.) [Jof. svime og svingle.] blive ør i Hovedet, blive svimmel. "For den, som svimler, synes Alt at gaae randt, og han bringes derved lettelligen selv t. at svingle." Müller. (N. S. swim e n.) "Der falder en bestienket Hætte — svimlende i Vandet ned." Storm. — figurl. om Stærkens Hætteløst, ell. Tankkraftens Forvirring. "Det er det Wisdoms Død, hvori de Stærke svimle." Gvald. "Forundret svimlede mit Hie imellem Slagningen og Gud." Samme. "For at sonke, drutne, daane, svimle i Sallighed." Baggfæn.

Svimmel, adj. [N. S. swim e l g.] ør i Hovedet, som har hovedsvimmel, som det svimler for. 2. ugentl. og usædvanl. som bringer ten t. at svimle, som forholder Hovedsvimmel. "Ell Magtens hie Bølges svimle Tøp." Bagg. N. Klim. = svimmelhai, adj. meget hoi, uhyre hoi. "Svimmelheit fremcagede hans Fise." Baggfæn. (Kabnr. II. 219.) "Svimmelhoie Mure." Samme.

Svimmel, n. ud. pl. [N. S. Swim e l g.] den søgellige Tilstand, hvori Stenstandene synes ten at dreie

fig rundt, indtil man i større ell. mindre Grad taber Bevidsthed; hovedsvimmel. (det sidste mere brugel.) "Der — føler jeg mig trægt Stræffens Svimmel." Baggelsen.

Svinde, v. n. svandt; et svunden, svundet. pl. svundne. [Sv. swinna. *L. schwind en.*] 1. forgaae, ophøre at være. "Men naar hvert Øjeblik af Træst igien, som Ennet, m. dets Komme svinder." Bagg. Ilden svinder hastigt. Hvor snart svandt disse lykkelige Timer! Den røde Farve er svunden af hendes Kinder. At f. som Dug for Solen. "Med Mattens Merke bort min Træthed svandt." Ahlenfchl. (f. forsvinde.) 2. Af tage i Størrelse, Omfang, Færlighed, Mængde. Kornet svinder, er svundet p. Løstet. Træet svinder ell. svinder ind v. at tørres. — At svinde hen, svinde bort. "Min Arvepart svandt daglig hen, som af en indvortes Svindfor." Rahb. "Og Nummer svinder hen som Dug f. Solens Str." Thaarup. Hun svinder hen (tæres hen) som en Svygge. Pengene svinde bort uden at man mærker det. — Svinden, Svinding, en. det, at svinde. = Svindfor, en. ud. pl. en langsom udtøring af Legemets Kræfter, der som oftest er en Følge af Lungesyge. Phthisis. (f. Tøring.) svindsotrig, adj. som har Svindfor.

Sving, et. pl. d. f. 1. Bevægelsen, som sker v. at svinge, svingende Bevægelse. Pervendikelsens Sving. At gjøre S. med Kroppen. "Han selv stod i Midten af hines lette Sving." J. E. Heiberg. At sætte Klaffen i S. 2. uegentl. for: Bugt. "Der krøber han en Tid omkring i mange underlige Sving." Bagg. — fig. At gjøre høje Sving i Stilen, i sine lidet. "En tænker p. sin Tales høje Sving." Rein. = Svingfæder, en. hos Fugle: d. f. Slagfæder. Svinghammel, en. En læg Hammel, ell. en Hammel, der er sagledes befæstet, at den felt kan svinge om en Aakle. Svinghiul, et. Hiul, som i Peripherien er forsynet m. tungende Vægter, hvorend dets Svingning fremmes; og som man undertiden har brugt i Maskiner, f. at give deres Bevægelse en stadig Gang. (Krafts Mech. 99.) Svinglod, et. 1. d. f. f. Svingvægt. 2. en Stang m, to svære Lyngder i Enderne, der kan bevæge sig felt om sin Midtpunkt. (Kraft. Mech. 99.) Svingplov, en. d. f. f. Riedeplov, ell. Plov uden Hiul; (modf. Hiulplov. f. Ny Landoc. Tid. II. 376.) Svingrulle, en. En Rulle, som drives af een Person, der ved at ombrede en Svingel, frembringer Rullekassens frem og tilbagegaende Bevægelse. Svingvægt, en. Vægt, der kan sættes i en svingende Bevægelse; Pervendikel.

Svinge, v. n. og a. 1. men ogsaa: svang, svangt. [X. S. swengan. *L. schwingen.*] 1. neutr: bevæge sig frem og tilbage i en Bue; om hængende Legemer, f.

G. om Pendulen ell. Pervendikelen i et Uhr. En svingende Bevægelse. — uegentl. om en Krigshær ell. Troppers Bevægelser, naar de see i større Gode ell. Maffer. Rytteriet svingede t. Benfirc. — At svinge m. Kroppen, m. Armene, naar disse under Gangen fiendelig ell. meget end sædvanligt bevæge sig. — Et svingende Læs, i d. Tale: et meget stort, fuldt Læs, der v. at klæres svinger ell. synes at gjøre hølgeagtig Bevægelse. "Endelig kom en Kurvevogn m. et heelt svingende Læs." Rahb. (D. Ekst.) 2. act. bevæge noget p. en svingende Maade, m. Sving ell. saaledes, at Bevægelsen sker i en Bue. At f. en omkring. At svinge hatten; ell. svinge med hatten. At f. Faanen; svinge et Spyd i Haanden. "Glat var din Kind, da førstegang du Sværdet over Fienden svang." E. Frimann. At svinge sig i et Toug. At f. sig p. Hesten, i Sadelen. Faglen svinger (hæver) sig op i Luften. 3. at svinge her o: affordre Stæverne fra Hørens Laver, ved at banke den flættede hør med et Slags Kæller. (Sving getræet.) = Svingedands, en. D. hvori man svinger hinanden rundt, (Moth) Walfs. Svingerum, et. Rugt. at kunne svinge noget i. (Aræboe.) — Svingelspaan, Svingelsod, en. Kedsfaber, som br. naar man drager og flætter Hørrer. (Mussen. Landoccon. 240.) — Svingning, en. Gierningen at svinge; ell. det, at en Ting svinger. "Glv Luften en vis harmonisk Svingning." Baggelsen. "Den nu dyrkede Krigskonst's Svingninger t. Angreb og Forsvar." Mallng. — Deraf: Svingningstid, en.

Svingel, en. pl. Svingler. de bevægelige, til Pømmelen fastede Stokke, hvorpaa Stagerne spændes, og hvorved Høstene trække Vognen.

Svingel, adj. (Moth.) f. svimmel.

Svingel, n. s. Navn p. en Plante. *Lolium temulentum.*

Svingle, v. n. 1. (har.) [S. svingla. af Sving og svinge.] valse, rabe i Gangen, som drukne Folk, ell. som den, der er nær v. at falde, men bestreber sig f. at holde sigvægten. "Den Drukne svingler; men man kan og støde den Udruce saaledes, at han kan komme t. at svingle." Müller. (Jvf. svimle.)

Svinke, v. n. 1. (har.) bevæge sig hid og did, vrifte. (2.) "bevæge sig hid og did, og m. al Hurtighed ists komme vidt." Müller. D. Syn. I. 396.) [Sv. swinka, *tergtversari, subterfugia quarers.* Swink, *dokus.* Thre.] = Svinkearende, et. Vrende, som man gjør sig, imedens man har andet at passe, Vt-Vrende. (d. Tale.) "et hurtig foretrett Vrende." Müller.)

Svip, et. Et Dieblis, en meget ført Tid; stor Skynding. (d. Tale.) Det var kun et Svip, saa var han igien tilbage. Det gik i et

Svip. (3. Svipstund. Svipan, 3ll, Skvading.) = Sviprende, et. Xrende, som man afgjør i Hast.

Svippe, v. a. 1. smætte, smelde; slaae, ydste. At svippe een om Dreene m. Ydsten. **Woth.** (3. svipa, sveipa, ydste.)

Svire, v. n. 1. (har.) 1. gaae, bevæge sig i en Kredse, gjøre Kredse i Sangen. **Woth** (som ogsaa skriver det: svirre, hvilket forekommer hos Baggesen o. a. "Han runden om maa svirre." **Arceboe.** **Woth** har ogsaa subst. en **Svirre**, Ujævnhed i en Vel, som kommer en Stæde t. at dreie sig.) 2. [sv. **Sviir.**] leve uordenligt, især m. Hensyn t. overskiddig Drik; faae sig en **Svirre**. 3. Afsteds svirende vi. (Denne Bemærk. fattes hos **Woth**.) = **Svirebroder**, en. den, som jævnlig og ofte svirre. (**Rahbek.**) "De **Svires** brødre, som fortære Parnassets Gode, og skændte Mufers Xre." **Bagge.** — **Svirregilde**, et. S. hvor det gaer uordenligt til med Drik.

Svirre, v. n. f. svire, 1.

Svoger, en. pl. **Svogre.** [**Schwager** r.] den, som er gift m. en Andens Søster, ell. med hans Kones Søster, i Forholdet t. sin Kones Brøder ell. til sin Svigerindes Mand. De ere **Svogre.** — **Svogerskab**, et. ud. pl. Forholdet imellem Svogre; det, at være eens **Svogre.** At være, komme i **Svogerskab** med een. **Dobbel** **Svogerskab**: naar to Brødre have ægtet to Søstre.

Svop, et. en vis smækkende Lnd. deraf: **svoppe**; v. n. impers. give en saadan Lnd. **S. S.** det svopper under Joden, naar man gaer p. Dængebynd.

Svovel, et. ud. pl. m. best. **Art.** **Svovlet** ell. **Svovlet.** [**Sv.** **Svafvel.** **Schwefel.** gl. **Dansk:** Brændsteen.] et mineralsk Legeme af gul Fæve, som er brændbart, og v. Dyrændingen frembringer en særegen Lugt og qvelende Damp. **Sulphur.** = **svovellagtig**, adj. som har Lighed m. **Svovel.** **Svovellad**, et. **Bad** i Vandet af en **Svovellilde**, ell. i Vand, hvori S. er opløst. **svovelland**, adj. blandet med S. **Svovellblomster**, pl. fine, naaledannede Krystaller af sublimeret **Svovet.** **Svovellbrønd**, en. d. s. f. **Svovellilde.** **Svoveldamp**, en. D. af antændt S. ell. **svovlet Damp**, der stiger op af Jorden. **Svovellgrube**, en. S. hvor man vinder gedigt **Svovel**, **Svovlets** ell. **Svovelljord**. **svovellgul**, adj. som har **Svovlets** gule Fæve. **Svovellhytte**, en. Bygning, hvor det brændes S. ell. hvor S. ved Ilden skilles fra Grets og Metaller. **Svovelljord**, en. **keerjord** ell. anden J. blandet m. **Svovel.** **Svovellilde**, en. S. hvori Vand indeholder **Svoveldels.** **Svovelløse**, en. en Forening af S. med Svovelsalt og Kalkjord, af leverbrun Fæve. **Hepar sulphuris.** **Svovellugt**, en. S. af **Svovet**;

den særegne Lugt, som S. har, især naar det antændes; **svovlet Lugt.** **Svovelmelk**, en. et hvidt Pulver, som båndfæls des af **Svovelløse**, opløst i togende Vand, hvori drøppes fortvundet **Svovelløse.** **Svovellolie**, en. **Svovel**, opløst v. Sielt af **Warmen** i Olie; **Svovelløselam.** **Svovellpande**, en. **Wypander** i **Svovelløserne**, hvori det smeltede **Svovel** fynder f. at køles i Vand. **Svovellplaster**, et. P. lavet af **Svovelløse**, **Wax**, m. m. 3 tyndere **Form**: **Svovelløselve.** **Svovelløse**, en. **Medfald** af **Lufften**, blandet m. **Svovelløse.** **Svovelløse**, en. d. s. f. **Svoveldamp.** **Svovelløstikke**, en. En tynd **Wind**, drøppet m. **Enderne** i smeltet S. for m. **Lethed** at tændes. **svovelløst**, adj. som indeholder, er blandet m. **Svovelløse.** **Svovelløst**, en. **Svovelløsets** elendommelige **Syre**, som vindes baade v. at opbrænde det, og v. andre **Maader**, f. S. ved **Destillation** af grøn **Witriol.** **Acidum sulphuricum.** (f. **Witriolløst**, som er d. s. f. koncentreret **Svovelløst**.) **Svovelløst**, en. En i smeltet S. drøppet **Taab.** **Svovelløst**, et. **Wand**, hvori S. er opløst; **Wand** af en **Svovelløst.** **Svovelløst**, et. **Indretning**, hvor der brændes ell. tilberedes **Svovel.** = **svovlet**, adj. som har noget af **Svovel**, **svovellagtig**. En **svovlet Lugt.** (forst. fra **partic. svovlet**.)

Svovle, v. a. 1. bringe i nær **Proximitet** med S. eller **Svovelløst.** At **svovle** **Windsfæde.**

Svulme, v. n. 1. et. [**S.** **suella.** **A. S.** **svellan.**] 1. give sig ud, tiltage i **Umsfang** v. en Udvælselse af **Delene** indenfra; **horn**, **bulne**; **stige.** **Sete** **Ungfægt** et **svulmet** p. **ham.** **svulmede** **Kæser.** (**Blodet** **svulmer** i **Kæretne.**) "Alt som **Warmen** **svulmer** mere moden frem." **Whtenschl.** (**Wæder.**) **Sævet** **svulmede** op v. **Stormen.** "Svulm da i **Brøde**, **grumme** **Haar!**" **S.** **Whtschl.** "En **Wige**, som **svulmer** i sin **Ungdoms** **strikke** **Jnsde.**" **Whtenschl.** — 2. figur. om **Sindsbevægelser** og **Idensfæber**, særd. **Stolthed** ell. **Brøde.** "Naar mit **Herte** **svulmede** i **Livets** **Luffte.**" **Whtschl.** **Egledes** **poet.** om andre **Følelser**, hvoraf **Stid** er opfyldt. "Hans **Herte** kan **svulme** af **Haab** og af **Fregt.**" **Wald.** "Af **Lak** og **Wnter** f. **Follet** **svulmede** hans **ædle** **Warm.**" **Werg.** (Dette **W.** forekommer ogsaa i **Formen**: **svulme**, hvilket dog neppe bruges, uden i de **Ulfæde**, hvor det staaer for: **horn.** Hans **Fødder** **svulmede.** **Man** har ogsaa et adj. ell. **urigtig** **dannet** **partic. svullen.** En **svullen** **Kind**; **svulne** **Fødder.**) f. **opsvulme.**

Svulst, en. ud. pl. 1. Et **opsvulmet**, **høvet** **Sted** v. **Legemet**; en **Hævelse.** (**Schwulst**, **Geschwulst.**) 2. fig. den **Fæll** i **Stilen**, at bruge **Wrd**, der synes at **udtrække** mere, end den **Tanke**, de **virkelig**

udtrykke, ell. hvis høie Sving og Klang ikke passer t. Gienstanden. "Tal uden Svulst et Sprog, som Mængden fatter." Waggelen. — Deraf: **svulſtig**, adj. som indeholder Svulst (2.) En svulſtig Stil. svulſtige Vers.

Svætte, v. a. 1. [af svag.] gøre frag (ell. svagere end tilførn,) formindſte, betage Styrken ell. Kræfterne. (modf. styrke.) At svætte ſin Delbred. Et svættet Egn, en svættet Hofommeife. At ſ. Fienden v. Ibe- lige Angreb. Sværen var svættet v. Reber- lag. — **Svætteiſe**, en. 1. Gjerningen at svætte. Kongemagtens Svættehe. 2. svættet Tilſtand, Evagheb. At ſæle en S. i Lemmerne, i Gælekrafterne.

Svælg, et. pl. d. ſ. [S. Svelgr. Sv. Swalg.] 1. den ſverſte Deel af Madpiben ell. Spiserøret i Munden, ſom modtager Spiſe og Dril, og v. en Muskelbevægelse tvinger det ned i Mæven. 2. Kæbningen, den øverſte Deel af en Hule, af et Dyb, en Afgrund; ell. Afgrunden ſelv. Vulkanens brændende Svælg. Et Iſſvælg. Et bund- løst Svælg. "En Afgrund er den Dybde, hvori man et fan enten øne ell. finde Bund; et Svælg er den Afgrund, hvori noget dras ges ned og forſvinder." P. G. Müller. — figurl. br. det ogſaa, ligesom Afgrund. "Lalſotteriet er et Svælg, der ſluger den Arbejdendes fiſte Etærv, og ſtryker ham i Fortvivlelſens Afgrund." Müller.

Svælg, v. a. 1. [S. svelg. X. S. svelgan.] bringe igiennem Svælgel ned i Mæven; ſynke. Han ſvælgede det heelt. — Et ſvælgende Dyb v: en dyb og vid Afgrund. — **Svælgning**, en. (Moth.)

Svæ, en. [S. Sværd, Svørp. Sv. Sværd.] en tyt Gud. Deraf: **ſvæſvæ**. (ſv. Grønſvæ. Eng. greensword.)

Svæ, adj. 1. (X. ſhwær.) tung. En ſ. Svæ. Det ſvære (tungt bearbejdede) Rytteri. (Svæ br. jævnlig en ſ. tung, hvor man i Udtrykket tager Henſon p. det tunge Legemes Vanſtelighed i at bevæges ell. bevæ- ges fig. Svært Stut. En ſvært heft. Han bliver alt for ſvært til at ride.) 2. vanſtelig, mæſom, beſværlig, ſtræng. Et ſvært For- retagende.

Sværanke, et. pl.-e. falſked t. Elløb de tungſte og ſværſte Ankere, ſ. hvilkte Eftbet lægges t. Ankers, (Daglig Ankeret, Løis Ankeret, Pligten og Laggæren) i Møbſæt- ning t. de mindre Værpanker.

Sværd, et. pl.-e. [S. Sværd. X. S. Sveord.] egentl. ethvert Vaaben t. at hugge med, en Kaarde; men br. nu ſælden, uden i høiere Stil og figurlige Udtryk (da men ſædvant. bruger Kaarde om et ſaadant Vaaben, naar det er indrettet t. Etik, og Sabel om det, ſom br. til at hugge m.) I Tilfælde, hvor Sværd endnu bruges (ſ. ogſaa Ryttersværd, Slagſværd) tænkes

derved glerne et ſkort, tungt Vaaben af denne Art, og ſom iſær br. til Bug. (ſv. Kaarde.) "Kaarden fan af Valeren anvendes ſom et billedligt Udtryk p. Krigerens Stand; Sværdet ſom et Udtryk p. Krigen ſelv." Müller. = Sværdebid, et. poet. for: Sværdhug. "Paa vore Pandsſværte et ſkendes Sværdebid." Dhtenſchl. — Sværdebrev, et. en ſtreven Formular, (Amulet) ſom tilførn af Døetro bared p. Bry- ſket, ſ. at beſlerme mod Dødt. (Moth.) Sværdebælte, et. Bælte t. at bære Sværdet i. (Dhtenſchl.) Sværdebæne, en. Et Slags Stangbonner m. flere og brede Bælge. (ſv. Pralbonne; Smittebonne.) Sværddans, en. En krigerſt Dands, hvor- ved de Dandsende holde Sværd i Hænder- ne. Sværddanner, adj. danner ſom et S. Sværddrager, en. den, ſom bærer Svær- det ſ. en Anden. Den tyrkiſke Sultans Sværddrager. Sværdfang, et. d. ſ. ſ. Sværdfæste. Sværdfæier, en: (det X. Schwert feger.) den, hvis Haandværet er at forfærdige Sværte, ell. ſom gør Haand- fang t. Kaarder, indſætter og polerer Klu- gen, m. m. (i det Iſl. har man Sværd- ſnidr og Sverdsægari.) Sværdfiff, en. En Sværfiff, udmærket ved at dens Dverflicke forlænger ſig i et langt og ſmalt Sværd. Xiphias gladius. Sværdfæste, et. Greb, Haandfang p. et Sværd. Sværdhug, et. pl. d. ſ. Gjerningen at hugge m. et S. Sværdekamp, en. Famp, Fægtning m. Sværd. Sværdeknap, en. En Knap ell. Kugle øverſt i Sværdfæftet. (i ældre Str. Sværdflod.) Sværdlilie, en. En Plan- te, ſom dntes t. Prndbeſe i Haber. Gla- diolus communis. Sværdorden, en. 1. en Orden, ſom i Midtælverden var mæg- tig i Tilſtand, og hvis Medlemmer kaldtes Sværdriddere. 2. en ſveſt Ridderorden. Sværdfide, en. den mandlige Side ell. Lin- te i Wiled og Arvefølge; modſat Spinde- ſide. Sværdfiſte, et. poetiſk: Sværdhug i Strid; Strid m. Sværde. Sværdflag, et. d. ſ. ſ. Sværdhug ell. Sværdekamp. "Al- tid kiereſt dig Trætte dog var, og Feide og Sværdflag." Ribigers Romer. At afgjøre en Strid, uenighed uden Sværdflag (uden Krig, v. Underhandling.) (Sværdſlag. "Dg i troſet Afgrund ſegner uden Sværde- ſlag." S. Blicher.)

Sværge, v. n. og a. (i præſ. ogſaa: ſvære, og inſin. ſvære.) ſvør; ſvoren. ſvoret. pl. ſvorne. [S. sveria.] 1. i Almindelighed: aſlægge Gud, bekræfte v. Gud, ell. ved at paafalde Gud, en hellig Perſon ell. Gienſtand t. Vidne om Sandheden af det man ſiger, lover, o. ſ. v. At ſværge ved Himlen, v. alle Helgene, v. Guds Navn. "Baade Cavaleren og Skolebreenen ſværgte ved deres Væ." Müller. — At ſværge paa noget, aſlægge Gud paa; edelig love ell. for-

iftre. "Han maatte sværge paa Kirkens Lære, uden at prøve den." Rampmann. Jeg tør, vil sværge paa, at han aldrig har havt det i Sind. At s. til Fanen (om Krigsfolk.) At sværge (afslægge) Troslabs: ed. "At afslægge Ed bruges især om at sværge for Dyrigheden." P. E. Müller. — Han har svoret ham evigt Fiendskab. Det var hans svorne Fiende, som dræbte ham. 2. i mere indskrænket Mening: om de misbrugte Betræffelser v. Eder, ell. disse Anvendelse i Talem som Mundheld ell. af Bane. (s. bande, 2.) "Hvo som letfærdigen svær og bander, og saaledes misbruger Guds Navn." D. 2. VI. 2. 1. = Sværgeren, en. Sierringen, at sværge. "At letfaldig Sværgeren pleier man i dagl. Tale at kalde Bandeden." Müller. ("Do, som offentlig m. Sværeren og Bandeden lade sig høre." D. Lov. VI. 2.)

Sværmer, en. pl.-e. [X. S. Svearm.] en uordentlig, samlet Mængde af levende Stabninger; især om saadanne, hvis Samling er forenet m. en stoiende ell. surtende End. Deraf: Bisværmer, Muggesværmer. En S. drucke Mennesker. En Pabelsværmer, Drengesværmer. — At leve i Svær og Sværmer: meget uordentligt. "Et Menneske, der er vant t. at leve i en saa vidtløftig Sværmer." Sneedorf.

Sværme v. n. 1. (har.) [X. S. svearmian.] 1. bevæge sig, stode i en Sværmer. Bieerne sværme, naar en Sværmer af Vngelen i en Kube forlader denne, og flyver om i en tæt samlet Klynge, indtil den finder et andet Dyrholdsted. Muggene sværme. 2. figurl. om Mennesker. At sværme og sværme. At sværme fra en Fortsættelse t. en anden. Entelte Rytterhobe sværmede omkring p. Stetten. 3. figurl. bruges det ogsaa om den, som lader sig forvirke af Indbildningskraften, ell. lader dunkle Følelser og Forestillinger styre sine Handlinger. At s. for en Sag. At s. blandt Phantasiens Billeder. En sværmende (tøseløs) Phantasi. "Den Siælens ro, vi af Kiedsommelighed forkyrre v. sværmende Lyster." Sneedorf. (Dog er det i denne Bemærk. mindre brugeligt, end de følgende Subst.) = Sværmer, en. pl.-e. 1. en Person, som sværmer. a.) i Bemærk. 2, hvor det dog kun br. i sammenfattede Ord f. E. Rattesværmer. b.) i Bemærk. 3: den, som er indtaget af, har hengivet sig til et ell. andet Slags Sværmeri; f. E. en Religionsværmer, en politisk S. c. 2. smaa Indhul i Fjoværk, som holdes p. en Stof og tændes, hvorefter de sprude Gnister i en Kreds og m. bragende Lyd, indtil de ere udsbrændte. — Sværmeri, et. pl.-er. den Tilstand i Siælen, hvori denne antager Indbildninger og Følelser for Sandhed, Dyrbevisning, ell. overnaturlig Indvirkning, og lader sig v. en saadan Stemning lede i sin

Tænke og Handlemaade. Sværmerier i pl. kaldes Meninger og Handlinger, der udgaa fra en slig Siælsstemning. — Sværmer, adj. som er hengiven t. Sværmeri, ell. som ubrinder deraf. = Sværmerhul, et. i en Bistube; usædvanl. for: Slydehul. Baggelsen. (Babr. II. 121.) Sværmer, en. et Slags Sæt p. Enden af en lang Stang t. at indfange Bisværme. (Fleischer.)

Sværte, v. a. 1. [af fort. J. svartr.] gløse noget sort. At sværte Læder, f. Støvler. — figurl. bagtale, beføre. At sværte en hos hans Forefatte. "Bagværteren sværte, i det han imod Sandhed skriver at Kilde sig Fiende som aldeles fordærvet." Müller. — Deraf: Sværten, Sværting, en. pl.-er.

Sværte, en. ud. pl. det, hvormed noget sværtes, sort Farve. f. E. Sværte.

Svær, et. Et af nævnte Digtene, efter det t. Schweiß dannede Ord, f. at betegne noget svævende; f. E. en Hale. "Sangerens Svær." Bagg. "Bidt for Bindea visted Sværet." Ahlenschl.

Sværve, v. n. 1. har. [J. svifa. Sv. svæfva. X. schwēben.] bruges a.) om en sagte, jævn Bevægelse, især i et flyvende Legeme, som Vandet ell. Luften. Skibet svæver sagte hen over Bølgerne. Røgen, Taagen svæver over Hølene. "Tæt over Havet svæver en Råd af tunge Eder, forfulgt af Stormen." Evald. "Om vandet Bieem den hvide Due svæver m. Tilfids glade Ringeslag." J. Smidth. Stærne svævede os forbi p. Biergtoppen. — Djsaa om en let og jævn Bevægelse af det menneskel. Legeme: Hun gik ikke, hun svævede hen over Gulvet. "Hun svæver saa let v. det Strængespil, som Bladet svæver p. Boven." Ahlenschl. — fig. At svæve imellem Saab og Frygt. b.) om en Stillning, hvori noget hænger, ell. paa anden Maade befinder sig, saaledes at det ikke, ell. kun svagt bevæger sig; men dog kan i det mindste bevæges frem og tilbage. At svæve imellem Himmel og Jord. Sværdet svævede over hans Hoved. En Fugl svæver i Luften, naar det synes som den holder sig ubevægelig p. et Punkt. (sv. sväva.) — Deraf: Svøven, en. ud. pl. en svævende Tilstand.

Svøb, et. ud. pl. [J. Sveipr.] det, hvort noget svøbes, er indsvøbt, som noget er tæt omhyllet af; særdeles de Klæder, som vindses om spæde Børn. Barnet ligger i Svøb. = svøbtag, adj. v. som er lagt i Svøb; svøbt. (J. Thiele.) Svøblist, f. Svøblist.

Svøbe v. a. 2. [J. sveipa.] vinde noget om en Gienstand, saaledes at denne tæt omhylles deraf; ell. lægge noget i et Svøb, i en Ting, som tæt indhyller det. At svøbe et Barn. At s. noget om Haanden, om Fingeren. At s. noget i Papir — ell. svøbe Papir

om noget. — figurl. "Den svøber Stæten kun i Laage; Tvivl og Klage." Tullin. At svøbe sig i sin Røppe. (i indsvøbe.) — Svøbning, en. pl.-er. Gierningen at svøbe. = Svøbebarn, et. Et B. som er i den Alder, at det maa svøbtes. Svøbedug, en. Dug, hvori noget svøbtes. Svøbekaabe, en. vid Kaabe, som man kan svøbe sig i. (Guldb. Plant. I. 13.) Svøbeklæde, et. d. s. f. Svøbedug. (Kingo.) Svøbekone, en. K. som gaar tilhaande m. at svøbe spæde Børn. Svøbelaagen, et. K. hvori noget svøbtes. (Kingo.) Svøbelyst, ell. Svøbelyste, en. Et langt Vindst, hvormed Svøbklæderne holdes sammen om Barnet. (Moth.) f. Luffe, 2. Svøbetoj, et. det, som hører t. at svøbe et Barn.

Svøbe, en. pl.-r. [3. Svipa. N. S. Schwæp.c.] en Vidst. At give Hesten af Svøben. At hugge t. een m. Svøben. At kiøre paa medens man har Svøben v: bruge Leiligheden. (Som Tilfældet er m. flere oprindelige danske Ord, saaledes er ogsaa dette nu mindre i Brug end Vidst, der er kommet af det L.) = Svøbedug, et. Dug m.-en Svøbe; Svøbeflag. Svøbem, en. Remmen, ell. den af Remme stættede Snært p. en Svøbe. Svøbefast, et. d. s. f. Vidstefast. Svøbeflag, et. Svøbeshug. Svøbeshnart, en og et. d. s. f. Vidsteshnart.

Svøft; et. [formodentl. af v. svøbe.] den Deel af Sellet, som man kan opbinde eller rebe, f. at formindste Vindfanget. At tage Svøftet ind, tage et Svøft ind: vela contrahere. (Moth, der ogsaa skriver Svøft. Grams Nucl. Nu er det i Somanesproget næsten ubekendt.) "Respect denne Mand, og tager Svøftet ind." Solb. P. Vaars. "Men, langt fra Hvornods Fjell, dit Svøft indtage." J. J. Lund.

Svømme, v. n. 1. har og er. [3. sveimma. N. S. swimmam. Et forældet Imperf. af svømme er svam.] 1. bæres af et flydende Legeme; flyde og bevæge sig p. Vandet ell. en anden Vædske, enten v. naturlig Lethed, ell. ved Hjælp af Bevægelse. Træ svømmer p. Vandet; dog gives der noget, saa tungt, at det synker. Olsen, det Fede svømmer oven paa. Fjsten svømmer i Vandet. At kunne f. lære at svømme (om Væsknesker.) At f. under Vandet (v: m. hele Legemet under Vandforpen.) Det er kommet svømmende t. Landet. — Han har svømmet en halv Time uden at hvile. Jeg har engang svømmet over Søen. Hesten er svømmet over Aaen. Braget er svømmet bort. — fig. at svømme i Rigdom, Overflodighed. 2. Talemaaden: at svømme i Blod, er kun en metaphorisk Overdrivelse; og hertil hører maaskee ogsaa det Udtryk: at f. i Laarer. — Naar man derimod siger: Stuen, Gulvet svømmer m. Vand, er Betydningen

forfælsk, og har Hensyn t. Vandets bølgende Bevægelse. jvf. overføn:me. 3. act. At svømme en Hest v: lade den svømme i et Vand. Svømnen, Svømning, en. Gierningen at svømme. At redde sig v. Svømmen. = Svømmeblære, en. 1. En Blære i linderlivet hos endel Fiskearter, hvilkens Fjsten er i Stand t. meer ell. mindre at folde m. Luft, og derved at stige ell. synke i Vandet. 2. en m. Luft fyldt Dreblære, som usvøbte Svømmere bruge i Vandet. Svømmeblætte, et. B. som en Svømmer har om Livet, enten f. derved at lade sig holde fast i et Toug, ell. i anden Hensigt. svømmedygtig, adj. som er i Stand t. at svømme. Svømmeffinne, en. pl.-r. de Finner hos Fjsten, som den især bruger t. at svømme ell. bevæge sig i Vandet. Svømmeffod, en. Foden hos visse Fugle (Svømmeffugle), som er saaledes indrettet, at de ved den kunne roe sig frem i Vandet. Svømmeffonst, en. den K. og Færdighed, at kunne svømme. Svømmeffærer, en. den, som underviser i Svømning. Svømmeredskab, et. K. som hjælper t. at svømme, f. E. Fjstens Finner. Svømmeffele, en. Sele, som en Lærling i Svømmeffonsten har om Livet, og hvori et Toug, som Læreren holder ham t, er fastgjort. Svømmeffed, et. 1. Støb, hvor man svømmer ell. over sig i Svømning; Svømmefflad. 2. Støb, hvor man svømmer fæste. Svømmefføje, en. En m. Korf foret Træ, hvorved et Menneske kan holde sig over Vandet. = Svømmer, en. den, som kan, har lært at svømme. Han er en god Svømmer.

Syd, n. s. ud. ubestemt Art. [3. Sudr. N. S. Suth. S. Süd.] den Himmelen, som vi p. den nordlige Halvkugle have lige for os, i det vi vende os mod Solen, naar den er i Middagslinien; og som er modsat Nord. (jvf. Sønden.) Suset ligger lige i Syd og Nord. Vinden er gaact t. Syd (ell. til Sønden.) At rejse mod Syden. Sydens (v: de sydlige Lande, Jordstreg) Producter, Luft, Clima. = Sydbo, en. pl.-er. Indbygger af et sydligt Land. (modf. Nordbo.) Sydrugter, pl. Rugter; som især vore i sydlige Lande, og derfra udføres. Sydfugl, en. pl.-c. Fugl, som har hjemmet i et sydligt Land (tropiske Fugle.) S. Stafsfeldt. Sydhav, et. n. propr. den Deel af Verdenshavet, som adskiller Asia fra Amerika: det stille Hav. (Om andre sydlige Have br. det iffe.) Sydland, et. K. som ligger i de sydlige Jordstreg, ell. mod Sønden. Sydledding, en. d. s. f. Sydpol (forældet.) Sydøst, en. d. s. f. Sydbo. (Keln.) Sydøst, ud. Art. den Compassstreg ell. Himmelen, som er midt imellem Sønden og Østen. Vinden er gaact om til S. Deraf Sydøstvind. Sydpol, en. Nord-Arens sydlige Ende.

punkt; Jordens sydlige Pol, og den dertil hørende Himmelpol. **Sydfide**, en. den S. ell. Kant af en Ting, som vender mod Syd. **Sydvest**, en. den Himmelvej og Kompasfreg, som er midt imellem Syd og Vest, ell. modsat Sydoft. **Sydvind**, en. d. s. f. Søndenwind. = sydlig, adj. som er, ligger i eller imod Syden. (modf. nordlig.) **Sydlig Lande**. Et sydligt Klima.

Syde, v. n. og a. 1. men ogsaa: sød; søden, sødet. pl. sødne. [S. söda. Sv. sända. T. sie den.] [aavel neutr. som art. d. f. f. Foge; men høres nuielden i Talesproget, og forekommer ogsaa i Skriftsproget ikke ofte, undtagen i Poesie og høiere Stilt; ligesaa m. Præpos. syde bort, syde ind, syde over. (jvf. Foge.)] Søvet syder, naar Vølgerne i en Storm ligesom koge og summe. "Naar vilde Vølge syder." Thaarup. Det salvende Vand syder og bruser i Dypet. (At Dypet egentl. udtrækker den Ejd, som frembringes v. Kogning, viser bl. a. nogle Talemaader. f. E. Det syder f. mine Vren. Brændet syder i Dvnen — af Fugtlighed.) = Sydekiedel, en. En stor Albed (f. E. i Fabrikker ell. Brøggerier) t. det at koge en Mængde Vand r. d. En indmuret Sydekiedel. — sydhed, adj. d. f. f. Foghed. (Noth.) **Sydhede**, en. Koghebe.

Sye, v. a. 1. [A. S. siwan. G. to sew.] første sammen, bringe i Stik v. Delv af Traad og Syenaal. At sye en Kiole, et Par Skoe, f. Handst. At sye en Søm. At sye med Silke, m. Traad. At f. lange, korte Sting. At sye p. en Kiole, p. et Lærklæde (være i Færd m. at sye det.) At f. Naal i Løi. At f. noget ind; gjøre det snevret v. at sye. At sye en Kiole, et Værmie ind (modsat: at lægge det ud. At sye i Ramme. jvf. udsye. = Syebord, et. Bord, som Fruentimre sidde ved, naar de sye, og hvori de glemme det, som dertil høret. **Syehandste**, en. d. som Seilmagere tage paa, naar de sye. (Noth.) **Syekomfru**, **Syekone**, en. Jomfru ell. Kone, som lever af at sye f. andre. **Syekurv**, en. Haandkurv, hvori Fruentimre bære deres Snetst. **Syelen**, en. det, som betales i Arbejdsløn f. at sye noget. **Syenaal**, en. En fin, tilspidset Naal af Staal, m. et Die ell. Pul i den ene Ende, hvorigennem Traaden drages, som man syer m. **Syepige**, en. En Pige, som holdes i et Hus allene f. at sye. **Syepude**, en. d. f. f. Naal-pude. **Syeramme**, en. Ramme, hvori et Stykke Løi spændes, f. at udsye (brodere) det. **Syering**, en. Ring, som Skræddere tage p. Mellemfingeren f. at bruge den i St. f. Fingerballe; ell. som Fruentimre tage p. den lille Finger, f. ikke at færes af Snetraaden. **Syefille**, en. S. som bruges t. at sye m. **Syefole**, en. Et Sted,

hvor unge Piger lære at sye, m. m. **Syefriin**, et. Et libet Skiln, hvori Fruentimre glemme Snetst. **Syetraad**, en. Traad, som bruges t. at sye m. **Syetsai**, et. det, som Fruentimre have under Hænder, at sye paa, og de dertil hørende Redskaber.

Syening, en. 1. Gierntagen at sye; Syen. At tsklinge Ilden v. Syening. **Serredssyening**. 2. Sted, hvor noget er syet sammen; Søm. Det er isbet op i Syeningen.

Syg, adj. [S. sinkr. A. S. sooc.] som ei er v. Helbred, hvis indvortes Natur eller Organisme er i en forstyrret Tilstand; det modsatte af sund, frisk, karst. At være syg ligge syg. At blive pludselig syg. At gjøre sig syg v: lade som, foregive at man er syg. At pleie, helbrede en Syg. **Mad**, som er tienlig f. Syge. — At være f. af Fieber, af Klarlighed. At være syg for noget, figurl. At være meget begierlig derefter. — **Man siger**: At have en syg Lever, Kunge; v. f. v. Om andre Legemsdele br. det derimod ikke. f. E. At have en svag Wave, ell. have en Epydom i Maven, i Hjertet, i Underlivet. **Man siger**: den syge Haand, Arm, Fod, Finger, det syge Die — i Modsetn. t. det friske; men man siger egentlig ikke, at een er syg, fordi han har ondt, har Stude i en Haand, Fod, eller anden udvortes Legemsdeel. — fig. om Stalen. At være syg paa Stal og Legeme. jvf. sindssygg. = Hvas i Sammensætn. **Sygebesøg**, en. Besøg hos en Eng all. flere Syge. Præsten er i (paa) **Sygebesøg**. **Sygehistorie**, en. Beskrivelse over en enkelt Persons Epydom, dens Oprindelse, Fremgang og ildgang. "At faae troværdige Sygehistorier fra de mærkværdigste Patienter." Rahbet. **Sygehuus**, et. d. hvor Enge modtages f. at pleies og helbredes; Hospital. **Sygeleie**, et. den Soges Seng ell. Leie. **Sygepleie**, en. ud. pl. Dmsjorg f. en Eng v. Legemsdeler og andet, som er ham tienlig. **Sygefedel**, en. Anvisning t. at erholde fri Sygepleie, som meddeles af Fattigforstandere. (Forordn. 1 Jul. 1799.) **Sygefeng**, en. d. f. f. Sygeleie. **Sygefib**, et. Stik, som er indrettet t. at optage Syge, f. E. af en Krigsstaade; Hospitalstik. **Sygestald**, en. S. som er indrettet t. sng Heste, ell. andre Huusdyr. **Sygestue**, en. S. hvor flere Syge ere indlagte; Hospitalstue. **Sygetroster**, en. den, som trækker Syge, ell. som dertil er skiftet. **Sygroogn**, en. Vogn, indrettet t. at føre Syge og Saarede paa, især i Krigen. **Sygevogter**, en. den, som passer og pleier en Eng ell. flere; om et Fruentimmer: **Sygevogterfæ**, en. **Sygdom**, en. pl.-me. [af syg.] den Tilstand, at være syg; ell. en Tilstand, hvori Legemets naturlige Virksomhed, det er en

Følge af Sundheden, i større ell. mindre Grad hindres og forstørres, og som endes med, at den Syge enten helbredes, ell. døer. Hvad er hans Sygdom? At falde i S. Han har, ligger i en fastig S. At døe, at komme sig af en S. At overtaare, giennemgaae en Sygdom. Deraf: Sygdomslære, (Pathologic) Sygdomsmidde, som følger med, er egen f. en vis S. Sygdomstegn, (Ægn v. at man er syg) Sygdomstid, o. fl.

Syge, en. pl. - e. (M. E. S. y e d e.) d. f. f. Sygdom; men bruges seldnere; undt. om visse enkelte Sygdomme og i Sammensætninger. En smitsom Syge. Galdsyge, Radesyge, Dienesyge, o. fl. Sof. Sor.

Sygelig, adj. 1. som jævnlig er noget svag ell. syg, uden at være det i høj Grad; spagelig. 2. frugtsommelig. (i ældre Skrifter.) Sygelighed, en. ud. pl. Tilstanden at være sygelig.

Sygne, v. n. 1. [af syg.] begynde at blive syg, være sygelig. (nøt D.) "Hvi sygner du hen?" Melstings Theotr.

Syl, en. pl. - e. [Ev. Syl. f. S. uyle. M. S. S. u e l.] et tyndt og spidst Jern, som Stomager og Sædelmagere bruge t. at stikke Huller i Køderet, som de sye paa. "Det er seent at give Vælling om m. en Syl." Dødsyr. = Syllestift, et. Haandfang af Træ ell. Been, hvori Sylden er befæstet.

Syld, en. [Ev. Syll. A. S. Syl.] 1. Fodstøtte under et Huus af Bindingsværk. (Moth. forældet; men br. endnu i Jylland.) = Deraf: Syldere, en. smal Dre, hvormed Tømmere og huggede Huller og Rønder i Fodstøtten. (Moth.) 2. Dørrin, Dørrærkel. (Moth.) Syldsteen, en. 1. Steen, som lægges t. Dørrin, ell. under Dørrinnet. 2. Grundsteen under Fodstøtten. (Moth.)

Sylle, en. pl. - r. [Æl. Sylgia. Ev. Söl-ja.] 1. en Indteening, lig og Spænde (men uden det saakaldte Hjerte) hvormed man gjør en Rem fast (f. E. paa Seletoi) v. at stifte Syllertønnen ind i et Hul. 2. Syllen paa en Bælv kaldes, efter Moth, "det Garn, som hænger paa Redstabet, og hvormed Bøvhingen styres, at den ene Træad gaaer op og den anden ned, imedens der plaæses i med Skytten." (En nu forældet, ell. neppe bekendt Benævnelse.)

Sylte, v. a. 1. [af Salt. A. S. sylan.] 1. egentl. nedlægge i Salt ell. Saltlage f. at bevare fra Forraabnelse, hvorfor nu dog oftest br. falte. jvf. n. s. Sylte. 2. at fylte br. derimod mest om at nedlægge ell. fuge Bær, Frugter og andre spiselige Ting i Sultter, Wddite, ell. Brændevin, m. tilføiede Krydderier. (condire.) At f. Blommer, Ribs, Kirsebær, syltet Ingefær. Syltede (i Saltlage ell. Wddite fugte) Agurker. At sylte i Sultter, i Høanning. = Sylteglas, et. Syltekrulle, en. Glas ell. Krulle, hvori

fulde Frugter ell. Syltetoi glemmes. Syltemælk, en. saur Mælk, som man v. Tilfætning af Krydderier bevarer fra Forraabnelse. Syltetid, en. den Årstid om Sommeren, da man plejer at fylte Frugter og Bær. Syltetoi, et. noget, som er fyltet i Sultter. — Syltning, en. Giæningen at fylte.

Sylte, en. [M. S. S. u l t e. Ev. Sylta.] Risd, jerd. af unge Svlin, som lægges i Saltlage, koges, undertiden presses, og spises koldt m. Wddite. Grisefylte, Svinesylte. = Syltefæst, et. F. hvoraf laves Sylte. Syltegræs, en. En spæd Græs, som lægges heel i Sylte. Syltelage, en. Lage, hvori Sylden nedlægges ell. koges.

Sylteng, en. [af Salt. jvf. v. fylte, 1.] kaldes i nogle Provindser de nær Havet liggende Engde, som t. visse Årstider ell. ved høit Vand oversvømmes. (Blussen.)

Symbol, et. pl. - er. [E. Symbolum.] et Billede, ell. sandfælt Ægn, hvormed man vil udtrykke noget aandeligt, en Idee ell. Forestilling; et Billede, en billeblig Forestilling, der har en vis, samme tillagt Betydning. (Eindbillede.) = symbolisk, adj. som udgaaer fra, opnaaes, erhveres v. Symboler. Symbolisk Rundskab, symboliske Forestillinger. (I en anden Bemærl. om de saakaldte symboliske Bøger o: de, som indbefatte en vis Kirkes Troesbetændelse.)

Syn, et. [Ev. Syn. S. Sion.] 1. ud. pl. Evne t. at see. At have et stærkt, svagt Syn. At miste Synet, faac sit S. igjen. Synets, Diets Sands. 2. ud. pl. Fornemmelser af at see, det at see. At komme i Syn, til Syn. Jeg tage ham af Synne. Det falder ikke godt i Synet. 3. Giæningen at tage noget i Dyrken f. at undersøge dets Tilstand e. d. Besigtelse. "Færend Syn ell. Besigtelse seer." D. Lov. 1. 17. "Besigtelse, Syn ell. Gransætning." 1. 4. 1. At tage Syn v. en Gaard. (derof: Synsforsretning, Synsmand.) 4. (pl. Syn?) noget, som man seer, en enkelt Erfaring v. Synets Sands. Det er et pragtfuldt Syn, at see Solen staae op. Dette Syn glemmer jeg aldrig. 5. Maaden, hvorpaa en Ting visser sig, falder i Dinene; udbortes Anseelse. Det udbortes Syn, Synet (Stinet) besdrager ofte. At giøre noget f. Synets, f. et Syns Skyd o: p. Strømt, uden at mene noget dermed. "De Ting, der til Synne ere herlige, og kunde blive gavnlige." B. Thott. 6. pl. Synne, noget, som man v. en Virkning af Phantasten troer at see; overnaturlig Erfaring v. Synet; en Vision. At have Syner, see Syner. = Synsevne, en. d. f. f. Syn. Synsflade (ell. Billedflade) en. kaldes i Optiken den lodrette flade, som kan tænkes at affære alle Synsstraalene af et Legeme saaledes, at den fremkaller det usigtige, skindt noget

formindstede Blæde af den syntlige Gienstand. Synsforretning, en: den juridiske Handling, at optage et Syn, en Besigtelse over noget, p. den v. Lovens foreskrevne Maade. Synskreds, en. den Grændse for Synets Udstrækning, som opstaaer, ikke blot v. Synsevners Grad, men v. Jordens kugleformede Skikkelse; den virkelige Horizont. "Lad ham hævret flue den vide Synskreds over fællskædt Strand." Rahb. Synsolivie, en. d. s. f. Synskreds. Synsmaade, en. En vis Maade at see, betragte, ell. sig. at bedømme en Gienstand. Synsmand, en. En af de Mænd, som af Dyrigheden bestilles t. at optage ell. overvære en Synsforretning. Synspunkt, en og et. det Standspunkt, hvorfra man ser ell. betragter en Gienstand; saavel egentlig, som figurl. Denne Sag kan sees, betragtes fra flere Synspunkter. At see en Ting fra det rette S. Synsstraale, en. den rette Linie, som man tænker sig at gaar fra Diet t. en syntlig Gienstand. Synsting, en. pl. d. s. Længene, som de udvortes vise sig f. Erfaringen; Phænomener. (Nielsbrih.) Synsvide, en. den Afstand ell. Længde, hvori man er i Stand t. at see; saa langt, som Synet naaer. Synsvidne, et. den, som vidner efter Viesyn, ell. om det, han har seet. Synsvinkel, en. den Vinkel som dannes af to Synsstraaler, ell. af en Synsstraale og en antagen Linie. = synlig, adj. som kan sees, som er til Synes. Synlige og usynlige Gienstande. "Lansten om de synlige Tings usynlige Dyshav." Mynster. "Den høiere Videnskab, der søger at bringe — det Synlige og Usynlige i nærmere Forbindelse." Trschow. (jvf. sienstynlig.) Synlighed, en. ud. pl. Bestaffenheden at være synlig. (pl. Synligheder bruger L. Roth for: synlige Gienstande, Phænomener. Natur. Betr. 1. 45. f. Synsting.) — synst, adj. som har ell. troer at have Syner, 6. (Roth anfører ogsaa Bemækt. som seer vel; som kan see i Mærte.)

Synd, en. pl.—er. [3. og Sv. Synd.] Dvertrædelse af de guddommelige og almindelige moraliske Love. Peccatum. En forsættlig, uforstættlig, ubevidst Synd. "Over er sin Synd sød og sin Anger led." Drdspr. At begaae en Synd, gjøre sig skyldig i en Synd. Det er S. at straffe hende saa haardt. S. imod Gud, imod Naturen. Du glar Synd (handler lide) mod dig selv. (Synd betragtes saaledes altid som en moralisk Brøde; ved Forbrydelse, Maaigierning finder tillige en Dvertrædelse af borgerlige Love Sted. Ikke enhver Synd kan straffes efter disse; og undertiden kan den blive straffet som Forbryder, der efter Moralloven er fri for Synd.) (jvf. Skyld, Brøde, Last.) "Synd indbefatter baade Dvertrædelse og

Skyld. — En Synd er en enkelt vilgtskyldig Handling; en Last er en herkende pligtskyldig Tilboielighed. En Lagn, et Lyveret ere Synder; Lagnagtighed og Lyvagtighed ere Laster." Müller. 2. Synd (ub. Art.) og Synden betegner overhovedet det moraliske Onde hos Mennesket, i den menneskelige Villie ell. Tilboielighed. Synd findes ogsaa hos den Dydige. "Nu gjør ikke jeg det; men Synden, som boer i mig." Rom. 7. 17. "Synd betegner Menneskets moraliske Svaghed uden Hensyn t. sammes Grad." Müller. = a.) Syndeboom, en. det, man gjør f. at udsætte, udfone en begaaet S. (f. Bod.) Syndebuk, en. figurl. (efter Anordningen om Synsdoffere i de mosaiske Love) den, som maa lide f. Andes Brøde, Uheld ell. Misforanstaltelse. (L. S. u. n. d. n. b. o. d.) "Sag ned den Enkte — at faae Etænd, naar de spille Jlet, og være deres Syndebuk hver Gang de tabte." Rahb. (D. L. IX. 181.) Syndebyrde, en. den Samvittigheden trykkende Bevidsthed om begaaede Synder. (Brorson.) Syndefald, et. br. sædvanlig kun om de første Forældres Synd, ell. Dvertrædelse, af Guds Bud, efter den Mosaiske Fortælling. syndefri, adj. som ikke er skyldig i nogen Synd, reen f. Synd. "Glor Staten syndefri." H. A. Brorson. Syndefrihed, en. den Bestaffenhed, at være syndefri, brødfri. (Grundtvig; bedre: syndfri og Syndfrihed.) syndefuld, adj. som har begaaet mange Synder; ell. hvor megen Synd begaaes. Den syndefulde Verden. Syndeleonet, et. syndigt, syndesuldt Levnet. Syndelyst, en. Lust, Drift t. at synde. syndelos, adj. som er uden Synd, syndfri. (Lausen. Grundtvig.) Syndefriul, et. det, hvormed man vil døge ell. besnitte en Synd. Syndeskyld, en. den Brøde ell. Skyld, man paadrager sig v. at synde. (Fibigers Soph.) "Ruelse er et forældet Udtryk f. Sindets Sanderkæufelse v. den dybe Følelse af Syndeskyld." Müller. Syndesmitte, en. Tilstanden, at være besmittet, beladt m. Synd. (Fibigers Soph.) syndesmitte, adj. v. besmittet m. Synd. (Fibiger.) Syndestraf, en. Straf f. en begaaet S. (Roth.) Syndeovane, en. B. til at begaae Synd. "Den v. et heelt Livs Syndeovane forsøge Sandfælsighed." P. C. Müller. Synderverden, en. B. hvor Synd hersker, syndesuld Verden. "Den gamle Synderverden." Ingem. (Sorte Ridd. 117.) — b.) Syndflod, en. br. sædvanlig om den almindelige Dverfømmelse, hvorefter, efter den Mosaiske Fortælling, hele Jorden sattes under Vand. Syndoffer, et. Offer ell. Dfiring, som gøres f. at udfone begaaede Synder. (Roth.) — c.) Syndesforladelse, en. Forsikring, som gives een, at hans Synder ei skulle tilregnes ham; Tilgivelse af

begaerde Synder. = syndig, adj. (3. syndgr.) 1. som er Synd, indeholder en Synd. En f. Handling. syndige Begjærligheder. "Overgang, naar en syndig Luft opstiger i vor Siel." Baskh. 2. beladt m. Synd. Den syndige Verden.

Synde, v. n. 1. (har.) [3. syndga.] at begaae Synd. At synde imod Gud, mod sin Næste. Det har du syndet. (Sielden som v. a. hvad har jeg syndet?) f. forsynde sig. — Synder, en. pl. -e. den, som har gjort sig skuldig i Synd. Om et Freuentimmer; Synderinde, en.

Synden, Syndevind, f. Sonden.

Synderlig, adj. og adv. 1. af betydelse Grad; stor, betydende. Der bliver ikke synderligt at vinde. — Hvyogist som adv. (for: meget, særdeles) og i benægtende Udtryk. Ikke synderlig god, rig, passende. Man beholder ikke synderlig meget tilovers. Man skiotter ikke synderligt derom. Min synderlig gode Ven. 2. adj. d. f. f. besynderlig, egen, unærlig, sær, ualmindeslig. (singularis.) En synderlig Person, Hændelse, Tilbragelse. Det kommer mig synderligt for. (A. S. synderlice.) = Hæraf: Synderlighed, en. Særhed, Underlighed. (Maaget dette Ord har sin Oprindelse fra sønder, Isl. sundr, hvoraf sønderbryde, sønderrive, o. fl. har dog Brugten indført, at synderlig skrives med y, ligesom det Sv. synnerlig.)

Syne, v. n. 1. vife sig v. en anseelig, ynnelig Maade, tage sig ud, falde i Dinene. Dette Lei synes mere, end det andet. Betrækket synes ikke i Stuen.

Syne, v. a. 1. [af Syn.] tage Tilstanden af en Ting i Disjon, tage Syn paa, besigtige. Han lod Gaarden syne af Daandværksfolk. "At syne br. fortrinligen om Bogningers lovmæssige Underløgelse; om Dvrs og Menneskers Eegemer br. helst besigtige." Müller. (besigtig. D. Lov. IV. 3. 5. besigtige. V. 11. 1. VI. 15. 15.) = Synting, en. Synsforretning.

Syntes, v. n. pass. og impers. syntes (det har syntes mig.) Isl. synaz. 1. mene, holde for. Jeg synes, det er nu paa Tiden. (Wath.) Mig synes, han kunde være tilfreds. 2. lade som, forekomme. Maanen synes os ligesaa stor som Solen. Jeg synes (mig synes, det synes mig) at jeg har seet ham ti. jørn. Det syntes for mine Dine, som jeg saac. Det synes som (at) en Krig er uunbgaelig. — 3. lade til. Han synes at være en gammel Bekendt i Huset. Han syntes (lod til) at være forloiet. Hun synes at være en fornuftig Pige. Som det synes, er han nu vel tilfreds. — At ville synes mere end man er. Det er at være, et andet at synes. At ville synes lærd. "Søit til at synes rækket deres Konst." F. Guldb. "Det, du ikkun synes, Klære! du

let kan holdes for at være." Lode. 4. At synes om noget, tyktes om, holde af, kunne lide (ogsaa: synes godt om.) 5. pass. synes, vife sig, komme til Syn; it. kendes, være kendelig. Det synes ingen Mangel p. ham. Der synes ingen Fattigdom i Huset.

Synge, v. n. sang; sungen (sungen) sungen. pl. sungen (sungne). [Isl. syngia. A, S. syngan. Sv. sjunga. Den ætsdre Form i dansk er ligeledes sungen; hvoraf det endnu forekommende partic.] 1. oprindeliggen udtrykker det en vis vedvarende, klart tonende og eensformig Lyd; f. S. naar man siger: det synger f. mit Væ; ell. naar det soles t. Klinge. Det sang og klang i Blæffene, i Instrumenterne. 2. frembringe behagelige, harmoniske Toner v. Stjef af Røsten, ell. ved Anvendelsen af visse blandt Talereedstaberne. (om Mennesket, og om Sangfuglene.) Hun lærer at synge. At synge efter Noder, t. Claveret. At f. i Chor; synge i Concert. At f. med klar, stærk Røst. — sig. behandle i et Digt, Sangdigt ell. Dvad; digte, qvæde. "Jeg synger ikke om Kamp og Krig — Jeg synger ikke t. Evans Priis." Bagg. — 3. Dglaa act. At synge en Sang, en Psalm. — sig. besynge i et Digt ell. Dvad. "At synge noget, som er reent forskilt, jeg ikke gider." — "Jeg synger ikke — min Næstes Feil og min Naboes Føder." Baggesen. "Trøst synger dig, den glade Fugl." J. Smidth. = Syngechor, et. Et Chor af Sangere, en Forsamling af Personer, som ere øvede i at synge m. forskellige Stemmer. Syngekunst, en. ud. pl. den Konst, at synge efter Noder og t. Instrumenter. sig. for: Digtetekst. "D kunde jeg v. Syngekunst mig saa tilvende Gænses Gunk." C. Friman. Syngelyst, en. Øst, Tilbøielighed t. at synge. Syngegaade, en. En vis M. at synge paa, Maaer i Sengen. Syngeimester, en. Kæremester i Sang. Syngekole, en. Sted, hvor flere i Forskning lære at synge. Syngepil, et. dramatisk Digt, Skuespil, som er indrettet t. at synges, ell. er blandet m. Sang. (f. Operen.) Syngestemme, en. 1. En Stemme, som er stillet t. Sang. 2. den Stemme ell. Tone i en musicalsk Composition, som er sat t. Sang, bestemt t. at synges. Syngestykke, et. d. f. f. Syngepil. Syngefyge, en. overdreven, latterlig Øst t. at synge. (Melomanie. Rahbet.) Syngetone, en. T. som synges, som er bestemt og lempet t. at synges.

Synke, v. n. og a. sank; sunken (ell. sunken) sunket; pl. sunkte, sunktne. [Sv. sjunka: J. söckva.] 1. neutr. falde ell. bevæges efterhaanden nedad; især i et Dyd, i Vandet o. d. (Falde udtrykker den pludselige Bevægelse, hvorved noget hvilende ell. staaende kommer t. at ligge, bringes af sin Stilling; synke et langsommere Fald, en

svær Bevægelse nedad ell. i Dybet.) Han faldt i Vandet og sank strax t. Bunds. Stenen synker i Vandet; Træe flyder ovenpaa. Skibet er sunket m. Top og Lavl v. aideles. At s. ned i Sneen, i en Nøse. At synke under en Byrde. At s. i Knæ (segnec.) At synke i til Knæerne. Snart løstede han Hænderne i Veiret, snart lod han dem synke. Hans Hoved sank ned p. Brystet. Gulvet, Gulset er sunket i den ene Ende. Lad Dialecten synke noget mere i hilen Ende. — sig. aftage, formindstes, fornedses. (motsat sigge.) Vandet begynder at synke (svalde). Hans Nod sank, er sunket. Hæret dybt er han sunket fra sin forrige Høide! Menneſtet synker ofte ned under Dyret (fornebrer sig.) 2. act. 1. lade noget glide giennem Svælgel i Mæven, svælgel. At s. en Steen. Han har ondt v. at synke. 2. At synke en Skat, i Biergmandsproget: arbejde dnbere ned i Jorden. (jvf. affynke, affænke.) = synkeferdig, adj. (af synke, 1.) som er nær v. at synke. "Skibet blev synkeferdigt, og først da forlod han det." Mandal. "Et synkeferdigt Drag." Schotske. = Synken, Synkning, en. det, at synke. Synlig, adj. s. under Syn.

Synst, adj. Synskreds, o. fl. s. under Syn.

1. Syre, eg. (pl. Syrer er ogsaa brugelig.) en vildtvorende og i Haver dyrket Plante (Havesyre), der bruges som Grønt t. Klob, *Rumex acetosa*.

2. Syre, en. pl.-r. [af suur. J. Syra.] et suurt Legeme, en suur Bæske; ell. i Naturkænen: ethvert Salt af svælg Smag, som har det Aendebegn, at farve den blaae Lakmusinctur rød, og bestaaer af Suurstof og 'en Substans, der kan fores ell. forene sig m. hilen. Saaledes: Kulsyre, Svovelsyre, Blaaeyre, Eddiesyre, Saltsyre, o. mange fl. At have Syre i Mæven. — Syrefalt, et. Et Plantefalt, som faaes især af Planten *Oxalis Acetosella*, og hvis Brug saavel i Medicinen, som t. at udtage Plets-ter, er bekendt.

Syre, v. a. 1. at gjøre suur. At fyre Deien. (s. usyret.)

Syrlig, adj. noget suur. En syrlig Smag. — Syrlighed, en. Bestaffenheden, at være syrlig. "Daatlighed er i Selskabet det samme som Syrlighed i Mæven." Bagg. N. Kilm.

Syffende, s. Søffende.

Sysle, v. n. 1. har. [J. og Sv. sysla.] arbejde, have en Gierning under Hænder. At sysle med, ved noget: især om smaat Arbejde, som man gaar til og fra, høsrned man uden megen Væie er bestæftiget. At gaae om og sysle i Huset. Hun kan aldrig faae affyslet. Noth. "At sysle betegne i det gamle Sprog at udføre noget — Ordet er nu fortrængt af det offentlige Liv, og ind-

krænklet t. hushellige Forretninger." Müller. — act. foretommer det hos P. Claussen: "At sysle hans Værende p. Linget." (217.) = Syslegiering, en. pl.-er. Syslegieringer i en Gaard v. allehaande foreskæbende mindre betændende Arbejder. (Grams Nucl.) syslesyg, adj. som vil besætte sig m. Alt, ogsaa m. andres Sager. Sysletid, en. Den Tid p. Dagen, f. G. i Markningen, da man et kan bestille noget rigtig. Noth. (Sysletimer. Grams Nucl.) — Syslen, en. ud. pl. det, at sysle.

Sysel, en. pl. Sysler. [J. og Sv. Sysla.] en Gierning, man har for; et Arbejde, en Bestilling, Forretning (saavel om Gaards som om HovedsArbejder; især dag m. Bibe-greb om nogen Varighed i Arbeidet.) At passe sine Sysler. = Deraf: syselsætte, v. a. 3. sætte i Arbejde, bestæftige (jvf. sysle.) At syselsætte sine Folk m. noget. Han har nok at syselsætte sig med. "Den Kist t. altid at være syselsat, som er en Folge af Ubekjendtskab m. Lediggang." Engelstoft. "Man syselsætter sig med at handle; man bestæftiger sig m. at tænke." Müller. (Dog siger man meget vel: At være syselsat m. Væretagninger, m. Tanken p. noget, m. Lærsning.) — Deraf: Syselsættelse, en. pl.-r. Gierningen at sætte andre ell. sig i Arbejde.

Sysel, et. pl. Sysler. [J. Sysla.] en tilførn i Danmark, især i Jylland, brugelig Inddeling af Landet; omtrent svarende t. det, som nu kaldes Amt. Nørrejylland var deelt i 9 Sysler. Island deles endnu i Sysler. — Syselmand, en. pl.-mænd. 1. tilførn: en Embedsmand, Bestillingsmand. 2. Nu paa Island og Færøerne: en Underdommer; d. s. f. Herredsfoged i Danmark.

Sytten, Talord, for Dovedtallet 17 ell. 10 og 7. Deraf Ordenstallet: den syttende. Syv, Talord for Dovedtallet 7. — Deraf: syvaarig, adj. som har en Alder af 7 Aar. (ogsaa syvaars. En syvaars Dreng.) — syvobbelt, adj. og syvfold, adj. og adv. syv Gange saa meget, saa mange. En syvobbelt Befordning. Det skal syvfold hævnes. — Syvsøver, en. den, der sover meget og længe. (Af en christelig Legend om 7 Brødre i Ephesus, der sov 155 Aar: de syv Søvere.) Syvsøverdag, er i Almanakken den 27de Junius. Syvsliernen, n. s. (m. best. Art.) et Stierensvilde, som har syv store og mange mindre Stierner. Pleiades. Syvstal, et. Taltegnet 7. — syvende, Ordenstal. Den syvende Dag. halvsyvende.

Sæbe, en. ud. pl. [X. S. Sæpe. N. S. Sæpe. J. Sæpa.] et v. Rogning m. Plantelubsfalt forenet Fedt, som lader sig opløse i Vand, og bruges især t. Vaskning. Svib, grøn S. At koge Sæbe. Sænsel, venetiansk S. (af *Bomolic*.) Vaskesæbe, Støgesæbe.

= sæbeagtig, adj. som ligner Sæbe. "Den fattede Glathed og sæbeagtig Dverfstaed." Brunnich Min. 78. Sæbeboble, en. Bubbles ell. Luftblæse, som dannes v. at blæse i Sæbevand ell. Sæbeskum. "Ederis Indbildninger, der stige høit og glimrende som Sæbeboblen." Balth. Sæbejaese, en. D. til at giemme Sæbe i. Sæbefierding, en. F. hvort grøn Sæbe nedlægges og føres. Sæbehorn, et. "F. hvort Bønderkoner købe Sæbe." (Moth.) Sæbejord, en. En fin sæbeagtig Leerjord, som br. til at borttage det fedtede v. Ulden; Walkesjord. "Walkesjorden forholder sig i Vand som Sæbe, og kaldes derfor Sæbejord." Schotte. Sæbeugle, en. haard Kapselsæbe, dannet som en K. Sæbelud, en. Lud af Potaste m. m. hvort Fedtet koges t. Sæbe. Sæbevester, en. den, som foreskaer Arbejdet i et Sæbesyberi. Sæbeplaster, et. Et P. af stråvet Sæbe, Bomolle, Kampfer m. m. Sæberis, et. Rids, hvormed S. vidkes i Vand, f. at saae den t. at stumme. Sæbeskum, et. S. af Sæbevand, der røres. Sæbespaaen, en. Et Træredskab, hvormed Kræmmeren tager grøn S. op af Tønden t. Salg. (Moth.) Sæbesyder, en. den, som koger, tilbereder Sæbe; ell. den, som eier et Sæbesyberi. Sæbesyderi, et. en Indretning, hvor S. koges i Kænge. Sæbetvæt, en. d. f. Sæbevæst. Sæbevand, et. Vand, hvort Sæbe er opløst. Sæbevæst, en. Væst, som fæer m. Sæbe, ell. i Sæbevand; forstikkelig fra Ludvæst.

Sæbe, v. a. 1. befrugte m. Sæbe, indgnide, væste m. Sæbe. At sæbe linned ind t. Væst. (f. indsæbe.) At sæbe af o: afvæste, f. E. en Wag, et Paneel, m. Sæbevand.

1. Sæd, en. ud. pl. [A. S. Sæd, Sed. 3. Sæd.] 1. det, som saaes (Frs, semen;) men bruges især om det, som saaes i Mark ell. Ager, ell. om de forstikl. Slags Korn. "Sæd er i Almindelighed, alt det, som kan ell. skal saaes; og Frøet er en Art Sæd." 3. Smidth. "Der gik en Sædemand ud at saae sin Sæd." Luc. 8. 5. "At udftræ Sæden. At nedharve Sæden. (f. Udsæd, Daarsæd, Dintersæd.) — sig. Anledning, Døds. En Sæd t. Fordærelse. "Hin — udftrøer en Sæd, frugtbar v. tilkommende Ulykker." Kampmann. 2. det endnu v. Marken vorende, ell. hestede og hlemferte Korn, som endnu er i Straacet. Sæden staaer godt i Aar. At nedtræde, giøre Skade p. Sædden. Han har saaget al sin Sæd hjem, har afkøstet sin S. — Dglaa om anden Markesæd; f. E. Hørsæden vil staae feil i Aar. — 3. Almuesproget endog om det udtrøfne Korn. En Tønde Sæd (naar ikke Kornet slaget bestemmes.) = Sammensætninger: a.) egentlig maaltet snarere af et v. a. "at sæde. A. S. og Sv. såda v: saae.] Sæderkorn, et. coll. d. f. f. Saetkorn. "Den

Umsøstning, som detpaa gaar, m. Møstning, Sæderkorn og Søstarbejde." D. 2. II. 13. 5. (Urigtigt hos Duffen: "Ved Kads saeening spares meget Sæderkorn, og bedre Sæd erholdes." Landoc. 179. jvf. Sæderkorn.) Sædeland, et. 1. En tilsaact Ager; ell. en Ager, bestemt t. Sæd. "Hvad nytter Plou p. Sædeland." E. Frimann. 2. et Land ell. Landstak, vel stikket t. Kornavl; Kornland. Polland er et godt Sædeland. Sædeaaened, en. det danske Navn p. October. Sædemand, en. den, som saacr, som udftrøer Sæden. Sædetid, en. d. f. f. Saetid. (Moth.) b.) Sædart, en. et vist Slags Sæd. Sædsfølge, en. i Landbruget: en vis Orden ell. Følge, som tagtages i forstikkelige Sædarters Dyrkning p. een Ager. Sædkorn, et. Et enkelt Korn, der saaes ell. nedlægges i Jorden; (forstikl. fra Sæderkorn.) jvf. Frøkorn. Sædsfliste, et. pl. — r. Dyrkning af Sædarter, som saaes i samme Ager, i en vis Række af Aar. Sædspire, en. 1. Spiren ell. Grøden af det i Jorden nedlagte Korn ell. Frø. 2. den første Begyndelse t. et udvirket Foster ell. Vg. "En aandedlig Sædspire, der lidt efter lidt bliver et Vg." Ragg.

2. Sæd, en. ud. pl. [A. S. Sæd. 3. Sædi.] den Vædste, i det menneskelige Legeme og hos Dyrene, hvis Bestemmelse er at tiene t. Befrugtning og Artens Forplantning. Sperma. = Sædblære, en. Vesicula seminalis. (Moth.) Sæddyr, en. Infusjonsdyr, som man har opbaget i Sæden. Sædflod, et. Sædens uviskaarlige Afgang. Sædlar, et. pl. d. f. Aar i Egemeet, som optage og bevare Sæden. Sædflou, et. kaldes hos Planterne, et fint Støv p. Støvdragerne, hvorved Blomstens qvindelige Dele befrugtes. Sædvædste, en. d. f. f. Sæd.

3. Sæd, en. pl. Sæder. [3. Sider.] 1. Brug, Etik. (mos. 2. Etik.) Man skal Sædsfølge, eller Land stige. Dødspr. (P. Skole.) "Hun havde for Sæd, at bestue sin Faders Glæster." Bedels Saro. 160. — Dglaa: pl. Sæder (som dog egentlig vel ikke er forstikkelig fra No. 2.) Gamle og nye Sæder. Sæder og Etik. ("Ved det første betegnes det, der grunder sig p. havdebe moralske Begreber; ved det sidste (Etik) det, som efter menneskeligt Godtfindende er bleven indført." Müller. 2. pl. Sæder. Etik, som en følger i Handlinger og Dyrkelse; den tilvante Færdighed ell. Lighed i eens frle Handlinger og udvortes Adfærd; (mores) saavel m. Hensyn t. egentl. moralske Gierninger, som t. Adfærd og Dyrkelse i det selskabelige Liv; men dog fornemmelig t. de første. (jvf. Opsørsel, Adfærd.) "Sæder betegner Alt, hvad Menneket foretager sig, f. saavidt det staaer i Forhold t. Pligterne mod sig selv." P. C. Müller. "Det er Dydragelse og Un-

berøvelse, som danne Sæder, og ikke Himmellegnen." D. Guldb. Rene Sæder. Gode, flette Sæder. Han har ikke de bedste Sæder. At forbedre, forværrer sine Sæder. Et Menneſte uden Sæder o: af flette Sæder, usædelig. "Iagtet man laſter den raas Kriegers Sæder, kan man glerné roſe hans flakte Opførelſe." Møller. = Heraf: sædelig, adj. 1. tugtig, anſtændig, ærbar, af gode Sæder. (S. ſidlegr.) En sædelig Pige. En ſ. Opførelſe. "I Overdagſtalen er sædelig den, ſom har gode Sæder, hvis Opførelſe viſer, at han iagttaget Pligterne med ſig ſelv. Sædelig br. ofteſt om Unglinge, ſelden om Mænd, aldrig om Vidvinge." Møller. (ſv. anſtændig.) 2. ſom ſtemmer overeens med, er grundet i, hører t. Menneſtets moralſke Natur. (ſ. moralſk, ſom langt hyppigere bruges.) Sædelig Fuldkommenhed. "Hvor megen sædelig Tugt kunne ſaadanne Dvæſter ikke have?" Engelſt. — Sædelighed, en. ud. pl. 1. Anſtændighed, Ærbarhed. "Mi mindes, at det er ikke nok, om der er udvortes Sædelighed p. Jorden." Mønſter. 2. Moralſitet. (Deraf: Sædelighedslov, Morallov. Howig.) — Sædelære, en. ud. pl. Pligtlære, Moral. = Sædvane, en. pl. -r. det, ſom Vane, lang Brug har gjort t. Sæd eller Skik, enten hos en Enkelt ek. Klere. (Dog br. Vane hyppigere om det, ſom en Enkelt har vant ſig til; Sædvane om det, ſom efterhaanden, glennem flere Slægter, ved Gientagelſe og Vane er bleven Skik hos et Lands, et Landſkabs, en vis Egn's Indbyggere o. ſ. v.) Mod Lov giels der ikke Sædvane. (ſv. Vedtægt.) "Sædvane udtrækker Stadigheden i en vis Hændsling, ſ. ſaavidt den er en Følge af ſammes hyppige Gientagelſe." Møller. "Brug er det, ſom de fleſte giøre. Sædvane det, ſom længe er brugt. Der ſkal altsaa lang Brug t. at giøre en Ting t. Sædvane." Sporon. Det er en gammel Sædvane. — sædvanlig, adj. ſom er efter Sædvane, efter almindelig ell. hyppig Brug, ſom ſteer i de fleſte eller i mange lignende Tilfælde. Det er en sædvanlig, ſtændt ikke almindelig antagen Skik. At vige fra ſin sædvanlige Levemaade. Sæde, et. pl. -r. [S. Sæti.] 1. det, at ſidde, ſiddende. Der bliver ikke langt Sæde. At tage Sæde o: ſætte ſig. figurl. i nogle Talemaader. At have S. og Stemme i en Ret, et Collegium. At have S. og Gang (o: Rang) med, over een. 2. Sted, man ſidder paa; noget, t. at ſidde paa. Sædet p. en Stol. At lave ſig et S. af Straa. At have S. i en Kirkeſtol. At bytte S. med een; vige ſit S. for een. At ſidde ſaſt i Sædet. (ſ. Dommerſæde, Hølsæde, Stolesæde o. ſ.) 3. Sted, hvor man har ſin beſtandige Bopæl, Dopholdsſted. Denne Stad er Regjeringens Sæde. ſ. Biſpeſæde,

Entſæde, Herrefæde, Kongefæde, o. ſ. — Deraf: Sædebegn, en. D. ſom har et ſaſt Kald og boer i ſit Eogn. (D. Lov. II. 15. 8.) "Et for Paven meer — end ſ. en Bettelmunt og ſimpel Sædebegn." Bording. (modſatet tilſorn: Lebedegne.) Sædegaard, en. Enhver fri Selveiegaard; men færð. en privilegeret, ell. med de ſaakaldte adelige Rettigheder forſynet Hovedgaard ell. Herregaard. En complet Sædegaard o: hvortil rics 200 Tdr. ſaaktorn Bøndergods. (ſ. og ſaa Odelsgaard.) Sæderet, en. En vis Arveret t. Selveiegaarde p. Bornholm. Sædelig, adj. ſ. under S. Sæd.

Sæt, en. pl. -te. [S. Seckr. X. S. Sæc.] et af blødt ell. hofelig Lei ſammenſættet Giemſel, m. viid Kæbning i den ene Ende, og luftet i den anden; en ſtor Poſe. En Lædersæt, Vadsæt. — Sæd, en ſtor Poſe af grovt Lerred ell. Scildug, ſom, efter dens Anvendelſe, ſaer forſtællige Navne. En Kornſæt, Reifſæt, Foderſæt, Kulſæt, o. ſ. v. "Hver ſin egen Sæt t. Kulle ſelv ſkal bære." Bording. En Tøndeſæt, ſom rummer en Tønde Korn (derimod ikke: Stieppeſæt; men Stieppepoſe.) At binde ſ. en Sæt. = Sættebeand; et. B. hoors med Sækken bindes til. Sættegods, et. det, ſom føres, ell. pletet at føres i Sætte. (Moth.) Sættekerred ell. Sætteſetoi, et. meget grovt og tykt & hvoraſ Sætte ſyes. Sættepibe, en. et muſicalſk Inſtrument, beſtaagende af en luftet Lædersæt, hvortil en Pibe ell. Fløite er ſættet, ſom man blæſer i, medens man tillige v. Træl m. Armen giver Luſt af Sækken. Sættepiber, en. den, ſom forſtaar at blæſe i Sættepibe. Sætteſetoi, et. Sættekerred. 1. Sætte, v. a. 1. komme i en Sæt. (Moth.)

2. Sætte, v. n. 1. hænge ned; hænge i Læg, ikke være ſtramt oprullet. Riolen ſætter for meget. (S. ſa c n.)

Sæl, en. [S. Sæl. X. S. Syle.] et Patsedyr, af Amphibiernes Claſſe. Phoca vitulina. Dgſaa: Sælhund, ſom mere bruges, (S. Se hund) og i pl. altid: Sælhunde. Deraf: Sælfangſt ell. Sælhundefangſt; Sælhundekjød (Bandal. II. 237) ell. Sælhundekjød; Sælhundestran; men: Sælſkind, et. Sælhundenes vandſatte, haarede Stind. En Sælſkindskuffert (overtrukket m. Sælſkind) en Sælſkindspung. — Sælſpyd, et. Spyd t. at ſtøde Sælhund med. (Arceboe.)

Sælde, v. a. 1. [S. sælde.] at røſte noget igiennem et Saald, ſ. at ſille de ſinere Dele fra de grovere. At sælde Meel, Grøn.

Sælge, v. a. folgte, ſolgt. [S. selia. X. S. sællan.] overdrage en Eiendom t. en Anden v. Salg, afhænde v. Sælge. At ſ. byrt, sælge ſ. godt Kiøb. At ſ. noget ud i det Smaae. (Afhænde br. i Alm. erſtys

digt m. sølge; dog kan det første ogsaa modtage den mere almindelige ell. egentlige Bemærkelse: at give i en Andens Hænder, give fra sig, overgive. f. E. "Den Samling, som jeg havde solgt; men endnu ikke afskændet." Wandal.) = Salgen, en. ud. pl. Riøben og Salgen. — Sølgebrev, et. B. ell. Document, hvori Wilkaarne v. et Sølgbestemmes; Riøsbrev. Sølgekone, en. En Kone, der sælger noget ud, der gaar om m. noget f. at salbyde det. — Sølger, en. pl. -e. den, som sælger t. Riøveren.

Sønk, i Sønk, adv. saaledes, at noget synker. At ryde et Stk i Sønk.

Sænke, v. a. 1. [X. S. senecan. Jsl. siockva.] 1. bringe noget t. at synke, lade noget ned i et Dyb. At sænke et Stk i Havnen; sænke et Brokar. 2. lade noget falde t. Jorden ell. bevæge sig dybere ned (sælbæne.) "Medens Kisten sit Purpurs forhang sænkte trindt omkring." Foersom. "De gyldne Styer sænke sig, og krands Høiens Kanter." Bagg. 3. grave, udgrave (en Grube, Gang e. d.) i Dybden, under Jorden (sær om Bergværksarbejdet.) "Den i Dybet sænkedes Tragat, som er Grubens Kæmning." Nord. Eldskr. IH. 149. "Stollen — som snart er sænket under den vandrette Linie, snart hævet over denne." sammest. = Sønkwood, et. Bød, som sønkes i Havet; Bundgaarn.

Sænke, en. pl. Sønkter. Jernstykker af Støbejern ell. Smedejern, der ere saaledes udhulede, at et Stykke Jern, som drives ind i dem, kan faae en vis bestemt Form, v. at udbylde deres Fordybning. (Dyffel om Haandværksredsk. S. 60.)

Sænter, en. pl. -e. ved Stiksbøggeriet: tynde, bølgede Lægger, der spigres langslibe for fra og agter ud p. Spanterne, i en vis Afstand fra hinanden, f. derefter at afpasse Elbeplanternes Løb. (Schneider Bellebn. t. Esmandsk. 1817. 62.)

Sær, adj. [S. sær. Sv. sær.] egentl. adskilt, for sig selv; men bruges nu kun i disse Bemærkelser: 1. egen, særdeelig, udmærket fra andre. En sær Person. Sære Mening, Indfald. "Den er sær, hvem man i Omgang let kan gøre imod, fordi hans Meninger og Tilbøieligheder ere afvigende fra hvad man kunde formode." Møller. (Jvf. vanFellig, luneful, egen.) 2. beundretlig, forunderlig, ualmindelig. Det var sært, at han ikke savnede det. Jeg er kommen til det p. en sær Maade. (f. især.) = Deras (foruden endel forødede Død:) særdeles, 1. adj. beundretlig, særegen. En særdeles Egenkab, Bestaafenhed. "Ved en Stat forstaae vi en Deel af Borgernes særdeles Formue, som de ere pligtige at give t. Staten." Schytte. "At særdeles Karlagere finde Sted, som betage Dverrenskommen sin Gyltighed." X. Dvsted. (bedre: særegen, sær-

Filt.) 2. adv. a.) meget, udmærket, i høj Grad. En f. smuk Dige. Han har vist sig f. høflig. b.) fornemmeligen, især. Denne Sag er ham vigtig; særdeles i hans nærværende Stilling. — Særdeleshed, i S. adv. d. f. s. især, særdeles, b. — særegen, adj. egen f. et vist Tilfælde, f. en vis Person ell. Ting; som ikke er tilfældes flere. Denne Forretning udføres af særegne Følk, Arbeidere. Hver har sin særegne Hølig. særegne Omstændigheder. Et særegt Tilfælde. — Særegenbed, en. ud. pl. særegen Bestaafenhed. — Særbed, en. 1. Sænderlighed, Egenhed i Lærkesmaade, fornemmelig naar denne yttre sig i Dyrkelse og Adfærd mod Andre. 2. Særbeder, Dyrking af Særbed i Charakteren, ell. i Handlinger. "Overdagsmenneskers Særbeder berøve oftest paa Bønen." Müller. (f. Lune.) — Særkiende, et. pl. -r. udvortes Tegns ell. Mærke, hvorved en Ting kan stielnes, ell. udmærket sig fra andre. "Flihed og Correction blive hans Arbejders Særkiende." Rahbek. Særkiøb, et. i Lovsproget: Køb, som nogen særskilt har tilkøbt sig. (D. Lov. 5. 10. 6.) Særkuld, et. i Lovsproget: et Kuld Børn, hvis Fader ell. Moder, efter Wgtesfællens Død indgaar et nyt Wgteskab, hvori andre Børn avles; Støvborn, i deres Fødsel, ikke t. Forældrene, men t. deres Storsødsfænde. — Ugsaa: Særkuldborn, pl. (i Modsetn. t. Fællesborn.) Naar Særkuldborn, hvorten have Fader ell. Moder tilføjes, kaldes de sammenbragte Børn. særlig, adj. 1. d. s. f. særskilt. 2. særdeles, fortvæntlig, udelukkende. (D. Lov.) — særskindet, adj. som har en færd, egen, beundretlig Charakter, som kun vil følge sit eget Hoved. (Noth.) "Dan syntes jo og sine Samtidige særskindet og beundretlig." Wynsker. — særskilt, adj. v. adskilt, fra skilt for sig selv; ikke blandet m. andre. (v. at særskille bruges ikke.) Særbyn, et. pl. d. s. 1. et seldent, beundretligt Syn. "Des flere Stionne Særbyn forøvede forbi mit indre Die." Bagesen. 2. en ualmindelig, beundretlig Begivenhed. — Særøvsen, et. pl. -er. individuelt Væsen, Individ. "Et menestelig Særøvsen." X. Rothe. "Den Masturkraft, der lægger Rimen t. det aandelige Særøvsen." (M.)

Sært, en. pl. -e. [S. Serkr. Sv. Særk.] linnedt Klædeemon, som bæres nærmest Kroppen af Dvændfolk. (f. Skorte.) deraf: Særtlerred, særkøles (uden Sært.) Særtearme, o. fl.

Sæt, et. pl. d. s. 1. Gierningen af søtte, ell. det, at søttes; men br. kun i Talesmaaden: i eet Sæt, m. eet Sæt o: i eet Spring. (Jvf. sætte, A.) Noth forklarer dette Udtryk ved: p. een Gang. 2. noget, som søttes, saameget, som søttes, frem søttes p. een gang. Et Sæt Regler. Et

Sæt Sætter p. Borden. (Noth.) 3. Maade, Wiis. Paa dette Sæt laaber det sig gjøre. Noth. 4. et Sæt (pl. Sætter?) kaldtes tilforn et Slags Hovedst, som Fruentimre brugte; fordi det titbeels blev sæt op, ell. sæstet sammen m. Maale. At sætte et Sæt op.

Sæter, en. pl. — e. et Noxist Ord: Fjeldgræsning, Sommergræsning p. Fjeldene. [Isl. Sætrur, pl. Græsgange.] Deraf: Sæterhytte, en. S. hvor Folk, som vogte Dvoget i Sæteren, opholde sig. Sæterspige, en. Dige, som opholder sig Sommeren over i Sæteren m. Dvoget.

Sætte, v. n. og a. sætte, sæt; tilforn sæt, som endnu høres i Almueproget. ("Var jeg — paa Duffens Tinding sat." Kingo.) [3. setia. X. S. setian.] A. noutre. bringe sig fremad m. Hastighed, m. stærk Kart, i Spring ell. Løb o. d. At f. over Græssten, over Bommen (s. Hest.). Hesten sætte i eet Spring over Gierdet. Kysteriet sætte over Floden (hosmede.) At sætte over Søen i en Baad. Rytterne sætte ind p. Mængden, og jog dem fra hverandre. At f. efter een o: forsøge ham, især t. Hest. — At f. til, alisol. om Skibe: frande. Skibet sætte til p. Stagen. — Dan sætte til m. Skibet. B. act. 1. egentl. komme een t. at sidde. At f. Harnet p. Stolen; p. Gulvet, p. Bordet. — Dan sætte Drøgen p. Hesten. recipr. At sætte sig, sætte sig ned, bringe sig i en siddende Stilling, sidde ned. At sætte sig paa noget; sætte sig til Bords, t. Hest, p. en Bogn, i en Karret, i Winduet, i Døren, i Skyggen. Sæt Dig! sæt Dem! sætter Dør! — Deraf i figurlige Udtryk: At sætte sig o: tænke, forestille sig i en andens Sted. At f. sig ud over noget o: ikke tage Hensyn dertil, ikke agte det. At f. een p. Thronen, ophøje ham t. Røgent. At sætte Retten o: begynde dens offentlige Forhandlinger. — At sætte sig, om Bøddler, der efter at have været i en oprørt Tilstand, og deraf uklare, grumsede o. d., igien komme i Ro. Allet har endnu ikke sæt sig. — Værmen sætter sig, synker t: Bunds. Døvet sætter sig efter Stormen. Blodet sætter sig. Didsgheden vil nok f. sig (sagtnes) hos ham. (Deraf br. partic. sat som adj. om Personer, der m. Karene have aflagt Ungdomsmens Hestighed og Vidensfæber; rolig, adstadig, ordentlig. — Sun vide heller gifte sig m. en noget ældre og sat Mand. "En anden traadte m. mere sat og stille Værdighed f. Spillet." Rahbet.) — En Høvelse sætter sig, sonker, bliver mindre. — Fienden sætte sig i en fast Stilling. 2. bringe noget t. at staae. At sætte Glas, Talerstener, Mad, Vin p. Bordet. At sætte enhver Ting p. sit Sted. At f. Foden p. noget, f. Foden frem. At sætte en Stol t. een. At sætte noget bort, hen, af Veien, tilfide, o. f. v. At sætte Træer, Aaalsplan-

ter; sætte Stønger t. Sæter; sætte Stoffer under noget. De sætte (reisse) ham en Mindestotte. (3 Alm. br. sætte om alt det, der siges at staae; ligesom lægge om det, der siges at ligge. "Man lægger det, som kommer til at hvile efter Rængden; man sætter det, som skal hvile efter Breden." 3. Smidth.) — Figurlige Udtryk: At f. Grændser f. noget. — At sætte sig t. Modværg. — At sætte o: bestemme, anordne, antage) een t. Dommer, t. Formynder, Børge. At sætte en vis Tid t. noget. At f. een t. en Lienesse, Forretning. — At sætte (antage, forestille sig som virkelig) et Tilfælde (ponere.) Løb os f. det Tilfælde. Sæt, at det forholdt sig saa. Sæt ogsaa, at jeg var i Stand t. at gjøre det. (Ist. forudsætte.) 3. bringe, afbringe noget p. sit Sted, ell. paa et bestemt Sted (dog kun i visse Tilfælde, hvor Brugten fordrer dette Verb.) f. S. At sætte Datten, Gnen p. Hovedet, Kammen i Haaret, Ringen p. Fingeren. Sætte Knapper i en Kiole, Ormer i en Tøse. f. Lys i Løgten. Sætte Bladet en Bog. At f. een Kaarben f. Broket. At sætte een i Fængsel, f. een fast. At f. een i Land o: føre ham t. Landet i en Baad. At f. noget t. Pant. At f. noget p. Wiin, p. Brandes wiin o: komme det sammen i et Kar og lade det trække. At sætte Blod o: komme de tilhørende Dele sammen i et Kar, for at blandes. At sætte Farve, f. Lugt, Smag p. noget. — At sætte, alisol. br. i Bogtrykkerier om at udsøge de Bogstavet i Skriftkassen, som høre t. hvert Ord, og samle disse i Linier, Sider og Art i Jernrammen, hvortil den sætte Skrift bringes under Pressen, f. at trykkes. — Deuden ogsaa i mange uegentlige Talemaader, f. S. At f. (Penge) i Kottet. At sætte noget p. Spil. At f. sine Penge i en Bank. — Dan har sæt (anlagt) sin hele Formue i Jordegodser. At f. een p. Præve. At f. een noget i Hovedet (saae ham t. at troe, indtilde.) At f. sin Væ i noget. m. f. 4. br. det i mange Talemaader (især m. præp. i) om at frembringe en vis Forandring ell. Tilstand. At sætte een i Stand t. noget, f. en Ting i Stand; f. noget i Benægtelse, i Gang; sætte een i Arbejde, i Fare, i Frihed, i Forundring, i Frugt, i Stræt, i Uro (men ikke i Glæde, i Tilfredshed, ic.) At f. een ud af Bittsomhed. At f. en Bø, en Egn under Wand. At sætte noget i Orden, i Lave. At sætte een i Rette. (s. irrettersætte.) At sætte i Værk (s. ioversætte.) At sætte noget i een o: saae ham t. at troe noget; især noget ondt om en anden. (b. L.) At f. et Land, et Folk i Stet (paaabnde en S.) At f. sig i Beføstning, i Gield m. f. a. — Om Træer og Planter siges: at de sætte Frugt, f. Rerner, Blomster; naar disse begynde at daane sig. 5. om at føre

Personer over Baudet i et Fattol. At sætte een i Baud (fra Skibet;) sætte een ombord. At sætte een over Baudet, over en Flod. At f. een over t. en D. 6. Med Præpositioner: At sætte af. a.) egentl. sætte noget, som var paa et Sted, ned ell. hen p. et andet. Vi sætte ham af undervejs (fra Bognen.) At f. Mad af t. een (fra Borden.) b.) At f. een af fra en Bestilling. (f. affatte, 2.) c.) at f. Varer af o: sælge. (f. affatte, 3.) d.) At f. et Been, en Arm af o: affatte. (f. affatte, 4.) e.) neutr. Noget sætter af o: bliver margere. Kæerne f. af paa Mellem (gibe mindre Melk; binde op.) — At sætte for. At f. Slaaen f. Døren. At f. (noget) f. Binduene. At f. een noget for o: gibe ham et vist Maal at bestille. At sætte Dndf for een hos nogen o: tale isde om. At f. sig for o: tage en Bestemmelse, beslutte. (f. foresætte, 4.) — At sætte fra. At f. een fra Embedet (affatte.) At f. en Bonde fra Gaard (tage en Fæstegaard fra ham.) — sætte ind. At f. noget ind i Stabet, i Spilskammeret. At f. en Rude ind, som var slaaet ud. At f. een ind i et Embede m. m. At sætte noget ind p. en Auction o: lade det sælges p. Andes Auction, p. en saaban, som man ikke selv lader holde. f. indsætte. — sætte om. At f. Træer om o: plante om. At f. noget om, der var sat galt. At sætte Penge om o: bytte, veksle. — sætte op. At f. noget op p. Sniden. At f. Melk op. At f. (reise) op det, som var faldet om. At sætte et Hovedstøt op o: sætte det op i den Stikfelse, det skal have. "Dun nærrede sig p. en Bagal v. at sætte Sætter op." Pram. At f. et Brev, en Ansøgning op f. een (f. opsætte.) At f. sig op imod Vrigigheden o: vilse sig uldydig, overhørig. — sætte over. At f. een over et Baud, en Flod o: føre ham over i en Raad ell. Færge. At sætte een over noget, gibe ham Raadighed, Myndighed over. — sætte paa. At sætte een p. Døren o: nøde ham t. at gaa ud. At f. Penge paa Rente. At f. Penge p. noget o: anvende. Han har sat (køst) meget p. Pigen, p. Gaarden. At f. Malurt p. Wiin, p. Brændeviin. At f. et Skib p. Stranden o: føre det m. Fild, saa det strander. — sætte sammen. At f. noget, en Fortælling sammen o: kinde paa, opfinde. At sætte Folk sammen, bringe dem i Splid, i Uenighed. — sætte til (om Penge, Midler) udgibe, fortære, sde. Han har sat til (tilsat) At hvad han eiede. At sætte Elvet til f. Fædrelandet. Han bliver ikke v. Sandheden; men sætter meget til (digter.) At f. een t. et Embede, en Bestilling. — f. tilbage. Dette Tab sætte ham meget tilbage, forringede hans Tilstand, Formue. — sætte ud. At f. noget ud p. Gaben, som var inde i Huset. f. et Barn ud af

Huset o: i Kost hos Fremmede. At f. Pøser, Bagter ud. At f. Penge ud o: p. Rente. — At f. ud p. noget (vabl.) At f. ud, (forhøle) f. udsætte. — At sætte een ud p. noget o: hemmelig overdrage ham et Dverv. De sætte Speidere ud p. ham. — Sættedam, en. Dam, hvori man sætter Fiskevengelen som tages af Legedammen, naar den er i andet Aar, for der at udvære. Sættedommer, en. pl. den, som af Dversvrigigheden bestiftes t. Dommer i en vis Sag, ell. i alle Sager t. en vis Tid, hvori den sædvanlige Dommer ikke kan beskæde sig Embede; en konstitueret Dommer. Sætteskiff, pl. Fiskevengsel, som havnes i Damme. (Schutte. Indv. Reg. II, 363. f. sølg. Dvd.) Sættøgarn, et Garn, hvori man v. Damsfiskeri hensætter de v. hvor Dræt fangede Fiske, saalænge t. deres Mængde er stor nok t. at bortføres. (Gudme om Damsfiskeri. 80.) Sættekarpe, en. Karpe, som har den Storsrelse, at den af Legedammen kan dringes i Sættedammen. Sættepil, en. En afhyugen Pilegreen af en vis Størrelse, som sættes i Jorden f. at vore. Sætteplante, en. P. af en vis Størrelse, som kan sættes ell. plantes ud. (Duffen.) Sætteqvist, en. affaaen Dviff, som sættes i Jorden f. at vore; en Planteqvist. (Woth.) Sættesrod, en. Rod, ell. Afslægg af en Rod, som sættes i Jorden, og hvoraaf en Plante ovelseskes. Sættesrod af en Krappplante. "Ran deler Rodbuskene i saa mange Sættesroder, som der er unge Skud." Duffen. Sættesruse, en. Ruse, som sættes nær v. Landet i Baudsladen; modsat Kasteruse, som nebsæntes. Sætteskriver, en. S. ved en Ret, hvor en Sættedommer er bestiftet. Sætteskiffer, en. den Skiffer, der ikke selv eier sit Fattol, men af Skibets Redere sættes ell. antages t. at fore det. (Rastr. 11 Apr. 1770.) = Sætning, en. pl. — er. 1. Gjerningen at sætte; Sætten. 2. i Spøglæren og Logikken; et v. Dvd udtrykt Udsagn, en Dom, Mening, Uttring, der i det mindste maa forbinde eet Prædicat m. eet Subject, men ogsaa kan indeholde flere. Deraf: Forsætning, Efterfølgning, Grundfølgning, Hovedfølgning, o. fl. — Sætningsord, pl. d. f. Et enkelt Dvd, hvorefter man udtrykker en heel Sætning. (Interjection, Udraabord.) f. S. rigtig! o: det er sandt, rigtig.

Sætter, en. pl. — e. den, som i et Bogtrykker arbejder p. at sætte det, der skal trykkes; en Skiftsætter. I dette Trykkeri ere fem Sættere og to Trykkere.

So, en. pl. — er. [Ev. Sjø. 3. Sær.] 1. et af Land omgivet Vand, af noget betydelig Størrelse; en Inds. (Kan een Inds, det Caspiske Hav, saaret sædvanlig denne sidste Betegnelse.) "So er et Vand, indsluttet indenfor visse Grundfør; Hav der imod et i vor Forestilling uensigtlig (uovers

t) Indbegreb af Vand." Sporon. e Bestemmelse af begge Dele Forstiel mindelighed giendende; men dog ikke t Brugten er omkiftende. s. nedenfor og jvf. Müller's d. Synon. II. S. Figur. siger man: der stod en So cten; der saæter hele Soen. p. Agrene dsamlinger. 2. Soen, m. best. Kr. r. ofte for: Havet, det salte Hav, et. Soen gaæter heit i Dag, er uros: At gaæte i Soen (m. et Skib, en Flaas) holde Soen v: kunne seile. Skibet ikke længere holde Soen. At tunge iale Soen. "Den, som ikke kan taale at komme p. Havet." Sporon. e sin egen So v: raade, sørge f. sig At reise, fare t. Soes. I aaben, is, vidt ude p. Havet, hvor Land ei (Lige som nogle Dele af Oceanet faae af Hav, s. E. det stille Hav, det hav, Middelhavet; saaledes andre af E. Nordsoen, Østersoen.) 3. Ved at Act. en So, br. i Skibssproget vet, som det er i ell. efter en Storm. jaæter en stærk, en huul So) og om søsgegang ell. Søseforrning (So: En svar So gif over Dækket. En y Rødet bort. "Soen, d. e. Søgangs vder stærkt p. Dæmningen; men bræne igiennem, da styrter Havet ind grene." Müller. = I Sø: menfets forekommer Ordet i begge De nærfels Søbagger, en. Navn p. et Slags Mud: liner, som drives v. Bøtte. (Malling berner. 70.) Sobjørn, en. d. s. f. rn. So blomst, en. f. Vandblomst. v, et. pl. -e. de Papirer, som en r skal føre m. fig, vedkommende Skiar han faæter t. Soes; Skibspapirer.) Sobugt, en. Bugt i en Inds. id, en. Bunden i en Sø Sødige, ge mod Soen, Stranddige. So. Dyr, som lever i Vandet, enten i r, ell. i Havet. søfærende, adj. som Soes, gior Tjeneste t. Soes. søfar folk. En Søfærende. Søfart, en. erning ell. Bestiltning, at seile p. Sø: libsfart. Søfisk, en. Fisk, som lever i Vandet. Moth. (Søfærende) er ugel.) Søfolk, pl. Folk, som fare: s, som gior Tjeneste t. Skibs; dit. Søfugl, en. F. som lever p. Levedheden af Havet ell. Indsøer. (s. gl. Strandfugl.) Søgang, en. voldsomme Bevægelse under ell. efs Storm. "At Skibene, han byggebe, sive i Kuling, magelge i Søgang." j. Søgvæn, adj. sem har den grøn: arde, hvilken Havet undertiden faæter del, en. Handet, som drives t. Soes, re Væter over Soen; modsat Land: Søhavn, en. Ø. som Soen ell. anner. Søhelt, en. den, som har

ubført tappre Bedrifter t. Soes. Søhest, en. s. Flodhest. Søhelt, Søjagt, en. Jagt, som foretages efter Søfugle (Strand: jagt) ell. paa Indsøer. Søkalv, en. s. Søkalv. "Ret som en Søkalv — den Storm og Vind et kan af søde Soen ops: vakte." Polb. V. Paars. Søklæder, pl. Kl. som bruges t. Skibs, Skibstjæder. Søko, en. et amphibisk Pattedyr ved de americanste Kyster. Trichechus manatus. Søkort, et. Kort, hvorpaa en Deel af Ha: vet, især v. Kysterne, m. Skær, Sand: banker m. m. og tillige Landenes Kyster, ere affatte. Søkrebs, en. R. som fanges i Søer, t. Forstiel fra Flodkrebs. Søkrig, en. Krig; som føres t. Soes, m. bevarnede Skibe; modf. Landkrig. Søtriger, en. den, som gior Tjeneste i, er dannet t. Sø: krig. Søtyft, en. d. s. f. Kyft. Søluft, en. den Luft, som hævtes p. Havet ell. som mer fra Havet. Sølygd, et. Et Lygd nær v. Kysterne, hvorpå Matroser ell. Søfolk udskrives, (s. Lygd.) Sølog, s. Strands: log. Sølove, en. Et amphibisk Pattedyr, af Søhundens Slægt. Phoca loonina. Sømagt, en. t. en Krigsflaade, m. For: ræingen af alt det, som hæver t. dens Be: manding og Udrustning, Krigsmagt t. Soes. Den danske S. (modf. Landmagt.) 2. en Stat, som underholder en noget betydelig Krigsmagt t. Soes. England er den stærke Sømagt i Europa. Sømand, en. (pl. Sømand og Søfolk.) den, som er oplært i Skibstjenesten ell. Sølladsen, som faæter t. Soes. "En gammel og befaren Sømand, der kender dette Farvand af lang Erfaring." Rahb. (saavel sing. som pl. Sømand br. mest, naar Talen blot er om een, der hører t. denne Stand; uden Henf. t. hvad Trin, han faæter paa. Ved Søfolk forståes som oftest Matroser.) Deraf: Sømandslio, Sømandsprog. Sømandstand, o. fl. — Sømandskab, et. det, som hører t. en Sø: mand's Kønfl. y Færdighed og Ærning. "Dan begav sig t. Søland f. der at lære Sømandskab og Skibbyggeri." Bandal. "Naar Flaaden forsamles og Sømands: bet ringeagtedes." Malling. Sømarke, et. Teg, som høves (f. E. i Leæter, Huse, Laarne) ell. sættes p. høie Stæder v. Ks: sterne t. Mærke f. de Seilende. — Søodder, en. Et Slags Vdter, som sgholder sig i Havet v. Strandbredden, og søges meget f. dens Pelt, Mustela lutris. Søofficer, en. den, som hører t. de Befalende over Søfolk p. Krigsflibe, en D. som tjener t. Soes. Søord, et. D. som bruges i Skibs: sproget; Sø:Terminus. Søorm, en. D. som lever i Havet ell. i Søer. Søpas, et. Pas, som meddeles et Handelskib t. en vis Part. Søplante, en. Plante, som vœrer i Søer, Vandplante. Sørisse, en. R. som fæer t. Skibs (modf. Landrisse.) Søret,

en. 1. Ret, hvænder **Esøff**, ell. de t. **Esomagten** hørende Personer hvare. 2. Lov og Ret, som i Alm. ell. i et vist Land gielder f. **Esøst** og **Esøfaren**. **Esøret** rigthed, en. Rettighed, som gielder p. **Esøvet**, R. i. Henseende t. **Esøbsøst**. "Rigernes **Esøret**igheder." Walling: **Esørige**, et. **Esømagt**, 2. "Hvad Fordeel det maatte blive f. Danmark som **Esørige**." Walling. **Esørustning**, en. Udrustning t. en **Esørig**, ll. af **Esørigsøst**. **Esørover**, en. den, som begaer **Esøroveri**, ell. med et bevaabnet **Esøib** overfalder ubevaabnede **Esøibe** i **Esøen**, f. at plundre dem, uden at have **Esøberov**. **Esøfeld**, et. **Esø**, som vindes af **Esøvædet**, v. at lade dette udtores i **Esølen**. **Esøfide**, en. den Kant af et Land, en **Esøst** o. f. v. der vender mod **Esøen**: i **Esøst**. til **Esøland** siden. **Esøstib**, et. Et **Esøstib** m. **Esøstign** t. det's **Esøne** at kunne udhvide **Esøen** og haardt **Esøit** p. **Esøen**. "Et godt stærkt **Esøstib**, og et stort **Esøstign**, uyperrigt i **Esøen** og i **Esøgang**." **Esøstibet**. **Esøstibet**, adj. beskædiget v. at fugtes af **Esøvædet**. **Esøslag**, et. **Esø**, imellem to **Esøstign** skæder. **Esøstidat**, en. **Esø**: som tilforn vintges t. at tiene p. **Esøstign**: **Esøstign**. **Esøstid**, en. **Esø**: som ligger v. **Esøet**. **Esøstign**, en. d. f. i. **Esømagt**. **Esøstrafning**, en. En **Esøstrafning** af **Esøet**, langs m. **Esøstign**. **Esøstign**, et. **Esøstign**, hvorpaa **Esøet** forestilles. "To **Esøstign**er — begge **Esøstign**er. det ene i **Esøen**, det andet i **Esøstign**." **Esøstign**. **Esøstigning**, en. voldsom **Esøstigning** af en stor **Esøstign** over et **Esøstign**. **Esøstign**, adj. 1. som kan taale **Esøen**, uden at blive **Esøstign**. 2. et **Esøstign** **Esøstign** o: som er godt bygget t. at modstaae **Esøen** og **Esøstign**. **Esøstign**, pl. **Esøstign**, som bruges t. **Esøstign** p. **Esøstign** i ondt **Esøstign**, ell. til at vade i **Esøstign** med; **Esøstign**. **Esøstign**, en. En **Esøstign**, hvis **Esøstign** er lig **Esøstign**. **Esøstign**, en. **Esø**: som vorer i **Esøet**. (f. **Esøstign**.) **Esøstign**, adj. som har **Esøstign** o: en m. **Esøstign**, **Esøstign** og andre **Esøstign**er forhaanden **Esøstign**, som de, der ei ere **Esøstign**, overfalder af p. **Esøstign**. **Esøstign**, en. **Esøstign** (især **Esøstign**). **Esøstign**, en. **Esøstign**, en. **Esøstign**, som ind: ell. udføres t. **Esøstign**. **Esøstign**, adj. **Esøstign**, udmattet v. **Esøstign** i **Esøstign** og **Esøstign**. "En **Esøstign** **Esøstign**." **Esøstign**. **Esøstign**, et. Et meget **Esøstign** **Esøstign**, som uden at forstyrres v. **Esøstign** **Esøstign**, kan benyttes v. **Esøstign** **Esøstign**, som **Esøstign** har **Esøstign**. **Esøstign**, et. **Esøstign** af en **Esøstign** **Esøstign**. (f. **Esøstign**.) **Esøstign**, adj. v. **Esøstign** t. at taale **Esøen**, vant t. **Esøstign**. **Esøstign**, en. **Esøstign** over **Esøet** (i **Esøstign** til **Esøstign**.) **Esøstign** foretrak en

længere **Esøstign** f. **Esøstign**. "At Danmark i **Esøstign** kunde holde denne lange **Esøstign** tryk og aaben." **Esøstign**. **Esøstign**, en. **Esøstign** om det, som høret t. **Esøstign**, ell. om et **Esøstign** **Esøstign**, og **Esøstign** at bringe det frem p. **Esøstign** i bestemte **Esøstign**. (**Esøstign**.) **Esøstign**, en. **Esøstign** fra **Esøstign**; modf. **Esøstign**. **Esøstign**, en. **Esøstign**, en. **Esøstign**. "De milde **Esøstign**, ell. saatalde **Esøstign**, da det regner uafsludt." **Esøstign**. (**Esøstign**. V. 473.) **Esøstign**, et. Et **Esøstign** ell. en **Esøstign** **Esøstign** mod **Esøstign** fra **Esøstign**. **Esøstign**, et. det, som høret t. **Esøstign** og **Esøstign**, især i **Esøstign**. **Esøstign**, en. **Esøstign** i **Esøstign** ell. i **Esøstign**. **Esøstign**, v. a. 1. [S. supra. X. S. sypan.] tage en **Esøstign** t. sig i **Esøstign** v. at sue den ind m. **Esøstign**, især af en **Esøstign**. **Esøstign** **Esøstign**, **Esøstign**, en. **Esøstign**; man **Esøstign** af et **Esøstign** ell. **Esøstign**, t. hvis **Esøstign** man sætter **Esøstign**; men man **Esøstign** ogsaa af en **Esøstign**, naar man **Esøstign** af den, uden at berøre **Esøstign**. = **Esøstign**, et. d. f. f. **Esøstign**. (**Esøstign**.) **Esøstign**, en. **Esøstign**, det. **Esøstign** p. **Esøstign** som **Esøstign**, **Esøstign**, en. al **Esøstign** **Esøstign**, der **Esøstign** af **Esøstign**; saalom **Esøstign**, **Esøstign**, **Esøstign**, o. f. v. **Esøstign** er ikke **Esøstign**, men **Esøstign**.

Sød, adj. [M. S. og **Esøstign**, söt; J. søt.] 1. egentlig: som har den f. **Esøstign** **Esøstign** behagelige og milde **Esøstign**, som **Esøstign** **Esøstign**; en **Esøstign**, som man nærmest **Esøstign** den sure. **Esøstign** som **Esøstign**. **Esøstign**. **Esøstign** er den **Esøstign** **Esøstign**, **Esøstign** **Esøstign** os gav." **Esøstign**. **Esøstign** som **Esøstign** og **Esøstign** i **Esøstign**. **Esøstign** at blande **Esøstign** og **Esøstign** sammen. 2. **Esøstign** i **Esøstign** **Esøstign** behagelig, enten f. andre **Esøstign** (dog især **Esøstign**) saaledes: **Esøstign** **Esøstign**. **Esøstign** **Esøstign** **Esøstign** **Esøstign**; en **Esøstign** **Esøstign** om **Esøstign**. **Esøstign** **Esøstign** (**Esøstign** **Esøstign**.) **Esøstign** **Esøstign**. — **Esøstign** (**Esøstign** **Esøstign**) **Esøstign**. **Esøstign** **Esøstign**. **Esøstign** af **Esøstign** **Esøstign**. **Esøstign** at give, bruge mange **Esøstign** o: **Esøstign**, tale en efter **Esøstign**. "Jo mere **Esøstign** og **Esøstign** og **Esøstign** dig nogen noget **Esøstign** om." **Esøstign**. (**Esøstign** **Esøstign** forekommer hos **Esøstign** **Esøstign** **Esøstign** **Esøstign**; f. **Esøstign** **Esøstign**.) = **Esøstign**, adj. noget **Esøstign**. **Esøstign**, **Esøstign**, adv. **Esøstign**, behageligt, **Esøstign**. **Esøstign** **Esøstign** (**Esøstign**); og **Esøstign** **Esøstign** **Esøstign**. **Esøstign**, en. 1. **Esøstign** **Esøstign**, at være **Esøstign**. 2. en **Esøstign** af **Esøstign** **Esøstign**; ell. det, som **Esøstign** **Esøstign**. "Ham spørge man om **Esøstign** **Esøstign**; af ham lære man at **Esøstign** **Esøstign**." **Esøstign**, en. 1. en **Esøstign** ell. **Esøstign** **Esøstign**; det **Esøstign** i ell. ved noget. "Og **Esøstign**:"

mon af hver Uet t. Hovningslagen sankt." S. D. Biehl, (om Wien.) 2. d. f. f. Sød-
hed. (Dfæst i den figur. Bemærk.) "Blit-
terheden blev tilbage, og den korte Sødme
svandt." Ohlenfchl. — Sødmelksoff, en.
Df, lavet af sød (ifke flummet) Melk. (br.
fom eet Drd; Kløndt fød Melk fædvaanl.
Krioes abfkill.) — sødcalende, adj. fom gi-
ver fede Drd, fædfter, fmgærr for Andre.
(Moth.) Deraf: Sødcalenbed, en. ud. pl.
Søge, v. n. og a. 2. [N. S. fôte n.
J. søkia. Sv. söka.] 1. bestræbe sig for
at finde en Gienstand, hvís Sted ifke vides,
ell. fom ei er tilfede, lede om, (jvf. lede.)
At søge om, søge efter noget, fom er tabt,
forloft, er borte. At f. efter noget p. Sul-
vet, i Gaudet. "Man søger i Skuffen, ef-
ter et Papir, man fannet; man leder efter
det Papir, man troer der at have glemt,"
Müller. — act. At søge een (lede om ham.)
Jeg har fegt ham overalt, uden at kunne
træffe ham. At f. noget op: finde v. Søs-
gen, søge t. man finder det. At søge fit
Løi fammen. At søge det bedste ud. —
At søge Sefskab m. een o: komme jævnlig i
hans Sefskab. — fegt, figur. om en Ut-
tring af Tankningen, Forftanden, Wittig-
heden ell. andre Sialeevner, fom ei er na-
turlig og paffende, fom røber den Umage,
der er anvendt p. at bringe den t. Beie.
En fegte Wittighed, Eignelse. Hans Udtræt
ere ofte fegte og tvungne. 2. (om Været)
begjære t. Riids, attraac, efterfperge.
Dette Løi fegtes nu meget, er nu meget
fegt. "Søge mange paa engang vilfe Væ-
ret; da blive de døde." Schutte. 3. At
fegte et Sted a: komme der jævnlig, ofte.
frequentare. At fegte Kirken, Hofset, fegte
eens Huus, fegte Kroen. At fegte Ting,
fegte Mælle. Dette Værdshuus fegtes me-
get. — Om Søfarende: tye hen til, ftyre
Stibet hen til. Da vi mærkede, at Blæ-
fken tag til, fegte vi Land. "Stormen kan
tvinge den erfarne Skipper t. at fegte Havn;
men ifkun den uefarne Skipper maaf, fegte
efter Havn." Müller. — Dgsaa neutr.
at fegte til et Sted. Hesten fegte ftrar t.
Stalden. Der pleie vi at fegte. 4. nær-
me sig f. at angribe, giøre Anfald paa. At
f. een m. Kaarben. Den Hund fegter Folk.
Dgsaa neutr. At fegte ind p. een. Hundeu
fegte lige ind p. os. 5. At fegte een f.
Reiten, ell. blot: at fegte een, d. f. f. fæg-
fegte. (At fegte Sag med een a: fegge Ans-
ledning t. Process.) At fegte een f. Gield,
f. Lyveri. (deraf: Søgsmaal.) 6. bes-
træbe sig f. at opnaae en Hensigt, at faae,
befomme noget. At fegte Søggen (ifke:
at lede om den; men at gaae hen, hvor det
er S.) Dan fegter kun min Stæde, fegter
at fæde mig. — At fegte Døden, tragte ef-
ter at miffe Livet. Dan fegte Døden i et
høert Slag; men fom uftadet fra hem alle,

"Bl fegte ofte Færen, i Stedet f. at undfæ-
den." Bafholm. At f. fin Lyfte, fin Væ-
re i noget. At f. et Paafkud t. noget; fegte
Gield, Befliermelse. — At f. om noget a:
ved Bøn, Anføgning ftræbe at faae det.
At fegte et Gmbede. At f. om offentlig An-
derftøttelse. — At f. eens Venfkap. Dan
fegter at hielpe enhver faa vdt han fors-
maaer. Jeg fegte at opvandre ham. Bl
fegte forgiøves at overtale hende. = Sø-
gen, en. ud. pl. Gierningen at fegte. — Sø-
ger, en. pl.-a. 1. den fom fegter. (fælden.)
2. et Redfkap t. at fegte med. — En Jernf-
ger, Drandfeger, Smorfger. — Søg-
ning, en. 1. d. f. f. Søgen. 2. det, at
mange fegte til, komme t. et Sted. frequen-
tia. Der er megen Søgnung t. den Kro,
Rulle. Deane Krammer, Bager, Værd-
huusholder har megen S. 3. det, at Ting,
fom ere t. Sald, efterfperges, begjeres t.
Riids, fegtes (2.) "Været Prijs hænger
ifke af dæres Værdi, men af Søgnungen."
Schutte. "Riidsmand agte altid Været
foenemmelig efter dæres Søgnung." Smeb.
— Søgsmaal, pl. d. f. Gierningen at fegte
een f. Reiten, at forfegte fin Ret t. Ting;
Sagsføgning, Process. At afgjøre en Sag
uden Søgsmaal vi mindeligt Forlig.

Søgnedag, en. pl.-e. [J. Sykndagr.
Sv. Sökndag.] Dag, fom ei er helligdag;
Arbeidsdag, Hverdag. "At Hviledagene
ifke allene helligholdes; men at man ftræber,
faameget muligt at helligholde Søgneda-
gene med." Rabbet.

Søile, en. pl.-r. [J. Suli, N. S. Sål-
le. J. Sål e, hvorf det nærmest er op-
taget; da Sule derimod endnu findes i danske
Dialecter.] en opprifs Gæste ell. friftaaende
Pille, fom bæres ell. underftøtter noget;
færd. i Bygningskonften: d. f. f. Pille, 2.
Columna. = Søilebygning, en. En ell.
flere Rader af Søiler, andragte p. eller ved
en Prægtbygning. Søilefod, en. egent-
lig: den underfte, mere fremftaaende Deel
af Søilens Bul ell. Skaff; men br. ogsaa
om hele Postamentet ell. Underdelen, hvor-
paa Søilen hviler. Søilegang, en. flere
Søiler v. Siden af hinanden, fom ere fors-
enede under eet Hovedgæms. (Colonnade.)
Søilerad, en. Rætte af Søiler i en lige ell.
krum Linie.

Søl, og Søle, et. ud. pl. [N. S. Söle,
volutabrum.] vaadt Skarn ell. Dvnd, ifet
p. Gader ell. Beie. "Fordi der bli'er nos-
vendig Søl, hvor Sølen ftraaler i en Pst."
Baggelsen. — "Solen er hest i Søle." P.
Svds Dvdspr.

Søle, v. a. 1. [N. S. fôte n. N. S.
sylvian. G. to soil.] at giøre ureent v. no-
get, fom er vaadt, dandet; tilfæde m. Skarn.
At søle fin Riids, sine Klæder: At f. noget
til. At f. noget i Skarnet, i Stendestenen.
Svinet søler sig i Pøien. (Ag, at søle sig i

Uretfærdig, i Selsk. D. Ordsb.) — solet, adj. v. (A. S. besyld. N. S. søllig.) ureen, bundet; om Veie og Sader. = Sølvere, et. Veie og Fære, hvorved Landesvelene ere tyndede og bløde. — Søleri, et. Ureenlighed; ureen Behandling. (I d. Tale br. søle ogsaa som neutr. om at tæve, sfinke sig en utilbørlig Tid v. noget; især v. at drille, Moth. Bønderne søle i Kroen.) jvf. Drøse. "Om den, der er seendragtlig i sit Arbejde, hedder det, at han søler med Arbeidet, og drøser under det." Müller.

Solv, et. ud. pl. [J. Siltr. A. S. seolft.] Et glindsende hvidt Metal, som regnes f. det ædelste næst Guldet. Myntet S. forarbejdet S. sliat Solv (uden Tilfættning). Egeform andre Metalleres Navne br. det i Sammensætn. adjectivt; (jvf. nedenfor sølver) og absol. om visse Ting, som gøres af Solv. At betale, at bytte i Solv o: Sølvmynt. = Solvaare, en. A. i et Bierg, som indeholder Sølvets. (s. Aare, 2.) Sølvader, en. 1. hos Digtene: om en Tidsalder i Mennefteslægtens Historie, da Guldalderens lykkeligede begynder at aftage. 2. om en Periode i Literaturen, næst efter Guldalderen (s. dette Ord.) Sølvarbejde, et. noget, som er gjort af Solv. Sølvarbejder, en. Een som gør Sølvarbejde. s. Guldsmed. Sølvbarre, en. S. i stikantede Stænger, som gaar i Handelen. sølvblaa, adj. blank og meget lysblaa ell. hvidblaa, som Luffen ell. Havet under en vis Hønting. "Hver Dans, som udføres det følger vor sølvblaa Vel t. Roes." Gvald. Sølvblaa, et. Et Stykke meget tyndt flaaet Solv t. at forsløve med; Blaafølv. sølvblank, adj. blank og hvidglindsende som S. "Maanens sølvblanke Lys." Arcebo. Sølvblis, et. Solv i tynde Plader. Sølvbryllup, et. den Fæst, hvorved et Vgterpar høitideligholder sin 25de Bryllupsdag. Sølvets, en. Ertz, Biergkeem, som indeholder S. Sølvfarve, en. En glindsende hvid Farve; som er egen f. Sølvet. deraf: sølvfarvet, adj. Sølvflaade, en. kaldtes tilforn en Flaade af de Skibe, der førte Solv og andre Varer fra Amerika t. Spanien. Sølvglands, en. En høit Glands, lig Sølvets. sølvgraa, adj. siges især kun om graat Hovedhaar, naar det hos gamle Føll tillige faaer et Slags Sølvglands; (Ilfærdv. et. Drugen hos Gvald IV. 345: "Stille, sølvgraa, som Maanen bag Regnsk.") Sølvgrube, en. S. hvor Solv vindes af Bierget. Sølvhaar, et. sølvgraat Haar. sølvholdig, adj. sølvholdende, som indeholder S. sølvholdig Malm. Sølvkammer, et. K. hvori Sølvstet gemmes. Sølvkar, et. Kar af Solv. Sølvklang, en. en reen Klang, som Sølvets. Deraf: "sølvklingende Øst." Pers. sølvkav, adj. i det poetiske Udtryk: meget klar.

Sølvkorn, et. et ganske lidet Deel S. Sølvmine, en: et Sted, hvor sølvholdende Ertzer vindes. Sølvmor, et. Et Slags Silkestet, m. indvævede Sølvtraade. (Moire Argentée.) "Som Søret af Seldug t. en Sølvmons Trøst." Baggesen. Sølvmynt, en. M. præget i Solv. coll. d. s. f. Sølvpenge. Sølvmynten gaar ud af Landet. Sølvopløsning, en. Bødsse, hvori S. er opløst. Sølvpenge, en. 1. en Sølvmynt, der gielder, er i Dmlab. 2. i pl. en vis ell. ubestemt Mængde Sølvmynter. At bytte sig S. til. Her ere mange S. i Dmlab. (I. Penge.) Sølvpop, en. den, som har Kongens Sølvstet i Forvaring. Sølvprøve, en. Prøve, som stæer f. at erfare Sølvets Reinhed. Sølvslab, et. S. hvor man giemmer Sølvstet. Sølvstee, en. Stee af S. Sølvstuum, et. Stuum, der sætter sig p. Sølvet naar det smeltes. Sølvslagen, sølvslaaet, adj. beslaaet m. Sølv; sølvslagen (soma mere brugt.) Sølvstang, en. d. s. f. Sølvbarre. Sølvstift, en. En Ilden, spidst Griffel ell. Stift af Sølv, som br. til Tegning. At tegne m. Sølvstift p. Pergament. Sølvstift, en. den mindste Skrift, som bruges i Bogtrykkeri; Perlestift. (Non pareil.) Sølvstykke, et. 1. Silkestof, giennemvævet m. Sølvtraade. (Woth.) s. Guldensstykke. 2. en Sølvmynt. Sølvtraad, en. 1. Solv, adtrukket saa tyndt som en Traad. 2. en m. Sølvtraad omfunden ell. sammenspunden Silketraad. Sølvstet, et. collect. alleflags Ting, især Kar og andet, som br. i et Huus t. Mytte og Pragt; forfærdiget af Solv. (s. Kobberstet, v. st.) Sølvuhr, et. Lommeuhr af S. Sølvvægt, en. Vægt, hvorefter, ell. Vægtstaaet hvorpaa S. veies. Sølvvæddi, en. egentlig: den Værdi, som Solv har, i Forhold t. et vist Slags Mynt; hos os br. det nu om et loobestemt Forhold imellem Sølvmynt og Papirpenge, som sælver sig efter Pengekursen. Sølvvæert, et. Biergvæert, hvor der vindes Solv.

Sølver, adj. brugtes, og bruges endnu af Digtene, i nogle Sammensætninger, i St. f. Solv; f. E. sølverhvid, sølverklar, "Dens klare Sølvvervohid m. Kisten mellem Blomster flyder." (Griberg.) v. st. At bruge det absol. f. S. den sølverne Maane, et en Germanisme.

Sølverglød, en. ud. pl. Binkall ell. Blaaft, som v. en stærk Tid smelter t. en glasagtig Substant, lig smaa Stal. Navnet har det sandsentlig af at det oftest vindes, naar man afdriver ell. tenfer Sølvet m. Bly. (hvid Bluglands.)

Søm, et. pl. d. s. [J. Saumr.] en spids Metalstift, især af Jern, m. en Knap ell. et Doved paa, som man banker ind i noget; man vil tæet forene m. en anden Ting;

Agte. At faae noget sammen m. **Som.** At bakte et **Som** i. **Restingsom.** **Ergetsom.** **Firetommesom.** = **Somhoved.** et. den øverste, runde Deel af. **Knop p. et Som.** **Somsmed,** en: den, som gjør **Som.** = **somsme,** v. a. [3. **soyma.**] faae **S.** i, bestaae m. **Som.** At **somme** et **Diul.** **Moth.** (fielden.)

Som, en. pl. — me. [X. **S.** **Seam.** **J.** **Saumr.** **X.** **Saum.**] en ombøiet og v. **Spænting** sammenhestet **Rand p. Løi,** **Lerret** ell. en anden bøielig **Ling.** At **soe** en **Som** (sømme.) At **læs,** **spættede** en **S.** op. (Dvor to **Støtter** **Løs** sammensyes m. en **ombøiet Rand,** kaldes det **oglaa** en **Som.**) En **bred,** **smal Som.** En **stet,** **glat Som.** (Jvf. **Stræddersom.**)

1. **Somme,** v. a. og n. 1. [X. **S.** **ðme n.**] at **soe** en **Som** p. noget. At **sømme** **Erred.** At **f.** et **Lørklæde.** (Det **J.** **soyma** er: at **sammensøe**; **sauma,** at **soe.** Denne mere **ubstrakte Bemærkelse** har **oglaa** **sømme** **havt.** **Deraf:** **Sommereste,** en. **Svepste,** **Svepstege.)** **Somning,** en. **Sierningen** at **sømme.**

2. **Somme,** v. impera. og rec. [3. **sæma,** **soma.**] være **dytreensstemmende** m. **personlig** **Bærdighed** ell. **Arbejde** og **Anstændighed**; **passer sig,** **fliske sig,** **deceit.** En **saadan** **Udfærd** **sømmer sig** ikke f. en **Rand** af **hans** **Stand.** Det **sømmer sig** ikke, at en **ung** **Pige** **gaar** **allene** m. **Mandfolk.** — **Brugen** i den **uperfossige** og **intransitive** **Form** er nu **fielbnere.** **Dog** **kan** **den** i **alvorslig** **Still** **finde** **Sted.** Det **sømmer mig** ikke, at **være** i **hans** **Selskab.** (**Moth.**) **Bejædendehed** **sømmer** især **den** **linge.** "Det **sømme,** som **sømmer** en **Fader,** det **sømmer** og **forster** at **gløre."** **B. Thott.** "Hvad **der** **anstaar** **den** **unge** **Pige** **vel,** **sømmer** **derfor** et **den** **aldrende** **Kone."** **Müller.** = **sømmelig,** adj. (**Isl.** **sæmilegr.**) som **sømmer sig,** **anstændig,** **passende.** "At **støde** **de** **antagde** **Begreb** **om** **det** **Sømmelige."** **Sneeb.** "Sømmelig er **dyde** **Smerte** i **den** **Dødes** **eget** **Stem."** **Grundtv.** — **Særdeles** m. **Hensyn** t. **Sædeligheds** **Betegnelse** i **det** **Udvoortes,** og i **mere** **indskrænkede** **Forhold,** **høs** en **vid** **Glasse,** en **enkelt** **Person,** ell. i **et** **vist** **Tilfælde.** (Jvf. **Müllers** **d.** **Synon.** **II.** **55.** **56.**) En **sømmelig** **Dragt,** **Udfærd,** **Dyforfærel.** — **Sømmelighed,** en. ub. pl. **Bestafsenheden,** at **være** **sømmelig.** "Anstændighed **indbefatter** **hvad** **der** **angaar** **Mennesket;** **Delanstændighed** **hvad** **der** **passer** **sig** **f.** **Borgeren;** **Sømmelighed** **hvad** **det** **stikker** **sig** **f.** **den** **Enkelte."** **Müller.**

Søn, en. pl. — ner. [X. **S.** **Søn e.** **J.** **Sömr.** **E.** og **Sv.** **Son.**] en **Person** af **Mandstønnen,** i **Forholdet** t. **hans** **Forældre.** **Sonnen** **ligner** **sin** **Fader,** ell. **Faderen.** **Denne** **Søn** er **Modrens** **Kjæreste.** "Jeg er **Modre** **till** en **Søn."** **Thaarup.** **Han** er **den** **førstefødte,** **ældste,** **nygste** **S.** En af **Sønnerne** i **Huset.** (Jvf. **Sønson,** **Pliesøn,** **Svls-**

gersøn, **Støttsøn.**) — **J** **dagl.** **Løse** **br.** **det** **ugentl.** i **en** **Andres** **Altale** t. **en** **Dreng** **ell.** **ung** **Person,** især af **ringere** **Stand.** **Kom** **hid,** **Søn!** **Hvad** **vil** **du,** **min** **Søn?** = **fønlig,** **adj.** som **hører** **til,** **passer** **sig** f. **en** **Søn,** i **Forholdet** t. **Forældrene.** **Sønlig** **Kjærlighed,** **Endlighed.** — **Sønneborn,** (pl. **Børn** af **eens** **Søn,** i **Forholdet** t. **Farsade-** **ren** **ell.** **Farmoderens.** **Sønnebatter,** en. pl. — **døttre.** **Datter** af **eens** **Søn.** **Sønnefome,** en. **Sønnefs Duktur,** i **hendes** **Forhold** t. **Svigerforældrene.** (f. **Svigerdatter.**) **Sønnefuld,** et. **Kuld** af **Sønner;** **Sønner** **fødte** af **et** **Ugtefæd.** (**Grundtvig.**) **sønneløs,** adj. som **er** **uden** **Søn,** **har** **misset** **fine** **Sønner.** (**X.** **Bedel.**) "Jeg **sønneløs** **endnu** **den** **anden** **Vej** **skal** **blive."** **Schleermanns** **Metode.** **Sønnesøn,** en. **Søn** af **eens** **Søn.**

Søndag, en. pl. — r. [3. **Sunnadagr.**] **den** **første** **Dag** i **Ugen,** **der** i **den** **Christne** **Kirke** er **en** **bekjandig** **helligdag.** At **hellig** **holde** **Søndagen.** At **arbejde** **om** **Søndagen.** **Søndag** **Morgen,** **Aften.** — **Søndagsaenigt,** et. **fig.** og i **d.** **Løse:** et **mere** **end** **fordvængelig** **mildt** **ell.** **venligt** **Kjæln.** **Søndagsarbejde,** et. **X.** som **man** **foretager** **sig** **om** **Søndagen.** **Søndagsbørn,** et. **den,** som **er** **født** p. **en** **Søndag.** **Søndagsbogstav,** et. i **Chronologien:** **det** **Bogstav,** som i **Almanacken** **betegner** **Søndagen** **hele** **Kæret** **igjennem.** **Søndagskole,** en. **X.** som **man** **bruger** **om** **Søndagen,** **ell.** **till** **Stads.** **Søndagsklæder,** pl. som **br.** **om** **Søndagen;** **Helligdagssklæder:** **søndagspyntet,** adj. som **har** **fine** **Søndagsklæder** **paa.** **Søndagselskab,** et. **S.** **der** **forfaelles** **om** **Søndagen.** "Ette **Søndagselskabs** **tvungne** **Sammen."** **Daggs.** **Søndagskole,** en. **S.** især f. **Gaandværestanden,** **hvortil** **der** **gives** **Udberøisning** **Søndag** **Aftens.**

Sønden, adj. [3. **sunnan.** **Sv.** **sunnan,** **sönnan.**] som **kommer** **fra** **Søden.** **Winden** er **sønden.** **Det** er **Søndervind.** — **Efter** **en** **Præpos.** **betragtes** **det** **øste** **som** **Søst.** (f. **Norden,** o. f. n.) **Windens** **kommer** **fra** **Sønden** (**Syden**) **er** **gaaen** t. **Sønden.** At **seile** **mod** **Sønden.** (Jvf. **Syd** og **sydlig.**) — **En** **anden** **adjectivisk** **Form** er **sønder,** som **kun** **br.** **med** **best.** **Art.** **Den** **sønder** **Ende** af **Huset** (lige **som** **den** **nordre,** **den** **østre,** **den** **vestre.**) **Derimod** **ikke:** **søndre,** **men:** **sydlige** **Land,** **Have,** **Nationer.** — **At** **seile,** at **boe** **Sønder** **paa** o: **mod** **Sønden.** — **Deraf** **n.** **pr.** **Sønderborg,** **Sønderjylland,** **Søndermarken,** o. fl.

Sønder, i **Sønder,** adv. [3. **sundr.** **Sv.** **sönder,** som **Ihre** **afleder** af **det** **første** **ald.** **Sund,** **Stykke,** **Deel.**] i **Stykker,** **itu.** **Det** **gik** **sønder.** At **faae,** **brude** **noget** **sønder** (i **Sønder.** **Moth.**) — **At** **brude** **br.** **det** i **sig.** **Sammensætninger** (hvortil **der** **kommer**

overrens m. den tydske Partikel j er.) som
 derbryde, v. a. 3. bryde i Stykker. "Med
 rene Seil p. sonderbrydte Masten." S. Fri-
 mann. Deraf: Sonderbrud, et. "Evro-
 gets Sonderbrud." Bagg. Danfana. 1.
 197.) Men oftere: Sonderbrydelse, Søn-
 derbryden, en. om Gierningen at sonder-
 bryde noget. sonderhaffe, v. a. 1. haffe
 i smaa Stykker. sonderhugge, v. a. 1.
 hugge heel iglennem, hugge i Stykker.
 Hans Hielm blev sonderhuggen. Deraf:
 Sonderhugning, en. — sonderklemme,
 v. a. 2. klemme i Stykker. sonderknu-
 se, v. a. 2. knuse noget i smaa Dele,
 knuse t. Stav. Et sonderknuust (dnt
 betæder, angersult) Hierte. "Han tilbeder
 Herrens Dom, og søler sonderknuust, han
 denne Straf fortient." Lode. — Deraf:
 Sonderknuuser, en. den, som sonderknuuser
 noget; og Sonderknuusning, en. — son-
 derlemme, v. a. 1. Stille Len fra Len p. et
 Legeme (anatomet.). 2. sonderrive, rive
 Lemmerne i Stykker m. Bøld. "Han heude
 sonderlemmer m. stort og vældigt Brag."
 Ohlenschl. Deraf: Sonderlemmelse, en.
 fig. Begrebets Sonderlemmelse (Dyskasia
 i deres Grundbese). — sonderrive, v. a.
 3. rive i Stykker. At sonderrive af vilde
 Dyr. sonderfære, v. a. 3. fære i Styk-
 ker. sonderfære, v. a. 3. fære itu, i
 Stykker. sonderfide, v. a. 3. fide noget
 m. Bøld fra hinanden, i Stykker. "Du
 sonderfider et tusindstrævet Waand saa
 let." Gvald. — fig. "Fædrenelshet, som
 p. Mord, Indfald og Krige var sonderfles-
 det." B. Høit. "Kunst i Hierte af son-
 derfledende Nag." Berg. — sonderfplitte,
 v. a. 1. adspilte. sonderfode, v. a. 2.
 fode i smaa Stykker, knuse. sondertryk-
 ke, v. a. 1. trykke i Stykker. sondertræ-
 de, v. a. 3. træde paa noget til det gaaer i
 Stykker. sondertriste, v. a. 1. bryde itu,
 rive i Stykker v. at vriste mellem Hænderne.
 (Ringo.)

Søndre, v. a. 1. [S. sundra. I. S.
 syndrian.] Stille ad, stille i Stykker. Moth.
 (forældet; men kunde hellere be. end det
 trent tydske son d re, som Nogle have op-
 taget. Jvf. affondre.)

Sørgje, v. n. og a. 1. hær. [S. sorga.]
 1. at have Sorg og nitte denne Sindslidelse,
 være betaget af Sorg, Bekymring over
 ell. for noget; græmme sig. Hun sørgjer
 meget over Barnet, hun misfede. At f.
 for den Dag i Morgen. At sørgje sig ihjel (v.
 Sorg paadrage sig Sygdom og Død.) Dg:
 saa act. m. Sientagelse af Substantivet: "Hvo
 der har en Sorg at sørgje, som min."
 L. Rothe. 2. bære Sorg o: Sørgelæder
 f. en Afvød. Han sørgjer endnu for sin
 Kone, stinndt det er længe siden han sørgede
 over hendes Død. 3. bære Dmsorg for,
 have Dmsu f. noget. At f. for sin Familie.

(Jvf. sørsørgjet.) Jeg har sørgjet for, at
 der intet mangler. = De følgende Sam-
 menfættninger høre alle t. Bemærkelsen 1 og
 2. — Sørgjeaar, et. det Aar, hvort man
 bærer Sorg f. en afvød nær Slagtning.
 Sørgjebesøg, et. Besøg i et Sørgjehuus, ell.
 ved en anden sørgjelig Anledning. Sørgje-
 brev, et. B. hvorved man melder et Døds-
 fald; ell. B. af sørgjelig Indhold. Sørgje-
 bud, et. Sørgjebudskab ell. sørgjelig Bud
 (Befaling). "Den mørke Tales kraftelste
 Sørgjebud." J. L. Heiberg. Sørgjebud-
 skab, et. B. som bringer en sørgjelig Lidelse.
 Sørgjedag, en. Dag, som medbringer
 Sorg, p. hvilken en sørgjelig Begivenhed
 indtræffer, en Sørgjefest holdes e. d. "En
 af disse Sørgjedage, der vilse Glæderne i
 deres Forgængelighed." Walling. Sørgje-
 digt, et. Digt i en sørgjelig Antledning, over
 eens Død. Sørgjdragt, en. Dragt, som
 den bærer, der sørgjer f. en Afvød. Sørgje-
 gedække, et. Klæddække, Klæddæppe. fig.
 "Naar under hvide Sørgjedække Naturn
 synes ligger sig." Bessel. Sørgjefaktel, en.
 f. som br. ved Klæddække, Klæddæppe. "Dg
 lade Brudeklus v. Sørgjefakter tænde."
 (Merove, v. Schiermann.) Sørgjefane,
 en. sort Fane, som v. store Herrens Klæd-
 færd bæres bag efter Sørgjefesten. Sørgje-
 fest, en. f. Sørgjeitid. Sørgjeflor,
 et. Flor, som bæres om Hatten, ell. paa
 anden Maade, t. Sørgjdragt. Sørgje-
 hest, en. En m. sort Klæde behængt Hest,
 som v. store Herrens Klædfærd føres bag efter
 Klædet. (Moth.) Sørgjehuus, et. det Huus,
 hvor en Afvød havde sit Hiem, og hvorfra
 han føres ud t. Graven (Begravelsen br.
 kun den Dag, Begravelsen foregaaer, ell.
 kort efter. At afstænge Høst i Sørgjehuus-
 set.) Sørgjeitid, en. Høstidstid, som
 fører t. Minde over en Afvød. Sørgjelap-
 pe, en. Kappe, som bæres v. Klæddække af
 dem, der følge den Afvøde t. Jorden.
 Sørgjeflang, en. sørgjelig Klæng, R. som
 vdbær om, iklæddegiver Sorg ell. en sørg-
 jelig Dandelse. (Ohlenschl.) Sørgjelæ-
 de, et. Klæde, som er t. Legen p. Sørgje;
 Sørgjeflor, Klæddække. "See Mordens Fjend
 — omhyklet m. et Sørgjelæde." Gvald.
 Sørgjeflæder, pl. R. som høre t. Sørgje-
 dragt. Sørgjeflædning, en. Sørgjeflæder.
 Sørgjeflyd, en. Lyd, som iklæddegiver Sorg
 ell. en sørgjelig Dandling; f. G. Kløtternes
 Ringen t. Klæddække. Sørgjeflyd, et.
 Minde om Efterlevendes Sorg over en Af-
 vød. Sørgjeflyd over en v. Sørgjeflyd
 og Lærdom ærværdig Mand." Walling.
 "Et Sørgjeflyd var opreist i Kirken."
 Sørgjemusik, en. M. ved en Begravelse ell.
 Sørgjeitid. Sørgjeoptrin, et. sørgjelig
 Duetin, sørgjelig Begivenhed. (Pal. Mül-
 ler.) Sørgjepaar, et. Et Paar af Sørgjeflak-
 ren. Sørgjefragt, en. P. ved en Begravelse.

velse ell. Sørgeløst. Sørgesagt; en Sang v. en sørgelig Kærlighed; Grævsang. (J. L. Heiberg.) Sørgesfære, en. d. s. s. Liggfære. Sørgesfloe, pl. Stoe, som hørc t. Sørgedragt. (saalder: Sørgeshandster v. si.) Sørgesfmaal, et. høit, upassende Sørgestrig. "Jstemte Sørgesfmaal saa høit de kunde." Dagg. Ritimbr. Sørgestrig, et. Strig, høit Raab ell. Klage, hvori man af Sørg udbønder. Sørgesfior, et. sørt Stør, ell. langt Sørgesfior. (Noth.) Sørgesfpiel, et. et tragisk Stuefpiel; en Tragedie. (modf. Lyfspiel.) Sørgesfue, en. den Stue i Sørgeshuset, hvor Riget staaer. (Noth.) Sørgesfale, en. Tale, som holdes v. eens Begævelse, ell. ved en Sørgeshøitid. Sørgesfid, en. den Sid, hvori man bærer Sørgesfader. (Slyfste.) Sørgesfione, en. L. som vidner om Sørg, passer til Sørg ell. til en sørgelig Anledning. Sørgesvogn, en. s. Liggvogn.

Sørgelig, adj. 1. som volder ell. kan vøde Sørg, medfører Sørg, bebrøvelig. En f. Dørdesse, Begivenhed. Den sørgeligste Dag i hendes Liv. 2. som kommer af, staaer i Forbindelse med ell. vidner om Sørg. En f. Anledning. En f. Lyb.

Sørgmodig, adj. (egentlig: sorgmodig.) høis Sind er hengivet t. Sørg, bebrøvet. (Efter et ældre Udtrok: mod i Du.) Deraf: Sørgmodighed, en. ud. pl. "Denne Ubsølelighed, denne Willis t. at sørg, kaldes et Sørgmodighed." Wynster. "Det Stadelag, hvorved Mennekstet let stemmes t. at sørg, kaldes Sørgmodighed." Willer.

Sørpe, en. Et noxt Ravn p. togt Dvægsøder, ell. Hs, Aner, Raff, Roer, Kartofler, e. d. som koges i Vand og spandevils gyles Dvæget p. Staden. (Duffens oer. Ann. XII. 20.)

Søstende, pl. [J. Syatkyn. Sv. Syskon. Dos Noth: Sydssende.] Børn af samme Forældre; Brødre og Søstre. De ere Søstende. Han har mange Søstende. Deelsøstende, Fuldsøstende, som have baade Fader og Moder tilfælles. Halvsøstende, som kun have een af Delene. — Søstende barn, et. pl.-børn. Børn, avlede ell. fødte af Søstende. Han, hun er mit Søstende barn. De ere Søstendebørn. (f. Fatter.) Søstendeskifer, et. Skifte efter Forældre, som Søstende holde. (Noth.)

Søster, en. pl. Søstre. [J. Systir.] en Person af Kvindeslækten, som har Forældre, ell. een af Forældrene tilfælles m. en anden. J sidste Tilfælde: Søstefoster. (f. Broder.) Ugentl. om Fruentimre, der staae i et meget nøie venfæbeligt Forhold, ell. i en fællskabelig Forbindelse. Kegeføster. Klaffeføster, en. Nonne. = Søsterbørn, pl. En Søsters Børn, i Forholdet t. deres Fæster ell. Møster. Saaledes: Søstersøn og Søstredatter. — Søstredad, et. Død,

som en Søster har t. den anden; Død imellem Søstre. (Hob. Melampe.) Søstrefæge, en. et Slags Røge af Brød, Hg og Sukker, som bages i en Lortepande ell. Døn. Søstrekærlighed, en. A. imellem Søstre, ell. imellem en Søster og Broder. — Søstreflerod, en. halv Arvelod, som Søstren staaer mod Broderen: Søstremand, en. Svoger. (Noth.)

Søsterlig, adj. som hørc t. en Søster, passer sig f. Søstre. søsterlig Kærlighed.

Søvn, en. ud. pl. [A. S. Søfnas, Svøefn. J. Svøfn.] den hvilende Tilstand hos Leget, hvori Sjælenes Røgt t. at handle og virke v. Begemet ophører, ell. kun saagt vstret sig, og dens tænktende Virksomhed er indskrænket t. utvdelige Forestillinger, eller Drømme. En egen, og fra den almindelige forfællig Art Søvn er Nattevandring (at gaac i Søvne.) At falde i S. søde ind. dyffe sen i Søvn. Hun kunde ikke faae Børnet i Søvn. At snaffe, sønge een i Søvn. Han laae i sin første S. En dyb, tung, let, urolig S. fig. Samvittigheds Søvn (o: Uvirkfomhed). — I Søvne, søvende. "Gudd i Søvne var min Lyft, bliver vaagen t. min Plage." J. L. Heiberg. At glæde noget i Søvne; at gaac i Søvne. — At vække een af Søvne; komme op af Søvne. Dværens Vintesøvn (Vintersdvale.) jof. søve = søvnagtig, adj. som er meget hengiven t. at søve. — fig. dørf, langfom. Han er meget f. i sine Foretagender. "De søvnagtige Sjæle, som forsvare gamle Baner og Misbrug f. ikke at fælde deres egen No." Sneed. Søvnagtsighed, en. ud. pl. 1. oerdrøven Tilfællighed t. Søvn. 2. Langfomhed, Dørfhed i Foretagender. "Søvnagtigheede kaldes vi den Fæll, som bestaaer i at søve, dvale og dvæse af Mangel p. Fæll og Forighed." Sporon. — søvneblind, adj. som ei kan see formedelst Søvn, ell. ved nylig at være kommen op af Søvne. (Ringo.) søvnbringsende, adj. v. fom bringer Søvn, beforder Søvnen, gjør søvniq. søvndyffe, v. a. 1. at dyffe i Søvn. (f. dyffe.) "Mødren trugt søvndyffer sin Spæde." Hertz. Et søvndyffende Middel. — fig. "At søvndyffe Rogles Følfæll." J. P. Bøve. At søvndyffe Samvittigheden. "Vi ville bruge den Lære. f. at vække Samvittigheden, ikke for at søvndyffe den." J. P. Wynster. — søvnfri, adj. som er uden Søvn, fri f. Søvn. "Naar du vaagen, m. søvnfrit Blit, vil Stedet randsage." Weistings Theofekt. søvnfærdig, adj. nær v. at falde i Søvn. (W. Thott.) Søvnvænger, en. den fem gaacr i Søvne, og har Bane dertil; en Nattevandrer; (Mabek. Om Fruentimre: Søvnvængerfse.) Søvnvænger, et. Bane t. at gaac i Søvne; Nattevandring. (J. L. Heiberg.) søvnløs, adj. "1, som ei kan

søbe. At *sove* *sovendes* en *høst* Nat *igienem*.
2. som er uden *sovn*, hvori man *ingen* *S.*
har. En *f.* *Lilskand*: En lang *sovnløs*
Nat. *Sovnløshed*, en. ud. pl. *Lilskan-*
den, at *være sovnløs*. — *Sovnvandring*,
en. den *forhølede*; søgellige *Virksomhed* af
Svælvænnene i *Sovne*, hvori den *Sovende*
gaer omkring, ell. *foretager sig* andre *Ting*.
(*Somnambulismus*.) *Rahb. D. Bistf. III.*
162.

Sovne, v. n. 1. *sove ind*, ell. *være nær*
v. at *sove*. *Woth.* (forældet.)

Sovnet, adj. *f.* *tesovnet*, *tungsovnet*.

Søvning, adj. som *faler Drift*, *Træng*
t. at *sove*. (modf. *aarvaagen*.) At *være*,
blive søvning. 2. *fig.* uden *Ev*, *Rækkhed*,
Maantherhed i *Bevægelse* og *Handling*; *dorst*,
uvirksom. At *være søvning* af *sig*. Det *gaer*
søvningt m. dette *Arbejde*. Et *søvningt* *Fø-*
redrag v: *langsomt* og *uden Ev*. "Derferne
— *magtesløse* under *deres sovnige* og *vells-*
stige Reglering." *Guldberg*. "Derfor *være*
Zaaten om det, vi *kalde* *Pisset*, *ikke* en *dorst*
og *søvning* *Forestilling*; men en *levende* og
glad Forhaabning." *Ryusker*. — *Søvning-*
hed, en. ud. pl. *Lilskanden* at *være søvning*.

T

Taa, en. pl. *Tæer*. [*J. Tå. X. C. Tu.*]
de *ydreste*, *bøstelige* og *fra Hånden* *afstakte*
Dele af *Foden* hos *Mennesker* og *Dyr*; *svæ-*
rende hos de *færste* t: *Fingrene* v. *Paanden*.
At *gaae*, *reife* *fig* v. *Tæerne*.

Taa, en. pl. -r. [*J. danst. f.øv. dum.*]
et *Menneske* uden *Forstand*, en *dum*, en
foldig, *uforskaadlig* *Person*: "For *mine* *Dine*
jeg et *meer* vil *see* den *Taa*." *Hob. P.*
Paars. (i. *Tosse*.) *Taa* *medfører*, *efter*
Målkers Mening; *mese* *Begrebet* om *Svø-*
hed, *Tosse* om *Forvirring* ell. *uvæde* *Evner*
i *Sjælen*. — *Taa* *bejvaas* (om et *Fruentim-*
mer) *Taa* *benud*, *Taa* *benudte* (*Holberg*.
Wessl.) — *ere* *udtrof* af *den* *lavere* *Taa-*
brug m: *samme* *Bemærk.* = *taabelig*, adj.
[*J. tapitogr. Sv. tåpig, ptump, uden Stik.*]
1. *svæge* uden *forstand*, *dum*, *ensfoldig*. At
bære sig *taabeligt* ad. 2. som er uden *Me-*
ning, *armløst*. Et *taabeligt* *Svar*. "Det
er *allene* *Tossen*, som *finder* det *taabeligt*, *han*
ikke *selv* *forstaaer*." *Müller*. — *Deraf*: *Taa-*
belighed, en. ud. pl. (*Taa* *belighed* *udtryk-*
ter en *høiere* *Skad* af *Dumhed*, *end* *Daa-*
lighed. Den *Daarlige* *fattes* *Klogskab*; *den*
Taa *belige* *endog* *sund* *Menneskeforstand*.)
jvf. Tosset. "Det er *Daarlighed*, *ikke* at *vill-*
de, som er *umuligt* (og *rigtigt*); det er *Taa-*
belighed, at *villde* det, som er *umuligt*."
Sporon.

Taa, en. pl. -r. [*J. hoka. Sv. Tökn.*
R. S. Daage, Daak. X. C. doo, dunk-
tel. Jhrc.] *J* *Almindelighed*: *noget*, *der* v.
at *samle* og *udbæde* *sig* i en *Strækning* *f.*
Diet ell. i *Svælvænnene*, *hæder* ell. *mørkner*
f. Svnet; men *færd*. om *vandagtige*; v.
Kudren *tættede* *Dufter*, som *holde* *sig* i
Jordens *Atmosphære*, nær v. *dens* *Øver-*
flade. *J* *der* *høiere* *Luft* *kalder* de *Skver*.
Taa *gen* *fæder*, *figer*. Det *skod* en *tyt* *T.*
over *Engen*. *Solen* *afspædte* *Taa* *gerne*.

"*J* *see* *ligesom* *igienem* en *Taa* *ge*, *bag* *hø-*
len *tykt* *flødet* *fig*." *Wessl.* "Taa *figer*
egentlig *kun* t. *Svælvænnene*. Det *kan* *være*
enten *Damp*, *Dunst* ell. *Kog*, *der* *var* *Aars-*
sig t. *Taa* *gen*." *S. Helberg*. — At *have* en
T. for *Dinene* v: *aktart* *Syn*. Det *var* *si-*
gesom en *T.* for *mine* *Dine*. *fig*. "Forjag
da *selv* *Bankundlighdens* *Taa* *ge*." *Reis*.
[*J* *den* *Taa* *maade*: at *gaae* i *Taa* *get*, *hæ-*
i *Taa* *get*, ic: v: *sandselas*, *uden* *Eftertanke*,
forekommer det m. *forstikkelig*. *Klondendette*;
og *nogle* *have* *derfor* *snarere* *heri* *villet* *finde*
et *andet* *Ord* (f. *E. Log*.) *Men* *man* *skæ-*
der i *ældre* *Dansk* et *Taa* *ge* for: en *Taa* *ge*.
f. *E.* i *Bib.* af 1550. *Bibed. B. 2. 4.* *Eigete-*
des: "Maar *som* *nogen* *færdes* og *vanddr*
i et *tykt* *Taa* *ge*." *P.* *Almands* *Postil*.
1577. 1 *Part.* 106. b. "Taa *get* og *Skær-*
ne *vorte* *jaa* *tykte*." *D.* *Landsby* *ovest*, af *J.*
Madsen. 1591. f. 28.] At *giere* *noget* *hen*
i *Taa* *get* (uden at *Eftertanke*.) "Naturén,
som *intet* *giør* *hen* i *Taa* *get*." *Wigg. N.*
Klim. 212. "Driver *Iden* ei *hen* i *Taa-*
get *dort*." *Wigg. U.* *Arb.* I. 7. At *smkke*
hen i *Taa* *get*, *uden* *Eftertanke* og *Samling*;
(*være* *hen* i *Taa* *get*." *Storms* *Kabste*. 28.)
"Mange *leve* *hen* i *Taa* *get*." *Hob.* (*Mutus*.)
= *Taa* *gillede*, et. Et *uflatt*; *ligesom* m.
en *Taa* *ge* *omhyllt* *B.* i *Sjælen* ell. *Ind-*
bildningskraften. *Taa* *gedamp*, en. *En*
tykt, *opstigende* ell. *svævende* *Taa* *ge*. (*Zul-*
lin.) *Taa* *gedunst*, en. *En* *tykt*, *tykt* *Dunst*,
der *figer* op af *noget*. *taagedækket*, adj.
indhyllt i, *flødt* af *T.* *taagesfri*, adj. om
Luften; *ikke* *opfoldt* m. *Taa* *ge*; *uomtan-*
get, *klar*. En *taagesfri* *Wagen*. (*Wagg*.)
fig. "En *aa* *ben* og *taagesfri* *Wand*." *Rahb.*
(*D. Bistf.*) *taagesfuld*, adj. som *hår* *me-*
gen *T.* Et *taagesfuldt* *Efteraar*. "Et *taa-*
gesfuldt *Wæte*." *D. Guld.* *Taa* *ge* *hav*,
et. *ydet*. en *Taa* *gesamling*, ell. *Skver*, *der*

igne en saadan. "Gode du kun, Maane, i dit Taagetav." S. Blicher. Taageland, t. Et Land, hvor idelig Taaage hersker. Taagemoese, en. Mose, som idelig er taageærftet. (Dhlesncht.) taagemørt, adj. mørt ormedelt Taager; omtaaget. fig. "Du — som har saa lidt opløst en taagemørt forstand." N. Brun. Taagefamling, en. Taagefkn. Taagefky, en. En p. eet Sted amlet, ell. detvænde Taaage. Taagefkygje, en. Skyge ell. Rørte, som voldes af T. Taageflox, ct. figurl. en Taaage, der blinrer Synet ell. Udøgten. Hele Egenen var ylet i et Taageflox. "Aftenen al bedøker m. sit Taageflox den stille Big." S. Staffeldt. Taageflierne, m. En af de ængst boetierne Stierne, ell. Stierne: synger. (s. Stiernetaaage.)

Taaage, v. impers. blive taaget, give Taaage. Det taager. (Moth.) (Som v. a. r det ganske usædvanl. "Run een Taaage de blide Dage." Tode poet. Str. I. 9.) s. omtaaage.

Taaaget, adj. som giver Taaage, er opfyldt i. Taaage, disig. En taaget Lust.

Taal, et. ud. pl. den Egenstaa at kunne taale, ell. det, at man taaler, er taalmodig. Iodt Taal fik aldrig end Ende. Dedspr. At bære det Døde m. er godt Taal, og seie g efter det, man af Fornødighed skal ud: aae." B. Thott. "Bed stille Taal sit Døde an bortdrev." Fr. Guldb. "Med mandig mandigt Taal vi vandte mod det fælles Raal." Samme. At give sig t. Taals, aae sig t. Taals, have Taalmodighed. = taalson, adj. som har Taal, Overberøelse i. andre; overbærende. (Moth.) Taal: mhed, en. ud. pl. Overberøenbed. (Tales: int.)

Taal, v. a. 2. [s. pøla.] 1. modstaae vortes stærke ell. ubehagelige Indtryk og Irtninger v. Støtens ell. Legemets Kraft; hoidse, udstaae. At kunne taale stærk Gede, Rude. Han har maattet taale meget idt i sin Ungdom. Hans Dine taale ikke Hst. Han taaler ikke stærk Drif. Han aler ikke gode Dage, Wegang (bliver for: rvet berøed.) 2. finde sig i, fordrage, ere m. Taalmodighed. At lide og taale. Man liden det Døde, som man ikke kan, an taaler det, som man ikke vil sætte sig iod." Sporen. Man maa taale det, man kan forandre. Hun taaler alle hans Ua: zgheder. "Mit Duffes Raal er el, du elste i; nei kun min Elkov taal." Jacobi. — Det, man ikke kan lide, nødes man dog te t. at taale. At lide bliver her: at finde ehug i; og taale: at lade noget have sin ang uden Forbivring." Sporen. Alle se Ubehageligheder taaler han f. hendes fnd. Hun kan ikke taale at see ham (har stor Modbdelighed f. ham.) Kan du ale, at han saaledes fornærmer dig?

Taalelig, adj. og adv. som kan taales, udholdes; lidelig. Rudeen er nu taalelig. adv. nogetlunde, temmelig. Han befinder sig taalelig vel. — Taalighed, en. ud. pl. Bestaaenbeden at bære taalelig. (stelen.)

Taalig, adj. 1. d. s. f. taalmodig. En taalig Delt. Saa taalig som et Lam. "At være taalig under Smerte." Storm. "Taus og taalig vil jeg lide." Thaarup. "Og taalig bære tunge Raar." Thaarup. 2. d. s. f. taalelig. (Moth.) = Taalighed, er. Taalmodighed. (Moth.) "Vor Taalighed har store Grænser, vor Atraa daglig stifter Raal." Tode.

Taalmodig, adj. [s. polinnmodr.] 1. som har Evne at taale, udstaae ubehagelige Fornemmelser og Indtryk, ferd. Saadanne, der ere varige og tilfide af en noget betydelig Grad. At være taalmodig i lidelser. Han sandt sig taalmodig i al den Uret, man gjorde ham. 2. som kan holde ud v. noget, uden at trættes ell. blive Hied deraf; især m. Hensyn t. Lidens Varighed. Han ventte taalmodig i to fulde Timer. Han horte taalmodigen den lange Prædiken t. Ende. (s. taalmodig.) = Taalmodighed, en. ut. pl. den Egenstaa, at være taalmodig, i begge Bemærkelser. At udholde lidelser med T. At sætte eens T. paa Prøve. Han har tugen T. til at underfølfe Børn. At vente med T. At lade Taalmodigheden. At have T. med een o: være overbærende med, ell. give ham Frist t. noget. At have T. med en ung Bysvender. At have T. i nogen Tid med en Skolebør. (Nogle Møre, især Digtere s. at hjælpe p. Stavelsemaalet, have for Taalmodighed brugt Taalmod. "Mod Maalet du gavnlig henlle, m. Taal: mod fuldende din Daad." F. Guldb. "Lader os hellere freestille os, at Taalmod be: tegner et Mod t. at taale." Monstler.)

Taar, en. ud. pl. [s. Tår.] egentlig: en Draabe; men br. om en liden Deel ell. Mængde af en Bødske. En Taar Bødd, Biln, Vi, Brændevin. Der et endnu en T. i Flaften. Drif en Taar! At tage sig en Taar (drille noget Brændevin.) At drille en T. over Læsten (saae en let Knus.)

Taare, en. pl. Taarer. (Gode ældre For: og enkelte nyere, f. E.: Smad og Bæstel, findes pl. Taare.) [Sv. Tår.] Bødske, som rinder draabevist ud af Dinene; ferd. naar dette steer v. Graad. Der fød en T. i hendes Dine. At falde Taarer, svomme i Taarer. Taarerne kom hende i Dinene. Han løste Brødet m. Taarer (man lægger endog til: m. grædende Taarer.) Glæ: detsaarer. (Hvor Taarer ikke komme af Graads: siger man hellere: at Dinene løbe i Vand; f. E. af Kog. Døbet er i ældre Tid ogsaa brugt for: Draabe. jof. Taar: tal.) = Taarebeem, et. i Anstomien: to tænde og fæde Beem, i den forreste Deel af

Diensthulene, hvilke de bidrage t. at bane; (ossa lacrymalia.) taaerbløddet, adj. som et kan see formdelst megen Graad. (Waald. Baggesen.) Taaerblik, et. G. Blik, Dickaf af en Graadende. (S. L. Peitberg.) taaerdugget, adj. poet. d. s. f. taaerevædet. "Dyrlarte blev de taaerdugte Kinder." P. P. Frimann. Taaerefald, et. En Vædtes Redfald i enkelte Draaber ell. Taaerer; Draabefald. "Aldrig stander deres (Draabernes) Taaerefald." S. Staffeldt. Taaereffuel, en. En Fjeld ell. Karbuid i Taaerklertlerne. Taaerflod, en. poetisk: en stor Waenge Taaer. (Waald.) taaerfri, adj. som er uden Taaer, uden Graad. "Taaerfri dit lyse Die tindrer." Baggesen. — taaerfuld, adj. som et fult af Taaer; forgrædt. Gendes taaerfulde Die. "Mon disse taaerfulde Enters Taaehid ikke talte bedre, end Andres største Bøttalenhed?" Worm. (Ulype. ov. Dr. Losvise. 1721.) "Hvor mange bittre og taaerfulde Klager vilde da et blive borte?" Ellschow. "Elskan mig for dit taaerfulde Blik." Ohlenschl. — Taaeryng, en. et fint Kar v. Taaerebenet i Diehulen, som fører Taaerne fra Taaerklertlerne i Diet. Taaerynglimt, et. poet. om en enkelt T. i Diet. "Det Taaerynglimt, som løst i Diet brænder." J. Smidth. Taaerkeret, en. En af de Kerter i Diehulen, der affondre den Vædste, som naar den draabevist rinder af Diet, kaldes Taaer. Glandula lacrymalis. Taaerklilde, en. poetisk: et Die, der fælder mange Taaer. taaerløs, adj. som et græder ell. kan græde, graadløs. (S. Krup.) taaeremat, adj. mat af et græde. "Forgledes er min Waie, til Gvonen luttet til det taaerematte Die." Jacobi. taaeremild, adj. [S. tarmildt.] som let græder, grædenem. (Roth. (s. lattermild.)) Taaerprelle, en. poetisk: en enkelt perlende Taaer. Taaerprems, en. sig. noget, som tvinger Taaerne frem, tvinger een t. at græde. (Ellslen p. en dansk æstetisk Bog.) Taaerstry, en. poet. et v. Graad ulstact Blik. "En Taaerstry staaer f. den Deiliges Smil." S. Staffeldt. Taaerstrom, en. (Baggesen) f. Taaerflod. Taaerretal, i Taaerretal, adv. i Draaber, draabevist. "De Ryde Banded op i Taaerretal." Webels Sars. Fort. taaerevædet, adj. v. vaad af Taaer, vædet af Graad. "De aldrig saae m. taaerevædet Die tilbage p. en hastig sunden Eyl." Lode. Taaervæld, et. poetisk: d. s. f. Taaerklilde, Taaerflod. "Men snart det Taaervæld stod stille." Lode. "Stue dog det Taaervæld, som mig fortærer." Foerfom.

Taaen, et. pl. -e. [S. Turn. M. S. Toorn.] en hai og smal Bygning, hvis Side langt overgaar dens Brede og Dmsfang, og som oftest er opført ved ell. ovenpaa en anden Bygning. (Jof. Spire og

Taaenspille.) Et træt; Kistetræt, hælende T. Et Kirketaaen, Klostertaaen, Slots-taaen, Fangetaaen, Bogtaaen, Firtaaen. (Jof. Krudtaarn.) Taaerret i Staffpil, kaldes den Brætt, der agtes næst efter Dronningen. = Taaeriborg, en. B. forsynet m. Taaens. (Ohlenschl.) Taaerbygning, en. 1. Gjerningen at bygge et Taaen. 2. den Bygning, som udgjør et T. At boe, have sit Værelse i Taaerbygningen. Taaerfloer, en. Fliel ell. Veirhane p. Spidsen af et T. Taaeryng, en. G. som udgjør Dsgangen i et T. (Baggesen.) Taaeryngsmer, en. Fangefogden, Slutteren i Fangestaarn. Taaerikammer, et. Kammer, Værelse, indrettet i et T. (Ingemann.) Taaerklotte, en. K. som hænger i et Taaen. Taaerklug, en. K. ell. Kugle, som er sat t. Prædelle p. et T. eller Spille. Taaerpenge, pl. Penge ell. Afgift, som betales t. et Taaens Vedligeholdelse. Taaerfæmnet, n. s. en Plante, der vorer p. Diger og tørre Steder; vilb. Kaaf. Turritis glabra. Taaerspide, en. den sverste spidse Ende af et T. Taaerspirt, et. kaldes den sverste Deel af Taaerret, fra det Sted p. Bygningen, hvor denne begynder at aftsage i Dmsfang, ell. at tilspidtes, indtil den sverste Spids ell. Knap. Taaersvale, en. d. s. f. Kistevale. Hirundo Apus. Taaeruhue, et. Ithvædt, som er anbragt i et T. Taaerwagt, en. 1. Wagt, som holdes p. et Taaen. 2. den, som er sat t. Wagt p. et Taaen. Taaerwogter, en. f. Taaens giemmer. Taaerwogter, en. Wogter, som har sin Post og sit Dpholdssted p. et Taaen, f. at agte p. opkommende Ildsvaade.

Taaer, v. a. og rec. 1. bygge noget i Veiret t. en hai, smal Døb. (s. optaaer.) At t. noget høit i Veiret. Bøtgerne taaeruede sig som Huse (hævede sig i Veiret.) — taaerret; adj. v. 1. reist høit i Veiret. 2. forsynet m. Taaen. En taaerret Bygning. Taaer, en. f. Toffe.

Tab, et. pl. d. s. 1. det, at miste noget, at berøves, stilles v. et Gode; Fortils. Sundhedens Tab. Med Tabet af hans Formue var endnu et større Uheld forenet. Den Gnes T. er ribt den andens Windtng. "Tab forudsætter en forudsæelig Wuetighed; men man mister ogsaa det, som man ikke tænkte p. at blive stilt ved." Sporbn. 2. Stude, som man lider v. at miste noget. At lide T. paa sin Formue. At erstatte een hans Tab. "Hans Tab vil Kar f. Kar blive mindre; da der Kar f. Kar bliver mindre at tabe." Nahbel.

Tab, v. a. 2. [S. tapa.] 1. i Alm. stilles v. Besiddelsen af noget, miste. (Det sidste Verb. er i denne almindelige Betydning mere brugeligt; og tabe br. oftest hvor der er Tale om Penge, Penges Værd ell. Formue; samt i nogle særegne Tilfælde.) At

tabe en betydelig Deel af sin Formue, sig miste. Man siger rigtig: han mistede tre af sine Skibe. under Krigen; og tabte desuden en betydelig Capital v. et uheldigt Handelsforetagende. "Man taber v. Uagtsomhed og uovelige Foretagender; man mister ogsaa uden selvgivne Narag og Anledning." Sporran. At tabe ved en Handel. tabel Spil (modf. vinde.) Zegetable Spillet (var den Tabende.) Jeg tabte 10 Rigsdaler (i Spillet.) At tabe Nøbet, tabe Taalsmodigheden. Solen taber sin Glæds. Den taber meget, som mister en tro Ven. Jeg har i ham tabt min bedste Ven. "Noe: Hjertet bærer v. de Tabtes Minde." F. Guldb. — "Man mister den Ven, som bliver borte; man taber ham, naar Beskæftiget ophører, og det endda ikke uden man selv kan tilskrive sig det." Sporran. (I det sidste Tilfælde kan miste ikke bruges; derimod kunne i det første begge Verber br. uden forandret Mening.) At gaae tabt o: mistes, blive borte. — At give tabt, give sig tabt o: erklære sig f. overvunden. "Det er sømmeligere, hæderlig at tabe, end umandigen at give tabt." Rahbek. Denne Dag er tabt (spildt) f. mig. — At tabe en Sag, en Process o: ikke opnaae det, hvormed den søges, frabømmes sin formeente Ret. At tabe et Slag (blive slået.) — fig. i Røds. til vinde: synes ringere. Dette Lei taber v. Siden af det andet. Ved denne. Samsamtegnelse maa han tabe. — Et Uhr taber saamange Minuter i en Time o: gaar f. sagte. (f. vinde.) 2. i mere indtrængt Betødning: blive af m. noget, som man havde hos sig, v. Uagtsomhed, og især derved at det falder fra een. (Wf. miste, 1.) At tabe noget v. Gaden. At tabe en Dug of Lommen, tabe sit Uhr, sine Penge. — At søge noget, man har tabt. Gaae tabte Koppen v. Gulvet. : At tabe noget i Vandet. — Jeg ved ikke om jeg har tabt Pengene, eller mistet dem p. anden Maade. — fig. At tabe Sporet. At tabe en af Sone (ophøre at sine ham.) 3. recipr. At tabe sig. a.) bortførerne sig lidt efter lidt, umærkeligt. Mængden af Tilskuere taber sig efterhaanden. Børnets Indseelse taber sig m. Alderen. Vi fulgte Skibet m. Vinene indtil det tabte sig i Horjonten. fig. En Farve taber sig (gaar umærkelig over) i en anden. b.) forbyde sig m. Størens hele Bærksomhed. At f. sig i Betragtninger, i Beundring. c.) forsvinde, blive til intet. At denne Dørlighed vil engang tabe sig. = tabelig, adj. som kan tabes, mistes. (Moth.) Taben, en. ud. pl. det, at tabe. Vinden og Taben. = tabes, v. dep. blive borte. Saa-danne Smaating kunne let tabes (ell. tabe sig.)

Label, en. pl. Tabeller. [Lat. Tabella.] en Fortegnelse, hvori enkelte Gjenstande,

ell. Begreber: og Acter: anføres i Korthed, i en vis Følge, ell. ved Siden af hinanden. En kronologisk, genealogisk T. At bringe noget i Tabeller. = Tabelværk, et. Et betydeligt B. ell. Skrift, som bestaaer af Tabeller. — tabellarisk, adj. i Form af en Tabel. Ladder, n. s. et Ravn, som i Sønderjyskland gives Boghøvden (ogsaa: Ladderskorn.) En indenlandsk Bindseart (Ervum tetraspermum) kaldes ogsaa Ladder. (Hortnemanna Plantef.)

Ladderqaas, en. En Fugl af Andeflægten, der udskaffer sine Unger i meget nordlige Egne, men findes om Foraaret i vore Bænde. Anas Bernicla.

Taffel; et. pl.-er. [T. Tafel.] dette fremmede: Dvd br. i St. for Bord, Spiserbord, som hvor Lalen er om hvide ell. forskellige Personers Spilning. Det kongelige Herstob er gaaet t. Taffels (t. Bords.) Det kongelige T. Et Marstalstafel. Widdagstafel. Aftenstafel. At holde aabent T. o: pisse offentlig. = Taffeldækker, en. Betlent, hvis Snfel er, at dække Bordet og have de dertil hørende Sager i Stemme; Dugsvend, Bordsvend. Taffelmusik, en. W. som anføres imedens store Verter sidde t. Bords ell. ved andre festlige Maaltider. Taffelpenge, pl. Penge, som aaligen tilstaaes en Minister ell. anden fornem Embedsmand t. at holde sit Bord for. Taffelspil, et. Taffelmast. "Dg vinder t. et Taffelspil en fiædret Store Dødsstær." Th. lensk. = Taffelstær, en. En tynd, p. to Sider stadt sjeen Tvedstær. (f. Rosensstær.) Taffelstær, et. Et større Udvæert i en Kasse, bekendt t. at sættes p. et Bord.

Tast, et. ud. pl. [fr. tafetas.] et Slags tyndt og let Silkest. (En. Tastes brug ses som adj. En Tastes Note. Et Tastes Skæret.) Tastsvæver, en. En Silkevæver, som væver Tast.

1. Tag, et. pl.-e. [T. Tak.] den øverste Deel af en Bygning, som dækket og bestier med den mod Regn og Sne; sær: det, hvormed Bygningen egentl. er tækket; det udvendige Tag. Et Straatag, Kortag, Tegtag, Skiftag. At lægge Taget, hænge Taget t. At bringe en Bygning under T. At reise Taget. (f. Tagreisingning:) At boe under Tag, under eet T. med een o: i samme Hus. = Tagbiakke, en. En af de Biakker, hvoraf Taget bestaaer ell. hvorpaa Tagreisingen byles. Tagblis, et. Jernblis, hvormed et T. ell. Dele af et T. dækkes. Tagbrage, en. Et stadt Træ m. et Gaandgreb, hvormed Tættemanden løvner Langhalmene ell. Røret v. et Tag. (Moth.) Tagdraaber, pl. Vanddraaber, som drøppe fra et Tag. Tagdryp, et. 1. den Bøssaffenhed, at det drøpper ned fra ell. iglennem Taget. 2. det Enkke Tag, som gaar uden for Bygningen (Moth.) f. Tag

fiarg. tagdættet, adj. v. beættet m. Tag, tæffet. "En tagdættet Baaning f. Laasvægteren." (Bagg.) Taghalm, en. 1. Langhalm, som br. til at tætte. 2. Palm, hvoraf et Straatag bestaaer. Taghul, et. p. ell. Aabning p. et Tag, f. at give Løsning p. Loftet. Tagkammer, et. d. l. f. Loftkammer. taglagt, adj. v. lagt ell. stillet i Stikkelse af et Tag ell. som Tagsteen o. d. lægges (imbricatus.) f. G. i Planter læren: taglagte Blade, et taglagt Bloms sterbeget. Tagluge, en. En Luge t. Kulsfælde f. et Taghul ell. Tagvindue. Taglægte, en. L. som slaes p. Sparreværket, og hvorpaa Tagstene hænges ell. Straæet besæftes. Tagløg (en Plante) f. Svaaeløg. Tagmos, et. Mos, som vorer p. Straatage. Tagmønning, en. den øverste Rand ell. Rygning af et T. Tagrende, en. En Rende ell. et Rør, t. at opfange og aflede det fra Taget nedløbende Regnvand. Tagreising, en. 1. Gierningen, at ræise et T. 2. Samlingen af det Lømmet, der opreises over en Bygning, f. at danne Taget. En høj, lav Tagreising. Tagret, en. den Rettighed, at Tagdroppet fra et Hus maa falde i anden Mandes Grund. Tagrør, et. f. Tagrende. Tagstak, en. kaldes de Træs stykker, som slaes nedan til p. Sparrerne, f. at Taget kan gaas uden f. Bygningen. (Gøtting.) Tagstifer, en. Stikkersten, som br. til Tage. Tagstik, et. den nederste Deel af Taget, som hænges uden f. Bygningen f. at aflede Tagdrøp fra denne. Tagspaan, en. flade Træsstykker, som br. til at tætte med, i St. for Sten. Tagspær, et. d. f. f. Sparre. Tagsteen, en. pl. d. f. brændte Sten, som br. til at tætte med. Tagstol, en. i Bygningskunsten: det Lømmet, som sættes under Sparreværket f. at bære ell. støtte samme. Tagstua, et. Langhalm, som bruges t. at tætte med. Tagstige, en. En tag Stige, som br. ved Tætning ell. Tages Afhængstælle. Tagvindue, et. B. som er anbragt i et Tag. Tagværk, et. det, som hører t. Taget over en Bygning, sær. Lømmerværket. [jof. tafte.]

2. Tag, et. pl. d. f. 1. Gierningen at tage, tage fat; et Greb. At tage et Tag i noget. 2. et Haandfang, Haandgreb. Der er et godt Tag paa den Raarbe. (Woth.)

Tag, v. a. og n. tog; tagen, taget. pl. tagne. [3. taka. G. E. tæcan.] 1. act. 1. bringe noget nær t. sig, ell. til en Deel af sit Legeme. (Denne Togs det almindeligste Bemarkelse er, i Henseende t. Raaden, hvorpaa det stæer, ubestemt, og den nærmere Bestemmelse udtrykkes enten v. Tilløgsord, ell. v. roer v. Talebrøgen i mange uegentlige og figurlige Udtryk. Dog kan bemærkes: at man v. Gierningen, at tage, uermeft og sedvanslig forspaaer, at Haanden dertil bruges.)

At tage noget i Haanden, m. Haanden, m. en Tang. Hun tog Barnet p. Armen., Hun tog Sæften, Bønden p. Hæften, p. Røgsen. At tage en i Favn (omfaarne.) At tage een v. Haanden (f. at gaas m. ham.) At tage noget bort fra Stedet, hvor det staar. Sæt det, hvor du har taget det. At tage fat paa (gribe; og sig. begynde paa.) At tage af Bordet (efterat Maaltidet er endt.) At tage een i sin Bogn, op v. Bognen. At tage noget i Munden. 2. gribe, gribe fat p. med Haanden ell. Hænderne. At tage een i Dyrket, i Barmen i begge Stuldrene. At tage een i Haanden (l. Vilkomst ell. Hilsen.) 3. At tage br. ogsaa absol. for: tage t. sig, bemærge, tillægge sig, berøve een noget. Der har Nogen taget min Bogen. Næven har taget en af Gæffene. "Om det ellers er at give en Løst, at man ikke tager ham det." B. Thott. 4. At tage, modtage. Han vilde ikke tage noget (t. Betaling) af den fattige Mand. — sig. finde sig i. Man maa tage Verden, som den er. 5. tage, absol. og figurl. for: tage t. Wgte. Hun vilde ikke tage den Mand, Foreældrene foreslog hende. Han tog hende f. Pengetens Skyld. 6. Om Brugen af dette B. med Præp. kan bl. a. mærkes: tage af. At tage Barken af et Træ. At tage Løst af een (afstige; ell. være Stnid i eens Død; ikke altid v. umiddelbart Død.) At tage een af Dage. (dræbe.) At tage en Gd, et Løst af een. At tage Drabet af Munden p. een (sige det, han netop vilde sige.) — tage en. f. antage. — tage for: At tage noget f. Alvor, f. Stiemt, f. guldigt (antage.) At tage for sig (af Maben, af Retterne.) — tage fra. At tage noget fra een (berøve ham det.) tage Kammet fra Mødeten. At tage Myndigheden, Magten fra een (f. fratage.) At tage Drabet fra een (salde ham i Balen.) At tage fra (formindste) og lægge til. — At tage noget frem (fra et Sted, hvor det var glemt, henfat.) — tage i. Der er nok at tage i, at tage Haand i (at bestille.) At tage (gribe) een i en Løgn, Usandhed. Det kan tages (udtrykkes) i flere Meninger. At tage een i Gd (lade ham forpligte sig v. Gd.) At tage een i Forbær, i Beskyttelse. At tage noget i Agt, i Besiddelse, i Forvaring. — At tage igjen hvad man har givet. — At tage imod noget. accipere. f. modtage. At tage ved, lide imod een. — tage ind. At tage een ind i Huset (give ham Husly.) At tage Løgn ind (of Marken.) At tage Stet ind. At tage et Stykke Jord ind t. Gd (ind begiue det.) At tage noget (et Løgeimiddel) ind at svæde paa. Han tager mere ind, end han giver ud. Det tager megen Plads ind (udfylder, optager.) jof. indtage, Indtagt. — tage med. Han tager med Alt hvad han kan faae. (formaaer intet.) Han tog ham med, ell. med sig p. Reisen (lod han følge med.) At tage noget m. det Gode, m. det

Dude o: behønds det p. en god, lemsfuld, ell. haard, sændt Waade. Han vaa tager (behændes) m. det Gode. At tage noget m. Waag. At tage en Pige m. Bold. (s. volds-tage.) — tage op. At tage noget op fra Gulvet. At tage Planter op (af Jorden) m. Rosen. At tage Penge op o: laane. At tage sin Lønning op (have den forud.) At tage Wafer op p. en Strømpe. At tage noget vel, lide op (være tilfreds, utilfreds med; udtøde i en god, ond Mening.) Han tog mig det ilde op, at jeg gik foran. — tage paa. At tage haardt paa een. At tage en Kiole paa, tage sine Klæder, Strømper paa (indvære.) Det har taget p. ham, gjort ham mager, afkræftet ham.) At tage Kiende, Waerte p. noget. notaro. — tage til. At tage een r. Side (s. at tale hemmelig m. ham.) At tage een t. Waade (in gratiam recipere.) At tage til Wgte. At tage een til Rone, til Mand. (Han tog ham (t. Mand) efter Forsædrens Dødsalelse.) At tage til Takke. At tage noget t. sig (i Forvaring, i Besiddelse.) At tage vel til sig o: spise meget. (sfs. ogsaa udenfor tage til, neutr.) — tage ud. At tage Indvoibene ud af et Dyr. At tage ud o: vælge blandt flere Ting s. at behøbe. At tage Løi ud hos en Kræmmer. At tage Soldater ud. s. udtage. — At tage ved, tage imod, antage. "Vertugen tog ved disse Wikkaar." Nebels Caro. 114. 7. i nogle Talemaader bruges det (sot. men intransitivt) for! faae. At tage sin Begyndelse (begynde.) At tage Ende (faae Endt.) At tage Dverhaand. At tage Skabe. 8. Desuden i endel andre Talemaader, der især betegne en v. Handling frembragt Forandring. s. E. At tage Afsted. At tage en Afskrift af noget. At tage Deel i noget. At tage Flugten (sngte.) At tage Nød til sig. At tage Orde (lætte sig.) At have meget at tage vare (forette. s. varetage.) At tage Vare p. noget (bevogte.) At tage Veien hen t. et Sted (begive sig.) At tage seil, salki. og a. f. 9. recipere i Talemaader, som deels udtrykke, at man tillegner sig noget; Wafer sig Brugten deraf; deels en handlede Tilstand. s. E. At tage sig en Lærer i Engelsk, i Sang. At tage sig en Søvn. Han har taget sig en Rone. Jeg tager mig den Frihed. — At tage sig af noget, af en Person (fremme, frembylde.) At tage sig noget for (foretage, bestille.) At tage sig noget nær (sørge, betynde sig over.) modfat: at tage sig noget let. At tage sig et Arbeide paa. s. paatage sig. — At tage sig noget til o: foretage sig; tiltage sig. "Et Samfund af Mennefter, som Intet skulde tage sig til i Verden." Mynstet. (Ogsaa i andre Skrifter: paatage sig. "Dvi vil jeg da tage mig stor Umage til?" P. Tidemand's Postil. 1563.) — At tage sig vare, tage sig i Agt (vogte sig.) 11. neut. især

i tre Bemærkelser: a.) begynde. Binstoren vil snart tage (Nott.) Jær m. praep. paa og til. Hun tog paa, tog til at græde. "Da den (Ratten) tog til at inaste." Dhl. (Nord. S. 101.) — b.) At tage af, formindstes. Dagen (Dagsinet) tager af. At tage til, foresges, formeres. At tage til i Særte. "Som Eubocæ Handel tog til, maatte og deres Rigdomme formeres." Guldb. c.) begive sig, drage bort, reise. (Iste t. Fods.) At tage ud i Besøg. tage ud p. Landet. Han tog bort i Wærges. At tage (reise) m. Posten. (Isl. og andre Ss. toga. især om Krigsfard; hvortaf Tog.)

1. Tak ell. Takke, en: pl. Takker. {S. Tagg. N. S. T.a.d.} en fremstaaende Spids. Siortens Takker, p. Hornet. "Lidt en Mand langt fæere Takker bør, end allerfærste Siort, som gaer i Skov og Klar." Bording. (sfs. Siortetak.) At klippe Takker i noget. En Krone, et Høvedsmytte m. opstaaende Takker. Takker i et Røllestul. Takker en Engdom, hamorrhoides caecæ. — takket, adj. 1. forsynet m. Takker. Takkede Horn. 2. danteset som Takker. "Berren slunged fra bragende Sty sine takkede Luer." Ders.

2. Tak, en. sb. pl. {S. pöck.} 1. den Sindstilstand, hvori noget takkes en, hvori man gjerne ser, m. Beliville modtager ell. optager noget; Belbehag. Deraf Udtrykket: t. Takke. At tage t. Takke, være tilfreds med, lade sig nøie. (s. ogsaa Utaf.) 2. Erkiendtlighed, som vises i Gierning; Ærn. Han fik kun et Tak f. sin Waer. At faae Skam t. Tak (ell. til Takke.) "J agter ham ei mere, han faaer kun Skam t. Takke." Holberg. P. P. "Dvo Alle tiener, faaer Tak af Ingen." Dedsr. Er dette Takken for mine Belgierninger? (Wengen viser, at herved i mange Tilfælde menes Erkiendtlighed.) 3. Stengjeldelse af et modtaget Gode ell. Bevidnelse af Erkiendtlighed v. Dvd. At sige een Tak. "Derfor Tak dig, Gud! at ingen Skat min fredelige Varm betynger." F. Guldb. At fortjene T. for noget. Tak skal du have! Jeg siger Tak! Tak f. sidt! = a.) takfuld, adj. som utvæer megen Tak, viser sig meget taknemmelig. "Om Een kan narmer sig saa takfuld engang t. dit Fig." F. Guldb. takløs, adj. som ingen Tak faaer, bliver uden Tak. "takløst Arbeide." F. Guldb. (Plautus. I. 32.) taknemmelig, adj. tilbøielig til at erkiende og gjengjælde Belgierninger. At vise sig taknemmelig imod een. "Faa findes længere taknemmelige, end det varer, man haver givet dem." B. Thott. (sfs. erkiendelig.) Taknemmelighed, en. ud. pl. taknemmeligt Sindelag. (Taknemmelighed og Skionsomhed gaar især ud p. Følslsen af den modtagne Belgierning; Erkiendtlighed p. Indsigt, Dverbe-

viðning om Forpligtelsen, og p. Stræben efter at glengjælde. — "Den kaldes, og taknemmelig, som m. et godt Hierte-lag tager med en Belgierning." B. Shott.) — Takoffer, et. Offer, som bragtes (f. G. hos Jesuerne) for de af Gud modtagne Belgierninger. — Taksigelse, en, Ytring af Tak ell. Taknemmelighed i Ord. At afsætte sin T. = b.) Takkebreve, et. pl.-r. Brev, hvori man takker een f. noget. takkebunden, adj. v. ved Belgierninger forpligtet t. Tak. (Baggeren.) Takkefest, Takkehoitid, en. Fest, som holdes f. at uttre sin Tak t. Gud. Takkelyd, en. Lyd, hvorved Tak udtrykkes. "Dierte, hvis Slag v. Vand og Brød er Takkelod." Foerisom. Takkesang, en. En S. som udtrykker Tak, iær t. det høieste Væsen; Takkepsalme. = takkyldig, adj. forpligtet t. Tak; som holder en anden Erkjendtlighed, Tak.

Takke, v. a. 1. [3. pæcka.] uttre sin Tak i Ord. At takke een for noget. At takke for en Giffen (bemærker og-laa blot: at hilse igjen.) At have een at takke for noget: skulde ham Tak derfor; ell. blot: vide i ham Karbogen dertil. Det har jeg dig at takke for, kan jeg takke dig for. Han kan takke sig selv for, at han ikke sit Embedet. — At takke af, absol. og neutr. 1. v. Brølupsver og andre Høitider: takke Gæsterne f. deres Anværelse. 2. sigte sig fra et Embede, en Befilling. (jvf. aftakke.)

Takke, et. pl.-er. [E. Tackle. S. Takkel.] stort Skibstougværk. "Saa glemmer Gømand al sin Nød, sit Takkel nu han strammer." E. Frimann. "Som et Stib, der spæter t. Bunds, m. Mandskab, Takkel og Strog i den vilde Ss." J. Bønc. Stibbet sank m. Takkel og Loug. "Naar Loug og Takkel hvine." Frimann. = Deraf: Takkelads, en. 1. Samlingen af Stibets faste Lougværk. 2. Gierningen at takke et Stib, og hvad der hører t. at bruge Lougværket. At lære, at forkaae sig p. Takkeladsen. (Moth.) — Takkelgarn, et. til Stibs: et stærkt tkæret Seilgarn, som bruges t. at takke Lougværk med. (Labelgarn.) Takkelmester, en, den Embedsmand, som ordner og beskærer Takkelvæsenet, ell. Alt hvad der hører t. Rigtigheds Takking.

Takket, adj. f. under n. s. Tak ell. Takke, Takke, v. a. 1. forsyne et Stib m. det fornødne Lougværk og anbringe det p. tilhørende Steder. "Hvert Stib, som takkes i din Pavn." E. Frimann. f. tiltakke, som oftere br. og aftakke. — At takke en Ende, kaldes t. Stibs, at belogge Lampens af et Loug med Seilgarn, f. at Louget ei skal splittes. = Deraf: Takking, en. Gierningen at takke ell. tiltakke et Stib.

Takt ell. Tact, en. 1. ud. pl. i Musikken: enhver Tones rette og bestemte Varighed; Tænmåal. At synge efter Tacten, at holde,

komme-ud af Tacten. At slaae Tacten. 2. pl. Tacter. Varigheden af Tonerne, der angives v. de imellem to Strøger indsluttede Noder. En heel, halv Tact. Han sprang to Tacter over. — taktfast, adj. som har Færdighed i at holde Tacten.

Tal, et. pl. d. f. [S. og Sv. Tal. N. S. Tall.] 1. Begrebet om en Størrelse, en Mængde, som bestaaer af Enheder. Et lige, et ulige Tal. Dette Tal gaar op i 5 (kan desles med 5.) At lægge en Række Tal sammen. "Tal giver en bestemt Forstilling om Fleerheden i Forhold t. Enheden. Antal er en Mængde, som enten er talt, ell. kan tælles." J. Smidth. 2. en Talfigur, et Taltegn. Romerske, arabiske Tal. 3. ud. pl. Tilstanden at et Heelt bestaaer af flere Enheder; Antal. "En Mandes Liv har sine Dages Tal." Sir. 37. 30. De vare faa i Tallet. At tage Tal paa noget. (4 Rose B. 3. 40.) Den første i Tallet. Uden Tal (utallig.) "Indtil han lod af at tælle; thi der var ikke Tal paa." 1 Mose B. 41. 49. Jeg regner ham blandt mine Benneres Tal. (Det sættes ogsaa umiddelbar efter Talord, m. Præpos. i, f. at tilkiendegive Mængden, hvori noget forekommer. 3 hundraede Tal, i tusinde Tal; i Snefe Tal (ell. Snefetal.) "3 Millioner Tal." Jullin.) 4. 3 Sprogs læren: Formen, hvorved et Begreb udtrykkes, enten som enkelt, ell. som bestaaende af flere Enheder. Numerus. f. Enkelttal, Fleertal. = Talbogstav, et. B. som betegner et Tal. Talbrød, et. hos Bagere: det B. hvorpaa Brødens Antal sættes v. Bagningen. Talsenhed, en. pl.-er: Genhedsbegrebet, anvendt paa Størrelser og Tal; (f. Enhed, 1.) ell. Begrebet om den fælles, den ligegyldige Egenstaa v. Størrelser, hvorved de kunne tælles sammen, ell. udgjøre et Tal. Talfigur, en. d. f. f. Taltegn. Talhaspe, en. En Haspe, som v. en vis Indretning angiver Antallet af Garnstrængene, der vindes p. Haspen. Tallotrerie, et. Et Slags Spil, som Reageringer spille m. prisvate Folk, hvori de Spillende kunng besatte ell. vælgte fem Tal fra 1 til 90, og vindte, naar iblandt fem, af det saakaldte Ekkehiul iblandt de 90 udtrukne Tal, findes to eller flere, som vare besatte. (f. Lotterie.) tallos, adj. som ei kan tælles, utallig. Talord, et. Ord, som betegner et Tal. (f. Grundtal, Odenstaa.) Talperle, en. pl.-r. kaldes de største agte Perler, som sælges efter Tallet. (modf. Lodperler, Una perler, Stovperler, som vides.) talrig, adj. som bestaaer af mange Enheder, udgjør et stort Antal. Talrække, en. En Række Tal, hvis Følge bestemmes v. en vis Lov (series.) Talstive, en. Skiv p. et Uhr, hvorpaa Timer og Minuter ere affatte. Taltegn, et. Et Tegn, en Figur, som uds trykker et Tal. — (Jvf. tælle.)

Tale, v. n. og a. talre, talst, fældnere, i høiere Stil: taled, talet. [S. tala.] 1. neutr. udtrykte sine Tanker og Følelser v. hørlige Tegn, som bestaae af sammenhængende Ord. "At tale er, i hørlige Tegn at tolke sin Mening. Ved at male tænkes kun v. den enkelte End; v. at tale p. en heel Mening. — At sige, er v. hørlige Tegn at bringe en Anden sin Mening. At snakke er at tale; uden ret at tænke derved. — Man kan tale i Genrum, og i stor Forsamling; men naar man siger noget, henvendes Talen t. en vis Person." P. G. Møller. (s. snakke, der be. deels om ufornuftig, deels om den m. mindre Balg og Orden fremførte Tale.) Dersom begynder at kunne tale. At tale hurtigt, langsomt, tydeligt. At tale sagte, tale m. høj Røst. "Forbyder ikke, at tale med andre Tungemaal." 1 Cor. 14, 39. At tale med een om noget. At tale godt s. sig, have Talegaver, være veltalende. — fig. Det taler f. sig selv, anbefaler sig v. gode Egenheder. At tale til een, henvende sin Tale t. ham. (s. tiltale.) Man taler høit derom o: siger, fortæller det offentligt. Der tales om o: Røgtet gaer. — act. At tale et Sprog. Han har talt, kunnet tale fransk fra sin Barndom. At tale (sige) haarde Ord t. een. At tale et Ord, et Par Ord m. een. At tale Giertets Sprog. "De Følelser, som ingen Læbe taler." C. X. Lund. "Saadanne, som tale de Ting, der ikke samme sig." 1 Tim. 5, 13. 2. i mere indskrænket Betydning: fremføre et længere, sammenhængende Foredrag, holde en Tale. (Jot. pylla.) At tale offentligt, at tale til Folket. Han talte en heel Time. (o: hans Tale varede en T.) At tale om, over en Genstand. At tale for, imod en Sag. (s. Taler, orator.) At tale sig t. Kette m. een o: ende en Tvist, uoverstemmelse v. mundtlig Tale ell. Udvikling af Sagen; (oprindeligt vel: at tale ell. forsvare sin Sag s. Ketten. jvf. D. Lov. I. 1. 3.) 3. med Præpos. og i figurl. Udtryk: At tale efter een, efterade hans Maade at tale. At tale for een, f. en Sag, anbefale, understatte mundtlig. — At tale vel, ilde om een, rose, laste een. — At tale (snakke) over sig o: tale i Bisbølse. — At tale paa en Sag, paatale. "Hil Gustruen ell. hendes Krøinger tale derpaa, da skulle de tiltale Husbonden." D. Lov. V. 3. 17. (jvf. I. 4. 33.) — At tale een til, tale een haardt til, overstænde. (br. kun i denne Betydning. Derimod: At tale til een; alloqui.) At tale sammen, d. s. f. tales ved. — At tale ud, føre sin Tale ud. Lad mig dog tale ud, før du afbryder mig. 4. tales ved, v. dep. confabulari. Derom kan vi tales ved en anden Gang. Vi taltes ved i Gaar. "Derpaa taltes begge Ansørcere ved." Bøndal. II. 99. = Talebrug, en. En vis Maade at tale paa, som Brugen har

indført, gjort glædende i et Sprog. Det er efter, imod Talebrugen. "Naar, troede man, var ikke i Talebrugen, uden Gienstand den ogsaa var i Naturen." J. Boye. "At vige af fra en engang indført Talebrug." Bagg. Taleevne, en. Evne t. at kunne udtrykke sine Tanker v. Ord. Talefrihed, en. Frihed t. at ytre sine Meninger og Overbetragtninger i mundtlig Tale ell. Samtale. "Hvor vidt Dyrigheden m. borgerlige Love kan indskrænke vor Talefrihed." Gillschow. Talegave ell. pl. Talegaver. Evne, Færdighed t. at tale vel s. sig. At have T. gode Talegaver. Talegitter, et. Gitter ell. Gittervindue i Talestuen i et Bonnekloster. Talekunst, en. Den Kunst, som lærer at tale vel, at blive t. en Taler, Indvielse t. Bektalelsed, Rhetorik. Talemaade, en. 1. en vis Maade at tale paa overhovedet, Egenhed, Charakter i den mundtlige Tale. Det er efter Almuens Talemaade. 2. en af flere Ord beskaende Sætning; sær. en Sætning, der i et vist Sprog sædvanl. udtrykkes m. de samme Ord, ell. er saa at sige en staaende Sætning. Talemaader i eet Sprog kunne selvsen overrættedes ordret i et andet. Denne T. høres kun i Almuesproget. (jvf. Udtryk. Mundheld.) "En Talemaade kan ogsaa betragtes som et Udtryk; nemlig s. saavidt den betegner en Tante." Sporon. "Talemaaden bliver t. Mundheld, naar den af enstet Person bruges ved enhver Leilighed." E. Heiberg. — Taleordskab, et. en af de Dele i det menneskel. Sælgeme (Tungen, Struben, Ganen, Læberne, ic.) som bruges naar man taler. Talerør, et. 1. Et Rør, endragt i en Bogstuning, hvorved Lyden forstærkes, saaledes at man kan tale til een, som er langt borte i et andet Værelse. "Man hører tydeligen Digteren, der trods de forskillige opstillede Talerør, ikke er i Stand t. at forandre sin Stemme." C. Sauch. 2. d. s. f. Raabert. Talestue, et. Et Sprog, for saa vidt som det tales, ell. er til i den mundtlige Tale; mods. Skriftsprog. Talestol, en. Stol ell. Indretning, hvorpaa den, som holder en Tale, et offentl. Foredrag, Raar; Gaitheder. Talestue, en. Stue, hvor man modtager dem, man vil tale med; s. Gr. i Klosterne. Talestund, en. Stund, som man begaer i sin Tale. Talestue, en. Dørløse i at tale vel og rigtig. = Talemand, en. pl. -mænd. 1. den, som taler, fører Ordet i Fleres Raad. (s. Ordfører.) 2. den, som taler t. Fordeel, t. Anbefaling f. en Anden. Han er min Talemand. Jeg har en god Talemand i ham.

Tale, en. 1. ud. pl. det, at tale og at kunne tale; Evne t. at tale. Loquela. Taler er ikke Menneket medfødt. Ved Talen udmærker Menneket sig fra alle Dyr. 2. ud. pl. det, som tales, siges; en Følge

af sammenhængende Ord og Udtryk, hvorved den Talende udtrykker sine Tanker. Sermo. "Hans Tale var sød, som Sørens Klang." Ewald. At afbryde eens T. falde een i Talen. "Det almindelige Bedste var Alles Tale og Ingens Betyrning." Guldb. At faae een i Tale, komme een i T. At komme p. Tale om noget. Det kom paa T. om hans Øftermaal. Jeg vil ikke høre p. hans forargelige T. Der var T. om, at han skulde forbedres o: der blev talt, handlet om. Der gaar Tale (Rygte) om. "Måle er den menneskelige Stemme (Især dog f. saavidt den anvendes t. at tale;) Tale er Indbegrebet af de forsaellige Ord." P. E. Müller. Ees Tale. (f. Snak.) jvf. Fortale, Taltale, o. fl. 3. et offentligt, høitideligt Føredrag. Oratio. At holde en Tale. f. Tilgale, Lovtale, v. fl. = Talesdeel, en. i Syroglæren: en af de forskellige Ordclasser, hvoraf Talen bestaar.

Talg, en. ud. pl. Efter den alm. Udtale: Talle, som det ogsaa ofte skrives. [T. Talg. G. Tallow. Jst. Tølg; tølg, at fortæ.] Født af visse Dyres Indvolde og Isærflommer, som, naar det er smeltet og afkølet, fortæner t. en fast Masse. = Talg-grever (Tællegræver) pl. Grever, som blive tilovers af udmættet Talg. (f. Grever.) Talghinde, en. p. som omgiver Isærflommerne; Isærhinde. Talglys, (Tællelys) et. Ees, født af Talg.

Talk, en. ud. pl. et Navn, som gives flere Arter af en blød Steen, der udmærker sig ved, at den er glat og fedtet at føle p. som Talg ell. haard Søbe; Talksten. Talcum. (Egentlig Talk. Talcum proprium Venetum. f. ogsaa Jeddsten, Gryddesteen.) = Talkjord, en. p. som egen enkelt hvid Jordart, der udgjør en af Talkens Bestanddele.

Tallerken, en. pl. -er. [T. Teller.] et fladt, noget fordybet, rundt Kar, hvorpaa Maden eses ell. lægges f. enhver Bordgjæst især. En flad T. En hvd T. (Suppetallerken.) En Svdtallerken, Tintallerken, Trøttallerken.

Tallie, en. pl. -r. [M. S. Talle.] et Slags Tridser ell. Tridseværk, som især bruges p. Skibe, og bestaar i Alm. af to Blokke m. tilhørende Skiver og Loug, som forbiude dem. At sætte en Tallie p. noget (f. G. det; der skal hales op af Kassen.) At hale i Tallierne, hale Tallierne sitve. — Heraf: Tallieløber, en. det Loug, som anbringes (Kæres) imellem Blokken i en Tallie. Tallieret, et. tyndere Red, hvormed Enderne af Vanter og Stage (ell. det faste Lougværk) bestæses f. Skibers Sider.

Talsmand, en. f. under tale.

Tam, adj. pl. tamme. [T. tamr. N. S. tam. N. S. tamm.] 1. som har aflagt Wildheden, som er bleven pakt t. at lepe blandt Menneſter (om Dyr; i Modſætn. t.

wild ell. utammet.) "Det underligste, og ofte det mest utammede Dyr blandt alle tamme." Schytte. Et tamt Raabyr. En tam Storf. Tamme Uender, Gæs — dog kun naar de i Talen modsættes Vildænder, Vildgæs; da man ellers er om de almind. Huusdyr bruger Tillægsordet tam.) 2. figurl. om Menneſter: følelig, følgagtig. Ved Penge faae vi ham nok tam. "Han viser Klær, strax er Critiken tam." Storm. (f. tamme.) = Tamhed, en. Egenſtaben at være tam.

Tamarinde, en. pl. -r. Et i Aſien og Amerika vorende Træ, hvis Frugt (der ligeledes kaldes Tamarinder) syltes og bruges t. Mad. Tamarindus indica.

Tambur, en. [Fr. tambour.] en Trommeslager. En Regimentstambur o: den, som foreſtaaer Regimentets Muſik-Corps.

Tamis, et. Et Slags, ved Valtſer glatt, meget tyndt og glindſende ydvent Løi. (Fr. tamise.)

Tamp, en. pl. -e. Enden af et Loug, især naar det br. til at ſtaa med. it. Hug af en Tamp. At faae T. give een Tamp. = tampe, v. a. 1. ſlaae een m. Tamp. — Deraf: Tamping, en.

Tamperdag, en. pl. -e. Et af det lat. quatuor tempora, og det heraf forberedte Quatember opſtaaet Ord, som deels brugtes i den catholiſke Kirke om 4 ſtrange Faſtedage, p. den første Fredag i hvert Fierdingaar; deels i andre Bemærteſer. — Elgeledes: Tamperret, en. En Ret, som tilførd holdtes p. Tamperdagene, og dæmte i Vgteſfabſager. (D. Lov. I. 3. 8. II. 9. 7.)

Tand, en. pl. Tænder. [T. Töan. N. S. Tæn.] 1. ſmaa, i Kævebenene fæſtede Been hos Menneſter og Dyr, som tiene t. at ſønderrive Føden og at knuſe den v. Tygning. Fortand, Rindtand, Hjørnetand, Skæretand, Huggetand. Barnet har Dndt f. Tænder, har alt ſaaet Tænder. At fiſte Tænder. At trække en T. ud. At ſtørre Tænder o: gnde Tænderne mod hjerandere. — At faae Blod p. Tand, driffe Blid; (meſt i Norge. G. Frimann. Alm. Sanger. 133.) "Dg naar vi først faae Blod p. Tand, vi født om Frihed drømme." N. Brun. At holde Tand for Lunge o: tie ſille. At føle een p. Tænderne v: føge at udførſke ham. Hans Tænder løbe i Vand dærfter o: han er meget begierlig dærfter. 2. uegentl. om adſtillige ſpidſe ell. taffede Ting. Tænderne i en Kam, Ålve, Darr, Waſſel, v. fl. = Tandbrækker, en. et Redſkab t. at bryde Tænder ud. Tandbyld, en. H. i Tandgierdet. Tandborſte, en. H. til at gnde og rensé Tænderne. Tandfald, et. d. f. f. Tandfældning. Tandføber, en. F. hos Børn, der ſaae Tænder. Tandfældning, en. det, at fælde ell. fiſte Tandvæ. (Noth.)

Tandgierde, et. den Del af Kævebenet,

hvori Tænderne ere befæstede. **Tandgræs** ell. **Tandurt**, en. En Plante, som man har tillagt den Kraft at stille Tandpine, v. Dampen af dens Affog. (Knævel. *Scleranthus annuus.*) **Tandhiul**, et. **Rafinhiul**, forsonet m. Tænder ell. opslaaende Tatter p. Hiulets Omkreds. **Tandhiul**, et. 1. d. s. f. **Tandhule**. 2. Hul i en forberøvet Tand. **Tandhule**, en, den Huiltning i Tandgierdet, som Tanddroden udfølber. **Tandjern**, et. **Jern**, som bruges t. at rense Tænderne f. **Kalk** o. d. (*dentiscalpium*. Chr. Pedersen.) **Tandkiød**, et. det Kiød, som bedækker Tandgierdet. **Tandlagge**, en, den, som har Færdighed i at trække Tænder ud, og indsatte falske Tænder, og som veed Midler mod Tandpine m. m. **tandløs**, adj. som er uden Tænder. **Tandmiddel**, et. **M.** mod Tandpine, ell. til at bevare Tænderne. **Tandnerve**, en. **N.** som berører ell. gaar ind i Tanddroden. **Tandpine**, en. Smerte i Tands nerverne. **Tandpulver**, et. **p.** hvormed Tænderne guldtes f. at rense og bevare dem. **Tandrod**, en, den Deel af Tand, som er befæstet i Tandgierdet. **Tandstifte**, et. og **Tandstiftning**, en. d. s. f. **Tandfeldning**. **Tandstraber**, en. et Redskab t. at rense Tænderne m. (Noth.) **Tandstikker**, en. Et spidst Redskab, hvormed man slianger Tænderne, ell. renser dem fra Dele af Waden, der have sat sig imellem dem. **tandstærk**, adj. som har store, stærke Tænder. (Noth.) **Tandsætning**, en, det, at saae Tænder, Tændernes Fremvart. **Tandtrækker**, en. 1. Redskab t. at trække Tænder ud. 2. en Person, som forretter dette. **Tandværk**, en. d. s. f. **Tandpine**. = tandet, adj. forsynet m. Tænder. Et tandet Hiul. **3** Plantelæren: en tandet Rod; et tandet Blad (*dentatum*.) **Taande**, en. ud. pl. [udt. **Tane**. **Taande**: **Woth**. **Sv**. **Tan**, en **Sene**. **A**. **S**. **Tan**, **vimen**, **virgulum**.] den ubrændte, i. et Slags Rus forvandlede Deel af Wogen i Nyset; Nysetande. At pudse Tanden. (Noth har det Verb. at taande Nyset.) — **Tandel**, en. d. s. f. **Tande**. **Woth**. "De tænde Lygten op, m. ret forgnldte Tandel." **Archeo**.

1. **Tang**, en. pl. **Tanger**. [**3**. **Töng**. **A**. **S**. og **S**. **Tang**.] et Redskab (af Metal) som bestaar af to, som oftest fortil krummede Dele, der, liig en Sar, kunne bevæges om et fast Punkt, og saaledes tiene t. at gribe og holde noget med. At holde et gløende Jern m. **Tangen**. f. **Ildtang**, **Riibertang**, o. fl.

2. **Tang**, en. ud. pl. [**Sv**. **Tång**.] ved dette Navn betegner man deels i Alm. de p. Saabunden i Nærhed af Stranden vorende Saltvandsplanter; deels især en meget almindelig Art af samme; m. lange, tynde, græsagtige Blade; den egentlige **Tang** (**Zostera marina**; **Bændeltang**, **Savgræs**, **Strandgræs**.) Under den alm. Benævnelse **Tang** indbefattes ogsaa endel Savplanter,

som høre t. de saakaldte **Tarret** (**Algae**) og som ellers have egne Navne; f. **E**. **Aløe** ell. **Bredbrang** (**Fucus serratus**) **Strandfliser**, **Svinctang** (**Fucus vesiculosus**) og fl. a. (Imod sædvanlig Brug er det, at gjøre Ordet t. neutr. "Hvor Tanget groer, m. sine lange Blade." **Ohlenschl**. **Hølgd**. 116.) = **Deraf**: **Tangart**, en. pl. — er. et vist Slags **Tang**. **Tangaste**, en. **A**. af brændt **Tang**. **Tangbrænding**, en. **B**irningen at brænde **Tang**, f. at vikle **Salt** ell. **Soda** deraf. **Tangdige**, et. og **Tanggierde**, et. **Dige** ell. **Gierde** af opdyngt **Tang**. **Tanggiødning**, en. **S**. til **Ageren**, som bestaaer af brændt ell. forraadnet **T**. **Tanglopper**, en. et lidet Havinsect. **Tangovn**, en **Dvn**, hvori Tangbrænding stcer. (**Phys**. **sec**. **Bib**. I. 325.) **Tangfalt**, et. **Salt**, som vindes af **Tangaste**.

Tange, en. pl. — r. [Noth har følgende, nu lidet betiende Bemærkelser af dette Ord: 1. den Deel af en Kniv, Raarde e. d. som sidder i Stakket. **3**. **Tangi**. 2. en smal, spids Ager, som gaar ud fra en anden **Wart**.] Endnu bruges det, især i Norge, om et smalt Land, der strækker sig ud i Havet; en **Landtunge**. **3**. **Tangi**.

Tanke, en. pl. — r. [**3**. **hänki**.] 1. i Alm. en m. fuld Bevidsthed forenet Forestilling i Sielen. **Tanken** om Udsædelighed, om et tilkommende Liv, om det bedste Væsen. (**Tanken** paa det tilkommende Liv, udtrykker derimod en vedvarende Bestiaffigelse af Tænkeovnen m. denne Gienstand; og saaledes br. Ordet jævnlig for: **Tænkning**, **Tænkeovnets** Brug. "De forvandrede Forestillinger, hvorend **Tanken** forvirres." **Wynster**. **Tanken** fordunkles ofte af den mere (lofulde **Følelse**.) — At komme p. en **T**. At komme p. **Tanken** om noget. At falde i **Tanke** (forbyde sig i Tænkning, saaledes at man er sig de udvortes Ting ikke ret bevidst.) At være, at sidde, staae i dybe **Tanke**. At holde sine **Tanke** samlede o: tænke m. **Opmærksomhed** p. en vis Ting. At forslaae **Tankerne** (slaae ubehagelige **Tanke**, **Bekymringer** af **Sindet**.) 2. med adskillige **Bibegreber**, i en deels indskrænket, deels mere ubidat **Betydning** (a.) **Mening**. (som oftest i pl.) **Teg** vil sige **Dem** mine **Tanke** herom. At vitere sine **Tanke** om noget. Han stod i den **T**. at det var **Fruen** i **Huset**. At have høie **Tanke** om sig selv. At bringe een p. andre, p. bedre **Tanke**. At komme p. andre **Tanke**. "En **Tanke**, som er bygget p. **Rimelighed**, er en **Soromodning**." **Sporon**. (**sv**. **Indfald**, og følgende **Bemærk**.) b.) **Formodning**. **Teg** har mine egne **Tanke** derom. **Teg** gjorde mig ingen **T**. derom. Som et **Lvn** opfeg den **T**. hos mig. **Teg** er kommen p. den **T**. at det **Høle** kun er **Siggleværk**. (**sv**. **Mis-tanke**. — **Ser**til **hører** ogsaa, hvad **Sporon**,

meget f. indskrænket, siger: "Aenig er det, man antager og troer, at have Grunde for; Tænker det, som man sene efter Gietning ell. Følelse." c.) Forestilling om noget forbigængt, ell. fraværende. "Gav mig i T. i Tænkerne;" "At saae noget af Tænkerne (søge at glemme det.)" "Og hvor jeg gik og stod, han mig i Tænker laae." C. D. Diehl. d.) i pl. en Række af sammenhængende Forestillinger, Betragtninger, eller skriftlige udtrykte. At opsætte sine Tænker om en Sag. Tænker om Pengesvævnets nærværende Tilstand. e.) Forestilling om Muligheden af noget tilkommende; Forshaabning. I Tænkerne var han alt en rig Mand. Hans Tænker gik ikke i Dyrskind. (f. Gistetanke.) f.) Agt, Omsigt. Det var min T. at han skulde være holdt f. Bogen. Jeg bliver v. min første Tanke, at røse i Morgen. = Tankebillede, et. 1. et Billede, som Sielen v. sin Forestillingsbevne ell. ved Indbildningskraften danner sig. (Dee.) "At Digtet i hoi Grad udfylder Digterens Tankebillede." (M.) 2. et B. hvort der ligger en skilt Betødning. Emblema. (Noth.) Tankeblid, et. Et Blik, der vidner om en tænkende Siel, der udtrykker sig som en Tanke i Sielen; eftertanksomt Blik. "Og stue roligt hen m. Tankeblid ned over Dalen." Ohlenschl. "Paa dette Tankeblid jeg trogt vil lide." Bagg. Tænkebygning, en. Sætning af flere Led, Periode. (Sander.) Tankedigt, et. Et D. som er rig p. Tænker, et filosofierende Digt. Tankeflugt, en. figurl. Tænkens hastige Dørgang fra een Siensstand t. en anden, e. d. (T. Rothe.) "Fra Tænkens første Flugt t. Tankeflugtens Ende." Baggesen. Tænkeforbindelse, en. naturlig F. imellem Tænker, hvorved een opstaaer, vækkes af den anden. (Idee-Association.) Tænkeform, en. En vis Form, Maade ell. Stillelse, hvori Tænkten ell. Sielens tænkende Virksomhed danner sig. Tænkeforvirring, en. Uorden, Forvirring i Tænkningen ell. Tænkningen. (Baggesen.) Tænkefoster, et. noget, som er frembragt v. Tænkning; f. C. om et Skrift: Dette T. har ikke kostet ham meget Hovedbrud. tænkefuld, adj. fordybet i Tænkning. Tænkefyld, en. Rigdom, Overflodighed af Tænker. Der hersker en stor T. i denne Forsatters Skrifter. tænkeførende, adj. v. som frembringer Tænker, nærer Tænkningen. (Bagg.) Tænkefølge, en. Orden ell. Følge i en Række af Tænker. Tænkegang, en. 1. d. s. f. Tænkefølge. "Maar Regteringen lemper sig efter Folkets T." Duffen. 2. i et Skrift: den Maade; hvorpaa Dørgangen stcer fra een fremsat T. til en anden. Tænkeglimt, et. fig. en svag ell. hastig forbigaaende Istraling af Tænkningen. "Barnets første tydelige Tænkeglimt." (M.) Tænkejagt, en.

Jagen, Digen efter ualmindelige Tænker, fremtvungne Tænkeføle. "Da Tænkejagte er ligesaa farlig i Poris som Billedjagt." M. Tænkekræde, en. d. s. f. Tænkeføle. Tænkekræde, en. En vis Mængde af Tænker ell. Forestillinger, der saaer i Forbindelse. Denne T. er hans Siel uophørlig søffelsat. "Enderlige Forestillinger havde udvidet Tænkekrædsen over det blot Sædsvælg." Munsker. Tænkeleg, en. d. s. f. Tænkespil. "Den tilspidsede Antitese, den unaturlige Tankeleg (concocto) Ordspillet og deslige falske Prøvdesser." Rahbet. Tænkeliv, et. Et tænkende, t. Tænkning ell. aandelig Virksomhed opoffret Liv. "Blit Tankelivet sig p. ny glensede her mellem Kirken aandelige Døde?" Bagg. "Sielens udvortes Itrininger af dens indre Tankeliv." (M.) tænkeless, adj. uden at tænke, hvis Siel er uden Tænker; som stcer, gøres uden at tænke derved. Han er mere adspredt end tænkeless. "Om du berøfer end de tænkeless Daarer." P. M. Troiel. "Blind Lydighed og tænkeless Svævane." Terchow. En tænkeless Andagt. Tankeløshed; en. ud. pl. Tilstanden, at være tænkeless. Tænkered, Tænkerække, en. En vis Følge af Tænker, hvorf den efterfølgende udspringer af ell. betinges v. den foregaaende. "Hes ved blev min Tænkerække afbrudt." "Svinderlig greb dette Tilfælde ind i den Gamles Tænkered." Rahb. tankerig, adj. rig p. Tænker, som indholder mange Tænker. Et tankerigt Skrift. "Den tankerige Sænsomhed." J. Boye. Tankerigdom, en. Overflodighed af Tænker. (Engelst.) Tankering, en. kaldes en Samling af Ting, som man v. en vis Maade kan heste sammen og løse op (fordi man v. dette Arbeide kan spælsætte sig m. sine Tænker.) Tankeseddel, en. S. hvorpaa man optegner det, man vil huske. Tankeskrift, en. Skrift, hvort man v. enkelte Billeder ell. Tegninger en heel Tanke, et Begreb, f. C. Chineseernes og tildeels Egypternes. (Dahls Retstrøningst.) tænkesmild, adj. fald i Tænkning, vel begavet m. Tænkeevne. "Den tænkesmilde Mand." Fibigers Sophokl. Tænkespil, et. noget, der kun er et Spil, en morende Leeg for Tænkningen. "At man kan fristes t. at holde dem f. lutter Tænkespil og poetiske Dyrskind." Bagg. M. Alim. tænkespredt, adj. som et holder sine Tænker samlede; ell. som, v. at søffelsætte sig f. meget m. een Forestilling, glemmer andre. (f. adspredt.) Tænkespring, et. Tænkens Dørgang fra een t. en anden meget fiern ell. forskiellig Siensstand. "Fra at tænke dig og t. dit Nordens Lykke var intet Tænkespring." Stodteth. Tænkesprog, et. en i saa Ord udtrykt sprog, indholdsbærig Tanke; en Sentents. (jof. Ordspog.) "Et Ordspog maa sere sin

Glemmel m. sig (det maa være ell. have været i Folkemunde, og dertil v. Fynd og Indklædning være stiftet.) Det er derfor kun det baade findrige og fyndige Tantesprog, der kaldes Ordspog." Müller. Tanketof, et. Stof t. Tænkning, t. Eftertanke. (E. Dove.) Tankestreg, en. En Streg, der sættes i Skrift og Tryk, for at betegne, dels at en Tante afbrødes, dels en Mellemstæning, Ord, hvori man lægger et vist Eftertræk, m. m. Tankestroom, en. sig. en hurtig afværende Mængde af Tanker. "Min T. forsløg mig f. langt fra det tilsigtede Maal." Rahbek. Tankesynd, en. Synd, som man gier sig skyldig i v. onde Tanker. (M. Mich. Kalborg, i Modstætn. t. Talefynder og Gierningsfynder.) Tanketing, en. En T. som blot er til i Tanken ell. Forestillingen. "Wille de overbevise andre om at Gienstanden f. deres Underføgeiser er meer end blotte Tanketing." Birtnes. tanketom, adj. som er uden Tanker, tankeløs. En tanketom Slægt. "Den fivte, tanketomme Etiquette." Rahb. Tankeverden, en. den hele Mangfoldighed af Tanker og Forestillinger, som Slækten v. dens forskellige Arter af Birtfomhed er i Stand t. at danne sig, og som man undertiden modsætter den vrede W. eller Sandseverdenen. "Den Grændselinje, som et forskelligt Sprog forskjellige Tankeverden forekriver." M. tankevild, adj. forvildet i Tankningen, forvirret, afprebt. tankevægrig, adj. som har Fynd og Kraft v. dyde ell. indholdsrige Tanker. "Hin levende — tankerige, om ikke tankevægrige Reiseskildring." M. tankevækkende, adj. som fremkalder Tanker, vækker Slækten t. Tankning, Eftertanke. Tankevæsen, et. noget, der kun er til i Tanken, som en Tante. "Men dette Begreb er et tomt T." Tresschow. Tankeytring, en. Ytring af en Tante i Tale ell. Skrift. (Sv. tante, Eftertanke, Omranke.)

Tant, et. ud. pl. [T. Land. N. S. Tant.] det, som er uden sand Værd; Daarlighed, Forsængelighed, Flas. "Ikke at sætte sin Stolthed i sngtigt, forgængeligt Tant." Rahbek. "Doglærdom agtes snart f. Tant." Bagg. "At opoffre for meget f. Smaating og Tant." Whlenschl. "Den Tante — som meer er værd, end alt det Tant, jeg lærte." Rein. "Af, I fare vel med Tant?" Whlenschl. (Poet. Str. I. 149.) x. Spøg, Skiemt. "Der er ei saa lidet Tant, der er jo Kvior iblandt." (Noth.) Tap, en. pl. — pe. [E. Tapp. X. S. Tæppe. N. S. Tappe.] 1. et rundt, gien-nemboret Trærestab, noget tilspidset i Enden, og forsonet m. en Plad t. Ruffelse, hvorigennem man lader Bødslen løbe ud af en Lønde. 2. et rundt ell. firkantet Træstykke i Enden af et større Sommerstykke,

hvormed det sæltes ind i et andet Træ; en rund Jernbolt i Enden af en Bom ell. Ballese, hvorpaa dens Are hviler; m. m. Afsligheden i Stikkelse faae adskill. andre Ting Navn af Tap. f. E. Jistap. Tappen i en Hængsel, o. fl. = Tappiul, et. Hjul, hvis Are hviler p. Tappe. Taphul, et. det runde Hul i en Lønde ell. andet Kar, hvori Tappen sættes. (forskjell. fra Spundshul.) Tapkile, en. Kile, der slaas igennem en Tap, ell. drives ind i en Tap, f. at sætte den. Taper, et. pl. — er. [T. Tapete.] Bæge betrag af Lerred, Papir, Silketoi, m. m. Bævede Taper. — Deraf: Tapermager; den, som gjør Taperer, ell. som betragter Bægge. Tapptræver, en. o. fl.

Tappe, v. a. 1. [T. j a p f e n. Sv. tap-pa. f. Tap, 1.] lade Bødsle løbe af et Kar giennem en Tap. At tappe Vin af et Anker p. Flaasker. At tappe V i Kruset. At tappe Vinen om fra et Fad v. et andet. At tappe een f. Batterfot. — Tapping, en. Gierningen at tappe. = Tappehoug, en. i Brøggerier: det Kar, hvori den affede og klarede Urt løber ned fra Røstekarret ell. Tappekarret. (Blussen Anvitsn. til Dibrugn. 1812. S. 28.) Tappekar, et. d. f. f. Koftekar. (Noth.) Tappekastang, en. den Stang, som staaer i Taphullet, i Røstekarret ell. Siltekarret, hvormed Brøggæren styrer Urtens udlob. (Noth. Tappestav. Blus-fen.) Tappetrug, et. 1. Trug, som noget tappes i. 2. d. f. f. Tappehoug. (Noth.) Tappevend, et. Vand, som ud-tappes.

Tappenstreg, en. [T. Tappenftrich.] et Legn, som gives om Aftenen t. et vist Klokketæt, at Soldaterne skulle begive sig i deres Kvarteer; ["at Natvagten er sat." Noth; som kaldes det: at staae Tap i Lønde. Formodentl. har Ordet sin Oprindelse deraf, at det skulde være et Legn f. Soldaterne t. at forlade Mhusene. I et ældre Krigsartikels-Brev findes: Tappeflag.]

Tapper, adj. pl. tappre. [E. tapper. X. tapper. N. S. dapper.] 1. som har Evne og Færdighed til, ved Krafternes Anvendelse at overvinde Modstand; dygtig, kraftig. Denne mere udstrakte Betydning høres jævnlig i dagl. T. At arbejde tappert. Der blev drukket tappert. Gold dig tappert! 2. færd. udholdende i Strid; som ikke flyr Stridens Fare, men modigen stræber at vinde (modf. feig.). En tapper Helt, Kriger, Soldat. De gjorde en taps per Modstand. Hof. Fiak. — "En tapper Mand overvinder Modstand; en fiak Mand ubholder Modstand; hün gaar frem f. at vinde, denne holder fast Fod, f. ikke at tabe." Sporon. = Tapperhed, en. ud. pl. den Egenskab, at være tapper. (men kun i den Bemærkelse.) "Tapperheden er hos dem lutter Modfomhed, der begynder fra Ubesin-

bigthed og høflig vanflaager t. Gensomhed." **Slytte.** — "Det er v. Tapperhed, at man handler, og v. Klæthed at man vil handle; der er ingen Tapperhed til uden Klæthed." **Sporon.**

Tarm, en. pl. — e. [J. harm. N. S. pæarm.] hudagtige Rør i dyrskte Legemer, som modtage de forstøiede Næringsmidler fra Mave, affatte Næringsfasten, og bortføre de ubænelige Dele gjennem Endetarmen. = **Tarmebad,** et. **Glystec.** **Tarmebrud,** et. d. s. f. **Tarmeløb.** (Noth.) **Tarmebag** ell. **Tarmbug,** en. den Deel af Bugen ell. Underlivet, hvor Tarmene ligge. (Noth.) **Tarmefistel,** en. f. i Endetarmen. **Tarmehinde,** en. den tynde Hud, der omgiver Tarmene og andre Dele i Underlivet; **Tarmesæk.** Peritonæum. **Tarmehud,** en. den fine Yderhud, hvormed Tarmene ere beskattede. **Tarmeløb,** et. **Broet,** **Nedertøb.** (ogsaa **Tarmebrot;** t. Forfæle fra: **Vandsbrot.**) **Tarmefinne,** et. d. s. f. **Tarmehud.** **Tarmeslyngning,** en. En Sygdom, især hos Bøen, hvorved Tarmens knyttede sig og ahtage et unaturligt Leie. **Tarmesnit,** et. Indsnit i Endetarmen, som vise Sygdomstilfælde giøre nødvendigt. **Tarmeskræm,** en. Stræng, som gøres af nogle Døes tørrede Tarme. **Tarmesæk,** en. det s. f. **Tarmehinde.** Peritonæum. **Tarmesvid,** et. høflig Smerte i Underlivet, **Dugvid,** **Colic.**

Tarre, en. pl. — r. Navn p. en Klasse af Planterlegemer, (Alge) m. utydelige Blomster i Blærer, Prifter, Knopper ell. Skoldbe; hvortil især hører Tangarterne og flere Sandplanter, samt nogle Moss-Arter (Lav, Lichenes.) (Hornemanns Plantel. Funke-Nat. Hist. II. 563.) [Benævnelsen er egentlig norsk.]

Tartar, en. pl. — er. (egentl. Tatar, hvoraf Tater.) et Navn, som gives endel Afasiatiske Folketænder. — Deraf: **Tartaricet,** **Tartarernes Land,** **tartarisk** (ell. **tatarisk**) adj. De tartariske Nationer.

Taro, en. ud. pl. [J. parfi, pörf. N. S. pærf. Sv. Tarsf.] 1. det, som er fornødent, Fornødenhed, Erang. "Gaa vide tiende Mandes Taro." **Drbspr.** (V. Kollé.) "Som Fader, der forud seer til Afkomns Taro." **C. Frimann.** "Gvad der seer efter Alles Taro, tilfredsstiller en sølles Erang og fremmer saaledes det almene Vel." **Müller.** 2. **Mytte,** **Savn.** (Noth.) "At drive p. sølles Taro og Fred, og dertil Raad at give." **Bording.** II. 369. "At fremme Statens, Menneskenes Taro." "Skulde Nogen af Eiegenlybighed forsømme det, som tiener t. hans Taro." **A. Drsted.** "At jeg ikke skulde synes, under Skin af Landets Taro, at søge min egen Fordeel." **Bagg.** N. Klim. = **tarvelos** ell. **tarveløs,** adj. 1. som er

uden Erang, som ei trænger. 2. unyttig, som er t. unyttig. En tarvelos Bøn. (Noth.)

Tarve, v. a. 1. trænge til, behøve. (Noth. forædret.)

Tarvelig, adj. som er indskrænket, ell. som indskrænker sig t. det Fornødne, sparsom, ikke kostbar. frugalis. (modfat: overdadig, ødsel.) Et tarveligt Maaltid. En tarvelig Levemaade. Han er tarvelig i sin Klædedragt. "Unden er en tarvelig Stionhed, der ikke yraer m. forføngelig Pragt." **Slytte.** "Aisom er den, som pleier at nøies, ell. som lettelig er tilfreds m. hvad han nyder; tarvelig er den, som lever saaledes, at netop hans søfste Fornødenheder tilfredsstilles." **Müller.** = **Tarvelighed,** en. ud. pl. den Egenkab, at være tarvelig (modf. Overdaadighed.) **Spar-somhed** (seer t. **Tarvelighed.**) "Landmand, der avle netop det, de i eenfom Tarvelighed fortære." **J. Boye.** "Aisomhed kan vise sig i Alt hvad Mennesket attraaer; Tarvelighed ifkun i det, Mennesket bruger f. at afhjælpe sine legemlige Fornødenheder." **Müller.**

Tasse, en. pl. — r. [J. Taska. N. S. Tasse.] en Pose, især af Skind, t. at giemme noget i. (jvf. **Lomme,** som ogsaa v. Lydsk hedder **Tasche.**) **Rest** br. det i **Sammenkætn.** En **Brestasse,** **Sagttasse,** **Patrontasse,** **Posttasse,** **Resttasse.** = **Taskebælte,** et. 1. B. som er indrettet m. kommer t. dert at giemme Penge o. d. 2. et B. hvori man hænger en Tasse. (Noth.) **Tassekrabbe** ell. **Tassekrebs,** en. et Slags Krabber. **Cancer pagurus.** **Tasselaa,** en. En stor og bred Hængelaas. = **Tassen-spiller,** en. (X. Tassenpieler.) en Stigler, der v. legemlig Behøvelighed forsøger at giøre mekaniske og andre Konster, som blende Synet (Tassenpillerier.)

Tater, en. pl. — e. kaldtes tilforn de under Navn af Jigeunere bekendte Landstrygere. (f. D. Kov. III. 11. 8. III. 20.)

Tauue, v. a. 1. [af taus.] giøre taus, bringe t. Tausthed. (usædvanl. men br. i Nysland.) "Da høer Jehova; lukker Hægetens Port, og tauuer den brølede Torden." **Berg.**

Taus, adj. [mangler i beskægtede Syrog.] 1. som tier stille; tiende, som ikke taler ell. giver Lyd. silens. "Taus er den, som ikke taler; stum den, som ikke kan tale." **Sporon.** "Han sad ganske taus den hele Aften. Han blev m. eet taus efterat han længe havde talt." "Mens i Taaren, den taus, hun taus modtager sit Dfer." **J. E. Peizberg.** 2. sig. stille, rolig. "Gensomhedsdens tausé Dal." **Peiberg.** 3. som taler lidet. "Han er altd taus, i store Selvfaber. Den tausé Nat, Skov." 4. som kan tie, som ikke siger, rober det, han bør fortie. **Der taus** og **forfigtig.** (jvf. tie og siltende.)

Der til hører ogsaa det danske Dialekt, bruges, v. a. at taume, bringe, faae een t. (af ste.) = Tausbed, en. ud. pl. 1. den Gjonstøb at være taus; ell. det, at der ties, ikke tales. Man kan forlade sig p. hans T. Der blev med eet en almindelig T. i Salen, i Selskabet. "At bringe een t. Tausbed, er noget andet, end at bringe ham til at blide stum." Sporon, 2. Sillhed, dyb Kollighed. Tausbeden i den merke, alvorlige Grandskov. "Og der sig i Mattens Tausbed sølunge." Heiberg.

Tave, en. pl. -r. en Træst, Bræd af et Plantelegeme; f. T. Taver i Hst, Gump, Bast. [Isl. Tæ, Garna.]

1. Tav, et. pl. d. f. Reb, Long, Noth. "Den (Maaden) Ståde sit p. Fjøl, Tav, Arter, Sell og Raster." Bording, II. 388. Forældet. jvf. Tallie; Isl. Tåg, en Stibe; Tagl. en Palt, Sticheala. Sv. Tagel. A. S. Tægl. G. tall.] Talemaaden: m. Top og Tav, med Forenden og Bagenden, aldeles — høres endnu. Stibet sank, sørgit m. Top og Tav.

2. Tav, et. pl. d. f. 1. en firkantet Flgur, en Kude, Noth. (s. Tavlemuster, tavlet.) 2. et firkantet Sul i en Væg. (Noth) og bet; hvormed det udfyldes. (s. Tavleværk.) 3. Værning, Brættspil. (A. S. Tæll. Tæll. alæa; Teblere, aleator. jvf. doble; Dobler.) (forældet. Deras de forældede: Skaktavl, Dartavl. At lege Tav, spille i Brættet. "De legte Guld-tavl" i Kæmper. Man har endnu et Slags Brættspil, som kaldes i at træffe Tav.) = Hæraf: a.) Tavlbord, et. Bord, hvorpaa spilles m. Værninger, ell. andet Brættspil. (forældet.) Tavlbret, et. B. inddeelt i Tav ell. Ruder, hvorpaa spilles Skaf, Dam, m. m. Tavgrund, en. Grund i Løi e. d. som er i Tav. (Noth.) s. Tavlmønster. tavlsættet, adj. som har store Spætter, liig Tavt, f. G. om Dyr's Hud. (Archeob. 235.) b.) Tavleleg, en. Brættspil. Tavlemønster ell. rettere Tavlmønster, et. kaldes et Slags Mønster i Dreiel, som bestaer af smaa indvævede Ruder. Tavleværk, et. noget, som er gjort, sammensat af Tav. Væggen var beslaabt m. Tavleværk (Vas helesvært) af Træ. = tavlet, adj. som bestaer af Tav, er dannet som Tavt ell. Ruder. En tavlet Væg.

Tavle, en. pl. -r. [T. Tase l. egentl. vel d. samme Ord, som forrige.] 1. et fladt, jævnt, sædvanl. firkantet Kegeme, som er uske mere langt og bredt, end tykt; dog kan i enkelte Tilfælde. (jvf. Blad, Plade.) En Skiftetavle, Regnetavle, Trætavle, Kobbærtavle. "Omstændet hist af Tavler, Pense, Blæk." Fr. Guldb. Indskriften var indgravet i en Steentavle. At opsætte, ophænge en Tavle. En Skiftetavle af Eisenbeen. (Plade br. derimod gierne om et saadant Les

gems, des er liggende.) 2. et stort Skiftteri ell. Maleri. (Noth.) jvf. ogsaa Anetavle. 3. Tavle ell. Kirketavle kaldes et Slags Kasse m. Gaandfang, hvori man under Substiti- nesten indsamler Gaver t. de Fattige m. fl. = Tavlebley, et. Bls, som støbes i Tavler. Tavlebog, en. En Bog, ell. noget, som ligner en Bog, sammensat af Tavler e. d. "Man faae ham at blæde i sine Tavlebooger." Schytte. (Indv. Reg. II. 48.) Tavlebord, et. Bord, i hvis Blad en Skiftetavle er indlagt; Regnebord. (forstiekl. fra Tavlbord.) Tavleglas, et. Glas, som dannes i skiftende Tavler; Speilglas. Tavlepørg, pl. Penge, som indsamles i Kirkerne v. af omdære Tavlerne. Tavler- Nifer, en. Nære Stifter, som bruges t. Regnetavler v. d. Tavlesteen, en. d. s. f. Tavlestifter.

Tax ell. Taxtra, et. Et Bælt m. meget tette Ørene og Naale, som man tilforn hyppigen brugte i Søerne, og v. Særa gav anderlige Stikkeser. Taxus baccata.

Taxere, v. a. 1. bestemme Værdien ell. Prisen p. en Ting; vurdere. — Taxering, en. Buretering.

Taxt, en. pl. -er. [Fr. Taxe.] bestemt Værdi ell. Pris p. Vare, bestemt Betaling f. noget, der sket sættes af Dyrigheden. Posttaxt, Brættaxt, Risttaxt. At sælge efter, over, under Taxten.

Tee, v. a. 1. [Isl. tía.] visk, udvisk, fremvølse. "Falt ingen Rærlighed man mere mod ham teer." Høls. P. P. "Det er din Pligt, at lade Dnden tee sin Glands." Storm. (Nu seldnere; dog høres det endnu hos Almuen.) — Oftere forekommer recipr. at tee sig, visk sig i Ord ell. Gierning, udvisk sig. At tee sig som en brav Karl. "Dypholde Pligtens Ro sig i hans Afsyn teer." G. Colbiarnsen. "I hvor barst sig Stiebne teer." Bagg. "I det Brust, som sig saa aabent teer." Løbe. "Sangen vil sig bedre tee, naar i Kneffer den frosommer." J. L. Heiberg. "Sun anderledes til Stinds sig teer." Ohlenschl.

Teen, en. pl. Tene. [J. Tein, Goth. Tainsz en tynd Stab, Waand.] denne Besmerkelse, (hvoraf Tene p. Træer o: unge Skud, Øviste) er nu lidet brugelig. "Et Gehalten rigtig, udstøbes Metallet i Tene, i de dertil stæne Huller." Schytte. (Indv. Reg. II. 223.) Ordet br. nu særdeles om det tynde Tegn, forsonet m. Binger af Træ, som sættes ind i Røffen, og hvortom Garnet spindes. At spinde sin Teen fuld. — Mid- delteen, Diameter. Noth. (Jordens Mid- delteen; Jordaren. Archeob.)

Tegl, en. pl. d. f. [Sv. og N. S. Teg- gel. A. S. Tigel. Lat. tegula.] en af Træ altet Steen (sær Tagsteen; da andre Tegl nu mest kaldes Muursteen.) "De havde Tegl for Steen, og Kilm havde de

for Kall." 1 Mose B. 11. 3. At strøge Tegl v: forme dem. Raa (ubrændte) Tegl. At brænde Tegl. — Ofte bruges Teglfæen. = Teglarbride, et. 1. Arbejde v. at strøge og brænde T. 2. noget, som er gjort af brændt Leer. *figulinum opus Moth.* Teglarbrænder, es. den, som brænder Tegl. Teglarbrænderi, et. Sted, Indretning, hvor Tegl og Muursteen brændes. teglbøgget, adj. v. bygget af brændte Steen. tegldannet, adj. dannet som en Teglsteen. teglfarvet, adj. bruunet som en Teglsteen. Teglsform, en. F. hvori Teglsteen strøges ell. formes. Teglgård, en. Gaard, hvor der brændes Tegl. (Moth.) Teglgulv, et. G. af brændte Steen. Teglhuis, et. H. hvor Tegl tørrer. Teglhytte, en. d. s. f. Teglarbrænderi. teglhængt, adj. belagt, tækket m. Tegl. En teglhængt Bygning. Et teglhængt Tag. Tegljord, en. den midst rene Leerjord, som især nyttes t. Teglfæen. (Junkes Nat. Hist.) tegllagt, adj. v. brolagt m. Tegl. Teglleer, en. Leer, som er tiensig og anvendes t. at ælste og strøge Steen af: "Den almindeligste Sott Teglleer, som er blandet m. Alf, Sand og Jerndele." Junkes Nat. S. III. 316. Teglleer, et. Teglfæen, stødt ell. revne t. et fint Meel ell. Støv. (Paa Apothekerne beskilles af Teglleer, mættet m. Olie, en Teglfæensolie. Funke. III. 321.) Teglmuur, en. M. opført af brændte Steen. Teglovn, en. Oven hvori Tegl ell. Muursteen brændes. teglrød, adj. teglfarvet. Teglfæen, en. d. s. f. Tegl; men dr. mest for: Teglsteen, da de øvrige Tegl nu oftest kaldes Muursteen. Teglfryger, en. den som arbejder v. at strøge Tegl. Teglfrygning, en. Stærningen, at strøge ell. forme Tegl. (Junte Naturhist.). Teglslag, et. T. belagt m. Teglsteen (t. Forskiel fra Straatag, Skifertag, ic.) Tegltrækker, en. den, som lægger Teglslag, (Ambergs Debb.) Tegltorv, en. pl. d. s. T. som æltes og dannes i Former, lig Tegl; Strøgtorv. Teglvæg, en. V. af brændte Steen. Teglværk, et. en Indretning, hvor Tegl og Muursteen strøges og brændes.

Tegn, et. pl. d. s. [F. Teikn. A. S. Tacn. Sv. Tekn.] 1. Billede, Omrids, Figur; kun i nogle Udtryk. At gjøre Korte's T. De 12 Himmeltægn: Stjernebilleder. Bøderens, Jomfruens Tægn. 2. noget smalt ell. sandfælt, der vækter en vis Forestilling; giver noget tilkiende, (s. G. Revoarelse, Billede, Befaling) tjener t. Kiendmærke; eller noget, som man bestemmer t. at opfylde en af disse Hensigter. (signum, indicium) Ved ere Tegn paa Laster. Skiftetegn, Endtegn. Det er T. paa en god Helbred. Der var ikke T. til Liv hos ham. (s. Livstægn.) At give een et Tegn med Vinene, m. Gaanden. "Da

giver mig et Tegn; at du er den, som taler m. mig." Domini. 6. 17. — Et Tegn kan ogsaa gøres v. at frembringe en End; et Mærke gøres blot s. Synets Sands. At give Jægerne T. med Horret t. at spredde sig. At sætte et Tegn (Mærke) p. noget. (s. Kiendetegn.) "Tegn har et vidtløftigere Omfang, end Mærke; kun det smalle Tegn, og det, der kan betragtes som noget blivende, er et Mærke. — Naar Læseren lægger et Mærke i sin Bog, er det et Tegn p. at han vil erindre et Sted dert." Müller. 3. særde. Mærke p. noget tilkommende; det, hvorved en tilkommende Forandring forbedres; Barfel (ostentum, omen, presagium.) "Der skal see Tegn i Sol og Maane." Joh. 4. 48. Jeg holder det s. et godt, ondt Tegn. "Som en Yngling, vakt af imilende Drøm, udgrundet dens Tegn." Berg. Man holder det s. Tegn p. en (forestaaende) streng Bittert Et T. paa Uveir, Storm. Der er ingen G. til at det snart vil see. Spaamænd og Tegns Udlæggere. (Bibelovers.) 4. i vore Bibelløvere. dr. det ogsaa hyppigen for: Andetvært, Undergierning, s. G. "Der som I ikke see Tegn og underlige Gierninger, vakt I ikke troe." Joh. 4. 48. # Tegnbillede, et. B. som man har tillagt en vis Betydning, som er: et T. paa noget; symbolisk Billede. tegnbunden, adj. som er ligesom bunden t. et vist Tegn, Raar t. Fortvælselse med, vækkes v. et vist Tegn; symbolisk. tegnbunden Randskab. Tegnlære, en. 1. E. om at opføre passende Tegn t. Forestillinger. (Ars characteristica.) 2. i Lægevidenskabens: Lære om at bestemme en Sygdom og den Syges Tilstand efter ubvortes Tegn; s. G. Palsen, Tungen, Urinen, ic. (Semiotik.) Tegnefrist, en. kaldes (i Mod. t. Bogstavskrift) en Skrift, der betegner Sproglob og Deb v. andre Tegn, end Bogstaver. Tegnsprog, et. Maade at meddele Tanker og Følelser t. en anden v. Tegn, i Et. for v. Tals ell. Skrift. (Baggesen.) Tegntyder, en. den, som af disse Tegn ell. Barler vil forudsig tilkommende ell. forklare stulte Ting. (s. Stierentyder.) Tegntyding, en. Stærningen, at udtyde Tegn ell. Barler. (D. Guldb.)

Tegne, v. a. og n. 1. [F. teikna.] 1. danne, efterligne Omtrækkene af en Gjenstand, som den er ell. viser sig. (sv. rids, male.) At tegne et Træ, et Dyr, en menneskelig Figur. Han tegnede hende af som hun sad, ell. siddeben v. Rokken. "Den, som forstaaer at tegne, maa kunne aftegne baade Mennesker og Dyr." Müller. At tegne efter Naturen, efter en levende Model, efter Antiker. Hun lærer at tegne. fig. "Sorg og Fortvælselse sig i hans Die tegnæ." (bedre: maler.) G. D. Diehl.

2. sætte Mærke paa, mærke (som oftere br.)
 Bår dig f. den, som vor Herre har tegnet.
 3. at skrive, især sit Navn; ogsaa: tegne sig.
 Der har mange tegnet sig som Deels-
 tagere. At tegne paa en Dmgangsfri-
 vels. At tegne noget op: skrive det op f.
 Erindring (s. optegne.) At tegne under,
 s. undertegne. 4. neutr. og impars. have
 Udseende af, synes at ville blive, varfle.
 Drengen tegner godt. Han tegner til at
 blive en dygtig Karl. "En vel trygende
 Affsom." D. Guldberg. Det tegner t. en
 god Høst, t. en haard Vinter. = Tegne-
 bog, en. 1. en B. hvori man tegner (1.)
 til Dvæle. 2. Bog, hvori man tegner op
 det, man vil huske, m. m. ell. en Drextafle,
 m. dertil indrettede Blade. Tegnebræt,
 et. B. hvorpaa man klister det Papir fast,
 som man vil tegne paa. Tegnekunst, en.
 den Kunst at kunne tegne (1.) Tegne-
 mer, en. den, som underviser i at tegne;
 ogsaa: Tegnelærer. Tegnepapir, et. tuft
 og jævnt Papir, som br. til at tegne paa.
 Tegnerenge, pl. (af tegne. 3.) Væde, som
 gives Klokkeren f. at optegne dets Navn,
 der ville gaas t. Alfers. Tegnersifter, en.
 Et Slags blød Sifter, som anvendes f. Teg-
 ning, og i Alm. kaldes Sortskrid. Argilla
 nigrica. (Funte N. Hist.) = Tegnelse, en.
 1. Handlingen at tegne; men kun i 2. og 3.
 Bemærk. (Selden.) 2. noget, som er op-
 tegnet, opskrevet f. at erindres ell. bevares.
 (Jof. Antegnelse.) — Tegner, ens. Tegning.
 Tegner, en. den, som kan tegne. (1.)
 Han er en god Tegner; men at male fors-
 naaer han ikke. — Tegning, en. 1. ud. pl.
 Mærningen at tegne; især i 1. Bemærk.
 At anvende to Limer daglig p. Tegning.
 2. pl. — er. noget, som er tegnet (1.) En
 meget udført T. "Et Udført t. en Tegning
 indeholder de blotte Omrids; en udført
 Tegning tillige Lys og Skygge." Müller.
 At fygge en T. Tegningen t. en Dags-
 ning, t. en Raffine.

Telt, et. pl. — e. [N. S. Told. N. S.
 Telt. J. Tialld.] en af Lerred, Sæder, e. d.
 over Stænger udspilet, oventil spids ell.
 koglebannet Dypel f. Mennesker, indrettet
 t. let at kunne nedtages og flyttes. At
 tælle, opstaae, nedtage et T. At ligge un-
 der Telt. Tilforn laae Soldaterne i Telt
 p. deres Tog, ell. i Leire. Nogle omvan-
 tende Fjellstæder boe i Telte. = Teltbod,
 en. Krambod som er opslaaet i et Telt, un-
 der et T. Teltboer, en. pl. — e. den, som
 boer, lever i Telte, ikke i faste Huse. "Telt-
 boere og Stovbyggere seire let over dem,
 der boe i faste Huse og Stæder." J. Boye.
 Teltbætte, et. det, hvoraf Teltet bestaaer;
 ell. noget hvormed et T. udenpaa bedæktes.
 (Teltbættens. Rosenstand mll. Rescr. IV. 2.
 496.) Teltbuds, et. Et meget stort T.
 dannet som et Huus; ell. et Huus (f. G.

Teltbuds i en Havn) dannet som et Telt.
 Teltbuds, en. den øverste Ende af Teltstæn-
 gen. Teltlerred, et. tuft f. ell. Seidung,
 hvoraf Teltet gledes. Teltliv, et. Udyld
 under Telte. "Disse Borgere, nærde i
 Bellevnet, ere aldeles uduelige f. Teltliv."
 J. Boye. Teltmager, en. den, som gjør
 Telte, sammenfæder Støtterne t. et T. (Ar-
 veds.) Teltspæl, en. Væl, hvorved de Reb,
 som Teltet udspiles med, holdes strammede.
 Teltstreb, et. N. hvorved Teltet holdes ud-
 spillet. Teltstæng, en. Stæng, hvis Om-
 væng ligne et Telt, Teltstæng, en. En
 Stæng, der reises i Jorden, i Midten af
 Teltet, og hvorved dets øverste Spids be-
 fæstes. Telttag, et. Tag, der fra alle fire
 Sider løber spids sammen som et T. Telt-
 vogn, en. 1. Vogn, hvorpaa Telte føres
 efter en Krigshær. 2. En B. hvorover
 der er spændt et Slags Telt (som Kalmuk-
 kernes.) Teltvæg, en. En af Siderne i et
 Telt, ell. en af de Flader, som det udspilede
 Lerred danner i Teltet. "Hvæ bedaggede
 Teltvæg tog han Skoldet." Jers.

Telte, v. n. og a. 1. at faae Telte op;
 at bakte m. Telt. "Dan lod sine Mand
 strar telte over sig." "Bore Landsmand
 har alt telter Skibet." Ohlenschl. (Baton
 J.) (Jof. Bedets Caro. S. 311, 387.)

Temmelig, temmeligt, adv. [N. S. i åm-
 [12. T. stem [16.]] i en høerren særdeles
 stor, ell. meget liden Grad, (dog snarere noget
 stor, end f. liden, nogenlunde. (Egentlig:
 hveerler for meget ell. for lidt, pæsselig; li-
 gesom d. Holl. *temmelick, commens.*) Hans
 Selvbed er nu temmeligt god. Hun er tem-
 melig stor f. sin Alder. Vintere er i Kar-
 temmelig streng. Temmelig meget, lidet.
 Det gaاعر saa temmeligt m. Arbeidet, m.
 Selvbeden. — Underliden som adj. hvor dog
 egentlig stor ell. et andet Adj. er udeladt:
 Dan efterlader sig en temmelig Formue.
 Der er endnu en temmelig Deel tilbage.

Tempel, et. pl. Temples. [Lat. tem-
 plum.] en til offentlig Gudsbjærlse indviet
 Bygning. Det br. altid og i enhver Ud-
 trykssmaade, om de Samles Gudshuse (Su-
 piteres T. Sandhedens, Dydens T.) men
 kun i poetisk og oratorisk Stil om de Chris-
 nes Kirker. (s. dette Ord.) Man nævner
 da ogsaa: den sande Guds Tempel; i Mod-
 sættn. f. Afgudsstempler. "Tempel er i Al-
 mindelighed en (formcent) Hellig f. en Guds-
 dom — Kirke betyder et Sted, hvor de
 Christne ere og tilbede Gud." Sporon. =
 Tempelherre, en. Medlem af Tempelorder-
 nen, ell. Tempelherrernes geistlige Ridder-
 orden, som stiftedes i Begynd. af det 12te,
 og ophævedes i det 14de Aarhundrede.

Temperament, et. pl. — er. [Lat. tempe-
 ramentum.] En vis Egensbessaffensbed, og
 dennes Indflydelse p. Charakteren, som
 man tilforn især tilfæder Blodet, ell. For-

holdet imellem de fæste og flydende Dele i det menneskelige Legeme. Det sanguiniske, cholericke, phlegmatiske, melancholiske T. At være af et hidst, sagtmødt T. Ders af: Temperamentsfeil, o. s. l.

Temperatur, en. [Lat.] En vis Bestafsenhed i Luften, især m. Hensyn t. Varmens og Kuldens Grad.

Temperere, v. a. 1. [Lat. temperare.] give en passende Grad, v. at formindste ell. formere, v. en passende Blanding. En tempereret Luft (hvortæn s. kold ell. for varm.) Et tempereret Klima.

Tene, en. pl. - r. en Ruse, Fiskeruse. (Ambergs Drb.) s. Kæltene.

Termin, en. pl. - er. [af Lat. terminus.] Et vist, fastsat Tidspunkt; et bestemt Tidrum. At sætte een en T. At betale en Sum i 4 Terminer. — De to aarlige Terminer t. Renters Betaling og Pengesagers Afgjættelse. (d. 11. Jun. og 11. Dec.)

Terne, en. pl. - r. [J. perna. L. og R. S. D. Irne, De cruce.] en Ienestepige, Kammerpige, Stuepige. (Rækken foralbet, undtagen i Poesie og komisk Stil.) "Ei Ternen i Haaret hun rykker, for hende gaaer Drengen i Ro." C. Frimann.

Terne, en. pl. - r. en Slægt af Vandfugle, som have nogen Lighed m. Waaget, og v. deres Flugt og den hos nogle Arter klovede Hale ligne Svælterne; og derfor ogsaa kaldes Søsvælter. Sterna.

Terning, en. s. Tærning.

Terpentin, en. En flydende, sin Hærty, som saaes af adskillige Træer, hvoraf den ægte ell. Cypriske Terpentin (som saaes af Terpentintræet: Pistacia Terabinthus) er den ædelste og bedste. Terpentintolie, Terpentinspiritus saaes af Terpentinen v. Desfillation.

Terren, en. pl. - er. [Fr. Terrine.] en dyb Suppekaal, sædvanlig m. Laag. En Porselens Terrin; en Sølvterrin, Xinterrin. Et Terrinlaag.

Terste, v. a. s. Tærste.

Terts, en. [Fr. tierce.] et vist Slægt Stod i Fegtekonsten. (Woth.) Deraf i d. Tale: at give een en Terts o: et Stod, et Slag. Han fik en god Terts.

Testament ell. **Testamente**, et. pl. - r. [Lat. testamentum.] 1. en Persons Kristelig opfatte Villie ell. Anordning, om hvorefter ledes det skal forholde m. hans Giendomsme, m. hans Begravelse, og andet, som han i Live kan foreskrive, efter hans Død; da dette som oftest meer kort for Døden, kaldes et T. ogsaa: en Døendes sidste Villie. At gøre sit Testament. At forandre sit T. At aabne et T. Mundtlige Testamenter. Et gyldigt, ugyldigt T. 2. fig. et sær Udledelsesrens Latin i theolog. Betydning: en Pagt imellem Gud og Menneskene. Det gamle, det nye Testaments Bøger. Dgsaa

om Bibelens hellige Bøger: Det gamle, det nye Testamente.

Tert, en. [Lat. tertium.] 1. en Forfatters egne Drd; t. Forskiel fra: Anmærkninger, Fortøllinger derover; Grundkrift. 2. (pl. Tertter.) Et Stykke af Bibelen, som forklares i en Prædiken. At vælge en T. prædike over en T. Texten t. en Siggesprædiken. Frie, fastsatte Tertter. (I ældre Dansk Læsten o: Lectien.)

Theater, et. pl. Theatre. [Lat. theatrum.] Skueplads, Skuepilsuus. (Egesom dette fremmede Drd hyppigen og næsten alene br. i Taleproget, saaledes forekommer det ogsaa endel Sammensætninger, s. C. Theaterbud, Theaterbygning, Theaterkasse, Theaterdirecteur, Theaterværden, o. s. l.)

Thee, en. 1. (pl. Theer, om flere Arter.) de tørrede Blade af Theerplanten. Brunen Thee, grøn Thee. Fine Theer (ell. Theesorter.) Sof. Krydethee. 2. et Afkog af tørrede Theeblade (som drilles i China og Japan) ell. en Paagjøring af kogende Vand v. Bladene, som br. i Europa. "Harde Chineserens Thee ei fortrængt dig, vort straalende Blødhorn." Ohlenschl. At drille Thee; stænke Thee. En Kop T. Theen har trukket o: Vandet har udtrukket Kraften af Bladene. = Theeballe, en. B. af Træ ell. lakret Villie, hvorpa Theestofet sættes ell. Theen brydes omkring. Theeblad, et. Blad af Theerplanten. Theebord, et. B. hvorpaa Theevand stænkes og fremstætted. Theebræt, et. Et pynteligt Bræt, t. at sætte Theepopper, Theestol vaa. Theedaase, en. D. hvori man glemmer Thee (1.) Theedug, en. D. som brydes over Theebordet. Theefande, en. d. s. s. Theepotte. Theefiedel, en. A. hvori Vand koges t. Thee. Theekop, en. A. som især er bestemt og br. til at drille T. af. Theemaskine, en. En Indretning t. at komme kogende Vand i, og v. Gløder ell. Lampelid at holde det i Kog, s: at lade det løbe kogende i Theepotten. Theeplante, en. En Buskvært, hvis tørrede Blade kaldes Thee (1.) Thea bohea. T. viridis. Linn. Theepotte, en. et Slægt Rande m. Laag, hvori Theen kammes, og kogende Vand gøres v. den. Theeselskab, et. S. der samles s. at drille Thee. Theeskaal, en. Theekop. Theessee, en. En liden Stæke, som br. i Theepopperne. Theeskiender, en. Den, der udskæler Thee i Kopperstis. Theesfriin, et. Et lidet Skrin, hvori Thee, Sukker m. m. derhen hørende glemmes under Laag. Theetoi, et. ud. pl. Kopper, Theepotte, Theedaase m. m. som hører t. at stænke Thee. Theevand, et. 1. Vand, som koges t. Thee. 2. d. s. s. Thee, 2. "Lad Theevandet fare, dril hellere M." Bessel. Theologie, en. ud. pl. videnskabelig Lære

om Gud og om Menneskets Forhold t. det høieste Væsen, (Religionsvidenskab) grundet enten p. filosofisk Undersøgelse (naturlig T.) ell. paa guddommelige Aabenbaringer (aaenbarede T.) At studere Theologie. — Theolog, en, den, som har gjort Theologie til sin Videnskab. — theologisk, adj. som hører t. Theologie. En theologisk Candidat, som har taget theologisk Examinationsramen. At høre en theologisk Forelæsning.

Theorie, en, pl.-er. [Lat.] 1. videnskabelig, ell. fuldstændig og ordnet Indsigt i en Materie, i Læren om en vis Gienstand; modsat Praxis ell. Udvælsk. At have Theorien indse. Han har lægt sig efter Theorien i Medicinen; Medikmens T. men aldrig givet sig af m. at udøve den, m. Praxis. 2. videnskabelig Fremstilling af en vis Lære, Lærebegreb. Agerdyrningens, Lovfyndighedsens T. At skrive, fremsætte en ny Theorie. — theoretisk, adj. som hører t. Theorie, t. videnskabelig Indsigt og Lære; modsat praktisk.

Thi, conj. [Jøl. pviat. Formen thi at er ogsaa i ældre Dansk hyppig. A. S. py, *ideo, propterea, quia.*] 1. Dette Bindes ord betegner Grunden t. den ell. de foresaaende Omstændigheder ell. Sætninger, og staaer altid i Begyndelsen af en ny Sætning, der forvandtigen v. Colon adskilles fra den foresaaende. (nam. enim.) Reisen var ikke blot en Lystreise; thi vi besøge alle Fabrikerne i Sjælland. "Han var en from og ædel Mand; thi Adel kan en Vænde være." Thaarup. — Den forklarende Sætning kan ogsaa være spørgende ell. betinget: Seg Klager ikke over min Skiebne; thi hvortil nytte Klager? — Det er nødvendigt, at bringe ham p. en bedre Vel; thi fæer dette ikke, gaar han sin Undergang i Møde. 2. Undertiden staaer thi i Gr. for: derfor, og tyder hen paa en Grund ell. Aarsag t. den Handling ell. Virkning, som udtrykkes v. Sætningen, der begynder m. thi; men ogsaa her forudsættes en Forbindelse m. noget foregaaende. (*igitur*. Jøl. pvi.) — Magt kunde her ikke anvendes; thi vilde han forsøge, hvad der kunde udrettes v. Rist. (Stærkningsordets Sted foran Personen er her nødvendigt, og betyngter netop Meningen: *igitur tentare voluit*. Thi han vilde, er derimod: *nam voluit tentare.*)

Throne, en, pl.-r. [Lat. Thronus.] 1. en Kongesæde, et Kongesæde, Højsæde. 2. den høieste Magt, Regentens Myndighed i et stort Rige. At bestige Thronen (om Keiser og Konger; selden om mindre Fyrster.) Han blev født fra Thronen o: afstaa. — Thronarving, en, d. s. s. Thronfølger. Thronfølge, en. Arvefølgen i et Rige. Thronfølger, en, den, som v. Fødsel ell. Ublærelse er berettiget t. at arve en T. ell.

Regieringen over et Rige. Thronhimmel, en. En Himmel o: Loft ell. udsprent Dække over en T. Thronfeng, en. En Seng m. en Himmel over, lig en Thronhimmel. — thronværdig, adj. sig værdig t. Thronen, til at beherske en Stat. "Dens huuslig Død har forenet sig m. thronværdig Døds." Walling.

Ti (conj.) s. Thi.

Ti, et Talerd; Hovedtallet 10. pl. Tiere br. om Tal, som v. deres Plads i en Talvætte betegne Tallets Genheder, ti Sange tagne. (s. Tæne.) = Tiaar, et, pl. d. s. dette Ord have Nogle brugt t. at betegne et Antal af 10 Aar; en Decade; Andre det mere analogiske: Marti. Intet af disse Ord har faaet alm. Indgang. — tiarig, adj. som har en Alder af ti Aar. (oglaa: tiaars. En tiaars Dreng.) tiende, Ordentallet af 10. Over tiende Mand. — Tiaars: Tiaarsdedel, en. Tre Tiaarsdedele. T. (s. n. s. Tiaars.) Tiaarspenge, n. s. pl. Afgift af en Tiaarsdel af en Pengefum, som i visse Tilfælde f. G. naar Aar førtes ud af Landet) maatte betales. (D. 8. V. 2. 76) Tiaars og Tiaarspenge. — tifold, adj. og adv. som tages ti Gange: ti Gange taget. Tifant, en. Figur m. ti Kanter. tifantet, adj. som har ti Kanter ell. Vinkler. m. s.

Tiadder, en. (Tadder. Moth.) unyttig Snakken, Sladder, Vaas. Deras: tiadder, v. a. at sladder, snakke løst og meget. Tiaddren, en. (kun i dagl. og launere Tale.) Tiaars, en, pl.-er. [Ed. Tofsa; *crista, cirrus.*] en nedhængende Ende af runde Klæder; en Pjalt af ingen Værd. (Moth.) — tiavset, adj. som hænger i Tiaarser; revent, pjaltet.

Tid, en, pl.-er. [J. og A. S. Tid.] 1. ud. pl. i abstract ell. filosof. Betødning: a.) den Form, hvorunder vi v. Tænkningen fatte de endelige Ting's Følge efter hinanden. Som saadan modsættes Tid i Særd. Num. b.) det Endelige selv, ell. de endelige Ting i deres Følge (Tilbliven og Ophør); modsat Evigheden. "Den Evighed, hvortil min Sjæl sig giennem Tiden flynder." C. Frimann. 2. i almindelig Talebrug forstaaer man v. Tid en vis, p. forskellige Maader mere bestemt ell. afmaalt Deel af hlin Følge, (1. a.) saavel m. Hensyn t. et enkelt Moment i Tiden (Tidspunkt) som t. en Varighed ell. Bedvarethed. (Tidsrum.) f. G. a.) m. nærmere Bestemmelse v. Tilfættninger. Det vil sies om en kort T. Om et Aars, om en Maanedes Tid. Den Tid vil komme. For kort, f. lang Tid siden. Det er lang Tid siden (længe siden) jeg saae hende, (ell. har seet hende.) Det var paa den Tid. Paa den rette Tid. Paa nogen Tid; paa en kort Tid; paa en Dags Tid. Det er nu den T.

Det er ikke den rette **T.** paa Dagen. Den **T.** vil komme, da du fortrøder det. Den forbigangne, nærværende, tilkommende **T.** (s. Fortid, Nutid, Fremtid.) Fra gammel Tid af. — **I** Grækenes, Romernes Tid. **I** den forrige Konges Tid (o: Levetid, Regleringstid.) **I** min Tid, i hans Tid (o: da jeg, da han var i den Stilling, Betjening, e. d. hvorom Taleren er.) — En Tid lang (ell. Tidlang) siges for: længe, ell. en lang Tid (dog betegner det sidste Udskrift snarere et længere Tidrum.) Han har været en Tidlang i vort Gyms. — Til evig Tid (in æternum) om en Varighed, hvorefter man ingen Grændse tænker sig. **I** pl. siges: i forrige Tider (tilforn, olim) i vore Tider (nuomstunder.) De Tider, som skulle komme. Tidernes Felge, Dmystifning. b.) ud. pl. m. Hensyn t. en Værighed, der udfordres t. at en Forandring indtræder, at noget skeer. Vi have god (lang) **T.** At tage sig god **T.** den fornødne **T.** til noget. At give en otte Dages **Tid.** (Frisk.) Giv **Tid!** giv kun **Tid!** (til den høfslige, ultaalmødige.) Der hører megen **Tid** til. Der er ingen **T.** til. Det har jeg ikke **T.** til. c.) ud. pl. med Hensyn t. et vist, t. det rette, det passende, bestemte Tidspunkt. Det er her **Tid.** Det var paa **Tiden**, p. den hvide **Tid**, at du kom. Det er endnu ikke **Tid.** **I** sin **Tid** p: naar **Tiden** dertil kommer. At passe **Tiden** t. noget. Alting har sin **T.** At vælge den rigtige **T.** **I** betimelig **Tid**, i den rette **Tid.** **Tiden** er forløbet. Det er nu ikke **T.** at komme t. Folk. Nu er det **Tid** at angribe. At komme, gjøre noget for (o: for) **Tiden**, t. rette **Tid.** **I** **Tide** o: i betimelig **Tid**, ikke f. sildigt. (til **Tide.** Sun git ikke til **Tide** m. sit Føster. (Math.) jvf. Utid.) — Ligeledes m. Hensyn t. et vist Tidspunkt af et længere Tidrum. Paa den **Tid** af Dagen, af Aaret. (s. Aarstid.) Ved Aftens **Tid**, v. Midnatstid. d.) m. Hensyn t. Fornemmelser af Tidens Værighed ud. pl. **Tiden** falder, bliver mig lang. At fordrive **Tiden** m. uoget, udfolde den m. morende Gysler. — Skeer det p. en meget tankeløs, unyttig **Maade**, br. Udskrift: at drabe **Tiden.** At tilbringe **Tiden** p. en behagelig **Maade.** e.) en enkelt Deel af **Tiden**, et Tidrum, m. Hensyn t. Omstændighederne, t. det, som er ell. skeer, hændes i **Tiden**; ogsaa i pl. At sitte sig i **Tiden.** At tage **Tiden**, som den er. Vi vil haabe bedre **Tider.** Da var det gylne **Tider.** Irnkende, besværlige **Tider.** En saadan **T.** kommer aldrig mere. Dyrer **Tider.** Dyrer **T.** paa Korn. **I** Trængsels **Tid.** **I** Nøds **Tid**, ell. Nødens **Tid.** **I** Høstens **Tid.** Krigstid, Fæstetid, Engdomstid, Slæbested, Pløietid, c. **I** i Sprogleren: Slærningsordenes **Tider** ell. **Tidsformer** o: Bøininger,

som tilfældigvis den forskellige **Tid**, hvad noget skeer ell. gjøres. tempora verborum. 4. Af egne Talemaader og Udskrift kan bl. a. mærkes: At sige noget i en god **Tid**, sanstomins. **Tiden** vil lære det o: Fremtiden. Det giver sig, vil vise sig i **Tiden** (Fremtiden.) **Tiden** (o: den nærværende **T.**) fører det m. sig. At tage **Tiden** (Reiligheden, den rette **T.**) i Agt. At give **Tid** (ikke skynde sig meget.) Fra **Tid** t. **Tid**, fra **Tid** til anden, o: nu og da. **Tid** efter **Tid**, **Tid** efter **Tid**, anden o: lidt efter lidt. Paa den **Tid** o: da, dengang, tunc temporis. **I** vor **Tid** (Tidsalder, Levetid.) Det er ikke slet i min **T.** o: i min Levetid; ell. medens jeg opholdt mig der, havde dermed at gjøre, m. m. For en **Tid**, ell. en **Tid** lang o: i nogen **Tid.** — Ligeledes: Til en **Tid.** Det gaar an til en **Tid**; men omfider bliver man kied deraf. — Ved **Tiden** o: engang, i Fremtiden. For nærværende **Tid** (ikke: for **Tiden.**) — tidsnok, adv. i betimelig **Tid.** Det er tidsnok i Morgens. Man kom tidsnok t. Brnluppet. (s. ogsaa imidlertid, nu derstiden.) = Sammensætninger: a.) **Tid**sbog, en. kaldtes fordem en **Sonne**sbog, der indeholdt **Sonne** t. forskellige Dagens **Tider**, Fæstidage, o. s. v. **Horæ.** (Borthing bruger det for: **Kronike.** "Verdens **Tid**sbog." I. 159.) **Tid**mærke, et. Forbærker ell. **Legn** p. det, som foreskæer, som kan ventes at ville see. "Allehaande **Tid**demærker søgte de at udgrunde." **Guldb.** (Verd. S. II. 217.) **Tid**penge, pl. en Afgift, som **Haandværksfærende** maade betale t. **Laug**stæffen. b.) **Tid**fort, ell. **Tidsfort** (P. G. Müller.) en. d. s. f. **Tidsfordriv.** "Bisoppen drev saaledes sin **Tidfort.**" **Weddels** **Saro.** **Tidfortning**, en. det, som fordriver **Tiden**, **Tidsfordriv**. (M.) **tids**løs, adj. som er uden **Tid**, som ei kender t. **Tid.** "At vi som tidløst **Fæ** ei **Jorden** skulde bygge." **Arreboer.** **Tid**løs ell. **Tid**løs, n. s. en **Plante.** (s. nedenfor.) **Tid**mærke, et. **Wærte** ell. **Legn**, hvoraf man slutter sig til den **passelige** **Tid.** "Tidmærkerne til **Agerarbejde** ere ikke de samme nu, som fordem." **J. Bone.** **tids**parende, adj. v. som glør, at man bruger mindre **T.** til en **Gjerning.** **tids**spilende, adj. v. som spilder **Tid** f. den **handlende**, **kræver** en **Tiden** (krives ogsaa **tids**spilende.) c.) **Tids**afdeling, en. En vis **Deel** af et **Tidsrum.** (J. P. **Konster.**) **Tids**alder, en. En **betydelig** **Deel** af **Tiden**, m. Hensyn t. **Menneskeslægtens** **Liv** og t. det, som i **Tiden** har tilbraget sig. **Vor** **T.** En **forbigangen** **T.** (s. **Old.**) **Tids**bøining, en. i **Sprogleren**: den **Bøining** ell. **Forandring** af et **Gjerningsord**, som betegner **Handlingens** **forskjellige** **Tid.** **Tids**fordriv, en. noget, en **let** **Gyffel**, en **Fornærselse**, hvorefter man fordriver **Tiden**, ell. den **ubehage**

lige Fornemmelse, som Lediggang, Ridsfomhed giver. At gøre noget til ell. for Tidens fordriv. "Som danner sig af sine Brøders Glæde en adel Tidensfordriv." Evald. "Den blotte Tidensfordriv betegner den ringeste Grad af Fornæstelse, der ikkun tiener t. at udfylde en Deel af Høletiden." Møller. Tidensforhold, et. F. som vedkommer Tiden (f. G. i Sproglaeren.) Tidensfrist, en. 1. Udsættelse i Tiden; Raadighed over et Tidrum. (f. Frist.) 2. Tidrum, Forløb af Tid. "At enhver efter en passende Tidensfrist kunde finde Ansættelse." Rynker. Tidensfølge, en. Den Tids Følge efter den anden, faavel m. blot Denen t. Tiden, som m. Hensyn t. Begivenhederne; ell. denses Følge p. hinanden i Tiden. Dette Ord udtrykker en T. At fortælle Historien, Begivenheder efter Tidensfølge. Tidenskrønike, en. f. Krønike. Tidenslede, en. Led v. Tiden, Ridsfomhed af Mangel p. Gøne t. at udfylde Tiden. Tidenslængde, en. En vis Længde, Udstrækning, Varighed af Tiden. Tidensløb, et. d. f. f. Tidrum ell. Tidensfølge. "En Dag, som ender et Tidensløb i vort Liv, og begynder et nyt." Bastholm. Tidensmaal, et. M. paa Tidens Varighed (f. G. ved Inddeling i Aar, Dage, Timer, &c.) "Fuldbyrdelses langsomme Gang have vi lutet Tidensmaal for." Duffen. Tidensmærke, et. Mærke af den Tid, hvortil noget hører; Kændetegn paa, fra hvilken Tid noget er. (Måbhel.) Tidensomstændighed, en. foregen D. ell. Hæftaffenhed v. en vis Tid; noget, som hører t. et vist Tidspunkt, som udmærker det fra andre. Tidensord, et. f. Gierningsord (Verbum.) Tidensorden, en. d. f. f. Tidensløb. Tidenspunkt, et. et bestemt Afstnit, Dphold i Tiden; en, v. en vis mærkbar Begivenhed bestemt Afstning i Tiden. Tidensregning, en. 1. Raaden, at beregne og inddele Tiden paa (den kristelige, jødiske, mohamedanske T.) 2. Videnskab, Lære om de forstjellige Raader, hvorpaa Tiden beregnes; Chronologie. (f. lidenere.) Tidensrum, et. En Deel, Afdeling af Tiden. Et T. af 20, 50, 200 Aar. Tidensrække, en. d. f. f. Tidensfølge. Tidensskifte, et. 1. Tidens (o: de med Tiden forenede Omstændigheder) Omstiftning, Forandring. 2. Overgang fra een Tid t. en anden; Tidenspunkt. Tidensspilde, en. ud. pl. 1. den Omstændighed, at Tiden spildes, ell. afbringes p. en unyttig Raade. 2. noget, som spilder, øder Tiden. (tidensspildende, f. tidensspildende.) Tidensvilkaar, et. d. f. f. Tidensomstændighed.

Tidende, en. pl. - r. [3. Tidindi; af tida; A. Gr. tidan, (tides, times) hændelse, tilbrage fig.] 1. Efterretning, Meddelelse, Beretning om noget, som er skeet, som har tildraget sig. Nye Tidender fra Rusland. Vi har længe ikke hørt Tidende

fra ham. Man faaer, og bringer Tidende; men sender Efterretning. "Efterretning kan meddeles om Alt, som enten er og skeer, ell. som er skeet og har været. Tidende angaaer kun Begivenheder — og br. kun om det Mærkelige." Møller. 2. en t. visse Tider udfommen trykt Beretning om de nyeste Tilbragelser; en Avis. En politisk, en lærd Tidende.

Tidig, adj. 1. [A. G. tidlie. A. G. tidlig.] som kommer, skeer i rette Tid, bestemtlig. (Moth.) "Det raadne Læe man aldrig faae m. tidig Frugt og Bært at faae." Bording. 2. tidlig t. sit Arbejde, tidlig p. færde. (Moth.) 3. som har Løst t. Mad, sulsten. Besten er tidig til sit Fodder. — Tidighed, en. ud. pl.

Tidlig, adj. 1. som skeer i god Tid, som er, bliver til, gaaer, kommer før end sædvanligt, før den bestemte ell. almindelige Tid; det Modf. af sildig. "Den Giest, der kommer t. et Maaltid, førend Borten ventede det, kommer tidliggen, om det end er silde p. Dagen." Møller. Vi kom meget f. tidligt. (o: før den rette T.) Tidlig eller sildig vil han komme t. at fortrøde det. At gaae tidligt t. Sengs o: før Andre, ikke silde om Natten. Uuret gaaer en halv Time f. tidligt. — Tidlige Frugter, Jordbær, Apparges o: tidligt modnede. (3 Compar. og Superlat. bemærker det ogsaa blot: før i Tiden, ældre i Tiden. Man har en tidligere Lov. Den tidligste Forfatter over denne Materie. Dette Ved har været tidligere i Brug.) 2. færd. om Dagstiden: d. f. f. aarlig (hvilket altid er adv. og kun bemærker: tidligt om Morgenen.) Det er endnu tidligt. Den tidlige Morgenskund. At faae tidligt op. "At begive sig aarlig p. Reisen, forudfatter at man har været tidlig p. færde." Sporon. 3. Morgen tidlig o: næste Dags Morgen; (svarende til: i Morges og i Gaar Morges.) 4. om Aarstiden: tidligt p. Foraaret, Sommeren (o: i Begyndelsen af.) Vi have i Aar en tidlig Sommer, Winter. 4. adv. betimeliggen. Børn bør tidlig værnes t. at undvære.

Tidløs, en. En Plante, m. giftige Egenskaber, Legrod, og blegrede Blomster uden Stængel, som dyrkes i haver t. Prvd. Colchicum autumnale. (Mogne Jomfruct.)

Tidse, en. En Buskørt, m. fide, i Spidsen m. Torne besatte Grene, der voree i Sandgrund og p. Strandkflitter; Pigtorn, Høttorn. Hippophae rhamnoides. Tidse, en. pl. Tidse. [3. pistil.] En Planteslegt, udmærket bl. a. ved dens m. Torne besatte Stængel og Blade, og hvortaf endel Arter ere indenlandske. Carduus. (færd. den almindelige Tidse ell. Agertidse. Carduus arvensis.)

Tid, adv. comp. tiere (3, Stav.) su-

perl. tiest. [af det Ital. adj. tid. n, tidt, hyppig.] jævnlig, hyppigen, ofte. Han kommer her tidt. Det gaar for tidt paa. Jo tiere, jo klarere. "Tidt betynder m. forte Nækkemum; idelig er uden Dphor; ofte vil sigs mange Gange, og hyppigen tilkiendegiver i Mængde." Müller. (Men tidt og ofte have egentlig ganske den samme Betydning.)

Tie, v. n. taug, har tiet. (hos Vidre ogsaa taugt.) [S. bogia.] Ikke lade sin Røst høre, være taug, ikke tale. Naar Rattersgalen Naar, tie de andre Fugle. Da han havde sagt dette, taug han. At tie stille, reent stille. "Det er bedre taugt, end uden Røst tale." Bording. II. 67. — En tiende Røst (stille Røst. Arreboe. 177.) — At tie med noget o: fortie det, ikke sig, fortælle det. Han kan ikke tie o: ikke beholde hos sig selv, hvad der betroses ham som hemmeligt. Han kan tie som en Muur. — act. at tie noget o: fortie. (Baggesen.) "Ovad de ei have sandsfærdigen hørt tale om, det skulle de tie." D. Lov. II. 4. 9. "Men imidlertid min Mund aldrig skal din Træ tie." P. A. Brorson. "Det Raadslægerer er, han Træ, som ties bær." Gøss. P. Paars.

Tiende, en. pl. - r. [S. Tiind.] den tiende Deel af den v. Jorden avlede Gød, som i Danmark ydes af al uprivilegeret Jord, i tre-lige Dele (Kongetiende, Kirketiende, Præstetiende;) ligeledes den tiende Deel af Kreaturerens Hugel og anden Aol, af Fiskefangst, m. m. s. Korptiende, Dværg-tiende, Alkietende. At tælle Tienden. At svare Tienden, tage sin T. i Kiærven, i Træven; ell. i Skieppen (o: v. Martern, ell. af det tørstne Korn efter Forening.) = Tiendraggift, en. Afgift, som Tiendeyderen betaler i St. for at svare Tienden i Kiærven. Tiendeager, en. A. hvoraf svares T. tiendebærende, adj. v. kaldes den Jord, som bærer Kornet, hvoraf Tiende skal svares i Kiærven. (Hansens d. Skiftesret. 2. Udg. 208.) Tiendeceier, en. den, som v. Kiøb ell. paa anden Maade er bleven Eier af en Kirke ell. Kongetiende. Tiensdeforening, en. F. om at yde visse Skiepper Korn af en Lønde Hartkorn ell. Penges, i Stedet f. Tiende i Kiærven o. s. f. Tiensdeforordning, en. F. om det, som hører t. Tiendeafsenet. tiendefri, adj. fritaget f. at yde T. tiendefri Jord. Deraf: Tiensdefrihed, en. ud. pl. — Tiendegaard, en. En Gaard, af hvis Aol der svares Tiende. Tiendegaas, en. G. som ydes i Tiende; saaledes: Tiendehens, o. fl. Tiendekorn, et. R. som ydes i Tiende. Tiendelade, en. Kirkelade, hvori Tienden glemmes. Tiendenej, et. Reg, som udtages t. Tiende. Tiendepenge, pl. P. som gives i St. f. Tiende. tiendeplygtig, adj. plygtig til at svare Tiende. tiendeplygtig Jord. Tiens-

derettighed, en. A. til at tage Tiende. Tiendevig, en. Svig, som begaas i at yde Tienden. Tiendetager, en. den, som opbejærer Tienden. Tiendetagt, en. Gien-ningen, at tage, modtage Tiende. "Naar Landsbypræster bleve friske f. Tiendetagt og Aving." Rahb. (D. T. XII. 485.) Tiensdetæller, en. den, som tæller de opbundne Reg p. Marken f. Tiendetageren. Tiensdevæsen, et. Alt hvad der hører t. Tienden, og de samme vedkommende Rettigheder og Plygter. Tiendeyder, en. den, som er plygtig at yde Tiende.

Tiende, v. n. 1. har. uden imperf. [S. tiunda.] at give Tiende; svare Tiende.

Tiene, v. n. og a. 2. [S. piona.] I neutr. 1. I Alm. Naar i et afbængigt Forhold t. en anden, være en Anden ubetjent givet, og forplygtet t. Arbejde ell. anden Følge af dette Forhold. At tiene en Herre. Den, som har Magt og Guld, finder nok, som ville tiene ham. At tiene fremmede Guder. (Bibel-Dovers.) 2. sær. være en forplygtet f. Løn (om Tyende, Tiensfæll.) At tiene hos een. At tiene for Røst og Løn. Hun tiener, har tiens der i Huset. At tiene i Gaarde m. een o: i samme Huus, i een Husbondes Brød. Han tiener nu en anden Herre. At tiene for Gaardskarr, f. Stuepige. — Om Krigsfolk: At tiene til Hest, t. Fods. At tiene under en Officer, General. Han har tiens i den franske Armee. — Om Embedsmænd: At tiene Kongen, tiene Staten. 3. fig. act. (men intrans.) fremme en Andens Gavn ell. Fordeel, vise en Willighed, Giely. At tiene een i noget, med noget. Hvormed kan jeg tiene Dem? Tien mig i at sige det t. ham. Ders med er jeg ikke, kan jeg ikke være tiens o: det er ikke t. min Fordeel. 4. være nyttig til, due til, være Middel t. at dynaa en Densigt. Det tiener t. hans Forsvar. Dette Stul tiener t. at sætte Redstabet i Gang. Dette Træ tiener ikke t. Bohave. II. act. erhverve v. at tiene. I den Tale. At tiene sit Brød. — At tiene Bøder af. jvf. astiene. — At tiene sig op t. en Læge Grad, Værdighed, forfremmes i sin Tiensfæ. Han har tiens sig op t. [General fra Soldat.

Tiener, en. pl. - e. 1. den, som tiener, gjør Tiensfæ, er i Tiensfæ. (modfat: Herre.) Kongens, Statens Tiener. (Som et Høfligheds- Udtryk i Alttale og i Brevskill. Dets ærbsdygste, underdanige T.) 2. sær. et Wandtsolk, som f. Løn gjør Tiensfæ ell. Dypartning inde i Huset. (jvf. Betient.) Han holder baade Karl (Gaardskarr) og Tiener. "En Tiener er en stedse-varende Dagslønner." B. Thott. f. Kammer-tiener, Kvæntiener, o. fl. = Tienerarbejde, et. A. som hører til, forrettes af en T. Det er ikke Pige-men Tienerarbejde. Tie-

veddragt, en. D. som passer f. en Tjener; ell. egen Dragt, som en Herre giver sin Tjener ell. sine mandlige Tienestefolk. Tjenerhold, et. den Omstændighed, at holde Tjenere ell. Tienestefolk; Tjenerhold. (J. Boye.) Tjenerkiole, en. En særegen Kiole, som en T. gaar i (Kjører-Kiole.) Tjenerløn, en. Løn, som en Tjener (2) faaar. Tjenerstand, en. Tjeneres ell. tienende Personers Stand. "Jeg kjendte endnu ikke Tjenerstanden som en saa sikker Del t. Koffen." Rahb. = Tjenerind, en. egentl. et Fruentimmer, som tjener; men br. selvdn uden i Brevstilk o. d. (s. Tjener, 1.)

Tjeneste, en. pl.-r. 1. Gjerting, Arbejde, som den, der tjener, er forpligtet t. at gjøre. (Ministerium, servitus.) Han gjør endnu T. (mest om Soldat.) Det br. selvdn i denne Bemærk. uden sig. for: enkelte Handlinger, hvorved man fremmer en Andens Gavn, udretter noget f. een; Willighed. (s. tjene, 3.) Han har gjort, vist mig mange Tjenester. De kan gjøre mig en betydelig Tjeneste. Dermed har han gjort mig en slet T. (skadet mig.) 2. Tilstanden at tjene; ell. Indbegrebet af de Gjertninger og Arbejder, som den Tjenede maa foretage. At forrette sin T. At være i T. Hun har en besværlig T. At tage T. give sig i T. gaar i T. hos een. — Tjeneste br. ogsaa deels om en Virksomhed, der helliges det Offentlige, deels om, hvad der f. en vis Løn forrettes i et Huus ell. en Familie. At træde i Statens Tjeneste. At gjøre T. ved Koffet, i Høven, p. Flaaden. "Man søger om Betjeninger (Embeder, Bestillinger) i Forgemaakst, og efter Tjeneste i Adressavisen." Müller. (jvf. Hofstjeneste, Krigstjeneste.) — Tjeneste, absol. bruges ofte f. Krigstjeneste; (Han er gammel i Tjenesten; faaar endnu i T. Den Capitain er streng i Tjenesten.) undertiden ogsaa f. Gudstjeneste. (Tjenesten er endnu ikke begyndt.) 3. en Tjenedes Stand og Stilling; en Bestilling, et Embede. (officium.) At gaar i sin Tjeneste. Hun (H.) har forladt sin T. i Urde. Karlen søger om T. At opfige sin Tjeneste. — Der er en god T. ledig. Der er mange, som søge om denne Tjeneste. En Koffertjeneste, Gravertjeneste. (Det br. ikke gierne uden om ringere Embeder, ell. i dagl. Tale. s. Embede, Plads, Stilling.) "Det kaldes de højere Bestillinger i et Fag Embeder; de ringere Tjenester." Müller. — Deraf: a.) Tjenesteaar, et. pl. d. s. det ell. de Aar, een har tjent, været i Tjeneste. Tjenestealder, en. den Alder, een har i Tjenesten efter Antallet af Tjenesteaar (Anciens netet.) Tjenestebud, en. Den, der i en andens T. bringer et Bud, der tjener som Budbærer. Tjenestedreng, en. Dreng ell. halvvoxen Karl, der tjener. Tjenestefolk,

pl. Personer af Mand- ell. Qvindeslægtet, der tjene f. Koff og Løn, ell. forpligte sig t. at varetag forpærlig Gjertning i ell. udenfor Huset f. deres Husbonde ell. Madmoder, og som ere bundne t. denne forpligtelse i det mindste p. et halvt Aar. Han holder mange T. men endnu flere Daglere. tjenestefri, adj. fri, befriet f. at gjøre Tjeneste (2.) Tjenestefri, en. Jær, Omhu i den Tjeneste, det Embede, som er een overdraget. (af det T. Dienstfreie t.) "Han anbefalede sig v. Duellighed og Tjenestefri." Engelst. Tjenestekarl, en. voren Karl, der tjener en Husbonde og gjør sin Gjertning udenfor Kærelserne, i Gaarden, Stalden, p. Marken, x. (s. Xolofkarl, Bryggerkarl, Gaardeskarl, o. fl.) tjenestelos, adj. som er uden T. (3.) som mangler en T. Tjenestems (selvdn) og Tjenestepige, en. Ethvert ugift Fruentimmer, der tjener i et Huus, i lige Forhold, som en Tjenestekarl. f. Bryggerpige, Kammerpige, Koffepige, Malkepige, Stuepige, o. fl. Tjenestepligt, en. p. som paaligger den, der er i Tjeneste, ell. den, som gjør Krigstjeneste. Tjenesteqvinden, en. 1. ethvert Fruentimmer, som tjener. 2. en Kone ell. Ent, som tjener. (I begge Bemærkelser selvdn, uden i højere Stilk og Almuen.) Tjenestefag, en. en Sag, Forhandling, der vedkommer eens T., Bestilling, Embede. Tjenestetid, en. 1. den Tid, hvori en Person tjener en anden. Karlen har været tro i hans hele lange Tjenestetid. 2. den Tid, hvori een gjør Tjeneste som Soldat, og dertil er forpligtet. Tjenestetyende, et. pl. d. s. Mandfolk ell. Fruentimmer af Tjenestefolkene. (s. Tyende: b.) I følgende sammenbrages Hovedordet: tjenstagtig, adj. villig, tilbøielig t. at gjøre Andre Tjenester. (s. No. 1.) deraf: Tjenstagtighed, en. ud. pl. tjenstdygtig, adj. dngtig, i Staud t. at gjøre T. (Hær om Krigsfolk.) En tjenstdygtig Karl, Soldat. tjenstfærdig, adj. d. s. f. tjenstagtig; og heraf: Tjenstfærdighed, en. "Disse tjenstagtige, som overvælde hele Verden m. deres Tjenstfærdighed." Rahbet. tjenstgiorende, adj. som gjør Tjeneste, har virkelig T. ell. Dypartning. En tjenstgiorende Kamsmerjunter, Adjutant. — tjenstlig, adj. villig t. at tjene een. (3.) T. dienstlich. (i Gancellestilk.) — tjenstskyldig, adj. pligtig t. at tjene een. (br. kun, som halv forældet, i Brevstilk.) tjenstsvillig, adj. d. s. f. tjenstagtig.

Tienlig, adj. som kan tjene til noget; anvendelig, brugbar, ducelig, nyttig t. en vis Besigt. At være tienlig til noget. (s. tjene, 4.) "Tienlig er den Ting, som kan anvendes t. at fremme et vist Mæled. Man siger ikke om en Ting, at den er tienlig i Almindelighed; men tilføjer, hvorledes, hvortil den er anvendelig." Müller.

Tier, en. pl. -e. det Faltegn, som t en Lals vække staaer foran Ballet, der tilkiendegiver Ænheder ell. Ænere, og hvis Laleenhed er 10. 77 er 7 Tigre og 7 Ænere.

Tiere, tiest, s. tidt.

Tiger, en. pl. Tigre. Et Rovdyr af Katteslægten. *Felis tigris*. = tigret, adj. plettet, som Tigerens Skind, tigerpletet. — tigeragtig, adj. lig en Tiger. tigeragtig Grumhed. Tigerherte, et. fig. et meget haardt, grumt Ø. ell. Sind. Tigerhest, en. Hest med et tigret Skind. Tigerkat, en. et Navn, som undertiden gives nogle Dyrarter af Katteslægten (s. *F. Felis Onca* og *F. pardalis*.) Tigerkind, et. Tigerens forhaarede, plettede Skind.

Tigge, v. a. og n. 1. har. [Sv. tigga. *T. piggia*, at modtage.] 1. bede tidt, idesigen, trøgle. "Hvens Mand ei hæder tigger, thi han vil fortiene den." Thaarup. — Østere: At tigge om noget. At tigge sig noget til. Hun tiggede ham saa længe, t. han maatte ud dermed. Jeg er alt bleven tigget derom. (Dagl. T.) "Et ærbødig og hengivende, men ikke tiggende, ikke trøglende Sprog." Stoud. — Deraf: **Tiggen**, en. Med at hendes Tiggen og Beden ubrøttede hun dog intet. 2. bede om Almisse. At gaae om og tigge. At tigge ved Dørene. — act. at tigge sit Brød. At tigge noget sammen, samle v. at tigge. = tiggefærdig, adj. som er nær v. at maatte tigge, meget forarmet. = **Tigger**, en. pl. -e. den, som opholder sig v. Almisse, som han tigger sammen; en Stodder. (Betler.) — Deraf: tiggeragtig, adj. lig en Tigger, passende f. en T. Tiggerbarn, en. 1. en Tiggers ell. Tiggerkones B. 2. et Barn, som gaar om at tigge. Tiggerbrev, et. Brev, hvori man beder om Almisse. Tiggerdigter, en. D. som tigger, ell. skriver Digte f. af saae Almisse. "Disse Skialde vare ikke Tiggerdigtere, som tildrede Kongens Dren f. et Maaltid Rab." Bandal. Tiggerdreng, en. D. som tigger. Tiggerkerling, Tiggerkone, en. Kone, som gaar om at tigge. Tiggermunk, en. En Munk af de Ordener, som ikke maa besidde Grundeierdomme, men leve af Almisse. Tiggerpige, en. En Pige, som beder om Almisse. (Dhl. Helge.) Tiggerpose, en. P. hvori Tiggerne samle hvad der gives dem. Tiggerstav, en. At gribe t. Tiggerstaven, slaae sig t. at tigge. — Tiggeri, et. pl. -er. Gierningen at tigge ell. betle.

Tibed, en. En Ænhed, ti Gange taget. Til, præp. og adv. [S. og Sv. til.] A. som præp. betegner det l. egentlig og i Alm. det Modsatte af fra, ell. en Nærmelse, en Bevægelse, Retning, hvorved man kommer en Gienstand nær ell. nærmere, en Handling, hvorved man bringer en Gienstand nærmere t. en anden. (ad.) Jeg

gaar, florer, retter til Byen. At nærme sig til een. At gaae fra Huus til Huus. Kom hen til mig. At tage noget til sig. — At besørge noget til een. At skrive et Brev til een. At holde noget tæt til Diet. At sætte noget op til Væggen, sætte et Reb til noget. (Saaledes om umiddelbar Berøring af en Rings Udvoortes, m. op. At hvile, hælde, støtte sig, slaae op til en Væg.) Den samme egentlige Brug af denne Præposition, ligger t. Grund i mange figurlige Udtryk. f. G. At komme til sine Penge, komme til Kræfter, til Stade, komme til Vre og Værdighed. Raden kommer nu til mig. At lade een komme til Orde. Det kom til Slagsmaal. At drage een til Ansvar. At tage noget til Eftertanke. At bringe noget til Ende. o. f. v. — Ligeledes figurl. (p. Spørgsmaalst hvorhen? hvor langt? m. m.) Det vil trykkes til fremmede Steder. Det stunder til Aften. At tælle til fem, til tyve. Det sigter til noget andet, har Hensyn til. — I andre figurl. og egentlige Anvendelser tilkiendegiver denne Præposition: a.) en Nærværelse paa et Sted, ved en Handling, og Deltagelse i samme; i visse Tilfælde: At være til Bæstel, til Bryllup, til Gilde (men: i Selstab;) til Landemode, til Enkighed, til Marked; til Grammen, til Skrifte, til Guds Ord, o. fl. b.) Sindets, Lantens, Viljens Retning p. en bestemt Gienstand, og den deraf flydende Handling, hvorved man enten selv bevirker Dynaaelsen af et Forfæt, ell. bringer andre t. at virke. At have Øyst, Attaa, Tilbøielighed, Hab, Rærlighed til noget. Hans Øu stod ikke til Klosterlivet. At bede til Gud. At sætte Lid til een. At lave sig til Reisen. At ruste sig til Krig. At hengive sig til, slaae sig til Drik, til Nøglighed, t. Lediggang. At bidrage til noget. At holde een til Arbejde, til Bogen. At formane, formaae, bevæge, stynde, overtale, true, nøde, lokke, narre een til noget. At indbyde een til et Selstab. — Ligeledes efter visse Adj. ell. Partikkelter, og Substantiver, hvorved en vis Tilbøielighed, ell. Egenhed udtrykkes: Hengiven til Nøglift; forfalden til Drik; tilbøielig til Vrede, til Mistanke; vant til Arbejdsomhed, til Enkighed; oplært til Forsikkelse; hastig, langsom til Vrede; hurtig, Aftig til sin Gierning. Hengivenhed til Arbejde. Vane til at love. Atbøielighed til Lediggang. Ulyst til Væsentning. c.) en Bestemmelse, Brug, Anvendelse; Evne, Duellighed, Bequemhed. Stiebner har udsæet ham til Uheld. Klæde til en Kiole. Sommer til en Bogning. Wand til at væsse sig i. At give Penge ud til Klader. Penge til at kiose noget for. Det er til Deres Tiensfæ. At spise noget til Frokost, til Aftensmad. At kiose Klod til Suppe. Jeg gav ham en Mort til

Brød og en Kdr. til Kød (o: til at klobe det for.) At tage een op til Dands. At tage een til Kone. At vælge een til Konge. Jeg vil have ham til Striver, til Gaards-Varl. Det er brugeligt til en Plov. Det forsaar ikke til saa mange. At være op-lagt, duelig, beqvem, stiftet til noget. At have Anlæg til noget. Dertil er han for god. Jeg har bestemt ham til Semand, til den lærde Stand. At dømmes til Døde, til Fæstningsarbejde. (Hertil kan ogsaa rægnes Brugen af til foran infin. hvor en Brugbarhed ell. Bestaffenhed v. Subjec-tet udtrykkes. f. E. Antoen er god til at ståre med. Snar til at love; klar til at vende; for ærlig til at løre; for svag til at faae. x.) d.) Forening af en Ting m. en anden, samtdig Anvendelse, og Beqvemhed dertil (i nogle Tilfælde.) At spise Brød til Kisdet; drikke Wiin til Måden. Der hører et Sted til Riolen. Der skal Sukker til Ragen. Dette Blad hører til Bogen. Det ene passer ikke til det andet. At tie, at sige ja til noget. e.) Virkning, Følge, Udfald af en Handling. At ærgre sig til Døde. Det er mig til stor Støbe, og ham til ingen Nytte. Det er os alle til Fordeel. Til hendes store Glæde, Sorg. Til min Ulykke, fulgte jeg hans Raad. Til sine Ven-ners Glæde, er han nu helbredet. f.) En Hensigt, Bevæggrund. Det stæer til dit eget Bedste. At gøre een noget til For-træd, til Skam, til Ære. Han gjorde det mig til Trods. At sætte noget til Stue. Det er til Salg. At være til Glæst, til Besøg hos een. At kalde een til Vidne; tage een til Mønster. Det skal være til Mærke. (s. ovenfor. c.) g.) Forandring af en Tings Væsen og Bestaffenhed, ell. Umbannelse t. en ny Ting. At blive til Støv, til Vand. Han kan blive til noget m. Tiden. At blive til en stor Mand. At støde noget til Pulver. h.) I nogle Talemaader: en Begyndende, Handling ell. Virkning: Hun tog til at græbe. Han gav-fig til at lee. Det gav sig til at regne. (Ogsaa: det trækker op til Regn; det seer ud til Regn; det lader til at ville regne.) Hertil hører p. en Maade ogsaa Udtrykket: At gribe, tage til noget. Han tog til sin Kaarde (lige som: nærmede Haanden t. Kaarden; som er noget andet end: han tog sin Kaarde.) Han tog til sin Hat, som om han vilde gaac. Han tog kun til Hatten (lettebde den kun ldet.) — Bestemmelsen af en Tidslængde, ell. af et tilkommende Tidspunkt. Fra Morgen til Aften; fra Januar til April. (s. indtil.) Til Paaste, til Nytaar (o: naar Paaste indtræder.) Vi faae Regn til Matten. Jeg kan bie til i Aften. — Til hvad Tid skal jeg vende dig? til rette Tid. ”Oplysning er ret god til Tid og Sted, naar der er Maade med.” Bagg.

II. Om Brugen af til, svarende t. andre Sprogs Casus, kan bemærkes: a.) den hyppigste og almindeligste Brug svæer oftest til Objectets Dativus. Saaledes: At nærme sig til een. At lele et Huus til een. At forlene Brødet til sin Familie. At plukke Blomster til een. At tiende til Præsten. At sive, overlade, svinde, bringe, bære, sælge, slæde noget til een. At sige, hviste noget til een. At give sit Minde, Samstykke til noget. Det er nok til mig. Kio-len er stor nok til ham. [Skøndt for ogsaa i mange Tilfælde udtrykker Objectets Dativus (s. for, 3. l.) finder dog en bestemt Forskiel imellem begge Sted; og til udtryk-ter altid et nærmere, et mere umiddelbart Forhold, end for. f. E. Disse Fæbler ere skrevne for Børn. Han har skrevet et Digt til hende. At sive Stoe for een (saa være baade s. ham selv, for hans Familie, x.) At sive et Par Stoe til een o: til ham selv.] Om Forskiel p. Dativ. med og uden præp. til i nogle Tilfælde: s. Høstgaards Synt. S. 324. b.) til udtrykker ogsaa Genitivus i særegne Tilfælde og Talemaader. f. E. Det var Begyndelsen til hans Ulykke. Kilden til alt Gødt. Hvor er Giermanden til denne Bog? (denne Bogs Gier.) Han var Dphavemand til dette Dyrer. At være Fader til et Barn, blive Moder til en Søn. Forfatter til (ell. af) et Skrift. Originalen til en Afskrift. Arving til et Rige. (I Fyresters Titulatur bruges til foran Landes-nes Navn: Konge til Danmark. Hertug til Holsten.) I mange Tilfælde, hvor en Genitiv. finder Sted, br. til om en saadan Ting, der hører til en anden, men lader sig stille, ell. kan tænkes adskilt fra samme. f. E. Nøglen til Raasen. Omhængt til en Seng. Register til en Bog. Radeskotten t. Beværet. Hvor er Glædet til Bognen? — Man siger: Præsten, Degnen, Klokkeren, Graveren til en Kirke, til Fruer Næ-nighed; men: i et Sogn. — Døren, For-ten til Haven, til Gaarden; men: paa Huset. c.) en anden og forskiellig Brug af til, hvor denne Præp. fordrer den danske Gen., finder Sted (som en Leoning af den gammelnordiske Sprogbrug) i endeel Talemaader: f. E. at være til Aars, til Ålders. At gaac til Alters, til Woeds. At reise til Føds, til Bogens. At tonime til Løds. Ryde til Waals; spørge een til Raads. gaac til Sings; reise til Sogns; faae noget til Rids; gaac til Werts; blive til Sinds; m. fl. (De anføres temmelig fuldstændigen i Høstgaards d. Syntax. S. 208. 7.) I adskillige Tilfælde har Skrivebrugen indført at sammensæie Ordene. s. f. E. til-deels, tilfals; tilfreds, tilkiøds, tilgavns. — Ved nogle Ord styrer til ogsaa virkelig gen. men den ældre Endelse paa e er be-holdt. f. E. At ærgre sig, at dømmes til

Døde; falde til Jode; at have til Gode; gaac til Grunde, forskaae noget til Grunde; gaac en til Saande; være til Guse; komme til Live; være til Mode; komme til Orde; holde til Raade; staae til Skamme; komme, være til Stede; tage til Takke; bringe til Veie. — Afstille af disse skrives nu ogsaa forenede. (s. nedenfor.) III. Denne Præpos. br. desuden i en Rængde særegne Udtryk og Talemaader, hvoraf endeel kunne høre til noget af de anførte Tilfælde; andre ikke, og som umuligen her alle kunne opregnes. f. E. At gjøre een til Raade. Til Lykke, til Ulykke mærkede han det. Til al Lykke. At slige, adde til Best. At komme til Fort. Det staaer til dig (besvøer p. din egen Beslutning.) At sødes til Verden. At stiftes til noget. At tage een til Raade. At tage noget til Eftertanke. At søgte til Lykke. At lægge sig til Hvile. At gjøre sig til Mar s. Folk. At spise, drikke til Fornødenhed, t. Raade, t. Paa. At lugte, at lytte til noget. At frie til en Pige. Han vendte sig til Folket, til en anden Side. At hnde. (Vet) til Byen, til Huset. At see ind til een o: besøge. At fornemme til Kunde. At mærke, fornemme noget til een. At kalde een til Præst, til Degn. o. s. v. = B. Som adverb. br. denne Præpos., foruden i Sammenfættninger, p. adstillelige Maader. 1. til at betegne en Sættelse. Ent Winduer til (ell. i; modsat op.) Østen vil ikke gaac til. At holde Øren, Dinene til. 2. en paastryndet Besværgelse. Vi maae ride til, gaac rask til, dersom vi skal naae ham. Alor til! siges t. den, som klører s. langsomt ell. holder stille. 3. nærmere, udtrykkeligere Bestemmelse af en Bevægelses Retning, ell. Opsmuntning t. at paastrynde den. Han blev ikke staaende, som de andre, men gik lige til. Dug til! staae til! sidd til! — naar een tøder m. disse Handlinger. sig. Jeg bestemte mig ikke længe; men slog til o: tog imod Tilbudet. — "Hverren danser — saa let ad Ristentrappen til." Baggesen. At ride ad Byen til. Han gik, klørte ad Stoven til: naar man omtrent angiver den Vet, een har taget; uden dermed bestemt at sige: han reed til Byen, gik til Stoven; heller ikke, at han virkelig kom til Byen ic. 4. Efter et Verb. (Hær efter er) br. til understiden, (uden Tonsald ell. Accent p. Parstikelen) som et næsten overflødig Tillæg, hvor ligesom ell. som gaar foran Verb., og hvor man da udtrykker et Genføn ell. et betingende Forhold t. en foregaaende (ell. ved Omfættning efterfølgende) Sætning, f. Ex. Prisen er forskiellig, ligesom Klædet er til. — Hvad koster Stykket af Melonerne? — Det er ligesom de ere til (ell. ligesom de ere store til, ligesom de veie til.) "Som man reder til, saa ligger man." Ordspyt.

(Accenten falder her ikke paa "til.") "Hv hvor kan rejse dem, som de kan skrive til?" Poeses Krit. ved Schiermann. 5. Efter nogle Verber, men dog oftere foran og sammensføiet m. Verbet, har til Bemærkelsen af en fuldendt Gierning, ell. en saadan, hvorved Tingene faaer sin rette Stik, sin tilbørlige Stikelse o. d. f. E. At flippe et Mona ster til; klære Klædet til; at ride en Hest til; tafle et Skib til. (Jf. tilidanne, tilflippe, tilrede, tilride, tilrafle, tilvirke.) 6. I andre Talemaader: f. E. af og til o: nu og da. At gaac af og til o: snart komme og snart gaac bort. At tage til o: være, forsøges (s. tiltage.) At være til (eristere.) At holde til med een (m. et Fruentimmer.) Det gik saaledes til (stete, tildrog sig.) At skrive een til. Jeg har skrevet ham til bera om m. Posten. At tale een haardt til. Jeg vilde give meget til, at det ikke var sandt. See til, (voget dig) at du ikke falsker. Jeg tager ikke Deel i Spillet; men seer kun til (er Tilskuer.) ic.

Tilaaagre sig, v. rec. erhverde v. Kager. At hvad han eier, har han tilaaagret sig, ell. aagret sig til.

Tilærvet, adj. v. som man har faaet v. Arv, har arvet sig til. (foruden det man elers eier.) En tilærvet (arvet) Formue.

Tilbage, adv. 1. i en Bevægelse, som er det Modsatte af frem ell. fremad, i en Retning mod det Punkt, hvorfra Bevægelsen udgik. At gaac frem og tilbage paa Gulvet. Vi gik en Mill frem og tilbage (o: i Alt to Mill. Men: Hver Bilen frem og tilbage er kun en Mill.) At reise, ride, løbe, vige, falde tilbage. At kaste noget tilbage. At falde een tilbage (til Stedet, hvorfra han gik bort.) Han er alt kommen tilbage fra sin Reise. At see tilbage. "De stode fast, og saae ikke tilbage." Jer. 46. 5. 2. figurl. i mange forskjellige Udtryk. f. E. a.) mod en forbigaaende Eld. At tænke sig tilbage i sin Barndom. At see tilbage paa sit henrundne Liv. (At søgte Fortiden tilbage o: søgte den fornyet. At søgte sig den Tid tilbage, man har levet.) b.) til den forrige Gær, Besidder, (igten.) At tage tilbage, hvad man har givet; give tilbage hvad man har laant. Sehnet falder nu tilbage t. Kongen. Jeg har sendt ham det tilbage. At betale tilbage, hvad man har laant. c.) i den forrige Tilstand. Den Syge er igjen salden tilbage. Det gaacer tilbage med ham o: hans Tilstand forværres. Denne Engdom har sat ham meget tilbage (i hans Høring, Formaaestilstand.) Tegtefaber, Contracten gik tilbage (o: blev ikke afsluttet.) d.) I andre Udtryk og Talemaader: f. E. At tage sit Ord, sit sidste tilbage. At kalde tilbage hvad man har sagt (s. gientalde.) Han maa staae tilbage for de andre (bliver tilspisat.) At

holde sin Mening tilbage (fortte den.) 3. tilbage br. ogsaa a.) om det, som endnu haves, som er ironet, som endnu er der, det tilbageblevne. Han har folgt to af sine Godser; men haak har endnu det største tilbage. "Vi have intet tilbage, uden vore Legemer og vor Jord." 1 Mose B. 47. 18. "Eder noget tilbage, at hun kan opsanke det." Ruth. 2. 16. ("Eder noget blive igjen." Bib. 1550.) "Det mindste Tab gjør, at vi glemme det Gode, som vi endnu have tilbage." Sneed. "Der er intet andet tilbage (tilovers) f. ham, end at tilstaae sin Skuld og bede om Naade. Han har endnu meget tilbage at lære. b.) i Mdsættn. til frem ell. fremme om den ell. det, som ikke gaar frem, som er ell. bliver i en Afstand bag v. andre. Han rejste ikke m. de andre, men blev tilbage i Kroen. Hans Hest kunde ikke træde saa stærkt, som de andre; derfor blev han altid et langt Stykke tilbage p. Veien. — sig. om den, som ingen Fremgang gjør ell. har gjort i Rørdom o. d. I de gamle Syrog er han langt tilbage. Drengen er tilbage i Skolen. 4. det sammenfoies m. nogle Verber og deraf udlede Subst. men i de fleste Tilfælde br. det adskilt og efter Verbet. = tilbagebetale, v. a. 2. At tilbagebetale et Laan. Sieldens Tilbagebetaling skal stee i 20 Aar. — tilbagebedrive, v. a. 3. Fienden blev tilbagebedreven. tilbagebedrivende Midler. (Moth.) — Tilbagefald, et. Et Legemes T. efter Tøngdens Lov. Den Syge har faaet et Tilbagefald: et nyt Anfald af Sygdommen. — tilbagefordre, v. a. 1. (Ardanl. fordre tilbage.) Tilbagefordring af betroede Pengge. — tilbagegive, v. a. 3. Han var strar villig at tilbagegive (gibe tilbage) hvad han havde oppebaaret. "Men kan end Graad dig ei tilbagegive." Troltel. Deraf: Tilbagegivelse ell. Tilbagegiveness, en. — tilbageholde, v. a. 3. a.) hindre, standse v. at holde paa; holde tilbage. "En Skiebne ell. Aand — tilbageholdt min Haand." Bessel. b.) ikke lade fare, ikke give, ikke udgive ell. tildele. "De som m. Bøds tilbageholde Dagslærnerens Len." Malach. 3. 5. tilbageholden, adj. (af d. Endste) som ikke ldt ell. frit uttrer sin Mening, hemmelig, indstuttet i sig selv. "Den, der giver en tilbageholden (tilbageholdende) og troetndig Erklæring." Drsted. "Hans tilbageholdene, ynksomme, og ligesom mod hans Villie fremglimtende Deeltagelse." Rahb. Deraf: Tilbageholdenhed, en. ud. pl. Der ligger mere skult Tilbageholdenhed, end aaben Frimodighed i hans Charakter. — tilbagefalde, v. a. 2. Ministeren blev tilbagefaldt (bedre: faldt tilbage). "Tilbagefaldet Suk forsvunden Lyst?" Ewald. 2. d. s. f. gienfalde. Tilbagefaldelse, en. Gierningen at lade tilbage. — Tilbagekomst, en. ud. pl.

det, at komme tilbage, Gienkomst. Ved hans T. fra Reisen. — tilbagelægge, v. a. 3. lade bag ved ell. efter sig, v. at gaae, drage fremad. Den Bei, vi have tilbagelagt. "Der, hvor de kunne oversee den tilbagelagte Bei." Mnster. (Næppe uden i Partic. og de sammensatte Tider.) Tilbagereise, en. R. tilbage t. det Sted, hvorfra man er reist ud. (Modsat: Udreise, Genreise.) tilbagereisende, adj. v. — Tilbagerykning, en. Gierningen, at rulle tilbage. Frem- og Tilbagegykning. — tilbagefende, v. a. 2. sende noget t. det Sted, hvorfra det er kommet, ell. tilbage t. Afseenden. At tilbagefende en Foraring. Deraf: Tilbagefendelse, en. tilbagefæstende, adj. v. som endnu staaer tilbage, ei er afgjort ell. betalt. Det tilbagefæstende af hans Len. "For at forvise sig om de tilbagefæstende Skatter." Schytte. Tilbagefald, et. Stød, hvorefter noget drives ell. bevæges tilbage. Tilbagefyn, et. Gierningen at see tilbage. Fremfyn og Tilbagefyn. (Tilbageblik. Bagg. Labyr. II. 131.) Tilbagefog, et. Fog tilbage t. det Sted, den Egn, hvorfra man drog ud ell. frem. Krigshærens T. — Tilbagegrin, et. Grin, hvorefter man gaar tilbage, ell. bagslængs. Tilbagegræfning, en. Gierningen at trække tilbage, trække sig tilbage. Rahbet. (D. Tilst. II. 731. 733.) Tilbagegrænge, v. a. 2. drive tilbage, nøde m. Magt t. at gaae ell. blive tilbage. "I det nogle Drifter vækkes og ubillkes, og andre derimod tilbagegrænges." Mnster. — Tilbagevei, en. den Bei, ad hvilken man kommer tilbage, og Reisen ell. Wandringen p. denne Bei; Piemvet. Waade p. Gen- og Tilbageveien. tilbagevirkende, adj. v. som virker tilbage, enten mod Stedet, hvorfra Virkningen udgaar, ell. i Tiden. En tilbagevirkende (mechanisk) Kraft. En Lovs tilbagevirkende Kraft: Guldighed i en Sag, ældre end den Tid, da Looven blev givet.

1. Tilbede, v. a. tilbad, tilbedet. yde guddommelig Dyrkelse. (I. a. beten.) At tilbede Gud, Afguder. sig. agte, hylde, elske i den høieste Grad. At tilbede en Pige. = tilbedelig, adj. som fortjener at tilbedes. (Baggelsen.) Tilbedelse, en. Gierningen at tilbede. Tilbeder, en. den, som tilbeder, ell. hylder, elsker een i meget høi Grad. "Jeg knæler dnt for eder: men ei som blind og tankeløs Tilbeder." Retn.

2. Tilbede, v. a. staae, opnaae v. Ben. At tilbede een Lykke, Guds Betsignelse. At tilbede sig noget. "Mit Dnsste dig Seid skal tilbede." Dram.

Tilbehør, et. ud. pl. d. s. f. Tilhør. Man finder ogsaa det nødvendige Tilbehør. "Rangel p. Ritgens Tilbehør standse endnu Kongens Foretagende." Bandal. "En fulstændig Equivage, m. alt levende og livløst Tilbehør." Bagg. Labyr. II. 213.

Tilberede, v. a. 1. gjøre noget fættet t. en vis Brug; indrette. (Ivf. tillave, som br. mere indskrænket og især om Mad.) At tilberede Alt t. Kongens høitidelige Møds-tagelse. At tilberede Huset t. ventede Gæster. (s. ogsaa berede, som i de fleste Tilfælde er mere brugel.) = Tilberedelse, en. pl.-r. det, som sker f. at tilberede; ell. i Forventning af noget, der skal formid.; Anstalt, Forberedelse. Der sker store Tilberedelser i Anledning af Kongens Indtog. — **Tilberedning**, en. Gierningen at tilberede, Beredning, Tillavning. "Vi finde mere Glimmer end Værdi; mere Tilberedning, end Nydelse." Rahbek.

Tilbetle, v. a. 1. faae, staae v. Liggert. At tilbetle sig noget. "Ridenfabernes Stat har ingen Rang, intet Navn, som kan æres, kæbes ell. tilbetles; Alt maag erhyvres." Walling. (s. tiltrygle.)

Tilbinde, v. a. 3. (s. binde.) fæste, binde een Ting t. en anden. "Du skal ikke tilbinde Munden p. den Dre, som lærer." 1. Cor. 9. Det er tilbundet (bundet til) med Baand. Sætten var ikke rigtig tilbunden. — De bag i tilbundne Akt høre ikke t. Bogen.

Tilbliven, en. ud. pl. [s. blive, B. 1.] Tilstanden, hvori noget bliver til, eller gaaer over fra Nulighed t. Virkelighed. "Et Skyggeslin, svævende imellem uophørlig Tilbliven og Ellintetgjørelse." (M.)

Tilbringe, v. a. 3. (s. bringe.) 1. bære, bringe hen til. Avisen bliver mig tilbragt. Jeg skal lade Dem alle Papirene tilbringe. Hun har tilbragt ham en betydelig Formue (v. Giftermaal.) "Et Ord er mig tilbragt hemmeligen." Job. 4. 12. 2. at tilbringe Liden, forbride den m. noget. 3. At tilbringe (o: tilvende) sig noget. "Dobbelt saameget, som (det) han saaledes vilde tilbringe sig." D. Lov. IV. 1. 14. (Tilbringer, en. Vedels Sarv. 326.)

Tilbud, et. pl. d. s. Handlingen at tilbyde, m. Indbefatning af det, som tilbydes. Et saadant T. bør man ei forkaste. Et stort, passende, anseeligt T. Han gjorde mig dette Tilbud i Gaar.

Tilbyde, v. a. 3. (s. byde.) erklære sig villig t. at give een noget. Han tilbød mig en Belønning. Jeg tilbød mig, at vilde gjøre det allene. Der tilbød sig (viste, frembød sig) en god Leilighed. "En Lære, der tilbyder sig os som Veileder gennem Livet." Mylster.

Tilbygge, v. a. 1. forbinde v. at bygge. Denne Flai p. Huset er tilbygget f. nogle Aar siden. Her skal endnu tilbygges en Længe. — **Tilbygning**, en. pl.-er. 1. Gierningen at tilbygge. 2. noget, som er tilbygget; en mindre, nyere Deel af en Bygning, som er sammenbygget m. den større, ældre. Kirken har adskillige Tilbygninger.

Tilbytte sig, v. rec. 1. erhverve v. Bytten. At tilbytte sig en Gæst. Jeg har tilbyttet mig denne Bog for en anden.

Tilboie, v. a. 1. sig. henvende til, faae Tilbøielighed til. (saadant.) "Ker hun til Gie det kan faae, som Willien tilbøies." Bording. I. 122.

Tilbøielig, adj. som enten af Bane, ell. Eftertanké og fornuftige Bevæggrunde, har en vedvarende Attraa t. noget, en Færdighed t. at ville det. At være tilbøielig til Fred, t. Mistante, t. Brede, t. Læbhed, t. Uvirksonhed. tilbøielig t. det Onde, t. det Gode. — Ogsaa om Attraa, Knyt i et enkelt Tilfælde: Jeg kunde være tilbøielig (villig) t. at afstaae ham hele Eiendommen. Ligeledes ugentl. om uvilkaarlige, physiske Anlæg ell. Bestaffenheder: At være tilbøielig til Forkølelse, t. Sved. = **Tilbøielighed**, en. pl.-er. Williens vedvarende Bestemmelse p. en vis Maade ell. Retning p. en vis Glenstand; saavel hvor Grunden dertil ligger i Vansens-Magt, ell. er mere physisht og uvilkaarlig, (T. til Velsøst, t. Druktenstab, t. Forkølelse) som hvor Willien tænkes at være mere fri, ell. underkastet Fornuftens Herredømme. Saaledes: T. til det Gode, t. det Onde. (Gode; onde, lave, sandselslige, lastefulde Tilbøieligheder. At søge sin T. At have, søle T. til noget. — At have, søle T. for en Person o: Velvilste, Kiærlighed. Hendes T. for ham var saa stærk." (Jof. Drifter, som tillægges baade Menneſter og Dyr; Tilbøielighed allene de første. Man kan dog ikke, med Speron, antage, at Tilbøielighed altid kun bruges om erhvervede Færdigheder i Willien, ikke om medfødte Drifter ell. Anlæg, der stundes Naturen; thi man siger ogsaa: Han har af Naturen en stor Tilbøielighed til Velsøst.) "Tilbøielighed betegner en større Lethed t. at blive bevæget i en vis Retning, end i enhver anden; den forudsætter ikke blot, at Sielen har modtaget denne Retning (ell. Drift); men ogsaa, at Willien har tilliget denne." Müller.

Tilbørlig, adj. [N. S. bórlik.] som er saaledes, som det bør være, svarende t. Pligt, t. det fornuftigen ell. moralsk rigtige. At give en Arbejder sin tilbørlige Løn o: den, han fortjener. Det har ikke den tilbørlige Størrelse. Han sit sin tilbørlige (fortiente) Straf, Belønning. At vise Forældre tilbørlig Agtelse og Kyndighed. "Stektelig Snak og letfærdig Siemt, hvillte ikke ere tilbørlige." Eph. 5. 4. ("som eder ikke somme." Bib. 1550.) (s. vilbørlig.) [Eftendø oprindelsen d. s. f. vedbørlig, br. dog nu tilbørlig mere om det fornuftigen, (æquus, justus, meritis) hiint mere om det lovligen rigtige (legalis, legaliter.)] "Tilbørligt er det, som grunder sig p. For-

nust og Natur; vedborligt det, som grunder sig i Love og Forretninger." Sporon.)

Tildanne, v. a. 1. danne noget, give det udvortes Skikkelse til en vis Bestemmelse. "De havde vist at tildanne og anvende Respekterne." D. Guldb. — Ogsaa figurl. Han maa endaa tildannes, før han kan blive fæstet t. denne Forretning. — Deras: Tildannelse, en. "Den Rundskab, Orden og Sindighed, der saa meget beroer p. foresgaaende Dvæse og Tildannelse." Engelst.

Tildrals, adv. ikke ganske, ikke aldeles, f. en Deel. Det er ikke ganske, men kun tildeels et nyt Arbejde. Jeg har tildeels hjulpet ham v. Arbejdet.

Tildels, v. a. tildeelte, tildeelt. bestemme som eens Løb ell. Deel, give een t. and Deel. Det er kun lidt, hvad der er blevet enhver tildeelt. Vi maae være tilfreds m. det, Stiebner vil tildeels os.

Tildigte, v. a. 1. tillægge een noget, som er opdigtet. "Man fornærmer sin Helt v. at tildigte ham hvad han aldrig har tænkt paa." Rahb. 2. tilføie, tilfætte Opdigtelser t. noget, der siges ell. fortæles. — Deras: Tildigtelse, en. "Gemeentligen er der ingen Sammenligning imellem Forsgelsen af det Gode og Tildigtelsen af det Slechte." Baggelsen.

Tildrage sig, v. rec. og impers. 1. At tildrage sig Dymærksomhed: vække, give Anledning t. Dymærksomhed. Denne Sag har længe tildraget sig min D. 2. impers. see, hændes. Det tildrog sig en gang; det har engang tildraget sig. — Tildragelse, en. pl.-r. noget, som hændes, tildrager sig; Hændelse, Begivenhed. (Syn. Omstændighed, 2. 3. og Begivenhed.) "Tildragelse findes ikke i Naturen; men allene i Mennekelivet. Et Jordstials er en Begivenhed, ingen Tildragelse; og dette Ord br. (især) kun om hvad der hændes enkelte Menneker. (ell. ved enkelt Leilighed.) Den franske Revolution var ingen Tildragelse; det var en Begivenhed. — Omstændighed er det Særegne, enten v. en Begivenhed, ell. ved en Tildragelse, hvorpaa Dymærksomheden hester sig." Müller.

Tildrømme sig, v. a. 2. opnaae, ell. indbilde sig at opnaae hvad man drømmer om; opnaae i Drømme. "Vil du — tildrømme dig, hvad ei du vaagen har." Grundtvig.

Tildække, v. a. 1. skule v. noget, som lægges over; tilhulle. At tildække sig m. en Dyne, et Tæppe. At tildække Planter mod Frost. — Tildækning, en. Stjerninnging at tildække.

Tildomme, v. a. 2. tillægge som Giensdom-ell. Besiddelse v. en Dom; tilkende. Gaarden, Tienden blev tildomt ham. (s. frædsomme.) 2. paalægge een noget v. Dom. Han blev tildomt, at erstatte La-

det. Han kunde ikke udrede de tildomte Bøder. (s. idomme.)

Tilegne, v. a. og rec. 1. recipr. At tilegne sig noget: paafaae at være lovlig Eier deraf, ell. sætte sig i Besiddelse deraf. Den Rettighed, han tilegner sig, tilkommer ham ikke. Han har tilegnet sig mere af Guds; end der tilhører ham. 2. act. 1. i ældre Skrifter: Give, tillægge som Giensdom ell. Egenkab. "Saa er det og efter Guds Skik Mennefene af Naturen tilegnet." Kiigpr. ov. Karine Gyldenstjerne. 1596. "Dan skal dog ikke fatte sig selv, fordi der er ingen, den Tak kan tilegnes." B. Thott. 2. At tilegne een noget, især en Bog: skriftligen overgive ham den, i Gærdeleshed, som Lægn v. Agtelse m. m. Bogen er tilegnet Kongen. Paa Indskriften har han tilegnet (heiliget) sin afsøde Kone dette Witade. — Tilegnelse, en. 1. Stjerningen at tilegne sig ell. tilegne een noget. 2. en Skrivelse, hvortil man tilegner een en Bog. En Tilegnelse paa Bert.

Tilendebringe, v. a. 3. (s. bringe.) sulte føre noget aldeles, indtil det sidste. At tilendebringe et Arbejde.

Tilfald, et. d. s. f. Tilfælde; men br. na falden. "Ivært, Winterdag ell. anden stor Ilkøtte og ufornødentlig Tilfald." D. L. IV. 2. 3. "Naar Stødet i en Stil af noget hastigt og besværligt Tilfald bliver rammet." B. Thott.

Tilfælde, v. n. 3. tildeles een, komme i eens Besiddelse v. Tilfælde. Der er tilfælde det ham en betydelig Arv. "Vil Rogen — af Riget føre Arv, som ham i Riget kan være tilfalden." D. L. V. 2. 76. "Tilfalden Stied." (arvet Stied.) V. 3. 7. 2. tilkomme, paalægge. "Giv mig den Deel af Gudsjet, som mig tilfalder." Luc. 15. 12. "Det tilfalder den at bevise, som paafaaer, at en erhvervet Ret senere er ophørt." A. Ørsted.

Tilfals, adv. til Sals, tilføels. (s. fal.) Tilfegte, v. a. og rec. 1. vinde, erhverve v. Strid, i Strid. At tilfegte sig en Gier. "Med Raarden i Haanden at tilfegte sig et andet Fædreland." Guldb.

Tilfinde, v. a. 3. (s. finde.) i Lovsprøget: paalægge v. Dom, dømme til. Han blev tilfundet at tilbagebetale Capitalen m. Renter. 2. udværne, bestikke v. en Riensdelse. (D. Lov. I. 24. 36. deraf: Tilfindelse, sammest.)

Tilfligge, v. a. 1. søge skuffevits til, søe til (et mindre Stykke t. et større.) Man kan see, at det er tilfligget.

Tilflod, et. ud. pl. Tilflyden, Tilfod, det, at flyde til. Vandets Af- og Tilflod.

Tilflugt, en. ud. pl. 1. egentl. Stjerningen at flye til; men br. sig. i Talemaaden: at tage sin T. til een, søge T. hos een a: søge Hjelp, Beskyttelse, Understøttelse

hos een. "De tage Tilflugt under Egyptens Skygge." Ef. 30. 2. 2. den Gienstand, man søger Hjelp hos. Det er min sidste T. Gud er vor T. i Nøden. "De befæstede Pinen, f. der at have i Nødsfald en sikker Tilflugt." Guldberg. "Jeg greb efter enhver Tilflugt p. Jordan, og enhver vandt hen under mine Hænder." Mynter. — Tilflugtssted, et. Sted, hvor man i Nød og Fare søger Tryk-
hed ell. Hjelp.

Tilflyde, v. n. 3. (s. flyde, 1.) br. sig. for: tildeles, tilfalde Tid efter Tid, ell. paa en umærkelig Maade. Der tilflyder ham mange uvilke Indtægter om Aaret. At lade en tilflyde een Fordeel.

Tilflye, v. a. 1. ilde tilrede, befule. (s. flye til.) See, hvor hun har tilflyet sin Role.

Tilflyve, s. flyve til. Der kom en Fugl tilflyvende.

Tilføds, adv. gaaende; skrives sædvanl. adf. til Fods. At rejse til Fods.

Tilforhandle sig, v. rec. 1. d. s. f. til-
fiøbe sig. (d. Tale.)

Tilforladelig, adj. som man kan forlade sig paa, troe, antage f. sand; sikker. (br. vel baade om Personer og Ting; dog oftest og rigtigst om de sidste, ligesom paalidelig om de første.) En tilforladelig Efterretning (sikker, vis) siger meer, end en troværdig Efterretning. (Detimod: En paa-
libellig, sandtru, troværdig Historieforfatter.) Det er tilforladelig sandt! — Ogsaa i d. Tale som en blot Forsikring: Jeg vil tilforladelig ikke vente længere! — (Subst. Tilforladelighed br: for dets stødende Lyds Stød kunielden.)

Tilforn, adv. [T. z u v o r.] 1. i en forbigangen, forløben Tid; enten a.) m. Hensyn p. en Tid, en Handling, som tales om ell. tænkes paa. Vi har alt tilforn været der. Kort tilforn havde han talt om hende. Det forekom mig idag, som jeg første Gang saae hende; skønt jeg har seet hende flere Gange tilforn. "De holdt den nu f. en Gud, som stætt tilforn var æret som et Menneske." Biled. 14, 20. "Tilforn sættes imod nu; Først imod sidst; hiint har Hensyn t. Tiden, som gaaer foran; dette t. Tingen, som stætt først." Sporron. (Eler b.) i Almindelighed (da tilforn, m. Hensyn t. Tidens Fjernhed, synes at staae imellem forud og forhen.) "Der er ikke stætt noget, som dette tilforn." 1 Sam. 4. 7. Tilforn var det ikke Skil. Tilforn klagede man over Kornets Dyrhed; nu over dets lave Priss. 2. i Bemærkelsen forud ("Dine Bete ere beredte, og dine Domme ere tilforn bekendte." Jud. 9. 8) og først ("Du skal ikke see mit Ansigt, inden du tilforn fører Søns Datter t. mig." 2 Sam. 3. 13) er det nu forældt, ell. lidet brugeligt.

Tilforordne, v. a. 1; i Lovsproget og

Forretningsstil: udnævne, bestikke; (især i Forening, tilligemed een ell. flere andre.) De tilforordnede Commissarier.

Tilfreds, adv. [T. z u f r e d e n.] der ogsaa br. som adj. 1. adv. i en Tilstand, hvori man føler sig rolig, fornøiet m. det nærværende, uden Savn ell. Ønske. Han seer meget tilfreds ud. At være tilfreds med een, m. noget. tilfreds med sin Stiebne, m. en Bolig, m. sine Raar. At være vel tilfreds, ilde tilfreds. "Med to Slags Folk er min Sjæl ilde tilfreds." Str. 50. "Den, som er tilfreds haaber ikke andet (end hvad der stætt, times ham; den, som er fornøiet, ønsker ikke Andet. — Man kan være tilfreds, blot fordi man seer, at der er ikke andet at giøre; men fornøiet kan man ikke være uden god Årsag." Sporron. At lere tilfreds i trange Raar. Er han endnu ikke tilfreds? (vil han endnu have mere?) At give sig tilfreds o: berolige sig, staae sig t. Laals. "Giv Pinen let, og lad dit Sind tilfreds sig gve." Galster. At stille een tilfreds, berolige, formilde, forsonc. (Woth.) 2. som egentl. adj. br. det vel undertiden i sing.) (s. G. en tilfreds Mine) men sielden og mest i dagl. T. "Den har et tilfreds Sind, som ikke pløier at forlange meer, end hvad han nyder. Den har et fornøiet Sind, som er stætt t. Munterhed." Sporron. (Endnu mere usædvanl. er Brugten m. best. Art. "Det tilfredse Sind og det muntre sølges glæne ad." Sporron.) (Jvf. selvtilfreds.) = Tilfredshed, en. ud. pl. Bestaffenheden at være tilfreds ell. fornøiet m. sin Tilstand. — tilfredsstille, v. a. 1. giøre een tilfreds, opføre, handle efter eens Ønske, Krav ell. Paastand. At tilfredsstille eens Forbringere. Han søgte at tilfredsstille ham v. Løfter. "Han smigrer sig med — at han kan tilfredsstille baade sine Høfter og sin Samvittighed." Birkner. — Tilfredsstillelse, (Woth) og Tilfredsstilling, en. Handlingen, at tilfredsstille een; ell. den Tilstand, at blive, at være tilfredsstillet.

Tilfrossen, adj. v. heel belagt p. Overfladen m. Iis. En tilfrossen Sø. s. fryse til.

Tilfulde, adv. d. s. f. aldeles, ganske tilstrækkeligen. Han har tilfulde overbevist mig om Nødvendigheden heraf. (Jel. til fulds.)

Tilfylde, v. a. 1. fylde mere til, fylde heelt til. Karret maa tilfyldes. Der maa tilfyldes mere Blin. (fuldes.) Jvf. fylde. — Deraf: Tilfyldning, en.

Tilfælde, et. pl. d. s. [T. z u f a l l e.] 1. i den vidtløftigste Betydning: alt det, som kan stætt, som foresfalder, træffer ind. (eventus.) Den Forsigtige maa være beredt p. alle Tilfælde. Han kan godt stikke sig t. alle Slags Tilfælde. Der gives Tilfælde i Lis det, der kunne giøre den mest rettsigene usik-

ter i sin Handelsmaade. I dette, i hiint Tilfælde. Jeg vil i ethvert T., i alle Tilfælde (i hvad der end skeer, møder) være belavet v. Modstand. 2. en uventet, forubseet Begivenhed ell. Forandring, som kunde skee, indtræffe paa flere forskellige Maader; og t. hvis Indtræffen netop i den givne Tid, man ingen tilstrækkelig Grund indseer. (Dog tænker man sig gjerne et Tilfælde meer ell. mindre afhængigt af og overcensstemmende m. bekiendte Omstændigheder; Søndelse derimod som noget, der ligger uden for al Beregning. Man siger derfor ogsaa: Jeg har forubseet dette Tilfælde.) Lad os sætte, antage det værste T. Et fiendt, uædvankigt, besynderligt, uheldigt T. "De Ting, som skee i Verden, ere dog ikke et Tilfældes (Tilfældets) Spil." Münster. Slige Tilfælde ere uberegnelige. "Tilfælde modsættes baade, hvad der er forarsaget v. den menneskelige Villie, og hvad vi antage bestemt v. Naturnødvendighed. — Dgsaa Tingenes Gang i det Enkelte vil ofte kunne kaldes T. Det er et Tilfælde, om det regner v. Skysoverdagen." Müller. 3. den Tilstand, at noget skeer, indtræffer uformodentlig, uventet og af ubekjendte Aarsager; Slump, Træf. ("et Forhold, t. hvis Virkelighed vi ei engang kunne formode nogen rimelig Grund.") Det er Tilfædet, som førte dem sammen. Det var kun v. et T. (ikke m. Overlæg, Hensigt) at jeg kom der i dette Dieblit. Manges Opdagelse skyldes Tilfædet. (jvf. Søndelse; og Müllers d. Syn. II. 256. 57.) 4. Tilfælde br. ofte f. en periodisk Forandring i Helbreden, en Skade, et Sygdomstilfælde. Han har et slemt, farligt Tilfælde. Hans T. kommer ofte igjen. Har hun længe haant dette Tilfælde? = tilfældig, adj. 1. som skeer v. et Tilfælde, som ei er forubseet ell. forud overlagt. Det var tilfældigt, at jeg kom der idag. En tilfældig Omstændighed. 2. som herover v. Tilfælde ell. Hændelse, som ei har sin Grund i sig selv, men uden for sig; modsat væsentlig og nødvendig. Lyngden er en væsentlig Egenkab hos Le-gemer; Farven ofte en tilfældig. "Ligesom vi have naturlige, saa have vi tilfældige Fornødenheder." Schutte. — Tilfældighed, en. ud. pl. Bestaaenheden, at være tilfældig; mods. Væsentlighed og Nødvendighed. "Hvad behøve vi at gaae saa langt tilbage, f. at lede om Sprogets Tilfældighed?" J. Bøye. — tilfældigvis, adv. ved et T., ikke m. Overlæg.

Tilfælles, adv. i Forening, i Fællesskab med. (communitær, junctim.) At bruge noget tilfælles. At have, holde en Hest tilfælles med een. (jvf. fælles.) — sig, om Tilfælde, hvori en Tilstand (oftest en Person) har en vis Lighed med en Anden. Han har dette tilfælles med sin Fader, at han

let bliver vred. Hun har Gang og Stemme tilfælles med Moderen.

Tilfoie, v. a. 1. lægge til; forene med. (jvf. foie.) [Oftest, naar man beretter, hvad en Anden har sagt.] Han tilfoiede endnu, at o. s. v. Dette, tilfoiede han, var Kongens faste Villie. 2. At tilfoie een Skade, siger man efter det Dybeste, for: giøre. — Tilfoining, en. Gierningen, at foie til ell. lægge til.

Tilføre, v. a. 2. bringe til v. Bøgne, v. Heste, t. Skibs o. d. At tilføre en By Levnetsmidler. — Tilførsel, en. pl. -førsler. 1. Gierningen at tilføre. "Skiond? han ei kunde der Tilførsel altid hindre." Bording. 2. det som tilføres. En stor Tilførsel af Levnetsmidler. At afføre (hin-dre) Tilførslen t. en beleiret Bn. Sotilsførsel. [Tilføring, en. hos A. S. Rebel for: Tilførsel. (Sara. 312.) Ligeledes: Tilføre. "De gjorde ham Tilføre." commeat. Sara. 328.]

Tilgang, en. 1. det, at gaae til, Adgang (som mere br.). Luften har her fri Tilgang. "Dit — hvorhen hverken Smerte, Forhaabning ell. Frygt haver nogen Tilgang." B. Thott. 2. Sted, Gang, hvorigennem man gaar f. at komme t. et andet Sted. Enhver T. har spærret. "Gsterdi Tilgangen var snæver, hvor de skulde gaae igiennem." Jub. 4. 5. 3. sig. Forsøgelse. Af- og Tilgang (f. S. i Mandtal over Soldater.) "Jkun, at Legemet ingen Aftagelse og ingen Afgang lider; det behøver da heller ingen Tilgang." Baskholm.

Tilgavns, adv. saaledes, at Hensigten opnaaes, tilstrækkelig, drigtigen. At hvad man gjør, bør gøres tilgavns. Dette Arbejde er gjort tilgavns. "Ingen Moders Siæl kan slaae tilgavns en Død Hiel." Baggelsen.

Tilgift, en. pl. -er. det, som v. Salg ell. andre Leiligheder gives oven i Riøbet. At give, at faae noget i Tilgift.

Tilgifte sig, v. a. erhverve v. Giftermaal. (i. gifte sig til.)

Tilgive, v. a. 3. (f. give.) lade sin Fortærmelse ell. Fortrydelse over en Andens Fornærmelse ell. Forføelse fere, og eftergive ham Straffen ell. Tilregnelser derfor. "At tilgive er at anmærke sin Ret, og dog eftergive den. — Med smaa Feil bør man overbære, men ikke m. store Forføelser; dog forbinder Dnd os undertiden t. at tilgive disse." Sporon. Han har tilgivet mig min Brøde. Tilgiv min Dristighed! Det skal være dig tilgivet f. denne Gang! (f. forlade, 2. og undskyld.) "Det er lettere at tilgive, end at forlade; thi Erindringen gientalder saa let den fleste Fornærmelse." J. Smidth. = tilgivelig, adj. som kan tilgives. En tilgivelig Feil. — Tilgivelse, en. det, at tilgive en Forføelse; Forladels-

se. (jvf. Undskyldning.) "Der er Tilfølelse, hvor en Dristighed behøver Tilgivelse; men der er og Tilfølelse, hvor den ikke behøver andet, end Undskyldning." Sporon.

Tilgivnen, adj. v. I ældre Strifter: hængiven, tilfølelig. "Hvorledes skulde den, som er tilgiver t. Bøst, turde see Døden under Vinene?" B. Thott.

Tilgode, adv. i Talemaaden: At have noget tilgode hos een o: have et Krav p. ham derfor. Jeg har endnu 100 Rdlr. tilgode hos ham for de sidste Varer, paa min sidste Regning. Ved Afregning fik jeg saameget tilgode, behøvet jeg tilgode. Der kommer mig saameget tilgode. (Derimod: det kom mig til Gode o: t. Gavn, at jeg kunde tale sproget.) = Tilgodehavende, et. ud. pl. det, som een har tilgode, en Andens Gæld t. ham.

Tilgrunde, adv. (krives ofte adskilt.) At gaae t. Grunde, udforsges, fordaarves aldeles. Skibet gik tilgrunde. — At gaae ret til Grunde i en Sag v: udforske, grandzøge, undersøge den meget nøie.

Tilgrændsende, adj. v. som støder til, grændser til. De tilgrændsende Lande. Den tilgrændsende Ager.

Tilgængelig, adj. som der er Afgang til, som man uden Vanskelighed kan komme til. Stedet er ikke tilgængeligt. Uagtet hans mange Forretninger, er han meget tilgængelig.

Tilhaande, adv. i Talemaaden: at gaae een tilhaande o: være t. Diels, behjælpelig.

Tilhandle, v. a. 1. erhverve v. Handel; tilkøbe. At tilhandle sig noget.

Tilhefte, v. a. 1. forene med v. Bæftning. De tilheftede Ark i Bogen. Dette Ark maa endnu tilheftes. — Deraf: Tilheftning, en.

Tilhielp, v. a. 3. hjælpe til, bidrage, være behjælpelig t. noget. "At enhver kunde — tilhielp, at bette fyldestgjøres." D. Sov. III. 19. 18."

Tilhiemle, v. a. 1. ved G, Bidner ell. paa anden Maade bevise sin Eiendomsret t. noget. "Et Brudevers, som Klageren p. loovlig Maade tilhiemlede sig." Rahb. D. Tilf. — Deraf: Tilhiemlingsed, en. (jvf. Forordn. af 1. Mai 1799.)

Tilhobe, adv. 1. i en Samling, sammen, tillige. At bringe, komme, binde tilhobe. "Man binder ubestriden noget saaledes tilhobe, at det er vanskeligt at opløse." B. Thott. "Maar Brødre boe tilhobe, og een bær." 5 Mosesb. 25. 5. — Sag det Alt tilhobe. 2. alle sammen, alle uden Undtagelse. "Han stæbte alle Ting tilhobe." Str. 18. 1. "Tilhobe levede de af Fedrsk og eiede talrige Gløder." Sultberg. "Disse Drakter komme tilhobe overens vert." Sultberg. (br. ikke meget.)

Tilhold, et. pl. d. s. 1. det, at tilholde, foreskrive, byde; Medfø. Efter Lovens

Tilhold. 2. det, at man holder til, kommer tidt p. et Sted. (Moth.) 3. Sted, hvor man holder til; Dpholdsted, Tilflugtssted. (Serberg. Moth.) Der har han især sit T. = Tilholdsted, et. d. s. f. Tilhold, 3. "Muus og Rotter have deres Tilholdsted i saadanne beklædte Vægge." Dec. Mag. IV. 330.

Tilholder, v. a. 3. (s. holde til.) paalæggende, nøde, drive til. Han maa tilholdes at sætte Gaarden i forsvaerlig Stand. — Svad Loren tilholder.

Tilhugge, v. a. 1. danne t. et vist Brug, giv Skik v. at hugge. At tilhugge Sammer. — Tilhugning, en. Siertingen at tilhugge. Sammerets Tilhugning.

Tilhviis, v. a. 1. sige noget hvitende t. een. "Dens Vennerst i tauske Nat tilhviisfer os hans Vre." Ribet. "I Usontige, som skundom tilhviisfe os Fremtidens Demmeligheder." Vaggelsen.

Tilhulle, v. a. 1. skjule v. noget, som lægges ell. hænges over. At tilhulle Ansket m. et Slor. — Deraf: Tilhulling, en.

Tilhægte, v. a. 1. forbinde med, v. at hægte. (s. hægte til.) Skørtet er ikke tilhægt, men tilhægtet.

Tilhæng, et. pl. d. s. 1. noget, der isgjennem hænger v. en anden Ting (Anhang, Appendir.) Et Tilhæng t. et Bog. 2. Folk, som holde sig t. een ell. holde med, understøtte een i hans Foretagender; Part. (Moth.) Han har et stort Tilhæng blandt Almuen.

Tilhænger, en. pl. -e. den, som er af eens Tilhæng ell. Part.

Tilhør, et. det, som hører t. en vis Ting, udgjør en tilhørende Deel af samme. Gaarden m. alt sit Tilhør. (Tilhoring. Moth.) "Staaene med sin Tilhoring." Bedels Gard. 346.) jvf. Tilhør.

Tilhøre, v. n. 2. (har.) 1. være eens Eiendom. Bogen tilhører mig. Denne Gaard har engang tilhørt ham. (jvf. høre til, 4.) 2. tilkomme. (dog selden; dog præp. i denne Bemærk. sædvanl. følger efter. s. høre til, 2.) 3. tilhørende, som hører til, udgjør en Deel af noget. Gaarden m. tilhørende Besætning. — Ubestriden, især i Foretningsstift, br. Tilhørende absol. ell. som Subst. for: Tilhør, Tilhøring. Huset, Brøggeriet m. Tilhørende.

Tilhører, en. pl. -e. [af høre til, audire.] den, som hører til, som m. Agtsomhed hører paa noget. (auditor.) Denne Præst har mange Tilhørere. At være T. ved en Examen, Concert, Forelæsning. (Man siger derimod ikke: at være Tilhører ved en Samtale; men: at være nærværende v. den, at høre p. den.)

Tilhøve, v. a. 1. danne t. et vist Brug v. at hævle. At tilhøve et Brat.

Tilintetgjøre, v. a. 3. (s. gjøre.) gjøre

Ende p. en Tings Tilværelse; forstyrre, ødelægge aldeles. (br. som oftest i uegentlig ell. mindre streng Bemærkelse.) Deraf: **Tilintetgiørelse**, en. ud. pl.

Tilkaste, v. a. 1. fylde v. at kaste noget i (s. E. Jord, Gruus.) Det Gul, den Grøft maa tilkastes. — **Tilkastning**, en.

Tilkiende, v. a. 2. tillægge een noget v. Dom ell. Retdelse, tilkomme. Gaarden blev tilkiendt ham v. Hølesteretsdom. — Deraf: **Tilkiendelse**, en.

Tilkiendegive, v. a. 3. d. s. f. give til Kiende, ell. bringe t. Nogle, t. de Vedkommendes Kundskab; meddele fornøden Efterretning om. (s. under give, K.) Han tilkiendegav dem Kongens Villie. Dette Regn tilkiendegiver, at Skibet skal vende. At tilkiendegive en Befaling, en Anordning s. Vedkommende. "En Lov er en almindelig Befaling, som allene kan siges at betydningsvise, ikke at tilkiendegives." Sporron. — Deraf: **Tilkiendegivelse**, en.

Tilkite, v. a. 1. tilkutte m. Kit; sætte m. Kit. — Deraf: **Tilkitning**, en.

Tilkjæbe, v. a. 2. erhverve v. Kjøb, enten t. det, som tilforn eiedes, ell. uden Person hertil. Foruden Gøbferne, han arvede, har han endnu tilkjæbt flere. Nogle af disse Heste har jeg tilkjæbt mig; andre har jeg byttet mig til. "Et Kjøb, hvorved Monarken tilkjæber sig Knechter, og ikke belønner dem." Schytte.

Tilkjæbs, adv. d. s. f. tilkjæbs.

Tilkjære, v. a. 2. vænne t. at gaar s. Bogn. At tilkjære et Par Heste. 2. i partic. d. s. f. Kjære til. Han faaer Brændet frit tilkjært.

Tilkjørsel, en. Handlingen at kjøre noget t. et Sted, føre det t. Stedet paa en Bogn. **Tilkjørsel af Brænde**.

Tilklappe, v. a. 1. give tilkiende v. Klappen. "At see en talrig Mængde Hænder i Beredskab at tilklappe dem Bisfad." Rahbek.

Tilkline, v. a. 1. lukke v. Klining. At tilkline en Sprække. — Deraf: **Tilklining**, en.

Tilklippe, v. a. 1. klippe noget efter et vist Mønster, ell. saaledes som det bør være.

Tilklistre, v. a. 1. d. s. f. tilkline.

Tilknappe, v. a. 1. lukke v. at knappe. At tilknappe sin Kiole. modf. opknappe.

Tilknytte, v. a. 1. forbinde med, ved at knytte; lukke til med en Raude. At tilknytte et Forlade.

Tilkomme, v. n. 3. har. (s. Komme.) 1. være overeensstemmende m. eens Rettighed. Denne Indtægt tilkommer ham som Sognepræst. Jeg fordrer ikke meer, end der tilkommer mig. Det tilkommer mig m. Rette. 2. svare t. eens Pligt, Vilkaar, Stand; passe sig for. Det tilkommer ham, at holde Bygningen vedlige. Det tilkommer den Unge, at vise Agtelse modældre.

Tilkommelse, en. d. s. f. Tilkomst. (Aendnere.) "De undrede paa hans Tilkommelse." Bedels Caro. 65. "Hans sidste Tilkommelse var ikke at vente i deres Dage." Rynster.

Tilkommende, adj. om Tiden: som skal komme, fremtidig. (modfat: forbigangen og nærværende.) Det Tilkommende, Fremtiden. "Daabet skal m. Stæde og Tillid vende vor Lante hen mod det Tilkommende." Rynster. — Ligeledes om det, der tænkes i Fremtiden. Hans tilkommende Rone. Vor tilkommende Præst. Et tilkommende Liv. "Da sødes vi endelig t. at sætte vort Haab p. en tilkommende Tilstand." Sneed. — Det br. ogsaa for: næste, næstkommande. 3 tilkommende lige, Maaned.

Tilkomst, en. Handlingen at komme t. et Sted. Adventus. "Din Tilkomst Alle glæder." Arreboe. 169. "Hvordan du from og vel beredt kan mod hans Tilkomst være." Ringo.

Tilkort, adv. i Talemaaden: at komme tilkort, egentl. ikke komme langt nok; men br. for: ikke naae det, man traagter efter, være uheldig, være den tabende.

Tilkræve, v. a. 1. i Lovsproget: opfordre, kalde s. Retten. "Bliver Nogen tilkrævet at vidne i nogen Sag." D. Lov. I. 13. 7.

Tilkæmpe, v. a. 1. d. s. f. tilsejgte.

Tillade, v. a. tillod, tilladt. give een Frihed t. at gjøre ell. lade noget, give sit Minde til. Han tillod mig at reise. Jeg har tilladt ham det. Denne Fornøielse vil han ikke tillade hende. "At tillade en Udsvævelse, eller ikke at hindre den, og at bisfalde den, ere tvende forskjellige Ting." Baltholm. At tillade sig (tage sig) upassende Friheder. — **Tilladelse**, en. Frihed, som gives een t. at gjøre ell. lade noget. At give een T. til noget. Jeg har hans T. — **tilladelig**, adj. som kan tillades.

Tillade, v. a. 1. forsyne (et Skib) m. fuld Ladning. Skibet er endnu ikke tilladet. — **Tilladning**, en. Et Skibs Tilladning.

Tillave, v. a. 1. d. s. f. tilberede, lave til; men især om Mad. (Man siger dog lige saa ofte: at lave Mad; men: vel til-lavet Mad.) Hun havde tillavet ham en varm Drik. (jvf. lave til.) Deraf: **Tillavning**, en.

Tillid, en. ud. pl. [(s. Lid.)] fitter Tro v. en andens Beliville, Redelighed, Tilfagn, o. d. At sætte sin Tillid til een. Jeg har ingen T. til hans Efter, Forsikringer. Gud er min T. T. til sig selv, t. Andre. (s. Selvtillid.) "Var det Forvovenhed, Hersefsøge, ell. en blind Tillid t. sine egne Kræfter?" Sneedorf. — Deraf: **Tillids-blik**, et. Blik, som udtrykker Tillid. "Med bætlig Arm, m. roligt Tillidsblik." Ph-senschl. — **tillidsfuld**, adj. som har stor

Tillid; et grundet p. **Tillid**. En tillidsfuld Bsn. — **Tillidstegn**, et. **Tegn**, **Beviis** p. **Tillid**. (**Bandal**.)

Tillige, adv. 1. paa een **Lid**. **simul**. "Mod ham som tre Flaader tillige." (**Abrahamson**.) "Og Haab og Styrke svinde bort tillige." **S. Blåher**. (Iste hyppigt.) 2. ligeledes, ogsaa, pãrter. Hans Vrende var baade at besøge Faderen, og tillige at frie t. Datteren. Han vilde ikke blot kiese Puset, men tillige Jorden,

Tilligemed, præg. v. s. med, ell. og tillige; hvor der udtrykkes en Forbindelse, Forening, Samling; og hvor der er Hensetning paa p. **Lid** og **Rum**. (una cum) **Modsat**: foruden. (jvf. samt.) Vi undersøgte Hovedvolden tilligemed alle Ildværførne. Han forlangte, at Befæringen tilligemed Gaarden skulde overlæveres ham (neml. han vilde have B. med Gaarden, og p. een **Lid**. Her bør samt ikke bruges.)

Tillime, v. a. 1. sætte til med **litem**. Litem maa tillimes.

Tilliste, v. a. 1. erhverve p. en listig, underfundig Maade; tillisige. Han havde tillistet sig et vigtigt Document.

Tilløffelse, en. pl. - r. 1. Sterningen, at løfte een t. noget. Ved megen T. fik han ham endelig t. at afstaae det. (ogsaa: **Tilløfning**.) 2. det, hvorved man løfter een; det, som har en løffende, tiltrækkende Kraft. Ynde og Forskand ere tidt stærkere **Tilløffelser** end en **Pige**, end **Stands**.

Tilløffende, adj. v. som kan løfte een t. noget, har en indbydende, overtatende Kraft. Dette **Tillbud** var alt for tilløffende. Et **tilløffende Syn**. (jvf. **løfte**.)

Tilluffe, v. a. 1. d. s. f. **luffe**, **luffe** til (mest i inf. act. og pass. og i partic. neppe i præs. act.) Dræne **Kabning** maa uforløvet tilluffes. **Ser** sandt Døren tilluffet. — **Deraf**: **Tilluffning**, en.

Tillyse, v. a. 2. forkynde, give tillikende p. et offentlig Sted. At **tillyse** noget fra **Prædikestolen**, p. **Kirkestavne**. **Wagteskabet** er **tillyst**. (s. **lyse**, 3.) — **Deraf**: **Tillysning**, en.

Tillyve, v. a. og roc. 3. (s. **lyve**.) **tills** lægge, **till**skrive falskeligen, ell. ved at **lyve**. "Naar han ikke **tillyver** sig det Kongenavn, han har **till**føles m. **Sub**." **Synefius** v. **Bløch**. "Formaninger imod fremkonstlede **Falsketter** og imod enhver **till**øiet **Jover**." **Manfker**.

Tillæg, et. pl. d. s. 1. det som lægges til, føies til. At faae et T. til sin **En**. Et **Tillæg** til en **Bog**. 2. det, at lægge **Kreatur** til; **Kol**, **Dvsfødning**; it. opsøgte **Kreatur**. Ved T. af **Heste** og **Dvæg** kan **Bonden** gjøre sig **Fordeel**. Denne **Hest** er af hans eget **Tillæg**. Han har et godt T. af **Ungdvæg**. — **Tillæggsord**, et. i **Sprog**læren, hos **Rogle**: et **Adjectiv** (**Egen****Kab**ord.)

Tillægge, v. a. 3. lægge til, føie til (men br. fælden undt. i **Infinitiv** og **partic.**) Jeg maa endnu **tillægge** een **Omstændighed**. Naar dette **tillægges**, bliver **tillagt**. 2. overdrage, give. Kongen har **tillagt** ham denne **Titel**. Der er **tillagt** ham en **ubstrakt** **Wærdighed**. 3. **tillægge**, **till**skrive. Man **tillagde** ham **allene** **Stylden**. At **tillægge** et **Ord** en **Bemærkelse**, en **Mening**, som det ikke har. 4. at **tillægge** (**opsøge**) **Dvæg**. s. **lægge** til. 5. **Seen** er **tillagt** (med **Tid**) o: **till**troffen **overaft**.

Tillagt, adj. v. heel lægt, luffet v. og læges. **Saaret** er nu **tillagt**. (v. at **tills** læge vil neppe forekomme.)

Tillære, v. a. 2. oplære, afrette, lære til. (s. **lære**.) "Han **dannede** deres **Smag**, **tillærte** deres **Poeter**, gav **Regninger** t. deres **Malere** og **Billebhuggere**." **D. Guldb.** At **tillære** en **Jagthund**.

Tilløb, et. 1. det, at flydende **Ting** løbe til, **strømme** til. **Bandet** har her **stort** **Tilløb**. T. af **Mælk** i **Brysterne**. 2. det, at **Folk** **stille**, **stiftes** t. et **Sted**. (**confluxus**.) Et **stort** T. af **Menneker**. Han **sit** et **stort** **Tilløb**. Denne **Væler** har **altid** et **stort** **Tilløb**. "Et **Tilløb** **seer** m. **Hensigt**, og kan **see** m. **Orden**; et **Sammenløb** **seer** m. **Hensigt**, men **uden** **Orden**; et **Opløb** s. **det** **meste** **uden** **Hensigt**, og **altid** **uden** **Orden**." **Sporon**.

Tilløbende, adj. v. som løber til. At komme **tilløbende**.

Tilmaale, v. a. 2. maale noget i eens **Paasyn**, og overgive ham det. **Kornet** blev ham **tilmaalt**. "At **tilmaale** enhver sin **Jord**, naar **Overtømmelsestiden** var forbi." **Guldb.** — sig. om **Tiden**: "Den **frugtelige** **Korne**, **hun**, som **tilmaaler** **Tiden**, før den **kommer**, sit **Fæld**." **Ewald**. "Han, som **arviser** **Alle** det **rette** **Sted**, som **tilmaaler** **Alle** den **rette** **Lid**." **Wynster**. "3 de **faa** **Kar**, der **ere** **Menneker** **tilmaalte**." **Samme**. — **Deraf**: **Tilmaalning**, en.

Tilmad, en. ud. pl. det, som spises til, ell. tilligemed **anden** **Mad**. **Kød** og **Tilmad** af **Grønt**.

Tilmeld, adv. desuden, ogsaa. Han har ikke de **fornødne** **Kundskaber**, og **tilmeld** er han **endnu** s. **ang**. "Tilmeld da vi **vide**, at **ingen** **Indretning** i **Verden** bliver **længere** i **samme** **Form**, **saar**" ic. **S. Bore**.

Tilmelde, v. a. 2. give en **Efterretning** om, **melde**, **berette**. Jeg har **tilmeldt** ham **det** m. **Posten**.

Tilmode (til **Mode**) s. **Mod**, 1.

Tilmure, v. a. 1. **luffe** v. **Muur**, v. at **mure**. **Døren** er **bleven** **tilmuret**. — **Deraf**: **Tilmuring**, en.

Tilmæle, v. a. 1. **tillikende**, **till**væmme. (**Woth**.) **for**ælbet.

Tilmægge, v. a. 1. **luffe** v. at **flaae** **Rag-**

ler i. At tilnagle en Dør, en Kasse. — Deraf: Tilnagling, en.

Tilnavn, et. pl. - e. 1. Familienavn, Slægtnavn. (i Modf. til Fornavn ell. Døbenavn.) 2. et Navn, en Benaevnelse, som tillægges een foruden hans egentl. Navn. Alexander med Tilnavn den Store.

Tilnævne, v. a. 1. i Lovsproget: udnævne tilligemed andre.

Tilnærmelse, en. Nærmelse hen t. noget. (Approximation.)

Tilovers, adv. meer end der bruges, ell. er brugt; meer end fornuet. (Jvf. øvrig og overbleven.) Der blev et godt Stykke tilovers af Klædet. Disse Penge har jeg tilovers fra Udgifterne, fra Rejsen. Ikke have noget tilovers for Andre (ei være godsgørende, tiensagtig.) Lad noget blive tilovers til de andre (levn noget.) At være tilovers ved noget, i en Sag: ei blive adspurgt, benyttet. Jeg seer, at jeg her er tilovers (at man ikke støtter om mig.)

Tilpaffe, v. a. 1. paffe fuld; hulle tæt omkring. Bognen er nu tilpaffet. At tilpaffe een m. Klæder. (tilpaffet, bestemt. Moth. d. Tale.) — Tilpækning, en. Gjerningen at tilpaffe. Bognens Tilpækning.

Tilpas, adv. til Maade, til Behag, beslektig. (s. Pas, 2.) At gøre een noget tilpas (efter Ønske, til Maade.) "Og gjerne vilde jeg — dig gøre ret tilpas i dette Valg." J. E. Heiberg. Man kommer ham aldrig tilpas. "Du laster Alt, dig intet er tilpas." Heiberg. "Da det er lettere at være tilpas, end at behage, vilde Menneskene snarere blive enige om, hvad der er tæffeligst, end hvad der er behageligst." Müller. — J. ældre Skrifter br. tilpas absol. for: vel tilpas, v. god Helbred, karst. "Den, der er saa syg, at der er ringe Haab om han nogenstunde Fulde blive tilpas." B. Thott. I. 79.

Tilpasse, v. a. 1. passe een Ting t. en anden, s. at prøve om de svare t. hinanden. (s. v. a. passe.) — Deraf: Tilpasning, en.

Tilplante, v. a. 1. luffte, hegne m. Planter. (Moth.)

Tilpligte, v. a. 1. forpligte een t. noget, paalægge som Forpligtelse.

Tilproppe, v. a. 1. luffe m. Prop, proppe. Flasken har ikke været vel tilproppet. — Deraf: Tilpropning, en.

Tilraab, et. pl. d. s. Tiltale m. hoi Røst; Raab, som hændes t. een.

Tilraabe, v. a. 2. raabe noget t. een. Alle tilraabe ham Bisfald. "Jeg vilde ham att her mit Bisfald høit tilraabe." Baggelsen.

Tilraade, v. a. 1. ved sit Raad tilskynde een t. noget (raade til.) Jeg har tilraadet ham Forlig. (modf. fraraade.) — Deraf: Tilraadelse (Moth.) Tilraaden, en. (begge ere, ligesom Tilraad, ikke meget brugel.)

Tilraffe, v. a. 1. ikke behandle, tilskue. (lav Tale.) Rabbet.

Tilrane sig, v. recipr. 1. Raffe sig v. Ran, v. en ulovlig og voldsom Raade. "Daf vilde et blot tilrane sig min Kongemaagt." Ohlenschl. (Gafon J.)

Tilrede, adv. færdig, v. rede Gaand, v. Gaanden. At være tilrede. Alt er tilrede.

Tilrede, v. a. 1. lane til, indrette t. en vis Brug, rede til. Han har lovet at tilrede Alt hvad der behøves t. Rejsen. At tilrede et Skib. "Som om han skulde strar til Strids, han sig tilreder." Bording. "Skal da Riv og Brede i dit Skib tilrede dine Fostres Grav!" Gvald. 2. behandle (jlet.) Han er bleven ikke tilrederet. — Deraf: Tilredning, en. Indretning.

Tilregne, v. a. 1. tilskrive, tillægge een at være Karsag til, tillægge Skyld for noget. Man bør ikke tilregne ham Sagens flette Udsald. Ufrivillige Handlinger kunne ikke tilregnes os. = Tilregnelse, en. Kun en fri Handling er forbunden med T. — tilregnelig, adj. som kan tilregnes.

Tilrette, adv. (oglaa til Rette.) i den rette Stilling ell. Tilstand, i det rigtige Forhold. At lægge, sætte noget t. Rette. At gøre noget tilrette. At vise een til Rette m. et Arbeide; vise een tilrette som er vildfarende. Jeg kan ikke komme tilrette med ham (blive enig, forliges m.) Vi kunde ikke komme tilrette om Kløbet.

Tilreise, en. s. Genreise.

Tilreisende, adj. v. som kommer reisende t. et Sted. At holde Bog over Tilreisende og Frareisende.

Tilride, v. a. 3. vænne til, gøre stiftet t. at ride. At tilride en Øst. En tilriden Hest.

Tilruste, v. a. 1. d. s. f. udruste. — Deraf: Tilrustning, en.

Tiltsaa, v. a. og n. 1. act. lægge Sæd i (Jorden.) Han er i Færd m. at tiltsaa sin Jord. Den Ager er tiltsaaet. — neutr. og absol. At have tiltsaaet: være heel færdig m. at saae.

Tiltsagn, et. pl. d. s. 1. Gjerningen, at tiltsige, forstikke en anden noget. — 2. det, man har tiltsagt, lovet, forpligtet sig til; Æfte. "Man maa gjøre Forstiel imellem en blot Tiltsaelse, som kaldes Tiltsagn, og en Pagt, hvorved man overdrager andre Det t. at tvinge." Snerborf. "Eller Mennesket troer Guds Tiltsagn meer end Alt, hvad Diet seer." Munster. 3. det, der siges til een. "Hvoormange Uldsærelser, Sarvittighedens Tiltsagn og indbildte Raabenbaringer ere underkastede." Bagg. N. Klim. 217.

Tilammen, adv. jvf. sammen, der br. som det T. sammen; hvorimod tilammen nu kun bruges om en Mængde, ell. flere Støtter, der tælles sammen (i alt.)

hvormegit udgjør det til sammen? Vi være til sammen femten. — 3 Sammenlætn. f. Er. til sammenføre, til sammenfælde, er det overflødig og forældet.

Tilsats, f. Tilætning.

Tilsee, v. n. 3. (har.) have Opsyn, Tilføn med, tage Vare paa. At tilsee med et Arbejde, m. Arbejderne. (jof. Tilføn.)

Tilseilende, adj. v. Et tilseilende Skib, som kommer seilende t. et Sted. Der kom i det samme et Skib tilseilende.

Tilsende, v. a. 2. sende hen til. Han har tilsendt mig det m. Posten. "At fremsende og tilsende kunne undertiden omverles — men vil man fremsende noget, er det ofte nødvendigt, at have een at tilsende det." Müller.

Tilside, adv. af Veien, bort fra et vist Sted, hvor en Anden er; bort, p. et andet ell. fiult Sted. Da den Fremmede kom, gik, traadte han tilside. Jeg gik noget tilside for at han ei skulde see mig. At lægge, sætte noget tilside. = tilsidefætte, v. a. 3. kun sig selv, ikke lade een nde, hvad han fortæner, ikke lade ham see sin Ret, foretrække andre f. ham. Han er bleven tilsidefætt for en Yngre. — Deraf: Tilsidefættelse, en.

Tilsideft, adv. 1. sidst i Ordren, i Følgen. Alle Hoffolk gik foran; derpaa kom Prindserne, og tilsideft kom Kongen. 2. omsider, endelig. Han satte sig længe derimod; men tilsideft gav han dog efter.

Tilfige, v. a. 3. forstikke, give Løfte om. "Din tilfagde ham et Sværd, som fast og stærkt skulde være i al Kamp." Wedels Særo. "Af hvilke Keiseren Indsætning er tilfagt." Bording. "Den Herre, hvem han har tilfagt sin Trost." Mynster. At tilfige een Syndernes Forladelse. At tilfige een sin Datter. 2. give een tilkænde, at han skal komme, møde p. et Sted. At tilfiges t. Morgens Tassel. Han er tilfagt at møde i Morgen. — Tilfigelse, en. pl. - r. 1. Gierningen at tilfige (2.). At møde efter Tilfigelse. Deraf: Tilfigelsesbrev. 2. Løfte, Tilfagn (som oftere bruges.) "Guds Løfte og Tilfigelse." Svabder.

Tilfigte, v. a. 1. have Hensigt til, have t. Formaal. (Neppe uden i partic. jof. figte til.) "Hvor lidet den tilfigtede Virkning forfelles, derom vidner Kætehistorien." Engelst.

Tilfinds, adv. [ogsaa: til Sinds.] sinde, af en vis Stemmning i Sindet, af et vist Sindelag. Hvoledes er han tilfinds idag? Han er ikke vel tilfinds. Jeg er tilfinds (har i Sinde) at gifte mig. At blive anderledes tilfinds (satte et andet Forsæt.)

Tilskifte, v. a. 1. tildele v. Skifte. Gaarden er ham tilskiftet. — recipr. tilskifte sig, tilbønte sig. "Hvoledes de ældste Slægter tilskiftede sig hinandens Varer." Galdb.

"Varer skulde tilskiftes (tilbyttes) for Varer." Samme.

Tilskifte, v. a. 1. d. f. s. tilsende. 2. bestemme, skifte, give een t. Lod. Det er mig tilskiftet af Stiebne. = Tilskiftelse, en. Indbegreb af det, som v. en høiere Strelse tilskiftes een. Guds, Stiebne's Tilskiftelser. "Det er ikke efter de udvortes Tilskiftelser, vi kunne domme om Guds Yndest ell. Mishag." Mynster. "Hver Guds Tilskiftelse over dem, som haabe p. ham." Samme. = "Tilskiftelse er en Stiebne, f. saavidt den betragtes paaført den Entelte v. en høiere Magt. Menneket kalder sin gode ell. onde Løkke en T. af Stiebne; men man kan ikke tale om Tilskiftelsen i Alm. saaledes som man taler om Stiebne." Müller.

Tilskrift, en. det, som tilskrives een. (undertiden for: Tilegnelse.)

Tilskrive, v. a. 3. lade een vide skriftlig, sende Brev. At tilskrive een m. Posten. Jeg har idag tilskrevet ham den særgelige Tidende. 2. tillegne. Denne Bog er tilskrevet ham. (fielddere.) 3. give Skuld for, tillægge, udgive f. Aarsag til noget. Man tilskriver ham, at Slaget tabtes. 4. tilskrive sig noget, skaffe sig v. at skrive. (usædbanl.) "Ved Pennen at tilskrive sig Fortræd." Holberg. (Poet. Str. 1746. 191.)

Tilskud, et. pl. d. f. det, som skydes til, støses t. en Sum. Enhver har endnu, foruden det første Indskud, gjort et nyt Tilskud af 20 Rdlr.

Tilskynde, v. a. 3. give noget (især Penge) t. en vis Bestemmelse, i Forening m. flere, og især efterat man alt har givet; skyde til. Jeg har endnu maattet tilskynde mere.

Tilskuer, en. pl. - e. den, som m. Dmærksomhed, og i længere Tid, ser paa, betragter noget. Tilskuerne p. Comedien. At være blandt Tilskuerne. At være Tilskuer ved noget.

Tilskynde, v. a. 1. bevæge, drive, opmuntre een t. at gjøre noget. (f. skynde, 1. b.) At tilskynde een til noget. "Naar Hiertets Følelser ikke tilskynde Menneket til gode Gierninger." Mynster. "Der er i Menneket en sonderlig Drift, som tilskynder ham, stedse at ville fremad." Mynster. "Den som egger bruger Konst og List; den, som tilskynder, Dvertalelse; den, som opmuntret, Dverbovisning." Sporon. Man kan egges og tilskyndes baade t. Dndt og Godt; men man opmuntres kun t. det, som er, ell. holdes f. at være godt. Usædbanl. Brug af dette Ord for: skynde, drive fremad: "At den maa tilskynde eder dette Maal i Møde." Samme. — Deraf: Tilskyndelse, en. Handlingen at tilskynde een; ell. det, at tilskyndes. Naturens T. "Driften er kun en Tilskyndelse, og gaaer ikke ousid over i Gierning." Mynster. "Den Ans

ger, du mangen Sang fornem, naar du havde fulgt Verdens Tilskyndelse." Samme. — Tilskynder, en. den, som tilskynder, opmuntrer t. noget. (Noth.)

Tilskære, v. a. 3. danne noget t. et vist Brug v. at skære ell. klippe det. At tilskære en Kiøle, et Mønster.

Tilskærpe, v. a. 1. skærpe noget til et vist Brug: ell. skærpe noget ud mod Enden. (f. tilspidsse.)

Tilslaae, v. a. 3. br. i Bemærkelsen: ved Faldbydelse t. den Høstbydende (Auktion) at tilskende een noget som Riøder, v. Sammerslag. Det blev mig tilslaaet. (jvf. slaae til.)

Tilslag, et. pl. b. f. Handlingen at tilslaae (v. Auktion; selden i anden Bemærk.)

Tilsmigre sig, v. rec. 1. vinde, opnaae v. smigret. "Han behøver da ikke at tilsmigre sig deres Gudest." Walling. "Oversten f. at følge en blind Vane, ell. for at tilsmigre os Fyrstekunst." Synesius v. Bloch.

Tilsmile, v. n. og a. 1 og 2. (f. smile.) smile til; see smilende til een. Den Gude, hvormed han tilsmilte hendes lykkelige Gifter. — fig. "Hvor mine Kinder tilsmilede mig." Ohlenschl. b.) aot. tilskende gløve, udsprogte, meddelte een v. smilt. "Naar hele Naturen dem bifald tilsmiler." Pram. "Da al Naturen dem tilskende et Glastovblik tilsmiler." Joerjom.

Tilsmudse, v. a. 1. gjøre smudsig, tilspøge. Tilsmøre, v. a. 3. smøre, besmøre m. noget smudsig; tilspøge.

Tilsmee, v. n. 1. (er.) snee saaledes, at et Rum derved opfyldes, at noget omgives m. Sne. Græsset er tilsmæet. Huset var p. een Nat næsten tilsmæet.

Tilsmige sig, v. a. 3. erhverve, opnaae v. en underfundig, ikke ærlig Raade, ikke m. fuld Ret, ell. til Skade for Andet. "Som den, der p. en uslig Raade havde tilsmiget mig hans Rige." Bagg. N. Alim. "At tilsmige sig en Dom over en Person, det ikke virkelig varles." A. Drsted. "Han har vidst at tilsmige sig et Privilegium." "Mit Dnsste er det ingentunde, at erholde en tilsmigen Fordeel." Birchner. "Jeg betalte enkelte tilsmigene glade Diebstil m. Dages Sængsel." Rahbek. — Detas: Tilsmigelse, en. (Treschow.)

Tilsmite, et. 1. Handlingen at skære til. 2. den Form, noget har, som er tilskaaet. Denne Kiøle er smet efter et ganske nyt Tilsmite.

Tilsmylte sig, v. a. 1. opnaae v. at smylte, ell. som Smyleglæst. At tilsmylte sig et Maaltid.

Tilsmøre, v. a. 1. drage tæt sammen m. en Snor, smøre til, smøre sammen. At tilsmøre en Pakke.

Tilspidsse, v. a. 1. gjøre noget spidst i ell.

mod Enden, danne det i en Spids. At tilspidsse en Pind, et Søm, en Blyantpen. — Detas: Tilspidsning, en.

Tilspigre, v. a. 1. lufte v. at slaae Spigre i. At tilspigre en Dør, en Kasse.

Tilspundsse, v. a. 1. lufte noget m. en Spundse, v. at sætte en Spunds i. At tilspundsse et Blindsad.

Tilspytte, v. a. 1. tilstøe v. at spytte, overspytte. At tilspytte et Guld.

Tilspærre, v. a. 1. lufte saaledes, at Giennemgang formenes. Porten blev tilspærret. "Adgangen er da ikke tilspærret f. Røgle, og aabnet f. Andre." D. Gudd. (f. spærre.) — Detas: Tilspærring, en.

Tilspørge, v. a. 1. adspørge, gjøre Spørgsmaal t. een. "En af dem tilspurgte og freikede ham." Matth. 22. "Beqvemhed, baade t. at give fornuftige Erklæringer, naar de tilspørges, og t. at sætte det i Værk, som dem befales." Sneedorf. (jvf. spørge til.) — Tilspørgsel, en. Handlingen, at spørge til og at tilspørge.

Tilstaae, v. a. 3. vedgaae; sige ja til det, man spørges om. "Han har tilstaaet Forbrydelsen." "Lyden indskræmmer ikke at have tilstaaet; men han tilstaaer det." Müller. "Tilstaaer du, eller negter du begangne Daad?" Fribjergs Sophist. (Jvf. bekiende, vedgaae, vedstaae.) "Man bekiender det, man selv ved; man tilstaaer det, som Andete (allerede ell. ogsaa) vide" (ell. tilbeeds mene at vide.) E. Seiberg. "Naar Lyden er bleven bragt t. at bekiende, vlerer han ikke blot at vedgaae det, han bekyldtes for; men ogsaa at tilstaae alle de Lyverier, han har begaaet." Müller. 2. indrømme. Denne Sætning kan jeg ikke tilstaae. At tilstaae en Forbring, en Paastand. Jeg tilstaaer at have denne Feil. "Man maa tilstaae ham, at have anvendt stor Fild p. dette Arbeide. 3. give Frihed t. at giøre ell. lade; tilskede, tillade. "Man har tilstaaet ham mere Frihed. 4. give Bished om at erholde, tilsikre. Der er tilstaaet ham saameget i aarlig Løn. "Man har tilstaaet ham hvad han søgte om. = Tilstaaelse, en. pl. - r. Gierningen at tilstaae (i Arbejds forstieilige Bemærk.) "Den Tilstaaelse, der udeles af efterladt Benegtelse." A. Drsted. En reen, ubetinget, en indskrænket betinget Tilstaaelse. "Tilstaaelse forudsætter Andres vitrede Mening, som bifaldes; Bekiendelse har blot m. egen Forklaring at giøre." E. Seiberg.

Tilstand, en. [X. Sustand.] Raade, at være paa, Indbegreb ell. Forsætning af alt det Foranderlige v. en Giensstand, af dens indvortes og udvortes Forhold t. en vis Tid. Godset, Været er i en ypperlig Tilstand. Landets Tilstand er god. "Han var i en lidenkabelig Tilstand. (pl. et afedpaal. "Naar de Tilstande komme,

hvilke du forud kaldte dine Slæder." *Wynster.*) *Jof. Forsfatning.* — "Overalt, hvor vi kunne adskille en Rangfoldighed af Forhold, kunne vi tale om Tilstand; men ikke om en T. hos Gud, som er den absolute Enhed. Eigesaa lidt kan en Egenkab, et Begreb have en Tilstand; men kun det for sig bestaaende" (individuelle.) *Müller.* (*Jof. Stillsing.* *Forsfatning.*)

Tilfæde, v. a. 1. og 2. b. f. s. tilfæde, 3. At tilfæde een al mulig Frihed. "Gud har ikke tilfædet ham at gjøre mig ond." 1 *Moseb.* 31. 7. "At hoød Eoven ikke tilfæder at træve, det forbyder den." *B. Thott.* — *Deraf:* *Tilfædelse*, en. *Tilfædelse* af sammelig Frihed.

Tilfæde, adv. nærværende, p. Stedet. Han var ikke tilfæde ved Forhandlingen. Det kommer nok tilfæde (hendes nok.) = *Deraf:* *Tilfædeværelse*, en. *Nærværelse*; *Væren* p. et vist Sted. *tilfædeværende*, adj. v. nærværende. Alle tilfædeværende vare rørte indtil Taarer.

Tilfætte, v. a. 3. f. fætte til. Han havde hemmelig tilfættet ham dette Papir.

Tilfætte, v. a. 1. bringe een noget til Gænde, overgive, overantvord; enten umiddelbart, ell. ved Tilsending. (At tilfætte er et fædigere, efter det T. optaget Udtryk, der br. især i Forretningssagen, og kun om Ting.) — *Deraf:* *Tilfættling*, en.

Tilfætte, v. a. 1. luffe v. at stoppe noget ind i. At tilfætte et Hul, en Aabning. "Tilfætte de Rilder hos eder selv, hvoraf eders Misforstæelse flyder." *Wasth.* — *Deraf:* *Tilfættning*, en.

Tilfætte, v. a. 2. stræbe til, stræbe efter; eftertrægte. (*usædvanl.*) "Maar Mennesket vinder den længe tilfætte Berlighed." *Wynster.* "Dens Begreb er en Idee, hvis Fuldkommenhed tilfættes, men i Virkeligheden aldrig opnaaet." *Samme.*

Tilfættelig, adj. som strækker til, er nok ell. saameget, som behøves; som opfylder vor Trang. (*Jof. nok.*) "Fordi Menneskenes Vnster saa ofte gaar længere end deres Trang, derfor er det Tilfættelige saa fælden nok." *Sporon.* At have tilfættelige Indkomster. En tilfættelig Grund, *Dylnæning.* — *Tilfættelighed*, en. ud. pl. *Bestætteligheden*, at være tilfættelig.

Tilfættede, v. a. 1. i dagl. T. og fig. sætte Stik paa, danne, gjøre t. Rette (lige som v. at stubbe noget, der er for langt.) *Baggesen.* (*Labyr.* II. 263.)

Tilfættede, v. n. 1. (er.) f. stunde til, som mere br. Da nu Sommeren tilfættedes. "Hvilken Møder kunde saa nær en Søns Fortiis m. Tausheb see tilfættede?" (*Merope.*) — *tilfættende*, adj. v. nær forstæende. "Tilfættende Mætters Ro og Dagnes Færet forde vort Mod." *Seetz.*

Tilfætte, v. a. 1. fylde heelt til m. Ladning. At tilfætte et Skib. f. stunde.

Tilfætte, et. pl. b. f. 1. Anledning, *Dy-muntring.* Han gav det første Tilfætte t. dette Foretagende. 2. *Understættelse*, *Styep.* "Folket maatte beqvemme sig til — at give noget t. Statens Underholdning under Navn af Stat, Afgift, Tilfætte." *Schytte.*

Tilfætte, v. n. 2. (er.) hændes, vederfares uventet, paaefomme een pludseligen. Der maas være tilfættet ham et Uheld. "Der tilfættede os intet mærkværdigt, naar jeg undtager de evige Stød af den stænde *Bei.*" *Bagg.* (*Labyr.* I.)

Tilfætte, v. a. 3. (f. sværg.) v. Ud forsætte om. Alle havde tilfættet hinanden Tausheb. At tilfætte een *Trofskab.* "De Svæbe, som saa lidt tilfætte mig mit Livs *Unfsalighed.*" *Græd.*

Tilfætte, v. a. 1. sætte til, forene m. ved at fæ. Dette Støkke er tilfætte. 2. luffe v. at fæ. (oftere: fæ til.) Gullet er tilfætte.

Tilfætte, et. ud. pl. *Dandlingen*, at tage Ware paa, have Indseende med, passe v. noget; *Dyfn.* At have T. med noget, ved et Arbeide. = *Tilfættemand*, en. den, som er sat til at have T. med noget, *Dyfnættemand.* — *Tilfættsværg*, en. den, som af *Dvrigheben* besættles t. under et Stifte at varetage en fraværende Arvings *Tærv*; ell. den, som af *Dvrigheben* forordnes t. at have Tilfætte m. en *Wynndling* og hans *Gøds*, fra det 18de til det 25de *Ar.* (*Curator.*) *Jof. D. L.* III. 17. 34.

Tilfætte, adv. [ogsaa: til *Syne.*] saaledes, at det sees, er synligt. At være, komme, blive tilfætte. Stibet forsvandt et Væs blev bag Klippen, men som strax igjen tilfætte. "Vi lade den Fryd tilfætte, som er i Hjertet." *P. Eldemand.* 1555. Det lader sig tilfætte v: det viser sig. "Maar Stjernen havde ladet sig tilfætte." *Matth.* 2. 7. *Dgsaa* uegentl. for: det kændes, er kændeligt, *snæs.* "Gøner, som ikke saaledes lade sig tilfætte i Menneskenes sædvantlige Liv." *Wynster.* — *tilfætteladende*, adj. v. som kun forekommer, kun har et Syn af at være, men ikke virkelig er. *Maanens tilfætteladende* og dens virkelige *Stærrelse.* En tilfætteladende (*vaatagen*) *Uudsættelse.*

Tilfætte, et. pl. b. f. noget, som tilfættedes. (*Moeth.*)

Tilfætte, v. a. 3. (f. sætte.) 1. sætte til, sætte til. Der maas tilfættedes mere. Jeg har endnu tilfættet et Stykke. 2. sætte overfor; behandle *Glændom* saaledes, at den mistes. Han har tilfættet sine *Rilder.* At tilfætte mange *Penge* v. en uheldig *Handel.* (*Jof. sætte til.*) "En *Mand* kan i *Statens* *Tieneste*, i de vigtigste *Diemed*, af *Uforfættelighed* ell. ved *Uheld* tilfætte sin *Formue*; han siges derfor ikke at have ødet den."

Tilfætt. = Tilfætning, en. pl. - er. 1. Handlingen at sætte til ell. tilfætte. 2. noget, som man tilfætter, som er tilfat. Det er en af hans egne Tilfætninger t. Forsætlingen.

Tilføle, v. a. 1. gjøre smudsig, tilføye, besudle.

Tiltage, v. a. og n. 3. (f. tage.) 1. act. og recipr. tilegne sig uden Ret. At tiltage sig en Rettighed, Mondighed, som ikke tilkommer een. "Vi tør jo vel tiltage os, hvad Gud har givet os, at staae v. et høiere Trin." Mynter. Han tiltager sig stor Frihed. En tiltagen (oberettiget) Frihed. 2. neutr. vore, siige, foresøge. modf. aftage. (f. tage til.) Dette Rige har tiltager i Magt. Han tiltager m. hver Dag i Styrke. En tiltagende Velsand. Den tiltagende Maane. = Tiltagende, et. ud. pl. det, at tiltage, Tilvært, Stigen. At være i Tiltagende. (ligesom: i Aftagende.)

Tiltakle, v. a. 1. forsøne (et Skib) m. Seil og Redskab. At tiltakle et Skib. (modf. aftakle.) — Deraf: Tiltakling, en. pl. -er.

Tiltale, v. a. 2. henvende sin Tale t. een. Han tiltalte Folket m. disse Ord. Jeg vilde ikke tiltale ham p. Gaben. At tiltale een vredt, m. haarde Ord. (jvf. tale een til, og tale t. een.) 2. søge f. Retten, søgøge. Han er tiltalt f. Tyveri. Jeg vil lade ham tiltale.

Tiltale, en. 1. Tale, som henvendes t. een. En haard, vred T. Han fik intet Svar p. den Tiltale. "Det er et gammelt Ord: Tiltale kienes god, til Gienvar kommer frem og sættes derimod." Bording. 2. Søgemaal f. Retten, Formaal. "At være, at sættes under T. for noget. Han er under Fristalens Tiltale.

Tiltigge sig, v. recipr. 1. stasse sig v. Diggen, tiltryggle sig. "At tiltigge sig Fred paa de skammeligste Vilkaar." Bagg. (M. Alm. 306.)

Tiltro, en. ud. pl. Tro, som sættes t. een, Tillid. Herved tabte han den offentlige Tiltro. Kongen havde stor T. til hans Erfarenhed.

Tiltrods sig, v. recipr. 1. stasse, tilvende sig v. Trods, v. trodsig Fordring. "Bl du — tilfende og tiltrods dig, hvad Almagt har i Sie?" Evald.

Tiltroe, v. a. 1. have en Mening om Andres Villie ell. Evne t. noget, være indvortes forvisset detom. Jeg havde ikke tiltroet ham, at kunne udrette saameget. Jeg tiltroer ham alt Godt. En saadan Dndskab kunde jeg ikke tiltroe ham.

Tiltryggle, v. a. 1. stasse, opnaae, faae v. Trygten ell. gientagne Bønner. "Men mærk dig, at jeg et tiltrygler mig din Datter." Evald. "At staae v, sig selv, hvile p.

sin egen Kraft, og et p. tiltryglet Gunst." Malling.

Tiltræde, v. a. 3. (f. træde.) 1. begynde en Virketreds. At tiltræde et Embede, en Tieneste. Han tiltrædte Raderet i Hier. 2. give sig t. et Samsund, træde ind i en Forening. At tiltræde et Forbund, en Forening. — Deraf: Tiltrædelse, en. Ved min T. i (ell. til) Embedet (men ogsaa: ved Embedets Tiltrædelse.)

Tiltrække, v. a. 3. drage t. sig (t figurl. Betvbn.) At tiltrække sig Dmætsfomhed, Beundring. (men: Magneten trækker Jernet t. sig.) — tiltrækkende, partic. Magnetens tiltrækkende Kraft. Hun har mange tiltrækkende (tillokkende) Egenheder. = tiltrækkelig, adj. som kan tiltrækkes, lader sig tiltrække. Heraf: Tiltrækkelighed, en. "Indtil den Gienstand, som har den allermindeste Tiltrækkelighed." Bagg. (Pavv. II. 146.) — Tiltrækning, en. Gjerningen at tiltrække; ell. det, at tiltrækkes. Jernets Tiltrækning af Magneten.

Tiltrænge sig, v. rec. 2. erhverve, forsøge sig v. Magt ell. Vold. "At tiltrænge sig Mondigheden." — "Eranner, der tiltrængte sig Regleringen." D. Guldberg. "Stulde han v. Krigs have tiltrængt sig Gagne, der allerede vare besatte af andre." Samme.

Tilvinge sig, v. a. 3. erhverve v. Tvangs midler. At tilvinge sig Agtelse, er unuellig, selv f. den mægtigste.

Tiltælle, v. a. 3. (f. tælle.) overgive een noget, som man tæller ihans Paahyn. At tiltælle een noget. Pengene bleve mig tiltalte. — Deraf: Tiltælling, en.

Tilvant, adj. v. ved Dvæls vant t. noget, fortrolig med. (Moth.)

Tilveie, v. a. 1. overgive een noget efter Magt. Selvet blev ham tilveiet. "Jeg Rang og Roes tilveier eder ei." Rein. "De Raar, som Skiebne dig tilveier." M. S. Buchholm.

Tilveie, adv. (ogsaa: til Veie.) At stasse tilveie, bringe t. Veie or: stasse virkelig frem. Saamange Penge kan jeg ikke stasse tilveie. — I Sammenf. br. kun tilveiebringe. "Uheldig den Stat, hvor Evdighed tilveiebringes v. slavis Frugt." Kampmann. Dette har han tilveiebragt v. egen Flib.

Tilvende, v. a. 2. forstasse, især p. en ulovlig, ell. dog hemmelig Maade og Veie. Hun har tilvendt ham meget af hendes Pæstabs Lei. Han har tilvendt sig en Deel af Pengene. "Jeg mig en Andens Guds ei agter at tilvende." Helt. "Forskerne lærte — at tilvende sig en Deel af disse Rettigheder." Schntte. — Dog ogsaa i god Betdning: "Sine Medborgeres Agtelse stræber han kun at tilvende sig v. virtuelig borgerlig Dyd." Birkner.

Tilvifte, v. a. 1. puffe, blæse hen til, ligesom m. en Vifte. "Du Blomstereng — tilvift ham Wellugt." Rein.

Tilvinde, v. a. og rec. 3. (vinde.) Kasse, erhverve sig, opnaae som en Vinding. "Det var deres Hensigt, m. denne Nedrigthed at tilvinde sig store Forærlinger." Schytte. "Da først han sig selv fik tilbundet den nægtede Fred." Pram. "Han vil ogsaa tilvinde sig denne Velsignelse." Rahbet.

Tilvink, et. pl. d. s. Vink, som hevens des til een. (Baggesen.)

Tilvinkle, v. a. 1. give tilkænde v. at vinke. Alle tilvinklede ham Bifald. "Som smilende tilvinker Landets Høfter Velsignelse og Fred." Ewald. "Skændt Daabet i den dunkle Grund tilvinker mig." Øhlenschl.

Tilvirke, v. a. 1. frembringe v. Gælf af Arbejde, v. Gaangbering, Avlsdrift, o. s. v. (fabrikere.) At tilvirke Salt af Svandet. Her tilvirkes meget Salpeter. Denne Ost tilvirkes især i Holland. — Der af: Tilvirkning, en. (Fabrication.) "Tilvirkningen (af Klæbet) er fæst m. den yderste Fæsting og Behændighed." D. Guldb.

Tilviffe, adv. ganske vist, med fuld Vished, visseelig. Det er tilviffe en Bedrager. Jeg veed det tilviffe.

Tilvørende, adj. v. 1. som er i Dvært. Den tilvørende Ungdom. Han maa tænke p. sine tilvørende Døttres Slæbne. 2. som er i Tilvært, tiltagende, sigende. "De eneste Vidber, v. hvilde de kunne modfaae de tilvørende Friskelser." Sneedorf.

Tilvoriste sig, v. recipr. 1. figurl. forsøge sig v. Boldsmagt ell. stor Anstrengelse. "Den Krands, som Dierthed sig tilvorister." Grundtvig.

Tilvægt, s. Overvægt.

Tilvænne, v. a. 3. (s. vænne.) d. s. f. vænne til, v. Bane, Væelse gøres fortrolig med. Dette Slags Arbejder er han tidligen bleven tilvænt. "Den — det er tilvænnes kan, sin Ledingspligt at lære." Bording. "Denne Deeltagelse er ikke søgt, ikke fremkøst ell. tilvænt Besighed." Baggesen.

Tilværelse, en. ud. pl. det, at være til; en Ting's Væren, ei allene i Tanken ell. Ideen, men i det Reelle, i Virkeligheden. (Særsknt.) Den menneskelige Tilværelse. At negte Tingenes T. At have en sørgelig Tilværelse (leve et sørgeligt Liv.) — I phis. filosofisk Stil br. ogsaa Tilværen.

Tilvært, en. Foræelse, Formerelse, Tiltagen. Det er en T. i hans Indkomster. En aarlig Tilvært. "Denne opmærksomme Frugt s. Nabers Tilvært." Guldberg. "Pængenes Tilvært i et Land gavne v. at befordre Arbejdsheden." Schytte.

Tilægge, v. a. 1. tilfønde, oplægge, drive til. (Noth.) Deraf: Tilæggeelse, en. Dpæggelse (som er mere brugelagt.) "Bed

hans Søstres Daafund og stige Tilæggeelse." Bedels Gær. 26.

Tiløfter; v. a. 1. d. s. f. ønske, m. B. begreb, at Ønsket virkelig hændes t. een. Jeg tiløfter Dem alt muligt Gødt.

Time, en. pl. -r. [T. Tims.] 1. den oprindelige Bemærk. Tid. (A. S. Tima) som hyppig forekommer i ældre Dants, et forældet; men deraf: timelig; betimelig. 2. en Inddeling af Tiden, som udgør et af Døgnets. Den kommer om en T. Det er to Timer siden. Over Time. Over anden, tredje T. Uhret slaar Timer (Timeslag) og Dvartter. En Times Tid: En god T. (noget meer end en T.) Han har aldrig en glad, en sund T. Gætte T. er kommen (o: Tiden, hvort hans Forbrøderer opdaget, ell. Straffetid.) Den sidste T. (Døden.) Der er en Times Bei derhen. — Paa Timen, adv. strar. "Den Dængegrille gaar paa Timen over." Rahbet. — fig. d. s. f. Timeunderviøning.

At have, tage Timer hos een. At give Timer i Fæst: = Timebræt; et. B. hvorpaa Dagens Timer angives v. en Biser, som dreles efter Timesglasset (s. Stikb.) timebunden, adj. v. bunden t. en vis T. Timebon, en. som holdes hver T. ell. til bestemte Timer.

Timeglas, et. Et, som en dobbelt Tragt dannet Glas, hvort en vis Mængde Sand løber af een Tragt i en anden, og v. sig ildløs tilkændergiver en Times Værlighed, ell. kortere Delt af Tiden. "Naar Timeglasset vendes s. ei meer at løbe ud." Grundtvig.

"Tidets Timeglas er snart abrugt." Peizberg. Timehjul, et. G. i et Uhrværk, som driver Timeviseren. Timefreds, en. R. hvorpaa Timekalkene ere affatte. Timehæmie, en. den paa en firfanteet Sølfive afsatte Linie, som er afdeelt efter Timerne; Timefreg. Time lærer, en. den, som giv

ver Timeunderviøning. Timerum, et. En Times Tid. (S. Pebersen.) Timeslag, et. Slag af et Uhr, som tilkændergiver en Times Mødt. (s. Dvartterlag.) Timestof, en. En Stav ell. Støtte, hvorpaa en Solviser er anbragt. Timeunderviøning, en. ll. som gives og betales timevis.

At give, tage T. timevis, adv. en Time ad Gangen, ell. i Timer, efter Timer. At have, at betale en Læser timevis. Afsoningen seer timevis. Timeviser, en. Biser p. et Uhr, som angiver Timerne.

Time sig, v. recipr. impers. [af Time, Tid. (s. times.)] lave sig til, stunde til, tegne sig til. (nu seldent.) "Saa det sig timer til en lang og færlig Strid." Bording. II. 293.

Timelig, adj. som er i Tiden, hører til, seer i Tiden; jordist. (Ofte modkættet det evig.) "Derom T. ville domme ligesaa upartist i det Aandette, som i det Timelige." Balth. Timelig Betsord, Lykke, Fors

deel. "Naar det kommer t. Døden, og dette

timelige *hvo skal have Ende.*" P. Eidsmand. 1564. Et timeligt Gode. Henjon p. det Timelige. Omhu for timelig Røring. "Et Røstfab t. at fudbringe et ell. andet times ligt Børet." Mynster.

Times, v. n. pass. [A. S. timan, tidan, accidere, constringere.] hændes, vederfares. Jeg frogter der vil times mig noget ondt. Sid du times en Ulykke. "Hvad Dimsens Almagt vil, at os skal times her." Bording. "Hvad som tiene kan t. Iidsfordrø og Vce, det times herud her." Samme. "Den Tid vil ogsaa times." Østenski. (Helge.) — Det forekommer ogsaa m. Iidsbøining. "Pan timesed en stor Wanlykke af de Svenske." Behels Caro. "Han havde fælden timesedes Lykke i Krig og Delog." sammest. S. 221. 2. Iykte. Det vil ikke times for ham. Moth. (næsten forældet.) "Rens — det times mig at fæe den smukke Herre nu." Grundtv.

Timian, en. ud. pl. en krydret Plante; som dyrkes i Køstehaver. *Thymus vulgaris.*

Tin, et. ud. pl. [S. og N. S. Tin.] et høit Metal, af alle det letteste. At spise p. Tin. At fure T. o: Tintal. (Som andre Metaller. Navne sættes det foran Substantiver og bemærker: gjort af Tin. f. T. Tinbøger, Tinaase, Tinfad, Tintallerker o. fl.) = Tinaffe, en. fortalket Tin, Tinfalk, Tinblad, et. meget tyndt hamret-ell. valset Tin, f. T. til at belægge Spette m. (Tinfosie.) Tinsblis, et. fortinnet Jernblis. Tinerts, en. Malm ell. Grøt som indeholder Tin. Tingrube, en. S. ell. Biergværk, hvor Tin vindes. Tinshandel, en. S. med Tin. Tinhandler, en. den, som handler m. Tin ell. Tintoi. Tinfalk, en. Tinaffe. Tinovn, en. D. hvor Tinerts smeltes. Tinrulle, en. Tin støbt i Plader, som ruller sammen. Tindræffe, en. Indretning i et Køkken t. at sætte Linsfade og Kallertener paa. Tinsteen, en. f. Tinerts. Tinstøber, en. d. f. s. Kandestøber. Tintoi, et. det, som er gjort af Tin.

Tind, Tinde, en. pl. Tinder. [S. Tindr. Sv. Tinne.] 1. den øverste Top, Spids af noget, fastigium. Trepølets Tinde. Biergets Tinde. (3 St. for: Tinde foreskommer: "Paa Tindingen af Templet." Matth. 4. 5. Luc. 4. 9. Bib. af 1550 og nyere Dverf.) 2. Tinder p. en Muur o: den øverste, med Staar ell. Iidsnit forsynede Rand p. gamle Taarn-ell. Borgmure. [A. S. Tinne. 3. Tindr, Tand i en Rive, m. m. Sv. Harstinne, Dævntand.]

Tinding, en. pl.-er. [Sv. Tinnag. N. S. Dunne, Dunning.] den Del af Hovedets Sider, som er over og ud for Næsehulningen, hvor Hiernestallen er tyndest. Man ser Pulsaaeren slaae i Tindingerne. (Ivf. Tind, 1.) = Tindingbeem, et. pl. d.

f. de Been i Hiernestallen, som udgiøre Tindingen. Tindingehaar, pl. Haar, som vore over ell. omkring Tindingen.

Tindre, v. n. 1. hær. [Sv. tindra.] givt et klart og ligesom gullrende Stin. "Skiont, som Mattens alvorlige Blaa, naar Stierne tindre gennem det hvætsvede Rum." Herf. "Naar p. jævne Flaades blanke Sneec m. Farvers Blinken Maarens Straaler tindre." Fr. Guldb. Hensdes Daar tindrede af Diamanter. Tindrens de Vinc. "Dit lyse Vle tindrer af Ulykkelighedsrens Gløds." Baggæfen. "Ofte tindrede Glæde i hans Vle v. en fremmed Lykke." Kampmann. — Dyr af Tindren, en. ud. pl. Stiernerens Tindren.

1. Ting, en. pl. d. f. [Sv. Ting. T. Ding.] 1. J. Alm. noget, som er til ell. som kan tænkes; enhver tilværende, ell. mulig Stenstand. (Ivf. alting, ingenting, nogeting.) At have store T. for, i Glæde. Jeg har en Ting (noget) i Glæde. Der fattes kun en ringe Ting (Ildet.) Den Ting (det, som der tales, handles om) forskaer, begræber jeg ikke. Den T. maa vi tale nærmere om. Der es noget galt v. Tingene. (Ivf. Sag.) 2. en enkelt Stenstand, et Individuum, hvis egentlige Navn man ikke kender ell. vil bruge. Hvad mon den Ting kaldes? Det er en saurrig, uendelig T. En god, nyttig T. Jeg faae ham bære to forskjellige T. (f. Tingest.) 3. i mere indskrænket Bemærkelse: det, som bruges; det, der tieruer t. Redskab; Børetst, Bohave, Iol. (Ivf. Sager.) Han har ikke de Ting, han skal bruge dertil. Han lod alle sine Ting ligge. Alle disse T. høre ham til. 4. i Lovlyndigheden: enhver Stenstand for Rettsforhold, der el er en Person. (resa.) Tingsgenes Ret. 5. undertiden mest i d. Tale og altid i pl. for: Stierning, Forretning. Han kan endnu besørge sine T. at tage vare p. sine T. bestikke sine Ting. = Tingest, en. pl.-er. dette Ord, som i ældre Dansk undertiden br. for Ting (f. Gr. i altingest) høres nu kun i dagl. T. i Bemærkelsen Ting, 2. Hvad er dette for en Tingest? En saadan T. har jeg aldrig for seet. (Om Personer i lav Tale og af Foragt.)

2. Ting, et. pl.-e. [S. ping. Enkeltet ville i den nyeste Tid srive Thing, f. at adskille det fra foregaaende Ord; men dette er imod ældre og nyere dansk Skrivelse; og den nye Skrivemaade har hos os ikke fundet Indgang.] 1. Sted, hvor Rettergang holdes og Sager dømmes. At møde p. Tinget, føres t. Tinget. Birketing, Berredsting, Byting, Landssting. 2. Retten, som holdes p. Tinget. At sætte Ting o: begynde Retten. At holde Ting o: pleie Retten, sidde i Retten som Dømmet. Kongen holdt fordom T. med Almuen. 3. en Folkeforsamling, et Folkestæde (forældet; men brugt i poetisk Stiil,

og optaget i Norge, i Ordene: Storting, Odelsting.) = a.) Tingbog, en. B. ell. Protocol, hvortil Rettens Forhandlinger p. Tinget af Skriversen indføres. Tingbord, en. Bord i Tingstuen, hvorved Dommeren, Skriversen, m. fl. sidde. (S. Frimann.) Tingbrøde, en. Forbrøddelse, begaaet paa Tinget og imedens Ret holdes; og Bødersne, som derved faldes. Tingbud, et. i vort ældre Lovsprog: Tilfælle t. Tinget, Stævning (at bære Tingbud) og den, som forsøgte samme, ell. bekendtgjorde Dverligheds Besættelser i Sogner. (Noth.) Tingdag, en. Dag i Ugen, hvorpaa Tinget holdes. Tingfolk, pl. de p. Tinget forsamlede Folk. (S. Frimann.) Tingfred, en. den Sikkerhed, som tilkommer Borgere p. Tinget, p. Rejsen derhen og derfra. Tingfrihed, en. d. s. f. Tinghelligt. Tingfærd, en. Rejse t. eller fra Tinget. At være i Tingfærd. Tinghelligt, et. den Tid, da ingen Rettergang maa holdes. Noth. (Retsfærd.) Tinghold, et. den Handling, ell. Omstændighed, at Tinget holdes. Tingholder, en. forbum: den, som i Dommerens Sted sad i Retten. (K. Anker.) Tinghuus, et. S. hvor Tinget holdes. Tinghol, en. Hol, hvor der holdtes Ting ell. Folkstæmde. (P. Clausen.) Tinghorer, en. d. s. f. Stokkemænd. "Tinghorere, Ringmand ell. Stokkemænd." D. Lov. I. 13. 4. Tinglaug, et. District, hvis Indbyggere svare t. et Ting. tingslyse, v. a. 2. lyse op t. Ting, oplæse p. Tinget, og derefter indføre i Tingbogen, Pantebogen, e. d. At tingslyse et Skøde, en Obligation. (ogsaa: tingslæse.) Tingslysning, ell. Tingslæsning, en. Tingsløber, Tingrider, en. d. s. f. Tingbud ell. Ringmand. (Noth.) Ringmand, en. d. s. f. Tinghorer, Stokkemænd. tingrette, v. n. fører Sag om, fører i Rettergang. (forældet. "De Præssters Synd var aabenbar, og gjordes ikke Behov at tingrette noget derom." Goldings Retsbist.) Tingtag, en. Sag, som bringes t. Tinget, Retsfag. Tingfædder, en. d. s. f. Tinghorer. Tingfriver, en. Skriversen v. et Ting, Byfriver, Biskopsfriver, Herredfriver. (D. Lov. II. 15. 5.) Tingsted, et. S. hvor et Ting, ell. en Folketsamling holdes ell. holdtes. Tingstof, en. kaldtes Benken, som Tingsfædderne ell. Stokkemændene sidde p. (Noth.) jof. D. Lov. VI. 14. 8.) Tingstud, en. den, som vil blande sig i Andes Sager t. Ting og ophidses t. Proces, ell. som i at føre Sager f. Retten ubmærker sig v. at bruge Krogløve og Udsugter. (Kabullst.) Tingstue, en. S. hvor Ting holdes. Tingvei, en. Vei t. eller fra Tinget. — b.) Tingdom, en. Dom, som faldes, affiges p. Tinget ell. ved en Ret. "Er han m. Tingdom f. saadanne Sager forvunden."

D. Lov. I. 19. 1. Tingsed, en. Ed, som afstøget p. Tinget, f. Retten. Tingsvidne, et. Rettens Vidnesbyrd om en for samme, ell. paa Tinget, foregaaet Handling ell. Sag. At give et Tingsvidne bekrævet. Tinge, v. n. og a. 1. har. [S. Ringta.] 1. neutr. handle om noget (en Sag, et Riis) f. at faae det p. de bedste, forbeholdt agtligge Vilkaar; underhandle. At tinge (underhandle) om Fred. "Dan tinge de længe m. Kræmmeren, før de funde blive enige om Riiset. At tinge af p. Varer (prætte.)" "Jeg seer Statsmaanden og Indretn bekæmbigen at tinge om m. hverandre." Schotte. (Indv. Reg. II. 439.) jof. betinge, dagtlinge. 2. act. afgjøre, faae i Rigtighed v. at handle m. een. At tinge en Drenge i Lære. "Dan har tinge sig, sine Børn i Kost hos Fremmede. — Tingen, Tingning, en. Handlingen at tinge. "Husbonden gjør ikke Tingning m. nogen af dem." P. Tidemand. 1564.

Tinte, en. pl.-r. smaa hvide Blegner t. Flest, af en Eggdom hos Svinet. — tintet, adj. som har denne Fell. tintet Flest.

Tip, en. pl.-per. [Sv. og E. Tipp. jof. Dup.] den øverste, spidse Ende ell. Afg af noget. Retscip. Drectip. = Tipoldensar, der, Tipoldemoder, en. Oldefaderens og Oldemoderens Forældre.

Tippe, v. a. 1. stode een isæflegen. (Noth.) Tirer, v. a. 1. [jof. tærge, A. S. tirian, tyrian: lacussare, fatigare.] optire t. Værde, drille. At tirre et Dyr. "Dan kan tirre ham længe, inden han bliver vred."

Tirsdag, en. pl.-e. [S. Tyssdag.] den tredje Dag i Ugen.

Tisse, en. pl.-r. Hun: Hund; Læve.

Tist, en. Et Ord, der i nogle Sammensbemærter et Slags Paant, Forbinding, f. Nagtist, Kløftist, Plootist, som dog alle fælden høres. (jof. A. S. dial. Sv. Tistel, temo.) = Tistenagle, en. R. som sidder fast i Plovaasen, og som Alfen taffes over. (Noth.)

Titel, en. pl. Titler. [Lat. Titulus.] 1. Overkrift ell. Udskrift p. en Bog, der angiver dens Indhold, og sædvanl. findes p. Forsiden af det første Blad i Bogen. Dgsaa: Titel p. Bindet af en Bog; Røgtitel. 2. Benævnelse, der aftrykkes den Bættening ell. Værdighed, som een har i Staten; ell. en Værdighed, der blot bestaaer i Navnet, og for Hæders Skyld tillægges een. At give een hans rette T. Alle hans Titler maa sættes p. Brevet. At føre Kongetitel. "Dan har T. af Directeur, har Statsraads-Titel." "Saasnaart een hos os faaer et Embede ell. en Titel, er han ikke mere Børger." Sneesdorf. = Titeltak, et. det første Akt i en Bog, som indeholder Titelbladet v. det Blad, hvorpaa Bogens I. er trykkes. Titelbog, en. B. hvortil Embedsmænds og

andre Personers Titler afgives, m. m. Titelfyge, en. overdræven Higen efter Titler og Rang. — titulere, v. a. 1. at nævne een v. hans Titel.

Titte, v. n. 1. har. [Etv. titta.] see giensnem en Nabning, Sprække, et Hul. At titte ind ad Vinduet. titte gennem et Hul v. Plankværket. "Høvedspigen bog Træet Raager, og ud fra Bustene titter." Ohlens. schi. (ogsaa: see nøie' efter noget. Hvad titter du efter?) Titten, en. ud. pl. = Titteleg, en. Børnelog, hvori een Kluter sig en kort Tid f. en anden, og da igjen skifter frem bog Skluter. (tittelege, v. n. "Et Skib, som gied hen i det Grønne, syntes at tittelege m. Flodens Bustværk." Baggelsen.)

Tiur, en. (to Stav.) pl. Tiurer. [Etv. Tjäder.] En vild Fugl af Urhanens Slægt. Tetrao urogallus.

Tiære, en. ud. pl. [A. S. Taro. N. S. Tár.] en tnf harpiragtig Dile, der vindes deels v. Rogning af den af afstilt. Naaletræer udrindende Dvade, (Harpir) deels v. at brænde Bebet ell. Rødderne af disse Træer v. langsom Tid. At brænde T. = Tiæreblander, en. den, som forflaaer at brænde og fuge T. ell. som har Opsyn m. et Tiæreblander. Tiærebærme, en. et tyndere og ringere Slags Tiære, end den, som i Almindelighed bruges. Tiæregalde, en. Et spelligt Vand, som vindes v. Tiærebæanding, og bruges m. Fordeel i Messingværkerne. (Funkte N. Hist. III. 638.) Tiæregrav, ell. Tiæregrube, en. En hældende Grøft i Jorden, hvori de Rødder lægges, som man v. langsom Tid brænder Tiære af. Tiærehuus, et. 1. et Huus v. Skibsværfter, hvor Tiæren fuges i indmurede Kiedler. 2. Hjeldees v. store Røverbaner og Skibsværfter: et Huus hvor Lougværk tiæres. Tiærehytte, en. Huus, hvor Tiære brændes ell. fuges. Tiærekande, en. Et Trækar, dannet som en Kande, hvori T. eller Vognsmørelse føres. Tiærefield, en. R. hvori Tiære fuges ell. renses. Tiærefost, en. R. til at tiære med. Tiæremile, en. den i en lang Forbygning opskabte Dyrge af Træ og Rødder, hvoraf T. brændes. Tiærevon, en. Dyu, hvori Tiære brændes, i Stedet f. i Miller. Tiæretønde, en. Tønde, hvori T. glemmes ell. har været glemt. At brænde Tiæretønder. Tiæreturt, en. En Plante m. smukke røde Blomster, hvis Stængel altid er meget klæbrig under Sedene. Lychnis viscaria. Tiærevand, et. B. som gides v. Tiære f. at blandes m. nogle af dens Bestanddele, og som en Tid brugtes t. Vægeedom.

Tiære, v. a. 1. oversmøre, bestrænge m. Tiære. At tiære et Skib, et Plankværk. = Tiærehuus, et. f. ovenfor, under n. a. Tiære. Tiæresuur, et. Et v. Siderne

aabent Stuk v. Skibsværfter, hvorefter Fartøier tiæres.

Tiærn, en. pl.-e. [3. pyrmit.] En Bustværk, som har Tiærne; en Tiærnebuff, ell. Tiærnebuff. = Tiærnesagle, en. tovet Stang, hvormed man støder Tiærnene sammen i et Tierde. (Noth.) tiærnefuld, adj. som har mange Tiærne, er fuld af T. — Tiærnegierde, et. Tierde, sat af Tiærneit. Tiærnehæt, en. plantet Hæt af Tiærne. Tiærnekrat, et. Understov af Tiærne. Tiærnelund, en. liden Stov af Tiærne. (Noth.) Tiærneris, et. pl. d. f. Græne af Tiærnebuffe. Tiærnetys (ell. tyve) en. En Fork, t. at gribe og holde Tiærneris. (Noth.)

To, Talord. (2.) Ist. tvair, tvær, tvø. [svf. tvende, og anden.] = toaarig, adj. to Aar gammel. tobenet, adj. som har to Been. tobladet, adj. som har to Blade. Todatter, en. et Skib, som har to Dæk, og (p. Krigsskibe) en Råd Kanoner p. hvert Dæk. (f. Tredecker.) tofold, adv. to Gange. rofold (saa meget. (f. toefold, toefoldig. tofoldt br. som adj. Et tofoldt Læg.) topundig, topunds, adj. som veier to Pund. En topundig ell. topunds Kugle. Topunder, en. Kanon, som rhyer en topunder Kugle. — toradet, adj. som har to Rader af noget, er i to Rader. toradet Brg. — tostavelses, br. som adj. tostavelses Ord. (Det skrives ogsaa som Subst. Tostavelses-Ord.)

Tobak, en. ud. pl. 1. En oprindelig amerikansk Plante, hvoraf gives adskillige Arter; Tobakspilante, Nicotiana. Tabacum. At plante, dyrke, avle T. 2. de p. forstjelligt Naade tilberedede Blade af Tobakken. Røgetobak, Snuustobak, Straastobak. At røge, snuse, stræne T. = Tobaksavl, en. det, at dyrke og avle T. Tobaksblad, et. B. af Tobakplanten. Tobaksoase, en. D. hvori Tobak glemmes. Tobaksoamp, en. D. af Tobak, som antændes ell. rages. Tobaksofabrik, en. F. hvor Røg og Snuustobak tilberedes. Tobakshandler, en. den, som handler med T. Tobaksklyster, et. R. af Vand, hvori Tobak er togt. Tobakskolie, en. En bidende, olieagtig Saft, der affandres af Tobakken. Tobakspibe, en. En Indretning t. at røge Tobak af. (f. Pipe, 3. Pipehoved, Pipevær.) Tobakspilante, en. En enkelt Plante af Tobak: Slægten. Tobakspilanting, en. 1. Gierningen at plante T. 2. Jord, som anvendes t. Tobaksavl. Tobakspung, en. P. hvori Røgetobak glemmes og føres t. Brug. Tobakskulle, en. tørrede Tobaksblade i en vis Rængde, dannede t. en Kulle. Tobakrøg, en. R. som gaar af antændt T. Tobakstrøge, en. den, som har Røse at røge T. At være en stort T. Tobaksfast, en. Saft ell. Væbste, der ved Røgning ell. paa anden Naade affandres af Tobaks-

ten. **Tobaksspinder**, en. den, som v. en Maskine spinder ell. banner Tobaksblade t. Muller. **Tobaksspinderi**, et. Indretning, hvor Tobak spindes.

Toe, v. a. 1. [S. at hvo.] rense, gjøre noget rent v. Slep af en Bøstte; vaske, afstølle m. Vand. (s. tvætte.) At toe noget i Vand, i Sud o: rense v. at stulle og gnide det i Vandet. At toe ureenlighed af noget. At toe noget af m. en vaad Svamp. At toe sig. At toe Pletter af noget. At toe op; absol. o: rense Røstentat v. at stulle dem i Vand. — Deraf: **Toen**, en. Gierningen af toe. — Sun udretter intet m. al sin Toen og Tvættten.

1. **Toft**, en. pl.-er. [S. Tøft. Sv. Tomt, Topt.] et Støtte Jord, en Ager, som ligger nærmest og umiddelbar ved ell. uden for en Bondegaard. (jvf. Tomt, som i Dansk har en anden Bemark.) = Deraf: **Toftesjæld**, en. tilforn: et Slags Jordstyd. (?) **D. P. D.** Toftjord, en. d. s. f. **Toft**. (Noth.) **Toftport**, en. Port fra Gaarden ud til Toften.

2. **Toft**, en. pl.-er. [S. pópta. X. S. posta.] Bønt i en Baad, Korbønt.

Tog, et. pl. d. s. [Sv. og M. S. Tog. S. Tog. Trækten, af toga.] egentl. Hænderingen, at drage hen t. et Sted; men br. især om Krigsfærd, ell. hele Folketsfærd, Krigshærens Vandringer. Alexander T. til Indien. Napoleons T. til Rusland. Paa deres T. mod Sibirien, standsede Kongobærerne i Vore: Itallen. s. Indtog, Krigstog, Korstog, Søstog, Kævertog. 2. Under den ogsaa om den Føllemande, som drager bort, forbi, o. s. v. Et T. af Soldater. Vi saae hele Toget komme her forbi. (s. Liigtog, Optog, Krønningstog.) = **Togorden**, en. den Orden, Følge, hvori et Tog gaar for sig, ell. en Hær drager frem; Marsorden. (P. Clausen.) — **Togt**, et. d. s. f. **Tog**, Krigstog, Søstog, (mindre brugek) **Togger**, et. pl.-er. et Slags Fjstegarn. (Noth.) **Jof. Ny D. Mag. V. 201.** — Deraf: **toggre**, v. n. fiske p. Vandet i Baade.

Tofte, v.-n. 1. (hat.) 1. vffe. sig toffet i Gierning ell. Adfærd; toffe, fiante. At toffe imellem ellere og fem. (Søisgaard.) Sv. Tok, en Toffe, og Tokig. 2. slumpe til. At toffe til at gjøre noget. (Noth.) Deraf: **Toffestifte**, et. som gøres v. Slump, uden nysigtig Delling. (Noth.)

Tol, en. pl.-le. [maaftee det Isl. og Sv. Tol, Redskab.] 1. noget t. at stifte i et Hul, en Runding, f. at lukke samme; en Prop, Flaestetol. (Told. Noth.) 2. Vinde i Rølingen af en Baad, hvormellem Kæretne bevarges; Kæretol. (formodentl. fordi de sættes ned i et borek Hul.) — **Tollgang**, en. slikskattet Nabning i Sqværbordet p. Baade, i Et. f. Kæretoll.

Told, en. ud. pl. [S. Tollr. M. S. og C.

Toll. Sv. Tull.] Afgift, som betales t. Staten af Varer, der indføres i Landet, udføres, ell. føres igennem Landet. At give T. betale, svare T. af noget. At paa lægge en nn T. Havnertold, Broertold (Schytte.) Strømtold, Sørtold, Landtold, Vællemtigtold. = **Toldanordning**, en. A. som vedkommer Tolden, foreskriver hvoraf og hvoreledes den skal betales. **Toldbetient**, en. ringere Betient, som er ansat v. Toldens Oppebørsel ell. Væretens Undersøgelse, og f. at hindre Toldsvig. **Toldbaad**, en. Baad, hvori Toldbetiente krydse v. Kysterne, f. at hindre Toldsvig. **Toldbød**, en. Bøgning v. en Paan, hvor Varer, som føres i Land, undersøges og Tolden betales, m. m. **Toldbøg**, en. Anordning f. Tolden af forskjellige Slags Varer. (Toldtarif.) **B. Bøve**. **Toldslag**, et. kongeligt F. som føres p. en Toldbaad, en Krydsbaad, ell. et lignende Fartoi. **Toldforordning**, en. d. s. f. **Toldanordning**. **Toldforpagter**, en. den, som imod en bestemt aarlig Afgift t. Staten oppebærer Tolden, ell. visse Toldindtægter. **Toldforvalter**, en. den, som p. Kongens Begne oppebærer og afslægger Regnskab f. Tolden, især i et Ss: Toldsted; **Told-Inspekteur**. toldfri, adj. som ei betales T. af. **Toldfrihed**, en. Fritagelse f. at betale Told. **Toldindtægter**, pl. **Statsindtægter**, som indkomme af Tolden. **Toldskammer**, et. kongeligt Collegium ell. andet Samfund, som Dyson m. Tolden og Toldsvæsenet et overdrager. **Toldkar**, et. Kar, hvori der tolbes v. Møllerne. (s. tolde,) **Toldliste**, en. tilforn: en laaset Riste, hvori Tolden (s. E. ved Dresund) blev fastet og glemt. **Toldmærke**, et. M. som tættes p. Varer, t. Bøvlis p. at de ere fortoldede. **toldpligtig**, adj. forpligtet t. at betale T. **Toldretighed**, en. R. til at have Told. **Toldrider**, en. endens Toldbetient. **Schytte**. (Indv. Reg. II. 441.) **Toldrulle**, en. Fortegnelse p. taldygtige Varer, m. Angivelse af hvor stor T. deraf svares. "At nævne Pisen v. de Være, som ikke ere ansatte paa Toldrullen." **Schytte**. **Toldfeddel**, en. Bøvlis f. at Tolden af noget er betalt. **Toldsegl**, et. S. som af Toldbetiente sættes for Varer, der oplægges, lægges under Beslag, ell. som man vil stifte udabnebe igennem Landet. **Toldskriver**, en. den, som holder Bog over Tolden. **Toldsted**, et. Sted, hvor T. betales af Varer, som føres ind ell. igennem. **Et Ss: Toldsted**. **Grands** = **Toldsted**. **Toldstempel**, et. Stempel, der anvendes ligesom Toldmærke ell. Toldsegl. **Toldsvig**, en. den Handling, v. hemmeligt at ind- eller udføre Varer, af hvilke Regjeringen f. den befalede Told. "Naar man kan slutte sig til, at den Reisende ei kan være vidende om Toldstedet, da har egentlig Toldsvig Sted." **Schytte**.

ler i. At tilnagle en Dør, en Kasse. —
Deraf: Tilnagling, en.

Tilnavn, et. pl. — e. 1. Familienavn, Slægtnavn. (i Modf. til Fornavn ell. Døbenavn.) 2. et Navn, en Benvønlse, som tillægges een foruden hans egentl. Navn. Alexander med Tilnavn den Store.

Tilnævne, v. a. 1. i Forsproget: udnævne tilligemed andre.

Tilnærmelse, en. Nærmelse hen t. noget. (Approximation.)

Tilovers, adv. meer end der bruges, ell. er brugt; meer end forandret. (Jvf. øvrig og overbleven.) Der blev et godt Stykke tilovers af Klædet. Disse Penge har jeg tilovers fra Udgifterne, fra Resten. Ikke have noget tilovers for Andre (ei være godtgørende, tjensttagtig.) Lad noget blive tilovers til de andre (levn noget.) At være tilovers ved noget, i en Sag o: ei blive adspurgt, benyttet. Jeg seer, at jeg her er tilovers (at man ikke skitter om mig.)

Tilpakte, v. a. 1. pakte fuld; hulle tæt omkring. Vognen er nu tilpaktet. At tilpakte een m. Klæder. (tilpaktet, beslentet. Noth. d. Talc.) — Tilpakning, en. Gierningen at tilpakte. Vognens Tilpakning.

Tilpas, adv. til Maade, til Behag, bejellig. (s. Pas, 2.) At gjøre een noget tilpas (efter Ønske, til Maade.) "Dagjerne vilde jeg — dig gjøre ret tilpas i dette Valg." J. E. Heiberg. Man kommer ham aldrig tilpas. "Du løster Alt, dig intet er tilpas." Heiberg. "Da det er lettere at være tilpas, end at behage, vilde Menneffene snarere blive enige om, hvad der er tæffeligst, end hvad der er behageligt." Müller. — I ældre Skrifter br. tilpas absol. for: vel tilpas, v. god Helbred, karst. "Den, der er saa syg, at der er ringe Haab om han nogenstunde Fulde blive tilpas." B. Thott. I. 79.

Tilpasse, v. a. 1. passe een Ting t. en anden, s. at prøve om de svare t. hinanden. (s. v. a. passe.) — Deraf: Tilpasning, en.

Tilplante, v. a. 1. luffte, hegne m. Planter. (Noth.)

Tilpligte, v. a. 1. forpligte een t. noget, paalægge som Forpligtelse.

Tilproppe, v. a. 1. luffte m. Prop, proppe. Flasken har ikke været vel tilproppet.

— Deraf: Tilpropning, en.

Tilraab, et. pl. d. s. Tiltale m. hoi Røst; Raab, som henvendes t. een.

Tilraabe, v. a. 2. raabe noget t. een. Alle tilraabte ham Bisfald. "Jeg vilde ham att her mit Bisfald høit tilraabe." Baggelsen.

Tilraade, v. a. 1. ved sit Raad tilstvinde een t. noget (raade til.) Jeg har tilraadet ham Forlig. (modf. fraraade.) — Deraf: Tilraadelse (Noth.) Tilraaden, en. (begge ere, ligesom Tilraad. ikke meget brugel.)

Tilraakte, v. a. 1. ikke behandle, tilstvinde. (lav Talc.) Rahdet.

Tilrane sig, v. recipr. 1. stæffe sig v. Aan, p. en ulovlig og voldsom Raade. "Daa vilde ei blot tilrane sig min Kongemaagt." Øhlsensl. (Bakon 3.)

Tilrede, adv. færdig, v. rede Gaand, v. Gaanden. At være tilrede. Alt er tilrede.

Tilrede, v. a. 1. lave til, indrette t. en vis Brug, rede til. Han har lovet at tilrede Alt hvad der behøves t. Rejsen. At tilrede et Skib. "Som om han skulde strar til Strids, han sig tilreder." Bording.

"Skal da Riv og Brede i dit Skib tilrede dine Fostres Grav?" Gvald. 2. behandle (stet.) Han er bleven ind tilrede. — Deraf: Tilredning, en. Indretning.

Tilregne, v. a. 1. tilskrive, tillægge een at være Aarsag til, tillægge Skyld for noget. Man bør ikke tilregne ham Sagens flette Udsald. Ufrivillige Handlinger kunne ikke tilregnes os. = Tilregnelse, en. Kun en fri Handling er forbunden med T. — tilregnelig, adj. som kan tilregnes.

Tilrette, adv. (ogsaa til Kette.) i den rette Stilling ell. Tilstand, i det rigtige Forhold. At lægge, sætte noget t. Kette. At gjøre noget tilrette. At vise een til Kette m. et Arbeide; vise een tilrette som er vildfarende. Jeg fan ikke komme tilrette med ham (blive enig, forliges m.) Vi kunde ikke komme tilrette om Risbet.

Tilreise, en. s. Rejse.

Tilreisende, adj. v. som kommer reisende t. et Sted. At holde Bog over Tilreisende og Krævsende.

Tilride, v. a. 3. vønne til, gjøre fikket t. at rides. At tilride en Døst. En tilriden Hest.

Tilruste, v. a. 1. d. s. f. udruste. — Deraf: Tilrustning, en.

Tiltsaa, v. a. og n. 1. act. lægge Sæd i (Jorden.) Han er i Færd m. at tiltsaa sin Jord. Den Ager er tiltsaaet. — neutr. og absol. At have tiltsaaet o: være heel færdig m. at tsaa.

Tiltsagn, et. pl. d. s. 1. Gierningen, at tiltsige, forstikke en anden noget. — 2. det, man har tiltsagt, lovet, forpligtet sig til; Løfte. "Man maa gjøre Forskiel imellem en blot Tiltsaelsse, som kaldes Tiltsagn, og en Vagt, hvorved man overdrager andre Ret t. at tvinge." Suedorf. "Eller Menneket troer Guds Tiltsagn meer end Alt, hvad Diet seer." Wansler. 3. det, der siges til een. "Hvoormange Bildfarelser, Samvittighedens Tiltsagn og indbilte Raabenbaringer ere underkastede." Bagg. N. Klim. 217.

Tilfammen, adv. jvf. sammen, der br. som det T. zusa m en; hvortimod tilfammen nu kun bruges om en Mængde, ell. flere Størrelser, der talles sammen (i alt.)

Spormeg et udgør det tilfammen? Vi være tilfammen femten. — 3 Sammensætn. f. Gr. tilfammenføie, tilfammenkalde, er det overflødig og forældet.

Tilfats, f. Tilfætning.

Tilfee, v. n. 3. (har.) have Dofyn, Tilfæn med, tage Vare paa. At tilfee med et Arbejde, m. Arbejderne. (jvf. Tilfæn.)

Tilfeilende, adj. v. Et tilfeilende Skib, fom kommer ifeilende t. et Sted. Der fom i det samme et Skib tilfeilende.

Tilfende, v. a. 2. sende hen til. Han har tilfende mig, det m. Posten. "At fremfende og tilfende kunne undertiden omverles — men vil man fremfende noget, er det ofte nødvendigt, at have een at tilfende det." Müller.

Tilfide, adv. af Veien, bort fra et vist Sted, hvor en Anden er; bort, p. et andet ell. skult Sted. Da den Fremmede fom, gif, traabte han tilfide. Jeg gif noget tilfide for at han ei fculde fee mig. At lægge, fætte noget tilfide. = tilfidefætte, v. a. 3. kun figurl. ikke lade een nøie, hvad han forfættier, ikke lade ham fee fin Ret, foretrækte andre f. ham. Han er bleven tilfidefæt for en Angre. — Deraf: Tilfidefættelse, en.

Tilfideft, adv. 1. idst i Ordenen, i Følge. Alle Hoffolk gif foran; derpaa fom Prindferne, og tilfideft fom Kongen. 2. omfider, endelig. Han fattede fig længe ders imod; men tilfideft gav han dog efter.

Tilfige, v. a. 3. forfætte, give Løfte om. "Him tilfagde ham et Sværd, fom fast og stærkt fculde være i al Kamp." Webels Særo. "Af hvilke Keiferen Udfætning er tilfagt." Bording. "Den Herre, hvem han har tilfagt fin Trofkab." Wynnfer. At tilfige een Synbernes Forladelse. At tilfige een fin Datter. 2. give een tilfende, at han fkal komme, møde p. et Sted. At tilfiges t. Kongens Taffel. Han er tilfagt at møde i Morgen. — Tilfigelse, en. pl. -r. 1. Gierningen at tilfige (?). At møde efter Tilfigelse. Deraf: Tilfigelsesbrev. 2. Løfte, Tilfaag (fom oftere bruges.) "Guds Løfte og Tilfigelse." Helvader.

Tilfigte, v. a. 1. have Henfigt til, have t. Formaal. (Neppe uden i partic. jvf. figte til.) "Hvor lidet den tilfigtede Virkning forfelles, derom vidner Kirkehiflorien." Engelst.

Tilfinds, adv. [ogsaa: til Sinds.] findet, af en vis Stemning i Sindet, af et vist Sindelag. Hvorledes er han tilfinds idag? Han er ikke vel tilfinds. Jeg er tilfinds (har i Sinde) at gifte mig. At blive anderledes tilfinds (fattede et andet Forfat.)

Tilfifte, v. a. 1. tildele v. Skifte. Gaarden er ham tilfistet. — recipr. tilfifte fig, tilbøtte fig. "Hvorledes de ældfte Slægter tilfistede fig hinandens Varer." Galb.

"Varer fculde tilfiftes (tilbøttes) for Varer." Gamme.

Tilfifte, v. a. 1. d. f. f. tilfende. 2. bestemme, tilfifte, give een t. Lod. Det er mig tilfistet af Stiebne. = Tilfiftelse, en. Indbegreb af det, fom v. en høiere Strelse tilfiftes een. Guds, Stiebne's Tilfiftelser. "Det er ikke efter de udvortes Tilfiftelser, vi kunne dømme om Guds Yndest ell. Mishag." Wynnfer. "Hver Guds Tilfiftelse over dem, fom haabe p. ham." Gamme. = "Tilfiftelse er en Stiebne, f. faavidt den betragtes paaføet den Enkelte v. en høiere Magt. Renneftet kaldes fin gode ell. bnde Løfte en T. af Stiebne; men man kan ikke tale om Tilfiftelsen i Alm. faaledes fom man taler om Stiebne." Müller.

Tilfifte, en. det, fom tilfives een. (undertiden for: Tilegnelse.)

Tilfivoe, v. a. 3. lade een vde ftriftigep, fende Brev. At tilfivoe een m. Posten. Jeg har idag tilfivoret ham den færgelige Tidende. 2. tillegne. Denne Bog er tilfivoret ham. (fæbdnere.) 3. give Skyld for, tillægge, udgive f. Anfag til noget. Man tilfivorer ham, at Slaget tabtes. 4. tilfivoe fig noget, ftaffe fig v. at ftrive. (ufædbant.) "Ved Pennen at tilfivoe fig Fortæd." Holberg. (Poet. Str. 1746. 191.)

Tilfjud, et. pl. d. f. det, fom ftydes til, føies t. en Sum. Enhver har endnu, foruden det første Indfjud, giort et nyt Tilfjud af 20 Rdr.

Tilfyde, v. a. 3. give noget (ifær Penge) t. en vis Bestemmelse, i Forening m. flere, og ifær efterat man alt har giøet; ftyde til. Jeg har endnu maattet tilfyde mere.

Tilfjuer, en. pl. -e. den, fom m. Dymarkfømhed, og i længere Tid, feer paa, betragter noget. Tilfjuerne p. Comedien. At være blandt Tilfjuerne. At være Tilfjuer ved noget.

Tilfkynde, v. a. 1. bevæge, drive, opmuntre een t. at giøre noget. (f. fkynde, 1. b.) At tilfkynde een til noget. "Naar Giertets Følelfer ikke tilfkynde Renneftet til gode Gierninger." Wynnfer. "Der er i Renneftet en fynderlig Drift, fom tilfkynder ham, ftebe at ville fremad." Wynnfer. "Den fom egger bruger Konft og Ligt; den, fom tilfkynder, Dvertalefte; den, fom opmuntret. Dverbevisning." Sporon. Man fan egges og tilfkyndes baade t. Dndt og Gødt; men man opmuntres kun t. det, fom er, ell. holdes f. at være godt. Uædvanl. Brug af dette Ord for: fkynde, drive fremad. "At den maa tilfkynde eder dette Maal i Røde." Gamme. — Deraf: Tilfkyndelse, en. Handlingen at tilfkynde een, ell. det, at tilfkyndes. Naturens T. "Driften er kun en Tilfkyndelse, og gaaer ikke oltid over i Gierning." Wynnfer. "Den Ans-

ger, du mangen Sang fornem, naar du havde fulgt Verdens Tilflyndelse." Samme. — Tilflynder, en. den, som tilflynder, opmuntrer t. noget. (Roth.)

Tilfærrer, v. a. 3. danne noget t. et vist Brug v. at færrer ell. tilspide det. At tilfærrer en Kiole, et Mønster.

Tilfærrer, v. a. 1. færrer noget til et vist Brug; ell. færrer noget ud mod Ende. (i. tilspidsse.)

Tilflaae, v. a. 3. br. i Bemærkelsen: ved Fastbudsse t. den Høistyndende (Auktion) at tilflaae een noget som Kiober, v. Hamsmerflag. Det blev mig tilflaaet. (jvf. flaae til.)

Tilflaae, et. pl. d. f. Handlingen at tilflaae (v. Auktion; selden i anden Bemærk.)

Tilflaigre sig, v. rec. 1. vinde, opnaae v. Smagte. "Han behøver da ikke at tilflaigre sig deres Gynest." Walling. "Oversten f. at følge en blind Bane, ell. for at tilflaigre os Fyrstekunst." Synesius v. Bloch.

Tilflaile, v. n. og a. 1 og 2. (f. smile.) smile til; see smilende til een. Den Vinde, hvormed han tilflailete hendes lykkelige Gæster. — fig. "Hvor mine Kinder tilflailede mig." Ahlenschl. b.) aot. tilflailede, udtrykte, meddele een v. Smil. "Naar hele Naturen dem Bifald tilflailede." Pram. "Da al Naturen de Elskende et Elfskødsblik tilflailede." Foersom.

Tilflaude, v. a. 1. gjøre smudsig, tilflaue. Tilflaure, v. a. 3. smøre, besmøre m. noget smudsig; tilflaue.

Tilflaue, v. n. 1. (er.) snee saaledes, at et Rum derved opfyldes, at noget omgives m. Sne. Sneen er tilflauet. Duset var p. een Nat næsten tilflauet.

Tilflaue sig, v. a. 3. erhverve, opnaae v. en underfundig, ikke arlig Waabe, ikke m. fuld Ret, ell. til Skade for Andet. "Som den, der p. en listig Waabe havde tilflaueet mig hans Rige." Daga. M. Klim. "At tilflaue sig en Dom over en Person, der ikke virkelig varstet." A. Drsted. "Han har vidst at tilflaue sig et Privilegium." Mit Dnske er det ingenlunde, at erholde en tilflaueet Fordeel." Birkner. "Jeg betalte enkelte tilflaueet glade Dødblik m. Dages Sængsel." Rahbet. — Deraf: Tilflaueelse, en. (Aeschow.)

Tilflaue, et. 1. Handlingen at flaae til. 2. den Form, noget har, som er tilflauet. Denne Kiole er spet efter et ganske nyt Tilflaue.

Tilflaue sig, v. a. 1. opnaae v. at flygte, ell. som Savtleglaet. At tilflaue sig et Waaktd.

Tilflaue, v. a. 1. brage tæt sammen m. en Snor, snøre til, snøre sammen. At tilflaue en Pølle.

Tilspidsse, v. a. 1. gjøre noget spidst i ell.

mod Ende, danne det i en Spids. At tilspidsse en Vind, et Søm, en Svantspen. — Deraf: Tilspidsning, en.

Tilspigre, v. a. 1. lufte v. at flaae Spigre i. At tilspigre en Dør, en Kasse.

Tilspundsse, v. a. 1. lufte noget m. en Spunds, v. at sætte en Spunds i. At tilspundsse et Blinsfad.

Tilspytte, v. a. 1. tilflye v. at spytte, overspytte. At tilspytte et Guld.

Tilspærre, v. a. 1. lufte saaledes, at Gienneegang formenes. Porten blev tilspærret. "Afgangen er da ikke tilspærret f. Rogle, og aabnet f. Andre." D. Gudd. (i. spærre.) — Deraf: Tilspærring, en.

Tilspørge, v. a. 1. adspørge, gjøre Spørgsmaal f. een. "En af dem tilspørgete og fristede ham." Matth. 22. "Begyndes, baade t. at give fornuftige Erklæringer, naar de tilspørgete, og t. at sætte det i Værk, som dem befales." Sneedorf. (jvf. spørge til.) — Tilspørgsel, en. Sandlængen, at spørge til og at tilspørge.

Tilflaae, v. a. 3. vedgaae, sige ja til det, man spørges om. Han har tilflaaet Forsbrødselsen. "Lyden indrømmer ikke at have flaaet; men han tilflaaer det." Wüller. "Tilflaaer du, eller negter du begangne Daad?" Fibigers Sophist. (jvf. bekiende, vedgaae, vedflaae.) "Man bekiender det, man selv veed; man tilflaaer det, som Andet (allerede ell. ogsaa) vide" (ell. tilbeds mene at vide.) E. Seiberg. "Naar Lyden er bleven bragt t. at bekiende, pleyer han ikke blot at vedgaae det, han bekiendes for; men ogsaa at tilflaae alle de Lyverier, han har begaaet." Wüller. 2. indrømme. Denne Sætning kan jeg ikke tilflaae. At tilflaae en Forbring, en Paastand. Jeg tilflaaer at have denne Feil. Man maa tilflaae ham, at have anvendt stor Flid p. dette Arbeide. 3. give Frihed t. at gjøre ell. lade; tilflaue, tilflaue. Man har tilflauet ham mere Frihed. 4. give Wished om at erholde, tilflaue. Der er tilflauet ham saameget i aarlig Løn. Man har tilflauet ham hvad han søgte om. = Tilflaueelse, en. pl. - r. Gierningen at tilflaae (i Drbets forskellige Bemærk.) "Den Tilflaueelse, der uledes af efterladt Benegtelse." A. Drsted. En reen, ubetinget, en indskrænket, betinget Tilflaueelse. "Tilflaueelse forudsætter Andres ytrede Mening, som bifaldes; Bekiendelse har blot m. egen Forklaring at gjøre." E. Seiberg.

Tilstand, en. [X. Just a n d.] Waabe, at være paa, Indbegreb ell. Forsfatning af alt det Foranderlige v. en Giensstand, af dens indvortes og udvortes Forhold t. en vis Tid. Gødsset, Bærket er i en ypperlig Tilstand. Landets Tilstand er god. Han var i en lidenskabelig Tilstand. (pl. et afledant.) "Naar de Tilstande komme,

hvilke du forud kaldte dine Slæder." Rynster.) jof. Forsfatning. — "Overalt, hvor vi kunne adstille en Rangfoldighed af Forhold, kunne vi tale om Tilstand; men ikke om en T. hos Gud, som er den absolute Enhed. Eigesaa ldt kan en Egenkab, et Begreb have en Tilstand; men kun det for sig bestaaende" (individuelle.) Alder. (jof. Stilting, Forsfatning.)

Tilfælde, v. a. 1. og 2. d. s. f. tilfælde, 3. At tilfælde een af mulig Frihed. "Gud har ikke tilfældt ham at gjøre mig ondt." 1 Mos. 31. 7. "Alt hvad Loven ikke tilfæder at kræve, det forbyder den." B. Thott. — Deraf: Tilfældelse, en. Tilfældelse af sammelig Frihed.

Tilfælde, adv. nærværende, p. Stedet. Han var ikke tilfælde ved Forhandlingen. Det kommer nok tilfælde (findes nok.) = Deraf: Tilfældeværelse, en. Nærværelse; Væren p. et vist Sted. tilfældeværende, adj. v. nærværende. Alle tilfældeværende vare røtte indtil Taarer.

Tilfælde, v. a. 3. f. stille til. Han havde hemmelig tilfældt ham dette Papir.

Tilfælde, v. a. 1. bringe een noget til Hænde, overgive, overantvord; enten umiddelbart, ell. ved Tilsending. (At tilfælde er et sidigere, efter det T. optaget lidtrøt, der br. især i Forretningssfilen, og kun om Ting.) — Deraf: Tilfælding, en.

Tilfælde, v. a. 1. lukke v. at stoppe noget ind i. At tilfælde et Gul, en Aabning. "Tilfælde de Rilder hos eder selv, hvoraf eders Misforstaaelse skyder." Bask. — Deraf: Tilfældning, en.

Tilfælde, v. a. 2. stræbe til, stræbe efter; eftertrægte. (usæbrant.) "Maar Mennesket vinder den længe tilfældte Dertilighed." Rynster. "Dens Begreb er en Ibe, hvis Fuldkommenhed tilfældes, men i Virkeligheden aldrig opnaaes." Samme.

Tilfældelig, adj. som strækker til, er nok ell. saameget, som behæves; som opfylder vor Trang. (jof. nok.) "Fordi Menneskenes Anster saa ofte gaae længere end deres Trang, derfor er det Tilfældelige saa fælden nok." Sporon. At have tilfældelige Indkomster. En tilfældelig Grund, Dyrkning. — Tilfældelighed, en. ud. pl. Bestaaenheden, at være tilfældelig.

Tilfælde, v. a. 1. i dagl. T. og fig. sætte Stik paa, danne, gjøre t. Rette (lgesom v. at stubbe noget, der er for langt.) Baggens. (Eabyr. II. 263.)

Tilfælde, v. n. 1. (er.) f. stunde til, som mere br. Da nu Sommeren tilfældes. "Hvilken Moder kunde saa kære en Søns Fortælle m. Tausshed see tilfælde?" (Merope.) — tilfældende, adj. v. nær forstaaende. "Tilfældende Rætters Ro og Dagens Færet fordrer vort Mod." Herp.

Tilfælde, v. a. 1. fylde heelt til m. Ledning. At tilfælde et Skib. f. stunde.

Tilfælde, et. pl. d. s. 1. Anledning, Dyrkning. Han gav det første Tilfælde t. dette Foretagende. 2. Understøttelse, Hjelp. "Folket maatte beqvemme sig til — at give noget t. Statens Underholdning under Naavn af Stat, Afgift, Tilfælde." Schytte.

Tilfælde, v. n. 2. (er.) hændes, vederfares uventet, paaefomme een pludseligen. Der maas være tilfældt ham et Uheld. "Der tilfældte os intet mærkværdigt, naar jeg undtager de evige Stød af den skænde Dei." Bagg. (Eabyr. I.)

Tilfælde, v. a. 3. (f. sværge.) v. Ed forsikke om. Alle havde tilfældt hinanden Tausshed. At tilfælde een Trofskab. "De Eabere, som saa tidt tilføer mig mit Livs Uskaflighed." Evald.

Tilfælde, v. a. 1. sætte til, forene m. ved at sye. Dette Stykke er-tilfæet. 2. lukke v. at sye. (oftere: sye til.) Gullet er tilfæet.

Tilfælde, et. ud. pl. Bændlingen, at tage Ware paa, have Indseende med, passe v. noget; Dyrkning. At have T. med noget, ved et Arbeide. = Tilfældemand, en. den, som er sat til at have T. med noget, Dyrkning. = Tilfældsværge, en. den, som af Dyrigheden besittes t. under et Skifte at varetage en fraværende Arvings Tærv; ell. den, som af Dyrigheden forordnes t. at have Tilfæld m. en Myndling og hans Gods, fra det 18de til det 25de Aar. (Curator.) jof. D. E. III. 17. 34.

Tilfælde, adv. [ogsaa: til Syne.] saaledes, at det sees, er synligt. At være, komme, blive tilfælde. Skibet forsvandt et Bles blik bag Klippen, men kom strax igjen tilfælde. "Vi lade den Fryd tilfælde, som er i Hjertet." P. Eibemand. 1555. Det lader sig tilfælde o: det viser sig. "Maar Stierne havde ladet sig tilfælde." Matth. 2. 7. Dgsaa uegentl. for: det kændes, er kændeligt, synes. "Ejner, som ikke saaledes lade sig tilfælde i Menneskenes sædvantlige Liv." Rynster. — tilfældemand, adj. v. som kun forekommer, kun har et Syn af at være, men ikke virkelig er. Naavnens tilfældemand og dens virkelige Størelse. En tilfældemand (paatagen) lndfølelse.

Tilfælde, et. pl. d. s. noget, som tilfældes. (Noth.)

Tilfælde, v. a. 3. (f. sætte.) 1. sætte til, sætte til. Der maas tilfældes mere. Jeg har endnu tilfældt et Stykke. 2. sætte overfor; behandle Etendom saaledes, at den mistes. Han har tilfældt sine Midler. At tilfælde mange Penge v. en uheldig Handel. (jof. sætte til.) "En Mand kan i Statens Tjeneste, i de vigtigste Diemed, af Uforfælsighed ell. ved Uheld tilfælde sin Formue; han siges derfor ofte at have ødet den."

Tilfætt. = Tilfætning, en. pl. - er. 1. Handlingen at sætte til ell. tilfætte. 2. noget, som man tilfætter, som er tilfæt. Det er en af hans egne Tilfætninger t. Fortællingen.

Tilføle. v. a. 1. gjøre smudsig, tilføje, befulte.

Tiltage. v. a. og n. 3. (f. tage.) 1. act. og recipr. tilegne sig uden Ret. At tiltage sig en Rettighed, Mændighed, som ikke tilkommer een. "Vi tør jo vel tiltage os, hvad Gud har givet os, at staae v. et høiere Trin." Mynter. Han tiltager sig for Frihed. En tiltagen (aberettiget) Frihed. 2. neutr. vore, følge, sørges. modf. aftage. (f. tage til.) Dette Rige har tiltaget i Magt. Han tiltager m. hver Dag i Styrke. En tiltagende Bestand. Den tiltagende Maane. = Tiltagende, et. ud. pl. det, at tiltage, Tilvært, Stigen. At være i Tiltagende. (ligesom: i Aftagende.)

Tiltakke. v. a. 1. forsyne (et Stib) m. Seil og Rebskab. At tiltakke et Stib. (modf. aftakke.) — Deraf: Tiltakling, en. pl. - er.

Tiltale. v. a. 2. henvende sin Tale t. een. Han tiltalte Folket m. disse Ord. Jeg vilde ikke tiltale ham p. Gaben. At tiltale een vredt, m. haarde Ord. (jvf. tale een til, og tale t. een.) 2. sige f. Ketten, sagsøge. Han er tiltalt f. Tyveri. Jeg vil lade ham tiltale.

Tiltale. en. 1. Tale, som henvendes t. een. En haard, vred T. Han fik intet Svar p. den Tiltale. "Det er et gammelt Ord: Tiltale tiendes god, til Gienvar kommer frem og sættes derimod." Bording. 2. Sogsmaal f. Ketten, Lovmaal. — At være, at sættes under T. for noget. Han er under Fiskalens Tiltale.

Tiltigge sig, v. recipr. 1. staffe sig v. Tigger, tiltrygle sig. "At tiltigge sig Fred paa de sammeligste Vilkaar." Bagg. (N. Klim. 306.)

Tiltro. en. ud. pl. Tro, som sættes t. een, Tillid. Herved tabte han den offentlige Tiltro. Kongen havde stor T. til hans Erfarenhed.

Tiltrods sig, v. recipr. 1. staffe, tilvende sig v. Trods, v. trodsig Fordring. "Vil du — tilsynde mig, tiltrods dig, hvad Almagt har i Sie?" Gvald.

Tiltroec. v. a. 1. have en Mening om Andres Villie ell. Gvne t. noget, være indvortes forvisset betom. Jeg havde ikke tiltroet ham, at kunne udrette saameget. Jeg tiltroer ham alt Godt. En saadan Dvdskab kunde jeg ikke tiltroec ham.

Tiltrygle. v. a. 1. staffe, opnaae, faae v. Tryglen ell. gientagne Bønner. "Men mærk dig, at jeg ei tiltrygler mig din Datter." Gvald. "At staae v. sig selv, hulle p.

sin egen Kraft, og ei p. tiltryglet Gvst." Walling.

Tiltræde. v. a. 3. (f. træde.) 1. begynde en Virkefreds. Atiltræde et Embede, en Tjeneste. Han tiltrædte Rødet i Fjor. 2. gve sig t. et Samfund, træde ind i en Forening. Atiltræde et Forsund, en Forening. — Deraf: Tiltrædelse, en. Ved min T. i (ell. til) Embedet (men ogsaa: ved Embedets Tiltrædelse.)

Tiltrække. v. a. 3. drage t. sig (i figurl. Betvbn.) Atiltrække sig Dymætsomhed, Beundring. (men: Magneten trækker Jernet t. sig.) — tiltrækkende, partic. Magnetens tiltrækkende Kraft. Hun har mange tiltrækkende (tillokkende) Egenheder. = tiltrækkelig, adj. som kan tiltrækkes, lader sig tiltrække. Deraf: Tiltrækkelighed, en. "Indtil den Gienstand, som har den allermindste Tiltrækkelighed." Bagg. (Fabry. II. 146.) — Tiltrækning, en. Gjerningen at tiltrække; ell. det, at tiltrækkes. Sernets Tiltrækning af Magneten.

Tiltrænge sig, v. rec. 2. erhverve, forstaffe sig v. Magt ell. Vold. "Atiltrænge sig Mændigheden." — "Tyranner, der tiltrængte sig Regeringen." D. Gudberg. "Stude han v. Kringe have tiltrængt sig Gvne, der allerede vare besatte af andre." Samme.

Tiltrynge sig, v. a. 3. erhverve v. Trængemidler. Atiltrynge sig Agtelse, er umuligt, selv f. den mægtigste.

Tiltalle. v. a. 3. (f. tælle.) overgive een noget, som man tæller i hans Paasyn. At tiltalle een noget. Pengene bleve mig tiltalte. — Deraf: Tiltælling, en.

Tilvant. adj. v. ved Dvelse vant t. noget, fortrolig med. (Moth.)

Tilveie. v. a. 1. overgive een noget efter Vægt. Sølvet blev ham tilveiet. "Jeg Rang og Roes tilveier eder ei." Rein. "De Kaar, som Skiebne dig tilveier." M. S. Buchholm.

Tilveie. adv. (ogsaa: til Veie.) At staffe tilveie, bringe t. Veie o: staffe virkelig frem. Saamange Penge kan jeg ikke staffe tilveie. — I Sammens. br. kun tilveiebringe. "Ihødig den Stat, hvor Lydighed tilveiebringes v. flavel Frugt." Kampmann. Dette har han tilveiebragt v. egen Flib.

Tilvende. v. a. 2. forstaffe, især p. en ulovlig, ell. dog hemmelig Maade og Wei. Hun har tilvendt ham meget af hendes Perskabs Løi. Han har tilvendt sig en Deel af Pengene. "Jeg mig en Andens Gvds ei agter at tilvende." Helt. "Fjenskerne lærte — at tilvende sig en Deel af disse Rettigheder." Schutte. — Dg ogsaa i god Betvndning: "Eine Mebborgeres Agtelse stræber han kun at tilvende sig v. virkelig borgerlig Dyd." Bickner.

Tilvifte, v. a. 1. puste, blæse hen til, ligesom m. en Vifte. "Du Blomstereng — tilvift ham Bellugt." Kein.

Tilvinde, v. a. og rec. 3. (vinde.) Kasse, erhverve sig, opnaae som en Vinding. "Det var deres Hensigt, m. denne Nedrigbed at tilvinde sig store Forærlinger." Schytte. "Da først han sig selv fik tilvundet den negtede Fred." Præm. "Han vil ogsaa tilvinde sig denne Belsignelse." Rahbet.

Tilvint, et. pl. d. s. Vint, som henvendes til een. (Boggesen.)

Tilvinkle, v. a. 1. give tilkiende v. at vinke. Alle tilvinklede ham Bifald. "Som smilende tilvinkler Landets Døtter Belsignelse og Fred." Ewald. "Skøndt Haabet i den dunkle Grund tilvinkler mig." Øhlenschl.

Tilvirke, v. a. 1. frembringe v. Hjelp af Arbejde, v. Saandgierning, Avlsdrift, o. s. v. (fabrikere.) At tilvirke Salt af Svovand. Her tilvirkes meget Salpeter. Denne Ost tilvirkes især i Holland. — Deres of: Tilvirkning, en. (Fabrication.) "Tilvirkningen (af Klæbet) er fæst m. den bedste Fjinhed og Behandlighed." D. Guldb.

Tilviffe, adv. ganske vist, med fuld Visshed, visselig. Det er tilviffe en Bedrager. Jeg veed det tilviffe.

Tilvørende, adj. v. 1. som er i Dypvært. Den tilvørende Ungdom. Han maa tænke p. sine tilvørende Døttres Stiebue. 2. som er i Tilvært, tilfagende, stigende. "De eneste Midler, v. hvilke de kunne modstaae de tilvørende Fjendskaber." Sneedorf.

Tilvriste sig, v. recipr. 1. figurl. forsøge sig v. Boldsmaagt ell. stor Anstrengelse. "Den Krands, som Diervhed sig tilvriste." Grundtvig.

Tilvægt, f. Overvægt.

Tilvænne, v. a. 3. (s. vænne.) v. s. f. vænne til, v. Bane, Øvelse gøres fortrolig med. Dette Slags Arbejder er han tidligen bleven tilvænnt. "Den — der ei tilvænnes kan, sin Ledingspligt at lære." Bording. "Denne Deeltagelse er ikke søgt, ikke fremkonstlet ell. tilvænnt Høflighed." Boggesen.

Tilværelse, en. ud. pl. det, at være til; en Kings Væren, et allene i Tanten ell. Øeen, men i det Reelle, i Virkeligheden. (Griffent.) Den menneskelige Tilværelse. At nægte Tingenes T. At have en sørgelig Tilværelse (leve et sørgeligt Liv). — I phisiosophist Stil br. ogsaa Tilværen.

Tilvært, en. Forsøge, Formærkelse, Tiltag. Det er en T. i hans Inddomster. En aarlig Tilvært. "Denne opmærksomme Frugt f. Naboers Tilvært." Guldberg. "Pengenes Tilvært i et Land gavne v. at befordre Arbeidsomheden." Schytte.

Tilægge, v. a. 1. tilfønde, opægge, drive til. (Noth.) Deras: Tilægge, en. Dpægge (som er mere brugeligt.) "Det

hans Søstres Naafund og (stige Tilægges." Berets Cars. 26.

Tilføste, v. a. 1. d. s. f. ønfte, m. Bbegreb, at Døstet virkelig henvendes t. een. Jeg tilføste Dem alt muligt Pøst.

Time, en. pl. - r. [T. Tims.] 1. den optindelige Bemærk. Tid, (A. S. Tima) som hyppig forekommer i ældre Dänst, et forældet; men deras: timelig, betimelig. 2. en Inddeling af Etten, som udgør 7 af Døgnet. Den kommer om en T. Det er to Timer siden. Over Time. Hver anden, tredje T. Uhret slaar Timer (Timeflag) og Dvartter. En Times Tid. En god T. (noget meer end en T.) Han har aldrig en glad, en sund T. Guds T. er kommen (o: Etten, hvori hans Forbedrøer opdaget, ell. Straffetid.) Den sidste T. (Døden.) Der er en Times Vel derhen. — Paa Timen, adv. strax. "Den Høngegrille gaar paa Timen over." Rahbet. — fig. d. s. f. Timeunderviøning. At have, tage Timer hos een. At give Timer i Hønst. = Timebræt, et. B. hvorpaa Dagens Timer angives v. en Vifer, som dreles efter Times glaslet (t. Skibb.) timebunden, adj. v. bunden t. en vis T. Timebon, en. som holdes hver T. ell. til bestemte Timer. Timeglas, et. Et, som en dobbelt Tragt dannet Glas, hvori en vis Mængde Sand løber af een Tragt i en anden, og v. sig ltbløst tilkiendegiver en Times Værløbet, ell. kortere Døke af Etten. "Naar Timeglasset vendes f. ei meer at løbe ud." Grundtvig.

"Livets Timeglas er snart arbrundet." Helberg. Timehjul, et. B. i et Uhrværk, som driver Timeviseren. Timekrøde, en. K. hvorpaa Timeglassene ere afsatte. Timeknie, en. den paa en fikrøntet Sølfvise opsatte Linde, som er afstedt efter Timerne; Timestreg. Time lærer, en. den, som giver Timeunderviøning. Timerum, et. En Times Tid. (S. Pebersen.) Timeflag, et. Slag af et Uhr, som tilkiendegiver en Times Kløb. (S. Dvartterflag.)

Timestav, en. En Stav ell. Støtte, hvorpaa en Solviser er anbragt. Timeunderviøning, en. ll. som gives og betales timevis. At give, tage T. timevis, adv. en Time ad Gangen, ell. i Timer, efter Timer. At have, at betale en Lørr timevis. Afstøningen fæer timevis. Timeviser, en. Vifer p. et Uhr, som angiver Timerne.

Time fig, v. recipr. impers. [af Time, Tid, jof. times.] lave sig til, stunde sig til, regne sig til. (nu flestent.) "Saa det sig timer til en lang og færlig Strid." Bording. II. 293.

Timelig, adj. som er i Etten, hører til, fæer i Etten; jordist. (Dste modstættes det evig.) "Derom J. ville domme ligesaa upartist i det Aandlige, som i det Timelige." Bøst. Timelig Velførd, Lykke, Forsødel. "Naar det kommer t. Døden, og dette

timelige Siv skal have Ende." P. Tidemand. 1564. Et timeligt Gode. Betygning p. det Timelige. Omhu for timelig Raring. "Et Redskab t. at fuldbringe et ell. andet times ligt Værk." Wunstf.

Times, v. n. pass. [X. S. timan, tidan, accidens, coningens.] hændes, vederfares. Jeg frygter der vil times mig noget ondt. Sid du times en Ulykke. "Gvad Dimsens Almagt vil, at os skal times her." Bording. "Gvad som tiene kan t. Iidsfordriv og Dre, det times hends her." Samme. "Den Tid vil ogsaa times." Øhieschl. (Belge.) — Det forekommer ogsaa m. Iidsbøining. "Han timesdes en stor Wanlykke af de Eovenske." Bedels Caro. "Han havde fielden tis medes Lykke i Krig og Delog." sammest. S. 221. 2. Iyftte. Det vil ikke times for ham. Noth. (næsten forældet.) "Mens — det times mig at sive den smukke Herre nu." Grundtv.

Timian, en. ud. pl. en krydret Plante; som dyrkes i Køkkenhave. Thymus vulgaris.

Tin, et. ud. pl. [S. og N. S. Tin.] et hvidt Metal, af alle det letteste. At spise p. Tin. At fure T. o: Tintal. (Som andre Metaller, Navne sættes det foran Substantiver og bemærker: gjort af Tin. f. E. Tinbæger, Tindaase, Tinsfad, Tintalleren o. fl.) = Tinaske, en. fortaaltet Tin, Tinsalk. Tinblad, et. meget tyndt hamret-ell. valset Tin, f. E. til at belægge Spille m. (Tinsfolie.) Tinblik, et. fortlusnet Jernblik. Tinerts, en. Ralm ell. Græs som indeholder Tin. Tingrube, en. S. ell. Biergvært, hvor Tin vindes. Tinhandel, en. S. med Tin. Tinhandler, en. den, som handler m. Tin ell. Tintal. Tinsalk, en. Tinaske. Tinovn, en. D. hvor Tinerts smeltes. Tinrulle, en. Tin støbt i Plader, som rulles sammen. Tinrække, en. Indretning i et Køkken t. at sætte Tinsfade og Kallertener paa. Tinskeem, en. f. Tinerts. Tinsløber, en. d. f. f. Kandestøber. Tintoi, et. det, som er gjort af Tin.

Tind, Tinde, en. pl. Tinder. [S. Tindr. Sv. Tinne.] 1. den øverste Top, Spids af noget, fastigium. Trepullets Tinde. Biergets Tinde. (3 St. for: Tinde forekommer: "Paa Tindingen af Tempel." Matth. 4. 5. Luc. 4. 9. Bib. af 1550 og nyere Ueers.) 2. Tinder p. en Muur o: den øverste, med Staar ell. Ibsnit forsynede Raad p. gamle Taarn: ell. Borgmure. [X. 3 in n. 3. Tindr. Sand i en Rive, m. m. Sv. Hartinne, Hartand.]

Tinding, en. pl.-er. [Sv. Tinning. N. S. Dunne, Dunning.] den Deel af Hovedets Sider, som er over og ud for Dæksningen, hvor Stiernefalken er tyndest. Han ser Pulsaaeren staa i Tindingerne. (Ivf. Tind, 1.) = Tindingbeem, et. pl. d.

f. de Been i Stiernefalken, som udgøre Tindingen. Tindingehaar, pl. Haar, som vore over ell. omkring Tindingen.

Tindre, v. n. 1. hær. [Sv. tindra.] give et klart og ligesom gnistrende Skin. "Stønt, som Rattens alvorlige Blaa, naar Stierneerne tindre glennem det hvætsvede Rum." Ders. "Naar p. jævne Flaades blanke Sneec m. Farvers Blikken Naarens Straaler tindre." Fr. Guldb. Gensdes Haar tindrede af Diamanter. Tindrens de Vinc. "Dit lyse Vle tindrer af Ulykdelighedens rene Glands." Baggesen. "Dste tindrede Glæde i hans Dief v. en fremmed Lykke." Kampmann. — Draf: Tindren, en. ud. pl. Stierneernes Tindren.

1. Ting, en. pl. d. f. [Sv. Ting. X. Ding.] 1. 3 Alm. noget, som er til ell. som kan tænkes; enhver tilværende, ell. mulig Stienstand. (Ivf. alting, ingenting, nogen ting.) At have flere T. for, i Sinds. Jeg har en Ting (noget) i Sinds. Der fattes kun en ringe Ting (libet.) Den Ting (det, som der tales, handles om) forstaaer, begriber jeg ikke. Den T. maa vi tale nærmere om. Der er noget galt v. Tingen. (Ivf. Sag.) 2. en enkelt Stienstand, et Individuum, hvis egentlige Navn man ikke kender ell. vil bruge. Gvad mon den Ting kaldes? Det er en snarrig, underlig T. En god, nyttig T. Jeg saae ham bare to forskiellige T. (f. Tingest.) 3. i mere indskrænket Bemærkelse: det, som bruges; det, der tiesver t. Redskab; Værktøi, Bohave, Løi. (Ivf. Sager.) Han har ikke de Ting, han skal bruge dertil. Han lod alle sine Ting ligge. Alle disse T. høre ham til. 4. i Lovkyndigheden: enhver Stienstand for Retsforhold, der ei er en Person. (res.) Tingenes Ret. 5. undertiden mest i d. Tale og altid i pl. for: Stierning, Forretning. Han kan endnu besørge sine T. at tage vare p. sine T. bestikke sine Ting. = Tingest, en. pl.-er. dette Ord, som i ældre Dansk undertiden br. for Ting (f. Gr. i altingest) høres nu kun i dagl. X. i Bemærkelsen Ting; 2. Gvad er dette for en Tingest? En saadan T. har jeg aldrig for set. (Om Personer i lav Tale og af Foragt.)

2. Ting, et. pl.-er. [S. ping. Enkelte ville i den næste Lid sive Ting, f. at adskille det fra foregaende Ord; men dette er inod ældre og nyere dansk Skrivetbrug; og den nye Skrivemaade har hos os ikke fundet Indgang.] 1. Sted, hvor Rettergang holdes og Sager dømmes. At møde p. Tinget, fores t. Tinget. Virketning, Beredsting, Byting, Landsting. 2. Retten, som holdes p. Tinget. At sætte Tinget o: begynde Retten. At holde Ting o: viese Retten, sidde i Retten som Dommer. Rangen holdt fordem t. med Almuen. 3. en Folkeforsamling, et Folkestemøde (forældet; men brugt i poetisk Stil,

og østaget i Norge, i Ordene: Storting, (Odelsting.) = a.) Tingbog, en. B. ell. Protocol, hvort Rettens Forhandlinger p. Tinget af Skriversen indføres. Tingbord, en. Bord i Tingstuen, hvorved Dommeren, Skriversen, m. f. Adde. (G. Frimann.) Tingbrøde, en. Forbrændelse, begaaet paa Tinget og imedens Ret holdes; og Bøderne, som derved faldes. Tingbud, et. i vort ældre Lovsprog: Tilfælle t. Tinget, Stævning (at bære Tingbud) og den, som forkyndte samme, ell. bekendtgjorde Dørlighedens Befallinger i Sognet. (Noth.) Tingsdag, en. Dag i Ugen, hvorpaa Tinget holdes. Tingsfolk, pl. de p. Tinget forsamlede Folk. (G. Frimann.) Tingsfred, en. den Sikkerhed, som tilkommer Bergeren p. Tinget, p. Reisen derhen og derfra. Tingsfrihed, en. d. s. f. Tingshelligt. Tingsfærd, en. Reise t. eller fra Tinget. At være i Tingsfærd. Tingshelligt, et. den Tid, da ingen Rettergang maa holdes. Noth. (Retsferier.) Tingshold, et. den Handling, ell. Omstændighed, at Tinget holdes. Tingsholder, en. forbum: den, som i Dommerens Sted sad i Retten. (K. Ancher.) Tingshus, et. S. hvor Tinget holdes. Tingshol, en. Hol, hvor der holdes Ting ell. Føltesmøde. (P. Clausen.) Tingsherer, en. d. s. f. Støttemænd. "Tingsherere, Tingmænd ell. Støttemænd." D. Lov. I. 13. 4. Tingslaug, et. District, hvis Indbyggere svare t. eet Ting. tingslyse, v. a. 2. lyse op t. Tinge, opløse p. Tinget, og derefter indføre i Tingbogen, Pantebogen, e. d. At tingsløse et Støde, en Obligation. (ogsaa: tingsløse.) Tingslysning, ell. Tingslæsning, en. Tingsløber, Tingsrider, en. d. s. f. Tingbud ell. Tingmand. (Noth.) Tingmand, en. d. s. f. Tingsherer, Støttemænd. tingsrette, v. n. føre Sag om, føre i Rettergang. (forældet. "De Præsters Synnd var aabenbar, og gjordes ikke Behov at tingsrette noget derom." Goldberg's Kirkehist.) Tingsdag, en. Sag, som bringes t. Tinget, Retsdag. Tingsfædder, en. d. s. f. Tingsherer. Tingskriver, en. Skriversen v. et Ting, Byretter, Biskopskriver, Herredsskriver. (D. Lov. II. 15. 5.) Tingsked, et. S. hvor et Ting, ell. en Føltesamling holdes ell. holdtes. Tingsstof, en. kaldtes Bænken, som Tingsfædderne ell. Støttemændene faldes p. (Noth. jvf. D. Lov. VI. 14. 8.) Tingsstud, en. den, som vil blande sig i Anders Sager t. Tinge og opholde t. Process, ell. som i at føre Sager t. Retten udmærket sig v. at bruge Kroglove og Udflugter. (Kobulstift.) Tingsstue, en. S. hvor Ting holdes. Tingsvei, en. Vej t. eller fra Tinget. — b.) Tingsdom, en. Dom, som fældes, affiges p. Tinget ell. ved en Ret. "Er han m. Tingsdom f. saadanne Sager forvunden."

D. Lov. I. 19. 1. Tingsed, en. Ed, som aflægges p. Tinget, f. Retten. Tingsvidne, et. Rettens Vidnesbyrd om en for samme, ell. paa Tinget, foregaaet Handling ell. Sag. At give et Tingsvidne bestrevet.

Tinge, v. n. og a. 1. her. [S. tingia.] 1. neutr. handle om noget (en Sag, et Kjøb) f. at faae det p. de bedste, forbeetsagtigste Vilkaar; underhandls. At tinge (underhandls) om Fæb. Dan tinge de længe m. Krammeren, før de funde blive enige om Kjøbet. At tinge af p. Varer (prutte.) "Jeg seer Statsmanden og Bøkeren bekandigen at tinge om m. hverandre." Schotte. (Sadv. Reg. II. 439.) jvf. betinge, dagtinge. 2. act. afgjøre, faae i Rigtighed a. at handle m. een. At tinge en Dreng i Lære. Han har tinge sig, sine Børn i Rok hos Fremmede. — Tingen, Tingsning, en. Handlingen at tinge. "Husbonden gjør ikke Tingsning m. nogen af dem." P. Tidemand. 1564.

Tinte, en. pl.-r. smaa hvide Blegner t. Hæst, af en Eygdoms hos Evinet. — tintet, adj. som har denne Hæst. tintet Hæst.

Tip, en. pl.-per. [Ev. og E. Tipp. jvf. Dup.] den øverste, sidste Ende ell. Hæg af noget. Ræstip. Tretip. = Tipoldersfæder, Tipoldemoder, en. Oldsfæderens og Oldemoderens Forældre.

Tippe, v. a. 1. skode een isefligen. (Noth.) Tيره, v. a. 1. [jvf. targe, A. S. tirian, tyrian: *laccasere, fatigara*] optire t. Vrede, drille. At tirre et Dyr. Man kan tirre ham længe, indren han bliver vred.

Tirsdag, en. pl.-e. [S. Tyssdag.] den tredje Dag i Ugen.

Tispe, en. pl.-r. Hun: Hund; Løve.

Tist, en. Et Ord, der i nogle Sammenbemærter et Slags Baand, Forbinding. f. Nagtist, Klokketist, Vlootist, som dog alle selden høres. [jvf. A. S. dial. Sv. Tistel, temo.] = Tistemagle, en. R. som sidder fast i Plovaasen, og som Lister tages over. (Noth.)

Titel, en. pl. Titler. [Lat. Titulus.] 1. Dødskrift ell. Udskrift p. en Bog, der angiver dens Indhold, og saadant. findes p. Forsiden af det første Blad i Bogen. Delsaa: Titel p. Bindet af en Bog; Angititel. 2. Benævnelse, der udtrykker den Betykning ell. Værdighed, som een har i Staten; ell. en Værdighed, der blot bestaaer i Navnet, og for Fæders Stofd tillægges een. At give een hans rette T. Alle hans Titler maa sættes p. Brevet. At føre Kongetitel. Han har T. af Directeur, har Statsraads-Titel. "Gaasnaert een hos os faaer et Embede ell. en Titel, er han ikke mere Borger." Sneerdsorf. = Titeltak, et. det første Akt i en Bog, som indeholder Titelbladet o: det Blad, hvorpaa Bogens I. er trykt. Titelbog, en. B. hvort Embedsmænds og

andre Personers Titler angives, m. m. Titelstige, en. overdræven Digen efter Titler og Rang. — titulere, v. a. 1. at nævne een v. hans Titel.

Titte, v. n. 1. hæ. [Sv. titia.] see glænsnem en Nabning, Sprække, et Hul. At titte ind ad Vinduet. titte gennem et Hul v. Planteværket. "Høvedpligen bag Træet skaer, og ud fra Bustene titter." Ohlenschl. (ogsaa: see nøie efter noget. Hvad titter du efter?) Titten, en. ud. pl. = Titteleg, en. Børneleg, hvori een Kluter sig en kort Tid f. en anden, og da igjen skifter frem bag Skuldet. (tittelege, v. n. "Et Stib, som gied hen i det Grønne, syntes at tittelege m. Flodens Bysværk." Baggelsen.)

Tiur, en. (to Stav.) pl. Tiurer. [Sv. Tjäder.] En vild Fugl af Urhanens Slægt. Tetrao urogallus.

Tiære, en. ud. pl. [N. S. Taro. N. S. Tã r.] en tør harpiragtig Dile, der vindes deels v. Kogning af den af adskill. Naales træer udvindende Dvade, (Harptr) deels v. at brænde Vedet ell. Rødderne af disse Træer v. langsom Ild. At brænde T. = Tiæreblander, en. den, som forskaer at brænde og fuge L. ell. som har Opføn m. et Tiæreblander. Tiærebærme, en. et tyndere og ringere Stags Tiære, end den, som i Almindelighed bruges. Tiæregalde, en. Et spæligt Vand, som vindes v. Tiæreblanding, og bruges m. Fordeel i Næs-singværkene. (Funte N. Hist. III. 638.) Tiæregrav: ell. Tiæregrube, en. En hældende Grøft i Jorden, hvori de Rødder lægges, som man v. langsom Ild brænder Tiære af. Tiærehuus, et. 1. et Huus v. Stibsværker, hvor Tiæren koges i indsmurde Rødder. 2. ligeledes v. store Reserverbaner og Stibsværker: et Huus hvor Lougværk tiæres. Tiærehytte, en. Huus, hvor Tiære brændes ell. koges. Tiærekande, en. Et Træk, dannet som en Kande, hvori L. eller Dognsmørelse føres. Tiærekiedel, en. K. hvori Tiære koges ell. renses. Tiærefost, en. K. til at tiære med. Tiæremile, en. den i en lang Forbydning opstillede Dyrge af Træ og Rødder, hvoraf L. brændes. Tiærevov, en. Dva; hvori Tiære brændes, i Stedet f. i Alster. Tiæretønde, en. Tønde, hvori L. gemmes ell. har været gemt. At brænde Tiæretønder. Tiærevort, en. En Plante m. smukke røde Blomster, hvis Stængel altid er meget klæbrig under Bøvene. Lychnis viscaria. Tiærevand, et. B. som gædes v. Tiære f. at blandes m. nogle af dens Bestanddele, og som en Ild bruges t. Vægeboom.

Tiære, v. a. 1. overimære, bestrægs m. Tiære. At tiære et Stib, et Planteværk. = Tiærehuus, et. f. ovenfor, under n. s. Tiære. Tiæreskur, et. Et v. Siderne

aabent Skur v. Stibsværket, hvorunder Færtsler tiæres.

Tiærn, en. pl.-e. [F. byrnir.] En Bustvært, som har Tiærne; en Tiærnebust, ell. Tiærnebust. = Tiærnefagle, en. etøget Stang, hvormed man slæder Tiærnene sammen i et Bierde. (Noth.) tiærnefuld, adj. som har mange Tiærne, er fuld af L. — Tiærnegierde, et. Bierde, sat af Tiærneris. Tiærnehak, en. plantet Hæk af Tiærne. Tiærnekrat, et. Understov af Tiærne. Tiærnelund, en. liden Stov af Tiærne. (Noth.) Tiærneris, et. pl. d. f. Grøne af Tiærnebuste. Tiærnetyv (ell. tytt) en. En Fork, t. at gribe og holde Tiærneris. (Noth.)

To, Talord. (2.) Jst. tveir, tvær, två. [sv. tvende, og anden.] = toaarig, adj. to Aar gammel. tobenet, adj. som har to Been. tobladet, adj. som har to Blade. Todækker, en. et Stib, som har to Dæk, og (v. Krigsfløe) en Rød Kanoner v. hvæt Dæk. (f. Trædækker.) tofold, adv. to Gange. tofold saa meget. (f. tvæfold, tvæfoldig. tofolds br. som adj. Et tofolds Læg.) topundig, topunds, adj. som veier to Pund. En topundig ell. topunds Kugle. Topunder, en. Kanon, som flyder en topunder Kugle. — toradet, adj. som har to Rader af noget, er i to Rader. toradet Brg. — tostavelses, br. som adj. tostavelses Ord. (Det skrives ogsaa som Subst. Tostavelses-Ord.)

Tobak, en. ud. pl. 1. En oprindelig amerikansk Plante, hvoraf gives adskillige Arter; Tobakspilante, Nicotiana. Tabacum. At plante, dyrke, avle T. 2. de v. forsticellig Maade tilberedede Blade af Tobakken. Røgetobak, Snuustobak, Straas tobak. At røge, snuse, stræme T. = Tobaksavl, en. det, at dyrke og avle T. Tobakblad, et. B. af Tobakplanten. Tobaksgaase, en. D. hvori Tobak gemmes. Tobakodamp, en. D. af Tobak, som antændes ell. røges. Tobakfabrik, en. F. hvor Røg- og Snuustobak tilberedes. Tobakhandler, en. den, som handler med T. Tobaksklyster, et. K. af Vand, hvori Tobak er kogt. Tobakskolie, en. En bidende, olieagtig Saft, der affindres af Tobakken. Tobakspibe, en. En Indretning t. at røge Tobak af. (f. Pibe, 3. Pibebove, Pibe-rør.) Tobakspilante, en. En entelt Plante af Tobak: Stænglen. Tobakspilantning, en. 1. Gierningen af plante T. 2. Jord, som anvendes t. Tobaksavl. Tobakspung, en. P. hvori Røgetobak gemmes og føres t. Brug. Tobaksrulle, en. tørrede Tobaksblade i en vis Mængde, dannede t. en Rulle. Tobaksrøg, en. R. som gæer af antændt T. Tobaksrøget, en. den, som har Bane at røge T. At være en stærk T. Tobaks-saft, en. Saft ell. Pødske, der ved Kogning ell. paa anden Maade affindres af Tobak-

ten. **Tobaksspinder**, en. den, som v. en Maskine spinder ell. danner Tobaksklader t. Ruller. **Tobaksspinderei**, et. Indretning, hvor Tobak spindes.

Toe, v. a. 1. [S. at pvo.] rense, gøre noget rent v. Rysp af en Bøstje; vaske, afskylle m. Vand. (s. tvætte.) **At toe noget i Vand**, i Rud o: rense v. at skylle og gælde det i Vandet. **At toe ureenhed af noget**. **At toe noget af m.** en vaad Svamp. **At toe sig**. **At toe Pletter af noget**. **At toe op**; absol. **toe rense Kaffenar v.** at skylle dem i Vand. — **Deraf**: **Toen**, en. Sierningen af toc. **Gun udretter intet m. al sin Toen og Svætt**.

1. **Toft**, en. pl. -er. [S. Tøft. Sv. Tomt, Topf.] et Stkke Jord, en Ager, som ligger nærmest og umiddelbar ved ell. uden for en Bondegaard. (Jvf. Tomt, som i Danst har en anden Bemark.) = **Deraf**: **Toftesjæld**, en. tilforn: et Slags Jordtyd. (?) **D. S. D.** **Toftesjæld**, en. d. s. f. **Toft**. (Noth.) **Toftesport**, en. Port fra Gaarden ud til Tøsten.

2. **Toft**, en. pl. -er. [S. høpta. X. S. posta.] Bænk i en Baad, Roerbænk.

Tog, et. pl. d. f. [Sv. og N. S. Tog. S. Tog, Trækken, af toga.] egentl. Handlingen, at drage hen t. et Sted; men br. ogsaa om Krigsfærd, ell. hele Folketærd, Krigshærs Vandring. **Alexanders T. til Indien**. **Napoleons T. til Rusland**. **Paa deres T. mod Sønden**, stændede Kongobærerne i Øvre Italien. f. **Indtog**, **Krigstog**, **Rorsog**, **Sætog**, **Røvertog**. 2. **Underisden** og **Isa** om den Folkemængde, som drager bort, forbi, o. f. v. **Et T. af Soldater**. **Vi saae hele Toget komme her forbi**. (s. Ligtog, Optog, Aroningsog.) = **Togsorden**, en. den Orden, Folge, hvori et Tog gaar for sig, ell. en Dær drager frem; **Marsorden**. (P. Clausen.) — **Togt**, et. d. f. f. **Tog**, **Krigstog**, **Sætog**. (mindre brugt.)

Togger, et. pl. -e. et Slags Fiskegarn. (Noth.) **Jof. Ny D. Mag. V. 201.** — **Deraf**: **toggre**, v. n. fiske p. Vandet i Baade.

Tofke, v. n. 1. (har.) 1. vife sig tøffet i Sierning ell. Adfærd; toffe, fiante. **At toffe imellem skene og frem**. (Østigaard.) **Sv. Tok**, en. Tofse, og tokig. 2. slumpe tit. **At toffe til at gøre noget**. (Noth.) **Deraf**: **Tofkefiske**, et. som gøres p. Slump, uden nsiagtig Deling. (Noth.)

Tol, en. pl. -le. smaaftø det Jøl. og Sv. **Tol**, **Redskab**.] 1. noget t. at fiske i et Hul, en Munding, f. at lukke samme; en **Preop**, **Flasketol**. (**Told**. Noth.) 2. **Pinde i Rælingen af en Baad**, hvormellem Karerne bevæges; **Kæretol**. (formodentl. fordi de sættes ned i et boet Gul.) — **Tollgang**, en. sikkantet Kabinet i Sqaerbordet p. Baade, i Et. f. **Kæretoll**.

Told, en. ud. pl. [S. Tollr. N. S. og E.

Toll. Sv. **Tull**.] Afgift, som betales t. Staten af Varer, der indføres i Landet, udføres, ell. føres igennem Landet. **At give T. betale**, svare T. af noget. **At paarlægge en ny T.** **Bævnertold**, **Brorold** (Schytte.) **Stræmtold**, **Særtold**, **Landtold**, **Wellemrigtold**. = **Toldanordning**, en. A. som vedkommer Tølden, foreskriver hvoraf og hvorledes den skal betales. **Toldbesient**, en. ringere Betient, som er ansat v. Tøldens Opbehold ell. Værnens Undersøgelse, og f. at hindre Toldsvig. **Toldbaad**, en. Baad, hvori Toldbetiente kreds v. **Kysterne**, f. at hindre Toldsvig. **Toldbod**, en. Bgning v. en Pavn, hvor Varer, som føres i Land, undersees og Tølden betales, m. m. **Toldbøg**, en. Anordning f. Tølden af forskellige Slags Varer. (**Toldtarif**.) **T. Bøye**. **Toldslag**, et. kongeligt F. som føres p. en Toldbaad, en **Kredsbaad**, ell. et lignende Fartøi. **Toldforordning**, en. d. f. f. **Toldanordning**. **Toldforpagter**, en. den, som imod en bestemt aarlig Afgift t. Staten opbærer Tølden, ell. vife Toldindtægter. **Toldforvalter**, en. den, som p. Kongens Vegne opbærer og aflægger Regnskab f. Tølden, især i et **Sæ-Toldsted**; **Toldinspektør**. **toldfri**, adj. som ei betales T. af. **Toldfrihed**, en. **Fritagelse** f. at betale Told. **Toldindtægter**, pl. **Statsindtægter**, som indkomme af Tølden. **Toldkammer**, et. kongeligt Collegium ell. andet Samfund, som Døsen m. Tølden og Tolds væsenet et overdrager. **Toldkar**, et. Kar, hvori der tolbes p. **Møllerne**. (s. tolde.) **Toldkiste**, en. tilforn: en laaset Kiste, hvori Tølden (s. E. ved **Dresfund**) blev kastet og glemt. **Toldmærke**, et. M. som sættes p. Varer, t. **Bevis** p. at de ere fortoldede. **toldpligtig**, adj. forpligtet t. at betale T. **Toldrettrighed**, en. A. til at have Told. **Toldreider**, en. ridende Toldbetient. **Schytte**. (**Indv. Reg. II. 441.**) **Toldrulle**, en. Fortegnelse p. taalpligtige Varer, m. Angivelse af hvor stor T. deraf svares. "At nævne Prisen p. de Varer, som ikke ere ansatte paa Toldrullen." **Schytte**. **Toldfeddel**, en. **Bevis** f. at Tølden af noget er betalt. **Toldsegl**, et. S. som af Toldbetiente sættes for Varer, der oplægges, lægges under Beslag, ell. som man vil stifte udadnede gennem Landet. **Toldskriver**, en. den, som holder Bogen over Tølden. **Toldsted**, et. Sted, hvor T. betales af Varer, som føres ind ell. igennem. **Et Sæ-Toldsted**, **Grændse-Toldsted**. **Toldstempel**, et. Stempel, der anvendes ligesom Toldmærke ell. Toldsegl. **Toldsvig**, en. den Handling, v. hemmeligt at ind- eller udføre Varer, at svige Regteringen f. den befalede Told. "Naar man kan slutte sig til, at den Reisende ei kan være uvidende om Toldstedet, da har egentlig Toldsvig Sted." **Schytte**.

Toldvaesen, et. alt det, som vedkommer Toldhens et Land.

Tolde, v. a. og n. 1. give Told (s. for. tolde) it. give Told af Maltcorn p. Møllen p. Korn i Toldkarret (i Lønde. Moth. i Steppe. Baden.) i St. for Møllens i Penge. 2. tage Told af Kornet i Møllens. Den Møller tolde f. Kærst af Bøndernes Korn. "Mølleren er aldrig saa druffen, at han glemmer at tolde." Ordbr. (P. Syn.) **Tolder**, en. pl. - e. den som opbæret Tolden, ell. har Dyssen dermed; Toldforvalter.

Tolk, en. pl. - e. [S. Tulkr. Sv. og N. S. Tolk.] den, som tolker ell. oversætter en andens Tale i et fremmedt Sprog f. en erede ell. flere, som ei forstaa det. (br. sædvanlig kun om den, der mundtliggen udslægger andres Ord. jof. Sortolker. Oversætter.) Figurl. og poet. om livløse Gjenstande. "D Graad! du Glædens taufe Tolk." Gvald.

Tolke, v. a. 1. udlægge, forklare det, der siges ell. skrives i eet Sprog, p. et andet. sig. Ord kunne ei tolke mine Følelser. "Dvor jeg end skal — hvad ingen Tunge, ingen Ord mig tolke her." Bagg. "Alt, saa tykdes det mig, tolked et aldgammelt Sagn." Ohlenschl. — **Tolkning**, en. pl. - er. **Tollekniv**, en. f. Tallekniv ell. Tølgeskniv.

Tolv, Tolvord. (12) hvorefter Ordenstallet: den tolvte. = tolvaaerig, tolvvaars, adj. som har tolv Aars Alder. **Tolvfinger**, gertarm, en. En af de længste Larmer i det menneskelige Legeme og hos Pattedyr. **Tolvkant**, en. Figur, som har 12 Kanter, ell. er tolvkantet. **Tolvprædiken**, en. P. som p. visse Helligdage holdes Kl. 12 om Middagen. **Tolvpunder**, en. Kanon, som tyder en tolvpundig Kugle. (kalder ogsaa: en tolvpundig Kanon.) — **Tolvteedel**, en. $\frac{1}{12}$. Fem Tolvtedele. (Tolvting. $\frac{1}{12}$. Moth. forældet.)

Tom, adj. pl. tomme. [S. tomr.] 1. egentl. om et huult Rum: ikke opfyldt ell. udfyldt. (s. ledig.) En tom Lønde. Et tomt, lufttomt Rum. Glaslet er tomt. "Den Pung er tom, som Andres Penge ligger ubi." Ordbr. Pungen er tom. Jeg fandt hele Huset øde og tomt (uden Menneſter.) — Dgsaa: udefyldt (om et stadt Rum.) At givne tomt p. Bordet. At fiske m. tom Bogn. (uden Læs.) Bognen kiste tom tilbage. At fiske p. en tom Bogn o: som ei er læstet. (jof. ledig.) "Tomt er det Rum, som ikke er opfyldt; ledig den Plads, som ei er besat; men opfyldt maa ikke altid forstaaes om det fulde Indhold; thi en Ting, som kun indeholder noget af det, den kan tage imod, er derfor ikke tom. — Tomme Værelser ere de, hvor intet Bostab ell. andet saadant findes; ledige Værelser de, hvor

Jugen boer." Sporon.) (jof. tomme.) 2. figurl. udtrykt derved en Mangel p. noget, især p. Kundskab, Forstand, Grundighed, Eftertryk, Følelse, sand Glæde o. d. "Mange tomme hjem m. en tom Pung, og et ligesaa tomt Hoved." Jacobi. "En tom Stjerne, tom for nyttige Kundskaber og grundige Indsigter." Baski. 3. ligeledes om det, som kun har Etinnet af hvad det forestillor ell. udgives for. **Tomme Ord**, Løfter. "Snart har igjen f. tomme Trubler boer." Kein. En tom Forsængelighed og Pragtsøge. Et tomt Stæde. "Mange — fandt endog Hvets Lyk saa tom, at de ikke stittede om at nyde den." Mynster. = **Tomhed**, en. uds. pl. Beskaffenheden, at være tom. Dgsaa sig. **Tomhed i Staten**. "Den Tomhed og Kledsomhed, der udbræder sig i hans Stæd, vil ogsaa gjøre ham Berden øde og tom." Mynster. — **tomhærnet**, adj. sig. uden Klogskab, usforstandig, dum. tomhærnet, adj. som intet har i Hænderne. Hun maatte gaare tomhærnet bort. "Til Templet maatte Ingen komme tomhærnet." (uden Gaver.) D. Guldb. "Tomhærnet ei mæder dog ikke." Derj. "Tomhærnet ei tilbage maa du vandre." Fibigers Sophistes.

Tomkat, et. Et Slags blandet Metal af guld Farve, sammensat af Kobber, Messing og Tin, ell. paa anden Maade. Et **Tomkats Uhr**.

Tom (af en Bog) f. Bind, Deel. **Tomling**, en. f. Tumling.

Tomme, en. pl. - r. [S. humlungr.] et Længdemaal, der omtrent udgjør Tommelfingerens Brede, $\frac{1}{2}$ Fod og $\frac{1}{2}$ Aln. Fem Tommer lang. En Længde, Brede af 12 Tommer. — **Tommemaal**, et. Maal efter Tommer. **Tommestok**, en. et Aenmaal, hvorpaa Tommer og Linier ere affatte.

Tommelfinger, en. pl. - fingre. [Sv. Tumme. J. pumal-fingr.] den fjerde og tykſte Finger paa Haanden, der sidder noget lavere end de øvrige. (Gjældnere bruges: **Tommelæa**, der sædvanl. kaldes: den store Læa.) = Deraf: **Tommelæue**, (ell. **Tommelæue**) en. Stue, hvormed man tilførs klemte Tommelfingeren p. dem, som bragtes under Tortur.

Tomt, en. pl. - er. [Sv. Tomt.] en tom Plads, hvorpaa en Bygning har staaet, ell. som er bestemt t. en Bygnings Opførelse; Grund, Byggeplads. — **Tomtegrus**, et. Grus, som findes p. eller bortføres fra en saadan Plads.

Tone, en. pl. - r. [X. Ton. E. Tone, Tuns. jof. Døn.] 1. en Lyd, Klang; saavel i Almindelighed, som og en enkelt Lyd, der høres f. sig selv. At give en T. fra sig. Dette Klaver har en behagelig T. En hsi, dnb T. (i Sang.) At fange af den rette T. Datoe, hele Toner (i Musikken.)

(s. Klang.) "Gulder Tone er en Klang (ell. Lyd); men ikke tværtimod. Tone er en i Musikken kiendt og vedtagen Klang, usgesom ogsaa en m. de brugelige Instrumensers Natur passende Klang. — En Tone er kun een og enkelt; en Klang kan være enkelt, og sammensat af flere Toner." Eposson. 2. Melodie. Jeg kiender ikke Toneren t. denne Sang; den gaar paa, efter, i en anden T. 3. Maaden, at have Stemmen i Tale, og at lade den synke, at tale høit og stærkt, eller m. sagtere, svagere Røst. At forandre Toner; at tale bestandig i een T. tale i en klagede, bebende, myndig, besvalende T. (hvilket tillige gaar ud p. Ord og Udtryk.) 4. en Stavelser Længde i Udtalen (s. Tonehold og Tonefald.) At lægge Toner p. en urigtig Stavelse. 5. en vis Art og Maade, saavel at udtrykke, som at opføre sig p. i det selvstændige Liv; m. Hensyn p. hvad Stik og Mode deri foreskrive. Den gode Tone. Dette er Toneren i de fornemste Kirkler. At angive Toneren i et Selskab, i en By. 6. Tone i et Materie (Farvetone) kaldes Farvernes Forhold t. hyerandree og en enkelt Farves Dørvægt. En lys, mørk, gul, grøn T. = Toneart, en. pl.-er. i Musikken: den i et musikalsk Stykke hørende Tone. Tonefald, et. i Sproglaeren: Lydens forstærkede Eftertryk p. en vis Stavelse i et Ord, som udtales. (Accent.) Uegentl. om Sangtoner: "Du sødte Sangerinde, lær mig det rene Tonefald." C. Frimann (om Rattergalen.) tonefuld, adj. 1. som der er megen Lyd ell. Tone i, som lyder reent og stærkt. En tonefuld Stemme. 2. opfyldt m. Toner, hvor mange forskellige Toner høres. "Den tonefulde Stov." Storm. Tonefølge, et. f. af Toner i en Melodie. Tonehold, et. 1. d. s. f. Tone. 4; Stavelser Betoning i Udtalen; ell. det, at Lyden holder længere ell. kortere Tid p. en Stavelse, at en Stavelse i Udtalen faaer mere ell. mindre Eftertryk. (Høstgaard.) 2. i Musikken: den Tidvarighed, som gives en frembragt Tone. Tonekonst, en. Indsig i Tonerens Natur, Forhold og Anvendelse; theoretisk Musik, Musikens Theorie. Tonekonster, en. den, som har Indsig i Tonekunsten. (begge Ord ere noe og br. ikke meget.) Toneleg, en. poet. Musik, Strængespil. "Lad kun Toneleg og Sang din Hand oplyse." R. Brun. Toneløb, et. (ell. blot Løb) kaldes i Musikken en Sættemaade, v. hvilken hurtige Toner trinvis stige og falde. Toneløb, adj. 1. uden Tone, som ingen Tone kan frembringe. (Ingemann.) 2. som Toneren ikke falder paa; ubetonet. En toneløst Stavelse. Tonemaal, et. Maal p. Tonerens Bærlighed. Toneqvad, et. Ivrigt Digt, Sangdigt. (Baggesen.) Toneredskab, et. musikalsk Instrument. tonerig, adj. rig

p. Toner, Klangrig. Et tonerigt Sprog. Toneffiste, et. Tonens Dampstigning, fra en heire t. en lavere, c. d. (Ambergs Ordb.) Tonefrald, et. stærkt, frastødens Tone. (Basanens Tonefrald.) Lutlin. "Stentagne Tonefrald fra Dal t. Dal sig høve." C. Goldstørnsen. Toneflag, et. (for: Toneflags? ell. blot om Tonens Birtning p. Dret, i Fuglesang.) "Den samme Stov mig gav forskjellig Toneflag." X. Bull. (Dovrefield. S. 26.) Toner frø, en. sig. et hurtigt Følge af stofulde Toner. "Jeg hører — en Tonerstrøm, en meer end jordisk Stemme." Storm. Tonestykke, et. En efter Musikens Lov ordnet Forbindelse og Følge af Toner; et Musikstykke, en Melodie. (Engelst.) Tone tegn, et. 1. Tegns p. Tonerne i Musikken; Mode. 2. Tegns p. Toneholdet; Accent. Tonertrin, et. i Musikken: Afstand imellem to ell. flere Toner. Tonerverling, en. d. s. f. Toneffiste. Tonevæld, et. sig. den Rigdom af Toner, som p. Musik og Sang kunne fremkalde. "Den lvelige Klang, vort Nord i Sydens Tonevæld tilbeber." Bagg. "Det strømmende Tonevæld vi kalde Melodie." C. Hauch.

Tone, v. n. og a. 1. har. [T. t. den.] 1. neutr. give Toner fra sig, lyde. "Som tonede høit giennem Stoven." "Som Hølgens Lyd, der toner mod en eensom Klippes Fod." Gvald. 2. act. tilkiendegive v. Toner. Deres Sang tonede Glæde. (heldnere, og i høire Stilt.) "Da tonede Drglet af sig selv en Sørgeslang." Ahlenschl.

Tone, v. a. og n. 1. [Høll. og R. E. tonen, vise, ostenders. Toon, Stue.] 1. act. i Esmands sproget: At tone Flag: heise en vis Nations Flag p. Skibsmasten. 2. neutr. ligeledes: høve sig over Havet, vise sig høire end Havet. (om Ryster, der sees i Afstand.) Landet toner høit. Den svenske Ryst toner høit i Dag. — Deraf: Toning. s. Fortoning, Landtoning.

Top, en. pl.-pe. [X. S. og Sv. Topp. R. S. Top.] 1. den øverste Deel, Spids, Endepunkt af noget opreist. Høit i stige Løstafde: Toppen af et Bierg, af en Høi. Biergtop (modf. Joden.) T. paa en Mast. En Hue m. Top, m. spids T. Toppen p. et Træ (det øverste af Stammen; i Modf. t. Roden, Bullen, Grenene.) Toppen p. Urter. (saaledes om Røstenerter, hvoraf ogsaa Roden nyttes. En Persilletop, Sellerietop.) Top (: en Buks af opstaaende Fiedre) p. Høns, Vænder og andre (toppede) Fugle. (Crista.) Gaartop (p. Menneffer.) Fra Top t. Laa, fra Iffen t. Fodsaalen. Med Top og Davl. s. Davl. At flere m. Topper (p. Metallopper, ses stede i Celestiet over Høstens Pande.) 2. et legledannet Legeme, som endes i en Top ell. Spids. Saaledes: en Top, hvormed

Børn lege. En Top Suffer, ell. Suffers-top. = Topand, en. En toppet And. (Moth.) Topoue, en. Due m. Top. (Moth.) Topendz, en. den Ende af et sædret Træ ell. en Stamme, som vender mod Toppen (modf. Rodenden.) Topflade, en. Flade p. Toppen af en Hvide. Topfladen af et Bierg. "Topfladen af Klofetaarnet." Bagg. topfrønnet (ell. fornet) adj. frønnet, udgaet i Toppen. (om Træer.) Tophue, en. Hue, som gaar op i en Spids eller T. Tophone, en. En toppet Døse. Toplente, en. t. Skibs: et langt Toag, der tiener t. at holde Raaren i horizontal Stilling. (Man siger: at toppes og brase Raerne v: gibe dem en horizontal ell. vertical Stilling.) Toplarke, en. et Slags Lærker m. Top. *Alauda cristata*. toplos, adj. som er uden Top. (Chr. Petersen.) Topmaal, et. Stærningen at maale Tønden ell. Stieppen (m. Korn) saa tynd, at det, som maales, reiser sig i en Top over Nagelkarret's Rand. (modf. Strygemaal.) topmaale, v. a. 2. maale m. Topmaal. Toppunkt, et. det øverste Punkt af noget. I Astronomien: det P. der tænkes p. Himlen lige over et P. paa Jorden; Ispunkt, Zenith. topraget, adj. d. s. f. frontaget. Topseil, et. lades oberhovedet de Seil, der ikke anbringes paa Undermasten eller nedenfor Mærset; ell. paa mindre Skibe det Seil af lettere Dug, der særes oven over Underseilet. "Dg f. saa stor en Magt sin Hovmod's Topseil stryge." Bording. Topsejng, en. S. hvi's Dørbeel fra Stolperne af gaae sammen i en Top. Topstud, et. Stud i Toppen af et Træ ell. en Ur. (modf. Rodstud.) topstævne, v. a. 1. hugge Toppen af et Træ. Moth. Dgsaa blot: stævne.) Topstævning, en. Træer's Stævning i Toppen; modsat: Rodstævning. (Duffen.) Topsuffer, et. luttret Suffer, der stærkes i en Top. (s. Top. 2.) Topsæt, et. pl. -rer, et Slags tilmorn brugelig Sæt ell. Hovedstøt for Fruentimre. (Sneedorf. Patr. Tilf. I. S. 255.) toptør, adj. tør, ubtørret i Toppen. "De fleste Træer i Stovene's vestre Udfant ere toptørre." Duffen. Toppinkel, en. den B. som er v. Toppen af en Triangel. topvissen, adj. vissen i Toppen. (om Urter.)

Top! et Udbrædsord, hvormed man indgaar et Forslag.

Topas, en. pl. -er. en Edelsteen af gult Farve, som i Haardhed og Værdi sættes efter Saphira.

Toppe, v. a. og rec. 1. danne noget i en Top. (Moth.) toppes sig, recipr. reise sig i en Top, danne en Top. Bølgene toppes sig. Toppet, adj. [af Top.] som er forjættet m. en Top; ell. som gaar op, ender sig i

en Top. Toppede Hans. En toppet (toys maalt) Stieppe.

Torbisk, en. pl. -er. [svare t. det Angelsk.] Tord-vifsl, vort Skarnbasse, af Tord, Starn.] et Navn, som gives Skarnbasser (Scarabæi) og andre haardvingede Insecter, som leve i Jorden.

Torden, en. pl. Tordener kun poet. [Sv. Tordön. G. Thunder. J. Duna. Tordenstrald.] 1. Straldet ell. den bundrende Lyd, som Luft-Electricitetens Udblødning v. Lynilden frembringer. Tordenen rullede imellem Biergene. 2. uegentl. a.) for: Lynild. Tordenen slog ned i Laarnet. (s. Tordenslag.) b.) d. s. f. Tordenveir. Der trækker T. op. c.) en Lyd, som ligner Torden. Kanørnes T. (s. ogsaa Tordensstemme.) = Tordenbrag, et. den stærke, bragende Lyd, som Tordenen medfører; Tordenstrald. (Blenschl.) "Kampens Tordenbrag." S. Blicher. Tordenbulder, et. stærkt, vedholdende Lyd af Torden. (Baggesen.) Tordenbyge, en. Regnbøge, som følger med ell. efter Tordenveir. Tordenbrøn, et. huilt, vedvarende Tordenbulder. (S. Blicher.) "Intet lover dig at Tordendronet et forstærret Natens Slummer." F. Guldb. Tordengud, en. Et Tilnavn, hvorved Jupiter i den romerske og Thor i den nordiske Gudelære betegnes. Tordenfile, en. Lynild, Lynstraale. "Den — som splintre Egen m. sin Tordenfile." S. Blicher. Men især hvor Tølen er om dens Aftegning, s. G. v. Jupiters Billede, som et Antype af fattede Straaler i Gubens Haand. "Red i min Klorteflig, der kan J, om J vil, en Tordenfile hitte." Bessel. Tordenleder, en. d. s. f. Lynafleder. Tordenlys, et. poet. Lynild, Lys af Lynet. "Som m. Tordenly's optære den ventende Skiebne." Berg. Tordenmat, en. Mat, hvori et Tordenveir herjer. Tordenregn, en. stærkt Regn, som følger m. eller efter Torden. Tordenroff, en. En meget stærk og høj Stemme. "Eldt er jeg stum, og snster Tordenraff." Jngem. Tordenskrald, et. Et enkelt Strald, frembragt v. Tordenen. "Jeg ingen Lynild ser, ei hører Tordenkrald." Bessel. Tordenfky, en. elektrisk Sky, som medfører Torden og Lyn. Tordenslag, et. d. s. f. Tordenskrald. Især naar dermed tillige forenes Besgrebet om Lynet, der slaar ned. Der kom et stærkt Tordenslag. sig. Denne Efterretning var et Tordenslag for ham. Tordensteen, en. et Navn, som Almuen giver de især i Høje og Græssteder fra Hebenold fundne Steenfliser og Klibe af Flint. Tordenstemme, en. d. s. f. Tordenroff. "Hvilet Tordenstemme i et forfælet Dre, istun vant t. Bøllørens sagte Toner." Baskh. Tordenstraale, s. Lynstraale. Tordenveir, et. Veir, som medfører Torden, Uveir.

Tordne, v. n. impers. 1. [J. duna. jof. dundre.] har; 1. om Tordnens ildsvilking og Lyd. Det har tordnet hele Natten. Vi hørte det tordne langt borte. 2. neutr. fig. om anden frugtellig stærk Lyd. Vi have hørt Kanonerne tordne. En tordnende Stemme. 3. i dagl. T. skælde og skælde m. stor og voldsm. Stel. At bande og tordne. — **Tordner**, en. (Tordneren.) Jus- pifers Alnavn.

Tormaaned, en. det danske Navn p. Mar- tius ell. Mart's-Maaned. **Tormaanedsol**, som er brugget i denne Maaned. "Tors- maanedsgribe ere de bedste." Moth.

Torn, en. pl.-e. [J. pona.] 1. en siln, tynd Spids, en Brod; men br. især kun om de skarpe Spidser, hvormed nogle Plan- ters Blade og Stængler, og endel Busk- værters Grene og Blomsterstilke ere besatte; fornemmelig om de sidste. Det er ham en T. i Digt o: reent utaalssigt. 2. Spidsen, Brodden paa et Svænde og i en Sælle. 3. d. f. f. Tiorn, ell. en m. Lorne forsynet Buskvært. En Rosenorn, Stikkelsbær- torn, Sviltorn, Slaaentorn, o. fl. (uegentl. ogsaa: Ribstorn.) = Tornebusk, en. d. f. f. Tiorn, Torn. 3. tornefuld, adj. fuld af Lorne; fig. meget misfommelig. **Torne- gierde**, f. **Tornegierde**. **Tornekrat**, et. d. f. f. **Tornekrat**. **Tornekrone**, en. K. af Grenene p. en Torn. (f. ogsaa under Tiorn.) **Tornefti**, en. Stt glennem et Tornekrat; ell. figurl. d. f. f. **Tornevei**. "Stroets mørke Tornefti." Ingemann. **Tornevei**, en. poet. en tung, misfommelig Bane. "For hvem jeg valgte Livets Tor- nevei." Bagg. (Poet. Ep. 63.) = tornet, adj. forspæet, besat m. Lorne.

Tornskade, en. pl.-e. en Slegt af smaa, men v. deres Mod og Glubstshed udmærkede Fugle. Lanins. (Navnet deraf, at de spidde fangede Insecter og Smaafulge p. Lorne omring deres Reber.)

Torp, en. pl.-er. [Jsl. horp.] en Lands- by, en liden Flekke (Golding.) en fra Byen udskyttet Gaard; eller et enkelt Huus. (D. Lov.) (Ddet er nu næsten forældet; men tilføyet i en Mængde af vote Landsbyers Navne.)

Torsdag, en. pl.-e. [J. torsdagr. G. Thursday.] den femte Dag i Ugen.

Torff, en. pl.-e. [J. porskr.] en talrig Slegt af Saltvandsfl. (f. Kuller, Kab- liau, o. fl.) Den egentlige Torff. *Gadus callarias*. — Deraf: **Torffesangst**, **Torffes- garn**, **Torffehoved**, **Torffelever**, o. fl.

Tort, en. [Fransf.] **Daan**, **Spot**, **Dr- skimmelse**. (d. Tale.)

Tortur, en. [Fransf.] en umenneskelig Retsskik, at anvende Pliinstre for at frem- tvinge Betskendelse af den, der sigtes ell. mistænkes f. en Forbrydelse, som ikke v.

retsvillig Tilnaaelse ell. Vidnesbyrd kan be- vises. (f. Pinebent.)

Torv, et. pl.-e. [J. og Sv. Torg.] et rummeligt Sted, en aaben Plads inde i en Stad, hvor Varer bydes tilfsale, og ans- dre Forhandlinger stee under aaben Him- mel. At føre sit Korn t. Torvs, sælge det p. Torvst. "Maar Karren kommer t. Torvs, faaer Kræmmeren Penge." Drdspr. Ugen er gaaet p. Torvst (o: hen t. Torvet, f. at kibe.) **Markted** holdes p. Torvet: **Fis- kertorv**, **Slagtertore**, **Salmtorv**. = **Torv- vedod**, en. B. opflaaet p. et Torv, hvori noget salbydes, forevises, e. d. **Torvs- bonde**, en. B. som fører Karer t. Torvet f. at sælge dem. **Torvvedag**, en. pl.-e. disse Dage om Ugen, p. hvilke Bondene især kom- me t. Torst. **Torvedivær**, en. **Løsgæ- ger**; een, som driver arbesløs om p. Gader og Torve. (Golding.) **Torvfevier**, en. den, som holder et Torv reent. **Torvfred**, en. lovlig Fred, som den bør at nde, der kom- mer t. Torvs f. at sælge ell. kibe. **Torv- vefialling**, en. Kone, som sidder p. Torvet f. at udsælge noget. (Moth.) **Torvfevib**, et. 1. Indkøb p. Torvet. Jeg har gjort mit T. 2. den Priss, som Varer holdes i ell. gieldes p. Torvet. **torvfevibe**, v'a. 2. kibe p. Torv ell. **Marked**, kibe noget, som offentlig bydes t. Sal. **torvfevibt** **Dvag**. "Torvfevibder man staaalne Koffer." D. Lov. VI. 17. 5. **Torvfevurv**, en. **Dantss- kurb** m. Laag paa, hvori Uigrene hente Varer fra Torvet. **Torvfevles**, et. Et Læs af Varer, som føres t. Torvs, som sælges p. Torvet. **Torvemand**, en. den, som sæl- ger noget p. Torvet. **Torvemarked**, et. **Marked**, som holdes p. et Torv. (Baggerseg. **Labyr**, H. H.) **Torvvevfevter**, en. **Wettent**, som har Afson m. Kib og Sals, antof- ser de Sælgende Plads, og holder Orden p. Torvet. **Torvvevpenge**, pl. P. som betales f. Tilladelse at sælge p. Torvet. **Torvvs- priss**, en. gieldende Priss p. Torvet. At kibe, sælge efter Torvvevprissent. **Torvvevstib**, et. **Frugstib**, som regelmæssigen sælles p. en Flod fra en By t. en anden. (Baggerseg. Det tydske **Markt** [schiff.] **Torvvevspann**, en. En Spand m. fast Gant af Rødder ell. Blis, der bruges ligesom Torvvevstent. **Torvvevstade**, et. Et Stade; **Udsalgssed** p. Torvet. **torvvevsegende**, adj. som søger Torvet, kommer p. Torvet, f. at kibe ell. sælge. **Torvvevogn**, en. **Bogn**; hvorpaa Varer føres t. Torvs fra Landet. (Reichberg. II. 174.) **Torvvevægter**, en. **Vægter**, som p. Torvvedage, og ellers, holder Orden p. Torvet.

Torve, v. n. 1. (har.) føre **Wæret** t. Torvs, salbyde p. Torvet. Bonden vil hekere torve m. sit Korn, end sælge det hjemme.

Toffe, en. pl.-r. [Sv. Tok. Jsl. Puss, et Dumhoved. **Salvorsen**.] den, som er usfor-

Handig, usfrugtlig; en Daars, Mar, Flante. "Det kilder Toffen, naar al Verden ham belee." Rurdrorp. (3 dagl. Tale og saa: et Toffehoved.) = toffer, adj. og adv. som har ell. viser Mangel p. Forstand og Kløgt; dum. (Da det endog siges om Blandtlinge, synes det at betegne en højere Grad end taabelig og dum.) At bære sig toffet ad. Han er ikke saa toffet som han seer ud til. Toffet Esg; toffede Indfald. "Derom det toffet var, mig selv at underrette; thi jeg jo ene er." Bessel. ("Toffet betegner ikke blot Toffens Adfærd; men til lige (i d. Tale) hvad der f. den Talende ingen Mening giver." Müller: ell. overhovedet hvad der er, ell. ansees for urimeligt, ubrugeligt, o. d.) = Tofferi, et. pl. er. toffede Handlinger, Foretagender. — toffes voren, adj. noget toffet. (Moth.)

Toffe, v. a. 1. (har.) bære sig ad som en Toffe, ell. dumt, ubetænksomt. See hvor han gaar og toffer! Jeg veed ikke hvor den Pige toffer om. (d. Tale.)

Tofi, n. s. Navn p. en Plante. Wild Merian. *Origanum vulgare*.

Tot, en. pl. -ter. [Sv. Tåtto. G. Tod. J. Togi.] en sammenvunden Deel af Hør, Blaar, ell. lignende Ting. En Tot Hør, Uld, Blaar, absol. saameget, som p. en gang vindes om Røstehovedet. Hun har endnu ikke affundet sin Tot. (s. ogsaa Saartot.)

Totte, v. a. 1. vinde ell. binde i en Tot. (Moth.)

Touge, et. pl. d. f. ell. Touge. [J. Taug. Sv. Tog. D. Touw. X. S. Taw, Tow, Hamp, Bær.] et Reb: især om stærke og tykke Reb. f. Ankeroug, Skibstroug. = Tougende, en. 1. Enden af et L. 2. et Udt. affaaret Stykke L. Tougfige, en. Rebfige. Tougstroppe, en. sammenvundet Strøppe af Reb ell. L. Tougværk, et. 1. alt det, der forfærdiges saaledes som Reb ell. Toug; hvad der gøres af Rebslagene. At slaa Tougværk, handle med T. 2. færd. Tougværket paa ell. til et Skib at alle de Touge (slaaende og løbende Redskab) som høre t. Skibet.

Touge, v. a. 1. [Holl. touwen. N. S. t a u e n. X. S. tawian. G. to taw, at bære.] garve, berede Læder. (Kielden.) Ders af: en Lædertouge o: Garver.

1. Træad, en. pl. -e. [N. S. Dr a a d. X. S. Bræd. (og prævan, at inoe, tvinde.) Sv. Tråd. Jsf. det L. Draht.] en spanden, sammenfnoet Stræng, (af Silke, Hør, Bomuld) ell. een, som p. Trækning frembringes (om Metaltræade.) (s. Stræng.) En Silketræad, en ulden Træad. Man kan ikke tælle Træadene i dette Læder, saa fint er det. Hun spinder ikke Træaden fint nok. Det falder vel i Træad, om Hør ell. andet, som spindes. — fig. Alting falder vel i T.

for ham o: lyses vel. Dette Arbejde vil ikke ret falde i Træad f. mig (ell. gaar i Træad.) — Messingtræad, Staaltræad, Guldræad. (s. ogsaa Degtæad, Svoortræad.) = træadagtig, adj. som ligner en L. Træadbuur, et. Buur, Fuglebuur af Messing ell. Staaltræad. træadannet, adj. dannet som en Træad. Træadgitter, et. Gitter af Messing ell. Jerntræad. træadret, adj. lige som en Træad, snorret. (Moth.) Træadfar, en. Far, som Naalemagere bruge. Træadtrækker, en. den, hvis Haandvært er at trække Messing- og Staaltræad. Træadvinde, en. En S. hvorved Træadtrækkeren drager Strængene giennem finere og finere Huller p. en Jernplade. = Hras og faa: træde, v. a. 1. at komme en Træad i. At træde en Snehaal. "J Stedet for J sidder saa, og Træad i Snehaal træder." Falster. 2. at bringe p. en Træad. At træde Perler.

1. Træad, en. coll. ud. pl. (kun m. bestemt, og oftest uden Art.) runderd Garn af Hør, f. saavidt det br. til Sneving ell. Strikning. At tvinde Garn t. Træad. At blige T. Suetræad. At lægge et Stoffe Træad paa Blegen. Af Garn (Hørgarn, Blaalgarn, Bomulds-garn) væves Læder, Bomuldsstol; af Træad striktes Strømper, gøres Knipelin; er, væves Frøndser. Man spær m. Træad, Bomulds-garn (ikke: Bomulds-træad) og Silke. En Naals Træad o: saameget T. som man cengang trækker i Snehaalen. — fig. at kiende, følge Træaden i eens Tale, Længegang. = Hras: Træadfrøndser, pl. Frøndser vævede af Træad. Træadhæppe, en. S. til at vinde Træad p. af Røsten. Træadhuu, en. En Huc; knyttet som et Net ell. vævet af L. (Moth.) Træadnagle, et. Et rundt Nagle Træad, som vindes af en Garns ell. Træadvinde. Træadsnor, en. En af L. tvunden Snor. "Du skal binde denne Starlagens Træadspor i Binduet." Jøsv. 2. 17. Træadspind, et. det, som spindes ell. er spundet, f. at blide t. Træad. Træadspinder, Træadspinderke, en. som spinder Træad. Træadstrømpe, en. En af L. strikket ell. vævet Strømpe. (i Moth. til Bomuldsstrømpe, Uldstrømpe.)

2. Træad, et. (sest aa.) pl. d. f. [af træde.] 1. Gang, Træden. 2. Mærte efter Gangen, Fodspor. Man saae deres Træad i Sneen. 3. en hanet Vel. (Moth.) 4. noget, man træder p. for at faae en Ting t. at gaar; f. G. paa en Bæ. (Træadde. Moth.)

Træadtrø, en. pl. d. f. Løv, som trædes ell. æltes m. Fødderne, og siden formes og tørrer; Alletrø. (J. troda, flampe sammen.)

Træctat, en. pl. -er. [af Lat. tractare og

tractatus.] Et Forbund imellem Stater. At slutte en *T.* Fredstractat.

Tractare, v. a. f. behandle, beværte.

Tragedie, en. pl. - r. et Sørge spil. — tragisk, adj. 1. sørgelig. 2. som hører til, hører i forbindelse m. Tragedien. En tragisk Digtet (modst. af Komisk.) Den tragiske Poesie. En god tragisk Stuespillet.

Tragt, en. pl. - er. [S. Tragt.] Et feg- ledant (konst) Redskab m. en Kabning og Tab i den sydske End, hvorigennem man holder flydende Ting i en Flaske ell. et lignende Kar m. smal Hals. — Deras: tragte, v. a. 1. holde giennem en Tragt. — Tragting, en. Stærningen af tragte.

Tragte, v. n. 1. har. [Sv. tragta. *T.* tracht en.] have noget t. Maal f. sin Attraa og sit Vnste; sætte sig noget t. Formaal (m. Bibeget om at stræbe efter at opnåe det.) (Gæddanl. m. præp. efter.) At tragte efter Vre, Rigdom, efter et Embede. "Han tragtede efter Fred, saavidt det stod t. ham; og han fandt Fred." Wnster. Alt hvad han tragtede efter, var en uafhængig Stilling. "Den Vise stunder og tragter efter Alt, hvad heri er sandt og ærbart." Math. 21. 46. — Sieldnere m. præp. til: "Er end Fordeel ei det Maal, hvortil han tragter." S. Mourab. — "At tragte ligger egentlig i Tanke og Forsæt; at stræbe i Villie og Stærning. Den tragter efter Rigdom, som attraaer, vil have *R.*; men den stræber efter *R.*, som v. Bindslibelighed og Fild arbejder derefter." Sporon. = Tragten, en. ud. pl. det, at tragte efter noget. "En Slægt overantvorder sin Tragten, sine Forhaabninger t. den anden." Wnster. "Den graadige og egenyttige Tragten efter Rigdom, Vre og Vellyst." Schytte. Derpaa gik at hans Tragten ud.

Gahver Tragten er siddanlig forenet m. Stræben (Bestræbelse.) Traller, n. s. pl. [S. Tra.] Gitter, Gitterstænger. (Noth.) lidet brugeligt; men forekommer hos Wdre. "Stilsindse imellem hvert Sæde var glort ubi Tralle af Bly." Wbedels Caro. 187. — Deras: Tralvindu, et. pl. - r. Vindu m. Gitter før; Gittervindu. (Golding.) Tralværk, et. pl. - er. Gitterværk. Tralværk af Jern, af Messing.

Trampe, v. n. 1. har. [Sv. trampa. *R.* traampen.] træde hastigt og stærkt; kampe. At trampe med Kræfte. At løbme trampende op ad Trappen. — Deras: Trampen, en. ud. pl.

Tran, en. ud. pl. [S. Traen. *R.* S. Traan.] udsmetet drikke Drik af Gædder. Svalttran, Sølhundtran, Silbetran. At brænde (fuge) *T.* = Tranbrænderi, et. Indretning, hvor *T.* brændes ell. fuges, Tranfogeret. Tranbrænding, Tranfogy-

ng, en. Stærningen af brænde *T.* fuge *T.* Tranlampe, en. l. hvori brændes Tran. Tranlygt, en. den egne Lygt, som Tran har. Tranfuge, en. S. som toget af Tran; grøn Sæbe. (modst. Oliefuge.) Tranfugte, en. Lunde, hvori Tran glemmes ell. føres.

Trane, en. pl. - r. [Sv. Trana.] en Dumfugl, som hører til Heire, Glaffen. Ardea gras. "Naar Tranen gaar i Dands m. Stodhesten, saer hun brudne Been," Ordbr. — Deras: Tranebænds, en. "Det er ikke godt f. Spurven at komme i Tranebænds." (ell. det er ikke for Spurve t. a. passer ikke for.) Ordbr. (det er ikke for ringe Folk at komme i fornemt Lav.) Tranehals, lang Hals, som Tranens. Traneunge, en. Tranens unge.

Tranebær, et. pl. - d. f. En Buskvoert m. røde Bær, og Wærene af samme; Wærebær. Vaccinium oxycoccos.

Træng, adj. [S. praung. Sv. trång.] som ikke er rummelig, ikke vid; som er tætte sammen, mindre i Dyrheds, end fornødent; snever. Gassen v. denne Plæke er for træng. Indgangen, Stuen er f. træng. En træng Stenemgang. Trænge (sneve) Stoc, Klæder. En træng Vellig. At bue trængt, sidde trængt v. et Bord. — fig. trænge Naar, res angusta, Nød, Fattigdom. trængt (besværligt) Kændebrag. = trængbryster, adj. 1. som har en træng, ikke nok rummelig Brysthuulshed. 2. som af denne, ell. nogen anden Karsag ei kan gaarde frit; angbrystet. (trængbrystet.) Trængbrystighed, en. den Svagbed, at have trængt Kændebræt; Asthma. Trængbed, en. ud. pl. Bestaffetheden, at være træng, Sneverbed. Trængboert, adj. kaldes en Best, naar dens Gode have den Fæll, at være af en alt for sammertykset Form. (ogsaa angboert.) trængmodig, adj. ængstelig i Sindet, betværet.

Træng, en. ud. pl. [Sv. Trångmål. S. praungvi, Besværlighed.] 1. den Lille Sand, hvori man trænger til, behøver noget; Nødsøst. (jof. Nød, Mangel.) "Træng er Mangel af en Nødvendighed, hvorved man sættes i Forleghed; Nød er en nærværende Mangel af Livets mands værligste Nødvendigheder." L. Heiberg. "Bel er Wennefests første Fornemmelse Nødsøst, og Trængen ledsager ham Wden saa langt han gaar." Wnster. At være i *T.* for noget. Han er i *T.* for Penge, f. Klæder. At afhjælpe eens Træng. At føle en *T.* til noget, t. at aabne sit Hjerte. "De saae derved baade Træng og Lyst t. at fare over Havet." Guldb. 2. trængende Naar i Alm., Mangel, Armod. At sepe i *T.* og Armod. En høiere Grad af Træng er Nød og Blændighed. (f. Sporon.) At komme i Nød og Træng. (Wbedels Caro. 460.) =

Trangbod, en. *Stlep*. (Trang ell. *Trøb*. *Moth.* forældet.)

Trap, en. ud. pl. en *Steenart*, som forekommer i hele Gange og *Størge*, og regnes til *Basalten*.

Trappe, en. pl. - r. [*S.* Trappa. *S.* Trap.] en *Indretning af stude*, i *Vinklet* sammenslede *Trin*, hvorpaa man stiger op til et høiere, ell. ned t. et lavere *Sted*. En *Stentrappe*, *Tratrappe*, *Loftstrappe*, *Kjeldstrappe*. (s. ogsaa *Bindeltrappe*, *Hovedstrappe*, *Bagstrappe*.) At gaar op, ned ad en *T.* = *trappedannet*, adj. *dannet*, gjort t. *Stikelse* af en *T.* *Trappegang*, en. *Gang*, som fører til en *T.*, ell. er i *Nærheden* af en *Trappe*. "Min *Kappe* — som jeg havde hængt paa *Trappegangen* i en *Krog*." *S. L. Helberg*. *Trappegavl*, en. *trappedannet Gavl*, som findes p. *gamle* *Bygninger*. *Trapperum*, et. det *Rum* i en *Bygning*, som anvendes t. *Trappen*, hvor *Trappen* er *andragt*. *Trappespindel*, en. *Pillen* i en *Bindeltrappe*, hvorom *Trinnene* vinde sig. *Trappesteen*, en. *Steen*, som er *huggen* t. et *Trappetrin*. *Trappestige*, en. en *liden*, *læs* *Trappe*, t. at *bruge* *Inde* i *Wærelser*. *Trappetrin*, et. *Trin* p. en *Trappe*. (s. *Trin*.) *trappevis*, adv. i *Form* af en *Trappe*. (*S.* *Kraft*.)

Traske, v. n. 1. har. [*Sv.* traska; af træde.] *tage stærke* *Skridt*, *gaar* *fast*. (*Moth.*) *br. kun* i *d. Tale*, og *mest* om at *gaar*, hvor *der* er *selet*, ell. om at *gaar* *meget* *omkring*. **Traurig**, adj. [*stodst.*] *førgmødig*, *tung-* *fyndig*, *førgelig*. *Deraf*: *Traurighed*, en. **Trav**, en. ud. pl. det? at *trave*. At *sætte* en *Hest* i *Trav*. At *ride* i *T.* *ride* en *stærk* *Trav*. (i *Modfætn.* t. *Skridt* og *Galop*.)

Trave, v. n. 1. har. [*Sv.* trafwa. *T. trabe* n.] om *sirfbedede* *Dyrs* *Gang*: *løbe* *uden* *Spring*, v. paa *engang* *Afstedt* at *opløste* *et* *Forbeem* og *et* *Bagbeem*; *hvis-* *vist* om *Beem*. *Denne* *Hest* *traver* *let*. *Lad* *Hesten* *trave* *ud*. — *Dgsaa* om *Kottes-* *ren*: *ride* i *Trav*. *Han* *travede* *hen* *ad* *Wien*. — *figurl.* om *Mennesker*, *der* *gaar* *meget* og *hurtig*. *Jeg* *har* *travet* *omkring* i *Byen* *den* *hele* *Formiddag*. "De *fornam*; *at* *de* *travede* *om* i *Mørket* og *løb* *seil* *af* *Maalet*." *Sillchow*. — *Traver*, en. *Hest*, som *traver*. "En *god*, *hurtig* *Traver*."

Trave, en. pl. - r. [*Sv.* Trafwa.] *et* *Kast* af *20* *Kornneg*, *Galmibunder* eller *Koster*. *Kornet* *giver* *meer* i *Traven*, *end* i *Skieppen* (*mere* *Dalm*, *end* *Kærne*.) En *T.* *Langhalm*. En *Trave* *Alskofte*. = **Travehob**, en. *Hob* af *Reg*, som *sættes* *sammen* p. *Marken*. **Travesætning**, en. *Stærningen*, at *sætte* *den* *melbed* og *bundne* *Støb* i *Travehobe* s. at *veltes*.

Travl, adj. [*beflagtet* m. *Ssl.* *prælogr*; *tselig*, o. a.] 1. *ivrig* *sysselsat*, som *hår*

meget *Arbejde* og *ikke* *lader* *det* *hulle*. *Den* *travle* *Arbejder*. *At* *have* *travlt* m. *noget*, *med* *ingenting*. "De *travle* *Bier* *sig* *om-* *kring* *ham* *svinge*." *S. L. Helberg*. "Den *travle* *Mængde*, *hvis* *Timer* *hver* *have* *sin* *Plygt*." *Wynster*. 2. om *Iden*, *da* *man* *er* *meget* *sysselsat*, *hår* *meget* *at* *bestille*, ell. *er* *ivrig* *ved* *et* *Arbejde*. *En* *travl* *Lid*; *da* *der* *er* *meget*, *som* *uudvendigen* *skal* *gjøres*. *I* *Hestens* *travleste* *Lid*. 3. som *er* *for-* *hunden* m. *Travshed*. "Livets *travle* *For-* *virring*." *Wynster*. "Maar *efter* *travle* *Wole* *Esønen* *narme* *sig*." *Kein*. *Den* *travle* *Lid*. "Der *bliger* *hede* *Sommer* *den* *travle* *Vinterlid*." *Wienischl*. "Der *at* *hendrage* *deres* *Lid* i en *travl* *Artesløshed*." *Kahbet*. = **Travshed**, en. ud. pl. *den* *Til-* *stand*, at *have* *travlt*, *være* *meget* *sysselsat*. *En* *artesløs* *Travshed* (*hvormed* *intet* *ud-* *rettes*.)

Travle, v. n. 1. har. *have* *travlt*, *have* *fastvært*. *Det* *travler* *ikke* *saar* *meget* *f.* *dig*. (*Moth.*) *At* *travle* *med* *noget*. (et *Al-* *mues-* *Ord*.)

Tre, *Talord* og *Hovedtal*. 3. (*S.* *Prir*.) *For* *tre* *br.* ogsaa *trænde*. (*Ssl.* *Prænr*, *trefold*.) *Deraf* *Ordenstallet*: *den* *trede*. *Hver* *trede* *Dag*. *Trediedagsfeber*. *Ter-* *tiana*. En *Trediedeel*. 1. to *Trediedele*. **Trediemand**, en. *Den*, *som* *består* *af* *m.* *to* *Andre*. i *noget*. *At* *være* *Trediemand* i *Kortspil*. = *treaarig*, adj. *I* *År* *gammel*. **trebet**, adj. *som* *har* *tre* *Been* ell. *Fodder*. **trebladet**, adj. *som* *har* *3* *Blade*. **tredeelt**, adj. *deelt* i *tre* *Stykker*. **Tredeling**, en. *Delling* ell. *Inddeling* i *tre* *Parter*. (*Kiis-* *brigh*.) **tre dobbelt**, adj. *tre* *Gange* *taget*, *tre* *Gange* *saar* *for*. *tergominus*. En *tre-* *dobbelt* *Portion*. **Tredakter**, en. et *Krigs-* *skib*, *som* *har* *tre* *dobbelt* *Dæk*, og p. *hvert* *Dæk* *en* *Kad* *Kanoner*. **treenig**, adj. *som* *udgør* *tre* og *tilfælde* *en* ell. *ret*, *tre* *forenede* t. *Enhed*. *Egentlig* *kun* i *theolog.* *Betvø-* *ning*. (s. og i *dagl.* *T.* om *3* *Personer*, *der* *ere* i *høi* *Grad* *enige*, ell. om *tre* *uadskillige*, *meget* *nlse* *forenede* *Sing*. "Dg *Wand-* *boms* *Peld*, og *Allderdommens* *Fred*, og *Gravens* *Prød* *treenige* *mit* *give*." *Kahbet*.) *Deraf*: **Treemighed**, en. ud. pl. *hvis* *egent-* *lige* og *figurl.* *Brug* *er* *ligesom* *Adjectivets*. "Vi *sølle* — *heel* i *vor* *Treemighed* *Ande-* *nes* *Slagt*." *Wagg*. **tresarvet**, adj. *som* *har* *3* *Farver*. **Trefod**, en. pl. *Trefødder*. *et* *Redskab*, *sædvant*, af *Jern*, *bestaaende* *af* *en* *Kreds* ell. *en* *Trekant*, m. *tre* *Fødder* *under*, *som* *br.* i *Kaffenet*. **trefold**, adj. og *adv.* **tre** *dobbelt*, *tre* *Gange* *saar* *meget*. *Moth.* (*tripplus*.. *som* *adj.* *br.* *oftere* *tre* *dobbelt*. *En* *trefold* *vigtig* *Grund*.) **trefoldig**, adj. 1. *tredeelt*, *som* *er* i *tre*, p. *tre* *Maader*. *triplex*. 2. *d.* s. f. *treenig*; *hvorf* *Tre-* *foldighed* (*Trinitas*) *som* *er* *den* *ældst*, *men* *en* *mindre* *brøggelige* *Benævneelse*. **Tre-**

fort, en. Fort ell. Gassel m. tre Taster ell. Grene. treforet, adj. som har tre Grene; trefortet. Trefant, en. Figur, m. tre Kanter ell. Vindler; Triangel. En ligefedt, en retvinklet T. trefantet, adj. som har 3 Kanter ell. Vindler. trefloftet, adj. som har 3 Klofter. (Noth.) treflovet, adj. tre Gange flovet; flovet i tre. trefleds, adj. som har, udgør 3 Led. "En trefleds Kæmperad." *Ohlenschl. (Nord. Sud. 54.)* Tremarksbod, en. Pengestraf af 3 Mark, som den saa både, der dømmes t. at være Mindremand. (Noth.) Tremarksmand, en. den, som af Retten dømmes at have mistet sin borgerlige Væ; Mindresmand. tremasket, adj. som har 3 Masket. Trepunder, en. Kanon, som skyder en trespundig Kugle. trespundig, adj. som veier 3 Pd. (En trespundig Kanon o: en Trespundet.) trespædet, adj. som har 3 Rader af noget, er i 3 Rader. trespædet, adj. som har 3 Sider. trespæstet ell. trespæstet, adj. vævet m. 3 Træde ell. med trespævede Træde. trespædig (trespædet) adj. som har Søde t. Tre. En trespædig Bogn. Trestal, et. Taltagnet 3. trestædet, adj. som har tre Træde, er snoet af 3 Træde. Trevangsbrug, et. i Landbruget: en Driftsmaade, ell. Maade at bruge Agerjorden paa, hvorved den deles i tre Bange, hvorefter ingen udlægges t. Græsning.

Tredie, Trediedeel, trefoldig, o. fl. f. ovenfor. (tre.)

Tredive, Taldog: Hovedtal. 30. [3. priatyrger.] Dødentalt: den tredivote.

Tredvindstøve, Hovedtalt. 60. [af tre, Sindre (Bange) og tyve. 3. Sextin, sexttygir.] Dødentalt: den tredvindstøvende.

Trende, f. under Tre.

Trende, en. pl. - r. Hager p. en Bøv hvori Rendingen ell. Trendegarnet sættes fast. (Noth.)

Trende, v. a. 1. lægge Garn op p. Bøven i Rængden og Breden af det Stykke, der skal væves. At rende Garn. (Noth.) Døsa: at rende, hvorefter: Rendingarn; høs Noth: Trendegarn.)

Trendse, en. pl. - r. [S. og N. S. Tronssa. Sv. Tronsa.] et let Vidjel eller Mundstykke uden Stænger, hvortil Lommen sættes. At ride m. Trendse.

Trendse, v. a. 1. til Skib: at trendse et Løug o: at fylde Mellemrummene (Jouterne) eller Quulsingerne paa det svære Løugs værk (mellem de saakaldte Dugter og Aarsdeler) m. smækkere Løug, f. at styrke det. (Schneiders Billedn. 1817. 76.)

Trepan, en. pl. - er. et Redskab, som Saarlæger bruge t. at trepanere o: gliensnembore Hjernefalken f. at udtage Stykker deraf. (Hjerneborer.)

Trefse, en. pl. - r. [frans.] en gulds ell.

støvirket Brømme t. at sætte p. Klæden. Guldtrefser (Galoner.)

Trefur, et. [uden Lov af det Fr. trefur.] et Død, som underriben hvas og br. hos Almuen, om en Indretning m. Bylder t. at opfætte og glemme Kar, Tallekener, Porcellain, ell. andre Ting, hvormed gæres Stads i Stuen. (Et gammelt Stab, en Dragfliste ell. et lignende Stykke Mosk, som er meget gammelbogs, hører man ogsaa kaldes: et gammelt Trefur.) I nyere Bie belovers, forekommer 1 *Moc. 15. 32*: "Der han saae Simons Hertlighed og Trefur m. Guldfar og Søstfar." *Wib. af 1550* har: "Den Bram med Guld og Sølv."

Tretten, Hovedtallet 13. [3. trettan.] Dødentalt: den trettinde.

Treven, adj. pl. trevne. (ell. trøven.) Dette Ord, som tilforn har bemærket: flittig, buelig, ivrig (gnavus, diligens. Noth. Sv. trågen. Deraf Dødsproget: Tidt fias des treven Paand under reben Kaabe.) br. nu (i d. Tale) netop i den modsatte Bemærkelse: dork, doven, seendragtig. (maafte af træg, Sv. trög. Isl. trög.) "En trøven Seenhed ei hans Arbeid mere finke." *C. D. Biehl*. "Treven er oprindelig det samme Ord, som træg; men bruges nu især om den Træghed, der har sin Grund i Uvillie t. Sierningen." *Wüller*.

Trevl, en. pl. - er. [3. Treffa, Treffill.] 1. en tynd, afslidt, udplukket Træd; ell. hvad der ligner en saadan, f. G. Rødtrevler. At plukke Rinned i Trevler, plukke T. af Rinned. 2. uegentl. de fineste fæste, trædagtige Dele i organiske Vægsener, i Dyrenes Kød og Planternes Stammer og Stud p. Fibrer (Fibrer.) = Trevlerod, en. Rod, som bestaaer af sine Trevler. Trevlerødv, en. Forbindelse af Trevlerne i et organisk Vægsener.

Trevle, v. a. og n. 1. A. act. plukke op i Trevler. At trevle Rinned. (Noth.) B. neutr. gaar op i Trevler, faae Trevler i Kanterne. Dette Slags Silfetsi trevler let. Dgaa n. pass. at trevles. (Isl. trøfaz.)

Triangel, en. pl. Triangler. (Lat.) en Tretant. At faae p. Triangel (et Slags Musik.)

Tridse, v. n. 1. i dagl. Tale, i Udtrykket: at tridse af o: gaae sin Gang, gaae jævnt frem. "De tridse af, og Svøden drypper ned af Peer, som har sin Bølt." *Storm*. (Fabler. 96.)

Tridse, en. pl. - r. [Sv. Trissa. N. S. D. r. v. Maafte af trind.] en rund Blod ell. Skibe m. Gange ell. med et Hul i, hvorm et Red løber, og hvorved man lettere hifer noget i Veiret. Trochlea. Tridsen paa en Ros, er det Stykke, hvorm Snoren løber, og som sidder v. Enden af Lenen.

Tridse, v. a. 1. hiffe i Veiret ell. lade

ned v. Sted af Tridser og Ned. At tridse op, ned. = Tridseblot, en. det Støtte Træ, hvori de bevægelige Dial. ell. Stiver i en Tridse ere anbragte. (Kraft. Møh. II. 123.) Tridsehjul, et. Hjulet i en T. Tridseværk, et. en Indretning, Maskine, som sættes i Gang v. en Forbindelse af Tridser; Indretning t. at tridse noget op ned. (Kraft. Møh. II. 123.)

Trille, en. pl.-r. [Trilde. Møh. I. Trin. Sv. Trilla.] en Stive ell. anden rund Ting, som let kan trilles, og hvormed Børn især lege.

Trille, v. a. og n. 1. [I. trita, trilla.] A. act. kaste et rundt ell. rundagtigt Legeme hen ad en Flade, saaledes at det løber i et dreie ell. vælte sig rundt. At trille en Sten, en Kugle hen ad Gulvet. At trille sig i Støffet. "Bølgerne — som langsomt ind v. Stranden trilled." Lullin. "For dykkende Binde, naar Bølgerne trille, de ligende Fiske v. Vandstaden spille." Kein.

B. neutr. bevæge, løbe v. at vælte sig omkring. Kuglen trilledde hen ad Gulvet. At trille omkuld (falde) = Trillebor, en. En Bør, m. Haandfang og et Stul foran, som den Person bevæger v. at løfte For-Enden i Veiret og lade Børen løbe v. Stulet; en Hjulbør. Trillevogn, en. En liden Vogn, som man let kan trække ell. støde frem; en Børnevogn. = Trilling, en. kaldes i Møh. lewæter: et vandret liggende Støffedrev.

Trille, en. pl.-r. (Ital. Trillo.) i Sang og Musik: en Toners flere Gange gjentagne hurtige og eensformige Afsværging m. det næst dønnfor liggende hele ell. halve Trin. At Raade Triller. "De haarde Toners Storm, de blødes milde Triller." R. Brun.

Trilling, en. pl.-er. [af tre.] et af tre Børn, som tillige undfanges af ven Moder, og fødes kort efter hinanden. (s. Tvilling.) sig: et Trillingæble, tre sammenvorne Æbler.

Trimle, v. n. 1. d. s. f. trimle. At trimle (falde) omkuld. (d. Tale. Møh.) "Af Frygt for i den Sule ned at trimle." Baggesen. "At hele Doodre stials, og Waage trimled om." Samme. (Ungd. A. I. 88.)

Trin, et. pl. d. s. [Sv. Tron.] 1. Afstanden imellem begge Fødder, naar man skæpper dem, og Hænderingen at synke dem; Skridt. (Møh.) At giøre et T. frem og eet tilbage. Et langt, kort Trin. (s. Seilstrin.) 2. en af de, i en vis Afstand fra hinanden anbragte Flader, hvorpaa man træder i at gaac op og ned ad en Trappe; Trappetrin. Dgsaa om Tværtræerne i en Stige; Stigetrin. — sig. Grad. (dog kun i visse Tilfælde.) Culturrens laeeste Trisk. "Paa Rangens Trappe høit fra Trin t. Trin at stige." Bagg. "Han stod nu p. det høieste T. af Magt og Væ, som han opnaaede. (men ikke: Trin i Rigdom, Fort-

dom, ic. sv. Grad, 1.) = trinvis, adv. eet Trin efter det andet; gradvis. (Golding.)

Trind, adj. [Sv. trind. A. S. Trond], globus, circulus.] rund. Det brugtes tilfor s. rund i Alm. "Svo gløt, at Sneen bliver hvid, og Bagl er alle trinde?" P. Dafs. — Nu mest om det, som er noget rundt, randsladent; ell. om det, som er rundt og langt tillige. tøres. "Det trinde Seil, som hift, llig Pilen iler." Frimann. En trind Mave. — Om Legemet og Legemsdelen tillige: kulsalt, fast; i Møh. til: mager, farsp, tynd. Trinde Løgge. "Armen er trind, som af krykkede Sne." Øhleschl. — trindt, adv. trindt om Nøden. trindt omkring, rundt omkring. "Alle Dyder trindt om din Throne samle sig." Thaarup. — Dgsaa absol. "Ned freg han af Bierget og tæstet tet v. dets Fødder sin mædige Krop; trindt bævede Jorden." Berg. "At der skulde være en Øiørd og een Gyrd, een Menighed trindt v. Jorden." Munster. "Naar Himlen mørknes trindt." S. Øhleschl. (Sneeklossen. S. 5.) = trindlagt, adj. v. rund, fed i Ansigtet. (Møh.) — trindmavet, adj. rundmavet, noget tyknavet.

Trindes, v. n. pass. rundet, runde sig. (Møh.)

Trine, v. n. treen, trinnet. (har.) [Sv. trenea, af Trin.] træde, gaac frem. "Et Land, hvort hvert Skridt p. frugbar Jord man triner." J. Smidth. "Da triner Kraft mod Kraft." Øhleschl. (Sæson I.) Da hun treen ind ad Døren, ind i Stuen. At trine frem, tilbage. Jeg bad ham trine indenfor. "Jeg ud p. Smakten treen, og hen ad Havet for." Øhleschl.

Trip, et. pl. d. s. smaa, korte Trin.

Trippes, v. n. 1. har. [Sv. trippa. I. trippela.] gaac m. smaa, korte Trin. Sammene trippes p. Engen. Hun tripper som en Muus i en Flødbætte. (Møh.)

— Deraf: Trippen, en. trippende Gang.

Trippel ell. Tripel, en. ud. pl. en mager, tør og haard Jord, sædvanlig af gullgraa Farve, som især br. til at polere Metalsler, Stene og Glas. Argilla tripolitana. Trippeljord ell. Trippelsker kaldes den smulvende, Trippelsten den faste T. — Trippelskifer er en Underart af Trippelen. Argilla trip. schistosa.

Triumph, en. pl.-er. [Lat.] et Seiers-tog, Hæderstog i Anledning af en Seier. At drage i T. — Deraf: Triumphbue, Triumpport, Triumppog, Triumppvogn, o. s. = triumphere, v. n. 1. sig. glæde sig, hovere over en vunden Fordel ell. Seier. At triumphere over een, over sine Fiender. Med en triumpherende Mine.

Trivelig, adj. [af trives.] som trives godt, som er v. godt Huld. — Deraf: Trivelighed, en. trivelig Tilstand. ud. pl.

Trivsel, en. ud. pl. den Omkæmtheds, at trives. (Noth.)

Trives, v. n. pass. trivedes. [3. pri-faz. G. thrive.] tage til i Guld og Bært; være i Bælmagt, i en god Tilstand. Han trives ikke i dette Klima. Denne Plante trives ikke i Kulden. "Den Ro, hvort al-lene Fremhed og Andagt kan trives." Myn-ster. (Det usædvanl. imperf. treves fores-kommer hos Bording. "D, hvor vel min Giord den treves." I. 292.)

Tro, adj. pl. troe. neutr. som bliver uforandret, br. ikke gjerne. [3el. trur, Sv. tro, trogen.] Som ikke følger, ikke viger af fra Sandhed, Pligt ell. Løfte. Saales-des: 1. overensstemmende m. Sandhe-den, m. det Virkelige; tilforlædelig. En tro Skildring, Afrikt, Fortælling. (modf. falsk, utro.) Han er en tro og sandbru-historieforfatter. (G. true, sand, ægte.) 2. som ei følger sin Pligt imod Andre, men søger at fremme deres Vel. (jvf. paalidelig.) En tro Diener, Søn, Ven. Tro mod sin Konge, sit Fædreland. At blive Sandheden tro (ikke forlade den, ikke sige usandt.) At blive sit Forsæt, sin Bestem-melse tro. "At der, f. at blive Dyden tro, blot behøvedes en flugtig Kærelse, et aflagt Løfte." Rahb. — En tro Arbejder (som er troelig, ivrig i sit Arbejde.) At være tro i noget, i en Bestilling. — At være sin Herre tro. En tro Hund. Troe under-saatter. (modf. utro, troelos.) 3. som ei følger sit Ord og Løfte, men er villig i at ville holde det. (modf. troelos, utro.) jvf. paalidelig. Kun saa af hans Tilhængere bleve ham troe. Han har været en tro El-ster. Han blev sit Løfte tro. Hun var ikke Manden tro. "Det er en tro Mand, som lover en Anden noget, og vil holde det; en paalidelig Mand lover det samme, og holder det vist." Sporon. 4. som ikke be-gaaer Svig i at fravende en Anden hans Eiendom. Troe Tjenestefolk. (modf. utro.) Denne Diener er saa tro som Guld. = tro-fest, adj. f. under n. s. Tro. trohjer-tig, adj. som af egen Vriklighed og Tillid t. andres vilser sig aaben, usforstilt, opvrig-tig og fortrolig. At være trohjerlig og godmodig i Omgang. Vinen gjorde ham trohjerlig. (f. godtroende.) Heraf: Tro-hjerlighed, en. ud. pl. — troelig, troli-gen, adv. p. en tro ell. trofast Naade. Han arbejder troeligen f. sin Herre. Han har troeligen hjulpet mig. = Trofskab, en. (3. Truleiki, Truskapr.) Den Egenkab at være tro, i Adjektivets forskjellige Be-mærkelser. 1. Han har fortalt Sagen m. Trofskab (bedre: Naagtighed, Sandbruhed.) 2. Trofskab mod Kongen. Han vilste en stor T. mod sin Herre. "De bevarede den Trofskab, de havde tilfagt ham, indtil i de yderste Prøver." Rønster. "Eil Tro-

fskab hører en god Vilde; til Paaklædelighed en kraftig Vilde." Sporon. (modfat: Tro-loshed.) 3. Hun var ikke vis p. Gistrens Trofskab. 4. Tjenestefolks Trofskab (modf. Utrofskab.) Heraf: Trofskabed, Trofskabslofte, Gd, Æfte om Trofskab og fl.

Tro, en. ud. pl. [3. Tru.] 1. den Dyd, ell. den Bestaffenhed hos en Person, at holde sit Løfte, Tilhæng, sin Forpligtelse. (hides.) Ikke hyppig; og mest i Forb. m. Love. Paa Tro og Love. En Mand af T. og Love. Det er imod T. og Love. "Maar de vilde, at han strax efter skulde bryde sin Tro, og leifindig spæge m. sine Løfter." Kampmann. — Paa min Tro! ell. blot: min Tro! en Forsikring. Det er min Tro! sandt. (Heraf: troelos.) 2. Løfte, Trofskabsløfte. Hun gav ham sin Tro. (jvf. Vedels Særø. 26. 331.) At bryde sin Tro. [Heraf: trolove.] 3. det, at troet noget, troe p. noget, at holde det f. sandt, ell. vits-keligt. (modf. Trovel.) "At tage Tro p. no-get." S. Laussen. "I det dagl. Liv tilkiens begynder Tro en større Vished, end Menen, og mindre Vished end Videns." Müller. T. paa det overnaturlige, p. Spøgelser. "Der gives en Tro paa Verfskab, p. Kiærlighed, p. Dyd." Det har jeg ingen T. paa. At faae Troen i Hænderne: v. sandfælig Erfar-ing bliver overbeviist om det, man enten blot troede, ell. ikke vidste troe. "Maar man faaer Troen i Hænderne, hører den selv op." P. E. Müller. Lad ham kun blive i den Tro. (Heraf: troværdig.) 4. Overbeviisning om og Tillid t. eens Sandbrughed ell. Vriklig-hed. (modf. Mistro.) Jeg har ikke ret Tro til ham. At have god Tro t. een. Han har forspildt al Tro og Tillid. 5. Over-beviisning om Sandheden af Vidnesbyrd om Guds Tilværelse og Aabenbaringer; Tro p. Gud, Religion. Den sande, den saliggjørende Tro; m. fl. andre theologiske Udtryk. (modf. Vanetro.) "Troen i ud-mærket Betydn. er en Overbeviisning om det Usynliges ell. det Overandsfættiges Gyl-dighed. — Tro vil indbefatte baade de relis-giøse Forestillinger og det relisgiøse Sinder-lag." Müller. 6. som et Concretum: Subbegreb af disse Troeslærdomme, en vis Religion. (jvf. Müllers d. Syn. I. 209, hvor Forsk. indstrænger denne Betydning af Tro allene t. den subjective Religion.) Den christelige, den jødiske Tro. At sarnegte, afsværge sin Tro. — (Jvf. y. at troe, i. og partiu, Troende: de, som ere af en vis Tro ell. Religion.) — Heraf: Troesartikel, en, Art. i en Troesbekendelse, en enkelt Troes-lærdom. Troesbekendelse, en. B. ell. of-sæntligt Vidnesbyrd om eens Tro; fort Be-greb af en vis Religionslære. At afslagge sin T. Troesbog, en. Bog, som indehol-der Troeslærdomme, ell. hvorpaa en Troes-lære er bygget. "Sands Fabelære om Gu-

derne blev en Troesbog s. Almuta." D. Guldb. Troeslærdom, en. pl. — me. en enkelt, t. en vis Tro ell. Religion hørende Lærdom. Troeslære, en. Indbegreb af Troeslærdomme; Religionslære. Den christelige Troeslære. Troesfag; en. Religionsfag. = Af Tro, 1, 2, 3 og 4. trofast, adj. og adv. 1. som man kan lide paa, som ikke svigter, tro, (i Bemærk. 2 og 3.) En trofast Ven, Søn, Elsker, Gudsfrue, Diener. "Naar der du finder en Fortæder, hvor du ventede dig en trofast Betjener." "Hans leved trofast, som han lærte." Ewald. 2. som staaer t. Troende, troværdig. "Da var sligt m. trofaste Vidner at bevise." D. Lov. V. 2. 31. - 3. om Ting ell. om Arbejde: dygtig, forsvarlig. "De Børgersle han bedækker m. trofast Skiod." C. Frimann. "At gjøre trofast Arbejde. Det Børd er trofast gjort. Deraf: Trofasthed, en. ud. pl. T. i Venstabs, i Klærlighed. trogiemme, v. a. 2. bevare troiligen; glemme m. Trostab. (usædvanl.) "Men hans Ord trogiemmes i Oldingens Hierte." Berg. trogive, v. a. 3. forlove, trolove. (br. i Jylland.) "Dg dermed Hiertet to forbinde og trogive." Arreboe. trolove, v. a. og rec. 1. (J. trulosa.) act. om den tilforn brugelige Skik, hvorefter Præsten høitidelig betragtede Forlovedes Hæstestabsløste, i Forældres ell. andre Vidners Nærverelse. racipr. trolove sig m. een o: give Hæstestabsløste, forlove sig. Trolovelse, en. Handlingen at trolove (om Præsten) ell. at trolove sig. Deraf: Trolovelsesdag, Trolovelsesring, o. s. — trolos, adj. som er uden Tro, 1. som ei holder Løfte, som svigter sit Ord. En trolos Fortæder, Elsker. "At disse samme, der ere trolose i deres fleste Forhold, dog Kundtom ere trofaste mod deres Venner." Mynster. Troløshed, en. ud. pl. Bekaffenheden at være trolos; ell. en trolos Handling. "Den lumste Troløshed, som endog svet mod Fiender, er uærdig." Bogelius. trofkyldig, adj. som viser en fuldkommen Tro t. andres Værlighed og Oprigtighed i et vist Tilfælde, og især hvor denne Tilid har en Støttelse i. Folge. Den Trofkyldige bedrages ofte. At gjøre een trofkyldig (saae ham t. at troe, sekte lid t. noget.) Jeg var trofkyldig nok til at laane ham Bøsserne s. min Værlighed, som jeg aldrig fik tilbage. Deraf: Trofkyldighed, en. ud. pl. — trovant, adj. v. vant t. Tro i Ord og Løfte, ell. til Sanddrubhed i Ord og Forskæring. "Hør fra trovant Læbe et Ord." Berg. trovillig, adj. lettroende. "Venderne ere trovillige og fremfusende." Bedels Caro. 429.) (Trovilighed. sammest.) troværdig, adj. som fortæner Tro (3.) fortæner at troes. En troværdig Føretælling, Efterretning. Et troværdigt Vidne. — Deraf: Troværdig-

hed, en. ud. pl. Bekaffenheden, at være troværdig.

Trods, en. ud. pl. [J. Træss, Stivfind. J. Trog.] en, paa stor Tilid t. sig selv, t. sin Ret ell. til sine Fortrin grundet Vilde og Tilbeilighed t. at staae p. sin Mening ell. formeente Ret, t. at forsegte den mod andre, og udæste dem t. Fiendskab o. Forsømmelser. "Det er din Trods, din vrantne Trods, hun straffer." Ewald. At vise Trods (ell. Trodsighed) mod Vdrigheden. Man seer, at han gier det allene af Trods. (Dg saa: gjøre noget paa T.) At byde sine Fiender Trods (hvor det ogsaa, i god Bestyning, kan være: gjøre dem en fiæl Modstænd.) "Dagens Bede Trods han byder." Fr. Guldb. Til Trods for ham o: uaget han ikke vil have det. Til T. for hele Verden o: stændt hele B. er af anden Mening. "Din Stenhed jeg til Trods endnu tør drage Kands." Messel. — Dg saa i Ibraab: Trods den, som kan gjøre det bedre! Trods! om han tør røre mig! — og som adv. Trods (o: uaget) alle hans Formaninger, blev Pabelen v. at rase. Trods alle hans Penge, kunde han dog ei opnaae sit Ønske. — Dg saa for: ligesaa godt, saa godt som. Han styder, Trods den bedste Jæger. (De fleste af disse Talemaader ere ligefrem optagne af Indst.) = trodsig, adj. [J. trasugr.] som viser T. røber Trods, grunder sig paa T. Et trodsigt Menneske, Børn. At give et trodsigt Svar. trodsige Ord. (Jof. stiv.) "En stiv Mand vil en Ting, fordi han vil; en trodsig Mand, fordi andre ikke vil. Dsin troer, at han har Ret; denne bekymrer sig ikke om, hvad der er Ret." Sporon. — Trodsighed, en. Trods, som vedvarende Egenstabs; ogsaa blot d. s. f. Trods.

Trodse, v. n. 1. har. [J. trassa.] 1. vise Trods imod, vise sig trodsig. At trodse Gud, trodse Lovene, Vdrigheden. "Alle, som veed — at trodse Folks, Fornufts og Smagens Domme." Bagg. At trodse paa sin Magt, Styrke (putte paa, forlade sig meget paa.) "Nu t. trodsende Overmagt, der burde tammes, nu t. fortrovt uskyldighed." Walling. 2. d. s. f. byde Trods (i god Bestyning o: gjøre fiæl Modstænd, ell. vise sig beredt t. en saadan, uden Føgt s. Faren.) Den tappre Flok trodsede længe en overlegen Fiende. Dans Mod trodser enhver Fare. Den dristige Sømand trodser Storm og Vølger. — fig. ogsaa om livløse Ting: modstaae. Det stærke Skib trodser Storm og Vølger.

Trot, v. a. og n. 1. [J. trua.] 1. have en indvortes fast Overbeviisning om Sandheden, Værligheden, Tilværelsen af noget, som man ikke veed; enten uden Hensyn t. Grunden, hvorfor; ell. af Grunde, som fra den Troendes egen Følelse ell. umiddelbare

Forestilling hente deres egentlige Styrke. (mest m. præp. paa.) At troe p. Gud. Tilforn troede mange tænkelige Mennesker p. Spøgelse og Siengangere. At troe, eller troe paa Siælens udbødelighed, et tilkommende Liv. (modf. tvivle om.) — Troende, absol. v: de, som troe, bekiende sig til en Religions, og især den christeliges, Lærdomme. (modf. Dantro.) 2. I en noget mere indskrænket Betydning: holde noget for sandt, virkelig; mene; have Overbevisning om, vel et ganske uden objective Grunde, men dog uden klare ell. tilstrækkelige. Man troede tilforn, at Solen bevægede sig omkring Jorden. Fordum troede man, at Jorden var flad; nu ved man, at den er rund. — Saaledes om almindelige Meninger: Man har længe troet, man troer i Almindelighed, o. s. v. (Udbertiben, m. Forudsætning af Falskhed ell. Ugrund, for: indbilse sig. Han troer om sig selv, at han er meget lærd. Du troer nok, at ingen har mærket dine Rænter?) 3. antage noget f. sandt, virkelig, efter Andres Vidnesbyrd ell. Udsagn. Hun troer hvert Ord, han siger. "Henter eders yngste Broder t. mig, saa skal eders Ord troes." 1 Mos. 42. 20. Dette kan jeg ikke troe. Han har saa lidt løst, at ingen troer ham. Jeg troer ikke hans Løfter, Forsikringer. At troe een p. hans Ord. 4. antage efter sandsynlige Grunde, formode, ikke tvivle om. "Vi troe det, hvorom vi af indvortes Grunde ikke tvivle." P. E. Müller. Jeg troer endnu, at han holder sit Løfte. Nu troer jeg ikke (tvivler om) at han kommer. Han troer sig fornærmet. At troe sig sikker. 5. lide paa, forlade sig paa. Man kan troe paa det han siger. Han er ikke at troe. Jeg troer ham ikke ret; har Mistillid t. ham. "At troe paa een, er at have Tillid t. ham; at troe noget, er at antage det f. gndigt." P. E. Müller. — 6. At troe een til, f. tiltroe. Jeg havde aldrig troet ham til, at have saamegen Siælsstyrke. = troelig, adj. (3. trulegr.) som lader sig troe, som m. Rimelighed som troes. credibilis. (modst. utrolig.) (jvf. adv. troelig, strenue, lideliter; under adj. tro.) Troelighed, en. den Egenst. at være troelig. (Noth.) Troende, partic. f. ovenfor Troe, 1. — At faae t. Troende, være traværdig, forsiene at troes. "Hvorvidt Vidnerne kunne faae til Troende, eller ikke," Orsted. Hans Ord faaer ikke t. Troende. Trold, en. pl. -e. [3. Tröll.] i Fortidens Fabellære og sildigere Eiders Overtro: et m. meer end menneskelige Kræfter ell. overnaturlige Evner forsynet ondt Væsen; et vanskabt Udyr. (Wergtrold, Skovtrold; de Gamles Satyr.) Foruden i andre Sammensætninger forekommer det endnu i en del danske Plantenavne f. E. Troldbær,

Dansk Ordbog. II.

Troldhat, (Fluesvamp) Troldurt, og fl. = Trolddom, en. ud. pl. overnaturlig Konst og Evne, som man tilskrev Trold og Heremestere, og Virkninger af saadan Konst; Kogleri, Hereri, Magic. Trolddomskonst, en. Konsten at øve Trolddom, Heretkonst. Trolddomskraft, en. overnaturlig Kraft, magist Kraft, Heretkraft. Troldfolk, pl. d. f. f. Trold. Troldher, en. Troldvinde, Her. Troldkamp, en. Strid imellem Trold. Troldkarl, en. d. f. f. Trold, Troldmand. — Troldkærling, en. 1. en gammel Kone, som troes at forstaae Trolddom, en Her. "De som Troldkærlinger p. Bændet og fan gaar." Holb. P. P. 2. Troldkærling kaldes smaa Figurer, ætede af Rødt og sugtet Bissetrub, som dreng mere sig m. at tænde og lade langsomt udbløffe. — Troldkone, en. En kvindelig Trold; en Kone, som øver Trolddom. "Troldkoneren sidder m. sølvgraat Haar." Ohl. (Helge.) Troldkonge, en. R. som herjer over Trold ell. Troldmand. (Prams Starfodder.) Troldkonst, en. Trolddom, Trykkonst. "Troldkonsten og dens taabelige Konstgreb var æret og frygtet." D. Guldberg. Troldkugle, en. fortrølet Kugle. (Ohlenski.) Troldlygte, en. En Lygte, s. hvis Skin Billeber, som holdes f. dette Skin, kunne viles i Afstand, som meget forstærkede Stygger, og derved Blendværk frembringes. Laternerna magica. "De mest aføerlende Landsskaber fore os forbi, som i en Troldlygte." Bagg. (Cabyr. II. 141.) Troldmand, en. En Mand, som troes at forstaae Trolddom, at kunne trylle ell. here; en Heremester. Troldmaner, en. den, som maner f. Trolddom. (M. W. Nalborg. 1607.) troldreden, adj. v. kaldes hos Almuen en Bæst, som er bleven bovlam ell. har lignende Skade, af den Overtro: at Trold havde redet den. (Noth.) Troldvinde, en. d. f. f. Troldkærling, Troldkone.

Trold, v. a. (Noth.) f. trylle.

Tromle, en. pl. -r. [M. S. Trommel. jvf. u. s. Tromme. Et fælles Begreb lynes at svare til den cylindriske Form.] 1. en Kasse af Jernblik, sættet omkring Røret p. et Slags ældre Jern = Rattelvone; Rattelvonestromle. 2. et valseformet (cylindrisk) Redskab af Tra ell. Sten, som klæres hen over Jorden v. Ager ell. i Haver f. at jævne den. Tromle hos Noth, der har følgende Sammensætninger: Tromlekæst, en. et af de tvende trængde Træer, som Tromleskubben løber i. Tromleskub, en. det Tra, som gaaer igennem Tromlen, og hvorom den dreier sig. Tromleramme ell. Tromleræske, en. Indretning af fire flade Træer, som ere fæstede for og bag t. Tromleskubben, og holdes Røsternerne sammen. Tromlering, en. Ring om Enderne af Tromleskubben.

(34)

Tromlestang, en. den Stang, hvorved Bestene drage Tromlen. **Tromletap**, en. Jerntap i Endterne af Tromlestubben, som hviler og løber om i Tromlestærterne.

Tromle, v. a. 1. overføre m. en Tromle. At tromle en Bygager.

Tromme, en. pl.-r. [J. Trumba. Sv. Trumma.] et huult cylindrisk Redskab, sædvanl. af Messing, over hvis Røbninger spændes et stramt Pergament, hvorpaa man slaar m. to Stokke. At slaae paa T. røre Trommen o: tromme. = Trommesoder, et. Kasse ell. Foder, hvori en T. glemmes. (Moth.) **Trommebinde**, en. Ø. som tillukker Øregangens Munding i Det. Tympanum auris. **Trommelyd**, en. Lyd af en Tromme; Trommeslag. (Bessel.) **Trommefind**, et. det Stind, som spændes over en T. **Trommeslag**, et. Lyden af at slaae p. Tromme. At bekendtgjøre noget ved T. **Trommeslager**, en. den, som forstaaer at slaae p. Tromme. **Trommestok**, en. pl.-ke. en af de to smaa Stokke, hvormed man slaar p. Tromme. **Trommeslyge**, en. Engdom hos Hornvæget, hvorved Bugen pludselig sultmer stærkt op.

Trompet, en. pl.-er. [Fr. Trompette. E. Trumpet. i ældre D. Tromete.] et Redskab af Metal, bestaaende af et to Gange ombøjet Rør, m. en nedentil ubøjet Aabsning, hvorfra Løner frembringes v. at blæse i Mundingen. At blæse paa Trompet. = **Trompeter**, en. den, som forstaaer at blæse p. Trompet.

Trop, en. pl. **Troppe** ell. **Tropper** br. Ildet i denne Bemært. jof. sølg. Ord. [T. T r u p p.] en Flok, endel nær hinanden samlede Mennesker, især Krigsfolk. En T. Ryttere, Fodfolk. At holde Trop, om Rytteriet: blive samlede, ride sammen i Orden og Råd. — **Fortrop** og **Bagtrop** br. om Krigsfolk, der drage frem foran ell. bag efter den egentlige Hær (Sovetrops pen.) — **tropvis**, adv. en Trop efter den anden.

Tropper, pl. ub. sing. [af det Fr. trouppes.] Et betydeligt Antal samlede Krigsfolk. At hverve Tropper. At lade T. rykke mod Grændsen, lægge T. i en Fæstning. At øve Tropperne. En liden Trop Soldsater, et enkelt Compagnie, kaldes ikke Tropper. — **Fortropper**, **Bagtropper**, b. s. f. **Fortrop**, **Bagtrop**, men om en betydelig Stykke.

Tros, et. ud. pl. [J. Tros. Truss. Sv. og T. Tro[s.]] det, som hører t. en Krigshærs Forsnedenheder, og særes t. Vogns ell. til Hest efter Hæren (fr. Bagage.) At høre til, sølge m. **Trosset**. "At Vold, Mord og Udelæggelse fulgte, som andet Tros, nødvendigen de stridende Hære." Bogellius. = **Troshest**, en. Hest, som trækker en Trosvogn, bruges v. **Trosset**. **Troskari**, **Trosnægt**,

en. Karl, v. n. følger m. **Trosset**, **fiser** **Trosheste**, m. m. (Moth.) **Trosvogn**, en. V. hvorpaa Krigsforsnedenheder ell. Tros særes efter Hæren (forst. fra Kufft-vogne, **Trudvogne**, m. st.)

Tros ell. **Trosse**, en. pl.-r. [Sv. Tråss.] et stærkt Røb, især hvor det bruges t. at trække ell. vinde med. (Moth; som ogsaa har v. a. at trosse, slæbe, trække m. **Toug**, **burere**. — **trosseslaaet** **Tougvær**: kaldes t. Skibs det, som er slaaet imod Solen; i **Mobsætn**. t. **fabelslaet**. **Schneiders Vetsledn**. 77.) — **trossvis**, adv. i Sværten siges alt **Tougvær** og **Linegods**, der er slaaet imod Solen, at være slaat trossvis eller trosseslaaet (hvilket stær m. alt løbende og slaaende **Tougvær**) i **Mobsætn**. t. det **kas** **hellsagne** (**Sværtoug** og **Varpegods**.)

Trossab, en. f. under adj. tro.

Trosse, en. En Bønt ell. Kasse af opstils lede Bræder p. Marken, hvori Lærvejrd æltes ell. trædes (usædvanl.) "At ælte Lærven i en Trosse m. Heste eller Stude." Dlassen. (Danmarks Brændsel. 165.)

Trudsel, en. pl. **Trudsel**. 1. **Handlings** gen. at true, **Truen**. 2. det, man siger truende, det, hvormed man truer een. = **trudselfuld**, adj. fuld af **Trudsel**, meget truende. "Hans trudselfulde Harm at stille gav Følf ham Rød." **Lode**. "Hvor Døden venter trudselfuld hver overmødig Kamp." **Dhleschl**. — **Trudselbilled**, et. truende Billede. "Mattens Skælle og Drammens **Trudselbilled**." **Dhleschl**. **Trudselord**, et. truende Ord; Ord, der udtrykke en T. (**Fibigers Sophist**.)

True, v. n. og a. 1. [J. truga.] 1. give tilkiende m. **Sader**, **Bevægelse** ell. **Ord**, at man vil tilføie een **Andt** ell. **Stabe**. Han truede hende, ell. ad hende m. opløst Haand, m. **Stoffen**. Den, som truer, slaar ikke altid. **Brede** og **truende** **Miner**. Han truede ham m. **Fængsel**, hvis han ikke erstattede **Løbet**. De truede, at ville sætte **Ind** v. **Byen**. 2. sig. give tilkiende p. andre **Maader**, at man vil stabe een. **Fienden** truer vore **Grændser**. — **Dg** **aa** om **livløse Ting**: Det har hele **Dagen** truet med **Regn**. **Huset** truer m. at falde. 3. true til, **faae** v. **Trudsel** t. noget. Han truede **Drengen** t. at tage det. Hun blev truet til at give sit **Samtykke**. At true sig noget til o: **faae** v. **Trudsel**. (s. **aftrue**.) — **Truen**, en. ud. pl. **Gierningen** at true.

Trug, et. pl. -e. [J. pró, Trog.] 1. en langagtig, sædvanl. sikkantet Kasse, ell. et i denne Form udhulet heelt **Træ**, t. forskellige **Brug**. **Saaledes** **Veigtrug**, **Stamps** **petrug**, **Svinetrug**, **Vandotrug** (s. **Arcature**) **Dæfetrug**, o. fl. 2. et mere stadt, rundhulet, langagtigt **Trækar**, i. at bære ell. lægge noget paa. At bære **Korn** ned i **Gaarden** p. et T. At sætte et T. under,

hvort det drøpper. = Trugkrabe, en. et Rødkab t. at strabe Truge s. at rense dem; Deigkrabe. Trugstol, en. et Slags Stol m. fire Fødder t. at sætte et T. paa. = Trugsjern, et. kaldtes i forrige Tider et Slags Jernbyrd, hvorved den Anklagebe maatte i en vis Fristand kaste det gloende Jern i et Trug, og optage det igjen saalænge til han traf Truget.

Trumf, en. pl.-er. 1. den Farve i Kortspil, som stikker de øvrige. (s. Vælt.) Spader er Trumf. Han skal m. Trumf Gs. 2. et enkelt Kort af denne Farve. At have mange Trumfer p. Gaanden.

Trumle, en. s. Tromle.

Trunde, v. n. 1. har. [s. det følgende trutte.] give sig ud, være hoven, soufme. At trunde ud. (Noth.) "Der raabes saa, at Dinene trunde i Hovedet." B. Thott. (II. 97.)

Trunte, en. pl.-r. 1. en Træstub, uden Grene. 2. en Knold ell. et gammelt ubrugeligt Stykke Træ. (Noth.)

Trutte, v. n. 1. [s. prutna. Sv. trutna.] d. s. f. trunde; hvoraf trutter, hoven, ophovnet. (Begge Verber, som Noth har, høres kun blandt Almuen.) Svs Arreboe forekommer trude. "Hans Dine truder ud, klaragtige som Lue." 242.

Tryg, adj. pl. trygge. [s. tryggr.] 1. som er uden Fare; ell. som der ingen Fare er ved; sikker. (Iste i dette Ord's øvrige Bemærkelser.) Her kan man være tryg for Kuglerne. "Haren tryg for Hundene gaar." Bording. Et trygt Sted. Tryg mod alle Faret. Hesten er ikke ganske tryg (noget usikker.) Dette Middel kan man trygt bestene sig af. 2. som ikke frygter Fare, som troer sig uden Fare. Vær ikke s. tryg! Han sad ganske tryg midt i Kugleregnet. Han lagde sig trygt t. at sove. "De ere saa trygge, letfærdige, og uden al Sorg, ligesom de sode i Guds Skød." P. Tidesmand. 1564. — At sove trygt o: roligt. At ligge i sin tryggeste Svov. = Trygghed, en. ud. pl. (s. Trygd.) Beskaffenheden at være tryg, eller agte sig tryg. "Seieren har kunnet giøre ham haabesfuld; men ikke forlede ham t. farlig Trygghed." Bogelius. "Han da kun Folk i Svov og Trygghed vugge vil." Bording. "Lader os falde det Trygghed; men den Blindes Trygghed, der rolig vander en Afgrund i Nøde." Bastholm. — tryggelig, adv. trøgt. "Tryggelig Gaarsen graa p. Tuen sover og hviler." Arreboe. "Drager op t. et Folk, som er roligt, som boer tryggeligen." Ser. 49. 31. (Nu sields mere.)

Tryggle, v. n. (og act.) 1. har. [s. prauka, bilde længe ved.] overhænge m. Bønner ell. Begieringer; bette, ligge. "Jeg formaer ikke at grave; jeg stammer mig ved at tryggle." Luc. 16. 3. At tryggle om

noget. "Den Kloge trygglede om Død." Rein. Han trygglede saa længe, at jeg maatte give ham det. — Stednere act. ligge om noget, isæge v. idellig Begiering at faae. "Du seer han tvinger mig; han trygler Døden." Ewald. "Jeg trygler en salig Kytt af dem, som gav mig Livet." Samme. "Tomt er kiøbt og tryglet Naan." Thaarup. — "At tryggle et at overhænge m. Bønner. Denne Overhængen — kommer stednere fra Bøtteren, end fra dem, som staae os nærmere i Samfundet." Müller. = Deras: Tryglen, en. ud. pl. "Det er s. det meste i Følge Uforstand, at Rogen plager Andre m. sin Tryglen." Müller. — Tryggle lebre, et. B. hvort man trygler om noget, Liggerbrev. (D. Lov.) — Trygler, en. den, som overhænger m. Begieringer, en Bøtter. — Trygleri, et. Sierningen, at tryggle. "Opveist gaac i Nodgangs Dale, uden Trygleri om Trost." Joetsom.

Tryk, et. pl. d. s. [s. Druck.] 1. Sandlingen at trykke, ell. det, at et Legeme trykker ell. trykkes. Et T. med Gaanden. (s. Gaandtryk.) At give een et Tryk. Ser. Ider Muren det stærkeste T. Grunden kunde ikke modstaae Trykket af saa svær en Last. 2. sig. en trykkende Behandling, hvorved eens Belsærd liden, Besværing, Undertrykkelse. = Deras: Trykpompe, en. pl.-r. en Pompe, hvori Vandet v. en trykkende Kraft drives i Betret. (Millingtons Naturl. 181. modf. Sugepompe.) Tryksør, et. Rør i Vandværker, hvori Stempelen gaar, og hvori Vandet bringes t. at sigge v. Lufttrykket. (Krafts Meth. S. 872.) Trykværk, et. enhver Maskine, hvorved Vandet hæves i Betret v. Hjælp af Lufttrykket i Rør.

Tryk, en. ud. pl. 1. Bøgers Trykning, Prentning; dog kun i visse Tidsmaader: at bekendtgjøre noget v. Trykken, lade noget udgaae i Trykken, give i Trykken, besordre t. Trykken. "Jeg tilstaaer vi A. Danst i Trykken lidet glæder." Gold. P. P. (s. Trykning.) 2. Det, som er trykt i en Bog, og Naaden, hvorpaa noget er trykt, saavel m. Hensyn t. Skrifterne ell. Typerne, som t. Aftrykningen. En smuk, reet T. Denne T. er mig alt f. sin. Tryk og Papir i denne Bog ere lige smukke. Latinsk, gothisk T. Saalænge Trykken er ganske ny, maa en Bog ikke bantes. = Trykfeil, en. Feil i en trykt Bog, som er begaaet af Sætteren, og ikke rettet i Præsveartene. Trykpapir, et. ulmet Papir, hvorpaa Bøger trykkes. Trykvoerte, en. s. Trykkesvoerte. Trykvildelse, en. de s. s. Trykfeil.

Trykke, v. a. 1. (og trykte, trykt.) [s. pryckia.] 1. a. om den levende Kraft: bringe en Ting tæt ind paa ell. til en anden; bringe et Legemes Dele tættere same

men, i et mindre Rum. (Jof. Flemme, presse.) At trykke een t. sit Brev. Han trykte min Haand. Han trykkede Væsen i Haanden, saa at den gik itu. — At trykke noget af i Bor, i Leer o: bringe Formen deraf i Boret, v. at trykke. At trykke Safften af en Citron. At trykke een ind i Bæggen. At trykke Datten ned i Anfigtet. At trykke noget ned, sammen, tilbage. Han tog ham i Skulprene og trykkede ham t. Jorden. — At trykke sig ved noget o: gisre det nodigen. ("Hvo vil sig trykke sig i Lebing ud at fare?" Bording. II. 404.) b.) om en bød Kraft: virke v. Tvingden p. et andet Legeme, saaledes at dette, naar Trokset er f. stærkt, giver efter; ell. dets Dele fiske Sted, stilles ad, o. f. v. 2. volde Smerte, Saar, uebhagelig Fornemmelse v. Krøften. Stoen, Stovlen trykker mig. Hesten er bleven trykket (af Sæddelen.) Det trykker mig i Brystet, i Underlivet. 3. befæste v. Træl. At trykke sit Segl f. et Brev, ell. under noget skriftligt. 4. figurl. trænge, plage, besvære. At trykkes af Sorgen, fattigdom, Mangel. En trykkende Armod; trykkende Statter. "At sige de Bønder; som trykkede eller træde dem." D. Guldb. 5. bringe Figurer ell. Skrift p. Løt ell. Papir v. Former, som træktes derpaa v. en Presse. (om Kattuntrykkere, Kobbertrykkere, Bogstrykkere, Steentrykkere, c.) At trykke Kattun. At trykke et Kobber af. Trykkede Fortklæder. — Jærd. og absol. om Vægers Vrentning. Arket er sat, men endnu ikke trykt. Her trykkes forholdsvis meget i Sandet (o: mange Bøger.) Han har baade lært at sætte og at trykke. = Heraf: Trykning, en. 1. Handlingen at trykke (især Bøger, Kobber og d. 3 andre Tilfælde br. som oftest Trykken ell. Tryk.) Værkets Trykning er endnu ei begyndt. 2. den Omstændighed, at noget trykkes; et Tryk. "Dæmningens Styrke maa staae i Forhold m. Vandets Tynge og Trykning." Schytte. — Trykker, en. pl.-e. 1. den, som trykker noget (saasom Former, Figurer, Skrift) af p. et andet Legeme, f. C. Kattuntrykker, Kobbertrykker, Bogtrykker, absol. br. det om de Arbejdere i et Bogtrykkeri, der bringe Farven ell. Svarten p. Formerne, og trykke dem af v. Pressen; t. Forskiel fra Sætterer. "Steiver, Skrift og Striven vel er ærlig; men Trykker, Træk og Trøffen er besværlig." Bagg. — Deraf: Trykkerløn, en. 1. den Løn, som betales en Trykker. 2. det, som betales f. Trykningen af et Skrift; Bogtrykkerløn. Trykkerpresse, en. 3. som bruges v. Trykning. Trykkerstærte, en. den tilsvæde S. som Bog- og Kobbertrykkere anvende. — 2. Trykkeren p. en Saad, et Saaandgæb, hvormed Døren lukkes op, naar den ei er laaset. = Trykkaar, et.

det Karstål, ell. Karet efter en bestemt Lidsregning, hvori en vis Bog er trykt. Trykkesfrihed, en. ubindret Frihed til, m. mere ell. mindre Ansvarlighed, at lade det, man har skrevet, trykke, ell. det, som alt tilførs har været trykt, p. ny blive trykt. "Trykkesfriheden, ell. den Frihed, offentlig at sige og skrive sine Tanker om Lovene, Regeringen og de borgerlige Indretninger." Birtner, Trykkested, et. det Sted den Byes Raad, hvor en Bog er trykt. Trykervang, en. det modsatte af Trykkesfrihed; Pressevang. "Denne Mening berøer hverken p. Trykkesfrihed, ell. paa Trykervang." Birtner. "Doertrædelsers mod (af) Trykkesfrihedens, ell. rettere Trykervangens Lov." Samme.

Trykkeri, et. pl.-er. Værksted, hvor det trykkes; Jærd. d. f. f. Bogtrykkeri.

Trylle, v. a. 1. [af Trold.] egentl. forgiere v. Trolddom, overnaturlige Midler, forhøre; hollten Bemærk. dog selden br. Jof. fortrylle. — fig. indtage Sjælen, tillokke i hoi Grad. En tryllende Stionhed, Musik. (her br. ogsaa oftest: fortrylle.) — Derimod m. Præpositioner og Adverbier, om at frembringe en vis Virkning, Beværgelse e. d. ved Hielp af Trolddom, ell. paa en Maade, som ligner Fortryllelse. "Sorgen tryllede t. Jorden vor Fod." Oerghun forsaaer at trylle Sorgen bort. Ved dette Syn trylledes jeg hen, ell. tilbage i min Barndom. = I de afledede Ord herfter mest den figurl. Bemærk. ell. Begreb et om en i hoi Grad indtagende Genstand ell. Virkning: Trylleblis, et. Et fortryllende, i hoi Grad indtagende Blik ell. Miesk. "Mit Die drakner i et Trylleblis." Baggesen. Tryllebøger, et. poet. Bøger, hvoraf en fortryllende Dril noed. "Ei længer kan man Tryllebøgeret tomme." Grundtv. Tryllelegarn, et. poet. en tryllende ell. stærk Tillokkelse. "At du hendes Ven i dine Tryllelegarn skal lokke hen." M. C. Brun. Tryllelegende, en. En fortryllende, Sindet ganske indtagende Slæde. Tryllekonst, en. den Konst, at kunne trylle, Trolddomskonst; men mest fig. for: i hoi Grad indtagende Saver ell. Udbighed. Tryllekraft, en. overnaturlig, magisk Kraft, tryllende f. mest fig. Hendes Stemme har en Tryllekraft, som Ingen kan modstaae. — Tryllelyd, en. tryllende, i hoi Grad indtagende Lyd. Sangens, Harpens Tryllelyd. (Baggesen.) Tryllemagt, en. Tryllekraft. "Hendes Blikke v. den gamle Tryllemagt tvinge Arben t. at flamme." J. E. Seiberg. "Den quindelige Hvides Tryllemagt." Kabes. Tryllemidler, pl. overnaturlige Midler. De T. hun anvendte t. at beherre ham, vare hendes Hvide og Forsind. Tryllerost, en. En Rost, der har en indlende, ell. i hoi Grad indtagende Virkning.

Tryllesang, en. tryllende Sang. **Trylleskiul**, et. noget, hvormed een v. Trylleri kiuler sin Skikkelse. (Whlenschl. Nord. Sud. 152.) **Tryllesmiil**, et. Et i høi Grad yndesfuldt, indtagende S. **Tryllespeil**, et. S. hvort man ser Gjenstande p. en overnaturlig Maade, magist Speil. (Storm.) **Tryllespil**, et. 1. en forunderlig, vidunderlig Wirkning, enten i Sandseverbenen, ell. i Stælens Indre. Phantasien T. "Dette tause Tryllespil hvert Diebit ham Munden aabne vil." Bagg. 2. et Stuefispil, hvort Trylleri og overnaturlige Eldragelser forestilles. **Tryllesprog**, et. fortryllende, hendrivende Tale. **Tryllestav**, en. Stav, som man tænker sig at kunne frembringe overnaturlige Wirkninger. **Tryllestale**, en. fortryllende Tale. "De matte Arme — fant langsomt ned v. hendes Tryllestale." Whlenschl. **Trylleurt**, en. Urt, som br. til Trolddom; Trolddomsurt. (Noth.) **Trylleværk**, et. Værk, som er frembragt v. overnaturlige Kræfter og Wirkninger, Værk af Trylleri. (Sander.)

Trylleri, et. pl.-er. Anvendelsen af Trylleskonst ell. Tryllemidler; ell. en derved frembragt Wirkning. Man skulde troe, at det skete ved Trylleri. Ligeform v. et Trylleri forvandlede pludselig Scenen.

Tryne, en. pl.-r. [3. Tryni, Triona.] Snude af en lang, tilspidset Form, saasom p. Sviin og lignende Dyr.

Træ, et. pl. Træer. [3. Tré. X. S. Troo, Treof.] 1. den stærke og hoieste Classe af Værter, ell. en Vært, der skyder op fra Roden i en enkelt, af tætte Trævlet (Bod) bestaaende og m. Bark forsynet Stamme, hvilken i forholdsvis Afstand fra Roden deler sig i Grene, det bære Blade, Blomsker og Frugter; (jvf. Duff, Dufftræ, Plante, Urt.) At plante Træer. Et Afsætræ, Bøgetræ, Egtræ, Grantræ, Lindetræ, o. s. v. Frugtræer, Skovtræer. Naaletræer; Fortræer. 2. ud. pl. den Materie, hvorfra Stamme og Grene p. et Træ bestaaer; Bod. Haardt, blødt, tungt, let Træ. At arbejde i T. stære i T. gøre noget af Træ. Der er meget T. i dette Ord. Der maa meget nyt Træ i Bognen. (jvf. Død, Brænde, Tommer.) Ligeledes om et vist Slags T. ell. Bod. Bortet er af Egtræ (af Eg) og Stolene af Vilttræ. Vestindist T. indenlandst Træ. 3. pl. Træer, et Stykke Træ, indrettet t. en vis Bestemmelse, et Redskab af Træ. Her maa sættes et nyt T. ind. Et Dørræ (som sidder, ligger p. tværs.) Et Dørræ, Pampetræ, Rendetræ. 4. et Anker, en Lænde, ell. et lignende Kar. Vinen maa foldes om p. et nyt Træ. = Træaare, en. Aare ell. Stribe i Træ. træagtig, adj. som ligner Træ, har noget af Træets Bestaaenhed. Træarbeide, et. Arbeide i Træ,

noget som er gjort af T. træet; adj. som har nogen Lighed i Natur m. et Træ. En træartet Plante. **Træbark**, en. s. Bark. **Træbark**, en. s. Bark. **Træbeem**, et. B. af Træ; men særd. om et saadant, som Menneſter, der have mistet et Been ell. begge, bruge. (Deraf i comist Stuil: træbenet. "En umanerlig stiv træbenet Dvidende." Baggesen.) **Træbrand** ell. **Træbrynde**, en. Et Slags Eggdom i Træer, hvore ved Bedet indentil bliver fort. (forst. fra Skovbrand.) **Træbro**, en. Bro, som er bygget heel af T. **Træbul**, en. Bulle, Stammen af et T. **Træbygning**, en. Bygget heel af T. (modf. Stenbygning.) **Træfald**, et. den Hændelse; at mange Træer blæse om. (Noth.) **Træfang**, et. ud. pl. Redskaber, Bøhave af T. (s. Jeanfang.) **Træflaade**, en. s. Tommerflaade. **Træfrugt**, en. spisselig Frugt, som høstes af Træer. **Træfrø**, et. Frø af et Træ ell. af Træer. At soae T. **Trægaard**, en. Have ell. andet Sted, hvor Træer ere plantede (Noth. Egentlig et svensk Ord; men br. i Danst af enkelte Myere. "Fra indhegnede Trægaard faaes forædlet Frugt." 3. Smidth. D. Høver. 60.) **Trægang**, en. Gang, v. hvils Sider Træer ere plantede; Allee. (Whlenschl.) **Træhammer**, en. 1. Hammer af Træ. 2. d. s. s. Skovhammer. **Træhave**, en. d. s. s. Trægaard. **Træhest**, en. Et tilførn brugeligt Stræfferedskab, dannet som en Hest af Træ, m. stærk Ryg, hvorpaa Bønder og Soldater maatte ride. **Trækast**, s. Dødkast. **Trækile**, en. Kile af T. **Trælamper**, pl. et Slags Løfler af Røder m. Træsaaler. (Noth.) **Trækloede**, en. Et tykt, sformeligt Stykke Træ, en Træklob, Træklob. **Trækraft**, en. s. Kraft. **Træknop**, en. Knop p. Træets Grene, hvorfra Blade udspriinge. **Træknub**, s. Træklob, Knub, Knude. 4. **Trækul**, en. R. som brændes af Træ. (modf. Stenkul.) **Træklast**, en. ud. pl. Bygningstømmer, Skibstømmer og andet Tømmer, for saa vidt det betragtes som Hændelevare. At udfibe T. handle med T. **Træluus**, en. et lidet Insect, som opholder sig i gammelt Træ. **Terminulus pulsatorius**. **Træmarv**, en. Marven i et Træ, hvorigiennem Safterne opstige fra Roden. **Træmos**, en. Mos, som vorer p. Træer. (modf. Stenmos.) **Trænaple**, en. En H. ell. Pind af Træ, dannet lilg et Sm. **Træsnøde**, en. H. eller Kalle af Træ. (Noth.) **Træorm**, en. Orm ell. Larve af Insecter, som lægge deres Egg i Træ. **Træplanke**, en. s. Plante. (et Træplanke bemærker i ældre Skr. et Planteværk. s. Behels Caro. 252.) **Træplante**, en. den af Frøet opstude Spirte t. et Træ. At optage, omfætte Træplanter. **Træplantning**, en. 1. Stærningen at plante Træer.

2. et Sted, et Stykke Land, hvor Træer plantes og opvæktes. Træring, en. Rings i Træets Bød, hvis Antal tilkænde gives dets Alder (jvf. dette Ord nedenfor.) Træsfadedel, en. S. hvis Bøomme ell. faste Dele ere glorte af Træ. Træsfast, en. den i et vorrens de Træ og i grønt ell. vaadt Bød værende. Plantesåst. Træstee, en. Stæe, som er dannet af et Stykke Træ. — Træsto, en. et Stags Sto ell. Bedætning f. Foden, som dannes af et, m. Træstojernet udbulet heelt Stykke Træ. (Deraf ogsaa: Træstokrampes p. en: En Krampe ell. tynd Jernbølle, som lægges om Træstoe, over Bristen, s. at fæste dem. Træstomand, en. i Skotland: den, som forskaar at gære Træstoe, og driver denne Næring.) — Træstole, en. et Plantesæd f. unge Træer; men i Særd. den Del af en Frugthave, hvor de af Kierestolen indplantede unge Frugttræer foræbles og faae deres første Tilsknit; og hvor andre unge Træer, som opvæktes t. Pryd ell. Nytte, indplantes fra Kvistolen. (Luffen. Landboec. 347. 375.) Træsmit, et. pl. d. s. 1. Figurer, indfaarne i en haard Træplade, som astruffes m. Bogtruffesvæerte. At astruffe et T. 2. Afryst af en saasdan Træplade. En Bog med T. Træspaan, en. s. Spaan. Træstabel, en. En opstillet Dunge af Træ. Træstamme, en. d. s. f. Træbul. Træstige, en. Stige af Træ, m. Trætrin; (i Modsetn. t. Lougstige, Rebstige.) Træstolpe, en. s. Stolpe. Træstubb, en. d. s. f. Stub, 1. (Gram.) Træsuvamp, en. pl.-e. Svampe, som vore p. Træer. (t. Forfl. fra: Jordssvampe.) Træsyrer, en. S. som udbrages af Bedet og Saften af nogle Træer. Træstet, et. Rebstaber, Bøstet o. d. som er gjort af Træ. Der sælges boade Træstet og Serntet. Trævarer, pl. alleslags Redstæb, Bohave, m. m. som gives af Træ t. Galg; Træfang, Træstet. Trævær, et. Vær, p. en egen Raabe tillavet, som dr. til at kline uden p. syge Træer. (s. Podesvær.) Træværk, et. det, som er gjort af Træ (hvor hvor en Ting bestaar boade af Træ og Metal.) Træværket i en Bogn, i en Plov. Trævært, en. Træets Vært og Børfkraft. Denne Jordbund giver en god Trævært.

Træd, et. s. Træad.

Træde, v. a. (af Træad, klum.) s. under dette Ord.

Træde, v. n. og a. træadte, træadt. [3. troda. N. S. tredan. G. to tread. Sv. træda, tråda.] A. nout. 1. sætte Foden p. Jorden, ell. en anden Stenstand, i det man gaar. At træde haardt, let, sagte. At træde seil. At træde paa noget. Hun har trædt i Stærnet. Jeg træadte i til over Ankerne. At træde i eens Fodspor o: følge hans Exempel. Han

kan ikke træde paa Joden o: ikke faae, hulle p. den. 2. bevæge Fødderne, gaar; men kun om saa Skridt. At træde frem, træde ind i Stuen, træde hen t. een, træde ned, træde tilbage, tilfide. "De træadte til, at brude Døren op." 1. Mos. 19. At træde i Land, træde i Baaden. — fig. At træde (o: komme) i Stedet for. At træde i eens Sted. At træde i eens Spor. (sige hans Exempel.) "Ovis du, hans Søn, i Faderets Fodspor træder." Gram. At træde ind i Røgestanden, i et nyt Embede. (s. indtræde.) At træde over t. eens Mening, t. et andet Parti. At træde sammen o: forene sig i et vist Niemeb. At træde en for nær o: fornærme ham. "At faaet hinanden bi, naar Modgang træder til." Falster. B. act. 1. for: vandre, gaar, betræde (sies den.) "Naar tornesuld Bane han træder, tilsmilt ham et Bink af de ventende Skæder." Thaarup. "Er end Bønnen tung at træde." Samme. 2. bevæge en Stenstand m. Foden, i anden Hensigt end den, at gaar (saavel om den frivillige, som ufrivillige Bevægelse). At træde een p. Foden. Fæsten har træadt ham. At træde een m. Fødderne, under Fødderne. At træde noget itu. At træde Græsset ned, 3. sætte i Bevægelse v. at træde. Hullet trædes af en Hest. At træde Koffen. At træde Balsgene p. et Dangel. 4. om visse Fugles Aalebaad. Dønen træder Sønsen. = Trædebræt, et. p. en Kof eller Vær: d. s. f. Trædelad. (jvf. Træad, 4.) Trædebalg, en. Blæsebælg, som sættes i Bevægelse v. at trædes. Trædehjul, et. Maskin: Hjul, der sættes i Bevægelse, v. at trædes af Heste ell. Mennesker. (Kraft. Mech. II. 202.) Trædelad, et. Indretning p. en Kof ell. Vær, hvorefter man, v. at træde p. et Værk e. d., sætter den i Bevægelse. (Moth.) Trædetoug, et. t. Skibs: de fra Ræerne nedhangende Toug, hvori Jøskene faae, naar de der arbeide; kaldes ogsaa Perter.

Trædf, adj. [i ældre D. trærf. (s. Gloss. t. Klunkron.) Entelte Nære Skibe trædf. Ordet svarer ikke t. det S. træk ell. det 3. treyskr.] den, som m. Snedighed forener Falskhed og Underfundighed; som, før at naae sine Hensigter bruger Falskhed og Ragn." Sporon. (om en hoi Grad af umoralisk List og Falskhed.) Jvf. snedig og snild (og Stedet i Hevels Saxo. 187. "Gudmund fornæm, at de Andret Smildhed overgik hans Trædfhed"; hvor der rigtig er stielnet imellem begge Ordss Brug.) — En trædf Brædger. Et trædf Paafund. "Dugormen var trædfere, end alle Dyr p. Marken." 1. Mos. 3. 1. Bib. af 1550. "Han gior de Trædfes Anlag til inet." Job. 5. 12. sammest. (Man har derimod i nyere Bibelovers. uden Grund indsat "trædf" p. nogle Steder, hvor Dit.

af 1550 rigtigere har "forstandig." f. G. Drdbr. 12. 6. og 12. 23.) = Deraf: trædflig, adv. p. en trædfl, sigfuld Maade. "Sin Stikelse han trædflig forvandlede." Gruntvig. — Trædflhed, en. ud. pl. den Bestaffenhed at være trædfl. "At det, vi talde Trædflhed og Underfundighed hos ham har været nødvendig Klogskab." Bandal.

Træf, et. ud. pl. en Hændelse; det, at noget træffer ind. (hielden undt. i dagl. T.) Det kan stee v. et Træf. (s. Lyfterræf.) Det er et Træf, naar det, vi attraae, hændelsesvis stæer." Müller. (Denne Fors. vil, at "ligesom Hændelse betegner noget Tilfældigt m. Hensyn t. Mennefskædet, saaledes Træf noget Tilfældigt m. Hensyn t. vore Vinders Dydagelse." Dog er Ordets Brug ikke allene indskrænket hertil; men vel t. alt, hvad der indtræffer heldigt ell. beletligt, f. G. Det var blot et Træf, at han just var tilstede; at han kom t. rette Tid.)

Træffe, v. a. traf; truffen, truffet. pl. trufne. [T. treffen.] 1. komme t. at røre en Gienstand m. et Slag, Stød, Kaff, ell. en anden stærk Bevægelse; ramme. Han kastede en Steen efter ham; men traf ham ikke. "Esb han dog ei, før truffet, saaret og for seent sin Vel." Bagg. Han blev truffen af en Kugle. At træffe Maaret. Han traf ikke Aaren (v. Aarelabning.) sig. At søle sig truffen v: finde Aarsag t. at anvende noget, som siges, p. sig selv. 2. møde een, især v. Hændelse; finde ham nærs værende p. et Sted. Jeg traf ham p. Gaarden. Han er vanskelig at træffe hjemme. Brevet, Budskabet traf ham ikke. — At træffe paa een, p. noget v: træffe det v. Hændelse. "Hvorielden foresfader, at man kan træffe paa en Træle, et Par Stoe." Bessel. (Den af Sporon angivne Forskiel: "at man finder Personer, som man søger, men træffer dem, som hændelsesvis foreskomme," gielder vel ofte; men ikke altid. Man siger f. G. Jeg har søgt ham overalt, men ingensteds truffet ham. Man træffer saaledes ogsaa dem, man søger, naar de uformodet vise sig. Men overhovedet har træffe mere Hensyn t. Mødet; finde mere t. Dydagelsen af det ell. den, man søger.) 3. figurl. At træffe (ubfinde, giette paa) det Rette. Denne Maler træffer ikke godt v: hans Portraiter ligne ikke. En træffende (ganske passende) Eignelse. Denne Fortælling er meget træffende.

Træfning, en. pl. - er. [T. Treffen. egentl. af den forældede Bemærk. af træffe og dræbe, berøre, (Isl. þrifa) støde, slaae; Sv. trefwa, hvoraf ogsaa det gl. danske Drabning. [v. Bedels Caro. 312.] Waabenkamp, Slag imellem Krigshære. "Træfning — bruges især, ligesom d. tydske Treffen, om en Kamp imellem betyde-

lige Døle af en Armees. En Træfning er altsaa meer end en Fegtning, og mindrer end et Slag." P. G. Müller.

Træg, adj. [T. träge. F. tregr.] som har Ulyst til, og er teen i Bevægelse; lab, boven, uvillig t. Arbejde. (v. treven, uvirksom.) "Den klare, dybe Zantestrøm, som aldrig træg t. lave Jord sig klæber." Augemann. "Køb lærer selv den Doone, at arbejde m. Kraft; men lærer man endog da under Arbejdet hans Ulyst bertil, falder man ham træg." Müller. — Deraf: Trægthed, en. ud. pl. "Mens Daarstaf ja ger efter gode Navne, og Trægthed kieder sig i Lykens Skid." Thaarup. "Dovens Stab viser sig mest for Arbejdet begynder; Trægthed mest medens det udføres." Müller. (Gaavel Subst. som Adj. br. ikke meget.)

Træk, en. ud. pl. d. f. Trækbind. At udsætte sig f. en stærk Træk.

Træk, et. pl. d. f. 1. Stærningen at trække; Drag. At giøre et T. i Louget. 2 Træk, v: uden Afstyrelse. Giøre noget i Træk. Han dræk det ud i eet T. 2. noget, som træktes, drages, ridtes p. en Flade. Et T. med Pennen. At giøre de første Træk til en Figur. 3. Deraf figurl. Ansigts-træk. "Ilaalsmodighed afmaler sig i hvert et Træk." G. Storm. Han har et Træk af Godmodighed i sit Ansigt. Et T. i Gharakteren, Gharaktertræk (Egenhed.) Et ædelt Træk, et slet T. v: en Handling, (Sammensætn. f. under det sølg. Verb.)

Trætte, v. a. og n. trak; trukken, trukket; trukne. [N. S. t r æ k e n.] A. act. 1. d. f. s. drage. (v. dette Ord.) To Heste kunne trække Bognen. At trække Plov, Hærd. "Han, ens kunde trække det Bød, som nu knapt drages kan af to." F. Guldb. At trække Vand af Brønden, At trække een i Haaret. At trække i Klokkestrængen. trække Foden t. sig. At trække et Skib p. Land. At trække Kaarden. — At trække Klæderne af, paa. At trække af m. noget, tage det bort, tillegne sig. De trak af m. ham i Fængslet. At trække noget af i en Regning, afstorte. — At trække Gardinet for, fra. At trække fra, i Regning (subtrahere.) De trak ham hen t. Raadhuset (førte ham m. Raat.) trække een frem, som vil stule sig. trække een op af Båndet. At trække et Uhr op v: bringe det t. at gaae. At trække Mullegardinene op. (fig. at trække een op v: bebrage, finde ham.) At trække noget over m. Skind. — At trække sammen, trække til. At trække en Knude til. Træk Rebet til dig! At trække ud, absol. v: trække Kaarden. 2. Ugentl. og figurl. i mange enkelte Tilfælde og Talesmaader. f. G. a.) om en Handling, hvorefter med en dragende Bevægelse er forbunden. At trække Linier. At trække Staaltraad. At trække Rottoviet. At trække Led om

noget. At trække et Ubr op. At trække Blærer i Hud. b.) om det, der v. Trækning ell. paa anden Maade sættes i Bevægelse. At trække een t. Side. So- len trækker Fugtighed af Jorden. Baaden, Karret trækker Vand. At trække Kropper sammen (samle dem.) Magneten trækker Jern t. sig. "En vis Kierlighed's Magnet, der uophørlig trækker." Wagg. c.) udelede, forstaae sig. Planten trækker Næring af Jorden. At trække Fordeel, trække Penge af noget. Han trækker ingen Rente af denne Capital. d.) i flere andre Tale- maaber: (jof. drag). At trække noget i Langdrag. At trække paa Benene, gaae langsomt, stivt. At trække paa Stemmen, y. Ordene o: holde længe p. viffe Stavelser. At trække paa Studrene o: løfte dem lidt i Veiret. Plakereet trækker (frembringer en Betændelse i Hud.) Det har trukket Gul. At trække noget p. en Snor. Stov- lerne trække Vand. At trække en Verel p. een. — At trække løs p. noget, paa een o: giennemhegle, lasse, udsætte paa. "At trække løs p. Føll af Stånd og Levemaar- de." Rahb. (Bist. IX. 314.) B. recipior. i afst. Talemaaber f. E. Stjerne trække sig sammen (bevæge sig langsomt mod hin- anden.) Fienden har trukket sig tilbage. At trække sig ud af en Sag (ophæve sin Deeltagelse i samme.) C. neutr. 1. be- væge sig jævnt fremad (f. drag). mest om en samlet Mængde. Mange Fugle trække bort t. sydlige Lande mod Vinteren. En Afdeling af Hæren trak iglennem Byen. Stjerne trak mod Vesten. At trække paa Vagt. (om Soldater.) Han trækker om- kring i Vandet m. vilde Dyr. Det trækker sammen t. Regn. Dvor Hylden er, der trække Bødderne til. Det lader, som Uvettet vil trække over. (absol. br. trække ogsaa om Dyr, som gaar f. Vogn, Mø, o. f. v. Denne Hest trækker ikke godt, vil ikke trække. Disse to Heste trække ikke godt sammen.) 2. frembringe Trækvind. Der trække skrek i Gangen. Det trækker, naar Døren staar aaben. 3. Theen træk- ker o: meddeler det kogende Vand, som gys- des paa, sin Kraft og Smag. Theen har endnu ikke trukket. — Trækken, Trækning, en. Gierningen, at trække. — Trækken i Lemmerne. Krampetrækning. = a.) Træk- hom, en. Bom, som træktes ell. stydes for. Trækbo ell. Trækbro, en. d. f. Vindes- bro. Trækbrønd, en. B. hvoraf Vandet træktes op. (Amberg.) Trækfist, en. Fist, som t. en vis Hæstid i stor Mængde trække fra et Hav t. et andet f. E. Silben, Luns- fisen, o. a. Trækfugl, en. En af de Fugle, der mod Efteraaret trække t. var- mere Lande. Trækhiul, et. H. hvorved noget træktes ell. vindes i Veiret. Træk- hul, et. Hul ell. Nabning, hvoriglennem

Lusten i et indstøttet Rum har fri Udgang, ell. som er anbragt nogensteds f. at kaste Trækvind. Trækline, en. Line, Reb t. at trække ell. hale i. Trækluft, en. f. Træk- vind. Trækleder, et. elastisk Læder. Trætpapir, et. Hædt, ulmet P. (ell. Papir af uldne Klude) som trækker Bødder t. sig. "At Marmor og Metal hve omfaps m. Døgnbladens uafselste Trætpapir" Rahb. Trækplaster, et. Pl. som lægges p. Hud f. at frembringe en Betændelse og afstede Bødder. Trækpotte, en. P. hvori man lader Theen trække, Theepotte. (Holberg. N. S. Teck: Pot.) Trætrude, en. En enkelt R. i et Vinde, som kan aabnes f. at give Træk ell. frisk Luft. Træktrulle, en. R. som er indrettet t. at trækkes. (jof. Kulle, 3. og Svingskulle.) Trætrør, et. Rør, som anbringes nogensteds f. at give Lufttræk. Trækstib, et. S. som af Beste træktes frem p. en Canal ell. Flod. Trækstrue, en. Et vist Slags Skruer, som br. i Stiksbøge geriet og ellers. Trækstang, en. S. hvor- ved noget træktes. Trækvei, en. Vei langs m. en Flod ell. Canal, f. de Beste ell. Føll, som trække Fartær. Trækvind, en. V. som trækker ell. blæser iglennem en snevet Nabning, ell. et fra to Sider indstøttet Sted. Trækvod, et. Et langt Vod m. en Sax i Midten, hvori Fiske samles. Trækværk, et. Et Slags sammensat Pom- perærk, hvori Pumpene ligge horisontalt. — b.) Trækkebaand, et. B. som træktes, iglennem noget, f. E. paa Klæder. Træk- tegarn, et. 1. Et vist Slags Garn, som Jøgere og Fugleskagere bruge. 2. et Slags Fiskegarn ell. Vod, der saaledes dan- nes, at de fortil have to Fiske, som kunne aabnes ell. sammentræktes, og bruges v. Damsfiskeri. (Subme om Damsfisk. 1828. 80.) Træktrude, en. d. f. f. Dragetrude. Træktrænaal, en. Naal, hvormed man træk- ker Baand ell. Snore giennem Klæder. Træktrude, en. Hovedpude, som overtræk- tes m. et løst Haar.

Træktes, v. dep. (ubrugel. i sammensatte Sider.) stredes, træktes, draget om noget. Det skal vi træktes om. (d. Tale.)

1. Træl, et. haard Hud i Hænderne af Eld, ell. under Fødderne af Gang. (Roth.) Deras: trælhuudet, adj. Af at gaar m. bare Fødder bliver man trælhuudet.

2. Træl, en. pl.-le. [S. præll.] 1. et Menneske, der er har sin naturlige og borgerlige Fritid, men agtes f. en Andens Elendighed; en Slave, hvilket Ord nu ene br. hvor Tælen er om Mennesker, der kiebtes og sælges som Elendighed. (Selskaber br. Træl, saaledes som Slave, figur. f. E. "Wellsfærs og Læstets Trælle blev lettelig Menæstets Slaver." Schytte. Subv. Reg. IV. 52.) 2. den, som er er fribæaren, en Støgen. = a.) trælbaaren, adj. v. født

af en Træl, i Trællestånd. (modsat: frisl. baaren.) "Det trælbaarne Aften maa her opsøde frile Børn." Guldberg. "Det stumme, trælbaarne Dyr, som talde m. Menneskets Røst." 2. Petr. 2. 16. (Bib. 1550.) trælbaaren (i det ældre Lovsprog) f. nedenfor. — trælbinde, v. a. 3. binde som Træl; og fig. bringe i Trældom, gøre t. Slave. "Skal da Israels aagstie Søn trælbinde sin Broder?" Herz. At trælbinde sig, gøre sig t. Træl, give sig i Trældom. (Golding.) — Men oftest br. partic. trælbundn, adj. v. bragt i Trældom, i Trællestånd. (Moth.) "Det Aag, hvorunder en uoplyst Regiering vilde holde dem trælbounde." (M.) "Et saadant Menneske kan aldrig blive trælboundet; thi hans Villie er fri." Mynster. — Trælbonde, en. usfri Bonde, Borneb. Trældyr, et. Huusdyr, som bruges t. Arbejde; Arbejdsdyr. "Alle andre var det forbudet, at bortlede Trældyr." D. Guldberg. "Derfor er Mennesket intet Trældyr, er ikke bestemt t. uophørligt Slid, uden Svile og Slæde." Mynster. trældyrket, adj. v. dyrket v. Trælle. "Af trældyrket Jordts oversflødige Frugt." Pram. Trælfonge, en. En R. som herfter over Trælle. Pram. (Stærfodder. 207.) Trælms, en. En trælbaaren, i Trællestånd født Pige. (Dhlemschl.) Trælvinde, en. usfri, trælbaaren Kvinde, Slavinde. b.) Trællesag, et. figurl. Træltdoms Tvang og Bysde, Slaveri. "Den sande Frihed kaldtes Trællesag." Grundtvig. Trælleaand, en. Aand, som findes hos Trælle, egner sig f. Trælle; slavisht Aand, Trællesind. Trællearbejde, et. A. som tilkommer, passer sig f. Trælle. Trælleaand, et. pl. d. f. figurl. for: Trællestånd, Træltdom. "Saa er da Limen kommen, at jeg skal bryde mine Trælleaand." Dhlemschl. Trællebyrd, en. Fødsel, Derskomst af usfrie Forældre, af Trælle. (A. S. Bedel.) Trællestok, en. en samlet Hob af Trælle. Trællesjæld, en. Trællearbejde, Trællesjælsfel. "Seer deres travle Hænder og deres Trællesjæld." Dhlemschl. trællesødt, adj. v. d. f. f. trælbaaren, 1. "Jeg er Lærne, trællesødt hos Dronningem." Dhlemschl.) Trælshær, en. Hær af Trælle. Trælshiv, et. ud. pl. det Slid, som Trælle føre. Trælshavn, et. 1. Navn, som gives en T. 2. Benævnelse af Træl. "Jeg stulde miste Trælshavnet, f. først at blive t. en rigtig Træl." Dhlemschl. Trællesind, et. d. f. f. Trælleaand, "Slaveriet, m. dets Søstre, Trællesind, Dørstbed, Eigesindighed." Engestr. "At han søvde Ronsgemagt m. Trællesind." Mynster. Trællestænd, en. den Stånd, hvortil Trælle regnes, usfri Stånd, Slaverstænd. Trællesvane, en. slavisht Vane, Vane, som følger af Trællesliv ell. Trællestånd. (S. Stæffeldt.

Digte. 1808. 215.) Trælleviis, br. som adv. p. Trælleviis, som det hører til, egner en Træl. (Grundtvig.) Trællevært, et. Vært af Trælle, passende f. Trælle; Trællearbejde.

Trælbaaren, adj. v. et forældet Ord i det gamle Lovsprog, som Næere forklare ved: voldsomt slaaet ell. lemstæket, lig en Træl. [baaren er da det gamle barinn (ell. bårdr) af beria, slaae, banke, hvoraf Spor ogsaa forekommer i ældre Dansk.] "Bor der Mand trælbaaren, saa at han ikke kan bære sig selv af det Sted, men maa ages ell. bærtes derfra." D. Lov. VI. 9. 24.

Træltdom, en. ud. pl. [S. Træltdóm.] 1. Træltes Stånd, Tilstand; Slaveri. "Harde Slaven end sin Træltdoms Løn i al Slags Dverfledighed." — "Eigefom det Jordsdige har Magt, at sængle Slaven i uverdige Begjeringers Træltdom." Mynster. Deraf: Træltdomsaag, Træltdomsaand, slavisht Aand, o. fl. 2. overdrevet svært Arbejde. (Moth.)

Trælle, v. n. (her.) og a. 1. A. neutr. gøre Trællearbejde, arbejde som en Træl; gøre meget og missomt Arbejde. "Et Slaveri, der bærer Alle at trælle og frygte, Jagen at tænke og vove." D. Guldb. At trælle for andre. "Lad mig trælle f. at vinde ærligt Brød i Ansigtss Ved." F. Guldb. "At Menneskene levede — kun trælende for den timelige Mæring." Mynster. (Det forekommer derfor ogsaa i Lovsproget om det Tvangsarbejde, hvortil Forbrødere dømmes. "Da bor han sin Livstid at trælle og arbejde, hvor han hændømmes." D. Lov. VI. 6. 28. jvf. IV. 9. 1.) B. act. At trælle een ud, udtømme, medtage hans Kræfter v. alt f. svært Arbejde. Han er nu udtrælet, udslæbt. (Moth.) "Egyppterne trælledes Israelliterne." Laussen.

Trælsom, adj. [af foreg. Subst. og Verb.] 1. som er forbundet m. meget Slid, missommelig. Et trælsomt Arbejde; Levnet. "Sur, trælsomme Timer." Mynster. 2. trælleagtig, lig en Træl, v. Trælleviis. "Naar du gier det, ikke trælsom og tvungen, men m. Lust." Mynster.

Trænde, v. a. f. trænde.

Trænge, v. a. og n. (er.) 2. A. act. [Isl. þrengja, þraungva. A. S. þringan.] 1. (T. drängen.) trykke bag fra, ell. fra Siden v. noget, f. at komme t. at indtage dets Plads. Jeg blev trængt bort fra Døren. Han trængte mig tilside. "Mange Folk fulgte ham, og de trængte ham." Marc. 5. 24. Knytterne, som fra alle Sider trængtes af Hoven, maatte omfæder hugge sig igennem. "De trængte saare haardt ind p. Manden." 1 Mosb. 19. 9. — At trænge sig frem: komme frem v. at trykke p. de foranstaaende. At trænge sig m. Magt ind i et Huus. (Deraf n. s.

Trængsel. (s. nedenfor.) 2. fig. blive, besvæge, nøde. Han gjør det ikke uden at Nøden trænger ham dertil. "Da hun trængte ham alle Dage m. sine Drd og plagede ham meget." Domm. 16. 16. "Hans Søster havde trængt ham fra sit Kongerige." Redels Søro. Alle trængte v. ham, at han skulde tilstaae det. En trængende (o: trokkende, alvorlig, betændelig) Nød. (Da Udtrykket er tvetydigt, bør det helst undgaaes.) 3. fig. bringe i Fare, i Nød ell. Betrøf. "Hertugen blev derover trængt, at han maatte bede om Fred." Besdels Søro. 524. "At trængte Fjenden." sammest. 458. "Endnu var Polen ei saa trængt og overmandet." Borbing. II. 431. B. neutr. (E. bringe n.) v. Trøffen og Magt at komme frem ell. indtage den Plads, en anden Gienstand havde. m. præp. Fjenden trænger frem i Landet. Ybelen trængte m. Magt ind i Huset. Dmsfder trængte vi dog igjennem Mængden. Vandet er trængt ind i Kælderen, igjennem Taget. "At ingen jordist Straale ind skal trængte, og vinke Lanfen atter hen t. Livet." Dhs lenschl. Regnen trænger igjennem Klæderne.

Trænge, v. n. 2. (har.) være i Nød, i Træng, være nødstorftig. Han er ikke rig; men han trænger heller ikke. At trængte til en; trængte til noget, have det nødig. Han trænger mere t. gode Raad, end t. Penge. "En Skaber — hvem alle trængte til, som han t. Ingen." Dhl. — trængende, adj. v. nødsiddende. At hjælpe den Trængende, sin trængende Næste.

Trængsel, en. [Goth. Threihsl. *angustia*.] 1. ud. pl. den Tilstand, at der trænges, at man trænges; ell. Sammenløb af Folk v. et snevert Sted. Der var stor T. af Menneſter. At komme ind i Trængselen. 2. pl. Trængsler. fig. Nød, Gienvordighed, haard og ulukkelig Strebne. At lide T. "Ei nogen Trængsel er saa haard, du veed jo Raad at finde." S. A. Brorſon. "Er de Velgjørninger, vi have modtaget, ikke uendelig større, end alle de Trængsler, som have tugtet os?" Bafth. 3. Kummer, Sorg, Elæstidelse. "Gendes Hiertes dybe Trængsel blander hun i Elſtes Arns." Dhs lenschl. (Nord. Gud. 204.) — Trængsels-tid, en. Tid, hvori man liden Trængsel, er i Nød.

Træng, en. pl.-e. [Dyrindbellen uvis; formodentlig af trædf, som i ældre Danſk skrives træerff.] en liffig, underfundig Person, som veed at skule sine Densfiger og sin Svig. (Rahbet. D. Tilff. I. 332.) [P. E. Müller, d. Synon. II. 138, vil udlede Dredet af Jsl. Thra, Haardnakkenhed, og tilføjer det en fra den sædvanlige afvigende Bemærkelse.]

Træt, adj. pl. træt. [3. Prøyttr.] 1.

som føler sine Kræfter udtømte v. Arbejde, Gang, ell. anden Brug af samme. At være træt af at gaae, ride, staae, grave, løse, sive, tale. At blive træt. At arbejde, gaae sig træt. At ride, køre en Hest træt. Vof. mødig og mat. (Mat udtrykker en anden og høiere Grad af Kræfternes ell. Ners vestræftens udtømmelse; en Virkning, som ogsaa uden Arbejde, v. Dede, Hunger, Engdom m. m. kan fremkomme. Træthed forudsætter derimod altid en Virkning v. Arbejde. Den, som endnu er mat efter en Engdom, bliver træt efter det mindste Arbejde. Den Trætte trænger t. hvile; den Matte t. Styrkelse.) 2. figurl. som ved hyppig Brug, Anvendelse af noget har faaet ulnst t. noget, er tied deraf. Jeg er træt af den evige Gientagelse. Man kan aldrig blive træt af at betragte denne Udfigt. — Ogsaa m. figurl. Anvendelse af den egentl. Bemærk. At være træt af Livet, af dets Byrder. Man bliver træt af Fornøielser, naar de vare saa længe, at de blive t. et Arbejde. — Træthed, en. ud. pl. Bestaffenheden at være træt.

Trætte, v. a. [3sl. *prøyta*.] 1. gjøre træt, paasføre Træthed. Niden trætter mig mere end Gang. Et trættende Arbejde. Denne Gensformighed trætter Dyrkerfømhed. Man trættes v. hans uophørlige Klager. — trættes, v. n. pass. blive træt, komme i Trætheds Tilstand. "Om det end ikke blev din Lød, at trættes i legemlig Møle." Rønſter.

Trætte, en. pl. -r. [3. præta.] Egentl. Uenighed, Ullighed i Meninger, der utræker sig enten i mundtlig eller skriftlig Ordſtrid; deraf ogsaa: Proces, Lovmaal. ("Du skal ikke høre den Fattiges Ret i hans Trætte" o: Proces. 2 Mose B. 23. 6.) At dømmes f. usødig Trætte. Vof. Tvist, Liv, Klamsmeri. — De kom i T. sammen. At oppe T. med een. At ligge i T. med een om noget. At afgjøre en Trætte. "Tvist adler Trætte — Trætte er en Uenighed (ell. Tvist) som nytter sig i Ord ell. Gjærning." Müller. = Trættebroder, en. den, som er meget for at trætte og fige imod. Trættebæg, en. den, som er meget trættefær ell. Elſer af Processer. (Keenberg's Skt. II. 169.) Nu usædvanl. trættefær, adj. som elſker og søger Trætte, ufredelig; hvoraf: Trættefærs-hed, en. ud. pl. — trættefyg, adj. i høi Grad trættefær; hvoraf: Trættefyge, en. ud. pl. (Noth.)

Trætte, v. n. 1. har. [3. præta, præyta.] føre Trætte ell. Ordverling, være i Strid med een. At trætte med een. "Dg ligesom trætte med Forsynet over Livets Røstehed." Bagg. N. Klim. At trætte imod o: fige imod, negte hvad en Anden siger. Uagtet alle Grunde vedblev han at trætte imod. — Elgesaa v. d. at trættes; imp. trættes-

des. Jeg vil ikke trættes m. dig herom. "Fryd rufter sig mod Fryd, at trættes om mit Dø." Gvald. De trættes (Rændes) uophørlig. At trættes om Pavens Skæg (om det, som ei er værd at stride om.)

Træven, adj. s. treven.

Trævl, en. trævle, v. a. s. Trævl, trævle.

Trøffel, en. pl. Trøffler. [T. Trøffel.] en spisselig Jordsvamp, (Lycoperdon tuber) af en Valnøds Størrelse, der vokser under Jordens Døgråde, og opsiges af dertil afstrettede Publer ell. Trøffelhundene.

Troie, en. pl.-r. [T. Treya.] et Klædebon t. at bedække Sivet indtil Bæltstedet, ell. noget nedensfor, med ell. uden Vrmer; en kort Kiortel (aaavel s. Mandfolk, som Dvindsfolk.) At gaac i Troie og Troie. At faae en banket Troie o: faac Bug, Drgl.

"Dg for Umagen tidt en banket Troie faae." Holb. p. 9.

At vove sin Troie o: sætte sig i Vøve, ikke holde sig tilbage af Frygt. "Pan v. det vilde Hav ei vovede sin Troie for Binding af hver Stat fra Veras gyldne Ryst." Bagg. (Vf. Livstykke, Nattraie.) Deraf: troielædt, adj. som har Troie paa, gaac i Troie (modf. Kioelædt.) Troielomme, Troiearme, o. fl.

Trøieduus, (rettere Troieduus; af troie o: trois, tre.) Ggentl. 3 og 2 Dine, som fastes op i Tærningspil. Deraf Ildtrøkket i b. Tale: paa en Trøieduus, p. Lykkekraf.

Trøst, adj. halvraadden, opløst i sine Trøstler: om Træ, som v. Fugtlighed ell. af anden Grund bliver mørt og oppraadner. Dog br. dette Adj. seldnere, end de afledede Ord: trostagtig, adj. noget trostet. (Noth.) = Trøste, et og en. (Almuens Ildt. er Tryste.) Træ, som har denne Bestaffenshed, trostet Træ. At tørnde Ild i tørt Trøste. — Trøstbrande, et. Ved, Brænde, som tildeels er trostet.

Trøste, v. n. 1. (er.) blive t. Trøste, frønnes. (Nest i partic. pass.) Trøstet Ved. "Som Ilden tænder trostet Green." Ohlenschl. (Nord. S. 172.)

Trøst, adj. [S. transtr.] 1. fast, standsfast, som man kan stole paa. (forældet.) 2. usoftrødet, modig. "Pan traadte da saa trøst og fro mod de vrede Saxer to." Ohlenschl. — Deraf a.) v. n. trøste til, ell. rec. trøste sig til (S. troistaz) turde, vove, driske sig til. (s. ogsaa Fortrosthing.) b.) trøste sig, tiltroe sig at kunne. "Dg han trøstet sig m. Retten at kunne udføre Sagen." D. Lov. I. 6. 17.

Trøst, en. ud. pl. [S. Traust.] 1. det, som giver en formildende Forestilling om, ell. Følelse af et nærværende ell. tilkommende Gode under Videlse og Ulykke. At føle, at finde T. i, ved noget. At skienke en T. betage en af Trøst. Det er mig til stor T. i min Sorg. 2. Illud. At sætte sin Trøst til Gud (en forældet Bemærl. som findes i D.

Bibel.) Deraf: trøstlig, adj. tillidsfuld, modig, uden Frygt. "Pan bad dem, at de ikkun vilde være trøstlige og frimodige." Berdels Sero. 94. "Fvor længe du med trøst sig Du den rige Fure sjar." S. Bliker. Deraf: Trøstlighed, en. (N. S. Medel.) = Af Bemærkelsen 1, (og tildeels af Verbet.) Trøstebrev, et. Brev, som indeholder Trøst, som skrives s. at trøste een. trøstefuld, adj. som giver, indeholder megen T. En trøstefuld Betragtning. "Denne Visheds hele trøstefulde Sallighed." Baggelsen. Trøstgrund, en. Grund t. Trøst, t. at trøste sig. "De Trøstgrunde — der opløste Mennekjet over timelige Sorger." Wynnster. Trøstord, et. Ord, som indeholder T., som tales s. at trøste een. Trøstprædiken, en. p. som indeholder Trøstgrunde i Ulykker. Trøstfrist, et. S. som indeholder Trøst, hvorved man søger at trøste een. Trøstestav, en. figur. (Igelom Støttestav) for: Trøster, Hjælper. "Pan seer sin sidste Trøstestav nu brudden bæres t. sin Grav." C. Frimann. = trøstelig, adj. 1. som kan give Trøst, trøstende. En trøstelig Eftersretning. 2. som kan trøstes (s. utrøstelig.) — trøstelos, ell. trøstløs, adj. som ei vil lade sig trøste, ei kan finde Trøst i noget, utrøstelig. "Hisset den Frommes Elig af trøstelos Fader omarmes." Derg. Trøstløshed, ell. Trøstløshed, en. ud. pl. trøstløs Tilstand. "Er det kommet vidt nok i Trøstløshed, saa at der ingen Kraft er t. at møde nogen Stieknæ, t. at bære nogen Sorg." Wynnster.

Trøste, v. a. 1. give, meddele Trøst, formilde Sorg, Ulykke, v. Forestillingen om et Gode. At trøste den Syge, den Bedrøvede. At trøste een i hans Sarg. Pan søgte at trøste mig med, at mange Andre vare ulykkeligere. At trøste sig med noget. "So fuldere den trøstet os over Tidens Gang, over Alt hvad Xarene toge m. sig." Wynnster. Pan vil ikke lade sig trøste over Mandens Død. — At trøstes ved noget, føle Trøst ved, modtage T. af. "Sax vi Kær og Faar at trøstes ved, naar Havet glistper?" Gvald. — Trøster, en. pl. — e. den, som trøster Andre, som indgiver Trøst. "Det er m. al Ret, man har kaldt Arbejdet en Trøster, som opløfter Sjælen og gjør den stærk." Wynnster.

Trøste sig, v. rec. s. under adj. trøst. Trøstlig, adj. s. under n. s. Trøst, 2. Tu, (Salor) s. To. (Denne ældre Strikvemaade er tilføvers i adv. itu o: i Stykker, og høres undertiden i Almuens Ildtale.)

Tud, en. pl.-e. [Scl. Tuda. S. Tat.] et udstaaende, især krumbøjet Rør p. et Rør, ell. et Slags udsat Fold p. Karrets Rand, s. at kunne helde ell. skienke deraf. Tuden y. en Post, p. en Kande, p. en Potte. = Tudekande, en. En Kande, for:

fyntet m. Tude. "At magistralste Blod, som Vi af Tudekande, af lærde Pierne skøb." Holb. P. Paars. Tudekar, et. Kar, m. en Tude, paa. (Noth.)

Tude, v. n. 1. har. [Sv. tuta: T. tauta, surr.] give ell. frembringe en stærk og huul Eyd, som v. at støde i Horn, ell. som disse Dyrs hylende Røst. Syrden tuder i Hornet. Uglen, Ulven, Hundene tuder. "Det tuder Alt, (søm) af Ulve er kommet." Ordsp. fig. (i d. Tale) græde høit, hyle. — act. at tude Folk sammen, samle dem v. Tega m. et Horn. — Tudehorn, et. S. til at tude i, Hørdehorn.

Tudse, en. pl. - r. [X. S. Tado. G. Toad. Sv. Tossa.] d. s. f. Skrubtudse. Rana buso. "Den springer ud i det svøde Rier, som eddersfulmende Tudse." Døhlenschl. = Tudsgræs, n. s. et Slags Siv, som er almindeligt p. fugtige Steder. Juncus bufonius.

Tue, en. pl. - r. [S. pula.] en liden Høi, Forheining p. Jorden. Tuer i Engen, i en Rose. At giøre Tuer t. Bierge, giøre det ubetydelige vigtigt. "Thi, som p. Marcken Tuae v. Tue, saa staaender Heltegrav v. Heltegrav." Døhlenschl. "Han sang: tidt vælter Tuen et Eas." Samme. = Tuelov, en. En P. indrettet t. at affkøre Tuer og jævne Jorden. (Winsturps Agerd. Retsl. VII. 2.) Tuelov, n. s. en Græsplante, der vorer i høitliggende Hedemose. (Wrestov, Komute.) Scirpus cæspitosus.

Tugt, en. ud. pl. [S. Tugt. N. S. Tucht.] 1. Det, som skeer, gøres f. at holde Andre t. deres Pligt, f. at bibringe Andre, især Ungdommen, en god, moralsk, sømmelig Opførelse og Tænkemaade; sædvaanl. med Bibegeer om Strenghed og Straf. Tugt og Kære giver Brød og Vre. Ordsp. At holdes i streng T. holde sine Børn i Tugt. "Betroe vi dem, Gud kræver af vor Haand, t. fremmed Omsorg, leiet Tugt." F. Guldb. "Det er Tugt, naar Forældre straffe Børns Forseelser; men det er Straf, som Dominere paalægge Lovens Overtrædere." Sporon. At holde streng, skarp T. blandt Krigsfolk. (S. Børnetugt, Krigstugt; og jof. Tugtelse.) — Heraf: Tugthuus, et. en Indretning, hvor Forbrydere indsettes i Fængsel og t. Tvangsarbejde, baade som Straf, og m. den Hensigt, at forbedre deres Moralitet. (s. Forbedringshuus.) 2. Virkningen af saadan Tugt, især i udvortes Afseer; Ærbøhed, Anstændighed. Det stete i al Tugt og Vre. (s. i denne Bemærl.) "Thi hvad er ædel Byrd foruden ædel Tugt?" Lode. "Mere og mere viger Tugtens hellige Aand fra ham." Wunstler. "Desom eders Retfærdighed — ikke er fuldkommen, end deres, end blive staaende v. den udvortes Tugt." Wunstler. — Heraf: tugtig, adj. ærbar, anstændig; men fors-

nemmelig m. Hensyn t. Forholdet imellem Kiønnene: blufærdig. (jof. utugtig.) — Tugtighed, en. Ærbøhed, Anstændighed. (Noth.) "Edbelighed i Kiønnenes giensidige Forhold m. Hensyn t. Handlinger. — Kydighed kaldes Tugtighed, f. saa vidt som den viser sig som en Frugt f. et begaae, hvad der m. Hensyn t. Kiønsdriften kunde kaldes uanstændigt." P. E. Wæker.

Tugte, v. a. 1. I dette Verb. er Begrebet om Veilebning t. Moralitet, ell. Dyrdragelse; ikke vedligeholdet (jof. optugte, hvort det endnu findes; og Tugtemester) undtagen f. saavidt som Straf dertil er et Middel. "At tugte er, at forbedre (søge at forbedre) formedelst Straf." Sporon. "Han brugte vel Svøben nu og da, fra Alders Fjell at tugte." Storm. Den, som elsker sit Barn, tugter det i Tide. Forældre, som alt for hyppigen straffe deres Barn, ere tilsiðt ikke i Stand t. at tugte dem. (jof. reose, straffe.) = Tugtelse, en. Gierningen at tugte; ell. det, at tugtes. (Tugt, 1. (T. Tucht) er et mere abstract og omfattende Begreb, end Tugtelse. (T. Tucht i g u g) o: Revelse. Det første forhold under tiden det sidste; men der hører mere t. Tugt, (1.) end den blotte Tugtelse.) — Tugtemester, en. tilforn: den, som var sat t. at tugte andre; især den, som optugtede et Barn, et ungt Menneske; en Opdrager, Høvmester. "At de meget mere ansaae ham som en Fader, end som en Tugtemester." Bagg. N. Alim. (Nu sielden, undt. i Skiemt; ell. figurl.)

Tulipan, en. pl. - er. en Blomst, som dyrkes t. Pynt i haver (Tulipa gesyeriana) og hvortas en anden Art (T. sylvestris) findes vild. — Heraf: Tulipanbed, Tulipanblad, -log, o. fl.

Tumle, v. n. (har.) og a. 1. [S: tumba. G. to tumble.] A. neutr. 1. falde hos vedkalds om. At tumle om. Han tumlede ved ad Bakken. "Det glade Marsvin tidt sig tumlende opfynder." G. Frimann. "Jeg tumler som et Stib, der op af Winden føres." G. Rose. 2. giøre Tummel, stoe. At tumle med noget. B. act. faae noget t. at røre sig hastigt, sætte i rask Bevægelse. At tumle en Døst. "Som Stormen tumler Søvet's Dolger." Rein. Han tumler sine Folk fra Morgen t. Aften. — fig. At tumle sig o: være i rask Vitzsømhed. "En alt f. gierne tumler sig, en Anden er vel magelig." Lode. "Der landet en Storm sig tumler i mægtige Østvoller." Berg. "Naar han, frit f. alt Arbejde, allene kunde tumle sig i sine Daaben." Guldb. Han forstaaer godt at tumle sig blandt saa mange Folk. fig. "Du tumler dig i vilde Glæder." Storm. — Tumlen, en. ud. pl. Støien og Tumlen. Tumleplads, en. P. hvor man frit kan

tumle ell. røre sig. En god Tumleplads for Børn. "Din Verldes Tumleplads er kun en Plet." S. Blicher. "Da vilde Staten blive en Tumleplads f. evig Uorden og Anarchie." Dietrich. "Han har ikke lot Verden t. en Tumleplads f. daarlige Ulyster, for hovmodige Bestræbelser." Mynster.

Tumler, en. pl.-e. Et Slags Marsoilin, den egentlige Delphin. Delphinus delphis.

Tumling, en. pl.-er. [G. Tumbler. Sv. Tumlare.] et lidet Bøger uden Fod, dannede som et Halvflug.

Tummel, en. ud. pl. en stærk, uordentlig Lyd, enten af Ring, der fastes, bevæges mod hinanden, ell. af forsamlende Menneskers Røst. (Begyret er stærkere, end Støi; ringere end Bulder.) "Bulder er den dybe Lyd, som frembringes v. en saare stor Tummel." Müller. En T. af Børn, Børnetummel. T. af Følk og Bøtte p. et Marked. Krigstummel. 2. figurl. ikke blot om Støi, men om megen Urolighed, Bevægelse, som dermed er forenet. Stadens Tummel. "Den i Verdens Tummel bevægede afdrager sit Sind fra de forvirrende Gjenstande." Mynster.

Tumulte, en. ud. pl. [Lat. tumultus.] Tummel af sammenstillede Følk; Oplob, Oprør.

Tunfisk ell. Thunfisk, en. pl.-e. En Fisk, der findes i Mængde i Middelhavet. Scomber thynnus.

Tung, adj. [Isl. þung.] 1. i Alm. og absol. som har den Egenkab, lodret at at synke, ell. bevæge sig nedad mod et Middepunkt (Tungdens Centrum.) I denne egentlige physiske Bemærk. er ethvert Legeme tungt; men da Tyngden har Grader, siger man: Jern er tungere end Træ. 2. rel. ell. med uadskillelig Betydning p. Graden: (o: p. Styrken t. at overvinde et bærende Legemes Kraft, og p. Hastighed i Faldet) som trykker m. stærkere Kraft, synker m. større Hastighed, end andre Legemer; det Modf. af let. — En tung Vørde. Dette Træ er for tungt t. at flyde p. Vandet. En tung Røstning. Det tungt bevæbende (tungvæbende) Rytteri. — "Man siger: den Ting er saa let, at den tun veier et Gran; men ikke: den er saa tung, at den veier et Gran; fordi Døgten foreskilles uden Tyngden, i Forhold t. Letheden." Sporon. — sig. en tung (dub) Søvn. Et tungt Suk. tungge (trøffende) Skatter. [Derimod: svært (ikke tungt) Rytteri; svært Skyt; svære Kanoner. jof. svær.] 3. figurl. a.) som kræver megen Anstrengelse, Møie. (her br. ofte svær.) Det er tungt at begribe. Det falder mig tungt at gaae. At aande tungt. — At have en tung Paand o: ikke føre Hernen ell. Henselen v. Lethed. Et tungt Hæmme, som har Møie v. at fatte, begribe. b.) dork, ikke klofuld

ell. fyrig. At føle sig tung i Kroppen, i Lemmerne. "Tung i din bløde Faan jeg gieb." Bessel. (Søvnen.) c.) som fremkaldes, er forbunden m. ubehagelige Følelser, der vanskelige overvindes. (f. haardt.) "Kært Barn gjør Sorgen tung." Drbpr. "Er det befalet at synde, saa er dette, som Alt hoed der er befalet, tungt at gjøre." Schytte. Det er tungt, at miste sit eneste Barn. Det vil blive mig tungt, at stilles fra hende, En tung Skiebne; tunge Lidelser. d.) sørgmodig, sorgfuld. At have et tungt Sind. (f. tungfindig, og det modf. let.) "Pieret vil dog ofte blive tungt og bekymret derved." Mynster. = tungblodig, adj. hvis Blod er tungt, ell. ikke i let Omlob. tungbryffig, f. trangbryffet. tungførdig, adj. 1. seendragtig, langsom. (Isl. þingfær.) 2. tungnemmet. (Noth.) Deraf: Tungførdighed, en. Seenhed, Langsomhed, Seensførdighed. (Grundtvig.) tunghændet, adj. som ikke er let ell. nem i Brugten af sine Hænder. tunghör, adj. som har vanskeligt v. at høre. Isl. þungheyrdr. (modlat: lydhør.) (I Bibelovers. ogsaa: tunghørende.) "Dens Dre er ikke tunghørende, at han ikke kundg høre." Ef. 59. 1.) Tunghörighed, en. den Saghed, at være tunghör. (Noth.) Tungjord, en. En egen Jordart, som er den tungeste af alle, og danner adskill. Fossiler. (Barytes. Ponderosus.) tungmødig, adj. tungfindig, sørgmodig. (Noth.) "Se, hvor tungmodigt Haand i Haand de gaae." F. Guldberg. tungmælende, tungmælet, adj. som har vanskeligt v. at tale, som ikke har let Mæle. (Tungtalenhed. Golsding.) tungnem, tungnemmet, adj. som har tungt Hæmme, som vanskelige falter. "Mine Lærere fandt mig dork og tungnem i hoi Grad." Bagg. N. Klim. (modf. letnem, letnemmet.) deraf: Tungnemhed, en. ud. pl. tungfindig, adj. som har et tungt, idelig sørgmodigt Sind. Deraf: Tungfindighed, en. ud. pl. — Tungspat, en. et Fossil, bestaaende af Tungjord, forenet m. Svovlsyre. (Ponderosus vitriolatus. W.) Tungsteen, en. et i nyere Tider opdaget Metal. (Wolftram.) tungsvønet, adj. som har en dub, tung Søvn; som ei let kan vækkes. (Noth. Grundtvig.) = Af tung afledede Ord: Tungthed, en. ud. pl. den Egenkab ell. Bestaaenhed, at være tung. "Føler du ei din Tungthed, og glemmer du evig din Afmagt?" Gvald. (br. fiedlen updtagen om Tungthed i Kroppen, ell. Følelsen af at være tung, upstiftet t. Bevægelses.) "En Stivhed og Tungthed i alle Lemmer, som gjorde dem upstiftede til Arbejde og Bevægelse." Sneedorf. — Tyngde, en. pl.-e. br. derimod i Alm. om Legemernes Egenkab, at være tunge (gravitas;) men ei om Objectivets figurl. Bemærkelser. Døgt er

Malet p. Legemets Tyngde. "Jeg fandt dens lille Tyngde sød, og søstet under den min Død." Baggelsen. (vsf. Døgt.) "Et Stykke Bly veier meer, end et lige stort Stykke Sølv; det er begges Tyngde. Men et vist stort Stykke Sølv veier meer, end et vist lidet Stykke Bly; det er begges Døgt." Sporon. — Tyngdekraft, en. Tyngdens Kraft, den Kraft, hvormed Legemerne falde, synke ell. stræbe mod Jordens Middepunkt. Tyngdepunkt, et. det p. i et Legeme, v. begge Sider af hvilket det Tyngde er lige fordeelt. Tyngde- virkning, en. Virkning. af Tyngdekraften. (S. Vægt.) = Tunge, en. pl.-r. 1. Besvær, Byrde. "Derfor de meente, at Paven og hans Tilhængere være dem t. Tunge." P. J. Golding. (Stelden i Bemærkelsen gravitas. "Der skal du, stes sig Jord, læd at din Tunge blive." Arreboe. 90.) 2. Stat, Paalæg; hvoraf: tyngesfri, adj. stattefri. (Golding.) = tyng, v. u. og a. 1. neutr. virke v. Tyngdens Kraft. Paa denne Side tynger Lasten meer, end p. den anden. Det tynger f. meget i min Lomme. — act. 1. lægge Byrde paa. (Noth.) f. betyng. sig, trække, ængste. "Da Jntet tyngede mit Hjerte." Bagg. "Min Barm saa tungt og selfomt fleg; o sig hvad tynged den?" S. Staffeldt. "I Stedet f. at han p. een Gang tynges af alle sine Aars Trol." Mynster. 2. at tyng noget ned, bringe det v. Tyngdens Kraft t. at synke. — Tyngning, en. Tyngdens Virkning, Gravitation. — Tyngsel, en. 1. noget tungt, Byrde, Last. (Noth.) "Det Baand — der lagde Tyngsel paa hans Fjød." Malsling. 2. Svagbed, Kraftløshed. (Noth.) Tunge, en. pl.-r. [S. Tunga.] 1. det t. Svælget fæstede, m. Nerver gennemvævede Rind i Munden, som er Smagens og Tælens Hoved s. Redskab. At have en stydende T. (s: tals m. Lethed,) en hoas, skarp T. v: være tilbøielig t. at dable. En sletst Tunge v: sletst Tale, der stuler Falskhed i Hjertet. "I Centrum saa han brugte sleben Tunge." N. Brun. "Han daglig pidstet blev af skarpe Tunger." (Dagtalere.) S. Storm. (Saaledes i flere figurlige Ildtryk for: Tale.) At faae Tungen p. Gang o: blive snakfom. "Dg Breden gjorde nu, hun Tungen sit p. Gang." Bessel. 2. uegentl. af Ligheden i Stikkelse. a.) Noget, der er udfaaret i Stikkelse af ell. Lighed m. en Tunge. At klippe noget ud i Tunger. b.) et langt og smalt Land, der strækker sig ud i Havet; en Dde, Landtunge. c.) den opskaarende Spids p. en Bøgstang m. Skaaler, der tilkjenbegiver Ligevægten, naar den faaer i lodret Stilling, og v. at afvigge fra denne angivret et andet Bøgstforhold. "Eht Verden er f. dig, som den lille Tunge p. Bøgten, og som en Draade af Morgens

bug." Bib. af 1550. (Bibed. XI.) "Lyfsten, der llig Bøgstfaalens bævende Tunge svinger snart hid, snart did." Synesius v. Bloch. d.) en afgang Fjød af Flyns derslægten. Pleuronectes soloa. e.) det Stykke p. en Gaffel ell. Kniv, som sidder i Skafet. (Noth.) f.) et Træ under Slutsteden p. en Dæv, hvori Skamlerne sidde. Noth. = Tungeaare, en. X. i Tungen. Tungebaand, et. en Hud, hvorend Tungen forbindes m. Underlæben ell. den nedre Deel af Munden. Om den, som taler m. Lethed, siges: han er godt skaaren f. Tungebaand. "Med Tungen baandet løst, og Tænten mindre bunden." Bagg. Tungebeen, et. Et Been v. Tungen bageste Ende ell. Rod, som fæster den t. Svælget. tungebunden, adj. v. som ei maa ell. vil tale; taus, uden at bruge Stemmen. (Rahbet.) "Sørgende den (Fuglen) sidder tungebundet." Ingem. Tungebyld, en. B. p. Tungen. Tungegrøft, en. den Forbydning i Munden, hvort Tungen ligger. (br. især om Heste.) Tungekraft, en. Kraftstake i Tungen. tungen løs, adj. som er uden Tunge; og figurl. uden Mæle, som ei formaar at tale. "Tungen gæls og taus hun var af Længsels Bec." Bording. Tungemaal, et. (S. Tungemaal.) Sprog; dog kun hvor Tælen er om et ell. flere enkelte Sprog; ei om det abstracte Begreb. "Nort danste Sprog har ei Behov at vige for noget Tungemaal." Helt. "Tungemaal kan slet ikke bruges, naar Sproget betragtes som en Stenstand f. Diet. Man hverken læser ell. skriver et Tungemaal;" (men der gives Mien-sprog, Tegnsprog, Billedsprog.) Müller. Tunge nerve, en. Nerve i Tungen, Smagsnerve. Tungerod, en. den bageste, Svælget nærmeste Deel af Tungen. tunge skaaren, adj. v. som er skaaren f. Tungebaand. "Den Prisen kunde bare f. hver en Ratters gal og tungskaaren Star." Jac. Graab. Tungeflag, et. En hastig Bevægelse m. Tungen, som forstærker ell. forandrer en Lyd, men ikke frembringer nogen fuldstændig. Tungefliim, en og et. S. der lægger sig p. Tungen. Tungefød, et. Stød ell. hastig Bevægelse af Tungen imod Ganen ell. Tandene, som findes Sted i Tælen. (Blochs d. Gram.)

Tunget, adj. dannet, som en Tunge, ell. udfaaret, udsklippet i Tunger (2. a.) "Et tunget Stort t. Knæet de lette Folder slog." Ohlenschl. (Helge.)

Turban, en. pl.-er. [af et forvansket persisk Dø.] 1. et Slags Hue ell. Hovedstul, som bruges meget i Aften. 2. en drestet dannet Hovedpynt, som Fruentimre i Europa bruge.

Turde, f. jeg tør.

Ture, v. n. 1. holde ud, taalt, blive ved. (Moth. Usædvanligt.) Jof. fremture.

Turneer, et. (pl. findes neppe; derimod Turneringer.) et fremmedt Navn s. de i Middelsalderen brugelige Ridderspil, hvorefter ved det især gik ud p. at bryde hinandens Lande t. Best (Spærdrykning) ell. at løfte (Støde) hinanden af Sadelen; Dystrenden, Turnering. Jof., Ringrenden. — Heraf: Turneerhest, en. Ø. som brugtes v. Turneringer. Turneerlove, pl. Forskrifter, som v. Turneringer maatte holdes. Turneer-spil, et. d. s. s. Turneer. — turnere, v. n. 1. holde Turneer. (Moth. forældet.) 2. holde stor Støt, rase, larme. Moth. (T. turnen, turnieren.) — Turnering, en. pl.-er. d. s. s. Turneer (men mere brugeligt.)

Turteldue, en. pl.-r. [J. Turtildufa.] et Slags Duer, udmærkede v. deres særegne Vagende Lyd ell. Kurren. Columbia Turtur.

Tusind ell. **Tusinde**, Hovedtalet 1000, ell. ti Gange hundrede. [Det skrives ogsaa: tusende. J. tusund. A. S. dusund.] Get tusinde Aar. I tusind Rigsdaler. Ikke een af tusinde. — Et Tusind. Et heelt, et halvt Tusind. Det første, det andet Tusinde. (pl. Tusinder. Tusinde. Tusinder af Aar kunne henrinde. "D, da istemte Danelens Tusinde evig din Lovsang." Ewald. — Ordenstal: den tusindste. Moth. (en Form, som dog er uvis, og optages efter d. Tydske. Jof. Blochs d. Sprøgl. 1817. S. 153. Man siger i Alm. Over tusinde Mand, millesimus quisque.) = tusindaarig, adj. tusind Aar gammel. Tusindbørn, en. En uberinget Insect-Slægt, mærkvaerdig ved dens mange Fødder, som hos den alm. Tusindbørn (Julus terrestris) udgjøre 200. Tusindblad, en. Urk. s. Kollike. tusindfold, adv. tusind Gange, tusinde Slags, mangfoldige Slags. Gud vil belønne det tusindfold. "tusindfold Godt." Bhaarup. Tusindsfryd, n. s. en Urk. Bellis perennis. Tusindgylden, n. s. Navn p. en meget bitter Plante, som undertiden (i Fyen) br. for Humle. (Agerpork.) Chironia Centaureum. Tusindkonster, en. pl.-e. den, som forstaaer sig p. en stor Mængde Konster ell. Konstgreb. — i Tusindtal, i Tusindvis, adv. i Antal af flere Tusinde.

Tust, et. ud. pl. [T. Tusch.] en fast, sort Farve i Stænger, som bringes fra China, og br. oploft i Vand t. Tegning. At tøjne m. Tust. — Heraf: Tustfarve (et Navn, som undertiden tillægges alle Vandfarver.) Tustfænsel, Tusttegning, o. fl. Tustse, v. n. og a. s. bytte. Tusthandsel, en. s. Dyrtrehandel.

Tusmørte, et. ud. pl. [Maaske af det gamle Thurs ell. Tusse, (som endnu høres bl. Almenen) et Slags onde Aander ell. Zode. Heraf: Tusseri, Spøgeri. Moth.] den Tid efter Solens Nedgang, naar Dags-

lyset efterhaanden forsvinder ell. gaar over i Aftenmørket; Aftenkumring. (Det bruges derimod nu adrig for Morgendæmring ell. Skumring. s. dette Ord; og jof. 2 Kong. 7. 5. og Ps. 119. 147, hvor Tælen er om Morgenen.) Vi sad nogen Tid uden at tørde Lys i Tusmørket.

Tut, en. pl.-ter. [N. S. Lute, Lute.] d. s. s. Kræmmerhuus. ("Noget udstaaende p. en Ting." extuberatio. Moth. Sv. Tut, rostrum. jof. Tud.) heraf: tutte, v. a. 1. komme i en Tut. (d. Tale.)

Twang, en. ud. pl. [Sv. Twång. J. pvingan.] i Alm. a.) Gierningen at tvinge, Frihedens Indskræntning ell. b.) Tilstanden at tvinges, ell. tvinge sig; og Følgelsen af en saadan Tilstand (s. Nødvendighed); (dog ikke i fysisk Betydning.) a.) At paalægge een Twang. Lovens T. Det selvstændige Livs Twang. "Er han i anden Mands Bødd og Twang." (D. Lov.) b.) At lide Twang. Store noget blot af T. At paalægge sig selv en T. At vise angstelig Twang (rettet mod Twangenhed.) = a.)

tvangfri, adj. som er uden Twang, ikke underkastet T. som seer, gøres uden T. tvangfri Bevagelse. En tvangfri Glæde. "Sandhed sid — evig tvangfri fra hans Lunge." Trøtel. Et tvangfrit Liv. Twangløs, et. Rids, som seer ikke frivilligen, men efter en p. Klæderen hylende Twang ell. Forpligtelse. (Ambergs Ordh.) tvangløs, adj. d. s. s. tvangfri. Heraf: Twangløshed. — b.) Twangarbejde, et. X. som gøres i Følge Twang, ikke frivilligen; f. E. af Forbødere ell. Trælle. At dømmes til Twangarbejde.

Twangsbureau, et. en Indretning, hvor Essgængere og Fattige, der et kunne underholde sig selv, holdes t. tvangent Arbejde; Twangsarbejdshuus. Twangsbrev, en. L. som paalægges og medfører en udvortes Twang, Indskrænkter den menneskelige ell. borgerl. Frihed.

"De borgerlige Love ere Twangslove, ikke moralske Forskrifter." Birkner. "At underkaste sig Twangslove, der beroe p. den almindelige Villie." Samme. Twangsmiddelen, et. pl.-midler. X. til at tvinge een t. noget; i Retsvidenskabene de Midler, som Lovgivningen anvender, foruden Straffe,

t. at nødde Borgeren t. sine Pligters Opfyldelse. Twangsmølle, en. X. som en vis Deel af Omegnen er v. Anordninger forpligtet t. allene at søge. (i Danmark ophævede 1774.) Twangspligt, en. En Pligt, hvis Opfyldelse, man v. Loven kan tvinges til. (officium perfectum.) "At gjøre Forældrene til Twangspligt, at sende deres Børn i Skole." Engestr. Twangret, en.

lovlig Ret t. at kunne tvinge Andre t. at gøre ell. lade noget. "Twangeret over Børnene er Faderen betagen, om ikke af Lovene, saa af Roden." Schytte.

Tve, [Isl. tvi. R. S. tve, tvi.] to, to Gange, som er to, i to Dele, dobbelt, o. s. v. Det bruges kun i Sammensættninger: **tvebagt**, adj. bagt to Gange. (J. tvibakdr.) **Tvebak**, en. pl. - For. et Staaes Fædebrød, som, cengang bagt, overføres og derpaa bages anden Gang. (R. S. Tvi b a d.) **Tvedragt**, en. ud. pl. [J. Tvidrægni.] Ullighed i Meninger, som ytrer sig ikke blot i Ord, men selv i Gjerninger og i siendtligt Sind; en hel Grad af Uafdrægtighed. (Jof. Strid, Splid, Uenighed, Trætte.) "Hvis Striden ytrer sig ikke blot som en glensidig, men som yn siendtlig Modstræben, bliver den t. Tvedragt." Müller. (Tvedragt vil dog selvden br. om enkelte Personer; men mere om Strid imellem Partier, Slægter, Uenighed imellem flere ell. i et Samfund, o. d.) "Der er Midkiarhed, Riv og Tvedragt iblandt eder." Bib. 1550. I Cor. 3. 3. **tvedeelt**, adj. v. deelt i to Dele ell. Stykker. "Tvedeelt Haaret henfød over den Ekkiehals." J. L. Heiberg. **Tvedyr**, et. Dyr, som lever deels p. Landet, deels i Vandet; Amphibium. (Noth.) **tveægget**, adj. som har Eg, ell. er skarpt p. to Sider. Et tveægget Sværd. **tvefold**, adv. dobbelt, to Gange. (selvden; ligesom adv. tvefoldig.) **Tvefork**, en. Fork m. to Grene. **tveførdig**, adj. om Korn p. en Ager, som modnes t. forskellig Tid. "Da denne Sædgjerne bliver tveførdig, ell. modnes ikke Alt t. een Tid." Schytte. (egentlig et Provinbsord.) **tvegrenet**, adj. forsynet m. to Grene. En tvegrenet Gaffel. **tvegrodet**, adj. som har dobbelt Græs, bærer to Gange om Karret. (Golding.) **tvehovedet**, adj. som har to Hoveder. (Noth.) **tvehornet**, adj. som har to Horn. (Arreboe.) **tvehændet**, adj. som kan bruge begge Hænder lige vel. (ambidexter. Noth.) **Tvekamp**, en. Kamp imellem to Personer. **Tvektion**, et. dobbelt Kien hos et Individ. **tvektionet**, adj. som har dobbelt Kien. En tvektionet Blomst. **Tveklunge**, en. tveægget Sværdklunge. (Baggesen. Egentlig: dobbelt Klunge.) **tvekløstet**, adj. 1. som har en dobbelt Kløst. 2. kløstet m. to Grene. bidus. Noth. **tvekløvet**, adj. 1. to Gange kløvet. 2. som har to Kløver i Foden; om Dvæg. bisuleus. Noth. **tveknoppet**, adj. om en Dviff, som har to Knopper ovenif. bigemmis. (Noth.) **Tvelyd**, en. dobbelt Vocallyd; lyd af to Vocaller, der flyde sammen og udtales p. cengang ell. i een Stavelse (som ai, ei, oi, ui, oi.) **tvelødet**, adj. som har to Farver (Noth.) **tvesarvet**. **tvemundet**, adj. uftadig, foigefuld i sin Tale; som snart siger eet, snart et andet. (Noth.) **tvefindet**, adj. uftadig i Sindet, tvivlraadig, som snart mener ell. vil eet, snart et andet.

"Den, som tvivler, er en tvefindet Mand, uftadig i alle sine Veie." Jac. 1. 17. "Et Menneske, tvefindet, bveaget t. alle Sider efter de andres Villie." Myallter. **tvefagget**, adj. som har et Kløstet Skæg. Noth. **tvefpidset**, adj. som har to Spidser, en dobbelt Spids. **Tvestiært**, en. pl. - er. Insect. d. s. f. Ørentviist. **tvesynet**, adj. som ser Gienstandene dobbelt. (Noth.) "Men heller tænke: jeg maafter tvesyn:et er, om han en anden Mand i Seng m. hende ser." Holb. (Skiented.) **Tvetulle**, en. pl. - r. En Stabning (særb. et Menneske) som har ell. antages at have baade mandlige og quindelige Kiensbele; Hermaphrodit. (Jof. Tull og Tule. Jfers Bl.) **tvetullet**, adj. En tvetullet Stabning (tvektionet.) **tvetungtet**, adj. falsk, foigefuld i sin Tale, som snart siger eet, snart et andet. Dgfaa obj. En tvetungtet Tale. "At udaf falske Sind tvetungtet som hiint Raad." Fibigers Soph. **tvetydig**, adj. 1. som kan indes, forklæres p. to Maader, tillægges to forskjellige Meninger. I disse Ord ligger en tvetydig Mening. At give et tvetydigt Svar. (ofte m. Hensyn p. det uanstændige i den bedste Mening. En tvetydigt Wittighed.) 2. uvis, mistænklig. Hans Dvsfyel, hendes Dvd er meget tvetydig. Hun saae noget tvetvdydig ud. "Paa de fleste Steer var Undersaatternes Trostaf tvetvdydig." Bogellus. — **Tvetvdygthed**, en. 1. ud. pl. Bestoffenheden, at være tvetvdyg. "Han besittede sig altid p. Utydelighed, ja Tvetvdygthed i sine Besalinger." Schytte. 2. Tvetvdygheder o: tvetvdygde Udtryk (ofte absol. om uanstændige Udtryk af den Art.)

Tvede, en. En Landtunge ell. Hals, omgivet af Vand p. tre Sider. (Golding. Noth.) [R. S. pvtian, excidens. Sv. (i Westergöhl.) Twet, et affkaaret Stykke Træ, en Spaan.]

Tvege, en. pl. - r. [af tve. udt. Tveic.] 1. en Tvefork. 2. en tvekløstet Green.

Tveget, adj. d. s. f. tvekløstet.

Tvende, Talord. En anden Form for to som nu br. uden Forskiel; men kun i Skriftsproget, t. Afsverling. [Isl. tveir, tvonnir. sem. tvinna, dua; tvennr, dobbelt. T. jwe en, to.]

Tvennet (ell. tvendet) adj. et i Rodsproget forekommende Ord. "Tvennet Saar, som haver to Hul, saafom man vorder stungtet iglennem Kaar, ell. Kæg ell. Haand." D. Lov. VI. 7. 3. (twimynt. J. Lov. III. 30.)

Tvi! Udtaabsord (Sy!) Tvi dig!

Tvigaild, en. i Rodsproget: dobbelt Erstatning. (J. Jgield.) "Hoo som begaace Kan, betale Jgield og Tvigaild, d. e. ferst saameget som Kanet er, og dernæst dobbelt saa meget." D. S. VI. 15. 1.

Tvilling, en. pl. - er. [D. Tveeling.] et af to Børn, som en Kvinde føder p. een

Tld 3: svar efter hinanden. De ligne hinanden som **Tvilling**er (om en stor lighed.) De ere **Tvilling**er. (ud. Genfyn t. Krønnet, som adskilles v. Tillæg. **Tvilling**broder, **Tvilling**søster, en. Bl ere **Tvilling**brodre, **Tvilling**søstre. Jeg er hendes **Tvilling**broder.) = **tvilling**baaren, adj. v. født tilfammen, som **Tvilling**er. (Baggesen.) **Tvilling**land, et. d. s. s. **Tvilling**rige, "Løst stolt dit Hoved op af Støvet, **Tvilling**land." Storm. **Tvilling**nod, en. Nod, som bestaaer af to sammendorne. (saaltes: **Tvilling**æble, o. fl.) **Tvilling**rige, et. pl.-r. to særstille, længe under en Reglering forueede Riger. **Tvilling**slægt, en. pl.-er. Slægt, som nedstammer fra **Tvilling**er. (Baggesen.)

Tvinde, v. a. **tvandt**. **tvunden**, **tvundet**. pl. **tvundne**. [J. **tvinna**. A. S. **tvinan**. af **tw**.] at snoc to ell. flere **Traade** sammen t. een, hoilket især seer v. Dielp af en **Kof**. "Hvoraf den stærke **Snor** kan **tvindes**, som ikke smelter i din **Paand**." **Ewald**. At **tvinde** **Traad**. **tvundet** **Garn**. "Maar alle andre **Baad** i **Verden** briste, holde endnu de, som **Dnd** og **Duellighed** have **tvundet**." **Kraft**. = **Tvindemølle**, en. **Mølle** ell. **Mas** **stuvært**, hvorpaa **Garn** **tvindes** t. **Fabrik**er. (**Beckmanns** **øvers**. **Technol.** 53.)

Tvinde, en. 1. **Kedstak** t. at **tvinde** **Garn** med. 2. et **Tvinde**, i **Norge**: **Seils** **garn**. (J. **Tvinni**.)

Twine, v. n. 1. (har.) 1. **kynte**, **klage** **fig**. 2. **tvinde** **hen**, **tøres** **hen**. [E. **twina**. J. **dvina**. A. S. **tvinan**, **deors** **scere**, **tabescere**.] "Sun seer mig m. længselsfuld **Stæde** **twine** **hen**, i det **haab**, at jeg snart skal giøre **Plads** f. en **ny**." **Kahb**. (D. **Lilff**. V. 25.) hvoraf: **Twinesot**, **Tæ** **ring**. 3. **twine** m. **Zinene** z. **blinke**, som **den**, der er **svag** **synet**. (**Woth**.)

Tvinge, v. a. **tvang**. **tvungen**, **tvunget**. pl. **tvungne**. [J. **tvinga**.] 1. fremvirke en **Forandring** i en **Ting**, v. **Anden** **se** af **Magt**. a.) om **physik** **Magt**: At **twinge** en **Drop** ned i en **Flaske**. **Man** **faaer** det **vel** **sammen**, **naar** **man** **vil** **twinge** **det**. At **twinge** en **Gren** **ned**. — b.) **hvo** **pligete**: **bestuur** en **Andens** **ell.** **sin** **egen** **Wille** m. **Magt**. "Wilde **Folkes** **lag** — **tvang** **Landene** **under** **deres** **Wille**, og **hva** **skulde** **igien** **twinge** **dem**?" **Wynster**. "Twing (**dæmp**, **undertryk**) **nu** **din** **Brede**, **du**, **som** **ellers** **at** **ting** **twinger**." **C. Rose**. — At **twinge** **een** **til** **noget**. At **twinge** **fig** **til** **at** **spise**, t. **at** **lee**. **Han** **blev** **tvungen** **t.** **at** **beskende** **v. Hug**. "Den — som **Fritheds** **Søn** **vil** **under** **Kas** **get** **twinge**." **Thaarup**. — **Stelbner**: **at** **twinge** **een** **fra** **noget**. "Han **havde** **lært** **at** **twinge** **sin** **Tunge** **fra** **det** **utilbortige** **Drb**, **sit** **Hierte** **fra** **den** **uretfærdige** **Dom**." **Wynster**. "Twinge **fra** **elstet** **Kag** **den** **Træl**, **som** **foragter** **at** **stelles**." **Herb**. ("At **twins**

Dansk **Ordbog**. II.

ge **et** **Alge** **under** **fig**." **Wedels** **Caro**. 30.) — **Neden** **tvang** **mig**. "Love, **der** **ikke** **blot** **skulde** **være** **hndende**, **men** **og** **laa** **twingende**." **Birkner**. "Man **no**der **noget** t. **det**, **han** **ikke** **an**ser, **man** **twinger** **ham** t. **det**, **han** **ikke** **vil**. **Hiint** **seer** **uden** **Wold**, **dette** m. **Wold**. **Det** **er** **daarligt**, **at** **lade** **fig** **twinge** t. **det**, **man** **er** **no**dt t. **at** **giære**." **Sporon**. c.) **undertrykte**, **betvinge**. "Den, **som** **ei** **kan** **twinge** **en** **farlig** **Lyft**, **fortiener** **ei** **sit** **Liv**." **Storm**. = **Tvingen**, **en**. **Gierningen** **at** **twinge**. (s. **Tvang**.) — **Twinger**, **en**. **den**, **som** **twinger** **ell.** **betvinger** **noget** (**hsl** **den**.) "Før **var** **den** **Sorgens** **Twinger**." **Wylenschf**. 2. part. **tvungen** **br.** **ofte** **om** **det**, **hvo** **er** **en** **ængstelig** **Befrø** **belse**, **en** **Mans** **gel** p. **Frithed** **udvortes** **viser** **fig**; **mod**. **na** **turlig**. **En** **tvungen** **Stilling**. **En** **tvun** **gen** **Stiil**. (jvf. **og** **laa** **af** **tvunge**, **frem** **twinge**.)

Tvinge, en. pl. - r. 1. et **Kedstak** af **Træ** **ell.** **Metal**, **dannet** **som** **en**, t. **een** af **Siderne** **aaben** **Stir** **kant**, **der** p. **det** **ene** **Sid** **bestykke** **har** **en** **Skru**e, **hvormed** **noget** (s. **Er**. **to** **Bræder**, **man** **vil** **holde** **sammen**) **kan** **twinges** **ell.** **klemmes** **fast** t. **den** **mod** **satte** **Side**. (**Dnssel** **om** **Paand** **værktø** **redst**. S. 63.) 2. d. s. **Stor** **twinge**, **ell.** **de** **Læder** **stoffer**, **hvormed** **Skoen** (**enten** v. **Nem** **ell.** **Spænde**) **holdes** **fast** **over** **Bristen**. (**Wedels** **Caro**. 119.) "Deres **Skoe** **er** m. **Remmer** **ved** **Twinger** **op** **bundne**." **hasen** **müllers** **Jesuit**. **Diff**. v. **N. N.** **Kalborg**. 1607. [A. S. **tvang**.]

Twingsel, en. d. s. s. **Tvang**, **Twingen** (**Woth**;) **men** **sel** **dent**. "Twingsel **giør** **ug** **lad** **og** **tung**." **C. Frimann**. **Almuens** **Sanger**. 138.

Twist, et. [af **tw**. J. **Twistr**.] 1. **Lof** **af** **tvundet** **Garn**; **især** **et** i **vor** **Tld** **meget** **brug** **ellig** **Dom** **uldetst**, **hvortil** **egentl.** **Garn** **net** **kaldes** **Twist**; (et **eng.** **ell.** **stoft** **Drb**) **og** **Løst** **under** **tiden**: **Twiststø**. 2. et **Slags** **Paard** **bug**. (**Woth**.)

Twist, en. ud. pl. [M. S. og **Holl**. **Twist**.] **Gitring** af **ulige**, **stribige** **Wentz** **gew** i **Drb** og **Sindelag**; **kenighed**, **Trætte**. **Der** **har** **været** **en** **lang** **varig** **Twist** **imellem** **dem** **om** **denne** **Ret** **tighed**. **At** **komme** **i** **T.** **med** **een**. "Ist **Wentz** **er** **de** **Wdles** **Twist** **om** **Dy** **der**." **Ewald**. "Wentz **drager** **Twists** **Stens** **Skærd**." **Storm**. ("Twist **er** **op** **kom** **mende** **Ullighed** i **Wentz** **er** **Drb** **stema** **ade**; **Trætte** **er** (**op** **rin** **delig**) **en** **Drb** **ver** **king** **grun** **det** i **saadan** **Ullighed**. **Twist** **er** **mere** **i** **Sindelaget**; **Trætte** **mere** **i** **Hand** **le** **ma** **as** **de**." **Sporon**.) = **twistig**, **adj.** 1. **uentig**. (**Woth**.) 2. **som** **der** **er** **Twist** **om**, **som** **der** **trættes** **om**, **stribig**; **twistfuld**. — **Twistig** **hed**, **en**. d. s. s. **Twist**, **Ulligh**. d. "Wi **lade** **sa** **ofte** **vore** **Twistigheder** **udarte** t. **Riv**; **vore** **Ullighed** t. **Trædragt**." **Kahb**. (D. **Lilff**. XI. 246.)

Twiste, v. n. 1. (har.) **føre** **Twist**, **være**

uænd, trætted. — pass. Der tvistes, tvistes om en gammel Rettighed.

Tvivol, en. pl. d. f. [N. S. I w i v e l.] 1. ub. pl. den Tilstand i Sielen, ei at være overbevist om Sandheden ell. Virkeligheden af noget. "Sværri kæmpede Sielen mellem de ængstende Tvivol, før den fandt Tro og Troshed." *Mynter*. At være i T. staar i Tvivol. Jeg staar i T. (er i Uvisshed) om jeg skal modtage hans Tilbud, ell. ikke. At drage noget i T. 2. den Grund, hvorfor man ei er overbevist om noget, ikke antager det f. vst, afgjort. At gjendrive, besvare en Andens Tvivol. Der opstaar den T. hos mig. Jeg har T. bærer T. om hans Redelighed. Der er ingen T. om Uden Tvivol, sikkerlig, visselig. = a.) tvivolagtig, adj. 1. som er Tvivol undertastet, som det vises om; uvis. "I hvorvel de Gamles Meninger have gjort os de rette Trojaners Herkomst tvivolagtig." *D. Gudb.* 2. som har Tvivol, som tvivler i en Sag. (Tivols ægtighed, en. tvivolagtig Sindstilstand. Suspensio animi. *Woth.* sielden.) — tvivoløs, adj. som ei er tvivol, ingen Tvivol undertastet. "Et slugtigt Dmbsit — gjør Tingen tvivollos." *Wagg.* (Saml. Værk. IV. 128.) tvivolraadig, adj. 1. uvis, ubestemt i sin Beslutning. "Han blev saare tvivolraadig i sit Sind." 1 *Marc.* 3. 31. Jeg er endnu tvivolraadig hvad jeg skal gjøre. "Andre blive tvivolraadige, og vide ikke om de skulle antage det nye, ell. beholde det gamle." *Birkner*. 2. som sætter i Tvivol; tvivol, som. "Hun vedligeholdte hans Bestandighed, naar den v. tvivolraadige Umstændigheder syntes at vakte." *Bandal*. "Man er uvis, hvilket der er det rigtigste at gjøre; tvivolraadig, hvilket der er det bedste; forelegen, hvilket der er det sikreste." *Sporon*. Deraf: Tvivolraadighed, en. ub. pl. "Bankselighed i at kunne vælge foraarlager Uvisshed; Frygt f. at tage feil Tvivolraadighed." *Sporon*. — Tvivolrag, en. En tvivol, tvivolagtig Sag. (res anceps.) *Bedels Caro.* 442. (ogsaa for: tvivlig Sag, Tvivist. "At stielne ubi Tvivolraget m. Ed og Vrc." *S.* 326.) tvivol, som, adj. Tvivol undertastet, uvis. (dubius, anceps.) "Fordi de ved uendelige Inddelinger have gjort de klareste Sandheder tvivolomme." *Sneed*. Krigens Udsald er endnu tvivolomt. "Med ham raadsforte man sig i tvivolomme Tilfælde." *Bandal*. (jvf. uvis. "Det er uvisst, f. hvis Afgjærelse der ikke gives tilstrækkelige Grunde; der gives altsaa meget uvisst, som ikke kan kaldes tvivolomt. Det er uvisst (rette: ubekendt) hvo der har frevet Kæmpesviserne; det er tvivolomt, om de ere forsattede i det 14de Aarhundrede, eller før." *Müller*.) 2. tvivolende, tvivolraadig. "Saa sæter man endda en tvivol som Frygt, jeg

ved ei hvor den kommer fra." *Bessel*. — Tvivol, som, en. tvivol som Bestaaenhed, Uvished. b.) Tvivolgrund, en. S. til at tvivle, Antebning t. Tvivol. (Jacobi.) Tvivolmaal, et. pl. d. f. 1. d. f. f. Tvivol. (1.) At sætte, stille noget i Tvivolmaal. (*Woth.* *Holberg*.) At staar i Tvivolmaal o: være usikkert, uvisst. (*Archeo.* 126.) "Det ikke vides vist, men end i Tvivolmaal staar." *Borbing*. "Net som en voren Seg — staar som i Tvivolmaal til hvad Side den vil helde." *P. Paars.* 2. tvivol som Tilfælde.

Tvivle, v. n. 1. (hat.) [A. S. trigan, tveogan. *Tryn*, *dubium*. Sv. *tveka*; af *tve*.] have Tvivol, ei være overbevist om, være uvis om; modf. troe. Det er ofte nyttigt i Verden, at tvivle (o: ikke strax at troe.) "Tvivolende blive vi frettede imellem Had og Mæghyt." *Schytte*. "Lidder, hvilke nu saa ofte besevne de Tvivolende Glæde over det Aarværende, og Haab f. det Tilkommande." *Mynter*. — At tvivle om Siakens Udødelighed (være uvis om den; som er noget andet end, at negte, forsætte den.) Jeg tvivler ikke om hans Redelighed (i et vist Tilfælde; dertmed maastee rigtigere: Jeg har aldrig tvivlet paa hans Redelighed.) Jeg tvivler om (ell. paa) at jeg kan komme o: er uvis om; dog her, som overhovedet, m. en mere negtende, end bekræftende Mening. = **Tvivol**, en. pl.-e. den, som tvivler, som er tilbøjelig t. at tvivle. = **Tvivolkonst**, en. Færdighed i at opfatte Tvivol, i at gjøre noget tvivolomt. "Der man ikke bragt det saa vidt i Tvivolkonsten, at man kan fælde Svindt sort." *Gilshom*. **Tvivoløys**, en. Tilbøjelighed t. at tvivle. "Deres, v. denne Antebning opvakte Tvivoløys." *Birkner*. **Tvivoløys**, adj. som har en overdreven Tilbøjelighed t. at tvivle. Deraf: **Tvivoløys**, en. ub. pl.

Tvær, adj. adv. [J. præ. A. S. þveor. N. S. dweer.] 1. egentl. som er i en Retning, der er modat længdens Retning, der krydser denne i en ret Vinkel. I denne Bemærk. kun i Sammensætn. og i adv. paa tværs, o: efter Bredden; (f. tværs, nedenfor.) der modsættes: paa langs, efter Længden. At plise en Ager p. tværs, sidde t. Hest p. tværs. At lægge noget p. tværs. 2. uvillig, vrangvillig, vranten, uvenlig. "Dig falder man i Selskab tvær og stolt." *Wagg.* *M. Klum*. "Hvi staar du der saa tvær allene?" *Ohlenschl*. At see suur og tvær ub; give et tvært Svar. At svare tvært. — Deraf: **Tværbød**, en. ub. pl. **Vrangvillighed**, **Vrantenhed**, **Suurbød**. = **Kf No. 1.** **Tværager**, en. Ager, som ligger p. tværs f. en anden Ager, **Tværs** baand, et. B. som gaar p. tværs over noget, som forbinder noget p. tværs. (*Krafts Mech.* II. 952.) **Tværbillefte**, en. B. som

gaar p. tværs gjennem et Huus, et Stib, ell. a. Tværbrud, et. Brud af et Legeme, hoorbed dets Tverer ell. Dese brydes p. Tværs; it. den Overflade, der viser sig p. begge Stykker, hvor de v. Brudbet ere adskilte. (Wid. S. Skr. 1802. S. 186.) tværbundet, adj. v. bundet p. Tværs; sammenbundet m. Tværbaand. tværbundet Løkker. (Golding.) Tværbygning, en. Bygning, som ligger p. tværs for Enden af en anden, ell. imellem to længere Bygninger. Tværdirge, et. Dig, imellem to andre, ell. for Enden af et andet. (Krafts Mech. II. 917.) Tværdriver, en. den, som altid vil følge sit eget Hoved, er egenfindig, stivhædet. (Moth.) Tværdamning, en. Tverdirge. Tværfinger, en. En Fingers Brede. (Moth. Man kan sige: en Tverfinger lang. Moth har ogsaa Ordet: en Tverfod o: en Fods Brede.) Tværskioite, en. F. hvori man blæser p. Siden, som holdes tværs f. Munden. (Moth.) Tværsture, en. Fure p. en Ager efter Tværpløining. Tværstydning, en. En Ingen Straaber, som aldrig mættes. Tvergade, en. S. som gaar imellem to andre, ell. gleannestærker dem i rette Rindler. Tværsgang, en. Gang, som gaar tværs igjennem en Bygning, ell. imellem to andre Sange. Tvergavl, en. S. som er p. Siden af et Huus, Sidegavl. Tværhaand, en. Haandsbrede. (Moth.) Tverlinie, en. L. som drages tværs igjennem en Figur, ell. paa Straa imellem to andre Linier; Diagonal. (J. Kraft. Mech. II. 169.) Tværmaal, et. Gjennemsnit, Diameter. Tværmur, en. M. som er f. Enden af en anden, ell. gaar imellem to andre. (J. Kraft.) Tværmarke, pl. et Slags Sømærker i smalle Farvande (forst. fra Langmærker.) tværploie, v. a. pløie en Ager i Brede, som alt er pløiet i Længden. Moth. Deraf: Tværpløining, en. "Tværpløining br. sedvanligen t. Brakmarkens anden ell. tredje Pløining." Gierfings Adv. t. Landoc. I. 437. Tværstadel, en. S. hvori man rider p. tværs, Dvindelstadel. Tværstaa, Tværstnit, et. Staa ell. Snit, som gaar over tværs. (vulnus transversum. Moth.) tværstaaen, adj. staaen p. tværs, over tværs. tværstibs, adv. paa Tværs i Stibet, efter Brede af Stibet; modf. langstibs. tværstydde, v. a. 3. At tværstydde Dinene: stydde dem t. den ene Side, kele. (Moth.) Tværstang, f. Tværtra. Tværsti, en. Sti, der løber p. en anden Ret, ell. overfører den. (Moth.) Tværstreg, Tværstrib, en. Streg, Strib, som gaar p. tværs. Tværstreg, et. Streg, der krydser et andet. Tværstrom, en. S. der kommer tværs p. en anden. (Moth.) Tværstykke, et. S. som sættes ell. lægges p. tværs. (J. Kraft.)

Tværtsaf, en. Saf, som luffes op p. tværs. Moth. (ell. som Rytteren fører tværs over Hesten.) Tværtsøm, en. Søm, der gaar tværs over et Klædemon e. a. Tværtra, et. T. der sættes tvært over noget; f. Gr. et Dørtra. Tværstømmer, et. Stømmer, som sættes p. Tværs i en Bygning. (Moth.) Tværvei, en. Tværsti, Korsvei. Tværsvold, en. S. som opkastes p. tværs imellem to andre Volde ell. Brytninger. (Travørse.) tværstiet, adj. som seer flært, som seer noget. (Moth.)

Tvære ell. tværrer, v. a. 1. blande tørt m. vaadt v. at røre det om. (Moth.) At tvære Meel ud i Vand (siges, naar man efterhaanden fugter Melet, og tører det i en ikke alt f. stor Mængde Vand.) At tvære Stivelse ud. (f. udvære.)

Tvære, en. pl. - r. et Redskab t. at udvære noget m. (i Norge.)

Tværhed, en. f. ovenfor tvær, 2.

Tværs, adv. [af tvær. A. S. tvyrs, trans, perversa.] paa tværs (f. ovenfor.) tværs igjennem o: heelt igjennem. tværs over o: heelt over p. tværs, ell. i Brede. At brække noget tværs over. Stokken gik tværs over. At gaar tværs oven Gaden o: t. den anden Side af Gaden, t. en Stenboes Huus.

Tvært, adv. [J. hvært, tværs over, trans.] br. overtiden, skøndt flestnere for: tværs. f. E. tvært igjennem. Han boer tvært over f. os. — over tvært (ell. i eet Ord: overtvært) adv. hvorved udtrykkes en hastig, pludselig Beslutning, t. de Talesmaader: At bryde over tvært, tage noget over tvært. "Da brød hun overtvært og t. sin Husbond gik." Holb. 9. Paars. — tværtimod, adv. hoorbed ikke blot en Andens Ytring benegtes, men det modsatte betragtes. Han er aldeles ingen Fiende af Selskab; tværtimod han søger det, saa ofte Leilighed gives ham.

Tvæt, en. ud. pl. 1. Stærningen at tvætte; Tvætten. 2. det, som tvættes ell. er tvættet, Vask. En stor Tvæt.

Tvætte, v. a. 1. [J. hvætt, gl. D. thwagæ. A. S. pvean.] b. f. f. toe, vasse; men bemærker egentl. en gientagen ell. omhyggelig Vaskning; som; at tvætte Linne, Klæder. (Jvf. Müllers b. Synon. II. 341.) "I lysegule Fletninger — hvor ofte har jeg tvættet jer i Aldens Væd." Mlenschl. — Dgsaa absol. og da om. Klæders Tvæt (Ligesom vasse.) "Ellade et Fuentimmer, at sætte sig ned paa egen Haand, at sye og tvætte f. Folk." Schytte. indv. Reg. IV. 115. (Nu er dette Ord næsten aldeles fortrængt af det tydske, skøndt noget bestyrkede: vasse.) Deraf: Tvætten, Tvætning, en. — Tvættestar, et. Tvættestedel, en. Vasketar, Vasketiedel. — Tvætteste, en. Vasketone ell. Vasketpige.

Tyde, v. a. 1. [J. pyda. L. deuten.]

1. bemærke, betyde, give tillænde (forarbejdet. s. betyde.) 2. udlægge, fortolke, forklare. (s. udtyde.) At tyde Drømme (s. Drømmes tyder.) At tyde fremmed Skrift, tyde en latinist Forfatter. (Her udtales det sædvanlig: at tye.) Det kan tydes derhen (so referri potest, Moth.) 3. (neutr.) have Hensyn paa. Dette synes at tyde paa, tyde hen paa en kiult Mening i Ordet. "Saa tegner og tyder det dog til sin mædsdte Stræbelighed." Worm. (Eilgpr. ov. Dronn. Lovise 1721.) (jvf. hentyde.) — Tyden, Tydning, en. Gienningen af tyde; det, at tyde p. noget. (skelden; jvf. Jentydning, Udydning.)

Tydelig, adj. [Sv. tydelig. T. de ut i ch.] let at fatte, enten v. Sandserne, ell. ved Forstanden, Tænkningen; fuldkommen klar, fattelig. Han sagde det m. klar og tydelig Stemme. Jeg ser ikke tydeligt i denne Afstand. Et tydeligt Foredrag. Han sagde det m. rene, tydelige Ord. En tydelig Forestilling (som vi ogsaa i dens Dele kunne gjøre os Rede for.) = Tydelighed; en, ud. pl. Bestaaffenheden, at være tydelig. "Tydelighed er ei blot det Heles, men og alle dets Enkeltigheders Klarhed." Abbern.

Tydf; adj. som har hlemme i, som hører t. Indfjand. Heraf det i nyere Tid optagne Subst. Tydfhed (tydf Nationalitet, Egenhed, m. m.) = tydfagtig, adj. noget tydf, som ligner det Tydf. — Tydfker, en. pl. — den, som er født i Indfjand.

Tye, v. n. 1. (er.) Af adskillige forarbejde Bemærkelser (hvoraf Spor endnu i Almuesproget ere tilovers) bruges nu kun denne, især m. præp. til og hen: tage sin Tilflugt, søge Beskyttelse hos. Jeg har ingen at tye til, uden ham. Han tyede da t. Kongens Raad. Dvoget tyer t. Stalden. "Langt fra tyede Stammerne did over Dræner og Have." Berg. — Hvor Faarene finde et Skjul mod Uveir, der tye de hen. Hvor skal jeg tye hen i min Nød? (s. hentye.) Alle være tyede ind i Stalden.

Tye, v. a. (fortolke, udlægge) s. tyde.

Tyende, et. ud. pl. [formodentl. af J. biód, tydi. A. S. heod, Folt; ell. af pyr, py, Træl. A. S. heov, py, heova.] de, som høre t. Husbondens Hjem; Folt, Huusfolk (lat. familia) særb. de, som staae i et tiendeve Forhold; Tiensstefolk (dog synes det neppe afgjort, om et Kone og Børn under tiden regnes m. til Tyende.) "Kongens Underaatter — med alle deres Tyende, Folt og Tiener." D. Lov. I. 1. 1. "Ei heller Hogen af hois unge Tyende de kunde have i deres Huse." II. 6. 2. "Husbond og Husstru, deres Børn, Folt og Tyende." VI. 2. 4. = Deraf: Tyendelan, en. Tiensstefolks Løn, Folteløn. Tyendevarrelse, et. hvor Tyendet opholber sig, Folteloue.

Tygge, v. a. 1. [J. tyggia.] kausc og

sændergulde inde i Munden m. Tandene, hvorved det, som tygges, blandes m. Spyt. At tygge Mæden vel. Punden har tygget Moldten fordæret. At tygge paa Noget. At tygge Drøv (som visse Dyr, som tygge Foderet, de høde spættet, anden Gang.) Deraf: Tyggen, Tygning, en. — Tyggermad, en. M. som er tygget. At give et Barn T. — Tyggemiddel, et. noget, som man tygger paa, uden at synke det, s. at fremme Spytets Afledning. (Moth.)

Tyf, adj. pl. tyffe. [J. pyckr.] 1. egentl. betegner det en legemlig Størrelse ell. Udstrækning, uden Hensyn t. Længde ell. Brede, men til Delenes Lele over hinanden. a.) absol. og uden Hensyn t. Bidde ell. Omfang; da det kun bruges; hvor denne Udstræknings Maal angives, ell. sammenlignes. Muren er 3 Alen tyf. Grenea er en Finger tyf (ell. fingertyf.) Denne Plante er tyfker end den anden. (Man siger: et to Sommer tyft Bræt; men rigtigere moaafker: et Bræt, to Sommer tyft. Derimod siges el: Træet er en Alen tyft; men: T. har en Alen i Giennemnit; skøndt man vel siger: et tyft Træ; hvor da Udtrykket hører t. følgende.) b.) relat. som har en betydelig Grad af sig Udstrækning (i Modst. t. tynd.) En tyf Bog. En tyf Stof. tyf Hud. — Om Personer, især m. Hensyn t. Mægen ell. Underlivet. En tyf Mand, Kone. (jvf. for, der br. mere om Legemet i det Hele, og tyldig.) Det tyffe Kisd. Det Tyffe af Laaret. At have et tyft o: ophovnet Been, en tyf Kind. (s. Tale.) 2. uegentl. a.) som bestaaer af mange og tætte Dele. En tyf Stof, Stv, Sværm, Kornager. Sæden staaer tyft. — sig, at have et tyft Mæle, tale uforstaaeligt. Dette faar har tyf Uld. En tyf o: tung, tæt, taaget) Luft. sig. Et tyft Mæste. Saa tyft som Sand (meget tæt.) b.) om flydende Ting, hvrts Dele have tæt Sammenhæng (modst. tynd, flydende.) tyft Blod. En tyf Saft. tyf Mel o: M. som v. at spæres er stilt: ad i sine Bestanddele og tynket. 3. Et tyft Memme, Begreb (modsat: et let Memme, klart Begreb.) s. tythovudet. "At du, uagtet dit tyffe Begreb ofte er blidende." C. Wiehls D. Quir. II. 60. = Tyfhed, en, ud. pl. Bestaaffenheden, at være tæt. (2.) Tyf-kelse, en, ud. pl. (hørende til tyf, 1.) Maal p. denne legemlige Udstrækning, ell. Indvædens Maal. At angive en Lings Længde, Brede og Tykkelse. = J Sammens. m. de af Subst. dannede Adjectiver udtrækker tyf denne Skikkelse v. en Egensdsdel ell. anden Ting. f. G. tyfarmet, som har tætte Arme; tyfbenet, tyfblodet (som har tyft Blod; Tyfblodighed. Bagg. N. Klim. 218.) tyf-buget, tyfhovudet (figurl. dum, ensfordig) tyfhudet, tyfkindet ell. tyfkrævet (som her tyfte Kinder, udstaaende Klavebeen). tyf-

Lovet ("Tyfløvede Træer frembød hom deres talende Stygge." Bagg. "Juglens Sang i tyfløvede Stove." Pram.) tyf-maver, tyfmalet (som taler tyft, utydeligt) tyf-fallet (forjænt m. tol Stal) o. fl. — Tyfstejg, en. en vis Del af et slaget Hoved; imellem Lænden og Rumpestykket, der anvendes t. Steg.

Tyffe, et. ud. pl. [J. byckia.] Mening, Stian, Stånnende; som det synes, forekommer een. Efter mit Tyffe. "Naar jeg sidst efter alle de andre bliver kaldet frem, at sige mit Tyffe." B. Thott. "Saa længe som Daab, Frugt, og Vælskt fortrøstet vort Tyffe." Samme. "Man stikker efter Tyffe; og kommer efter det, man stikker." Sporon. 2. Godtbesindende, fri Kaas-dighed. "Saa vare dog Lændene alt s. meget overgivne t. deres Tyffe, deres Begierlighed og Herskelsge." D. Gulob. "At disse Indskrænkninger bør være bestemte v. Love og aldrig berøe p. Medborgeres Tyffe." Rahbek.

Tyffes, v. dep. tyffedes og tyftes. med Dativ og impers. [Jel. bykia, bykiaz.] synes, mene, holde for. Mig tyffes (man siger vel ogsaa: jeg tyffes; men neppe saa rigtig.) Det tyffes mig at være bedre. At tyffes om een (lide, tyges om.) Hvad tyffedes (tyffes) dig om hende? (3 ældre Danst br. tyffe som v. n. At lade sig tyffe o: mene, formene. "Der han lod sig tyffe, at han var forbi den Førstfødde." P. Tidemand. 1564.) "Han lod sig tyffe, at det stod hans Væ f. nar." Vedels Saxo.

Tyfne, v. n. 1. (er) og tyfnes, v. n. pass. blive tyf. Luften tyfner. (Golding.) Melken begynder at tyfne, er tyfnet. "Den Damp — der tyfnes meer og meer." Arves boe. 106. (tyfne, v. a. 1. gisre tyf. Moth.) = Tyfning, en. 1. det, at tyfne. Luftens Tyfning. 2. den Del af en Skov, som er tættest ell. tættest. "Stovens Tyfninger." Bandal. "Trolden end stules i Stovens Tyfning." Weislings Virgil. (En Grænsetyfning. Rahb. Fortæll. I. 488.) 3. fielsnere om andre Gienstande, hvor de findes i en tæt Mængde. "En utydelig Larm fra Stærernes Tyfning." Herz. (best. Jst. 17.)

Tylde, v. a. 1. heide noget flydende i et Rar, giennem en snever Åbning. At tylde D. p. en Lønde. At tylde noget af et Fad v. et andet. tylde noget i en Flaske. (At tylde i sig, drikke i Mængde. lav d. Tale. At tylde sig m. noget: fielsnere. "Hvad enten man tylder sig dermed, ell. blot nipper dertil." Baggesen. "Det er mig ingen Lyst, med Koes at tyldes." Samme.

Tylt, en. pl. — er. [J. Tyllt.] et Antal af 12. (br. kun i saa Tilfælde om nogle Slags Lømmere.) En T. Brøder, Lægter.

Tynd, adj. [T. hyn. J. punnr.] 1. som har en ringe Tyftelse. (Jvf. tyf, 1. b.)

Et tyndt Brat. En tynd (fin) Træd. Det Is er meget tyndt. 2. ugentl. som bestaaer af saa og vidt adskilte Dele. (Jvf. tyf. 2. a.) "Hvad — imidlertid fra Fald bespotter i tynde Luft den tunge Jord." Bessel. Luften er tyndere p. høje Berge, end i Døle. Stoven er her meget tynd. Tynden faar tyndt. Tyndt og løst Lerred. Sæden Hovedhaar. Stæg. — Om flydende Ting: tyndt D. (modsatset stærkt.) Melken er tynd, naar den indeholder mange Vanddele. At male m. tynde Farver. — 3. figurl. liden, ringe, svag. En tynd (ringe) Lyfte. "Naar Lyften bliver stundom alt for tynd." Bagg. Han er kun tynd i det Græste (veed kun llet.) "Slageriet har gjort baade Hæren Haag og Folkemængden tynd." Gulberg. = Tyndhed, en. ud. pl. Bestafsenheden at være tynd. = Tyndbryst, en. hos Slagterne: et Stykke Risd imellem Brystet og Bugen af et slaget Rød. tyndhaaret, adj. som har tynde Haar. tyndhudet, adj. som har en tynd, fin Hud. tyndklædt, adj. v. isert en tynd, let Dragt. "Er hun vel vore sig saa tyndklædt af sin Stue?" Høb. (P. Paars.) tyndsaalet, adj. forjænt med tynde Saalet. tyndsaaledede Stoe. tyndskallet, adj. som har en tynd Stal. Tyndskallet Korn. tyndslide, v. a. 3. lide noget saa længe, at det bliver tyndt. mest i partic. tyndslidt. tyndspredt, v. a. 1. sprede vidt fra hinanden. At tyndspredt Slidningen. Tyndsteg, en. et Stykke Risd af Slagteqvæg, der er en Del af Røggen, nærmest Lænden, og anvendes ligesom Lændestykket (ell. Nørbrædestykket) t. Steg; men er ikke saa godt.

Tynde, v. a. 1. gisre tynd, ell. tyndere end forhen. (rarefacio. Golding.) At tynde Haaret f. meget (i at klippe det.) At tyndes (dep.) blive tyndere. "Daglig tyndes mine Høgelunde." Gruntvig. Tyngde, tyngte, Tyngsel, o. fl. f. under tung.

Tyr, en. pl. — e. [J. Tyr.] Håndvret af Drens Slægt (Bos taurus) hvis Hun / kaldes Ko. (Ordet br. kun om denne, ikke om Hannerne af Slægtens øvrige Arter.) = Tyrefestning, en. Ramp imellem Tøre og Mennefter ell. Hunde, hvilkten i Spanien br. som Skuepil. tyregal, adj. en tyregal Ko, som har Parrest. Tyrekalo ell. Tyrkalo, en. Kalv af Hantionnet. Tyremie, en. 1. Tørens Avtolem. 2. en Pibst, som bres af glødes. (Moth.) Tyrepidsst, en. lang og tyk P. som Dvøgdridere bruge. = Tyregilding, en. En faaeren Tyr. (Moth.) tyrhalsst, adj. som har en tyk og bred Hals. (om Heste.) tyrløben, adj. v. en tyrløben Ko, som har parret sig og er med Kalv. (ærnt.) Golding.

Tyræn, en. pl. — er. [af Tyr. og Lat.] en Regent, der misbruger sin Magt til Gru-

samheder og Voldsbegrebet. "Tyken boer hverken hos Tyrannen eller Slaven." Kampmann. sig. den, der m. uforsom Haardhed ell. Graftomhed behandler andre som han har Magt over. Han er en T. mod sine Bønder, Undergionne. = tyranniserer, v. a. behandle som en Tyrann, p. en grum ell. haard Maade. "Tyrannens Slaves Træl vil og tyranniserer." Baggesen. — tyrannisk, adj. som er efter Tyrannens Vilis, grusom, ammenekkelig.

Tyrf, en. En Mand, som hører t. det i Historien bekendte Folk, der undervang det vestlige Asien og det græske Reiserdsomme. Deras: Tyrfinde, en. et tyrfisk Fruentimmer. — Tyrfiet, n. pr. de Lande, der staae under Tyrfernes Herredømme. Det skatstæ, europæiske Tyrfie. — tyrfisk, adj. som har hjemme i Tyrfiet, tilhører ell. vedkommer Tyrfene. — tyrfisk Hvede, Mais.

Tys! Ibraabsord: Stille!

Tys, adj. n. tyft. ganske stille, taus; vr. kun som neutr. og adv. Her er saa tyft. "Jeg — stod p. en aaben Mark, hvor det var tyft og roligt." Tullin. — "Svor al End er dæmpet, er der tyft. Der kan være stille i et Huus, som adstadiige Folk beboe; men stelden er der tyft i et Huus, uden om Mæsten," Müller. Det blev m. et ganske tyft. "At holde sig tyft. Det gik meget tyft af." "Det gik saa tyft den hule Vej." Hagg. (Denne Fort. har ogsaa det usædvanl. Fælestien. "Endskønt nu Kampen holdte Gagen tys." Ungb. X. I. 79.)

Tysse, v. a. og n. 1. [af tys ell. taus.] 1. act. bringe t. Tausshed, til at være stille. "Kyndelmisse — har tysset Lærken tidt, naar hun f. tidlig sang." Wording. At tyffe Bærnet. "Med Suffergødt p. Skød og Arm den lille Martyr tyffes." Falster. "Fred, som Verdens Lummel tyffer." Tullin. 2. neutr. At tyffe paa een; v. betyde ham at være stille, ell. søge v. Tiltale at faae ham t. at tie.

Tyttebær, et. pl. d. f. Frugten af en Buskvært (Vaccinium vitis idæa) som spises nedskyllet; ogsaa Busken selv (Tyttebærsbusk.)

Tyv, en, pl. -e. [X. S. byf. S. piöfr.] den, som stjaaler, ell. hemmeligen berøver en anden hans Eiendom. Tyv troer hvermand stjaaler. Drdspr. 2. Den, som tillegner sig p. en ionlig Maade hvad han ikke har Eiendomsret til. "Tyf Mand ifte op det han hittede, da blivt han Tyv derfor." D. Lov. = Heras: a.) tyvagtig, adj. 1. som har Tilbøielighed t. at stjaale. 2. som passer f. en Tyv. Paa en tyvagtig Maade. "Dette Folks Stolthed er en Vovdægt mod tyvagtige Tilbøieligheder." Balth. — Deras: Tyvagtighed, en. Tilbøielighed t. Tyveri. "Tyvagtighed er et Gøvedtræt i de raac Menneskers Charakter." Balth. —

tyvandet, adj. tilbøielig t. at ville stjaale, tyvagtig. furax. (Golding. Noth.) tyvs Fiende, v. a. 2. bestolde f. Tyveri, tyvte. tyvstiaalen, adj. v. et pleonast. Udtryk, som høres i d. S. for: stiaalen. — b.) Tyvesbande, en. et Tyveselskab, Tyvesamfund. Tyvebrønde, et. d. f. f. Tyvemærke. Cauterium. (Golding.) tyvebrændt, adj. v. brandemærket som Tyv. Tyvegods, f. Tyvekoster. Tyvhaand, en. figurl. Tyveri. Det er bortkommet v. Tyvhaand v. stiaalet bort. Tyvehul, et. i d. Tale: Fængsel f. Tyve. Tyvekoster, pl. stiaalne Sager, som findes hos en Tyv, stiaalet Gøds. Tyvelygter, en. 2. hvis Stin kan bølges, som Tyve betiene sig af. Tyvemærke, et. Mærke, som t. Straf brændes en Tyv p. Kroppen ell. i Panden. tyvemærket, adj. tyvebrændt. Tyvenavn, et. Navn af Tyv, Tyvsnavn. "Tyvenavn han aldrig mig tillagde." Bessell. Tyvesnegler, en. saft N. ell. Ditt, hvorfra Tyve betiene sig. Tyveqvinde, en. et Fruentimmer, som begaaer Tyveri. Tyveselskab, et. Forbund af Tyve, der stjaale i Forening. Tyvestreg, en. tyvagtig Handling. Tyvetoer, et. Toer, hvor Tyvekoster sætjes blandt gammelt Lød, og Bohave c. d. (forum furinum. Golding.) — c.) Tyvsdom, en. Dom f. Tyveri. Det er oversgaaet ham en T. Tyvshaler, en. d. f. f. Haler. Tyvslov, en. Lov om Straffe f. Tyveri. (X. Drsted.) Tyvsmærke, et. d. f. f. Tyvemærke. Tyvsfag, en. S. som anlægges mod een f. Tyveri. (Eigeleeds forekommer Tyvsfag og Tyvsfag. "End om Landbo gives Tyvsfag." D. Lov. I. 23. 2. "Ist jeg for Tyvsfag end aldrig sigtet er af nogen, før i Dag." Holb. P. Paars. I. 2. Sang.) Tyvsstraf, en. lovbehaft ell. vedtagen Straf f. Tyveri. = Tyveri, et. pl. -er. den Gjerning, at stjaale, ell. hemmelig at sætte sig i Besiddelse af det, en Anden har i Eie ell. Børg, imod hans Billie. At tiltales, dømmes, straffes for T. At begaae et T. sigtes for Tyveri. — Tyvnet, et. i ældre Dants: stiaalet Gøds, Tyvekoster. "Maar Tyven kaster Tyvnet, er han andet Folk sig." Drdspr. (P. Egv. I. 465.) = tyvte, v. a. 1. [S. byf. ga.] at bestolde, sigte een f. Tyveri.

Tyve, Gøvedstallet 20. [S. tuttagu. Sv. tjugu.] Heras Odenstallet: den tyvende. — tyvepundig, adj. som veier 20 Pd. En tyvepundig Kugle. (Tyvepunder ell. tyvepundig Kanon, som støder en tyvepundig Kugle.)

Tyve, en. pl. -e. d. f. f. Tørg, tværgnet Fort. Noth. (S. Tørg, som det sædvanl. udtales. I Island siges Tyv.) "Det var en god Tyve, havde hun to Grene." P. Lolk.

Tyveri, tyvte, f. Tyv.

Tæge, en. pl.-r. en **Bøgge**laus; (f. den Slagt af Insector, hvortil den hører. Cimex. **Tægt**, en. [af v. tage.] 1. Stenningen at tage; br. nu kun især i nogle Sammensætn. **Aftægt**, **Indtægt**, **Vedtægt**, **Voldstægt**. — 2. noget, som tages, ell. som frætages **Andre** (Bytte). 3. nyere **Bibeldovers.** "De toge alt Rovet og al Tægt af Menneſter og af Dyr." 4. **Moseb.** 31. 11. ("De toge alt Rov og alt det, der var at tage." **Bib.** 1550.) jvf. 31. B. 27 og 26. ("Fangerens Tægt.") 3. **Tægt** i en egen Bemarkt. om **Jordens** Tægt, aserlende m. Bytte. "I denne Jord er vel 5 Aars Tægt det almindelige." **Kagaard** **Beſt.** over **Lhne.** S. 94. = **Silbreds** foræbde ere følgende **Sammonſætninger**: **Tægtedag**, en. i **Lovsproget**: den vedtagne **Thingsdag**, paa hvilken en **Sag** skal foretages i **Retten**. (D. **Lov.** I. 3. 4.) **Tægtetæ**, **Tægtetvæg**, et. fremmedt **Dvæg**, som optages. **Tægtetvinde**, en. (forældet.) **Medhustru**, **Frille** (**Gammel.** **Bibel.** **Dvers.**)

Tæffe, v. a. 1. (ogſaa, men ſeldnere: **tæfte**, **tæft**.) [af **Tag.** **J.** **pekia.**] lægge **Tag** paa, **ſtule** m. **Tag**. At **tæfte** et **huus** m. **langham**, m. **Rør**. (v. **tæfte**, **absol.** forſtaes **ſædvaa.** at lægge **Palme** ell. **Kortag** o. d. **ligeſom** ogſaa **ſølg**. **aſter** **bede** **Drh** kun dertil have **ſenſyn**. **Man** **ſiger** **vel**: at **tæfte** m. **Kobber**, m. **Skifer**; **men** **ikke** **gjerne**: at **tæfte** **med** **Lagſten**.) = **Tæfegang**, en. ſaameget af et **Tag**, ſom paa **engang** **tæfſes**. (**Moſt.**) **Tæfegarn**, et. **Garn**, **hvoormed** en **Deel** af **Tæfſehalmen** **bindes** t. **Tagkrysterne**. **Tæfſehalm**, en. **langham**, ſom br. til at **tæfte** **med**. **Tæfſefierp** ell. **Tæfſevaaend**, en. 1. **En** R. ell. et **Erø**, ſom **Tæfſemanden** **bruger** t. at **jævne** **Taget** **med**. 2. **Stofte** i **Palmtag**, ſom **langham** **ſæfſtes** til, og **hvoormed** den **holdes** **ſammen**. (**Moſt.**) **Tæfſelad**, et. en **Stilling** ell. **Indretning**, **hvoorpaa** **Tæfſemanden** **ſtaaer** p. **Taget**. **Tæfſelyng**, en. **L yng**, **brugelig** t. at **tæfte** **med**. **Tæfſemand**, en. **den**, ſom **forſtaaer** at lægge **Straatat**, og **udøver** dette. **Tæfſenaal** s en. R. ſom **bruges** t. at **træfke** **Tæfſegarnet** **igennem**. (**Moſt.**) **Tæfſepaan**, en. pl.-er. **flade** **Træſtuffer**, ſom br. til at **tæfte** **med**.

1. **Tæffe**, et. [af **vet** **foregaende** **Verb.**] **det**, **hvoormed** **noget** **ſtules** ell. **dæfkes**. (f. **Dæffe**.) **Arreboe**. 45.

2. **Tæffe**, et. [f. **pocki.**] **Behag**, **Velbehag**, **Velvillie**. (**Moſt.** **forældet**; **men** **ſindes** **brugt** af enkelte **Mæce** for: **Tæfſelig** **hed**.) = **tæfſelig**, **adj.** [f. **pockalegr.**] 1. ſom **tæfſes**, er t. **Behag**, **finder** **Bifald**. "Hvor meget **tæfſeligere** **bliver** **det**, om vi **give** **En** **den** **ſing**, **han** **ikke** **tilſiſorn** **haver**." **B. Thott.** "Lad **denne** **Skient** **dig** **være** **tæfſelig**." **Jacobi.** "Deres **Stand** er **Gud** **tæfſelig** og af **ham** **velſignet**." **Mynſter.**

2. ſom v. **ſit** **Udvortes** og **ſin** **Adførd** **let** **vinder** **Andres** **Velbehag**; **velbehagelig**. "Sun **har** **et** **meget** **tæfſeligt** **Væſen**. **Man** **ſøger** **at** **erhverve** **ſig** **Omgaangens** **behagelige** og **tæfſelige** **Egenſkaber**." **Rahbet.** (jvf. **behaagelig**, **tilpas**!) "Behagelig **br.** i **Særd.** om **den**, **hvis** **Omgaang** **behager**. — **Tæfſelig** — **anvendes** **kun** p. **Menneſter** og **menneſkelig** **Færd**, og **udtrykker** **ikke** **nogen** **høi** **Grad** af **Velbehag**. **Med** **den** **tæfſelige** **Viſed** **ſelſkab** **er** **man** **tilfreds**; **m.** **den** **behaagelige** **tafer** **man** **gjerne**." **Müller.** **Deraf**: **Tæfſelighed**, en. [**Tæfſelig.** (2.) **ſom** **kun** **br.** om **Perſoner**, **gaaer** **iſær** **ud** p. **Adførd**, **Legemsbevægelſer**, **Maade** af **talſe** **paa**. **Inde** **udtrykker** **en** **høiere**, **mere** **fuld** **Grad** af **Tæfſelighed**, **ſom** **heller** **ei** **kan** **være** **uden** **en** **viå** **Art** af **Stienhed**. **Sun** **er** **ikke** **ſmuk**; **men** **ret** **tæfſelig**: **vil** **man** **ei** **let** **ſige** **om** **et** **yndigt** **Fruentimmer**. **Indtagende**, **ſom** **kan** **br.** om **begge** **Rien**, **forudſætter** **Tæfſelighed** i **en** **høiere** **Grad**, **men** **tillige** **Kandſgaver**; og **er** **uafhængigt** af **Begrebet** om **Stienhed**. **M.**]

Tæfſes, v. **dep.** **tæfſedes**. [f. **póknaz.**] 1. **behage**, **være** t. **Behag**. "Ingen **kan** **tæfſes** **Gud**, **uden** **han** **er** **retſaffen** og **god** i **ſierket**." **Schytet**. **Maatte** **min** **Beſtræbſe** **tæfſes** **Dem**! **Dette** **Forſlag** **tæfſedes** **hende** **vel**. 2. (**ſeldnere**.) **ſinde** **Behag** i, **biſalbe**. "Ingen **tæfſes** **ſine** **Bilkaar**." **Lause** **ſen.** (**Poſtil.** **Winter.** 59.) **Rongen** **tæfſedes** **at** **modtage** **den** **ham** **budne** **Gave**. — **impers.** **Derſom** **det** **maatte** **tæfſes** **Dem**, **at** **høre** **mine** **Grunde**.

Tælle ell. **Tælle**, en. **Jordtroſt** **under** **Dverſhuden** om **Foraaret**. (**Moſt.** f. **Blag**.) **Tælle** ell. **tælle**, v. a. 1. [f. **telgia**, **talga.**] **ſtøre** **ud**, **ſnitte**, **tilſtøre** m. en **Kniv**. (**Moſt.** **br.** i **Byland** og **Morge**.) = **Deraf**: **Tællekniv** ell. **Tællekniv** (ogſaa **Tollekniv**) en. et **Slags** **tykke**, m. **Staal** **vel** **belagte** **Knive**, **ſom** **bruges** **til** at **tælle** **med**, og **gives** **iſær** i **Morge**.

Tælle, en. **Tællegrever**, **Tællelys**: f. **Talg**.

Tælle, v. a. **talte**, **talt**. (**ſeldnere**: **tællede**, **tælltet**.) I **Almueſproget** ogſaa **taalte**, **taalt** m. **fortaa**. [N. S. **tællan.** f. **telia.**] 1. **beſtemme** **Antallet** af **Genheder** (**Gæfſter**, **Individer**) **ſom** **en** **Mængde** ell. **Flerhed** **indeholder**; **ſaae** **Tal** **paa**. **At** **tælle** **Dvæget**. "Døden **tæller** **Ingens** **Aar**." **Storm.** **Tæl**, **hvoormange** **vi** **ere**. **At** **tælle** **til** **ſem**, **til** **tyde** o: **opregne** **Tællene** i **deres** **Følge**. **At** **tælle** **Penge** **ud**. **At** **tælle** **op** o: **regne** **Tal** **ſammen** (**addere**.) **At** **tælle** **mange** **Aar** (**være** **gammel**.) **Hvor** **mange** **Aar** **tælle** **han**? "I **de** **mange** **Aar**, **ſom** **du** **ſiger** **at** **have** **tællt**." **Mynſter.** (**Forb.** 1814. I. 68.) 2. **regne** **iblandt**, **give** **Plads** **iblandt**. **At** **tælle** **ſen** **iblandt** **de** **Perde**, **blandt** **Digterne**. "Jesus — **talder** **ham** **urefſerligt** og **tæller**

ham blandt denne Verdens Børn." *Rynstet.* — *tællelig*, adj. som kan tælles (modf. utællig.) — *Tællelyst*, en. Lust til at tælle. — *Tællen*, *Tælling*, en. Handlingen. at tælle. *Folketælling*.

Tæmme, v. a. 1. [*S. temia. N. S. tamian. R. S. tåmen.*] 1. giere tam, giere spag; betage Wildheden. At *tæmme* en Løve, efterat man havde bændmet og oplært dem t. Arbeide. *Slytte*. At *tæmme* en Hest o: faae den t. at lide Kytteren. 2. sig. tvinge, styre, lægge Baand paa. "Eaa wild er Jagen, han *tæmmes* jo en Stund." *C. Frimann*. At *tæmme* sine Lidensfaber, Begjærigheder; *tæmme* sin Tunge. "Pan kunde *tæmme* Havet og Klipper og Wind, kun ikke sit eget hævngrædige Sind." *Wylenski*. "Baldemar havde besluttet, engang aldeles at *tæmme* dette urolige Folk." *Wanddal*. — At *tæmmes*, dep. blive tam. = *tæmmelig*, adj. som kan *tæmmes*, lader sig *tæmme*. — *Tæmmelse*, en. Sicruingen at *tæmme*. (*Moth.*)

Tænde, v. a. 2. [*X. S. tendan, tinan. J. tendra.*] sætte Ild i, faae noget t. at brænde. At *tænde* en Snovestikke, et Leds, en Kulmile, en Mine. "Hans Lin ad Ende var, før man et Blus kan *tænde*." *Arreboe*. At *tænde* Ild i et Stofke Papir; *tænde* Ild p. Skorstenen. "En Ild var et slukt, før en No var *tændt*." *C. Frimann*. "Da Støttet i lysende Luer han *tændte*." *Samme*. En *tændt* Brand. (s. *antænde*, *optænde*.) — *tændbar*, adj. som kan *tændes*, som let fænger.

Tæne, en. pl. -r. unge Skud paa Træen. (*Moth.* jvf. *Tæen*, som er samme Ord.)

Tængsel, en. pl. *Tængsler*. en. krum Dre, som Bedfere bruge, Modfærsere. (*Moth.* *Nolabra. Goldberg.*) *J. Tengsla*.

Tænke, v. n. og a. 2. [*S. penkia. X. S. pencean.*] 1. egentl. om den Virksomhed i Sjælen, hvorved den m. Bevidstshed modtager, forbinder og sammensætter Forestillinger. Man siger i Almindelighed at Dyrene ikke *tænke*. At *tænke* paa noget o: have det f. Diebliffet i Tænke. "Ihi, naar vi *tænke*, da *tænke* vi sidde p. noget." *Munster*. "Tænk ikke blot p. det Onde, som du ikke vilde, at Andet skulde *tænke* og giere mod dig." *Samme*. At *tænke* over noget o: josselsætte sig vedvarende dermed. At *tænke* efter, *tænke* m. Omhu p. en Siensand. (s. *eftertænke*.) At *tænke* noget op, s. *optænke*. At *tænke* over, absol. betænke noie. At *tænke* ved det man tæser. — At *tænke* sig om o: kalde alle de t. en Sag hørende Forestillinger i Tænkerne. "Naar jeg mig *tænker* om, jeg heel fornoiet er." *Bessell*. At *tænke* videre o: *tænke* p. Fremtiden. At *tænke* dybt, grundigt. En *tænkende* Mand (o: som tænter mere og dybere, end Folk i Alim.) — act.

At *tænke* en Tænke. Det kan ikke *tænkes*, lader sig ikke *tænke* o: man kan ingen klar Forestilling giere sig derom; eller: det er endog i Tænten umuligt: s. *C*. En trekantet Giirkant kan ikke *tænkes*. — At *tænke* sig noget o: forestille sig, danne og fastholde en Forestilling. "Dybt i dit Mulm — *tænker* du dig de forsvundne Straaler." *En*. Man kan ikke *tænke* sig et smukkere Fruentimmer. *Tænk* dig min Forundring! De kan *tænke* (ell. *tænke* Dem) at jeg ikke længe kunde udholde det. 2. figurl. m. adskillige Bibegreber: a.) bemte, mene. Hvad maae Folk *tænke* om mig! At *tænke* ondt om andre. "Der er tidt meget langt fra det Døde, man siger om en Drog, t. det, man *tænker*." *Rahb*. b.) troe, holde for. Jeg ved ikke hvad jeg skal *tænke* om denne Sag. Du kunde *tænke*, at jeg vilde bedrage dig. Jeg *tænker* ikke, den Engdom vil vare længe. c.) formode. Jeg *tænkte* nok, at det vilde gaac saaledes. Det havde jeg mindst *tænkt*. d.) forestille sig det Forbigangne, mindes. At *tænke* tilbage p. sin Ungdom. At *tænke* paa sværende Benner. *Tænk* p. mig, naar du kommer t. Byen (o: huft p. det, du har lovet mig.) e.) eftertænke, overveie. Man maa *tænke* paa Midler t. at forebygge det. f.) have et Forsæt i Tænkerne. Pan *tænker* alt p. at gifte sig igjen. Vi *tænke* nu kun paa at fornøie os. — Dg: faa ud. præp. for: agte, have i Sinde. Pan *tænker*, at reise i Morgen. Vi *tænke* hlem, *tænke* os hjem i Dag. (*Moth.*) 3. absol. m. Tillægsord: om et Mennekses hele Tænkemaade, og dennes Yttring i Handlinger. At *tænke* ædelt, høimodigt, slet. (Istænkende, veltænkende Menneker.) = *Tænksevne*, en. Sjælens Evne t. at *tænke*, i dens hele Udstrækning. *Tænkseform*, en. d. s. f. *Tænkseform*. *Tænkesfrihed*, en. f. til at danne sig Tænker, Forestillinger, Meninger v. egen Mandsværksomhed. Jesuiternes Dydragelse lagde Baand p. *Tænkesfriheden*. "Saalænge det forbliver v. blotte Tænker, have vi en fuldkommen *Tænkesfrihed*, som Jagen kan berøve os." *Gilshov*. "Jeg havde fuldkommen *Tænkesfrihed* her, og ingen forfulgte mig f. min Religions Skyld." *Bagg*. *N. Klim*. — *Tænkeskonst*, en. den K. at *tænke* grundigt og sammenhængende over abstracte Materier. *Tænkekraft*, en. d. s. f. *Tænksevne*. "Der som de vilde indtrænge Andes *Tænkeskræfter* efter deres egne forudfattede Meninger." *Sneed*. *Tænkefreds*, en. En vis Art ell. Udstrækning af Forestillinger, hvormed een er sysselsat. "Hvad der skal foregaae i min Sjæls snevre *Tænkefreds*." *Sneed*. *Tænkelov*, en. Lov, som den menneskelige Tænkning ell. *Tænksevne* følge; logisk Grundsetning. (*Treschow*.) *Tænkelære*, en. Lære om *Tænksevnen* og *Tænkningens*

Betragtninger og Former; Logik: Tænke-
maade, en. den hos et Menneske herskende
Maade at tænke p. over sædelige eller mor-
raliske Forhold, som bestemmer dets Cha-
rakter og Handlinger. Tænkestemning,
en. En vis herskende Stemning, der leder
den Enkelte. ell. et Samfund t. at tænke p.
en vis Maade. (Suhm.) = tænkelig, adj.
som kan tænkes, lader sig tænke. En tæn-
kelig Grund t. noget. Det er ikke tænke-
ligt, at denne Tilstand kan vare længe ved.
(Deraf: Tænkelighed, en.) — Tænker,
en. pl. -e. kaldes fortrinligen en Mand,
der iusselsætter sig m. dybere Tænkning.
(Deraf ogsaa enkelte Sammensætninger:
Tænkerblif, (Baggesen) Tænkerliv, (Tres-
chow) Tænkerøie. "Herocæne du faae m.
Tænkerøie." S. Staffeldt.) — Tænkning,
Tænken, en. begge ud. pl. det at tænke; den
Virksomhed i Sjælen, som frembringer Tæn-
ken. Et Værk af Tænkningen. "Der er
et Stof, som Tænkningen selv ikke giver;
hvorel vore Tænker atter kunne blive Stof
f. en ny Tænkning." Kunster. "Alle Ev-
ner sig forene, Blisdoms Tænken, Mand-
doms Aand." Lydarup. — tænksom, adj.
som elsker Eftertanke, som tænker gierne og
meget. "Længe i tænksom Tausched han
nød den beskællende Ynde." Berg. — Tænks-
omhed, 'en. ud. pl. Beskaffenheden, at
være tænksom; Tilbøielighed til dybere
Tænkning og Eftertanke. "Det hele Præg
af Tænksomhed, som giver disse Værker en
saa høi Rang." Kunster.

Tæppe, et. pl. -e. [L. Tappich.] et
røvet ell. virket Klæde ell. Dækken, t. at
brede ud over noget; f. G. Sulttæppe,
Sengetæppe. (Tæppe kaldes ogsaa, skøndt
ugeantl. Forhængt p. en Stueplads;
Bagtæppe det hvorpaa en Baggrund er
malet; m. fl.) = Tæppeværk, et. noget,
der bestaaer, et sammensat af Tæpper.

Tære, v. a. og n. 1. [Ev. tæra. A. S.
tæran.] 1. forbruge t. Føde, t. Under-
holdning. Hesten kan endnu tære sit Foder.
At tære paa sin Capital, v. sin sidste Stil-
ling (p. det sidste, man eier.) "I leve for
at tære Landets Grøde." Fr. Guldberg.
"Sun lætter var, som han, men tæred ei
saa smaat." Wessel. (vsf. fortæere. 2. med-
tage Kræfterne, afkræfte, giøre mager. (s.
hentæere, udtæere.) "Jeg tæres vil af Sorg,
hvis jeg ei hevnet bli'er." Holb. (Melampe.)
Sygdommen har tæret hans Kræfter bort.
Han tæres langsomt hen. "Han tæres ud
og bliver Dag f. Dag alt mere svag."
Storm. — fig. Søen tærer o: Søluften giver
Madhøst. 3. neutr. formindskes, borttæ-
res (om flydende Ting v. Uddunstning e. d.)
Saften tærer ind v. at glemmes længe.
(Noth.) Viddisen tærer igennem Fadet.
= Tærefeber, en. tærende Feber, heftigt
Feber. (Noth.) Tærepenge, en. Penge,

som ere bestemte for een t. at kasse sig det
nødvendige Dophold i en vis Tid, f. G. p.
en Reise. "Man negtede Sjælen, som de
saldte det, sin Tærepenge, og Legemet sin
Begravelse." Schytte. "Den usle Tærepeng-
ge, der stienktes dig som en Stodder."
Mhlenschl. Tæresyge, en. f. Tæring; 2.
= Tæring, en. ud. pl. 1. det, som for-
tæres, det, som br. til Livets Dophold. At
sætte Tæring efter Mæring. 2. Evgdom,
hvorel den Enges Legeme og Livskraft
langsomt tæres hen; Svindstot.

Tærge, v. a. 1. [M. S. tærge n.] optire
t. Brede, forraade, titre. "At Dbin — brat
vilde Alt forraade, og tærge Seltens Stnd."
Mhlenschl. (Noth. S. 93.)

Tærne, en. f. Tærne.

Tærnet, adj. som er farvet i Ruder ell.
Tærninger, rubret.

Tærning, m. pl. -er. [Ev. Tærning. A.
S. Carl. P. Tærningk.] et ligesidet firs-
kantet Legeme (Cubus), Dog br. det ei
gierne uden om smaa Ting af denne Eft-
telse. At tære Brød i Tærninger. — færd,
om Tærninger af Træ, Been e. d. mærkede
m. Prikker (Dine) fra 1 til 6, som br. til
Spil. At spille Tærninger, kaste Tærning-
ger. = Tærningbøger, et. B. hvorel Tær-
ningerne fastes ud p. Borden. tærningdæ-
net, adj. v. dannet som en T. eller Cubus.
Tærningfald, et. Maaden, hvorpaa Tær-
ninger falde efter Kastet. "Da skad et mere
heldigt Tærningfald i Driftkølaug dig Sceps-
tret give." M. C. Bruu. Tærningkast,
et. Kast m. Tærninger i Spil. Tærning-
monster, et. Et Slags rubret ell. tærnet
Monster i vævet Løi. Tærningsspil, et.
Spil m. Tærninger. "Løkken er deri, som
i et Tærningsspil." Best. (vsf. Brætspil.)
Tærningoie, pl. Prikkerne v. Tærninger.

Tærst, v. a. 1. hos Almuen ogsaa: tærst
ell. torst; torstet. [3. preskia.] egentl.
vel i Alm. bankt, sjaat (A. S. perscan,
pearscan) hvilkens Bemært. ogsaa i d. Tale
finder Sted; men færd. bankt Kornet ud af
Straaet ell. Bipperne m. et dertil indrettet
Træ, ell. en Pleiel. At tærst for kangs-
halm o: giøre noget f. intet, ell. forgiøbes.
= Tærstning, en. Stærningen af tærst.
Tærstter, en. den, som arbeider v. Tærst-
ning. (vsf. Pundtærstter.) = Tærstelo, en.
Et dertil indrettet Rum m. stampet Tær-
gulv, hvorpaa Korn tærstes. Tærstelon,
en. den aftalte Betaling, som gives en Tær-
stter. Tærstemaade, en. En vis Maade,
at tærst Kornet paa. Schytte. (Indb. Reg.
II. 117.) Tærstemand, en. d. f. f. Tær-
stter. Tærstemaakine, en. En Indretning,
t. at tærst Korn, der, liig en Mølle,
sættes i Bevægelse v. Hæste e. d. Tærst-
mølle, en. d. f. f. Tærstemaakine. (Kraft.
Mech. II. 805.) Tærstpenge, pl. d. f.
f. Tærstelon. Tærstpleiel, f. Pleiel

Tærstereffkab, et. R. som bruges i Tærstening. "Pleislen er det sædvanligste Tærstereffkab." Schytte. Tærstevogn, en. En W. ell. Karrer, hvormed man forðum førte over den affaarne Sørd, f. paa denne Maade at faae Kornet ud. (Noth.)

1. Tærffel, en. pl. Tærffler. [Er formsødentl. et andet Ord, end det J. Pröskuldr; X. S. Tyrscel, præcavold, lümen. (f. Dørtærffel) og maaffte snarere det X. Sar. persool, persool, et Redskab at slaae med, en Svøbe.] et Raad Træ m. Haandfang, t. at banke vassede Klæder med.

2. Tærffel, en. et Dørtæin, en Dørtærffel (Noth. Døe lægges nu sædvanligen altsid til Ordet i denne Bemærl.)

Tærte, en. pl. -r. [E. Tart. R. X. Lat. Torta.] En Kage af Smørdet, foldt ell. blandet m. Æbler, Riefebær, Mandler, e. a. som bages i en luftet Pande ell. i en Døn. = Tærtebager, en. den, som bager Tærter. (Noth.) Tærtebei, en. Dei, som br. til Tærter. Tærtepande, en. pl. -r. en stor P. med Raag p. hvori Tærter og andre Kager kunne bages.

Tæse ell. tæsse, v. a. 1. rebe ud, pille ud, f. E. uld. (Noth.) [X. S. tæsan, *carpere*, *vellicare*.]

Tæt, adj. og adv. pl. tætte. [J. piettr.] E. tight.] 1. hvels Dele ere nær og nøie for enden m. hinanden. Tæt lærred (modsat løst, aabent.) Esvhytten begynder nu at blive tæt. En tæt (filn) Kam. Roenert staaer tæt. (jvf. tyk. 2. (a.) Man siger oftere: en tyk Skov, end: en tæt Skov; derimod: et tæt Stierde.) Karret er ikke tæt, holder ikke tæt: har Sprækker. "Naar Masten raver, Strøget løkker, uroffket selv at holde tæt." Bagg. 2. som adv. for: ganske nær. Tæt herved. Han boer tæt ved Landveien. = Tætthed, en. ud. pl. Bestaffenheden v. et Legeme, at dets Dele ere nær og nøie forenede. "Rufftreffens forskjellige Tætthed." Dlusfen.

Tætte, v. a. 1. [J. pietta.] gløre tæt, bringe Delene, hvoraf noget bestaaer, saa nær sammen, som muligt. At tætte et Kar. — Karret tætted (bliver tæt) v. at staae i Vand.

Tæve, en. pl. -r. [S. Tæwe. Sv. Tæfva.] en Hunhund. (ogsaa Tispe, Tævehund. Isl. Tæfa. en Ravinde.) = Tævekæt, en. Hun-Kat. (Noth.)

To, en. ud. pl. [Sv. Tö. J. På; egentl. optæt Jord.] den Tilstand i Veiret, da Luften efter Frostveir bliver mildere, da det ikke fryser mere, og de v. Frosten størkede Vædsker opløses. J. Morges var det Frost; nu er det To. = Deraf: Toerud, en. den Forandring i Veiret, da Æs og Sne v. en pludselig og stærk To brydes og opløses. Tosnee, en. Sne, som falder i Løveir, ell. fra en tidligere Froststuf i en varmere, hvor den faldende begynder at tæe. — Lovcir, et.

d. f. f. To. "Undertvingen opløses Frostene nu i Lovcir's Draaber." Joersom.

Toddel, en. pl. -er og Todler. [X. Titt e l ell. Tütt e l.] en liden Pril ell. Streg, som i Strivning sættes over nogle Bogstaver, f. E. i, u, y, o. "Indtil Himmelen og Jorden forgaar, skal ikke den mindste Bogstav og ei en Tydel af Loven forgaar." Matth. 5. (Bib. 1550.) "Blev vred da han et J foruden Toddel faae, Streg: Inden skaffet Lid et Barbarie vi faae." Dols. P. Paard.

Tøe, v. impers. og n. 1. (Har.) siges om Veirets Dvergang fra Frost i To. J Dag tøer det. Det har tøet i Nat; men nu begynder det igjen at fryse. 2. v. n. smelte ved Varne ell. Lovcir. Naar Sneen tøer p. Blegene. Al Sneen er tøet, ell. tøet bort. — act. at tøe noget op: bringe det, som er frostent, t. at løses, drive Frostene ud af noget. (f. optøe.)

Tøffel, en. pl. Tøfler. [Sv. og R. S. Toffel. J. Tapla.] en Vælkæbning t. Foden, som er lettere og faae paa og af, end Skoe, fordi den intet Baglæder ell. Hælstykke har, ell. et løse, end Skoens, og hærken bindes, ell. spændes. = Tøffelmager, en. den, som gjør Tøfler. (i ældre Skrifter.)

Tøfle, v. n. 1. i dagl. Tale for haae, især langsomt ell. med ullyst. At tøfle bort, tøfle affied. "Nylig optaaede, og afbrudte i Sønnen, tøfle de derop." Rahb. (D. Tilst.)

Toi, et. [R. S. Tög. Sv. Tyg.] 1. ud. pl. Stof, Materie, hvoraf noget gøres; i enkelte Tilfælde, og mest om visse Fabrikvarer. (f. E. i Papirfabrikker, hos Striftstæbere.) 2. særb. det, hvoraf Klæder gøres (coll. men om flere Slags: Toier.) At kiøbe sig To, til en Kofle. Lyft Silketoi, Bomuldstoier; uldne Toier. 3. det, som br. til et vist Arbejde, t. at gløre, udføre noget; Redskab, (f. Værktøi, Toihuus.) Jeg har ikke det Toi, jeg skal bruge. Mest i Sammensætn. f. E. Kartoi, Reigstøi (Bibelovers.) Regetoi, Reisetoi, Ribetoi, Strivetoi, Bogntoi, o. fl. Saaledes ogsaa: Fodtoi, Hovedtoi, Mattoi, o. a. "Du skal udføre dit Toi, som Flyttetoi." Ezech. 12. 4. Heraf ogsaa ubeftemt og i Alm. om Ting, man rier, bruger ell. har hos sig (Sager; res.) "Om nogen styrer t. sin Næste Penge ell. Toi at forvare." 2 Moseb. 22. 7. Dette er mit Toi, dette Toi hører mig til. Han styrer sit Toi i Dag. Vi glemte noget af vort Toi p. Bognen. Nigen er kommen i sin Lienske, men har ikke endnu faaet sit Toi. — Meget ofte i dagl. T. ogsaa om det, man ikke nævner v. sit Navn. Daarlige Toi; galt Toi. Det Toi vil jeg ikke have m. at gløre. At snaffe tøstet Toi. Enbog om Personer, i Foragt (f. Kræm, Pak.) f. E. Tyveto. 4. J. Sammens. og som coll., om det, som er

giort af en vis Materie, og kan i nogle Tilfælde (hvort det ogsaa kan regnes til Demart. 3. om Bohave) f. E. Sølvløi, Blatøl, Robbertøl, Leertøl, Møstingstøl, Blitstøl, Eratøl, o. fl. = Løihuus, et. en Bygning, hvori Støt, Waaden og andre Krigsfornödenheder bevares. (L. Seughaus.)

Løimester, en. den, som forestaar et Løihuus, har Befaling over Artilleriet. Roth. (deraf det tilførs brugelige Feltløimester.)

Løisso, en. Stø af uldent, halpulent Løi ell. Stof (forst. fra Skindflo, Silkeflo.)

Løianter, et. pl.-e. Et af de svære Støbsanker, som dog er mindre end Pligntanker. (Det benævnes ogsaa Løiet.)

Løie, v. a. 1. uden Tvivl et norst, ell. andet Landflabsord, for: strække, udstrække, tvære. "Saa toiede saa længe Tølen ud." Bøffel. II. 28. (jvf. tøre, Hallagers R. Ord.)

Løieri, et. pl.-er. i d. Tale: unyttige Sager, Løi, som man ikke sætter Priis paa ell. nævner m. Foragt. (f. Løi, 3.)

Løile, en. pl.-r. [R. S. Løgel. Sv. Typel.] den Deel af Ribetsiet, hvormed Bøsten styres, og som bestaar i een ell. to lange Remme, der festes ved hver Side af Trendelen eller Stangbidet. At ride m. løst T. At holde Bøsten kort i Løilen. At give Bøsten Løilen o: lade den løbe alt hvad den vil. — figurl. at give sine Lidenskaber Løilen o: give dem ulindfrænkent Raaderum. "Over Høgen i sit Hjerte gav han Løilen." Øhlerscht. (Bakon 3.) At gribe en Hest i Løilen. (jvf. Lømmec.) = løilefri, adj. som er uden T. En løilefri Hest. fig. talleløs. (3. Vasden.) løileløs, adj. fig. som er uden al, ell. uden den fornødne Indfrænkning; som ikke lægger noget Waand p. sine Lyfter, p. sin Villie. "Jfke blot, naar en løileløs Mængde havde brudt alle Loves Demninger." Mønster. En løileløs Eidskab, Besigterlighed. — Deraf: Løileløshed, en. ud. pl. en høj Grad af ustyrlig Selvrædighed.

Løir, et. pl. d. f. [3. Jull. Tøger. hos Roth: Løier, Tyr. Formodentl. af Toug. Sv. Tog; og toga, trahere, ducere.] et langt Red af to Stykker, forenede m. eller fæstet t. et Slags Grime, som paafættes Bøste og Dvæg, og hvorved de holdes fast p. et vist Sted i Marken f. at afgræsse det. At sætte Dvæget i Løir. At flytte Løiret.

Løire, v. a. 1. sætte i Løir, fæste t. et vist Sted i Marken v. Støp af Løir. At tøre Kærne. = Løirehed, en. Græsengang, hvor Dvæg holdes i Løir. (Roth.) Løiregræs, et. Græsning, som benyttes ved der at tøre Dvæget. (Mussens Bandoet. 433.) Løirehilde, en. En Hilde, ell. et Løir, som fæstes t. Foden af en Hest. (Roth.) Løirekølle, en. Trækølle, hvormed Løirepælen slaaes i Jorden. Løirepæl, en. En liden Pæl, hvormed Enden af Løiret fæstes, og som da slaaes fast i Jorden.

Løite, en. pl.-r. Stølbord ell. foragterligt Ord om et Fruentimmer. (f. Løe.)

Løiper, en. pl.-e. [L. Løipe l.] en plump, grov, ubehøvlig, i Dyrstiel ubeskedet Person; hvortaf: løiperagtig, adj. lig en Løiper, ubehøvlet, grov. (Baggesen. R. Klim.) Løiperagtighed, en. ud. pl. (d. Tale.)

Lømmec, en. pl.-r. [3. Taum, Teymi. X. S. Tyme. Sv. Töm.] den Forbinding af Waand ell. Remmer, hvormed en Hest styres, enten af Rytteren ell. Kjøresvenden; særđ. dog om den Deel deraf, som ellers kaldes Løile, da den øvrige Deel kaldes Løvedlag ell. Løvedstol. At tiere fire Bøste under een T. (Løile br. aldrig om Kjøresbøste; begge Ord, dog seldnere Lømmec, om Kjørebøste.) fig. At holde een i Lømmec o: styre, indfrænte ham. "Run f. at faae en Mand, som eder i sin Tid i Lømmec holde kan." Holb. P. P.

1. Lømmec, v. a. 1. lægge Lømmec og Bidsel paa. At lømmec en Hest. Hesten er lømmec. (Roth.)

2. Lømmec, v. a. 1. [af tom. 3. tæma.] giøre tom. At lømmec en Flaske, et Kar. (Man siger: at lømmec en Sæk, og ud: at lømmec af det som er i Sækken.) jvf. lømmec. — Deraf: Lømming, en. pl. 7-er. Gierningen at lømmec noget. Flaskestænk, Sækkens Lømming. (Roth.)

Lømmer, et. coll. ud. pl. [3. Timbr. X. S. Tymber, Timbre, materia, lignum.] Træ, for saa vidt det er tilhugget t, Brug v. Bygninger og Stibe. Cætommer, Gran- og Fyrretømmer. Bygnings-tømmer, Huustømmer, Støbtømmer, Savntømmer. Et Stykke Tømmer. At hugge T. flaae T. (3 nogle Sammensætn. f. E. Lømmermester, Lømmersvend er Brugen uegentlig.) = Lømmerarbeide, et. Arbeide som anvendes p. at tilhugge, danne og anbringe Lømmeret i en Bygning; en Lømmermands Arbeide. Lømmerarbeidet i dette Hus er godt giort. Lømmersbinding, en. 1. Lømmerets Forbinding i en Bygning. 2. et Fag Bindingsværk. Lømmerblof, en. et utilhugget Stykke Lømmer, tømmerbygget, adj. bygget af L. (modf. strenbygget.) Lømmersflaaede, en. der samlet og forbunden i Mængde Lømmer, der lømmende-føres ned ad Floder. Lømmerfolk, pl. 3. som have lært Lømmerhaandværket; en Lømmermands Føik. Lømmerhaandværk, et. Færdighed i at tilhugge og opsøre Lømmeret t. en Bygning. Lømmerhandel, en. 5. med Lømmer. Lømmerhandler, en. den, som driver Lømmerhandel. Lømmerhugger, en. Arbeider, som hugger Lømmeret i Støden, ell. hugger det Grove af Lømmeret. Lømmerhugst, en. Gierningen,

at hugge Tømmer i Stoven. **Tømmerhængsel**, en. kaldes i Norge en Dom ell. Indretning, hvorved Tømmerstaader standses p. Glørene. **Tømmermaaling**, en. Gjerningen at maale Længden ell. Dikkelsen af Tømmer. **Tømmermand**, en. den, som har lært Tømmerhaandværket. **Tømmermesker**, en. En Tømmermand, som er bleven Børgert og Mester. **Tømmerplads**, en. P. hvor Tømmer opstægges t. Udsalg ell. for at gløreme det. **Tømmerfav**, en. Et Savbrug, hvor Tømmerstoffet savet t. Planter og Brænder. **Tømmerflov**, en. S. hvor Tømmer hugges ell. som har Træer, tienslige t. at hugges t. Tømmer. **Tømmerstok**, en. Et tvært, tykt Stykke Tømmer; en Blælle. **Tømmerstovend**, en. Tømmermand, der tiener som Svend hos en Mester. **Tømmertræ**, et. Et Træ, der kan give Tømmer (i Rodsætn. t. det Træ, der giver Brændevæd.) "Hvilke Arter Tømmertræer, hans Jord kan frembringe." **Duffen**. **Tømmerved**, et. Ved af saabanne Træer, som ere tienslige t. Huus- eller Skibstømmer. (**Duffen**.) **Tømmerværk**, et. det, som er gjort af T. Muurs og Tømmerværket i et Huus. **Tømmerøre**, en. D. til at hugge T. med.

Tømre, v. n. oga. t. (har.) arbejde som Tømmermand, gjøre Tømmermands Gjerning. [**A. S. timbrian, adificare.**] Han har lært at tømre. — act. hugge fornødent Tømmer til, gjøre Tømmeret t. Rette. At tømre et Huus. Dette Eysthuus har han selv tømret sammen.

Tønde, en. pl.-r. [**A. S. Tynne.**] 1. ethvert stort Fad ell. Kar af Staver m. to Bunde; dog kaldes de større af denne Art i Alm. Fade (s. **Diinfad**) og i Sørd. efter deres Størrelse og Form: **Orehoved**, **Pisbe**, **re**, (jvf. **Saltetønde**.) 2. et Fad af denne Art og af en bestemt Størrelse, hvorefter Tønde er et Maal saavel f. tørre, som flydende Været. (s. **Smørtønde**, **Tiaretonde**, o. fl.) **En T. Korn**, **Smer**, **Salt**, **Sild**, **Steenkål**, **Ol**, **Brændevin**. **En dansk Kørntønde** holder 8 Stiepper, 32 Fjerdingskar, $4\frac{1}{2}$ Cubitfod, 7776 Cubitfommer, ell. 144 Potter. **En Øltønde** holder $4\frac{1}{2}$ Cubitfod, 7344 Cubitfommer ell. 136 Potter; **En Kultønde** $5\frac{1}{2}$ Cubitfod ell. 176 Potter. — **En Tønde Guld**, et Udtryk for: 100,000 Rdlr. 3. et Jordmaal. **En geometrisk T. Land** o: 14,000 Quadratalen. **En T. Hartkorn** (s. d. **Ørd**.) = **Tøndebaand**, et. B. af stakte Pileqviste ell. tyndhamret Jern, hvormed Tøndestaverne holdes sammen. **Tøndebund**, en. et stadt, cirkelformet Træ, som sælbes ind i Enderne af Tøndestaverne. **Tøndedækfel**, en. D. som lægges oven p. en Tønde, der kun har een Bund. **Tøndegiord**, en. d. f. f. **Tøndesbaand**. (**Woth.**) **Tøndegods**, et. Været, som særes i Tønder. **D. Søp**. IV. 3. 21. (jvf.

Styrtgods, **Styrtregods**.) **Tøndehvælv**, en. S. der bygges i Form af en halv, glænnemstaaren Cylinder. (**Schønings norske Reise.**) **Tøndelad**, et. en Bænk ell. Indretning t. at lægge Tønder paa. **Tøndemaal**, et. M. paa Været, som stæer efter Tønder. **Tøndepenng**, pl. en vis Afgift, som betales af seilende Skibe t. Erstatning f. de Væretønder, der udlægges f. at betegne de Løb, hvor der trængt kan seiles. **Tøndestav**, en. pl.-er. et efter Maal tilhugget, noget udbuget Stykke Træ, hvoraf det fornødne Antal af Bøddereen sankes om Bunden, f. at danne en Tønde ell. et lignende Fad. **Tøndetap**, en. Tap, der sættes i en T. tøndeviss, adv. efter Tøndemaal, i Tønder. At sælge noget tøndeviss.

Tønder, et. ud. pl. [**J. Tundr. A. S. Tynder**, **Tender.**] et brændbart Egeme, som v. en derpaa saldbende Gnist let fanger, og som man bruger t. at optænde Ild. **Tønder af Svamp**, af Træst.

Tør: jeg tør, turde, han turdet. v. n. der egentlig (ligesom bør og maa) fattes infin. Menndt man i upære Tid har brugt, at turde. **Eigel**, mangler imper. [**J. pora. A. S. dyrnan, durran. T. d'ur fen.**] **A. 1.** vove, driste sig tll (uden at foran Jnsin.) **Det underer mig at han tør gjøre det. Jeg turde snar spørge derom.** "Svortledes tør du bede m. Tillid, dersom du ikke tør sige dig selv dette?" **Wynster.** **Tør du svare mig saaledes?** **Han turde ikke maale sig m. Fienden.** — **Turde som infin.** "Da skal jeg Arme turde raabe, betrygget i din egen Favn." **Ewald.** — **Dgfaa** act. især i høiere Stil. "Den elsker ei, som alting tør." **Baggesen.** 2. i nogle Udtryk, og mest i d. Tale, br. det i Bemærkelsen: at have Lov til; maa. (som dog egentl. er en Germanisme, naar det ei hører t. No. 1.) **Tør jeg spørge Dem?** **Tør jeg bede Dem?** (**Høfligheds-Udtryk.**) **Han tør nok komme ind t. os.** ("Hvilket Slags Arbejde maa turde foretage sig p. den Dag, og hvilket ikke." **Wynster.** **Præd.** 1815. II. 182.) 3. br. det (især i Imperf.) t. at udtrække Muligheden ell. Rimeligheden af noget. **Det tør vel endnu blive t. Alvor m. Giftermaalet.** **Det turde vel hærde sig.** **Hans Forslag turde vel endnu være det bedste.** "Og det kunde stikke ham, hvis jeg gav ham mindste Lyde, at han Freden turde bryde." **Wessel.** **B.** **Et andet Ørd** (det **J. purfa**) er det forældede tør, at behøve, have nsdig, have Årsag; somielden endnu br. med præp. ved og Jnsin. **Du tør ikke ved at bable mig, siden du selv forhen har gjort det samme.** "Han for Brød og Underholdning ei tør ved at lide Nød." **Wardling.** — **Men ogsaa uden præpos.** "Da tør hans Eftersnav for Undergang ei frygte." **Samme.** "3 tør om intel mig, min Jousfru, længe

bede." Holb. (Melampe.) "Saa tør du ikke være rød for Dødsfrugt." Cit. 9. 16.

Tør, adj. pl. tørre. [Jel. og St. L. (Dittfried) hurr. K. S. pyrre.] 1. som er uden Væde, uden Fugtighed. (d. Modf. af vaad, fugtig.) Jorden er ganske tør. Tørre og skarpe Jorder. En tør Gras (som er uden Vand.) Striksen, Farven er endnu ikke tør. Tørre Farper (Pafstfarver.) En tør Sommer, et tørt Kar; et tørt Veir. En tør Luft. — tørt Brød o: B. uden Smør ell. Suul. Tør Mad (uden Suppe og kold.) En tør Binde (hvorved intet opspyttes.) En tør Rind o: tørrende. — Tørre Bug (uden Saar ell. Blodsudgødselse.) At have sit p. det Tørre o: være i god Behold, Velstand. "Just fordi man har Alt p. det Tørre, at finde sig." Bagg. (Ungb. Arb. I. 119.) 2. som har mistet sin Saft ell. Væde, tørret, udtørret. tørre Blommer, Vintruer, Figen (modf. friske.) tørt Brønde. En tør (fortørret) Gæen. Riøbet er haardt og tørt (saftløst.) "Mager tilkiendtegiver en Mangel p. Fuldighed og Fædme; tør, en Mangel p. Vædse og Saft. — Et Stykke Riøbet er tørt, fordi det har mistet sin Saft, enten v. Behandlingen ell. ved Kreaturets Væde; det er magret naar Kreaturet ikke har været tilbørlig fedet." Sporon. 3. uden meget Riød, maget. 4. fig. a.) ikke underholdende, uden Behagelighed. En tør og kiødsommelig Bog. At være tør i Selskaber. "Selv det tørreste Arbejde, naar man har fri Haand derover, kan v. Lune og Wittighed blive t. en vis Grad underholdende." Sporon. b.) alvorlig, fald. At sige en den tørre Sændhed. En tør Spøg (som fremsiges m. alvorlig Mene.) At lee tørt. Man sagde det ganske tørt. En tør (kold, uventlig) Modtagelse. "Jeg saae den — barsk og tør og uden Væde." Bagg. — En tør Stiil (som ikke er rig, ikke blomstrende i Udtrykket.) = Tørhed, en. ud. pl. Bestaffenheden at være tør. — Tørke, en. ud. pl. Tørhed i Luften, tørt Veir. Sæden, Græsset ligger under den langvarige Tørke. — tørkefuld, adj. ovkrøttets tør, som har megen Tørke. "En tørkefuld Vaar." Bording. II. 246. — tørkøet, adj. og adv. uden at blinke vaad p. Fødderne. Tørveir, et. den Bestaffenhed i Luften, at, det ikke regner (modf. Regnveir.)

Tørklade, et. pl.-r. Et Klæde, en Dug, som man binder om Halsen, tørrer Ansigtet med, ell. har t. lignende Brug (s. Falstørklade, Kastetørklade, Lommetørklade, o. fl.) At bære, at knytte noget i et Tørklade. At kaste et T. om sig.

Tørne, v. n. 1. hos Vædse: tørrer, fortørres. "Daet tørrer, Blomsteret visner og falder af." D. Laussen (af Sj. 40. 7.) jvf. tørrer.

Tørne, v. n. 1. (har.) fløde paa, fløde

an v. noget. At tørne (mod noget). Baas den tørrede mod en Steen. "Lad da Mødgangs-Pile tørne mod vor Varm." Ohlenschl. (J. tarua, vælte.) = Tørning, en. 1. Anstød. (Moth.) "Jeg saldt ved Baadens Tørning." Gvald. (Fisterner.) 2. Strid, Kamp, Fegting, (forældet.) "Saa det sig tegner t. en farlig Tørning der." Bording. II. 365.

Tørre, v. a. n. og dep. 1. [J. hurka. L. d. r. en.] 1. act. gløre tør, bortskaffe Fugtigheden i ell. uden p. en Ting enten v. Varme og Ud-udstning, ell. ved et udbortes Middel. Solen tørrer, har tørrt Jorden. At tørre Korn. At tørre sine Rinder, sine Vine (tørre Taarerne af sine Rinder.) "Taarens Strøm p. blege Rind Træstens Fæder tørre." E. Grimann. At tørre sine vaade Klæder v. Jlden. At tørre (vaskede) Klæder o: hange dem op f. at tørrer. At tørre Urter, Frugter. — At tørre noget af m. et Klæde (saavel om-ubvendig Fugtighed, som Støv o. a.) At tørre (vifte) Støv af. — At tørre en Es ud. f. udtørre. [Sielden forekommer tørre for v. a. tørre. "Den Gud, som tørrer Land, han det og væder." J. J. Lund.] 2. neutr. tabe sin Fugtighed. Det tørrer ikke, vil ikke tørre i et saadant Veir. 3. tørrer, blive tør. Lad det tørrer i Væsten. (Hos Vædse ogsaa: tørkes. "Det tørkedes bort, for det havde ikke Fugt." Laussen. Winterd. af Postillen. 148.) = Tørring, en. pl. - er. Sieldningen at tørre. (Korn- og Malt- og Tørring.) — Tørrehuus, et. Huus, hvor noget tørrer v. at opbanges ell. paa anden Maade. Tørreklud, en. K. til at tørre af med. Tørreloft, et. L. hvor Klæder opbanges f. at tørrer. Tørreovn, en. D. til at tørre Korn, Malt o. a. paa. Tørreplads, en. P. hvor noget, f. E. Klæder tørrer.

Tørst, en. ud. pl. [J. porsti. K. S. pyrst.] den ubehagelige Følelse af Tørhed i Munden, Svælg og Episerøret, der opstaaer v. Legemets Trang t. Drikke. At lide T. have en stærk T. At slukke sin Tørst. (Sieldnere: At stille Tørsten.) fig. en heftig Begjærlighed. Gultørst. T. efter Rigdom, Være. — tørstig, adj. som har Tørst, føler T. At være sulten og tørstig. Tørste, v. n. 1. (har.) 1. fornemme Tørst, være tørstig. Den Enge tørrer meget. At tørste efter salt Mad. (o: efterat have spist denne Mad.) Derimod: "Dg Folket tørstede det efter Vand." 2. Mose B. 17. 3. 2. fig. have en heftig Attraa, Begjærlighed efter. At tørste efter Være, Rigdom. "Naar Døden vinker alt, da efter Guld at tørste — er denne Daarlighed vel mindre end den første?" Storm. — At tørste efter Blod; efter enes Blod (attraae at saae ham bragt at Dage. f. blodtørstig.)

Tørv, en. ud. pl. ell. pl. d. f. [J. Torf.

L. S. Tyrk. C. og Holl. Tyrk. Sål. torfa, at grave, udgrave.) 1. ud. pl. den af Planterødder og indblandet Jord bestaaende Skorpe, som udgier Jordens Overflade, der hvor Græs vækster i Sted; Græsloer, Græstør. (Det sidste br. hyppigere end Løv allene.) 2. ud. pl. en brændbar Materie, bestaaende af en Sammenhøining af Planterødder, meer ell. mindre gliennemtrængte af Jordsejme, som graves ell. stæres i Mosegrub (Jordtør.) At stære T. brænde T. "Løv er en organisk Substant, og de Planter, den bestaar af, ere ikke fortaadnede." Dlusfen. — Efter den forstf. Litbedræffelsemaade: Traadtør, Miltør, Skudtør. Levende Løv, o: den, som endnu er i tilstændig Væxt; modfat: død Løv. "Den egentlige, levende Løv, som i Mosen aldrig er tør." Dlusfen (om Br. 185.) Nogle Slags Løv (som Hedetør, Lyngtør) ere egentl. kun Græstør. 3. pl. Løv. et enkelt Stykke Løv. To Snefe Løv. = a.) løvagtig, adj. som ligner Løv. "En Rose, af løvagtig Bestaafenhed." Dlusfen. Løvdrykning, en. kunstig Frembringelse af Løv. Dlusfen. (Danm. Brændsels. 205. 6.) Løveyn, en. Egn, hvor der findes Løv, især i Mængde. (Dlusfen.) Løvegravning (Dlusfen) ell. Løvegravning, en. Gieringen at grave Løv. Løveplante, en. pl. - r. Planter, som især findes p. Løvejord. (Schouw. Plantegeogr.) Løvevært, en. Løvens Vært ell. Maaden hvorpaa den danner sig og tiltager i Mosen. (Dlusfen. Danm. Brændsels. 185.) b.) Løvecaste, en. B. som faaes af Løv. (Dlusfen.) Løvebund, en. Mosebund, hvor T. danner sig. Løvegrøining, en. det Forretagende, at bringe Løv tilstede t. Brændsel, enten v. Gravning, ell. ved at ælte, flampe og forene Løvejorden m. m. Løveglød, en. Glød af udbrændt Løv. Løvegrav, en. Wandgrav, Jordbøining, hvor man har gravet T. Løvegrund, en. d. s. f. Løvebund. Løvehuus, et. eget Huus p. Landet t. at gemme Løv i. Løveid, en. S. som vedligeholdes v. Løv. Løvejern, et. Redskab t. at stære Løven i Stykker med. Løvejord, en. 1. Jord, som bestaar af ell. er blandet m. Løvedele. "Ved Tilfælde er et saadant Sted blevet t. et Wandstade, og det er Løvejord fremkommet." Dlusfen. 2. Jordbund, som indeholder Løv. Løvekammer, et. R. hvor Løv gemmes. Løvekul, et. pl. d. s. Kul, som brændes af safte Løv. At smede v. Løvekul. Løvelag, et. Et Jordlag, som bestaar af Løv. (Dlusfen.) Løvelod, en. Deel af en Løremose, Andeel i Løvefær. Løveløst, et. S. hvor Løv gemmes. Løveflugt, en. S. af

brændte Løv. Løremose, en. R. som indeholder Løvedund. Løveramme, en. Ramme, hvori Traadtør formes, ell. Løv stables. "Gardere forbydes at stabe Traadtør i de saakaldte Løverammen." Brandforordn. 1799. Løverøg, en. R. af brændende T. Løvefiste, et. d. s. f. Løvedlod, Løvestær, 2. — Løvefær, et. 1. Sandlingen at grave og stære T. 2. Jordbund, Jordlod, hvor Løv kan stæres. Til Gaerden er baade Løv og Løvefær. Løvefemul, et. Smaadele af Løv. (Dlusfen.) Løvefæde, en. S. af en egen Jabsretning t. at grave ell. stifte T. med. Løvefær, en. En i Form af en Stak opreist Løvedyng. Løvevold, en. B. ell. Gierde, opreist af Løv.

Løv, en. pl. - e. En Pige; ung Pige. (dagl. T. dog kun i Foragt og af Haan; ell. modfat, som et skærende Udtryk. Dos Almuen i Skælland betrod almindeligt for: Pige; dog især om en halvvoeren ell. ikke ret fuldvoeren Pige, som tiener. Og saa br. det i Skæne.) [Formodentl. af det gl. nordiske *py. A. S. py, peova, en. Trækvinde, Kienskevinde. Gr. ἡρσα, serva.]*

Løffer, løvver, (forældet) to Gange.

Løve, v. n. 1. hat. [M. S. t. d. w. n. J. tesia.] 1. blive, vie p. et Sted, ikke forlade det. Jeg vil løve her, til du kommer tilbage. Løv endnu en halv Times Tid. Jeg løvede hele Dagen; men han kom ikke. "De have nu løvet hos mig i tre Dage." Matth. 15. 32. — Man siger vel ogsaa: at løve efter een; dog hellere: at vente efter. 2. vie, vente med en Gierning, udsætte, opsætte, forhale noget. "Løv ikke at besjge en Ege." Str. 7. 36. Jeg hastede og løvede ikke at holde dine Bud." Ps. 119. 60. "Men altid Nøget, har, hvorefter der skal løves." Børding. II. 251. At løve med noget, vie med, opsætte. Han løvede m. at giøre det bekiendt saa længe som muligt. "Hvis — jeg lod dig usle m. Bortgang, og selv løved med mit Komme." Heiberg. (Væpof. med udelades vel ogsaa; dog er det mere usædvanligt. "Og da han løvede, at komme her tilbage." Bessel. "Hvis end og de glabere Dage løve at komme." Wynster.) — At løve er at vie, uden Hensyn t. Tidens Længde. At dvæle er at vie længe, længere end man først vilde, længere end tilbørligt. At vie har mere, end løve, Hensyn p. en Forventning. ("At løve er egentlig, v. et vist Sted at stande sin Gang; at dvæle er, v. en vis Stenstand at stande sine Forestillinger." Müller.) — Uperfonl. for: vie, opsættes. "Forglem engang din Mæie; lad din Gierning løve t. i Morgen." Wynster. = Løven, en. ud. pl. det, at løve. — løvsom, adj. tilbørligt t. at løve ell. usle; seendværligt. (Roeth, Sål. tólsamr.)

U.

U, er en uadskillelig (præpositiv) Partikel, der sættes for v. en stor Mængde Substantiver (som udtrykke en Egenstabs ell. Bestaafenhed) Adjectiver og Participier (i den passiv. Form) hvis bekræftende Bemærkelse den enten ligesom ophæver, og udtrykker Fraværelsen af det Begreb, der ligger i Ordet (s. E. uadødelig, ufri, umoden, Ureenlighed;) ell. den giver det sammensatte Ord en Bemærkelse, der udtrykker det Modsatte af det, som Ordet, uden Tilæg af denne Partikel, bemærker. (s. E. uartig, Udyd, Ufred, Ulykke, Ulyst, urimelig, Uraf, utaalmodig, ic. Jof. van, der uidentiben, ligesom i det Platindiske, træder i Stedet for u.) Ved nogle Ord indtræder et tredje Tilfælde: at Partikelen hvert ganste ophæver Begrebet af det oprindelige Ord, ell. udtrykker dets Modsetning; men giver det en ond, ell. slettere Betydning, ell. et saadant Bibegeb (s. E. Uaar, Udaad, Udyr, Ufærd, Ufære, Ugierning, Ufrud, Umensnefte, Ufsik, Utoi, Uveir o. fl.) Dertil kommer endnu adskillige Ord, som i deres Sammensætning m. Partikelen u ere selvstændige, ell. nuomstunder ikkun br. i denne Sammensætn. s. E. uafsladelig, uagtet, ublu, Ubluhed, uodelig, ubrodelig, uforsignelig, uformærkt, ufortovet, uhumst, Uhumst, uhyre, uafselig, Ulempe, umindelig, umalende, Uvemsoord, Uraad, Urydde, uteerlig, uvane, adj. uvorn. Uagtet nu saa stort et Antal Substantiver og Adj. og næsten alle pass. Participier kunne modtage denne Partikel, har Sammensætningen m. samme dog en v. Brugen fastsat Grændse, som ikke vilkaarligen kan ophæves. En Mængde Substantiver kunne ikke sammensættes im. Partikelen u, fordi deres Bemærkelse slet ikke tillader det, ell. fordi der gives egne Ord, som udtrykke det benægtende ell. modsatte Begreb af hine. (Saaledes ikke Ubfald, men Misshag; ikke Uhad, men Aierlighed.) Det samme gielder om mange Adjectiver. (Man siger s. E. ikke uaaen, men luffet; ikke ubestienet, men æbru; ikke ugammel, men ung; ikke uhaard, men blød o. s. v.) I det følgende anføres derfor noget nær alle Substantiver og Adjectiver, der br. i Sammens. m. Partikelen u; men af Participier, der kunne modtage samme, kun saadanne, der seldnere forekomme, hvis Brug kunde være noget tvivlsom; ell. hvis Bemærkelse enten saar et Bibegeb, som det usammen-

satte Participium ikke har, ell. i anden Henseende kan behøve nogen Oplysning.

Uaabnet, adj. v. uden at være aabnet. At sende et (forseglet) Brev u. tilbage. Han modtog Brevet aabent, og gav det uaabnet (uopslukt) tilbage.

Uaandbar, adj. som ei er stiftet t. at indaandes. En uaandbar Lustart.

Uaar, et. pl. b. s. et ufugtbart Aar, A. hvort Misvært indfalder. "Et Aand, som kun sielden har Uaar." Duffen.

Uadel, en. ud. pl. og br. kun ud. Art. som Modsetn. t. Adel. Baa de Adet og Uadel.

Uadelig, adj. som ei er af Adelsstand. Greven ægtede en uadelig Pige.

Uadskillelig, adj. som ikke kan ell. vil adskilles. Et Par uadskillelige Venner. — Uadskillelighed, en. Bestaaenheden, ikke at kunne adskilles.

Uadspurgt, adj. v. uden at blive spurgt om. Han gjorde det, mig, hende uadspurgt.

Uadvaeret, adj. v. uden at være ell. blive advaeret. Jeg var uadvaeret om Faren. Man lod mig gaa, uadvaeret om det, som foretod mig.

Uafbrudt, adj. v. som ei afbrydes, som er, stcer uden Dphør ell. Afbrudelse. En u. Tid fra Fastning. En u. Række af Uheld. Dgaa adv. At arbejde uafbrudt hele Dagen igiennem.

Uafholden, adj. ikke afholden, ikke maadelig ell. tyndt. (sielden.)

Uafhængig, adj. som ikke er afhængig af, ikke har sin Grund i ell. bestemmes v. en anden Ting; som ikke er Andre underkastet ell. underordnet. En u. Tilværelse. At leve et uafhængigt Liv. At være u. af andre. — Uafhængighed, en. ud. pl. Bestaaenheden, Tilstanden, at være uafhængig.

Uafsladelig, adj. og adv. som stcer uden Dphold ell. Standning; uophørlig. At være i u. Virksomhed, Bevægelse. Der blev uafsladelig stienket i Glasene saasnart de vare tømte.

Uafselig, adj. som man ei kan see Enden paa; uoverfuelig. (N. Ord. E. u. a b s e h b a r.) "Uafselig Vidde." Bagg. (Eabyr. II. 101.)

Uafstættelig, adj. som ei kan saae Afstættning ei kan blive solgt. uafstættelige Varer.

Uafstalt, adj. v. som ei er bestemt v. Måtale, ikke forud afstalt. Et u. Møde. Vi tom uafstalt sammen.

Uafvidende, adj. og adv. som man ei

hår Kundskab om; uden at være vidende om. Det stete; det er mig ganske uafvidende. "Jeg gjorde det uafvidende." "De, som uafvidende seiede et Træ." Schytte.

Uafværgelig, adj. som ei kan ell. kunde afværges. En uafværgelig Stade, Ulykke.

Uagtet, conj. [egentl. adj. v. af u og partic. agtet.] 1. d. f. s. endffiondt, om endffiondt. Uagtet, han bad f. sig, fik han mange Pug. Man vilde ikke lade mig komme ind, u. mange andre havde fri Adgang. 2. uden Hensyn til, uden at agte paa. Uagtet hans store Fortienester, maatte han ende sit Liv i Armod. (I denne Bemærk. kan det ogsaa staae bag efter Subst. Uagtet hans Alderdom — ell. Hans A. uagtet — maatte han forlade sit Hus.)

Uagtvaagivenhed, en. Mangel p. Ugtvaagivenhed.

Uagtform, adj. ikke agtsom, uforsigtig, stidsløs. — Deraf: Uagtformhed, en. At miste noget ved U. At vise Uagtformhed imod sine Forfætte, ved Underviisning.

Uandægtig, adj. ikke andægtig.

Uanfættet, adj. v. som ikke anfægtes af, ell. ikke tager sig nær. u. af Modgang.

Uangret, adj. som man ei har angret, som man ei fortryder. En uangret Synd.

Uanket, f. upaa-anket.

Uanmodet, adj. v. og adv. ikke anmodet, ud. at være anmodet om, — Han gjorde det uanmodet.

Uanmeldt, adj. v. og adv. ikke anmeldt, ud. at være anmeldt. Et uanmeldt Besøg. — Han traadte uanmeldt ind.

Uanfælig; adj. som ikke har udvortes Anfælse. (I. anfælig, 3.) En liden og uanfælig Person.

Uanfæet, adj. v. der undertiden br. for conj. uagtet, 2. Uanfæet hans hote Byrd (ell. Hans hote Byrd uanfæet o. ud. Hensyn til.) "Uanfæet han efter lang Formaning og Underviisning — omsider var aabenbare dømt." P. J. Golding.

Uanfændig, adj. ikke anfændig, usømmelig, uhøvelig. En u. Dragt, Dpfærel. — Uanfændighed, en. Usømmelighed. I pl. uanfændige Handlinger. At begaae Uanfændigheder.

Uanfægelig, adj. som ei kan antages. Et uanfægeligt Eftbud.

Uanfædelig, adj. som ei kan anvendes. Dette Exempel er her uanfædeligt.

Uanfæidsom, adj. ikke anfæidsom, doven. (selden.)

Uanfæig, adj. som ei er ætlig i Dpfærel, ell. ikke høvelig; grov. Et uanfæigt Barn. En u. Behandling. — Uanfæighed, en. I pl. uanfæige Handlinger ell. Drh. At begaae, at sige een Uanfæigheder.

Uanfægt, adj. v. ikke anfægt; ell. ikke rigtig anfægt. uanfægt Bred.

Ubanet, adj. v. ikke banet. Ubanede Væie.

Ubarfæet, adj. (om Fæder.) ikke barfæet ell. beredet m. Barf.

Ubarfæiertig, adj. som ikke besiddet ell. viser Barfæiertighed; ell. som er grundet i denne Mangel. En u. Haardhed. — Deraf: Ubarfæiertighed, en.

Ubeboelig, adj. som ikke kan beboes.

Ubeboert, adj. v. som ikke er beboet, sbe; ligeledes: ubebygget.

Ubedragelig, adj. som ikke kan stæffe ell. bebrage; ganske fætt, tilforsædelig. Ubedragelige Kiendemærker.

Ubefølet, adj. v. aldeles ikke, ell. ganske lidet befølet. En ubefølet By.

Ubefængt, adj. v. ubefæmittet, ikke befængt.

Ubefæstet, adj. 1. ikke fast ell. befæstet. — Han var ubefæstet i Dyd og gode Grundfættninger. 2. ikke omgivet m. Volde ell. Forsættandsnænger; aaben. En ubefæstet By.

Ubeføiet, adj. som ikke har Fæet, Aarfag ell. Grund t. noget; uberettiget. At være u. til noget. En u. Dommer. "Man kan være berettiget", og dog ubeføiet t. en Handling, fordi man ingen Aarfag har uden f. Lovene." Sporon. (Jvf. Føie, beføiet.)

Ubeffæret, adj. v. ikke jørdet. Et ubeffæret Fæig.

Ubeffæribelig, adj. som ei kan fættes, forsættæes ell. begrædes; ufættelig. "Om de fættom toge — hvad ei grædes kan for ubeffæribeligt." Baggelsen. (Steng. S. 47.)

Ubeffæribelig, adj. som frembringer en uklear Fornemmelse; ell. som vækker Misfæ, Utillfredsæhed, Ulfæ i Sindet. En u. Følelse, Fægt, Smag. En ubeffæribelig Sæg. — Deraf: Ubeffæribelighed, en. pl. —. At have mange Ubeffæribeligheder af noget.

Ubeffærlig, adj. som ikke veed at hielpe sig selv. (I. Bæden; for: u n b e h u l f i c h.) Ubeffærlighed, en. (Bæden.)

Ubeffævellet, adj. ikke fætt ell. dannet i Sæder og Dpfærel; raa, flump, grov. (kun i denne fættel. Bemærk. og forffættel. fra uheffælet.) "At være fættsmænd — overlode Derffættet over en offentlig Sættelplads, efter hvilken Fremmede dømmte om Nationens Smag, t. en raa og uheffævellet Fættel." Sættelboerf.

Ubeffæymret, adj. forffættel, uden Befættning, uden at tage sig en Fætt nær. "Det er kun de fættfættige, der fætt uheffæymret fættte Bættner." Mættner.

Ubeffævet, adj. v. ikke beffævet, forberedet paa. Ubeffævet paa Fættel.

Ubeffævelig, adj. ikke beffævelig, ikke tilfætt i Hættfæende til Sættel ell. Fætt.

Ubeffæven, adj. som er uden god Lættmættede. — Ubeffævenhed, en. (Bæden. fættel.)

Ubeffæmidlet, adj. som ikke har Formætt, ikke eter Mættel. — Han er u. men ikke fættig.

Ubemærket, adj. v. som ikke bemærkes, uden at mærkes. En u. Tilskuer. — Han var ubemærket tilstede. Stille og ubemærket henvandt hans Riv. (jvf. uformærkt.)

Ubenævnt, adj. v. ikke nævngiven.

Ubeqvem, adj. ikke tielig, passende ell. bekvem. At være u. til noget. En ubeqvem (ubetelig) Tid. = Ubeqvemhed, en. Bestafsenheden, at være ubeqvem (især naar Tællen er om denne Bestafsenhed overhovedet. Man siger derimod oftest: Mange, enkelte Ubeqvemmeligheder.)

Uberaad (uberadet) adj. ikke overlagt ell. forud betænkt; kun i Talemaaden: med uberaad Du. (s. beraad.) "At han ikke heller af uberaad Du skulde spare noget." Goldbings R. Bist.

Uberammet, adj. v. ikke forud aftalt ell. berammet. Dagen var uberammet.

Ubereden, adj. v. ikke tilreden. En ubereden Gæst. (Derimod siges vel ogsaa: en ubereden Rytter o: som mangler Gæst. jvf. beride, 3.)

Uberedt, adj. ikke belavet paa, ubelavet. At være uberedt paa Modstand.

Uberedvillig, adj. ikke redebøh. (s. beredvillig.) Deraf: Uberedvillighed, en.

Uberettiget, adj. som ikke har lovlig Ret; ingen Rettighed t. en Handling ell. Besiddelse. En uberettiget Besiddet. At være uberettiget til noget.

Uberyttet, adj. som har et godt, upletet Raad og Rytte. (især m. Hensyn t. Umgang m. det andet Køn; og oftest om Fremtidsre.) En flittelig og uberyttet Pige.

Uberømmelig, adj. som ei fortjener ell. har indlagt sig Berømmelse. Et uberømmelig Raad, Levnet.

Uberørt, adj. ikke omtalt, vedrørt. (forstikket i Brugten fra uerørt, som kun br. om legemlig Berøring.) At lade en Sag være uberørt.

Ubesat, adj. v. ikke besat (m. Folk, Tropper.) En ubesat Stands, Plads.

Ubeset, adj. og især adv. uden at see paa, tage i Densyn. At kigge noget ubeset.

Ubefindig, adj. som ei bruger Overlæg, som handler i Overlelse. "Det er ikke sandt Mod, det ubefindigt liser Stiebnerne i Næse." Mynster. — Deraf: Ubefindighed, en. den Egenst. at være ubefindig; ell. en ubefindig Handling.

Ubeskaaren, ubeskaaret, adv. v. 1. ikke beskaaret. En ubeskaaren Bog. 2. ufrænkset, usarnæmet. Man har dog ladet ham een Rettighed ubeskaaren.

Ubeskaft, s. uskaft.

Ubeskeden, adj. pl. ubeskedne. ikke beskeden; som givr overbrevne, meer end billige Fordringer. — Deraf: Ubeskedenhed, en. ud. pl.

Ubeskrivelig, adj. som ei lader sig beskrive, ell. udrykke m. Ord. En ubeskrivelig Smerte, Støbe.

Ubeskæftiget, adj. v. ikke sysselsat, ledig. Ubeskæftiget, adj. v. ikke besægt, besmittet, bejudlet. (især sig. ubeskæftiget af Gæster.)

Ubestandig, adj. ikke bestandig ell. varig (i Meninger, Tilbæstieligheder o. d.) ustabig. At være ubeständig i Klarighed, i Menings. "Den Ubestandige bliver ikke v. eet Sind t. Enden; den Foranderlige skifter ofte Sind naar han er midt p. Veien." P. G. Müller. — Deraf: Ubestandighed, en. ud. pl. Lystens Ubestandighed. (Man siger derimod hellere: Betrets Ustædighed.) "Det siges m. Høie om alt det Jordste, at intet er bestandigt, uden Ubestandighed." Müller.

Ubestemt, adj. v. ikke stadig, ikke fastsat, foranderlig ell. fast. Til ubestemte Lidet. En ubestemt Charakter. — Deraf: Ubestemthed, en. ud. pl.

Ubesvaret, adj. uden Svar, som ei er besvaret. Et u. Brev. At lade et Brev ubesvaret.

Ubesvaret, adj. v. ikke besvaret, betyngt; ubebrødet.

Ubetalelig, adj. som ei kan betales, hvis Værd ei kan opveies m. Penge.

Ubetids, adv. ikke til rette Tid, for tidlig.

Ubettinget, adj. v. som ei er bettinget, indskrænket v. visse Vilkaar, Betingelser, ell. Forudsætninger. (s. betinge, 3.) ubetinget Bisald. "Der gives (saadanne Tilfælde i Livet, som byde ubetinget Laushed." Mynster. "Hvis denne strengt Dom skal ubetinget gælde, Gud naade da vor Alders Poesie!" Baggesen.

Ubetraadt, adj. v. ikke betraadt. ubetraadte Bete.

Ubetvoingelig, adj. som ei kan betvinges, undertvinges, overvindes. En u. Lyft. Et betvoingeligt Folk.

Ubetydelig, adj. som ei har noget at betyde; uvigtig, ringe, naanselig. En u. Anledning, Støbe. Et ubetydeligt Menneske (af ringe Stæleevner.) = Ubetydelighed, en. 1. (ud. pl.) Bestafsenheden, Tilstanden, at være u. 2. (pl.-er.) en ubetydelig Ting, Størrelse. Hvad han gav ham, var en U. "At Ungdommens Tænkraft ikke skal bestæftiges m. Ubetydeligheder og Smaating." Bagg. R. Klim.

Ubetænkfuld, adj. ikke betænkfuld, ikke findig (saavel subject. som object. ikke vel overveiet.). En u. Ungling. En u. Handling. Et ubetænkfuldt Svar. — Deraf: Ubetænkfuldhed, en.

Ubevandet, adj. v. ikke bevandet, øvet, forfaren i. At være u. i en Forretning.

Ubevant, adj. ikke i Vane med, ikke vant til. At være ubevant med noget. — Ubevant, en, ud. pl. U. med Forretninger.

Ubevidst, adj. som ikke er sig noget bevidst; ell. som ikke er sig selv bevidst. Jeg er mig ubevidst (hellere: ikke bevidst) at have gjort det. En u. Tilstand (hvort man ikke veed af sig selv.) (Jvf. uvitterlig.) — **Deraf**: Ubevidsthed, en. (Det modsatte af af Bevidsthed og Selvbevidsthed.) Sun laae i fuldfommen Ubevidsthed.

Ubeviislig, adj. som ei kan bevies. — **Deraf**: Ubeviislighed, en. ud. pl. — **ubeviist**, adj. v. som ikke er bevist. ubeviste Bestyrelser.

Ubevølgelig, adj. som ikke kan bevæges, ell. ikke bevæger sig. At staa ubevølgelig. — **Deraf**: Ubevølgelighed, en. ud. pl.

Ubillig, adj. ikke billig; uftellig. = **Ubillighed**, en. Bessaffenheden, at være ubillig. Fordringens Ubillighed.

Ublandet, adj. v. ikke blandet m. andre Ting; reen, uforvansket. "Hvad, eller haaber han ublandet Glæde v. Jorden?" **Evadl.**

Ublid, adj. ikke blid, mild, venlig. (mst figurl.) Ublide Dage. En u. Skiebne. Ublid Luft. — **Deraf**: Ublidhed, en. ud. pl. **Ublodig**, adj. som ikke koster Blod ell. Menneskers Liv. En ublodig Geier. "Ublodige Dyringer." D. Guldberg. "Med smaa Fornærmelser søde de en ganske ublodig Hevn." Bæft.

Ublu, adj. stamløs, fræt, uforstammet. (ikke saameget m. Hensyn t. Blusfordighed, som t. anden Adfærd, og især t. Fordringer.) En u. Betaling. ublue Priser, Bestyrelser. — **Ubluhed**, en. ud. pl. Stamsløshed, Fræthed. Ubluhed i Fordringer. "At det kunde være som et Ubluheds Skilt, hvorved Bolerken stillet fra ærlige Fruens timre." Rahbet.

Ubodelig, adj. som ei kan oprettes, erstattes. Et ubodeligt Tab. "Hvilket turde blive t. ubodelig Skade f. deres Lykke og Bælfærd." Rahbet.

Ubodfærdig, adj. som ikke viser Anger, ikke er bodfærdig. — **Deraf**: Ubodfærdighed, en. ud. pl.

Ubrugbar, adj. som ei kan bruges; ikke ftentlig. **Deraf**: Ubrugbarhed, en. ud. pl.

Ubredelig, adj. som ikke bredes; som ikke svigter; usvigelig. u. Trostab. Et ubredeligt Løfte. "En Forbindelse, hvorom de — mene, at den skulde være ubredelig, og dog bredes den kun alt f. inart." Mynster.

Ubuden, adj. v. som ikke er indbuden. **Ubudne** Gæster. Et ubudet Følge. "Den ubudne Skare v. hans Jordefærd." Jacobi.

Ubunden, adj. v. 1. ikke bunden, løs. 2. tvangløs, uindskrænket. **Ubunden** Frihed. — **Deraf**: Ubundenhed, en. "Om den Frihed, vi vandt, ikke var Ubundenhed." Mynster. "Den lovløse Ubundenhed, (rettere end Frihed) der blot kan trines v. den højeste Grad af haardfør Løvelighed." (M.)

Ubændig, adj. [U. u b å n d i g.] utømmelig, uslygtig. "Der stormer det i stærke, ubændig Kraft." Øhlenschl. (Gafon J.)

Ubøielig, adj. som ikke lader sig bøie, stiv. (aa vel egentl. som sig.) Et ubøieligt Sind. "Du, Tyræn, ubøielig v. Laarer." **Evadl.** — **Ubøielighed**, en. ud. pl.

Uchristelig, adj. som strider imod den christne Kæde, især m. Hensyn t. Pligter imod vore Nædemennesker. En haard og u. Adfærd. Et uchristeligt Sind.

Uchristen, en. pl. Uchristne. den, som ei er Christen.

Ud, adv. [U. og N. S. ut.] er det modsatte af ind, og udtrykker egentl. en Bevægelse fra det Indre af et Sted t. det ydre Rum, der er adskilt fra Stedet, ell. omgiver det; ell. en Handling, der begynder i Stedets, i Tingens Indre, og fortsættes i, ell. stræber til (gaar ud paa) det, som er uden for samme. (Det U. a u s, her: a u s og h i n a u s.) — Det gaar ind og ud (om noget, der bugter sig.) At gaar ud, ride ud, fiære ud (fra sig Hjem.) Skippet lægger ud i Dag (af Havnen.) At være noget ud (i Gaarden.) Fine det ud t. Folken. Jeg kunde ikke finde ud i Haven. At følge een ud, tage een ud m. sig. Kast Vandet ud! Bring det ud! Før ham ud! — Bestemmes derimod Stedet udtryktelig,

da forbindes altid (ligesom v. ind) en præp. med adv. ud. f. Er. ud af Vinduet; ud af Stuen; ud i Skoven; ud igiennem et Kær; at drage ud imod Fienden; at gaar ud paa Trente; ride ud t. Skoven. Det stød ud over hele Sulvet. "Drage bort saa vidt ud over Mark og Skov." E. Blicher. De forfulgte ham indtil ud over Grændsen. "Jagen Tanke ud over den daglige Svesfel, ud over den jordfste Livværelse." Mynster. (Ud over, ogsaa om den helbende Stilling. "Dog hænger Fieldet mørkt ud over Livets Vel." Thaarup.) — Ud ad br. som det modsatte af ind ad; men, ligesom dette, uden almindelig Fasthed i Brug. Man finder vel f. E. skrevet: At gaar ud ad (a: igiennem) Døren (derimod: Han kom ud af Huset.) Det blev kastet ud ad Vinduet (men: ud af Huset igiennem Vinduet.) I Taleproget følges derimod denne Forftiel ikke; og man siger: Det faldt ud af Vinduet. Sun gif ud af Døren. — Ugentl. br. dette adv. deris om Gierningen, at bevæge en Legemsdel fra sig (at ræffe Haanden ud, at stræffe Benet ud); at give fra sig (At give, betale, laane Peng. ud; at fine ud, levere ud) at ende en Handling, der gaar ud p. en vis Gienstand, ell. at tilføjet giære noget (at løse en Bog ud, driffe et Glas ud; at sette, frage noget ud); at bringe en Gienstand uden for ell. paa den nødvendige Side af en anden. (At hænge Engter ud.) — Desuden br. ud i afstillede

uegentl. Talemaader, f. E. Det gik ud over den uslykbige (den ll. maatte lide derved.) Det gaar ud p. Bebrageri (har B. til Hensigt.) Det drager længe ud (varer længe.) Ud p. Sommeren (noget hen i Sommeren.) At komme ud p. eet (være ligegyldigt.) At komme ud, finde ud af noget. At see godt, ordentligt, ilde, bleg, daarlign ud. (jvf. Udseende.) Hvorledes seer det ud p. Landet? Det seer ud t. at blive et godt Aar (tegnen til.) Det seer farligt ud m. ham. m. fl. a. som under vedtoms mende Ord ere anførte. — Uegentlig er ogsaa Brugten af adv. ud i nogle Tilfælde, hvori det ofte forbindes m. et Verbum, men undertiden ogsaa følger umiddelbart efter dette. f. E. At raabe noget ud p. Torvet. Han bringer meget ud af denne Gienbom. Det er ikke let, at dele ud t. saa mange. At lede, søge noget ud. 2. I Sammensætn. m. Verber og Substantiver antager adv. ud en ubdvidt Betydning (i Dvereenstemmelse m. det t. a. u. s.) Saaledes a.) udtrykkes derved en Bevægelse ell. Handling, hvis Retning er udad, ell. bort fra det Indre af en Ting (f. E. udaande, uddrage, uddrive, udføre, Udsørsel, udgaare, udgrave, udgyde, udplukke, udrinde, udryste, udsætte, udtrække, o. fl.) ell. en Handling, hvorved noget skaffes bort fra en Ting, ud af dens Omsfang, ell. af dens Indre. f. E. at udbanke, udblege, udbrænde, udgnide, udføge, udpresse, udslibe, udsuge; udvasske, o. fl. Bortil hørt adskillige uegentlige Tilfælde, f. E. udforske, udfrie, udfritte, udgrandske, udløffe, udløse, udsørge, udsøge, udvælge. b.) en Handling, hvorved noget bringes p. det udvendige af en Gienstand, særbd. saaledes at denne omgives ell. bedækkes dermed. At udflyde, udmaale, udsætte, udsætte, udsmykke, udsække. c.) en Handling, hvorved noget bringes t. at indtage et større Rum, end tilføren. f. E. udbrede, udsolde, udhamre, udfæmme Haaret, udsaae, udsprede, udspile, udspinde, udstrække, udvide, udsikke. d.) en Handling, som sker i det Indre af en Ting, enten f. at fylde, eller tømme. At udbore et Pømpetra, uddreie en Kugle, udføre, udsylde, udstoppe, udtømme. e.) En Fordeling blandt flere, en Handling, som skræker sig t. mange, en Betskendsgjættelse o. d. f. E. at udbyde, udsdele t. Salg, udraabe, udsfiste, udsfrive (Statter) udsælge, o. fl. f.) en intensiv Virkning, ell. en Virkning, hvorved et Dies med opnaars, ell. en Handling bringes t. Fuldkommenhed. At udarbejde, uddanne, udføre, udhungre, udsypine, udsplyndre, udregne, udrette, udsone, udtrælle, udtrætte, udtære, udføre, o. fl. Bortil kan ogsaa henføres: at udlee, udsibe, udsfilde sen. g.) Ophør af en Tilstand ell. Handling, ell.

en Handling, hvorved noget bringes t. at ophøre ell. bringes t. Ende. At udbløse, uddøe, Udøet er udgaet, at udhvile sig, Uthet er udløbet, at udmalke en Ko, at have udræst, at udrydde, udryge en Pibe, udslette, udsuffe, at have udsøvet, udsfryge, at udtørre en Søj m. fl. h.) en Gierning, hvorved noget frembringes ell. dannes af en Materie, ell. uden p. dens Dverflade. At udhugge Figurer i Steen, at udklippe, udmale, udføre, udslibe i Glas, udsøje i Silke. — Andre og flere Bisbegreber, som Partikkelen ud meddele Verber og Substantiver, (f. E. om affides Beslignenhed ell. Betskellig, f. Udhav, Udsfant, Udmark, Uds o. fl.) ville oplyses v. de sammensatte Ordts Bemærkninger; og de Tilfælde, hvor denne Partikkel kan br. gaes efter adskillige Verber, findes angivne v. ets hvort især af disse.

Udaad, en. ud. pl. [af u og Daad. J. Odæda, Odæidi.] en stet, ond, skammelig Gierning; en Ugierning. "Den, som gaar t. Udaad frem ad skulte Veie." F. Gutbb. "Som Daad forholder sig t. Gierning, saaledes Udaad t. Ugierning. — Udaaden forudsætter ikke blot det Dyrrende i Hensigten, men ogsaa en omfattende Plan ell. vigtige Følger." Müller.

Udaand, v. a. 1. give fra sig v. Andes draget. At udaande sit sidste Suf. (mobsat indaande.) "Smilende hun p. sin Elsktes Læbe udaander sidste Suf." Pram. — Ders af Udaanden, en.

Udad, adv. udtrykker en Retning, Bevægelse, Bsinning, bort fra en Gienstand, ell. til den ydre, udvendige Kant ell. Side, (X. a. u. s. w. d. r. t. s.) og mods. indad. At sætte Fødderne udad. At vende den bedste Side af Torklædet udad. At bise noget udad.

Udaf (forstikkeligst fra ud af) brugtes og br. endnu undertiden, t. Dverfladighed og uden al Grund, i St. for præp. af; hvilket dog rigtig og almindelig Sprogbrug ganske fortafter.

Udannelig ell. udanlig, adj. 1. som et kan dannes, formes ell. modtage Stikkelse. 2. som er uden Dannelse ell. Stikkelse; uformelig, ubannet. (usevdmant.) "En Dag p. hvilken Elementerne — skulle forvandle det skabte System t. det første udanlige Chaos." Schytte.

Udannet, adj. v. 1. som endnu ei er dannet, eller har modtaget Stikkelse; uformet. En udannet Masse. Det udannede Chaos. 2. ikke dannet, raa, ucultiveret. Udannede Folkeslag.

Udarbejde, v. a. 1. bringe i Stand, efter et Forsæt, en Plan, og v. fortsat Arbejde (dog kun om Arbejdsværker.) At u. en Afhandling, et Forsvarsstift, en Plan, en Lærebog. 2. hvor det br. om Dandens Gierning, bemærker det: at bringe t. Fulds-

endelse i Arbejdet. Dette Parti maa udarbejdes mere m. Graasfikken. Alle Partier i dette Malet ere meget udarbejdede. — Udarbejdelse, en. 1. ud. pl. Stærningen af udarbejde noget. 2. pl.-er. noget, som er udarbejdet (1.) Skriftlige Udarbejdelser.

Udarmet, adj. ganske forarmet, yderlig fattig. (sælden.)

Udarte, en. pl.-er. En ringere ell. forringet Afart. (Slussen.) "Somme Arter finder man fremstillede indtil deres mindste Afarter og Udarter." Rabb. (D. Liff. XI. 214.)

Udarte, v. n. 1. (er.) blive ringere, slettere i Beskaffenhed, end det hører t. Arten; vandsøgte. Disse Sætte ere udartede. Denne Plante udarter let i en anden Jordbund. Selvsjælelse kan u. til Stolthed. = Udartning, en. 1. Tilstanden, at udarte. 2. noget, som er udartet. Nauleselet er en Udartning af Pesten. (jvf. Afart.) "Man havde da ikke fordomt vore Stater som Udartninger." J. Boye.

Udarving, en. pl.-er. 1. en Arving, som er udskilt af Fællesskab m. sine Medarvinger, hvis Arv et er stiftet. (En ældre Bemærkelse.) D. Lov. V. 2. 54. (jvf. Hustrigtarls D. Privatret. II. 1. S. 277.) 2. sædvanl. en Arving, som et hver t. de nærmeste ell. Livsarvinger. D. Lov. V. 4. 7.

Udbanke, v. a. 1. faae ud v. at banke. At udbanke Støvet af en Kiøle. Deraf: Udbankning, en. pl.-er.

Udbark, en. ud. pl. den yderste Bart p. et Træ; Yderbark.

Udbasune, v. a. 1. fig. og i d. Tale: gjøre allevegne og almindelig bekendt, hvad dertil ikke passer sig, ell. paa en pralende Maade. — Udbasuning, en. pl.-er.

Udbede fig, v. rec. 3. (s. bede.) bede om at faae, begiere v. Bøn. At u. fig noget af een. "Jeg mig tvungen ser, en Dags Opsættelse mig ikkun at udbede." Bessell. "Man udbeder sig en Eleneste, og anmoder om en Willighed. — Den Domsfærdig beder Kongen om Raade; den Klagebude udbeder sig, at hans Sag maa blive undersøgt." Müller.

Udbetale, v. a. 2. give Penge, Mynt fra fig. Han udbetalte hele Summen p. eensgang. — Deraf: Udbetaling, en. pl.-er.

Udbide, v. a. 3. smkke v. at bide. At udbide en Tand p. noget, f. bide ud.

Udblomstre, v. n. 1. (er.) udfolbe sig ganske. (om en Blomst.) Rosen, Spacintzen er nu udblomstret.

Udblæse, v. a. 2. slukke v. at blæse. (oftere blæse ud.) Øyet blev ikke sluttet; det blev udblæst.

Udbløde, v. a. 2. gjøre blød, bløde heel igiennem v. at lægge i en Vædste. (L. er sv et h en.) At u. noget i Vand. Denne Fiske er ikke ret udblødt. — Deraf: Udblødning, en, pl.-er.

Udbore, v. a. 1. bore noget saaledes; at det bliver hult, aabent heel igiennem. At udbore et Kær, et Pompeetræ. — Deraf: Udboring, en. pl.-er.

Udbrede, v. a. 2. brede noget videre ud, bringe det t. at indtage et større Rum; egentlig i Bredden (At u. Armene, Wingers ne;) men ogsaa om anden Udbredelse i Dmsfang. Træet udbreder sine Grene meer og mere. At u. Kortene p. Bordet. (s. brede.) — uegentl. "Æstimodig Selvtillid udbreder Rolighed over hans hele Væsen." Kampmann. 2. figurl. a.) gjøre bekendt. At udbrede et Rygte. (s. udsprede.) b) fremsætte, mangfoldiggjøre, formere; udbide, meddele fig. "For at udbrede Jesu sande Lære bit Liv spandt hen." Øhlsenschl. Denne Gamille har udbredt sig nesten over hele Landet. Sygdommen er meget udbredt, har udbredt sig vidt omkring. "Udbred i Sorgens Huus din Trøst." Thaarup. c.) udsstrække sig; ligge udstrakt f. Diet. En stor, aaben Slette laae udbredt f. os. "En hsierte Magt, som vel selv ikke er tilsynne, men hvis Stærninger dog ligge synlige udbredte." Wynnster. part. udbredt br. ofte for: stor, mangfoldig. En Mand af udbredt Lærdom, udbredte (udstrakte) Kunnskaber. En meget u. Witte. — At udbrede sig vidt: løstlig om en Sag. (tale meget derom.) = Udbredelse, en. Stærningen af udbrede ell. det at udbredes (saavel egentl. som fig.)

Udbringe, v. a. 3. f. bringe ud. (At udbringe meget af en Giendom o: stæffe sig megen Indtægt af. "Hvorved enhver seer, hvor høit han kan udbringe sine Penge." Schutte.)

Udbrud, et. pl. d. f. 1. Stærningen ell. Tilstanden, at bryde ud; i intrans. Besmærkning. Fængernes Udbrud. Jdens, Krigen, Fiendtlighederne, Sygdommens Udbrud. 2. figurl. pludselig og heftig Øttring af en Følelse, en indvoortes Forandring. Han sagde det f. et Udbrud af Vrede. "De høieste Dydens varmeste Udbrud af den Hetslufnes Mund." Rabb.

Udbryde, v. a. og n. 3. (s. bryde.) 1. act. d. f. s. udbrække. 2. intrans. br. (sær part. De (af Fængslet) udbrudte Forsbrydere. 3. intrans. blive pludselig synlig; opstaae pludseligen. I dette Huus udbrød Jden. Der udbrød en Tvistighed imellem dem. "Tolligheden udbrød omfder t. aabenbar Krig." Bandal. Krigen udbrød, da man mindst ventede det. Det er udbrudt en farlig Epidemie. 4. At udbryde i Klager, i Fryderaab o: pludselig begynde at ytre. (s. bryde ud.) "Naar man vil undertrykke en indvoortes Slæde, det dog imod vor Willie udbryder." Sneeb.

Udbrække, v. a. 3. (s. brække.) faae ud, v. at brække. — Udbrækning, en. pl.-er.

Udbrende, v. a. og u. 2. — act. tenf. v.

Ilden; ell. frastille de ædle Dele fra de ringere v. Ilden. At u. et Kæftelovnsrør; u. Guldræster. Deraf: Udbrending, en. pl. -er. — neutr. holde op at brænde, brænde t. Ende. (s. brænde ud.) Ilden er udbændt. (fun i partic.)

Udbud, et. pl. d. s. Udskrivning ell. Opsfordring t. Krigstieneste. (Milic. A. Besdel. forældet.) Deraf: Udbuds-brev, et. Brev, hvorved man udkæber t. Strid; Frie-brevet. (Noth; ell. hvorved Krigsfolk udbedes.)

Udbyde, v. a. 3. byde t. mange forskellige; byde t. enhver. At udbyde sine Værelse; u. noget t. Salg. 2. udskrive, opfordre v. Befaling. "Naar Kongen udbyder at Almuen t. Landhjælp eller til Skibs." D. Lov. VI. 4. 5.

Udbygger, en. pl. -a. 1. den, som boer p. en affides liggende Jordlod. Udbyggere p. Bornholm. 2. den, som er flyttet ud og boer i et andet Sogn ell. Herred. (Noth.)

Udbygning, en. pl. -er. En B. der tilsættes et Hus udenfor dets rette. Ende (Noth.) en mindre og lavere Fløi ell. Tilførsning t. en Bygning. Alle disse Udbygninger v. Kirken ere gamle Capeller. En Udbygning paa et Tæg. (svf. Udhuus.)

Udbytte, v. a. (svf. bytte, udværle.) 3 ældre Skrifter ofte for: uddele. "Der er stor Besværing hos, vel at udbytte sine Gaver." B. Thott. II. 161. "At udbytte sine Velgjerninger." "Jeg søger ikke Bindning af den Velgjerning, jeg udbytter." sammest. I. 78. (svf. I. 17. 77.)

Udbytte, et. ud. pl. reen Bindning; Forsæde, som et Forestagende giver, (især t. flere Deeltagere) efter Afdrag af Omkostninger. Udbytte af en Grube, et Biergs vært, af Actier.

Udbaare, v. a. 3. f. bære ud. partic. brugt. Piget blev udbaaret af Underofficerer.

Udbøde, v. a. 1. d. s. f. bøde. 6. "Udbødede Røer, som have været brugte t. Arbejde." Duffens Landoec. 423.

Uddampe, s. dampe, afdampe.

Uddanne, v. a. 1. (E. a u s s i l d e n.) danne t. Fuldkommenhed, fuldende Dannelsen af en Gienstand. "Den Zier, som de forfulgte, men herrens funde uddanne, all. iværksætte." Trefchow. "At det indvortes, bestandige, uforkæntelige Væsen meer og mere uddannes." Mynster. — Deraf: Uddannelse, en. ud. pl.

Uddele, v. a. 3. deelte, 3. deelt. give t. Ringe, fordele, dele omkring. "Dit Faderbud uddeler Livets Sorger, Livets Glæder." Thaarup. At. u. Bred. Penge til, iblandt Folket. figurl. at uddele Befalinger. — Deraf: Uddeling, en. pl. -er.

Uddrag, et. pl. d. s. noget, som udbrages af en Ring, fornemmelig af et Skrift (extractum.) At giøre U. af en Sag, et

Forhør. Udbrug af Protocolen. (svf. Udtag. (At giøre Udbrug af en Bog, o: udskrive enkelte Steder ell. Stykker af Bogen. Et Udtag af en Bog er derimod Hovedindholdet af hele Bogen, bragt i en kortere Form.)

Uddrage, v. a. 3. (f. drage.) egentl. d. s. f. udtrække ell. trække ud; men br. fun figurl. i adskill. Tilfælde s. E. At u. noget af et Skrift o: udskrive enkelte Stykker deraf. At u. Kraften af Røgeplanter. Den Rør, Regel, man kan uddrage heraf. "Af Blomsterstøvets Bør og Pønning at uddrage." Storm. "Ikke saameget f. at uddrage almindelige Begreb og Sætninger, som f. at giøre disse klare." Sneed. At uddrage Roden (Udbratrod) af et Tæl. — Deraf: Uddragning, en. pl. -er.

Uddreie, v. a. 1. faae ud v. at dreie.

Uddrive, v. a. 3. (f. drive.) d. s. f. drive ud; men fun i partic. ell. ugentl. f. E. at u. Dyrle. Fienden blev saart igten uddreven. (At uddrive noget af Metal: en usædvant. Talem. hos Bording. "Er jeg af Staal uddreven?" f. v. a. drive, 3.) — Deraf: Uddrivning, en. pl. -er.

Udduften, v. a. 1. (E. a u s s i l d e n.) givt fra sig som Duft. (Præm.)

Uddunste, v. a. 1. give fra sig i Form af Duft. Jorden uddunster megen Fugtighed. (ogsaa i intrans. Form. Svad der uddunster af Træerne om Matten.) = Uddunstning, en. pl. -er. 1. det, at uddunste. Den umærkelige Uddunstning. 2. Fugtighed, som uddunster. Stæbelige, qværende Uddunstninger.

Uddyrke, v. a. 1. dyrke t. Fuldkommenshed; uddanne. "Deri bestod denne Opdragelses sande Fortrin, at Eggen, Aand og Hjerte uddyrkedes i det væbslige Forshold." Rahb. (Forsæll. I. 255.)

Uddøe, v. n. 1. uddøde, er uddød. opshøre, tage en Ende v. Døden. Denne Familie er uddød. Hans Slægt uddøde m. ham. Hele Byen syntes at være uddød. Uddør, en. pl. -e. en Dør til en Udside. (Noth.)

Ude, adv. 1. udtrykker det til adv. ud (betegnende en Bevægelse til et Sted) svarrende Begreb om en Værelse, et Ophold paa Stedet, som er modsat Begrebet af inde. Gaalede's a.) ikke i Hus, ikke under Tag; i fri Luft, under aaben Himmel. Den første Deel af Sæden ligger endnu ude. Dvæget gaar endnu ude om Dagen, men toges ind om Matten. Det er ikke behageligt, at være ude i saadant Værelse. Man må have Tillid overalt, baade inde og ude. At komme ude fra (fra Marken, ell. fra et Sted uden for Huset.) At lufkes ude. (s. udsukke.) b.) ikke hjemme ell. i sit Hem, ikke i sin Bøllig. Jeg gaar ud i Eftermiddag, og bliver ude hele Aftenen.

At have været ude tre Aftener i Rab. Man feer ham aldelig glad, hverten hjemme eller ude. Vige er ude om Fijf (f. at fiske F.) o.) fernet fra det Sted, hvor de Talende ere, ell. fra det Inderte af et Rum; borte fra Huset, Gaarden, Byen, o. d. Ronen var inde i Stuen, og Manden ude i Stadsen, i Laden. Dvøget er langt ude i Marsken. Ude v. Grændserne (modt. inde i Landet.) d.) figucl. At blive ude: f. blive. At blive ude m. noget. (f. udeblive.) At være ude af noget. 1. have bragt noget t. Ende. Jeg er nu snart ude af den første Deel (af Bogen.) 2. forstyrres i en-handling, komme ud af Sammenhæng. Nu er jeg reent ude af Spillet. 3. adv. ude bt. ogsaa (ligesom aus i det T.) om et Tidsbegreb, for: til Ende, forbi. "Er Liv — hvis hele Værd, for det var ude." Bagg. "Naar Barnet er dødt, er Fadderfabet ude." Ordsp. Lønden, Spillet er ude. Det er snart ude m. ham (han dør snart.) Mifter han denne Capital, er det reent ude m. ham (forbi m. hans Velstand, er han reent ødelagt.) = 3 Sammenfatning bruges: udeblive, v. n. 3. (f. blive.) blive borte, ikke indfinde sig, ikke komme t. bestemt Tid. Bødet, som jeg havde ventet, er udeblevet. Betalingen udeblev. Han er udeblevne m. Betalingen over Tiden. De udeblevne Medlemmer i Selskabet (som ikke mødte.) — Deraf: Udeblivelse, en. det, at udeblive. Hans lange Udeblivelse gav mig Mistanke. "En Udeblivelse du mig tilgive maa." Bessel. — udeholde, v. a. 3. holde udenfor, holde ude. (D. Guldsberg.) — udelade, v. a. 3. (f. lade.) lade blive borte, ikke lade komme i. med. (Især om Skrift ell. Tale.) Dette Ord maa ikke udelades. Han udelod adskillige Vers, da han oplæste Digtet. (Jvf. det forstjellige udelade sig.) Deraf: Udeladelse, en. — udelukke, v. a. 1. nøde een t. at blive ude, v. at luffe f. ham. Dersom vi ikke stonde os, blive vi udelukte. Jeg blev udelukket af mit eget Huud. — fig. ikke tage een. m. i Eyd og Deel, undtage fra, negte Deel t. At u. een fra en Av. Han blev udelukt af ell. fra Selskabet. Mod og Raffhed udelukker ikke den fornødne Forsigtighed. "Der ere de Væster, som til samme Tid udelukke hindsen." Mynster. En udelukkende Rettighed (som er een allene tilstaaet.) Deraf: Udelukkelse, en. pl.—. — udestaaende, adj. v. 1. som ikke er inbbetalt. u. Geld. Jeg har endnu adskillige Fordringer udestaaende. 2. At have noget udestaaende med een o: være i Uensighed om noget.

Udeelagtig, adj. som ikke har ell. faaer Deel i. At være udeelagtig i noget. — Udeelagtighed, en. den Tilstand ell. Umstændighed, at være udeelagtig i noget.

Udeelt, adj. v. ikke afhjilt i Dele; heel,

fuldstændig. "Han hvort af Os udeelt sit Dierte gav." Rahbel.

Udeelig, adj. som ikke kan deles. En udeelig Stærrelse. — Deraf: Udeeligzhed, en.

Uden, præp. og adv. [3. utan.] A. præp. der tilkendegiver 1. en Mangel, en fuldstændig Fraværelse; i Modsetn. t. med, for, ell. ved; sine, absque. At gaae uden Hat, u. Kaarbe, u. Stof. Et Træ u. Sv. En Bog u. Litteblad. At være reent u. Penge. At spise sin Mad u. Salt. Uden Penge udrætter man intet. At gjøre noget uden Betaling. At vilde fuge u. Tid. At bse u. Arvinger. Et Brev uden Navn. — Uden Karfag, u. Anledning, u. Ende, u. Fortiel, u. Omstøb, u. Dpset, u. Lovl. — Begrebet om Mangel ell. Fraværelse forstærkes endnu, dels v. at sætte aldeles, ganste ell. reent foran uden; dels v. al og nogen, (ogsaa mindste ell. ringeste) der følge efter. At straffes uden al Karfag. Det fete uden nogen (mindste, ringeste) Anledning. Uden al Dpsettelse. — Hvor uden følger efter ikke, bliver Udtrykket beskæftende, ell. har samme Betydning, som præp. med. Deraf Afledt var ikke uden Taarer. Han er ikke u. Fortienester i dette Fag. Jeg har ikke u. megen Sansselighed opnaaet det. 2. en udelukkelse, en Mangel p. andre Gienstandes Medvirkning ell. Deeltagelse (hvor det dog kun finder Sted foran et Pron.) Han giver intet u. hendes Raad. Uden ham var jeg ikke bleven t. det, jeg er. Uden vor anbefaling havde de aldrig opnaaet det. (jvf. desuden, foruden.) 3. en undtagelse (d. f. s. undtagen. I. auffer.) Jeg har ingen til at tale min Sag, uden ham. Der var ingen hjemme u. Ronen. Ingey, uden Forældrene, vare tilstede. Man hører intet, u. Klager. Det er intet, uden tomme Løfter. Han fik intet uden Tak. (jvf. end, som altid følger efter Negtelsen, hvor denne udtryktes v. ingen anden, intet andet.) [Ingen gif t. ham, uden jeg o: jeg var den eneste, som gif til ham — er forstjelligt fra: Ingen gif t. ham uden mig o: uden at jeg var med. f. Høstgaard's Synst. S. 300.] B. som adv. (der ogsaa antager Betydningen af en Conj.) br. uden a.) dels i en infinitiv. Sætning, og udtrykker (ligesom A. 1) en Mangel ell. Fraværelse, ell. ophæver det bekræftende i Sætningen. Han gif bort, u. at nogen mærkede det. Man kan fordrive dem, uden at staa Træerne. Jeg var tidt i Selskab m. ham, uden at jeg kendte ham. Uden at fige et eneste Ord, forlod han Selskab. — b.) Uden dertiden ogsaa t. at udtrykke en Betingelse (for: dersom man ikke, med mindre; nisi.) Det kan ikke skee, u. først at søge om Tilværelse. Man bør ikke dømmes herom, uden nøie at undersøge alle Umstændigheder.

"Da mange ikke kan udgiøre een Wille, uden v. de fleste Stemmer." Sneed. — At udelades undertiden. Det kan ikke skee, uden (m. mindre) han vil. — Hertil hører ogsaa den befigende Talemaade: uden saa er (var), at o: med mindre (nisi forte). "Uden saa er, at jeg som t. Stade, at misse mine Dren." Gold. (Bert Westph.)

Uden: modfat inden. 1. adv. paa det udre, udenbigen, udenpaa. (fielken.) Kissten blev malet baade inden og uden. (s. nedenfor de sammens. adv. udenad, udenfor, udenfra, udenom, udenpaa, udenitil.) 2. præp. der udtrykker at noget er ell. tænkes at være i et Rum, adskillt fra det Indre, fra det som er inde ell. inden i, og modfat dette. (extra.) Vest br. det da i Sammensætn. m. andre Partikler og nogle Genstæver (udenbyes, udenlands, udenrigs, ic.) Adskillt fun i de Udtryk: uden Porten, uden Byen, uden Huset (i St. f. udenfor) hvilke dog nogle ei vilde erklænde f. syrogrigtige. 3. Ved de m. uden sammenfattede Adverbier maa bemærkes, at adskillige af dem under tiden (naar de ikke staae absol. men gaae ud p. et Object) adskilltes, og da br. som Præpositioner (hvilket dertilmod ikke ell. fiældnere er Tilfældet m. de lignende, af inden dannede adv.) s. nedenfor. = udenad, adv. af ell. formedelst Hukommelsen, uden for Bogen. At lære, at kunne noget udenad. Deraf: Udenadslæsning, en. 2. hvorved noget læres udenad. — udenbords, adv. uden f. Skibet, ikke inden Borden. Indens og udenbords. udenbyes, adv. (der ogsaa br. som adj.) uden for Staden. At boe udenbyes. Udenbyes Fjok, Glæster, Deeltagere (som ikke ere fra ell. boe i Byen. — uendørs, adv. uden f. Døren ell. Huset. — udenfor, adv. og præp. paa det Rum ell. Sted, som ved en Grændse ell. Mellemting er adskillt fra det, som er inde, indeni ell. indenfor. Vi gik ind i Huset, men han blev udenfor. — Vi maatte staae uden for Kredsen. At boe uden for Byen. fig. Jeg vil helst være udenfor o: ikke besatte mig m. den Sag. — udenfra, adv. fra et Rum ell. Sted, som er uden for en vis Grændse. Fugtigheden trænger ind udenfra. — udengierds, adv. uden f. Gierdet. Den Deel af Kratstoven som ligger udengierds. — udenlands, adv. uden f. et vist Land, m. Denhyn t. dette og dets Indbyggere. At reise, begive sig udenlands. — Han har været udenlands. At komme udenlands fra. Deraf: Udenlandsreise, en. Reise til og i et fremmedt Land, i Udlandet. "Eysrgsmaal, om man ikke ved lange Udenlandsreiser kan glemme noget af sit Modersmaal, som dog er meest fornødent at forstaae." Holberg. — udenlandssk, adj. som er udenlands fra. Udenlandsske Varer. "Den største Dre f. en Damsk, det veed hæg er, at sønces udens

landssk." Storm. — udenom, adv. og præp. udenfor og tillige i en Strækning langs med ell. omkring noget. (modfat indenom ell. igiennem.) Vi andre gik igiennem nem Mosen, men han foretrak at gaae udenom. Uden om Gierdet gaaer en dng Strøf. Vi lærte uden om Byen. — udenover, adv. og præp. uden paa, og tillige over. Lag endnu denne Pels udenover, uden over de andre Klæder. — udenpaa, adv. og præp. p. Ydersiden, p. det Udvendige, p. Dverfladen af en Ting. (modfat: indvendigen, inden i, indenpaa, indentil.) Man kan se udenpaa hvad der er i Paffen. Det stod uden p. Brevet. At heste noget uden p. Kiolen. — udenrigs, adv. uden f. et vist Rige; ligeledes adj. udenrigssk. — udenrigs, adv. uden f. et Land. — udenrigsske Forbringere. — udenslægts, adj. som er uden f. Slægten, Familien. (D. S. D.) — udenitil, adv. paa den ydre Side, udvendigen. — udenveis, adv. uden f. Veien. At gaae udenveis. (Høisgaard.) "Du gaaer lidt udenveis; det gjør dit hebe Blod." Velt. — udenvolds, adj. uden for Voldene. (Worbing.) — udenvælt, adj. som ikke er i Welten (ikke er Trumf i Kortspil.) At have mange udenvælt Kort p. Haanden. — 4. Af andre Sammensætn. m. uden (i Bemærk, af det U, a u s s e n) er i nyere Tid optagne: Udenverden, en. (m. best. Art.) At hvad vi fornemme uden for vort eget Jeg, den ydre ell. udvortes Verden; Hververdenen. (Reschow.) Udenværk, et. pl. — er. Fæstningsværk ell. Standse, anlagt uden f. Hovedvoldens Grav.

Udfald, et. pl. d. s. 1. det, af noget falder ud; Udfalden. 2. Udgang, endelig Skiebne. Sagen fik et uventet, godt, slet U. 3. i Regtekonsten: den Bevægelse fremad m. Legemet, man gjør, i det man søger at bringe Modstanderen et Sted. 4. et Angreb, som de Beleirede i en Fæstning gjøre p. Besatserne. At glæse Udfald af Fæstningen.

Udfart, en. pl. — er. Handlingen at fare ud; ell. at drage ud i en Vogn, seile ud o. d. Ved Kuglens U. af Rundingen. Vi ville giøre en lille Udfart i Havnen.

Udfeie, v. a. 1. stæffe ud v. at feie. — Deraf: Udfeining, en. pl. — er.

Udfile, v. a. 1. udhule v. at file; ell. bringe ud af, stæffe bort v. Filen. At u. Russpletter af noget. — Udfilling, en. pl. — er.

Udfinde, v. a. 3. (s. finde.) finde, opdage, komme efter v. Hlep af Tærkning ell. Eftertanke. "Et at aflade, før hun udsandt et Spnd, der sikkert dræbte." Gwald. At u. Dpfningen t. en Gaade. Nu har jeg udfundet Aarsagen. "Vilde man opgibe ethvert Middel t. at udfinde og besæfte Sandheden." Birker.

Udgifte, v. a. 1. faae ud af v. at fiske. 2. tomme, lændse v. at fiske. At u. en Dam.

Udflamme, v. a. 1. poet. udsende, udbrede i Luer. "Udflam hans Roes, utalte Soleher." P. K. Trojel.

Udflod, et. (kort o.) pl. d. s. 1. det, at flyde ud udflyden. 2. noget, som flyder ud. (s. Flod.)

Udflugt, en. 1. Gjerningen at flyde ud. Fuglens Udflugt fra Reden. fig. Det er hans første Udflugt i Verden — efter hans Sygdom. 2. Udvei, Leilighed t. at undgaae en Fare ell. noget ondt. "Naar Faren ganske overvælder os, naar al Udflugt er tilspærret f. os." Balth. 3. (pl.-er.) en ugrundet Aarsag ell. Anledning t. at unddrage sig en Skyldighed; en ugrundet Udskyldning. (oftest i pl.) At søge Udflugter. Han veeb nok at sige en U. "Disse elendige Udflugter f. at undgaae Følgerne af Sandhedens Tilstaelse." Balth.

Udflyde, v. a. 3. er. (s. flyde.) d. s. f. flyde ud. Der udflod en tåk Bædste. — Deraf: Udflyden, en. det, at noget flyder ud af en Ting. — Sigelses: Udflydelse, en. (sieldnere.) [Dysaa, men ikke helbigt, om det, som udflyder, Udflod, 2. "Herrens Godhed, hvis velsigende Udflydelse — saa rigeligt have nedstrømmet over os." Balth. aand. Taler. 1779. I. 157.]

Udflye, v. a. 1. d. s. f. udflyere, it. givne i Etand, pynte op. (forældet.) Deraf: Udflyening, udflyer, Udflygt.

Udflytte, v. a. 1. bringe noget ud af et Rum i ell. til et andet. — At udflytte en Bonde o: give ham en udskiftet Jordlod og Gaard uden f. Byen. (jvf. flytte ud.) = Udflytning, en. pl.-er. Handlingen, at flytte ud (saavel i transitiv som intrans. Betydn.) — Udflytter, en. pl.-e. den, som flytter ud (s. E. af Byen; især om Bønder, der udflyttes af Fællesskab og udflyttes. — Udflyttergaard, en. En udflyttet Bondegaard.

Udfolde, v. a. 1. udbrede noget, som var sammensludet. At u. en Biste. "Udfolde der, 3 Dage fra Udfold, længe tilkullede Bog f. min Hand." Herz. "Bed Arns Bred en yndig og blomstrende Dal sig udfolder." Rein. Rosen, Blomsten udfolder sig. — fig. At u. sit Hjertes inderste Hemmeligheder. "Der, hvor Sielens Kræfter skulle udfolde sig i fri Virksomhed." Rynster. "Vi kalde Menneket frit, naar hans inderste Liv kan udfolde sig ubehindret." Samme. "Udfoldede de gamle Eder laae." Grundtvig. — Deraf: Udfolding, en. pl.-er.

Udfordre, v. a. 1. fordrø een t. at komme frem ell. ud, især t. Strid ell. Dretamp. "Naturens Underværk udfordre mig t. Sang." A. Bull. Han har udfordret den, som fornærmede ham (t. Dretamp.) At u. een p. Pistoler. 2. d. s. f. udkræve. — Deraf: Udfordring, en. pl.-er.

Udføre, v. a. 1. forsyne inden i m. Foder

ell. Bekledning: At u. noget m. Skind. 2. At udføre (udfodre) et Kreatur (af Foder ell. Foer) o: føre det t. det bliver fedt. (Noth.) — Deraf: Udforsing, en. pl.-er.

Udforske, v. a. 1. erfare, faae at vide, lære v. at forske, grandise, spørge. At u. Naturens Hemmeligheder. Det er ikke let at udforske. Han søgte at u. det af Pigen. 2. at udforske een, d. s. f. udfritte, 2. søge v. Spørgen at erfare noget, som han holder hemmeligt. — Deraf: Udforskning, en. pl.-er.

Udfrie, v. a. 1. befrie den, som er i Fængsel ell. under Tvang. At u. een af Fængsel. At udfrie Landet af Fiendens Vold. "Man udfrier den, som man befrier fra den Ulykke, der omspænder ham." Møller. (Mindre sædvanligt er derfor dette Udtryk: "Naar den Ulykkelige udfries fra Miskendelse og Forsølgelse." Rynster.) — Deraf: Udfrielse, en.

Udfritte, v. a. 1. faae at vide v. idelig Spørgen, v. at fritte. Han søgte at udfritte Hemmeligheden af Sieneren. 2. udfritte Hemmeligheden af een v. at fritte. Han vidde u. Pigen; men hun blev v. hendes Taushed. — Deraf: Udfritten, en. ud. pl.

Udfylde, v. a. 3. givne det Indre af en Ting, ell. et tomt, huult Rum, fuldt. At u. et tomt Rum, en huul Kugle m. noget. (s. fylde.) At udfylde det som mangler i en Ting. — Udfylding ell. Udfyldning, en.

Udfærd, en. ud. pl. Tøg ud i Landet, udfart, Udreise (Expeditio. Noth.) "Han vilde ingen større Befølsning anvende p. Kongens Færdsfærd, end han havde gjort p. hans Udfærd." Bedels Saxo.

Udfærdige, v. a. 1. (Endst. a. u. s. fertis gen.) givne en skriftlig Bekendtgørelse, Befaling o. d. færdig. s. udfæde. — Deraf: Udfærdigelse, en.

Udføre, v. a. 2. d. s. f. føre ud; (særb. ud af Landet.) Der udføres meget Korn af Danmark. (Elters sædvanl. Kun i partic. Da han blev udført t. Ketterstedet.) 2. figurl. a.) bringe t. Ende, iværksætte. Han har begyndt meget, som han neppe faaer udført. At udføre en Befaling. Dette Foretagende udførte han uden andres Hjelp. "At bevise, hvor langt større det er, at udføre, end at beskrive Bedrifter." Kampmann. "Han lærer sin Søn at udføre, hvad han selv har begyndt." Sneed. "At den Forstand, hvormed Menneket opfinder, og al den Kraft, hvormed det udfører." Rynster. b.) udbitte skriftligen p. en fuldstandig, tilstrækkelig Maade. At udføre en Sætning, et Brev. = Udførelse, en. ud. pl. 1. Gjerningen at føre ud o: lede ud. Forbrørens U. til Ketterstedet. 2. Tværk sættelse, Fuldførelse. En Handlingss Udførelse. — Derimod: Udførsel, en. Pande

lingen at føre noget ud af Landet. **Løbsfri Udførsel.** Kornudførsel. (modf. Indførsel.) — **Udfører,** en. den, som udfører noget. (Reiden og usædvanl.) "Disse — behøve Udførere af de Fortrætninger, som de selv fattes Kundskaab t. at udføre." **Dynster.**

Udførlig, adj. hvort ingen fornøden Deel mangler, som ei er afstøttet; fuldstændig, vidtløftig, uden dog at være ell. have for meget. En u. Fortælling. At bevise, beskrive noget udførligt. Skriftet er udførligt uden at være vidtløftigt. — **Udførlighed,** en. Bestaffenheden, at være udførlig. "Man beflager sig ikke over, at en Sag forrebrages udførlig, naar Udførligheden ikke overdrives og ubarter t. Vidtløftighed." **Stoud.**

Udgaae, v. n. 3. er. (s. gaae.) 1. A den egentl. Bemærk. at gaae ud af et Sted, br. det kun i høiere Stil. De første, der udgik af Byen. **Udgaende Varer** o: som udføres. 2. have sin Oprindelse af (fjelden.) Herfra udgik en nye Slægtlinie. 3. blive bekendt, komme ud i blandt Folk. Kongen lod udgaae den Befaling. At lade noget u. i Trykken. 4. Et udgaaet Træ, en udgaaet Blomst (vissen, bordsd.) vsf. gaae ud.

Udgade, en. pl. — r. Gade i Udskanten af en By; de fra Byens Midte længst fraliggende Gader. "Floden — og oven i Kjøbet et Skjbrud har sat alle Broerne, Portene og Udgaderne under Vand." **Baggefen.**

Udgang, en. 1. (ud. pl.) Stieringen at gaae ud (i egentl. Betyd.) Israæliternes U. af Egypten, 2. fig. Ende, Fuldsættelse, Slutning. Denne Begivenhed fik en anden U. end man havde ventet. Aarets, Maanedens **Udgang.** — En **Udgang** kaldes i Bogtrykkerier en Afdeling i Teksten, hvor man begynder m. en ny, indtrukken ell. forfortet Linie. 3. (pl. — e.) et Sted, en Aabning, hvorigennem man gaar ell. kan gaae ud. Der er to **Udgange** fra Gaarden, fra Haven. En **Stult U.** = **Udgangsheft,** en. S. som man lader gaae ude Winteren over, ikke sætter p: Stald (Udgangssg.) Saaledes ogsaa: **Udgangsaar.** — **Udgangstold,** en. T. som betales af udgaende Varer.

Udgave, en. pl. — r. et i Trykken udgivet Skrift, m. Henpaa t. dets Indhold, Indretning, ell. hvad der vedkommer, saasæl Materien i Skriftet, som dets udvortes Skikkelse, Papir, Tryk m. v.; hvortimod **Udplag** allene har Hensyn t. Handlingen at trykke Skriftet, og t. Antallet af Exemplarer. Dette er den nyeste U. af Bogen. At besørge en ny, forbedret U. af et Skrift. En smuk, billig, kostbar, selden **Udgave.** En **Pragtudgave,** **Skoleudgave.** En fuldstændig U. af vore gamle Love, af en Forsfatters Skrifter. (Derimod: At gjøre et nyt **Udplag** af en Bog o: lade den trykke af som den er. Et stort, lidet **Udplag.** Den

har solgt hele **Udplaget.** **Udplaget** er udsolgt.)

Udgiæld, en. ud. pl. Giæld i et Bo; det, som Boet er skyldig t. andre. (Roth.)

Udgiemme, v. a. 1. udbrive, giemme ud. (Lausen.)

Udgierning, en. ud. pl. Gierning, Arbejde, som sker uden f. Huset; **Markglærning** o. d. (Roth.)

Udgift, en. pl. — er. Sandlingen, at udgive Penge; ell. Beløbet af de Penge, man udgiver; enten i et vist Tilfælde: (Der foresktaaer mig en stor **Udgift.** Denne U. var mig uventet) ell. i et vist Tidrum: (aarlige **Udgifter,** daglig U.) ell. overhovedet. At holde Bog over Indtægt og U. At indbrutte sine **Udgifter** efter Indtægterne. = **Udgiftsbog,** en. Bog, hvort man indfører sine **Udgifter.**

Udgive, v. a. 3. d. f. f. give ud, 1. Jeg har i Aar udgivet meer end i Fior. 2. lade udgaae, udkomme. At u. en Bog, en Forordning. Den har udgivet denne Forsfatters samlede Værker (besøget dem trykte.) 3. bestemme, angive Bestaffenheden af noget (hvor Bestemmelsen enten reent skrider mod Sandhed, ell. dog bliver tvivlsom.) At udgive sig for en anden Person. Den udgav det for et Materie af Tizian. (Dglaa m. præp. efter Værd. At give sig ud for en fremmed Løge.) = **Udgiiver,** en. pl. — e. den, som udgiver et Skrift; m. Hensyn t. dette. Bogens, Tidsskriftets U.

Udgiøre, v. a. 3. indeholde Delene, hvorefter af noget beslaar; beløbe sig til. Winteren udgiør den største Deel af Aaret. Hans Giæld udgiør en stor Sum. Det, som udgiør Menneskets sande Lykfelighed. (Den pass. Form br. ikke.)

Udglatts, v. a. 1. bringe ud af v. at glatte. At udglatte Folder i Læs. — **Deras af: Udglatning,** en. pl. — er.

Udgløde, v. a. 1. giøre noget heelt igiensnem glørende, giennemgløde. — **Deras af: Udglødning,** en. pl. — er.

Udgnide, v. a. 3. bringe ud af v. at gni. de. At udgnide en Plet. — **Deras af: Udgnidning,** en. pl. — er.

Udgransoffe, v. a. 1. d. f. f. udforske. At u. Himmelens Løb. (Sulzberg.) "Det Væsen, hvis Godhed vi kende, risndt vi ei kan udgransoffe dets Veie." **Rahbek.** "At u. noie de Unges Sterne og Hjerte." **Wagg.** **R. Klim.** — **Deras af: Udgransoffning,** en. pl. — er.

Udgrave, v. a. 3. (s. grave.) 1. bringe ud, saae ud v. at grave. At u. noget af Jorden. 2. frembringe Forbyrninger m. Gravstiften. At udgrave **Figurer** i Metal. **Udgravet** Arbejde. — **Deras af: Udgravning,** en. pl. — er.

Udgrunde, v. a. 1. komme efter, udforske **Grunden** t. en Sag ell. dens sande **Bestaf-**

senhed. At u. Karsagerne t. en Stats Forsald; søge at udgrunde en Hemmelighed. "Det, de havde seet i Dmgang, lært v. Erfaring, udgrundet v. Eftertanke." Schutte. "Ene den; som ret de Bises Steen udgrunder." Boga. "Unders Under, hvis Dnb i Evighed du knap udgrunder." Samme. — "En udgrundende Betragtning." Sibbern.

Udgræde, v. n. br. kun i partic. i Talemåden: At have udgrædt (afgrædt) o: ikke græde mere.

Udgrøfte, v. a. udbrøse, ell. bortlede Vandet fra ved gravede Grøfter. "At udgrøfte et Søengebnd." Dalgas Vestr. over Silde A. 1830. S. 54.

Udgyde, v. a. 3. (s. gyde.) helde ell. gyde noget ud af et Kar. "Pan udgød Bisen, sam var i Bøgeret. — ligentl. at udgyde Laarer. (s. fælde.) sig. At u. sit Hjerte f. een. At u. sin Harm, Bredde over een. "Maar man lader dem udgyde at deres Wiisdom i Fred, ere de de bedste-Mennesker p. Jorden." Rahbek. — Deraf: Udgydelse, en. pl.-r. Wandets Udgydelse. — sig. Hjertets fortrolige Udgydelse o: Meddelinger, Tiltaalelset.

Udgruble, v. a. 1. faae ud, bringe frem, bringe f. Lyset v. Grublen. "Vi ville m. vor liden Forstand, udgruble Guds store Gjerningers Sammenhæng." Ellschow. "Tilførdige Regler, som Philosopher udgruble i Stokkerne." J. Bone.

Udhale, v. a. 1. bringe ud af (en Havn) v. at hale. I Daget bliver Skibet udhalet af Bommen, jvf. hale ud. (Udhaler, en. pl.-e. i dagl. og lav Tala: et udsvævende Mandfolk.)

Udhamre, v. a. 1. udstræffe, giøre stad v. at hamre. At u. Kobber i Plader. "Alle deres Kobberkar vare støbte, men ikke udhamrede." Guldb. 2. fæste ud ell. bort v. at hamre. At udhamre en Bugle. — Deraf: Udhamring, en. pl.-er.

Udhavn, en. pl.-e. En Havn ude v. Kysten af et Land, ikke inde i en Fjord ell. Vig.

Udhegn, et. pl. d. f. det Hegn, der omgiver og afsgrænsjer Markerne, som høre t. en Gaard; i Mødsætn. t. Mellemhegn. (Duffsen.)

Udhente, v. a. 1. f. hente ud. Pan blev udhentet v. Landet.

Udholde, v. a. 3. bære, taale, udstaae, giennemgaae. (jvf. holde ud.) Pan maatte u. meget i denne Engdom, v. denne Reise. Pan udholdt Proven. Lidlig svæded han i at udholde Savn og Besværligheder. "Bib ham et holde ud, hvad du ei selv udholder." C. Frimann. (Jvf. udstaae, hvilket nærmest betegner Tilstanden, den fysiske Modtagelse ell. Lidelse af noget ondt ell. ubehageligt; ligesom udholde nærmest udtrykker deels Willen ell. den moralske

Kraft, hvormed een udstaaer ell. giennemgaaer det, som møder; deels den physiske Tøng t. at udstaae.) = udholdelig, adj. som lader sig udholde, taalelig. — udholdende, adj. v. som holder længe ud (jvf. holde ud, h.) som ikke let trættes ell. giver efter f. Møje og Besværligheder. At være udholdende i Arbejde. — En utrættelig og udholdende Fild. — Deraf: Udholdenhed, en. Bestaaenheden, at være udholdende; (deri forstjælligt fra Udholdenhed, at dette udtrykker Willien, hiint Kræften t. at holde ud.)

Udholm, en. pl.-e. En affides liggende Holm (s. E. en affids, langt fra Gaarden liggende Engholm; s. Udmærk;) ell. en Holm, en liden Ø, der ligger ceentlig og langt fra Kysten.

Udhoret, adj. v. i hsi Grad forhoret. (i lav Talebrug; ligesom ogsaa Hugen af Participliet: At have udhoret o: afhoret.)

Udhugge, v. a. 1. faae ud af v. at hugge. At u. en Steen af Klippen. 2. udhule v. Huggen. At udhugge en Rende, et Bindue i en Muur. (oftere blot: hugge.) 3. hugge v. Hjelp af Mølselen i en vis Etikelse. At u. en Figur i Marmor, i Santssteen. 4. hugge (Klød) i Strøcker t. Salg. Klødet af Dren blev solgt, saa hastigt som Slatteren kunde u. det. 5. At udhugge en Skov o: hugge en Åbning i den; giennemhugge den. = Udhugning, en. pl.-er. 1. Stærningen af udhugge. 2. en U. i en Skov o: en hugget Åbning giennem Støren.

Udhule, v. a. 1. giøre huul, frembringe en Huulhed inden i noget. At udhule en Træklods. Et udhulet Græskar. "Dg arbejder p. at udhule den Afgrund, der skal opsluge dem begge." Rahbek. "De, der ligesom havde udhulet Livet, saa der ingen Kraft og Lyst mere var deri." Rynster. — Deraf: Udhuling, en. pl.-er.

Udhunger, v. a. 1. afkræfte, afsmatte, tvinge v. Hunger; udsulte. At see udhungret ud. At u. en Fæstning. "Pan spiste det, man gav ham, som een, der var ganske udhungret." Don Quir. af C. Diehl.

Udhuus, et. pl.-hus. Bygning v. en Gaard paa Landet, som ikke tiener t. Besøelse; mødsætn. Stuehuus ell. Zovedbygning. Udhusene v. denne Gaard ere forsaldne.

Udhvile sig, v. rec. 1. og 2. hvile saa længe t. man ikke meer er træt, hvile tilstrækkeligen. "Evi Kulde han ei m. Kellighed see det Dieblit i Møde, da han skal udhvile sig efter sit Arbejde?" Rahb. Maar vi faae udhvilt os, ville vi gaae videre. At være udhvilt. "Maar saa det Diet udhvilet luffet op." (om Barnet.) C. Frimann. — Den udhvilede Jord. [Stedten forekommer den intranf. Form: at udhvile.

— "Dg der i nedrig Lyft af tvungent Støb udhviler." E. D. Bicht.]

Udhvile, v. a. 1. udtaale, udraabe hylens de; fremhvile. "Dg høre Straf og Bøe udhviles af min Mund." Rein. (Digte. II. 386.)

Udhæng, et. pl. d. s. noget, som hænges ud, ell. som hænger udenfor, ud over.

Udhænge, v. a. 3. (s. hænge.) hænge uden for noget, hænge ud under aaben Himmel. At udhænge en Fane.

Udi, præpos. som har Bemærkelse tilføjes med i, og i ældre Skrifter forekommer temmelig hyppigen, og i mange Lids fælde i St. for i. Nu derimod er Brugen af udi bleven saa fælden, at den næsten altid medfører en forældet og tvungen Stivhed; og derfor helst undgaaes, ell. er indskrænket til saa Tilfælde, hvor man, i højere Stil, troer at kunne noget formindste det Lides klingende i et Sammensæt af to Yer; s. E. udi Italien; eller hvor man i et Vers p. en magelig Maade vil komme til en manglende Stavelse.

Udjage, v. a. 3. d. s. f. jage ud. Han blev udjaget af Staden. — Udjagelse, en. Udjød, en. pl.-er. affides ell. langt fra Gaarden liggende Jord, Ildmark.

Udjævne, v. a. 1. saae ud af v. at jævne, glatte; jævne aldeles. At udjævne enhver Fuld. — Deraf: Udjævning, en. pl.-er.

Udkaare, v. a. 1. kaare ell. vælge iblandt flere Gjenstande, udvælge. Den Prinds, de havde udkaaret t. Konge. (jvf. kaare og vælge.) — Deraf: Udkaarelse, en.

Udkant, en. pl.-er. affides Kant ell. Egn. "Den Risbmand, der i de store Stæder boer i en Udkant af Byen, bliver m. af sin Vindstibellighed fattig." Schytte.

Udkast, et. pl. d. s. 1. egentl. (men fælden) Gicrnith, at kaste noget ud. "Han drager i Hast sine Garn t. et Udkast." Meislings Theokrit. 9. — 2. Aftegning, Grundrids, skriftlig Optegnelse ell. Plan, Anordning, der i Hovedsagen, i det væsentlige bestemmer Stikelse ell. Indretning af noget, som skal udføres, udfæsttes, forfattedes. At giere U. til en Bygning, et Mæstet, et Skuepl. et Brev m. m. Han har forandret meget i sit første Udkast.

Udkaste, v. a. 1. d. s. f. kaste ud. (mest i partic.) Da Garnet blev udkastet. 2. giere udkast t. noget; aftegne ell. opskrive de væsentlige Dele af et tilkommende Værk. At u. en Plan t. et Foretagende; udkaste en Tegning p. Papiret. — Udkastelse, Udkastning, en. Handlingen at kaste ud. (ifke udkaste, 2.)

Udfig, et. Handlingen at lige ud. At lige p. Udfig efter noget. At være i Mærket p. Udfig. "Hav stedse Udfig f. mødende Sæller." E. Bicht.

Udfiofte, v. a. 2. s. fiøfte ud. Han har udfioft alle de andre Lodsætere.

Udfiore, v. a. 2. s. fiøre ud. Giednitsgen er udfioert p. Ageren. — Udfioerfel, en. 1. Handlingen at fiøre ud. 2. Sted, Kabsning, Post t. at fiøre ud af. Der er Udfioerfel fra Gaarden t. Marken.

Udfliippe, v. a. 1. flette ud af v. at flivpe. At u. Blade af en Bog. 2. klippe i en vis Stikelse. At udfliippe Dnr, Blomsfer i Papir. — Deraf: Udfliipping, en.

Udfklæde, v. a. 2. klæde p. en egen, usædvanlig Maade, ell. saaledes at den, som klædes, bliver utiøkelig. (s. forklæde.) Hun var underlig udfklædt. Han var udfklædt som en Bonde, udfklædt i Truentimmers klæder.

Udfklætte, v. a. 1. bringe frem t. Liv, bringe t. at spire, vore. Foraarsfølen udfklætte Blomsferne. "Den Rose, Sol og blide Vaar udfklætte." Pram. Strudsens lunger udfklættes v. Solvarmen. — fig. (og da især spottende; ell. dadelnde.) Dette flogte Anslag har han selv udfklættet. "Alle de Misfoster, som den menneskelige Forsand kan udfklætte." Balth. "Det er i Rigdommens og den dybe Freds Stid, at Dverdaadighed og Helligst udfklættes." D. Guldb. "Der udfklættes Lædighed, Dverdaad, Sandfællighed, Foragt f. de huuslige Pligter." Rahb. — Deraf: Udfklætning, en.

Udfogge, v. a. 2. bringe ud af v. Rogsning. At u. Fedtet. Marven er udfogt. At u. nye Leertar i Vand (o: lade dem ligge en Tid i kogende Vand s. at rense dem.) At udfogge Sølvtet (s. at rense og giere det Glads.) — Deraf: Udfogning, en. pl.-er.

Udfomme, et. ud. pl. det, hvormed een kan komme ud t. sine Fornødenheder, som er tilstrækkelig t. eens Udgifter. At have knapt, rigeligt, rumbeligt U. "Den, som har et tarveligt Levebød, trægter efter rigere Udfomme." Schytte. At have sit gode U. "At om ikke Dverfod, dog Udfomme, behøves f. at betragge den huuslige Lyfsalighed." Rahb. Han har sit Udfomme; men helser ikke mere. (Hos Noth: Udfomst.)

Udfomst, en. egentlig: det, at komme ud; eller fig. at slippe ud af en Fare, en ubehagelig Stilling o. d. (fælden.) "Runde han hermed et mere vinde, saa vandt han dog den Tid, en Udfomst her at finde." Helt. (1759. S. 194.) "Men saadan Udfomst er der ikke m. Dyrene af det omtalte Slags." Eilschow. (Philos. Br. 66.)

Udfonstle, v. a. 1. udføre, tilveiebringe m. Konst ell. ved konstlede Midler. (ufæde vant. jvf. fonstle og fremfonstle.) "Naturten har giert os Ildet af det, som hører t. den udfonstlede Dverdaadighed." Schytte. (Indv. Reg. II. 65.)

Udtradsf, v. a. 1. bringe ud af, ell. rense

v. at fræbe. At udbræbe sit Ønske. — Deraf: Udbrædning, en.

Udframme, v. a. 1. fremvise, fremlægge endel forskjellige Ting, især naar det stæer i en prælende Hensigt. At udframme sine Koffbarheder. — fig. At udframme af sin Lærdom.

Udfryste, v. a. 1. klemme ud, udpresse m. Hænderne.

Udfræve, v. a. 1. giøre nødvendigt, paa lægge m. Nødvendighed, som en Skyldighed. Sagen udfræver en usigtlig Undersegelse. Det udfræver et usømmeligt Arbeide.

"Naar Dommeren synes, at Sagen det udfræver." D. Lov. I. 14. 6. Mit Embede, min Pligt udfræver det. "De Dele af Aggredningerne, som udfræve mest Omkostning og Opmærksomhed." Sneedorf.

Udfræmme, v. a. 1. bringe ud af v. at fræmme. 2. bringe ud af hverandre, sprede m. Kammen, rede ud. At udfræmme Paa ret, u. en Fletning.

Udlaan, et. pl. d. s. Laan, som stæer t. en anden; Laan, m. nærmest Hensyn p. Gælden t. det, der laanes.

Udlaane, v. a. 2. laane t. en anden, laane ud, laane bort. At udlaane Bøger af sin Bogsamling. — Udlaaning, en. Gærdningen at laane ud.

Udlade, v. a. s. lomme, udlomme. — Ud-ladning, en. s. Udlosning.

Udlade sig, v. rec. 3. tilkiendegive sine Tanker v. Ord; ytre sig. Derom, derover har han stet ikke udladt sig. Han udlod sig med, at der vil foregaae en Forandring m. Embedet. "Da jeg engang udlod mig med, at der var Intet, jeg nødigere horte knætte om." Rahbek. Du maae ikke u. dig f. nogen derom. — Deraf: Udlabelse, en. pl. -e. mundtligt Udsagn, Tilstaelse, Utkring.

Udland, et. (nøt Ord.) et fremmedt Land; ell. ethvert Land overhovedet udenfor Fædrelandet. At giøre en Rejse i Udlandet. (s. Udlandning.)

Udlede, v. a. 1. (s. lede ud.) figurl. udbrage, drage en Slutning af. Deraf vil man udlede, at han er falsk i Uaade. (for: udføge br. det fiesdnere, s. Loetydighedens Skyld.)

Udlee, v. a. 3. (s. lee.) see af en Person m. Spot ell. Stabesro Glæde. Han mistede sin Hat og blev oven i Riøbet udleet. "Det kunde let være, at man, i det man udleer ham, tillige udleer sig selv." Baggesen. (jvf. belee.)

Udleie, v. a. 1. leie bort, leie t. Brug f. en anden. At udleie Værelser, Klæder.

Udlevet, v. a. 1. flye ud, give ud, give fra sig, s. levere. At u. en Fange, en Forbrøder. — Deraf: Udlevering, en.

Udlevet, adj. hvis Livskraft og physiske Styrke er fortaeret. At være Udlig udlevet.

Udligge, v. n. s. ligge ud. Kun partic. udliggende br. — Deraf: Udligger, en. 1. en fra Skibet i Straa Retning udliggende Raad ell. Stang, hvortil Seil (s. G. Fot og Klyver) gøres fast. 2. et Skib, der lægges ud p. Strømme og i Forvande, som Bagtskib (Noth. jvf. Vedels Caro. S. 454. 470. forældet. s. Dagtskib.)

Udloodde, v. a. 1. dele ud i Lodder ell. Parter. (s. Rothe.)

Udloffe, v. a. 1. faae ud af v. at lofte. At u. en Gjemmelighed af eem (s. loffe ud.)

Udloffe, v. a. og n. 1. br. undertiden for: loffe. — Deraf: Udlosning, en. Gærdningen, at bringe Rædningen ud af Skibet.

Udlove, v. a. 1. betiendtgjøre det, man lover i et vist Øieblik. Han udlovede en anseelig Betøning t. den, som kunde opbæge det. "Den er daartig, der holder det, han af Udsvarrelse har udlovet." B. Thott.

1. Udlude, v. a. 1. udblæse i Luf; ik. i Chemien: bringe faste Dele, som eee blandede m. flydende, t. at stilles fra disse, ell. til at bundsfælde sig; ell. affondre og rense noget fra udekommande Dele, v. Paagørdning af Vand e. d. At udlude Salpeter. "Hvilke Dele (af Løven) udludes f. det meste v. Vandet under Altningen." Dufsen. — Deraf: Udludning, en. pl. -er.

2. Udlude, v. n. 1. lude, helde ell. rage frem ell. ud over en anden Gienstand. "Dift, høit paa Fjeldet brat en gammel Borg udluder." (Bhlescht.)

Udlufte, v. a. 1. lade tilgavns giennemstruges af Luften. At udlufte Sengklæder.

— Deraf: Udluftning, en. pl. -er.

Udluge, v. a. 1. stæffe ud ell. bort v. Bugning. At Uklud maa rent udluges af Bedene. — Deraf: Udlugning, en.

Udlæg, et. pl. d. s. (men fælden.) 1. Handlingen at lægge Per; ud f. en anden.

Jeg maatte giøre Udlægget. At giøre U. for een. 2. den Sum, som udlægges f. een. Jeg fik ikke engang mit U. betalt.

3. den Retshandling, hvorved en Arving ell. Skyldherre tillægges (udlægges) Gien-

domsret i en Andens Gods, værligt ell. urørligt. "Da skal Fogden — for den Skyldiges Dopæl øste Udlæg efter Dønnen." I. 24. 17. At giøre U. i en Giendom. (jvf. Indførsel.)

4. Udlæg i Langboldi. Det ene Part i de Spillende siges at have Læg, det andet Udlæg. = Deraf: Udlægs-

forretning, en. den F. ell. Retshandling, hvorved Udlæg stæer. Udlægshaver, en.

den Creditor ell. Skyldherre, som enten ved Arvestifte ell. i Følge Udlæg (Execution) er

bleven anvist disse Dele af Skuldnereus Do,

f. deti at see sin Forbring fuldøstgjort.

Udlægsorden, en. den Orden ell. Følge, hvorti Bied betales t. Creditorerne af et

Fallitbo. (Schytte.)

Udlægge, v. a. 3. (s. lægge.) 1. betale

Penge f. en anden, hvillke man beregner ham som Laan ell. Gæld. Jeg maatte u. 20 Rdlr. f. ham t. denne Rejse. 2. tillægge een Giendomsret i en andens (Afdøds ell. Levendes) Gods. (f. Udlæg, 3.) Det er blevet ham udlagt i Arv efter hans Moder. "At stille Folket v. det Aftvegods, Skaberen selv havde udlagt til det." Schytte. 3. fortjære Meningen, fortolke, udbyde. At u. et Striksted. At udlægge noget t. det bedste, t. det værste. Det blev ham udlagt som Hovmod. 4. At udlægge linger (om Fuglene) forekommer hos Sneedorf (men imod Ordets rette Betydning) i St. f. det sædvanlige: at ligge linger ud. "Saa byggede de deres Roder — og udlagde deres linger t. den bestemte Tid." Patr. Tilsp. II. 570. — Udlægning, en. Fortøstning. (3. Baden.)

Udlændig, udlændiff, f. udenlandff. — Udlændighed, en. Landfugtighed. "Han lod ham komme hjem af sin Udlændighed t. sit Fædreland." Bedels Caro. (foræls. det.) "Deres Udlændigheds Tid gif t. Ende." Wynnfer.

Udlænding, en. pl. - e. den, som har hjemmet i et fremmedt Land, som ei er indfødt.

Udlært, partic. og adj. v. 1. At have udlært o: have endt sin Læretid, sine Læresaar. 2. adj. som har udlært. En udlært Svend. — fig. en u. Skielm, Lyv (meget listig, behændig.) At være udlært paa Skielmskifter. "Jeg er nu allerede saa udlært p. dette Slags Bemærkinger, at de aldrig slaae mig fejl." Rahb.

Udlæse, v. a. 2. d. f. læse ud, læse t. Ende. Jeg har udlæst Bogen.

Udløb, et. pl. d. f. 1. det, at løbe ud. (i enkelte Tilfælde.) Flaaben laae færdig til Udløb. "Ingen Magt, ingen Straf kan dæmme f. Udløbet." Schytte. Verdens Udløb. (Forfald.) 2. d. f. f. Munding (om Floder.) Donau har sit Udløb i det sorte Hav.

Udløse, v. a. 2. giøre fri, udfrie v. at betale Løsepenge for. At u. een af Fangenskab. 2. forløse, befrie i Alm. "Udløst af Stovets tunge Baand." Grundtv. — Deraf: Udløsning, en. pl. - er. — Udløsningsret, en. i Lovsproget: den Rettighed, som een, der har Deel ell. Lod i en Giendom, tillige har t. at kunne udløse sine Medelere, og erhverve hele Giendommen.

Udmaale, v. a. 2. finde Maal p. en Ting. At u. en Skov, en Ager, en Plads; udmaale Indholdet af et Binsfab. 2. d. f. f. maale ud o: uddøle ell. sælge efter Maal. At u. Korn stæppevis t. de Fattige. At u. Klæde i alenviis. — Deraf: Udmaaling, en. pl. - er.

Udmagre, v. a. 1. udtære Kræfterne, giøre mager, "Denne Sgd udmagrer ikke

Sorben." Schytte. Sld og Rattervaagen har udmagret ham. — Deraf: Udmagring, en.

Udmaie, v. a. 1. udflæde, behønge m. broget Stads ell. Fjttter. (Jvf. maie,) — Deraf: Udmaielse, en.

Udmale, v. a. 1. [af male, pingere.] male noget, som tilforn var tegnet i Omrids. At u. en Blomstertegning, et Røds berstykke. — fig. At u. noget f. een o: beskrive ham det meget omstændeligt og tydeligt. "Er en sandfælig Giensland at beskrive, saa vogte man sig f. at udmale den." Stoud (om Skrivem. i Embedsager.) — Deraf: Udmaling, en. pl. - er.

Udmalfe, v. a. 1. malfe et Dyr saalænge t. det ikke giver mere Mælk. At udmalfe en Ko. (Luffen. Landoc. 429.)

Udmark, en. pl. - er. Mark, som ligger langt fra Gaarden, ell. i en affides Kant af en Byes Mark; Ujford (p. Bornholm: Udmarksjord.)

Udmarve, v. a. 1. udmagre aldeles, udtære i høi Grad. "Stal vort Haab nedslaaes, udmarves vor Kraft v. et Vindstød?" Herz. "Den udmarvende Dverdaad, som ikke er Nydelse, men brammer m. Lant." Rahbek. — Udmarvelse, en.

Udmatte, v. a. 1. giøre mat og træt, udtømme Kræfterne. Reisen, Bevægelsen har udmattet hende. = Udmattelse, en. 1. det, at udmattes. 2. Matheds Tilstand. "Denne Mathed — er som Svøiten efter en mædig Dag; men Udmattelsen efter mangfoldige Konstarbeiders Betragtning er som Feberens urolige Slummer." Waag.

Udmynste, v. a. 1. bringe ud i Skikkelse af Mynter, danne t. Mynter. At u. Guld, Sølv. Der udmynstes 9/10 Specier af en Mark Sølv. — Udmyntning, en. pl. - er.

Udmærke, v. a. 1. giøre tiendellig fremfor andre; lægge fortrinlig Mærke til. Jeg har udmærket mig et vist Træ i Skoven, fig. henvende fortrinlig Opmærksomhed paa, hædre v. Agtelse og udbortes Tegn p. samme. Kongen udmærkede ham fremfor nogen af de øvrige Ansøgere. Det var denne Handling, der især udmærkede ham (hvorefter han gjorde sig berømt.) recipr. at u. sig v. noget o: giøre sig bemærket, berømt. (saavel om Personer, som om Ting. Denne Min udmærker sig v. sin Styrke.) — udmærket, adj. v. fortrinlig i sin Art, meget god, af store Fortienester. En u. Mand. Han har udmærket gode Mær. "De Udmærkede og Begavede i Folket v. hvem Alles Dine tage vare." Wynnfer. — Udmærkelse, en. Handlingen at udmærke, ell. det, at udmærkes.

Udmærste, v. a. 1. borttage, affondre det ell. dem, som v. Mønstring findes ubrukelige. At udmærste de ubrukelige Krigsfolk.

— Deraf: Udmærstring, en. (Woth.) Udmærne, v. a. 1. og 2. kalde, bestemme

den af flere (Personer) t. noget. Kongen har udnævnet ham t. Professor. Han er udnævnt t. Minister. — Udnævne, en. Udpatte, v. a. 1. tage ud, tage frem hvad der er indpattet. At u. noget af Rufferten. — Deraf: Udpakning, en.

Udpante, v. a. og n. 1. gjøre ildlæg ell. Erecution i eens Guds uden foregaaende Dom. At u. een, ell. hos een, f. Skatter. — Deraf: Udpantning, en. pl.-er.

Udpatte, v. a. 1. suge Mellem i Brysters ne-reent ud af een.

Udpensle, v. a. 1. male ell. udmale noget m. en alt f. smaalig Fuld i det Enkelte, og uden sand Kunst ell. Konstruktning i det Hele. (En Udpensler. Baggelsen. Labyr. I. 272.)

Udperse ell. udpresse, v. a. 1. faae ud af v. at presse. At udpresse Saften af Urter.

— Deraf: Udpresning, en. pl.-er.

Udpibe, v. a. 3. (f. pibe.) pibe ad, pibe efter t. Spot og Forhaanelse, ell. for at give sit Miskhad tilkiende. Taleren blev udpebet. At u. et Skuespil. — Deraf: Udpibning, en. pl.-er.

Udpidisse, v. a. 1. drive ud m. Svøbes flag. Hun blev udpidisset af Byen. — fig. og i dagl. T. for udmagre. En udpidisset Ager. "At Bygninger forfalde, at Jordberne udpidisses, er ikke hans Sag." Schytte.

Udpille, v. a. 1. d. f. f. pille ud. At udspille enkelte Stykker af en Mængde.

Udpine, v. a. 1. og 2. (f. pine.) faae ud af v. Zaag ell. voldsomme Midler. At u. den sidste Stilling af den Fattige. "Han paaalagde og udpinte Skatter." Bandal. (Mindesm. I. 184.). "Gaverne selv blive et Kov, der maa udpines af Urdersaatterne." Schytte. fig. En mager, udpint Jord. At udpine en Lære af noget. (Baggelsen.)

Udplante, v. a. 1. d. f. f. plante ud. Disse Blomster, Jordbar maae udplantes. — Deraf: Udplantning, en. pl.-er.

Udplukke, v. a. 1. tage, plukke enkelte Stykker ud af et større Antal. — Deraf: Udplukning, en. pl.-er.

Udplyndre, v. a. 1. berøve een Alt hvad han har, plyndre aldeles. Byen blev udplyndret. Han er bleven udplyndret af Røvere. — Deraf: Udplyndring, en. pl.-er.

Udpløie, v. a. f. oppløie, 2.

Udpompe, v. a. 1. bringe ud af v. at pompe. At u. Vandet af Kielderen, af et Støb. — Deraf: Udpomping, en. pl.-er.

Udpost, en. pl.-er. en af de æderste Postter, som udsættes; en Udvagter. "Han havde belavet sig v. et Angreb, og indbraget sine Udposter." Rahbéf.

Udprøve, v. a. 1. d. f. f. udprøve. 2. faae ud af v. megen Møte, v. Magt. "Et foragteligt Smil — var det eneste, som jeg kunde udprøve af ham." Sneedorf.

Udprøve, v. a. 1. danne Figurer v. at

prøve m. en Maal. At udprøve noget i Vapn. (Noth.) Deraf: Udprøving, en.

Udpuft, v. a. 1. d. f. f. puft ud, blæse ud. "Hvad var mit Liv? — en let udpuftet Flamme." E. Frimann.

Udpynt, en: pl.-er. en vidt fremragende og tillige affides Landpynt. Ddsberræd danner en Udpynt af Sicilland.

Udpynte, v. a. 1. pynte det ubvendige af noget, forsyne m. udbortes Pynt. At u. en Kirke m. Tav og Blomster. Hun er ret bleven udpyntet. "Poeterne fandt i slige Meninger et rigt Forraad, hvormed de kunde udpynte deres Digte." D. Gudb. — Deraf: Udpyntning, en. pl.-er.

Udponse, v. a. 1. komme efter, udfinde v. megen Pønsen. Han troede, endelig at have udponset, hvem den fremmede Person maatte være. (f. pønsje.)

Udqvælde, v. n. 1. (er.) qvælde ud af Jorden. (f. qvælde)

Udraab, et. pl. d. f. Gierningen, at udraabe; ell. det, som pludseligt udraabes, udtales m. høi Røst. Ved eet hørttes det U. af Mængden. At komme i Udraab f. noget v: blive udraabt, berøgtet f. noget. "At idgiberen — hist og her er kommen i slemt Udraab." Bagg. N. Rim. = Udraabsoord, et. (Udraabsnd.) en End, hvorefter man umiddelbart tilkiendegiver en Følelse ell. Affect, f. E. Forbauselse, Skrak, Forumdring, Glæde, m. m. Udraabstegn, et. Iegnet (!) som i Skrift sættes efter et Udraabsord, eller efter en Sætning, der enten udtrykker noget lignende, ell. ender m. et Slags Udraab, m. meer end als mindel. Eftertryk. (Emphasis.)

Udraabe, v. a. og n. 2. bekiendtgøre offentlig m. høi Røst. Den forsamlede Almue udraabte ham t. Konge. Alle udraabte m. een Røst, at han var en Førræder. Det blev udraabt overalt i Byen, at enhver skulde holde sig i Husene. — fig. At være, blive lide udraabt blandt Gøll f. noget. (berøgtet.) = Udraaber, en. pl.-er. den, som offentlig udraaber ell. forkynder noget; en Herold.

Udrase, v. n. 1. (har.) ophøre at rase. (kun i inf. og partic. og mest figurl.) Lad ham udrase, (sa vil han nok siben høre dig. "Stude da vore Landsmænd ikke ogsaa have Tid til at udrase?" Sneed. (Patr. Tilf. II. 523.) At have udraset. Naar den unge Mand engang faaer udraset. "Run fordi Hestigheden har udraset, og vi ere trætte." Munnster.

Udrede, v. a. 1. stasse tilvele det, som behøves, er fornødent. Landet maatte u. Alt hvad Hæren behøvede. Bønden kan ikke u. de høie Afgifter. Saa mange Penge kan Byen ikke udrede. 2. forsyne, udruste t. en vis Hensigt. Af Mangel p. Penge kunde man ikke u. Flaaben. En vel udredet

Øar. "De vare mere udrede t. Pral og Bram, end t. at stride." P. Clausen. "En Jagt m. Taktel, Loug i Sønnen at udrede." Solb. (P. Vaars.) (s. udruste, som nu er mere brugt.) 3. udrede af, bringe ud af, befrie, udfrie af. "For at bevæbne os imod ell. udrede os af en Fare, som vi ikke kunne undstige." Baskholm. "Vi vilde udrede os fra disse Banstælgeligheder m. samme Varsomhed, som fra de forrige." Guldberg. — Udsredning, en. pl.-er. 1. Sierningen at udrede. 2. noget, som udredes i et vist Næst med. Den hele Udredning t. Brølluppet.

Udreden, adj. v. forberedt, udsæbt v. at ride. "Deres Heste vare lamme og udsredne." Bedels Saxo.

Udregne, v. a. 1. faae ud, bringe ud, udfinde en Sætrelse v. Regning. At u. hvormegent en Ting vil koste. At udregne et Stykke, en Opgave. — Deras: Udregning, en. pl.-er.

Udreise, en. Rejse bort fra et Sted, ud i Landet, bort fra Hjemmet; modsat: Siems reise. (s. Udsfard.)

Udrense, v. a. 1. fæste Ureenlighed ud; rense tilgængs. At u. en Stald. At udrense Legemet v. afførende Midler. — Deras: Udrensning, en. pl.-er.

Udrette, v. a. 1. frembringe en tilfattet Virkning; udføre, udfæstætte. Ved Penge udretter man meget. Man udretter ofte mere m. List, end m. Magt, Med ham er der intet at udrette (o: han er ikke dngtig t. noget; ell. man kan intet opnaae hos ham.) At u. et Værende, Øverv. Han har udrettet hvad jeg overdrog ham t. min Alfsædshed. (vsf. forreette, besørge.) — Deras: Udrettelse, en. Møstægtighed i ethvert Værendes Udrettelse. (høres fælbner, end Verk.)

Udrider, en. pl.-e. tilforn, v. Herregårde og store Godser: en Vættent, der brugtes som ridende Bud v. Godset, f. at tilfæge Bønderne, o. d.

Udrinde, v. n. 3. (er.) d. f. f. rinde ud. Der udrandt en Bæk af Altippen. "Staaer han fast v. danske Strand, skøndt hans Blod udrinder." Grundtv. "Eed kun udrinde Livets Strøm; den finde vil sin Rilsde." S. Alsher. — figurl. a.) have Udrindelse, Udspring af. Deras udrinder ofte Møstforfaaelse og Mængde. b.) gaae t. Ende. "Smidterid, og før en Time kan udrinde." Solb. P. P. Naar Elden er udrunden. "Vi bidste, dit Maal et endnu naar udrundet." Pæam. "Hans Liv er ei m. Stærgternes udrundet." Grundtv.

Udrive, v. a. 3. f. rive ud. Som en Braad, der er udreven af Ilden. "End, som Stormens, naar den udriver Altippens Eg." Grund. — figurl. udfrie, befrie. At udrive een af Forberættelsen, af hans Flensbers Bølv.

Udrode, v. a. 1. faae ud af v. at rode. Udrude, v. a. 1. faae ud, bringe f. Dagen ell. til Live v. at ruge. At u. Rullinger i Dvne. — ugentl. Denne Fugl udruger. Ifte selv sine Eg. — Deras: Udrugning, en. pl.-er.

Udrulle, v. a. 1. oprulle noget; som var sammenrullet. At udrulle et Landkort. "Eet og glennemstægt udruller jeg det p. dit sorte Skioed." Øhlenschl.

Udrunde, v. a. 1. gjøre noget rundt indentil (s. udhule, som i denne Bem. mere br.) 2. udarbejde noget i en rund Stikkelse, m. en rundagtig Øverfide.

Udruste, v. a. 1. d. f. s. udrede, 2; fæstedeles om Krigsfolk og Stibe. At u. en Flaade, et Krigsskib. En vel udrustet Øar. (vsf. ruste.) — ugentl. At være udrustet m. hyperlige Gaver, Kæmpestræker. — Udrustning, en. 1. Handlingen, at udruste. 2. det, som tiener t. at udruste, især en KrigsØar. (apparatus belli.) Roth.

Udrydde, v. a. 1. egentl. udbride, udrukke m. Roden; men br. mest i videre Betydning. for: tilintetgjøre, ødelægge aldeles. At u. et Folk; udrydde Ukrud i Ageren. "Skulde det være lettere, at udrydde en ond Vane, end at forebygge den?" Bask. "Den Kængsel i bort Rens, som sikkert ikke skal udrydes." Rønner. — Deras: Udryddelse, en.

Udrykke, v. a. 1. faae ud v. at rykke. At udrykke Haar af Hovedet.

Udrykke, v. n. f. rykke ud. — Deras: Udrykken, Udrykning, en. Toppernes Udrykken.

Udryste, v. a. 1. faae ud v. at ryste. At udryste Melet af Posen.

Udræffe, v. a. 3. d. f. s. ræffe ud. Han udræfte Haanden.

Udrøge, v. a. 1. drive ud v. Røg. (s. røge ud.) At udrøge Røve.

Udrøi, adj. (af u og drøi.) som ikke er drøi, som der ei er Forslag i. Nyt Brød er udrøit.

Udrøre, v. a. 2. blande en Ting m. en anden (især noget tørt m. en Vædske) v. at røre deri. At u. Melet i Melken. At udrøre et Pulver i Vand.

Udsaae, v. a. 1. at saae i Marken. Den udsaaede Sæd. — Deras: Udsaaening, en. Sierningen at udsaae. "Udsaaening af fremmede Træer og Buske." Øluffen. — Udsæd, en. den Sæd, som saaes i Marken. Han har neppe høstet sin Udsæd. Hans hele Udsæd er 20 Lænder.

Udsagn, et. pl. d. f. det, som een udsiger (især m. Overlæg, ell. efter Opsfordring.) Vidnerens Udsagn. "Naar de Næe have grundet deres Udsagn v. de Samles Vidnesbyrd." D. Guldb. "At en Part troes i den Deel af hans Udsagn, som er ham selv imod." A. Drsted. — Udsaa mere almindeligen: noget, der er sagt, udtrykt m.

Orb. "Da vil han vel nævne os et ell. andet af Guds Ords skønne Udsagn." Wynster. "Udsagn, der omfatter den hele Lære om Tro og Plikt." Samme.

Udsalg, et. pl. d. s. Gjæringen af sølge ud. Han foresaaer Udsalget i Krumbøden.

Udsanke, v. a. 1. sankt noget m. Udvalg af et større Antal, en større Mængde.

Udsee, v. a. 3. udvæge, fornemmelig efter Beskuelse. Dette Løi har hun udseet sig t. en Riøle. Han var udseet (bestemt) t. hans Eftermand. "Dette var det Embede, hvortil Manden var udseet." Wynster.

Udseende, et. ud. pl. Udseende. Stikelse og Beskaffenhed; den Form, hvorunder noget viser sig f. Synet. (Især om Ansigtet.) Et singelig, frit, muntert Udseende. Sagen vil nu faae et andet U. Dermed har det et vidtløftigt Udseende.

Udseiling, en. Handlingen at seile ud. Ved Udseilingen af Havnen.

Udsende, v. a. 1. d. s. f. sende ud. Han blev udsendt i et vigtigt Ærende. — Deraf: Udsendelse, en. (Udsending, en: br. i ældre Skrifter undertiden for: Sendebud.)

Udside, en. 1. den Side af en Ting, som er uad, vender uad; udvendig Side, Yderside. "Naar Udsiderne af Huset faae et godt Kalkpaaslag." Dlusfen. "Der gis des Tilfælde, hvor man fra Menneskets Udside kan og tør slutte t. hans Indvortes." Rahb. (D. Tilf. X. 741.) 2. d. s. f. Udsant. "Der, hvor Væien er hentagt i Udsiden af Marken." Dlusfen.

Udsige, v. a. 3. udtrøffe m. Ord, udtale (Især p. en høitidelig Maade, ell. for Retten.) Det, som Vidnerne have udsagt om ham. At u. (fremfige, udtale) et Ord urigtigt. "At være noget, som ei Tungen kan udsige." Holberg. = Udsigende, et. ud. pl. d. s. f. Udsagn. "Det er ikke Andres Udsigende, hvorved denne Sandhed skal staae ell. falde." D. Guldb.

Udsigt, en. pl. -er. 1. Tilstanden, at see ud, ell. Bestaffenheden v. et Sted, at man derfra kan see ud. Ved at styde noget for, hindrede man-ø i Udsigten. En vid, udstakt, indskrænket U. Fra Salen har man U. til Stranden. Fra dette Taarn er en meget vid U. over Staden og Omegnen. 2. ofte br. det ikke saameget m. Pension t. Handlingen at see, som t. det, man ser, den Sg, man ser hen til. En smuk, malesk, venlig, indtagende Udsigt. At optage, tegne en Udsigt. (Prospect.) 3. figurl. a.) Kristlig Fremstilling, der giver et almindeligt Begreb, en beskuelig Forestilling om noget. (f. Oversigt, 2.) Historisk U. over et Tidrum, en Konges Regjering. Udsigt over de vigtigste Begivenheder i Verdenshistorien, over Finansernes Tilstand. b.) Haab, grundet Forventning om noget tilkommende. (ofte i pl.) "Da maa vi spør-

ge den, hvad den lover os tilskdt; hvilken Udsigt den aabner os?" Wynster. Den unge Mand har gode Udsigter. "Sans ungdom hengled i mellem blidere og heldigere Udsigter." Rahb. Der er ingen U. for ham t. at faae Arvinger. "Da Udsigten v. denne Næringsvei saaledes tabte sin Tilværelse." Wynster.

Udskamme, v. a. 1. fige haanlige, beskaemende Ord til ell. om een i hans Nærrelse. Han udskammede Drengen for hans Feighed.

Udskæie, v. n. 1. (har.) afvige fra den lige Linie, den rette Vej; men kun figurl. om Afvigelse fra det Rette, fra en saabelig, fornuftig Levemaade. (f. skæie.) At udskæie fra Dydens Vej. "Mens Probrer sig i selvsglort Trældom vaande, udskæie fra Naturs klare Væld." Retin. I ungdommen har han udskæiet v. flere Maader. = Deraf: Udskæielse, en. pl. -r. En U. fra Materien, fra Hovedsagen. U. fra Sædelighed, Orden. "De Udskæielser, som vor Alders Forsværelse har gjort t. Vane." Jacobi.

Udskibe, v. a. 1. føre ud t. Skib. Der blev udskibet meget Korn t. Norge. — Deraf: Udskibning, en. pl. -er.

Udskielde, v. a. 2. overvælde een m. Skielshod.

Udskiffe, v. a. 1. stifte ell. dele noget (Især Jord) blandt flere, som forhen brugte det i Fællig ell. Fællesskab. At u. en By, en Byes Jorder (undertiden m. Tilleg: af Fællesskab.) 2. ugentlig for: tildele, uddele til. "Den blide Skiebne — det altid er, som Enst og Dval udskifter." Grundtvig. — Deraf: Udskiftning, en. pl. -er.

Udskifve, v. a. 1. d. s. f. udsende.

Udskof, en. pl. -e. den Skov, der ligger i Udkantene af store Skovstrækninger; ell. som ligger spredt p. Marken, adskilt fra Hovedskoven.

Udskrabe, v. a. 1. faae ud, bringe ud af, udslette v. at skrabe. At udskrabe det, som var skrevet p. Pergament. — Deraf: Udskrabning, en. pl. -er.

Udskrift, en. pl. -er. noget som udskrivet, som er udskrevet. Udskrift af Ringbogen, af en Protocol.

Udskrige, v. a. 3. fig. og i d. Tale: at v. noget, gøre det overalt bekendt, gøre stort Ry deraf. Man har udskrevet ham som en stor Konstner. (intrans. At have udskrevet, holde op m. at skrive.)

Udskrive, v. a. 3. (f. skrive.) 1. d. s. f. skrive ud. At u. noget af en Bog. Det er udskrevet efter (af) et gammelt Haandskrift. — At u. en Forfatter o: skrive Steder ud af hans Verker, og tillegne sig dem som sit eget Arbejde. 2. At udskrive en Rigsdag, Landdag, et Møde o: sammensætte v. Skrivehæfter. At u. Statter (paalægge.) At udskrive Soldater, Rigsfolk o: udto-

Mandkab af Landet t. Krigstjeneste, efter et vist Forhold og bestemte Forretninger. Den er udfribe t. Soldat, t. Husar. — Udfribring, en. pl. - er. Handlingen at udfribe. U. af Krigsfolk. Stattuudfribring.

Udfriue, v. a. 1. frue noget udad, som var indfriet.

Udfstud, et. pl. d. s. 1. det, som er udfstudt, det Gletteste af sit Slags; forfaster de, ubrugbare Ting ell. Personer. Dette Klæde, Porcellain er ikke andet end U. "Jeg troede mig blot i et Slags Fergaard, hvor man pleier at henfætte Udfstudder." Baggeren. Det er Udfstudet af Nationen. — Deraf: Udfstudsgods, Udfstudsvaer, et Gods, de ringeste, udfstudte Vaer. 2. Liform brugtes det for Udvalg, ell. (som endnu i det Sv.) for: et t. en vis Henfikt udvalgt Samfund, en Commission. "Ehi gjorde Børgerne et Udfstud af sig t. Raas det." Goldings R. Siff. 1614. 3. Udfstud br. underditen ogsaa for: Udbygning p. et Huns (Hær i Jylland.)

Udfstuur, et. pl. -sture. Stuur uden f. et Huns, t. at fide under. (Christ. Pedersen. Moth. jvf. Biflag.)

Udfstude, v. a. 3. egentl. for: fide ud. "Han udfstod sine Pile." 2 Sam. 22. 15. 2. om Vaerter og Træer: fide, fremfide. (fielen.) "Den havde udfstudt Knopper og fremført Blomster." 4 Moje B. 17. 8. "Ligefom et Træ, der udfstoder sine Rodder hos en Bælt." Jer. 17. 8. 3. vrage, forfaste uduelige, ubrugbare Sager ell. Vaerter, og affondre dem fra de gode og brugbare.

Udfstulle, v. a. 1. føre ud v. en füllende Strøm. Den stærke Regn har udfstylet af Uvornlighed af Rønderne. — Deraf: Udfstulling, en. pl. -er.

Udfstamme, v. a. 1. fortinge, fordarve en Ting, færd. m. Hensyn t. dens udvortes Udseende. Denne Tilbygning har gandske udfstammet Huset. "Kirkerne vare ikke udfstammede m. udfstammede Billeder." Rahb. (D. Tilf. IX. 351.)

Udfstære, v. a. 1. d. f. f. stære ud. At u. Blade af en Bog. 2. danne i en vis Form, t. en vis Figur v. at stære. At u. i Eisenbeem, i Træ. Det var udfstæret i Epibler, i Tæller. udfstæret Arbeide.

Udfstaae, v. a. f. staae ud. — partic. udstaaet br. i Talemaaden: at være udfstaaet p. Kroppen v. have udfstaaet. — udfslagen i det Udtryk: den hele udfslagne Dag. "En heel udfslagen Nat." Lode. "Han sad i een udfslagen Time der, han sad i to, i tre." Bagg.

Udfslag, et. egentlig om den Bevægelse i Tungen p. en Børgstaaal, hørved den viger af fra den lodrette Linie, og derved tilkiensbegiver Dvervægt i en af Staalerne. Deraf sig. i Talemaaden: at give Udslag ell. gjøre Udslaget v. fremvirkte en afgjørende Forandring, frembringe en Handlingens endelige

Dansk Ordbog. U

Udgang p. een af to ell. flere mulige Maader. Det gav Sagen sit U. "Om han ikke vil finde Udslaget langt anderledes, end han efter det loselige Dverfslag indbildte sig." Rahb. (D. Tilf. XI. 231.) Hans Jabsfydelse vil give Udslaget. "I det vigtige Embede, hvor hans blotte Stemme ofte kan gjøre Udslaget." Birkner. "Jeg havde tænkt endnu været ubesemt, havde man ikke paataget sig, at gjøre Udslaget f. mig." Rahbet. "Hvor ofte har ikke en Sørfærers lykkelige Bals gjort Udslaget i de vigtigste Feltspag." J. Boye.

Udflætte, v. a. 1. bringe noget, som var synligt p. en Dverflade, t. at forvinde, borttage, udvise (Skrist o. d.) At udflætte det som var skrevet p. en Tavle. Krammeren havde glemt at u. det i sin Bog. 2. fig. borttage. Det er en Skam, han adbrag kan udflætte. "Før han beslutter at udflætte Rigets Stam i ædel Hevn." Storm. Ilden kan adbrag u. hans Minde. "Du hyde Hærens Hevn af Israets Slægt udflætte af Jerden." Berg. — Udflættelse, en. Gierningen at udflætte.

Udflibe, v. a. 3. tage noget ud ell. bort af en Ting v. Ellbning. At udflibe noget af en Kobberplade. — Deraf: Udflibning, en. pl. -er.

Udflide, v. a. 3. borttage v. at fide paa, v. idelig Brug. Indskrifen p. Stenen er udflidt (f. E. ved at træde p. den.) fig. br. partic. udflidt for: afkræftet, svækket v. Slid og Arbeide. Denne unge Mand er for tidlig bleven udflidt.

Udfluffe, v. a. 1. sluffe-abeles. "Naar Træet er borte, udfluffes Ilden." Dedspr. 26. (jvf. sluffe; hint br. mindre og er overskudigt.) — figurl. for: tilintetgjøre e. d. Ethvert Haab hos denne var udflufft. "Da var Liv og Følelse, Tante og Bevidsthed udsuft." Myrster. "I Lykens Skid Nov." des hans Villie, udflufftes hans Evne." Gamme. — Deraf: Udfluffning, en. pl. -er.

Udflæbe, v. a. 2. svækte, afkræfte aldeles v. overdrevent Arbeide og Anstrængelse. En gammel udflæbt Hest (Udflæbshest. D. S. D.) At udflæbe sig i eens Tieneste.

Udflæt, et. ud. pl. noget, det slaet ud p. Legemets Dverflade; Hudfygdom, der viser sig i Blegner, Betændelse, Pletter, Fnat, Skurv o. d.

Udfsmede, v. a. 1. fordruge t. smedet Arbeide. At udfsmede Jernskanget t. Plovsjern. 2. udstrække og gjøre tyndere v. Smedning. — Deraf: Udfsmedning, en. pl. -er.

Udfsmelte, v. a. og n. 1. bringe ud, bringe tilvæie v. Smeltning. At u. Fædt. (nour. komme ud af v. Smeltning. At dette Fædt er udfmelte ell. smelkt ud.) Deraf: Udfsmelting, en. pl. -er.

Udfsminte, v. a. 1. opsminte; ell. figurl. søge at tildele en udvortes forskjønnet Stik

kelse. (Keldent.) "Afguderiet blev ikke opsøvet, men udsminket." D. Guldb. (B. Dist. 1. 429.)

Udsmykke, v. a. 1. br. undertiden (sær figurl.) for: smykke, udsmynte. At u. en historisk Fortælling m. rhetorisk Punt. "Disse Taler — udsmykkede m. maleriske Billeder og m. alle Talekunstens Trallesjer." Synesius v. Bloch. "Historieforfatterne antog Almuens Mening, som Poeterne havde udsmykket." D. Guldb. At udsmykke Sandheden. — Deraf: Udsmykning, en. pl.-er. "Den kunde vorde en Udsmykning høit s. min Bedrift; ei nogen Glets s. ham." Ahlenkshl.

Udsnitte, v. a. 1. f. udfære. At udsnitte i Træ.

Udsolgt, partic. f. udsælge.

Udsone, v. a. 1. forfone fuldkommen. De have udsonet sig m. hinanden. Denne Brøde vil han ikke let kunne udsone. — Deraf: Udsoning, en. pl.-er.

Udsove, v. n. 1. (har.) sove indtil man ikke trænger mere t. Søvn: At have udsøvet, saae udsøvet. (act. fordre v. tilstrækkelig Søvn. At udsøve Rusen; ell. sove en Naus ud.)

Udspeide, v. a. 1. komme efter, udsørste, opbyde v. at speide. "Udspeid og læg Mærke til, hvad der kan være dig skadeligt, længe før det indtræffer." Baltholm. 2. gaae p. Speideri efter nogen. (jvf. speide.) "En Mand, som kender sit Rige, uden at udspeide sine Undersaatter," Kampmann. "Det er ikke Sandheden, der opfordrer dig t. at udspeide enhver Feil hos din Mærke." Mynster. Han havde udspeidet Kænbens Anslag. "Et du Himmelens Gavn udspeider af Stjernernes Indren." Bertz.

Udspekke, v. a. 1. d. f. f. spekke, 1 og 2. Mucen maa udspekkes inden den kalles. — Deraf: Udspekning, en. pl.-er.

Udspil, et. pl. d. f. Tilfældet, som bestemmer, at det tilkommer een, først at spille ud i Kottspil. (Han har Udspillet.) — It. det udspilte Kort. Hvis er dette Udspil?

Udspile, v. a. 1. bringe noget t. at indtage et større Rum v. at strække ell. spile det. — fig. Han har udspilet Bogen t. to tykke Bind. — Deraf: Udspiling, en. pl.-er.

Udspille, v. a. 1. d. f. f. spille ud: men kun i partic. og i inf. pass.) Det kommer an p. hvad der udspilles. Det udspilte Kort.

Udspinde, v. a. 3. egentl. udstrække i Rængden v. at spinde. At u. en Træad. "Selv under Karens Byrde søge vi at uds spinde Elvets Træad, saa lang vi kunne." Pal. Måttet. — fig. At u. et Digt, en Fortælling (udstrække) t. en kedsommelig Rængde. "En Række af Hændelser, der udspringer i et heelt Bind." (M.)

Udspire, v. n. 1. (er.) fremspire; have

sin Dylamst, Dyrindelse. "Bort Guds udspirer af en Røst fornemme Rød." Holb. P. Paars.

Udspore, v. a. f. opspore.

Udsprede, v. a. 2. egentl. d. f. f. sprede, udbrede. "Dyr, der afstræbe det i en Kreds udsprede Korn." Schytte. (Indv. Reg. II. 116.) 2. mest figurligen, for: udbrede. At udsprede et Røgte v: bringe det ud blandt Folk. — Deraf: Udspredning, en.

Udspring, et. 1. første. Begyndelse; egentl. om indbende Vand. Denne Flod har sit U. i Alperne. 2. figurl. Dphav, Dyrindelse. "Du skal aldrig stride dig op t. dit tyse Udspring." Ewald. "Mit Udspring søger jeg høit over Jorden." Rein. 3. fælden om Træer og Blomster, som løves og springe ud. Denne Blomst er langsom i sit Udspring. "3 Udspring hist sig ter et Gaab t. unge Træer." S. Bull.

Udspringe, v. n. 3. er. (f. springe.) 1. have sit Udspring. Douau udspringer i Svaben. 2. have sin Karsag, sin Dyrindelse. "Den sande Begjærenhed, som udspringer af et smt og varmt Hjerte." Rahb. "Hvad er det vel, hvoraf voldsomme Ord og Siertninger udspringe?" Mynster. "Denne høiere, renere Andagt, som udspringer af en dybere Følelse af det Overnaturlige." Bagg. 3. om Blomster og Trærnes Lov. (f. springe, 1. o.) En udsprungen Rose. Stoven er udsprungen. (kun i partic.)

Udsprude, v. a. 1. (jvf. sprude.) d. f. f. udspreite. "Som naar Vesuv sin forfærdende Regn af Dyrer udspruder." Pram.

Udspreite, v. a. 1. spreite af en Kæbning, spreite ud. (mest i partic.) Det udspreite Vand. Den Rødtte, som Dyrer udspreiter. — Deraf: Udspreitning, en.

Udspreyc; v. a. 1. spre ud af en Kæbning. (fælden og mest figurl.) De Sidstramme, som Bierget udspreyede (udslæbte m. voldsom Vægt.)

Udspreyde, v. a. 1. f. spre ud. Det udspreyede Blod. — Deraf: Udspreyning, en.

Udspænde, v. a. 2. stramme og udbrede noget i en Flade v. at spænde det. At u. et Stykke Læi i en Stamme, "Dg konstig Luft de lette Seil udspænder." Gøngemann. — Deraf: Udspeænding, en. pl.-er.

Udsperge, v. a. 3. (f. spørge.) 1. erfare v. at spørge meget. "Hvem der forsker efter og vil udsperge, hvad der tales ilde om ham." B. Thott. "Kong Frode udspergte deres Trædthed." A. S. Wedel. Han havde saaret udspergt, at Reisen skulde gaae for sig om Noegenen. 2. spørge, fritte een meget, f. at saae noget at vide, som han vil dsøge. De vilde udsperge hende om mange Ting; men hun var taus og forsigtig.

Udstaae, v. a. 3. lide, være underkastet, gienemgaae; pati, ferre, sentire. (jvf. udholde.) At u. megen Rød, Gienvoes

bighed, Smerte. Han har udtaaet en svær Engdom. "At sige sig efter det, man af Fjendskeden skal udtaaer." B. Thott. 2. taale, udholde (setre, sustinere, tolerare.) "Alle Plager kan man udtaaer, dog ikke Bierteplage." Sir. 25. 14. "Kan du fordrage og udtaaer saadanne Stød i dit Bierte?" P. Tidemand. 1564. "Om de f. Besværings Skyld det ikke udtaaer kunne." D. Lov. II. 9. 2. 3. lide o: synes om, fordrage. Det er en Person, jeg ikke kan udtaaer. Hun kan ikke u. at man roser andres Etikshed. 4. At have noget udtaaende m. een o: ikke være enig m. ham, være i Tvist ell. Uenighed m. ham om ell. Anledning af en vis Ting." (jvf. Udstand.)

Udstade, et. det øverste Stade i en Kirkefestol. (Noth. forældet.)

Udstand, en. At have Udstand (o: Uvenskab) m. een. (Noth.) jvf. udtaaer, 4.

Udstede, v. a. 1. gjøre fordig og bekendt p. vedkommende Steder; skrive, give Skriftlige fra sig (om visse Documenter, Forskrivninger, o. d.) At udstede en Befaling, en Bevilling. At u. en Veret, et Bevill f. noget, en Forskrivning. — Deraf: Udstedelse, en.

Udstikke, v. a. 1. d. f. f. stikke ud (i nogle Tilfælde. At udstikke Vinene p. een. At u. noget i Staal m. et spidst Redskab. 2. intrans. i Kortspil: Der er udstuffet o: alle have stukket. — Deraf: Udstikning, en. pl.-er. Udstikning i Staal.

Udstille, v. a. 1. fremstille, udsætte t. offentlig Stue. At u. Malerier. = Udstilling, en. pl.-er. 1. Vandsingen at udstille. 2. noget, som er udstillet t. Stue. En Maleristilling, Konst-Udstilling.

Udstoppe, v. a. 1. udsylde v. at stoppe, stoppe fuld. En Pude, et Krolede udstoppet m. Kesthaar. At u. et Dyr, en Fugl (o: Stindet af det døde Dyr.) — Deraf: Udstopning, en. pl.-er.

Udstramme, v. a. 1. gjøre noget strammere og tillige udbræde det, v. at stræffe det. At udstramme et Klæde. — Deraf: Udstramning, en. pl.-er.

Udstræge, v. a. 1. udsætte noget v. at staae en Streg derover. (i. overstræge, som bruges mere.)

Udstryge, v. a. 3. (f. stryge.) udslette v. at stryge over m. Haanden ell. med et Redskab. At u. det, som var skrevet p. Tavlen. At u. een af Listen o: udslette hans Navn. — Deraf: Udstrygning, en. pl.-er.

Udstræffe, v. a. 3. (f. stræffe.) 1. stræffe fra sig, ud fra Legemet. At u. Arsmene, Benene. "Lad din Haand ikke være udstrækt t. at tage." Sir. 4. 34. 2. udvide i Længden. At u. en Snor, et Løug. — figurl. for: udvide i Alm. Han udstrækte det franske Riges Grændser indtil Liberen og Elben. Hvor vidt ville de udstræffe deres For-

dringer? — Deraf br. partic. udstrækt for: udstykket, vidt udbrædt. Et udstrækt Værdstykke, udstrækte Forbindelser. = Udstrækning, en. 1. pl.-er. Stieringen at udstræffe. 2. ud. pl. Tilstanden, at udstræffe sig i Længden, i Bredden, ell. over et Fladerum; Indbegreb, Omfang. Rigets alt for store Udstrækning. Et Legemes U. i Længden, i Bredden.

Udstrøe, v. a. 1. strøe ud i ell. over et Rum. At u. Sæden i Ageren. Frøet i Bædene. "Han skal give Besigtelse t. den Sæd, vi udstrøede." Wynster. "En Stand, hvort han kan udstrøe Lykksaligheder." Evald. "Naar man betragter, m. hvor sparsom en Haand Glæden er udstrøet over de fleste Menneskers Bane." Rahbet.

Udstrømme, v. n. 1. (er.) udgyde sig i en Strøm, flyde ud m. Strømmens Magt. Det udstrømmende Vand. — fig. "I stærke Toner skal min Fjend udstrømme." S. Blis her. — Deraf: Udstrømmen, en. ud. pl.

Udstudere, v. a. 1. udfinde v. Eftertanke, udpansø, finde paa. (dagl. T.) "Hvad kan du Dwindelst i Hast ei udstudere?" Gølb. P. Paars.

Udstue, en. Stue, som er affdes, længst borte i Huset; ell. som er udbygget fra den rette Bygning. (Noth.)

Udstykke, v. a. 1. dele i Stykker, sønderlemme noget som var heelt. At u. et Land, et Gods, en Eiendom. "Siddommen, holsrene, usammenfattede Bøsen de ofte sønderlemmede og udstykkede." Synesius v. Bloch. — Deraf: Udstykning, en. pl.-er. "Saalesedes kan Fortælleren udstykke denne Scene; men det Dele tabes, og med dette al Udstykningen i en saadan Udstykning." Waggelsen.

Udstyre, et. [X. X u s t e u e r.] det, hvormed en Pige udstyres t. hendes Giftermaal af Forældrene, ell. dem, som ere hende t. Forældres Sted; fornemmelig i Klæder, Bohave og værligt Gods. (jvf. Medgift.) Hun bragte Manden ingen Penge; men et rigeligt Udstyre.

Udstyre, v. a. 1. forsyne en Datter m. Klæder og andre Fornødenheder t. at sætte Bo, naar hun skal giftes. Han har udstyret to Døttre. (Jeldnere om Sønner, der af Forældre udstyretes t. at sætte eget Bo.) — Udstyring, en. Stieringen at udstyre. (D. S. D.)

Udstyrtte, v. a. 1. taste voldsomt og pludseligt ud, styrte ud. Han blev udstyrtet i Havet. — Deraf: Udstyrtning, en. pl.-er.

Udstøbe, v. a. 2. støbe Metaller i en Form ell. i flere. "Efterat Materien en Godset er vel smeltet og overkraft — bliver det (p. Rynnten) udstøbt i Tene." Schytte. (Indv. Reg. II. 223.) — Deraf: Udstøbning, en. "Det hændes lettelligen v. Udstøbningen, at man forsømmer at røre og blande Metallerne." Schytte.

Udføde, v. a. 2. b. f. f. føde ud (mest i partic.) og figurl. At udfødes (forjages, forvises) af en Stat, af det menneskelige Selskab. Hans Familie har udfødt ham. — Deraf: Udfødselse, en.

Udsuge, v. a. 1. bringe ud, faae ud af v. at sugge. At udsuge Saften af noget. — Ugentl. og fig. At u. et Saar, sugge Blod o. d. ud af Saaret. "At udsuge Folket." (Schytte.) At udsuge et Land, udsuge sine Bønder o: forarme Indbyggerne, Bønderne v. utaaaløse Afgifter og Byrder. — Udsugelse, en. pl.-r. og Udsugning, en. pl.-er. Gjerningen at udsuge. — Udsuger, en. der, som udsuger; især figurl. "Fremmede Udsugere fortærede det danske Folks Marv." Engelstoft.

Udsulte, v. a. 1. b. f. f. udhungre. — Udsultning, en. udhungring. (J. Boye.) **Udsvede**, v. a. og n. (f. svede.) 1. act. give fra sig som Sved ell. Uddunstning. Træet udsveder en sødagtig Saft. — fig. og i b. Tale: det har han alt udsvedt o: glemt. 2. neutr. uddunste fra, i Stikfælde af Sved. Der udsveder en Vandsk, en Fugtighed af Bladene.

Udsvæve, v. n. 1. (har.) afsige fra det rigtige Maal, fra det Rette ell. Tillæbelle (ikke ofte, og mest i partic.) "Ron da ikke vor Ærlighed t. Verden udsvæver udenfor dens rette Grændser?" Balth. Han har udsvævet meget (været udsvævende) i sin Ungdom. At u. i Ærlighed. Et udsvævende (liberligt) Menneffe. Udsvævende (urimelige, overdrevne) Dnsker. Et udsvævende (vidtløst) Fordrag. — Udsvævelse, en. pl.-r. 1. udsvævende Handlung, usædellig Levemaade. 2. seldnere om andre Udskeielser fra den rette Vet, ell. uden for det rette Maal. "Alle Konstens Udsvævelser og Banskabninger." Baggelsen. (Kabst. II. 211.)

Udsyge, v. a. 1. sye Kabninger, Figurer o. d. i ell. paa et dertil passende Lst (broderre.) At udsyge en Krave, en Hølskrimmel. At u. Blomster i noget. Udsyede Blomster, Tegninger. — Deraf: Udsyening, en.

Udsæd, en. ud. pl. Sæd, som udsæes, som lægges i Jorden, ell. som er udsæet. Han vil neppe faae sin Udsæd igtig p. den Ager. "Agermanden — en haadfuld Udsæd dyrket Fure stenter." Thaarup. "Sæden kan holde sig i-to t. tre Aar, og endda være beqvem t. Udsæd." Schytte.

Udsælge, v. a. 3. sælge offentligt, sælge skuffenvis af et Forraad, en Mængde. At udsælge Varer i smaa Partier. (f. Udsalg.) 2. sælge Alt hvad der haves i Forraad af et vist Slags Varer. (mest i partic.) Han vil neppe kunne u. hvad han har bragt t. Markedet. Han har recent udsolgt. "Han fikop ikke de andre Ridsmand at sælge deres Værk, førend han selv havde udsolgt sine."

Schytte. Bogen, Dylaget er udsolgt (at alle Exemplarer solgte af Forlæggeren.) 3. holde op m. at sælge, ende sin Vandel. Den Krømmer fik snart udsolgt. (Aan i partic. og i denne Talemaade.)

Udsætte, v. a. 3. (f. sætte.) 1. i den egentl. Bemærk. at sætte ud (o: udenfor en vis Grændse, ell. under aaben Himmel) br. det seldn; undt. i partic. Løiet var udsat (sat ud) p. Gaden. Børnet havde han udsat (i Kost) hos Fremmede. De (p. Kent) udsatte Capitaler. De udsatte Poster, Dagter. 2. figurl. a.) bestemme. Han har udsat en vis Sum aarlig p. Sønnen, f. Datteren (t. at leve af.) At u. en Betsning f. noget. At udsætte (offentlig opgibe) et Præisførgsmaal. b.) sætte ell. bringe noget i den Tilland, at det modtager en udvortes Virkning ell. Indflydelse. At være udsat f. Luften, f. Dede og Kulde. Han udsatte sig f. enhver Fare. Det vil u. mig f. mange Ubhageligheder. "Udsat f. almindelig Forhaanelse, Fornærmelse og Forsvælgelse." Baggelsen. c.) forhale Fortsættelsen ell. Fulførelsen af et begyndt Forretagende, ell. af et Forsæt. Det svrige ville vi u. til i Morgen. Reisen er udsat (opsat) i 8 Dage. Det er udsat indtil videre. (jvf. opsatte, 4. som vel oftere br. om at udsætte et Forsæt, hvis Udførelse slet ikke er begyndt.) d.) dable. (m. præp. paa.) Svad er der at udsætte paa? Han har noget at u. paa enhver Ting. 3.) sætte t. Ende. Han har udsat de Planter, han vil, og forlanger flere. Arket er udsat (i Bogtrykkerier.) = Udsættelse, en. pl.-r. Gjerningen at udsætte (sæd. 2. c. Forhaling, og 2. d. Dabel.)

Udsøge, v. a. 2. vælge noget, der søges iblandt flere Gienstande. At u. sig en god Plads. Han vil u. sig en Kone. (partic. udsøgt br. for: udmærket god, fortrinlig.) Han har lutter udsøgte Varer. De seldneste og mest udsøgte Blomster.

Udtage, v. a. 3. (f. tage ud. (udtage br. seldnere egentl. og da oftest i Partic.) "De Kar — dem udtog Kong Chrus af Tempelen." Ebr. 5. 14. De Stykker, han havde udtaget o: udvalgt. Han udtog (valgte) 20. af de modsigte Solvater i Compagniet.

Udtale, v. a. 2. udsige, fremsige. "Min Mund skal udtale Herrens Lov." Ps. 145. Han havde neppe udtalt Ordet, før de anfaaldt og drøbt ham. "Svad jeg fornem, kan intet Ord udtale." S. Staaffeldt. 2. udtrykke rigtigt, tilbørligt m. Ord, ell. med den rette Lyd. Ingen Læbe kan u. det. En Føtelse, som Ingen fuldkommen kan udtale. Dette Sprog er vanskeligt at u. f. en Fremmed. 3. tale t. Ende, ende sin Tale. Lad ham først udtale (tale ud.) Jeg kunde ikke sige udtalt, før han kaldt mig i Kalen. Udtale, en. ud. pl. Maade, at tale paa;

Maale. En reen, tydelig, god, svag, ufor-
 skaellig Udtale. 2. Maade at udtale Bog-
 staver, Stavelsler og Ord i et vist Sprog.
 Hun har en god U. i det Engelske. Han
 har lært Udtalen af en Indfødt.

Udtappe, v. a. 1. bringe ud af v. at
 tappe. "Hvo som — nderapper eller ud-
 tappe lader t. Overflod og Umaadelighed
 nogen Drift." D. Kov. VI. 3. 9. 2. ud-
 tomme v. at tappe ell. ved at lade afstøbe.
 At udtappe en Sø. — Deraf: Udtapning,
 en, pl.-er.

Udregne, v. a. 1. optegne noget, som
 udskrives af en Bog s. d. Han har udteg-
 net de Nummere; som han vil kobe: At ud-
 tegne noget af en Bog. 2. funderne i Reg-
 ning. Figuren er ikke ganske udregnet. —
 Deraf: Udregneelse, en, pl.-r. og Udreg-
 ning, en, pl.-er.

Udriene, v. n. 1. be. kun i partic. At
 have udriente: have tiendt den bestemte Tid
 t. Ende. En udriente Soldat (som har ud-
 tiendt).

Udtoe, v. a. 1. faae ud af v. at toe ell.
 vaffe. Disse Pletter kunne not udtoes.

Udtdog, et. pl. d. f. 1. i den egentl. Bes-
 mærkelse: et Tog ud af et Sted, br. det
 stelden. Ved Hærens U. af Staden. "Til
 faaband Udtdog blev en Tid af dem beram-
 met." Høst. P. Paars. 2. det, som er ud-
 draget, udtrøvet af en Bog s. d. sær. m.
 Forkortning ell. Sammenbrug af Indhol-
 det. At giøre adfællige U. af en Bog. Et
 Udtdog (fort Begreb) af Verdenshistorien.
 — udtdogviss, adv. i Udtdog, ikke heel ell.
 fuldstændigen.

Udtolke, v. a. 1. d. f. f. fortolke, ud-
 lægge. Deraf: Udtolkning, en, pl.-er.

Udtordne, v. a. 1. fige, udtale m. torb-
 nende Lyd ell. overvæltet hoi Røst. Han
 udtordnede sine Befalinger t. Mandstabet.
 "Metallet Dødens Røst udtordner, Jorden
 hæver." S. Bull.

Udtryk, et. pl. d. f. [X. Ausdrück.]
 1. i Alm. et Middel, hvorved Følelser og
 Forestillinger yttres, et udvortes Tegns ell.
 Billede, der giør dem bestuelige f. Sand-
 serne ell. fremstiller dem f. den indre Ans-
 kuelse. (Saaledes Ord og Talemaader m.
 Hensyn t. Sproget og Taletoansen, To-
 nærne i Mønstet; Ansigtstræk, Læder og
 Stiklinger i Maleri og Sculptur o. f. v.)
 At fige, finde U. for en Tante. Hun
 har et Udtryk i Diet, i Ansigtet, som
 ingen Maler kan efterligne. Udtrykket i
 denne Figur, dette Maleri er ganske for-
 sellet. — Synnypigt br. det om Ord og Ta-
 lemaader, som Tankernes Billeder; og v.
 Udtryk tages altid nærmest Hensyn v. det,
 man vil betegne; v. Ord og Talemaade
 derimod v. Tegnene, hvormed man udtryk-
 ker sine Forestillinger og sin Mening. (jvf.
 Ord.) Man figer saaledes: Et fløint, rig-

tigt, passende U. At bruge de rette U. for
 noget. "Udtryk er Tankens Dragt, og
 den, som passer mest, er ogsaa sammeligst."
 Papes Krit. v. Schiermann. — Et egen-
 ligt, uegentligt, figurligt (billedligt) U.
 At tiltale een i fornærmelige U. "Et Ud-
 tryk kaldes saaledes, f. saavel som det frem-
 stiller Billedet af en vis Tante. Et U. kan
 da baade være et Ord og en Talemaade. —
 Det er nyttigt og nødvendigt, underitid
 at giøre nye Ord; nemlig, naar det behø-
 ves nye Udtryk." Sporon. 2. ud. pl.
 Maade, hvorpaa man anvender Ordene t.
 at betegne Forestillinger og Følelser. Man
 figer saaledes: denne Taler har et stet U.
 (Foredrag). En Maler, der har sin Styrke
 i Udtrykket. Hun er fald, og har intet Ud-
 tryk i hendes Tale ell. Bederøgesser. = ud-
 tryksfuld, adj. som har meget ll. er stærk i
 udtrykket, ell. som udtrykker meget. Et ud-
 tryksfuldt Ord. En u. Wine, Bevægelse.
 "Thi kom, o udtryksfulde Tausched! taet
 hans Prills." Forfom. — Udtryksmaade,
 en, Maade, at udtrykke sig paa, ell. en vis
 Maade i udtrykket.

Udtrykke, v. a. udtrykte, udtrykt. (kun
 i den egentl. Bemært. ogsaa udtrykkede,
 udtrykket.) 1. egentl. d. f. s. trykke ud.
 a.) faae ud af v. at trykke, udpresse. At u.
 Saften af en Citron. (X. aus drücken.)
 dog br. her oftest trykke af, ell. ud af. b.)
 trykke noget, som er fugtigt, f. at faae
 Fugtigheden ud. "De udtrykte Udskindet,
 og udtrøffede Dug deraf." Domm. 6. 38.
 2. frembringe et Billede, et Udtryk af
 noget. (X. aus drücken.) Hun har det
 i sin Magt, p. den naturlige Maade at
 udtrykke enhver Rkenfskab. Mieses Hos-
 ved udtrykker den høieste Grad af smertelig
 Sorg. 3. frembringe en tydelig For-
 restilling om noget, fser v. Talem. Det
 spæde Barn udtrykker sine Fornødenheder
 v. Graad. At u. sig (o: sin Mening) v.
 Ord, v. Tegns. "At udtrykke sig vel i
 de levende og brugelige Sprog." Eneid.
 Han udtrykker sig ikke klart, bestemt nok.
 (f. yttre.)

Udtrykkelig, adj. og adv. 1. udtrykt
 m. tydelige Ord, bestemt, ikke tvivlsom.
 Jeg gav ham min udtrykkelige Befaling, at
 det skulde skee. Jeg har udtrykkelig sagt, be-
 salet det. 2. adv. m. Blis og Forsæt; nets
 op. Han gjorde det u. i den Hensigt. Det
 blev udtrykkelig giuet ham i den Hensigt.

Udtræde, v. a. 3. (f. træde.) giøre vi-
 dere v. at træde. At u. et Par Skoe.
 (intrans. for: træde ud, br. det kun figurl.)
 Han erklærede at ville udtræde. Han var
 da alt udtrædt af Selskabet. "At udtræde
 af en Ret." Rahb. Tilf. III. 13.)

Udtræk, et. pl. d. f. 1. noget som kan
 udtrækkes. Et U. i et Skab, i en Drag-
 kiste. — Udtræk t. en Scng, som fra den

de Side kan trækkes ud, og igjen rydes ind, f. at gjøre Sengen smalle. (En saasdan Seng kaldes Udtrækseng, og er forstellig i en Indtrækseng.) 2. i Talslatteriet: et enkelt, af Sylleren besat Tal, som udkommer (modst, Ambe, Terne, ic.)

Udtrække, v. a. 3. d. f. f. trække ud; men br. fælden. At u. Kaarden. At u. Quadratroden af et Tal. (f. uddrage.)

Udtrælle, v. a. 1. d. f. f. udslæbe. (f. trække, B.) "Svær han udtrættet gaaer, og dine Marker pløier!" C. D. Biehl.

Udtrætte, v. a. 1. trætte i hoi Grad, gjøre aldeles træt. (Noth.) Vi tom hjem, ganske udtrættede af Reisen. "Den største Forstand bliver derved tilsidst saa udtrættet, at den tvivler om alle Grunde." Sneed.

Udtræere, v. a. 1. d. f. f. udtræere. (f. svære.) fig. at udtræere en Materie (bes handle den alt for vidtlostigt, omstændeligt.) Deraf: Udtræering, en. pl.-er.

Udtrætte, v. a. 1. d. f. f. udtræte, udvætte.

Udtryde, v. a. 1. d. f. f. udlægge, 3. forsøtte, forklare. (X. de u t e n.) At u. Bemærkelsen af et fremmedt Ord. "Thi hans Mavn udtrydes saa." Ap. G. 13. 8. At u. Drømme. — "Tro mig, sig Gjerning man til Galskab vil udtryde." Holb. P. Vaarb. (f. udlægge.) "Svovlsedes daarlige Meninger og sette Eidskaber kunne udtryde Alt t. heres Fordeel." Rynster. = Udtrydning, en. pl.-er. Fortolkning, Forklaring. En bogstavelig Udtrydning. "Lad den Drøm og dens Udtrydning ikke forærde dig." Dan. 4. 19.

Udtrynde, v. a. 1. gjøre tryndere v. Udtrygning, v. at udtrykke, udsøge e. d. "Naar Skoven vorer til, og man begynder at udtrynde den." Dlusfen. Deraf: Udtrydning, en. Egestovens Udtrydning. Dlusfen. (Landspec. 2 Udg. 390.)

Udtælle, v. a. udtælte, udtælt. (fort a.) tælle Penge, som betales ud, ell. Ting, som udleveres. At udtælle Penge. Han udtælte dem Brodene Stykke f. Stykke. — Deraf: Udtælling, en. pl.-er.

Udtære, v. a. 1. aftrætte aldeles, borttære Eidskaffen. Denne Eygdom har ganske udtæret ham. Udtæret af Hunger. At u. Jorden. — Deraf: Udtæring, en. pl.-er.

Udtærste, v. a. 1. (jvf. tærste.) saae ud af v. at tærste; tærste tilgaaens. Disse Veg ere ikke ret udtærstne. Alt mit Korn er udtærstet. At have udtærstet (udtørstet) v. være færdig m. Tærstningen. — Deraf: Udtærstning, en.

Udtømmne, v. a. 1. gjøre ganske tom; tomme aldeles. Denne Krig har udtømmt Statscassen. — fig. "Han maatte, for ikke vent at udtømme Bandet, begive sig bort fra denne Egn." Bandal. At u. Kræfterne. "Man udtømmtes saaledes saalænge, indtil Nybelsessvænen aldeles udtømmes."

Baggesen. At u. en Materie (v. undersøge, behandle den m. Fuldstændighed.) = Udtømmelse, en. pl.-er. De naturlige Udtømmelser (v. Svøb, uddunstning, Stolsgang ic.)

Udtørre, v. a. 1. gjøre aldeles tør, borttage al Vædske ell. Fugtighed fra noget. Denne Blæst udtørret Markerne. At u. en Eng (v. at afstede Bandet.) "Bunden udtørret Jordens Vædsker." Dlusfen. — fig. "Dglaa Samvittighedsens Fred — er en Følelse, som ikke boer i et udtørret Hjerte." Rynster. — Deraf: Udtørring, en. pl.-er.

Uduelig, adj. ikke buelig ell. bygtig. "De ere uduelige og uduelige til at god Gjerning." Lit. 1. 16. 2. unyttig. "At den Ting, som var foragtelig og uduelig, den søslagde han." 1 Sam. 15. 9. — Deraf: Uduelighed, en. ud. pl.

Udvaaget, adj. v. udmattet, aftrættet v. Mattenaagen; forvaaget. "Udvaaget, træt, jeg da kan blunde." C. Grimann.

Udvaagt, en. pl.-er. en affides, fraliggende Vagt; en Udpost. (D. S. D.)

Udvalg, et. pl. d. f. 1. Valg, som foretages blandt flere Gjenstande, man har f. fig. (f. udvælge.) At gjøre et strengt Udvalg. 2. en Samling af udvalgte Gjenstande. Han er et U. af gode Materier.

Udvandre, v. a. 1. blæde v. at lægge i Vand, ell. stille p. denne Maade v. en Bestanddeel, f. E. Salt, Syre ic. At u. salt Fisk, Risd. — fig. at udvandre en Materie (i et Skrift, ell. Digt) vække Indtrykket v. Læseren v. en slet ell. for vidtlostigt Behandling. — Deraf: Udvandring, en. pl.-er.

Udvandre, v. n. 1. (er.) forlade et Sted, et Land, hvor man har sin Hiemstav, f. at drage t. et fremmedt. (f. vandre ud.) Fra Norden ere mange Folkstammer udvandrede t. sydlige Lande. En heel By vil udvandre til Amerika. — Udvandring, en. pl.-er. At gjøre, foretage en Udvandring. "De søvante, til Udvandringer hengivne Danste." Vogellus.

Udvarpe, v. a. 1. bringe ud af (en Savn, et Indløb) v. at varpe (f. dette D.) "Man begynder at udvarpe Stikene." Bandal. (Mindesm. II. 126.)

Udvæste, v. a. 1. d. f. f. udtræ, udtrætte. — Deraf: Udvæstning, en. pl.-er.

Udvei, en. 1. ud. pl. Vei, som man færdes ud t. et Sted ell. Reisen ud t. Stedet; Genvei. Vaade p. Udveien og Hjemsveien. 2. Udvei. pl. Udveie. Midlet t. at afhjælpes en Trang, komme ud af en Forlegenhed. Jeg seer ingen U. her til. "Dan raader t. at gjøre Siel, uden at tænke p. Udveie til at betale den." Schytte. Han ved nok Udveie. At finde en Udvei. "Jngen Udvei kendte mit Die meer, knuust var mit hele Mod." J. Guld.

Udveie, v. a. 1. veie det, man følger ell. giver fra sig. At udveie noget i Lovvild.

Udvendig, adj. [*X. a u s w e n d i g.*] som er uden v. en Ting, som har den Betning, at det vender udad, bort fra det Indre, og modsat det indvendige. Den udvendige Side af en Muur, af et Plankværk (o: den, som vender ud imod Gaden, Veien, Markten e. d.); den udvendige derimod den, som vender imod det indelukkede Rum. Det Udvendige af et Huus, af en Bgning. "Eggesom en Ting er meer ell. mindre udsat f. Synet, faae dens Sider Navn af indvendig ell. udvendig." Sporon. (Jof. indvendig og udvoortes.)

Udverle, v. a. 1. gibe en Stenstand i Bytte f. en anden af samme Art. (*X. a u s w e r s e l n.*) At u. Fanger, Gidsler. Han blev udverlet imod en fangen General. (br. i vortigt selben.) Deraf: Udverfing, ep. pl.-er. Fangernes Udverfing.

Udvide, v. a. 1. [*R. E. u t w i d e n.*] gjøre videre, udstrække i et videre Omfang. At u. et Pat. Sandfær. (ofteft om Udstrækning i Rummet, ell. figurl.) "En Kirkel kan jeg udvide ell. indskrænke faa meget leg vil." Ellshov. Han har udvidet sin Gave. At u. en Bn, u. Rigets Grændfer. Udvide fit Bekendtskab, sin Handel. (modfat: indskrænke.) "Hvæ udvider den fit Blik, hvæs Wei er eensom og affondret." Mynster. Et mere udvidet Begreb. — fig. at udvide Sindet, Hjertet, Tanken (ligesom det modf. indskrænke.) "Den Spæde udvider selv fit lille Bryst t. Glæde." Evald. "O Gud, i din herlige Stabning vil jeg ofte udvide mit Hjerte!" Mynster. = udvidelig, adj. som kan udvides. — Udvidelse, en. pl.-er. (ogsaa, men fiellnere: Udvidning, en.) Stieringen, at udvide: Tilstanden at udvides: fig. "Hjertets Udvidelse." Daggesfen. — Udvidningskraft, en. den Egenfæb hos et Legeme, at kunne udvide sig.

Udville, v. a. 1. vinde noget op, som var indfæstet ell. indviklet. (*X. a u s w i l l e t n.*) 2. fig. og hyppigere: udfolde, bringe t. en hotere Grad af pbyffit ell. aandeligt Liv; og deraf fædende Udviifning. (*X. e n t w i c k e l n.*) Blomsfen udviller sig af Knoppen. "Naar mofom Konst udvillet har hver Kraft." E. Colstjernfen. Gherlens Coner udviller sig langfomt hos Mennesket, ligesom Legemets. "Den Spite, er allerede nu i os, som fal udvilles giennem Evigheden." Mynster. "Af Alt, hvad Mennesket kan vinde udenfra, ell. som kan udvile fig i hans eget Bofen." Samme. Drengen har gode Anlæg; men de behæve at udvilles. — At u. en Foreffilling, et Begreb (gjøre det indlygt.) = Udviifling, en. pl.-er. Stieringen at udvile, ell. det at udvilles. Barnets, Menneskets, Jævers,

Ædens Udviifling. En fuldfærdig U. af Læren om den menneskelige Frihed.

Udvirke, v. a. 1. i den egentl. Betydning: at virke o: arbejde noget indenfra, ell. ved faabant Arbeide fæffe noget ud, færetommer det i Talemaaden: at udvirke en Gæstehov. (f. virke, 2. c.). 2. bringe t. Veie v. Arbeide, Bestræbelse ell. Bøaner. Han har udvirket hos Kongen, at der blis ver nedfat en Commiffion. At u. noget f. een. "At udvirke, er at bevirke v. Bevægsgrunde. — Man kan ifkun udvirke noget v. Mennesket; man kan bevirke noget faavel v. Ting, som v. Personer." P. E. Møller. 3. neutr. gjøre sin fulde Virkning, virke t. Ende. Lægemidlet har udvirket. — Deraf: Udvirkelse, en. (Derimod: Gæstehovens Udvirkning.)

Udviife, v. a. 2. -egentl. det. f. f. vife ud. Han blev udviift af Skolen, af Dærelset. 2. vife, tee, lægge f. Dagen. Det har han udviift i Stieringen. "Hvæ udviiffe man faa megen Fortrollighed t. Gæberne, at man gjørde dem Spørgemaal og haabebe Svær." Schytte. "Bl Klenbe de Døder, han udviiffe som Fyrste og som Menneske." Mynster. 3. At udviife Træer i an: Eto v. o: bestemme og mærke m. Stovhammeren de Træer, som fælle fæibes. = Udviifning, en. pl.-er. 1. Stieringen at vife een ud. 2. Stieringen at udviife Træer, Stovveiden er idag ude paa U. 3. det, som er ell. bliver: een udviift i Stover t. Sværdel ell. Sværtømmer. Præften har en Udviifning af 4 Juvne Brænde og 12 Fæd Lætte.

Udviiffe, v. a. 1. udffette v. at viffe, viffe ud. — Deraf: Udviifning, en. pl.-er. Udvoortes, adj. og adv. ell. egentl. et Udveb. det br. som Adj. [*S. utvortia.*] som er ubentil, udenpaa; som falder i Næene v. en Stenstand; ell. som vedtkommer, har Dærfon t. det Jvæ. En Tings udvoortes Anfeelse. Hun synes udvoortes at være lutter Blidhed og Mlidhed; men hendes Plerte er tokt og haardt. "Udvoortes var Strid indvoortes Frygt." 2 Cor. 7. 5. Det Udvoortes af Legemets. At have en udvoortes Stæde. Statens u. Forhold (o: t. andre Stæter.) "Guds Gufes Udvoortes Stieringer." Mah. 11. 16. "Baade det Indvendige og det Udvendige kan være af den Befkæffenhed, at det kan fæibes udvoortes; men det Indvoortes kan allene forfaaes om det, der af en Ting el fan fæes." Sporon. — (Ordet br. ogsaa ofte som Subst. for: udvoortes Stættelse, Anfeelse. En Mand af et godt, inukt, anfeelig Udvoortes. Hans U. lover ikke meget.) — Overhovedet forholder dette Ord fig t. udvendig, som indvoortes t. indvendig. Dets Modfætning t. indvoortes er dog ikke ganfte almindelig; men bestemmes v. Brug. (Man figer f. E. ikke let: en udvoortes Afg,

en udvortes Emerte; skønt man i disse Tilfælde anvender indvortes.)

Udvoore, v. n. 1. (er.) vore f. sin fulde Stærrelse og Færdighed. Besten, Drengen er endnu ikke udvooren. — Deraf: Udvooring, en. 1. det, at udvoore, (som ovenfor) ell. at vore ud. Gremens Udvooring. 2. noget, som er voret ud; en Udvort. "En fremføende Udvooring i Panden." P. C. Adilgaard.

Udvide, v. a. f. vride, 2. faae ud af v. at vride; ell. vide noget f. at befrie det fra Fugtlighed. Børrerne kommes i en Pose og derpaa udvrides Saften. At u. et Klæde. — Deraf: Udvidning, en.

Udvoriste, v. a. 1. faae ud af v. at vriste. (f. dette D.) Kaarden, som man m. Magt maatte udvoriste af hans Øender. "Trolde- ne udvoristed ham den m. Magt af Haand." Grundtvig.

Udvæg, en. pl.-ge. En Bøg af et Øns, der ikke hæder op f. en anden Natur, men staar frit og uden Forbindelse.

Udvalde, v. n. 1. (er.) d. f. f. vælde ud. Den Klæde, som udvælde af Bakkens. "Af det forberedte Pierte udvalde Lasterne, som af et Klædeværk." Schytte. "Din stæbende Kraft, hvort Fyde, Stianhed og Liv udvælde uden Raade ell. Tal." Weyffer.

Udvalge, v. n. 3. vælge blandt flere Gienstande, som man har for Øie, vælge og udtage. "Jeg lægger dig tre Ting for; udvælg sig en af dem." 1 Sam. 24. 12. "Med forrædte tusinde Mænd, udvalgte til Strid." 1 Macc. 12. 41. "En udvalgt (udført) o: fortænklig god Bogsamling. = Udvalgelse, en. Gjerningen at udvalge, ell. det, at blive valgt. (f. Udvalg.) "At stabsfæste eders Raad og Udvalgelse." 2 Petr. 1. 10.

Udvært, en. pl.-er. noget som er voret ud fra ell. uden paa et Legeme. At have en Udvært paa Ryggen, p. Dalsen. En Udvært paa et Træ.

Udyd, adj. ikke dyd, grund. (Om Vand ell. Vandstader.) "At den smæltede Sneer, og den vedholdende Regn, saaledes faldte de om Vintereuden udyde Floder." D. Gulb.

Udyd, en. pl.-er. egentl. det modsatte af Dyd; ell. Tilsværlighed til og Færdighed i at overtræde, at handle imod Moralloven. Dog br. i den abstrakte Modsetning oftere: Last; hvortmod Udyd i sing. og pl. br. (og sædvanl. i et noget misbæere Udtryk) om enkelte moralske Feil ell. Ufuldkommenheder, der vidne om Mangel p. den modsatte gode Egenkab. Drengen har faaet mange Udyder, siden han kom hjemme fra. Uafnemmelighed er en frem Udyd. — "En saadan Feil, der viser, at det Gode i Mennesket fra en vis Side ikke er virksomt, er en Udyd (f. C. Uflogskab, Ufælselighed, Uværlighed.) Udyder hos Børn blive let f. Laster

hos de Børn." Waller. (Mindre-brugelig et adj. udydig.)

Udydig, adj. 1. ikke dygtig, ubælg. En udydig Embedsmand. 2. ikke i Stand til. At være u. til noget. "Romerne gjorde Forskiel paa Udygtige t. et arve, og Uærdige." Schytte. "Udydig t. at foretage noget, der krævede Lanternes Ansvaring." Rahbek. — Deraf: Udygtighed, en. ud. pl.

Udyr, et. pl. d. f. et skæbent Dyr, Koryd; ell. et sælt, vanstæbt Dyr. "Du slog i din egen Barm, o Felt! et Udyr uden Mage." Bagg.

Udøste, v. a. 1. d. f. f. udfordre. At u. een t. Kamp, t. Beddestrid. "Men nu kommer han, udøstet v. en troløs Forbrødselse." Bogelius. — Deraf: Udøstning, en. "For at indfrie sin gamle Udøstning." Rahb.

Uds, en. En affides, ell. langt fra Foklandet beliggende Ø. (Chr. Pedersen.)

Udsbt, adj. v. den, som ei er bleven døbt. "Jagen Udsbt maa arve." Schytte. (Indv. Reg. V. 203.)

Udsdelig, adj. som ei kan opføre at leve, at være til; som ei er dødelig. Et udsdeligt Væsen. Stæren tænke vi os som det Udsdelige i den menneskelige Natur. — fig. om det, som har en meget lang Varighed. Et udsdeligt Mænd. En u. Herømmelse. — Deraf: Udsdelighed, en. ud. pl.

Udsert ell. Udserten, en. pl.-er. et eras samt, sde Sted; en langt fra Menneskers Dellig beliggende Egn. (Noth.) "I en Udserten hun Melampe vil begræde." Holberg. "Ufrugtbare Strætninger i vildsomme Udsertener." Schytte. "Dise Feil vare nok t. at gjøre de frugtbare Lande t. Udsertener." Sneedorf. (f. Væsen.)

Udsese, v. a. 2. se ell. helde i Mængde ud af et Rum. De udsese Bliin p. Alteret. Vandet i Baaden maa først udsese. — fig. At udsese Forbandedser over een. "Den, som — udsese Lønder Guld, naar Staten kun betaler." Goald.

Udsøve, v. a. 1. sætte i Værk, sve, drive (som Handlinger, som jævnlig udsøres.) At u. et Haandværk, en Konst. "Det er muligt, at man kan sætte Priis p. Dyden — uden dog at have Lyk t. at udsøve den." Sneed. — I mere udbiøet Betjdn. for: begaae, udsøve. (om enkelte Gjerninger.) At udsøve en slet, god Handling. At foresætte sig og at udsøve en Gjerning. De udsøvede mange Grusomheder mod Børgelose. "At bedrive og begaae br. helst om det, som misbilliges; men hvad man udsøver, kan være baade godt og øndt." Waller. — Deraf: Udsøvelse, en. Der er ofte langt imellem Forsæt og Handlingens Udsøvelse. — Udøver, en. den, som udsøver, udsører noget. "At Dydens Sørcer see langt fra lide

det samme som Dybest Udoverer." Bagg. N. Klim.

Ueens, adv. ikke ensly, ikke af eens Mening, i et stridt Forhold. At være, blive ueens. Seg blev u. med ham, ell. vi bleve ueens over Bogens Trykning. At være ueens m. sig selv (ikke have nogen bestemt Villie i en vis Sag.) "At gjøre Staten ueens m. sig selv." Guldb. (B. Hist. I. 544.)

Ueensartet, adj. ikke af eens Art, ikke eensartet. (D. P. D.)

Uefterlignelig, adj. som ei kan efterlignes.

Uefterrettelig, adj. som ei er efterrettelig, som man ei kan lide, forlade sig paa. En uefterrettelig Embedsmand. — Deraf: Uefterrettelighed, en.

Ueftertautksom, adj. som ikke bruger Eftertaut, ikke er eftertautksom. — Deraf: Ueftertautksomhed, en.

Uegenyttig, adj. ikke egenyttig. — Deraf: Uegenyttighed, en. ud. pl.

Uegnetlig, adj. ikke egentlig, improprius. (i. egentlig, 1.) Et Ords uegentlige Bemærkelser.

Uendelig, adj. 1. som ikke har Ende i Alben, ikke er endelig. En u. Varighed, u. Tid. En u. Dom o; en Dom, der ikke bestemt afgjør Parternes Trætte. 2. som ikke er indskrænket i sit Væsen, ikke begrændset i Stokrelse. Guds uendelige Godhed. Uendelige Størrelser i Mathematikken. — 3. d. Tale br. det s. overmaade, stor ell. meget, meget lang, o. d. Det er en uendelig Tid siden. Hun har lidt uendelige Smertter. — Deraf: Uendelighed, en. ud. pl.

Uenig, adj. som ikke have een Villie ell. eens Mening; som ere ueens, i Spild. Derom ere vi ganske uenige. At blive u. med een. = Uenighed, en. ud. pl. Tilstanden, at være uenig. At leve i Uenighed. Der opstod U. imellem dem. (jvf. Strid, 2.) "3 Mennekkelivet bliver Uenigheden først da t. Strid, naar den vitter sig som en gienfaldig Modstand." P. E. Müller.

Uerfaren, adj. pl. uerfarn. som har ingen ell. liden Erfaring (2.) At være uerfaren i noget. En ung og uerfaren Pige. Han er endnu uerfaren i Verden. — Deraf: Uerfarenhed, en. ud. pl.

Uerkiendelig, adj. s. utaknemmelig. Uerfattelig, adj. som ei kan erkattes, opreffes. Et uerfatteligt Tab.

Ufangelig, adj. som ei kan faaes, uopnaelig. (s. fangelig.) "Men, hvad nytter det, at tilbyde ufangelige Ting?" J. Boye.

Ufarvet, adj. som ei v. Konst er farvet, som har sin naturlige Farve. Ufarvet Uld, Rabmel, Silke.

Ufattelig, adj. som ei kan fattes, forfaaes; uegribelig. "Du som — ufattelig s. Sind og Sands, din hele Stat omskraaler." C. Storm.

Ufeilbar, adj. og adv. 1. som ei kan feile, ei kan tage fejl. (E. unfehlbar.) Paven holdes i den catholiske Kirke for u. i Trostærdsomme. — Deraf: Ufeilbarhed, en. den Egenkab, at være ufeilbar. (Infallibilitas.) "Grundten t. den romerske Kirkes Ufeilbarhed og Wyndighed; men ogsaa t. dens Vantro og Bildfarelse." Sneedorf. 2. som ei kan staaes fejl, som nødvendigen maa see, indtræffe. Sagens ufeilbare Udsald. "Han forkyndte usfadelig Tingenes ufeilbare Fremskridt t. det Bedre." Rahb. (Fortæll. I. 284.) br. dog selben; men oftere det derhen hørende adv. ufeilbarligen, aldeles sikkert, upaatvivselig.

Ufin, adj. uhøflig, ubesfeden, ustiftelig, plump. (Noth.) — Deraf: Ufinhed, en. ud. pl. (Samme.)

Uforanderlig, adj. som ei kan forandres, ikke er Forandring underkastet. — Deraf: Uforanderlighed, en. ud. pl.

Uforarbejdet, adj. v. som ikke v. Raffet er forarbejdet, som er i sin raa Stikelse. Uforarbejdet Søv.

Uforbederlig, adj. 1. som ei kan ell. vil forbedres, ell. modtage Forandring t. det Bedre. En uforbederlig Synder. 2. fiendnere om en Gienstand, som er saa god, at den ikke ell. vanskeligen kan gøres bedre.

Uforbrændelig, adj. som ei kan opbrændes, som modstaar Ilden.

Ufordragelig, adj. som ei kan taales, lides, udholdes; ulidelig. "Freden var dem ufordragelig, og de funde ikke leve uden imellem Waaben." Bogelius. — 3. d. Tale: meget ubehagelig. En ufordragelig Person.

Ufordulgt, adj. ikke skult, ikke dulgt for Andres Kundskab.

Ufordærlig, adj. som ei kan fordærvet; ikke underkastet Fordærvelse.

Ufordærvet, adj. som ikke er fordærvet; som er i en god, i sin naturlige Tilstand.

Ufordøielig, adj. som ei kan fordøies; ell. som er meget haard, vanskelig at fordøies. — Ufordøielighed, en. ud. pl. 1. den Egenkab, at være ufordøielig. 2. den Sygdom, ell. Svaghed i Maven, ei at kunne fordøies Maden, ell. at fordøies slet. (Noth.)

Uforenelig, adj. som ei kan forenes, ikke være samlede i een Gienstand. To uforenelige Stoffer, Genfæber, Bettingelser.

Uforsalftet, adj. som ikke v. Tilfætning af fremmede ell. slettere Dele er forringet ell. fordærvet. Gode og uforsalftede Værer.

Uforfærdet, adj. som ikke let forfærdes ell. lader sig strække; tiæt, modig. Han var uforfærdet, selv i den stærke Fare. At gaae Sæden u. t. Røde. "Den Dristige frygter ikke for nogen nullig Fare; den Uforfærdede ikke s. nogen virkelig; hiin seer ingen Fare, og frygter ikke; denne seer Faren, og frygter dog ei." Sporon. "Den er uforfærdet, som ikke frygter under Fa-

ten, der truer, ell. synes at true; behjertket er den, som føler hos sig selv Kraft t. at møde den." P. C. Waller.

Uforglemmelig, adj. som aldrig kan glemmes, hvis Erindring ei forgaar. Deras (men selden): Uforglemmelighed, en. "Med ham straalte hans Slægts Navn i Uforglemmelighed." Wandal.

Uforgribelig, adj. i d. Tale: hvidred man ei griber ind i andres Ret, ell. vil omstøde andres Dom ell. Mening; (et urigtig bannet Ord.) At sige sin uforgridelige Mening. (Moth.)

Uforgængelig, adj. som aldrig forgaar, aldrig kan forgaar; ell. som dog er af en meget lang, en uberegnelig Varighed. — Deras: Uforgængelighed, en. ud. pl.

Uforhaabet, adj. som man ei havde gjort sig Haab om. En uforhaabets Epkte.

Uforholdt, adj. v. som ikke forholbes een, som man ei hindres i ell. fra. Det skal være dig uforholdt.

Uforhørt, adj. v. og adv. som et er født hørt, uden at forhøres. At dømmes een uforhørt. (Jvf. uhørt.)

Uforkastelig, adj. som ei kan forkastes ell. vrages. Et uforkasteligt Vidnesbyrd.

Uforklarlig, adj. som ei lader sig forklare. En n. Begivenhed, Omstændighed.

— Deras: Uforklarlighed, en. ud. pl.

Uforkrænkelig, adj. som ei er Fordærvelse ell. Forandring t. det Slettere underkastet; uforgængelig. "Du stæbte haitis Siæl uforkrænkelig og udsælsig." Mynster. "Det sommer sig ikke den uforkrænkelige Aand, at lade sig fængsle i Fortrænkeligheds Trældom." Samme. — Deras: Uforkrænkelighed, en. ud. pl. "Gud stæbte Mennesket i Uforkrænkelighed." Blied. 2. 23.

Uforkrænket, adj. v. 1. ikke krænket ell. fornærmet. "Den uforkrænkte Ret gjør hørt en Møle sød." P. Bull. 2. ikke forandret t. det slettere i sit Væsen. "Deres (de Afkændiges) udsælsige Siæl er uforkrænket, og Ikkun dens Redskab er kommet i Uorden." Howig.

Uforligelig, adj. som ei vil forliges, ei er stiftet t. at leve i Enighed m. sine Nædemennesker; stridig, tvættelær, uforsonlig. — Deras: Uforligelighed, en. ud. pl. Uforligelighed imellem Nætefolk. (Moth.)

Uforlignelig, adj. som ei kan sættes i Egning m. andre af sin Art; i høt Grad ypperlig ell. fortrinlig. "Denne Uforlignelige er desværre ikke til." Baggesen.

Uforment, adj. v. ikke negtet ell. forment; tilladt. Det skal være enhver uforment.

Uformelig, adj. som ikke har den tilbørlige Stikkelse, ikke er vel bannet; af en upassende Størrelse ell. Figur. En uformelig Bgning. (Jvf. vanfabr.)

Uføromodentlig, adj. og adv. som ei var

føromodet ell. ventet; uventet. (dog br. som adj. oftest: uføromodet; som adv. uføromodentlig.) En uføromodet Epkte. Uføromodentlig traadte han frem i Forsamlingen.

Uformue, en. ud. pl. Mangel p. Kraft, p. Evne. (Selden.) "Maaskee af den Uformue, man føler hos sig t. at udgyde sin Gavn." Bastholm. — I samme Bemærk. forekommer Uformuenhed. "Regjeringens Fraværelse og den Uformuenhed, deras følger t. at sørge f. den Indvortes Sikkerhed." Sneedorf.

Uformuenhed, en. ud. pl. Mangel p. Formue, Evne, Virksand. (Moth.) — Egeledes br. ogsaa adj. v. uformuende. 1. ikke velhavende. Han er uformuende uden dog at være fattig. 2. som ikke er i Stand, ikke har Evne til. "Ulykkelige Hændelser gjør dem uformuende til at betale." Sneed. "Et Menneske — ligesaa ubestændigt i sine Løfter, ligesaa uformuende t. at opfylde dem alle." Bakh.

Uformærkt, adv. uden at mærkes, fornemmes, bemærkes. Han havde uformærkt liket sig ind i Stuen. (Som adj. br. mere: ubemærket.)

Ufornuft, en. ud. pl. egentlig: Mangel p. Fornuft; men br. mest om Mangel paa, ell. Tilfældbetælle af Fornuftens Brug ell. rette Anvendelse. "Bl have allerede set Ufornuft nok i disse Villoder." D. Gudb. "Egform Afvelken af lutter Fornuft sætter Alt i Ufornuft, og afkræver Forskanden af Forskunds første Ailde." Rahb. "Paa den legemlige Eggdom (i Stenen) beror Forskiellen imellem Afkindsighed og anden Ufornuft." Howig. — ufornuftig, adj. 1. som fattes Fornuft. Ufornuftige Stabninger. Et ufornuftigt Dyr. 2. som ikke bruger sin Fornuft, ell. som vidner om Mangel p. Fornuftens Brug. Man begræber ikke, at en lærd Mand kan være saa u. En ufornuftig Handlemåde.

Uføromoden, adj. som ikke behøves, unødvendig. "Gør dig ikke Umag forgieves i dine uføromodne Erteninger." Str. 3. 22.

Uføromoelig, adj. som ei kan tilfredsstilles; som gjør alt f. mange ell. for store Fordringer. — Deras: Uføromoelighed, en. ud. pl.

Uforrettet, adj. v. ikke adrettet; ugiort, ufuldført. Et uforrettet Vrende. Han kom tilbage med uforrettet Sag.

Uforfægt, adj. som ikke let forsøger, ikke let hindres af Frugt fra et Foretagende; modig. "Modtag din Ven, som uforfægt tør møde Faren m. Forægt." Svab. "Uforfægt, som den, der har intet at frægte, tilslidsfuld som den, der har Alt at haabe." Walling. — adv. "De drog kun bort, f. uforfægt at slaae p. ny." Rahb. — Deras: Uforfæghed, en. ud. pl.

Uførfærdes, adv. uføromodentlig, ufor-

varede. "Kongen overfaldt ham hækkeligen og uforscendes." *Webels Caro.* 281.

Uforsigtig, adj. ikke forsigtig. — Deraf: Uforsigtighed, en. ud. pl. (pl. Uforsigtigheder br. dog for: uforsigtige Handlinger.)

Uforskammet, adj. som ikke har, ell. som tilskideatter Følelse af Etam og Verbarched; som uden Betænkning, uden Agtelse f. andres Dom, overtræder Anstændighed, Verbarched, Billighed ell. Bestændhed. (ell. object. som grunder sig i denne Egenkab.) Et uforskammet Menneſte. En u. Handſking, Uſandhed, Grovhed, Begiering. — Uforskammenhed, en. ud. pl. Bestaffenheden, at være uforskammet. (Moth.)

Uforskyldt, adj. v. som ikke er forskyldt; usfortent. En uforskyldt Bebrudelse, Ulystke. "De hadede mig uforskyldt." *Joh.* 15. 25. "Dette vederfares mig uforskyldt." *Wynſter.*

Uforsønlig, adj. som ei besidder et forsøntligt Sind, ei er tilbøielig t. at glemme og tilgive Fornærmelser. — Deraf: Uforsønlighed, en. ud. pl.

Uforstand, en. Daarlighed, Uforstandighed. (stelden.) "Blid flog igien og ti, opsblæste Uforstand!" *Zullin.*

Uforstandig, adj. som mangler Forstand, ell. ikke bruger den, han har. (s. ufornuftig, 2.) Et uforstandigt Barn. En u. Adfærd. — Deraf: Uforstandighed, en. ud. pl.

Uforstyrrelig, adj. som ikke, ell. kun med stor Banſtelighed kan forstyrres, ødelægges; meget stærk. En uforstyrrelig Vælbred.

Uforſvarlig, adj. som ei kan forsvares ell. undskyldes. En uforſvarlig Handſemaade, Skidsløshed. (Derimod br. det ikke let om mechanicke Væretter ell. Forſvar. Man ſiger f. E. ikke: en uforſvarlig Stilſing, Fæſtning e. d. men: en F. der ei kan forſvares.)

Uforſynlig, adj. ikke forſynlig ell. omhyggelig f. at forſyne fig. (Moth.) "Den uforſynlige, men tillige ſtorſte Deel af Mensneſtene." *J. Boye.*

Uforſøgt, adj. v. ikke forſøgt ell. prøvet. Uforſøgt, adj. v. (langt a.) som ei paaſiges noget ondt. "Over anden Verden uforſøgt, jeg ingen bedre kiender." *Baggeſten.* Deraf: Talemaaden: enhver uforſøgt (a: uden at man m. det, som ſiges, vil fortælle ell. bemænte ſide om nogen.)

Ufortroden, adj. og adv. ikke tilbøielig t. at lade sig afholde ell. afſtrække fra Arbejde ell. Nøje, v. ſammes Langvarighed, Bøvelſelighed, ell. til derover at lade Lyſten t. Arbejdet. En ufortroden Arbejder. At være u. i ſit Arbejde. "Dg ſeer du der foragtet Ulylde Taare, ſtræb ufortroden at afſtærre den." *Wagg.* "Du ſæge maa — med Fild og ufortroden." *Ohlenſchl.* — Deraf: Ufortrodenhed, en. ud. pl. "Dette Red i

Færet, denne Ufortrodenhed i Banſteligheder." *Jacobi.*

Ufortaent, adj. v. br. ligesom ufortalt. Enhver ufortaent o: uden at ſigte t. nogen, uden at tænke ſide om ell. miſkænte nogen.

Ufortøvet, adj. uden Dphold ell. Forhaling; ſtrar, uophøtblig.

Uforvarendes, adj. uden at det formsedes, uformodentlig. De kom uforvarendes over ham. (Nogle ſtride uforvarende. "Laarerne vare komne mig uforvarende i Diet." *Rahb.* D. Tilft. X. 723. — Dgſaa forekommer det, ſtøndt ſelden, og neppe rigtig, som adj. "En uforvarende Storm, der overvinde Stormandens Konſt." *Gilſchow.* Philoſ. Br. 104. "Der var kommen en haſtig og uforvarende Frygt over dem." *Wiſd.* 17. 15. — (Et geledet, men ſeldnere, br. uforventendes.) Uforventet, f. uventet.

Uforvindelig, adj. som man pl kan forvinde, ei kan komme sig af. *En u. Stæde.* "Som hans Lykke var v. det hækſte, ſit den et uforvindeligt Stæde." *Rahbel.*

Uforvunden, adj. v. som ei er overbesvilt om nogen Væde. (forædet.)

Ufravigelig, adj. som man ei viger fra, ei vil forandre, uforanderlig. En ufravigelig Forlutning.

Ufred, en. ud. pl. en Tilſtand, hvort Fred ikke finder Sted; Strid, Krig, ell. Dpſtand og Urolighed i et Land. "Der Ufred er endog i ſtedelige Dage." *Falſted.* (Om privat Uenighed br. det ikke let.) = Heraf: Ufredsmand, en. for: Fiende, Voldsmand. *F. Schmidt.* (Digte. 1811. S. 85.) Ufredstid, en. Tid, da Ufred herſker; Krigstid. "Dem, i hvis Hænder Danmark i Ufredstider vilde m. Ultro overgive ſit Flag." *Walling.*

Ufredelig, adj. som ei er fredelig, ei vil holde Fred; trætteklar, ſtridig, ſtridslyſten.

Ufrelø, (forædet.) f. ufri.

Ufremkommelig, adj. ſiges (i d. Tale) om en Vel, som er meget ſlet, som der neppe kan færdes paa.

Ufri, adj. 1. som mangler indvortes (moralſt) ell. udvortes (menneſkelig, borgertlig) Frihed. Ufri Væfener. En ufri Tilſtand. 2. ufrivillig. "Ufri nedbalende Taushed bandt hver Læbe." *Serg.* Ufri Handlinger. — Deraf: Ufrihed, en. ud. pl. Mangel p. Frihed, ell. en med denne Mangel forbunden Tilſtand. "Lænkubunden t. Ufriheds Fornedrelſer." *Engelſt.* "Er Gierningen begaaet i en Dvergangstilſtand fra Frihed t. Ufrihed." *Dowig.*

Ufriſtet, adj. v. 1. som ikke er friſtet, ikke ſat i Friſtelse. En ufriſtet Ms. (Moth.) 2. som ikke er forſøgt, prøvet; uforſøgt, uerfaaren. (S en ældre Form ufriſt, som er brugt af *Ohlenſchl.*)

Ufrivillig, adj. ikke frivillig, tvungen.

Ufkom, adj. ikke frem, ikke gubelig ell. cellig. "Du qualte venlig den ufkomme Kante." *Dhlemschl. (Poet. Skr. II. 371.)*

Ufrugtbar, adj. som giver ingen ell. den Grøde, ikke frugtbar, gold. Et ufrugtbart Land, Kar. En u. Egn. Hun er ufrugtbar (føder ingen Børn.) *Deraf: Ufrugtbarhed, en. ud. pl.*

Ufuldbyrder, adj. ikke opfyldt, fuldbyrder. Et ufuldbyrdet Løfte.

Ufuldkommen, adj. bet modsatte af fuldkommen: som fattes noget t. at være som det bør, som har Mangler ell. Feil. Et ufuldkomment Arbeide. (jvf. fuldkommen, 1 og 2.) — *Deraf: Ufuldkomheden, en. (pl.-er. om flere ufuldkomne Bestaffenheder.)*

Ufuldstændig, adj. ikke fuldstændig, som fattes noget til Dethed ell. Fuldstændighed. *Deraf: Ufuldstændighed, en. ud. pl.*

Ufsæd, en. ud. pl. Ulfte, Skade, Dndt. "Seg brandte og endel — i Væde, fordi jeg ved Børs i Ufsæd kom." *Falster. (forsædet, og be. kun selben i dagl. Tale, i Udtrykkene: Du skal saae en Ufsæd! Fy for al Ufsæd!)*

Ufødt, adj. v. som ei er kommen t. Verden, ikke født, ell. ikke endnu bleven til. "For told og møet selv usødt Slægt at stæde." *J. Guldb. Ufødtes Arveret. "Uføde Menneskers Stiebuer har saae." Baggesen. "At nævnes af usøde Fremtids Slægter." Mathf. "Den usøde (tilkommende) Alder." Storm.*

Uføelig, adj. som ei kan føles, fornemmes. (uføbar. *Math. Pram.)*

Ufølsom, adj. som er uden Følelse, (dog kan i den overførte Bemærk.) hvis Stnd og Hierte ikke let røres, ell. bevaages af udbortes Indtryk. (jvf. følelses.) At være følsom mod andres Lidelser. Et haardt og følsomt Hierte. — *Deraf: Ufølsomhed, en. ud. pl.*

Ufø, adj. 1. svag, skrøbelig; som ikke kan gaae ell. sinde sig. "Saa at han ligger deraf beenbrudt og usfø." *D. Lov. VI. 7. 9. Jvf. før, 1. 2. og vansfø. 2. usfø t. Arbeide o: ikke stikket, ikke i Stand t. at arbejde. — Deraf: Uførbød, Arbeidsuførbød. Dlusfen. (Statsrecon. 1815. S. 222.)*

Uføre, et. Et Sted, en Egn, hvor man ikke lettelig kan førbes; især om en Sump, Mose, ell. en meget slet og dyb Del. "Dybe Klar og Uføre." *Wedels Caro. 98. "Bider Hund anden Mandes Dvæg ihjel, eller jages det i Uføre." D. Lov. VI. 10. 6.*

Ufgangbar, adj. som ei er gangbar. En ufgangbar Vønt.

Uge, en. pl.-r. [X. S. Uka, Wnca. S. Vika. en Inddeling af Tiden, indbefattende et Tidstrum af 7 Døgn (fra Søndag t. Esverdag) En Maaaned regnes f. fire Uger (s. Ugemaaaned.) 3 St. for to Uger siges oftere: korten Dage. Tre Gaa-

ge om Ugen. Engang i Ugen (i denne U.) Den i Ugen, først, sidst i Ugen. Den rister i denne, i næste Uge. Om tre Uger. Inden 3 Uger (ell. Ugers Forløb.) Døttrene have hørt sin U. til at gaae i Huusholdningen. Det er hendes Uge. = Ugeblad, et. pl.-e. et Tidsskrift, Tidssblad, der udkommer een ell. flere Gange om Ugen. (jvf. Dagblad. Ugeblad bør dog sædvanl. ikke om Aviser ell. politiske Tidender.) Ugedag, en. pl.-e. 1. en af Ugens 7 Dage. De tre sidste Ugedage. 2. Ugedage kaldes ogsaa Huusmandens Hoveddage s. Gødsieren ell. Bønden (sædvanl. een Dag om Ugen.) At gior Ugedage. *Deraf: Ugedagsarbeide, et. Søveri ell. tinge Arbeide, som forrettes, dagvils, især af Huusmand. Ugedagsmand, en. Huusmand, som gior Ugedage. (Ugedagsstienere kaldtes i ældre Tider de hovrøigstrende Bønder, der borde nærmest Høvedgaarden, og gjorde det daglig foresaldende Arbeide. Hos Noth: Ugedagsbønde.) Ugeheittid, en. Føst, som helligholdes hver Uge. (Lauften.) Ugekost, en. Kost, Epitision t. en Uge, som tilstaaes f. en Uge, gives hver Uge. Ugeløn, en. Løn, som gives f. en Uge ell. ugegevils. Ugemaaaned, en. M. som regnes f. 4 Uger ell. 28 Dage. (modfat: Almanakmaaned.) Ugemærked, et. M. som holdes hver U. Ugepenge, pl. en vis Sum Penge, tilstaaet t. en Uges Udgifter. Ugeprædiken, en. P. der holdes p. en bestemt Søgnebag i Ugen f. E. Føedag. Ugeregnning, en. R. ell. Afregning som giorres een Gang om Ugen. At gior U. med een. Ugerente, en. R. som beregnes ugentlig. Ugetiener, en. f. Ugedagsmand, Ugedagsstienere. ugevils, adv. f. hver Uge især. At arbejde, betale ugevils. Ugeværk, et. bestemt, ugentligt Arbeide ell. Søveri. (Noth. forældet.)*

Ugentlig, adj. og adv. som stcer, finder Sted hver Uge, ell. een gang om Ugen. Dans ugentlige Bøfeg. Han saeer sin Bøftaling ugentlig.

Ugentkaldelig ell. wigientkaldelig, adj. som ei kan kaldes tilbage, som man ei vil gientkalde ell. ophæve.

Ugierner, adv. ikke gierner, m. uløst, usdigen. Jeg gior det ugierner.

Ugierning, en. pl.-er. en ond, slet, sammentlig Gierning; Misgierning. "Min Ugierning fik ei nær saa stor en Straf." *Falster. (Dvid. Kl. Breve. 133.) "En Ugierning er den, der i saa høi en Grad opværet den menneskelige Følelse, at den synes unaturlig. Noed er en Misgierning; Fadermord en Ugierning." Müller. = Ugierningsmand, en. den, som begaer en U. en grov Forbryder. "Evv eller anden Ugierningsmand." D. Lov. I. 23. 5.*

Ugift, adj. som ikke er eller har været ogs-

tevlet t. en Maad ell. Domsde. Sun, han er endnu ugift. "Bæde ugift end ubegift." Dedspr. Mange og ugifte Folk.

Ugild, adj. i Lovsproget: arets, min dre Mand, hols- Binesbord intet gieldes. "Og være ugild til at staae i Rette mod nogen." D. Lov. I. 24. 14. (Jof. gild. og Bedels Caro. S. 99.)

Ugiort, adj. som ei er giort, iværksat. Giort Gjerning kan ei bliv ugiort. Jeg vilde ønske, at dette Løste havde været ugiort. "Ovad jeg haver giort hidindtil, det vilde jeg heller var ugiort." B. Thott.

Ugiørlig, adj. som ei kan gøres, umuslig at iværksætte. "At det snart er umuligt at komme t. Fods, snart ugiørligt, at reise p. Baade." Schytte. "At forder ugiørlige Ting." Rahbel.

Uglad, adj. ikke glad ell. tilfreds; besdrøvet. (Roth.) "Med Gul og uglad Mine." Storm.

Ugle, en. pl.-r. [S. Ugl. R. S. Ule.] en Slægt af Rovfugle, som ikke taale Dagens Lys, men om Natten kunne see og da søge deres Føde; særđ. om den almindeligste Art, ell. Natuglen. Strix aluco. = Uglesbillede, et. Et Højs, vanskabt Billede; en hæslig Stikfælde. "Pan giver os Banskabninger og Uglesbilleder i en guddommelig Englehub." Bagg. Uglehoved, et. en Ugles H. men ogsaa fig. om et vanskabt Bilde ell. hæsligt Ansigt. Uglerede, en. Uglens Rede i hule Træer, Murs r. uglesæet, adj. v. siges om den, der pludselig forfærdes ell. taber Modet, som, efter gammel Dvertro, skulde være Føigen af at see en Ugle om Dagen. Ugleffrig, et. Uglens Røst. Ugleunge, en. Uglens Unge (i lav Tale fig. om et stygt Barn.) Uglesvine, pl. Vine, som kunne see om Natten.

Ugrund, en. det modsatte af Grund, f. saa vidt som dette D. bemærker: en Siens stands virkelige Bessaffenhed, ell. det som beviser, hvorfor den er og maa være det, den er (Urigtighed, Usandhed.) At vise en Sørnings Ugrund (oftere: det ugrundede i en S.) "Og bryd dig ei om Ugrund ell. Grund, men sid og spis din Mad, og hold din Mund." Løde. "En Grund kan kun være spag, fordi der er nogen Ugrund, ell. det endog Modgrund deri." Stoud.

Ugrundet, adj. som ingen Grund, Rigthighed, ell. Sandhed har; urigtig, falsk. En ugrundet Efterretning, Beskyldning, Forhaabning. (Jof. grunde, 1.)

Ugræs, et. d. f. f. Ukrud; men br. fiødsætt.

Ugudelig, adj. som ikke frygter Gud, ell. som er uden al Agtelse f. Dyden, det Hellesige og Gode; i høi Grad lafskuld, fordrøvet, ryggesløs. Et ugudeligt Mennecke. En u. Handling. — Derof: Ugudelighed, en. ud. pl. "Ugudelighed er ikke blot Maa-

gel p. Sadelighed; men en Dyrsket, som viser Foragt f. alt Helligt. Ligesom den Ryggesløse troder menneskelige Dømme, synes den Ugudelige at trodse den evige Dømmer." Waller.

Ugunst, en. ud. pl. Utvivlselighed t. at fremme eens Vel; det modsatte af Gunst, Pndst. At være i U. hos een; at paadrage sig eens Ugunst. = ugunstig, adj. 1. som har Ugunst t. een. Pan er mig ugunstig. 2. ikke gunstig, ikke t. Fordeel, ufordeelig. En u. Karst. Betret var os ugunstig.

Ugyldig, adj. som ikke gieldes, som ingen Skyldighed har. En u. Karfag, Befaling. At erklære noget f. ugyldigt. — Derof: Ugyldighed, en. ud. pl.

Ugængs, adj. ualmindelig, usædvanslig. "Thi, hvor ugængs det før var, Trolddom der at gære." Bording. II. 159.

Uhændelig, adj. ikke let at behandle, ell. bruge t. Paandgjerning. Et tungt og uhændeligt Redskab. — Derof: Uhandelighed, en. ud. pl.

Uhænet, adj. som er uden Begn, ikke indbegnet. Uhegnede Marker.

Uheld, et. pl. d. f. Mangel p. Guld, p. lykkelig Stiebne ell. Tilfælle (sær i enkelte Tilfælde og Begivenheder.) Det var hans U. at han kom en Dag f. silde. Et stort U. har rammet ham. At friste mange Uheld. (Jof. Held, Lykke, 2. og Vanheld.) = uheldig, adj. 1. som intet Held har, som har Lykken imod sig. Pan har været uheldig sit hele Liv igennem. 2. som medfører uheld, er forbunden med ell. udrinder af uheld. En uheldig Stiebne. Den uheldigste Dag i hans Liv. Et uheldigt Udsald. — Uheldsrid, en. pl.-tider. uheldig, utykkelig Rid. (D. Walling.)

Uhellig, f. vanhellig. (S. Bibelovers. "Uhellige og Vanhellige." 1 Tim. 1. 9. hvor Bib. 1550 har: uhellige og uaandede lige.")

Uhevnet, adj. v. ikke hevnet, som der ei tages Høvn for. En Fornæmelse, Forbrudelse, som ei vil blive uhevnet.

Uhiøpsom, adj. 1. ustiftet t. at hjælpe sig selv. Pan er meget uhiøpsdig og uhiøpsom. "Heller ikke kan de endnu uhiøpsomme Ar bedre opvendes." J. Bone. 2. ikke hiøpsom ell. vilkig t. at hjælpe Andre. Uhiømet, adj. v. som ei er hiømet, som ingen Adkomst ell. Siemmel har; som man er kommen ulovlig til. En u. Besiddelse, Beskyldning. Uhiømet Gode. (i D. Lov: uhiømet.) "Doo, som følger Uhiømet, ell. som han t. Anden soigt ell. pantsat haver." V. 3. 11.

Uhindret, adj. som ikke hindres ell. er hindret. En uhindret Ångang.

Ubr, et. pl.-e. [X. Ubr. 3 ældre Dansk: Sciervært.] et toufagt Redskab t. at vise

Udrens ell. Timernes og mindre Udoledes Gang og Lal efter en vis Inddeling af Dagen, sædvanligt i 12 Timer; et Uhrværk. Uhrenes rigtige Gang. At stille et U. trække et U. op. Uhret gaar, staar, et. U. see efter Uhret (se hvad Kloften er.) Værket i et Uhr (s. Uhrværk, 2.) (Jvf. Kirkeuhr, Kommeuhr, Stueuhr, o. fl.) = Uhrbaand, et. B. som tiener t. at trække et Kommeuhr op af Kommen. Uhrdæksel, et. D. hvormed et U. løser Kommeuhr, et omgivet. Uhrfeder, en. Staalfeder i et Uhrværk, som forarsager dets Gang. Uhrglas, et. 1. Glas, t. at bevare Stiven p. et Uhr f. Stav og d. og hvoriglens dem Visernes Gang tillige er sønlig. 2. et klokkebannet Glas, som sættes heelt over Vords ell. Taffeluhre. Uhrhiul, et. H. i et Uhrværk. Uhrkasse, en. Kasse ell. Hylster af Metal ell. Træ, omkring et Vommell. Stueuhr. Uhrkæde, en. K. af Guld ell. andet Metal som hænges i et Kommeuhr, og tiener som Uhrbaand m. m. Uhrkomme, en. Burekomme, hvori Kommeuhr bæres. Uhrmagter, en. den, hvis Haandværk er, at gjøre Uhre, ell. i Gærd. Værket i Uhre. (Deraf: Uhrmagterkonst, o. fl.) Uhrnagle, en. Et Rødskab, lig en Nøgle, hvormed et Uhr trækkes op, ell. Værket i samme sættes i Gang. Uhrstive, en. En rund Stibe, hvorpaa Timestallene m. m. som Uhret viser, ere affatte. Uhrviser, en. En Stift, som v. Uhrværket omdreies p. Stiven, og viser Timer, Minuter og Secunder. Uhrværk, et. 1. d. s. f. Uhr. 2. det af forskellige Hiul bestaaende Drivværk, som sætter Uhret i Gang.

Uhumst, adj. [af det forældede: Zumsst, Zumsst, Wadst. S. Hæpstræng.] Ureentlig. = Uhumstighed, en. pl.-er. Ureentlighed. (Nær v. at forældes.) "Gulken kunnervarm Pelsdamp af levende, livløs og død Uhumstighed." Baggelsen.

Uhyre, adj. og adv. [U. u n g e h y r e r. N. S. u n g e h y r. Jvf. Stl. Ohyr, darsk, bister; af hyr, mild, blid.] som vækker Forbauselse, Frygt ell. Skræk v. sin Størrelse, Mængde, Stikkelse. En u. Krigshær. Det uhyre Verdenshav. At lide uhyre Smærter (usædvanlig voldsomme.) Uhyre stor, uhyre meget.

Uhyre, et. pl.-e. en Stenstand, særde. et levende Væsen, som v. sin Størrelse ell. vækstede Stikkelse, Bidsked, Grumhed, vækker Forbauselse ell. Skræk; ell. en Person, som f. sine Laster og Forbrødelser i høi Grad affyres. Uagtet sin Størrelse, bevæger dette Uhyre sig m. megen Hurtighed (om Hvalen.) Dette U. lod sin egen Røder tage af Dage. Et Uhyre af en Son. [Det heraf dannede Svdsf. Uhyrlighed (Konstrikket) forekommer hos Baggelsen. "Europas nyere Politikk har neppe udklættet

nogen hedevedligere Uhyrlighed." Læbr. II 132.]

Uhæderlig, adj. ikke overfald, vanærensde. "Forsagt f. det, som er aduelligt og uhæderligt." Nyttet.

Uhosfig, adj. som tilfædsætter Østlighed mod Andre i Omgang, som viser Mangel af det Anstændige i Adfærd; uartig. (i en hstere Grad: plump, grov.) — Uderaf: Uhosfighed, en. (i pl. uhosfige Handlinger ell. Trd.) At begaae, at sig en Uhosfigheder.) Jvf. grov og Grovhed. "Uhosfighed bestaaer egentlig i at efterlade det (i Adfærd mod andre Anstændige og passende) som bør see; Grovhed i at gjøre det, som ikke bør see. — Plumshed er en Uhosfighed i Maade og Form." Spown.

Uhorlig, adj. 1. som et kan høres, ikke hørlig (selvden.) 2. hvis Lige et er hørt i Rødsomhed, Afstuelighed; græffelig, afskuelig. "At forbigaae saadanne uhorlige Gjerninger, som det syntes utroligt, at nogen skulde begaae." B. Thott. "Denne uhorlige og mod at Krigsbrug stridende Behandling." Bandal.

Uhorfom, adj. udydig. — Deraf: Uhorfomhed, en. ud. pl. Udydighed.

Uhort, adj. 1. som ikke høres, ikke er ell. bliver hørt. At dømmes uhort. 2. som aldrig er hørt, erfaret; høist usædvanlig, overordentlig. En uhort Grusomhed, Forbrødelse. "Han vidste ikke hvorledes han skulde straffe denne hidtil uhorste Misgjerning." Schytte.

Uhovist, adj. usømmelig, uanstændig, stridende imod Ligtighed og gode Sæder. Uhovist Dyrsfæl. "Et slemt, uhovist Spørgsmaal." Bedels Særo. 91. — Deraf: Uhovisthed, en. (som dog nu, saadelsom Adj., er nær ved at forældes.)

Ugiendbringelig, adj. som et kan bringes ell. faaet tilbage.

Ugienddrivelig, adj. som et kan giendrivses. Et ugienddriveligt Bevtis.

Ugiendfaldelig, f. ugiendfaldelig.

Ugiendlokelig, adj. som ikke kan indløses ell. faaet igjen v. Indløsning.

Ugiennemsigtig, adj. ikke giennemsigtig.

Ugiennemtrængelig, adj. som et kan giennemtrænges.

Uimodsigelig, adj. som et kan modsiges, hvortimod intet kan indvendes. En uimodsigelig Sandhed.

Uimodstaaelig, adj. som man et kan modstaae. En uimodstaaelig Dag, Lyk.

— Deraf: Uimodstaaelighed, en. ud. pl.

Uindtagelig, adj. som et kan indtages, erobres.

Uindtagelig Fæstning.

Uindtaget, adj. v. som ikke er forud indtaget af Forestillinger for ell. imod noget.

At betragte, bedømme noget m. et uindtaget Sind. (E. u n d e f a n g e n.)

Uindviet, adj. v. ikke indviet.

Ujævn, adj. ikke jævn. **Ujævn Trædb.** En u. Vei. (ujævnelig, adv. for: ujævnet, ikke lige. *Bedels Caro. 457.*) — **Deraf:** **Ujævnhed**, en. (pl. **Ujævnheder** s. G. i **Veien** o: **ujævne Steder.**)
Ukaldet, adj. ikke kaldet. At komme ukaldet.

Ukiendelig, adj. som man ei kan kende ell. gienkende. **Engdom** havde gjort ham ukiendelig. "I ere som de Dødes ukiendes lige Grave." *Luc. 11. 44.* — **Deraf:** **Ukiendelighed**, en. ud. pl.

Ukiendt, adj. v. og adv. ikke kiendt, uden at kendes. En ukiendt Fremmed. Han var ukiendt tilfode.

Ukiær, adj. ikke kiær, ikke efter eens Beslag ell. Dnsse; ubehagelig. Det var mig meget ukiært.

Ukiærlig, adj. det modfatte af **Kiærlig**; som ei har et kiærligt Sind, ell. ei vidner om et saadant. En ukiærlig **Adfærd**. — **Deraf:** **Ukiærlighed**, en. ud. pl.

Uklar, adj. ikke klar; og figurl. utydelig. En u. **Bødste** uklare Begreber. — **Deraf:** **Uklarhed**, en. ud. pl.

Uklog, adj. ikke klog; taabelig, uforstandig, usorgfagtig. Det er uklogt af ham. En u. **Handlemaade**. "Dg fine mig den, (Statten) uklog p. dens Værdi." *Ohlenschl.* (Subst. **Uklogskab** forekommer selden.) Endnu mere usædvanligt er **Uklogt**. "Støvetets Uklogt laae p. min Læbe." *Herrg.*

Ukonstlet, adj. ikke konstlet; naturlig, simpel. "Trofast er mit Navn, min ukonstlede Sæl forager Stømt." *Ewald.*

Ukrigerst, adj. ikke krigerst. En **ukrigerst** Nation.

Ukrud, et. ud. pl. en **stabelig**, ell. for **Mennesker** og **Huusdyrene** nyttig Uret; især s. saavidt som saadanne Ureter være blandt **Sæd** ell. **Daveurter** o. d.; **Ugræs**.

Ukræ, et. pl. d. s. flyvende og krybende **Smadbye**, uden rødt **Blod**; **Insecter**. (*Woth.* forældet.)

Ukrævet, adj. v. ikke krævet, uden at kræves. At lade een være ukrævet.

Ukydft, adj. ikke kydft ell. afholden; hengiven t. Utugt; utugtig. En **ukydft** **Handling**, **Kiærlighed**. — **Deraf:** **Ukydftighed**, en. ud. pl. "Ukydftighed er den moraliske Svaghed, der i Forholdet t. **Kiæns** driften bliver kændelig. — U. i **Drb** og **Ses** berder, grundet p. **Følelseshed** s. det **Ansændige**, bliver t. **Gemeenhed**." *Müller.* (Ivs. **Lærdighed**, **Losagtighed**, **Utugt**.)

Ukyndig, adj. ikke kyndig; som ei bestyrer **Kundskab**, enten i **Alm.** ell. i en vis **Deel**. At være u. i noget (ikke forstaae det.) "De vidste noget; men være ukyndige om meget." *D. Guldb.* — **Deraf:** **Ukyndighed**, en. ud. pl.

Ukæstelig, adj. som ei m. Grund kan læses, som ei fortæller **Dadel**. "Naar deres

Bandel i **Verden** er ukæstelig, kaldes de **for** **skædelige**." *Knytt.*

Ullave, n. s. der. br. ud. Art. og som adv. At være, at komme i **Ullave** o: **Uorden**, **Forvirring**. At bringe noget i **Ullave** (ud af **Sæve**, ud af sin **Orden**.)

Uld, en. ud. pl. [*J. Ull, K. S. Wulle.*] forte, bløde, meere ell. mindre krusede og sammenfilte **Paar**, hvormed visse **Dyr**s **Legemer** ere bedækkede; hyppigst br. det absol. om **Faarenes Uld**. **Engelsk**, **spansk U.** At farve, spinde **Uld**. (I de allerfleste **Sammenfatn.** menes ogsaa blot **Faareuld**.) **Signende Dele** hos **Planterne** kaldes **Plantetuld**. (Ivs. **Hornuld**.) = **Uldarbeide**, et. noget, som gøres af **Uld**; ell. **Uldens** **Forarbeidelse**, **Uldvævning**. **Uldarbeider**, en. **Uldvæver**. **uldbærende**, adj. v. som har **Uld**, ell. hvis **Legeme** er bedækket m. **Uld**; u. **Planter**, **Dyr**. **Uldfarver**, en. den, hvis **Paandværk** er at farve **uldbne Læser**.

uldfarvet, adj. farvet i **Ulden**. u. **Klæde** (som er farvet i **Ulden**, inden det væves.) **Uldfarvning**, en. **Sierningen** at farve **Uldgarn**, et. S. som spinde af **Uld**. **Uldgiærd**, en. (forældet. *Virgils Georg. af Ravn. 1680. 73.*) og **Uldgiærning**, en. **Arbeide** i ell. med **Uld**; **Uldarbeide**. **Uldshandel**, en. S. som drives m. **Uld**. **Uldshandler**, en. den, som handler m. **raa Uld**.

Uldsam, en. (s. følgende **Drb**.) **Uldskarde**, en. pl. - r. d. s. f. **Karde**. **Uldslipning**, en. **Handlingen**, at slippe **Ulden** af **Faar**. **Uldlagen**, et. **uldent Lagen**. **Uldsløf**, en. En **lang Uldstot**. **Uldmarked**, et.

U. hvor der allene sælges **Uld**. **uldrig**, adj. som har megen **Uld**. En u. **Faareart**. "Saa meget et **Faar**, langt meere end **Kammet**, er **uldrigt**." *Meislings Theotr.*

Uldrof, en. K. hvorpaa **Uld** spinde. **Uldsaf**, en. Sæt t. at slippe **Ulden** af **Stindet** ell. af **levende Faar**. (s. **Faarefaf**.) **Uldskind**, et. Et **Stind**, som endnu har sin **Uld**.

Uldsty, en. pl. - er. smaa **Styer**, der have nogen **Lighed** m. **Faarenes** krusede **Uld**. (*Virg. om Landbr. af Kampmann. 36.*)

Uldspinder, **Uldspinderstæ**, en. **Person**, som gjør **Røring** af at spinde **Uld**. **Uldspinderi**, et. **Sted**, hvor der spinde **U.** af en **deel** **Arbeidere**. **Uldstrømpe**, en. pl. - r. S. af **Uldgarn**. (modf. **Traaestrømpe**.) **Uldsfæt**, en. **Sæt**, hvort **Uld** søres, ell. som deraf til er bestemt. **Uldtave**, en. En **enkelt** sin **Bestanddeel** af **Ulden**. **Uldstot**, en. En **større** ell. mindre **Deel** **uspunden Uld**. (s. **Tot**.) **Uldstøt**, et. **Løi**, som er gjort af **U.**

Uldvæver, en. S. som gjør **Uldstøter**, som væver i **Uld**. (s. **Lindvæver**.)

Ulden, adj. pl. **uldbne**, som er af **Uld**, er gjort af **Uld**. En **ulden** **Erste**. **Uldne Klæder**, **Læser**, **Strømper**.

Ujegemlig, adj. som ikke har et **Legemes** **Egenkabet**, ikke hæver t. den **legemlige** **Ver-**

den. Et ulegemligt Væsen, Statens ulegemlige Natur. — Deraf: Ulegemlighed, en. ub. pl. Statens, Englands Ulegemlighed.

Uellige, v. a. 1. b. s. f. smage, gløse Besvær, Ulelighed. (b. Tale.) "Fordi han ikke finde sig ulelignet ved en Dommers Retvarelse." Estrup.

Uelighed, en. pl. -er. (s. Leilighed, 2.) 1. Besvær, Uro og Åste. At gløse een U. have U. af noget. At gløse sig U. med noget. 2. Fortrød, Ubehagelighed. At komme i Uelighed for noget. (Noth.)

Ulempe, en. pl. r. Ulelighed, Fortrød. "Deraf var dog ingen Ulempe f. Staten at bemærke." Mønster. "Måder t. at foreskomme de Ulemper, som deraf kunde følge." Sænedorf. (Saml. Str. VII. 96.) — "Rebsmænds Fald, (Væder) deraf som dets Ulempe findes, er 30 Rod Solv." D. Lov. I. 18. 4.

Ulidelig, adj. som et kan udholdes, utaaltselig. En ulidelig Pine. "I saadan Nød, som var alle Menneſter og Creature ulidelig." P. Tidemand. 1564.

Ulige, adj. (uforanderligt.) ikke lige (i Bemærk. 2. og 3. af dette adj.) ikke eens m. Beslyn t. Storrelse; ikke lige mange. (X. u n g l e i c h.) To Stykker af ulige Storrelse. At være af ulige Alder. De som t. ulige Ald. "En alt for ulige Deling af Gødet." Sæned. II. 556. En ulige Storrelse. Et ulige Tæl. Ud ulige Hurtighed. (s. lige, 3.) (inæqualis.) "Ulige er vort Saab, vor Frygt ulige er." E. Rose. (D. volds Her. 65.) Pengelommen er ulige deelt. Verden er ulige Ristet. At spille lige eller ulige. (Man siger dertimod ei: Linten er ulige; men: ikke lige, eller: Kiærv.) 2. som adv. i Forbindelse med Comparativ, t. at forstærke dets Grad. Han er ulige rigere end Broderen. En ulige større Stad. (Og og efter det T. indført Tale.) 3. ulige forekommer i ældre Skrifter ogsaa for: uret, uftellig (eller som Subst. i denne Betydning, og modfat Lige, der ogsaa br. for: Ret, Skiel, Billighed.) "Soo t. Sagens Dyhav seer, kan mærke lettelig, at os ulige seer." Bording. II. 14.

Uliig, adj. n. uliigt. pl. ulige. som ikke er liig, ikke har samme Væsen, Skikkelse, Beskaffenhed, som en anden Ting, ell. iftesligner denne; ikke eens. (X. u n d e r l i c h.) Sønnen er Faderen uliig. Dette Mælet er ham uliigt. To ulige Brødre. De ere hinanden meget ulige. Under ulige Omstændigheder. To Vaand af ulige Farve. Et uliigt Vægtstak (i Hens. til Alder, Stånd e. d. hos Vægtstakene.) En uliig Strid (hvori de Stridende ei have lige Kræfter.) — Det seer ikke uliigt ud t. Regn, efter Regn, ell. til at vi faae R. (dagl. T.) "Dog seer det ikke uliigt ud til, at den ene undertiden søgte at stoppe den anden Veien." Rahb. (D. T. VII. 77.) = Uligged, en. Bestaf-

senheden, at være ulig. (pl. Uliggeder br. ligesom Liighed.)

Ulivsaar, et. pl. b. s. dødeligt Saar. (forældet; men optaget af Noere.) "Han gav sin Broder Ulivsaar." Øhlenschl. (Østg.)

Ulivsag, en. En Sag, der kan koste den Paagældende Livet. (Noth.)

Ulf, en. pl. -e. Navn p. en Slægt af Saltvandsfiske, ydmærkede ved deres i Forskold til Kroppen store Hoved og Gab. Cottus.

Ulme, v. n. 1. har. [smangler i beslagtede Syrog.] være tandt og brande uden Læge, m. en sagte Røg, som Gæder under Åften, ell. Jib i Sæspaaner o. d. (æstuarer.) Is den havde længe ulmet for den udbredt. Det ulmer i, under Åften. "Der ulmer ukendt Jib i dette Fjerte." R. Brun. sig. "Allerede ulmer denne Uenighed Jib i Landets Skib." Kampmann. Den længe ulmende Misforstælle brød endelig ud i Dystand. "De onde Tilbærligheder, som ulme i Hjertet, og hver Dag nærme sig t. Rodenshed." Bøst. "Snik af Gæd endnu der ulmer i forgæbte Benneres Bryst." J. Smidsh. 2. Ulegentlig om en ikke voldsom, men vedvarende sviende Smerte. Det ulmer i Gaaret. "Kun s. at dræbe den visnende Ald og den ulmende Plage." Pram. (Starkodd.) (Efter Noth ogsaa: at tage sagte, smaafoge: Ordet tunde maafte være beslagtet m. Dalm ell. Dolm, Røg, Dypfog. S. Glossar. t. Harvestrengs Læge.)

Ulov, en. 1. ulovlig Handling og Afseer, Uret, Uftikkelihood. (forældet. Rikmfr. "Han holdt det hverten f. Stam ell. Ulov." X. Bedel. "Da ville vi ikke længer lide din Ulov og Ufred." P. Clausen. "Svad een m. Ulov faaer, med Lov tilbage gaar." D. v. s. 2. ond Eftertale, slet Røgte. (forældet.) "At de ei skulde komme i Ulov blandt Folk, om de indførte ny, særmed Klædebragt." R. R. Kalborg. (Sesait. His forie. 1607.)

Ulovlig, adj. som stæder imod Lov og Ret; som man ei har lovlig Ret til. (lovstribig.) En ulovlig Handling. At være i u. Besiddelse af noget. Ulovlige Renter. (jvf. lovlig og lovformelig.) "Det Ulovlige er ikke altid ulovformeligt; thi Uret skuler sig mangen Gang under den lovsstemte Form." D. G. Müller. — Deraf: Ulovlighed, en. ub. pl. En Handlingss Ulovlighed.

Ulv, en. pl. -e. [J. Ukr.] et Rovdyr af Hundeslægten. Canis lupus. At tube som en Ulv. = Ulveart, en. Et vist Slægt u. ell. en Aart af Ulven. Ulvefælde, en. F. til at fange Ulve i; Ulvefar. ulvegraa, adj. graa af Farve som Ulven. (fr. løvvet.) Ulvegrav, en. gravet Forbryning i Jorden t. at fange Ulve i; Ulvestue. (E. Storm.) Ulvehule, en. Hule, hvor en Ulv har sit

Uyholdsted. Ulfchund, en. S. som er afrettet til Ulfjagt. Ulfchunger, en. En unaturlig, umættelig S. hos Mennekset. Ulfvejagt, en. S. efter Ulfve. Ulfvejager, en. den, som er øvet i Ulfvejagt. Ulfveleie, et. Sted, hvor en U. har sit Leie. Ulfvemelf, n. s. Naavn p. en Plante. (Fomdens Kiernemelk. Euphorbia helioscopia.) Ulfvefar, en. et Redskab t. at fange Ulfve med. Ulfveffind, et. Skindet af en U. Ulfveffue, en. d. s. f. Ulfvegrav. Ulfveunge, en. Ulfvens unge. — Ulfvflinge, en. i Talemaasden: At faae sig som en Ulfvflinge o: holde sig tappert: er det L. Wolfskillinge, et Slags fordem befienbte, brede Kaardestlinger, mærkede m. en Ulf, efter Opfinderen Wolf, som skal have levet 1414.)

Ulfvinde, en. pl.-r. en Ulf af Dunklennet. Ulfyd, en. ud. pl. [af det forældede Lyd, Stilhed, Tausked.] Støi, Tummel. At giøre Ulfyd. "Gvo, som p. Zunge, ell. for nogen Ret, gjør Dommeren Ulfyd." D. Lov. I. 12. 2. (Uoverensstemmende Toner, Dissonantfer. Møth.)

Ulfydig, adj. som ei vil vise Lydighed, hvor den forbedes, ell. er Plygt. At være ulydig mod sine Forsatte. — Deraf: Ulfydighed, en. ud. pl.

Ulfyffe, en. pl.-r. det modsatte af Lyffe, i dette Ord's forskjellige Bemærkelser; Uheld, uheldig Stiebne (aaavel i Akm. som i enkelte Tilfælde.) / Det var hans Ulfyffe. At ønske U. over een. "Modgang falde vi Alt hvad der møder os imod vort Dyrke og vor Hensigt. Ulfyffe er ethvert Onde, som vi tilskrive, ell. synes at ville tilskrive et Tilfælde." L. Heiberg. — Til Ulfyffe (o: ved, formeddelt et Uheld) var Døren ikke lukket. At komme til Ulfyffe o: komme t. Stade, være uheldig, ell. ved Tilfælde lide Stade. Hun kom til U. og slog Speilet itu. "Derfor som S. toge denne fra mit Ansigt, og han kom t. Ulfyffe." 1 Rose B. 44. At komme i en stor U. bringe een i Ulfyffe. Alle disse Ulfyffer kom p. eengang over ham. "Thi de skal være over den paa Ulfyffens Dag." Jer. 51. 2. — Deraf: Ulfyffestegn, et. noget, som varstær U. Ulfyffestilsælde, et. uheldigt L. = ulykkelig, adj. ikke lykkelig, som lever i Ulfyffe, uheldig. (jvf. lykkelig, som er det fuldkommen modsatte heraf.)

Ulfyffelig, adj. det modsatte af lykkelig; i hoi Grad ulykkelig. — Deraf: Ulfyffelighed, en. ud. pl.

Ulfyft, en. ud. pl. 1. Mangel p. Lyft, Attraa, Altsiellighed. At giøre noget med U. At føle Ulfyft til noget. "Naar han tillader Ulfyft t. det, der skal udfylde hans Livs fleste Timer, at tage Duerhaand." Mynster. 2. fiendene: det Modsatte af Lyft. 1., eller af Fornøielse. At føle en vis U. i Sindet. "Run, at en hemmellig Ulfyft, de vilde ikke hvorover, har sneget sig

Dansk Ordbog. U.

ind i deres Hjertes." Mynster. "Daa, fra hvis Skikkelse du bortvender dig m. Ulfyft." Samme. (jvf. Mishag.) — Ridsomhed vækker Ulfyft, Pagtafelse Mishag. Ved Ulfyft bliver jeg misfornøiet m. noget hos mig selv, v. Mishag misfornøiet m. noget hos Andre." P. E. Müller. = Adjectiverne ulyfstig og ulyfkelig for: uebhagelig, ell. ikke fornøiet, ere nu ligeledes fiendnere i Talebrug. "Dan blandedes med i dette ulyfelige Spil." Bedets Saxo. 290. En ulyfstig Egn, Samme. 430. "At hvad der er alvorligt, derfor ikke er ulyfeligt ell. sørgeligt." Mynster.

Ulfyftig, adj. som ei kan læges, helbredes. En ulægelig Sygdom. "Helbredes det ikke indenfra, da er Saaret ulægeligt." Mynster. — Deraf: Ulfyftighed, en. ud. pl. Sygdommens Ulfyftighed.

Ulfyft, adj. ikke lærd ell. studeret; som ingen Kundskab ell. lærde Kundskaber besidder.

Ulfyftig, adj. som ei har Lyft t. at lære, at modtage Undervisning. — Deraf: Ulfyftighed, en. ud. pl.

Ulfyftig, adj. som ei kan læses, ell. er meget vanskelig at læse. En ulæselig Haand; u. Skrift. — Deraf: Ulfyftighed, en. ud. pl.

Ulfyftet, adj. v. (s. læste, 2.) ikke læstet. Ulfyftet Kall.

Umaadelig, adj. og adv. 1. som meget overstreder det rigtige Forhold; ell. som ei holder Maade. En umaadelig Mængde Sorg. At være u. i Spise og Drik. (modf. maades holden.) At glæde sig umaadeligt. 2. som meget overstreder det sædvanlige, det almindelige Maal. (for som adv.) At arve en u. Formue. Umaadelig stor. Han har været umaadelig heldig. — Umaadelighed, en. ud. pl. den Bestaaenhed ell. Tilstand, hvori man overstreder det rigtige Forhold; den Feil at være umaadelig, ell. ikke maades holden. Umaadelighed i Mad og Drikke, i Forholdstæller.

Umaaeelig, adj. som ei kan maales ell. udmaales. Et umaaeeligt Rum. En u. Afstand. — Deraf: Umaaeelighed, en. ud. pl.

Umage, adj. [s. Adj. og Subst. Mage.] som ikke svarer t. en anden Ting af samme Slags, hvortil den skalde høre. En umage Stø, Stræmpe. To umage Sandter.

Umage, (som er den alm. Udt. og Skrivemaade) ell. Umag, en. (som Ordet egentlig sig buede hebde. s. Mag.) ud. pl. Besværlighed af ell. ved Arbejde; Møie. At giøre sig U. med, for noget. "Indtil Solen gik ned, gjorde han sig Umag f. at redde ham." Dan. 6. 13. "De gjorde sig at Umag f. at faae Den solferdig." Guldb. (B. Hff. I. 169.) Jeg har haft megen Umage, derved. At faae noget uden Umage.

Umage, v. a. og rec. 1. volde Umage, giøre Ulfelighed, besvære, sine at bestille. At umage (ulættige) een m. noget, Du skal

ifte umage dig. At u. sig hen t. et Sted. At umage sig med ell. for noget.

Umagelig, adj. ifte magellig, ubeqvem. Et umageligt Leie. "Stindet er stivt, af umageligt Raat." Dhl. (Delge.) — Deras: Umagelighed, en. ud. pl. (Moth.)

Umagfom, adj. ubeqvem, besværlig. "Han er en urolig og umagfom Perre, som fædse driver sine Tjenere." P. Tidemand. 1564.

Umandig, adj. ifte mandig, felg, qvindagtig. — Deras: Umandighed, en. ud. pl. "Den ene, meer end noget andet, bortfiæret Umandighed fra Søderne." Engelst. Umaneerlig, adj. og adv. i dagl. Tale for: uftiftelig, umaadelig.

Umeent, adj. som ifte er meent, ifte oprigtig. En umeent Høstighed. "Med paatagen umeent Bisterhed." Dhlenschl. (Wald.)

Umenneste, et. pl.-r. et Menneste, ber i høi Grad overtræder Pligterne imod Mennesker; et grusomt, haardt, mod Andres Tidelser ufølsomt M. 2. Et Menneste, uden den alm. menneskelige Natur. "Hvor er det Overmenneste ell. Umenneste, der kan fige sig fri f. Sindstidelser?" Rahb. (Lilf. V. 399.)

Umenneskelig, adj. som i høi Grad overtræder ell. strider imod de fælskabelige og menneskelige Pligter. En u. Saardhed, Grumhed, Ubarmhertighed. — Deras: Umenneskelighed, en. ud. pl.

Umiddelbar, adj. og adv. som finder Sted v. to Stienstænde, uden Mellemkomst af en tredje Ting; umiddelbar Berøring. Omflaget anbringes umiddelbart p. den søge Deel) ell. som fæer, vides, uden Tilværelse, Hielp, Anvendelse af et Middel, en Mellemting. En u. Kæfag, Virkning. At henvende sig umiddelbart t. Kongen. (Subst. Umiddelbarhed br. af Kreschow.)

Umild, adj. ifte mild, barst, streng, uvenlig, ublid. En umild Stikne, Bes handling. — Deras: Umildhed, en. ud. pl.

Uminde, et. ud. pl. det modsatte af Minde, Samtykke. (fælden.) Han tog det med Clermandens Uminde. (Moth.)

Umindelig, adj. faa gammel, faa langt tilbage i Tiden, at Begyndelsen ifte mindes. Det har været Stik fra umindelige Tider. "I umindelige Tider vare de allene vante t. denne Regiering." D. Guldb.

Umindet, adj. upaaminde. (Moth.)

Umistelig, adj. som ei kan mistes ell. undværes; uundværlig. — Deras: Umistelighed, en. ud. pl.

Umisundt, adj. som ei misundes een af andre. En umisundt Lykke.

Umoden, adj. som ei har opnaaet Modenhed. Umodne Frugter. — fig. som ifte har faaet den tilbørlige Dannelse; ell. hvorpaa tilbørlig Flid og Umage ei er anvendt.

Han er endnu f. ung og umoden dertll. Et umodent Arbeide. "En faadan umoden og ubillig Dom trænger vore Venner." Mannster. — Deras: Umodenhed, en. ud. pl.

Umulig, adj. ifte mulig, som ei kan være tll ell. fæe; hvis Tilværelse indeholder en Modsigelse, enten i sig selv (absolut u.) ell. i et vist Tilfælde, m. Betydn. t. en vis Stienstand, t. disse Forhold (relativ umulig.) "En Ting, som er mulig i sig selv, kan i Orden m. andre blive umulig." Gillskov. At forlange det umulige af een. Det er mig umuligt. "Saa vist som det er, at Alt hvad der indeholder en virkelig Modsigelse, er umuligt." Sneed. — Umulighed, en. (pl.-er. umulige Ting.) Bestaaffenheden, at være umulig. "Noget ere nøisomme forbi de finde en Umulighed i at opnaae deres Ønsker." Sneed. Den nødvendige, den vilskaarlige Umulighed. (Sneedorf. Impossibilitas necessaria, relativa.) "Ingen, uden en Affindig, trauger efter Umuligheder." Engelstoft.

Umyndig, adj. som ei er myndig. Han er endnu u. "Af de Umyndiges og Diendes Mund." Matth. 21. 16. Umyndige Arvinger. At gjøre een umyndig: sætte ham under en Værges Opsyn. — Deras: Umyndighed, en. ud. pl.

Umyntet, adj. v. som ei har staaet og præget t. Mønt. Umyntet Sølv.

Umlønde, adj. v. som ei har Mæle ell. Gyne t. at tale. Umlønde Dyr.

Umærkelig, adj. som ei kan mærkes, fornemmes; som er i en meget ringe Grad. En umærkelig Udbudsning, Bevægelse. Karene henraadt umærkeligt. (Jvf. uførmærkt. Uførvandtig er Brugten af uørmærkt. "Umærkede de glade Kar henvandte." Rein. Digte. I. 43.) — Umærkelighed, en. ud. pl. Bestaaffenheden at være umærkelig.

Umættelig, adj. som ei kan mættes; ell. som ei kan tilfredsstilles. En u. Hunger; u. Begjærlighed. — Deras: Umættelighed, en. ud. pl. "I Umindelighed ere vore Begjærligheders Umættelighed den sande Kilde t. vor Misforuelse." Baffh.

Unaade, en. ud. pl. en Hæeres ell. Mægterers Uvilke, ugunstige Stindlag mod en Kinger. At falde i Unaade, være i U. hos een. Han sit sin Afsted i Unaade.

Unaadig, adj. og adv. som har unaade, yttter unaade til een. Kongen er bleven ham unaadig. Et unaadigt Svar, Afslag. Det blev unaadigt optaget.

Unaturlig, adj. 1. ifte naturlig, som strider imod Naturen, imod en KINGS Bæfen og naturlige Bestaaffenhed ell. Bestemmelse. unaturlige Lyfter, Fødemidler. 2. ifte indbrettet, opfundet, sammenfat i Overeensstemmelse m. Naturen; konstet, tvungen. En u. Charakter, Stilling. — Deras: Unaturlighed, en. ud. pl.

Uaavgiven, adj. v. ikke naavgiven ell. bencvnt; uncvnt.

Und, en uadskillig Partikel, (svarende t. det L. ent; N. S. unt; A. S. and, æt; og tilsværs t. Isl. undan) som beels udsætter en Bortfiernelse fra et Sted, beels en Berøvelse, Fraværelse ell. Ophævelsen af det m. Partikelen sammensatte Ordts Bestnd. (s. nedensfor unddrage, undflye, undgaae, undskyde, undtage, undvære, m. fl.) I nogle Sammenfættninger, f. E. undfange, undgielde, undlade, undfige, har Partikelen en forkiællig Vækning, hvis Genførelse ei er ganske klar.

Unddrage, v. a. og rec. 3. (s. Drage. L. entziehen.) 1. bevirke, at en Person ell. Ting kommer ud af noget, befries for noget. "Svorfor skulde du ham fra sin Straf unddrage?" P. M. Troiel. 2. berøve ell. betage Besiddelsen ell. Bruugen af noget. At u. een sin Diels. "Det, som Tankerne idellig fornye, det unddrages ikke af Sukommelsen." B. Thott. "En Stiebning, der unddrog ham næsten enhver Berøring med Livets lysere Sider." M. 3. At u. sig fra noget, holde sig fra, lade blive. At unddrage sig fra sine Pligters Opfyldelse. "Denne Rolighed beslaar ikke deri, at han unddrager sig fra gavnende Forretninger." Eneeb. Det er et Arbejde, jeg ikke kan u. mig fra. "De Venner, fra hvis Dmgang og Elbsfordriv han ikke kunde unddrage sig." Bandal. "Maas vi ikke fra Lid t. anden unddrage os fra Verdens Lummel og dens Adspredelse." Balth. (Steldnere m. Objectets Dat. "Mens det sig unddrager Mangdens Die." J. E. Seib.) — Deras: Unddragelse, en.

Unde, v. a. 2. [J. unna. A. S. unnan.] tilsværs Besiddelsen, Andelsen af noget, lade een nyde noget, og finde Allfredsheit, Fornoielse deri; tilsværs, tillade. At u. een det bedste. Han under mig ikke den Nad, jeg under. (s. misunde.) Derfor Gud under mig Livet, under mig at leve i nogle Aar.

Undentag, et. Et allene, ell. mest p. Bornholm brugeligt Ord, som bemærker den Afgift, en Bonde betinger sig f. sin og Lustrues Lovetid af den, t. hvem han afftaer sin Gaard; ell. d. s. f. Aftæger. (sv. Ussings Ann. t. Lingsr. II. 68.) Deras: Undentagsmand, en. den, der har betinget sig Aftægt, og sidder t. Huse p. den afftaede Gaard; en Aftægtmand. (Fr. 3 Dec. 1828. Hansen d. Stiftsvæsen. 2 lidg. S. 181.)

Under, et. pl. e. ell. ligisng. [J. Under. L. B under.] en i høi Grad uadværdtig og ubegribelig Gienstand ell. Lidbragelse; serb. (dog fieldnere) en saadan udsætes Vækning ell. Forandring, der ikke efter Naturens sædvanlige Lovt kan fattes ell. forklæres; et Vidunder, Underværk. Det var et U., at

han ikke slog sig ihjel. Det er intet Under at hun hellere vil have den unge Mand (o: man begriber det lettelig.) Et saadant U. var aldrig før seet. "Et Under er det, og maaskee det stærke, Historien kan oprisfe." Bagg. Et Naturens Under. (pl. Under. "Da dit Dietast saae Godheds Været og Wiidsdoms Under svære uslørede trindt omkring dig." Ewald. "At forkunde Guds Under m. stærke, vise og trosterige Ord." Wynster. "Maar den Evige skriver sine Under i Verdens Karbager." Wynster. Præd. 1823. I. 197.) = Deras: underfuld, adj. i høi Grad forunderlig og usforklarlig; vidunderlig; som seer, vortes ligesom ved et Under. Et underfuldt Syn. En u. Lidbragelse. — Undergierning, en. pl. -er. (Wynster.) d. s. f. Underværk, hvilket dog br. mere. — Undertegn, et. vidunderligt Tegns, overnaturlig Forbedyning. (D. Guldb. B. Hist. I. 108. L. B underjelshen.) undervirkende, adj. v. som gior, frembringer Underværk. Underværk, et. pl. -er. (L. B underverck.) 1. et overordenligt, i høi Grad forunderligt Arbejde; et Vidunder. "Hvert Stridt, du gior, er stræet m. Wiidsdoms Underværk." Tullin. 2. serb. en Giening ell. Vækning, der ei v. Naturens sædvanlige Kræfter kan frembringes; et Mirakel, Vætegn. (s. dette Ord.) = Nære have desuden dannet flere Sammenfættninger m. dette Vd. (u. den abject. Betydning: underfuld) f. E. Underbarn, (Ingemann.) Underblomst. Undergiører (Mirakelmager. Wynster.) Underkraft, (E. Storm.) underktion, Undervirkning, o. fl. hvilket dog, f. deres Tydtygheds Stald, have fundet liden Indgang. = Af Under er desuden afledet: underlig, adj. [J. underleg.] f. som, sænderlig, sænderlig, ser. (sv. forunderlig, vidunderlig, beundringsværdig.) Et underligt Indsats. Det gik underligt til en. den Sag. Underlige Ting, Glerninger. — Underlighed, en. pl. -er. Synderlighed, Serhed. Den Mand har mange Underligheder.

Under, præs. [J. undir. A. S. under.] I Alm. udtrækker dette Ord Vdbrættningen af over, ell. betegner, i den egentl. Bemærkelse, (om Stedsforhold) at en Ting er p. et lavere, dybere Sted, end en anden, og det saaledes, at den bedækket af samme; ell. at i det mindste en lodret Linie kan falde p. den fra den høiere Gienstand, som er over den. A. om Stedsforhold. a.) egentlig: 1. om Gienstandens Stilling ell. Bevægelse paa (ell. hen til) et lavere ell. dybere Sted, m. Hensyn t. en anden Gienstand, som er over den, ell. beskæft. sig p. et høiere Sted. Det ligger under Stolen (egentlig: Stolesædet.) Der kryber et Dyr u. Bordet (o: kryber sig krybende.) — Der-

imod om Bevægelsens Retning: At krybe u. Bordet (o: saaledes at man kommer der, i. hen under Bordet.) At gaas u. en Bro. Vi gik ind u. Broen. At sidde, at sætte sig under et Træ o: under dets Krone ell. Grenne. At bringe et Huus u. Tag. At komme under Tag o: i Huus. At boe u. Tag m. een o: i samme Huus. At boe under Laget o: overst i Huset, ell. paa Koffet. — At staae u. en Trappe o: bag den, og saaledes, at man tillige har den over sit Hoved. At staae nedens for (nedens ved, nedens under) Trappen o: foran Trappen og v. dens Fod. 2. om en saadan Stilling ell. Bevægelse, hvorved ikke saameget tages Hensyn t. at noget er nær ell. umiddelbar over Subjectet, som at dette tænkes i Forhold t. en højere Stienstand (t. noget, som er ovenfor, ovenover.) Fuglene under Himlen. At ligge under aaben Himmel. Der stier intet nyt under Solen. Vi stod p. Bergtet, og saae de andre dybt under (nedens for) os. Veien løber u. Bakken o: nedens under, v. Foden af. Vi seilede under Væns Skind. "Han, som boer lidt under Havet." Bæstel. — "Af Himmelens, af Duggen og af Dybet, som ligger nedens under." 5 Moseb. 33. 13. (jvf. nedenunder, (s. nedens) derunder (der) og herunder.) 3. om en Stilling ell. Bevægelse, hvorved det, som er under, enten ganske ell. tildeels bedækkes af en anden Ting, ell. er under (nedens for) den synlige Overflade af noget. At dukke sig u. Vandet, putte sig ned u. Dynen. At sætte Landet u. Vand. Gele Egnen stod under Vand. At tage noget u. Luft Raag. At bise u. Jorden. — At tage noget u. sin Kappe. — At tage een u. Armen. At høre noget u. Armen (forfikkelt fra: at høre i Armen.) sig. At sege u. en Byrde. At skule sin Følelse under en forskilt Eigegyldighed. — Dertil høre p. en Raade ogsaa de Tilfælde, hvori man udtrykker en Stilling, Bevægelse ell. Handling, der finder Sted umiddelbar ved den Ting, som er over; ell. hvor under udtrykker noget, som er indensfor. At hange en Krands op under Koffet. At male p. Kalk u. Svælvningen. At sætte Støtter u. Svælvningen. — At gaas m. Sillefoder under sine Klæder. Han tog en Reise paa, under Klosten. (Derimod, naar Tælen er om det Klædemønster som er nærmest Egenet, og især den Deel, som er ovenfor Væstestedet: Han havde Bæsten paa inden for Klosten. Han har det, skulte det inden f. Klosten.) b. skueligen: 1. om et Forhold, hvori en Person ell. anden Gjenstand tænkes indskrænket ell. bestyret v. en magtigere (undergivet, underordnet denne.) At være under Dypnen, v. Evang. At staae u. een (være pligtig t. at adlyde ham.) Han havde 500 Mand under sig (u. sin Befaling.) At have

noget u. Hænder (bestyre, raade over.) "Jeg vil endnu ikke meddele Regler f. Arbejdet under dine Hænder." Stoud. At bringe et Land u. sit Herredømme. At leve under en mild Regjering. — Det er under Laas og Luffe. 2. om et Forhold, hvori en Gjenstand tænkes ringere i Grad ell. Rang, end en anden. Han staaer langt under ham i Ræddom. At sidde u. een i Retten. 3. om et Forhold, der udtrykker et ringere Tal, en ringere Pris. Hun er snarere over, end under 30 Aar. Børn u. 10 Aar. Jeg kan ikke sælge det under 10 Rbdlr. At sælge noget u. Prisen o: den sædvanlige Pris, den Pris, som andre tage. 4. i visse Tilfælde: om Raaden, hvorpaa noget er ell. stier. (jvf. A. a. 3, hvorefter dette tildeels er en sig. Bemærk.) Det er bestemt u. Navn af Bøvergel. Under den Betingelse, u. disse Vilkaar. At følge een u. Værstabs Stien, Raade. De dulgte deres Klædighed under Stien af Ungdomsvenskab. — Under hans Haand og Egl. — Om Straffen, som er sat p. Overtrædelser af et Forbud: Ingen maa under hoi Straf indføre disse Varer. Det er forbudt u. Livs Straf. c.) Desuden i adskillige egne og figurl. Talesmaaber: At spille under Dække m. een (være i Ledtog m.) Skibet er under Seil; at gaas u. Seil. Eropperne stode under Baasben. At staae een under Præt. At gaas ell. see een under Vane (ikke frygte hans personlige Væde.) At komme u. Tiltale; være u. Forsølgelse. (A. b. 4.) At komme under Veir m. noget (erfare, opspore.) Under eet, samlet p. ceengang. B. om Tidsforhold: hvor man vil udtrykke, at noget er til-ell. stier imedens noget andet varer (en Samværen i Tiden; dog kan i enkelte Tilfælde; f. E. hvor Tælen er om en kortere Handling ell. Tildragelse, samtidig m. en anden af længere Varighed.) Det tilbød sig u. denne Konges Regjering. Han talte m. dem af og til u. Naaltidet. Under Samtalen, u. Prædikenen, u. Sangen (o: medens disse vare.) Under hele denne Tummel sov han roligt. (Hertil hører adv. underetiden, underveis.) jvf. imedens. C. Som adv. br. dette Ord i enkelte Udtryk: At gaas under, gaas t. Grund, odelægges aldeles. (s. Undergang.) At bukke under f. noget o: overvældes, overvindes af. Der forsaates noget under (o: et Ord ell. stier er udeladt i Sætningen, som man maa tænke sig f. at udfylde, dens Mening.) At stive under (sætte sit Navn u. noget. f. understveive.) I Sammensætn. derunder, herunder, hvorunder. (Jvf. se adj. og adv. underst.) D. I Sammensætninger har Præpos. under deels a.) den egentlige Bemærkelse m. Hensyn t. Stedet (f. E. Underbyrre, Underdyne, Underflade, underjordist, Underflader,

Underkop, **Underfloet**, **Undervogn**, o. fl.) h.) dets br. den om noget, der i Sammenligning m. andet er lavere, ell. med Hensyn t. det, som er ovenfor, er høiere oppe, ell. til en Overdeel. (s. G. Underarm, Underdeel (Nederdeel) Underliv, Underløbe, Underflorpe, Understov, o. s. v.) o.) om et underordnet Forhold, et ringere Vilkaar (Underafdeling, Underbetient, underdanig, Underdommer, Underfoged, Underhuus, Undermand, Underret, o. fl.) d.) om noget, som er ringere i Tal ell. Maat, end det bør være. (Undermaal, Undervægt.) e.) i andre uegentlige og figurl. Bemærkelses, (s. E. underfundig, underhandle, underfange sig, undervise ic.)

Underafdeling, en. pl. — er. en mindre Afdeling af noget allerede afdeelt; Afdeling i en Afdeling. (jvf. Underdeling.)

Underarm, en. pl. — e. den nederste Deel af Armen, fra Albuen t. Gaanledet.

Underbetient, en. pl. — e. B. som staaer under ell. er underordnet en anden; ringere Betient.

Underbinde, v. a. 3. binde et Bånd om Nederdelen af en Ting, ell. nedenfor et vist Sted p. samme. At u. Nabelstrængen, underbinde en Pulsaaer. ("Dødsnerne, som vare underbundne m. Sætte under Brysterne." 2 Macc. 3. 19.)

Underbud, et. pl. d. s. Bud, som er ringere, end det, en anden har budet, (modf. Overbud) ell. ringere end det, Selgeren forlanger f. sine Varer. At gjøre Underbud p. noget. "Han blev haardnakken v. sit Underbud." Bagg. (Lohr. II. 128.) (Sielønne forestøpper v. a. at underbyde een, end ringere; det modf. af overbyde.)

Underburer, n. s. pl. Burer, som bæres under andre og egentlige Burer, ell. nærmest v. Kroppen. Foruden Klædes Burer og Eccrædes Underburer, tog han endnu et Par tykke Overburer paa.

Underdan, s. Underfaat.

Underdanig, adj. 1. adlydende; forpligtet t. Lydighed mod en Overherre ell. Dyrighed. "Siger eder Jorden underdanig." 1 Mos. 1. 28. "En Forevending t. at gjøre sig dette Land underdanigt." Mandal. (I denne Bemærk. lidet brugel.) 2. i hoi Grad selvgættig, ærbødig og ydmyg mod en Overmand. "I Avinder, være eders egne Mænd underdanige." Eph. 5. 22. (i hvilken Bemærkelse det ofte br. som et af Høflighed ell. Bedtægt indført Udtryk imod Høiere, og i at tiltale dem. Min underdanige Ansøgning, Begiering. "Deres ydmyge Bøn, som underdanig bede dig." Str. 36. 16.) = Underdanighed, en. ud. pl. 1. Lydighed mod en Overherre ell. Regent. "Nu maatte Særene p. ny forbinde sig til Underdanighed." Mandal. 2. en hoi Grad af Ærbødhed, Ydmyghed og Ly-

dighed mod Overmand. At drive Underdanigheden alt for vidt.

Underdeel, en. pl. — dele. d. s. f. Nedersdeel (hvilket dog oftere bruges.)

Underdeling, en. pl. — er. videre Deling af noget, som alt tilforn er deelt. Subdivisio.

Underdommer, en. pl. — e. Dommer v. en Underret. (jvf. Overdommer.)

Underdyne, en. pl. — r. Sengebyrne, som man ligger paa (modf. Overdyne.)

Underdømme, v. a. 2. forlæste en Dom, underkende. (men forestøpper langt fælsnere.) "Derfor hans Sag blev underdømt og sagt bevist, da vilde han ikke bede f. sig selv." Goldberg. R. Bist. 1614.

Underfald, et. Båndets Fald p. Nederdelen af et Rullehiul. = Deraf: Underfaldshjul, et. Rullehiul, som dertil er indrettet.

Underfaldsøvern og **Underfaldsmølle**, en. f. Nederfaldsmølle. — Underfaldsvand, et. Vand, som ledes t. et Underfaldshjul.

Underflade, en. pl. — r. den Flade af en Ting, som vender nedad; Nederflade.

Underfoder, et. d. s. f. Soder,

Underfoged, en. pl. — er. 1. en Foged, som staaer under en anden; en ringere Foged. 2. et vist Slags Embedsmand i Risbenhavn, som forestager Execution efter alle Domme, Høiestrets undtagne.

Underfore, v. a. 1. sætte Foder under. (s. Foder og fodre.)

Underfundig, adj. rænkfuld, snebig; som v. Rænker og Spidsfædigheder udsoger Forpligtelser (Sporon) ell. ved skult, uformodet Svig bedrager Andre. — object. som gaar ud p. Rænker og Svig. Underfundige Zaner. (Job. 21. 27.) "Lad dit Sierte bedaares et af underfundig Tale."

Dhleschl. — Deraf: Underfundighed, en. ud. pl. (s. Underhyggia.) Bestaffenheden, at være underfundig. "Den, sig i Svig og Underfundighed haver ladet besinde." D. Lov. "Aldrig manglede Underfundighed Undskyldninger t. at besmykke, endog den værste Sag." Kampmann. "Forfægtighed uden Frugttagelighed, Klogskab uden Underfundighed." Jacob. (jvf. det af Sporon anf. Exempel. Wüllers danske Synon. I. S. 268.)

Undergaae, v. a. 3. lide, glennemgaae, udholde, underkastes. At u. en Forvandling. "Naar et Folk undergaaer nogen mærkelig Forandring." Gulbb. "Dvoledes Rvstertierne Lid efter anden have undergaaet store Forandringer." Gulbb. (Forstælligt fra v. a. at gaar under. Dog bruger Solberg ogsaa undergaae i Bemærkelsen: gaae t. Grunde. "Man skulde Verden see, i Hast at undergaae." P. Paars. I. i Sang.)

Undergang, en. ud. pl. Døds af en Tings Tilværelse; fuldkommen Udødeliggelse. Riget var sin U. nær. Stadens

11. ved Jordfælv. Det blev hans Undergang. (jvf. Afgang.)

Undergivnen, adj. v. pl. undergivne. 1. som er under en andens Herredømme og Myndighed; som staar under, aflyder en. At være mild, haard mod sine Undergivne. "Alt Folket som er dig undergivet." Samselbanst Biblesoverf. "Kenneket er albrig frit i den Forstand, at han intet Herredøms er undergivet." Rynster. 2. underkastet, udlat for. "Det er alle Tings Natur, at være Forandring undergivne." B. Thott. "Dog fandt jeg Ingen — som jo var Vilddrele undergivet." Rynster. "Da bar de dobbelt Straf at være undergivne." D. Lov. VI. 2. 5.

Undergivnenhed, en. Bestaaffenheden, at være under en andens Myndighed; Lydig- hed, Underkastes. "Enhver Lydig- hed er ikke et Bevill p. vor Undergivnenhed under Loven." Balth.

Undergrave, v. a. 1 og 3. grave under noget, især f. at saae det t. at falde, om- sturte, kuldfaste v. at grave. Røtterne have undergraver hele Buset. At u. en Muur. "Naar vælsig Storm fra Norden lader, den undergraver lumst din sandig Fob." Pram. — figur. At u. Statens Vel- stand, u. Helbreden o. ødelægge lidt efter lidt. "En nedrig Dagvafter, der undergraver Fyrstens og Folkets indbyrdes Til- lid." Rahbet. "Den Sværm, der kun kal- der sig dine Venner, f. at undergrave dit Held og fortære din Formue." Samme. — Deraf: Undergravning, en. pl. — er.

Undergraver, en. pl. — e. en Graver v. en Rikke, hvis Embede er ringere end Over- graverens.

Undergroet, adj. v. som er voret neden under; ell. nesentl. bevoret. Undergroet med Haar, m. Fædt.

Undergud, en. pl. — er. i Mythologien: en ringere Guddom, en Gud af ringere Magt og Ansæelse. "En eneste Overgud, som har en Mængde Underguder under sig." Schytte. (Indv. Reg. IV. 22.)

Underhaanden, adv. ikke aabenlyst ell. offentlig, stillende. At lade een u. vide. At sælge noget underhaanden.

Underhandle, v. n. 1. (har.) søge at forlige ell. forene stridige Forbringere ell. Hensigter, søge at bringe Forlig ell. Fors- bund til Veie. At u. med een om noget. Der blev længe underhandlet om Fred. — Underhaandler, en. pl. — e. den, som driver eller søger at fremme en Underhandling imellem to stridende Parter. (f. Mægler, Mellemand.)

Underhævende, f. undergivet (et mere naturligt og sprogtigt Udtryk.) (D. Lov. VI. 2. 5. VI. 3. 2. "Med Rod og Række- hed fulgte hans Underhævende deres Ansøer." Børdal. Mindesm. II. 106. 68.)

Underhold, et. ud. pl. [T. u n t e r h a l t.] b. f. f. Underholdning, Mæring, Ophold.

Underholde, v. a. 3. (f. holde.) 1. be- virke at en Ting vedværet, holde v. Magt, vpholde. (sustinere.) Dog især, og næsten allene, i Bemærkelsen: give, Raffe det for- nødne t. at holde Livet vedlige, give Livets Ophold. At underholde en stor Familie, mange Tjenestefolk. "At ernære, er at give i en vis Tid et Menneske den Føde, det behøver. At underholde, er i en vis Tid at forsøge een m. hvad han behøver t. Livets Ophold. Man siger om en Familiefader: han har flere smaa Børn at ernære, og en fraværende Søn at underholde." Müller. 2. i en nyere, af det L. optagen Bemær- kelse: forførte Tiden, more. Han forstod at u. et heelt Selstap v. sin Vittighed. En Underholdende Samtale. = Underhold- ning, en. ud. pl. 1. det, som tjener t. Livets Ophold. "Gødset tillagt Klosters t. Underholdning, baade f. dem som skulde lære, og dem, som skulde optages." Goldings R. Hist. 1614. 2. Morstab, Tidsfordriv. (d. Tale.) "En Fornødsle kaldes Underhold- ning, naar den ihjelsætter Stæleovnerne; og har derfor et mere indskrænket Omfang, end Morstab. Rigsom der gives Under- holdning, som endnu ikke (ell. for enhver) er Morstab; saa kan der være Morstab, som ingen Underholdning vber." Müller.

Underhuus, et. 1. den nederste Deel af et Huus. (Lidet brugel.) 2. den Deel af det engelske Parlament, som bestaaer af valgte Medlemmer f. Landstæberne og Stæ- derne (House of Commons.) f. Overhuus.

Underhyre, v. a. 1. hyre ell. leie den ell. det, som en Anden har hyret, v. at love højere Betaling, Løn e. b. "Ingen Skips- per maa underhyre en Andens Styremand ell. Baadsmænd." D. Lov. IV. 1. 2.

Underjagt, en. kaldes, i Mosebøen t. Overjagt, Jagten p. det mindre Wildt, Ræve, Hare, m. m. samt Fuglevildt. (Schytte. Indv. Reg. II. 313.)

Underjorden, n. s. (kun m. best. Art.) Underverdenen, den underjordiske Verden. "Underjorden går et Hop." Bessel. "Eit at vorde Underjordens Dronning blev du født." Ohlenschl. (Walder.)

Underjordist, adj. som er, findes under Jordens Overflade. Underjordist Tid. Et underjordist Bud. — absol. br. Under- jordist om de forskellige Slags digtede Væsener, som Folketro har tænkt sig i under- jordiske Opholdssteder. (Nisser, Dverge, Alser e. d.) "Underjordist, som sover: du maa ikke undres over, at min Sang dig vækker op." Bessel. (Det usædvanl. Un- derjordiske forekommer i Baggesens R. Klm. S. 379.)

Underkaste sig, v. rec. 1. give sig i en andens Vold, under en andens Herredøm-

me. Dette Folk havde frivillig underkasted sig. "Den herskende Drift i Slæden, der m. lge Eyst underkaster sig enhver hellig Befaling." Balth. (Den act. Bemærkelse: at bringe under sit Herredømme, er mindre brugelig; ogsaa partic. underkaster for: underlagt, undergoven, afhængig af, foreskommer ikke ofte. "Alle disse Personer, Ting og Forretninger — ere underkastede Regjeringen." Sneed. (Saml. Skr. VII. 68.) 2. frivilligen sætte sig under visse Vilkaar. At underkaste sig en Prøve, Examen. Jeg vil hellere underkaste mig et høert Saan, end indgaae dette. 3. At være underkastet, lide, være undergoven, ubstaf for. "En Nation, som boer i Lande, der af alle have været mindst Forandringer underkastede." Sneedorf. Den Søfarende er underkastet idelig Livsfare. = Underkastelse, en. Handlingen at underkaste sig. "3 andre Selskaber, hvor al Ullighed kommer enten af Dvaag, ell. af Underkastelse." Sneed. "De ville undbrage sig fra den Underkastelse, som de dog vilke, alle skal underkaste sig." Birtner.

Underkiende, v. a. 2. Kiende ugjeldig, forsætte en Dom. At u. en Dom. "Med mindre det — f. nogen Dverret underkiendes." D. Lov. V. 6. 1. "At underkiende Vidner." I. 13. 23. — Deraf: Underkiendelse, en. "Naar han fremdrog det forrige Tribunals Domme t. Underkiendelse." Rahbek.

Underkiøle, en. pl.-r. Kiøle, som bæres under en anden.

Underkiøbe, v. a. 2. formaae v. Gaver, Kiøbe til noget, bestikke. "Jeg troer, at han hemmeligen maa være underkiøbt af min Søn t. at raabe mig dette." Sneed. "En underkiøbt Statholder erklærede sig f. Ridderne." D. Guldberg. "Derfor maa jeg underkiøbe Folk, t. at laste min Stabsning i Huen." Solb. (Jac. von Eyb.)

Underkloffe, en. pl.-r. et Slags Understøt, (som Quindfolk bruge under andre Klæder. (f. Kloffe 3, c.)

Underklæder, pl. 1. Klæder, som bæres under de egentlige Klæder, ell. som man ligger i om Natten. (Moth.) 2. Vest og Burer som Mandfolk bruge, i Mødsætning t. Kiøle, Dverkiøle o. d. Rød Kiøle og hvide Underklæder.

Underklædning, en, pl.-er. et heelt Sæt Underklæder.

Underkof, en. pl.-ke. en Kof, som tæner under Vestestokken. (Moth.)

Underfonge, en. pl.-r. en Ronge ell. Fnrise, som staaer under en Andens Oversherredømme. Harald Haarfager undervang og fordero de norske Underfonger.

Underkop, en. pl.-per. den underste, flade Kop af et Par Kopper.

Underkue, v. a. 1. bringe m. Magt t.

Eydhighed, ell. under sit Herredømme, underkuinge. — At underkue et Folk. "En underkuet Land ei Friheds Kaphn taaler." Storm. "Mistillid og Kumstbed indbivne sig i det underkuede Sind." Kampmann. 2. qvale, hindre i sin Fremvært ell. Virkning. Disse Trøer ere bleve recent underkuede i deres Dvært. "Stror underkuet Fild han Mod og Evne giver." C. D. Biehl. — Deraf: Underkuelse, en. pl.-r.

Underlag, et. pl. d. f. det, som lægges under noget andet. Et U. af Lemmer. "Jordsmønnets Underlag, ell. det Jordslag, som findes umiddelbart under det dysefede Lag." Duffen.

Underlig, Underlighed, f. efter n. s. Under. S. 595.

Underligge, v. n. f. ligge under, (Agge, 1.) "At Dyden ofte kæmper her forgiøves, og tidt i Kampen underlaae." S. Blicher. (Sneekloffen. 89.)

Underliggende, partic. som høret til, hører under en vis Bestyrelse. (Moth.) Dette Rige m. de underliggende Landskaber.

Underliv, et. ud. pl. den Deel af det menneskelige Regeme, som er nedenfor Brøsthuuhseden (især om de indvortes Dele.) f. Bug, Tarmbug. Moth. Smertter, Forstoppelser i Underlivet.

Underløbe, en. pl.-r. den Løbe, som er under Dverløben.

Underlægge, f. lægge under. (partic. er brugeligt. Det underlagte Papir.) "Ja, hele Verdens Magt en Spaamand, Glæk og Nar har været underlagt." Solberg. P. P. "Jord og Himmel er ham underlagt." Thaarup. "Kæmpende mod den Trældom, som den imod sin Wille er underlagt." Mynster. — Underlægge sig, for: undertvinge, underkaste sig, erobre. "Undertiden steete det, fordi man havde underlagt sig et andet Land." D. Guldb.

Underlærer, en. pl.-e. en Lærer af ringere Grad. (Moth.) f. Overlærer.

Underløbet, adj. v. i Udtrykket: underløbet Blod o: Blod, som er løbet ud af en Aare og størknet under Huden.

Undermaal, et. ringere Maal, end tilbørligt. At give een Undermaal. — Undermaalstømmer, et. Lemmer, som ikke har sit rette Maal.

Undermand, en. pl.-mænd. den, som i Stand er ringere end en anden, ell. staaer under en anden. (modf. Overmand, 4. og Ligemand.) Han vilde befale over mig, som om jeg var hans Undermand.

Underminere, v. a. 1. (f. Mine.) grave Miner ell. Minegange under en Vold ell. Bygning, f. at kunne svænge den i Luften. At underminere en Bastion.

Underofficer, en. pl.-er. den ringeste Befalingsmand over Krigsskolf.

Underordne, v. a. 1. sætte en Stenstand

i Betydning, Digtighed, Magt ell. Vildekraft under en anden (subordinars.) Han er mig underordnet. "En underordnet Besident. "Den Første — som underordnede hine vilde Sindsbørgere Fornuftens Deverherstab." Synesius v. Bloch. "Læreren, hos hvem Indbildningekraften maa underordne sig Forstanden." R. — Dets af: Underordning, en.

Underpant, et, pl.-er. Pant, som gives een t. Forsikring om Opfyldelsen af en Forpligtelse. (Hypotheca. Noth. Egentlig ikke forpligtelig fra Pant, og overflødig.) "Underpant i faste Eiendomme stifter større Ret, end Underpant i Løse." A. Ussing. Num. t. Tingsretten. I. 4.

Underret, en, pl.-ter. den almindelige Ret ell. Domstol, t. hvilken Sagerne først indskrives, og hvorfra appelleres t. en Overret. — Underrettsdommer, en, d. s. f. Underdommer.

Underrette, v. a. 1. (E. u n t e r r i c h t e n.) undervise een om noget, give en Efterretning om noget, i et vist Diemed. Jeg er nylig bleven underrettet derom. (Jof. Berette.) = Underretning, en, pl.-er. Efterretning, som m. Flid meddeles een. At give een Underretning om noget; saae den fornødne U. i (om) en Sag. "En Eftersretning har t. Diemed, at give noget vist tilkendende; en Underretning tillige, at advare, raade ell. bestemme. En Underretning gives derfor altid af een, som veed hvorfor han giver den." Sporan.

Undersaat, en, pl.-ter. [S. Undersåti.] Enhver i et Statssamfund levende Person, betragtet som den, der er undergIVEN den højeste Magt i Staten, ell. Regieringen. At bestemme Forholdet imellem Regenten (Kandsherrn, Fyrsten) og Undersaatterne. (S ældre Læder findes Dødet brugt af Hertsaand om deres Bønder.)

Underfat, adj. v. kort og tillige fed og vel v. Magt. (Noth. i d. Tale br. undersætfig.) "Disse synes at være en mere underfat, bredskuldet og stærkt bygget Folkesamme." R.

Underseil, et, pl. d. s. kaldes til Skibbs de Seil, som føres under Mærket p. Mastene.

Understaal, en, pl.-er. en Staal t. at sætte under noget. (s. Underlov.)

Understiorte, en, pl.-r. Stiorte, som man tager paa under en anden; Natstiorte.

Understiort, et, pl.-er. Stiort, som Dvindsfolk bruge under Kiolen ell. under et andet Stiort.

Understørpe, en, pl.-t. Størpen v. den Side af Bødet, der vender nedad i Bagerovnen. (s. Overstørpe.)

Understov, en, pl.-e. Stov af lave Træer og Buske; Kraststov ell. den Stov,

som ikke er naadet op t. lige Side m. Overstoven. (Jof. dette Ord.)

Understift, en, pl.-er. en Persons Ravn, der af ham selv skrives under et Brev ell. andet Document. At forsone noget m. sin Understift. Et Brev uden U. (Jof. Understiftning.)

Understive, v. a. 3. (s. Skrive.) Skrive sit Ravn under noget. At u. et Brev. Kongen har understrevet Dødsdommen. — Understiftning, en, Handlingen at understive. (ogsaa: Understift.) At give een noget t. Understift.)

Understlaae, v. a. 3. tilegne sig hemmelig; tilvende sig v. Understlaeb. (usædvanl. men forekommer i D. Lov.) "Derfor nogen fornyttet ell. understlaaer noget af samme Stibrubdet Guds." IV. 3. 1. "Hvo som samme Guds og Vrag understlaaer, skal straffes som en Tyv." IV. 4. 5.

Understlag, et, en Dørbistte, som lægges under andre Bistter i en Bygning t. desmere Styrkte. (Noth.)

Understlaeb, et, ud. pl. hemmeligt Besdrageri; Handlingen, p. en svigagtig Raade at tilvende sig betrodde Penge. "Enhver Klasse, s. at undgaae Understlaeb, bør have sit Stempel." Sneeb. At begaae U. "Bettenternes Understlaeb v. Biergværket er neppe at forekomme." Snytte.

Underst, adj. og adv. superl. d. s. f. nedderst, som er lavest ell. længst nede. (modsat øverst.) Den underste Deel af Bygningen. "Fald, som et Stykke af den underste Møllesteen." Job. 41. 15. Det laae underst i Strinet.

Understaae sig, v. roc. drifte sig til, vove paa at giøre noget (br. nu fun om forubne eller utilladelige, tilforn ogsaa om driftige, forvovne, tørkte Handlinger.) "Han aldrig understaaer sig mere sligt at giøre." Holsberg. P. P. Han understod sig at gaae lige ind i Saten. Løt du understaae dig, at komme f. mine Pine? — "At negte dets Virkelighed, det have de ikke understaaet sig." Baltholm.

Understeen, en, i en Rølle: d. s. f. Liggere. (Noth.)

Understifte, v. a. 3. hemmeligen indskrætte, indbringe noget nægte ell. falskt i det rettes ell. ægtes Sted (supponere.) br. fælden, og da i partic. Et understiftet Brev, Document. (Noth.)

Understryge, v. a. 1. slaae en Streg under f. at udmærke. At u. noget i en Bog.

Understryge, v. a. 3. (s. stryge.) forsone noget m. det, som skal stryges under; ell. stryge noget paa, som siden p. nu bliver overstrøget. At u. et Læg, understryge Tagstene (m. Ralf.) Det er først understryget m. Litsfarve, og siden malet m. Vit.

Understotte, v. a. 1. egentl. holde opreist, bevare fra Fald v. at sætte Støtter under.

At understøtte et Huus (hvor man dog oftest bruger støtte.) 2. yde Hielp, Bistand; fremms eens Hensigter, Stræben, Virksomhed. At u. een m. Penge. Han har lovet at u. min Ansøgning. At u. een v. et Arbejde. = Understøtning, en. 1. Gierningen at støtte ell. understøtte (1.) Man søgte v. Understøtning at bevare Bygningen fra Fald. 2. det, hvorved noget understøttes f. ikke at falde. "Kostbare Understøtninger af Sommerært." Schytte. (Sndv. Reg. II. 156.) — Understøttelse, en. 1. Handlingen at understøtte. 2. Hielp, Bistand (som er den hyppigst brugelige Betsmært.) At give een Understøttelse i Penge. Han har faaet offentlig U. til sin Reises.

Undersøge, v. a. 2. efterforske, søge at erfare en Ting's Væsen, Bestaaenhed, Sammenhæng. Denne Sag maa nøiere undersøges. At u. Godsets Forfatning. "Den, som undersøger, betragter en Gienstand fra alle Sider, under forskjellige Forhold, f. at tydeliggjøre sig dens hele Bestaaenhed." (jvf. drøfte, prøve.) "Maar Dommeren vil drøfte en Retslag, undersøger han alle de fremsførte Beviser, og prøver Gyldigheden af ethvert Vidnes Udsagn." Møller. — Undersøgelse, en. pl.-r. At gjøre, foretage en Undersøgelse.

Undersøg, et. ud. pl. det første Lag Togs halm, som lægges p. et Huus. (Moth.)

Undertegne, v. a. 1. egentl. sætte et Tegn under; (han undertegnede Skriftet m. et Kors, da han ei kunde skrive) men oftest br. dpt (især i Forretningsstil) for: underskrive, og Undertegning for: Underskrift.

Undertiden, adv. en og anden Gang, nu og da, skundom. Man gik undertiden det, som man hverken kan gjøre ofte, eller vil gjøre altid.

Undertrykke, v. a. 1. hindre, standse noget i sit Udbrud ell. i sin Fremgang. At u. et Dyrer. At u. (nedbryde) et Rygte; undertrykke en Tanke, en Mistanke. 2. fortrykke, tilføie Dverlast, betage lovsig Frihed og Rettigheder. At undertrykke den Ringe, den Fattige. "Du skal ikke plage en Fremmed, og ikke undertrykke ham." 2 Mos. 22. = Deraf: Undertrykkelse, en. pl.-r. At lide v. Mægtiges Undertrykkelse. — Undertrykker, en. pl.-e. den, som undertrykker andre. "Leide Forsvarere forsøgede kun Undertrykernes Antal." Engelst.

Undertrede, v. a. 3. (f. træde) træde under Fødder, træde ned, nedtræde. (D. Bibel; ellers usædvanl.) "Dg Føttet undertredte ham i Porten, at han døde." 2 Kong. 7. 17.

Undertreie, en. pl.-r. Treie, som bæres under andre Klæder, ell. nærmest Kroppen.

Undertvinge, v. a. 3. (f. tvinge.) bringe m. Magt under sit Herredømme. At u. et Land, undertvingne Nationer. "Ejket

af sine, saavel undertvingne, som indfødte Underkjaatter." Bogelius. — Deraf: Undertvingelse, en.

Undertagt, on. d. f. f. Aftagt. (Moth. felden.) jvf. Udoeragt.

Underveis, adv. medens man er p. Reisen; p. Reisen. Jeg mødte ham, talte m. ham underveis. Vi vare tre Timer underveis paa Bæltet.

Underverden, en. (i Alm. kun m. best. Art.) en underjordisk Verden. (i Modsetn. t. Oververdenen.) Underverdenens (ell. Underverdens) Guder i den græske Mythologie. "Der til Underverdens Porte Hermes vinket m. sin Stav." Priberg.

Undervise, v. a. 2. give Underretning om, undervette. (nu felden.) At undervise een om noget. (Esa. 38. 19.) 2. anvise, give Anvisning, Veiledning. "Da hun var tilforn underviist af sin Moder, sagde hun." Matth. 14. 8. "De glørdte, ligesom de vare underviste." 28. 15. — 3. bibringe een Kundskab, Videnskab, Dvælske, Færdighed i noget. At u. een i Mathematikk, i Regnekonsten, i Musik. — Undersviisning, en. pl.-er. At tage, at give U. i noget. Undersviisningstimer, en. Time, hvori Undersviisning tages ell. gives.

Undervogn, en. pl.-e. den Deel af Vognen, som er underfagden.

Undervoldsdige, et. pl.-r. smaa ell. lavere Diger, som anlægges for ved Hoveddigerne. (Kraft. Møhar. II. 935.)

Undervægt, en. ud. pl. for ringe Vægt, mindre Vægt end tilføielig. At give een Undervægt. sig om Udgift, som er større i et vist Lidsrum, end Indtægten. "Er offentlig Casses Undervægt." (Collin.)

Undervægtig, adj. som har Undervægt.

Undsfalde, v. n. 3. er. (f. falde) falde fra, forlade, tabes. "Jeg beder at du ikke vil undsfalde mig; men hjælp, træk og styrk mig." P. Tidemand. 1564. "Derfor vilde hun ikke undsfalde ham i Nodgang, som hun havde annammet i Nødgang." N. Hemmingsen. 1572. (jvf. Vedels Saro. S. 216.) "Aldrig hendes Vensteb ham undsfalder." Rahb. (Digte. 1802. II. 111.) "Vor Helt i denne Nød hans Nød og ei undsfalder." Gølb. (P. Paars.) "At undsfalde os af Futommessen." B. Thott. I. 48.

Undfangde, v. n. undfikk, har undfanget. [N. S. u n f a n g e n.] blive frugtsummelig (i Alm. kun om Mennesker.) Det br. ogsaa, skindt felden, som act. Efterat Barnet var undfanget. "Svad gnseligt undfanget er, skal skint opstaae." Ohlenschl. — Deraf: Undfangelse, en. (Conceptio.) "De lærte, at dette Liv er kun at ansee som en Undfangelse t. det virkelige Liv." D. Guldberg.

Undflye, v. a. og n. 1. [L. entfliehen.] fjerne sig fra v. Flugt; undgaac v.

Flugt. At undflye sine Fjender. At undflye Faren. Den Faaue forsøgte v. at undflye. "Den Lette kan ikke undflye, og den Værdige ikke undkomme." Jer. 13. 6. "Der skal ingen, som flyer, undflye af dem, og ingen, som undkommer, reddes." Amos. 9. 1. (jvf. undvige.) "Man undviger (undgaaer) sin Fjendes Nærvarrelse; man undviger (undviger) hans Forsælgelse; man undflyer hans Efterstræbelser." Sporon. — fig. undgaae v. egen Kraft ell. Bestræbelse. "At søge Fristelser, hvor man kunde undflye dem, er Forvoovenhed." Bastholm.

Undflye, v. a. 3. (s. flyve.) undgaae v. Flyven; og figurl. slippe hastigen ud fra; undslippe. "See ham, og skælvt ved de Død, som undsløi Spottesrens Løbe." Hørs. "Dog fattede han ikke — de Død, som fra Læberne undsløi." Samme.

Undfri, v. a. 1. befrie, redde, frelse af Nød, Fare e. d. (Nyt og usædvanl.) "Saa undfriet og Salobs Søn selv Mangelen trodsjer." Hørs.

Undgaae, v. a. 3. f. gaae. [I. entgehen.] 1. gaae bort fra, sienne sig fra. (sielden.) "Seg saae min Søn, min Baldur, hvi undgaaer han mig?" Whenschl. 2. slippe fra det som er ondt ell. ubehageligt (uden Denjon t. om det skeer v. egen Virksomhed, ell. ved Tilfælde, jvf. undflye, og undvige.) "Man undgaaer ikke allene det Bug, som (man selv, eller) en anden bødede af for; men ogsaa det, hvor Villien ikke blev t. Stjerning. — Men man siger rigtigere: den Fare maa man søge at undgaae; end: den Fare maa man undgaae." Sporon. (nemslig hvor Meningen er: ved forsættlig Bestræbelse. Derimod siger man: Derved undgik han en stor Fare; da her egentlig blot sigtes til Begivenheden.) "De kunde dog ikke undgaae det, Aag, de stuede for." D. Guldb. "Et forsaldent Minde — som undgik Aldens Nød." Thaarup. At undgaae den fortiente Straf. "Saa Wittige tidt maae begaae de mindre Feil, f. skære at undgaae." Papes Krit. v. Schiermann. Jeg kan ikke undgaae at glære ham et Besøg. Jeg søgte at u. denne Materie i Samtalen. "Himmel, Jord og alle Elementer har inset, som undgaaer hans Poesie." Ewald. 3. blive ubemarket, unddrage sig Sandbningen. Det undgik ikke hans skarpe Blik. "Hvad der undgaaer Dmærksomheden, naar man er i Bevægelse, fastholder den omsider, naar man sidder stille." Bagg. 4. sielden absol. og intrans. i Bemærkelsen: undsine, 1. "D kunde jeg undgaae, jeg over saltten Es velvillig slyede." Borbing. I. 244.

Undgielde, v. a. undgialdt, undgieldet. undertaktes ubehagelige Følger, bøde, lide for. Det skal han komme til at u. "Kon du din Omhed vil et m. Foragt undgielde?"

Falster. Zieneren maatte u. Herrens Forsælle. "Dit Blod det undgielde." Bagg.

Undkomme, v. n. 3. er. (s. komme.) komme bort, slippe bort. Zienderne forsøgte ham; men han undkom uskikkelig. At undkomme af Faren. "Forbryderen undgaaer undertiden Straffen v. at undkomme af Fængslet." Sporon. "De, som ere undkomne fra Sværdet." Jer. 44. 28.

Undkomst, en. det, at undkomme, at slippe bort ell. fra noget; Sællighed ell. Mulighed t. at undkomme. "Der er ingen Undkomst meer." Rahbet.

Undlade, v. a. 3. (s. lade.) lade blive, ikke gjøre ell. foretage. At u. en Handling. "Den, der undlader at gaae, hvor han kunde, negter sig selv en lykfsalighed." Rahb. "Han undlod ikke at gjøre Ministertens sin Dpvarning. (jvf. efterlade.)

Undløbe, v. a. 3. undløb, undløbet. (I. entlaufen.) undgaae v. at løbe, ell. ved ilksom Flugt. (jvf. undvige.) "Han er undløben, som en Raa af en Snare." Sir. 27. 20. "Man undviger (undgaaer) sin Fjendes Nærvarrelse; man undløber hans Forsælgelse; man undflyer hans Efterstræbelse." Sporon.

Undre, v. impers. 1. vække Forundring. Det undrer mig, at han ikke f. længe siden er borte. Det maa ikke undre Dem.

Undre sig, v. rec. 1. og undres, v. n. pass. søle og yttre Forundring over noget. "Hvo undres da, min Delt ei kunde holde Stand?" Holb. (P. Paars.) At u. sig over noget. Hvad undrer du dig over? "Du maa ikke undres over, at min Sang dig vækker op." Bessel. — Mere usædvanlig er Talemaaden: at undres paa noget. Schytte. Indv. Reg. II. 442. (Sieldne forekommer Ordet i den act. Form, som v. intrans. "Vi undrede, vi taug; men seligt Suk og Bøn steg op." Ewald. I. 215. — Dgaa m. præp. paa. "De undrede paa de livsalige Død, som udgik af hans Mund." Luc. 4. 22. — Dstere derimod partic. undrende. "Dets Sannets undrende Bryst." Ewald. I. 438. "Han yttre kun Stælen i undrende Gaben." P. W. Krojel. "Da saat jeg undrende Guds Sol at dale mod Vester ned." Bagg.) = Undren, en. ud. pl. det, at undres. "Jeg set, og mig i Undren taber." Rein.

Undrende, v. a. 2. b. f. f. undløbe. (usædvanl.) "Dog han saa langt ei leber bort, han Pisen kan undrende." Borbing.

Undrive, v. a. 3. [Nyt og usædvanl. I. entreisen.] bortrive fra; og sig. redde, udfrie. "Ihi fra Hungerens Sværd undrev han Mistralen Starer." Hørs.

Undrømme, v. a. og n. 2. (s. rømme.) undsine; rømme bort, rømme fra. (Moth.) "Et Verdens Sværm, net Arnefjer und-

rom, hvis da vil ske fra Avind, Mid og Daarer, Rein.

Undsee sig, v. rec. undsaae, har undseet sig. søle Ulyst, Uvilse t. en Handling ell. Tilstand, af Agtelse f. Andres Dom ell. for Belansthændighed; søle og nitte en ringere Grad af Bluelse ell. Stamsfuldhed. Hun undsaae sig v. at komme frem i hendes tarvelige Draag. Jeg undseer mig ved at byde Dem en saa ringe Ting. "Den Indstærnte, der ønskede at unddrage sig fra sin Pligt, men dog undsaae sig ved udtrykkelig Æggn."

X. Drifed. At u. sig for en anden, f. sig selv. "En Dommer, som ikke frygtede Gud, og undsaae sig ikke f. noget Menneske." Luc. 18. 2. = undfeelig, adj. tilbøielig t. at undsee sig, endog v. at nærme sig andre Folk, frygtfom, tilbageholden i andres Selstaa. (verecundus. Moth.) En undfeelig Pige. At være u. over noget o: undfe, sig ved. "Undseelig er den, som foruroliges af Frygt f. at gøre det, andre maatte finde upasseligt." Müller. — Undfeelighed, en. ud. pl. den Egenstaa, at være undfeelig. — Undfeelse, en. ud. pl. den Tilstand, hvori man undseer sig; en Stamsfuldhed, grundet p. Følelsen af den finere Belansthændighed.

"Den onde Samvittighed gjør at man stammer sig; men den blotte Besejdenhed er Karsag t. Undfeelse." Sporon. "Dvor Følelsen holder sig tilbage formeblst den naturlige Undfeelse, der forbyder os at blotte vor Siel, saavel som vort Æggen." J. L. Heiberg. (Jvf. Skam og Stamsfuldhed.) "Mangel p. Tilid t. os selv frembringer i Forhold t. Andre Undfeelse; grundet Dadel, vlerer Skam." Wynster.

Undfige, v. a. 3. (f. fige.) true een v. Livet, true m. Feide. "At jeg har undsagt ham, da siben han forlangte Stat og Lydighed." Dhl. (Hakon Jarl.) — Deras: Undfigelse, en. (Moth.)

Undskyld, v. a. 2. 1. fritage for Skyld ell. Brøde; tiene t. Grund for Skyldfrihed. "Enhver undskyldes vil, og sig bevise fri." Bording. II. 418. Hans Ungdom undskylder ham ikke. For een Sangs Skyld kan hans Forsømmelse vel undskyldes. — At være undskyldt o: være uden Skyld i et vist Tilfælde, ikke have gjort sig skyldig i Forfeelse. "Derfor de ikke kaldes, da ere de undskyldte, om de ikke komme." D. Eoy. II. 7. 3. Han er undskyldt, da han ikke er frisk. — At have een undskyldt o: undskyldes, ikke lægge t. Last. Jeg vil have dem undskyldt, p. Grund af det sette Veit. 2. angive Grunde, hvorfor noget ikke er Skyld ell. Forfeelse, ell. til at gøre sig fri f. Skyld; Han søger at u. enhver af hendes Luner. Meget kan undskyldes, som ei kan forsvares. (Moth.) "Man undskylder en Feiltagelse; man tilgiver en Forfeelse." Sporon. 3. recipr. anføre Grunde, hvor-

for man ikke modtager en Indbyrdelse e. b. Han var ogsaa indubden, men undskyldte sig, lod sig undskyldes. At u. sig med Engdom, Forretninger. = undskyldelig, adj. som kan undskyldes, som fortjener at undskyldes. "Du er undskyldelig, og jeg er ligesaa." Bessel. — Undskyldning, en. pl. -er. Handlingen, at undskyldes sig selv ell. andre; ell. Grunden, som t. den Ende ansæres. At høre, modtage eens U. At bede om U. Lomme, ugrundede Undskyldninger. "En U. skal tiene t. at gøre os frie f. Skyld; Tilgivelse beris os fra forrient Fortrydelse. Man beder om Undskyldning, hvis man har taget fejl; men man beder om Tilgivelse, fordi man har forseet sig." Sporon.

Undslaae sig, v. rec. 3. (f. slaae.) negte at ville gøre noget, være sig ved. Han undsløg sig for at modtage den ham til budne Bre. Jeg kan ikke undslaae mig f. at bebtage i Selstabet. (Den af Sporon angivne Forfælle: at man altid giver Grunde, hvor man vægrer sig, men at man undslaaer sig v. det blotte Afslag, er unslagtig.)

Undslippe, v. n. 3. (f. slippe.) 1. slippe bort, undomme. "Jeg m. Rette fri undsluppen er af denne Nød." Fibigers Soph. 2. fig. om ubetænksom, uoverlagt Tale. Der undslap ham en Ed. "Der undslap hende ikke et Bink, ikke et Ord, som kunde fortaade hende." Raabek.

Undstikke sig, v. rec. 3. (stikke.) stule sig naar man søges. (usædvant.) "Derfor den Skyldige undstikker sig og vil ikke lade sig finde." D. Eoy. I. 24. 48.

Undsætte, v. a. 3. (f. sætte.) hjælpe, bringe Siel, især i en nær ell. overhængende Fare. "Den Fattige skal han undsætte m. en Lærepenge." B. Thott. At undsætte en beicret Bp. "Umuligheden i at bedække Grundserne og at undsætte dem m. den fornødne Hastighed." Sneed. "At undsætte er, under siendtligt Angreb at bringe Midler t. Siel; men en hensigtsret Anvendelse af disse Midler er Sielpen selv." E. Heiberg. = Undsætning, en. Handlingen at undsætte; ell. den Siel, hvorved nogen undsættes. At forlange, saae Undsætning. At sende een U. "Hastig ller han sine Lande til Undsætning." Kampmann.

Undtage, v. a. 3. (f. tage.) udelukke en Ting ell. Deel fra Samfund ell. Forening m. andre, som nævnes. Fra denne Forpligtelse kan ingen undtages. Man undtog blot de Gamle og Svagelige. — Hvpigen br. partie. undtagen som Proposition (præter, præterquam. Jvf. adv. uden. B. 3.) Ingen, undtagen hendes Søstre. Alle, undtagen han, samtlykkede deri. — I denne Brug og Bemærkelse sættes det ogsaa efter Substantivet ell. Pronomen, og da us-

bedsken først i Sætningen. Bete-Forfamlingen, Præsten undtagen, (ham allene undtagen) var mødt udbuden. Det ene Tilfælde undtaget, befvarede han alle øvrige Spørgsmaal. — Undtagelse, en. pl. -r, Det, at undtage noget; ell. det, som undtages. Ved denne Undtagelse fornærmede man de øvrige. At gjøre en U. fra noget. At paastaae noget uden af U. Dette er en U. fra den almindelige Skik. Ingen Regel er uden Undtagelse.

Undvige, v. a. og a. 3. (s. vige.) 1. v. n. undflye, rømme bort. Den Fængne undveg, er undvegen. "Undviger nogen Raadsmand Stipenden m. sin Høje." D. Lov. IV. 1. 21. (en nu ikke sædvanlig Construction.) 2. act. undgaae, blive fri for. a.) i Almindelighed. "Hvad Stiebmen har bestjært, det kan man ei undvige." Holb. (P. Paars.) "Dvst Dre ei ringeste Sut kan undvige." Dram. b.) ved forsættlig Bestræbelse. Han undveg Hugget, v. en hastig Bøining m. Kroppen. "Dit Blst undviger mig, er altid mørkt." Ohlensch. "Man undviger, blot v. at gjøre nogle Skridt tilbage ell. til Siden; man undflyer v. at begive sig afsted; man undløber v. at flugte. — Undvige kan egentlig ikke siges, naar man søger at undgaae Ting, hvis Virkning strækker sig langt; ligesom undflye ikke br. om Ting, hvis Virkning ei naaer langt. Man undviger ikke, men undflyer Pest ell. lignende Ulykke; men man undviger en Snog." Sporon. c.) figurl. Længe har han søgt at undvige enhver Samtale m. mig. "Enlid undveg han at svare, hvorchon dine Tufinder søres." Herz. "At vi søgte undvigende, næsten svigefulde Dreb, under hvis Skjul Sandhed og Vilfarelse kunde mødes." Mynster.

Undvære, v. a. undværet. (imperf. undværet er ubrugeligt.) være uden, have Mangel paa, fattes (men altid m. Hensyn t. Maaden, hvorpaa Savnet bæres, ell. paa et v. Uværdigheder betinget Forhold imellem Subjectet og den Stienstand, det mangler.) Aanden kan ligesaa lidt undvære Frisshed, som Legemet kan u. Lufften. "En Ben bør aldrig stolt undvære Wennegave; men saale Bederlag." Nord. Stun. Hvad man længe har undværet, det vænner man sig fra. Vi maa u. mange Fornøielser; men vi savne dem lidet. Han kan slet ikke undværes i Huset. Jeg vil helst undvære den Dre. "Den heiste Grad af haardskr og undværende Tærvælsghd." W.) = undværkelig, adj. som man kan undvære, som ei er nødvendig at have, nyde, besidde. At savne undværkelige Ting, som man er vant til. "Bær, Borgertrands, hans Løn f. Rod, usmittet af undværeligt Blod." Thaarup. — Undværlighed, en. ud. pl. Bestaffenheden v. en Ting, at den kan undværes.

Ungtellig, adj. som ikke kan negtes, ei lader sig negte. En ungtellig Sandhed.

Unge, adj. usiftet t. at fatte, tung af Begreb, ikke letnem. Roth. (Stieden.) "Dvo er saa unem, at han ikke forskaer dette?" N. W. Kaalberg. (Jesuit. Hist. 1607.)

Ung, adj. [3. ungr.] 1. i Alm. som kun har været til i kort Tid; modf. gammel, Det br. dog kun i nogle Tilfælde om Bærter. Unge Træer, Kofter, Planter, Gulerødder. Ung Vind. 2. særdeles: om Menneker og Dyr, som ikke have levet længe. (Der bestemmes ofte den relative Betydning nærmere v. Substantivet.) Et ungt Menneke. Det unge Mandskab. Unge Piger. — Derimod: en u. Mand, Egtemand (o: som saadan ung, ell. som ikke længe har været det.) En u. Kone, Enke. (Man siger vel stundom: en u. Dreng; men ikke: et ungt Barn.) Hans yngre Broder. Hendes yngste Søster. — I mine unge Aar (da jeg var ung.) I mine yngre Aar. (da jeg endnu var noget ung, ell. yngre, end nu.) Man siger: i en ung Alder (modf. en høi Alder.) Han er ikke ung mere (begynder at ældes.) — Om Dyr betegner det Tiden fra Dvrets Fødsel, indtil det er fuldvoret. (Om adskillige Huusdyr have egne Benævnelser f. Dvret i en ung Alder f. E. Kalv, Dvie, Sol, Plog, Lam, Melling, Kylling, ic. — En ung Ko er dersfor noget andet, end en Kalv ell. Dvie; og en ung Høne er ikke det samme, som en Kylling. Jof. Unge.) = Ungdom, en. ud. pl. 1. Tilstanden, at være ung; men sær. om Mennekets unge Alder, imellem Barndommen og Manddommen (ell. til hændet ved 30te Aar.) Barndom, Ungdom, Manddom, Alderdom. Fra Ungdommen af. 2. fig. unge Personer af begge Køn. Den muntre U. At foregaae Ungdommen m. et godt Exempel. = Deraf: Ungdomsaar. X. hvori man er ell. var ung. Ungdomsalder, en. den Tid af Mennekets Liv, som regnes t. Ungdommen. Ungdomsarbejde, et. X. som man udfører i sin Ungdom. Saaledes ogsaa: Ungdomsdigt. — Ungdomsfeil, en. F. begaaet i ungdommen. Ungdomsfejl, en. (En Fejl f. ungdommen. Engelst.) Ungdomsfriskhed, Ungdomsfrighed, Ungdomshierter ("Som folder Ungdomshierter m. første sède Drøm." Ohlenschl.) Ungdomskraft. Ungdomsliv, Ungdomsfind ("Det lette Ungdomsfind er brat bortvejet." S. Blischer.) Ungdomsfrøndhed, Ungdomsfolle ("De danske Søtrigeres Ungdomsfolle." D. Walling.) m. fl. lignende. = ungdommelig, adj. som hører til ungdommen, følger m. Ungdomsalderen. u. Letfindelighed, Munterhed. Hun har endnu et meget ungdommeligt Udseende. — Ungfart, en. pl. -e. et ugift Mandfolk, en Ungfart. Dr.

var flere Piger, end Ungkarle (ifft: unge Karle.) Han er en gammel Ungkarl (jvf. Deberfvend.) Ungko, en. pl. Ungkoer. en næsten fuldvoksen Dvie, ell. en Ko, som første Gang er bleven drægtig. (G. Frimann.) Ungms, en. pl. -er. en ugift Pige. (mindre brugeligt end Ungkarl; men igien optaget af flere Digtere.) Ungnod, et. Et ungt, ifft ganske udboret Nød ell. Kreatur (ung Dre ell. Ko.) Ungqvæg, et. collect. en Samling af unge Kreature. Bonden har solgt alt sit Ungqvæg. Ungsfov, en. S. hvis Træer endnu ere i Væxt, ell. ifft ere fuldvorne. (hvortil høre Stagefov og Kræstfov.) "Naar man endnu ifft vil sætte gamle Træer, og dog give Ungsfoven Luft." Dlusfen. (jvf. Sjøisfov.)

Unge, en. pl. -r. [Æ. plur. Junge.] i Alm. Dyrenes Afspndning, Yngel. Dette Dyr føder mange Unger, kun een U. Dyrernes Kiærlighed t. deres Unger. (Om de større Huusdyr br. det i Alm. ifft. Man siger ifft: Pestens Unge, Koens U. Derimod: Katten, Gunden har Unger. Egeledes hyppigen om vilde Fugles Yngel. Spurveunger. Stortens, Svalens Unger;ielden derimod om Huusfuglene. Om Børn br. det kun i lav Tale.)

Ungerff, adj. som er fra Ungarn, ell. hører dette Land til.

Ungersvend, en. pl. -e. (hvor Unger er Adjectivets gamle Form.) En Ungkarl, Yngling. (forældet i Tale sproget.)

Uniform, en. pl. -er. [Fr. uniforme.] Krigsfolks ættsformige Dragt af forestrevet Allnit og Farve.

Universitet, et. pl. -er. [R. A. Lat. Universitas.] en m. adskillige Rettigheder forjænt Stiftelse, hvor Videnskabene forebrages i Forelæsninger af offentlige Lærere, (Professorer); en Høiskole.

Unode, en. pl. -r. usømmelig Etik ell. Bane, listig. "Hvor Oldemoder har havt eens Unode." Bessel. "Børn, der — have den Unode, først at gjøre sig vrede, og omfider søge." Rahbek.

Unse, en. pl. -r. [Lat. uncia.] en Vægt af 2 Eob. — unsviis, adv. i Unset; ell. een Unse ad Gangen.

Unytte, en. ud. pl. det, som er modfat Nytte; Beskaffenheden ei at gaae. Arbejdets U. Denne Rejse er til U. — unyttig, adj. ifft nyttig, som er t. Unytte. "Deres Blisdom er bleven unyttig." Ser. 49. 7. unyttige Ved. — Unyttighed, en. Unytte. (Moth; seldrare. D. Bibel. Job. 4. 18.)

Unyttet, adj. v. ifft benyttet, ubrugt. At lade Dagen gaae unyttet hen.

Unærvelig, adj. som ei kan nævnes, som man ei har Navn til. "Han Svaret finder, unærveligt i Deb, p. begge blege Kinder." Frimann.

Unævnt, adj. v. ifft nævnt ell. nævngiven. En unævnt Forfatter.

Unødig, adj. 1. unødvendig, ifft fornøden. (Moth.) "At gjøre unødigt Gjerning." D. Lov. VI. 11. 4.) At dømmes f. unødigt Trætte (i Lovsproget.) "Saa unødigt, som det er, at ville bevise Forældres Røndighed af Pagt." Sneed. (Saml. Eft. VII. 9.) 2. adv. nævigen, ugierte. invids. (Moth. Høres i dagl. Tale.)

Unødvendig, adj. som ei er fornøden, ifft nødvendig.

Unsoifom, adj. ifft nsifom, utilfreds m. Ildet. "Den Unsoifomme faaer aldrig nok." Wynster. (Præd. 1823. I. 243.) — Deras: Unsoifomhed, en. ud. pl. (Baggesen.)

Uombedet, adj. v. uden at være bedet om, uforlangt. "Han tilfagde ham uomsbedet, v. første Kællighed at give ham et arveligt Lehn." Bandal.

Uomgængelig, adj. d. s. f. uundgaaelig. "Med mindre laadan uomgængelig Fornædenhed indfalder." D. Lov. VI. 3. 6.

Uomstiftelig, adj. hvis Væsen og Beskaffenhed ei lader sig forandre; uforanderlig. (Uomstiftelighed, en. D. B. Ebr. 6. 17.)

Uomstødelig, adj. som ei kan omstødes; dog kun sig. som ei kan gendrives. En uomstødelig Sætning, Sandhed. Et uomstødeligt Bevist.

Uomtaaget, adj. v. ifft omtaaget, taagesfri. En uomtaaget Synnsfreds.

Uomtalt, adj. v. som ei omtales, som man tier om. Bedre er at være uomtalt, end ifft omtalt.

Uomtvistelig, adj. som ei kan tvistes om, som der ei kan være to Meninger om.

Uopdraget, adj. v. pl. uopdragne. 1. endnu ei opdraget, ganske ung. En Enke m. tre uopdragne Børn. 2. flet opdraget, af flette Sæder. Et uopdraget Kænnefte.

Uopfyldelig, adj. som ei kan opfyldes. Uopfyldelige Dnsker.

Uopfyldt, adj. 1. ifft heel opfyldt t. Bredden. (Moth.) 2. ifft efterkommen, bragt i Opfyldelse. Et uopfyldt Dnske.

Uopholdelig, adj. og adv. 1. som ei kan opholdes, ei lader sig opholde. Med u. Hæft. 2. adv. uden Ophold. Der maas uopholdelig gaae Bud efter ham.

Uophørlig, adj. og adv. 1. som flert. finder Sted uden Ophør. En uophørlig Regn. 2. adv. uden Ophold. Det regnede uophørlig hele Dagen.

Uoplofselig, adj. som ei kan opløses. En uoplofselig Knude, Gaade.

Uopmærksom, adj. ifft opmærksom. En uopmærksom Tilhøster. — Deras: Uopmærksomhed, en. ud. pl.

Uopnaelig, adj. som ei kan opnaes; erholdes. En uopnaelig Lykke.

Uopredt, adj. ifft øpredt. En uopredt Seng.

Uoprettelig, adj. som ei kan oprettet, erstattes. En uoprettelig Stabe.

Uoprigtigbed, en. ud. pl. Mangel p. Oprigtighed; Falskbed. (Moth.)

Uopfattelig, adj. som ei kan opfattes, ikke taaler Opfattelse. Et uopfatteligt Brevde, Arbejde. — Deraf: Uopfatterslighed, en. ud. pl.

Uorden, en. Mangel p. Orden; Forvirring, Urede. pl. Uordener, uordentlige Handlinger. At begaae Uordener. — uordentlig, adj. ikke ordentlig, som steer uden Orden.

Uordholden, adj. ikke ordholden, tilbøielig t. at bryde sit Løfte. — Deraf: Uordholdenhed, en. ud. pl.

Uordnet, adj. v. som ei er bragt i Orden.

Uovereensstemmende, adj. ikke overeensstemmende; stridig, modstridende. Uovereensstemmende Beretninger. — Deraf: Uovereensstemmelse, en. ud. pl.

Uoverlagt, adj. som ei er overlagt, forud betænkt. En uoverlagt Handling.

Uoverskuelig, adj. som ei kan oversæet; som er f. stor, f. vidtløftig f. Synet. En uoverskuelig Slette.

Uoverskuelig, adj. som ei kan oversæet i et andet Sprog.

Uovertalig, adj. som ei kan overtales, ubevægelig v. Bønner ell. Foreskninger.

Uovervindelig, adj. som ei kan overvindes.

Upaa-anfæ, adj. v. som ikke er klaget over ell. antet paa.

Upaaflagelig, adj. som det ikke er Grund til at klage over.

Upaalidelig, adj. som man ei kan lide paa, ikke paalidelig. — Deraf: Upaalidelighed, en. ud. pl.

Upaapasselig, adj. ikke paapasselig, uoprettelig.

Upaaæet, adj. som man ei har havt Tilsyn med, ikke paaæet. Denne Forsømmelse har længe været upaaæet.

Upaatalt, adj. ikke paatalt ell. klaget over. "Sætninger, som upaatalte af Andre ere fremsatte." Birkner.

Upaatvøielig, adj. og adv. som ei kan drages i Tvivl; uden Tvivl. En u. Sandhed. Han kommer upaatvøielig endnu idag.

Upaatenkt, adv. som ei var paatenkt. (Moth.)

Uparret, adj. v. ikke parret. (f. pære, 1. 2.). uparrede Handster.

Upartiff, adj. som ei vifer Partiffbed; lige retfærdig mod flere. En u. Dom, Dommer. At dømmee upartiff i en Sag. — Deraf: Upartiffbed, en. ud. pl.

Upasselig, adj. 1. ikke vel til Pas, noget syg. Deraf: Upasselighed, en. pl. — er. en let Engdom. 2. hældere for: upassende.

Upassende, adj. som ikke passer sig; ikke

fømmelig. En u. Adfærd, Opførsel. Paa en upassende Tid. "Et upassende Ord strider mod Dmangens vedtagne Regler; et utilbørligt Ord frakter Pligten imod Andre." Müller.

Upersonlig, adj. ikke personlig, som ei paalinger, hører t. een, for hans Person. Upersonlige Rettigheder.

Upligt, en. det, som strider mod Pligt; uret. "Mod Upligt og mod alstens Overvold." Grundtvig. Til Upligt 9: meer end billigt og gavnligt. At bruge Jorden, at forhugge Skoven t. Upligt (Moth. D. Lov. III. 12. 3.) "At ingen efterdags tilfredes, at hugge til Upligt." Bording. II. 170.

Uqvemsord, et. pl. b. f. utilbørligt og fornærmende Udtryk, som br. mod og om andre. (Nu kun i Lovsproget. jof. D. Lov. VI. 21. 6. Ordet kan uledes, deels af det gamle adj. uqvem 9: ufømmelig (Rimfrøn. B. 1127. "Det er 9 danske Mand uqvems, dig fremmed Ord at laane." Bording.) deels af det forældede: oqvædens Ord 9: Ord, som ikke bør udsiges. f. Gram om Angels. Ord. Bid. S. Skr. V. 205.)

Uraad, et. 1. ondt Raad ell. Forsæt. (D. Rimfrøn.) 2. af Uraad 9: uforstædig, ufrivilligen. "Da skulle begge Skivere spørge, at det skete af Uraad, og ikke m. Villie." D. Lov. IV. 3. 3. 3. Ulkke, Fare. Der er U. paa Færde. "Der er Raad imod Uraad." Talem. (Moth.) — Deraf Talemaaden, hvori Ordet nu især bruges: At mærke Uraad 9: at en Fare foreskæer, at noget galk er p. Færde. 4. Raadsegiering, Banvare. Det skete af Uraad. (Moth.) 5. Udsæthed. (Moth.)

Uraadig, adj. 1. som ingen Raad veed. 2. som ei vil lade sig raade. (Moth.) "De, som trætte og floe, ere oprærte og uraadige." B. Thott. II. 106.

Urandfagelig, adj. som ei lader sig efterforske ell. udforske; hvis Grund ei kan opdages. "Hvor urandfagelige ere hans Domme." Rom. 11? 33. "Den i sit Væsen og i sine Følelser urandfagelige Gud." Mønster.

Ur, en i det Tvivle, m. forskjellige Betydninger brugel. Partffel. Nogle dermed sammenfattede Ord (hvor ur bemærker noget oprindeligt, Begyndelse, Udspring; det Isl. ar) ere i den næste Tid optagne i vort Sprog; skøndt uden almindeligt Bifald. f. C. Urbierg, et. pl. — e. Jordflodens ældste Biergarter. Urbilledet, et. Ideal, og fl.

Urede, et. Uorden, Ulave. At komme i Urede, bringe noget i Urede. "Da han fandt nogen Urede i hans sidste Forhold." Rahbet. "De læsende forvildes i dette Urede, saaledes, at de enten inket dømmee, eller dømmee falsk." D. Guldb.

Uredelig, adj. 1. ikke redelig ell. retfæstten; tilbøielig t. at svige sin Pligt (ærd. i Pengesager og i Handel.) 2. Bemærkel-

fen: forvirret, uordentlig, som ei kan findes Rede i (inextricabilis. uredfom. Moth.) er forældet. — Uredelighed, en. 1. Beskaffenheden at være uredelig. 2. en uredelig Handling.

Uredet, uredt, adj. v. ikke redet ell. ordset, indviklet, forviklet. Uredet Paar.

Ureen, adj. pl. urene. ikke reen. (saa vel egentl. som i indeel af de figurl. Bemerk.) En u. Stue, urent Vind, Korn. Urene Løfter. En ureen Stemme. — Deraf: Ureenhed, en. ud. pl.

Ureenlig, adj. ikke tilbøielig t. Reenlighed; ikke reenlig. — Ureenlighed, en. (der ogsaa br. baade i sing. og pl. for: urene Ting. At stille Ureenligheder i Canalen.) Uregelmæssig, adj. ikke regelmæssig. Deraf: Uregelmæssighed, en.

Uregierlig, adj. som ei kan styres, holdes i Ase; ustyrlig. — Deraf: Uregierlighed, en. ud. pl.

Uregnet, adj. som ei regnes, ell. regnes med. Det øvrige uregnet.

Uret, en. ud. pl. 1. den Tilstand ell. Bestaffenhed, ei at stemme overens m. Tingen, som den er, m. Sandhed ell. Rigtighed. error. (s. Ret. A. 1.) "Mon der være Uret paa min Tunge?" Job. 6. 30. At have Uret. (bemme urigtigt af Vilfarelse.) Deri maa jeg give ham U. o: negte at han har Ret. Med Uret (ell. m. Urette) beklage vi os over det, vi have forskødt. 2. det, som er imod Ret og Etief, imod Billighed ell. Retfærdighed. (s. Ret. A. 2. og B. 1.) "Alt hvad vi gjøre mod en Andens Ret, hedder Uret." Elshov. Det er Uret af ham, at handle saaledes. Deri gjør han U. imod Drengen. Man har gjort mig Uret. Der er steet ham U. Besæde at lide, end at gjøre Uret: Wange rose Ret og gjøre Uret.

Uret, adj. og adv. 1. ikke overensstemmende m. Tingen, som den er, ikke svarende t. Diemedet; som ikke er hvad det skal være, ell. omvendt; falsk, urigtig. Han tog den urette Bog. Jeg gik den urette Vel. At komme t. urette Tid. At vælge urette Midler. Uret (falsk) Maal og Vægt. (sv. ret. 2. 3. og vrang.) 2. adv. p. en Maade, som ei er ret; ubillig, uretsfærdigt. At handle uret. (selden.)

Uretfærdig, adj. ikke retfærdig, stridende imod det rette, ell. det, hvilket Begrebet om Ret foreskriver som Pligt; tilbøielig t. Uret. uretsfærdige Handlinger. En u. Dom, Dømmer. At have en u. Sag. — Uretfærdighed, en. den Egenkab ell. Bestaffenhed, at være uretsfærdig.

Uretmæssig, adj. ikke retmæssig, ulovlig. (Moth.) Deraf: Uretmæssighed, en. ud. pl.

Urettelig, adj. og adv. d. s. f. urigtig. (men nu mindre brugelig. Endnu mindre

sons ulovlig, uden Agtelse f. det Lovlige. ell. Rette. "Et Folt, saa fordarvet, som dette, var og vilte sig uretteligt." Guldb. B. Hist. I. 108.)

Uretvois, adj. (forældet.) s. uretsfærdig. Urhane, en. pl. -r. en søffelig vild Fugl af Agerhønsenes Slægt. (ogsaa: Kærfugl.) Tetrao tetrix. Hunnen saeer Naavn af Urhøne; og Urhøns er et Fællesnavn f. begge Røn.

Urigtig, adj. som ikke er, som det bør være, som ei er rigtig (i dette Ordts forskjellige Bemærkelser.) Et urigtigt Forhold. Paa en u. Tid. Urigtige Midler. Et urigtigt Udtryk. En u. Fremgangsmaade. At være sig urigtig ad. — Deraf: Urigtighed, en. pl. -er.

Urimelig, adj. ikke rimelig; ubillig. En u. Forbring, Mening, Paastand. "Urimeligt er det, hvis Umulighed man kan begribe; utroligt det, hvis Mulighed man ikke kan begribe." Sporon. (sv. usandsfyns lig.) — Deraf: Urimelighed, en. pl. -er. Bestaffenheden, at være urimelig. "Urimeligheden kan ofte være saa stor, ell. af den Natur, at den kan opvække latter." Birkner. "Denne vor Urimelighed i at fiende det bedre, og dog gjøre det værre." J. Bøne.

Urimet, adj. ikke rimet, ritmsket. "Dyder, som ophoies t. Skærne, baade i rimede og urimede Vers." Bagg. N. Klim.

Urin, en. ud. pl. [Lat. Urina.] den Bøddelse, som hos Mennesker og Dyr affondres v. Nyrerne og samles sig i Blæren; Pis. = Deraf: urindrivende, adj. v. som fører Urinens Affondring. Urinblære, en. den Deel af Indboldene, hvori Urinen samles. Urinrør, et. Canal ell. Rør, hvorigennem Urinen affæres.

Urne, en. pl. -r. [Lat. urna.] Kar t. at glemme Aften af brændte Elg; Aftestuffe.

Uro, en. ud. pl. det modsatte af Ro; besværlig Bevægelse og Lummet. Der er en uophørlig Uro i Huset. At volde een Uro. (Det br. selden, som Urolighed, figurl. "Sels saa du ofte min Siæls Uro, udbredt over genblende Panden." Berg.) Uroen i et Uhr, Pendulstikelen. Moth. = urolig, adj. som ei er i Ro, ikke rolig; som medfører Uro, er i Ræst ell. Ivelig Bevægelse. Et uroligt Liv. Natnet er uroligt om Natten. At sove uroligt. — figurl. At være u. over noget (bekymret.) Et uroligt Sind. "Svor urolige, og i vor Urolighed hvor ulysesalge maatte vi være v. denne Uroshed." Balth. — Urolighed, en. pl. -er. 1. d. s. f. Uro. 2. fig. om Sindsbevægelser, Sorg, Bøymring. Hans Fraværelse har ofte voldt mig Urolighed. En bestandig U. i Stndet. 3. Urolighed (ell. i pl. Uroligheder) i et Land, i en Sted o: Bevægelser blandt Folket, Begyndelse t. Opstand.

Uroeft, adj. v. ikke roeft, uden at rofes. Uroeftværdig, adj. som ei førter i Roef. Uroeffelig, adj. som ei kan roffes. fig. En uroeffelig (ganfte faft) Afslutning. En u. Sindero. "Den Sandhed beftandig uroeffelig faaer." Baggesen. — Deraf: Uroeffelighed, en. ub. pl.

Uroffet, adj. som ikke er roffet, bevoget fra Siebet.

Urolig, adj. f. under Uro.

Urt, en. pl.-er. [S. Urt.] enhver Vært, fom ei kan regnes t. Træer ell. Buske; en Plante (hvilket fremmede Ord nu i endel Tilfælde har fortrængt det oprindelig danfte.) Urterne p. Marken. At fante Urter (Lægeurter.) Værkarter, Hæveurter, Røffeurter. En felden, fremmed Urt (Plante.) Mos og Svampe fælder man ikke Urter. Vof. Blomft. = Urtebed, et. B. i-Band, fom er togt m. Lægeurter. Urtebed, et. Hævebed, hvori Røffeurter faaes ell. planfes. Urtebod, en. B. hvor Urtefram fælfes. Urtebog, en. 1. B. fom handler om Urter, hvori Planter beffrives; Plantelære. 2. en Bog, hvori tørrede Urter glemmes. (Moth.) Urtefang, et. Græsmart, Hede. (Ericetum. Moth. forælbet.) Urtegaard, en. en Hæve, hvor Urter og Blomfter dyrkes. (f. Hæve og Afbildgaard.) Urtegaardsmænd, en. den, fom rager en Urtegaard; en Gartner. (f. Podemæfter.) Urtehandel, en. B. med Urter, ifær Lægeurter. Deraf: Urtehandler, en. (forffielig fra: Urtekrammer.) Urtehæve, en. d. f. f. Urtegaard. Urtefiender, en. Plantefiender (Botanifer.) Urtekøft, en. En Samling af Blomfter, bundne i et Knippe. ("falder-nu Buket." Moth.) "Jeg fun en fimpel Urtekøft dig byder." Peiberg. (Digte. 1819. 39.) Urtefram, en. Krybderler, Sukker, Thee, Kaffe, o. d. tørrede Frugter og andre, ifær fpiffelige Væver, fom fælfes i Urteboderne. Urtekrammer, en. den, hvis Mæring er at handle m. Urtefram. urtefyndig, adj. fyndig i Plantelæren. "En Mand, hvis Fortienefter fom Urtefyndig og Læge er betiendt." Bandal. Urtepose, en. En Pofe m. Urter, fom foges i Band t. Sægedom. Urtepotte, en. 1. Potte, hvori Urter planfes, fom man vil opelste i Stuer ell. Drivhuse. 2. Potte ell. Kar, hvori Urter fætted i Band. (Moth.) Urtefamler, en. den, fom famler Urter t. fig felf ell. andre. Urtefamling, en. d. f. f. Plantesamling. Urteffab, et. S. hvori tørrede Urter glemmes. Urtesuppe, en. Suppe togt p. Urter uden Rød. Urtevand, et. Vand, fom beffilleres af Urter.

Uryd, et. det, fom ligger i Weien, fom er uryddeligt, ell. i Uorden. (Moth.) Kæsbek ftriver; et Urydde, om en forgrovet Jordplet. "Et Urydde, der tilførn var begroet m. Rødder, Lidsgr og Stræpper,"

D. Tilf. VI. 442. — Urydftammer, et. Pafteftammer.

Uryddelig, adj. fom ei er i Læve ell. i Orden; uordentlig, ikke ryddelig. Der var meget uryddeligt, faae u. ub i Stuen.

Uryggelig, adj. [vof. v. a. rygge.] 1. faft, uroffelig. "Hvor fafte og uryggelige maa dete Rødder blive." Baftholm. 2. uforanderlig, uroffelig. En u. Beflutning. "At de kunne være det differe paa Guds Kæfte, fom dog ubi fig felf er uryggeligt." N. Hemmingsen. 1572. "En uryggelig Døerbetvifning om et vilft Forføn." Bafth. "Hvor uryggelig ere disse Sandheder ftabfæfede v. Lidenes Erfaringer." Markling. = Deraf: Uryggelighed, en. (fom fælbneer forekommer.) "Rugerne, fom fiende hans Læfters Uryggelighed." Bandal. (Mindesm. I. 115.) "For at give den Pagt den iberfte Grad af Troværdighed og Uryggelighed." Schytte.

Urygget, adj. v. uforandret, uroffet. "Naturens hele Orden urygget faaer." Bæffel.

Uråd, adj. ikke frygtfom, uforfærdet. (Moth. 2. Moth.)

Uroelig, adj. fom ei kan fuffes. Uroelige Gtendomme; uroelig Guds (i et Huus.) Uroert, adj. ikke vedværet ell. berært.

Ufaatte ell. ufaattes, adj. pl. et forælbet Ord, fom dog br. af Almuen: venige, ikke forligte. "Wi blev ufaattes."

Ufagt, adj. v. ikke fagt, unævnt, uomtalt. Det lader jeg være ufagt (derom kan jeg intet beffemt fiæe.) "Ufagte blev dog ikke mine Ord." (Fibigers Sophokles.)

Ufalig, adj. det modsatte af falig: uluffelig, uluffalig. "Ufalig er for vift den Mand, fom Herrens Bifald fævner." Storm.

Ufaltet, adj. v. ikke faltet, ferft. Ufaltet Smør.

Ufambaaren, adj. ikke fambaaren. ufambaarne Børn.

Ufamdrægtig, adj. ikke famdrægtig, uenig. — Ufamdrægtighed, en. ub. pl. Uenfighed. (Solberg.)

Ufand, adj; ikke fand, uovereensfiemende m. Sandhed, m. det viffellege; falft. En ufand Beretning. = Ufandhed, en. 1. ub. pl. Befaffenheden v. noget, ifær et Udfagn, at ftride imod Sandhed. Fortællingens Ufandhed faldt enhver i Dinene. 2. pl.-er. det, der figes, ftridende mod Sandhed. At fiæe en U. San fortælle mange Ufandheder. f. Logn. (Hvære Sprogbrug har indført dette Ord, og givet det deels en mere udfæraft, deels en mildere Betydning, end Logn. Ved Ufandhed betegner man nu "baade Alt hvad der ftrider imod Sandhed, og ifær den Ufandhed, der ikke m. Grund kan mifbilliges." vof. Målsfærs d. Sonon, II. 363.)

Ufandsfærdig, adj. ikke fandfærdig, ufand.

En ufandsfærdig Beretning. (Dog mere m. Senon t. Naaden og Hensigten, m. hvilken noget siges ell. udtrykkes, end t. den objective Sandhed. Lyst t. Ufandhed gjør et Menneſte ufandsfærdigt.) "Jeg veed, at det er sandt; jeg kan mærke, at det er ufandsfærdigt." Sporon. — Ufandsfærdighed, en. ud. pl. Bestaaffenheden, at være ufandsfærdig. (jvf. Sandsfærdighed.)

Ufandsfælig, adj. som ei kan sandſes, ei fornemmes v. Sandſerne; ulæggelig.

Ufandsfynlig, adj. ikke ſandsfynlig, ſom ikke ſynes at være ſand. En ſaa urimelig, ja næſten utroelig Fortælling, kunde ikke andet, end forekomme os ufandsfynlig. — Deraf: Ufandsfynlighed, en. (pl. er.)

Ufavnnet, adj. ſom ikke ſavnnes; ell. ved hvis Tab Intet Savn føles. Det kunde ikke længe blive ufavnnet i Huſet. At døe ufavnnet. "Døende ſtaar han igjen og falder ufavnnet." Berg.

Uffær, adj. ikke ſæet. Han var uffær til ſtebe. "Da holdt en uffær Fingert det ſcarpe Særn i Luften faſt." Ohlenſchl.

Uffeilbar, adj. ſom ei kan beſeiles. Florben er uffeilbar f. flere Stæde.

Uffær, en. Nedertag, Tab i Strid. (Ræmspevfferne; forældet.)

Uffel, adj. f. uffel.

Uffelfæbelig, adj. ſom ikke nyder og lidet ſøger Edſkab. — Deraf: Uffelfæbelighed, en. ud. pl.

Uffelig, adj. 1. ſom ei kan ſiges ell. fremſiges. "Han hørte uffelig Ord, hvilte ikke ere et Menneſte tilladt at ſige." 2 Cor. 12. 4. 2. ſom ei kan udtrykkes m. Ord; fig. meget ſær, betydelig. En uffelig Mængde. En u. Stæde, Smerte. Jeg føler mig uffelig gl.

Uffikre, adj. pl. uffikre. ikke ſikker (i Ordets forſt. Betydninger; dog kan Mottaſetningen ikke allevegne br. f. G. ikke: At være uffikre f. fine Kiender, uffikre p. ſit Liv; hvor derimod ikke ſikker br.) Ofte er uffikre. En u. Gang, Vej, Smag, Efterretning, Leilighed. — Deraf: Uffikrighed, en. ud. pl.

Uffaanſom, adj. utilbøielig t. at ſtaane; ikke ſtaanſom. — Deraf: Uffaanſomhed, en. ud. pl.

Uffæbt, adj. v. ikke føbt, ſom ei endnu er bleven til. Uffæbte Befæner.

Uffædelig, adj. ſom ei kan føde, ikke fædelig. — Deraf: Uffædelighed; en. ud. pl.

Uffædet, (uffadet) adj. v. ſom ingen Stæde har faaet. "At have en uffædet Samvittighed." Ap. G. 24. 16. "At Nne Børn kunde blive benævnte uffædre." Biled. 19. 6.

Uffætterelig, adj. f. uuvorderlig.

Uffiel, en. ud. pl. Uffel. (næſten forældet ſigefom Adj.) = uffielig, adj. 1. uret, ubillig, ugrundet. En uffielig Behandling. 2. ſom ei kan ſieles og dømme, Danſk Ordboog. II.

uforruffig. Uffielighe Dyr. 3. umaadelig, ubegrændſet. (Noth.)

Uffiffret, adj. ikke ſiffret ell. deelt imellem flere. Enten ſidder iuffiffret Do.

Uffik, en. pl. -ke. ond, ſlet Etik. "Der kunde ogſaa ſiges et Par Ord om de Uffikke, ſom den, f. at forebygge hine Unoder, indførte Nummerering foranlebigere." Rahb. (Eiſt. VII. 58.)

Uffikkelig, adj. 1. ſom ikke følger god Etik, uartig, uſømmelig, uſædelig. En uffikkelig Dyſerfel. 2. ſom ikke har den rette Etikette; uformelig. (ſieiden.) "Stabenes uffikkelige Storhed." Bedels Caro. 102. — Uffikkelighed, en. ud. pl. Uartige hed, uartig Dyſerfel.

Uffiffet, adj. ikke ſiffet, ikke oplagt til; ubeqvem. At være uffiffet t. et Emdede.

Uffion, adj. ikke ſion; det modſatte af ſion. Det Uffionne kan aldrig være Giendand f. et Konſtaert. — Deraf: Uffionhed, en. "En Uffionhed i Naturen." J. Rothe. (Nat. Betr. I. 304.)

Uffionſom, adj. ſom ikke paaktonner Gødder ell. Veigſerlinger; uerkendelig. — Deraf: Uffionſomhed, en. ud. pl.

Uffioſom, adj. uagtſom, flodſlet. (Noth. forældet.)

Uffreven, adj. v. ikke ſreven. Uffrevene Lov, Vedtægter.

Ufftyld, en. ud. pl. Beſtaaffenheden, Uffanden, at være uden Stuld ell. Brøde. "Ufftyld haver Guld" (=: Indſt.) Noth. "Den kommer, Stengjelds ſtrænge Dag, da Herren dømmter Ufftylds Sag." Thaarup.

Ufftyldig, adj. ſom ikke har Stuld p. fig, ſom ingen Brøde har, ei er Karlag til ell. har Deel i Dndt, i Forſætte ell. Forbrødſe; ſaa vel i enkelte Tilfælde, ſom i Almindelighed om Menneſkets moralſke Tilſtand. At være u. i en Handling. Hun er u. i Børnets Død. Det gik ud over den ufftyldige. En u. Yge. Ufftyldige Handlinger. Ufftyldig Stiemt. — Deraf: Ufftyldighed, en. ud. pl. d. f. f. Ufftyld.

Uffleben, adj. v. ikke ſieben; ſaa vel egentl. ſom ſigurd. (f. ſieben, under ſiebe.) En endnu uffleben Kniv. En u. Diamant. Et ufflebent Menneſte. Naar og ufflebne Sæder. "Vel har jeg en uffleben Lunge; men Sandhed maa jeg tale dog." C. Fris mann. — Ufflehenhed, en. ud. pl. Mangel p. Dannelsen.

Uffidelig, adj. ſom ei kan opſides, meget vartig, uopſidelig. Uffideligt Esi.

Uffieling, en. pl. -er. [af Uffel.] 1. et udelibende Menneſte, en Stattel. 2. et Menneſte af lav Tænkemaade; en nedrig, foragtelig Perſon.

Uffuffelig, adj. ſom ei taber fig ſuffe ell. dæmpe. En uffuffelig Tid. En u. Værk. — fig. et uffuffeligt Sød.

Uffuæglig, adj. ſom ingen Smag har,

kom ei duert t. at spises. (Noth. Slesbæere: usmagende. "Mon det usmagende kan ædes uden Salt?" Job. 6. 6.)

Ufmeltelig, adj. som ei kan smeltes.

Ufsminket, adj. ikke sminket. — figurl. 1. ikke forklænnet ell. sat i et alt f. gunstigt Lys. "Tvivler nogen om disse sande og ufsminkede Fordels." J. Kraft. 2. oprigtig, ikke forstilt. "Da ufsminket Gudsfrugt endnu var en Dyd, endog saa Døtte angstændig." Wanddal. "En Lære, der udmærker sig v. tydelig Simpeltid og ufsminket Sandhed." Baggesen. (N. Klim.)

Ufsmykket, adj. ikke smykket; upyntet.

Ufsmild, adj. uflog, uforstandig. Deraf: Ufsmildhed, en. (Noth.)

Ufsmilde, en. 1. uklogskab, Daarlighed.

"Det havde de da, af megen Ufsmilde, foragt det hellige Egteskab saa ilde?" Jac. Wadsen. (1591.) 2. Ulempe, Fortrød. Noth. (forældet i begge Bemærkelser.)

Ufonet, adj. som ikke er bleven forsonet ell. ufsonet med een. "Meer tungt forlades ei ufonet Fiendes Elg." J. Guldberg.

Ufonlig, adj. som ei kan affones. En ufonlig Brøde. (Noth.)

Ufsparet, adj. v. som ikke spares paa; som gives m. en rund Paand. Han lod hverken Møle eller Fjib være ufsparet.

Ufsporlig, adj. som ei kan efterspores. "Dyd og ufporlig er den evig Gode." Ewald. "Det er ikke m. Vantro, vi sige, at Guds Domme ofte ere urandsagelige, hans Vel ufporlige." Mynster.

Uffel, adj. pl. ufle. [af u og fæl, helbig, uhæftig. Sæl. vessell.] 1. arm, fattig, naldrende, uhæftig, som lever i uheldige Raar. "Sun Uale gav sin forbums Lykkes Gaver." P. S. Friman. 2. meget ringe, daarlig, set ell. uanseelig. At føre et ufelt Liv. En uffel Døds. Et uffelt Skrift. "Det Folk, der har intet at tabe, uden et ufelt og byrdesfuldt Liv." Schytte. "Hvor uale Hytter, forbum stode, der prælede de rigeste Ribmandsbøder." D. Gulb.

Uffelhed, en. set Tilstand, uffel Levesmaade. "Den Uværdige — m. setogfort Uffelhed saa haardt maa straffe sig." Tode. "En Dyt, et Paradis, hos modles Uffelhed fortæner lige Pris." S. Bull.

Ufstadig, adj. ikke stadig; foranderlig, omiftelig, vankelmødig. Ufstadig som Vnden; ufstadigt Veir. "At noget varer fort, udtrykkes stærkere v. ufstadigt, end v. ubestændigt. — Ufstadigt er, hvad der mangler fast Grund; det er altsaa haabe foranderligt og voklende." Müller. "Ufstadig og fingsig skal du være v. Jorden." 1 Moseb. 4. 12. (Uf. ubestændig.) "Saa et ufstadigt Folk snart læster, snart bifalder." Storm. "At være u. i sin Kiærlighed, Elsktselighed, i sine Beslutninger, Svætter.

"Vi lærte m. Slædt, at det Ufstadige kan besæstes, naar vi kun selv blive bestandige." Mynster. "Naturen, ei ufstadig meer, t. bestemte Former nu sig bester." J. Smidth. — Deraf: Ufstadighed, en. ud. pl.

Ufstandfellig, adj. som ei kan standses, ikke lader sig stande. "Naar, Drænen lig, m. ufstandselig Vædte du stormer." Ders.

Ufstraffelig, adj. som intet strafværdigt findes hos; skyldfri. Et ufstraffeligt Levnet. — Deraf: Ufstraffelighed, en. ud. pl. (Integritas.) "De ufrie Handfingers Ufstraffelighed." Drsted. (Cunomia. II. 123.)

Ufstraffet, adj. v. ikke straffet; uden Straf. At lade noget gaae ufstraffet hen.

Ufstridig, adj. som ei kan negtes ell. gives stridig. En ufstridig Ret, Sandhed.

Ufstyr, en. ud. pl. Larm, Støien, Uroelighed, Forstyrrelse. (Noth.) ("Ufstyr i Raad og Anslag." 12 Patriarch. Test.)

Ufstyrlig, adj. som ei vil lade sig styre, ell. holde i Dden; uregierlig. — Ufstyrlighed, en. ud. pl. "At lade sig bevæge af Barmets Strig og Ufstyrlighed t. at eftergive Trudselen." Rahbet.

Ufund, adj. 1. som ei er sund; som mangler Sundhed, ikke karst. Han seer ufund ud. Ufundede Bedster. 2. ikke tienslig f. Sundheden. Et ufundt Sted. — Ufundhed, en. ud. pl. Bestaaffenheden at være ufund, (i begge Bemærkelser.) "At have megen Ufundhed i Legemet. Stedets, Ggnens Ufundhed.

Ufvoelig, adj. som ikke sviger, trofast. Ufvoelig Kiærlighed, Trofast.

Ufvækket, adj. ikke svækket; som har sin fulde Kraft. "Dag var hans Jver f. disse Folks Opvækning ufvækket." Mandal.

Ufynlig, adj. ikke synlig, som ei kan sees. "Han blev ufynlig for dem." Ene. 24. 31.

"Eti de syntlige Ting ere timelige; men de ufynlige evige." 2 Cor. 4. 18. — Deraf: Ufynlighed, en. ud. pl. . . .

Ufyret, adj. tilføjet uden Gyre ell. Guurpel. Ufyret Brød.

Ufsad, en. (Noth.) f. Ufsik.

Ufsadelig, adj. 1. som strider imod, ell. er tilhøielig t. at handle imod Verbarhed og Gødelighed; usaglig, uanstændig, ufødsf. 2. (sledbnere) unærlig. — Deraf: Ufsadelighed, en. ud. pl.

Ufsædvanlig, adj. ikke sædvanlig, ualmindelig. — Deraf: Ufsædvanlighed, en. "I vor Tidssalder, da, en vis Ufsædvanlighed ikke længer taales." Baggesen.

Ufsøden, adj. v. ufugt. (I en ældre Form ogsaa: ufsadet.) "At give een raat for ufsadet?" i lige f. lige; ikke lade sig ustraffet fornærme.

Ufommelig, adj. som strider imod Sammehed; uanstændig, upassende, ufikkelig. — Deraf: Ufommelighed, en. (pl.-er. uanst.

flendige Handlinger. At tillade sig Ufømmeligheder.)

Utaal, en. ud. pl. Utaalmodighed. (Moth.) "Det allermindste Stød kan da t. Utaal føre." Bording. I. 135. "3ffe af Utaal, men af Kængsel efter et bedrø Siv." Worm over Dr. Vooffe. 1721.

Utaalelig, adj. som ei kan taales, ufledelig. sig. meget ubehagelig, modbydelig. En utaaelig Person. Han er utaaelig stolt. — Deraf: Utaalelighed, en. (Baden.)

Utaalelig, adj. utaaemodig. (s. taalig.) "At græde er din Pligt; men ei utaaelig græd." Tullin.

Utaalmodig, adj. ikke taalmodig (i begge dette Ord's Bemærkninger.) Den Enge er meget utaalmodig. Efterat have ventet en heel Time, blev jeg u. At vitue utaalmodig over noget. — Deraf: Utaalmodighed, en. ud. pl.

Utak (br. ud. Art. ell. i pl.) det, som er modsat Tak; Bekræftelse, Kræelse v. Ord. Hun fik mange Utak af sin Frue. Jeg fik kun Utak til Een.

Utaknemmelig, adj. utiltsielig t. at erse fiende og giengetde Begjæringer. At være, vise sig u. imod een. En u. Handling. — Deraf: Utaknemmelighed, en. ud. pl.

Utallig, adj. som ei kan tælles, som man ikke har Tal paa. En utallig Rængde. "Utallig Rigdom." Bibl. 7. 31. "Som Sandt, der er utalligt hos Havets Bredder." Ebr. 11. 12. — Deraf: Utallighed, en. (Moth.)

Utalt, adj. v. ikke talt. Utalte Penge. Utaro, en. Stade, Forsang. (Moth; usædvanl.)

Uteerlig, adj. ureen, slden. (men kun sig. om det, som i moralisk Henseende er ureent; ukjøbt, uanstændig, lidelig. Uteerlige Stæringer; uteerlig Snak. "Hertet brænder af en uteerlig Tid, som Vrens Løve stænder." Bessell. "Som næret uteerlig Tid i sin Varm s. digtede Guder." Bergh. [J. oterung. Ol. Sv. oterig, ureen, usfikkes sig; ufømmelig; af terig, reen. s. Ihre Gloss. N. S. teerig, omgængelig, mild.] — Deraf: Uteerlighed, en. pl. — er. At begaae Uteerligheder. "Uteerlighed han laaner Guds Ravn." Rein.

Utide; i, til Utide, adv. 1. i urigtig, ubestemt Tid. At komme i Utide. 2. i uret, ulovlig Tid. Hun kom af sin Afteneste i Utide. "Den, der s. saadan Gierning i Utide jages af Tjeneste." (D. Tilt. VII. 109.)

Utidig, adj. 1. som ikke steer, kommer i rette Tid, ell. har naaet sin rette Tid. Et utidigt Føster. (Præd. 6. 3.) En u. Frugt, Sparsomhed. Utidig (umoden) Frugt. (Moth.) 2. som ei er tidig t. Mod ell. til Arbejde; dofsk. (s. tidig, 2.) "Staten — bliver ligesom søsløst og

utidig t. hvad den skal forrette." B. Thott. II. 174. — Deraf: Utidighed, en. ud. pl. Utienlig, adj. ikke tienlig, ubrugelig. Urienstagtig, adj. uvillig t. at vise Andre Tjenester. — Deraf: Urienstagtighed, en. ud. pl.

Utilboelig, adj. ikke tilboelig. At være utilboelig til noget. — Deraf: Utilboelighed, en. ud. pl.

Utilbørlig, adj. som ei bør være; ell. som ikke er saaledes som det bør være; usjovlig, uret. Utilbørlige Handlinger, Ord. "Sprogbrugen har indskrænket Betydningen af utilbørlige Ord t. saadanne, som fortjene at misbilliges, uagtet de ikke nærmest angribe Mænsens borgerlige Væ." Møller. (jvf. ærerørig.) "Utilbørligt er det, som strider imod visse Grundsandheder; og da disse af nogle enten kan negtes, ell. ikke være kendte: saa kan en Ting være utilbørlig i nogle Vind, og tilbørlig i Andre." Sporon.

Utilfreds, adj. (som dog; liig tilfreds, kun br. som et Slags adv.) ikke tilfreds, ikke fornøjet, misfornøjet. At være u. med noget. — Utilfredshed, en. ud. pl. Tilstanden, at være u. enten m. en enkelt Ting, ell. i Almindelighed. Utilfredshed i Sinde. (s. Misfornøjeelse.)

Utilgivelig, adj. som ei kan tilgives. En utilgivelig Synd.

Utilgængelig, adj. ikke tilgængelig, som er uden Adgang. — Deraf: Utilgængelighed, en. ud. pl.

Utilladelig, adj. som ei kan ell. bør tillades. En utilladelig Handling. — Deraf: Utilladelighed, en.

Utilstræffelig, adj. ikke tilstræffelig. Deraf: Utilstræffelighed, en. ud. pl.

Utilvant, adj. ikke vant til, ikke svet v. Vanen. (Moth.) s. uvant.

Utilvarelse, en. ud. pl. det negative Begreb: ikke at være til; Ophævelse af Tilværelsen. "Den Paastand, at intet kræfter Naturen og oprører Fornuften saameget, som Utilvarelse." Baggensen.

Utmelig, adj. utidig, ei i rette Tid, ubestemt. (Moth. Duffen.) "Gud besegte Landet m. utmeligt Værligt." Bedels Caro. S. 256.

Uting, en. 1. noget, som ei er til. Non ens. (Moth.) 2. en ond, stem, fædelig Ting. "Adrig saae jeg endnu det Spøgsel, den lede Uting." Ewald. "Svillen bevrærlig og trøskende Ting, ell. rettere Uting, er ikke den vilkaarlige, falsklig saae kaldte Belanstandighed." Rahb. (I nyere Bibelovers. 2 Mos. 8. 21. 78. br. Uting for Utoi; hvort Bibl. 1550 hart Drme, onde Drme.)

Utolkelig, adj. som ei kan fortolkes.

Utro, adj. pl. utroe: som ikke er troet uredelig. Hun blev ham utro. Utrod

Zienestefolk. — Utroftab, en. Bestaaen-
den, at være utro.

1. Utrolig, adj. og adv. d. s. f. utro,
urebellig; p. en utro Maade. (forældet.)
"Goo som utrolig omgaaes m. Drag." D.
2. IV. 4. 4.

2. Utrolig, adj. som ei kan troes, som
ikke er troslig. "Vi have i Dag set utrolige
Ting." Luc. 5. 26. "En Mening er at for-
faste fordi den er urimelig; en Efterretning
at tilfødsætte fordi den er utrolig." Spodon.
— Ulegentl. En utrolig Mængde Mennesker
(3: meget stor.) Et utroligt Antal Foll.
— Deraf: Utrolighed, en. ud. pl.

Utryg, adj. pl. utrygge. ikke trygg, ufsik-
ker. (Golding.) Deraf: Utryghed, en. usik-
kerhed. "Store Herrers Utryghed." Bes-
kels Caro. S. 4.

Utryglet, adj. v. ikke erhvervet, opnaet
v. Ernglen. "Hvor dyrtet Jord utryglet
Hrød dig bær." Nord. Brun.

Utrængende, adj. v. som ei er i Trang,
som ikke fattes ell. trænger. "Mob-Utræn-
gende kan ingen Gødhed vides." Evald.

Utrængt, adj. som ei trænger, ikke beh-
øver Andres Hjelp. (Moth. d. Tale.)

Utrættelig, adj. som ikke ell. vanskeligen
trættes v. Arbejde ell. Møje; meget vedhol-
dende. En u. Fodgænger, Arbejder; utræt-
telig Fjnd. — Deraf: Utrættelighed, en.

Utrøstelig, adj. som ei vil lade sig trøste.
Sun er utrøstelig over Mandens Død. —
Deraf: Utrøstelighed, en.

Utugt, en. ud. pl. utugt Handlung og
Levnet. At drive Utugt; forføre til Utugt;
begaae U. med een. At leve i Utugt. (jvf.
Grundlighed, Løssagtighed, Skiorlevnet.)
"Fremtræder Utydfhed tydelig i den en-
telte Handlung, kaldes denne Utugt." P. E.
Müller. — utugtlig, adj. hengiven t. Utugt;
utydf. Et utugtigt Levnet; utugtige
Ded, Gjerninger. — Utugtighed, en. Bes-
kaffenheden, at være utugtlig; utydfhed.
"Bæn ikke din Mund t. stem Utugtighed."
Eir. 23. 18.

Utvivlægtig, adj. d. s. f. utvivlsom
(men br. feldnere.) "Et uvivlægtigt Bid-
nesbyrd om sin Kærdom." D. Lov. II. 2. 2.
Utvivlsom, adj. som ei kan drages i
Tvivl; aldeles vis.

Utvungen, adj. v. 1. som ei er under
Tvang. "Ere de utvungne, som have Lies-
nere under sig?" Monst. 2. ikke tvungen,
usdet, frivillig. En fri og u. Bekendelse
"Bed Lov, som den først sig selv utvungen
giver." Papes Krit. v. Schiermann. 3.
naturlig, fri. (f. tvungen, under tvinge.)
En let og u. Stilling. — Deraf i Bemært. 2:
Utvungenhed, en. ud. pl. Naturalighed.
"Sun modtog mit Tilbud m. den uskyldigste
Utvungenhed." Baggelsen.

Utydelig, adj. ikke tydelig. — Deraf:
Utydelighed, en.

Utykke, et. pl. -r. et fælden forekom-
mende Ord, som bemærker: et underligt,
usædvanligt ell. overnaturligt Væsen; et
Spøgelse ell. besl. "Staae Gienfærd,
Eftvige, hvad du falder dig, Utykke, Spø-
gelse, Gien ganger." Bagg. (Sieng. S. 12.)
[Enarece vel af det gamle Tuffe, Tuffe
(purs) end af tydf. I Almuesproget, s.
E. det lollandste, forekommer: et Tykke som
Benævneise p. en levende ell. livløs Gien-
stand, der er underligt, forføert ell. i Veien;
om Bøvn, der anses f. Stiftinger, m. m.]

Utømmelig, adj. som ei kan tømmes.
u. Billedh. Et utømmeligt Dyr.

Utånkkelig, adj. som ei taber sig tænke,
hvoreom man intet Begreb kan gjøre sig. —
Deraf: Utånkkelighed, en. (I. Rothe. Nat.
Betr. III. 52.)

Utånsksom, adj. ikke tænksom; som er
uden Eftertanke ell. Tænksomhed. "Rang-
den i alle Stænder er utånsksom; naar
altsaa Fædrelandskiærlighed hos den Utåns-
somme ofte vanslægt." P. E. Müller.

Utsøi, et. ud. pl. skadelige Smaadyr,
utræ (mest om de, som findes hos Mennes-
ker, og hos Almuen om Røtter og Muns.)

Utømmelig, adj. forekommer undertiden
for: utdrømmelig. "Forgiendes undskyde vi
den Plage, som har i vor Barm et utøm-
meligt Væd." Pram. (Stortodd.)

Uudforskelig, adj. som ei kan udforskes
ell. opspores.

Uudførlig, adj. som ikke lader sig udføre.
Uudgrundelig, adj. som ei kan udgrun-
des; uudforskelig. "Disse hemmelige, uud-
grundelige Kræfter umringe os i's dog alle-
vegne." Monst.

Uudholdelig, adj. som ei kan udholdes;
ustdeltig, utaalelig.

Uudsigelig, adj. d. s. f. usigelig. "I
frende edet med uudsigelig Glæde." 1 Petr.
1. 8.

Uudstøttelig, adj. 1. som ei kan udstet-
tes. 2. som ei let forgaer ell. taber sig,
bestandig. En uudstøttelig Grundring.

Uudstøttelig, adj. d. s. f. udstøttelig.

Uudtånkkelig, adj. som ei kan udtænkes.
Uudtømmelig, adj. som ei kan udtøm-
mes. En u. Kilde. Pan er u. paa Ind-
sald, Pittigheder. "At alt dette er anords-
net m. uudtømmelig Gødhed, f. at møtte
de utåkliges Træng." Monst.

Uundgaaelig, adj. som ei kan undgaaes
ell. undlades. En u. Fare, u. Krise.

Uundskyldelig, adj. som ei kan und-
skyldes. En u. Forsælle.

Uundværlig, adj. som ei kan undværes,
umistelig. Sun er ham uundværlig. —
Deraf: Uundværlighed, en. ud. pl.

Uvane, en. pl. r. ond, skadelig, lastvær-
dig Vane.

Uvane, adj. (om Dørg.) uvane Dørg,

som han den Uvane, at søge Folk, at føde igennem Stier, o. d. En uvane Dyr.

Uvanlig, adj. som et er kommen i Vane, usædvanlig. (Noth.)

Uvansket, adj. Iaf det foreld. Danske. f. dette Ord.] er brugt af Baggelsen for: Inderst, som er uden Mangler. "En røgende Duff af Lam og uvanskede Geder." Stias. I. Sang:

Uvant, adj. ikke vant til, ubevant. At være uvant til noget. (Jvf. ubevant.)

Uvaragtig og uvarig, adj. som et er af Bærgthed, som ikke holder ell. varer længe. (Noth.)

Uvare, (Noth.) f. Danvare.

Uvarfom, adj. ikke varfom, uforsigtig.

— Deraf: Uvarfomhed, en.

Uvederhøftig, adj. ikke vedderhøftig, ufikter i Hens. t. Penge og Formue. — Deraf: Uvederhøftighed, en. ud. pl.

Uvedkommende, adj. v. som et vedkommert, ikke er paagældende. En mig u. Säg. Uveir, en. 1. Uføre, hvor ingen Vel er.

2. urigtig. Vel. (Noth.)

Uveir, et. ud. pl. meget haardt og ødt Veir, især m. Torden og stærk Storm. Der træffer et U. op. Vi flit et Uveir udsærligt. — figur. om en truende, farlig Tilstand. "Da Førstgjøllens Uveir havde lagt sig." Schutte. (3 St. for Uveir forekommer Uveir hos A. Bedel. Saro. 245.) — Deraf: Uveirsnat, en. F. som bebuder Uveir. Uveirsnat, en. Nat, hvori et U. finder Sted. "Lig Vulkanen i den mørke Uveirsnat." J. E. Geib. Uveirstorm, en. En meget voldsom Storm.

Uveirfom, adj. hvor ingen Vel findes, ell. hvor Færdsel er behæftig. En uveirfom Dren. "En tyk uveirfom Støv Imellem de Øie." Bagg. R. Klim. "Et uveirfomt Krat." Kampmann.

Uven, en. pl. -ner. den, som et er Ven af en anden. "Uven kan den kaldes," som ikke vil os vel; Siende den, som vil os ikke." Sporon. (Det br. daade som et mildere Udtryk for Siende; som ogsaa om dem, der blive nemte og saaledes komme i et uvenskabeligt Forhold. Jvf. Ven. 1.) Han er min U. Derover bleve de Uvenner. Vi have været Uvenner, men ere nu forligte. "En Uven søger aldrig vort Bedste; en Siende altid vor Stede." Sporon. "Ogsaa i en Ven kan man finde en Modstander; men tænker Modstanderen ikke om mig, da er han min Uven." Müller. (Jvf. Siende.)

Uvenlig, adj. ikke venlig, umild, ukærlig. (særd. i udvortes Htringer.) En u. Behandling, Modtagelse; uvenlige Mæter, Ord. — Deraf: Uvenlighed, en. ud. pl.

Uvenskab, et. pl. -er. Tilstanden, at være Uvenner, at være eens Uven; Fiendskab. At leve i Uvenskab med een. At stilles ad i Uvenskab.

Uvenstabelig, adj. ikke venstabelig. (Jvf. dette Ord.)

Uventet, adj. som et ventedes, uformodet. En u. Lykke. Det kom mig uventet.

Uvid, et. Mangel p. Forstanden, Sindssvagthed. "Den, som nogen Svagthed paa kommer, enten af Alderdom, eller m. Uvid." D. Lov. (Jvf. Vid, 1.)

Uvidende, adj.: 1. Ikke videnbe, uden Kundskab om en Ting. At være u. om noget. "Den, som J nu uvidende byrte." Ap. S. 17. 23. 2. som fattes de Kundskaber, han ei burde mangle, som ikke ved, ell. har lært det, han burde vide. Et u. Menneske. Han er ikke blot uvidelig i det Fag, han har lagt sig efter, men tillige høist uvidende.

Uvidenhed, en. ud. pl. f. Mangel p. Kundskab om en vis Ting. Jeg tilstaaer min U. heri. At synde, tage fejl af U. (Deraf: Uvidenhedsfynder.) 3 St. for dette forekommer i D. Lov: det. Uvidenhed. Uvidenskab. "At ingen m. nogen Uvidenskab skulde have Aarsag sig at undskyldes." VI. 1. 6. 2. i Almindelighed: Tilstanden, at være uvidende (2) Mangel p. gavnlig Kundskab overhovedet.

Uvidenskabelig, adj. ikke videnskabelig (f. Ordet, 1. 2.)

Uvigtig, adj. ikke vigtig, ubetydelig. — Deraf: Uvigtighed, en. ud. pl.

Uviis, adj. uklog, uforstandig. "Deres ben skal krige m. ham imod de uviis." Bieb. 5. 21. At handle uviis. "Det var et feigt, et uviis Raad, som blev os givet." Mønster.

Uvilkaarlig, adj. og adv. som et er uskaarlig, (i Bemærk. 1.) ikke stærk efter Villie, ell. med bevidst Forsæt; men enten efter physisk, ubevidst Drift, ell. efter en ikke klar indvortes Tilfølelse. En uvilkaarlig Brevægelse, Pandling. "Dg uvilkaarlig jeg tænkte v. mig selv." Baggelsen. "Uvilkaarliggen blottede jeg mit Hoved; uvilkaarliggen foldede jeg mine Hænder." Samuël. (Labnr. II. 337.)

Uvillie, en. ud. pl. 1. det mods. af Velsvillie; Ugunst, Fortrydelse, Misbag. At fatte U. til een. U. Imellem Ægtefolk. (Noth.) "Egselfom der ikke havde været nogen Uvillie imod dem." 2. Mætt. 12. 3. (2 Mætt. 6: 29 forekommer Uvillighed, for: Uvillie, i Modsetn. til Velvillighed.) 2. d. f. Uvillighed; Ulov, Brangvillighed. At gjøre noget m. Uvillie.

1. Uvillig, adj. 1. ikke villig ell. reddebon t. noget. (in vitis.) At være, vise sig uvillig t. noget. "At paatvinge Uvillige Frihed." Derp. — Deraf: Uvillighed, en. Brangvillighed. 2. som et vil een vel. At vise sig uvillig mod een (malevolus.) Noth. (f. Uvillie.) "Dilig siges ren at være, ikke blot f. saavidt han bestemmer sig t. noget;

men og f. saavidt han gjerne gjør det. Saaledes kaldes den uvillig, som siger nej, og den, som først nedtrængningen siger ja." *Müller.* (Jof. vrangvillig, gjensidig.)

2. Uvillig, (ell. rettere uvildig) adj. upartisk. [af det forældede: Vild, Gavn, Fordeel; og derfor egentlig uvildig.] Efter uvillige Rands Kiendelse. "Uvildige og lovsfærdige Danneamands Vidnesbyrd." *Bede's Sero.* 245.

1. Uvirkfom, adj. ikke virksom, ikke arbejdsfom ell. beskftig. (iners.) "Den Uvirkfomme afholder sig fra at virke — fordi han ikke flatter om at bruge sine Kræfter; den Erge og den Treenne vtrre Uvirk t. at virke." *Müller.* 2. som ingen Virkning gjør ell. vtrrre. (inutilis, inefficax.) Et uvirkfomt Midde. *En u. Tilstand.* — *Deraf:* Uvirkfomhed, *en. ud. pl.* At leve i Uvirkfomhed.

Uvis, adj. ikke vis, (i Bemært. 1. 2. 3. og 4.) ubestemt, upaalidelig, foranderlig, usikker. "Uvisse Indtægter; uvis Siel. Det er endnu uvis, om han kommer. *En u. Efterretning.* "Kun synes de uvisse hvort og hvorledes de skulle finde Friheden." *Wynsfet.* ("Iste altid, som Talebrugen lærer, kan dog uvis bruges som Mofætning t. vis; andertiden maa ikke vis ell. usikker træde i Stedet.") *Jof. usikker og tvivlsraadig.* — "Det Uvisse har et vidtsøffigere Omfang, end det Tvivlsomme. Det er uvis, f. hvis Afgjærelse det ikke gives tilstrækkelige Grunde; tvivlsomt et det, som man har flae mange Grunde t. at antage og t. at forkaste. Det Uvisse kan baade være sandfynligt, tvivlsomt og usandfynligt." *Müller.* = Uvished, *en. ud. pl.* Tilstanden, et være uvis; Hefæffenheden, et at være afgjort, at være Tvivl underkastet; usikkerhed. At være, at leve i Uvisshed om noget. "Uansættelighed i at kunne vælge foraarfager Uvisshed; Frygt f. at tage feil, Tvivlsraadighed; Frygt f. at komme i Fortræd, Forlegenshed." *Sporon.*

Uviselig ell. uviseligen, adv. uklogt.

Uviselig, adj. som et kan visme. (*Roth.*) figur. uforgængelig. "En Befrielse, der vinker dig t. en uvisionelig Væn." *Wynsfet.*

Uvitterlig, adj. 1. ikke vitterlig, ubeviendt. "Da var det Gode, du gjorde, mig ikke uvitterligt." *Job.* 12. 17. 2. som man et. ved af. ubevidst. Det er mig uvitterligt. *En uvitterlig Siel.* "Folkets uvitterlige Synder." *Ebr.* 9. 7.

Uvittig, adj. som mangler Wittighed; uforsandig, dum. Drengen er ikke u. — *Deraf:* Uvittighed, *en. ud. pl.* (*Roth.*)

Uvorn, adj. [af u og der uadstillelige adj. vorn, som udtrækker Besfaffenhed ell. Tilbøielighed.] uærlig, uoplygt, uforsømmet. "At han meer end eengang maatte løbe ned m. Krabaften og progle de uvorne

Uærlig." *Rabb.* (D. Tilf. IX. 363.) "Soo læste din uvorne Mund sig Driftighed?" *Philosof.* (Helge.) — *Deraf:* Uvornhed, *en. ud. pl.*

Uvurderlig, adj. som et kan vurderes, som er af meget stort Værd ell. høi Værd. *En uvurderlig Vædssteen.* Jeg ansaae det f. en u. Luffe. "Saa opbrinder hos os det uvurderlige Gode." *B. Thott.*

Uvæbnet, adj. ikke væbnet, ubevæbnet.

Uvægerlig, adj. og adv. som man et kan ell. vil væge sig ved. *En uvægerlig Pligt.*

Uværd, *et. ud. pl.* det Mobjatte af Værd; Mangel v. Værdi ell. Fortieneste. (*Roth.*) *U. bestemme en Kongs Værd v.*

Uværd. "At opvækte Dymartsomhed v. Mandens Uværd medens det var Tid." *Rabb.* (Tilf. II. 620.) "Sligende Præst Uværd." *Engelstoft.*

Uværd, adj. ikke værd, uværdig til. (ufædyant.) "Uværd at leve, vil jeg stve dit Naløn." *Evald.* "Uværd at see dig, du, som var min Glæde." *Samme.*

Uværdig, adj. 1. ikke værdig. Det er ham uværdigt. Han blev dømt u. til at beskæde noget Embede. 2. uoverensstemmende m. Værdighed, Gavn, Fortieneste o. d. upassende, nedrig. *En u. handles måde.* — *Deraf:* Uværdighed, *en. ud. pl.* Hans Uværdighed til Fyrstens Indest var bevist.

Uvæsen, *et. ud. pl.* 1. egentl. ondt Væsen; men br. (efter det L.) om en høi Grad af forstyrrende ell. løstribig Uorden. Dette Uvæsen har man længe drevet. 2. noget, som et er til; en Utting. (hielden.)

Uvæsentlig, adj. som ikke hører til, ikke er grundet i en Kongs Væsen. *En uvæsentlig Besfaffenhed, Mangel, Omstændigheds.* — *Deraf:* Uvæsentlighed, *en. ud. pl.* Uædel, adj. pl. uædle. det modf. af ædel; som ikke udmarker sig v. betæmmelige Egenfæber; lav, uværdig. *En u. Handelsing, Tæntemaade. Uædle Metaller;* (men ikke: uædle Stene.) *Jof. uædelig, som er Mofætningen t. ædelig.*

Uægte, adj. ikke ægte, falsk, eftergjort. *En u. Steen* (eftergjort Vædssteen.) *Uægte Barn* (avlede uden f. Egteskab.) — *Deraf:* Uægtighed, *en. ud. pl.*

Uændset, adj. v. ikke ægtet ell. ændset, forsømt, som ingen brøder sig om. "Uændset i en Krog den laae; et Bliif han nyve stienked den." *Kein.* "Jeg skal dog et uændset, uæstet blomstre her." *S. Blicher.*

Uærbødigh, adj. som mangler ell. ikke visse Uærbødighed. — *Deraf:* Uærbødigheds, *en. ud. pl.*

Uære, (*Roth.*) *T. Danære.*

Uærlig, adj. som strider imod, et kan forenes m. Væren; ell. som har mistet, er berøvet den borgerlige Væren, enten v. Dom, eller v. den almindel. Mening. Man holdt

det længe f. en u. Gaandterng. Uærlige
 Sæver. En u. Straf (hvormed Vrens
 Lad er forenet.) Jof. æreløs og vanærende.
 = Uærlighed, en. ud. pl. Bestaffenheden,
 at medføre ell. være forbunden m. Vrens
 Lad; (ikke det Mosh. af Kriglighed.)

Uærlig, adj. som Synet et kan naae,
 som man et er i Stand t. at sine. "Eli
 uærlig Hvide Murene flige." Berg.
 Ulovet, adj. ikke svet, ikke dannet v.
 Dvølse. Ulovede Krigsfolk. En uovet Ar-
 beder.

B.

Vaaben, et. [J. Vopn. X. S. Væpen.
 R. S. Wapen.] 1. pl. Vaaben. et Heds-
 skod, indrettet og bestemt t. Forsvar ell. An-
 greb. Forsvarsvaaben. Angrebsvaaben.
 Han gav sine Vaaben fra sig. Et færligt V.
 Naturen har givet Dyrene forskellige Slags
 Vaaben. — fig. for Krigsmagt; Krigshær.
 "Den huanlige og forsvredes Fluat bestæms
 mede aldrig hans Vaabens Vre." Bogellus.
 At svæ; sve sig i V. At staae under V.
 (være vaaben.) At bære V. (være Krieger.)
 At gibe sit V. (ruste sig t. Angreb, t.
 Krig.) At føre V. mod sit Fædreland. At
 lade Vaabnene afgjøre en Strid. (venne
 pl. med-bek. Ker. forestømmer ikke ofte.)
 2. pl. Vaabener. Et Skold, ell. Figuren
 af et Skold, hvort et ell. flere Billeder ell.
 Tegne ere anbragte, og som er et Mærke ell.
 Stikthetegn f. en Person, en Familie, et Land
 ell. Rige. (ogsaa blot om Tegnet ell. Hoved-
 figuren i Skoldet.) Et adeligt V. At føte
 en Svot i sit V. Det dygtige Vaaben er
 tre Svøer. Maledte Vaabener. = Vaabens-
 haand, et. 1. Vaand, hvormed Dels af
 Harnisk-Rustningen holdtes sammen. 2. i
 Vaabenkonsten: et vist Slags Striber i
 Vaabenkjoldet. Vaabenbillede, et. B.
 aftegnet i et B. (2.) Vaabenbog, en. B.
 hvori adskillige Slægters Vaabener ere be-
 skrevne og aftegnede. Vaabenborg, en.
 fig. en Skerm, ell. ligesom en Standse.
 af Vaaben. (Moth.) Kriegerne dannede
 m. deres Skolde en V. om Kongen.
 Vaabenbrag, et. Brag, Bulder af Vaas-
 bens Bevægelse; Krigsummel. "Af Vaas-
 denbrag den mørke Svælvng Klang." J.
 E. Seib. Vaabenbroder, en. den, som
 tiener tilfjemed en anden i Krig. "Da seer
 man, at han (Fyrsten) mener det oprigtigt,
 naar han kalder Soldaterne sine Vaabens-
 brodere." (Synesius v. Bloch.) Vaabens-
 daad, en. Krigsdaad, krigersk Bedrift.
 "Gan var, sløndt nu t. Vælløster hensefalden,
 ikke mindre Gæster af Vaabensdaad og Vaas-
 benalands." Engelt. Vaabensdaands, en.
 1. D. som udføres m. Vaaben i Hænderne.
 2. fig. og pøet: Kamp, Slag, Fegnting.
 "Den bæres hørt fra Vaabensdaands m. vun-

den Laurbærkrands." Sander. vaabens-
 diærv, adj. stridbar, tappet. "Baade snids-
 raadig ubi Forskand og vaabendiærv ubi
 Sværte." A. Wedel. "Hvor vaabendiærv
 og kiæl han om i Striden for." Bording.
 (Deraf: Vaabendiærvhed, en. (Zeschow.)
 Vaabendrager, en: den, som tilførn i Strid
 bær ell. førte en Ridder's Vaaben. vaas-
 bendygtig, adj. i Stand t. at føre V. Det
 vaabendygtige Mandskab. Deraf: Vaas-
 bendygtighed, en. — Vaabensdød, en. Død
 v. Vaaben, Død i Kamp ell. Krig. Vaas-
 bensfærd, en. Strid, Krig. Vaabensfærs-
 dighed, en. Dvølse, Færdighed i at føre
 og bruge Vaaben. (D. Guldb. B. Sif. I.
 544. 560.) vaabensfær, adj. d. s. f. vaas-
 bendygtig. Vaabensgny, et. End af Vaas-
 ben, der bevæges ell. staaes mod hinanden;
 Vaabenbrag. "Tordenstrald og Vaabens-
 gny forkøndte Heltens Fieb." Sander.
 Vaabenheld, et. Lykke i Krig, Krigslykke.
 Vaabenhold, et. Forpligtelse t. at holde sig
 færdig m. Vaaben, naar det fordræs. (Moth.)
 Vaabenhuus, et. Forhuus uden f. Landss
 bykirker (fordi Almuen der i gamle Dage
 hensefatte sine Vaaben under Substienene.)
 Vaabenhvile, en. d. s. f. Vaabensstillstand.
 Vaabenkammer, et. Kammer, hvor Vaaben
 glemmes. Vaabenklappe, Vaabenkjortel,
 en. Kjortel, som man forðum bær ovenpaa
 Harnisket. Vaabenklang, en. Klang af
 Vaaben, som røres; Vaabenlød. "Hvor
 forðum høretes rørdson Vaabenklang." F.
 Schmidt. Vaabenklæder, pl. Harnisk og
 Rustning, som bedækker Legemet. "De blants
 Vaabenklæder." Vhl. (Helge.) vaabens-
 klædt, adj. hælvaarøbet, skert Rustning og
 Vaaben. "Vaabenklædte Mand, ubrustet
 de m. Torden." Storm. "Dg vil du Dvø-
 sten præde med den vaabenklædte Mø."
 Vhlenschl. Vaabenkonst, en. Lære om at
 kende, beskrive og aftegne Vaabener; Ges-
 raldik. Vaabenlyd, en. Lyden af B. som
 bevæges ell. bruges. Vaabenlykke, en.
 Lykke i Kriegen, Krigslykke. Vaabenlyst,
 en. Lyst t. Krig, Krigslyst. "Gadnu min-
 dre var den saa klare Vaabenlyst udbød."
 Bogellus; Vaabenløre, en. Lære om de

forfællige Slags Angrebs og Forsværgs-
 den, deres rette Beståfshed og Brug.
 waabenløs, adj. uden Waaben og Væрге,
 væbnet. (A. S. væpnleas.) Waabens-
 mager, en. Waabenlmed. (D. Guldb. W.
 Gist. II. 227.) Waabenmagt, en. Krigs-
 magt, væbnet W. Waabenmaler, en. den,
 som har lagt sig efter og forstaaer at male ade-
 lige Waabener, m. deres Farver og Figurer.
 Waabenmester, en. En Underofficer v. hvert
 Compagnie, hvis Bestilling er at eftersee,
 at alle Waaben ere i tilbørlig Stand, og at
 øgtye, naar de behøve at istandsættes.
 Waabenmarke, et. Figur i et Waabenstold.
 Waabenma, en. f. Skoldmo. Waabens-
 mønstning, en. Mønstning af Krigsfolk og
 deres W. (Waabenting.) Waabenplads,
 en. D. hvor Krigsfolk samles under Waab-
 en, ell. søe sig i W. waabenrustet, adj.
 væbnet. Waabenrustning, en. fuldstæn-
 dig Rustning m. tilhørende Waaben. Waab-
 ensløse, en. S. hoormed man forbum
 troede at kunne læge alle Saar af Waaben.
 waabenfirmeret, adj. poet. befyttet v. Waab-
 en. Berg. (best. Jfr. 210.) Waabens-
 stold, et. S. hvort et Waaben er aftegnet.
 Waabenstald, et. Waabenstog. (Ahlenschl.)
 Waabensmed, en. den, som smeder og fore-
 dørholder Waaben. Waabenstillstand, en.
 Forhold i Krigstilstand efter Aftale imels-
 tem de Stridende; Waabenhvile. Waab-
 ensstyrke, en. Magt ell. Styrke, som Waab-
 ens-give; Waabenmagt. De fare ikke frem
 m. seierlig Waabensstyrke." Wnnsler. waab-
 ensstærk, adj. vel væbnet, som har forsvær-
 lige W. Waabenting, et. kaldtes tilforn
 Almuens Røde, naar Lebing var udhudet,
 f. at manfere dens Waaben. Waabentrosie,
 en. Drift og Kægløste af et Harnisk. (Woth.)
 waabentung, adj. som bærer tunge Waaben,
 er tung af sine Waaben. "Pesten løstet op
 af Ostens mørke Skib sin waabentunge
 Krop." Storm. Waabenven, en. den,
 man i Krig indgaaer Venstabs med; Waab-
 enbrøder. (Rahbek.) Waabenære, en. W.
 som vindes v. Waaben, v. Kriagsbedrifter.
 (D. Guldb.) "Nationens gamle Krigeraand
 og Waabenære." Engelst. Waabenovelse,
 en. D. i at stride, i at bruge Waaben, Krigs-
 øvelse. waabenøvet, adj. øvet i at føre og
 bruge Waaben.

Waad ell. Vad, et. [Wath i den ældste d.
 Bibel Døes.] et lavt Vand, som man kan vade
 igennem; et Vadsed. Woth. (f. vade.)

Waad (Fjetersgarn) f. Vod.

Waad, adj. [J. votr. Sv. vdt.] 1.
 som gaafe ell. tilveed er giennemtrængt af
 et (vandagtigt) flydende Legeme, ell. dog
 betydelig fugtet p. Overfladen. (f. fugtig,
 giennevad.) Græsset er vaadt af Reg-
 nen. En vaad Strubund. At blive vaad.
 En vaad Svamp. Skrifstru et vaad. Det
 var vaadt paa (det regner.) At gjøre no-

get vaadt (væde.) Waade Barrer o: flødens
 de; modt, tørre. (Dog ikke om Diler; hel-
 ler ei br. vaad om det som er giennemtrængt
 af Dlie.) 2. som giver Væde, medfører mes-
 gen Fugtighed. En vaad Sommer; vaadt
 Vætblig. = vaadagtig, adj. (Woth.) f.
 fugtig. vaadsoet, adj. som er bleven
 vaad paa Fødderne. Woth. (modt. tørstøet.)
 waadsoiet, adj. grædend; m. Lærer ell.
 Vand t Vinens. (Ul. Frimann.) Man kan
 være vaadsoiet (f. E. af Enue) uden at have
 grædt. "Det, som Rusen selv vaadsoiet
 hører her." Jettig. = Deraf ogsaa: vade,
 v. a. 1. gjøre vaad, komme vaadt paa.
 "Du tørrer Duggens Graad, som Jordens
 Ansigt vader." Bagg. (Jfr. vande.) =
 Vade, en. (fiedlere) og Vadske, en. pl.-r.
 (Zi. Vassi.) et flydende Legeme overhovedet;
 dog sær. om de flydende Ting, der indes-
 holdes i andre og faste Legemer. Vandet
 hævner man heist v. sit eget Navn; et
 flydende Legeme som andes, kaldes Drik,
 Drifke. Et Vadsken ikke i den Mængde,
 af den flyder, ell. bliver sunlig, kaldes den
 fugtig. En vandagtig, oisagtig, sed,
 tynd, tyk V. Vadskenne i Legemet, i Plan-
 terne. "Inflodighed og forbrævede Vads-
 sker." Bagg. N. Klim. 218. "En dnytt V.
 "Jeg fattet et hvor al den Vaadse kommer
 fra." (Graad.) Gølb. V. Vaars. — Vads-
 skelblanding, en. W. af forskjellige Vadsker.
 Vadsstfang, et. Stemme, Bøvaringssted f.
 en Vadske (f. E. i Legemet.) Vadsstkar,
 vadsstfeld, adj. som har overflødig W.
 Vadsstkar, et. d. f. f. Vadsstfang. vads-
 sterig, adj. d. f. f. vadsstfeld. = vadske,
 v. n. 1. (har) give Fugtighed fra sig.
 Saaret vadsker.

Waade, en. ub. pl. [J. Vá. Vo. Sv.
 Wáda.] 1. Fare, farlig Tilstand; Vads-
 gang. "Endog han blev frellt af Livs Waas-
 de." Bedels Caro. 155. "Gud har mig
 et forladt i nogen Waade." S. X. Brors-
 son. (naesten-forældet.) 2. usorudset Ulyk-
 te, li. som stcer, kommer usorvarende,
 ell. som man ikke gjør m. Forsæt. "Dra-
 ber Mand-anden af Waade imod sin Tante
 og Billie." D. Lov. (Deraf: Ildvads-
 de.) "Ved Iids og Vands og anden Waas-
 de t. Grunde gik." Bagg. D. W. VI.
 209. = Waadebod, en. Pragsstraf f.
 Waadesgjerning. (Woth.) Waadedrab, et.
 Draab, som stcer af W. vadsfeld, adj.
 uløstelig, farlig. Waadesgjerning (Woth)
 ell. Waadesgjerning, (D. Lov) en. Gier-
 ning, som man ei m. fri Wille foretager,
 som man kommer t. af W. Waadeild, en.
 J. som opkommer v. Hændelse, som ei er
 naafat. (f. Ildvadsde. Kingo bruger v.
 lige Waade Waadevand, som dog ikke har
 fundet Indgang.) Waademord, et. Waas-
 bedrab (som er det rette Ildtyf; da Mord
 forudfatter sin Wille.) "Endog et Waade-

mord maatte udjones." Guldb. (B. Hff. I. 552.) Daadefag, en. Sag, som gielder Waade, som anlægges mod en s. Waadess gjerning. Daadefod, et. S. som stier af Baavare.

Daabelig, adj. [af Waade. 1.] farlig. (forædlet. Chr. Pedersen, Læctegns Postil. 75. 1.)

Daag, adj. [A. S. wac; wace, wila, infirmus.] svag (af Sætted ell. Kræfter,) udgitt, ringe. (Moth; som ogsaa har v. n. pass. at vaages, blive svag.) Drdet br. hyppigen i Sialland. "Den vaagere Blin." Kauffen. "Han gav det vaage Folt Fors lov." P. Clausen. 271.

1. Vaage, en. pl. - r. [J. Vok. Sv. Wak. R. S. Waake.] en Kabinng, et Gul i Hæn. At falde i en V. At hugge Vaager (at vaffe Hæn.)

2. Vaage, en. Et Træ, der sættes om Halsen, v. Svijn, s. at de ei skulle bryde igennem Stæder. (Moth.)

Vaage, v. n. 1. har. [J. vake. E. wake.] 1. være i en bevidst Tilstand, hvori man ikke sover ell. drømmer; være vaagen, holde sig vaagen. At vaage naar Andre sove. At vaage hos en Sog. At vaage en Nat igennem. (hvort det synes aktivt s. gjennemvaage.) 2. fig. være uafslædig Værg for. At vaage for Fæderlandets Vel. f. Statens Bedste. = Vaagen, en. ud. pl. det, at vaage, Tilstanden, at vaage. s. Nattevaagen. (Moth har ogsaa: Vaagenshed.) — Vaageild, en. "det Fys, der ses om Natten at opstige af Wafer og Kar, og ellers kaldes Lygtemænd. Ignis fatuus." Moth. Vaagekone, en. K. som imod Bestalling paatager sig at vaage hos en Sog om Natten. Vaagekøn, en. Bestaling, som givtes s. at vaaqe. Vaagenat, en. d. s. f. Vaagestue. (Moth.) Vaagestue, en. Værelse, hvor der vaages over et Sigg, indtil det begravnes (en tilforn brugelig Stik.) Vaagestygge, en. den Svaghed, ei at kunne sove. (D. S. D.)

Vaagen, adj. n. vaagent. pl. vaagne. [J. vakinn.] som ikke sover, vaagende. Han er endnu ikke ret vaagen. "Den Fred, hvori Menestene ikke ere indfjæmrede, men ere vaagere t. alt Gødt." Wuyffer. At blive vaagen. (er ikke ganske d. samme, s. at vaagne; da den, som vaagner, ubestriden kan sove ind igjen, uden at blive ret vaagen.) — Vaagne Natter os som gjennemvaages. At have et vaagent Die m. noget, vasse vaa. [Slektnerne m. præp. over. "De troe stikke, at disse have bestandigen et vaagent Die over dem." Eshytte. (Sndv. Reg. IV. 22.) "Han vedblev at have et vaagent Die over deres Embedsførelse." Wandal. Mindesm. II. 244.] = Vaagenhed, en. Tilstanden, at være vaagen. (Moth.)

Vaagne, v. n. i. (er.) [J. vakaa.] komme

fra Sovnens i en vaagende Tilstand; blive vaagen. Hun er nellig vaagnet. At vaagne ved en Fod; vaagne til et vist Aldtets Skat. Vaagne op! At vaagne op af en dyb Svov. (jvf. vakte.) [3 ældre Skrifter ogsaa: at vaage op.]

Vaalen, adj. pl. vaalne. [Sv. walen.] stiv af Kulde, forstoppet v. et Lem. Vaalne Hænder. (Moth har ogsaa Bemærkelsen: stræbelig; Kælvende af Svaghed. Drdet udtales ogsaa valen.)

Vaand, en. [pl. Vaander forekommer neppe. Vaander detimod i ældre Dansk, (Hvitfeldt,) og endnu i Hølland.] en maasdelig Green, en tyd, hvelig Duff. (jvf. Ljlievand.) [3sl. Vömdr, en Rikskof. Goth. Vandus, virga.]

Vaande, en. ud. pl.: [J. Vandi. Sv. Vända.] 1. Fore, Beværlighed, stor Forlegenhed. At være i Vaande. 2. Smerte, Pine. At lide stor V. "Et Hægtstak som et mere t. Waade og Vaande." end t. Herlied og Glæde." Bedels Sær. 18. = vaandefuld, adj. beladt m. Smerte ell. Pine; som medfører stor Pine. "Et angrende vent og vaandefulde Hjerte." Bedels Sær. 7. "Hvorhen han vaandefuld halstruktus Die vendes." C. D. Nieh. En vaandefuld Tilstand. "Vaandefulde Dage." E. Kris mann. = Vaandelyd, en. Fod, som Smerten forarsager; Smertelid. (Hibigers Sær. v. h. 128.) Vaandefrig; et. Strig af Smerte, Smertestrig. (Hibigers Sær.) Vaandefusk; et. Suf, som frembringer v. en stor Smerte ell. Sialtalidelse. "Hvert et Vaandefusk, du drog, er hos Gud opstret vet." Thaarup.

Vaande sig, v. rec. flage sig, give sig af Smerte. Den Enge ligger og vaander sig. "Mens Brødre sig v. setvort Lædovs vaande." Rein. — vaandes, v. dep. 1. flage sig. Ringo. (Nu lidet brugeligt.) 2. være sorgfuld og tvivlsraadig. (Moth.)

Vaanden, adj. træsen; vanskelig i sig Waig. (P. Koff. "Han ikke vaanden er, med den t. Lætte tager." Arvsboe. 68. forældet.)

Vaanning, en. pl. - er. [det L. Boh s. u. n. g.] Solig, Hovel. (d. J.) = Vaanningshuus, et. det Huus, den Bopning, som Familien beboer; Stuehuus. Modf. Uds. huus. — Vaanningstue, en. s. Dagligstue. Daar, et. pl. d. s. det, hvormed en Dvns ell. Ynde overtræktes, den Ynde, hvori Fjls det stoppes. s. Dvnsvaar, Pudsvaar.

Daar, en. ud. pl. [J. Vor. Sv. Vår. Lat. ver.] den Årstid, som følger v. Vinterten og gaar forud s. Sommeren, og hvilkens Åstronomerne regne fra 21 Mart. til 21 Junius; Foraar (det sidste br. hyppigt i Talestøret.) Man siger oftest: i Daaren, og om Foraaet. fig. Livets Daar (Ungdommen.) "Derfor Ungdommens, og fremfor

At Riærligheds Daar, er saa blid, saa
 røstærdig." Røstet. = Daarblomst, en.
 Bl. der springer ud tidlig i Vaaren. Daars
 byg, et. Byg, der saaes om Foraaret, som
 v. denne Sædart er det almindelige. Daars
 bæf, en. Bæf, som opstaaer af det i Waar
 en vortvæde Smevæand, der løber ned fra
 Bietge ell. Bæffer. (Duffen. Danm. Brænds
 seiv. 89.) Daarbdag, en. Foraarsdag. (M.
 G. Ravn.) Daarffæri, et. F. som drives
 om Foraaret. Daarfrøst, en. Frøst, især
 Mattefrøst om Foråret. Daarhornning,
 en. den tidligste Hornning, som Bier trække.
 (Moth.) Daarhorn, et. R. som saaes, er
 saaret om Vaaren: vaarløst, part. (af
 vaerlægges.) v. f. f. vaarløst. vaarløst
 Jord. (Golding.) Daarluft, en. Foraars-
 luft. Daarlyst, en. Lust v. Vaaren, Glæ-
 de som nydes i Vaaren. (voet.). Daars
 maaned, en. pl. -er. Foraarsmaaned. (Moth.)
 vaarløst, v. a. glæde Jorden om Foraaret,
 enten i. Boarsed ell. Binterfæd. Devast
 Daarplaining, en. (Duffen.) Daarregn,
 en. Foraarsregn. "Den sagte Daarregns
 Sken." Forrensoms Digte. II. 16. Daars
 ryg, et. R. som saaes om Foraaret.
 Daarstid, en. S. som fanges om Foraaret
 (modst. Jostid.) Daarsol, en. Solen,
 saaledes som den om Foraaret lyser og var-
 mer; Foraarssol. "Nysødt Daarsol kaldes
 af Jorden gulne Stjerner frem." Forrensoms
 Digte. I. 64. Daarstrøm, en. En større
 Waarskæf. "Sprubede som en Daarstrøm
 ned fra varme Fjælde." Berg. Daarstød,
 en. Enhver Sædart, der saaes om Foraa-
 ret. (jof. Sæd.) Jeg har lagt min D.
 Daarstøden staar godt i Ar. Daartørst,
 en. T. som fanges om Foraaret. = Daars-
 ting, en. pl. -er. Kreatur, som sødes om
 Vaaren. (Moth. T. Frøhilling.) - vaars-
 lig, adj. som hører til, følger m. Vaaren;
 som ligner Vaaren. Ohlenschl. (nyt D. f.
 vintetlig, sommetlig.) Naturen har endnu
 intet vaarløst udsæende. "Naar Konge-
 stammen vaarløst staar." J. E. Selberg.
 Daares, v. dep. vaaredes. [S. vora.]
 blive Foraar. (f. somres.)
 Daas, et. ud. pl. [Z. Gevådsh.] taas-
 bely, meningsløs, unyttig Snaak; Gluds-
 det, Svalder. "Daas er et stærkere Ud-
 tryk v. Drevl, og forudsætter ikke blot Mans-
 get v. store Begreber, men p. alt Begreb."
 P. G. Müller.

Daase, v. n. 1. har. [Z. waschen.]
 sige det, som er Daas; sludde. jof. vrøvle.
 (Andre Bemærkelser, som Moth anfører:
 løbe omkring, træde under Fødder, giøre
 urede, høre ikke hid og der, nu ikke. jof. Dase.)

Dabel ell. Dable, en. pl. Dabler. en
 Gævelse i Huden sålmt m. Vand; en Vands-
 bleg. (hos Moth: Daabel, og deraf: vaas-
 beløiet, som har store, udskaarnde Dine.)

Dæd, et. Daad.

Dæde, v. n. 1. har. [X. E. wadan. S.
 vada, gaac.] gaac i Vand; glæmmen Vand,
 ell. i det som er vaadt. At vade glæmmen
 en Aa. At vade i Dvædet. (Man siger ogs
 saa: vade i det hule Græs. At vade i sine
 Klæder, om den, som har dem f. lange.
 Moth.) = Dædsted ell. Dædsted, et. Rdt
 Sted, hvor man kan vade over en Aa ell. et
 andet Vand; Dædsvøler, pl. v. f. f.
 Vandstøvler. (Moth.)

Dædmel, et. ud. pl. [J. vadmal. Sv.
 Vadmal; af det gamle Vad, Klæde, Klæde-
 ningstol. Gl. T. Wät. Willeram. En-
 delsen med et mal o: Maal. Derom f. Ihre's
 Gloss.] et Slags grovt, hjemmegjort Klæde,
 som Almuen v. Landet overalt bruger. En
 Dædmels Rigt, Røste, o. f. v. — At være
 Rikens Dædmel o: præke slet, ell. tale vidt-
 løstigt og uden Grund.

Dædsak, en. pl. -e. [B. Waadsack. Af
 samme Oprindelse som Dædmel.] En Kæders-
 sæk, Tørsæk, t. at føre Klædet i paa
 Ræller.

Daer (som er den almindelige Skrive-
 maade), adv. og vaerform, adj. ere anførte
 nedenfor under: var og vaerform (som dette
 Ord sædvanlig er skrevet).

Dæffel, en. pl. Dæfles. [Z. Waffel. G.
 wafel.] et Slags stikantede Kager, v: begge
 Sider bandede i smaa Ruder, som bages i et
 bødelt Jern, m. Haandfang som en Tang:
 et Dæffeljern. — Dæffelbager, Dæffelbrøms-
 mer, en. den, som bager, sælger Dæfles.
 Dæffelhuus, et. Huus, hvor der bages og
 afsælges Dæfles. (Holberg. Poet. Str.
 1746. S. 182.)

Dæge, v. n. 1. (har.) et Skibsbudst. Et
 Skib siges at dæge godt, naar det holder
 sig over Søerne, og et duffer f. meget.
 (Schneiders Berlehn. 77. Formodentlig bes-
 sløgtet med G: to wawe.)

Dæger, en. pl. -e. en kort Bimpel, der
 helses v. Krigsskibe efter Solens Nedgang
 i St. for Bimpelsen. Ved Solens Opgang
 stenges Dageren og Bimpelsen helses.

Dægt, en. [Z. Wache. Sv. Wakt.]
 1. ud. pl. den Tilstand, at vaage og være
 aarvaagen f. andres Sikkerhed; br. kun (som
 adverb.) m. viffe Verber. At holde Dægt
 paa et Sted, v. Døren, i Gaarden o. f. v. At
 være paa D. staae p. D. være sat paa D.
 Soldaterne trække v. Dægt, komme af D.
 Denne Officer har D. idag. 2. ud. pl.
 ell. collect. een ell. flere Personer, som
 holde Dægt. "Vi stillede Dægt imod dem
 Dag og Nat," Neh. 4. 9. Der er sat D. for
 Sufet. At aflæse Dægten. At lade Dæg-
 ten træde i Gæse. (f. Brandvagt, Rtvagt,
 Portvagt, Skildvagt, Væsvagt, o. fl.)
 3. pl. -er. Sted, hvor der holdes Dægt, og en
 Bnqning f. de vaagværende. Han blev ført
 i Dægten. f. Sovevagt, Portvagt. 4.
 den Tid, hvort der vaages og holdes Dægt.

En D. til Skibe er 4 Limer. Skibet seiler 8 Mil i Dagten (o: i 4 Limer.) f. Dagsvagt, Natvagt. "De kom midt i Ekren i Morgenvagten." 1 Sam. 11. 11. = vaggfri, adj. som er fri f. Bagt, er afløst af Dagten. vaggthavende, adj. v. som har Bagt, holder Bagt. Den vaggthavende Officcer. Dagthold, et. Gierningsgen at holde B. (jvf. Dagt, 1.) Dagts horn, et. S. hvort en Dagter ell. anden, som holder Bagt, giver Tegn p. sin Aarsvaagenhed. (Moth.) Dagthund, en. S. som holder Bagt. (Moth.) Dagthuus, et. 1. d. f. f. Dagt, 3. — 2. d. f. f. Skildershuus. (Moth.) Dagtilid, en. 1. Tid, som de, der holde Bagt ell. ere leirede p. fri Markt antænde. "Dunkelt igennem Taagen brændte Leirens Dagtilid." Foerfoms Digte. I. 136. 2. Tid, som tændes i Krigstid f. at give Følget Tegn. Moth. (f. Daun.) Dagtkloffe, en. A. hvormed ringes t. Bagt (f. E. paa Skibe.) Dagtmester, en. Linsderbefalingsmand v. Rytteriet. Dagtskib, et. Krigsskib, der lægges ud v. en Strøm ell. ved en Kyst, f. at tage Vare p. forblivellende Skibe. Dagtskifte, et. Omflitsning, Afløsning af en B. Dagtskriver, en. En v. en betnellig Forftningsvagt (f. Dagt, 3) anfat Skrivar. Dagtskud, et. Skud, som gives t. Signal v. et vist Kloffeftret fra en Haan ell. et Bagtsskib. Dagtspreite, en. Spreite; som findes v. en militair Bagt. (Brandforordn. 1799.) Dagtsstue, en. Stue i Bagtstuet. Dagtskaar, et. Kaarn, hvor der holdes Bagt.

Dagtel, en. pl. Dagtler. [L. Wach t. l.] en Træfugl af Karfuglenes Slægt. Tetrao cothurnix. = Dagtelgarn, et. B. til at fange Dagtler i. Dagtelhund, en. d. f. f. Sønshund. Dagtelhønge, en. Navn p. en Fugl, (Rallus crex) fordi man troede, at den var Bagtlernes Ansætter v. deres Tog. Dagtelpipe, en. P. hvormed Bagtler loffes.

Daid ell. Veid, n. s. en Farveurt, hvis Blade ifær ere tienlige t. at farve blaat. Isatis tinctoria. [L. Batd. X. S. Vad. C. Woad.]

Daie, v. n. 1. har. [Goth. waian; N. S. w a i e n, blæse.] bevæges hid og did af Vinden, og tillige holdes udstrakt (br. mest om Flag, Faner o. d.) Man kendte Ansætteren p. hans vaieende Fiederbuks. Den vaieende Mimvel. — Deraf: Daieen, en. Flaagets Daieen.

Daisenhuus, et. [et reent tndst Ord.] Et Huus, en Stifstelse, hvor forældreløse Børn opdrages; et Børnehuus.

Daffer, adj. pl. vaffere. 1. smul, aet, vuntelig; udvortes behagelig. (Ev. og M. S. w a d e r.) 2. stink, rart, døgtig. (L. w a d e r. Jøl. w a s k e r, rart, tapper.) "Hvert et Huus er vaffere, munter, rystig." Amphoe. (Pexacem. 181.) — Moth har begge

Bemærkeller. Dædet er dog stædent i adre Strifter, men brugt af enkelte neere, f. G. Dylenschlager. "Daffere lingersvend! sig, vil du heller da være Daff Mand?" (Satan Jarl.) "Maar man taler om en vaffere Mand, forstaaet man gjerne den, der baade er virksom og behagelig. Pigen kaldes vaffere, naar hun [uden at være en Skionhed] behager saavel v. sit Udortes, som v. sit Bøsen." Møller.

Vaffe, v. n. 1. har. [L. w a d e l n. Sv. wackla.] 1. bevæges hid og did, rotte, af Mangel p. Fasthed. Vordet vaffere. At vaffe i sin Gang. Knæene vaffe under mlg. "Som Skibet uddr Aar, jeg eder vaffe fer." Holb. P. P. "Bliffende rave p. rullende Mud, og endellig falde vt alle-omkub." Bagg. "At vaffe, er at give yvise Trin; at svaible er at gøre Felttrin. Dafflen er altfaa en Egenfab v. Sangeang Snublen et Tilfælde under Sengen." Spogron. "Anden har en vaffende Gang; — se gurl. "Den Dverberet, hvormed Tvist og Bantro vaffe mellem Bødt og Dndt. Mynster. [Mindre rigtig: "at vaffe som et Sui for Stormen." Mynster. (Vord. 1823. I. 234.) da man v. en vaffende Sjæls stand altid tænker sig et ikke blødt, men fast ell. haardt Begeme.] 2. fig. være uvis, usikkert. "Harde Kongen raadsæt sig m. Wangge, ell. vaffet i sin Beslutning." Kamalwaan. "En vaffende Dverbeviisning." (Mynster.) "At min Beslutning ikke skjøtømmes i Letfjindighed, ikke vaffe i Usikkerhed." Mynster. "Mit Forlat vaffet sig om Døden somtlig stød." Gvald. "Tovtroens digt vaffede mit Sind." F. Guldb. "Han styrker den vaffende Død." Thaarv. "Med sin Standhaftighed havde hun ofte understøttet hans vaffende Død." Mandals = Deraf: Dallen, en. vaffende Tilstand.

1. Val, en. ud. pl. m. langt a. [L. Valr. Sv. Val. X. S. Væl, Vale.] et gammelt Ord, (Nedertag, Manddrab i Strid, de i Kampen faldne) som nyere Digtere igien have optaget; og undertiden bruge figurl. for: Valplads. "Da, som i Storm en Egg i Dalen, du ene stod og stred p. Valen." S. Blicher. (Bautastene. 107.) = Deraf: Valplads, en. det Sted, hvor der holdes ell. er holdt et Slag. At rømme, beholde, overlade Fienden Valpladsen. (Stiednere: Daldsted.) Bording. II. 336.) — Figleedes: Valfader (Dvins Eitnavn) Valhal, Valkyrle; m. fl. mythologiske Navne; Valraav (f. nordenfor.) — Valflunge, en. d. f. f. Blide: (P. Clausen.)

2. Val, en. [L. Wall.] et Ord, der, stædent stædent, bruges om en hoi Kyst og færd, om den sømste Kyst v. Rattegat. Den sømste Val. "Fra Dallen hertes Braal." Gvald. (Egentl. d. f. f. Vold.)

Valbert, en. pl.-e. Et indentant, bog

selben skdt vorende *See*; *Sen*. Aaar paa-
do platanus.

Valdhorn, en. [Eddst.] et Slags store
Sagthorn, som nu hyppigen br. i Rusflen.

Valdnød, en. s. Valnød.

Valen, adj. s. vaalen.

Valfart, en. pl.-er. [E. Wallfahrt.]
Andagtsreise t. et helligt Sted; Pilgrims-
reise.

Valg, et. pl. d. s. [V. Val.] Bændlingen
af vælge, ell. frit at bestemme sig t. een
ting af flere; det, at vælge ell. at kunne
vælge. Valget faaes t. ham. At overlabe
een Valget. At giøre et V. lade sit V.
falde v. noget, v. een. "Man vilde kun
have Valget imellem at slippe denne Gros-
bring, ell. at indvillig sig t. en ny Krig." En-
gelst. At gaae i Valg o: betænte sig før
man vælger. (Moth.) "Derfor skal jeg
gaae i Valg om den; af hvilken jeg vil
modtage en Valgerting." B. Thott. At
foretage et V. efter fleste Stemmer. (s. væl-
ge.) = valgberettiget; adj. som har Ret
t. at giøre sin Stemme v. et Valg. Valg-
dag, en. den Dag, paa hvilken et Valg
foretages, ell. er bestemt at skulle see. (D.
Guldberg.) valgdygtig, adj. som har de
foerndne Egenheder f. at kunne tage Deel i
et Valg, ell. for at kunne vælges. Derof:
Valgdygtighed, en. ud. pl. — Valgembede;
et. pl.-t. E. hvortil man vælges. Valg-
forsamling, en. F. som seer f. at foretage et
Valg. Valgfrihed, en. Frihed t. at kunne
vælge. "Iste en Valgfrihed imellem det
Gode og Onde, (libertas indifferentiæ) men
en Dndsfrihed." Howig. Valgherre, en.
1. en fornem Herre, som har Valgret. 2.
den; som styrer en Valgforsamling. Valg-
fonge, en. K. som er valgt t. deene Vær-
dighed (modf. Arvefonge.) Valgmand,
en. den, som m. Valgrettighed deeltager i
et Valg. Valgmøde, et. M. som holdes i
Aftandning af et Valg; Valgforsamling.
Valgret, Valgrettighed, en. Ret til at
vælge. Valgrige, et. Rige, hvis Forster
ikke blivde det v. Arvefølge, men v. Folkets
ell. viffe dertil Berettigedes Valg. "Den
regierende Familie havde Arveret, og Folket
havde Valgret." Schytte. Valgseddell, en.
S. hvorpaa man v. et Valg tegner sin
Stemme; Stemmeseddell. Valgsprog, et.
Et Sprog, en Sententis, som man (sær har
udlaaret sig. (Symbolum.) "Et Valgsprog
er et vist Tanselsprog, som den enkelte Mand
hæ udvalgt sig." Wüller. Valgtue, en.
S. hvis Regenter vælges, Valgrige. "Ibs
høer det regierende Huus, bliver Arvestaten
t. en Valgtue." Schytte. Valgsted, et. S.
hvore et Valg foretages. Valgstemme, en.
Stemme, Mening, som een giver v. et
Valg. Valgtue, en. Værelse, hvor et
Valg foretages. (Conclav.) Bording. H.

152.) Valgting, et. Ting ell. Folkemøde
f. at vælge en Konge. (S. E. Larsen.)

Valf, en. En liden Pude, udkloppet m.
Paar, Bomuld, e. d. som Dyndfolk tilførn
brugte at bære bag i Mafften, t. at fæste
deres Hovedstø paa. (Moth.) L. Wulfst.

Valke, v. a. 1. [E. walken. jvf. Walk
og valka i Thres Glasfac.] giøre et sam-
menhængende; blødt Løi tættere og fa-
kere i Delenes Sammenhæng, v. at kampe,
banke, ætte det m. Hænderne, ell. paa an-
den Maade. At valke Wadmæl, Klæde,
Strømper, Guder. Bættemagerne valke
Giften. = Valkebord, et. Bord, hvorpaa
der valkes. Valkebræt, et. B. hvorpaa
ell. hvormed noget valkes. (Moth.) Val-
kefold, en. Fold, som bringes i Klæde v.
en urigtig Valkning. Valkehuus, et.
en egen Bygning, hvor der valkes, og m.
Indretninger dertil. Valkejord, en. En
sfin Leetjord, som anvendes v. Klædes Val-
kning; Sødejord. Valkekar, et. K. hvori
noget valkes. Valkemalle, en. M. hvore
paa Klæde og d. valkes ell. stemples; Stam-
pemølle. Valkemøller, en. den, som rier,
ell. bestyrer en Valkemølle. Valkestok,
en. Stok, som bruges t. at valke. = Val-
ker, en. den, som har m. Valkning at giøre,
søm arbejder i en Valkemølle. — Valkning,
en. pl.-er. Gjerningen at valke.

Valknude, en. pl.-r. En konstig knyttet
Knude, som vanstellig kan løses og eftergaa-
res. (Moth. (Ev. Walknut.)

Valkyrie, en. pl.-r. i den nordiske My-
thologie: en af de Treer, som Odin udsendte
f. at faare dem, der skulde falde i Slag.
(A. S. Val-cyrg.) s. Val.

Vallef, en. pl.-er. en øldet Stingsf.

Valland, n. pr. et Ravn, som fordam i
Danst brugtes f. Stallen; frumod ogsaa f.
Frankrige. (Egledes i det Jøl. Sv. og
Lndste.) — Deraf: valff, adj. fra Valland,
italiensk. Valffe Bønner (en Witte-Act,
der egentlig har hjemme v. det Caspiske Hav.
Vicia faba.)

Valle, en. ud. pl. [fattede i bestørgede
Sprog.] de frastille vandaagte Dese af
Melften. (Valde. Moth.) At stille Valle, fig.
ingenting bestille, udrette. = Valloest, en.
Dst; lavet af S. (s. Myrrost.) Valles-
smør, et. Valle, sammentøgt t. en tyk Ma-
terie, liig Smør. Muffens Kandoc. 418.
(i Norge: Muffesmer, Muffebrilm.) Val-
lesukker, et. S. som Melfvallen indehol-
der, ell. som vindes deraf. Vallesuur, adj.
vallesuurt Smør, hvoref Valsten
ikke er tilstrækkelig udpræst, og som deraf
faaer en sørlig Bismag. Vallesviin, et.
Svitt, som er opstødt m. Valle.

Valm, en. Et Indst Drb, som bruges hos
os i Bygningskonsten om: en Aron Tagfla-
de, der gaar ud over Gænderoggen af et
Huus, (Seel Valm, naar et saadant Straas

tag gaæc ligesaa langt ned, som de andre Tagflader; Sælv Balm, naar det kun naæc halv saa dybt ned, og Gaebien naæc til Tagets halve Høide. (Se. Wålm. Holl. Wålm, en Høstat.) = Deraf: Valmrende, en. Kæns de ved ell. under et Balmtag. Valmtag, et. et Tag, som har Balm, og enten kun halv. ell. slet ingen Endegavl.

Valmue, en. En Plantejægt, hvoraf adskillige Arter ere indenlandske; og hvoraf den mærkeligste er den, som i Østerlandene giver Opium. Papaver sompiferum. Deraf: Valmueblomst, Valmuefrø, Valmueolie (som presses af Frøet) o. fl.

Valnød, en. pl. — der. [W. S. og E. Walnut.] Frugten af et Træ, som dyrkes i Søerne. Juglans regia. Træet kaldes: Valnødtræ.

Valrav, et. f. Svalrav.

Valrav, en. Benavnelsen p. et af de i Middeldalderens Folketro, Sagn og Riser forekommende opdigtede Dyrvæsenet (ligesom Dæmpest, Zelhest, Kirkelam, Darulo o. fl.) Om Valravonen, (hvorved man maa tænke sig en Raavn, der søger sin Føde p. Balpladsen) haves en gammel Bise. (Nyes rups Udg. i D. XXVI.)

Valrov, et. [f. 1. Val.] efter vore ældre Love: Rov, som begaæes p. døde Mennesker. (Jvf. K. Anders Jurid. Str. II. 144.)

Vals, en. pl. — e. [E. der Walzer.] en Dands af særskilte Par, der springe eller dreje sig rundt m. hinanden. — Deraf: valse, v. n. 1. (har.) dandse en Vals. At valse m. en pige.

Valse ell. Valtse, en. [E. Walze, af wålze n.] et Legeme, hvis Form er liig en rund Pille, der overalt har eens Længdemaal; en Cylinder. (f. Tromle.) Sær bruges det om deslige Legemer, som ere indvættede t. at dreies om deres Axc. = valseformet, adj. dannet som en Valse. Valsehjul, et. Pæl, som driver en W. Valseværk, et. Værk ell. Maskine, som drives ved en Valse.

Valse, v. a. 1. glatte, jævne, udstrækkede m. en Valse, ell. imellem to Valser. Valseset Kobber, Papir.

Valst, adj. f. under Valland.

Valte, v. n. 1. [E. walten. So. walden.] vaade med noget, bestemme det efter sit Tøfte; dr. kun i d. Tale i det Udtryk: at falte og valte. Han falter og valter i Sulet, m. Dengene ligesom han vil.

Valte, v. n. 1. d. f. f. valte. (Roth.)

Vamle, v. n. og impers. 1. [S. væma. jvf. væmmes.] frembringe ell. fornæmme Bømmelse, føle Tilbøielighed t. Dyrskning. Det vamlede f. mig. Røden vamler mig. "Fugt og Savn ere de tvende Malurtedraaber, der frydre os Glædens Bonningsbøger, at det ikke skal vamle." Rahbet.

Vammel, adj. pl. væmle. (som frembrin-

ger Bømmelse, virker Tilbøielighed t. Dyrskning; væmmelig; modbydelig. (Efter en ældre Form: væmmild ell. væmmild. "Vil du æde Gædden, da skal du itte være væmmild." P. Svvs Ordpr.) [jvf. væmmelig. Roth har ogsaa det bestyrtede hvams for: væmmel; formodentlig et jydsk Udtryk.] "Noget kan være væmmelt f. een, og man kan være væmmel ved ell. over noget. Men væmmel indskrænkes blot t. Smagsandsten, og dr. især om det, som blot forbi det er slaut, ell. alt f. lidt pirsrende, bliver os modbydelig. Barnemad f. E. er væmmel." P. E. Måller. = Deraf: Dømmelighed, en. ud. pl. Bøffenheden ell. Tilstanden at være væmmel.

Van, [S. Van, Vangel; heraf ogsaa det jydsk: vante. E. to want, at fatted; og forvanske.] er nu i vort Sprog en uudsættelig Partikel, der sættes foran Dødet, og medfører enten Begrebets Ophævelse (f. E. vanartig, Vanheld, Vanars) ell. dets Forringelse (som vanser, vanfundig, Vansmagt, vantro.) = Foruden adskillige ganske forældede, haves endnu især følgende af disse Sammensætninger: Vanart; en. ond Art, ond Natur. (Roth.) "At dette hendes Nogle af deres Naturs Vanart, vil jeg itte negte." B. Thott. "Et fordervet Gierre, der elsker sin Vanart." Bøst. vanarte, v. n. 1. (er.) d. f. f. vanflægt. vanartig, adj. som er af en ond, slet Natur; vanartet, fordervet. Vandbrug, en. Misbrug. ("Naar den Misbrug først var opkommen, ell. naar Apostlernes rette Stik var kommen i Vandbrug." Goldings K. Hist.) vanbruge, v. a. 2. misbruge.

"L vinden skal itte vanbruge hendes Mandes Fromhed." N. Valladius. 1557. "Menneskene vanbruge deres Legeme." E. E. Pontoppidan. 1653. (begge næsten forældede.) vanbyde, f. misbyde. vanbyrdig, adj. af ringe Fødsel, uadelig; modf. velbyrdig. (Roth. Hvitsfeldt, E. Rothe.) Vanførd, en. Stæde, Ustykke. (Roth.) Det Røds af Dølsførd. "Riget kom ubi stor Vansførd." Hvitsfeldt. vansføde, v. n. (har.) søde f. Liden, fare itde. (Roth.) Vansføding, en. 1. Foster, som er f. tidlig født. 2. Bantabning, Misføster. (Roth.) Vansføsel, en. for tidlig Fødsel. abortus. (Roth.) vansfø, adj. som itte har sin Førlighed, som er en Krubling.

Deraf: Vansførd, en. ud. pl. Vansgjemme, et. slet Gjemme, Forsømmelse i at bevare noget. (D. Lov.) Vanheld, et. pl. d. f. Uheld, Stæde, Ustykke. vanhelds, v. a. 1. (af det forældede: helde, flæde, sømme.) give et hæsligt Udseende, fremme, vansire, giøre vanskt. "Vore Legemer, som v. Elidser kræntes og vanheldes." E. E. Pontoppidan. 1653. "Et Ar p. Rinden, som dog i hendes Dine snævre pydede, end

vanhæbde ham." Kraft. "At vanhæbde
 Stilen m. flette. Snekker." Sneedorf.
 vanhellig. adj. som ei er hellig, som er det
 Dødlige modsat; profan. Deraf: Vanhel-
 lighed, vn. ud. pl. "Derfor naatte han
 frelides t. Vanhellighed, at hans Dødelighed
 kunde faae en desto større Glæde." Walth.
 vanhellige, v. a. 1. omgaaes m. det Dødlige
 p. en usømmelig Maade, besmitte det, som
 er helligt. "Din Snævel i Verden — kan
 adspredde, vanhellige og nedtynge din Sjæl."
 Winkler. "Ved de ubrugelige Krages Affin-
 dighed vanhelliges alt det, som helligt og
 græddigt er." B. Thott. Vanhiemmel,
 en. ugsalvig Hiemmel, Brøst p. Hiemmel;
 vanholden, adj. v. som ikke er holden. ell.
 hent m. det han har kjøbt ell. faaet. (Woth.)
 vanhædre, v. a. betage ell. forminde den
 Hæder, een besad. Vanfønt. en. (usæd-
 vanl.) falsk, vildeledet Konst. "Dankons
 stens og den mishandlede Naturs Chaos."
 Bagg. (Labyr. II. 212.) vanfundig, adj.
 1. som fattes Kundskab; enten i Alm. ell. i
 en vis Deel; uvidende. "Adskillige, hidtil
 vanfundige og vilde Folk lærte af dem mere
 Sidsigt og midlere Sæder." Guldb. "Det
 er falskt, at gøre dem t. vilde og om
 Alt vanfundige Meeninger." Samme. 2.
 ukyndig, uden Kundskab om en vis Ting;
 (sædvaner), end om almindelig Uvidenhed.)
 "Vi ere ikke alene uvisse om dette Folks Dyr-
 riidelse, men og ganske vanfundige om dets
 øvrige Tilbragelser." Guldb. Deraf: Vans-
 kundighed, en. ud. pl. 1. Ukyndighed;
 Mangel p. fornøden Kundskab. "Naar et
 Barn af Vanfundighed anser Gist f. at
 være Sukker." Silshov. 2. Uvidenhed,
 Mangel p. Kundskab ell. paa tilstrækkelig
 Videnskab. "Det Lyse i Kundskab, der adskiller
 sand Videnskab fra lærd Vanfundighed."
 Walling. — Vanlykke, en. (Guldberg. W.
 Hist. I. 541.) f. Vanheld, Uheld, som ere
 mere brugelige. vanlykkes, v. Impers.
 1: d. f. mislykkes. (Woth. 3. Kraft.) 2. n.
 pass. faae Vanheld af noget. Han skal
 vanlykkes deraf. (Woth.) Vanmagt, en.
 Svækkelse, Forringelse i Magt ell. Styrke;
 Afmagt, Stræbelighed. (Thaarup. Poet.
 Skr. 389.) "En Blanding af Lyd og Stings-
 ge, af Kraft og Vanmagt." D. Walling.
 "Lygghed, i hvis Ly sig Vanmagt rol-
 ved." S. Bull. vanmægtig, adj. svag,
 afmægtig. (L. Rothe.) "Kald Ddin ei;
 vanmægtig er hans Magt." Ohlenschl.
 (Hakon S.) deraf: Vanmægtighed, en.
 (Woth.) Vanrygte, et. ud. pl. slet, ondt
 Rygte... vanrygte, v. a. 1. føre i ondt
 Rygte, glæde berøgtet. (A. S. Bebel.)
 "De Felt, som have gjort Stridskrifter saa
 vanrygte." D. Guldb. Vanrøgt, en.
 slet Røgt, forisomt Pleie. Dvøgets Vans-
 røgt. vanrøgte, v. a. 1. forsømme Røgt
 og Pleie, søgte noget lide, (Amdergs Drdb.)

vanfabe, v. a. 1. (N. S. vanfabe n.)
 skabe lide, give noget en grim Skikkelse, ell.
 gjøre hæsligt det, som tilførn ikke var det.
 "En Legemet vanfabe, naragtig og bes-
 toffelig Klædebragt." Schytte. Vanfaba-
 ning, en. 1. Styrningen at vanfabe no-
 get. (Woth.) 2. en vanfabt Ting, et vans-
 fabt, i høi Grad grimt og misdanneret Væ-
 sen. (monstrum.) "Ulykkelige Prindsesser,
 som ere bortførte af Kæmper og Vanfaba-
 minger." Sneed. (Patr. Tilf. III. 11.)
 Vanstiebne, en. onb, uheldig Stiebne, Vans-
 held. (Woth. Rahbet. Fibigers Soph.)
 vanslægte, v. n. 1. (hæd.) vige fra sin Slægt
 ell. St, blive ringere ell. slettere end sine
 Forældre ell. Forfædre. At vanslægte fra
 sine Forfædre, fra sin Stamme. "Dvor let
 kan ikke denne adetmodige Charaktere vans-
 lægte til Udb." Sneedorf. "Retfærdighe-
 den selv kan vanslægte t. Strenghed og
 Tyranni." Samme. "For at ikke Folkets
 Magt skulde vanslægte t. en ulykkelig Selv-
 vaadighed." Guldb. (Om Dyr og Planter
 dr. udarte.) Vanlægning, en. 1. det, at
 vanslægge. "At forebuge Rattens Vans-
 lægning og Indslumring." Engelst. 2.
 den, som er vanslægget. Vanmag, en. ud.
 pl. stem, ubehagelig Smag. (Woth. Bedels
 Saro. 58.) vansmagende, adj. v. som
 har ingen Smag, som smager efter intet.
 (Woth.) vanmægte, v. n. 1. (er.) miste
 sine Kræfter, blive afmægtig. "Mit Pleete
 vansmægter, min Sjæl er mat." Evald.
 "Statkammeret — er som Willen; naar
 denne vover til i en Post, vansmægter det
 øvrige Legeme." Schytte. "Den Rilde —
 som bliver ved at lædskeden Vansmægtende."
 Winkler. At vansmægte af Dungen, Løst.
 At vansmægte t. Trang. (Winkler.) "Træ-
 erne vansmægte i deres Dvøart." Dussen.
 Vanfnilde, en. 1. Uffogst, ufor-
 Arreboe. Heraem. 270. Bedels Saro. 8.
 773. Vanfnildhed, Samme. 427.) 2. Ufor-
 sigtighed. (Woth.) forældet. — vantreven,
 adj. v. som ikke har naaet sin rette Været og
 Færlighed. vantrevne Børn, Planter. "Det
 vantrevne, ufuldenbe Fra." J. Smidth.
 "Intet uden Lyng, og hist og her enkelte vans-
 trevne Naaletræer." Bagg. vantrevnes,
 v. dep. vantrevdes. ikke at trives, miste sit
 Guld, søinde bort. Deraf: Vantrivelse,
 en. (Woth.) og Vantrivning, en. (Det fiske
 br. ogsaa for: en vantreven Stabning.
 Dette Børn er en søgellig Vantrivning. jvf.
 Selge af Ohlenschl. S. 121.) vantro,
 adj. 1. den, som ei er tilbøielig t. at troe,
 som ikke let troer andre. (modsat lettroende.)
 2. den, som ei troer p. en vis Reli-
 gions Sætninger, som ei er troende ell. rets-
 troende. Vantro, en. ud. pl. 1. Bestaf-
 senheden at være vantro (1.) ell. ei at troe
 en anden; Mistro. Hans D. gaer vdr.
 "Bed haanlig Vantro til mit Død." Evald.

2. Bessaffenheden, et at have den rette Væ, efter en vis Religions-Etning. Vandvære, en. ub. pl. Uagtsomhed, Mangel p. Varetægt, Skædesløshed. Det sterc af V. jeg gjorde det af V. (ifke m. Forsæt.) Danvid, et. Mangel p. Brugen af sin Fornstand, Mandsvorring, Forryktbed. (br. glerne om ringere Grader af Uffindighed ell. Galskab.) "De indbilde sig at kunne være Høge m. nogle Grader Danvid." Rahb. vandvittig, adj. 1. findsvag, forvirret i Hovedet. 2. 3 ældre Skrifter: taabsig, vidløs, uforstandig. (Nu sielbner. "So vandvittigere Mængden var." Sulsb. B. Sift. I. 357.) Betraf: Vandvittighed, en. 1. Ufornuft, Uforstandighed. (f. D. Rov. I. 5. 3.) "3 disse Vandvittighedens Lidet." Sulsb. (W. Sift. I. 119.) "Falt Alt, hvad Vandvittighed kan optænte og Smagløshed fuldende." Bagg. 2. d. f. s. Danvid. "Dsteft ere Danvid og Vandvittighed eensbetsvænde; dog bruges Danvid helst om den afsindige Utrring selv, og Vandvittighed om den Tilstand, hvori samme findes." Müller. vandvoeren, adj. v. lde vøren, liden af Vær. "En liden og vandvoeren Mand." Nebels Caro. 519. vandzire, v. a. 1. (tydsk.) d. f. s. vandhelde. "Disse Vasser — som tiens t. at gjøre mange vandzirende Pletter ukiendelige." Rahbek. vandvædes, v. dep. blive slettere, ringere; vandlægte. (Motsat: forvædes.) "Albrig vandvædes Nogen v. Følelse af sig Hundring." E. Rothe. Vandære, en. ub. pl. Vandringelse i eens Væ, Stam. Det gjør ham ingen V. vandære, v. a. 1. formindste Væren, berøve en noget af hans Væ. [Dog br. det oftest om at formindste sin egen Væ; (ifke egentlig, efter Müller, "at stille v. Væren;" thi den vandærende Virkning kan være forbigaaende og ophøre.) "Stedten staar det i det ene Mennektes Magt, at vandære det andet; des oftere vandære Mennekstene dem selv v. deres stette Handlinger." Müller.] "Vorgheden gav efter, og det var ifke mere en Vandære, at vandære sig." Schutte. (Indv. Reg. IV. 108.) En vandærende Straf, Dvsførel. (uærlig udtrøkker derimod Betsvælsen af den borgerlige Væ. jvf. arelös.)

Dan, (Narpt ubrakt) et Slags i dagl. Tale og hos Almuen brugeligt, i ældre Skrifter forekommende Abiectiv ell. Adv. (hvis egentlige Bessaffenhed kan være tvivlsom, da det snart kunde tages for partic. af værne, snart for n. s. Danc; om ifke ldtalen var imod det sidste.) Det br. ifær i Talemaaderne: at pleie van, som er en blot Pleonasmus for pleie; og: at være van. "Hæ var du før saa van." J. Madssen. 1591. (Dvers. af Dav. Ryndat. 21.) "Som han i al min Tid er van." Kings. Udg. af 1827. S. 406. "At du vil i dine Lyfter fare fort, som du er van." S. X.

Stovson. (Udg. 1830. S. 21. jvf. S. 226.)

Vand, et. pl. Vand, naar Talsn er om visse Vandfamilinger. [3. og So. Vatn. 3. S. Væter. M. S. M a t e r. jvf. Daterpas.] 1. det over hele Jordkloden udbrede, og i dens Danstreds samlede flydende Legeme, som i dets rene Tilstand udgjør en Blanding af Suerstof og Vandstof. Regnvand, Sneevand, Brøndvand, Åldevand, Flodvand &c. Salt, først V: Springvand, Pompesvand. Vandet stiger, falder. At røse t. Vands (t. Skib.) Høit, lavt V. Gaardt V. o: som er blandet m. jordagtige Dele. At lægge noget i Vand (f. at blædes ell. ferstes.) At staa V. paa noget. "Maar man nævner Vand, tænker man ifke p. dets Mængde. Man kan tale om Vandet, som er spildt p. Vordet, og om Vandet p. Jordkloden, der omgiver alle Lande." Müller. — figurl. at blive t. Vand o: blive t. intel. Hans Tænder løbe i V. derefter (o: han er meget begierlig derefter.) Han var ifke V. imod (t i l. Roth) den anden o: han ifke liges m. ham. At hømmes, at: Rde p. V. og Brød (en Straf.) At bære V. i et Skib o: gjøre unyttig Stiering, bære sig galt ad. — Destilleret Vand, f. Urtevand. 2. en Vandfamiling i Alm. (en Ss, Dam, Flod; ell. Havet selv.) Et staaende V. rindende Vand. At sættes over et V. Si vare to Dage p. Vandet (o: p. Dverforten.) = Vandaaere, en. Aare i Jorden, som Vandet rinder i, ell. vælder af. (f. Væld.) Vands afledning, en. Vandets Afledning fra et Jordstøn t. en lavere Egn ell. Vandfamiling. (Duffen.) vandagtig, adj. som ligger Vand. Vandarbe, en. En Plante; som vorer v. Bekke og Vandfaber. Veronica Beccabunga. Vandbad, et. B. i Vandet. Vandballe, f. Balle. Vandbi, en. et Navn, som nogle give Han-Bierne, Andre et Slags Arbeidsbier, der kun ere selskafte i Kuben. (f. Drone.) Vandbierne, der blot suse og snurre omkring Gællerne." Stoud. "Der er saa stort et Antal Avelsger, der, som Vandbier, i Lediggang leve af Andres Arbeide." Rahbek. (Zift. V. 280.) vandblaa, adj. blaa som Havet. (Arbeide.) "Det tredte Mærke vandblaat er." S. Staf. felbt. Vandblegn, en. B. ell. Bable i huden, som er felbt m. Vædse. Vandblomst, en. f. Vandplante. Vandblære; Vandboble, en. Luftblære, som stiger op Vandet. "Disse frage Vandboblere, som flyde p. Livets Strøm." Sneed. Vands brok, en. En Engdom, der bestaer i en Hævelse ell. Opsvulmen i Pungen. (Scrotum) forarsaget v. en unaturlig Samling af Vædsker i bane Legemsdeel. (Hydrocele.) Vandbrud, et. 1. Vandets Giennembrud v. Dverfsvæmpelser. (Roth.) 2. Sted i Havet, hvor Vandet brydes over Skær.

Vandbryn, et. Vandets Overflade, Vandskade. (Noth.) "I Vandbrynet af Aar og ferre Eser." B. S. D. I. S. 8.) Vandbygning, en. B. som opføres i Vandet, v. Bunden af Havet ell. i en Es. Vandbygningkonst, en. den A. at bygge i Vandet. Vandbæk, en. d. s. f. Bæk. "Som et Træ, der er plantet hos Vandskælle." Pl. 1. 3. Vandbækken, et. 1. et Bælebækken. 2. muret Samlingssted f. Vand. (Bæffin.) Vandbærer, en. den, som bærer Vand omkring i. Sals, ell. hen t. et Sted, hvor det skal bruges. Vandsølge, en. dr. undertiden for: Vejle: Luc. 21. 25. (I. Vandbøve.) "Pan, hvis Hærs Færdst Vandholden byder bruse." Foersoms Digte. I. 71. Vanddamp, en. vandsagtig D. ell. Damp, som, naar den tætses, er B. Vanddraabe, en. En enkelt D.-Vand. Vanddrag, et. Bæk ell. rindende Vand, især i en Eng ell. Rose, hvor det ikke har meget Fald. (Aræboe. Deræm. 262. Bælledrag. Samme.) Vanddrager, en. d. s. f. Vandbærer. Vanddrifter, en. den, som gierne ell. blot drifter B. vanddruffen, adj. v. giens nemtrukket af Vand. (Noth.) Vanddyr, et. D. som lever i Vandet. Vandfad, et. 1. F. til at bære B, frem i, Bæstfad. 2. Høre Fæde t. Skibe, hvori først Vand glemmes. Vandfald, et. Vandets Fald fra et høiere t. et lavere Sted, og Stedet, hvor det falder. Vandfang, et. Sted, hvor rindende B. fra flere Væld samler sig; ell. hvor man v. Indbigning samler det fra høis der nedrundne Vand, f. atter at høve det, og derved kuhne vande en høiere liggende Ager. (Noth. Thæers Landoc. v. Drewsen. III. 171.) Vandfarve, en. Waterfarve, som udrøres i B. ell. Kiimvand ud. Dlie. Vandflade, en. Vandets altid horisontale Overflade. Vandflaite, en. F. hvori B. glemmes. Vandflod, en. den Begivenhed, naar en stigende Vandmængde i Havet ell. i en Flod overstyler en Deel af det tilfløbende Vand. Vandflue, en. et Vand- Insekt. (Noth.) vandfri, adj. som er ganske uden Vand. Syrer i vandfri Tilstand. "Keen og vandfri Potaste." S. Drsted. Vandflugt, en. F. som lever v. Vandet, ell. der ligger sin Høring. Vandfure, en. den F. som pløies v. Siderne af en Ager, ell. imellem Ager, f. at give Vandet Afløb. At trække Vandfurer i Stubjord. Deraf: Vandfureplow, en. En Hæst bygget Plow, m. to Rulshjæle og et Skær med Ringer til begge Sider, som br. til at pløje Vandfurer. (Dlussen. Landoc. 184.) Vandfyrværkeri, et. F. som afbrændes v. Vandet. Vandfælde, en. En F. ell. Bippe t. at fange Røtter, som derfra falde ned i et Vandkar. (Noth.) Vandfærdsel, en. F. paa Vandet, t. Skibe. Vandgang, en.

den Kule v. Skibet, hvortil Vandet naaer, som det smiter til i Vandet. Skibet fik et Stub i Vandgangen, under D. (Grundflud.) Vandgiemme, et. Sted, hvor B. samles og bevares. Et muret D. Vandsgrav, en. Grav for at afstede Vand, ell. G. hvort Vand har samlet sig. Vandgreen, en. ufrugtbar G. paa et Træ. "Som det ærbest vorende Træ iblandt frugtbare Grene og saa fyder Vandgrene." Rahbek. Vandsgrød, en. G. af Grøn, som toges i Vand (mads. sød Grød.) Vandgroft, en. d. s. f. Vandgrav. Vandhiul, et. G. som drives v. Vand. Vandhold, et. Jordsmøntets Vandhold, ell. vandholdende Grene: den Kraft, hvormed Jordsmøntet og Vandet indgaaer Forening, og som bestemmes v. den Bestanddeel, som i det første har Overhaand. (Dlussen. Landoc. 60.) vandholdende, adj. om Jordsmønt: som holder Vandet, ell. ikke hastigen lader det afløbe. (Dlussen.) Vandholdning, en. Vandsamling, Vands giemme. (Dhienstl.) Vandhov (ell. Vandshoug) en. s. Sov. Vandhund, en. S. som af Naturen ell. ved Afrettelse gaer i Vandet f. at hente noget, jage o. d. Vandhuus, et. S. hvor man forretter sit Behov, Lillehuus. (fordi det tilforn bygges des over Vand. Noth. i ældre Dansk: hems melligt Mag, Høsten.) Vandhvirvel, en. Hvirvelstrøm i Vandet, foraaesaget af Klippe, hvorpaa en Strøm krydes. Vandhyld, en. Et Bustræ. (Koesved, Dvalfs ved.) Viburnum Opulus. Vandhylle, en. et muret Vandgiemme, en Cisterne. (Noth. jvf. Zolk.) Vandhøne, en. Et Fugleskæg, hvoraf nogle Arter have Svømmefædder. Fulica. Vandkalv, en. et Slægs Vand- Insekt. Dytiscus. Vandskam, en. et stort Vandkar t. at sætte under en Post ell. et Springvand. Vandkænde, en. 1. K. til at have Vand i. 2. Rande af Blik m. en lang Tude i, hvormed man vander Blomster og Urtebede i Gaverne. Vandkant, en. (v. Lemmer: urigtigt. f. Vankant, under van.) Vandkar, et. K. til at have Vand i. Vandkarfe, en. En bitter Sumpplante, som ligner og ofte taages for Brøndkarfe. Cardaminis amara. Vandsfiger; en. i Kløbenhavn: en Bettent, som har Lilyn m. Vandtenderne, Pompe; og Spring- Vandet i Staden. Vandkilde, f. Kilde. Vandkiste, en. En Bygning af Steen ell. Træ, hvori Vand samles, og hvorfra det uddøles t. andre Steder. vandsklar, adj. klar og glennemfagtig som B. "Sæt svæved et vandklar, glindende Loft, som et Staal." G. Spang. vandkold, adj. fugtig og kold tillige; fugtig kold. En vandkold Luft. vandkolder Veit. "Vins trend Forbud, vandkold Laage." Thaarup. "En vandkold, sludfuld, ustabig Himmel." Dlussen. Vandkonst, en. Bætt, Masten,

hvorefter Vandet bringes i Veiret, Vandspring, c. d. Vandkopper, pl. en Pudsbygdom hos Børn, lig Børnekopper. Vandkrulle, en. K. til at have Vand i. Vandledning, en. Bygning m. Rønder, hvorefter Vandet ledes fra eet Sted t. et andet. Vandløb, et. d. s. s. Waterpas. (Noth.) Vandloppe, en. Et gaasfe lidet Vand-Insect, *Monoculus pulex*. Vandløb, et. 1. Vandets Løb i en vis Egn, efter Jordmonnets Fald. 2. rindende Vand (saavel af Rildebække, som af Løbbrud ell. overflødig Regn.) "Bættenes Vandløb." 4 Mosb. 21. 15. "Et farligt Vandløb." Bording, II. 158. vandløs, adj. som fattedes Vand. "Vandløse Silber." Arcebos. Heraem. 234. "En vandløs Ørken." (D. Guldbreg.) "Vandløs vorde Flugtningens Wei glennem Hungerens Ørker." Gerg. Vandmaal, et. 1. Løb, hvorefter Vandets Dybde maales. 2. en Støtte c. d. hvorefter Vandets Stigen og Fald maales; Vandmaaler. Vandmaalning, en. Stærningen at maale Vandets Dybde ell. Søde. Vandmand, en. 1. Een som sælger Vand. 2. Vandmanden, et. Stimmeltegn. Aquarius. Vandmangel, en. Mangel p. det fornødne V. Vandmelon, en. Et Slags flore, mesget saftige Meloner. Cucumis Anguria. Vandmester, en. 1. den, som har Ettersyn m. Vandet i en Stad, Vandfører. (Noth.) 2. faldes i Risbehavn den Stient, som m. sine Svende (Vandfjernerne) foreskæder og udfører Arbejdet m. at indlægge og istandsætte Vandrønderne i Jorden, og som stæder under Vandinspøcturerne. "Vandmesterne m. deres Svende." Brandforordn. 1799. Vandmos, et. en stætraagtig Vandplante, der vører i rindende Vand. Fontinalis antipyrretica. Vandmuus, s. Vandrotte. Vandmynte, en. Kavn paa en Plante. *Monthahirsuta aquatica*. Vandmærke, et. kaldes det Mærke, som bringes ind i Papiret v. stærkere Traade, der fastes uden p. Formens Traade; hvilket Mærke angiver deels Papirets Art, deels Fabriken, hvor det er forfærdiget. Vandmærke, en. En Sumpplante, der vører i døde Moser. *Selinum patustro*. Vandmølle, en. M. som drives v. Vand. Vandorm, en. D. som lever i Vandet. Vandpas, s. Waterpas. Vandperle, s. Glasperle. Vandpladder, et. Dynd, blandet m. meget Vand; ell. noget, som er udrørt i Vand. (d. L.) Vandplante, en. P. som groer i Vandet. Vandpost, en. Post, hvoraf V. pumpes. (s. Pompe.) Vandprøve, en. Prøve, som man forudm foretog m. de f. Dereri bestyrlste Dvinder, v. at kaste dem p. Vandet. — figurl. "At de fleste m. uroligt Bekændighed bestode i denne deres Dnders Vandprøve." Hagg. (Labur. II. 283.) Vandpyt, Vandpøl, en. Fordybning, hvor V. har samlet sig.

Vandpøse, en. (Stibspand) s. Pøse. Vandrende, en. Rende, hvoriglennem B. har sit Løb. vandret, adj. parallel m. Vandfladen, horisontal. "Dette Løvelags øverste Flade er altid vandret." Duffen. vandrig, adj. som har Overflødhed paa V. Vandrige, et. (m. best. Art.) Vandet m. de Naturlegemer, som det indeholder. Vandrotte, en. Et Slags Rotter, som leve v. Bredden af Floder og Damme. Mus amphibiis. Vandror, et. d. s. s. Vandrende. Vandsaan, en. (t. at bære B. i) s. Saa. Vandfamling, en. En Dam, ell. mindre Fordybning, hvor B. har samlet sig. Vandflade, en. den Støde, som Overflødhed mæsker volds. (Noth.) Vandflak, en. Stak, som betales s. Brugen af offentlige Indretninger, der forsyne en Stad m. Vand. Vandfiel, et. den v. Blerges ell. Batters Strækning bestemte Adskillelse i Retningen af rindende Vandets Løb. "Et fiendeligt Vandfiel finder Sted omtrent mlbt igienuem Landet." W. vandfoldet, adj. foldet m. hødt Vand (s. Er. slagtede Svilt.) Noth. Vandfrue, en. En m. et snegs ledannet ell. struedannet Rør forsynet Basse, hvorefter Vand pumpes op af dybere Stæder. "Archimedis Vandfrue." Schytte. Indvi. Reg. II. 105. Vandfræt, en. Sygdom, der opstaaer af gale Dyr's Bid, og htrækker sig bl. a. ved usærligelig Afsty mod alt flydende. Hydrophobia. Vandfuro, en. et Slags Subsygdom hos Faar. (Begrup om Agerd. i Jull. III. S. 101.) vandfy, adj. som har Vandfræt. Vandfy, en. En tøl Sty, Regnsfy. (Noth. Foersom.) Vandfylv, et. Vandets Overstrømmen, Vandløb. "De ere ei fremfarte v. værdige Vandfylv." L. Nothe. "Eders Bygning stæder p. fæste Grund, urart af Vandfylv, Storm og Strømmes Bøld." F. Guldb. vandfæet, adj. v. plettet ell. noget bestadiget v. at overskædes m. Vand. Vandslag. "Det har faaet Vandslag." Noth.) Vandslange, en. Slange ell. Snog, som lever i Vandet. Vandsmag, en. vandet S. Vandsnog, en. d. s. s. Vandslange. Vandstø, en. (søret kommer i ældre Danst; s. E. hos Bear. Hærestreng.) s. Waterstø. Vandspand, en. Spand til at bære Vand i. Vandspeil, et. Vandets Overflade, betraget som en fuldkommen jævn Flade. Bierget er 2000 Alen høit over Vandspeilet. "Paa det stille Vandspeil Støen ryster de fæste Draaber." Foersom. Vandspring, et. Vand, som v. at ledes fra et høiere Sted t. et lavere bringes t. at springe giennuem Rør. (s. Springvand.) Vandstade, et. Sted, hvor B. har samlet sig, Vandfamling. (Duffen.) Vandstemning, en. 1. Vandets Stemning, s. at lade det flyde over en Eng ell. Ager. (Fielstrup.) 2. En Sommerbygning over et Vand, en Canal, for at fremme Vandets

Ved. (Noth.) f. Sluse. Vandstof; et. en i Naturlæren brugelig Benævnelse paa den ene af Vandel's Elementer eller Grundstoffer; (brugbar Luft; hydrogene.) Vandstraal, en. Vand, som m. Magt trykkes gjennem et Rør, tilg en Straale. Vandstrom, en. et strømmende, stærkt slydende Vand. Vandstue, en. Samlingssted f. Vandet v. en Vilde. (Noth.) Vandstygende, adj. v. som suger Vandet t. sig. (om Jordemon. Duffen.) Vandsuppe, en. S. af Grøn o. -d. kogte i Vand. Vandsvælg, et. f. Vandhvirvel. Vandstrug, et. Et T. ell. udhulet Træ, der lægges p. en Post ell. Brønd t. at vande Dværg af. vandret, adj. som holder Vand ubes. D. Røder; vandtørre Sillehatte. Vandtønde, en. T. til at have. V. i, Vandfad. vandtør, adj. som ikke vædes af Vandet; vandfri. "Han (Væveren) da i andet Loft en vandtør Stue under." Arceboe. Vanduhr, et. En i Oldtiden brugelig Tidsmåler; et Stags Limeglas, hvortil Vand benyttedes i Stedet f. Sand. Vandurt, en. f. Vandplante. Vandvoer, en. d. f. f. Døve. "Vandvoer og Bølger." E. C. Pontoppidan. 1653. (Aftenrød. S. 301.) "Gimlens Befæstning Raar adtillet fra Vandvoerne m. faste Baand." J. Smidts. Vandvært, en. Et Rør, fyldt m. Vand ell. en anden Vædske, v. hvis Stilling i Røret man bestemmer den vandrette Linie. (Niveau. Deraf Vandværtslære; en. J. Kraft.) Vandvært, en. V. som groer i Vandet. Vandogle, en. Filtreben, som lever i Vand. (Noth.) = Vandshed, en. Nød, Fare, Ulykke af Vandflod. (Noth.) Vande, et. Vandsamling ell. Vandfyl, saasom af stærkt Regn. Et sende Vande. (d. Tale. Man siger ogsaa: Soivande, Lavvande, om Flod og Ebb; som maastee er sving.)

Vande, v. a. 1. [J. vatna.] 1. komme Vand paa, giste heel vaad. (Ist. vade, under vaad.) At vande Planter, Blomster, Læred; vande et Hæved. — Man vander det, som man giste vaadt p. Dverfladen, v. at dyppe det, ell. komme lidt Vædske derpaa; man vander det, som man gyder ell. sjer B. paa. 2. give et Dyr at drikke v. at føre det t. Vands. At vande Kærne; vande en Hest. (Men: at give Væderne, Svansene, Kærne Vand — naar det stier i Gaarden ell. Stakten.) Deraf Vanding, en. — Vandingssted, et. Sted, hvor man vander Heste og Dværg.

Vande, v. n. 1. (har.) bevæge Vandflasken. Ruglen vandede.

Vandel, en. ud. pl. [Lydst: V a n d e l.] 1. Levnet; Levetsis, Dyrskel. Ukraftelig i sin D: "Din Vandel, Røder! være skal mit Mønne." — Schaarup. "Hvilken Ualighed prøvede hans hele Vandel." Kamp-

mann. "Min evige Trofast, min aldrig plettets Vandel." J. L. Helberg. "Ujævnligde Mennekers glædere, renere Vandel." Mønster. "Vandel — indbefatter Alt, hvad Menneket foretager sig, både Søder og Dyrskel. Man kan tale om en slet, og om en ulastelig V. men ikke om en lykkelig Vandel. Man siger heller ikke lettelig en lidenskabellig, en udsvævende Vandel." Müller. 2. Vandel; egentl. Bøttehandel. I Talemaaden: Vandel og Vandel (som høret t. de rimede Plonasmer i Sproget. Man siger ogsaa: at handle og vandle. Svitsfeldt.) jvf. forvandle. 3. I ældre Dantsk br. Vandel ogsaa for: Vederlag, Erstatning. "At giare Vandel og Vederlag f. Skade." Svitsfeldt. "De begjærede f. denne Skade tilbørlig Vandel." Samme. "At der stier tilbørlig Vød og Vandel f. det Vard." Samme.

Vandet, adj. som smager af Vand, indbefalder Vand. En vandet Smag. — fig. om Talen: uden Rand, Fund og Liv. Vandedr. Vær. En vandet Tale.

Vandre, v. n. 1. har og er. [A. S. wandrian.] egentl. gaar omkring, reise t. Føds. Han har vandret vildt omkring i Verden. Efterat vi havde vandret hele Dagen. Vi vandrede igjennem Skoven. — Han er vandret t. Jerusalem. At vandre ud (drage bort, ud af Landet.) "At vandre et at reise t. Føds; gaar, at bevæge Fødderne fra Sted t. andet." Müller. At vandre bort (drage bort) fra sin Fødeby. Han har vandret hele Landet igjennem t. Føds. En vandrende Ridder (Chevalier errant) Vandrende Gaandevædsbevende. "Vandrende Ridderne findes nu kun i Rommer; men en gaacende Ridder, er en Føds gænger, som bærer et Riddertørk." Müller. fig. siges Planetterne: at vandre om Solen. — Sigelædes ofte figurl. (Iaar i Bibelovers.) om Menneket's jordiske Liv; og om andre Dnærgange og Omstifelser. "De, som have troet, at Skælene blev efter Døden her p. Jorden, og vandrede af et Legeme i et andet." Sneed. = Vandrer, en. pl. -e. den, som vandrer, en Vandringmand. = Vandres bog, en. Et Bog, som det v. en nyere Anordning er forestrevet, at fremme vandrens de Gaandevædsbevende skulle sere m. sig i Lands det fra Sted t. Sted, og deri lade indtegne, hvor de have opholdt sig, m. m. Vandres gang, en. Gang ell. Vej, som gaacs m. et vist Maal; en Vandres Gang. "Din Ungdoms Vandregang Sudfrugtighed har baaret." Ringo. Vandrefiortel, en. Rejsefortel. [I vore Bibelovers. (2 Tim. 4. 13.) men forældet, ligesom andre lignende f. E. Vandrehat, Vandreslæder, Vandrestav.] Vandreløst, en. ud. pl. f. til at vandre og fardes meget. Vandrestfare, en. En stor Følschob, som etc. p. Vandring. (E. Pom-

toppsidan.) Vandrestierne, en. pl.-r. Planet. "Vandrestierner syu p. vidt adskilte Veie i Diet tindre el." (Aræboe.) = Vandring, en. pl.-er. Stieringen at vandre; Reise t. Fods. At giøre en tang V. At være p. en V. At gaæ paa Vandring (om Gaandvætsfænde.) [s. Føllevandring og Stælevandring.] "Det kærebegreb, som antager Stælenes Vandring." Sneeb. — Vandringssaar, et. pl. d. s. Kar, som tilbringes m. at vandre. Vandringssbane, en. den B. man følger p. en Vandring. Vandringssdag, en. D. som tilbringes p. en Vandring. "Med Fryd bli Vandringssdag du endte." J. Smidth. Vandringssærd, en. Reisesærd. "Den Vandringssærd saa vel afgik." Bording. sig. vor V. paa Jorden. "Saa er vor ganske Vandringssærd t. Himlen rettet." Kingo. Vandringssgang, en. En G. som man gaæer blot f. at gaæ; en Spasergang. "I Stoven git hun en Vandringssgang." Ahlenschl. "Lad mig et p. min Vandringssgang dig møde." J. E. Heib. Vandringssland, et. Land, som man vandrer igiennem, hvor man ikke har Raadigt Dyholt. "Men Berden er mit Vandringssland." Kingo. Vandringssløb, et. Vandring, Vandringssgang (sær figurl.) "At forvilde sit Vandringssløb." M. Brun. Vandringssmand, en. pl.-mænd. den, som er p. Vandring, en Vandrer, Reisende. Vandringssmand, en. fig. om det menneskel. Liv. "Paa Jorden er vor Vandringssmand; i Himlen er vort Fædreland." Thaarup. Vandringssstav, en. Stav ell. Stok, som man bruger p. Vandringer. Vandringssvei, en. den Vej, som man gaæer ell. drager ad, p. en Vandring. (J. E. Heiberg.)

Vane, en. [J. Vani. A. S. Vuna. Gl. T. wanan, at pleie.] 1. ud. pl. Færdighed t. at foretage et vist Slags Handlinger, m. Forsæt, men dog uden at være sig Grundsene dertil bevidst. Hvad man giør ofte, bliver omsider til Vane. Det er hans V. Jeg giør det blot af V. "Hvor Vanens blinde Drift giør alting latterligt, som Fædre kiende el." Etotel. Meget af det, vi kalde Nødvendighed, er kun Vane. At komme i V. med noget (vænne sig t. noget.) Det er kommet i V. (er blevet Etik.) At komme af Vane. Jeg er nu kommen af V. med at gaæe ud. "Smidertid kom jeg lidt efter lidt ganske af Vane med at see t. mit Bærgglas." Rahb. 2. pl. Vaner. et vist Slags Handlinger, som foretages af Vane. At have en V. afslæge en V. En slem, ond, fædelig V. At giøre sig noget t. en V. Den V. at ryge Tobak. "Vane beskaæer i en Lethed ell. Tilbediellighed t. at giøre noget, hvilket er frembragt v. Sten-tagelse af samme Handling ell. samme Indtryk." Tresschow. — En Vane, som Mænge,

ell. et heelt Folk, have antaget kaldes **STIF**, Sædvane. (sif. Mode og Uvane.) = Vane, nedrift, en. pl.-er. Drift, som opstaaer af Vane. Vanefeil, en. Feil, som opvæder af Vane er blæven herkende hos een. (Berfets d. Gramm. 1798.) vane fuld, adj. 1. som har mange Vaner. 2. som har en stadfæst Vane, vil giøre Stæde. vane fuld t. Dvæg. (Moth.) s. uvane. vane god, adj. god t. visse Tilfælde, af blot Vane. Vaneliv, et. ud. pl. et Liv, som føres efter blotte Vaner, et egenformigt Liv. (s. vanlig.)

Vang, en. pl.-e. [J. Vangr. A. S. Vang.] en indhegnet Mark, Ager ell. Eng. (s. Vænge.) Dvæget gaæer i Vangen. Den grønne V. Han har best sin Jord i tre Vange (heraf i Agerdyrkningslæren: Trevangsbrug, Svængsbrug ic.) = Vanggeled, et. Led, Luffelse f. en Vang. "Som uden Været et Vanggeled." Bording. Vanggestifte ell. Vangestifte, et. aærlig Omstiftning af Vangene t. Sæd, i Agerbruget. (Moth.) Vangevogter, en. den, som tager Været p. en Vang og Ledet s. samme; Sædvogter. (Moth.)

Vange, en. pl.-r. 1. Sideskuffer p. en Trappe, hvori Trinene indsættes ell. indslemmes, og hvori sædvanlig Rækvættet (Slanderet) besættes. 2. Træ, som lægges om Masten, s. desmere at styrke den. (J. Wange. Egentlig anbringes Vangene p. Siderne af Masten, og kaldes derfor ogsaa Sidevanger; hvortilmod det Træ, som t. Stærkelis anbringes for p. Masten kaldes Skaal. Schneiders Billedn. 67. 78.) Svors af v. a. At vange en Mast, sætte Vanger p. den. (Moth.) 3. Vanger, n. s. pl. kaldes hos Muurmestere de to Sider af en Størsteen. (Moth.)

Vanke, v. n. 1. har. 1. bevæges hid og did, valse. (J. wank e n. Denne Besættelse anføres vel Moth; men den br. lidet. s. vankelmodig.) 2. gaæe meget og vidt omkring. vagari. Han har vanket meget om i Verden. "Gen doer f. rolig Hsi, een vildt i Vren vanker." Nord. Brun. 3. impers. gives, faæes. (bagl. J.) "Der vanker ikke Jies t. Hofbrengere" en gammel Talemaade. Her vanker god Mad og Drift. Der vankede Hug. "Hvor Gang man naæer en Ankerplads, hvor deilig Drikke vanker." Rahb.

Vankelmodig, adj. ustadig, foranderlig i Sindet. (t. wankel m d h i g.) "Den vankelmodige Lykke følger han derfor m. et uvist Naab." B. Thott. "Et vankelmødt digt Sind seer helst m. Andres Dæ." Mesrope v. Schiermann. "Sun, der m. Kiærsfigheds Lettroenhed overgiør sig til en saa vankelmodig Elsker." M. — Hæraf: Vankelmodighed, en. ud. pl. (Moth.)

Vanlig, adj. som er i Vane, er i Brug; sædvanlig. "Som det af Artids Tid har væ-

ret vanligt." Svittfeldt. "At Isberne—ville blive ved deres egen Ero og vanlige Stit." 2 Macc. 11. 24. "Saa sov han en Nat p. sit vanlige Fjeld." Pram. (Stærtodder.) "Saa ser man, med vanlige Pung af en Kreds i en anden mig ile." Bagg.

Vanste, en, [af van.] Feil, Ehde, Mangsel. (forældet. 3. Inere Bibelovers. 3. Mos. 22. 25. 4. Bog. 19. 2. hvor dog Bld. af 1550 har Lyde.) — Sigeledes forældet er **vanste**: 1. v. a. at skamme, forbærve; besdrage. Moth. (jvf. forvanste.) 2. v. n. fates, mangle. "Hvad der vanster ubi." Svittfeldt.

Dansteelig, adj. [af 3. vandr, vansteelig, tvivlsom.] 1. som koster megen Møie og Fliid, meget Arbejde, som ikke m. Lethed udføres ell. tilveiebringes, tung, besværlig; (modf. let.) Et vansteelig Arbejde. En vansteelig Sag. "Det er vansteeligt, som ikke let kan udføres. Det er besværligt, hvis Udførelse koster Anstrengelse; og er denne Anstrengelse trættende, bliver det meissommeligt. Det er vansteeligt at vinde en Terne i Lotteriet; dog er det hverken besværligt, ell. meissommeligt." Müller. Det er vansteeligt f. ham, at finde sit Udsomme. En vansteelig Forfatter (ikke let at læse, forstaae.) 2. ikke let at komme t. Rette med, særindet, egen. (3. vandr.) "Han besværer sig selv ikke mindre, end en vansteelig Stalddroder." B. Thott. "Den er vansteelig, hvem det ikke er let, i Omgang at være tilpas, fordi hans Fordringer ere mange og store." Müller. (jvf. sær. Lurnessald.) = **Dansteelighed**, en. 1. ud. pl. Besværligheden, at være vansteelig; dishonlitas. Det vil have D. (og være vansteelig.) Der er ingen D. ved at opnaae det. **Dansteeligh**hed høves v. Fliid; Modstand overvindes v. Naagt; Hindring bortryddes v. Klogskab. "Dansteeligheder komme fra Tingene selv og dens Natur; Hindringer meissendeets fra Tingens Forhold t. andre Ting." Sporon. 2. pl.-er. vansteelig Omstændighed. Der er mange Dansteeligheder v. dette Foretagende. Han gjorde mange Dansteeligheder, inden han vilde tilstaae det. "At bortrydde nogle af de Dansteeligheder; som hindre saa manges Omvendelse." Sneed. "Da finde Dansteelighederne ham raadvild, og Besværlighederne modløs." Mannster. 3. Egenhed, Særhed. Konen maa tidt være over m. sin Mand's Dansteelighed.

Dant, partic. og adj. p. s. vænne.

Dant, et. pl.—er. Loug p. et Stik, som er faldt; men særdeles de, som p. begaae Sinder besværlige Møien, ell. gaae fra Møien og Stænger ud t. Elterne af Sticket (jvf. Stæg) og hvortimellem undertiden Røstiger anbringes. (Deraf: Dantklamper, Dantkloder, o. fl.)

Dante, en. pl. — r. [E. Wanta. S. want. Fr. gant.] en Handske, især uden og skrattet (som i Alm. menes, naar man blot siger Dantet.) Dog siges ogsaa: Udsvanter, ligesom Silkevanter, Bomuldsvanter.

Dantmager, en. [af N. S. Wand, Klæde.] kaldtes tilforn en Dugmager, Klædevæver. Dantmagerens Laugsattitler af 22 Mai 1741.

Dar, adj. m. langt a. [3. var.] paapassende, forsigtig. (br. nu ikke, undtagen i den jydskte Dial. Et andet Død er uden Tvivl det næstfølgende adv. var ell. vær. (s. dette Ord.) = **Darsiet**, adj. "Kaldes det Menniske eller Dyr, som vel ved at tage sig Vare." circumspæctus. Moth.

Dar m. langt a. ell. vær (som er den almindelig brugelige Stridemaade), adv. bruges i Talemaaden: at blive var, fornemme, mærke v. Sandserne, især v. Synet. "Man vorder meget var i mange Dage." Drdspr. (s. Forti.) = Det skrives endnu hyppigt: blive vær, for at betegne Udtalen. "Han tvred sig især, da han blev vær et ø med e i Enden." Jøsb. P. Paars. "Jel. verda var vid. I. w a r n g h i n e n. var er her: seende; af et forældet W. at være, see; wæhren, at see, bemærke, br. endnu i den D. I. Dial.) = **Deraf**: ell. af det foregaende adj. var) værlig, adj. (X. S. værlig.) som tager sig og sine Handlinger vel i Agt, forsigtig, ikke overilet, hastig. "Dette skal giere os værlige i at dømme om deene Verdens Ufuldkommenheder." Gillschow. — **varfom**, adj. d. s. s. værlig. At gaae varfomt m. noget; bære noget varfomt. At være varfom i at vælge sin Omgang. jvf. forsigtig, sundig. — **Deraf**: **Varfomhed**, en. ud. pl. "Hans Mod var i Selskab m. den sandige Varfomhed, som vaagede der, hvor Grændsen er imellem Mod og Forvovenhed." Bogelius. ("Forsigtighed bestaaer i at betænke og afvæle Handlingens Følger og Sammenhang. Varfomhed ligger i den Konst, at give Agt p. Hindringer og Uleiligheder, som kunne møde." Sporon.)

Varagtig, adj. [af vær, v. n.] 1. som varer længer, holde længe ud, bestaae længe. "Varagtige Skoe af Gredingsstind." E. C. Pontoppidan. (Falskprædiker. 1653. S. 124.) 2. varig, vedvarende, bestandig. — "Døden er bedre, end et slyt Liv eller varagtig Engdom." Sir. Bib. af 1550. (Sir. 30.) "Ere endog de Omvendelser, der foregaae v. Engelengen, ikke at tid varagtige." Rahbek. 3. fast, stadig, bestandig. "At blive varagtig i sit Forsæt." Bedels Saro. 142. — **Deraf**: **Varagtighed**, en. ud. pl. "En saatang Varagtighed i Følelsen har i dens Bestandighed en Betingelse f. dens Aenhed." M. (s. værlig og Værlighed, som mere br.)

Varde, en. pl.-r. et p. hote Steder op: vest Legn, enten t. Vinde ell. Værte; saaledes ogsaa Teeter ell. Stænger p. saadanne Steder, hvori tændtes Tid, f. at give Legn om en Kiendes Landgang. [Moth skriver det ogsaa Vare, og har deraf: Værehold, et. Vagt v. Væerne. Varehuus, Vagthuus v. en V. ("Et Vardehuus m. Taq og 4 Døre skulde bygges v. hver Værde." Jahn. Nord. Krigsb. 183.) Værsild, en. Tid, som tændes p. Væerne og Legn, som derved gives. Væretaarn, et. Vagtaarn, Fyrtaarn. m. fl.]

Vare, n. s. 1. Vagt, Paapassen, Opsyn. br. nu kun adv. i den Tale. at tage Vare. a.) At tage sig Vare, ell. i Vare for noget, vogte sig, tage sig i Agt for. b.) at tage Vare paa noget v: have Opsyn derved, have idelig Tilsyn med. At tage Vare p. Stierneenes Gang. At tage Vare paa sit Embede. "Der vare altid Vienerne, som ikke toge Vare p. deres Pligt." Mynster. (jvf. Danvare.) 2. Et Sted, hvor der holdes Vagt, ell. hvorfra der stæer Sagtagelser. (usædvant. jvf. Stiernevare.) "Vagtere, som sidde høit i Veir: v. en Væere." Cit. 37. 19. "Dybe p. en Væere, oven for dem; der gaae og pløse, staar en anseelig Mand." Rahb. (D. Tilst. VII. 75.) = Værfoged, en. "Kaldes en Ladefoged, som siger Bønder til, at komme t. Hove." Moth. væreløs, værepild, adj. som er uden Væretagt; ubevogtet. (Moth.) Væretagt, en. f. nedenfor.

Vare, en. Forvarsel f. Døden, som efter Almuens Innbildning lader sig see i den Sjæles Iagnesse. (Moth. det Sv. Wålde, Wålrad.) f. Varetegn, 1.

Vare, v. a. og n. 1. [3. og Sv. vāra. jvf. var, adv.] 1. vogte, bevogte, passe, passe paa. At vare paa noget: "Paa besøel dem, som varede p. hans Liv." Jud. 12. 7. At vare (tare) v. een. At vare ell. vare v. sit Embede. "At vare den Fangne. — Den, som varer p. Fangselet." D. Lov. 1. 24. 48. — "Svad han fører i Huset, det skal hun vare og glemme t. begges Gavn." N. Hemmingsen. 1572. "Om du ei Stegen varer." Arreboe. (Heraem. 48.) (Nu lidet brugt.) Og høres det recipr. (At vare sig f. noget. Var dig f. hans Rænter! "Intet skal man saamøet vare sig for — som f. Stolthed." B. Thott. "Den er trugget, som varer sig f. Lykken." Samme. Var dig! (gaae af Veien.) — Hertil hører den forældede Talemaade: at vare paa, opvarte, oppasse, have Opvættning hos: f. Er. om Gøstfolk. (Webels Caro. S. 247.) 2. giemme, bevare. (forældet.) "Det er ondt f. en Fattig, der har en Skilling, og ingen Pung at vare den i." Dredspr. 3. bevare, værsge, beskyrme. (forældet.) 4. minde om noget forestaaende, vække Opmærksomhed

paa; glve Efterretning om. At vare een ad. (f. advare.) "Mit Værende er, at vare Jomfruuen ad min Heres Flugt." Holberg. (Mascat.) — Dgsaa uden præpos. "Staa mig et (som) Maal, hvorefter jeg kan bygge, led m. dit Lys og vær mig m. din Skygge." Øhenschl. At vare for een, give hans Antakst tilkiende. "Vædre er for at vare, end efter at Være." P. Sælle. (Heraf: Værsko!) — Væretønde, en. f. nedenfor.

Vare, v. n. 1. har. [3. wā h ten. Sv. vara.] vedblive at vare, fortsætte sin Tilværelse i Tiden (esse cum continuatione.) Krigen har været i syv Aar. Denne Slæde varede kun kort. Det varede længe, (drog længe ud) inden han kom. Det er Løi som varer (er varigt.) (f. vedvare og varig.)

Vare, en. pl. Værer (som er en væere, men endnu ei almindelig Form) ell. Være. (Bib. af 1550 og nyere Bibelovers. Moth. Sæneb. Schytte og fl.) [3. Vara.] bevægelige Ting, som sælges, gaar i Pandelen; Handelsvare, Kiskmandsgods (fordant kun om livløse Ting.) Enhver Krammer roser sine Værer. Jernværer, Robbværer, Messingværer, Træværer, Silkeværer, Klædværer (men ikke: Guldværer, Sølvværer.) Alenværer, Kramværer. "Og de skal røve dit Gods og plyndre dine Være." Ezech. 26. 12. "Dit Gods og dine Væres kedsvare." Ez. 27. 27. = Væregods, et, til Skibs: aft det Gods, der medgives Skibet f. at esfatte, hvad der v. Skib ell. andet Tilfælde kunde blive ubrugeligt; f. G. Ceit; Loug, Stænger o. f. v. Værehandel, en. f. med Klæmandsgods (i Modf. tit: Pensgehandel, Berelhandel.) Varehuus, et. pl.-huse. f. hvor B. giemmes ell. oplægges, Magazin. Værekelder, en. R. hvor Værer giemmes; Værekelder. Væreløst, et. Pakkost. Væremægler, en. M. som kun befatter sig m. Væres Salg. (modf. Væxelsmægler o. fl.) Væreoplag, et. en Væregods, h. eet Sted giemte Værer. Væresliste, et. Ombytning af Værer, som stæer i Vætehandel. (Guld. B. Hist. 1. 565.) Væresæf, en. S. til at føre Værer i.

Væretage, v. a. 3. (f. tage; og n. s. 2. Vare.) d. f. f. tage-Vare paa; men br. feldsnere. At væretage sit Embede, sine Pligter. "De, som ere, pligtige t. at væretage den Almyndiges Tare." A. Østfeldt. "Han kunde have væretaget sin Søandterlig uforærmel." Mynster. "De Bestillinger, han er sat til at væretage." Samme.

Væretegn ell. Vætegn, et. pl. d. f. [f. adv. var ell. vare.] 1. Tegn, som bebuder noget, Forvarsel. (Moth.) 2. det, der sættes som advarende Tegn, ell. til Advarsel. "Væretegn sættes v. Strømmene t. de Seilendes Underretning." Schytte. (f. Væretønde.) 3. Tegn, Kiendemærke, hvorved Noget ell. Noget i Serd. er udmærket fra

andre. Noget Stæder have et saakaldet Varetgen. (jvf. Pontopp. Orig. Hafn. S. 350.)

Varetagt, en. ud. pl. [Af n. s. Være og v. varetage.] 1. det, at tage Være paa, have Tilsyn med; Bestyrelse, Bestierrelse. "Han en Drilogsmaagt p. Grændserne t. Bæren og Varetagt har lagt." Borsding. II. 34h. "Hvor høbestærkt man gif v. Vagt og Væretagt." "Formane Dvinderne, at de m. deres Bøen have god V." D. Lov. II. 8. 10. "Vad, Væretagt og Klæder." Ringo's Pl. (Udg. af 1827. S. 64.) "Børnens mangfoldige Fæter — endog i de omhyggeligste, de mest aarvaagne Forældres Varetagt." Balth. "Lov, Domstol — nu saa vægting en Varetagt over hver Mand's Gøds og Liv." Bogellus. — At være under cens. V. At betale een i Guds V. "Der, hvor vore Forældre, sikke under Løds og Drigheds Varetagt, har kunnet give os Liv og Opdragelse." Malling. 2. Bevogtning, Vær i Fængsel. Han kom under V. At sættes under Varetagt. Deraf: Varetagtspenge, en. det, som betales f. en Fænges Underholdning; Arrestpenge.

Væretønde, en. pl.-e. [af v. a. vate og Tønde.] et Slags store Krønder, som udlægges i Havne og p. Strømme, f. at betegne, hvor Løbet er trygt f. Grunde. (jvf. Tøndepenge.)

Varig, adj. [af v. n. vare.] som er længe til, uden at forandres, som varer ell. kan vare længe, varagtig. (jvf. bestandig, vedværende og langvarig.) "Det, som er varigt, forandres ikke, fordi det ikke kan; det, som er bestandigt, fordi det ikke vil." Sporon: Staal er mere varigt end Jern. Et varigt Benstak. Varige Indtryk. Dette Løi er ikke varigt. "Det vedværende blivder v. at være til; det varige, at være som det er." Sporon. — Deraf: Varighed, en. ud. pl. At have Varighed. Denne Forbindelse vil neppe være af Varighed.

Varlig, adj. f. under adj. var.

Varm, adj. [3. varmr; og i alle beslegete Sprog varm.] 1. I Naturlæren kaldes overhovedet det Legeme saaledes, hvori en saelig Mængde af Varmestof er fri. Overhovedet modsettes det kold. Det, som i en stærk Grad er varmt, kaldes heft; og lunken (kuldlaet) det, som ei er meget varmt. (jvf. gloende, Føghed, glohed, o. a.) En varm Luft. Varmt Vand; varme Bade. At blive varm af Arbeide. Varm Mad o: kogt og tillavet Mad, som nydes varm. At gaar, ride sig varm. 2. som giver, foraarfager Varme. En varm Sommer. Varme Klæder. Solen skinner varmt. At gaar varmt klædt. Varme Lande (hvor Luftens Varme er betydelig.) 3. figurl. om levende Følelser, ell. en livelig Bliskomhed af Sjæleevnerne. En varm

Kærlighed, Phantaste, Følelse, Deeltagelse. Et varmt Benstak. At tale varmt for en Sag.

Varme, en. ud. pl. 1. Den Bestaffenshed, at være varm, ell. at meddele Varme. Vandets, Luftens, Blodets, Dvæns V. Solens, Sommerens V. (jvf. Fede.) 2. et Sted, hvor det er varmt, et opvarmet Bærelse. At sidde, ligge i Varmen. Kom ind i Varmen! 3. Livelighed i Sjælens Følelser ell. Forestillinger, og i deres Udtryk. Hjertets, Phantastens V. At tale, strive med V. = Varmegrad, en. En vis Grad, ell. Stærke i Varme. Varmeleder, en. kaldes i Naturlæren et Legeme, for saa vidt som det ell. vanskelig giennemstrømmes af Varmestof. En god, het Varmeleder. "De Legemer, gienæm hvilke Varmen m. Ledet udbreder sig fra en Deel t. en anden, kaldes gode Varmeledere." P. Drsted. Varmeledning, en. den Omstændighed, at Varmen ledes fra et Legeme t. et andet, enten umiddelbart, ell. igiennem et tredje. (h. Drsted.) Varmelære, en. den Deel af Naturlæren, der handler om Varmen. Varmemaalere, en. et Redskab, hvorved Legemets Varmegrad og Forandringer i samme maales. Varmespide, en. Tab af Varme, som v. en urigtig Indretning f. G. af Dyne, gaar t. Syllde. (Duffen.) Varmestof, en. den Substant, som frembringer Varme, i Forhold t. dens Mængde i selvløst Tilstand. (Z. Nothe. Nat. Betr. I. 301.)

Varme, v. a. 1. gløte varm, frembringe Varme i ell. ved. Der gaar meget Brændet t. at varme den store Stue. Sengen maa varmes f. den Syge. Mellem skal varmes uden at koge. — At varme op, varme Mad, op, varme den anden Seng. (I. giennevvarme, opvarme.) = Varmebækken, et. Bækken m. Laag paa, hvori lægges Bløder, f. at tunne varme en Seng. Varmestof, en. Linflætte, som foldes m. varmt Vand, og lægges i Sengen f. at varme Fødderne. Varmefur, en. A. hvori sættes en Ildpote ell. lægges et gløende Jern, f. at varme kinned ell. Klæder over Kurven.

Varpe, et. 1. Dræt, Fjildræt. (Noth.) 2. til Skibs forstaaes v. et Varp een ell. flere Varpstøtter, der udføres enten p. faste Stæder, ell. med Varpantere, f. at varpe Skibet v. Hielp af samme. Varp, v. a. 1. [3. varpa. N. S. v. a. r: pen, at faste.] hale et Skib frem v. et Loug, som enten er fast v. et udfæstet Anter ell. v. en Del. At varpe et Skib ind, ud af Havnen. "At varpe sig op" (om Pramme.) Wandal. (Windeem. II. 123.) = Varpantere, et. Anter som udfæstes i Afstand fra Skibet, f. at varpe dette frem. (Noth.) Varppegarn, et. Et Slags Fjildstergarn. (Noth.) Varppegods, et. kaldes

t. Skibs de forskjellige Løag, der bruges t. Værpning. "Varpegodset er Alt labelskaacet." Schneiders Værded. Værpepel, en. pl.-e. Væle, som nedbrammes i Søve eller Canaler, f. at Skibe kunne værpes frem v. Løag, der lastes om disse Væle. Værpetoung, et. L. hvormed Skibe værpes. Værpetrosse, en. d. f. f. Værpetoung. (Schneiders Værded. 78.) — Værpning, en. Stærningen at værpe et Skib.

Varfel, en. pl. Varfler. [af v. a. væra.] 1. Stærningen af væt, at advare. "At give een D. Raad og D. (Stærning)." "Hvorfor lod min Stolthel et dit Varfel?" Ohlenschl. (Belge.) "Et Busstaf — hvorved hans Ven mod Alt fudfomment Varfel sit." N. Brun. "Ved trende Varfler seg' dig melde vil, naar Tiden drager nær." Tode. 2. Tegn, det viser sig t. Paamindelse ell. Forvædelse om noget, som vil ske; Forværel. Omen. = a.) Varfelbilled, et. Billed ell. Syn, der viser sig som et Varfel. "Thi Døomme Fremtids Varfelbilled etc." S. Staffeldt. Varfelklang, en. værlende, advarende Klang. "Hør sidste Gang min Naabes hote Varfelklang." Guld. Varfelkraft; en. Gøne, Kraft t. at værfe, advare om noget som er skeet, eller skal skee. "Hun Naabets Varfelkraft erindred sig." Jngemann. Varfelrost, et. værlende, advarende Røst. (Jngemann. Digte. 1817. S. 236.) Varfelsagn, et. værlende Tegn ell. Tale. (Fibigers Soph. 11.) Varfelsang, en. Sang, som værler noget tilkommende. "Den lidt glentagne, flugge Varfelsang." Ohlenschl. (Poet. Et. II. 293.) = b.) Varfelsøgt, en. F. hots Strig Dverro tillægger et Varfel om Itheld e. d. (P. S. Frimann. Varfelsesmand, pl. Stærningsmand. D. Lov. I. 4. 5. Varfelsesord, et. advarende, forud værlende Ord. (Fibigers Soph. II. 95.) Varfelsesraad, Varfelsesfrig, et. Raad, hvormed man advareer om ell. for noget. "En huuslet ligle forfulgte ham m. Varfelsesfrig." Ohlenschl. Varfelsesraad, et. advarende Raad. "Du hør — som Yngling stovet mig m. Varfelsesraad." Rahbek. Varfelsesstemme, en. advarende Stemme, Varfelsesrøst. "Den milde og dog stærke Varfelsesstemme." Grundtv. Varfelsesyn, et. Syn, som bebuder ell. værler noget tilkommende. (Berz.) Varfelsestegn, et. advarende Tegn. "Forfærdelser og grumme Varfelsestegn." Pram. Varfelsestid, en. den Tid, som er imellem en Indværling ell. Stærningens Forvædelse og den Indværlendes Røde f. Retten. "At forlænge Varfelsestiden." X. Ulfing Ann. t. Lingsk. II. 171.

Varfko! et Udbrædsord, hvormed man advareer Folk om at gaar af Veien; hvilket kaldes: at værfko een. (Holl. og N. S. waer schouen.)

Varfle, v. a. 1. bebude, vare ad, give Varfel om noget. "Han har lovet at værler mig i Tibe. 2. skæve, indskade t. at mode. (sieden.) 3. give Forværel om noget. "Den samme Røst, som værler høit i Natens Stund, den værler end." Ohlenschl. "Dg Tegn om Storm hver Semænd værlsede." Frimann. "Klagesyd, som værler vildfarne Mand om Dval og Død." Forssomt Digte. II. 7f. 4. advare. "Hvilke værlende og lærerige Erfaringer, hvilke gøselige og afstrækkende Exempel gøres der ifte." Rahb. (D. Tijl. XI. 309.) — Værfling, en. pl.-er. (f. Indværling, Stærning.)

Varfom, Varfomhed, f. under adv. væs. Værtaul, et. Værspil. (forædet.)

Værte, v. a. 1. [det T. werten, aufwarten.] br. i b. Tale i Ubrættet: at værte een op: være ham t. Tjeneste, værl ham, tiene, gaar t. Naade. (jvf. opværlere.) At værte op (giøre Dværling) v. Værlte.

Værtegn, et. pl. d. f. [et Værltegn.]

Værtegn, n. s. pl. [Tode, f. werten, werte.] Bønning, som tilskaaes en Embedsmand, der afgaer fra et Embede, under Forsørligelse at ansettes m. Tiden i et andet. At faaag paa Værtegn.

Værulv, en. pl.-e. [N. S. Waaerwolf.] efter Fortidens Dærlro: et for en Tid t. en Ily forværlt Mennefte.

Væsal, en. pl.-ler. f. Lehnsmænd.

Væse, en. pl.-r. 1. En oplyst Vel som lægges over en Wæse, Eng ell. Wandfæmning, af Wæsknipper, Grene eller Jord. (Moth. Sv. N. S. og F. Wæse, et Wæsknippe. D. T. Wæse, Græstov.) 2. et Knippe Halm m. Kornet i; et Neg. (Moth; men denne Bemærkelse, formobentlig af Wæmuesproget, bruges nu ifte.)

1. Væst, en. ud. pl. 1. Stærningen at væst, Væst; dog kun hvor Tælen er om at tvætte Tøi, og ifær i betydelig Mængde. Vi have stor D. i Dag. At give Tøi i Væst, ell. i Væsten. Sun har faacet i D. hele Dagen, er endnu ikke færlig m. sin Væst. (jvf. Væstning.) 2. en betydelig Deel Tøi, som er væstet. Den hele Væst er endnu ikke skullet. At værlæ D. paa Koflet. Koflet hænger fuldt af Væst.

2. Væst, en. pl. Væste. En Indværling i Røskenet t. at toe og stille Kar i. Væsten er af Steen. Denne Rende gaar fra Væsten.

Væse, v. a. 1. [N. S. væsan. T. wassen.] 1. d. f. f. toe. At væse noget i Vand. At væse op, d. f. f. toe op. At væse sig. (I d. Tale siges om noget i sit Slags fortrinligt og ret dygtigt, at det har væstet sig. "En Karl, som har væstet sig." Moth.) 2. d. f. f. tvætte. At væse Tøi,

Linæed, Dette Silketoi kan ikke vaskes. At vasse Nordet af. At vasse Pletter ud. 3. At vasse Guld o: lille Smaaede af Guld fra Sandet, hvort de findes v. Djælp af Vand. [Dette i sin Oprindelse indste Ved har næsten fortrængt de danske toe og tværte; dog br. det første af disse mere, og almindeligen af Almuen.] = Vassen, en. ud. pl. og Vastning, en. pl.-er, Gierningen at vasse, Tvættin, Toen (undt. hvort Tælen er om en Mængde Tsi, som vasses. s. Vass.) — Vasser, en. den, som vasser, har m. Vastning at gjøre. f. G. Guldvasser. — Af vasse: a.) Vassebæcken, et. Vassefad af Metal, f. G. af Sels. Vassefad, et. Fad ell. Kar, hvort ell. hvoraf man toer. sig. Vassehandoffe, en. pl.-er. p. af et Skind, som lader sig vasse. Vassejord, en. s. Vassejord. Vassekar, et. K. hvort man toer og holder Klæder. Vassekielder, en. K. under et Huus indrettet t. at vasse Tsi i. Vasseplade, en. Plade t. at vasse Klæder, f. Gr. i en Gaard, v. et Vand. Vassefeddel, en. Fortegnelse over Tsi, der skal vasses, ell. er i Vast. Vassehvamp, en. S. som man bruger t. at toer sig m. og faaes af et i Havet vorende Plantedyr. (Spongia officinalis.) Vassekæbe, en. S. tienlig t. Vast ell. til at vasse sig med; især den saakaldte hvide Søbe. Vassevand, et. V. til at toer sig i. — b.) Vasserballe, ell. Vasseballe, en. V. til at vasse Tsi i. Vasserbank, en. En Bænk t. at vasse ved, hvorpaa Vassekarret sættes. Vasserhuus, et. en Bygning, indrettet t. at vasse i. Vassekielder ell. Vassekield, en. K. hvort Vand foges t. Vast. Vassekone, en. K. som tvætter f. Betaling. Vassekone, en. det, som betales f. Vast. Vassepige, en. Tienestepige, hvis Søffel blot ell. især er at vasse. Vassertrug ell. Vassestrug, et. T. til at tværte Klæder t.

Vassers, et. d. s. f. Vasserhuus, hvoraf det er en Sammentrætning. (Ligesom Dagers, Bryggers, Stegers.) "Den tvende Erving og Hovedkilder har; een gaar fra Vasserfæt." Holb. p. Vaars. II. 3 Sang.

Vat, et. ud. pl. [G. Vad. Vatte.] et Slags løst Filt, som gøres især af Bomuld, ogsaa af ringe Silke, (Vatfille) og br. til Mellemfoder i Klæder m. m. (formodentl. d. samme Dyr, der haves i Vadmæl; Vadsæl.) = Vatmager, en. den, som forfærdiger Vat.

Vaterbord, et. [af N. S. Water, Vand, (ligesom de nærmest følgende Drd), og Word o: Bræt ell. Plante.] kaldes t. Skibe den øverste Dæksplante, der sædvanlig er af Eg, og hvort Spyggatterne ere borede.

Vaterline, en. et Loug, som bestæses langs ad Siderne v. større Krigsskibe, lidt ovenfor Vandgangen, og tjener t. at gribe i, m. m.

Vaterpaa, et. [Af det N. T. Water, Vand.] Regel ell. Maal; hvorefter man betænger noget i vandret (horizontal) Linie; d. s. f. Blylod.

Vaterseil, et. Et trekantet Seil, der undertiden bestæses t. Bommen v. Masten, og naaer næsten ned t. Vandfloraen.

Vaterstout, en. En af Øvrigheden bestættet Embedsmand, der har Tilson m. Rullerne over det Mandskab, der faar m. Kaffebrødet.

Vaterstot, ell. (som det oftest skrives:) Dattersot, en. ud. pl. en Engdom, der opstaaer af Svækkelse i de lymfatiske Kar, og hvort Vand samler sig i Mængde under huden hos Menneket. (Vandstot) = vatterstortig, adj. som har denne Engdom.

Vaterstæg; et. kaldes til Skibe de tre stærke og strammede Loug, som gaar fra Øverenden af Bopspend til Forstavnen, hvort de bestæses i Huller, anbragte i det saakaldte Skæg bag Gallionen.

Vætre, v. a. t. [af n. s. Water, Vand.] bringe et Slags Figurer, der ligne Bølger, v. Overfladen af Silketoi, v. at vasse det. (Noth.) Vætrekæft, vætrede Vaand.

Væ, n. s. Kavn v. en Plante, hvormed færges gullt. Reseda Luteola.

Ved, et. ud. pl. [S. Ved, Wid. E. wood, Stov.] Materien, der udgjør Stamme og Grene p. et Træ; d. s. f. Træ. 2. (hvilket nu mere bruges; ligesom Brænde, hvort Tælen er om Ved t. at brænde.) Lært D. Gaardt, blødt D. Vedet i dette Træ er meget fast. Et Læs Ved. At hugge V. i Skoven. = Vedhammer, en. et Brændeplag, stort Forraad af opstallet Ved; (ell. Stuustrum t. at giemme det i. Noth.) Vedhave, en. Gaard, hvort et stort Brænde Forraad giemmes. ("Vedfoged v. den kongelige Vedhave." Akr. Av. 1821.) Vedhugger, en. Brændebugger. Vedhugst, en. Gierningen at fælde Træer t. Brændsel. (Noth.) Vedkast, en. En Brændestabel under aaben Himmel. (Noth.) Vedkielder, Vedlæs, v. fl. f. Brændkielder, r. — Vedfætter, en. Faonfætter.

Ved, præp. adv. [S. vid.] A. præp. i. egentl. og i Alm. udtrykker denne Præp. Steds ell. Gienskabens Nærhed, og det især, hvort den Gienskab, som noget er nær, er en Ting; da hos allene ell. mest br. om Nærhed ved Personer. Hulst ligger v. en Stov. Han boer v. Stranden. At sidde v. Kaffeelonen. At blive staaende v. Døren. Han sad v. min høite Side. (Derimod: Han sad hos mig; ikke: ved mig.) Han mødte os v. Bommen. (Ved betegner ikke altid en umiddelbar Nærhed, som paa eller i; men Nærhedens Grad, som hlin Præp. undertiden lader ubestemt, forstærkes ofte v. Tillæg af nær, tæt, strax, lige.) Helfinger ligger v. Drisund. Slaget v. Leipzig.

Gaarden ligger nær ved, temmelig nær v. en Vn. Det er strax v. Porten. Tæt v. Aen staaer en gammel Pii. Hun satte sig lige v. Indgangen. (I disse Tilfælde kan Gienstanden ogsaa være personlig. Jeg stod nær ved, tæt ved, lige v. hende.) — Om umiddelbar Berøring: (saavel om personl. som upersonlige Gienstande.) At røre v. noget, v. een. Hun holdt sig v. mig. At tage, holde een v. Gaanden. (ogsaa: i Gaanden. jof. i, B. 1.) = Hertil høre nogle figurl. Udtryk: At blive v. Sagen. Jeg har det v. Gaanden. (i Notheden.) At tænke, sige noget v. sig selv. Der er intet Gødt, intet Ondt v. ham. — Der er Fare, Lykke, Itheld, Tab v. den Ting (v: er ell. kan være forbundet dermed.) 2. urgentlige Bemærkelser: a.) hvor en personlig Nærhed ved, ell. Deltagelse i en Handling, Forretning ell. Tilstand udtrykkes. At være v. sit Arbejde. At være tilstede v. en Forshandling, være nærværende v. noget. Jeg var ikke v. Brylluppet, v. Begravelsen, v. Festen v: ved et vist Bryllup, som der alt er talt om. (Derimod ud. Act. Jeg var til Bryllup, til Ligfærd, til Begravelse; hvor blot sigtes t. en saadan Handling, uden nærmere Angivelse.) De ere endnu v. Wordet (Maaltidet). De ere v. Balsletten. (i Skueplæset.) At giøre noget v. en Sag. Ved denne Sag er afstykket at erindre. — Han er ansat v. Universitetet; v. en lærd Skole, v. en Stiftelse. At staae (tiene) v. Kyrtteriet, v. de lette Troppesker. b.) hvor et (ej umiddelbart) Hielpemiddel, en Medvirning t. en Gierning, et Fovetagende angives. At læse, arbejde v. Lyb, v. en Saave (v. Kampstien.) Dette giør man bedre v. Dagen. Han kommer neppe hjem v. Dagen. (v. Dagstjefet.) Det sees bedst v. Sollyset. Et Optog v. Falkstien. At gaae v. Krykker (v. Hielp af.) At sætte sig v. en Stav. Han opnaaede Embedet mere v. andres Anbefalinger, end v. egne Fortienester. Jeg fik det at vide v. ham (umiddelbart; umiddelbart: af ham.) Han lod mig sige v. sin Tiener. At opnaae noget v. lemsædvlge Midler. Han blev heldbæret v. soldt Vad. At tørre, bage, stege noget v. Ilden. (Er Tælen om den handelende Persons umiddelbare Anvendelse af et Værktøi t. en Gierning, br. ikke ved, men med.) At henrettes, halshugges m. Sværd. Derimod: At tage een af Dage ved Gift. (rettere end: med.) Han skal miste Livet v. Bøddelens Haand. — At hugge een med Sabelen. Men: Han blev faaret ved et Sabelhug. — At stude een ihjel med en Pistol. Men: Han døde, blev dræbt ved et Pistolskud. (jof. følgende Nr. c.) c.) En Aarsag, Anledning, Grund t. noget. Hun er bleven uslykkelig v. Kiærlighed. Jorden ligger v. den lange Lærte. Gulst blæste om

v. Stormen. Det stætte, tilbrag sig ved en Gærdelse. Han blev meget vort v. dette Syn. Han mistede Benet v. et Kanonskud, ved en Kugle. At segne v. et Slag. At drage, briste, stude, standse, stenne, puffe, vaagne, ic. ved noget. Han fik Føvetru igjen v. at gaae f. tilblyg-ud. Ved disse Ord (som han selv, ell. Andre sagde) stak hun i at græde. (Ved kan her ogsaa medføre et Lidsbegreb.) Ingen har lidt saameget v. Ubebranden, som han. Ingen er uheldigere ved (i Anledning af, for medelst) denne Begivenhed, end jeg. d.) Bestidelse, Egenkab. (m. Verb. være.) At være ved god Helbred, være v. sin fulde Forstand, At holde v. Magt. Være v. Magt v: have Magt, være mægtig. At være vel v. Magt v: for, fed. Jeg er ikke v. Penge i denne Tid. (v. L.) e.) hvor man sværger, bekræfter, anraaber een heitidellig. Jeg sværge v. Gud, v. en Helgen. Jeg forsiktrer det v. min Væ. Jeg besværges dig v. Alt hvad helligt er. f.) for: henimod, henvend, omtrent. (sielben.) Bogen er frevet ved Aar 1550, v. Ritzen af det 16de Aarhundrede. Der kunde være ved 100 Mand. g.) hvor et Tidspunkt angives, da noget omtrent stætte. Det var v. St. Hansdag, v. Paaskestid, v. Julestid. Det var i Flor v. denne Tid, at han gikste. Det er 3 Aar v. denne Tid, siden han døde. Det stætte v. Dage's Frembrud, v. Daggr. At komme, at rejse v. Matstetider. — h.) i adskillige særegne Udtryk, f. E. Der er intet ved ham (han er en slet Person.) Der er intet v. dette Løt (det er ikke stærkt.) At kalde een v. sit Navn, en Ting v. sit rette Navn. Det bliver ved mit koste. At trække en Sag v. Hærene (bringe den ind der, hvor den el. hører hen.) Hvad forsaacs ved dette Udtryk? — At blues, at undsee, stamme sig v. noget. At stendes v. een, v. noget. At lides, væmmes v. noget. At være sig v. noget. At være god, ond ved een. At være glad v. noget. At stille een v. noget. At befinde sig vel, ilde v. noget. At staae v. sine Ord. Han har godt ell. let v. at giøre det (det er ham let.) Jeg kunde ikke giøre v. det (v: jeg giørde det i m. Forsæt, usforvarendes) o. fl. B. Som adv. staaer ved i enkelte uegentl. Udtryk. At giøre en Ting ved v: istandsætte den. Det kommer ikke mig ved v: det er ikke min Sag, jeg har ikke dermed at giøre. (f. vedkomme.) At tales ved, v: tale ved hinanden. At blive ved med noget (fortsætte en Gierning.) Hun blev ved at skrive. At holde ved, ikke afslabe. Jeg var ved at spise, var i Færd dermed.

Vedbeholde, v. a. 3. (X. Nothe.) f. be-
holdte.
Vedvend ell. Vedvende, en. et Træ, der

hører t. de krybende Snuksvarter, og slynger sine trude, tætsvede Grens op ad store Træer, Bøgtinger o. d. *Hedera helix*. = **Vedderdranke**, en. En enkelt Stængel ell. Green af Veddenen. "Der slutter jeg mig tæt t. Gæns Stamme, Sløvd kun en svag afmagtig Vedderdranke." J. S. Heib.

Veddlive, v. n. vedblev; vedbleven — blevet. pl. vedblevne. (har og er.) fortsatte en Handling ell. Tilførelse; ikke afslude, ikke ophøre. Han vedblev at spille hele Aftenen. Han er vedbleven i sin Paa-stand t. det nderste. Jeg har vedblevet at paamine ham. Hun har vedblevet at nægte saa længe hun kunde. Faa ere vedblevne indtil vore Tider. — Deraf: **Ved-bliven**, en. ud. pl. (siældnere i Vedblivelse) . . **Vedbor**, v. impers. (lidet brugt. og neppe uden i press.) sommer sig, bør at være. At straffes som vedbor. "Med den Bøhede, som sig vedbor." Han viste sig som det vedbor en Tyrke. — Deraf: **ved-borlig**, adj. som er faalebes, som det bør være, særd. i Medbor af Lovene, lodlig, lovligen rigtig. Han har faaet vedborlig Betaling. Han maatte udfaae den vedborlige Straf. (jvf. tilborlig.) "Vedborlig Straf er den, som f. nogen Forfælses findes ansat i Lovene; tilborlig Straf er den, som Forfælsen fortæner, om den end ikke findes i Lovene." Eoron. Man siger: **utilborlig**; men ikke **uvedborlig**.

Vedde, v. n. og a. t. har. [L. wette n. N. S. wedden Sv. vädja, sette Pant. af Wad, Wæd, Pant. N. S. Wed.] t. neutr. indgaae en Føtoring m. en Anden om Tab og Vinden af en bestemt Sum, som afsløres v. Udsalbet af en vis Sag. De veddede om 10 Rdlr. Jeg vedder, jeg tør vedde de, jeg vedder m. Dem, at han kommer ikke i Morgen. 2. indsatte i Veddemaal. Jeg vedder 100 Rdlr. mod 1. hvad skal vi vedde at hun gifter sig igjen? 3. Bemærkelsen: at kappes om noget, stöder ikke Sted v. Versbet selv, men kun i afstedete Ord. = **Vedden**, en. ud. pl. Handlingen at vedde. 2. **Veddekamp**, en. pl.-e. Kamp ell. Fegtning, der er f. Uror, men hvor det gielder om hvor der kan blive den Bindende. **Vedderfærsel**, en. den Handling, at flere flere om Kap f. at vinde en udsat Priis. **Veddeleg**, en. En Leg, hvorved det gaar ud p. Vedde-maal, ell. offentlig Vedderstrid. **Veddeløb**, et. Handlingen, at flere løbe (ell. ride) om Kap f. at vinde en udsat Priis. **Veddeløber**, en. den, som løber i Veddeløb. (ogsaa om Heste.) **Veddemaal**, et. Handlingen, at vedde; Aftalen som de, der vedde, gøre sammen. At gøre et V. med een. At vinde, tabe et V. (3 ældre Dansk brugtes ogsaa **Vedd** (en) for: **Veddemaal**; hvoraf Talemaaden: at saae **Veds** (Dioth) ell. til **Veds** a: **vedde**.) **Vedderiden**, en;

og **Vedderidt**; et. Handlingen at ride om for m. en Anden f. en udsat Priis, (sedv. ell. br. **Veddeløb**.) **Veddesang**, en. Sang af flere, som kappes om at overgaae hinanden f. at vinde en Priis. (E. Frimann. *Reislings Theotrit*. 87.) "En Veddesang om Klærlighed." J. Guld. (Diage. I. 1803.) **Veddesanger**, en. den, som i Sang, i Dig kappes m. andes. (Trioel.) **Vedderseiling**, en. Handlingen, at flere selle om Kap f. en udsat Priis. **Veddespil**, et. b. f. i. **Veddeleg**. **Vedderstrid**, en. d. f. i. **Veddekamp**. **Veddesømming**, en. Handlingen, at flere svømme om Kap.

Veder, en uadskillig præp. der kun (stg som **veder t Sv.**) br. i Sammensætning; deels f. **ved** (vederfare), deels for gien ell. mod. De fleste i ældre Dansk brugelige, af dette Slags Ord ere ganske forældede, og kun følgende br. tildeels endnu: **Vederdebet**, n. pl. - e. **Viendsbet**, **Anabaptist**. (D. Lov.) **vederfares**, v. dep. **vederfares** og **vederfares**. **hændes**, **seer**, **times**. Det som **vederfares** een, kan ogsaa møde en anden. Der **vederfares** ham en Illuse p. Keisen. "Om du forundrer dig over, at dig **vederfares** noget besværligt." B. Thott. "Den Ettaansel, han lod dem **vederfares**." Jacobi. (Man hører ogsaa: der er **vederfares** ham et Uheld; og Dioth har v. n. at **vederfare**. "Saa at man ikke risieder m. at jamre over den Illuse, der var dem **vederfares**." **Wansker**. (Præd. 1823. II. 275.) — **vederhaftig**, adj. som Fenge ell. Gods skæft kan betros; som kan opfylde enhver Forpligtelse; sikker, forsvarlig, i Hensende t. Formue. "Vederhaftige og uberygtede Dannede." D. Lov. I. 5. 1. "Hans næste **vederhaftige** Frænde; eller — en anden **vederhaftig** Mand, af Dvirgheden forordnet." V. 2. 9. "Vederhaftige Forlovere." III. 3. 3. Deraf: **Vederhaftighed**, en. ud. pl. — **vederfiende**, f. erklende, giengielde. — **Vederlag**, et. 1. Betaling, Giengieldelse t. en anden f. det man har modtaget, oppebaaret. (Vederlag. H. Tauffen.) "Belgieringers Vederlag." B. Thott. "Vederlag og Giengield var Taksen i deres Domme." D. Guld. (E. Hist. I. 504.) 2. Erstatning. "Derfor man skulde gjøre godt i den Forsaabning, at faae Vederlag derfor." B. Thott. "Et Vederlag f. det, vi opoffre f. vore Pligter." Sneed. "At han ikke kan holde sig t. noget Vederlag f. det, han ikke har mistet." Brorsons Lovfortolkn. "Vederlag er tilstrækkelig Godtgjørelse, fuld Betaling." P. C. Müller. "Hvad Vederlag kan et Menneffe give f. sin Etal?" Dioth. 16. 26. — **vedderlagge**, v. a. 3. betale, giengielde hvad man har oppebaaret. "Hvo der tager m. god Wille mod en Veldgierning, han **vedderlagge** den." B. Thott. I. 41. "Den Gode han **vedderlagge** Vels

gjerninget, og den Onde anstammer ingen." B. Tøpft. 2. erstatte, oprette. "Ovad dem brøster p. adskillig Livs Lyst og Oversidighed, det vederlægge de m. Actighed og floge Nemme." Bedels Saro. — Vedermaal, s. Vedermale, Gienmale. (begge forældede, ell. kun i Lovsprøget forekommende Ord.) At tage til D. "Til Vedermale tog den vaabenløse Mand." N. Brøn. Jonathan. 92. Vedermaalsting, et. i Lovsprøget: det Ting, ell. den Tingdag, paa hvilken Sagbolderen er pligtig at tage t. Gienmale i: Sagen. (D. Lov. V. 10. 7.) Vedermod, et. uheldigt, fortrædeligt Ells fælde. (Casus adversus.) "Det hendtes ham et Vedermod." (Moth.) "Vedermod og Trængsel." Bording. II. 37. 38. — Vedermale, et. Gienvar t. Tinge; Gienmale. (Moth.) Vederavn, et. Binavn, Ugeavn. (forældet. "Den Andens Ravn og Vederavn." P. Claussen. 663. "Et haansigt Vederavn." Bedels Saro. 152.) Vederpart, en. den, som i Retten ell. andensheds, staaer imod en Anden; Modpart. Vederqvæge, v. a. 1. oplive p. ny v. forsvarede Nidder o. d. faavel om Legemet, som om Sielen. (s. qvæge. Af qvæg, levende.) "Erver, som kunde vederqvæge dem m. en løstfænde Frugt og forfriskende Skogge." Kampmann. Vederqvægelse, en. pl. — r. 1. Pandlingen af vederqvæge. "De have Tid nok tilovers t. Legemets fornødne Hvile og Vederqvægelse." Sneed. 2. det, hvorefter man vederqvæges. At tage sig en V. vederfige, v. a. 3. gienkalde, modfige, tilbagekalde. (forældet.) "Der som Vlogen — indgaar ell. lovet noget, og han det t. Tinge vederfiger." D. Lov. V. 1. 4. (recusare. Moth.) — Vederfigin, et. Gienstin. (brugtes oafaa, og høres, stændt felden, endnu, om Eikstov, der er vævet af saa blandede Farver, at det synes, i et andet Løs, at stifte Farve.) vederstyggelig, adj. i hoi Grad slem, styg, afskyelig. (3 Særdelesh. om det moralsk flette og slette.) "Vederstyggeligt er det, som v. sin Støghed er modbydeligt — og da især: det Usædelige vækker Ærme og Affn, vil dette især kaldes vederstyggeligt." Mållær. Deraf: Vederstyggelighed, en. ud. pl. "De Aftringer, som aabenbare Synderer gjorde, vare Gudene en Vederstyggelighed." Schutte. "En Valplads, hvor Vold og Mord have efterladt deres Vederstyggelighed." Manster.

Vedsoie, v. a. 1. det s. f. tilsoie.

Vedgaar, v. a. 3. (s. gaar.) tilstaae, vedstaae. (det modf. af fragaae.) "Hvis Noget — vedgaar det, som han sigtes og bekyldes for, da maa han det ei siden fragaar." D. Lov. I. 15. 1. Vedgaar er et ældre Udtryk for bekiende og tilstaae. (Sv. Nord. Tidskr. III. 83.) Efter den nærværende Brug er Bemærkelsen egentlig: at

vedkiendes Sandheden af noget (det være Gierning ell. Mening) hvori man selv har Deel, ell. hvorom man troer, at have tilsværet sig Indsigt. "Maa ligesom gaar ved ell. ledsager Ordet og Gierningen, f. at betegne det, som sit. Man indvømmer Andres Mening; man vedgaar kun sine egne." P. G. Müller: Jvf. tilstaae, t. og vedstaae.] = Vedgæelse, en. Gierningen at vedgaar noget. (agnitio.) "Vedgæelse af en Ting, hvorefter han muligens kunde mangle tilforlæbelig Kundskab." A. Drsted. (Eunomia. III. 472.)

Vedgang, en. (af vedgaar.) Tilstaaelse, Samrøkke. (forældet.) "Med Rigens Naabs Samråd og Almuens Vedgang." Østfeldt. Vedgiøre, v. a. 3. (4. giøre.) giøre t. Stand, istandsætte, giøre ved. (mest i part. og infin. pass.)

Vedhefte, v. a. 1. hefte t. en anden Ting. Deraf: Vedheftning, en.

Vedholdende, adj. v. som ikke afslæber bestandig, vedvarende. En vedholdende Regn. Et vedholdende Arbejde. En vedholdende Engdom, Forstoppelse. — Vedholdenhed, en. ud. pl. den Bestaaenhed, at være længe ved, ell. at være vedholdende i noget. Regnens D. Hans Vedholdenhed i Arbejdet er ikke stor.

Vedhang, et. det, som hænger ved, følger med en anden Ting. (Moth.)

Vedhænge, v. n. 2. og 3. [[. hænge.] 1. hænge fast ved, være forenet m. (br. fælden ud. i Inf. og part. act. og pass. Det vedhængende, vedhængte Segl. "Der kan ikke vedhænge nogen Mistænke." 2. være forenet, forbunden med. "Med mangfoldige Indskrænkset," som nødvendig maa vedhænge alle endelige Naturer." Ellshøj. (Eielsen forekommer n. s. Vedhængenhed. "Denne Vedhængenhed v. det Gamle maa giere dem al Cultur vanskelig." Baskh. "Den feige Vedhængenhed v. det nærværende Liv." Manster. Præd. 1814. I. 74.)

Vedkast, en. Brændstabel. s. Ved, n. 3.

Vedkiende sig, v. rec. 2. kiendes ved, vedgaar at man kiender. Denne hat vedkiender jeg mig ikke. Han vedkiender sig sin Giendom. "Retferdighed vil aldrig vedkiende sig, at være et løst Paafund af Mennesker." Manster. "Om dette er noget hæderligt, som du tør vedkiende dig for dig selv, og s. andre Mennesker." Samme. (Dgaa n. pass. Han vilde ikke vedkiendes hende.)

Vedkomme, v. n. 3. (s. komme.) have Betsyn til, angaae, vedrøre. (en. Dat. og oftest m. Negte.) Denne Sag vedkommer mig slet ikke. Det vedkommer ham, meer end mig. — vedkommende, part. paagældende (den, som noget vedkommer.) At forlange vedkommende Dyrigheds Betænkning. — Vedkommende, ud. Act., den ell. de

Paagielende. Jeg har talt m. Vedkom-
mende. Pan har faaet Vedkommendes Til-
læbse.

Vedlige, adv. [af det forældede: liig,
ret, billig, tilbørlig.] br. kan i Talemaa-
den: at holde vedlige v: holde v. Magt, i
tilbørlig Stand, underholde; ikke lade for-
ringes. Pan maa, efter Contracten, holde
Huset vedlige. — I samme Bemægt. br.
vedligeholde, v. a. Huset er vel vedliges
holdt. "Denne begyndte Dannelse i de yn-
gre Aar maa Lovgiveren vedligeholde i de
ældre." Schytte. Deraf: Vedligeholdels-
se; en. ub. pl.

Vedliggende, adj. v. som ligger ved, er
vedlagt.

Vedlægge, v. a. 3. (f. lægge.) lægge ved,
lade medfølge. Jeg har vedlagt alle Bilag-
ene. De Sagen vedlagte Documenter.

Vedrøre, v. a. 2. betøre. (f. røre v.)
Ofteft figurlig: staae i Forbindelse, i Sam-
menhæng med, vedkomme. I alt det, som
vedrører den indre Statsstyrrelse. Den Sag
vedrører mig ikke. "Hans Jvør f. alle,
men især f. de Videnskaber, som vedrørte
Søgetonsten." Mandal.

Vedstaae, v. a. 3. (f. stod.) vedkiendes,
tilstaae, ikke fragaae (sine Tanker, Menin-
ger, Ytringer o. d.) At vedstaae det man
har sagt. At vedstaae (vedgaae) sine Ord.
"Andre, som ikke havde det Mod, at ved-
staae deres Overbevisning." Wynnler.
"Maa man ikke blot vedgaar at have sagt
noget, men tillige forbyr det som rigtigt,
vedstaaer man det. Man ligesom staaer
fast v. det, som cengang er blevet fremført."
Müller.

Vedtage, v. a. 3. (f. tage.) komme overs-
ens om noget vedvarende, antage noget
som giældende Regel, Brug ell. Lov. Bøn-
derne i Sognet have vedtaget, at enhver
skal holde sit Dvæg tsiret. Det er en ved-
tagen Skik i den Egn. "Maar de hellige
Skikke vedtoges allevegne." Wynnler. (Saa-
ledes vedtages det, der ofte stæer, der i
samme Tilfælde altid skal gøres. Man af-
taler derimod det, der f. en enkelt Gang skal
stæe, gøres, lagttages. Hvad flere aftale
og indgaae, at ville overholde, det vedtage
de.) = Deraf: Vedtagt, en. pl. - er. 1.
Handlingen at vedtage. De forbandt sig i
denne Vedtagt til ic. At giøre v. om no-
get. 2. det, som er vedtaget; en vedtagen
Brug, Regel, Lov. Bønderne i den Egn
have, følge den Vedtagt. "De have bæn-
net sig en Afsærbilighed af unyttige Ved-
tagter, en Klarlighed af solde Skikke."
Wynnler. Vedtagter modsettes ofte de
egentlige, af Regjeringen udstedte Love.
Vedtagt er — en Handlemaaede, om hvis
Gientagelse man er kommen overeens, ell.
en Sædvane, der grunder sig p. Aftale. —
En Sædvane kan være opkommen ufor-

mært og uvilkaarligen; derimod gives in-
gen Vedtagt, uden at Vedkommende have
villet det." Müller. 3. en Skik, som
mange følge af Bane, uden udtrykkelig at
have vedtaget den, Sædvane. (Veds-
tagtshensyn, et. p. til Skik og Vedtagt.
Rahbet. Fortæll. I. 376.)

Vedtegne, v. a. 1. tegne, skrive noget
ved, ell. ved Siden af noget, som alt er
skrevet, og særd. til Oplysning om dette.
"Man vedtegner, f. at give nye Oplysning-
er; man paategner, f. paa det Skredne
at meddele en ny Underretning." Müller. =
Deraf: Vedtegning, en. pl. - er. Giernin-
gen at vedtegne, ell. noget som er vedtegnat.
"Vedtegninger stæe f. E. i det Revolver er-
klæret sig over hvad Regnskabsføreren har
svaret p. hans Antegnelser." Müller.

Vedterstig, adj. trængende, fattig, ned-
slidende. (usædvant.) D. Lov. II. 22. 55.

Vedvante, adj. som man er vant til, som
Banen har indført. "Samle og vedvante
Mæringsvæie." Schytte.

Vedvare, v. n. 1. (har.) vedblive at være;
være endnu, være til efterat have været en
Tid lang. Krigen har været over 10 Aar,
og vedvarer endnu. Det længste Liv væ-
rer dog kun kort, hvis ikke Livet vedvæ-
rer endnu efter Døden. "Fjød og Feide — ven-
tede Koglernes Bint f. at blive, vedvare
og endes." Herp. Dette Vensteb, haaber
jeg, vil vedvare indtil Døden adskiller os.
(Men: Dette Støtte kan være min Levetid,
ell. min L. ub.) En Ting, en Handlung varer
længe, eller kort. En Handlung, et Eins-
belag, en Følelse vedvarer, saalænge den
ikke afbrydes; den kan vedvare længe;
men man siger aldrig, at noget vedvarer
kort. — Vedvarende har ikke Hensyn t.
Tingens Bestaaenhed ell. Uforanderlighed,
og br. overhovedet mest om usegmelige Sics-
stande; varig derimod br. saavel om legem-
lige, som usegmelige, og har Hensyn t. at
en Ting holder længe ud at være som den er.
En vedvarende Tørte; vedvarende Bes-
træbelser; en vedvarende Flid. — Et væ-
rigt Vensteb. En varig Helbred. Et væ-
rigt Eftermaal. "Noget kaldes vedværen-
de, f. saavidt det betragtes at være ell.
virke uafbrudt. Værigt kaldes det, som har
den Egensteb, at kunne være ved. Erfaring
allene kan sige mig, hvad der er vedværen-
de; Eftertanke kan lære mig, hvad der er
varigt." Müller. = Vedvaren, en. det, at
være ved. Etalens Vedvaren efter Døden.

Vedvarende, en. ub. pl. den Bestaaen-
hed, at vedvare, at være vedvarende. "De
til en evig Vedvarende bestemte Stærkær-
ter." Snerdorf.

Vee! interj. som deels (dog i Talen sels-
den) er et Udtryk af Smerte; (man siger
vel i en Talemaade: At strige, raabe Af og
Vee v: at jamre sig ved, over noget; men

neppe vil man høre det.) deels et Udbræk, hvorefter man forkænder og ynser en nærværende ell. tilkommende Ulykke (m. Dativ. ell. præp. over.) Vee mig ulykkelige! Vee den Fader, der maa opleve saa stor en Sorg ved sit Barn! At raabe Vee over een.

Vee, en. ud. pl. [L. das Weh.] 1. Smerte, Pine. Lendevee. Softevee. (Noth.) 2. Angest, Sorg. (Noth.) "Jeg har tabt al Livets Glæde, jeg har udtømt Dødens Vee." Bagg. "Derjom du har Sorg f. Andres Vee." Mynster. 3. Uheld; i Modt. t. Vel. "I Vel og Vee, i Fryd og Nøden — o lader os betænke Døden." Thaarup. (Men i alle disse Tilfælde, hvor Brugten kun er Efterligning af den tydste, høres Ordet i Taleproget næsten ikke mere.) 4. pl. Verr, en Barseltones Fødselsmerter. (f. Kynder.) = Veemod, en. (ell. rettere et.) bruges af Nøere for: Veemodighed; (og deraf: Veemodusuk, Veemoduslaare, m. fl.) "I hans Smil selv var meer Veemod lystig, end Fryd." Bagg. (Thora.) "Veemod er en Sorg, der f. saavidt er mildnet, at den ikke længere nedtrykker. Sorg giver vranten: Veemod giver blid." Müller. — veemodig, adj. [L. wech m ù t h ig.] som er betaget i Sindet af en dyb sørgmodig Følelse, dog af en blidere Art, ell. som ikke gaaer nedbøler Stælen. "Lad min Stæl veemodig stue den, hvis Død jeg stelles ved." Evald. Veemodighed, en. ud. pl. veemodig Følelse ell. Sindstemning; (høe nyere Forf. ogsaa: Veemod. f. ovenfor.)

Veg, adj. [Sv. wek. N. S. we ek. — A. S. wac. E. weak. J. veikr, swag.] 1. bølkelig, slap, som let lader sig bøie og handle. Han er veg som Bor. Noth. 2. swag, frøbelig. (Noth.) — Dette, nu næsten reent forældede Ord burde ei aflægges. Veg er ikke det samme som blød; da hiint i Daunten egentlig br. om det, som er høieligt og blødt, men tillige seit ell. sammenholdigt; blød derimod, som det L. weich, om det, som giver efter f. ethvert Tryk. = Deraf: Veghed, en. ud. pl. (Noth.)

Vegte, v. a. 1. gjøre veg, bølkelig, bløde. (Noth, som ogsaa skriver: vegue. Baden.) 2. v. n. hvegte.

Vegre, v. a. 1. bøie, bukke. At vegne et Søm v: bøie Enden af et Søm, der har naaet igennem et Bræt, og banke den ned i Træet, f. at Sømmet fan holde. (Noth. At vage en Bolt: læses i Vid. S. Str. f. 1800. II. S. 273.)

Vegne, pl. bruges kun som adv. m. præp. pcc. — Paa mine; paa dine, p. min Kones Vegne o: for mig, i mit Sted, i mit Navn. — I ældre Tid brugtes det ogsaa i en noget forstikkelig Betydning for: i Henseende til, hvad angaar, e. d. f. Gr. — Paa mit Leinets Vegne: er jeg ikke værdig t. andet."

V. Lidemand. 1564. [Hil. minna vegna: Sv. på mina vägnar. I ældre D. forekommer ogsaa Vegn-i sing. f. Klumtræn; og Wag, for: Side. f. Genr. Hærseftengs L. B.] Jvf. allevegne.

Vei, en. pl. -e. [J. Vegr.] 1. den Retning, det Strøg, som et Legeme følger i dets Bevægelse. Fuglens V. i Luften. Flisstens V. i Havet. Dyret tog sin V. henad Stoven til. Vandet baner sig Vei glennem Jordlagene. "Mit Vink betegner Stiernes Vei." Evald. — sig. At staa een i Vei, være een i Vei, komme i Vei, een o: t. hinder. Han er ahrig nogen i Vei. At gaae sin V. o: gaae bort fra Stedet, hvor en anden er. Han red sin Vei. At gaae, kisse af Vei, f. een (o: vige af fra hans Vei; ikke gaae ell. kisse ud af Landveien.) 2. det Rum p. Jorden, som man betræder, ell. paa anden Maade bevæger sig paa i det man drager fra eet Sted t. et andet; særdeles naar dette Rum er banet. Ell. indrettet t. at reise paa. Der er ingen anden V. til Huset, end en Fodsti. En lige; bugtet, god, optiørt, hullet, bekværlig Vei. En Biervei, Huulsvei, Landvei, Hovedvei, Bivæi, Sildvei, Markvei, Jagtvei, ic. (Jvf. Afvei, Stenvei, Dmvei, Udvei.) Jeg har ofte gaaet, kiørt, redet, reist denne V. Et kort, langt Stykke V. At give sig p. Vei, o: begynde en Gang Vandring. Hvor mon han tog Vei, en hen? — At forfælle den rette V. Han er p. Vei (o: p. Reisen) t. Paris. Vei, en gaaer igennem Stoven, lader af t. Soire. At vise een Vei, bringe, følge ham p. Vei, r. ret V. Det er, ligger af Vei, f. mig o: det ligger ikke p. den lige, den korteste Reisevei. — sig. Det var ikke af Vei, o: det var nyttigt. (At komme til Vei, m. een o: komme t. Rette med; en forældt Talemaade. V. Lidemand.) — At være een i Vei, o: være ham t. hinder. — At være paa Vei, (med inlin.) figurl. være i Begreb med, være nær ved. Jeg var p. Vei, at vilse gaae, saa længe søvede han. Hun var p. Vei, at falde. At være p. gode Vei, være sin Dybsdelse, Udforelse nær. Det har gode Vei, o: har ingen Dækk. — Han kommer ingen V. deraf o: Arbeidet har ingen Fremgang, han udretter intet. (f. ogsaa tilveie, underveis.) At komme til Vei (tilveie) blive sunden, komme f. Dagen, komme frem. "Som de ikke kunde søre det til Vei." Goldberges Kirkehist. — sig. dr. Vei ofte f. Maade at handle paa, Fremgangsmaade ic. At gaae den rette Vei o: handle ærligt. (f. Snigvei.) At gaae p. ulovlige, forbudne Vei. "Retvis og skidfri Vei frilænde den Fromme." Berg. Dødens, Saligheds V. At vige fra Rettens V. "Dette var Vrens og Rigdommens Vei." Guldb. = Veianlæg, et. A, af en Landvei ell. anden Vei. Veiars

beide, et. **Xi.** paa at anlæggd ell. istandsatte Landeveie. **Veiberient**, en. **B.** som er ansat v. **Veiværten.** **Veibred**, n. s. **Ravn**, som gives flere Arter af en Planteslægt, der voore alm. ved Landeveie. **Plantago.** (**X.** **S.** **Vægbræde.**) **Veibrud**, et. **Veier** f. forsomt **Veiarbeide.** (**Moeth.**) **Veibryn**, et. det øderste af **Veien**, der hvor den stoder t. **Marken.** (**Golding.**) **Veibygning**, en. **Veis** anlæg. (**Dluffer.** **Dec. Ann. V. 478.**) **veis** farende, adj. v. som ey p. en **Reise**, **Reisende.** **Veisfred**, en. ud. pl. den **Fred**, som en **Veisfarende** er berettiget at nyde p. sin lovlige **Reise.** **Veisfore**, et. en **Veis** **Passenhed** t. **Benstn** t. **Færdsel.** (**f. Sore.**) **veisfiendt**, adj. v. d. f. **veisfyndig.** **En veisfiendt Fører.** (**Herh.**) **Veiskors**, et. **Kors**, som er opreist v. **Siden** af en **Bei.** (**Golding.**) **veisfyndig**, adj. beftendt: m. **Veien**, som fører t. et vist **Sted**, ell. med **Veiene** i en **Egn** overhovedet. "**Dvinder** og spøgende **Emaa** — ledsgagd' af saa **veisfyndige** **Unge.**" **Herh.** **veilede**, v. a. 1. egentl. **lede**, **vise** en p. **ret** **Bei**; **mest** **figurl.** **give** een **Anvisning** til, **Undervisning** om **noget.** "**At** **veilede** **ten** i **hans** **Studeringer.**" "**At** **de** **mere** **forvide** **Fors** **rusten**, **end** **veilede** **den.**" **Sneedorf.** "**Da** **vilde** **vi** **stedse** **finde** — **Umyntige** **nok** **at** **undervise**, **Uerfarne** **nok** **at** **veilede.**" **Mynster.** **Derat:** **Veileder**, en. (**manuductor.** **iof.** **Veiviser.**) "**En** **Lære**, **der** **tilbyder** **sig** **os**, **som** **Veileder** **giknem** **kinet.**" **Mynster.** "**Had** **mit** **Bud** **den** **Daads** **Veileder** **være.**" **Thaarup.** — **Veileedning**, en. pl. er. — **veislys**, adj. **vellyst** kaldes **Veiret**, naar det er **faa** **lyst** om **Natten**, at den **Reisende** kan **see** **Veien.** (**Moeth.**) **Veilængde**, en. **En** **vis** **Længde**, **Strækning** af en **B.** **Veiløber**, en. 1. et **gaaende** **Postbud.** 2. **Veiløbere**, de **forreste** **Heste** i et **Spand**, **Forløbere.** (**Moeth.**) **veilos**, adj. hvor **ingen** **banet** **Bei** **gives.** "**Veilos** **Ortner.**" **D.** **Guldsberg.** "**Et** **veilost** **Biery.**" **Fibigers** **Soph.** **Veimaal**, et. 1. d. f. **Veilængde.** 2. **faa** **lang** en **Bei**, som den **Reisende** sætter **sig** for at **reise** i **een** **Dag.** (**Moeth.**) **Veismaaler**, en. **Redskab**, **hvormed** den **Gaaende** eller **Kiørende** **maaler** **Veiens** **Længde**, som i **en** **vis** **Tid** lægges **tilbage.** **Veismaaling**, en. **Handlingen** at **opmaale** en **B.** **Veismester**, en. **En** **høiere** **Patient** ell. **Dyphynsmand** v. **Veivæsener.** **Veismøde**, et. 1. **Sted**, hvor **mange** **Veie** **løbe** **til** **ell.** **støde** **sammen.** (**Moeth.**) 2. **Møde** **paa** en **Bei**; **det**, at **Folk** **mødes** p. en **Bei.** "**Wib** **er** **Veismøde.**" (**Ordspr.**) **Veispenge**, n. s. **coll.** **P.** som **betales** f. **Færdsel** p. en **Bei**, m. m. (**Dluffer.** **Statsøecon. 1815.** **S. 217.**) **Veisvæl**, en. **Væl**, som **opreises** v. **Veie** ell. **Veisvæl**, enten f. at **afskende** **og** **vist** **Maal** af **Veien**, ell. f. at **veilede** den **Reisende.** (**Dec. Ann. V. 476.**) **Veirider**, en. **ridende** **Pos-**

tillebetient ell. **Poststjoldat.** "**Veiridere** **ledsage** **os**; **bevæbnede** **Veivisere** **bestierme** **os.**" **Schnitte.** (**Indv. Reg. II. 394.**) **Veisstat**, en. **S.** som **betales** t. **Landveies** **Anlæg** ell. **Bedtligholdelse.** **Veistfel**, et. 1. **Sted**, hvor **to** ell. **flere** **Veie** **mødes.** (**Moeth.**) 2. **Stiel** ell. **Grands** v. en **Bei**, ell. som en **Bei** **danner.** **Veispor**, et. d. f. **f. Ziulsvor.** (**Moeth.**) **veisriv**, adj. **figes** om en **Wogn**, der **følger** **Wæspøret**, der er **ligesaa** **bred** som **dette.** **Veistykke**, et. **Et** **vist** **Stykke** af en **Bei.** "**Den** **aarlige** **Veistat** **burde** **ikke** **bruges** **som** **en** **Capital** t. **at** **giøre** **et** **Veistykke** **færdigt.**" **Schnitte.** **Veistotte**, en. **S.** som er **opst** v. en **Bei**, f. at **give** **Wænes** **Anstaltende** (**Wælpæl**) eller f. at **vise** **Wet.** (**Moeth.**) **Veistov**; et. **S.** som **reises** v. en **Bei** af **de** **Veisfarende.** **Veitold**, en. **Told**, som **maa** **betales** k. at **reise** ell. **føre** **Gode** p. en **Bei.** **Veitøring**, en. **hvad** **man** **bruger**, **først** **m.** **fig** t. **Læring** p. en **Reise.** **veivild**, adj. **vildfarende** p. **sin** **Bei.** (**Moeth.**) **Veiviser**, en. 1. den, som **følger** en **Veisfarende**, f. at **vise** **ham** **den** **rette** **Bei.** "**En** **Veiviser**, **der** **betegner** **ham** **den** **Bane**, **han** **har** **at** **vandre.**" **Rabb.** (**D. T. XI. 5.**) 2. en v. **Korsveie** ell. **andensteds** p. **Veie** **opreist** **Væl** m. **Edværet** og **Paastift**, som **angiver**, hvor **Veien** **først** **den.** 3. **figurl.** en **Bog**, hvor **Wærd** **Wærdighederne** i en **Stad** **beskrives**, **Indbyggernes** **Wopæle** **angives**, o. d. [**Ufsædoanligt** et v. at **veivise** (**veilede**)] "**Den** **Stn**, **der** **veiviste** **og** **bes** **støttede** **dem.**" (**viste** **dem** **Veien**) **Guldb. B. Bist. I. 100.** "**Rundstabs** **Wænes**, **der** **stulle** **veivise** t. **kinets** **Bequemmeligheder.**" **D. Walling.**] **Veiværten**, et. **alt** **det**, som **hæ** **rer** t. **offentlige** **Veies** ell. **Landveies** **Anlæg** og **Bedtligholdelse.**

Veie, v. u. og a. 1. (**Imperf.** og **faa** **vog.**) [**I.** **vege** **X.** **S.** **vægan.**] **A.** **neutr.** **have** en **vis** **Wægt** ell. **Længde.** **Det** **veier** **et** **Lispund.** **Sølvet** **veiede** **ell.** **vog** (**sandt** **at** **veie**) **60** **Lod.** **Det** **veier** **kun** **lidt.** **Det** **veier** **tungt**; **let** i **Wægt** **skaaen.** **B.** **act.** 1. **forfare**, **maale** et **Legemes** **Wægt.** **At** **veie** **noget** v. en **Bismær** — i, **paa** en **Wægt** **skaal.** **At** **veie** **noget** af o: **afdele** **det** **efter** **Wægt.** **Føden** **blev** **veiet** **dem** **til.** **At** **veie** **noget** **ud** i **Lod**, **løddeveis.** **Det** **er** **knapt**, **vel** **veiet** (**lidt** **under**; **over** **den** **rette** **Wægt.**) **Man** **kan** **ikke** **veie** **det** **op** m. **Penge** (o: **det** **er** **meget** **dyrt.**) 2. **figurl.** **betænke** **forud**; **prøve**, **brandse.** **At** **veie** **fine** **Orb**, **betænke** **dem** **meget** **noie** (f. **overveie**.) "**At** **der** **i** **denne** **Wog** **intet** **findes**, **der** **kunde** **fortiære** **at** **læses**, **veies**; **drøstes**, **vel** **endog** **at** **giendrides.**" **Rabb.** (**D. T. XI. 391.**) **At** **veie** (**prøve**) **Grundene** **for** og **imod** **noget.** "**Veier** **Daad** og **tæller** **Dage**, **I**, **som** **vilde** **see** **tillbage.**" **Thaarup.** "**Naar** **vore** **Tænker** **under** **tidten** **gaae** **videre**, **end** **til** **at** **veie** **de** **ubvortes** **Dm**; **stændigheder**, **da** **bruge** **vi** **en** **ganste** **anden**

Vægt. Sneedorf. "See, som nu dette han vog i sit Sind og Læfernes Dmløb." **Wagg.** (Ilias. 1. Sang.) = **Veining**, en. pl.-er. Veirningen at veie. — **Veirfaal**, en. **Wægtfaal.** (mindre brugt.) "Men seest du Veirfaalen uvis vante." Ingemann, (Digte. 1817. S. 299.) = **Veier**, en. den. som af Dyrigheden er befliffet t. efter Paasforbring at veie og maale Gods og Varer, ell. prøve deres Vægt; m. m. En Veier og Maaler. — **Veierbod**, en. og **Veierhuus**, et. offentlig Sted, hvor der veies og maales f. Kolt m. Landets rette Vægt og Maal. **Veiermester**, en. (Noth.) f. **Veier**. **Veierpruge**, pl. det, som betales f. at lade veie i Veierboden.

Veie, v. a. vog, veiet. [3. vega.] **laae**, sæde m. Waaben i Strid. (forælder.)

Veile, en. pl.-r. et lavt og ikke bredt Vandsted i en Vig ell. Fiord, hvor man til sin Tid kan vade ell. sisse over.

Veir, et. ud. pl. [3. Vedr. X. S. og N. S. Bcder.] 1. Luftens ell. Dunstfredsens foranderlige Tilstand, for saa vidt den fornemmes p. Jorden; **Veirlig**. Vi have godt, slet, koldt, tørt, fugtigt V. Etas digt, foranderligt, klart, mørkt V. Vi saae andet V. Regnveir, Torveir, Grødveir, Jordveir, Høstveir, Ilveir. 2. Luften, Luftfreden nærmest Jorden. (f. Salem. nedenfor.) 3. Luft, Aande. At tabe, miste **Veiret**. At trække **Veiret**. 4. Wind, Blæst. (en tilforn meget hyppig, men nu næsten forældt Bemærk. som dog findes i nogle Talemaader og Sammensætninger. "Veiret blæser hvor det vil, og du hører dets Susen, men du veed ikke hvorfra det kommer, og hvor det farer hen." Joh. 3. 8. "Lad ikke hvert Veir føre dig, og sælg ikke hver Vel." Str. 5. Bib. 1550.) "Da han stod op, og truede **Veiret** og **Sævet**." Math. 8. 26. (Bib. af 1550. 3 andre Dvers. **Veirene**.) 5. figurl. Udtryk: i **Veiret** o: opret, lige op. **Reis** dig i **Veiret**. it. over Jorden. **Løst** Drengen i **Veiret**, at han kan see. **Han** læste **Spydet** høit i **Veiret**. Det stod saa høit i **Veiret**, at jeg ikke kunde naae det. **At** fæste noget i **Veiret**, op i **Veiret**. (i Luften.) **At** snakte hen i **Veiret**, gløre noget hen i **Veiret** o: ubetænksomt, uden Eftertanke. **At** soare een hen i **Veiret**. **At** sægte i **Veiret** m. en Stof. **At** stæde i **Veiret** (om Planter) vore op over Jorden. **At** sætte **Næsen** i **Veiret** som en Indst Gælis (Noth.) **At** staae noget hen i V. og Wind o: ikke agte derpaa. — **At** gaae t. **Veirs** o: op i **Masserne**, t. **Stids**. **At** sætte **Seilet** t. **Veirs** (naar man vil fæbse.) **Der** maa ikke et V. blæse p: ham (om den, som holdes meget kærtent.) **At** stære, vende Raaben efter **Veiret**. — **At** komme under **Veir** m. noget o: erfare noget, faae under Haanden at vide. = **Veirbiorn**, en. den Blæse i en

Rolle, hvorpaa **Axellens** tungeste Ende hviler. (Noth.) **Veirbog**, en. Bog, som indeholder Forudslagn om Veirsligets tilkomme Bestaendighed; ell. almindelige Sagstogeller og Regler om Veirsliget. **veirfast**; adj. sigs om den, der ligger og venter p. god Wind f. at sejle. **Moth.** **Veirgab**, et. en Aabning, som er udsat f. Luften. **Veirglas**, et. **Glæstet**, hørt Dvægselsvets Strigen og Falden, v. den atmosfæriske-Lufts Træk, viser Luftens Tængde og det deraf følgende Veirslig; **Barometer**. **Veirhane**, en. 1. Høj p. Taarne ell. Huse, hvis Stilling viser Windens Retning (forbi man tilforn gav dem Stikfelle af en Hane). 2. sig. et meget ufladigt, ubestandigt Menneske. "Jeg mærker not, at du er en Veirhane, og har samme Nøkker, som alle Fruer piger." **Dob.** (D. Kanuds.) **Veirhat**, **Veirhætte**, en. Indretning, der sættes oven p. Storkens, f. at hindre Winden fra at fare ned i Storksteenstrøet. **Veirhul**, et. **Veirgab**, **Luftshul**. **Veirhøve**, en. "en stærk, men kort Blæst ell. Kuling." **Moth.** **Veirhule**, en. d. s. f. Kuling. **veirkyndig**, adj. som forslaaer sig p. Veirsliget og Forandringen i samme. **Veirlys**, et. Et lysende Luftsn, af brændbare Dunster, som antændes. "Lad dig ikke forlede af **Veirlys** t. at vandre p. uflirkte **Veie**." **Sneed.** "Af usle **Veirlys** af tomt, af slyngtigt **Saab**, du kunde glimte for mig!" **Ewald.** **Veirlære**, en. videnskabsky Lære og Uddretning om Veirsligets Bestaendighed og Forandring, enten i Alm. ell. i et vist Land. **Veirmærke**; et. **Mærke** ell. **Rindtegn**, hvoraf man mener at kunne forudsig Veirets tilkommende Bestaendighed. **Duffen**. (Læmedet. 97.) **Veirmølle**, en. M. som drives v. Winden. **Veirmøller**, en. den, som er ell. driver en **Veirmølle**. **Veirskifte**, et. Veirsligets Forandring. (Aræboe.) **Veirsol**, en. et Luftsn, som fortæres af en egen Brændning af **Exstraalerne**, hvorved en ell. flere lyse Stiver, lig Solen, vise sig v. Siden af denne; **Bhof.** **Veirspaadom**, en. Forudsigelse af tilkommende Veirslig. **Veirstak**, en. et røbdagligt blussende Luftsn i Stærne, lig en halv Regnbue, der bebuder stærk Blæst. (Noth.) **veirstem**, adj. (f. **Veir**, 3.) som ei kan draae sin Aande. (Noth.) **Veirstrag**, et. Luftens ell. Windens Strøg. "Veirstroget i Gruberne." **Veirstotte**, en. et Stykke af en Regnbue, der sees v. Synstredsen. **Veirsyn**, et. d. s. f. **Luftsyn**. (v. **Kob.**) **Veirstegn**, et. **Tegn**, som bebuder Forandring i **Veiret** ell. tilkommende **Veirslig**. (prognosticum.)

Veire, v. a. 1. lufte, udlufte, lade tørrer i fri Luft, v. **Veirets** ell. **Windens** **Indvirkning**. "Det er bedre, strax efter **Reis**

ningen at bløde Søden i smaa Bundter eller Neg — hvedtes den tørrest ell. veires langt suarere." 2. (heldnere.) blase; bevæge v. Vindens Magt. "I gule Hviroser veires Søvet." J. Smidth. (Danste Hæver. S. 85.)

Veirilig, et. ud. pl. det f. f. Veir, 1. Vi have i denne Sommer et meget sugtigt, ukjædet Veirilig. At lægge Mærke t. Veiriligets Forandringer. (Det høres seldnere end Veir; og br. oftest om Veirets Tilstand i et længere Tidrum; i Sammenfatning aldrig.)

Vel (dort) f. vel.

Vel, et. ud. pl. (og aldrig m. best. Artikkel.) er det følgende adv. brugt som Subst. for: Besserd; det, som er vel, godt, tjenligt, t. det Gode. Hans Vel er mig saa nær som mit eget. Det er t. dit eget Vel, t. vort fælles v. Fædrelandet, Statens, det Heles, den Enkeltes Vel. (f. Bedste, som er et mindre indeholdende og mindre betydnende Udtryk, end Vel. "Et Samfunds Vel — er Indbegrebet af Alt, hvad v. dette Samfund kan kaldes godt, og indbefatter langt mere, end Samfundets Bedste." Müller.) Jvf. Almeenvel, Statsvel, der urigtigen af nogle (Engelstoft, A. Vesteb) br. med bestemt Art.

Vel, adv. og conj. bedre, bedst. [J. og A. S. vel. Sv. väl.] A. J. Almindelighed: godt, til det gode. (bene.) De særskilte Tilfælde og Bemærkninger, hvori det bruges, ere ifær følgende: 1. om den legemlige Tilstand: uden ubehagelige Fornemmelser, karf, v. Helbred. (modf. ilde.) At føle, befinde sig vel. Hun har ikke været vel i nogle Dage (v: noget upasselig.) At see vel ud v: frisk (derimod: Hun ser godt ud v: hun er ret smuk. Man siger ogsaa: At smage, lugte, klinge godt; ikke vel.) 2. overensstemmende med Hensigten, Nysset, Tingens Natur; v. en rigtig, passende, fuldkommen Maade. At lide, leve vel. Man er meget vel der i Huset. At være vel til Fods (gaas rask.) At være vel (ell. godt) klørende. At være vel til Mode. Sid det gaag ham vel! Han har vel forrettet sit Værende. At gløve vel imod een v: fremme hans Bedste af Belskille. At ville een vel (m. Dat.) Hun vil mig vel, mener mig det vel. (har Godehed f. mig.) "Hvo kan tænke vel, naar man er stet til Mode?" P. W. Trolch. Deri gløve han vel (rigtigt.) Det skaer vel til med ham (han lever, befinder sig vel.) Forsøget løb vel af. Selvgjort er vel gjort. At være vel opdragen. En vel suderet Mand; vel tillavet Mad, vel bagt Brød; en vel glennemvarmet Stue o. f. v. 3. noget meer end ønskelig, end tilbørligt. Hans Tale var vel lang. Riolen er vel vid. Du blev vel længe borte. 4. gaaber det adjectiviske Begreb over til en blot bifal-

dende, bestemmende ell. bekræftende Partikel. (eenstybig m. nok.) Vel! nu vel! jeg vil tillige kose ham det, han begjæver. (f. nedrafore vrlan.) Jeg hører vel hvad han siger. Han kommer vel (nok, vistnok) naar hans Penge ere fortærede. Han gjer det vel, naar man beder ham derom. Jeg ser vel, (nok) at det er intet at haabe. Jeg veed vel at jeg ofte har forset mig. Jeg maa vel sørge, naar jeg mindes mit Tab. Troer Du vel, at han vil tilgive mig? — b.) for: rimeligheds, formodentlig nok. (sane, nimirum.) Han kommer vel engang. Jeg opnaar vel engang mit Nysse. "Vel siges, hvor Tælen er om mulige Tilfælde, som man ønsker; nok om rimelige Tilfælde, som man formoder." Spoon. — Det kan ikke vel, ikke ret vel see idag (ikke beqvemt, ikke saa godt.) 5. Undertiden forandrer det kun Udtrykket, der ligger i et andet V. ell. adv., ell. gjoer det et ell. andet Bibegebr f. G. af Formodning, ell. Tvivl; sær. i den spørgende Form. Nu er han vel (formodentlig) bleven kløgere. Man kan vel ikke (neppe) stole meget p. hans Løfte. Troer tu vel p. dette Rngte? Det par vel dig, som tog Vognen? Det er vel ikke muligt, at faae ham i Tale? Jeg behøver dog vel ikke en ny Fuldmagt! — Ligeledes: hvor man m. nogen Utsæthed udtrækker en Mængde, et Tal; og dog saales des, at man mener, snarere at fige f. lidt, end f. meget. Det var vel over hundrede Mennesker. Jeg har vel tove Gange sagt ham det. Han kan vel være 40 Aar. (v. adv. godt.) — Undertiden forstaer det Udtrykket i et saadant Tilfælde endnu tiens deligere. Jeg har været der ti, ja vel tove Gange. Han sandt ligesaa stor, og vel endnu større Fordel derved. B. Som conj. har vel (ligesom nok, quidem) en tilfældende (concessiv) Betydning; der indskrænkes v. Efterfølgningen. Vel har jeg lovet ham Pengene; (ell. Jeg har vel lovet ham) men ikke alle p. engang. Vel er hun smuk; men tillige forsængelig. Vel finder man det meget ofte; men ikke altid. — I andre disjunctive Sætninger, hvor vel staar i Efterfølgningen, saarer det den bekræftende Betydning. I Dag vil jeg ikke; men vel i Morgen. (Mvøndt: Vel vil jeg ikke i Dag; men i Morgen.) Jeg har vel lovet at kasse ham Tjenesten; men vel at anbefale ham dertil. c.) Som Interj. med Dativ. hvor man uttrer Tilfredshed, ønsker: ja ell. andre t. Lykke m. noget. (det modf. af Det!) Vel mig, at jeg ikke skulde prøve denne Sorg! Vel dig, Vel os! Vel den, som lever ukjent og umisundt! — Et Slags Interj. er ogsaa Udbræbet: Vel! meget vel! naar een har hørt det, en anden har at fige ham. — Et opmuntrende Tilraab er: Velan! ell. det br. hvor man endelig bestrer sig t. noget, og ligesom opmuntret

fig selv dættil (euge, ago dum!) Velam! vi vil da prøve paa, om vi kan udføre det. "Grubende taus, uddrød han tilsidt: velan da, min Thora! ja, jeg har dulgt dig en hemmelig Sorg." Bagg. = 3 Bemærkelsen under No. A. 2 sammensættes vel m. endel Ord, hvoraf følgende i Alm. skrives som eet: velagtbar, adj. en tilforn brugelig, nu forældet Titel. velanstændig, adj. overeensstemmende m. gode Sæder og m. den finere Levemaade. (Dette af det 3. optagne Ord br. ikke ganske som anstændig, og fioldnere, end dette; velanstændig siger noget mere, gaær nærmere ud p. det fæstfælske Livs finere Forhold, end anstændig.) Deraf: Velanstændighed, en. ud. pl. "en Færdighed til, i Opsærl og Adfærd at følge Sædelighedens, f. visse Borgerklasser vedtagne Tegn." P. E. Müller. Det er imod, strider imod Velanstændigheden. "Den uførdævede Følelse lærer Anstændighed, Beklensskab m. Verden Velanstændighed, Eftertanke over sine Forhold Sammelighed." Müller. (3vf. D. Synon. II. 55. 56.) — velartet, adj. som har artet sig vel; ikke udartet. velbaaren, adj. pl. velbaarene. som er af god Afkomst, af adelig Byrd. "Det var ligesaa latterligt, som om en Vandskabning søgte om Titel af velbaarene." Bagg. N. Alm. (br. nu mest som Titel, saavel f. Adelige, som Borgerlige af en vis Rang, hvilke tiltales ell. tilskrives: Deres Velbaarenhed. "Enhver nufødt Velbaarenhed, hvis Adelskab er kiøbt foruden Blod og Sæd." P. M. Kroel.) Velbefindende, et. ud. pl. Tilstanden, at befinde sig vel; legemlig Sundhed. (3vf. Velgaaende.) Velbehag, et. ud. pl. 1. den Følelse, der er forbunden m. at være tilfreds ell. fornøiet m. noget. (Egentl. d. f. s. Behag, m. et v. Adverbiet forstærket Udtryk.) "Det er naturligt, at finde Behag i en god Spille; men den, som finder Velbehag i Mad, staaer Fjere f. at blive lætter." Müller. Kongen fandt D. i hans Tale. Det var hende til Velbehag. "Ell ham, som stuer ned m. Velbehag t. glad tilfredshed." Gram. 2. Lykke, Godtbestående. At overlade noget t. eens Velbehag. Enhver kan give efter Velbehag, efter eget V. velbehagelig, adj. d. f. s. behagelig (men br. fioldnere; ligesom Velbehagelighed, der findes i Bibelovers.) velbemedt, adj. v. br. i Brev- og Forrettingskiil, naar man høfligen omtaler een, som tilforn er nævnet. velberaadt, adj. v. vel betænkt, vel overlagt, forsøktlig. Med velberaadt Du, Sind. (Sieldnere skrives vel betænkt i eet Ord.) velbevaagen (Noth) f. bevaagen. velbygget, adj. v. bygget m. Omhu, godt og smukt bygget. velbyrdig, adj. d. f. s. velbaaren (og br. ligesom dette i Altuatur, m. en ringere Grad, og om alle Personer i Rangen, de høiere

Klasser undtagne. Tiltales er da: Deres Velbyrdighed. — Saavel adj. velbyrdig, som Substantivet, forkomme nu fielden i den oprindelige Bemærkelse om Adelsstand, adelig Fødsel; men undertiden hos Udvre. "hvad som paa Naturen og Velbyrdighed fattes." Webels Saro. 25. "hvad Tilstand værre er — end naar Velbyrdighed m. Armod sig forener?" Golt. Daphn. Blodbad.) — Veldaad, en. d. f. s. Velgierning. (Bageesen.) "See Veldaads rette Kon i Veldaads Byk." Rahbet. "For at belønne p. fioldigst Søn Stamfaderens Veldaad." Berg. veldanner, adj. som har en smuk, ell. fuldkommen rigtig og passende Stikelse. (3vf. velfæbr.) veldædig, adj. f. velgiørende. Veldædighed, en. ud. pl. d. f. s. Velgiørens hed (men forekommer nu meget fielden, er tydt, og overflødig.) velforættet, velforskyldt, velforsynet, velfortient; disse adj. v. skrives fieldom i eet Ord, men kunne uden Feil adskilles. (om deres Bemærkelse f. Berberne.) Velsærd, en. ud. pl. Indbegreb af det, som hæder t. et Menskes (en Forenings, et Selskabs) lykkelige Tilstand ell. Tilværelse. Timelig, evig Velsærd. Hans hele D. blev odelagt (hvoreved som oftest i dagl. 3. forstaaes: Formue.) Statens, Borgernes, Medborgeres Velsærd (man siger dog oftere: Statens Vel.) "At befordre Uderfaaternes Velsærd, er Diemedet af al Regering." Schytte. En Velsærdesag: en Sag, hoorpaa eens B. berøer, som har Indskydelse derpaa. (Velsærdeting. Rahb. D. Tilf. I. 332.) — Velgaaende, et. ud. pl. lykkelig, snæskelig Tilstand i Hens. t. Helbred og andet timeligt Gode. "At enhver Gufkts-Velgaaende er, saa nse forbundet m. det Heles Vel." Bagg. N. Alm. 88. (br. ellers fielden uden naar man i Sammenk. ønsker eens Velgaaende, drifter v. eens D.) "Velgaaende indbefatter mere end Velbefindende; thi det forudsætter tillige en Tilfreds hed m. det Udnytted; og ellsaa en Følge baade af Sundhed og Wegang." Müller. Velgierning, en. pl. - er. Handling, hvoreved man, uden egenyttige Hensigter, gjør vel imod en Anden, befordre en andens Vel; (sær hvore det fæer v. Gaver; dog et blot om disse.) "Iffe enhver nyttig Ting er en D. thi nogle Ting ere saa ringe, at de et kunne kaldes Velgierninger." B. Schott. Han har beviist mig mange Velgierninger. Hendes mange Velgierninger mad de Fæstige. Det er en sand D. imod ham, at give ham noget at bestille. velgiort, adj. v. som er gjort m. Fiid, svarende t. sin Hensigt; godt gjort, rigtig gjort. Et velgiort Arbejde toser sig selv. Selvgiort er velgiort. velgiørende, adj. v. 1. som fremmer et Personens ell. Tings Vel ell. Velkæ. Denne Erfaring har været mig meget velgiørende.

Bevægelse er mig velgiørende. En velgiørende Egenkab. En f. Jorden velgiørende Regn. 2. tilbøjelig t. at giøre vel, t. at bevise Velgiøringer. En velgiørende Mand. Et velgiørende Sindelag. Heraf: Velgiørighed, en. ud. pl. Tilbøjelighed t. at giøre vel imod andre, og deraf oprundne Handlinger. At leve af Andres D. "Velgiørighed har større Omfang, end Godgjørighed. Den er godgjørende, som gierne understøtter Mødtebende. Den er velgiørende, der anseender sin Virksomhed t. Gaan f. sine Medmennesker." Müller. Velgiør, en. pl.-e. den, som glær vel imod en anden, beviser ham Velgiøringer. Han er min D. Egeledes: Velgiørerinde, en. pl.-e. — velgrundet, adj. som har en tilstræffelig, selskabsgiørende Grund, Anledning. (ogsaa adskillt.) velhavende, adj. som har tilstræffelige Midler t. at leve beqvemt og anstændigt. Han er ikke rig, men han er en v. Mand. (Velhavende siger omtrent d. s. f. bemidlet ell. formuende; dog snarere noget mindre, end disse.) Velhaver, en. ud. pl. den Bestaffenhed at være bemidlet, velhavende. velholden, adj. d. s. f. velhavende. En velholden Mand. Moth. (Derimod adskillt: Han kan være vel holden o: vel tient berømt. Det forekommer dog ogsaa samlet. "Om vi stulde finde os velholdne m. at søge Sandhed p. denne Maade." L. Smith. Om Dyrene 1800. S. 13.) Vekling, en. ud. pl. den Bestaffenhed, at noget klinger vel, at det v. en behagelig Maade fornemmes v. Børrelsen. D. i et Vers, en Periode. (Det Møds. af Vekling.) vellingende, adj. v. som klinger vel, som der er Vekling i. vellingende Vers. vekkede, adj. som har gode, pøntelige Klæder paa. Anstændige og vekkede Følk. velkommen, adj. v. p. velkomne. som gierne sees at komme, hvis Ankomst p. et Sted er kjær; kjærkommen. En velkommen Gæst. Vær velkommen! (ell. blot: Velkommen!) At byde een velkommen. "Saa velkommen som Salt i suurt Væ." Moth.) Velkomst, en. ud. pl. Ytringen af at een er velkommen; det, der siges ell. gøres f. at byde een velkommen. At drikke til D. Heraf: Velkomsthøje, et. d. s. f. Velkomsthøj o: en Drik, hvormed man byder een velkommen. "Walfriden bød dem en Velkomsthøj." Dhl. (Nord. S. 114.) Velkomsthøje, en. pl. er. Staal, som drttes til Velkomst. — Velleynet, et. ud. pl. Et Leonet, hvort Sandeligheden tilfredsstilles, især v. Mad og Drikke, Magerlighed; o. d. "Hans Uthogd var ubekjent m. Vellyst, usvækket af Velleynet." D. Maling. vellidt, adj. v. afholdt. Moth. (vel lidet.) Vellugt, en. ud. pl. behagelig Lugt. vellugtende, adv. som lugter godt, som yder Vellugt. Vellyd, en. 1. en f. Vret behagelig Lyd. 2. den Egenkab, at noget lyder

vel. (Euphoni.) Det forstyrrer, er imod Vellyden. vellydende, adj. v. som lyder vel, som frembringer Vellyd. Vellyst, en. 1. ud. pl. i Alm. en høi Grad af sandstelig Velbehag ell. Fornøielse. Det er en D. paa en hed Sommerdag at bade sig i Seen. Jeg kender ingen større D. "Vi finde dette Følk — handlende, rigt og lykkelig, m. adskillige Opfindelser t. Livets Magerlighed og Vellyst." Guld. "Dg selv (Sognepræsten) leve i Vretselighed og Vellyst" o: Velleynet. D. Lov. II. 14. 2. — Dog ogsaa, overført p. Sjælens Nydelse, v. aandelige Forhold. "D under mig den Vellyst, at adlyde saa om en Moders Bud!" Guld. "Ærst har jeg i mig selv, og saalig Vellyst i din Glæde." Samme. 2. pl.-er. forb. uordentlig, utæmmet Tilbøjelighed t. sandelige Østers, og fornemmelig Riensdriftens Tilfredsstillelse. "Vellyst er en stærkere Følelse af Lyst, og br. fortrinligen t. at betegne det blot Sandstelige i Riensklarigheden." Müller. At være hengiven til D. Vellysters Herredømme over Sjælen. Alle Vellysters Stave. "Jeg hastede fra dette Sted, hvor saa mange Vellysters brugende Strømme oprørte mit Sind." Guld. (?) — Heraf: vellystdrucken, adj. ganske behersket af vellyst, ell. i høi Grad behagelig Følelse. Baggesen. vellystfuld, adj. forenet med en høi Grad af D. "Den fiætte Vinter — viger for den vellystfulde Vaar." Dhl. "Dse, vellystfulde Emerste, o bange, smertefulde Løst!" S. Staffeldt. "J Luffens vellystfulde Skød." Bagg. — vellystlig, adj. 1. som yder Vellyst ell. den høieste Grad af sandstelig Lyst og Nydelse. En vellystlig Fornemmelse. "Det blev nødvendigt strax, som hun vellystlig var." Tullin. 2. hengiven til D. Vellyst. Et vellystigt Menneske. 3. som røber, vækker, tilkønder t. Vellyst. vellystige Billeder, Forestillinger, Digte. En vellystigt Stilling. Vellystighed, en. herkende Tilbøjelighed t. Vellyst. "Det Sindelag, hvort Ulyksheden ikke blot v. en given Anledning viser sig virksom, men hvor Menneskets Fødsel og Tænkemaade derved erholde deres Retning, kaldes Vellystighed." Müller. Vellysting, en. pl.-er. den, som er hengiven til Vellyst (2), usværende, lidetlig. (nyt Ord.) "Ovis den fine Verden bærer over m. Glæffen, Vellystingen, ja m. Forførelsen." Rahbek. Vellysting, et. Et vellystigt, til B. opoffret Liv. "Et uophørligt Vellysting, hvis Behagelighed ikke forsødes v. mindste Arbejde." Bagg. — Velmagt, en. kraftig, usvækket Tilstand. (status incolumis.) Da han endnu var i sin D. "Evad de have talt og gjort den Stund de vare i deres Velmagt." P. Tidemand. 1564. D. Lov. V. 2. 20. Riget var da i sin høieste D. "Uldsig til Hæder og Velmagt f. Fædrelandet." Malling. (Der br. saavel om Sundhed og fysisk Styrke, som

om borgerlig Velstand.) **Velmagtedage**, pl. den Tid, da nogen ell. noget er i V. "En Veninde af min Moder, som havde megen Dmngang m. os i vore Velmagtedage." **Rahb.** (Lilsk. VII. 13.) **velmeent**, adj. v. som er meent t. det Gode, t. andres Bedste. **Et velmeent Raab.** **velmenende**, adj. v. som mener det vel m. noget, har god Vilje. **En velmenende Vens Raab.** **velnemmet**, adj. som har godt Memme. (usædsvant.) "Velnemmede unge Karle." **N. Mich.** Aalborg (1607.) **velopdragen**, adj. pl. -opdragne. som har faaet en god Opdragelse (oglaa adskilt.) **velsigne**, v. a. 1. tildele en Hæd, Fremgang og Lykke i hans Foretagender og efter hans Ønsker (egentl. kun om Gud.) **Gud velsignede ham m. et langt og lykkelig Liv.** Deraf **Ønsket:** **Gud velsigne dig!** Herren **velsigne Eder!** — Deraf ogsaa: **synke** een **Guds Velsignelse.** **Faderen velsignede sine Børn.** **Præsten velsignede Menigheden.** (jvf. **signe.**) **Velsignelse**, en. 1. det, at velsigne ell. at velsignes. **Guds V.** **Gud giv os sin V.** dertil. "Stude I ikke bruge eders Guds, for derved at erhverve **Velsignelser?**" **Mynster.** (**Guds Velsignelse** br. ogsaa i d. Tale, ligesom **Guds Gaver**, (og i Jylland: **Guds Laan**) om en stor Mængde. **Han har Guds V. af alting.** Der er **Guds Velsignelse af Korn p. Marken.**) 2. en høitidelig Tilskikning af Guds B. **Faderen gav ham sin V.** (o: ønskede, tilslagde ham **Guds Velsignelse.**) **Præsten lyste Velsignelsen over Menigheden.** — **velsindet**, adj. som har et velvilligt Sind, mener det vel; **velmenende.** **velskabt**, adj. v. som har et veldannet Legeme. (br. kun om Dyr og Mennesker, særde. de sidste; **veldannet** ogsaa om livløse Ting.) "Hvad som alting var afgjort dermed, at Legemet er **velskabt**, hvorledes end Støten er dattet." **Mynster.** **velsmagende**, adj. v. som har en god, behagelig Smag. **Velstand**, en. ud. pl. tilmelig Lykke, færd. i Hens. til Guds og Formue; god, heldig Tilstand. **Han er i god V.** **Han efterlod Enken i megen V.** **Landets, Folkets V.** **almindelig V.** Deraf: **Velstandsilde**, en. Grund, Anledning til **V.** **velstalende**, adj. som har den Færdighed, i ethvert Tilfælde at tale godt og m. Lethed; som har gode Talegaver. **Velstahed**, en. ud. pl. 1. den Egenskab at være velstalende. **Han har megen V.** en god naturlig **V.** 2. videnskabelig Lære om at udtrykke sig rigtigt og smukt i den mundtlige og skriftlige Tale; **Talekonst.** **Han er lærer i Velstaheden.** **veltilfreds**, adj. fuldkommen tilfreds, vel fornoiet. (oglaa adskilt.) **velstændig**, adj. som tænker vel eller moralsk rigtigt; **velmenende.** **velviis**, adj. og **Velviisshed**, en Titel, som tilforn brugtes til Dommere og Ærigheds personer. **Velvil-**

lie, en. ud. pl. **Tilbøielighed** t. at ville Andres Vel, t. at fremme det, og glæde sig derved over. "Velgjøererens **Velville** forekommer desto større, jo mindre den, der modtager samme, kunde forede den." **P. E. Müller.** **At have V. for een.** **velvillig**, adj. som besidder **Velville.** (**bensvolens.**) **Velvillighed**, en. ud. pl. d. f. s. **Delville.** **velvoksen**, adj. pl. **vorne.** **høt af Vært**, og **tillyge velstabt.** **Velværen**, en. et i nyere Tid (efter det t. **Wohlfeyn**) dattet **philosoph.** **idbrøst** t. at betegne **Begrebet:** at være vel, ell. en fuldkommen **Tilværelse** i **Almindelighed.** (**Mynster.** **Høvig** om **Afsindigh.**) 4.) **Velværd**, en. pl. -e. den, som af **Velville** fremmer en andens **Bedste**, beskytter og fremhjælper ham, **velædel** og **Velædelhed:** **En Titel**, som i **Moths Tid** (1704) gaves dem, som vare i Rangen; nu dem, som ingen Rang have. **velærværdig** og **Velærværdighed:** en Titel, som gives **Præster.** (**E. høiarværdig.**) **Velan!** f. under vel, **B. c.** **Velling**, en. f. **Valling.** **Vemodig**, adj. f. **veemodig**, under **Vee.** **Ven**, en. pl. -ner. [**S. Vin.** **A. S.** og **gl. E. Vine**, **Vin**, **dilectus.**] 1. i det optrindelige og almindeligste **Begreb:** den, vi have kjær, og som igjen har os kjær. **Hu br. det især om Forholdet** imellem to **Personer**, (ofteft af et **Køn**) som søle en meere end almindelig reen **Velville** og **Tilbøielighed** for hinanden, m. en deraf oprunden **Fortrolighed**, **Lyst** t. at omgaaes, og t. at fremme hinandens **Vel**, m. m. **Dni Avindælløst:** **Veninde**, en. pl. -r. — **Han er min kiæreste, fortroligste Ven.** **Jeg har en tro V. i ham.** **De have været Venner fra Barndommen af.** **En Ungdomsven**, **Ungdomsveninde.** **En Huusven.** **At blive gode Venner m. een**, i d. T. komme i et venskabeligt Forhold til. **Han kan man let blive gode Venner** (ikke god **Ven**) med. **De vare een Tid Uvenner**; nu ere de gode **Venner.** **Lad os være gode Venner igjen.** **Derfor kunne vi være lige gode Venner.** — **I d. T. br. dette Ord ogsaa** tidt om **Forbindelser** uden egentlig **Venskab**, f. **E.** imellem **Risbmænd** (hvoraf **Udtrykkene:** **Handelsven**, **Bordven**, o. fl.) 2. **fig. At være Ven af noget** o: lide, holde af. **Jeg er ingen V. af lang Snat.** (**E. Liker.**) **Sandhedens, Dydens, Fædrelandets Venner.** **En Børnerven**, **Fædrelandsven.** (jvf. **Uven.**) = **Afles dede Ord:** **venneskab**, adj. (**vennskab**, **Moth.**) **bestandig i Venskab.** **Vennesavn**, en. **En Vens Favns**; **fig.** en **Vens kiærlige Deeltagelse.** "Naar **Støten** sig i **Vennesavn** udgøder." **Rahbek.** **Vennefred**, en. **venligt**, **fredeligt** Forhold, som det finder og bør finde Sted imellem **Venner.** "Vennefred med dem, som mine **Grander** vare." **C. Frimann.** **Vennegave**, en. **Gave** af en **Ven.** "En **Ven**

for aldrig stolt undvære Vennegave." *N.*
 Brun. Venneglæde, en. Glæde af Ven-
 skab, af Venners Samfund og Dmgang.
 (Dhlerschl. Nord. Gud. 323.) Vennes-
 haand, en. En Vens Haand; og fig. ell.
 overflødig om Vens Gjerning, Rådvir-
 ken. En Gave af Vennehaand. "Fædrene
 ønskede at bse for Vennehaand, hellere end
 af Alder og Svaghed." *Wandal.* Vennes-
 hielp, en. Bistand af en Ven, (Fibigers
 Soph.) Vennehilsen, en. venlig Hilsen,
 ell. Hilsen af en Ven. (Rahb.) venneshuld,
 adj. huld, Kærlig, som en trofast
 og deeltagende Ven. Hans venneshulde
 Trøst, Dymuntring. Vennehuus, et.
 Venners ell. en Vens Huus. "Man skal
 varlig Vennehuus søge." *Ordspr.* vennet-
 kjær, adj. som holder meget af sine Ven-
 ner og Slægtninge; vennetæl, 2. (Noth.)
 "Saa vennetær og elegod, som du, kan
 ingen være." *Bording.* vennetær, ven-
 lig. "Som en ventetær Hund, med Svio-
 men om sin Herre." *Arceboe.* *Her.* 189.)
 Vennekreds, en. Forening imellem flere
 Venner, som jævnlig samles og omgaaes;
 ogsaa d. s. s. Vennelag, et. en Forsamling,
 et Selskab, Slædeslag af Venner, ell. af
 Folk, der alle staae i et meer ell. mindre ven-
 skabeligt Forhold. vennelos, adj. som in-
 gen Venner har. (Kingo). "Bedre død,
 end vennelos." *Ordspr.* "Den Arme, der
 maa vandre vennelos i Alderdommens Dø."
Rahb. Vennemaal, et. Venners Tale,
 venstabeligt Tale. I Vennemaal at sige o:
 i Venstabel sagt, som Venner kunne tale t.
 hinanden. (Noth.) vennemild, adj. ven-
 lig og udvortes mild. (Grundtvig.) Venn-
 enød, en. Nød, hvort en Ven ell. Ven-
 ner befinde sig. "I Vennened at glemme
 egen Fare." *Grundtvig.* Venneligt, en.
 Pligt, som Venstabel paalægger, som Ven-
 ner indbyrdes have. (Wandal.) Vennes-
 favn, et. Savnet af Venner, af Venstabs
 Glæder. "Snart Vennesfavnet selv dog
 svinder der." *Rahb.* Venneselskab, et.
 d. s. f. Vennelag. Vennesind, et. En
 Vens Sindelag, et venligt, velvilligt Sind.
 vennesindet, adj. som har Vennesind, er
 venligt findet imod een. (Fibigers So-
 phost.) Venneskiød, et. en Vens Skiod.
 "Da i dit Venneskiød han rørt sin Aand op-
 gav." *Grundtv.* Vennesviig, en. Sviig
 af Venner; svigfuld Afserd af en Ven imod
 en anden. "Vogt dig vel for Vennesviig."
Bording. 1. 228. vennesæl, (ell. venneshalig,
 Noth) adj. 1. [3. vinnæl.] som er
 meget yndet, almindelig afholdt. 2. som
 er meget venlig, har et Kærligt Sind. "Ret,
 som du kun, du venneshale Død, og bring
 mig i min sidste Fjbers Skiod." *Dhlerschl.*
 (Poet. Skr. II. 295.) Vennetale, en. ven-
 lig Tale; ell. Samtale imellem Venner.
 (Dh. Helge. 151.) vennetro, adj. tro

som Ven, tro i Venstabel. "Affindig gaart
 du, stiond mod Venner vennetro." *Fibi-
 gers Soph.* Vennetrovist, en. Venlighed,
 Lovst imellem Venner. "Der ender sig vor
 forte Vennetrovist. Grundtv. Vennevold,
 en. (m. præp. i.) i en Vens Forvaring,
 Bærg, Glemme. At betroe noget i V.
 Det er i Vennevold. = venlig, adj. som
 røder Velvillie, et mildt, Kærligt Sind, eller
 som udbrinder deraf, fremmer overens bet-
 med; saavel om Hittlingen i udvortes Ad-
 særd og Minder, som om Handlinger ell. an-
 dre Kiendemærker. Et venligt Ansigt. En
 i Dmgang venlig og behagelig Mand.
 Hun er mild og venlig imod alle. Ven-
 lige Ord, en venlig Hilsen. Et venligt
 Brev. At tage en venlig Afsted m. en:
 (Jvf. venstabelig.) — Venlighed, en. ud.
 pl. Bestaafenheden, at være ell. vise sig
 venligt. Vendes V. indtager enhver. At
 modtage een med V. Hans V. var fun for-
 stilt. = Venstabel, et. ud. pl. 1. det For-
 hold, hvort en Ven staaer t. den anden; Kæ-
 llessen af uegennyttig Velvillie og reen Til-
 bostelighed f. en anden Person. At stifte, stufte,
 holde V. med een. At giere noget af V.
 for een. "Venstabel er den Art af Kærlig-
 hed, som det blotte Samliv kan væste.
 Ordet kan betegne baade et Sindelag, og
 en p. dette grundet Forbindelse." *Wüller.*
 (Da der gives mange Grader i Venstabel-
 lessen, br. Ordet ogsaa ofte i en forskjellig
 Betjdn. eller om meget forskjellige Forhold.
 Man siger f. E. At holde Venstabel m. Folk,
 naar man dermed kun mener: at undgaae
 Fiendskab m. dem. Den Forrenne har V.
 for en Mand af ringere Stand o: Gudst,
 Velvillie, uden at Forholdet kan være gjens-
 digt o. f. v.) "Det Rådlaatte af Venstabel
 Fiendskab, af Kærlighed Had, af Lifflov
 Rødsindsigthed." *E. Heiberg.* 2. i d. 3.
 br. Ordet ofte blot for: Kiensst, Bestighed.
 Bevist mig det V. = Venstabelbaand, et.
 fig. venstabeligt Forbindelse. Venstabel-
 brud, et. Ophævelse af V. Venstabel-
 forhold, et. det F. som finder Sted imellem
 Venner. At staae i V. til een. Venstabel-
 følelse, en. den Følelse af reen Tilboeligh-
 hed og Kærlighed f. en anden Person,
 hvort Venstabel bestaar. Venstabelpligt,
 en. Pligt, som V. paalægger os, p. imod
 Venner. Venstabelskyffe, et. i d. 3. en
 venstabelig Handling, en Venstabelgjer-
 ning. = venstabelig, adj. som kommer af,
 hører eller vaaer t. Venstabel, et grundet i
 V. Et venstabeligt Sindelag. En v.
 Handlemaaede, Grundring, Advarsel. At
 holde venstabelig Dmgang, staae p. en ven-
 stabelig Fod m. een. (Venlig udtræffe
 deels et mere almindeligt Begreb; deels
 gaar det mere ud p. udvortes Hittinger,
 venstabelig mere p. det Indre, p. det hele
 Sindelag; Man kan være venlig i Afserd

(ogsaa venlig findet) mod Alle; venstabelig er og handler man mod sine Venner.) — Venstabelighed, en. ud. pl. venstabelig Udseende, Pandemaade. At afgjøre noget i Venstabelighed.

Vende, v. a. og n. 2. [3. vända.] A. act. 1. i Naar. forandre en Ting's horizontale Stilling, bevæge noget fra een Side t. en anden, særde. naar det stcer ved Dreining om et vist Punkt. (jof. dreie.) — At vende et Skib, vende en Bogn. At vende Vinene til, fra noget (v. Hovedets Dreining.) At vende en Stieg (v. Spiddet.) At vende sig i Sengen. At vende sig til een. (egentl. dreie sig t. een i Samtaalen. sig. At vende sig o: henvende sig t. een, med en Begiering e. d.) "Til lefsindig Modgang de dem (sig) vende." Rahb. (Digte. 1802. II. 174.) Wenden har vendt (dreiet) sig (forandret sin Retning.) At vende noget om, lægge, dreie det om p. den modsatte Side. At vende op og ned paa noget o: vende det, som var øverst, nedad. At vende Ansigtet fra, til Winden. At vende Røggen t. een (ell. vende een Røggen.) Saalnaet jeg vende Røggen o: gif bort, forlod Stedet. At vende den Side ud, -ell. udad, som før var indad. (At vende een i en Kiep o: bante ham.) 2. i noget mere indskrænkede ell. figurlige Bemærkelser: a. bringe det indvendige Side af en Ting ud. At vende en Kiole. At vende Handsker, Strømper. b. vende, absol. vende m. en Bogn. Her er ikke Rum t. at vende. "Den kan ikke klare, som ikke kan vende." Drdspr. c. At vende sig nogensteds hen o: begyde sig, forandre sin Bei, Retse. Fra Holland vendte vi os t. Sydskland. Han veed ikke hvor han skal vende sig hen. d. omkiste, forandre, give en anden Retning. "Wang er ond at vende." Drdspr. "Jeg, som har Bredden voldt, skal vende den t. Slæde." E. Rose. Han kan godt vende og dreie sine Ord. "Vendte var nu den vrede Hu, vendte var Harm og Klage." Ohlenschl. At vende een fra et Forsæt. (Moth.) At vende sit Hierte fra een (tabe sin Belovelse f. een.) At vende alt t. det Bedste (forklare, optage.) Evkten, Bladet har vendt sig. B. neutr. (har.) 1. At vende med en Bogn, m. en Plov o: lade Hestene bevæge den omkring i en modsat Retning. 2. At vende om, vende tilbage o: gaae tilbage mod Stedet, man gik ud fra. At vende hjem fra Jagten. 3. om en Ting's Stilling. At vende nedad, opad. Bagsiden vendte (laae) i Veiret. (Saalænge mit Hoved vender op o: saalænge jeg lever.) 4. om Stedets Helighed. Disse Værelser vende mod Nord. Winduerne vända mod Gaarden. = Vending, en. pl.-er. 1. Stieringen, at vende, Hæts Vending. Vendingen i Fødselsvidenskab. S. Saandvending. (At give

sig i Vending, komme i Vending m. een, m. et Skib til Søes o: komme i Strid, i Fegtning, komme til Slag: er forudm brugelig Talemaade. (Moth. Bording. II. 69.) 2. Forandring, hastig Omstilling. "Der kan stee meget i en smal Vending." Moth. "Stort Stierning har ingen Vending." Drdspr. 3. den Stilling ell. Retning, hvort noget er vendt. "Den Winkel, som Marken gjør m. Horizontalplanen, udtrykker dens Vending imod et Verdenshierte." Dlusfen. (Landoec. 81.) 4. figurl. i Sproglaeren ell. Talekonsten: en særegen ell. mere udsøgt, kuffig Maade, at udtrykke en Sænk paa. "Deres Talere stræbe mere efter pyntede Talemaader og kunstige Vendinger, end efter grundlige Fornufts slutninger." Wagg. N. Klim. = Vendsfure, en. den Plovsure, der frembringes v. den anden Ploining af en Bratmark, ell. efter Brakturen. (Thaers Landoec. III. 88.) Vendeheals, en. En Fugl, der har sit Navn af dens meget bølgede Hals og de synderlige Vendinger, den kan gjøre med denne Legemsdeel. Jynx torquilla. Vendehaabe, en. den, som stifter Sind efter Leiligheden, holder m. den, som er i Fordeel; som veed at vende Kaaben efter Veiret. Vendeheeds, en. en af de to Kredse p. den sydlige Himmel, hvor Solen synes at vende sig i dens aartlige Løb. Tropicus. Vendemod, et. ud. pl. Ustabighed, Bænkemodighed. (Moth.) "3 Lediggang sig søler Vendemod." Ohlenschl. Vendeplow, en. et Slags Plov m. dobbelt Muldsfiæl og Plovstær. (Dlusfen. Landoec. 170.) Vendepunkt, et. det Punkt, hvorom en Ting bevæges, is det den vendes ell. vender sig; ell. det P. hvorfra man, i en Bevægelse fremad, vender om. — sig. Dette var et Vendepunkt i hans Liv, i hans Stiebane.

Vene (ell. væne) sig, v. rec. 1. [3. veina.] gve sig, klage, jamre sig. Moth. (Kingo. Ildg. af 1827. S. 166.) "Wed utkendt Dval forgjæves vene sig." Rahb. "Wed min Lod jeg mig et meer skal vene." Samme. (Digte. II. 26.) Venlig, Venst. s. under Ven.

Venstre, adj. usforanderligt, og aldrig m. ubestemt Art. [3. vinstri. N. S. vynster.] som er p. den Side, der er modsat den høire. Den venstre Haand. Paa venstre Side. At vende sig t. Venstre (o: t. venstre Side.) Han veed ikke Forskiel p. Høire og Venstre. Den venstre Side, Fløi af et Huus o: den, man har p. venstre Haand, naar man staar m. Røggen mod Huset. Saaledes: Krigshærens venstre Fløi.

Vente, v. n. og a. 1. [3. og Sv. vœnta.] A. neutr. 1. egentl. blive p. et Sted, indtil noget stcer, indtil en Person kommer, e. d. tæve, vie. Jeg vil vente her t. han kommer forbi. Jeg har ventet p. ham i to Timer, og vil nu ikke vente længere. Han lader Folk længe vente paa sig. "At vente efter een,

er det samme som at vie efter ham." Måller. Døffene, Rudfen maatte vente paa den Rejsende i flere Timer. At vente med noget o: opsætte det t. eens Ankomst. De ventede p. ham m. Røden i to Timer. 2. være i den Tante, i den Formodning (i Forventning om) at noget vil ske. Man venter, at Krigen vil bryde ud. Jeg venter endnu p. Svar fra ham. — Dglaa m. Bibegreb om at opsætte sin Handling: Jeg venter kun p. Sagens Udsald, f. at udføre min Beslutning. "At vie er en Handling; at vente er at forestille sig, noget vil møde." Måller. B. not. og recipr. formode, gjøre sig haab om, see i Møde, forvente. (saavel en Persons Ankomst, som en tilkommende Begivenhed.) Vi vente ham i Aften. Han har været ventet i flere Dage. Man venter et Slag, venter Efterretningen om hans Død. "Da gler han ogsaa, at det Ventede ikke sker." Mynster. Han ventede sig en Besønning, men fik ingen. Jeg venter mig en rig Høst. (jvf. forvente.) — figurl. Strafser venter (o: foresøger) ham. Der venter mig et svært Arbejde. (ventendes expectatus. Ventendes Arv. Moth.) = Venteselig, adj. som kan ventes, formodes. Det er ikke venteseligt, at han opgiver sin Forbring. "Hvad var mere venteseligt, naar Stamfaderen forlod den offentlige Substiansesse?" Guldberg. venteselig, venteligen, adv. forsmødentligen. — Vente, en. Tilstanden at vente. Jeg blev tilsidst fied af den lange Ventens. — Vmtepenge, pl. det, som maa betales t. den, som venter p. en anden (f. G. med bestilte Pøste.) Ventestund, en. den Tid, i hvilken man venter p. een; ell. venter p. noget, der skal ske; Ventetid. (M. S. Buchholm.) Ventetid, en. d. s. f. Ventestund. (Bastholm.)

Vente, i Vente, adv. efter Forventning forestaaende. Der er en Forandring i Vente. Der er intet godt i Vente. Han har en Arv i Vente.

Verden, en. som oftest kun m. den best. Art. i gen. undertiden Verdens. (især efter al.) f. No. 2. [S. Veröld. A. S. Veröld.] 1. ub. pl. i den mest omfattende og abstracte Betydning: Indbegrebet af Alt det, som er til, den hele Skabning, det stæbte Alt (Umsersum.) Fra Verdens Begyndelse. Til Verdens Ende. "Verden er et Sammenheng af alle, p. sengang tilstedeværende og efter hinanden følgende Ting." Giltshov. Nogle have tænkt sig Gud som Verdens Stæl. Vor Klode synes ubetydelig i Sammenligning med den hele V. (Jordkloden modsættes ogsaa: den øvrige Verden.) 2. ub. pl. vor Klode, Jorden, m. alle Stabninger, som findes p. den. At reise omkring V. Han har været vdt omkring i V. Den nye Verden p: Amerika, i Modsætning t. den gamle. (S. Verdens

deel.) Ikke for al Verdens Guld, Gertighed. 3. m. ubest. Art. og pl. Verden. Et Sammelbegreb. Astronomien har lært os at kende flere Verden. "Han hvis sædertlige Baretagt omfatter Verdeners Hæve." Mynster. 4. Indbegrebet af det, som p. een Tid ell. i et vist Eldrum er til; særd. de p. een Tid levende Menneker; som ogsaa nærmere betegnes o. Tillægget: den menneskelige V. Man siger saaledes: den gamle, den nyere, den nærværende V. At komme t. Verden o: fødes. Han hører ikke t. denne Verden, lever ikke i denne V. (om een, hvis Liv og Tænkemaade ere forskjellige fra alle andre.) En Mand af den gamle Verden o: af gammeltdags Sæder, Levemaade. Denne Verden modsættes: hvin ell. den anden Verden o: det tilkommende Liv. I denne og hvin V. At sende een ind i den anden V. o: stille ham v. Livet. Bete Verden stælvede f. hans Navn. Hans Bedrifter gjorde ham navnundig over hele Verden. 5. ub. pl. i en mere indskrænket Betydning om en ubestemt Mængde, et betydeligt Antal af de p. een Tid levende Menneker. V. kendte ham ikke. Verden erfarede aldrig, hvor velgørende hans Liv havde været. Han veed godt at, stikke sig i V. At komme frem i Verden, søge sin Lykke i V. At komme ud i V. leve meget i V. (o: blandt Menneker, i det selskabelige Liv.) At erklære noget offentligt f. hele V. At sige V. (det menneskelige Selskab) og søge Genfomhed. "Eigefaa vel i Verdens Brimmel og Larm, som under Engleleets uvelfomne Genfomhed." Mynster. — Ofte nævnes i denne Betydning al Verden ell. hele Verden. Hele V. veed det. Al V. taler derom. (Ilgesom: Enhver, alle Menneker.) 6. Indbegrebet af en vis Deel af det eksisterende, f. G. Den menneskelige V. Den legemlige V. Kænderverdenen. Zankverdenen. Han lever i sin egen V. (Zankreds.) — Igelædes: a.) om en vis Klasse Menneker: Den lærde V. (de lærde, det lærde Publicum.) Den store, den fornemme Verden. Den sine Verden. "En Mand af Verden besidder ikke blot sin Levemaade, vifer ikke blot Belevenhed, men har tillige Verdensklogskab; thi Verden betegner her Indsiget i de menneskelige Antigendens sædvanlige Gang." Måller. b.) om en vis Virkekræds, Omfang af en vis aandelig Kraft ell. Virken. Konstens, Poesiens Verden. c.) Om Indbegrebet af Mennekers Kædsliv, dets Evner og Kræfter overhovedet. "Gud har lagt en heel Verden, har lagt dybe, uudgrundelige Kræfter i Mennekers Hjerte." Mynster. 7. ub. pl. det borgert. Selskab, i Mods. til Kirken ell. det kirkelige Samsund (heraf: verdslig.) At forlade V. og gaae i Kloster. At laase sit Sind fra V. Vendes du stod

mere t. Verden, end t. Klosterlivet. Et Verdens Barn, et verdslig findet Menneſte. "Dem har hun lært af dig, at ſyne ſom Verdens Barn." y. M. Kroel. (I bibeliſt og theolog. Sprogbrug bemærker Verden ogsaa de jordſte Ting, i Modſ. til det evige Liv.) 8. bruges Verden ogsaa om Stiebne, det menneſkelige Livs Gang. Jeg har havt min Deel af Verden. V. gaar ham imod, har været ham imod. Han har prøvet Verden; har gaaet meget igennem i V. Saaledes gaar det til i V. Det er Verdens Lov. 9. S. d. Tale, er Verden, al Verden ogsaa et forstærkende Udtryk (ſ. ovenfor No. 5.) Intet i V. kan træffe mig. Al Verdens Rigdom kan ikke hjælpe mig. Ikke f. Al i Verden (paa ingen Maade.) Hvad i al Verden vil han dermed? (i Forvinding.) = Verdensaad, en. En Aand, der tænkes at beſtåe, 'at give Liv t. den hele Stabning. (S. Staffeldt.) f. Verden, 1. Verdensalt, et. d. f. Verden, 1. (optaget efter det L. Welt all.) Verdensbarn, et. (L. Welt kind.) f. under Verden, 7. Verdensbigenhed, en. B. som har Indflydelse p. hele W. eller en betydelig Deel af samme. Verdensborger, en. den, der vil betragtes ſom Borger i den hele Verden, ikke i nogen ſærſkilt Stat; en Kosmopolit. Verdensbygning, en. Indretning, Mechanikmen i det hele Universum. Verdensdeel, en. pl.—dele. En af de fire ell. fem Poveddele, hvortil man inddeler Jordskoden. Verdenssegn, en. En vis Deel, et vist Strog af Jordskoden. Verdensglæde, en. Glæde, ſom ſøges i Verdenslivet. (iſf. Verden, 7.) "Hun rinker et t. ſnygtig Verdensglæde." Ingem. Verdenhandel, en. Handelen, betragtet i ſin ſtørſte Udſtrækning og Indflydelse p. den hele kultiverede Verden. (Wagg. Poet. Ep. 311.) Verdenshav, et. ud. pl. Havet, der udfylder den ſtørre Deel af Jordens Overflade, betragtet ſom et Heelt; Oceanet. Verdenſhistorie, en. Fortælling i Sammenhæng om Menneſtignens Udvikling i Tiden, giennem de vigtigſte Nationers Stiebne. verdensflog, adj. ſom har Erfaring og Indſigt i de menneſkelige og borgerlige Anliggender, ſom fiender Verden, veed at ſtikke ſig i Verden. Deraf: Verdensflogſkab. verdenskyndig, adj. d. f. f. verdensflog. (L. Kruse.) Verdensliv, et. 1. (S. Verden, 5.) Et Liv, der føres meget i Verden, deels i borgerlig Virksomhed og Statsſyſtet, deels i Selſkaber og Adſpredelſer (modſat det huuslige ell. eenſomme Liv.) 2. Livet, ſaaledes ſom det uttrer ſig, enten i hele Stabningen, i Universum, ell. i den menneſkelige Verden. "En Aand, ſom veed, det hele Verdensliv at fatte." Whlenſchl. Verdensmand, en. En Mand, der lever meget i Verden, og godt veed at ſtikke ſig i Verdenslivet. "Manden

af Verden er derfor ikke nødvendig en Verdensmand; thi Verdensmanden er den, hvis Sdrætter beſtemmes af de menneſkelige Anliggenders ſædvanlige Gang." Müller. Verdensſkaber, en. Gud, betragtet ſom Universets Staber. "Verdensſkaberens Hellighed lder intet herunder." Etſchow. Verdensſtiebne, en. S. ſom overgaaer den hele Verden ell. Menneſteſtægt. (Kahbet.) Verdslig, adj. [S. Verden, 7.] 1. ſom hører t. Verden o; t. det borgerl. Samsfund, i Modſætn. t. Kirkelig og geiſtlig. Den verdslige Dyrighed, Stand, Konglønning. 2. i theolog. Betydning: ſom hører t. det jordſte Liv, t. den timelige Vælfærd; jordsdift, ſandselig. (modſ. geiſtlig.) Verdslige Ting. At tænke f. meget p. det Verdes' ge. Denne Præſt er meget verdslig findet. — Deraf: Verdslighed, en. ud. pl.

Vergarn, f. Voergarn.

Verk, et. f. Værk.

Vers, et. pl. d. f. [Eaft. versus.] 1. en Linie i et Digt; en Verslinie. Stueſpillet er ſkrevet p. Vers. At ſætte noget p. Vers. Diſſe to V. time ikke. (Denne oprindel. Betydning br. dog ikke ofte.) 2. en Strofe i et Digt. Wiſen, Pſalmen har ſer V. At ſynge det første og ſidſte Vers. 3. (meſt i pl.) et Digt, digtede Arbejder. At ſtrive V. gjøre Vers. Lette, tunge, flydende Vers. = a.) Versart, en. Maaden, hvorpaa et Digt er indrettet, i Henſeende til Stavelſernes Antal i Versene, og deres Toneſald. versbunden, f. bunden Stil. Verslinie, en. d. f. f. Vers, 1. Verslære, en. Lære om de forſkiellige Versarter og deres riagte Toneſald. (Metrik, Profodie.) = b.) Versemaal, et. Maal p. Verslinierne, efter Stavelſernes Antal og Toneſald. Versmager, en. den, ſom gjør Vers (et ringeagtende Udtryk. f. Kiimsmed.) — "Versmageren trælker kun Digteten leger, tænkte jeg." Wagg. (Kobyr. I. 172.) "Bed en Versmager forſtaaes den, ſom paa en aantløs Maade har lært at gjøre Vers efter et vist Mønſter." y. G. Müller.

Vert, en. pl.—er. [Sv. Wård. L. Birt h.] 1. Den, der forſyner andre m. Huusly, Mad og Drikke, enten f. Betaling, ell. af Benskab og Glæſfrihed. (i Modſ. t. Gæſterne.) Verten i Kroen. Han er en god V. (bevrer fine Gæſter riſelig og gierne.) Wi maae takke Verten og Vertinden. (iſf. bevrerte, Spiſevært.) 2. Verten i Huſet, Huusverten, kaldes ogsaa den, ſom eier (ell. har leiet) et heelt Huus, iſær naar han tillige ſelv boer der; i Modſætn. t. Leierne. = Vertshuus, et. Huus, hvor Folk f. Betaling gives Huusly og Bevrertning, ell. blot den ſidſte; Glæſſigvergaard. (S. Kro.) Vertshuushold, et. den Mæring, at holde Vertshuus, Krohold. Vertshuusmand, en. Glæſſigiver, Kromand.

Bertshuusone, en. Roue, som holder Bertshuus; Kroone. Bertshuusrettighed, en. R. til at holde Kro ell. Bertshuus.

Bertskab, et. [Birtschaf.] Dette fremmede Ord (som Roth anfører i Bemærk. et prægtigt Maaltid) høres kun i dagl. Tale,ielden i egentl. Berødn. for: Huusholdning, Mæring, Mæringsdrift, ell. Bertshuushold, Krohold; mest i Talemaader som: at holde et galt Bertskab (Huus.) Svad er her for et Bertskab? (hvad tager man sig for?) o. d.

Berv, et. f. Svæve; verve, f. hverve. **Despe**, en. pl.-r. [A. S. Wæssa.] br. undertiden i St. for den mere danske Benævnelse Svæps; (Vespa.) hvoraf Desperede. (f. Svæps.)

Vest, en, pl.-e. [G. Vest. I. Weste. Goth. Vastja, en Kiole.] en kort Trøse uden Bumer; som Mandfolk bære nærmest inden for Kiole. (en Undertrøse.)

Vest, n. s. ud. ubest. Art. [J. Vestr. A. S. Vest.] den Himmelsgang, som p. vor Halvkugle betegnes v. Solens Nedgang; og som er modtår Vest. Puset ligger lige i Vest og V. Herfra ser man Kirken-lige lige i Vest. At seile mod Vesten. Winden er gaaet om i Vest. — Den adject. Form er Vesten. Man siger saaledes: Winden er Vesten, (ikke Vest) naar det blæser lige fra denne Led. (f. vestlig.) Fyen ligger Vesten f. Sicilland. En anden adj. Form er vester (ligesom øster, sønder og nor ell. norre.)

Den vestre Ende af Puset. At seile Vester paa. Derimod siger man oftest: De vestlige Lande, Roster, Bierge. = Sammensætn. dannes med Vest, Vesten og Vester. a.) Vesterfarer, en. et Skib, der seiler p. Vestindien. Vestindien, n. pr. v. dette Navn betegnes i Alm. ikke det vestl. Indien, men de amerikanske Værd den store Bugt p. Agnerikas Østside. Vestindianer, en. pl.-e. en Mand fra Vestindien. vestindisk, adj. som er fra, hører t. Vestindien.

Vestlyst, en. den vestlige Kyst af et Land. (i Modst. t. Østlyst.) **Vestside**, en. den vestlige S. af et Land. b.) Vestervind, en. den V. som blæser fra Vesten. c.) Vesterhavet, n. pr. kaldes især den Deel af Nordøen, som stæder t. Islands Vestkyst. **Vesterkant** ell. **Vestkant**, en. den vestl. Kant ell. Side af et Land. Paa Vesterkanten af Island. — **Vesterland**, et. den Deel af et Land, som ligger p. Vesttiden. **Vesterlandet** Føhr. **Vesterledning**, en. den vestre Kant af Væden. (Moth.) (besuden adskill. n. pr. f. G. Vesterborg, Vestervig, o. fl.)

Vestlig, adj. 1. som ligger mod Vesten. Den vestlige (vestre) Deel af Landet. 2. som kommer fra Vesten; fra Vesterkanten. **Vestlige Vinde**.

Vette, en. pl.-r. [Jel. Vætt. Vætt.] 1. et Slags ønde ell. gode Jordaander, es-

ter Fortidens Dvertro; Risser, Ellefoll. Gode, ønde Vetter. (Moth.) Deraf hos Roth: Vetteild, en. Jld, som fordam trædes at brænde om Matten i Grauhølene; Øsi-Jld. Dettelys, et. brandbare Dunsfer, lig en blaallig Lue, der om Matten ses i Moser. 2. Det f. f. Baun. (Moth.)

Vever, adj. pl.-vovre. [Formodentl. beslagtet med G. wave; m. vove, vifte og fl. Ord, som betegne en hurtig Bevægelse.] hurtig, rask, nem i sine Bevægelser. (agilis. Moth. Et vevret Barn: puer. alacris.) "Som Fuglen i Luften saa vever." Baggesen. "Hvor munter, let og vever, og overgives ven som en Dreng p. flytten Kar." Samme. (Siengang. 69.) "En kort og vever Flugt p. ny, v. Hielt af lange Binger, støbt af Blv." Samme. — Deraf: **Veverhed**, en. ud. pl.

Devl ell. **Devle**, en. pl. **Devler**. [So. Wæswel.] Reb til at snøe om noget, f. G. en Søevl, hvormed et Sølas bindes t. Stangen.

Devle, v. a. 1. snøe noget sammen, i hinanden. At vevle noget sammen. (3. vilka, forvirre.)

Vexel, en. Skifte, Omstiftning. Dette tydske Ord (som kun i den nedensfor anførte Betydning: Vexelbrev, er almeen brugeligt) forekommer i nogle Sammensætninger, der temmelig hyppigthen bruges. = **Vexeldrift**, en. et Agerbrug, hvorved de indbeelte Marker dyrkes stiftvis hvert andet Aar m. langstraet Sæd, hvert andet Aar m. en rensende Sædart (Balgfrugter, Boghvede, Rodfrugter, Kaal ic.) og saaledes egentlig ikke hvile. **vexelvis**, adv. d. f. f. stiftvis. "Marsmor — som i hvide Bølger hæver sig og sænker vexelvis." J. L. Helberg. **Vexelvirking**, en. pl.-er. gensidig Virkning.

Vexel, en. pl. **Vexler**. [A. Wæschel.]

1. en Skeldsforstrøning af et eget Slags, som den, der udsteder samme, forbinder sig t. at indfri ell. lade indfri p. en bestemt Dag, og i Mangel deraf underkaster sig Vexelrettens Evang. At udstede en V. At laane Penge paa Vexel. 2. en Anviisning, hvorved en Person begierer af en anden at udbetale t. en Treble en vis Pengefum p. en bestemt Dag, og som, naar den, Fordringen gjøres til (ell. som Vexelen træktes p.) har antaget (accepteret) den, faaer samme Skyldighed, som en egen Vexel, og derfor i Pandelen gjælder som rede Penge. (en Tratte. Ital. Pratta.) At trække (udstede) en V. paa-egn. At sende een Penge v. Vexel. Gode (sikre) Vexler. At acceptere, endosserer, protesterer en V. m. fl. Kiebmændstryk. = **Vexelaager**, en. A. som drives m. Vexler ell. Vexelobligationer. **Vexelbog**, en. Bog, hvori Kiebmænd antagne Vexler, som de have at udbetale ell. indkræve. **Vexelbrev**, et. d. f. f. Vexel. foraktet.

Schytte. Indv. Reg. II. 254.) Verelcurs, en. den Værdi, som Verler fra et vist Land, ell. en vis Handelsplads have, imod rede Penge, p. en fremmed Handelsplads ell. i et andet Land. Den danske, engelske V. Verelgield, en. den Gield, man er i, i Følge udfædte (egne) ell. accepterede Verler. Verelhandel, en. S. som drives m. Verler. "Verelhandel steer enten v. at udverle Myntsforter imod Myntsforter; ell. Penge imod Verelbrevé ell. andre (Penge-) Breve." (Obligationer.) Schytte. (Dog br. Ds det Verelhandel nu sær kun om det sidste Slags.) Verelhaver, en. den, der har en, af en anden udfædt V. i Hænde. Verelmægler, en. En M. til hvem Ridsmand eller Andre henvende sig, der ville sælge ell. kjøde Verler. Verelobligation, en. Et Gieldsbrev, der lyder p. højere Rente, end almindelige Obligationer, men ei maa udfædes p. længere Tid end 3 Maaned. Verelregning, en. Maaden, at beregne Verelcursen og en Myntsforts Forhold t. en anden. Verelrente, en. den Rente, som betales af en Verelobligation, ell. af en Verels Bæls, naar den ubetales før Forfaldstiden. Verelret, en. 1. den Ret, som Verler have efter Lovene, fremfor andre Gieldsfordringer. 2. de i Henseende t. Verler gieldende Love.

Verelerer, en. pl. -e. den, som gør Ræring af at ombytte eet Slags Pengeforter f. andre, imod at beregne sig derfor en vis Fordeel (Dvgield, Agio.) "Disse Penge tilverler man sig hos de Handelsmand, som vi kalde Verelerere." Schytte. (Indv. Reg. II. 252.) "Verelerer er den, som driver Pengehandl i det Smaa." Müller.

Verle, v. a. og n. 1. [Z. wech set n.] 1. bytte, skifte, ombytte. At verle (bytte) Penge. (Noth.) "At blande Smilt m. Suf, og verle Sorg m. Glæde." Bagg. "At verle er at bytte Ting af eens Værdi — og det bruges derfor især om at bytte Penge." Müller. 2. neutr. skifte, omstiftes. (nyere, tydsk Talebrug.) "Dristighen verler ei saa snart, som Mandens Hu." Dhl. (Helge.) "Livets de, verlende Kaar." Bagg. "Da Sorg og Frygt og Haad saaledes have verlet, og endnu verle i Menneffens Bryst." Mynst. "Et Menneffeherte slaar i dets Bryst, det føler en evigt verlende Lust." J. L. Heiberg. "Thi det Jordiske verler, ustabigt det sødes og vinder." Samme.

Vext, en. S. Vært.

Vi, personligt substantivist Pronomen, den 1ste Person i Fleertallet, som br. naar flere tale i første Person, i deres eget Navn, ell. een taler i Fleres, siger ell. fremfiger noget om flere. (gen. vores. Dat. og Acc. os. Om Gen. vores see under vor.) Resgjørende Fæstter bruge i offentlige Breve og Kundgjørelser denne 1ste Person i Fleertal-

let, skøndt de tale allene i deres eget Navn. (Vi Frederik den Slette. Til vort Hof. For os er indkommen, o. s. v.)

Vibe, en. pl. -r. En bekiendt Fugl, der holder sig t. fugtige Egne, og regnes hos os t. Træffuglene. Tringa vanellus. At have Viber i Salt o: være velhavende, have Formue. (Noth.)

Vice, det lat. og fr. vice: et Ord, der sættes for ved afskillige Embedsnavne, f. at betegne den, som enten beklæder et Embede, uden at føre Titelen (f. E. Vice-Statsholder, der undertiden endog kaldes Vice-Konge) ell. som i visse Tilfælde træder i Embedsmandens Sted (f. E. Vice-Præsident) ell. som har en lignende, skøndt noget ringere Værdighed (f. E. Vice-Admiral.)

Vid, et. ud. pl. [Z. Vit, Forstand, Indsigt; af vita, see, kiende. Sv. Wett.] 1. Forstand, Gøne i Sielen t. at fatte og glemneste Ting og deres Forhold. "Man tabte Vid m. Modet, og blev dum." Bagg. "Han har godt naturligt Vid." "Brede gaaer ofte for Vid." Drdspr. (P. Syn.) "At gaae fra Sands og Vid, fra Vid og Forstand." "Ovad mere en Gud fan glemme, naar han gaaer fra Vid." Bagg. "Jeg var gaaet fra Vid og Sands, skulde jeg udholdt det længe." Rahb. (D. Tilst. IX. 212.) "Han har ikke sit fulde Vid. (Jvf. Vittighed. "Vid har større Omfang, end Vittighed som Gøne, og er mere ubestemt, kan baade betyde meer og mindre, end Vittighed. 3. Alm. betegner det Ferdigheden t. hurtigen at opfatte, passende at sammenstille, og selvigen udtrykke det Opsatte." Müller.) 2. højere Grad af Forstand, Klogskab. "Vid er meer end Styrke." Drdspr. "At det er Vid, Videnskab og Dyd, der giver Menneffet den væsentligste Glands." Walling. (Tale over Deus. S. 11.) 3. undertiden nærmest for: Vittighed. "Hun havde Vid uden Dmskab." Rahb. (D. Tilst. X. 592.) (Jvf. Kløgt.) = vidløs, adj. 1. uden Vid, uforstandig, uklog. "Vidløs efter Frnd din Siæl ei higer." Fr. Guldb. 2. fiendnere for: sandseless, uden Sands og Samling ell. Bevidsthed. "Som vidløs git hun der, bleg som et Kløg." Ingemann. (men ei i samme Bemærk. som vandsigtig.) "Dørvædet — sant han v. Teltets Dør, og tilbage han føres som vidløs." Berg. (Betr. Jfr. 297.) Detas: Vidløshed, en. ud. pl. — Vidspiller, en. (usædvant.) den, som leger m. sit Vid, m. Vittigheder. (Baggessen. Labyr. I. 182.)

Vid, adj. n. vidt. [N. S. wit. A. S. -wid.] 1. som indslutter ell. kan indslutte et betydeligt Rum, krummelig. Kiolen er meget vid. "En Kiøle m. vide Vermer. (modif. snever, trang.) — At gaae ud i den vide Verden. 2. som strækker sig, naaer ud over et betydeligt Rum. En vid Slette.

En vid Udfigt, Synskreds. (modf. indfrænket.) En vid (vidtloftig) Udfræktning, Afstand. "See, Landet er vidt nok f. dem!" 1 Mosf. 34. 31. "Paa den vide Jordens Kreds Gavnets tunge Laare sløder." Thaarup. jof. adv. vidt. 3. som danner et betydeligt Mellemrum, som har sine Dele i en Afstand. En vid Aabning: Denne Kam er ikke vid nok. "Den Port er vid, og den Vej er bred." Math. 7. 13. Døren flaaer p. vid Væg 3: heel aaben. = Vidhed, en. Bestaaffenheden, at være vid; det modfattede af Sneverhed. Amplitudo, laxitas. (Moth.)

Vidde, en. ud. pl. 1. Indslutning af et Rum, Kummelighed. Skørtets, Ktolens D. Der maa tages noget af Vidden. (Om fæste Legemer, f. E. Bøgninger ell. Kar, br. det fældnere, fløndt et andet Ord fattedes. Dog siger man f. E. Rørets Vidde for oven et større end nedentil.) 2. Afstand, Frastand. Træerne maa plantes i tilbørlig Vidde.

Vide, adv. brugtes tilførn for: vidt. f. E. vide om i Verden, i Vandet; men er forældet.

Vide, v. a. præss. jeg veed. (pl. vi veed ell. i Skriftsproget: vi vide) vidste, vidst. Den passiveste Form er ubrugelig, undt. indef. [3. vita; ek veit. So. veta.] 1. have en tydelig Kundskab, en tilstrækkelig Erfaring, et klart Begreb om en Ting, om dens Tilværelse, Natur og Væsen; have Vidshed om. Jeg veed ikke Væsen. Jeg veed, at han er en ærlig Mand. Det har jeg længe vidst. Hvoraf veed du det? — Jeg troer det ikke blot; men jeg veed det. At vide meget, have megen Erfaring, mange Kundskaber. (Man siger ikke: at vide, men: at kunne et Sprog; og: at have en Videnskab inde.) Hvad han veed, (han) har han lært sig selv. Jeg veed ikke, hvor han er, hvor han boer. "Han veed bedst Vandet, som vaded har." Drøjspr. — Han veed ingen Udvet. Vi vide (ell. veed) endnu ikke, om vort Tilbud modtages. At vide noget m. Vidshed. — At faae noget at vide 3: erfare det. At lade een vide noget 3: melde, berette ham det. Han har ladet mig vide at han rejser i Morgen. Lad ingen vide det (sig det ikke t. nogen.) Jeg gad vide, (havde lyst t. at vide) om hun var p. Ballot. (Man siger ogsaa: jeg gad gjerne vidst, om hun var der — om han kommer. "Men hvad gad den og De vel gjerne vide om mig — det gad jeg oversmaade gjerne vidst." Bagg. D. W. VI. 244. recipr. At vide sig sikker (vide, at man er sikker.) Jeg veed mig uskyldig heri. Jeg veed mig fri for at Deel heri. — At vide af noget: a.) være vittterlig om, have Kundskab om. Det veed jeg ikke af, ell. noget af. "Og han kiendte ikke sine Brodre, og vidste ikke af sine Søner." 5 Mosf. 33. 9. "En Brøde veed jeg af, og denne bliver

mit." Bessel. Ingen vidste noget af hans Rejse. Han var borte, før nogen vidste derof. — fig. Jeg vil ikke vide af den Stoi (naar man forbyder noget.) Han vil ikke vide af Sønnen (forstyder ham, vil ikke holde ham f. sin Søn.) At vide af sig selv 3: være sig bevidst. Hun vidste ikke af sig selv, da hun gjorde det. b.) Kiende til, være bevant med. Der veed man ikke af andet, end Træhuse. Han vil ikke vide af, at han kiender hende (negter; vil ikke vedgaar.) "Den græder et for Guld, som et af Guldet veed." K. Bull. — Han har adbrigt vidst, hvad Træng var (adbrigt kiendt t. Træng.) — At vide med sig selv. conscire sibi. Jeg veed m. mig selv, at jeg er uskyldig. — At vide forud (inden nogen bekræfter det.) Jeg veed forud, at han negter det. — At vide om noget. (have Kundskab om.) Der ere mange, som vide om den Sag. Hvad ondt veed du om hende? "Snart een, om hvem man intet veed, snart een, om hvem man veed formeget." J. Smidth. (vidende, partic. At være vidende om noget. br. fældnere, end upidende.) 2. i mere indfrænket ell. nære bestemt Betydning, og i egne Udtryk: forstaae, have Evne, Færdighed til. (m. infin.) "Jordens og Himmelens Skikkelse vide J at præve." Luc. 12. 56. Han veed at indrette alting p. det beqvæmste. Hun veed at give sit Svar en sin Vending. Jeg veed intet af svare hertil. "Maar du p. ingen anden Maade veed dig at redde ud." Bessel. Man maa vide at hielpe sig. Jeg veed ikke (mindes ikke) at have seet ham før. — Hvo veed, (hvem veed) udtrykker en Formodning, Usikkerhed. Hvo veed, om hun vil have ham? Hvem veed, om han dog ikke har ret? — Saa vidt jeg veed, er han hjemme (naar man udtrykker en temmelig sikker Formodning.) Veed du vel (har du hørt) at han er gift? — Du maa vide (et Udtryk, hvorved man gør opmærksom p. det, man vil fige.) = Videns, en. det at vide, at man veed noget, som almindeligt Begreb. Al vor Videns er usandskommen. Den menneskelige Videns. Tro og Videns. "Hun et hvad Væsen siger veed, hun synder uden Videns." Baggelsen. — Vidensde. et. ud. pl. og ud. Art. den Tilstand, at man har Erfaring, Efterretning, Kundskab om noget. Det er ikke fæet med mit D. Han har gjort det med mit Vidende. — Vidst, et. ud. pl. 1. d. f. j. Vidende. "Uden med sine Rederes Vidst og Samtykke." D. Lov. IV. 2. 1. "Det steere uden Kongens Vidst." Skjøfeldt. (jof. Ringos Pl. Udg. af 1827. S. 302.) 2. Kundskab, Videnskab (1.) "Skjørligt Vidst hielper os der plat intet." G. Laussen. (Post. Winterb. f. 45.) "En Fættig æres f. sin Vidstabs Skuld." Sir. 10. 13. J bygge Tilfælde nu fældent. = Videlyst, en. ud. pl.

lyst t. at vide, erfare, lære, kende. Barnet har megen **V.** Nysgjerrighed er en upassende, p. uvebfommende, ubetydelige Ting henvendt **Widelyst**. — **widelysten**, adj. som har **Widelyst** (videbegierlig.) "Maaskee han mætter nu sin **widelystne** Mand." Storm.

2. **Vide**, v. a: vidste, vidst. [**Isl.** veita. **Sw.** weta. **N.** S. witan. **Jhre.**] give, yde; præbere, præstare. (forældet.) "Han **widste** dem ingen **Laf** f. deres **Løgn**." **Claussen** Snorre. 680. "Saa **hør** man da og, at **wide** sig selv **Laf**." **B. Thott**. I. 109. "At **wide** en gode **Kaad**." **P. Claussen**. 230. At **wide** en **Ben**, **wide** en **Svar**. (**Switfeldt**.) "De **Tienere**, som **wide** deres **Herres** **Bedste**." **Switf**. "Dem **skulde** **wides** **tilbørlig** **Respekt**." **Samme**.

Widenskab, en. [**L.** Wissenschaft.] 1. ud. pl. **Indbegreb** af det, man ved, af det, man har **vis** **Kundskab**, klare, tydelige **Begreber** om. Al **menneskelig** **Widenskab** berøer p. at modtage og sammensætte **Forestillinger**. **Jans** **V.** er temmelig **indskrænket**. "Et **Forraad** af **Kundskaber** kaldes **Lærdom** m. **Den** **lyst** t. dets **Omfang**, **Widenskab**, m. **Den** **lyst** t. dets **Grundighed**." **Müller**. 2. pl.-er. i objectiv **Betydning**: **Indbegreb** af **almindelige** **Sandheder**, ell. klare, af **hinanden** **uulede**; og p. **saft** **Grundsaetninger** **knugge** **Lærdomme**, der **udgjøre** et **sammenhangende** **Heelt** i **Tænkningen**. — **J** denne **alm.** **Bemærkelse** **motsættes** det **Konst**, **hvorefter** man **ikke** blot **tænker** sig en **Widen**, men ogsaa en **Færdighed** i at **uøve**, **frembringe** noget **efter** **visse** **Regler**. — De **enkelte** **Widenskaber**. **Mathematiken**, **Philosophien**, **Theologien** er en **V.** men da **denne** **har** **mange** **Under-Afdelinger**, **siges** **man** ogsaa: de **mathematiske**, **philosophiske**, **theologiske** **Widenskaber**. "Den **siges** at **have** en **Widenskab** **inde**, som **har** en **tydelig** **Kundskab** om **dens** **Grund** og **Del**." **Müller**. — **widenskabelig**, adj. 1. som er **efter** en **Widenskabs** **Art**, paa en **Widenskabs** **Maade**; som **bestaaer** af, **udgaaer** fra **almindelige**, i **hinanden** **grundede** **Læresætninger**, som **fører** de **enkelte** **Ting** **tilbage** t. **almindelige** **Begreber**, og **forklarer** deres **Grund** og **Sammenhang**. En **widenskabelig** **Kundskab**. (**motsættes** **undertiden** den **historiske** ell. **empiriske**.) At **behandle** en **Materie** **widenskabeligt**. 2. som er **fremmet** ved, som **udgaaer** fra ell. **hører** til **Widenskaber**. **Widenskabelig** **Dannelse**. **Han** er en **meget** **widenskabelig** **Mand** (som **giver** sig **meget** af **med**, er **dannet** v. **Widenskaber**.) **Widenskabelige** **Foretagender**, **Indretninger**. — **Widenskabelighed**, en. ud. pl. **widenskabelig** **Mand** og **Stræben**; **Deftagelse** i **Alt**, **hvad** der **hører** t. **Widenskaberne** og **Bestræbelse** f. at **fremme** og **udvide** dem. — **Widenskabsdyrker**, en. pl.-e. den som **dyrker**, **lægger** sig **efter** **Widenskaberne**, en **Studerende**,

Widenskabelig, et. Et **widenskabeligt**, t. **Widenskaberne** **Dækkelse** **opoffret** **Liv**. ("At **føret** **sætte** et **svageligt** **Widenskabelig**." **D.** **Uge** **skrift**. I. 474.) **Widenskabelare**, en. ud. pl. **Philosophie** (et **npt**, af **enkelte** **efter** d. **Endste** **optaget** **Drb**.) **Widenskabsmand**, en. En **Mand**, som **har** **lagt** sig **efter** en **ell.** **flere** **Widenskaber**, og **erhvervet** sig en **widenskabelig** **Dannelse**. "Ikke **enhver**, som **forstaaer** en **Widenskab**, er **desfor** **Widenskabsmand**. **Denne** **maa** **baade** **vere** **fortrolig** m. **Widenskaben**, og **have** **lyst** t. at **stærke** sig m. den." **Müller**.

Widderlig, s. **modhydelig**.

Widie, en. pl.-r: [**J.** **Vidir**. **N.** **S.** **Withig**. **N.** **S.** **Wied**, **Wede**.] 1. et **Arv**, der **tillægges** **flere** **Arter** **Træer**, som **høfe** t. **Pilenes** **Slægt** (**Salices**) og **overhovedet** **har** **Den** **lyst** t. **diffe** **Træers** **sele** og **tsielige** **Træer** (der ogsaa **selv** kaldes **Widier**, **Dier**, hos **Woth** **Widier**.) 2. **Særdeles** en **vis** **Pile-Art**; **Widiepil**. **Salix caprea**. "Den **sele** **Widie** **jeg** **opelste** v. **din** **Side**." **N.** **Bull**. "Man **skal** **uride** **Widien** **medens** den er **grøn**." **Drfspr**. = **Widiebaand**, et. **Baand** af **Widier**. **Widiekuro**, en. **Kuro**, **skett** af **Widier**. **Widieris**, et. pl. d. s. **Widier**, **Widiegrene**.

Widne, et. pl.-r: [**J.** **Vitni**. **N.** **S.** **Ge-vita**.] 1. d. s. **Widnebyrd**. "Da **hør** han at **føre** de **Folk**, som i **hans** **Huus** **ere**, ell. **Andre** t. **Widne** **derpaa**." **D.** **F.** **VI**. 17. 14. At **bære** **Widne** om **noget**. "At du **kan** **bære** **Widne** m. **dig** **selv** **derom**." (være **dig** **det** **selv** **bestilt**.) **P.** **Thott**. I. 25. "Trugt **hvilfe** de, og **evigt** **Widne** **bære** om **Eders** **Daad**." **C.** **N.** **Lund**. 2. den, som **vidner**, ell. som **udsiget** at **have** **seet** ell. paa **anden** **Maade** **selv** **erfaret** **noget**, ell. som af **saadan** **Erfaring** **betræfter** en **andens** **Udsagn**; **især** **naaf** **dette** **sket** **efter** **Indkaldelse** f. **Retten**; og **under** **Ed**. (**Widne**, **Widne**.) Et **edeligt** **V.** At **have** **Widner** paa **noget**. At **kræve**, **drage** **een** t. **Widne** p. **noget**. At **sig** **noget** i **Widners** **Paahør**. At **føre** **Widner** i en **Sag**. At **sætte**, **stæffe**, **fremstille** **Widner**. At **sætte** et **V.** (**best** **dets** **lygtbighed**.) **Opblyde**, **troværdige**, **uguldige**, **salte** **Widner**. (**J** **ældre** **Dansk** **skives** **baade** **Subst** og **Verb**. **skiftewis** **vinsde** og **Widne**.) 3. i **mere** **uagentl.** **Betydning**. at **være**, **have** **været** **Widne** **til** en **Handling** o: **have** **seet**, **overværet** den. **Jeg** **har** **tidt** **været** **Widne** **til**, at **han** **bar** **endnu** **tungere** **Byrder**. **Det** **kan** **jeg** **være** **Widne** **til** o: **bevidne**. "Vi **ere** **Widner** **til** **alt** **det**, **han** **har** **giort**." **Nv.** **G.** **10.** **39.** = a.) **Widne** **beviis**, et. **Beviis** i en **Retssag**, som **føres** v. **Widner**. "Er **der** **seet** et **tilstrækkeligt** **Widnebeviis** **for**, at **dette** er **Tilfældet**." **N.** **Drsted**. **Widneforhør**, et. pl. d. s. **Widners** **Forhøring**, **Udspørgelse** f. **Retten**. **Widneforelse**, en. pl.-r. **Handlingen** at **føre**

Widner, bestyrke sin **Sag**, ell. sælde **Wob-**
parten v. **Widner**. **Widnepligt**, en. (kan
ogsaa henføres til v. at vidne.) Pligt t. at
afslægge sit **Widnesbyrd**, hvilken t. en vis
Grad paaligger den, der er størvet t. at
vidne i en **Sag**. **A. Drsted**. (Gunonia. III.
489.) **Widneskrøning**, en. **Retshandling**,
at indskræve een t. at vidne i en
Sag; ell. **Kaldseddelen**, hvorved dette sker.
= b.) **Widnesbyrd**, et. pl. d. s. [**J. Vit-**
nisburdr.] 1. **Udsagn**, grundet p. egen **Er-**
faring, hvorved **Sandheden** af en **Gierning**,
(**Alendsgierning**) af en **Sags Forhold**, af en
Andens Udsagn bekræftes ell. bringes f. **Dag-**
gen. Et troværdigt **V**. At afslægge et edes-
ligt **V**. om noget. At sige, fører falskt **V**.
mod nogen. ("Mange bare falske **Widnes-**
byrd imod ham." **Marc. 14. 56.**) At for-
dre eens **Widnesbyrd**. — **Udsaa** sig. om
stolsøse **Ting**. 2. et høitidligt (**Kristligt**
ell. **mundtligt**) **Udsagn** om det, man i **Hens-**
seende t. en **Andens** **Verdikalitet**, **Evner**, **Du-**
elighed m. m. holder for at være sandt. At
give, meddele een et godt, berømmeligt **V**.
Han har kun slette **Widnesbyrd** om sin **Dy-**
ferstel. — **vidnesfast**, adj. 1. som kan bevises
m. gyldige **Widner**. 2. som har de **Egen-**
skaber, at han kan afslægge et **gndigt** **Wid-**
nesbndt. (**Moth.**) 3. adv. i **Widners** **Dvers-**
værelse. Han lod ham det **vidnesfast** for-
kynde. **vidnesfor**, adj. -d. [. s. **vidnes-**
fast; 2. (**Moth.**)

Widne, v. n. og a. 1. har: [**J. vitna.**]
1. neutr. afslægge **Widnesbyrd**; udsige hvad
man af egen **Erfaring** veed om en **Sag**.
"At vidne i en **Sag**, vidne for **Retten**.
"Den **vidner** ikke vel, som vred er uden
Stiel." **P. Kolle**. At vidne for, imod een.
At vidne om noget, om **Sandheden** af en
Fortælling. — **Ugentl.** om uperfonlige **Giens-**
stande. "Disse **Gierninger** vidne om mig."
Joh. 10. 25. Hans **Arbejde** vidner om
utrættelig **Fid** (æder, bærer **Præg** af.)
2. akt. bekræfte, udsige v. **Widnesbyrd**, be-
vidne. "Har du aldrig meent, at vidne
Sandhed, og dog siden erkjendt, at dit **Wid-**
nesbyrd var usandt?" **Mynster**. "Ingen
kan vidne **Nogen** sin **Mund** fra." **Drbpr.**

Widskab, et. s. under v. **vide**.

Widt, adv. (videre; videst) er neutr. af
adj. **vid**; men som br. i endel særegne **Ud-**
sæle: 1. om **Ufstand**, **Frastand**; (ofte med
Bibegreb om, at denne forholdsvist er ikke
tinge; for: langt.) **Træerne** ere plantede
f. **vidt** fra hinanden. Hans **Kundskab** stræk-
ker sig ikke **vidt**. Jeg kan ikke gaae **videre**.
Han har været **vidt** omkring i **Verden**. "Det
udbredte sin **bestiermende** **Stygge** **vidt** hen
over **Landene**." **Mynster**. — sig. **Inden** vi
gaae **videre** (i **Sagen**.) At tale **vidt** og **bredt**
(**vidtløstigt**) om noget. Det er **vidt** og **bredt**
bekjendt. At giøre **vidt** og **bredt** (meget
Dæsen) af noget. "Over disse **Store** dog

kan **præle**, og giøre **vidt** og **bredt** af **ingen-**
ting!" **Storm**. 2. om en vis **Grad** i

Fremskridt, en **Handlings** **Fremgang**, ell. i
indvortes **Stærke**. Hvor **vidt** er du kom-
men m. **Arbejdet**? Det er kommet f. **vidt**
m. denne **Sag**, t. at han kunde træde til-
bage. Han har drevet, bragt det **vidt** i sin
Konst. **Saa** **vidt** lykkedes **Jorsøget**. **Saa**
vidt (indtil den **Grad**) gif hans **Forblin-**
delse. At drive noget f. **vidt**. — **Saa** **vidt**
jeg veed; **saa** **vidt** jeg kan forstaae, begribe
(**quantum**, **quatenus**.) Han skal have sit
Udlæg, for **saa** **vidt** som det ikke allerede
er ham betalt. (in **quantum**.) 3. **com-**
par. **videre**, om **Fortsettelsen** af en **Hand-**
ling. Hvad sagde han, hvad fulgte **saa** **vi-**
dere? (Hvad **saa** **videre**? — Og **saa** **videre**:
naar man afbryster noget, som anføres ell.
omtales.) Der er intet **videre** foretaget.
En anden **Gang** tale vi **videre** herom. **Intil**
videre (f. en **Tid**, til det anderledes bestem-
mes.) — Man bruger denne **Compar.** p. en
egen **Maade**: f. **E**. **Gjör** det uden **videre**
Dmstændigheder. (**Udsaa** blot: uden **vi-**
dere. Han gif **uden** **videre** lige ind i **Stuen**.)
Han vilde ikke give **nogen** **videre** (**ydertligere**)
Fortælling. 4. **J** **Sammenfatning** m.
Participler br. især: **vidtbekjendt**, adj. v.
bekjendt p. mange **Steder**, f. mange **Folk**.
Ligeledes: **vidtberygget**, **vidtberømt**, **vidt-**
strakt, som er **udstrakt** **vidt** i **Længden**, ell.
over et stort **Num**. "Over **Egn** p. den
vidtstrakte **Jord**." **Pyram**. **Stærkodd**. 150.
vidtrudsende, hvortil **Udsigten** er **fiern**, hvis
Udsørelse, **Dynaelse** el. er nær. **vidtrud-**
sende **Planer**, **Foretagender**. — **Flere** fore-
komme hos **Digtere** f. **E**. **vidtstingrende**,
vidtstyggende, **vidtstraalende**, o. fl.

Widtløstigt, adj. [**L. weitläufig.**]

1. som har **vide** **Mellemrum**. En **vidtløstigt**
Skrift, **Tryk**. At **skrive** **vidtløstigt**. (**mod-**
sat **tæt**.) 2. som **fremstattes**, **fortælles**,
siges m. **megen** **Udsørlighed**, m. alle sine **Dm-**
stændigheder, og derfor varer længe. En
vidtløstigt **Fortælling**. **Skriftet** er **vidtlø-**
stiger, end det behøvedes. At være **vidt-**
løstigt i sin **Tale**. En **vidtløstigt** **Stil** (**mod-**
sat: **fort**, **sammentrængt**, **sandbig**.) 3. stor,
meget **udbredt** og **tillige** **sammenfat**. Han
har meget **vidtløstige** **Embedsforretninger**.
Et **vidtløstigt** (**kort**) **Præstefald**. At have
en **vidtløstigt** **Familie**. 4. i d. **Tale**:
vidtløstige **Slægtninge**. (m. hvilke man
langt ude er **beflægtet**.) At være **vidtløstigt**
o: **udsvævende**, **libertig**. = **Deraf**: **Wid-**
løstighed, en. ud. pl. **Bestaffenheden** at
være **vidtløstigt**. "Naar **Udsørligheden** **over-**
drives og **udarter** t. **Widtløstighed**." **Stoud**.

Widunder, et. pl.-e. [**So. Widunder**.
Af det **gl. Wid**, **Wide**, **Smilen**, **Synsre-**
sen. **Ihre**.] en **Ting** ell. en **sandselig** **Erfa-**
ring, som v. sin **selfomme**, **usædvanlige** **Art**
sætter os i **Forundring**; noget, som er os i

høi Grad forunderligt, fremmedt ell. uforklarligt. Prodigium, ostentum. (jvf. Under, Underværk.) "De Vidunder, du p. Himlene udbreder i Millioner Tal." Tullin. Man saae p. ham, som p. et D. "At være t. Spot og Vidunder f. Verden." E. E. Pontoppidan. 1653. "Jeg er nær v. at blive t. et Vidunder blandt alle Folk af min Stand." Sneedorf. "Naar man driver Svøg m. Straffe — og lader den Lemskede løbe t. Vidunder." Schutte. Han var et D. af Lærdom. "Fandt man i Alt ham et sandt Vidunder af Fild og af Trostak." Bagg. Kan nogen forklare dette Vidunder? "Et mageløst Stenheds Vidunder." Bagg. = Vidunderland, et. Et selvsomt, forunderligt, af Vidundere opfyldt Land. (Baggens. Kabnr. 1. 304.) Vidundermærke, et. poet. Mærket, der hviler over en vidunderlig Tid, ell. eventyrlige Sagn om denne. "Dvad der, i vor Aldsalders Poesie, af Hedemolds Vidundermærke fatted." Bagg. (Hienqang. 131.) — vidunderlig, adj. som er lid et Vidunder, i høi Grad forunderlig. En vidunderlig Begivenhed. "Førtællinger om vidunderlige Tildragelser og Miraculer." Nyntser. Die, en. f. Vidie.

Die, v. a. 1. [3. vigia. N. S. w. i. j. en.] den alm. Bemærkelse er: ved heitidelige Stikke ell. Ceremonier at bestemme, bestikke t. helligt Brug, t. et helligt Embede, m. m. (jvf. indvie, og Kirkevielse.) Diet Brød, viet Viin. (Golding.) "Ertiendtlig Savnets Taare rinde: den vie det (Hvilskebet) til stille Frød." Thaarup. — I Danst br. det nu især kun 1. om den æstfliche Handlung, at en Præst v. viffe kirkelige Ceremonier forener Mand og Kvinde i Hægtstak. At vie et Par Folk. De skulle vies hjemm, i Kirken. 2. om den heitidelige Handlung, hvorved een af Bistoppen forordnes (ordineres) t. Præste-Embedet, ell. en Præst forordnes, helliges t. det bispeelige Embede af en anden Bistop. At vies til Præst. (Derimod: At vies til en Præst: om et Fruentimmer, der ægter en Præst.) Dog høres Verbs i denne Bemerk. fieldnere end Subst. Vielse i: Præstvielse. Bispevielse. 3. hos enkelte næere Digtere og i senere Stille usbertiden for: indvie, hellige, i Alm. "Dig vier sønlig Sindelag hver Kraft, hver Sone, Himlen gav." Thaarup. = Viebisp, en. den, som er viet t. Bistop, men ikke har noget eget Stift ell. Bispedømme. Moth. (hos Catholikkerne.) Diebrød, et. i den catholiske Kirke: det indviede Brød, Alterbrød. (Hos alle.) Moth. Dievand, et. ud. pl. i den catholiske Kirke: indviet Vand, der stænkes omkring v. kirkelige Ceremonier, og hvormed Folk i Kirkerne bestænke sig. Deraf: Dievandskøst, Dievandskiedel, Dievandskøst. = Vielse, en. pl. - r. Handlingen at vie;

især Hægtstak, Brudevielse. At holde en D. Der er D. i Kirken i Dag. — Deraf: Vielsebrev, et. d. s. f. Kongebrev, 2. ell. Vidnesbyrd, som en Præst giver om et Hægtstaks lovlig Vielse. Vielsefale, en. d. s. f. Brudefale.

Dist, et. pl. d. s. en sagte Bevægelse i Luften, et Windpust. Et Dist af Vestensvinden. Windens sagte D. i Seilet. "Som Gran, der af et Dist t. Intets Grube føres." Baggesen. "Hvert Suus og Dist i Skov og Vang." Samme.

Diste, v. n. og a. 1. har. [Ev. v. v. a. 1.] 1. neutr. bevages hid og dld v. Winden. Hendes Haar vistede i Winden. Winden viftende Lue. Enstet vifter v. Trækvind. "Distet mildt I Aftnens spægende Vinde!" Ingem. 2. act. bevæge noget saaledes at en sagte Wind ell. Luftning frembringes. At vifte til. Stden m. en Flædervinge. At vifte een, vifte sig i Ansigtet. "Et visnet Løv, som uset viftes hen." S. Staffeldt. "Du mig ofte vifte mildt imøde Lethes lunde Dust." Bagg. At vifte med Haanden, m. et Lærklæde. — Deraf: Viften, Viftening, en. En sagte Viften. "Sydens lunkne Viftning." S. Staffeldt.

Diste, en. pl. - r. 1. Et Redskab t. at vifte med. f. Ildvifte. — særde. et saabant Redskab, der kan sammenfoldes og bredes ud, hvormed Fruentimre deels holde Solens Straaler fra Ansigtet, deels vifte sig f. at køles. 2. Distte i Brænderier kaldes et Kors, m. derpaa anbragte Floie, som enten v. et Haandsving, ell. middelbart v. et Dreiv, sættes i Omkøb, f. at bevirke en Luftstrøm, der bortfører Dampene, og derodt hurtigere svaler Røstningen i Røstefarret. = Distesbyg, et. Et eget Slags Byg, som v. sine udstaaende Stakke ligner en Vifte. viftes dannet, adj. dannet som en udflaaet B. Vifsteannebe Blade.

Dig, en. (pl. - er. fielden.) [3. og Ev. Vik.] En Bugt; særde. en Bugt af Havet, hvor det gaer ind i Landet; en Fiord. Fiord har man sædvanlig brugt om en større, dybere Indbeining af Havet; Dig om en mindre. Et islandst Dedsprog siger: En Dig bør ligge imellem Venner, en Fiord imellem Fiender." P. E. Müller.

Vige, v. n. og a. veg. er vegen, veyet. pl. vegne. (er og har) [3. vikia.] 1. neutr. gve langsomt efter f. et Træk, en skændelse ell. drivende Kraft. Stenen vil ikke vige (naar Kraften t. at bevæge den ikke er stærk nok.) Væggen er veyet noget p. denne Side. "Før Klippen veyg, før han skal svige." E. Frimann. Søren vey langsomt tilbage. — fig. Jeg viger ikke f. ham (giver ikke Plads f. ham.) "Umuligt kunne de bestaae m. hinanden; den ene maa vige for den anden." Balth. Han vil ikke vige et Skridt (ikke gve det mindste efter.) "Den

glade Digter, f. hvis Latter Livets Nummer veg." Bagg. 2. neutr. gaar bort fra, gaar til Side, forlade. "Sun viger ikke fra ham. Dig bort fra mig!" "Diger fra mig, alle I, som gjøre Uret!" Pl. 6. 9. "Da veeg Herrens Aand, da veeg Trøst og Glæde fra dem." Monfer. "At vi maa lære at frygte dig, og at vige fra det Onde." Samme. — At vige af Veien f. een. At vige tilside. "Dog Sønnen alt f. snart, og du med Sønnen viger." Jacobi. fig. At vige af fra den rette Vej (fra det, som ret er.) "At de vige af fra en herjende Mening ell. fra en indført Talebrug." Bagg. N. Alim. 124. (f. afvige.) 3. act. (dog uden passiv. Form.) At vige sit Sæde, vige sin Plads (forlade.)

Vigtig, adj. [I. vigtig. jvf. v. g. t i g.] som har meget at sige, meget at betynde, som der ligger stor Magt paa; gieldende, betynde, magtpaaliggende. Det er mig en vigtig Sag. Et vigtigt Vrende. En vigtig (gieldende) Aarsag. En af de vigtigste Mænd i Staden, i Raadet. Han vil gjøre sig vigtig (lade, som han var betynde.) = Vigtighed, en. ud. pl. Bestafsenheden at være vigtig; Betydning. En Sag, en Mand af Vigtighed. Han giver sig megen V. (v: vil faae Andre t. at troe, at han er vigtig.)

Viin, en. pl. Vine, om flere Arter. [I. og A. S. Vin.] den Drik, som faaes af Viindruers udpressede Saft (Druemost), naar denne i nogen Tid har glennemgaaet en Giering. Gammel, ung, stærk, let, hed V. Røde, hvide, franke, spanke Vine. = viinagtig, adj. som har Lighed m. Vin. En viinagtig Smag. Viinanker, et. Et Kar ell. Træ af en vis Størrelse, (sædvanlig p. 40 Potter, ell. $\frac{1}{2}$ Drehoed) hvori visse Wine føres ell. sælges. Viinavl, en. ud. pl. Viintraæts Dyrkning f. at frembringe Viin. (Viinavling. Guldb. B. Bist. II. 210.) Viinbjerg, et. Egentl. et Bierg, en biergig Egn, hvor Viintraæter ere plantede; men det br. ogsaa for: Viingaard, ell. ethvert Sted, hvor der er en betydelig Plantning af Viintraæter. Viinblad, et. Et enkelt Blad af Viintraæet. Viinbær, et. Bær, som er Viinstoffens Frugt (og hvis Samling i en Klasse egentl. ere en Viindrue.) Viinbærne, en. B. der samler sig i Viinsfadene. Viincaedel, en. et Slags Drik, lavet af varmet Vin og Suffer m. m. (Viinvalle.) Viindrifker, en. den, som jævnlig og glerne drifker Viin. Viindrue, en. Viintraæts Frugt; saavel om de enkelte Bær, som om disses Samling i en Klasse (men især det sidste. Viinbærklase, i den gammeld. Bib.) Viindyrkning, en. d. s. f. Viinavl. Viineddike, en. E. som tilføres af Druer ell. suur Viin. Viinsfad, et. Et Fad, en stor Lønde, hvori Viin glemmes ell. forsendes, (f. Drehoed.) Viins-

flask, en. En Flaske t. Vin. "Viinsflasker, fordi den formodes bestemt t. at indeholde Viin; beholder sit Navn, uagtet der maaskee er Baad ell. slet intet i." Kabb. (D. Tilst. V. 392.) Viingaard, en. Et Sted, et Stykke Land, hvor Viin dyrkes; en Viinhave. (Kongens Viingaard i Kiøbenhavn. 1510.) Viingaardsmand, en. den, som passer en Viingaard. (Golding.) Viingeist, en. det stærkste, fra alle Vandsdele luttrede Brandeviin, hvad enten dette er brændt af Druer ell. Korn. Spiritus Vini. Alcohol. Viingiarer, en. den Tilstand, hvori søde Vædsker komme, v. enten at udsættes f. Luften ell. blandes m. et Gieringsstof, og hvorend Alkohol dannes som Bestanddeel af Vædskene; hvorend en længere forsat Giering danner Eddikesyre og kaldes da Eddikegiering. Viin-glas, et. Glas til at drifke Vin af. Viingud, en. de Gamles Gud f. Vinen; Bacchus, Enaas. Viinhafte, en. p. som br. i Viingaarde. (Moth.) Viinhandel, en. Handel m. Wine. Viinhandler, en. den, som handler m. Vin, sælger Viin ud. Viinhov, en. Et stort Kar, hvori Wine finder, naar den renses. (Golding. Moth.) Viinhuus, et. Huus, hvor Vin sælges og offentlig udstykes (f. Viinfielder.) Viin-høst, en. Gieringen af afplukke og samle Viindrueene t. Presning. Viinkande, en. K. til at skienke Viin af. Viinkar, et. Kar, hvori Wine peres eller glemmes. Viinfielder, en. 1. K. hvor man glemmer V. 2. en Kielder, hvor Viintappere saavel glemme, som udsælge Wine. Viinfiender, en. den, som vel forstaaer at skienke imellem forskjellige Slags Wine og at prøve deres Godhed. Viinkær, adj. som holder meget af V. Viinkyper, en. pl.-e. den, som gaar t. Haande i en Viinfielder m. at tappe, omtappe og blande Wine, og forstaaer sig herpaa (Viintappersvend.) Viinsland, et. pl.-e. L. hvor Viintraæter vore og dyrkes i Mængde. Viinløv, et. n. s. coll. Viinstoffens Blade. Viinmaal, et. W. som bruges t. Viin. Viinmaaned, en. kaldes i Viinlandene October Maaned. Viinmost, en. d. s. f. Druemost. Viinperse, en. Indreining, hvorend Drueenes Saft udpresses. (S. Perse.) Viinpipe, en. pl.-r. Et Slags store Viinsfade. (S. Pipe. 4.) Viinprøve, en. Prøve, som sters m. Vin, f. at forvises om dens Godhed ell. Forsælsning. Viinprøver, en. den, som forstaaer at prøve W. og besætter sig dermed. (Moth.) Viinpal, en. P. hvortil Viinrankerne stottes og bindes op. (Moth.) Viinqvist, en. Kvist af en Viinstof. (D. Bibel.) Viinranke, en. pl.-r. 1. en ung, beielig Green af Viintraæet, der snør sig om og op ad den Viinstand, som Træet er plantet v. (S. Ranke.) 2. d. s. f. Viinstof, Viintraæ. At plante,

opelste Wiinranke. (Roß anfører adskill. Navne p. Wiinranke, f. E. aabne Ranke, lufte Ranke, Leicranke (som ei ere opbundne), Stofranke (som vore lige op ad) Staberanke, som vore v. Pøle, o. fl.) wiinriig, adj. som gløer, frembringer megen Wiin. wiinrige Druer. En v. Provinds. Wiinruus, en. ud. pl. R. som saaes af at drikke Wiin. (Rahb.) Wiinmag, en. Smag af eß. efter Wiin, wiinagtig S. Wiinsteen, en. ud. pl. et naturligt Salt, der under Winens Gæring sætter sig p. Bunden og Eiderne af Wiinfade. Naa V. renset V. (Tartarus.) Wiinsteensyre, en. En Syre, som udgør den største Deel af Wiinstenen. Acidum tartaricum. Wiinstof; en. den Vært, hvis Frugt er Wiindruen; Wiintræet, Wiinranken. Vitis vinifera. ("Dg Træerne sagde til Wiinstoffen." Domm. 9. 12. Bib. 1550. Wiinbartræet i den gammelb. Bib.) Wiinuppe, en. Grynsuppe ell. lignende S. hvori kommer V. wiinful, adj. som har en behagelig Enslighed, liig visse Wine (Rhinsvlin.) Wiinysyre, en. den Syre, som indeholdes i Winen. wiinysrlig, adj. noget wiinful. Wiinæk, en. Lødesæk t. at giemme Wiin i. (Golding.) Wiintapper, en. En Wiinhandler, der stænter Wiin ud f. Gæster. Wiintræ, et. d. s. fl. Wiinstof. Giinvalle, en. Et Slags Wiincandel ell. Wiinsuppe. (i ældre Str.) Wiinæble, et. Et Slags Wæber af wiinysrlig Smag. (Woth.)

Wiis, en. ud. pl. [X. S. Visø. Sv. Wis.]
 1. en Handlings tilfældige Bestaffenhed; Waade at handle p. Paa den V. gaar det ikke an. Han har p. en liffig Wiis (ell. p. liffig Wiis) skaffet sig dette Document. 2. Waade, hvorpaa noget pleier at skee, at giøres; Brug, Stik. Efter gammel D. "Efter at Werdens Wiis." 1 Mos. 19. 31. "Imod den Wiis og Wane, som lang Tid havde været brugt i Papedommet." Goldings R. Hist. "Ihi det var Præsternes Wiis m. Folket." 1 Sam. 2. 13. Han har sin egen Wiis. At blive v. sin gamle D. Lad enhver følge sin Wiis. At holde sig efter Lands Stik og D. "Lands Wiis, Lands Wre." Ordsp. (jof. Stik. Mode.) 3. i Sammensætn. danner det Adverbier, som betegne den Art ell. Waade, der bestemmes v. det foregaende Ord. f. E. deels-wiis (Deel efter Deel) hobepiis, forsviis, lesligheds-wiis, parwiis, sangwiis, o. s. v. Ligeledes om Raal og Vægt, hvorefter noget sælges ell. uddæles; f. E. lodwiis, pund-wiis, stæppe-wiis, tønde-wiis, o. fl.

Wiis, adj. [Sv. wis. I. w e i s.] vidensde, som veed noget; br. kun i dagl. Tale i de Talemaader: at giøre een noget wiis o: indbilde ham noget. At giøre een wiis paa noget o: giøre ham Bested, Kundskab om. (Oertil kan maa skee henføres de Ord af den

lavere Talebrug: wiisnæset, (næst-wiis) wiis kiefet, wiisundet, usforstammet, alt f. driffelig i sin Tale.)

Wiis, adj. pl. wisse. [I. vis. N. S. w i e s. I. w e i s.] egentl. og oprindelig som veed meget, mer end andre; men især: som er i fortrinlig, i høi Grad overensstemmende m. Fornuften, som udrinder af en dyb og klar Indsigt; og (om Personer) som besidder en saadan Indsigt, har denne Egenskab. sapiens. En wiis Handlemaade, Dydsførel. Et wiist Raad. En wiis Mand. "Den er den wisseste, som gæver mest sit Folk." Storm. En af de største Wisse. "Sag tænkte, at en Wiis p. saadan Daarlighed et satte Prits." Storm. "Den Hiertets Wærme, som udmærker den Wisse fra den Wærde." Bagg. = wifelig, wifeligen, adv. v. en wiis Maade. — Wiisdom, en. ud. pl. den Egenskab, at være wiis; en høiere Grad af Klogskab. (Bogge Ords Bemærkelse er egentl. kun i Graden forfællig; men Wiisdom br. især om Fornuftens høiere Indsigt, anvendt p. Livets æbste og vigtigste Formaal. S. Klogskab. "Wiisdom er Gøne t. at erkende det Bedste, saavel de bedste Wiisdom, som de bedste Midler; Klogskab, er Gønen t. at vælge de tiensligste Midler." Müller. "En Nar, som uden Stam tør af sin Wiisdom prale." P. M. Troiel. "Grundsætninger, der ikke lære Wiisdom, men blot Klogskab." Rahb. (D. I. XI. S. 307.) — Af Ordets oprindelige Bemærkelse: den Egenskab, at vide meget, haves endnu den Talemaade: At udbramme al sin Wiisdom o: giøre sig til af, somme frem m. alt det, man veed om en vis Gienstand. = Heraf: Wiisdomsaaend. ("Den Wiisdomsaaend dig lærte, hvad Wærdighed det er, som egner Wærd." Rein.) Wiisdomslære, og fl. — Wiismand, en. pl.-mand. den, som er wiis ell. (ironisk) den, som troer at være det. "Som det summer Wiismand." I. Kothé. "Wiismanden giwer os den vigtige Advarsel." Samme. (Nat. Betr. I. 348.) "Widere Wiismands Wæle." P. Svvs Ordsp. I. 483.

Wiking, en. pl.-er. [I. Vikingr.] en Sørover. (forældet; men br. dog jævnlig i histor. Str. og hos Digtere.) Heraf: Wikingførd, en. Wikingstrog, et. Sørovert.

Wiske, en. pl.-r. En Plantslægt, hører af især en Art (Vicia sativa. Fodervikker) dyrkes som Foderurt. At fodre m. Wiske: At saae Wiske. (det br. mest i pl.) Heraf: Wiskeager, Wiskefoder, Wiskehalm o. fl.

Wiske, v. a. 1. [d. tybste w i s k e n.] svøbe vel ind i noget. At wiske noget ind i Papir. (Ordet er overflødig. f. svøbe og vinde; og jof. indwiske.) Med præp. br. især i d. Tale: At wiske om, wiske op, wiske sammen, wiske ud. (Woth.)

Wid, en. ud. pl. [Sv. Vild, Vildi.] Gunst, Medhold, Partisthed. (forældet.)

"For Svæst ell. Søve, Wild ell. Benstab." D. Lov. II. 17. 16. "Derfor bestodes, at de m. Nogen, enten f. Wild eller Benstab see igiennem Fingre." II. 9. 3. "Men hvo, som uden Wild t. Sagens Dyhav seer." Bording. II. 14. (Jof. II. 57.) "Naar hvert regieres snart af egen Wild og Tanke." Samme. II. 278. ("Herrevild og Spauesild endes snart." Drdspr.) [Heraf Adject. wildig eller villig. s. nedenfor.]

Wild, adj. [Jof. villr. A. S. wild.] A. 1. som ei er p. rette Wei, ell. som ei kan finde den. "Over er wild i Andens Braa." Drdspr. P. Svov. (Nu kun brugelig i Talemåden: at fare wild v: komme af sin rette Wei og nogle flere Talemåder. (s. det nedenfor anførte adv. wild.) Heraf: wildfarende, Wildfarelse, wildlede, Wildspor, og fl. 2. urolig, tøseløs, ustyrkelig. En wild Dreng, Pige. Denne Hest er mig alt f. wild. Det vilde Hav. "Den vilde Bølge." Thaarup. (s. wildraadig, Wildfab.) 3. regeløs, uordentlig. Hans Spil er ganske wildt. At tale wildt. De raabte wildt imellem hjerandere. "Vilde Raab mod Himlen stige." Thaarup. B. som er uden Kultur, uden Forædling v. Kunst og Dyrelse; 1. om Natur-Stienstands (Jord. af Dnres og Planteriget) som fattedes Kultur. Vilde Dnr (modsat tamme ell. Hønsdyr.) Den vilde Hest, Hesten i sin vilde Tilstand. (s. nedenfor Wildband, Wildsviin, o. fl.) Vilde Planter, i Modst. t. Havedærter, dyrkede Planter. Denne Plante vorer ikke wildt (af sig selv) her i Landet. En wild (ubrukt) hebe, Bøken. Den vilde (ubeboede) Skov. Det vilde Hav (Oceanet.) At strige i den vilde Sky. 2. om Menneffet: uden det selskabel. Røst Kultur. Vilde Mennekker, ell. blot Vilde, v: de, som leve i den aldeles raae Naturstand, uden at borgerlig og m. ringe selskabelig Forbindelse. De Vilde i Nynholland. Menneffet i dets vilde Tilstand. (Udtrækket er vækkende, da der gives mangfoldige Grader i Wildhed; og ei engang Mangel paa Agerbrug nødvendig forudsætter en fuldkommen Wildhed.) 3. som fattedes moralsk Kultur, usædelig. At føre et wildt og ryggesløst, uordentligt Levnet. 4. wildt Røst v: en lidvært af fædderpet Røst i Saar. = Wildband, en. pl.-ændet. Den almindelige And (Anas boschas) i dens vilde Tilstand. Wildbane, en. pl.-r. indhegnet Skov ell. Mark; hvor Jagtretten tilhører Kongen ell. en anden Grundtæler. Kongens V. Wildbasse, en. d. s. f. Wildsviin. (Arreboe. Heraem. 243.) Wildbrad, en. ud. pl. 1. d. s. f. Wildt, n. s. (P. Svovs Drdspr. I. 488.) 2. Dnretid; Steg ell. anden Ret, lavet af Dnretid ell. andet Wildt. Roth. J. Villibrad. "Thi Lappen i det Fjeld sig Wildbrad vel behager." Arreboe. (Heraem. S. 66.) Naesten foresat; men

fortiente at optages. Wilddyr, et. D. som lever i Wildhedens Stand, wildt Dyr. (Fibigers Soph.) — Wildfarelse, en. pl.-r. det, at fare wild; men kun i fig. Bemærk. en falsk, urigtig Mening ell. Slutning, især den, der udrinder af urigtig ell. mangelfuld Kundskab. At forlede een til, at gjøre sig wild i en V. En sandfættig V. v: en saadan, som Sandfættens Usfuldkommenhed giver Anledning t. Den betog mig min V. At falde i en V. "Søigefulle Dnd, under hvis Skjal Sandhed og Wildfarelse kunde mødes." Rynster. (Jof. Fordom. "Fordom tilkiendegiver nærmest en urigtig Maade, hvorpaa en Mening er fattet; Wildfarelse nærmest Menningens egen Urigtighed. — Det er især de nedarrede Wildfarelser, som kaldes Fordomme." P. S. Müller.) — wildfare, v. n. fædent og usædvanligt for: fare wild. (Jof. det selv. particip.) "Den, hvis Fod længe har wildfaret i et dunkelt Dde." Kampmann. (Jof. sig i de sk. Videnst. 13. S. 170.) "Naar i en Vrken Vandreere wildfare." Ingemann. (Digte. 2 Udg. S. 163.) wildfarende, adj. v. 1. som fæder wild, som er kommen fra sin rette Wei. En wildfarende Vandringsmand. "I vare som wildfærende Faar." 1 Petr. 2. 25. (Usædvanligt er i samme Bemærk. det pass. partic. wildfæren. "Klagelnd, som varer wildfæren Mand." Forrens Digte. II. 71.) 2. som betog paa, udrinder af en Wildfarelse; urigtig, selskagtig. En wildfarende Mening, Grundsaetning. "Jeg overlader mig — til den adrig wildfarende Wiisdoms Bestirelse." Raabk. "Saaledes, at han offentlig fulde gientaste sin wildfarende Lærdom." Mandal. — wildføre, v. a. 2. d. s. f. wildlede. (Ambergs Drbb.) wildførende. Berg befr. Jfr. 180. "En falsk og wildførende lidvækkings Gang." D. Ugestr. II. 44. — Wildgaas, en. pl.-ges. den almindelige Gaas (Anas anser) i dens vilde Tilstand. Wildgang, en. En wildsom Gang, Labrynth. wildhovedet, adj. d. s. f. wildfindet. (B. Thott. II. 115.) Wildkat, en. Ratten i dens vilde Tilstand. fig. i dagl. T. en wild, ustyrlig ung Pige. wildled, v. a. 1. føre v. Afveie, føre een wild, gjøre wildfarende. (saavel egentl. som fig.) "Wildledes stundom dæres Fred." M. S. Buchholm. "At wildledes af Frugt." Fibigers Soph. Han blev wildledet af onde Raadgivere. Wildmand, en. pl. Wildmand, et wildt Menneffe. Han seer ud som en V. Det danske Waaken har t. Skoldhøstere to Wildmand. wildraadig, adj. som ei kan finde v. tienlige Raad, raadwild. (Noth.) wildfinder, adj. wild i Sindet, som har et urolig, ustyrligt Sind. (s. wild, 4.) "Han skal blive et wildfinder Menneffe." 1 Mos. 16. 12. "Den, som wildfinder er, han er baade Fæder og Rodt"

en Banere." Skr. 22. Bld. 1550. **Vild-**spor, et. pl. d. s. urigtigt Spor; **S.** hvorved man vildledes. At komme i **Vild**spor. At føre, bringe een paa **Vild**spor. **Vild-**sli, en. urigtig Wei ell. Sti; d. s. f. **Vild-**svor. (Moth.) At fare, at komme p. **Vild**sfi. **Vild**svoin, et. pl. d. s. Soinet i vild **Els-**stand. (**Vild**svoinfæst, **Vild**svoinjagt o. fl.) = Desuden følgende afledede Ord: **Vil-**delse; en. 1. pl.-r. Feiltagelse, Feil. At føres i **Vild**delse. (Bording. 1. 235.) **En** **D.** i Synet. **Vild**der i et Skrift. **En** **2.** ud. pl. **Sinds**forvirring, **Afsind**ighed, **Han** har gjort det i **D.** "Skeer Drab af **Nogen** i **Vild**delse og **Raseri**, da før han ei p. Elvet at straffes." **D.** Lov. VI. 6. 17. "**Vild**delse er det lemfældigste Udtryk t. at betegne en forvildt Tilstand ell. forvarende **Sinds**svarelse (delirium) hos **Mennesker**." **Mål-**ler. — **Vild**erede, et. ud. pl. **For**virring, **For**virring. At komme i **D.** bringe een i **D.** "At lede ham ud af et **Vild**erede, hvori han let kunde forvildes." **Malling**. "Uden at antage dette, bliver den hele Være — et **Vild**erede, hvori man intet **Nos** kan finde." **Basth**. "Et **Vild**erede af **Ban**skeligheder." **Engel**stoft. = **Vild**hed, en. ud. pl. **Bes-**taffenheden, at være vild (men dog især kun i **Bemærk.** 1 og 2.) **Dyrene** i deres **Vild-**heds **Stand**. "Kun **Skat**ten løfter dig af **Vild**heds **nde** **Stand**." **S.** **Staffeldt**. Dette **Folks** **Vild**hed har endnu ei villet vige f. nogen **Cultur**. — **Vild**skab, et. ud. pl. 1. **Bes**taffenheden at være vild; i **Bemærk.** 4. Denne **Dreng**, **Pige** er fuld af **D.** og **Dver-**gighed. **Ingen** kan styre hans **Vild**skab. "Et ubestemt **Kæsen**, uden fornuftigt **Die-**med og **Hensigt**, kaldes **Vild**skab." **Eporon.** 2. (selden.) vild **Til**stand, **Wild**hed. "Ei-geform **hine** (**Dyr**) synes mest at være **dans-**kede t. et evigt **Vild**skab." **Schytte**. (**Indv.** **Reg.** II. 328.) — **vild**som, adj. 1. **vans**teslig at finde **Wei** t, let at fare vild i. "En **vild**som **Wei**, forvirket **Sti**, der ledes os som **Daarer**." **Keenberg**. Denne **Skov** er meget **vild**som. "Ledende **Stjerner** han ei søger p. **vild**somme **hav**." **J. E. Heiberg**. 2. **vans**kelig at finde **Rede** i; **ind**villet. **En** **vild**som **Sag**, **hæbel**. **Vild**somhed, en. **Bes**taffenheden, at være **vild**som. (**Suldb.**) **Vild** og **vildt**, adv. [i. ovenfor adj. **vild**, **A.** 1.] 1. **vild**, paa en **vrang**, **fels-**agtig **Maade**, vilde p. den rette **Wei**; **brus-**ges i de **Tale**maader: at fare vild o: tage felt af **Veien**, komme fra sin **Wei**. "De, som fare vild i **Orken** p. en sde **Wei**." **Pl.** 107. 4. (jvf. **vild**fare og **vild**farende, under adj. **vild**.) At lede een vild. "Saaledes kunne endog de lede os vild, som dog vilde os vel." **Monster**. **Seg** gik vild, løb vild i alle disse **Smaagaber**. "Der er **Ingen**, som jo meer ell. mindre gaacer vild efter disse **Engtemænd**." **Mähl.** (Man siger i d.

Tale; at være vild fremmed p. et **Sted** o: ganske ubekendt. **En** vild fremmed (**Rand**). 2. vildt, p. en vild **Maade**. At tage vildt (**grunt**) affæd. At tale vildt o: usammenhengende, uden **Samling**, i **Wild**delse. **Dens** ne **Plante** vorer vildt her i **Landet**. — **Ders** af: vildtvorende. — **Vild**ling, en. kaldes (efter det tydske: **Wild**ling) i **Havet**konsten: de unge, af **Kiær**nestolen udplantede **Træer**, som endnu ei ere podede. **Bluffsens** **Landoc.** 346.

Vild, en. n. s. **Wild**farelse, **Totoltraa-**dighed. (Moth: forældet.) **Ders** **Tale-**maaden: det staar i **Vild** og **Bove** o: er ganske usikkert. **Gulef** staar f. **Vild** og **Bove** o: er sde, forladt. **Moth**. At lade een gaac f. **Vild** og **Bove**. (**Vild** i **Træer**: naar **Træerne** i **Bedet** ere ssteve. **En** **Vil-**de, et sde, forladt **Sted**. **Moth**.)

Vilde, v. a. 1. vildede, forvilde. "Brede vilder ofte godt **Kaad**." **Drvspr.** (P. **Syv.** I. 491.)

Vildes, v. n. pass. vildedes, forvildes, fare vild. (Moth.) "Dvo der vildes, han vaandes." **P.** **Syvs** **Drvspr.** I. 485. "At **Røgen** derved ilbes, og driver hld og hld, saa **Bonden** derved vildes." **Arreboe**.

Vildig, adj. (partisk.) f. nedenfor **villig**, 2. og n. s. **Vild**. **S.** 655.

Vildt, et. ud. pl. vilde **Dyr**, som jages; og fornemmelig de, som spises. "Gaf ud p. **Marken**, og fang mig noget **Vildt**." 1 **Moseb.** 27. 3. **Kron**vildt. (**Kron**horte) **Da**vildt, **Ka**vildt, **Fugl**vildt. At handle m. **Vildt**. **Vildtet** i disse **Stove** er næsten bortstødt. **Han** spiser **gierne** **Vildt**. **En** **Ret** **Vildt** (**S.** **Vild**brad.) = **Vild**gierde, et. **S.** for at besytte **Mark** og **Åger** imod **Wildt** (**Schytte**. **Indv.** **Reg.** II. 316.) **Vild**handel, en. ud. pl. **S.** med **Wildt**. **Vild**handler, en. pl. -e. den, som handler m. **Wildt** (og sædvanl. tilsligemed **Frugter**, o. a.) **Vild**stade, en. **Skade**, som **Wildtet** gjør i **Mark** og **Åger**. **Vild**stade, et. **Sted** ell. **Land**strætning, (sæd. indhæget **Skov**) hvor **Wildt** har sit **Dphold**. "Man befaler **Skov**betjentene, at have **Dvsigt** m. **Vild**staderne, at de ikke forhugges." **Schutte**. **Vild**tyvo, en. den, der uberettiget jager ell. fanger **Wildt** i en **Andens** **Wild**bane; en **Kry**besytte. **Vild**tyveri, et. ulovlig **Jagt** p. en **andens** **Grund**, f. at tilegne sig det **stude** **Wildt**.

Wilkaar, et. pl. d. s. [**E.** **Will**kår. **Sv.** **Will**kor.] egentl. **Eene** t. at handle efter egen **Willie** (f. **vilkaar**lig) men denne **Bemærk.** er i **Suldb** ikke brugelig ell. foreskommer ganske selden. ("Den, hvis hele **Til**stand er fremmed **Wilkaar** undergiver, og som **Intet** kan kalde sig eget." **Monster**. **Præd.** 1814. I. 205.) — **Der**imod: 1. **Bet**ingsgelse. **Kun** under dette **D.** skeer det. **Han** maatte **ubertakte** sig, **ind**gaac haarde **D.**

"De ere lige Vilkaar undergivne m. eder." G. E. Pontoppidan. Fæstprædikener, 1653. S. 31. (Noth har deraf: Vilkaarsed, Ed m. Forbehold, Vilkaarskieb, R. med Forbehold. Vilkaarspant, Pant, som er sat eller givet, overdraget een, under vist Vilkaar; (pignus conditionale) jvf. Ostersens jur. Gloss. v. fl.) 2. kun i pl. Kaar, Tilstand, Forfatning. Hans O. ere nu ret gode. "Mennesket er skabt m. de Vilkaar, at det kan vende sit Sind t. de Ting, som ere imod herandere, t. Dndt og t. Gødt." N. Hemmingsen. 1572. "Eders Ansfigter saae slettere ud, end Drengenes, som ere af lige Vilkaar m. eder." Dan. I. 10. "De rige Borgere formaaedes t. at staae de fattige Arbejde, og give dem Vællighed til at forbedre deres Vilkaar." Guldth.

Vilkaarlig, adj. 1. som udgaaer fra en Gøne t. at handle efter Foreftillinger, efter Vilde. spontaneus. (Noth.) Menneskets vilkaarlige Handlinger. (v: saadanne, der stee m. Bevidsthed) vilkaarlige Bestemmelser af dets Handlinger. Drenes Møsternes vilkaarlige Bevæggelse. (jvf. frivillig, hvis besjægtede Bemærkelse dog nærmere betegner den fuldkomnere Frihed i Menneskets Vilde, og Gøne t. Waig efter klare Foreftillinger; hvorfør det heller aldrig br. om Drenene.) 2. som ikke har anden Grund, end Gøns Vilde, Tante ell. Skiondende. arbitrarius. Vilkaarlige Straffe (der modsættes de lovbefæmte.) En ganske vilkaarlig Handlemaade, Fremgangsmaade. At giøre vilkaarlige Forandringer i Sprogget. "Elters var Møstigheden selv forandrig og vilkaarlig, og Væsenet ikke nødvendigst." Giltchow. (Phil. Br. 202.) (I denne Bemærkelse modsættes vilkaarlig alstid det, som er uforanderligt, fordi det er lovbefæmt, lovsfast, v. Brug, Vedtægt ell. anden Lov.) 3. Vilkaarlige Contracter (af Vilkaar, 1.) kaldes i Lovsproget de Foræpinger, hvis Opfyldelse beroer paa, at en forud betinget Omstændighed indtræffer. = Vilkaarlighed, en. ud. pl. 1. Gøne t. vilkaarlig Handeln, t. at frembringe Forandringer v. egen Kraft. (Spontanitet.) Treschow. "Vilkaarlighed (arbitrium liberum) er Gøne, at vælge imellem modsatte Bestemmelsesgrunde, ell. Gøne, t. at tilfidesætte Enstfølelse f. Grundsætning, og denne f. hfin." Howig om Afmindigh. S. 31. (jvf. S. 37. 54.) 2. den Bestaffenhed, at noget er vilkaarligt, stee p. en vilkaarlig Maade; vilkaarlig Handlemaade. "Vi oversbevise ydermere om denne Vilkaarlighed i Drenes Bevæggelser og Handlinger." E. Smith.

Vilde, v. n. og a. jeg vil, vi vilte (ell. vil); jeg vilde, har villet. [3. vilia. Gøth. viljan. X. S. villan. N. S. vilke n.] i Alm. have Vilde t. noget, yttre en Vilde (ofte m.

efterfølgende Sajn.) "De tænkte, fiende, dømme, vilde, begjeres men Orden, Fred, Vællighed er borte." Guldth. Mennesket kan ikke Alt hvad det vil. Han kunde nok giøre det, men han vil ikke. Jeg vil teile i Morgen. Han vil ride, vi andre ville kiese. Jeg vilde just have gaaet, da du kom. Kongen vil det (at det skal stee.) Jeg vil, at det skal stee uden Opbehold. — Med Vibeget og i særskilte Tilfælde: 1. tage ell. have taget en Beslutning. Han veed ikke hvad han vil; han vil og vil ikke. Hvad mon han egentlig vil? Jeg vil da giøre det, v. dit Ansbar. 2. begjere; attraae, have ell. v. tre en Begiering. Hvad vil den gamle Kone? Hun vil bede om noget. Karlen vilde gjerne have sin Egn. Jeg vilde bede Dem om en Understøttelse. Vil du have denne Bog? Hvem vil du tale med? 3. have Tilbøielighed til, ønske. Hvad vil heller blive Matten over, end teile strar. Jeg vilde m. Fornøielse giøre det, hvis jeg kunde. "Af Ladhed blive de ved at leve, ikke som de vilde; men som de have begyndt." B. Thott. — Han vil nødig, ikke gjerne dertil. At ville een vel: ønske, gjerne see det, som er t. hans Bedste. (Sieldnere br. at vilke een ilde.) "Dglaa ham vilde de ilde, men hvad have de formaet?" Ronster. — 3. Anmodninger, Bønner: Vilde De være saa god, at o. f. v. Vilde De vel bevise mig den Tænkelse, o. f. v. 4. have t. Hensigt, agte, agte sig hen. Hvor vil disse Folk hen? Man siger, han vil t. England. Drenge vil ikke, vil gjerne i Skole. "Hvo som ikke vil i Dvnen, lægger sig tvært for." Ordpr. Hvad vil han sig dermed? Hvad vil dette Udtryk sige? Det var just ikke det, jeg vilde sige. — Man vil sige o: man paaastaaet, Krøget siger. — At ville til at giøre noget v: staae i Begreb med, være rede til. Han vil nu til a: gaae. Da man vilde t. at fore Kationen af. — (Vilde br. saaledes ogsaa, deels om nær forestaaende, endog uftvillige, Forandringer ell. Begjævnheder; deels om livløse Tings Gøne, ell. Mangel p. Gøne t. at modtage en vis Forandring.) Det vil nok ikke være længe. Han vil neppe have mange Dage at leve i. Jeg trøede, Huset vilde falde i Nat, saaledes rustede Stormen det. Dette Træ vil let revne. Planten vil ikke give sig. Sommet vil ikke ud (sikker f. fah.) 5. ubfordres, behøves (m. præp. til.) Der vil Penge til. Der vil meget til, f. at sætte dette igjennem. "Der vil meer til Landets sikke Væren." Grundtvig. 6. undere tiden udtrykker det (i Forbindelse m. maa ell. fan) en Egegningslighed v. noget tilfomment, v. en Anders Tilstand ell. Handeln; ell. Udelukkelse af Møstighed t. at opnaae noget. Det maa gaae mig, som det vil. Han maa være saa fornem, som han vil. Hun kan fiende, saa meget hun vil. Jeg maa see,

hvad jeg vil, saa er det ikke tilpas. Jeg maa komme til hvad Tid jeg vil, saa negter han sig hjemme. 7. Det br. og laa i andre Tilfaelde, som et Slags Drielsvev. hvor noget tilkommende udtrykke (saavel i ligesrem udfigende, som i betingede Sætninger) ell. t. at omskrive et simplere Udtryk. Det vil koste mange Penge. Skal denne Bygning udføres saaledes, vil den koste langt mere, end Dverflaget. Det vil herefter gaae anderledes til. Disse Penge ville ikke forslaa meget. Dertil vil udfordres mange Forbedelser. Det vil være nødvendigt. Jeg vil dog haabe, at han har sagt det. Denne Bog vil ikke ret behage mig. — Ogsaa (som Drielsvev.) t. at udtrykke en Nødvendighed (for: maa; en Brug, som dog nu ikke er hyppig.) "Hvad der ellers skal gøres, vil derfor ingenlunde forsummes." *Monster.* (Præd. 1809. I. 298.) 8. I onskende Udtryk (Betinget.) Vilde han dog kun (gid han dog vilde) samtøffe det! Vilde Folk dog betænke, hvor ringe Forpelen er.

Willen, en. det, at ville (som abstract Begreb.) Den blotte Willen er ikke nok t. en Handling. "En umiddelbar Willen af det fornødftridige, som fornødftridigt." *A. Drsted.* (Eufomia. II. 121.)

Willie, en. ud. pl. [3. Vild, Vili. X. S. Vylla. Goth. Willja.] I den vidtløftigste philosophiske Betydning: den virkende (active) Kraft i Stæren, ell. Kraften t. at vælge og fastholde, ell. forskyde og bortførne Fvreskillinger ell. deres Stienstande (Kraften t. at ville og ikke at ville: Begjæringssevne og Afvæ.) I denne Bemærk. skienes imellem Soleevne (Fornemmelse, Følelse) og Willie, Forsand ell. Fornuft og Willie. Menneskets frie D. Williens Frihed. At lade een have sin frie D. o: overlade ham at bestemme sin Handlemaade i en vis Sag. 2. Mere indskrænket br. det om Williens Yttring v. Begjæringssevnen; og t. enkelte Tilfaelde, hvor man som oftest under Willie indbefatter det, som een vil. Han vil have sin Willie. "Kun den en Willie har, som noget ret alvorligt vil." *Ohlenschl.* (Walbur.) Du kan hert have din egen D. (o: du maa handle som du vil, haa det, du begjærer.) Det gik efter hans D. "Det er ei alt godt, efter Willie gaar." *Drbpr.* At faae sin D. (faae det, man begjærer.) At faae sin Willie m. et Fruentimmer. Dette er min D. Det var it.: min D. at det saaledes skal seer. At giøre, at udføre eens D. stille, rette sig efter eens Willie. Den sidste Willie o: Testamente. (I Theologien: Guds D. hooraf Udtykker: Gtes Guds Willie! hvorved man yttres sin Hengivenhed i denne.) 3. Forsæt, Beslutning. Jeg har ikke gjort det m. Willie. Det er m. Willie ubelagt. 4. Dnsste, Tilbøielighed, Behag. Alting gaar ham efter D. (Noth.) "Wands-Willie, Wands

Stimmerige." *Drbpr.* At være een t. Willie, giøre een noget til D. Dig til D. giør jeg det. "Jeg vil ikke forekaste ham, hvad jeg haver gjort ham til Willie." *B. Thott.* At have D. til en Pige (Kiærlighed, Tilbøielighed.) 5. Dnsste, Willie t. at handle (i Modsaetn. t. Gierning.) At tage Willien i Gierningens Sted. Han har en god D. men Evnen er ringe. "Det er en ringe Ting, at have Willie til at giøre een t. gode, uden det og seer." *B. Thott.* 6. Samstykke, Bisald, Bevilgning. Det er steet mod min D. At giøre noget med, imod eens Vidende og D. Jeg giør det ikke m. min D. med min gode D. "Den, som jeg skalbe tage det fra, han var mig pligtig, og ikke kunde faae det m. en god Willie." *B. Thott.* = a.) Williebestemmelse, en. Williens Bestemmelse v. Indvirkning v. Stæren. "D. uafhængig af Bevæggrunde." *Hovig.* — willieløs, adj. som fattes Willie, ell. som er uden kraftig Willie, og derfor i sine Handlinger let lader sig bestemme af Andre. En iag og willieløs Charakter. "At Mennesket nedværdiges til en Aands- og willieløs Maskine." *Birkner.* "Egadne, som vi af Naturen ere, ell. som vi v. et tankeløst og willieløst Liv kunne blive." *Monster.* "Etvets Strøm bærer dem willieløse hvorhen den vil." *Samme.* — Willieretning, en. pl.-er. Retning ell. fortrinlig Henvendelse af Willien t. et vist Slags Stienstande. "Gerskesengen, den egoistiske Willieretning, som kun saaler de egne Tanker udførte." *Monster.* = b.) Williesfrihed, en. Frihed i Willien ell. til at ville, som betinger Handlingsens Tilregnelighed. (*Drsted.* Eufomia. II. 79.) Williesyttring, en. Yttring, udførtets Tilskendegivelse af Willen. (*A. Drsted.* Eufomia. II. 124. III. 482. Williesyttring. *Hovig* om Afvendigh. 54.)

Willig, adj. 1. som har god Willie til, er redebøn, uforsvædet t. Gierning. At være villig til noget. Jeg er villig til at opfylde hans Fordringer. "Willien maa p. en anden Maade sætte Foden i Bevægelse, naar den selv er villig; end naar den er uvillig." *Rahb.* En villig Tjener, Pige. En villig Lydighed. "Saa vi ikke blot tiene dig tungone, men villige." *Monster.* At bse villigen. "Jo lettere Veie man baner, desto villigere faaer man Folk t. at gaae." *Kraft.* (jvf. frivillig, godvillig.) 2. villig [egentlig vilddig, af n. s. Vild; jvf. dog Dillighed, 3.] br. i kovsproget for: partisk, vunden ell. bestukken v. Gaver o. d. Dillige Bidner. (i. D. Kov. I. 13. 16, 17.) "De, som ere vilddige i Sagen." *P. Claussen.* 640. "Saa er det ikke mit, som et vilddigt Vidnesbyrd." *Fort.* til Arreboes Heræm. = Willighed, en. 1. ud. pl. den Egenfæd, at være villig. Han vilde altid D. og uforsvædet i sin Kiærlig. 2. pl.-er. Kiærlig, som

man villigen, af sin gode Villie og uden Pligt, gjør een. Den D. kan du vel gjøre mig. Han har vist mig mangen Billighed. 3. Deraf ogsaa, især hos Almuen, frivillig Gave, t. Siengsted f. en Tjeneste, o. d.

Dimmel, en. pl.-er. [3. Hvim, hastig Bevægelse; hvoraf v. n. hvima. Sv. Wimla.] et Bor, hvis Skaff bestaaer af to Støtter, hvoraf det nederste har en Krumning og er indrettet t. at dreies rundt, imedens det øverste holdes f. Brøster; et Himmelbor; Spilgerbor. — **Dimmelfast**, et. pl.-er, Træfastet p. en Vimmel.

Dimpel, en. pl. Vimpler. [L. og N. S. Wimpel.] et langt, smalt og spidst, under tiden splittet Flag, som hænges i Toppen af Masterne p. Krigsskibe og deres Fartøier. — **Dimpelstige** og **Dimpelstok**, en. den Stige i Mastetoppen, hvorpaa Vimpelen hænges.

Vims, adj. [sv. vimse.] hurtigt i sine Bevægelser (mest om Personer; i dagl. Tale. Om ganske smaa Hunde siges ogsaa: en lille vims Hund.) "Med hvilken Trost, hvilken Iver, hvor imbig, venlig, vims og rap." Bagg. (Rimbr. 14.) "Trippende frem og tilbage saa vims, nu herhen, nu derhen." Samme. (Thora.)

Vimse, v. n. 1. har. [af det 3. Hvim og hvima.] løbe hastig og idelig frem og tilbage. (br. kun om Personer; i dagl. Tale.) Hun gik ikke andet, end vimsede ind og ud. "Adskillige andre piger vimsede mig forbi p. Gaden." Bagg. (Kobn. II. 21.) (Hos Moth: vimte.)

Vind, adj. [3. vindr.] flev; egentl. det, som er vundet ell. drevet t. en Side. Man siger derfor: Greden, Stokken er vind; meg: det ligger fievot (ikke vindt.) Under tiden sørenes begge Ord, f. Eftertrykkets Skyld. Det er baade vindt og fievot. — **Ogsaa** br. adj.: vindfiev, der egentl. er d. f. f. vind. Et vindfiev Bræt o: et Bræt, der har kastet ell. krullet sig. Et vindfiev Træ (som er voret vindt; vinds-Løben, Moth.); vindfiev Tømmer (hvis Træer gaar i en vind Retning.) "Det vindfieve Træ er i Alm. snarere felt, end størt." Arch. f. Søvs. III. 228. [Egtesom andre oprindelige Ord, har vind maatte vige f. det sildigere; efter det L. optagne fiev, og br. kun efter t. Skriftsproget; heller ikke figurlig, som fiev.] Ogsaa de sammensatte: vindbenet, vind-siet (fælende, fælsiet. Moth.) o. fl. br. næsten kun af Almuen.

Vind, en. (trochlea) f. Vinde. **Vind**, n. s. ud. Art. som br. i den Talemaade: at lægge Vind paa o: besidde sig paa, lægge sig efter, anvende Ilmage og Fild p. noget. At lægge Vind paa Studeringer, v. Agerdykning. (af det 3. Vinna; Arbejde.) — **Vind** till høret da ogsaa Adj. vindfibelig: som er flittig, stræbsom i sin Gjerning, arbejdsom og omhyggelig f. at erhverve og frembringe, især v. Huusfid, "Var vind-

fibelig i alle dine Gjerninger." Cit. 31. 26. "Altid klager den Vindfibelige over Eiben; den er ham f. kort." Schytte. Den vindfibelige Bonde, Gaandværtsmand, Fabrikarbejder. "Stræbsomhed, der yttre sig i at frembringe og forædle de raae Stoffer, kaldes Vindfibelighed." Müller. En vindfibelig Huusmoder, Bonde, Landmand. (Man siger derimod ikke let om en Klobmand, at han er vindfibelig, m. mindre han med sin Handel forener andre Syssler.) = Deraf: Vindfibelighed, en. ud. pl. den Egenstaf, at være vindfibelig. "Hoven maa befordre Vindfibelighed og nedtrykke Ortesløshed." Sneerborf. [vindfibelig kommer ud. Tvivl af Vinna, og skipa, stikke, lave, indrette, hvoraf: skipulegr; vel indrettet, passende. Mogle have derfor indført at stride vindfibelig, som vel et var urigtigt; men man maatte da ogsaa sige: At lægge Vin paa.]

Vind, en. pl.-e. [3. Vindr.] 1. den fremdrivende Bevægelse i Jordens Dunsttrebs, som opstaaer naar Ligevægten i Luften ophæves derved, at den v. Varmen ell. andre Uarsager udvides p. et Sted, og trækker p. den koldere Luft, der saaledes drives frem i en vis Retning. En stærk Vind kaldes Storm; den meget svage: en Lustning. Blæst er Windens Virkning; især om en stærkere Grad. — Der reiste sig en D. Vind den har lagt sig, springer i et andet Hjørne. At seile f. halvt D. At laae noget hen i Bort og Vind o: ikke agte derpaa. At laae f. Vind og Bore o: være udsat f. Fare. (Moth.) At gjøre Vind (ell. Blæst) o: bevæge Luften stærkt. figurl. prale, overdrive hvad man siger om sig selv. "Hvide, der stabe Vind, kan og et muntt Penge." Holb. 9. Paars. "Af Dyr t. Mennecker ombanned' af en Stræbder, de vinde Prisen i den Kunst at gjøre Vind." Bagg. "Det lette Sind, der leer ad Daarsrens Haan, og smiler ad hans Vind." F. Guldb. 2. Vind, men især pl. Vinde bruges om den i Tarmene indsluttede Luft og dens Bevægelse og Trækning. At lide, plages af Vinde. Et Middel mod Vinde. = vindaaben, adj. 1. aaben ell. udsat f. Vind og Vær. "Den Vandskibighed, det har, at opelste Træerne i et vindaabent Land." Duffen. 2. liggende p. Ryggen. (Moth. Riimtr.) Vindbielle, en. den B. i en Nalle, som Arelens tungeste Ende hviler paa; ogsaa Veirbiorn. (Moth.) Vind-doble, en. tom B. Luftløse. (Moth.) Vindbrof, en. uegentlig Benævnelse p. et Slags Vandbrof ell. Tarmbrof hos spæde Børn. (Hernia ventosa.) Vindbyge, en. pl.-e. et hastig opkommen Vind. (f. Syge.) Vindbøffe, en. B. som staaer uden ell. Ladningen drives ud af v. sammentrykket Luft. Vinddraabe, en. pl.-e. enkelte Regndraaber, som falde nær et

Regnsk- driver forbi v. en stærk Blæst. vinddrivende, adj. v. tienlig t. at fordrive Vinde. Vindsfang, et. 1. Bestaffenhed ell. Beslægtethed, som tilføder Vinden sin Afgang. Denne Mølle har godt V. 2. Længde ell. Strækning af Røllevinger ell. Rølleseil. "Møllen fører 36 Alen Vindsfang." Statstid. 1829. 183. Vindsfangst, en. det, at opfange Vinden. "Dine Seil krumme sig til Vindsfangst som den Gierres græ Vaand efter Penge." M. Brun. Vindsfloi, en. s. Floi, 1. Vindsfeld, et. 1. Træers Omlæsning. Der er fæet megen Stude p. Skoven ved V. 2. Vindsfælder, pl. omlæste Træer. (Schotte.) Vinds hvirvel, en. d. s. f. Svirvelvind. (Noth.) Vindjunker, en. En ung vindig Person. "Vindjunkerne p. et Val." Baggesen. (Esbør. 1. 380.) s. Vindmager. Vindkave, en. Vindsted, Vindkast. (ufærdv.) "Hvor læst Sand skuler Markerne og v. mindste Vindkave følger og udsletter de gamle Spor." Guldb. (Vord. Hist. 1. 481.) Vindklap, en. S. Luftklap. vindlet, adj. i høi Grad let ell. flygtig. En vindlet Fieber. (N. C. Ravn. 1680.) "Hist fremslæber sig en tung Podagrif: her hopper en vindlet Kammerinstrument t. at maale Vindens Stykke ell. Hurtighed. (Schouw. Plantageogr. 107.) Vindmager, en. den, som præler m. Egensflaber, Færdigheder, han ikke besidder, som gjør sig vigtig v. mange Ord og store Ophævelser. Vindmølle, s. Veirmølle. vindnem, adj. beqvem for enhver B. (3 Bæden.) Vindown, en. Stueovn ell. anden Ovn, hvori Iden forstærkes v. Lufttræk, som derfor har en Kæbning ind t. Værelset, m. m. (jof. Bilagger.) Vindpust, et. en ganske svag Luftning af Vinden. vindret, adj. lige efter Vinden. Fløiet slaer ikke vindret. Et Skib, der spæler t. Ankers, ligger vindret, naar det dreier Forenden ind v. Vinden. Vindrose, en. den efter Vindstreggerne inddeelte Skive p. Compasset. Vindrør, et. Rør, hvoriglæuem B. ell. Luft kan trække f. C. paa en Blæsebølg. Vindsfæde, en. S. som forraadsages af Stormen. Vindskæll. Vindsked, en. et fremslæuende Bræt, der slaes nedvæ p. Gaalen langs m. Taget v. Huse m. Straatag, ell. af Vindingsværk f. at hindre Vinden fra at bræde Taget. (Noth.) "Naar Storm har revet Tag, og hote Vindsked brækket." C. Frimann. (Am. Sanger. 21.) Vindskierm, en. Skierm imod Blæsten, noget, der holder Vinden ude ell. borte. Vindskifte, et. Forsanding, Umystifning af Vinden. (Rahbek.) Vindsky, en. pl.-er. en Sky, der fører B. med sig. vindsnar, adj. saa hurtig som Vinden, overordentlig hurtig. (Engelstoft.) Vindstille, en. (og et.) Stillehed i Luften, Mangel p. Vind. (Noth.) Vind-

freg, en. kaldes p. Compasset en af de 32 Afdelinger i Cirkelen p. Skiven ell. Vindrosen, hvorefter Vinden benævnes og Røret styres. (og saa blot Streg, s. d. V.) vindstridig, adj. som gaar imod Vinden. En vindstridig Strøm. (Arceboe.) Vindstrøg, et. 1. Strøg, Træk af Vinden, Lufttræk. Her gaar ofte stærke Vindstrøg glennem denne Biergløst. 2. en vis Retning af Vinden. Det herskende Vindstrøg p. denne Aarstid. "Træer som ere udsatte f. Vindstrøget fra et vist Størne." Muffen. Vindsfled, et. en viss Birkning af Blæsten. Et V. lastede Huset overende. Vinddyge, en. Sygdøm frembragt af Vinde. (f. Vind, 2.) vindtør, adj. glennetørret i Luften. "En vindtør Stav." Whlenski. vindtørre, v. a. 1. tørre i Luften. vindtørret Malt. (Noth.) Vindvaage, en. Gul i Isen, som er frembragt v. Vindens Birkning, og undertiden er bedækket m. tyndere Is. (Noth.) Vindviser, en. Viser p. en dertil indrettet Skive, som angiver Vinden. Vindæg, et. usflugtbart Æg, som Fugle undertiden lægge. (ovum subventaneum.) = vindig, adj. 1. om Luftens Tilstand, naar Vindne herse. Veiret er meget vindigt. 2. fig. tilbøielig t. at gøre Vind ell. prak. En ung vindig Herre. 3. som indohaber, gaar ud p. Prælet. Vindig Snak, Tale. "En vindig Pøb af Ord." F. Guldb. (Digte. 1802. II. 65.)

Vinde, v. n. impers. 1. (har.) blæser. (steltner, og om en ikke stærk Blæst.) Det vinder noget i Dag.

Vinde, en. pl.-er. 1. En Indretning, hvorved en Vænde lettere hilles op ell. bevæges, især i Veiret, v. Væls af en Valse ell. et Hjul, (en Talle) der dreies ell. vinder om Axen ell. det faste Punkt. (jof. Spil, der er det samme Redskab; men br. mest om de større Vinder, ell. Gangspil paa Skibe, Bærter o. d.) Heraf: Vindeblok, en. Blok ell. Talle i en Vinde. 2. et Redskab m. omløbende Hjul e. d. hvoreved man vinder Gørn, Traad, Silke, s. Garnvinde. = Vindebom, en. Bommen ell. Balsen i en B. Vindebrand, en. Brænd, som er forsynet m. en Vinde til at drage Spanden op m. Vindehjul, et. Hjul, som hører t. en Vinde. Vindereb, et. stærkt Red, som bruges i en Vinde. Vindestolpe, en. den faste Stolpe, hvorpaa en Hjulvinde er anbragt. Vindetavl, Vindedoug, et. d. s. f. Vindereb. (Noth.)

1. Vinde, v. a. vandt; vunden, vundet; pl. vundne. [A. S. vinda. Sv. vinda.] 1. bevæge noget om et Legeme, saaledes at det slutter fast omkring dette. At vinde Traad (danne et Næle af Traaden v. at vinde den.) At vinde Garn. At vinde noget om en Finger, en Arm. Heraf: Vinde* vind, en. rund Vind, hvorom man vinde,

det første af Garnuslæt. 2. bevæge noget v. en Snor, et Loug ell. noget lignende, der føres ell. bevæges omkring et fast Punkt; ell. bevæge noget v. en Vinde. At vinde Ansættelse op. "Skibet vinder op sit Anker." Bording. I. 239. At vinde Seil op (v. Siely af Loug og Tridsjer.) At vinde Kornsaftte, Rismandsgods op p. et Loft. 3. undertiden (ogsaa recipr.) for: snoe, i Alm. At vinde noget sammen. "Vor Bet hermede vinder sig iglennem mange Savn." Mynst. = Heraf: Vindebro, en. Bro, som fra Midten kan vindes op t. begge Sider, og igjen lades ned. Vindestæde, en. En Stæde eller Indretning m. et lidet Spil, hvormed Rebet vindes op, naar man drager Bob p. Isen. (Noth.) Vindevogn, en. Vinde m. Hul under, v. hvis Siely en Stubi-Mølle dreies. (Noth.)

2. Vinde, v. a. (baies som forrige v.) [3. og Sv. vinna.] 1. ved Stræben og Fild at naae, opnaae et vist Maal. Bestene kunde neppe vinde den korte Vej. (hyppigt i denne Bemærk. som v. n. Jeg troer ikke, vi vinde saa langt idag. At vinde hjem o: naae hjemmet. "Da vi derfra havde vundet op t. Toppen af Berget." Bagg. (Alm.) At vinde (o: faae, staafe sig) Tid, Plads. At vinde Tid t. et Arbeide. 2. ved Arbeide, Ilmage at faae, erhverve noget (i visse Tilfælde.) At vinde Malm af Gruberne. Der vindes tillige noget Sølv af denne Erts. 3. faae Overhaand, blive Overmand i en Handling, gaae af med Prisen. (i act. Bem.) At vinde Seier over en Fiende. At vinde et Slag. (s. overvinde.) At vinde et Land, en Stad o: indtage, erobre. At vinde Prisen i Veddeløb. At vinde et Beddemaal. At vinde en Proces, vinde sin Sag (s. Retten.) "At vinde sin Proces, er, som Dødsproget siger, altid at tabe sine Penge." Birkner. 4. opnaae v. Riærlighed, Godhed, Fortienester, m. m. At vinde eens Sierte, Indest, Fortrolighed, Benskab, Riærlighed. "Den, han nys m. Knæfald vilde vinde." Storm. "Guderne vindes ligesaa vel ved en Skienf, som Mennesker." Samme. Han vandt Folket v. Samvithhed og Bøstæthed. At vinde Bisfald. At vinde en f. en Sag. 5. fortiene paa Varer, faae v. Handel Overstud over Indkøbsprisen og andre Omkostninger. (mobs. tabe.) Han vandt endel p. Kornet; han havde Kjøbt i Efteraaret, men tabte p. Sukkeret. Der er noget at vinde ved denne Handel. At vinde ind igjen hvad man har tabt. 6. blive Overmand i Spil; opnaae, komme i Besiddelse af v. at vove, ell. i Spil (hvor alt Begreb om Arbeide forsvinder.) Dette Spil kan ikke vindes. At vinde et Spil Stat. Jeg har vundet (Penge i Spillet) de andre tabte alle tre. Jeg vandt 10 Rdlr. At vinde i Lotteriet. 7. under-

gaae en Forandring t. sin Fordeel ell. Afste, opnaae det som er t. Fordeel ell. Gavn. Hans Stil har vundet i Klarhed og Eftertryk. Hun har vundet meget v. hendes Ophold i dette Huus. I ham vandt Stolten en udmærket, en duellig Karer. = Vinden, en. ud. pl. det, at vinde. Vinden og Taben. = Vinding, en. 1. det, at vinde: kun i Bemærk. 5. 6.) 2. det, man vinder, Fordeel, Baade. At sælge Varer m. en ringe Vinding. "Den egne Vinding er hans Gud i Støvet." Fr. Gudb. "Vinding er egentlig Arbeidets Frugt; men især bruges Vinding om Giendommens Forsælgelse. (jvf. Fordeel.) Det er Fordeel f. en Skjæper, at erholde Fragt; men om der bliver Vinding ved, betoer paa Selskabens Udsald." Müller. = Heraf: Vindingshaab, et. S. om at vinde, fortiene. (Rein. Digte. I. 17.) vindingsløs, adj. som et giver Vinding. "Overilldig et, udstøtte Død ere vindingsløse." Dhl. (Palnat.) Vindingsspil, et. Spil, der medføre Vinding og Tab f. de spillende; Spil om Penge. = Vindelyst, en. Drift, lyst t. at erhverve, t. at forsøge sin Formue. "Tab stærker kun hans Vindelyst." Svold. = vindeslyg, adj. meget begierlig efter at vinde, fortiene; gribsk efter at erhverve. "Vinderlyg er den, som ikke kan være tilfreds, uden at vinde meget, og som f. at vinde meget sætter Alt p. Spil." Müller. = Deraf: Vindeslyge, en. ud. pl. Gribskhed ell. stor Begierlighed efter Vinding.

3. Vinde, v. n. og a. vandt, vundet. bruges i vort ældre Lovsprog a.) deels for: vinde ell. afslaae Vidnesbørd; b.) deels f. bevise ved Vidnesbørd, erhverve, komme i Besiddelse af v. Besidder o. b. (jvf. D. Lov. V. 3. 13, 14. V. 10. 2, 17. og Ryt Jur. Arch. VII. 221.)

Vindelbugt, en. pl. -er. en Bugt, der følger sig i Sneglegang (i Spiralsform;) Sneglebugt. "Man dreie sine Jerntraaede i Vindelbugter." S. Ørsted.

Vindeltrappe, en. pl. -er. [det I. Bensedeltreppes; af vinde, volvere.] d. s. f. Snegletrappe. = Saaledes ogsaa: Vindeltrin, et. Trin p. en Vindeltrappe. En Trappe m. Vindeltrin.

Vindsel, et. pl. -er. 1. det, som noget, f. Er. Traad, vindes paa. Et Traadvindsel. 2. det, som vindes ell. vikles om noget.

Vindser, ell. Vindsel, en. En Stangvægt, Bismær, statera, trutina. (Golding. Noth. Formodentlig et indst. Provindsord.)

Vindstibelig, og Vindstibelig, f. ovenfor under Vind, labor.

Vindue, et. pl. -r. [3. Vindanga. E. Window.] 1. Åbning i en Bygning, som giver Luft og lysning t. Værelserne. Kan de, fikranteede Vinduer. At faae i Vinduet, at see ud af D. At faae noget ud af Vinduet. 2. Det, hvormed denne Kav

ning er udfødt. Vinduer af Glas, af Pa-
vir. At lufte Vinduet od. Man har ogsaa
Vinduer p. luffede Vogne. = Vinduesbes-
slag, et. Jernbeslag, Hængsler og Kramper
m. m. p. Vinduer. Vinduesbly, et. lange
og tynde Stykker Bly, forhøvede med en
Falk, som tilforn brugtes i Stedet f. Træ,
f. at sætte Ruderne i. Vinduesbolt, en.
Bolt, som stikkes igjennem Vinduesposten,
f. at holde Vinduesskoddene. Vindues-
bue, en. 1. den i Muren oven over Vins-
driet anbragte Bue. 2. Buen oven til p. et
afrundet Vindue. Runde, tilspidsede Vins-
driesbuer. Vinduesborste, en. B. til at
vaske og rense Vinduer m. Vinduesdug,
en. Fugtlighed, der samles om Ratten p.
Vinduesruder. (Noth.) Vinduesgitter,
et. 1. Gitter af Jernstænger uden f. et
Vindue. 2. Trædgitter, som indfattes i
et B. i St. for Ruder. Vinduesglas, et.
G. som br. til Vinduesruder. Vindues-
hage, en. d. f. f. Vindueskrog (sær en læn-
gere.) Det br. ogsaa om den Øksen, der
fastes over den sædvanlige Krog, hvorved
et B. holdes luffet. Vindueshængsel,
et. G. hvorved Vinduet hænges i Kar-
men. Vindueskarm, en. en tyk Kamme
af Træ, som indfattes i Muren, hvori
Vinduerne hænges, og hvortil de slutte
i en indfaaret Kende. Vindueskrog, en.
Krog, hvorved et opluffet Vindue holdes fast.
Vinduespost, en. det lodret staaende Træ,
der sædvanlig deler Vindueskarmen i to, un-
dertiden ogsaa i tre lige store Afdelinger t.
de enkelte Vinduer. Vinduesramme, en.
Træramme, der omgiver Ruderne i et B.
Vinduesruide, en. pl.-r. fantebe (ell. af-
rundede) Mastavler, der indfattes imellem
Tværtræer i Vinduesrammen. Vindues-
stammel, en. S. eller Forhøvning, der an-
bringes p. Gulvet under Vinduet, f. at forhø-
je Stolen, som sættes derpaa. Vindues-
stak, en. Stak, som betales af et Huus, efter
Antallet af dets Vinduer. Vinduesskodde,
en. pl.-r. En Luffelse af Træ, der sættes
paa uden f. Vinduet og befæstes v. Vindues-
bolten, ell. luffes f. Vinduet indentil. (S.
Skodde.) Vinduesstabel, en. Jernstabel,
der slaes i Karmen, og hvorpaa Vinduerne
hænges. Vinduesstang, en. Jernstang,
der sættes f. Vinduesskoder, naar de luffes
indenfra.

Vinge, en. pl.-r. [J. Vængr. G. Wing.]

1. 3 Alm. et Redskab t. at styre med; saa-
ledes det m. lange Fiedre forhøvede Ledemod
hos Fuglene, ved hvis Hjælp de flyve; og de
Pinder, ell. lignende Ledemøde, hvorved
Insecterne flyve. Flaggermulen har ikke
Vinger, men Pinder imellem Benene. En
Fuglevinge. At sætte Vingerne p. en
Fugl. Vingen af en stegt Gaas. Fug-
len slaar m. Vingerne, trykter Vinger-
ne ud. 2. fig. a. Vingerne p. en Vel-

Rothe o: de sorte, m. Seil forhøvede Træer,
som Vinden trykter omkring, og hvorved
Rollenardet sættes i Gang; Møllevinger.
b. Vingen p. et Plovstær kaldes den egent-
lig størende Deel af samme; i Rodfatning
f. Døllen, hvorved den sættes f. Plovtege-
met. (Thaers Landboec. v. Drevsen. III. 17.)
c. Vinger p. en Præfektiole: et stov, ned-
hængende Slag, der gaar om Halsen, og
knares foran t. Riolen. (Vingefiortel, en
m. bedste Vinger forsynet Præfektiole.
Noth.) = Vingebeen, et. det af to Dele
bestaaende Been, som danner en Fuglevinge.
— fig. at sætte een v. Vingebeenet o: sængle
ham. vingebrudt, adj. v. om en Fugl,
hvis B. er knækket ell. brudt. Vingedæk-
ke, et. de haardere, hornagtige Laag, som
hos nogle Insecter ligg ovenpaa Vingerne.
Vingefieder, en. pl.-fiedre F. i Fuglens
Vinger. Vingehat, en. En m. Vinger for-
synet Hat (hvormed f. G. Guden Mercu-
rius afbildes.) "Adskillige greb efter en
Vingeat, og fik en Mathue." Rahb. (D.
Tilst. VI. 568.) Vingeat, et. d. f. f.
Vingeflag. fig. "Stormens stærke Vinge-
kast." S. Bløcher. Vingefiortel, en. f.
Vinge, 2. c. Vingeflåde, -r. Et m.
Vinger forsynet Klæde, ell. en saadan Klæd-
ning. "Det tunge Pandter bliver Vinge-
flåde." Rahb. vingelet, adj. let v. sine
Vinger; let til Flugt. "Den vingelette
Fugl." Fibigers Soph. vingeløs, adj.
søm er uden Vinger. "Der stode de som
vingeløse Paner." P. Dase. vingeløse In-
secter. vingefid, adj. om en Klæde, som
er stiv og mere sid p. den ene Side, end p. den
anden. (Noth.) vingefiort, adj. stovt
Vingen. Fuglen er vingefiort. "Saa vinge-
fiort og tung den laae." Grundtv. (Bio-
wulf. 243.) Vingeflygde, en. poet. Bes-
tjermelse, ligesom under Vingerne af en
Fugl, der dækker sinevinger (Vingefiort.)
"Da m. Fred I skulle bygge under Herrens
Vingeflygde." Grundtv. Vingeflag, et.
Fuglens Slag m. Vingen ell. Vingerne.
"Omflager mig m. hulde Vingeflag."
Bagg. Vingefpade, en. et Slags i Sols-
land brugelige Tørvespader, hvis Blad paa
en af Siderne har et i en Winkel tilfæ-
stet størende Stykke Jern. Vingefpids,
en. den øverste Spids af en Fugls Vin-
ger. Vingefstrækning, en. Rummet, som
en Fugls Vinger indtage, ell. Længden
fra den ene Vingefpids t. den anden,
naar Vingerne ere heelt udstrakte. Vinge-
flygde, et. affaaret Stykke af en fugt
ell. stegt Fugl, hvormed Vingebeenet sælges.
vingeflækket, adj. hvis Vinger ere flækkede.
fig. "Da fandt jeg Pringsboen vingeflak-
ket." Ohlenschl. vingestærk, ach. som
har stærke Vinger. Arreboec. (Serarm. 197.)
Vingestøv, et. fint Støv, som disse Insec-
ter have p. Vingerne. "Har først din Gaand

ham rovet, taber han Vingeflovet." *J. E. Deiberg.*

Vinget, adj. forsvønet m. Vinger. Vinsgede Insecter. — figurl. f. at udtrykke stor Vastighed. *Med vinget Sil.* "Dg naar m. vinget Seil han flyver fra vort Die." *P. G. Frimann.* "Naar Heltedød hvinnende flyver p. vingede Blg." *Trotel.*

Vink, et. pl. d. f. [*L. V i n k t.*] en Bevægelse m. Haanden, hvorved man vinker ad een; et Tegns, som man giver v. at vinke. Han gav dem et Vink m. Gatten, m. et Løstlaede. De havde Befaling at skrive frem v. det første Vink af Anførelsen. "Jst kun et Vink, kun et stæbende Blik, og Naturen adlyder." *Berg.* — fig. et Tegns, en Anvisning, et Bærstel, som man slutter sig til. "Jeg holdt det f. et advarende Vink." *Wagg.* (*Esbyr. I. 37.*) "Naar Himmeleu og Jorden adlyde Vink af Væstet i vort Brøst." *Ewald.*

Vinke, v. a. 1. [*A. S. winkian. G. to wink. L. v i n k e n.*] tilstændegive, give Tegns t. Rogen v. legemlig Bevægelse, især m. Haanden ell. Armen. (Man siger vel ogsaa p. Danst, men seldom: at vinke m. Vinene, m. Hovedet. *Woth.*) At vinke een (vinke een t. fig) m. Fingeren, m. Haanden. "Du vinker, Død! ham bort t. varligt Held." *Fr. Guldb.* — Dgsaa neutr. at vinke ad een. "Han vinked ad Bøtgen, sin Hætte den hørte." *G. Frimann.* "Haa bet venligt ad ham vinker." *Storm.*

Vinkel, en. pl. Vinkler. [*L. og N. S. V i n k e l.*] den Afstand i Cirkelbue, som er imellem to Linier, der løbe sammen ell. skæve hinanden i et Punkt; it. Spidsen selv, som saadanne Linier danne; en Hul. *En ret D.* (p. 90 Grader.) "En spids, stump D. Triangelens Topvinkel. (*J. Siørne, Kant.*) = Vinkelhage. en. to, i en ret Vinkel sammensatte Linealer af Jern ell. Messing, som Haandværktsfolk bruge. Egeledes hos Bogtrækkere: en liden, fortløbende, retvinklet Kasse af Messing, som Sætteren holdet i venstre Haand, og hvort han først sætter Skriften, afpøst efter Liniernes Længde. Vinkeljern, et. 1. d. f. f. Vinkelhage. 2. to i en ret V. sammensmedede Jernstænger. 3. et Jern, der anbringes inde i Gulken af to under en ret Vinkel forbundne Stykker Træ ell. Tømmer, f. at holde dem fast i deres Forbindelse. Vinkfelmaal, et. Redskab t. at trække en ret V. efter. Vinkelmaalng, en. Stjerningen, at maale, opmaale Vinkler. vinkelret, adj. som svarer t. en ret V. "Store Stene, saa vinkelret og skarpt behugne, at de v. deres egen Lyngde og Stutning beholdt deres Sted." *Guldberg.* Vinkfeltag, et. Tag, hvis Sparer stode sammen i en ret V. ell. næsten i en ret V. Vinkelfilling, en.

den Vinkel, hvorunder et Legeme er stillet. (*J. Kraft.*)

Vinter, en. pl. Vintre. [*L. Vetr. A. Sær. I. og Sv. Winter.*] den Årstid, som p. den nordlige Halvkugle er den koldeste, og af Astronomerne regnes fra 21. Dec. til 21. Marts. it. det i denne Årstid sædvanlige Værlig. Det lader t. at vi nu faae D. Vi have i Åar næsten ingen D. havt. En tidlig D. Estervinter (Frost ell. Vinterkulde om Foraaret.) I Vinter 3: medens Vinteren varer ell. vared. Ell Vinter 3: i den forestaaende Vinter. Vinteren over 3: hele Vinteren. (*sv. Sommer.*) = Vinteraften, en. En Å. om Vinteren. Vinterarbeide, et. Å. som foretages om Vinteren, ell. som er passende dertil. Vinterblomst, en. Plante, som blomstrer, bringes t. at blomstre om Vinteren. Vinterbo, en. Opholdssted i Vintertiden; Vinterleie. "Blarnens Vinterbo." *Arcebo.* "Jeg i min Vinterbo belønnes f. min Ftid m. Dverflob og Ro." *Storm.* "Han tager der sin Havn og Vinterbo." *G. Frimann.* Vinterblæst, en. kold B. om Vinteren; Vinterstorm. "Nordens Vinterblæst." *Ohlensch.* Vinterbrug, en. Brug om Vinteren, ell. f. den Tid, Vinteren varer. Vinterbrænde, et. B. som samles, hensættes t. Vinterbrug. Vinterbyg, et. B. der faaes om Esteraaret. (*Woth.*) Vinterdag, en. En kold D. om Vinteren m. Frost og Sne. Vinterdragt, en. D. som br. om Vinteren, er indrettet t. Vinteren. fig. Naturens, Jordens Vinterdragt. "Alle, som m. Nordens Blik befragte Naturen i dens Vinterdragt." *J. E. Heib.* Vinterdvale, en. Dvalestavn, hvort visse Dyr falde om Vinteren. fig. "Det Træ, der slumrer nu saa dødt i Vinterdvale." *Fr. Guldb.* "Jorden nu i Vinterdvale hviler." *Samme.* Vinterfange, en. den, som om Vinteren er fængslet. "Jeg vinker eder, arme Vinterfanger!" *J. E. Deiberg.* Vinterfald, en. Huusfald ell. fittig Stiering i Vintertiden. "Den travle Vinterfald." *Ohlensch.* Vinterfoder, et. Foder t. Heste og Kreature, som havdes i Forraad ell. bruges om Vinteren. vintersfodre, v. a. 1. fodre Vinteren igiennem. "At vintersfodre Kreature p. Stald." *A. for lit. VIII. 235.* Vinterforraad, et. Forraad af Fødemidler ell. andre Ting, som samles t. Vinteren. (*Dwiffen.*) Vinterfrugt, en. Træfrugt, som kan glemmes ud p. Vinteren ell. Vinteren over. vintersfaldet, adj. v. som er faldet om Vinteren. vintersfaldet Træ. (*Archiv f. Svøaf. III. 227.*) Vintersfalding, en. Stieringen at fælde Træer om Vinteren. (*Samme. 210.*) Vintersføde, en. F. som er bestemt t. Vinteren, som br. om Vinteren. Vintersføre, et. Vælsere, som det er om Vinteren, især i Frostveit. vintergammel, adj. som har

levet en **V. over.** vintergiemt, adj. v. som er glemt t. ud paa Vinteren, ell. Winterch-over. "Dintergiemt Frukt." Foersoms Skaffp. vintergroet, adj. v. som er voret om Vinteren. vintergroet lld. (M. Blücher om Bium.) Dintergroegang, en. Grøngang, hvor man kan lade puusdyr søge Føden om Vinteren. (Maanedskr. f. Litt. VIII. 219.) Dintergroen, adj. som er grøn, har grønne Blade om Vinteren. "Dintergroenne Træer." Dlusfen. Dintergroent, n. s. i Alm. om Værter, som have grønne Blade Vinteren over; særde. Navn p. nogle Arter af Planteflægten Pyrola. Dintershavn, en. S. hvori Skibe kunne overvintre og ligge sikke under Vinterstormene. Dintershjem, et. Dpholdssted i Wintertiden. Man kender ikke Svaelernes Dintershjem. "I sneetakt. Dyttes Dintershjem." F. Guldb. Dintershold, et. Dpholdssted for Vinteren (Winterquarteer; Winterleie.) "At søge Dintershold." Borsding. II. 60. Dintershvede, en. S. der saacs om Efteraaret (t. Forst. fra Sommershvede.) Dintershvile, en. Hvile, medens Vinteren varer. fig. "Man du kan rolig smile, idag t. Dødens Dintershvile." J. Smidth. Dintersklæder, pl. og Dintersklædning; en. visse Klæder, ell. en heel Klædning som br. om Vinteren. Dinterskorn, et. t. Korn, som forbruges i en Huusholdning om Vinteren. 2. d. s. f. Dintersfød. Dinterskulde, en. R. som Vinteren medfører, som finder Sted om Vinteren. Dintersleie, et. 1. Leie, hvori nogle Dyr (s. E. Biærnen) tilbringe Vinteren i et Slags Dyale. 2. Dpholdssted (s. Mennesker) om Vintren; ell. Sted, hvor Skibe kunne ligge fortsiede og sikke i Wintertiden. "Man maatte tage Dintersleie p. en af Ildserne." Bandal. "De opsløge deres Dintersleier i Nærheden af hans Rølg." Samsme. 3. om Krigsfolk d. s. f. Dintersleier. At begive sig i Dintersleie, drage i Dintersleie. Bandal. (Mindesm. I. 392. 408.) "Han m. sin Hær begav t. Dintersleie fig." Borsding. II. 46. Dintersleier, en. det Dpholdssted, hvor Tropper ell. en Krigshær holde sig stille om Vinteren, efter Felttog og Fegting om Sommeren; Winterquarteer. (Goldsding.) Dintersleie, en. Navn p. en Plante. *Pyrola rotundifolia*. Dintersliv, en. det Liv, den Levemaade, som føres om Vinteren. "Strabfomt Dintersliv i sneetakt Dyttes Skled." F. Guldb. Dintersluft, en. 1. kold, skarp Luft, som Vinteren medfører. 2. Luften, Skærne, som de p. en kold Winterdag pleie at vise fig. vinterslagge, v. a. 3. viese en Jord første Gang om Efteraaret, hvilket man t. Foraaret vil besaae m: Vaarsfød. "Bygmarken maa vinterslagges, og viese om Foraaret to eller tre Gange." Dlusfen. Dinterslag, en. Et Slags Sæg,

der kan staae ude om Vinteren. Allom fistulosum. Dintersmaaned, en. En af de Aarets Maaneder, som regnes t. Vinteren. Dintersmark, en. En Mark, hvori Winterfød er lagt. "At trække Vandkure p. Dintersmarken." Dlusfen. Dintersmørke, en. d. s. f. Grøsmølle. Mandir Lantvæsenr. II. 398. Efter Moth: en Vandsmølle, der ogsaa om Vinteren har Watervand, der altid kan drives. (mola porenis.) Dintersmørke, et. tykt Mørke i en Winternat. (Zhlenschl. Nord. D. 386.) Dintersnat, en. En lang og kold Nat om Vinteren. Dintersophold, et. 1. Husophold om Vinteren. D. for den fattige. 2. Dpholdssted om Vinteren. Kongen har der sit Dintersophold. vinterspleie, v. a. 1. d. s. f. vinterslægge. (Dlusfen. Landøec. 197.) Dinterspare, en. pl.-er, nogle Slags Været, som kunne glemmes ud p. Vinteren. Dintersquarteer, et. d. s. f. Winterleie. Dintersreise, en. R. som foretages om Vinteren. Dinterrug, en. Rug, som saacs om Efteraaret. (mod. Vaarrug.) Dintersrog, en. Røgt og Ildsm i Wintertiden. Jaarenes, Kreaturenes Dintersrog. vintersaaet, adj. v. som er saacet om Efteraaret, ell. mod Vinteren. "vintersaaet Byg." Schutte. (Indv. Reg. II. 112.) Dintersellads, en. S. ell. Skibsfart om Vinteren. (Moth.) Dintersmør, et. 1. Smør, som kærnes om Vinteren. 2. Voresmør, som nedlægges i Lønder t. Winterbrug. Dintersfol, en. Solen, som den viser sig og virker om Vinteren. Dintersfolhvort, et. Aarets korteste Dag. (s. Solhvort.) Dinterslade, et. Sted, hvor en Gienstand staaer, er, henfættedes om Vinteren. At indplante Blomster t. deres Dinterslade. Dintersform, en. stærk Storm, kold Blæst om Vinteren. (Gvald.) Dinterskue, en. S. hvori man opholder sig om Vinteren, og som dertil er fikket. Dintersfød, en. den Sæd, som lægges om Efteraaret. (mod. Vaarsfød.) Dintersøvn, en. Dyrernes Winterdvale. Dintersregn, et. L. som tilkænder Vinterens ell. Frostens Kærnelse. (Moth.) Dintertid, en. den Tid af Aaret, som regnes t. Vinteren. "Der er det Dag v. Midnæt, og Vaar v. Dintertide." Ingemann. Dintertæ, et. T. som beholder sine Blade om Vinteren. (usædvant.) "Dintertæer, som ikke kaste deres Blade: mod Vinteren, men ere bestandige grønne." Schutte. (Indv. Reg. II. 278.) Dintersvei, en. Vei, som man kun reiser om Vinteren, naar Vandene ere tilslagne (især i Bierglænde.) At vise een Dintersveien v: vise ell. jage ham p. Døren. Dintersvært, en. pl.-er. Værter, som vare Vinteren over ell. flere Aar (perennerende; t. Forstiel fra Sommervært.) Dintersæble, et. Æble, som kan glemmes ud p. Vinteren, ell. Vinteren over.

Vinterlig, adj. som ligner Vinteren, følger m. Vinteren. (Noth.) Egnen har alt et vinterligt Udseende.

Vintre over, v. a. f. overvintre. (At vintre over, neutr. blive Vinteren over p. et Sted. Noth.)

Vintring, en. pl.-er. en vinterfødt, Vinteren overfødt Kalv. (C. Frimann. Alm. Sanger. 173. Et usædbanligt, men i Norge brugeligt Ord.)

Diappe, v. n. og a. 1. **FL.** wip p. n. Sv. wippa.] bevæges, ell. bevæge noget hurtigt op og ned. Fuglen sad og vippede p. Grenen. "Eg Fuglen, som p. tette Vingler over Dybet vipper." Bagg. N. Alm. — act. Børnene vippede hinanden p. et Bræt. = **Vippen**, **Vipping**, en. Stjernningen at vippe. — **Vippeblætte**, **Vippebom**, en. Blætte i en Kran, der bevæges op og ned. **Vippebræt**, et: 1. Bræt, som er indrettet t. at vippe; f. Gr. At fange Røtter v. et **Vippebræt**. 2. B. som hviler p. noget i Midten, og hvorpaa to Personer, siddende p. Enderne, vippe hinanden. **Vippegalge**, en. Et Slags S., hvorpaa man tilform træk en Forbrøder i Keitret v. et Kæb om Armene, og sætte disse af Led v. at lade ham hastig falde ned igjen. **Vippegyng**, en. d. f. f. **Vippebræt**. **Vippekarre**, en. (Ambergs Drdb.) d. f. f. **Styrtekarre**. **Vippefiert** ell. **Dippefiert**, en. Navnet p. en talrig Slægt af smaa Fugle, der have faaet det af den hastige Bevægelse, nogle af dem gjøre m. **Paten**. **Motacilla**.

Diappe, en. pl.-er. 1. En Indretning, bestaaende af en Opständer ell. lodret fast Blætte, p. hvis Ende en Stang, forsynet m. en Bøgt, kan bevæges, og v. denne noget løstes i Bøstret; f. S. en **Brønsvippe**. Deraf: **Vippeflang**, en. Stangen i en B. 2. et Kornar tiligemed Kreflagget (Noth.) særd. Imedens det sidder p. Straaet i Ageren. (af den vippende Bevægelse. Det br. derfor vel især om Rugen; aldrig om Havren.)

Dips! et Udraabsord t. at betegne en meget hurtig Bevægelse. **Dips!** var Fuglen borte. **Dips!** smuttede han ud af Stuen. "Dg vips! som Tanke, Sandt og Ord og alting hlem." Baggesen.

Dipstiert, f. ovenfor under vippe.

Virak, en. ud. pl. [uden Tvivl af det **L. Wehrauch**. gl. **L. Wiroch**.] et Slags veltugtende Harpir, der kommer fra Østlandene og br. t. Røggelse. Deraf: **Virakdust**, en. (figur. overdreven, smigrende Roes.) **Virakform**, et. en liden Deel B.

Virke, v. n. og a. 1. [**L.** virk'en. Sv. verka.] 1. neutr. (har.) frembringe Forandringer i ell. v. en Ting (især om et livløst Subject.) Luften virker p. det menneskelige Legeme. Røgmidlet har ikke virket. Et kraftigt virkende Mittel. Litne Forstillinger virkede ikke p. ham. (Jvf. med

virke.) 2. Act. a. frembringe Forandringer (kun i enkelte Tilfælde, og særd. naar en virket Forandring kun i Alm. angives; men dens Bestaaenhed ikke nøiere bestemmes.) Jof. gjøre. "Man kan virke enten selv, ell. ved Andre. Man kan ikke gjøre noget, uden selv at virke; bevirker man det v. Andre, saa lader man det gjøre." P. C. Müller. Denne Mand har virket meget i sit Liv. "Eivet bestaaer i Virksomhed, og intet lever, uden saa vidt det virker." Sneed. "Den virker uden Hensigt, og kun f. at virke." Samme. "At virke er at ytre en Kraft. Herved henendes Tanken nærmest, ikke t. det, Kraften selv er, ell. til det, den frembringer; men til hvorledes Kraften fremtræder. — Man kan virke Gavn og Skade, Forbedring og Tilbagefald, Forandring og Opsættelse; men man kan ikke virke en Gierning, Bedrift, Eidselle" x. Müller. Jeg har dog virket (udvirket, bevirket) saameget, at x. Det er ham, der har virket mest t. Sagens Udfald. En virkende Kraft, Aarsag. "De gamle Stokholtere have bemærket, at det Unde ikke havde en virkende, men en manglende Aarsag." Ellshom. (Jvf. Virkning.) — Man siger vel: at virke noget godt (dog oftere: gjøre, udrette.) "At gjøre godt, er noget andet, end at virke godt. Ved den første Talemaade tænkes p. Virksomhedens nærmeste Følge; v. den sidste p. de gode Virkninger's hele Række." Müller. b. frembringe v. Arbejde; tuii saa og særegne Tilfælde. f. C. At virke Salt. jvf. bevirke, fremvirke, udvirke.) "Her Malmen virkes frem, der støres gavntig Vord." S. Bull. — **Virerne** virke Panning og Bor. "En sværmende Biffot — der vil bade sig i de vældige Rubers Honning; men ingen virke." Grundtv. — "Gvad de pøntede sig med, var baade frembragt og virket i Landet selv." D. Guldb. Virkede (vævede) Taspeter. At virke Gudtraade i Silketoi. (S. indvirker.) c. at virke ell. udvirke Hoven, figes, naar Smeden pulser og tilføret den (m. Virkejernet) inden han bestaaer Hesten. = **Virken**, en. det, at virke. Krafternes Virken. "Gulstruen glædede sig v. sin stille Virken." Munster. = **Virkeform**, en. Maade, hvorpaa en Kraft virker, udvortes Form, i hvilken dens Virkning yttres sig. "Varme og Lys ere forskjellige Virkeformer af de samme Kræfter." S. Ørsted. **Virkejern**, et. Et Jernredskab, som Smeden bruger t. at virke Hestens Hov. **Virkekræfter**, en. 1. Kraft, Gvne t. at virke. Alderen har endnu ikke sløvet hans D. 2. den Kraft, hoormed en Materie, en livløs Ting virker. Magnetens, Electricitetens D. **Virkefreds**, en. den Røds i Eivet, det Umsfang af Forretninger og Arbejder, hvortil en Mand's Virksomhed udstrækker sig. En vid, omfattende, snevert, indskrænket D. "At

leve m. Hæder i en stor Virkelighed." Myndefter. "Om vor Virkeligheds omfang. Tusende, ell. er indskrænket inden for vort Sineses Ræde." Samme. Virkelyst, en. Enst t. at virke, Arbejdsinst. (Rahdet.) Virkelighedsmaade, en. En vis Maade, at virke paa. Kundskab om Sjælens Virkelighedsmaade. "Den Virkelighedsmaade af Forstanden, hvorved Begreber dannes." Myndefter. "Sjælens forskellige Virkelighedsmaader." Samme. Virkelighedsmiddel, et. Middel, hvormed der virkes, hvorved en Virkning frembringes. "Ved Tid eller andre Naturens store Virkelighedsmidler." I. Kothe. Virkerum, et. Rum t. at kunne virke. "Stiftelser, som bevæge sig p. et alt for indskrænket Virkerum." W.

Virkelig, adj. [I. virklich.] 1. som er til i meer end Tanken ell. Muligheden, er til i Tingene ell. Sjælden, p. en virkende Maade (realis); modsat mulig. Den virkelige Verden. En virkelig Gienstand. En virkelig Grund, Karsag (modsattes ogsaa en indbildt ell. Skingrund.) 2. som er til i Sjælden og m. Virkekraft, i Modsatning t. det, som kun har Navnet eller Skinnet. Førsten kaldes m. Navnet; den virkelige Regent var hans Indbildning. "Som om hans virkelige Fortjenester vare utilstrækkelige t. hans Roes." Rahb. (Om Embedet, br. det ofte, i Modsetn. t. dem, som kun søre Titelen. Han er virkelig Borgemeester.) — Egelethed som adv. t. Forsikring om at noget er i Sandhed, som det siges. (re vera.) Deti tager du virkelig fejl. Vi lade os virkelig lidt bestemme af Andre, naar vi troe at handle efter egen Villie. Vener du virkelig at hun kommer? = Virkelighed, en. 1. ud. pl. den Gjenstand, at noget er virkeligt; virkelig Tilværelse; i Modst. til Mulighed. "Erfarenhed overbeviser os om Virkeligheden af saamange Ting, som man tilforn holdt for umulige." Sneeb. "At bringe t. Virkelighed bliver taget i en vidtløftigere Bemærkelse, end at faae." Ellshov. 2. (pl. Virkeligheder.) noget virkeligt; en virkelig tilværende Ting. (Sjeldnere, og som filosof. Konf. ord.) "Fra Virkeligheder turde man gaae ud og oplede Karsager." I. Kothe. (Nat. Betr. III. 3.)

Virkning, en. pl. -er. en Forandring, som virkes, bevirkes v. en Gienstand, der er ell. tænkes at være forfæltig fra den, der lider (modtager) Forandringen; -en Forandring, som har sin Grund i en anden Ting. (effectus.). Enhver V. maa have sin Karsag. Tanken er en V. af Sjælens Tanker. Alle mine Bønner, Forestillinger vare uden V. Egenvidet har gjort sin Virkning. En V. hols Karsag ei kan forklares efter Naturens Love, faldes overnaturlig. Et Mæteri, Konfæsket gler megen Virkning (Effect,) naar det v. et hæftigt og

stærkt Indtryk virker p. Sindet. = virkingsløs, adj. som er ell. bliver uden Virkning. (K. Væst. Eunomia, II. 120.) Virkningsmaade, en. f. Virkelighedsmaade. Virkningsmagt, en. Evne t. at virke, Virkekraft. "Hver Kraft har jo sin egen Virkningsmagt." Ahlenscht. (Poet. Str.)

Virksom, adj. pl. virksomme. som ytrer en betydelig Kraft ell. Drift t. at virke, ell. fremvirke noget. "Virksom er den, som v. Virkningen af sin egen Kraft formaar at sætte andre Kræfter i Bevægelse." Müller. Et virksomt (kraftigt) Lægemiddel. En meget virksomt (driftigt, arbejdsom) Mand. = Virksomhed, en. 1. den Gjenstand, at være virksom. Hans V. synes snarere at tiltage, end aftage, m. Karene. 2. Evne t. at virke, Virkekraft. (Sjeldnere.) "Vi maa nøies m. at arbejde i den Kreds, hvorhen vor Virksomhed kan naae." Myndefter.

Virre, v. a. og n. [W. S. v. r. e. n.] snoe, dreie omkring. S. hvirre.

Vis, adj. pl. visse, visere, vissest. [K. S. vis. I. g. e. w. i. s.] A. adj. 1. som er sikker for, ikke udsat f. at forandres; stadig, bestemt. En vis Indtægt. Han faaer visse Penge om Maanedens. Det stæer altid p. en vis Tid af Aaret. (Sjeldnere om fysisk Gjenstand, Bevægelse o. d. hvor man oftest bruger sikker. "Sikker visse Trin m. eders Fødder, at ikke det Halte skal drages meer af Læde." Ebr. 12. 13.) 2. som man kan forlade sig paa; sikker, paalidelig. Han er en vis Mand i Selvtabet hver Aften (o: man kan stole paa, at han kommer der.) Et vist (sikkert) Bud. Døden er os alle vis. Intet er visere. Det er vist, at hun er forlovet; men at hun bliver gift, er derfor ikke vist. Han har faaet et vist Løfte derom. Man holder det f. vist, at Freden er sluttet. — At være vis paa noget. Han er vis p. Embedet (har Sikkerhed om at faae det.). "Han en Sælerlang istemmer, Byttet er han vis nok paa." Storm. "Man siger, at være vis p. en Ting, naar man ved og indseer, sikker, naar man ved og troer." Sporon. Man kan være vis paa, at han tier. "Man gaar m. lulte Dienlaage i Løffens Tempel vissest ind." Storm. "Altid er bedre i Visse, end i Vente. — Fem Fingre ere visere end een Knudsod." Drdspr. (V. Syn. I. 489.) 3. fast, bestemt, usforanderlig. Han har intet vist Dopholdssted. Planeterne have deres visse Gang. En vis Priis p. Varer. 4. som man har fuld Overbevisning om, ikke tvivler om; upaatvildelig. En vis Kundskab, Efterretning. Han sagde det for vist. Tingene ey kun alt for vis. (jvf. sikker, 3.) subject. At være, blive vis paa noget (være, blive ganske overbevist om.) At være vis i sin Sag. (Sjelden i disse Talemaader i Flertallet; dog forekommer det, "Dg tal m.

Wistfuld, stundt viffe paa Jer Sag." Pov-
 pes Krit. v. Schiermann. "Da de vare
 viffe: paa, at kunne overvinde en hovedløs
 Pær." Bandal. Mindesm. 1. 219.) Jeg
 troer det s. viff. Jeg veed det viff (m.
 Wished.) (Jeg veed det tilviffe. s. dette
 adv.) 5. om Ting, hvorom man kun i
 Alm. veed noget, ell. vil sige noget, uden
 næriere Bestemmelse, ell. om en Gienstand,
 som man kun v. et ganske almindeligt Udtryk
 betegner. Jeg har en vis ubehagelig For-
 nemmelse i Brøstet. En vis Mand har for-
 tast mig (naar man ei vil sige Navnet.)
 Til viffe Eider. I viffe Tilfælde stader
 det ikke, at forde mere end man kan vente
 at faae. — Dste lær, naar man af en eller
 anden usfordelagtig Grund ikke vil nævne
 Tingene selv. For viffe Omstændigheds
 Stnd. Man maa tage sig i Kgt for viffe
 Folk. Han har en vis Engdom. B. adv.
 viff. 1. til Forfikkning, Befræstelse af noget.
 Han skal viff ikke giere det tiere. Hun vil
 ganske viff spørge efter dig. Der vil viff
 see en mærkelig Forandring. Han er viff
 ingen ond Mand. 2. hvor en tillige sikker
 Formodning udtrykkes. Der er viff ingen
 hiemme? Nu troer han viff, at man vil
 narre ham. = Dished, en. ud. pl. Bestaf-
 senheden, Tilstanden at være vis (dog br.
 det ei i alle Tilfælde, hvor Adj. anvendes;
 men især om det, der ei kan tvivles om, om
 det, som i Erkendelsen er viff, utvovisomt,
 hvis Modsatte enten ei kan tænkes, ell. m.
 fornuftig Grund antages.) Dødens Dis-
 hed. Min Formodning blev t. Dished.
 At have, faae D. om noget. "Ihi Dished
 om hans Tvivl var Ro mod det, han føler."
 Koersoms Digte. II. 57. At vide noget med
 Dished. At komme til D. i en Sag, om
 noget. "Den første Grund t. den menne-
 stelige Dished er i de fleste Tilfælde en høi
 Grad af Rimelighed." Sneed. Den mor-
 raske D. (om Ting, hvor vi ei m. rimelig
 ell. fornuftig Grund kunne antage det mod-
 satte.) Den mathematiske Dished. = vis-
 selig. ell. viffeligen, adv. d. s. s. sandelig,
 tilviffe. "Ihi det er den gamle Pagt: du
 skal viffeligen doe." Sir. 14. 7.

Dise, en. pl.-r. [3. og Sv. Visa.] et
 Digt, som er bestemt t. at synges, en Sang.
 (dog br. Dise aldrig om Sange t. heltidelige
 Feiligheder.) "Jngen salder p-a, at skrive
 en Dise t. en Fordefærd; men t. et Stus-
 deuterigilde skrives snarere en Dise, end en
 Sang." Müller. En Dordvise, Drikke-
 vise, Folkevise, Gadevise, Klubvise, Rib-
 vise. At forstaae en halvqvadet D. o:
 hvad der ikke siges m. rene Ord. "Den
 Diste; som et vel hørt, er og vel qvædet."
 Didspr. = Disedbog, en. streven ell. trykt
 Bog; Bog, hvori endel Dister ere samlede.
 — Disedigter, en. den, som især digter Dis-
 ter. Han er en god Disedigter. Dise-

digting, en. Stjerningen, at digte Dister.
 (D.) Disemager, en. d. s. s. Disedigter,
 men foragtelligt.

Dise, v. a. viffe, viff. [A. S. visan.
 N. S. wif (en.)] 1. bringe t. Sene f. en
 anden, lade see. Hundens vifer Lænder.
 Pær viffe mig sin Hæde (førte mig om i den.)
 At vise een smukke Kobberstykker. At vise
 Konster. At vise noget frem, vise det of-
 sentligt. Uhret vifer Secunder. At vise
 een noget m. Fingrene o: holde det hen s.
 ham, at han kan see det. At vise m. Fin-
 geren p. noget a: pege derpaa. At vise een
 Weien, (enten blot m. Haanden, ell. v. at
 gaae m. ham, v. at bestrøve Weien.) At
 vise een t. Rette. — At vise igien o: fore-
 give, at kunne v. overtroiske Midler paa-
 vise, hvo der har bortklaalet sarnede Ting.
 "Paa Embedsbevne udlægge de Drømme, og
 vise Tyvetoffer igien." Schytte. (Indv.
 Reg. IV. 24.) sig. at vise een Døren, vise
 een ud o: byde ham at gaar ud. Det vil
 vise sig o: det vil Tiden, Ibsaldet lære. Jeg
 skal vise ham, (lære ham) at jeg har Magt
 dertil. At vise noget i Stjerningen o: handle
 efter sin Tale. (Yf. afsøise, anvise, bort-
 vise, fremvise, henvise, paavise, udvise,
 undervise.) 2. anvise, betyde een et Sted,
 at gaae den til. Han har viff Pigen i
 Byen. ("Han er god at vise efter Hel" o:
 Døden. Talemaade om den Langsomme.
 Noth.) At vise een nogensteds hen. Han
 viste mig hen t. Præsten. Jeg viste hende
 hjem. At vise een fra eet Sted t. et andet.
 At vise Soldater i Quarteer. Man viste
 ham t. Dørligheden m. hans Begiering.
 Han blev viff ud af Byen. Han blev viff
 af (s. afsøise.) Præsten viste Pigen ned o:
 vilde ikke antage hende t. Confirmation.

Diser, en. pl.-r. 1. Egentl. den, som
 viser noget; kun i Sammenlætn. Foreviser,
 Fremviser, Bevviser. 2. Redskab, som
 viser noget. Diserne p. et Uhr. Timevis-
 ser, Minutviser. 3. Diser (Noth) ell. Dis-
 se, en. o: en Bimoder, Aldronning. "Maar
 Disen er borte, syve Bierne vilde." Didspr.
 (P. Syn. I. 498.)

Disir, en. (Noth) ell. et. d. s. s. Sielma-
 gitter. (Disir ell. Degir, en. er et tyrtisk
 Ord, som bruges om en Minister ell. høi
 Embedsmand; og Storvizir om Sultans
 første Minister.)

Dist, en. pl.-r. 1. det, hvormed man
 vifter, som tiener t. at viffe med; især no-
 get, der er sammenbundet, s. G. af Straa,
 Klude, s. d. En Palmviff. At binde en
 Dist (en Klud) v. noget. (Noth.) 2. en
 Dist p. Suppen, kaldes et libet Svandt af
 granne Urter, som koges m. Riøbet.

Diste, v. a. 1. [N. S. wif (en.)] bevære,
 overføre m. et blødt Legeme, s. at tørre det,
 eller borttage Støv, Urentlighed o. d. (s.
 tørre.) At viffe Støvet af i Bærelserne.

At viste (tørre) sig om Munden. At viste (lette) noget ud m. en Svamp. At viste noget af m. en Hærefod o: gjøre det hastigt, og kjedsøst. — Vister, en. pl.-e. Redskab t. at viste m. Ved Artilleriet er Visteren en Bøsse p. en lang Stang, hvormed den affyrede Kanon udvises ell. renses.

Visme ell. hvisme, v. n. 1. (har.) d. f. som vimse. At visme hld og bld. (Moth.) Deras: Vismen, en. "Som en ventkar Hund, med Vismen om sin Hætte." Arcebor. 189.

Visne, v. n. 1. (er.) [J. visna. X. S. veosna. Almuens Ildtale er vøene og Adj. vøen.] om Værter: blive visnen, miste de naturlige Safter; og derved efterhaanden tørres hen og gaar ud. Blomsten, Græsset visner af Tørken. Blomsterne visne hen, visne bort af Høden. sig. Hun visnede langsomt hen (svandt, tærede hen.)

Vissen, adj. pl. visne. om Værter ell. Dele af Værter, som miste deres Safter. En visnen Blomst. Et vissent Blad. sig. om Egensdele: En visnen (o: lammet) haand, Arm. — Deras: Vissenhed, en. ud. pl.

Vist, adv. f. under adj. vis. S. 668.

Vitriol, en. ud. pl. et metallisk Salt, ell. en Blanding af Svovels ell. Vitriolsfyren m. metalliske Dele. Jernvitriol (grøn B.) Kobbervitriol (blaa B.) Zinkvitriol (hvid B.) Koboltvitriol o. fl. = Vitriolhytte, en. Indretning, hvor B. vindes af Erter v. Udludning og p. andre Maader. Vitriololie, en. stærk ell. koncentreret Vitriolsyre (Svovlsyre.) Vitriolopløsning, en. D. af Vitriol i en Væske. Vitriolsyre, en. den egne Syre, som v. Forbindelse m. metalliske Dele udgjør Vitriolen, og som p. adskillige Maader tilveiebringes adskilt, af Vitriol ell. af Svovel. (s. Svovelsyre.)

Vitterlig, adj. [af vide; J. vita.] 1. som vides (af mange), som er vel bekiendt. "Sagen blev ikke vitterlig." 2 Sam. 17. 19. At gjøre noget vitterligt. Det er vitterligt for Alle, f. hele Verden. "At dens Vitrkning i eders Tro skulde være vitterlig f. Alle." Mynster. 2. som man veed af, er sig bevidst og veedgaar. Det er mig ikke vitterligt. At begaae en vitterlig Synd. En vitterlig Gjeld. — Vitterlighed, en. Beskaffenheden af være vitterlig; br. fælden undt. i Udrøffet: at underkrive til D. o: t. Stabskælle, ell. som Vidner v. en sluttet Forening e. d. De, der saaledes underkriver, kaldes Vitterlighedsvidner.

Vittig, adj. [J. vittig, v. vit.] 1. egentl. som har meget Vid, klog, forstandig. "Den som er vittig, mærker naar han snubler." Str. 21. 8. "De vittigste Nationer." Schytte. "Man havde een Gudsdrøkkelse f. Almuen, en anden for de Vittige." Samme. (Nu fælden. Man siger dog: et vittigt

Barn. Den Dreng er vittig for sin Allder.) 2. i mere indskrænket Betødning br. Ordet i Alm. om den Forstandsevne, hurtigen at udfinde ell. opfinde et Forhold, saavel Tilghedens, som Ustighedens, imellem Gjenstande ell. Forestillinger, hvorved deres alvorslige Betragtning ophæves, og de blive t. et forløstende Spil f. Indbildningskraften. "Vittighed bestaaer altsaa i en Gave t. med Forstand at spille." Treshov. Et vittigt Poved, Indfald. — Vittighed, en. 1. den Egenkab, at have Vid; Forstandighed, Klogskab; (en nu ikke mere brugel. Bemærk.) "Man brugte i Rigtighed Vittighed i Stedet f. Stokken, f. at holde Folket i Orden." Schytte. "Herved fandt Vittigheden Midler t. at regiere Almuen." Samme. 2. ud. pl. den Egenkab at være vittig (2.). "Ved Vittighed betegner man nu Forstandens udsærkede Yttring i Taler, nemlig v. en Samvirkning af Forstand og Phantastie, der fremhæver Tingenes Lighed og Contraster." Müller. (Naar D. forklæres i Alm. v. den Evne, at indse Tingenes Ligheder, især de skjulte, er denne Forklaring f. indskrænket og usigtlig; da denne Evne tilhører Forstanden overhovedet. Rigtigere siger Treshov: "Vittighed, er en m. Overlæg spilende Forstand.") 3. pl.-er. noget, der siges vittigt, et vittigt Indfald. Han sagde mange gode Vittigheder. "Vid tilkiendes giver en Evne; Vittighed baade en vis Evne og sammes Yttring; man kan baade besidde Vittighed, og sige en Vittighed." Müller. En fast, stærk D. o: en saadan, som el træffer der, hvor den sigter hen. En kald D. som er for vidt søgt, ikke ny ell. paasættende. = Vittighedsjæger, en. den, som uden selv af Naturen at være vittig, jager efter ell. søger at opsange og iglen at anbringe Vittigheder. (Ligesaa: Vittighedsjagt, en.) Vittighedsværk, et. Et Værk, et Digt, ell. andet Skrift af en vittig Forsfatter, ell. som er vittigt skrevet. "Vittige Rennesser og Vittighedsværker have noget mere tiltrækkende, end de Stærpsindige og deres Domme." Stoud.

Div, en. ud. pl. [J. Vif. X. S. Wife.] en Kone, Hustru, Hæreskælle. "En gammel Mand og ung Div leve fælden uden Riv." Dredspr. "Det en Smands Div anstaaer." Thaarup. "Den Mand, som eler ingen Div, kun lever halvt." Thenschl. (br. nu fælden uden af Digtere, og i Almuesproget.) jvf. Avinde.

Vocal, en. pl.-er. et selvlydende Bogstav; en Selsk. b.

Vod, et. (kort og aadent o.) pl. d. f. [J. Vod.] et Høstgarn, af det stærke Slags, som sættes i Vandet, nærmere ved Strandbredden, og er forskelligt fra Bundgarn. At drage Voddet. Et Silvevod. = Voddiffert, et. F. som stæet ved Vod. Voddals, en. En

Hende i en Sag. "Derfor Parterne volds-
 give deres Sag." D. Lov. "De voldgave
 endelig Sagen til deres Svoger." Guldb.
 (B. Bist. I. 215.) voldgiæste, v. a. 1.
 overfælde Nogen m. Vold i hans Vold.
 "Ja, han voldgiæstes tidt af den ubudne
 Tre." Kundorf. At voldgiæste et Land.
 (Rahbet.) voldtage, v. a. 3. bortføre med
 Vold. (Moth.) 2. næde et Fruentimmer
 m. Magt t. Samleie. (tage med Vold.)
 Voldtrægt, en. ud. pl. Handlingen at volds-
 tage. (Voldtrægtmand, en. den, som be-
 gaar Voldtrægt. Moth.) — b.) Voldsbes-
 der, pl. Bøder, som Loven bestemmer den
 t. at betale, der begaer Vold og Pærs
 vært. (3 Gange 40 Lød Selv.) Volds-
 færd, en. ud. pl. voldsom Afærd; Hands-
 lemaade. (Rahbet.) Voldsgierning, en.
 pl. - er. voldsom Stierning; Handling,
 hvorved Vold anvendes. Voldsherre, en.
 dit, som v. en voldsom Naade er kommen
 t. Herredømme (Usurpator) ell. den, som
 udsver det v. en haard, voldsom Naade;
 en Tyrant. "En Konning ell. anden Volds-
 herre, naar han tager fra een og giver en
 anden." N. Hemmingsen. 1570. Volds-
 herffer, en. d. s. f. Voldsherre. (Perf. befr.
 Sfr. 64.) Voldshævner, en. den, som hev-
 ner tilføjet Vold ell. straffer Voldsmanden
 derfor. "Voldshævneren knuste din Lænte."
 Herf. Voldsmænd, en. den, som begaer
 Vold ell. Voldsgierninger. Voldsmiddel,
 et. voldsomt, haardt Middel. At bruge
 Voldsmidler, (D. Guldberg.) Voldsvret,
 en. den Ret, som een tager sig selv m.
 Magt; den Stærkeres Ret. Voldsfag,
 en. pl. - er. Sag, i Anledning af begaet Vold.
 At sigte een f. Voldsfag. = voldelig, vold-
 deligen, adv. med Vold, v. en voldsom
 Naade. "Enhver, som voldeligen overfals-
 des, m. Slag, Hug ell. Sting." D. Lov.
 VI. 12. 1. (Sielden som adj. "En voldelig
 Stierning." A. Orsted. Eunomia. III. 578.) —
 voldsom, adj. 1. som medfører Vold, er
 grundet v. Vold, Overlast, uret. En haard
 og voldsom Regiering. "Lad voldsom
 Haand ic det, du bør bestierne, røve." E. D.
 Bleh. 2. som steer m. Vold, ell. m. An-
 vendelse af anstrengt Kraft. At anvende
 voldsomme Midler. En voldsom Behand-
 ling. Paa en voldsom Naade. Voldsom-
 me (meget heftige) Lidenskab. En voldsom
 Død (modf. den naturlige.) jvf. heftig.
 "En heftig Mand kan ikke holde Munden til-
 Lemme, en voldsom Mand ikke Haanden til-
 bage." Sporon. Voldsomhed, en. 1. ud.
 pl. Bestaaenheden, at være voldsom; Hef-
 tighed, som viser sig i en overdreven Grad,
 især i Handling. Hans Lidenskabers V.
 "Da Død og Zanter ikke altid gaar over t.
 Stierning, saa kan der være en Hefthighed
 uden Voldsomhed." Sporon. 2. ud. pl.
 om livlige Krafters Virkning i en meget

stærk Grad. Stødet, Stormet, Ildens,
 Gifterns Voldsomhed. 3. pl. - er. en volds-
 som Handling. At begaee Voldsomheder.

Volde, v. a. 2. [3. vallda. Sv. välla.]
 1. være Karsag til, forarsage, paaføre.
 (s. forvolde.) "Den volder ei (Staden)
 som varer." Ordsp. "Jeg, som har Breten
 voldt, skal vende den t. Glæde." E. Kof.
 "Pan volder, at dit Liv m. Engdom saa
 skal drages." Samme. — "At volde br. nu
 eensbetrænde m. forarsage; dog saarst
 naar Talen 'er om noget ondt." Müller.
 Pan har voldt mig megen Fortrød, Stæde.
 Den Ullykewolde han sig selv. "Den Ul-
 tighed, man volder ham, er ham selv gavn-
 lig." Birker. — Dgsaa impers. og absol.
 Det volder hans Usforsigtighed. Det vol-
 der, at han er fattig (? kommer deraf.
 Høres ofte i Talsproget særd. hos Almuen.
 "Det volder, at hos Dyrene, ligesom hos
 os, Forstandens Virkninger ere underkastede
 Maskinen." Ellshew.) Det kan volde sig,
 o: hænde sig (Moth.) 2. v. a. at volde
 noget, raade for, have Magt over; er forals-
 det. "Da volder han hendes Gode imod
 hun lever." D. Lov. III. 16. 2. "Den
 høieste Gud, som ene er vis, og alting hæ-
 ver et volde." J. Madlens Dersf af Dav.
 Lyndfal. 1591. "Den, som Magt og Eire
 haver at volde." Bedels Sær. 598. (Ege-
 ledes forældet er Bemærkelsen: at virke, for-
 maae, medvirke t. noget. "Duelighed volds-
 der meget til Klarlighed." Bedels Sær.
 344.)

Voldsom, Voldsomhed, s. under 2. Vold.

Vomb, en. pl. - me. [3. Vömb. A. E.
 Vamb, Vomb.] den Deel af Egemelet, som
 gaar fra Ribbenene til Ildenen; (Moth)
 Bugen. Bruges fielsen unbet. om Dyr, ell.
 foragtelig om Mennesker. (vommet, adj. i
 Sammensættn. tykvoomet.)

Vor (Edder) s. Voer.

Vor, pron. poss. første Person i Flere-
 tallet, svarende til min i Enkelttallet. neutr.
 vort. — pl. (som udtrykker at flere Ting
 have, eies, besiddes af flere) vore. —
 Vor Konge; vor Fædreland. Vore Bøns-
 ner, vore Brødre, Søstre. — Vor Fæ-
 der, vore Moder, hos Almuen: Husbøns-
 den, Husfruen, Konen i Huset. Vor Fru,
 sigt Elenskæftfolk ogsaa naar Konen er
 af Stand, eller fører denne Titel. (Vor
 Fru brugtes ellers i den catholiske Tid om
 den hellige Jomfru.) Hvor dette Pron-
 staar absol. eller, hvor det tilhørende Sub-
 stantiv ikke følger efter, bruges i Alm. ikke
 vor ell. vore, men vores. f. E. det er vor
 Hund, vore Kæer; men: Hundene er vores,
 Kærne ere vores. (Dog tagtages dette ikke
 altid i d. Tale. Figeledes br. vel ogsaa
 vores for a. Substantivet: vores Puns,
 vores Folk; og man finder dette endog i den

stidligere Eids Kongebrev; men denne Fell høres neppe i Almuens Tale.)

Dorbe, v. n. [imperf. vordede (i ældre Dantsk: vordh) er næsten ubrugeligt. Bogs gesen. bland. Digte. 1807. 50.] perf. er vorden, etc vordue. [3. verda. Sv. warda. L. w. e r d e n.] begynde at være det, man ikke var; fieri. "Alt det han byder, skal worde i sin Tid." Cir. 39. 22. "Derfor spørger jeg: hvad vil du nu være? hvad vil du her- efter worde?" Mynst. (Præd. 1814. I. 12.) "Ordet worde indholder et almindeligt Begreb om det Tilkomende." Sneedorf. (s. blive, 5.) "At worde gammel, slog, mæg- tig." "Dord, hvor Himlens Godhed byder, word en Aabenbar. et Folk!" Thaarup. "Det er os ikke at aabenbare, hvad vi (i det tilfoms- nende Liv) skulle worde." Mynst. (Or- det er forvundet af Taleproget, og bruges kun i Skrifter, og næsten kun i høiere Stil. Som Hjælpeverb. i Stedet f. blive foretoms- mer det vel ogsaa, men ligeledes fieltent.)

Dorued, en. pl. - e. [Ordet's Oprindelse er uvis. jvf. Thres Gloss]. Sv. Wårdnad "familia, tam cognati, quam servi." 3. Varnadr.] kaldtes tilforn de ufrie Bønder, der vare forpligtede at blise p. det Guds, hvor de vare fødte, ell. der vare bundne t. deres Fødestavn, og som Husbonden ell. Herremans- den derfor kunde nsde t. at fæste Gaard og Jord efter sin Willie. (s. D. Lov. III. 14.) = Dornedret, en. Den Ret, som Herremænd fordom i endel Egne af Danmark havde over deres ufrie Bønder ell. Bornebe. Ved Forordn. af 21. Febr. 1702 ophævede Pres- derik IV. Dornedretten. (jvf. Stavns- baand.) = Dornedskab, et. ud. pl. den Til- stand, da Bornebe og Dornedret fandt Sted.

Dorte, en. pl. - r. [A. S. Voart. N. S. Waarte. Sv. Vårta.] en rundagtig haard Forhøining p. Huden (hvoas Brystvorte); men særd. en saadan Forhøining, der bes- staaer i en seltagtig Ildvært i Huden, og især sætter sig p. Hænderne ell. i Ansigtet. (jvf. Liigtorn.) = vorteagtig, adj. som ligner Bort. En vorteagtig Ildvært. (Moth.) Dorterød, en. den nedreste, i Hudens faste grøde Deel af Borten. Dorteurt, Dorte- melt, n. s. Naavn v. Planter, hvis stærke Saft bruges mod Bort. Euphorbia pe- plus. E. helioscopia o. fl. Arter.

1. Dove, en. pl. - r. [A. S. Væg. E. wawe. L. W og e.] en Bølge. (Kun hos Digtere og i høiere Stil.) "De Dover saa sagtelig trille." Storm. "Hør den sidste Dove trille." Bagg. "Sandsomt Sneffen Dov- ven fløder." Øhlenschl. -

2. Dove, n. s. Fare, uvis Ildgang. "Han, som fan og vil hjælpe dig af Sorg og Dove." S. Tauffen. (Post. Winterdelen. f. 6.) — Nu kun som adv. i Dove. "At sætte sit Liv i Dove. Hans Belsærd staaer i D. (Moth.) "Det er bedre i Wisse, end i Dove." Dedspr.

Dansk Ordbog. II.

"Han saas tillige sin timelige Belsærd i Dove, om han ikke begav sig did." Bandal.

Dove, v. a. og recipr. 1. [3. voga. L. w age n.] 1. udsætte f. den Fare at mistes, tabes; sætte noget i Dove. At vove sit Liv f. een. Han vovede sin hele Formue p. dette Foretagende. At vove det yderste. At vove sig midt ind iblandt Fjenderne. 2. giøre, foretage sig noget m. Tillid t. Suf- ten, t. et heldigt Udsald; driste sig til. Jeg vover ikke at giøre det. Man vover ikke meget i dette Spil. At vove det første Skridt, vove det Yderste. At vove et An- greb. Vi maae vove et Slag. At vove an Bøn, Kmødning. Den som ikke vov- ver, han vinder ikke. — Det skal jeg vove for: siges i d. Tale, naar man troer at kunne forstikke noget m. Wisshed; (omtrent som: det skal jeg love for.) "Og jeg skal vove for, du er ei længer vred." Bessel. — Jeg tør vove ham (tør indestaae f. at han kan udføre det;:) jeg vover ham imod den Anden. 3. recipr. driste sig t. noget. At vove sig ind i Sværmen. Han hør vovet sig f. tilblyt ud. "Jeg tør mig ikke vove, at fige ham imod." Gølb. P. P. = Dovehals, en. den, som viser en høj Grad af Forvovenhed og Dristighed i Fare. "Vandre ikke paa Bel m. en Doves hals, at han ikke skal føre dig i Ulykke." Cir. 8. 18. (Bib. 1550.) = vovelig, adj. som der er Fare ved, som der hører Driftigs hed-t. at tage fat paa ell. give sig i Færd med. Et voveligt Foretagende. En vovelig Sambling. — Doveespil, et. 1. Spil, hvori der voves meget, hvor Udsaldet kommer als- lene an paa Lykken; Pottepil. "Den Stat for Doveespil dog alt f. kolbar var." Nord. Brun. 2. figurl. for: Boveskaffe. "Og nøder dem t. at prøve det Doveespil, om de blive straffede eller ikke." Birtngr. "Et f. hele Verden jeg prøver end et skadant Dovespil." Øhlenschl. Dovestykke, et. pl. - r. en vovelig Gierning. Doveværk, et. Boves- stykke, Bovespil; (men fieltner.) "Dette Kias var større Doveværk." Nord. Brun. (Jonath. S. 148.) = vovsom, adj. 1. vovelig, særlig. "Dovsomme Bedrifter." Bogelius. "Dovsomme Evetamps ofvora- brende Kaar." Pram. "Hvad om m. vovs- som Flugt han sig mod Ethen søtger." Jac- coli. "Et eller andet vovsomt Arbejde, der gjorde Dyfsigt." Bagg. N. Klim. 2. forvoven. "Dovsomt Dørnød." S. Pull. "So mindre bør hun vovsom være." Tode. (Poet. Str. I. 100.) "Dendes Smil løfter og tilbagebriver lige stærk hver vovsomt Saand." Bagg. (Dovsomed, sn. Bagg.) Vox, et. ud. pl. [A. S. Veaxe, Vex. Sv. Wax.] den særegne, bløde, men sammens- holdige og harpdragtige Materie, som Bietne samle af Planternes Blomsterkron, og hvora- f de bygge Rummene i deres Kuber. Gault,

holdt D. At blege D. At trække et Segl af i Vor. = Voraufsig. et. Et af V. formet Ansigt; fig. et meget fint og holdt Ansigt. Vorebillede, et. Et af V. dannet Billede. Etiv og ubøggelig som et Vorebillede. Vorebleg, en. Indretning; t. at blege vej af Naturen gule Vor i Luften. Vorebleger, en. den, som har ek. forestaaer en Vorebleg. Voreblegeri, et. d. s. f. Vorebleg. Vorebug, et, og en. egentl. en varet Bug, ell. Lerred, som er giennemtruffet af smaltet Vor; men bemærket nu ogsaa Lerred (ell. Silketoi) som man overstrøger ell. lader giennemtrækkes af et Slags Diefernis. Man bredder en stor Vorebug over Vognen. Der maa klobes ned Vorebug t. Borden. Vorebuk, en. D. som er gjort af B. ell. som har et Voraufsig. Vorekælle, en. f. af Vor (forst. fra Begfælsel.) vorkuul, adj. guul, som Voret, naar det smeltes af Vortagene. Vorekage, en. sammenpresset Biværk, som er stilt v. Høningen, ell. en udstaaren Skive af Biværket m. Vor og Homing. Vorekorn, et. kaldtes tilforn en Afgift, som i Tykland blev vendt i Korn t. Vebetlag for Tende af Vier. (D. Atlas. IV. 38.) Vorekorn, et. varet Kagen, hvori Klig undertiden søbes. Vorekorn, et. Vorebug, som bestaar af Lerred. Vorekry, et. pl. d. s. f. Vns, som støbes af V. Voremalning, en. Et Slags Malning, som stæet m. opløst og p. en egen Maade tilberedes t. B. Det saaledes frembragte Maleri kaldes et Voremaleri. Vorenaese, en. N. af Vor. fig. at sætte nogen en Vorenaese paa os: narre ham, bilde ham noget ind. (Moth.) "Jeg f. min Part søger aldrig at sætte Gud ell. Menneker Vorenaese paa." Helt. (den Bogell.) Voreperse, en. P. hvorved Høningen stilles fra Voret. (Moth.) Voreplaster, et. P. hvis Hoved-Bestanddel er Vor. Vorestabel, en. En lang, med Vor overtrukken ell. omgiben Traad, der bindes sammen som en Stok ell. Cylinder, f. at kunne besæstes p. en Indretning. (Moth.) Vorekast, et. varet, ell. med Diefernis overdraget Kast. Voretavle, en. En med V. overtrukken Tavle, som i gamle Tider brugtes t. at skrive paa. = Af Vore er dannet: vore, v. a. t. at overtrække med, lade giennemtrækkes af Vor. At vore en Traad. Voret Lerred. (Moth har ogsaa: at vore i samme Bemærkelse, som nu ikke høres.)

Vore, v. n. 1. er, og har. [3. vaxa. N. S. weaxan.] 1. tiltage, blive større v. nge. Dets Dannels formeddelt en organisk Kraft; om Menneker, Dyr og Planter; undertiden ogsaa om Mineraller. (vof. groe, der kun br. om Planter.) "At vore er at forsøges v. Føde og Næring. Ilegentlig siges ogsaa de Ting at vore, som forsøges v. Forsmerelse (ell. som tiltage.) Rigdom vorer (men: Armod følger, tiltager;) et Bibliothek (en Stat, en Colonte) siges at vore."

Voron. Drengen er voret meget i de fleste Kar, er voret et halvt Poved. Dette Træ vil ikke vore. At vore i Heiden, i Vreden. At lade Haaret, Staggæt vore. Hun er vel voren (ikke voret.) Hun vorer t. sin Fordeet (bliver smukkere, mere velstaaet, alt som hun vorer.) [Stiendit Bruget m. Hielpeveeb. er sædvanligt forekommer; siger man dog f. Er.: Dette Træ har ikke voret noget i de sidste Kar.] Med Praepositioner og Adverbier: At vore af, holde op at vore (s. afvoret.) At vore af Starnet (om den, sem er af ringe Fødsel, og bliver rig ell. fornem. Moth.) — At vore fra v: vore jaaledes, at man et kan bruge en Ting. At vore fra sine Klæder. Han er voret fra Riset (adultus est.) "Han gruede meer og meer f. den Tante, at see Børnene vore fra sig." Rabsbek. — At vore frem af Jorden. — Grenene vore ind i hverandre. — At vore ned, fig. aftage. (At vore ned som en Kohale. Moth.) At vore op af Jorden. Denne Svamp er voret op p. een Aar. — Nogle Svampe vore paa Træer. — At vore sammen, forenes v. Varten. — At vore til, tillage i Vort. Kornet vorer godt til. Bøden vore til med Gras. (Moth.) — At vore ud, exerescere. Landen vorer ud af Vandgiærdet. (vof. udvore.) 2. blive til og trives i sin Vort: om Planter. Denne Plante vorer kun i Sumpjord. Bienen (Binstoffen) vorer ikke saa heit imod Nord. 3. figur. a.) tiltage i Omfang, i Mængde, Størrelse. Mit Arbeide vorer m. hver Dag. Denne Afhandling er voret t. en heel Bog. Hans Formue vorer m. hvert Kar. b.) tiltage i en Egenst. At vore i Forstand, i Indsigter. c.) tiltage i Grad, indvortes Stræke; stige. Mødet vorer. Hans Eidenst. vorer daglig. = Vorekraft, en. organisk Kraft t. at vore, tiltage indenfra. Vorekreds, en. om Planter: den Strækning af Jordkloden, hvor en vis Plante vorer. (Schouw. Pl. Geogr. 3. 129.) Vorerum, et. det fornødne Rum i Planter og Træer t. at kunne vore. Vorested, et. enkelt, bestemt Sted, hvor en Plante ell. et Træ vorer. (Lussen. Schouw.) — Vof. Vort, nedensfor.

Voren, part. af vore. pl. vorne; der br. som adj. i følg. Tilfælde: 1. At vore voren: have naaet sin fulde Vart, (i Heiden) være heel uddillet i Lemmer. (i fulde voren, udvoren.) Drengen er endnu ikke voren. Hun har to vorne Døttre. (vof. mandvoren.) 2. At være een voren: være ham lig i Kræfter, Coner, Indsigter o. d. Deri er han mig ikke voren. Der ere omtrent hundanden vorne. "Den barte Kronen, som er Kronen voren." Hfl. (Sarkon Jarl.) "Naturen har her varet sine Voldsmand voren." Baag. (Lobor. II. 217.) Vraa, en. pl. -er. [Ev. Wrl. 3. R.]

1. Sted i Huset, hvor to Bægge samles og gæere et Størne. (Moth.) "De driamelende Lienere — som flottevis foldte hver Draa i hver Sal." Pram. (Stærtodd.) 2. en stult, affides Kroge, et hemmeligt Sted. "Eh! det er ikke stiet i en Draa." Ap. G. 26. 26. At stule sig i en D. "Han lagde haand p. Barfet, og grov i dunkle Draa." Ohlenischl. At lede efter een i alle Draaer. "Mange ere Draaer i vred Mand's Hu." Drdspr. "Eng og Sengeliggende træde ud af deres Draaer." Engelst. "Gives der i den vide Christenhed nogen Egn saa eensom, nogen Draa saa affides." Mynter. — figurl. "Hans Død har — i hvert et Bierstes tausé Draa raabt Sorgen frem." Ohlenischl. = Draaflab, et. et lidet Stab i Bæggen. (Moth. Saalebds i Zvlland: Draafleng.) Draad, en. pl. d. f. [Wrath, i Skaanke Lov. N. S. Vraah, grex.] en Floed ell. Flot Svigt (bestaaende af 12 Stykker. Ostersen. Moth.) D. Lov. VI. 14. 11 og 13.

Draade, v. n. 1. rode, rage om i (f. G. om Sviin. At vræade i Maden.) Moth. N. S. wrotan. (Nu ikke mere brugeligt. f. rode.) 2. "At vræade det Hiul:" gennem-bore Hiulnavet. Moth.

Draal, et. pl. d. f. et høit Strig, Straal. (jvf. vræale.) "Fra Wallen høretes Draal, som brød den tykke Stv." Evald. (Drdet, som her er brugt m. poetisk Eftertryk, høretes nu ikke let i den forfædte Talebrug.)

Draale, v. n. 1. (har.) strige høit, fraale, raabe høit og høit. Sv. vråle. (f. vræle.)

Drag, et. pl. d. f. [Sv. Wrak. N. S. Wra a d. beslægtet m. det foræld. vræke, (J. reka) drive, jage, kaste ud ell. bort. jvf. Stedet hos Endre. Dl. Trngv. S. c. 35, hvor Drdet Vagræk forekommer.] 1. Et Stib uden Folk, som findes drivende i Søen, ell. som strandet, driver t. Lands; ell. og Dele deraf ell. andet Stibegods, som driver t. Landet og der bierges. "J, som følge brosfældigt Drag hen over Skar og Vølge." M. S. Buchholm. (I sildigere Tider skielnes imellem Drag og Skibbrudet Gods, naar levende Folk strande m. Stibet.) Et Stib i Søen siges, at blive t. Drag, naar det v. at miste Masten, Kocn, m. m. bliver udnygtigt t. at seile og styres. 2. noget, man forkaster, som udnygtigt ell. mindre godt og dygtigt (f. de sammens. Drd); og Hændslingen, at forkaste det; hvilket hedder: at slaae, kaste Drag p. noget. "Hvor stor en Stam, at kaste Drag p. en saa nyttig Mand." Storm. = Dragbrudt, adj. ganske sønderbrudt som et W. ell. forlitt Stib. (Baggesen. bh. Digte. 1807. S. 294.) Dragbræder, pl. Bræder, som ikke have det rette Maal i Længde, Brede ell. Tykkelse, og derfor udskydes, som Drag (t. Forsk. fra Maalsbræder.) Draggods, et. ringere, stet, forkastet ell. vraget Gods. "Noget

godt, noget maabeligt, og endel Draggods faldt der for." Rahbek. D. Tilsp. Dragret, en. ud. pl. Ret t. at bierge og tillegne sig Drag ell. strandet Gods. (f. Strandret og Forstrand.)

Drage, v. a. 1. [S. vråka. N. S. wrafen, repudiare. Jsl. reka, drive, fordrive.] udsknde, forkaste noget, man har prøvet, som udnygtigt, som ringere, ikke godt Kiebmandsgods. 2. foretage en loobesalet Underføgelse af visse Varers Godhed og Bestaaenhed. Disse Varer skulle vrages v. Toldeboken inden de indføres. 3. I vidtløftigere Bemærk. forkaste, slaae Drag paa, ikke finde godt nok. "Den, som vræger hvad Algodhed gav." Evald. At vrage Maden, vrage god Mad. "Hvad een vræger, finder en anden Smog udt." Holberg. — At vrage Mad v: af Kræenhed ikke ville spise den. "Hvorved den unge vænnes Tige, at vrage daglig Føde." Falster. Den Tige har vraget mange Friere. "Den fede Dumshed — mætttes fan af det, den sultne Wiisdom vrager." Lurdorf. = Deraf: Dragen, Drægning, en. Handlingen at vrage. — Drager, en. den, som vrager; færd. en af Dyrigheden beskifter Betient, der skal sone Fødevarer ell. andre Varer, som sælges ofsfentlig, og udskyde de stette ell. forderve. — Dragerbod, en. Bygning, hvor Varers Brægning stier. (Fr. 5 Mal. 1683.) Drægleren, en. og Dræglerpenge, pl. det, som betales Brægeren f. hans Arbejde. Dræggermærke, et. W. som Brægeren sætter p. de undersøgte Varer. (Moth.)

Dralte, v. n. 1. (har.) gaae m. en slin-grende, vakkende, ubevægem Gang, som meget tykke Folk. At vralte som en Gaas. (Moth.) Drampet, adj. kaldes af Stibsummersmend den Plante, der er staaen linteret af et vindstøvet Træ, og derfor siden har kastet sig efter Fibrernes Flugt i Træet. (Arch. f. Sværden. III. 228.)

Drang, adj. [J. rångr. G. wrong. N. S. vringan, dreie.] 1. som ikke er ret, omvendt, forveeret. Den vrangé Side af en Kiole, en Strømpe v: den, som ikke pleier at vende udad (hvisken kaldes den rette.) At vende det Drange ud: sig, at blive vred. [J. Bemærk. stier, forbreiet, f. G. en vrang Mund, haand (Moth.) br. det nu sielden. "En vrang Havn" forekommer i Webels Særo. 368.] jvf. vrænge. 2. ikke rigtig, urigtig, falsk. ("Bagvendt, i Betydningen af urigtig, bruges høist om det, som frem-træder i det Hdre, om Sæder, Stik og Dræfser, og modsættes det Passelige; vrangt anvendes især p. Begrebet, i Modsæt. t. det Rette." Milller.) En vrang Trø; vrang Lære. "Drang Hørelse gjør vrang Fremførelse." P. Rolle. "At bringes fra Lovol t. vrang Meninger." Schytte. "Føret han nogen vrang Lærdom, ell. for-

fommer sit Embede." D. Lov. II. 17. 22. "Efter Sagen er ham vrangt foredragen." D. Lov. "De giøre dem vrangte Begreb om den virkelige Verden." Suedorf. = wrangeligen, adv. v. en vrang Maade. — Orange, n. s. (men kun bestemt:) Drangen, den vrangte Side af en Ting; br. i dagl. T. som Subst. i Modst. t. Retten. — Dranghed, en. ud. pl. Bestaffenheden at være vrang. (Ambergs Ord.) Drangtære, en. hos Inere: en vrang Troeslære; heterodorie. "At en Biskop kan miste sit Embede formeddelt Dranglære." A. Westb. Drangside, en. den vrangte Side af noget, Drangen. vrangsinde, adj. som har et forvendt, forkeert Sind. (Noth.) Drangstrube, en. kaldes Luftrøret, i den Talemaade: at faae noget i Drangstruben. vrangtroende, adj. v. som har en falsk Tro; modst. retroende. (Noth.) vrangviiis, adj. selvklø, som har den Indbildning at være meget klog, og vil følge sit eget Hoved. (Noth. jof. wrangwis. Jhes Gloss.) Drangvillie, en. En modstræbende, gienstridig Villie. (P. E. Müller.) "Mod den blotte Drangvillie i at oplysne sine Forpligtelser." A. Westb. vrangvillig, adj. gienstridig, ikke soeliq, uwillig, hvis Villie er tværtimod Andres. "Den Drangvillige er ikke tilbæielig t. at giøre Andre t. Behag; den Modvillige er tilbæielig t. at giøre Andre t. Mishag." Müller. Drangvillighed, en. ud. pl. en Tilbæielighed t. Drangvillie. Drangvoorn, adj. vrangvillig, gienstridig. (Noth.)

Orange, v. a. 1. vende Drangfiden ud p. en Ting. At vrangte en Strømpe. (Noth; usædvanligt.)

Orante, v. n. 1. (har.) [N. S. w r a n t e n.] være vranten, knurre, smaastående. (Noth.) = Dranting, en. den, som altid knurrer, ell. er vranten og lide tilfreds.

Oranten, adj. pl. vrantne. [maaskee af vrang. N. S. w r a n t i g.] som aldrig er tilfreds, som idelig knurrer og ei kan giøres tilpas; knurvoorn, gnaven. (morosus.) "Da jeg, vranteg og vanstellig, ikke vilde lade mig passe af nogen anden, end hende." Rahbek. "Fornuft og Stnidighed vi talde tidt vor vrantne Klage." Storm. "Selv naar Instet Offer fordres, udbræder den vrantne Utilfredsbed i uophærlige Klager." Engelst. — "Jttrer man Fortrædelighed i Mine, Adfærd ell. Tale, da er man vranten; og et vrantent Sind kaldes det, som er tilbæieligt t. Brantenhed." Müller.) "Naar derimod jeg vægter mig at sngge, jeg kaldes egenstidig, vranten, tvær." Bagg. N. Klim. — Deraf: Drantenhed, en. ud. pl. "Aldersdommens tiltagende Drantenhed under Aarenes besværlige Vænde." Balthofm.

Wred, adj. [Sæl. reidr. A. S. repe, redig. Holl. wreed, streng, haard.] som be-

herkes af Wrede; opbragt, fortvælsk. "Wred Rand finder vel Vaaben." — "Vænge vred er hver Mand led." Wredspr. At være, blive wred paa een. At blive wred over noget. At giøre een wred. At giøre sig wred f. noget (: blive wred uden sonderlig Aarsag.) "De fleste Ting, vi giøre os vrede for, fortærne os meer, end de stude os." M. Thott. Han skal giøre det, enten han bliver wred eller blid. = wredagtig, adj. som let og hastig bliver wred, som er tilbæielig t. Wrede. (iracundus.) "Jdelig finde de wredagtige sig fornærmede, idelig flage de over huerandre." Wnster. — wredeladen, adj. 1. d. f. s. wredagtig. 2. som nittrer Wrede i sit Udortes. Wredladne Miner. Deraf: Wredledenhed, en. ud. pl. Wrede, en. ud. pl. [J. Reidi. A. S. Wrath, Wrathe.] en betvælsk Grad af en ubehagelig, mod Andre uvillig, fortærnet Følelse, som vækkes v. Misgjorniselic over deres Handlinger. (J. Sortrydelse, hvores udtræfkes en ringere Grad, Fortærnelser, der omtrent er lige m. Wrede, og Færme.) At vække, formilde eens W. At giøre noget t. W. At nitte sin Wrede mod een. "Wrede gaaer ofte f. Wid." — "Den Wrede er ilde svildet, som Ingen stikker om" (: anstet.) Wredspr. "Saalænge Wreden raser, ved du ikke andet, end at du har fuld Grund t. Alt hvad du giør." Wnster.

Wredes, v. dep. (br. kun i præ. og inf.) blive wred, fortærnes. At wredes over noget, wredes paa een. "Hver den, som wredes paa sin Broder, er skyldig." — "Endog om Gud siges det, at han wredes over Mensnekens Synder." Wnster.

Wrovl, et. 1. egentl. noget, som er snøet i hinanden; et sammenvundet Røgl. 2. oftest br. det fig. i dagl. Tale om ufamens hængende, vidtloftig og usforstandig Snat; men den nreere Strivebrug har indført, at Ordet i dette Tilfælde nu ikke blot skrives, men ogsaa udtales Wrovl. (f. nedenfor.)

Wrovl, v. a. 1. snoc, vinde noget sammen. At wrovlde noget sammen, i hinanden. 2. arbejde uderet at komme frem i sin Gjerning. (Noth.) 3. føre vidtloftig og usforstandig Snat. (f. Wrovl.)

Wrid, et. pl. d. f. 1. det, at noget vrides. 2. Wrid (: Aneb, Smerte) i Mænen. "Da jeg læste videre, fornam jeg allerede stærke Wrid i Mænen." Bagg. N. Klim. 189. Wridblegn, en. pl. -er. Wlegn ell. Wartelse i huden, som faaes (f. Et. imben i Pømsden) af Sild ell. stærkt og ideligt Arbejde. Wridbor, et. pl. d. f. et Wret t. Samhulter, som man, v. at wride ell. wride det om m. Haanden, bringer ind i Træet.

Wride, v. a. wred; wreden, wredet. pl. wredne. [A. S. wrihan. Holl. wryden.] 1. wride, vende noget om ell. til Siden, (f. hvor dette skrives m. en vis Anvendelse af

Kraft. At vride en Bogn. "De Kuffede Kr, og vrede dem m. Hænderne, og aade." Luc. 6. 1. At vride sine Hænder, Fingre. At vride sig som en Drm. "Jeg vred mig v. det kumverfulde Leie." Ewald. Det vridet (Kniber, smærter) i Mæven. (s. Bugvrid.) 2. faae noget ud af en Ting v. at vride den. At vride Saften af Ribs (i en Post.) 3. part. vreden br. i d. Tale og i Almuusproget for: vranten, som intet er tilpas. = Deraf: Vriden, en. ud. pl. Sierningen at vride. = Vridesbaand, et. Et Baand, som er vredet ell. snoet sammen, s. G. af Palm. (C. Frimann. Alm. Sanger. 144. uafæant.) Vridesvind, en. Vind, som er indrettet t. at vrides ell. dreies omkring. (Moth.)

Drejdskammel, en. [af vride og Skammel.] det Støkke i Bognen, hvort Bognkappene indskræks, og som v. Arbeidsvoogne i Almindelighed kan dreies om en Velt.

Dridig, adj. (af v. at vride.) som kan vrides, bølkelig. (Moth. Nu seldent.) "Ikke Matmen set, af Jern, af Messing smidiat, og ei af Søl og Guld og andet, som er vridigt." Arreboe. (Heraem. 50.)

Drikke, v. a. og n. 1. [af vride. N. S. v. i t k n.] bevæge noget, ell. bevæge sig hastigen frem og tilbage. At vrikke en Vind, en Tap s. at faae den ud. At vrikke med Hovedet. (Dglaa: vrisse. Moth. Goldings Etym. Lat. fluctu.)

Drilde, v. a. 1. vifte ell. vrøvl sammen ell. ind i hinanden; contourere, implicare. (Moth. "En Drild ps." gnomus. Samme.)

Drimle, v. n. 1. har. [Sv. wimla. L. wim m e l n.] 1. rered, bevæge sig om hverandre i utydelig Forvirring og Mængde. Myrene vrimle i Buen. 2. være uafstodt af en saadan Mængde. Osten vrimler af Maddiker. "Jl. en skal vrimle med Frøer." 2 Moset. 8. 3. — "Det Wiisdoms Dnb, som vrimled faldt af Riv v. Almagts Hud." S. Blicher. "De selsomme Stabninger i Havets vrimlende Grunde." Mynsler. — Dg-saa om en Mængde af Folk. Her vrimler af Fremmede i Bnen, af Bønder p. Torvet. "Stort et de vrimlende Eieneres Tal." Dram. (Stærkodd.) = Drimlen, en. ud. pl. Drimmel, en. pl. Drimle. En Mængde af levende Væsener, der bevæge sig om hverandre. Folkvrimmel, Børnevrimmel. "Vi tilbede ham — midt i Naturens glade Drimmel." F. Guldb. "Vend mod huuelig Frnd din Stavn bort fra Larm og Drimmel." Bagg. "Eidens Dremes Drimmel mætre i mit Hoveds Svimmel." Samme.

Dringle, v. a. 1. snoe i hinanden, vridde; contourere. (Moth.) = vringelhornet, adj. "kalbes det Dvæg, som har store, krogede Horn. En vringelhornet Bøder." Moth.

Drinff, adj. udtrykker den Bestaffenhed hos Slingsten, at den er avledvægtig og har Begierlighed t. Poppen. [sv. vrinff. [A. S. vræne, *salax, libidinous.*] En vrinff Dst (oglaa: en Drinffer) bemærter saaledes d. s. i. en ugildet Vingst. "Han hæer sammentdende Stioldees Larm og Drinffernes Trampen." Berg.

Drinff, v. n. 1. har. [Sv. vrena. J. Hrnr, vedholdende Strig, Gientyd.] br. om Hestens, især Slingstens hvinende og giennemtrængende Lnd, som den udfæder, naar en Hoppe kommer i dens Nærhed. "Og de vrinffende Slingste fnyse fraadende frem." Bagg.

Drinffer, en. s. under vrinff.

Drippe, v. n. 1. (har.) i dagl. Tale og lav ell. tomist Stil: vise sig vranten, fortrædelig; og give Tegn derpaa v. Rynken, Etenden o. d. "Han vrippe den Tid han først blev svøbt." Bagg. u. Arb. I. 11. "Hendes gamle Mand — v. Eiden gik og vrippe." Bagg. N. Klim. [vrippe, bevæge hastigen hid og did; vrikke, vrisse. Moth.]

Drippen, adj. pl. vripne. som hastig bliver vred, som let bliver stødt ell. fornærmet. (i d. Tale.) "Den Drippe pirres let, men kun i ringe Grad." Müller. = Drippenhed, en. Bestaffenhed at være vrippen, ell. Eilsbøielighed dertil. "Naar Vrantenhed viser sig v. den mindste Berørelse i Adfærd og Tale, bliver den t. Drippenhed." Müller. vripinder, adj. d. s. f. vrippen. (Moth.)

Drist, en. pl.-er. [af vride. Sv. Wrist. A. S. Wyrst.] den øverste Deel af Fodbladet, fra Fodledet indtil den imod den store Taa. At have en hoi, en lav Drist. At binde Saaler, Støe over Dristen.

Driste, v. a. 1. [af vride.] med Vriden, Magt og Anstrengelse (særb. v. Legemskraft, m. Hænderne, ell. et Redskab, som føres i disse) at tage noget ud ell. fra hinanden. Man kunde neppe driste det fra hinanden. At vriste Munden op paa een. At vriste een Kaarden af Haanden. "I Broderblod var Kaaben farvet, og Spirit vristet af den Dræbtes Haand." Mhlenschl. — sig. "Dette Guld, som I har vristet af Havets gridige Svælg." Ewald. "Hvo kan vriste dem af Dstens Hænder?" Samme.

Dræle, v. n. 1. har. [s. Draal.] d. s. f. vræle. "Den grumme Dval i Strande stal vræle tydeligt." Arreboe. (Heraem. 27.)

Drænge, v. a. 1. [af vraug.] gløre vrang, vride stæv. "Dræng Munden, vrid din Krop, vær dig som du vær gal." Bessel. At vrænge Mund ad en (t. Foragt, og Bepottelse.)

Drøvl, et. ud. pl. vidtloftig, usammenhengende, kedsommelig Snakken. (s. Drøvl, ovenfor.) Han fæder Folk m. sit uendelige Drøvl. "Naar den slæbende, langt udsprungne, søvnagtige Snakken ikke blot er

kjedsommelig, men ogsaa utydelig, bliver det t. Orøvl; thi hvad der er fittet i hverandre, siges at være sammenvorøvet." Müller.

Orøvl, v. n. 1. (har.) tale vdtløstigt, forvikret og kjedsommeligt. (jvf. vaase.) "Den som vrøvler, kan endnu tænke noget, sløndt utydeligt, v. det han siger. Den, som vaaser, snakter hen i Laaget." Müller. = **Drøvler**, en, pl.-e. den, som jævnligten vrøvler. — **Drøvleri**, et, pl.-er. Indholdet af en **Drøvlers** Snakken. — vrøvlevorn, adj. tilbøielig t. at vrøve.

Ugge, en, pl. -r. [Et. Wagga. L. W i e g e.] en Uden, paa Vasser ell. Sønger bevægella Seng, hvori smaa Børn ligge. fig. fra **Duggen** af o: fra den tilbøjelige Børnsdom. Fra **Duggen** t. Graven, fra **Jødselen** t. Døden, = **Duggeskaand**, et, B. som bindes over **Duggen**, ell. hvori man trækker f. at bevøge **Duggen**. **Duggesbarn**, et, spædt Barn, som endnu ligger i **Dugge**. **Duggeslæder**, pl. **Puber** og **Dyner**, som lægges i en **B.** **Duggeslad**, et, Træet m. **Gangeterne**, som **Duggen** staaer paa. (Noth.) **Duggelagen**, et, L. som bruges t. en **B.** **Duggespenge**, pl. Penge, som Fadderne efter **Daaben** lægge p. **Duggen**, som en Foræring t. **Barnet** ell. dets **Antne**. **Duggespude**, en, P. som lægges i en **Dugge**. **Duggesfang**, **Duggesvisse**, en, Sang, bestemt t. at synges f. **Barnet** i **Duggen**, ell. medens man **vugger**. **vuggesfysg**, adj. siges om det **Barn**, der idelig vil **vugges**. (Noth.)

Ugge, v. a. 1. bevøge noget p. en rund Underflade (især en **Dugge**) sagtelig frem og tilbage; ell. bevøge den, som er i et saadant **Legeme**. At **vugge** en **Maad** p. **Waanden**. Han **sab** og **vuggede** hende i **Waanden**. "Snaert — skal **Stibet** hende **vugge** p. **Bølgernes** **Byrst**." **Ohlenschl.** At **vugge** et **Barn**; **vugge** **Barnet** i **Søvn**. (absol. ell. intrans. forekommer det vel ogsaa; men sjeldnere. Han **sab** og **vuggede** paa (ell. med) **Stolen**. "Hølgere smaa — **vugge** mod den klare **Sommerdag**." **Ohlenschl.** **Poet. Str. I. S. 377.**)

Dule, v. a. 1. i **Stikbesproget**: vinde, omvinde. Deraf: **Duling**, en, pl. -er. **Toug**, hvorved **Enden** af **Bovsprydet** v. større **Stik** surres fast t. **Forlænnen**, hvor de samlede **Dulinger** (**Dulingsstammen**) gaar igennem **Dulingsgattet** i det saakaldte **Stæg** bag **Gallonen**.

Vulkan, en, pl. -er. [Fr. **Volcan**.] et **Isbrydende** **Viereg**. — **vulkanisk**, adj. som hører til, staaer i **Forbindelse** m. en **Vulkan**. **vulkanisk** **Mergarter**. Et **Fossil** af **vulkanisk** **Opindelse**.

Dunde, en, pl. -r. [J. **Und**. L. **Bunde**.] et **Sær**, aabant **Saar**. = Deraf: **Dundseber**, en, **Saarfløbe**. **Dundsløge**, en, **Saarfløge**. **Dagg**. N. **Klim**. S. 31. (Det tilførs ogsaa i **Dansk** brugelige **Dunde**,

er nu **hæften** reent **forældet**, og derfor bør ogsaa de **sammens.** **Ord** helst **unsgaaes**.)

Durdere, v. a. 1. [i ældre **Dansk**: **vurde**. J. **virda**. Sv. **vårdera**.] 1. bestemme **Værdien** af noget. At **vurdere** en **Stod**; **vurdere** **Løssere** i et **Bo**. Hvor **heist** **vurderes** denne **Diamant**? 2. agte, sætte **Pris** paa. Jeg **vurdere** hans **Benstap** **heist**. — **Durdering**, en. **Handlingen**, at **vurdere**. Deraf: **Durderingsforretning**, (i et **Bo**) den **Retshandling**, hvorved **Boets** opføreres **Eiendomme**, især **Løssere**, **Stykke** f. **Stykke** **vurderes** af dertil **bestillede** **Durderingsmænd**.

Dævne, v. a. 1. [af **Daaben**.] forlyne m. **Waaben** og **Væрге**, isere **Waaben**. At **væbne** sig. **Bønderne** **væbuede** sig m. **Peer** og **Høtve**. Med **væbnet** **Haand** o: med **Waabenmagt**, **Krigsmagt**. — fig. at **væbne** sig m. **Taalmodighd**. (f. **bevæbne**.)

Dævner, en, pl.-e. 1. **kaldtes** **under** **den** **tilførs** de, som **regnedes** **til** **den** **ringere** **Adel**, som **havde** **Ret** **tighed** t. at **føre** **at** **stellig** **Støgtvaaden**, men ei **vare** **Kiddere**. **Kiddere** og **Dævner**. 2. d. f. f. **Daabendrasger**. (Noth.)

Dævning, en, pl.-er. **Sierningen** at **dævne** **cen** **ell.** **væbne** **fig**.

Dædde, v. n. og a. f. **vedde**.

Dæder ell. **Dædder**, en, pl.-e. [A. S. **Wether**. L. **Widdet**. Sv. **Väder**.] **Dammen** t. **Kaaret**; kaldes ogsaa **Duf**. (jvf. **saar** og **Bede**.) = **Dæderhorn**, et. **Wæderens** **Horn**. **Dæderlam**, et. **Lam** af **Danfiens** **net**. (modsat: **Gimmerlam**.) **Dæderskind**, et. **Wæderens** m. **ild** **bevoerne** **Stind**.

Dæde, en, n. s. **væde**, v. a. **Dædse**, en, **vædse**, v. n. o. fl. f. **under** **vaad**.

Dæg, adj. (**blød**) f. **væg**.

Dæg, en, pl.-ge. (**skarptonet**). [J. **Væggr**. A. S. **Væg**. Holl. **Væg**.] et **lodret** **ovrind** **Stillerum**, som **afdeler** de **forskjellige** **Wærelser** i et **Huus**, ell. **adskiller** dette fra **Rummet** **udenfor**. (i **Møllersvæg**, **Sidsvæg**, **Reersvæg**.) En **Trævæg**, **muret** **D**. — **Dæg** den **bratte** **Side** af et **Biereg** kaldes en **Dæg**. (f. **Biereg**, **Fjeldsvæg**, **Klippevæg**.) = a.) **Dægskab**, et. **Stab**, som er **anbragt** i **Bæggen** **ell.** **Muren**. (**Dæggestab**. Noth.) **Dægspærre**, en, S. ell. **Rids** i en **Kvæb**.) **Dæggeleer**, et. L. **blandet** m. **smaa** **Kaaren** **Paln**, t. at **klime** **Bægge** **med**. (Noth.) **Dægglurer**, en. "Den, som **lurer** **udenfor** **Andres** **Dørre** og **Blinduer**." Noth. **Dægghæus**, en, pl. d. f. et **bekendt**, **mobbedeligt** **Insect**, der **opholder** sig i **Bægspærre** og i **Træfenge**. **Cimex lectularius**. f. **Tag**. **Dæggruen**, et. **Et** **Rum** **imellem** **fire** **Dægge** i et **Huus**; et **Wærelse**. (Noth. **intercolumnium**. **Golding**.) **Dægghæim**, en, et **Insect**. d. f. f. **Træghæus**. **Dægghæim**, en. "Murrsteen", som ei er **brændt** **tilgarns**, som **ikke** **duer** t. **andet**, **end** at **mure** **inden** i

Suse med. (Noth.) **Væggeteppe**, et. **V.** som hænges op f. en Væg; **Tæpet.** (Noth.) **-Væge**, en. pl. -r. [J. Qvekr. N. S. Wecca, Weoco. E. Week. Sn. Weke.] det brændbare Legeme i et Løg ell. en Lampe, som optager Fedtet ell. Olien, der underholder Luen i Enden af Vægen; **Lysvæge**, **Lampvæge**.

Vægelsindet, adj. [af N. S. vægan, vafte, bevæges hid og did. jvf. hvætte.] som let og hastig skifter Sind; meget ustadig, foranderlig i Tænkemaade, Meninger og Forsætter. jvf. ustadig. **Vægelsindet** er den, som intet kan beslutte; ustadig den, som ei kan vedblive sin Beslutning; hin forandrer ofte sine Tanker; denne sin Villie. **"En-D.** begynderielden noget, og en Ustadig fuldfører ikke noget; hin mangler Sindighed t. at overlægge; denné Almagt t. at store Overlægget." **Sporon.** — **Vægelsindighed**, en. den Bestaffenhed, at være vægelsindet.

Væger, en. pl. -e. kaldes t. Stibs de sværeste Planter af Foringen, hvilke altid ere af Eg. **Dagsvæger**, **Kimingsvæger**, o. s. v. (**Schneiders Bellekn.** 77.)

Vægge, en. pl. -r. [J. Væggr. N. S. Væg.] en Rille af Jern (ell. Træ. Noth) hvorved man kløver Brænde, v. at drive den ind m. en Røbbe ell. et Jernslag. "Man driver gerne den Vægge, der gange vil." **Drdspr. P. Rolle.** "Der vil en haard Røbbe t. en haard Vægge." **Noth.**

Vægge, v. a. (vægge Jis) f. væffe.

Vægne, v. a. (vægne et Søm.) f. vegne.

Vægre, v. a. og rec. 1. [N. S. værgan, verian. Sv. vägra. T. weigern.] negte at vilde gjøre noget, som man anmodes om, som forlanges af een; negte, afslaa een noget. **Han vægrede** Udleveringen af Pasportene. (Denne activ. Brug, som Noth ansværer, er meget seld.) — **recipr.** at vægre sig ved noget. — "Den, man bebr om noget, kan afslaa eens Bøn. Personen (som bebr) faaer da Afslag; Tingen, som ønskes, bliver negtet; og den, som ikke vil opfulde den Andens Ønske, vægrer sig." **J. Smidth.** "Man undslaaer sig f. en Ting, som man ikke vil gjøre; man vægrer sig for det, man nødig vil gjøre." **Sporon.** **Han vægrer sig ved** at opfulde denne Forbring, v. at give ham sin Datter. **Det kan han ikke vægre sig ved.** **Jeg vægrer mig ikke** et Diebst. "Det var hans Besonder, som bad, og han vovede ikke at vægre sig." **Bandal.** — **Vægning**, en. pl. -er. det, at være sig; Negtelse. **Han gjorde det uden al Vægning.**

1. Vægt, en. ud. pl. [J. Vigt. Sv. og N. S. Vigt.] **1. Maalp.** et Legemes Længde. **At høre noget** efter Vægten. **Denne Mønt har ikke sin fulde V.** **At holde, staae (o: have) sin V.** **At tage V. paa noget, høre vægt.** **Noth.** (**Drumod** siges, v. **Stær-**

bydning: at tage til Vægt ell. veie **Stenen** o: løfte den v. at trykke **Vægtstangen** ell. **Brættstangen** ned.) **Vægten** af alt **Selvøstet** er 500 Lød. (jvf. **Tyngde**.)

"**Tyngden** er Legemernes egentlige og bestemte Vægt; **Vægt** derimod Legemernes sammensluttede Tyngde." **Sporon.** — **Om et vist Slags Tyngdemaal:** **Danst V.** og **Maal.** **Kræmmervægt.** **Apothekervægt.** **2. figurl.** a.) **Længde, Børde, Besværligheds.** **At bøies under Kærenes Vægt.** "Hans aandelige Lidelser lagde en ny Vægt t. de legentlige." **Pastholm.** "Med Proven søle de høert Arbejds Vægt." **Fr. Guldb.** b.) **Betyndhed, Vigtighed.** **En Sag af megen V.** "Dette viser os, af hvad Vægt disse Embedsmand vare." **Guldb.** **At lægge Vægt p. noget:** at tillægge, tilskrive det Vigtighed. **Han lagde megen Vægt p. denne Bettingelse.** c.) **Indflydelse, Eftertryk, Virkning.** **Han ved at give sine Grunde Vægt.** "Deres Ombede og deres Kundskab — gave deres Raad saadan Vægt i de offentlige Beslutninger." **D. Guldberg.** "Ekslemersterens Foreskillinger — fik saadan Vægt hos mig." **Pram.** "Den ulufselige Prindses Taarer gave Taleren Vægt." **Wagg.** **N. Kilm.** **Hans Mening** er af megen **V.** i Raadet. "J, hvis Stilling skulde lægge Vægt t. eders Ord, Tillid t. eders Belædning." **Engelst.** **Der er V. og Fjend i hans Stiil:** han siger meget m. **faa Ord.** (jvf. **Ligevægt, Modvægt, Overvægt, Undervægt.**) = vægtløs, adj. som er (ell. tænkes at være) uden Vægt ell. uden Tyngde. "Hvis Materien udsendes vægtløs fra Solen." **T. Rothe.** (**Nat. Betr.** III. 40.) **Vægtmaal**, et. **M.** hvorved ell. hvorefter et Legemes Vægt bestemmes; **Tyngdemaal.**

2. Vægt, en. pl. -er. **Et Redskab**, hvorved man prøver og erfærer Legemets Længde, ell. veier dem. **En Wismervægt, Stangvægt, Staalvægt.** **Tungen** p. en **Vægt.** — **Vægten** (libra) et af de tolv Himmeltegn ell. Stjernebilleder i Dyrkedsen. = **Vægtbielle**, en. **1.** **Stangen** ell. **Skæften** p. en svær Stangvægt. (Noth.) **2.** **Stangen** p. en Staalvægt. (**Millingtons Naturf.** v. Uts. II. 49.) **Vægtfylde**, en. br. af **S.** **Drsted** for: specifit Vægt (**Gengvægt.** **J. Kraft.**) **Vægtprøve**, en. **Prøve**, som foretages m. en Vægt, f. at erføre, om den er rigtig (for at justere den.) **Vægtstaaal**, en. pl. -e. en af de to Staaale p. en Staalvægt, hvoraf den ene tjener t. at lægge Løddet i, den anden, Tingen, man vil veie. **Vægtstang**, en. kaldes i **Mechaniken** overhovedet enhver ubøielig Stang, der indrettes og anbringes saaledes, at den kan bevæge sig om et fast Punkt (en Stift) ell. paa en Rant (**Vægtstangens Ophængepunkt.**)

Vægter, en. pl. -e. [af Vægt og væge. T. W. d. t. e. J. veer.] som er beklædt t. at have

Bagt, f. at fremme Andres Gæstehed, soavel om Dagen (Taarnvægtene, der skulle give Waardeild tilkiende, (i ældre Dant: Kure) Torvævgtene, Brovægtene, Havnevægtene) som i Evrd. om Natten: Gadevægtene. = **Vægtgang**, en. 1. Gang uden om et Taarn i en betydelig Høide, hvor Taarnvægtene stiftes t. at gaac omkring. 2. til Skids: en smal Gang udenbords, bag v. Kakhøtten v. større Skibe. **Dægterkiøle**, en. Et vist Slags Kiøle, som Vægtene ere befalede at bruge. **Vægterspibe**, en. V. hvormed Gadevægtene ere forsynede, f. at tilkiendegive Uorden ell. Skidsvaade. **Vægterskat**, en. S. som Indbyggere i en Stad maa betale t. Vægternes Besønning. **Vægtersfilt**, et. Skilt m. Kongens Nabnetkat i Messing, som Vægtene bære uden v. Kiølen. **Vægtersværd**, et. Et af de Værd, som Gadevægtene i Stæderne synge hver Alme, f. at tilkiendegive Liden og deres Karvaagenhed. **Vægterviin**, en. ud. pl. meget ringe, slet ell. fordærvet Viin; f. G. ung Frankviin. (dagl. T.)

Vægtig, adj. 1. som har en betydelig Vægt (tung.) En vægtig Børde. "Hvor vægtigt disse Ord paa hendes Pierte saidt." **Wagg**. — West br. det figurl. for: betyden, meget virkende, som har megen Indflydelse, **Vægtige Grunde**, Karfager, Beviser, **Vægtgrund**. En vægtig Mand i Staten. (Vf. vigtig.) "Man siger en tung Skiebne, ikke en vægtig; thi Skiebne forestilles ikke efter sin Lyngdes Størrelse, men efter dens Bestaaffenhed. Derimod siges en vægtig Grund, Karfag; thi her tænkes v. et Forhold, en Sammenligning m. andre Grunde ell. Karfager, som ikke veie saa meget." **Sporon**. 2. som har sin rette Vægt; fuldvægtig. Gode, vægtige Ducater. — **Vægtighed**, en. ud. pl. Bestaaffenheden at være vægtig.

1. **Vætte**, v. a. vættede, vættet; og vætte, vætt. [F. wotia. T. w e t e n.] giøre vaagen, bringe een t. at vaagne. "Vaagen Mand er ond at vætte." **Wdspr**. Han har forlangt at vættes Kloften 7, da han ikke troer at kunne vaagne af sig selv, efterat have vaaget langt ud v. Natten. "At vættes af (ell. i) sin bedste Søvn. Jeg blev vættet af min Søvn v. Steien." **Dg**, vætt t. Lyft, mit Pierte høst sig hæver." **Wagg**. "At dette sidste Naab er kun en Drøm, hvoraf jeg og omstøder vættes." **F. Guldb**. "At min Sang dig vætter op t. at giøre Stædes Hov." **Wesscl**. — fig. fremfalde, bringe t. at ytre sig. At vætte en Lidenstaa, vætte Dyrmarksomheden hos et Barn. "Det er Dyrmarks Lød i Versden, at hans Kræfter skulle vættes i Lød og Træng." **Wynster**. Denne Lædragselje har vætt afmindelig Dyrmarksomhed. "Et Søn, som maa vætte selv hos Fiender Nat."

Wægtis Gæstehol. = **Vætte**, en. egentl. den, som vætter en anden af Søvn; men br. især om en Indretning i et Ithværd, som t. et bestemt Klofteskat v. stærke Slag kan vætte en Sovende. — **Vætt**, **Vættning**, en. Gierningen at vætte.

2. **Vætte**, v. a. i. [F. wä. Sv. wäcka. Jof. Waage. F. og Sv. Wak.] hugge Jis op, hugge Hul i tillagt Jis. At vætte Jis. "Den vætter Jis, som tørstigt er." **Wdspr**. At vætte til Kreatturene. Børgerne maatte sende Folk t. at vætte Stadsgravene.

Væld, et. pl. d. f. Sted, hvor Vand vælter frem af Jorden; Rildevand. Der er et V. i Bassen. "Om hende rield Væld og Vætte." **Rabb**. "Den, som — kun sfer Glæden af dens rene Væld." **Woth**. "Da maa denne Rilde rinde med riet og levende Væld i vort Inderte." **Wynster**. = **Vældgang**, en. et Sted, hvor der findes Bærd under, saa at Jorden giver sig under Fødderne. **Woth**. Vældkilde forekommer i samme Bemærk. i **Walds Sero**. 47.) **Vældvand**, et. Vand, som vælter op af Jorden; Rildevand. (Dalgas om Rilde T. S. 15.)

Vælde, v. n. 1. er. [F. vella.] om Bændet, der baner sig Wei giennem Jorden, og trænger frem v. dens Overflade. Bændet vælter frem, ell. op af Jorden. Det vælter en Rilde ud af Bassen. — figurl. og poet. "Fra Wæltets Gæner vælter ud den solde Nat." **Thaarup**.

Vælde, en. ud. pl. [F. Valld, Veldi.] **Wagt**, **Wældighed**, **Serredomme**, **Serfub**. (f. Vold. 1.) **Vælde** br. især om en lidt udstrakt **Wagt**, om **Førsters** og **wægtige** **Serreters** **Wældighed**; ogsaa om **Stæters** **Regjering** og **Serredomme**. Den romertis **Vælde** straffe sig over tre **Verdensdele**. "Dagen, hans Søn, arbeide hans **Vælde** og beholst den." **Wogelius**. (Deraf: **Envælde**, (**Wonnartie**) **Folkevalde** (**Demokratie**) **Førstervælde**, **Kongevælde**, **Wæltewælde**, **Wæltewælde**. (Med **Vælde** siges i høiere Stille for: m. **Kraft**, m. **Eftertraf**, **Styrke**. Han slog m. **Vælde**.)

Vældig, adj. [af **Vælde**, og **Vold**, i. 3. v. alldr.] 1. som har **Vælde**, **Wagt**; **wægtig**. En **vældig** **Furste**. 2. **betydelig**, **Størrelse** ell. **Stad**; **stor**; **hestig**, **stærk**. "Sun stog et stort og vældigt **Snit**." **Woth**. (P. Paars.) Han gav ham et **vældigt** **Slag**. "Maar **Kærren** **vældigt** **glæder**, det kaldes **Lordenstrald**." **Wbl**.

Væle, en. pl. — En forstieffigen **dannet**, **sammentrykt** **Klump** af **udtreuet** **Pinned**, (**Linstav**, **Charpie**) som lægges i et **aabent** **Saar**, f. at helpe t. at læge det. (**Woth**. v. **Wb**. "Sæge = **Væler**" forekommer hos **Ringo**. **Wdg**. af 1827. S. 478.)

Vælte, v. a. valgt, vælt. [F. vella. f. Dalg.] bestemmes sig m. **Wælte** f. en

Gienstand af flere; gjøre et Valg. At vælge det mindste Dnde af flere. At vælge sig en Pige t. Kone. At vælge een til Forsmand, t. Konge. Her er mange Ting at vælge imellem.

Vælig, adj. [er vel egentlig samme Ord, som vældig.] kraftfuld, modig, br. i Alm. kun om Deste, der i Spræng og Bevægelser nytte deres Kraft. En vælig Singst. — Deraf: Vælighed, en. ud. pl.

Vælling, en. ud. pl. [S. Velling. Af det forældede v. at vælge ell. vælle, hude, fogt.] En Søbemand, bestaaende af Gryn, fogte i Ræst. "Fattig Mand fogter tynd Vælling." Ordsp. Byggrønsvælling, Rissvælling, ic. (Koges Grynene i Vand, kaldes det i Alm. ikke Vælling, men Grynshuppe. s. ogsaa Mos, en.). "Mon jeg en Vælling eller Moos af Læster kan anrette?" Bording.

Vælst, adj. [E. wālst. s. vælst, under Valland.] som er fra ell. hører t. Stallet, italtent. — Vælstland, n. pr. Stallet.

Vælt, en. ud. pl. og i Alm. kun m. best. Art. [af v. vælte.] i Kortpil: den Farve, som kaldes ell. lægges op v. Boret, s. at bestemmes som den, der har højere Værdi, end de øvrige, og stikker alle øvrige Farver. Denne Farve er D. Stærter er Vælt ell. i Vælden. — fig. at være i Vælden: have Magt, Indflydelse, Anseelse. Moth anfører Væltfort, Væltkonge, Væltknegt, o. s. v. Men disse Ord ere nu et mere brugelige, og det danske Ord næsten ganske fortrængt af det fremmede Trumf.

Vælte, v. a. og n. t. er og har væltet. [S. veltta. N. S. veltan, wyltan. N. S. wālt en.] A. act. 1. bevæge et tungt Legeme langsomt v. at dreie det omkring. (E. wāljen.) At vælte Lønder ind i et Pothuus. At vælte en Steen tilside, bort fra, hen til et Sted. At vælte sig p. Forsiden, i Græsset. 2. bringe noget t. Fald, styrte det omkuld. "En liden Lue kan vælte et stort Bæd." Ordsp. Han væltede alle Fruentimrene, da han selv vilde fiere Bognen. Han væltede Støtten omkuld. Den søvreste Steen kan nok væltes af. B. neutr. (E. u m w r f en.) faldes om m. en Bogn. (saavel om dem, der age, som om Bognen.) Han væltede, er væltet i Huulveien. At vælte med en Bogn, en Slæde. Den Bogn vælter let. Jeg har væltet en gang tilforn p. dette Sted. = Væltning, en. pl. — er. det, at vælte. — Væltebræt, et. faldes undertiden Ruldbrettet ell. Muldsfiælen p. Ploven. (v. Aph.) Væltetagle, en. faldes p. en Plov, to Træagler der anbringes p. højre Side i Aæder, og p. hvis nederste Ende Laaret fastgjøres. (Moth. Gierkings Landoc. I. 415.) væltetnem, adj. som let vælter (om en Bogn.) vælsom, adj. 1. d. s. f. væltetnem. En vælsom

Bogn. (Moth.) 2. saaledes beskaffen, at der let væltes. En vælsom Vel. (Moth.)

Væmmelig, adj. [af væmmes.] som man væmmes ved, føler ell. maa føle Væmmelse for, som vækker Væmmelse, modbrødelig. "En i hine Lande herstende smertelig, væmmelig og oftest ulægelig Sygdom." Winster. (s. væmmel, som især br. om det, Smagen væmmes ved.) Det er væmmeligt at høre hans Selvroes. "Der gives væmmelig Smiger, væmmeligt Præleris og væmmelig Svovmod." Møller. [Ufsædvanlig er Brugten for: uden Modst; som væmmes v. Mad. "At sidde væmmelig ved mange frække Retter." Wesset. Skr. 1787. II. 169.]

Væmmelse, en. ud. pl. [Skl. Væma.] den Tilstand, hvort man væmmes v. noget. (s. Lede, Modbydelighed.) "Dverfslidighed overfommer os, og mætter os til Væmmelse." Bastholm.

Væmmes, v. dep. væmmede. [S. væma. E. wamble.] 1. egentl. have den ubehagelige Fornemmelse, der gaar forud f. Brækning; (have Dndt, Dvalmer, nau-seare.) men denne Bemærk. er forsvundet af Sproget. 2. føle en høj Grad af sandselselig Afsty ell. Modbydelighed f. noget, som enten er væmmet f. Smag og Lugt, som formejst Sygdom ell. Dvermættelse byder os imod, ell. paa anden Maade er modbrødeligt for en af Sandferne. "Jeg ingen Føde nød, jeg væmmedes v. Erter." Wesset. Hun væmmes v. al Mad. Denne Ret har en Lugt, seer ud saaledes, at man maa væmmes derved. Man maa væmmes v. den Ureenlighed, her hersker. "Man væmmes v. af Jordens Læsterheder, naar Nydelssens ei skundom holder op." Waga. N. Alim. 3. føle indvortes Modbrødelighed for. Man kan ikke andet end væmmes ved hans Smiger. "Han væmmes skal v. ringe Stand og Hjem." Rein. (Digte. II. 423.)

Væne, adj. [Skl. vægn. Sam. væn. N. S. vine, dilectus.] slon, smuk. "En sagde: Herre, jeg veed — en deilig Vinde, saa væn en Biv." S. Madsen. (Dverf. af Dav. Rindfan. s. 160.) (Dette forældede Ord er iglen optaget af nyere Digtet; men br. kun om Lovindens Skandhed.) "Da quod han altid ei om Sværdets Klang; men om den væne Mø, den estovsblide." Øhlerich. Væne, v. n. og recipr. væne sig. (Moth. v. Aph.) [S. veina.] s. væne, væne sig.

Vænge, et. pl. — r. en afdeelt og indbegrebet Mark, der br. enten som Agerland ell. Græsmark: lier om en saadan Mark, som er af en maadelig Størrelse. "Han fød p. grønne Vænge i broget Kløverstraa." Øh. (s. Væng.) Skl. Vangr, Vengi.

Væne, v. a. og rec. 1. (skeddere) og: vante, vant. (i dagl. E. ogiaa vant.) [S. venia. N. S. wenian.] 1. frembringe Færdighed t. et vist Slags Handlinger;

bringe een i Vane m. noget. At vanne et Barn t. Lydighed og Orden. At vanne sig til noget fra Ungdommen. "Da vænnedes Folket uformært til at tilslaae deres Fjender disse Rettigheder." Schutte. — "Det er ondt at vanne det Svein af Bang, som i er vant." Ordsp. At vanne een af m. noget, bringe een ud af Vane med. Han har vant sig af m. at røge Tobak. At vanne et Barn fra Drenket. Drengen er endnu ikke vant fra. 2. partic. vant, br. med Hjelperne. være og blive. At være vant t. noget, have Vane dertil. At være vant t. Arbeide. Jeg er ikke vant t. Umgang m. ubannede Folk. "Du, som blandt Store et er vant." C. Frimann. Han har været vant t. Vin (t. at drikke B.) fra sin Ungdom. At blive vant til, vænnes til, vanne sig t. Man kan blive vant t. alting. — Elgelsedes (dog mere i ældre Skrifter:) At blive vant ved noget. — Dglaa hos endeel Nørre som et verbalt adj. Vante Østler, Adrebedler (som man er vant til.) Han vedblev at gaae p. de vante Veie, der førte ham t. Drelæggelse. "Da vaagner t. den vante Dyst hver Leires Mand." S. Stafeldt. "Hvorfor slaae saa, at Stæbnea et sin vante Gang forlader?" S. Blücher. "Hvor vilde han længes tilbage t. den vante Birkomhed!" Munster.

Vardbar, adj. [E. wehrhaft.] 1. som er forsynet m. Vaaben, væbnet, bevæbnet. (Noth.) "Alle værbare Skibe skulle om Natteider have Lygter." D. Lov. IV. 7. 4. 2. som kan føre Vaaben, vaabenføre. (S. Baden.)

Værd, et. (en. Noth.) ud. pl. [J. Verd. A. S. Veorth. ældre E. Werd. Sv. Värde.] 1. Mening om en Ting's Godhed, Fuldkommenhed; den Pris, man har Grund t. at sætte p. Tingen, ell. den Grad af Fortræffighed, som man dammer den at besidde. (æstimation.) (sv. Værdi.) "Han t. sit Værd et brugte (behovede) Throne." Thaarup. "En Tings Værd bestaaer dert at den er stikket t. sit Værd." Sporon. (sv. Værdi.) "Noget kan have Værd i og f. sig selv, uden Bønsn t. Brugbarhed; og dette er det moraliske Gode." En Handlings Værd beroer p. Forsættets Godhed, dens Værdi p. hvad Udførelsen gaaner. "Müller. At sætte D. paa en Ting: aate den som den fortæner." Lampsen, uden Værd f. alle Andre, har altfaa dog et indbildt Værd f. mig." Whlenschl. At tillægge noget et høiere Værd, end det fortæner. Penges Værd: det, der er ligesaa godt, som Penge. Han eier hverten Penge eller Penges Værd. "Af Eder maa jeg have idag en Dalers Værd." C. Frimann. (Almuens Sanger. 143.) At lade en Ting staae v. sit Værd: lade dens V. være uafgjort. "Det vil jeg v. sit Værd f. Alle lade staae." Gølb. (V. Paars.) "Im han i gammel Tid saa led og døden var — det staaet saa

ved sit Værd." sammest. I. 1. 2. i ældre Skrifter ogsaa, hvor nu Priis bruges. "At enhver f. et stelligt Værd kan bekomme hois Været" ic. D. Lov. III. 4. 8. = værdløs, adj. som er uden Værd. "Værdløs Rang og tomme Titler." Børgesen. (Fabr. I. 205.) Værdfylld, en. Værd, som een v. Handlinger har erhvervet sig; Fortieneste. (br. sielden, og mest kun i theolog. Skrifter.) "Stke, som om heri var ringeste Værdfylld p. min Side." Bøgg. (Fabr. II. 197.)

Værd, adj. i pl. uforanderligt. n. værdt (Noth.) er uvisk. [E. werth.] 1. som har en vis Værdi, staar i et vist Forhold t. det, der er antaget t. Maalestok f. Tings Værdi. (valorem habens.) Gaarden er 1000 Rdlr. værd. Det er rigelig de Penge værd. Ringen er ikke det værd, han har givet f. den. "Der er et andet Folkesærd, som troer sig hele Verden værd." Bessel. "Værd sammenligner m. en vis Ting i Priis; værdig m. en vis Ting i Godhed." Sporon. 2. (egentl. ell. oftest som adv.) som har, kan have en vis Paastand p. Deeltagelse, Dmærksomhed, Agtelse; som fortæner noget, er værdig t. noget. (dignus.) "En Arbeider er sin Egn værd." Luc. 10. 7. "Om et godt Træ i en Have sigger man, at det er sin Plads værd." Sporon. Ringen er ikke værd at tage sig nær. Han er ikke Pigen værd. Det er ikke Umagen værd (kanner ikke Umagen.) "En ny Lyfdring t. dig, efterdi du er lykkelig, da at være din Enke værd." Munster. Han var værd at miste sin Hals. "Næ, da var Thorvald aldrig værd, at løste Stioth." Storm. — "Man siger om et ondt og ubeligdt Mennecke: han er sin Skæbne værd. Im en god og helbig Mand kan man ogsaa sige: han er sin Enke værdig." Sporon. — Det er ikke værd, at tale dærom, at agte dærom. Det er nok værd, at givse sig Umag for. 3. som har et vist Værd, der staar til, der opveier en anden Stændighed, ell. er denne værdig. (i. værdig, 1.) "3 Fredens Stied, i Orlogsfærd, at være Fædrelandet værd." Thaarup. "Da vorder Forsten værd sin Krone." Samme.

Værdi, en. ud. pl. d. s. f. Værd; men m. den Forstel, at Værd nu i Alm. br. om den Priis, som sættes ell. bør sættes p. en Ting, m. Bønsn t. den indvortes, væsentlige, aandelige ell. moraliske Fuldkommenhed; Værdi dærimod om den Tings Priis, der beroer p. tilfældige, ikke væsentlige Omstændigheder, p. Tingsens ubvortes, materielle Egenskaber, dens Stædighed, Brugbarhed t. et vist Værd, det p. Tingen anvendte Arbeide, m. m. (pretium.) Guldens Værdi i Forhold t. Sølvet. "Værdi tilkændergiver Stærkelss af Tingsens Brugbarhed. — En Ting af Værdi som fæde; i. Pælia. naar

Erangen dertil (og Søgningen) er formind-
sket. En Tings Pris bliver derfor Maales-
støcken f. dens siebtiffelige Værdi." Müller.
Bærenes Værdi i Handelen berøer ikke blot
p. Mængden ell. Sielndeheden, men p. den
store ell. mindre Efterspørgsel. — En Ting
af stort indvortes Værd, kan være af ringe
Værd, fordi den ikke kendes, agtes, bru-
ges ell. efterspørges. — At være, at faae i
høi Værdi, at tabe i Værdi, komme igien
i Værdi. At bestemme en Tings Værdi
(o: dens omtrent gangbare Pris.) Ver-
tmød: at bestemme en Handling's moraliske
Værd. (Dog ombryttes undertiden denne
Brug af Ordene. Man siger: Penges Værd.
Jeg vil give dig faameget i Værd derfor.
(Moeth.) Man paastionede ikke Værdien
af en saadan Dvoffelse.)

Værdig, adj. [3. verdigr.] 1. som
svaerer t. det Værd, den Fuldkommenhed,
Førtieneste, en Person ell. Siensstand besid-
der. (m. Dat.) Denne Handlemaade var
ham værdig. Det er mig ikke værdigt,
at trygle om det, som er min Rettighed.
Denne Belønning var en Konge værdig.
Denne Handlemaade var hans ophøiede
Estilling værdig. "Gis du vort Land sin
Fylke værdig." Thaarup. (Jvf. adj. værd,
1.) "Man kan ogsaa sige, at en Ting er
intet værd; men ikke, at en Person ell.
Ting er intet værdig; thi værdig tilkies
begiver strax en Fuldkommenhed, som v.
Sammenligning skal fastsættes." Sporon.
2. som har de fornødne Egenstaber, Fortie-
neser, Fortrin t. at faae, bestude noget. m.
præp. til (dignus.) Han har længe været
værdig til denne Forfremmelse. At gjøre
sig værdig til noget. (3 nogle Tilfælde m.
Dat. Jeg vil søge, at gjøre mig hans Be-
sald værdig.) 3. som har Værd, som
fortiener andres Agtelse, berrømmelig. En
anfeet og værdig Mand. 4. som har den
ubvortes, personlige Anseelse, Stikkelse,
Anstand, der indgæber Agtelse (ofte om al-
drende Folk.) En værdig Olding, Matro-
ne. Han traadte frem m. ædel og værdig
Anstand. = Værdighed, en. 1. ud. pl.
den Egenstøb, at være værdig til, at fortie-
ne noget. (selvden, og udtrykkes oftest m. et Verb.
og ved adj. værdig.) Man erlicænde hans V.
til denne Ildmærkelse. 2. ud. pl. den p. Fø-
leslen af indvortes Værd grundede Selvsog-
telse. (dignitas.) Det er under min V. Det
var imod hans Værdighed. 3. ud. pl. Et
geleedes om moralisk Agtelse overhovedet, om
det p. Fornuftbegreber grundede Værd, og en
deraf udledet ubvortes Anseelse, som tillæg-
ges en Siensstand. Menneftets, Livindens,
Borgerens Værdighed. "Agerdyrningen
er nær ved at ophøies t. sin forrige Værdig-
hed." Schmitz. "Regjeringen kan, uden
i mindste Maade at vove sin virkelige ell.
indbildte Værdighed, forsvare sig selv."

Birkner. "Ethvert Fortrin, hvorved Gud
har tildeelt os en høiere Værdighed, end de
svrige Stabninger, vi see." Nykster. 4.
ud. pl. den Bestaaffenhed, at een har opnaaet
en høi ubvortes Anseelse. At komme t.
Væ og V. Han levede i stor Væ
og V. Den høieste geistlige Værdighed.
5. pl. — er. Et Embede, en Stilling i Bæ-
den, i det borgerl. Liv, som er forbunden
m. høi ell. betydelig Anseelse og ubvortes
Agtelse. Den keiserlige, kongelige V. De
høieste geistlige Værdigheder. Han misfede
alle sine Embeder og Værdigheder. 6.
ud. pl. høi Grad af ubvortes, personlig
Anseelse ell. Anstand. (gravitas.) Han for-
rettede den hellige Handling m. Alvor og V.
Han har megen V. i sit ubvortes, p. Præ-
dikstolen. — figur. Værdighed i Stilen o:
et Udtryk og Foredrag som er ævovrlige,
ell. høiere Siensstand værdig.

Værdige, v. a. 1. [3. verdiz. 2. v. d r z
d i g e n.] holde værd, agte een værdig, holde
een f. værdig t. noget. (dignari.) Han har
ikke værdiget mig et Svar. Jeg værdig-
ger ham ikke at svare p. hans Angreb. At
værdige een sit Venfæd, Væfæd. — [Den
neutr. pass. Form: at værdes ("Værdes dog
min Nød at frue, som vil tage Overhaand."
S. A. Broxson.) er forældet; en anden
Form: at værdiges (f. E. Værdiges at
høre mig! "D værdiges du at fornemme
min ufuldkomne, svage Stemme." Messel.)
br. nu ogsaa kun selvden, og giver, hvor den
anvendes i jævn Stiil, f. E. i Etuæspil, et
føgt og tvunget Udtryk.]

Være, v. n. præs. jeg er, vi ere. impf.
jeg var, vi vare. (3 Aalsproget høies in-
gen Forftiel p. præs. og impf. i sing. og i
pl: Man siger: vi er, vi var.) part. act. væ-
rende (som dog selvden br. uden sammensæt.)
part. pass. jeg har, havde været. [3. vera.
præs. ég er, ég em. Ev. værd.) 1. som
selvstændigt v. n. 1. udtrykker det a.)
deels et fuldkommen enkelt, abstract Begreb:
at noget tænkes som virkeligt, som modfat
det ikke værende. (At være, og ikke at være.
Det, som er, kan et tillige ikke være. "At,
det Minut — er først, naar det skal holde
op at være." Gvald. "Jkun et Eneste er,
var og skal være som før." E. Staffeldt.
Man skielner imellem Begreberne: at være,
og at være til. Meget har været, som ikke
er. At ophøre at være. Tanken er; (er
et noget.) Stalen, Individet er til. "Det
er det, at jeg først mig selv opbaget har, og,
om jeg før var til, førstfølte, at jeg var."
Gvald.) b.) deels: Begrebet at være ell.
at være til (som substantiv) i Forhold t. og
i Forbindelse m. en Maade at være paa, ell.
et adjectivisk Prædicatsbegreb. Jeg er søg.
Sun er farff. Bogen er god. Han var
engang lykkelig. Vi vass alle glade. Han
er tangt vort. — Jeg, er tilfreds dermed.

ville være kloget, end alle andre. De is velkommen. Vær mig velkommen! — jern er hendes. Pengene ere dine. — er koldt, mørkt, lyst, varmt o. s. v. (i ret.) Ligeledes: Det er mig t. Gavn, Skade (gavnligt, skadeligt.) At være og være i Betrøf f. noget. At være og end imod een; være vred p. een; e fattig paa Penge. At være for inden. At være god f. noget (indestaae or.) At være fri f. noget. At være lyst i een; være vel v. Magt; være age i noget; være i Tvivl om; m. flere e lidtryk og Talsmaader, som here hers. (Infinitiv. være bruges ogsaa act. i den tende, tilsvarende Maade. Du være Være være Gud i det Øste! "Være b m. eder Alle!" Abrahamson. "Ham Betsignelse, Være i Evigheds være!" n.) c.) Begrebet at være, i Forbinde m. et Prædicatsbegreb, der udtrykkes et Subst. (hvilket, ligesom Subjectet, er i Nom. med ell. uden Act.) Han er mand. Han har været Rismand. Er Berden i Huset? Hun er en god pige. er en slet Udsigt. — Ogsaa upe- ligh: Det er Sommer. Det er alt g. Det er smukt Veir. Det er høi Tid. er ikke Tale om ham (Talen er ikke om i.) Der var (levede) engang en Konge. har været (levet) mange berømte Mænd enne Elsket. 2. forbindes v. n. er i le Tilfælde m. et andet Verb. i infini- den i præet. partic.) Herved er intet at re. Her er godt at være, at boe, let at . (S d. Tale siges: hvor er han nu at re? o: hvor boer, opholder han sig.) ved er intet at vinde, at fortjene. Den et at overtale, som gjerne vil. Han er at spøge med. Det er ham blot om igene at giøre. — At være tient m. nō (hvor Formen ei er egentlig vasivisk.) 3 Forbindelse m. Præpositioner og Adv. kommer være i en Mængde lidtryk og emaaer, som tildeels maa søges under omnende Ord. — Følgende Exempler ne tiene t. Overfigt af endel Tilfælde: af- være af noget: tilkiendegiver Egenkab, tassenhed. At være af Steen, af Træ. være af god Familie. (jvf. af, 5, 6.) At e af m. noget. Han vilde gjerne være n. Gaarden (ville sig v. den.) At være By o: være borte fra sit Hiem, bortreist. At være borte, i. borte. — efter. At e efter een o: forsøge ham. — for. At e for noget o: billige, bifalde det. "Saa et de begge være for at løse, saa lidt e de for at bramme m. deres Løsning." p. (f. for, 3 a.) — forbi. At være forbi orbi, 2.) — fra. At være fra Forstanden de mistet den.) Hun kan ikke være fra i (vil altid være hos ham.) — i. At være id en Person (i. Forbindelse m.) med en

Håndslag (være i Færd m.) jvf. præpos. i, D. — imod. At være imod noget (ikke billige, ikke fremme, søge at hindre det.) At være een imod, ikke understøtte hans Henfigter. — med. At være med o: tage Deel i, være Deeltager. Han vil være med allevegne. Han vil ogsaa være med (vil vise sig, lade som han var betdende.) At være m. Barn (f. med, 11.) Koen er m. Kalv. — om. At være om et Arbeide, Foretagende (bruge Tid dertil.) Hvor længe var du om at frive dette Brev? — At være om sig o: være driftig, søge at fortjene. — Der er intet om (det er ugrundet, ikke sandt.) Er der noget om, at han skal giftes? — over. Jeg gider ei være over, at giøre det om, at gaae hen t. ham (har ingen lyst til.) — paa. At være paa eens Bedste o: søge at fremme det. — til. At være til o: være meer end i Tanken, være i Sandsningens Verden, existere, have virkelig Tilværelse. Et saabant Dyr er ikke til i Verden. En Sofin er en opdiat Skabning, der aldrig har været til. Det stier ikke saa længe jeg er til o: lever. — At giøre, som man er til (m. Tonesalbet v. er) o: som eens Charak- ter er. At være til Huse. At være til Nytte, t. Skade, t. Fordeel (f. til, A. e.) — være tilovers. (f. tilovers.) — ude. At være ude (i fri Luft) modsat inde. Nær- get er ude (i Marken.) Det er ude (forbi) m. ham. — under. Det er noget under, noget andet under. (jvf. under.) — ved. Han er ved at lave Vognen til (er i Færd m.) At være ved sit Arbeide. At være ved Bordet. Hun var ikke v. Bralluppet. (f. ved, 2 a.) Nu var du v. det (o: nær v. at glette det.) At være v. sin Forstand, være ved sig selv, være ved Penge, være ved god Helbred ved godt Mod. (f. ved, 2. d.) At være god ved een. Det er ikke noget ved ham (han duer ikke, er en slet Person.) Det er intet ved dette Lø. — 5. At være br. desuden uegentlig i endel Tilfælde, som her ei m. Fuldstændighed kunne angives, f. Er. a.) t. at udtrøkke Mærkelst, Dphold p. et Sted. Han er i Byen. Jeg var i Gaar p. Landet. Han har været i Italien. Han er altid hos hende. Han vil snart være her igjen. Fols- tene ere i Marken. Hun er i Kirke, i Stole (naar Talen er om Gudstjeneste og Unders- visning. Derimod: jeg var i Kirken, i Stolen o: i Vngningen.) b.) Bestaffenheden. Hvorledes er det med ham? Han er ikke vel. Hvordan ere hans Omstændighe- der? Derfor jeg var som du (var i dit Sted.) Man veed, hvorledes Fruentimere ere (bestafne.) Saaledes ere Mennektene, saaledes er det m. Menneket. — Det være nu som det vil (det maa forholde sig m. Sæ- gen.) Er det saaledes, saa som du siger. c.) Lidtsbestemmelse. Det var i Jor, i

Sommer, at jeg skdt talte m. ham. Det er nu, det vil snart være ti Aar siden, jeg saag hende. d.) m. nogle Adj. og Personens Dat. om en Følelse, Sindstilstand. Det er mig kiært, behageligt, forunderligt. Det var mig overraskende, ukjært. Det var ham noget ganske nyt. e.) I adskillige særegne Udtryk, hvor det tildeels v. en mindre egentlig Naade, ell. ved Ellipser, høret t. noget af de foregaaende Tilfælde. f. G. Havde jeg ikke været, saa levede han maaskee ikke mere. Det kan vel være, det kan ikke være (det er vel muligt, og ikke muligt.) Det kunde være (muligt) at jeg reiste i Morgen. Det maa ikke være (ikke see; eller: det maa forandres, omgjøres.) Skal det endelig være (see), saa lad det da være. — Den være, det være, i en disjunctiv Sætning. Ingen Afvigelse fra Sandhed, den være stor ell. liden. Det være da: m. mindre at. — At lade noget være: ikke gjøre, undlade det. — Lad være at: endstiondt, yagtet. Lad være, at han er fornem, saa er han derfor ikke over Løven. — Være sig, br. i en disjunctiv Sætning for; hvad enten det er. Ingen, være sig Fremmede, eller Indenlandske, maa handle dermed. "Vad som høret i et Huus, være sig til Smkke, eller t. Gaard." N. Hemmingsen. (1572.) II. Som Dialektverb. br. være ved nogle sammensatte Lidet i de transitivt Verbers passivise Form (kerredet er vandet, har været vandet o. f. v. ;) men ogsaa v. enkelte intransitive Verber, der tildeels mere udtrøkke en Tilstand ell. en Tilbragelse, end en Gierning, i den activise Form (f. G. Lande, strande.) Ved nogle intransitive Verber dannes de sammensatte Lidet baade m. være og have. f. G. Vi have Kert, reist, seilet hele Dagen (hvor Talsen er om en vedvarende Handling i den forbigangne Tid.) Han er kiøvt, reist, seilet for en Time siden (hvor det enkelte forbigangne Tidspunkt, hvori Handlingen foregik, udtrøkket.) Jeg har gaaet en heel Time i Haven. Han var alt gaaet, dg jeg kom.

1. Værelse, en. ud. pl. 1. dette Udtryk f. det abstracte Begreb: at være, for Begrebet: Tilværelse (existentia) eller Væsen (essentia, substantia) forekommer i ældre Dansk (f. G. hos Chr. Pebersen. ("Han er Gud i sin Værelse." Tertegns Postil. 134.) og P. S. Golding. "Det viede Brød og den viede Viin var omvendt i sin Værelse t. Kist og Flob." Goldings R. Dist.) — Siel: den hos Høere. "Guds Værelse." T. Nothe. (Nat. Betragt. I. 26.) "Den kenderliges Værelse." sammest. III. 11. — Nyetre philosophiske Forfattere bruge derimod Væren om den Tilstand, at være; det, at noget er. "Skal denne Genhed udbræde sig over vor hele Handlen og Væren." Rynster. 2. For: Dphod p. et Sted forekommer det

i D. Lov. "Indesker — maa ikke af Gaards ell. Huusmand t. Værelse antages." III. 19. 7. (jof. Bedels Saro. S. 49.)

2. Værelse, et. pl. — et Huusrum f. Mennesker at være i; en Stue. (Værelse er vel det alm. Udtryk f. et beboeligt, afdeelt Rum i et Huus; men det br. dog især om saadanne, hvori Mennesker opholde sig. Et D. er et almindeligere Udtryk, end Sal eller Kammer; det første et stort, det andet et mindre Værelse.) "Fordi der i den øverste Deel af et Huus — i Almindelighed kun indrettes smaa Værelser, derfor hedde gæstene de øverste Værelser Kamre." Sporon. (Man bruger som oftest Stue og Værelse, seiden Kammer (undtagen Sovkammer) om Huusrum i en Stue-Étage eller Sals-Étage.)

Værst, et. pl. — er. [T. Werst. Sv. Hvarf. A. S. Wharf, Strandbred.] Sted v. et selbart Vand, hvor Stibe bygges og istandsættes; m. de dertil hørende Indretninger; Skibsværft.

Værg, v. a. og n. 1. [S. værja. A. S. veran.] 1. act. modtætte sig Angreb, forsvare, v. Egenskræfter og Vaaben. At værges sit Liv. At værges Landet mod Fjendene. "Jeg kiender den, som mig kan værges; hans Haand jeg rolig mig betroer." C. Frimann. "Jeg værges ei af trøles Ketsker." J. Guldb. (Det br. dog oftest som recipr.) Han værgede sig tappert imod Rovrne. "Den, som ved at føle sine Ord, kan bruge dem til sit Forsvar; men Ord ville et forslaae t. dermed at værges sig." Müller. 2. neutr. At værges for et umyndigt Barn: være dets Værg, Formynder. Noth. (nu seiden.) "Alle som værges f. dem, der Værg behøve." D. Lov.

1. Værg, en. pl. — r. den, som værges f. een, som er en andens Forsvar, Beskytter. "At Fromhed ingen Ven, Ret ingen Værg fandt." Ibde. — Deras: Værg, d. s. s. Formynder. (jof. Lavværg, Tilsynsværg.) Umyndige og deres Værg. "Ingen Værg maa afhaande Umvndiges Jordegods; som han er Værg for." D. L. III. 17. 22. Han er Børnenes fødte Værg. At sætte een til D. "Er Værgen ikke født Værg efter Loven, men sat Værg." D. L. = værgelos, adj. f. nedensfor et Værg (et.) Værgemaal, et. pl. d. f. den Forsætning, at være D. ell. Formynder f. nogen; Formynderstab. At antage, paatage sig, frastige sig et D. At foreskæde et D. overdrage, betro een et D. "Forsloves nogen fra Umvndiges Værgemaal." D. L. III. 17. 31. — Værgpenge, pl. det, som en Værg efter Loven kan beregne sig f. Ulsøgen, at bestyre sin Mvndlings Gods, og som er en Trediedeel af det, der kan disse tilovers af dennes Indkomst, naar enhver Udgift er ubredet; Værgemaalspenge. (D. Lov, III. 16. 26.)

2. Væрге, en. ud. pl. Magt, Gte, Forvaring (og dermed forenet Beskættelse, Forsvar.) Gødet, Smøkket er i hans D. Jeg har det i min Væрге. Hun er kommen i Mand's Væрге (er bleven gift.)

3. Væрге, et. 1. det, hvormed man kan væрге sig mod Angreb, Bold, Dverlast; Raaben. "Bred Mand finder vel Væрге." Drøbr. "At væрге sit eget Liv — m. hvad Væрге han magtig er." D. 2. V. 12. 1. Han havde intet andet D. end en Steen. 2. en Gierning, hvorved man søger at væрге sig, eller at sætte sig imod en Andens Handling. (jvf. Modvæрге.) "Jfse f. den Stærkere, er altid bedste Væрге." Wessell. At gribe t. Væрге, sætte sig t. Væрге. "Der som han enten selv, ell. ved sine Følk, gribet t. Væрге." D. 2. I. 24. 29.

Værgeløs, adj. 1. som er uden Forsvar, som ingen Forsvarer, Væрге, Beskættelse har; forværgeløs. (s. 1. Væрге.) "Da hun var værgeløs, han værgtet har." Rahsbek. 2. som er uden Raaben, ell. uden Gyne t. at kunne forsvare sig. (s. 2. Væрге.) At overfalde den værgeløse. Et værgeløst Dyr. "Nu træffer jeg dig her min værgeløse Haand." N. Brun. (værgeløs. "Ingen er saa forsigtig, at han jo uundtveden slaar sig selv værgeløs." B. Thott. II. 91.) — Deraf: Værgeløshed, en. ud. pl. (Rahsbek.)

1. Værk, et. pl. -er. [X. S. Weorc. 2. Werk. f. virke.] 1. Tilstand, hvori noget virkes, gløres, fremdringes; Anvendelse af Kræfterne t. Arbejde, m. Wibegreb om Siensstanden ell. det, som v. Arbejdet frembringes. (jvf. Gierning, Arbejde.) At sætte noget i Værk (s. iværksette.) Værket er nylig begyndt, snart fuldendt. Det er alt i Værk (bedre: i Arbejde. Derimod siges: det er i Værk at han skal forstøttes o: der tænkes, arbejdes derpaa.) At lægge Haand v. Værket. Det er ikke eet Menneskes D. Et heel Iidsalders Værk. (jvf. Saandgierning, Saandværk.) — I Sammensætning kan Dvrdet erholve en mere bestemt, og derved uundtveden meget indskrænket Betødning. f. G. Bagværk, Løsværk. 2. Noget, som er virket, gjort, udført, frembragt; et Produkt. "Et Arbejde er en Gierning, hvis Ildførelse koster nogen Møie. Et Værk kaldes det Arbejde, som er en Frugt af Forstanden." Sporon. a.) i Almindelighed: Guds Værker. Det er et D. af Naturen, af Konsten. Et konstigt D. Værket priser Mesteren. — Træværk, Muurværk v. en Bygning (det, som er gjort af Træ, muret af Sten.) Blyværket v. Binduer. Lougværket i et Stib. Et Vandværk, Konstværk. "Om det, som i Almindelighed af Haandværksfolk forfærdiget, bruger man (sædvanligen, og naar Dvrdet slaar allene) ikke Værk, men Arbejde." Sporon. "Værk

er egentlig det v. Virksomhed frembragte. Et Værk er et Arbejdes Frugt; men helst br. Værk om det større og vigtigere." Müllers. b.) om enkelte Slags, v. Konst frembragte Ting. 1. Maskiner; især i Sammensætn. f. G. Mølleværk, Drgtøværk, Sangværk, Ithværk, o. fl. (Man siger ogsaa: Værket i et Uhr o: den indvendige Indretning.) 2. andre, mindre konstige Indretninger og Bygninger, f. G. Brændværk, Bulværk, Planteværk, Sprintværk, v. c. 3. Bolde, Standsst, Grave, m. m. som høret t. Befæstning. At særlægge, de fiendtlige Værker. Fæstningsværker, Et Idenværk, Spornværk, u. 4. Sted, hvor Metaller vindes af Sorten og af Biergen; Biergværk. Et Blyværk, Jernværk, Kobberværk, Sølvværk, u. Et Aluværk, Koboltværk. Deraf i Norge: en Værksoier o: den som eier et Biergværk, ell. andet Brug. 5. Et kristligt Arbejde af temmelig Størrelse (Opus.) Et stort, vigtigt, nyttigt D. Han arbejder p. et D. over Kirkehistorien. Holbergs, Børgesens Værker, samlede Værk. b.) Værk ell. Biværk o: Bierens Bygning i Kuben. = Værkbly, et. kaldes Blyet, saaledes som det v. Smeltning ell. Røstning vindes af Grtserne, og hvoraf siden dannes Kullebly. Værkmester, en. den, som bestyrer et Værk, et Maskinværk, en Fabrik, e. d. Machinarius, opifox. (Golding. Roth.) "Naturens, Jordens Værkmester." (Staberen.) J. Rothe. Værksted, et. Værstse, hvor der arbejdes, især hos Haandværksfolk ell. Konstinere. (Værkstedsarbejde; Værkstedssid. 3. Bøye. Værkstedsmænd, Fabrikarbejder. Malling. Tale over Germ. 39.) Værkstykke, en. Siste, som bruges t. at være af. (Roth.) Værkstykke, et. Et v. et Værksted forfærdiget Arbejde; et Haandværksarbejde. "Hver Arbejder fuldendte selv et Værkstykke." J. Bøye. Statens Ven. III. 105. (usædvanl.) Værkstøi, et. ud. pl. det, hvormed en Ting gløres, forarbejdes; det, man betiener sig af t. at gøre, forfærdige en Ting, ell. til at lette sig et Arbejde. (Værkstøi betegner en umiddelbar Brug t. et Arbejde, formeddelt den Arbejdendes sædvanlige Kræfter; Kedsfab ofte kun en middeklar Anvendelse. "At Værkstøi kan kaldes Kedsfab; men ikke omvendt." Sporon. figurl. br. derfor ogsaa hellere og oftere Kedsfab, end Værkstøi. "Et selvvirkende Værk, hvoraf et andet betiener sig, kan ikke kaldes et Værkstøi; men maa, just fordi det utvunget virker selv, kaldes et Kedsfab." Sporon.)

2. Værk, et. gammelt oplukket Stibstougværk (Brandgøds), som bruges til Raafatring a. d. (2. Bøye, Berrich, Werk.)

3. Værk, en. ud. pl. [3. Verkr.] Smerte i Ledemødne ell. i uddortes Ledemødne.

Værk. (Sigt, Rheumatisme; o. d. hos Noth og saa Værkbrud.) = Deras: værkbrudden, adj. pl. -bruden. som er sag betogen af Værk i en Legemsdeel, at han ikke, ell. kun m. Noie og Smerte kan røre den.

Værke, v. n. 1. (har.) vines, have Dndt, ilde Smerte. Dit Hoved værker. (Ogsaa impers. Dtt værker i mit Hoved, i min Fingre.) "Hiertet maatte værke af ret Medsyn." B. Caro. "Hvo som ilde falder, han staaer værkende op." Drdspr. hos P. Volle.

Værkelig, adj. (maaifce af det foregaacns de Værk.) fortrædelig, vrangen, vanfelig at giøre tilpas. (Noth. Dagl. T. De svigt, af ham anførte Bemærkelser: besværlig, fælsom, instig, fiendes nu ikke.)

Værn, et. pl. d. s. [3. Vernd. Sv. Värn.] d. s. f. Forsvar, 1. Beskiernelse, Beskyttelse. Han anlagde denne Fæstning til Værn for Grændserne. Flaaden er Landets bedste V. "Der vil meer t. Landets fiftte Værn, end Krud og Rugler, Fjolfetal og Sern." Grundtv. De havde intet andet V. end Landets Uveifomhed, "Et naturligt V. "Nøgne Fjeldes Værn om Enges guldne Pragt." Frimann. (jvf. Grændseværn, Landsværn.) [Talemaaden: at giøre Værn: Modstand, forekommer hos Bording; men er usædvanl. "Vel gjorde Slottet Værn." II. 410. "Men Slottet greb til Værn af nederste Formue." II. 417.] = værnløs, adj. som er uden Værn, ubeskyttet.

Værne, v. a. og n. 1. [Sv. värna.] 1. forsvare, beskiernne mod Anfald, tiene t. Forsvar. Bjerge og Fjoder værne Landet (ell. for Landet) p. denne Kant. "Den Væle, som har værnet Nordens Fred." Thaarup. "Det er Himlens Røst, som bøder, at værne for vort Fødeland." Samme. (Møgle Nære strive ogsaa: værne om Landet. "At opløst Riæthed værner om hans Throne." Thaarup.) "Han værnedes sit Hoved imod deres Pug." Webels Caro. 229. (jvf. forsvare.) "At beskytte er at fiftre for Dndt; at værne er at fiftre f. Angreb; at forsvare (sig) er: at modstaae Menneskers og Dyrs Angreb; at værge er v. Les gemskraft (og Vaaben) at modfætte sig Angreb." P. E. Müller. 2. beskytte, tiene t. Stierne. Denne Stov værner godt mod Væsten. = Værner, en. Beskierner, Beskytter. "Fredens Felt og Statens Værner." Bagg. (Kiimbr. 162.) = Værnedyggtig, adj. som er i Stand t. at værne, t. at forsvare m. Vaaben. Det værnedygtige Mandfød. Værnehjem, et. det Huus, man boer i; Bopæl, domicilium. (Noth; usædvanl.) Værnepligt, en. den Forpligtelse, i Krigstid at føre Vaaben t. Landets Forsvar. Bøndernes V. værneplygtig, adj. forpligtet t. at føre Vaaben i Krigstid, og t. de i Landet indførte Vaabensvæller;

forpligtet t. Krigstieneste v. Grund af sin Fødsel. En værneplygtig Karl. — Værneting, et. pl. d. s. det Ting ell. den Ret, f. hvilket een, p. Grund af hans Bopæl, Stand ell. andre Rettigheder, i første Lovs maal. (Infants) bør leges. At søge een t. hans V. Almindeligt, privilegeret V. "Jngen skal drages fra sit Værneting." D. Lov.

Værp, et. den halve Dret af en Ager: Brøde, fra Kuggen til Renden. (Noth. Elfers ubekendt.)

Værpe, v. a. 1. har. [3. verpa.] 1. faste. (Noth; forældet.) "Værp ei mere op, (p. Bøven) end du fan værpe." Drdspr. 2. at lægge Hg. (Noth. v. Aph.) "Og som det Fjeldvildt paa een Tid ikke værper." Arreboe. "Gvide Hans værpe Bindag." Drdspr. (P. Svv.) — Deras: Værperid, en. Læggetid. (Noth.)

Værre, værst, compar. og superl. af adj. ilde og ond. f. disse Ord.

Væsel, en. pl. -er. En Stagt af Kovdur, der især stæde Puusfluglene og udmærkte sig v. deres stinkende Lugt. Mustela. jærb. den almindelige Væsel. M. vulgaris.

Væsen, et. pl. -er. [et nyt Ord, optaget efter det T. Wesen, som igjen er den gamle Infim. for: se v. n, at være. R. Car. wesen. A. S. wesan.] 1. ud. pl. i den mest abstracte Betndn. det, som under alle en Tings Forandringer vedbliver stadigen at være v. Tingen, som gjør den t. det, den egentlig er, og som ei kan tænkes borte fra Tingen, uden at den opbører at være det, den er; "den værende Tings Bestaffenhed." Noth. (Essentia.) "Guds Væsens rette Willede." Ebr. 1. 3. (Værelse; i Bib. af 1530.) Stælens V. Tingenes Væsen modsættes deres tilfældige Bestaffenheder; ubertiden og saa Tingens Natur. (f. Natur. 1.) "Ved en Tings Væsen forstaaes det, som har Grunden i sig t. alle den Tings øvrige Egenheder." Ellschow. 2. pl. -er. en selvstændig, f. sig selv tilværende Ting ell. Stienstand (et almindeligt Udtryk, hvormed man ikke betegner andet, end Tingens selvstændige Tilværelse.) (Ens.) Et levende Væsen. Et aandeligt, legemligt, forgængeligt, evigt V. Alle Væsners Ferre. "O Væsners Hær, som spire, udbifles og groe!" Rein. 3. ud. pl. i Sammensætn. m. nogle Substantiver: Indbegreb af en deel Ting af een Art, som høre sammen, og i Begrebet udgiøre et Heelt. f. E. Puusvæsen, Krigsvæsen, Myntvæsen, Jagtvæsen, Stovvæsen, m. fl. 4. ud. pl. et Menneskes hele udvortes Adfærd, Anstand, Lader, Maade at føre sit Legeme, at bevæge sig, tale, m. m. At have et fint, behageligt, smukt, fornemt Væsen. Han er af et stille, tungfindigt V. Hans V. behager mig ikke. 5. Egne Talemaader: At giøre Væsen,

indget D. af noget o: gjøre mange Dypvæ-
velser, gjøre Tingene vigtigere, end den er.
At gjøre meget Væsen, stort D. af en Person
o: bevise ham megen Værd, ansee ham s.
betydende. — Hvad er dette for et Væsen?
hvad gjør I her i et Væsen? (o: Stof,
Vorden. i dagl. T.) Det er ikke mit Væsen
o: ikke min Art, Natur. = Deraf: Væ-
senhed, en. ud. pl. et i yngre Tid undertis-
den brugt philos. Udtryk, hvorved deels bes-
regnes det samme som v. Væsen, 1; deels
Tilværelse ell. Virkelighed overhovedet.
"Er Gud Dypvævet og Kilden t. Liv, Væ-
senhed, Forstand." Synekus v. Blom. 34.
"Giv du selv dette Billede Væsenhed og
Virkelighed." sammest. 36. "Det ligger i
vor Væsenhed." J. Rothe. (Nat. Betragt-
n. 1. 3.) = Væsenart, en. En egen, særskilt
Art af Væsener. (J. Rothe; om Jorden.
S. 56.) = væsenløs, adj. som er uden Væ-
sen, er blot Tomhed ell. Indbildning. (M.
Drd.) "En væsenløs Indbildning." (M.)
"Den svæver væsenløs i tomme Luft." S.
Stæffeldt. (Hos denne forekommer ogsaa
Substantivet. "At daanet den igjen t. be-
vidstløs Væsenløshed stræber." Digte. 1808.
S. 358.)

Væsentlig, adj. som hæder til, vedkom-
mer, er grundet i en Ting's Væsen. (mots-
tilfældig.) Menneket's væsentlige Egen-
skaber. Legemet's væsentlige Dele, Bestaf-
senheder. Det er væsentlig fornødent.
"Man har mere og mindre agtet Folket efter
det Tilfældige, og ikke efter det Væsentlige."
Schytte. — uegenl. Det væsentlige
(vigtigste) Indhold af et Skrift; et Brev.
At fortælle det væsentligste af en Historie.
— Deraf: Væsentlighed, en. (som modsæt-
tes Tilfældighed.)

Vætte, en. pl.-r. [Jst. Vættir.] kaldtes
i Fortidens Dverto Nisser, Jord's Kander
ell. Underjordiste. (Ordet br. endnu i Nors-
ge.) "En god Vætte har det; siges naar
noget er hastigt blevet vorte." P. Syn.
(Dedspr. H. 40.) = Deraf: Vættelys, et.
Lygtemand. vætteseet, adj. v. som Væt-
ten har seet ell. viist sig for. (P. Syn; sam-
mesteds.)

Væv, en. pl.-e. [Jst. Væfr.] 1. den
Indretning, hvorpaa man væver; Væver-
stol. Tela. Hun sidder hele Dagen v. Væ-
ven. 2. det, som væves ell. er vævet.
Textura. At slaae Væven op (rende Gar-
net.) Denne D. er meget ujævn. Deres
Væv skal ikke blive t. Klæder o: deres An-
slag skal ikke lykkes. (S. d. Tale br. ogsaa
et Væv for: vidtløstigt Snaak uden Indhold.
Jeg gider ikke høre p. alt det Væv. "Naar
Snaak gaar i det Brede, bliver den til
Væv." P. E. Müller. f. vove, 2.)

Væve, v. a. og n. 1. [J. veva. A. S.
wefan.] 1. virke, frembringe Løi, (Lerred,
Klæde, Silkestet m. m.) v. at stybe Træade

v. tværs (Stæt) ind imellem de v. langs t.
Væven udspandte Træade (Rendegarnet.)
At væve Lerred, Klæde, Vaand. At væve
Figurer, væve Guldræde ind i noget.
At væve Strømper. Hun kan væve, læ-
rer at væve. — 2. fig. i dagl. T. at væve,
neutr. tale vidtløstigt, usammenhængende
og uden Indhold. Han stod og vævede
derom en heel Time. "At vævde hen i Taar-
get." Storm. [Gram vil give Ordet, i
denne Bemærkelse, et andet Udspring og
Stægtstaf m. A. S. wafian, fluctuare,
hastiare, dubitare. Rh. Sciff. Str. V.
203.] = Væver, en. pl.-e. (J. Væ-
fari.) den, som forstaaer at væve, et
Væverdet som et haandværk. — Væver-
bom, en. (J. Væfari-rifr.) en Bom i Væ-
ven, hvormed Rendegarnet vindes. Væ-
verdreng, en. D. som er i Lære hos en
Væver. Væverhaandværk, et. En Væ-
vers haandværk. Væverhude, en. Et
viist Stags K. hvormed Vævte pleie at
knytte Garnet. At slaa en D. Væver-
kone, en. En Vævers Husfru, ell. en Kone,
som væver f. andre. Væverkuro, en. K.
hvori Væveren har Garnspolerne liggende.
(Noth.) Væverlon, en. ud. pl. det, som
betales Væveren f. hans Arbeide. Væ-
verpenge, pl. d. f. f. Væverlon. Væver-
pige, en. En Pige, som kan væve, og som
gjør dette Arbeide f. sit Hærfab, ell. som
væver f. Betaling. Væverstak; et. den
Deel af Væven, hvorigennem Klæden ell.
Rendingen er trukken, og som v. Træadet
bevægs op og ned. (Ufsin. Deraf Benæv-
nelsen: trefastet Dreiel.) Væverstems-
mel, en. den Indretning, som Væveren be-
væger m. Foden, f. at aabne Rendingen og
slaae Sjæctten fast i samme. (Noth.) Væ-
verstee, ell. Væverstede, en. d. f. f. Kams-
men ell. Rittet i en Væv. (Noth.) Væ-
verstytte, ell. Væverstyttel, en. et lidet
Redskab af Træ, hvori Garnspolen (Væver-
spolen. Noth.) m. den omvundne Sjæt
sættes, og som Væveren støder ell. kaster
frem og tilbage imellem Rendegarnet. "Dy
hastig, som en Væverstyttel, henløne Læ-
dens snare Fied." Thaarup. Væverstang,
f. Væverbom. Væverstue, en. Stue,
hvor der væves, hvor man har en Væv
staaende. Væverstønd, en. S. som tiener
en Væver. Væverstykke, en. "faldes de
lange Træade, som ere faste v. Rendingen
og Stammelen i Væven, og hvormed Ren-
dingen aabnes." Noth.

Væverste, en. pl.-r. et Fruentimmer,
som væver. "Hun, langt fra sadrene
Hemstavn, tiener som Væverste mig, og
deler mit natlige Læie." Waggensen. Sl. 1.
Sang.

Vævning, en. pl.-r. Stærningen at
væve.

Væve, v. a. 1. [af Væv. Jst. veva.]

overfringe, overbringe m. For. At væxe en Traad, et Lagen. Været ferred.

Væpplered, s. Voslerred.

Vært, en. [3. pl. vextir, *vegetabilia*. Sö. Wäxt.] 1. ud. pl. det, at vore, et Legemes Tiltagen v. at vore. Han er nu i sin stærkeste V. At standses i Værten. Træet staaer i en stua V. "En evig Blisdom og Magt, v. hvilken det hele sammensætes og vorez en guddommelig Vært." Mynster. (s. Fremvært, Dvært, Tilvært, Ildvært.) 2. ud. pl. Søide og Stikkelse, som er opnaaet v. at vore; Legemsvært. (E. W u h s.) Sun har en herlig rank V. Dette Træ har en ubmærket V. En Mand af høj Vært. 3. pl.—er. Ethvert af og paa Jorden vorende Plantelegeme, uden Hensyn t. Art ell. Størrelse. (E. S e w å h s.) Træer

og andre Værter. Indenlandske, udenlandske Værter. Markværter, Haveværter, Sommerværter. = Værtgrønde, en. den forskjellige Søide, hvortil Plantevarten (Vegetationen) naaer p. Bløgene. (Schouw.) Værtshuus, et. S. hvor Uter og andre Værter beværes om-Vinteren mod Frost og Kulde; Driohuus. (Noth.) Et faldt, vært Værtshuus (hvisket dog adskilles fra et egentligt Driohuus. "Et faldt Værtshuus, som undertiden stet ikke varmes." Slussen. Landsee. 379.) Værtjord, en. d. s. f. Plantejord, 1. (P. C. Abitgaard.) Værtlegeme, et. d. s. f. Plantelegeme. (v. Aph.) Værtolie, en. Olie, som faaes af Værter; vegetabilsk Olie (modf. dyrisk V.) Værttrige, et. (altid m. best. Art.) d. s. f. Planterige. Et Product af Værttriget. (Slussen.)

F.

Dette fremmede Bogstav, der bruges i Midten og Enden af endel Ord med Lyd af *Fo*, (s. *F*. *Ex*. vore, Vært, strax) men ikke i saadanne, hvori *g* eller *k* sandtes, før der ved Bøining eller Sammenfæctning kom et *s* efter disse Bogstaver, (ogsaa, Slagsmaal, udtryksfuld) forekommer derimod aldeles ikke som Begyndelsesbogstav i noget dansk Ord.

J.

*J*de, v. a. 1. [enten af adv. ud, ell. af Jd. Jäl. idia, arbejde.] 1. bringe frem, bringe til Veie. Hvad Jorden yder t. Mens nestets Nytte. "Hvad Søns, Søes og Duet yde." Solberg. "Den Tak, jeg yde maa t. Falshed." Lurdorf. "Jorgleves yder Himlen Staterne sin Regn og sit Solstj, Jorden dem sin Grøde og sine Frugter." Naliling. 2. lærd. udgive, betale, svare, erlægge hvad man er pligtig t. at udrede. At yde. Stat. Hæstebonden yder sin Landgilde deels i Korn, deels i Penge. "Jeg har Penge at yde for to Pund Eng." Solberg. Stundest. = Deras: ydesfor, adj. som har den tilbærlige Egenkab ell. Godhed, t. at kunne ydes. Et ydesfort Lam. (Noth.) "De Væxe, som ydesføre ere." P. Claussen. *Y*dehs, et. *Y*s, der skal ydes ell. leveres i aarlig Afgift af Jord. Saaledes ogsaa *Y*degæs, *Y*dehens, *Y*derfora (Landgildetorn), *Y*delam, o. s. v. = *Y*delse, en. Gierningen at yde.

*Y*der, adj. [af ud, jof. inder.] br. kun Dansk Ordbog. II.

i Sammenfæctning og m. den best. Art. samt i superl. yderst. 1. som er udenpaa, udvendig p. en Ting; udvortes: externus, (selden i posit.) Den ydre Anseelse. Tingens ydre Bestaaffenhed. Husets Ydre. At see p. det Ydre (Ildvortes.) "En har det Ydre, som man nævner Enke, een har det Indre, som man nævner Land." Ahlenschl. "Tingens Ydre, o: det, de fremstille f. Beskueren, br. mere i videnskabeligt Foredrag; udvortes-og udvendig mere i dagl. Tale." Müller. Træets yderste Bark. — Uegenst. Den yderste (sidste) Dør. Den yderste Punt, Grønde. "Det Yderste er det, i som er længst fra Midten; det kan ogsaa betegne det Største, det Høieste." Müller. — 2. fig. i' superl. om Lidten (ultimus) og andre Tilfælde, hvor man betegner den sidste Grønde f. noget. Han kommer aldrig før i det yderste Dieblst. Den yderste Dag. At være, ligge p. sit Yderste (o: Døden nær.) — At leve i den yderste (første) Aet mod. Han var i yderste Fare. "Men

endog i denne yderste Nytte kender man et forderoget Folk." Guldberg. At tage den yderste Priss f. noget. Det er kommet t. det Yderste m. ham. Han lader det komme t. det Yderste, for han gjør noget Stridt. 3. adv. yderst o: høist, i meget høi Grad. Det er y. vigtigt. En yderst behagelig Konc. = Sammensætninger: Yderbart, en. f. Udbart. — Yderdeel, en. det yderste, udvendig, de yderste Dele af en Ting. uegentl. for: udvortes Stikfelse, Anseelse. "Paa Yderdeelen tør man ingen troe." Bagg. Yderdør, en. udvendig Dør. (modf. Inderdør.) Yderflade, en. udvendig Flade, Overflade. Ydergrav, en. udvendig G. Fæstningens Ydergrave. Yderkant, en. den yderste Kant, Udkant. "Vilsten som et Bælte omgiorer Yderkanten af vor Synskreds." T. Rothe. Ydermur, en. 1. Mur p. en Vngning, det vender ud ad (f. G. mod Gaden, Veien;) ell. som danner en af Vngningens ydre Eider, ell. Udvægge. 2. Mur, som er udenfor eller uden om en anden (modsat Indermur.) Yderside, en. udvendig Side, Udside. Yderskorpe, en. udvendig Skorpe; ell. Skorpe, som vender uad. Yderskruer, en. den Skruer, der m. sine Vænger omgiver en anden, ell. Inderskruen. Ydersom, en. den yderste Som omringing et Klædemon. "En Ydersom af Herrens Klædebon." Ingem. (Sorte Ribb. 96.) Ydertsai, et. det udvendige Løi p. Klædemon. (modf. Foder.) Ydervæg, en. udvendig Væg p. et Hus; Væg, som vender imod en Gæde ell. aaben Plads foran Huset. (Baggerens. Rabyr. II. 68.) Yderværelse, et. Værelse udenfor et andet, Forværelse. (Ambergs Drbb.)

Yderlig, adj. og adv. 1. som er yderst, y. Yderkanten af noget. (forst. fra udvendig, udvortes.) "Yderligt er ikke det Mødsatte af inderligt, men betegner det, som er v. Grændsen." Müller. Et yderligt Sted p. Klippen. (Moth.) At gaae yderlig (p. en Brink.) Veien er lagt saa yderligt som muligt. 2. fig. adv. meget, i høi Grad. (f. adv. yderst.) Han er yderlig fattig. "At vore Livet saa yderligt f. Binding." Svold. "En yderlig Træng er en stor Træng; en yderlig (rettere: nderligere) Forklaring er den, hvorved noget bliver sagt t. den sidst gløve." Müller. = Yderlighed, en. (Extremitas.) fielden egentlig; men oftest figurl. for: den yderste d. e. den høieste Grad. At gaae fra een Y. til en anden. "Forlæber hun den trygge Middelvei, t. Yderligheds Afgrund vis hun gaer." F. Guldb. "Det har altid været Menneskenes Stiebne, at forvildes p. Yderligheds Trove." Schytte. "Den christne Religion lærte Menneskene, at gaae en Middelvei imellem disse Yderligheder." Eneborf.

Ydermere, adv. 1. fremdeles, desuden,

end ydere. (ofte m. Tillæg af end.) Han har ydermere tilskaaet, at — Jeg vil end ydermere give ham den Forsikring. 2. i vore Bibeloversættelser: mere, længere, her- efter. "J skal ikke ydermere give Folket Palm." 2 Mos. 5. 7. "De skal ikke ydermere boe hos eder." Regr. 4. 15. (men denne Brug er nu usædvanlig.)

Yderst, f. yder, adj.

Ydmyg, adj. [3. audmiukr. (Forfævelsen and bemærker let.) A. S. eadmud. N. S. og D. oodmodig.] som søler sig ringe, uværdig i Sammenligning m. Andre, tænker ringe om sig selv, og i Adfærd mod andre lægger dette f. Dagen. (humilis.) En ydmyg Bøn. At være y. i sit Udvortes, og skolt i Hjertet. "Man pleier at rose det ydmyge Sind, og at hadle den ydmyge Dødsfærl." Müller. (jvf. beskedten.) — ydmyggelig, ydmyggeligt, br. undertiden (især som adv.) for: ydmyg. Han bad ydmyggelig om Forladelse. — Ydmygghed, en. ud. pl. den Egenstaf, at være ydmyg. (modf. Stolthed.) "Egelsom man under Ydmyggheds Stin kan virkelig tragte efter Ver." Ellshov. "Ydmygghed er en Død i Lænslemaaide; Beskedenhed i Død; Ysøslighed i Adfærd." Sporon. (jvf. Beskedenhed.) "Ydmygghed er det Sindslag, i Folge hvilket Mennesket er glennemtrængt m. Følelsen af sine nærværende Ufuldkommenheder. — Beskedenhed br. nu om den Sindighed, det Raadshold, et Menneske viser i sine Domme over sig selv — og er dert forstjellig fra Ydmygghed, at hlin nedsetter vore Fortrin, denne forhøjer vore Mangler." Müller. (jvf. Ant theol. Bibl. III. 78.)

Ydmyg, v. a. og rec. 1. gjøre een ringe, bringe een t. at blive ydmyg. At ydmyge den Stolte. Modgang kunde vel bære, men ikke y. ham. "At dette herlige Navn p. en gang haade ydmyger og udvider den menneskelige Kundskab." Ellshov. (Jvf. beskedenhed.) "Man ydmyger den, som man bringer t. at føle sin egen Svaghed; man beskedmer den, hvorn man tilføjer noget, hvorfor Andre bringes t. at agte ham ringere." Müller. At ydmyge (overvinde, tvunge) sine Fiender. 2. rec. ydmyge sig, vise sig ydmyg. "Jo mere vor Førestand lærdes, jo mere maa den ydmyge sig under Verdens Lære." Ellshov. "Denne Dag, m. sin Opfordring t. Folket, at ydmyge sig for Gud." Mynstet. = Ydmyggelse, en. 1. Gierningen at ydmyge. 2. noget, som ydmyger een; en ydmygende Bændelse; Krænkelse. At udsætte sig for Ydmyggelse. Dan led, taalte mangen Ydmyggelse.

Ydre, f. adj. yder.

Yde, v. a. 1. [af Uld.] "brede Uld ud, f. at lægge p. Totten." Moth. (Deras Talemaaden: at yde op (f. G. Gær, en Strampe) o: plukke op, vinde op. dagl. T.)

Ympe, en. pl. -r. [f. det følgende verb.] et lidet Alis, en Duff, Yodeqvist. (D. Lov. III. 13. 18. Duffen.) "Ympen skal døies mens den er vsg." Ordsp. Moth.

Ympe, v. a. 1. [A. S. *impian*. Sv. *ympa*.] yode Træer. "At man forgievet ymper m. en fortærret Green." Bøst. "Nu ymper Frukt i vilde Grene." Lur-dorff. — fig. "At ympe gode Sæder i hellig Ungdoms Siæl." Storm. (Ordet forekommer nu siældent, baade i Skrift og Tale.) = Ympes Fruiv, en. Yodekvist. Ympeqvist, en. d. f. f. Ympe. Ympevor, et. Yodevor. — Ympning, en. Yodning, Deulering.

Ymte, v. n. 1. har. [S. *ymta*.] tale sagte, hemmelig om noget, smaaafnakke. Man har længe ymter derom. "Der ymtes om, at han har noget høvt i Sinde mod Keiserens Person." Bording. (Moth har ogsaa et andet verb. at yme ell. ymle i samme Bemærl. og n. s. *ym*, Lyd; *ymmel*, hemmelig Snaak; hvilke alle nu ikke meer ere i Brug.) [Ilsædvant. er Brugen af ymte som v. trans. "Dg intet Ord, som ymte hans Forsæt." Thaarup. (Saml. D. 144.)

Ynde, v. a. 1. [S. *unna*. (præs. *ek ann*.) *una*, (præs. *ek una*) være tilfreds, fornøiet m. jvf. unde.] have kjær, være gunstig, lide, unde vel. (Jvf. unde og elffe.) "At elffe er at føle en heftigere Lykt t. noget, som altid medfører en Stræben efter at tilfredsstille den; at ynde noget er at føle Velbehag dermed, hvormed denne Stræben ikke altid er forenet." Müller. Denne Konge yndede Lærdom og Vidensfaber. Jeg ynder ikke (er ingen Ynder af) den slående Musik. En yndet Skuepiller, Digter. "Høstemanden seer gierne, at hans Kone ynder hans Ven; men som oftest ugierner, at hun elsker ham." Müller. Man kan ogsaa elffe noget, uden at ynde det. "Slagsbroderen elsker Riv; men kan neppe siges at ynde den." (yndes, v. n. pass. "Hvor to yndes, de vel findes." Ordsp.) = Ynder, en. den, som ynder, gierne lder noget. At være en Y. af noget. — Yndest, en. ud. pl. den Tilstand, ell. Sindsbefæffenhed, at ynde noget, at have een kjær; Gunst, Begaagend, Belvillie. At være i Y. hos een. At vinde, at forsvilbe, tabe eens Yndest. (jvf. Gunst.) "Yndest vækkes v. dens behagelige Egenfaber, som bliver yndet, og betegner Sindsbets velvillige Stemning; Gunst er Lykt t. at befordre en Andens Velgaende. Man kan ikke ubede sig Yndest, men vel Gunst." Y. C. Müller. — Yndling, en. pl. -er. egentl. en Person, som man ynder; fig. om Dyr. Fyrster have vel Yndlinger, men sielden Bøener. Denne Datter var Faderens Y. Denne Kat er ret hendes Y. Han er Luffens Yndling. (Om livløse Stenstande, faavel som om Dyr, br. det ogsaa i nogle Sam-

menstætn. og m. Mj. Betjdnng: som fortrinligen yndes. f. S. En Yndlingshund, Yndlingshest, Yndlingsoid (Rahbet) en Yndlingsomning, et Yndlingssted og a. fl.)

Ynde, en. ud. pl. (undtagen, og det siældent, hvor det br. for: Yndighed.) 1. den Stikkelse ell. Befæffenhed i udbortes Adfærd, Bevægelser, Miner og Tale, som vækker et meer end sandselligt Behag, som indtager v. Forestillingen om en indvortes Harmonie (ligesom Stienhed v. Forestillingen om en udbortes.) "Ved at stue hendes Ynde Kamsmer svindet bort i Frnd." Bagg. "Ynde findes især hos det smukke Kion, ligesom Værdighed hos Manden. At tale om en yndig Mand, vilde være latterligt." Müller. (Overført br. det ogsaa om Naturen og Landfaber, saavel som om Konstens Værker.) "Blandt Torne seer du Rosens Ynde." S. A. Brorson. (1730.) — "At syngte om Jordens Ynder, Livets Seid." Rein. (Digte II. 468.) 2. De tilforn brugel. Bemærkelse: a.) Gunst, Yndest: "At han stor Ynde fik derved af Kongen." Bording. I. 41. "Hvo hielper mig t. Ret, hvo under mig sit Ynde?" J. S. Sehested. "Du har vor Herres Ynde." S. A. Brorson. "Hvad vil du gjøre den, som Jordens Guder kaste saa stor en Ynde paa?" Bording. II. 368. og b.) Lykt, Attraa, f. C. i Ordsp. "Ynde kan alt Arbeid vinde:" ere derimod foræbede. Elis geleedes: c.) Tilfredshed, Fornøielse. (f. Gloss. til *Attkntræn*.) = yndesfuld, og ynderig, adj. tig v. Ynde; meget yndig. "Ylto min Sang, du ynderige Fred!" Thaarup. — Yndig, adj. (S. yndisleg.) som besidder Ynde, som indtager v. Ynde. En y. Yige; yndige Ynder. Et yndigt Landfab. En y. Blomst. "Ingen Bygning kan være yndig; thi den mangler Liv; intet Dyr kan være yndigt, thi det mangler Aand." Müller. — Yndighed, en. pl. -er. 1. d. f. f. Ynde. "Diet begierer Yndighed og Skienhed." Str. 40. 24. [Bib. af 1550 har: "det, som lystelligt er."] 2. en enkelt Befæffenhed, hvormed Ynde følger. (ofteft i pl.) "De mange Yndigheder, som den maa være blind, der ei kan see hos Edet." Bøffel.

Yngel, en. n. s. coll. ud. pl. (f. Unge.) Afkom (om Dyr;) en Samling, et Ruld af Unger. En fattig Y. = yngelsom, adj. som let og hvypigen formerer sig, frugtbar; om Dyr. (E. Pontoppidan. 1653. Moth.) Hos Duffen (Randoecon. 2. lbg. 448) forekommer subst. Yngelsomhed.

Yngle, v. n. 1. har. [Sv. *ynsla*.] faae Afkom, frembringe Yngel. Mussen, Haren yngler stærkt. "Disse stumle, kongelige Sæle, hvor Liffen yngler lumft i hver en Krog." Ohlenschl. (Palnat.) — Ynglen, en. ud. pl. det, at yngle. = Yngledam, en. Dam, hvort man lader Fiffene sætte deres Yngel;

Yegebam. "I Yegebadammen ell. Yngledam-
men kaldes de Fiske, som udfyses i Fiske-
vingen." Schutte. (Indv. Reg. II. 363.)
Yngleevne, en. Evne t. at yngle. Yng-
leskarpe, en. Karpe, som bevarer i Dammen
f. at yngle. (Schutte.) Ynglested, et.
Sted, hvor Dyr yngle, have deres Reder
o. s. v. "Ornens Ynglested," P. G. Fris-
mann. Yngletid, en. den Aarstid, hvori
Fiske ell. andre Dyr yngle. (Schutte.)

Yngling, and. pl.-er. [J. Ynglingr. J.
Jungling. Af ung.] et ungt, endnu ikke
fuldvorent Mandfolk. Adolescens. f. Un-
gersvend. (Ordet forekommer alt i Chr.
Pedersens Vocabular. 1510; men er dog
først i vor Tid blevet hyppigt i Striktspro-
get, uden at høres i d. Tale. Hof. Rahbets
D. Tilst. VII. p. 261. 271. Paa Dreis
bruges det om Griste.) Deraf: Ynglings-
alder, o. fl.

Yngre, yngst, compar. og superl. af
ung. (s. dette Ord.)

Yngres, v. dep. blive yngre. Rostg.
Moth. (Stedent og neppes i Str.)

Ynk, en. ud. pl. 1. Jammer, Glendighed,
for Sorg og Lidelse. (Deraf: Medynk.)
Det er en Ynk at see, hvorledes Barnet li-
der. "Ja Laarene af Ynk i hendes Dine
fod." Solb. P. Paars. 2. Medynk, Med-
lidenhed. "Det første Glimt af kærslig
Ynk." Gvald. "Uden Ynk ham bringe vi
Dval." Dhl. (Selge.) = ynksom, adj. 1.
ynkelig, ynkværdig, bedrøvelig. "Det ynks-
som" Klagemaal dog rørte hendes Blod."
Solberg. 2. medlidende, medynksom. "De
talde den Ynkssomme ell. Barmhertige en
god Mand." B. Thott. — Deraf: Ynk-
sommel, en. ud. pl. Medlidenhed. "Guds
Ynkssommel." Guld. B. Hist. I. 113.
"Mængden især havde opsatt Kongens Ynk-
sommel." Bandal. Mindesm. I. 234. —
ynkværdig, adj. som fortjener at ynkes,
meget bedrøvelig og beklagelig. En y. Til-
stand, At føre et ynkværdigt Liv. "Aldrig
haard af Død mod en Ynkværdig." Gvald.
— Deraf: Ynkværdighed, en. ud. pl.

Ynke, v. a. 1. [J. aumka. Sv. omka.]
yttere en høj ell. betydelig Grad af Deeltagelse
ell. Medlidenhed v. andres Ulykke, beklage
høiligen, have Medynk med. Man maa v.
hans Stæbne. "At ynke den Ulykkelige, er en
ringe Trøst." "Man beklager den Uheldige;
men man ynker den Glendige." "De, man
ynker, behøve derfor ganske vor Hjelp; thi
de kunne ikke hielpe sig selv." Sporon. =
ynkelig, adj. meget beklagelig, ynkværdig,
ussel. — Deraf: Ynklighed, en. ud. pl.

Ynktes, v. dep. ynkedes. have Medliden-
hed m. een, især naar den yttres sig i Gier-
ning, forbarne sig over. At ynkes over
nogen. "Dan ynkedes over deres usle Til-
stand." "Da istal han ynkes over den døende
Snist af sin Mand." Gvald.

Yppe, v. a. 1. [J. yppa, at reise, ops-
løste; af upp, op.] 1. somme affted, være
Karsag (s. Sv. yppa.) At yppe en Riv,
Trætte. "Deraf yppedes en stor Krig." P.
Cluussen. 199. "Doormange Forretninger
har Staten f. Korfyndigheden, saalange
Mennesket ypper Trætte." Walling. "Der,
som imellem dem har yppet denne Trætte."
Solb. (P. Paars.) 2. begynde paa. "At
yppe meget, og intet føre t. Ende." Moth.
At y. Klammeri m. een. "Hvi dog yppe I
nu Tzingers Evdragt?" Fibigers Sophist.
"Siden de nu vare saa vættede, at de ikke
let skulde yppe nogen Fiendtlighed." Guld.

Ypper (fortrinlig) et forældet Adj. hvoraf
ypperlig og superl. ypperst: fortrinligst,
bedst, høiest, først af Anseelse. Den yp-
perste Præst. En af vor Tids ypperste
Diakere. "Sæderlige Kvinder, og de Yp-
perste i Staden." P. G. 13. 50.

Ypperlig, adj. [J. ypparleg.] udmær-
ket fremfor andre af sit Slags, fortrinlig,
fortræffelig. "Baade dets ypperlige Folk,
og dets menige Folk." Es. 5. 14. "Dan
saar ypperlig Døde og udvalgt Dva." 28.
25. (ypperligere. Es. 8. 6.) — Deraf:
Ypperlighed, en. ud. pl. "De tænkte
Bøscners Ypperlighed fremfor Andre."
Enevord.

Yppig, adj. [J. uppig. Sv. yppig.]
1. hengiven, sandfælle Nydelser og overdaa-
digt Levnet, hest af finere Art. (luxurians.
Moth.) "En Yppig søger Lust, en Vresog
stor Rang." Falster. At føre et yppigt Le-
vet. En y. Levemaade, Klædebrug. 2.
som trives meget stærkt, meget frodig. (fields-
nere.) "Ogsaa Dræretiget synes her at være
meget yppigt." Bagg. Labyr. I. 236. =
Yppighed, en. ud. pl. Tilbøielighed t. finere
sandfælle Nydelser, t. et overdaadigt, vel-
lystigt Levnet. "Jb, Fortse! Landets Ward
f. Yppighed." D. Bull. (Nogle have ogs-
saa i Dansk brugt det f. Luxus, hvis Bes-
greb det dog et dudsømmer.) "Evoledes du
bør indrette dit Liv, uden Gierlighed og
uden Y." Rynster. "At sde alt det, man
har og kan borge, v. Klæders, Postabs,
Bæretsers, Gilders og Fortsættelsers Yppig-
hed." (D. Tilst.) "Bed Yppighed for-
staas ikke blot en Maade at handle paa;
men tillige en Maade at være paa: — En
yppig Levemaade, udtrækker meer, end en
overdaadig; fordi Yppighed tænkes i nær-
mere Forhold t. Sindelaget, end Overdaa-
dighed. Yppighed er egentlig et fortialet
Sind, som opstaar af at være vant t. Over-
daadighed." Müller.

Yre, en. pl.-r. Kiertel i Riid. (Moth.
J. Raben.) = yret, adj. fuld af Yr. r.

Yt ell. ydt, adj. dette forældede (af
Dhenschl. brugte) Ord, sem jævnlig for-
rekommer i Kampeviserne, forklare Rost:

gaard; Moth o. fl. ved: ung, giffeskerdig. (Moth anfører tillige: ydft, som kan ydes. aptus.)

Yttré, v. a. 1. [Sy. yttra. E. to utter.] give tillikende (Især v. Ord ell. Winer) (ade see, ubvise; it. recipr. blive kiendelig, somme f. Dagen, vife sig. At yttré frøgt for, Lyft t. noget. Han har engang yttrét f. mig (sagt mig.) Han vil ikke yttré sig dersom f. nogen. Sygdommen har endnu ikke ret yttrét sig. Der yttréde sig mange tegn p. Misforstaaelse. "Enhver Kraft stræber ideoelig at yttré sig." Trelchow. "Det er Livets Bæsen, at yttré sig." Kunster. = Yttréelse, en. d. f. f. Yttring (men fiendnere.) "En

Lærdoms Yttréelse." Birkner. — Yttring, en. pl.-er. det, hvorved man yttré noget, (Især Ord) ell. Gietningen; at yttré sig. "Din Ulfst er ikke Modvdydelighed f. Tabet af vort Bæsen; men for Tabet af det Yttring." Bagg. En Y. af Frøgt, Ulfstedsheb. Frie, dristige Yttringer. — Deraf: Yttringsfiidhed, en. f. til at yttré sig. Yttringsmaade, en. Maade, hvorpaa en Yttring skeer, ell. hvorpaa noget yttré sig.

Yver, et. pl.-e. [A. S. Uder. (Yver. Gram.) Sv. Juswer.] den Legemebeel hos Pattedyr (Især Huusdyr), hvori den aflangbrede. Mellem famler sig. Røns, Hoppens, Faarets, Ordens Yver. (Jvf. Dørd.)

3.

Denne fremmede Bogstav, med Dobbeltlyden ts, forekommer ikke i noget oprindeligt dansk Ord; men bruges i følgende; som alle ere fremmede i vort Sprog, kiendte de høres i Talem, og bruges i Skrifter.

Zahlkammer, et. pl.-kammer. Et aldeles indst. Ord, der bruges om de Værelser, hvor Udbetalingen af den almindelige Statskasse skeer. Elgledes: Zahlkasse, om den Kongelige Hovedkasse ell. Statskasse; og Zahlkasser om den Embedsmand, der fører Regnskabet over denne Kasse.

Zenith, et. i Astronomien: det Punkt, man træffer sig p. den synderlige Himmelhvælving, lige over Jsen; Jffpunkt (modfat: Nadir, Fodpunktet.)

Zephyr, en. Vestenvind. "En Zephyr blæser nu, og Stormen er forbi." Bessel. (ogf. i pl. hos Digtere.)

Ziffer, et. pl. Ziffer. 1. et Tallet. 2. et stult, hemmeligt tegn, som har en vis Betødning, ell. som man bruger t. hemmelig Skrift. At skrive m. Ziffer. = Zifferblad, et. Talskiven p. et Uhr. Zifferbog, en. En B. hvori de Dvgaver og Exempler, som en Regnebog indeholder, findes opløste og udregnede.

Ziir, en. ud. pl. [Z. Bier, Bierde.] det, som pryder, som tiener t. udbortes Forfionnelse; Pryd, Prydelse. "Ziir kan vel stundom anvendes t. at betegne, hvad som tiener t. ualmindelig Pryd; men kan tillige betegne det Konstede." Müller. (Jvf. ziirlig.) = ziirlig, adj. pyntelig, net, pyntelig. "Man roser en Tale, naar man talder den ziirlig; men naar man siger om et Mandfolk: det er en ziirlig Person, er man ikke langt fra at holde ham f. en Modenaar." Müller. — Ziirlighed, en. ud. pl. Pynt-

lighed. = zire, v. a. 1. pryde, smukke. (Den af Sporon angivne Forfikel imellem Ziir og Prydelse, zire og pryde, at hine mere skulde gielde om indvortes, disse om udbortes Forfionnelse: er mere vilkaarlig, end hlemlet v. Sprogbrug; og gielder snarere om pryde og pynte. — Ziir og de deraf uledede Ord ere kun sigderige og overflødige Laan af det Tødske. Til disse høre ogsaa: Zirat, en. pl.-er; hvorom rigtigt siges: "Zirat br. kun en Prydelse p. tvivlsle Giensstande, og det endda kun om Prydelser af et mindre Slags. — En Dame kan bære Prydelser, ikke Zirater." P. E. Müller. Men helst undgaaes aldeles i ordlere og reen Stik baade Ziir (hvorfor vi have Pryd.) Zirater (Prydelser, Udpyntninger) og zire (pryde, smukke.) Adj. ziirlig er det Ord af denne Slægt, som endnu snarest taales.]

Zink, en. ud. pl. [Z. Zink.] et Metal, som især br. til Blanding m. Kobber og Tin. Deraf: Zinkblomster, Zinkerts, o. fl.

Zinnober, en. og et. ud. pl. et rødt mineralsk Farvelof, som bestaaer af en Blanding af Dvggelsv m. Svovel. Deraf: zinnoberrød, adj. som har Zinnobers røde Farve.

Zire, v. a. f. under Ziir.

Zitter, v.-n. 1. har. [Z. zittern. J. titra.] staae, bæve. "Er det Skam, at zittere f. en Falugud?" Goald. "Stølen bæved, Støret zitterer i sin Himmels Lyft." Bagg. "At zittere er at løste hurtigt og stærkt. — Noget darrer, for saa vidt som alle det Dele synes at bæve." Müller.

(Egentl. er disse det danske Ord, der næst mest udtrykker det *Z. j i t t e r n*.) — *Sittren*, en. *Stialven*. (Baggelsen.)

Jobel, en. pl. *Jobler*. Et Pattedyr af *Bæsel*-Slægten, hvis Skind er et kostbart Førværdt. *Mustela zibellina*. — *Jobel*s pels, en. pl.-e, en *Pels* af *Jobel*skind.

Zone, en. pl.-r. [Lat. *Zona*.] en *Øg*, et *Strøg* af *Jord*sloben, rundt om (samm, imellem visse *Brede*-Grader, m. HenSyn t. de der herskende *Varme*grader; *Jord*ballen, *Jord*strøg. Den hede, den tempererede, den kolde *Zone*. (I *Digter*sprog: *Øg*, *Jord*sstrøg overhovedet.)

W

Wble, et. pl.-r. [N. S. Apl, *Eple*. f. *Abild*.] *Frugten* af *Wble*træet. *Pyrus malus*. (uegentl. om andre *Legemer*, af *ables* dannet *Stikkelse*. f. *Galæble*, *Rigsæble*, o. fl.) At *strælle* et *W*. At *tørre*, at *stege* *Wbler*. At *give* et *W*. *hørt* f. at *saæ* en *Pære* igjen (om *egennyttige* *Saver*.) At *maatte* *bide* i et *suurt* *Wble* o: *udsææ*, *finde* sig i noget *ubehageligt*. "Hvad andet *Dødt* man *liver*, hvor *tidt* og *ofte* man i *sure* *Wbler* *bider*." *Holv*. (P. *Paars*.) "Wblet *falder* ei *langt* fra *Stammen*. — *Wblet* *falder* ei *saæ* langt fra *Træet*, det *jo* *imaget* af *Roben*." *OrdSpr*. = *æble*agtig, adj. som *ligner* *Wbler*. En *æble*agtig *Frugt*. *Wble*blomst, en. B. paa *Wble*stræet. *æbledannet*, adj. i *Stikkelse*-lign et *W*. *Wble*frugt, en. *Frugten* af *Wble*træet (især *coll*.) *Wble*frugten er i *Nær* *maadelig*. *æble*graa, f. *abild*graa. *Wble*grød, en. *Wbler*, *fogte* m. *Vand* og *Sutter* t. en *Grød*. (Noth.) *æble*grøn, adj. *luse*grøn, som *umødne* *Wblers* *Stal*. *Wble*have, en. B. m. *Wble*træer og andre *Frugt*træer; *Abild*gaard. *Wble*huus, et. *Kar* t. at *stege* *Wbler* t. (Noth.) *Wble*fage, en. *Rage* af *Brød*, *Wbler*, *Wg* og *Sutter*. *Wble*færling ell. *Wble*fone, en. *R*. som *salger* *Wbler*. At *lade* *Munden* *løbe*, som en *Wble*færling. (Noth.) *Wble*fæerne, en. *Fros*fæerne i *Wbler*. *Wble*mos, en. f. *Wble*grød. *Wble*most, en. *Rost*, som *pres*ses af *Wbler*. *Wble*pluffer, en. et *Reds* *støb* p. en *lang* *Stang* t. at *plukke* *Wbler* af *Træet*. *Wble*qvæde, en. *Dvæder*, som i *Formen* *lign*e *Wbler*. *æbler*und, adj. *æbledannet*. *Wble*skal, en. den *Stal*, der *omgiver* *Frugt*skindet ell. den *fastige* *Deel* af *Wblet*. *Wble*skimmel, en. Et *Stags* *skimede* *Veste* m. *æbler*unde *Vetter*. *Wble*stive, en. 1. en *tund* *Stive*, *staaen* af et *W*. 2. *smaa*, *runde* *Kager*, *hvort* *saæ* *danne* *Stiver*, *indbages*, i en *Wble*stives *pande*. *Wble*stråling, en. den m. en *Kniv* *strællede* ell. *afstaaen* *Wble*stal. *Wble*stift, en. S. *hvorpaa* *Wblet* *doxer*.

(Noth.) *Wble*træ, et. det *Træ*, *hvis* *Frugt* er *Wbler*. *Wble*træet, en. *Wble*stige.

Wddike, f. *W*ddike.

Wde, v. a. aad, *ædt*. [S. eta. *K. S.* etan.] 1. *tage* *Føde* t. sig, *spise*. "En *Mand*, der *ubt* *Svøne* *glat* en *Pand*stige *aad*." *Holv*. (P. *Paars*.) (Gr. *sedvanti*, om *Dyrene*, og nu *fun* i *lav* *Tale* om *Mennes* *ster*, ell. om den, som *spiser* m. *Grødt* *hed*.) "At *æde* er den *dnriste* *Maade*, at *fortære* *Foderet* *paa*; at *spise* *derimod* *betegner*, at *tage* *Føde* t. sig *til* *Kæring* og *Nytte*." *Sporon*. *Koen* vil *ikke* *æde*. At *æde* som en *Dest*. "Maar det er *Tid* — at *spille* *Kort*, at *sove*, og at *æde*." *Kein*. — *Drmen* *æder* sig *ind* i *Træet*. (f. *ædt*, *opæde*.) 2. *figurl*. om *skarpe* *Bædster* og andre *Legemer*, der *fortære* *Dele* af det, som de *berøre*. *Kuft* *æder* *Jernet*. *Materia* *æder* om sig. *Støv*and *æder* *Huller* i *Jæst*. *Kræfter* *æder* sig *ind* i *Legemet*. = *ædlig*, adj. som *duer* t. at *æde*, *spisselig*. (Rik. af 1550.) — *W*den, en. ud. pl. *Gjerningen* at *æde*. — *W*der, en. pl.-e. den, som *æder*, men *især* om den, der *setter* *over*træen *Prills* p. *Nab*, ell. *spiser* m. *stor* *Grødt* *hed*; en *Stughals*. — *W*desfeber, en. f. som *opstaaer* af at *spise* *meget* ell. *ufors* *dærlig* *Føde*. *W*degilde, et. i d. *Tale*: et *Gilde*, hvor det *især* *gaaer* ud p. at *spise*. (f. *Driffegilde*.) *W*delyst, en. *Kreatur*es *Enst* t. at *æde*. *ædelysten*, adj. *begjærlig* efter at *æde*. (*W*hlenschl. *Nord*. *Sud*. 344.) *W*dederestfab, et. *Legems*deel *hos* et *Dyr*, *hvora*f det *bestaen* sig t. at *æde*. *Insek*ters *W*dederestfaber. *W*desfyge, en. *Er* *tyd*, der *bestaer* i ell. er *ledsaget* af en *unaturlig*, *umættelig* *Sunger*. (Noth.) *W*detid, en. den *bestemte* *Tid*, da *Kreatur*et *gives* *deres* *Føde*. *W*detrug, et. *T*. *hvort* *paa* *Kreatur*et *gives* *W*de. *W*deserret, pl. d. f. f. *Føde*varer, *hvissket* *dr*. mere. *W*de, et. *Noth*. (dog *mest* ud. *Art*.) [I. S. *Arte*.] *hvad* som *ædes*, *Føde*; *især* om *Træ*. *Har* *Juglen* *saæet* *W*de? *At* *gjør* *Svin* *æde*.

Sansene, Vænderne Æde. "Spise og Æde betyde begge fast Føde, i Modsetning til Drikke; det første Mennefters, det sidste Dyrenes faste Føde." Møller.

Ædel, adj. pl. ædle. [A. S. ædel. jvf. adj. adel, som egentl. er samme Ord, og odel.] 1. i den egentlige ell. oprindelige Bemærkelse: udmærket v. Fødsel, ædelig, (ædel Byrd, Hertomst. Noth. Bøden) br. det nu næsten kun i de dermed sammensatte Ord: høladel, vrlædel, og det et almindelige adj. ædelbaaren, af ædelig Byrd. (i ældre Dants ogsaa: ædelig.) 2. figurl. a.) udmærket i sin Art, fortrinlig. De Ædle, de Ædeliste blandt Folket. æde Metaller (som udmærkte sig v. deres Værdighed og ildfaste Egenkab.) Ædle Steene, Vælskene; æde-Druer; æde Fiskearter. Den ædle arabiske Præst. b.) udmærket fra og ophøjet over det almindelige, det lave og ringe; fortrinlig i aandelig eller moralsk Henseende. En ædel Mand; ædel Tænkesmaade. Ædle Handlinger, Grandsatningsger. "Aner kan ei meget hædre den Stiel, som selv ei ædel er." Tullin. At tænke, handle ædelt. En ædel Stolthed. (Ogsaa overført v. udvortes Form og Udtryk. Ædle Træt. En æ. Holdning. En ædler Stille.) = ædelbaaren, adj. v. (A. S. ædelboron.) som er af ædelig Byrd ell. Fødsel; ædelsødt; ugentl. for: ædel. 2. b. "Intet ædelbaarent Hierte Taalighed i Trældom lærte." P. W. Trollet. — Ædelhed, en. ud. pl. Ædelheden at være ædel. (fjeldn.) — ædelmodig, adj. egentl. d. s. f. ædelsindet; men br. især om den, som uden Besyn t. sig selv, ell. med Tilfidsættelse af egen Fordeel søger at fremme Andres Vel. (jvf. hoimordig.) Den Ædelmodige tilgiver let en Fornærmelse. At vise sig æ. imod Fiender. En ædelmodig Dpoffrelse. "Den høimodige agtes og ærres; den Ædelmodige agtes og elstes." Sporon. — Deraf: Ædelmodighed, en. ud. pl. "Ædelmodighed har Andres Gode t. Diemed, m. Tilfidsættelse af alt andet. At hjælpe og trætte, at affige Avind og Ald, er denne Dnds Hovedsag." Sporon. — ædelsindet, adj. som har et ædelt Sind, en ædel Charakter, Tænkesmaade. "En heroisk Død, som ædelsindede Folk udvælge sig, før end de vilse fornædre sig." Holb. (D. Ranudo.) — Ædelsteen, en. pl. — stene, en af de, v. Sielstshed, Etiskhed, Værdighed og Koffbarhed fremfor alle øvrige udmærkede Steenarter; en ægte Steen. (ærlig Steen. S. Harpeftræng.)

Ædning, en. pl. -e og er. et ædelt Mennefte, en ædel Mand. (A. S. Adeling, Adelsmand.)

Ædru, adj. [Aflamningen uvis; om af det J. adrnakin? ell. er æ den gamle Partikel: altid?] som ei er drukken, ikke beruset. At være den eneste Ædruen iblandt

Fulde. At blive ædru igjen efter en Raus. Deraf: Ædruhed, en. ud. pl. ædru Afstand. Noth. = æruelig, adj. som afstøer og undgaar Druktenstab, som ikke elsker stærk Drik. (modf. drikfældig.) Ædruelighed, en. ud. pl. den Egenkab at være ædruelig.

Ædse, v. a. 1. [af æde. F. åtze n.] opløse, fortære en Deel af et Legeme, v. Siel af en starr, ædende Materie ell. Vædske; især om Kobberstiftere, der v. denne Waade bringe Træt og Figurer i Kobberpladen (radere.) En ædende Steen. At have en ædende Kraft. En ædser (raderet) Tegning. At æde i Kobber; ædse med Skrevand. = Deraf: Ædning, en. pl. -er. Sierringen at ædse. — Ædsegrænd, en. den Deel af Kobberpladen, hvorpaa Ædse vandet virker, hvorimod den øvrige Deel v. Dvertæt af Vor ell. Feruis er beskyttet derimod. Ædsejern, et. og Ædsemaal, en. kaldes det sidste Redskab, hvorpaa man beskæner sig v. at æde ell. radere i Kobbersplader. Ædsekonst, en. den K. at ædse i Kobber. Ædsevand, en. det ædende Vand, som gydes over den raderede Plade.

Æg, et. pl. d. f. [3. Egg. A. S. Eg.] det runde Fosterglemme, som udvikles hos Huuddyr, og hvort den undfangede ell. befrugtede Kime t. Fosteret dannes sig og vører, indtil dette har maet den Modenhed, at det kan fødes. Ordet br. dog især kun om de Dyr, hvis Fosterglemme stilles fra Moderen, idligere end Fosterets organiske Udvikling (hvilke Dyr derfor kaldes æglaggende) og hyppigst i Talen om Fugleæg. At lægge Æg (om Høns ogsaa: giøre Æg.) Fiskenes Æg kaldes Rogn. Et Stangeæg. Sønen ligger v. Æg. "Vedre et Æg i Dag, end en Høne i Morgen." Ordlov. Nogle Fugle udbruge ikke selv deres Æg. Blodfugte, haardfugte Æg. Strubfens Æg udklæffes v. Solvarmen. = a.) ægdannet, adj. dannet som et Æg. Ægolie, en. Olie, som erholdes v. Udrensning af Blommen i haardfugte Æg. Ægost, en. En Ret af sammenlebede Vælf og Æg, der formes som en Ost. (Noth.) ægrund, adj. rund som et Æg; aflangrund. (svak.) Ægtsalve, en. d. s. f. Ægolie. (Noth.) b.) Æggeblomme, en. pl. -r. 1. den inderste, fra Hviden afstille Deel af Fugleæg, som især tjener Yngelens t. Raring. 2. et vist Slags, røde og gule Blommer. (Druksen. Landoec. 341.) Æggestands, en. en konstig Dands, som udføres Imellem Æg, der ere lagte nær herandre p. Gulvet, uden at berøre disse. æggeguul, adj. g. som Æggeblomme. (Ambergs Drbb.) Æggehvide, en. den hvide, tynde S. om Ægget, der omgiver Hviden. Æggehvide, en. den tære, mere vandagtige Deel af Ægget, som er uden om Blommen, og som, naar den ved

Rogning stærker, saar en blaahvid Fjerde.
Eggekage, en. K. som bages i en Pande af Kog og Meel. (i Sleefkage.) **æggeskringler**, en. et Slags Kringler, som overstrøges m. Eggehvide og koges. **æggesmad**, en. aflags Mad, som laves af Kog. **æggemælk**, en. En Ret af M. og Kog. (Roth.) **æggerund**, s. ægrund. **æggerørre**, en. d. s. f. Køræg. (Roth. Storm.) **æggestal**, en. den hårde Stal om Fugleæg. **æggestof**, en. Samlingen af de endnu ikke udviklede Kog, som findes hos aflaggende Dyr, især Fugle; ovarium. (Efter det L. Gnerstedt. **æggestof**. Roth.) **æggesyg**, adj. egentl. om Hønen, der er nær v. at skulle lægge et Kog; fig. meget forelegen s. en (især ubetydelig) Ting. **æggesøbe**, en. Suppe, der toges af M og Kogblommer.

Ægte, en. pl. **Ægter**. [af æge.] **Kisret** (især om den, der forrettes som Pligtarbejde ell. Høveri.) At gjøre lang **Ægte**, gjøre mange **Ægter**; at være i **Ægte**. (i Friægt, Kongægt.)

Ægte, adj. [3. æta. Sv. æta. 3. eht.] 1. lovlig, retmæssig; særdeles: født i lovligt **Ægtefæd**. **Ægte Børn**, ægte Affom. (modsat: uægte.) = Deraf: **Ægtebarn**, et. **Barn**, som er født af ægteviede ell. trolovede Forældre. (D. Lov.) **ægtefødt**, adj. v. som er af ægte Fødsel. 2. som er hvad det bør være ell. hvad det udbydes for; reet, ikke forfalsket. **Ægte Guld**, Sølv, Pæller. Denne Farve er ægte (o: varig, som modstaar Rustens og Vandets Virkninger.) **Ægte Stene** o: **Wdellene**. (ærlige Stene. s. **Harpestræng**.) = **Ægthed**, en. ud. pl. Bestaaenheden at være ægte, ei at være forfalsket. At undersøge Diplomers **Ægthed**.

Ægte, n. s. ud. Art. [N. S. Eht. 3. Eht.] beslagtet m. det A. S. E. Gl. 3. E. Eo. Euvio. Gris. A o: Lov. Jvf. Jhres Slofær og Adslangs Ordb. v. D. Eht.] lovlig Forbindelse imellem to Personer af forstjelligt Køn; som gaaer ud paa Samliv og Kionsdriftens naturlige Tilfredstillig, og paa fælles Udbrugelse af de avlede Børn (**Ægtefæd**.) Ordet forekommer blot i nogle Latemaader (i Formen til **Ægte**) og i de efterstående Sammenfætninger, som uden Tvivl alle rettere udtæles fra dette Subst. end fra **Ægt**. At tage een til **Ægte**. (giste sig med, ægte.) Han havde en Søster af den Alder t. **Ægte**. Han gav ham sin Datter t. **Ægte**. = **Ægtebarn**, et. pl. **Ægtebørn**. B. hvis Forældre ere ægteviede. **Ægtefolk**, adj. Mand og Kone, som leve i **Ægtefæd**. **Ægteforbindelse**, **Ægteforening**, en. d. s. f. **Ægtefæd**. **Ægtefælde**, en. pl.-r. Mand ell. Kone, m. Hensyn t. den, m. hvem de leve i **Ægtefæd**. Hun sørgede dybt over sin **Ægtefælles** Død.

(Ganske usædvanlig er Brugen af **Ægtefælde**, et, for: **Ægtefæd**, **Ægtefæd**. D. Lov. III. 13. 7. At leve i **Ægtefælde**. III. 16. 7.) **Ægtehuustru**, en. En gift Kone. (i. Hustru.) **Ægtefærlighed**, en. ud. pl. Kærlighed imellem **Ægtefolk**, ell. som disse stude hinanden; ægtefærlig Kærlighed. "Thi trofast **Ægtefærlighed** af ingen Vinter veed." Thaarup. **Ægtefærd**, en. d. s. f. **Ægtehustru**. **Ægtefærd**, en. pl. r. d. s. f. **Ægtefælde**. **Ægtefærd**, en. En gift Mand (i Modf. til Uægter, Latemaand.) **Ægtefærd**, en. Forbindelse om at indgaae **Ægtefæd**, og de i den Anledning fæstsatte Bilkær. En striftelig **Ægtefærd** om varintet bestemt i **Ægtefærd**. **Ægtefærd**, et. d. s. f. **Ægtefærd**. **Ægtefærd**, en. S. hvori **Ægtefærd** søve. **Ægtefærd**, en. ud. pl. den Stand, hvori **Ægtefærd** leve, ægtefærlig Stand; i Modf. t. den ugifte Stand. (i. Stand, 3.) **ægteviede**, v. a. 1. foren i **Ægtefæd** v. disse kirkeelige Ceremonier. (s. viede, 1.) deraf: **Ægteviede**, en. — **Ægteviede**, en. d. s. f. **Ægtehustru**. "Ret, han forsvarer Guds og Børn og **Ægteviede**." Storm.

Ægte, v. a. 1. gifte sig med, tage t. **Ægte**. At ægte en Pige. Hun ægtede ham imod Forældrenes Ville.

Ægtefæd, et. pl.-er. [N. S. Eht. 3. Eht.] Matrimonium. (Forklaringen s. ovenfor v. Subst. **Ægte**.) Giftermaal er **Ægtefæd**, der ikke alene bemærker den stiftede, men ogsaa den vedvarende Forbindelse. Børn af første, andet **Ægtefæd**. At avle Børn udenfor **Ægtefæd**. At leve i et uskæmt **Ægtefæd** med een. = Deraf: **Ægtefædsbaand**, et. ægtefærlig Forbindelse. **Ægtefædsbrud**, et. Brud p. den ægtefærlige Tro, v. Samlede m. en anden. **Ægtefædslov**, en. Lov, som foreskriver Bestemmelser angaaende **Ægtefæd**. **Ægtefædsloste**, et. Løste om at ægte en Person. **Ægtefædsfag**, en. Proccs angaaende **Ægtefæd**. **Ægtefædsforlovelse**, en. et **Ægtefæds** lovligt Dphavelse.

Ækel, adj. [3. ekel.] s. væmmelig, modbydelig. — **Ækelhed**, en. s. **Væmmelse**, **Modbydelighed**.

Ælde, en. ud. pl. [3. Elli. jof. adj. old og Alder.] Bestaaenheden at være gammel, at have levet længe, været længe til; Alderdom. (**Ælde** om Personer og Ting; Alderdom om Personer, og undertiden om Dyr.) At døe af **Ælde**, forgaae af **Ælde**. Bygningen har lidt af **Ælde**. "Over Evne syntes sildt af **Ælde**." Bessel. "Verden svinde bort af **Ælde**." Thaarup. — **Ældere** og uegentl. br. **Ælde** for: Alderdom. "Du, vor raske Manddoms Fæder, bliv vor sjæge **Ældes** Trøst." Rahbel.

Ældes, v. dep. ældedes. [Sø. ældaz. N. S. ealdan.] blive gammel. Man seer p. ham, at han begynder at ældes: "Dimitere skal forspinde som en Røg, og Jorden ældes som et Klæde." Es. 51. 6.

Ældgammel, adj. pl.-gamle. af meget høj Alder. (Æ. u r a l t.) Ældgamle Læder. "De ældgamle Ælteses ypperlige Frugt." 5 Moies. 33. 15. [Æld kunde være enten det A. S. eald (gammel) ell. Æsl. Æld. Karhundrede. Men Ordet er neppe ret gammelt, og forekommer ikke i Bib. af 1550.]

Ældre, ældst, compar. og superl. af gammel. [Æsl. ældri, elzt.] f. gammel. **Ællesfolk**, **Ællehøi**, **Ællesonge**, **Ællepige**, ællewild, f. under Ællesfolk, o. f. v. da Brugen har indført (uagtet Slægtskab med Ælf, Ælv ell. Ælv) at skrive disse Ord med e.

Ælling, en. pl.-er. [af Ænd.] Andens Unger. Anden m. sine Ællinger. At lade en Døne udbruge Ællinger.

Ælm, en. (eller Ælm.) et Træ, som hist og her vover vildt i vore Skove, og dyrkes i haver; Ælmetræ. Ulmus campestris. — **Ælmetræ** br. om Ælmens Bæd. Et Ælmetræes Bord; et Stab af Ælmetræ.

Ælte, v. a. 1. [S. elta.] glemnematarbejde et blødt Legeme (især med Hænderne ell. Fødderne) f. at ørtinge Delene i nogle Forsbindelse. Pottemageren ælter Leret. At ælte Dei t. Brød. I store Bagerier æltes Deien undertiden v. Maskiner. — figurl. "Saa æltes (tygges) Bly m. vrede Tærnder." Bessel. — neutr. og figurl. gaae m. Besværighed i noget blødt, som hindrer Gangen. At ælte i Dønd t. Rnaene. "At ælte glemnemat Gaderne i Sne." Bagg. (U. Æb. I. 31.) = Æltsning, en. pl.-er. Gierningen at ælte. — **Ælctør**, en. Løv, som æltes m. Vand inden den formes. (f. Traadløv.)

Æmne, et. pl.-r. [Sv. Æmna. F. Ælmi.] Stof, Materie, Genstand. (Et i nyere Tid, efter det Svenske optaget Død.)

Ændre, v. a. 1. [Æ. ändern.] gjøre noget anderledes, end det var; forandre, rette. — **Ændring**, en. pl.-er. Forandring. (uelt i d. Tale.)

Ændse, v. a. 1. [Sv. ansa. F. ansa, egentl. svare. Ans, Svar.] agte paa, lægge Mærke til. "Pan ændser ei den unge Dag, ei Vattergalens Slag." Thaarup. Det er ikke værd at ændse. Jeg ændser ikke saadanne Smaatning. "Svømsten jeg slet intet ændser." Bessel.

Æng, adj. [F. ång, öng. F. e n g e.] trang, inder, snar, = ængbryttet, adj. f. trangbryttet, (ængbrytlig. Deraf: Ænge, Trangbrytighed. S. Harpestreng.) **Ængsbove**, en. Eghdom i Høven hos Heste; f. Søvtrang. — Deraf: ænghovet, adj. som har denne Skade i Høven, tranghovet.

Ængste, v. a. og rec. 1. [Æ. ång sten.] forvoide Ængst, sætte i Straf, gjøre betyret. At ængste een m. uistfere Ængter. "Pan gaær m. ængstet Staal p. Dødens mørte Vel." N. Brun. At ængste sig over noget. (ængstes br. ogsaa som v. dep. "Pan begynde at bedrøves og svarlaen at ængstes." Matth. 26. 37.) = ængstelig, adj. 1, som let kan ængstes ell. ængste sig, tilbøielig t. Frygt ell. ugrundet Betvoring. "Derfor er de Misvobiges ængstelige Sind endnu jordfæ." Dymster. 2. alt f. forsigtig af Frygtsomhed, omhyggelig m. Evang og Betvoring. At være alt for ængstelig i sit Arbejde. Pan gaær saa ængstelig som om han frugtede f. at falde. En alt for ængstelig Døden. = Ængstelighed, en. den Egenstabs, at være ængstelig. "Ingen skal leve m. Ængstelighed, saa han aldrig bliver rolig og glad." Dymster. — **Ængstelse**, en. pl.-r. Sierningen at ængste een; ell. Tilstanden, hvort man ængster sig. "Ængstelighed er den Gindstæmning, hvort man er tilbøielig t. at ængstes; Ængstelse den Tilstand, hvort man ængster sig, ell. som pleier at vække Ængst." P. E. Müller.

Ærbar, ærbsdig, ærgierrig, m. fl. f. under Ære.

Ære, en. ud. pl. [S. og Sv. Æra. A. S. arjan, orjan, colore.] Dette Ordts almindeligste Begreb er: egen Følelse eller Andres Erkiendelse af Værd, Fortrinitighed og Fortienester, som en Person besidder. **Æren**, som en subjectiv Følelse, grundet p. Agtelse f. sig selv, (ber dog altid fordrer og p. en Naade betinges v. Andes Erkiendelse) kalde nogle (Læschow) indvortes Ære; og Erkiendelsen, som deels uttræder sig i et mere eller mindre udbrædt ell. almindeligt Udsomme; deels i udvortes Tegn, gaær over t. Sæder, naar disse Tegn især bestaae i Handlinger ell. synlige (landsfellige) Udmærkelser. Man er hvervet, indlægger sig Ære; man opnaaer Sæder. "Ære er Høiløstelse, grundet p. Fortieneste; Sæder er Værbetviling, d. e. Udmærkelse, grundet p. Høiløstelse." Sporsron. Endelig br. Ære ogsaa om Egenstabsber, om en Tilstand, som forudsætter Ære, eller hørsmed (i det mindste udvortes) Ære følger; og i andre særskilte Tilfælde. + Saaledes altsaa: 1. Føilsen af vore egne Fortienester, af det Gode hos os selv, forenet m. en Fordring p. andres Erkiendelse. Der er herten Ære ell. Stam-hos ham. En Mand af Ære (vir probus.) Ærens Lov. Pan har ingen Ære i Livet. (d. Tale.) 2. Høiløstelse, som berøder p. den almindelige Mening, godt Navn og Rygte i en høiere Grad; borgerlig Ære. (Fama incolumis.) At trægte efter Ære. At forvare, redbne sin Ære; miste sin Ære; saae Dpreiænting p. sin (borgerlige) Ære. Fornærmelse mod eens Ære. Det var vel ikke hans Ære for

ær, at gaar t. Føds. 3. Fortrinslighed, som erkendes af andre v. udbortes Yttring. (udbortes Væ.) honor. Man vilste ham megen Væ. Denne Væe tilkommer ham ikke, At holde noget i Væ. At vise en den sidste Væe (selge hans Lig t. Graven.) Hans Besag anser jeg f. en Væ. Vis mig den Væe at besøge mig. 4. Berømmelse, som vindes v. gode og ypperlige Gieninger. (gloria; fama.) At have Væe af noget, komme med Væe fra noget. At lade en have Væe f. noget. Han gav Gud allene Væen f. denne Seier. At vinde Væe og Berømmelse. Det er en Væe for vor Tidvalder. Dette holdt man forudm f. en Væe. 5. Stand, Værdighed, hvormed Væe følger, udbortes Anseelse. (dignitas.) At komme t. stor Væe, t. Væe og Værdighed i Landet. Kongen opstiede ham t. stor Væe. 6. sædelig Keenhed (især om qvindeligt Kdysthed og jomfruelig Ufkyldighed.) At berøse en Pige hendes Væe. Hun har mistet sin Væe. 7. en Verion ell. Ting, som glør en anden Gienstand Væe. Han er sit Fædrelands, sin Familles Væe. Hun var en Væe for sit Kion. Denne Beslutning var en Væe for Nationen. Sammensætninger og afseede Væe; = a.) æragtig, adj. som fortæner at æres; ærvedig. (forældet.) ærbar, adj. overeenstemmende m. Begrebet om Væe (6) ell. om sædelig Keenhed; tugtig, anstændig, sædelig. En ærbar Pige, en ærbar Dragt. (2. udbortes bejæden og alvorlig i Lader og Adferd. Moth.) ærbarhed, en. ud. pl. Tugtighed, Sædelighed (især i udbortes Yttring.) "Væe, som sturte stærkt i ærbarhedens Væen." Gvald. "æerbarhed bestaer i en betanksom Opførelse, der røber omhyggeligt Bønsyn t. Alt hvad der i Kionnens gienfide Forhold bliver velansæendigt og sømmeligt; og kan ytre sig baade i Klædedragt, i Lader og i den hele Wandel." Müller. ærbødighed, adj. som ytrer sin Agtelse f. Andre i udbortes Ægen, viser andre tilbørlig Væe. At hilse een meget ærbødigt. Deraf: Værbødighed, en. ud. pl. (X. Ehrerbietung.) "æerbdighed er den Adferd, hvormed man viser sin Ydning mod en Andens Fortrin, ell. ligesom tilbønder ham Væe. Værefrygt er noget indvortes; Værbødighed noget udbortes." P. G. Müller. ærgjerrig, adj. v. en Idenfabelig Waade begjerlig, higende efter udbortes Væe. "Den ærgjerrige attraaer baade indvortes og udbortes Væe; men søger ikke v. hlin at bane sig Vej t. denne." Trefchow. (jvf. ærebegjerlig, ærefiær, ærefygg.) ærgjerrighed, en. ud. pl. herstensde, Idenfabelig Begjerlighed efter Væe. "Værbødighen udbæter t. ærgjerrigheden, der anser den af Andre tilskaaede Væe f. det bedste Gode." Wapster. ærvedig, adj.

som fortæner at æres, værdig t. at holdes i Væe. (Især om gamle Føst, og i gejstl. Personers Titel.) En ærvedig Væding. Et ærvedigt Værdsminde. (s. høitærdig, velærvedig.) Værdighed, en. Bestaendigheden, at være ærvedig. Værdommens, gamle Værdsmærkers Værdighed. — b.) ærebegjerlig, adj. higende efter Væe, begjerlig efter at opnaae Væe. (Moth; P. G. Müller; men seldent.) f. ærefiær og ærgjerrig. "Den Værdiæ sætter Priis v. Væen, og vøgter sig f. hvad der kunde fors mindste den. Den ærebegjerlige griber efter hver Leilighed t. Væe, der sønes at tilbynde sig." Müller. ærebydende, adj. v. et hos endee Væere indført, ikke ganske helldigt dannet Væe, hvormed man vil udrætte Værefrygt bydende; som indgæber Værefrygt. Væredigt, et. D. som skrives t. Væe ell. Berømmelse f. een. Væredom ell. Væredom, en. Dom, som overgaaer een f. Væes sag ell. for løgnagtige og ærekrænkende Besværlinger mod anden Mand. (D. For. VI. 21. 4.) "Ingen Væredom skal udskedes f. Væe, som Væe og Kæmpe ikke vedkomme." D. For. VI. 21. 4. Væredragt, (Væredragt) en. Dragt, der bæres ell. stætes een som Væerestegn; Væerestragt. (Kings. Udg. 1827. S. 155. f. Væerklædning.) Værefrygt, en. ud. pl. en høj Grad af Værbødighed og Ænsigtelse, forenet m. en vis Følelse af Væerlighed, Vægt, Overlegenhed hos den, som man ærer. (Mit. Væ. X. Ehrfürcht.) "Maar Ænsigtelse er forbunden m. itro over, hvad Væen den, hvis udmærkede Fortrin vi erkende, vilde sætte over os, opstaaer Værefrygt." Müller. ærefuld, adj. som giver, medfører stor Væe. Besætningen overgav sig efter en ærefuld Væerestand. ærefiær, adj. som elsker Væen, som holder over sin Væe, stræber efter at erbyrve sig sand Væe v. Dyder og Fortienester. (jvf. ærgjerrig og ærefygg.) Væerfiærhed, en. den Egenfæd, at være ærefiær. "Væen kan være ligesaa almindelig i Staterne, som Væerfiærhed er i Hierterne." Schmitt. Væerklædning, en, og Væerklæder, pl. Klæder ell. Dragt, som bæres v. høitidelige Leiligheder; ell. d. f. s. Væredragt. ("Hun blev beklædt m. sine Væerklæder." Strøker t. Gøtter. XV. 1.) "Dg Alle for Umag en Væerklædning nyde." Arreboe. 167. ærekrænkende, adj. v. d. f. s. ærekrænde. Væerlyst, en. Lyst t. Væe (Væet medfører et noget stærkere Begreb, end Væerfiærhed; dog mildere, end ærgjerrighed og Væerfygge. "Forgievs Væerlyst i klætte Hierter brændte." D. G. Wæner. ærelysten, adj. v. d. f. s. ærefygg. (Baggesen.) æreløs, adj. som strider imod Væen; som ingen Væe har, ell. som medfører Væens Tab. At begaae æreløse Handlinger. "Selv dette æreløse Kæmpes vilde tum hjælpe u

det." **Hirtner.** Et arelost **Menneske.** (Iffe blot om den borgerlige, men ogsaa om den moraliske **Ure.**) "Doo arelost lever, han arelost dser." P. Folke. **Ureloshed,** en. ud. pl. **Bestaaenheden** at være arelost. (A. Dristed.) **Ureminde,** et. **Minde,** som er sat t. **Ure** ell. **Fader** f. een; **Fadersminde.** **Uremale,** et. d. f. **Ureminde.** (Engelst. pl. **Uremaler** er fælden. "Goige **Uremaler**" forekommer i **Sneed.** Patr. Litst. I. 122.) **Urepost,** en. En opført **Port** ell. **Bue,** t. **Ure** f. en **Furste** ell. en anden, der holder **Indtog** ell. reiser giennem **Landet.** **Urerørende,** adj. v. ell. **arerorrig,** adj. som **krænker,** **fornærmer** eens **Ure;** **arerorinsfende.** (Ips. utilborlig. f. D. Lov. VI. 21. 14.) "Der gives (i **Følge** vore **Love**) **Ure** **Udtryk** mod **Andre,** som ere **utilborlige** uden at være **arerorlige;** og de **arerorlige** **Udtryk,** som **Erqnet,** **Skiftet** og **Lov,** ere mere end **utilborlige.**" **Müller.** **Urefeng,** en. figurl. (ligesom i **Saltem,** at bde p. **Urens** **Seng**) om **Døden** p. **Balspladsen.** "At han v. **blos** **digt** **Fald** p. **Urefengen** **ligger.**" **Reenberg.** **Urefienk,** en. **Gave,** der **bydes** som en **Ures** **beviisning,** som et **Widne** om **Ures** **frugt,** meer end m. **Den** **son** t. **dets** **Wardi;** **Fadersgave.** **Urefstud,** et. S. som **afsjæres** t. **Ure** f. een. "Urefstud af **Stadens** **høie** **Wold.**" **Bording.** II. 360. **Urefsygge,** en. S **hæiere** **Stilt:** en **falsk,** **forgængelig** **Ure.** (Zullin.) **Urefstænder,** en. pl. -e. den, som i **høi** **Grad** **krænker** en **Andens** **Ure,** **søger** at **stille** ham v. **Uren.** "Naar **Bagvaasfæren** **søger** at **tilintetgjøre** sin **Næstes** **borgerlige** **Ure,** da er han en **Urefstænder.**" **Müller.** **Urefsmytte,** f. **Faders** **resmytte.** **Urefstand,** en. **Stand,** **Forsætning,** hvori man **er** ell. **under** **Ure.** At være i **Urefstand.** **Ure.** "De **komme** **fræm** t. **Urefstand** og **Ukte.**" **Bording.** I. 41. **Urefstotte,** en. S. **opreist** t. **Ures** **minde** f. een. **arefryg,** adj. i **høi** **Grad** **argierrig.** "Den **Urefgierrige** **higer** blot **efter** **Ure,** og **hans** **hele** **Du** er **henvendt** **paa,** **hvorledes** **Ure** **kan** **naaes;** men den **Urefsyge** **aniser** **Uren** f. **uundværkelig,** og **fæler** sig **utvifelig,** naar **Uren,** han **higer** **efter,** **iffe** vil **fatbe** i **hans** **Eod.**" **Müller.** **Urefsyge,** en. ud. pl. den **høieste** **Grad** af **Ureløst** ell. **Urefgierighed.** "Som **naar** en **Hele** af **Urefsyge** **brænder.**" **Rein.** "Urefsyge er en **Kands** **vagthed,** der **fatter** at **Uilfredshed** et **Stingode.**" **Müller.** **Urefsjæder,** f. **Faders** **oplads.** **Ureftyv,** en. d. f. f. **Urefstænder.** (Ureth.) **Uretorft,** en. figurl. en **meget** **høi** **Grad** af **Urefgierighed.** "Brust dig **aldrig** af **saa** **stændig** **Uretorft.**" **Popes** **Krit.** v. **Schermann.** "Piin **ædle** **Uretorft,** som **brændte** i **dit** **Brust.**" **Foersoms** **D. II. 88.** **Urevers,** et. d. f. f. **Ures** **digt.** — c.) **Uresbane,** en. den **Bane** ell. **Sisveie,** hvorpaa een v. sine **Gjerninger** ind-

lægges sig **U.** (**Faders** **bane.**) **Uresbes** **stilling,** en. (Ureth.) d. f. f. **Urespost.** **Uresbeviisning,** en. **Handling,** hvorefter man **er** en **Uden,** **beviser** ham **Fader** ell. **udvortes** **Ure.** **Uresdag,** en. f. **Faders** **dag.** **Uresdrift,** en. **Drift** t. at **erhverve** sig **Ure** og **Fader.** (Ureth.) f. **Urefgier** **rigbed.** **Uresdembæde,** et. (Ureth.) f. **Sæ** **derspost.** **Ureserklæring,** en. **høitidelig** ell. **offentlig** **Sientfaldelse** af et **Angreb** p. eens **Ure.** **Dan** **maatte** **gjøre** ham en **U.** **Uresfornærmelse,** en. F. i **Drd** ell. **Gjern** **ning** mod en **Andens** **Ure.** **Uresfors** **svær,** et. F. for **egen** ell. **Andres** **Ure,** **Uresfølelse,** en. F. af sit **eget** **Ward** og af den **derpaa** **grundede** **U.** (f. **Ure.** 1.) **fore** **enet** m. **Dmhu** f. at **beware** og at **værge** dem. **Uresgiæld,** en. En **Giæld,** som det er ell. **ansees** at være en **Ures** **giæld,** at **betale.** "Den er **ligesom** **Sviltgiæld,** en **Ures** **giæld,** der **maa** **betales.**" **Rahb.** (Fortæll. i **Deel.**) "En **sand** **Ures** **giæld,** **Penge,** som **Wen** **ner** **havde** **betroet** ham i **Lid** t. **hans** **Ret** **fæ** **senhed.**" **sammest.** I. 88. **Uresglands,** en. d. f. f. **Faders** **glands.** "Alle **samle** de **sig** **som** en **Ures** **glands** om ham." **Ureth.** **Uresgrad,** en. f. **Urestrin.** **Ureslæs** **ning,** en. (Ureth.) f. **Faders** **slæsning.** **Uresmedlem,** et. en **Person,** som, f. at **hædre** **hans** **Stand** og **Fortienester,** **optages** t. **Medlem** af et **Selskab,** uden **Forsigtelse** t. at **deeltage** i **dets** **Arbejde** (i **Wobf.** t. **ordentligt** **Medlem.**) **Uresnavn,** et. U. som **tillægges** een t. **Fader,** **Faders** **navn,** **Urestitel.** **Uresord,** et. **Forsikring** ell. **Løfte,** som man **betæfter** v. sin **Ure.** At **give** sit **Uresord** v. noget. **Urespost,** en. d. f. f. **Faders** **post.** **Uresredning,** en. **offentlig** **Forsvar** i **Strift** ell. **Sal** f. sin **egen** ell. **andres** **U.** **Uresrag,** ell. **Uresrag,** en. **Sag,** **Forhandling** ell. **Pro** **ces,** som **vedkommer** en **Persons** **U.** **Ures** **resmytte,** en. **Smutte,** der **bæres** som **Urestegn.** (Z. S. **Heib.** **Psyche.** 40.) **Ures** **restraf,** en. **Straf** p. **Uren,** som **tillindes** v. **Domstolene;** **vanærende** **Straf.** **Ures** **strid,** en. **Strid,** der **reiser** sig af **Ures** **fors** **nærmelse.** **Urestegn,** et. d. f. f. **Faders** **re** **tegn.** **Urestitel,** en. Z. som **medføres** **Rang** ell. **udvortes** **Anseelse.** **Urestrin,** et. Z. ell. **Grad** i **Fader** ell. **udvortes** **Ure.** **Uresvagt,** en. **Soldat** **vagt,** der **settes** v. en **fornem** **Persons** **Bopæl** f. at **vise** ham **Ure.** (Ips. og **saa** **ærlig,** **nedensfor.**) **Ure,** v. a. 1. **lægges** **sin** **Agtselse** f. **Dagen** v. **udvortes** **Tegn** ell. **Ytringer** af **Sindes** **lager;** **bedste** **Ure,** (Ips. **hædre.**) At **ere** **sine** **Foralbre.** **De** **Samle** **skal** **man** **ære.** **Dan** **ære** **dets** **sin** **af** **de** **Welsgerers** **Wille** (v. at **efterlode** den.) "En **Wand** **kan** **være** **ære** **et,** **uden** at **være** **hædret.**" **Sporon.** "At **ære** er at **nitse** et **godt** **Dmdomme** om **Andre.** — **Fæx** **br.** **ære** om at **vise** **Dmærks**

fomhed mod den fortrinligere Stærfomhed" (ell. Fortieneste). Müller. [Man ærer egentlig hver den, som man giver udvortes Ægen, enten i Ord ell. Handling, p. Ægtelse. Men da det ikke derfor er afgjort, at der menes noget m. disse Ægen, ell. at Ægtelsen er virkelig: saa gjør man Forskiel paa, at ære een udvortes, og ære ham i Hjertet. "Man kan ved Borgenslættens Vedtagter undertiden nødes til, i det Udvortes at ære den Mand, man v. sig selv foragter; og man kan ære en Mand i sit Hjerte, uden at kunne ære ham i Livet." Müller. Man siger ogsaa: at ære de moralste Deed og Begreber, (ære Dyden, Ustyrbigheden, Retfæstigheden o. d.) a: at erkende og vedgaae sin Ægtelse f. samme.] (Partic. æret her, ofte som et hørbrende ell. hæstigt Tillægsord, hvor en Person omtales. Min ærede Ven. Den ærede Herre, som har vundet sin Mening.)

Ærende, (ell. Ærend) et. pl.-r. [X. S. Ærend.] 1. i Alm. Bestilling, Forretning, Svær, som vedkommer et enkelt Tilfælde. At være; at rejse i Kongens, i sit eget Ærende. At sige, give een et Ærende. At rygte, udføre, udrutte et Ærende. "Mangen gaar en Andens Bud, og rygte sit eget Ærende." Drbfr. "Hvor der er hvide Ratter, der har Stinderen Ærende." Talem. (Moth.) "Dun gjorde sig et Ærende ind i Stuen. 2. færd, om mindre betydende, i det dagl. Liv forekommende Forretninger og Foretagender. At gaae Ærender i Venen. "Dun sendte Pigen bort i et Ærende. "Dun gjorde sig et Ærende i Stuen, f. at see hvad der foregik. (f. Byærende.) = Deraf: ærendelos, ærendløs, adj. som er uden Ærende, ell. ei har foretaget sit Ærende. "Hvo stundesløs far af By, kommer ærendelos hjem." Drbfr. "Læs og ærendløs han maatte derfra gaae." Bording. II. 342.

Ærenpriis, en. Ravn p. en Plante, der tilkægges mange gode Egenskaber. *Veronica officinalis*.

Ærgerlig, adj. [Æ. ærgerlich.] fortrædelig, uehagelig; it. fortrydelig. Et ærgerligt Sind. At blive ærgerlig over noget. (d. Tale.) "Ærgerlig i Hovedet over den besværlige Vel." Bagg. N. Klim. 182.

Ærgre, v. a. og rec. 1. [Æ. ærger n.] oppvælte Brede, Fortrydelse, Misfornielse hos een. Hans Ræghedsbighed ærgrede mig. Det ærgrede ham, at han blev forbigaaet. At ærgre sig over noget. "En Fader kan m. Grund ærgre sig over, at Sønnen spiller sin Tid og sine gode Anlæg p. Narrestreger." Müller. = Ærgrelse, en. pl.-r. Tilstanden at ærgre sig, en Følelse af underkraft Brede; Sindsfrankelse. [At have Ærgrelse af noget. "Ærgrelse er den bitter Følelse af menneskelige Daarheder, hvorved man selv lides Stødt." (Dog er det ikke altid blot

egen eller Andres Daarhed der kan vække Ærgrelse; men ogsaa en vis Grad af Sletthed. Man kan ærgre sig over Uaktæmmelighed, lav Egennytte, Partisthed o. d.) (jof. Fortrydelse, 2, og Jarne, 2.) "Et Fortrydelsen stærkt, og angaar den en Daarhed, som vi bebrejde os selv, kaldes den Ærgrelse." P. C. Müller.

Ærlig, adj. [af Ære.] 1. overrensstemmende m. den borgerlige Ære, m. et godt Rygte ell. offentlig Ægtelse. Et ærligt Navn og Rygte. At være kommen af ærlige Forældre. Han maatte ikke faae en ærlig Begravelse. (modf. uærlig.) "De vare beredte til enten at leve eller døe ærligen." 1 Macc. 4. 35. "Det er ærligt at sige Søs, naar Løderet ikke er staaet." Talem. 2. overrensstemmende m. den moralste Ære, m. Retfæstighed, ell. som opfalter dens Fordringer; redelig, retfæst. En ærlig Mand; ærlige Folk. En ærlig Behandling. At tiene een ærligt og redeligt. Det gik ikke ærligt t. med den Handel. Et ærligt Ansigt. At see ærlig ud. (modf. uredelig, bebrøget.) jof. redelig. 3. Sædelig, ansænds, høf. En ærlig Pige, Dvinder. (I Titler brugtes det forudm hoppigen, især i Forening m. velbyrdig, om Adelen.) = Ærlighed, en. ud. pl. Bestaaenheden, at være ærlig; Rebelighed, Retfæstighed. "Ærlighed er en Dyd i Tænkemaade; Redelighed i Handel og Omgang. Af Ærlighed følger Kedelighed, og denne er grundet p. den første." Sporan.

Ærme, et. pl.-r. [af Arms J. Ermi.] den Deel af et Klædewon, som bedækker Arme. At sive Ærmet i en Kiøle. At binde een noget p. Ærmet o: binde ham noget ind. "Folk af gammel Ærlighed, ter ikke lade sig selv binde noget p. Ærmet." Bagg. (Fort. til N. Klim.) "At ryste en Bøgn af Ærmet. "Hvad vil hans Præstener? Han dem af Ærmet ryster." Gold. P. Paars. (o: de koste ham ingen Umage.) Han har en Ræv i Ærmet (er snedig.) = Ærme-foder, et. f. som sættes i Ærmet. Ærmegab ell. Ærmehul, et. det Hul i en Kiøle, hvortil Ærmet passer og som det sies til. Ærmehaabe, en. K. med Ærmet. Ærmetnap, en. K. hvormed en Finning, f. G. paa Skjorten, knæppes v. Hansderne. Ærmebinding, en. d. f. f. Haandbinding.

Ært, en. f. Ært.

Ærtstok, n. s. f. Artistok.

Æs, et. (i Kortspil.) f. Æs.

Æsel, et. f. Æsel.

Æst, en. (i Træ.) f. Æst.

Æstte, en. pl.-r. [J. Ask. N. S. Ask cr.] et Siemsel af tynde Sideskuffer, der omgive en Bund, m. et derover passende Raag. (jof. Buddike, Kiste, Skrin.) En Papæstte, Spaanæstte, Blækæstte, Trækæstte.

En rund, rûkanket Æste. En Hatteæste, Pulveræste, Smøræste. = Æstebund, en. den flade Bund i en Æste. Æstelaag, et. et Laag der slutter uden om Æstens Rand. Æstefæger, en. den, som gior og sælger adskillige Slags Æster.

Æste, v. a. 1. [A. S. ascian. E. to ask.] krave, forlange, (især med Eftertrof, ell. hvad man er besejret t. at begiere.) At æste eens Vidnesbød, æste eens Betænkning i en Sag. "Det betrangte Fædreland æstes de hans Bistand." Jacobi. At æste en t. Trokamp. s. udæste. "Hver Soend, som æsted ham, har maattet lade sit unge Liv." Dylenski. "Man æster det, man bør have; fordrer det, man vil have; kræver det, man skal have; forlanger det, man ønsker at faae." Sporan; (dog iagttages denne Forskiel ikke altid i Brugen; og æste et overhøvedet nær v. at forælbes.)

Æsp, en. pl.-er. [A. S. Espi. A. S. Espe.] et Træ af Poppel-Slægten; Høveræsp. Populus tremula. At skælve som et Æspeløv.

Æt, en. (pl. Ætter er ganske fælden.) [A. Eit.] 1. Oprindelse, Afkomst, Ursprung, Børd; især om Renssejter. (origo, ortus.) Moth. At være af fornem Æt. 2. Stamme, Slægt, Art. (Stirps, genus.) En gammel, berømt Æt. "Jærnk v. den ædle Æt, hvoraf dit Folk nedstammer." A. Bull. Kongræt. = ætgod, adj. som er af god

Æt ell. Stamme. (Moth.) Ætled, et. pl. d. s. Led i Slægtskab og Stamtaaler; Slægtled. (A. Eitlidr.) ætled, v. a. 1. tage i Barns Sted, adoptere. (Moth.) Ætledsida. Ætleding, en. 1. Dandlingen at ætledde een. (A. Eitleding.) 2. den, som er tagen i Barns Sted, ell. lyst i Kuld og Rion af en anden. Moth. (A. Eitledingr.) Ætmand, en. pl.-mænd, nedstammende Slægtning, Frænde. Grundtvig (Dæbbl. S. 165.) = Ætstel, et. Slægtsregister. (Moth; forældet. Jøll. Attartala.)

Ævle, v. n. 1. (har.) snakke meget om ingen Ting; fives, trætte. (Moth. d. Tale.)

Ævred, ell. Ævret, et. [ette Død, som jævnliggen i Sammensætning skrives Ævret (absol. forekommer det næsten altid m. bestemt Art. Ævret) kommer af det gamle Æfred, Æfret, og bør derfor ikke misse Eudeconsonanten. jvf. Æfred i Dial. Ser.] Græsning i Stubben p. de høstede Agre, efterat Sæden er hjemført. At opgive Ævret v: slippe Kreaturen løs p. de høstede Marker. (Dlusfen.) = Ævredgræsning, ell. Ævregræsning, en. Græsning, som finder Sted om Efteråret i Voret. Ævredsmør, et. Smør, som tiernes af Melken i den Tid, da Køerne gaar p. Voret. Ævredtid, en. den Tid, da Voret er opgivet, da Kreaturen gaar i Voret. (Dlusfen. Decon. Ann.)

D.

Ø (eller Øe, som endeel endnu skrives) en. pl. Øer. [A. Ey. s. Eiland.] et med Vand omhyndt, fra Fastlandet afsondret Land. Dog er Brugen af dette Død indskrænket til alle mindre Lande af denne Art; og saavel de 3 gamle Verdensdeles, som Americas Hovedland, tillægges Navn af det fæste Land. En meget lille Ø kaldes en Solm. [De fleste tillægge endnu Dødet Ø det skumme e; ogsaa af den Grund, at det ei kan undværes, hvor Døet i Genit. faaer den bestemte Artikel ell. pron. demonstrat. foran. s. E. Den lille Øes Indbyggere. "Den som tiltræder denne berømte Øes Besiddelse." D. Nutrote af C. D. Diehl.] = Øbo, en. pl.-er. ell. Øboer, en. pl.-e. (Særedøf.) Indbygger p. en Ø. Øbygger, en. d. s. f. Øboer. (Suttb. Tresschow.) Øgaard, en. Samling af mindre Døer, der omgve en større. (fælden.) Stællands Øgaard. (Schæbls Krigenes Stuepl. 235.) "Kængeland og Ørs, tilligemed Læa-

ling og Ørs, udgiere den fynske Øgaard." sammest. 247. Oland, et. pl.-e. et Land, der udgiar en Ø. De danske Olande. Ølund, en. En Lund ell. mindre Øbo, omsringet af Vand; ell. en liden, skovbevoren Ø. "Vi saae ud over hele Stoven og Ølundene i de spredte Indsøer." Bagg. (Læbø. I. 57.)

Øde, adj. [A. andr. E. øde. jvf. Ørs Fen.] 1. uopfyldt af Materien (som man tænker sig Verden før Støbelsen.) "Eiges som Ståbningens Rangfoldighed gik frem i Lys og Skonhed af det Øde og Tomme." Rynsker. 2. ikke beboet ell. dyrket af Mennesker, folketom, ubebygget, meget sparsomt bebygget. "Jeg saae Lands det, og see det var øde og tomt." Ser. 4. 23. En eensom og øde Egn. Et øde Sted. "Maagen striger v. den øde Strand." Thaarup. En øde Gaard v: som ikke drives og er ubeboet. (Skrives ogsaa i eet: Ødegaard.) Jorden ligger øde (drives ikke.) At lægge

Løndet øde; i ældre Skrifter i St. for det følgende: = ødelægge, v. a. 3. (s. lægge.) 1. forðare aldeles, giøre utienlig t. Brug, t. Beboelse. At ødelægge sine Klæder. Krigen har ødelagt Landet. Han ødelægger sin Helbred. 2. forarme. Han er ødelagt i Bund og Grund. Deste Tab har reent ødelagt ham. 3. sætte overflor. — Ødelæggelse. en. pl.-r. 1. Sierningen at s. Krigens Ødelæggelser. 2. det, at ødelægges, Fordærvelse, Undergang. — Ødelægger, en. (Noth.) "Saameget ringere — som den arfveløse er bedre end Ødelæggeren." Sneedorf. "Bag Ødelæggeren Ruinerer rugen." S. Blicher. = ødeliggende, adj. vi som ligger øde ell. udnykt. "Ødeliggende Jords Opdyrkning." Müssen.

Øde, et. [det foregaaende adj. brugt som n.-s.] det øde, tomme Rum, en øde Egn, Ørten; (hos Nere.) "Et skræmsomt Øde langt fra Nord t. Syden gaær." Frimann. "Vend Diet mod hinat africanste Øde." S. Stauffdt. "En Gravtaushed og det frygtes ligste Øde." Bagg. (Labor. II. 297.) "Hvor Gravens Stillehed Løndens Øde dækker." F. Guldberg.

Øde, v. s. 1. d. f. s. ødelægge, 1. (Noth. nu selvdent) "Som se de sig m. Rov og Blod, og øde Landets Grøde." Børbling. "Ødes anden Mandts Korn, eller Eng." VI. 14. 14. "De ubmatte og ødede Landet." Guldberg. "Du — glædes ei v, at ødt det Liv, du selv har stabt." Whlenschl. 2. udsigge t. unytte, og i Mængde, spille, sætte til, sætte overflor. At øde sine Penge, sin Formue p. Daarligheder. Hvad Faderen sparer, det øder Sennen. At øde sin Tid. "Den øder Penge, der sætter dem til, fordi han ikke agter deres Værd, og saaledes ligesom kaster dem bort." Müller. (jvf. ødsle og forøde. Den rige Mand kan øde mange Penge paa noget, uden at forøde (o: reent tilfætte (sin Formue.) = Deraf: Ødeland, en. den, som øder meget, en Forøder. — Øder, en. pl.-e. en Ødeland. "Øderen kunde ikke ødelægge sine Estekommere; den Gierlige ikke udsue sine Medborgere." Sneed. "Efter en god Ader kommer en god Øder." Dredspr. — ødsom, adj. tilbøielig til at øde; ødsel (1. og 2.) P. 3. Gøding.

Øde, et. ud. pl. [Sv. Öda. 3. Andna.] Stiebne, Tilfikkelse. (Et af nogle nyere opsatøet Ord.)

Ødsel, adj. pl. ødsle. [af v. a. øde.] 1. tilbøielig t. at øde. (møds. sparsommelig.) En ødsel Kone. 2. overflødig t. unytte, som langt overstrider Fornødenheds Maal. ødsle Gæstebud. En ødsel Anretning, ødsel Pragt. At leve ødselt. (ødsel har i Brusgen mest Betsen p. det unyttige i Ildgift ell. Anvendelse; overdaadig p. det hensigtsløse, overflødige og kostbare ell. det overdrævet

prægtige. Selv den Fattige kan være ødsel; og m. Overdaadighed kan Knaphed t. sin Tid være forenet.) 3. uegentl. for: rigelig, overflødig. "Den hele Mart er Lust, som ødsel sig tilbyder." P. S. Frimann. — Ødselhed, en. ud. pl. den Egenstabs ell. Bestaffenhed at være ødsel. (jvf. Overdaadighed.) "En Levemaade, der medfører mange unødvendige Ildgifter, kaldes Ødselhed, s. saa vidt Formuen derved lægges ødt, Overdaadighed, s. saavidt Mennesket derved overstrider Maadehold i at anvende Penge." Müller.

Ødsle, v. n. og a. 1. neutr. forbruge, fortære m. Ødselhed, t. unytte. — At ødsle med noget. 2. act. at anvende i unyttig Overflødighed, øde, tilfætte. At ødsle sin Formue bort. At ødsle mange Penge p. noget. (jvf. øde og forøde.) "At ødsle er at øde ideligen, ell. Frequentativet af at øde. — At bortødsle er at forøde ved at ødsle, og bliver altfaa det stærkeste Udtryk i denne Række." Müller. — Deraf: Ødslen, en. ud. pl.

Øg, et. pl. d. f. [Sv. Ök; ogsaa om et Par Dragere, et Spænd. 3. Eykr, Arbeidsdyr.] en Hest, som br. til Arbeide ell. Drag, en Bøndehest, Arbeidshest. (Ordet høres nu kun blandt Almuen.) Deraf ligesledes i Almuetsproget adskillige Sammensætninger, s. E. Øgbytte, Øgfallig (Felleskab i Bruzen af Heste) Øghoved, o. a.

Øge, v. a. 1. i partie. ogsaa øgt. [3. auka.] 1. udvide, giøre større, formere. (s. forøge, som nu mere br.) 2. færd, forsøge v. Tilfætning, v. at sye tll. Kiolen maa øges nedentil. Der kan øges et Stykke i ell. til. Det klemes ikke hvort Stykke et øgt til. = Øgning, en. pl.-er. Sierningen at øge, færd, i Bemærk. 2. ff. Stødt, hvor noget er øgt. Kiolen er løbet op i Øgningen. — Øgenavn, et. pl.-e. Tilnavn, især et saadant, der gives een t. Gaar; Spottenavn.

Øgle, en. pl.-r. [3. Epla. Sv. Ödla.] en Fjirben, Lacerta. (Af Forestillingen om disse Dyr's Gistighed kommer det Bibegreb om Stadelighed, Stelthed og Dndskab, som hersker i de fig. Bemærk. af de fleste Sammensætninger.) = Øglebid, et. Bid af en Øgle. Øglerede, en. figurl. et Ordholdstykke f. flette, starnaaglige Folk. Øglesal, en. poet. en m. Dgler opfyldt Sal ell. Bølg. "Jeg synter gierne ned t. Nafstronds Øglesal." Whlenschl. Øgleslagt, Øgleat, en. fig. en Slagt af onde, flette Mennesker. Øgletunge, en. fig. en øndstabsfuld, bagraastende Tunge ell. Tale. Øgleunge, en. pl.-r. fig. onde Børn, vanartig Afkom; ligeledes Øgleyngel.

Øie, et. pl. Øine og Øien; det sidste mest i ældre Skrifter. [3. Auga, 2. Auga. E. eye. ældre pl. eyen.] 1. Redskab f.

Synets Sands hos Vennekter og Dyr. a.) ligesom: At have mørke, lyse, brune, blåa Vine. At faae noget i Diet. At have Star p. det ene Die. At være blind p. begge Vine. At slaae Vinene ned (vende Blifket mod Jorden, som den undselige.) At følge een m. Vinene. Han havde ikke Vinene fra hende den hele Aften. — figurl. At see een under Vine o: ikke være rød f. ham. At gaae een under Vinene o: hulle, smigre f. een. At see een lige i Vinene, lige op i Vinene. Han negtede det i mine aabne Vine (om den, som vil benægte hvad der er bitterligt, at han har gjort.) Det er ham en Torn i Diet o: det er ham meget ubehageligt, ell. Gienstand f. Misundelse. b.) overført: Synets Sands, Synet. "Det er et Alt f. Die, som eles skal." Ordsp. (P. Rolle.) "Ead da ei mit Die see det, hvorom jeg heller drømmer." J. K. Heiberg. At have gode, stærke, svage Vine. Han har mistet sit høire Die (o: Synet p. dette Die.) Det lader sig ikke see m. blotte Vine. At komma af Die ell. af Vine o: af Synne. "Saa snart den gamle Tid sig os af Die stunder." Borbling. Jeg veed ikke, hvor han da havde sine Vine. Jeg tør neppe troe mine egne Vine (om et meget uventet Syn.) — figurl. At see m. Andres Vine (lade Andre tagttage, arbejde f. sig.) At være vant t. at see m. sine egne Vine. At falde i Vinene: a.) være sunlig; have en saadan Stilling, at det kan sees. b.) have udoortes Syn, Anseelse. At kaste et Die paa noget, i en Bog (see, læse flygtigen.) — Druben andre figurl. Halemaader til l. a. og b. f. G. Det var ham en Torn i Diet o: en meget ubehagelig Sag. At lukke Vinene v. noget o: lade som man ei bliver det vaer. (Men: At lukke Vinene ell. et Die o: sove. Jeg har ikke luftet et Die den hele Nat.) o. fl. II. uegentl. og figurlige Bemærkeller: a.) om Diet, som Støtens, Tankens ell. Følelsens Tolk: Blik, Diekast, Fromhed luser af hendes Die. Et lumst, skulende Die. Kabne, livsfulde, talende Vine. Der ligger meget ædelt i dette Die. "Beltatende Vine hinanden forstaae." Thaarup. Sun gjør Alt hvad hun kan see p. hans Vine. b.) Paafyn, Diesyn, Nærvarrelse. At rose een i hans Vine. At narre, lyve een op i Vinene, i hans aabne Vine. (p. en grov, haandgribelig Maade.) Det stekte under hans Vine. Man tog det bort f. hans Vine. Kom ikke meer f. mine Vine! Saae bort fra mine Vine! At sige een noget lige i Vinene (uden Omsvøb ell. Skaausel.) At gaae een under Vine o: hulle, sledse f. ham. (Noth; Dog ogsaa i god Bemærk. o: vise sig følelig, opmærksom imod een. "Sin Mand hun under Vine gaacer, som det sig hør og sømmer." Borbling. I. S. 5.) Under fire Vine (blot imellem to Personer.) c.) Oplyn, Tilfyn,

Omsorg. At have Die et vaagent Die med noget. At have sine Vine overalt (være meget paapassende.) Politiet har Die med ham (passer p. hans Handlinger.) d.) Dnr Følger og Virkninger af at see; saaledes: 1. Om Hurtommelse, Indbitningskraft, Besdragting. Dette Syn slaaer mig bestandig f. Diet. At have Gud f. Vine. "Dette havde han stedse f. Vine." Walling. "Gud stedse f. Diet, du ei er ret frisk." Besset. 2. om Villie, Attraa, Nafte. At kaste sit Die paa noget. Han har længe havt Die paa Plgen (Gobhed f. hende) p. den Gaard. At have et godt Die til een (Velvillie, Godhed.) Han har ikke Die for andet, end denne Plge. 3. Erkiendelsesevne, Domsmedkraft. Sagen ligger f. alles Vine. At aabne Vinene p. een (oplyse ham om en Sag) (saae Bestaaffenhed.) Nu slaae han Tingen m. ganske andre Vine. At see noget m. et kritisk, mistænkeligt D. I mine Vine o: efter mit Skønne, min Mening. I Verdens Vine. At sætte een Blaar i Vinene, svøbe hans Vine i Blaar o: forblinde, føre ham bag Lyset. III. br. Drdet i endeel uegentlige og overførte Bemærkeller om Ting, der have meer ell. mindre Lighed m. et Die; f. G. Vine i Paafuglens Hale. Vine i Kortspil (enkelte Figurer ell. Punkter p. Smaaakortene, og Tallet p. dem, som Herrebladene regnes for.) At have flest, de høieste Vine. Ft. points. — Vine (Pritter) v. Lærninger. At slaae lige, ulige Vine. — Vine i Ost, i Brød (o: Smaaakort.) Diet i en Naal, Naalesie. Diet p. en Dre, (f. Diebolt.) Die paa Træer og Buske (gemma) o: Knop, hvoraf Stub, Blade ell. Blomster udspringe. (Bladose, Esvoie, Blomsterose.) Die paa en Dværn, ell. paa den sverste Nøllesteen (hvoortgiennem Korsnet falder ned.) Die i Løugværk, i en Jernbolt, t. Skibs; m. fl. = Sammensætninger: a.) Dieblegn, en. Blegn, der sætter sig inden i Diet ell. paa Dieaaget. Dieblending, en. Blendværk, Sigleværk. (Noth.) Dieblik, et. 1. egentl. Blik ell. Bevægelse m. Dieaagene. Noth. (selden.) "Ead Dieblikket under Brynet imellem træffedig som Lynet." Bagg. (Poet. Ep. 1814. S. 36.) 2. en yderst fort Tid. Det varede kun et Dieblik. Jeg skal komme i Dieblikket, om et Dieblik. Et høitbelligt, stræfteligt Dieblik. For et Dieblik kan det more. 3. Dieblikket absol. den nærværende Tid, det nærværende Dieblik. At see i, for Dieblikket. Han tænker kun paa Dieblikket. — Deraf: siebliklig, adj. som stier i et Dieblik ell. som varer kun yderst kort. En siebliklig Dvergang, Bevægelse. Det kan give dem en siebliklig Hælp. = Dieblund, et. Et fort Blund. 2. et Dieblik. 2. (selden.) Diebolt, en. En Bolt ell. for Jernnagle, m. et Die ell. Gul i den ene Ende.

Diebryn, et. f. **Diensbyn**. **Diebyld**, en. B. i Diet. **stedamnet**, adj. dannet som et Die. **Dieffelt**, en. En vis Svaghd i Diet, hvorved det idelig flyder m. Bødste og Materie. **Diefaste**, et. noget, som Diet, Synet har at fæste sig paa. (Aræboe. Peræm. 289.) **Dieglass**, et. 1. et slet Glas, t. at see i m. eet ell. begge Dine, f. at stærpe Synet ell. forstørre Gienstandene. 2. et efter Diets Skikkelse dannet Glas, som fyls des m. en Bødste f. at bade det. **Dieshaar**, f. **Dienhaar**. **Diehinde**, en. En af de Pinder, som høre t. Diet. **Diehule**, en. den Forbubning i Hovedet, hvori Diet fdder. **Diehvalvning**, en. Diets hvelvede Yderside. (**Dienhvalv**. Kaffg.) **Diekast**, et. pl. d. f. en Bevælgelse, et Blit m. Diet, der udtrækker en Følelse. (f. Die, II. a.) Et stolt, smt, vredt Diekast. Sun gav ham et ventligt Diekast. **Diekertel**, en. R. i Dietrigen, Zaarektertel. **Diekreds**, en. (Tullin. Snerdorf. Jacobi.) f. Synskreds, som er mere brugel. "Dg i en endles Iis vor Diekreds indhyller." C. Colbjørnsen. **Diesfrig**, en. den Krog ell. Bintel, som Diet danner v. en Side v. Næsen, v. den anden v. Lindingen. (f. 1. Krig.) **Dielaag**, et. f. **Dienslaag**. **Dielinie**, en. Linten, som tænkes imellem Diet og Gienstanden, der sees, (B. S. D.) **Diemaal**, et. 1. det Maal, som tages ell. beregnes blot efter Diefyndet, uden andet Middel ell. Redskab. At gjøre noget efter Diemaal. Affanden synes efter Diemaal at være et Par hundrede Stridt. 2. feldnere: d. f. f. **Diemed**. (Kingo.) **Diemed**, et. 1. egentl. d. f. f. **Diemerke**, t. men felden. 2. Maal for Tanken ell. Forsættet; Zensigt. "Ell dette store Diemed forbedres store Færdigheder, stor Duellighed." Schytte. "Hvor Diemedet er større, end Vidlerne, og Bygningsen ikke passer t. Vidlerne." D. Guldb. At forseile sit Diemed. Derpaa gif hans Diemed ud. De havde fælles Diemed. (Jof. Zensigt. Formaal. Det fiernere Maal f. Virksomheden i en vis Retning kaldes oftest Diemed; v. Zensigt forstaaes undertiden det nærmere; og Diemed br. derimod, naar Taksen er om, v. længere Stræben, at opnaae noget vigtigere.) "Diemedet af en Handling kan være forskielligt fra dens Zensigt. Den, som lyver, har t. Zensigt af mislebe Andres; hans Diemed er egen Fordeel." Vidler. **Diemuffel**, en. M. der staaer i Forbindelse m. Diet. **Diemærke**, et. 1. Punkt ell. Red, hvortil Diet sigter, ell. som man ifør tager Kiende paa. At tage Diemærke af et Sted. Jeg har et sikkert Diemærke i Træet. 2. d. f. f. **Diemed**, 2. Bording. 1. 38. Tullin. "Naar Diemærket ikke anderledes kan opnaaes." Snerdorf. (nu feldnere.) **Dienerve**, en. M. i Diet. **Dienest**, et. 1. Dietrig. 2. Diektertel, Zaarektertel, (Mith.

afadvaal.) **Dienet**, et. Rethinden i Diet. Retina. (Treschow.) **Dieplet**, en. Plet i Diets Hornbinde. **Diepunkt** (Snerdorf) f. Synspunkt. **Dieftud**, et. Stud ell. Knop v. Barter, som har Die. (B. S. D.) f. Die, III. **Diefteen**, en. 1. den runde, mørke Kabning i Diet, hvorigennem Livsstraalerne falde, der frembringe Synet. (pupilla.) 2. fig. om det, som een elsker, ell. sætter hoi Pris paa. Denne Datter er hans Diefteen. "Handelen var deres Diefteen; at ville dele ell. forstørre den, blev anset f. et Fredsbrud." Guldb. **Diefierne**, en. undertiden poet. og figurl. for Diefteen, 1. **Diefsyn**, et. 1. Dieffomheden af Synets Sands, Siertingen af see. Efter Diefsynet (saavidt man kan skimme v. at see.) At tage noget i Diefsyn. 2. (feldnere.) Ubeende, Kåfom. Hans Diefsyn lover intet godt. **Diefvig**, en. d. f. f. **Diefrig**. (Moth.) **Dievødste**, en. 1. en af de Bødster, som høre t. Diet. 2. Bødste, som affødes i Diet. = b.) **Dienbetændelse**, en. B. ell. Inflammation i Diet ell. Dienlaaget. **Dienblænding** (ell. blinding), en. Synets Fordrilsdelse. (Aræboe. 67.) **Dienbryn**, et. den fremstaaende, haarbevorne Kant, som Randen danner over Diehulen. (Diebryn. Treschow.) **Dienhaar**, pl. forte Haar, der vore p. Randen af Dienlaagene. **Diensfod**, et. en Dienfvaghd, hvorefter Diet der standig flyder m. Bødste. Epiphora. **Dienslaag**, et. pl. d. f. **Dienslaage**. den Fortsættelse af Anfigtets Muffler og Hud, som danner et Skjul, der kan lufte sig over Diensene, og aabnes f. at see. "Den lille Søvnfant p. hans Dienslaage." P. S. Frimann. "Naar mod den sidste Summer de matte Dienslaage dale ned." Thaarup. **Dienslage**, en. En L. der allene ell. fornemmelig behandler Diensfygdomme. **Dienplaster**, et. P. som br. mod Diensfygdomme. **Dienspine**, en. Diensmerke. **Dienssalve**, en. S. for svage Dine ell. Dienlaag. **Dienfalk**, en. 1. den, som gaar en anden under Dine, (f. Die, I. a.) som smigrer ham nærværende, og læfter ham fraværende; en Diensliener. 2. en Hylter. "Om de end ikke forønde deres Anfigt og see-bedrøvede ud, som Dienfalkene fordom." Wenker. (Subst. Dienfalkhed foretdommer i D. Bibel og Reinfke Fog; nu uafadvaal.) **Dienskiern**, en. S. som br. for svage Dine, t. at formindste Ensets Virkning. **diensktion**, adj. udvortes kion, kion f. Synet. "Folk i Ord sukkerløbe, udvortes diensktionne." Aræboe. **Diensmerke**, en. S. i et Die, ell. begge. **Dienfprog**, et. Følelsers, Kiendskabers, Siendstemningers Udtryk v. Diekast, ell. Forandringer i Diet; iær gienfiddigen mellem to Personer. **Dienfvaghd**, en. Svæffelse paa Synet, ell. Sygdom i Diet, som medfører en saadan.

Diensfygdom, en. Sygdom i Diet ell. nogen af dets Dele. **Dienssyn**, et. Udseende, Måne, Ansigtstræt. (usædvanl.) "Hvoertil tiener et hoffærdigt **Diensyn**?" B. Thott. I. 27. (jvf. **Diensyn**, 2.) **siensynlig**, adj. 1. som er tydelig at see, aabenbar. Hans Forvirring var **siensynlig**. At see **siensynlige** følger, Birkninger af noget. 2. begribelig, klar, indlysende. Det er **siensynligt**, at Fordelen ikke opveier Tabet. Det løver en **siensynlig** Fordeel. "En soleklar og **siensynlig** Sandhed." Kraft. (Aabenbart og aabenlyst betegner Beskaffenheden, at være synlig, m. Hensyn t. Siensstanden; **siensynlig** m. Hensyn t. Personen, der ser.) "Forfikkelen imellem aabenbart og **siensynlig**, naar de br. uregentligen, er at det første betegner hvad der, betragtet f. sig selv, er klart, **siensynligt** hvad den Forsikende tydeligt kan erkende. Det er aabenbart, at Jorden bærer Præg af Guds Wiisdom; men dette er ikke for Alle **siensynligt**." Müller. — **Dienteage**, en. Dienpaghed, hvori Siensstanden f. Diet synes indhulde i Taage. (Noth.) **Dientiener**, en. d. s. f. **Diensfalk**, 1. "En **Dientiener**, som taler Andre efter Munden, lastes derfor." Birg. Thott. I. 108. **Dientieneri**, et. (Nabh. Fortæll. I. 70) og **Dientienerste**, en. 1. Fremtæt Jort i Tienesten. 2. Fremtæt Hengivenhed, Falskhed, Hykler. (Sneedorf.) **Dientrylleri**, et. noget, hvorved Diet ell. Synet trykkes. **Dientrost**, en. 1. Det, man har Glæde af at see; **Dienslyst**. (Noth.) 2. En Plantes Naavn. Euphrasia officinalis. **Dienwand**, et. Læsegwand, som br. for syge Dine. **Diensvidne**, et. den, som m. egne Dine har seet hvad han bevidner. "Endnu levede alle de, som kunde have været **Diensvidner** til disse Tildragelser." Balth. (modf. **Orevidne**.) **Dienværk**, en. **Dienfærte**. (Noth.) = c.) **Dienolyft**, en. Lyft, som nudes v. Synet; en Fornøielse, som Synets Sands giver. **Diet**, adj. forsonet m. Die ell. Dine. **En oiet Naal**. — Sielden, undt. i Sammens, om Diet's Udseende: blaasiet, bruunsiet, klarsiet, lysiet, mildsiet, o. fl. **Dine**, v. a. 1. blive vaer, fikne v. Synet, faae Die vaa. — Han var allerede saa langt borte, at man knap kunde sine ham. Saa snart hun sinede ham iblandt Mængden. — fig. "Bilbsfarelser, som disse Rennesshedens sande Oplysere ikke have sinet elles opdaget." Birtnet. Jeg siner intet Naab om Rekning. 2. v. n. bruge Synet; see, naae m. Synet. Saa langt man tak sine, er der intet Rennesset at see. Man siner ikke derhen, fordi Skoven ligger imellem. "Hvorhen vi sine, Grave sig v. Grave høitne." Thaarup. (Digte. S. 232.) **Ol** (langt o) ell. **Oel**, en. pl.-e. [J. 41 og **Ol** **Er**. **Ol**] en Kem, LedetsKem. **Det**, **Tank** **Ordbog**. II.

Mag. V. 213. (forældet; men br. endnu i Sjælland; og betaf Bagel, Bryffel v. Selesoi.) "Han spillede baade **Ol** og **Erme** fra ham:" en Talemaade hos Noth. = **Olførs** be, en. Svøbe af Ledertremmer. (Kømpev.) **Ol**, et. ud. pl. [J. **Ol**. **A**. **S**. **Kale**.] 1. en Drik, som toges (brugtes) af Korn, (Walt) Humle og Vand. At brygge **Ol**. Hvidt, bruunt, gammelt **Ol**. Starvt, godt, tyndt **Ol**. Ddgligt **Ol** (Mellemol. Noth.) At faae **Ollet**. "Bedre er tyndt **Ol**, end tør Skaal." Vedspr. (Ksterol: tyndt **Ol**, som brygges efter det stærkere. Noth.) 2. fig. og forældet: Silde, Drikkelag. Deraf: **Arveol**, **Sæstensen**, **Gravsol**, o. fl. = **Olfagift**, en. **A**, som betales af **Ol**. **Olfanker**, et. **Anker t. Ol**. (s. **Anker**.) **Olbimpel**, en. En rund **B**. ell. Trædunt t. at føre **Ol** i. **Olbod**, en. **Bod**, hvor der sælges **Ol**. **Olbroder** (**S**. **D**.) f. **Svicedroder**. **Olbrygger**, en. den som gjør Røring af at brygge **Ol**. (sædvanl. blot: **Brygger**.) **Olbrygning**, en. Sierningen, at brygge **Ol**. f. **Brygning**. **Olbryggeri**, et. d. s. f. **Bryggeri**, 2, hvortil set sædvanl. br. **Olbærme**, en. **B**, der sætter sig efter Sierningen v. **Bunden** af **Ol** faade. **Olbrikker**, en. den, som drikker meget **Ol**. **olbruffen**, adj. som har en **Ol** ruus. (**Rost**.) **Oldunk**, en. **Dunt t. Ol**. **Oleddike**, en. **E**, som laves v. at bringe **Ol** i den sure Sierning. **Olfagd**, et. en stor Lønde t. **Ol**, ell. med **Ol** t. **Olfagste**, en. **F**. til **Ol**. **Olgilde**, et. **G**, hvor der især drikkes **Ol**. **Olgier**, en. **Gier**, som samles af **Ol**, der endnu et har afgjæret. **Olglas**, et. **Glas t. at drikke Ol** af. At drikke **Ol** af **Olglas**. **Olgilde**, en. **G**, i det store m. **Ol**. **Olgilder**, en. den, som handler m. **Ol**, uden at udskienke det. **Olgane**, en. **G**. ell. **Lay t. en Oltonde**. **Olgore**, en. **Stkke** af det laveste Slags, der har Tilhold i ringe Dikuse. **Olguus**, et. **Bertshuus** hvor der fiktes **Ol** og **Brændevin**. **Olkande**, en. **K**. til at drikke **Ol** af. **Olfar**, et. **K**. som bruges v. **Brygning**, **Bryggertar**. **Olfkielder**, en. 1. **K**. hvor **Ol** glemmes v. **Fode**. 2. **K**. hvor **Ol** udsælges. **Olfippe**, en. **Bertshuus**, **Kro** ell. **Wihuus** af det ringeste Slags. **Olfone**, en. **K**. som sælger **Ol**. ud. "Har jeg Penge, da er jeg **Olfonens** **Frænde**." **Ordspr.** (**P**. **Er**. I. 480.) **Olfros**, f. **Olhuus**. **Olfruus**, et. **K**. til at drikke **Ol** af. **Olfmaal**, et. **W**, hvorefter **Ol** udskienkes. **Olfost**, en. **Reit**, som toges og Pille ad m. **Ol**. **Olfprover**, en. **Redskab** t. at prøve **Ollets** **Styrte** efter **Brygningen**. **Olfruus**, en. **K**. som faaes af at drikke **Ol**. **Olfalg**, et. **Udsalg** af **Ol**. **Olfient**, en. f. **Skient**. **Olfienter**, en. En **Bertshuusmand**, der fikter **Ol** og **Brændevin**; en **Krovert**, **Wtapper**. (Sneedorf.)

Østentning, en. Udsalg af Øl, som fortæres p. Stedet. Østent, en. Snaat af Krogiersker ell. halv beskientede Folk. "Den Østent, der salber v. et Slag Kork og en Pibe Tobak." Rahbek. — Østent, en. S. af Øl, Øllebrød, o. d. (Noth.) østyg, adj. itt: tilpaa efter en Østruus ell. anden Ruus. Østygge, en. Tilstanden, at være østyg. (Golding.) Østøbe, f. Æggesøbe. Østapper, en. d. f. Østfinker. Østønde, en. En L. (paa 136—140 Potter) t. at komme Øl paa. = Østmaal, et. Et Østgilde, Driftgilde. "Stand ikke paa din Røste i Østmaal." Str. 32. (ell. 31. 36.) Bib. af 1550. Østmaals Tale. Noth. (forældet; men br. af Almuen i Skotland.) Øllebrød, et. ud. pl. En Suppe af Øl, kogt m. rodet Brød m. m. "I revne Øllebrød hun finder ingen Smag." P. Paars. Top-Øllebrød (hvortil det revne Brød bages i Form af en Top.) Øllegrød, en. ud. pl. Grød, som opvaarmes i kogende Øl.

Øllet, adj. beskientet, drukken. (d. Tale.) "Bad dem i roget Kro kun see og høre allede Bonde banke Røg og Dre." Stenersen. Om, adj. pl. omme. [En. om: J. anmr, ussel, lidende.] 1. smertelig, som har Fornemmelse af Pine. At have et ømt Knæ; at være øm over hele Legemet. — særd. smertende v. Berørelse, som ikke taaler at røres ell. bevæges. Saaret er uden Smerte, men meget ømt. At røre een p. det ømme Sted (o: omtale hvad en Anden ikke gierne vil høre om.) "Sagen var øm som en Vleksen, at røre ved." Schytte. Deraf: ømbenet, adj. som har Omhed i et Been, ell. begge; ømfodet, ømfindtet, o. f. 2. a.) hvis Følelse let røres, som let bevæges t. Medfølelse, Deeltagelse; følsom. Et ømt Hierte. At være øm over noget, over sin Dre. Hun er alt for øm (mild, skaansom) over sine Børn. "Om over sit Folks Lidelser." Sneedorf. b. object. som vidner om Følelse, klærlig, herteligt. Et ømt Blik, Faotag. = ømsøgende, adj. v. som har en øm Følelse, bløddhert, meget følsom. (W. S. D.) ømsølfom, adj. d. f. ømsøgende; og deraf: ømsølfomhed, en. En høj Grad af Følsomhed, saavel om den physiske, som den aandelige. (Erfchow.) — ømhjerttet, adj. som let røres; ømsøgende. (X. Rothe.) ømhiæret, adj. om Hæste: d. f. blødmundet. (Rossig. Ordb.) ømsfjndet, adj. egentl. hvis Hud er øm, ell. ri taaler Berøring; mest i dagl. X. og uegentlig: meget klærlen, som intet taaler, som ei er vant t. ondt. ømtaalig, adj. ømsfjndet. Jacobi. = Omhed, en. ud. pl. Bestaffensheden at være øm. 1. Smerte og Omhed for det fremmede Værn, som f. sit eget. "Et daarligt Værnskab, der af Omhed, f.

ikke at gøre sin Ven et ubehageligt Væst, sætter Omhedden f. hans virkelige Vel og Dre til Side." Rahbek. — At pleie een m. Klærlig Omhed. Moderømhed. Omme sig, v. rec. 1. vaaende sig, give sig af Smerte. (Gwald.) At ømme sig v. et Saar; ømme sig over ldt. Han ømmede sig ikke engang da Venet blev affat. "Redens Hierte sig maa ømme under Eidelser." Grundtv. 2. sig. ville nødigen, uglerne til. Man ømmer sig v. at sige ham den ubehagelige Sandhed. "Om sigle Hierte vil ømme sig v. hvert et sønligt Gienjætte." Gwald. Ømmel ell. ømel, adj. nødtiær, stinog over den, man øfter. (Noth. forældet.) Deraf: Ømelhed, en. "Østov og Ømels hed følges ad." Noth.

Ømmelig, adv. med Besværlighed, ell. saaledes som den, der er sm v. vedkommende Legemsdel. At træde ømmelig, gaar ømmelig v. Fødderne. (Noth.)

Ømmes, v. dep. 1. blive øm. "Dert Rennefte, som eder de sure Druer, hans Lænder skal ømmes." Jer. 31. 30. "Børnenes Lænder ømmedes." 31. 29. 2. føle Medrøst, Omhed v. noget; ell. d. f. ømme sig. 2. At ømmes ved noget. "Kan du ei ømmes ved saa mange Hiertes Smerte?" Tullin.

Ønske, et. pl. -r. [J. øska. X. v. d. s. chen.] 1. Attraa efter et vist tilkommende Gode, og Hvirringen af en saadan Attraa i Ord. "Attraa er grundet i Følelse; Ønske i levende Forestilling; Begiering i Beslutning." Sporon. At faae sit Ønske opfyldt. At være v. sine Ønskers Maal. At opfyldte, efterkomme eens Ønske. At nitte, tilkiendergive et Ønske. Hun har et hemmeligt Ønske. At afflaae, negte een et Ønske. Endog dette usyndige Ønske maa jeg negte mig selv. Alles Ønsker ledslagede ham da han drog bort. Efter Ønske o: saaledes som man ønsker det. Det gik ham efter Ønske. 2. Gienstanden f. Attraa, det Gode, som attraaes. En saadan Bopæl har længe været mit Ønske. = Ønskebarn, et. i d. Tale: et Værn, som en Fader ell. Moder længe har ønsket sig. (W. S. D.) Ønskehat, en. En p. hvorom Gengtye fortælle, at den kunde bringe den; der tog den paa, ethvert Ønskes Ønskdelse. (W. S. D.) Ønskes øvst, en. En ordret Dverf, af det X. W. d. n. sch. e. l. u. t. h. e: en Waand, hvormed man troede at kunne opbage Metalaarer, skulte Statte ell. Kilderæld under Jorden. — ønskværdig, adj. værd at ønske, som fortæner at ønskes, ønskelig.

Ønske, v. a. 1. have en bestemt Attraa efter et tilkommende Gode. Jeg ønsker og haaber intet mere. Jeg ønsker ikke, at det skulde see. Hun ønskede helst at fiere alsene (vilde helst). Hun ønsker sig en Son. "Een ønsker sig rig og een ønsker sig fæ." Rahbek. "Bedre at eie, end at ønske."

Drebsp. "Man kan attraae uden at ønske" (?) og begiere uden enten at attraas, eller ønske; men man kan ikke ønske uden det, man attraaer. — Man attraaer allene f. sig selv; men man ønsker ogsaa f. andre." **Sporon.** 2. nitte Dnster f. sig selv ell. andre. Alle ønskede ham Vnste p. Reisen. At ønske een glædeligt Antaar. "Smil og græd, og ønsk ham, sødt at søve." **Dhentschl.** = ønskelig, adj. 1. som bør ønskes, er værd at ønske. Det var ikke ønskeligt, at enhver Reise skulde koste saa meget. 2. som er, som gaaer efter Vnste, heldig. Et ønskeligt Veir. En ønskelig Vind. "Han bragte denne Sag t. en ønskelig Ende." **Wandal.** — ønskemæt, adj. som intet meer har at ønske, som har faaet ethvert Vnste opfuldt. "Var jeg bleven ønskemæt, og p. Lhffens Linding sat." **Ringo.**

Dr. adj. [3. ær. Sv. yr.] forvirret, forrumset i Hovedet, ikke v. fuld Samtlig ell. klar Tænkveene, saasom af stærkt Hovedpine, af en let Knuus e. d. "Der dritter mah sig ør, naar man kun langsomt dritsker." — Ørhed, en. ud. pl. Bestaffenheden, at være ør.

Dre. en. pl. d. f. [3. Eyrir; maafter af Eyr, Kobber.] et forældet Død, som deels bemærkede en vis Munt i ældre Tider; deels en Vægt i Sølv (omtrent $\frac{1}{2}$ Rod) og dens Værdi i Penge; deels sig. for Penge overhovedet. (Deraf ogsaa: Dreboel, Drejord, m. fl.)

Dre. et. pl. Dren; fielden: Drer. [3. Fyra. A. S. Ear. pl. Eran.] 1. Rebstaf f. Dorellens Sands hos Mennesker og Drer. Lange, smaa Dren. At have ondt i Drene. At slaae een p. Dret. — figurl. Talemaader: Han har noget bag Dret, har en Eftelm bag Dret (pønser p. en List, dølger et Ansæg.) — At stride noget bag Dret (lægge Mærke dertil, f. at mindes det.) At spidse Drene, blive opmærksom p. og høre nøie efter noget, som tales. At holde Drene stive o: holde Mødet vedlige, ikke forsage. At holde een i Drene o: store ham, samme hans Docrum ell. Raadbed. At tabe Mærse og Dren, fordaufes, forundres i høi Grad. At sidde i noget, i Forretninger, t. begge Dren, (Noth) til op over Drene. (At sove p. sit grønne Dre o: sove trogt (br. gierne om den, som sover længe.) "End laae vor Peder Paars og sov p. grønne Dre." **Holb.** m. fl. 2. figurl. om Dorellen selv. At have gode Dren. Saañ mine Dren f. denne Fortælling. At prædike f. døve Dren o: tale t. Mennesker, der slet ikke agte hoød der siges dem. Det surter i hans Dren (det giver han et høre.) At have lange Dren, være meget nysgierlig; hør om den, som gierne vil lytte og lure. — At have Dre f. noget (o: Dmærksomhed, Sands, Agtpaagivendeb.) At være luttet Dre o: høre til m. spændt Dmærksomhed. 3.

negentl. en liden, ombøiet Pant p. nogle Kar, f. G. Potter, Gruder, Baller. En Indepotte m. Dren (ell. Drer.). "Smaa Gruder have ogsaa Dren." **Drebsp.** (om smaa Værn, der lægge Mærke t. Vldred Tale.) = Dreballer, en. B. med to op's Raande Drer ell. Gante; Panteballe. Drebeem, et. B. inden i Dret. Drebrusen, en. den Svagthed i Dret, hvorved man idellig hører ligesom en brusende Lyd; Drefusen. Drebruff, en. den Bruff, hvoraf det udvendige Dre bestaaer. Drebyld, en. Byld i Dret. Dredannet, adj. v. dannet llig et Dre. Dredal, en. Drets udvendige Druulhed. (Concha. Noth.) Drefedt, et. f. Drevor. Drefigen, et. pl. d. f. Slag m. Haanden p. Dret; Rindhest. At give een et Drefigen. Han fik et Par Drefigen. Dreflade, en. den værste, flade Deel af Drebruffen. (Noth.) Dreflip, en. den nedreste Deel af det udvendige Dre, som er uden Bruff; Drelap. Dreflod, et. Svagthed, hvorved Vædste flyder af Drene. Dregang, en. den snegleddannebe Fordobning i Dret og Drebenet, som gaaer ind t. Trommehinden, Dregang. Dregryde, en. S. med Dret. Dreguld, et. Ringe ell. anden Prndelse af Guld, t. at hånge i Drene. (forældet.) Drehaar, et. f. Drenhaar, Drehammer, en. det forreste Been i Drets Trommehule. Drehinde, en. f. Trommehinde. Drehorn, et. d. f. f. Dorerør. Drehue, en. Hue, m. Flige ell. Flipper v. Siderne, der gaas ned over Drene. (Noth.) Drebul, et. Drets Rabning mod Dregangen. Drebulle ell. Drehuulhed, en. den udvendige Fordobning i Dret, som leder ind t. Dregangen. Drebulwoing, en. Drebustens Dphøitinger (helix, anhelix) omkring Drets Fordobning. Drehaug, et. det, som hånge i Dretingen. (Noth.) Drefiertel, en. den store Spøttkiertel, der ligger foran Dret. (Glandula parotis.) Drefklang, Dreflingen, f. Drensang. Drefkrutte, en. Pantekrutte. Drefube, en. d. f. f. Drebul. (Noth.) Dreflappet, adj. som har nedhångende Dreflipper. En Dreflappet Flugl. (V. S. D.) Drefloffer (ell. Drenloffer) pl. d. f. f. Drehaar. Drelæbe, en. pl. -r. den nedreste Deel af Drebustens hos Mennesker. "Jeg har fundet, at de Drelæber, som ere vorede tættre t. Hovedet, rabe en dorst Slet." **Rab.** (D. Tilf. VI. 461.) Drelap, en. d. f. f. Dreflip. Dreflæs, adj. som er uden Dren. "Hvis Ruttten Dreflæs vil ikke gaas fra Vands." **Wagg.** Dremiddel, et. Lægemiddel mod Drensvaahed. (Noth.) Dremuffel, en. R. der staar i Fordubelse m. Dret. (Drefchow.) Drepale, en. P. som hånge i en Drenting, ell. er tienlig dertil. Drefaar, et. S. i Dret ell. Dregangen. Drefang, en. fygende Lyd, som høres f.

Dret v. en vis Art af Svagbed i Hverrede Kaberne. Dretflærn, et. d. f. Drevor. (Moth.) Dretflær, en. Et lidet Redskab t. at rense Dret f. Drevor. Dretfærte, en. Drepine, Drevært. Dretmyrte, et. S. som hænges i Dreng; Dreguld, Drenving. (Moth.) Dretsproite, en. En liden S. hvormed Bædster sprøjtes ind i søge Dreng. Drefusen, en. Sufen f. Dreng af Blodets hvide Dmleb ell. anden Karslag; Drengfang. Dretromme, en. Dregangen inden f. Trommehinden. (Moth.) Dretuder, en. En Person, der hemmelig besøger og dagvafter Folk, og v. Sladder sætter dem sammen. (Rahb. D. Likt. III. 787.) Dretusderi, et. en Dretuders Adfærd; Sladder, Bagvaskelse. "Dretuderi er den hemmelige Bagvaskelse." Müller. Dretvift (og Dretvift) en. pl.-er. et Insekt, hvis Underliv ender sig m. en hornagtig Fang. (i Island: Twestiert.) Forficula auricularis. Drevidne, et. en Person, der vidner om en Sag, en Handling, efter det; han har hørt ell. erfaret af Andre. (modf. Drevidne.) Drevor, et. en flabende, flygtig Bædste, der affondres i Drehtulen, og stærker t. en Materie, lig Vor. (Zeschow.) B. Drenskaar, et. de omkring Dreng nedhængende Paarlotter; Drenlotter. Drenlyd, en. ud. pl. en S. som man tydelig kan høre. I Salemaaden: Man kan ikke høre Drenlyd for deres Snakten og Støien. "For at faae mere Drenlyd p. Partieret." Rahb. (D. Likt. IV. 623.) Drenring, en. R. som bæres t. Punt i Dreng. (f. Drenring.) Drenslange, en. hos Almuen og i d. Tale undertiden for: Drenring, fordi disse uoverdeltidnes dannes som en Slange.

Ork, (Moth) og Orken, en. Nu m. best. Art. i sing. altid Orkench.) pl. Orkener, Orkner. [forandret lidet og Stridemaade af det ældre Odk, Odken, af øde.] en øde, solterom, ubeboet Egn; et ødt og øde Sted. (f. Udk, Sandørk.) Sinais Orken. Reisen igennem Orkenen. "Han betragter sin Eystgaard som en Ork." Sneedorf. "Hødens taufe Ork." Ewald. I. 443. "Ofte mig alt foretom mit Liv en Ork, m. Lidler, uden Blomst og Luft." Ohlensch. = Orkenflad, en. En Stad, ell. Egnninger af en Stad, anlagt i den Orken. "Den thebaiske Orkenflad." W.

Orkesløs, adj. [orkeløs. Moth. I ældre Dans: orkeløs; af J. yrkia, at virke, arbejds. Sv. Yrke, Emsel, Forretning.] 1. som ingen Emsel har, intet har at bestille; uisjessat, uvirksom. Jeg maatte sidde, gaar orkesløs den hele Dag. I Orkesløs Magelighed. (Kampmann.) Et orkesløst Liv var ham utaalstigt. "Det andet Krigsfolk, som dog laae orkesløst i Steane." Boudal. (Ordet br. saavel om den, der er

er det af Læbhed eller Magelighed; f. E. orkesløse Dagdrivere. Men at indstranke Bemærkelsen, som Sporon, allene t. det sidste Tilfælde, er ugrundet og urigtigt.) "Orkesløs er den, som slet intet foretager sig, og dette forudsætter gierne, at et saadant Menneske intet giber gjort. Den Arbejdsomme kan skundom være ledig; men han er aldrig orkesløs." Müller. 2. figurl. overflødig, t. unyttig. "Naar vi lade de Midler ligge orkesløse, som Gud har stienket os t. Forsvar." Baskh. "En Kundskab, som ikke skulde have m. orkesløse (uvirksomme) Begreber at giøre." Gilschom. Dette Ord staaer her ganske orkesløst. "Hvis første Sætning bliver ingenlunde orkesløs v. den sidste." Dsted. (Synomia. II. 57.) = Orkesløshed, en. ud. pl. den Tilstand, ikke at være isjessat (Uvirksomhed, Lediggang.) En traal Orkesløshed. (Rahb.)

Orn, en. pl.-e. [J. Orn. X. S. Earn.] et almindeligt Navn p. en Slagt af Røvsfugle (Aquila) hvoraf gives endel Arter; og sær. paa den brune Orn (Kongørnen): Falco fulvus. — figurl. om forskjellige Slags Efterligninger og Billeder af en saadan Fugl. f. E. den romerske Orn (Legionærens Banner.) En fladt Orn (en Figur i adskillige Staters Vaaben.) Den preussiske sorte Orn (en Ridderorden.) = Heras: Ornesieder, Orneslugt (fig. hoi poetisk Begrefting. "Pindars Orneslugt." Dagesen.) Orneham (en Orns Fiederham), Orneflo, Ornenab, Ornenæse (en fremstaaende krummet N.) Ornerede, Orneunge ("I Flugten vorer Orneungens Ving." Ingem.) Ornevinge, ornevinget, adj. (fig. og poet. "Den Etel, som ornevinget blandt Sphærerne sig haver op." P. S. Frimann.) o. fl.

Orred (Orret, Ort) en. pl.-er. En Fjæl af Lærens Slagt, m. røde og sorte Pletter, som mest fanges i Naer og Flober. Den almindelige Orred. Salmo foria. (forfællig fra Lærorreden.)

Ors, et. Hors, Ridehest, Sanger. (Kampmann. foraldet.)

Ortug, en. pl.-er. i ældre Tider Navnet p. en vis Mynt, og p. et Kornmaal; begge f. længe siden ikke mere brugelige.

Øse, en. pl.-r. 1. d. f. Øsefær. 2. en stærk, stollende Regn; en Bløde. (d. Tale.) Vi sit en Øse p. os.

Øse, v. a. og n. 2. [J. ausa. R. S. Øsen. Sv. hösa, ösa.] 1. act. a.) bringe et stødende Legeme v. Sielf af et huult Redskab op ell. ud af et Rum i et andet. (Dysaa om tørre Legemer i fornet Stikfelse. Vi øse Kornet, Saltet op i Bønden.) At øse Vand af Bækken m. Haanden. At øse af en Brand. At øse oven af en Ørnde. At øse Lagen fra. At øse Dille i Jiden. (fig. giøre ondt værre ell. forstærke en allerede bestig Lidenskab.) At øse Rudder op af en

Ørav. (absol. At øse op o: anrette Søberaad. At øse op af Gryden. At øse op v. Bordet.) At øse forskellige Ting sammen. At øse Bander ud. — fig. at øse Penge ud o: ødste bort. b.) komme v. at øse. At øse en Baad. Vi øste Karret tomt. c.) fig. gurl. om at lære, erfare. Denne Forfatter har ikke øst af de bedste Kilder. Han troer at have øst af Verdens Wiisdom. 2. neutr. skille ned, udgøde sig i Strømme. Regnen øste ned (ell. det øste ned) den hele Nat. En øsende Regn. = Øsen, en. Øsning, en. pl. - er. Øsningen, at øse. = Øsfkar, et. Et Kar t. at øse med, hvar i Fartøier. (N. S. Deservat.) Øserum, et. det Rum agter i et Fartøj, hvor Bander, som er trængt ind, samler sig, og hvor det øses ud. (Jof. Jahn om Nord. Krigsø. S. 58. 385. K. Crits Siell. Lov. III. 18.) Øsefsee, en. En stor Etke t. at øse med, Slav, Øsdefsee. Øsefsvøl, en. et Slags dyb Etvøl t. at øse Vand op i et Øseværk. (Kraft. Mæd. II. 774.) Øsefstrippe, en. f. Strippe, Øsefstrug, et. Trug t. at øse Vand op, f. E. af en Brønd. (Kraft. Mæd. II. 825.) Øseværk, et. en kunstlig Indretning, t. at øse Baudet op af Gruber ell. andre Forbygninger. (J. Kraft.)

Østen, en. pl. - er. [N. S. Desf, Desfe, Desfen; enten af Døge, Øst, ell. af Goth. Anso, Dre. Sv. Hösja.] en liben Ring ell. Kalle t. at bære ell. til at bære noget i.

Øst, n. s. ud. ubest. Art. [J. Austr. X. S. Kost.] 1. den Himmelsgætt, som p. vor Haloklode betegnes v. Solens Dvgang, og er modfat Vest. Huset ligger i Øst og Vest. At vende sig mod Østen. Vi seilede lige i Øst, mod Øst. "Mod Østen grænsfer den t. Morgentørden." Østenschl. — Den abject. og adverb. Form er: Østen. (Jof. Vest.) Vinden er Østen. Etalland ligger Østen f. Jylland. (f. ogsaa nedensfor Øster.) 2. den østlige Verdensdeel, Østerland. De Bise af Østen. "Trods Østens Brand, trods Westens Stud." Bagg. "Drag fra Østen, gaf f. Graven frem." Østenschl. — I Sammensætninger (hvoraf de fleste dog modtage Formen: Øster) bruges: a.) Østkant, en. østlig Kant ell. Side. Østkyll, en. østlig K. af et Land. Østfide, en. Østkant. b.) Østenstrøm, en. hos Søfolk: østlig Strøm i Havet. Østenvande, pl. d. f. f. Østenstrøm. Østenveir, et. (i høiere Stille) og Østenvind, en. den Wind, der blæser lige fra Østen. = østlig, adj. 1. som kommer fra Østen. østlig Wind (som ikke blæser lige fra Østen, men en ell. flere Compasstreger t. Siden, f. E. Nordost, Søndost m. fl.) 2. som ligger mod Østen. Den østlige Ende, Deel af Landet.

Øster, en. forskjellig Form af Øst og Øren. Det dages i Øster. "Østestærnen

hæver sig blant i Øster." Pram. (Om. Kilde.) At søge i Øster og Vester (allevegne.) Een løb i Øster, en anden i Vester (v. Tale.) Man siger ogsaa: Øster fra o: fra Østen. Øster paa o: i ell. mod Østen. Undertiden for: østlig. Paa den østre Kant. = Fornemmelig i Sammensætninger: Østerboigd, en. østlig Bølgd, Deel ell. Kant af et Land. (br. særđ. om Grønland.) Østerkant, en. d. f. f. Østkant. "Jordens Østerkant." Bagg. Østerland, et. 1. et Land, som ligger mod Østen, ell. den østlige Deel af et Land. Føhrs Østerland. 2. særđ. Østen overhovedet, ell. nogle Lande i denne Verdensdeel; Øriente. østerlandst, adj. som hører til, findes i, kommer fra Østerlandene ell. Østen; orientalt. østerlandst Dragt; østerlandstke Sæder. Østerled, en. (m. best. Art.) den østlige Deel ell. Kant af Jordkloden; undertiden: Østerledning. (begge forældede.) Østerlide, en. (ud. Art.) d. f. f. Østerled.) "Nu rinder Solen op af Østerlide." Ringo. "Dg alle Østerner blide gik op i Østerlide." Bagg. — Østerrige, et. 1. i Alm. et østligt beliggende Rige; (f. E. i Kampeo. om Landene v. den Finste Bugt: 2. n. pr. en Deel af Sydland, og Ronarschiet, som bærer Navn efter denne Provinde. Keiseren af Østerrige. Deraf: østerrigst, adj. som hører t: Østerrige. — Østersøen, n. pr. en stor Arm af Nordhavet, hvortil de tre danske Sunde danne Indløbene. Deraf: østersøist, adj. som vedkommer Østersøen, kommer fra Landene omkring dette Hav o. d. Den østersøiske Handel; østersøist Rug.

Østers, en. pl. d. f. [X. S. Ostre. Holl. Øster.] et toskallet Bløddyr, som hyppigen spises i raa Tilstand. Ostrea edulis. At suve Østers. Man antager at Østeren ikke ganske mangler Bevægelsesone. — fig. et meget ensfoldigt Menneffe, en Døsmær. "Derfor J ikke var min Fjerre, saa vilde jeg sige, J var saa dum som en Østers." Holberg. (Østerling. Aræboe. Ser. 193.) = Østersbænk, en. B. i Havet, hvor Østers findes i Mængde. Østersbænk, en. d. f. f. Østersbænk. Østersfangst, en. Øsneringen at ostage Østers af Havet. Østergilde, et. Sieftrib' ell. Maaltid, hvorved Østers ere en Døedret. Østershandler, en. En Person, som har Udsalg af Østers. Østerspostei, en. P. med Fuldng af Østers. Østersskal, en. En af de to Skaller, hvort en Østers lever. m. fl.

Øve, v. a. og rec. [N. S. öven. X. S. ywan. J. öfa.] - 1. ved gjentagne Bevægelse, ell. andre Søsser og Handlinger af een Art, at give ell. erhverve Færdighed i samme. At øve Trøpperne i Baaden. At øve sig i at segte, ride, i Tegning, p. Klaveret. At øve sig paa noget o: bruge det t. Øvelser. En øvet Lærer; øvede Trøpper. 2. udsdanne, udvilde v. isellig Brug. At øve

Forkanden v. Eftertanke. Slæns Coner
Kærpes v. at øves. At øve sine Kræfter.
"Du øvede mit for uvante Dø." Rein. At
øve Laasmodigheden. 3. drive, udøve.
(fichner.) At øve et Haandværk. "Dian
driver et Foretagende; man øver en Daad.
At øve et, selv at foretage sig et Arbejde,
især m. Begreb af Gienstand. En Smedter
kan siges daade at drive og at øve sit
Haandværk; men en Smedkerenke kan ikke
øve Professionen; derimod kan hun nok
drive (fortsatte) den." Müller. — At øve
Gudfrugtighed. (D. Bibel.) "Fornemmes-
ligen gavede sig af m. at øve Trolddoms-
konster." Balth. "Som tvinger Menneket
f. det, han siden skal øve m. Glæde." Wyn-
ster. = Øvelse, en. 1. idelig Gienagelse
af en Handling, f. at opnaae Færdighed i
samme. Øvelse gjør Konsten let. At lære
noget ved Øvelse. Øvelse er en god Lære-
metode. (Om et vist Slags Øvelse br. Ordet
mest i pl. Waabenøvelser, Waadseøvelser,
Tegneøvelser, o. s. v.) = Øvelsads, en.
Sted, hvor man øver sig i visse Færdigheder.
Øvelsdykke, et. en Materie, opbygget i. Øvel-
se; et Prøvestykke, en Dvgave. (B. S. D.)

Øver, et ufuldstændigt adj. (værende
ovenfor) som er det modsatte af neder, og
forekommer kun m. best. Art. (af nogle an-
seet for Compar. Jæl. sri.) Den øvre
Side, de øvre Dele (modsat: den, de nedre.)
De øvre Regioner i Luften. — Heraf superl.
øverst, som er højest oppe, længst i
Økret, høist. De øverste Vinduer, Væ-
retser i et hus. At sidde øverst, Biergets
øverste Top. øverst i Stuen, fig. ypperst,
højest i Magt og Værdighed. Den øverste
Befalingsmand. (s. nedenfor n. s. Øverst.)

Øverlig, adj. og adv. som er ovenfi-
nær Overfladen, som har et høit ell. højere
Sted. "De øverlige Jordlag. — øverlig
i Jorden." Fleischher. (modsat nederlig; og
ligesom dette ikke meget brugeligt; thi endt
det ikke var overflødig.)

Øverst ell. Øverste, en. pl. Øverste og
Øverster. Ansører, Formand, Befalings-
mand, særde. over Krigsfolk. (Forekommer
især i vore Bibelovers. men fortiente
at træde i St. f. det reent tyske Oberst.)
Leviterne Øverste. Øversten f. Drabant-
terne. (II. Kong. 25. 8.) Rytternes Øver-
ster. (I. Kong. 9. 22.)

Øvrig, adj. [L. ubrigg.] 1. (altid m.
bestemt Art.) det, som er til ell. er tilføiede
af en vis Ting, foruden den Rængde af
samme, som nævnes, omtales ell. menes.
En af Datterne er gift; de øvrige (andre) ere
blevne. Her bringer jeg de øvrige Penge
(d. e. foruden dem, jeg alt har bragt. Der-
imod: de overblevne Penge ell. de Penge,
som ere (bleve) tilovers o: de, som ei ere ud-

givne, som jeg ikke har bragt.) Af Ren-
terne beskrives Drengens Udbragelse; det
øvrige lægges til Capitalet. De Øvrige
af Raadet, den øvrige Del af Folkene.
2. som endnu staae tilbage ell. kan ventes;
tilkommende. (efter pron. poss.) Mine
øvrige Dage. I hans øvrige Levetid. 3.
i øvrigt, adv. (L. ubriggen) for Resten,
foruden dette, i enhver anden Henseende.

Øvrighed, en. pl. -er. [L. Øvrigkeit.]
Personer i en Stat, som ere bestilte t. at
haandhæve og udøve Lovene, og som i Kraft
af disse bøde over Andre, og domme i Sager
ell. Stridigheder. (br. i sing. som collect.
og i pl. om flere Arter.) At adnde, at
være uvilg mod Øvrigheden. Den højste
Øvrighed i en Stat. Øvrigheden i Bæn
(Magistraten.) Den geistlige, verdslige
Øvrighed. De underordnede Øvrigheden.
= Øvrighedsbestilling, en. pl. -er. en
Bestilling ell. der Embede, som en Øvrig-
hedsperson beklæder; Øvrighedspost. Ø-
vrighedsperson, en. pl. -er. en P. der hører
t. Øvrigheden i et Land, der af Regeringen
er udnavnt t. en Øvrighedspost.

Øre, en. pl. n [L. Ōxi.] et bredt Kets-
skab af Jern m. Stærk Eg, t. at hugge med,
som besættes p. et Skaf. Øren gif af
Skafstet. At halehugges m. Øre. En
Brændøxe, Brædøxe, Paandøxe, Skærsø,
o. s. = Øreblad, et. den egentlige Øre,
Drejernet, som besættes p. Skafstet. (B. S.
D.) Ørehammer, en. Bagen, -er. den
flade og tungere Del af en Øre. "Paa
Døren banker stærkt, som med en Øreham-
mer." Holb. P. Paars. (Ørehammer. Bl.
kaldtes tilforn et Slags stærkt Bl. P.
Paars.) Ørebug, et. Bug med en Øre.
Øresøst, et. S. eller Haandfang af Træ,
hvorpaa Øren besættes. Øretang, en.
Kløst p. Bagen af nogle Ører, der br. til at
trække Sam ud. Øresø, et. Hullet i Øren,
hvorefter den sættes paa Skafstet.

Ørel, en. pl. Øreler, en Knude, udvæst
p. Legemet. (forældet.) s. ørl.

Øren og Ørene, pl. af Øre; i St. for
hvilke Ord nu som oftest br. Ører. = Deras
i Sammensætning: Ørendriver, en. den,
som driver m. Stude; Dvægdriver, Stus-
bedriver. Ørenhandel, en. Handel m.
Ører, Studehandel. Ørenhuus, et. Ørens-
skald, Ørenmarked, et. R. hvor Øren og
Dvæg sælges. Ørenskald, en. Øreskald.
Ørentold, en. Told, som betales af Ørene
v. Uds ell. Indførsel. (Schytte.) Øren-
torv, et. L. hvor Ørene sælges; Dvægtorv.
Ørenvogn, en. B. der drages af Stude. =
Deras og saa: ørnet, adj. om en Rø, der er
sprungen af Træen; tværsben.

Ørl, v. n. 1. [af øge.] trives, tilføie,
forvære sig. Lauften. (forældet.)

Tillæg og Rettelser.

S Anledning af de her næst meddelte, i Ordbogen manglende Ord, og enkelte rettede ell. niere bestemte Forklaringer, maa henvises til Fortællen S. XXVIII. Her vil det være nok at gjen tage: at hvad de følgende Blade skulle bevare, er ikke med Hjb og Omhu sammensægt, i den Tanke at ville udfylde hver Mangel, der lod sig opbage; men det er et Udvalg iblandt Ord, som ere blevene overseete, uagtet de vare temmelig nær ved Haanden, og derfor, næsten usagte, kunde frembyde sig under Trykningen. Forfatteren, som nodig vilde miste dem, troer, at Ingen, der ei forkaster den hele Bog, vilde have dem bortviste, fordi de komme noget sidigt.

Agergjæld, en. S. hvorfor betales Agerrenter; Gjæld t. Agerkarle. "En Salm, hvormed han kunde rede sin Agergjæld fra sig." Rahb. (Fortæll. I. 218.)

Aand, en. = Aanderige, et. den aandedige Verden; Aanderverdenen. "Eolgt er kun Kraftens Aanderige." J. Smidth. (D. Haver. S. 143.) **A**andeliv, et. Et Liv, som man tænker sig Aandernes i den tilkom mende Verden. **A**andelust, en. (I. 4. til n. s. Aande.) Lust, som kan aandes, er tlenstly t. at indaande. (S. Rothe. Nat. Betr. I. 218.) **A**andesyn, et. Synet af en Aand, der aabenbarer sig.

Aar, et. = aarledet, adj. en aarledet Green, som f. hvert Aar har et Led ell. Stud. (Pörnemann Pl. 2.) = Aarsavl, en. hvad der avles af en Jord i eet Aar. **A**arsunge, en. i dagl. Tale: det er ingen Aarsunge: han er ikke saa lille, saa spæd.

Aarslag, et. (af I. Aare.) Pulsaaernes Slag ell. hynlige Bevægelser; Puls slag. "Knap Livet viste sig i første Aarslag." S. Colbiarnsen.

aarslage, v. a. 1. forvoisbe, foraarslage; forekommer ogsaa hos Myere. **M**isfor noielse aarsages v. det, som hindrer Stær tens Virksomhed. 2. Boye. (Statens Ven. I. 99.)

Aarslagsrække, en. uafbrudt Række ell. Følge af Aarslager, hvoraf den efterfølgende er betinget v. den foregaaende. "En evig Aarslagsrække, der ogsaa indbefatter et menneskelig Tænken og Virkning." Howitz om Afstandigh. S. 36.

Adsplittelse, en. (I. 7.) br. ligesaa hyp pigt, ell. oftere, end Adsplitning.

Afsdragsret, en. Rettighed t. at afsdrage, t. Fordeel f. Statscassen, en vis Deel af Arv, der gaaer ud af Landet. (Hansen om Etiketteret. 2 Udg. S. 137.)

afsdrive, v. a. 3. At afsdrive en Stagestov: afsugge ell. ved Roden skævne de unge

Træer i en Brændselstov, i en Alder af omtrent 25 Aar, m. Indtagelse af enkelte, som hist og her blive staaende. — Stagestovens første, anden, tredje Afdrivning. (Dlussens Landoc. 401.)

Affaste, v. a. 1. befrie sig fra v. Fasten. (nyt og usædvanl.) "Folket kunde behøve Methusalems Alder f. at affaste alle sine Synder." Echytte. (St. indv. Reg. II. 41.)

Affattelse, en. (I. 12.) Subst. til affatte. (Concipering.)

affinde, v. a. at affinde een med noget (I. affipse, 2.) "At lettere Pligter skulle paalægges dem, som affindes m. mindre Lon." Rahb. (D. Tilst. III. 32.)

Affolke, v. a. 1. berøve Indbyggere; formindste Folkemængden betydeligt. "Kri gen havde affolket hele Provindsen. (R. Ord.) Deraf: Affolkning, en.

Afgade, en. (I. Ordb. I. 12. a.) MATH forklarer det ved: "et lille smalt Stræde, som er lukket i den ene Ende. angiportus." **a**fhaare, v. a. 1. stille ved Haarene, af tage Haarene fra noget. At afhaare en Hud. (Dvers. af Bechmanns Technol.)

afhænde, v. a. (I. 14.) egentlig: over give t. en Anden, give af sin Børge i en Andens; og kan derfor være forstieelligt fra: sælge. "Den Samling, som jeg havde solgt, men endnu ikke afhændet." Bandal. Fort. t. Mindesm. 2. D.

Afhændelighed, en. Bestaaenheden at maatte afhændes, at være afhændelig. En Rettigheds **A**fhændelighed.

Afhæng, et. sraat, heldende Leie; en Flades ell. et udstrakt Egemes Straaning. "Beerlagets **A**fhæng ell. Selding." Dlussens Landoc. S. 66. (afhængende forekommer hos Dagesen. "Den nedenunder afhængende Stov." Esbyr. I. 318. S. a b h å n s sig.)

aflødet Ord: (I. 15.) rigtigere; "der har

samme Skovskovde, og undertiden samme Grundbegreb, som Stammeordet." afslodde, 2. (I. 15.) [Iste Havets Døbbe, men Galsigheden af Skibets Kart, maales ved Loglinen.]

afmaaste, v. a. 1. Afle ved Maasten. "Afmaastede, som afmaastes." Fibiger om Daum. Forsvarsb. 20.

Affide, en. (jvf. Drdet.) den Side af en Ting, som er længst borte (eller affides.) "Om Huset paa en Affide skulde tættes m. Lyng eller Helme." Dec. Mag. IV. 353.

affalle, v. n. (jvf. Falles, under Skal, hvor: Skalle af mangler.) Rallen er afskallet. Guden skaller af efter denne Egsdom.

Affin, et. Stin, som falder fra et lysende Egeme, og oplyser et andet; Afstands. (Sildent og nyt.) "Et svagt Affin af Guds Natur og Væsen." Wynster. (Præb. 1823. II. 90.)

affiorde sig, v. rec. tage Sklorterne af sig. (C. Frimann. Almuens Sanger. S. 218.)

affæbe, v. a. 1. afvaste m. Søvedvand. Paa et og Døtre maae affæbes.

Aftragesfolk, pl. Folk, som sidde p. Aftrægt. (Mandir danske Landvæsenret.) afveis, adv. affides, langt borte fra Mennesker. At boe afveis. (Weistings Theotr. 126.)

afvinde, v. a. 3. i ældre Dansk for: fravinde. "Om Slottet m. Ragt vorder mig afvundet." Dipl. af 1410.

afvisne, v. n. 1. gaac af v. at visme. Bladet er ikke afrevet; det er afvisnet.

Ager, en. = Agerende, en. Endestykke af en Ager. Agerfur, en. for: Ploofure i Almindelighed. "Maar = Keirestovens Træer er vegne bort for Plovens Agerfure." Dhl. (Delg.) Agergrund, en. Jordsbund, Jordsmøn i en Mark. "Hvor Agergrunden er levet og kalkfri." Landh. Geist. Str. I. 259. — Agergræsning, en. Græsning p. en Jord, der afserende bruges t. Eed og Græsning. (Tharss Landoc. v. Drunken. III. 243. 46.) Agertrægt, en. Jordlod, som indtages til Dyrkning. "Oversgang en Agertrægt indtages t. Dyrt." sams. mest. I. 259. 256.

aldersvag, adj. (I. 30.) Man siger: aldersvag, men: Aldersvaghed, Svaghed af Alderdom, ikke af Sygdom e. d.

Alen, en. = Alenram, en. Ramvarer, som sælges i Alenmaal; Alenvarer. — Alentyk, adj. som holder en A. i Tykkelse eller Tværmaal. — Et alentykt Træ.

Alfader, n. s. en i den nyere Lid (og først af Ewald) foretten nordiske Mythologie (hvor det forekommer som et af Odins Tilnavne) optagen Benævnelse paa det hoieste Væsen, den eneste Gud. "Dølst mit Eiev til dig, Alfader!" Ewald.

algyldig, adj. som har almindelig Gyldighed, almengyldende. (Sibbern om Erl. og Grandstn. S. 164.)

Alfidighed, en. br. ligesom dets adj. alfidig. (I. 32.) Den nyere Culturs Alfidighed.

Alfædjord, en. (I. 32.) Dette, af Noths Drdb. optagne Drd er ikke almindeligt; men tilhører den jydsk Dialect.

Alvor, en. = alvorfuld, adj. meget hævdgiven t. Alvor; meget alvorlig. En alvorfuld Charakter, Betragtning. — Alvorslære, en. alvorlig Lære; F. som har en alvorlig Benfigt. "Indlæst i Skient saa mangen Alvorslære t. Piæter finder Vel." S. Blcher.

Ammetienest, en. Tieneste som Amme. Hun søger en Ammetieneste. (Ammeplads.)

Anbringer, en. den, som giver sig af m. at anbringe andre Personer t. noget, som de attraae. "At Gædtilgægere tiene Skjægt t. Anbringere." Rahb. (D. Tilst. V. 374.)

And, en. = Andehagl, et. Hagl, som bruges v. Andejagt. Andejæger, en. den, som giver sig af med, er i Færd m. Andejagt. Andenæb, et. 1. dette Dyr har et Slægt Andenæb. 2. et Drifttekar til smaa Børn, kaldet efter sin Form.

ane, v. a. og impers. 1. [nyt D. af det A. ah n e n. Det skrives ogsaa ofte, men uden Nødvendighed, ahne.] have en dunkel Forudsættelse af noget. (hærses for.) Jeg aner intet godt. "Den Verden, som vi see blift, døbt under Havets Bunde." Dhl. — Det aner mig, at hun kommer i Dag. = Anelse, en. pl.-r. dunkel Forudsættelse.

Anger, en. = angerfri, adj. d. s. i. angerløs, 1. Et angerfrit Sind. Angergraad, en. Graad, som fremfalder ved Anger. "Eved er god efter Bad, og Angergraad efter Synbefald." Drdpr. (P. Syn. I. 19.)

Anholdelse, en. Gierningen at anholde. Ved Tvæns Anholdelse.

ankfri, adj. som et er ubetastet Ant, som der er intet at klage, udsatte paa.

Ankepost, en. En vts Giensstand, som der antes ell. klages paa. Der vare mange Ankeposter imod ham.

Anker, et. = Ankerkastning, en. Gierningen, at kaste A. — Ankerkæde, en. Imet det Jernkæde, der bruges i St. for Ankeroug. — Ankerfyde, et. Stedet, hvor Ankerarmene ere fastsmædede i Ankerlaggen.

anmelde, v. a. 2. = Anmelder, en. den, som anmelder noget: Anmelderen af et Skrift. (Recensent.) — Anmeldelse, en. 1. Handlingen at anmelde. 2. Pristligge Dringinger, hvorved noget anmeldes. En kort Anmeldelse af et nyt Skrift.

Anseelighed, en. anseelig Skikkelse, Stortelse, Holdning.

Anfæuelighed, en. ud. pl. den Egenkab, at være anfæuelig.

Anfvarlighed, en. Forpligtelse til Ansvar. Begrebet om Anfvarlighed medfører ikke altid ubetinget Ansvar.

Arbeid, et. = Arbeidsdrift, en. D. til Arbeide; Virksomhedsdrift. **Arbeidsdag**, et. Et vist Slags Arbeide, som een har valgt sig. (3. Bøye. Stat. Ven. III. 223.) **Arbeidsfang**, en. Sang under Daanarbeidsde. "Der glade Høstfolks muntre Arbeidsfang — skal lyde." F. Schmidts Digte. 1811. **arbeidsfky**, adj. som har iltøst t. Arbeide. **Arbeidstrang**, en. Trang t. at kunne faae Arbeide; ell. Mangel derpaa. (Dlusfen.)

Armbind, et. B. til at bære en saaret Arm t. — **armtyt**, adj. som har en Arms Tykkelte.

Bag, en. (I. 52. 53.) Rng. 3 St. f. dette Ord forekommer det ogsaa i et bekendt Ordsprog hos Bording. "Gødt er breden Rem af Andens Bag at være." II. S. 68.

Bagbrænde, n. s. en Eggdom hos Svilt, der findes p. Sil, hvorved de klive lamme i Bagdelen, og kun p. Forbenene kunne reise sig.

bagvende, v. a. 2. vende noget vrangt, ell. saaledes at det, der var bag, kommer foran. "Dste maag noget bagvendes, f. rigtig at behandles." Müllers d. Syn. I. 60.

Bagvold, en. p. Steengierder: en, bag ved et enkelt Steengierde optastet Jordvold, som skæner det t. Støtte. (Gierfings-Landsocc. I. 35.)

Bane, en. (I. 58. a.) 4. den flade Ende af en Hammer. (f. Pen. 4.)

Banekrab, et. kaldes v. Reberbaner Afsald af Damp v. Spindingen, hvilket siden samles og anvendes t. ringere Lougværk.

barbuget, adj. barbugede Fiske, som ere uden Rugfinner. (apodes.)

Bark, en. = Barkform, en. Træorm, som gaar i Barken. (Arch. f. Svøvesen. III. 207.) **Barksvamp**, en. S. der sætter sig p. Træets, f. Gr. Egtræets Bark. (sammest.)

Barn, et. = Barneaar, pl. bruges ligesom Børneaar. **barnesklog**, adj. klog som et Barn, som Børn ere. "Den frommeste, som lærte, var meer end barnesklog." Bagg. (Danfana. I. 180.) **barnesindet** adj. som har Barnesind; usladig som et B. (Sorterup.) **Barnesnat**, en. barnagtig Snaat. = **Barnsbeen**: i Talemaaden: fra Børnsbeen af v. fra Barneaaarene.

1. bede, v. a. jage. (f. Drdb.) egentlig: hidse m. Hunde. (3st. beita. A. S. betan. jof. beta. Jhres Gloss.)

4. bede, v. n. (I. 64.) 5. intrans. at

Arv, en. = a.) **Arvsøger**, en. den, som melter sig m. Forbring p. en Arv. **Arvsager**, en. (forældet.) i vore gamle Lov: for Arving. — b.) **Arvsfeil**, en. Feil, som een har arvet, ell. der ligesom gaar i Arv, forplantes v. Arv. Det er en A. i den Familie. — **Arvsfyrtte**, en. Fyrste, som reglerer v. Arveret. — **Arvegaard**, en. S. som gaar i Arv fra Fader t. Søn, fra Elægt t. Slægt. (Arvegaard p. Bornholm; mobf. Kisebegaarde. Hüttigkarls D. Prisvart. II. 1. S. 313.) — **Arvestamme**, en. En Stamme eller Slægt af Arvsfyrtter. (Rongelov. 40.)

Aste, en. = **Astpose**, en. p. faldt m. Aste, der hænges ned i det kogende Vand v. Bøst. **Astefalt**, et. Salt af Planteaste. (f. Ludsfalt.)

Åsød (Åsæt, Åus) paa en Plov. f. under D. Plovfiert.

bede til noget v: bede at det maag indtræffe. "Agermanden beder ofte til Regn, med end den Reisende ønsker sig Solstia." Elfschw. (Phll. Br. 281.)

Bedesøfter, en. pl. — søfter. (af det T. Bettschwester.) et Fruentimmer, der søger Stin af Gudsfrygtighed v. idelige og overdrevene Andagtsøvelser. (S. Bllicher. Nordhist. VIII. 216.)

Bedommer, en. den, som bedømmer noget. En villig, ubillig Bedømmer.

Been, et. = **Beenkul**, et. Been, brændte t. Kul. **Beemolle**, en. Mølle, hvor paa Been knuses t. Gisdnng. **Beenhøve** Hø, en. Høvelle, Dølvulmen i Been ell. Fødder. **Beenskov**, et. Been, malede t. Støv ell. Meel. **Beensuppe**, en. S. der koges p. knuste ell. støbte Been.

begaae sig, v. recipr. (I. 68.) opføre sig. (Nu usædvant.) "De mod hværandre der sig høfligen begaae." Bording. II. 34.

begiere, v. a. (I. 68.) [Marmest af t. et T. begæhr en. 3. ældre D. gærnes, gærne v. A. S. gyrnian, geornian, cupere. N. € 3. give n. holl. gheeren.]

begrebles, adj. som sættes Begreber. — **Derat**: **Begrebleshed**, en.

Beiletid, en. Tiden, hvort man beiler t. ell. gior sig iltage f. at vinde et Fruentimmeres Klærlighed: Friertid. "Da brude t meget snart, hvad Beiletiden lover." Falster. **Beleirer**, en. pl. — e. den ell. de, som er t. Færd m. at beleire en Fæstning. **Beleirernes** Lab var stærre, end de Beleiredes.

Beraabelse, en. Gierningen, at beraabe sig p. noget. **Beraabelse** p. Andres Besning.

Berettigelse, en. Tilstanden at være berettigt. 2. Handlingen at berettig: Kongen holdt det f. raadeligt, at tilbagekalde denne Berettigelse.

Berigtigelse, en. Genbllingen af berigtige. 2. Dyplosning hvorved noget berigtiges; Rettelse.

Beskuellighed, en. Beslaffenheden af være beskuellig.

Bestillingsmand, en. Embedsmand. (noget foragtet.)

Besætning, en. (I. 83.) 4. en omsat Raad, især p. Klæder. Hun har taget Besætningen af Riolen.

Besættelse, en. (jvf. Besætning, 1.) For sinings Besættelse. B. af Diavelen. betone, v. a. 1. give i Udtalen en vis ell. flere Stavelser i et Ord et stærkere Tonehold; (accentuere.) 2. udtale et heelt Ord m. en vis Tone, give det en vis Charakter i Udtalen. Han betoner dette Ord f. stærkt. — Deraf: **Betoning, en.** Betoningelære, en. (nye D.)

Betvingelse, en. pl. — r. Stærningen af betvinge.

Beviskraft, en. bevisende Kraft ell. Evindighed. "Lovens Ord medføre ikke, at Tilstræelsen skal være uden al Beviskraft." A. Østb. — **Bevijssted, et.** Sted i et Skrift, hvorfra Bevis f. noget tages.

Devogter, en. pl. — e. den, som devogter Andet. Ved hvert Skridt havde hun ham til B. hi, (I. 87.) Ved denne Partikel burde været bemærket deas ikke islandsk, men sarske ell. tyske Oprindelse.

Bierg, et. = Biergbrug, et. (f. Ordb.) "Dette er Narsagen, hvorfors Staterne have gjort Biergbruget f. en offentlig Eieendom."

Schytte. — **Biergdrift, en.** forekommer i samme Bemærk. hos Schytte. Indv. Reg. II. 169. og Biergdyrking. sammest. II. 1-15. — **Biergfod, en.** den nederste Deel af et B. hvor Skraaningen begynder. **Biergfølk, et.** (I. 89.) 3. et Folk, der beboer et biergfult Land. **Bierghule, en.** p. som strækker sig ind i et Bierg. Naturlige **Bierghuler.** (i Møds. til Jordhuler.)

Bierghøide, en. 1. Sædemaalet af et ell. flere Bierge. 2. et Bierg ell. en Samling af Bierge, betragtede som en Dyphaining af Jordfladen. **Biergprædiken, en.** i vore Bibelovert. Christi Biergprædiken. **Biergstad, en.** (I. 89.) 2. Stad, i hvis Nærhed Biergværk drives. **Biergstaden** Kongsberg. **Biergstrog, et.** Strøget, Retningen af en Biergstade. **Biergvand, et.** 1. Vand, der samler sig i Gruber v. Biergværker. (Schytte.) 2. en Sø, Vandsamling p. et Bierg.

Billedarbeide, et. hvad der er udarbejdet som Billeder; Billedværk. Ophøiet Billedarbeide.

Billedverden, en. En Verden, som kun er til i Billedet, i Ideen; Ideverden, ideel Verden. (Gillchow. phil. Br. 165.)

Biekemand, pl. Mand, der høre under et Birk sammen. (D. Lov. I. 18. 1.)

Birkeret, en. 1. Ret og Rettergang i et Birk. 2. Lov ell. Anordning om Rettens Pleie i et Birk.

Bialteslag, et. den Deel af et Bindingsværks-Huus, som er imellem to Stolper.

Bialteslag, et. Sag af Blakker, som ligge jævnsides.

Biørnefinkte, en. Baglaaret af en sælbt og sønderstaaren Biørn. En roget Biørnefinkte.

Blaasarve, en. et eget Slags Farvestof t. Blaat, beredet af Koboltkalk. (Deraf: **Blaasarveværk, et.**)

Blaalyse, et. Et Slags meget brandbart Stof, som tillaves af Sælpeter, Nællkrud og Svovsel, og brænder m. en stærk hvitblaa ell. ogsaa anderledes farvet Røg. (benægteslid.)

blaa sort, adj. af en meget mørk, blaa lig fort Farve.

Bladhængsel, et. (I. 95. a.) Det her anførte Klaphængsel falder bort.

Blandingsvarer, n. s. pl. Blandingsgods. (Fordings Digte. II. 407.)

Blegetsoi, et. Løi, som er i Bleg. At lade sit Blegetsoi ligge ude om Natten.

Blindramme, en. hos Snekkere: en træk Ramme, hvorpaa et Kobber ell. Maleri sættes, f. at indsættes i den egentlige Ramme.

Blindtarm, en. (I. 97.) ikke: *intestinum rectum*; men *caecum*.

Blod, et. = **Blodbøg, en.** et Træ af Bøgens Slægt, udmærket v. dets Blade af en meget mørk Blodfarve. — **Blodomløb, et.** Blodets stabeige Løb i Nærerne. — **Blodregn, en.** Nedfald af rødfarvede Regner fra Luften, som man undertiden antog f. Blod. — **Blodfynd, en.** Blodfynd, ell. meget grov Svand; blodig Svand. — **Blodtab, et.** usædvanlig Afgang ell. Tab af Blod. "Blodtab af forfækkelige Saar."

Somvis om Afyndigh. S. 89. — **blodvant, adj. v.** vant t. at udgøde Blod ell. see det udgødes. "Mennisket er blodvant nu, en Martens Løve vorden." Foetsom. (Digte. II. 24.)

Blomst, en. = **Blomsteranlæg, et.** Et Blomsterquarteer, ell. en Samling af flere.

Blomsterbænk, en. Drivbænk t. Blomster. "Som læget i den varme Blomsterbænk."

Øhlsenskl. — **Blomsterølsker, en.** den, som nyder og opelsker Blomster. — **Blomsterglas, et.** S. til at sætte Blomster i. (Særliges: Blomsterkruffe, Blomsterpotte.)

Blomsterhængel, en. pl. — hængler. løse og hængende Blomsterkrands ell. Blomsterkrandsninger. (Øhlsenskl. Poet. Str. II. 395.) **blomsterfyndig, adj.** som er vel bekendt m. de Blomster, der dyrkes i Haven, og m. Maaden at pleie dem. **Blomstervært, en.** Vært, som opelskes kun f. dens Blomsters Etsid.

blodne v. a. 1. gjøre blod, blodgjøre. (f.

v. n. blodne; I. 104.) "De Stene, der blodnes ei af Slud." Bagg. (D. Værker. VII. 41.)

B. Bo, en. (I. 105.) her kunde tilføies: **Morbø**, **Endbo**: **Molbo**, **Tyibo**, **Bendelbo**. **Bog**, en. = **Bogmager**, en. den Bogfater, der driver Bogskriveri som et Haandsvært. (Rahb.) **Bogfamiler**, en. den, der lægger Bind p. at samle Bøger t. Gie.

Bogstav, et. = **Bogstavfølge**, en. d. s. f. **Bogstavorden**. — **Bogstavrække**, en. 1. en Række Bogstaver, særene ell. satte i et Trykkeri. 2. Alphabet: De østerlandste Sprog's **Bogstavrække**.

Bolsterblod, adj. meget blod, blod som et Bolster ell. Dyne. "Paa Kirkens brede, bolsterbløde Trappe." Bagg. II. Arb. I. 19.

Bolsterleie, et. Leie v. Bolster ell. Dyne.

Bomsadel, en. En stærkt udflyppet Sædel, m. en Bom ell. Forsikning foran og bag, imellem hvilke Rytteren sidder. (I Mødsætning t. den engelske og ungerske Sædel.)

Bonde, en. = **Bondekrig**, en. pl.-e. Dyrskandskrig, som føres af Bønder mod Landets Regjering. Den tredje **Bondekrig**. —

Bondeleg, en. (dobb. pl.) Leg, som er brugelig blandt Bønder. **Bondrystighed**, en. pl.-er. Enstighed, Glæde hos Bønder.

Bondevinde, en. (dobbelt pl.) en Vinde af Bøndestand. **Bondeflagter**, en. pl.-e. En Bonde, som er Slagter, og fører Klod t. Løvs i Kjøbstæderne. **bondestolt**, adj.

indtagen af Bondestolthed, ell. af den Uopdragens Stolthed. (Rahb.) **Bondesyssel**, en. pl.-syssler. **Bondearbejde**, **Bondegjerning**. **Bondefæder**, n. s. pl. Skit, Søder, som herse blandt Bønder. **Sævne Bondesæder**. **Bondeieneste**, en. ud. pl. I. hos en Bonde, i en Bøndegaard. At tage **Bondetiensete**.

Boran, et. i Lovsproget: Gjerningen at rane en andens Mand's Dvæg, Klæder, Raaben ell. andet Gods i hans Gaard. "At bøde for Boran." D. Lov. VI. 15. 3.

Bord, et. = **Borddækning**, en. Gjerningen at dække et Spisebord. **Bordflage**, en. og **Bordfløi**, en. bevægelig Deel, som kan tilføies et Bord (f. G. Spisebord.) **Bordgjæst**, en. den, som spiser v. en Andens Bord. En daglig **Bordgjæst**.

Borger, en. = **Borgerfiende**, en. den, der viser sig som en Fiende af Borgerne ell. den større Menighed af Folket i et Land. **borgerfiendst**, adj. fiendt imod, ell. stadeslig f. Medborgere. "Kjøbmandens borgerfiendste Enighandel." J. Bone. **Borgerhad**, et. en **Borgerfiendes Sindelag**. **Borgerfiarlighed**, en. I. **Borgeres K.** til deres Land. "Men **Borgerfiarligheden** vinder, og **Gustav** klæver f. sit Navn." Thaarup. **Borgerfrands**, en. sig. en udmærket **Borgeres Fædersøn**. (egentl. ligesom **Borgerfrøne**, om Romernes *corona civica*.) **Bor-**

gernød, en. almindelig Nød i en Stat og blandt dens Borgere. (Blochs Overf. af Synesius. 8.) = **Borgerinde**, en. en Kvinde, betragtet i hendes Forhold t. Fædrelandet og dets Borgere; (Müllers christel. Moral. S. 439.) forstillelig fra **Borgerffe**. (I. 112.)

Borgeier og **Borgherre**, en. den, som eier en Ridderborg ell. et Herresæde. (Eaas ledes: **Borgfrue**, **Borgfrøken**, o. fl.) **Borgvagt**, en. Vagt, som holdes v. en B. **Borgvægter**, en. **Taarnvægter** v. en Borg.

Borgmester ell. **Borgmestor**, en. (I. 111.) uagter dette er den hyppigste Strides maade af Ordet, finder man dog ogsaa (f. G. i nre Forordninger o. d.) **Borgermester**.

Bortfart, en. Gjerningen at fare bort; **Bortfard**.

Bortflytning, en. Handlingen at flytte bort (baade transit. og intrans.)

Bortførelse, en. og **Bortførel**, en. (I. 114.) Brugen har indført, at kun det første anvendes p. **Wennefer**, det andet oftest p. livløse Ting. Der var megen Tale om en ung Piges **Bortførelse**. **Krigsflørens Bortførel**.

Bortgiøvelse, en. Handlingen at bortgiøve, **bortgiøgle**, v. a. 1. bringe t. at glemme, bringe i Forglemmelse v. **Fias** og **Gjøgler**. "At man ogsaa her vilde stræbe at **bortgiøgle** en nyttig og vigtig Sandhed." Rahb. (Eilf. VII. 65.)

Bortkastelse, en. Handlingen at bortkaste. **Bortkierfel**, en. Handlingen at bortkiere. **bortløben**, partice. (f. løbe bort.) **De bortløbne Soldater**.

bortsværme, v. a. 1. hendirve i Svilt og Sværm. At **bortsværme** sine Ungdomsaa. **borttøe**, v. n. 1. tse bort. Sneen er **borttøet**.

Bortdeling, en. Gjerningen at bortdele. **Bovorm**, en. en lille almindelig Engdom hos Hesten, bestaaende i en Betændelsesbild, der sætter sig foran v. Bringen, v. den ene ell. den anden Side med Bovelbet.

Brakfure, en. Fløvsuren efter den første Pløining af en Brakmark. (f. **Vendefure**.)

Brakgrøft, en. Grøft, der anbringes til en Hovedgrøft og leder Vandet ind i denne. (Gierfings Landoc. I. 55.)

bramsfri, adj. som er, lever, udøves uden Bram.

Brand, en. = **Brandfib**, et. en Brandsder. (Bordings Skrifter. II. 414.) — **Brandsromt**, en. d. s. f. **Brandsted**, 2. — **Brands tromme**, en. **Tromme**, som tøres f. at tilskendeindre **Vaadecid**.

Brøbygning, en. Gjerningen at bygge, opføre en Bro.

Broderlighed, en. den Egenkab at være broderlig findet; **Broderfind**. "Manske v. Deeltagelse, v. **Tienstagtighed** og **Broderslighed**." Rahb. (D. Eilf. X. 471.)

Brud, et. (I. 123. b.) 5. Sted, hvor noget overbrødes. Stenen et fornet i Brudeket.

Brudeede, en. i ældre Danst b. f. f. Udstyr. (Ræmpen. Nærup's Ildg. IV. 159.)

Brugshøvd, en. Høvd p. Drugorettigheder (Servituter) ell. Erhvervelsen af Ret t. at bruge en Andens Ting, p. Grund af at man har udsøvt denne Raadighed i det lovbestemte Tidrum; mobf. **Kjendoms-høvd**.

Bryd, n. s. for: **Bryderi**, Besvar, Uleilighed. "Sigtet Paa, som du, er kun til Bryd og Sinder." **Kullin**. (Rahb. Ildg. S. 130.)

Bryst, et. (I. 127.) 3. [Det forekommer dog i enkelte Tilfælde ogsaa i Sing. f. G. Hun har lidt meget af Smertes i det ene Bryst, i det venstre Bryst. (Man siger ogsaa: Hun har Barn v. Brystet; hvor det dog kunde være Nr. 1.) Dertil hører Talemaaden: hun giver Bryst, giver selv Bryst o: Dc.]

brødig, adj. (af Brøde.) Rindig i en Forfælle. (seldent.) "Den, som brødig findes." **D. Lov**. IV. 1. 9.

Bueseng, en. Seng, uden Støtper, men m. en buedannet Overdeel. — **Bueskud**, et. (I. 132.) 3. saa langt som man kan strøde m. en Bue. (I denne Bemærkelse br. ikke Pileskud.)

Daabspagt, en. (I. 153. b.) den her ansførte Talemaade loder i Alm. "at bekræftes i sin Daabspagt."

Daabsliv, et. Et v. Daab og Handling udmærket, til handlende (practist) Virksomhed fornemmelig henvendt ell. opoffret Liv. (W.)

dadelfri, adj. som ikke fortlæner Dadel. Et dadelfrit Levnet.

Dadleslyst, en. Tilbøielighed t. at dable; (mindre stærkt Udtryk, end Dadleslyge.)

Dag; en. = **Dagglimt**, et. Dagbrækning, **Daggry**. "Over-Nattens Dampes stiger det første Dagglimt frem." **F. Guldb.** (Digte. 1803. II. 28.) **Dagliv**, et. det daglige Liv; ell. Livet, saaledes, som det sædvanligen, f. hver Enkelt især, ell. for en vis Classe Mennesker, banker ell. udvikler sig.

Dagregning ell. **Dagsregning**, en. daglig Regning ell. Afregning. = **Dagkost**, en. Føde ell. Kost, som er bestemt for, som gives Nogen f. en Dag. **Dagspost**, en. (jvf. **Dagpost**, I. 156. a.) den v. en vis Dag afgaaende ell. ankommende Post.

Dalstrøg, et. Strøg ell. Retning, som en Dal har. At følge **Dalstrøget**.

Damkuro, en. Kuro, hvori Ist bæres til og fra en Blegdam. (jvf. **Dam**, 3.)

Damp, en. = **Dampbaad**, en. et mindre **Dampfartoi**. **Dampfart**, en. Seilads v. Sielp af **Dampskibe**. **Dampkraft**, en. den

Byrde, en. (I. 138.) 1. Denne Bemærkelse (gestamen, sarcina, hvad Nogen bærer ell. kan bære p. ceengang) høres nu langt seldnere, end **Dragt** (undtagen i Zvland: en Byrren, Børring, Baaring, Børm, o: **Dragt**); hvortilmod Bemærkelsen 2: onus, moles, saavel egentlig, som figurl., er den almindeligste.

byrdelet, adj. som medfører en let Byrde, som ikke tvinger v. sin Byrde. "Den byrdelette Stionhedsvang." **Bagg**. (Daufana. I. 162.)

Bækrug, en. Eng, som dannes v. en glennemløbende Bæk; ligeledes **Kærg**. (Dalgaas om Ribe K. S. 14.)

Bængel, en. (I. 140.) er alt ansført under **Bængel**, som er den mest brugelige Strive-maade; men Forklaringen ved **Bængel**, 1. er fuldstændigere.

bøde, v. a. (I. 142. a.) 6. rigtigere: betage Hundnr (som hvilke gilde ikke bruges) Evne t. Forplantelse, v. at udføre indendige Dole.

Bølge, en. = **Bølgebugt**, en. bølgende Linie, **Bølgelinie**. "Min Kiortel svarer ti i sagte **Bølgebugter**." **Jacobi**. (Saml. Str. 282.) — **bølgerundet**, adj. rundet i en **Bølge**linie. "Hvad for saa deligt **bølgerundet** var." **Lode**. (Vort. Str. I. 298.) — **Bølgestum**, et. Stum, som oprørte **Bølger** frembringe. (**Jacobi**. saml. Str. S. 289.)

Kraft, hoormed udviklet **Damp** virker; **Dampens** Udvindingskraft. **Maskiner**, som drives, bevæges v. **Dampkraft**. **Dampvogn**, en. pl. - e. **Vogn**, som bevæges frem v. **Dampkraft**, v. en **Dampmaskine**.

Dandskærling, en. den som lærer **Dands**sen, især i en **Dandestole**.

Dandskrætte, en. En Række Folk, opstillede t. **Dands**. "De øverste Pladser i **Dandskrækten**." **Rahb**. III. VII. 58.

Dandskæftid, et. **Stridt**, som bruges i **Dands**, som passe t. **Dands**. At komme frem, træde frem i **Dandskæftid**.

Dandsføvelse, en. pl. **Dvelse** i **Dands**, p. en **Dandestole**.

Danebod, **Danegjeld**, **Danevirke**: Ord, som kunde have været ansførte I. 159. a. under **Dane**. Derimod kunde **Danefæ** helletere staae særskilt.

Danefonge. (I. 159. a.) det bør bemærkes, at Formen: **Danfonge** hos os er gammel (s. **Ræmpen**.) og ligesaa rigtig og brugelig; siem Former som **Danefonge**, **Dannerflag**, **Dannersprog** o. d. derimod ganske urigtige. (jvf. herom **Rast**; i **Stand**. Et. St. XVII. 99.)

Dannelighed, en. ud. pl. [af adj. **dannelselig**.] **Bestaaenheden** at være dannelselig; **Evne** t. at kunne dannes ell. modtage **Dannelse**. **Sprogetts** **Dannelighed**. (W.)

Delsingeled, et. Led i en løst Delling. (membra dividenda. Trefshaw.)

Dielalo, en. Kalv, som dier eller patter Koen. (Dlusfen. Randoc. 430.)

Dige, et. = Digeaabning, et. Aabning v. Digebrud. Digebygning, en. Digers Anlæg ell. Dysestet. Digeblade, en. den øverste Flade af et Dige. (I. Det h: k a m m.) Dige fod, en. og Dige grund, en. Foden ell. Grundvolden i. et Dige. (De i c h a n k e r, De i c h s u s.) Digeblædning, en. Digers udvendige Vedlædning. (De i c h l a g e.) Digeopsyn, et. Opsyn m. Diger og deres Vedligeholdelse. Digeopæl, en. P. som nedrammés v. Digers Anlæg. Digeoffat, en. S. som betales t. Digers Anlæg ell. Vedligeholdelse. Digesyn, et. Synsforretning, som foretages f. at undersøge Digers Tilstand. Digevei, en. Klovvei oven paa et Dige.

Digtesfrihed, en. Frihed til at digte ell. opfinde. (Rahbet.) Historikriveren har ingen Digtesfrihed. (Forstælligt fra Digtesfrihed.)

Dobbelt, adj. = Dobbeltgænger, en. En Person, der synes at kunne vise sig til samme Tid p. to Stæder. (Efter det L. og nyt, ligesom flere andre Sammens. Dobbeltthæne, Dobbelttegle, dobbeltfynet, som seer Stenstandene dobbelt, &c.)

Dommerkorn, et. Afgift i Korn, (ikke over en Skæppe af hver Saard) som af Bonderne ydes t. Herredsfogden eller Birkedommieren. (jvf. D. Lov. I. 5. 18.)

Donefangst, en. Fuglesfangst, som seer v. Doner.

Dosmer, en. I. 170. (I dagl. L. bruges ogsaa Dosmethoved, Dosmerpande, som Iqvemord.)

drabelig, adj. og adv. [maaskee af det L. t r e f f l i c h; ligesom det gl. d. dræbe, træsse.] ypperlig, mægtig; vigtig, betydelig. (Forældet; jvf. Vedels Særø. 54. 320. o. ff. Men bruges endnu ironisk: Det er en drabelig Karl. Det var en drabelig Heltægning!)

dragtvils, adv. (af Dragt, I.) i Dragter; ell. for hver Dragt især. At betale Bærene dragtvils.

Dreng, en. = Drengaar, pl. (I. 173.) 1. de Kar, hvori et Sødbarn er og kaldes Dreng. — Drengæld, en. den Alder, som indbefatter Drengaarene. — Drengeskole, en. En Skole; hvori kun Drengbørn oplæres (i Modsæt. t. Pigeskole.)

Drenkning, en. [I. drenke, I. 173.] 1. om Handlingen. 2. Drenkningen i Egget v: den v. Blommen hængende Rime.

Drif: (I. 174. b.) 3. (I denne Bemærkelse uden Artikel.)

drive, v. n. (I. 176.) Her mangler Brugen af dette Død. i Taleproget for; v. n. dryppe, ell. rettere: om en Dødsfald

langsomme Redstyden fra ell. langs ad et Legeme, især et saadant, der v. Indflugning er mærket m. Flugtigheden. Saakdes siger man: Bandet drev ned ad hans Keiseflæder. Hendes Klæder drev af Regnen. Eveden drev ned ad min Pande, ned ad Haaret. "Sun sidder v. den aabnede Dør, m. Lokker, drivende, gule." Ohlenschl. (Helge.)

Drivkraft, en. Kraft, hvorved noget drives frem; fremdrivende Kraft. (Drifts Naturl. 2 Udg. I. 513.)

drøne, v. n. I. 180. b. (I den samme Bemærk. som i det M. S. bruger Almuud det ogsaa om Døret.)

drøse, v. n. I. 181. a. = Drosler, en. (og i dagl. L. Drosespind, en.) en drøsefvorn Person.

duge, v. a. t. belægge m. en Dug, og særb. med Borddug. At duge Bordet. (Jettlig Digte. I. 321.)

dunke, v. n. I. 183. = Deraf: Dunken, en. "Dan føler en bestandig Dunken i Hovedet."

dunstoffri, adj. fri for Dunst, som er uden Dunster. En dunstoffri Luft.

Dunstrør, et. Rør, som anlægges i en Hugning ell. andenskebs, f. at bortlede Damp ell. fugtige Dunster. (Thaers Landsvecon. overf. III. 240.)

Duun, et. 2. det br. ogsaa om Plantebeie og andre Ting, der ligne Fuglens Duun. Duun p. Hagen. "De fløi som Lovetands Duun f. Blæst." Ohlenschl. (Helge.)

Dualeliv, et. Et dødt, uvirkeligt Liv, der henbringes ligesom i en Dødsstilstand. (S. Møller. Eidsfr. f. Th. II. 183.)

Dybhed, en. jvf. Dybde, I. 186. (Det første br. omtrent eensbetydende; men fields mere, og mest overført p. aandige Stenstands. Dybhed i Tanken, i Følelsen.)

Dybvod, et. (I. 186.) Dstere, ell. sædvanligen, forekommer Formen: Dybvod. (jvf. f. G. Enbeders Betragtning over Fiske og Fiskerier. 1792. S. 297. 98.)

dydfier, adj. som elsker Dyden, har Dyden kjær. "En dydfier Mand." F. Guldsberg. (Digte. 1803. II. 76.)

Dyr, et. = Dyrstiftelse, en. Stiftelse, Skabning af et Dyr ell. dyriske Væsen. "At forvandle sig t. hvilken Dyrstiftelse, de vilde." Balth. (histor. filosof. Unders. S. 537.)

Dyrvoogter, en. den, hvis Bestilling er at vogte Dyr; f. G. i Dyrhaver, ell. vilde Dyr i Dyrregaarde eller Dyrhuse (Menagerier.)

dystrende, v. n. 2. (af I. Dyst.) at rende Dyst. (særbet og usædvænl. men brugt af Rahbet.) "Lange løb det, som Ingen vilde vove at dystrende m. ham." D. Lill. XL. 181.

dødsaaet, adj. v. (af adj. død.) dødelig

saaret. "Da hun — sank i hans Faan, dødsaaeret og bleg." Berg. (best. Jfr. 153.)

Dødsstilhed, en. figurl. en høj Grad af Stilhed ell. Kollighed. "Den Dødsstilhed, der nogle Aar tidligere fandt Sted i vor Kirke." D. Ugekr. I. 75.

Dømmesfrihed, en. Frihed t. at dømmes,

t. at ytre sin Dom ell. Mening. "Samme Dømmesfrihed af (hos) Andre, som jeg selv havde brugt." D. Guldb. (Tanter om Wittorric. Fort.)

Dørsfals, en. Fals ell. Forbyhning i Ranten af Dørkarmen, hvort Døren pluts-

Edifigering, en. længere fortsat Stærking af en Bødse, som først har været undertaster Bttingtæringen.

Enrumstale, en. Samtale med een i Centrum. Nord. Brun. (Jonathan. S. 89. 114.)

Efterblomstring, en. sildigere Blomstring, efter den sædvanlige Blomstringsid. "En Periode, der frembragte en vigtig Efterblomstring ell. Efterhøst for den gamle romerske Literatur." Nord. Tidskr. IV. 318.

Efterdannelse, en. Handlingen at efterdanne noget. "Efterdannelse af efterlandst Sprogcharakter." M. (Nord. Tidskr. IV. 317.)

Efterdigter, en. En Digter uden elendommelig Aand, som kun efterligner andre Digtets Charakter og Tone. (M. Ord.) "Det bliver hos Efterdigterne, ell. de copierende episke Digtene, en trættende og kedsende Feil." M. (Forel. over den d. Poesie. I. 40.)

Efterhaands, adv. for: efterhaanden. "Dg efterhaands, som Vinen randt, hver Smerte og hver Grille strandt." Rahbet.

Efternavn, et. Eftermæle. "Et præstelig Efternavn." Borbing. II. 400. "Ulyskis Efterinde et evigt Efternavn af hele Verden faaer." Falster. Dvid. 139.

efterploie, v. a. 1. pløie en Jord p. ny, eller efter en tidligere Pløining. — Deraf: **Efterpløining**, en.

Efterstær, et. Et Farvestær, ell. Eysstær, som følger efter den egentl. Eysning. Et svagt Efterstær. "Dg blanded sig med Solens Efterstær." Ohlenschl.

Efterstaae, v. n. 3. (restere.) I. S. 205. forekommer ikke blot i partic. act. Saaledes i Ordspøget: "Tag det du faaer (af Skindneren) og kræv det, som efterstaaer." P. Syn. I. 148.

Efterstavelse, en. Stavelse, hvormed et afledt Ord af en vis Klasse sluttes (s. E. -bar, -hed, -lig, -som); i Modst. til Forstavelse. (I. 296.)

efstertegne, v. a. 1. efterligne i en Tegning. At eftertegne et Maleri, en Figur. — **Eftertegnning**, en. 1. Handlingen at eftertegne. 2. en Tegning, som er gjort efter en anden.

Eftertørst, en. Tørst, som vækkes v. forregaaende Nydelse af noget.

Ege, en. pl. Eger. (I. 206. b.) **Diulege**. **J. Speich** er. (Noget vilde skriv: en Teg

og Gialeeg. (Noth har: "Ege ell. Ege.") Analogien taler f. Ege, o: et Redskab, ell. noget som er af Ege; ligesom Ege. N. S. Ete, en. stadbundet Baad af Egeplanter.) **egebruun**, adj. som har Egetræets ell. det salmede Egelsøvs brune Farve. (S. Strøm.)

Egenvægt, **Egentynde**, en. forekommer hos J. Kraft (Mech. II. 442) for: specifik Vægt ell. Tyngde. (Vægtfolde. Drifed.)

Ekstov, en. = a.) ekstovslagen, adj. v. stærkt betagen af Ekstov; i høj Grad forestet. "Den ekstovslagne Kæmpe." Dhl. (Starkodder.) b.) Ekstovsleg, en. Ege, som forestete drive. (Grundtv.) Ekstovsnag, et. Nag t. een, som oprinder enten af forsmaaet Ekstov ell. Skindsnag. (Ingermann.) Ekstovsstavne, et. Stæde imellem forestete Personer. "En Seddel, hvort hun tilfagde ham et Ekstovsstavne." Rahb. (D. Tidskr. VII. 374.) ekstovsyg, adj. sig ell. meget stærkt betaget af E. "Det ekstovsyge Pierte."

Embæde, et. = Embædsdygtighed, en. Embædsduellighed. — **Embædsjord**, en. Brugsjord, der er henlagt t. et vist Embæde, som en Deel af Rønningen. — **Embædsmyndighed**, en. den Myndighed, som een har og som tilkommer ham i Følge hans Embæde. (Mynster.) D. Ugekr. I. 70. — **Embædsprog**, et. Sprog, Foredrag, som passer for og er sædvanligt i Embædsprister; Embædsstil. (M. Nord. Tidskr. IV.)

Emne: (ansført under **Lone**, I. 222. s. **Emne**.)

endeel, pron. indef. (jof. Deel, b.) et Antal af flere; (i Udtrykkets Grad imellem nogle og mange.) Det er endeel Aar siden. Der blev endeel tilovers. J. Har ere vi endeel flere, end i Fior. Han havde endeel (Folk) imod sig.

Endeligt, et. (I. 214.) [Jel. Endalykt, Slutning, Ende.]

Endesjel, et. Skiel f. Enden af en Naal e. d. (1558.) Ny d. Mag. VI. 137.

Endevirkning, en. endelig Virkning, sidste Afslutning. (L. Rothe. Nat. Betr. III. 9.)

Endekammer, **Endeværelse**, et. Kammer, Værelse, som een behøver alene (der f. E. hvor flere flere have Værelse tilfælles.)

Endmærke. (I. 215. a.) Naakste oprin-

bestigen: Endemærke. 361. Endimørk, yderrste Grændse.

Encvandring, en. Vandring, som man gjør allene, uden ledsagelse. "Ildt, i min Encvandringss første Dage i Tagret jeg udbrød." F. Guldberg. (Digte. 1803. I. 314.)

Eng, en. I. 216. [361. Engi, Eingi.]

Enkelt. I. 217. = Enkeltbed, en. 1. ud.

Faar, et. = Faarehold, et. den Gierning ell. Søffel, at høide og tillægge Faar. Dlusfen. (Landoec. 440. jvf. Drdb. I. 223. b.) — Faarehyrde, en. D. som vogter Faar. Faareuld, en. Uld af sulvorne Faar (Modst. til Lammeuld.)

Fadbinder, en. findes undertiden (men fielden) brugt for: Bødker.

Fadstaver, pl. (ell. Fadestaver. Akr. Av. 1815. 260.) d. f. s. Løndestaver.

Farvestøv, et. farvet Støv, S. som meddeles Farve. Sommerfuglenes Farvestøv. fedhalet, adj. forsynet m. en fed Hale, ell. hvis Hale har en usædvanlig Mængde af Fedt. Fedhalede Faar. (Dussen. Landoec. S. 438.)

feil, adj. (I. 235. b.) = Feilskrift, en.

1. Gierningen at skrive fell. 2. en urigtig Skrift; noget, som er urigtig skrevet. Feilskød, et. urigtigt Stød (f. G. i Billard.) — Feiltryk. (Feilrentning) en. urigtig, mislykket Rentning. Ved Feiltryk er dette Arf blevet reent ubrugeligt. — feiltrykt, adj. v. urigtig trykt. Et feiltrykt Arf.

Fjillflo, ell. Fjillflov, en. et Redskab, dannet som en Tang, hvis Ræver sammensholdes m. en Strue, hvori de Ting, man vil file, indspændes. En Fjillflo holdes i Haanden, og er egentlig en løs Skruetastik, da denne derimod er fastet i. Værktøisten.

Fingerregning, en. Regning, som sker v. at tælle p. Fingrene. (Brunsmunds fedssevarende Cal. 171.)

Fist, en. = Fisteftag, en. Dag, paa hvilken der spises Fisteftag; (modf. Riødsdag.) Fisteftade, et. Sted, hvor Bunds garn udstattes, og Fisteri m. samme drives (f. G. i Almsfjorden.) jvf. Reser. 24 Mai. 1737. "Fisteftader, hvoraf stattes og stilsdes." Reser. 2 Jan. 1740. Fisteftende, en. Fiende, som vdes af Fisteftangst. (f. Gr. i Nordlandene i Norge. Fr. 10 Jun. 1710.)

Fiader, ch. (I. 243. x.) [Bemærkelsen 2, er optagen efter det X. F eder (elater, spira) og holdes i Alm. for samme Ord, som Fiader, penna, pluma. — Bemærk. 3, (som nu dog er forealdet) er derimod det 361. fiötur, compages, vinculum; hvoraf fiötra, læntabinde.]

fleer, adj. = fleertydig, adj. som kan udtydes, forklares p. flere Maader, i meer

pl. den Egenstaf, at være enkelt. (X. Einfa chheit.) 2. pl.-er. enkelt Deel af et Heelt. (X. Einzelheit.) At gennemgaae alle Enkeltbeder.

Erkedegn, en. en af de ypperste geistlige Bærdigheder i et catholisk Domcapitel. (Archidiaconus.)

Erkehertugdømme, et. en Erkehertugs Stat.

end een Bemærkelse. — Deras: Fleertydig, en.

Flod, en. = Flodfiskeri, en. F. som drives i Floder. Flodguld, et. Guldstøv, som faars v. Udvaskning af Flodsand. — Flodskib, et. Skib, som bruges ell. er brugeligt t. Sejlads p. Floder.

flytte, v. a. og n. = flytrelig, adj. som kan flyttes. Flytteligt Gods.

flyve, v. n. = Flyvehede, en. pludselig opstaaet Hebe i Legemet. Flyveredskab, et. Redskab, hvorved det bliver muligt at flyve.

Fløiel, et. = Fløielsberste, en. En meget blød Berste, som bruges t. Fløiel og lignende fint Tol. — Fløielgræs, en. (uegentlig) Navn v. et Slags sijn Meelgræs, som toges m. Smør.

Fod, en. = Fodstreen, en. Sten, der lægges under Fodtræet i Bygninger. — Fodsved, en. sædvanlig og vedvarende Svøb, som en har p. Fødderne.

Foder, et. = Foderdyrkning, en. Dyrtning af Foderurter. "Foderdyrkning maatte forbindes m. Kornavl." Dussen. Landoec. 407.

Foderturn, en. R. hvori Foder frembæres; (ligeheds: Fodertrum.) Foderløst, et. Løst, hvor F. glemmes.

Fold, et. I. 255. b. [pidrift mængden i alle danske Ordbooger.] et Ord, (egentl. d. f. f. Fold, plica) der (ligesom X. S. -seald, G. -sald, L. -faltig og -falt) betegner Gientagelse ell. Fleerhed. I ældre Skriften forekommer f. Gr. (ligesom i det Engelske) to-fold, tre-fold, som adjekt. Udtryk, ell. hvor man nu vil sige tvøfoldig, trefoldig.

— Derimod br. nu Udtrykket Fold kun om den høfede Svøds Mængde, i Forhold t. Udsæden. Man siger f. Gr. hvor mange Fold har Rugen givet? Svøden giver i denne Egn over 10 Fold. Jeg faaer neevne to Fold af Udsæden. [Endstændt Formen her synes substantioist, er Begrebet dog abjectivist; her menes: ti-fold Svø.] Føvrigt bruges nu, i Gr. for -fold den adj. Endelise foldig. jvf. enfoldig, mangfoldig, tvøfoldig, og fl.

foldet, adj. som har Folder. Et foldet Blad. Riolen er f. meget foldet.

Folk, et. = Folkedigter, en. D. hvis Verse er stiftet t. Læsning f. Folket ell. Alsmuen; ell. som har levet i en Fødsalter,

de Digtekonst en endnu var udbannet. "De ældre Berder eller Folkedigtere." *M.* Folkkerigdom, en. En stor, betydelig Mængde af Folk. Folkkerighed, en. Bestaffenheden at være folkkerig. I et lidet Land kan der findes Folkkerighed, om man end ikke kan tillægge det Folkkerigdom. — Folkstamme, en. En Stamme eller Folkelægt, hvoraf et eller flere beslagtede Folk have deres Udspring. Den germaniske Folkstamme. Udsøde Folkstammer.

Forbov, en. (f. Bov, 1.) den forreste Deel af en Bov, nærmest Kryset.

Forbrøderste, en. Et Uvindskot, der har begaaet en Forbrøderste.

foregribe, v. a. 3. komme i Fortiøbet; forekomme. At foregribe een i noget (som han havde betænkt at gjøre, at udsøge.) — Deraf: Foregribelse, en.

Foreskælse, en. (l. 268.) høres i Talesproget; men ikke Foreskæning.

foregrebs, adv. med Rettighed t. at tage Brug ell. Besiddelse af noget, fremfor enhver anden. "Om en Stipper fragter sit Etid foregrebs t. Nogen." *D. Lov. IV. 2. 8.*

foregrene sig, v. roc. 1. egentl. dele, sprede sig i Grene (og figurl. dele sig i Underafdelinger.) Deraf: Foregrening, en. pl.-er. (Ane D.)

forhuffte sig, v. roc. (l. 276. b.) egentlig: tage fell i det, man troer at huffte; ikke huffte det rette.

Formetov ell. Formtorv, en. pl. d. f. Stetstov, som dannes i en Form. (Duffsen.)

Sorrettingsmand, en. (l. 290.) egentlig og rigtigere: den, hvis Arbejde ikke løser m. legemlig Anstrengelse, hvis Synter meer ell. mindre forede aandelige Fæstets Anvendelse. (Saaledes modsat: Arbeidsmand og Saandværksmand.)

Forudsagn, et. noget, der forudsiges; Forudsigelse. (*L. Rothe. Nat. Betr. l. 262.*)

forære, v. a. (l. 307. a.) I ældre Skr. (hos *X. Wedel f. Gr.*) findes: at forære een med noget; hvilket hentyder p. den oprindelige Beskyning: (være h'ren) give en Høderstien.

Sörøvelse, en. foregaaende Øvelse. "Anførselens Forberedelse" og "Sörøvelser." *Blachs Synes. S. 49.*

fremarbejde, v. a. bringe frem, bringe f. Dagen v. Arbejde. "Sikke Rigdomme, der lode sig fremkalde og fremarbejde af en Ager,

som endnu laas væssen udbrøet." *M.* (Foreskræsn. over d. Poes. l. 277.)

frembylle, v. a. 1. frembringe i det Udsortes, v. Østleri; give Skin af. En frembyllet Deeltagelse. "Det rent Sandhedspræg, der aldrig v. nogen Konst kan frembylles." *M.*

Frietid, en. d. f. f. Beiletid. (i Suppl.) Frostrog, en. kaldes (sær i Norge) en om Vinteren af Jorden opstigende Damp ell. Taage. (*Kellhan. Reise i Finn. 1831. S. 176.*)

Frugthøst, en. Indhøstning af Frugter. (I Nødsf. til Blomstehøst. *M.* Forel. over d. Poesie. l. 274.)

Frugtkød, et. den spiselige bløde Deel af visse Trærts Frugt. Skallen, Frugtkios det og Stenen.

Frydeblus, et. Blus, som tændes i en glædelig Antænding; Glædesild. "Hans Frydeblus er Staders Brand." *Thaarup.*

fryse, v. n. = Frysen, Frysoning, en. det, at fryse. Vandets Frysoning.

Fros, et. (semen.) Det usædvaant. Flertal forekommer hos Sneedors. "De Fros, som bleve nedlagte i Jorden, og af hvilke de udspre." *Patr. Tilst. II. 1. S. 247.*

Fursstrimmel, en. d. f. f. Pløiestrimmel. (Dalgas om Ribe X. S. 84.)

Fyldingsed, en. i Lovsproget: den G, som den Bestiaalne skal aflægge paa, at de stiaalne Koster ere ham frakomme imod hans Vidende og Vilk. (jof. *D. L. VI. 17. 8—10. Fr. 21 Mal. 1751. m. fl.*)

Sælde, en. Windsælde. *D. Lov. VI. 17. 28.*

Sælleskion, et. i Sproglæren: det v. Aristikelen (Aisnorødet) "en" betegne grammatikalise Aisn i det danske Sprog, hvort Santion og Huntion finde sammen. (Blach b. Sproglær. S. 76.)

Sællesnavn, et. Navn som er fælles f. flere (f. G. Arter af en Slægt ell. Klasse.)

Færmarke, et. Mærke, som Gieren har p. sit Dvæg; Dvægmærke. (*D. Lov. VI. 17. 18.*)

Fæstemølle, en. pl.-r. *M.* som gen har i Fæste af Gieren f. en bestemt Afgift (ligesom Fæstegaard, Fæstehuus.) — Fæstemølle, en. den som har en Mølle i Fæste.

Følge, en. l. 338. b. = følgeret, adj. br. ligesom følgerigtig; og af dette: Følgerigtighed, en.

Gaadeklogt, en. Klogt, Skilthed til at giærte Gaader. (Grundtvig.)

Gaardlod, en. den t. en Bondegaard udslette og hørende Jordlod. (*J. Døys. Stat. Ven. III. 227.*)

Gaas, en. = Gaasepige, en. *P.* som vogter Gæs p. Marken. Gaasetiende, en.

Tiende, som ydes af Gæs. Gaasepige, pl. (l. 346. b.) 3. det br. ogsaa (efter det Tødske) om Legnet, (") hvorved man i Skrifter udmarker en anden Författers Ord.

Gadejunker, en. Et ungt arvelöst Mandfolk, der sætter sin Aie i at vise sig prantet v. Gader og offentlige Steder. (l. Gaderstryger.) "En kibenhavnst Gadejunker,

som har giftet sig m. en af samme Stads Klubgubinder." Rahb. (D. Tilst. VI. 419.)

Gaffeldræt, et. Indrætnings og Løst, hvori en Pøst trækker f. en Genspændervogn. (Thaers Landoc. v. Drewsen. III. 46.)

Garvestof, et. de sammensnærende Bestanddele i visse Legemer, som gixte dem tlenlige t. Garvemiddel. (Thaers Landoc. v. Drewsen. III. S. 111.)

Gede, en. hos Stibstømmermænd: en Benævnelse p. en Deel af Træets Bed, og d. s. f. Hvidved. I. 476. b, (Archiv f. Søværnen. III. 220. 227.)

Gienkaldelighed, en. Bestaffenheden at kunne gienkaldes, at være gienkaldelig. (A. Disteb.)

giennemføre, v. a. 1. trække Furer, heelt igjennem. (Schouw.)

giennemleve, v. a. 1. leve t. Enden af (et Lidsrum.) "Sammenligne vi dette vort Liv m. den hele Tid, vi skulle gennemleve." Rynsker.

giennemtegne, v. a. 1. hos Malere: afskrive Hovedtrækkene i et Materi p. et gienemsligt Papir, der lægges ovenpaa samme. — Gienemtegning, en. pl. — er. 1. Handlingen at gienemtegne. 2. en saales des udført Tegning.

Giermingssted, et. Sted, hvor en Gierning er foretaget; eller (oftest) hvor noget ulovligt er begaaet.

Giesteskud, en. kaldtes en Afgift, som fremmede Kræmmere betalte i Kiebsstedene, for Tilladelse at udsaae med og sælge deres Varer i aaben Bod. (D. Lov. III. 8. 8.)
glane, v. n. I. 376. (bruges i Skotland.)

Haabrig, adj. som har stærkt Haab, som altid haaber godt. (Perg befr. 3fr. 93.)

Haandviser, en. henviende Tegning i Besger; ell. Belviser, dannet som en Haand. "De Haandvisere, man p. nogle Steder finder opreiste, f. at vise de Forbigaaende p. rette Veie." Rahb. (D. Tilst. VI. 459.)

Haansoord, et. haanende, Andre vanderende Ord. "Det Haansoord, hvilket hiin undsluppet var." Fibigers Soghoft.

Haarbælte, et. B. af Haar; f. Er. et saadant, som Munte, eller Andre af den saadreste Leo, bære til Pøententse. (cilicium.)
hærdsaltet, adj. om en vis Saltning af Sild. Nord. Brun. Digte. S. 58.

Hægefors, et. K. hvis deelte ell. splittede Under gaar ud i to Hæger.

Sals, en. 5. Salsen p. nogle Sæll (Kaa-sell, Stagsell) kaldes det Drog, hvormed Stiebarmen hales f. at stramme Sæll, at Winden kan gribe det (hvilket kaldes at halve Sæll. jvf. Skiede.)

Handelsbaand, et. pl. d. f. Indstrænkning, Tvang, som paalægges Handelen; **Handelstrvang**.

Dansk Ordbog. II.

grime, v. a. 1. forsøge m. Grime, lægge Grime paa. (usåbrant.) "Jen sadde selv og grimede Pøsten." Baggelsen. (Thora. 1ste Sang.)

grumme, af grum. (I. 392. a.) bruges i dagl. T. og Almuesproget, ligesom Kionne. (Jvf. Müllers d. Ennon. II. S. 11.)
Man siger ikke allene: "Jen sit en grumme Hob Penge;" men: "Det er ret en grumme Dreng!" o: modig, uforslig.

grundsætte, v. a. 3. sætte p. Grund. (om Stibe.)

grundærlig, adj. meget ærlig, fuldkommen ærlig. (ligesom grundgod, grundslærd, og fl.)

Grændeland, et. Land ell. Landstak, som ligger p. Grændsen af eet Rige mod et andet. "Et Grændeland, som danner Dvergangen imellem to, v. Forfatning aldeles adskilte Lande." Waagnesstr. f. Lit. IX. 160.

Grændsepost, en. Vagtpost v. et Lands Grændser. "De fulgte ham fra een Grændsepost t. en anden." D. Walling.

Græsdrift, en. Mark, hvor Dvæg drives og holdes p. Græs. (Kampmann. Dvers. af Birg. om Landbr. 98.)

Græsliste, et. Mark, som bruges t. Græsning Ristevillig m. en anden. "Denne hele Stevstrætning blev gjort t. Græsliste m. det store Dverdreu." Bændz om Rønninge Sogn. 44.

Guldhuuskasse, en. En tilforn brugelig Benævnelse p. et vist Slags smaa Haarpunge. (Ophenshl. Dvers. af Deinhardtsteins Garrid.)

Handelsflag, et. Flag, som Handelsstibe føre. (Modiæta. til Krigsflag.) "Saa sølge Fred dit Handelsflag." Nord. Brun.

Harvøling, en. sval ell. sølig Luft, der kommer fra Havet, som Havets Nærhed medfører. (Athene. IV. 19.)

Havnetid, en. den Tid p. Dagen, da Stibe kunne ankre i en Pavn, som har Ebbe og Flob; ell. da Indløbet er aabent, Havnen ikke lukket.

Hedesaar, et. en Faareart, der især har hlemme i Bede-Egne. Det ydste Hedesaar. (Dlusfen. Landoc. 439.)

Hællfygge, en. d. f. f., Kiærnesfygge. (f. bedre Ord og Hællfygge.)

Hælltag, et. Et Huustag, som t. begge Sider har straae Tagflader. Jvf. Hælltag.

Hællehuus, et. Huus v. Hørfabrik, hvor Dørrrens Hægling foretages i det Støde. (Dlusfen. oec. Ann. IX. 245.)

hællehvas, adj. hvas som en Hælle; meget stærk. (Aræboe. Heraem. 241.)

helle, v. a. 1. i Stibesproget: forbinde svære Long p. en vis Maade. "At helle

Bærpetroffer *sgmmen.* Schneiders *Billedning.* S. 78.

henboie, v. a. 1. (I. 431.) i egentlig Bemarkelse: boie hen over. Grenen var henboiet over Vanden. "Gentykt over ham henboiet, trillet v. Bestuelſen." S. Stafseidr. (Nye Digte, 146.)

henegne, v. a. 1. anvende paa, henseere til. "Naturlæren, henegnet paa det menneskelige Legems Tilstand." Gillschow. (Phil. Dr. 334.; seldent; dog ogsaa hos Ryere.)

hidtilværende, adj. v. (I. 442. b.) som indtil den nærværende Tid har været, har fundet Sted, været i Virksomhed, o. d. **Sædvanlig** m. Bibeleg om, at Tingene ikke mere er, ell. snart skal ophøre at være. Den hidtilværende Opsynsmand skal afsaae. (I. bis her ig.)

hiemsfærdig, adj. (s. adv. hiem. I. 444. a.) færdig t. at drage hjem, rede t. hjemfærd.

Silden, **Sildning**, *en.* (I. 448. b.) Stærningen at hilde.

Simmelhøide, *en.* En for det blotte Øie umaalelig Høide; Størstimmekens, ell. **Wetherhimmelens** Høide. (s. himmelhøi.) "Dy glimter set bnn i Simmelhøiden over Jordens Tuer." Bagg. (Danſana. I. 16.)

Juldreining, *en.* et Huls Omdreining, ell. Omsving, Omdreining i Kredts.

Størnetag, *et.* Tag p. et Hjørnehus, som derfor har en v. Husets Form bestemt særegen Dannelse.

Søbsætning, *en.* Stærningen at sætte ell. reise noget i en samlet Høb. (Duffen.)

Softvang, *en.* Svæng, som Postivet medfører. (Rehbet.)

Sørnkloft, n. s. en Svagheit i Bøstens Hø, hvorefter denne faaer en Kloft, der gaar nedensfra op t. Kronen.

hovedsvag, adj. svag i Hovedet, ell. af Hoved (Forstand); svaghovedet. "Stærtes svg og hovedsvag." Bagg.

Jisbunden, adj. v. bunden v. Frostens, størket t. Jis. "Naar den iisbundne Bøide smelter." Duffen. (Dec. Ann. X. 205.)

Ildstedskat, *en.* Stat, som paalægges efter Antallet af Ildsteder i Husene; Arnestat.

Indersøm, *en.* Søm, der er syet saaledes, at den vender indad p. Løiet.

Jord, *en.* = **Jorddannelse**, *en.* Jordles gemets Dannelse t. dets nuværende Form (Geogenie.) X. Rothe. Nat. Betr. III. 29. (Deraf: **Jorddannelse**slære.) **Jordleges** m. *et.* (I. 538. b.) 3. Jordkloben, betragtes som et physisk Legeme. (X. Rothe om Jorden. 94.)

Jorddryg, *en.* d. s. f. **Landdryg**; ell. om en mindre hoi og betydelig, dog i Længden udstrakt Jordforhøining. (D. Luffen. Dec. Ann. X. 205.) **Jordfkygge**,

Jovslag, *et.* Slag af et Dyrs Hov. Lyden af Bøstens Jovslag.

hudagtig, adj. som har Liighed m. en Hud. Et hudagtigt Svøb.

Sulke, *en.* (I. 466. b.) dette Ord (Sulke, Sulle, Sylke) er egentlig jydsk; og Sulle (I. 482. a.) maaskee ikke nøagtigt nok jordskaret. Begge Artikler kunne i denne Ord. helst bortfalde.

Sundesyge, *en.* Sygdom, som Hunde kunne være underkastede; særd. en vis, smitsom Syge hos Hundene.

Suulglas, *et.* huuulstbet (convex) Glas (t. Brillen f; E. ell. i et huuulspeil.)

Suus, *et.* = **Suusdaab**, *en.* Daab, som ikke stæer i Kirken; **Piemmedaab**. (Nyt Nybr. oec. Bibl. IX. 93.) **huuskoldt**, adj. koldt inde i Huset (om de Tider p. Aaret, da man har Suuskulde, ell. føler det koldere i Huset, end i fri Luft. Egentl. et nordt. Udtryk.) **Suusfreds**, *en.* Familiefreds. **Suusoven**, *en.* den, som er fortrøllig Ven af en Familie, og ofte besøger den.

Svaldyr, *et.* pl. d. i. en Classe af Pattedyr, som føde levende Uægter, og altid leve i Havet. Cetacea.

hvidpibet, adj. kaldes Lemmer, som har den Feil, at der fra dets Knæler har sat sig nedad i Trepletene et Slags Skimmel ell. Svamp. (Arch. f. Søværn. III. 234.)

Svirevelde, *et.* pl. d. f. i Naturlæren: de med Ryghvirvel (Rugrad) forsynede Dyr: animalia vertebrata. Modsat: hvirevellelse Dyr.

Syggelighed, *en.* (I. 480.) Bestaaffenheden (ved et Suus ell. Børelse) at være hysggesigt.

Syttebygning, *en.* Stærningen at bygge ell. opsere en Pntte. "Bøverens Syttebygning." L. Smith.

Sængeseng, *en.* En ophængt og færvende Seng; en Sængestole.

en. **Jordklobens** Slagge, som frembrinæet Maanesformørelse. "Naar Maanen træder ind i den langt større Jordfkygge."

Juletræ, *et.* Et Træ, ell. en Green, især af Naaletræer, som man Juleaften sætter ens i og behænger m. Legetoi f. at more Børn. (Nyt D. og ny Etik.)

Jævnlinie, *en.* (I. 542. b.) Ordet br. ogsaa; og oftere, om den horizontale ell. vandrette Linie, anvendt f. E. paa Høiders Maal. Huset ligger i Jævnlinie m. Væfens Top, i Jævnlinie m. Bøndet. (au niveau de.)

Jævnumaal, *et.* (I. 542. b.) 2. harmonisk, ligeligt Forhold imellem Delene i et Deelt; Proportion. (X. Eben m a a f.) "Etianhedens Jævnumaal." W. (Woth bruger: Jævndannelse.)

Kalkfarve, en. Farve blandet m. Kalkvand. At male, anstryge en Væg m. Kalkfarve.

Kampvraab og Kampstrig, et. Krigsvraab, Krigsstrig. "Styndende frem t. Kamp, og vakte det rædsomme Kampstrig." Ribigers Homer.

Karlvooren, adj. v. fuldvooren, mandvooren. (Grundtvig. Prøver af Skro og Snorre. S. 8.)

Kavle, en. pl.-r. paa Fiskernet: d. s. f. Slydholt ell. Slodholt. (Ambergs Ordb.)

Keisergaard, en. keiserligt Slot (Resident's.) Grundtv.

Keiserable, et. Et Slags Væb. (L. Kaiserapfel. Nyt phys. oec. Bibl. V. S. 441.)

Kirkehoitid, en. Fæst, som helligholdes i en Kirke (ell. til Minde om en Kirkes Indvielse.) "Den store Kirkehoitids Dage." Rahb.

Kiøstfedgods, et. (I. 569. b.) er ikke blot Gøds ell. Jord, som tilhører Kiøstskaden som Mnighed (o: Kiøstfæjrd, Kiøstfæjrdor; men i Kvsproget forstaars der ved overhovedet (s. G. D. I. 24. 25. V. 3. 4.) puus ell. Forbedendom i en K., som hører til en K., eller eies af Borgere; i Modsetn. til at anden Jord ell. Lands eiendom.

Kiødmorter, en. En Morter, sædvanlig af Træ ell. Sten, t. at støde Kiøstdei i.

Kiøttenvogn, en. B. hvorpaa de Ting føres, som høre t. en fornem Herres Kiøststøcken ell. Fæltstøcken.

Kiørefærdig, adj. færdig t. at kiøre. "En Bonde, som, endog Kiørefærdig, begav sin Kiøise." Junge om Nordstjell. S. 341.

Laar, et. (I. 631. a.) 2. Laaret p. en Leer: det udskaaende Strkke Jern p. Leen, hvorom Leeringen sættes, s. at sætte Leen t. Leedraget.

Land, et. = Landdeel, en. En Deel af Landet ell. Landjorden. "Landdele have kunnet styrte ind." L. Rothe. = landleds, adv. til Lands, over Land. (modsat: søleds.) **Landlæg**, et. Læg, ell. Distriet af dem, hvort Landet m. Hensyn t. Udstrivning af Krigssolk s. Landhæren er inddeelt; i Modf. til Sølæg. (Mandir d. Landv. R. s. Læg. I. 99.) **Landviind**, en. I. 637. b. (rettere: "Wind, som blæser fra Landet ud imod Søvet; modsat Søviind.") = Landshylding, en. En Fortsættelse af det hele Land v. Eendobud. — **Landsmynt**, en. Mynt, som er gældende over et heelt Land.

Leer, en. = LeerNap, en. de krummede Haandgreb p. LeerKæstet. • **Leetoi**, et. falsk

Løve, en. I. 581. a. (jvf. ogsaa Dragflaa. I. 171. b.)

Flæde, v. n. I. 583. b. = Heraf det i Tale sproget nylig opkomne: Flædelig, adj. som flæder godt. En Flædelig Dragt.

Knagbro, en. (jvf. Knag. I. 585.) et Slags Træbroet, som brugtes i ældre Tider. **Knase**, v. n. (I. 586.) det forekommer vel ogsaa i act. Bemærkelse, stændt sielndere. At knase noget imellem Tænderne. "Den (Stenen) knaser omsiggende - Offerbeem." Dhlenschl.

Konst, ey. = Konstfabning, en. noget som er frembragt v. Konst; et Konstværk. **Konstvirkning**, en. B. af Konsten ell. af et Konstværk. "Eufelte Stionheber og Konstvirkinger."

Korttonet, adj. som har, som fordrer et kort Tonehold. (modsat: langtonet. I. 639.)

Kraft, en. = Kraftanstrengelse, en. anstrengt Anvendelse af en Kraft. "Ved sætles K." — **Kraftord**, et. Ord, hvort ligeser særdeles Fynd og Eftertryk. (Müller om det isl. Spr. 28.) **Kraftudvikling**, en. efterhaanden tiltagende Ytring af en Kraft.

Krage (ell. Krag) en. pl. Krager. I. 606. a. Den her anførte 2den Bemærkelse maa ganske afvikles fra den første. (Det ældgamle Ord Krage br. endnu i Provindsferne, og tillige i samme Bemærkelse som Krageträ.)

Kunne. (I. 626.) 2. a. Hertill hører Talemaaden: at kunne med noget (have Indsigt ell. Færdighed i) som endnu, stændt sielndere, høres i d. Tale. Hun kan noget med Stræbberstening. "So kan ikke med Sædel, thi hun rider sielden." Drdspr.

Kystflod, en. En Flod, der udpræluger i en ikke lang Afstand fra en Kyst.

des Leen tilligemed Skaff, Ring, m. m. (ligesom Pibetoi, Kiøretoi, Seletoi, o. d. jvf. Meierede.)

Legeselskab, et. S. som deeltager i en Leg; Selskab af Legebrødre ell. Legeøstte.

Liimsvamp, en. Et Slags S. som vorer p. støvet Bøgered, og hvoraf en Art Klum kan toges. (v. Aph. Nat. Hist.)

Livsvarme, en. den Varme, der findes hos levende Væsener m. varmt Blod.

Løstfætte, et. det, hvormed et Koft er bedækket ell. beklædt. Et Løstfætte af Sids.

Lovbrud, et. Dvertrædelig af Loven.

"At anlages for Lovbrud." Grundtvig. **lunegod**, adj. som ikke er god af Charakter eller Grundfæstninger; men lunevild, ell. i Følge Indsats og Lune. (Suhm.)

Lunge, en. = Lungebrot, et. Lungens Udtræden af dens naturlige Leie, uden Sændertrivelse. (hernia pulmonalis. Herholdt.)

Lungfeaar, et. Saar i Lungen, enten af udoortes Vold, ell. indvoortes Eegdom.
Lyosky, en. (I. 684.) Sky, (Skjsamling, Duntstredes) som indeholder Lyosstof, udstraaler Lyd. Mogle antage Solen s. et mørkt Legeme, omgivet af Lyoskyer.

Maanelegeme, et. Maanen, betragtet som Himmellegeme. "Sele Maanelegemets Mørkthed." J. Kothe. (Nat. Betr. I. 207.)
maanemørk, adj. Ikke oplyst af Maanen, ikke maaneløs. "Matten var maanemørk, men Himlen klærnetklar." N. Brun. (Jonashtan. S. 143.)

Magestykke, et. Et enkelt Stykke, en enkelt Giensstand, der er, ell. anvendes, anbringes som Mage t. en anden. (Fr. pendant.) "De to følgende Digte ere ligesom Magestykker." Abrahamson. (L. Gftr. 1791. S. 766.)

maiklædt, adj. v. beklædt m. Mal ell. grant og ungt Lev. "Dg maiklædt stod den græffe Marmorstene." Mhl.

Malkegang, en. Gang ell. Gaaen, som foretages til ell. fra Stedet, hvor man maler Dvæg. "Denne Stodfrugt, som hun fra Malkegangen medbragte t. hendes Faader." Pram. (Digt. Arbejder. I. 354.)

mangetydig, adj. som kan tydes, udlægges, fortolkes p. mange Maader. "Er mangetydigt Ord." (Kahb. D. I. VII. 23.)

Markmodding, en. M. der samles i Marken af udfiørt Giødning. (Dalgas om Ribe K. 101.)

Marv, en. = Marvolie, en. Olie, som tilberedes af doriist Marv. Marvopære, en. et Slags Sommerpære. (bergamotte d'isle.) Ny Bibl. f. Phyl. V. 443. Marvfiore, en. i Stikbetømmer: d. s. f. Kiærnesfiore. (s. dette Ord.) Marvsæbe, en. Sæbe, hvortil Marv anvendes i Stedet f. Saig e. d. (Møller pharmac. Haandb. 99.)
 = Marvebolle, en. Bolle, Riødbolle, tilsløvet m. Marv. "Hvis i din Suppe stundom vanker en lille Marvebolle fuld af Zanfer." Bagg. (Danfana. I. 138.)

Massekule, en. En Kule ell. et Indmuret Kar v. Bruggertier og Brandertier, hvori Massen samles. "En indmuret Massekule." (Statstid. 1829.)

medfare, v. a. behandle. (II. 24.) "Naar han fornemmer sig at vorde glemt, og ei medfares ordentlig." Bording. II. 190.

Medsøgende, adj. v. pl. de, som p. een Tid søge noget, s. E. Handelsvæter. (Concurrenter. s. Medsøger.) J. Boye.

Medsøgning, en. Søgning tilligemed Andre; Fleres Søgning af een Ting. (Fr. concurrence.) "En store Medsøgning haade af Fabriker og Haandværter. — Arbeidernes Medsøgning." J. Boye.

Meltekopper, n. s. pl. en Sudsygdom,

Lyft, en. (I. 685. a.) 3. Bertil hører Talemaaden (bl. a. om Frugtfuldmellige:) at være i Lyfte for noget.

Lystvoogn, en. Vogn, som kan bruges t. Lyftkjørel, som ikke er Arbeidsvoogn. (Bageisen.)

der viser sig i et Slags Blegner, som have nogen udoortes Lighed m. Børnekopper.

mellemkommende, adj. v. som kommer imellem, ell. indløber, stæer imellem to Tidspunkter ell. Tidragelser. "En mellemkommende Riødsomhed kan gjøre, det Gamle behageligt." J. Bone. (Statens Ven. I. D.)

Mellemkygge, en. Stugge, der hværen er af de stærkeste ell. svageste. "Mellemkygger, der giv Livets Farver Frihed." Whlenschl. (Digtninger. II. 332.)

Mellemfød, en. Sødart, der saaes t. Afværling i et Kar imellem to Kar udsad af Korn. "Boghveden er f. de stærke Jorder en opperlig Mellemfød." D. Seibelin om Histring K. S. 170.

Menighed, en. (II. 33.) dette Ord under 1, 2, 3, anførte Bemærkninger have vel alt været nær v. at forældes; men ere i den nyeste Tid af adskillige Forsfattere igjen, og m. Grund, optagne (s. E. for det fr. Commune, m. m.)

Menneskeagt, en. Agtelse f. Mennesket, f. den menneskelige Natur. "Den Menneskeagt, som Alle burde, men saa faa Rige besidde." J. Boye.

Menneskemængde, en. 1. et betydeligt Antal af Mennesker. 2. et vist, forholdsviist stort ell. lidet Antal Mennesker. (J. Bone.)

Messesald, et. (II. 36.) 2. Ordet bruges endnu p. Landet, hvor man siger: "der er Messesald i dette Sogn," naar en Præst har tre Soyne, og Gudstjenesten hver Søndag efter Omgang bortfalder i en af Kirkerne.
miestykke, v. n. (II. S. 46.) det forekommer ogsaa uden præstæet. som forbinde det m. Objectet. "Jngen kan miestykke, at jeg og bruger denne Frihed." D. Guldb. (Zanfer om Milton m. m. Fortalen.)

Modbemærkning, en. B. som anføres imod en anden, hvorved man søger at svække dennes Virkning ell. Beviisskraft. (Wynster.)

modbevis, v. a. 2. føre Beviiset imod en Sætning; beviser det Modsatte af noget, der er fremsat ell. paafaaet. "Endnu mere modbevises hien Formodning v. Erfaringen." Wynster. "Den, som frøgtede for, at hans Bøngesteller kunde blive modbeviist." A. Vested. (Eunomia. III. 493.)

modig, adj. sorgfuld. [af mod, (J. modr) bekrævet.] II. 47. b. bør særffilt anføres, ell. under sit Stammeord; ikke hvor det faaer. "Han mig m. Taarer og m. modig Graad har frevret." Falster. (Dvid. Klagebr. 118.)

Modværn, et. (II. 51.) for: Modstand. "Giv den Skyldige Modværn, naar man vil anholde ham." D. Lov. I. 24. 49.

Muldhær, en. Hær, hvormed Lær ell. Muldvarpeskud udjævnes. (Winstrup. Agersdyrkn. Redst. 3. §.)

Muldplade, en. En Jernplade, som uendertiden bruges p. Ploven, heftet t. Sulen og Muldskælen, og som løfter Jordstrimmeskælen indén den naaer Muldskælen. (Fielstrup. Vellebn. t. Jordbrug. S. 77.)

Mundbulder, et. meget hvirvlet Snaft ell. Krætte. (Wib. S. Ordb. V. S. 202.)

Mynt, n. s. = Myntherre, en. Regenten, ell. den, som foruden ham har Myntsrettighed i et Land. Schytte. (St. Indv. Reg. II. 179. 258.) Myntlov, en. d. s. f. Myntanordning. Schytte. (Indv. Reg. II. 220.) Myntredskab, et. Redskab, som bruges ved Pænges Myntning. (Schytte. sammest. 227.)

Nabofred, en. Fred, fredeligt Forhold imellem Naboer. "Langt ædtere dog er samdrægtig Nabofred." Bording. II. 180.

Naffe, en. p. en Tagsten: den fremstaaende Knop p. den ene Side af Stenen, hvorved den hænger p. Lægten (hvorimod den udad bødte Deel af Stenen kaldes Dingen.)

Naffehule, en. den ubvendige Fordybning i Ratten (Naffegrube.)

Naffespeil, et. Et, sædvanligen rundt Gaandspeil, som Fruentimre bruge p. deres Paaskedning, og hvorved de lade Billedet af Ratten ell. Baghovedet falde i det for dem hængende Speil.

Nattefjæl, et. (II. 74.) Ikke altid d. s. f. Nattefy; men ogsaa: det, hvori en Stens stand fjæler sig ell. hvoraf den stules om Ratten. f. S. "Den graaende Laage, Sivens Dragt, Ellernes Nattefjæl." Ewald. S. Str. I. 304.

navnkiendt, adj. v. kendt ell. bekiendt af Navn (mindre end navnfundig.) "Hæderlig navnkiendt." Homers Il. af Fibiger. I. 162.

Offergang, en. Gang t. et Sted f. at offre, Gierningen at gaae (t. Alteret) f. at offre (v. Brudslup, Barnebaad o. d.) "Hvordan en stakkels Landesbybrud kan m. sin Offergang herester komme ud." C. Frimank.

Olismeel, et. "malede Oliefager af Hørfes." Mussen. (Landoec. S. 435.)

Ombuds-brev, et. (til Ombud. 1.) Brev, der sendes omkring t. Flere; Circulatre. (Rahbek. Fortæll. I. 371.)

omladen, adj. v. (II. 113.) Hos Bordinna forekommer det i en, som det synes forskellig Bemært. for: ansæt, vndet. "Hvor Manges; for fuld vel omladen, Kaffes af,

mynte, v. a. 1. (II. 68.) Taletraadew: det er myntet paa o: det gaar ud paa; sigtet til. "Dog vedt man ikke hjem det først et myntet paa." Bording. II. 178.

Mæglerløn, en. den Betaling, som gives en Bæremægler ell., Bærelsmægler f. deres Forretning. (Courtag. Schytte. Indv. Reg. II. 260.)

Mærkesteen, en. Steen, som sættes t. Mærke paa noget, ell. til Skielmærke. "Vee den, som Linien brød og Mærkestenen stytter." A. Bull.

Mærseffib, et. Effib, som fører Mærse p. en eller flere Mærser. (Sahn. Unionstrig. Bist. S. 445.)

Møllepasser, en. Benævnelse p; den Møllerløvnd, som har Løsnen m. at passe ell. stille Møllen o. d. "Møllepasseren havde, efter Sædvane i Tordenveit, afstillet og tilpasset Møllen." Bl. Dagen. 1831. 195.

Nedlag, et. (II. 80.) Nedertag (Ewald) forekommer ogsaa i Guldbergs B. Bist. I. 2. S. 1092.

nedlude, v. n. 1. hænge ned, være i en hængende ell. nedad ludende Stilling. "Her Hindbærklaser, hist en Sørg nedluder." Storm. (Mere uegentlig for: helder, kraas ner. "Suulveien mod Havet nedluder faa brat." Dhlenschl. St. Hansaften-Spil.)

neden, adv. (II. 80. a.) "Oven tar, neden vaad." Arreboe. (Heraem. S. 241.) **neder**, adj. (II. 80. b.) "Slig Klogskab egner os, som boe i nedre Etue." Arreboe. **nedrinde**, v. n. fjærl. om Solen: gaae ned (lgejom: oprinde.) "Det var, da Solen var nedrunden, og Maanen stille hæved sig." Bagg. (Danf. II. 354.)

Næring, n. s. pl. kalde Fiskerne i Siælland et Slags mindre Stidegavn.

noie, v. a. lade sig noie med. (II. 101.) **partic**. noiet forekommer ogsaa; men ikke hyppigt. "Noiede, naar kun deres Regeme blev næret." Monster. (Præd. 1823. II. 160.) At være noiet med (tilfreds m.) hseres ogsaa i d. Tale.

og sættes bag p. Fjæl." II. 46. (Ogsaa: omladt. "Af Rongen — han er desfor vel omladt og misdelig ansæt." Børd. II. 144.)

Omlæg, et. det, der lægges omkring noget, et omgivende Læg. "Naar Buxten nogen Tid har staaet, uden at faae nyt Omlæg af Sand." Dr. Seidellin om Hjerding Amt. S. 45.

omranke, v. a. 1. omslynge, omfnoc, ligg en Ranke. "Mine Arme kjærligt dig omsranke." S. Staffeldt.

oplagt, partic. af oplægge (II. 128) desbr. som adj. 1. oplagt Veit o: suur og tyk Veit, der lægges op i et Skæde, hvorved

Balden løber af, og de øftede og fede Dele af Resten blive tilbage; (forfærlig fra opfat Rest.) 2. vel stiftet, i Stand til at udføre noget, hvortil aandelig Kraft behøves. At være oplagt til noget. 3. Dag er jeg ikke rigtig oplagt. (Jvf. opfat, 1. II. 132. b.)
opstove, v. a. 1. fælde og opsætte i Stoven (om Sommer og Brænde.) "Lært opstovet Besgebrænde." (Statstid. 1829. 183.)

Opflag, et. (II. 132.) 2. Dvergang fra Frost t. Løveir. Det forekommer i denne Bemærl. hos Bording. "Det Skade var, at det, Opflag som saa snart."

Ord, et. = Ordrug, en. Brug af et Ord, enten i Alm. eller i en vis Bemærkelse. "De indsnige derved (ved Misbrug af Ordet Tro) en falsk og farlig Ordrug." D. Igeskrift. II. S. 44. Ordglimmer, en. Anvendelse af glimrende Ord, ell. Prødelser uden tankværdigt Indhold, i Stilen. "En Leg m. Salens Blomsterynt og m. blændende Ordglimmer." R. — Ordhøflighed, en. S. som allene vises i Ord og Talesmaader. (Sporon.) Ordskrift, en. Skrift, hvori Begreber ell. hele Ord udtrækkes p. enkelte Tegne; i Modsatn. t. Bogstavskrift og Stavelsskrift. (Dahl. d. Retstr.)

Overbod. (II. 147. Gørfum.) Om dette Ords Bemærkelse s. Jurid. Tidsskrift XIII. 2. 265.

Pantefordring, en. Fordring, som man har t. een; paa Grund af Pant. (Pansens b. Stiftet. 2. Ildg. 196.)

Pantegjæld, en. Gjæld, hvorfors Skyldnesen har givet Pantet i sin Eiendom.

Pels, en. (II. 178.) Samlingen af Faarets Uld p. Kroppen, Ikar naar den er klippesparfærdig, kaldes ogsaa Pels ell. Uldpels. "Drede Uldslippere afflippede Pelsen saaledes, at den forbliver heel." Duffen. (Sandoet. 441 og 444.)

Pillerter, n. s. pl. grønne Grter, hvilke man, s. at fuge og spise dem, piller ud af Bølgen.

Pindhængsel, et. Et Slags Dors-Hængsel, uden synlig Stabel (Stråbelhængsel) og heelt indlagt i Døren, saaledes, at Hængsekkappen er en Jernpind, der gaaer i en Pande, andragt i Dørfarmen.

Piphas, n. s. kaldes en Knude (Svampknude) ell. Udvært, der sætter sig hos Pesten p. Halsen af Bagbenet, v. Mangel af Strøelse. ("Stolsvamp kaldes den samme p. Dørens Albue." Aabitgaard.)

Ploudrist, en. Jordens Drift ell. Dyrtning formeelst Pløining. "3fte. mindre Lødder, end t. egen Ploudrist." (Dalgas, over Ribe N. S. 80.)

Pompejød, en. (II. 198.) Jof. N. S.

overbrat, ad. r. meget hastigt, alt s. Pludseligt. (D. Alimtr. 456. forarbejdet, men værre at bevare.)

Overmyndighed, en. ud. pl. høiere Myndighed, som Andes Myndighed er underordnet. "Den ene af disse tre Herrer havde Overmyndigheden, sit Døus arvtigen. tilhørende." D. Guldb. (B. Hift. I. 1055. 57.) Det fr. Suzeraineté.

overordnet, adj. som er sat over Andre, har Myndighed over Andre, ell. høiere Myndighed end Andre; (møst. underordnet.) En overordnet Vyrighed (s. E. Amtmanden.) "Der foregaae mange Bistkaarigheder, som ikke komme t. de Overordnedes Kundskab." Konster. (D. Igeskr. I. 70.) overpynstet, adj. pynstet v. en overbæven, utimelig Raade. "Gum var ikke saa overpynstet, som hun pleiede at være." Rahb. (Fortæll. I. 147.)

overstor, adj. alt for stor, overdreven stor. (Arreboe. Heræm. 241.)

Overfyn, et. ny Jord = Burdering ell. Taration, som foretages naar nogen af Lødderne ikke er tilfreds m. dem første. (Mandir Landv. N. II. 215.)

Overværk, et. den øvre, øverste Deel af et Værk, af en Indretning, Maskine. "Overværket i et Orgeel." Hertel. om Aarhus Domk. I. 275.

Sood, en Brænd. N. S. Seath. Holl. Sode. (Jel. Sog. *semina navis*.)

praktisk, adj. som er uden Pral; fri s. Praten ell. Praleri. "Det er en praktisk Natviol, der vil dig mangesen Stund forgyde." F. Guldberg.

Præk, et. i dagl. Tale: vidtsæftig og unyttig Snak. (Jeg blev fied af at høre paa hans Præk.) II. 208. a, (hvor dette Ord mangler) kunde præke og Præken (som er den alm. Udtale, undtagen i oratorisk og poetisk Foredrag) være anført, med Hensyn t. prædike og Prædiken.

Prøve, en. og v. at prøve. = Prøveblad, et. Blad, som afstrøffes t. Prøve s. G. af et Kobberstykke. Prøvemærke, et. N. som sættes p. noget, t. Tegne paa, at det er prøvet. (prøve, v. a. II. 210. a. "At prøve edle Metaller." s. Prøveselv.)

Puddersukker, et. (II. 210. a.) rettere: "føgt Sukker i Skiffelse af Meel ell. Pulver, som ikke v. glemtagen Luttring og Kogning har faaet en fast, frostalliseret Form." Pyntemonster, et. Kunstst, hvorefter Punt indrettes, hvorefter man pynter sig. (Lode. Poet. Str. I. 266.)

Pyntepige, en. En P. hvis Beskilling er at pynte og paaflade Andre. "Siden jeg blot har den Være at være dets Kammerpige og Pyntepige." Rahb. Ligt. VII. 14.

Dvindmand, en. et svindagtigt, blodagtigt Mandfolk. "Den Flikt i Følelsen, som vore Dvindmand i Fruentimmeredse bramme med." Rahb. (Fortæll. I. 88.)

Uværk, en. i Skibssproget: 1. p. et Stagsseil: det værste Stærne af Mastelliget

Kaafeil, et. (II. 226.) er ikke blot Stortseil; men ethvert Seil, der lægges under (slaaes under) en Kaa; og saaledes modfat: Stagsseil.

Kaafeiler, en. et Skib, hvis Mast fører Kaa og Kaafeil.

Kedebygning, en. det, at bygge Kede, indrette en Kede. Fuglenes Kedebygning. (Lidspr. f. Naturvid. III. 76.)

Regnformmer, en. En Sommer, hvori der falder meget overflødig Regn. (Duffen.)

Keisefyge, en. overdreven Higen efter at rejse, især udenlands. "De Rodens Trælle, som Keisefyge smitter." Jacobi. (Saml. Str. 93.)

Kendeløb, et. et Kendebdrag, en Banderende. (Ny D. Mag. I. 387.)

Kodregn, en. En stærk Regn, der trænger ned i Jorden, og blader Værternes Rødder.

1. **Koe**, en. (II. 257. a.) Koesukker, et. Sukker, som toges af et Slags Koe ell. Bøde. (Beta vulgaris altissima.)

Kost ell. **Kofte**, en. (II. 260.) s. ogsaa Decon. Mag. III. 197. "Dernæst tages

p. et firkantet Stagsseil. 2. **Uværken** p. et Skibstærne: det Sted, hvor begge Tæmeme forene sig. [Hovedbegrebet af Uværk (Jof. Drdet II. 235. b.) kunde synes at være: noget udstaaende, en Knude, Knop. Jof. dog 364. Querk, 3: *margo interior*.]

tvende store Standtønder, og tillaves m. Koftefang og Palm p. Bunden, ligesom en Kofte til Bl."

Kundskjøre, en. hos Skibsbyggere og Lømmere: en Feil ell. svagere Bestafsenhed i Træets Bød, der strækker sig trindt om samme i større ell. mindre Døbde; en svagere ell. stor Ring i Bødet. (Jof. Kald. Archiv f. Søv. III. 235.)

rundvoren, adj. v. som v. den naturlige Vært har faaet en rund Form. **Kundvoret Sommer**. Arch. f. Søvas. III. 234. — **Om Menneker**: trind i Værten. "Smaa, rundvorne Fruentimre." (M.)

røbe, v. a. (II. 271.) den uegentlige Bemærkelse: lægge (uvilkaarligt) f. Dagen, vidne om; bære Præg af, br. ogsaa om gode Egenstaber ell. Dmstændigheder. (Det røber megen Forstand hos en Dreng i hans Alder. Iden at vilde det, røbede hun sin ædle Læntemaade. Det røber en god Smag.)

Rødulm, en. falske Skibsbyggere den mørkere, gultrøde Farve, som Egetræ antager, naar det bliver gammelt, ell. ved Træets begyndende Oplesning. (Arch. f. Søvas. III. 233.)

Safsløb, et. Saftens Dmløb i Træets og andre Værternes Safstar.

Sag, en. (II. 279.) Under Nr. 3 er forbigaaet Talemaaden: det er ingen Sag (3: en let Sag, ingen vanskelig Forretning.) "Da noget — i Dret hviler mig: at gjøre Værs er ingen Sag." Dagg. (II. Arb. I. 150.)

Sagnfortælling, en. mundtlig Fortælling af et Sagn. — **Sagnskrift**, et. Skrift, der indeholder gamle Sagn ell. Sagnhistorie (traditionel p.) M.

sammenløben, adj. v. sammenløben Melk, Fløde: som er oftest, løben sammen (ell. som man ogsaa siger: skilt a b; men ikke a dsk (t.). — **Melkens Sammenløben**. (Iffe: Sammenløb.)

sammenrime, v. a. 1. bringe i Overensstemmelse, i rimelig Forbindelse (rime sammen.) "Dvoreslebes sammenrime I disse Taster?" Bath. (Kand. Taler. 1779. I. 210.)

sandsø sig, v. rec. til Skibs, om Loug bærk: snøe sig sammen, danne en Knude.

Sandsøydelse, en. M. ved Sandstærne, sandsøelig Nydelse. (X. Drsted. Stand. l. S. S. Str. 1808. 4.)

Sandslette, en. En Slette, hvis Jord:

bund er sandig. "Støven omgives overalt af aabne Sandsletter." Schouw.

Sangssprog, et. undertiden for: Digtersprog. (Fort. til Vid. Selsk. Drdb. 3. D. S. VIII.)

Sangtone, en. den Tone og det Tonesald, som Sang og Melodie fordrer. (accentus melicus?)

savnfri, adj. savnløs, uden Savn. (F. Lerches Digte.)

Seildyb, et. det Strag i en Flod ell. andet Farvand, hvor det er dybt nok f. Skibe. "Seildybet i Klimfjorden." Fr. 15 Dec. 1750.

seise, v. a. 1. til Skibs: at sammenbinde to Loug m. en Seising, som er et v. en egen Maade sammenslettet stadt Stykke Loug.

Sengerum, et. Rum t. Føle i en Seng. "Der er baade Huusrum og Sengerum."

selv, pron. = Selvdannelse, en. 1. Dannelse, Kultur, som man v. egen Stræben, uden andres Bistødn. erhverver sig. 2. Udøvelse af sig selv, uden tiendelig udvortes Harsag. "Sengdommens Selvdannelse." (i Modsetn. f. dens Medbøvelse v.

Smitte, *D. Ugekr. I. 490.*) — **Selvfor-glemmelse**, *en. Foppglemmelse af sit eget Væsen, ell. af densun t. samme.* ("Vær Nature's Selvforglemmelse," *W.*)

Sidebug, *et. 1. Bug, som træffer Si-den. 2. Bug, som ikke føres lige ud, men fra Siden. Fig. om svottende Udsald.*

Sigelse, *en. Klendelse.* "Og både ham sin Skade efter Dannemænds Sigelse." *D. Lov. IV. 2. 3.* "Efter sefarns Mænds Sigelse." *IV. 2. 7.*

Sindsoprør, *et. urolig, oprørt Tilstand i Sindet.* (Jibgers Søjhotles.)

Sial, *en. = Sialewaande, en. En høj Grad af Sialelorj.* (Rothe. *Nat. Betr. III. 27.*) **Sialeverden**, *en. den aandelige, overafanskelige Verden; Aandeverdenen.* "De Love, Naturen lyder i Sialeverdenen." *J. Bøye. (Stat. Ven. II. S. 2.)* **Sialevirkning**, *en. aandelig (pyschisk) Virk-ning.* (J. Bøye.)

Skaldatter, *adj. v. bedækket m. en Skaf. Insecter m. skaldattede Vinger.*

Skjød, *et. 2. (II. 331. b.) og Skjøde, et. (II. 332. a.) det sidste rgtigere. Et Skjøde (Holl. Schoot) er ikke "den nederste Filg ell. Ende af et Seil", (som derimod hedder Skjodbarmen.) Skjød er det Løug, hørmød man umiddelbart strammer Skjodbarmen, v. at trække den t. en af Siderne, f. at Seilet kan faae Windfang. (jvf. *Jel. Skaut, og v. a. at Skjøde.*)*

Skjoldside, *en. den mandlige Linie i Arvegang.* (f. Spindeside.) "Væge Afkom v. Skjoldsidens." *Dipl. af 1557. Nør. Mag. VI. 163.*)

Skole, *en. = Skolehest, en. En Skolere-den, tilredet Hest.* "En afrettet Hund ell. Skolehest." *Filshov. (Phil. Br. 339.)*

Skolelæsning, *en. L. som finder Sted i en Skole, som stær v. Stolen.*

Skovvei, *en. (II. 238.) 2. Vei som fører til en Skov. (D. Lov.)*

Skræpude, *en. En m. Røsthaar stoppet Pude, som har en straa Form, er tyndere v. den ene Side ell. Kant, end v. den anden.*

Skrævei, *en. En v. straa nedad løbens de, ell. en Vægt, heldende Vel. (Kavns Dverf. af Virgil. 16.)*

Skrabnase, *n. s. Benævnelse v. et Spil m. Vinde af forstjellig Dannelsse. At spille Skrabnase.*

Skriftemunk, *en. Munk, (i-catholiske Lande) hvis væpnede Spjel er, at høre Skriftemaal. (M. Mich. Katsborg. 1607.)*

Skriftkyndig, *adj. kyndig i et Skriftsprog, evet i at kunne forstaae og skrive det. W. (Ordb. Fort. 3. 42.)*

Skriftlæsning, *en. [af Skrift, 1. II. 341. a.] Læsning af det, som er skrevet (ikke trykt.) Drengen er tilbage i Skriftlæsning.*

Skriftrige, *et. Indbegreb af skriftlige Arbejder i et vist Sprog; Literatur. (n. Dtd.)*

Struepomme, *en. kaldes hos Nogle den, under Navn af "Archimedis Strue ell. Sægl" (cochlea Archimedis.) beskæbte Maskine t. Vandssning. (Laudh. S. Etr. I. 283.)*

Studfast, *adj. som modstaer Stud, kan udholde Stud.* "Muzen er studfast imod den Id, som Lintestbet vil kunne vellicge holde." *J. A. Fibiger. (Om Danm. Forsværv. S. 27.)*

Stumsvød, *en. En stærk Svød, som bringer Stum f. Munden.* "At bringe Besken i Stumsvød." *S. Blicher. (Nordlys. II. 249.)*

Skyld, *en. = Skyldfordring, en. Gieldesfordring.* (Gulbergs Appian. S. 10.) **Skyldherre**, *en. Den, hos-hvem en Anden er i Skuld; den, som har en Skyldner. (Creditor. Gølding.)*

Skyfkraber, *en. pl. - e. i Etibesproget: smaa Seil, som svære Krigsskibe fører i Løp-pen af Stormasten og Jockmasten.*

Skytvoogn, *en. Skytvoogn, Kanonvoeg.* (Jahns Unionshist. 457.)

Skærelø, *en. det Huusrum i en Gaard v. Lønder, hvor Høstelskisten staaer, og Høst-kelle stæres.*

Skens, *adj. (frraa.) br. dog mest som adv. paa Skens, paa frraa; (E. a-scance.)* Ordet heres ikke meget, og mest hos Søfolk og Almuen. "Forskibnen dries, og Stros get lægger sig Skens." *Virg. af Metaling. I. 6. [Jel. Eka, Skævhed, jvf. Skaf.]*

Slagfærdig, *adj. rede til Slag. En slag-færdig Høt. Høren stod slagfærdig.*

Slagtedag, *en. Dag, hvorpaa Slagt-ning foretages i en Huusholdning. (Wast-holm. vell. Later. 1779. I. 332.)*

Slinge, *v. a. (II. 261. 62.) "At slinge et Træ" br. egentlig af Kammermand om at affære det fædende Træ i de fordeleatigke ell. bedst passende Støkker, (f. E. til Etibstømmer) undertiden efter afskredede Skæbeløner; hvorefter det affaarne Støkke sig debygges o: tilhugges løseligt v. Siderne, m. m.*

Slubbert, *en. pl. - er. et Uvæmsord, som ikke hører til de stærkeste, og br. oftest til og om en uordenlig, fisdelsløs, næsterrettelig Person. (Formodentl. af N. S. skubbern, arbeide grovt og fisdelsløst, sludde i sin Gjerning; og detaf: "een Slubberter." Hamb. Richen.)*

Slusevand, *et. Vand, som udfstrømmer af en aabnet Sluse. (Børding. II. 42.)*

Slædeag, *et. det Værret, som forbin-der Slædemøberne. (Gølding. Etymol. lat.)*

Slægtfølge, *en. pl. - r. d. f. f. Slægt-række.* "Vi have fundet Menneftenes Læns-kemaade hos hele Slægter og Slægtrækker omstiftelig." *Wynfier.*

Smædedigt, *et. Digt, som skrives f. at fornærme, frænge een ell. flere. — Smæde-*

vers, et. Smædedigt. (St. Blicher. Sneesfloffen. S. 56.)

Snee, en. = Sneefastning, en. Håndlingen at kaste den faldne Sne tilside, f. S. paa Landeveie. Sneeplov, en. en Jænderetning, bestaaende af to, i Vinkel sammensatte Sideskæfte, som v. forspændte Heste slæbes igiennem den opdyngede Sne, f. at bane Veien.

Sneret: II. 377. a. hedder i anden Bemærkelse: en Sneret.

Sogn, et. = Sognebud, et. (II. 380.) rigtigere: den Mand af et Sogn, som efter Omgang v. Sognefogdens Tilfjælle, skal befordre Vridighedens Breve og offentlige Redskaber. (I. Fr. 7 Jul. 1792.) Sognevei, en. 1. Veigennem et Sogn, fra een By t. en anden; Bivei. (Mandir. d. Landv. Ret.) 2. den Vei, Præsten har fra sin Gaard t. Sognekirken.

Solkjiste, et. (II. 381. b.) om dette gamle Ord (som bl. a. forekommer i J. Lov. I. 55) og dets Brug i en anden Bemærk. f. R. Anders Udg. S. 347. og Mandir d. Landv. R. II. 179.

som, uadskillig Partikel. (II. 383.) Til samnes Bemærkeller funde maastee soies: en saadan Bestaenhed, at Tingene let kan komme i den Tilstand, som Hovedordet udtrykker.

Sommerhavn, en. Havn v. en Kist, som ikke er tilstrækkelig beskyttet mod Storme, og derfor kun om Sommeren kan benyttes. (Fr. 7. Oct. 1728.)

spille, v. n. og a. = Spiller, en. 1. den, som er i Færd m. at spille. Vi mangle en af Spillerne. 2. den, som er udenafbetlig hengiven t. Spil, ell. som gier en Ræningsvei deraf; en Dobler. — Spillegiæld, en. S. som man paadrager sig i Spil. (Rahs bek. Fortæll. I. Deel.)

splesde, v. a. 1. i Stikbsproget: forene ell. sammenknytte t. Lougender, (eller indbringe en Ende i Louget selv f. at danne et Die v. Diepsledsning) ved at løse de enkelte Snore, sette dem p. en vis Maade ind imellem hverandre, og undertiden vinde Poesing omkring Forbindelsen. (Maastee af splitte) — Spledsdshorn kaldes det Redskab, hvormed Garnene (ell. Parterne) i et Loug aabnes t. Spledsning. (V.)

Springer, en. pl.-e. (II. 396. a.) 2. en Hest, afrettet f. at komme frem i et eget Slags springende Trin, 3. en Brikke i Skakspillet, 4. et Slags Hval, 5. smaa Dræm i Ost.

Sprog, et. = Sproghiem, et. det Land, den Landstrækning, hvor et Sprog har sit Hjem; det Samfund af Mennesker, blandt hvilke det hersker og tales. Det danske Sproghiem. (M.) — Sproglyd, en. Lyd, som høres, forekommer i et Sprog ell. i Talem. — Sprogstamme, en. En Stamme

ell. Klasse, der omfatter flere beslegtede Sprog. "Grene af en sælles Sprogstamme." — Sprogtone, en. den i et vist Sprog, i en vis Forfatteres Stil, ell. i et enkelt Skrift herskende Charakter.

Sqvad, en. (II. 401.) 2. tilføies: "af noget findende." (Det bruges ogsaa i d. Tale om Lyden af noget, der stankes ell. squattes, og da med Art. et. "Det gav et Sqvad.")

Stabel, en. (II. 403. a. b.) i D. Lov. VI. 18. 1. br. det om en Steenhob, som er sat t. Stelmærke.

Stak, en. et høstebannet Legeme, der sidder i Spidsen ell. paa Kraggen af Græsarternes Blomster. arista. (Hornemann.) jvf. Areflag.

Stamme, en. = Stammedyr, et. Dyrart, hvorfra andre Arter ell. Afarter nedstamme. "Man har tilforn anset den (Ulroen) f. Stammedyret t. vor tamme Dre." Schouw. (D. Ugeskr. I. 94.) Stammefæide, en. Fæide, som hersker imellem Følkestammer. "Et vildt, t. Stammefæider og Kæverfrige indstræket Romadelliv." M.

Stammehiem, et. Hiem, hvorfra nogen nedstammer, oprindeligt Hiem f. en Folkestamme. Stammesagn, et. Sagn, bevaret i en vis Følkestamme, ell. S. om Stammens tidligste Alder. (M.)

Sted, et. (II. 411. b.) 2. b. at finde Sted: være til i et ell. andet Forhold; være tilstedt, tilstædt. Denne Stik finder endnu Sted hos Almuen. En saadan Misbrug maa ikke finde Sted. = stedfindende, adj. v. som finder Sted, er i Brug.

Stiftskjiste, en. (II. 417.) om dette Ords Brug, aensæret v. Stiftsbøgerne, eller de v. Loven (II. 22. 12.) foreskrevne Fortegnelser over Kirkerne og de geistl. Embeders Indkomster i et Stift, f. Vadens jur. Drdb. II. 162.

Stikspade, en. II. 419. a. (smaa Spader, som bruges v. Lugning, m. m.)

Stilling, (2) en. (II. 421. a.) "Stillingen p. en Sav" kaldes endnu det Træværk, hvori Saabladet indsettes.

Stokkeknegt, en. (II. 423.) kaldtes særde hos Krigesfolket en Slutter ell. Fangefoged, som v. Resol. 29 Apr. 1791 fik Navn af Profos. (Vadens jur. Drdb.)

Strafferenter, pl. i Lovsproget: Renter, som gives f. Efterlæbelse af Betaling t. bestemt Tid. (jvf. Vadens jur. Drdb.)

Strand, en. = Strandret, en. (II. 166) er ikke det samme som Forstrandsret (I. 296. b.); men giver kun Ret t. at fiske i Havet og drage Garnet p. Stranden. (jvf. Stampes Erklær. IV. 281.) Strandse, en. i yngre Geographier: et Slags Jædsøer, m. salt ell. brak Vand, nær v. Havet, og dannede af en efterhaanden tilkuffet Blig e. d. (jvf. 2. Nor.)

strygetor, adj. strygetort kaldes varset Tøt, naar det er tørt saa meget, at det er stift t. at stryges.

Stroegods, et. (II. 435. b.) en efter Lovproget usigtligere Forklaring over Dret i. Adens jur. Drdb. II. S. 166.

Stroehalm, en. Halm, som bruges t. Streelse under Heste og Lvag. Dlusfen. (Landoec. 436.)

Strømning, en. pl. — er. (II. 436. b.) det, at strømme; et strømmende Vands Løb. Flodens Strømning.

Stuefugl, en. F. som holdes i Stuerne, ell. i Buur; Buurfugl, Sangfugl.

Stykvogn, en. B. hvorpaa Rønder kører, og hvorpaa de tilbedes (Feltkanoner) ligge naar de bruges. (f. Stykke, 7.)

Sugerør, et. (II. 445.) fortares ved: "det nederste og smalleste Rør i Pompeværker." Kraft. Mechan. II. 860.

Sukkersyre, en. en Syre, der udvikes af Sukkeret v. at behandle det m. Salpetersyre. (Dralsyre.)

Sumpluft, en. Luft, bestaaende af Vandstofs gas m. en Tilfætning af Kulstof, der udviker sig af Sumpe og Moser.

svaghovder, adj. som har et svagt (strøbeligt ell. indskrænket) hoved, en indskrænket Forstand. (Ogsaa: svaghierner.)

svigte, v. a. i Skibsproget: at stramme ell. fastne to jævnslides staaende Løug v. at forbinde ell. surre dem v. mellemlobende Løug ell. Liner. Saaledes svigtes Banterne under Mærket; og denne Løug-Surting kaldes Her Svigtigen. ("At indsvigte et Melanskell." Schneiders Velleedn. i Sømandsk. S. 75.)

Svinemeel, et. meget grovt Meel, ell. Afald af Meel, som bruges t. Svineføde.

Svingbasse, en. pl. — er. et Slags smaa Skibe kanoner, som kunne dreies rundt p. en fast Fod.

Svingkraft, en. pl. — Kræfter. Kraft, hvorved et Legeme sættes i en svingende Bevægelse. (F. Schmidt. Minerva. 1805. I. 97.)

Sværmetid, en. den Tid p. Aaret, da

der pleie at spørme. (Fleischer om Dier. 755.)

Svømmehaar, et. pl. d. f. Et Slags Haar, som nogle Vand-Insecter have p. Fødderne og Vingebakterne (f. C. Scarabæus aquaticus p. dens bagste Fødder.) S. Strøm.

Sødfure, en. den sidste Pløtning, som Jorden faaer inden Saeningen. (Ihaers Landoec. v. Dreusen. III. 86. jvf. Brækfure (i Till.) og Vende-fure. H. 645. b.)

Sødiarne, en. Frøtorv. "De paaskaare, det er t. ingen Rente, at nedlægge Sødiærner i Jorden, fordi disse ikke strar vore op t. store Trær." Rahb.

Sødyr, et. Fællesnavn f. en Klasse af Pattedyr, som tildeels leve i Vandet. Phocæ. (jvf. Sæl, hvor Udtrykket: "af Amphibiernes Klasse" bør forandres.)

Sømærke, et. udmærkende Kiendetegn f. en vis Stands; Søtiende. (Bagg. R. Klim. 332.)

Sønavn, et. Navn, som er eget f. en vis entelt Genstand, f. et Individ af en Art ell. Klasse; nomen proprium. (R. Drd. W. Drdb. Fort. S. V.)

Sørsøkkende, n. s. pl. d. f. f. Sølsøkkende; men forældt. (jvf. R. Anders jur. Str. II. 389. og Adens jur. Drdb.)

Sætteskip, en. den, der var valgt ell. indsat til Skip, men ikke confereret i denne Værdighed. (X. Weichschöff.)

Sættemeel, et. Meel, som faaes ikke v. Malning, men v. at knuse og ubvæste mælede Frugter, (f. E. Kartofler) og lade Melet bundsæltes (Stivelsemeel, Kraftmeel.)

Søleds, adv. over Hædet, t. Skibs, paa Søveien. Saaledes kommer man lettere derhen.

Sømil, en. En geographisk Mil, hvorefter 15 gaar v. en Grad.

Søvnliv, et. det Liv, som et organisk Væsen lever i sovende Tilstand.

Søvnvaagen, adj. i yngre Skrifter: om den saakaldte magnetiske Søvnstilstand. "At være i en søvnvaagen Tilstand."

Taarerig, adj. overflødig p. Taarer. "Den taarerige Romanforfatter." Betlig. (Digte. Ny Udg. S. 321.)

Tag, et. = tagles, adj. som fattes Tag, som er uden Tag. "Overalt i tagløse faldende Høtte." Dram. (Stærkødder. 139.)

tagsette, v. a. 3. forbynde m. Tag, reise Tag paa. "At tagsette et Huus." J. Thiele. (Bergmandsk. S. 77.)

Talboining, en. i Sproglaeren: den Boining ell. forandrede Form, hvorved Substantivers og Adjectivers Flertal adskiller sig fra Enkelttalet. (D. S. D. S. 70.)

Taler, en. pl. — e. den, som har Færdighed og Dvæle i at fremføre et sammenhæng-

gende mundtligt Foredrag, ell. i at tale offentligt. (orator.) jvf. tale, 2. = Talerkonst, en. (jvf. Talekonst, II. 482. b.)

Talerkonst, en. (jvf. Talekonst, II. 482. b.) Talerkonst, konstige, forud beregnede Midler, som en Taler anvender f. at vinde Bifald. (Rahb.)

tankefyldig, adj. som har megen Tankesylbe; tankerig. (R.)

Tanferige, et. Tankeverden. (S. Stafselbt. Nye D. 393.)

Taphul, et. (II. 486.) 2. et Hus, hvori en Tap (p. en Axel ell. Rulle) hviler ell. bevæger sig. (Dalgas om Ribe X. 116.)

Tidsdeling, en. Inddeling af Tiden. (Gillchow. Pylos. Beret. S. 374.)

Tienesteværd, et. det Værd, som een i og ved sin Tieneste, sit Embede har erhvervet sig. "Andre, der hverken i Tienestetid ell. Tienesteværd kunde komme i Sammenligning m. hende." Rahb. (Tilf. VI. 19.) tilgiøre, v. a. 3. giøre i Stand, giøre færdig. (selvbet.) "End giver Gud tilgiorte Spyd" (hoormed strax kan straffes.) P. Svæ's Ordsp. II. 253.

Timetal, et. Tal p. en Uhrstive, som angive Timerne. (I Timetal, adv. timesviis; ell. med hver Time.)

tingfælde, v. a. 2. indfælde f. Tinget; ell. ved Tinget; indværse. "De havde lovsigen ringfælde alle Lødselere." Doc. af 1558. (Ny D. Mag. VI. 138.)

Tol, en. (II. 517. a.) [Snarere maastes af det Isl. pollr, en Fæl, Stavre.]

Tone, en. = tonet, adj. (som har en vis Betonning, udtales m. et vist Tonehold; men br. kun i Sammensætning; f. E. forstonet, langtonet.) Jof. Ordene: Starptonet, flødtonet, flødetonet, holdtonet, drager tonet i Dahls Dverfsigt af D. Retsist. S. 14. topfyldt, adj. v. fyldt med Topmaal. En topfyldt Kurv. (Storms Bræger. S. 45.)

tordenlummer, adj. lummervarm med Tordenluft. "Tords Storm og tordenlumre Dage." Bagg. (Danfana. I. 444.)

Torvedriver, en. den, som særdeles driver om p. Torve og Sæder. (Goldings Rym. lat.)

Torvevei, en. den Vel, som een maa færdes f. at bringe sine Værer t. Torvs, ell. f. at søge Torvet. (D. Lov. VI. 9. 34.)

tosseglad, adj. som yttre Glæde af Dumhed, viser en usornuftig Glæde uden Karsag. (Rahb. Sæuspil. I. 88.)

traadret, adv. lige efter Traaden: (Abramhamsons d. Sproglaere. S. 301.)

Trangreder, n. s. pl. det Dverblevne, ell. Afaldet v. Frantogning. (f. Grever. I. 399.)

Trævenhed, en. ud. pl. Bessæffenheden, at være træven ell. dorst. "En lav Betteraand, v. Siden af dellig Trævenhed." Dlusfen.

Trylleverden, en. overnaturlig Verden.

"Med Rionne Farver vidste hun at male sin Trylleverden." Ingemann.

Træk, et. (II. 535.) Gierningen at trække (intrans. jof. trække, C. 1. S. 536.) disse Fugle have deres Træk gjennem Landet i April. (jof. Lærketræk.) "At boe p. et Strøg, hvor disse have faaet deres Træk." Rahb. (D. Tilf. VI. 441.)

Træddyr, et. Træddyr, Arbeidsdyr, som br. til at trække, ell. for saa vidt de anvendes hertil (Thaers Landoc. v. Drewsen. III. 11.)

Trækkedskab, et. Redskab, som anvendes t. Trækning. (sammeft.)

Trækraft, en. den levende Kraft, som anvendes v. Trækning. (sammeft. S. 25.)

Trællesæ, et. en dum, uforstandig Person, der gier sin Gjerning uden Eftertanke, ell. lig en Maskine. (servum pecus.) "Esteraberem er altid et Trællesæ." Støud. (om Skrivem. i Embeds. 218.)

Trælledighed, en. det Slags Endighed, som vises, som kan ventes af Trælle. S. Staffeldt. (Nye D. 406.)

Trælleslid, et. haardt, anstrengende Trællearbejde. "Saa pludseligt et Spring fra Dverfsod t. Trælleslid." Rahb. (D. Tilf. XII. 474.)

træfsdig, adj. som har to Sider; ell. som kan tages, betragtes fra to Sider. (I. Rothe. om Jorden. S. 18.)

tværlagt, adj. v. som er lagt p. Tværs. (Thieles d. Folkesagn. I. S. 2.)

Tænkedrist, en. Drist t. at tænke, til tænkende Biskloshed. "Tænkedristen er den evigt virkende Kraft, der holder Aandens værdene i Gang." J. Bøye.

Toi, et. (I. 554. b.) 2. [Her kan tilføies: Kiortoi, Leettoi, Pibettoi; Plovtoi. Slettoi.]

Toie, en. [I. Togi.] en Tot; ell. noget, som er sammenvundet og forlænget vll. udtrukket; f. E. en Ildtot. Det er dog mere Landfæbsord, end almindeligt. f. Tave og Tot. (jof. tøie, udtrække, udstrække, hos Bessel. f. Ordb. II. 555. a.) "At bede og at smøre tøier intet p. Rælsen." en Tale. hos Roth.

Uaar, et. ufrugtbaert Aar, hvori Misværet, Dvort, ell. endog Hungerensd og Folkedsd indtræffe. II. 559. b. (jof. om Bemært. af det Isl. Oar, Naanedstr. f. Rit: VIII. 209.) udenjords, adv. udenfor Jorden. "Vi ville forlade Stiernerne, efterat vi i nogen Tid have reist udenlands eller udenjords." Gillsom. (Philos. Br. 373.)

Udenvold, en. Fæstningsvold, Borgvold, der gaar uden om en anden Vold (ell. Indervold.) Vædel Simonen. (Borgruiner. I. 33.)

Udgrund, en. Grund, som strækker sig længere ud i Hævet, eller udenfor andre Grunde. (Risbenh. Skild. 1813. No. 83.)

Udhold, et. det at holde ud, holde længe paa. (f. E. en Tones Udhold i Musikten. — At udholde en Tone i ti Secunder.)

Udkrat, et. Krat i Udanken af en Skod. "Att rullede mellem dens Udkrat og Smaasbuste den raslende Vogn." Bagg. (Thora.)

udløse. (II. 573.) 3. i Lovsproget br. det, a.) dets (senstndigt m. indløse, indsfrie) naar det forbindes m. et Tings-Objekt, om at erhverve Mebeieres Deel i en Gienstand, ell. hvad der er udlagt af et Wo f. Gield. "Dog saa, at han udløse fra ens hver, som han vil udløse noget fra, det t. ham udlagte hese Gode." D. Lov. V. 3. 22.

"At udløse Gødet m. saa mange rede Penge, som det er ublagt for." (sammest. b.) deels m. Personobjekt; f. G. udløse een af Falleskab, Sameie, m. m. (jvf. D. Lov. V. 2. 19.) Overhovedet br. udløse, m. nærmest Hensyn t. den Person, fra hvem man udløser; indløse m. Hensyn t. den, som gior sin Beslutning giældende.

Uldrum, et. Rum ell. Gundsrum v. en Gaard i Kbhuse ell. uden for Stuehuset. "En Gaard m. Gaardsplads og Uldrum." (Afr. No. 1815.)

udsnige, v. a. 3. bringe ud p. en hennemlig Maade, p. stulte Veie. "For hver Person, som han i saa Maader vilde udsnige." D. Lov. III. 12. 11.

Udsogn, et. kaldes (især i Sjælland) det Sogn t. et Pastorat, som ligger længst fra Hovedsognet.

Udød, en. ud. pl. en ond, haard Død. ("Udfalden sit en Udød" forekommer i en gl. Bise.)

uforbeholden, adj. (jvf. forbeholden. I. 262. a.) Deraf: Uforbeholdenhed, en. Tabenhed, ligesom Oprigtighed.) (Fort. t. Snorre Sturl. Fol. IV. S. XIV. ingenuitas.)

Uanarte, v. n. 1. vanslegete, udarte. ("Nogle Værker frembragtes, der ikke have vanartet." D. Guldb. V. Bst. I. 1044.)

Uand, et. = Vandarbeide, et. U. der udføres i ell. under Vandet. (Krafts Mech. II. 428. 763.) — Vandfald, et. (II. 624.) deels for: Fos; deels ogsaa om Vandets Afald mod et lavere Jordsmøn. Denne Søn har et jævnt, et stærkt Vandfald. — Vandmængde, en. den p. et vist Sted ell. til een Tid samlede M. af Vand. — Vandsump, en. Samletste f. Vand; en Kielders brønd, hvor Vand trækker til og samler sig. (Kraft. Mech. II. 716.) — Vandtryk, et. Vandets Tryk, formiddelt dets Tyngde. — Vandværk, et. Maskinværk, hvorved Vand ledes til ell. fra et Sted, ell. haves i Veiret. (M. Br. fra Svær. III. 37.)

Vanedyr, et. br. om Mennesket, som blidt afhængigt af Nansen. "Mennesket er ofte blot et Vanedyr."

Veifyn, et. Undersøgelse af Landeveies ell. Vindes Tilstand, som af vedkommende Embedsmænd foretages t. visse Tider af Aaret. (Mandir d. Vands. Ret.)

Verdenshjørne, et. (Verdensled) og Verdenskant, en. det første især om de fire Hovedhjørner (Nord, Syd, ic.); det sidste deels i samme Bem. deels om enhver Verdensegn. (jvf. 3. Led og 2. Leding.)

uldgraa, adj. som har den væske Uld graaaladne Farve.

Undertag. (II. 595.) Drbt br. i Norske stænkand; og lyder her Undertag og Under tagemand; men ukppe rigtig; da under (undan) er af, bort; og Undertag d. f. f. Aftag.

Underfaldshjul, et. (II. 597. b.) "Et Vandhjul, der staaer høiere end Vandet, som falder p. dets underste Deel." J. Kraft. (Mech. II. 752.) (Underfaldsmølle, sammest. S. 770.)

underjords, adv. under Jordens Overflade. "Underjords og overjords." Arcebot. Særaem. 176.

Underpant, et. (II. 600. a.) som foreskommer alt i det 16de Aarh. (1540, 1580) bruges i Lovsproget tildeels som forlieligt fra Pant ell. brugeligt Pant. (jvf. Ny Danske Mag. VI. 169.)

Understander, en. Støtte, som ser sat under noget f. at bære det. "Eoage Bygninger behøve stattede Understandere." En Ligprædiken af N. Henriksen 1666.

Uære, en. (Banære.) "Lade sig i Uære beslagt." D. Lov. VI. 13. 10.

Uindlys, et. i Artilleriet: et Slags Kær af Papir, foldte m. en brandbar Sammensætning, som andendes i Kegnveit, i St. f. Luner, t. at tænde Fængtrubdet.

Uoldermisse, n. s. den hos Almuen endnu brugelige Benævnelse p. i en 1ste Mai, som ogsaa kaldes Voldborg Dag. (Dies S. Valburgis.) "Da bør Hønden stotte af Gaarden t. næstkommende Uoldermisse." D. Lov. III. 13. 3.

Uoldgrøft, en. Grøft som graves t. Begn v. Siden af et Dige ell. en Jordvoold. Enkelte, dobbelte Uoldgrøfter. (Forlieligt fra Flakgrøft v: en bred, aaben Grøft, hvorfra den udfaldede Jord jævnes ud t. begge Sider. Stierings Landoc. I. 17.)

Uornedfrihed, en. Frihed f. Vorneds Forpligtelse ell. for Vornedpligt.

Uormeel, et. kaldes det raac Homfærskov, som Arbeids-Bierne fore hjem t. Kuben, inden det, v. at fortæres af dem, forvandles t. virkeligt Vor.

Urangvid, et. satst Vid; Sønbistret. (J. S. Guldb. om Retstr. S. 10. 1st. rangvis, sophistisk.)

Uærkbank, en. Bænk i et Værksted, hvorpaa Arbeidet stæer, ell. de faste Redskaber dertil anbringes; f. G. Dreierbænk.

T r y k f e i l.

Det var ikke muligt, uden at forvoisde et alt for stort og forlænget Ophold, at giennemgaae Ordbogens hele Text, efter at Værket var færdigt, for at udtegne de, uagret saa megen anvendt Omhu, indløbne Trykfeil. Dette er imidlertid skeet ved de første 14 Aft. (A—N), og hvad disse indeholde af saadanne, meddeles her (tilligemed enkelte af efterfølgende Aft.); deels for at Ingen skulde faae Grund til at mene, at man mere vilde døisge hin Mangel ved Bogen, end andre; deels for aabenslyst at lægge for Dagen, af hvad Natur Trykfeilene ere, og at der hverst en Andledning til at foruroliges over deres Beskaffenhed, eller deres Antal, som, efter gjort Beregning for de her giennemgaaede Aft., i Giennemsnit ei engang udgior een (og det næsten blot Bogstav) Feil paa 5500 trykte Ord, ell. smærent paa eet Aft. i sædvanlig Format.

I. S. 2. b. Bin. 1. retten (hos Moth.) rettere: brætt en. — 17. a. 2. 44. sit l. hans. — 28. a. — 8. fattes (,) efter til- bage. — 35. b. — 14. og flere Steder allene l. (i Følge Skrivemaaden l. 30.) alene. I øvrigt maa bemær- kes, at Skrivemaaden allene er den almindeligste; ligesom den bruges af Ordbogens Forf. — 37. a. — 38. ang l. angr. — 43. b. — 16. høre l. hører. — 45. a. — 28. Arne l. Arve. — 51. a. — 46. Taffelassen l. Taffel- ladsen. — 53. a. — 54. her tilføies: over. — — b. — 40. Fregatssib l. Freg- gatssibs. — 88. a. — 61. Ordet deles Bidsk- hed. — 89. a. — 1. Biergkrystal l. kry- stal. — 97. a. — 20. en af, l. een af. — 100. a. — 11. Degtelighed l. Be- giertlighed. — 110. b. — 29. Bordsæde, en, l. et. — 111. a. — 14. Særf. l. Sænt. — — b. — 9. saa, l. saae. — 122. b. — 63. fælleds, l. fælles. — 123. a. — 38. Dannebrog, l. Das- nebrog. — 129. a. — 52. Brændevæ, en, l. et. — 143. b. — 42. Medbor. l. Robbor.	I. S. 146. b. Bin. 3. canonicere, l. cano- nifere. — 147. b. — 44. Lære, l. Læret. — 151. a. — 36. Confirmant. Etymo- logerne fordre vel Confirmand; men den danske Udtale over hele Landet er Confirmant og Con- firmanter; og der er ingen an- tagelig Grund til at forlade den i Skrivemaaden af dette frem- mede Ord, der har dannet sig analogisk med endeel andre af samme Endelse. — 152. b. — 6. koupos, l. kupos. — 157. b. — 14. gaaen, l. gaaet. — 160. a. sidste 2. ubestemte, l. be- stemte. — — b. — 15. enhver, l. Enhver. — 161. a. — 8. deels, adv. rattere: conj. — 162. a. — 33. den, l. den, det, de. — 163. b. — 26. maa, l. maae. — 165. a. — 14. giøre, l. gior. — 167. a. — 16. efterat, l. efter at. — 168. a. — 16. Krystal l. Krystad. — — a. — 25. Magister, l. Magis- sters. — 172. a. — 17. Dragflaae, l. Drag- flaa. — — b. — 10. deres, l. dets. — 174. a. — 15. dens, l. den. — — a. — 17. Gaarden, l. Gaar- dens.

- I. S. 175. b. Sin. 47. **Bolt**, l. **Bold**.
 — 176. b. — 9. **gradvis**, l. **grads-**
vise.
 — 180. a. — 49. **flygtige**, l. **flygtige**.
 — 183. a. — 39. **Micrum**, l. **Mel-**
lemrum.
 — 183. b. — 3. **efter Klar tilføies: et**
lv.
 — 185. a. — 29. **uslebne**, l. **usleben**.
 — 187. a. — 29. **Dunser**, l. **Dunser**.
 — 194. a. — 8. **Sangsele**, l. **Sange**
set; og S. 24. en l. et. (ef-
ter l. 487. Klønnet er imidlertid
tid ifte ganske udvidelsomt.)
 — — a. — 35. **Slade**, l. **Slaa**.
 — 195. b. — 8. **af af**, l. **af**.
 — 198. b. — 36. **flædt**, l. **flædt**.
 — — b. — 37. **adv.** l. **adj.** og **adv.**
 — 201. b. — 7. **sin**, l. **hans**.
 — 202. b. — 35. og **rec.** **udjsettes**.
 — 206. b. — 21. **Deirligt**, l. **Beirlig**.
 — — b. — 53. **paa Iderfiden**, **rettes**
re: ved Iderkanten.
 — 215. a. — 4. **maa**, l. **maae**.
 — 215. a. — 10. **ifte**, l. **anden**.
 — 217. b. — 60. **en**, l. **een**.
 — 218. a. — 18. **erog**, l. **erog**.

I. S. 218. a. Sin. 19. **Wiffeliten**, l. **Wiffel-**
tifen.

- 225. b. **fager**, **skal staae foran Sagle**.
 — 227. a. **Saldevildt** **skal staae** 227. b.
efter Saldereb.
 — 232. S. 6. **fä**, l. **fä**.
 — 244. b. Sin. 14. **Stollefage**, l. **Stols-**
defage.
 — 249. a. — 32. **pl. Floff**, l. **Floffer**.
 — 257. b. — 26. **havde**, l. **hade**.
 — 319. b. — 21. **den**, l. **om den**.
 — 323. b. — 30. **Frucht**, l. **Furcht**.
 — 348. b. **gale** **skal staae foran Galease**.
 — 478. b. Sin. 5. **iof. hoerre**, l. **iof. 2.**
hverve og **Overgarn**.
 — 598. a. — 15. **Kengeffat**, l. **Kon-**
yeffat.
 — 641. b. — 60. **udflettes: eller Kase**.

II. S. 69. b. Sin. 21. **idelig**, l. **ibellig**.
 — 231. a. — 21. **en Syre**, l. **Salt-**
fyre.
 — 423. a. — 56. **Stoffnegt**, l. **Stof-**
teknegt.

1

